

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

HETILAP A JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYOK KÖRÉBŐL.

1902

HARMINCZHETEDIK ÉVFOLYAM.

FŐSZERKESZTŐ

Dr DÁRDAY SÁNDOR

FELELŐS SZERKESZTŐ

Dr FAYER LÁSZLÓ

FŐMUNKATÁRS

Dr BALOG ARNOLD

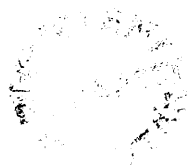

KIADO-TULAJDONOS

FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGYAR IRODALMI INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA

1902.

Nevek szerinti mutató a Jogtudományi Közlöny 1902. évfolyamához.

A számok az évfolyam azon lapját jelentik, melyen az illető szerző cikke található.

- Dr. ALFÖLDY EDE, nagybecskereki kir. járásbíró. 159, 191, 290.
- Dr. ANGYAL LAJOS, vágújhelyi ügyvéd. 370.
- Dr. BALOG ARNOLD, budapesti ügyvéd. 69, 77, 117, 165, 237, 245, 257, 273, 289, 329, 337, 353, 376, 391, (405, 409, 419), 434, 443.
- Dr. BALOGH ARTHUR, egyetemi magántanár. 298, 322, 305, 364.
- Dr. BALOGH JENŐ, egyetemi tanár. 308.
- Dr. BAUMGARTEN ISIDOR, koronaügyész-helyettes. 1.
- Dr. BAUMGARTEN NÁNDOR, budapesti ügyvéd. 27, 149, 169, (176, 185), 291.
- Dr. BERCZELI ANTAL, budapesti ügyvéd. 26.
- Ifj. dr. BERCZELLY JENŐ, 239, (248).
- Dr. BERÉNYI SÁNDOR, budapesti ügyvéd. 240.
- BIRÓ VILMOS, szegedi kir. táblai bíró. 8, 128.
- Dr. BLEUER SAMU, budapesti ügyvéd. 18, 53, 62, 129, 216, 326.
- Dr. BÖSZÖRMÉNYI OSZKÁR, budapesti ügyvéd. 200.
- Dr. BUDAY DEZSŐ, 254.
- CSENKEY GÉZA, veszprémi törvényszéki elnök. 225.
- CSERGŐ HUGÓ, 374.
- Dr. CSONGOR JÓZSEF, gyulafehérvári kir. törvényszéki aljegyző. 202.
- DELLA VALLE gróf. 13, (30, 59).
- Dr. DEME FERENCZ, giráltyi ügyvéd. 192.
- Dr. DETRE LÁSZLÓ, pénzügyi fogalmazó. 291.
- Dr. ENGEL AURÉL, budapesti ügyvéd. 402.
- Dr. EÖRDÖGH ARPÁD, budapesti ügyvéd. 74.
- Dr. FAYER GYULA, budapesti ügyvéd. 194, 210, 229, 235, 251, 278, 302, 342, 378.
- Dr. FAYER LÁSZLÓ, egyet. tanár. 18, 21, 37, 133, 321.
- Dr. FINKEY FERENCZ, sárospataki jogtanár. 373, 441.
- Dr. FODOR ÁRMIN, kir. táblai bíró. 49, 58, 70, 429.
- Dr. GAÁR VILMOS, budapesti törvényszéki bíró. 86.
- Dr. GALLIA BÉLA, keresk.- és váltótörvényszéki albíró.
- Dr. GEGUSS GUSZTÁV, kir. főügyész-helyettes m. 326.
- Dr. GOLD SIMON, budapesti ügyvéd. 82, 90, 160, 179, 242.
- Dr. GOLDSCHMIED MÓR, m. kir. államvasuti fogalmazó. 270, (285).
- GRECSÁK KÁROLY, curiai bíró. 51, 133, (153), 397.
- Dr. GRUBER LAJOS, kir. alügyész. 263, 417.
- Dr. HADADY LAJOS, szatmári ügyvéd. 137, 160.
- HALASI VIKTOR, szombathelyi kir. törvényszéki jegyző. 386.
- Dr. HATTYUFFY DEZSŐ, székesfehérvári árvaszéki elnök. 6.
- Dr. HAUPT ALBERT, kir. ítélő táblai bíró. 41, 339.
- Dr. HEIL FAUSZTIN, kir. közigazgatási bíró. 26, 119, 189, 205.
- HÓDOSSY IMRE, orsz. képviselő. 221, 435.
- HUF JÓZSEF, soproni ügyvéd. 224, 237, 246.
- Dr. ILLÉS KÁROLY, ügyvéd, ny. kir. ügyész. 331, 372.
- Dr. ILLÉS JÓZSEF, egyetemi magántanár. 43.
- Dr. IMLING KONRÁD, kir. táblai tanácselnök. 44, (63, 87), 190, (199.)
- Dr. JACOBI BÉLA, budapesti ügyvéd. 98, 366.
- Dr. JUSZTUSZ ZSIGMOND, ügyvédjelölt. 292, (299.)
- Dr. KÁRMÁN ELEMÉR, szombathelyi törvényszéki aljegyző. 106, 284, 332.
- Dr. KECSKEMÉTI EMIL, keresk.- és váltótörvényszéki bíró.
- Dr. KENEDI GÉZA, budapesti ügyvéd. 101, 390, 437.
- Dr. KÉRI MIKLÓS, törvényszéki bíró. 165.
- Dr. KISS ALBERT, kecskeméti jogakadémiai tanár. 16.
- KISS GÉZA. 309.
- KOCSÁN JÁNOS, kisjenői kir. aljárásbíró. 282.
- Dr. KOLOZS GYULA, dunavecsei ügyvéd. 45, (54, 65, 73, 178, 250.)
- Dr. KORMOS GÉZA, miskolci ügyvéd. 329.
- Dr. KOVÁCS MARCELL, aradi kir. tvszéki bíró. 353.
- KÓNYI MANÓ. 431.
- Dr. KÓNYI JÓZSEF, kir. aljárásbíró.
- Dr. KÖNIG VILMOS, budapesti ügyvéd. 50, 337, 433.
- Dr. KRAMER EMIL, budapesti büntetőtörvényszéki aljegyző. 7, 341, 356, 414.
- Dr. KUX ADOLF, lipótszentmiklósi ügyvéd. 182.
- Dr. LADÁNYI BÉLA, budapesti kir. keresk.- és váltótörvényszéki jegyző. 96.
- Dr. LÉNÁRT ALBERT, ügyvédjelölt. 233.
- Dr. LENGYEL AURÉL, joggyakornok. 21, 345, 412.
- Dr. LÉVY BÉLA, budapesti ügyvéd, keresk. akadémiái tanár. 31, (60, 79, 95, 111.)
- Dr. LUKÁCS BERNÁT, budapesti ügyvéd. 281, 305, 330, 392.
- Dr. MAGYARY GÉZA, nagyvárad kir. jogakadémiai tanár. 14, (23.)
- Dr. MAUTNER DEZSŐ, ügyvédjelölt. 384.
- Dr. MENYHÁRTH GÁSPÁR, kolozsvári ügyvéd, egyetemi magántanár. 222, (230.)
- Dr. MESZLÉNY ARTHUR, bpesti törvényszéki jegyző, 321.
- Dr. MIKE LAJOS. 355.
- Dr. NÁDAS JÓZSEF, ügyvédjelölt. 348.
- Dr. NAGY DEZSŐ, budapesti ügyvéd. 57, 425.
- Dr. NAGY ERNŐ, kolozsvári egyetemi tanár. 181, (198, 215.)
- NAGY LAJOS, felső keresk. iskolai tanár. 46, 413.
- Dr. NEUMANN JENŐ, joggyakornok. 241, 341, 356, 443.
- Dr. OPPLER EMIL, budapesti ügyvéd. 325.
- Dr. PAP JÓZSEF, ügyvéd, egyetemi magántanár. 71, (77.)
- Dr. PILLER ARTHUR, szabadkai ügyvéd. (347.)
- Dr. POLGÁR ARMIN, bazini kir. aljárásbíró. 72, (81.)
- Dr. POLYÁK BÉLA, budapesti ügyvéd. 316.
- Dr. REICHARD ZSIGMOND, keresk.- és váltótörvényszéki bíró. 102, 432.
- Dr. RADITS ISTVÁN, zágrábi posta- és távirai segéd) titkár. 145.
- Dr. RAFFAY FERENCZ, eperjesi jogakad. tanár. 276.
- Dr. RÉDEI JÓZSEF, ügyvédjelölt. 334.
- Dr. REINER JÁNOS, egyet. magántanár. 127, (146, 167.)
- REINITZ JÓZSEF, budapesti ügyvéd, m. kir. államvasuti felügyelő. 9, 34, 82.
- Dr. RÉVÉSZ ERNŐ, szabadkai ügyvéd. 317.
- Dr. ROSENTHAL MÓR, nagyvárad kir. ügyvéd. 122.
- Dr. RÓTH PÁL, bpesti ügyvéd. 65, 130, 207.
- Dr. ROTH SAMU, budapesti ügyvéd. 422.
- Dr. RÓSA FERENCZ, budapesti ügyvéd. 300.
- Dr. RÓZSA VILMOS, budapesti ügyvéd. 375, (393.)
- Dr. SÁNTA ELEMÉR, budapesti kir. büntető törvényszéki bíró. 148.
- SARKADY GYÖRGY, bacsótopolyai kir. járásbíró. 310.
- Dr. SCHÄCHTER MIKSA, egyet. magántanár. 89, 175.
- Dr. SCHILLER BÓDOG. 404. (411, 421, 439.)
- Dr. SCHWABZ GUSZTÁV, egyetemi tanár. 426.
- Dr. SCHWARTZ ISIDOR, fogalmazó a bosnyák-hercegovinai országos kormány igazságügyi osztályában. 208, 233, 325, 348.
- Dr. SEBESTYÉN SAMU, budapesti ügyvéd. 365.
- SUGÁR IGNÁCZ, miskolci keresk. és iparkamarai titkár. 370.
- Dr. SZAKOLCZAI ARPÁD, bpesti ügyvéd. 260 (267.)
- Dr. SZALAI EMIL, budapesti ügyvéd. 372.
- Dr. SZÉKELY ANTAL, kaposvári ügyvéd. 218.
- Dr. SZÉKELY FERENCZ, kir. koronaügyész. 141, (156.)
- SZEMEREY ZSIGMOND, 250.
- Dr. SZILÁGYI JÁNOS, m.-szigeti kir. közjegyző helyettes. 121.
- Dr. SZLADITS KÁROLY, törvényszéki bíró. 433.
- TARNAI JÁNOS, curiai bíró. 400.
- Dr. THÓT LÁSZLÓ, 126, 278.
- Dr. TOLDY GÉZA, budapesti ügyvéd. 80, 113, 168.
- UZONYI GÉZA, m.-szigeti kir. alügyész. 103.
- Dr. VÁMBÉRY RUSZTEM, kir. albíró. 118, 213, 340.
- VARGHA FERENCZ, kir. főügyész helyettes. 85, (93, 109, 117, 125, 136,) 324, 385, 428.
- Dr. VÉCSEY TAMÁS, egyetemi tanár. 274.
- Dr. VIDOR JENŐ, budapesti ügyvéd. 255, 318.
- Ifj. dr. VUTKOVICH SÁNDOR, pozsonyi akad. jogtanár. 332.
- Dr. WEINMANN FÜLÖP, kir. közjegyző. 314, 382.
- Dr. WITTMANN MÓR, budapesti ügyvéd. 9.
- WITTMANN ERNŐ. 350.
- Dr. ZACHÁR KÁLMÁN, gödöllői ügyvéd. 37.

TARTALOMMUTATÓ

a

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

1902. évfolyamához.

Magánjog.

A közigazgatási bíróság mint gyámügyi felsőbb forum. — Dr. HATTYUFFY DEZSŐ, székesfehérvári árvászeki elnöktől	---	---
A kártérítési igény és kereset elévülése a fegyelmi eljárásból folyóan. — BIRÓ VILMOS, szegedi kir. táblai bírótól	---	---
A traditio mint tulajdonszerzés az általános polgári törvénykönyv tervezetében. — Dr. HAUPT ALBERT, kir. ítélő táblai bírótól	41,	339
Ugyanerről. — Dr. IMLING KONRÁD, kir. táblai tanácselnöktől	---	190,
A tagosításról. — Dr. IMLING KONRÁD, kir. táblai tanácselnöktől	---	44, 63, 87
Bírói határozatok kritikája. — Dr. KOLOZS GYULA, dunavecsei ügyvéd	45, 54, 65, 73, 178,	250
Az ugynevezett telegráf-szolgalom. — Dr. NAGY LAJOS, kereskedelmi iskolai tanártól	---	46
A foglalás alól mentesített ingókra vonatkozó törvényes zálog- és visszatartási jogról. — Dr. JACOBI BÉLA, budapesti ügyvéd	---	98
Az ipari veszély. — Dr. BLEUER SAMU, budapesti ügyvéd	---	129, 216,
Ugyanerről. — Dr. BAUMGARTEN NÁNDOR, budapesti ügyvéd	---	169, 176, 185,
Ugyanerről. — Dr. SCHWARTZ IZIDOR fogalmazó a bosnyák-hercegovinai országos kormány igazságügyi osztályában	---	208,
Korábbi vétel; az első vevő által indított kereset. — Dr. DEME FERENCZ, girálty ügyvéd	---	192
A halál okából való ajándékozásról (mortis causa donatio). — Dr. MENYHÁRTH GÁSPÁR, kolozsvári ügyvéd, egyetemi magántanártól	---	222,
Megjegyzések a polgári törvénykönyv tervezetének a telekkönyvi intézményt szabályozó harmadik címéhez. — HUF JÓZSEF, soproni ügyvéd	---	224, 237,
Jogi személyek magánjogi vétőképességéről. — Dr. NEUMANN JENŐ-től	---	241, 341
Ugyanerről. — Dr. SCHWARTZ IZIDOR	---	325, 348
A kényszer, mint megtámadási ok a magyar házasságjogban. — Dr. BUDAY DEZSŐ-től	---	254
A vélt házasság a magánjogi kodex tervezetében. — Dr. RAFFAY FERENCZ, eperjesi jogakadémiai tanártól	---	276
A hitbér a polgári törvénykönyv tervezetében. — KOCSÁN JÁNOS, kir. aljárásbíró	---	282
A házasságon kívül született gyermekek örökjogi helyzete joggyakorlatunk s a polgári törvénykönyv szerint. — KISS GÉZA-tól	---	309
A megtévesztés a házassági jogban. — Dr. NÁDAS JÓZSEF-től	---	348
A honosság kérdése az ágytól és asztaltól való elválásztás esetében. — WITTMANN ERNŐ-től	---	350

Kereskedelmi, váltó- és csődjog.

Az eljegyzés a magyar házassági jogban. — Dr. MIKE LAJOS-tól	---	355
Az 59. számú döntvény módosítása ellen. — Dr. SEBESTYÉN SAMU, budapesti ügyvéd	---	365
A bírói zálogjog hatályáról a jóhiszemű harmadikkal szemben. — Dr. JACOBI BÉLA, budapesti ügyvéd	---	366
A képmáshoz való jog a polgári törvénykönyv tervezetében. — Dr. MAUTNER DEZSŐ-től	---	384
Öröklési jogesetek. — Dr. SZLADITS KÁROLY, törvényszéki bírótól	---	433
A munkást ért baleset. — Dr. KÖNIG VILMOS, budapesti ügyvéd	---	433
Fictio az indokolásban	---	442
A kereskedelmi törvény 62. §-a szerinti alkalmi egyesület. — Dr. WITTMANN MÓR, budapesti ügyvéd	---	---
A baleset fogalma a vaspálya felelőssége szempontjából. — REINITZ JÓZSEF, budapesti ügyvéd, m. kir. államvasuti felügyelő	---	9,
Ugyanerről. — Dr. BAUMGARTEN NÁNDOR, budapesti ügyvéd	---	---
Az ipari minták oltalmáról szóló törvényjavaslat előadói tervezete. — Dr. LÉVY BÉLA, budapesti ügyvéd, keresk. akad. tanártól	31, 60, 79, 95,	---
Biztosítási baleset és a vaspálya felelőssége. — Dr. RÓTH PÁL, budapesti ügyvéd	---	65,
Biztosítási baleset és a vaspálya felelőssége. — Dr. REINITZ JÓZSEF, budapesti ügyvéd, kir. államvasuti felügyelő	---	---
Az 1884: XVII. tcz. 176. §-ának magyarázatához. — Dr. LADÁNYI BÉLA, budapesti kir. keresk. és váltótörvényszéki jegyzőtől	---	96
Mily módon érvényesítheti a váltóbirtokos a váltótörvény 106. §-ának I. pontja alapján zálogjogát idegen zálogtárgyra? — Dr. TOLDY GÉZA, budapesti ügyvéd	---	168
Ugyanerről. — Dr. ROTH SAMU, budapesti ügyvéd	---	422
A magyar részvényjog reformja. — Dr. SZAKOLCZAI ÁRPÁD, budapesti ügyvéd	---	260,
A vaspályák felelősségének kérdéséhez. — Dr. GOLDSCHMIED MÓR, m. kir. államvasuti fogalmazótól	---	270,
A részvénytársasági cégvezető cégjegyzése. — Dr. T. —	---	292
A biztosítási összegnek a kedvezményezett által történt felvétele alapján mikor és mennyiben perelhető a kedvezményezett az elhalt biztosított tartozásaiért. Közl.: Dr. RÓSA FERENCZ, budapesti ügyvéd	---	300

Polgári törvénykezési rendtartás.

Alaki csődjogunk és annak revisiója. — Dr. KORMOS GÉZA, miskolci ügyvéd	---	329
A balesetbiztosítás jogi fogalma. — Dr. RÓZSA VILMOS, budapesti ügyvéd	---	375,
A biztosítási ügynök jogköre. — Dr. BALOG ARNOLD, budapesti ügyvéd	---	376
A magyar koronajáradék-czimletek szelvényei és szelvényutalványai. — Dr. ENGEL AURÉL, budapesti ügyvéd	---	402
A váltóadás reformja. — Dr. FODOR ÁRMIN, kir. táblai bírótól	---	429
A díjpótlék kérdése a vasuti áru fuvarozásban. — REICHARD ZSIGMOND, törvényszéki bírótól	---	432
A jövőre szóló elmarasztalás. — Dr. MAGYARY GÉZA, kir. jogakadémiai tanártól	---	14,
A bérbeadónak az árfelosztási tárgyalásról való elmaradása. — Dr. BERCZELI ANTAL, budapesti ügyvéd	---	26
A polgári perrendtartásról szóló törvényjavaslat. — Dr. FODOR ÁRMIN, kir. táblai bírótól	---	49, 58,
A főudvarnagyi hivatal bírói hatósága. — GRECSÁK KÁROLY curiai bírótól	---	51
A szóbeliség az új polgári perrendtartási javaslatban. — Dr. PAP JÓZSEF, ügyvéd, egyetemi magántanártól	---	71,
A bírói letétek kamatairól, vonatkozással a kir. Curianak XIII. sz. döntvényére. — Dr. POLGÁR ÁRMIN, bazini kir. aljárásbíró	---	72,
Helytelen joggyakorlatok. — Dr. TOLDY GÉZA, budapesti ügyvéd	---	80,
A perújítás a perrendtartási javaslatban. — Dr. REICHARD ZSIGMOND, budapesti tszéki bírótól	---	102
Visszaélések a végrehajtási törvény keretén belül. — UZONYI GÉZA, m.-szigeti kir. alügyész	---	103
Máramarosi viszonyok. — Dr. SZILÁGYI JÁNOS, máramarosszigeti kir. közjegyző-helyettestől	---	121
Az igénykereset halasztó hatálya a további eljárásra. — BIRÓ VILMOS, szegedi kir. táblai bírótól	---	128
Sommás visszahelyezés kérdése az öröklött osztatlan ingatlanokban. — Dr. ZACHÁR KÁLMÁN, gödöllői ügyvéd	---	137
A tőzsdebírási hatásköre. — Dr. BAUMGARTEN NÁNDOR, budapesti ügyvéd	---	149
Az igényperbeli eljárás szabályai. — Dr. ALFÖLDY EDE, nagybecskereki kir. járásbíró	---	159
A végrehajtási törvény 190. §-ához. — Dr. HADADY LAJOS, szatmári ügyvéd	---	160
A végrehajtási törvény novellája. — Dr. KUX ADOLF, lipótszentmiklósi ügyvéd	---	182
Szóbeliség és közvetlenség a polgári perrend-	---	---

Minden dolgozat, bár több rovat alá sorolható, csak egyszer fordul elő a tartalommutatóban.

tartásban. — ALFÖLDY EDE, n.-becskereki kir. járásbírótól	191
Követelés részbeni perlése és hatáskör. — Dr. BÖSZÖRMÉNYI OSZKÁR, budapesti ügyvéd	200
A fél eskü alatti kihallgatása az új polgári perrendtartásban. — Dr. CSONGOR JÓZSEF, gyulafehérvári kir. törvényszéki aljegyzőtől	202
Illetékességi kérdések a csődmegátadási perekben. — Dr. RÓTH PÁL, bpesti ügyvéd	207
A végrehajtási törvény novellája. — Dr. SZÉKELY ANTAL, kaposvári ügyvéd	218
Czél-e avagy eszköz-e csupán az eskü a polgári perben? — Dr. BERÉNYI SÁNDOR, budapesti ügyvéd	240
A szegénységi jog az újabb törvényhozásokban. — Dr. LUKÁCS BERNÁT, budapesti ügyvéd	281
A bírói illetékesség szabályozása a polgári perrendtartásban. — ALFÖLDY EDE, nagybecskereki kir. járásbíró	290
A perköltségek és az ítéleti illeték. — Dr. DETRE LÁSZLÓ-tól	291
Szépségiháb a polgári perrendtartásról szóló törvényjavaslatban. — Dr. WEINMANN FÜLÖP, budapesti kir. közjegyzőtől	314
A főudvarmesteri hivatal, mint bírói hatóság. — Dr. POLYÁK BÉLA, budapesti ügyvéd	316
A szegénységi jog a polgári perrendtartás tervezetében. — Dr. OPPLER EMIL, budapesti ügyvéd	325
A polgári perrendtartás javaslatához. — Dr. KOVÁCS MARCEL, aradi kir. törvényszéki bírótól	346
A keresetváltoztatás tilalma. — Dr. ANGYAL LAJOS, vágújhelyi ügyvéd	370
Módosítás a perrendtartás 34. §-ához. — Dr. SZALAI EMIL, budapesti ügyvéd	372
A teljes szöbeliség küszöbén. — Dr. NAGY DEZSŐ, budapesti ügyvéd	425

Büntetőjog és bűnvádi eljárás.

A büntetés kimérése kriminálpolitikai szempontból. — Dr. BAUMGARTEN IZIDOR, koronaügyész-helyettes	1
A büntetőjogi pozitív iskola. — Gróf DELLA VALLE-től	13, 30,
Szentpéteri Sára ügye. I. B. S. — II. F.	59
Az 1848 előtti bűnügyi igazságszolgáltatás Fehérmegyében. I. Dr. FAYER LÁSZLÓ, egyetemi tanártól	18
Döntvénybírálat. — Dr. HEIL FAUSZTIN, kir. közigazgatási bírótól	21
A feltételes elítélésről. — Dr. FAYER LÁSZLÓ, egyetemi tanártól	26
Apróbb tanulságok az esküdtbírókokról. — Dr. SCHACHTER MIKSA, egyetemi magántanártól	37
A budapesti rabsegélyző-egylet	89
Hatáskör a sajtóperekben. — Dr. KENEDI GÉZA, budapesti ügyvéd	93
Egyezség a büntetőjogban (BP. 487. §-ához). — KÁRMÁN ELEMÉR, veszprémi aljegyzőtől	101
Ismét a Btk. 336. §-a	106
Döntvénybírálat. — Dr. HEIL FAUSZTIN, kir. közigazgatási bírótól	109
Egy főügyészi körrendelet	119
A Btk. 340. §-a. — Dr. FAYER LÁSZLÓ, egyetemi tanártól	125
Az újrafelvétel a büntető perrendtartásban. — Dr. HADADY LAJOS, szatmári ügyvéd	133
Pro domo	137
A javító-intézetéről szóló horvát törvény-tervezet. — Dr. RADITS ISTVÁN, zágrábi posta- és távirai segédtitkártól	138
A kérdések feltevése az esküdtbírói eljárásban a jogos védelemre s annak túlhágására. — Dr. SÁNTA ELEMÉR, budapesti kir. büntető-törvényszéki bírótól	145
Az orvosi beavatkozás jogáról és az orvosi felelősségről. — Dr. SCHACHTER MIKSA, egyetemi magántanártól	148
Kérdések feltétele a Szentpéteriné ügyében	175
A büntetőjogi pozitív iskola. — Dr. HEIL FAUSZTIN, kir. közigazgatási bírótól	175
A Btk. 336. §-a. — rs.	205
A halálbüntetés mellett. — Dr. VÁMBÉRY RUSZTEM, kir. albirótól	197
Feltételes ítéletek boszorkányperekben. — Közli HODOSSY IMRE orsz. képviselő	213
A bűnvádi nyomozást megszüntető kir. ügyészi	221

határozat perjogi következményeiről. — CSENKEY GÉZA, veszprémi törvényszéki elnöktől	225
Pótmagánvádoló és újrafelvétel. — Dr. LÉNÁRT ALBERT-től	233
A pénzbüntetésnek halmazat esetében egy összegben való kiszabása. — SZEMEREY ZSIGMOND-tól	250
A jogos védelem köre. — Dr. VIDOR JENŐ, budapesti ügyvéd	255,
Ugyanerről. — Dr. ILLÉS KÁROLY, ügyvéd, ny. kir. ügyésztől	318
A budapesti fő- és székvárosi állami rendőrségnek 1901. évi működéséről	331
Prolongationális váltó hamisítása. — Dr. KÁRMÁN ELEMÉR, törvényszéki aljegyzőtől	265
Adalékok zsarolási judikaturánkhoz. — Dr. JUSZTUSZ ZSIGMOND-tól	284
Adatok a hatóság elleni erőszak fogalmához és ismérveire. — Dr. BALOGH ARTHUR, egyetemi magántanártól	292,
Nemzetközi gyermekvédő kongresszus. — L. B. Adalékok a régi büntetőjogból. — Dr. FAYER LÁSZLÓ, egyetemi tanártól	298, 305,
Adalékok a Btk. 336. §-ához. — Dr. KÁRMÁN ELEMÉR, törvényszéki aljegyzőtől	321
Ugyanerről. — Dr. VÁMBÉRY RUSZTEM, kir. aljárásbíró	322
Betöréses lopás elleni biztosítás és biztosítási család. — Dr. RÉDEI JÓZSEF-től	340
A nemzetközi büntetőjogi egyesület IX-ik kongresszusa. — Dr. KRAMER EMIL, budapesti büntető-törvényszéki aljegyzőtől	334
Az iparfelügyelet és az ipari culpa. — Dr. LENGYEL AURÉL-től	341
Hogyan értelmezendő a BP. 147. §-ához 2-ik bekezdése. — Dr. KRAMER EMIL, budapesti kir. büntető-törvényszéki aljegyzőtől	345
A gondatlan emberölés és a halált okozott súlyos testi sértés viszonyában. — Dr. FINKEY FERENCZ, sárospataki jogtanártól	356
A telefon titka. — CSERGŐ HUGÓ-tól	373
Ugyanerről. — NAGY LAJOS, felső keresk. iskolai tanártól	377
A hivatalból való felülvizsgálat korlátai. — VARGHA FERENCZ, kir. főügyészi helyettes	413
Rablógyilkos fegyenczek. — HALASI VIKTOR, szombathelyi kir. törvényszéki jegyzőtől	385
A jogos védelem. — Közli: TARNAI JÁNOS, curiai bíró	386
A halálos büntetések s a Curia. — Dr. LENGYEL AURÉL-től	400
Adalék a BP. életbeléptetési törvényének 4. §-ához. — Dr. KRAMER EMIL, büntető-törvényszéki aljegyzőtől	412
A kormányképviselők párisi értekezletének megállapodásai a leánykereskedés tárgyában. — Dr. GRUBER LAJOS, kir. alügyésztől	414
A perjog statisztikája a főtárgyalást megelőző szakban. — VARGHA FERENCZ, kir. főügyész-helyettes	417
GHYCYZ KÁLMÁN, az 1848-iki magyar igazságügyi minisztériumról. — Közli: KÖNYI MANÓ	428
Anyagi semmiségi okok az esküdszéki eljárásban. — HEIL FAUSZTIN közigazgatási bírótól	430
A párviadal jogkérdései. — Dr. KENEDI GÉZA, budapesti ügyvéd	431
Kérdés feltevés a Btk. 280. §-a esetében. — Dr. FINKEY FERENCZ, sárospataki jogtanártól	437
A halálbüntetések. — Egy jogtanártól	441
A Btk. 421. §-ához. N. J.	442

Bíróság, ügyvédség.

Az elméleti jog- és államtudományi államvizsgáról. — Dr. KÖNIG VILMOS, budapesti ügyvéd	145
A fegyelmi judikatura és a bíróságok feletti felügyelet. — Dr. BALOG ARNOLD, budapesti ügyvéd	148
A fővárosi bíróságok újjászervezése. — Dr. BALOG ARNOLD, budapesti ügyvéd	175
A gyakorlati ügyvédi és bírói vizsgálatok reformja. — VARGHA FERENCZ, kir. főügyészi helyettes	175
Tisztújítás után. — Dr. BALOG ARNOLD-tól	205
Az ügyvédek elleni fegyelmi bíráskodás — Dr. ROSENTHAL MÓR, nagyváradai ügyvéd	197
A jogi vizsgák kérdéséhez. — GRECSÁK KÁROLY, curiai bírótól	213
A jogi vizsgák reformjáról. — Dr. SZÉKELY FERENCZ, kir. koronaügyésztől	221

A jogi vizsgák reformjáról szóló vitához	205
A bírói segédsemmélyzet. — Dr. BALOG ARNOLD, budapesti ügyvéd	237
Az igazságszolgáltatás lassúsága. — Dr. BALOG ARNOLD, budapesti ügyvéd	245
Igazságszolgáltatásunk bajai. — Dr. BALOG ARNOLD, budapesti ügyvéd	257
A jogi oktatás reformjához. — G. L.	263
Az ügyvédi- és bírói kar közti viszony. — Dr. BALOG ARNOLD, budapesti ügyvéd	273,
Audiatur et altera pars. — SARKADY GYÖRGY, bácstopolyai kir. járásbíró	289
A zugírászat patronusai. — Dr. RÉVÉSZ ERNŐ, szabadkai ügyvéd	310
A zugírászat kérdésének megoldása. — Dr. BALOG ARNOLD, budapesti ügyvéd	317
Jegyzőhiány járásbíróágainknál. — Dr. PILLER ARTHUR, szabadkai ügyvéd	337
A védelem szabadsága	347
A járásbíróágok és a törvényszékek működése 1901-ben	353
A bírák fizetése. — X.	362
A budapesti kereskedelmi és váltótörvényszék megszüntetése	381
A budapesti bírák fizetésrendezése. — Egy bíró-tól	389
Az ügyvédség helyzete és az ügyvédi kar ellen intézett támadások. — Dr. BALOG ARNOLD, budapesti ügyvéd	394
A bírói előkészítő szolgálat	391, 405, 409,
A bíróságok személyzetének létszáma	409
A fegyelmi judikaturából. — B. A.	417
Kamarai tagsági díj nem fizetése mikor fegyelmi vétség. B. A.	434

Államtudományok.

A deési mandátum és a megbízott ügyvéd beismerése. — SPECTATOR-tól	29
A deési ítélet és a választástvédő beismerése. — Dr. BLEUER SAMU, budapesti ügyvéd	53
Még mindig a deési mandátum. — Dr. EÖRDÖGH ARPÁD, budapesti ügyvéd	74
A közjog tudományos műveléséről. — Dr. NAGY ERNŐ, kolozsvári egyetemi tanártól	181, 198,
A m. kir. Curia bíráskodása az országgyűlési képviselőválasztások felett. — Ifj. dr. BERCZELLY JENŐ-től	215
A tengerszem ügye. — Dr. KÖNIG VILMOS, budapesti ügyvéd	239, 248
A mentelmi jog. — GRECSÁK KÁROLY, curiai bírótól	337
A magyar trónörökösben megkívántató kellékekről. — Dr. SCHILLER BÓDOG-tól	397

Jogirodalom.

Az elévülés a magyar anyagi magánjogban. Irta dr. Kiss Albert, kecskeméti jogakad. tanár. — Dr. KRAMER EMIL, budapesti büntető-törvényszéki aljegyzőtől	428
Magánjog politikai tanulmányok, különös tekintettel a magyar általános polgári törvénykönyv tervezetére. Irta dr. Meszlény Artur. — Dr. KISS ALBERT, jogakadémiai tanártól	430
A magyarországi latinság szótára. A magyar tudományos Akadémia megbízásából szerkesztette Bartal Antal. — Dr. ILLÉS JÓZSEF, egyetemi magántanártól	431
Tervezet a büntetőtörvény módosításáról. Készítette dr. Reichard Zsigmond. — Dr. BLEUER SAMU, budapesti ügyvéd	437
Újabb magánjogi fejtegetések. Irta dr. Schwarz Gusztáv. — Dr. GAÁL VILMOS, budapesti törvényszéki bírótól	441
A hágai harmadik nemzetközi konferencia határozatairól. Irta dr. Tőry Gusztáv. — Dr. REINER JÁNOS, egyetemi magántanártól	442
Perjogi elvek a magyar polgári perrendtartás törvényjavaslatában. Irta dr. Pap József. K.	443
Éléments de droit constitutionnel français et comparé. II. kiadás. Irta A. Esmein. — Ifj. Dr. VUTKOVICH SÁNDOR, jogtanártól	127, 146, 167
Magyar házasságjog. Irta dr. Raffay Ferencz. — H. Tájékoztató az 1836-1901. évi magyarországi törvények rendelkezései között. Összeállította dr. Ladik Gusztáv. — VARGHA FERENCZ, budapesti kir. főügyész-helyettes	184

A magyar biztosítási törvény magyarázata, különös tekintettel a bírói gyakorlatra és a külföldi törvényhozásokra. Irta dr. Rósa Ferencz. — Dr. L. B., budapesti ügyvédől ... 330
Jogügyletek a Tervezetben. Irta dr. Almási Antal. — Dr. NEUMANN JENŐ-től ... 356
Magyarország közjoga. (Alkotmányjog.) Irta dr. Ferdinandy Gejza. — Dr. BALOGH ARTHUR, egyetemi magántanártól ... 364
Általános psychopathologia. Irta dr. Hajós Lajos. — Dr. ILLÉS KÁROLY, budapesti ügyvéd, ny. kir. ügyészől ... 372
Nemzetközi és időközi magánjog Irta Wittmann Ernő. — Dr. LUKÁCS BERNÁT, budapesti ügyvédől ... 392

Vegyes tárgyú cikkek.

Győry Elek. — Dr. NAGY DEZSŐ, budapesti ügyvédől ... 57
Költségvetési vita. — Dr. BALOG ARNOLD, budapesti ügyvédől ... 165
Szeljegyzetek az igazságügyi budget-vitához. — Dr. KÉRI MIKLÓS, törvényszéki bírótól ... 65
A magyar Corpus Juris és római jogi toldaléka. — Dr. VÉCSEY TAMÁS, egyetemi tanártól ... 274
Hajnik Imre ... 297
Dr. Ráth Zoltán. — Dr. BALOGH JENŐ, egyetemi tanártól ... 308
Kossuth Lajos ... 313
Az igazságügyminiszter munkaprogramja. — Dr. BALOG ARNOLD-tól ... 329
A magyar Jogászegylet múlt évi működése. — Csemegi Károly ... 358
Kozma Sándor ... 361
Munkásügyi bizottság. — SUGÁR IGNÁCZ, miskolci keresk. és iparkamarai titkártól ... 370
A holt betű. — Dr. KENEDI GÉZÁ-tól ... 390
Rendszer és kommentár. — SCHWARZ GUSZTÁV, egyetemi tanártól ... 426

Külföldi jogélet.

A német Btk. revisiója. — Dr. VÁMBÉRY RUSZTEM, kir. albirótól ... 118
Az orosz kriminálsociológiai írók. — Dr. THÓTH LÁSZLÓ-tól ... 126
Az osztrák sajtótörvény javaslata. — Dr. FAYER GYULA, budapesti ügyvédől ... 229
A német büntető-törvénykönyv revisiójáról és a különböző büntetőjogi táborokról ... 253
A portugál esküdtzék. — Dr. THÓTH LÁSZLÓ-tól ... 278
A huszonhatodik német jogászgyűlés ... 315
A XXVI. német jogászgyűlés eredményei. — Dr. MESZLÉNY ARTHUR, budapesti kir. törvényszéki jegyzőtől ... 321
Külföldi judikatura. — Közli: Dr. GOLD SIMON, budapesti ügyvéd ... 82, 90, 160, 179, 242
Külföldi judikatura. — Közli dr. FAYER GYULA, budapesti ügyvédől 194, 210, 235, 251, 278, 302, 342, 378

Különfélék.

I. Belföldi szemle.

Reformatio in pejus. — Az országos javító-intézetek forgalma. — «Magánjogi kodifikácziók» című hetilapról. — Esményeink, Bodnár Zsigmond-tól. — A socialismus és a magántulajdon, Flórián Károly-tól. — Székács Ferencz irodalmi műveinek összeállítása. — A felebbzési tanács tagja lehet-e az a bíró, a ki a perben előbb mint megkeresett bíró járt el? 11, 12, 13
Della Valle grófnak az olasz büntetőjogi iskoláról szóló cikksorozata. — A kir. Curia ügyforgalma 1902-ben. — A budapesti ügyvédi kamara tagjainak száma 1901-ben. — Magyar Jogászegylet. — Jogirodalom. ... 19, 20
A Btk. 92. §-a a gyakorlatban. — Apró lopások. — Magyar Jogászegylet. — A szóbeliség előkészítése ... 28
A budapesti ügyvédvizsgáló bizottság működése 1901-ben. — Gyakorlati bírói vizsgák 1901-ben. — A kegyelmezésekről. — A halálbüntetés Horvát-Szlavonországban. — Magyar Jogászegylet. — A koronaügyészség 1901. évi ügyforgalma ... 35

Doctori promotio. — Jogirodalom. — Magyar Jogászegylet. — Az írni-olvasni tudásnak a kriminalitással való összefüggése. — Ha a zárgondnok tisztének ellátásában gátolják, kárhatalom kieszközölése a bíróság feladata. 47, 48
Az igazságügyminiszter leirata a Magyar Jogászegyletnek. — A jogi vizsgákról szóló törvényjavaslata. — A feltételes szabadlábra helyezések száma 1900-ban. — A kir. Curia ügyforgalma. — A Széchenyi-lakoma ünnepi szónoklata. — Magyar Jogászegylet. — Végzések levelező-lapon. — Jogirodalom. — A salgótarjáni járásbíróóság actáiból ... 55, 56
Az igazságügyi államtitkár kinevezése. — A budapesti egyetem jogi karának irodalmi működéséről. — Egy képviselő támadása a feltételes szabadlábra helyezés ellen. — A kecskeméti ügyvédi kamara jelentése az ügyvédek helyzetéről. — A kecskeméti kamara véleménye az esküdtzseki intézményről. — Mailáth József előadása. — Jogirodalom. ... 67, 68
Ügyészség és esküdtzék. — Ipszerű culpa. — Az állandó rovat. — Jogirodalom. — A közvetítő-intézetek. — A felfolyamodási határidő elmulasztása miatt beadott igazolási kérelemre kitűzött tárgyalás befolyása a perújításra. — Az ügyvédi kamara székhelyén gyakorló ügyvéd elhalálása esetén az ügyvéd iratainak leltározása a kamara által teljesítendő. — Szentpéteri Sára ügye ... 75, 76
A belügyminiszter körrendelete. — A perrendtartás javaslata. — Jogirodalom. — A Falkai-ügy. — Magyar Jogászegylet. — Felülvizsgáló kérelemre vezetett hozzájárulási záradék 83, 84
Özv. Szentpéteriné bűnügye. — Súlyosabb minősítés enyhébb büntetése. — Ipszerű culpa. — Jogirodalom. — Igazságügyi építkezések. — A budapesti tőzdebíróóság forgalma. — A szabad akarat kérdése. — Magyar Jogászegylet 91, 92
Az esküdtbíróóságok éjjeli ülései. — A kir. Curia ügyforgalma. — A költségvetés tárgyalása. — Érdekes epizód. — Magyar Jogászegylet. — Jogvédő Egyesület. — Jogirodalom. — A bpesti ügyvédi kamara tagjainak száma 1901-ben. — A bpesti ügyvédi kamara fegyelmi statisztikája 99, 100
Carrara az esküdtzsekről. — A budapesti ügyvédi kamara felterjesztése. — Magyar Jogászegylet. — A német birodalom területén vezetett kereskedelmi könyvek és az azok alapján kiállított kivonatokat bizonyító ereje ... 107, 108
Ipszerű culpa. — Carrara dolgozata. — A pécsi rabsegélyző egylet vagyona. — Jogirodalom. — Iparhatósági határozat joghatálya csak addig tart, míg a rendes bíróság érdemi határozatot nem hozott ... 115, 126
Az árverési hirdetmények szövege. — Az állandó rovat. — Jogirodalom. — Gyermektartásdíj megállapításához. — Tiszti főügyész helyettese bejegyezhető-e a kamarába? — A pécsi rabsegélyző-egylet évi jelentése. — Egyéni név — társas cég. — Felülvizsgáló bíróság határozatának közlése. — A ledőlt kerítést a szomszédok közül ki köteles helyreállítani? 123
A kir. Curia ügyforgalma. — Dr. Nagy Dezső adománya. — Magyar Jogászegylet. — Jogirodalom. — Járásbíróági hatáskör megállapítása. — A tiszti ügyész helyettese bejegyezhető-e a kamarába? ... 132
A bírák fizetésének rendezéséhez. — Cégváltoztatásokkal elkövetett visszaélések. — Magyar Jogászegylet. — Pulszky Ágost emlékezete. — A budapesti ügyvédi kamarából. — Jogirodalom. — Perjogi szabálytalanság. — Mikor a bíróság a felfolyamodási költségek megállapításáról megfeledezik. — A védői tiszt alóli felmentés ... 139, 140
A polgári törvénykönyv tervezetének indoklása. — Az ügyvédi nyugdíjügy iránti értekezés. — Magyar Jogászegylet. — A kir. ügyészségek felterjesztése. — A sommás eljárásról szóló törvény. — Jogirodalom. — Mikor nincs hatálya a tanúkihallgatástól való elállásnak? 151
A Btk. 340. §-a módosításának kérdése a képviselőházban. — Magyar Jogászegylet. — Jogirodalom. — A Szentpéteri ügy. — Hány orvos gyógykezelési díjáért felelős az apa? — Verekezés közben ejtett könnyű testi sértés a közigazgatási hatósághoz tartozik. — A «Váradí Regestrum»-nak kiadása. — Magyar Jogászegylet ... 161, 162, 163, 164

Az ügyvédi tisztesség. — Jogirodalom. — Cseléd-bér követelési ügyekben két egybehangzó határozat ellen jelenleg is van felebbzésnek helye ... 171
A Szentpéteri-ügy. — A kir. Curia ügyforgalma. — A perrendtartás javaslatának tárgyalása. — Magyar Jogászegylet. — Jogirodalom. — Az állandó rovat ... 179, 180
Szaktanácsok. — A kir. Curia teljes-ülése. — Jogirodalom. — Magyar Jogászegylet. — A Szentpéteri ügyszó ... 187, 188
A Curia és a jogi vizsgák reformja. — Magyar Jogászegylet. — Jogirodalom. — Az újrafelvétel a büntető perrendtartásban. — A női neveknek a cégben feltüntetése. — Az állandó rovat. — Késedelmesség ... 194, 195
Bírálat a polgári törvénykönyv általános részéről. — A kir. Curia ügyforgalma. — Tóth Gáspár emlékezete. — Magyar Jogászegylet. — A budapesti ügyvédi kamara egy felterjesztése. — Hosszu határidők. — A soproni ügyvédi kamara jelentése. — Jogirodalom 203, 204
Törvénykezési szünet a felsőbbbíróóságoknál. — Magyar Jogászegylet. — Jogirodalom. — Szünetelés helyett ítélet. ... 211
A Szentpéteri ügy. — Jogirodalom. — Hatáskör bérleti viszonyból származó perben, ha a per tárgyának értéke a 40 K-t meg nem halad ... 219, 220
Jogirodalom. — Hat havi börtön és három évi hivatalvesztés. — 46 kor. kártalanítás 8 napi fogházért ... 227
Változás a koronaügyészségben. — A magyar polgári törvénykönyv javaslata a berlini egyetemen. — Adalék a magyar Corpus juris történetéhez. — Jogirodalom. — A szombathelyi ügyvédi kamara a Btk. novellájáról 235, 236
A kir. Curia ügyforgalma. — Magyar Jogászegylet. — Cheque-törvény alkotása. — A budapesti VI. ker. kir. jbság actáiból. — Jogirodalom. — Hatáskör megállapítása, méhesből mézek ellopása és méhek megfojtása miatt indított ügyben. — Oly hagyatéki ügy, mely az 1894. XVI. t.-cz. életbelépte előtt be nem fejeztetett, a kir. járásbíróóság hatáskörébe tartozik ... 242, 243
Husz krajczárért félévi börtön. — Egy curiai bíró fegyelmi ügye. — Megerősítettnek tekintendő szabályrendelet, mely semmis ... 251, 252
Pulszky Ágost emlékezete. — Hosszu határidők. — A VII. nemzetközi börtönügyi kongresszus. — Rendbíróság ... 255, 256
Egy végrehajtó kitanítása. — A cégutódlásra mutató toldás csak akkor használható, ha a cég átruházásával együtt az üzlet is átruházott. — Mikor és hányszor kell a bíróságnak a sommás perben halasztást adnia? — Kik terhel a postai kézbesítés költsége? ... 263
Adósok fogsága Magyarországon. — A tévesen alkalmazott 338. §. — A közös képviselő költségei. — Eljárhat-e a meghatalmazó, mint meghatalmazottjának helyettese? ... 271, 272
Ráth Zoltán emlékezete. — Az igazságügyminiszter rendelete a bűnügyekben felmerülő vitás kérdésekről. — A züllő gyermekekről és a leánykerítésről. — A rendes eljárás lassúsága. — Megállapítható-e a képviselőről lemondott ügyvéd munkadíja és költsége a per folyama alatt? ... 279, 280
Két testület tanácskozása a büntetőjogi kodifikáció vezérelveiről. — A budapesti bírósági végrehajtók és a végrehajtási törvény 79. §-a. — Csekélyebb rendetlenség. — Valamely perben felvett előleges bizonyítás költségének megtérítése iránt indítható-e más bíróság előtt külön per? ... 287
A balesetek száma Budapesten, 1901-ben. — A kir. Curia ügyforgalma. — A kereskedelmet és ipart érdeklő törvényhozás és jogszolgáltatás 1901-ben. — A gyors váltó eljárás. — Követelheti-e a jóhiszemű birtokos a kedvezéssel szolgáló eb eltartására fordított kiadását? — Mikor vonja a meghatalmazásnak záros határidő alatt való be nem mutatása a mulasztás következményeinek kimondását maga után? ... 295, 296
A polgári törvénykezési rendtartás életbeléptetési törvényjavaslata. — A katonai büntető-törvény reformjáról szóló javaslat. — Jogirodalom. — Kereskedelmi alkalmazott uti átalánya

nem foglalható le. — Az ingatlanokra vezetett árverésekből befolyt vételárból kielégítendő követelések után mily időpontig jár kamat	303, 304
Liszt büntetőjogi semináriumának egy tagja Magyarországon. — Magyar Jogászegylet. — Jogirodalom. — A budapesti ügyvédi kör föl-olvasásai. — Hogyan szaporodnak a perköltségek? — A bírák fizetése. — Magyar Jogászegylet. — Szó szerint kell-e ismétetni a felebe- kezési beadványban a kereseti kérelmet? 305, 306	305, 306
Jogirodalom. — A budapesti ügyvédi kamara választmányi ülése. — A budapesti tudomá-ny-egyetemnek jutalomtétellei az 1902/1903. tanévről. — A budapesti tudomány-egyetem jog- és államtudományi karának tanrende az 1902/1903. tanév első felére	311
A Budapesten 1905. évben tartandó VII. nemzet- közi börtönügyi kongresszus előkészítése és programja. — Jogirodalom	319
A leánykereskedés ellen. — A Gazdaszövetség actiója az uzsora ellen. — A bírói határozatok kiadományainak külalakja. — Végrehajtási mizeriák. — A házasság társadalmi védelme. — Jogirodalom	326, 327
Szakértekezlet az üzletátruházásokról szóló törvényjavaslat tárgyában. — Hajnik Imre emlékezete. — A budapesti ügyvédi kamara közgyűlése a jogi oktatás tárgyában. — Magyar Jogászegylet. — Magyar Jogászegylet. — Egy ócska vasláncz lopásáért hat havi börtön	335
A Jogászegyülés összehívása. — A budapesti ügyvédi kamara felterjesztése a jogi vizsgák tárgyában. — Jogirodalom. — Magyar Jogászegylet. — Meghatalmazás bélyegköltése 40 koronán aluli ügyben. — A végrehajtás köz- ben teljesített fizetések körüli eljárás	343, 344
A holt betű. — A második országos elmeorvosi értekezlet. — Késedelmes eljárás a közigazga-tási bíróságnál. — Válasz »Meghatalmazás bélyegköltése 40 koronán aluli ügyben» című közleményre. — Kereskedelmi szokások a fizetéseketleneké lett kereskedőknek hite-lezőkkel való kiegyeztetése tárgyában	351
Csemegi Károly siremlékének leleplezése. — Bagatell-rablásból zsarolás vétsége. — A Gel-ber-ügy. — Jogirodalom. — Magyar Jogászegylet. — Kezelés a halmi-i járásbírósnál	359, 360
Az uzsora-törvény revisiójához. — A végrehaj-tási eljárás reformja. — Btk. novellája. — A kegyelmi kérvények száma 1901-ben. — A bírói és ügyészi személyzet létszáma 1901-ben. — Kozma Sándor siremlékének leleplezése. — Jogirodalom. — Bélyegrövidítés tényállá-déka	367, 368
A kir. Curia ügyforgalma. — Telekkönyvi beté- szerkesztés. — Javító intézeteink forgalma. — A közigazgatási hatóságok előtt befejezett kihágási ügyek. — Jogirodalom. — Zúgírász ajánlkozása. — Állítólagos kéj-gyilkosság	378, 379
A nagykatái gyilkossághoz. — Ipari culpa. — A díjnok-rendszer. — Megintés mint bünte-tési nem. — Sociologia és büntetőjog	387
A Btk. progressiv büntetési rendszere. — A Liszt-féle tanulmány-út. — A Btk. §-ához. — Csemegi Károly műveinek közreadása. — Vécsey Tamás római jogi institutiói. — A kere-set belkellékeiről. — A kényelmes pénzügy-igazgatóság	407, 408
A berlini jogászegylet felolvasása a magyar pol-gári törvénykönyv tervezetéről. — Az alkot-mány-utcai fogház. — Büntetendő cselek-mény? — A budapesti ügyvédi kamara érte-kezelte	415, 416
Oberschall Adolf a bírói előkészítő szolgálat-ról. — A halálbüntetés kérdéséről. — Magyar jogászegylet	423, 424
Uj rovatunk. — A tisztviselők fizetésrende-zése. — Szakértekezlet az árúrszletügyletek-ről szóló törvényjavaslatról. — Utmutató a felső-bíróságok gyakorlatában. — A kassai kir. tábla határozata az ingatlan árveréseknél elharpod-zott visszaélések ellen. — Boszorkányperek. — Országgyűlési Könyvtár. — A bírói előkészítő szolgálat. — Némely fogház átalakítása javító-intézet. — Az osztrák igazságügyminiszter kegyelmezési rendelete. — Magyar Jogászegylet. — Gyorsírói fellejegyzések az 1843/44-iki országgyűlés tárgyalásairól	434, 435, 436
A 43-as javaslatok anyaggyűjteménye a kép-viselőház előtt. — Jogirodalom. — Magyar	

Jogászegylet. — A panaszfelvételi napok beosztása. — Az adófelügyelőség által rend-bírsággal sújtott ügyvéd. — Az árverések elhalasztásának okai. — Követendő példa. — A költségek szaporításának kérdéséhez. — Költség megállapítási furcsaságok. — A mi a per gyors befejezését célzó váltóeljárással ellenkezik	443, 444
--	----------

II. Nemzetközi szemle.

Ausztria.

Az ügyvédek helyzetének javítására irányuló törekvések	11
Az ügyvéd szerepe a perben	36
Ügyvédi munkadíj	48
Az esküdtek censusa	76
A bűnügyi judikaturából	100
A bírói előkészítő szolgálat rendezése	108
Választási mozgalmak a bécsi ügyvédség köré-ben. — A behajtási irodák ellen	124
Hírlap ellen nem lehet becsületsértést elkö- vetni. — A villamos vasutak által okozott balesetekért való kártérítési felelősség	132
A polgári perek tartama	140
A szolgálati szerződésekből eredő viszonyok szabályozása	164
Az ügyvédi képviselő körének kiterjesztése	180
A kereskedői utazó köteles üzleti fellejegyzéseit főnökének kiszolgáltatni	195
A részvénytársaságnak új részvények kibocsá-tásánál elért nyeresége a kereseti adó kisza-básánál nem veendő figyelembe. — Az ügy- védi képviselő a katonai büntető-bíróságok előtt. — A bíróságok bürokratikus és szük- keblű felfogása	212
A tőzsdei határidőüzllet eltörlése	220
A sajtótörvény javaslata	227
Írónnal írt beadványok nem fogadhatók el. — Jogirodalom	244
Közjegyzők memoranduma sérelmeik orvoslása végett. — Az ügyvédi fegyelmi bíróságok jury-szerű alakítása. — Iparbírószági statisztika Ausztriában	264
Czégjegyzési joggyakorlat	272
A váltó-óvatolás idejének megállapításáról	280
Az alsó-ausztriai ügyvédi kamara emlékirata fegyelmi tanácsának jogi állására vonatkozó-lag. — Ügyvédi képviselő az orvosi kamarában	290
A katonaság fegyverhasználati joga	304
Az osztrák ügyvédség köréből. — A vasutak kár-térítési kötelezettsége	328
A vasut felelőssége megállapítható-e beszámí-tási képességgel nem bíró személyek sérülése esetén?	335
Körber két rendelete	360
Érdekes gonosztevő	380
Ügyvédségi reformok. — Törvényjavaslat az alkoholizmus megállítására	388
Seminárium az ügyvédjelöltek részére. — A közjegyzők aggkor elleni biztosítása. — Klein Ferencz előadása a modern jogtudo-mányról	408
Rendület a fiatalok elítéltek megkegyelmezése tárgyában	416
Visszakereset kezesség alapján	424
A bécsi Kulturpolitische Gesellschaft enquete-je	444

Németország.

Az építő-iparosok és munkások követeléseinek biztosítása. — A fiatalok büntetése. — Bot-büntetés. — Kiházasítás iránti kereset. Aján-dék lopott pénzen. — Czégbejegyzési kér-dés. — Résztvevő kizárása a részvénytársaságból. — »Strikebrecher» kifejezés becsület-sértés. — A bűnvádi eljárástól való feltételes elállás. — Kereskedelmi alkalmazott bizonyít-mánya. — Az állat tartójának felelőssége	12
Felmondás nélküli elbocsátás	20
Bűnügyi statisztika. — Halálesetbejelentés kö-rüli eljárás. — A közúti vaspályák felelőssége	28
Tőzsdei fedezeti értékek visszakövetelése. — Liszt előadása a pszichológiáról	36
A bírósági végrehajtó felelőssége. — Nemzet-közi összehasonlító jogtudomány. — Gyám jogköre	48
A nemzetközi bűnügyi egyesület német csoport-jának tanácskozásai. — Korábbi büntetések iránt nyilvános tárgyalásoknál ne lehessen kérdést tenni. — A jogi oktatás tartama	68

Élelmi szerek hamisítása. — A tételes jog és a nép jogérzete közti különbség. — A gyermek- védelemre vonatkozó szabályok. — A porosz jogi oktatás reformja	76
A feltételes elítélés. — Jogi irodalom. — A gyer-mekvédelemről szóló törvény irodalma. — A bűnügyi védő feladatairól. — A bírák köte-lező nyugdíjazása	84
Tulzsufaltság a jogi pályán. — A letartóztatot-tak hozzátartozóinak védelméről. — A depor-táció. — Orvos ölési joga. — Házastárs felelő-sége	92
Kutya gazdájának büntetőjogi felelőssége	100
Az ügyvédi nyugdíj. — Lehet-e egy kereske-delmi társaság más kereskedelmi társaság tagja? — A katonai bíróságok határozatainak közlése	108
Az új biztosítási törvény. — A Btk. revisiója. — Jogi irodalom. — Tulzsufaltság a berlini egyetemen. — A jegyes vagyoni viszonyaiban való tévedés	116
Kohler sokoldalú irodalmi működése. — A társ-alkalmazottal szemben elkövetett becsületsér-tés elbocsátási ok-e? — A büntetés feltételes elhalasztása. — Az alkoholizmus	124
A fogházmunkáról	132
Berlin bűnügyi viszonyai. — Az anthropomet-ria. — Kereskedelmi választott bíróságok	152
Az u. n. természetes gyógyítást üzök üldözése	164
Támadások a bírák és ügyvédek ellen. — Az eredmény szerepe a büntetőjogban	172
A Reichsgericht gyakorlatából	180
Ügyvédek statisztikája	188
Köteles-e a gyáros, kinek gyára leégett, munkásainak munkabért fizetni? — Jogi iro-dalom	196
Német jogászegyülés	204
Német jogi irodalom	220
A pályatesttel szomszédos telektulajdonosok kötelezettségei. — A kilátás joga. — Vádolt beszámíthatóságának kimondása orvos-szakér-tők ellenkező véleményével szemben	228
A részvénytársasági mérleg részletezése	236
Csődök a német birodalomban. — Ügyvéd bi-róvá való kinevezése. — Munkás mikor bo-csátható el felmondás nélkül? — Ítélethirde-tés a felek kiegyezése ellenére	244
Becsületsértés újsgal ellen. — A törvénykezési szünet elleni panaszok	256
Az ügyvédség desorganisatiója. — A photo-graphiák szerzői jogáról	264
Tisztességtelen verseny. — A nemzetközi ten-geri jog fejlesztése	272
Német jogi irodalom	280
Az elmebeteg-ügy birodalmi törvénynyé alaki-tása. — Iparbírószági statisztika a német biro-dalomban. — A részvénytársaságok felügyelő-bizottságainak felelőssége. — Uj német egye-tem. — Csalás-e a kártyavetés?	288
A polgári perek gyorsabb lebonyolítása	290
A kártelek jogi szabályozása. — Titkos szerek hirdetése	304
Liszt a korlátozott beszámítású bűnösökről	312
A berlini ügyvédség. — Egy csavargó 157-ik elítéltetése. — Az ügyészségek előnyben részesítése a kinevezéseknél	320
A kisorsolás büntethetősége. — A zsarolás fogal-mához. — A »gyógydíj» jogi természete	328
Német jogi irodalom. — Német felsőbíróságok gyakorlatából	336
Tanulmány a tőzsdei különbözeti ügyletekről. — A nemzetközi tengerjogi kongresszus	344
A berlini rabegylező egyet. — A lipcsei bank-bukás	360
Kartell-enquete. — A vismajor kérdése. — Érvé-nyes-e a följelentéstől való tartózkodás iránti szerződés? — Különbözeti kifogás a folyó-számla forgalomban. — Tilos ajándék	368
Valótlán adatok a biztosítási ajánlatban. — Tulaj-donjog korlátozása	380
A strike-joghoz. — Elzárás. mint fegyelmi büntetés	388
Német cultura. — A vasuti vállalat kártérítési kötelezettsége. — A munkaviszony a munka-nap alatt meg nem szüntethető	396
Seuffert halála	416
Az építési vállalkozó felelőssége munkasáért	424
A porosz igazságügyi szervezet köréből. — A furdótulajdonos szavatossága	436
A bűnvádi eljárás reformja. — Különbözeti ügylet. — A törvények revisiója	444

	Lap		Lap		Lap
<i>Franciaország.</i>		Francia jogi irodalom. — A részvénytársasági ügy Franciaországban	304	Tudományos akadémia alapítása	116
Magnaúd elnök ítéletei	12	A claue díjazása iránti szerződés	312	Az alkoholizmus elleni küzdelem	124
Bírói kegyelmezési jog	20	Kleptománia. — Ölési esetek szaporodása	336	Bűnügyi statisztika	132
A gyermekölés a francia jogban	28	Magnaúd ítélete	352	Gyermekvédő kongresszus	140
A határidőzlet reformja	36	A feltételes szabadlábra helyezés körül köve- tendő eljárás	368	A börtönügyi vita az alsóházban	172
A törvénytelen születések száma	48	Tulajdonjog korlátozása	380	Az Association Howard	180
A gyermekkorban elkövetett bűncselekmények. — A sajtóban megjelent közleményekre való válaszolás joga	56	A katonai igazságszolgáltatás reformja	408	A kényszernevelés	196
Egy halálos ítélet	68	A házasság közvetítési díj perelhetősége. — Törvényjavaslat a munkások és hivatalnokok fizetésének lefoglalhatóságáról. — A munka- adó felelőssége. — A távirati ügynökségek szerzői joga	444	Törvényjavaslat a gyermekek tűzhalálának gya- korisága ellen	236
Erkölcseellenes képek terjesztése	84	<i>Belgium.</i>		Az újjelenyomat, mint bizonyíték	328
Reformok az ügyvitelben. — A magánjog reform- jának előkészítése	92	Rentrée-beszéd a semmitőszéken	56	A bírói gyakorlat köréből	344
A szociális jog. — Az elhelyező intézet felelőssége	100	Munkásbalesetbiztosítás	84	A bírák száma és fizetése	352
Ténykérdés és jogkérdés. — Védjegyhamisítás	108	A visszaesők büntetése	132	A koronázási ünnepély elhalasztásából származott perek. — Az angol jogélet fejlődése a XIX. században	436
Szeméremértő képek közzététele. — Bontó ok	116	A rabmunka és a socialisták	212	<i>Oroszország.</i>	
Összejátszás a vizsgákon. — A bírói gyakorlat köréből	124	<i>Schweiz.</i>		Ártatlanul elítéltek kártalanítása	92
A francia semmitőszék gyakorlatából	132	A schweizi polgári törvénykönyv előkészítő munkálatai	236	Az új Btk. tervezete	100
A leánykereskedés ellen. — A semmitőszék gya- korlatából	140	Halálos ítélet végrehajtása Schweizban	288	A szentpétervári kongresszus	164
Büntetőjogi javaslatok	152	A speciális bíróságok hatáskörének kiterjesztésére irányuló törekvés	304	Az esküdtbíráskodás térfoglalása	180
A francia bíróság válságáról. — Az új cale- doniai fegyencz-gyarmat	164	Genf kanton strike-törvénye	352	Ügyvédjelöltek egyesülete	188
Rentrée-beszédek	172	Korcsmai tilalom	360	Az orosz büntetőjog javaslata	204
A leánykereskedés elleni küzdelem	180	Az ügyvédség reformja Tunisban	288	Az új orosz váltótörvény életbeléptetése	288
A bíróságok számának kevesbitése	188	<i>Olaszország.</i>		A törvénytelen gyermekek védelme Orosz- országban	328
A francia ügyvédség köréből	196	A szerzői jog reformja	12	A fiatalok büntetők büntetési rendszere Orosz- országban	352
Az esküdtzék és a büntetés mérvének kiszabása	204	Az individualistikus iskola irodalma	84	<i>Dánia.</i>	
A relegationális törvény alkalmazásának statisztikája	213	A bűnvádi eljárás reformja	116	Feltételes elítélés	92
Francia jogi irodalom	220	Lombroso tanulmánya Mussolinoról	220	A halálbüntetés kérdése Hollandiában	344
A kegyelmezési jog gyakorlata. — Az illetékes- ség biztosítási perekben. — Francia jogi irodalom	228	A bírói gyakorlat köréből	312	<i>Svéd- és Norvégország.</i>	
A lopáshoz való jogról	244	Olasz jogászgyűlés	344	Az ipartörvény revíziója	48
A részvénytársasági ügy törvényhozási szabályo- zása Franciaországban	251	A bírói gyakorlat köréből	388	Jogi Klinika	92
A waggons-lits használata minő szerződés? — Az automobil-fűtő felmondási ideje	252	Jogi védelem a munkásoknak	396	3148 egyén letartóztatása részegség miatt	220
Kártérítés a villamos lámpák eladása miatt	256	<i>Angolország.</i>		A norvég büntető-törvényjavaslat	228
A francia törvényszékek polgári pereinek ügy- forgalma	264	Az új angol részvényjog	20	A büntetőjogi reformnak gyors előmenetele	280
Francia-német jogsegélyző szerződés	272	A halálbüntetés végrehajtása	48	<i>Szerbia.</i>	
Francia bírói gyakorlat	280	Gyermekvédelem	92	Katonai büntetőjog Szerbiában	204
A biztosítási jog szabályozása. — Francia bírói gyakorlat	290	Gyermekvédelem	108	<i>Amerika.</i>	
				A Lynch-törvény eredete	76
				A felső oktatásról	84
				Törvény a hitelezők kijátszása ellen	236
				A biztosítási ügy Braziliában	360

A melléklapon megjelent 845 jogeset és ezen kívül:

	Lap		Lap		Lap
Kérdőpontok az egységes igazságügyi gyakorlati vizsga szabályozásának módoszatai tárgyában	47	A Budapesti Királyi Magyar Tudomány-Egyetem Jog- és Állam-tudományi Karának véleményes jelentése az elméleti jog- és államtudományi államvizsgáról és a jogi oktatásról szóló újabb előadói tervezetre	213	Vádbeszéd. A Széll Kálmán miniszterelnök és Darányi Ignác földművelésügyi miniszter ellen elkövetett nyilvános rágalmozások vétségével vádolt Tatai Gyula bűnügyében elmondotta dr. Gegus Gusztáv kir. főügyész-helyettes	326
A budapesti ügyvédi kamara jelentéséből	79				
Igazságügyminiszteri rendelet a bírósági végre- hajtók által beszolgáltatott bírói letétek kiuta- lása tárgyában	102				

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa=utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem=utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félvre ... 12 kor.
negyedévre 6 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A büntetés kimérése kriminálpolitikai szempontból. *Dr. Baumgarten Izidor* koronaügyész-helyettestől. — A közigazgatási bíróság mint gyámügyi felsőbb forum. *Dr. Hattyffy Dezső* székesfehérvári árvaszéki elnöktől. — *Jogirodalom:* Az elévülés a magyar anyagi magánjogban. Irta dr. Kiss Albert kecskeméti jogakad. tanár. *Dr. Kramer Emiltől.* — *Törvénykezési Szemle:* A kártérítési igény és kereset elévülése a fegyelmi eljárásból folyóan. *Biró Vilmos* szegedi kir. táblai bírótól. — A kereskedelmi törvény 62. §-a szerinti alkalmi egyesület. *Dr. Wittmann Mór* budapesti ügyvédtől. — A baleset fogalma a vaspálya felelőssége szempontjából. *Reinitz Főzsef* budapesti ügyvéd, m. kir. államvasúti felügyelőtől. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A büntetés kimérése kriminálpolitikai szempontból.¹

Felolvasásom történeti részében, az u. n. olasz iskola ismertetésénél kiemelttem, hogy a positivista iskola uttorói a tudományos módszer dolgában visszaestek az általuk oly hevesen megtámadott classicus irány hibáiba. A «büntett» és a «büntettes» fogalmainak biológiai alapot keresnek ugyan, de mindkettőnek tartalmát aprioristikusan uton határozzák meg. Nem a megfigyelés és összehasonlítás pozitív talaján, hanem önkényszerű feltevéseken építik fel tudományos rendszerüket, melyet bátran lehet a biológiai metaphysica elnevezésével illetni. Az új iskolának ezt a gyöngéjét ostromozza Vaccaro mondása: «Ti magatok vagytok a legmerészebb metaphysicusok».

A sors különös véletlene, vagy helyesebben: a helyzet hasonlósága folytán rászolgált ugyanarra a szemrehányásra a magát előszeretettel «realisticus»-nak nevező kriminálpolitikai iskola, mely a létező jogot vagy semmibe sem veszi, vagy szenvedélyesen megtámadja. Nem kisebb ember, mint maga *Binding* figyelmeztetett arra, hogy ez az iskola, mely realismusával annyira hivatkozik, minden egyéb inkább, mint a hatályban levő jognak tudományos értelmezése és semmi egyéb, mint természetjogi bölcsészet.²

E szemrehányást már előlegeztem, midőn első előadásom kezdetén kiemelttem, hogy az új büntetőjogi irányzatok *forradalmi* jellegűek.³ Más kérdés azonban, vajon a jövő büntetőjogának előlegezésénél mennyiben tudták a kor uralkodó eszméit a jog alapelveivel összhangba hozni. A forradalmakat azoknak sikere szerint szokták megbírálni, és ha valahol, itt talál a francia mondás: «ce n'est que le succès qui réussit». A socialistikus világnézet utopistikus jellege és eszményi megvalósításának lélektani lehetetlensége a kriminálpolitikai irány bukásán is bebizonyosodott. De ha nem is

tudta biztosítani eszméinek diadalát: a visszavonulás fegyelmeiben az új német iskola vezére jobb katonának mutatkozott, mint az előretörés mámorában. Erre a bölcs engedékenységre, mely az evolutio későbbi szakát kedvezően megkülönbözteti az első fellépést jellemző messzefúvó önteltségtől és tágaskodó térfoglalástól, erre a készségre a megalkuvásban vezethető vissza az egész áramlat jótékony hatása. Előbb földrengés volt, mely maga alá akarta temetni a törvénykönyveket és azok értelmezőit, majd átváltozott fergeteggé, mely nemcsak felrázta a kedélyeket lemondó nyugalomból,⁴ hanem megteremtette a levegőt káros miasmáktól, hanem gyökerestől kitépte bizonyos előítéleteknek terebélyes fatörzszeit, végül pedig az Isten áldásával megtermékenyítette azt a talajt, melyet felrobbantani nem birt. A tudomány sokat köszön az új áramlatnak az igazság azon magváért, mely kritikájában fellelhető s még többet talán azokért a tévedésekért, melyek alkotásait gyakorlatilag hasznavehetetlenekké vagy legalább veszélyesekké teszik. Tévedéseiből többet tanulunk, mint igazságaiból.

Ha pedig az egész kriminálpolitikai mozgalom mérlegét lehető tárgyilagossággal és lelkiismeretességgel el akarjuk készíteni és sem érdemei, sem gyöngeségei előtt szemet nem hunyunk: első sorban meg kell különböztetnünk az akarata *ellenére* és a közreműködése folytán beállott eredmények között. Az előbbiek közé számítják annak felismerését, hogy más a *megelőzés* és más a *büntetés*, hogy a kriminálpolitika legfontosabb feladatát a cselekmény elkövetése *előtt* és a büntetés végrehajtása *után* tölti be.⁵

Való ugyan, hogy a büntettek megakadályozására és az elbocsátott fegyenczek kellő ellátására irányuló állami tevékenységen kívül kriminálpolitikai tekintetek voltak és lesznek mindig mérvadók a büntetendő tényálladékok felállításánál,⁶ sőt a büntetés nemének és mértékének meghatározásánál is, de az előbbi szempontot teljesen elhanyagolta a Liszt-féle iskola, a büntetési tételek meghatározásánál pedig megelégedett arról, hogy a kriminálpolitika át nem hágható határa a *bűnösségnek mint feltételnek és mértékadónak*,⁷

¹ Az egész mozgalom jótékony izgató hatása kiengesztel túlzásaival és kicsapongásaival. «Schlimmer als alle Übertreibungen eines allzu hitzig nach neuen Zielen begierigen Ansturmes, gilt mir auf allen Gebieten des geistigen Daseins, des wissenschaftlichen Erkennens, der Rechtsentwicklung die selbstgenügsame, in totem Beharren dumpf gewordene Ruhe». Mittelstädt, Schuld und Strafe, Gerichtssaal XLVII. köt. 30. l.

² Arról a szerepről, mely a *büntetésnek* a kriminálpolitika terén jut, maga Liszt is egészen másképp nyilatkozik az utóbbi években, mint a kriminálpolitikai mozgalom megindításánál. A berlini egyetemen 1899. évi október 27-én tartott első felolvasásában «a büntető-jogtudomány feladatairól és módszeréről» (közvetített a Zeitschrift XX. köt. 161. s. köv. l.) egyenesen rámutat arra a *szerény állásra*, melyet a dolog természete a büntetésnek a büntett elleni küzdelemben kijelöl.

³ Nem elvi szempontok, hanem kriminálpolitikai tekintetek bírták arra a törvényhozót, hogy bizonyos okiratok meghamisítását csak közbiztonság elleni kihágásként (K. R. T. K. 71. §.) büntessen.

⁴ A kriminálpolitikai mozgalom fénykorában, sőt határozottan annak hatása alatt keletkezett schweizi javaslat kifejezetten ragaszkodik a bűnösség feltevésehez. Art. 38. «Der Richter bemisst die Strafe, die auf das Verbrechen angedroht ist, nach der Schuld, die Geldstrafe auch nach den Mitteln des Thäters und berücksichtigt dabei die Beweggründe, das Vorleben und die persönlichen Verhältnisse des Schuldigen».

¹ Részlet *Dr. Baumgarten Izidor* Jogászegyleti előadásából. — kívántuk megismertetni szerző álláspontját, mielőtt felelünk rá.

² «Da gerade sie so gern und so leidenschaftlich ihre realistische Natur behauptet, ist zu betonen nötig, dass sie das gerade Gegenteil einer wissenschaftlichen Erklärung des geltenden Rechts darstellt, dass sie also naturrechtliche Philosophie ist». *Binding*, Grundriss § 80.

³ — — «mit diesen Forderungen haben wir das positive Recht gegen uns, die geltenden Wertanschauungen aber für uns». Liszt, die deterministischen Gegner der Zweckstrafe, Zeitschrift XIII. 353. l. Továbbá ugyanott: «Was die von der JKV. entfesselte Bewegung in weiten Kreisen populär, zugleich aber bei manchem zünftigen Juristen unangenehm gemacht hat, das ist gerade der Umstand, dass sie jenen geltenden ethischen Anschauungen, die freilich nur als dunkle Empfindungen unterhalb der Schwelle des Bewusstseins leben, entgegengekommen ist, sie zu den ihrigen gemacht, ihnen, soweit als heute schon möglich ist, die juristische Fassung gegeben hat».

a büntetésnek mint bajnak és a cselekménynek mint tárgynak fentartása. Az államnak más eszközei nincsenek bizonyos cselekmények megakadályozására vagy előmozdítására, mint a büntetés és a jutalom, és bármint vélekedjék valaki az akarat szabadságáról, azt el kell ismernie, hogy az akarat a félelem vagy a remény által elhatározásában befolyásolható és hogy a fenyegetés vagy ígéret hatása annál nagyobb, minél biztosabb annak beváltása.

Mi az oka annak, hogy megbüntetik a szegény kofát, ki rendőri engedély nélkül almát árul az utcán és semmiféle kir. ügyesség nem vállalkozik egy lelketlen milliomos vádolására, ki a pénzt épp úgy szereti, mint a hogy embertársait gyűlöli, átka ártatlan családjának, réme adósainak és könyörtelen üldözője mindazoknak, kik fölött a sors neki hatalmat biztosított? Talán az állam gonoszabbnak tartja a kofa eljárását, mint a kincsekben gazdag és szeretetben kol-dus egoistáét? Koránt sem. Hanem azért, mert gyümölcsnek árulása rendőri engedély nélkül egyike azoknak a bajoknak, melyek ellen az állam biztosíthatja a társadalmat, de a polgárok szívtelensége és könyörtelensége nem tartozik azok közé. Az állam csak a külső cselekmény felett bíraskodhatik és nem egyuttal az ember sociális vagy antisociális hajlamai felett.

Amily bizonyos azonban, hogy az embereket nem szabad azonosítani cselekményeikkel: épp oly kétségtelen — s ezzel áttérek az «ujnémet iskola» jótékony hatásainak ismeretetésére — hogy a cselekményeket nemcsak külső sulyuk, hanem belső jelentőségük szerint is méltatni kell és hogy a tettes individualitása, mely magában a cselekményben kifejezésre jutott, több figyelmet érdemel, mint amelyben eddig részesült. Ha egyebet nem, annyit tanultunk a kriminálpolitikai mozgalmából, hogy a bűnösség megállapítása mellett a büntetés kiszabása egyenértékű alkatrésze a büntető ítéletnek s hogy a büntett elleni küzdelemben a büntetés, ha nem is az egyedüli, de egyike a legbecsesebb fegyvereknek, melynek kellő használatától függ jó részben a harcnak sikere. Ennek felismerése első sorban a törvényhozásban kell hogy érvényesüljön.

Mi a legnagyobb baja büntetésvégrehajtási rendszerünknek? Az, hogy nem a törvény, hanem a letartóztatási intézet főnöke határozza meg a büntetés tartalmát. Fegyház és fogház között nincs különbség, de a váci és a márianostrai fegyintézet, a balassagyarmati és a budapesti kir. törvényszék fogháza között óriási a különbség. Mi a legnagyobb baja büntetéskimérési rendszerünknek? Hogy nem a törvény, hanem minden egyes bíró határozza meg a büntetés kimérésénél irányadó elveket. Nem a cselekmény minősítése dönt, hanem az egyik bíró enyhébben bünteti a súlyosabb cselekményt, mint a másik az enyhébbet, jóllehet mind a kettő ugyanazon törvény alapján bíraskodik. Ha valahol, úgy itt kell a kriminálpolitikai mozgalom tanulságainak üdvös rendszerváltozásban érvényesülniök. *Amire sulyt fektet a törvényhozó, arra vonatkozólag a rendelkezést is fen szokta magának tartani.*

A törvényhozó nem tekintheti többé a büntetés kiszabását oly «quantité negligible»-nak, melyet teljesen átenged a bírónak. A «nullum crimen sine lege» mellett érvényesülni kell a «nulla poena sine lege»-nek is. Nem mondom, hogy térjünk vissza az absolut büntetési tételekhez, — ez annyit jelentene, hogy a törvényhozó végezze el a bíró dolgát, — hanem a törvényben bizonyos irányelveket kell kijelölni és ekképp megalkotni azt az általános szabályt, melyhez a bíró a konkrét esetben alkalmazkodhatik, a helyett, hogy esetről-esetre felállítva a szabályt, a legveszedelmesebb módon any-nyszor-mennyiszor más-más törvényt alkosson. A mostani rendszer mellett, midőn a törvényhozó sem azt nem határozza meg, hogy mi képezzen enyhítő vagy súlyosító körülményt, sem e megkülönböztetésnek gyakorlati hatását szabatosan meg nem jelöli: a büntetés kiszabása számtani mivelet

csupa ismeretlen tényezővel s minden egyes ítélet az önkény, a szeszély, a temperamentum, a bíró egyéni felfogásának eredménye. Az a dicséretes törekvés, hogy minden egyes esetben a tettes individualitásával számolhasson a bíró, szerencsésen oda juttatott bennünket, *hogy minden büntető ítéletben a bíró individualitása jut kifejezésre.*

Az újabb törvényjavaslatok között különösen a schweizi¹ és a norvég² már szabatosan körülírják azokat a feltételeket, melyek alatt a bíró rendkívüli enyhítési jogát gyakorolhatja,³ és legközelebbi felolvasásomban, a büntetéskimérés tanának reformjáról meg fogok próbálkozni azon szabályok felállításával, melyek teljes szabadságot engednek ugyan a bírónak a konkrét eset beható méltatásában, de egyuttal biztosítják a törvényhozó felfogásának érvényesülését a bűnösség fokára befolyással bíró körülmények természetéről.

Nem szabad megfeledkeznünk továbbá arról a hatásról sem, melyet az új áramlat a visszaesők elleni rendszabályok szigorítására gyakorolt. Itt is az eredmény nem felelt meg azoknak a szempontoknak, melyek szerint az új német iskola a jövő büntetőjogát felépíteni iparkodott. A visszaesésről tulajdonképpen csak oly büntetőjog rendelkezhetik, mely a cselekményekben látja a bíraskodás tárgyát. Ez különböztethet meg büntetlen és büntetett előéletűek, illetőleg szűkebb értelemben vett visszaesők között. Ezt a megkülönböztetést nem is teheti a kriminálpolitikai irány, mely nem a cselekmények, hanem az egyéniségek, nem a fogalmak, hanem az emberek fölött akar ítéletet mondani. Az alkalmi és szokásszerű bűnös közötti különbség, melyet a «nemzetközi büntetőügyi iskola» alapvetőnek kíván tekintetni (4. cikkely), a Liszt-féle «pillanatnyi» és «állandó bűnös», «akut és krónikus kriminalitás», «véletlenül és hajlamból vétkező» közötti különbség egészen más jelentőségű, mint a büntetett és büntetlen előéletűek közötti distinctio. Ismételt bűnözés még nem bizonyít a tettes antisociális jellege mellett és már az első törvényszegés is, melyet a bíró megállapít, kifolyása lehet egy mélyen gyökerező gonosz hajlamnak. Csakhamar belátták azonban az új tan hirdetői, hogy lehetetlen feladat megoldására vállalkoztak, midőn az alkalmi és szokásszerű bűnösök biológiai ismérveinek meghatározásán fáradoztak és lassankint a cselekménynek, mint olyannak tulajdonított jelentőség — a létező jognak sokat gunyolt és ócsárolt gyöngesége — határozottan előtérbe nyomult. «A ki minden kínálkozó alkalommal lop vagy csal, kést ránt vagy nemi erőszakot követ el, politikai ellenfelét meggyalázza vagy a köteles gondosságot elmulasztja, már nem tarthat igényt az alkalmi bűnöst megillető enyhébb bánásmódra», ugymond Liszt utóbb megjelent értekezéseinek egyikében,⁴ viszont az alkalmi bűnös kedvezményében, az ő tana szerint, mindenki részesülhet, aki korábbi cselekmény miatt még szabadságvesztés-büntetést ki nem állott.

A krónikus bűnös megkülönböztetésére szükséges egyéb ismérvek hiányában, a kriminálpolitikai irány is kénytelen magából a visszaesésből állandó gonosz hajlamra következtetni, másfelől a pozitív törvényhozás, midőn nagyobb mérvben, mint eddig, minősítő körülménnyé teszi a hasonzerű bűnismétlést, elismeri a mély gyökeret vert rossz indulat nagyobb társadalmi veszélyességét.

Végül az u. n. javíthatlanok különyszerű kezelésével is megpróbálkoztak a törvényhozások. A schweizi javaslat, mely több irányban a régi és az új büntetőjog között közvetíteni iparkodik, 44. Art. 1. §-ában felhatalmazza az ítélő bíróságot, hogy a közigazgatási hatóságnál javaslatba hozza oly több-

¹ 11., 15., 17., 19., 20. cikkely és 40. cikk második bekezdés.

² 56., 57., 58. és 59. §§.

³ Erről a két javaslatról mondja Liszt a Zeitschrift XX. 170. l.: «Und der steigende Einfluss unserer Richtung zeigt sich am besten in den Strafgesetzbüchern der Schweiz und Norwegens».

⁴ Zeitschrift XVI. köt. 497. l.

szőrös visszaesők fogvatartását, kikről meg van győződve, hogy szabadulásuk után újra büntetendő cselekményeket követnek el.¹ Hasonló szellemben intézkedik a norvég javaslat is, melynek 65. §-a szerint a törvényszék az esküdtek határozata² alapján elrendelheti, hogy a többrendbeli büntetendő cselekmények miatt elítélt, még a kiszabott büntetés kitöltése után is — addig, míg szükségesnek látszik — fogvatartassék, de nem a büntetés háromszoros tartamán és semmi esetre sem 15 éven túl.³

A legörvendetesebb haladás észlelhető azonban a fiatalok bűnösökre vonatkozó törvényes rendelkezésekben. Ebben a tárgyban a régi és az új iskola elvi álláspontja ugyanarra a gyakorlati eredményre vezetett. Az utóbbi a motivatio (eljesztés vagy javítás) által akar a tettesekre hatni és ennél fogva céltalannak tekintti a büntetést oly egyéneknél, kik hiányzó értelmi fejletlenségüknél fogva az okok és ellenokok mérlegelésére nem képesek. Ezeknél a nevelés és képzés kell, hogy helyettesítse a büntetést és jogelvonást. Az akaratelhatározás szabadságán felépült büntetőjog viszont a fiatalok között, ha bűnösségük belátásával bírnak is, az erkölcsi érettségnek azt a fokát nem állapíthatja meg, mely a normális ellentállási képesség kifejtésére szükséges. Nem kis mértékben érdeme a kriminálpolitikai mozgalomnak, hogy előreláthatólag ezentúl nem lesz törvénykönyv, mely a büntetőjogi beszámítás határát oly alacsonyan fogja megvonni, mint előzői, és a fejlettebb fiatalok különzerű helyzetét a büntetési eszközök minőségében kifejezésre ne juttatná.

A legerősebb dolgot utoljára hagytam. A ki a kriminálpolitikai mozgalom pozitív eredményeiről be akar számolni, nem mellőzheti hallgatással a «feltételes elítélés»-t és nem térhet ki ez intézmény elvi hátterének és gyakorlati horderejének méltatása elől. Tényleg a kriminálpolitikai iránynak hivei, ép úgy, mint ellenségei, nem engedik feledékenységbe merülni az új iskola erőlködését és eredményeit ezen a téren. Az egyik oldalról hivalkodva azt hirdetik: «Ennyit tudtunk elérni.» Az ellentábor gunyosan visszavág: «Többre nem is voltatok képesek. A feltételes elítéléssel kezdődik és végződik a kriminálpolitikai irány dicsősége.»

Minden kornak megvan a maga kedvencz eszméje és nem lehet tagadni, hogy a feltételes elítélés eszméje mindjárt első felbukkanásakor széles körökben igen rokonszenves fogadtatásban részesült, sőt annyira fel tudta billenteni az egyensúlyt egyesek lelkében, hogy a büntető törvénykezés testén rágódó minden bajnak panaceáját vélték benne megtalálni és életbeléptetését egyenesen *létkérdésnek* nyilvánították. A rajongás azonban csak addig veszélyes, míg kívánsága nem teljesül. A valóság rendszerint gondoskodik a kiábrándításról. Több mint egy évtizede annak, hogy Belgium — 1888 május 31-iki törvény — és Franciaország — 1891. évi március 26-iki törvény — széles keretben élvezi a csodaszer hatásait, de azért Franciaországból nem igen hallottunk a visszaesés apadásáról⁴ és Belgiumban, az egyetlen

országban, hol részletes és megbízható statisztikai adatok egész terjedelmében világítják meg a bűnügyi mozgalom hullámzásait, a bűncselekmények száma évről-évre jelentékeny mértékben szaporodik.⁵

A feltételes elítélés Columbusai is tehát meggyőződhetek arról, hogy élő ember nem jut a paradicsomba és hogy nincsenek csodaszerek. A fokonkinti kiábrándulás nyomai más tekintetben is észlelhetők; azok a nagy európai államok, melyeket első rohamra meg nem hódított a nagy lelkesedéssel felkarolt intézmény, utóbb sem hagyták el tartózkodó állásukat és ámbár tudom, hogy parlamentáris kormányokra különös csáberővel hat a liberálismozgalmat látszatával bíró és anyagi áldozatokat nem igénylő, sőt költségkiméléssel járó népszerű ujitások felkarolása, azt hiszem mégis, hogy az európai cultura talaján a feltételes elítélés befejezte pályafutását. A jelek legalább arra mutatnak. Németországban a mérvadó jogászai körök már kezdettől fogva nem tudtak vele megbarátkozni⁶ és legújabbban Olaszország is, a büntetőjog classicus hazája, sajnálattal — az igaz — és tisztelettel — az is igaz — de azért mégis félretette a veszélyes ujitást.⁷

Akármiként alakuljon azonban a feltételes elítélés jövőbeli sorsa, annyi bizonyos, hogy jelenlegi elterjedését sem köszönheti kizárólag, talán nem is kiválólág a kriminálpolitikai iskolának. Ez utóbbinak ellenfelei inkább mint hivei segítették elő diadalát. Ebben a pontban találkoztak a repressio erősítésére és annak gyöngítésére irányuló törekvések. Különösen hazai irodalmunkban az intézmény előharczosainak sorában leginkább azok tűntek ki, kik elvből ellenzik a javíthatlanok kiközösítését és a minimumok fel-emelését. Nem képzelhető nagyobb ellentét, mint a dr. Fayer László budapesti egyetemi tanár s fiatal gárdája által képviselt irány és a kriminálpolitikai iskola vezérszellemé által hirdetett társadalmi és tudományos ige.

Dr. Fayer László philanthrop, a szó legnemesebb értelmében, de — mint a francziák mondják — «il a les défautes de ses qualités». Nem mentes a philanthropok rózsaszínű optimismusától. Annyira szereti az embert, hogy szeme csak azt látja, amit szíve kíván. Az egyén hibái és fogyatkozásai épp úgy elhomályosodnak képzeletében, mint a társadalom

difficile à garder à l'application de cette loi présente un assez grand inconvénient presque inévitable. La jurisprudence par la force même des choses n'est pas uniforme dans tous les ressorts. Suivant qu'un tribunal on une cour estime que la loi peut être appliquée plus ou moins largement, les prévenus en bénéficient ou ne bénéficient pas. Mais prétendre que la loi n'est appliquée c'est inexact. J'ai connu, il n'y a pas bien longtemps, un magistrat municipal, qui après avoir délaissé les fonds d'une caisse appartenant à des ouvriers, a bénéficié de cette loi. Je ne veux pas critiquer la décision du tribunal, mais je regrette qu'on se soit montré si indulgent. On a incontestablement en cette circonstance dépassé la pensée du législateur.»

¹ Az annuaire statistique de la Belgique szerint a bűnesetek száma az 1888. évig 142,000 és 157,000 között váltakozott. Az 1887. évben inkább hanyatló irányzatot mutat. Már 1888-ban — a törvény életbeléptetése évében — a szám felszökik 179,011-re és 1891-ben 190,568-ra, 1896-ban végül 203,631-re. V. ö. *Wach*, Blätter für Gefängniskunde, 1899, 336. l.

² Az intézmény egyik barátja azt írja a Németországban uralkodó hangulatról: «Es kann keinem Zweifel unterliegen, dass die bedingte Verurteilung zur Zeit, wenigstens in den Kreisen der Juristen und Strafanstaltsbeamten Deutschlands, erheblich mehr Gegner als Freunde zählt. Und in den übrigen Kreisen — — —? Man darf die Stimmen, die sich in der Tagespresse geäußert haben, nicht zählen, besser ist es, sie zu wägen. Man darf nicht vergessen, dass ein grosser Theil dieser Anhänger in der Massregel nur gewohnheitsmässig der Abschwächung der Strafgewalt zugejubelt hat, und dass sich die Sache jedenfalls wesentlich anders gestaltet haben würde, wäre die bedingte Verurteilung mit der Unschädlichmachung der Unverbesserlichen und dem Hinaufrücken der Strafminima im Verein vorgeschlagen worden». Appellus, die Reformbestrebungen auf dem Gebiete des Strafrechts, Zeitschrift f. d. ges. Strafrechtswissenschaft XII. 29. s. köv. l.

³ A feltételes elítélés életbeléptetésére vonatkozó mozgalmat részletesen ismerteti *Iámbéry Ruzsem a Jogt. Közl.* 1901. 1. számában.

¹ A közigazgatási hatóság (Bundesbehörde) által elrendelt fogvatartás (Verwahrung, internement) 10—20 esztendeig tarthat.

² — «so kann das Gericht beschliessen, den Geschworenen die Frage vorzulegen, ob der Thäter in Anbetracht der Art der Verbrechen, der ihnen zu Grunde liegenden Beweggründe oder der in ihnen sich offenbarenden Gesinnung, als besonders gefährlich für die menschliche Gesellschaft, oder für das Leben, die Gesundheit oder das Wohl einzelner angesehen werden muss».

³ «Wird die Frage bejaht, so kann das Urteil bestimmen, dass der Verurteilte, solange es erforderlich erscheint, im Gefängnis zurückgehalten werden kann, jedoch nach Verbüßung der festgesetzten Strafe nicht über das Dreifache dieser Zeit hinaus und in keinem Falle länger als 15 Jahre über die Strafzeit hinaus».

⁴ A francia belügyminiszter 1895 febr. 15-én a képviselőház előtt tartott beszédében nem igen kedvezően nyilatkozott az új intézmény alkalmazásáról és különösen figyelmeztetett a visszaélés veszélyeire: «La loi sur le sursis à la peine est appliquée aussi et appliquée très largement. // ne faudrait pas en abuser. C'est une question de mesure et la mesure

könyörtelen szükségletei. Viszont *Liszt* rajong a társadalomért és doctrinair elfogultságában nem érez semmit az egyesnek kinjából és vesződéséből. Az egyik a fáktól nem látja az erdőt és a másik csakis erdőt lát, nem fákat.

Amily különböző életfelfogásuk és temperamentumuk: annyira eltérnek tudományuk alapkérdéseire vonatkozólag. *Liszt* determinista «de pur sang», nézete szerint nem számítható fel érdemül a homo nobilisnek kifogástalan magatartása és nem hibája a gonosztevőnek antisociális jelleme.¹ Dr. Fayer László «az akarat-elmélet alapján» áll. Azt elfogadja, hogy «motivumok vezetnek bennünket. De a motivum *sulyát* az ember állapítja meg. Ebben áll az ő relatív szabadsága. Ha a cselekmény végrehajtása mellett tíz motivum szól, ellene csak egy, akkor az egyén, kire ezek a motivumok hatni iparkodnak, eldöntheti, hogy a tíz motivumra nem hallgat, hanem hallgat az egyre és azt követi, mert az az egy motivum nyomósabb, mint mind a tíz. Ő tehát nem rabja a motivumoknak».² Az egyik szerint enyhe a törvény és még enyhébbek a bírák, a másik szerint a szigorú törvényt szigorú bírák alkalmazzák. *Liszt* minduntalan a falra festi a visszaesés rémét, de Fayer László nyomában van s azt onnan rögtön lemossa, sőt éppen nem rég «ezeregyedszer» ismételte, hogy a mostani időszak *legalkalmasabb* a büntető-törvénykönyv módosítására, «mert Magyarországon a kriminalitás félelmes növekvéséről, féktelen terjedéséről szólni teljesen alaptalan».³ Ha két ily ellentétes felfogású és ellenkező irányú tudós egyformán lelkesedik ugyanazért az intézményért: akkor annyi bizonyos, hogy *mindegyikük mást ért alatta és mást vár életbeléptetésétől*. Mindenesetre el kell ismerünk azonban, hogy bár rokonszenvesebb Fayer iránya, a következetesség inkább *Liszt* mellett szól. Utóbbi ellensége a rövid tartamu szabadságvesztés-büntetéseknek és ennél fogva csekélyebb jelentőségű törvényszegésekre ezen az uton reagál. *Liszt* tehát csak annyiban következtet, hogy a feltételes elítélést mint *pótszerét* a rövidtartamu szabadságvesztés-büntetéseknek ajánlja és mégis öt évig terjedő fogház feltételes elengedésére hatalmazza fel a bírót, akinek nem engedi meg, hogy hat héten alul szabjon ki fogházat. Fayer nem felemelni, hanem leszállítani akarja a minimumokat⁴ és *pótszerét* ajánl ott, hol a bíró az eredeti szerrel rendelkezik. Ő az elvben következtet és *Liszt* csak a mértékben. Minden egyéb tekintetben az intézmény beleillik *Liszt* büntetési rendszerének keretébe. Aki nem a cselekményben, hanem a tettes lelki indulatában látja a büntetés alapját és jövődöbeli törvényszegések megakadályozásában a büntetés célját, eltekinthet oly egyének büntetésétől, kik társadalmi szempontból veszélyeseknek nem mutatkoznak és akikről feltehető, hogy újból nem vétkeznek. Aki azonban «a mai individualistikus büntetőjog alapján áll»,⁵ nem a jövőre tekint, hanem a múltba, a cselekményért akar büntetni, mert a «polgárok jogérzete megköveteli a bűncselekmények megbüntetését»: ⁶ az épp oly kevéssé mondhat le egyes esetekben a büntetésről, amily kevéssé teheti nem történeté azt, ami megtörtént. Aki a bűnösségtől teszi függővé a büntetést, ugyanazt a

¹ «Eins muss zunächst unbedingt fallen, wenn wir mit dem Determinismus Ernst machen: die pharisäerhafte Ueberhebung über den Verbrecher. Es ist nicht unser «Verdienst», dass wir nicht längst schon vor dem Strafrichter gekommen sind; und es ist nicht seine «Schuld», dass ihn die Verhältnisse auf die Bahn des Verbrechens getrieben haben. Unerbittlich fällen wir das Urtheil, das dem Angeklagten Leib und Leben, Ehre und Freiheit nimmt; aber der philisterhafte Tugendstolz des wohlgesättigten Durchschnittsmenschen ist nicht am Platze. Alles begreifen heisst nicht alles verzeihen: das weiss jeder von uns, der Kinder erzogen hat. Aber alles begreifen heisst bescheiden sein.» *Liszt*, Zeitschrift XVI., 344. s. köv. II.

² A magyar büntetőjog kézikönyve, II. kiadás 9. l.

³ *Jogt. Közl.* 1901. évi 43. sz.

⁴ Büntetési rendszerünk reformja, 9. l.

⁵ A magyar büntetőjog kézikönyve, II. l.

⁶ U. o. II. l.

cselekményt nem büntetheti különböző módon, legkevésbé tartózkodhatik a büntetéstől az egyik esetben és ragaszkodhatik hozzá a másikban. Az állam bizonyos feltételek alatt — mint p. o. az elévülés esetében — lemondhat a tettes üldözéséről, de a kellőképpen megállapított bűnösséget a tettes ezentuli magatartása nem teheti jóvá. Még a vallás, még az erkölcs tanai szerint sem. Itt a földön csak a királyi kegyelem vagy a büntetés enyészetheti el a bűnt és a földön-tuli létben csak az Isten kegyelme kuforrása a bűnbocsátnak.

Tagadhatatlan továbbá, hogy minél több kilátása van a kezdő bűnösnek a menekülésre, annál többet veszít a törvény visszatartó erejéből minden büntetlen előéletével szemben. A büntetés félelme nem mindig képes arra, hogy a bűnös akaratot érvényesülésétől visszatartsa, mert megfelelő ellensúlyra talál a fel nem fedezés reményében. Ha a törvényhozó a teljesen bebizonyított bűnösség mellett is kilátást nyújt a büntetlenségre: saját kezével lerontja vagy legalább megrongálja azt a gátat, melyet a bűnös hajlamok megtörésére emelt.

Ez a szemrehányás kevésbé éri *Liszt*-et, midőn a feltételes elítélést pártolja, mert nála az általános megelőzés semmibevétele a rendszerből folyik.¹ Csak apadjon a visszaesés, a törvényszegések számának emelkedésétől nem tart. De Fayer nézete szerint a speciális praeventio mellett nem szabad elhanyagolni a generális praeventiót sem, mert «a polgárok jogérzete egyrészt megköveteli a bűncselekmények megbüntetését, s a büntetés tényleges bekövetkezése nemcsak a megbüntettetett, de a többi is, a kik különben hajlandók volnának ily cselekményt elkövetni, bizonyos mérvben lekötik».² A következtetlenség nála annál nagyobb, mert szemben *Liszt*-tel, ki már nem engedi meg oly fogházbüntetés végrehajtásának felfüggesztését, mely enyhítő körülmények fenforgásánál fogva a fegyházat helyettesíti,³ Fayer a bíró által kiszabott 3 havi fogházat tekinti mérvadónak, tehát a törvény által *büntetlennek* nyilvánított cselekményekre is kiterjeszti a kedvezményt⁴ és a bíró *különös méltánylást érdemlő okokból* elengedheti azt a büntetést, melyet *rendkívül nyomatékos okok fenforgása miatt* fogházban kiszabott. Való ugyan, hogy Fayer formulázása szerint a bírónak kiálított teljhatalom nem oly korlátlan, mint *Liszt*-nél,⁵ de nem hiszem, hogy e megszorítás folytán az általános megelőzés szempontjából kifejtett aggályaim sokat veszítenének erejükből. Az ember természete az, hogy különböző esélyek között a reá nézve legkedvezőbbet tekinti egyuttal legvalószínűbbnek és már különösen pessimisticus lelkületről tenne tanuságot az a bűnös, ki, mikor róla van szó, nem észlelne

¹ «Alle diejenigen, die eine Verständigung zwischen den Anhängern der Vergeltungsstrafe und der Zweckstrafe, richtiger zwischen der General- u. Specialpraevention für wünschenswert halten...» Strafe und Sicherungsmassregeln im System von Prins, Zeitschrift XX. 11. l. Továbbá: «Insbesondere wird es die beabsichtigte Wirkung auf den Verbrecher (die Specialpraevention) sein, welche Inhalt und Umfang der Strafe bestimmt. Die Forderung der Kriminalpolitik geht dahin, die Eignung der Strafe als Mittel zum Zweck möglichst vollständig auszunützen, und sie nach den Bedürfnissen des *Einzelfalles* zu gestalten.» *Liszt*, Lehrb. 56. l.

² Kézikönyv, II. l.

³ «Bei jeder Verurtheilung zu Gefängnisstrafe kann das Gericht, wenn die Gefängnisstrafe nicht wegen Annahme milderer Umstände an Stelle von Zuchthaus ausgesprochen wurde etc.

⁴ «Különös méltánylást érdemlő esetekben ítéletileg kimondható a fogház vagy elzárás feltételes elengedése, ha a vádlott szabadságvesztés büntetésre ítélve még nem volt és a fogház vagy elzárás, mely *kiszabatik*, nem haladja meg a három hónapot!» Büntetési rendszerünk reformja, 31. l.

⁵ «Különös méltánylást érdemlő esetekben. Ezen szavakkal csak azt kívánja a tervezet jelezni, hogy a büntetés feltételes elengedésének intézménye nem rendes használatra való.» Fayer, büntetési rendszerünk reformja, 35. l.

különös méltánylást érdemlő körülményeket. A fel nem fedezés reménye mellett a feltételes elítélésre való kilátás is csábitani fog a bűn útjára. A törvény visszatartó erejét tehát a megszorító feltétel nem óvja meg és magát a bírót csak látszólag köti meg a kedvezmény osztogatásában. Nem a *törvény*, hanem a bíró határozza meg, hogy milyenek a különös méltánylást érdemlő esetek, és a bíró bölcs belátása, mely eddig csak a büntetés mértékének meghatározására szorított, ezentul kiterjesztetnék magának a büntetésnek alkalmazására is. A bíró belső függetlensége abban a mértékben csökken, amelyben discretionárius hatalma szükségesen tul kiterjesztetik. A bírák egyénisége, világnézlete, temperaméntuma mérvadó tényező lesz a törvénykezésben s az objectív igazságszolgáltatást zavaró e tényezők hatása ellen a legteljesebb ismeretesebb bíró is tehetetlen, mert befolyásuk öntudatlan és hatásuk ellen nem lehet küzdeni. A bírák között is vannak Lisztek és Fayerék, és mindegyiknek belátásától függ, hogy mily *cselekményeket*, sőt — ami több — mily *vádoltakat* fog a kedvezményben részesíteni. Emberek vagyunk valamennyien. Nem lehet-e attól tartani, hogy a törvény előtti egyenlőség helyébe egy megkülönböztetés fog lépni, hasonló ahhoz, melyet a hanyatló római császárság kora «classes nobiliores» és «classes humiliores» között felállított? Én legalább tartok attól, hogy nem a duhajkodó parasztnak fognak megkegyelmezni, hanem a földesurnak, ki nyomorékká verte bérését, nem a közönséges tolvajnak, hanem a hivatalos pénzeket elsikkasztó tisztviselőnek, aki jó családból származik, nem a spiritussal könnyelműen bánó cselédnek, hanem az uri vadásznak, ki ügyetlensége által emberhalált okozott. S ha nem is mutatkoznék — még öntudatlanul sem — a bíróság rokonszenve az elítéltek bizonyos kategóriája iránt: a közvélemény részrehajlással fogja gyanúsítani a törvény hivatott őrét, akár alkalmazta, akár nem alkalmazta bizonyos vallásu, nemzetiségű, osztályu elítélttel szemben a kedvezményt.

Végül Liszt Ferencz, ki minden elvi kérdésben a pozitív jog ellen küzd, hivatkozással a változott társadalmi felfogásokra, annyira tisztában van a javasolt újítás forradalmi jellege iránt, hogy inkább lemond kedvencz eszméjének megvalósításáról, semhogy azt a kodifikált büntetőjog minden átalakítása nélkül mintegy mechanikus módon a fenálló büntetési rendszerbe beleilleszse. «A törvényhozó» — így nyilatkozik a N. B. E. porosz csoportjának első (hallei) gyűlésén — «nem kockáztathatja a feltételes elítélést a létező jog alapján, mert életbeléptetése feltételezi vagy a szabadságvesztés-büntetés minimumának egyidejű emelését vagy a büntetésnek szigorítását a katonai fogház mintájára. Azonkívül összefüggésbe kell hozni a pénzbüntetésnek átalakításával s ez uton a behajthatatlansága esetében alkalmazandó szabadságvesztés-büntetés elleni aggályokat megszüntetni.»*

Igy beszél a revolutionárius, a heveskedő Liszt, kinek szemében a büntetés elmaradása nem jelent egyebet, mint egy *nem* bűnös ember megkimélése a szabadságvesztés korrumpáló hatásától, míg a konservatív, a létező büntetőjog alapján álló Fayer, kinek saját elmélete szerint egy bűnös *cselekményt* megtorlatlanul kell hagynia, nemcsak közvetlenül és minden ellensúlyozó rendszabály nélkül akarja beleilleszteni

a kodex keretébe a felforgató intézményt, melyben egyebet nem lát, mint lehetőséget némely bűnös menekülésére, hanem ugyanazzal a tiszta hevülettel, melylyel a javíthatlanok kiküszöbölése és a minimumok felemelése ellen küzd, az egész kriminálpolitikai mozgalomból ezt az egyetlen újítást kiragadva, annak életbeléptetését minél szélesebb keretben a törvényhozás legsürgősebb teendőjének nyilvánítja.

Végül nem mulaszthatom el annak újabb hangsúlyozását, hogy Liszt irányzata, kinek felfogása szerint a megtorló ösztön kiháló félben van, és a közvélemény megnyugszik a kezdő bűnös kiméletében s a javíthatatlanok kiküszöbölésében, — ha téved is ebben a tekintetben — saját meggyőződése szerint a pozitív jogot ostromolja a változott jogi nézetek képviseletében. A legrosszabb, amit Lisztre mondani lehet, az, hogy revolutionárius. Nem úgy áll a dolog Fayer-nél, ki nézetem szerint igen helyesen mondja, hogy «a polgárok jogérzete megköveteli a bűncselekmények megbüntetését»* és ennél fogva önmagával, de az általános jogérzettel is ellenkező rendszabály életbeléptetését sürgeti. Hogy is mondja Berner, a német klasszikus büntetőjogtudomány Nesztora, annak az iskolának a feje, melynek alapelveit Fayer is vallja, ugyanaz a Berner, kinek Liszt tankönyvének utolsó kiadását dedikálta: «dem Altmeister in wissenschaftlicher und persönlicher Verehrung»? Nem szabad kicsinyelnünk azt az elégtételt, melyet a büntetendő cselekmény megtorlásánál mindenki érez és melynek előidézésében Berner a megtorlás legfontosabb hatását látja. Ennek a hatásnak mély erkölcsi jelentősége van. «Wenn der freche Verächter fremden Rechts im Trotze seines Übermutes den Schwachen, wie wenn er rechtlos wäre, niedergetreten hat; die Gerechtigkeit reicht diesem die Hand, hebt ihn wieder empor und vernichtet den frech übergreifenden Willen seines Gegners: ist das hierdurch befriedigte Gefühl waltender Gerechtigkeit nicht ein herrliches Ziel der Rechtspflege? Nur dem elendesten Materialisten wird diese Geunthung weniger gelten, als die sonstigen *nützlichen* Wirkungen der Strafe. Den Hohen und den Niedrigen mit demselben richterlichen Masse messen zu sehen: welcher *sittliche* Mensch möchte diese innere Befriedigung nicht mit den grössten materiellen Opfern erkaufen».**

Ha egyébbel nem, a *nép jogérzetével*, mely minden bűncselekmény megtorlását kathegorice kívánja, ellenkezik a feltételes elítélés, s akármilyen szempontból bíráljam meg, a criminalpolitikai, de még inkább a klasszikus iskola szempontjából — csak forradalmi, illetőleg felforgató irányzatok megvalósítását láthatom benne, nem a létező jog továbbfejlesztését, még kevésbé az általános jogérzet kielégítését, hanem elvont spekulatio alkotását. Arra az ellenvetésre, hogy valahol a világon, ha csak messze tul a tengeren, Észak-Amerika egyik államában, történeti uton fejlődött az intézmény: kétféle megjegyzésem van: először, hogy az amerikaiak az ő jogi és társadalmi felfogásuk szerint rendezik be a büntető törvénykezésüket s nem a nyugoteurópai szerint, s hogy ennél fogva tőlünk sem lehet elvárni azt, hogy megfordítva cselekedjünk, azaz amerikai jogfelfogáshoz és erkölcsökhöz alkalmazkodjunk. Másodsor az ottani és a nálunk javasolt feltételes elítélés oly kevésbé hasonlitanak egymáshoz, mint ez két egyforma nevet viselő intézménynél csak lehetséges. Itt nem annyira szorosabb értelemben vett büntetendő cselekményekre alkalmazzák, mint inkább rendőri kihágás természetével bíró rossz szokásokra, mint p. o. iszákosságra vagy a családdal szemben tanusított rossz bánásmódra.*** Nem

* A magyar büntetőjog kézikönyve 11. l.

** Berner: Lehrb. des deutschen Strafrechts, XIII. kiadás, 30. s. köv. ll.

*** Massachusetts államának hivatalos jelentése szerint 1890. évi október 1-től 1894. évi szeptember 31-ig összesen 18,928 egyén bocsátott próbára. Az esetek 73,9%-ában iszákosságra szólt a vád. Az egész próbarendszer Massachusettsben lényegileg részegesek javítására irányul.

* Azonkívül Liszt a «nordwestdeutsche Gefängnisvereine»-nak 1890. május 31-én Hamburgban tartott évi gyűlésén, nemkülönben az Oberlandesgericht-ek elnökeinek és a kir. főügyészeknek a feltételes elítélés tárgyában adott véleményére, nemkülönben Wachnak «Reform der Freiheitsstrafe» című munkájára vonatkozólag közzétett nyilatkozatában kiíjezetten hangsúlyozta, hogy a feltételes elítélést csak láncszemnek tekintí más reformjavaslatai sorozatában, és azokkal kapcsolatban és egyidejűleg akarja életbeléptetni. Tény azonban, hogy Liszt ebben a tekintetben sem maradt mindig következetes önmagához. V. ö. Appellus: «Reformbestrebungen auf dem Gebiete des Strafrechts» cím alatt a Zeitschrift f. d. g. Strafrechtswissenschaft XII. k. megjelent értékelését.

is azt teszik, hogy megállapítanak a büntetést és végrehajtását felfüggesztenék, hanem egy előzetes büntetést azonnal végrehajtanak, t. i. a vádlottat átadják egy rendőrtisztviselőnek, ki őt rendszeres felügyelet alatt tartja, bármikor lakásán megjelenhet, magaviseletét ellenőrizi, alkalmilag támogatja és felügyeletének eredményéről időnkint jelentést tesz a bíróságnak s annak a legkisebb rendetlenség észlelésekor — tehát nemcsak visszaesésnél — a gondjára bizottat beszolgáltatja.

A szabadságvesztés-büntetést csak akkor szabják ki, ha a szabadlábon levő vádlott megfigyelése és ellenőrzése kedvezőtlen tapasztalatokra vezetett. Méltóztassék ezek után az eredeti és az utánzat közötti hasonlatosság felett dönteni és különösen azt megfontolni, vajon szokásaink és erkölcsünk egyáltalán megtünnék-e a rendőri felügyeletnek most ismeretett nemét.

Ugy látom, hogy az idegen intézmények ismerete és a nemzeti jogfelfogás méltatása tárgyában még a Rousseau- és Montesquieu-féle korszaknak hibáiban leledzünk. Aprioristikusan és philosophiai okoskodással egy kifogástalan kormányzati vagy igazságszolgáltatási rendszert konstruálunk s mint a nemrég nemesített ember első sorban családfáról gondoskodik, a történeti érzék hiányát idegen földön felfedezett minták utánzatával pótoljuk, melyeket azonban épp oly alapon félreértünk, mint saját nemzetünk természetét. Ennek a félig történeti, félig metaphysikai alapon álló törvényhozási rendszernek köszönhetjük nem egy félszeg intézményünket és — ha Isten megsegít — a feltételes elitelés áldásaihoz is ezen az uton fogunk eljutni!

A közigazgatási bíróság mint gyámügyi felsőbb forum.

A közigazgatási bíróság szervezésekor az oda sorolt jogesetek megállapításánál a közigazgatási jogszolgáltatás egy igen fontos és tekintélyes része maradt ki a felsőbb bírói functio keretéből s ez a *gyámügy*.

Magánjogunk egyik legfontosabb részét, a családjogot foglalja magában mai törvényeink szerint a gyámügy s éppen e fontos magánjogi rész marad legfelsőbb fokon bírói elintézés nélkül, holott törvényeink sokszor homályos volta mellett ez szorult volna leginkább arra, hogy vitás esetei bírói tekintéllyel nyerjenek végeldöntést.

Indokoltá tette volna a gyámügynek ezen bíróság hatáskörébe való felvételét az is, mert mai szervezetünkben a gyámügy felelbbviteli forumainak beosztása nem felel meg azon kívánalmaknak, melyeket egy a jogszolgáltatás magaslatán álló államigazgatástól várni lehet. Ezt nem az elbírálásra hivatott egyének minősítésére és működésére értjük, hanem maguknak a forumoknak alakítására, melyek nem felelnek meg a helyes jogszolgáltatás feltételeinek.

A modern jogszolgáltatás egyik alapfeltétele az, hogy azon vitás ügyek, melyek alsófokulag társas hatóság által intéztettek, felsőbb fokban szintén társas hatóság vagy bíróság által bíraltassanak el.

A gyámügyeknél legfelsőbb fokon éppen ennek hiányát kell konstatálnunk, holott a jogszolgáltatásnak egyik legfontosabb részét képezik.

A gyámügyi ügyekről szóló (1877: XX.) törvénycikk szerint a gyámügyekben elsőfokulag rendszerint az árvaszékek járnak el, kivéve néhány esetet. (171. §.) Az árvaszék mint társas hatóság jár el s érdemi határozatait tanácsülésben hozza meg. A második fokban mint felelbbviteli forum a közigazgatási bizottság (216. §.) egy küldöttsége jár el s intézi el érdemileg a felelbbvitelt. Ez is mint társas hatóság működik s törvényes határozathozatalra az elnökön kívül legalább négy tag jelenléte szükséges. A legfelsőbb forumon a helügyminiszter határoz (212. §.), tehát két felelős-

séggel tartozó társas hatóság határozata, nem úgy, mint a rendes bíróságoknál, hol felsőbb fokon több felelős személyből álló tanács határoz, egy személy végeldöntésére van bízva majdnem teljes felelősség nélkül.

Azt hisszük, hogy jogállamban csupán alakilag is véve a dolgot, ez fen nem tartható rendszer, mert maga a jogszolgáltatás jellege megkívánja azt, hogy amit az alsóbb forumok társas hatósági körben végeznek el, az felsőbb fokban a bírói függetlenség minden jellegével felruházott társas bíróság által bíraltassék felül. Nem azért vetjük fel e kérdést, mintha kifogásunk volna az eddigi felsőbb forum körütekintő s különben kifogástalan működése ellen, de mint jogállam nem térhetünk ki az elől, hogy felsőbb fokban a függetlenség minden attributumával ellátott bíróság intézkedik a gyámügyi ügyekben is.

Akkor, midőn a közigazgatási bíróságról szóló törvényjavaslat tárgyalatott s Horánszky Nándor a gyámügyeket is hatáskörébe utalni kívánta, ha jól tudjuk, azon okból lettek annak hatásköréből a gyámügyek kivonva, mert az állított, hogy a jelenleg érvényben levő törvény alapján nem volt lehetséges szabatosan megállapítani azon eseteket, melyek a bíróság hatáskörébe lettek volna sorolva.

Ez téves felfogás volt, mert a mai gyámügyi törvény alapján is nagyon szépen és szabatosan megállapíthatók mindazon esetek s vitássá válható kérdések, melyekre a közigazgatási bírósági jogszolgáltatás kiterjedhet.

A jelenlegi törvényen csupán azon módosítást kellene tenni, hogy a gyámügyi ügyekben a felelbbviteli harmadik forum megszüntetésével a gyámügyi ügyek másodfokban a közigazgatási bizottság küldöttsége által döntőleg elintéztetvén, annak határozatai ellen panasszal lehet élni a közigazgatási bírósághoz. Ha az eddigi gyakorlatot vesszük, a két alsóbb forum fentartása helyes, mégis, hogy a második forum is, a közigazgatási bizottság küldöttsége, a függetlenség s önállóság tekintetében még helyesebb alapon állhasson, lehetne azt olyképp rendezni, hogy a tisztviselő elemek s így az árvaszéki elnök mint előadó mellőzésével lehetőleg bizottsági tagokból alakuljon meg, esetleg az előadói teendőkkel, mint tervezve volt, az ügyészt, vagy ahol ez tülterhelve van, a bizottság egy jogtudó tagját, napidij javadalmazással meg lehetne bízni. Az ily tiszteletdíj adása nem új, mert ez már az első javaslatban is ben volt. Különben is az esküdtszékeknél gyakorlatban van.

Ha a közigazgatási bíróságra ki lehetett mondani, hogy felében mindig bírói minősítésű (1896: XXVI. tcz. 5., 12. §§.) tagokból kell állania, mit egy ily felsőbb forumra nézve, nézetünk szerint, helyesnek nem tartunk, mert akit oda kineveznek, minden tekintetben alkalmasnak kell lenni a bírói functióra, bármely qualifikációval is bír; akkor tehát ezt a kívánalmat a közigazgatási bizottság ezen küldöttségére is alkalmazni lehetne, olyképpen, hogy lehetőleg vagy legalább felében jogilag képzett tagokból álljon.

Az így kiegészített törvény alapján addig, míg a közigazgatás általános rendezése bekövetkezik, melynek keretében e kérdés jobban megoldható lesz, a közigazgatási bizottság mint másodfoku s végső felelbbviteli forum működhetik, fenmaradván a magát sértve érző fél vagy ügyész panaszjoga a közigazgatási bíróság előtti jogorvoslatra.

A közigazgatási bíróságnál csupán egy külön tanácsot kellene alakítani, mely a gyámügyi ügyek intézésére lenne szervezve. Ezzel a magában véve elég egyszerű s nagyobb ujtást nem involváló intézkedéssel a közigazgatási jogszolgáltatás ezen igen fontos része, a gyámügy is felsőbb fokon bírói elbánás alá kerülne.

Áttérve arra is, hogy mennyiben lehetne a gyámügyi törvény alapján megállapítani a közigazgatási bíróság hatásköréhez utalandó eseteket, erre nézve megjegyezzük, hogy egész egyszerűen a gyámügyi törvény beosztását követve,

lehetne kimondani azt, hogy mely vitássá válandó kérdések kerülhetnek a bíróság hatásköre alá. Ime a törvény alapján kiindulva az első fejezetben foglaltakra, ahol a nagykorúságról, kiskorúság meghosszabbításáról, a kiskorú s szülők közötti jogviszony szabályozásáról van szó, minden esetben ki lehetne mondani, hogy ott, hol az árvaszék határozni jogosítva van, annak, illetve a közigazgatási bizottságnak határozata ellen panasszal lehet élni a közigazgatási bírósághoz. Ott, hol hivatalból való felterjesztés esete van, pl. az 1877: XX. tcz. 4. és 11. §-ainak rendelkezései szerint azon hivatalból felterjesztendő esetek továbbra is a belügyminiszterhez tartoznának, mert ott nem vitás kérdésekről van szó, hanem a gyámhatóság gyakorlásáról. Ily értelemben lehetne a gyámsági törvény alapján megállapítani a közigazgatási bírósághoz utalandó többi eseteket is. Hiszen egy adminisztratív eset már különben is oda van utalva, midőn t. i. a körgyám tartásáról van szó. (1896: XXVI. tcz. 30. §. III. 2.)

Az imént előadottakból tehát nyilván kitűnik az, hogy a gyámsági ügyeknek végső foku elbírálására a közigazgatási bíróság hatásköre könnyen, nagyobb nehézség nélkül kiterjeszthető. Annál inkább szükséges ez, mert az oly nagyon fontos családjogok gyakorlására s érvényesítésére hivatott társas hatóságok előtt vitássá vált jogi kérdések végérvényes eldöntésére a legilletékesebb forum csakis egy független bírói testület lehet, mely irányadó működésével, mint már említettük, fejlesztőleg hathat a családi jog jogi fejlődésére.

Az előadottak szerint tehát a jogállam feladatának magaslátára emelkedünk akkor, midőn a közigazgatási bíróság hatáskörét a gyámsági ügyekre is kiterjesztjük. A törvény, jog és igazság kormányja, mely már eddig is oly sok jelét adta közigazgatásunk fejlesztésére irányuló törekvésének: e tekintetben szintén teljesíteni fogja a haladó kor kívánságát.

Dr. Hattyuffy Dezső.

Jogirodalom.

Az elévülés a magyar anyagi magánjogban. Tanulmány. Irta dr. Kiss Albert jogakadémiai tanár Kecskeméten. Budapest, Politzer Zsigmond és fia kiadása. 1902. Ára 5 K. 244 oldal.

Az elévülés a magánjog legnehezebb, legbonyolultabb kérdéseinek egyike, mégis alig van kérdés, mely hazai irodalmunkban mostohább elbánásban részesült volna, mint ez. A több mint 1000 oldalra terjedő Zlinszky-Reiner-féle magánjog VI. kiadása például nem egész 2 oldalt szentel ezen intézménynek, dacára annak, hogy az elbirtoklással s a praclusiv terminusokkal együtt tárgyalja. Ezért, valamint monografikus irodalmunk ismert szegénysége miatt is, a priori örömmel üdvözlendő szerzőnek fenti című tanulmánya. Sietünk hozzátenni, hogy a munka áttanulmányozása után az objectiv bírálónak el kell ismernie, hogy szerző — kinek neve különösen büntetőjogi czikkei alapján ismeretes a *Jogt. Közl.* olvasói előtt — derekasan megfelelt az általa kitűzött nehéz feladatnak. Az elévülés kérdésének mezejébe a vitás kérdések egész sorozata (így például az anyagi keresetjog, az igénytheoria stb.) nyulik s szerző egyiket sem kerülte meg, hanem mindegyiknek szemébe nézett, ezeket egy lépéssel tovább vitte s ha nem is oldotta meg valamennyit, mégis konstatálnunk kell, hogy minden kérdésben határozott álláspontot foglalt el s ezt megfelelően meg is indokolta.

A tanulmány tartalmát a következőkben ismertetjük. A munka két könyvre oszlik. Az első könyv az elévülésnek római jogi s egyházi jogi fejlődésével és az elévülésnek magyar jogi történetével foglalkozik.

A római jogi részre vonatkozólag különösen megemlítendő a szerzőnek egyes érvelései Demelius azon fejtegetésével szemben, hogy a Theodosius előtti római jog praclusiv természetű jelenségei (így különösen a XII. táblás törvény usucapiója, a praetori actiones temporales-nek annus utilis

stb.) nincsenek szerves fejlődési kapcsolatban a tulajdonképeni elévüléssel. Szerző már itt jelzi azon felfogását, hogy az elévülés és a tiszta jogvesztő határidő nem fogalmi ellentétek, hanem ugyanazon fogalomnak mint genusnak alosztályai.

Az egyházi jogi elévüléssel szerző, nézetünk szerint, tulajdonképen röviden bánik el. Ugy véljük, hogy egy, az elévülésről szóló monografiában nem vázolni, hanem legalább is ismertetni kell az intézménynek ez irányú évezredes fejlődését, már pedig tiszta dolog, hogy ezt 8 oldalon nem lehet megtenni.

Az elévülés magyar jogtörténeti fejtegetése ellenben meglepően terjedelmes és alapos.

Behatóan foglalkozik szerző a Werbőczy előtti joggal s a rendelkezésére álló oklevéltári anyag feldolgozásával világosságot derített az elévülésnek a jogtörténeti irodalom által eddig teljesen elhanyagolt mezejére. Az akkori jogviszonyoknak megfelelően szerző kénytelen külön kutatni az országos jognak s a városi jogoknak idevonatkozó rendelkezéseit. Előbbire vonatkozólag Hajnik azon nézetével szemben, hogy a régebbi possessio immemoriális a városi jogok hatása és befolyása alakult át a későbbi praescriptióvá, ama véleményyt állítja fel, hogy ezen átalakulás a canon jog elveinek behatása folytán történt.

A városi jogok egy év és egy napi elbirtoklásában (elévülésében) pedig a germánjogi «Verschweigung» hasonmását véli felismerni.

A Hármaskönyv praescriptiójára vonatkozólag szerző kiemeli, hogy habár kétségtelen, hogy Werbőczy a Thomaschek osztrák történetíró által ismertetett «Summa Legum» című osztrák eredetű, de Pozsonyban is ismert jogkönyvet illetve ennek pozsonyi példányát használta, mégis ennek az elévülésről szóló tanításaiból mit sem vett át s így Thomascheknek azon vádjá, hogy Werbőczy a «Summa Legum»-ot compilálta volna, igaztalan.

A Werbőczy utáni jogot szerző 2 fejezetben tárgyalja. Az elsőben behatóan ismerteti az 1848 előtti jogot, még pedig nemcsak a törvényekben kifejezett s a joggyakorlatban (különösen a Planum Tabulare decisioiban) lefektetett, hanem a jogi írók tanításaiban rejlőt is.

Kitonich, Szegedi, Huszty, Kövy stb. műveiből rövid kivonatot is nyújt s különösen kiemeli Frank idevonatkozó, nagyjában helyes nézeteit. A második fejezetben pedig az országbírói értekezlet utáni helyes uton meginduló joggyakorlatot ismerteti s az újabb irodalmat, különösen Zsögöd alapvetői fejtegetéseit vázolja.

A tanulmány II. könyvét a dogmatikai rész képezi. Ezen könyvön erősen megérzik Zsögöd tanításának hatása, mely körülményt különben szerző lépten-nyomon maga is elismeri. Ezt dicséretként akarjuk kiemelni, mert hiszen ha szerző nem nyújtott volna egyebet, mint azt, hogy Zsögödnek «Fejezetek kötelmi jogunk köréből» című munkájában felhalmozott anyagot rendszeresen feldolgozta volna, már nagy hálára kötelezett volna bennünket. Szerző érdeme azonban jóval bokrosabb, mert nála Zsögöd tanítása csak kiindulási pont, melyet ő önállóan, az ellentétes véleményűekkel polemizálva, rendszeresen kiépít.

Szerző fogalommeghatározása, helyesebben körülírása az elévülésről a következő: «Elévülés azon anyagi jogi kifogás, amely a kötelezettnek rendelkezésére áll, ha az actio natától számítva a törvényben megállapított elévülési időtartam letelik a nélkül, hogy közben az elévülés folyása szünetelt, illetőleg félbeszakított volt, avagy befejeztetik annak dacára, hogy időközben szünetelés vagy félbeszakítás történt».

Szerző ezen definitiója mutatja, hogy az elévülés terminus technicus alatt a jogvesztő határidőnek egy minősített esetét érti s hogy egyrészt a fogalmat a sokak által jogszerző elévülésnek nevezett elbirtoklásra nem terjeszti ki s hogy

másrészt az elévülés és a tulajdonképpeni praecusiv terminusok között mint különben már fentebb jeleztük — nem lát fogalmi ellentétet.

Ezek után szerző ismerteti az anyagi keresetjog fogalmát, a hazai írók közül különösen Plósz, Zsögöd és Schwarz Gusztáv tanítását kiemelve, a német polgári törvénykönyvben legális kifejtést nyert igénytheoriát; majd pedig egyenként tárgyalja az elévülés fogalmát kitevő alkatelemeket, u. m.: az elévülhetetlenség eseteit, az elévülési időt, az időtartam folyásának kezdetét, az elévülés nyugvását, félbeszakítását, érvényesítését, hatályát. Ezután fejtegeti az elévülési szabályokat a törvények területi és időbeli összeütközése esetén s végül vázolja az elévülés alap gondolatát és jogpolitikai igazolását.

E helyen, sajnos, nem követhetjük szerző eszmemenetét a részletekben s ezért csak konstatálni óhajtjuk, hogy bevezetései mindvégig érdekesek, világosak és konsequensek s hogy figyelme egyaránt kiterjed a hazai gyakorlatra, a külföldi és belföldi irodalomra és a külföldi törvények intézkedéseire.

Természetesen, mint minden emberi mű, ugy ezen munka sem ment fogyatékoktól. Hogy bírálatunk egyoldalunak ne mondassék, ezekre is röviden reá kell mutatnunk. Főki-fogásunk az, hogy szerző a külföldi törvényeket csupán jegyzet alakjában ismerteti. Nézetünk szerint ez indokolt lehet tankönyvekben, hogy az ezekből tanuló kezdő jogász szembe-szökően láthassa, mi magyar tételes jog és mi nem az; de nem helyes monografiában, hol a külföldi törvények intézkedései a vonal felett, még pedig *kritikailag* adandók elő.

Apróbb pontatlanságokat is találhatunk a tanulmányban, de oly csekély számban, hogy ez ennek értékét nem alterálja. Így pontatlansággal találkozunk például a 190. oldalon, hol szerző az elévülés nyugvásáról beszélve azt mondja, hogy a mai élő jogban a Werbőczy Hármaskönyv I. 79. §-ában foglalt azon szabály helyébe, mely szerint az elévülés szünetel, *a hitetlenek fogságába esett egyén* ellen ennek visszatértéig, ugyanazon jogelvnek kifolyásaként a *«hadi szolgálat»*, mint szüneteltető ok lépett.

Nézetünk szerint ez téves, mert először is a hadi szolgálatot a hitetlenek fogságába eséssel összehasonlítani magában véve is helytelen, másodszor pedig, mert a hadi szolgálatot így általánosságban szüneteltető oknak megtenni legalább is pontatlan. Szerző valamivel lejjebb (193. oldal 1. jegyzet) Katona Mórral polemizálva rámutat arra, hogy a *«katonai állás»* fogalma oly határozatlan, hogy arra szabályt építeni nem igen lehet s ennek daczára nem veszi észre, hogy a *hadi szolgálat* fogalma, mely alatt épp ugy értjük a 13 napos fegyvergyakorlatot, mint az egész életen keresztül folytatott activ katonáskodást, ugyancsak kételyt enged arra nézve, hogy alatta voltaképpen mi értendő?!

Ezen fogyatékok azonban az objectív bíráló szeme előtt teljesen elenyésznek szemben szerző azon kétségtelen nagy érdemével, hogy az elévülés homályos részleteibe világosságot hozott s hogy helyes tételeit áttekinthető módon, világossággal adja elő.

Dr. Kramer Emil.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A kártérítési igény és kereset elévülése a fegyelmi eljárásból folyóan.

Az 1871 : VIII. tcz. 74. §-a szerint a magánfél kártérítési keresete elévül, ha a fegyelmi eljárást vagy a kártérítési keresetet a cselekmény elkövetésétől számított egy év alatt meg nem indította.

Ugyane törvény 68. §-a szerint a kártérítési keresetnek alapfeltételét az képezi, hogy a keresetőség a fegyelmi

biróság által előzetesen megállapíttassék; ugyane §. a), b), c), d) pontjai az általános szabály alól a kivételeket szabályozzák s ezek közt a) pont alatt meghatározza, hogy nem szükséges a keresetőség előzetes megállapítása az esetben, ha a vádlott előzetesen bűnösnek vagy vétkesnek ítéltetett; ez természetes is, mert a bűnösség vagy vétkeség levén a kártérítési kötelezettség alapja, ennél fogva ha ez megállapított, szükségtelen a keresetőségi jognak külön is kimondása.

Ezt a kérdést akarom gyakorlati szempontból kissé megvilágítani s ezzel kapcsolatban azt is, hogy vajjon a fegyelmi bíróság vétkeséget megállapító ítélete minden esetben és feltétlenül helyettesíti-e a kártérítési kötelezettség előzetes megállapítását, vagyis a fegyelmi marasztaló ítélet alapján indítható-e a kártérítési kereset feltétlenül? vagy ha nem, ugy a polgári bíróság vagy a fegyelmi bíróság hivatott-e arra, hogy daczára a fegyelmi bíróság marasztaló ítéletének, kimondja azt is, van-e kártérítési kötelezettség vagy nincs.

A felmerült concret eset következő:

A mulasztást elkövetett állami tisztviselő ellen, a cselekmény elkövetése után 8 évre, a cselekmény elkövetésének a sértett fél tudomására jutásából 1¹/₂ évre, tehát az 1871 : VIII. tcz. 74. §-ban meghatározott időn túl tétetett folyamatra a fegyelmi eljárás; a vádlott vétkesége megállapított, mert a fegyelmi vétségek büntethetősége el nem évül, egyszersmind megállapított a sértett fél irányában a vádlott kártérítési kötelezettsége. A II-odfoku fegyelmi bíróság helyben hagyta az elsőbíróság ítéletét, de mellőzte ebből azt a rendelkezést, mely szerint a kártérítési kötelezettség megállapított; indokolván ezt azzal, hogy a vétkeségben már a kötelezettség megállapítása befoglaltatik, s maga a per polgári utra tartozik, tehát felesleges annak kimondása a fegyelmi bíróság által; holott a fegyelmi bíróság a kezén levő adatokból világosan látta, hogy a fegyelmi eljárás az 1871 : VIII. tcz. 74. §-ában megszabott határidőn túl adatott be és külön kérvény a kártérítési kereset megállapítása végett (1871 : VIII. tcz. 69. §.) beadva nem lett.

Ugy a büntető perekben, mint általában tiltott cselekményekből eredő követelésekre nézve a tiltott cselekmény elkövetésének megállapítása képezi a kártérítési kötelezettség alapját, de míg a büntető perben a hozott ítélet folyománya a kártérítési kötelezettség, addig a fegyelmi vétségnek bírói ítélettel való megállapítása a törvény speciális rendelkezése következtében (1871 : VIII. tcz. 74. §.) nem vehető alapul a kártérítési igény keresettel való érvényesítésénél feltétlenül, nem pedig azért, mert mielőtt a fegyelmi bíróság a vétkeséget, tehát a kárkereset alapját képezhető kártérítési kötelezettséget megállapította volna, már előzőleg maga a jog *elévült*.

Ily esetben tehát nézetem szerint a fegyelmi bíróságnak áll hatáskörében annak a kimondása, hogy vétkes ugyan a marasztalt vádlott, büntethető is a fegyelmi törvény értelmében, de a kártérítési kötelezettség megállapítása mellőztetik; mellőztetik pedig azért, mert az 1871 : VIII. tcz. 74. §-a alapján a keresetőségi jog elévült, még pedig függetlenül attól, vajjon a vádlott a vétségben vétkesnek mondatott-e ki vagy nem; mert ha ez ki nem mondatik, az esetben a sértett fél sietni fog a marasztaló ítélet alapján a törvény 72. §-ában megszabott 30 napi záros határidő alatt keresetét a polgári bíróságnál érvényesíteni, annak pedig előre tudható az eredménye, mert az alperes (a fegyelmileg elítélt) azt, a már a fegyelmi eljárás során is felhozott, de figyelembe nem vett védelmét, hogy a keresetőségi jog elévült, ott is felhozandja s felperes e szerint a fegyelmi bíróság által kergettetett bele egy előreláthatóan bukott perbe s fizet a vádlottnak perköltséget, a mi nem lehet célja a fegyelmi bíróságnak.

Nézetem szerint tehát addig is, míg a polgári törvénykönyv tervezetének 1330. és 1341. §-ai életbe lépnek, az 1871. VIII. tcz. 68. §-a oda volna módosítandó, hogy e §. a) pontjában foglalt kivételes esetben is a fegyelmi bíróság hivatott a kártérítési keresetösség meg- vagy meg nem állapítása felett határozni akkor is, ha a fegyelmi panasz vagy a keresetösség megállapítása iránti kérvény (1871. VIII. tcz. 69. §.) egy éven túl adatott be, mert való ugyan, hogy a kártérítési kereset a polgári bíróság hatáskörébe van utalva a törvény 68. §-a által, de a kártérítési keresetnek a keresetösség megállapítása az alapfeltétele, ezt pedig a fenforgó esetben nem pótolja a vétkességnek ítélettel való megállapítása, mint fentebb mondatott s a sértett fél tényleg félre van vezetve, mert abban bizik, hogy a fegyelmi eljárás befejeztéig az ő keresetösségi jogának elévülése nyugszik; másrészt azért is, mert a fegyelmi bíróság hivatott annak megállapítására: mikor követetett el a vétség, vagy merült fel a mulasztás, mikor jött annak a sértett fél tudomására és mikor adatott be akár a fegyelmi panasz, akár a kártérítési keresetösség megállapítását célzó külön kérvény.

Nem változtat e nézetem szerint ferde állapotban az a körülmény, hogy az elévülés, mint kifogás csak a perben lévén érvényesíthető, feltehető az az eset, hogy az alperes e kifogással nem él; nem pedig azért, mert amint fentebb jeleztem, a keresetnek, tehát a polgári bíró előtt érvényesítendő perutnak a törvény speciális alapfeltételül a keresetösség megállapítását szabta meg, s ezt más bírói hatáskörbe, t. i. a fegyelmi bíróság hatáskörébe utalta, ez pedig, mint fentebb kiemeltetett, az el nem évülhető fegyelmi delictum felett igen, de a keresetösségi jog felett *elévülés* fenforgása miatt igenlőleg határozni nem hivatott, minélfogva a polgári bíróság oly kérdés elbírálásába, a mely nem hatáskörébe vág, bele nem mehet; a fenforgó konkrét esetben tehát a II-odfoku fegyelmi bíróságnak a kártérítési igény megállapítását elévülés okából kellett volna mellőznie.

Bíró Vilmos.

A kereskedelmi törvény 62. §-a szerinti alkalmi egyesület.

„Téves a felelősségi bíróságnak az a jogi álláspontja, hogy alperesek az illető vasutépítési munkálatok elvállalásával alkalmi egyesületeket alkottak, mert a vasutépítés elvállalása a kereskedelmi törvény 258. és 259. §-aiban felsorolt ténykedések egyikét sem foglalja magában és így nem kereskedelmi ügylet, *már pedig a kereskedelmi törvény 62. §-a szerint alkalmi egyesület csak kereskedelmi ügylet tekintetében keletkezik*». (Curia felülvizsgálati tanácsa 1900 szept. 4. G. 264/900. sz. a. közölve Döntvénytár III. folyam XIX. kötet 13. sz. a.)

Az ilyen kijelentések, mint: „a keresk. törvény 62. §-a szerint alkalmi egyesület *csak* kereskedelmi ügylet tekintetében keletkezik», rendszerint elvi kijelentések számba mennek, a szaklapok terjesztik, a gyakorlati jogász hivatkozik rá, nem sokára majd idézve látjuk alsóbb és felsőbb bírói ítéletekben. Pedig nem igaz, hogy a keresk. törvény 62. §-a szerint alkalmi egyesület csak kereskedelmi ügyletek tekintetében keletkezik és nem is volna semmi értelme annak, hogy egyéb nem kereskedelmi ügyletek tekintetében alkalmi egyesület ne keletkezhessen.

A keresk. törvény 62. §-a az alkalmi egyesületekről intézkedvén, csak azt mondja, hogy még a kereskedelmi ügyletek tekintetében keletkezett alkalmi egyesülés sem kereskedelmi társaság és a kereskedelmi társaságok tekintetében felállított dispositív szabályok szerint meg nem ítéltető, hanem az akár kereskedőkből, akár nem kereskedőkből, kereskedelmi ügyletek tekintetében alakult alkalmi egyesülés

magánjogi társaság és a társas viszonyt tekintve, a magánjognak a társaságról szóló intézkedései szerint bírálendő el. A keresk. törvény 62. §-a szerint tehát az alkalmi egyesülés nem kereskedelmi társaság, ebből az intézkedésből pedig le nem vonható az a következtetés, hogy alkalmi egyesület csak kereskedelmi ügyletek tekintetében keletkezik.

Annál a körülménynél fogva, hogy a 62. §. csak kereskedelmi ügylet tekintetében keletkezett alkalmi egyesülésről intézkedik, lehetne ugyan azt állítani, hogy nem kereskedelmi ügylet tekintetében keletkezett alkalmi egyesülésre a törvény 62. §-ának intézkedései nem alkalmazandók és a kir. Curia tulajdonképpen talán ezt akarta kimondani, alapjában véve azonban a 62. §. érdemleges intézkedései miben sem különböznek azoktól, amelyek a magyar gyakorlat szerint a magánjogi társaságra is alkalmaztatnak.

Dr. Wittmann Mór.

A baleset fogalma a vaspálya felelőssége szempontjából.

A „Jogállam” 1901. évi I. füzetében dr. Beck Hugó a baleset fogalma című cikkében a kir. Curia 138/1901. sz. ítéletét ismertetve, a Curia ítélete szerint a baleset fogalmát biztosítási jogi szempontból akként állapítja meg, hogy baleset alatt értendő az a véletlen, akár közvetlen, akár közvetett fizikai behatás, mely a biztosítottak testi egészségére kárt okozó eredményt idéz elő.

Nem bocsátkozom ezuttal annak megvitatásába, hogy e fogalom meghatározás a biztosítási jogi szempontból helyes-e; de nézetem szerint kétségtelen, hogy az vasuti jogi szempontból még *nemi* meghatározási részében sem felel meg a baleset fogalmának.

A vaspálya felelősségéről alkotott 1874. XVIII. tcz. a felelősséget megállapító és alapvető 1. §-ában eltérőleg egyes külföldi törvényektől mellőzi a baleset kitételét és azt csak a 9. §-ban említi. Az 1. §-ban statuálja a vaspálya felelősségét az üzeménél beállott testi sértés vagy halál által okozott károkért; a 9. §-ban pedig az elévülésről intézkedvén, azt rendeli, hogy a kártérítési követelések három évi elévülése sérüléseknél a *baleset bekövetkezésétől* számítandó.

Felmerül tehát a kérdés, hogy mit kell a baleset alatt a vaspálya felelőssége szempontjából érteni?

Nem érthető e kifejezés alatt az a vasutüzleti esemény, összeütközés, kisikamlás, stb., mely a testi sértést vagy halált előidézte.

A sérülés okául szolgáló eseménynek ugyanis nem kell szükségképpen vasutüzleti balesetnek lennie. A sérülés beállhat anélkül is és attól teljesen függetlenül is; valamint másrésről a vasutüzleti esemény sem von maga után mindenkor testi sértést vagy halált. Ha az utas, aki a második vágányon a kocsiba szállani akar, az első vágányon berobogó vonat által elgázoltatik, akkor előáll ugyan a vaspálya üzeménél baleset, de ez nem tekinthető vasutüzleti balesetnek, mert e mellett a vaspálya üzletében, üzleti funkcióiban semmi zavar sem áll be és az akadálytalanul lebonyolítatik.

Viszont pedig ha a vonat kisikamlik vagy két vonat összeütközik, nem szükséges, hogy a kisikamlás vagy az összeütközés szolgáljon a sérülés okául (causa efficiens), mert előidézhetheti azt valamely mellékkörülmény is, mint pl. ha az utas a baleset alkalmával kiugrik az ablakon és lábát töri.

Nem érthető továbbá a baleset fogalma alatt a sérülés vagy halál által okozott vagyoni hátrány sem, mert az csak folyománya, következménye, okozata a vaspálya üzemi funkciói által előidézett testi sértésnek vagy halálnak.

Nem érthető végül a baleset alatt a közönséges vagy technikai értelemben vett *nélellen* sem, mert a sérülést nem kell előre nem látott és váratlan eseménynek előidéznie, és

noha a vaspálya a véletlenül történt balesetért is felelős, azért a véletlen még sem szolgál a baleset alkotó elemül.

A baleset alatt, vasuti jogi szempontból, lényegileg maga az a kollisio értendő, amelybe a vasutüzemi funktiók az ember testi épségével jutottak. Összeütközése az üzemnek, az üzem sajátos veszélyességének az ember testével, egészségével, tehát *maga a sérülés*, amely az üzem és a testi épség érintkezésének eredménye. Nem a physikai behatás, mely az ember testi egészségére kárt okozó eredményt idéz elő, hanem maga a test integritását érintő káros eredmény, a testi sértés vagy halál, mely a vaspálya üzeménél okoztatott. Csak a testi sértés vagy halál esete képezi a vaspálya felelőségének alapfeltételét és csak ezen eset állapítja meg vasuti jogi szempontból a baleset fogalmát.

A baleset (Unfall) kifejezése, mondja Endemann, Haftpflicht (1885.) 53. l., inkább csak a változatosság és a rövidség okáért választatott. Kétségtelenül helyes, ha a «baleset» helyébe a «halál vagy testi sértés» kitételét substituáljuk. (V. ö. Eger, Reichs-Haftpflicht-Gesetz 114. lap. Genzmer, Reichs-Haftpflicht-Gesetz 43. l.)

Ha vasuti összeütközés az utas kezét szétzúzza vagy egészségét tönkre teszi és meghal, úgy nem az összeütközés a baleset, amelyért a vaspálya a törvény értelmében felelős, hanem a kéznek szétzúzása, az egészség tönkretétele, a halál az, amely törvényben gyökerező felelősség ténybeli alakja és ez az a baleset, amely a vaspálya kártérítési kötelezettségét involválja.

Nem volna-e helyesebb a baleset kifejtett definitiójának *nemi* meghatározási részét biztosítási jogi szempontból is applikálni és a kir. Curia definitióját akként megfordítani, hogy a baleset alatt nem a physikai behatás, hanem a testi sértés és halál értendő, mely a biztosított által az adott körülmények között rendes gondosság mellett előre nem látott és el nem hárítható esemény által okoztatott. Mert hiszen a biztosítás tárgyát és célját nem az esemény elhárítása, hanem az esemény szülte sérülés és az ennek következtében beállható vagyoni hátrány ellensúlyozása képezi. *Reinitz József.*

Különfélék.

— **Reformatio in pejus.** A kalocsai kir. törvényszék Sebestyén Lajost az ipján elkövetett gyilkosság miatt életfogytig tartó fegyházra, Sebestyén Lajosné az apján férje által elkövetett gyilkosságra való felbujtás miatt 15 évi fegyházra ítélte. Mindkét vádlottnál enyhítő körülményül vétetett a töredelmes, őszinte beismerés, hogy a bűncselekményt szorult anyagi helyzetük és az elhaltnak a kezességet megtagadó nyilatkozata által felizgatott kedélyállapotban határozták el és hajtották végre, hogy Sebestyén hasonló cselekmény miatt, neje pedig egyáltalán büntetve nem volt és hogy Sebestyénnek tettét megbánva, önként jelentkezett a csendőrségnél.

A kir. Curia 7615/901. sz. ítéletében Sebestyén Lajosné büntetését *életfogytig tartó fegyházra* emelte fel, azzal az indokolással, hogy a vádlott mellett fenforgó enyhítő körülmények «azzal a súlyosító körülménnyel szemben, hogy férjét a saját édes apjának a meggyilkolására bírta rá, nem tekinthetők annyira nyomatékosaknak, hogy ezek alapján javára a Btk. 92. §-át alkalmazni lehetett».

Közöljük ezt a feltűnő súlyosbírást annak illusztrálására, hogy ha a tényállás megállapítása tekintetében a kir. Curia nem is revideálhatja a vádlott terhére az alsóbírói ítéletet, de a büntetésnek in pejus való reformatiója tekintetében a kir. Curiaának pusztán az iratok alapján, a közvetlenség minden garantiája nélkül igen széles jogköre van és hogy legfőbb bíróságunk — mint azt már más esetekből is láttuk — ezzel a jogával intensive él is.

— **Az országos javító-intézetekben** a növendékek *forgalmi száma* az 1900. évben mindössze 507 volt. Ezek

közül bírói ítélet alapján csupán 193 növendék vétetett fel, 69-nek felvétele hatóság kérelmére, 23-e a rendőrség kérelmére, végre 222 növendéké a szülő vagy gyám folyamodása alapján történt. Az utolsó nyolcz esztendő statisztikai adatait egybevetve, megállapítható, hogy a szülők kértére s a közigazgatási hatóság előterjesztése folytán felvett növendékek soha jobban nem foglalták el a tért a bírói ítélettel javító-intézetre ítétek elől, mint az utolsó évben, s tehát hogy a kényszernevelésre szorulóknak az a kettéosztása, ami egyrészt az intézet jellegének főtartása és megóvása, másrészt az intézeti személyzet nevelő munkájának sikeressége szempontjából elengedhetlenül szükséges — az elmúlt esztendőben — nagyobb mértékben figyelmen kívül hagyott és mellőztetett, mint az intézetek fenállásának bármely szakában. Annak megemlítésével, hogy az a körülmény, vajjon a bíróságok hány egyént ítétek javító-intézetre, a kormány jelentéséből (honnét a fönti adatok is vétettek) ki nem tűnik, csak arra kívánunk ez alkalommal utalni, hogy az 1900. évben az országos letartóztatási intézetekből és kir. bírósági fogházakból 3125 oly egyén szabadult, a kik tizenhatodik életévüket valamint 9476 olyan, kik huszadik életévüket be nem töltötték. Ha ezzel szemben tekintetbe vesszük, hogy bírói ítélet alapján a múlt évben nem több mint 40–50 fiatakoru elítélt lett befogadva a javító-intézetekbe, ez által teljes képet nyerünk a fiatalkori kriminalitás elleni küzdelem tökéletlenségéről.

— **Magánjogi kodifikációnk** czim alatt január 1-ével *dr. Barna Ignác* budapesti kir. táblai bíró szerkesztésében hetilap indul meg, melynek célja, hogy a megalkotandó magyar polgári törvénykönyv előkészítésének nehéz munkáját előbbre vigye. E célból a szerkesztő a törvénykönyv már megjelent első tervezetének egész anyagát nagyszámu munkatársai közt olyként osztotta fel, hogy minden egyesre csak egész csekély rész, néhány szakasz jut, melyet aztán minden oldalról megvilágítva, a modern jogtudomány minden eszközének felhasználásával, a legrészletesebben bírálva és konkrét ellenjavaslatokkal is szolgálva, dolgoznak fel az egyes munkatársak. Ily módon kíván a szerkesztő a kodifikáló bizottság rendelkezésére bocsátani oly nagyterjedelmű és mélyreható kritikai anyagot, melynek segítségével míg egyrészt megmenthető lesz a jövő számára jelenlegi jogunkból mindaz, ami életrevaló és *nemzeti*, másrészt tudomást nyerhet a törvényalkotó a gyakorlati élet azon igazi és sürgető reformkövetelményeiről, melyeknek éppen legfontosabbjai és legsürgősebbjei sokszor nem elég hangosak, nem elég ríktók arra, hogy alkalmas közvetítés nélkül elhassanak a törvényelőkészítés kohóiba.

A «Magánjogi kodifikációnk» előttünk fekvő első számának következő a tartalma: Kodifikáció és sajtó. Irta: *Récsei Sándor*, m.-szigeti kir. törvényszéki bíró. A telekkönyv közhitele s az ingyenes jogszerzés. Irta: *Dr. Barna Ignác*. A pazarlók jogi helyzete. Irta: *Kóródi Sándor*, m.-szigeti jogakadémiai tanár. A háztartás terheiért való felelősség. Irta: *Dr. Meszlényi Artur*, törvényszéki aljegyző. Ingatlan dolgok tulajdonának szerzése és elvesztése. Irta: *Dr. Révész Ernő*, szabadkai ügyvéd. A szerződések megkötése. Irta: *Dr. Dobi Imre*, pécsi kir. törvényszéki bíró.

Előfizetési ára félévre 6 K. A pénzek a következő czim alatt küldhetők: Király-utca 98 a.

— **Eszményeink.** *Bodnár Zsigmond*nak ezen című legújabb munkája folytatólagos applikációja az általa föllállított és hévvel propagált erkölcsi törvénynek az egyéni és állami lét különböző nyilvánulásaira. Egybevetve szerzőnek eddigi dolgozatait s ideértve novemberi jogászegyleti felszólalását, mondhatni, hogy immár a magán- és közéletnek, a multnak és jelen korszaknak csaknem minden jelenségén megkísérlette kimutatni, hogy csakis ez a törvény fejt meg az emberek valódi, erkölcsi, jogi, politikai, társadalmi, kulturális és gazdasági

életében mutatkozó irányváltozások alapokait. Hogy ez annyira amennyire sikerült és a Bodnár merész koncepciója ha nem is követés, de mindenesetre erős érdeklődés, komoly fontolás és tudományos vita tárgya, azt jórészt az ő hatalmas megfigyelő és összefoglaló képessége, bámulatos invenciója s az a leleményesség magyarázza meg, amelylyel az élet szünetlen harcában senki által meg nem figyelt apró dolgokra is ráilleszti az emberiség lelki átalakulásának örök szabályait. Válogatás nélkül állította be az idealisztikus és materialisztikus törekvéseknek általa megrajzolt hullámvonalaiába a történelem nagy eseményeit, a törvényhozások és kormányok munkásságának irányzatait, kiváló államférfiak feltűnését, jeles hadvezérek szereplését, épp úgy mint pl. az élcslapok tipikus alakjainak változását és más, nemünk sorsára éppen nem döntő kérdéseket; és a láthatólag nem tendenciózusan megválogatott példákkal erős, meggyőző erővel mutatja, hogy napjainkban sietve közeledünk az idealizmus réve felé, mit Bodnár szerint a tekintélyek elismerése és uralma jellemez. És ha az egymás mellé elhelyezkedő s a hullámok árjába pontosan illeszkedő, tartós és alkalmi, egyetemes és helyi jellegű találó példának daczára mégis vannak, kik csak relativ igazságként fogadják el az erkölcsi törvényt, megfejtí ezt éppen a Bodnár elmélete, hogy t. i. az emberiség történetének felderítésénél, érzelmei és felfogásai vizsgálásánál erősen köt a hagyomány és a tekintély tisztelete.

— **A szocializmus és a magántulajdon.** Irta Flórián Károly az eperjesi jogakad. tanára. Különlenyomat a Huszadik Század-ból. Szerző az egyes szocialis irányoknak a magántulajdonhoz való viszonyát fejtegeti. A szocializmus és a magántulajdonról szóló általános fejtegetések után az agrár-szocializmusnak a bemutatására tér át. Behatóan ismerteti Henri George rendszerét és ennek a magántulajdonhoz való viszonyát. Ezután a kollektivismust teszi — a magántulajdon szempontjából — vizsgálata tárgyává. Majd ugyanebből a szempontból kiindulva ismerteti a szocialis alapjogokat. Külön fejezetben foglalkozik az értekezés a kereszténységnek a magántulajdonnal szemben elfoglalt állásával is. Munkája végén szerző oda konkludál, hogy igaz ugyan, hogy — mint a szocialisták állítják — a tőke és a föld, mint termelési tényezők feletti magántulajdonjog az, mi a létező egyenlőtlenségek oka. De szerző azt találja, hogy az összes szükségletek lehető legjobb kielégítése éppen a magántulajdonjog mellett vált lehetővé.

— **Székács Ferencz** irodalmi működését tünteti fel a következő összeállítás.

A) A jogi szaklapokban megjelent dolgozatai:

I. Jogtudományi Közlöny.

- 1887. Téves esküdszéki ítéletek (406. oldal).
- 1894. A beszámítást enyhítő és súlyosító körülményekről (405. old.).
- 1895. A felszólalási ügyek felülvizsgálatánál mutatkozó hiányosságok (410. old.).
- 1896. Szakkérdések és jogkérdések (407. old.).
- 1897. Igazságügyi műszaki tanács (402. old.).
- 1898. A vádlott, mint sommás perbeli alperes (12., 18. old.). Valutarendezés és Btk. (162. old.). — A kir. ügyészekről (73. old.).
- 1899. Novella, vagy revisió? (51. old.).

II. Ügyvédek Lapja.

- 1889. A bűnügyek nyilvántartása (45. szám). — A bírák egyenruházata kérdéséhez (51. sz.).
- 1892. Az ügyvéd, mint ügyészségi megbízott (25. sz.).
- 1893. A becsületről és a párbajról (45. és 46. sz.).
- 1894. Új bélyegtörvény és a lelethajhászat (29. sz.).
- 1895. Adalék a vádelv kérdéséhez (2. sz.). — A Btk. 473. §-ának helyes alkalmazásáról (45. sz.).
- 1896. A Btk. 227. §-a (13. sz.). — "Miről" (30—31. sz.). — Polgári perrendtartás 38. sz.).
- 1897. Stylus curialis (37. sz.). — A társadalmi érintkezés szükségéről (52. sz.).

- 1898. A Btk. 76. §-a értelmezéséhez (52. sz.).
- 1899. Bürokratizmus a jogszolgáltatásban (27., 28. sz.). — Kik legyenek ügyészségi megbízottak (44. sz.).
- 1900. Adalék a Btk. revisiójához (10. sz.). — Az esküdtekhez intézendő kérdések szövegezése (24. sz.).
- 1901. A koronaügyész és a Curia büntetőjogi döntvényezése (34. sz.). — A perorvoslati nyilatkozatok felületességéről (36. sz.).

III. Fog.

- 1886. Miképp méltánylandó a bűnügyi bizonyíték (414. old.).
- 1887. A budapesti kir. törvényszék büntetőosztályának ügyforgalmi adatai (143. old.).
- 1888. Tagja-e a rendőrhatalóságnak a közrendőr? (44. old.). — Biztosítási végrehajtás a büntetőper során (434. old.).
- 1892. Észrevételek a bíróságok büntetőügyvitelének új szabályzatához (394. old.).
- 1893. "Fogdíj" (380. old.). Észrevételek a bíróságok büntetőügyvitelének új szabályozásához (10. old.).
- 1894. Felsőbíróságaink hátraléki mizériájának forrása (345., 353. old.). — Zárt és nyilvános ülések a felebbviteli bíróságoknál bűnvádi ügyekben (153. old.). — A "hypnosis"-sal való visszaélések üldözése (369. old.). — A felelős örök intézménye (73. old.).
- 1895. Törvénykezési és közigazgatási kérdések (369. old.).
- 1896. Az országgyűlési képviselőválasztók névjegyzéke elleni felszólalási ügyek hivatott bírósága (376. old.).
- 1897. A büntető ítélkezés köréből (374. old.).

B) Könyvek.

- 1. A magyar büntető eljárás kézikönyve. Megjelent 1881. évben. Három kiadást ért.
- 2. Schopenhauer a párbajról. Fordította és bevezetéssel ellátta (1893.).

— **A felebbezési tanács tagja lehet-e az a bíró, aki a perben előbb mint megkeresett bíró járt el?** Az a panaszolt körülmény, hogy a per felebbezési tárgyalásánál a felebbezési tanács elnökeként az a bíró járt el, aki korábban a felebbezési bíróság megkeresésére a mármaroszigeti kir. járásbírósnál szakértő és tanu kihallgatását foganatosította, nem vonható az 1868: LIV. tcz. 56. §-ának valamely pontja és így a sommás eljárási törvény 165. §-ának 2-dik pontja alá sem. (Magyar kir. Curia mint felülvizsgálati bíróság 1901 decz. 3. I. G. 423. sz. a.)

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Az osztrák ügyvédek helyzetének megjavítására** irányuló törekvések több irányban eredménnyel kecsegtetnek. Az igazságügyi kormány, mely eleinte merev ügyvédelles állásponton állott, most már nem egy ténye által dokumentálja, hogy egyetért az ügyvédi kar jogos törekvéseivel. Mint említettük, az osztrák ügyvédek állandó bizottságával az osztrák igazságügyminiszter közvetlen érintkezésbe lépett, a minek következtetésekképp a miniszter felhívta a kamarákat több kérdésben hivatalos nyilatkozattételre. Az első kérdés a hivatalból való képviseletnek polgári és büntetőügyekben való szabályozása, amely némely bíróságnál az ügyvédeknek igen nagy terhet okoz. Az igazságügyi kormány kilátásba helyezte, hogy az ingyenes képviseletért a ki-rendelt ügyvédek díjazásban fognak részesítettetni. Másik terve a kormánynak, hogy az ügyvédekre és ügyvédjelöltekre kirótt bírságpénzek ügyvédek segélyezésére és a kötelező ügyvédi nyugdíj-intézet megalkotására fordíttassanak. Mind-ezen intézkedések csak törvényhozási uton vihetők keresztül. Ezzel kapcsolatban tervbe vétetett az ügyvédi rendtartás általános reformja.

A legfőbb reform az ügyvédség érdekében a közigazgatási eljárásban az ügyvédi képviseletnek törvényhozási uton való rendezését célozza. A pénzügyminiszter is hajlandónak mutatkozott az ügyvédeknek az illethekekért való felelősségét revisio tárgyává tenni. Ugyancsak a kormány magatartásának köszönhető, hogy az osztrák képviselőház mult hó 18-án tartott ülésében elfogadta azon sürgősségi indítványt, hogy ügyvédjelöltek kihágási tárgyalásokon főnökeiket helyettesít-

hessék. Megfelelő törvényes intézkedés hiányában ugyanis Ausztriában az ügyvédjelöltek által való helyettesítés bűnügyekben nem volt megengedve.

Az ügyvédi kamarák nagy örömmel fognak hozzá e reformok megbeszéléséhez. Ügyvédi körökben különösen a rendtartás reformja fog sok vitára alkalmat adni, mert Ausztriában is nagy azoknak száma, akik visszakívánják a „numerus clausus”-t.

— **Az építő iparosok és munkások követeléseinek biztosításáról** a német birodalmi gyűlés utasítása folytán 1897-ben törvényjavaslat dolgoztatott ki. Ez a javaslat az érdekelt körökben igen beható kritika tárgyát képezte, majd újabb bizottsági megvitatás alá is vették. Ezen tárgyalások folyamán több kérdésre nézve sikerült a különböző érdekeket kiegyenlítő megoldást találni, míg némely kérdések tekintetében a differenciák igen lényegesek maradtak a különböző álláspontok között. A bizottság ennél fogva a két főirányban divergáló eltérések feltüntetése végett két tervezetet dolgozott ki. Ezt a két tervezetet a német államminiszterium most a mindkettőhöz fűzött bő indokolásokkal együtt közrebocsátotta.

— **A fiatalok büntetéseiről** s a kriminalitás elleni harc eszközeiről tartott előadást a „Verein zur Besserung der Strafgefangenen” egyik legutóbbi ülésén *Izenbiel* főügyész, ki harmincz évi bírói és ügyési gyakorlatának tapasztalatait összegezte ezen tanulmányában. Végső konklúziója az volt, hogy a bűn ellen folytatott küzdelemnek megoldási pontja éppen a fiatalokéknak a bűn előli elvonása és megmentése. Erre a célra nemcsak a repressio eszközei, de a társadalmi és gazdasági viszonyok javítási módjai is igénybe veendők, mert a lakás, a táplálkozás, a nevelés és iskolázás mind roppant hatást gyakorló tényezők a kriminalitás mérlegében. Nem osztja Liszt azon nézetét, mely a fiatalok bűntevői sorában oly erős arányban tapasztalható visszaesés okát a sokszori megbüntetésben látja; elvégre valamely módon csak szembe kell szállani a szaporodó törvényszegőkkel. Más kérdés, hogy helyes-e a ma alkalmazott eszköz a büntett leküzdésére? Mindenesetre jobb, mint a botozás, mely egyrészt a Klassenjustiz eszköze lenne, másrészt büntetőre és büntetettre egyaránt becstelentítő; de jobb a dorgálásnál is, mely a tapasztalás szerint hatás nélküli és a pénzbüntetésnél, amely a gazdagot nem sújtja, a szegényen meg sem vehető. Nem segít itten más, mint a feltételes kegyelmezés. Egyetlen ellenvetés tehető ez ellen s ez az, hogy ez a rendszer átjátszsa a büntető hatalom gyakorlatát a kormány kezébe, s Kabinetjustiz-ot létesít. Ez azonban csak elméleti jellegű gáncsoskodás, és ha az államfő kegyelmezési jogát jelenlegi kiterjedésében nem kifogásolják, következtetésnek látszik, hogy a csekély súlyú delictumoknak feltételhez kötött megbocsátását ellenzik. Fontos volna, hogy ne a rendes bíróságok, hanem külön e célra szervezett hatóságok járjanak el a fiatalok bűnügyeiben, hogy ezek a nyilvánosság kizárásával határozzanak a marasztaló ítéleteik ne kerüljenek a Strafregeristbe. Végül elmellőzhetetlen a kiszabaduló fiatalok segélyezésének észszerű szervezése.

— **Egy 1568-iki udvari rendelet** négy botütést rendel kiszabni arra a molnárra, aki fel nem huzza zsilipeit akkor is, ha szünetel a malommunka, és ezzel a többi malmok tulajdonosainak kárt okoz. Egyik német Schöffengericht a minap ezen rendelet alapján mondott bűnösnek egy vádlottat s a büntetést a fenti testi büntetés helyett és egyenértékűként 30 márkában állapította meg.

— **Kiházasítás iránti kereset.** Ha a leány igazolja, hogy eljegyezte magát, házassága küszöbön áll s atyja vonatkozik kiházasítást adni, hely adandó a keresetnek, mely a kiházasítás összegének megállapítására irányul. (Német Reichsgericht. A jenai Oberlandesgericht ellenkező gyakorlatot követ.)

— **Contra bonos mores** cselekszik az, aki olyan ajánlékokat fogad el, amelyekről tudja, hogy lopott pénzen vásároltattak. (Német Reichsgericht.)

— **Cégbejegyzés.** Fogyasztási egyesület nem kényszeríthető cégének bejegyzésére, ha az egyesület üzletkörének nincs

iparszerű jellege. Ez az iparszerűség még nem következik abból, ha az árúk olcsó beszerzésére alakult egyesület a tisztanyereségből tagjainak bevásárlásaik arányában osztalékot fizet. (Német birodalmi törvényszék.)

— **Részvényes kizárása a részvénytársaságból.** A „Deutsche Tageszeitung” részvénytársaság alapszabályai szerint csakis a gazdák szövetségének tagjai jegyezhetnek részvényeket. Ha a részvényes megszűnik a gazdák szövetségének tagja lenni, akkor a részvénytársasági közgyűlés őt a társaságból kizárhatja és ő köteles lesz részvényét arra átruházni, akit erre a közgyűlés vagy a felügyelő-bizottság megjelöl. Egy részvényes kilépett a gazdák szövetségéből és ennek folytán a részvénytársaság közgyűlése a részvénytársaságból kizárta őt, azzal az indoklással, hogy a részvénytársaság érdekei ellen cselekedett. A részvényes e határozat megsemmisítése iránt pert indítván, a Reichsgericht a határozatot megsemmisítette, mert érvénytelen a közgyűlésnek adott azon felhatalmazás, hogy bármely részvényes a társaságból tetszés szerinti okokból kizárassék.

— **Az altonai Schöffengericht** előtt becsületsértés vádjával terhelve állott egy munkás, ki társának a következő szavakat mondotta: „Du Lump, du Strikebrecher”; a bíróság a „Lump” kifejezést nem találta meggyalázónak, de ezt a kitételt „Strikebrecher”, becstelentítő jellegűnek ítélte s kimondta, hogy a vádlott ezzel a szóval súlyos sértést követett el a panaszos ellen.

— **A bűnvádi feljelentéstől való elállást** a sértett ahhoz a feltételhez kötheti, hogy a tettes az okozott kárt megtéríti. Ez a megállapodás nem ütközik a jó erkölcsökbe. (Kölni Oberlandesgericht.)

— **Kereskedelmi alkalmazott bizonyítványa.** Ha a bíróság a főnököt meg nem felelő bizonyítvány kiigazítására kötelezte, a kiigazítás nem történhetik az eredeti szöveg helytelen részének áthuzása és ily módon való kiigazítása által, hanem a főnök köteles egészen új bizonyítványt adni. (Drezdai Oberlandesgericht.)

— **Az állat tartójának felelőssége** nem tételez fel gondatlanságot. Beáll a felelősség akkor is, ha az állat mellett őrzött tartott és az őrző megválasztásánál gondosan járt el. (Naumburgi Oberlandesgericht.)

— **Magnaúd törvényszéki elnök ítéletei.** Megemlékeztünk egyik utóbbi számunkban azon legnagyobbbrészt felmentő ítéletekről, melyekkel Magnaud, a Chateau-Thierry-i törvényszék elnöke néhány év óta izgalomban tartja a publicistikát. Felsoroljuk most az ezen ítéleteket tartalmazó gyűjteményes könyv nyomán azon címeket, melyekre az ítéletek vonatkoznak s hozzáteszük, hogy némelyik ítélet polgári perben hozatott. A könyv címei ezek: Az élethez való jog; a nők joga; a gyermekek joga; a munkások joga; a közönség joga a vasúttársaságokkal szemben; a társadalom joga az egyházzal szemben; a polgárok joga; az egyenlőség joga. Függelékül közli a könyv azon beszédeket, melyeket Magnaud elnök különböző alkalmakkor tartott s azon cikkeket, melyekkel megvédelmezte magát a támadások ellen.

— **A szerzői jog reformja Olaszországban.** Az olasz közoktatásiügyi miniszter előterjesztésére királyi rendelettel bizottság küldetett ki annak tanulmányozása céljából, hogy a szerzői jogra nézve érvényben lévő törvényt miként kellene a mai irodalmi élet követelményeivel és a nemzetközi egyezményekkel összhangzásba hozni.

A Magyar Jogászegylet f. hó 4-ikén (szombaton) délután hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utca 10. szám alatt) teljes-ülést tart, melynek tárgya dr. Pattantyus Ábrahám illavai fegyházorvos előadása: A progresszív börtönrendszer egészségügyi hatásairól. — Vendégeket szívesen lát az egyesület.

Lapunk jelen száma fél ívvel nagyobb terjedelmű a rendesnél.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: fél év e . . . 12 kor. negyedévre 6 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A büntetőjogi positiv iskola. *Gróf Della Valletól.* — A jövőre szóló elmarasztalás. *Dr. Magyary Géza* nagyvárad kir. jogakadémiai tanártól. — *Jogirodalom:* Magánjog-politikai tanulmányok különös tekintettel a magyar általános polgári törvényönyv tervezetére. Irta dr. Meszlényi Artur. *Dr. Kiss Albert* kecskeméti jogakadémiai tanártól. — *Törvénykezési Szemle:* Szentpéteri Sára ügye. I. B. S. — II. F. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A büntetőjogi positiv iskola.

I.

Az a sok vád és igaztalan támadás, mely a büntetőjogi positiv iskolát érte és éri, leginkább abban leli okát, hogy ezen modern iskola alapvető elveit csak tökéletlenül ismerik és hiányos vagy téves előrelátással nem képesek felfogni, hogy mily következményei lehetnek ez elvek alkalmazásának.

A mi feladatunk tehát az lesz, hogy az Olaszországban támadt büntetőjogi positiv iskolának alapeszméit néhány rövid vonásban ismertetve, az előitéleteket lehetőleg eloszlassuk és szerény működésünkkel hozzájáruljunk a haladás lángelméinek fényes művéhez.

Mindenekelőtt állítják, hogy a positiv iskola elvei az egyén erkölcsi szabadságának megtagadására vezetnek, vagyis ellentétben állanak a szabad elhatározás elméletével.

Mindenki tudja, hogy a positiv elvek, melyek a nagy Darwint, valamint elődeit és követőinek hosszú sorát áthatották, a sociálkriminologia terére átvive szülték a positiv büntetőjogi iskolát; vajon tehát a szabad elhatározás theoriája összefér-e a positivizmus alapvető kriteriumaival általánosságban? Az ember kettős környezetben születik, egy társadalmi környezetben, mely a külvilág által alkottatik és egy «individuális» környezetben, mely az egyént ugyyszólván különös atmoszferaként veszi körül, — hasonlóan ahhoz a módhoz, amint a magzat méhbeli életében egy burokba van zárva — mely atmoszferában foglalván az öröklött physikai és erkölcsi csírák, amaz öntudatlan atavistikus erő, mely az embert állati létének kezdetén kíséri. Ezen kezdetleges atmoszfera befolyása csak akkor enged, amidőn helyt ad a második befolyásnak, amikor a physikai és erkölcsi erőkben megnövekedett ember megszabadul a kezdetleges öntudatlan erőktől, hogy a társadalmi környezetben éljen; ez látszólag ugyan öntudatosabb állapot, de lényegében épp olyan öntudatlan, mint amikor az eredeti burok, melyről szoltunk, vette körül. Az egyenes vagy egyéni öröklés törvénye alkotta az első környezetet, a közvetett vagy általános öröklés törvénye alkotta a másodikat, melyben érintkeznek és surlódnak az erők, melyek a társadalmat éltetik. Ily feltételek mellett lehet-e a választási szabadságról beszélnünk? Bizonyos szempontból igenis. Mindenekelőtt azonban a szavaknak valódi értelmüket kell visszaadni, azt az értelmet, melyet a szokás némileg megmásított.

Egy positivistának sem jutott még eszébe tagadni azt, hogy az ember bizonyos határok közt szabadon határozhat, de csak bizonyos határok közt és nem általánosságban. Az elhatározás impulsiv erők által vezetetik, melyektől az ember nem menekülhet és melyeknek nem parancsolhat ugyan, de

amelyeken uralkodhatik, ha nevelése vagy pedig saját egyénisége őt bizonyos erkölcsi magaslatra helyezték; anélkül, hogy az öröklött nyers erők fejlődésében tulsulyra kerültek és hogy én-jét tulságosan átídomították volna. Minél normálisabb tehát az ember — azon értelemben, hogy az atavismus nem alkotta belőle egy kihalt organismus képességét, hanem meghagyta individuális kidomborodott egyéniségnek — annál szabadabb az ember a szó megfelelő értelmében és következésképpen a társadalom előtt felel tetteiért. Minél gyengébb az első individuális környezet befolyása, annál több szabadsághoz jut az ember, mely szabadság csak azon gyeplők által van féken tartva, melyeket a társadalmi környezet reá parancsol. Ez azonban nem oly átható és feltétlen, mint az első környezet, amelyben ha az elhatározás külső hatások által befolyásoltatik is, a szabad elhatározás mégis bizonyos határok között gyakoroltatik.

Az elhatározási képesség fokozatos megnagyobbodásának megfelel mindenesetre a felelősség fokozatos megnagyobbodása, miért is büntetőjogilag valamely tett addig nem lesz büntethető, míg bebizonyítást nem nyer, hogy elhatározása szabad választásból eredt vagy legalább is azon közepes szabad választásból, melylyel az emberek általánosságban rendelkeznek; minden más esetben nem lehet büntetésről beszélni a szó igaz értelmében, hanem csak társadalmi védekezésről, vagyis a társadalmat ért veszély eltávolításáról, mely veszély ellen a társadalomnak, ha nem büntet is, joga van védekezni. Ezek a positiv büntetőjog alapeszméi. Mielőtt azonban ezen új fogalmak benső lényegét fejtegetnők, vizsgáljuk meg, vajon a régi irányadó eszmék bírnak-e még létjogosultsággal a modern eszmék physikai és sociális fel fogásával szemben.

II.

Ismeretes, hogy a büntetőjogi régi iskolák három csoportra oszthatók: az absolut igazság iskolája, a hasznossági iskola és a klasszikus iskola. Az első iskolához azon teoriák tartoznak, melyek a büntetőjogban az isteni működés egy megnyilatkozását látták, mely a bűncselekmény által sértve, büntette a bűnöst az isteni boszu fogalmára helyezkedve. Ezen iskolától voltak a régiek áthatva és ezen büntető elvből keletkeztek azon kegyetlen büntetések, melyek korlátozott elmék szüleményének látszanak és amelyek az emberiség történetét annyi századokon keresztül vérrel áztatták. Ezen haszontalan és kegyetlen elveket elhagyva, lassanként meggyőződött a társadalom, hogy a büntetés jogának nem az Istenség meggyalázásának fogalmán, hanem azon szükségeségen kell alapulnia, hogy a társadalomellenes ösztönök, melyek bűncselekményben nyertek kifejezést, elnyomassanak és a kezdetleges emberek boszuállását helyettesítette a társadalmi hasznosság, mely a társulás védelmét kívánta. Ez az iskola zenitjét a modern időkben érte el Hobbes bölcseleti elveinek győzelme után. Majd megjelent az ugynevezett klasszikus iskola, mely a felelősség és a hosszú évi büntetések számtanilag kiszámított fokozatával a legkimagaslóbb pontot jelentette, ahova jogászai elme juthat.

(Folyt. köv.)

Gróf Della Valle.

A jövőre szóló elmarasztalás.

Nagyon tanulságos és érdekes jelenség, mint tágul mindjobban az a kör, amelyben jogaink a polgári per útján védelmet nyernek. Egyik nyilvánulása ez a modern jogok ama szellemének, hogy mindenkinek a lehető legteljesebb jogvédelem jusson.

A jogélvezet akkor volna tökéletes, ha a hitelező azonnal a lejáratkor juthatna ahhoz a teljesítéshez, amelylyel az adós tartozik, még akkor is, midőn ez önként nem teljesítvén, ellene végrehajtással kellene fellépni. Ismeretes azonban, hogy ez nincs így; mert az az eljárás, amelynek a végrehajtást szabályként meg kell előznie — a per, csak a követelés lejárata után vehető igénybe s amelynek útján kiderítik, hogy a félnek van-e lejárt követelése vagy sem. A hitelező tehát jogának kiderítése végett csak akkor veheti igénybe a bíróság közreműködését, miután jogán már sérelem esett; ennél fogva a per csak a megtörtént jogsérelmek orvoslására szolgáló eszköz. A polgári perjog egész rendszere ezen a gondolatlan épült fel. Ha azonban a követelés lejárata után még a pernek kell közbejőnnie, ez a kielégítést mindenestre bizonyos időre kitolja, annál hosszabbra, minél tökéletlenebb a peres eljárás. Az újabb időben mindenütt igen sokat tettek annak az elérésére, hogy a követelés lejárata a kielégítéstől minél rövidebb idő válaszsza el vagyis, hogy a hitelező minél előbb jusson követeléséhez. Így mindenekelőtt célszerű szabályokkal gyorsították a per lebonyolítását. Ezenfelül behoztak más eljárásokat is, — fizetési meghagyások kibocsátása, — amelyek per nélkül is a hitelezőt gyors kielégítéshez juttatják. Továbbá gondoskodtak oly közokiratokról, amelyeket a hitelező még a lejárát előtt szerezhethet meg, hogy azok alapján azonnal a lejárát után, minden más eljárás mellőzésével vezethessen adósa ellen végrehajtást — végrehajtható közjegyzői okiratok. Különösen a legutóbbiak alkalmasak a cél elérésére. De miután ezekre nem mindig lehet szert tenni, az újabb törvényhozások magát a pert törekednek oly védelmi eszközzé átalakítani, hogy az ne csak a multban történt sérelmeket orvosolja, hanem azokat is elhárítsa, amelyek minket csak a jövőben fenyegetnek vagy pedig ha a jövőben mégis bekövetkeznek, azok ellen is védelmi eszközül szolgáljon. Ez a legfontosabb átalakulás, amelyen eddig a polgári perjog keresztül ment. A per kiemelkedett abból a körből, hogy csak a multa nézve nyújtson orvoslást, hanem igen fontos *jövőre* szóló védelmi eszközzé lett. Ez ismét szükségessé teszi, hogy a perről való szokott fogalmainkat módosítsuk. Egészen másképpen kell a polgári perjog számos jelenségét megítélnünk, ha a per nemcsak a multa, hanem a jövőre nézve is nyújt védelmet.

Azok az eszközök, amelyek által a per jövőre szóló védelmi intézménynyé alakult: a *megállapító ítélet* és a *jövőre szóló elmarasztalás*.

Ha jogainkon még nem esett ugyan sérelem, de mégis másokhoz olyan helyzetbe kerülünk, hogy alapos okunk van azok megsértésétől tartani: az ellen, aki részéről a veszély fenyeget, pert indítunk, hogy a bíróság állapítsa meg, miben áll jogi helyzetünk az alperessel szemben. A megállapítás mindenestre irányadó lesz az alperesre, mert jogerejénél fogva egy más per vagy más eljárás alapjául fog szolgálni s így vissza fogja tartani az alperest azoktól a cselekvényektől, amelyek miatt az új perben vagy más eljárásban biztosan vesztesé válnék. Így pl. van le nem járt követelésünk s az adós kétségbe vonja, hogy ellene követelésünk volna. Pert indítunk ellene; az ítélet megállapítja, hogy követelésünk fenáll, ami ki fogja zárni, hogy a lejárát után a követelés behajtása iránt indított perben az alperes a követelés létrejöttét sikeresen tagadhassa. Vagy valaki velünk szemben azzal kérkedik, hogy adósa vagyunk; pert indítunk ellene; az ítélet megállapítja, hogy az alperesnek ellenünk követel-

lése nincs, ez ki fogja zárni, hogy ellenünk elmarasztalás iránt sikerrel perelhessen. A megállapítás, ha pozitív irányu, azaz, ha kimondja, hogy bizonyos követelésünk fenáll, rendszerint le nem járt követelést véd; ha lejárt, akkor van az adós ellen erősebb védelmi eszközünk, a marasztalás. Nincs azonban kizárva egy lejárt követelés iránti megállapítás sem, ha cél csupán az, hogy az ítélet egy más eljárás alapjául szolgáljon; példa erre az igényper.

Csak lassan fejlődtek a jogok oda, hogy jogi helyzetünk per útján másokkal szemben tisztáztassék abból a célból, hogy már eleve legyen megvetve egy későbbi per vagy más eljárás alapja és hogy így a jövőendő jogsértéseknek is eleje vétessék. Ma a törvényhozások a jogviszonyok megállapítása iránti pereket jogi helyzetünk biztosítása céljából általában megengedik. S ez az, ami a modern perjogok egyik legjellemzőbb sajátja. Hogy ez nem mindig volt így, arra elég világos példa a nemleges megállapítás iránti per, amelyet nálunk a rendes eljárásban még most is a felhívási per pótol. A középkorban fejlődött ki az a gyakorlat, hogy ha valaki egy más ellen joggal kérkedett, ellene ez utóbbi pert indított, hogy érvényesítse jogát per útján; ha nem teszi, kötelezze őt a bíróság örök hallgatásra (*silentium imponi*). Forrásul erre a teljesen félreértett I. 5. (*defamari statum*) C. 7., 14. szolgált, miért is *actio ex lege diffamari*-nak nevezték. Tehát azt a célt, amelyet ma közvetlenül a nemleges megállapítás iránti perrel elérünk, kerülő uton, marasztalás által érték el.

A bekövetkező sérelmek elleni védelem másik eszköze a *jövőre szóló elmarasztalás*, t. i. az alperes lekötöztetése teljesítésre oly kötelelem alapján, amely az ítélet hozatalakor még nem járt le. Az ilyen ítélet sajátosságát abban áll, hogy amennyiben az alperes a lejáratkor nem teljesít, ellene minden újabb *per nélkül* fog a bíróság végrehajtást foganatosítani. Az ítélet tehát már magában véve, a végrehajthatóság minden további igazolása nélkül vagy legfeljebb csak bizonyos *peren kívüli* kiegészítésekkel mint közokirat- vagy hitelesített magánokirattal való igazolással vagy szükség esetén a feleknek a végrehajtási eljárásban való meghallgatása mellett fog a végrehajtás alapjául szolgálni. Ebben a hitelezőre az a nagy előny rejlik, hogy azonnal a lejárát után rövidesen érvényesítheti jogát adósa ellen. Másfelől ez utóbbira nézve ebben igen nagy a szigor; mert ellene végrehajtást vezetnek, még mielőtt ennek feltétele, a nem teljesítés, per útján ki volna derítve. S így ő ki van téve annak a veszélynek, hogy a végrehajtás bekövetkezik, noha ő már is teljesített. Kétségtelenül a legteljesebb jogvédelem a jövőre szóló elmarasztalás; de mivel nagyok a vele járó veszélyek, csak bizonyos szűkebb körben alkalmazható.

Hogy mi legyen ez a kör, az a gyakorlat szempontjából igen fontos kérdés. Meghatározni azonban csak úgy lehet, ha tisztán látjuk a megállapító és elmarasztaló ítéletek viszonyát egymáshoz. A kérdés az, lehet-e a megállapító ítélet alapján, ha a végrehajtás szüksége előáll, már önmagában kielégítési végrehajtást vezetni, a nélkül tehát, hogy a végrehajthatóságot újabb per útján kellene bebizonyítani? Tegyük fel, van követelésünk, amelynek lejárata időhöz van kötve vagy amely bizonyos feltételtől függ; fenállását pedig még a lejárát előtt egy ítélet megállapította. Kérdés, lehet-e emez ítélet alapján a követelés lejárata után kielégítési végrehajtást vezetni a nélkül, hogy a lejáratot újabb per útján kellene kideríteni? Ha ez lehetséges, akkor nyilvánvaló, hogy megállapító és elmarasztaló ítélet közt a hatályt tekintve csak az a különbség, hogy az utóbbi azonnal szolgál a végrehajtás alapjául, holott az előbbi csak a követelés lejártával; ekkor a megállapító ítélet önmagától alakulna át elmarasztaló ítéletté. Nagyobb különbség köztük csak az volna, hogy a megállapító ítélethez különös jogi érdek kimutatása szükséges, holott a marasztaló ítéletnél ez nem kívántatik meg.

S így legfőleg csak az lehetne kérdés tárgya, mennyiben volna czélszerű jogi érdek kimutatása nélkül is a pert a követelés lejárata előtt megengedni?

A kérdés az irodalomban, főleg a németben, nagyon vitás. Sokan, még pedig igen tekintélyes írók, mint *Degenkolb* (*Einlassungszwang und Urtheilsnorm* 171. l.), *Wach* (*Feststellungs-Klage* 34. l.), *Kohler* (*Forschungen* 64. l.) abban a nézetben vannak, hogy a végrehajthatóság szempontjából megállapító és elmarasztaló ítélet közt nincs különbség, mind a kettő egyaránt szolgálhat végrehajtás alapjául. Ha pedig le nem járt követelésről van szó, az ítélet a követelés lejáratával válik azonnal végrehajthatóvá. A le nem járt követelést megállapító ítélet tehát azonnal a lejáratkor önmagától alakul át elmarasztalóvá, mint ezt különösen *Schmidt* (*Lehrbuch des deutschen Civilprocessrechts* 685. s. köv. II.) kifejti. Mások az ellenkezőt vallják s a kétrendbeli ítéletek közt éppen a végrehajthatóság szempontjából tesznek különbséget, azt tartván, hogy a megállapító ítélet sohasem szolgálhat végrehajtás alapjául. Így *Weimann* (*Feststellungs Klage* 126. l.), *Planck* (*Lehrbuch des deutschen Civilprocessrechts* II. 655. l.), *Langheinecken* (*Der Urtheilsauspruch*, Lipcse 1899. 141. l.), *Hellwig* (*Auspruch und Klagerecht*, Lipcse 1900. 118. l.) s a német írók nagy része. E véleményeltérésnek a javított német perrendben is van nyoma, amennyiben annak 257—259. §-ai, amelyek a le nem járt követelések iránti perekről rendelkezven, az elmarasztalás szót gondosan kerülnek, nem tartván helyén valónak, hogy a törvény a vitában állást foglaljon. (*Mugdan*, *Die gesammten Materialien zum bürgerlichen Gesetzbuch* I. 810. l.)

E nézetkülönbség oka, hogy azok az írók, akik a megállapító ítéletet is általában végrehajthatónak vélik, azt egészen egyenlőnek tartják az elmarasztalóval; és pedig vagy mind a kettőt egyaránt a bíróság *parancsának* tekintik vagy egyiket sem, mely utóbbi esetben az ítéletben közvetlenül a törvény parancsát látják megvalósulni, amelyet az ítélet csak kifejez. Mig ellenben azok, akik csak az elmarasztaló ítéletet tartják végrehajthatónak, csak ebben látnak bírósági parancsot, a megállapító ítéletet nem tekintik annak. Az én nézetem szerint megállapító és elmarasztaló ítélet egyaránt parancs. Minden ítélet a feleket kötelezi, legyen akár elmarasztaló, akár pedig megállapító; ha pedig kötelez, akkor szükségképpen parancs, mert minden velünk szemben tett kötelező kijelentés az.

Ennélfogva a kérdés nem is ezen fordul meg, hanem azon, amiből fentebb kiindultam, mennyiben lehet valamely ítélet alapján kielégítési végrehajtást vezetni, anélkül, hogy a végrehajthatóságot abból a szempontból, vajon a követelés lejárt-e vagy sem, újabb ítélettel kellene igazolni? Ekkor az ítélet már önmagában vagy csak bizonyos perenkívüli kiegészítésekkel szolgál a végrehajtás alapjául. E tekintetben különbség van a között, vajon a követelés *lejárt-e* vagy *sem* és az előbbi esetben vajon *tevőleges* vagy *nemleges*?

Elvileg minden ítélet, amely az adóssal — és nem mással — szemben kimondja, hogy ez a hitelezőnek valamely lejárt szolgáltatással tartozik: végrehajtható. Elvileg ugyanis nem az a végrehajthatóság lényege, hogy a bíróság az alperesnek a teljesítést kifejezetten megparancsolja, hanem az, hogy a feleket kötelezően kijelentse, hogy a felperesnek az alperes ellen lejárt követelése van. Hogy az ilyen követelés teljesítendő, az anélkül is nyilvánvaló, hogy a bíróság az alperesnek ezt kifejezetten megparancsolja s ennél fogva végre is hajtható minden különös teljesítési parancs nélkül. És viszont ha a követelés nem járt le, a róla szóló ítélet legalább elvileg nem hajtható végre, habár a bíróság az alperesnek a teljesítést meg is parancsolja, mert a végrehajthatóság feltétele, a lejárta, az ítélet hozatalakor még nem következett be és nem is bizonyos, vajon be fog-e következni. Mert abból, hogy valakinek le nem járt követelése

van, még nem következik egész bizonyossággal, hogy a követelés a lejáratkor is fen fog állani. Ekként az ítélet, amely a végrehajtás alapjául szolgálna, nem is bizonyíthatná a követelés lejárata. Már pedig a végrehajtást megelőző pernek az a rendeltetése, hogy a hozandó ítélet a követelés lejárata hitelesen bizonyítsa. Ez arra az esetre, midőn a követelés *feltételtől* függ, egészen nyilvánvaló. Feltételes követelés iránt hozott ítélet önmagában sohasem szolgálhat a végrehajtás alapjául, hanem szükséges a feltétel bekövetkeztét külön hitelesen bebizonyítani. De áll arra az esetre is, midőn a követelés lejárata pusztán csak egy bizonyos *idő* bekövetkeztétől függ. Az időpont bekövetkezése egész bizonyosan megtudható ugyan, de nem bizonyos, vajon akkor a követelés fenáll-e még?

Ezek a tételek azonban a törvény különös rendelkezése folytán módosulhatnak. Ha a törvény elrendeli, hogy a lejárt követelés iránt hozott ítélet csak akkor hajtható végre, ha megvan benne a teljesítési parancs, határidő kitűzése mellett, akkor nyilvánvaló, hogy oly lejárt követelés iránt hozott ítélet, amelynek ez a kelléke nincs, nem hajtható végre. Más oldalról, ha a törvény elrendeli, hogy a le nem járt követelés iránt hozott ítélet a lejáratkor végrehajtható legyen, akkor kétségkívül az a végrehajtás alapjául szolgálhat. Egyes jogok, mint a német és a francia jog szerint a lejárt követelés iránt hozott ítéletben nincs teljesítési parancs (*præceptum de solvendo*), s így a bíróság nem állapítván határidőt a teljesítésre, az ítélet azonnal a jogerőre emelkedés után végrehajtható. Ellenben a mi jogunk, nemkülönben az osztrák jog szerint az elmarasztaló ítélet mindig teljesítési parancsot is foglal magában, mivel egyuttal a teljesítésre határidőt is kell kitűzni. Ezek t. i. a végrehajtási eljárás egy részét rövidség okából az ítéletre helyezik át, mert a teljesítés iránti parancsot teljesítési határidő kitűzése mellett tulajdonképpen a végrehajtási eljárásban kellene kibocsátani, mielőtt az adós ellen kényszerrel alkalmaznának (v. ö. *Plösz*, *Beiträge* 139.), mint ez a francia jogban tényleg előfordul (*commandement*). Ama jogok szerint tehát már nem minden lejárt követelés iránti ítélet hajtható végre, hanem csak az, mely a teljesítés iránti parancsot magában foglalja; ellenben az, mely ilyen parancsot nem tartalmaz, nem szolgálhat a végrehajtás alapjául. Ennélfogva csak eme jogok szerint van értelme a lejárt követelésekre vonatkozó ítéleteknél a megkülönböztetésnek elmarasztaló és megállapító ítélet közt.

Másfelől le nem járt követeléseknél is tesznek a törvények kivételt és megengedik, hogy bizonyos le nem járt követelések tárgyában hozott ítéletek a lejáratkor végrehajthatók legyenek. Még pedig, ha a lejárta csupán *időponttól* függ, ennek bekövetkeztével, anélkül, hogy ezt még külön is igazolni kellene; ha pedig *feltételtől* függ, ennek bizonyos perenkívüli módon való igazolása mellett. Hogy mely követelések tartozzanak ide, az a perjog egyik újabb és gyakorlatilag fontos kérdése, mert szorosan összefügg a jogérvényesítés gyorsításával. Ha azonban ekként le nem járt követelés tárgyában hozott ítélet nem mindig, hanem csak kivételesen szolgál a végrehajtás alapjául, akkor nyilvánvaló, hogy nem felesleges jövőre szóló elmarasztalásról beszélni. S ez az, amit itt különösen ki akartam mutatni.

Azonban jövőre szóló elmarasztalás nemcsak bizonyos le nem járt tevőleges követeléseknél fordul elő, hanem igen nagy szerepe van annak *nemleges* kötelmeknél is. Ezek valamely abszolút jogositvánnyal szemben — bármiképpen is fogjuk fel azt — vagy egy különös kötelmi tény alapján bizonyos cselekményektől való tartózkodásra köteleznek. Ezek állandóan lejárt, esedékes kötelmek, mert a tartózkodás kötelezettsége bizonyos cselekményektől folytonos. És mégis az ítélet, melyet a bíróság a nemleges kötelmet sértő cselekmény folytán hoz, nemcsak a multa nézve tartalmaz marasztalást a megtörtént sérelem orvoslására, hanem lehet az jövőre

szóló marasztalás is, ha az végrehajtási alapul szolgál a jövőben elkövethető sértő cselekményekkel szemben is. Sőt, hogy az abszolút jogosítványok védelme teljes legyen, szükséges is, hogy az ítélet alapján nemcsak a multban elkövetett, hanem a jövőben elkövethető sértések miatt is, mihelyt elkövetetnek, lehessen az alperes ellen végrehajtást vezetni, anélkül tehát, hogy a későbbi sértések miatt ellene újabb pert kellene indítani. Jellemző, hogy a római negatoria in rem actio folytán hozott ítélet nem védett *közvetlenül* a jövő háborítások ellen. Ezek ellen csak *közvetve* védte a bíró a felperest az által, hogy alperest cautióra kötelezte, tartózkodni az ismételt háborítástól (l. 12. D. 8. 5.). Ma azonban közvetlenül az ítélet véd az abszolút jog ismételt megháborítása ellen. Csak az a kérdés, hogy erre a célra miképpen kell az ítéletet megszövegezni? Elegendő-e az, ha a bíróság kimondja, hogy az alperesnek *nincs joga* bizonyos, az abszolút jogot korlátozó cselekményre, amiből önként következnek, hogy ettől a jövőben tartózkodni köteles; úgy hogy már a pusztá megállapítás is tilalom volna, amelynek alapján az alperes az ellenkező cselekményektől végrehajtás után is volna visszatartható? Vagy pedig szükséges-e, hogy a bíróság az alperest az ismételt háborítástól *kifejezetten eltiltsa*, úgy hogy az ítélet csak akkor szolgálhatna végrehajtási alapul ismételt háborítások ellen? A kérdésnek azért van különös gyakorlati jelentősége, mert úgy a német polgári törvénykönyv, mint pedig a mi polgári törvénykönyvünk tervezete, mint alább látni fogjuk, számos esetben elrendeli az ítéletben az alperest az újabb háborítástól eltiltani. Nézetem szerint az ítélet, amely kimondja, hogy az alperesnek nincs joga a felperes abszolút jogosítványát bizonyos irányban korlátozni, elég alap a végrehajtásra az ismételt háborítások ellen. Ha az alperesnek bizonyos korlátozó cselekményekre joga nincs, akkor kétségtelenül ő azoktól tartózkodni köteles és így ő azoktól kényszer után is visszatartható, habár őt az ítélet azoktól kifejezetten nem is tiltja el. E szerint az abszolút jogosítványt megállapító ítélet egyuttal marasztaló is. A tilalom, amelyet a bíróságnak az ítéletbe fel kell vennie, nem egyéb, mint a *præceptum de solvendo*, melynek itt is a végrehajtás körébe kellene esnie, de amelyet a törvény czélszerűségéből már az ítéletben rendel kimondani, aminek helyességét nem is lehet kétségbe vonni. Jellemző azonban, hogy az ilyen ítélet sohasem szolgálhat önmagában a végrehajtás alapjául, hanem csak a sértő cselekmény igazolása mellett. Ez azért szükséges, mert a végrehajtás itt büntetésből áll, amelyet a sértő cselekmény előzetes bebizonyítása nélkül nem lehet kiszabni.

Fejtegetésem eredménye, hogy míg pozitív kötelmeknél csak a törvényben egyenként meghatározott esetekben van helye jövőre szóló elmarasztalásnak, addig negatív kötelmeknél minden a kötelmet megállapító ítélet jövőre szóló elmarasztalást is tartalmaz. Szükséges volt ezt kideríteni, mielőtt egyenként szemügyre venném a jövőre szóló elmarasztalás eseteit. Ezekkel pedig annál érdekesebb foglalkozni, mivel jelenlegi jogunk álláspontja meglehetősen homályos. A polgári perrend és a polgári törvénykönyv tervezete azonban már e téren is igen figyelemreméltó rendelkezéseket tartalmaznak. Sőt a német perrend itt egészen új irányt követ, amelyet szintén érdemes figyelemre méltatni.

(Bef. köv.)

Dr. Magyary Géza.

Jogirodalom.

Magánjog-politikai tanulmányok különös tekintettel a magyar általános polgári törvénykönyv tervezetere. Irta: *dr. Meszlényi Artur*. Budapest, 1901. 225 lap.

Előrelátható, hogy a magyar általános polgári törvénykönyv napirenden levő kodifikációja által életre hívandó irodalom egy jó része a »jogpolitikai tárgyalási módszer»

jegyében fog jelentkezni. Az »első fecske» már megjelent: Meszlényi könyve, melynek rövid ismertetését kíséreljük meg itt. Egy bevezető tanulmányt s öt kisebb értekezést (I. A nem vagyoni érdek jogi védelméről; II. A magánjog hatásáról a vagyon megosztására; III. A hitelező posíciója a Tervezetben; IV. Mit várhat mezőgazdasági politikánk a magánjogtól; V. A szolgálati szerződés szociális vonatkozásaiban.) tartalmaz, melyek mindegyike tárgyat jogpolitikai szempontokból igyekszik megvilágítani, különös tekintettel a magyar általános polgári törvénykönyv tervezetere.

Alapos jogászai képzettség, mely nem egyoldaluan a magánjogra szorítkozik, hanem felöleli a jog többi vidékeit is, a vonatkozó irodalom és anyag beható tanulmányozása, önálló gondolkodás jellemzik e tanulmányokat, melyekben különben a szerző magánjogi téren Zsögöd, a sociologia és jogbölcselet terén pedig Pikler jeles tanítványának mutatja be magát.

Elméleti tudományos szempontból a mű különös értéke a bevezető cikkben van, hol szerző a jogpolitikai tárgyalási módszer helyességét s a magánjog-politika, mint önálló tudományág létesítésének szükségességét törekszik igazolni.

E tanulmány eszmemenete a következő: Hogy a magánjog-politika, mint önálló tudományág a tételes magánjog mellett, — miként a pénzügytan, a pénzügyi jog, a politika (általános államjogtan) a tételes közjog mellett — ki nem alakult s hogy »a magánjog-politikai módszert mindeztideig a magánjogi kérdések megoldásánál egyáltalán nem vagy csak elvétve alkalmazták» (5. l.), s hogy »a magánjog-politikája kénytelen volt beérni azzal a legkevésbé sem diszes helylyel, melyet a tételes jog kommentátorai számára egy-egy mellékes megjegyzés, a legis és juris-ratióra való *en passant* hivatkozás alakjában kijelöltek» (6. l.): oka (a német jogtudományt tartva szem előtt) a római jog receptiójával kapcsolatos eseményekben keresendő. A holt Róma jogának receptiója csak úgy volt lehetséges, hogy »kiválogatták a római életből azt, ami azzal az akkori modern életből közös s az erre vonatkozó római szabályokat alkalmazták a modern hasonló viszonyokra». Ez volt az *usus modernus pandectarum*, az észjogi iskola által később ugynevezett »tisztá magánjog», melynek tételei, mint az észszel, az ember természetével megegyezők, változhatatlanoknak tartottak. Ellenben elmellőzték a receptio alkalmával a Corpus Juris Civilis-ből »tételes singularitások»-ok címén azokat a tételeket, amelyeknek tény- vagy jogbeli előfeltételei abban a korban már nem voltak meg. (Ilyennek jelentkezett Róma egész szociális és közgazdasági törvényhozása.) Azon viszonyokra pedig, melyek modern szükségletekből származván, nem lehettek tárgyai a római jogalkotásnak, speciális törvények hozattak. Az ilyként keletkezett magánjog tehát nem lehetett tudatában annak a hatásnak, melyet a társadalmi alakulásra gyakorolni fog, nélkülözve a felépítés öntudatosságát, »ennek a római jogon alapuló magánjognak nem volt, nincs politikája s ezért nem keletkezett e nem létező politikának tudománya sem».

Szabadjon e levezetésre néhány kritikai megjegyzést tenni annál is inkább, mert azt itt fejtegetett kérdéssel magam is foglalkoztam (l. »Huszadik Század» 1900. évi 5. sz.: »Magánjog és sociologia» cz. tanulmányomat.) Szerző kiindulási pontja helyes; tény, hogy a német jogirodalom szintén csak legújabbban hangsúlyozza a jogpolitikai módszer és a magánpolitika szükségességét. *Gierke* és *Mengeren* kívül, — kiket idézve találunk s kikkel szerzőnk is megegyezik abban, hogy a jövő magánjogát nem individualistikusnak, sem szociálistikusnak, hanem *szociális*-nak akarja tudni — a német *Entwurf* megjelenését nyomon követő óriási irodalomban tudomásom szerint *Petrażycki* Leo foglalkozott legtejemebben e témával »Die Fruchtvertheilung», s »Die Lehre vom Einkommen» (I—II. k. Berlin 1892—3—5.) cz. műveiben, sürgetve elméleti levezetések kíséretében a magánjog vagyoni jogi része

intézményeinek a nemzetgazdaságtan alapfogalmaira helyezését, a «Civil-Politik»-nak önálló tudományágként való konstruálását. Petrażycki e módszert gyakorlatilag fényesen érvényesíti az Entwurf kritikájában, melyet «eine Chrestomatie civilpolitischer Fehler» gyanánt jellemez; ezenkívül a magánjog gyümölcstanát a nemzetgazdaságtan jövedelemtanával hozván kapcsolatba, teljesen új alapra helyezi annak dogmatikáját. Pár év előtt olvasva e ragyogó dialectikával megírt művet, — melyet *Oertmann* berlini professor az Archiv. f. Bürg. Recht cz. folyóiratban közzétett kritikájában uttörő gyanánt üdvözlő s melynek a gyümölcsre vonatkozó dogmatikai tételeit maga *Dernburg* is elfogadta pandectáiban, — meggyőzve éreztem magamat éles ítélőtehetséggel megírt fejtegetései által és bizonyos újdonságot tulajdonítottam részben *Oertmann* kritikájának hatása alatt is, a magánjog-politikát hangoztató ideának. Azóta sokat gondolkodva e kérdésről, nézetem e tekintetben megváltozott s azt vélem, hogy amit Petrażycki «Civilpolitik» néven sürget, lényegileg ugyanaz, amit nálunk *Pikler* (I. Bevezető a jogbölceletbe. Budapest, 1892. 6. §.) a jogbölcelet, a jognak egyetemes törvényeit kutató tulajdonképpen tudomány alatt ért. Pontosabban: a magánjogi politika a jogbölceletnek alkalmazott tudománya. Így tekintve a dolgot, azt kell mondanunk, hogy a jogpolitika nem hogy nem új valami, hanem oly régi, mint a jogalkotás — a magánjog terén is. Minden törvényhozó szükségképp tisztában kellett hogy legyen, minő célokat akar jogtételeivel gyakorlatilag létesíteni; minden törvény, mely változtat, módosít a létező jogon, bizonyos megfontoláson kell hogy eo ipso alapuljon; minden jogszabályalkotás föltételezi tehát bizonyos mérlegelését az adott helyzetnek, ennek viszonybáhozatalát az elérendő czéllal, a cél elérésére szolgáló eszközök, utak, módok keresését, bizonyos öntudatos kutatását a jogszabály életbelépte után beállandó hatásoknak stb. Ez az «egységes, a társadalmi hatásokat előre mérlegelő felépítés», mit szerző valamely szabályösszeség «politikája» alatt ért, kétségtelenül nyilvánult a római jog recepciója alkalmával is, hiszen — mint szerző maga is kiemeli — mellőztettek a Corpus Juris Civilisből mindazon szabályok, melyeknek tény- vagy jogbeli előfeltételei abban a korban már nem voltak meg s az usus modernus pandectarum ama jogszabályok gyűjteménye, melyek a római és renaissance-korabeli idők közös életviszonyaira vonatkoztak, amelyek tehát — az értekezés szavai szerint — minden a magántulajdon elvén alapuló társadalomban alkalmazhatók a nélkül, hogy ez alkalmazás ama társadalom lényeges szükségleteivel ellenkezésbe jönné. Nem oszthatom tehát *Meszlényi* állítását, hogy «a római jogon alapuló magánjognak nincs politikája». Tény, hogy az öntudatos kodifikációnak ismérvei sokkal kevésbé nyilvánultak a római jog recepciójánál, mint láthattuk annak jelenségeit napvilágra jutni pl. napjainkban a német polgári törvénykönyv megalkotásánál. Okai e jelenségnek alig szorulnak magyarázatra: egyrészt azóta óriásit haladt a jogtudomány, másrészt a recepció Németországban a szokásjog útján ment végbe, a szokás általi jogalkotásnál pedig ugyszólván ki van zárva az előremegfontolás dokumentálhatása, itt csak utólag a megalkotott szabályból lehetséges annak jogpolitikai célját megtalálni.

De tulsz szerzőnek amaz állítása is, mintha «a magánjogpolitikai módszert magánjogi kérdések megoldásánál mind- ezideig egyáltalán nem vagy csak elvétve alkalmazták s hogy a magánjog politikája kénytelen volt beérni azzal a legkevesbé sem diszes helylyel, melyet a tételes jog kommentátorai számára egy-egy mellékes megjegyzés, a legis és juris ratióra való *en passant* hivatkozás alakjában kijelöltek». Van ilyen sok monographia a német pandectajogi irodalomban, mely tárgyát nem csupán jogtörténeti, dogmatikai, hanem bölceleti, nemzetgazdaságtani szempontból is beható feldolgozásban részesíti. Nálunk sem ismeretlen e módja a

magánjogi kérdések tárgyalásának: érdekes e szempontból tanulmányozni az 1848 előtti ősiség-ellenes irodalmunkat, *Széchenyi* röpiratait, stb.; sőt továbbmenve, az országbirói értekezéslet után az ági örökösödés fentartásának kérdése körül lezajlott irodalmi harc főérvei szintén a nemzetgazdasági téren mozogtak. Így pl. *Zsögödnék*: «Öröklött és szerzett vagyon» című tanulmánya fényes jogpolitikai levezetések sorozata. Hasonlóan megérdemelt méltatásban részesíti *Jancsó* házassági vagyoni jogi és örökjogi műveiben a jogpolitikai szempontokat, ezek képezik nála — helyesen — a döntő érvet a magyar házassági vagyoni jog egyes intézményei s az özvegyi jog fentartása tekintetében. Felesleges volna a felsorolást tovább folytatni s elég csak rámutatni az utolsó század magánjogi törvénykönyvei kodifikációjának előzményeire, melyek világosan tanúsítják, mint emelkedik a kodifikációs technika s a jogpolitika színvonala: a kodifikációs öntudatossága. Nem új tehát a magánjogpolitika, de azért el nem tagadható, hogy csak legújabbban hangsúlyoztatik kellő nyomatékosítással a magánjogpolitikai módszer hasznossága a jogművelés terén s a magánjogpolitika mint önálló tudomány megteremtésének szükségessége.

Nézetem szerint e felfogás előtérbe lépése szoros következménye annak a forradalomnak, mely a pozitív módszer elfogadásával gyökeresen átalakította a társadalom-tudományokat, megteremtette a modern sociológiát s az örökvérnyű, a tiszta észből vagy az ember legbensőbb természetéből folyó jogtételek hangzatos czégére alatt pandectajogi dogmatikát nyújtó észjog vagy természetjog helyébe a jognak egyetemes törvényeit megállapító (ma még megállapítani igyekvő) modern jogbölceletet léptette. A társadalmi tudományok, köztük a nemzetgazdaságtan óriási haladása az utolsó félszázad alatt lényegesen megkönnyítette s egész más alapra helyezte a jogi, főleg a vagyoni jogi kérdések vizsgálatát. Ez oly szembeeszkő igazság, hogy bizonyítani felesleges: élénken illusztrálja különben *Meszlényi* műve is, mely lépten-nyomon statisztikai, jogbölceleti, nemzetgazdaságtani, stb. törvényekre építi okoskodásait jogpolitikai levezetéseiben.

Mi az oka mégis, hogy a magánjogi politika önálló tudományág gyanánt napjainkig nem alakult ki? *Kolosváry Bálint* (Huszadik Század II. évf. 12. sz. 483. l.) a valódi okot a magánjognak sajátosságában keresi. «A magánjog ugyanis az összes jogtudományok ősanja Hamarabb rendezte a kezdetleges társadalom az enyém és tiéd kezdetét, mint életviszonyainak bármily más jogi vonatkozásait. Mindaz, amit ma a különböző jogtudományok közé csoportosítunk, eredetileg csak a magánjogban nyert kielégítést s a különböző szakok kiválása csak a fejlődés folyamán állott be, úgy azonban, hogy a magánjog generális jelentősége máig is megmaradt, így a magánjogpolitika minden fontos kérdése a jogtudományok egyetemes rendszerére kihat, úgy hogy oly éles elkülönítése a magánjogpolitikának a tételes magánjogtól, miként a pénzügytannak a pénzügyi jogtól egyáltalán nem lehetséges». E magyarázathoz, melyet lényegileg helyesnek tarthatunk, talán még azt lehetne fűzni, hogy a társadalmi tudományok eredményei, melyekre a magánjogpolitika törvényeit alapíthatja, daczára az utolsó pár évtized alatt tett aránylagos bámulatra méltó haladásnak — ma még nagyon is labilisak arra, hogy rájuk valamely tételes magánjog politikájának tételei a tudomány positivitásával alapíthatók volnának. Hogy a fejlődés valószínűleg meg fogja hozni e tudományág specializálódását is: az igen valószínűnek látszik. E pár nagy vonással odavetett gondolat adja meg nézetem szerint a helyes választ a bevezető értekezésben felvetett kérdésekre.

Ez észrevételek természetesen mit sem akarnak levonni értékéből az ismertetett műnek, melyet magánjogi irodalmunk határozott nyereségének tartunk. Érdeklődéssel várjuk kilátásba helyezett folytatását.

Dr. Kiss Albert.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE

Szentpéteri Sára ügye.

I.

Nem fojthatjuk el a csodálkozás és a megdöbbenés szavát. A szolnoki törvényszék annakidején a vádlottat felmentette volt. Miután a Curia póttárgyalást rendelt, újra felmentette. Bűnös voltában tehát nem hitt.

A most lefolyt tárgyaláson alig kerülhetett olyan adat vagy bizonyíték a bíróság elé, amely a vádnak álláspontját megerősíthette volna — bár, mint tudjuk, kerestek ilyet. Az új bizonyítékokat mind a védő állította elő, ki bizonyára nem a vádlottat terhelő tényekre alapítá az ő perujtását. A vádnak új erősségei ebben az eljárásban nem szerepeltek.

A kérdés, melyet a szolnoki törvényszék eldöntött, nem is az volt: gyilkos-e Szentpéteri Károlyné vagy ártatlan? A kérdés tárgyát csak az képezte: van-e új bizonyíték, lehetséges-e, hogy ezen új vizsgálat és az új főtárgyalás során ártatlannak fog bizonyulni azon vádlott, akit úgy a szolnoki törvényszék, mint a budapesti tábla két-két ízben felmentettek.

Erre a kérdésre a szolnoki törvényszék azt felelte, hogy: *nem*. Azt ítélte, hogy akit a kir. Curia gyilkosnak mondott, az bizonyosan gyilkos.

Ha nehéz is, megmaradunk a hideg kritikának örálló helyén. Innen fürkészszük a szolnoki törvényszék csodálatos ítéletének lélektani eredetét.

Azt mondja valaki: ez a res judicata ereje. A jogerősség vélelmének alkalmazása. A jogerősség elve és vélelme éppen abban áll, hogy amit a bíróság a maga hatáskörében igaznak kimondott: az igaz. Összeomolna a jogrendszer egész épülete, ha a res judicata igaz voltának vélelmét kirántjuk alóla. Összekuszálódna minden jog és mindenféle erkölcsi és gazdasági rend megérdek, ha a jogvitákat még a bíróság ítélete se volna képes befejezni.

Az igazságszolgáltatásnak s mindazon fenkölt czélok-nak, amelyeket a bírói hatalom szolgál, csakugyan szükség van a res judicata vélelmére. Ugy kell annak lenni, hogy amely jogkérdést a bíróság egyszer eldöntött, az már ítélt dolog legyen, s azt az ítéletet, melyet a bíróság a törvény és a saját lelkiismerete szerint kimondott, az egész társadalomnak minden szervezett hatalmi intézménye segítsen foganatosítani. Ez így van.

De ime, előállott olyan egy eset, amidőn annyi jogász, annyi emberbarát, annyi jeles publicista ártatlannak mond egy asszonyt, akit a legfőbb bíróság, az elsőfoku közvetlenül ítélt bíróság nézetével ellentétben, az actákból meritett adatkombinációk segítségével, látatlanul bűnösnek ítélt és örökös rabságra vetett. A védő ügyvéd új bizonyítékokat kutat; talált is és azt igéri, hogy ezekkel ő meg fogja czáfolni azon feltevéseket, amelyeket a Curia tények és igazságok gyanánt fogadott el. Itt a törvény megadja az orvoslást, megadja a perujtás lehetőségét. Ennek a *lehetőségnek* kérdése felett a perrendtartás szerkezete szerint formális tárgyalást rendel a törvény. A res judicata elvégre is erős vélelem ugyan, de az igazság erősebb ennél a vélelemnél s a törvény a vélelem fölé helyezi az igazságot.

A szolnoki törvényszék azt a kérdést tárgyalta: *lehetséges-e*, hogy az igazság kiderül? És azt ítélte, hogy az *nem lehetséges*. Azt ítélte: nincs lehetőség arra, hogy ártatlannak bizonyuljon az a vádlott, kit ugyanazon bíróság két ízben mondott ki ártatlannak. És pedig azért nincs ehhez lehetőség, mert ugyanazon adatokból és tényekből a nagyméltóságu kir. Curia azt méltóztatott következtetni és itélni: hogy a vádlott bűnös. Ezért lehetetlen, hogy a vádlott ártatlan lehessen, ezért lehetetlen, hogy ebbe a homályos szövevénybe az igazság fénysugara behatoljon.

Nem a res judicata alkalmazása. A jogvélelmet a bíróság mindig félrevetheti, mikor a vélelemben foglalt tényeknek ellenkezőjét ismeri fel igaznak. Ez tehát nem a jogintézmény tisztelete.

Hanem a legfelső folyamodású bíróság tekintélyének tulságos kultusza. B. S.

II.

A részleteket illetőleg a következő megjegyzéseink vannak a törvényszék végzésére:*

1. Mindenekelőtt kifogásolnunk kell a törvényszék azon eljárását, hogy a második ujrafelvétel anyagának tárgyalásánál az első ujrafelvétel anyagát teljesen figyelmen kívül hagyta. A második ujrafelvétel nem azt jelenti, hogy a kérelmező az első elejti, hanem azt, hogy az elégtelennek mondott ujrafelvételi anyagot kiegészíti. A védő beszéde kiterjeszkedett a per egész anyagára. A bíróság tehát köteles lett volna a két perujtási kérelem adatait összefoglalni és ez alapon eldönteni, hogy nincs-e új bizonyítékokkal komolyan megtámadva a curiai ítélet.

2. A megtalált véres kés tekintetében a törvényszék azon felfogáshoz csatlakozik, hogy az a kés szolgált az ölés eszközüül. De szükségesnek tartja hozzátenni: ha igaz volna is, hogy a kést az orvos vérezte be, még akkor sem képezi a bizonyításnak ezen részlete az egész bizonyítási anyag oly szerves alkatrészét, hogy annak elestével *összedőlné* a curiai ítélet, mert elkövethette az asszony az ölést más késsel is. De vajon a Curia merte volna-e elítélni az asszonyt a tettes-ségben, ha nem állíthatta volna fel azt a hypothesis-t, hogy a Szentpéteriék tulajdonát képező véres késben megtalálták a cselekmény eszközét? **Nem** az a kérdés, hogy azon kés lényeges alkatelemet képez-e a tényállásban, hanem az, hogy a Curia nem tekintette-e lényeges alkatrésznek. Már pedig a curiai ítéletből kiderül, hogy közvetlen bizonyító erőt csakis ennek tulajdonított; a többi bizonyíték következtetésen alapul és nem is tettességre, de részességre látszik támpontot szolgáltatni. S ha a megtalált kés az ölés eszköze, miért nem került meg a másik kés, melyet a tanuk szerint az orvos vérezett be? Erre nem képes felelni sem a Curia, sem a szolnoki törvényszék.

3. Kevés jelentőséget tulajdonít a törvényszék annak, hogy a halálosan megsebesített ember mit mondott környezetének a gyilkos személye tekintetében. Ha áll az, amit a törvényszék mond, akkor kárba vészett munka, hogy a vizsgáló közegek, ha csak lehetséges, minden esetben kihallgatják a bármily súlyosan megsebesült áldozatot. Mi azt hisszük, hogy nagy nyomatéka van ezen kijelentéseknek; — különösen olykor, midőn a sérült többekkel képes még beszélni a történt dolgokról, mint a jelen esetben. A sérült azon többszöri kijelentésének, hogy *férfi* volt a gyilkos, igen nagy súlyt tulajdonítunk.

4. S itt egy sajátos körülményre kívánjuk felhívni a figyelmet. Kluzs csendőrmester azt vallotta, hogy több kérdést intézett a sérülthöz és ezekre feleletet is kapott tőle, de mikor a pénz iránt kérdezett tőle valamit, az asszony közbeszólt, hogy: csitt, és a sérült hallgatott. Azt hisszük, hogy a gyilkos nem meri az áldozatnak mondani: csitt. Hogy mégis mondta az asszony, az egyrészt a családi összetartozó-ság bensőségét tünteti fel; másrészt mi ebből a jelenetből azt magyarázzuk ki, hogy az asszonynak nem kellett félnie, hogy a férj azt fogja válaszolni: Neked jobb lesz hallgatni. Egy gyilkos asszony, vagy a gyilkosságban részes asszony, aki a «csitt» szót ki merte volna mondani, oly óriási vakmerőséget és különösen nagy szellemi erőt mutatna, amelyet elvégre Szentpéteri Sárában feltételezni nem vagyunk feljogosítva.

* A végzést, illetőleg azon vázlatot, melyet a bíróság elnöke a kihirdetéskor felolvasott, a mellékleten közöljük.

5. Késésgkívül igen nyomatékos ujravételét okot képez az a körülmény is, hogy az alapperben a vizsgálatot Magay Károly teljesítette, aki többek közt elsikkasztotta Szentpéteri Sárának a pénzét, tehát érdekelve volt abban, hogy vádlottnő ne szabaduljon ki. A törvényszék végzése felhossa a védelem ellenében, hogy amikor a vizsgálóbíró e pénzhez jutott, már lényegesebb vizsgálati cselekményeket e perben nem teljesített. De *mulasztatott* oly felvételeket, melyeket ha nem sikkaszt, teljesített volna. S azt sem lehet tudni, nem volt-e a pénz eltüntetése tervbe véve, mielőtt az a vizsgálóbíró kezébe jutott.

6. Nem fogadhatjuk el, hogy a curiai ítélet főképp a pótvizsgálaton alapult. Mindkettőn alapult egyformán, s ha kiszakitanók a curiai érvelésből mindazt, ami a Magay-féle jegyzőkönyveken nyugszik, nagyon csonka szerkezet maradna meg.

7. A törvényszék azt is érvényesíti, hogy a sikkasztást Magay nem *ezen* eljárásra vonatkozólag követte el, mint a BP. 446. § a megkívánja. Azt tartjuk: ha a vizsgálóbíró a terheltnek hozzá hivatalosan jutott pénzét nem juttatja rendeltetése helyére, azon eljárásra vonatkozó hivatalos kötelességét megszegte, és ha a pénzt még el is sikkasztja, ez csak annyiban változtat, hogy a cselekmény a Btk. alá esik. A büntetendő cselekményt tehát Magay Károly *ezen* ügyben követte el.

8. Megköveteli a törvényszék végzése, hogy a vizsgálóbíró büntetendő cselekménye az ítéletre befolyással lett legyen. Megjegyezzük, hogy a BP. 446. §-a ezt nem mondja, hanem csak azt, hogy az ítéletre befolyással *lehetett*. Már pedig a vizsgálóbíró mulasztása, melyről fent szoltunk, nagyon is lehetett befolyással az ítéletre.

9. Mint végső menedéket a törvényszék végzése azt használja fel, hogy Magay Károly a hivatali sikkasztásban még nincs bűnösnek mondván, hanem csak vád alá van helyezve. Ez azonban csak halasztó kifogás. S ha a törvényszék súlyt helyez rá, akkor hivatalból harmadszor újra fel kell vennie a Szentpéteri ügyet, mihelyt Magay Károly el lesz ítélve a sikkasztásban. Azt hisszük, hogy az ujravétel *megengedése* a vád alá helyezés is elegendő alap.

10. Végül a bíróságnak ki kellett volna terjeszkednie a curiai ítélet azon legnagyobb ellenmondására, hogy Szentpéteri Sára késsel körülbelül harmincz szurást ejtett férjén és legkisebb vérnyomot nem találtak sem ruházatán, sem testén. A védő felhozta ezen körülményt. Azt tartjuk, hogy végső vonalban e ponton fordul meg a curiai ítélet megállhatósága. Harmincz súlyos szurást ejteni valakin, és magát be nem vérezni: ugyyszólván lehetetlenség. Talán még ugy sem lehetséges, ha az áldozat mozdulatlanul fekszik. De a jelen esetben az áldozat késésgkívül mozgott, védekezett. Az mondható, hogy az asszony lemosta a vért a testéről. Ez azonban oly igen rövid idő alatt, mely rendelkezésére állott, ki van zárva. S ne feledjük, hogy ruhát is kellett váltania. A véres ruhát pedig ugy elrejtetni, hogy megtalálható ne legyen, igen rövid idő alatt — ismét nem volt lehetséges.

A Szentpéteri-féle bűneset talányszerűsége itt csucsosodik össze. Mert ha felteszszük azt a majdnem képzelhetetlen gondosságot és ügyességet, hogy az asszony a rendelkezésére álló rövid idő alatt teljesen tisztára mosta magát, még a körmei alól is eltüntette a vérnyomokat — mert a szorgos vizsgálat erre is kiterjeszkedett, — továbbá hogy ruhát váltott és a véres ruhát elrejtette: akkor hogyan tehető fel róla az igen nagy könnyelműség, hogy a saját háztartásához tartozó véres kést, melylyel az ölést végezte, letette a konyhában a tányérosra, hol azt bárki megtalálhatta?

Egy ítélet, mely ily ellenmondást képtelen eloszlatni és ezenkívül a fent fejtegetett mélyre menő fogyatékokban szenved, nem elég alap az életfogytig tartó fegyházbüntetés végrehajtására.

11. Ha volt valaha példa, mely illusztrálja, hogy miért

nem szabad vád nélkül elítélni, és miért nem szabad a legfelső forumnak az alsó fokok ellenében elítélnie, ugy ez a per mutatja azt.

A Szentpéteri-ügyben hozott curiai ítélet lényegileg egy vád nélküli elsőfoku ítélet. A vád ugyanis felbujtásra és nem tettességre szolt. Ez az asszony még ma is folyton a felett panaszkodik, hogy ő tőle soha sem kérdezték, hogy ő ölte-e meg az urát. *Ennek* a kérdésnek akar ő szemébe nézni. Szigoruan véve kihallgatás nélkül ítéltek el; nem is szólva arról, hogy a védő őt nem védhette a tettesség ellen, mert tettességgel nem volt vádolva. A vád hiányosságához járul, hogy a legfelső bíróság ítéletét négyszeri felmentés előzte meg. Elítélés egy sem. Már pedig *először* elítélni igazán csak alsó foknak szabad, mert van felette bíróság, mely az elítélés megállhatóságát felülvizsgálja s eshetőleg az elítélésre vezető logikai következtetés hibáit kijavítja.

Ha ugyanis jogerejűséget konstruálunk, az utolsó ítéletnek erős alépitményen kell nyugodnia: korrekt előkészítésen és revisionnak alávetett vagy legalább alávetetett oly elítélő ítéleten, mely szóbeliségen nyugszik. A jelen esetben az összefoltozott írásbeli feljegyzéseken nyugvó curiai ítélet teljesen izolálva áll. Előtte szabálytalan elővizsgálat és felmentő ítéletek, utána a megtámadhatlanság.

Ezért mondjuk, hogy a Szentpéteri-eset illusztrálja: mi-képp *nem* szabad a jogerejű ítéletnek felépülnie.

Igaz, hogy a Szentpéteri-per a régi időből nyulik bele az új bűnvádi eljárás korszakába. Az elkövetés és az eljárás legnagyobb része a régi eljárási rendszer alatt folyt le, a curiai döntő ítéletet az új bűnvádi eljárás uralma alatt hozták. Mi azonban azt tartjuk, hogy ha egy országban kimondja a törvény, hogy az ezentul keletkező bűnügyekben a legfelső forumnak az elsőfoku felmentésekkel szemben elítélnie nem szabad, ezen szabálynak kell annyi erővel birnia, hogy e magas bíróság a tarthatlannak felismert régi rendszer tulhajtásait a régi ügyekben is kerülje. Ezt a törekvést sajnosan nélkülöztük a Curia Szentpéteri-ítéletében.

Ha vannak az igazság feltalálásának megállapított szabályai és garanciái, ezeket ott sem tanácsos kerülni, ahol nem kötelezők.

F.

Különfélék.

— Az olasz positiv büntetőjogi iskoláról gróf Della Valle, aki a budapesti konzulsági testületnek tagja, mai lapunkban cikksorozatot kezd meg. Felhívjuk olvasóink figyelmét a positiv iskola tanainak ezen közvetlen olasz interpretációjára, mely lényegesen eltér a nálunk elterjedt *német* verziótól. A fordítást lapunk belmunkatársa, dr. Holló József, az olasz konzulátus jogtanácsosa végezte.

— A kir. Curiahöz 1901. év folyamán érkezett 7775 polgári, 1577 váltó, kereskedelmi és csőd, 110 urbéri, 746 sommás felülvizsgálati, 8051 büntető, 605 fegyelmi, 483 fel-szólamlási és kérvényezési, összesen 19,347 ügydarab. A múlt évről maradt 6445-tel együtt elintézendő volt 25,792, elintéztett 20,569, hátralékban maradt 5223 ügy. Az előző évhez képest 15-tel kevesebb polgári, 24-gyel több váltó, 23-mal kevesebb urbéri, 67-tel több sommás felülvizsgálati, 2915-tel kevesebb büntető, 35-tel több fegyelmi és 17-tel több fel-szólamlási és kérvényezési ügy érkezett be. Ellenben a polgári és váltóügyekből körülbelül 300-zal, a fegyelmiekből 29-czel, a felszólamlásiakból 3-mal több, urbéri 20-szal kevesebb, felülvizsgálati 59-czel, büntető 2082-vel kevesebb intéztett el. Az összes ügyeket tekintve, a beérkezett ügyek száma 2810-zel, az elintézendőké 3042-vel apadt. Elintéztetett 1820-szal kevesebb ügy, mint 1900-ban és a hátralék csökkent 1222-vel.

— A budapesti ügyvédi kamara tagjainak száma 1901 decz. 31-én összesen 1268 volt. 1892-ben csak 987 tagja

volt a kamarának, 1899-ben 1205, 1900-ban 1233. A gyarapodás egészen a fővárosra esik, mert a fővárosban 1898-ban 898, 1899-ben 1110, 1900-ban 1135, 1901-ben 1172, a vidéken 1892-ben 89, 1899-ben 95, 1900-ban 98, 1901-ben 96 ügyvéd működött.

A Magyar Jogászegylet legutóbbi ülésén dr. Pattantyus Ábrahám Márton bemutatta az illavai fegyházzól, különösen pedig a büntetés végrehajtásának egészségügyi hatásairól írt tanulmányát. A progresszív börtönrendszert elméletileg teljesen kielégítőnek mondta az előadó, de erősen megbírálta a végrehajtást és különösen azt, hogy a rendszer második fokozatában magánzárkák hiánya miatt az éjjeli elkülönítés keresztül nem vihető. Egészségügyileg különösen a magánelzárás fokozata hat kedvezőtlenül, mert míg a büntető-törvény életbe lépte előtt 1000 fegyencz közül 193 halt el az öt első év alatt, addig a progresszív-rendszer szerint ugyanennyi idő alatt 304 fegyencz halt meg. A közös munkáltatás legnagyobb kára az, hogy az elítélteket nem erkölcsi minőségük, hanem az általuk végzett munka sikerebb, tehát jövedelmezőbb volta szerint szabályozzák, ami ellenkezik a javítás céljával. A helyzet javítását dr. Pattantyus a meglévő eszközökkel is lehetőknek mondta, ha az alkalmi és szokásos büntetések különválasztásával a fegyintézetek is két csoportra oszolnának, úgy hogy a jobb és rosszabb elemek összevegyítése kizártnék. Szükségesnek tartja továbbá a teljes magánelzárás megrövidítését. Végül kimerítően beszélt a börtöntisztviselők elméleti kiképzéséről. Az előadáshoz dr. Balogh Jenő és dr. Vámbéry Rusztem szóltak hozzá.

— A Magyar Jogászegyletben folytatják a törvénytelen gyermekek jogi állásáról szóló vitát. Először is Sipőcz László felel Márkus Dezső és Várady Zsigmond ellenvetésére. Sipőcz után többen fel fognak szólalni.

— Helyi érdekű vasutaink cím alatt dr. Dobai Aurél nagy tárgyismerettel érdekes tanulmányt tett közzé, mely a vasuti ügy reformjával foglalkozik és a reform módozataira nézve konkrét proposíciókat foglal magában.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

Felmondás nélküli jogos elbocsátás alkalmával nem kell az elbocsátott alkalmazottnak az elbocsátás okát tudtára adni. (Drezdai Oberlandesgericht.)

Morlot képviselő a francia kamarában törvényjavaslatot terjesztett elő, mely szerint: «Ha büntetendő cselekmény állapittatik is meg, a bíró jogosított indokolt ítélettel a terheltet fölmenteni, ha azt találja, hogy ez a kegyelmi tény a leghathatósabb eszköz arra, hogy a terhelt javítása elérjék. A költségek azonban minden esetben a vádlottat terhelik». Meglehet, hogy a loi-Bérenger hazájában legközelebb a loi-Morlot is törvényerőre fog emelkedni. A loi-Morlot betervezése alkalmából Franciaországban újból sürűbben emlegetik a lapok Magnaud-nak, Chateau-Thierry törvényszéke elnökének nevét; mert köztudomásu, hogy Morlot törvényjavaslatának ő az értelmi szerzője.

— Az új angol részvényjog. 1900. évben lépett életbe Angolországban az 1900. évi augusztus 8-adi Companies Act., mely a részvénytársaságokról, valamint korlátlan, vagy a részvényeken túl terjedő, bár korlátolt felelősséggel tartozó tagokkal alakult társaságokról hozott 1862-diki törvénynek már a tizenharmadik novellája.

Az új törvény értelmében a részvénytársaság megalakultnak akkor tekintetik, midőn a társasági lajstromvezető a társasági bejegyzési igazolványt kiszolgáltatta. Ez igazolvány kiszolgáltatásának feltétlen constitutív hatálya van, ez a Certificate of Incorporation megdönthetetlen és az ellenkezőnek bizonyítását kizáró vélelmet állapít meg arra nézve, hogy minden a törvényben megkivánt alapítási feltétel teljesített. Megáll ennél fogva a részvénytársaság még akkor is, ha utólag kiderül, hogy csak egy alapító van tulajdonképpen, bár az angol törvény is legalább 7 alapítót kíván.

Részvénytársaságok nemcsak gazdasági céllal alakulhatnak. Életbeléphet a részvénytársaság anélkül is, hogy a gazdasági ellenállóképesség legszükségesebb alapjaival rendelkeznek. Az ezzel a közönségre járó nagy veszélyt a novella következőképpen iparkodik elhárítani. Különbséget tesz a public és private companies közt. Előbbiek azok, melyek pénzszerzésük beszerzése végett a közönséghez fordulnak, utóbbiak, melyek ezt egyáltalán nem, vagy legalább bizonyos időn belül nem teszik. Utóbbiak tekintetében megmarad az angol jog által eddig biztosított alapítási szabadság, míg ellenben a public comp. tekintetében a törvény egész sorát állapítja meg a közönség biztosítására szolgáló szabályoknak.

Igy a felügyelőbizottság összeállítására és arra a körülményre vonatkozó határozmányoknak, hány részvénye legyen e bizottság minden egyes tagjának, célja ama visszaélések megakadályozása, melyeknél fogva alapszabályokban és nyilvános hirdetésekben a közönség csábítására s a vállalat realitása tekintetében való megtévesztésére, hangzatos nevű és című egyéneket sorolnak fel, akiknek a vállalathoz semmi közük, illetőleg semmi érdekük nem fűződik.

Az üzemet a társaság csak akkor kezdheti meg, kölcsönkötelezettségeket csak akkor vállalhat, ha bizonyos részvényösszeg már aláíratott, illetőleg befizettetett.

Fontos újítás az angol jogban, mely nem ismerte a kötelező aláírási íveket, a prospectus-kényszer megállapítása. E szerint, ha valamely public comp. jövőben aláírásra hívja fel a közönséget, és pedig akár részvény-, akár kötvényaláírásra, prospektust tartozik kibocsátani, melyben a törvény által előírt módon a legrészletesebben köteles helyzetét feltárni. Az ebbeli rendelkezések megszegésének úgy magán, mint büntetőjogi következményei vannak.

Már az 1862. évi törvény szerint tartozott minden korlátolt felelősségű társaság zálogkönyvet vezetni a vagyonát terhelő zálogjogokról. Betekintést kellett már eddig is engedni ebbe a könyvbe minden tagnak és hitelezőnek, a harmadik személyek azonban, kik csak azután léptek volna a társasággal üzleti összeköttetésbe, betekintést abba nem nyerhettek. Hiányos volt az intézmény annyiban is, hogy benne a zálogtárgynak pontosan körül kellett íratnia s így a vállalat egész vagyonát terhelő, továbbá az angol üzleti életben kedvelt ama tartozások, melyek zálogjoggal a még be nem fizetett részvénytőkéket terheltek, a zálogkönyvbe bevezetendők nem voltak. Az új törvény előírja, hogy a társasági lajstromvezető is vezet ezentul mindenki által betekinthező zálogkönyveket minden, tehát nemcsak korlátolt, hanem korlátlan felelősségű társaságról is, azonban a bejegyzési kötelezettség nem minden zálogteherre, hanem csak a 14. §. 1. a), b), c), d) pontjaiban felsorolt különféle zálogterhekre vonatkozik.

Az angol jog az üzletvitel megvizsgálásának két módját ismeri, az alkalmi és az állandót. Előbbinek csak kivételesen van helye az 1862-iki törvény által megállapított esetekben. Az utóbbi eddig nem volt általán kötelező. — Minden közgyűlésen választanak egy vagy több revisort, ki vagy kik a legközelebbi rendes közgyűlésig ellenőrzik a társaság működését a társaság könyveiből. Intézkedési joguk nincs, nincs beleszólásuk abba, hogy ez vagy az üzlet célszerű-e, egyedüli kötelességük az, hogy mindig, minden időben pontosan számot adjanak a társaság vagyoni helyzetéről. Az igazgatóságból vagy a társaság hivatalnokai közül nem választhatók. Ha a társaság nem választ revisort, a board of tradenek jogában áll a társaság valamely tagjának javaslatára, állandó revisort arra az évre kijelölni és díjazását megállapítani.

Érdekes határozatokat foglal magában a törvény a közgyűlésről, az évi jelentésről, a felszámolásról, mi az angol jog szerint különösen sajátos (az angol jog nem ismer pl. csődöt a részvénytársaságnál), az oly részvénytársaságoknál, melyeknél a tagok nem részvényeik, hanem valamely oly összeg erejéig felelősek, melynek lefizetésére felszámolás esetében kötelezik magukat, végül a valótlan adatok közlésére megállapított büntetésekről.

A Magyar Jogászegylet f. hó 11-én (szombaton) délután hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utca 10. szám alatt) teljes-ülést tart, melynek tárgya a törvénytelen gyermekek jogállásának szabályozásáról megindult vita folytatása. Szólszra fel van jegyezve: dr. Sipőcz László. — Vendégeket szívesen lát az egylet.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: fél év e 12 kor.
negyedévre 6 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Az 1848 előtti bűnügyi igazságszolgáltatás Fehérmegyében.

I. *Dr. Fayer László* egyetemi tanártól. — II. *Lengyel Auréltól*. — A jövőre szóló elmarasztalás. *Dr. Magyary Géza* nagyvárad kir. jogakadémiai tanártól. — *Törvénykezési Szemle*: Döntvénybírálat. *Dr. Heil Fausztin* kir. közigazgatási bírótól. — A bérbeadónak az árfelosztási tárgyalásról való elmaradása. *Berczeli Antal* budapesti ügyvédtől. — A baleset fogalma a vaspálya felelőssége szempontjából. *Dr. Baumgarten Nándor* budapesti ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az 1848 előtti bűnügyi igazságszolgáltatás Fehérmegyében.

I.

A büntetőjogi szeminárium egyes tagjait meg szoktam bizni, hogy a levéltárakban kutassanak fel régibb ítéleteket. A mult tanévben a szeminárium egyik tagja, Lengyel Aurél joggyakornok, arra vállalkozott, hogy átkutatja a székesfehérvári törvényszék régibb levéltárát s felkarolja különösen a XIX. század első felét.

A kutatás eredményes lett.

A régibb magyar igazságszolgáltatás jellemvonásai egész világosan mutatkoznak.

A halálbüntetés éppen nem poena ordinaria, amilyennek nevezték, hanem csak a legritkább esetben jut alkalmazásra. Fenygetnek vele, ki is szabják, de a végrehajtás felsőbbirósági megváltoztatás vagy kegyelmezés folytán elmarad.

A szabadságvesztés-büntetés tartama rövid; a rendes maximum 3—4 év.

A halálbüntetést kegyelem után botbüntetéssel súlyosított 3—4 évi szabadságvesztés-büntetésre változtatják át.

A botbüntetés a szabadságvesztés-büntetés mellett gyakran szerepel; de évtizedről-évtizedre ritkábbá és kevésbé súlyossá válik. A harminczas és a negyvenes években, a midőn a reformerek actiója volt folyamatban, különösen észrevehetőleg mutatkozik az enyhülés.

Nagy szerepet játszottak az erkölcsi büntetések. Ilyen a büntető-perben állás betudása, a bírói megdorgálás. Oly büncselekményeket, melyekre most bizton szabadságvesztés-büntetés jár, erkölcsi büntetéssel illették.

A vizsgálati fogságot igen gyakran pótolta a kezesség melletti szabadlábon hagyás.

Iginkább bizonyítja azonban az akkori igazságszolgáltatás patriarchális jellegét az, hogy a szabadságvesztés-büntetés közben a rabot családi dolgainak elintézése végett kibocsátották; re bene gesta ismét jelentkezett.

A felsőbbiróságok gyakorlata enyhítette a büntetéseket. Súlyosítás nem fordul elő.

Csak 1848 után kezdték az osztrák bíróságok az alsófoku büntetéseket emelni. Ehhez természetesen számos speciális körülmény járult az akkori időkben. De mégis mutatkozik itt is, hogy az osztrákok súlyosabb büntetésekkel dolgoztak, mint a magyar gyakorlat.

Különösen jellemző az, hogy az 1848 előtt kimondott halálbüntetések közül kettőt az osztrák időben végrehajtottak; s ez a két eset öt éven belül egyedül áll.

Dr. Fayer László.

II.

Alkalmunk volt Fejérvármegyének a mult (XIX.) század első felében kelt bűnügyi igazságszolgáltatási irataiba betekinteni, a melyekből azon korbeli büntető-törvénykezésünkre vonatkozólag számos jellemző adalékot merítettünk.

Ezekből az adatokból az alábbiakban vázlatosan közlünk néhányat annak a további megvilágítására, hogy bűnügyi jogszolgáltatásunk ezen korban mily irányzatot követett s hogy jelesül akkoron a büntető hatalom gyakorlásának mily patriarkális menete volt.

I. Ami mindenekelőtt a halálbüntetést illeti, való ugyan, hogy az alsó fok, különösen a tizes és huszas években, nem fukarkodott a fővesztés és főlakasztatás kimondásával, ámde másrészt kiviláglik az iratokból, hogy a felső bíróságok az esetek tulnyomó többségében szabadságvesztésre változtatták a halálos ítéleteket, vagy királyi kegyelmet nyert a büntetett. Nem szórványos, de — mondhatni — rendszerinti jelenség, hogy az elítéltek a királyi táblán «feloldoztatnak az élők számából való kitörlést rendelő büntetés alól»; és büntetésük bilincscsel és közmunkával, bőjtrel és botozással súlyosított «tömlözt»-re változtatattik által. E megyében is, mint számos más törvényhatóságban, csak kivételesen ritkán s csupán a legkiáltóbb esetekben vették tényleg alkalmazásba a halálát és pallóst, és mihelyt a «károsító indulatok és fékezetlen hajlandóságok hathatós zabolázása» volt reményelhető, nem halálos, hanem szabadságelvönő vagy testsanyargató büntetést vettek foganatba.

A századelejéről való ügyiratok hiányosak lévén, a hozott halálos ítéletek száma s ennek a tetteleg foganatosított halálbüntetésekhez való arányosága tüzetesen felderíthető nem volt. Egy öt esztendő ciklusra azonban, a szabadságharczot közvetlenül megelőző öt évre, pontosan megállapíthatjuk, hogy az első fokon mindössze 7 halálos ítéletet hoztak; de ezek közül tényleg csak kettő hajtatott végre; s megjegyzendő, hogy mind e két kivégzés már az osztrák uralom idejére, az ötvenes évekbe esik.

II. Szabadságvesztés és megbotozás, ezek voltak a büntetés rendes eszközei, melyek majd külön, majd együttesen lőnek kiszabva.

A szabadságbüntetés tartama föltűnően rövid. Igaz ugyan, hogy egy hétnél rövidebb tartamu fogságot igen kevés esetben alkalmaztak,* inkább botozásra vagy valamely enyhébb büntetésnemre szolt az ítélet, de viszont a rabság legmagasabb tartama sohasem haladta meg a három esztendőt, és az elsőfok alkalmazta halálbüntetésnek a felsőbbiróságok által törént átváltoztatásakor is több ízben állapított meg három évi s csupán néhány esetben ennél hosszabb rabság.

Kétségtelen, hogy főképp az 1791: XLIII. tcz. létesíté ezt az irányzatot. Ez a törvény t. i. akként állapította meg a nem nemesrendűek felebbezési jogát, hogy csak azon ítéletek appellálhatók, melyek halálbüntetésre, három évi fogságra vagy egyszerre kiállandó 100 botcsapásra szólnak; már most az alsóbíróságok kerülni óhajtván a felsőségek beavatkozását, a felebbvihetőség alsó határát a normális büntetések felső határvonalául tekintették s ezen irányelvűtől csak a legkiválóbb esetekben tértek el.

Elősorolunk néhány esetet, hol a felsőfok a halálos büntetést szabadságvesztésre enyhítette.

Tiringer József 1817 november 22-én szándékos ölés miatt pallos általi kivégeztetésre ítéltetett. Az ügy appelláltván, a királyi táblán deliberatum est: Motivo processuum circumstantiarum Invinculato Jos. Tiringer a dictata gladii poena relevato; Eundem ad quadriennalis in compedi-bus et publicis Laboribus cum biduano singula hebdomada in solo pane et aqua observando Jejunio, a tempore publi-

* Egy ítéletet találtam, hol 1 napi fogság szabott ki, lopott lónak czédula nélküli vásárlása miatt (1824).

candæ huiusce Sententiæ computandos Carceres, item per ferendos singulo trimestri 25 baculorum ictus condemnari, alterataque modo prævio; ceterum (t. i. vérdíj és rabtartási költségek tekintetében) vero approbata Sedriæ Comitatus sententia, processum fine executionis ad Eandem remitti (1818 február 13.).

Vajda János és menyje Illés Zsuzsánna mint paráznalkodók, a törvényszék által (1820 szeptember 4.), majd a királyi táblán is fejesztésre ítéltettek. Ezen büntetést a septemvirális isbe az I. rendű alperesre nézve hat évi, a II. rendűre nézve három évi rabságra változtatta át (1821 február 26.).

Kántor Istvánnak gyilkosság miatt (1820 május 4.) kiszabott halálos büntetését a tábla négy évi rabságra enyhíté (1820 november 17.).

Cseresnyés János és Horvát János halálos büntetése (1828 május 8-án) négy-négy évi rabságra változtattatott.

Pető Zsuzsánna gyermekgyilkost a törvényszék 1840 december 18-án pallos általi halálra ítélte; a tábla ezen büntetést három évi súlyos rabságra mérsékelte (1841 szeptember 3.).

Gyermekgyilkos Pausz Huber Bábi halálos ítéletét 1848 november 27-én, ugyancsak a gyermekét elveszejtett Szolga Jutka halálos ítéletét 1845 október 3-án kelt ítéletével három évi tömlőzre változtatta a tábla.

Kovács Márton többszörös tolvaj 1847 szeptember 25-én akasztófára ítéltetvén, büntetése a táblán öt évi rabságra mérsékeltetett (1848 november 27.).

Gögs József 15 ló elorzása miatt akasztófára ítéltetett (1841 március 8.), mely ítélet négy évi súlyosított fogságra változtattatott (1842 április 11.).

Mi több: midőn a felsőbiróságok is helybenhagyták az alsófok halálos ítéletét és a büntetett «kárhóztos» életének csak az uralkodó kegyelmezett meg, még ilyen esetben is egy nevezetesen rövid s pl. a maihoz viszonyítva felette csekély tartamu szabadságbüntetés lőn az illetőre megállapítva.

Igy nevezetesen:

Öt évi súlyosított rabságra változtatta kegyelem után az uralkodó Béri János halálos büntetését, melyet az alsófok 1817 december 22-én mondott ki s a legfelső bíróság 1818 február 13-án hagyott helyben; a nevezett «mint hit-szegő szökevény, megátalkodott rabló, hamis levél koholó, czimborás és fortélyos pintzetörő» ítéltetett el s egy ízben már (1810-ben) két évi súlyos rabságot és 200 botütést szenvedett.*

Hat évi börtönre változtatta a királyi kegyelem Végh Mihálynak többrendbeli szánszándékos gyilkosság miatt hozott halálos ítéletét (1818 január 6.), melyet a felsőbiróságok is helybenhagytak volt.

Említve volt már az eddigiekben is az elítéltnék «súlyos fogság»-ra való kárhóztatása.

A szabadságvesztés, t. i. melynek megjelölésére «fogság», «rabság», «tömlőz» szavakat vegyesen használták, egységes büntetésnem gyanánt kezeltetett és amennyiben annak súlyosbítása és érzékenyebbé tétele mutatkozott szükségesnek, e tekintetben az ítéletben kellett megfelelőképpen intézkedni.

Igy találunk ítéletet, hol megrendeltetett, hogy a vádlott minden második hónapban csak félporció ételben részesüljön, vagy hogy állandóan félporciót kapjon; hogy bizonyos időn keresztül vagy fogságának egész tartama alatt hetenkint egy vagy több napi bőjtöt szenvedjen; hogy a büntetés vasban töltendő.

De különben éppen nem lehetett tulszigoru bánásmód a börtönben.

A konyhai és a házi munkán kívül emberemlékezet óta alkalmazzák a rabokat a vármegyei hivatalokban szolgai munkára és hogy ezenközben mennyire nem voltak synyló állapotban, elég rámutatni pl. arra, hogy egy foglyot a Nemes Vármegyénél elkövetett részeskedésért ítélték el büntetésének kitöltése után foganatosítandó egy hónapi rabságra.

III. Ami a botbüntetést illeti, ugy látszik, erősen fékező erőt tulajdonítottak e büntetésnemnek, mert főleg azon büncselekményeknél szabták ki, melyek vakmerőségre, rakoncátlanságra, garázda viseletre mutatnak vagy kegyetlenkedési hajlamra engednek következtetni. Leginkább verekedés, lázítás, ellenszegülés, káromkodás, részeskedés, merész tolvajság esetén alkalmazták. A negyvenes években egy jobbágyot, ki feleségének fülét vágta le, hajlott kora daczára megbotoztak.

* Ugyanez a Béri János 1829-ben szánszándékos gyilkosság miatt felakasztatott.

A kiszabott botütések átlagos száma sokkalta nagyobb volt a század elején, mint a harminczas és negyvenes években. Amott sűrűn találunk ítéleteket, melyekkel 3—400-ban, sőt ennél is többen állapítottatott meg az «elnyerendő» botütések száma (1818 február 13. [táblai ítélet] 500 bot; 1823 ápr. 9. 480 bot), a harminczas évek vége felé már konvenczió-nális a negyed- vagy félvévenkénti «huszonöt».

Fiatalkoruaknál 6—12 botütéssel is megelégedtek.

Botozták a nőket is, bár ritkán.

Hajdu Máriát a negyvenes évek elején pinczeföltöréért 12 korbácsütésre ítélték.

Ferentzi Sára libalopásért félévi rabságot és kétszer 20 korbácsütést szenvedett.

Ugyanő később sertéslopásért félévi rabságban és kétszer 24 korbácsütésben marasztaltatott.

Érdekes ítélet a következő:

.... Ekként bebizonyulván, hogy alperes a mult évi december hóban megesett kántorbejárás alkalmával szóbeli versengésbe keveredett az atyamesterével, azt minden ok nélkül megpofozni és szentjeit szidalmazni bátorkodott; kitűnven az is, hogy alperes a szobában levő feszületet rémitő káromlással illetni nem irtózkodott...; mától számítandó egy évi rabságban és fertályonként elnyerendő 25 pálczára ítéltetik, az utolsó huszonötöt az illető szolgabíró ur a cselekedet helyén vértetvén el, mely végből az ítélet vele közöltetik (1821 aug. 25.).

Ugyanily rendelkezés foglaltatik egy verekedés miatt egy évi rabságra és négyszer 25 botra szóló 1833-i ítéletben.

Megtörtént, hogy a vádlott testi fogyatkozása miatt nem volt botbüntetésre ítéltető vagy a botbüntetés kiszabása után vált a testi büntetés végrehajthatatlanná; ilyen esetekben a botbüntetés helyébe szabadságvesztés-büntetés volt megállapítandó. Állandó kulcsa az ily átváltoztatásnak nem vala; de számos ítéletből az világlik ki, hogy 25—30 botütést negyedévi rabsággal fölérőnek tekintettek.

IV. További büntetésnemek voltak a perben állás betudása és a birói megdorgálás. Mindkét büntetésnem csekély súlyu, kihágási természetű s főként mulasztási jellegű excessusokra alkalmazták.

Ilyen ítéletek:

Vargha József verekedő s mint ilyen alperes, ki egy terhes nőt, annak ilyen állapotát nem tudva, kamarájából kipenderített, büntetőperbe idéztetése büntetésül beszámítatván, a további kereset alól bírőilag felmentetik (1842 március 4.).

Ns. Csilléri János II. rendbeli alperesre, ugyan nincs megpróbálva a verekedésbeli tetteges részvétel, azonban mivelhogy feleségét, mint kötelessége lett volna, a verekedésben meg nem akadályozta, magát vétkesnek mutatván, büntetőperbe lett idéztetése néki büntetésül tekintetik és betudatik (1842 március 5.).

Hogy a perbenállásnak betudása valóságos büntetési jelleggel birt, nyilvánvaló onnét, hogy az ezen büntetésnemre ítélt személyt egyben a perköltségek viselésében is elmarasztalták.

A dorgálás, részben mint önálló büntetésnem, részben a perbenállás betudásával kapcsolatosan alkalmaztatott.

Ítéletek:

Ns. Bozay György és társai a Vármegye rendszabályainak ellenére, tiltott időn tul is dorbézoltak, noha ezen nyakasságért már fejenkénti 12 forintokban marasztalva volnának, a törvényszék előtti kemény megdorgálásra ítéltetnek (1829 szept. 24.).

Alperesek, a városból kimenni akarván s a sorompós által a czédula fölmutatására illendően fölszólíttatván, iszonyu káromkodások között előbb a sorompóst, ugy annak feleségét s utóbb pedig Sik Ádám polgárt is meghuzkodni elég vakmerők voltak; miután azonban kiderült, hogy ittas állapotban levén, mind a sorompós, mind pediglen az őket össze hunczfutozó Sik Ádám által ingerelve voltak, a czivakodás pedig nem oly súlyos, hogy a nyilvános fenytéket érdemlené: alpereseknek jelen perbe idéztetésük büntetésül beszámítatik s még ezenfelül a járási főszolgabíró ur által teljesítendő kemény birói dorgálásra ítéltetnek (1842 szeptember 5.).

Harner János, árendás, ki helységben való lövöldözésért befogatott, másodnapon a törvényszék elé vezetett, mely által befogatása büntetésül vétetvén, a törvényszék által megdorgáltatott, szabadon eresztetett (1844 szeptember 18.).

Igy ítélték ugyanezen napon Tiringer János juhász perében is.

Veinberger József dobozi lakos az Eskütt ur parantsára

meg nem jelent, 1845 szeptember 19-én befogatott, a törvényszék által behozatala büntetésül beszámíttatván, megdorgáltatott és szabadon eresztetett (1845 szept. 20.).

Timár Andrásné orgazdaság gyanúja folytán befogatott, perbefogása büntetésül tekintetett s miután a törvényszék által megdorgáltatott, 1847 december 11-én szabadon eresztetett.

Lefler Dávid aprólékos szerekkel kereskedő, orgazdaság gyanúja folytán befogatott, négy napi fogság után keményen megdorgáltatván, elbocsátatott (1846 június 12.).

V. A törvénykezés szelid jellegének igazolására meg kell emlékeznünk a «kezességre bocsátás» intézményéről

A szabadon védekezett vádlott elítéltetése után az ítélő bíróság által időlegesen szabadon bocsátható volt, nemcsak a csekélyebb súlyu, de a legnehezebb büntény esetén is és nem csupán a főbbbezzett, hanem akkor is, ha az ítélet jogerőssé vált: feltéve, hogy személye, vagyona, keresete vagy egyéb állapota kellő garantiát nyújtott, hogy idézésre vagy a megszabott határidőre a bíróság előtt meg fog jelenni. Ugyanezen feltétel fenforgása mellett a befogott vádlott még elítéltetése előtt szabadlábra volt állítható.

Alig volt reá eset, hogy az ily módon hazabocsátott egyén a kellő időre be nem jött volna.

Ez szolgált alapjául annak a kezdeményezésnek, hogy megengedték a vádlottnak a szabadságbüntetésnek nem csupán elhalasztását, de indokolt esetekben félbeszakítását is. És valóban, már a harminczas és negyvenes években felette gyakori, hogy ugyanazon ügyben a szabadságbüntetésüket töltő egyéneknek több ízben is megengedtetett a hazatérés.

Például egy egy esztendőig tartó rabságbüntetést 3—4—5 részletben töltött ki az elítelt.

Rósa István vérengző verekedésért 1844 július hó 7-én befogatott, július hó 18-án kezességre eresztetett s szabadon védekezett. Szeptember 20-án fél esztendei rabságra ítéltetett, mely büntetését azonban nem nyomban, hanem csak november 1-én kezdte meg; már december 22-én kezességre bocsátatott, bejött 1845 szeptember 14-én; szeptember 20-án ismét kieresztetett, bejött november 11-én; december 23-án újból szabadlábra helyeztetett, bejött 1846 január 1-én; márczius 15-én megint kibocsátatott, bejött 1847 január 13-án, végre 1847 január 18-án végleg szabadon bocsátották.

Nagy János szellér 1847 szeptember 16-án ugyancsak verekedésért egy évi rabságra ítéltetett s büntetésének utolsó — ötödik — részletét csak 1851 márcz. 22-én tölté ki.

VI. Feltételes ítéletre nem akadunk. Történik ugyan utalás egy ügyben a vádlott ellen meghozott feltételes ítéletre, de ezt nem a megyei bíróság, hanem a vádlottra illetékes egyházi előjáróság hozta. A jegyzőkönyv vonatkozó része így szól:

Nősparáznasággal terhelt Martinek István ellen hasonló cselekményért az egyházi előjáróktól így hozatott ítélet: Isak a Raboskodót hogy megjavítsa, most az egyszer, jól lehet ugyan nagyobb büntetést érdemlenez, 12 páltaüzéssel feloldoztatik; de ha ez nem történnék, nagyobb büntetését várhattya (1827 január 26.).

VII. A büntető praxisnak a büntetési tételek enyhítése által való egyenletesítése, ez a törekvés tünik elő a felebbezési bíróságok gyakorlatából. S ez a teljesen szabad arbitrarius rendszerben még nagyobb fontossággal bírt, mint bir ma, szerves büntető-kodex létezése idején.

Hol a felülvizsgáló bíróság in pejus reformálta volna az elsőfoku ítéletet, ily esetet nem találtunk. Vagy helyben hagyta azt — s ez történt a legtöbb esetben — vagy pedig mérsékelte a büntetést, enyhébb büntetési nemre változtatás, a súlyosítások elengedése vagy a büntetési tétel lejjebb szállítása által.

Nem hatotta át azonban ez a felfogás az ausztriai büntető igazságszolgáltatást. A szabadságharcz lezajlását közvetlenül követő korszakban kelt felsőbírósági ítéletek sorában már éppen nem kivételes a súlyosítás.

Nem kívántuk érinteni e vázlatban régi bünvádi eljárásunk processuális sajátosságait, a peres eljárásnak nemesei és nem nemesei szerinti bi- (vagy inkább tri-)furcatióját, a talpon állva ítélő statárialis bíróság szereplését s a gyakorta idézett Praxis Criminalisnak és a többször emlegetett «más kitsinosodottabb nemzetek» jogainak tüzetesen kimutatható befolyását.

Ez csak az előző századokba is visszamenő s nemcsak ezen egy törvényhatóságra kiterjedő tüzetesebb kutatások befejezése után és alapján lesz eszközölhető. Ugyanily szélesebb körű kutatások után lesznek az anyagi jogi kérdések is fejtegethetők és megvilágíthatók.

Lengyel Aurél.

A jövőre szóló elmarasztalás.*

A jövőre szóló elmarasztalás szüksége legelőször az időszakos szolgáltatásoknál merült fel. Ezek pedig már a középkorban emelkedtek igen nagy jelentőségre az egyháznak és a földesuraknak fizetendő tizedek, kilenczedek stb. alakjában. Nagy zavarba jutottak a jogtudósok, midőn ezek megítélésé vált szükségessé. Egyfelől ott állt előttük a római jogi elv, hogy a követelés tárgyában csak akkor hozható elmarasztaló ítélet, ha az már a litis contestatiokor járt le és így annál kevésbbé lehetett kilátás elmarasztalásra, ha a követelés lejáratát az ítélet utáni időre esett. Másfelől azonban belátták, hogy a hitelezőnek tulságos megterhelése volna, ha minden részlet iránt külön-külön kellene perelnie, éppen azért bizonyos időszakos szolgáltatásokra nézve kivételt tettek s az elmarasztalást az ítélet után esedékes részletekre is megengedték. *Bonaguida* (Summa introductoria super officio advocacy in loro ecclesiae II. r. 6. tit. Wunderlich-féle kiadás) igen tüzetesen foglalkozik úgy a szabály, mint a kivétel megokolásával.

A modern jogok felfogása ennél is enyhébb. Mindenekelőtt elejtik azt a szabályt, hogy a követelés már a perbe bocsátkozáskor lejárt legyen és megengedik az elmarasztalást, ha az az ítéletig a per tartama alatt is jár le. Nálunk ezt a tételt a gyakorlat fejlesztette ki (v. ö. a Curia 32. sz. t. ü. d. ennek bírálatát *Kováts Gyulától. Jogt. Közl.* 1886. 217. l.); a polgári perrendtartás tervezete (415. §.), nemkülönben az osztrák perrend (406. §.) világosan kimondják. Ezenfelül pedig bizonyos időszakos szolgáltatásoknál és egyes más követeléseknél a jövőre szóló elmarasztalást is megengedik, a nélkül természetesen, hogy a szabályt, mely szerint csak lejárt követelés iránt lehet elmarasztalni, elejtenék.

A jövőre szóló elmarasztalásnak legfontosabb esete ma is a le nem járt időszakos szolgáltatásokban való elmarasztalás. Ami jogunkban az 1874: XVIII. tcz. mondja ki a vas-pályavállalatokra nézve, hogy ezek ellenében a károsult javára az elmaradt vagy csökkent keresménynek, illetőleg tartási és nevelési költségeknek megtérítése, amennyiben a felek egyezség útján másképp nem intézkednek, mint havonkénti előzetes részletekben fizetendő évi járadék ítélendő meg (4. §.). A házasság felbontását, illetve az ágy és asztaltól való elválást kimondó ítéletben pedig a bíróság a vétkes férjet a nem vétkes nő javára készpénzben előre és rendszerint havi részletekben fizetendő tartásban marasztalja, amennyiben erre a nő jövedelme elégtelen (1894: XXXI. tcz. 90., 105. §§.). Továbbá törvénytelen gyermekek tartása iránti perekben állandó bírói gyakorlat, hogy a bíróság nemcsak a multa nézve — sőt itt rendszerint nem is tovább, mint a kereset benyújtásáig visszamenőleg — marasztalja az apát, hanem a jövőre nézve is kötelezi őt bizonyos időszakokban bizonyos összegnek fizetésére.

Igen fontos társadalmi szempontok teszik szükségessé, hogy időszakos szolgáltatásoknál a jövőre szóló elmarasztalás körét kitágítsuk és pontosan meghatározzuk. Ma ugyanis igen nagy azok száma, akiknek egyedüli vagy legalább fő jövedelmi forrása másoktól huzott életjáradék vagy viszonsszolgáltatástól nem függő más időszakos szolgáltatás. Ezeknek megélhetése rendkívül meg volna nehezítve, ha nem állana rendelkezésükre oly védelmi eszköz, amely az esedékes szolgáltatások gyors behajtását biztosítaná. Ilyen eszköz kettő van, végrehajtható közjegyzői okirat és oly ítélet, amely még csak a jövőben esedékes szolgáltatásokban is elmarasztalja az adóst. Mind a kettő mindjárt a lejáratkor nyújt módot a hitelezőnek az adós ellen végrehajtást vezetni minden további igazolás nélkül. Másfelől pedig a követelés határozottsága és mentessége minden viszonsszolgáltatástól az életjáradékot és

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. I. a mult heti számban.

az időszakos szolgáltatást különösen teszi alkalmassá a jövőre való elmarasztalásra. Ami pedig az adóst az alaptalan elmarasztalás ellen megvédi, ez az, hogy a le nem járt szolgáltatásokban csak akkor marasztaltatik el, ha a lejártak megfizetésében késedelmes lett. A multa és jövőre szóló elmarasztalás itt mindig összekötetik. Aki már késedelmes lett, azzal szemben nem alaptalan a gyanu, hogy a jövőben sem lesz pontos fizető. Ekként a legkisebb kétely sem férhet a tervezet 132. §-ának helyességéhez, mely a *járadékok* és más *viszonszolgáltatástól nem függő időszakos szolgáltatásoknál* a marasztalást az ítélet hozatala után lejárandó szolgáltatásokban általában megengedi. A német perrendtartás azonban tovább megy és általában *bármely* időszakos szolgáltatásoknál megengedi az ítélet hozatala után lejárandó szolgáltatásokban való marasztalást (258): tehát akkor is, ha az időszakos szolgáltatás viszontteljesítéstől függ. Ennélfogva s ez gyakorlatilag legfontosabb időszakonként fizetendő, le nem járt *bér* és *haszonbér*, nemkülönben *kamat* megfizetésében is elmarasztalható az alperes, ha egyes részletek iránt már késedelembe esett. Nézetem szerint ezekre az esetekre kiterjeszteni a jövőre szóló elmarasztalást a viszontszolgáltatás miatt, nem volna célszerű; bár másfelől a szolgáltatásnak ama tulajdonságánál fogva, hogy időszakonként ismétlődik, arra alkalmassak volnának. Ellenben megfontolást érdemel, nem volna-e célszerű a jövőre szóló elmarasztalást arra az esetre kiterjeszteni, midőn az adós viszontszolgáltatástól nem függő tartozását *részletekben* tartozik törleszteni s az egyik részletnek megfizetésével késedelembe esett? Ez ugyan egészen más jogi természetű tartozás, mint a visszaszolgáltatástól nem függő időszakos szolgáltatás; de a hitelező itt is méltán követelheti az adóst le nem járt részletekben a jövőre elmarasztalni, ha valamely részlet iránt késedelmessé vált, feltéve természetesen, hogy a késedelem folytán az egész követelés nem vált esedékessé.

Midőn az időszakos szolgáltatásra való jogosultság az élet, a testi épség, egészség és szabadság ellen elkövetett vétségeken alapszik, a jogosult érdekeinek hatályosabb megvédésére a bíróságnak azt a jogot is szokás megadni, hogy az adóst *biztosíték* adásra is kötelezze. Így az 1874: XVIII. tcz. is, habár e szerint a vétkesség nem kívántatik meg; továbbá a házassági törvény 90. és 105. §-ai. Egyéb esetekre nézve csupán a polgári törvénykönyv tervezete intézkedik a biztosítékadásról (1095—1099. §.). A polgári perrendben helyes volna erre legalább utalni. Egy más ponton pedig egyenesen hiányzik az összhang a kettő közt. A polgári perrendtartás tervezete (432. §.) szerint, ha az időszakos szolgáltatásban való elmarasztalás után azok a körülmények, melyek alapján a bíróság a szolgáltatás mennyiségét vagy tartamát megállapította, lényegesen megváltoztak; a felek bármelyike a szolgáltatás megállapított mennyiségének vagy tartamának megváltoztatása iránt keresetet indíthat. Ellenben a polgári törvénykönyv tervezete ezt csak a *tiltott cselekmények* alapján megítélt járadékokra mondja ki. (1096., 1098., 1099. §§.) A rendelkezés különben, minőket egyes esetekre jelenlegi jogunk is ismer (1874: XVIII. tcz. 5. §.; házassági törvény 91., 92., 105. §§.), nevezetes kivétel a szabály alól, hogy jogerős ítélettel eldöntött ügy újabb per tárgyává nem tehető. Következménye ez annak, hogy a bíróság jövőre is marasztal, amely többé-kevésbé mindig bizonytalan.

Egészen más természetű s kizárólag az újabb gazdasági élet fejleménye a jövőre szóló elmarasztalás második esete: *bérelt* vagy *haszonbérelt ingatlanok átvételében* vagy visszabocsátásában való elmarasztalás még a lejárát előtt. Ingatlanok, főleg lakások bérlete ma a leggyakrabban előforduló szerződések közé tartozik s a felekre nézve rendkívül fontos, hogy azok lejárata iránt teljes bizonyosság uralkodjék. A porosz perrend a legelső, mely a bérelt lakás átadása vagy visszabocsátása iránti elmarasztalást a jövőre nézve szabályozza.

(I. r. XLIV. cz. 61—64. §.). Nálunk a sommás eljárási törvény 233. §-a alapján egy igazságügyminiszteri rendelet (4873/1894.) intési eljárással kapcsolatosan csupán a *bérelt lak*, *üzleti* vagy más *helyiségek* és tartozmányai tekintetében hozza be a jövőre szóló elmarasztalást abban az irányban, hogy a bíróság még a bérleti szerződés lejárata előtt marasztalja az ellenfelet a bérlemény tárgyát visszabocsátani, illetve átvenni (12. §.). Ennek a rendelkezésnek célszerűségéhez semmi kétely sem férhet s így természetes, hogy a perrend tervezete is átveszi. (652—669.) Ha a félnek várnia kellene, hogy a visszabocsátás, illetve átvétel kötelezettsége csak a szerződés lejárata utáni időben bíráltsék el, őt a legnagyobb kár érhetné, sokszor rendes életmódja egészen megzavartatnék. Ennek elkerülésére szükséges, hogy már a lejáratkor oly ítélet birtokában legyen, amelynek alapján azonnal a lejárát után végrehajtást vezethessen. Ezek az okok azonban nemcsak az ingatlanok bérleténél, hanem azok *haszonbérleténél* is fenforognak. A feleknek itt is igen fontos érdeke a szerződés megszűnését már eleve pontosan ismerni és így megfontolás tárgyává lehetne tenni, nem volna-e célszerű a tervezet rendelkezéseit a haszonbérelt ingatlan visszabocsátására, illetve átvételére is kiterjeszteni, mint ezt az osztrák és a német perrend teszi.

A most vázolt két esetben a jövőre szóló elmarasztalást különösen az teszi lehetővé, hogy a követelés lejárata csupán egy pontosan meghatározott *időponthoz* van kötve. Ennek bekövetkezte mindig nyilvánvaló, azt semmiféle különös eljárással sem kell megállapítani, s így az ítélet már önmagában szolgálhat a végrehajtás alapjául. Ennélfogva méltán vethető fel a kérdés, nem volna-e célszerű a jövőre szóló elmarasztalást más esetekre is kiterjeszteni, amelyekben a követelés lejárata egy meghatározott időponthoz van kötve? Tényleg a javított német perrend a jövőre szóló elmarasztalást a most ismertetett eseteken kívül arra is kiterjeszti, midőn a hitelezőnek viszontteljesítéstől nem függő, naptárilag meghatározott lejárattal bíró *pénzkövetelése* van. (257.) E rendelkezés a porosz jogból származik. E szerint azonban a lejárát előtt az elmarasztalást csak akkor lehetett kérni, ha a követelés a törvényben meghatározott okiratokon alapult; másfelől azonban pénzen kívül bizonyos mennyiségű helyettesíthető dolgokra is irányulhatott. (Porosz perrendtartás I. r. XXVIII. cz., különösen 4. §. 1. p. és 16. §.)

A kérdés elbírálásánál itt nem azt tartom első sorban irányadónak, hogy a hitelezőnek alkalma legyen azonnal a lejárát után kielégítési végrehajtást vezetni, hanem azt, hogy mennyiben van módja követelését az adós ellen még a lejárát előtt *biztosítani*, ha őt az a veszély fenyegeti, hogy az adós a lejáratkor nem fog fizetni? A mi jogunk szerint váltóköveteléseken kívül csak néhány kivételes esetben (végrehajtási törvény 72., 225. §§.) van mód le nem járt követelések biztosítására. Ez azonban több más esetben is kívánatos volna. Erre a célra igen alkalmas volna egy még a követelés lejárata előtt hozott elmarasztaló ítélet, amelynek alapján az adós ellen a lejárát előtt biztosítási, a lejárát után pedig kielégítési végrehajtást lehetne vezetni. Ennélfogva nagyon is megfontolásra méltónak tartom, nem volna-e célszerű legalább előre meghatározott lejárattal bíró, feltétlen, viszontteljesítéstől független *pénzkövetelésekre* is a jövőre szóló elmarasztalást kiterjeszteni, ha a hitelezőt az a veszély fenyegeti, hogy a lejáratkor kielégítést nem kap. Az ítélet a lejárát előtt a biztosítási, a lejárát után a kielégítési végrehajtásnak szolgálna alapjául. Nem is kellene tehát odáig menni, mint a német perrendtartás, mely az említett pénzköveteléseknél a jövőre szóló elmarasztalást a veszélyre való tekintet nélkül megengedi. Sőt ez a jogvédelemben még tovább megy és biztosítási végrehajtást enged időhatártól, de még feltételtől függő követelések biztosítására is, hacsak a feltétel nem távoli, habár a követelés tárgyában nincs is ítélet. (916.)

Eddig fejtegetésemnek az volt a vezéreszméje, mennyiben szolgálhat egy le nem járt követelés tárgyában hozott ítélet önmagában, minden kiegészítés nélkül a végrehajtás alapjául. Most lássuk még azokat a jövőre szóló elmarasztaló ítéleteket, amelyek csak úgy szolgálhatnak a végrehajtás alapjául, ha a lejárát valamely perenkívüli uton még külön igazoltatik.

Ide tartoznak a mi jogunk szerint is a *negatív* köteleket megállapító ítéletek. Különösen figyelemreméltó itt kereskedelmi törvényünk (24. §.) rendelkezése a *cégbitorlás* kérdésében. Ekkor ugyanis a bíróság a felperes kérelmére a céget bitorló alperest egyebek mellett a bitorolt cég további használatától is *eltiltja*. Érdekes, hogy *védjegy* bitorlása esetében, mely pedig azonos szempont alá esik, mint a cégbitorlás, a törvények csupán a megtörtént bitorlás miatti kártérítésben rendelik el az elmarasztalást (1890: II. tcz. 27. §.; 1893: XVIII. tcz. 2. §. 4.); de a szabadalmi törvény (1895: XXXVII. tcz. 58. §.) sem mondja ki, hogy az ítéletben a bitorló az ismételt bitorlástól eltiltandó. A német polgári törvénykönyv azonban, de különösen a polgári törvénykönyv tervezete igen sok esetre rendeli el, hogy az alperes, aki egy bizonyos absolut jogot sértett, a sértés ismétlésétől *eltiltassék*. Így az, akit szabadságában, testi épségében, egészségében vagy becsületében jogellenesen bántalmaznak (87. §.); aki jogos érdekében sérelmet szenved az által, hogy más az ő nevét bitorolja (89. §.); képmásával más visszaél (90. §.), a tőle eredő vagy hozzá intézett levéllel él vissza (91. §.); követelheti a bántalmazás, bitorlás, visszaélés megszüntetését és az *ujabb* bántalomtól, bitorlástól, visszaéléstől való *eltiltást*. A sommás visszahelyezés iránti birtokháborítási keresettel a fél azt is kérheti a bíróságtól, hogy a háborító a *további* háborítástól *tiltassék el*. (520., 730. §§.) A telek tulajdonosa megtilthatja más telken oly építmény létesítését, oly intézkedést és cselekményt, amelyek a teleknek eddigi gyakorlat szerinti használatát veszélyeztetik vagy annak használatát lényegesen korlátozzák. (581., 582. §§.) Általában attól, aki a tulajdonjog gyakorlását másképp, mint a birtok elvonása által akadályozza, a tulajdonos nemcsak az akadály eltávolítását követelheti, hanem a bíróságtól kérheti, hogy a háborítót a további háborítástól *tiltsa el*. (678. §.) És végül, ha a haszonélvező a dolognak úgy veszi hasznát, amint azt tennie nem szabad, a tulajdonos kérheti a bíróságtól, hogy *tiltsa el* a haszonélvezőt a további jogellenes haszonélvezéstől. (748. §.) Ugyanígyen joga van a bérbeadónak a bérlő ellen, ha a bérleményt szerződésellenesen használja. (1544. §.)

A polgári törvénykönyv tervezete nem nyilatkozik az iránt, mi legyen a jövő háborítástól való eltiltás hatálya? Sőt az indokolás világosan kimondja: «azt, hogy az eltiltás mely jogkövetkezmények terhe alatt történik, az *eljárási szabályoknak* kell megoldani». (I. 156. l.) A polgári perrend tervezete erről nem szól s így nincs más hátra, mint a végrehajtási törvényt venni irányadóul. Csakhogy ennek sincs a kérdésre nézve egészen világos szabálya. Ennek 222. §-a szerint, ha a végrehajtást szenvedő valaminek türésére vagy abbanhagyására van *kötelezve*, ellene megfelelően alkalmazást nyernek azok a szabályok, midőn a végrehajtást szenvedő munka vagy másnemű teljesítésre van kötelezve. Ebből nem tűnik ki, vajon az ítéletnek, hogy a végrehajtás alapjául szolgálhasson, kifejezetten tiltónak kell-e lennie, vagy pedig elegendő-e, ha csak annak kijelentésére szorítkozik, hogy bizonyos cselekménytől való tartózkodás kötelezettsége fennáll, vagy ami egyre megy, hogy az alperesnek bizonyos cselekményekre joga nincs? Nézetem szerint az utóbbi is elegendő. Az azonban kétségtelen, hogy az az ítélet, amely az alperest a további háborítástól kifejezetten eltiltja, jobban fog hatni reá, őt inkább fogja visszatartani az ismételt háborítástól, mint az, amelyben ilyen tilalom nincs. Ebből a szempontból az, hogy a tilalom magába az ítéletbe felvételék,

esetleg pénzbírság kiszabása mellett, mindenesetre előnyös. Nem tűnik ki továbbá a végrehajtási törvény 222. §-ából az sem, vajon a negatív kötelemről szóló ítélet önmagában szolgálhat-e a végrehajtás alapjául vagy pedig csak úgy, ha az ismételt háborítás a végrehajtási törvény 10. §-a szerint köz- vagy hitelesített magánokirattal, ezek hiányában pedig a felek meghallgatása mellett *előzetesen* megállapítatik? Nekem az utóbbi megoldás helyesebbnek látszik, mivel az ismételt sértés kétségtelenül a végrehajtás feltétele. Minden esetben pedig, midőn a végrehajtási jog feltételtől függ, ez a fentebbi módokon igazolandó; ennek kell történnie tehát a szóban levő esetben is, habár a törvény ismételten nem is mondja ki. Ilyen értelemben, részben azonban más okokból döntötte el a kérdést a győri kir. ítélő tábla is. (Polgári határozattár 25. sz., Márkus, X. k. 485. l.) Ez, mint kifejtettem, elvileg is helyes és szükségesnek tartják a német jog szerint is (Struckmann Koch, Die Civilprozessordnung für das deutsche Reich, 7. kiad. 1900. 1007. l.), bár világosan itt sincs kimondva. (V. ö. 890. §-t.) Az osztrák végrehajtási eljárás pedig egyenesen az ellenfél meghallgatását kívánja, hacsak a késedelembe nincs veszély. (358. §.)

Van-e azonban helye végrehajtásnak egy *feltételtől* függő követelés tárgyában hozott ítélet alapján is, úgy hogy a feltétel bekövetkezte a végrehajtási eljárás folyamán igazoltatnák? Ez annál inkább volna hihető, mert a végrehajtási törvény 9. §-a ismer *feltételtől függő* végrehajtási jogot is, amiből az következne, hogy a végrehajtás alapjául oly ítélet szolgálhatna, mely egy feltételes követelésről szól; azt azonban, hogy a feltétel bekövetkezett, közokirattal, hitelesített magánokirattal, ezek hiányában a felek meghallgatása után (10. §) kellene igazolni. Nézetem szerint feltételes követelés tárgyában hozható megállapító ítélet; a feltétel bekövetkeztével azonban csak újabb, magában véve is végrehajtható közokirat alapján lehet végrehajtást vezetni. A feltételnek fentebbi módokon való igazolása azonban nem elegendő, mert még ilyen kiegészítés mellett sem válik a feltételes követelésről szóló megállapító ítélet végrehajtható közokirattá. (1. §.) A német perrend (726. §.) szerint azonban ez lehetséges, különösen annak híressé vált és sokféleképpen magyarázott (l. pl. *Hellwig* i. m. 381. s köv. II.) 259. §-a óta, amely szerint bármely le nem járt szolgáltatás iránt indítható per, ha attól lehet tartani, hogy az adós a kellő időben való teljesítés alól magát ki fogja vonni. Az így hozott ítélet végrehajtás alapjául is szolgálhat, ha a lejárát kellő módon, közokirattal, hitelesített magánokirattal, ezek hiányában a felek meghallgatása után (726., 731. §§.) igazoltatik. Ez az a rendelkezés, amelylyel a német jog a jövőre szóló elmarasztalást oly rendkívül tág körre terjeszti ki. A példa azonban aligha fog követőkre akadni.

Egészen más kérdés az, ha csupán a követelés *érvényesítése* függ bizonyos cselekményektől. Így, hogy a hitelező a megítélt esküt letegye; hogy a szolgáltatás céljából biztosítékot adjon, pl. a váltómegsemmisítési eljárás folyamatban lévén, a megsemmisítést kérő az elfogadótól a lejárt váltóra fizetést követel (váltótörvény 78. §.); hogy bizonyos okiratokat szolgáltatasson ki a teljesítés fejében, vagy ami leggyakrabban fordul elő s a végrehajtási törvény 9. §-a külön is fellemlíti, hogy viszonskötelezettséget teljesítsen. Ezekben az esetekben a követelés *lejárt*; az érvényesítés feltételeinek igazolására ekkor elegendők a végrehajtási törvény 10. §-ában előírt enyhébb módok. Sőt, midőn az érvényesítés feltétele egyidejűleg teljesítendő viszonszolgáltatás, még kérdés, kell-e egyáltalában a feltétel teljesítését külön is igazolni? A gyakorlatban nem tartják szükségesnek (*Jmllng*: A végrehajtási törvény magyarázata 21. l.; ami helyes is és megfelel a német perrend (726., 750. §§.), valamint az osztrák végrehajtási eljárás 8. §.) álláspontjának.

Dr. Magyary Géza,
n. váradi kir. jogakad. tanár.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Döntvénybírálat.

A *Jogl. Közl.* 1. sz. mellékletén 10. sz. a. közölt ítéletben (1901 nov. 30.) a m. kir. Curia kimondotta, hogy: «a felebbviteli főtárgyaláskor az elnöknek a felekhez intézett ama kérdésére, kívánnak-e a bizonyítási eljárásra nézve indítványt tenni, ez irányban a felek részéről kérelem nem tétetvén s az elnök a bizonyító eljárást befejezettnek nyilvánítván, a bizonyító eljárás befejezése után új bizonyíték felvétele iránt előterjesztett kérelem elkésett». A kir. Curianak ez a felfogása a BP.-nak egyik alapelvével, de meg tételes rendelkezéseivel is ellenkezik. A BP. egyik alapelve az anyagi igazságnak kiderítése, megállapítása, győzelme. Tehát nem alaki, hanem anyagi igazság. Ezt bizonyítani épp oly felesleges, mint azt bizonyítani akarni, hogy egy indítványozott bizonyíték felvételének kizárólag az elkésés formai indokából megtagadása alaki igazságszolgáltatás, amely nem anyagi, hanem alaki igazságot keres s az alakiságnak feláldozza az anyagi igazságot mindannyiszor, valahányszor a megtagadott bizonyítékfelvétel az ítéletre befolyással lett volna. Ennek lehetősége pedig minden esetben fenforog; mert egy esetben sincs kizárva annak lehetősége, hogy a megtagadott bizonyíték felvétele éppen annak ellenkezőjét bizonyította volna be valónak s anyagi igazságnak, mint amit e bíróság valónak elfogadott!

De a kir. Curianak felfogása ellentétben áll a tételes törvény kétségtelen rendelkezéseivel. A törvény nem tartalmaz ugyan oly §-t, amely kifejezetten s egyenesen azt rendelné, hogy bizonyítékfelvételt célzó indítvány előterjeszthető akkor is, midőn az elnök a bizonyító eljárást befejezettnek nyilvánította; azonban a BP. 306. §-ának zárbekezdése szerint: «új bizonyíték felvétele vagy megszerzése az indítvány elkésése okából meg nem tagadható». Minthogy a fenforog esetben felebbviteli főtárgyalásról van szó, sietünk megjegyezni, hogy a BP. 418. §-a értelmében a 306. §-nak idézett intézkedése a felebbviteli főtárgyalásra is alkalmazandó. Ez az intézkedés egymagában teljes bizonyíték a kir. curiai felfogás tarthatatlansága mellett. Ha a törvény szerint a bizonyíték felvétele vagy megszerzése az indítvány elkésése okából meg nem tagadható, szükségszerűen a törvénybe ütközik a határozat, amely azt mondja ki, hogy a főtárgyaláson, de a bizonyítási eljárás befejezése után bizonyíték felvételeit vagy megszerzését célzó indítvány elkésett. A kir. curiai határozatban kimondott elv következetesen az első fokban megtartott főtárgyalásnál is nyerne alkalmazást, mert annak a felebbviteli főtárgyalásra szorítására törvényből merített okot felhozni nem lehet. És ez új bizonyíték a kifogásolt felfogás tarthatatlansága mellett. E felfogás szerint ugyanis a kir. törvényszék előtt megtartott főtárgyaláson a bizonyíték felvételét célzó indítvány elkésett, ha azt a fél akkor terjesztette elő, miután az elnök a BP. 314. §-a értelmében a bizonyító eljárást befejezettnek nyilvánította; de a BP. 393. §-a szerint új bizonyítékokra a felebbezés beadványában vagy az ellenészrevételekben, sőt külön kérvényben közvetlenül a kir. ítélő táblánál, sőt a kir. ítélő tábla előtt tartott főtárgyaláson is lehet hivatkozni. A törvényt így értelmezni nem lehet. Ami pedig a felebbviteli főtárgyalást illeti, a BP. 393. §-a kifejezetten azt mondja, hogy az új bizonyíték «a főtárgyaláson» is bejelenthető; tehát bejelenthető mindaddig, míg a főtárgyalásnak vége nincs. A főtárgyalásnak pedig nincs vége azzal, hogy az elnök a bizonyító eljárást befejezettnek nyilvánította; mert ami azután következik, az is a főtárgyaláshoz tartozik, s ami azután történik, az is a főtárgyaláson történik, tehát bizonyíték felvételét célzó indítványt azután is lehet előterjeszteni,

mert a bizonyíték ebben az esetben is a főtárgyaláson van előterjesztve. A BP. idézett 393. §-a taxative meghatározza azokat az okokat, amelyekből a bíróság a bizonyíték felvételét megtagadhatja. Ezek között az okok között nem szerepel az, hogy a bizonyítékot a bizonyító eljárás befejezése után terjesztették elő; amiből következik, hogy ebből az okból a bizonyíték felvételét megtagadni nem lehet. Mindezekhez, azt hiszem, kétség nem fér. Kérdés támadhat most már, hogy meddig lehet hát a bizonyíték felvételét célzó indítványt előterjeszteni? Minthogy a bizonyítékfelvételnek célja az, hogy annak eredménye az ítéletnél értékesíthessék, s minthogy elkésés okából a bizonyíték felvételét megtagadni nem lehet, ebből okszerűen következik, hogy bizonyítékfelvételt célzó indítványt mindaddig lehet előterjeszteni, míg annak célja — értékesítése az ítéletben — lehetséges. Ez az időpont pedig: az ítéletnek kihirdetése. Az esküdtbíróági eljárásban, az eljárás sajátosságánál fogva, az esküdtszék határozatának kihirdetése. Az ítélet, illetve az esküdtszék határozatának kihirdetése után a bizonyítékfelvétel az ügy eldöntésénél értékesíthető nem lévén, a dolog természeténél fogva nem is indítványozható. A német judikatura a magyar BP. 306. §. utolsó bekezdésének megfelelő német BP. 245. §-a alapján állandóan ezt a felfogást követi. Így RG. 1896 máj. 5. (Entsch. 28. k. 340. l.) szerint bizonyítékfelvételt célzó indítvány még az esküdtszéki helyesbítő eljárás (BP. 370. §.) elrendelése után is indítványozható, feltéve, hogy a helyesbítő eljárás nem alaki kifogás, hanem anyagi hiány miatt van elrendelve. Mert ebben az esetben az esküdtek előbbi határozatuktól egészen is eltérhetvén, az anyagi igazság kiderítésének az egész bünvádi eljárásban uralkodó és a BP. 245. §-ában (magyar BP. 306. §. utolsó bek.) kifejezésre jutott alapelvénél fogva ellenkező törvényes intézkedés hiányában, a bizonyító eljárás újrafelvételének lehetőségét is el kell ismerni. Az indítványnak elkésés indokából visszautasítása a törvénynek a vád és a védelem szempontjából lényeges elvét, a peres feleknek egyik alapjogát sérti; és fel kell tenni, hogy ez az alaki sérelem az ítéletre befolyással volt; mert annak horderejét a semmitő forum felül nem bírálhatja. Az esküdtszék határozatainak kihirdetése után azonban, ha a helyesbítő eljárás el nem rendeltetik, bizonyítékfelvétel többé nem indítványozható, mert 1890 decz. 9. (U. o. 21. k. 243. l.) a nem kifogásolt esküdtszéki határozat az összes érdekeltekre és — a BP. 371. §-ának rendelkezésétől eltekintve — a bíróságra is irányadó.

Dr. Heil Faustin.

A bérbeadónak az árfelosztási tárgyalásról való elmaradása.

Bíróságaink nem követnek egyöntetű gyakorlatot azon kérdés eldöntésénél, hogy azon esetre, ha az elsőbbséget kellő időben bejelentett bérbeadó az árfelosztási tárgyalásról szabályszerű megidéztetése dacára elmarad, melyek legyenek mulasztásának következményei? Bíróságaink közül némelyek ebben az esetben az elsőbbségi bejelentvény tartalmát a ki-elégítési sorrend megállapításánál tekintetbe veszik és a többi érdekelteket előterjesztéseinek méltatásával hozzák meg határozataikat, mások ismét, ha valamelyik hitelező a házbérkövetelésnek előnyös tételként leendő sorozását csak egyszerűen ellenzi, már ez alapon a sorozást mellőzik. Ezen, a jogegység szempontjából tarthatatlan állapot orvoslást igényel s az alábbiakban meg fogjuk kísértetni a nézetünk szerint helyes ut megjelölését, melyen haladnunk kell.

Fejtegetésem körén kívül esik annak kutatása, vajon a törvény nem biztosított-e kissé bőkezűen törvényes zálogjogot a bérbeadónak és haszonbérbeadónak, s vajon de lege ferenda ez a mai mértékben fentartandó volna-e, csupán azt kívánjuk megjegyezni, hogy a felvetett kérdés megoldásánál a törvényes zálogjog mérvének befolyást gyakorolnia nem szabad.

A végrehajtási törvény kötelességévé teszi annak, ki törvényes zálogjogánál fogva a végrehajtható hitelezővel szemben elsőbbséget igényel, hogy *követelése összegét számszerűleg*

jelentse be az árverés megkezdéseig. Már abból, hogy a követelés számszerűleg s ennek természetes folyományaképpen azon idő is bejelentendő, melyre a bérkövetelés jár, világosan következik, hogy az elsőbbségi bejelentvény nem egy előzetes formalitás, mely csak a későbbi szóbeli előterjesztés folytán nyer erőt, miként ez például a sommás perben benyújtott keresetlevél tekintetében áll, hanem oly beadvány, mely a bérbeadó és a végrehajtást szenvedett közötti jogviszonyt, valamint a követelt összeget feltünteti és a további eljárás folyamán többé figyelmen kívül nem hagyható.

Ugy vélem, hogy az eltérő gyakorlatot az okozta, hogy a végrehajtási törvény 119. §-ának rendelkezését, hogy „a kielégítés, az érdekeltek meghallgatása után a bíró által állapittatik meg” — félremagyarázták. A törvény sehol sem követeli meg, hogy a bérbeadó elsőbbségi bejelentését az árfelosztási tárgyaláson szóbelileg ismételje. Az érdekeltek meghallgatása pedig éppen az elsőbbségi bejelentés tárgyában történik s természetes, hogy azon esetre, ha az érdekeltek végrehajtatók oly érdembeli előterjesztéseket tesznek a tárgyalásról elmaradt bérbeadó hátrányára, melyek az elsőbbségi bejelentvény tartalmával ellenkeznek vagy azt lerontják, azokat a bíró tekintetbe fogja venni a határozat hozatalánál.

Még csak azt kell kiemelem, hogy makacssági eljárást, a szó igazi értelmében, törvénykezési eljárásunkban egyáltalán nem ismerünk s így az a végrehajtási eljárás során sem foghat helyt. Egyébként álláspontunkat a végrehajtási törvény 192. §-ára fektetett analogia is megerősíti, mely szerint az árfelosztási tárgyalásra meg nem jelent jelzalogos hitelező részére a bejegyzett tökekövetelés számításba veendő.

Konkluzióm tehát az, hogy a kellő időben, annak rendje és módja szerint beadott elsőbbségi bejelentés az árfelosztási tárgyalásnál bírói figyelembe veendő még akkor is, ha a bérbeadó a tárgyaláson meg nem jelent s hogy csakis az annak tartalma ellen tett érdemleges kifogások vehetők tekintetbe. Természetes, hogy az, mit itt a speciális budapesti viszonyokra való tekintettel a bérbeadóra nézve kifejtettünk, a haszonbérbeadóra nézve szintén áll. *Berczeli Antal.*

A baleset fogalma a vaspálya felelőssége szempontjából.

A *Jogt. Közl.* f. évi 1. számában Reinitz József kartárs e czímen válaszolt dr. Beck Hugónak a baleset fogalmáról irt cikkére.¹ A válasz lényege az, hogy a balesetnek biztosítási jogi meghatározása a vasuti jog és különösen az 1874: XVIII. tcz.-ben megállapított felelősség szempontjából nem megfelelő.

Nézetem szerint a baleset mint jogi terminus technikus a biztosítási jog körébe tartozik és habár azon események, melyekért a vasut üzeménél felel, a gyakorlatban ugyancsak baleseteknek neveztetnek is, ezen kifejezési mód a jogi megítélésnél nem ad okot arra, hogy a biztosítási jogi meghatározást a vasuti felelősség eseteire reakényszerítsük vagy per analogiam alkalmazzuk. Koncedálja ezt különben a t. cikkíró is, midőn helyesli, hogy törvényünk a baleset kitételét mellőzi és ezt csak a 9. §-ában használja, nyilvánvalóan pusztán stílárius szempontból, hogy a sérülés kifejezést ne kelljen ismételni.² Helyesen idézi továbbá Egert, Endemannt és Genzmert is,³ kik a baleset (Unfall) fogalmát azért sem tartják præcíznek, mert a vasut felelősségére nem alkalmazható.

E kettőnek összevetése Reinitz cikkében csak úgy magyarázható, hogy *lehetnek oly esetek*, melyek egyrészt a vasut felelősségét involválják, másrészt a biztosító társaságok ellen is igényt adnak, vagyis két követelés konkurrálhat, aminek rendszerint az az eredménye, hogy a biztosító kielégítve a követelést, regressust nyerhet a vasut ellen. Abból azonban, hogy e két igény konkurrálhat, korántsem következik, hogy azonosak; pedig csak ekkor lehetne a baleset biztosítási jogi fogalmát a vasuti felelősség terére átvinni.

Ellentétes irányu e két felelősség már *keletkezési okuk* szempontjából is: a biztosító felelőssége szerződési, a vasuté törvényes obligatio. Az 1874: XVIII. tcz. ugyanis a felelős-

ség megállapításánál teljesen eltekint attól, vajon a sérült *egyébként* szerződési viszonyban volt-e a vasutal és így a vasut ugyanoly feltételek mellett és ugyanoly mértékben felel, ha a sérülés az utast, kivel szállítási szerződést kötött, alkalmazottját, kivel szolgálati szerződési viszonyban áll, vagy pedig idegen személyt ért. Szó fér ahhoz, vajon e különböztetés nem volna-e helyes és különösen, vajon nem kellene-e a vasutra szigorubb kötelezettséget hárítani, ha a sérülés munkásait vagy alkalmazottjait sújtja.⁴

Más a *felelősség terjedelme*, mert míg a biztosító „a rendes gondosság mellett előre nem látott physikai behatásért felelős, mely a biztosítottnak testi épségére kárt okozó eredményt idéz elő”,⁵ addig a vasut felelőssége szűkebb körre szorul:

1. Mert *csakis az üzem folytán* bekövetkezett testi sértésért vagy halálért felelős; így pl. nem felel azon balesetért, mely a vasuti kocsikba való ki- vagy beszállás alkalmával történik.⁶

2. A vasut a felelősség alól nem csak a sérült hibája folytán mentesül, hanem akkor is, ha a sérülést *elháríthatlan esemény* vagy harmadik személy *elháríthatlan cselekménye* okozta. Így pl. ha valamely vasuti vonatot dynamittal felrobbantanak, a vasut nem volna felelős. A biztosító társaság felelőssége tehát mindkét szempontból tágabb körű.

A *bizonyítás kérdésében* is ellenkező szabályok állanak a biztosító társaság és a vasut ellen indított perekben. Míg a biztosító felelősségének megállapítására a *kártérítést követelőnek kell bizonyítania* azt, hogy a halált vagy testi sértést baleset okozta, addig a vasut ellenében csak a *sérülés vagy a halál tényét* kell igazolni, míg a felelősség alól mentesítő körülményt a vasut köteles bizonyítani, vagyis az *exculpacio* a vasutat terheli. Eme bizonyítási szabály folytán a gyakorlatban megtörténhetik, hogy — ámbár a biztosító felelőssége elvileg tágabb — bizonyíték hiányában a vasut felel, míg a biztosító mentesül. Így pl. ha az éjjel elrobogó gyorsvonat egy arra haladó embert elüt és ez meghal, úgy a biztosító társaság, ha például öngyilkosságot vagy a megholt hibáját allegálhatja, bizonyíték hiányában nem felel, míg a vasut éppen akkor válik felelőssé, ha nem tud mentesítő körülményt bizonyítani.

Látjuk tehát, hogy a biztosító és a vasut felelőssége különböző feltételektől függ és különböző terjedelmű; más a kártérítés összege és más az elévülési idő is. (1874. évi XVIII. tcz. 4. és 9. §§.) Éppen ezen eltérő felelősség folytán terjedt el — különösen a külföldön⁷ — a *vasuti balesetbiztosítás*; ez oly balesetekre és eseményekre is irányul, melyekért a vasut nem felelős.

Mindebből pedig az következik, hogy a balesetnek biztosítási jogi szempontból adott meghatározása *helyes*, habár nem is alkalmazható a vaspálya felelősségére, sőt tovább megyek s azt állítom, hogy a helyes meghatározás nem is vághat össze a vasuti jog speciális szabályaival.

Ugyanezért helytelenitem a t. cikkíró azon indítványát, hogy a vasut felelősségének definitióját «biztosítási jogi szempontból is applikáljuk és a baleset alatt ne a physikai behatást, hanem a halált vagy testi sértést értsük». Mindenekelőtt a meghatározás ilyen megfordítása sem elméleti, sem gyakorlati czélnek nem tenne eleget s ezenfelül még *judikaturánk* eddigi irányával is ellentétben állana. Sőt mi több, a definitio ily átalakítása a baleset meghatározását megnehezítené és különösen az abban rejlő *causalis nexust* nem juttatná kifejezésre. Midőn ugyanis baleset fenforgásáról szólunk, nem csupán azt konstatáljuk, hogy testi sértés vagy halál következett be, vagy hogy valamely külső erőszak hatott, hanem e kettő közötti okozati összefüggést állapítjuk meg, ami a balesetnek leglényegesebb momentuma. Helyesen mondta ki ezt a Curia 1117. 1900. sz. ítélete, mely

¹ Így van ez Németországban is, hol a kötelező balesetbiztosítási törvények a *Haftpflichtgesetz* szabályait a vasut alkalmazottainak javára módosították. E fontos kérdés részletes kifejtésére más alkalommal visszatérek.

² L. Beck Hugó: «Tanulmányok a biztosítási jogból» 188. és köv. II. és Nagy Ferencz: Kereskedelmi jog V. kiadás 195. §. 10. jegyzet, ki Beck meghatározását elfogadja.

³ Érdekes a *Reichsgericht* 1887 márczius 23-iki ítélete (I. E. des Rg. in Civilangelegenheiten 19. k. 63. I.), mely megállapította a biztosító társaság felelősségét, midőn a felperes a vonatnak az állomáson való tartózkodási ideje alatt felszállás alkalmával szenvedett lábtörést.

⁴ Így Angliában a vasuti állomásokon elárusított folyóiratok némelyike a birtokosra szóló vasuti balesetbiztosítási kötvény tartalmaz, másoknál a folyóirat tulajdonosa kötelezi magát, hogy vasuti baleset esetén mindazoknak, kiknek zsebében ujságának példánya található, előre meghatározott biztosítási összeget fizet.

¹ Lásd *Jogállam* 1902. évi I. füzet.

A 9. §. így szól: «a kártérítési követelések sérüléseknél a baleset bekövetkeztétől, halál esetében pedig a halálozás időpontjától számítandó három év alatt évülnek el.

³ V. ö. továbbá Coermann és Reindl újabban megjelent munkáit. Utóbbinak czíme: «Das Reichschaftpflichtgesetz vom 7 Juni 1871 in der Fassung des Einführungsgesetzes zum bürgerlichen Gesetzbuche» 1901.

magáévá tette a budapesti kir. ítélő tábla ítéleti indokainak következő kijelentését: «külső erőszaknak hára behatása az emberi szervezetre balesetnek tekintendő, ha a sérült személy akarata nélkül és hibáján kívül történt». E szerint tehát sem a *külső erőszak*, mely a szervezet erős ellenállása esetén esetleg hatástalan maradhatott volna, sem pedig az emberi szervezetnek *megbelegedése*, mely a külső erőszakoktól független okokból is beállhat, *egymagában* nem képez balesetet. A biztosító felelősségét az adott esetben csak a *káros behatás ténye* állapítja meg, mely a külső és belső momentumot az *okozati összefüggés* láncolatával kapcsolja össze.

Dr. Baumgarten Nándor.

Különfélék.

— **A Btk. 92. §-a a törvényszéki gyakorlatban.** Az ország közállapotáról szóló 1901-iki jelentésből vesszük át a következő érdekes adatokat:

A Btk. rendkívüli enyhítő 92. §-a 7609 egyénnél véteztett alkalmazásba, tehát az említett egyének összes számának 57,3%-ában, ami arra enged következtetni, hogy bíróságainkban az esetek többségében meg van a hajlandóság a Btk. büntető rendelkezéseinek alkalmazásánál az enyhítő körülmények figyelembe vételére. Egyes bűncselekményeknél feltűnő gyakran alkalmaztatott e szakasz, ami az enyhítő körülményül szolgáló különféle jelenségek fenforgására enged következtetni. Igen gyakran alkalmaztatott e szakasz a magánosok elleni erőszak miatt elítélteknél, ahol 111 elítélt közül 106-tal szemben nyert alkalmazást (= 95,5%), továbbá a hatóság elleni erőszaknál 1032 elítélt közül 921-el szemben (= 89,2%), csalárd és vétkező bukásnál 224 elítélt közül 173-mal szemben (= 77,2%), személyes szabadság megsértésénél a 291 elítélt közül 210-zel szemben (= 72%), lopásnál 4263 elítélt közül 2880-nal szemben (= 67,6%), okirat-hamisításnál 346 elítélt közül 222-vel szemben (= 64,2%).

— **A budapesti kir. tábla** egyik tanácsa előtt a folyó esztendőben a következő lopási eseteket tárgyalták:

A vádlott ellopott egy 8 krajczár értékű sörös poharat. Mivel lopásért már kétszer volt büntetve, a 338. §. szerint hat hónapi börtönnel büntették.

Két suhancz felnyitotta egy boros pincze lakatját s e módon a pinczébe jutottak és ott a boros hordók tartalmát addig kóstolgatták, míg megrészegedtek. A 336. §. 4. pontja szerint hat havi börtönnel büntették őket.

Egy napszamos asszony ellopott két zsebkendőt, egy darab sült húst és egy darab kenyeret. A két zsebkendő megkerült. A kár 1 korona 20 fillért tett ki. Lopásért már két ízben volt büntetve, tehát a 338. §. szerint hat hónapi börtönnel büntették.

Ugy látszik, senki se gondol arra, hogy ha már a 15 év óta embertelennek tartott törvényt nem vagyunk képesek megváltoztatni, legalább kegyelem útján kellene minden egyes esetben leszállítani a büntetést. Tudunkkal a kegyelem arra való, hogy a törvény türehtetlen hibáit korrigálja. Bizony, bizony igaza volt Székács Ferencnek, midőn mondotta: vérző szívvel hozzuk meg ítéleteinket.

— **A Magyar Jogászegylet utóbbi ülésében** ismét a törvénytelen gyermekek jogi állásáról folyt a vita. Dr. Sipőcz László felelt az előbbi felszólalásokra. Utána szóltak még Márkus Dezső és Szakolczay Árpád.

— **A Magyar Jogászegyletbe** az utóbbi üléseken ismét körülbelül 50 új tagot jelentettek be. Ujabban a vidéki tagok száma gyarapszik tetemesen. Nehány lelkes hive az egyletnek csinál a vidéken propagandát.

— **A szóbeliség előkészítése.** Ha azt akarjuk, hogy törvényszéki bírói karunkat a szóbeliség teljesen készület-

lenül ne találja, az ügybeosztás elkészítésénél gondot kellene arra fordítani, hogy *minden bíró* kivétel nélkül egy ideig a sommás felelővíteli tanácsban működjen. Akár úgy lehet ezt elérni, hogy minden bíró a hét egy napján a felelővíteli tanács tagja legyen, akár úgy, hogy időnként a főlelővíteli tanács összes tagjai felváltassanak. Ma alig van némi változás a törvényszékek felelővíteli tanácsaiban. Mindig ugyanazon tanácsvezetők és ugyanazok a bírói tagok működnek. *Egy bíró.*

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Német bűnügyi statisztika.** Németország legutóbb megjelent bűnügyi statisztikája az 1900. évről azoknak az álláspontját igazolja, a kik azt állítják, hogy Németországban a kriminalitás az utóbbi években általában nem emelkedett. Bár az 1900. évben a hivatásszerű büntetettek, a visszaesők és a fiatalok bűnösök száma szaporodott, a kriminalitás sokat hangoztatott általános, tartós és aggasztó emelkedéséről nem lehet szó. Elítélteket 1900-ban összesen 469,811 egyén, 8—9 ezerrel kevesebb, mint a két megelőző évben. Főképp az állam elleni bűncselekmények jelentékeny csökkenést mutatnak az öt előző évhez képest, s ugyanez tapasztalható, ha nem is ily nagy mértékben, a többi bűncselekményeknél is. A fiatalok elítéltek száma 48,629, körülbelül ezerrel több, mint a két megelőző évben. E számból 34,000 a vagyon elleni bűncselekményekre esik s az e téren mutatkozó emelkedés bizonyára összefügg a Németországban is tapasztalható munkahiánnyal. Különösen szomorú képet nyújt a fiatalok bűnösök részesedése az elkövetett lopásokban, melyeknek $\frac{2}{3}$ részét fiatalok büntetettek követték el, holott ezek a lakosoknak csak 12%-át képezik. Megemlítené még, hogy Németországban az utóbbi években jelentékeny csökkenés mutatkozik a hamis eskü, a felségsértés és a védkötelezettség megsértésének bűncselekményeiben.

Egy orvos a halálesetbejelentésnél elmulasztotta és pedig szándékosan — annak a kitüntetését, hogy az illető egyén öngyilkosság folytán halt el. Egy német ügyészeg okirathamilitást látott fenforogni. A védelem részéről hangsúlyoztatott, hogy a halálesetbejelentő iv csak annyiban okirat, amennyiben a megtörtént halálesetet tanúsítja, különösen pedig és főleg a betegség és a halál oka tekintetében nem képez bizonyítékot. Felhozott továbbá, hogy az öngyilkosságot nem kell bejelenteni, mert az nem képez büntetendő cselekményt. A törvényszék az eljárást beszüntette.

— **A közúti vaspályák felelőssége.** Egy berlini polgár a közúti vasut egyik sínparán áthaladván, észrevette, hogy a másik sínparán is közeledik felé egy kocsi. Ekkor tévővázva fordult erre, majd amarra, s míg el tudta magát szánni arra, hogy előre megy-e vagy visszafelé, egyik kocsi elütötte, úgy hogy súlyosan megsérült.

A sérült által a vasut ellen megindított kártérítési perben a másodfokban ítélkező Kammergericht kimondotta, hogy felperesnek ezen magában véve meg nem felelő magatartásából felperes gondatlanságára következtetni nem lehet, mert felperes határozatlanságát a legnagyobb veszély pillanatában bekövetkezett nagyfokú rémülete okozta s így a közúti vasut a kártérítési kötelezettség alól nem szabadul.

A Reichsgericht ezen határozatot megerősítette, kimondván azt is, hogy vis major a jelen esetben nem forog fen, hanem a baleset kizárólag azon veszélyből eredt, melylyel a vasut üzeme egy élénk forgalmu városban jár.

— **A gyermekölés a francia büntetőjogban.** A francia büntető-törvénykönyv a gyermekölést tudvalevőleg igen súlyosan bünteti. Minthogy az esküdtek — tekintettel a büntetés súlyosságára — rendszerint felmentették a vádlottakat, most a törvényhozás megváltoztatta a törvényt és kimondotta, hogy az anyára alkalmazható a határozott idejű fegyház, de e kedvezményt nem terjesztették ki a részesekre. E szerint gyermekölés esetében a segéd vagy a felbujtó súlyosabb büntetést kaphat, mint a tettes. Vagyis a privilegiumot csakis az anya élvezi. De élvezi azon esetben is, ha nem tettes, hanem részes.

A Magyar Jogászegylet e héten nem tart felolvasó ülést.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre 12 kor. negyedévre 6 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A deési mandátum és a megbízott ügyvéd beismerése. *Spectator*tól. — A büntető, ogi positiv iskola. *Gróf Della Vallet*től. — Az ipari minták oltalmáról szóló törvényjavaslat előadói tervezete. *Dr. Lévy Béla* budapesti ügyvéd, keresk. akadémiai tanártól. — *Törvénykezési Szemle:* A baleset fogalma a vaspálya felelőssége szempontjából. *Reinitz József* budapesti ügyvéd, m. kir. államvasuti felügyelőtől. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A deési mandátum és a megbízott ügyvéd beismerése.

Még nem csillapodott el az a vihar, amely a deési képviselőválasztás tárgyában hozott curiai ítélet nyomában keletkezett. Politikusok és jogászok, ahhoz értők és laikusok egyaránt hálás témának tekintették ezt az esetet, amelyhez a legbizarrabb következtetéseket fűzték; politika, morál, sociologia mind teljes fegyverzetben jelent meg a küzdőtérén s a vitatkozók azt hitték, hogy mind a három szempontból helyesen lehet megoldani a kérdést. Pedig dehogy.

Sem a politikának, sem a morálnak, sem a sociológiának nincs a deési mandátumhoz semmi köze. Azt megengedem, hogy a nagy port fölvert ítélet *következményeiben* politikai, morális és sociologiai jelentőséggel is bír; de hát itt nem ez a kérdés, nem ez az a seb, ami fáj, hanem az, hogy az ítélet a curiai bíráskodásról szóló törvénynek megfelelő-e vagy nem? Ez utóbbi esetben csak gróf Teleky Domokos panaszkodhatik amiatt, hogy a szeszélyes sors éppen őt szemelte ki a bírói tévedés áldozatául; bizonyos azonban, hogy ha bírói tévedésről van szó: analog esetben, hasonló tévedés többet elő nem fordul. Ez az eset elrettentő például fog szolgálni arra, hogy az 1899: XV. törvényczikket hogyan *nem szabad* magyarázni.

De ha törvényes a curiai ítélet: akkor, és csakis akkor állunk igazán morális csapás előtt, mert ebben az esetben pirulniok kell a kodifikátoroknak és a törvényhozó testületnek egyaránt, hogy oly törvénynek lettek *bűnszerzői*, melynek segítségével az ügyvéd plaidoyerja alapján, — a szónoklat hevében tett kijelentésbe kapaszkodva — meg lehet semmisíteni a választást.

Az ilyen törvény a kinpad korszakában is specifikum volna, mert kivallatás útján kierőszakolták ugyan a *vádlottól* a beismerést, de hogy a védőügyvéd nyilatkozata beismerésnek vétetett volna, még a boszorkánypörök krónikásai sem akarnak tudni róla.

Igyünk nyugodtak. Ez a sötét kép csak a fantázia szülte. Nem illik az a törvényhozó testületre, mert a törvényt úgy magyarázni, amint azt a Curia magyarázta: nem lehet.

Mint mindenki tudja, az ítélet alapjául Darányi Gyula választást védő ügyvédnek beismerése szolgált, mely szerint plaidoyerjában ő beismerte volna, hogy gróf Teleky Domokos a választás reggelén itatta a választókat.

Hogy tett-e s milyen nyilatkozatot tett Darányi Gyula, az a törvény magyarázata szempontjából teljesen közömbös és egyedül lényeges az, hogy a *«beismerésnek» kvalifikált nyilatkozatot Darányi a plaidoyerban tette.*

Ezt kiindulási alapul elfogadva, lássuk, hogy ez a nyilatkozat tekinthető-e beismerésnek, s ha nem, a fél meg-

hatalmazott ügyvéde szóbeli előterjesztésével szolgáltatható-e bizonyítékot a curiai bíráskodásról szóló törvény értelmében?

Mi a *«beismerés?»* Nem kell sokat etymologisálni e fogalom meghatározásánál, mert aki magyarul tud, az nemcsak érti, hanem érzi is, hogy ez a fogalom oly nyilatkozatot jelent, *melylyel a nyilatkozó valamely reá nézve hátrányos körülménynek valóságát elismeri.* Ezt a meghatározást a doctrina is elfogadja. Tehát a beismeréshez szükséges egy nyilatkozat, mely az *azt tevőre hátrányos.* Ha a nyilatkozat *másra* hátrányos, az lehet vélemény vagy tanuvallomás. Vélemény akkor, ha egyéni nézetet fejez ki, tanuvallomás akkor, ha a nyilatkozat a nyilatkozó érzéki észleletét adja vissza.

A beismerésnek ez a pszichologiai s jogi jelentősége. Miután a választást védő ügyvéd nem magára, hanem képviseltjére tett — állítólag — hátrányos nyilatkozatot: kétségtelen, hogy azt sem etymologice, sem jogilag nem lehet beismerésnek venni.

Szinte látom a civilisták gunyos mosolyát, mely azt jelenti, hogy nem vagyok tisztában a beismeréssel. Igazuk van. Az ő formalizmussal s vélelmekkel saturált birodalmukban mást jelent a beismerés; majdnem annyit, hogy a szomszédom nyakába is zudithatok valami terhes beismerést. Mert a polgári perben az ügyvéd képviseltjét terhelő beismerést tehet. Sőt a hallgatásra is reá sütik, hogy beismerés.

Vajon az 1899: XV. tcz. ilyen beismerést kontemplált? Mert ha igen, akkor törvényes a curiai ítélet. Sajnos, a törvény világosan szól, mely szerint a civilisták formalistikus beismerése nem beismerés a Curia előtti eljárásban. A 43. §. expressis verbis kijelenti, hogy: «A Curia előtti eljárásban, amennyiben a jelen törvény nem rendelkezik, a büntető eljárás szabályai *alkalmazandók.*» Azt hiszem, ez világos. Tiltó parancs, mely kizárja a polgári perjognak analog alkalmazását. De meghatározza-e a beismerés fogalmát? Nem, de ezt nem is teheti, mert ez az etymologia s a jogtudomány feladata. De meghatározza, hogy ki tehet beismerést.

A 79. §. szerint: «A bíróság a tárgyalás berekesztése után a *felek* nyilatkozatait, *beismerésüket* szabadon méltatja».

Tehát a *«felek»* beismerést tehetnek; sőt a bíróság a tényállás megállapítása céljából a *«felekhez»* kérdéseket intézhet és személyes megjelenésüket elrendelheti. (72. §.) Vajon a választást védő vagy a kérvényezőket képviselő ügyvéd tekinthető-e *«félnek»*? *Nem.* Oly erős kontradistinctióval rendelkezik a törvény a felekről s meghatalmazottjaikról, hogy e két fogalmat összezavarni merőben képtelenség. Hiszen egy egész fejezet — a negyedik — másról sem szól, mint a felekről s meghatalmazottjaikról s a többi szakaszban is sehol sem szól a törvény együttesen egy gyűjtőnév alatt a per e két alanyáról, hanem mindenütt külön felemlíti a *feleket* s a *meghatalmazottakat.* (48., 51., 52., 95., 98. §§.)

Kétségtelen tehát, hogy a felek meghatalmazottjai beismerést nem tehetnek s a 79. §-ban említett beismerés alatt csakis a feleknek önmagukat terhelő nyilatkozata érthető.

Bizonyítás szempontjából milyen jelentősége van tehát a meghatalmazott nyilatkozatának? Ha a meghatalmazott a plaidoyerban nyilatkozik: az sohasem bizonyíték. Mily felháborodást szülne az, ha hűntető perben a bíróság a védő nyilatkozatát beismerésnek venné? Ilyen csodabogar szeren-

csére még nem született. A polgári perben a perirat tartalma egyben bizonyíték is, ha beismerést foglal magában; de bűnperben a védelem a vita keretét sohasem lépi át s bármily nyilatkozatot tesz is a védő, addig, míg a védő asztalánál ül, biztosítva van, hogy nyilatkozata védettje ellen bizonyítékot nem képezhet. Így van ez a választások feletti bíraskodásról szóló törvény szerint a Curia előtti eljárásban is. Addig, míg a meghatalmazott ügyvéd a plaidoyert tartja: biztosítva kell lenni afelől, hogy a szónoklat hevében tett nyilatkozata terhelő bizonyítéknak nem vétetik. Itt is, mint bűnperben a védő, a felek meghatalmazottja egy körülzárt székelyszékben áll, melyről őt egy röpke szóba kapaszkodva kelepcebe csalni nem lehet.

Ha a plaidoyer mint beismerés nem nyújthat bizonyítékot: vajon a meghatalmazott ügyvéd egyáltalában saját személyében nyújthat-e bizonyítékot? Kétségtelenül igen. A 95. §. világosan kimondja, hogy: a) *«a tanúságtételt bizonyos kérdésekre megtagadják: b) a feleknek ezen eljárás folyamán megnevezett meghatalmazottjai az 1874. évi XXXIV. tczikk 49. §-ának korláta közt»*. Az idézett 49. §. így szól: *«Köteles az ügyvéd a fél által a képviselőt céljából vele közölt, avagy ezen hivatása folytán egyéb uton tudomására eső tényeket, amelyeknek másokkal való közlése ügyfelének ártalmára lehetne, titokban tartani. Ily tények felől tanuskodni nem köteles, sőt ügyfelének beleegyezése nélkül tanuskodásra nem is bocsátható»*.

Hogy tisztában legyünk a meghatalmazott tanuskodásával, idézzük még az 1899: XV. tcz. 96. §-át, mely szerint: *«A bíróság köteles a tanut a törvénynek azon rendelkezéseire figyelmeztetni, amelyek szerint a tanúságtételt megtagadhatja és ennek megtörténtét, valamint a tanunak erre vonatkozó nyilatkozatát jegyzőkönyvbe venni»*.

Látjuk tehát, hogy a meghatalmazott tanuképp kihallgatható. De ha a bíróság formális kihallgatását elrendeli, köteles:

a) mentességi jogára figyelmeztetni;

b) ennek megtörténtét, valamint a tanunak a figyelmeztetésre tett nyilatkozatát jegyzőkönyvbe vétetni; s

c) ha a meghatalmazott hajlandó vallomást tenni, őt a törvény 101. és következő §-ainak szem előtt tartásával kihallgatni, illetve kihallgattatni. De semmiképpen sem szabad a *védelmet tanuvallomásnak tekinteni s annak alapján ítélni*. Sőt a törvény még tovább megy, mert a 95. §., midőn az 1874: XXXIV. tcz. 49. §-ára utal, még egy fontos biztosítékot is állít fel a fél és az ügyvéd érdekében. A 49. §. utolsó mondata szerint ugyanis *a meghatalmazott ügyvéd ügyfelének beleegyezése nélkül tanuskodásra nem is bocsátható*. Tehát Darányi Gyula ügyvéd mint gróf Teleki Domokos meghatalmazottja akkor sem lett volna tanuképpen kihallgatható, ha ő kijelenti, hogy mentességével nem él; mert ezenfelül azt is kellett volna igazolnia, hogy tanuként leendő kihallgatásába ügyfele beleegyezett. Ime, mily sok és mily magasztos garantiákkal övezi körül a törvény az ügyvédet. Egy fellegvár az, ahol az ügyvéd el van helyezve, amelyből az ügyre vonatkozó bizonyosság végett csak akkor állítható a bíró elé, ha abba maga beleegyezik s ezen beleegyezéshez a fél is hozzájárul.

És mit látunk a deési mandátum ügyében? Legfőbb bíróságunk ítélőszéke előtt halomra dől minden garancia, elnémul a törvény szava s a védőnek a védelem hevében tett nyilatkozata elkereszteltetik *beismerésnek*, ami alapul szolgál a választás megsemmisítésére s Teleky Domokos cselekvő s szenvedő választóképeségének felfüggesztésére.

Ez ellen nincs apellata.

De részben reparálható a hiba *a souverain legfelsőbb kegyelmi jogának gyakorlása által*. A megsemmisített választással szemben restitúciónak nincs helye, de a kegyelmezéssel a választói jogosultság felfüggesztésének hatálya megszüntethető s Teleky Domokos ismét az urnához kerülhet.

Kétségtelen, hogy a kegyelmezésnek ezt a formáját, a *rehabilitatiót* (restitutio existimationis), közjogunk ismeri s a kegyelmezést csakis az 1848: III. tcz. 35. §-a szorítja meg az elmarasztalt miniszterekre nézve.

Igaz, hogy a kegyelmezés csak a bűnvádi eljárás megindítására vagy a kriminális büntetés végrehajtására vonatkozik. De kérдем, mi különbség van a politikai jogvesztés közt, mely a Btk. 56. §-ának 1. pontja s az 1899: XV. tcz. 122. §-a alapján szabatik ki? Semmi. Sem az egyik, sem a másik esetben nem gyakorolhatja az illető politikai jogait.

Spectator.

A jelen cikk utolsó pontját nem fogadhatjuk el. Szerintünk a kegyelmezés csak bűnügyre vonatkozólag gyakorolható.

Szerk.

A büntetőjogi positiv iskola.*

III.

A klasszikus iskola megalapítójának Carrara Ferencz tekinthető. Nekünk positivistáknak a klasszikus iskola egy oly tan remek épületének tűnik fel, melynek architectonikus vonalai harmonikus műre mutatnak, de amelynek belseje kopár és üres. A felelősség fokozatának túlzott számbavétele ugyanis, ha a jogformák szigorú definitióját és a büntetés megfelelő aránylagos értékelését meg is engedí, ha a mérteken túl megy, bennünket azon, ami emberi, kívül helyez, mert alapját nem az emberi természet igaz ismeretében, hanem a jognak ugyszólván matematikai alkalmazásában leli. Mindenképpen, ha valaki a positiv iskola nagyobb igazait nem ismeri el, a klasszikus iskola az, amely leginkább ki-elégíti a gondolkodót és a jogászt.

Bizonyos, hogy az isteni boszuállás elve nem is képezheti vita tárgyát. A büntetőjog működési tere emberi és nem isteni és az ember nem lehet oly fogalmak tolmácsolója, melyekkel a világegyetemet egy Isten igazgathatja. Ami pedig a társadalmi hasznosság fogalmát illeti, nagyon változó annak az interpretációja és sokkal könnyebben változtatható a fejedelem vagy a kormány pillanatnyi szükségletei szerint, semhogy arra egy oly elsőrendű társadalmi intézményt alapítani lehetne, mint amilyen a büntetőjog. A nagy modern monarchiák idejében ezen iskola alapelvei majdnem mindig az uralkodó Felség elvei voltak, amely ellen a bűncselekmény irányzottnak tekintetett; mely elvek azonban többé meg nem felelhetek azon alkotmányos teoriákkal szemben, melyek a franczia forradalomból eredtek és amelyek a modern népeket áthatották. Egyébként el kell ismerni, hogy ha a társadalmi hasznosság fogalma úgy volna megállapítható, hogy állandósági jelleget nyerjen, a büntetésre nem lehetne jobb és igazságosabb kriteriumot találni.

A klasszikus iskola az Isten elleni sértés personális fogalma helyébe a jog elleni sértés általános fogalmát helyezte. Megsértetvén a jog, közbelép a büntetés, hogy a megzavart társadalmi rend helyreállíttassék. Kiválóan római fogalom, amelynek azonban az a hibája, hogy polgárjogi eszme és hogy nem vihető át ily sértetlenül a büntetőjog terére. A klasszikus iskolánál a felelősség fokozata és következképpen a büntetés fokozata is már természeténél fogva lényegesen objectív. Vagyis inkább tanulmányozza a bűncselekményt, mint a bűnöst és annak fontosságát azon fázisok szerint méri, melyeken maga a bűncselekmény átment; ilyképp a bűncselekmény lehet befejezett, hiányos vagy megkísérlett és a jogi forma hűen követi ezt a három momentumot, melyeken a bűncselekmény átmegegy. A bűnös azonban, vagyis a tett főeleme; az, akire a társadalomnak a legnagyobb súlyt kellene fektetni, a második sorba szoríttatik

* Az előbbi közl. 1. a 2. számban.

és személyére nem fordítottat mindaz a figyelem, amelyet megérdemel.

A positiv iskola ellenben a büntett elkövetőjét teljes világításba helyezi; reá nézve (és ez a kizárólagosság talán hibája) a büntetben semmi sem annyira fontos és megvizsgálendő, mint a bűnös; a positiv iskola inaugurálta a bűnös subjectiv tanulmányozását, kiindulva a modern sociologiai eszmékből, az orvostan és lélektan segítségével.

Most pedig feleljünk részrehajlatlanul, vajon a társadalmi érdek szempontjából az objectiv vagy subjectiv büntetőjognak kell-e előnyt adni; vagyis feltéve, hogy a büntetés joga a társadalmi önvédelem jogában leli alapját, előnyösebb-e egy oly rendszert felkarolni, amely megfelel az összhang és jogi esztetika minden követelményének, amely azonban egy rideg és terméketlen műépítmény, vagy pedig kellő módosításokkal, egy oly rendszerhez csatlakozni, melynek gyökerei magában az emberi természetben találhatók és mely a haladás minden megkívánható biztosítékait nyújtja, mert csak egyik részét képezi azon sociologiai positiv tudománynak, melyet a mi századunk joggal a saját dicsőségének tarthat.

(Folyt. köv.)

Gróf Della Valle.

Az ipari minták oltalmáról szóló törvényjavaslat előadói tervezete.

A kereskedelemügyi miniszter a Központi Értesítő nem hivatalos részének 1901. évi december 8. számában közzétette az ipari minták oltalmáról szóló törvényjavaslat előadói tervezetét. A tervezetet 36 §-ból s egy mellékletből áll, továbbá indokolással van ellátva, amely azonban tulnyomó részében a reform szükségével s általános irányával foglalkozik, míg a tervezet egyes intézkedései jobbra nélkülözik az indokolást.

Ezek szerint 1895 óta nálunk ez a tervezet a legnagyobb alkotás az ipari jogvédelem terén, kívánatos tehát, hogy minél szélesebb körben megbeszélés tárgya legyen s ezért a következőkben közzé teszem a tanulmányom alapján róla megalakult véleményemet.

A tervezet egyes intézkedéseire vonatkozó megjegyzéseimet a dolog természete szerint néhány általános jellegű észrevétellel vezetem be.

I. Mindenekelőtt kérdéses lehet, vajon az ipari minták egyáltalában igényelnek-e védelmet, mikor a találmányok, a szabadalmi jog, a művészi alkotások pedig a szerzői jog keretében már élveznek bizonyos oltalmat? A minta elnevezés alatt ugyanis, mint már maga a szó megmondja, oly példát kell értenünk, amely utánzásra, követésre méltó. Az ipari minta tehát oly ipari termék, amelyet a régebbiektől bizonyos sajátos tulajdonságai megkülönböztetnek és pedig akként, hogy ezáltal alkalmassá vált az utánzásra. E tulajdonságok vagy olyanok, amelyek az illető ipari cikk külalakjára vonatkoznak (az új tárgy tetszetős külsejű) vagy pedig olyanok, amelyek a gazdasági rendeltetését, célját szolgálják (az új tárgy használható, célszerű). Ez alapon különböztethető meg a minták két csoportja, t. i. a tervezet által elfogadott német terminologia szerint az izlésminták és a használati minták csoportja.

Az elsőbe azok a minták tartoznak, amelyek az illető ipari készítmény szépségét akarják növelni, a másodikba azok, amelyek a használhatóság fokozását célozzák.

Ami már most kérdésünket illeti, annak megoldása az izlésminták tekintetében sokkal egyszerűbb. Kétségtelen ugyanis, hogy az ipari cikkek külalakja, külsínja a legtöbb iparágban igen nagy jelentőségű, egyes esetekben eléri, sőt meghaladja az ipari készítmény anyagának és szerkezetének jelentőségét. Az iparos tehát készítményeinek kelendőségét lényegesen fokozhatja azzal, hogy munkaerejét, találcsony-

ságát azok alakjának, külsejének tetszetősebbé tételére, javítására fordítja. Ez a munkája külön törvény és rendelkezés hiányában nem részesül védelemben. Nem gondoskodik róla a szerzői jog, mert csak a művészet alkotásait védi, de nem az iparét, így pl. az 1884. XVI. tcz. a festményt védi a sokszorosítás ellen, de ez a védelem szőnyegminta utánzása ellen igénybe nem vehető. De nem gondoskodik róluk a szabadalmi jog sem, mert csak a találmányokat védi, találmánynyal pedig csak akkor van dolgunk, ha az új ipari készítmény új gondolatot valósít meg, új műszaki eredményt létesít. Másfelől pedig minden fejlettebb ipar megköveteli ezeknek a mintáknak a védelmét; egyes iparágaknak pl. a textiliparnak a fejlődéséhez ez intézmény egyenesen szükséges, másokét is lényegesen előmozdítja. Ez az oka annak, hogy az iparüző államokban ezeknek a mintáknak a védelméről már régen gondoskodtak, sőt egyes helyeken, így pl. Franciaországban csakis ezeket tartották és tartják védelemre szorulóknak.

A használati minták védelmének szüksége nem ily szembeötlő. Igen közelfekvő ugyanis az az ellenvetés, hogy az ily védelem teljesen felesleges, hiszen ha találmánynyal van dolgunk, az a szabadalmi jog körében igen hathatós védelmet élvez, ha pedig valamely műszaki alkotás nem találmány, úgy egyáltalában nem érdemel védelmet. A tapasztalatok, különösen a fejlett iparral rendelkező államokban szerzett tapasztalatok azonban azt mutatják, hogy az ily védelem nem mellőzhető. Az ipar haladása csak részben alapul találmányokon. A találmányok ugrásokhoz hasonlíthatók, az ily ugrások mellett még állandó mozgásra, munkára van szükség, hogy a feltárt tér teljesen kiaknáztassék. Így pl. a villanyosság felhasználása világítási célokra vagy konkrét példával élve, új szerkezetű lámpa szerkesztése tagadhatatlanul szabadalmazható találmány, de nincs találmánynyal dolgunk oly javítások esetén, amelyek a lámpát céljának megfelelőbbé teszik, de amelyek új műszaki eredményt, lényeges haladást nem valósítanak meg. Az iparosok érdekei tehát sérelmet szenvednének, ha csak a találmányok részesülnének oltalomban, az olyan új minták ellenben, amelyek az illető ipari készítmények használhatóságát növelik, a törvény oltalmából ki volnának zárva. A méltányosság és a törvényhozási célszerűség tehát azt hozzák magukkal, hogy a szabadalmak mellett a használati minták tekintetében is megadassék a feltalálónak a kizárólagos használat joga. De már most megjegyzendő, hogy ezen védelemnek a dolog természete szerint kisebbnek kell lennie a szabadalmak oltalmánál, hiszen a védelem tárgya jóval csekélyebb. Ezen megfontolások helyességét igazolja a külföld példája. Anglián kívül, amelynek gyakorlatias törvényhozása már régen elismerte a használati minták védelmének szükségét, igen tanulságos Németország példája is: ott 1876-ban szabályozták az izlésminták ügyét s ez alkalommal, mint sürgős, tudatosan mellőzték az oltalomnak használati mintákra való kiterjesztését. A joggyakorlat (l. e. részben a R. O. H. G. híres döntésében Entscheidungen XXIV. k. 109. s köv. ll.) szigorúan ragaszkodott e felfogáshoz, de az ipar haladásával a viszonyok kényszere, a szükség nyomása a felfogások teljes átalakulását vonta maga után s az 1891. június 1. kelt törvény a használati mintákat is a törvény oltalma alá helyezte.

Eredményképp megállapíthatjuk tehát azt, hogy a minták védelme nem mellőzhető és pedig iparunk fejletlensége mellett sem, ennek legfeljebb az lehet a következménye, hogy ezt a feladatot egyéb törvényhozási feladataink mellett kevésbé sürgősnek kell tekintenünk.

Kérdés tárgya továbbá az, vajon a minták ügyének szabályozása azok mindkét kategóriája tekintetében egységesen eszközöltessék-e, ugyanazon elvek alapján, vagy pedig mind egyik csoport tekintetében külön-külön, eltérő elvek alapján? Az elméleti következetesség a külön szabályozást hozná ma-

gával, hiszen más a használati és ismét más az izlés minta. Ezt az utat követték a németek; náluk az 1876. január 11. törvény szabályozza az izlésmintákat, míg a használati mintákkal az 1891. január 1. kelt törvény foglalkozik, bár ez részben a történeti fejlődés eredménye, amennyiben, mint láttuk, 1876-ban csak az izlésmintákat tartották szabályozandóknak, míg a használati minták védelmének a szükségét nem látták be. De ez az elmélet szempontjából oly következetes eljárás a gyakorlatban mindenesetre felesleges. Az izlésminták és a használati minták szabályozása, mint a tapasztalatok mutatják, lényegileg azonos elvek szerint eszközölhető. E tekintetben első sorban az angol törvényhozás példája tanulságos: ott eleinte külön törvények és eltérő elvek alatt állottak a használati és az izlésminták, utóbb kizárólag gyakorlati okokból az egységes szabályozásra tértek át. De különös nyomatékul bír maga a német példa: az eltérések ugyanis a két német törvény között nem oly mélyrehatóak, mint gondolni lehetne s jórészt esetlegesek, nem szükségképek. E szerint a használati és az izlésmintáknak eltérő elvek szerint való szabályozása törvényhozási tulproductio volna s mint ilyen mellőzendő.

II. A használati és izlésminták ügyét nálunk ugyanugy, mint Ausztriában, mai napig is az 1858-diki patens szabályozza. Ez a szabályozás — a tervezet indokolása bőven kitér erre — éppen nem megfelelő: a mintaoltalomért fizetendő díj a mintagyűjtemények tekintetében túl magas, ez oltalom tartama csak három év, a mintajog a gyakorlatbavétel kötelezettségével jár, a belajstromozás nincs központosítva, a bíráskodás az iparhatóságok hatáskörébe tartozik, ennél fogva hiányos és lassú. De hiányok egymagukban, főleg iparunk fejletlenségénél fogva, aligha vonták volna a tervezet kidolgozását maguk után, ha az osztrák kormány, a közvélemény nyomása alatt nem dolgoztatta volna ki a mintaoltalmi törvényjavaslat előadói tervezetét. E tervezet 1900. február havában közzététetett s úgy látszik közvetlenül ez a közzététel volt indítóoka a tervezet kidolgozásának.

A tervezet álláspontja ugyanis az, hogy a minták ügyének törvényhozási szabályozása egész terjedelmében csakis közös egyetértéssel eszközölhető, vagyis, hogy a közös egyetértés nemcsak az izlés-, hanem a használati minták tekintetében is szükséges. Ez a felfogás, nézetem szerint, téves s a közös egyetértés szüksége csak az izlésminták tekintetében forog fenn. Az 1887: XVI. törvénycikkbe iktatott vám- és kereskedelmi szövetség XVI. és XVII. cikkei egyfelől a törvényhozás további intézkedéséig fentartották hatályukban a szabadalmak, továbbá az árubélyegek (t. i. védjegyek) valamint a mustrák és minták (t. i. használati és izlésminták) tekintetében az abszolút kormány intézkedései következtében fenálló szabályokat, másfelől kimondták, hogy ezen kérdések szabályozása, vagyis az érvényben levő szabályok megváltoztatása csak közös egyetértés alapján eszközölhető. Az 1878: XX. és az 1887: XXIV. törvénycikkek ezen intézkedéseket változatlanul fentartották. Tudvalevő továbbá, hogy a védjegyek ügyének szabályozása ezen az alapon tényleg sikerült. A szabadalmi jog reformja azonban már nem volt ezen az úton eszközölhető: az osztrák kormány a közvélemény nyomása alatt a kötelező elővizsgálat rendszere mellett foglalt állást, míg nálunk ez a rendszer nagyon is költségesnek tartott. Ez vezetett a vám- és kereskedelmi szövetség XVI. cikkének módosításáról szóló 1893: XLI. tcz.-re, amely mindegyik félnek megadja az önálló rendelkezés jogát úgy a szabadalmak, mint a használati minták tekintetében s a viszonyosság megállapítása mellett csak azt köti ki, hogy a szabadalmak és használati mustrák (minták) mindkét állam területén részesüljenek oltalomban. Ebből kétségtelenül következik, hogy a használati minták ügye Ausztria hozzájárulása nélkül önállóan eszközölhető s a közös egyetértés csak az izlésminták tekintetében szükséges. A tervezet indokolása

ellenkező felfogásának védelmére mindenekelőtt azt hozza fel, hogy az 1893: XLI. tcz. címe csak a szabadalmakról szóló XVI. tcz. módosításáról szól, ennél fogva nem érintheti a minták ügyét. Ez az érv azonban nem vehető komolyan, hiszen az csak bizonyos, hogy a törvény abrogáló erejének mértékét nem a törvény felirata, címie, hanem a tartalma állapítja meg. Ezt az érvet maga az indoklás sem tartja elegendőnek, nyilván ez az oka, hogy további érveket is felhoz. Az 1893: XLI. tcz. szavaival szemben annak valódi értelmét, a törvényhozó szándékát állítja szembe. Annak az oka, hogy az 1893: XLI. tcz. a használati mustrákról is megemlékezik, az indoklás szerint abban rejlik, hogy a «használati mustrák fogalma akkor még nem volt egészen tisztázva», ezen kifejezés alatt akkor voltaképp oly kisebb jelentőségű szabadalmakat értett a törvényhozás, amelyek engedélyezését a tulajdonképpeni szabadalmakkal szemben megakartá könnyíteni. Akkor ugyanis még nem döntöttünk abban a kérdésben, hogy a szabadalmi jog terén minő rendszert fogadunk el. Ha a német jog szigorú (elővizsgálati) rendszerét fogadtuk volna el, akkor valóban szükség lett volna ezen használati minták szabályozására, amelyekre az 1893: XLI. tcz. gondolt, de utóbb, az 1895: XXXVII. törvénycikkben, az enyhe felszólalási rendszert fogadtuk el, ezzel elesett ezen az idézett tcz. által függetlenített mustrák külön szabályozásának a szüksége, hisz ezek a mustrák ma akadálytalanul helyet foglalhatnak a szabadalmi jogban. Ellenben továbbra is szükséges maradt a voltaképpeni mustrák ügyének szabályozása, amelyekről a vám- és kereskedelmi szövetségnek változatlanul maradt XVII. törvénycikke intézkedik s mondani sem kell, hogy a tervezet csak ezekre terjed ki. Ez az okoskodás minden ízében helytelen. Csak közismeretű dolgot említek fel, ha utalok arra, hogy a minták fogalma 1893-ban ugyanugy tisztázva volt mint most, ezen a téren azóta haladás nem állott be s aki 1893 körül behatóan foglalkozott a mintajoggal, az már akkor lényegileg ugyanazon eredményekre jutott, mint amelyre a külföldi törvények, az irodalom s a joggyakorlat tanulmánya ma elvezet s végül, hogy mást ne is említsek, ezen idő óta a külföldi törvényhozásban lényeges változás nem állott be. Módomban állna továbbá ezt az állítást magából a tervezet indokolásából más helyeinek pusztán idézése útján megczáfolni. Ezt azonban mellőzöm, mert így csak azt mutatnám ki, hogy a tervezet indokolása ellenmondó, következtelen s a mintajog hiányos ismerete alapján készült, de még mindig fenmaradhatna az a lehetőség, hogy maga a vélemény helyes. Ez okból a következőkben magának az okoskodásnak ad absurdum vitelére szoritkozom. Ez pedig igen egyszerű. Ha ugyanis az okoskodás helyes volna, úgy a német jognak a használati minták fogalmát másképp kellene meghatározni, mint a másoknak, de legalább is tágabban, hogy így a kisebb szabadalmak is helyt foglalhassanak benne. Tényleg azonban ez nincs így. A mi tervezetünk 1. §-a azokat a mintákat tekinti használati mintáknak, amelyek alkalmazása az ipari készítmények értékét használat szempontjából fokozza, a német törvény pedig azokat, amelyek szerszámokra vagy más használatra (nem fogyasztásra) szánt tárgyakra vagy ilyenek alkatrészeire vonatkoznak, feltéve, hogy sajátos alakjuk, szerkezetük vagy berendezésük az illető tárgy használhatóságát szolgálja. A két meghatározás tehát, amelynek az indoklás szerint teljesen eltérőnek kellene lennie, lényegileg ugyanazon az elven alapszik, sőt a német meghatározás csodálatosképp szűkebb a mienknél. Az indoklás álláspontja szerint továbbá az osztrák jognak, amely a szabadalmak tekintetében a szigorú elővizsgálati rendszert fogadta el (osztrák szabadalmi törvény 55., 56. §§.), szintén más álláspontot kellene elfoglalnia a használati minták tekintetében, mint aminőt mi elfoglalunk. Tényleg azonban a mi 1. §-unk az osztrák tervezet 1. §-ából van átvéve, sőt tervezetünk egyáltalában az osztrákot követi. Azok a jog-

rendszerek tehát, amelyek az elővizsgálati rendszert fogadták el s amelyek az indokolás álláspontja szerint ennek következményeképp a «használati minták» kifejezését az 1893: XLI. törvényczikkkel egyező, a mostanitól egészen eltérő értelemben használnák, mégis ugyanazt értik s nevezik használati mintának, amit a mi tervezetünk. De aki a szabadalmi jogot csak némileg ismeri, az tudja azt, hogy erre a bizonyításra nem is volt szükség, mert az indokolás által említett «szabadalmi rendszer» kérdésének a mi kérdésünkhöz egyáltalában nincs köze. Ez az ugynevezett rendszer kérdése ugyanis csak arra vonatkozik, hogy a szabadalmazás előfeltételei mikor vizsgálatnak meg: a bejelentési rendszer alatt csak a semmiségi perben, a felszólalási rendszer szerint felszólalás esetében, más a megadási eljárás keretében is, az elővizsgálati rendszer szerint végül már felszólalás nélkül is, tehát hivatalból. Ha tehát a nem szabadalmazható (indokolás szerint «nem tulajdonképpeni») találmány, (helyesebben nem találmány), felszólalás nem adatván be, szerencsésen bejutott a szabadalmi lajstromba, még mindig ki van téve annak a veszélynek, hogy a semmiségi perben hozott ítélet következtében onnan elimináltatik, viszont a legszigorubb elővizsgálati rendszer is kénytelen bebocsátani a találmányokat, ha jelentőségük csekély volna is. De még ez az ellentét sem áll fenn, a mi felszólalási rendszerünk s a német, valamint osztrák elővizsgálati rendszer között, mert szabadalmi törvényünk 33. §-a értelmében csak az újság kérdése az, amely nem vizsgálható hivatalból, ellenben azt a kérdést, vajon a bejelentés szabadalmazható találmányt tartalmaz-e vagy nem (tehát esetleg mintát vagy még azt sem), a mi szabadalmi hatóságaink is hivatalból kötelesek vizsgálni. A használati minták (külön) védelmének a szüksége egyáltalában nem ezen fordul meg, hanem azon, hogy mit tekintünk találmánynak? Ha ezen fogalomnak igen tág értelmet adunk, a legcsekélyebb átalakítást is belefoglaljuk, úgy egyáltalában nem lesz szükség a használati minták oltalmára. Ha nem megyünk el ennyire, de mégis tágabb keretet adunk a találmány fogalmának (ha ugyan lehetséges ez a középút), akkor lesz még szükség a használati minták oltalmára, de azok fogalmát másképp fogjuk megállapítani. Csakhogy nálunk is ugyanazt tekintik találmánynak, amit másutt, továbbá ugyanazt tekintik a tervezet is használati mintának, amit a német és különösen az osztrák jog s így az indokolás okoskodása teljesen megdől. Ezzel pedig megdől a következtetése is, vagyis kétségtelen, hogy az 1893: XLI. tcz. a használati minták tekintetében is megadta nekünk az önálló rendelkezés jogát, az indokolás álláspontjának elfogadása tehát ezen a téren állami önállóságunk csorbitása, joglemondás volna.

Mi vezette a tervezetet erre? Egyfelől a mai helyzet fonákja. 1893-ban ugyanis Ausztriában és — sajnos, ezt kell mondanunk — ennél fogva nálunk is azt hitték, hogy a használati minták ügyét az izlésmentektől eltérően, külön törvényben, és pedig a német példára, a szabadalmi törvényvel egyidejűleg kell szabályozni. Erre a szabadalmi jog önállósításával egyidejűleg a használati minták tekintetében is megadta az 1893: XLI. tcz. a két államnak az önálló eljárás lehetőségét. Utóbb azonban Ausztriában a használati minták ügye lekerült a napirendről s ezen példán indult a mi szabadalmi szakértekezletünk is. Így történt, hogy az osztrákok is, mi is csak a szabadalmi jogot reformáltuk s a minták ügye nálunk teljesen háttérbe szorult. Időközben azonban a kérdés ismét napirendre került Ausztriában s most már az osztrák kormány az egységes szabályozásra határozta el magát. A mi kormányunk az iniciatívát követte és valószínűleg az osztrák példa hatása alatt, szintén erre határozta el magát, úgy hogy az önálló s az értéktelennek tartott s ily körülmények között az indokolás nem látott más kivezető utat, mint hogy az 1893: XLI. törvényczikket a tévedéssel vádolja s azt iparkodjék kimutatni, hogy az a tulajdonképpeni

használati mintákról nem is akart rendelkezni. Másfelől pedig az indokoláson a német jog téves felfogása vonul végig. Németországban ugyanis a mintákat, képlegesen szólva, gyakran «kis találmányoknak» («kleine Erfindungen») nevezik. A kép találó, de következtetések levonására nem alkalmas. A német jog továbbá megengedi azt, hogy a minták körében találmányok is szerepeljenek, amennyiben ellentétben az osztrák és a magyar tervezettel, nem tekinti a mintát megsemmisíthetőnek azon az alapon, hogy az voltaképp szabadalmazható találmány és ezen szabályozás indoka gyanánt az 1891-es törvény indokolása azt adja elő, hogy a csekélyebb jelentőségű találmányok tulajdonosaira nézve nagy előny, ha nem kell a költséges szabadalmi oltalmat megszerezniök s megszerezhetik a kevésbbé költséges s terhes mintaoltalmat. Ezt a gondolatmenetet s jogállapotot értette félre tervezetünk indokolása s tévedései innen erednek.

Eljárását mind a mellett határozottan hibáztatnunk kell. Különösen éppen nem tartom mentségnek az indokolás azon megjegyzését, hogy az önálló rendelkezés «visszaesés» volna, mert ezen a téren mindenütt a nemzetközi egyenlősítésre törekcsenek. Az erre való utalás nem állhat meg, mert államjogi szempontból az önállóság minden térhódítása határozottan nyereség s éppen ellenkezőleg a közös egyetértés találmányának a növekedése a visszaesés. A nemzetközi egyenlősítés eszméje pedig, mint bővebb kifejtésre nem is szorul, egész más irányban jelentős.

A tervezet indokolásának ezen hibáját nem rónám meg annyira ha nem lett volna, és pedig végzetes befolyással magára a tervezetre. Hiszen tudvalevő, hogy a közjogi önállóság egymaga még nem vonja a szellemi önállóságot maga után. Hogy tovább ne menjek, a szabadalmi jog terén törvényhozásunk nem volt a közös egyetértéshez kötve s szabadalmi törvényünk, mint azt annakidején részletesen kimutattam, korántsem önálló, hanem szolgai módon követi hol a német jogot, hol az osztrák törvény javaslatát, de melleleg megjegyezve, nem egy pontban félreértette azokat s más irányban az osztrák jog több életrevaló eszméjének átvételét mellőzte. Viszont lehetőnek tartom azt, hogy a közös egyetértés szüksége mellett kormányunk tervezete önálló legyen. Hiszen a közös egyetértés tárgyalások alapján jó létre, amelynél mindegyik félnek lehet mondani valóját, miért legyenek csak az osztrák kormánynak eszméi, miért fordítsunk, holott minden szempontból az öntudatos szellemi munka volna kötelességünk. Így különösen a jelen esetben is. Ha ugyanis igaza volna a tervezet indokolásának s a minták ügye a maga egészében a közös egyetértést tételeznék is fel, nem szabad felednünk, hogy a minták ügyének törvényhozásánál a szabadalmi jog figyelembevétele nem mellőzhető. Már pedig van szabadalmi törvényünk s az bár éppen nem önálló alkotás, mégis több pontban eltért az osztrák törvénytől. A mintaoltalomról szóló törvényjavaslatnak tehát összhangban kell állania, ha egyidejűleg a szabadalmi törvény is átalakíttatnék az erre vonatkozó javaslattal, ha pedig, mint a jelen esetben, ez nem történik, az érvényben levő szabadalmi törvényvel.

Mit mondhatunk azonban e részben az előttünk fekvő tervezetről? Ha az osztrák kormánynak már említett tervezetével összehasonlítjuk mindenekelőtt azt, hogy önálló eszméje vagy intézkedése nincs. Ezt pedig azért kell hibául felrónom, mert az osztrák tervezet, ha nagyjában szerencsés alkotás is (s ezért tervezetünk alapelvei nem helytelenek), de korántsem tökéletes. Ezenkívül míg az osztrák tervezet 107. §-ával bár kissé körülményes, de legalább elég világos s kerek egészet alkot, a mienkről nem mondható ugyanez. Tervezetünk szerkesztésénél ugyanis abból a magában véve egészen helyes eszméből indultak ki, hogy a tervezetnek a szabadalmi joggal közös elveket nem kell körülményesen kimondania, elegendő a szabadalmi törvény megfelelő intéz-

kedéseire való utalás. Csakhogy a kivétel éppen nem szerencsés, még pedig nemcsak formai szempontból, hanem az érdem szempontjából sem. Nem egy helyen ellentétek észlelhetők a tervezet s a szabadalmi jog között, sőt a tervezet egyes intézkedései között is. Végül ami ennél nagyobb baj, a tervezetben az osztrák tervezet téves értelmezése s a szabályozandó anyag hiányos ismerete következtében egyenesen botlások is találhatók.

Korántsem akarom ezzel kormányunkat a jóakarat hiányával vádolni. Az tagadhatatlanul megvolt, sőt az adott directiva sem egész helytelen. A bírálatnak azonban az eredménynyel kell foglalkoznia, a törvényhozási alkotások megítélésénél nincsenek enyhítő körülmények. S így én sem tehetek mást, mint azt, hogy a következőkben végigmenve a javaslaton, annak hiányait minél hitebben feltárjam.

Dr. Lévy Béla,
budapesti ügyvéd.

(Folyt. köv.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A baleset fogalma a vaspálya felelőssége szempontjából.

A *Jogt. Közl.* folyó évi 3. számában dr. Baumgarten Nándornak a baleset fogalmáról írt cikkemre vonatkozólag közölt nyilatkozata egynémely tévedéseit helyre kell igazítanom.

Cikkem lényege nem az, hogy a balesetnek vasuti jogi szempontból kifejtett definitiója az ismertető jegyek teljességében applikáltassék a biztosítási jogban is, hanem csupán a definitio *nemi* meghatározási részében.

Mert nézetem szerint jogi jelentőséggel úgy a vaspálya, mint a biztosító felelőssége, annak alapja, tárgya és terjedelme szempontjából generaliter csak a testi sértés és halál esete bír.

Ha a zászló a háztetőről leesik és az arra elhaladó egyén a lezuhanó zászló által nem érintetik vagy érintetik ugyan, de testi sértést egyáltalán sem közvetve, sem közvetlenül nem szenved, úgy baleset jogi értelemben nem forog fen s az ily eset a biztosító felelősségének megállapítására nem alkalmas, mert hiszen inkább szerencséről lehet szó.

Hasonlóan, ha valamely vasuti vonat kisikamlék vagy két vonat összeütközik, de életét senki sem veszti és testi sértést senki sem szenved, úgy a vaspálya az 1874. évi XVIII. tcz. szempontjából felelősségre nem vonható és kártérítésre nem kötelezhető.

A testi épség integritásának érintése tehát a baleset fogalmának generális ismérve s csak a faji ismérvek térnek el egymástól lényegesen a vasuti és biztosítási jogban.

A vasuti baleset a vaspálya üzemi funkciói által, a biztosítási baleset pedig valamely véletlen physikai behatás által okoztatik.

Amit dr. Baumgarten cikkében felhoz, az részint nem tartozik a baleset fogalmához, részint pedig a vasuti balesetnek csak faji jegyeit (*differentia specifica*) érinti.

De e részben is lényeges tévedésekben van dr. Baumgarten.

A bizonyítás kérdésében ugyanis nem elég, ha a megsérült a vasut elleni perben csak *sérülés tényét* igazolja. Ez ellenkezne az általam adott definitióval és — a törvényvel. A megsérült tartozik azt is igazolni, hogy a testi sértés a vaspálya üzeménél történt, vagyis tartozik a testi sértés és az üzemi funkciók közti *okozatos kapcsolatot* is bizonyítani.

Nicht jede Beschädigung bei *Gelegenheit* des Eisenbahnbetriebes — mondja a R. O. H. G. (Entsch. 23. k. 1. l.) — begründet die Haftpflicht des Betriebsunternehmers. Die Haftpflicht tritt vielmehr ein in Bezug auf alle Verletzungen, welche unmittelbar oder mittelbar *verursacht* sind durch Wirkungen und Handlung des Eisenbahnbetriebes.

A törvény 1. §-ában foglalt azon kifejezés tehát, hogy *üzeménél* tulajdonképpen úgy értelmezendő, hogy *üzeme által*, mert a felelősség ténybeli alapjához szükséges, hogy a baleset az üzem által okoztatott. (V. ö. Endemann, Haftpflicht 38. l.)

Tévesen alkalmazza dr. Baumgarten a vasutra vonat-

kozólag az *exculpatio* kifejezést is, mert a vaspálya felelőssége nem a culpa momentumán (obl. ex delicto) alapul, hanem tisztán a törvényen (obl. ex lege). Exculpálásról tehát jogilag szó nem lehet. És az, hogy a vaspálya a vis major esetét vagy a megsérült hibáját kifogásul felhozhatja, nem csupán formális természetű és nem csupán processuális intézkedése a törvénynek, hanem az az anyagi jognak, a kártérítési kereset alapjának lényeges megváltoztatása. (V. ö. Eger, R. H. G. 113. l.)

Téves dr. Baumgartennek az a nézete is, mintha a vaspálya *nem* felelne azon balesetért, mely «a vasuti kocsikba való ki- vagy beszállás alkalmával» történik. Ez ellenkezik a Curia állandó gyakorlatával és a törvény világos rendelkezésével. Nem egyszer, többször is előfordult, hogy az utas vagy a kalauz a kocsiba való beszállása alkalmával véletlenül elcsuszott és megsérült s a bíróságok a vasutat kártérítésre kötelezték. Az ily baleset is a vaspálya üzeménél történtnek, üzeme által okozottnak tekintendő.

Téves dr. Baumgartennek azon vélekedése is, mintha az általam idézett Eger, Endemann és Genzmer a baleset (Unfall) fogalmát a vasut felelősségére alkalmazhatónak nem tartanák; és elvégre is ez a kifejezés a törvényben, még a magyar törvényben is, statuálva van és semmi sem indokolja, hogy azt kizárólag a biztosítási jog körébe tartozónak deklaráljuk.

Hogy mindezekből a tévedésekből miképpen vonja le dr. Baumgarten azt a konkluziót, hogy a balesetnek dr. Beck Hugó által biztosítási jogi szempontból adott definitiója helyes, és hogy az én indítványom helytelen, az intensívebb magyarázatot igényelne.

Azt mondja még dr. Baumgarten, hogy ha a baleset alatt a testi sértést és halált értenők, úgy ez a definitio nem fejezné ki az abban rejlő causalis nexust. Azonban felejt, hogy ez a causalis nexus a definitiónak faji meghatározási részébe tartozik, mert hiszen, amint fentebb kifejtettem, éppen ebben tér el a vasuti baleset fogalma a biztosítási baleset fogalmától. És máskül nben sem a baleset szó, sem a Beck Hugó által *nemi* meghatározásul használt behatás szó önmagában causalis nexust még nem juttat kifejezésre. Érti ezt dr. Baumgarten is, amidőn a behatás szót a «káros» jelzővel bővíti ki. Csakhogy mindezzel álláspontja helyességéről engem *nem* győzött meg.

Reinitz József.

Különfélék.

— A budapesti ügyvédvizsgáló bizottság alakuló ülésén Székely Ferencz elnök a bizottság múlt évi működését a következőkben vázolta:

Az 1901. évben vizsgára jelentkezett 251 jelölt, 21-gyel több mint az előző évben.

Ezek közül kettő az írásbeli vizsga alatt megkísérlett csempészkedés miatt a vizsga letételétől felfüggesztetett, ellenük az illetékes ügyvédi kamaráknál fegyelmi eljárás indított és mind a ketten elítéltettek, minélfogva vizsgatételükben mintegy hat hónapi késedelmet szenvedtek. Öten az írásbeli vizsga folyamán igazolt rosszlétük miatt visszaléptek.

Ekképpen írásbeli és szóbeli vizsgát tett 244 (1900-ban 230). Ezek közül először tett vizsgát 225 (1900-ban 212), másodszor 19 (1900-ban 18).

Az először vizsgázó 225-ből képesítettett 171 (76%), nem képesítettett 54 (24%). A másodszor vizsgázó 19-ből képesítettett 14 (74%), nem képesítettett 5 (26%).

Ezek szerint az összes 244 vizsgázóból 185 képesítettett és 59 bukott meg, tehát a bukások száma 24-et (18%) tesz ki. Az előző 1900. évben az első ízben vizsgázóknak 10%-a bukott meg, a másodizben vizsgázók mind a 18-an képesítették.

Tartottunk 22 ötös és 1 hetes bizottsági, valamint 122 vizsgálóbizottsági ülést. Egy-egy cenzorra rendszerint egy évben hatszor került a sor.

Az írásbeli vizsgák ellenőrzésének szigorítása szükségessé vált, mert rájöttem, hogy a szolgazemélyzet elégtelenségénél fogva az írásbeli feladatok kidolgozás végett kicsempésztettek. A szolgazemélyzetnek teljesen megbízható egyénekk

való szaporítása és a csakhamar tettenkapott két jelöltnek példás megbüntetése ezen üzemeknek — úgy látom — véget vetett. Emelte az írásbeli vizsgálatok komolyságát, hogy a nagyon régi ismertebb feladványok kiselejteztettek és 200 nál több új feladvány jött használatba, valamint hogy a jelölteknek sorsolás útján kiadott feladványok elcserélgetése lehetlenné tétetett.

A jelölteknek azon kérelmét, hogy *szóbeli vizsgájukat egyik vagy másik bizottság előtt tethessék le*, egyszer sem teljesítettem. Ellenkezőleg, a komoly készülésre való ösztönzés végett szükségesnek véltem, hogy a jelöltek már eleve tudják, hogy e tekintetben semmi kedvezésre nem számíthatnak. E végből alkalmas módon tudomásukra hoztam, hogy a vizsgáló bizottságokat még az írásbeli vizsgára jelentkezésük előtt állítom össze és hívom meg, és hogy azokba a tényleg jelentkezőket kérvényük iktató számainak sorrendében osztom be, mely szabály alól csak kezdetben és egyedül az ismétlőkre nézve tettem kivételt, amennyiben ezeket a saját bizottságomba osztottam be, hogy ez által reájuk — amennyire csak emberileg lehetséges — egyforma mérték alkalmaztassék.

Mindezen intézkedéseknek azonban a lelkét az adta meg, a sikerét az biztosította, hogy a vizsgáló bizottságok az egész évben szívélyesen hordozták és hűségesen fogadták a teljesülésnek a vizsga színvonalának emelésére vonatkozó kívánságát.

Kezdetben — úgy vettem észre — emez ujtások sehogyszem tetszetek a jelölteknek; de csakhamar azt tapasztaltam, hogy komolyabban veszik a készülést, s hogy különösen a másodizben vizsgázók — ha a tanulásra elég képességük van — rendszerint nagyon jól elkészülnek. Történik ez főleg amióta a másodizben vizsgázók közül is néhányan megbuktak és ez által megszűnt az a balhit, hogy másodszor nem lehet megbukni és megszűnt az ahhoz fűződő az az okoskodás, hogy tehát az első vizsgára sem érdemes tanulni, mert legrosszabb esetben a másodikon ugyanis átjön a jelölt.

Nem lesz tán érdektelen azt is felemlíteni, hogy az öt másodizben bukott közül kettő bírósági aljegyző, kettő pedig közjegyzőjelölt volt és csak egy volt hivatásszerű ügyvédjelölt.

Még egy jelenségre vagyok bátor rámutatni, melyet a mi igazságos szigorunkkal hozok összefüggésbe, arra t. i., hogy a múlt évben 13 jelölt ment át a mi területünkön végzett joggyakorlatból (még Budapestről is) a marosvásárhelyi bizottság alá vizsgázni. Ha ezek az urak könnyebb siker reményében mentek oda: kellemetlenül csalódtak, mert közülük négy egyén, vagyis 30,76% bukott meg. Ami egyébként engem nem lepott meg, mert tudomásom szerint a marosvásárhelyi bizottság előtt évek óta nagyobb a bukások százaléka, mint nálunk.

Nincs ugyan hatalmunk az ügyvédek számának meghatározására; mert aki a vizsgát megállja, oklevelét megkapja, akár van több ügyvédre szükség, akár nincs; mégis érdekes tudnunk, hogy működésünk minő befolyással van az ügyvédek létszámára?

Engedelmükkel tehát pár szóval erre is kiterjeszkedem.

A budapesti ügyvédvizsgáló bizottságtól a múlt évben oklevelet nyertek 185-en.

A marosvásárhelyi ügyvédvizsgáló bizottságtól 39-en, összesen 224-en.

E szaporodással szemben az ügyvédek száma a múlt évben fogyott: halál által 82, lemondás által 49, elmozdítás által 3, kinevezés által 7, megválasztás által 1, összesen 142-vel.

Tehát ismét 82 oklevéllel több adatott ki, mint amennyivel a létszám fogyott.

Végül még be kell számolnom annak az előterjesztésnek

a sorsáról, melyet múlt évi teljesülésünk az igazságügy-miniszter urhoz intézett. Ő Excellenciája vizsgarendünk módosítását szintén szükségesnek tartja, azt azonban most már nem önállóan, hanem az egységes gyakorlati államvizsga behozatalával kapcsolatban kívánja eszközölni. Igéretét bírom, hogy a törvénytervezetet véleményünk nyilvánítása végett bizottságunknak is meg fogja küldeni. Addig is azonban, míg az uton a fenforgó bajok orvoslást nyerhetnek, teljesítésük nehéz és éppen nem kellemes tisztünket igazságos szigorral, hogy akképp a gyenge elemeket a kartól távol tartva, annak megérdemelt tekintélyét emelni, jólétét biztosítani és az ország érdekét is előmozdítani segítünk.

Gyakorlati birói vizsgát 1901. év folyamán 178 jelölt tett. Ezek közül képesített 143, (kitüntetéssel 7, egyhangulag 65, szótöbbséggel 71), visszautasított egészben 14, részben 21, összesen 35 (20%). A jelöltek közül 142 első ízben tett vizsgát, 26 pótvizsgát, 10 első ismétlő vizsgát tett. Miniszteri engedéllyel másodszor egy jelölt sem vizsgázott. Az első vizsgára jelentkezett 142 jelölt közül 111 képesített, 11 vizsgája egészben visszautasított, 21 pótvizsgára utasított. A pótvizsgára jelentkezett 26 jelölt közül kettőnek vizsgája nem fogadtatott el. Első ismétlő vizsgára jelentkezett 10, akik közül egynek vizsgája nem fogadtatott el.

— **A kegyelmezések tárgyában** a múlt évi 52. számunkban közölt adatok közt foglaltatik, hogy a miniszteriumhoz érkezett azon kegyelmi kérvények közül, melyek a vagyon elleni delictumok következményeinek elengedésére irányultak, mindössze 5 vezetett sikerre. Ez a statisztikai adat különösen kihívja a bírálót. A magyar Btk. — ezt már többször kimutattuk — az apró vagyoni delictumokat viszonylag sokkalta súlyosabb büntetéssel illeti, mint amenny mértékben az egyéb javak oltalmáról gondoskodik, és mint ismeretes, a kormánynak a feltételes szabadlábra helyezések körüli eljárása is oda tendál, hogy a vagyoni javak támadói alig részesülnek a feltételes szabadon bocsátás kedvezményében. Ha már most ehhez az a gyakorlat járul, hogy a vagyoni delictumok elkövetőit csak igen-igen kis számban ajánlja kegyelemre a kormány, a legfokozottabb mértékben fog mutatkozni az az aránytalanság, mely büntetőjogszolgáltatásunk terén a különböző nemű javak védelme tekintetében fenáll. Mutatja a fenti statisztikai adat azt is, hogy a Btk. 336. és 338. §-ában számtalanszor megbeszélt nehézségeinek leküzdésére a gyakorlatban a kellő gondoskodás nem történik, a bíróságok a kegyelemre ajánlástól még a legindokoltabb esetekben is tartózkodnak.

— **A halálbüntetés Horvát-Szlavonországokban** az utóbbi években egyre ritkul. S a *kiszabott* halálbüntetések számával párhuzamosan apad a *végrehajtott* halálos büntetések aránszáma is. Az 1897. évben 37 egyén, 1898-ban 18, 1899-ben 11, 1900-ban 6 egyén ítéltetett halálra. Ezek közül kegyelmet nyert ugyanezen években 24, 15, 10, illetve 6. Az utolsó évben tehát nem volt Horvátországban kivégzés.

A Magyar Jogászegylet tagjainak szétküldetett e napokban dr. Baumgarten Izidor előadása. Pár nap mulva jelen meg Zachár Gyula előadása: a birtokról a polgári törvénykönyv tervezetében.

— **A koronaügyészséghez** 1901. évben beadvány érkezett 3330, mind elintéztetett. — Bünyyek. Semmiségi panasz tárgyában tett nyilatkozat visszavonó 132, fentartó 75. Jogegység érdekében való perorvoslat használata 36, használata iránti kérelem elutasítása 47. Illetékességi összejutkozás tárgyában adott vélemény 56. Birókküldés tárgyában adott vélemény 56. Fegyelmi ügyek. Megszüntetés által elutasítás 12, fegyelmi eljárás elrendelése iránti indítvány 2, vádindítvány 3, felebbezés a Curia nagyobb fegyelmi tanácsához 2. — Részvétel tárgyalásokon. Tárgyalási napok 378, bünyyekben semmiségi panasz folytán 60, jogegységi perorvoslat folytán 25, Curia fegyelmi tanácsaiban 24, legfőbb fegyelmi bíróságnál —, Curia teljes ülésében 2. Felterjesztések és vélemények 21.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— Az osztrák igazságügyminiszter a felsőbb bíróságok elnökeihez intézett rendeletében megemlékezik az ügyvédi karban felhangzott abbéli panaszokról, hogy a bírák az ügyvédekkel nem bánnak megfelelő módon. A miniszter újból szívére köti minden bírónak, hogy a felekkel és az ügyvédekkel való érintkezésben concilians, előzékeny modort használjanak. A harmonikus együttműködés előfeltétele az önművelés.

Az ügyvéd perjogi állása és szerepe respectálandó és nem szabad azon látszatot kelteni a közönségben, hogy a felek személyes jelenléte és részvétele a perben csak az ügyvéd visszaszorítása céljából kívántatik.

Az ügyvédi kar részéről panaszolt méltánytalan költségmegállapítások tárgyában a következőket ajánlja a miniszter a bíróságok figyelmébe:

Éppen a peranyagnak rövid és szabatos előadása igényli a leginkább időrablót, fáradságos és gondos előkészületet. A nem tarítható ügyvédi működés díjazásánál tehát nem a mennyiség, hanem a minőség és a fenti szempontok veendő figyelembe. A perjogi törvények szelleméből következik, hogy azon ügyvédek, kik a peres eljárás egyszerűsítése és gyorsítása szellemében működnek, kifejtett munkájuknak megfelelő díjazásban részesíttessenek. Az igazságügyminiszter óvja a bíróságokat attól, hogy a költségeket sablonszerűleg állapítsák meg.

Ami azt a panaszt illeti, hogy némely bíróságok egyes ügyvédeknek a gondnokságok kiosztásánál feltűnően kedveznek, a miniszter arra figyelmezteti a bíróságokat, hogy a gondnokságok, hacsak különös tárgyi vagy személyi okok nem forognak fen, teljesen egyenlően osztandók szét.

Tőzsdei fedezeti értékek visszakövetelése kérdésében, mely tekintetben tudvalevőleg az osztrák bíróságok eltérő határozatokat hoztak, legközelebb az osztrák legfelsőbb törvényszék teljes-ülési döntvényben kimondotta, hogy az adott fedezeti értékek még különbözeti üzletből kifolyólag sem követelhetők vissza.

— **Liszt Ferencnek**, a berlini egyetem híres tanárának tollából érdekes cikk jelent meg a Deutsche Juristen-Zeitung ez évi első számában a pszichológiáról, mint a büntetőjog segédtudományáról és különösen azon feltűnő és fontos tapasztalatokról, melyekhez a pszichologia alkalmazása mellett a büntető jogszolgáltatás terén juthatunk. Ha különösen azon vallomások értékét vizsgáljuk pszichológus alapon, melyeket a bűnperekben közvetlenül szemek előtt történt tényekről adnak a tanúk, arra a meglepő eredményre jutunk, hogy ezen legmegbízhatóbbnak vélt bizonyítási eszköz is az e téren végzett kísérletek szerint igen sok esetben kétséssé válik. Bármennyire aggodalmat kelthet ez a gyakorlati kriminalisták előtt, a büntető jogszolgáltatás csak nyer vele, ha a végzett kísérletek tapasztalatai alapján rámutatunk arra, hogy nem bizhatunk vakon még a közvetlen szemléleten alapuló tanuvallomásokban sem.

A berlini egyetem büntetőjogi szemináriumában hetek óta folynak kísérletek e tekintetben. Az első kísérlet az volt, hogy az egyik hallgató mint vádlott vallomást tett az elkövetett bűncselekményről a hallgatók egyik csoportja előtt, ezen utóbbiak egyike ezt a vallomást azonnal újból elmondta a második csoportnak, e csoport egy tagja a harmadiknak, ez ismét a negyediknek. A legutolsó vallomás teljesen eltért úgy nagyjában, mint aprólékos részleteiben attól a vallomástól, melyet a tettes a bűncselekmény lefolyásáról előadott, ami már magában is megsemmisítő kritika az oly tanúk vallomása felett, akik a ténykörülményeket csak hallásból ismerik. A második kísérlet az volt, hogy két hallgató szóváltásba

keveredik, melynek hevében az egyik revolvert sőt el a másikra. A hallgatók mint tanúk nyomban vallomást tettek az esetről s e vallomások, eltekintve különféle, valóban csodálatos tévedésektől, azt mutatták mindenekelőtt, hogy a revolver hirtelen történt felhúzásának, elsütésének és a célzásnak a lefolyását vagy egyáltalában nem figyelték meg még a legközelebb ülő hallgatók sem, vagy legalább is nem oly pontosan, hogy a tettes vallomása nélkül megállapítható lett volna ezekből, hogy ölési kísérlet forgott-e fen.

Mindenesetre szükséges volna Liszt szerint ezen kísérleteket folytatni, mert az ilyen tervszerűen végzett vizsgálatok után a bírák sokkal biztosabban tudnák megítélni a vallomások értékét, mint ma. A pszichologia e kérdésben is a büntető jogszolgáltatás legbecsesebb és legmegbízhatóbb segédeszközének fog bizonyulni. Nem szabad felednünk, hogy a büntető bírónak kitűnő psychologusnak kell lennie. A nagy városok bűnügyi rendőrsége kitűnő organizációval rendelkezik a nagyvárosi betörések és lopások ellen, és képes ezen bűncselekmények legapróbb részleteit is felderíteni, de ha már egy gyilkosság részleteit, a gondolkodás, érzés és akarat azon szálait kell kutatnia, melyek a tettest a gyilkosság elkövetésére vezették, ott ez a rendőrségi apparátus igen gyakran felmondja a szolgálatot, mert nincs meg közegeiben az a pszichológus érzék, melyet csak az erre irányuló tudományos kiképzés adhat meg. Erre kell tehát a gyakorlati kriminalistáknak, a büntető bírácoknak és ügyészeknek törekedniük és a büntető jogtudomány ilyen irányu továbbfejlesztéséhez és tanításához az államnak is segédkezet kell nyújtania, hogy a pszichologia egész területén végzett tudományos kutatások hasznos szolgálatot tehessenek a gyakorlati büntető jogszolgáltatásnak.

— **A határidőüzlet reformja Franciaországban.** A francia képviselőház bizottságot küldött ki a határidőüzlet kérdésének tanulmányozására. E bizottság többsége a gabona-, liszt- és gypjuárúkból való határidőüzlet teljes eltörlése és az egyéb terményekkel való határidőüzlet szabályozása mellett nyilatkozott. E szabályozás elvileg abban állna, hogy a határidőüzletek csak az árutőzsde helyiségeiben és rendeleti engedélyezés alapján volnának köthetők és hogy azok rendeletileg ismét eltilthatók volnának. Az ügyletek csupán tőzsdei ügynökök útján és ezek felelőssége mellett köthetők. Elhatározta továbbá a bizottság, hogy azok ellen, akik határidőüzletből származó kötelezettségeiknek nem felelnek meg, csőd nyitassék. A bizottság határozatába felvette a képviselőház által is már figyelembe vett azon javaslatot, mely szerint azok, kik a meghatározott határidőre szállítani nem képesek és kikerül bebizonyítható, hogy eladtak, a nélkül, hogy fedezetről gondoskodtak volna, a Code pénal 419. §-a alá eső csalást követnek el és e szakasz szerint büntetendők. E szakasz, mely ma az accaparement-ra alkalmazható egyedüli törvényszabály, következőleg hangzik: «Azok, kik hamis vagy hazug terjesztés, az eladók áraiinak túlszágazása, valamely áru vagy élelmi szerek tulajdonosaival szövetkezés által odahatnak, hogy ezek egyáltalán nem, vagy csak bizonyos árban adassanak el, vagy azok, kik csalárd eszközökkel élelmi szerekben, árúkból, értékpapírokban és állampapírokban hausse-t vagy baisse-t idéznek elő, azon árhoz képest, mely a természetes és szabad üzérkedés mellett képződött volna, egy hónaptól egy évig terjedő fogsággal és 500 franktól 10,000 frankig terjedő pénzbüntetéssel büntetendők. A bűnösök ellen 2—5 évi tartamra rendőri felügyelet alá helyezés is kimondható».

A Magyar Jogászegylet f. hó 25-én (szombaton) délután hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (V., Szemere-utca 10. sz. a.) teljes-ülést tart, melynek tárgya Dr. Fayer László előadása: a feltételes elítélésről. (Válasz dr. Baumgarten Izidor előadására.) — Vendégeket szívesen lát az egylet.

A Magyar Jogászegylet azon tagjai, kik a 198. füzetet nem kapták meg, reklamálhatják Pfeiffer Ferdinándnál (Kossuth Lajos-utca).

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félre 12 kor. negyedévre 6. A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A feltételes elítélésről. *Dr. Fayer László* egyetemi tanártól. — A traditio mint tulajdonszerzés az általános polgári törvénykönyv tervezetében. *Dr. Haupt Albert* kir. ítélő táblai bírótól. — *Jogirodalom:* A magyarországi latinság szótára. A magyar tudományos Akadémia megbízásából szerkesztette Bartal Antal. *I. f.* — *Törvénykezési Szemle:* A tagosításról. *Dr. Imling Konrád* kir. táblai tanácselnöktől. — Bírői határozatok kritikája. *Dr. Kolozs Gyulától.* — Az ugynevezett telegráf-szolgálat. *Dr. Nagy Lajos* kereskedelmi iskolai tanártól. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A feltételes elítélésről.*

Dr. Baumgarten Izidor koronaügyési helyettes ur előadásának azon polemikus részére kívánok felelni, mely a feltételes ítéleteket tárgyalja.

Polemiája kiválólag ellenem fordul.**

Kiindult a t. előadó ur abból, hogy a feltételes ítélekezést kiragadom a positiv iskola rendszerével való összefüggéséből s belé akarom helyezni egész izoláltan a dogmatikus büntetőjog keretébe. Szerinte vagy el kellett volna fogadnom a deterministikus büntetőjogot, vagy el kell ejtenem a feltételes ítélekezést.

Fő-tétele pedig t. ellenfelemnek az, hogy ott, ahol az intézményt behozták, nem vált be.

Először is megkísérlem kimutatni, hogy a feltételes ítélekezés azon büntetőjogi rendszernek, melyet helyesnek vallok és tanítok, organikus alkatrészét képezi.

Elvi álláspontomat t. ellenfelem helyesen vázolta, midőn mondá, hogy az akarati elméletnek vagyok hiva s bizonyos fokig a motivumok irányító befolyását elismerem.

Amit azonban e rendszerben az optimismusnak és a philanthropiának tulajdonít: az nem egyéb, mint folyománya a tételes közjogi korlátnak, melynél fogva tiltva van, hogy a szabad polgár, aki az állam és embertársai irányában a maga kötelességét lényegben nem szegte meg, az állam részéről zaklatásnak és eshetőleg egyéni szabadsága korlátozásának legyen kitéve. Nem a sentimentalismus befolyása ez, hanem az alkotmányos állam rendje.

Tudom én, hogy erről a korlátozásról a régi büntetőjog hivei nem szeretnek beszélni, mivel szükségük van az államhatalom teljes szabadságára. Nem kevésbé tudom, hogy ők az önkorlátozás tekintetében szivesebben megteszik a concessiót a philanthropiának, mint a közjognak, mert ily módon könnyű azt később visszavonni. De nekünk sulyt kell helyeznünk arra, hogy a büntetési hatalomnak szükségképpeni megszorítása forog itt fen — az egyén közjogi jogára való tekintetből.

Ugyanerre a mozzanatra vezethető vissza az is, hogy mi Magyarországon a Buri-féle subjectivismust nem fogadjuk el. A subjectivismus az akarati elemre helyezi a sulyt s kevésbe veszi az individualisációt, vagyis azt, hogy volt-e a konkrét esetben tényleg jogsérelem vagy nem. Minthogy pedig az akarati elem alapján igen könnyű imputálni az egyénnek valamely nem létező intentiót vagy szándékot, az alkotmányos állam büntetőjoga ez ellen is megvédi az egyént. A subjectivismusnak Németországban való rohamos terjedését annak kell tulajdonítanom, hogy Németország közéletében

jelenleg minden tényező az absolutismus felé hajt, tehát a bíraskodásban is az a rendszer a rokonszenves, amely a hivatalnok-bírónak a lehető legnagyobb hatalmat adja az egyénnel szemben. Homogén áramlat ezzel Németországban az is, melyet Binding propagál, hogy a «nullum crimen sine lege» küszöböltessék ki a büntető-törvényből. És végül homogén a német egyetemi tanároknak általános harcza a parlament és az esküdtszék ellen.

Németországban tehát a szigorító áramlat nem a büntetőjogból ered; az egész közéletben megvan az. És sokan nyíltan meg is mondják, hogy a cél az absolutismus. Laband, a közjog híres tanára a strassburgi egyetemen, a császári autokratia tanát propagálja a kathedrán.

Következtetem ezekből, hogy a büntető hatalom gyakorlásának enyhülése és objectivizálódása, amit az ellentábor philanthropiának nevez, karöltve halad az egyéni szabadság megerősödésével.

A másik tényező, amely a büntető-hatalom enyhítését előmozdítja, az általános művelődés. Nagyon természetes, hogy a művelt embert kevesebb erőszakkal lehet a kellő korlátok közt tartani, mint a műveletlent. Századról századra kimutatható, hogy ez a kétféle fejlődés azonos irányu és egymást feltételezi. Aki a legújabb olasz büntetőkönyvet összehasonlítja a német büntető törvénykönyvvvel, ezt a Code Napoleonnal, és viszont ezt a Theresiánával, vagy Constitutio Criminalis Carolinával, az azon állítás alaposságát egy perczig nem fogja tagadhatni.

A büntetőjog fokozatos enyhítése tehát a természetes, a normális; ugyszólván magától értetődő fejlődés.

De mit tapasztalunk e tekintetben Magyarországon?

Számos adattal volt szerencsém kimutatni, hogy régenten Magyarországon sokkal enyhébb büntető igazságszolgáltatás uralkodott, mint a kontinens többi államaiban. Visszavezethető ez arra, hogy az államhatalom az országban nem rendelkezett közegekkel s a helyhatósági és a patrimoniális hatóságok kevésbé szigorú igazságszolgáltatást gyakoroltak. Összefüggött ez az autonomikus szervezettel is, mely kétségtelenül hajlik arra, hogy a különböző tényezők közt kompromissumot létesítsen; egyiknek is, másiknak is elnéznek valamit. És összefüggött a részleges török hódoltsággal. Az egyes városok a fővárossal alig voltak összeköttetésben s leginkább csak arra törekedtek, hogy a város területét megszabadítsák a garázdálkodó elemektől; ha tehát a verekedőt vagy a tolvajt kiűzhették a városból, nem törődtek tovább vele. S figyelemre méltó a régi magyar gyakorlatban az erkölcsi büntetések egész rendszere: a megdorgálás, a megkövetés, a perbenállás betudása, a feltételes ítélet mint évszázados gyakorlat. A három törvényjavaslat, az 1792., 1827. és 1843-diki, általánosságban feltünteti a régi magyar büntetőjog jellegét. A halálbüntetés helyébe a botbüntetést helyezni, a szabadságbüntetéseket lehető rövidre szabni, büntetési minimumokat el nem fogadni: ez jellemzi a régibb idők törekvéseit.

A magyar büntető-törvénykönyv, sőt előbb néhány évre már az osztrák Btk. is, súlyosabbá tette Magyarországon a büntetési rendszert különösen azzal, hogy az erkölcsi büntetéseket és ezek közt a feltételes ítélekezést kiküszöbölt. Hogy e súlyosítást hibának tartom, kifejtettem számos ízben

* Dr. Fayer László jogászegyleti előadása.

** Ugyanazon vádakat most harmadszor hozza fel ellenem. L. *Jogászegyleti Értkezések* VI. 1. és köv. II., 175. és köv. II.

De vannak a Csemegi-kodexben oly enyhítő elemek, amelyeket eddig nem gondoltak kellőleg. Merem mondani: az élet súlyosabbá tette a törvényt, mint amilyen annak szerkezete. Ez paradoxonnak látszik ugyan, mert a 92. §. nagyon gyakori alkalmazása az ellenkezőre mutat. De másrészt tagadhatatlan, hogy nem fejlesztették ki a javító- és a közvetítő-intézeteket. Építettek fegyházat, börtönt és fogházat, de hogy ezeknek kiegészítője, sőt alkatrésze a javító- és közvetítő-intézet, azt ignorálták. Ha elejétől kezdve kellő súlyt helyeztek volna különösen a javító-intézeti ügyre, ha lehetőleg minden törvényszéki fogház mellett megfelelő nagyságu javító-intézetet szerveztek volna, ma egész más képet mutatna bűnügyünk. Mindenesetre sokkal kevesebb volna a fegyházi lakosság, és akkor — eltekintve az óriási erkölcsi és anyagi haszontól — elegendő magánzárkánk is volnának és lehetségessé válnék a közös munkáltatás alkalmával is az éjjeli elkülönítést keresztülvinni, sőt a közös munkatermekben az osztályozást létesíteni. A kontagium elterjedésének megakadályozása csakis a magán-elzárás, később éjjeli elkülönítés és a közösben való osztályozás útján lehetséges, ez pedig természetesen a fegyházi lakosság tetemes kevesbedését igényli eltétlenül.

Az a mentség, hogy a javító- és a közvetítő-intézetek építése, valamint az elbocsátott foglyok segélyezése s egyáltalán a patronage ügye a miatt nem fejlődött ki nálunk, mert hiányzik a pénzalap: teljesen elesik, mert a pénzalapról a büntető-törvénykönyv igenis gondoskodott.

A Btk. 27. §-ába a budapesti rabsegélyző-egylet vezérő tagjainak, különösen Székely Ferencnek közbenjárására a képviselőház igazságügyi bizottsága belevette, hogy a pénzbüntetések *egészben* az elbocsátott szegény foglyok segélyezésére és javító-intézetek felállítására és fentartására fordítandók. Tudjuk, hogy a pénzbüntetések százazreket hoznak évenként. Ezen nagy összegeket *tőkésítették* a helyett, hogy rendeltetésükre fordították volna. Mikor már milliókra ment a pénzbüntetési alap, az 1887: VIII. törvénycikkkel odamódosították a Btk. 27. §-át, hogy a pénzbüntetések egynegyed-részen elbocsátott szegény foglyok segélyezésére és javító-intézetek fentartására, háromnegyed-részen pedig fogházak, börtönök, államfogház és fegyház, valamint a szükséghez képest új javító-intézetek felállítására fordítandók. Tehát háromnegyed-részt már más célra vittek át. De még a megmaradt egynegyed-részt is sokalták a kriminál-politikai intézményektől és az 1892: XXVII. tcz. a *quotális korlátot egyáltalán megszüntette* s az igazságügyminiszterre bízta, mennyit fordítson az egyik és mennyit a másik célra. A tény az, hogy a tőkét is, meg a jövedelmet is beépítették fegyházakba és fogházakba. S a maradékokból fentartják a négy, mond négy javító-intézetet s támogatnak pár ezer forinttal néhány rabsegélyző-egyletet.

Látható ezekből, hogy a magyarországi fejlődés természetes menetét különböző körülmények zavarták meg. Az eredeti patriarchalis enyhe rendszer helyébe a Btk. szigorubb rendszert helyezett s ez az idők folyamán a burokratikus mediumban teljesen megcsontosodott. A feltételes szabadlábra helyezésen kívül a Btk. és a kriminal-politika minden egyéb *præventiv* tényezőjét elhanyagolják. Ezért oly aránytalan magas a letartóztatottak száma Magyarországon a régi időhöz képest.

Legyen szabad itt egy reminiscenciát felélesztenem, mely a mondottak illusztrálására fog szolgálni. Csemegi Károly tanácsadója a kodex börtönügyi részének szerkesztésénél Tauffer Emil volt, ki Angliában a helyszínén tanulmányozta a progressiv rendszert. Tauffer később a lipótvári fegyház igazgatójává neveztetett ki, és e fegyházat teljesen fel akarta szerelni. Ebben azonban megakadályozta őt a központi adminisztratio, amennyiben az eszközöket egyszerűen megtagadta. Tauffer elkedvetlenedett és ennek tulajdonítható, hogy el-

fogadta a horvát kormány abbéli ajánlatát, hogy Lepoglaván szervezzen egy mintafegyházat; később politikai indokokból Horvátországot is kénytelen volt elhagyni és Boszniában Zenicán egy másik fegyházat szervezett a progressiv rendszer alapján. Így magyarázható meg az, hogy a magyar büntető törvénykönyv büntetési rendszerének megfelelő fegyház van ugyan Horvátországban és van Boszniában, de Magyarországon nincs.

A kifejtettekből levonom azt a következtetést, hogy bűnügyünk, illetőleg börtönügyünk helyzetének javulása attól van feltételezve, hogy ezentul nagyobb figyelem fordítottassék egyrészt a præventióra, másrészt azon intézményekre, melyek a letartóztatási intézetek lakosságának kevesbitését elősegíteni képesek.

Áttérek ezek után arra a kérdésre, miképp helyezem el azon rendszerben, melyet követek és melynek körvonalai a mondottakból kiderülnek, a feltételes elítélést.

Ha a súlyosabb esetekben — a rendes életmódhoz való szoktatás szempontjából, tehát a præventióra való tekintettel — feltételesen elengedjük a büntetés egy részét, ezen gondolatnak csak továbbfejlesztése az, hogy a kisebb súlyoságú esetekben ugyanoly célzat mellett, különös méltánylást érdemlő esetekben, midőn a végrehajtás célelles is volna: kivételképpen és feltételesen elengedhetjük az egész materiális büntetést.

Nem szabad felednünk, hogy a feltételes szabadlábra helyezés is további fejlődés tárgya lehet. Franciaország és Olaszország már elengedik felét, Belgium elengedi csaknem kétharmadát a büntetésnek. Innen az átmenet a legkisebb súlyú esetekben a feltételes elítélés megengedésére ugyszólván ajánlkozik.

A feltételes ítélkezés tehát nem egyéb, mint a mai büntetőjog természetes fejlődésének egy fokkal továbbra vitele.

Felhozza ez ellen t. ellenfelem, hogy a jogérzet megköveteli a megtorlást. Magam is azt tartom általánosságban. De büntetőjogunk számos esetben már is kivételt tesz. Itt van a sok százezer eset, melyben a sértett fél indítványától függ az eljárás megindítása. Ez nem egyéb mint bizonyos kriminál-politikai indokoknál fogva *feltétlen* elengedés. Ide számíthatók az öntudatlan és zavart elmeállapot fogalma alá sorolt nagyszámu esetek, továbbá a jogos védelem, a végszükség, a hamis tanúzásnál és a hamis eskünél az ismert mentességek, a gyújtogatásnál a nagyobb kár elhárítása esetében a mentesség, a bűnpártolásnál a hozzátartozó mentessége, a külföldön elkövetett kihágás esetében a mentesség; ide tartozik bizonyos tekintetben az elévülés is. Végül ide vonható azon igen sok processuális intézkedés, mely a tanúzás mentessége folytán megtűri, hogy az evidens büntetett büntetés nélkül maradjon. Ezen rengeteg számu felmentéssel a jogérzet meg tudott barátkozni, dacára annak, hogy az egyes ujításoknál a mindenkorai Kassandra kétségkívül hallatta intő szavát. Ma tehát nem mondható axiómaként az, hogy a bűncselekmény a megtorlást feltétlenül maga után vonja. A megtorlás csak vezérő eszme a büntetőjogban és alkalmazásba jön ott, ahol feltétlenül szükséges és célszerű. Elmarad, ahol vagy szükségtelen, vagy célelles.

Szigoruan véve azonban, a feltételes ítélkezés esetében a bíró nem enged el mindent. A büntetésnek csak materiális részét engedi el s megmarad a büntetés erkölcsi eleme, a perben állás és a bírói megintés, mely az elítélésben eo ipso benne foglaltatik. Megtorlás tehát marad; csak hogy ez a megtorlás olyan természetű, amilyen a körülményeknek megfelel.

S itt hozzáteszem t. ellenfelem számára, mert akik figyelemmel kísérték működésemet, ugyis tudják, hogy nemcsak a feltételes elítélést, de az erkölcsi büntetések azon egész

rendszerét vélem visszaállítandónak, melyet a Btk. kiküszöbölt. Ha Magyarországon ezen büntetésnek megfelelő alkalmazást nyerhettek a régi sötét időben, akkor a mivelődés haladásával annál inkább fognak tért hódítani maguknak és kevesbitik a komoly szükség nélkül letartóztatottak számát. Közvetve a fogházügy javítására is szolgálnak.

A feltételes ítélkezés behozatala tehát nem ötletszerű követelmény, hanem egy requisitum a sok között; Magyarországon ezen kívül áttérés a büntető igazságszolgáltatás azon rendszerére, mely évszázadokon át szokásjogi uton fejlődött ki és mely kétségkívül jobban alkalmazkodott a néplélek sajátosságaihoz, mint a Csemegi-kodex, mely ezeket a kissé bozotos, de életerős hajtásokat rendbehozatal czimén lenyeste. Amit Csemegi e tekintetben vétett, azt lesz hivatva helyrehozni a novella-javaslat.

A megtorlás szükségességének kérdéséről szólva, reflectálni kívánok t. ellenfelem egyik lehatályosabb idézetére. Felolvasott Berner tankönyvének 1884-iki XIII. kiadásából egy mondatot, melyben a német büntetőjog atyamestere figyelmeztet arra az elégtételre, melyet a büntetendő cselekmény megtorlásánál mindenki érez. De nem vette észre az igen tisztelt felolvasó ur, hogy Berner tizennégy évvel később, t. i. 1898-ban ugyanazon tankönyv XVIII. kiadásának előszavában elfogadja a feltételes elítélést.* Az agg Berner eléggé elfogulatlan erre s nem tart attól, hogy a régi tanok fanatikusi őt forradalmi jellegű eszmék propagálásával fogják vádolni.

Pár szóval meg kell emlékeznem azon párhuzamról is, melyet t. ellenfelem az én álláspontom és Liszt álláspontja közt von, mely parallela fonálán arra a következtetésre jut, hogy ha a feltételes elítélés dolgában Liszt álláspontjával megegyezek, akkor következtelen vagyok.

Midőn Liszt álláspontját vizsgáljuk, figyelembe kell vennünk a németországi közszellemet, melyről szóltam. Liszt tulajdonképp a büntetőjogot a német közfelfogással megegyezően *szigorítani* akarja. Erre való neki a javíthatlanság kriteriuma; erre szolgál az a tétele is, mely unifikálja a jogtárgyakat s ezzel a vagyon elleni bűncselekmények repressióját lényegesen súlyosítja; nemkülönben a csavargásnak és az ezzel rokon delictumoknak a kihágások köréből a vétségek körébe való átvitele; végül erre szolgál a rövid tartamu szabadságvesztés-büntetés kiküszöbölése, mert ezzel azon cselekmények nagyobb részét, melyek eddig pár napi vagy heti szabadságvesztés-büntetést kaptak, feltolja a hosszabb tartamu szabadságvesztés-büntetésekhez. A feltételes elítélés az ő rendszerében névleg surrogatuma a rövid tartamu szabadságvesztés-büntetésnek. De minthogy ezen intézmény a dolog természete szerint mégis csak kivételes alkalmazásu lehet, az esetek nagyobb részében több büntetést fognak adni, mint eddig adtak. Különösen ha hozzávesszük, hogy a német bíró ma a szigor felé huz.

Ez magyarázza meg, hogy két oly ellentétes irányzatú szakember, mint Liszt és csekélységem, miért egyezünk meg a feltételes ítélkezés támogatásában. Ami nálam továbbfejlesztése az individualisációnak, az Lisztnél ellensúly a kriminologikus rendszernek túl-messze vivő szigorával szemben.

Hogy egyébiránt nemcsak a Liszt-féle irányzattal homogen ez az intézmény, azt már fejlődésének története mutatja. Berenger Franciaországban a nyolczvanas évek elején indítványozta behozatalát. Abban az időben Liszt még dogmatikus volt és Lombroso is csak szűkebb körben volt ismeretes. Le Jeune, a belga feltételes ítélet atyja, szintén nem tartozott a krimi-

nologikus irányhoz. Angliában és Magyarországon pedig az intézmény évszázados fejlődésű. Látható, hogy a Liszt-féle kriminologiai rendszernek nincs monopoliuma az intézményre.

Nem tudja kimagyarázni t. ellenfelem, hogy habár a rövidtartamu szabadságvesztés-büntetést nem szüntettem meg, ennek pótszerét, a feltételes elítélést, mégis felkarolom, vagyis akarom a régit és ennek pótszerét, az ujat is. Amint azonban már az eddigiekből kitűnik, nekem ez nemcsak pótszer, hanem új büntetési nem, amely a régi büntetési nemeket, a szabadságvesztés-büntetést és a pénzbüntetést, bizonyos területekről alólról felfelé szorítja. Ha ugyanis a cselekmények legalsó rétegére erkölcsi büntetéseket alkalmazunk, a második rétegre jutnak a legcsekélyebb súlyu anyagi büntetések s minden büntetési mennyiség egy delictum-réteggel feljebb megy s ez által az egész repressio egy fokkal vagy talán csak egy nuance-szal enyhébbé válik. Szerintem az erkölcsi büntetések bevonulását idővel még a legsúlyosabb bűncselekmények rétege is megérzi.

Azt akarom, hogy az anyagi büntetések egységeinek értéke emelkedjék. A mostani 10 év helyébe lépjen a 8 év, később a 6 év, majd még később az 5 év. A forint helyébe jöjjön a korona. Ha ebbe beleszokik a köztudat, félannyi büntetéssel — vagy talán még kevesebbel — elérjük azt a célt, melyet most az egészszel vélünk elérhetni.* Midőn a szabadságvesztés-büntetés a halálbüntetéstől a tért elhódította, azt hitték, hogy 50—60 évnél kevesebbet egy súlyos bűncselekményre nem lehet kiszabni. II. József kodexének uralma idején a 60 év kiszabása gyakori volt. Később helyébe lépett a 30, majd a 20, s majd mint időleges maximum a 15. Így fog ez a fejlődés tovább menni. Talán évtizedek szükségesek az átalakulásra. Én azt szeretném, hogy a helyzet javulásához néhány esztendő legyen elég.

És hogy ez nem «rózsaszínű optimizmus», mint az én tisztelt ellenfelem mondotta, mutatja Magyarország büntetőjogának története. Rendes maximum a gyakorlatban 1848 előtt 3—4 év volt, az 1792-iki javaslatban 12 év, az 1827-iki-ben 10 év. S az életfogytiglanit sem a gyakorlat, sem ezen javaslatok nem fogadták el. Az tehát bizonyos, hogy nálunk mindig alacsonyabb volt a maximum, mint Ausztriában és Németországban; sőt most is az, mert 10 év eltelté után úgy az életfogytig, mint a 15 évre elítelt a közvetítőbe juthat; csak viselje magát jól és legyen hely a közvetítőben.

De vajon alaposabb-e t. ellenfelemnek az az állítása, hogy én csak enyhíteni akarom a büntetőjogot s elzárkózom minden súlyosítás elől. Kénytelen vagyok ezt is elutasítani magamtól. Elvi álláspontom nem zárja ki, hogy azon esetre, ha a kulturállam társadalmi viszonyainak komplikációja és folytonos finomulása, továbbá a technikai eszközök tökéletesedése folytán új bűncselekmények támadnak s ha másrészt némely bűncselekmények módosulnak, a súlyosabb repressióra a mód megadassék. A csalás, a sikkasztás, a lopás — némi részben az ölés is — kétségtelenül oly új alakzatokat mutatnak fel, melyeket a törvényhozó nem ignorálhat. Amint a minősített lopások büntetési minimumának leszállítását követeltem gyakran, legalább is ugyanannyiszor kifejtettem, hogy a lopás, sikkasztás és csalás maximumát, tekintettel a mind gyakoribbá váló nagy összegű delictumokra, emelni kell. A dynamit-törvény meghozását senki se sürgette annyiszor, mint csekélységem. Ugyancsak a nő szemérem hatályosabb megvédését, többek közt a kerítés büntetésének emelését. Nemkülönben az eskü nélküli hamis tanuzás megbüntetését. Sürgettem a hamis tanuzási mentességek reductióját, a gyermekölés, a párbaj és az iparszerű culpa súlyosabb megbüntetését, az indítványi jogosultság megszorí-

* Vorläufige Entlassung, bedingte Verurtheilung und andere Reformen, welche das unbedingte Vergeltungsprinzip zurückweisen müßte, finden die Eingangsporte offen, wenn sie für die Rechtsordnung erspriesslicher sind, als die rücksichtslose Durchführung der Strafe. (X. I.)

* I. ugyanerről Berner idézett előszavát. (X. I.)

tását és még sok egyéb részleges súlyosítást. Az általános jellegű súlyosítások közül pedig kiemelem a visszaesés fogalmának a nem-vagyoni bűncselekményekre való kiterjesztését, melyet a novella-javaslat annak idején kifejejtett s csak az én enquête-beli figyelmeztetésem után lett újabban beleíratva. Tért kívánok engedni továbbá, mint ezt kézikönyvemben kifejtettem, a szokásszerűség fogalmának az eddiginél sokkal szélesebb körben.

Rendszerem akkor volna egyoldalú, ha oly kizáróan haladnék in melius, amely kizáróan halad t. ellenfelem in pejus.

Azt is felhozza, hogy habár a kriminalitás Európában folyton növekedik, én mégis állandóan az ellenkezőt bizonyítgatom a *Jogtudományi Közönyben*. Szellemdusan úgy fejezte ki tételét, hogy Liszt folyton a visszaesés rómét festi a falra s én sietek azt mindannyiszor lemosni.

Mi igaz tehát abban, hogy a kriminalitás növekedik?

A német folyóiratok és a sajtó egészben véve megegyeznek abban, hogy Németország területén a súlyos kriminalitás fogy. Növekedik a csekély súlyú bűncselekmények, leginkább a vagyonelleniek száma. Hogy mi ennek az oka, arra nézve egy német író véleményét kívánom idézni. A német császári statisztikai hivatal igazgatója, Scheel, a berlini nemzetgazdasági és statisztikai évkönyv egyik újabb füzetében azt írja: hogy a büntettek abszolút és relatív szaporodása akkor is lehető, ha az erkölcsi színvonal ugyanaz marad, sőt ha emelkedik is, feltéve, hogy az alkalom gyakoriabbá lesz, a kísértések a büntetendő vágyak kielégítésére megnövekednek. «Kérdésen kívül való, — írja Scheel — hogy az 1881-től 1899-ig terjedő időszaknak Németországban ez a jelleme. A lakosság tetemesen megszorodott, a nép sűrűsége jelentékenyen növekedett, s ennél fogva az emberek közötti érintkezés gyakoriabbá lett, egyidejűleg pedig a gazdasági élet nevezetesen fellendült, főleg az iparban és kereskedésben, s ennél fogva a forgalomban is. A gazdasági és a személyes forgalom élénksége a büntetendő cselekmények alkalmát növeli és ezzel számukat is fokozza.» A büntettek számbeli növekedésének egy másik külső okát azonban Scheel kétségtelenül bebizonyítottak tartja, t. i. a büntettek vonatkozó törvényhozás kibővülését. Emlékeztet többek között a vasárnapi munkaszünetet szabályozó határozmányokra, amelyek alapján évenként mintegy 8000-en ítélteknek el.*

Ami a magyarországi kriminalitást illeti, figyelemmel kísérem a kormány évi jelentéseit az ország közállapotáról s ezekből látom, hogy a bűncselekmények általános száma ugyan emelkedik, de a súlyos bűncselekmények kevesbednek. Leginkább csak a vagyoniaknál mutatkozik szaporodás s ezek közt is csak a kisebb súlyúaknál, milyenek az apró lopások, stb. A szabadságvesztés-büntetések átlagos tartama is jelentékenyen csökken; így 1896-ban még 36 letartóztatási nap esett egy egyénre, 1899-ben nem több mint 30; az országos letartóztatási intézetekben pedig 1896-ban körülbelül 250 volt az élelmezési és forgalmi létszám átlaga, míg 1899-ben 188.**

A fővárosi rendőrség évről-évre szintén kiad egy kötet jelentést, melyben részletesen szól a főváros kriminalitásának hullámvázairól. Állandóan a legnagyobb figyelemmel kísérem e jelentéseket is ezek azt mutatják, hogy a fővárosban leginkább csak oly ölések történnek, melyek érzelmi momentumokra vezethetők vissza. Az újabb időben igaz, volt két eset, mely igen súlyos. De ezt megelőzőleg éveken át alig volt ily jellegű bűncselekmény Budapesten. A vagyon elleni bűncselekményekre nézve a rendőrség ugyanazt jelenti, amit a németországi és az általános magyarországi tudósításokban olvasunk. A fővárosi rendőrség utóbbi jelentéséből ugyanis kiderül, hogy míg az

élet és testi épség elleni delictumok száma csaknem 5%-kal apadt, a vagyon elleniek száma több mint 1%-kal emelkedett, s az eseteknek több mint $\frac{3}{4}$ részét vagyon elleni bűncselekmények képezik. Más szóval azon bűntények szaporodtak, amelyeknek növekvését az alsóbb néposztályok nyomorának terjedése, az alkoholizmus hódítása s a munkaközvetítés szervezetlensége magyarázzák meg.

A vagyon elleni delictumok közül a lopásra vonatkozólag azt mutatja a fővárosi statisztika, hogy az apró lopások száma emelkedett, ellenben a lopási *bűntettek* száma csaknem 3%-kal apadt. Rablásnál és zsarolásnál, hol számszerű emelkedés konstatalható, utal a jelentés az érték csekélységére s a zsarolásnál még arra is, hogy ily ügyek a BP. előtt nem igen kerültek a rendőrség elé. Az orgazdasági esetek száma is növekedett, de mindannyiban csekély értékről van szó.*

A kriminalitás hullámvázainak megítélésénél egyáltalán ovakodnunk kell a nagy számok és a kiragadott drastikus példák értékesítésétől. Ezekkel pillanatnyi hatást lehet ugyan elérni, komoly bizonyítékot azonban csak hosszabb idő megfigyelése és a bűncselekmények osztályozása nyújthat.

Azt hiszem, hogy a mondottakkal bizonyítottam annyit, hogy az a folyton erősödő sötét kriminalitás, melylyel t. ellenfelem operál, csak az ő élénk képzeletében van meg.

A feltételes ítélkezés mellett és ellen szóló elvi érveket t. ellenfelemmel már megvitattam a Jogászygyűlésen. Tárgyalta néhány év előtt nagyon részletesen a Jogászegylet is. Erről tehát itt újra szólni nem fogok.

Áttérek arra a kérdésre, hogy a feltételes ítéletek intézménye mennyire felelt meg a várakozásnak.

Hogy az intézmény nem vált be, hogy a kiábrándulás már beállott s hogy a csodaszer befejezte pályafutását: arra nézve t. ellenfelem több ténnyel hoz fel.

Első a francia belügyminiszternek 1895 februárban a képviselőház előtt tett azon megjegyzése, hogy a bíróságok nem egyformán alkalmazzák a törvényt és hogy némely bíróságok oly esetekben nyújtják a törvény kedvezményét, melyek a törvényhozó intentiójában nem lehettek. Ez a nyilatkozat a törvény uralmának első idejéből való s természetes, hogy a gyermekbetegségek nem voltak elkerülhetők. Magam is utaltam annak idején hibákra. Újabban azonban a francia kormány véleménye e tekintetben megváltozott.

A francia igazságügyminiszter tíz hónappal ezelőtt rendeletet bocsátott ki az államügyészekhez. A rendelet tartalma a következő:

A korrekcionális bíróságok 1897-ben 114,017 olyan vádlottat ítéltek el, akik addig még nem sujtattak semmiféle büntetéssel és ezek közül csupán 24,835-öt (21,78%) részesítették a Bérenger-törvény kedvezményében. A miniszter az arányt, mely folyvást növekedett 1892 óta, (midőn 124,680 első ízben elítélt közül 17,881-en kaptak halasztást 14,34%), még mindig nem találja kielégítőnek. Szerinte a feltételes elítélés a legbiztosabb mód, amelylyel az egyenes utra visszatéríthető az, aki arról egy ízben letévedt és a legjobb orvosság a bűn ellen, amelyet nem annyira elnyomni, mint megelőzni kell. Bizonyítja ezt az, hogy az elengedések közül az utolsó öt esztendőben 5%-nál többet nem vontak vissza. Azt lehetett volna hinni, hogy az elengedésnek tág alkalmazása az által, hogy az első bűnös cselekmény elkövetésének büntetlenségét helyezte kilátásba, szaporítani fogja a bűnösöket. Az adatok, melyekből az első ízben a bünt elkövetők számának csökkenése tűnik ki, mutatják, hogy a félelem alaptalan volt. Ily körülmények között, mondja a miniszter az ügyészeknek, áthatva attól az eszmétől, hogy hasznosabb megelőzni a visszaesést, mint megbüntetni az első bűnös cselekményt a bíróságokat minél inkább arra kell

* L. *Jogt. Közl.* 1901. 36. sz.

** L. *Jogt. Közl.* 1900. 43. és 44. ll., 1901. 2. l.

* L. *Jogt. Közl.* 1901. 43. sz.

birniok, hogy *bátrabban* lépjenek arra az utra, amelyen eddig bizonyos tévovázással haladtak.*

Azt hiszem, hogy az öt évvel későbbi igazságügyminiszteri rendelet teljesen lerontja azon belügyminiszteri nyilatkozat skepticismusát, melyre t. ellenfelem *hat évvel* a nyilatkozat tétele után hivatkozott.

A másik tény, melyet felidézett, az, hogy Olaszország félretette a «veszélyes» ujitást. Megvallom, ha volna Magyarországnak oly büntető-törvénye, mely úgy mint az olasz, az erkölcsi büntetések és az ezekkel rokon eszközök egész sorozatát magában foglalja, könnyebb volna az intézményről lemondanunk. Ne feledjük, hogy az 1890-iki olasz Btk.-ben megvan a birói megdorgálás, megvan angol mintára a kautio, melyet az elítelt, ha visszaesővé válik, elveszt; megvan a confino és az esilio locale. Amely Btk. a kisebb bűncselekmények tekintetében az individualisatio céljára ily változatos eszközöket ad a bíró kezébe, az elvégre nélkülözhetné a büntetés feltételes elengedését.

És mégis, másfél évvel ezelőtt királyi rendelet útján behozták a feltételes megkegyelmezést. Tagadhatatlan, hogy jogilag kisebb értékű, mint a *birói* elengedés, de elvégre tényleg az intézmény mégis functionál Olaszországban.

Sőt Olaszország a feltételesség eszméjének értékesítésével messzebb megy, mint a többi állam, amennyiben a megkegyelmezést egyáltalán feltételessé készül tenni. Aki bármily büntetés tekintetében megkegyelmet fog kapni, az ezt elveszti, ha bizonyos időn át újabb bűncselekményt követ el. Ugyanaz az irányzat ez, melyet Németországban és nálunk is az elévülés tekintetében észlelünk. Némely író szerint ugyanis vissza kellene térni a régi törvénykönyvek és többek közt az 1843-iki magyar javaslat azon álláspontjára, hogy az elévülés csak azon esetre áll be, ha a büntetett az elévülési idő alatt nem követett el újabb bűncselekményt és a kárt törekedett tehetsége szerint kipótolni. A német jogászyülés elvetette ugyan az ez iránti indítványt, de már az, hogy az állandó bizottság kitűzte, mutatja, hogy előtérben van a kérdés. A feltételesség eszméje tehát nemcsak enyhítő, de némi részben súlyosító irányban is kezdi éreztetni hatását. Vagyis a büntetőjogban mindenütt az abszolút hatályu intézkedés helyébe a relatív hatályu intézkedés lép. Fokozatosan hajlékonyabbakká válnak nemcsak a törvények, de a birói és a kegyelmi intézkedések is.

E kitérés után visszamegyek tárgyamhoz.

Németországra is hivatkozik t. ellenfelem, mint azon államok egyikére, hol nincs meg a feltételes elítélés. Azonban a német államokban még előbb, mint Olaszországban, rendeletekkel megszervezték és igen kiterjedt mértékben alkalmazzák a feltételes megkegyelmezést. Vagyis még a szigor felé hajló Németország sem tudott a követelés elől kitérni. De természetesen megcsinálták a németek az intézményt a maguk divatja szerint, t. i. a fejedelmek kezébe tették le a kedvezmény megadását.

Angliában pedig különösen nagyon fényesen bevált az intézmény. Mint Gruber Lajos tagtársunknak a Gerichtsaaiban közölt adatai mutatják, (LIV. 453. és köv. ll.) a feltételes elítélés alkalmazásba vétele folyton gyakoribbá válik s a Howard Association, valamint számos jótékony egyesület állandóan azon dolgozik, hogy a bírák minél több esetben mondják feltételesen az ítéletet; az egyesületek magukra veszik a jótállást és felügyelnek védenceikre. Legérdekesebb azonban az, hogy ezen rendszer uralma alatt 15 év óta Angliában a letartóztatottak száma 30,000-ről 18,000-re szállott le. Némely letartóztatási intézetek valósággal üresek. S ezt épp annak tulajdonítják, hogy a bíróság nem kénytelen az első ízben eléje kerülőket is fogházba küldeni s az erkölcsi megromlásnak kitenni.

Minthogy t. ellenfelem Belgiumot is csatasorba állította a feltételes elítélések ellen, legyen szabad egy belga votumra is hivatkoznom.

A belga semmitőszéknek az idei évet megnyitó ülésén *Mélot* főügyész tartotta a reentrée beszédet és a többi között a következőket mondotta:

Az 1881-iki új hollandi büntető törvénykönyv az egyes törvénysértő cselekedetek büntetésének csak maximumát határozza meg.* A törvény teljesen a bíró bölcsességére és lelkiismeretére bizza, hogy az ügy körülményeihez képest mérlegelje, minő büntetést szabjon ki. A hollandi törvény okosabb és emberségesebb mint a belga. A törvény nem büntethet méltányosan olyan tényeket, amelyeket nem ismer, valósággal csak a minősítéseket bünteti, így azután megesis, hogy egyes eseteknek nincs olyan súlyuk, mint amilyent a törvényes minősítés nekik, hogy úgy mondjuk, elméletileg tulajdonít. A bemászás útján elkövetett lopást 5 évtől 10 évig terjedhető reclusióval bünteti a belga törvény, enyhítő körülmények felforgása esetén pedig legalább 3 hónapi fogházzal. Egy atya gyermekével egy bekerített kert mellett sétál, a gyermek észrevesz egy régi játékszert a kertben, addig unszolja atyját, míg az enged kérésének, átugrik a kerítésen, felszedi a játékszert. Nem szigorú ebben az esetben a 3 hónap? Igaz, hogy ilyen esetben a feltételes elítélés mondható ki, de ha az atya előzőleg akár csak valamely vadászati kihágás miatt csekély pénzbírságra ítéltetett volt, feltételes elítélésnek nincs helye. A hollandi bíró csak éppen hogy megbünteti a vádlottat valamely csekély büntetéssel, hogy a tulajdon szentsége elvének érvényt szerezzen; a belga bíró olyan ítéletet kénytelen hozni, melynek túlzott volta sérti lelkiismeretét.**

Megjegyzem, hogy *Mélot* főügyész nem sentimentális kriminalista. Ugyanezen beszédében a javíthatatlanoknak kolóniába küldését ajánlotta francia mintára. De igen helyesen különválasztja a súlyos és nem súlyos beszámítású cselekményeket. Az utóbbiak tekintetében alig lesz különbség a közt, amit ő mond és amit nekem nem tud megbocsátani az ő magyarországi kollegája.

Befejezésül pár hazai adatot.

A Magyar Jogászyülés szakosztálya és teljes-ülése csaknem egyhangulag a feltételes ítélezés mellett nyilatkozott. Az igazságügyi szakértekezlet, mely 1893-ban Daruváry Alajos elnökle alatt tartatott, tulnyomó többséggel az intézmény behozatalát sürgette. Ugyanigy a későbbi szakértekezletek, melyek Erdélyi Sándor és Plósz Sándor miniszterek elnökle alatt tartattak. Jogi íróink csaknem kivétel nélkül mellette vannak. Még Illés Károly is, a régi idők polemiáiban állandó ellenfelem, most az igazságügyminiszter megbízásából sorra készíti a novella-javaslatokat, melyek mindegyikében benne diszlik a feltételes elítélés, a minősített lopás büntetésének leszállítása és sok egyéb sentimentalismus.

Diadallal hirdeti dr. Baumgarten Izidor ur, hogy a feltételes elítélés befejezte pályafutását. Ugy hiszem, az itt most felhozottak alapján sokkal több joggal volna mondható: az oppositio fejezte be pályafutását.

A traditio mint tulajdonszerzés az általános polgári törvénykönyv tervezetében.

A traditio a tulajdonszerzésnek legáltalánosabb és ezért legfontosabb módja. Állásra és foglalkozásra tekintet nélkül mindenkit érint, mert nemcsak a kereskedelem és ipar óriási áruforgalma, hanem a mindennapi szükségletek fedezése is a traditio útján létesül. De nemcsak legfontosabb, hanem a törvényalkotás szempontjából egyuttal legkényesebb módja a tulajdonszerzésnek, mert két ellentétes hatalmas elv áll itt

* A hollandi Btk. a minimum kérdésében teljesen azonos szerkezetű az 1843-iki magyar javaslattal.

** *Jogt. Közl.* 1901. 51. sz.

szemben egymással, amelyeknek kielégítő kiegyenlítése a legnagyobb nehézségekkel jár: az egyéni tulajdonjog sérthetlensége és a forgalom biztonsága. Az előbbi megköveteli, hogy a tulajdonos, ha elvesztette a dolog birtokát, tulajdonát bárkitől visszakövetelhesse; az utóbbi ellenben a jóhiszemű szerzőt még a korábbi tulajdonossal szemben is meg akarja védeni. Hogy ezen ellentétes érdekek között hol vonjuk meg a határvonalat, hogyan formulázzuk a szabályokat és hogyan állapítsuk meg a kivételeket, ez egyrészt az egyéni jogérzet erejétől, másrészt a gazdasági élet fejlettségi fokától függ. De befolyással van még sok egyéb szempont is, mint például az a fontosság, melyet egyes jogügyleteknek, egyes jogintézményeknek tulajdonítunk, a jogvédelem, melyben ezeket részesíteni kívánjuk, sőt némileg magoknak az ingóknak a minősége is. Ezen kívül a törvényhozásra befolyással kell hogy legyen a hatályban levő jogra való figyelem is, mely nem felforgatást, hanem összhangzatos fejlesztést igényel.

Magyar magánjogunk, eltekintve a bírói gyakorlat által létesített kivételektől, még a római jog álláspontján van, mely szerint tulajdont csak tulajdonostól lehet szerezni; a tulajdonos tehát akarata ellenére nem veszti el tulajdonát, hanem a rei vindicatioval bárkitől visszaszerezheti. De már az ország azon részeiben, ahol az osztrák polgári törvénykönyv van érvényben, a tulajdonjognak ily tágkörű védelme meg van szorítva ezen törvénykönyvnek ismeretes 367. §-a által, a kereskedelmi törvény 299. és 300. §-ai pedig hasonlóan lényeges megszorítást foglalnak magukban. Ez tehát már a másik ellentétes érdeknek: a forgalom biztonságának és a jóhiszemű szerzőnek a védelme.

Kétségtelen, hogy a magyar magánjog eddigi állapota tarthatatlan és hogy a forgalom, meg a jóhiszemű szerző érdekének egy bizonyos fokig okvetetlenül érvényesülnie kell; csak az a kérdés, milyen mérvig.

Térjünk tehát át most annak a megvizsgálására, hogy a tervezet miképpen kívánja megoldani ezt a problémát. Három §-ban találjuk meg az ez iránti rendelkezést, a 625., 629. és 631. §-ban.

1. *Első szabály* 625. §.: «Ingó dolog tulajdonának átruházása végbemegy, ha az eddigi tulajdonos a dolgot másnak (a szerzőnek) a tulajdon átruházására irányuló érvényes kötelezettség értelmében birtokába adja (átadás 508. és 509. §.).»

Ez a régi szabály, mely vitán kívül áll. Csak melleleg jegyzem meg, hogy az «érvényes» szónak itt alig van jelentősége. Szintugy csak in parenthesi említem, hogy a midőn a tervezet a 625. §. második bekezdésében a traditio brevi manu-t, a 627. §-ban a constitutum possessoriumot, a 626. §-ban pedig azt az esetet tárgyalja, amikor a dolog harmadik személy birtokában van, ezzel az esetek logikus sorrendje meg van zavarva s e helyett helyesebben a traditio brevi manu-t és a constitutum possessoriumot együttesen 626. §-nak, a jelenlegi 626. §-t pedig 627. §-nak kellene beilleszteni.

2. *Második szabály* 629. §.: «A 625—627. §-ok értelmében történt átruházás által a szerző — kivéve ha nincs jóhiszemben — tulajdonossá lesz akkor is, ha a dolog nem volt az átruházó tulajdona».

Ez már meglepetésszerű ujtás, mely messze túlhaladja ugy a kereskedelmi törvényt, mint az osztrák polgári törvénykönyvet és megszorítás nélkül a lehetetlenségek közé tartoznék.

3. Következik tehát a *második kiterjesztő szabály megszorítása* a 631. §-ban: «A 629. §. alapján a tulajdon szerzése be nem következik, ha a tulajdonostól a dolgot ellopták vagy elrabolták, vagy ha a tulajdonos a dolog birtokát akarata nélkül más módon veszti el. Ugyanez áll, ha a dolog birtokát e módon oly birtokos veszti el, aki a tulajdonos irányában a dolgot terhelő jognál vagy jogviszonynál fogva volt a birtokra jogositva (523. §.).»

4. Nyomban ezután pedig, de még mint a 631. §. második bekezdése következik a *megszorítás alóli kivétel*:

«Az első bekezdés szabályát nem lehet alkalmazni a pénzre, az előmutatóra szóló és forgatható papírokra és oly dolgokra nézve, amelyeket valaki közárverésen vagy kereskedőtől ennek üzleti körében, az efféle dolgok elárusításával foglalkozó iparostól vagy termelőtől, vagy oly helyen és időben vásárolt, ahol és amikor az efféle dolgokat elárusítani szokták.»

A tervezetnek ezen rendelkezései komplikáltak. Mielőtt az anyagi tartalom kritikájához fogunk, vizsgáljuk meg a tervezetet szövegszerkesztési szempontból alakilag.

Mit akarnak tehát kifejezésre juttatni a kérdéses szakaszok?

Mindenekelőtt kétségtelen, hogy a fenti 4. pont alatt idézett kivétel a megszorítás alól (631. §. 2. bekezdése) feltétlen kivétel akar lenni, tekintet nélkül, vajon az eddigi tulajdonos vagy birtokos akarva vagy nem akarva veszti el a dolog birtokát; ellenben a 631. §. első bekezdése ezt a különbséget igenis megteszi és a tulajdonos akarata nélkül birtokából kivált dolgon a jóhiszemű szerzővel szemben a tulajdonszerzést kizárja.

Ezen utóbbi rendelkezésből és annak a 629. §-hoz való viszonyításából tehát következik, hogy a 629. §. — természetesen mindig eltekintve a 631. §. második bekezdésében foglalt kivételektől — a tulajdonszerzést a jóhiszemű szerzőnek is csak azokban az esetekben adja meg, amikor a dolog az eddigi tulajdonosnak a birtokából *az ő akaratával* került ki, azaz amikor ő a birtokot maga másnak átengedte.

Melyek ezek az esetek? A tervezet szerint azok, amikor a tulajdonos a dolgot másnak bérbe, haszonbérbe, zálogba, letétbe adta; a bérlő, haszonbérlő, záloghitelező, depositarius birtokosok.

Most már nyugodtak lehetünk. Az imént azt mondtuk, hogy a 629. §. meglepetésszerű ujtást látszik behozni jogéletünkbe; most már látjuk, hogy nem olyan nagy ez a veszedelem, mert a tulajdonszerzésnek ezen kiterjesztése oly szűk körre zsugorodik össze, hogy az tulajdonképpen csekély különbséggel nem egyéb, mint az osztrák polgári törvénykönyvnek az ország némely részében amugy is már hatályban levő 367. §-ában kontemplált az az eset, amikor jóhiszemű birtokos olyan egyéntől szerezte meg a dolgot, melyet a tulajdonos ennek használatra, megőrzésre vagy bármily más szándékból átadott (reábizott), csak hogy itt felleltetik a megszerzés visszatérhet volta, amire később visszatérünk.

Az egész anyag most nagyon egyszerű. Tulajdont csak a tulajdonostól lehet szerezni, kivéve a 631. §. második bekezdésében foglalt eseteket, valamint azt az esetet, amikor valaki olyan egyéntől vagy ennek jogutódjától szerezte meg a dolgot, akire a tulajdonos maga ruházta át a dolog birtokát.

Méltán kérdezhetjük tehát, hogy ha a tervezet ily egyszerű dolgot akar kifejezésre juttatni, mi szükség van a fent ismertetett tekervényes rendelkezésekre? A törvény legyen egyszerű és világos. A 629. és 631. §§. első bekezdéseire szükség nincsen.

Elfogadva tehát a tervezet álláspontját és mellőzve egyelőre a rendelkezések anyagi tartalmának kritikáját, tisztán szerkezeti szempontból következőleg kellene átalakítani az átruházásról szóló V. fejezetet:

A 625., 626., 627. és 628. §§. megmaradna, a három első §. azonban a logikus sorrend érdekében a fent jelzett átalakítással.

A 629. §. így szólna: A 625—627. §§. értelmében történt átruházás által a jóhiszemű szerző a nem tulajdonostól is tulajdont szerez, ha a megszerzett dolog pénz vagy előmutatóra szóló és forgatható papír, vagy pedig olyan dolog, melyet stb.

A 630. §-ba jönne az a további rendelkezés, hogy a tulajdonos (vagy birtokutódja) által másnak birtokába adott dolgon is tulajdonossá válik a jóhiszemű szerző és ide tartoznék azután a jelenlegi 629. §. 2—4. bekezdése is.

A 631. §. helyére jönne a mostani 630. §.

Áttérünk most az anyagi kritikára. Itt mindenekelőtt meg kell állapítani, hogy mi a tulajdonképpeni oka és alapja annak, hogy a jóhiszemű szerzővel a nem tulajdonostól is tulajdont akarunk szereztetni. Nyilván semmi egyéb, mint vagyoni érdek. Meg akarjuk óvni attól, hogy a rei vindicatio folytán a szerzett dolgot elvesztvén, kárban maradjon azzal az ellenértékkel, melyet a szerzett dologért adott; de meg attól is, hogy ezen kár tekintetében regressust legyen kénytelen keresni attól, akitől megszerezte volt a dolgot, mely regressus sok esetben felette problematikus értékű.

Nyilvánvaló, hogy ez az érdek elesik, ha a jóhiszemű szerző ellenérték nélkül szerezte meg a dolgot, mert akkor károsodásról nem lehet szó.

Mi következik ebből? Az, hogy ilyen esetben nem forog fen ratio a rei vindicatiót kizárni. Ha tehát felállítjuk azt a szabályt, hogy a jóhiszemű szerző a nem tulajdonostól is tulajdont szerez, mégis ebből ki kellene rekeszteni a visszteher nélküli szerzés eseteit.

A tervezet ezt a distinctiót csak részben teszi meg és pedig a 631. §. 2. bekezdése második részében; ellenben a 629. §-ban felállított általános szabályban, valamint a 631. §. 2. bekezdésének első részében (a pénzre, valamint az előmutatóra szóló és forgatható papírokra vonatkozólag) erről hallgat.

Nézetem szerint ez határozottan hiba.

Ezzel összefüggőleg szembeszökik egy másik következtetés, mely a 631. §. 2. bekezdésében foglaltatik. Pénzen és a megjelölt értékpapírokon a tervezet tulajdont enged szereztetni tekintet nélkül arra, vajon visszterhes volt-e a szerzés vagy nem; ellenben az ott következő többi esetekben a tulajdonszerzést csak úgy engedi meg, ha a szerző a dolgot «vásárolta». Igaz ugyan, hogy közárverésen és rendesen kereskedőtől is csak «vásárlás» által történhetik meg a szerzés, de más esetekben nincs kizárva a csere útján, esetleg más visszteherrel való megszerzés módja. Ha a jóhiszemű szerző védelmének az alapja a vagyoni érdek, akkor a visszterhes szerzési mód szerinti különbségnek közömbösnek kellene lenni.

Ennyit a tervezet rendelkezései részleteiről.

Vegyük most szemügyre a tervezetnek a jóhiszemű szerző védelmére irányuló általános vezérelvét! A tervezet a kereskedelmi jognak és az osztrák polgári törvénykönyvnek erre vonatkozó intézkedéseit, tehát a meglevő jog körét messze túlhaladja. A motivum erre a forgalom biztonsága. Méltán felmerül az a kérdés, vajon tényleg szükség van-e erre? Összefér ez és megfelel ez a nép jogérzetének? Ha a magyar parasztgazdának ellopják a marháját és a legközelebbi vásáron eladják és a káros gazda most megtudja, hogy a tervezet szerint az ő tulajdona végképpen elveszett, nem hiszem, hogy a tervezetről nagyon hizelgően fog nyilatkozni.

De az a mágnás asszony sem köszönné meg, ha vissza nem kaphatná azt a családi ereklye számba menő értékes nyakéket, melyet elvesztett és melyet egy harmadik egyén egy nyilván rosszhiszeműségben levő régiségkereskedőtől kétségtelenül jóhiszeműleg vásárolt.

Nem oly régen történt, hogy a nemzeti muzeumból értékes érmekeket, a műcsarnokból képet és egyéb műtárgyat, nyilvános könyvtárból pedig értékes könyveket eltulajdonítottak és forgalomba hozták.

Hát valóban oly merkantilistikus, oly kalmár szellemű akarna-e lenni a mi törvényhozásunk, hogy a forgalomnak összes anyagát csak árunak nézi, mely a rei vindicatio fentartására nem érdemes? Hát annyira ellenállhatatlan volna

már a «forgalom biztonsága»-nak a jelszava, hogy most már a kereskedőnek az üzlete, az iparosnak a műhelye, a nyilvános vásár és zsibvásár oly valóságos purgatoriumot képez, amelyen keresztülvezetve még a lopott dolog is megtisztul a salaktól és elveszti bűnös eredetének bélyegző jellegét?

Azt hiszem, a tervezet ezen álláspontjával szemben egy kis kétely nem indokolatlan; legalább a res furtivát illetőleg nem; s amint a tulajdonos és a jóhiszemű szerző ellentétes érdekeit ily módon latolgatjuk, felmerül az a további kérdés, vajon a rideg ellentétet nem lehetne-e közvetítőleg elsimitani.

A tervezet szerint a régi tulajdonos vagy visszakapja a dolgot — és pedig minden áldozat nélkül vagy elveszti megmenthetlenül; a szerző pedig vagy megtartja vagy pedig minden kárpótlás nélkül kénytelen visszaadni. Semmi vagy minden! Így áll a kockázat.

Ezzel szemben megfontolásra méltó, vajon közvetítésül és az egyéni jogérzetet sértő esetek kikerülhetése végett nem kellene-e a régi tulajdonosnak egy aránylag rövidre szabandó határidőn belől azt a jogot rezerválni, hogy az adott ellenérték restituálása mellett a dolgot az új szerzőtől visszaválthassa. Meg vagyok győződve, hogy ez igen célszerű volna. A régi tulajdonos — ha az esetet különféle okokból arra érdemesnek találja — bizonyára szívesen meghozza ezt az áldozatot, mely — minthogy a res furtiva rendesen alkalmi vétel alakjában forog kézről-kézre — amugy is többnyire a dolog igazi értékén alólinak mutatkozik; a jóhiszemű szerző pedig nem szenvedne kárt.

A jogelvek tisztasága legkevésbé sem szenvedne csorbát és a forgalom biztonsága is eléggé meg volna védve. Ez volna tehát az a középut, amelyen a rideg ellentéteket kiegészítőleg kiegyenlíteni lehetne.

Dr. Haupt Albert,
kir. ítélő táblai bír.

Irodalom.

A magyarországi latinság szótára. A Magyar Tud. Akad. megbízásából és költségén szerkesztette Bartal Antal. 1901. Kiadja a Franklin-Társulat.

«Minthogy a magyar Deákságban sok idegen és más nemzeteknél nem ugyanazon értelemben vétetett Deák szók uralkodnak, könnyű általlátni, hogy a Magyaroknak Deákságát sem más nemzetek, sem a mi tulajdon maradékaink nem fogják megérteni, mihelyt a tudománybeli és törvényes dolgoknak folytatására a Deák nyelv helyébe más vétetetik fel.» Ezt olvassuk a Magyar Muzsa 1787. évfolyamában, megtudjuk ugyanon, hogy «száz körmőtzi arany érdempénz alatt ... a pesti tudományok Barátságaitól» pályázatot tűztek ki a magyarországi latinság szótárának elkészítésére. Nem tudjuk, hogy ennek a pályázatnak mi lett a sorsa: azt azonban megállapíthatjuk, hogy mindaz bekövetkezett, emire a pályázat hirdetői gondoltak. A XIX. század elejétől kezdve lassan, de visszatartóztathatlan elemi erővel szorította ki a régi Magyarország hivatalos és tudományos nyelvét, a latint, a honi nyelv. S csak egy-két nemzedék kellett, mely a magyar nyelven tanulja a tudományos és törvényes dolgok rendjét, hogy a «tulajdon maradékok» előtt zárva maradjon az apák egész világa. S az a szükség, amelyet a tudományok barátjai több mint száz évvel ezelőtt már éreztek, évtizedről-évtizedre mind sürgetőbb lett. Ennek a szükségnek eleget tenni jogi írók és szótárkészítők meg is kísérelték: Georch Illés Honnyi törvénye (1804., Szirmay szomagyarázatja (1806.) voltak az első próbálkozások. Azok azonban, akik megakadtak a középkori latin nyelv nehézségein, mégis csak a jó Páriz-Pápai Dictionarium-át forgatták legtöbbször. De hát a gyakori használat csakhamar meggyőzhetett mindenkit, hogy az öreg Páriz-Pápai nem olyan öreg, mint aminőnek látszik: csak az utolsó század szóhagyományait szedegette össze úgy a hogy.

A klasszikus latin nyelvtudás pedig éppen a minket leg

közelebből érdeklő, mert sajátosan magyar helyeknél hagyja cserben a kutatót. A mi *culinaris latinságunknak*, a jogi *stilus curialisnak* megvannak a jellemző sajátosságai, külön szóképző törvényei. A merészség és a vendégszeretet idegen szókkal szemben: ezek az általános jellemző vonásai, amint azt Bartal kimutatta, s ugyancsak ő jellemezte a sajátos szóképzést, amely a latinban a magyar nyelv átalakító hatását mutatja be. Hogy mily nehézségekkel találkozhatik a klasszikus latin nyelv ismerője itt, elég, ha meggondoljuk, hogy igen sokszor a klasszikus latin szó egészen más jelentésben használatos a középkori *stilusban*, mely a klasszikussal semmiféle vonatkozásba sem hozható; vagy hogy sokszor magyar szó latin köntösbe öltöztetve alig felismerhetően jelenik meg; és hogy végül előfordulnak új szók, melyeket a klasszikus nyelvtudó nem ismerhet.

A középkori latin pedig első sorban a «*populus Werböczyanus*» nyelve: a régi magyar jog tudásának elengedhetetlen feltétele. A diétakon politizáló, a sedrián ítélő és prókátorkodó nemzet nyelve. Ha csak körültekintünk régi hazai jogéletünkben, látjuk, hogy százados intézményei legtöbbször a középkori latin nyelv adta meg nevét. Az adót portánként fizették, hadba banderiumok szerint szálltak, comes vagy judlium ítélte a jurassorokkal, libertas járta mint pénz, allaturát adtak a leánynyal, a szerződést perennalis fassióba foglalták.

S amint szívesen fogadták a különféle települöket s vették a nyugati intézmények javát, hogy magukba olvaszták és saját képükre áthasonították: úgy nem idegenkedtek a külföldi szóktól sem, hogy azokat felhasználják. Klasszikus vagy középkori európai latin, olasz, galló-frank, germán, török, szláv, görög szók mind hozzájárultak a magyar alkotmány és jogélet műszavainak megalkotásához. A banus, spanus, tavernicus, pristaldus, stb. szavai élő tanuságot tesznek erről. Messze vezetne, hogy ez alkalommal reámutassunk közelebből is arra az érdekes folyamatra, melynek eredménye a magyarországi középkori latin nyelv és egyben talán legnagyobb részben jogi műnyelv kialakulása.

A most jellemzett szükségérzet nyomásának, mely több mint egy százada mindjobban nehezedik a magyar tudományos életre, engedett az Akadémia akkor, amidőn 1893-ban Bartal Antalt megbízta a középkori magyar latinság szótárának szerkesztésével. Az azóta rendszeresen folyó szorgos munkának eredménye az a hatalmas kötet, mely Du Cange-féle formában 35 ezeret meghaladó szógyűjteményt foglal magában. Nehéz és nagy feladatot kellett magvalósítani a szerkesztőnek és munkatársainak. Már magában véve a szókincs összegyűjtése is nagy feladat. A gyűjtésnek előre megállapított köre megmutatja a munka nagyságát: fel kellett kutatni az összes, a klasszikus nyelvtől eltérő latin szókat, melyeket magyarországi szerző Magyarországon vagy akár külföldön is megjelent munkájában használt vagy idegen író is, ha ezek a szók magyar viszonyokra vonatkoznak s összehöngészni mindazokat a szókat, amelyek okleveles táraink okmányaiban fordulnak elő. Ha csak egy pillantást vetünk a bevezetésben közölt források tömegére, tudjuk méltányolni ezt a munkát. Meg kellett határozni a szó jelentését klasszikus latin és magyar nyelven, sőt megmagyarázni, etymológiáját nyújtani: hisz nem egyszerű szótár dictionarium készítéséről, de glossarium alkotásáról volt szó. Sőt a mi különleges szükségleteinknek megfelelőleg még a közönségestől nálunk eltérő jelentéssel bíró klasszikus szók és a Du Cange-ban előfordulók is felvételtek.

Mindenesetre az első kérdés, amelyet minden érdeklődő felvet, hogy mennyiben másítja meg a glossarium a kitűzött feladatokat. Erre a kérdésre megfelelni ma még a megjelenés után ily rövid időre lehetetlen: egy 722 oldalas szótár alapos megítéléséhez idő kell. Csak folytonos forgatása és használata teremtheti meg azt a kritikai anyagot, melynek adataival a

hibákat kiküszöbölni, a javításokat megejteni, a hiányokat pótolni lehet. Mert ha egy közönséges szótárnak a jóságát is kiadásainak számával lehet mérni, mennyiben inkább áll ez egy glossariumra, ahol a történeti kutatások is folyton újabb adatokat hoznak felszínre. Kétségtelen és már most méltányolható nagy eredmény, hogy a középkori magyar latinságnak ily nagy szókincsét sikerült összegyűjteni s ezzel megteremteni azt az alapot, amelyen tovább lehet dolgozni. Anélkül, hogy bele akarnánk bocsátkozni a minket első sorban érdeklő jogi rész bírálatába, amelyet máskor és más helyen meg fogunk kísértetni, mégis teszünk említést egy pár benyomásról, melyet lapozás közben nyertünk. Ugy vettük észre, hogy a latin szók magyar fordításánál a nyelvújítás korcs műszavait sokszor használták fel; még akkor is, amidőn arra szükség éppen nem volt, mert ma már jobb terminusok állanak rendelkezésre. (Pl. *actio realis* = értéki kereset, *actio principaliter directa* = derék kéret, *scontro momendorum* = sürgetvény rovaracs, stb.) Szerettük volna látni a jogi terminológiának legalább ott, ahol a jogtörténeti kutatások már felderítették, százados változásait is, mert nem egyszer változott egy latin elnevezés alatt rejtőző intézmény az Árpádok korától Werbőczy-ig és a Hármaskönyv után. A Glossarium pedig nagyobb részt a XVIII. és XIX. századi 1848 előtti magyar jog íróiból merít a szók jelentésének meghatározásánál, pedig ezek legfeljebb csak a Hármaskönyv után kifejlődött jog eredményeit nyújtják.

Ismételjük, nem akarunk most a Glossarium bírálatával foglalkozni: csak fel akartuk hívni a magyar jogászközönség érdeklődését s jelezni a munka jelentőségét. Joggal várhatjuk el ezt az érdeklődést, mely a külföld részéről már tapasztalható. Örömmel regisztrálhatjuk ezt a tényt, mert mutatja azt az érdeklődést, amely a magyar kultúra idegennek is könnyen hozzáférhető termékei iránt a művelt világ tudományos közönségében megvan.

I. 7.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A tagosításról.

I.

Hire jár, hogy a földmívelésügyi miniszteriumban — az igazságügyminiszter hozzájárulásával — törvényjavaslat készül a tagosítás ügyének előmozdítása végett, az eljárás megkönnyítése, egyszerűsítése és olcsóbbá tétele által.

A sajtó örömmel üdvözölte az eszmét, amint a tagosítás általában oly kedvelt intézmény, amelytől a közvélemény szereti birtokviszonyaink rendezését és ennek révén a földmívelés, a közgazdaság nevezetes fellendülését várni.

«A tagosítás könnyíti a gazdálkodást, munkakimélést idéz elő, növeli a földbirtok productivitását.» Ez azután elég, hogy hévvel neki essünk mindannak, ami az intézmény minél tágabb körben való gyakorlati alkalmazását biztosítja. És elég a közvéleménynek, hogy hosannát zengjen ily irányu minden törekvésnek.

Pedig nem árt kicsit alaposan és minden oldalról szemügyre venni a tagosítás intézményét, nemcsak földmívelésügyi s általában közgazdasági, hanem más, főleg *jogi szempontból* is. Nem árt megállapítani a tagosítás jogi lényegét, kutatni szükségességének okait, vizsgálni következményeit. Talán hogy így kissé megcsappan az intézmény iránti lelkesedés, de az annak fejlesztését célzó intézkedések értékének biztosítására s emelésére.

Jogilag mi voltaképpen a tagosítás?

Semmi más, mint a *földbirtok kisajátítása úgy, hogy kár-talanítás fejében a volt tulajdonos ne készpénzt kapjon, hanem más földbirtokot*. A közönséges kisajátítás a tagosításhoz ugyanabban a viszonyban áll, mint az *adásvétel a cseréhez*.

A *kisajátítás* egyike a *tulajdonjog legérzékenyebb meg-támadásainak*, amely csak azzal indokolható, hogy a magán-érdeknek engednie kell, háttérbe kell szorulnia ott, ahol a közérdekkel jön összeütközésbe, ahol a kettő egymás mellett meg nem állhat: «*Salus reipublicæ suprema lex*».

A tulajdonosnak le kell mondania az ő ingatlanáról és ennek fejében pénzt kell elfogadnia. A törvény megtagadja tőle a vindicatiót és ennek helyébe conductiót ad neki. Az ingatlan helyett pénzt kap az a tulajdonos is, aki hajlamainál, egyéni és családi körülményeinél, létfeltételeinél fogva az ingatlanhoz van kötve. A kártalanításnál mindezek a speciális momentumok nem jönnek figyelembe. A kártalanító összeg megállapítására csak az átlagos körülmények az irányadók.

A volt tulajdonos tehát a kisajátításnál nemcsak a tulajdon *tárgyának* kényszerű megváltoztatása által, hanem sokszor még az által is szenved joghátrányt, hogy a vagyoni *érték* s a vagyontárgy jövedelmezősége tekintetében a korábbi-nál rosszabb helyzetbe jut.

A *tagosításnál* igaz, hogy a törvény a tulajdonossal szemben valamivel enyhébben bánt: a tulajdonos a tőle elvett ingatlan helyébe ugyancsak ingatlant kap. Az eljárás lényegében az, hogy a törvény a tagosítás alá eső ingatlanokat elveszi a tulajdonosoktól, megszünteti az azok közötti határok jelentőségét, az ingatlanokat egyesítve egyetlen jószágtestté alkotja, és ebből részesíti a volt külön és most quasi társ-tulajdonosokat, a volt egyéni tulajdonok minőségétől függő érték arányában, a könnyebb, czélszerűbb gazdálkodás követelményeinek megfelelően.

A *kisajátításnál* tehát a tulajdonos kénytelen tulajdona *genus*-ának megváltoztatását tűrni, a *tagosításnál* a tulajdon tárgyának csupán *species*-e változik meg.

Mind a mellett nem szabad kicsinyelnünk azt a támadást, amelyet a tagosítás a tulajdon ellen intéz, még akkor sem, ha ily előnyösebb világításban vesszük szemügyre.

Végre is annak, akit tagosításra kényszerítenek, *nem általában földbirtok*, hanem a föld felületének *meghatározott helyén lévő földbirtok* volt. Ha a törvény az ő tulajdonának védelmére vállalkozott, akkor megkívánhatja, hogy védje meg őt ne csupán tulajdonosi minőségében, ne csak abban, hogy *földbirtok* legyen, hanem abban, hogy *azt a földbirtokot* tartsa meg s nevezhesse sajátjának, hogy attól a földbirtoktól ne foszthassa meg őt senki se, amelyet már ősei birtak, amelyet nemcsak «gyümölcsöző dolognak» tekint, hanem amelyhez őt az elődei iránti kegyelet és a gyermek- és ifjúkori emlékezetek kötelei fűzik, vagy amelyet arcának verejtékével szerzett, termővé tett és javított.

Lehet, hogy ezért az ábrándozás vádját vonom magamra, de én már úgy vagyok, hogy szeretném, ha minden földbirtok a tulajdonosra nézve nemcsak *cseréértékkel*, hanem *előszereteti értékkel* is bírna. Ugy vagyok meggyőződve, hogy ez az előszeretet jobbakká, takarékosabbakká tenné az embereket és növelné a hazaszeretetet. Igenis, a hazaszeretetet; mert nem tudom elképzelni, hogy valami nagyon benső, nagyon szoros viszony kötné a hazájához, a haza földjéhez azt, aki azt a darabot, amit abból a földből bir, csak cserébere tárgyának nézi, ma tud rajta, hogy holnap olyat szeressen, amelyen holnapután fog tudni. Én azt tartom, hogy aki földbirtokát nagyon könnyen eladja vagy elcseréli, az hazát is könnyen cserél. Akinek nehezebb nem esik az ősi földtől elválni, ha annak árán másra tehet szert, amelyet valamivel könnyebben vagy valamivel nagyobb haszonnal mivelhet, az alkalomadtán azt az elvet is fogja gyakorlatilag alkalmazni: ubi bene, ibi patria.

De hát mégis elismerem, hogy a kisajátítás *hevesebben* támadja meg a tulajdont, mint a tagosítás. Csakhogy viszont számos okból a tagosítás által intézett támadás sokkal *reszedelemesebb* és következményeiben sokszorta *károsabb* lehet.

Ezeket az okokat ime a lehetőségig kimerítően fel fogom sorolni:

A *kisajátítás* eseteit a törvény megállapítja annak az elvi szabálynak szem előtt tartásával, hogy a kisajátításnak csak közérdekből van helye. Ezenfelül a kisajátításhoz esetről-esetre a közigazgatási hatóság engedélye szükséges és ezt a hatóság csak akkor adja meg, miután meggyőződött arról, hogy a kérelemnek törvényes az alapja.

A *tagosítás* vagy az *urbéri rendezés alkalmából* fogantatható, vagy ettől külön, illetve ennek megtörténte után vagy oly helyen, ahol urbéri rendezés elő sem fordulhat, az érdekelt *tulajdonosok elhatározása* alapján.

Az elsőnemű tagosításról nem szólok. Az ellen legcsekélyebb ellenvetésem sincs. Az urbéri rendezés megtörténteig a birtokállapot csak *ideiglenes*. Senkinek sem lehet ellenvetése az ellen, hogy a birtokállapot véglegesítése, rendezése, a czélszerű gazdálkodás elveinek megfelelően, tehát akként történjék, hogy mindenik részes az ő illetőségét minél kevesebb, de nagyobb birtokrészekben kapja ki.

Annak helyessége is kétségen felül áll, hogy *valamennyi* tulajdonos *egyelőrtve*, tagosítás alá bocsáthassa az ő földbirtokát.

De már ahhoz igen sok szó fér, hogy urbéri rendezés *nélkül* vagy ennek megtörténte *után* az általános tagosítást elhatározhassa a községbeli földbirtok tulajdonosainak *egy része* (pedig tulnyomóan ezzel az esettel találkozunk), vagy éppen hogy megtehesse ezt a kisebbség, a többség ellenkező akaratkijelentésével szemben (1871: LV. tcz. 18. §.)

Ne feledjük, hogy itt nincs *közösséggel* dolgunk. Akiknek tagosítás alá kell bocsátaniok földbirtokukat, azok egymás között semmi jogközösségben sem állanak. Mindegyik *kizárólagos* tulajdonosa az ő földjének, aki egyébként jogosítva van arról tetszése szerint rendelkezni és más mindenkit az a fölötti rendelkezésből kizárni.

Különben még közösség esetén is általános szabály szerint a közös tárgyról a maga egészében a részesek *csak együttesen* rendelkezhetnek.

De hogy három földtulajdonos közül, akik mindössze annyiban vannak némileg *érdekközösségben*, hogy ingatlanuk *egy* község határában fekszenek, hogy azok közül az egyik azt mondhassa a többi kettőnek: mi majd összezsapjuk földjeinket, közös tömeggé alkotjuk és azután megosztjuk rajta járulékaik értéke arányában; és hogy ennek a kijelentett akaratának a bíróság segítségével érvényt is szerezhesen, ez olyasmi, amit a végszükség előidézhet, de ami a jog leg-
elemibb tételeivel a legélesebb ellentétben áll és amit jogállamban rendes körülmények között megengedni nem szabad.

Dr. Imlíng Konrád.

Bírói határozatok kritikája.

Bíróságainkról veszem az alkalmat és bátorságot szólani. Fájdalom, az élet igazol olyan jelenségeket, melyekből azt kell következtetnünk, hogy jogszolgáltatási funkcióinkban keserűen sok gyenge oldal találtatik. Pedig amiben a bíróság operál, az a husból és vérből való élet; ott a helytelen judicium vérző, égető, kiáltó sebeket hagy hátra, melyek hogy nagy részben gyógyíthatatlanok maradjanak, eljárási törvényeink sokban hozzájárulnak.

Amiket előterjesztendek, nem szemenszedett kutatás eredményei. Vettem, amit legközelebb találtam: máról, tegnapról, tegnapelőtről. Mert úgy kell lenni, hogy csoportosan találhatók; és nem tudom, a bírói cognitio alá vett ügyek ezer-millió tömegében, mi több: azon elintézésék száma-e, melyekben, egészben vagy részben találhat a jogos kritika többé-kevésbé fontos aggályt, avagy amelyekben anyagi és alaki jogunk kristályos tisztaságban van keresztyülve.

Ugy kellene lenni, hogy a döntések egymásutánjában

egyszer se lehessen egy tollvonásnyi kifogásolni valót sem találni. . . . Ime néhány.

Eredeti érvénytelenség.

Bacsa Erzsébet és Bacsa Eszter kisölvedi lakosok, testvérek, örökölnék atyjuk után egyenlő arányban egy kis paraszti birtokot, mely ugyanazon telekjegyzőkönyvben marad felvéve, illetve a tulajdonjog bejegyezve, melyben még az örökhagyó nevén állott. Erzsébet körülbelül 1890-ben, az addig tisztán álló C. lapra felvesz az ipolysági takarékpénztártól 1000 frt jelzálogilag biztosítandó kölcsönt. Az ipolysági törvényszék telekkönyvi hatósága tévedésből a beérkező zálogjogbekeblezési kérvényt nem a kölcsöntkérő Erzsébet, hanem a kölcsönben ártatlan Eszter terhére intézi el, *ennek* jutalékára vezetvén a zálogjogi bekeblezést. 1895-ben a vámosmikolai járásbíróság felruházta telekkönyvi hatósággal, az illető kisölvedi telekjegyzőkönyvek vezetése ide átdatlik.

Erzsébet néhány esztendő múlva rájön, hogy az ő 1000 forintos tartozása őt nem terheli (egybebe nincs az ingatlan-nál), re bene gesta, kiveszi a hiteles telekkönyvi másolatot és a még tisztán álló C. lapra újból felvesz a nagymaros—visegrádi takarékpénztártól 800 frtot «első helyre», az újpesti népbanktól 200 frtot «második helyre», amely zálogjogok ezuttal szabályszerűen bekebelezetnek.

Eszter, ugyancsak néhány év után, telekkönyvét nézgetve, rájön, hogy ő már körülbelül 8—10 esztendő óta tartozik az ipolysági takarékpénztárnak 1000 frt és járulékai-val. Legalább a C. lap azt mutatja. Ügyvédhez fordul, aki konstatálja az eredeti érvénytelenség esetét és felszólítja a hitelintézetet megfelelő orvoslásra, különben Az intézet persze beismer és egyszerűen megkeresi a telekkönyvi hatóságot az ő nyilvánkönyvi jogainak rendezésére.

A bíróság, felek meghallgatása nélkül, végzést hoz 3648/1898. szám alatt, mely szerint: a tévedésből Eszter terhére vezetett zálogjog töröltetik, ellenben rávezettetik a tényleges adós, Erzsébetnek C. lapjára, még pedig a már benlévő nagymaros—visegrádi, illetve az újpesti intézeteket *megelőző rangsorral*. Erről értesíteni rendeli: Esztert és az ipolysági takarékot; mást nem.

Itt is, világos: egyik hiba szüli a másikat. Pedig a hibák elkövetői nem is ugyanazonos személyek, még csak nem is ugyanazonos hatóságok. Mindenesetre beláthatatlan bonyodalmak. Talán némiképpen hasonlatos az eset Fejezetek I. köt. 331. old. FF. alatt említetthez. Az ipolysági takaréknak C. 1. alatti rangsora 1890-ben nem lett volna eredetileg érvénytelen, ma, a későbbi jóhiszemű jogszerzők, tényleg későbbi, de telekkönyvileg korábbi jelzálogos hitelezőkkel szemben már érvénytelen. Ha a telekkönyvi hatóság őt az előbb bejegyzett hitelezőkkel szemben szabályszerűleg perre utasítja: semmi esetre sem érhet czélt. Azonban most a helyzet megfordult. Valamikor, évek multán (mert a vidéki pénzügyintézeteknek nem nagyon sürgős jelzálogilag biztosított követeléseik behajtása; azért mégis van osztalék bőven) a nagymaros—visegrádi takarékpénztár és az újpesti bank mégis csak szintén rá fog jönni, hogy az ő C. 1., illetve C. 2. alatt kiadott követelésük váratlanul C. 2., illetve C. 3. alatt találhatik. Hogy mit fognak csinálni? Mélyebben nem czélom beleereszkedni a kérdés fejtegetésébe, azonban természetesen, az ipolysági takarékpénztár mint secundus ellen kell az érvénytelen rangsor törlése iránt fellépniök. Actoratust Erzsébettől nem szerezhetnek. Azonban a büntető ut ez ellen nyitva áll, elévülésig. Ha sikerülne a sérelmes végzést részükre utólag kikézbessitetniök: felfolyamodási úgynon is czélt érhetnek. Időközben a C. 1-re (ipolysági takaréknak ellen) esetleg *jóhiszeműleg* jogot szerzőkkel szemben a Fejezetek I. 8. §-ának a), b) pontjaiban tárgyaltak emelhetnek gátat.

Dr. Kolozs Gyula.

Az ugynevezett telegraf-szolgalom.

Az 1888. évi XXXI. tcz. 7. §-a szerint a ház és föld tulajdonosai kártérítés nélkül tartoznak tűrni, hogy a közhasználatu telegraf- és telefonberendezések huzalai a ház vagy a föld felett a levegőben elvezetessenek, a 8. §. szerint pedig kártérítés ellenében azt, hogy az épületekre vagy azok tetőzetére felerősítsessenek, vagy a földbe mint kabelek lerakassanak. E mellett azonban az ingatlanok tetszés szerint való használata biztosítva van a törvényben a tulajdonosok részére, mert bárminő építkezést, átalakítást, javítást bejelentés után a huzalok áthelyezésére szabott határidő lejártával teljesíthetnek.

E szakaszokat a törvényjavaslat szövegébe az igazságügyi bizottság iktatta be és pedig abból az okból, hogy «ami a telegrafberendezéseknél mindig fenforog, a *szolgalmi* viszonyt, mely az állam, illetőleg engedélyese és a ház- vagy telektulajdonosok között létrejön, némileg szabályozza». A törvényjavaslat előadója: *Matuska Péter* e viszonyt ugyancsak szolgalmnak minősítette. Azt kell hinnünk, hogy a kereskedelmi ministerium hivatalos felfogása ma is az; legalább *Hennyey Vilmos* a Közgazdasági Lexikon III. köt. 478. lapján «Távíró és távbeszélő» című cikkében ugyancsak szolgalmnak nevezi. A magyar általános polgári törvénykönyv tervezetét előkészítő állandó bizottság III-ik teljesülésén tartott felszólalásában *dr. Schwarz Gusztáv* e jogviszonyt, mint *qualifikált személyes szolgalmat* kívánta szabályoztatni. (Jegyzőkönyvek 3. füzet 59—60. l.)

Mint hogy a Tervezetben nem találtam nyomát e jogviszony rendezésének, legyen szabad annak természetéről való véleményemet röviden előadnom.

Az 1888: XXXI. tcz. 7. és 8. §-ai nem alapítanak *telki* szolgalmat: mert e jogviszonyban nincs uralgó telek; *személyes* szolgalmat sem: mert e jog a telegraf- vagy telefon-berendezés tulajdonjogával együtt átruházható. *Dr. Schwarz Gusztáv* épp ezért kívánta kvalifikált személyes szolgalmat szabályoztatni. E jog igénybevétele és gyakorlása azonban semmit nem von el a telek tulajdonosától az ingatlan használatából. Csupán arra kötelezi, hogy az ő tulajdonjogának körébe eső oly idegen rendelkezést tűrjön, mely által a tulajdonos gazdasági érdekei nem érintetnek. E jog továbbá nem egyes vagy korlátozott számú ingatlanokra vonatkozik, hanem az állam területén levő összes ingatlanok tulajdonjoga korlátozott egyszer s mindenkorra az említett 7. és 8. §-okban úgy, hogy valamely telek tulajdonjogának korlátozása nem akkor kezdődik, midőn a telegraf-telefon berendezés tulajdonosa jogositványát igénybe vette, hanem az által már a törvény értelmében mindig létező korlátozás *érvényesítettélt*. E jog mindig éber s érvényesítéséhez a telektulajdonossal szemben alakosság nem szükséges. Ellenben a törvény 5. §-a szerint az a föltétele, hogy a telegraf-telefon huzalvezetésének tervét a kereskedelmi ministerium, mint amelynek ügykörébe tartozik a telegraf-közigazgatás, előzetesen jóváhagyja.

Mert ez a jogositvány a telegraf-közigazgatás érdekében létesített. Célja nem *magánérdek* szolgálata, hanem a *közérdek* kielégítése: azé a közérdeké nevezetesen, amely a telegrafközigazgatáshoz fűződik. Vele az állam közérdekből nyult be a magánérdekek sphærájába, midőn a tulajdonjoghoz fűződő magánérdeket a közérdeknek alárendelte.

A tulajdonjognak az 1888: XXXI. tcz. 7. és 8. §-aiban foglalt korlátozása tehát nem alapít magánjogi viszonyt, hanem minden vonatkozásában *közjogi* természetű. Hozzá hasonló jellegű a házszámnak, az utcanevnek, a lámpásnak a ház falára vagy falába erősítésére való jog, valamint az építésrendőri szabályzatok rendelkezései.

Helyesen történt ennél fogva, hogy a magánjogtulajdon e szociális korlátozását a Tervezet nem érinti.

Dr. Nagy Lajos.

Különfélék.

— A polgári perrendtartás javaslatát lapunk zártával kaptuk meg. Legközelebb szólunk róla.

— **Érdekes doctori promotio** volt a napokban az egyetemen. Csenkey Géza, a veszprémi törvényszék elnöke, ki 1862-ben tette le a szigorlatokat, doctorrá promoveáltatta magát. Vécsey Tamás rector és Concha Győző jogkari dékán melegen üdvözltek az ujonnan kreált doctort, ki meghatottan mondott köszönetet az egyetem functionáriusainak figyelméért.

— **Tudomány és egyetem.** Dr. Esterházy Sándor jogakadémiai tanártól. (1901. Szerző azt a szoros benső összefüggést vizsgálja, mely a tudomány és az egyetem között fenáll, melyre azonban az újabb írók kevés súlyt helyeznek, inkább foglalkozván az egyetemek külső történetével. Röviden körülbelül így állapítja meg a szerző a kapcsolatot: az egyetem egy a tudományok miveltetésére és közlésére alkotott intézmény, mely a tudományos pályára lépőknek az egyetemes miveltetés háttérével a tudomány igazságait és vívmányait hirdetve, az életet jobbra, szebbé és tökéletesebbé tenni van hivatva. Nagy gyakorlati jelentősége van azon fejtegetéseknek, hol az egyetemi módszer elveiről van szó. E pontnál főleg a német egyetemeken meghonosított praktikumokat, melyeknek behozatala előreláthatólag a reformok egész sorozatát fogja létesíteni s amely módosulások által visszatér az egyetem ősi típusához.

Az *«Annuaire de Législation Étrangère»* új könyve, mely a Franciaországon kívüli államoknak az 1899. évben alkotott törvényeit ismerteti, megjelent. A Magyarországra vonatkozó részhez, mint az előző években is, dr. Nagy Dezső, a budapesti ügyvédi kamara titkára irt bevezetést, melyben főleg a curiai bíráskodásról szóló törvényt s e mellett a pénzügyi törvényeket ismerteti. Felemlíti, hogy ezen 1899-dik évben vesztí hatályát a régi magyar bünvádi eljárási jog s hogy serényen folyik a polgári törvénykönyv s a polgári peres eljárás előkészítése; ezeken kívül a büntető törvény s a kereskedelmi törvény revíziója van tervbe véve. Végül megemlékezik az ezen évben Budapesten tartott kongresszusokról. Ezután *Daroste*-nek, a magyarság régi barátjának cikke következik, melyben az 1899: XV. tcz. nyer méltatást, s melyet dr. Baumgarten Nándor fordításában az 1899: XLIII. tcz. követ.

A magyar magánjog vázlata a bánya-, csőd-, kereskedelmi és váltójog alapelveivel czímen jelent meg dr. Szladits Károly kir. albirónak a községi közigazgatási tanfolyamok hallgatói részére írott tankönyve. A munka 204 oldalon felöleli a tágabb értelemben vett egész magyar magánjogot s bár a dolog természeténél fogva az összes részletekbe nem bocsátkozhatik; a magyar magánjog egész világáról és annak összes intézményeiről tiszta és minden pontjában megbízható képet tár az olvasó elé. A közigazgatási tanfolyam hallgatói, kik mint jegyzők nemcsak a közigazgatás szervei, hanem az élet számos körülményében a község polgárainak jogi tanácsadói lesznek, nemcsak száraz tudományt, hanem a jog igazi szellemét merithetik e könyvből, amelyet a gyakorlati jogász is élvezettel és haszonnal olvashat.

— A Magyar Jogászegyletben Fayer Lászlónak Baumgarten Izidor koronaügyészi helyettes hosszabb előadásban felelt.

— **Magyar törvénytár (Corpus Juris Hungarici).** Most jelent meg e vállalatban az 1901. évi törvényeket tartalmazó kötet. Most már teljesen megjelentek a törvények Szent Istvántól egész a mai napig, valamint külön a Werbőczy-féle *«Hármaskönyv»* és az *«Erdélyi törvények»* 1540—1848. Törvényeinknek összesége — ezt nem lehet elégszer ismételni — a legnagyobb kincse a magyar nemzetnek. Támasza volt és lesz minden viszontagságok közt s azért

az által, hogy törvényeink összesége ismét hozzáférhetővé vált, nemcsak maradandó emléket adott jogi irodalmunk eme terméke a magyar nemzetnek, de fegyvert is a kezébe.

— **Az irni-olvasni tudásnak** a kriminálitással való összefüggésére felette jellemző adatokat találunk a kormány-nak az ország közállapotairól szóló jelentésében. Kitűnik innét, hogy az 1900. évben a letartóztatási intézetekből kiszabadult egyének 52.7%-a tud irni-olvasni, 1.3% csak olvasni tud, 46%-a pedig analfabeta. Egyes büntetendő cselekmények ezektől eltérő arányszámokat mutatnak. Így a rágalmozás és becsületsértésért, továbbá a gyújtogatás, tűzvész- és vízáradás-okozás miatt, valamint a lopás és jogtalan elsajátítás miatt szabadságbüntetést szenvedetteknek több mint fele analfabeta volt, sőt — sajátságos — az uzsora miatt elítélt 79 egyén közül 52, tehát 65.8% nem tudott irni-olvasni. Magasabb iskolai képzettsége az összes szabadultak 0.8%-ának volt és pedig — természetesen — legtöbbször a párviadal miatt elítéltek között, hol 82.1% birt magasabb iskolai képzettséggel. A többi bűncselekmények elkövetői közt a politikai delictumoknál, a sikkasztás, zártörés és hűtlen kezelésnél, a csalásnál, a csalárd és vétkecs bukásnál, az okirathamisításnál, valamint a hivatali bűncselekményeknél szerepelnek a magasabb iskolai képzettségűek nagyobb arányban. A bűncselekményeknek egy-egy csoportját tekintve kiderül, hogy a személy elleni delictumok elkövetői közül 45.65%, a vagyon elleni delictumok elkövetői közül pedig 47.85% az analfabeta, míglen az egyéb természetű bűncselekményeknél 36.16% nem tud irni-olvasni. Azok közül, kik kihágás miatt szenvedtek szabadságbüntetést, 38.21% volt analfabeta. A javító-intézetekbe 1900. év folyamán fölvevett 507 növendék közül 79 nem járt annak előtte iskolába.

— **Ipari közigazgatás.** Ezen a czímen a *közigazgatási könyvtár* III. évfolyam 7—8. száma dr. Rudan Amadé miniszteri titkár összeállításában az ipartörvény s az arra vonatkozó miniszteri rendeletek, utasítások, bírói és közigazgatási elvi határozatok rendszeres gyűjteményét adja, a gyakorlati alkalmazás szempontjából részletes magyarázattal ellátva. Ily mű megírását felette indokoltá tette az a körülmény, hogy a ma érvényes rendelkezések tömegében az egyes konkrét esetek mikénti elintézése felette nehézkesen ment és igen gyakran kétséges is volt.

— **Az ítéletek szerkesztése.** I. A bizonyítékok mérlegelésének fejtegetésénél mindenesetre helyén való lett volna, hogy a felelbezési bíróság körülményesebben adja elő az azokkal szemben elfoglalt álláspontját, de mivel a bíróság a kötelező bizonyítási szabály kivételével, amely eset jelenleg fen nem forog, a bizonyítékokat a sommás eljárási törvény 64. §-a értelmében szabadon mérlegelheti s mérlegelésének eredménye felülvizsgálat tárgyává nem tehető, amennyiben a felelbezési bíróság mégis kifejezést adott annak, hogy a bizonyítékokat mérlegelte, annak alapján alkotta meg a meggyőződését és állapította meg a tényállást, az, hogy ezt több vagy kevesebb részletességgel tette és többé vagy kevésbé meggyőződen adott kifejezést a bizonyítékok mikénti mérlegelése tekintetében elfogadott álláspontjának, végeredményében még sem képezheti, eljárási szabály megsértését, mivel az ítéleteknek többé vagy kevésbé tökéletes alakban való szerkesztése az egyéni tulajdonságtól függ.

Ami H. G. tanu kihallgatásának, úgy a peres felek eskü alatti kihallgatásának mellőzése iránti panaszt illeti, igaz ugyan, hogy az ez iránti határozat a felelbezési bíróság ítéletébe fel nem vétetett, de a felelbezési bíróság a tárgyalási jegyzőkönyvbe bevezetett külön végzéssel e tekintetben mégis határozott.

Habár a tárgyalás folyamán az eljárás kérdésében hozott döntéseknek magába az ítéletbe való bevétele mindenesetre helyesebb lett volna, mivel a jelzett körülmény a bizonyítás mérlegelésére vonatkozik, mely az ítéletben tárgyalandó, mégis az által, hogy az ez iránti határozat az ítélet szövegébe be nem vétetett, jogorvoslat tekintetében felperes jogsérelmet nem szenvedett, mert a sommás eljárási törvény 184. §-ának meghatározása szerint az ily közbenszóló határozatra is a felülvizsgálat kiterjed és a felelbezési bíróságnak ez iránti határozata is a felülvizsgálat tárgyává tehető.

(Magy. kir. Curia felülvizsgáló tanácsa 1901. december 20. I. G. 499. sz. a.)

II. Az ítélet hozatalánál mindenestre megfelelőbb mód, ha a mérlegelt tanuvallomások az indító okokban magokban adatnak elő, mintha e tekintetben is a vallomási jegyzőkönyv tartalmára történik hivatkozás. (Magy. kir. Curia felülvizsgáló tanácsa 1901. december 11. I. G. 441. sz. a.)

— **Ha a zárgondnok tisztének ellátásában gátolatik, karhatalom kieszközlése a bíróság feladata.** (A m. kir. minisztertanácsnak 1901. november 27-én hozott határozata.) A m. kir. miniszterium M. Mihálynak M. Gligor elleni zárlati ügyéből az a—i kir. járásbíróság és az a—i járás főszolgabírája között felmerült hatásköri összeütközés esetét az 1869. IV. tcz. 25. §-a alapján vizsgálat alá vevén, a következőképp határozott:

Ebben az ügyben az eljárás a bíróság hatáskörébe tartozik.

Indokok: Az aradi kir. törvényszék M. Mihály k—i lakos javára M. Gligor k—i lakos ellen a k—i 241. sz. tjkvben A. I. 275. hr. és 377. öi. sz. háznak s belteleknek birtokára az 1881: LX. tcz. 237. §-ának b) pontja alapján a zárlatot elrendelte s annak a foganatosítására s a zárgondnok bevezetésére az a—i kir. járásbíróságot megkereste. A kir. járásbíróság kiküldöttje 1901. március 23-án a zárlatot foganatosította, U. Juon zárgondnokot bevezette és arra utasította, hogy a zár alá vett beltelkes házat hasznosítsa, a zárlatot szenvedőt pedig figyelmeztette, hogy a zárgondnoknak megháborítása tilos. A kiküldött eljárását a bíróság tudomásul vette. A zárt kéro 1901. április 5-én előadván, hogy a zárlatot szenvedő a zárgondnokot tisztben akadályozza s az ingatlanba be nem engedi, az a—i járás főszolgabírájától karhatalom kirendelését kérte, hogy a zárlatot szenvedő az ingatlanból eltávozzék és azt a zárgondnok rendelkezésére bocsássa; a főszolgabíró azonban arról értesítette a folyamodót, hogy kérelmével a járásbírósághoz forduljon. Az a—i kir. járásbíróság a folyamodót kérelmével elutasította, mert a karhatalom kirendelésének a végrehajtási eljárásban csak az 1881: LX. tcz. 32. §-ának eseteiben van helye, mert a zárgondnokot a kezelésére bízott dolog birlalatában az illetékes hatóság épp úgy megvédeni köteles, mint a tulajdonost, és mert a zárgondnoknak nemcsak visszahelyezéséről, hanem a további kizavarás meggátolásáról is van szó, ezen praeventiv intézkedések megtételére pedig a közigazgatási hatóság köteles.

E szerint az a—i kir. járásbíróság és az a—i járás főszolgabírája között hatásköri összeütközés esete merült fel, melynek elintézéséül az eljárást a bíróság hatáskörébe kellett utalni, mert a zárgondnok a bíróság megbízottja lévén, amennyiben tisztének ellátásában gátolva van, a bírósághoz kell orvoslásért fordulnia és pedig annál inkább, mert a zárlat végrehajtásához nem csupán a zárgondnok bevezetése, hanem a bíróság felügyelete alatti zárgondnoki kezelés és ennek lehetővé tétele is tartozik. Ehhez képest a netalán szükséges karhatalom kieszközlése a bíróság feladatát képezi. (138,502/1901. B. M. sz.)

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Ügyvédi munkadíj.** Bécsben legutóbb két bécsi ügyvédnek a bíróság 800,000 korona ügyvédi munkadíjat és költséget állapított meg. Ez az óriási munkadíj, amelynél nagyobb talán sohasem állapítottak meg, a báró Hirschféle örökségi ügyben merült fel, melynek befejezése több éven át húzódott, és amelyben igen sok, rendkívül bonyolult és nehéz jogi kérdés fordult elő.

— **A bírósági végrehajtók felelőssége Németországban.** Valaki bírói határozat folytán zálogjogot nyert adósának a városi pénztártól járó követelésére és ennek foganatosításával, illetve a foglalást tudató rendelvénny kézbesítésével megbízta a bírósági végrehajtót. A végrehajtó a nyert megbízást nem teljesítvén még ugyanazon a napon, melyen ez iránt felszólítottatott, a nem értesített városi pénztár a követelést az adósnak kifizette. A német birodalmi törvényszék a hitelező által indított per folytán a bírósági végrehajtót kártérítésre kötelezte, tekintet nélkül arra, hogy találhatott-e a hitelező adósának más vagyonában fedezetet.

— **Az «Internationale Vereinigung für vergleichende Rechtswissenschaft und Volkswirtschaftslehre» legutóbbi**

ülésén *Mayet* értekezett a rokonsági viszonyban álló egyének házasságáról, különösen statisztikai szempontból. Ugyanezen együletben február havában előadást fog tartani *Liszt*, a büntetőjog reformkérdéseiről. Ezen előadásra annak idején vissza fogunk térni.

A berlini Kammergericht előtt az a kérdés fordult elő, vajon a gyám a miatt, mert gyámoltja akadályozva lenne vallásának ünnepeit megtartani, megtagadhatja-e beleegyezését attól, hogy a zsidóvallású kiskorú egy üzletben alkalmazást vállaljon. A bíróság oly értelemben határozott, hogy ez tisztán a gyámoltnak lelkiismeretére tartozik és ha ő maga lelkiismeretében meg van nyugodva, ily alkalmazás elfogadásával a gyám nincs jogosítva őt ebben akadályozni. A törvény már a 14 éves gyermeknek megadja a jogot, hogy maga választhassa vallását, annál inkább megillet egy 19 esztendő leányt az a jog, hogy elhatározhassa, vajon vallása körén belül a szabadabb vagy a szigorubb felfogást vallja-e magáénak.

A törvénytelen születések száma Franciaországban állandóan nagy emelkedést mutat. Különösen Párisban száz törvényes születéssel szemben 41 törvénytelen áll: 1878 óta, amikor ez a szám csak 35 volt, az emelkedés évről-évre megállapítható. Reámutatnak erre az irodalomban, és követelik a törvényes és természetes gyermek megkülönböztetésének eltörlését. A törvénytelen születések számának szakadatlan és fel nem tartóztatható emelkedésével mind inkább az egyensúly felé haladunk és ha nem gondoskodunk már most arról, hogy megadjuk ezeknek a méltatlanul megbélyegzetteknek azt a helyzetet, mely őket az egyenlőség elvénel fogva megilleti, eljön az az idő, amikor majd ők maguk csinálják meg a törvényt, mely nem lesz más, mint a szabad szerelem, a család intézményének lerontása. Ezért látnak azok, kik a francia társadalmi állapotokkal foglalkoznak, veszedelmet a mostani megkülönböztetés fentartásában.

— **Angolországban** a halálbüntetések végrehajtására csak oly egyén nevezhető ki, kinek speciális diplomája van, melyet szigorú vizsga kiállása után adnak ki. A pályázók részére külön tanfolyam áll fen. A növendékek erkölcsiségéről a felvétel előtt alapos tájékozódást szereznek.

— **Az ipartörvény revisiójának tervezete Svédországban.** A svéd kormány hivatalos lapjában egy a munkaszerződést szabályozó törvénynek tervezete jelent meg e napokban. A törvény alá tartozik minden munkás, a nyilvános szolgálatban állók, a cselédek, tanoncok és hajósok kivételével. A munkaszerződés feletti egyezkedés — a munkásvédelmi törvények figyelembevétele mellett — teljesen szabad, 3 évnél hosszabb időre azonban nem köthető. A felmondási idő mindkét fél részére egyforma és ez külön megállapodások hiányában 14 nap. Rendbirságok, melyek a napibér felét nem haladhatják túl, mindenkor a munkások javára fordítandók. A truck-rendszer el van tiltva. A munkarendre vonatkozó határozmányok szorosan a német iparrendszet szabályaihoz alkalmazkodnak. Beható határozmányokat foglal magában a tervezet azon munkaviszonyokat illetőleg, amelyekben a munkás a munkaadótól szállást és élelmezést kap. A bérfizetésre 14 napi határidő állapíttatik meg. A javaslatnak a strikera vonatkozó több határozmányja a munkaadók érdekeit védi.

A Magyar Jogászegylet február 1-en (szombaton) délután hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (V., Szemere-utca 10. sz. a.) teljes-ülést tart, melynek tárgya a feltételes elítélésről szóló vita folytatása. Szólásra fel vannak írva: dr. Gruber Lajos, dr. Vámbéry Rusztem. — Vendégeket szívesen lát az egyület.

A Magyar Jogászegylet azon tagjai, kik a 198. füzetet nem kapták meg, reklamálhatják Pfeiffer Ferdinándnál (Kossuth Lajos-utca).

Lapunk jelen száma fél ívvel nagyobb terjedelmű a rendesnél.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: fél év 12 kor. negyedévre 6 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A polgári perrendtartásról szóló törvényjavaslat. *Dr. Fodor Ármán* kir. táblai bírótól. — Az elméleti jog- és államtudományi államvizsgáról. *Dr. König Vilmos* budapesti ügyvédtől. — **Törvénykezési Szemle:** A főudvarnagyi hivatal bírói hatósága. — A deési ítélet és a választást-védő beismerése. *Dr. Bleuer Samu* budapesti ügyvédtől. — Bírói határozatok kritikája. *Dr. Kolozs Gyulától.* — Különlélek.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kérdőpontok az egységes igazságügyi gyakorlati vizsga szabályozásának módosítási tárgyában. — Kivonat a „Budapesti Közlöny”-ből.

A polgári perrendtartásról szóló törvényjavaslat.

I.

Az igazságügyminiszter a képviselőház elé terjesztette a polgári perrendtartásról szóló törvényjavaslatot. Igazságügyünk kiépítésének műve a polgári perrendtartás megalkotásával nagy lépéssel közelebb jut befejezéséhez. A büntető igazságszolgáltatás terén az anyagi jog már két évtized előtt az 1878: V. tcz.-kel és az eljárás ujjában az 1896: XXXIII. tcz.-kel teljes szabályozást nyert. Most tehát a magánjogi igazságszolgáltatás került sorra, még pedig első sorban az eljárás, amelynek ujjaalkotását a most beterjesztett javaslat be fogja fejezni, és végül marad igazságügyi épületünk zárköve: a polgári törvénykönyv, amelynek előkészítése szintén serényen halad előre, de előreláthatólag még néhány évet igénybe fog venni.

Kétségtelen, hogy ma a polgári perrendtartás reformja az, amelynek szüksége leginkább érezhető, és amelynek megalkotása továbbra el nem odázható.

És nagy szerencse, hogy igazságügyi kormányunk élén éppen ebben az időszakban oly férfi áll, aki mindig első sorban küzdött a peres eljárás reformjának harcászai között, aki akkor, amikor a szóbeliség jogászaink nagy részénél csak divatos szólam volt, azt komoly tanulmány tárgyává tette, aki mint tanár egy nemzedéket nevelt föl ez eszme szeretetében, mint kodifikátor pedig három évtized óta szakadatlanul dolgozik a szóbeliségen alapuló perrendtartás kidolgozásán. Ennek a szerencsés körülménynek köszönhetjük majd azt, hogy polgári perrendtartásunk, amely kizárólag az ő, éveken át tartó személyes munkájának terméke, egyike lesz a legtekélyesebb igazságügyi alkotásoknak.

És egyuttal nemzeti alkotás is, amely a magyar jogban mindig nyilvánult szabadabb felfogásnak és méltányosságnak az eljárás egész során érvényt szerez, és minden más tekintetben is a legnagyobb figyelemmel van hazai viszonyainkra. Mikor a francia per rendszere győzedelmesen vonult be Európa majdnem minden államának jogrendszerébe, mind egyik nemzet azt saját felfogásához képest alakította át. A németek elvi alapokból indultak ki és az elméleti következetességre fektették a főszó; innen eredt a *német bírói perrendben* a szóbeliségnek több tekintetben formalistikus, a gyakorlati igényeken tulmenő keresztülvitele, valamint a tárgyalási elvnek sok tekintetben tulhajtott érvényesítése. Mindez a német pert hosszadalmassá és drágává teszi, és nem egyszer meghiusítja a per legfőbb céljának, az anyagi igazságnak megvalósítását. Az 1895. évi *osztrák perrend* igyekezett e bajokon segíteni, de másrészt abba a hibába esett, hogy burokratikus félelemmel korlátozza a felek szabad

mozgását a perben. Hogy csak néhány példát hozzak fel, korlátozza a novumokat a felebbezési eljárásban, ugyancsak a felebbezési eljárásban a fél előadása helyébe a bírói előadást teszi, a felülvizsgálati eljárásban pedig mind a felek szóbeli előadását, mind a nyilvánosságot rendszerint egyáltalában kizárja. És hogy az anyagi igazságot különösen a szegényebb néposztályt érdeklő csekély perekben mennyire juttatja érvényre az osztrák perrend, kitűnik abból, hogy a száz koronát meg nem haladó érték iránti perekben — amelyek a polgári pereknek igen nagy részét teszik ki — az elsőbíróság ítélete ellen csak szűkkörű, semmiségi okokra alapítható felülvizsgálatot ad, amint azt nálunk az 1877: XXII. tcz. tette, holott e törvénynek semmiségi panaszát nálunk már az 1893: XVIII. tcz. felülvizsgálatná szélesítette ki, a javaslat pedig e helyett is felebbezést ad mind a tény-, mind a jogkérdésben. A *magyar javaslat* minde perrendekkel szemben a szabadabb magyar felfogást hozza érvényre, mikor egyrészt kerülve a német perrend elvi tulhajtásait, a gyakorlat követelményeit tartja mindig szem előtt, pl. a szóbeliség korlátozásánál a felebbezési eljárásban, az önkényes halasztások megszüntetésében stb., másrészt eltérően az osztrák perrendtartástól, szabadabb mozgást enged a feleknek, nem követel például az alperestől, — mint azt az osztrák perrend teszi, — válasziratot pervesztés terhe mellett, nem korlátozza a felebbezési eljárásban a novumokat, felszólalási jogot ad a feleknek a felülvizsgálati tárgyaláson is, stb.

A javaslat főcélja mindenben az *anyagi igazság* érvényesülése, olyképp, hogy a peres eljárás e mellett a lehető *leggyorsabb* és *legolcsóbb* legyen. Ezeknek a céloknak alárendel a javaslat minden egyéb szempontot. Messze vezetne, ha e helyen ki akarnám fejteni a javaslat minden egyes rendelkezését, amelylyel e cél el akarja érni, és azért csak arra szorítkozom, hogy a javaslat rendszerét és általánosabb érdekű rendelkezéseit röviden megvilágítsam.

II.

A jogszolgáltatás szerveit, a *bíróságokat* és az *ügyvédséget* a javaslat jelenlegi állapotukban veszi az alkotandó eljárás alapjául, abból indulván ki, hogy a szóbeli eljárás a bíróság és az ügyvédség jelenlegi szervezetével is aggály nélkül megvalósítható. Az indoklás (8. lap) e mellett kilátásba helyezi, hogy a perrendtartást életbeléptető törvényben a bírósági szervezetre vonatkozólag egyes rendelkezések fognak felvétetni, és annak a reménynek ad kifejezést, hogy az ügyvédi rendtartásnak különben is szükséges reformmunkálatai mielőbb befejezést fognak nyerni.

A javaslat e konservatív álláspontjának folyamánya az, hogy a javaslat — ellentétben az 1893. évi tervszellettel és az 1901. évben tartott szaktanácskozmány többségének véleményével — fentartja a kereskedelmi bíróság, illetőleg a *kereskedelmi ülnökök* intézményét. A javaslat az ez ellen az intézmény ellen felhozott érveket nem tartja elég nyomatékossáknak arra, hogy a kereskedelmi ülnököknek peres eljárásunk rendszerében megszokott közreműködését — amely a gyakorlatban számbavehető panaszra okot nem szolgáltatott — el-ejtsük, ami azzal is együtt járna, hogy a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék fenmaradása is elvesztené joga

sultságát; ennek a kiváló bíróságnak a megszüntetése pedig olyan kísérlet lenne, amelylyel járó veszélyeket és hátrányokat elég gyakorlati ok nélkül felidézni nem mutatkozik indokoltnak.

Konservatív a javaslat álláspontja a *birói hatáskör* szabályozásában is. A javaslat e részben főképp abban tér el a mai jogtól, hogy az ezer korona értékhatáron belül az ingatlan birtok, örökösödési és váltópereket is a járásbírók hatáskörébe utalja. Különösen a váltópereknek a járásbíróági hatáskörbe való utalása ellen merültek fel ügyvédi körökből észrevételek; a javaslat indokolása (81. és 82. lap) ezért bővebben foglalkozik e kérdéssel. A javaslat abból indul ki, hogy a váltóperek rendszerint egyszerűek és fontosságuk sem nagyobb, mint más pereké; viszont a váltópereknek az értékre tekintet nélkül a kir. törvényszékekhez utalása — ami maga után vonja a felebbezést a kir. ítélő táblához és a felülvizsgálatot a kir. curiához — rendkívül megterhelné a bíróságokat és aránytalanul nagy költséget okozna a feleknek.

A birói illetékesség szabályozásában különösen két rendelkezés bir nagyobb jelentőséggel.

Az egyik a *teljesítési hely* bíróságának *illetékessége*, amelyet a javaslat (31. §.) eltérően szabályoz a mai jogtól. Mindenekelőtt mellőzi a javaslat a szerződés létrejötte helyének illetékességét, a szerződés teljesítése helyén pedig rendszerint csak írásbeli kikötés alapján engedi meg a perlést. E korlátozás oka az, hogy a bíróság hivatalból köteles ügyelni arra, hogy senkit illetéktelen bíróság elé ne vonjanak és ily módon a jogvédelmet reá nézve meg ne nehezítsék; a javaslat tehát nem elégedhetett meg a teljesítési hely illetékességének megállapításában a felperes pusztá állításával és ily pusztá állításra nem engedheti meg az alperes idézését valamely egyébként reá nézve nem illetékes, esetleg távoleső bíróság elé.

A másik a *könyvkivonati illetékesség*, amelyet a javaslat (34. §.) — eltérve az 1893-iki tervezetnek álláspontjától — ügyvédi és kereskedői körökből felmerülő óhajításokra tekintettel fentart, azonban a mai jogtól eltérő szabályozással. Míg a mai jog szerint ezt az illetékességet a kereskedő bármely alperes ellen igénybe veheti, addig a javaslat annak csak akkor ad helyet, ha az alperes kereskedő. Indoka ennek az, hogy ez az illetékesség csak a kereskedelmi forgalom szükségleteinek van hivatva szolgálni s annak nem kereskedőkre kiterjesztése ezeket, mint a tapasztalat mutatja, sok visszaélésnek teszi ki. Az alperes részén a bejegyzést — a bizonyítás költségessége miatt — nem kívánja meg a javaslat.

Az *ügyvédi képviseletre* nézve a javaslat általánosságban fentartja mostani jogunknak azt a szabályát, mely szerint a járásbírók előtt a felek személyesen vagy meghatalmazott által képviselve is végezhetnek perbeli cselekményeket, a törvényszékek és a felsőbbbírók előtt ellenben, a járásbíróktól felebezett ügyek kivételével, rendszerint ügyvéddel kell magukat képviseltetniök. Ez alól az általános szabály alól a járásbírók előtti perek egyes nemeire nézve nem tesz a javaslat kivételt és nevezetesen sem a nagyobb értékű, pl. négyszáz vagy ezer koronát meghaladó értékű perekre, sem a váltóperekre nézve az ügyvédi képviseletet kötelezően nem szabja meg, amint azt némelyek kívánták. Az egyesbíróági eljárásban ilyen kivétel azért nem lenne indokolt, mert az az ok, amely miatt az ügyvédi kényszer az egyesbíróági eljárásban általában mellőzhető, az egyes-bírói eljárás természetében fekszik, ami a perek minden nemében ugyanaz. (Indokolás a 95. §-hoz.) Nem teszi a javaslat (648. §.) az ügyvédi képviseletet kötelezővé a házassági perekben sem. A házassági pernek officiális jellege is kizárja már a kötelező ügyvédi képviseletet, amely kersztülvihető sem lenne, mert ha a fél a törvény rendelete ellenére ügyvédi képviselet nélkül jelennék meg a tárgyaláson, nem lehetne ellenében a meg nem jelenés jogkövetkezményeit alkalmazni,

hanem vele kellene az ügyet letárgyalni. Ezenfelül a feleket majdnem mindig személyesen is meg kell hallgatni, felesleges teher lenne tehát őket ügyvédvallásra kényszeríteni, ami a szegényebb, de szegénységi jogra igényt nem tartható feleknek nagy és — mivel a házasság érvénytelenítését vagy felbontását peren kívül el nem intézhetik, tehát a házassági perre jogilag kényszerítve vannak — jogosulatlan megterhelésével járna. (Indokolás a 648. §-hoz.)

Abban a kérdésben, hogy nem ügyvéd mennyiben képviselheti a járásbírók előtt a feleket, a javaslat (95. §.) lényegében követi a sommás eljárást. Kiterjeszti a képviselőre jogosult személyek körét, amennyiben a gazda vagy a gazdatiszt is képviselheti a gazdaságban alkalmazott cselédet, mert sok esetben nehéz lenne a gazdasági cselédnek más meghatalmazottat kapni s ebből a rendelkezésből visszaélés nem származhatik. Ellenben mellőzi a javaslat a jogosultak köréből a kereskedő- és az iparossegédet. A sommás eljárásnak az a rendelkezése, hogy ezeknek is megengedte a meghatalmazottképp való fellépést, a zugirászatot nagy mértékben fokozta. Egyes esetekben nem volt ezeknek a kellő értelmi és erkölcsi képesítésük arra, hogy mint meghatalmazottak eljárjanak. Mindezek következtében birói és ügyvédi körökből sűrűn nyilvánult az óhaj ez iránt. Egyébként pedig az indokolás (153. lap) a zugirászat megbüntetésére az életbe léptető törvény megalkotásánál érelyes rendelkezéseket helyezett kilátásba.

(Bef. köv.)

Fodor Ármin.

Az elméleti jog- és államtudományi államvizsgáról.

«A minősítő vizsgák az általános képzettség, a doctoratus a tudományos szakképzettség megítélésére való.» Ez jel-szava a vallás és közoktatásügyi miniszter ur által közzétett előadói tervezetnek. Ha valaki nem ismeri e kérdés igazi hátterét, úgy azt kell hinnie, hogy a tudományos szakképzettség nálunk immár veszélyes mérveket öltött és hogy ennek folytán a minősítés leszállítása az elodázhatatlan állami feladatok sorába lépett. Csodálatos módon azonban a tervezet nem ezen baj orvoslását czélozza, hanem a minősítés lefokozásától és a kötelező doctoratus elejtésétől azt az eredményt várja, hogy a jogi szakoktatás intenzívebbé és eredményesebbé fog válni. Az eszköz és az elérendő cél közt bizonyára csak nehezen felfedezhető relatio forog fen.

Az iránt talán nem uralkodik nézeteltérés, hogy a jogi szakoktatás ma csak alig elégséges eredményeket mutathat fel. Akinek, mint jelen cikk írójának is, alkalma volt az ügyvédvizsgáló bizottság kebelében működni, annak látnia kellett, hogy a jelöltek, egyes kivételektől eltekintve, csak felületes készultséggel lépnek ki az életbe és hogy a többség, különösen jogászai gondolkodás és a tudomány iránti érzék nélkül szükölködik. Természetes, hogy ezen a határon a vizsga, és legyen az bármilyen szigorú, buzdító hatást már alig gyakorolhat, amihez még az is járul, hogy a vizsgák természetszerűleg a jelöltek közepes tudásához alkalmazkodnak és így végelemzésben a jelöltek képzettsége is visszahat a vizsga niveaujára.

A vizsgák jelentősége főleg abban nyilvánul, hogy feltárja a tanítás körül fenforgó hibákat vagy mulasztásokat. Érthetetlen, hogy a tervezet nem ezen az uton halad és megfordítva a vizsgák rendszere által a tanításra kíván hatni. Ez az eljárás olyan, mintha valaki erőmérővel erő akarna fejleszteni. A tervezetnek kardinális hibája tehát az, hogy első sorban nem a tanítást és a tanulást reformálja és ezen reformok eredményéhez mérten állapítja meg a vizsgák rendjét, hanem megfordítva, az ujonnan szervezett vizsgáknak alárendeli a főcél: a tanítást és a tanulást.

A tervezetnek főargumentuma az egység. A minősítést egységessé kell tenni a közgazgatási és az igazságügyi köz-

szolgálat tekintetében. A közszolgálat eme két ágát nézve azonban mivel sincs indokolva az egység. A közigazgatási pálya kétségtelenül több tudást igényel a közigazgatási vagy pénzügyi jogból és viszont a bírói pályán alaposabb készütséget kell követelnünk a perrendtartásból, a váltó-, kereskedelmi- és csődjogból. Nézetünk szerint tehát igen is helyén van, ha e két lényegesen eltérő pályára készülők számára különböző módon szabályoztatik a minősítő vizsga. Ha eddigelé az államtudományi államvizsga éppen nem volt tekintettel a magánjogra és a büntetőjogra, úgy ez a hibás intézkedés könnyen korrigálható a nélkül, hogy a minősítő vizsgák összesítéséhez kellene nyulnunk. A vizsgák széjjeltartása éppen azért nélkülözhetetlen, hogy a szaktudás iránt támasztható igények erősebben kidomboríthatók legyenek.

Más irányban a tervezet szerint az egységesítés azt jelentené, hogy a bírói és ügyvédi vizsga helyébe szervezendő egységes gyakorlati igazságügyi vizsgára bocsátható lesz mindenki, aki az egységes államvizsgát letette. Itt tehát az egységesítés alatt az ügyvédi vizsga előfeltételét képező doctoratus elejtése értendő. Kétségtelenül népszerű ez eszme, mely a jelöltek régi óhaját teljesíti. Tetszéssel fog találkozni a bíróságok némely köreibben is, ahol az ügyvédség magasabb kvalifikációját ellenséges szemmel nézik. Az újításnak azonban belső motivumai nincsenek. Nem lehet szigorubb minősítő vizsgákat eltörölni oly időben, mikor azok mellett sem kielégítő még a jelöltek készütsége. A fenforgó viszonyok közt a minősítés redukálása romboló hatást gyakorolna a jogképzésre. Ne feledkezzünk meg arról sem, hogy a jogi pályára való tódulás ijesztő mérveket öltött és hogy százan meg százan várják azt az időpontot, mikor a kvalifikatio sorompói ledőlnek.

Hamis a tervezetnek az a jelszava is, mely különbséget tesz általános és tudományos szakképzettség közt. A magasabb szakképzettség dokumentálására nem kell vizsga, az élet bőven nyújtja az alkalmat, hogy a kiválók kiváljanak. Ellenben legalább is közepes tudományos szakképzettséget jogunk van követelni mindazoktól, akikre az állami és társadalmi élet vezetését akarjuk bízni. Ne felejtse el a közoktatásügyi kormány, hogy különösen nálunk az ügyvédségnek nemcsak a jogvédelem körül, hanem a közigazgatás és a publicistika, a politikai és gazdasági élet körében is döntő szerep jutott. De azután miért is válnék szükségessé az »általánosan« művelteknek megnyitni a pályát, amikor a magasabb követelmények mellett is az ifjúság tömött sorokban jelentkezik?

Marad még a kvalifikatio különbözőségének kérdése bírák és ügyvédek közt. Eddig e tekintetben úgy argumentáltak, hogy a bírói kvalifikatio alantasabb lehet, mert a kinevezés és előléptetés különben is módot nyújt a gyengébb elemek mellőzésére, míg az ügyvédségnél a diploma elnyerése után hiányzik minden correctivum. Nem hiszszük, hogy a helyzet itt változott volna; legfeljebb a kinevezésben és előléptetésben rejlő újabb minősítés nem bizonyult elég erősnek. Ez azonban csak azt bizonyítaná, hogy a bírói pályán is helyén volna a kötelező doctoratus által a garantiákat fokozni. Ha egységnek már kell uralkodnia, úgy egységesítsünk felfelé, de nem lefelé! De attól a tervezettől, mely a doctoratust lenézi, természetesen ily intézkedést nem várhatunk. Ha ebben a tempóban halad a tudori oklevél devalvatiója, úgy nemsokára elérkezik az idő, hogy csak szegyenkezve fogjuk bevallani tudori fokunkat.

De nézzük a tervezet valódi célját. A közoktatásügyi kormány a budapesti egyetem hallgatóit a jogakadémiákra akarja csábítani. Hogy ezt elérje, az akadémiákat versenyképesé teszi, de nem a tanítás és tanulás dolgában, hanem az egységes államvizsga rendszeresítése által, mely a lehető legnagyobb idő- és munkakíméléssel minősít, minősít éppen úgy, mint bármely egyetemen szerzett tudori fok. Az egy-

séges államvizsga rendeltetésénél fogva tehát úgy hatna a jelöltre, mint a praemium a kivitelre. Menjen mindenki oda, ahol nézete szerint legkönnyebben boldogul, csak el az egyetemről! Nem vonjuk kétségbe, hogy sok kiváló tanerő működik az akadémiákon, feltétlenül tiszteljük is tudásukat és tudományos törekvéseiket. De ha ezt elismerjük, azt még sem lehet elismerni, hogy jogakadémiáink egyetemeinkkel egyenértékűek volnának. A magasabb jogképzés culturalis centrumot tétel fel, ahol megvannak a tanítás és tanulás eszközei, ahol az irodalom versenyre buzdít és ahol az általános műveltség tényezői is hatnak a szellemi erők fejlesztésére. Ezeknek a feltételeknek csak kevés város felelhetne meg és még kevésbé lehet vitatni, hogy minden jogakadémiai székhely culturalis centrumot képezne.

Egyébként jogi szakoktatásunk nem is olyan erős, hogy a decentralisationalis kísérleteket kibírja.

Ami pedig a budapesti egyetem tulzsufaltságát illeti, úgy ebből csak egy kibontakozás képzelhető. Napirendre kell ismét helyezni a harmadik egyetemet. Ezt a fontos kérdést nem szabad tisztán pénzügyi tekintetek alá temetni.

A tervezet már mint ilyen is káros hatással lesz a jogi pályára készülők tanulási kedvére. Mert kinek nem volna reménye, hogy sikerül majd otthon a vizsga nehézségeit szelidíteni? Ha törvényerőre emelkedik a tervezet, úgy első áldozata a tudás principiuma lesz. A tervezet ugyan reményli, hogy a vizsgáló bizottság elnökének vetója útját állhatja majd ennek a veszélynek, de elfelejti, hogy a vető minél többször alkalmaztatik, annyiival inkább veszít súlyából és jelentőségéből. Mi inkább bízunk a törvényhozás vetőjában és reméljük, hogy a tervezet tervezet fog maradni.

Dr. König Vilmos.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A főudvarnagyi hivatal bírói hatósága.

A Curia köréből vettük a következő sorokat:

Az 1868-iki perrendtartás, az annak hatályba lépte előtt fenállott főudvarnagyi hivatalnak a királyi család tagjainak személyes ügyeire kiterjedő bírói hatóságát kifejezetten nem szüntetvén meg, a cs. és kir. főudvarnagyi hivatalnak ezt a bírói hatóságát az azóta kifejlődött állandó bírói gyakorlat fentartotta, illetőleg elismerte. Így határozott a fenállott semmitőszék egy 1878 decz. 28. 26281. sz. a. hozott végzésében, amelyben a rendes bíróság hatáskörét egy oly ügyben szálította le, melyben a királyi ház egyik tagja ellen az egyházi patronatussal járó kötelezettségek teljesítése iránt indított a kereset, s így határozott a m. kir. Curia 1893 február 10. 11857/1892. sz. a. végzésében, kimondván, hogy a királyi ház egyik tagja ellen egy gazdatisztje által szolgálati járandóságai iránt indított s így tisztán személyes természetű kereset felett a főudvarnagyi hivatal van hivatva bírói hatóságot gyakorolni. Ebben a két határozatban az a jogi álláspont jutott kifejezésre, hogy a főudvarnagyi hivatal bírósági hatósággal bír a királyi ház tagjai ellen intézett minden *tisztán személyes* peres ügyben. Ujabbban azonban a kir. Curia, jelesül az 1899 szeptember 22. 664. sz. a. hozott határozatában, úgy látszik, arra az álláspontra helyezkedett, hogy a királyi ház tagjai ellen intézett tisztán személyes ügyekben is a főudvarmesteri hivatal csak annyiban gyakorolhat bírói hatóságot, amennyiben az elintézését igénylő peres ügy valemely külön ügybíróshoz nincsen utasítva. Az említett esetben ugyanis az alsó-bíróságok egyértelműleg azzal az indokolással szállították le a rendes bíróságok hatáskörét, mert alperes, mint a királyi háznak tagja, nem lévén kereskedő, a kereseti követelés alapjául szolgáló jogügylet reá nézve kereskedelmi ügyletet nem képez s így ez a kereset nem tartozik a kereskedelmi

eljárás 5. §-ában említett keresetek közé és mert a kereseti követelés kártérítést képezvén, a kereset személyes keresetnek tekintendő; és mert ehhez képest a felperes keresetének elbírálására nemcsak hogy a kir. törvényszék mint kereskedelmi bíróság, hanem egyáltalán nem bir hatáskörrel. A kir. Curia pedig a bírói hatáskört leszállító alsóbíróági határozatokat magáévé tette ugyan, de egészen új indokolással, mely szószerinti szövegében ekképpen hangzik: A keresetben előadottak szerint alperes az általa saját uradalmában tenyészett sertéseket adván el felperesnek, a kereset alapjául szolgáló ügylet alperesre nézve kereskedelmi ügyletet nem képez, a kereset tehát a kereskedelmi eljárási rendelet 5. §-a értelmében kereskedelmi bíróság hatásköréhez nem, hanem köztörvényi utra tartozik s így a jelen ügyben eljárni a kereskedelmi bíróság mint *kölon ügybíró* feltétlenül nem illetékes, és mert alperes a királyi családnak lévén tagja és mint ilyen személyesen idéztetvén perbe, a jelen személyes kereset nem a kir. törvényszék, hanem a cs. és kir. főudvarnagyi hivatal bíraskodása alá tartozik. A kir. Curia ebből az indokolásból tehát nyilvánvalóan az a jogi álláspont domborodik ki, hogy a kérdéses ügyben a főudvarnagyi hivatal csak azért van hivatva bírói hatóságot gyakorolni, mert nem oly ügyről van szó, melyben valamely külön ügybíró feltétlen illetékességgel bír. Legujabb, 1902. január 8. 1541/1901. sz. a. kelt határozatában * pedig a kir. Curia ismét tisztán arra az álláspontra helyezkedett, hogy minden személyes ügyben a királyi család tagjaira nézve a bírói hatóságot a főudvarnagyi hivatal gyakorolja és a királyi család egyik tagja, mint bányatulajdonos ellen a bányavállalat által szállítani kötelezett szénmennyiség nem szállításából származtatott kártérítés iránti keresetre nézve a kir. bíróság hatáskörét abból az indokból szállította le, mert a kártérítési kereset személyes természetű s ezen jellegén az mit sem változtat, hogy az kereskedelmi ügyletből származik.

Nem akarjuk ezuttal fejtegetéseink tárgyává azt a kérdést tenni, ha vajon a fent idézett bírói gyakorlat helyese vagy sem s azt sem kívánjuk taglalni, hogy az ebben a gyakorlatban kifejezésre jutott álláspontok közül melyik felel meg inkább a modern állami jogrendnek, hanem tisztán csak annak kutatására szorítkozunk, hogy a főudvarnagyi hivatal bírói hatóságának hazai jogunkban van-e tételes alapja és hogy ennek szervezete megfelel-e és mennyiben a magyar állam önálló joghatóságának.

E részben konstatálnunk kell, hogy hazai jogunk semminemű oly tételes rendelkezést nem tartalmaz, mely a főudvarnagyi hivatal bírói hatóságát statuálná; de még annak sem akadunk nyomára törvényeinkben, hogy e bírói hatósága elismertetett volna, mert az 1868. LIV. tcz. 272. §-ának az a rendelkezése, mely szerint a cs. és kir. udvarnál levő idegen követeknek és ezen követségekhez tartozó egyéneknek minden kézbesítés a főudvarnagyi hivatal útján eszközöltetik, továbbá az 1881. LX. tcz. 33. §-ának az a rendelkezése, amely a királyi palotában s a királyi ház valamely tagjának laképületeiben és a területenkivüliség jogát élvezők lakásán valamely végrehajtási cselekményt csak a főudvarnagyi hivatal kiküldöttje, vagy az általa megkeresett bíróági közeg által határoz teljesíthetőnek — ily elismerésnek semmi esetre sem tekinthető.

Az osztrák jogrendszerben ellenben a főudvarnagyi hivatal, vagy amint akkor nevezték «Hofmarschallisches Gericht» régebbi időkben a peres ügyek egy egész sorozatára nézve a legfelsőbb joghatóságot gyakorolta és csak az 1782. évi márczius 2-án kelt udvari rendelet szüntette meg ezt a bírói hatóságot, rendelvén: «die oberste Justizstelle (mely a Josefini pápens értelmében szerveztetett) habe von nun an anstatt

des Obersthofgerichtlichen Revisorii einzutreten und die bei dem Obersthofmeisteramte vorhandenen Revisorionsprozesse des Hofmarschallischen Gerichtes zu erledigen».

Az 1783. október 6-iki udvari rendelet pedig a főudvarnagyi bíróságot 1783. november 1-ével egészben megszüntette és úgy rendelkezett tovább, hogy «das Hofamt eines Marschall's zum Ceremoniell aber die Besorgung der bei Bottschaften und Gesandtschaften vorfallenden Rechtsangelegenheiten zu versehen».

Az 1775. évi október hó 14-iki udvari rendelet az, mely a mai főudvarnagyi hivatalnak mint bírói hatóságnak szervezését adja meg, alább közlendő szövege szerint egyrészt azt rendelvén, hogy az ítélőhatalban az országos törvényszék, illetve a magistratus két tagja is részt vesz, másrészt pedig a főudvarnagyi hivatal által elbírált ügyekben az alsó-ausztriai felelbezési törvényszéket és eltérő határozatok esetében pedig a legfelsőbb törvényszéket mint delegált bíróságokat jelölve ki felelbezési fórumoknak, kiemelve egyúttal azt, hogy a felelbezési fórumoknak ezen statuálása korántsem jelenti a főudvarnagyi hivatalnak e részbeni alárendeltségét. A rendelet szövege a következő: «Obgleich das erblandische hofmarschallische Gericht aufgelöset, so ist doch das oberste Hofmarschallamt zur Bersorgung der bei Both und Gesandtschaften sich ergeben könnenden Rechtsangelegenheiten, dann derjenigen, so von dem Reichshofrathe dahin delegirt werden, forthien verblieben. Gleichwie aber ersagtes Hofmarschallamt bei einschreitenden adeligen Beklagten Rätthe des Landrechtes, bei unadeligen Beklagten Rätthe des Magistrates zuziehen hat; so soll auch über ein solches Urtheil, an Beschwerungsfälle das Niederösterreichische Appellationsgericht und bei zwei verschiedenen Urtheilen die Oberste Justizstelle jedwedem in der Art eines judicii delegati, die Erkenntniss haben; damit aber auch allen Schein eines diesfälligen Unterordnung der obersten Hofmarschalles vermieden werde, sollen die appellirten Akten nicht mit einem Einbegleitungsberichte, sondern mittelst Præsidentialnote übergeben werden.» A most idézett rendelet szószerint azonban csak ítéletekre nézve állapítván meg a felelbezési bíróságot, egy 1796. évi január 30-iki rendelet ezeknek joghatóságát, hivatkozással a fenti rendeletre, minden egyéb intézkedések és végzésekre is kiterjesztette.

Mindezek az eddig közölt rendeletek azonban csakis a területenkivüliség jogát élvező személyek ügyeiről rendelkeznek kifejezetten, miglen a kir. ház tagjait illető ügyeknek ellátásáról az első kifejezett intézkedés csakis az 1815. évi július hó 14-én kelt udvari rendeletben foglaltatik, amely szerint: «Se. Mayestät haben zu verordnen befunden, dass in allen blos persönlichen Civilangelegenheiten in- und ausser Streit und in Sterbefällen, welche die Glieder des höchsten Hauses betreffen, die nicht selbst Landesherrn sind, das Oberst Hofmarschallamt *allein* als Behörde einzuschreiten habe, ohne Unterschied des Güterbesitzes, oder einer besonderen Standeseigenschaft und insofern Se. Mayestät nicht in einzelnen Fällen etwas anderes anzuordnen für gut finden. Doch versteht es sich von selbst, dass sie in Realklagen auf unbewegliche Güter bei den zuständigen Civilbehörden des Landes Recht zu nehmen und zu suchen haben und dass die eigenen Standesverhältnisse dadurch nicht berührt werden.» — A rendeletnek itt közölt szövegéhez szerint tehát a kir. ház tagjainak minden *tisztán személyes magánjogi* ügyeiben csakis a főudvarnagyi hivatal gyakorolhat bírói hatóságot, hogy azonban a főudvarnagyi hivatal ezen bírói hatósága gyakorlásában is a fent idézett 1785. évi október hó 14-én és 1796. évi január hó 30-ik rendeletekben megállapított szervezetében köteles-e eljárni, és hogy ezen ügyeire nézve is gyakorol-e és melyik bíróság felelbezési joghatóságot, e részben a most közölt rendelet semminemű intézkedést nem tartalmaz, sőt a rendelet ama szövege, hogy

ezen ügyekben a főudvarnagyi hivatal *egyedül* van jogosítva eljárni, talán inkább arra lehetne következtetni, hogy ilyen ügyekben a főudvarnagyi hivatal tisztán mint ilyen és minden külső birói elem bevonása nélkül és első és utolsó forumként jár el. A gyakorlatban, hogy miképp értelmezi a főudvarnagyi hivatal az 1815. rendeletet s hogy jelesül szervezete tekintetében alkalmazza-e és miképp az 1785-ik és 1796-iki rendeletek intézkedéseit is, erről, sajnos, tudomásunk nincsen.

Az itt röviden vázoltakból tehát kétségtelen, hogy a főudvarnagyi hivatal birói hatóságának hazai jogunkben tételes nyoma nincs és hogy szervezete idegen jogszabályokban van meghatározva; továbbá kétségtelen az is, hogy a területenkivüliség jogát élvező személyek olyan ügyeiben, melyekben a nemzetközi magánjog szabályai szerint a birói hatóságot mindenesetre a hazai bíróságok volnának hivatva gyakorolni, mint pl. ha az országban kötött jogügyletek tekintetében a teljesítés itt volna eszközlendő, a birói hatóságot utolsó forumban az alsó-ausztriai főtörvényszék, illetve az ausztriai legfelsőbb törvényszék gyakorolja. Ez pedig egy oly jogállapot, mely joghatóságunk önállóságának elveivel teljesen ellenkezik.

Hogy miért emeljük ki mindezeket most, aminek utána ezt a jogállapotot alkotmányosságunk visszaállítása óta már több mint három évtizeden keresztül szó nélkül tűrtük, annak oka az, hogy kívánjuk és elvárjuk igazságügyi kormányunktól, hogy most az új perrendtartás elkészítése alkalmával az elmúlt idők mulasztásait pótolni és állami jogrendünk teljes függetlenségét biztosítva, a főudvarnagyi hivatalnak birói hatóságát törvényesen szabályozni fogja.

A deési ítélet és a választást-védő beismerése.

A *Jogt. Közl.* folyó évi 4. számában a deési képviselő-választásra vonatkozó curiai ítéletre igen érdekes megjegyzéseket tett közzé.

Az ítélethez általában olyan következmények tapadtak, amelyek a m. kir. Curia életében legalább is szokatlanok.

Feltűnő volt, hogy a választást-védő ügyvéd, kinek beismerésére a Curia a maga ítéletét alapította volt, az ügy birói elintézése után az újságokban nyilatkozatot tett közzé, amelyben tagadta azon beismerés megtételét, amelyet az ítélt tanácsnak az ország legfőbb birái közül választott öt tagja s ugyanezen tanácsnak birói állást viselő jegyzője ténynek mondtak. Még különösebb volt, hogy ezen nyilatkozat közzététele után azon fél is szükségesnek látta a nyilvános nyilatkozattételt, kit az ítélet a képviselői megbízástól fosztott meg. A megsemmisített mandátum tulajdonosa nem volt ugyan jelen a tárgyaló teremben, mégis kijelentette, hogy ő a Curia ítéletében konstatált, de az ügyvédje által letagadott beismerést meg nem történtnek tartja.

Ezek a sajtóságos nyilatkozatok — úgy látszik — nagy hatást tettek a politikai sajtóra. A curiai bíraskodásról szóló törvény szerkezetével együtt magát a Curia is nagyon sok hévvel támadták.

Most pedig a legtetéjébe — előkelő jogi írók, névszerint a Budapesti Hirlapban dr. Edvi Illés Károly, a *Jogt. Közl.*-ben pedig az előttünk fekvő cikk t. szerzője, olyan jogi fejtegetéseket fűznek az esethez, amelyeket sem a törvény szavaival, sem a törvény szellemével összeegyeztetni nem vagyok képes. Értem különösen a *beismerés birói mérlegelésére* vonatkozó elméleteket, amelyekkel szemben a magam véleményét már azért is bátor vagyok kifejezni, mert a *Jogt. Közl.* vezércikkének szerzője azon nevet írta a maga fejtegetései alá, amelylyel a legutóbbi öt-hat esztendőben az én cikkeimet szoktam jelezni.

Úgy Edvi Illés Károly, mint a *Jogt. Közl.* t. cikkírója azon nézetet fejtegetik, mintha a curiai bíraskodásról szóló

törvény 43. §-a még a beismerés mérlegelését is a bűnvádi eljárás szabályai alá vonná.

Nézetem szerint ez a kiindulási pont helytelen. A 43. §. a bűnvádi eljárás elveit csak subsidiariter rendeli alkalmazni: „amennyiben a jelen törvény nem rendelkezik».

A beismerésről és annak mérlegeléséről azonban a curiai bíraskodásról szóló törvény igen is rendelkezik, és pedig a 79. §-ban, amelynek szövegét a t. cikkíró idézte is. Azt mondja ezen szakasz, hogy a Curia «a felek nyilatkozatait, beismerésüket szabadon méltatja», sőt éppen e méltatásban sokkal több szabadságot enged a bíróságnak minden egyéb perjogi törvénynél, mert nemcsak a beismerést és a tett nyilatkozatokat, hanem még a nyilatkozat vagy felelet *megtagadását* is szabadon mérlegelheti a bíróság, — amely mérlegelésnek semmiféle egyéb perben nincs helye.

Nagy hiba, hogy jogászaink azt a *közjogi per*t, a mely a képviselő-választás érvényessége felett folyik, vagy a *polgári*-vagy a *büntetőper* elvei szerint latolgatják. Pedig ez a per éppen oly kevésbé magánjogi per, mint büntetőper, ez közjogi per, amelyet sem az alperességnek, sem a vádelvnek szempontjából tárgyalni nem lehet.

Igaz, hogy a 43. §. a bűnvádi eljárás szabályait említi. De nem az *ítéletre*, hanem az *eljárásra*, s mint említém, arra is csak subsidiariter. Bajos is volna a kérdésben való beismerést a bűnvádi eljárás szerint mérlegelni. A megtámadott képviselő nem vádlott. A tárgyaláson jelen lenni nem tartozik. A bíróságnak ő hozzá tenni kérdést nem szabad. Saját tényeiről felvilágosítást adni nem köteles.

Most már azt szeretném tudni, hogy dr. Edvi Illés Károly ur, vagy a Spectator jegyű cikk t. írója, miképpen képzelik el a beismerés méltatását a bűnvádi eljárás szabályai szerint? Lehetséges e a beismerés, mikor a megtámadott fél elébe nem állithatják a megállapítandó tényre vonatkozó bizonyítékokat, mikor nem szembeithetik a tanukkal, nem olvassák fel előtte az okiratokat, nem intézhetnek hozzá kérdést, de egyáltalában nem is állithatják a bíró elébe!?

De amennyire nem lehet itt a bűnvádi eljárás szabályait alkalmazni, úgy nem lehet szó itt a civilis perjog elveiről sem, s nem arról a «formalismussal s vélelmekkel szaturált birodalomról», amelyben a Spectator nézete szerint a beismerés majdnem annyit jelent, hogy a szomszédom terhére is tehetek terhes beismerést.

Mikor a *választás megtámadásának határideje* felett folyt a vita, a legtöbb író ugyanezen tévedésben leledzett. Hol elévülésről, hol eljárási határidőről, — hol büntető, hol civilis perről folyt a beszéd. Azon határidő pedig nem esik sem az egyik, sem a másik rendszer alá. Az *közjogi határidő* s ilyennek mondtotta ki azt a Curia is. Ugyanez áll a beismerés mérlegelését illető perjogi rendszerről is. Nem civilis per a választási per, sem nem büntetőper, hanem *közjogi per*. Mint ilyennek külön szabályai vannak, amelyek kifejtésére a törvény után a m. kir. Curia hivatott és illetékes.

És most őszintén megvallom, hogy a deési választás ügyében hozott ítéletet magam sem helyeslem.

De nem ott látom a bíróság tévedését, mintha nem tétetett volna meg azon nyilatkozat, amelyet egy tiszteletre méltó birói tanács megtettnek mond, nem is a bűnvádi eljárás félretételében keresem a hibát, hanem úgy sejtem, hogy a bíróság magát az 1899: XV. törvénycikket értette félre.

Ez a törvény az etetés és itatás dolgában különbséget teszen olyan etetés, itatás közt, amely *vesztetés* céljából történik — és ettől megkülönbözteti a szokásos vendéglátást.

Ha a választók felkeresik a jelöltet, s ez a maga házában, étellel és itallal vendégeli meg azon polgárokat, kik őt bizalmukkal megtisztelik: az nézetem szerint régi magyar szokás, amelyben — ha csak egyéb körülmények nem tartalmazzák

vesztegetés nem foglaltatik. Nem volt egészen helyes az ítéletnek a jelölt és választók társadalmi állásának különbségére való hivatkozása sem. Aki a nemzet választási szokásait ismeri, tudja, hogy ilyen alkalommal a társadalmi állás nem képez különbséget a választó polgárok között. Ugy tudom, ez így van mindenfelé.

Az ítélet tehát az én szerény nézetem szerint is téves. De a tévedésnek egyedüli áldozata azon gróf ur, akit ezen bírói botlás a képviselői állástól fosztott meg. Meg vagyunk győződve, hogy a jövőben a Curia hajlandó lesz a dologban rejülő elvi kérdést új megfontolás tárgyává tenni.

Ugyanezen okból nem csatlakozhatom azokhoz, kik ezen ügyet az 1899: XV. tcz. diszcreditálására szokták felhasználni.

Ezen törvény nagy és áldásos reformot iktatott a magyar közjogba. Bírói ortalmat állított a polgárok választási joga számára.

Ezen törvény — minden szerkezeti hibái dacára — kitűnő biztosítékát képezi a választások szabadságának és tisztaságának, két nagy tekintetben:

először lehetetlenné teszi a közhatóságoknak a választási harcba való beavatkozását, s elejét veszi azon panaszoknak, amelyekkel — akár jogosan, akár jogtalanul — a közhatóságok tagjait ezelőtt oly gyakran illették;

másodszor bírói ellenőrzés alá vonja azon tulságos hatalmat, amelylyel a választási törvény a *választási elnökök* felruházta. Ekként elejét veszi azoknak a panaszoknak is, amelyeket azelőtt oly gyakran hallottunk a miatt, hogy a választási elnökök pártállást foglaltak el, s állítólag pártjuk érdekében befolyásolták a választás eredményét.

El kell ismernünk, hogy ez a törvénynek nagy értéket ad. Meg kell ismernünk azt is, hogy *ennél többet semmiféle törvény végbe nem vihet.*

Dr. Bleuer Samu.

Bírói határozatok kritikája.

Exhibitiv restitutio.

Lázár Erzsébet megvette régebben Szabó István perőcsényi lakostól ennek házát és közös erdőbeli illetőségét. A telekkönyvi hatóság a vétel tárgyát képező ingatlanokon kívül tévedésből átírja vevő javára az eladó közös legelőbeli illetőségét is, bárha ez nincs is a szerződésben említve. Az erdőilletőség birtokát az eladás ténye dacára az átruházó gyakorolja, miért is a vevő keresetet indít (1898-ban) az időközben elhalt átruházó birtokban levő örökösei ellen az ingatlan «birtok- és használatának» kiadásai iránt; még pedig úgy a megvett erdőilletőséget, mint a csak tévedésből nevére került legelőilletőséget is követeli. Bírói hatáskör: sommás eljárás 1. §. 2. pont. Tárgyalás során a tévedés kiderül, maga a felperes szolgáltatja be az eredeti szerződést, melyből kitűnik, hogy a legelő nem képezte adás-vétel tárgyát; alperesek *ügyvédje* viszonkeresetet támaszt a legelőilletőség átírása iránt. Ítélet (vámosmikolai járásbíróság): alperes köteles kiadni az erdőilletőséget, elvont hasznok keresetindítástól; ellenben felperes tartozik tünni, hogy alperesnek ezennel megállapított tulajdonjoga a legelőilletőségre végrehajtásilag bekebeleztesse. (Igy is csak első sorban «engedély» adására lett volna kötelezhető.) Költségek kölcsönösen megszünttetnek; sommás eljárás 110. §.

Felperes apellál, elvből. Alperesnek van igaza, de sem a viszonkereset, sem az ítélet nem áll helyes alapon. Alperesnek nem átírásra, hanem törlésre van igénye. (Fejezetek I. kötet 7. §. a), d) pont, 5. jegyzet; továbbá 337. oldal 111.; 328. oldal 7. aljegyzet; 1. §. 75. aljegyzet.)

Törvényszék: helybenhagy és költségekben marasztal. Constitutiv ítélet, declarativ ítélet; a magyar magánjog kidomborodó gerincze, melynek nyomán külön ülnek a kötelmi igények a dologiaktól: mindez csekélység, nem ponderál. Egy másza bizonyíték a fő; az ellen nincs apelláta.

Égész másként alakul az eset, ha felperes keresete alpereseket az átruházástól eltelt 32 esztendő után támadja meg békés birtokban. Igy, *relativ* jóhiszem mellett, még az erdőilletőséget sem tartoznak kiadni; sőt viszonkeresetük van az elbirtokolt tulajdonjog bekebelezésére. (Fejezetek I.

30. §.) Azonban itt sem kötelmi jogosultság az a tulajdonjog átruházására. (Id. m. 20. §. 10. jegyz.)

Tulajdonszerzés végetti megtámadás.

Varga Lukács megveszi Demédy Pál örököseitől a nevükön álló pusztaszekeresdi ingatlanokat, melyeknek tényleges birtokában Vörös Ferencz van. Telekkönyvileg megszerzett tulajdonjoga alapján Vörös Ferencz ellen birtokbadás iránt. Bírói hatáskör: 160 frt vételár, sommás eljárás 1. §. 2. pont. Alperes beismer; védelem: a kérdéses ingatlant eladók jogelődétől ezelőtt 30 esztendővel megvette, bár írásbeli szerződése nincs; az ingatlant ezen jogcímen bírván, *viszonkeresetet* támaszt felperes ellen az ingatlan tulajdonjoga iránt. A tényállás teljes bizonyítást nyer. Ítélet: felperes elutasítva, viszonkereset megítélve.

A «sugalom» helyes. Az ítélet rossz. Viszonkeresetnek nincs helye. Még fordított helyzetben sem, ha t. i. a korábbi vevő lép fel felperesként és megtámadja korábban keletkezett jogcímének érvényesíthetése végett a második vevő előbb szerzett dologi jogát: marasztalás nem hozható perrendtartás 111. vagy sommás eljárás 50. §-a esetében sem, a közös eladó, illetve annak örökösei perbevonása nélkül. Viszonkeresetileg ez igény jelesül a II. vevő tulajdoni keresetével szemben nem érvényesíthető. Mi sem áll azonban utjában annak, hogy ez igénynyel az alperes korábbi vevő *kifogás-képpen* hatályosan védekezhessék.

Viszonkereset és exceptio.

Gyürky S. felperesnek Schäffer U. ellen ingatlanok birtoka és használata, elvont hasznok, stb. iránti sommás perben személyesen megjelent alperes: a kérdéses ingatlanokat évek hosszú sora előtt bírói árverésen megvette és azt a végrehajtási törvény 180. §-a szerinti jogcímen, a felmutatott bírói végzés alapján, birtokába vette; a vételár is lefizette, azonban tulajdonjogának bejegyzése, úgy látszik, vagy a vételár befizetés végett átvevő ügyvéd, vagy a telekkönyvi hatóság mulasztása folytán, elmaradt. Az ingatlan felperesre időközben örökösödési eljárás útján iratott át. A vonatkozó iratok beszerezettvén, a tényállás a fentiek szerint tisztázódik. Ítélet: keresetnek helyt ad. Tüzetes indokolás, mely abban culminál, hogy: «alperes viszonkeresetet az ingatlan tulajdonjogának átírása iránt nem támasztott, miért is felperes telekkönyvben gyökerező erősebb jogának engedni tartozik». Commentár: Fejezetek II. 2. §. 2. j. 7. alj. Másodfok ezuttal belement a megváltoztatásba.

Viszon-viszonkereset.

Pap Anna osztályos egyezkedésből folyólag kapott kötelezvény alapján keresetet támaszt testvére, Pap János ellen 80 frt iránt. Alperesi «viszonkereset», helyesebben beszámítási kifogás: 30 frtra, mely összeget alperes a felperes lakodalmának költségeire adta. Felperes: igaz, hogy te fedezted a lakodalmi költségeket, nem ugyan 30 frttal, hanem csak 20 frttal, azonban abban az időben még te kezelted az én ingatlan örököszeremet, élvezted annak hasznait, míg én szolgálatban voltam; a viszonköveteléssel szemben tehát én még legalább kétszer annyit követelhetnék tőled a mondott jogcímen. A tényállás csakugyan ekként tisztázódván, ítélet: alperes marasztalva (a 30 frt beszámításával) 50 frtban, költségek részlegesen megszüntetve. Mert: «viszon-viszonkeresetet a bíróság nem ismer». «Igy csinál a kellő analysis hiánya egy perből kettőt.» (Fejezetek I. 352. l.)

Dr. Kolozs Gyula.

Különfélék.

— Az igazságügyminiszter a következő leiratot küldte a Magyar Jogászegyletnek:

A vallás- és közoktatásügyi miniszter ur indokolással együtt közzétette és észrevételeim közlése végett nekem is megküldötte az elméleti jog- és államtudományi államvizsga és a jogi oktatás törvényhozási szabályozásának előkészítése tárgyában készült előadói tervezetet.

Tekintettel a tervezetnek az igazságügyet is közelről érintő nagy jelentőségű rendelkezéseire, mielőtt ezekre vonatkozólag véglegesen állást foglalnék, előzetesen az igazságügyi hatóságoknak és a jogászai szakköröknek alkalmat kívánok

adni arra, hogy a tervezethez, valamint az ezzel kapcsolatos kérdésekhez hozzászólhassanak.

Az elméleti jog- és államtudományi vizsgák tervezett reformja kapcsán szükséges, hogy az igazságügyi szolgálatra való gyakorlati képzés előfeltételei, valamint a gyakorlati képesítő vizsgálatok, nevezetesen a bírói és az ügyvédi vizsgák szabályozása is reivsio alá vétessék. Az utóbbi vonatkozásban a külön bírói és az ügyvédi vizsgák helyett egységes igazságügyi gyakorlati vizsga szervezését vettem tervbe, s ennek szabályozása végett törvényjavaslatot szándékozom kidolgozni és azt lehetőleg az elméleti jog- és államtudományi államvizsgát tárgyazó törvényjavaslattal együtt a törvényhozás elé terjeszteni. Ezt megelőzőleg azonban a szabályozás fő elveire és alapvonalaira nézve az igazságügyi hatóságok, a fenálló vizsgáló-bizottságok és más jogászai szakkörök véleményét óhajtom megismerni, s e végből különösen az idecsatolt kérdőpontokra kívánok tájékoztatást szerezni.

Ennélfogva a csatolt tervezetet és kérdőpontokat véleménynyilvánítás végett megküldöttem az igazságügyi hatóságoknak és a fenálló bírói és ügyvédi vizsgáló-bizottságoknak, és a tisztelt egyesületet is felkérem, hogy az idevágó kérdéseket az egyesület körében tartandó tárgyalás során megvitatni sziveskedjék.

Budapesten, 1902. január hó 26-án.

Plósz.

(A kérdőpontokat a Mellékletben közöljük. Szerk.)

A jogi vizsgákról folyamatban levő publicistikai vitában felhozták, hogy a sok szigorlat miatt az irodalomban hanyatlak a tanári munka.

Amint régebben Frank és Pauler könyvei voltak irányadók, ma a magánjogban kétségtelenül Zsögöd, Vécsey és Schwarz munkái, a váltójogban Plósz és Nagy Ferencz, a kereskedelmi jogban Nagy Ferencz könyvei ugyanazon állást foglalják el, mint annak idején amazok.

Ez mind tanári munka. Pedig csak egynéhány közelekvőt soroltunk fel és nem érintettük a gyakorlati élettel közelebbi viszonyban nem levő studiumok képviselőinek működését.

És ha a kodifikációt vesszük, a Btk.-et kivéve, valamennyi kodexünket és előkészítés alatt levő kodex-javaslatainkat tanárok készítették, vagy legalább igen tekintélyes részt vettek a készítésben.

— **A feltételes szabadlábra helyezések száma** tekintetében nem találunk kellő részletes adatokat a kormánynak az ország közállapotairól szóló 1900. évi jelentésében. Főleg hiányzanak azok a részletek, amelyek a feltételes szabadság visszavonására vonatkoznak. Az a körülmény pedig, hogy mily fajta delictumok elkövetői mily arányban részesülnek a kedvezményben, érintve sincs. Szintugy hiányzik annak kimutatása, vajon mennyit tesz ki esetenként és átlag az elengedett büntetési idő? Kikutattuk azonban az elszórtan létező néhány adatból, hogy 1897-ben 1200, 1898-ban 1135, 1899-ben 1205, 1900-ban 1177 egyén bocsátott szabadságra s hogy 1897-ben 23 egyéntől vonott vissza a kedvezmény; ami pedig az 1898—1900. éveket illeti, ezekre csak az volt megállapítható, hogy az országos letartóztatási intézetekből feltételesan kibocsátott 848, 866, illetve 852 személy közül 11, 12, illetve 7 személy mutatkozott a kedvezményre érdemtelennek. Kitűnik innét, hogy a visszavonások aránytalan csekély százalékát teszik a megadott kedvezményeknek, ami annál kedvezőbb eredménynek tekinthető, mert mint tudvalevő, a feltételesan elbocsátottak legfelebb rendőrségi vagy csendőri felvigyázat alatt vannak, míg rabsegélyző egyleteink kibocsátásuk után többé nem gondoskodnak róluk. A nyolczvanas évek, továbbá az 1890—1892. évek adataihoz képest a feltételes szabadon bocsátottak számában az utolsó években jelentékeny csökkenést találunk. 1890-ben 1733 volt a kihelyezettek száma s közülök mindössze 22-től kellett visszavonni a kedvezményt. Pedig a két évtizedre vissza-

menő kedvező tapasztalás nem hogy a kibocsátások *kevesbítésére* szolgáltatathatna alapot, sőt az intézmény tovább fejlesztését s különösen a feltételesan elengedhető időtartam kiterjesztését indokolná.

— **A kir. Curiához** f. év január havában 1976 ügy érkezett. A múlt évi hátralékkal együtt elintézendő volt 7199, elintéztetett 1865, hátralékban maradt 5334.

— **A kolozsvári kir. tábla területén** levő hét kir. törvényszék és 40 kir. járásbíróság 1901. évi működésének eredménye:

I. **A kir. járásbíróságoknál:**

Sommás per befejeztetett 52,827, hátralék 3290, megfelel 24 napi forgalomnak. *Vétség és kihágás* befejeztetett 43,144, folyamatban maradt 1478, megfelel 13 napi forgalomnak. *Bűnvizsgálat* befejeztetett 493, folyamatban maradt 60, megfelel hat heti forgalomnak; egy-egy bíróságnál maradt átlag 1—2 ügy. *Örökösödési ügy* befejeztetett 21,256, folyamatban maradt 9796, melyből a kir. közjegyzőknél 3925, a leltározó közegeknél 3165 és a bíróságnál 1036 ügy van. *Végrehajtás* befejeztetett 31,653 és folyik 8603, melynek nagy része a bir. végrehajtóknál van. *Telekkönyvi ügy* befejeztetett 98,993, folyamatban maradt 4723.

II. **A kir. törvényszékeknél:**

A polgári ügyeknél befejeztetett 11,516, hátralék 1690. *A telekkönyvi ügyeknél* befejeztetett 51,523, hátralék 1847. *A sommás felebbezési ügyeknél* befejeztetett 1997, elintézetlen 718. *Vizsgálóbírói ügy* elintéztetett 3311, folyamatban maradt 326. *Bűnvádi per* befejeztetett 2574, folyamatban maradt 474. *Másodfolyamodásu büntető ügyeknél* befejeztetett 23,883, hátralék 190.

A javulás általában rendkívül nagy, de különösen a járásbíróságoknál van örvendetes előrehaladás.

— **A Széchenyi-lakomán** Vécsey Tamás tartotta az ünnepi szónoklatot. Évek hosszú során át egy-egy kiválóbb politikus emlékezett meg Széchenyiről, s mi abban, hogy a traditiótól eltérve, ez idén Vécsey bizott meg az emlékbeszéd tartásával, nemcsak az ő kiváló egyéni tulajdonságainak méltánylását látjuk, de megtisztelőnek tartjuk az egyetemre és a magyar jogászságra nézve. Vécsey mint az egységes magyar jog reformjának előharcosát magasztalta Széchenyit.

— **A Magyar Jogászegyletben** a feltételes elítélésről folytatott vitában a már említettekén kívül felszóltak még Gruber Lajos, Doleschall Alfréd és Neuschloss Tivadar.

— **Végzések levelező-lapon.** A marosvásárhelyi járásbíróság levelező-lapokon közli a felekkel a kiküldő végzéseket. Vétivet sem csatol, nem is ajánlva adja fel az ily levelező-lapokat, hanem közönséges levél gyanánt, mint a magánfelek szokták az egyszerű értesítéseket. Követendő példaképpen közöljük ezt a gyakorlatot, mert praktikus dolog és felette gyorsítja a bírósági szolgálatot, ha a lényegbe nem vágó, de a feleket mégis érdeklő intézkedésekről a felek röviden és gyorsan értesülnek. A megkeresés útján való értesítés lassítja a végrehajtásokat, szintugy a vétívvel való kezelés. Viszont a levelező-lappal való közlés is épp oly biztos, mint a megkereséssel való kézbesítési mód, mert ritka dolog, hogy a postán elveszne akár csak egy levelező-lap is.

— **A magyar kereskedelmi törvény német kiadását** adta ki *dr. Löw Tibor*. A fordítás igen gondos és szabatos. A törvény szövegét kiegészítik a joggyakorlatot feltűntető idézetek és utalások, amelyek a mű használhatóságát emelik. Kimerítő betűrendes tárgymutató rekeszti be a 274 oldalra terjedő kötetet, mely Grill K. kiadásában jelent meg.

— **A nemzetközi választott bíróságok multja, jelene, jövője.** Irta *dr. Ferenczy Árpád*. Szerző ismerteti a nemzetközi bíraskodás eszméjének elméleti és történeti kifejlődését, vázolja eddigi gyakorlati alkalmazását és megjelöli az intézmény továbbfejlődésének várható irányát abból, hogy a nem-

zetek érdekösszege mindjobban fokozódik, szerző a választott bíróságoknak a jövőbeni nagy fontosságára következtetve a multnak tapasztalataiból, az egyes államoknak az eddigi konferenciákon és békétárgyalásokon elfoglalt álláspontjából arra az eredményre jut, hogy a jövő a fakultatív választott bíróságé. A tanulmányhoz függelékképpen a hágai egyezmény francia s magyar szövege van csatolva. Gr. Apponyi Albert megleghangu s a kérdés érdemére is kiterjeszkedő előszót irt a könyvhöz.

— **A salgótarjáni járásbíróság** 1901. V. 594. sz. a. hivatalból fogatosítandó végrehajtási ügyében a kiküldő végzés 1901. okt. 13-án kelt, a jóváhagyó végzés azonban még ma (3½ hó után) sincs kézbesítve. (*Ügyvédi körökből.*)

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Ha valamely nyugdíjgyelet** alapszabályszerű határozatával az eddigi nyugdíj összege leszállított, a határozat hozatala előtt biztosított, de annak meghozatala után elhaltak hozzátartozói csak a kisebb nyugdíjat igényelhetik. (Drezdai Oberlandesgericht.)

— **A belga semmitőszéknek** az 1901/1902. bírói évet megnyitó ülésén Mélot főügyész által elmondott reentrée beszédéből a már közölt részleteken kívül még kiemeljük a következőket:

Azon súlyos tények közé, amelyek ma az összes államokat foglalkoztatják, tartozik a visszaesők számának állandó gyarapodása. A belga kormány ezt már ama törvényjavaslat benyújtásakor elismerte, amely később az 1888. május 31-diki törvény nyé vált. «A büntetőjogi törvényhozásnak, mondotta az indokolás, nemcsak az a célja, hogy a bűnösöket sujtó büntetéssel előidézzék ama megfélemlítést, amelynek a közrend fentartásában része van. Meg kell a bűnösöket javítani és a kriminalitást csökkentenie. A statisztika jelentései, a szerint amint nő vagy csökken a visszaesők száma, jelzik, hogy mit ér valamely ország büntető rendszere. Belgiumban ezek a jelentések nem kedvezőek.»

Ennek a bajnak orvoslásául és a zárkarendszer jótékony hatásának fokozására teremtette meg az 1888-diki törvény a feltételes szabadon bocsátást; és adta meg a bírónak azt a jogot, hogy feltételesen ítélje el a vádlottat, ha a kiszabandó fogházbüntetés nem haladja meg a hat hónapot s ha még nem sujtotta a vádlottat büntetéssel akár az esküdtszék, akár a fenyítő bíróság.

A belga bíró nagyon gyakran él törvény adta eme jogával, mind a mellett a kriminalitás s a visszaesők száma nem csökkent észrevehetően.

Mit várhatunk az ilyen gonosztevőktől, ha letellett büntetésük ideje? Nem könnyű előre látni, hogy új bünt fognak elkövetni s hogy az ezt sujtó új büntetésnek épp oly kevés eredménye lesz, mint az előbbieknek? Az efféle bűnösök állandóan összeütközésben vannak a büntetőjoggal; nincs is valósággal más foglalkozásuk. Reájuk nézve a bíró határozata banális alakszerűség, a börtön jól felszerelt szállás, amelyben való időleges tartózkodás, különösen tél idején, nincs minden vonzóerő nélkül.

Ezek a visszaesők azonban nem helyezhetők mind egy sorba. Van, aki természeténél fogva bűnös és képtelen arra, hogy rosszat ne tegyen. Van ezek közt olyan, aki az nap követett el betöréses lopást, amelyen büntetésének kiállása után szabadon bocsátották. Az ilyenek kivételesen gonosz természetek és a javítás nem fog rajtuk. Vannak azután, s ezek száma jóval nagyobb, akiknek természete inkább gyenge, semmint bűnös. Értelmes oltalom gyakran téríti őket jó útra az első bukás után, de leggyakrabban a megrontó környezet újra magába vonja őket és vészes befolyása alatt az újra meg újra való bukások mind súlyosabbak lesznek. A társadalmi rendre ebben rejlő veszedelmet akarta gyengíteni az 1885. május 27-diki francia törvény a relegatio által.

A belga törvények nem képesek a visszaesést visszaszorítani és ha egy napon Belgium olyan kolóniához jutna, amelyben európai ember akklimatizálódhatik, nagyon hasznos dolog volna Franciaország példáját követnie.

Azokat a gonosztevőket, akik teljességgel javíthatatlanok, talán nem kellene transportációra itélni. Csak zürzavart idéznének elő a kolóniában s meglópnák társaikat. A törvény-

nek nem annyira a visszaesők ellen, mint inkább a visszaesők érdekében kell meghozatnia. Azokra az elítéltekre kellene alkalmazni, tehát akit a rossz útra inkább jellemük gyöngesége, mint természetük gonosztsága által jutottak; hogy elvonásának abból a környezetből, amelyben megromlottak s amelybe visszatérnének tovább romlani. Az elerkölcstelenedés tüzhelyétől eltávolíttatnának új hazába, ahol csak munkával kereshetnék meg kenyerüket s ahol erkölcsileg megtisztulhatnának. Az ilyen kolóniának első feltétele volna a szesz italok bevitelének teljességgel való megtiltása. A legszigorubb rendszabályokhoz kellene nyulni e cél elérése végett.

Kolónia hiányában azonban minő orvosserhez kell nyulni? Ha valaki rossz ut felé indul, jóssággal kell vele bánni, ha lehet; nem kell az első hibát megbüntetni; ha már büntetni kell, eleinte csupán bírsággal sujtuk; alkalmazzuk a feltételes elítélést, csak ha mindenképpen szükséges, ítéljük szabadságvesztésre, amely a vádlottat lealacsonyítja és a társadalomból kilöki. De ha mindennek nincs hatása, ha a mentő kísérletek ellenére az illető el akarja magát veszíteni és ha a büntetések egész sorának eredménytelensége mutatja, hogy javulásra nem képes, a társadalom nem maradhat a javíthatatlan gonosztevők jóakaratu áldozata, s ha az egyetlen védelem: a transportáció vagy ennek pótlásaképpen az életfogytig tartó fogság, nem lehet az államtól a jogot elvitatni, hogy ehhez forduljon.

A visszaesőt akkor, midőn az utolsó olyan büntetés mondatik ki, mely után még szabadon bocsátható, ünnepiesen figyelmeztetni kellene ama súlyos következményekre, amelyekkel új bukása járna. Ha ez a megfélemlítés is eredménytelen, ám viselje ennek következményeit. Ezeket a visszaesőket nem kellene magánzárkákban elkülöníteni. Csupán ártalmatlanokká kell őket tenni.

Végre pedig sikeres eszköze volna a visszaesők elnyomásának és a börtönök költségei apasztásának a rendőrség költségvetésének emelése.

— **A gyermekkorban elkövetett bűncselekmények** szaporodásának okát a francia politikusoknak egy árnyalata a kötelező iskoláztatásban keresi. A gyermekkorban elítéltek száma 1875-ben 20,838 volt, 1895-ben ez a szám 30,763-ra emelkedett. És mivel a kötelező iskoláztatást Franciaországban 1882-ben hozták be, a szaporodást ennek az intézménynek róják fel. Viviani francia képviselő szembeszáll ezzel a felfogással. Kimutatja, hogy a csavargásért és koldulásért elítéltek 57%-kal szerepelnek, lopásért 35% itéltetett el. De a gyermekek által elkövetett lopás a legtöbb esetben a csavargással jár együtt és annak következménye. Párisban 156.000 gyermek van nyilvános iskolába beírva, tényleg azonban csak 124,000 jár. Az okoskodás tehát inkább ahhoz az eredményhez juttat, hogy az iskolakerülő 32,000 gyermekből rekrutálódnak a csavargók és kis tolvajok.

— **A francia kamarában** Cruppi képviselő javaslatot nyújtott be, melylyel szabályozni kívánja azt a jogot, hogy a sajtóban megjelent személyes vonatkozású közleményekre az érdekelt válaszolhasson. A kamara sajtóügyi bizottsága főbb pontjaiban a következő szövegezést fogadta el. A lap vagy folyóirat 50—500 frank büntetés terhe alatt tartozik helyt adni a közleményében megnevezett vagy megjelölt minden személy válaszának, ami nem érinti az esetleges büntető följelentéshez vagy a kártérítéshez való jogot. A válasz terjedelemben nem haladhatja meg a kétszeresét az eredeti cikk azon részének, mely az illetőre nézve személyes vonatkozás. A közlésnek egy és ugyanazon helyen kell történnie, ahol az a cikk közöltet, mely alkalmat adott rá. Nem vonatkozik ez a jog az irodalmi vagy tudományos bírálatokra. A választási időszak alatt minden jelöltnek, akit valamely lap megnevez vagy megjelöl, joga van a válaszhoz a legközelebbi számban. A válasz közléséhez való jog hat hónap alatt elévül.

A Magyar Jogászegylet február 8-án (szombaton) délután hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (V., Szemere-utca 10. sz. a.) teljes-ülést tart, melynek tárgya dr. Pap Fózsef felolvasása a magyar polgári perrendtartás javaslatáról. — Vendégeket szívesen lát az egylet.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félre 12 kor. negyedévre 6.

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Györy Elek. *Dr. Nagy Dezső* budapesti ügyvéd, kamarai titkártól. — A polgári perrendtartásról szóló törvényjavaslat. *Dr. Fodor Ármán* budapesti kir. táblai bírótól. — A büntetőjogi positiv iskola. *Gróf Della Valletól*. — Az ipari minták oltalmáról szóló törvényjavaslat előadói tervezete. *Dr. Lévy Béla* budapesti ügyvéd, kereskedelmi akadémiai tanártól. — *Jogirodalom:* Tervezet a büntetőtörvény módosításáról. Készítette dr. Reichard Zsigmond. A Magyar Jogászegylet kiadványa. 1901. *Dr. Bleuer Samu* budapesti ügyvédtől. — *Törvénykezési Szemle:* A tagosításról. *Dr. Imling Konrád* kir. táblai tanácselnöktől. — Biztosítási jogi baleset és a vaspálya felelőssége. *Dr. Róth Pál* budapesti ügyvédtől. — Birói határozatok kritikája. *Dr. Kolozs Gyulától*. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

GYÖRY ELEK.

A magyar ügyvédi kar egyik legjobbját, a magyar jogászvilág egyik legkiválóbbját veszítette el Györy Elekben.

Györy a szó szoros értelmében a közügy embere volt. Már mint fiatal ügyvéd irányadó tagja volt a magyar ügyvédi egyesület választmányának. Mint ilyennek, jelentékeny része volt az 1874-iki ügyvédi rendtartásról szóló törvény előkészítésében. Midőn 1875-ben az ügyvédi kamarák megalakultak, a budapesti ügyvédi kamara őt ügyészének választotta, amely hivatalát fiatal tüzzel, lelkesedéssel, de épp oly mély judiciummal vitte. Mint az ügyvédi kamara ügyészének helyzete szerfelett nehéz volt. Irányt kellett szabnia a testület önkormányzati fegyelmi bíráskodásának és utat kellett törnie annak a magasabb erkölcsi felfogásnak, melynek célja volt az ügyvédség erkölcsi színvonalának emelése. S e ponton óriási nehézségekkel kellett megküzdnie, ember feletti erőfeszítést kellett kifejtenie. Györy testestől-lelkestől neki-szentelte magát kamarai ügyési szép és nehéz hivatásának. Nem kimélt sem időt, sem fáradságot; valódi nemes önzetlenséggel járt el, nem törődve azzal, hogy ezen közhivatás ügyvédi gyakorlatától vonja el.

Az ő ügyészége idejében az ügyvédi kamara fegyelmi bíráskodása magas színvonalra emelkedett. A közvélemény osztatlan elismeréssel adózott neki és az általa irányított fegyelmi bíráskodás a kir. Curian is a lehető legnagyobb elismerésben részesült, sőt osztatlan tiszteletet vivott ki.

Györy volt az, aki éles jogász látásánál fogva az 1874-iki ügyvédi rendtartás hiányait már kezdetben felismerte és aki annak reformjára vonatkozólag az első előterjesztéseket megtette. Az 1885-iki országos ügyvédgyűlés előadójaként működven, reformindítványai egyhangulag és közlekedéssel fogadtattak el. Ez előterjesztései törvény alakjában eddig meg nem valósultak ugyan, de életrevalóságukat mi sem bizonyítja jobban, mint hogy ezek a reformpontok még most is élnek s azoknak megvalósítása az ügyvédi kar legfőbb óhaját képezi.

Györy szorgalmasan működött a kodifikáció egyéb terén is. Az igazságügyi kormányok daczára ellenzéki álláspontjának — mindenkor szívesen vették igénybe működését.

Mint jogász különösen a magánjog terén vivott ki magá-

nak nevet. Szilágyi Dezső, midőn igazságügyminiszterre lett, azonnal meghívta őt munkatársai közé és a magyar családi jog kodifikálásával bízta meg, amelyet Györy el is készített. Műve becses anyagát képezte a további kodifikatorius munkákéknak.

A törvényszerkesztés folytán történt ezen elfoglaltsága következtében az 1891. évtől kezdve nem vállalta el többé a kamarai ügyészséget, de azért az ügyvédség közügyei iránt való lelkes érdeklődése nem kisebbedett és három éven át a budapesti ügyvédi kamara választmányában mint választmányi tag működött. 1893-ban pedig újból és pedig most első vezérszerepet nyert, mikor az ügyvédi kamara elnökké választotta, amely tisztét haláláig viselte.

Mint a budapesti ügyvédi kamara elnöke a kamara ügyeiben s az ügyvédség általános érdekeinek emelése terén páratlan buzgóságu tevékenységet fejtett ki. E tisztségére büszke volt. Jó szíve, kiváló tehetsége és nagy képzettsége kortársai előtt a legkedveltebb egyéniséggé avatták őt. Elnöki tisztét nagy tapintattal és mindenre kiterjedő, körültekintő gondossággal vitte. Nem elégedett meg napi folyó teendők ellátásával, hanem magasabb szárnyalású lelke az alkotások terére ragadta. Neki volt legfőbb érdeme abban, hogy a budapesti ügyvédi kamara felépíthette palotáját, mely ma nemcsak az ügyvédi, hanem a magyar jogászság közcélokra törekvő egyesüléseinek székhelye. Arra törekedett, hogy a budapesti ügyvédi kamara házáat a magyar jogászság szabad tudományos működésének központjává tegye. Ezt a célját mindjárt kezdetben a kamara palotájának felszentelése alkalmával 1896-ban el is érte. Itt tartatott meg 1896-ban a harmadik országos ügyvédgyűlés és nyomban reá a tizedik magyar jogászugyűlés. Mindkettőnek Györy Elek volt az elnöke. Érdemei méltó elismerésre találtak az egész magyar jogász-közönség összeségében.

Nagy gondot fordított Györy, mint az ügyvédi kamara elnöke, az ügyvédi segélyalap gyarapítására, mely elnöksége alatt csaknem megkétszereződött.

Egyik főcélját képezte az ügyvédi nyugdíjintézet megalakítása, melynek megvalósulását ugyan már meg nem érthette, de azért nevét hálásan fogja emlegetni ebbeli működéséből kifolyólag is az utókor.

Györy nagy tevékenységet fejtett ki a jogirodalom terén is, aminek méltatása tulvezetne e cikk szűk keretén éppen úgy, miként nem tárgyalja e megemlékezés politikai szereplését sem. Csak el nem hagyható Györynek, a jogásznak működéséről való hálás megemlékezésből az, hogy mint a képviselőház igazságügyi bizottságának tagja is nagy munkásságot fejtett ki. Szellemének, gyakorlati észrevételeinek számos maradandó nyoma maradt újabb igazságügyi törvényeinkben.

A közügyeknek szentelte egész életét. Ez volt az eleme s ebből ragadta ki a hirtelen halál.

Legnagyobb tiszteletünket érdemli e kiváló férfiú működése.

Igazi elismerés, tisztelet és szeretet kísért koporsóját a sirig. Emléke élni fog a jövő nemzedékek hálás kegyeletében.

Dr. Nagy Dezső.

A polgári perrendtartásról szóló törvényjavaslat.*

III.

Az eljárás szabályait általánosságban három részre osztja a javaslat: 1. eljárás az elsőfolyamodású bíróságok előtt, 2. felebbvitel és 3. perújítás.

1. A javaslatnak legfontosabb része az, amely az eljárást az elsőfolyamodású bíróságok előtt szabályozza. E szabályok nagy fontossága egyrészt abból következik, hogy a szóbeli per súlypontjának a dolog természeténél fogva az elsőbíróság előtti eljárásban kell lennie, másrészt pedig abból, hogy az eljárás általános szabályai, amelyek ebben a részben foglaltatnak, nagyrészt a felebbviteli eljárásra és az eljárások különös nemeire is kiterjednek.

Az eljárási szabályok beosztásában eltér a javaslat a szokásos rendszertől. Az 1868. évi LIV. tcz. és a külföldi perrendtartások is általában, így a német, az osztrák, a francia és az olasz perrendtartások is külön-külön fejezetben szabályozzák a törvényszéki és a járásbírói eljárást. Hasonlóképpen a bünvádi perrendtartásról szóló 1896. évi XXXIII. tcz. is. Ez a beosztás azonban megnehezíti a törvény könnyű áttekinthetőségét és nehézzé teszi annak kezelését, mert a járásbíró csak úgy szerezheti meg magának a szükséges tájékozódást, ha a megfelelő szabályt nemcsak a járásbírói eljárás fejezetében, hanem a törvényszéki eljárás szabályai között is keresi. Felette hátrányos a felfutásnak ez a nehézsége éppen az egyes bíróra nézve, akinek a tárgyalás folyamán gyors tájékozódásra van szüksége. Célyszerűbb tehát a beosztásnak a javaslatban követett az a rendszere, melyben az eljárási szabályok úgy a törvényszéki, mint a járásbírói eljárásra nézve egységesen vannak előadva, amennyiben pedig valamely szabály a járásbírói eljárásban vagy nem, vagy eltérően nyerne alkalmazást, az erre való utalás mindenütt az illető fejezetben vagy szakaszban van kitüntetve. (Indokolás 176. lap.)

a) A keresetlevél, amelylyel a per megindul, a javaslat szerint tulajdonképp idézőlevél, amely a szóbeli tárgyalást előidézi. A per célja, hogy a vitás magánjog a bíróság és a felek közbejöttével eldöntessék; ez a cél tehát csak úgy érhető el, ha a felek közreműködése lehetségessé téve és biztosítva van. Ez az idézéssel történik. Az írásbeli eljárás az idézésnek ezt az előkészítő jellegét elhomályosította, midőn azt a keresettel kötötte össze. Az idézés kérése helyébe a kereset lépett. A javaslat visszaállítja az idézés előkészítő jellegét. Az iratot, amelylyel a per megindul, keresetlevélnek nevezi ugyan, de csak azért, mert ez az elnevezés nálunk el van fogadva. (1868: LIV. tcz. 114., 115. §§.) Lényegében a keresetlevél nem egyéb, mint idézőlevél. Nem áll ezzel ellentétben az, hogy a keresetlevél a 129. §. 3. pontja szerint a kereset közlését is magában foglalja, mert az csak előzetes, tájékoztató közlés, ahhoz felperes kötve nincs és a tárgyaláson más keresetet is adhat elő, bár ekkor az ebből eredő halasztás költségét ő viseli. A keresetlevélnek, mint idéző iratnak ez az előkészítő jellege és a tulajdonképpeni keresettől való megkülönböztetése a szóbeli eljárás természetében gyökerezik. A szóbeli eljárás természete és célja megkívánja, hogy a kereset, mint a tárgyalás alapja és tárgya a szóbeli tárgyaláson előadassék. A kereset előadása nélkül a szóbeli tárgyalás csonka, irányt nélkülöző vitatkozás volna, mely egymagában érthetetlen és a bíróságot nem képes az ügy állásáról informálni. Ha már most a kereset a szóbeli tárgyaláson mindenestre előadandó, semmi elfogadható ok sincs arra, hogy ne ezt a szóbeli előadást, hanem a keresetnek előzetes bejelentését tekintsük a perben irányadónak. (Indokolás 177. lap.)

A keresetnek ily felfogásából folyik azután egyrészt az, hogy a felperes az alperes perbebocsátkozásáig keresetét alperes beleegyezése nélkül is megváltoztathatja (192. §.), — amit a német perrend 264. §-a és az osztrák perrend 235. §-a szerint a keresetlevél kézbesítése után már nem tehet — másrészt pedig az, hogy a végítéletet megelőző szóbeli tárgyalás befejezéséig mind a felperes az alperes ellen, mind pedig az alperes a felperes ellen a tárgyaláson új keresetet, illetőleg viszonykeresetet támaszthat, ha az új kereset tárgya ugyanaz, mint az előbbi, vagy ha az új kereset az előbbivel összefügg; az alperes pedig a felperes ellen ezen az eseten kívül akkor is, ha az alperes keresete a felperes ellen védelemként is érvényesíthető volna. (193. §.) Az előbbi tervezetek (1901. évi tervezet 196. §.) ilyen új kereset indíthatását a kifejtett elvi álláspontból folyólag még tágabb körben engedték meg és azt csak ahhoz a feltételhez fűzték, hogy a bíróság erre az új keresetre hatáskörrel és illetékeséggel bírjon, a javaslat azonban gyakorlati indokokból ettől eltért.

b) Az idézés tekintetében a javaslat eltér a francia és német perrend szabályozásától, amelyek szerint az idézés a félnek a feladata és a felperes az idézési kérelmet, illetőleg a keresetlevelet a bíróságnak csak a végből mutatja be, hogy az elnök a tárgyalás határnapját kitűzze; az elnök pedig a kitűzést megelőzőleg sem az idézés kellékeinek, sem a per előfeltételeinek vizsgálatába nem bocsátkozik. A javaslat egyik irányban sem helyezkedik erre az álláspontra. Ámbár az idézésnek az a módja, amely szerint az a feleknek cselekménye, a bíróságra nézve valamivel kevésbé terhelő és inkább megfelel annak a szempontnak, hogy a bíróság tulajdonképpeni hivatása csak az ítélet: a javaslat még sem teszi az idézést a felperes feladatává. Az eljárás szabályossága jobban van biztosítva, ha a bíróság idéz. A bíróság által való idézés nálunk oly mély gyökeret vert a köztudatban, hogy ennek megváltoztatása nem célszerű. Nagy munkaszaporodástól félni nem lehet, mert az idézés és a kézbesítés körüli teendőket jórészt a jegyző fogja uralapok kitöltése útján teljesíteni; a tanácselnöknek az idézés aláírása nem fog sok munkát adni. Ami pedig az idézés kellékeinek előzetes vizsgálatát illeti, a célszerűség azt hozza magával, hogy előreláthatóan eredménytelen idézések lehetőleg ne történjenek. Ezért a javaslat szerint már az idézés kibocsátásakor meg kell vizsgálni, — amennyire ez a felek közreműködése nélkül lehetséges — hogy nincs-e olyan akadály, amely a per létrejöttét meggátolná. Ha ilyen akadály fenforgása iránt kétség merül fel, azt el kell oszlatni, ha pedig annak fenforgása nyilvánvaló, a per létrejöttét már itt meg kell akadályozni. Az előbbi célra a keresetnek kijavítás végett visszaadása (140. §.), az utóbbira annak visszautasítása (141. §.) szolgál. (Indokolás 185. lap.)

c) A javaslatnak egyik legjellegzetesebb rendelkezése a tárgyalás kettéosztása a perfelvétel és az érdemleges tárgyalás szakára, amely különösen a törvényszéki eljárásban élesen domborodik ki az által, hogy a *perfelvételi tárgyalás* külön határnapon megy végbe.

A perfelvételi césurának gondolatát, melyet *Plósz Sándor* először domborított ki teljesen a per alapfogalmaiból kiindulva, a javaslat lényegileg akként viszi keresztül, amint ő azt már az 1885. évben közzétett perrendtartási tervezetében javasolta.

A keresetlevélre a bíróság az alperest rövid, a távolság szerint nyolcz vagy tizenöt napi (sürgős ügyekben megrovidítható) időközzel perfelvételre idézi. (145. §.) A perfelvételi határnapon a pergátló kifogásokon kívül el kell intézni azokat az ügyeket, amelyekben mulasztás, elismerés, elállás vagy lemondás alapján kell határozatot hozni és amelyekben egyezség létesül. Ha az ügy sem ilyképp el nem intézhető, sem elállás vagy perakadályok miatt meg

* Az előbbi közl. 1. a 6. számban.

nem szünik, akkor a perfelvételi tárgyalás a perbe bocsátkozásra szorítkozik. A pergátló kifogásokat nyomban le kell tárgyalni és ha a bíróság azoknak nem ad helyt, vagy ha alperes ily kifogással nem élt, az alperes érdemleges ellenkérelmét köteles előadni. Ezzel a perfelvételi tárgyalás ki van merítve. A bíróság az érdemleges tárgyalásra mintegy harmincznapos (sürgős esetekben megrövidíthető) időközzel újabb határnapot tűz ki (195. §.) és ebben a tárgyalási időközben a felek az érdemleges tárgyalást írásban előkészítik. Ha azonban a tárgyalási időköz tizenöt napnál rövidebb, akkor a bíróság határozza meg, hogy van-e előkészítő iratok közlésének helye vagy nincs. (199. §.)

Az eljárás gyorsítása céljából megengedi a javaslat, hogy a bíróság abban az esetben, ha a pergátló kifogások felett az első perfelvételi tárgyaláson nem határozhat, a felperes kérelmére a folytatólagos perfelvételi tárgyalás határnapját az érdemleges tárgyalásra is tűzze ki. (185. §.) A felek közös kérelmére vagy sürgős ügyben pedig a bíróság az érdemleges tárgyalást a perfelvételre bejelentett ügyek elintézése után a perfelvételi határnapon is megtarthatja. (195. §.)

A javaslatnak ezt az alapvető rendelkezését az indokolás (29—34. ll.) bőven kifejti. Tulhaladná e cikk keretét, ha erre itt bővebben kiterjeszkednénk.

A perfelvételi tárgyalás cæsuráját a javaslat csak a törvényszéki eljárásban juttatja teljesen érvényre. A járásbírósi eljárásban már az első idézés a per felvételére és az érdemleges tárgyalásra szól. (143. §.) A pergátló kifogásokat ugyan itt is előzetesen és együttesen kell előadni és külön határozattal eldönteni (185. §.), de a határozat ellen külön felebbvitelnek nincs helye és a bíróság rendszerint nyomban folytatja a tárgyalást az ügy érdemében, ha a pergátló kifogásokat elvetette, vagy ha az alperes perbe bocsátkozott. (185., 195. §§.)

d) A perfelvételi tárgyalást rendszerint az *érdemleges tárgyalás előkészítése* követi. Ez az előkészítés a szóbeliségnek a javaslat által célba vett megvalósítása érdekében kiindulva, csak előzetes tájékoztatására szolgál az ellenfélnek és a bíróságnak. E tájékoztatás elmulasztása nem jár ügybeli hátrányokkal, hanem csak a mulasztásból eredő költség-többlet viselésére kötelez. Nem elvi szempontok, nem tisztán a következetesség az, amiért a javaslat ezt az álláspontot elfoglalja, hanem az a gyakorlati cél, hogy a szóbeliség ne legyen üres forma, holt betű, mely csak a törvényben, de nem a gyakorlatban van. Ha meg vagyunk győződve arról, hogy a szóbeli tárgyalás célszerűbb eszköze a tényállás kiderítésének, egyszerűsítésének és a bíróság információjának, mint az írásbeli eljárás, akkor ezt az eszközt komolyan kell vennünk és nem szabad megengednünk, hogy a szóbelinek tervezett tárgyalás a gyakorlatban írásbelivé fajuljon. (Indokolás 23. lap.)

Egyébiránt a javaslat az előkészítés szabályozásában abból indul ki, hogy azt csak a szükséges mértékre szorítsa, de e mellett a tárgyalás concentrációját mégis lehetőleg előmozdítsa. Ennek a szempontnak megfelelően a javaslat az előkészítést csak a tényállítások, ténybeli nyilatkozatok, bizonyítékok és kérelmekre nézve írja elő. Ugyanannak a szempontnak felel meg továbbá az, hogy a bíróság mellőzheti az előkészítést, ha az érdemleges tárgyalást a perfelvételi határnapon tartja meg, vagy ha az érdemleges tárgyalást tizenöt napnál rövidebb időközre tűzi ki. (199. §.) Azonban e mellett a javaslat, habár abból indul ki, hogy a keresetlevélén kívül egy alperesi előkészítő irat rendszerint elegendő lesz, nem kívánja az előkészítés teljességét az előkészítő iratok számának korlátozásával veszélyeztetni. Az előkészítés addig tart, amíg a felek közölték egymással mindazt, amit a tárgyaláson elő akarnak adni. Mindegyik fél ennél fogva az előírt egy előkészítő iraton felül is köteles ellenfelével a tárgyaláson előadandókat közölni, hogy ez még idejekorán elő-

készülhessen és ne legyen kénytelen a tárgyalás elhalasztását kérni. Az előkészítő iratok tultengésének korlátot szab az, hogy az előkészítést az érdemleges tárgyalás határnapjáig be kell fejezni és hogy a bíróság a felesleges előkészítés költségeit nem itéli meg.

Az érdemleges tárgyalás concentrációjának előmozdítása végett megengedi a javaslat, hogy az elnök már az előkészítő iratok alapján tanuk beidézése, okiratok beszerzése és hasonló intézkedések által az érdemleges tárgyalás elhalasztásának elejét vegye (208. §.).

(Bef. köv.)

Dr. Fodor Ármin.

A büntetőjogi positiv iskola.*

IV.

Annak megállapítása után, hogy a büntetőjogi rendszernek csak positiv alapja lehet, lássuk, hogy a positiv büntetőjogi iskola elveinek alkalmazásánál miképp kell a törvényhozónak eljárnia és mely akadályok kikerülésére kell törekednie. És itt meg kell ábrázolni a Lombroso-féle iskola legvonzóbb leleményét, azt, amely a legélénkebb dicséretekre és gáncsokra adott okot: a született bűnöst. Ki és mi a született bűnös? Mindenki találkozik életében physikai szörnyszülöttekkel, az emberi szervezet oly szabálytalanságaival, amelyek mintha más kézből kerültek volna ki, mint abból, amely a szépség és összhang annyi remekművét alkotta; ellenben nem mindenkinek adatott meg első látásra felismerni az erkölcsi világ azonos szörnyszülötteit, megfelelő szabálytalanságait. A szörnyalakzat ezen rendjéhez tartozik a született bűnös. Az ő szabálytalanságának eredetét azonban nem saját magában kell keresni, — mint többnyire a physikai abnormalitásoknál — hanem ő az atavismus egy gyümölcse, élő példája az öntudatlan és sötét erőnek, mely minden lény sejtjeit mozgatja; ő nem közvetlen szülőinek jellemvonásait adja vissza, hanem távoli őseihez kapcsolódik, akik még alig gubódtak ki az állatvilágból, és minthogy ezen kezdetleges ősektől örökölte őt megkülönböztető jellemvonásait, a tényleges megszeliült emberi társadalomban a kezdetleges vad társadalom egyik alakját képviseli. Az akkori időktől a mai napig beállott szokásváltozások közepette, őt, aki megmaradt ugyanannak, oly vademberhez hasonlíthatnók, aki egy modern városban sétál és akinek abnormalitása csak abban áll, hogy az actualis viszonyokhoz képest többé nem normális; mert az őt megkülönböztető jellemvonások a kezdetleges vad társadalomban teljesen normálisak és társaihoz teljesen hasonlóak voltak: csak a művelődés változtatta őket át abnormalisakká. Helyesen definiálta tehát őket Lombroso morális örülteknek.

Az egész positiv iskola e typus tanulmányozásában leli gyakorlati alapját. A született bűnös az átöröklés foglya levén, melynek physikai nyomait is viseli, minden pillanatban érett és kész a bűncselekményre. Nem szabad azonban azt hinnünk, hogy csak azért, mert valaki a született bűnös physikai jellemvonásaival bir, büntetetté kell elkövetnie. Nem, bármennyire ritka is az eset — a született bűnös teljes tisztességgel élheti át életét, mert nevelése ösztöneit megjavíthatta, sőt megsemmisíthette és mert nem volt tér bűnözési hajlamának kifejlődésére. Óvakodnunk kell tehát azon banális ellenvetéstől, melyet a positiv iskolának tettek, hogy minden emberben egy örültet és minden bűnösben egy született bűnöst lát. Ez egyébként a positiv iskola elveinek alkalmazásánál az első nehézség: a született bűnöst megkülönböztetni az alkalmi bűnöstől. Az alkalmi bűnös normális ember, akit a szenvedély vagy a pillanatnyi szükség visz a bűnre. Alkalmi bűnös a positiv iskola szerint az a teljesen normális egyén, aki különösen a fent említett szenvedély

* Az előbbi közl. I. a 2. és 4. számban.

vagy szükség által meghatározott körülmények folytán lett bűnössé. És itt áll elő a lényeges különbség ezen iskola és a többi iskolák közt. Míg a többi iskolák elve szerint a szenvedély és a szükség a felelősséget enyhíti, addig a pozitív iskola szerint csakis az alkalmi bűnös felel teljesen a törvény előtt. De természetesen a tettét körülvevő elkerülhetetlen jogi enyhítésekkel. S ennek igazsága abban rejlik, hogy az illető azon közepes választási képességet élvez, melylyel minden normális ember bír. Az alkalmi bűnös ellen tehát a törvény az elnyomás szükséges rendszabályát használhatja, annál inkább, mert normális lévén, javítható; a született bűnös ellen a pozitív iskola másféle, csak a társadalom védelmére irányuló rendszabályokat hív fel, melyek a megelőzéstől az elnyomásig mennek, amint szokásos egy orvosolhatatlanul káros és vad állattal elbánni. Ezért kell, hogy a pozitív iskolától áthatott törvényhozás a bűnösök e két osztályát jól megkülönböztesse és a született bűnös ellenében — aki könnyen felismerhető a módból, ahogyan a bűncselekményt elköveti és physisikai és pathologikai jellemvonásaiból — alkalmazza az elkülönítés és eliminatio rendszabályait, mert ez a bűnös a társadalomra nézve állandó veszélyt rejt magában; az alkalmi bűnösre pedig az erkölcsi szenvedésen és javíthatóságon alapuló büntetéseket mérjen.

V.

Más ellenvetés, mely a pozitív iskolának tétetett, az, hogy annak alkalmazása egy a mostanitól különböző társadalmi rendet kíván, mely inkább a socialismus elvein alapul. Nem lesz nehéz a tért ezen ellenvetéstől megszabadítani. Legyen szabad nekünk egy egyszerű kérdést feltennünk. A sociologiai iskoláknak kell-e a társadalmi intézményeken alapulniok vagy a társadalmi intézményeknek a sociologiai iskolák elvein? A válasz nem lehet kétséges. A sociologiai iskolák, melyek ugyyszólván a társadalom erkölcsi geológiáját boncsolják szét, nem befolyásolhatják magukat tanaik végkövetkezményei miatt; az, aki az igazságot érzi, megelégszik, hogy mellette lehet és aranykelyhét megérintette, hogy tanulmányainak eredményét biztossággal kihirdethesse: neki nem kell azzal törődnie, hogy miként használja azt majd fel a társadalom, mert ha erre is figyelemmel lenne, bizonyára semmiféle ilyes kutatás nem volna lehetséges és csakis ezen lemondás árán válik az emberiség haladása és művelődése lehetővé. Azokat a tudósokat tehát, akik a sociologiai tudomány belsejébe hatolnak, igen kevésbé érdekli, ha az általuk kinyilatkoztatott elvek oly csirákat foglalnak magokban, melyek egy bizonyos társadalmi rendre nézve halálosak. Ha felfedezésük igazi és ennél fogva hasznos, a társadalom feladata saját berendezésén változtatni, amennyiben azon elvekkel összeférhetlenek, mert ez csak azt igazolja, hogy azok az intézmények téves alapokon nyugosznak. Nekünk első sorban arra kell törekednünk, hogy a mythologiai Ádámtól örökölt égő igazság-szomjunktat oltuk.

Ezek előrebocsátása után azonban megnyugtathatjuk azokat is, akik a veszélytől félnek. A modern büntetőjogi iskola a mai társadalmi renddel is összeegyeztethető. Tényleg, képzeljük el, hogy mi történnék, ha a kodexek és intézmények pozitív büntető elvek szerint alakulnának. Mindenekelőtt az iskolai oktatásnak arra kellene irányítva lennie, hogy sokakban enyhítse az egészségtelen örökséget és a rossz példák eredményét, melyeket saját családjá ad. Mások részére, akiknek degenerációja kétségtelen és akikre nézve minden javítás hasztalan lenne, érett törvényszéki orvosi vizsgálat után az erkölcsi egészségi házak kapuit kellene megnyitni, amelyekben alkalmas és észszerű kezeléssel kellene arra törekedni, hogy az örökölt és nagyjából alkoholikus csirák elfojtassanak. Ennyit praeventive.

A bűncselekmény elkövetése után pedig figyelemmel tanulmányozni kellene a tett elkövetőjét és az elkövetés körülmé-

nyeit, és amennyiben a tettes a született bűnösök közé soroztatnék, azon kizárási rendszabályok jönnének alkalmazásba, melyeket a társadalom az általánosság védelme szempontjából jogosan használhat; ha pedig végül a tett elkövetője alkalmi bűnös, a büntetésnek szokott büntetőjogi elvei lennének irányítók. Miben ellenkeznek ez a modern társadalom rendjével? Ily kétségek valóban nem homályosíthatják el egy igaz tudós elméjét és dolgozatunkat csak azokkal a szavakkal fejezzük be, melyeket a pont elején irtunk: annyi százados tévedés után okuljunk abból, amit a sociologia nekünk kézzel mutat és dolgozzunk tovább az emberiség tudományos haladásán, melyet neki a múlt század nyitott; tudósok és gondolkodók, törvényhozók és sociologusok, mindannyian csak egy célra tekintsenek és rendületlenül törjenek előre, tekintetüket azon fényes fáklyára irányítva, melyet a haladás és a tudomány szemünk előtt lobogtat.

Gróf Della Valle.

Az ipari minták oltalmáról szóló törvényjavaslat előadói tervezete.*

III. A mintaoltalom tárgyának, a mintának, fogalom-meghatározását a tervezet 1. §-a tartalmazza. «E szerint mintaoltalomban részesülnek azok az új alakú minták, melyeknek alkalmazása az ipari készítmények értékét akár izlés (izlés-minta), akár használat (használati minta) szempontjából fokozza.» Ezen meghatározás formulázása éppen nem szerencsés. Ezenkívül érdeméhez is fér szó. Helytelen mindenekelőtt azon kitétele, amelyben a mintaoltalom feltételeként az alak újságát említi, holott az 5. és 11. §-okból kitűnik, hogy az izlés-minták körében az alak ismert volta csak akkor zárja ki a mintaoltalmat, ha ugyanazon árucsoport körében volt ismert, tehát a meghatározás ellenére oly minták is részesülhetnek mintaoltalomban, amelyek alakja nem új. Ez a hiba azonban ártalmatlan, míg a §. másik hibája igen veszedelmes. A meghatározás ugyanis azt követeli meg a mintáktól, hogy az ipari készítmények értékét az izlés, illetőleg a használat szempontjából fokozzák. E szerint ahhoz, hogy a minta oltalomban részesüljön, nem volna elegendő az, hogy új, hanem ezenkívül a használhatóság, illetőleg az izlés, helyesebben külalak fejlesztése szempontjából értékkel kellene bírnia. Ez mindenekelőtt felesleges. Ha a szabadalmi oltalomnál megelégszünk azzal, hogy a találmány új és értékesíthető, tehát megvalósítható, alkalmazható legyen, nem követeljük meg azt, hogy értékkel bírjon, miért követelnők ezt a mintáknál, amelyekről maga a tervezet indokolása mondja, hogy a találmányoknál jóval csekélyebb szellemi alkotások. Ezen követelmény elfogadása továbbá igazságtalan is volna. A minta értékének kérdése voltaképp csak az oltalmi idő eltelté után dönthető el teljes biztossággal, azelőtt a róla alkotott vélemény gyakran helytelen lesz s időnként változni fog. A minta érvényességének eldöntésére e szerint igen nagy mértékben lesz befolyása annak a merőben esetleges körülménynek, hogy minő időpontban támadják meg. Ez pedig annál károsabb, mert a találmányok terén szerzett tapasztalatok azt mutatják, hogy igen sok esetben csak későn ismertetett fel éppen a legbecsesebb és legjelentősebb találmányok értéke. Ennél fogva hibának és pedig nagy hibának tartom, hogy tervezetünk a minta újságán kívül még annak értékes voltát is követeli, holott szabadalmi törvényünk (legalább is 1. §-ának helyes értelmezése szerint) ezt a találmányoktól nem követeli. Ez pedig annál inkább megrovandó, mert az osztrák tervezet 1. §-a, amely egyébként alapja a mi 1. §-unknak, szerencsésen elkerüli.

A minta fogalmának meghatározását a tervezet 2. és 3. §§-ai kiegészítik.

2. §.: «Kizáratnak az oltalomból az olyan minták: 1.

* Az előbbi közl. 1. a 4. számban.

melyeknek alkalmazása törvénnyel, rendelettel vagy a köz-
 erkölcsiséggel ellenkezik; 2. melyek találmányi jelentőségük
 szerint a találmányi szabadalmakról szóló törvény alá esnek;
 3. melyek ugyancsak tartalmuk és jelentőségük szerint a
 szerzői jog (1884: XVI. tcz.) tárgyai. Oly minták, melyek
 a) a király vagy a királyi ház valamely tagjának arczképét,
 b) idegen személyek nevét vagy képét, c) kitüntetések, az
 ország czimerét vagy más állami vagy közhatósági czimert
 tartalmaznak, csak akkor használhatók, ha az ehhez való
 jogosítvány a minta bejelentése alkalmával igazoltatik.» A §.
 formai hiányai első olvasásra szembeötlők. Kétségtelen ugyanis,
 hogy a második rész egész más kérdést érint, mint az első
 s hogy ezen intézkedésnek nem itt, hanem a bejelentéssel
 foglalkozó részben kellene helyet foglalnia. A 2. §-nak alapjául
 szolgált osztrák 2. §-ban szintén megvan ez új intézkedés,
 de ott legalább a forma szerencsés, amennyiben 4. pontként
 szerepel és pedig a következő negatív alakban: «kizárata-
 ... 4. az oly minták stb., ha az ehhez való jogosítvány a
 minta bejelentése alkalmával nem igazoltatik». Ezenkívül az
 első bekezdés az oltalomból kizárt mintákról beszél, holott
 csak az 1. pont szól ilyenekről, a 2. és 3. pontban ellenben
 oly tárgyakról van szó, amelyek egyáltalában nem minták
 és éppen ezért nem részesülnek a mintaoltalomban; a másod-
 dik bekezdés pedig pl. a királynál és a királyi ház tagjainál
 arczképről beszél, idegen személyeknél pedig csak képről.
 Ezek s a többi hasonló formai hiányok azonban háttérbe
 szorulnak azon súlyos botlással szemben, amelyet tervezetünk
 a minták s a találmányok közötti határ megvonása dolgában,
 legalább nézetem szerint elkövetett. A tervezet 2. §-ának 2.
 pontja ugyanis kizárja a mintaoltalomból azokat a tárgyakat,
 amelyek találmányi jelentőségük szerint a találmányi szabadal-
 makról szóló törvény (1895: XXXVII. tcz.) alá esnek. Ezen állás-
 pont következményeképp a tervezet 18. §-ának 2. pontja és 19.
 §-a szerint az a bejelentés, amely találmányt tartalmaz, vissza-
 utasítandó. De ha a bejelentés sikerre vezetett, a mintajog
 megadatott, még mindig kérhető annak megsemmisítése azon
 az alapon, hogy voltaképp nem mintával, hanem találmány-
 nyal van dolgunk. A tervezet ezen álláspontja az osztrák ter-
 vezetből van átvéve (lásd annak 2. §-a 2., 21. §-a 2. pontját
 s az 52. §-t) s kiegészíti azon, szintén az osztrák tervezetből
 átvett intézkedéseit, amelyek szerint a mintajog szintén 15
 évi tartamú s ugyanoly erejű oltalmat biztosít, mint a sza-
 badalom, míg a fizetendő díjak jóval csekélyebbek. Ez a sza-
 bályozás teljesen elhibázott. Amennyiben ugyanis a találmány
 és a minta fogalmai egyáltalán kapcsolatba hozhatók, a viszony
 a kettő között az, hogy a találmány a többi, (a nagyobb,
 jelentősebb alkotás), a minta a kevesebb, (a csekélyebb, ke-
 vésbébbé jelentős). Ebből folyólag, nézetem szerint, természetes,
 hogy amennyiben valamely mintát szabadalmazás céljából
 jelentettek be, vagyis valamely szabadalmi bejelentés nem
 találmányt, hanem csak mintát tartalmaz, ez a bejelentés
 visszautasítható, továbbá természetes, hogy ha a meg-
 adott szabadalom mögött nem találmány, hanem csak minta
 van, a szabadalom megsemmisíthető legyen. Ez a dolog
 természetéből folyik, mert a minta nem találmány, vagyis
 a szabadalom előfeltétele, a szabadalmazható találmány az
 illető esetben hiányzik. De ha megfordítva, valamely minta-
 bejelentés szabadalmazható találmányt tartalmaz, ugyanígy a
 dolog természetéből következik, hogy az ne legyen vissza-
 utasítható, továbbá, ha a megadott mintajog voltaképp sza-
 badalmazható találmányra vonatkozik, az találmányi jellege
 okából ne legyen megsemmisíthető. Ez a megoldás a dolog
 természetéből folyik, mert ha a bejelentés, illetőleg mintajog
 voltaképp találmányra vonatkozik, a mintaoltalom előfeltétele
 megvan, igaz, hogy annál több is van, t. i. találmányi czime,
 de ez a többlet csak nem lehet oka annak, hogy az oltalmat
 tőle megtagadjuk. Az ellenkező felfogás azzal volna pár-
 huzamba állítható, amely az alperes által elismert kereseti

követeléssel azért utasítja el felperest, mert követelése a való-
 ságban meghaladja a keresettel érvényesített összeget. A ter-
 vezet ezen téves álláspontja, úgy látszik, következménye egy
 másik tévedésének. Tervezetünk ugyanis, mint majd később
 látni fogjuk, a mintáknak ugyanazt az oltalmat adja meg,
 amelyet a szabadalmi törvény a találmányoknak. Ez pedig
 nem helyes, mert a minták megérdemlik ugyan a védelmet,
 de ennek a védelemnek csekélyebbnek kell lennie a találmá-
 nyokénál, hiszen a minták maguk is jelentéktelenebb szellemi
 alkotások. A tervezet azonban nem osztja ezt a felfogást,
 úgy hogy szerinte a mintaoltalom hatálya teljesen azonos a
 szabadalmi oltaloméval, de másfelől a minták díjai sokkal
 csekélyebbek a szabadalmi díjaknál; igen könnyen előáll-
 hatna az a furcsa helyzet, hogy mindenki csak az olcsóbb
 mintaoltalmat venné igénybe s a szabadalmi lajstrom üresen
 maradna. Ezt akarja tervezetünk ismertetett szabályaival meg-
 akadályozni. Kétségtelen azonban, hogy ez az út nem helyes.
 A mintáknak a védelem hatályossága dolgában lényegesen
 különbözniök kell a szabadalmaktól. Ha ez a különbség meg-
 van, a feltalálók lehetőleg a szabadalmi oltalom elnyerésére
 fognak törekedni s csak akkor kérik találmányra a minta-
 jogot, ha vagy attól tartanak, hogy találmányuk nem fogja
 a szabadalmi díjakat megbirni, vagy pedig attól, hogy sza-
 badalmuk esetleg éppen a találmányi jelleg hiánya alapján
 megsemmisíttetik. Az ily esetekben pedig meglesz a választás
 következménye: megkapja ugyan az oltalmat és pedig
 kisebb díjak fejében, de ez az oltalom lényegesen csekélyebb
 lesz a szabadalmi oltalomnál. A tervezetünk által választott út
 azonban mindezen irányokban helytelen. Mindenekelőtt feles-
 leges munkát okoz: a szabadalmi hivatalnak minden minta-
 bejelentést meg kell vizsgálnia arra nézve, hogy nem haladja-e
 meg a minta jellegét s nem tartalmaz-e találmányt? Ha azt
 találja, hogy igen, el fogja utasítani. A bejelentő erre sza-
 badalmat fog kérni; ha megkapja, még mindig ki van téve
 annak, hogy utóbb a megsemmisítési per során éppen a
 találmányi jelleg hiánya következtében megsemmisíttik. Ha
 ellenben szabadalmi bejelentésével elutasítják, legalább biz-
 tosan megkapja a mintaoltalmat, de biztonsága csak addig
 tart, amíg megsemmisítési pert nem akasztanak a nyakába.
 Ha ez megtörtént, ismét lehetséges, hogy mintajoga meg-
 semmisíttetik és pedig éppen a találmányi jelleg fenforgása
 miatt. A jogbizonytalanság tehát a lehető legteljesebb. De
 ennél még súlyosabb hátrány az igazságtalanság: a nagy
 horderejű találmánytól a megsemmisítő ítélet a mintaoltalmat
 s ezzel minden oltalmat megvonhat csak azért, mert nagyobb
 jelentőségű a mintánál s így tulajdonosának nem állott jogá-
 ban a kisebb alkotásoknak adott olcsóbb, de ugyanoly erejű
 védelmet kérelmeznie.

A tervezet 3. §-a a minta ujdonságának kérdését tár-
 gyalja. Szerinte: «nem tekinthető újnak a minta, ha bejelen-
 tése előtt: 1. azon tárgyak tekintetében, melyekre az oltalom
 szól, közzétett nyomtatványok vagy egyéb sokszorosítások
 után már annyira ismeretessé vált, hogy az illető ipari ter-
 mék előállításánál használható volt; 2. a mintának megfelelő
 ipari termékek a bel- vagy a külföldön forgalomba hozattak
 vagy kiállításokban avagy nyilvános gyűjteményekben meg-
 tekinthetők voltak; 3. a minta közhasználat tárgyává lett».
 A §. első két bekezdése a közzététel és a gyakorlatba vétel
 eseteit írja körül. A két meghatározás lényegileg egyező a
 szabadalmi törvényünk 3-ának 1. és 2. pontjaiban foglaltak-
 kal. Nem is teszem őket közelebbi megbeszélés tárgyává.
 A 3. bekezdés azonban rejtély elé állít bennünket. Ez ugyanis
 azt állapítja meg, hogy a minta nem tekinthető újnak, ha
 «közhasználat tárgya lett». Mire gondolt a tervezet? Hiszen
 a minta közzététel vagy helyesebben és gyakorlatba vétel
 nélkül nem válhatik a közhasználat tárgyává, vagyis a köz-
 használat tárgyává válás, mint önálló eset nem is képzelhető.
 De másfelől a közhasználat az 1. és 2. pont eseteire vonat-

koztatva, nem követelhető meg, mert az 1. és 2. pontok méltán már magát a közzétételt, illetőleg magát a nyilvános gyakorlatbavételt újságmintának tekintik akkor is, ha semmi nemü következménnyel nem járt, a minta nem ment át a közhasználatba. Ezen rejtélynek a kulcsát ismét az osztrák tervezetben találhatjuk meg. Az ugyanis a 3. §. 3. pontjában lerontva látja a minta újságát, ha az egyfelől már a törvény életbelépte előtt oltalomban részesült és pedig akár mint szabadalom a régi szabadalmi, akár mint minta a régi patens uralma alatt, másfelől a közhasználatba átment. Ezt az intézkedést nem helyeslem, de értem. A mi tervezetünk azonban e bekezdést összevonta, elhagyta előfeltételeinek egyikét s megtartotta a másikat, amely az első nélkül minden értelmet nélkülöz. Ez pedig annyival inkább hibáztatandó, mert szabadalmi törvényünk már állást foglalt e kérdésben, amennyiben minden előző szabadalmazást újságmintának tekint és ez az álláspont, ha kétség tárgyává tehető is, de mindenesetre öntudatos.

(Folyt. köv.)

Dr. Lévy Béla,
budapesti ügyvéd.

Jogirodalom.

Tervezet a büntetőtörvény módosításáról. Készítette dr. Reichard Zsigmond. Magyar Jogászegylet kiadványai közt. 1901.

Vannak olyan esetek, amelyekben az elkövetett jogsértés indító oka nem erkölctelen... Ezek azok az esetek, amelyekben a büntetőtörvény legkönnyebben összeütközésbe kerül a közlelkiismerettel, az által, hogy az ilyen cselekményekre megalázó, tulszigoru büntetésekkel ir elő... *Ahol a büntetőtörvény a közlelkiismerettel jut összeütközésbe, ott rendszerint nem a törvény részén kell az igazságot keresni, mert hiszen a helyes büntetőtörvénynek éppen a közlelkiismeret elveinek kodifikációját kell tartalmaznia.* (Indokolás a Reichard tervezetéhez. 19. cikk.) Ez a rövid idézet, amelyet a Reichard-féle tervezet indokolásának 19. cikkéből szakitottunk ki, valóságos programját képezi annak a reformnak, amelyen a tervezet szerzője munkálkodik.

Való igaz, a büntetőtörvény oly büntetéseket tartalmaz, amelyek néhol tulságosan enyhék, néhol tulságosan szigoruak. A társadalom életében sok olyan eset merül fel, melynél a bírónak jogérzése ellenére kell a törvény szavát alkalmaznia. Előfordulnak olyan esetek is, hogy a bíróságok és kiváltképpen az esküdtszékek, csak azért mentik fel a tetteseket, mert kegyetlenül szigoruaknak tartják a törvény által előirt büntetéseket.

Macaulay történetében olvastuk, hogy mikor az angol törvény halálos büntetést rendelt a pénzhamisítókra, az angol közvélemény oly szigorunak tartotta ezt a büntetést, hogy minden egyes bűntevő, aki fejével lakolt azért, hogy gazzettével a birodalom pénzügyi zavarainak előidőzésében részes volt, általános szánakozást keltett maga iránt. A rendőrök nem örömet fogták el a vétkeket. A tanuk kelletlenül tanuskodtak ellenök és sokat elhallgattak. Az esküdtek nem örömet mondták ki a vétkes szót. A bírák nem örömet ítélték el öket. Hiába mondogatták, hogy a pénz megrontói több bajt okoznak az országnak, mint a sziget minden utonállói és rablói, . . . egy általános hallgatóg összeesküvés keletkezett a törvény rendes menetének megakadályozására. Az elítélések száma ezért csekély volt a valóságos vétkesekhez képest; az elítélt gonosztevők pedig úgy érezték, hogy öket igazságtalanul, orozva gyilkolják meg. A vesztőhelyre kísérő pap minden rábeszélő tehetsége csekély volt, hogy a vétkeket haláluk előtt gonoszságuk beismerésére bírja. Ez a baj folyton terjedett. (Anglia története V. kötet 409. lap.)

Macaulaynak ezen előadása az 1694. év közfelfogására vonatkozik. Abban az időben pedig kegyetlenek és embertelenek voltak a büntetések az egész világon. Abban az

időben a kontinensen még boszorkányokat égettek s a bűnösöket és ártatlanokat tömegesen hurczolták a kinzókamarákba és a vesztőhelyekre. Az a hallgatólagos összeesküvés pedig, melyet a nagy történetirő említ, olyan gazembereket vett oltalma alá, akiknek számára egyedül a törvény kegyetlen szigorúsága volt képes a közönség rokonszenvét meghódítani.

Mióta a Csemegi-féle büntetőtörvény Magyarországon hatályba lépett, valóban számos olyan eset merült fel nálunk is, amely alkalmas arra, hogy a közlelkiismeret rokonszenvét a törvénytől elfordítsa és azt a törvénysértőnek ajándékozza.

Mindnyájan tudunk olyan eseteket, amidőn a büntetőtörvény által megengedett minden enyhítés alkalmazásával hat hónapi börtönbüntetésre ítétek egy fiut, ki egy rácson átmászva egy szál rózsát lopott; és hat havi börtönre ítétek egy munkásasszonyt, ki valamely elzárt helyről egy darab kenyeret lopott éhező gyermekének.

A másik irányban pedig láttunk olyan eseteket is, amidőn a gonosztevő, előre mérlegelvén tettének következményeit, csekélynek ítélte a büntetés elszenvetését azon előnyhöz képest, amelyhez őt a lopásnak, csalásnak vagy a sikkasztásnak elkövetése juttatá. Azt hiszem, a magyar jogászközönség még névszerint is ismeri azt a csalót, aki a lottókincstárt százezrekig károsította meg, és aki türelmesen elszenvedvén a törvényes büntetést, a jól megőrzött zsákmánnyal az Ujvilágba költözött.

A mi büntetőtörvényünk a jogtudomány kiváló alkotása. Kétségtelen, hogy kodifikáció szempontjából sokkal tökéletesebb, mint akármelyik más magyar törvénykönyv. Meghatározásai szabatosak, rendszere a lehetőségig következetes. De mint minden büntetőtörvénynek, hibái és hiányai vannak, amelyeket megigazítani a törvényhozás kötelessége. A francia *Code Pénalt* keletkezése óta tizenegyszer pótolták és javították uj törvénnyel, anélkül, hogy bárki is sértettnek láthatta volna azon kegyeletet, amelylyel a francziák az ő legnagyobb törvényhozójuk emlékének tartoznak. A mi törvényünk is tatarozásra szorul: s legelőször is azokat a korlátokat kell belőle kivetni, amelyek a bíró kezét megkötözik, ítéletét megbénítják s a büntetésnek a tettes egyéniségéhez való alkalmazását lehetetlenné teszik.

Reichard tervezete teljesen érvényre juttatja azt az elvet, hogy a büntetést a tettes erkölcsiségéhez kell alkalmazni. Azok az indítványai, amelyek a büntetések reformjára vonatkoznak s amelyek lehetővé teszik, hogy olyan esetekben, melyekben a tettest erkölcsileg menthető indító okok és lelki állapotok ragadták a törvény elleni támadásra, a büntetés elveszítse azt az erkölcsi bélyeget, amelyet a törvény kétségtelenül csak az erkölctelen gonosztevőnek szánt, — nagyban hozzá fognának járulni, hogy az igazságszolgáltatás a közlelkiismeret elveihez alkalmazkodhassék.

A javaslat szerzője igen helyesen regisztrálja, hogy a *korlátlan büntetésenyhítés* joga tiszta magyar eredetű intézmény, amelyet az 1843-iki javaslatba Deák iktatott, s amelyet Hollandia büntetőtörvénye a maga bíráinak később megadott.

«Elismert igazság, hogy a rövid tartamu szabadság-büntetés nemcsak a mi büntetőtörvényünk, hanem az egész mai büntető rendszernek legrosszabb és legszerencsétlenebb intézménye.» (Reichard Indokolás 56. lap.)

Ezt a rossz és szerencsétlen intézményt a visszaeső büntettesek praeparandiájának nevezhetjük, mert a szabadság-büntetésnek olyan nyomasztó erkölcsi hatása van, amely önmagában is rombolja a gyengébb lelkületű ember kötelességtudását, de a börtönlakók társasága is felette alkalmas arra, hogy az odakerült alkalmi törvénysértőt veszélyes gonosztevővé képezze ki.

Ez az oka, hogy az ujjabb törvényhozások mind arra törekednek, hogy a rövid ideig tartó szabadságvesztés helyett

más büntetésnimmel sujták a kisebb törvénysértésre vete-medett tettet. Ilyen surrogatumok ujabban a javítóház, a feltételes elítélés, a közmunka-büntetés. Reichard tervezete különös jelentőséget tulajdonít ezen reformoknak: a pénz-büntetés alkalmazását nagyban kiterjeszti, a közmunka-büntetést rendszeresíti, helyes fogalmazásban szabályozza a feltételes elítélést s lehetővé teszi azt is, hogy az erkölcsileg romlatlan törvénysértők, akiket nem erkölcstelen indító ok ragadott bűncselekmény elkövetésére, a szabadságvesztés-büntetést államfogházban szenvedjék el.

Lehetetlenség volna sorban ismertetnem a tervezetben foglalt összes reform-javaslatokat. A csalás új meghatározása, az *önbírdskodásnak*, mint sui generis büntetendő cselekménynek, valamint a *robbanó anyagokkal* s a *robbantó technikával* elkövetett büntetteknek meghatározása csak kiemelkedő pontjai annak a munkának, amely a büntetőjog egész rendszerét átfogja. Különösen figyelemreméltó a minősítések reformja. A büntetőtörvény jóformán kizárólag *objective* minősít. Kivételt képeztek eddig az emberi élet ellen elkövetett cselekmények minősítései, amelyeknél már a törvény is nagy koncessziót tett a subjectiv iránynak. Reichard tervezete még a törvény tárgyilagosa minősítéseit is individualisálja. A vagyoni bűncselekmények körében, valamint a rághalmazásnál és a becsületsértésnél is valóban érdekes és egészen eredeti kategoriákat állít fel, a melyek lehetővé teszik, hogy a bíró ítélete felszabaduljon a tárgyi kategoriák nyűgje alól.

A tervezet kapcsolatot képez a magyar büntetőtörvény és az újabb büntetőjogi iskola gyakorlati elvei között és e végből huszonegy esztendő tudományos haladását és gyakorlati tapasztalatait dolgozza fel a törvény hiányainak helyreigazítására.

A büntetőjog tudománya forrásban van. Két ellentétes felfogás viaskodik felette. Az egyik, mely magát *klasszikus*-nak szereti nevezni, olyan erkölcstani rendszert építget, amelynek alapkövét az *akarat szabadság* bibliai felfogása alkotja.

A másikat a *determinismus* lélektani elméletei vezetik, midőn az ethika elvont tételei helyett az élő emberi társadalom fenmaradásához szükséges *védelem* eszközeit latolgatja.

Ennek az utóbbi iránynak szószólói közé tartozik dr. Reichard Zsigmond is. Nem mintha rendszerré igyekeznék tenni a kriminologia elveit, — sőt a tervezet éppen a mai büntetőjog uralkodó rendszerének képezi javított kiadását — de, amennyire lehetséges, a mai büntetőjog intézményeiben a kriminologia eszméjét törekszik érvényesíteni, s ezzel oly munkát végzett, amelynek törvényhozási jelentősége legfőbbként a gyakorlati alkalmazhatóságban áll.

Azt hiszem, jó szolgálatot teljesítettünk az olvasónak, ha sikerült figyelmét e tervezetre irányitanunk. Ebben a tervezetben kétségtelenül oly javaslatok is foglaltatnak, amelyekkel — legalább első olvasásra — nehéz volna megbarátkoznunk. Így például én azt hiszem, hogy a közmunka-büntetés alig fog megfelelni a Reichard várakozásának, mert ezen büntetés, ha nyilvánosan alkalmaztatik (mi a dolog természetében rejlik), még lealjasítóbb hatású lesz a fogháznál s a jobb érzésű elítéltek *pellengérnek* fogják azt tekinteni. Azon honpolgárok pedig, akik polgári kötelességteljesítésképpen végeznek közmunkát, semmiképpen meg nem barátkoznak majd azzal a gondolattal, hogy ők olyan munkát teljesítsenek, amelyre büntetéseket szokás alkalmazni.

Reichard tervezetében a közmunka-büntetésnek szerepe tulságos. A szerző a rövid tartamu szabadságvesztés helyett a közmunkateljesítést állítja fel a *kis büntetés* rendes típusául. Ezen merész reformnak kivitelét azonban alig fogja valaki lehetségesnek ismerni. Kivihetetlen lesz maga a büntetés

megszégyenítő hatásának leszállítása is, amelyre a szerző nagy súlyt helyez, s amely nélkül az intézmény elvétí a célját.

De azt hiszem, már kelletnél tovább mentünk, a tervezet részletes bírálata már igazán nem fér el ebben az újságban.

De az bizonyos, hogy azon merész vállalkozás, amelyhez egymaga dr. Reichard bíró ur fogott, valóban figyelemreméltó s nagyon értékes munkát hozott létre, amelyet mindenki tanulsággal fog olvasni, aki a magyar büntetőtörvény reformjával foglalkozik. Nem kételkedünk, hogy a hivatalos kodifikáció is számos eszméjét fogja elfogadni s ezért mondjuk, hogy ezen tervezet szerzője valóban derék munkát végzett.

Dr. Bleuer Samu.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A tagosításról.*

II.

Lássuk, hogy rendszerint kik azok, akik a tagosítást kívánják mint olyant, amely az ő érdekeiket előmozdítja; és kik azok, akik *nem* kívánják, de akik akaratjukat ama/ok elhatározásának aláhelyezni kénytelenek.

A földbirtok tulajdonosainak *egyik* része, a józanabb, az előrelátó, az észszerűen gazdálkodó rész, tagosítás nélkül is azon van, hogy földbirtokát lehetőleg tömörítse és kikerekítse. Osztálynál, vételnél, eladásnál, cserénél a cél szem előtt tartásával jár el; és ezzel eléri azt, hogy neki tagosításra egyáltalában nincs szüksége, mert saját célirányos tevékenysége által földbirtoka tekintetében elérte azt, ami végett a bíróság a tagosítást elrendeli. Sőt megeshetik — és ez már csakugyan tragikomikum — hogy az akarata ellenére rátukmált tagosítás nem földbirtokának *összesítésével* kecsegteti, hanem ellenkezően annak *elaprózásával* fenyegeti őt; mert nincs kizárva, hogy sikerült valakinek földbirtokát 2—3 birtokrészletre összetömöríteni és hogy a tagosításkor — úgy mint a többi tulajdonos — földjét 4—5 tagban kapja ki.

A tulajdonosok *másik* része okatlanul gazdálkodik, földbirtokát minden lehető alkalommal felaprózza; és miután ezt a döreséget annyira vitte, hogy lehetetlen már földjeit némi haszonnal megmivelnie: visszaéléseinek orvoslásául tagosítás után kiáltozik és ebbe bele rántja a tulajdonosoknak azt a részét is, amelynek tagosításra egyáltalában nincs szüksége és amely teljesen véletlenül a tagosításnak előnyeiben sem részesül, csak hátrányait érzi, csak terheit viseli. Az okatlan gazdálkodás præmiumban részesül — az okszerű gazdálkodás bűnhődik.

Van a földbirtok tulajdonosainak egy harmadik kategoriaja is (bár tagjainak száma szerint kicsiny), amely — tagosításra utazik és amely földvételeit rendszeresen akként irányítja, hogy földszerzeménye tagosítás által értékében tetemesen emelkedjék. Hallottam oly esetekről, hogy egy-egy «élelmes» ember összevásárolt valamely községben minden eladóvá vált, bármilyen apró birtokrészletet, potom áron; mikor azután összevéve tetemes területet képviseltek és a község határának tekintélyes részét tették ki, egyetértve még egynéhány gazdával, akiknek nem volt sok veszteni-valójuk és akiket sikerült a saját részére megnyernie, szavazás útján kivívta a határ tagosítását, holott erre ő kívül másnak szüksége nem volt és a tagosításkor apró urbéri telekrészekből alakult földbirtokát értékes «jószággrá» kerekítette ki.

Még egy másik tekintetben is igazságot és méltánytatlan-ságot rejt magában a tagosítás a jó gazdára és a tisztesség egyenes útján járó tulajdonosra nézve. És ugyanebből a

* Az előbbi közl. 1. az 3. számban.

tulajdonos az ő földbirtokát átlag négy tagban kapja — az illető gazdának ha nem is huszonnégy, de majdnem annyi darab föld jutna osztályrészül — mely eredmény a tagosítás gazdasági céljától épen ellenkező irányban feküdnék.

Ha pedig a tagosító bíróság nem követi az említett szabályt és valamennyi ingatlan fejében egy jószágtestet ad ki, akkor a tagosítás a gazdasági cél irányában jár ugyan el, de jogilag rettenetesen hibás és (főleg ha a különböző tulajdonosok ingatlanjai jelzálogilag különbözően terhelve voltak,) oly bonyolódott közösséget teremt, amelyet helyesen és igazságosan felbontani alig lehet és amely a legnagyobb bonyodalmaknak, a legelkeseredettebb perlekedésnek válhatik forrásává.

Végre a tagosításnak még egy fölötté káros jogi következményét kell felemlítenem.

Minden tagosítás a telekkönyv átalakításának szükségességét vonja maga után. Mennyi nehézséggel, mennyi munkával jár az ily átalakítás és mégis, a legnagyobb gondosság dacára is mennyi helytelenséget teremt és mily nagy jogi megrázkódtatást idéz elő, azt mindenki tudja, akinek munkarészül jut az ily alakításokkal sűrűbben foglalkozni.

E mellett tapasztalati tény, hogy a tagosbirtok átadásától számítva a telekkönyv átalakításának befejeztéig és közzétételéig mindig hosszabb évek szerint számított idő mulik el.

Ezen egész idő alatt a telekkönyv a tagosítás előtti jogállapotot, azt az állapotot tünteti fel, amely a természetben többé nincs meg. A telekkönyv és a telekkönyvi térkép oly ingatlanokat és oly birtokhatárokat mutat, amelyeknek a természetben nyoma veszett.

Ez a disharmonia a nyilvánkönyv és a tényleges birtokállapot között nem akadályozza ugyan a jogi forgalom lebonyolítását; eladások, cserék, öröklések, jelzálogi megterhelések ez alatt az idő alatt is végbe mennek, de mily bizonytalan, ingatag alapon!

A tagosítás és a telekkönyv átalakítása közötti időben valóságos telekkönyvről alig szólhatunk, inkább csak escomptirozzuk azt a nyilvánkönyvi állapotot, amely a telekkönyv átalakítása után létesülni fog és ennek az escomptnak veszélye a dologi jogok bizonytalanságában jut kifejezésre.

Sűrűbb tagosítások és főleg ilyenek ismétlése mellett a telekkönyv folytonos forrongásban van és nélkülözi azt, ami a nyilvánkönyvbe vetett közhitel egyik alapköve: a marandóságot, az állandóságot.

Dr. Imling Konrád.

(Bef. köv.)

Biztosításjogi baleset és a vaspálya felelőssége.

Ezen kérdésben Reinitz József és dr. Baumgarten Nándor közt a *Jogi Közl.* hasábjain folytatott vitához én is hozzá kívánok szólni, mert úgy tapasztalom, hogy az eszmék ezen vita által tisztázva nincsenek.

Kiindulási pontul ezen kérdésnél azt veszem, hogy a balesetbiztosítási ág nálunk törvény által szabályozva nincsen. Kereskedelmi törvényünk 498. §-ában tételik ugyan az életbiztosítások közt olyan biztosításokról is említés, melynél a biztosító fizetési kötelezettsége valamely személy «egészségétől vagy testi épségétől» tételik függővé, de az még nagyon is halvány életjele a csak később kifejlődött balesetbiztosítási ágnak. Az impulsust úgy a balesetbiztosítás miveltésére, mint a vaspálya felelősségét megállapító törvényre az 1872. évben keletkezett német szavatossági törvény (Haftpflichtgesetz) adta meg.

Vegyük már most mindenekelőtt a balesetbiztosítást tárgyalás alá. A balesetbiztosítás az életbiztosítás által már előbb is fedezve volt, mert ha a halál esetére biztosított fél életét baleset által veszítette el, a biztosított feltétel épp úgy bekövetkezett, mintha a biztosított fél egyéb halálokok folytán mult ki. Minthogy azonban az életbiztosítás magas díjakkal jár, a biztosító-társaságok a szavatossági törvény által felbresztett biztosítási szükségletnek akképp vélték eleget tenni, hogy *kiválasztottak bizonyos esélyeket*, melyek a törvényes sza-

vatosságot megállapítják és fedezték, azokat biztosítással *sokkal olcsóbb díj mellett*, mint amennyiért az életbiztosítás eszközölhető. Így keletkezett előbb a csoportos (munkás-), később az egyéni balesetbiztosítás. Ezen momentumokat azért kellett kiemelni, hogy nyilvánvalóvá tétessék, miszerint a balesetbiztosításnál a biztosítási szerződés, vagyis a *kötvényfeltételek határozmányait kell jogforrásul venni*, mert a biztosító-társaságok csakis azt, mit ok tekintenek balesetnek, voltak hajlandók az olcsó biztosítási díj ellenében biztosítással fedezni; vagyis ők csak bizonyos meghatározott korlátok közt mozgó kockázatokat kívántak biztosításra átvállalni. A bíróság tehát, nézetem szerint, nincsen jogosítva a balesetbiztosítási kötvényfeltételeknek olyan kiterjesztő magyarázatot adni, mely a szerződés eredeti intencziójának meg nem felel, hanem csak a kötvényfeltételek talaján mozoghat. Érezni látszik ezt dr. Beck Hugó is, midőn a «Jogállam»-ban a baleset fogalmát igyekszik megállapítani, mert az ő fejtegetéseinek alapját is a balesetbiztosítás általános kötvényfeltételei képezik. Midőn tehát a *biztosításjogi* baleset fogalmát akarjuk megállapítani, szintén a kötvényfeltételek fogalom meghatározását kell alapul vennünk, mely szerint: «Baleset alatt értendő valamely külső mechanikai erőnek, a biztosított akaratától független, rögtönös és közvetlen behatása, mely a test megsérülését eredményezi». Lényegében ezen fogalom meghatározást találjuk bármely biztosító társaság baleseti kötvényében. Ha az ezen értelemben vett baleset bekövetkezik és a biztosított félnek halálát, rokkantságát vagy mulékony keresetképtelenségét idézi elő, ugy ezen esetekben a biztosítónak fizetési kötelezettsége beáll. Biztosításjogi szempontból tehát a baleset nem egyéb, mint az *esemény*, melynek bekövetkeztétől a biztosító fizetési kötelezettsége függővé tételik; a halál, rokkantság és mulékony keresetképtelenség pedig a *kár*, melynek megtérítésére magát a biztosító kötelezte. A balesetbiztosítás tehát a kárbiztosítások kategóriájába tartozik.

Nézzük már most a balesetet a vaspálya felelőssége szempontjából. Ehhez a biztosítási jognak semmi köze, mert hiszen díj ellenében biztosított kockázatról itt nincs szó, hanem törvényből folyó kötelemről. Ezen anyag azon jogvidékre tartozik, melyet a magyar magánjogi tervezet «Felelősség véletlenül okozott vagy másnak vétkecségből eredő kárért» fejezet alatt szabályoz, amint hogy az 1783. és 1784. §-ok a vasuti, sikló- és gőzhajózási vállalatok üzeménél előforduló károkból eredő felelősséget állapítják meg. Ezen, törvény által megállapított baleset- és a biztosításjogi baleset fogalma közt tehát párhuzamot vonni nem lehet, legfeljebb bizonyos rokontermészetű érintkezési pontok állapíthatók meg a két fogalom közt, melyek adott esetben az analogia alkalmazására tért engednek. Az 1874: XVIII. tcz. által használt «baleset» kitétele sulyt nem helyezek, mert ezen kitétel nem, miként Reinitz kollégám állítja, csupán a 9. §-ban, hanem a 6. §-ban is előfordul, mindazáltal világos, hogy a törvény baleset alatt nem ért egyebet, mint amit az 1. §-ban halál vagy testi sértés alatt ért. Ilyen felületes külsőségekből tehát jogi fontosságu következtetéseket vonni nem lehet. Az essentialis különbséget, sőt lehet mondani a diametralis ellentétet megtaláljuk az 1. §-ban, mely szerint a *vaspálya nem felelős, ha a halált vagy testi sértést elháríthatatlan esemény (vis major) vagy egy harmadik személynek elháríthatatlan cselekménye okozta*, holott a biztosításjogi balesetnek essentialis alkatelemét, miként kimutattam, éppen az képezi, hogy a külső mechanikai erőnek *véletlennel* kell lenni. Világos tehát, hogy a vaspálya felelőssége szempontjából vett baleset fogalma sokkal szűkebb körű, mint a biztosításjogi baleset fogalma. Ezen mit sem változtat azon körülmény, hogy előfordulhatnak esetek, melyek biztosításjogi szempontból baleset-t nem képeznek, holott a vasut felelőssége szempontjából balesetnek tekintendők.

Dr. Róth Pál,
budapesti ügyvéd.

Birói határozatok kritikája.

Perujítás esküvel befejezett sommás perben. Valami az ügyvédi díjakról.

K. Mari gr. kövesdi lakosnak St. Károly elleni apaság megállapítása és törvénytelen gyermektartás iránti keresete. Alapperben, a felperesi lanya bizonyítás azt eredményezi, hogy mindkét perfél kinallgattatván, alperes tagadlagos vallomására megeskettetett. Eltekintve a gyermektartási perekről, a hol a bizonyítékok kiegészítése tekin-

tetében is elég nagy értelme van ennek, az 1893. XVIII. tcz. uralma óta a sommás perek 90 %-a: a felek eskü alatti kihallgatásával végződik. Soha ennyi eskü.) Ítélet: természetesen elutasítás. Felperes perujtással él, melynek során a perdöntő körülmény oly eklatáns bizonyítást nyer, hogy (hallatlan, de ez egyszer mégis való) felperesnek eskü alatti való kihallgatása is mellőzhetőnek találtatt. Tényleg: e bizonyítékok alapján kétségtelenül még a csakugyan, erősebb sankciókkal dolgozó (Fayer) büntető bíróság is marasztalni fog, hamis eskü miatt. (Recte: hamis tanuzás). Alperes felebbez. Ipolysági törvényszék, mint felebbezési bíróság D. 80/3—99. szám alatt: felold; keresetet visszautasítja, eljárást megszünteti; per- és felebbezési költségek fizetésére felperes köteleztetik. Indok: «általánosan elfogadott felsőbbbírói gyakorlat szerint a perujtás megengedhetőségének kérdésénél az ügyfélnek a sommás eljárási törvény 95. és köv. §-ai szerint eskü alatt történt kihallgatása azonos szempont alá esik a korábbi perjog szerinti eskü által való bizonyítási móddal, perujtásnak tehát csak az 1868: LIV. tcz. 321. §-ában említett bünvádi eljárásban a bűnösségnek jogerősen történt megállapítása után lehet helye. Hivatkozás még a sommás eljárási törvény 13. §-ára». (Különb. alperes e kifogással kifejezetten mint pergáló kifogással, sommás eljárási törvény 27. §-a, nem is élt.)

Azonban a felebb. bíróság ezen álláspontja — nézetem szerint — nem fogadható el. A sommás eljárási törvény 13. § a nem föltétlenül, hanem azzal, hogy: «hacsak a jelen törvényből más nem tűnik ki», tartja érvényben a korábbi peres eljárás szabályait. A perfelek eskü alatti kihallgatására vonatkozó rendelkezése az új sommás eljárásnak pedig azon onálló, jellemző sarkitételei közé tartozik a törvénynek, a mely igenis kizárja a régebbi jognak e tekintetben való alkalmazását. Maga a törvénynek 221. §-a is, azon világos megkülönböztetéssel, hogy: «... a büntető törvényben a hamis *tanuzásra* nézve megállapított szabályok alkalmazandók», arra vall, hogy a 95. §-nak rendelkezései a fél megeskütését, mint tanubizonyítást tekintvén, a perujtás kérdésében ezen eskümen az 1868: LIV. tcz. szerint igazodik; illetve nem az 1868. évi perrendtartásban részletezett eskü letételével esik egyenlő elbírálás alá, e tekintetben. Nyilvánvalónak találom továbbá azt, hogy a fél eskü alatti kihallgatásával is eldöntött perekben a perujtás megengedhetősége nincs az előzetesen lefolytatandó (marasztaló) bünvádi eljárás-hoz kötve, a sommás eljárási törvény azon rendelkezéséből, mely szerint tekintet nélkül arra, hogy az egyik perfél az eljárás során kivett vallomására megesküetett, a felebbviteli fórum már ugyanazon perben megesküetheti a másik perfelet. Sommás eljárási törvény 156. A konkrét esetben oly erős bizonyítékok szolgáltattak, hogy a perujtási bíróság szükségtelennek találta felperes eskü alatti kihallgatását: kétségtelen, hogy ezen bizonyítékok felhasználása mellett az alperesbeli felebbezési bíróság *legalább is* megesküthet volna felperest, tekintet nélkül az alperes elsőfokulag kivett tagadó értelmű esküjére. (Azonban az alperesbeli felebbezés elmaradt volt.) Már pedig, a kinek a *több* jogában áll, annak a kevesebb is szabad. Legalább, ha ugyan nem vélekedem rosszul, többnek azt kell tartanom, ha felperes ugyanazon eljárásban kaphat új esküt és új döntést, mintha e célból egy újabb pert kellene indítania és előzőleg a perujtás megengedhetőségének kérdésében felhasználható kifogásokon keresztül küzködni. De argumentum még: a sommás eljárási törvény 100. §-a is.

A mi pedig az «általánosan elfogadott felsőbbbírói gyakorlatot» illeti, csak *azóta* találtam a Fabinyi-féle gyűjteményben (id. m. V. kötet 41. és 127. lap) erre vonatkozólag hozott három rendbeli döntést, mely szerint a 41. oldal első határozata azt mondja: «a félnek eskü alatti vallomása a polgári per szempontjából nem jogalkotó cselekmény, hanem csak bizonyítéki eszköz, a mi a hamis tanuzás alá eshetik; tehát következik, hogy a mennyiben a felek ellentétes vallomásukra esküt tettek, a polgári per eldöntése a hamis tanuzás bűncselekményének büntető uton előzetes kiderítésétől függővé nem tehető.» (Ez ugyan nem egészen ebbe a kérdésbe vág.) Ehelyütt a második azonban: «Az ügyfél esküje a sommás eljárási törvény értelmében, a perujtás megengedhetősége szempontjából azonos tekintet alá esik az az előtti perjognak a fél esküjével való bizonyítás módjával». (*Ennek* indokát keresve, az ügyállásban, úgy találom, hogy a perujtó fél e jogorvoslatot, mint második perujtást használta, az azt csak pusztán a felek eskü alatti kihallgatására alapította, a mi elég lényegesen befolyásoló körülményt képez

akkor, midőn a határozat nem az «előzetes bünvádi eljárás» kérdésének tekintetében és szempontjából hozott.) Mig ellenben az id. 127. lapon: «A sommás eljárásban csupán az egyezségi esküvel eldöntött pernek megújítása feltételezi az eskü hamisságának a büntető uton való előzetes megállapítását, az alperesben az ellenfél eskü alatti kihallgatása alapján megállapítottan elfogadott döntő ténykörülmény ellenkezőjére vonatkozó új bizonyíték alapján azonban a perujtás kérelmezhető az ellenfél esküje hamisságának büntető uton való előzetes megállapítása nélkül is.» (Most látom, hogy ugyanezen határozat fel van véve Márkus id. gyűjteményében is, sőt kétszer is előfordul itt X. köt. 395. l. és IX. 275. l.) Ezekből tehát az ipolysági törvényszék álláspontja általánosan elfogadottnak nem tekinthető. (Ugyancsak most látok Márkus VII. kötetének 548. lapján egy, szintén a fenti utolsó határozat értelmében szóló döntést, a melyet azonban a budapesti törvényszék — felülvizsgálat folytán — hozván, nem tudom: az ipolysági törvényszék szempontjából «felsőbbbírói» gyakorlatot képez-e?)

Sem Ragályiban, sem Fodor—Márkus kézikönyvében nem találtam erre vonatkozólag állásfoglalást. Annál kevésbé terjeszkedik ki ezen, a büntetőjoggal kapcsolatos kérdésre Fayer, vagy Edvi Illés id. műve.

... A fentebbiek tüzetesebb kifejtése mellett, a felhozott konkrét esetben, felperes érdekében felülvizsgálati kérelem adatott be. Sommás eljárási törvény 185. §. c) pont. Curia: «felperes felülv. kérelme, helyesen felfolyamodása hivatalból visszautasítottatik, az ellenjegyző ügyvéd részére mi sem állapittatik meg.» (I. H. 37/99.)

A visszautasítás helyes. Tényleg hiba — vagy legalább is tévedés — történt. Felperes a másodfok *kihirdetése* alapján, az írott határozat bevétele nélkül adta be felülvizsgálati kérelmét, nem is gondolva arra, hogy a törvényszék nem ítéletet, hanem *végzést* hozott. A nyolcz napon túl, de 15 napon belül «ítélet» ellen irányuló jogorvoslat elkészett, s mint ilyen, hivatalból visszautasítandó.

Azonban az ügyvédi költségeknek megállapítását megtagadó, tulságosan gyakran ismétlődő bírói rendelkezések, nem állhatnak vitán kívül. Bár erre nem találtam nyílt felhatalmazást sem a sommás eljárási törvényben, sem a perrendtartásban, sem az ügyvédi rendtartásról szóló 1874. évi XXXIV. tcz.-ben (VI. fejezet), sem továbbá az 1887. évi XXVIII. tcz.-ben, kétségtelenül vannak esetek, ahol ilyen intézkedés, ha nem is jogos, de helyes; sőt a pénzbírság is, amelyről — többek közt — a sommás elj. törv. 205. §-a szól. Például azon, fájdalom, még elég gyakori esetben, midőn sommás perben a felebbezési bíróság ítélete ellen «felebbez» tovább a képviselő ügyvéd, és minden indokolás nélkül csak általánosságban kéri «a másodfoku ítélet megváltoztatását». Vagy midőn akkor is kér felülvizsgálatot, midőn azt a törvény — értékhatar megvonása vagy más okból — kifejezetten kizárja. Ez már vaskos, generális tudatlanság, — ha ugyan még egyéb is nem — amely joggal kihívja a bíróságnak illetén való megtorló eljárását. De már egyszerű, indifferens — indokolt vagy indokolatlan — pervesztés esetén is lábra kezd kapni: a vesztő fél ügyvédjének «díja és költsége fejében mi sem állapittatik meg». Expressis verbis.

Sőt annyira megy ez a «furor teutonicus» — vagy minek is lehet nevezni, — hogy néha a neveltségesség határán belül kerül. Konkrét példa: K. Kálmán ügyvéd, K. Vendel nevű volt ügyfelét perelte 1898. évben a vámosmikolai kir. járásbíró előtt. Sp. 170/1898. sz. a. 83 frt költségtartozás iránt. Tetemes mennyiségű tárgyalások és minden rendbeli bizonyítási eszköz fel- és kihasználása után, vagy másfél év elteltével alperes minden tekintetben marasztaltatik, azonban a mintegy 18 frtban felmerült és felperes által előlegezett tanudijakkban alperes nem marasztaltatott, a költségviselés terhének kimondása daczára. (A tételenkénti megállapításból tünt ki.) Felperes e miatt felebbez; hogy, hogy nem, bizony megtörtént, hogy a felebbezés a 15-ik nap helyett, a 16-ikon érkezett be. Ipolysági törvényszék, mint felebbezési bíróság (1899. D. 5/2.): «végzésileg hivatalból visszautasítottatik. A felebbező fél képviselője felebbezési költségei és munkadíja még saját fél ellenében sem állapittatik meg». *Indokolás*: (mert még meg is indokolja!): «Miután a felebbezés tárgyat képező 1898. Sp. 170/5. számú I. bírósági ítélet 1898. évi december 18 án hirdettetett ki s így a felebbezés beadásának határideje az 1893: XVIII. tcz. 131. §-a szerint 1899 január 2-án járt le, ennél fogva a jelen, 1899 január 3-án a kihirdetést követő 16-ik napon, tehát nyilván elkéshten beadott felebbezést az 1893: XVIII. tcz. 136. §-a

értelmében hivatalból visszautasítani kellett. A felebbezési költség a felebbező képviselője részére még saját felével szemben sem volt megállapítható, mert az ügyvéd saját felétől csak azon munkája díjazását s csak azon költségei megtérítését követelheti, melyeket annak érdekében s annak előnyére teljesített; a felebbviteli beadványnak a határidőn túl történt benyújtása azonban ilyenek nem tekinthető.

Kíváncsi lehetne az ember, hogy ha a t. bíróságnak nem kellett volna visszautasítani a jogorvoslatot, ugyan kivel szemben állapította volna meg a «felebbező fél ügyvédjének» költségeit? És ez «tanácsülésben» történik... Önkénytelenül eszébe jut az embernek a Frigyes királyról és a ménésről szóló közismert anekdota, mely utóbbival az illető felség az ártatlan ember fölött halálos ítéletet hozott bíróság elnökeinek védekezésére példálózott.

Dr. Kolozs Gyula.

Különfélék.

Az igazságügyi államtitkár kinevezése e héten megtörtént. Mohay Sándor a parlamentben az igazságügy körébe eső javaslatok előkészítése körül eddig is tevékeny részt vett. Az igazságügyi bizottságnak több ízben előadója volt. Mint gyakorló ügyvéd ismeri törvénykezésünk bajait; erős érzéket hoz magával a gyakorlati élet igényei iránt. Tapasztalatait és képzettségét már legközelebb módjában lesz a perrendtartás javaslatának a parlamenti forumokon való tárgyalásánál érvényesíteni.

— A budapesti egyetem jogi karának irodalmi működéséről szóltunk a jogi vizsgálatokról folyamatban levő vita alkalmából.

Sok szó esett a viták folyamán a jogi kar tanításának eredményeiről is.

E tekintetben egy tényt kívánunk megállapítani.

Akiknek alkalmuk van a megfigyelésre, észlelhetik, hogy a jogi karon a tanítás 10—15 év óta igen nagyot haladt. A tanítás ma már azon pontig fejlődött, hogy a tanár nemcsak előadja a szakmájába vágó anyagot, de tüzetes kifejtések és eszmecserék útján felemeli magához a fiatalokat és iskolát csinál. Generatiót nevel, mely a tanár tudományos tanait teljesen magába veszi és továbbfejleszti. Ezt több szakmánál észlelhetni úgy a jogi, mint az államtudományok körében.

Az a fiatal nemzedék, melynek egyik része az igazságügyminiszteriumban különböző törvények kodifikációjánál mint segédmunkás nyert alkalmazást, másik része pedig a szaklapokban és a Jogászegyletben dolgozik: élő tanúsága a jogtanárok czéltudatos és sikeres munkálkodásának. Az utóbbi időben a jogakadémiákra kinevezett fiatal tanárok szintén a budapesti iskola hatása alatt állanak. Az újabb magántanári succrescentia ugyanezen a nyomon halad. Bíraskodásunk is, az intensív tanítás és tanulás nyomán, folyton alaposabbá és jogászilag megbízhatóbbá lesz. S ha ma még csak a fiatalabbaknál mutatkozik a *közvetlen* eredmény, tíz év múlva a tanárok munkájának gyümölcse a judikaturát és egész jogéletünket át fogja hatni.

A fővárosi tudomány-egyetem jogi karának hatása *első sorban* nem mint történni szokott — a jelölteknek a gyakorlati vizsgákon elért átlagos készültsége szerint ítélendő meg, hanem azon az alapon, hogy ez a jogi kar a nemzet jogéletének fejlesztésében nevezetesebb tényező-e vagy nem.

— A budget-vita folyamán egy képviselő megtámadta a feltételes szabadlábra helyezés intézményét és megbotránkoztatónak jelezte és abszurd intézkedés gyanánt bírálta a Btk. azon határozmányait, amelyek éppen a legnagyobb bűnösök büntetésének részleges elengedését teszik lehetővé. Tudunkkal a feltételes szabadságra helyezés intézménye ellen eddigelé ilyenmü kifogás nem tétetett s hivatalos és nem hivatalos körök egybehangzó nyilatkozata szerint a feltételes kihelyezés eredményei minden várakozást felülhaladtak. Ha az igazságügyi kormány itt-ott talán oly egyéneket részesít

e kedvezményben, kit némelyek — vagy mondjuk a közfelfogás — arra érdemesnek nem tartanak, úgy az *eljáró hatóságokat* talán érheti gáncs, de alaptalan a támadás maga az *intézmény* ellen, amely nélkülözhetetlen alkateleme a kodex által elfogadott progresszív rendszernek s amely meghonosodott mindenütt, hol csak a büntetési rendszer fegyelmező, javító, szoktató erejére sulyt helyeznek. Amennyiben a hiba abban rejlenék, hogy a *súlyos* delictumok elkövetői részesednek a kedvezményben s ez a *csekélyebb súlyú* büncselekményeket elkövetőkkel szemben aránytalanságot idéz elő, akkor, tekintettel az elért jó tapasztalatokra, az intézménynek továbbfejlesztése, a feltételes elengedhető időtartam fokozása s a kedvezményben részesíthetők körének kiterjesztése indokolt, de nem az intézmény eltörlése. Különbösen reméljük, hogy a miniszter alkalmat fog keresni a felfogás s a helyeslő képviselők felvilágosítására.

— Az ügyvédség helyzetéről a kecskeméti ügyvédi kamara jelentésében a következő érdekes fejtegetéseket olvassuk:

A budapesti ügyvédséget külön kell választanunk a vidéki ügyvédségtől és míg a budapesti ügyvédi kar helyzetét egészségtelennek, abnormisnak látjuk, a vidéki ügyvédség helyzete éppen nem oly kétségbeejtő akár a túltömöttség, akár a verseny, akár a kereseti források tekintetéből, mint az az ügyvédggyűlésen fel lett tüntetve.

Kamaránknál a bejegyzett ügyvédek száma 1875-ben 76 volt, 1901-ben pedig 78. Míg tehát az ügyvédek létszáma csak kettővel szaporodott 26 év alatt, addig a kamara területén lévő lakosság, valamint a törvényszéknél és a járásbíróóságoknál az ügyforgalom hatalmas arányokban növekedett. Daczára mindezeknek, nem mondható az ügyvédi kar helyzetére nálunk sem fényesnek, de még csak olyannak sem, mely minden tekintetben kielégítő lenne, de azért a szorgalmas, törekvő és amit szükségesnek tartunk hangsúlyozni, a *szerény igényű ügyvédnek* a tisztességes megélhetés biztosítva van, annnyival is inkább, mert nálunk bizonyos arányos munkamegosztás tapasztalható. A statisztikai kimutatások alapján állíthatjuk, de meg tapasztalatainkból is tudjuk, hogy a legtöbb vidéki kamaránál hasonló a helyzet.

A budapesti ügyvédek szomorú helyzete lokális és nem országos baj. Véleményünk szerint a helyzet javulása minden törvényhozási intézkedés nélkül önmagától be fog következni. Kisebb méretekben teljesen hasonló helyzet volt a 80-as évek elején Kecskeméten is. Ez időben körülbelül 70 gyakorló ügyvéd volt Kecskeméten. Ily számú ügyvédségnek nem volt, nem lehetett existenciája s 2—3 év alatt beállott a normális helyzet, az ügyvédek száma leolvadt 30-ra. Történt pedig ez akként, hogy az ügyvédek egy része pályát változtatott. A városi közigazgatáshoz elment körülbelül 15, jogakadémiai tanárnak 3—4, vidékre elköltözött szintén néhány. Ezzel a fölszívódási processussal nyert nemcsak az ügyvédi kar, hanem a városi közigazgatás is, melynek nivója a képzett és kvalifikált elemek bevonása által emelkedett. Budapesten sem lehet más megoldás. Az állami közigazgatás közelgő reformja, ha az komoly és gyökeres reform akar lenni: nem fogja nélkülözhetni az ügyvédi kart. Az országban akárhány járásbíróóság van, ahol egyáltalában nincs vagy nagyon kevés az ügyvéd, valamint sok nagy község és város ügyvéd hiányában fényes existenciát biztosít az ott működő jegyzőknek és zugirászoknak. Mindezek oly levezető csatornák, melyek a budapesti ügyvédek számában annyira óhajtott apadást hivatva lesznek előidézni.

— Az esküdtszéki intézményről a kecskeméti kamara a következőket írja:

Az esküdtszék intézménye most már teljesen beleilleszkedett jogintézményeink keretébe. Működése ellen panasz egyáltalán nem merült föl, sőt ami minden jogintézménynél, de különösen az esküdtszéknél igen nagy jelentőségű, az

intézmény a szó szoros értelmében népszerűvé vált. Rész van ebben népünk kifejtett intelligenciájának, jogérzékének és a tárgyalások kitűnő vezetésének egyaránt. S ha egy-egy verdict a közvéleményben elvéve elégtelenséget is keltett, az kizárólag a bünvádi eljárás hiányainak róható föl.

— **Mailáth Józsefnek** előadása a szocializmus multja, jelene és jövőjéről, melyet a magyar orvosok és természetvizsgálók 1901. évi gyűlésén tartott, különlenyomatban is megjelent. Szerző vizsgálódásai ez óriás irodalmu kérdés körül abban kulminálnak, hogy a szocializmus tulajdonképpen nem egyéb, mint egy erőteljes óvás és intelem a létező társadalmi és gazdasági bajok ellen, de nem egyszersmind a bajok megoldásának sikerrel kecsegtető eszköze. A kérdést csak az okos szociálpolitika oldhatja meg. Ennek pedig főpontjai: a munkásosztály sorsának javítása, gazdasági nevelés és a szövetkezés előmozdítása.

A közös ügyek előzményei és fejlődése czim alatt *dr. Horváth Jánostól* közjogi tanulmány jelent meg, összefoglalásul és mintegy kiegészítésképpen szerző azon régebbi munkáinak, melyek a *pragmatica sanctio* és a kiegyezés keletkezése történetét czélozták megvilágítani. Alapfelfogása szerzőnek az, hogy a kiegyezési törvény a történelmi evolúciónak teljesen megfelel, a jogfolytonosság szigorú szem előtt tartásával létesült s annak változatlan fentartását legfontosabb államérdekeink igénylik.

— **Az államalkotó szerződések a magyar közjogban.** Irta: *dr. Ferdinandy Géza*. Különlenyomat az Athenæumból. Szerző azon közjogi elméleteket fejtegeti, melyek legfontosabb államintézményeinket szerződéses alapra vezetik vissza s az egyes sarkalatos törvényekben nem csupán az államhatalmi tényezők akarátának találkozását látják, amely minden törvényben benrejlő. Fejtegetései során először a nemzet s dynastiája között kötött szerződéseket, azután az állam s valamely fegyveresen ellenszegülő pártja között létrejött békeszerződéseket, végül az állam s a belőle területileg kivált rész közt kötött szerződéseket tárgyalja, foglalkozik különösen a *pragmatica sanctio*val s a horvát egyezményen.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **A nemzetközi büntetőügyi egyesület német csoportja** a folyó évi (VIII.) közgyűlését április hó 16—19-én Brémában fogja megtartani. Napirendre kerülnek a következő kérdések: 1. milyen befolyása van az eredmény bekövetkezésének a szándékosságból elkövetett delictumok büntetendőségére, különös tekintettel a kísérletre s a részességre? Referens: *Seuffert*, bonni tanár. 2. Az elővizsgálat reformja; előadó *Kulemann* törvényszéki bíró. 3. A büntető parancs, előadó *Mittermaier*, berni professor. Ezenkívül *Delbrück*, a brémai tébolyda igazgatója előadást tart a korlátozott beszámítasuokról s azoknak külön intézetekben való elhelyezéséről.

— **Indítvány, hogy korábbi büntetések iránt nyilvános tárgyalásoknál ne lehessen kérdést tenni.** A nyilvánosságban ismételt megbeszélte azon esetek alkalmából, hogy egyesekre gyakran súlyos hátrányok származtak abból, ha a bíróság előtt korábbi büntetésükről voltak kénytelenek vallomást tenni, kérvény érkezett a németországi birodalmi gyűléshez, amelylyel e testület kérvényi bizottsága a napokban foglalkozott. A kérvényező a büntető perrendtartás 67. §-ához azt a rendelkezést indítványozta csatolásként, hogy korábbi büntetés iránt nyilvános tárgyalásoknál sem a vádlotthoz, sem a tanukhoz nem szabad kérdést intézni, hanem a vádló hatóságnak a dolga, hogy a korábbi büntetések iránt értesülést szerezzen, vagy az illetőket föl lehetne szólítani, hogy e tárgyban írásbelileg az acták számára nyilatkozzanak. A birodalmi igazságügyi hivatal a kérvény tárgyalásánál megbízottja útján az indítvány ellen foglalt állást. Korábbi büntetéseket bizonyos körülmények között a tárgyalás közben szóvá kell tenni, mert a tett kérdésében hozandó íté-

letre jelentőségük lehet. Mind e mellett a kérvényi bizottság többsége azt határozta, hogy a birodalmi gyűlés elé azt a javaslatot terjeszti: utasítsa a kérvényt anyagképpen a birodalmi kancellár elé.

— **A porosz kormány** törvényjavaslatot terjesztett a képviselőház elé, mely a jogi oktatás idejét egy félévvel megtoldja. Eddig három évet tett a jogi pályán az egyetemi tanulás ideje, négy évet a gyakornoki idő, az u. n. előkészítő szolgálat. A gyakornokság ideje ezentúl egy félévvel rövidebb lesz. Az eddigi hét évi időszak tehát nem változik. A javaslatra még visszatérünk.

— **Egy halálos ítélet** körül élénk érdeklődés tükröződik a francia napilapokban. A büntett, amely miatt az esküdtszék Brierre paraszt gazdát halálra ítélte, nem mindennapi. A vád az volt, hogy hat gyermeke közül ötöt megölt, azért, hogy újból megházasodhasson. A község lakossága ellenevallott, de közvetlen bizonyítékot nem hoztak fel; ő maga megmaradt a tagadás mellett. Az újságokból azt a benyomást nyeri az ember, hogy a védelem gyenge kézben volt, az ügyész és az elnök pedig felettebb kiméletlenül és keményen bántak a vádlottal. Egy cikk kiemeli azt az inferioritást, melyben a védelem a közvádlóval szemben a külsőségek tekintetében is jelentkezik. A köztársaság ügyésze, egészen szemben a vádlottal, az emelvénnyel, kényelmes zsöllyeszékben ülve, mintegy a trón magasságából szórja rá villámain. A védő helye a korláton kívül, a bíróság lábánál van, a fogoly közlelben, egy egyszerű széken, ő maga igénytelen fekete öltözékben. A börtönben megviselt, a vizsgálat alatt kimerült, zsandárszuronyok közt «a becstelenség padjára» ültetett vádlott jórészen tehetetlen magával, mikor egymás után felvonulnak a községbeli tanúk, sok haragosa, irigye. «Milyen erős ítéletűnek kell lennie annak az esküdtnak, — mondja a cikk írója — aki ellen tud állni az ily színházi jellegű rendezés prestigének. És aggodalommal kérdik sokan, hogy a védelem szent joga eléggé biztosítva volt-e ebben a rejtelmes ügyben, amely a közvéleményt annyira nyugtalanítja.» Miután a kegyelmezési bizottság (*Commission des affaires criminelles et des grâces*) az igazságügyminiszteriumban tartott tanácskozása után a köztársaság elnöke elé terjesztette véleményét, az elnök ötnegyed óráig tartó kihallgatáson fogadta a védőt, közvetlenül utána pedig az ügyvédi kar bátonnier-ját, ki a család külön felkérésére lépett közbe. Azonkívül az emberi jogok és az egyéni szabadság védelmére alakult liga is közbenjárt a megkegyelmezés érdekében. A köztársaság elnöke a büntetést örökös kényszermunkára változtatta. Már most — így ír az egyik lap — ha megkegyelmeztek ennek a bűnösnek, akinél nagyobb büntetést soha ember el nem követhet, ki van zárva, hogy ezentúl bárkin is végrehajtsák a halálos ítéletet. Sietni kell a halálbüntetés eltörlésével, nehogy elkövethessék azt az igazságtalanságot, hogy azt bármikor egy más bűnösön végrehajtsák. Az elítélt lakóhelyén azonban általános a felháborodás a megkegyelmezés miatt. Egy napon majd visszatér közibénk, — mondják — és leszámol velünk azért, hogy ellene vallottunk.

A Magyar Jogászegylet február 15-én (szombaton) délután hat órákor az ügyvédi kamara helyiségében (V., Szemere-utca 10. sz. a.) teljes-ülést tart, melynek tárgya dr. Pap József felolvasása a magyar polgári perrendtartás javaslatáról. — Vendégeket szívesen lát az egylet.

A Magyar Jogászegylet azon tagjai, kik a 199. füzetét nem kapták meg, reklamálhatják Pfeiffer Ferdinándnál (Kossuth Lajos-utca).

Lapunk jelen száma fél ívvel nagyobb terjedelmű a rendesnél.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félév: e 12 kor. negyedévre 6 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A fegyelmi judikatura és a bíróságok feletti felügyelet. *B. A.* — A polgári perrendtartásról szóló törvényjavaslat. *Dr. Fodor Ármán* budapesti kir. táblai bírótól. — A szóbeliség az új polgári perrendtartási javaslatban. *Dr. Pap József* ügyvéd, egyetemi magántanártól. — *Törvénykezési Szemle:* A bírói letétek kamatairól, vonatkozással a kir. Curianak XIII. sz. döntvényére. *Dr. Polgár Ármán* bazini kir. aljárásbírótól. — Bírói határozatok kritikája. *Dr. Kolozs Gyulától.* — Még mindig a deési mandátum. *Dr. Eördögh Árpád* budapesti ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a „Budapesti Közlöny”-ből.

A fegyelmi judikatura és a bíróságok feletti felügyelet.

Két budapesti albirót függesztett fel utóbbi időben a budapesti kir. tábla fegyelmi tanácsa.

Mélyen elszomorító dolog, hogy ily messzemenő, szigorú intézkedéseket kell fogamatba venni a rend helyreállításának érdekében. Meg vagyunk róla győződve, hogy elkerülhetetlen szükség nélkül a kir. tábla nem mondott volna ki ily rendkívüli és kivételes határozatot.

Hogy ennyire került a dolog, annak kettős oka van: egyfelől a bíróságok feletti felügyelet hiányos volta, másfelől fegyelmi bíróságaink elnéző magatartása.

Ha a kir. táblák elnökei felügyeleti jogukat igazságos szigorral rendszeresen gyakorolják és nem elégednek meg a kezelés és a statisztikai adatgyűjtés ellenőrzésével, hanem komoly vizsgálat tárgyává teszik a bíróságok egész ügymenetét: akkor, meg vagyunk róla győződve, nem fájhatnak odáig a rendtelenségek és visszaélések, hogy ily kínos feltűnést keltő, végletes intézkedésekhez kelljen nyulni.

De a fegyelmi bíróságok is okai a mai helyzetnek, mert rendkívül enyhe, kegyelmes gyakorlatuk nem bírhat valami nagy visszatartó erővel.

Különösen a Curia érheti e tekintetben szemr hányás, mert mindig az elnézés irányában befolyásolta a judikaturát.

A legsúlyosabb jellegű fegyelmi esetekben sem szánta el magát legfőbb bíróságunk 50—100 forint pénzbüntetésnél erősebb represszióra és számos esetben az alsóbíróságoknak máris enyhe ítéletét még jobban enyhítette. Lapunk olvasóinak nem kell külön emlékeztetése hozni azokat a fegyelmi határozatokat, melyekben a Curia komoly visszaéléseket „kisebb rendellenességnek” minősített, ezzel a fegyelmi utról a felügyeleti utra terelvé az ügyet.

Újabb időben a Curia kisebb fegyelmi tanácsában több személyváltozás állván be, ezek az időnként megmegújuló és — úgy véljük — a publicistikai köteletség szempontjából feltétlenül szükséges fejtegetések feleslegessé fognak válni.

A legújabb hozott fegyelmi határozat ugyan nem tartalmaz reformatio in melius-t, de helybenhagyván az eset súlyához képest rendkívül enyhe büntetést, még a régi nyomdokon halad. Az eset a következő:

A kassai kir. tábla X. X. aljárásbíró az 1874: XVIII. tcz. 20. §. a) és 22. §. e) pontja alapján 200 K pénzbüntetésre ítélte, a következő tényállás alapján:

Vádolt albiró hivatalos eljárása közben megismerkedvén panaszosokkal, a nevezett albiró arra vállalkozott, hogy árverésen eladott birtokukat részükre visszavásárolja, s pana-

szosoknak 2184 frtnyi követelését a költségek előlegezése mellett behajtja, ha panaszosok neki a behajtandó követelés felét jutalmul kötelezik.

Panaszosok vádlott részére engedménylevelet állítottak ki, melyben engedményesként vádlott sógornője lett megnevezve. Az engedmény alapján az engedményes az adósok ellen pert indított; de azt mind a három foku bíróságnál elvesztette s az ellenfél perköltségeiben is elmarasztaltott. Az engedményes perbeli képviselőjeként egy ügyvéd szerepelt, ki azonban mindössze a periratokat ellenjegyezte, a pert pedig valósággal vádlott vezette. A per elvesztése után vádlott sógornője nevében az engedményezőket a veszített pernek 425 frtban felszámított költségei iránt beperelte s a per megnyerése után végrehajtást is vezetett ellenük, amelynek foganatosításánál személyesen is megjelent a végrehajtást szenvedők házában.

A kir. ítélő táblai ítélet indokolása kiemeli, hogy nem szolgálhat a vádlott védelmére az, hogy a vád tárgyává tett ügyködést a sógornője érdekében fejtette ki, mert az 1871. évi VIII. tcz. 21. §-ának végbekezdésében foglalt mentesség oly ügyekre, amelyeket vagyoni haszon reményében maga a bíró közvetít a sógornője részére, igénybe nem vehető. A büntetés kimérésénél a kir. tábla figyelemmel volt egyrészt az enyhítő körülmények teljes hiányára, másrészt, hogy a bírói állás tekintélyét mélyebben érintő ténykedések esnek a vádlott terhére. (Kassa, 1901 szept. 27. 736/901.)

A m. kir. Curia: A vádlott aljárásbíró az 1871: VIII. tcz. 20. §-ának b) pontjában ütköző botrányos magaviselet által elkövetett fegyelmi vétségben is vétkesnek mondatik ki. Egyebekben az elsőfoku fegyelmi bíróság ítélete helybenhagyatik. *Indokok:* A vádlottnak az a bebizonyított cselekménye: hogy a vádlottra nézve merőben idegen T. család követelését saját kezdeményezéséből ellenérték szolgáltatása nélkül és felében való behajtás feltétele mellett, haszonvágból magára engedményeztette, hogy az engedménynek a vádlott sógornőjére kieszközlése és a pernek az engedményes neve alatt vitele csak a vádlott érdekének az elpalástolása céljából történt; hogy a vádlott a szinleges engedményes neve alatt az engedményező T. család tagjaitól azt az ügyvédi díjat is tényleges kiadásként követelte, mely a sógornője neve alatt folytatott rendes perben az ennek ügyvédként csak szereplő ügyvéd részére munkadíj gyanánt megállapított, holott a periratokat és a felebbezéseket nem nevezett ügyvéd, hanem a vádlott szerkesztette: nem az 1871: VIII. t.-czikk 20. §-ának a) pontjában ütköző hivatali kötelezőszegésnek, hanem az idézett §-a b) pontjában ütköző botrányos magaviseletnek fegyelmi vétségképp minősülvén, ennek megfelelően volt az elsőfoku fegyelmi bíróság ítélete részben megváltoztatandó. Egyebekben az elsőfoku fegyelmi bíróság ítélete megfelelő indokaiból hagyatott helyben. (1902 február 13. 56/903. sz. a.)

A bíróságok tehát megbélyegezték az elítélt albiró eljárását, cselekményét haszonvágból eredőnek mondták; konstatálták, hogy vádlott mentségére enyhítő körülmény sem hozható fel és vádlottat még sem mondták méltatlannak a bírói tiszt betöltésére. Ez megmagyarázhatatlan ellenmondás.

B. A

A polgári perrendtartásról szóló törvényjavaslat.*

e) Az *érdemleges tárgyalás* szabályozásánál a javaslat — egyezően a mai sommás eljárással — az eshetőségi elv eljétésevel és a szóbeli tárgyalás egységének megállapításával a lehető legszabadabb mozgást biztosítja a feleknek. Megengedi nekik, hogy tényállításaikat, nyilatkozataikat és bizonyítékaikat a tárgyalás bezárásáig bármikor felhozzák. (225. §.) E mellett azonban gondoskodik a javaslat arról is, hogy az eljárásnak késleltetését megakadályozza és hogy az anyag felosztásával a tárgyalás áttekinthetőségét és ezzel a szóbeliséget is biztosítsa. A késleltetést a javaslat az utólagos előadással okozott költségben való marasztalással és az utólagos előadásoknak esetleges figyelmen kívül hagyásával igyekszik megakadályozni. A fél, aki előterjesztései által, amelyeket a bíróság meggyőződése szerint korábban érvényesíthetett volna, a tárgyalás elhalasztására okot ad, az ebből eredő költségben még akkor is elmarasztalandó, ha a perben nyertes. (225. §.) A bíróság a félnek oly utólagos előadásait és utólagosan ajánlott bizonyítékait, amelyek figyelembevétele a tárgyalás elhalasztását tenné szükségessé, az ellenfél indítványára figyelmen kívül hagyhatja, ha arról győződik meg, hogy a fél előadásait az ügy elintézésének késleltetése végett halogatta. (226. §.) Hozzájárul ehhez az, hogy a bíróság, mielőtt a per érdemét végeldöntésre alkalmasnak találja, a tárgyalást bezárja és ítéletet hoz. (391. §.) A fél tehát, aki idejekorán nem teszi meg előterjesztését, annak a veszélynek is kiteszi magát, hogy a bíróság bezárja a tárgyalást, mielőtt előterjesztéseit megtette. A javaslat ilyképp más uton eléri mindazokat az előnyöket, amelyeket az eshetőség elvének keresztülvitele nyújthatna, a nélkül, hogy ennek a hátrányaival megrontaná az eljárást. (Indokolás 37., 38. lap.) Együttal gondoskodik a javaslat arról is, hogy a per a tárgyalásnak ok nélküli elhalasztása által ne huzódjék és ebből az okból a mai jogtól eltérőleg kizárja a felek közös meg egyezésével történő halasztásokat. (244. §.)

f) A *bizonyítás* tekintetében a javaslat, egyezően a sommás eljárásról szóló 1893: XVIII. törvénycikkkel, a bizonyítékok szabad mérlegelésének alapján áll. A közvetlenség elve e részben abban nyer kifejezést, hogy a bizonyítást a per bíróság a szóbeli tárgyalás folyamán veszi fel és csak kivételes esetekben bízhatja valamely kiküldött tagjára vagy megkeresett bíróra. (278. §.)

Az egyes bizonyító eszközök felvételét, nevezetesen tanúk kihallgatását, okirat felmutatását, birói szemlét, szakértők meghallgatását és a félnek eskü alatt kihallgatását a bíróság hivatalból is elrendelheti, mindazonáltal oly korlátozások között, amelyek meggátolják, hogy az eljárás nyomozóvá fajulhasson (292., 330., 344., 354., 372. §§.) A szemléről és a szakértőkről (344—353. §§.) a javaslat külön-külön és részletesebben rendelkezik, mint a jelenlegi jog. Az esküt, mint bizonyító eszközt, a javaslat most már — a sommás eljárás terén tett tapasztalatok alapján — az eljárás egész területén mellőzi és helyébe a félnek eskü alatt kihallgatását teszi. (372—380. §§.) Egyes részletkérdésekben azonban a javaslat a tapasztalatok alapján itt is módosítja a sommás eljárást. Mint egyezségi eszközt természetesen fentartja a javaslat az esküt.

g) A *mulasztás* tekintetében a javaslat különbséget tesz a között, vajon a fél a perfelvételi vagy az érdemleges tárgyalási határnapot mulasztotta-e el. Ha a perfelvételi határnapot a felperes mulasztja el, az alperes kérelmére az idézés végzéssel feloldandó és a felperes a költségben elmarasztalandó. Alperesnek azonban jogában áll a kereseti jog fenntartása iránt nyomban keresetet indítani. (443. §.) Ha ellenben a perfelvételi határnapot az alperes mulasztja el,

akkor az alperest, a felperes kérelmére, ítélettel marasztalni kell. (444. §.) Ezt a megoldást részint a szóbeliség elvének következetes keresztülvitele, részint az a szempont indokolja, hogy a perfelvételi tárgyalás lehetőleg egyszerű legyen, ami e helyütt annál kevésbé ütközhetik akadályba, mert a javaslat a perfelvételi tárgyalás elmulasztásának orvoslását — ellentmondással — lényegesen megkönnyíti. Ha a felek valamelyike az érdemleges tárgyalásra kitűzött határnapot mulasztja el, a bíróság a tárgyalást a megjelent féllel megtartja és a korábbi tárgyalások eredményét, valamint a már felvett bizonyítást a határozathozatalkor figyelembe veszi. (449. §.)

A mulasztás orvoslása *igazolással* vagy *ellentmondással* történik. Ha alperes nem jelent meg a perfelvételi határnapon, az ítélet ellen — egyes kivételektől eltekintve — ellentmondással élhet. (464. §.) A mulasztás orvoslásának e könnyű módja igazolt akkor, amikor alperes még csak először volt a perbe idézve és esetleg kérdéses lehet, vajon volt-e tudomása a perről. Minden más mulasztás csak igazolás után orvosolható, melylyel a fél csak akkor élhet, ha valószínűvé teszi, hogy a mulasztás önhibáján kívül történt. (455. §.)

2. A *felebbvitel* szabályozásában a javaslat lényegében fentartja a sommás eljárás rendszerét, amely szerint ítéletek ellen a másodfoku bírósághoz helye van a felebbezésnek tény- és jogkérdésben, novumok érvényesítésének jogával, a harmadfoku bírósághoz pedig helye van a felülvizsgálati kérelemnek csakis a jogkérdésben.

A javaslat a járásbírói ügyekben két irányban korlátozza a felebbvitelt. A járásbírósnak pénz fizetése, munka teljesítése, továbbá ingó dolog vagy értékpapír iránt indított perekben hozott ítéletei ellen, ha a per tárgyának értéke 40 koronát meg nem halad, nincs felebbvitelnek helye. (480. §.) Ez a korlátozás összhangban van a mai joggal, mert a községi bíráskodás alá tartozó ügyekben a járásbírói ítélete ellen ma sincs felebbvitelnek helye (1893: XVIII. tcz. 225. §. 4. pont. 1893: XIX. tcz. 17. §. második bekezdése). Ezek az ügyek oly csekély értékűek, hogy a felebbvitellel járó költségeket egyáltalában nem bírják el. Másik összeg szerinti korlátozása a felebbvitelnek a négyszáz koronát meg nem haladó értékű perekben a felülvizsgálatnak a mai joggal megegyező kizárása. (526. §.) Ezenfelül egyes csekélyebb jelentőségű, pl. hatásköri illetékességi kérdéseket is elvon a javaslat a felülvizsgálat alól. Törvényszéki eljárás alá tartozó ügyekben a felebbvitelt egyáltalában nem korlátozza a javaslat.

Lényegesen kibővíti a javaslat a felebbezést az által, hogy — eltérően a sommás eljárásról szóló 1893: XVIII. törvénycikktől — a száz korona értéket meg nem haladó perekben, felülvizsgálat helyett, nyilvános előadás után elintézendő felebbezést enged. Az 1877: XXII. tcz. ezekben a perekben csak semmisségi panaszt adott, a sommás eljárásról szóló 1893: XVIII. tcz. ezt kiszélesítette felülvizsgálattá. A gyakorlat azonban azt mutatja, hogy a felebbvitelnek a jogkérdésre való korlátozása ezekben az ügyekben visszás eredményekre vezetett és különösen a szegényebb felekre nézve a jogszolgáltatás ennek következtében nem kielégítő. A felülvizsgálati kérelem szerkesztése jogi ismeretet igényel és ha azt maga a fél ügyvéd nélkül szerkeszti, az ritkán felel meg a kellékeknek, ami a kérelem visszavonását vonja maga után; a fél tehát, ha célzott akar élni, ebben a csekély értékű ügyben is ügyvédi képviseletre szorul. Ehhez járul az is, hogy a felebbezés jóval tökéletesebb és alkalmasabb módja a jogsérelem felebbviteli orvoslásának, mint a felülvizsgálat és nem lenne indokolt a kis értékű pereket és ezzel a szegényebb néposztályt ennek a tökéletesebb módnak igénybevételeitől elzárni. (Indokolás 59. l.)

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. 1. a 6. és 7. számban.

Abban a kérdésben, hogy melyek legyenek a felelősségi bíróságok, a javaslat mind a törvényszéki, mind a járásbírói eljárásra tartozó ügyekben lényegében a mai jog rendszerét követi. E szerint tudniillik a törvényszéki eljárásra tartozó ügyekben másodbíróság a kir. ítélő tábla, harmadbíróság a kir. Curia, a járásbírói eljárásra tartozó ügyekben pedig — nem tekintve a jelen javaslat körén kívül eső végrehajtási, telekkönyvi stb. ügyeket — másodbíróság a kir. törvényszék, harmadbíróság pedig a kir. Curia és kir. ítélő tábla, a szerint, amint a per tárgyának értéke ezer koronát (ötszáz forintot) meghalad vagy nem halad meg.

A sommás eljárásról szóló törvény kormányjavaslata a járásbírói eljárásra tartozó ügyekben általában a kir. ítélőtáblákra kívánta ruházni a felülvizsgálati bíráskodást. Épp így rendelkezett a polgári perrendtartásnak 1893. évi tervezete is.

A sommás eljárási törvény megalkotásánál azonban a törvényhozás a felülvizsgálatot azokban az ügyekben, amelyek tárgyának értéke az ezer koronát (ötszáz forintot) meghaladja, a kir. Curia-ra bízta. A javaslat fentartja a sommás eljárási törvény szabályozását és ezt azzal indokolja, hogy e törvény életbelépése óta lefolyt idő nem nyújtott elég érvet ahhoz, hogy ezen a szabályozáson változtassunk, habár az indoklás (63. lap) maga is beismeri, hogy a kir. táblák e felülvizsgálati bíráskodásának kizárólagossá tétele nemcsak a felelősségi bíróságok rendszerét tenné áttekinthetőbbé, hanem a gyakorlati keresztülvitelt is egyszerűsítene s a kir. Curia munkaterhén is könnyítene.

3. Az egyedüli ugynevezett rendkívüli perorvoslat, amelyet a javaslat jogerős ítélettel befejezett perekben ad: a perújítás, amelyben a jelenlegi jognak semmisségi keresete és perújítása egyesítve van.

A perújítási okok szabályozásában a javaslat szintén az anyagi igazság követelményeit tartja szem előtt. Habár a javaslat módot nyújt arra, hogy a felek az alapperben az ügyet kimerítően tárgyalhassák és a felelősségi szakban is megengedi az új tények és bizonyítékok felhozását, a felek tapasztalatlansága és az ügyvéd esetleges hibái egyes kivételes esetekben szükségessé tehetik, hogy új tények és bizonyítékok még perújítással is érvényesíthetők legyenek. Az anyagi igazság ennek a követelményének teljesítése nem ütközik akadályba. A tapasztalat mutatta, hogy a felek a perújítással, amelynek a végrehajtásra halasztó hatálya nincs, ma sem élnek vissza. Ezért a javaslat, eltérőleg az újabb szóbeli perrendektől, a perújítást tág körben engedi meg és nevezetesen nem korlátozza azt sem egyes bizonyítási eszközökre, különösen az okiratokra (code di proc. civ. 480. §., német perrend. 580. §. 7. p.), sem pedig az újabb feltalált, azaz az alapperben nem használható bizonyítékokra, — amint azt a javaslatnak 1893. évi és 1901. évi tervezetei tették, — hanem helyt ad a perújításnak a mai joggal megegyezően (1881. LIX. tcz. 69. §. 2. p.) már az alapperben nem használt bizonyítékok alapján. Annyiban azonban mégis megszorítja a perújítást a javaslat, hogy nem elégszik meg az új ténykörülmenynyel, hanem mindenestre új okiratot, tanut vagy szemletárgyat kíván meg, az ezzel bizonyítandó tény azonban természetesen lehet új, az alapperben még fel nem hozott, vagy már felhozott tény. A pusztán új tényállítást azonban, megfelelő bizonyítás nélkül, a javaslat nem tekinti elegendőnek arra, hogy ezen az alapon az ítélet jogereje megtámadható legyen.

Az anyagi igazság alapjára fektetett perújítás betetőzi a per épületét, amelynek minden egyes részét az anyagi igazság utáni törekvés hatja át.

Dr. Fodor Ármin.

A szóbeliség az új polgári perrendtartási törvényjavaslatban.*

A törvényjavaslat 223. §-a verbis expressis kijelenti, hogy a tárgyalás szóbeli, szóbeli előadás helyett iratok tartalmára hivatkozni nem szabad, iratok felolvasásának csak ott van helye, ahol e törvény rendeli, vagy ahol számszerinti tartalmuk irányadó.

Daczára annak, hogy a szóbeliség emígy törvénybe lesz iktatva az új szóbeli perben is fogunk írni és nemcsak plaidirozni. A törvényjavaslat a kötelező szóbeliségre van fektetve ugyan, de nem hozza be az u. n. *«tisztá szóbeliséget»*, mert az írásnak szintén enged döntő szerepet, amennyiben az írás tartalma bizonyos esetekben szintén peranyagnak tekintendő.

Tapasztaljuk ezt mindjárt a keresetlevélnél.

A keresetlevelet a perbírósnál *írásban* kell benyújtani (134. §.); a szóbeli tárgyaláson kívül kérelmek és bejelentések *írásban* adandók elő. (136. §.)

Ha felperes a perfelvételi tárgyaláson kijelenti, hogy a keresetlevélben közölt keresetéhez ragaszkodik, a kereset szóbeli előadása vagy felolvasása csak annyiban szükséges, amennyiben a bíróság elrendeli. (182. §. 3. bek.) Ezek szerint ha a felperes ragaszkodik eredeti keresetéhez, a 134. §. szerint beadott *írásbeli kereset* tartalma lesz a perfelvételi tárgyalás alkalmával peranyagnak tekintendő.

Ellenben ha felperes a keresetlevélben közölt keresetétől el akar térni, tartozik keresetét *írásból* különbeni figyelmen kívül hagyás terhe mellett felolvasni. Az irat a tárgyalási jegyzőkönyvhöz csatolandó. (182. §. 4. bek.)

Ámbár felperes keresetének előadásában az idézéssel közölt keresetlevél tartalmához nincs kötve (182. §. 2. bek.) és a perfelvételi határnapon más keresetet is adhat elő, a törvényjavaslat helyes szellemét fogva fel, *már a 129. §. szerinti keresetlevél peranyag és nem pusztán előkészítő irat*, hiszen ha a perfelvételi határnapon előadott kereset a meg nem jelent alperessel még nem volt közölve, vagy pedig ha a kereseti kérelem a közölt kereset tartalma szerint meg nem állhat: a mulasztás következményeinek kimondását végzéssel kell megtagadni. (447. §. 3.)

A 207. §. intézkedései szerint az idézéssel közölt kereset megállapításához az ugynevezett állagositáshoz megkívánt tényállítások és bizonyítékok hiánya, szóval a keresetnek nem kellő írásbeli előkészítése, költségekben való marasztalást idéz elő, sőt az utólagosan felhozott bizonyítékok esetleg mellőzhetők is. (226. §.)

Tudjuk, hogy a perindításnak vannak magánjogi és perjogi hatályai. Azok a magánjogi hatályok, amelyek a kereset beadásához vannak kötve, pl. az elévülés, már a *keresetlevél* benyújtásával, illetőleg jegyzőkönyvbe vételével beállanak. Ezenfelül a hatáskör megállapításában szintén a *keresetlevél* beadása napján fenállott értéket kell alapul venni (10. §.), nemkülönben a bíróság illetékességét, amennyiben a törvény másként nem intézkedik, a *keresetlevél* beadásának időpontja szerint kell megítélni (50. §.), hiszen a *keresetlevélben* előadandók ama adatok is, amelyek a bíróság hatáskörének és illetékességének, valamint a hivatalból figyelembe veendő egyéb körülményeknek a megállapítására szolgálnak; sőt ha ezen körülmények igazolására okirat szükséges, azt az okiratot eredetben vagy hiteles másolatban be kell mutatni. (129. §.) A perjogi hatályok mint a perfüggőség, az idéző végzéssel ellátott *keresetlevél* kézbesítésével állanak be.

Mindebből az következik, hogy a törvényjavaslat 129. §-a szerinti kereset nem pusztán előkészítő irat, hanem a perre nézve határozó befolyással bíró beadvány.

* Részlet dr. Pap József ügyvéd, egyetemi magántanár jogász-egyleti előadásából.

De nemcsak a felperesi kereset nyugszik iráson, *alperes ellenkérelmét* szintén *írásból* tartozik felolvasni különbeni figyelmen kívül hagyás terhe mellett. Az irat felolvasása után a tárgyalási jegyzőkönyvhöz melléklendő. (189. §.) Az alperes perbebocsátkozása után a felperes keresetét az alperes beleegyezése nélkül többé meg nem változtathatja. (192. §.)

Ha felperes a keresetének megállapítására szolgáló ténybeli állításokat és ezek bizonyítékait írásban még nem közölte volna, tartozik ezeket az érdemleges tárgyalás kitűzése után három nap alatt az alperes ügyvédjének kézbesítendő előkészítő *íráttal* közölni. (198. §.)

Ezekből láthatjuk, hogy a szóbeli rendszerre fektetett perben is felperes a kereseti alapot és az arra vonatkozó bizonyítékokat, alperes pedig a védelmi alapot és annak bizonyítékait köteles íráttal, ugynevezett előkészítő íráttal a szóbeli tárgyalás előtt közölni.

Hogy azonban már a szóbeli tárgyalás előtt is a pernek teljes gerincoszlopát megkapjuk, mindegyik fél, aki további oly tényállításokat, bizonyítékokat vagy kérelmeket akar az érdemleges tárgyaláson előterjeszteni, melyekre az ellenfél ügyvédje előzetes tudakozódás nélkül előreláthatólag nem nyilatkozhatik: *köteles* azokat az ellenfél ügyvédjével idejekorán, azaz oly időben közölni, hogy a tudakozódás a szóbeli tárgyalás előtt megtörténhessék. (200. §.)

E szerint alperes ügyvédje a felperesi ügyvédnek *előkészítő íráttal* köteles kézbesíteni, melyben a vele közölt kereseti tényállításokra s bizonyítékokra nyilatkozik. (199. §.)

Ha az érdemleges tárgyalást, értsd a szóbeli tárgyalást, kellő előkészítés hiánya miatt el kell halasztani, a szükséges *előkészítő iratok* közlésére a bíróság tűz határidőt. (200. §.)

A szóbeli pernél a főtörekvésnek oda kell irányulni, hogy a megkezdett szóbeli tárgyalás a lehetőség szerint el ne napoltassék.

A halasztásoknak az a következménye, hogy a tárgyalást meg kell ismételni, újra kell kezdeni, mert különben az ítélő bíró nem képes a per anyagából magának megalkotni ama általános képet, ama összbenyomást, amelyet az ítélethozatal idején szem előtt kell tartania.

Az emberi emlékezetnek véges volta, a társas bíróságnál egyik vagy másik bírónak akadályoztatása, esetleg a bíróságnak más bíróból való megalakulása, az első fokon immár felvett bizonyítás megismétlésének elkerülhetetlen szükségessége, mind oly okok, amelyek a legkoncisabb pervezetés mellett is sokszor elkerülhetetlenné teszik a szóbeli tárgyalásnak megismétlését.

S épp azért, mert gyakran jön a bíróság oly helyzetbe, hogy tárgyi okok miatt kénytelen a szóbeli tárgyalást ismét megnyitni, illetve annak megismétlését elrendelni: egy jó perrendtartás gondoskodni tartozik arról, hogy a szóbeli tárgyalásnak elhalasztása azon okoknál fogva, hogy a tárgyalás nem volt kellőleg előkészítve, a minimumra szoríttassék.

A törvényjavaslat ismeri az érdemleges tárgyalásnak előkészítését. Ez történhetik: *a)* előkészítő iratokkal; *b)* okiratok letétele által és *c)* előkészítő eljárással számadási, vagyonekülönítési és hasonló perekben.

Az előkészítő iratok váltása csak a törvényszéki eljárásban van kötelezőleg előírva. A járásbírói eljárásban a törvényjavaslat 198—208. §-aiban az érdemleges tárgyalás előkészítésére megállapított köteleesség nem áll fenn.

A bíró azonban, ha a tárgyalás elhalasztása válik szükségessé, a járásbírói eljárásban is meghagyhatja bármelyik félnek, hogy azokat az okiratokat, amelyeket használni kíván, bizonyos határidő alatt a jegyzőnél tegye le, hogy az ellenfél megtekinthesse. (209. §.)

Az érdemleges tárgyalás előkészítésének súlypontja tehát a törvényszék előtti eljárásban fekszik. Az előkészítésnek ezen nemét és módját kell tehát közelebbről szemügyre venni.

Sem a törvényjavaslat, sem pedig annak indokai nem

adják az előkészítő iratok definitióját. A perjogi tudományhoz kell e tekintetben folyamodnunk.

A doctrina szerint az előkészítő iratoknak kettős céljuk van:

1. egyrészt tájékoztatják a peres feleket, a per anyaga az u. n. status causae et controversiae és a bizonyítási anyag felől;

2. másrészt pedig a bíró információjául is szolgálnak.

Az ellenfélnek azért kell tájékozva lenni, hogy mit kíván a másik peres fél a szóbeli tárgyalásnál felhozni, hogy mérlegelhesse, van-e oka általában a megjelenésre vagy sem?

Az előkészítő iratokból megtudja tehát az ellenfél és a bíróság, hogy mit szándékszik a fél a szóbeli tárgyaláson felhozni, nem pedig azt, hogy mit fog tényleg felhozni, mert az előkészítő irat csupán előre jelzi, bejelenti minő kérelmek, indítványok, nyilatkozatok és bizonyítékok szándékoltatnak előterjesztetni. Ezen kérelmek, nyilatkozatok és bizonyítékok az által, hogy az előkészítő iratban benfoglalvák, még nincsenek de facto megtéve. Mérvadó csak az lehet, hogy a fél miként fogja megvalósítani bejelentett szándékát. Ez az oka annak, hogy ha nem is adatik előkészítő irat, ennek nem lehet ügybeli hátránya, hiszen a fél a szóbeli tárgyaláson felhozhat bármit, oly ténykörülmenyeket is, amelyeket az előkészítő iratban nem is jelzett, viszont a szóbeli tárgyaláson nem köteles szóval előadni az előkészítő irat tartalmát. Hogy mit kell az egyes esetekben az előkészítő iratokban felhozni, az a konkrét eset körülményeitől függ, az eleve meg nem határozható. Általánosságban csak azt mondhatjuk, hogy annyiban kell az előkészítő iratnak anticipálni a szóbeli tárgyaláson érvényesítendő peranyagot, hogy az ellenfél azonnal nyilatkozhassék a felhozottakra és ne legyen kénytelen halasztásokat kérni. Az előkészítő irat szükségszerűsége és tárgyi terjedelme tehát az általa közlendő tartalom minőségétől függ. Az előkészítő iratoknak célja nem lehet pótolni akarni a szóbeli tárgyalást, csupán azt előkészíteni. Tartalmaznia kell tehát az előkészítő iratnak, hogy céljának megfelelhessen, az előterjesztendő kérelmeket, az ezek támogatására szolgáló ténybeli körülményeket, tényállításokat, az előterjesztett tényállításokra vonatkozó nyilatkozatokat, megjegyzéseket, a bizonyítékokat és az ezekre vonatkozó észrevételeket. Jogi elveket nem szükséges felvenni, a jogi fejtegetések mellőzendők, mert az előkészítő iratok nem oly perbeszédek, oly periratok, mint a minőket a mai írásbeli perünk ismer.

(Bef. köv.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A birói letétek kamatairól, vonatkozással a kir. Curiának XIII. sz. döntvényére.

Mi sem igazolja inkább, hogy a birói letétek kamatainak kiutaltványozása kérdésében — különösen az e tekintetben fenálló szabályok szétszórt novelláris intézkedésekkel tarkázott nagy tömege és eme rendeletek hiányos, nem szabatos volta következtében — mily sokféle és mily ellentétes gyakorlat fejlődött ki az idők folyamán bíróságainknál, mint az, hogy ezen szinte elemi kérdésben a kir. Curiának kellett az 1890: XXV. tcz. 13. §-a értelmében teljes-ülésben döntenie, mert a pozsonyi kir. ítélő tábla 5. sz. polgári döntvényében kimondotta, hogy a végrehajtási törvény 201. §-a értelmében kiutaltványozott tőkekövetelések után a kamatok a jelzálogos hitelezőnek csak a kiutaltványozó végzés kelte napjáig járnak, míg ezzel ellentétben a kassai kir. ítélő tábla 9. sz. polgári döntvényében azt mondotta ki, hogy a kamatok a jogerős utaltványozó végzésnek a letét hivatalba való érkezése napjáig járnak.

A Curia XIII. sz. döntvényében teljesen a kassai ítélő

tábla döntését fogadta el, a maga részéről is kimondván, hogy a végrehajtási törvény 201. §-a értelmében kiutaltványozott tőkekövetelések után a kamatok a jelzálogos hitelezőnek a jogerős utaltványozó végzésnek a letét hivatalba való érkezése napjáig járnak.

A letétek kiutalása tekintetében a fenálló rendeletek és a Curia döntvénye között jelentős eltérés van; amiért is attól lehet tartani, hogy a Curia döntését, bármily méltányos is legyen az, csak a bíróságok fogják követni, de nem egyúttal az adóhivatalok is, s hogy ez által eme kontrovers kérdésben, miután a Curia döntése — legalább eddigé — a pénzügyi hatóságra nem kötelező, csak újabb nehézségek fognak felszínre kerülni és oly állapot fog előállni, melynek in fine finali csak a jogkereső közönség fogja kárát vallani.

Nézetem szerint a letétekre vonatkozó szabályok revideálása, egy egységes, szabatos rendeletben a Curia döntvénye értelmében leendő újbóli szabályozása sürgős feladat.

A legrégibb rendelet, mely a letétek kamatairól rendelkezik, a pénzügyminiszternek 1872. évi 5872. sz. rendelete, mely a bíróságokkal, az 1872. évi 15,747. I. M. rendelettel közöltetett: (Marschalkó V. k. 881. sz.) Ennek 6. pontja így szól: «Ezen a kincstár által kamatoztatott letétemények kiszolgáltatásánál a letéteményezés napjától a kiszolgáltatás napjáig 4%-kal számítandó kamatok fizetendők ki a félnek»; később az 1878. évi 17,898. sz. I. M. rendelet (Marschalkó V. k. 882. sz.) 7. pontja a kamatok kiszolgáltatásának időpontját megszorította és a fenti rendelethöz eltérően ilyképp intézkedik: «Mindazon végzésekben, melyekkel bírói letét utaltványoztatik ki, jövőben kijelentendő, hogy a kiutaltványozó végzés jogerőre emelkedése napjától a letétért kamat a kincstár által nem fizetetik».

Majd az 1881. december 6-án 39,425. sz. a. kelt I. M. rendelet (Marschalkó V. k. 886. sz.) ismét másképp rendelkezik és 16. §-ában hat külön pontban felkarolja mindazt, amit a letét kiadására nézve hozott végzésben a bírónak ki kell tennie, egyebekben azonban 2. §-ában kifejezetten feléleszti az első helyen említett 1872. évi 5872. sz. pénzügyminiszteri rendeletet, kimondván, hogy a kincstár «a készpénzből álló . . . letét után a letéteményezés napjától a kiszolgáltatás napjáig 4% kamatot fizet». (A kamatláb az 1892. évben a 45,788. sz. I. M. rendelettel, Marschalkó V. k. 898. sz. 3 1/2 %-ra szállított le.)

Az 1881. évi 39,425. sz. rendeletet, illetve ennek reánk nézve érdekes 16. §. 5. pontját módosítja már a következő 1882. évben a 22,021. sz. a. kiadott I. M. rendelet Marschalkó V. k. 888. sz.), kimondván: « . . . ha . . . oly készpénzbeli letét adatik ki, amely után az államkincstár kamatot fizet, (a végzésben kiteendő) azon figyelmeztetés, hogy a végzés jogerőre emelkedése napjától számított 8 napon túl a kincstár kamatot nem fizet . . . », továbbá elrendeli ezen rendelet, hogy a kiutaló végzés, ha az jogerőre emelkedett, az adóhivatalnak a jogerőre emelkedés napjának megjelölése mellett küldendő meg.

Kiemelem, hogy az első helyen említett kétféle miniszteri rendeletet csak a történeti teljesség okából soroltam fel, mert bár a Marschalkó öt kötetes munkája, mely a «hatályban levő» rendeletek gyűjteménye legyen, hozza is azokat — mégis kétségtelen, hogy a velök ellenkező későbbi 1882. évi 22,021. sz. rendelet (Marschalkó V. k. 888. sz.) azok érvényét megszüntette. Kiemelem továbbá, hogy a fent idézett 1881. évi 39,425. sz. I. M. rendelet Marschalkó V. k. 886. sz.) 16. §-ának felírása ez: «a letét kiadására nézve hozott végzésben kiteendő» — és hogy e szakasz hatodik pontjának végbekezdése így szól: «az őrzési díjak és a kamatoknak kiszámítása a kir. adóhivatalnak kötelessége»; — hogy továbbá az 1893. évi június 3. 10,517. sz. a. kelt I. M. rendelet (Marschalkó V. k. 900. sz.), mely a bíróságok szigorú kötelességévé teszi a letétek tekintetében

fenálló rendeletek pontos betartását, ezen 1881. évi 39,425. sz. I. M. rendeletet (kivéve természetesen annak 16. §-a 5. pontját, mely helyettesített az 1882. évi 22,021. sz. rendelettel kifejezetten jelenben is hatályban levőnek mondja.

Mégis, bár ha a fent idézett mondatban («az őrzési díj és a kamatoknak kiszámítása a kir. adóhivatalnak kötelessége») a *kamatok* szót a rendelet minden korlátozás nélkül használja és így kétségtelen, hogy minden kamatot, tehát úgy a letett vételári összeg letéti kamatját, mint a kiutalt összegnek folyó kamatját, ha a kamatláb és a kamatozási idő kezdő- s végpontja ki vannak tűntetve, az adóhivatal tartozik kiszámítani, előfordult, hogy a bíróságok és egyes adóhivatalok között minden logika ellenére vita támadt a felett, hogy tulajdonképpen ki számítsa ki a kiutalt tőkék utáni kamatot? és egyes adóhivatalok egyenest megtagadták oly kamatok kifizetését, amelyek egy összegben számszerűleg kitéve nem voltak, holott zsinórmértékül véve a fentebb ismertetett 1882. évi 21,021. sz. I. M. rendeletet (Marschalkó V. k. 888. sz.), mely szerint a kincstár a kiutaló végzés jogerőre emelkedése napjától számítva még további 8 napig is fizet kamatot, a bíró amikor a kiutaló végzést meghozza, nincs abban a helyzetben, hogy a sorozott tőke kamatját kiszámítsa, mert még akkor megközelítőleg sem tudja megállapítani, hogy a kiutaló végzés melyik napon fog jogerőre emelkedni?!

Ezen kérdés, valamint ezzel kapcsolatos egyéb vitás pontok felmerülése volt szülőanyja az 1897. évi 19,085 sz., egy kir. ítélő táblai elnökhöz intézett I. M. rendeletnek, mely az Igazságügyi Közlöny 1897. évi folyamának 4-ik számában «Közlemények» között jelent meg (feltalálható még Marschalkó nemrég megjelent pótkötetében a 171. oldalon) és mely szerencsére maga kifejezetten mondja, hogy nem kíván a felvetett kérdések tekintetében «kötelező utasítást» adni, de amely rendelet alapján «elvi» kijelentést tartalmaz, annyi téves és a fenálló «kötelező» rendeletekkel és jogelvekkel ellenkezőt mond ki, és nem hogy hozzájárult volna a vitás pontok tisztázásához, hanem még növelte a zavart és a bizonytalanságot. A kérdéses rendelet első ilyen téves kijelentése, hogy csak «a vételár után folyó letéti kamatok végleges kiszámítása» volna az 1881. évi 39,425 sz. I. M. rendelet 16-ik végpontja értelmében az adóhivatal kötelessége és «más tekintet alá esnek a jelzálogos hitelező tőkekövetelése után a végrehajtási törvény 192. §-ának a) és b) pontja szerint az árverés napjától visszaszámított három éven belül eső időre járó, valamint az árverés napjától tovább folyó kamatok . . . Ezeknek a kamatoknak kiszámítása a bíróság feladata»; holott az idézett 1881. évi 39,425. sz. I. M. rendelet a «kamatok» szót általában, megszorítás nélkül használja, tehát elvitázhatlanul mindenféle kamatra nézve a kiszámítás az adóhivatal feladata. *Dr. Polgár Ármin.*

(Bef. köv.)

Bírói határozatok kritikája.

Valami a járásbíróági peres ügyekről.

A sommás eljárásról szóló 1893. XVIII. törvénycikkünknek a felelősségi fórumokat meghatározó részével egyébként sem tudunk mindenben megbékélni. A *törvény szerinti végso fok* egész alatt, ugyanis bizonyos sötét várakozással kell tekintenünk Magyarország judicaturájának jövője felé, lévén a sommás perek a judicaturának nagy és (apróságuknál fogva) legérzékenyebb része. Nemcsak, hogy egy-egy jogszolgáltatás nem fog fejlődni, sőt száz, meg százfelé szaggatott particularismus áll elő (a gyakorlat már is mutat jelenségeket, mely szerint egyes igények, jogkérdések, ténykérdések egyik törvényszék területén érvényesíthetők, a szomszéd másik törvényszék pedig már ellentétes állásponton van), de a mi fő, *megnyugtató* igazságszolgáltatás nem lesz. Nem is szólva a sommás visszahelyezési perekről, melyek óriási tömegben kerülnek járásbíróágaink elé és a

melyeknél néha szinte önkényes meghatározásokkal állapítatják meg valamely körülményről az, hogy jogkérdés, máskor ugyanarról az, hogy nem jogkérdés; egy és ugyanazon tényálláson alapuló, uthasználatható visszahelyezésről, egyszer az, hogy közigazgatási utra tartozik, majd meg az, hogy a sommás repositionának tárgya; végül, a melyeknél sem helybenhagyó, sem megváltoztató ítéletek ellen további jogorvoslatot nem enged a jogkérdésekben operáló felülvizsgálati rendszer. Még csak perújítás sincs. Arról sem szólva, hogy gyakori esetekben, az elsőfok csak bizonyos alakiságok elmulasztása miatt hozván ítéletet (a makacssági eseteket kivéve; pld. egy végzésileg megrendelt telekkvi másolatnak kellő időben való be nem nyújtása miatt), az egész peranyag tulajdonképpen a másodfok előtt fejtetik ki és így a másodfok=elsőfok: a két foku bíraskodásból is egy fokot már elvesztett az ügyfél. De maga az 50 frtos és 200 frtos értékhatár a kis érdekeket, a melyeket pedig éppen kicsiny voltak tesz fölötte érzékeny: megnyugtató jogvédelemben nem részesíti.

Hazánk felsőbb részein, a hol egy-egy parcella nem nagyobb egy jókora csokoládétáblácskánál, a hol a 200 forint aluli hagyaték (ingatlan) tulnyomóak, de 20–30 forintos hagyaték is nagy számmal vannak (ingóság nincs is), a 200 frtos értékhatár sokkal inkább sérelmes, mint pl. az alföldön, a hol, némely vidéken a parasztság is uradalmakat tart kezében. Azonkívül perlekedő nemzetet szolgálunk. A mult évben fejezett be a már többször említett vámosmikolai járásbíróság egy ipolypásztói visszahelyezési pert (Pereszlenyi—Vicencz), mely egy közepes nagyságu tölgyfa kivágott kerületének *feléhez* való jussát vitatta. T. i. a kérdéses fa a határon állt, a szomszéd kivágta és kijelentette, hogy a fa egész kerületével az ő földjében áll és így a határt ezentul aszerint fogja gyakorolni. Felperes viszont azt vitatta, hogy a fa kerületének középvonalán ment a határ keresztül. Háromszori mérnöki szemle, fél falu kihallgatása, stb. után I. fok felperesnek kedvező ítéletet hoz, sommás eljárási törvény 117. szerint. (A végrehajtási behelyezésnél csaknem vér folyt.) Törvényszék a keresetet elutasította, a vesztés fél 280 frt perköltséget fizetett ki. Egy szép beltelket vehetett volna rajta. Más eset: Az 1900. év október havában Szt. Marcella, lelédi lakos, valami budapesti orsz. biztosító szövetkezet, mint végrehajtató ellen 1 korona 18 fillér értékű díjváltó tőke erejéig 18 korona értékű ingóságokra történt foglalás ellen adott be *ügyvédi képviselővel* igénypert ugyanezen bíróságnál. Már most, legjobb esetben is, a perköltségek kölcsönösen meg lesznek szüntetve, nem is számítva az esetleges felebbezési eljárást, az ő sallangjaival (észrevételek, csatlakozás irásban, válaszirat, előkészítő irat), a keresetre csak legkevesebb két tárgyalást számítván, könnyen előre látható, hogy mibe fog kerülni az igénylőnek ez a díjváltó.

Továbbá más: Karácsonyi István megveszi a szomszéd belteleknek Molnár Istvánt illető egy harmadrészt; a másik harmad Molnár Józsefet illeti, a harmadik egy kiskorut; de az egészet Molnár József használja, a ki, mert István az egyharmadrészt nem ő neki, hanem Karácsonyinak adta el, az új vevőnek megakadályozza a birtokbalépését. Kereset: Fejezetek I. 27. §-a szerint. Érték 200 frt. I. fok elutasít. Felperes felebbez novumok alapján, melyekre vonatkozó bizonyítékok az írásbeli felebbezésben kifejtetnek. Ipolysági törvényszék, sommás eljárási törvény 162. §-ának fenforgása daczára (alperes nem jelent meg a felebbezés szóbeli tárgyalására) helybenhagy (D. 33/98., mert: „alperesnek azon kijelentése, hogy leszurja felperest, ha a kérdéses ingatlanra csak lábát is teszi, nem tekinthető birtokháborításnak.” Felperes kénytelen tehát az ujonnan vett házrészt Molnár Józsefnek eladni. Az alku és szerződés perfekt; vételár 233 frt 33 kr. szakértői becslés megállapítása szerint; fizetési határnap kitűzve; vevő (alperes) már birtokban és használatban van; hosszabb vita felek közt csak afelől, hogy a formális írásbeli szerződést (bekelezési engedélyt) melyik fél ügyvédjénél irassák meg. Alperes levélbeli ígéret daczára sem fizet. Kereset: vételár és jár. ir. Arról van szó, hogy: „ingatlant szóbeli szerződéssel (írás nélkül) érvényesen elkötelezni lehet-e? Fejezetek I. 1. A konkrét esetben tisztán áll, hogy: „ez nem a szerződés érvényességi föltételéül, hanem a teljesítés egyik alkatrészeül tekintendő.” Ítélet I. fok: írásbeli szerződés kiszolgáltatása ellenében alperes marasztaltatik; perköltségek kölcsönösen megszüntetve (miért?) II. fok: föltétlen elutasítás, „kereset időelőtti”. Budapesti kir. tábla: „felülvizsgálatnak helyt ad, az ipolysági törvényszék, mint felebbezési bíróság D. 37/99. sz. ítéletét feloldja és a

mennyiben alperes birtokban van (legalább is) a Curia 39. sz. polgári döntvénye alkalmazandó, alperes érdemben letétbehelyezésre és költségek viselésére kötelezendő.”

Hát már most, nem keresve, hogy a tábla, vagy a törvényszék találta-e meg az igazságot, avagy egyáltalán meg van-e találva: szabad-e azon mulnia annak, hogy felperes vagy alperes nyerje meg a pert, hogy a substratum 200 frton alul, avagy felül van?!

Dr. Kolozs Gyula.

Még mindig a deési mandátum.

Semmi különösöt sem találok abban, hogy a választásvédő ügyvéd és a megsemmisített mandátum tulajdonosa ki nyilatkoztatták, hogy a beismerést meg nem történtnek tartják. Ők ezzel nem annak a kijelentésnek *megtörténtét* tagadják, amelyet az ítélőtanács ténynek mondott, hanem „beismerés” *jellegét*.

Azt senki sem állította, hogy a Curia abban tévedhetett, hogy az ügyvéd mondott-e előtte valamit vagy nem. Az ítéletet támadó cikkek csak azt tartják tévedésnek, hogy a Curia „beismerés” jellegével ruházott fel egy a védői plaidoyerban odavetett állítást.

Lehet-e egy ily állítást „a fél beismerése” gyanánt mérlegelni? Ez itt a kérdés. Teljesen felesleges arról beszélni, hogy van-e helye a *beismerés bírói mérlegelésének*. Ezt sem Illés Károly, sem Spectator nem vonták kétségbe. Az a kérdés, hogy volt-e egyáltalán „beismerés”, amit mérlegelni lehetett volna.

Polgári perben határozottan fenforogna a beismerés, mert a polgári per jog a képviselő ügyvédet teljesen azonosítja a féllel. Bünperben semmi szín alatt sem lehet beismerésnek tekinteni azt, amit a védő beszédében mond. A védő ugyanis nem szól és nem cselekszik a vádlott nevében, már pedig a *beismerés* fogalmában rejlik, hogy azt ki-ki csak a saját terhére teheti.

Azt mondja dr. Bleuer, hogy a választási per nem civilis és nem is bünper, hanem „*közjogi per*” s mint ilyennek külön szabályai vannak, amelyek kifejlesztésére a törvény után a Curia hivatott és illetékes.

Nevezzük közjogi pernek. Külön szabályai azonban csakis annyiban lehetnek, amennyiben ilyeneket az 1899: XV. tcz. felállít, de egyébként a 43. §. szerint mindenben a *bűnvádi eljárás* szabályai alá esik. A törvény tehát nem bizza a Curia gyakorlatára a közjogi per külön szabályainak kifejlesztését, hanem egyenesen kimondja, hogy amennyiben én nem rendelkezem, a bűnvádi eljárás szabályai irányadók. Ez pedig az *ítéletre* éppen úgy vonatkozik, mint az *eljárásra*, melynek az ítélet egyszerűen egy részét képezi. Különben is: ubi lex non distinguit etc.

Már most a törvény 79. §-a rendelkezik arról, hogy „a *felek beismerését*” a Curia szabadon méltatja, de nem rendelkezik arról, hogy *mi tekinthető a felek beismerésének*. Erre nézve t. h. a bűnvádi eljárás szabályai irányadók. A bűnvádi eljárás szabályai szerint döntendő el tehát az, hogy beismerés-e a szóban forgó védői kijelentés. És csak ha a bűnvádi eljárás szerint beismerésnek (a fél beismerésének) lehetne azt minősíteni, akkor lehetne azután a 79. §. alapján szabadon mérlegelni. Csak ha egyáltalán van beismerés, akkor van mit mérlegelni. Ime, ez a kis analysis rávezet a kérdés nyitjára.

Dr. Bleuer nem tudja elképzelni, hogy miképpen lehetne beismerést konstatálni a bűnvádi eljárás szabályai szerint, holott a megtámadott képviselő nem vádlott, a tárgyaláson megjelenni és saját tényeiről felvilágosítást adni nem tartozik. Nos hát egyszerűen csak akkor lehet beismerésről beszélni, ha a megtámadott képviselő mégis eljön és ad felvilágosítást. Hiszen a vádlott ugyan jelen van, de ő sem tartozik felvilágosítást adni! Beismerés csak akkor foroghat fen, ha mégis ad.

Nem állhat meg az a tétel, hogy a törvény után a Curia volna hivatott és illetékes a közjogi per szabályait kifejlesztetni. Különben még ha úgy volna is, ezuttal akkor sem fejlesztette volna helyes irányban.

Mert ha nem is bünper ez az úgynevezett „közjogi per”, mégis olyan, amelyben valakinek a terhére tiltott cselekményt lehet megállapítani s ennek sanctiójaképpen őt büntetésszerű joghátránnyal, választói joga gyakorlásának felfüggesztésével lehet sújtani.

Abban nagyon igaza van dr. Bleuer Samunak, hogy az ítélet még akkor sem volna helyes, ha maga gróf Teleky Domokos ismerte volna be azt, amit dr. Darányi mondott. Ha valakinek a házában a választás reggelén a saját párt-

hívei megjelennek őt üdvözölni s ő azoknak egy-egy pohárka cognacot ad: ez valóságos prototíponja annak, amit a törvény *szokásos vendéglátás* alatt ért és kifejezetten megenged. Az, hogy azok a választók parasztok voltak, semmit sem változtat ezen. A magyar ur vendégszeretete mindig kiterjedt a parasztokra is, akik valamely dologban hozzá ellátogattak. Aki vidéki uri háznál megfordult, láthatta, hogy az ur szoba sem áll addig a parasztgazdával, míg egy kis szeszt bele nem diktált.

Semmi oka sem volt a grófnak természetét megtagadni a neki jó reggelt kívánó híveivel szemben, mert tudta, hogy amit tesz, azt neki a törvény kifejezetten megengedi. Hogyan lehetett ezt mégis a vesztegetést célzó etetés-ítás fogalma alá vonni, az a Curia titka.

Dr. Eördögh Árpád,
budapesti ügyvéd.

Különfélék.

— **Ügyészség és esküdtszék.** Az ügyészség azzal szorítja szűkebbre az esküdtszéki hatáskört, hogy ölési esetekben lehetőleg megállapítja az erős felindulást s ezzel elvonja az ügyet az esküdtszéktől. A napokban azonban a bíróság több esetben visszautasította az ügyészség ezen felfogását és az illető ügyeket az esküdtszék hatáskörébe tartozónak mondotta ki. Szerintünk a bíróság helyesen határozott, mert nem fogadható el az az eljárás, hogy az elítélés biztosítása végett a bíróság tagadja meg abbeli meggyőződését, hogy erős felindulás nem forog fen. Megemlítjük itt, hogy az utóbbi esküdtszéki határidőben Budapesten egyáltalán nem volt esküdtszéki eset, ami egyrészt mutatja, hogy az ügyészség mily rendszeresen vonja el az ügyeket az esküdtszéktől, de másrészt bizonyítja azt is, hogy a fővárosban nem oly súlyos a kriminalitás, mint azt csak utóbb is a Jogászegyletben feltüntették, mert az ügyészség mégis csak inkább azon eseteket vonja el az esküdtszéktől, a hol érzelmi motivumok működnek. Más fajta súlyos bűnesetek pedig, úgy látszik, nem merülnek fel.

— **Iparszerű culpa.** Az újépület telkén egy új palota építésénél az emelő gépről lezuhant az erkélykö s az egyik munkás karja eltört. A gépben volt a hiba. A gépnek felhúzó szija a sok használatból megrongálódott, s egy súlyosabb ködarab fölvonásánál elszakadt. Az építkezés vezetője azzal védekezett, hogy ő kellő elővigyázati utasításokat adott a munkásoknak s különös óvatosságra intette őket, őt tehát nem terheli felelősség a balesetért. A bíróság elfogadta ezen védekezést s a vádlottat felmentette. Nem ismerjük az ítélet indokolását; de kell, hogy tényként megállapította legyen a bíróság, hogy a munkaadó részéről mindaz megtétetett, amit csak az üzem természete s a munkás epségének és biztosságának érdeke igényel, hogy továbbá az építkezést hozzá értő szakember vezette, s hogy végre az emelő gép és a fölvonó kötél hordereje az emelt kö súlyának megfelelő volt. Ha mindezt megállapítania nem sikerült a bíróságnak és e mellett mégis fölmentette a vádlottat, ezzel azt declarálta, hogy takarékosági szempontból a munkások életének és egészségének kockáztatása — jogosult.

— **Az állandó rovat.** Pár krajczár értékű fazekat lopott Vanyó Julia, egy hetven esztendőszövegy napszámos asszony; a főtárgyaláson azzal védekezett, hogy munkája nem akadt s nagy nyomorában követte el a lopást. Minthogy tíz év óta már két ízben volt lopásért elítélve, a törvényszék a 92. §. alkalmazása mellett is *hat havi börtönt* szabott.

— **Dr. Marschalkó Jánosnak** széles körökben elterjedt gyűjteményes munkájához, mely a hatályban levő igazságügy-miniszeri rendeleteket tárgyak szerint csoportokba osztva, rendszeres összeállításban közli, megjelent egy vaskos kiegészítő kötet, mely az 1896 óta kiadott rendeleteket tartalmazza. Az utóbbi években keresztülvitt igazságügyi reformmunkálatok s főleg a bünvádi eljárás életbeléptetése nagy számú igazságügy-miniszeri rendelet kibocsátását tették szükségessé s az előző kötetekben foglalt rendeletanyag jelenté-

keny változásokat szenvedett; a most megjelent kötet mind ezen változásokra is kiterjed.

— **Előzetes eljárás bűnügyekben.** Irta *Miskolczy László*. Szerző egybeállította az anyagi büntető-törvény általános részének a nyomozást érdeklő részeit, továbbá a bünvádi perrendtartás s az ennek alapján kiadott utasításból a nyomozó hatóságokat illető részeket. Készített továbbá néhány irománymintát. A közigazgatási hatóságok jó hasznát fogják vehetni a munkának.

— **A közvetítő-intézetekre** vonatkozólag a következő megjegyzést olvassuk az ország közállapotairól szóló jelentésben: Közvetítő-intézetben — hova legalább három évi börtön- vagy fegyházbüntetésre ítélték szállíthatók — volt a múlt évben szabadultak között összesen 136, míg három éven felüli szabadságbüntetést összesen 735 egyén szenvedett. Ebből az látszik, hogy — valószínűleg inkább a közvetítő-intézetek elégtelensége folytán, mint érdemtelenségből — a három évnél hosszabb szabadságvesztés-büntetést szenvedett egyének közül csak 18.8% részesült ezen kedvezményben.

— **Az 1901. évi országos ügyvédgyűlés** naplója megjelent dr. Gyöngyösi József ügyvéd szerkesztésében. Tartalmazza a lefolyt vitákat, a hozott határozatokat, a gyűlésen résztvevők névsorát.

A felfolyamodási határidő elmulasztása miatt beadott igazolási kérelemre kitűzött tárgyalás befolyása a perújításra. A felebbezési bíróság alperest perújítási kérelmével időelőltiség indokából azért utasította el, mert addig, míg az alapper akár perletétel, akár jogerős ítélet által végbefejezést nem nyert, perújításnak helye nincs, ezzel a kimondásával elfogadván az elsőbíróság ítéletének az alapper folyamatban léteire nézve felhozott indokát. Alperes felülvizsgálati kérelmében azért támadja meg a felebbezési bíróság ítéletét, mert az alapper a m. kir. Curiának ... sz. a. kelt végzésével, melylyel alperes felülvizsgálati kérelme hivatalból visszautasított, jogérvényesen befejezve lett, és így jogszabálysértéssel tekintetett az alapper folyamatban levőnek. Alperes panasza e részben alapos, mert az alapper a kir. Curiának idézett számú végzésével jogérvényesen befejezést nyert. Ami pedig az alperes által folyamatba tett igazolási eljárást illeti, az azon az alapon indítattott, hogy alperesnek az a kérelme, melyben ügyét felülvizsgálat végett a kir. Curiához újból felterjesztetni kérte, az elsőbíróság által elutasított, ezt az elutasító végzést alperes felfolyamodására a felebbezési bíróság helybenhagyván, alperes az ellen további felfolyamodással élt, mely elkésés okából visszautasított. Ennek az elkésésnek okából adott be alperes igazolási kérelmet. A sommás eljárásban is alkalmazandó 1881: LIX. tcz. 61. §-a szerint igazolásnak a felfolyamodási határidő elmulasztása miatt egyáltalában helye nincs, arra tárgyalás tűzhető sem lett volna. Amennyiben azonban ennek ellenére mégis tárgyalás tűzetett, az időelőltiségnek jogi szempontból való megállapításánál ez az eljárás, mint nem törvényen alapuló, semminemű befolyással nincsen. E szerint az időelőltiségre vonatkozó jogszabály helytelen alkalmazásával és csupán ez alapon tagadtatván meg, a perújítás a felebbezési bíróság ítéletének megváltoztatásával kimondandó volt, hogy ez nem szolgálhat alapos okul a megtagadásra és egyúttal a felebbezési bíróságot a további szabályszerű eljárásra kellett utasítani. (A kir. Curia felülvizsgálati tanácsának 1901 decz. 19-én G. 332. sz. a. hozott végzéséből.)

— **Az ügyvédi kamara székhelyén gyakorló ügyvéd elhalálozása esetén az ügyvéd iratainak leltározása a kamara által teljesítendő.** A kir. igazságügy-miniszer egy előfordult esetben kijelentette, hogy midőn valamely a kamara székhelyén elhalálozott ügyvéd iratainak leltározására van szükség, azt maga a kamara tartozik teljesíteni, ily irányban tehát a bíróságokhoz megkeresés nem intézhető. Az 1874. évi XXXIV. tcz. 37. §-a értelmében ugyanis az elhalálozott ügyvéd iratainak leltározása általában az ügyvédi kamara által teljesítendő, s ez a feladat a hivatkozott törvényszakasz második bekezdése értelmében csak akkor terheli az elhalt ügyvéd lakhelyéhez legközelebb székelő járásbírószágot, ha az ügyvédi kamara székhelye az elhalt ügyvéd irodájától távol van. Ezen értelmezés helyességét támogatja a hivatkozott törvényszakasz második bekezdésének az a rendelkezése, mely szerint az ügyvédi iratoknak (a kamara székhelyétől távol eső helyen történt zár alá vételéről a kir. járásbírószá-

a kamara választmányát azonnal értesíteni köteles és annak a további eljárást a hivatkozott törvényszakas első bekezdésében foglaltak szerint átengedni tartozik. (268/1902. I. M. szám alatt.)

— **Szentpéteri Sára ügye** ismét a kir. táblán van. Nagyon helyesen tette az elnök, hogy új előadónak osztotta ki és új tanácshoz utalta. Ilyképp a kir. tábla a másodszori újrafelvétel kérdésében teljesen elfogulatlanul fog dönteni. A másodfoku határozat ellen az új büntető perrendtartás — helytelenül — megtagadja a jogorvoslatot s így ezen ügy sorsa a kir. tábla kezébe van letéve. Caveant consules.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Az esküdtek censusára nézve** dr. Elbogen Bécsben tartott felolvasásában azt a javaslatot teszi, hogy az esküdtek jegyzékét ne a vagyoni, hanem a műveltségi census alapján állítsák össze.

— **Az ételmi szerek hamisítását** rendkívüli szigorral üldözik Németországban. A hamisítás lényegét abban találják, hogy ha az ételmi szer oly anyaggal van keverve, mely annak tulajdonképpen alkatrészeitől különbözik, külsőleg fel nem ismerhető és kisebb értékű. Ezen az alapon a bíróság büntetendőnek talál egy henteset, mert az általa áruba bocsátott húskelesztménybe liszt volt keverve. Kimondja az ítélet, hogy nem menthető ez azzal sem, hogy ez általánosan szokásos eljárás, minthogy a törvénynek éppen az volt a célja, hogy az ilyen, a tisztességes kereskedelmi forgalommal ellenkező manipulációknak, még ha szokásosak is, elejét vegye.

— **A tételes jogszabályok s a nép jogérzete** között gyakran mutatkozó ellentétet mutat reá *Wahl* Unsere Rechtspflege im Volksbewusstsein című tanulmányában. Az életviszonyok helytelen szabályozása s a bírák hiányos képzettsége teremtették ezt a visszás állapotot, s szerinte főleg az utóbbi bajnak az enyhítése hatna gyógyítólag a jelenlegi helyzetre.

— **Aschrott** berlini törvényszéki bíró a Guttentag-féle gyűjteményes vállalatban (Sammlung Preussischer Gesetze) összeállította a gyermekvédelemre vonatkozó összes jogszabályokat, törvényeket, rendeleteket s utasításokat és azokat magyarázattal látta el. A mű kizárólag gyakorlati célokat szolgál, de theoretikus vonatkozások sem hiányzanak belőle és a bevezető tanulmány — főleg az 1901. április 1-én életbe lépett törvényre vonatkozólag — számos becses kritikai megjegyzést tartalmaz. Sok történeti adalékot is közöl szerző ezen új törvény keletkezéséről, végül összeállítását adja a kérdés irodalmának.

— **A poroszországi jogi oktatás** rendjének tervbe vett megváltoztatása, melyről lapunk múlt számában megemlékeztünk, a szakkörök egy részében élénk ellenzésre talál. A Deutsche Juristen-Zeitung legújabb számában két tanár nyilatkozik a kormány javaslata ellen. Az egyik kiváltképpen a harmadik félév végén adandó bizonyítvány ellen foglal állást s attól tart, hogy ez mintegy in absentia megtartott írásbeli, titkos eljárásos vizsgává lesz. Azt kívánja, hogy a végleges elhatározás előtt hallgassák meg a legközelebbi jogászygyűlés véleményét. A másik állásfoglalás szintén a tanulási idő alatt adandó bizonyítvány ellen irányul s azt mondja, hogy az nagy igazságtalanságoknak lenne okozója.

— **A francia jogi irodalomnak** egynéhány újabb megjelent érdekesebb termékét említjük meg. *Rivière, Faustin-Hélie*: Codes français et lois usuelles. 30-ik kiadás. *Huc*: Commentaire théorique et pratique du Code civil. 4 kötet. *Ferret et Laval*: Les accidents du travail. Gyűjteményét adja a munkás-balesetekre vonatkozó francia törvényeknek és rendeleteknek, azután orvosi szempontból foglalkozik a kérdéssel és végül ismerteti a francia felsőbb bírósági joggyakorlatot. *Roué*: Le code des femmes. Egybefoglalja a francia törvényhozást a nők helyzetét illetőleg. *Lourbet*: Le problème des sexes. Nagyobb terjedelmű tanulmány a nőkérdésről. *Rouzières*-nek egy kötete a franciaországi és más állambeli ipari termelők syndikátusait, a trustöket, kartelleket tár-

gyalja. A munkásokat érdeklő egész francia törvényhozást foglalja egybe *Courcelle* műve ezzel a címmel: *Traité de la législation ouvrière*. Tárgyalja a munkaszerződést, a munkaadó és munkás közötti pereket, a munkások szövetkezését, a munkabeszüntetést, a megegyezés módjait, különösen a választott bírósági eljárást, a balesetek ügyét, a munkások nyugdíj-ügyét. Franciaországban képviselői körökben már foglalkoznak azzal az eszmével, hogy a munkásokat érdeklő törvényeket egy önálló kodexbe, Code du travail-ba foglalják egybe. Több francia vállalat felöleli a társadalmi tudományok nemzetközi irodalmának kiváló termékeit. Ilyenek: a Bibliothèque internationale de droit publique, a Bibl. int. d'économie politique és a Bibliothèque sociologique internationale. Ezekben a gyűjteményekben megjelentek újabban: *La Grasse*: Des principes sociologiques de la criminologie, Lombroso előszavával. *Poussol*: La recherche de la paternité. Sociologikus tanulmány, mely felöleli más államok törvényhozásait is. *Bryce* műve az amerikai köztársaságról, mely négy nagy kötetben tárgyalja az Egyesült-Államok mai politikai és jogi intézményeit s azok történetét és a társadalmi s gazdasági viszonyokat. *Jenks*: Essai sur le gouvernement local en Angleterre. *Laband* műve a német birodalom közjogáról szintén megjelent ebben a sorozatban. *Todd*: Le gouvernement parlementaire de l'Angleterre, Casimir Périer előszavával. *Wilson*: Le gouvernement congressionnel. Tanulmány az amerikai politikai életéről. Az amerikai kiadás néhány esztendő alatt 13 kiadást ért.

— **Az alkoholizmus** leküzdésére alakult francia egyesület évi jelentése szerint a francia nyilvános tanintézetekben az oktatásügyi miniszter rendeletére gondoskodtak arról, hogy a növendékeket megismertessék az alkoholizmus veszélyeivel, valamint a hadseregben a katonáknak is tartanak ily irányú előadásokat. A mértékletességi egyesületek előadásokkal, nyomtatványokkal, klubok, vendéglők fentartásával módot adnak a munkásoknak, hogy a korcsmák látogatásától tartózkodjanak. A közvélemény eléggé elő van készítve ahhoz, hogy el lehessen várni a törvényhozástól az alkoholizmus ellen követelt törvények megalkotását. A jelentés azt mondja, hogy az 1902-ben bekövetkező kamarai választások alkalmából ígéretet kell venni a jelöltektől az iránt, hogy a már többször követelt törvényhozási rendszabályok mellett foglalnak állást. Ilyen rendszabályok: a kimérések számának korlátozott megszámlálása, az abszinthé és más mérgektartalmu szesz árusításának megtiltása, a részegségre és a korcsmákra fenálló törvények szigorú végrehajtása, a visszaesés büntetése.

— **A Lynch-törvény eredetéről** ír egy amerikai folyóirat. Mr. Lynch, kinek nevével a törvényen kívüli erőszakosságot elnevezték, fölöttébb törvénytisztelő amerikai polgár volt. A függetlenségi harczban mint egy bíróságnak elnöke szerepelt, mely összeesküvők ellen 1—5 évig terjedő fogságbüntetést szabott ki. Ez azonban a county court bírói jogkörét meghaladta. Ezért a háború után, hogy a felelősségre vonástól meneküljön, kieszközölt egy indemnitási törvényt, mely szerint: mivelhogy némelyek 1780-ban összeesküvést szőttek a közérdek ellen és Charles Lynch és több más hü polgár alkalmas eszközökkel elnyomták ezt az összeesküvést, jóllehet olyan rendszabályokkal, melyek szorosan véve nem törvényszerűek, de mégis igazolhatók, ennél fogva minden üldöztetéstől menteseknek nyilváníttatnak. Ez a törvény barátkoztatta meg az amerikai gondolkozást azzal, hogy fordulhatnak elő oly körülmények, melyek közt a törvény erőszakos megszegése igazolható.

A Magyar Jogászegylet február 22-én (szombaton) délután hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (V., Szemere-utca 10. sz. a.) teljes-ülést tart, melyen a polgári perrendtartásról szóló vita fog folytatattatni. — Vendégeket szívesen lát az egylet.

A Magyar Jogászegylet igazgató választmánya folyó hó 22-én (szombaton) délután 5 órakor ülést tart. Napirend: Igazságügyminiszteri leirat a jogi vizsgákról szóló törvényjavaslat tárgyában. Folyó ügyek.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félre 12 kor.
negyedévre 6 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A fővárosi bíróságok ujjaszervezése. *B. A.* — A szóbeliség az új polgári perrendtartási javaslatban. *Dr. Pap József* ügyvéd, egyet. magántanártól. — Az ipari minták oltalmáról szóló törvényjavaslat előadói tervezete. *Dr. Lévy Béla* budapesti ügyvéd, keresk. akadémiái tanártól. — *Törvénykezési Szemle:* Helytelen joggyakorlatok. *Dr. Toldy Géza* budapesti ügyvédtől. — A bírói letétek kamatairól, vonatkozás-sal a kir. Curianak XIII. sz. döntvényére. *Dr. Polgár Ármin* bazini kir. aljárásbírótól. — Biztosítási baleset és a vaspálya felelőssége. *Reinitz József* budapesti ügyvéd, m. kir. áslamvasuti felügyelőtől. — Külföldi judikatúra. Közli: *Dr. Gold Simon* budapesti ügyvéd. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a „Budapesti Közlöny”-ből.

A fővárosi bíróságok ujjaszervezése.

Uj igazságügyminiszteri palota építéséről adnak hirt a napilapok. Ezzel kapcsolatban azt is írják, hogy az V. kerületi kir. járásbíró is ideiglenesen az új palotába fog költözni.

Ebből a hírből közvetve azt is megtudtuk, hogy az igazságügyi kormány egyelőre nem gondol a fővárosi bíróságok ujjaszervezésére.

Az ujjaszervezést a jogi sajtó évtizedek óta sürgeti, de e sürgetésnek nagyobb jogosultsága sohasem volt, mint most, a polgári törvénykezési rendtartás megalkotásának küszöbén.

Százsor elmondott dolog, hogy nincs értelme a járásbírók területi megosztásának akkor, mikor azok közvetlenül egymás szomszédságában vannak, mint az V. és VI. kerületi járásbírók, valamint a pestvidéki és az I—III. kerületi járásbírók. Annak sincs semmi értelme, hogy a főváros környéke más bírósághoz tartozzék, mint maga a főváros.

Furcsa beosztás, hogy a kőbányai embernek az üllői utra, a szomszéd kispestinek meg a budai Török-utczába kell pereskedni menni. Az is igen következetlen és helytelen beosztás, hogy amíg a fővárosi törvényszékeknél a szakbírói szervezet van elfogadva, a pestvidéki törvényszék egyesíti magában a polgári és büntető-osztályt.

A járásbírók feletti felügyelet is sokkal hatályosabb volna, ha a fővárosban működő hét polgári járásbíró két, legfeljebb három bírósággá összesítették.

E mellett az ügyvédi kar érdekeit sem szabad figyelmen kívül hagyni. Az ügyvédeknek ma is igen nagy nehézségeket okoz a járásbíróknak és a törvényszékeknek egymástól való nagy távolsága. Ha egy időben kell különböző bíróságok előtt megjelenni (ami mindennapos dolog), akkor az ügyvéd a legnagyobb zavarban van és nem segít rajta az sem, ha ügyvédjelöltet tart, mert nem egyszer 3—4 kíséző is szükséges a véletlenül összehalmozódott tárgyalások ellátására. Így keletkezik a sok halasztás, amiről a bíróságok és a felek annyit panaszkodnak. Az ügyvédek egymásról nagyon jól tudják, hogy mily nehéz minden tárgyaláson pontosan megjelenni és minden érdemleges tárgyalást nyugodtan és kimerítően tárgyalni; ezért nem gördítenek akadályt az ellenfél halasztási kérelme elé. Ha a törvényszéki eljárás is szóbeli lesz, még nagyobbak lesznek ezek a nehézségek, mert az eddigi, határidőhöz nem kötött pertári megjelenések

helyébe egy-egy szóbeli tárgyalás lép, amelynek ellátása az ügyvéd vagy ügyvédjelöltje személyes és szorosan időhöz kötött jelenlétét kívánja. E mellett, amit eddig az ügyvéd otthon irodájában délután nyugodtan leirt, azt most éppen a legnehezebb és legnagyobb materiájú perekben a törvényszék előtt kell szóbelileg előadnia, ami délelőtti idejének igen jelentékeny részét foglalja le.

Az új polgári törvénykezési rendtartás törvényjavaslata erélyes intézkedéseket tartalmaz a peres eljárás gyorsítására és a felesleges halasztások megakadályozására, de a legerélyesebb és legszigorubb jogszabály is a papíron marad, ha nem gondoskodnak arról, hogy azok kivitele lehetséges legyen, azok megvalósítása akadályokba ne ütközzék.

Végül a bírósági helyiségek kérdése is az ujjaszervezés sürgős és végleges eldöntését követeli. A járásbírók előtt jelenik meg a legtöbb fél, és éppen ezen bíróságok helyiségei a legszűkebbek és legczélszerűtlenebbek. A felek részére várakozó-szoba, az ügyvédek részére dolgozó-szoba egyik bíróságnál sincs. 30—40 ember szorong egy-egy tárgyaló helyiségben, amelynek levegője már az első félórán egész-ségtelenül páratelt. A bíró alig képes ebben az atmoszférában gondolkodni. Az összes jelenlévők összezsúfolva tolongnak és szorongnak asztala körül, mozgásukkal, zsvajukkal folyton zavarva a tárgyalás menetét.

A járásbírói helyiségeknél is botrányosabbak a pestvidéki törvényszék hivatalos helyiségei. A tárgyaló termek szégyenletesen szűkek, czélszerűtlenek. Berendezésük korhadt, a bírósághoz nem méltó. A bírák szobái olyan kicsinyek, hogy 5—6 embernél több egyben sem fér el, pedig egy-egy telekkönyvi tárgyaláson 20—25 embernek is jelen kell lenni. Felek és ügyvédek télen és nyáron, jó és rossz időben egyaránt nyitott tornáczon kénytelenek álldogálni.

Ezeket az állapotokat türjük évtizedek óta csak azért, mert burokratikus aggodalmak akadályozzák a fővárosi bíróságok ujjaszervezését.

Reméljük, hogy Plósz Sándor a magyar igazságszolgáltatás történetében epochális jelentőségű alkotásának életbe léptetését megkönnyíti a fővárosi bíróságok ujjaszervezése által.

B. A.

A szóbeliség az új polgári perrendtartási törvényjavaslatban.*

A per anyagának előkészítő irattal való megjelölése rendszeren ama feltevésben történik, hogy a szóbeli tárgyaláson lényegileg ugyanaz lesz felhozva, allegálva, ami az előkészítő irattal be lett jelentve.

Az előkészítő iratok tehát rendszerint előre okiratolják a felek által felhozott peranyag nagy részét, sokszor az egész peranyagot s épp azért a per anyagának okirattal való fixirozása csak annyiban fog helyet a per további folyamán, amennyiben a tárgyalás tartalma eltér az előkészítő iratok

* Befejező közlemény. Az előbbi közl. I. a múlt heti számban. — Részlet dr. Pap József ügyvéd, egyetemi magántanár jogászegyleti előadásából.

tartalmától. Daczára annak, hogy a törvényjavaslat szerint az előkészítő iratok a pernek nem alkatrészei, tartalmuk nem írásbeli alapja a hozandó ítéletnek, mégis a törvényjavaslat kötelezőleg írja elő az előkészítő iratokat, t. i. annyiban, hogy ezeknek benyújtását a peres felek perjogi köteletségévé teszi, a nélkül, hogy elmulasztásuk ügybeli hátránnyal járna és továbbá, hogy megjelenés esetén tisztában legyen azzal, hogy neki milyen állást fog majd kellene elfoglalni a szóbeli tárgyaláson.

A bíróságnak pedig azért kell nagyjában informálva lenni a per keretei és a per anyaga felől, hogy a tárgyalást helyesen, alaposan és kimerítően vezethesse.

Nemcsak az előkészítő iratoknál, de magánál a szóbeli tárgyalásnál is játszik némi szerepet az írás.

Ha a bizonyítás felvétele nem az ítélő bíróság előtt történt, annak eredményét a felek adják elő a tárgyaláson.

Ha a felek, illetőleg a megjelent fél előadása az iratok tartalmának meg nem felel, az elnök az előadás kiigazításáról gondoskodik és szükség esetén az iratokat a bíróság valamely tagjával felolvastatja.

E szabályok abban az esetben is megfelelően alkalmazandók, ha a perbíróság előtt a tárgyalás folyamán történt bizonyításfelvétel eredményének előadása a bíróság tagjaiban beállott változás következtében vagy más okból szükségessé válik. (Törvényjavaslat 289. §. 2. bek.)

A bíróság valamely tényállítás valódiságát vagy valótlanágát a tárgyalás és a bizonyítás egész tartalmának szorgos méltatása alapján ítéli meg. (Törvényjavaslat 274. §.)

Ezek szerint a megkeresett vagy kiküldött bíró által felvett bizonyításnak van bizonyító ereje, daczára annak, hogy nem az ítélő bíró előtt történt a felvétel. Ezen bizonyító ok peranyag, peranyaggá válik azonnal a bizonyítás felvétele folytán és nem csupán annak következtében, hogy a törvényjavaslat 289. §-a szerint a peres felek annak tartalmát a szóbeli tárgyalásnál az ítélő bíró előtt előadják.

A peres felek hézagos előadása mit sem vonhat el sem mennyiségileg, sem minőségileg a bizonyító okból.

A felek pedig semmit bele nem disputálhatnak a már kivett bizonyítékokba. A bíróság az előadás helyességét az *iratok* alapján ellenőrzi. A peres felek előadása ilyenkor csak segédeszköz a bíró informatiójára és nem peranyag. Épp ily elbánás alá esik a félnek előadása, aki az előkészítő eljárás eredményét a szóbeli tárgyaláson előadja. (226. §.) A törvényszéki eljárásban bármelyik félnek jogában áll oly kérelmeket, tényállításokat és ténybeli nyilatkozatokat, amelyek az előkészítő iratokban nincsenek előadva, vagy ezeknek tartalmától eltérnek, a jegyzőkönyvhöz melléklendő *irattal* megállapítani. (249. §.)

A szóbeli tárgyalásnál meg kell említeni, hogy a mi törvényjavaslatunk nem fogadta el a *tárgyalások egységének az elvét*.

A szóbeli tárgyalás ha több, külsőleg egymástól elválasztott részből áll, azaz külön-külön tárgyalási határnapokon lett megtartva, nem tekinthető *egy* szóbeli tárgyalásnak. Ily esetben annyi szóbeli tárgyalással kell számolnunk, mint a hány tárgyalási határnap volt.

Helytelen ugyanis a szóbeliséget úgy értelmezni, hogy csak az képezheti az ítéletnek alapját, ami az utolsó szóbeli tárgyaláson lett felhozva.

Az utolsó tárgyalás nem öleli fel mindig az összes peranyagot, tehát az előbbi tárgyalásoknak a materiáját is. Ha a tárgyalás el volt halasztva, nem lehet az ítéletnél mellőzni az előbbi tárgyalások eredményeit.

A folytatólagos tárgyalásnál nem recapituláljuk mindig az egész pert kezdettől fogva; ha történik reassumálás, az csak röviden és annyiban eszközlendő, hogy az összefüggés helyre legyen állítva a mult és a jelen tárgyalások között.

A törvényjavaslat nem is írja elő sehol sem kötelezőleg a folytatólagos tárgyalások esetén, hogy az előbbi tárgyalások anyaga ismét szóbelileg előadassék.

Ha a folytatólagos tárgyalásról lemaradt az egyik fél, azt biztosan csak azért teszi, mert nincs több mondanivalója a kifejtetteknél. A legnagyobb méltánytalanság lenne tehát az előbbi szóbeli tárgyalás alkalmával felhozott és allegált peranyagot figyelmen kívül hagyni azon feltevésben, hogy alperes azért maradt el a tárgyalásról, mert le akart mondani a további tárgyalás eredményéről. *A korábbi tárgyalások eredménye helyesen képezi tehát az ítéletnek az alapját, akár sértjük ezzel a szóbeli tárgyalás egységének elvét vagy sem.* S épp azért helyes a mulasztás következményeinek azon konstrukciója, amelyet a törvényjavaslat rendel, t. i. ha az érdemleges tárgyalási határnapot mulasztja el a peres felek közül valamelyik, a bíróság az ellenfél kérelmére a tárgyalást megtartja és illetőleg folytatja. A korábbi tárgyalás eredményeit, amennyiben a jegyzőkönyvben vagy mellékleteiben meg van állapítva, vagy a bíróság egyébként megállapíthatja, valamint a bizonyítás eredményét a határozathozatalkor figyelembe kell venni.

Ezzel szemben a német birodalmi perrend a tárgyalások egységéből és oszthatatlan voltából indul ki.

A német törvény nem mondja ugyan ki ezen elvet, de indokokból megállapíthatjuk, hogy a per oly konstrukcióval bír, a melyből ezen doctrinár szabály folyik. A német perrend szerint minden fokon fogalmilag csak egy szóbeli tárgyalás képzelhető.

Ha a szóbeli tárgyalás több határnapon is tartatott meg, ha a bizonyításfelvétel folytán okszerű halasztások állottak be és új tárgyalási határnapok tűzettek ki, a tulajdonképpeni szóbeli tárgyalásnak csupán az ügy érdemét eldöntő határozatot közvetlenül megelőző tárgyalás tekintetik.

Csak az képezheti az ítélet alapját, ami ezen utolsó tárgyalási határnapon lett allegálva. Ha ezen utolsó tárgyalási határnap el lesz mulasztva, minden az előbbi tárgyalások alkalmával felhozott peranyag elvesziti jelentőségét. A hozandó mulasztási ítélet olyan lesz, mintha már akár csak az első szóbeli tárgyalást mulasztotta volna el a kérdéses peres fél.

Alperes tehát, ha az első tárgyalások alkalmával tagadta is a kereseti állításokat, ha kifogásokkal védekezett is a keresettel szemben, de az utolsó tárgyaláson meg nem jelent, olybá vétetik, mintha a kereseti tényállításokat beismerné és ha ezek alkalmasak a kereseti kérelem megállapítására, a kereset értelmében marasztaltatik.

Az utolsó tárgyalási határnap elmulasztásának a következménye tehát a német perrend szerint az, hogy az összes az előbbi tárgyalások során felhozott tényállítások, nyilatkozatok, a felvett bizonyítás és a netáni közbeszóló ítéletek elveszítik hatályukat. Ezen elv és ennek ilyen módon való keresztülvitele mindenestre természetellenes.

Hogy a mi törvényjavaslatunk rendszere, mely szerint valamelyik érdemleges tárgyalás elmulasztása esetén tulajdonképpen nem mulasztási ítélet hozatik, de érdemleges ítélet az addig kifejtett peranyag alapján, sokkal helyesebb, a materiális igazság kívánalmainak inkább megfelelő, mint a német rendszer, az bizonyításra nem szorul.

A német perrend a szóbeli tárgyalás egységének ezen konstruálásánál tüllő a célon, a tiszta szóbeliség tehát egy elv kedvéért nagy áldozatokat kíván, amelyek szükségszerűségét — ha az elmélet talán tudja is igazolni — a gyakorlati élet semmi esetre sem.

A mulasztásnak ezen szabályozása és a tárgyalás egy-ége tekintetében tanusított felfogás ismét egy fényes érv ama minden indokot nélkülöző szólások ellen, hogy törvényjavaslatunk csupán a német törvény sablonos kopizálása.

Az ipari minták oltalmáról szóló törvényjavaslat előadói tervezete.*

IV. A tervezet 4. §-a szerint «a mintaoltalom jogos fenállása egész idejére (7. §.) kizárólagos jogot ad a minta tulajdonosának arra, hogy a mintát mindazokra a tárgyakra, melyekre az oltalom kiterjed, iparszerűleg alkalmazhassa s a minta után előállított tárgyakat forgalomba hozhassa». E §. valódi tartalmát a tervezet 5. és 7. §-aiból nyeri. A 7. §. szerint «a mintajog bejelentésétől számítandó 15 évi időtartamra terjed. Pótmintákra nézve ugyanaz áll, mint a pótszabadalmakra nézve (1895: XXXVII. tcz. 17. §.)». Más szóval tervezetünk a mintaoltalom tartamát ugyanazon időben állapítja meg, mint szabadalmi törvényünk a szabadalmakét. Tervezetünk ezen pontban is az osztrák tervezetet követi (l. annak 20. §-a 1. pontját). De itt is felöltő az önállóság, sőt a tudatosság hiánya. E tekintetben nem tartom ugyan döntőnek azt, hogy az indokolás azon részében, amelyben a mai mintaoltalom tartamának csekély voltát (mellesleg megjegyezve, helyesen) kifogásolja, a külföldi jogállapotot tévesen adja elő; így pl. a német mintaoltalom tartamát 15 évesnek mondja, holott a német törvények csak 3 évi időt ismernek, amely azonban meghosszabbítható és a meghosszabbítás maximuma figyelembevételével az oltalom tartama csak az izlésmintákra vonatkozó 1876-iki törvény szerint 15 év, ellenben a használati mintákra vonatkozó 1891-iki törvény értelmében 6 év. Döntőnek tartom ellenben azt, hogy ugyanazon indokolás, amely a 15 éves tartamot szükségesnek mondja, más helyen azt jegyzi meg, hogy a mintaoltalom ellentétben a szabadalmi oltalommal «ugyis csak rövid ideig tart». De tervezetünknek az osztrák tervezetből átvett ezen intézkedése érdemben is helytelen. Tudvalevő, az indokolás is többször kifejti, s nekem is több ízben volt már alkalmam kitérni arra, hogy a minta a találmánynál sokkal csekélyebb, alsóbbrendű szellemi alkotás. Ennek szükségképp következménye az, hogy az oltalmának is csekélyebbnek kell lennie. Ezt a követelményt általánosan el is ismerik. Megvalósítását pedig a külföldi törvények, jogtudomány és bírói gyakorlat két dologban találják: először abban, hogy a védelemnek szűkebb tartalmat adnak, másodsor, hogy rövidebb időre adják azt meg. Az első tekintetben a különbség abban áll, hogy az æquivalentia eszméjét, amely a szabadalmi jogban el van ismerve s amelynek segítségével a találmányi eszme minden következményeivel együtt oltalom alatt áll, a mintajogra nem terjesztik ki. Ezt a különbséget azonban, különösen szabadalmi joggyakorlatunk mai állása mellett, nem tartom nagyon lényegesnek, de éppen ezért annál nagyobb súlylyal kell követelnünk, hogy az oltalom tartama rövidebb legyen. Az ellenkező felfogás, mint láttuk, tervezetünket más kérdésekben is hamis utra vezette. S hogy ne maradjak a pusztá negatio téren, jelzem, hogy 10 évi védelem teljesen elegendő volna.

A tervezet 5. §-a a mintaoltalom terjedelmével foglalkozik. E §. szövege a következő: «Az izlés minta oltalma azon árucsoportok köréhez tartozó ipartermékekre terjed ki, mely csoportokra nézve az oltalom kéretett. Az árucsoportokat a kereskedelemügyi miniszter rendeletileg állapítja meg. Az izlés minta utólagos kiterjesztése az első bejelentésben nem foglalt árucsoportokra csak az új bejelentésért esedékes díjak lefizetése mellett eszközölhető. Az utólag bejelentett árucsoportok tekintetében az elsőbbség az utólagos kiterjesztésre irányuló kérvény benyújtásától számítatik. A használati minta oltalma csak arra az ipartermékre szorítkozik, melyre a minta vonatkozik». Első olvasásra szembeötlő a szerkesztés fogyatéka. Az első négy bekezdés az izlésmintákkal foglalkozik, az ötödik minden átmenet nél-

kül átcsap a használati mintákra. Továbbá csak az első, második és az utolsó bekezdés tartoznak a tervezet ezen címébe, aminek a magyarázata ismét csak az, hogy azok az osztrák tervezet 5. §-ából származnak, a harmadik és negyedik ellenben az osztrák 49. §-ból minden ok nélkül helyezett ide át. A további vizsgálat azután lényegesebb hibákat tár fel. A §. második bekezdése az árucsoportosítást a miniszter által rendeletileg állapíttatja meg; míg az osztrák tervezet szerint ez a csoportosítás a törvény mellékleteképp s kiegészítő rész gyanánt szerepel. Nem tudom, mi ezen eltérés oka, de felteszem, hogy a tervezet nem ok nélkül tette. De akkor miért követi tervezetünk szövegét ugyanugy, mint az osztrákét az azzal egyező árucsoportosítás és miért beszél az indokolás róla ugy, mintha a csoportosítás már meg volna állapítva s nem egy majd csak szerkesztendő rendelettervezetbe tartozna. De ez nem elég. A §. 3. és 4. bekezdése, mint láttuk, itt nincs helyén: utólagos bejelentésekről s díjakról beszél, tehát oda tartozna, ahol ezekről van szó. De nyugodjunk meg, fogadjuk el az áthelyezést s olvassuk a törvényt tovább s ha ezt megteszszük, eljutunk a 28. §-hoz, amely majdnem szóról-szóra ismétli e két bekezdést: «Az izlés minta bejelentése után a mintaoltalmi jog más árucsoportokra csak a díjak ujabbi befizetése mellett terjeszthető ki s az elsőbbség ezen árucsoportokra vonatkozólag az új bejelentés időpontjában kezdődik.» Ezen formai hiányoktól eltekintve a §. álláspontja érdemleges bírálat alá esik. A mintajog terjedelmének kérdése ugyanis a használati minta tekintetében igen egyszerű: a mintajog a dolog természete szerint az illető ipari készítményre vonatkozik. Az izlésmintáknál ellenben felmerül az a kérdés, vajon az az alak, amely oltalom alá helyezett, minden alkalmazásában védve legyen, avagy csak bizonyos árucsoport tekintetében, pl. a szőnyegminta semminemű tárgyra se legyen alkalmazható vagy csak szőnyegekre nem, de más iparágak, pl. a bőripar czikkeire igen. Mindkét álláspontnak van bizonyos jogosultsága, bár nézetem szerint túlnyomó okok a mintának minden árura való kiterjedése mellett szólanak. Tervezetünk keretében pedig már csak azért is ez a rendszer lett volna elfogadandó, mert egységes alapelvek szerint akarta szabályozni a minták mindkét kategóriáját. Mind a mellett nem rónám fel a tervezetnek azt, hogy az árucsoportos rendszert követi, ha ezt valóban követné. Tényleg azonban elfogadja ugyan az árucsoportok rendszerét, de megengedi azt, hogy a bejelentő az oltalmat több, sőt minden csoportra igénybe vegye a nélkül, hogy ez reá nézve csak a legcsekélyebb teherrel is járna. A tervezet indoklása azt hiszi, hogy ezen engedéllyel igen ritkán fognak élni, én, azt hiszem, több joggal az ellenkező nézetten vagyok s azt tartom, hogy a lajstromban alig lesz izlés minta, amely nem terjedne ki az összes csoportokra. Mire való ily körülmények között az árucsoportosítás és a vele járó nagy apparátus? Tervezetünk szerint továbbá, ha valaki a bejelentésben nem vette azt az oltalmat minden csoportra nézve igénybe, utóbb annak kiterjesztését kérheti. Ennek feltétele az 5. szerint «az új bejelentésért esedékes díjak lefizetése», a 28. §. szerint ellenben «a díjak ujabbi befizetése». Mit akar már most a tervezet: az 5 korona bejelentési díj ujabbi lefizetését, avagy ezenkívül még az évdíjakat is? Ennek eldöntése a szöveg alapján nem igen lehetséges. Azonkívül egyik megoldás sem javít a tervezet rendszerén. Az 5 korona nem elegendő arra, hogy a tervezet alapeszméjét a gyakorlatban érvényre juttassa. Az évdíjak követelésének pedig útjában áll az, hogy a kiterjesztés esetében is csak egy mintával van dolgunk.

A tervezet e szerint maga lerontja az általa elfogadott rendszert.

V. A tervezet 6. §-a szerint «az 1895: XXXVII. törvénycikkeknek a szabadalmak tárgyára és hatályára vonatkozó 4—7. és 9—16. §-ai a mintaoltalom tárgyára és hatá-

* Az előbbi közl. I. a 4. és 7. számban.

lyára is megfelelően alkalmazandók. Nem érintetnek ezen rendelkezés által a 14. és 17. §-ok csak a mintagyűjteményekre vonatkozó rendelkezései». A tervezet ezen intézkedésével mellőzhetővé akarja tenni a részletes előadását azon mintajogi elveknek, amelyek már a szabadalmi jogban megtalálhatók. A tervezet ezen eljárása helyes; tényleg a mintákra vonatkozó jogszabályok tetemes része szükségképp azonos a szabadalmi jog megfelelő szabályaival s mivel ezeknek rövid formulázása némi nehézségbe ütközik, a szabadalmi törvényre való utalás nem kifogásolható. De család-nánk, ha azt hinnők, hogy az indoklás ezzel tisztában van; szerinte a tervezet «a rendszer és beosztás tekintetében a szabadalmi találmányokról szóló 1895: XXXVII. törvény-cikket követi, mit indokol azon körülmény, hogy az ipari tulajdonjog oltalmának kezelésével részben már eddig is a szabadalmi hivatal van megbízva és a további hasontárgyu törvények kezelésével szintén a szabadalmi törvény lesz megbízandó». A kérdés ezen hiányos átértése a tervezeten mély nyomokat hagyott. A tervezet ugyanis oly §-okra hivatkozik, amelyeket egyéb helyeiből kitűnőleg nem akart a mintákra kiterjeszteni. Így utal a 4. §-ra, amely több találmánynak egy szabadalomba való foglalásáról szól, holott a 14., 16. és 17. §-okból kitűnik, hogy a tervezet több mintának egy bejelentésbe való foglalását csak az izlésminták tekintetében akarta megengedni, ezekre pedig eltérő szabályokat állít fel, úgy, hogy a 4. §. egyáltalában nem nyerne alkalmazást. Utal továbbá a tervezet a szabadalmi törvény 5. §-ára, amely a feltaláló védelméről intézkedik, holott a 20. §-ból azt kell következtetnünk, hogy a szabadalmi törvény idézett §-a által adott jogorvoslatot, a felszólalást nem akarja megadni, másfelől azon eszköznek, amelyet megad, t. i. az elperelési keresetnek előfeltételeit eltérően állapítja meg. Végül utal a tervezet a szabadalmi törvény 6. §-ára, amely az állami vagy magán alkalmazásnak a találmány tulajdonára való befolyásáról beszél, holott a felszólalást nem ismeri s elperelési keresetet sem ad ezen az alapon, úgy hogy ezen §. mintá-ügyekben az utalás ellenére semminemű alkalmazásban nem részesült.

Mellesleg megjegyezve az utalás technikája is tökéletlen; utalás után vétetik át több oly szakasz, amelynél ez az eljárás nem indokolt, mert az átvétel nem egész egyszerű, viszont mellőztetett az utalás és teljes reproductio történt nem egy oly §-nál, amelynél erre semmi szükség sem volt, így pl. a 7., a 9. s több más §-nál.

(Folyt. köv.)

Dr. Lévy Béla,
budapesti ügyvéd.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Helytelen joggyakorlatok.

«Ezen költségek az ellenféllel szemben megállapíthatók nem voltak, mert azokra az ellenfél okot nem szolgáltatott.»

Bíróságainknál közkedveltségnek örvend ezen chablon, mely jelen értekezésem czimeként szerepel.

Tartalma voltaképpen nincs; mint nemleges körülményt általánosságban megállapító kijelentésnek nem is lehet; használatban azonban épp e tulajdonságánál fogva kényelmes és simulékony.

Mindenüvé oda biggyeszthető, ahol az a kérdés, vajon valamely ügyfél költségei jogosan háríthatók-e át annak ellenfelére vagy sem? felmerül, és elkerülhetővé teszi azon vesződ-séget, melylyel valamely határozatnak a ténykörülményekből kiszűrt megokolása járna.

Alkalmazására legtágabb tér a végrehajtási eljárásban nyílik, mint ahol legtöbb az eset, melyben az ügyfelek egyes lépéseinek (eljárásainak, kérvényeinek) költségei tárgyában külön határozatok hozandók.

Ha a végrehajtást szenvedő a végrehajtás folyamán lakást változtat s a végrehajtató annak újabb lakását bejelenti, ha a bírói határozat kiadmánya hemzseg a hibáktól s a végrehajtató annak érthető alakban leendő újabb kiadását kéri; ha a végrehajtató sikeres felfolyamodással él, újabban: ha a végrehajtató az adós régi lakásán siker nélkül kísérli meg a végrehajtás foganatosítását, stb., rendszerint: «ezen eljárás (kérvény, felfolyamodás) költségei a végrehajtást szenvedővel szemben megállapíthatók nem voltak, mert azokra az ellenfél okot nem szolgáltatott».

Valamely okozatot lehet előidézni cselekvéssel (active), de lehet előidézni mulasztással (passive) is.

Az adós késedelmességében rejlő mulasztás is idéz elő jogi következményeket.

Ily következményképp általános jogszabályaink megállapítják egyebek közt az adós azon kötelezettségét, hogy a hitelezőnek kamat fizetésével tartozik s hogy annak köteles megtéríteni azon költségeit is, melyeket követelése behajtására fordított.

Általános jogszabályaink e rendelkezését — mely egyébként követelménye azon másik általános jogszabályunknak is, mely szerint a mellékdolog a fődolog sorsában osztozik — törvény alakjában elfogadják és alkalmazzák úgy törvénykezési rendtartásaink, mint a végrehajtásról szóló törvényünk is, az előbbieket, midőn a pervesztes adóst a perköltségekben, az utóbbi, midőn a végrehajtást szenvedőt a végrehajtás költségeiben marasztalandónak mondják.

Ugy általános jogszabályaink, mint a törvénykezésről szóló törvényeink világosan megállapítják tehát, hogy az adós késedelmessége oly ok, amelynél fogva ő a hitelező költségeinek megtérítésével tartozik.

Ellenben sem általános jogszabályaink, sem pedig törvényeink nem állapítják — most említett rendelkezéseikkel ellentétben nem is állapíthatják — meg, hogy ugyanezen költségeket a hitelező tartoznék viselni.

Már pedig ama bírósági határozatok, melyek e költségeknek az adóssal szemben való megállapítását megtagadják, ugyanazok viselésére hallgatólag a hitelezőt kötelezik.

Ha már most azt kérdezzük, mi jogon teszik ezt? s kérdésünkre semmiféle elfogadható feleletet nem kapunk: világosan láthatjuk az efféle határozatok tarthatatlanságát.

Különösen szembeszökő ez, ha azon elvet, melyet e határozatok az adóssal szemben hangoztatnak, a törvény előtti jogegyenlőség alapján alkalmazni akarjuk a hitelezőre.

Ha a költségek viselésének kriteriuma az az elv, hogy valamelyik fél szolgáltatott-e a költség felmerülésére okot vagy sem: nyilvánvaló, hogy a költségek viselésére nemcsak az adós, de a hitelező is csak azon esetben kötelezhető, ha azokra az okot ő szolgáltatotta.

Vegyük most már az előbb említett néhány esetet s alkalmazzuk rájuk ezt az elvet.

Az adós a per vagy a végrehajtás folyamán lakást változtat (talán éppen hitelezője elől bujkál). Beadványaiban saját maga által megjelölt lakásán, melyre eddig sikeresen kézbesítették neki a bíróság határozatait, egyszerre csak nem található, «mert a házfelügyelő állítása szerint teljesen ismeretlen helyre költözött». A hitelező nagy fáradsággal kutatja s bejelenti újabb lakását. Kérvényének költségei azonban «ellenfelével szemben megállapíthatók nem voltak, mert az utóbbi azokra okot nem szolgáltatott». Természetesen a hitelező tartozik tehát azokat viselni, még pedig a fentebb említett elv szerint nyilván azért, mert azokra az okot ő szolgáltatotta. Hát a hitelező az oka, hogy az adós elköltözött? Minő jogi elv vagy jogszabály kötelezi a hitelezőt, hogy az adóst ügye egész folyamán kémeikkel őriztesse? Hol itt az az erős jogi ok, amely ledönti az általános jogszabályok sarkalatos elveit és a törvények rendelkezéseit? Hol itt a következetesség, midőn a bíróság az adóssal szemben meg-

tagadja azon következmények alkalmazását, melyeket az adós mulasztásához a törvény fűz és önhatalmulag, a törvény világos rendelkezése ellenére állapít meg hátrányos következményeket a hitelezővel szemben oly mulasztásért, amely mulasztás az adósénál sokkal enyhébb, teljesen öntudatlan és akaratlan és amelyet hátrányos következményekkel semmiféle jogszabály nem sújt s a logika törvényeinek szem elől tévesztése nélkül nem is sujthat?

Vagy mi jogon s minő elvnel fogva kötelezheti a bíróság a hitelezőt, hogy ő viselje azon végrehajtás sikertelen megkísérlésének a költségeit, mely azért hiúsult meg, mert adósa addigi lakását, melyre talán két nap előtt még sikeresen kézbesítettek birói határozatot, megváltoztatta (talán éppen azért, hogy hitelezője rá ne akadhasson)?

Vagy mi okot szolgáltat a hitelező arra, ha valamely birói határozat kiadványából olykor egész sorok kimaradnak, a nevek olvashatatlanok, a számok helytelenek, vagy ha a bíró a törvényt helytelenül alkalmazza?

Nem sérti-e késedelmességével az adós annak beálltátol kezdve a jogi rendet folytonosan mindaddig, míg kötelezettségét nem teljesítette?

Különösen pedig az első két esetben nem szolgáltat-e arra, hogy az előbb említett költségek fölmerüljenek, a hitelezőnél több okot, midőn lakását saját elhatározásából megváltoztatja s e körülmény felől, melyet tud, sem a bíróságot, sem ellenfelét nem értesíti, holott a hitelező e körülmény felől nem is tud?

Vannak, igaz, esetek, amelyekben az adós nem szolgáltat okot valamely költség fölmerülésére; ily eseteknek azonban a kérdés helyes megítélésével csak azokat ismerhetjük el, amelyekben a hitelező akár tudva, akár tudatlanságból okoz oly költséget, melyre jogai érvényesítéséhez szüksége nincsen.

Ha a hitelező az efféle végzések ellen felfolyamodással él, két eshetőség van: az elsőbíróság határozatát vagy helybenhagyják, vagy megváltoztatják. Ezt előre kiszámítani nem lehet. Ha helybenhagyják: a hitelező nyakába szakadnak az eddigi költségeken kívül a felfolyamodásai is; ha megváltoztatják: az elsőbíróság megállapította költségektől ugyan szabadul, de azok helyébe lépnek felfolyamodásának költségei, amelyek «az ellenféllel szemben megállapíthatók nem voltak, mivel az utóbbi azokra stb.»

Az eredmény a rosszabb esetben az, hogy a hitelező az addigiakhoz újabb költségeket szerez magának, a legjobb esetben, hogy a hitelező ugyan nem nyer semmit, de az adós veszít.

A helytelen joggyakorlat pedig terjed és izmosodik.

Dr. Toldy Géza,
budapesti ügyvéd.

A birói letétek kamatairól, vonatkozással a kir. Curianak XIII. sz. döntvényére.*

Az 1897. évi 19,085. sz. nem «kötelező» rendelet a végrehajtási törvény 201. §-ával akarja álláspontját igazolni: «A kifizetés rendszerint akként eszközöltetik, hogy a fizetendő összeg a jogosított részére a letétből utalványoztatik») és azt mondja: «összeg szerint, tehát a tőke, kamat és költség czímen járó összeget összefoglaltan kell a bíróságnak meghatározni» — mintha nem egyértelmű volna ily indítványozás: «200 K tőke, ennek 1901. évi január hó 1-től a kifizetés napjáig (mondjuk 1902. január 1-ig) járó 5%-os kamata és 12 K költség» vagy ez a kitétel: «222 K!» hisz az a fődolog, hogy a bíró olyképp állapítsa meg a kamatozás kezdő- és végpontját, hogy az adóhivatalnak biztos támpontja legyen a kiszámításra nézve, azt pedig nem lehet a «kifizetés napjáig» meghatározás ellen vetni, hogy az határozatlan, mert a már többször idézett 1882. évi 22,021. sz.

I. M. rendelet (Marschalkó V. k. 888. sz.) megállapítja azt a végpontot, ameddig a kincstár kamatot fizet, tehát adott esetben az adóhivatalnak csak a jogerőre emelkedés napjához 8 napot hozzá kell adni, és meg lesz igen egyszerű módon oldva a «végpont» kérdése, melyet a bíró az utalványozó végzés meghozatalakor a legjobb akarat mellett sem állapíthat meg, hacsak a jóslásban cumberlandi tőkélyre nem vitte! E tekintetben a XIII. sz. curiai döntvény indokolásának 5. bekezdése szóról-szóra ezt jelenti ki: «Nehézséget az nem okoz, hogy a felvétel napjának az utalványozó végzés kelte idejében tüzetes meg nem határozhatása miatt az utalványozó végzésben nem lehet egy összegben kiszámítani a hitelezőnek a letéthivatal által fizetendő követelését, mivel erre nézve elegendő, ha a sorozott összeg és ebből az a tőkerészlet, mely után a kamat jár, a kamatozás kezdőpontja és a kamatláb meg vannak jelölve.»

Az 1897. évi 19,085. sz. I. M. rendelet azonban, hogy dokumentálja, hogy a bíróság mégis csak kiszámíthatja a kamatot és a végzésben a tőkét, kamatot és költséget egy összegben kiteheti, még egy érdekes kijelentést tesz. Ugyanis azon további kérdésre, mely időpontig számítandók a kamatok, azt mondja, hogy ezek csupán az utalványozó végzés meghozatalának napjáig számítandók a bíró által, ezen nap után pedig az 1882. évi 22,021. sz. rendelet értelmében (tehát az utalványozó végzés keltétől a végzés jogerőre emelkedése napjától számított 8 napig) a hitelezőnek csak letéti kamat jár és ezen álláspontja igazolására egy fictióhoz nyul, mondván, hogy «az, amit a hitelező az utalványozás utáni időre kap, azt már nem a kielégítési alappal szemben mint a tőke után járó és a tőkével egyenlő sorrendben kielégítendő kamatot, hanem a letétet kezelő kincstárral szemben mint letéti kamatot követelheti». Azaz például a miniszteri rendelet, hogy a dolgot egy példával világítsam meg, egy 100,000 K tőkével, mondjuk csak 5% kamat mellett érdekelt jelzálogos hitelező részére az 5% kamatot a kielégítési alap terhére csak a kiutalványozó végzés kelte napjáig fizetné, ezen naptól kezdve a jogerőre emelkedés napján tul 8 napig csak 3½% letéti kamatot adna a hitelezőnek, s ez által ha, tegyük fel, felfolyamodások, esetleg feloldás következtében az utalványozó végzés jogerőre emelkedése csak egy fél évig is elhúzódna (pedig köztudomásu, hogy ez nagyobb ügyeknél nem is oly hosszú idő és gyakran fordul elő), 750 K kamatkülönbséggel károsítaná meg a hitelezőt, esetleg az utána következő jelzálogos hitelező avagy az ingatlan tulajdonosának indokolatlan előnyére.

E mellett a miniszteri rendelet fent ismertetett fictiója teljesen elhibázott, nemcsak mert a jelzálogos hitelező, akinek részére a bíróság utalványoz, a letétet kezelő kincstárral szemben semmiféle jogviszonyban nincs, hanem azért is, mert — a Curia kérdésben forgó XIII. sz. döntvénye indokolásában is ezt az álláspontot foglalja el — a hitelező az anyagi jogszabályok szerint addig követelhet kamatot, amíg az adós tartozását kiegyenlíti és «ezen a törvényes rendelkezésen az 1881: LX. tcz. 192. §-a mit sem változtatott», miből következik, hogy az idézett szakasz b) pontja («az árverés napjától tovább folyó kamatok») nem értelmezhető másképp, mint úgy, hogy a (késedelmi) kamatok a kifizetés napjáig járnak. A Curia döntvénye szerint pedig kifizetési időpontnak az a nap lesz tekintendő, amikor az arra jogosított abban a helyzetben van, hogy követelését a letéthivatalból felveheti, ez a nap pedig az, amely napon az utalványozó végzést a birói letéthivatal átveszi. (A XIII. sz. döntvény indokolásának végpontja.)

Első pillanatra talán úgy fog feltűnni a dolog, hogy kellelténél hosszasan időztem az 1897. évi 19,085. sz. I. M. rendeletnél, mert hisz ez maga sem kívánja, hogy kötelező utasításnak tekintessék, de ki akartam mutatni, hogy nem tuloztam, amikor soraim bevezetésében azt állítottam, hogy

* Befejező közlemény. Az előbbi közl. I. a 8. számban.

a letételekre vonatkozó rendeletek tömkelege hiányos és a szabatosság és következetesség híján van; de az okból is tovább foglalkoztam e rendelettel, mert a pénzügyminiszter 1897. évi 30,125. sz. rendeletével ezt a 19,085. 1897. sz. I. M. rendeletet a kir. adóhivatalokkal közölte, ezek pedig ezt a rendeletet magukra nézve «kötelezőnek» tekintik és — amint ez e sorok írójának birói praxisában is előfordult — a kiutaló végzések kamatkiutaló részeit nem foganatosítják, arra hivatkozván, hogy az igazságügyminiszterium a kamatok kiszámítását a bíróság kötelességévé tette.

Az ismertetett rendeletekből kitetszőleg — természetesen eltekintve most már az 1897. évi 19,085. sz. rendeletről, mert hisz ez «nem kötelező» — a kincstár eleinte a letét kiszolgáltatása napjáig fizetett kamatot (1872. évi 5872. sz. pénzügyminiszteri rendelet), később a kiutalványozó végzés jogerőre emelkedése napjáig fizetett kamatot (1878. évi 17,898. sz. I. M. rendelet), illetve ezt a határnapot negative így határozta meg: «a kiutalványozó végzés jogerőre emelkedése napjától a letétért a kincstár által kamat nem fizetetik», majd (1881-ben a 39,425. sz. I. M. rendelet 2. §-a szerint) ismét «a kiszolgáltatás napjáig» járt a kamat a kincstár részéről, míg végre (az 1882. évi 22,021. sz. I. M. rendelet értelmében) a kiutaló «végzés jogerőre emelkedése napjától számított 8 napon túl a kincstár kamatot nem fizet».

Az utóbbi megoldása a «kamatkérdésnek» bizony legtöbbször nem elégítette ki a hitelezők jogos igényeit. Akik a bírósági kezelés csinyja-binyjába beavatvák, jól tudják, hogy a kiutaló végzések jogerősségét még a legjobb kezelő sem képes a nyilvántartandó darabok nagy számánál fogva napról-napra utána nézni, hogy vajon jogerős-e már az? E mellett a vétívek különösen nem járásbirósági és körjegyzői székhelyekről sokszor a kézbesítés után csak hetek múlva és csak sürgetésre érkeznek be és így bizony, amikor a darab a jogerősséget jelző jelentéssel a bíróhoz elintézés végett kerül, az már rendszerint több nap óta — ha nem több hét óta — jogerős, mihez járul még, hogy a jogerősséget kimondó végzés elintézése, leírása, kiadmányozása és kikézbítésése ismét napokat vesz igénybe és így a hitelező mindenesetre kárt szenved, mert tőkéje után napokig, sőt leggyakrabban hetekig nem kap kamatot.

Ezt a visszás állapotot akarta nyilván a Curia orvosolni, amikor a XIII. sz. döntvényben azt mondotta ki, hogy a kamat a jogerőre emelkedett kiutaló végzésnek a letét hivatalba érkezése napjáig jár a hitelezőnek és ezzel mindenestre igen méltányos és a hitelezők igényeit lehetőleg kielégítő alapra helyezkedett; de mivel igen sok esetben, merem állítani, hivatkozva e tekintetben az ügyvédi és birói pályán tett tapasztalataimra, az eseteknek legalább is 75%-ában, amikor az adóhivatal a jogerősséget közlő végzést kézhez veszi, az a bizonyos nyolcz nap már rég letelt, a Curia álláspontja ellenkezésben van az 1882. évi 22,021. sz. I. M. rendelettel és így ismét csak egy oly döntéssel szaporodott a letétek kiutalványozása tárgyában fenálló jogszabályok száma, amely — bizonyossággal állíthatjuk — csak növelni fogja mindég a jogkereső közönség rovására a surlódást és nézeteltéréseket a bíróságok és az adóhivatalok között.

Reméljük, az igazságügyi kormány nem fog késni a kérdést a pénzügyminiszterrel egyetértőleg mielőbb újból minden kételyt kizáró módon olyképp rendezni, hogy a fenálló szabályok a Curia döntvényével összhangzásba hozassanak.

Dr. Polgár Ármin.

Biztosítási jogi baleset és a vaspálya felelőssége.

A *Jogt. Közl.* f. évi 7. számában dr. Roth Pál is szíves volt a baleset fogalmának kérdéséhez hozzászólni.

Dr. Roth kiindulási pontul a kereskedelmi törvénynek az életbiztosításról intézkedő 498. §-át veszi, amely, szerinte, a később kifejlődött balesetbiztosítási ágnak halvány életjele.

Sőt kifejezetten azt vallja, hogy a balesetbiztosítás az életbiztosítás által már fedezve volt s a biztosító intézetek csupán a díjak olcsóbbá tétele végett miveltek külön a balesetbiztosítási ágat. Ezen praemissumból azután érthetetlenül önmagával ellenkezésbe jön és lerontva az alapot, azon konklúzióra jut, hogy a balesetbiztosítás a *kárbiztosítás* kategóriájába tartozik.

Ez a nézet azonban határozottan téves és az az állítás, mintha a betegség és testi sérülés (tehát a baleset) elleni biztosítás kárbiztosítás volna, már a kereskedelmi törvény tárgyalásakor is tagadásba vétetett, különösen azon benső oknál fogva, amely szerint az előbb említett biztosítási ágnál tetszés szerinti összeg biztosítható, holott a kárbiztosításnál csak a kár biztosítható s ennél több semmi esetre sem biztosítható. (Jegyzőkönyvek 441—443. ll.)

És vajon mi vezethette dr. Roth Pált erre az érthetetlen tévedésre? Bizonyára az általa jól ismert biztosítási kötvényfeltételek helytelen kifejezései, amelyek szerint (12. és köv. §§.) a biztosító úgy halál, mint munkaképtelenség esetén *kár-értést* fizet.

De valamint a balesetbiztosítás jogi minősítésénél nem vehető alapul az «általános biztosítási feltételek» kifejezése, úgy nem szolgálhat az alapul a baleset fogalmának meghatározásánál sem. Nem is képezi feladatát a kötvényfeltételeknek, hogy a jogtudomány elméleti és gyakorlati kíváncsainak megfelelő definitiót adjanak. A feltételek (1. §.) csupán meghatározzák a biztosítás tárgyát és körét, megállapítják, hogy mely testi sérülések bekövetkezése esetében érvényesülhet a biztosítás és e tekintetben a szerződés céljánál és rendeltetésénél fogva önként érthetőleg különös súlyt fektetnek az eset faji ismérveire.

Az igaz, hogy az impulsust a vaspálya felelősségéről alkotott 1874. évi XVIII. törvénycikkre az 1871. évben keletkezett Reichs-Haftpflichtgesetz adta meg, de azért a baleset kifejezésének statuálása okából a magyar törvény sem érdemli meg Roth Páltól a «felületes külsőségek» jelzőjét. A baleset kifejezése nálunk is épp úgy, mint a német törvényben, valamint a biztosítási jog körében is csupán a változatosság és rövidség kedvéért alkalmaztatik; s ha ezen kifejezés meghatározása kerül szóba, úgy annak helyébe úgy a biztosítási, mint a vasuti jogban, Endemann szavaival élve, «a halál és testi sértés» kitétele substituálendő. Ennek nem szolgál akadályául az, hogy a vaspálya kotelme a törvényből, a biztosító pedig szerződésből foly, hogy az előbbinek tárgyát és körét a törvény, az utóbbiét pedig a szerződés szabályozza, mert mindkét irányu felelősségnek *ténylegi alapját* mégis csak a testi sértés vagy halál képezi. Az esemény csak ok, az okozat mindkettőnél a halál vagy testi sértés, mely a törvény- vagy szerződés szerinti feltételek fenforgása esetén a fizetési kötelezettséget maga után vonja és annak mennyiségét is szabályozza.

Reinitz József.

Külföldi judikatura.

833. Elhasználható dolgot is el lehet adni a tulajdonjognak fentartásával. Ha liszt adatik ily módon el, úgy a fel-sütéssel megszűnik a fentartott tulajdonjog. (*Karlsruhei felső-bíróság.*)

834. Bajorországban tilos játszani a hamburgi lottójátékban. Ketten vettek mégis közösen egy ilyen sorsjegyet, az egyik őrizetében tartotta és felvette, de meg is tartotta a reá esett főnyereményt. Társa perelte. Az elsőbíróság elutasította a keresetet. A felebbviteli bíróság helyt adott a keresetnek. Mert igaz ugyan, hogy ily célú társas szerződés megengedett cél hiányában jogkövetkezménnyel nem járhat, hogy tehát az azon alapuló keresetet el kellene utasítani, noha méltányossági okokból az ellenkező nézetnek is sok szósólója akad, de a kereset nem társasági szerződésen alapszik, hanem azon, hogy felperest a sorsjegy tulajdonának a fele illette és az alperes a nyereség felvételénél mint megbízás nélküli ügyvivő működött. Általános felfogás szerint a játék (a tilalom dacára is) a jó erkölcsökbe nem ütközik és a törvény csak a lottójáték rendezője és a játékos közti keresettől tagadhatja meg a jogi sanctiót, de már a tényleg kifizetett játékvesztesség sem követelhető vissza. A tulajdonostárs a nyereségnek is felében tulajdonosa lett és ennél fogva alperes köteles neki a bevételezett nyereségösszegnek felét kiadni. (*Zweibrückeni felsőbíróság.*)

835. Elévült tartozásnak elismerése csak abban az esetben kötelezi az adóst, ha az elismerő nyilatkozattételek tudta, hogy a tartozás már elévült, mert jogról való lemond-

dás feltételezi azt, hogy a lemondó tudatában legyen arra jognak. (*Darmstadti felsőbbbírság.*)

836. A bérlő ellenkező megállapodás hiányában külön engedély nélkül is jogosítva van oly világítási és fűtési rendszert alkalmazni, amely mellett többé-kevésbé veszélyes gázok fejlődnek ki, minthogy az ily eljárás általánosan szokásos manapság és feltehető, hogy a bérbeadó hallgatóság megengedte, ha berendezésüket meg nem tiltotta. Ezen okból acetylen-gázt is alkalmazhat. (*Besançon-i felsőbbbírság.*)

Közl: Dr. Gold Simon.

Különfélék.

— **A belügyminiszter** valamennyi vármegyei és városi törvényhatóság első tisztviselőjéhez intézve, a következő körrendeletet bocsátotta ki:

Részint az egyes panaszok alapján felkivánt s az alsóbbfokú hatóságok által már jogerős ítélettel befejezett, részint a felülvizsgálatom alá felterjesztett kihágási ügyekben azt tapasztaltam, hogy ámbár a közigazgatási hatóságok hatáskörükben általában törvényszerűen járnak el, mégis több esetben az alkalmazott büntetés — tekintve a kihágás természetét, az elkövetés körülményeit, a vétkes egyéni és az adott esetekhez képest sokszor méltányosan mérlegelendő vagyoni és családi viszonyait — az elkövetett büntetendő cselekménnyel kellő arányban nem áll s így a büntetés nagysága a megzavart közrend helyreállítása céljából okvetetlenül szükséges mértéket túlhaladja és ez által az elíteltet, esetleg a családját is, több esetben meg nem érdemlett mérvben sújtja.

Távrolról sem áll szándékomban, hogy a közigazgatási tisztviselőket a reájuk ruházott bírói tiszt gyakorlásában bármily irányban is befolyásoljam, annál kevésbbé, hogy bírói meggyőződésükben őket korlátozzam; mindazonáltal tekintve, hogy az indokolatlan tulszigoru büntetés nemcsak magával a büntetés céljával nem egyeztethető össze, de az elmarasztaltakra sem hat az igazságosság megnyugtató érzetével, hanem ellenkezőleg épp az ítélkező hatóság elfogulatlansága és pártatlansága iránti kételyt keltheti fel, ami viszont csak bizalmatlanságot és idegenkedést szül azon hatóság iránt, melynek pedig épp arra kell törekednie, hogy a nép még akkor is jóakaratu, igazságos és méltányos gondozóját lássa benne, amidőn büntető bírói jogával kénytelen élni.

Mindezeknél fogva felhivom Czimet, hogy a hatósága területén rendőri büntető hatáskörrel bíró közigazgatási hatóságokat hívja fel, hogy amig egyrészt arra törekedjenek, hogy a hatáskörükbe utalt kihágások megtorlás nélkül ne maradjanak, addig másrészt a büntetések kiszabásánál kellő méltatással legyenek azon, akár az elkövetett kihágás következményeiben, akár a tettes egyéni, családi vagy vagyoni viszonyaiban rejlő körülmények iránt, melyek nem a súlyos, sőt ellenkezőleg, inkább az enyhébb büntetés kiszabását indokolják. Azért tehát oly kihágásokért, melyek a közrendet nagyobb mérvben nem zavarják meg és inkább az alkalmosszerűség, vagy a tettes kora, vérmérséklete által szült megfontolatlanságból, mint a törvény megszegésére irányuló megfontolt rossz szándékkal követtettek el, vagy amidőn a magas büntetés által a különben tisztességes, kifogástalan magaviseletű polgárok családjaikkal együtt létfontartásukban támadtatnának meg, — különösen a büntetésnek első alkalmazása esetén, — lehetőleg mérsékelt elzárást vagy pénzbüntetést szabjanak ki és azoknak a végrehajtásánál a fenálló szabályok korlátai között lehetőleg emberbarátiilag és az elítelt személyi, családi és vagyoni viszonyainak méltánylása mellett járjanak el.

Ezen rendeletem helyes végrehajtásának ellenőrzésére azzal hívom fel Czimet, hogy a pénzbüntetések végrehajtása körül követendő méltányos eljárás tárgyában az 1886. évben 4064. sz. a. kibocsátott itteni körrendeletben (Rendeletek

Tára 1886. évf. 390. lapon) foglaltakra a közigazgatási hatóságokat egyidejűleg újból figyelmeztesse.

Budapesten, 1902. évi február hó 19-én. Széll s. k.

Ez a rendelet ismét mutatja, hogy a jelenlegi belügyminiszter Deák Ferencznek tanítványa és szellemének hű letéteményese. Ugyanaz a bölcs mérséklet jellemzi a rendeletet, mely Deák Ferencz kodexét, az 1843-iki javaslatot, lengi át.

— **A perrendtartás javaslata.** Inmár egy hónapja, hogy az igazságügyminiszter a képviselőházban benyújtotta a polgári perrendtartás kinyomatott törvényjavaslatát, és az igazságügyi bizottság mindeddig még az előadó kijelölése végett sem tartott ülést. Magának a miniszternek, amint tudomásunk van róla, az az óhaja, hogy amennyire a parlament munkabeosztása engedi, a javaslat minél előbb a plenum elé kerüljön. Az eddigi késedelemnek oka abban van, hogy nem tudtak megállapodásra jutni az előadó személye iránt. Az igazságügyi bizottságnak nincs olyan tagja, akit eddigi tudományos munkássága mindenki felett hivatottá tenne e feladatra. Valószínű, hogy egyik olyan tagjára fogja a bizottság ruházni ezen korszakos alkotás képviselőtét, akiről azt tartják, hogy a gyakorlat terén való eddigi működésével szerzett reá hivatottságot.

— **Közgazdasági értekezések.** Irta Dr. Földes Béla egyetemi tanár. Két kötet (1902). Hosszu, több mint harmincz éves irodalmi tevékenység során produkált dolgozatok gyűjteménye. Egy része a közölt tanulmányoknak önállóan is megjelent, nagyobb részük folyóiratokban és gyűjteményes munkálatokban látott napvilágot. A második kötetben foglaltaknak jelentékeny része itt jelen meg először magyar nyelven. Az első kötet a következő fejezetekre oszlik: I. Gazdaságtörténet. II. Közgazdasági politika. III. Társadalmi politika. IV. Elmélet. A második kötet értekezései főbb csoportokban: Adalékok a gazdaságtörténethez. Munkásügyek. Valuta-kérdések. Külkereskedelmi ügyek. Kvóta-tanulmányok. Folyton előtérben áll s főleg a szociális kérdésekkel foglalkozó tanulmányok mindegyikében erősen visszatükröződik a társadalomgazdasági életnek az a magasabb felfogása, hogy a gazdasági előhaladással párhuzamosan kell fejlődnie az erkölcsi tökéletesedésnek is; ennek hiányában az emberiség színvonala az anyagi haladás bármily magas foka mellett sem emelkedett.

— **Dr. Farkas Lajos** kolozsvári egyetemi tanár «Római jogtörténelmé»-nek új kiadásából megjelent a II. kötet első fele. Ez a rész az öröklési jogot tárgyalja. A mű irányáról, beosztásáról az I. rész megjelenésekor szözlöttünk.

— **Egyházi szervezet és vallásügyi igazgatás Magyarországon.** Irta dr. Melichár Kálmán. Első sorban a községi közigazgatási tanfolyam hallgatói részére készült ezen munka, de e mellett az elméleti kérdések is eléggé gondozásban részesülnek. Alkalmas utmutató lesz a gyakorlati életben, az elmélet szempontjából pedig tömör és könnyen áttekinthető egybefoglalása az állam s egyház közti viszony főbb elveinek.

— **A Falkai-ügy.** A kir. tábla 6 havi börtönt szabott ki a 40,000 korona sikkasztójára s adhatott törvény szerint még kevesebbet is, mert a 92. §-t a büntetés kiszabásánál nem vette igénybe. Ha ellenben Falkai bemászott volna egy ablakon és ellopott volna egy ócska nadrágot vagy pár zsemlet, akkor a 92. §. szerint a 6 havi börtön a végső minimum.

— **A Magyar Jogászegyletben** dr. Fodor Armin kir. táblai bíró fejtette ki a perrendtartás javaslatának álláspontját a szóbeliség kérdésében. A vitát a jövő ülésen folytatják. A választmány többeket felszólított, hogy a jogi vizsgákról márczius folyamán meginduló vitában vegyenek részt. Ugyancsak a választmány Balogh Jenő indítványára bizottságot alakított, melynek feladata lesz a büntetőjognak eddig nálunk

elhanyagolt segédtudományai köréből előadások tartását előmozdítani. A bizottság szakférfiakat fog felszólítani, hogy jövő ősszel az egyesület kebelében az említett tudománykörből előadásokat tartsanak. Husvét után dr. Schächter Miksa orvoskari magántanár fog az egyesületben két előadást tartani.

— **Észrevételek a polgári törvénykezési rendtartás javaslatához.** Szilasi Adolf ügyvédnek ily című cikksorozata a *Jogt. Közl.*-ből külön lenyomatban megjelent.

— **A Közigazgatási könyvtár** című vállalatban újabban ismét több hasznos munka jelent meg. Dr. Vásárhelyi Zoltán a hegyközségek közigazgatására vonatkozó törvényeket, rendeleteket s elvi határozatokat állította egybe; Alap Dezső a vásárcsarnoki kereskedés kézi könyvét írta meg s a terményértékesítés ezen új nemét ismerteti; Kampis János pedig a közigazgatási bíróság azon döntvényeit gyűjtötte össze s foglalta rendszerbe, melyek községi közigazgatási ügyekben hoztattak.

— **A hódásghai kir. járásbíró** W. V.-nak a «Jegricska felső lecsapoló társulat» elleni 1901. Sp. 245. sz. sommás perében alperesnek 1901. évi október hó 8-ik napján beérkezett felelkezését folyó 1902. évi február hó 13-ik napján terjesztette fel a zombori kir. törvényszék polgári felelkezési tanácsához. (*Beküldetett.*)

— **Felülvizsgálati kérelemre vezetett hozzájárulási záradék.** Az I., II. rendű alperes a perben személyesen járt el és az iratokból nem tűnik ki az, hogy ezekre az alperesekre nézve az 1881. évi LIX. tcz. 12. §. második bekezdésének esete fenforogna; az által tehát, hogy ez a két alperes az ügyvéd III. rendű alperes nevében szerkesztett és kiállított felülvizsgálati kérelmet hozzájárulási záradéknak reávezetése után sajátkezűleg is tanuk előtt aláírta, minthogy képviselével a III. rendű alperest egyidejűleg meg nem bízta, az I. és II. rendű alperes részéről a sommás eljárás 187. §-a szerint a felülvizsgálati eljárásnál kötelezett ügyvédi képviselőnek és ügyvédi ellenjegyzésnek elég téve nincs; a most idézett törvényszakas alapján tehát az I. és II. rendű alperes felülvizsgálati kérelmét hivatalból vissza kellett utasítani. (A kir. Curia polgári felülvizsgálati tanácsának 1901. évi november hó 28. napján G. 410. sz. a. hozott határozatából.)

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **A feltételes elítélésről,** illetve a feltételes megkegyelmezésről újabban két munka jelent meg Németországban. *Allfeld* az egyik, ki beható bírálat alá veszi a rövidtartamu szabadságvesztés büntetéseket és az annak pótszerű ajánlott feltételes elítélést elvetve, a feltételes megkegyelmezés hívéül vallja magát. Tervezetet is készített egy birodalmi törvényhez. A másik mű szerzője *Engelmann*; dolgozata gyakorlati czélokra készült s azokat a rendeleteket foglalja magában, melyek a feltételes megkegyelmezés tárgyában Poroszországban kiadattak.

— **Német jogi irodalom.** *Meurer* tanár nagyobb monografiát írt a jogi személyekről *Die juristischen Personen nach Deutschem Reichsrecht* címmel. Kiemeljük a testület és az alapítvány fogalmai körül vont elhatárolást. A testület tagjai cselekvésre, az alapítványban érdekeltek csak élvezetre vannak hivatva; a testület tehát az önkormányzat terén áll, az alapítvány azonban nem. A részvénytársaságok és szövetkezetek azért nem tekinthetők jogi személyeknek, mert bár kifelé teljes jogképességgel vannak felruházva, vagyonuk befelé mégis csak mint az egyes társasági tagok vagyona szerepel. *Wittmaack*, a Reichsgericht volt bírója, a Goldschmidt-féle folyóiratban ismerteti az angol jogszolgáltatás és törvényhozás fejlődését a különbözőzeti ügyletek körül. Az angol bíróságok a tőzsdeügyleteknél a játék kifogásának nem adnak helyet, mert abból a felfogásból indulnak ki, hogy védeni kell a forgalom biztonságát. Különösen tartózkodó a jogszolgáltatás a tiltó törvények kiterjesztő magyarázatában. Megemlíti a dolgozat két újabb ítéletet, melyek helyet adnak a játék kifogásának; de ez nem tekinthető a jelzett iránytól való eltérésnek, mert a szerződő felek egyike sem tartozott a tőzsde kötelekébe. *Struckmann* és *Koch* nagy kommentárja a német polgári perrendtartáshoz 8-ik kiadásban jelent meg; a 7-ik kiadás egy év alatt elfogyott. A kétkötetes mű ára 30 márka.

— **Az Internationale Vereinigung für vergleichende Rechtswissenschaft und Volkswirtschaftslehre,** melynek elő-

adásairól időnkint mi is megemlékezünk, tagjai részére időszaki értesítőt fog kiadni, mely egyrészt a kebelében tartott előadások és viták vázlatát, esetleg teljes szövegét fogja közölni, másrészt ki fog terjeszkedni az egyes országokban napirenden levő azon kérdésekre, melyeknek megbeszélése a társaság feladatát képezi.

— **Az 1900. évi német törvény a gyermekvédelemről** több kisebb-nagyobb munka keretében nyert földolgozást. Terjedelmére és anyagára nézve *Schmitz* munkája a legelső, mely a külföldi jogállapotot is vázolja. A többiek szerzői: *Oskar Wittig, Noelle, Massow* és *Stückmann*.

— **A bűnügyi védő feladatairól.** Ez a címe egy kis röpiratnak, mely Berlinben a Sternberg-pör alkalmából jelent meg ismeretlen szerző tollából. Fejtegetései oda konkludálnak, hogy a bűnügyi védő nem a jogszolgáltatás közege, hanem a vádlott érdekeit képviselő meghatalmazottja, ki a vádlottat védelmezni még akkor is köteles, ha annak bűnösségéről van meggyőződve.

— **A porosz képviselőházban** indítványt tettek arra, hogy a bírák bizonyos kor elértével nyugdíjazandók legyenek. Az igazságügyminiszter ellenezte.

— **A belga képviselőház** bizottsága megállapította a munkásbalesetekről szóló törvényjavaslat szövegét. A javaslat arra az elvre van alapítva, hogy a baleset kockázatát a munkaadó és a munkás együttesen viselik. Ebből az elvből folynak azután azok a rendelkezések, melyek mindkét félre nézve megállapítják a törvényes kötelezettséget a biztosítás tekintetében és megszabják a kártérítés összegét. Részleges munkaképtelenség esetén a munkás keresménye átlagának felében részesül teljes felgyógyulásáig; halál esetén ez felosztódik bizonyos számú évekre az özvegy és a kiskorú gyermekek közt. Bizonyos kivételek vannak olyan munkásokra nézve, kik önmaguk állnak társaságban, melyet a kormány jóváhagyott, vagy hogy az állami takarékpénztárba egy olyan összeget kell befizetni, mely megfelel a munkások számához mérten előrelátható kockázatnak. Egészen új a javaslatban egy szakértő bizottság kijelölése a kártérítési követelések megállapítására. Ebben a bizottságban egy munkaadó, mint a munkás részéről egy képviselőnek helyt kell foglalnia.

— **Bérenger** francia szenátor tudvalevőleg kérlelhetetlen üldözője az obszcenitásoknak és azt is tudjuk, hogy a felfüggesztő ítéleteknek Franciaországban ő a kezdeményezője. Nem régebben a bíróság elé állított egy fiatal embert erkölcsellenes képek árusítása miatt. A bíró hat hónapi fogságbüntetést szabott ki, Bérenger teljes meglegedésére. De egyuttal, tekintettel az elítéltnak addigi kifogástalan magaviseletére, kimondta az ítélet felfüggesztését, amiben talán egy kis malícia is lehet a feljelentő ellen, mert a szigorú szenátor meglehetősen sok dolgot ad a párisi bíróságoknak.

— **La crisi presente del Diritto penale.** *Manzini*-től. Kivonat szerzőnek egy nagyobb munkájából. Az individualisztikus büntetőjog védelme az antropologiai és sociologiai irányok tulsulya ellenében.

— **Az amerikai egyetemekről** és az Egyesült-Államok felső oktatásáról ezeket olvassuk egy tanulmányban: Az egyetemek az utóbbi években igen nagy fejlődésnek indultak. A múltból csak azt tartották meg, amit jónak ismertek fel. A közintézményeket úgy rendezik be, hogy csatlakozzanak a közoktatáshoz vagy a társadalmi tevékenységnek valamely ágához. Az állam és a magánvállalkozással felállított intézetek versenyeznek egymással s az állam védelmező rendszabályokkal veszi körül a maga intézeteit.

— **Főnökök évi jelentése a náluk gyakorlaton levő ügyvédek jelöltek magaviseletéről.** Az 1874: XXXIV. tcz. 13. §-ának értelmében a főnök a nála gyakorlaton levő ügyvédjelölt magaviseletéről az ügyvédi kamarát évenként értesíteni köteles. Ezen jelentés mindenkor az év január hónapjában adandó be. Minthogy azonban eddig ezen jelentés csak igen kevés főnök részéről beérkezett be, a bejelentés kötelezettségének teljesítése az érdekelteknek ez uton is emlékeztetése hozatik.

A Magyar Jogászegylet márczius 1-én (szombaton) délután hat órákor az ügyvédi kamara helyiségében (V., Szemere-utca 10. sz. a.) teljes-ülést tart, melyen a polgári perrendtartásról szóló vita fog folytattni. Szólsra fel van jegyezve dr. Szilasi Adolf, dr. Teller Miksa, dr. Fodor Ármin, dr. Pap József. — Vendégeket szívesen lát az egyesület.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félév e 12 kor. A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A gyakorlati ügyvédi s birói vizsgálatok reformja. *Vargha Ferencz* kir. főügyési helyettesétől. — *Fogirodalom:* Ujabb magánjogi fejtegetések. Irta dr. Schwarz Gus. táv ny. r. t. egyetemi tanár. *Dr. Gaár Vilmos* budapesti törvényszéki bírótól. — *Törvénykezési Szemle:* A tagosításról. *Dr. Imling Konrád* budapesti kir. táblai tanácselnöktől. — Apróbb tanulmányok az esküdtbírókokról. *Dr. Schächter Miksa* egyetemi magántanártól. — Külföldi judikatura. Közli: *Dr. Gold Simon* budapesti ügyvéd. — Különlék. **Melléklet:** Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből. — Tartalommutató a Jogtudományi Közlöny 1901. évi folyamának II. felében köölt Curiai Határozatokhoz.

A gyakorlati ügyvédi s birói vizsgálatok reformja.

r. Általános szempontok.

Minden jel arra mutat, hogy a jogi vizsgálatok reformálása a küszöbön van; erre utal az, hogy a kultuszminiszter ur az egyetemi, az igazságügyminiszter ur pedig a gyakorlati birói s ügyvédi vizsgálatok rendezését tüzték napirendre.

Kétségtelen dolog, hogy ez a rendezés igen nagyfontosságú s kihatásaiban szertelen nagy jelentőségű. Közvetlenül ugyan csak a jogi pályára lépőket érdekli, de közvetve érdekli az a társadalom szövevényes szervezetét csaknem minden rétegében.

Ha a jogászai pályát különféle föltételekkel megnehezítjük, a középiskolákból kikerülő ifjuságnak egy bizonyos zöme más életpályára terelődik, ahol a létért való küzdelemben könnyebbnek látszik a verseny s bizto-abbnak tünik fel a siker. Tehát, ha eddig — tegyük föl — a középiskolát végzett ifjuság 50%-a a jogi pályára toltult, ezután a jogi pályán való nehezebb boldogulás 10%-ot az orvosi, tanári, technikai stb. pályára fog terelni. Tehát ezeken a pályákon nagyobb lesz a munkaerő kínálata s így nehezebb lesz a verseny, ami a megélhetést is nehezebbé teszi. Ellenben amily arányban emelkedik a munkaerő ezeken a pályákon, oly arányban csökken az a jogi pályán, ami a versenyt itt teszi könnyebbé s így a megélhetés gondjait is apasztja.

Vizsont azonban, ha megnehezítjük a jogi pályára lépés föltételeit, ezen a réven biztosítjuk az állami életnek ezt az organumát arról, hogy a gondosabb selectio folytán csak a kiválóbb elemek fogják ezt az élethivatást választani. Tehát, ha 10%-ot kiszorítunk a jogi élet teréről, kisebb lesz ugyan a mennyiség, de értékesebb lesz a minőség. S azt nem lehet kétségbevonni, hogy az állami feladatok teljesítésénél az arra hivatottak jósága nem a jelentkezők számától, hanem azok kiválóbb kvalitásától függ. Bizonyos továbbá az, hogy ha a jogi pályára jelentkezők képzettsége magasabb, ez az egész igazságszolgáltatásra kihatással van. A lelkiismeretes s képzett ügyvédi s birói kar csökkenti az igazságtalan perek számát, gyorsabbá teszi az eljárást, s lehetővé teszi, hogy az igazságszolgáltatás lényeg is megfeleljen nevének.

Bármily társadalmi s állami functio csak akkor felel meg céljának, ha azt képes s reátermett emberek látják el; s az alkalmazottak kicserélődése akkor történik egészséges alapon, ha a kilépőket képes elemek váltják föl. Minden pályának meg van a numerus claususa. Csak a törvényben meghatározott számú bíróra s ügyészre stb. van szükségünk. Az ügy-

véségnél a törvény nem állit ugyan föl numerus clausust, de föllállítja azt az élet. Azt tapasztaljuk, hogy a szaporodás sokkal nagyobb, mint az apadás s az a népesség szaporodásával sincs arányban. Ez a tulságos szaporodás azonban beleütközik a társadalmi selectio törvényébe. A létért való küzdelemben a lelkiismeretes, képzett munkáselemek fölszínre vergődnek, a selejtes rész pedig elpusztul a versenyben s áldozata lesz az állami numerus claususnál hatalmasabb természeti törvénynek: a selectionak. S ez a kiselejtezett elem alkotja meg a jogászság proletárait.

Ezek, a létért való küzdelemben félretett elemek, az igazságszolgáltatás parasitái. Csak élösködnek, de semmi egészséges munkát nem képesek teljesíteni, s amit elvégeznek, azt rosszul végzik el.

A tultermelésnek e fattyuhajtásai egyaránt meg vannak a birói s ügyvédi pályán. Ugy ott, mint itt, rengeteg károkat okoznak, ami természetes, mert az élösi az egészséges testből táplálkozik, de saját erejéből képtelen fentartani magát.

A különbség csak az a két foglalkozásban, hogy a képzetlen, lelkiismeretlen ügyvédhez nem kötelesek a felek fordulni, de a hasonló silány kvalitású birót nem kerülhetik el. Való ugyan, hogy a gyarló képzettségű, lelkiismeret hiján levő, köteleességtudást nem ismerő embereket nem kell bírakká kinevezni s így meg lehet azoktól a közönséget menteni. Szépen hangzik ez elméletben. De midőn egy családapa évről-évre sirva könyörög előmenetelért, s midőn legnagyobb bünéről, arról, hogy gyöngé kvalitása van, nem tehet: a minősítő hivatalfőnök, a candidáló bizottság s a hatalom birtokosa: a miniszter megsajnálja a szegényt s így lesz belőle albiró, később pedig törvényszéki vagy járásbiró.

És midőn egy ilyen emberrel végzetes csapást küldünk egy járásra vagy egy törvényszékre, azok, akik bünszerzői voltak ennek a csapásnak, azt mondják, hogy erkölcsi alapon álló társadalomban a humanismus elől kitérni nem szabad.

Az igaz, de mi a nagyobb humanismus, az-e, ha egy családon segítünk s ezen a réven oly hatalmat adunk a családapa kezébe, melylyel a feje tetejére állított vagy tudatosan rosszul alkalmazott kodex-el kezében számos családot tesz tönkre vagyoniilag s erkölcsileg, vagy nyomorban hagyjuk azt az egy családát, hogy a közérdeket a nagyobb veszedelemtől megkíméljük?

Ugyanígy, sőt még rosszabbul vagyunk az ügyvédi karal, mert a diplomatikus jegyzőt nem kell bírónak kinevezni, ha nem arra való, de ha az ügyvédjelölt diplomát kap, nem lehet megakadályozni, hogy ügyvédi irodát nyisson. Való ugyan, hogy az olyan ügyvéd, akiben hiányzik a reátermetség, képzettség, lelkiismeretesség, nem fogja kiállani a versenyt olyan kartársaival, kikben buzog az ügyvédi erények mindegyike; mindazáltal a társadalmi selectio nem fogja a silány elemeket mindig s teljesen leszerelni. Százával nem fognak ugyan hozzá tolni a felek, de aki fölkeresi, rendszerint nála hagyja vagyonát, ha polgári pere volt, becsületét, ha büntetőbíró ült felette birói széket.

Ime, a vázlatos ecsetvonások élénken élénk állitják azt, amit a reformtól várunk. *Erkölcsei és értelmi purificatiót.* Aki

nem való a jogászi pályára, az térítették le onnan idejekorán. Igazságos, de kérlelhetetlen selectiót várunk a reformoktól az igazságszolgáltatás egész terén. Nem teszek itt különbséget ügyvéd s bíró közt, aminthogy nem is lehet tenni.

Mert aki kiváló ügyvéd, az disze lehetne a bírói karnak is, s viszont, aki a bírói kar szemefénye, az disze lehetne az ügyvédi testületnek is. Ami erénye a bírónak, az erénye az ügyvédnek is.

Képzettség, lelkiismeretesség s alaposság egyformán kötelessége s erénye mindkét karnak. Tudatlanság, lelkiismeretlenség és felületesség épp úgy bűne a bírónak, mint az ügyvédnek.

Arra kell tehát törekedni a reformnak, hogy ápolja és gyámolítsa az említett erényeket és kipusztítsa e bűnöket. Ha e célú vallja programját: igazságszolgáltatásunkat tényleg reformatiónak veti alá. Ha azonban csak formalitásokra vonatkozik a módosítás, inkább tegyük félre a munkát, mielőtt hozzáfogunk volna, mert az aprólékos módosítás egy hajszállal sem viszi előbbre az igazságszolgáltatás sociális jellegű nagy kérdéseit.

Én azonban úgy látom a kultuszminiszter ur javaslatából s az igazságügyminiszter ur kérdőpontjaiból, melyeket közzétett, hogy itt gyökeres reformról van szó, mely hivatva van a hetvenes évek alkotásainak hibáit kiküszöbölni s új vizsgálati rendszer életbeléptetésével a jogi pályát reorganizálni. Ha egyéb haszna nem volna is ennek a reformnak, mint az, hogy a bírói s ügyvédi qualificatio közt levő chinai falat ledönti, már akkor is nagy reformmunkát végezne.

Talán nem tévedek, ha azt állítom, hogy az az idegenkedés, mely itt-ott a bíró s ügyvéd közt ma is észlelhető, éppen erre a szerencsétlen chinai falra vezethető vissza, mely az egységes sociális réteget ketté metszette, holott egyik épp úgy az igazságszolgáltatás szolgálatában áll, mint a másik; az egyik előkészíti, rendezi s lehetővé teszi a vitás jogviszony elbírálását, a másik pedig eldönti azt. Nincs is más különbség e két factor közt, mint az, hogy az egyiket az állam, másikat a fél fizeti. A társadalom egy s ugyanazon organumának alkatrészei azok, ikertestvérek, melyeket a hetvenes évek alkotása egy szerencsétlen operációval kettéválasztott. Remélhető, hogy az új javaslatok az összetartozó részeket ismét egyesíteni fogják.

Messze vezetne, — nem is tartozik hatáskörömbe, — ha az államvizsga tervezetével foglalkoznám. Mindazáltal nem mulaszthatom el, hogy annak egyetlen egy intézkedését fel ne említssem. Teszem ezt azért, mert ez az intézkedés a gyakorlati bírói s ügyvédi vizsgával sociológiai szempontból szoros összefüggésben áll. Értem a kötelező doctorátus eltörlését s annak az államvizsgával leendő helyettesítését.

Nagyon jól tudjuk, hogy pályaválasztásnál nem mindig az *ambitio*, *reátermetség* s *hajlam* a döntő, sőt — sajnos — ez egész másodrangú szerepet játszik. Ritka dolog az, hogy a hajlam már a középiskolák elvégzésével elementáris erővel tör ki valamely ifjúból, s ha ez a ritka tünetény elő is fordul, a későbbi elettapasztalat azt mutatja, hogy az, amit a szülő reátermetségnek, hajlamnak tartott, nem az öntudatból s értelemről származott, hanem annak alapja valamely érzelem volt.

Tünetény számba megy a vérbeli hajlam, mely a deterministikus erőt az idegekből meríti. Ez a lángész adománya. Sajnos, a lángésznek alig van tere a jogi pályán, inkább a technikai tudományok területén arat az babérokat.

Reátermetség helyett két ok irányítja a pályaválasztásnál az ifjakat. Egyik az apa hivatása, másik a megélhetés s zöldre vergődés könnyebb volta.

Ez a két motívum annál erősebben fog működni, minél kevesebb akadályokkal kell a pályán megküzdeni. Bármily szigorral vegyék is majd az államvizsgát, attól félek, hogy a

kötelező doctorátus eltörlésével oly zsilipet nyitunk meg, melyen át sokkal nagyobb mértékben fognak a jogi pályára tolni, mint azelőtt, egyszerűen azért, mert a doctorátus eltörlése az ügyvédi pályára *júldst nagyon megkönnyíti*. Ezzel szemben áll az, hogy az ügyvédi pályán már is tulproductio észlelhető.

A kamarák országos gyűlésén erős pártja volt a numerus claususnak, ami a liberalismusnak, szabad versenynek s demokratikus felfogásnak megölője. Hogy mégis az ügyvédi kar, mely pedig a liberalismusban mindig zászlóvivő volt, ilyen retrograd eszmét pendített meg, az körülbelől annyit jelent, hogy az ügyvédek megélhetése veszélyben forog. Hova fog tehát vezetni, ha az ügyvédi pályára toulást még me. könnyítjük? Ez csak úgy volna elfogadható, ha — amint reautalok később — az ügyvédi diploma megszerzését nehezítjük meg. *Ez az ellenszer azonban csak látszólagos s igen nagy veszélyt rejt magában.*

Gondoljuk meg, hogyha az ügyvédi pályára lépést megkönnyítjük a *pályá elején* a kötelező doctorátus eltörlésével, s azt ismét megnehezítjük a diploma megszerzésénél: többen fognak tolni az ügyvédi pályára, mint eddig, ezek egy része azonban a szigorubb feltételekhez kötött ügyvédi diplomát nem lesz képes megszerezni. Ezek más pályát már nem választhatnak, az ügyvédi oklevelet pedig nem tudják megszerezni s így az *ügyvédség proletárai lesznek*.

A kötelező doctorátust tehát csak akkor töröljük el, ha az azt helyettesítő államvizsga a jogászi képzettség színvonalát nem süllyeszt le, s így nem fog egy olyan országutat megnyitni, melyen könnyen el lehet jutni az ügyvédjelöltségig, de azon tul már igen nehéz továbbvergődni.

Vargha Ferencz,
kir. főügyészi helyettes.

Jogirodalom.

Újabb magánjogi fejtegetések. Irta dr. Schwarz Gusztáv ny. r. egyet. tanár. Budapest, 1901.

Igénytelen czim; minden igényt kielégítő tartalom. A legfejlettebb nemzetek jogi irodalmában is számottevő munka az, melylyel a budapesti egyetem tudós professzora a magyar jogászvilágot megajándékozta. Ez a munka theoriát és praxist nemes harmoniába kapcsolva, hivatva van joggyakorlatunkat sok kérdésben az elmélet világánál a helyes ösvényre vezetni s elméleti jogászaikat a gyakorlati élet változatos jogkérdéseinek a theoria jogosult regulái révén való igazságos megoldása által arról meggyőzni, hogy csak a gyakorlat számára alkotott elmélet bír életképességgel.

Dr. Schwarz Gusztávnak ez a műve nem első e nemből. Még gyakorló ügyvéd korában (1890-ben) adta ki «Magánjogi fejtegetések» czim alatt hasonló irányú első munkáját, mely sokban hozzájárult, hogy az ügyvédi jogvédelem és a bírói joggyakorlat magasabb színvonalra emelkedett, mert bár a külszinre nézve ebben az első munkában is csupán egyes bírói döntések kritikája foglaltatik, mégis az az éleselméjűség, mely a konkrét jogesetből az általános jogszabályra vezet, az a meggyőző érvelés, mely a jogszabály alkalmazásának helyessége mellett lándzsát tör, s végre az a világos, minden metaphysikai és symbolistikus előadástól ment, zamatos, magyar nyelvezet, amely Schwarz Gusztáv írását és szavát egyaránt jellemzi, nem téveszthette el hatását; s míg kezdetben csak egyes lelkes irodalombarátok forgatták a «Magánjogi fejtegetések» egyes fejezeteit, lassankint mind több jogásznak érdeklődését keltette fel. Csak egy példát hozok fel. Nem azért, mintha a magyar ügyvédi és bírói kar előtt védeni kellene a most mondottakat, hanem hogy kimutassam dr. Schwarz Gusztáv első e nemből munkájának nagy hatását s ez a példa vonatkozik arra a vitás kérdésre, hogy az írásbeli szerződéssel szemben érvényes-e a

szóbeli szerződés. Azóta, hogy dr. Schwarz Gusztáv ezt a kérdést meggyőző, világos előadással minden részletében feltárta a magyar jogászvilágnak, a különböző felsőbb bírósági esetgyűjteményekből bárki is meggyőződhetik, hogy az eddigelé ellentétes joggyakorlat következetesen dr. Schwarz Gusztáv tanítását fogadta el.

Ugyanilyen hatása leend ennek az újabb kötetnek is, mely éppen oly gyakorlati irányu, mint az első kötet, de hosszú tíz évi munkálkodás bőséges kincseivel gazdagabban van ellátva, s így még inkább alkalmas arra, hogy termékenyítőleg hasson a gyakorlati jogéletre, melynek harcsozai a lét keserves küzdelmei közepette nem mindig bírnak elég lelki erővel, de elég idővel sem, hogy a jogtudomány önálló művelésével a joggyakorlat értékét emelhessék, s így szinte praedestinálva van olyan könyv, mint dr. Schwarz Gusztáv, hogy joggyakorlatunkat értékesebbé s ez által a jogszolgáltatást alaposabbá tegye. S ismétlem, e cél elérésére ez a könyv abból a szempontból is hivatott, mert egyszerű és mégis nemesen előkelő nyelvezetével lebilincseli az olvasót.

A bevezetésben a bírói gyakorlat által teremtetett esetjog jelentősége van méltányolva. A magyar esetjog gyűjtésének módjára tett javaslata jelentőségteljes. Egy rendszeresen fel dolgozott esetgyűjtemény a magyar magánjog kodifikációjának legkitűnőbb eszköze lenne.

A bevezetést követő tizenhárom értekezésben a gyakorlati jogász rengeteg sok anyagot talál, hogy a mindennapi életben felmerülő esetek megoldását helyesen vigye keresztül.

A birtok védelme általában és a szóbeli támadás ellenében; a vételi szerződés felbontása, ha az áru a feltételeknek meg nem felel; a takarékpénztári könyv jogi természete; kit s mikor s meddig illet a bírói letétbe helyezett összeg; mi az a tartozatlan fizetés stb. épp oly kiváló jogász finomsággal van kifejtve, mint az a kérdés, hogy a kiskoru teljesen cselekvőképtelen-e, avagy csak korlátozva van cselekvőképessége, valamint hogy az alzálogjog birtokosának van-e s mikor kereseti joga a zálogjoggal terhelt ingatlan tulajdonosa ellen stb.

Mindazáltal e munka gyöngyei az adósságátvállalásról, a vétlen felelősségről és az akaratlan szerződésről szóló értekezések. E három értekezésben a modern kötelmi jog irodalma és törvényhozása egyaránt fel van dolgozva, tanulságosan, világosan és meggyőzően. E három kérdésben a gyakorlat embere minden megoldandó esetre megtalálja az utbagazító tanítást, de egyszersmind buzdítást nyer arra is, hogy e dolgokban tovább tanuljon, mert Schwarz Gusztáv igazán észrevétlenül tanítja meg az olvasót a legnehezebb jogkérdések megoldására és éles kritikai bonczoló elméjével rávezet a logikai gondolkodásra, melyet joggyakorlatunkban általánosságban nagyon sajnosan nélkülözünk. Így különösen a vétlen felelősség kérdésében, hogy t. i. culpa nélkül is mikor, mire és miért vagyunk felelősek szerződés esetében s szerződésen kívül. Épp azért nem lehet eléggé hálásnak lennünk, hogy a tanári pályán működő tudós az ügyvédi pályán szerzett tapasztalatait nem feledve, tudományos meggyőződését írásba foglalja, azt a gyakorlati jogélet konkrét eseteire alkalmazva teszi, mi által a gyakorlati jogászt önkéntelenül reá vezeti, hogy ez magasabb szempontból fogva fel hivatását, az annyszor, de mindig alap nélkül rágalmozott teoriát a gyakorlatban érvényre juttatja.

Az a hatás, melyet a szerzőnek első műve gyakorolt a praxisra s amelyet újabb műve is bizonyára elő fog idézni, legyen szerzőnek buzdítója, hogy továbbra is termékenyítse meg gyakorlatunkat, irányával segítse elő jogi nyelvünk tisztulását s tudományával gyarapítsa hazai jogunkat.

Dr. Gadr Vilmos.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A tagosításról.*

III.

A tagosítás *igazságtalan*, a szigorú jog szempontjából meg nem védhető intézmény.

A tagosítás a *tulajdon szabadságával* és a *jogbiztonság követelményeivel* meg nem egyeztethető.

A tagosítás az *intenzív gazdálkodás* fejlődésének és terjedésének akadály.

A tagosítás mindezekon felül szítja az *ellenségeskedést*, felkorbácsolja a *szenvedélyeket* és feldulja a *társadalmi békét*.*

És mindezek dacára *nem* vagyok a tagosítás elvi ellen-sége; és mind a mellett nemcsak fentartandónak, hanem *fejlesztendőnek* tartom az intézményt az eljárás javítása, hiányainak pótlása, kinövéseinek elnyesése által — mihelyt meg van állapítva, hogy a tagosítás nemzetgazdasági tekintetekből kívánatos, hogy szükséges arra a célra, hogy a földbirtok használhatóságát, termő, gyümölcsöző erejét növeljük.

Mert a *földbirtokkal* jogilag nem szabad úgy bánnunk, mint a magánvagyon tárgyát képező *más* dolgokkal, amelyeknek tulajdonosát a közérdek veszélyeztetése nélkül feljogosíthatjuk, hogy azokkal *teljesen* kénye kedve szerint rendelkezék, használja vagy ne használja, használja s rendelkezék azokkal úgy, amint neki tetszik, sőt ha jónak látja, meg is semmisítse.

A földbirtok, mint az emberiség ápolója, és mint olyan, amelynek *termőképessége* fokozható, de amelynek *mennyisége*, területe az állam határain belül nem növelhető: ha *magántulajdon* is, bizonyos tekintetben mégis *közvagyon* és az állam s a törvényhozás rendelkezése alá esik. Közvagyon annyiban, hogy összességében a legfontosabb állam-alapító, fentartó s összetartó elem. Az állam önfentartó feladata és kötelessége, hogy a haza földjének integritása fölött őrökadjék ne csak a *területre* vonatkozólag, hanem annyiban is, hogy a haza földje *minél több honpolgár megélhetését* biztosítsa; és őrökadjék a fölött, hogy az egyesek dőresége vagy önzése a föld tápláló, fentartó erejét ne apaszssa s ne gyengítse.

Ezekből a tekintetekből származik számos törvényes intézkedés, amely az ingatlanok tulajdonának szabadságát aránylag igen szűk korlátok közé szorítja, és amelyeknek helyes-sége a «salus reipublicae suprema lex esto» elvének szem előtt tartásával általában el van ismervé. A tagosítás intézményének igazságügyi tekintetből helyes voltát sem vonom kétségbe, ha *szüksége* a most mondottak figyelembe vételével kétségen felül áll.

Természetesnek is találom és értem, hogy a sok tekintetben avult, hiányos és hibás tagosítási eljárást törvényhozásilag javítani akarják.

De *egyet nem vagyok képes megérteni*, azt, hogy a törvényhozás mindeddig sem fogta fel a tagosítás *természetét* és

* Pefejező közlemény. — Az előbbi közl. I. a 3. és 7. számban.

** Éppen e sorok mel. írása közben olvasom az alsó idecsi tagosítás miatti vérengzés alkalmából egy napilapnak következő tuzott, de lényegben indokolt kifakadását:

«Múltóztattak már olvasni újsághirt, amely arról szót, hogy ebben a szép hazában valahol tagosítottak és a végén ne állott volna: agyonlőttek egy két-kilencz embert? Ugy-e nem! Természetesen, mert hiszen ez már hozzátartozik a tagosítás-hoz, amelynek a receptje mindig, de mindig vérlázítóan egyforma. Meg is írjuk milyen: Végy egy birtokost vagy vállalkozót, akinek a földje, beleszámítva a közbirtokokat, megadja a tagosítás megengedéséhez szükséges mértékét. Vedd a törvényt, amely a tagosítást így elrendeli, a mérnököt, aki végrehajtja és a filu népét, amely ebben az esetben rendszerint elveszti érdejét vagy lelelőjét, tönkremegy, mindenéből kipusztul. Ezt keverd össze jól, csapj hozzá négy csendőrt és ereszd föl nyolcz-tíz paraszt vérével. Kész a tagosítás!»

célját; hogy a tagosítással mindeddig úgy bánt, mint a dolgok *megmászhatatlan* voltában gyökerező, *önkéntes* intézménnyel; és hogy teljesen ignorálta egyrészt: hogy a *tagosítást egy gazdasági visszaélés teszi szükségessé*, és másrészt, hogy ennek a visszaélésnek megszüntetése nélkül a tagosítás állandó eredményre nem vezet.

Igenis: a földbirtok oktan elaprózása, a mindinkább elharapózó, a gazdálkodást megnehezítő, némely helyütt már lehetetlenítő parcellizálás az, *ami miatt* tagosítani kell; és ha ennek a parcellizálásnak gátat nem vetünk, néhány évtized múlva a tagosítva volt határt újra és újabb esztelen parcellizálás után *ismét kell tagosítani* — ad infinitum.

A birtokrészletek tulságos elaprózása oka annak a gazdasági kórállapotnak, amelyet a tagosítással akarunk orvosolni; és ugyanaz, ha utóbb is folytatódik, ismét tönkre teszi a tagosítás jótékony hatását.

Oktalan orvosnak tartjuk azt, aki ismerve a betegnek azt az életmódját, amely a kórállapotot okozza, orvosságot rendel ugyan a betegség gyógyítására, de az ártalmas életmódot meg nem tiltja s nem bánja, ha ennek következtében a betegség ismét beáll; nem bánja, ha a betegnek ismét kell orvosságot szednie, amely lassankint tönkreteszi a szervezetét — a helyett, hogy racionális életmódot rendelne s ez által gyökeresen és maradandóan helyreállítaná a patiens egészségét.

Az orvost, aki így cselekszik, az oktalanság vádjával illetjük. Pedig ha jól meggondoljuk, egy csöppet sem másképpen jár el az a törvényhozás, amely a *tagosítás* intézményét rendezi, javítja, fejleszti, de legkevésbé sem gátolja és korlátozza a nagy bajjal összetagosított birtokrészletek *újabb szétdarabolását*.

Tény, hogy a birtokrészletek elaprózása minálunk sok helyütt már ijesztő mérveket öltött és itt-ott már gazdasági válságot idézett elő.

Egész területek oly apró részletekre vannak eldarabolva, amelyen majdnem lehetetlen valamit termeszteni, és amelyeknek határbarázdái az egész területnek néha negyedrészt teszik ki.

Az erre vonatkozóan némely megyéből fölhangzó panaszok már azzal az állítással járnak, hogy lehetetlenség lesz az illető határokról a rendes skálájú kataszteri térkép elkészítése: a birtokrészletek oly keskenyek, hogy az azok határát jelző legfinomabb vonalak is összefolynak.

És honnan származik ez az állapot? Korántsem elkerülhetetlen szükségességből, hanem tulnyomó részben magoknak a tulajdonosoknak önkényszerű cselekményeiből, amelyeket a törvényhozás eltilthat, ha köztekintetből ártalmasoknak találja.

Alapjában leginkább abból a rendkívüli bizalmatlanságból, abból a jog fölötti tulhajtott, féltékeny örködésből származik, amely köznépünket általában jellemzi, főleg amikor ingatlanról van szó, és amely legkirívóbb színben a közös ingatlanok megosztásánál mutatkozik.

Ha a közös földbirtok egyetlen egy darabból áll, akkor lehetetlen minden részesnek másképpen juttatni ingatlant, mint az egy birtokrészlet eldarabolása által. És ha csak egy-egy szőlőből, káposztásból, szántóföldből és kaszálóból áll, a dolog természetében fekszik, hogy az osztozkodók mindegyike a különböző termelésre alkalmas ingatlanok mindenikében kíván részesülni, mivel csak így véli a gazdaság minden oldalu igényeit kielégíthetni.

De a gyakorlatban nem ennél az esetről találjuk a birtokrészletek eldarabolásának a határát.

Ha a közös vagyonhoz vagy örökséghez nagyobb számú birtokrészletek tartoznak, az osztály nehézség nélkül úgy volna foganatosítható, hogy minden osztályrész eddig egész egy vagy több birtokrészletből alakuljon.

A legtöbbszor azonban az osztályozás még sem történik így,

hanem történik az eddig egész birtokrészletek eldarabolása útján. Többnyire van az osztályosok között legalább egy, aki csak úgy bizik meg az osztály igazságos voltában, ha neki minden egyes ingatlanból kijut a tulajdona hányadának megfelelő rész, mert hátha az egyik vagy a másik osztályostársának becslés alapján összeállított és megállapított része valamivel jobb és értékesebb volna az övéén!

Ily módon keletkeznek azután azok a törpe birtokrészletek, amelyek gazdálkodásra többé alig használhatók, és amelyek, ha egy-egy határban nagyszámúak, az egész község gazdasági lételét tönkre teszik.

Ennek a bajnak orvoslására kétségtelenül hathatós gyógyszer a tagosítás.

A tagosítás, ha helyesen, észszerűen foganatosítják, ismét összeolvasztja azokat az apró darabkákat, amelyekké a földbirtokot az oktan osztások alkalmával széjjel morzsozták.

De kérdem: *meddig tart a tagosításnak ez a jótékony eredménye, ha a törvényhozás megáll a tagosítási eljárás újabb szabályozásánál*, és a mezőgazdaságot veszélyeztető eldarabolásokkal szemben megszorító és tiltó rendszabályokkal fel nem lép?

Vegyünk például egy nagyon közönséges, éppen nem tuzott esetet:

A tagosításkor egy fél urbéri telek fejében a szántóföldet kiadták négy szép darabban. Valamelyik féltelmes gazdának van két fia. Mindegyik fiu oly gazdának a leányát veszi feleségül, akinek szintén csak két gyermeke van. Ha a fiatal házasság szülői meghalnak, törvényes örökség útján mindegyik házaspárnak, az osztály szokásos módjának alkalmazása mellett, összerület szerint szintén lesz egy fél telke, de már nem 4, hanem 8 darabban. A második generációnál — ugyanazt az esetet feltéve — a fél telek már 16, a harmadik nemzedéknél már 32 darab szántóföldből fog állani; és ha a tagosítás után egy-egy darab szántóföld két katasztrális hold volt, most lesz 100 □ öl!

Ekkor tehát mindenesetre, sőt a legnagyobb valószínűséggel már a második generációnál, ismét kell tagosítani — a végett persze, hogy a következő nemzedéknek ismét legyen módja a földdarabokat oly apró részekre osztani, amelyeket legközelebb ismét tagosítás által kell összeforrasztani és használhatókká tenni.

Fejtegetéseim eredményét abban az indítványban összegezem, hogy:

A törvényhozás *igenis javítsa a tagosítási eljárást*; mert az elmúlt évtizedek mulasztásai következtében a tulásig vitt eldarabolás hátrányos következményeit csak kényszerösszesítés által szüntethetjük meg; és mert a jelenlegi tagosítási eljárás javításra csakugyan szorul.

De használja fel a törvényhozás ezt az alkalmat arra, hogy *prohibitív rendszabályokat állítson fel valahára a földeldarabolás ellen*, az ellen a gazdasági visszaélés ellen, amely a tagosítás sok tekintetben káros és veszélyes intézményének alkalmazásba vételét szükségessé teszi.

Nem ismerem el annak az ellenvetésnek helyességét, hogy a parcellizálás korlátozása a tulásig megtámadja a tulajdonnal való rendelkezés szabadságát.

Ez a támadás hasonlíthatatlanul *hevesebb* a tagosítás részéről.

Az eldarabolási szabadság korlátozásánál a tulajdonos nem veszti el tulajdonát, úgy mint a tagosításnál. Csupán a tulajdon fölötti rendelkezés szabadságát korlátozzuk, még pedig oly irányban, amely nemcsak a közérdeknek, hanem a tulajdonos jól felfogott érdekének is megfelel. A törvény csak gyámkodólag lép fel és tiltja azt, amit a tulajdonos, ha elég értelmiséggel és belátással bírna, maga sem tenne meg.

Az eldarabolás korlátozása tehát a mellett, hogy a birtokrészletek törpeségéből eredő gazdasági bajt nem úgy mint a tagosítás, csak gyógyítja, hanem *gyökerében kiirtja, újabb támadását akadályozza* — jogilag még sokkal *kisebb* rossz a

tagosításnál; és így valóban nem érthető, hogy törvényhozásunk, amely a bírói gyakorlat támogatásával a tagosítást valószínűsíti, a birtokrészletek eldarabolásának korlátozását még egyáltalán nem tette megfontolás tárgyává.

A korlátozás módozataival ezuttal nem foglalkozom. Csak azt jegyzem meg, hogy azok helyes megállapítása igaz, hogy nem könnyű, de hogyha egyszer a korlátozás *szükségességéről* és *célszerűségéről* meggyőződünk, annak *módját meg kell találnunk*.

Dr. Imling Konrád.

Apróbb tanulságok az esküdtbíráóságokról.

Igen tisztelt Szerkesztő ur!

Nincsen más jogom arra, hogy becses lapjának hasábjain helyet kérjek, mint az, hogy már ezelőtt két évvel közöltem e kérdésre vonatkozó némi igénytelen reflexiókat* és ugyan-csak röviddel azután már megfelelő megrovásban is részesültem.** Jól tudom, hogy igen tisztelt szerkesztő ur is az esküdtbíráóság lelkes hívei közé tartozik és azt is tudom, hogy meggyőződésén a rövid idő tapasztalatai lényegesen nem változtattak és hite az esküdtbíráóságokban meg nem rendült, de azért nem veti meg azokat az észleleteket, melyeket az intézménynek kevésbé erős hívei gyűjtöttek. Én, mint orvos, megszoktam, hogy a szakmám terén időről-időre nagy vívmányoknak hirdetett új szerek és gyógyeljárások a sok oldalról egybegyűlő tapasztalat sulya alatt töpörödnének vagy módosulnak, néha javulnak. Ugy képezem, hogy hasonlóan áll a dolog a társadalmi betegségek, a bűnök orvoslására javasolt gyógymethodusokkal is és ezek közül a nálunk legújabb, az esküdtbíráóság sem képezhet kivételt.

Közvetlenül is van alkalmam az ide vonatkozó tapasztalatok gyűjtésére. Az igazságügyi orvosi tanács fenállása óta tulnyomó részt bűnperek képezték e tanács felülvéleményének tárgyát. Ezek pedig a legtöbb esetben úgy kerültek a tanács elé, hogy a végtárgyaláson merültek fel még tisztázandó kérdések akár a bűnös cselekmény megállapítására, halál okának meghatározására, sérülés minősítésére, akár a vádlott elmeállapotára vonatkozólag. Szakbírák lelkiismeretét, felelősségérzetét nem nyugtatta meg, meggyőződésüket nem elégítette ki a végtárgyalásig és a végtárgyaláson fölmerült bizonyító anyag és ennek bizonyos irányban kiegészítését a szakértő testülettől várták és kívánták. Az esküdtbíráóságok működése óta ez alaposan, a legalaposabban megváltozott. Két év óta esküdtbíráósági főtárgyalásról az egész országból 2, azaz két ügy érkezett a tanácshoz.

Mit jelent e csekély és mégis oly sokat kifejező numerus? E kérdésre válaszolva, mindenekelőtt tekintetbe kell vennünk azt, hogy azon bűnügyek, melyekben esküdtbíráóságok ítélkeznek, majdnem kivétel nélkül olyanok, hogy azokban az ítélkezésnek substratumát orvosi vélemények, bonczjegyzőkönyvek, látletelek stb. képezik. Ezt tudva, a fentjelzett numerust így magyarázhatjuk. Az esküdtbíráóságok előtt folyó főtárgyalásokon annyira tisztázódnak a szóban forgó orvosi kérdések is és annyira tisztán látják ezen kérdéseket az esküdtbírák is, hogy azok további földerítésre nem szorulnak. Akik az orvosi vélemények könnyű megérthetőségéről és az

esküdtbírák mindent átható éles elméjéről optimistikus véleményen vannak, azok *ezt* mondhatják.

De van még egy másik magyarázat is. Az esküdtbírák az előttük tárgyalt bűnügyek orvosi vonatkozásu részletei iránt azért nem táplálnak semmi kétséget, mert azokat meg nem értik. Ignoti nulla cupido. Mondhat az a bonczjegyzőkönyv és az a megfigyelő orvos akármit, a mi becsületes polgártársaink azt mind szívesen elhiszik, mert ha nem hinnék el, se tehetnének róla; ők legtöbbször azt sem tudják, mi az, mit nem hinni nem szabad vagy nem lehet. Igaz, közvádó és védő fölvetetik a kétes momentumokat az orvosi kérdésekre vonatkozólag is, de ha csak véletlenül némileg hozzáértők nincsenek az esküdtek között, a kérdés ezen részének feszegetésével hiába is fáradszunk; e helyett inkább más, közvetlenül a kedélyre, esetleg a könnyímirigyekre ható érvek latbavetésével foglalkoznak. Az orvosi vélemény, az emberélet ellen elkövetett bűntettek megítélésénél oly gyakran a döntő momentum, az esküdtbíráósági tárgyaláson elenyészik, mert méltatásra nem talál, és az esküdtbíráóságok ugyanoly nyugodt lelkiismerettel mondhatnának igazat »verum dictumot« minden orvosi vélemény nélkül is.

De lehet ennek a fogyatéknak valami remediuma. Nem kell halasztani a főtárgyalásig az orvosi kérdések tisztázását, hanem már előbb, a vizsgálat stádiumában hozzá lehet látni és a nem egészen megbízható vagy ellentétes orvosi véleményeket már a vizsgálat folyamán lehet a fölülvéleményező forum elé terjeszteni. Erre a perrendtartás a módot megadja és vádhatóságaink körütekintésére vall, hogy az esetek egy részében meg is teszik. De itt egy másik nehézség merül föl. A vizsgálat stádiumában ez idő szerint az ügynek állása, körülményei még oly kevésbé vannak kifejtve, tanuk kihallgatása, bizonyítékok gyűjtése még oly hézagos, — hisz mindez tulajdonképpen a főtárgyalás sceneriájához tartozik, — hogy az ily stádiumban fölülvéleményezés alá kerülő ügyben a tanács is csak a legnagyobb óvatossággal, mondhatnám habozással adhat véleményt, mert önkéntelenül számolni kell azzal, hogy a rendelkezésre álló adatok hiányosak, talán a főtárgyaláson teljesen alaptalanoknak is bizonyulnak. Ennek az a következménye, hogy az igazságügyi orvosi tanács a vizsgálat stádiumában fölkerülő ügyek nagy részében pótlásokat, kiegészítő vizsgálatot kénytelen javasolni, és csak ezek beérkezése után adhat véleményt. Ily esetekben azután megtörténik az is, hogy az eljáró hatóság arra szólítja föl a tanácsot, hogy véleményét néhány nap alatt adja meg, mert már ki van tűzve az esküdtbíráósági tárgyalás és ennek elhalasztása nem célszerű.

Attól kell tartanom, hogy az esküdtbíráóság nagy vívmányát tulságosan egyoldaluan — sub specie medici — bírálom meg. De becses lapjának f. évi 8. számából látom, hogy ez intézmény iránt már jogászörökben is mintha csökkent volna a bizalom és az ügyészséget már az a nyílt vád is éri a *Jogt. Közl.*-ben, hogy az esküdtbíráóságok elé tartozó bűnügyek egy részét félreminősítés segítségével ezen illetékes hatóságtól elvonja és a szakbíráóság hatáskörébe utalja. Tanulságos például említi föl az itt jelzett közlés, hogy a budapesti esküdtbíráóságnak ezen negyedévi cyclusban semmi dolga sem akadt.

Értem az esküdtbíráóság minden hívének megütközését és méltatlankodását ezen tény fölött; értem azt, hogy oly tapasztalt jogtudósok, mint a *Jogtudományi Közlöny* férfiai, azt ugyan el nem hiszik, hogy az esküdtbíráóságok működése óta annyira javultak volna a viszonyok fővárosunk területén, hogy esküdtbíráinknak már most dolguk is csak elvétele akad, hanem inkább azt hajlandók föltenni, hogy ennek az esküdt-munkahiánynak valami vádhatósági mesterkedés az oka. És ha tényleg ez volna a magyarázat, ha a vádhatóság tényleg bizalmatlansággal viseltetnék az esküdtbírák igazságszolgáltatása iránt, úgy ennek megértéséhez és megbocsátásához

* *Új Magyar Szemle* 1900 márczius.

** Dr. Farkasházy Zsigmond ur a *»Huszadik Század«* 1900. év júniusi füzetében a következőket írta: »Némileg elferdített az a perspectiva, amelybe dr. Schächter az esküdtszéket állítja és ezért nem felesleges vele vitatkozásba bocsátkozni, mert satyrájának finom aczélja erősen meztápázta az esküdtszék jó hírnevét. Több oldalról hallottuk, amint elfogulatlan és éles elméjű férfiak is elragadtatással nyilatkoztak a szóban forgó czikkről és megvallották, hogy az esküdtszék sokat veszített szemükben dr. Schächternek e nagy igazságügyi vívmányunk ellen indított harcza folytán». Ezen udvarias bevezetés után dr. Farkasházy ur megczáfolta összes érveimet. Polemiába én pedig azért nem bocsátkoztam, mert meg voltam arról győződve, hogy jobban, mint akármilyen írásos érvelés, fog köztünk igazságot tenni — az idő.

talán hozzájárul az, miről egy vidéken működő, a népet is jól megfigyelő törvényszéki orvos-barátom értesít. Kezd megszilárdulni ama vidék népe között az esküdtbírósgba vetett bizalom oly annyira, hogy a szokásos verekedéseknél az a jelszó, hogy úgy kell helyben hagyni az ellenfelet, hogy a «jó bíróság» elé kerüljön az ügy, a mely kellő méltánlyással viseltetik azon régi igazság iránt: «a fejét üsd, hogy meg ne sántuljon». Ez ugyan tréfásan hangzik, de a ki a büntető igazságszolgáltatás nevelő hatását elismeri, annak az esküdtbírósgok eddigi működéséből folyó ilyen eruditio előtt sem lehet szemet hunyni.

És sajátos találkozása a véletlennek, — mi orvosok ezt «az esetek cumulatiójá»-nak szoktuk nevezni, hogy a *Jogt. Közl.* ugyanazon (8.) száma arról is hirt ad, hogy *Ellenbogen*, osztrák socialista képviselő és vezérferfiu az esküdtbírósgok számára nem vagyoni, de műveltségi censust akar. A proletariatus hangadója művelt, hozzáértő esküdtektől reményli ez intézmény félreismerhetlen bajainak javulását. E kérdést fejtegettem én is, midőn két év előtt az esküdtbírósgoknak orvostagokkal való megalakítását bátorkodtam ajánlani, azért, hogy a majdnem minden esetben fenforgó orvosi kérdésnek is akadjon az esküdtek között megértője és esetleg megmagyarázója. A józan proletariatus is inkább bizik az oly bíróságban, mely nem csupán kedélyével, hanem némileg eszével is ítél. Azok, kik elvből támadják a tekintély és a «census» uralmát, igazságot a műveltségi censustól várnak.

Kétségtelen, hogy haladás e téren csakis ily irányban remélhető és talán akkor az is el lesz érhető, a mit ma az esküdtbírósgok hívei is óhajtanak: az esküdtbírák kompetenciájának kiterjesztését az ítélet megszabására is. Nem az én feladatom, hogy az esküdtbírói intézmény ily irányu fejlesztésének érveivel foglalkozzam, csak azt tudom, hogy a jelen helyzet, melyben a laikus esküdtbíró mondja ki az igazságot és a szakbírósg huzza erre rá a törvény által limitált büntetést, ahhoz analog, mintha laikus-juryk állapítanak meg legjobb lelkiismeretük és meggyőződésük szerint a betegség diagnózisát és tudos doctorokból álló collegium szerkesztené meg a diagnózisnak megfelelő receptet. És talán nem csalódom, ha azt hiszem, hogy ilyen szereplés ellen nemcsak a doctorok tiltakoznának, hanem a leglelkiismeretesebb esküdtbírák és a leglelkesebb esküdtbírósgai hívek sem óhajtanának ily methodus szerint kezeltni.

Igen tisztelt Szerkesztő ur engedelmével ezeket bátorkodtam elmondani.

Dr. Schächter Miksa.

Külföldi judikatura.

837. Az állatnak tulajdonosa feltétlenül szavatol az általa okozott kárért, még akkor is, ha a kártételt másnak a vigyázatlansága okozta, mert a gazdája olyan jól tartozik az állatot őrizni, hogy meg ne sebezhesse az arra járó, még akkor se, ha az észre nem veszi a kített figyelmeztető táblát (*cave canem*). (*Florenzi felsőbírósg.*)

838. Aki azt állítja, hogy önvédelemből követte el a bántó vagy károsító cselekedetet, az ezt az állítását bizonyítani tartozik. Hogy a büntető perben más a szabály, az mit se bizonyít, mert az más elvek alapjára van berendezve, mint a polgári per. (*Német birodalmi törvényszék.*)

839. Az új német polgári törvénykönyvnek hatálybalépte óta Németországban vitásnak tartják azt a kérdést, hogy meghatalmazott által lehet-e írásban kötelezettséget vállalni, nevezetesen, hogy alapíthat-e meg terhemre váltókötelezettséget az a körülmény, hogy más valaki nevemet váltóra írta. A *Marienwerderi felsőbírósg* nemlegesen oldja meg a kérdést. Ezzel ellentétben a *Borszlói felsőbírósg* az ily kötelezettségvállalást hatályosnak mondja, akár írta oda a meghatalmazott is a nevét a megbízotti minőséget kitüntető töldattal, akár nem.

Közl.: *Dr. Gold Simon,*

budapesti ügyvéd.

Különfélék.

— Özv. Szentpéteri Károlyné bűnügyében a budapesti kir. tábla a védő újrafelvételi kérelmének helyt adott és a perújítási főtárgyalás megtartása végett az ügyet az esküdtbírósg elé utalta.

A kir. tábla határozata által ez a bűnügy a helyes kerékvágásba tereltetett.

A kir. tábla ítélete (melyet lapunk jelen számának mellékletén 169. sz. a. közlünk) igen helyesen emeli ki, hogy Szentpéteri Károlyné bűnösségére nézve közvetlen bizonyíték nem merült fel, hanem az ő bűnösségét a kir. Curia is csak az ellene felmerült terhelő adatok összességéből vont következtetés alapján állapította meg.

A kir. Curia ítéletének mérlegelése szerint pedig különösen az a terhelő adat volt az alapja a vádlott elítélésének, hogy a lefoglalt kés a Szentpéteriék tulajdona volt és véresen találtatott a Szentpéteriék lakásában.

Ámde a kir. ügyésznek újrafelvételi indítványa alapján teljesített vizsgálat olyan bizonyítékokat derített ki, amelyek a befejezett eljárás adataival egybevetve támogatják annak a ténynek lehetőségét és illetve valószínűségét, hogy a bűnjel gyanánt lefoglalt kés azonos azzal a késsel, amelyet az orvos a sértett sebeinek összevarrásánál bevérezett. Azt is kiemeli a kir. tábla, hogy az orvos, kinek vallomására a kir. Curia a legfőbb súlyt helyezte, sohase mondotta kételyt kizárón, hogy a lefoglalt kés nem azonos azzal a késsel, mely az ő kezében lett véressé. Az orvos az alapvizsgálat során azt vallotta, hogy az a kés, melyet használt, olyan volt, amilyen a bűnjeles kés. A befejezett eljárás során megtartott végtárgyaláson sem zárta ki annak a lehetőségét, hogy a mondott célra a bűnjeles kést használta, azt mondván: «lehet, hogy az volt». Ily értelemben vallott az újrafelvételi vizsgálat alkalmával is.

A kir. Curia továbbá nem helyezett súlyt a védelem azon erősségére, hogy a megölt halála előtt kijelentette, hogy az ő bántalmazója a névszerint is megnevezett két férfi egyike volt.

A kir. tábla kiemeli, hogy azok a tanúk, akik a főtárgyaláson minden közelebbi okfejtés nélkül vallották, hogy Szentpéteri Károly sértett a kérdéses alkalommal eszméleténél volt, az újrafelvételi vizsgálat alkalmával meg is indokolják, hogy mire alapítják ezt a meggyőződésüket.

Hozzájárul ezekhez, hogy a gyilkos harmincz késszurást ejtett az áldozatán; a tett után tehát véresnek kellett lennie. Már pedig az asszony, akit gyilkosnak mondott a kir. Curia, egy-két órával a tett után rendőrileg szoroson megvizsgáltatván, sem testén, sem ruháján a vérnek legkisebb nyomát sem találták.

A kir. ítélő tábla úgy találta, hogy ezeket az alapperbeli bizonyítékokat egybevetve az újrafelvételi vizsgálat által felderített, részben kiegészített bizonyítékokkal és tényekkel, azok egymással kapcsolatban a fenforgó terhelő adatokkal szemben valószínűvé teszik özv. Szentpéteri Károlyné elítelt vádlottnak a Btk. enyhébb intézkedése alá eső bűncselekményben való részességet, esetleg nem bűnösséget.

A kir. tábla határozatából e szerint máris mint bizonyosság megállapítható az a negatívum, hogy Szentpéteriné nem ölte meg a férjét.

Ki tehát a gyilkos? Része van-e az asszonynak a gyilkosságban? Ennek a kérdésnek a megfejtése az esküdtbírósgra vár.

Mi csak arra utalunk, hogy a kir. ügyészség a szolnoki törvényszék előtt kétszer emelt vádat Szentpéteriné ellen a felbujtás iránt és a törvényszék mind a kétszer felmentette a vádlottnőt.

— Súlyosabb minősítés enyhébb büntetése. A Btk. különös részének első fejezeteiben nem egy szakasz található,

mely egyáltalán nem, vagy csak kivételesen ritka esetekben nyert gyakorlati alkalmazást. Ennek tulajdonítható, hogy a törvény szövegezésének egyetlen megbízható kritikusa: a való élet, még nem fedezte fel e §§. fogyatkozásait, melyeket a sablonos kommentár ép oly kevésbé láthat meg, mint a hogy nem lehet a hajó viharálló képességét a szárazon teljes biztonsággal megítélni. E körülménynek tulajdonítható, hogy a Btk. magyarázóinak egyike sem utalt még arra az anomáliára, mely a Btk. 154. §-ában rejlik, ha azt a Btk. 152. §-ával állítjuk szembe. A 152. §. szerint a lázadás büntetése tiz évtől tizenöt évig terjedhető államfogházzal büntetendő, a 154. §., mely ugy a 152., mint a 153. §. minősített esetét állítja fel, a felbujtókat és vezetőket ugyancsak 10—15 évi államfogházzal rendeli büntetni, a többieket pedig, kik a minősített lázadásban résztvettek, két évtől öt évig terjedhető államfogházzal. Ha már az sem indokolható, hogy a dolgokon elkövetett erőszakkal minősített lázadás felbujtói és vezetői ugyanazon büntetés alá essenek, mint az egyszerű lázadásé, ugy bizonyára még nagyobb anomália, hogy a többiek a lázadás minősített esetében enyhébb büntetés alá essenek, mint a nem minősített esetben. Igaz ugyan, hogy a Btk. 154. §-ában megállapított büntetés csak akkor alkalmazható, ha «súlyosabb büntetés alá eső büntett nem forog fenn», de hisz e feltétel a törvényt magyarázat legelemibb szabályai szerint sem vonatkozhatik ugyanazon delictum nem minősített tényálladékára. Az anomalia, melyet a Btk. javaslatának képviselőházi tárgyalásakor Zay Adolf a 152. §. specialis minimumának egy évre való leszállításával kívánt volna elkerülni (Löw: Anyagyűjtemény II. 118.), s a mely a Btk. javaslatába az által juthatott, hogy a 152. §. minden valószínű ok nélkül, a 153—155. §§-okkal ellentétben, nem különböztet egyrészt a felbujtók és vezetők, másrészt a többi résztvevők büntetéseit közt, — kétségtelenül fenáll s nézetünk szerint orvoslandó, mielőtt valamely konkrét eset az elméleti igazságtalanságot gyakorlativá tenné. Az orvoslás a 152. §. olyan módosításában áll, mely az említett megkülönböztetést e szakasznál is felállítja, a büntetések minimumát és maximumát pedig olyképp szabja meg, hogy azok a 153. és 154. §§. közt súly szerint középhelyet foglaljanak el.

V. R.

— **Iparszerű culpa.** Az erzsébetfalvi robbanás idején lapunk 1900. évi 25. számában reámutattunk már arra, hogy a szerencsétlenséget a tulhajtott takarékoskodás s a vállalati nyereség lehető fölfokozására való törekvés idézte elő s hogy mily végtelen könnyelműség terheli az iparfelügyeleti hatóságokat, mikor engedélyt adtak kellően fel nem szerelt, elemi biztonsági követelményeknek meg nem felelő munkatelep üzemének megindításához s folytatására. Az ügyben eljáró kir. ügyészség is azt a felfogást érvényesítette, hogy a gyár tulajdonosa s művezetője büntetőjogilag felelősek, mert elmulasztották a munkások életének s testi épségének biztosítására szolgáló intézkedések megtételét, s mert akként rendelkeztek, hogy a munkások egy szobában, ugyanazon az asztalon röppentyüket furjanak és pyrolittel dolgozzanak. A pestvidéki törvényszék vádtaácsa azonban megszüntette az eljárást, mert nem látott okozati összefüggést a bekövetkezett szerencsétlenség s az ő ténykedésük közt és megállapította, hogy annak a munkásnak a gondatlansága idézte elő a robbanást, aki a röppentyüket a munkateremben furta s akinek a kezében a megtüzesült furó a röppentyű gyulékony beltartalmát felrobbantotta. Ez a munkás azonban időközben ismeretlen helyre távozott s így senkit felelősségre vonni nem lehet. Mindenesetre kényelmes álláspontot foglalt el a bíróság ezzel a határozattal; kényelmeset főleg a gyártulajdonosra nézve, ki e szerint továbbra is avatatlan kezekre bízhatja a robbantó anyagszerek kezelését és feldolgozását, ezután is mellőzheti az elővigyázati intézkedéseket, kimélheti az üzemi költségeket egész a tényleges kivihetlenségig s tultetheti magát törvényrendelte kötelességein. Hiszen

az iparfelügyelőség a legkirívóbb hiányokat sem veszi észre, a bíróság pedig nem elég erélyes.

— **Az 1843-iki büntetőjogi javaslatok** negyedik kötete elkészült és közelebb megjelen. E kötet a Magyar Tudományos Akadémia által kiadott ezen gyűjtemény befejezést nyer. A negyedik kötetben tizenhat ívet foglalnak el Szalay László azon feljegyzései, melyekből a mult évfolyamban szemelvényeket közöltünk.

— **Igazságügyi építkezések.** E kérdés megoldására egy olvasónk a következő módot ajánlja: Valamely *olcsó* nagy kültelken, mely a *villamos vasutak mentén* fekszik, egy nagy bírósági épület lenne építendő, melyben a budapesti törvényszék, a budapesti központi járás-bíróság és a budapesti ítélő tábla és Curia — *minden bíró részére hivatalszobával* — lenne elhelyezendő; a mostani törvénykezési épületben a büntető törvényszék, büntető járásbíróság, budapesti kir. ügyészség, főügyészség és koronaügyészség, valamint egy törvényhozásilag szervezendő budapesti végrehajtó-bíróság nyerne helyet; az igazságügyminiszterium pedig a mostani felsőbírósági (igazságügyi) palotát foglalná el. Az ügyvédekre igen előnyös lenne időmegtakarítás szempontjából a polgári bíróságok egyesítése; a felsőbírák hivatalszobáinak odiozus s elhanyagolt kérdése is megszűnnék; a közönség villamos vasuton, 10—15 percznyi késedelemmel, épp ugy elérhetné a bírósági helyiséget, mint ma (részére ugy is «elveszett» délelőtt, melyen a «bíróságnál van dolga»); egy kis közmunka a nyomorgó munkásoknak; a Zoltán utcai miniszteriumi palota kedvezőten terve elejthető lenne; és egy új vidéke a főváros területének fellendülne.

— **A budapesti tőzsdebírósághoz** az 1901. évben 1718 kereset érkezett. Az 1881. évi LIX. tcz. 94. §-ának a) pontjára 78, b) pontjára 1377, c) pontjára 14, d) pontjára 246, e) pontjára 3 esetben volt a tőzsdebíróság illetékessége alapítva. Marasztaló ítélet 701, részben marasztaló ítélet 88, elutasító ítélet 119 esetben hozatott. Bírói egyességet 154, magánegyességet 16 esetben kötöttek a felek. Az illetékesség leszállított 29 esetben, hivatalból visszautasított a kereset 12 esetben. Határozathozatal előtt megszűnt 662 ügy, elintézetlen 310 per. A felfolyamodással megtámadott határozatok közül a kir. tábla helybenhagyta a tőzsdebíróság határozatát 51 esetben, megváltoztatta 1 esetben, megsemmisítette 3 esetben. A kir. Curia az I. bíróság határozatát 1, a II. bíróság határozatát szintén 1 esetben hagyta helyben. Az utolsó 10 év statisztikáját nézve, látjuk, hogy a tőzsdebíróság ügyforgalma csaknem állandóan csökken. Az 1892. évben 2233, 1893-ban 2328, 1894-ben 2682 kereset érkezett be. Ettől az évtől kezdődik a perek számának kevesbedése. Az utóbbi 10 évben a legkisebb forgalmat tüntetik fel az 1897. év 1716 és az 1901. év 1718 ügyszámmal. Feltűnően kevesebb a per a tőzsdén és a gabonacsarnokban kötött ügyletekből folyólag. 1892-ben 445, a mult évben csak 78 ily per indított, míg a kereskedők és nem kereskedők közti ügyletekből felmerült perek száma némi emelkedést mutat. A perek zömét, 1718 közül 1377-et, kereskedők kölcsönös kereskedelmi ügyleteiből felmerült perek teszik. Az elintézetlenül maradt perek száma az utóbbi esztendőkből folyton csökkent. 1896-ban 581, 1897-ben 412, 1898-ban 466, 1899-ben 425, 1900-ban 403, 1901-ben 340 ügy maradt hátralékban. A felsőbíróságok által helybenhagyott határozatok is folyton kedvezőbb arányt mutatnak. A kir. tábla 1892-ben 60 határozat közül 14-et, 1895-ben 72 közül 23-at, 1898-ban 53 közül 9-et, 1899-ben 40 közül 13-at, 1900-ban 37 közül 3-at, 1901-ben 55 közül csak 4-et változtatott vagy semmisített meg.

— **A szabadakarat kérdése.** A Társadalomtudományi Társaságban február 27-én dr. Horvát Lipót ügyvéd előadást tartott «A szabadakarat kérdése és a modern bűnügyi iskolák» czimmel. Az előadó ismertette a klasszikus büntetőjogi iskolák alapelveit, amelyek nagyjában a mai tételes büntetőjogi rend-

szernek is uralkodó filozófiai magyarázatát képezik és kimutatta, hogy ez az egész rendszer a szabadakarat elvén nyugszik. Amint ezt az elvet tagadásba vesszük, lerontjuk a mai rendszer egész filozófiai alapját. Ezután behatóan bizonyította, hogy a szabadakarat tana csak téves látszaton alapul, mert az egyén akarata valójában adott okok okozata. A szabadakarat tagadása azonban, ha meg is dönti a ma uralkodó büntetőjogi bölcseletet, az igazságszolgáltatást magát még sem ingatja meg, mert a büntetőjog rendszere ma is, ezelőtt is tényleg, bár öntudatlanul a determinizmus a'apján volt és csak a filozófia elmélete volt indeterministikus, mert e hamis tan hirdetése bizonyos czélszerűséget rejtett magában. Az előadó végül ismertette Romagnosinak, Ferri-nek, Garofalonak, Tardenak és Pikler Gyulának a determinizmuson alapuló elméleteit, s ezekkel igazolta, hogy a szabadakarat tanának elvetése után nemcsak hogy össze nem dől az igazságszolgáltatás, hanem még helyesebb alapokra helyezkedik.

— **A Magyar Jogászegyletben** a perrendtartási vita folyamán dr. Szilasi Adolf, dr. Teller Miksa, dr. Fodor Ármin és dr. Lévi Béla szóltak. Az előadások bővebb vázlatának közlését térszűke miatt a jövő heti számra kell halasztanunk.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Tulzsufaltság a jogi pályán** — úgy látszik — nemcsak nálunk tapasztalható és kezd már-már aggasztóvá válni, hanem Németországban is, ahol a szász-weimari kormány legutóbb rendeletet bocsátott ki a középiskolák igazgatóihoz a végből, hogy ezek a középiskolák abiturienti növendékeit a jogi pálya választásától lehetőleg visszatartani igyekezzenek.

— **A letartóztatottak hozzátartozóinak védelméről**, a rabsegélyezés ügyének egyik kiágazásáról irt *Wagner* Ernő tanulmányt. Ez a feladat szorosan véve sem a rabsegélyző egyletek, sem a szegényügyi hatóságok hatáskörébe nem tartozik, és az irodalomban sem részesül a kellő méltatásban. Pedig államnak és társadalomnak egyaránt érdeke, hogy ez a kérdés kielégítő megoldást nyerjen. Szerző szerint a letartóztatottakat támogató egyesületek volnának legalkalmasabb közegei az ilyen irányú tevékenységnek.

— **A deportációnak**, mint önálló büntetésnek behozatala érdekében senki nem küzdött oly erélylyel és kitartással, mint *Bruck*, ki tavaly már törvénytervezetet is dolgozott ki a deportáció meghonosítása iránt. Most egy összefoglaló munka jelent meg tőle „Die Gegner der Deportation” cím alatt. Ebben a kérdés állását ismertette, válaszol az ellenfelei által fölhozottakra s bírálja a kormánynak deportáció-ellenes magatartását.

— **A szász országgyűlés** a múlt év december havában egy kérvénnyel foglalkozott, melyben a peticionálók olyan törvény meghozatalát kérik, amely szerint az orvosnak jogában álljon gyógyíthatatlan betegeket ezeknek komoly kívánságára megölni („megmérgezni!”). A kérvényt, mint amely a birodalmi törvényekkel ellenkező kívánságot tartalmaz, a kamara elutasította.

— **Házastárs felelőssége.** Ha a férj árúkat rendel, amelyek neje üzletébe szállíttatnak, a nő felelőssége akkor is megállapíttatik, ha az eladó a férjet tartotta az üzlet tulajdonosának és őt a vételár iránt be is perelte. (Drezdai főtörvényszék.)

— **Francziaországban** az igazságügyminiszteriumnak egy osztálya megbízást kapott arra, hogy a törvénykezési költségek leszállítása iránt tervezetet készítsen. — Egyszersmind új formulárákat dolgoznak ki, amelyek szövege az eddig fennálló régi rideg formákat ki fogja küszöbölni és a perben álló személyek irányában a mostaninál udvariasabb hangot keres.

— **A magánjog reformjának előkészítése céljából** Francziaországban tudományos társaság alakult, melynek tagjai a párisi egyetem jogkari dékánjának elnökele alatt a leghíresebb jogtudósok, bírák és ügyvédek sorából kerültek

ki, s amely 160 tagból áll. A társaság első sorban a következő kérdéseket vitatja meg: a férjes nők jogállása, az ipari munka védelme, a vízierők értékesítésének jogviszonyai, az elmebetegekről szóló törvények reformja, az atyai hatalom és a törvénytelen gyermekek feletti gyámság szabályozása.

— **Ártatlanul elítéltek kártalanítása Oroszországban.** Egész a legujabb időig nem volt jogszabály Oroszországban, mely az állam vagy közegeinek felelősségét megállapította volna ártatlanul elszenvedett büntetésekért. A múlt évben lépett életbe egy törvény, mely e tekintetben némileg hiányt pótolni hivatott az által, hogy a deportációra ítélt s azt tényleg el is szenvedett elítéltek és azok családjai részére, ha az illetők ártatlansága bírói uton kimondatik, megállapítja az államkincstár kártalanítási kötelezettségét. A modern jogrendszerek álláspontjához képest ugyancsak a szerény kezdeményezés jellegével bír ez a törvény, de fontos, mert egy szélesebb keretben megszervezett kártérítési jognak képezheti alapját és kiinduló pontját.

— **A kopenhágai egyetemen** valóságos jogi klinika áll fenn: *Studentersamfundets Retskjaelp for Ubemidelde*. Alapgondolata és célja ugyanaz, mint az orvosi klinikáknak: mint humanitárius intézmény a szegénysorsu lakosságot ingyenes jogi tanácsccsal látja el és egyszersmind gyakorlati irányban kiegészíti a tanítást.

— **A feltételes elítélés Dániában.** Az *Internationale Vereinigung* dán csoportja, mely a múlt esztendőben alakult, megvitatás tárgyává tette a feltételes elítélést. Elméleti s gyakorlati szakférfiak vettek részt a vitában s végül azt a resolútiót hozták, hogy az egyesület a feltételes elítélés meghonosítását czélszerűnek s szükségesnek tartja; állást foglalt az egyesület a feltételes megkegyelmezés s továbbá az ellen, hogy kormányzati s nem törvényhozási uton honosíttassék meg az intézmény.

— **A nemzetközi büntetőjogi egyesület** Péterváron tartja kilenczedik kongresszusát szeptember hó 15—20., esetleg 17—22. napjain. Jelentkezések dr. A. *Rivière* vagy *Liszt* címére küldendők.

— **Gyermekevédelem Angolországban.** Egy asszony azzal volt vádolva, hogy egy 12 éves gyermeket a korcsmába küldött brandyért. Bebizonyult, hogy a vádlott abban az időben beteg volt és a gyermeket csak azzal az üzenettel küldte a korcsmába, hogy valakivel küldjenek neki brandyt; a gyermek a pénzt átadta és a vendéglős leánya ment vele és vitte az italt. A bíróság mind a mellett elítélte az asszonyt, a korcsmárost felmentette. — Az angol humanitárius ligának a börtönügy reformjával foglalkozó szakosztálya ezt a határozatot hozta: A szakosztály reméli, hogy a törvényhozás határozottan vissza fogja utasítani azt az esztelen és reactionárius javaslatot, mely szerint serdületlen dohányzókat korbáccsal kellene büntetni és azt a meggyőződését fejezi ki, hogy a gyermekek rossz és megrögzött szokásai ellen az alkalmas eszköz nem a testi fenyték, hanem az észszerűbb és felvilágosodott nevelés.

Dr. Toldy Géza urnak lapunk múlt heti számában megjelent cikkében az utolsó bekezdés tévedésből kimaradván, ezt a bekezdést pótlólag közöljük. A kimaradt mondat így szól: „A hitelezőnek tehát a folyamodásból csak kára származhat; haszna semmi esetre. Ennélfogva nem is fordul jogorvoslathoz».

A Magyar Jogászegylet márczius 8-án (szombaton) délután hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (V., Szemere-utca 10. sz. a.) teljes-ülést tart, melyen a polgári perrendtartásról szóló vita fog folytattni. Szólásra fel van jegyezve dr. Könyig Vilmos, dr. Pap József. — Vendégeket szívesen lát az egylet.

A mellékleten közöljük a Curiai Határozatok félelvi tartalommutatójának első felét. A hátralevő rész a jövő héten jön.

Lapunk jelen száma fél ívvel nagyobb terjedelmű a rendesnél.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félév 6 k., 12 kor., negyedévre 8 k.

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A budapesti rabsegélyző egyesület. — A gyakorlati ügyvédi s birói vizsgálatok reformja. *Vargha Ferencz* kir. főügyészi helyettes-től. — Az ipari minták oltalmáról szóló törvényjavaslat előadói terve-zete. *Dr. Lévy Béla* budapesti ügyvéd, keresk. akadémiai tanártól. — *Törvénykezési Szemle:* Az 1884. XVII. tcz. 176. §-ának magyaráza-tához. *Dr. Ladányi Béla* budapesti kir. keresk. és váltótörvényszéki jegyzőtől. — A foglalás alól mentesített ingókra vonatkozó törvényes zálog- és visszatartási jogról. *Dr. Jacobi Béla* budapesti ügyvéd-től. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A budapesti ügyvédi kamara évi jelentéséből. — Kivonat a «Közlöny»-ből. — Tartalommutató a Jogt. Közl. 1901. évi folyamának II. felében közölt Curiai Határozatokhoz.

A budapesti rabsegélyző egyesület.

A budapesti rabsegélyző egyesület 1901. évi munkássá-gát a következő adatok tüntetik fel: Huszonegy kiszabadult egyént ajánlattal, jótállással és pénzbeli segélylyel támogatott az egyesület, mi által ezek állandó keresethez jutottak; 374 egyén 563 alkalommal tisztán pénzbeli segélyben részesült, közülök 321 egyén élelemre vagy hiányzó ruhadarabok beszerzésére kapta a segítséget; gondoskodott az egyesület 17 le-tartóztatott ártatlan családjáról, azoknak havonkénti támoga-tása által, továbbá 5 elzárt szülő 9 gyermekéről, azoknak teljes eltartása útján. Az egyesület menedékházában 63 egyén tartózkodott; az általuk ott eltöltött napok száma 5592-öt tett ki, így naponta 16 egyén ellátásáról kellett gondoskodni. Ami a kiadások számszerű nagyságát illeti, a menedékház fentartásának költsége 8413 korona 94 fillér volt, pénzbeli segélyezésre 8598 korona 12 fillér fordított, irodai költsé-gek pedig 2028 korona 77 fillért igényeltek. Céljai elérésére tehát 19,040 korona 83 fillért költött az egyesület.

Az egyesület régebbi számadásaihoz képest igen jelen-tékeny ugyan a haladás, azonban az eredmény még ma sem kielégítő, ha figyelembe vesszük, hogy maga a kor-mány 12,000 korona évi segélyben részesíti az egyesületet, vagyona s illetve a kezelése alatti alapok 7000 koronát jövedelmeznek, ezenkívül pedig különböző forrásokból még 4000 korona bevétele van, ha tekintetbe vesszük továbbá, hogy az egyesület pénzügyi mérlege a múlt évben is 14,000 korona felesleget mutatott: tehát, hogy ebben az évben is nem kevesebb, mint 12 és fél ezer koronát meghaladó összeg csatoltatott felhasználás nélkül az egyesület törzsvagyonához.

Többször szóvá tettük már, hogy sem az alapítók, sem az egyesület évjáradékot fizető tagjai, még kevésbé a szub-vencziót adó kormány szándékainak nem felelhet meg az egyesület ily eljárása. Most csak arra utalunk, hogy mily kiegyenlíthetetlen ellentétet képez az, mikor egyrészt a sze-rény anyagi körülményekkel indokolja meg a jelentés az egyesületnek a *fendllő szükségletekhez képest* igazán szűk keretű működését, másrészt 12 és fél ezer koronányi summa elvonatik rendeltetésétől.

Mi azt hisszük, a magánadakozók a maguk filléreit, a kormány s a főváros a nagy összegrugó szubvencziókat gyakorlati célokra és nem a pénzügyi mérleg eredményes-ségének, a gazdálkodás financiaiális sikerességének emelésére szolgáltatják.

Összes emberbaráti célokat szolgáló egyleteinknek hibája ez.

A gyakorlati ügyvédi s birói vizsgálatok reformja.*

2. Centralisatio vagy decentralisatio?

Ha kizárólag a jelöltek kényelmi szempontja volna döntő, a szervezendő igazságügyi gyakorlati vizsgát decentralisálni kellene, s legcélszerűbb volna, ha a bizottságok a kir. ítélő-táblák székhelyein szerveztetnének. Az bizonyos, hogy ilyenén szervezés mellett a jelöltek könnyebben, gyorsabban s olcsób-ban jutnának a bizottság székhelyére.

Ámde a decentralisatio mellett ezen ökonomiai indokon kívül más alig is hozható föl, míg ellene nyomós érvek har-czolnak. Fontoljuk meg, hogy a főváros nemcsak gazdasági, ipari s kereskedelmi szempontból legfontosabb emporiuma az országnak, de egyuttal a szellemi életnek is ez a góczpontja; nem akarom ezzel a vidéki élet rovására azt állítani, hogy a fővárosban az intelligencia magasabb fokon áll, ámbár ha ezt mondanám, akkor sem állítanék képtelenséget, mert a fővárosi élet minden rendü emberre nagy vonzerőt gyakorol. A társadalom legsőbb rétegétől fel, a legmagasabb szellemi foglalkozásig, az egész vonalon a fővárosba való gravitálás észlelhető.

Az iparos, a kereskedő szívesen alapít itt üzletet, a hivatalnokok egész serege nagy kitüntetésnek veszi azt, ha fővárosba kerülhet s az áthelyezéseknél rendszerint a maga-sabb képzettség szolgál irányadóul.

A főváros a tudományt fejlesztő társulatok székhelye; aki valamely, a közepszerűséget meghaladó szellemi terméket akar bemutatni, az a fővárosba siet. De mindettől eltekintve, a főváros a lakosság számarányában oly óriási mértékben tulszárnyalja az ország bármely városát, hogy ha mindentől el is tekintünk, bátran állithatjuk, hogy az itt főlhalmozódott szellemi töke képviselői közül a leggondosabban s a legma-gasabb igényeknek megfelelőleg összeállítható a bizottság.

Az igazságszolgáltatás terén — természetesen az ügy-védekkel együtt — legalább 1500—1600-ra tehetők azok száma, kik hogy az esküdtek szervezetét használjam fel analogiaképen — a censorok alaplajstromába bekerülnek, míg vidéken *díllag* alig tehető ezek száma százra. Egy-egy bizott-ságra körülbelül negyven embert számítva, könnyű kimutatni, hogy a vidéken majd minden második joggal foglalkozó em-bert be kellene venni a bizottságba, holott Budapesten csak minden negyvenediket. Vagyis míg vidéken alig lesz anyaga a selectionnak, a fővárosban bőségesen lehet válogatni az arra hivatott elemek közt.

Ehhez járul az a körülmény, hogy egységes eljárás és egységes színvonal csak a centralisatio mellett érhető el. Decentralisatióal igen különböző mérték fog kifejlődni a bizottságok képesítő gyakorlatában, mert hiszen maguk a bizottságok is igen különböző színvonalon fognak állani. A dolog természetes rendje szerint a legalacsonyabb fokon álló bizottság legkevesebbet fog követelni s így lassanként a decentralisatio igen különböző qualitätsu jogásznemzedéket fog teremteni. A gyöngye bizottság területén évek multán gyöngye jogásznemzedék keletkezik s majd az utókor tépe-lődni fog azon jelenség psychológiáján, ami a jogászai intel-

* Az előbbi közl. I. a 10 számban.

ligentiában a mélységes különbségeket előidézte, s alig lesz képes reájönni, hogy évekkel azelőtt működött ott egy bizottság, mely humanizmusból a jelöltek iránt és a publicum nagy kárára minden szellemi ellenérték nélkül kegyelemből osztogatta a diplomákat.

De a silány színvonalon álló bizottságnak a jogászai képzettség niveauját súlyosztó hatása nemcsak saját területére fog szorítkozni. Nem kell messzire mennünk a példákért. Tudjuk, hogy a kolozsvári egyetemen most nagyon megszorodott azok száma, kik a tudori oklevélre pályáznak, mert a budapesti egyetemen egy pár professor az utóbbi időkben nagyon megrostálja a jelölt urakat. Így lesz ez a gyakorlati igazságügyi vizsgánál is. A képzettség híján levő, kötelességtudást nem ismerő, ambitio nélkül szűkölködő jelölt felkutatja azt a bizottságot, a mely a diplomát lehetőleg csekély szellemi ellenérték fejében osztogatja.

A jogászai nemzedék akkor üti meg a mértéket, ha egyformán magas színvonalra emeljük a gyakorlati igazságügyi vizsgát; ez pedig csak úgy érhető el, ha a fővárosban centralisáljuk azt. Itt nagyobb a szellemi élet, nagyobb a cenzorok kiválasztására rendelt anyag s így remélhető, hogy a képesebb cenzorok nagyobb fokú tudást is fognak a jelöltek-től megkövetelni.

De a centralisatio mellett szól az egységes elvek s egységes eljárás szükséges volta is.

Ha végig tekintünk az állami igazgatás bármely ágazatán, azt találjuk, hogy mindegyik egy központban csucsosodik ki, a mint hogy az idegrendszer ezer meg ezer szála is a központi idegrendszerben fut össze. Ha nem így volna, megbomlanék a szervezet s organicus működésről nem lehetne szólni. Ha az állami igazgatás valamely szerve nem volna a központtal összefüggésben, megbomlanék a harmonia az állam gépezetének egész rendszerében.

A pénzügy, hadügy, közoktatásügy, igazságügy stb. egy központban futnak össze; s az igazságszolgáltatásnak is azért van a csucsára helyezve a Curia, hogy a törvények alkalmazásában a disharmoniákat eltüntesse. Ha gondoskodunk arról, hogy az állam szervezetében minden organum harmonikusán működjék, arról is kell gondoskodni, hogy az organumok a működésre való jogosultságot lehetőleg egyöntetű feltételek mellett szerezhessék meg. Ezt pedig csak centralisatióval érhetjük el.

3. A bizottság megalakítása.

Az ügyvédi s birói stb. képzettség színvonalának emelésére döntő jelentőséggel bír a bizottságok megalakítása. Minél magasabb színvonalon áll a bizottság, annál magasabb színvonalra emeli az a jogi pályán működőket is, mert nagyobb követelményeket támaszt a jelöltekkel szemben. Áldásos következményeket fog ez maga után vonni az igazságszolgáltatás minden ágazatában. Emeli a szellemi tőkét s a jogi pályára tolulásnak gátat vet. Az bizonyos, hogy bármily szigorúvá tegyük is a vizsgákat, csupa kiválóságokat nem nevelhetünk. Társadalmi törvény, hogy a foglalkozási ágak mindegyikében legtöbb a középszerűség. Ez a bázis, ahonnan fel- és lefelé nyulik a qualifikatio csucsban végződő pyramisa. A felső csúcson a genialitás, az alsó csúcson a teljes tudatlanság helyezkedik el. Egészséges a fejlődés akkor, ha a középszerűség bir legszélesebb alappal, vagyis ha a középszerűek vannak legtöbben. A normálisnál kedvezőbb az evolutio, ha a középszerűségnél valamivel magasabban helyezkedik el a képzettség legnagyobb számaránya; ellenben decadentia áll be, ha a legnagyobb számarány a középszerűség színvonalára alá süllyed.

Sajnos, a tapasztalat azt mutatja, hogy nálunk az átlagos jogászai képzettség a közepességen alul van. Ez a tapasztalat észlelhető az egész vonalon; tehát ügyvédeknel, bírónál stb. egyaránt. Ennek a folyamánya a sok elrontott per s a sok

rossz ítélet. Az is nagy baj, ha csak a per előkészítése van rossz kezekben, vagy ha csak a pert eldöntő bíró van az átlagos színvonal alatt. De valóságos elemi csapás a félre, ha mind a két factor egyaránt a közepes színvonal alatt van.

Kétségtelen dolog, hogy a küszöbön levő reformnak legfőbb feladata a színvonal emelése. Ez pedig csak úgy érhető el, ha — amint alább reá fogok térni — a vizsgálat feltételeit szigorubbakká tesszük. A jelzett célunk ez az egyik eszköze, mert bármily jó legyen is valamely törvény, annak csak akkor van áldásos hatása, ha azt a törvény intenióinak megfelelőleg végre is hajtjuk; tehát azokban kell garantiát keresnünk, akik a törvényt alkalmazzák, vagyis a vizsgáló-bizottság tagjaiban. Ha a bizottság többet követel, a jelöltek többet is nyújtanak, mert ellenkező esetben letörnek.

A jelöltekkel szemben támasztott követelmények fokozása nemcsak a képzettséget fogja emelni, hanem a jogi pályára tolulást is csökkenti. Kíváncos ez az apasztás, *mert a szaporodás a népesség arányának szaporodásával nem tart lépést és tulproductio mutatkozik*. Legszomorubb pedig ebben a tultermelésben az, hogy annak hátrányai az amugy is mindig súlyosabb viszonyokkal küzdő ügyvédek vállaira nehezednek. A bíróságnál stb. ugyanis a törvény felállítja a numerus clausust. Tehát ha a pályára lépők látják, hogy ez a hivatás el van árasztva, az ügyvédi pályára lépnek. Itt is megvan nem ugyan a törvény, de a természet numerus claususa, mert ha tulsok az ügyvéd, a jogkereső közönség számához viszonyítva, pangás áll be s a selectio erejénél fogva csak a kiválóbbak fognak boldogulni.

Ámde melyik fogja pályaválasztás kezdetén belátni azt, hogy a középszerűség színvonala alatt van? Egyik sem; mindegyik rózsás álmokban látja a jövő körvonalainak kibontakozását. A tapasztalat azonban később, midőn már az élet delén van az illető, mögötte egy küzdelemteljes, nyomorúságban gazdag multtal, előtte egy sivár jövővel, meggyőzi arról, hogy pályát tévesztett. S hány ilyen letört alak van a jogi pályán? És sajnos, azok legnagyobb része az ügyvédi pályára tolul. Természetesen, legideálisabb dolog lenne, ha a selectiót már akkor meg lehetne tenni, midőn még az ifjak a középiskolák elvégeztével a pályaválasztás nagy kérdése előtt állanak. Itt azonban az állami gyámkodás ki van zárva, mindenki saját erejére van utalva.

A második selectio akkor történik, midőn a jelölt az államvizsgát leteszi. Itt már nem a jelölt, hanem az államhatalom szervei teljesítik a kiválasztást, s így már itt ki kell rostálni azokat, akik az igazságszolgáltatásnak hasznos munkásai nem lesznek. Az utolsó selectio pedig akkor történik, midőn a jelölt az igazságügyi vizsgát leteszi. Sajnos, teljes szigorúsággal s kellő alapossággal csak itt lehet eljárni, mert az államvizsgánál az ifju karaktere nincs kiforrvá, éppen az élet küszöbén áll. Nem lehet tehát tudni, hogy ami még hiányzik kvalitásából, az a reátermettséggel hiánya-e vagy a kiforratlanság következménye. Ha pedig a késői szigorú selectiónál bukik el a jelölt, már új pályát alig választhat s s ha új pályára lép: életéből négy-öt évet elvesztett.

Mindazáltal bármily sajnálatos is az ilyen jelenség, mégis inkább az objectiv, magasabb követelmény jusson érvényre, mert ha a jelölt elbukik, ezt csak ő sanyli meg, de ha egy képtelent könyörületből diplomával ruházunk fel, ezt meg-sanyli a jogkereső közönség, tehát inkább a társadalmi, mint az egyéni altruismus vezesse a bizottságot.

Ahhoz, hogy a bizottság erre a magaslatra emelkedjék, kíváncsok, hogy maga a bizottság is magas színvonalon álljon.

Első sorban az a kérdés tehát, hogy mily elemekből alakítsuk a bizottságot? Szerintem úgy az ügyvédi, mint a birói, ügyészi, közjegyzői s tanári kart fel kell itt használni és pedig abban az arányban, amily arányban az ma az ügyvédvizsgáló-bizottságoknál történt. Fele legyen ügyvéd, másik fele pedig a többi csoportból vétessék. Körülbelül

ilyen arányban van az ügyvédi s birói stb. pályára lépők száma is.

Nagy súly helyezendő azonban a bizottságok megalakítására. Csak a lelkiismeretes s magasabb képzettséggel bíró egyéneket szabad a bizottságokba beválasztani. Sajnos, ma ez az elv nincs kifogástalanul megvalósítva, főleg tapasztalható ez az ügyvédi kamara által választott tagoknál. Olyan ügyvédek is vannak a bizottságban, akik magasabb, tudományos színvonalon nincsenek, s viszont nagy számban vannak a be *nem* választottak közt olyanok, akik a bizottság diszei lehetnének.

Ennek lehetőleg meg kell szűnni s a választásnál és kijelölésnél félretéve minden mellétekintetet, egyedül a lelkiismeretességnek s képzettségnek kell dominálni. Hogy minél megfelelőbb legyen a bizottság minősége, kívánatos, hogy az többszörösen megrostáltassék. E végből a kamarák s hivatalfőnökök a végleges számnál egyharmaddal többet választanak, illetve ajánljának. A kamara választmánya a választottak közül azokat, akiket kiválóbbaknak tart: külön jelölje meg; hasonló eljárás volna követendő a bíróság köréből vett tagokra is. Elsőbíróságoknál az ajánlatot a törvényszék elnöke tenné meg s vizsgálja azt felül a tábla elnöki tanácsa. A kir. ítélő tábla tagjai közül kandidáljon az elnöki tanács s vizsgálja azt felül a tábla elnöke stb. Az így egybegyűjtött anyagból jelölne ki végleg az igazságügyminiszter a bizottság tagjait, természetesen a bizottság elnökének előzetes meghallgatása után. Az elnök a bizottság megalakításánál nem mellőzhető, mert ő legjobban ismeri a bizottságnak *tényleges* tagjait, sőt azoknak censori minőségét csakis ő ismerheti, ami gyakran lényegesen más, mint a birói s ügyvédi minőség.

A bizottság *legalább három évre volna megalakítandó*. Nincs veszedelmesebb, mint a bizottság gyakori újraalakítása. Bármily képzettségű legyenek is a bizottság tagjai: a kezdet nehézségeivel meg kell küzdeniök. Nincs siralmasabb látvány, mint az, midőn a censor is censurát tesz a jelölttel együtt; s nincs vérlázítóbb, midőn a jelölt a censor tájékozatlansága miatt bukik meg. Ez pedig megtörténik, ha a censor nem bír magasabb képzettséggel, s ilyen kisebb minőséggel a vizsgáló-bizottságban új tag. Miután tövéről-hegyére nem ismeri a studiumot, maga is tanul a vizsgára. Ámde egyéb dolgai, nem ritkán, kényelmi szempontok is, arra szorítják, hogy lehetőleg kevés kérdésben tájékoztassa magát. Ezt azonban minden részletében áttanulja, éppen a jelzett kényelmi szempontból, mert ha több kérdést általánosságban tanulna meg, könnyen kitenne magát annak, hogy a kérdés hevében oly részletekre sodortatnék, amely ismeretlen vidék előtté.

S így a középserű s új censor kérdészi módszere két szempontból veszélyes a jelöltre. Először, mert olyan aprólékos részletekre is kiterjed, ami lelkiismeretesen a jelölttől sem kívánható. Másodszor, ha a jelölt éppen azt a kérdést nem tanulmányozta: menthetetlenül elveszett, mert a censor *csak* arra a kérdésre s annak részleteire készülve, saját reputációja érdekében pozitív ismereteinek kicsiny föllegrárát nem hagyhatja el.

A bizottság gyakrabbi változtatása mellett *csak* két ok volna felhozható. Az egyik az, hogy az időközben fölmerült kiválóságok pótlólag fölvetessenek; másik pedig, hogy a gyengébbek kihagyassanak. Egyik indok sem szolgálhat alapul arra, hogy a bizottságokat az újraalakítással járó jelzett intellektuális károknak gyakrabban kitegyük és pedig annál kevésbbé, mert bármily kitűnő jogászok merüljenek is föl időközileg, azok a bizottság újraalakításáig nélkülözhetők. Viszont a bizottságban levő gyengébb elemek sem okoznak kárt, mert ha nem arra valóknak bizonyultak, a bizottság elnöke egyszerűen nem fogja őket meghívni s az újraalakításnál azok a bizottságból kihagyatnak.

Talán fölösleges is felemlítenem, hogy a bizottságokat

in concreto csakis az elnök hívhatja össze, de azt sem a sorsra, sem a sorrendre alapítani nem lehet. Bármily gondos is a selectio, lehetetlen, hogy minden tag egyformán képzett, buzgó s lelkiismeretes legyen, tehát lesznek tagok, akiket a közérdek szempontjából gyakrabban kell hívni, viszont lesznek olyanok, akikre ritkábban van szükség, sőt bizonyára lesznek olyanok is, akiket az egész cyclyusban egyszerűen többször nem szabad behívni, mert az első alkalommal kitűnt, hogy censornak nem valók.

A bizottság száma 40—50-nél többre nem tehető. Csak annyi tagot vegyünk fel, amennyi a *szellemi váltóüzem*hez okvetetlenül szükséges. Több nem szükséges, sőt veszélyes. A legképzettebb jogásznak is bizonyos routine-t kell elsajátítani, amire képtelen, ha az egész cyclyus alatt csak egy párszor jön reá a sor. Másrészt minél nagyobb a kiválasztás anyaga s minél kevesebbet választunk ki abból, annál kiválóbb képzettségű tagokból lehet a bizottságot egybeállítani. Ha kétszáz tagu bizottságot szerveznénk, nagyrésze ballast volna, melyet az elnöknek kerülnie kellene. 100 tagu bizottság már valamivel magasabb színvonalon állana s ha a tagok száma 40—50-nél több nem lesz, az a *szellemi váltóüzem* követelményének is megfelel és képzettség szempontjából is magas színvonalon fog állani.

Vargha Ferencz,
kir. főügyési helyettes.

Az ipari minták oltalmáról szóló törvényjavaslat előadói tervezete.*

VI. A tervezet 8. §-a szerint: «a mintajog érvényét 1. megszűnés, 2. elperelés, vagy 3. megsemmisítés által veszti el». Ez a §. a szabadalmi törvényünk 18. §-ából van átvéve. Ott sem helyes, de itt egyenesen szerencsétlen. A megszűnés és megsemmisítés esetei ugyanis még egymás mellé helyezhetők, de az elperlést tervezetünk a tulajdoni kereset képeire alkotta s így világos, hogy semmiképp sem vonható az érvényvesztés kategóriája alá.

A tervezet 9. §-áról már fentebb említettem, hogy helyesebb lett volna utalás útján elintézni. 10. §-a új intézményt szabályoz s így részletes megvilágítást igényel. Szövege a következő: «A mintajog elperelhető, ha beigazoltatik: 1. hogy a minta birtokosa a mintának sem szerzője, sem jogutódja, 2. hogy a minta mások leírásának, rajzainak, eszközeinek felhasználásával jogtalanul állítottatott elő. Ha elperlési okok csak részben forognak fen, a mintajog csak az illető részben perelhető el. Az elperlésből eredő kölcsönös kár- és visszatérítési követelések az általános magánjog szabályai szerint ítélendők meg és polgári uton érvényesítendők. A korábbi mintabirtokos által az elperlési kereset feljegyzése előtt engedélyezett, harmadik személyek által jóhiszeműleg megszerzett s a mintalajstromba beiktatott használati engedélyek, zálogjogok s más dologi jogok ily átruházás esetén a korábbi birtokos elleni megtérítési igény érintetlen hagyása mellett, az új birtokos irányában is hatályosak maradnak». A tervezet ezen §-a ellentétben áll a szabadalmi törvénnyel. Szabadalmi törvényünk 5. és 6. §§-ai értelmében a találmány valódi tulajdonosa a bejelentés ellen felszólalással élhet; ha felszólalása alapos, a bejelentés visszautasítottatik, a bejelentés visszautasítása esetében pedig a felszólaló a bejelentést a maga részére igénybe veheti. Ha pedig a bejelentés alapján megadott a szabadalom, kár mert nem adatott be felszólalás, akár mert visszautasítottatik, a feltaláló a szabadalom megsemmisítését kérheti. (21. §. 2. pont.) A feltaláló védelme tehát a szabadalom megadása előtt két irányban érvényesül: a feltaláló tetszése szerint vagy megakadályozhatja a szabadalom megadását, vagy magának igényelheti azt. A szabadalom megadása után azonban a törvény csak a megsemmi-

* Az előbbi közl. I. a 4., 7. és 9. számban.

sítési keresetet adja meg, helyesebben csak arról beszél. Ez kétségtelenül hiánya a törvénynek; de, mint a magyar szabadalmi jogról irt dolgozatomban annak idején kimutattam, a törvény hallgatása ellenére is, különösen 59. §-a alapján azt kell tartanunk, hogy a valódi feltalálónak a szabadalom megadása után is megvan a választási joga, amennyiben átruházását követelheti a törvényszék, mint kereskedelmi bíróság előtt. Ha már most tervezetünk segíteni akart e hiányon, úgy — nézetem szerint — az lett volna helyes, ha a szabadalmi törvény azon szabályát, amely szerint a valódi feltaláló a megsemmisítést követelheti, átveszi s kiegészíti azzal, hogy kereseti jogot ad a minta átruházására is, míg a felszólalásra vonatkozó szabályok elhagyandók lettek volna, mert a tervezet a felszólalást egyáltalában nem ismeri. A tervezet e helyett teljesen az osztrák jog álláspontjára helyezkedett s az osztrák tervezet 22. §-ában az osztrák szabadalmi törvény 29. §-ának mintájára szabályozott Aberkennung intézményét ülteti át. Ezt sem kifogásolnám, ha maga az átültetés helyes volna. De ez éppen nem mondható. Mellőzve ugyanis a §-nak számos stiláris hibáit, már az elperelés előfeltételeit helytelenül állapítja meg. Az elperelés előfeltétele e §. szerint kettős: 1. hogy a minta birtokosa a mintának sem szerzője, sem jogutódja, 2. hogy a minta mások leírásának, rajzainak, eszközeinek felhasználásával jogtalanul állíttatott elő. Hogy valóban mind a kettőt követeli a tervezet, az a szószerinti értelmén kívül a következő bekezdésből tűnik ki, mely elperelési okokról s nem okokról beszél. A tervezet itt helytelen utra tért. Ha ugyanis specialisálni akarjuk az előfordulható eseteket s nem bizzuk azt a gyakorlatra, úgy kétségtelen, hogy az egyik eset fenforgásának már elegendőnek kell lenni az elpereléshez s nem szabad mind a kettőt megkövetelni. Ha valaki beigazolta, hogy a mintának ő a feltalálója s nem a minta birtokosa, miért kellene még azt is bizonyítania, hogy a minta mások beírásának stb. jogtalan felhasználásával állíttatott elő? Sajátságos és a tervezet előkészítése módjára jellemző, hogy ez a 2. bekezdés szószerinti vétetett át az osztrák tervezet 22. §-ából, csak a kettőt elválasztó «oder» (vagy) kötőszócska átvétele mellőztetett. E mellett, mint láttuk, az intézkedés ellentétben áll a tervezet 6. §-ának a szabadalmi törvény 5. és 6. §-aira való utalásával. Lényeges mulasztása továbbá a §-nak az, hogy az elperelésre irányuló keresetre hozott ítélet tartalmáról, vagyis az elperelés következményeiről egyáltalában nem beszél, csak az utolsó bekezdésben előforduló «ily átruházás esetén» kitételeből lehet arra következtetni, hogy tulajdoni keresetnek akarja tekinteni. E hallgatás oka ismét a hiányos redactio: az osztrák tervezet 22. §-ának átvétele alkalmával annak két bekezdése kimaradt s így az intézmény lényegéről a tervezet egyáltalában nem szól. De tegyük fel, hogy a tervezet tudatosan kimondotta volna azt, hogy a feltalálónak, illetőleg a minta tulajdonosának a mintára, a minta átruházásának követelésére van joga. Ez esetben is lényeges hiba elkövetésével volna a tervezetet vádolandó, mert a feltalálónak igen sok esetben nem az az érdeke, hogy a mintajog az övé legyen, hanem az, hogy ne legyen a bitorlóé, hogy azt mindenki használhassa. Okul szolgálhat erre pl. az, hogy a mintadíjakat nem akarja viselni, esetleg a multa nézve is megtéríteni, de okul szolgálhat különösen az az intézkedés, amelyet a §. utolsó bekezdése tartalmaz s amelynek értelmében a minta a jóhiszeműen szerzett jogokkal terhelve száll reá át, úgy hogy a feltalálónak az elperelésből esetleg semmi haszna sem volna. Ennélfogva okvetlenül megadandó a feltalálónak az a jog, hogy az ily mintajog megsemmisítését követelhesse. A tervezet álláspontjának elfogadása tehát, ha kifogástalan alakban történne is, nem haladás, hanem visszaesés volna az eddigi jogállapottal szemben. Az osztrák tervezet ezt a hibát korántsem követi el. Ott az elperelési per keretében csak azt mondja ki a bíróság, hogy a minta nem azé, akinek a nevé-

áll, a pernyertes felperes azután a határozat jogerőre emelkedésétől számított 30 nap alatt a minta átruházását kérheti: ha ezt elmulasztja, a mintajog megszűnik. Szóval az osztrák tervezet mindkét irányban kielégíti a jogos érdekeket, csak az ut más, mint amelyet hazai jogunk követel, t. i. az elperelési kereset s nem a megsemmisítési, illetőleg magánjogi kereset utja. Ha tehát recipiálnunk kellett, a receptio mindenestre egészen más lehetett volna. A §. utolsó bekezdése érdemben helyes, de nem hallgatható el, hogy az sem ment a hibától. Így a mintalajstromba bejegyzett zálog- s egyéb dologi jogokról beszél, feledve azt, hogy ilyenek az osztrák tervezet szerint lehetségesek ugyan, de a mi szabadalmi törvényünknek a szabadalmi lajstromra vonatkozó s a tervezet által a mintalajstromra is kiterjesztett szabályai szerint ilyen jogok bejegyzése nem lehetséges.

A tervezet 11. §-a a minták megsemmisítésével foglalkozik. A megsemmisítés négy esetét ismeri, t. i., ha a mintajog tárgya nem minta, ha ki van zárva az oltalomból, ha nem új, végül ha valamely korábbi mintával azonos. E szerint összhangban áll a tervezet 1—3. §-aival, de a formája hibás. A §. ugyanis az osztrák tervezet 21. §-ából van átvéve, csak az első bekezdésbe szurattott be szabadalmi törvényünk 21. §-ának az a kitétele: «és ehhez képest úgy tekintendő, mintha meg nem adatott volna». Ezen kitétel átvétele feleslegessé tette az osztrák §. utolsó bekezdésének átvételét, de azért az is megmaradt, úgy, hogy a §. végén ott van «a jogerős megsemmisítési határozat a bejelentés időpontjára hat vissza». Ez a bekezdés, helyes értelmezése mellett, az elsővel azonosnak tekintendő s így felesleges, ha pedig nem tekintendő azonosnak, ellenkezik vele s így mindenképp törlendő. Mellőzve továbbá a §. azon hiányait, amelyek csak a formulázás szépségét rontják, a 4. pont a bejelentetthez hasonló mintáról beszél, holott azonos mintára gondol és minden megkülönböztetés nélkül csak az ugyanazon árucsoportra eső ipari termékekre megadott korábbi minta tulajdonosának adja meg a megsemmisítési keresetet, holott a tervezet rendszere szerint az árucsoportosítás csak az izlésmintákra vonatkozik.

A 10. és 11. §-ok elolvasása közben felöltő, hogy a tervezet a keresetre való legitimációról nem beszél. Az erre vonatkozó intézkedések az eljárásról szóló részben elhelyezett 21. §-ban foglaltatnak. A reájuk vonatkozó megjegyzéseimet ennél fogva ott fogom előterjeszteni.

Végül nem helyeselhető, hogy a tervezet elmulasztotta a szabadalmi törvény 22. §-ának átvételét. A §. tartalma elég jelentős, amennyiben a megszűnés és megsemmisítés utókövetkezményeit írja körül. Az osztrák tervezet pl. 74. s 75. §-aiban szabályozza az idevágó kérdések egy részét, az átvétel pedig egyszerű utalás útján lett volna eszközölhető. Ujabb bizonyítéka annak, hogy a tervezet a szabadalmi törvény megfelelő szabályainak átültetését sem végezte megfelelően.

(Bef. köv.)

Dr. Lévy Béla,
budapesti ügyvéd.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az 1884: XVII. tcz. 176. §-ának magyarázatához.

Pontos statisztikai adatok nem számolnak ugyan be róla, de a gyakorlati téren működő jogászok előtt éppen nem ismeretlen, hogy az alsóbb foku bíróságok előtt mekkora nagy számú per indul meg évente az ipartörvény (1884: XVII. tcz.) 176. §-a alapján.

Ugy az évente eldöntés alá kerülő jogesetek nagy száma, mint pedig az a körülmény, hogy az ipartörvény 176. §-a alapján indított perekben a társadalomnak munkás s leginkább védelemre szoruló elemei gyakran igen vitális érdekeiket viszik bírói döntés alá, egyaránt felhívják figyelmün-

ket arra, hogy ennek a törvényszakasznak a gyakorlati életben való alkalmazását és sokszor ellentétes felfogást visszatükröző magyarázatait figyelemmel kísérjük.

Az 1884: XVII. tcz. 176. §-a az iparos és alkalmazottja között felmerülhető azokat a vitás eseteket határozza meg, amelyekben első sorban az iparhatóság vagy az ipartestületi békéltető bizottság jogosult eljárni és egyuttal kimondja, hogy «az iparhatóság, illetőleg a békéltető bizottság határozatával meg nem elégedő félnek jogában áll a határozat kihirdetésétől számítandó 8 nap alatt igényeit a törvény rendes útján érvényesíteni, *mi által azonban a határozat végrehajtása nem gátoltatik*».

A gyakorlat a törvényszakaszt abból a szempontból, hogy mely iparhatósági vagy ipartestületi békéltető bizottsági határozatok vihetők át a törvény rendes útjára, kétféleképpen magyarázza.

Az *első* — és ez a tulnyomó magyarázat — a törvénynek fentebb kiemelt zárószavaiból azt az értelmezést vonja le, hogy az említett közigazgatási hatóságoknak csakis érdemleges határozatai vihetők a bíróság elé.

A *másik* felfogás szerint a nem érdemleges határozatok, milyenek pl. az illetékességet leszállító határozatok, alapul szolgálhatnak az ügynek a bíróság elé vitelére, feltéve, ha azokkal az ügy az illető közigazgatási hatóságnál befejezést nyert. Ezt a felfogást csak olyképp láttam eddig megindokolva, hogy azt a 176. §. szövege nem zárja ki.

Ennek a két felfogásnak különösen a sommás eljárási törvény 27. §-ának 1. pontjában statuált pergátló akadályra való tekintettel van nagy jelentősége, mert ha a bíró az első felfogás szerint értelmezi az ipartörvény 176. §-át, akkor a sommás eljárási törvény idézett szakasza értelmében leszállítja illetékességét és megszüntető határozatot hoz mindazokban az esetekben, ahol perrel fellépő felperes nem tud érdemleges iparhatósági határozatot produkálni, hanem csak olyat, melylyel az iparhatóság a saját helyi avagy tárgyi illetékeségét leszállította.

Ha tárgyi illetékesség, illetve hatáskör hiánya okából szállította le az iparhatóság a saját illetékességét, akkor nemleges hatásköri összeütközés áll elő és ezt eloszthatja a minisztertanács.

Ez mindenesetre hosszadalmas eljárást és sokszor oly újabb költségeket is eredményez, amilyeneket az ily perek legtöbbször alig bír el. És ha ehhez hozzávesszük azokat az anyagi hátrányokat is, amelyeket a jogkereső fél ügye érdemleges eldöntésének halasztása folytán elszenvedni kénytelen, ime előttünk áll egy eklatáns példája annak, hogy nemcsak jogász, hanem egyuttal mekkora szociális jelentősége is van egy homályos törvényhely értelmezésének.

Ha pedig a bíróság előtt felperesként fellépő fél a keresetéhez oly iparhatósági végzést csatol, amely szerint ő helyi illetékesség hiánya okából utasított el panaszával, akkor az első felfogást követő bíró ugyancsak konstatálja a hivatalból figyelembe veendő pergátló akadályt és megszünteti az eljárást.

Ebben az esetben nem lévén hatásköri összeütközésről szó, nem marad egyéb hátra, mint felperesnek, aki elég helytelenül illetéktelen iparhatósághoz fordult panaszával, előről kell kezdenie a dolgot és panaszát az ipartörvény végrehajtása tárgyában kiadott miniszteri szabályrendelet 55. §-a szerint illetékes iparhatóság vagy békéltető bizottság elé kell vinnie és csak akkor fordulhat ismét a bírósághoz, ha itt érdemleges határozatot hoztak.

Igen ám! De ha esetleg Magyarország egész területén nincs egyetlenegy olyan iparhatóság sem, amely az idézett szabályrendelet 55. §-a értelmében illetékes volna a panasz elbírálására és így nincs megadva a mód arra, hogy a fél érdemleges határozatot eszközölhessen ki panaszára, mi történjék akkor?

Mert előfordulhat, sőt elő is fordul ilyen eset is.

Ilyen eset pl. a következő:

A. külföldi gyáros, kinek Magyarországon üzleti telepe nincsen, de utazói útján kereskedelmi ügyletek kötésével itt is saját nevében és iparszerűleg foglalkozik, Magyarországon szerződött egy néhány itt lakó egyént kereskedelmi utazói minőségben fixfizetés mellett és csak Magyarország területére kiterjedő tevékenységi körrel.

Nem fér hozzá kétség, hogy A. gyáros nemcsak külföldi foglalkozása után, hanem ebben a specialiter Magyarország területén kifejtett üzleti tevékenysége körében is kereskedőnek tekintendő. (Kereskedelmi törvény 3. §.) Az utazó tehát kétségtelenül kereskedői utazó (keresk. törvény 45. §.) és az alkalmaztatási viszony olyan természetű, amely a kereskedelmi, illetve az ipartörvénynek e helyébe lépő rendelkezései szerint ítélendő meg.

Ha az alkalmaztatási viszony megszűnik és ebből az utazó (nevezzük B.-nek) követelést származtat, a fentieknek fogva kétségtelen az is, hogy a követelés első sorban az illetékes iparhatóság előtt érvényesítendő.

Illetékes pedig az idézett miniszteri rendelet 55. §-a értelmében az az iparhatóság, melynek területén a szolgáltatódó kereskedő vagy iparos üzleti telepe van.

A jelen esetben a munkaadó külföldi kereskedőnek Magyarországon nincsen üzleti telepe, tehát itteni iparhatóság a szabályrendelet illető szakaszának szó szerinti értelme szerint nem lehet illetékes. Két alternatíva elé kerül ekkor B. ur. Vagy keres az A. külföldi telephelyére illetékes olyan hatóságot, amely a mi ipartörvényünk 176. §-ában említett hatóságokkal hasonló hatáskörű és ha talál, ott eszközöl ki valamelyes határozatot, amely Magyarországon a perindítás alaki feltételül szolgálhatna, vagy pedig végképpen lemond arról, — amihez pedig akár ex foro contractus, akár más egyéb jogcímeken lehet joga — hogy keresetét magyar bíróság előtt érvényesítse.

Feltéve, hogy az illető külföldi ország jogintézményeinek a miénkkel való hasonlósága folytán talál is B. oly külföldi hatóságot, amely a mi ipartörvényünk 176. §-a szerinti közigazgatási birói funkciókat végez, ennek dacára előáll ama nagy kérdés, vajon annak érdemleges elutasító határozata alapján felléphet-e B. felperesként hazai bíróság előtt?

Véleményem szerint ez kizártnak tekintendő, még pedig azért, mert igaz ugyan, hogy az iparhatóság által eldöntött ügynek a bíróság elé vitele nem tekinthető szorosan vett felelősségtelnek, amennyiben az iparhatóság határozata maga nem kerül felülbírálat alá, mégis, ha nem is teljesen azonos, de legalább olyan jogorvoslatféle jellege van, mint a községi bíraskodás alá tartozó ügyek áttételének a járásbíróshoz és valamiképpen belföldi járásbíróshoz mint magasabb fokú hatóság nem ítélkezhetik külföldi bagatell-ügyekben, azonképpen hazai bíróság elé csak hazai iparhatóság által elbírált ügyek vihetők. Ezenkívül más okok is vannak, melyek e nézetet támogatják. Egyszóval a jogállapot e szerint az volna, hogy B. magyar bíróság előtt keresetet nem indíthat, még ha ahhoz egyébként joga is volna, csupán azért, mert a perindítás alaki feltételét megszereznie nem lehet.

Nézetem szerint azonban bíróságainknak módjukban állana ezeken a nehézségeken, melyeket sem jog-, sem socialpolitikai tekintetek nem indokolhatnak, a törvény és az idézett miniszteri rendelet kissé liberális interpretációjával segíteni.

Kiindulási pontul e részben a törvényhozás inteniója szolgálhat.

Kétségtelen ugyanis első sorban az, hogy úgy az 1884: XVII. tcz., valamint az ennek végrehajtása tárgyában kibocsátott miniszteri szabályrendelet rendelkezéseinek a dolog természeténél fogva csakis a törvény hatályának területén lehet fogamatot szerezni. Ily körülmények között fel nem tehető, hogy a törvényhozónak az lett volna a célja, hogy

a belföldön iparteleppelemmel nem bíró, de áruát belföldön értékesítő külföldi iparosnak vagy kereskedőnek itteni üzletkörében foglalkoztatott és állandóan Magyarországon lakó alkalmazottjait jogaiknak belföldi bíróság előtt való érvényesítésétől elüsse, akkor, amikor ahhoz egyébként joguk volna, csupán azért, mert a munkaadó külföldi telephelyén érvényben levő jogszabályok értelmében vagy esetleg más, hibájukon kívül eső okból az 1884: XVII. tcz. 176. §-ának megfelelő és a peres eljárás megindításának előfeltételét képező határozatot kieszközölniök egyáltalában nem lehetett.

Ilyen esetben az idézett miniszteri szabályrendelet 55. §-a helyes értelmezésének megfelelően kimondhatónak vélném addig is, míg e tekintetben esetleg egy külön miniszteri rendelet intézkedik, hogy a csak külföldi üzletteleppel bíró, de üzletkörét Magyarországra is kiterjesztett munkaadó és annak itteni alkalmazottja között felmerülő azok a vitás kérdések, melyek az 1884: XVII. tcz. 176. §-a értelmében első sorban az iparhatóság, illetve békéltető-bizottság bírósága alá tartoznak, helyesen vihetők azon elsőfoku iparhatóság, illetve békéltető-bizottság elé, mely illetékes volna akkor, ha a munkaadónak ott volna az üzlettelepe, ahol a belföldi üzleti tevékenységének központja, vagy ennek kétséges volta esetén a munkaadó nevében üzleti tevékenységet kifejtő belföldi alkalmazott lakása van.

Azt hiszem, az üzlettelepnek ily fictiv megállapítása teljesen megfelel nemcsak a méltányosságnak, hanem a törvénynek, illetve a törvényhozó intenciójának is.

Ha hasonló esetekben így magyarázzuk a törvényt, illetve szabályrendeletet, akkor kétségtelen, hogy a perindítás alaki feltételül el kell fogadnunk ezekben az esetekben az oly iparhatósági határozatot is, mely nem érdemben intézkedik, hanem amely ellenkező álláspontra helyezkedvén, leszállítja az iparhatóság illetékességét, de csakis az ily esetekben, midőn ki van zárva, hogy a fél Magyarországon találhasson ügye elbírálására más hatóságot, mint azt, amely helyi illetékességét leszállította.

Igaz, hogy ama másik nézet elfogadása mellett, mely szerint az ipartörvény 176. §-ából nem lehet azt következtetni, hogy csak az érdemleges ipartestületi határozatok vihetők a bíróság elé, ilyen fictióra nincsen szükség, csak-hogy ennek a nézetnek a tarthatatlansága első pillanatra szembeszökő, mert a legmesszebb menő visszaéléseknek nyújt tág kaput. Mi sem volna könnyebb pl., mint az, hogy egy Budapestre költözött kereskedősegéd az ipartörvény 176. §-a alapján budapesti iparhatóság előtt panaszolja be volt kassai főnökét költségkimelés okából csak azért, hogy ott valamelyes határozatot provokáljon s azt a bíróság előtt felhasználhassa annak bizonyítékául, hogy ő a perindítás feltételének eleget tett. Ilyen esetek lehetősége pedig teljesen illuszióssá tenné az ipartörvénynek azt az intencióját, hogy a munkaviszonyból származó vitakérdések csak azokban az esetekben kerüljenek a bíróság elé, melyekben a felek más kielégítő megoldást nem találtak.

Dr. Ladányi Béla,

budapesti keresk. és vtszéki jegyző.

A foglalás alól mentesített ingókra vonatkozó törvényes zálog- és visszatartási jogról.

A végrehajtási törvény 72. §-a értelmében törvényes zálogjog illeti a bérbeadót a kibérelt helyiségben levő ingóságokra félévi bérösszeg erejéig és pedig arra való tekintet nélkül, hogy az ingóságok a bérlo tulajdonát képezik-e vagy sem. Kivétel csupán azon ingókra statuáltak, melyek a bérlo birtokába törvény által tiltott módon jutottak, mivel ezekre a törvényes zálogjog ki nem terjed.

Ugyanezen törvény 51. §-a pedig felsorolja azon ingóságokat, melyeket a törvény a foglalás alól mentesít s ennél fogva végrehajtás alá nem esnek. Ezen mentesített ingók közül ugyanezen szakasz végbekezdésében kivétel állapittatik meg az m) és o) pontokban foglalt tárgyakra nézve, amenny-

nyiben ki van mondva, hogy lak- és üzlethelyiség bérletéből felmerülő követeléseknél a tudósok és művészeknek hivatásuk betöltéséhez szükséges könyvei, mintái és szereit, valamint az iparosoknak feldolgozás alatt álló anyagkészlete még 50 frt értéken belül is lefoglalhatók. De nem foglalhatók le egyáltalában az ott taxative felsorolt többi ingóságok, illetve tárgyak, melyek közé a többek között a végrehajtást szenvedő és háznépe részére szükséges öltözetek és ágynemű is tartoznak.

Amint látjuk tehát, a szükséges öltözetek és ágyneműek soha, bármily természetű követelésből eredő végrehajtás esetén le nem foglalhatók; ha pedig le nem foglalhatók, úgy azokból a hitelező magának kielégítést sem szerezhet.

Mindazonáltal a végrehajtási törvény 72. §-a, midőn a bérbeadó törvényes zálogjogát védi és megállapítja, a kibérelt helyiségben levő „ingóságok”-ról beszél és kivételként csupán a tiltott módon szerzett ingókat említi és nem állapít meg egyszersmind kivételt a foglalás alól mentesített ingókra, illetve tárgyakra. Vagyis ezen szakasz a bérbeadó törvényes zálogjogát mindazon ingókra kimondja, melyek a bérlemény területén vannak és melyek jogszerű szerzés alapján jutottak a bérlo birtalatába.

Hogy ezen szakasz az 51. §-sal világos összeütközésben van, az a kifejtettekből világos.

A gyakorlatban ezen általános törvényes zálogjog alapján az egyes lakbérleti statumok általános visszatartási jogot konstruáltak a bérbeadó részére s nem tesznek kivételt a mentesített ingók tekintetében sem. A székesfővárosi lakbérleti szabályok 27. §-a pl. így szól: „A bérbeadó jogosítva van olyan ingóságok elszállítását, amelyekre őt törvényes zálogjog illeti, szükség esetében, rendőri segély igénybevételével is megakadályozni”. Minthogy pedig a bérbeadónak látszólag a végrehajtás alól mentesített ingóságokra is van törvényes zálogjoga, ennél fogva ezeket fenti szabályrendelet értelmében bér nem fizetés esetén vissza is tarthatja. És sajnos, a divó gyakorlat szerint a háziurak tényleg még az öltözetet és ágyneműket is visszatartatják.

Eltekintve atól, hogy ezen eljárás a jobb érzésbe ütközik, csupán a dolog jogi oldalával kívánok foglalkozni s kérdem, hogy minő visszatartási jog az olyan, mely foglalás alól mentesített tárgyakra vonatkozik? Minő kézi zálog az, melyből kielégítést nem szerezhetünk? S illetve hogy lehet a bérbeadónak törvényes zálogjoga s abból kifolyólag visszatartási joga olyan ingókra, melyeket bíróilag le nem foglalhat s melyekből magát követelésére ki nem elégítheti?

Világos tehát, hogy a törvénynek idevonatkozó szakasza hiányos és pótlásra szorul. Mert hiszen csak nem volt a törvényhozás intenciója az, hogy a bérbeadó olyan ingókat is visszatartthasson, melyek a foglalás alól mentesítve vannak? Az ily ingóknak visszatartása tisztán és kizárólag pressio jelle- gével bír.

Hogy az ilyen indokolatlanul és jogtalanul visszatartott ingók kiadása avagy kártérítés iránt, a bér megfizetése nélkül is, per a bérbeadó ellen rendszerint nem indítatik, annak egyszerű oka azon általános, de téves nézetten alapszik, hogy a bérbeadó bér fejében mindent visszatartat; pedig ezt a törvényhozás nem czélozta s a törvényes zálogjog kiterjesztését nem intentionálta a foglalás alól mentesített ingókra is.

Dr. Jacobi Béla,
budapesti ügyvéd.

Különbélek.

— Az esküdtbírók éjjeli ülései. Felszólaltunk már egy ízben az ellen, hogy néhol az esküdtbírói tárgyalásokat félbeszakítatlanul éjjelen át is folytatják, csak-hogy az ügynek mindenáron való befejezését kérészkolják és reámutattunk, hogy ez az eljárás az ügynek helyes eldöntésére mily káros befolyást gyakorolhat. Beigazolást nyert ez az állításunk a pestvidéki esküdtbírók legutóbbi ülészakájánál is, a pomázi eset tárgyalásakor. Már a kérdések propo- nálása körüli vitára is, egész napi tárgyalás után, az esti órákban került a sor; az ügy elbírálásának egyik legdöntőbb mozzanata, az elnöki kitanítás, a tárgyalás harmadik napján egész napi, csaknem egyfolytában való tárgyalás után, szintén a késő esti órákra esett, a verdikt kihirdetése éjjeli 12 órákor történt, a verdikt kijavításával éjjel után 1 órákor volt kész a

jury s a szakbiróság hajnalban 3 órakor hirdette ki az ítéletet. Az elmék huzamos igénybevétele, a figyelmező és ítélő képesség kifáradtsága, mit még jelentékenyen növel az alakiságok szigora, nem maradt nyomtalanul sem a kérdések szövegeztése, sem a verdikt s az ítélet hozatala körül. Hogy a kérdések föltevésénél a bonczolást teljesített szakértőnek tüzetesen megindokolt azon nyilatkozatát, miszerint a megölt egyén a fojtogatások következtében nem halt meg s élve dobott a kutba, figyelembe nem vették, hogy a jury a második verdiktnél «tettestárs»-nak nyilvánította a II. rendű vádlottat, noha első ízben csak segítséget állapított meg s hogy ezt a bíróság akceptálta, hogy végre a hármastanács a 92. §. alkalmazását találta indokoltnak, mind a mellett a 91. §-nak megfelelő 15 évi fegyházbüntetést mért ki a II. rendű vádlottra, mindezt tulnyomó részben annak a lázas munkának kell betudni, mely az éjjeli ülés izgatott légkörében folyt s amely a nyugodt mérlegelésre való képességet természetesen jelentékenyen csökkentette.

— **A kir. Curia**hoz a folyó év első két havában 4093 ügy érkezett, 9316 ügy volt elintézendő, 3776 ügy intéztetett el és 5540 maradt hátralékban. A múlt év megfelelő szakához képest 931-gyel több ügy érkezett be, 291-gyel kevesebb volt elintézendő, 37-tel több intéztetett el, 328-czal kevesebb a hátralék. Az ügybejövétel szaporodását az okozta, hogy 678-czal több bűnügy és 246-tal több képviselőválasztói ügy érkezett be, mint a múlt év első két havában.

A költségvetés tárgyalása során Visontai Soma ismét reáirányította a figyelmet a csendőri kinzásokra s reámutatott a hírlapok közleményeire, melyek czáfolatlanul adnak számot hétről-hétre a csendőrség által érvényben tartott és kitartóan üzött torturáról. Idézett ítéleteket, honnét kiderül, hogy a bíróságok számos vádlottat mentenek fel, kiknek a nyomozat során tett beismerő vallomását kegyetlenkedéssel vették ki a csendőrök s utalt a kir. Curia elnökének az igazságügyminiszterhez intézett ismeretes átiratára, mely azonban a tények tanúsága szerint — nem sok eredményre vezetett. A miniszterelnök iparkodott megnyugtatni a képviselőházat, hogy a tudomására jutó esetekben gondoskodás történik a szigorú megtorlásról s bemutatva a csendőrök büntetésére vonatkozó statisztikát, amelylyel a felső hatóságok erélyes beavatkozását s a lefolytatott fegyelmi vizsgálatok gyorsaságát kívánta igazolni. Mi ez alkalommal is azt a többször hangoztatott nézetünket ismételjük, hogy lényeges javulás mindaddig nem fog beállani ezen a téren, míg a csendőrség fegyelmi és büntető ügyeiben katonai bíróság ítélkezik.

— **Érdekes epizód**ot közöl velünk egy olvasónk. A budapesti büntető járásbíróság hatóság előtti rágalmazás vétsége miatt 15 korona pénzbüntetésre, esetleg 3 napi fogházra ítélte egy vádlottat. Az elítélt, több tagu család feje és fentartója, éppen kereset nélkül állott s néhány heti halasztást kért a pénzbüntetés lefizetésére. Kérelmét teljesítették. Ámde az illető a halasztási idő letelte után sem tudott fizetni. Kérve-kérte a bírót, adna neki újból halasztást, mert ő a szabadságbüntetés szegényét nem volna képes elviselni. A bíró vonakodott, azt vélvén, hogy az adott körülmények közt az újabb halasztás sem lenne eredményes. Egy a tárgyaló szobában levő ügyvéd, hallván az esengéseket, elhatározta, hogy kipróbálja az elítélt őszinteségét és becsületességét, és miután tervét az eljáró bíróval közölte és egy napi halasztásra reávette, névtelenül megküldötte a 15 koronát az elítéltnak. Többen, kik jelen voltak, emberismeretükre hivatkozva, előre jósolták, hogy az elítélt le fogja ülni a büntetést s a könnyen szerzett pénzt egyéb céljaira fordítja. Csak az ügyvéd bizott. És valóban, a pesszimisták csalódtak. A mi emberünk másnap már kora reggel ott várt a bírósági terem előtt a pénzzel, hogy mielőbb megválthassa szabadságbüntetését.

— **A Magyar Jogászegylet** utóbbi ülésén a perrendtartási vitában felszólaltak még dr. König Vilmos, dr. Fodor Ármin és dr. Pap József. Sajnos, az érdekes vita menetét térszűke miatt nem vázolhatjuk. Utalunk a közelebb megjelenő füzetre, melyben a vita egész terjedelmében meglesz.

— **A Magyar Jogászegyletben** legközelebb ismét 70 új tag fog bejelentetni. Ezzel eléri a tagok száma az 1100-at. Különösen a vidéki nagyobb városokból jönnek most a jelentkezések nagyobb számban. A kecskeméti törvényszék elnöke egymaga 25 tagot jelent be.

— **A Jogvédő Egyesület** a múlt héten tartotta évi közgyűlését. Beszámolt a vezetőség az egyesület öt évi eddigi működéséről s konstatáltatott, hogy az egylet évről-évre fejlődik s mind többen veszik igénybe segítségét. Öröndetes, hogy az egylet a bírói s ügyészi kar részéről hathatós támogatásban részesül.

— **Erősek és gyengék** cím alatt *Pollák Illés* tollából rendkívül érdekes társadalom-bölcseleti tanulmány jelent meg a Franklin-Társulat kiadásában. A minden ízében eredeti felfogású, szép könyv bővebb méltatására visszatérünk. Tartalmát a fejezetek címeinek ideigatásával jelezzük: Elmélkedés. Erő, anyag, akarat. Rend. Logika és világrend. Elhelyezkedés, érvényesülés. Anyagerő és jog. Erősek és gyengék. Mimikria. A hazugság államosítása. Jó és rossz. A morál genealogiája. Az erkölcsi kaos. Differentiális diagnosis. A többség mechanikája. Kultura és jogfejlődés. Igazság. A causalitás államosítása. Jogszolgáltatás. A hadak útja. Az egyén világalálása. Kibontakozás.

— **Magyar biztosítási jog.** *Dr. Hajós Jenő* egybegyűjtötte a biztosítási ügyletekre vonatkozó elvi határozatokat s azokat a kereskedelmi törvény sorrendjében csoportosította. Közli és részletezi a törvény szövegét, a vitás kérdéseknél jelzi szakíróink nézeteit, helyenkint önálló fejtegetésekbe is bocsátkozik s ezenközben első sorban a joggyakorlat irányainak megállapítására, másrészt a törvény hézagainak feltárására törekszik.

— **A hódási kir. járásbíróság** című, lapunk f. évi 9. számában megjelent közleményünkre az ügy referense arról értesít bannünket, hogy a közölt tény való, de a felelbeztetés azért nem terjesztetett fel, mert a felek között hosszabb egyezségi kísérletek voltak s a felelbeztetés fél azt a kijelentést tette, hogy felelbeztetését visszavonja, mert az ellenféllel sikerül kiegyeznie s erről az ellenfélnek tudomása volt.

— **A budapesti ügyvédi kamaránál** az 1901. évben felvételre jelentkezett 77 ügyvéd; ezek közül felvétetett 70, a felvétel megtagadtatott 1 ügyvédnek. Kitérítetett összesen 41 ügyvéd; és pedig: önkéntes lemondás folytán 17, elhalálozás folytán 13, elköltözés folytán 9, kinevezés folytán 2. Az ügyvédek létszáma az 1901. év végével 1268 volt, tehát a múlt évi 1233 létszámhoz képest 35 ügyvéddel több maradt bejegyezve, mint 1900-ban.

Ügyvédjelölt 1901-ben felvételre jelentkezett 402, bejegyeztetett 379, a felvétel megtagadtatott 23 jelöltnek. Kitérítetett, és pedig: elköltözés folytán 89, az ügyvédek lajstromába bejegyzés következtében 52, egyéb okból 169. Az ügyvédjelöltek létszáma az 1901. év végével 886 volt, tehát a múlt évi 817 létszámhoz képest 69 jelölttel több maradt bejegyezve, mint az 1900. évben. A 886 jelölt közül tényleges gyakorlatban maradt az 1901. év végével 879. Kitérítés kérése nélküli kilépés bejelentetett 7 jelöltre vonatkozólag. A 879 jelölt közül gyakorlaton volt: bíró-ágnál 42, kincstári vagy közalapítványi ügyészségnél 10, ügyvédek-nél 821.

— **A budapesti ügyvédi kamarához** fegyelmi panasz 1901. évben 191 ügyvéd ellen érkezett 234 panaszostól, és pedig magánfeltől 170, bíróság- vagy királyi ügyésztől 55, hivatalból a kamara ügyésze által emeltetett 3, egyéb hatóságoktól vagy hivatali közegektől 6, a múlt évi 93 hátralékkal együtt elintézésre várt 327 panasz. Az érkezett panaszokra nézve 187 ügyvéd hivatott fel nyilatkozattételre, 54 ügyvéddel szemben a felhívás mellőztetett. Elintéztetett és pedig: megszüntetés által illetékesség hiányából 44, tényálladék hiányából 92, a panasz visszavonása folytán 6, áttétel által kir. törvényszékhez 2, rendreutasítással 6, fegyelmi

eljárás elrendelésével 55, más módon 2. Fügőben maradt 120 panasz érdemleges elintézése. A fegyelmi eljárást elrendelő 55 határozat közül 5 ellen adatott be felebbezés, a mult évről a kir. Curia elintézésre várt 7 felebbezés s így összesen 12 felebbezésre nézve a kir. Curia 8 esetben helybenhagyó határozatot hozott, 4 felebbezett ügy a kir. Curiatól az év végéig vissza nem érkezett. Fegyelmi vizsgálat 40 rendeltetett el, mult évről folyamatban maradt 36. Elintézésre várt összesen 76 vizsgálat. Ebből befejeztetett 34, befejezetlen maradt 42 vizsgálat. Vádhathározat-hozatal iránt ügyési indítvány 39 esetben terjesztetett elő. Vádhathározat hozatott összesen 39. Vádhathározatok ellen 14 esetben adatott be felebbezés: a mult évről a kir. Curia elintézésre várt 14 felebbezés s így összesen 28 felebbezésre nézve a kir. Curia 23 esetben helybenhagyó, 1 esetben pedig megmástitó határozatot hozott, 4 felebbezett ügy az év végéig a kir. Curiatól vissza nem érkezett. Végtárgyalás tartatott 55, melyből halasztással végződött 15, a fegyelmi vizsgálat folytatása elrendeltetett 1 esetben, tárgyalás pedig perújítás folytán tartatott 1, a vétkesség megállapított 25 esetben, és 13 esetben a nemvétkesség mondatott ki. A vétkesség kimondásával 16 esetben írásbeli feddés, 5 esetben pénzbírság, 3 esetben felfüggesztés alkalmaztatott, 1 esetben pedig az ügyvédségtől való elmozdítás mondatott ki. A marasztaló ítéletek ellen 11 esetben adatott be felebbezés; a mult évben a kir. Curia elintézésre várt 6 felebbezés s így összesen 17 felebbezésre nézve a kir. Curia 10 esetben helybenhagyó, 3 esetben megmástitó ítéletet hozott, 4 felebbezett ügy az év végéig a kir. Curiatól vissza nem érkezett. A mult évről felfüggesztve maradt 10 ügyvéd hozzászámításával és az időközi megszünések tekintetbe vételével összesen 6 ügyvéd volt az ügyvédség gyakorlásától felfüggesztve. Ügyvédjelölt ellen 8 panasz adatott be; ehhez számítván a mult évről elintézetlen maradt 8 panaszt, elintézésre várt összesen 16 panasz; érdemileg elintéztetett 9, fügőben maradt 7 panasz érdemleges elintézése.

— **A budapesti ügyvédi kamara** évi jelentésének egy részletét a mellékleten közöljük.

— **A budapesti ügyvédi körben dr. Vincze Károly** ügyvéd a perrendtartás törvényjavaslatának az ügyvédséget érintő rendelkezéseiről tartott előadást.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Ausztriában** ma még eseményszámba megy az olyan felmentő ítélet, melyről azt szokták mondani, hogy emancipálja magát a törvény betűjétől. Bécsben egy asszony, a legnagyobb nyomorban, hajlék nélkül, maga és gyermekei éhezve, egyik gyermekével nekiment a Dunának, de kimentették mindkettejüket. Az ölési kísérlet miatt folyt bűnügyben a bíróság megszüntette az eljárást. Az ügy tehát nem kerülván eskütszék elé, ebben a hivatalos közegek felfogása nyilvánul meg. Egy másik esetben, szintén Bécsben, felmentett a bíró egy embert, ki éhségtől kényszerítve egy zacskó zsemlét lopott. Egy bécsi lap foglalkozik azzal a határjelző fordulattal, melyet Ausztriában ezen két eset eldöntése képvisel, s ezeket írja: Az ily feltűnést keltő ítélet figyelmeztetés arra, hogy nem szabad a bírót a kötelességek összehitközése elé állítani; ma kényszerülve látja magát a bíró arra, hogy elhanyagolja a tulajdon vagy a személyiség védelmét. Az államnak úgy kell berendezve lennie, hogy senki se juthasson abba a helyzetbe, hogy vagy éhezzen, vagy hogy azt a falat kenyeret, melylyel éhségét csillapítja, lopni legyen kénytelen. Hibás társadalmi szervezet az, melyben munkaképes és munkát kereső embereknek hajlék és élelem hiján nincs más menekvésük, mint meghalni vagy bűntényt elkövetni. A modern állam, mely gondoskodik közoktatásról, közegészségügyről, mely baleset s öregség és rokkantság esetére biztosítási intézményeket létesít, bizonynyal lehetővé tudja majd tenni azt is, hogy munka hiányában egy tagja se essék a nyomornak áldozatul. A szegényügy tökéletlen és reformra szorul. Lehetővé kell tenni, hogy oly család, melyet szerencsétlenségek értek és munkát nem kaphat, körülményes utánjárás nélkül azonnal találjon egy intézetet,

mely a legnagyobb szükség idejére élelmet, ruházatot és hajlékot nyújt neki.

Az előbbi ügy felidézi egy hasonló bűneset emlékét, mely nálunk mintegy tíz évvel ezelőtt történt. Abban sokkal súlyosabb dologról volt szó: egy asszony végső kétségbeesésében két gyermekével a Dunába ugrott, az anyát kimentették, de a gyermekek ott veszttek. Akkor még nem volt eskütszékünk és a szaksbeli bíróság fölmentő ítéletet hozott s ezt a kir. tábla és a Curia is megerősítette. Bizonyos, hogy nálunk a legsúlyosabb bűncselekményeknél érvényesül — és ma az esküdtek bíraskodásában még inkább, mint azelőtt — a motivumok mérlegelése; de a «zsemlelopások» körül büntetőtörvényünk is, bírói gyakorlatunk is nélkülözi az emberiség szellemét.

— **A német Reichsgericht** egy esetben, melynek tényállása az, hogy egy kutya megmárt egy nyolcz éves gyermeket és a gyermek ennek következtében meghalt, elvileg kimondta, hogy a tulajdonos részéről gondatlanságból okozott emberölés forog fen.

— **A «sociális jog»** kidolgozását mondja elsőrendű feladatnak Latori Fernand egy értekezésében. Kétségtelen szerrinte, hogy az emberiség lassan-lassan a sociális állam felé halad, mely nem sokban fog a mi államunkhoz hasonlítani; de azt hiszi, hogy az átalakulás nem forradalom, hanem evolúció útján megy majd végbe. Sorra veszi azokat a szükséges feltételeket, melyek a reformokat lehetségessé teszik és foglalkozik a bíróságokkal is. Erről ezt mondja: A bírák, egyénként tekintve, sokkal magasabban állnak, mint ahogyan nyilatkoznak szoktak felőlük; leggyakrabban valóságos hősöknek kell lenniök, hogy megszabaduljanak ama befolyások hálózatától, melyek az igazságtól való eltérítésökre irányulnak. De ez csak az egyénekre áll. Maga az intézmény szerrinte rosszabb, mint amilyennek tartják. A bírósági gépezet közepette kell élni, hogy tudhassa az ember, hogy leggyakrabban nemcsak oly ügyekben, melyek a politikával érintkeznek, hanem tisztán magánjogi ügyekben is az igazságszolgáltatás manapság csupán csak illusorius biztosítókat nyújt. Melyek már most azok a reformok, amelyekre szükség van? A jury szervezése a büntető törvénykezés egész területén és a polgári törvénykezésben majdnem minden ügyre. Kevesebb bíróság, kevesebb bíró legyen; de jobb fizetésű, absolute független bírák; kevés vagy semmi előléptetés, mert a bíróságnak minden működését, kivéve egy-néhány igen magas állást, egyforma értékűnek kell tekinteni. A bírónak ne kelljen senkitől semmit se remélnie s azért meg kell szüntetni a bírák közt minden rangbeli megkülönböztetést.

— **Az elhelyező intézetek felelőssége.** Egy francia bíróság 5000 frank kártérítésre ítélte egy elhelyező intézet tulajdonosát, mert az általa ajánlott cseléd szolgálata harmadik napján gazdáját érzékenyen meglapta. A bíróság kimondta, hogy az intézet elmulasztotta a köteles gondosságot, mivel a rendőrség már korábban megküldte az elhelyező intézeteknek a nyolczrendbeli hasonló lopás miatt keresett cselédnek arczképét.

— **Az új orosz büntető-törvénykönyv** tervezete elkészült. Az európai többi államok büntető-törvényei és a tudomány újabb irányának alapul vétele mellett készült tervezet most egy külön szerkesztő-bizottság tárgyalásai alá bocsátják, ami egészen új jelenség Oroszországban s még más törvény alkotásánál nem volt gyakorlatban, hanem az államtanács új ügyrendjén alapul. A szerkesztő-bizottság határozatait azután az államtanács teljes ülése fogja felülbírálni.

A Magyar Jogászegylet márczius 17-én (hétfőn) délután hat órákor az ügyvédi kamara helyiségében (V., Szemere-utca 10. sz. a.) dr. Jászai Viktor, a kecskeméti jogakadémia tanára, a következő című előadást tartja: A pragmatika sanctio és a házi törvények. — Vendégeket szívesen lát az egylet.

A mellékleten közöljük a Curiai Határozatok fél évi tartalommutatójának befejező részét.

Lapunk jelen száma fél ívvel nagyobb terjedelmű a rendesnél.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félvre 12 kor. negyedévre 6.

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Hatáskör a sajtóperekben. Dr. Kenedi Géza budapesti ügyvéd. — A perújítás a perrendtartási javaslatban. R. — *Törvénykezési Szemle:* Visszaélések a végrehajtási törvény keretén belül. *Uzonyi Géza* m.-szigeti kir. alügyésztől. — Egyezség a büntetőjogban. (BP. 487. §-ához.) *Kármán Elemér* veszprémi aljegyzőtől. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Hatáskör a sajtóperekben.

— Jegyzetek a 16. §-hoz. —

Az ugynevezett *magán* rágalmak és becsületsértések hatásköri kérdései az utóbbi időben ismételve foglalkoztatják a jogászöröket és a hirlapíró köröket is. Főképpen az utóbbiak közt egyre nagyobb a nyugtalanság, mivel az 1897. évi életbeléptetési törvény dualisálása következtében egyre jobban dagad a sajtóperek száma és mindegyre bizonyosabbá válik az is, hogy az esküdtbírósi és törvényszéki hatáskör közt tett osztály fölötté szerencsétlenül ütött ki.

A magán becsületsértések foruma egyébiránt maga is vitássá lett, holott a szakasz szövege és ratiója a szövegbe helyezett kontradistinctiók által egészen világos volt kezdettől fogva.

A törvényjavaslat eredetileg egyszerűen a «magánegyen ellen elkövetett rágalmazás és becsületsértés» vétségét akarta kivenni az esküdszéki forum alól, egészen az 1881. évi francia sajtótörvény mintájára, melynek egyébiránt egész rendszere más, mint a mienk. A törvénybe átment szöveg az obstructio elenyészésére szolgáló képviselőházi pactum eredménye volt, világosan azzal a czéllal, hogy a közállás emberek becsülete (kezdetben még az írókat és hirlapírókat is idevonták) egészen polgártársaik, vagyis az esküdszék ellenőrzése alá kerüljön. Hiszen éppen ez volt az a concessio, amelyet a kormány az ellenzéki pártoknak tett.

Ezt Erdélyi Sándor akkori igazságügyminiszter így fejezte ki: «A közfunctionáriusok lakjanak üvegházban». A képviselőház igazságügyi bizottsága pedig így:

«Mert a közfunctionáriusok és közhivatalnokok a közügy és a közbizalom letéteményesei lévén, ezek bármily vonatkozásban támadtassanak is meg a sajtó által, a közérdek megóvása szempontjából a polgártársaikból választott népbírák ítélkezése elől el nem vonhatók.»

Az egész képviselőházi és sajtóbeli háboru alatt nem tették meg azt a megkülönböztetést, hogy a közállással bíró emberek magán életviszonyaikkban magánegyeneknek tekintessenek, sőt e törvénybe még a nyilvános számadásra kötelezett vállalatok lényeges személyzete is belefoglaltatott.

Az életbeléptetési törvény 16. §-a úgy amint van, szabály gyanánt a Btk. 259. és 261. §-ai szerint büntetendo rágalmakat és becsületsértéseket a kir. törvényszék elé utalta. Ellenben meghagyta kivétel gyanánt az esküdszék hatáskörében a Btk. 262. és 464. §-aiban meghatározott hivatalbeli személyeket, a törvény által alkotott testületek tárgyait, a nyilvános számadásra kötelezett vállalatok igazgatóit és a köz megbízatásban eljárókat. Csak az utóbbiaknál kontradistinctióval a törvény azzal, hogy ezek csak akkor esnek az esküdtbírósi forum

elé, ha a sértés «hivatalos tetteikre vonatkozólag volt elkövetve». Amennyiben tehát e 262. §. felidézése — noha ez világosan csakis a személyek és nem a delictum megjelölése végett történik — mégis kétséget engedhetne az iránt, hogy a törvény a magánélet vagy közfunctio ellen elkövetett sértésre gondol-e, ez utóbbi kontradistinctio már minden kétséget kizár. Ahol a törvény distingvál, ott nekünk is distingválunk kell.

Ilyen értelemben utasította a budapesti kir. ítélő tábla 1901. évi 4504. sz. határozatával a kir. törvényszék elibe egy nyugalmazott bíró főmagánvadját, azt mondván, hogy a nyugalmazott vádlott «nem közhivatalnok» és hozzátevéen, hogy ilyennek kellene mégis tekinteni, ha a sértés volt hivatali kötelességeire vonatkozó. Ilyen értelemben ítelt a kir. Curia is egy semmiségi panasz felett (1901. évi 5417. sz.), megállapítván, hogy a sértett izraelita hitoktató «köz megbízatással» bír s ebbeli működésében az esküdszék hatásköre alá tartozik.

Mindazáltal a győri kir. ítélő tábla 1901. évi 538. sz. határozatával már ráment arra a hibás felfogásra, hogy egy városi képviselőtestület (törvény által alkotott testület) tagjának magánviszonyai ellen intézett sértést a rendes törvényszék elé utalt, mivel szerinte ez csak akkor tartozna az esküdtbírósi hatáskörébe, ha a sértés «a sértettnek hivatali körében vagy közhivatalából folyó eljárása gyakorlatában követett működésére vonatkozik». Amely megkülönböztetés hogy helytelen, az előadottakból egészen világos.

Itt is a sajtószabadságot megszorító törekvéssel találkozzunk tehát. És a törekvés itt annál veszedelmesebb, mivel a hatáskör megállapításánál tizenegy kir. tábla az utolsó forum, a kir. Curia pedig a BP. 384. §-ának 4. pontja alapján csakis az ítélet ellen használt perorvoslatnál, tehát a hosszú eljárás legvégén reparálhatja a hibát.

Nagyobb baja azonban ezen sok kinok között megszületett 16. §-nak, hogy sem a magánbecsület hathatósabb megvédésére nem alkalmas, sem pedig a sajtó vélemény szabadságát nem védi. Legkevésbé védi pedig olyan esetekben, amikor a hirlapirodalom legjobb igazaiban van és a közéletre nézve legszükségesebb hivatását teljesíti.

Az esküdszéki forum ezen czélszerűtlen megcsönkítése ellen egyike volt a legnyomósabb érveknek az, hogy a legszorosabban vett magánsértések a rendezett esküdtbírósi mellett könnyen megtorolhatók; ellenben a forum szigorítása el fogja rettenteni éppen a legderekabb publicistákat és hirlapírókat, hogy a hazánkban — sajnos oly gyakori s a hiteltörvények hézagai következtében törvény által még nem torolható ügynöki és pénzületbeli szédelgéseket s a vidéki jóhiszemű közönség nagymérvű kizsákmányolását hathatósan megtámadják.

Hézagos törvényeink mellett a hirlapirodalom éveken át rendkívül nagy szolgálatokat tett ezen a téren a közönségnek is, a magánosoknak is. De amióta a magán-becsületsértés foruma a kir. törvényszék lett s az esküdszékre a kötelességét hiven teljesítő író nem támaszkodhat többé, azon «magán-egyenek» hirlapi fékentartása szinte megszűnt. Ez pedig viszonyaink közt valóságos csapás.

Hogy miért szűnt meg, annak világos magyarázata ezen

16. szakasz szerencsétlen utolsó bekezdésében található, mely mindazokat az eseteket, amelyekben a Btk. 264. szakasz a valódiság bizonyítását kizárja, *mindig* a kir. törvényszékek elé utasítja.

A Btk. 264. §-ának 4. pontja esetében, amikor a családi élet viszonyait és a női becsületet védi a törvény, ez a rendelkezés érthető. De annál kevésbé érthető a 2. pont esetében, mely kizárja a bizonyítást azokban az esetekben is, amikor a sértés *magánvádra üldözhető*, de a sértett fél által nem üldözött esetekre vonatkozik. Ilyen kivált a csalás; ilyenek továbbá a sikkasztások és másnemű közkeletű vagyoni delictumok és üzleti visszaélések kisebb esetei, tehát éppen azok, amelyek az életben a járványos pénzharcsolások javát kiteszik.

Ha tehát az országban szanaszét harácsoló mindenféle szédelőket a hirlapíró leleplezi vagy másképpen üldözi, a károsult fél pedig a csalóval kiegyezve vádat nem indít, vagy azt visszavonja: akkor a csaló, mind főmagánvádló, odaidézheti a legtisztességesebb hirlapírót is a törvényszék elé s ott a valódiság bizonyításának föltétlen kizárása mellett büntetést méret ki reá.

Nagyon természetes, hogy ez a barátságtalan kilátás éppen a legderékabb hirlapírók és szerkesztők kedvét veszi el a szédelgések üldözésétől. Már is látni lehet azok újabb szaporodását.

Igaz, hogy ez a rendezés az esküdteket számos, egészen jelentéktelen, nyílttérbeli piszkolódás tárgyalásától mentette meg; de ez az előny nem áll arányban azzal a kárral, mely a nélkül sem fegyelmezett gazdasági forgalmunkat ezáltal érte. A mellett pedig valamiféle közállással bíró ember nálunk annyi van, hogy ezeknek a jelentéktelen eseteknek egy része is az esküdszékek elé kerül, mialatt a *határozottan közérdekű* sajtópörök nagy tömege vándorol a rendes törvényszékek elé.

A munkások és más kis emberek sanyargatásának és kizsákmányolásának valóban közérdekű publicitói sorra a törvényszékek elé kerülnek. Valamint egy esetben két kitűnő írónk, akiket éppen független magánegyenységük avatott föl közállásu egyénekké, szintén a rendes törvényszék előtt vitta egymással az irodalmi erkölcsök és a magyar nyelvtudomány tekintetében egyaránt közérdekű harcát.

A forum szétválasztását tehát a hires 16. szakasz rosszul oldotta meg. És úgy látszik, vissza kell menni arra a gondolatra, hogy ezen sajtópörök szétválasztását (bifurcatio) *ne a külső látszatokra, hanem a valóság helyes megítélésére bizza a törvény*. Jelesen, hogy egy oly sajtóvádтанács döntse el előre a forum kérdését, amelyben egy rendes bíró mellett *három ad hoc behívott esküdtpolgár ül*, aki az életből hozza magával annak helyes tudatát, hogy melyik ügy *közérdekű* és melyik nem az?

Ez a kis hatáskörű Schöffengericht nagyon jól beleillene a BP. rendszerébe.

Ez a közérdeknek mindenesetre nagy garanciája volna. Az esküdszékek nincsenek a betűhöz lánczolva s ők már az életből hozzák magukkal azt a józan tudatot, hogy ilyen esetekben már akár van, akár nincs helye a valódiság bizonyításának, — melyik forum van indicálva.

A szerencsétlen 16. §. dolgában tehát vissza kellene menni oda, ahonnan elindultunk és vagy egészen meg kellene szüntetni, vagy a most leírt bifurcatióval megoldani a forum kérdését.

Sajtójogunk judikaturája most ugyanis nagymérvű elzúllásnak indult. Az esküdszéki garanciákkal legalább meg lehetne állítani azt a törvénykezési reakciót, mely törvényhozási reform nélkül is elkészíti az új sajtótörvényt. Csakhogy abban nem lesz köszönet.

Dr. Kenedi Géza.

A perujítás a perrendtartási javaslatban.

A múlt évben kiadott perrendtartási tervezet a perujítást csak igen szűk körben akarta megadni.

Az idevonatkozó szabály, amely a perujításnak legfőbb esetét tartalmazta, úgy hangzott, hogy perujításnak van helye, «ha a fél oly tanut vagy okiratot . . . vagy szemletárgyat hoz fel, amelyet az alapperben nem használhatott . . .». (Tervezet 588. §. 10. pont.)

A perrendtartásnak most megjelent javaslata javított ezen a szabályon annyiban, hogy a *nem használhatott* új bizonyíték helyett a *nem használt* új bizonyítékkal megelégszik, de egyéb tekintetben meghagyta a tervezet szabályának szűk korlátait.

A szabály fogalmazása a javaslatban a következő: perujításnak van helye, «ha a fél oly tanut, okiratot . . . vagy szemletárgyat hoz fel, amelyet az alapperben nem használt és amely részére az ügy érdemében kedvezőbb határozatot eredményezett volna». (567. §. 11. pont.)

Tehát a perujítás megadása a javaslat szabálya szerint is sok korlátozásnak van alávetve. Nem elég a javaslat szerint a perujítás magadására sem az ügyvéd hibája, sem új tényállítás vagy új körülmény felhozása, hanem új bizonyíték szükséges. (Hogy «új tény» felhozása nem azonos értelmű az «új bizonyíték» felhozásával, azt az indoklás kifejezetten ki is emeli.) De még az új bizonyítékok közül is csak új tanu, új okirat vagy új szemletárgy felhozása esetében lehet a perujítást megadni, egyéb új bizonyíték, pl. az ellenfélnek eskü alatti kihallgatása, nem elégséges.

Nézetem szerint a perujítás megengedésének mind e korlátozása káros. A perujítás legyen *restitutio in integrum propter mora*, azaz lehetővé tétele annak, hogy az ujtó fél minden hiányt pótolhasson, ami az alapperben a való tényállás kiderülését akadályozta.

A perujítás e széleskörű megadása következik abból az elvből, hogy a perrendtartás minden intézményének az legyen a főcélja, hogy az anyagi igazság kiderüljön. Ha az alapperben akár a fél hibája folytán, akár a körülmények véletlen alakulása folytán nem sikerült a való tényállás kiderítése és a bíró az ítéletet oly tényállásra volt kénytelen alapítani, amely nem való, akkor a perujítás legyen hivatva a való tényállás kiderítésére. A jogbiztonság csak azt követeli meg, hogy a pervesztes fél ne támadhassa meg a jogerős ítéletet azon az alapon, hogy az ítélet jogilag téves, de nem követeli meg azt, hogy új ténybeli körülmények felmerülése esetében is hatályban tartassék az illető körülmények ismerete nélkül hozott ítélet. Sőt ellenkezőleg. A legtermészetesebb jogérzet követelménye, hogy a fél az ügy új elbírálását kívánhassa, ha oly ténybeli körülményeket tud felhozni, amelyeket a bíró az első alkalommal nem vett figyelembe. A jogerős tisztelete csak addig helyes, amíg fel lehet tenni, hogy az ítélet az anyagi igazságot tartalmazza, de helytelenné válik, mihelyt oly körülmények merülnek fel, amelyek megdöntik ezt a feltevést.

A javaslat indoklása maga is konstatálja, hogy tapasztalat szerint nem kell félni attól, hogy a felek visszaélnek a perujítás intézményével. Az alaptalan perujítások lehetősége különben is kevesebb veszélyt rejt magában, mint az, ha az anyagi igazság kiderítése perjogi alapelvek segítségével meg van akadályozva.

Tehát a perujítás szabályozásának helyes alapelve az, hogy minden oly ténybeli körülmény alapján meg kell adnunk a perujítást, amely az alapperben nem volt felhozva. Nincs kellőleg okadatolva a javaslatnak az az álláspontja, hogy az új bizonyítékok közül csak okirat, tanu és a szemletárgy felhozása esetében adassék meg a perujítás, mert egyéb új bizonyítékok (az alapperben fel nem hozott tényekből vont okszerű következtetés vagy az ellenfél vagy a bizonyító fél esküje) az eset körülményeihez képest épp úgy alkal-

masak lehetnek az alapperben elfogadott tényállást megdönteni, mint a tanu, az okirat vagy a szemletárgy.* De a bizonyítékok szabad mérlegelésének elvével is nehezen fér össze, hogy a perujtás végett csak bizonyos fajú bizonyítékokra lehessen hivatkozni, a bizonyítás egyéb módjai pedig ki legyenek zárva abból, hogy perujtás alapjául szolgáljanak. A bizonyítékok szabad mérlegelése azon alapszik, hogy az adott eset körülményei szerint kell megítélni, hogy mennyi súlya van valamely bizonyítéknak. Lehetnek esetek, amelyekben valamelyik fél eskü alatti kihallgatása vagy tényekből vont okszerű következtetés épp oly súlyú bizonyíték, mint a legmegbízhatóbb tanu vagy a legpontosabb okirat. Tehát nem helyes a bizonyítékok közt eleve különbséget tenni és a perujtást csak bizonyos fajú új bizonyíték felhozásának esetére szorítani.

De nemcsak bármiféle új bizonyíték, hanem bármiféle új ténybeli körülmény felhozása esetében meg kell a perujtást engedni. És pedig éppen a szóbeliség rendszere kívánja meg a perujtásnak ily széles körben való megadását. A szóbeliség körül eddig szerzett tapasztalatok bizonyítják, hogy a tárgyalás előkészítése sok esetben tökéletlen és a tényállás csak a szóbeli tárgyaláson és pedig gyakran csak a felebbezési tárgyaláson fejlődik ki. Mentől kevésbé van a tárgyalás előkészítve, annál könnyebben mulaszthatja el az ügyvéd, hogy valamely tényt előadjon, és annál könnyebben történhetik meg, hogy az ügyvéd tévesen ad elő valamely tényállást. Bonyolult tényállású ügynél az ily mulasztás még a gondosan tárgyaló ügyvéden is megeshetik. Könnyen előfordul a szóbeli tárgyaláson az is, hogy az egyik fél ügyvédje valamely tényt hoz fel, amelyet a másik fél ügyvédje csak akkor hall először. A szóbeli tárgyalás természetete megkívánja, hogy a tárgyalás csak fontos okból halasztassék el, és ezért a bíróság és esetleg az ügyvédek is arra fognak törekedni, hogy a tárgyalás folyamán felmerülő új körülmények, ha nem látszanak különösen fontosaknak, ne vonják maguk után a halasztást. Ily esetek lefolyása a tapasztalat szerint az, hogy az egyik ügyvéd által felhozott új körülményt a másik, ha nem tartja döntőnek, feleslegesnek tartja vita tárgyává tenni vagy tagadni. Ily esetek a szóbeli tárgyalásokon gyakran fordulhatnak elő és a szóbeli tárgyalás természetében rejlik, hogy a tárgyalás folyamán felmerülő ilyen *novumok* lehetőleg bizonyos könnyedséggel a tárgyalás elhalasztása nélkül intéztessenek el. Már most, ha az oly beismerést, amelynek fontosságát a fél ügyvédje a tárgyalás folyamán azonnal nem látta be, vagy oly előadást, amelyet az ügyvéd tévedésből tett, a bíróság vagy a felsőbíróság döntőnek tart, akkor a javaslat perujtási szabályai szerint nincs mód az ügyvéd tévedését helyrehozni. Az ügyvédi hiba ugyanis a javaslat szerint nem ok a perujtásra, a beismerés visszavonása vagy a téves előadás kiigazítása pedig szintén nem, hacsak új okirat vagy tanu vagy szemletárgy nincs felhozva. E szerint az ügyvéd tévedése, még ha menthető is, helyrehozhatatlan sérelemmel járhat a félre nézve.

Vagy vegyünk egy másik példát. A meghagyásos eljárásban az alperesnek a kifogásokat három nap alatt kell beadni, mert különben a meghagyás jogerejű ítélet hatályával bír. (617., 620. §§.) Vegyük már most azt az esetet, hogy a meghagyás alapjául szolgáló váltó hamis, de a kifogás vétlen (tehát nem igazolható) ügyvédi mulasztás folytán be nem adatott. Ily esetben a mai eljárás szerint elég volna az ügyvéd hibáját igazolni és a váltó valódiságát tagadni. A javaslat szerint ily esetben a perujtás rendes szabályai állának, ami annyit jelent, hogy az alperesre hárulna át a bizonyítás

a váltó hamissága tekintetében és pedig úgy, hogy a perujtás megengedhetőségére nem volna elég az, ha esküjét ajánlja fel arra, hogy a váltót nem írta alá. Ez pedig annyit jelent, hogy a hamis váltó alapján kieszközölt fizetési meghagyás hatályban marad, hacsak az alperesnek nincs tanuja vagy okirata, amelylyel a váltó hamisságát bizonyítani tudja. Hogy az ily helyzet nem felel meg az anyagi igazság követelményének, az nyilvánvaló.

Tehát úgy az általános elvek, mint a felhozott példák egyképp arra mutatnak, hogy a perujtás helyes szabálya az, hogy a pervesztes fél részére új ténybeli körülmények vagy bizonyítékok felhozása esetében a *restitutio in integrum* korlát nélkül megadassék.

Tudjuk a gyakorlatból, hogy mily lesújtó a félre és mily nyomasztó még a bíróra nézve is, mikor a valóság kiderülését valamely formai szabály akadályozza. A perujtás korlátozása pedig olykor még többet jelent, mint a való kiderülésének akadályát. Vannak esetek, amikor a tényállás olyan, hogy az alapperbeli tényállás valótlansága és a perujtást kérő fél igaza nyilvánvaló. A perujtás korlátozása ily esetekben egyenesen azt jelenti, hogy a bíró kénytelen behunyni szemét a nyilvánvaló igazság előtt és a fél eltűrni kénytelen a mindenki előtt nyilvánvaló igazságtalanságot. Igaz, hogy az ily esetek szerencsére nem gyakoriak. De amikor az ily eset előfordul, akkor az az egy eset, amelyben az igazságtalanságon nem lehet segíteni, többet árt a jogrendnek, mint amennyit a jogerő tisztelete száz esetben használhat.

Legyen szabad még egy körülményre hivatkoznom, amely közvetett módon bizonyít amellet, hogy a perujtás tág körben engedtessek meg.

A javaslat 412. §-a megengedi, hogy a felek kérvényileg kérjék az ítéleti tényállásba becsuszott téves megállapítás kiigazítását. Erről a bíróság bizonyítás nélkül határoz. «Az ítéleti tényállásban, — mondja e felől a javaslat indokolása, — könnyen fordulhatnak elő tévedések, amelyek a bíróság részéről félreértésnek vagy emlékezeti hibának következményei. Ily hibák különösen a felülvizsgálat alkalmával végzetesekké válhatnak.»

Helyes, hogy a javaslat megadja a lehetőséget az ítéletben elkövetett tévedés kijavítására. De azt hiszem, hogy ez az intézkedés a gyakorlatban nehezen lesz alkalmazható. A gyakorlatban nem könnyen fog előfordulni, hogy a bíróság, még akkor is, ha eléggé elfogulatlan, valamely döntő körülmény megállapítása tekintetében elkövetett hibára visszaemlékezék. Mindenesetre oly eljárás a kiigazítás, amely a felet kevés reménynyel biztatja, és a bírót és a feleket egy könnyen kellemetlenné válható tárgyalásnak teszi ki, amelynek kikerülése tehát mind a feleknek, mind a bírónak érdekében áll.

Ha a perujtás megengedéséhez új körülmény felhozása elég, akkor a fél az ítéleti tényállásban elkövetett hibát a gyakorlatban a perujtással orvosolhatja. Ez gyakran, még ha költséges is, a fél előtt célszerűbbnek fog látszani, mint a tényállás kiigazításának kétséges útja, és a közérdek sem fog szenvedni az alatt, ha a felek inkább a perujtást, mint a mindenkire nézve kellemetlen kiigazító eljárást fogják a sérelem helyrehozására választani.

R.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Visszaélések a végrehajtási törvény keretén belül.

Amaz elszomorító eredmények, melyeket a különféle üzelmek a ruthén lakta vidéken előidézték, az illetékes körök figyelmét a legutóbbi időben az iránt is felkeltették, hogy a fenálló törvények értelmében lehet-e büntetőjogi megtorlás alá venni ama visszaéléseket, melyeket egyesek a végrehaj-

* A javaslat nem említi meg a perujtás alapjául szolgálható új bizonyítékok közt a szakértőkre való hivatkozást. E szerint abban az esetben sem volna a perujtás megengedhető, ha a pervesztes fél valamely oly szakkérdésben hivatkozik szakértőkre, amely az alapperben nem volt felhozva, ha a szakkérdést szemletárgy nélkül kell eldönteni.

tási törvény keretén belül, a tényleges birtokosok és társtulajdonosok sérelmére elkövetnek.

Ezuttal megismertetni kívánom ama dolosus cselekményeket, a melyek a tényleges birtoklásnak a telekkönyvi állapottal meg nem egyező voltát felhasználva, haszonlesésből elkövettetnek.

A ruthén lakta vidéken felette gyakori az olyan eset, amelynél más a tényleges birtokos, mint a telekkönyvi tulajdonos. Igen sok jószágtestnél ugyanis a tényleges birtoklás a telekkönyvi állapotnak meg nem felel. Természetes, hogy a telekkönyvi állapotnak a tényleges birtoklással meg nem egyező voltából egész sorozata keletkezik a polgári és bünvádi pereknek, valamint ama visszaéléseknek, amelyek a végrehajtási törvény keretén belül a tényleges birtokosok és társtulajdonosok sérelmére elkövettetnek.

A tényleges birtoklásnak a telekkönyvi állapottól eltérő volta, részben az eredeti helyszínelés alkalmával elkövetett hibákra, de legfőképpen arra a mulasztásra vezethető vissza, hogy az időközi birtokváltozások, amelyek örökösödés, adásvétel, csere és egyéb jogügylet folytán állottak elő, a telekkönyvekben keresztül nem vitettek.

Az örökösödési eljárást szabályozó 1894: XVI. tcz. 4. §-a ugyan, mely hivatalból megindítandónak rendeli az örökösödési eljárást, ha a hagyatékhöz ingatlan is tartozik, valamint a tulajdonjognak a tényleges birtoklás alapján való bejegyzéséről szóló törvények hathatósan közreműködnek arra, hogy a tényleges birtoklás a telekkönyvi állapottal összhangzásba hozassék. Mind e törvények azonban az elmúlt évtizedek mulasztásait, melyeknek okozójául ugyan legnagyobb részben az illető birtokosok tekintendők, nem képesek egyhamar helyrehozni.

Már maga a rendezetlen telekkönyvi állapot elegendő arra, hogy abból a polgári pereknek egész sorozata származzék. Ha ehhez aztán azt vesszük, hogy az a nép, mely e rendezetlen telekkönyvi viszonyok között él, a műveltség legkezdetlegesebb fokán áll s tudatlanságát és közönyösségét egyes csoportok, egymással szövetkezve, megkárosítási szándékkal saját anyagi céljaikra kihasználják: úgy megtaláljuk azt a rugót, mely e vidéken a büntetendő cselekmények s más visszaélések egész halmazát létesíti.

Azok a leggyakoribb dolosus cselekmények, melyek a tényleges birtoklásnak a telekkönyvvel meg nem egyező voltát anyagi haszonlesésből kihasználni célozzák és a végrehajtási törvény egyes intézkedéseit kijátszszák, a következők:

I. A ruthén lakta vidéken felette gyakori az eset, hogy ingatlant vesznek, adnak és cserélnek a nélkül, hogy bekebelezésre alkalmas szerződést állítanak ki és a birtokváltozást a telekkönyvben keresztül vezetnék. Azok a csoportok aztán, amelyek anyagi hasznuk elérésére épp e rendezetlen telekkönyvi állapotot célozzák kihasználni, kifürkészik azokat az ingatlanokat, amelyek nem a tényleges birtokos, de másnak a nevében állanak. Ha aztán a telekkönyvi tulajdonos már meghalt, rendszerint hamis bekebelezésre alkalmas okiratot készítenek, amely a telekkönyvi tulajdonost eladóként tünteti fel; ha pedig még él a telekkönyvi tulajdonos, aki azonban nincs birtokban, úgy azt reáveszik, hogy néhány forint ellenében írja alá az ingatlan eladását tanúsító szerződést, állítván, hogy az aláírásból reá semmi joghátrány nem származik.

Abban az esetben, ha az okiratot nem a telekkönyvi tulajdonos írta alá, úgy azt, hogy réGINEK látszassék, mestersegesen, rendesen kéményben való füstöléssel, megsárgítják. Minthogy azonban a tényleges birtoklást, amely a tulajdonjoggal rendszerint együtt jár, az új telekkönyvi szerző kimutatni nem tudja, gondoskodnak arról is, hogy az ingatlannak más által való birtoklása, a rosszhiszemű szerzés bizonyítására fel ne használtassék.

A szerzési okiratban ugyanis mindannyiszor ki van tűn-

tetve, hogy a megvett ingatlan abból az okból nem adható át a vivőnek, mert azt más tartja birtokban és pedig zálogként. Az ingatlanra vonatkozó zálogszerződés a fenálló törvények értelmében érvénytelen ugyan, arra azonban még mindig jó, hogy a bünvádi perben a rosszhiszeműség vele lepleztessék.

Az ekként elkészített okiratokat aztán a bekebelezés keresztülvitele végett a telekkönyvi hatósághoz beadják. Az okiratban, mint szerző, jogosítottként a csoport egyik tagja szerepel; ügyleti tanuként pedig rendszerint olyan egyének vannak feltüntetve, kik már elhaltak vagy pedig akik a csoport tagjai közül valók.

Az új telekkönyvi tulajdonos ellen aztán álkövetelés alapján végrehajtható bírói határozatot eszközölnek ki, amelynek alapján a kielégítési végrehajtás elrendeltetvén, a végrehajtási zálogjog bekebeleztetik, majd később pedig az árverés is elrendeltetik az ujonnan megvett ingatlanra.

Minthogy azonban az árverési hirdetmény csak azoknak (1881: LX. tcz. 153. §.) kézbesítendő, akiknek valamelyes érdekeltsége magából a telekkönyvből kitűnik: a tényleges birtokos, aki a telekkönyvben érdekelt félként kitüntetve nincs, az árverés elrendeléséről külön nem értesül. Az árverés kitűzetik és megtartatik tehát a nélkül, hogy a tényleges birtokos — hacsak a községben kifüggesztett árverési hirdetményből valamiképp nem értesül — az ingatlanára vezetett végrehajtásról tudomást szerzett volna. Az árverés után aztán, amelyen ugyancsak a csoport egyik tagja vette meg az ingatlant, következik a vevő javára való birtokba vezetés. Ez alkalommal a tényleges birtokos, amikor ingatlanát oda kell hagyni, már értesül ingatlanának elárverzéséről, az ingatlan megmentéséről azonban, minthogy a végrehajtási törvény 168. §-ában szabályozott keresetet legfeljebb az ingatlan vételárára nézve indíthatja meg, már nem lehet szó.

A most előadott esettel csaknem azonos az az eset, amikor a telekkönyvi tulajdonos el- és át is adja az ingatlant, bekebelezésre alkalmas okiratot azonban nem ad. Ily esetben is a birtokban nem levő telekkönyvi tulajdonos ellen vezetett végrehajtás, amely azonban szintén egy nem létező követelés behajtását célozza, ugyanazt a szomorú eredményt idézi elő, mint az előbbi esetről.

A most elősorolt esetek, bűncselekményt létesítő miveltnál fogva, bünvádi uton megtorolhatók, bárha az eredmény, melyet az ily esetek miatt folyamatba tett bűnpereknél elérni lehet, nem valami kedvező. Mert a végrehajtásnál végrehajtató, végrehajtást szenvedő és árverési vevőként szereplő felek csaknem mindig összetorborzanak annyi adatot, amely miatt jóhiszeműségük kétségtelen adatokkal megczafolva nincs.

II. Egy másik visszaélés, amely szintén az árverések körül történik, a végrehajtási törvény 156. §-ának örve alatt követtetik el. Pedig ez a 156. §. azt az üdvös célt szolgálja, hogy a kisbirtokok szertelenül el ne apróztassanak. De a legjobb törvény is, ha végrehajtására a talaj még nem alkalmas, rést hagy magán ütni. A ruthén lakta vidéken a 156. §-sal is így vagyunk.

Felette gyakori ugyanis az eset, hogy egy telekkönyvi jószágtestre, amely mondjuk három helyrajzi szám alatti ingatlanból áll, három testvér egy-egy harmadrészben a tulajdonos. A természetben azonban megosztott a három testvér, olyformán, hogy mindegyiknek egy-egy részletszám jutott osztályrészül. A jószágtestnek a természetben való ekkénti megosztása azonban a telekkönyvben ki nem tüntetettvén: ott a tulajdonostársak csak mint az egész jószágtesthez viszonyított résztulajdonosok szerepelnek. Az egyik tulajdonostárs azonban az általa birtokban tartott kis szalagföldet, amelyet egyharmad rész illetősége gyanánt tartott birtokban, eladván: a vevő azzal a dolosus szándékkal veszi meg a darabka földet,

hogy az önmaga ellen álkövetelés alapján vezetendő végrehajtás útján mind a három darab földet megszerzi. Mert az egy telekkönyvi jószágtestet képező, de a természetben megosztott három darabka földnek kikiáltási ára a 400 K-t meg nem haladván: az egész ingatlan, értékcsökkenésénél fogva, árverés alá bocsátatik. Az árverésen, egy felfogadott és a cél egysége által a végrehajtást szenvedővel és végrehajtottal összekötöttesben álló harmadik személy az ingatlant megvásárolván, amikor annak birtokába bevezetetik, azt a végrehajtást szenvedőnek átbocsátja.

Arra a felvetett kérdésre, hogy az ilyen dolosus szándékkal vezetett árverések a fenálló törvények értelmében mily módon vehetők büntetőjogi megtorlás alá, csakis nemleges válasz adható. Mert a kihágási büntetőtörvény 128. §-ában körvonalozott kihágástól eltekintve, amely az árverés meg-hiusítására irányuló összejátszást bünteti, nem mondható az, hogy büntetőjogi értelemben vett dolussal cselekszik az a végrehajtott, aki követelése behajtása végett, még ha az fictiv is, olyan ingatlanbeli illetőségre vezet végrehajtást, amely a végrehajtást szenvedőnek tulajdonát képezi. Igaz, hogy itt egynek vagy többnek, de nem valamennyi tulajdonostársnak adóssága miatt intéztetik a végrehajtás és a sérelmet rendszerint azok a tulajdonostársak szenvedik, akiknek hányada, az érték csökkenésénél fogva, bocsátatik árverés alá. Csakhogy sem nem a végrehajtott, sem nem a végrehajtást szenvedő akaratától függ az, hogy árverés alá bocsátatik-e a tulajdonostárs illetménye vagy sem, hanem kizárólag a törvény rendelkezésétől, amely pedig, az érték csökkenésénél fogva, a nem adós tulajdonostárs hányadát is árverés alá bocsátandónak rendeli. Az pedig, hogy az üdvös cél szolgálatára alkotott törvény rendelkezése ily visszaélések elkövetésére használható fel, a törvénynek oly hiánya, amelyet — ha oly területtel találkozunk, mint a ruthénlakta vidék — megfelelő intézkedéssel, melyről majd később szölok, pótolni kell. Különben is a végrehajtás alatt nem álló tulajdonostársaknak módjukban áll a végrehajtott követelését magukhoz váltani és ha az ingatlant ők vették meg, a vételár azon hányadát, mely tulajdoni hányaduknak megfelel, nem kötelesek megfizetni.

Egészen más elbírálás alá esik azonban az eset akkor, ha a végrehajtást szenvedő olyan ingatlanbeli illetőséget szerez meg, amelynek megfelelőleg a természetben kihatott földrésztletet sem ő nem birtokolja, sem pedig az nem birtokolta, kitől azt megszerezte és a végrehajtás, álkövetelés alapján, emez illetőségre vezetett.

Ily esetben a végrehajtást szenvedő csupán tulajdonosként lett a telekkönyvben kitüntetve, míg a tulajdoni arányának a természetben megfelelő részt más tartja birtokban.

Ez az eset már, minthogy a más jogainak lényegére vonatkozó valótlán ténynek a közokiratba való bevezetéséről van szó, bűnvádi uton megtorolható.

III. Egy másik visszaélés, amely ugyan már nem a rendezetlen telekkönyvi állapot felhasználásával, de szintén a végrehajtási törvény keretén belül követtetik el, az, hogy a végrehajtható bírói határozattal fizetésre kötelezett alperes, aki azonban már fizetési kötelezettségének eleget tett, pénzkeresés céljából a szomszéd országokba avagy nem ritkán Amerikába távozik: a hitelező felperes végrehajtást kér ingatlanára és azt el is árverezteti, daczára, hogy a kötelezett fél a végrehajtás alapját képező határozatban kimondott kötelezettségének már eleget tett. Igaz ugyan, hogy az itthon maradt házastársnak vagy gyermekeknek módjukban állana a végrehajtás megszüntetése iránt (1881: I.X. tcz. 30. §.) keresettel fellépni; ezek azonban ezt, a tapasztalat szerint, nem teszik és pedig tudatlanságuk és közönyösségüknél fogva; mert abban a hitben élnek, hogy ha egyszer ki lett fizetve a tartozás, amiatt az ingatlan el nem árverezhető. Ez a visszaélés, amelynek orvoslása a polgári perutnak van

felhagyva, szintén nem vehető bűnvádi megtorlás alá. Itt is szükség lesz azonban valamelyes praeventiv intézkedésre.

IV. Ugyancsak a végrehajtási törvény keretén belül követtetik el az a visszaélés is, hogy egyesek önmaguk helyett olyan egyéneket szerepeltetnek árverési vevőkként, akik teljesen vagyontalanok. Ezek aztán az ingatlant, bármily magas áron, még ha az a kikiáltási árat többszörösen is meghaladja, megveszik és pedig már azzal az előre feltett szándékkal, hogy a vételárat megfizetni nem fogják. Az árverési vétel örve alatt azonban az ingatlan birtokába helyeztetvén önmagukat: az ingatlan időközi hasznait, az alig számbavehető csekély bánatpénz elvesztése mellett, de ami távolról sem képezi ellenértékét az időközi hasznoknak, élvezik és az újabb árverésig az ingatlan birtokában maradnak, mert a végrehajtási törvény 180. §-a az árverési vevőnek a birtokbavételt a vételár egészbeni lefizetése nélkül megengedi.

Ez is a törvény keretén belől elkövetett olyan visszaélés, mely csak polgári uton orvosolható.

Ezek azok a visszaélések, melyek a ruthénlakta vidéken, a végrehajtási törv. keretén belől, a leggyakrabban elkövettetnek.

Azonban ha a végrehajtási törvény keretén belől elkövetett visszaélések bűnvádi uton meg nem torolhatók, felmerül a kérdés, hogy azok megakadályozása végett minő lépések volnának teendők.

Az kétségtelen, hogy az ellen, aki a telekkönyvben tulajdonosként van bejegyezve, elrendelendő a végrehajtás; mert ingatlanoknál a szerzési módot a bekebelezés állapítván meg: az, aki csak az ingatlan vételárát fizette ki és az ingatlant birtokba vette, még nem tette meg a legfontosabbat, azt, hogy az ingatlant nevére kebeleztesse s így annak tulajdonosává válják. Minthogy azonban nem az ingatlanok vannak a telekkönyvekért, de a telekkönyvek az ingatlanokért, felette lényeges az, hogy ki tartja az ingatlant birtokban és milyen címen. Ez a kérdés különösen a büntetőjog szempontjából fontos, mert a jóhiszeműség vagy rosszhiszeműség a legtöbb esetben a szerint állapittatik meg, amint az új telekkönyvi szerző az ingatlan birtokába is belépett vagy csak tulajdonosként lett a telekkönyvben kitüntetve. Minthogy pedig a legtöbb visszaélés a telekkönyvi állás felhasználásával, a tényleges birtokos sérelmére követtetik el, akinek pedig az anyagi jogszabályok szerint a legtöbb esetben erősebb joga van, mint a telekkönyvben kitüntetett tulajdonosnak: módot kell keresni, hogy addig is, míg a telekkönyvi állapotok a tényleges birtoklással összhangzásba jönnek, a tényleges birtokos a rosszhiszemű telekkönyvi szerzővel szemben megvédessék. Ez a mód azonban csak a végrehajtási törvény revisiója alkalmával teremthető meg. E módot pedig én az uzoratorvény 10. §-ában körvonalozott eljárásnak megfelelően gondolom. Az uzoratorvény 10. §-a szerint ugyanis, ha egyes községekben vagy vidéken az elszegényedés általánosan mutatkozik és gyanuok merülnek fel az iránt, hogy azt az elharapózott uzsora okozza, vagy más jelek az uzsora elharapózására mutatnak: az igazságügyminiszter az uzorának bizonyos területen hivatalból való üldözését elrendelheti. Épp e rendelkezésnek megfelelően gondolom én, ha egyes községekben vagy vidékeken gyanuok merülnének fel az iránt, hogy a telekkönyvi tulajdonosok jórésze ellen, akik rendszerint nincsenek birtokban, csupán azért vezetetik a végrehajtás, hogy annak folyamán a jóhiszemű tényleges birtokos az ingatlanból kivettessék: az igazságügyminiszter egyes községekre vagy vidékekre elrendelhesse, hogy csak annyiban rendeltetik el a végrehajtás, amennyiben a végrehajtott kimutatja, hogy az elárverezni szándékoltt ingatlan a telekkönyvi tulajdonos vagy jogutóda van birtokában. Ha aztán nem a telekkönyvi tulajdonos van birtokban, úgy az árverési hirdetmény és más bírói határozatok a tényleges birtokosnak is kézbesítendők, hogy ez a tényleges birtoklásból folyó jogaitól, melyeket rendszerint a végre-

hajtási törv. 168. §-ában szabályozott keresettel érvényesíthet, el ne üttessék. A végrehajtás elrendelésére vonatkozó eddigi rendelkezéseket tehát, beleértve az üdvös cél szolgálatában álló 156. §-t is, továbbra is meghagynám; kivételes körülmények között azonban kivételes területeken — minő a ruthénlakta vidék is — a végrehajtás elrendelését a tényleges birtoklás kimutatásától tenném függővé. Ahol a tényleges birtoklás a telekkönyvi állapottal összhangzásban áll: ilyen megszorításra nincs szükség. Kivételes területre azonban kivételes intézkedések szükségesek. Az államnak pedig nem csupán megtorolni, de meg is kell akadályozni a visszaéléseket. A megakadályozás pedig csak praeventív intézkedésekkel történhetik.

Uzonyi Géza,
m.-szigeti kir. alügyész.

Egyezség a büntetőjogban. (BP. 487. §-ához.)

Lehetséges-e a büntető igazságszolgáltatásban, hogy a büntetés és annak mérve feletti döntés egyezkedés tárgya legyen? Megtűrheti-e a büntető bíró, hogy ítélszéke előtt alkudjanak a felek a felett: büntetessék-e a bűncselekmény elkövetője, szabhassanak-e feltételeket egymásnak, melyek teljesítésével menekül a delinquens erszénye avagy bőre a büntető jogszolgáltatás pallosától?

A szigorú, merev törvény bírása minden gondolkodás nélkül fogja elutasítani a feltevést. A bíró ítél a bűnös felett s egyedüli iránytűje a törvény s a jog. De ha az életet apróbb részleteiben, az emberi kedélyt és szenvedélyt való megnyilvánulásaiban, a bünt és büntetést mozgó kifakadásokban figyeljük meg, nem lesz érdektelen a feltett kérdéssel néhány gondolatban foglalkozni.

Törvényeink már maguk is élesen megkülönböztették a bűncselekmények azon fajait, melyek módot nyújtanak, hogy az ártalok sérelmet szenvedett meghányhatja-vetheti magában: megérdemli-e a megbántója, hogy a bíró elé hívja, módot nyújtanak a bűnösnek is, hogy szánva-bánva bűnét, magánuton iparkodik elégtételt adni annak, akit cselekedetével megbántott. E delictumokban — az u. n. magánvádra üldözendőkben — már megvan az alku, az egyezkedés, a bíróságon kívüli egyezkedés jellege. A munkaképtelenséget okoz B.-nek; megígéri, hogy gyógykezelési és mulasztási költségeit megtéríti s erre magát okiratban kötelezi; B. a büntetéstől eláll. A. rágalmaival kárt okoz B. üzleti összeköttetéseiben; a kárt megtéríti s rágalmaival illő helyen visszavonja: B. megbüntetését nem kívánja. Mindennapi esetek!

A kérdés most már, melyet felvetettünk, az, hogy lefolyhat-e ez az egyezkedés a bíróság termeiben? S tudomásul veheti-e azt a bíró? Az az okirat, melyben a terhelt magát kötelezi a sértett szabta feltételek teljesítésére, lehet-e a bíróság jegyzőkönyve? S ennek alapján kötelezheti-e a bíró megszüntető végzésében a terheltet az önelvállalta feltételek teljesítésére?

Büntető perrendtartásunk 487. §-a ad e kérdés megvitására impulzust, amely szerint: «ha a bíróság az eljárást megszünteti, . . . a határozatban a magánfelet arról értesíti, hogy magánjogi igénye tárgyában ebből az okból nem határoz», s amely rendelkezés kiválólaga a 495. §-ban meghatározott magánvádról való lemondás folytán bekövetkező megszüntető határozatra is vonatkozik.

A büntető perrendtartásunk előtti gyakorlat ezzel ellenkező irányt követett. A budapesti büntető járásbírósg jegyzőkönyvei pl. rendszeren úgy vették fel, hogy a bíró békéltető szavaira a vádló fél kijelenté, hogy vádjától eláll, ha vádlott tőle bocsánatot kér és magát az ezennel felszámított költségek és illetve kártérítési összeg viselésére kötelezi. Vádlott ezt kijelenti, mire a bíró végzésileg az eljárást megszünteti, megállapítja a költséget és kártérítési összeget és vádlottat annak megfizetésére kötelezi.

Ez eljárás ellen — eltekintve attól, hogy ma már a fentnevezett törvényszakaszbba ütközik — különösen egy elvi és egy gyakorlati ellenvetés tétetett.

Elvi ellenvetés az, hogy ahol a büntető bíró bűnösséget meg nem állapít, ott további teendője megszűnt, nevezetesen megszűnt bíraskodási joga a magánjogi igény és eljárási költség megállapítása tekintetében. Ez a 487. §. elvi alapja is.

Gyakorlati ellenvetés pedig az, hogy a bírói termet becsület, testi épség s hasonló emberi javak feletti alkudozás és egyezkedés színhelyévé teszi. A kufárlékú angolokat

emlegetjük, kik üzletet, becsületet, érzelmeket, gyapotot, eszméket zagván összekevernek. Nem engedjük, hogy a magyar bíró végzésével szentesítse azt, hogy egyik fél mintegy elengedje a büntetést a másiknak, ha ez kárát megtéríti. S a zugirászok serege sehol sem prosperált annyira, mint a büntető járásbírósgoknál, rendszerint a vádló fél ügyészének állva be, békülést hangoztatva, azon feltétellel, hogy a vádlott költségeit elégitse ki. A vádló és vádlott talán már rég kibékültek volna a maguk jószántából, ha e jó ember, ki kliensét többnyire a folyosókon vagy előszobákban szerezte meg, költségei megtérítését nem szorgalmazza. A bíró azután O felsége nevében szentesítse e hitvány jelenetet?!

Ez az eljárás az oly indítványi bűncselekményeknél, amelyeknél az indítvány visszavonható, tagadhatatlanul számos ügynek büntetés nélküli végét veti. S ez a legnyomósabb indok a helyessége mellett. Mert igaz, hogy a büntető bíró sajátos feladata a büntetés, de épp ily nemes és jótékony feladata a felek patvarkodásainak békés elintézése.

Nézzünk csak egy pillantással a nép szívébe. Arra a kérdésre, kívánja-e a vádlott büntetését, ritka esetben igen a felelet. Legtöbb esetben a panaszos — ha másnak nem, a bírói terem félelmetességének hatása alatt — nem kíván büntetést, ha a kárát s esetleges költségét megtérítik. Ez az érzület a nép minden rétegében benne van. Oly nagymérvű, evangéliumi nagylelkűséget, hogy megbocsásson s ezenfelül kárt, költséget, tanudijat ő viseljen, nem követelhet tőle még a törvény se. Hány eset van arra, hogy a gazda cselédjének, sértett a sértőjének a bíróság előtt megbocsát, de mikor kitanítatják a BP. 482. §-ában s a 487. §-ban foglaltakra, mely szerint megszüntetés esetén a bűnügyi költségeket a vádló fél tartozik fizetni s magánjogi igénye tárgyában a bíróság nem határoz, fentartja vádját. Így a törvény s a bíró kergeti bele az egyént embertársa megbüntetésének vágyába — a boszuállásba. Mert az elmélet hiába állítja, hogy a büntetés az igazság egyik nemének kiszolgáltatása: a laikus azt csak boszunak fogja érezni és tekinteni.

Ez az a dilemma, melybe a 489. §. fentidézett rendelkezése a büntető bíraskodás menetét hajtja. Mindkét esetben megvan az immoralis vonás: az erkölcsi javak feletti alkudozásban úgy, mint a boszuállásban. Mind a kettő emberi gyarlóságon alapul: az önérdéken s a más iránti kárörömmön. Amaz azonban sokkal természetesebb, emberibb, mint emez. Vannak népek, amelyek valójában, hogy úgy mondjuk, pénzzel mérik a becsületet s a testi épséget; a már említettük angolok, amerikaiak különösen, midőn az elcsábított leánynak szüzessége elrablásáért járó kártérítést s a megsebesített fájdalomdíját nem tartják oly abszurdumnak, mint például mi, s aki e kárt a sértettnek megtéríti, szabadul a büntetés alól. A boszuállás ellenben vadítja az egyént s a kiegyenlítő igazság jellegével csak akkor bír, ha a köz nevében sujt. Midőn a bíró s a törvény behajítja az egyént a boszu vágyába: azzal az erkölcsi elvvel hozza ellentétbe, mely szerint a büntetés alapjának: a boszuállásnak csak akkor van nemesítő hatása, ha az megszünti magánboszu lenni s a köz nevében gyakoroltatik. S bár a büntetést ez esetben is a köz bírása szabja ki s hajtja végre: a magánügyen annak megindítója, a dominus litis. Ez tagadhatatlanul nagyobb korbácsolja a szenvedélyek erejét. A morális érzületen e szerint mindig bizonyos csorba esik a magánvád eseteiben, s a morális érzület kívánalma ez eseteknek minél gyakoribb békés elintézése!

E békés elintézésnek áll utjában a BP. fentidézett 487. §-a; mert ha még a vádlott elismeri, el is vonhatja e költségek és kár megtérítését, a károsnak a büntető bíróság nem adhat ennek követelésére jogot! S ellene áll egy meglehetősen formális eljárási ok miatt: a büntető s a polgári bíraskodás éles elválasztása miatt.

Mert — mondanók — a magánjogi igényével a sértett menjen a polgári bíróság elé. Ahol jól szervezett ügyvédi kar intézi a polgár ügyeit, ott e kijelentés igen jól hangzik. Ámde ez a nép kisebb részére áll. A népben mindenekelőtt nem él oly pontosan a büntető s polgári bíraskodás különbségének tudata. Könnyebb e tudat felkeltése ott, ahol a büntető s a polgári bíróságnak külön pompás palotája van; de a legtöbb esetben ez nincs úgy s hány eset van, ahol ugyanaz az egy tanács, sőt ugyanaz az egy járásbíró ítél úgy a büntető, mint a polgári kereset felett. S a különbség csak annyiban áll, hogy ott ingyen kapja az igazságot, míg emitt kereseti bélyeg, ítéleti illeték árán, sőt az is köztudomásu, hogy büntető ügyben inkább jár el személyesen, míg polgári ügyben rendszeren ügyvédet kell fogadnia. Új kereset

támad, új felekkel, más eljárási móddal. A polgári bíró újra áttanulja az ügyet, melylyel már a büntetőbíró vesződött. Átkéri a büntető iratokat, új ügyszámokat teremt, az ügy befejezése elnyulik, a feleknek a per miatt izgalmát és ellenségeskedését állandóan ébren tartja. S a tapasztalat azt mutatja: az a fél, kinek az ügyében a magánjogi igény tárgyában a büntetőbíró nem határozott, vajmi ritkán keresi azt a polgári bírónál.

Ellenben mily egyszerű az eset ott, hol a büntető bíró — beavatkozva bár a polgári jogkörbe — megállapította a kártérítést és eljárási költségeket; mert hisz ez ott rendszerint a vádlott elismerésén alapul, ahol a vádlott elvállalja azok teljesítését! Birói végzésben ez elismerést, ez egyezséget kötelezőnek mondani ki, ma határozottan perrendellenes lenne. Ahol az eljárás megszüntetettik, ott a 487. §. szerint már más bármilyen intézkedés helyet nem találhat. Megkíséreltük kimutatni, hogy ez elvi alap miatt az anyagi igazság, a nép hite az igazságszolgáltatásban csorbát szenved.

De ha már határozattal nem teremthetjük meg a békét a felek között, igenis megkönnyíthetjük a polgári bíró majdani eljárását azzal, hogy a jegyzőkönyvben helyet adunk vádlott abbéli kijelentésének, hogy a költségek megtérítését elvállalja. A bírósági jegyzőkönyv közokirat, a polgári perben bizonyíték, mely minden további bizonyító eljárást feleslegessé tesz. Úzzuk el azt az álhitet, hogy afelett, büntetessék-e valaki vagy nem, alkudozni immorális — hisz valójában, ha szívünkre teszszük kezünket, ez történik ezer és ezer, nem hivatalosan, de közönségesen tudott esetben — s ne kényszerítsük az igazságot kereső népet boszuállásra. Így lesz a bíró igazi békébiró!

Kármán Elemér,
veszprémi aljegyző.

Különfélék.

— Carrara az esküdtzékről. Husz évvel ezelőtt élénk vita folyt a magyar jogászság köreiből az esküdtzések kérdéséről. Csemegi Károly közzétette a bűnvádi eljárás javaslatát s a szakbeli sajtó támadást intézett a javaslat ellen, mivel hiányzott belőle az esküdtzések. A Magyar Igazságügy védelmezte a javaslatot és többek közt azt az állítást kockáztatta, hogy a külföldön is belátják már az esküdtzések hasznavehetetlenségét. Midőn ezt a *Jogtudományi Közlöny* tagadta, a Magyar Igazságügy felkérte Ferrit és Garofalot, hogy nyilatkozzanak a kérdésben. Ezek be is küldték esküdtzékellenes dolgozataikat s a Magyar Igazságügy közölte azokat. Erre a *Jogt. Közl.* egyik helmunkatársa, Dell'Adami Rezső, levelet írt Carrarának és kikérte véleményét a kérdésben. Carrara az alább következő levélben jelezte álláspontját s egyszersmind közölte, hogy hozzáfog a dolgozat megírásához. A levél különösen azért is felelt érdekes, mivel Carrara a két kriminologusról, kik utóbb az új iskola oszlopos tagjai lettek, nagyon kicsinylőleg nyilatkozik.

Legközelebb Carrara dolgozatának egy részét szintén lenyomatjuk. (*L. Jogt. Közl.* 1882. 14. és 15. sz.) A csüggedés jelen időszakában a nagy tudós biztató szavai, azt hisszük, jó hatással lesznek.

A levél a *Jogt. Közl.* 1882. évi 13. számában található és így szól:

Molto Illustre Signore!

Mi affretto a ringraziarla della sua gentilissima lettera del di 13. Corrente a me pervenuto jeri; e le dichiaro che mi tengo oltremodo onorato della interpellanza che Ella mi fa.

Io darò a quella una risposta categorica, ma ho bisogno di un poco di tempo per questo lavoro. Intanto le dico che i due Signori i quali per eccesso di zelo si arrogano l'autorità di dare suggerimenti a sapienti legislatori dell'Ungheria non sono tali da imporre all'Italia.

Il Ferri che ha precariamente per quest'anno insegnato un suo diritto penale in Bologna è conosciuto fra noi soltanto per le sue strane ed eccentriche idee.

Il Garofalo appartiene al gregge dei Procuratori del Re la maggioranza dei quali è naturalmente nemica dei Giurati, come è nemica anco dei Giudici quando assolvendo l'infelice accusati commettono in onta degli accusatori il delitto di lesa infallibilità.

Basti per ora questo cenno per farle pregustare le mie convinzioni sullo argomento che mi riserbo trattare con quiete maggiore.

Intanto permetta che le rassegni le omaggi della mia reverente servitù.

Beppo Francesco Carrara.

Pisa, 1882 márczius 18.

Igen tisztelt Uram!

Sietek megköszönni f. hó 13. kelt levelét, amelyet tegnap kaptam meg és kijelentem, hogy nagy megtiszteltetésnek veszem kérdését.

Határozott feleletet fogok adni, de ehhez időre van szükségem. Addig is csak annyit mondok, hogy annak a két urnak, akik tulbuzgóságukban hivatottaknak tartják magukat arra, hogy Magyarország bölcs törvényhozóinak tanácsokat adjanak, Olaszországban nincsen tekintélyük.

Ferri-ről, aki erre az évre szóló engedélylyel Bolognában előadásokat tartott az ő saját büntetőjogából, itt csak annyit tudunk, hogy sajátos és különczű eszméi vannak.

Garofalo a kir. ügyészeknek abból a fajtájából való, akik, többségükben, természetes, hogy ellenesei az esküdtzéknek, a mint hogy ellenesei a bírónak is, ha a szerencsétlen vádlottakat fölmentvén, megsértik a közvádlói csalhatatlanságot.

Elégedjek meg egyelőre ennyivel. Kiveheti belőle, hogy mi a nézetem a kérdésben, amelynek kifejtését akkorra tartom fön, amikor jobban ráérek.

Addig engedje meg stb. Beppo Francesco Carrara.

— A budapesti ügyvédi kamara a következő felterjesztést intézte az igazságügyminiszterhez: Az 1900. évről szóló jelentésünkben felhívtuk Nagyméltóságod figyelmét arra, hogy a fővárosi járásbíróknál, midőn egyik-másik bíró a járásbíróstól máshová kineveztetik vagy áthelyeztetik, vagy midőn bármely más okból valamelyik bíró működése hosszabb ideig szünetel, ezen idő alatt az illető bírósághoz beosztott ügyeket senki el nem látja vagy legalább is azok érdemleges elintézése függőben marad. Kértük ezen baj orvoslását. A fenti hivatkozással kapcsolatosan felhívjuk Nagyméltóságod figyelmét arra, hogy ez a visszásság a lefolyt 1901. évben megismétlődött. Nevezetesen a VI. ker. kir. járásbírósnál öt hónapig, a VIII—X. ker. kir. járásbírósnál hat hétig tartott egy-egy bírói állásra és ebből folyólag az illető elé utalt ügyekre nézve ez a szünetelő állapot. Legujabban ugyanez az eset forog fen a VII. ker. kir. járásbírósnál azon bíróra és ügyeire nézve, aki jelenleg fel van függesztve. Azt hisszük, hogy felesleges Nagyméltóságod előtt bővebben fejtegetnünk azt, hogy ez az állapot nemcsak az illető ügyfelekre hátrányos, hanem az illető bíróság ügymenetét is kizökkenti a rendes kerékvágásból, míg másrészt az ügyek késedelmes elintézése kellemetlen helyzetbe sodorja az ügyvédet saját ügyfelével szemben. Tisztelettel kérjük Nagyméltóságodat, hogy méltóztassék a fent jelzett bajok orvoslása céljából a szükséges intézkedéseket megtenni.

A Magyar Jogászegyletben dr. Jászi Viktor kecskemeti jogakadémiai tanár tartott előadást A pragmatica sanctio és a házi törvények czim alatt. Felolvasó azt a kérdést teszi vizsgálat tárgyává, hogy vajon az 1723: I. és II. tcz.-ben foglaltatik-e hivatkozás a házi törvényekre s így ezek e részben részei-e a trónöröklés szabályozásának, amint ezt a legutóbbi időig az elmélet tartotta, vagy pedig Szilágyi Dezső és Széll Kálmán felfogása a helyes, amely szerint a házi törvények semmi részben sem tartoznak a magyar közjog anyagába. E végből felolvasó az 1723-iki törvények eddigi értelmezéseit veszi revisio alá s itt a következőkben jut eltérő eredményekre az eddigi magyarázatokkal szemben: A legitimus jelző nem törvényes származást jelent; a törvényes származás kivánalma a törvény szövegezéséből, a használt egyéb szakkifejezésekből következik, de nem ebből. A legitimus jelző a successorra vonatkozik és pedig együtt az Austriæ archidux-szal azt teszik, hogy az illető legyen törvényszerű utód az ausztriai főhercegségben. Ezzel megoldódik a Kossuth Ferencz által felvetett öt leány utódlásának a kérdése, amely az eddigi magyarázatokkal megoldható nem volt; mert így nem az a kellék, hogy osztrák főherceg legyen a trónakerülő, hanem törvényszerű utód a főhercegségben: amilyen adott esetben a bajor vagy portugál herceg is lenne. De a törvény egyéb rendelkezéseivel egybevetve előáll, hogy a trónra jutónak osztrák uralkodónak is kell lenni és így az

hogyan soros az összes osztrák birtokokat birja, kelléke annak, hogy nálunk trónra juthasson. Miután még a katolikus minőségre nézve megállapítja, hogy az is az osztrák házi rendben megállapított kellék, a törvény ily értelmezése alapján foglalkozik Szilágyi Dezső 1900 november 6-iki beszédjében kifejtett konstrukcióval, mely szerint az egyenrangú házasság követelménye magában a törvényben mint annak követelménye foglaltatik. Ezzel szemben felolvasó úgy érvel, hogy ha a magyar törvényhozó ily idegen intézményt, mint a morganatikus házasság és a Missheirat be akarta volna hozni, nem használ oly műszavakat, melyeknek régi magyar jogi értelmük volt, de egyáltalában nem ily intézményeket jelentettek. A felolvasó végül oda konkludál, hogy két kérdés van, amelyet törvényünk csak úgy szabályoz, hogy a házi, illetőleg osztrák szabályozást teszi magáévá, t. i. a törvény egyik kelléknek azt állítja oda, hogy legitimus successor Austriæ archidux legyen, már pedig azt, hogy ott ki legyen legitimus successor, a mi törvényünk nem szabályozza, csak azt bírálja el, hogy a mi törvényünk kellékeit megtartva ott legitimus successor-e és így ezen ottani legitimitási kellékek módosulhatnak a mi részvételünk nélkül is a mondott határok közt. A másik, hogy az elsőszülöttségi sorrendet úgy vettük át, hogy törvényünk az akkor érvényes sorrendet tette magáévá, azt tehát alkatelemévé tette és így az csak a mi törvényünk változásával módosítható.

— **A német birodalom területén vezetett kereskedelmi könyvek és az azok alapján kiállított kivonatok bizonyító erejéről.** A kir. igazságügyminiszter az egyik kir. bíróságnak az 1893. évi XVIII. tcz. 63. §-a alapján felvetett kérdésére a következőképp válaszolt: Már a német polgári perrendtartás életbeléptetése tárgyában 1877. évi január 30-án hozott törvény 13. §-ának 2. pontja hatályon kívül helyezte a mostani (1897. évi) német kereskedelmi törvénykönyv életbelépte előtt a német birodalom területén érvényben volt általános kereskedelmi törvénykönyv 34. és 37. §-ának második mondatát, amelyek a magyar kereskedelmi törvény 31—33. §-aihoz és 34. §-ának második mondatához hasonló rendelkezéseket tartalmaztak; a most hatályban álló 1897. évi német kereskedelmi törvénykönyv pedig az idézett rendelkezésekhez hasonlókat egyáltalában nem foglal magában és így a német bíróságok a kereskedelmi könyvek s az azok alapján kiállított kivonatok bizonyító erejét a német polgári perrendtartás 259. §-a (novella 286. §-a) értelmében szabadon mérlegelik. Minthogy tehát a német bíróságok a magyar kereskedelmi könyvekkel s az azok alapján kiállított kivonatokkal való bizonyítás mérlegelésénél nincsenek kötve olyan törvényes bizonyítási szabályokhoz, mint a minőket a magyar bíróságokra nézve az 1893. XVIII. tcz. 75. §-a és 215. §-ának nyolczadik bekezdése fentartottak: ennél fogva figyelembe véve azt is, hogy a német birodalommal nincsenek oly nemzetközi megállapodásaink, melyek másként rendelkeznének, az 1868. LIV. tcz. 157. §-ának második bekezdéséből az következik, hogy a magyar bíróságoknak a német kereskedelmi könyvek és az azok alapján kiállított kivonatok bizonyító erejét törvényes bizonyítási szabályoktól függetlenül kizárólag az 1893. XVIII. tcz. 64. §-a és 215. §-ának hetedik bekezdése értelmében kell mérlegelniök. (1887/1902. I. M. szám.)

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **A bírósági előkészítő szolgálat** berendezése tárgyában az osztrák igazságügyminiszter legújabbban rendeletet bocsátott ki. E rendelet szerint az előkészítő szolgálat első hat hónapja rendszerint járásbíróságnál, az ezután következő egy év valamely törvényszéknél töltendő. Ezen szolgálati idő után hat hónapot lehet valamely pénzügyi hatóságnál, ügyvédi irodában vagy felsőbbbíróságnál tölteni. Ezt követi újból háromnegyedévi járásbírósági szolgálat, ami után az ügyészégi gyakorlatra legalább három, maximum öt hó fordítandó. Ha a jelölt pénzügyi hatóságnál, ügyvédi irodában vagy felsőbbbíróságnál egyáltalán nem, vagy nem teljes hat hónapig practizál, ezen idő törvényszéknél vagy járásbíróságnál töltendő. Kivételképp a gyakorlat első hat hónapja is törvényszéknél tölthető és pedig a büntető szakban, mely esetben az első időszak után az ügyészégi gyakorlat, ezután a járásbírósági, végül polgári törvényszéki szolgálat következik.

A törvényszéki szolgálatból legalább négy, legfeljebb hat hónapot a büntető osztályon kell tölteni.

— **Az ügyvédi nyugdíj** eszméje külföldön is egyre jobban közeledik a megvalósulás felé. Németországban a kötelező ügyvédi nyugdíjpénztár létesítése iránt az ügyvédek körében élénk törekvések és mozgalmak észlelhetők. Ausztriában pedig az igazságügyminiszter múlt évi december 18-án kelt leiratában felkérte a bécsi ügyvédi kamara választmányát, hogy nyilatkozzék az iránt, kívánatosnak tartja-e a kötelező ügyvédi nyugdíjbiztosítás behozatalát és miképp volna ez legcélszerűbben megvalósítható.

— **Lehet-e egy kereskedelmi társaság más kereskedelmi társaságnak a tagja?** E kérdés az irodalomban többször szóvá tetetett és különféle megoldásban részesült. Igenlően felelnek a kérdésre Behrend, Makower, Cosack és Grünhut, tagadólag Staub, Canstein és mások. A német birodalomban kifejlődött joggyakorlat szerint valamely kereskedelmi társaság nem lehet más kereskedelmi társaságnak a tagja és ilyen irányba hajlik az újabb osztrák joggyakorlat is. Az osztrák legfőbb ítélőszék egyik legutóbb, 1902. január havában hozott ítéletében az indokok közt felhozta, hogy ez ellenkezik a kereskedelmi törvény azon rendelkezésével, hogy a kereskedelmi társaságok saját czégük alatt jogokat szerezhetnek és kötelezettségeket vállalhatnak, megszűnik továbbá a társaság önálló személyisége, összezavarja a jogviszonyokat és ellenkezik a czégbejegyzési szabályokkal is.

— **A német birodalmi katonai bíróság** (Reichsmilitärgericht) elhatározta, hogy határozatait könyvkereskedői uton közzéteszi.

— **A porosz igazságügyi vizsgálatra** 1901. évben 1288 referendarius jelentkezett. Ezek közül 53-nak írásbeli vizsgáját kellett ismételni. A vizsgálatot a múlt évben 813 jelölt fejezte be teljesen. Ezek közül 663 vizsgálatra fogadtatott el. A bukottak aránya 18.5% volt, (az előző évben 20.9%). A vizsgára jelentkezők száma állandóan jelentékenyen emelkedik.

— **Ténykérdés és jogkérdés.** A francia semmitőszék gyakorlata szerint teljesen a tényállást megállapító alsóbíróságra tartozik a szerződés valódi mivoltának megállapítása. Ha tehát az alsóbíróság megállapítja, hogy a szerződés az eladás formája alatt valóságban kölcsönre irányul, ez, mint ténymegállapítás, nem vonható a semmitőszék megítélése alá.

Egy esetben a semmitőszék kimondotta, hogy teljesen az alsóbíróságra tartozik annak megállapítása, hogy baleset elleni biztosítás esetében abban a pillanatban, midőn a baleset a munkást érte, az ő munkanapja be volt-e már végezve és vajon el volt-e még foglalva azzal a munkával, mely reá volt bízva és még a munkaadónak felügyelete alatt állott-e?

— **Védjegyhamisítás.** A francia semmitőszék kimondotta, hogy már meglevő gyári vagy kereskedelmi védjegyek család utánpótlása az, ha a két védjegynek összehasonlításából és alkatrészeik vizsgálatából megállapítható az a célzat, hogy a hangzásra és a tekintetre való hasonlósággal tévedés idéztessék elő és ha oly hasonlóságok forognak fenn, melyek nem lehetnek véletlen találkozás eredményei. Az ítélet alapjául szolgáló esetben az első védjegy ez volt: Saint-Raphaël-Quinquina au vieux vin de Grenache; az utánzatban a Raphaël szó Marcel-lel volt helyettesítve.

— **Gyermekevédelem Angolországban.** A gyermekekkel való kegyetlenkedés megakadályozására alakult nemzeti egyesület Angolországban vizsgálatokat folytat gyermekek elhanyagolása és a velük való rossz bánásmód miatt ezerszámra hozzá érkező panaszokra és eljár a bűnösök megbüntetésére érdekében. A kiadott jelentés szerint ez év februárjában az egyesület inspectorai felülvizsgálat végett 11,189 látogatást tettek.

A Magyar Jogászegylet márczius 24-én (hétfőn) délután hat órákor az ügyvédi kamara helyiségében (V., Szemere-utca 10. sz. a.) teljes-ülést tart, melyen dr. Vámbéry Ruzslem előadást tart a német büntető törvénykönyv revíziójáról. — Vendégeket szívesen lát az egylet.

A Magyar Jogászegylet azon tagjai, kik a 200. füzetet nem kapták meg, reklamálhatják Pfeiffer Ferdinánd könyvkereskedőnél (Kossuth Lajos-utca).

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre 12 kor. negyedévre 6

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Ismét a Btk. 336. §-a. — A gyakorlati bírói és ügyvédi vizsgálatok reformja. *Vargha Ferencz* kir. főügyési helyettesétől. — Az ipari minták oltalmáról szóló törvényjavaslat előadói tervezete. *Dr. Lévy Béla* budapesti ügyvédétől. — *Törvénykezési Szemle:* Helytelen joggyakorlatok. *Dr. Toldy Géza* budapesti ügyvédétől. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Ismét a Btk. 336. §-a.

Nincs hét, hogy ne hallanánk olyan ítéletről, melyben a Btk. 336. §-a alapján kimért hat havi börtönbüntetés az anyagi igazságha ütközik. A nagyközönség, mely a törvény büntetési tételeit nem ismeri és mely a lapok törvényszéki rovataiból értesül az aránytalanul súlyos büntetésről, a bíróságokat kárhoztatja a szinte hihetetlenül hangzó ítéletekért. A bíróságok tekintélye és az igazságszolgáltatás jó híre szenved így a törvény igazságtalan szigora miatt.

Több mint husz éve, hogy mindezeket tudjuk, hogy mindezeket panaszoljuk. Ezerekre megy azoknak az anyagi igazságot sértő ítéleteknek száma, melyek a Btk. 336. §-a alapján a törvény életbelépte óta végrehajtottak, de a törvényhozás maig sem látta az időt elérkezettnek arra, hogy a törvény módosításával elejét vegye a jogérzetet mélyen sértő ítéletek hozatalának.

A múlt héten a budapesti kir. tábla volt kénytelen ismét foglalkozni egy ilyen ügygyel.

Az esetet az Egyetértés nyomán a következőkben ismeretjük:

Rudló községben tavaly tavasszal tűz ütött ki Stick András portáján. A gazda hagyatéki perben állott egyik rokonával Vigacs Jánosnéval, aki szintén jussot formált az ősi portához. A tűzvész hallatára az éppen súlyos betegen fekvő 60 éves Vigacsné felkelt ágyából, a tűz színhelyére ment és könybeborult szemekkel nézte, mint lesz a peres ház a lángok martalékává. Egyszerre lába alatt, a porban megzörren valami. Letekint és egy rozsdás kerékkötő láncdarabot pillant meg. Felemeli és így szól a körülötte álló emberekhez: Ha már elpusztul az ősi ház, ezt a láncdarabot elviszem magammal emlékül!

Meglátja ezt a Stick András leánya, elveszi az öreg asszonytól a láncot, azután pedig elpanaszolja a csendőröknek, hogy ez a vén asszony el akarta lopni a láncot. Az öreg asszony így került tűzvész alkalmával elkövetett lopás miatt a besztérczebányai törvényszék elé, amely ragaszkodván a törvénykönyv intézkedéséhez, Vigacs Jánosné a Btk. 336. §-ának 5. pontja alapján a minimális büntetésre, hat hónapi börtönre ítélte. A budapesti kir. táblán a közdő azon az alapon kérte védelem felmentését, hogy az eltulajdonítottnak mondott láncdarab abszolúte semmi értéket nem képvisel. A kir. tábla nem hozott ítéletet, de elrendelte annak bizonyítását, vajon Stick András tulajdonít-e valami értéket a láncdarabnak vagy sem?

Ime, ilyen ügyekkel kell foglalkozni a törvényszék hármas és a kir. tábla ötös tanácsának. A törvény a bíróságot kényszeríti, hogy vagy meggyőződése ellenére a cselekmény jelentőségével arányban nem álló súlyos büntetést szabjon ki, vagy a törvény megkerülésére keressen, kutasson módokat.

Egyik megoldás sem felelhet meg az anyagi igazságnak.

És, mert ezek az esetek folyton ismétlődnek, nem fáradunk bele a törvény tulszigora elleni küzdelembe, nem szününk meg sürgetni a Btk. 336. §-ának módosítását. Minden magyar büntető-jogász teljesen egy nézetben van a tekintetben, hogy a Btk. ezen részletének revisio alá vétele elodázhatatlanul sürgős feladat.

A gyakorlati bírói s ügyvédi vizsgálatok reformja.*

4. A vizsgálatra bocsátás föltételei és a bizottságok.

Míg az államvizsgálatnál tulnyomólag az elméleti képzettség a mértékadó s a gyakorlatból legfeljebb a semináriumi oktatás révén szereznek ismereteket a jelöltek: a gyakorlati igazságügyi vizsgálatnál legnagyobb súly a jog gyakorlati alkalmazására helyezendő. A jelölt képzettségének megítélésénél nem az a döntő, hogy *emlékező* tehetsége mily hűséggel tudja az anyagot a bizottság előtt visszaadni, hanem az, hogy a tételes jogot *értelmezésével* miképpen tudja az élettel összefüggésbe hozni. Ehhez nem elég a tanulás, hanem fő az öntudatos gyakorlat.

A gyakorlati idő meghatározásánál ne feledjük el, hogy a pálya kezdetén az ifjak a sötétben tapogatnak, zürzavar előttük az igazságszolgáltatás szövevényes gépezete s amit az elméletből tudnak, nem képesek azt a gyakorlati élettel kapcsolatba hozni. Elég hosszú időre van szükségük, míg a chaos kezd előttük kibontakozni, még több idő kell ahhoz, míg az egész jogrendszert, mint egy átlátszó kristály alakzatot kicsiszolt szabályosságában maguk előtt látják. A fejlődésnek ezen foka az, midőn a jog öntudatos, gyakorlati alkalmazása kezdetét veszi.

Ahhoz azonban, hogy az ifjak kellő tájékozottságot sajátíthassanak el s hogy az igazságszolgáltatás nagy gépházában otthonosan érezzék magukat: okvetetlenül szükséges, hogy azt minden részletében gyakorlatilag ismerjék. Mert hiszen az ügyvéd, a bíró stb. olyan a jog birodalmában, mint a gépész gépházában. Csak úgy képes a mechanizmust jó karban tartani, ha annak minden részecskéjét tövéről-hegyére ismeri s ha tudja, hogy minden alkotó résznek mi jelentősége van az egészhez való viszonyában. Így van a bíró s ügyvéd is. Első sorban az élethől kell megismernie az igazságszolgáltatás szerkezetét s csak úgy tudja az elméleti jogszabályokat kellőképpen alkalmazni.

Mulhatatlanul szükséges tehát a minél több oldalú gyakorlat. A három év ennek elsajátításához semmiképpen sem elegendő, legalább négy évben kell azt megállapítani. Ebből vegyünk két évet ügyvédi (vagy kincstári ügyészségi), kettőt pedig bírósági gyakorlatra. *Közjegyzőnél legfeljebb egy év* volna tölthető, melyet az ügyvédi gyakorlatba kellene beszámítani.

A közjegyzői gyakorlat nagyon mechanikus természetű. A vizsgálatoknál azt tapasztaltam, hogy akik közjegyzőnél voltak gyakorlaton, sokkal kevesebb jártassággal bírnak, mint társaik, ellenben legtájékozottabbak azok, akik részben bíróságnál, részben ügyvédnél praktisáltak.

* Az előbbi közl. I. a 10. és 11. számban.

A bírósági előkészítő szolgálatot egészen törvényszéknél kellene eltölteni, az egyes bíróságnál való alkalmaztatásnak csak a közvetlenség megismerése miatt van értelme; a polgári perrendtartás életbeléptetésével ez meg fog szünni, mert a jelöltek a közvetlenséggel a törvényszéknél is meg fognak ismerkedni.

Az előkészítő szolgálat beosztásánál arra helyezném a súlyt, hogy az igazságszolgáltatás legfontosabb ágazataival ismerkedjenek meg a jelöltek s a két évet három egyenlő részre osztanám, t. i. magánjog s telekkönyv, hiteltörvények, büntetőjog. A polgári perjoggal, mint a bűnvádi perrendtartással is, az ifjak az anyagi joggal kapcsolatosan ismerkednének meg.

Nem tartom lényegtelennek azt sem, hogy az egyes szakokba mikor osztatnak be az előkészítő szolgálaton levő ifjak. Kiindulási pont volna a telekkönyv, azután jönne a magánjog, ezt követnék a hiteltörvények s utoljára jönne a büntetőjog. A telekkönyv alapos ismerete nélkül a gyakorlati kiképzés értéktelen. A bíraskodás minden terén fölmerülnek telekkönyvi kérdések s így ezt bocsátanám előre, azután jönne a magánjog. Ma a joggyakornokot s aljegyzőt leginkább nyomtatványok kitöltésére használják fel s igen kevés oly bíró van, aki az ítélet technikájával s ezzel kapcsolatosan a nagyfontosságú anyagjogi kérdésekkel is megismerteti adjunctusát. Pedig e nélkül a gyakorlati kiképzés semmit sem ér.

Hasonló irányeszméket kövessünk a hiteltörvényeknél is.

Ámbár a 4182/Im. 91. számú rendelet 32. §-a kimondja, hogy az aljegyző vagy joggyakornok az előkészítő szolgálat idejének tartama alatt három hónál tovább pertárnokként nem alkalmazható, mégis nem ritkán azt tapasztaljuk, hogy a fiatal kezdő az előkészítő szolgálat egy jelentékeny részét a pertárban tölti vagy azt nyomtatványok kitöltésére használják. Ez pedig, plane nagyforgalmu bíróságnál a legszelmölőbb foglalkozás. Természetesen a kezelésszerű tennivalókba is be kell vezetni a jelölteket, csak hogy ez rendszerré ne fajuljon.

A minapában vizsgáztam előttem egy aljegyző, aki két évet a pertárban töltött, egy másik pedig négy évi praxis után jött a bírói vizsgára s mind a négy évet járásbírósnál töltötte, bár — amint panasolta, legalább tizszer kérte, hogy tegyék át társas bírósághoz, — a járásbíró részint jegyzőkönyvvezetőnek, részint pedig panaszfölvételekre használta, más azonban, mint járásbírósnál büntető praxisa nem volt. Képzhetjük már most, ha ezt albirónak kinevezik s véletlenül polgári pereket biznak reá, mily szánalomra méltólag fogja az igazságot szolgáltatni.

Az kétségtelen, hogy az előkészítő szolgálat — nagyjából — most is igen jól van szabályozva, de az a baj, hogy mint annyi sok kitűnő, hasznos jogszabály, ez is csak a papirosan van meg. Sokkal többet érne, ha a felügyeleti hatóságok erre s nem a számadatok pedáns kimutatására helyeznék a súlyt. A számok ide s odatologatásával sohasem lesz jobb az igazságszolgáltatás, bármily magas combinatio szerint csoportosítjuk is azokat, de erősen fog javulni, ha megfelelő színvonalon álló jogásznemzedéket nevelünk. Sőt! Ha csak a kimutatások stílszerűsége, elintézetlen számok eltüntetése, az elintézett számok minél nagyobb tömegben való felvonultatása a legfőbb hivatalnoki erény, nemcsak nem emeljük, de a decadentia veszélyes lejtőjére süllyesztjük az igazságszolgáltatást. Mert semmi sem öli ki jobban az alaposságot s a folytonos önképzés iránti vágyat, mint a tulajdonságos formalismus s a hivatalnoki erényeknek külszin szerinti mérlegelése.

A büntető praxist a büntető eljárás tagozatainak megfelelőleg a vizsgálóbírónál kellene kezdeni, azonban az itt töltendő időt is épp oly rövidre szabnám, mint a pertárnokskodást. A vizsgálóbíró csak alárendelt jelentőségű cselek-

ményekre használhatja fel a kezdőt s leginkább a lélekölő, gépies jegyzőkönyvvezetést bizzák reá. Ha pedig már másra is felhasználható, a vizsgálóbíró az 1891: XVII. tcz. 33. §-a ellenére, kényelmi szempontból kiterjesztett hatáskörrel fogja alkalmazni segédét. Hiába mondja a törvény, hogy a vizsgálóbíró mellé rendelt jegyző vagy aljegyző csak az *utasításhoz* képest s *ellenőrzése* mellett végezhetnek egyes vizsgálati teendőket, a gyakorlatban ez egészen másképpen néz ki. A vizsgálóbíró utasítása és ellenőrzése teljesen elmarad s a kezdő jegyző vagy joggyakornok saját szakállára teljesíti a vizsgálatot elejétől végig, holott a törvény szerint ez nincs megengedve.

A vizsgálóbírói praxis után az ügyészégi gyakorlat kezdődne. Itt a jelölt, mint ügyészégi megbízott, megismerkedik a járásbírósnál eljárással. Azonkívül kisebb ügyekben a nyomozások elrendelésével, megszüntetésével s vádiratok szerkesztésével is megbízható, a felügyeleti hatóságnak azonban itt is résen kell lenni, mert az az átkozott kényelemszeretet az egész vonalon kísért. Hivatalvizsgálatoknál a numericus kimutatásoknál nagyobb súlyt helyezünk arra, hogy a principális nem fordította-e meg a dolgok rendjét. Mert már nem egyszer tapasztaltam, hogy az apróbb ügyeket, melyek oly alkalmasak a számok nagyjelentőségű csoportosítására, a principális maga intézte el, a nagy pereket pedig, melyek a statisztika szépségét nem emelik: a kezdőre bízta.

Ezután következne a törvényszéki gyakorlat a vádtanácsnál, a főtárgyalási s felebbviteli tanácsnál. Ez volna a büntető gyakorlat koronája. A megfigyelésre képes, tudni vágyó fiatal ember itt az egész büntetőjogban s büntető eljárás terén kellő otthonosságot szerezhet, főképp, ha kisebb jelentőségű ügyekben az ítéletszerkesztéssel is megbizzuk őt.

Az ügyvédi gyakorlat már nem szakok szerint történik, mert — főleg vidéken — a szakszerűség nem igen honosítható meg. Minden ügyvéd vegyesen foglalkozik polgári és bűnperekkel s a jelölt egyidejűleg az ügyvédi tennivalók egész mezején szerez ismereteket.

Természetesen kívánatos volna, ha a jelöltek először a bírósági gyakorlatot kezdenék meg s azután folytatnák az ügyvédi gyakorlatot, midőn már az egyidejű vegyes praxis nem fog fejlődésükre zavarólag hatni. Ezt azonban kegyetlenség volna kimondani. Ugyanis a gyakorlaton levőknek egyik része a bírói pályán marad. Már pedig előmenetelére, nyugdijképeségére s egész jövőjére nagy befolyással bír az anciennitás s a folytonos szolgálat. Következésképp a jelöltekre volna bizandó az, hogy a gyakorlati szolgálaton töltendő időt miképpen osztják be.

A joggyakorlat — bíróságnál, ügyészégnél, ügyvédnél töltendő. Ezenkívül épp úgy, mint közjegyzőnél, egy év az igazságügyminiszteriumban is volna tölthető. A ministeriális szolgálat, a pálya kezdetén, nem helyezhető a bírósági gyakorlattal egy niveaura, mert az inkább igazgatási jellegű s nagyon egyoldalú. Azt sem tartanám megengedhetőnek, hogy a gyakorlati időből egy évet közjegyzőnél, egy évet pedig az igazságügyminiszteriumban töltsön a jelölt, mert ez a gyakorlati kiképzésre rendelt idő felét egyoldalú praxisra forgácsolná el.

A joggyakorlat legyen folytonos; azt tehát félbeszakítani nem lehet. E tekintetben a méltányosság szélső határáig elment az 1891: XVII. tcz. 20. §-a s az 1874: XXXIV. tcz. 5. §-a. Ezek a rendelkezések ezután is fenttarthatók.

A vizsgálóbizottság ötös tanácsa határozná a vizsgára bocsátás tárgyában, úgy, mint ma az ügyvédi vizsgánál történik.

Ennek a határozata bátran véglegessé volna tehető. A gyakorlat azt mutatja, hogy az elutasított jelöltek igen ritkán fordulnak a hetes bizottságokhoz s erre nincs is szükség, mert a vizsgára bocsátás föltételei oly praecisek ma is,

hogy semmi visszaéléstől, sem ellentétes vagy téves gyakorlattól nem kell félnünk. Ha azonban a jogorvoslat mégis opportunusnak mutatkozik, a felett csakis az ügyvédvizsgáló bizottság hetes tanácsának mintájára szervezendő bizottság határozhat, de nem utalható az az igazságügyminiszterium hatáskörébe, mert a törvény helytelen alkalmazására alapított jogorvoslat jurisdictio, mely administratív hatóság hatáskörébe nem tartozik.

A szóbeli vizsgára alakítandó egyes bizottságok, — mint ma az ügyvédvizsgáló bizottság — öt tagból állíttassanak össze, azt azonban nem tartom szükségesnek, hogy vegyes bizottságok szerveztessenek, t. i. felerészben ügyvédek, másik felében bírákból stb. Abból a körülményből, hogy a bizottság megalakításánál az ügyvédi s bírói elem egyaránt felhasználtatik, nem következik annak szüksége, hogy az egyes vizsgáló bizottságok is aránylagosan ügyvédek s bírákból stb. állíttassanak össze.

A bizottsági tagok kijelölésénél az ügyvédek ugyanazon indokból kell combinációba venni, mint a bírákat stb. Ugyanis kellő számu s magas képzettségű bizottság csak akkor állítható össze, ha az igazságszolgáltatás terén működő jogász elem egészen igénybe vétetik. Ez az indok azonban az egyes bizottságok megalakításánál már nem szolgálhat zsinórmértékül, mert a kijelölt tagok éppen azért választatnak ki oly nagy gondossággal, hogy kellő garanciát nyújtsanak a képzettség megbírálásánál. Kétségtelen, hogy a bíróságnak s ügyvédi karnak a bizottságba fölvetett elite-je egyformán képes lesz megítélni azt, hogy a jelölt alkalmas-e az ügyvédség vagy bírói tiszt önálló gyakorlására. Tehát semmi ok sincs arra, hogy vegyes bizottságokat szervezzünk, melyek még mindig a mostani bifurcatiónak kísérletei volnának. Teljesen közömbös jól kiválogatott bizottságnál, hogy a cenzorok csupán a bíróság kebeléből valók vagy azok mind ügyvédek s pedig annál inkább, mert az egységes vizsgánál nem tesz különbséget az sem, hogy a jelölt a bírói vagy ügyvédi pályára lép-e.

Vargha Ferencz,
kir. főügyési helyettes

Az ipari minták oltalmáról szóló törvényjavaslat előadói tervezete.*

VII. A tervezet 12. §-a a mintaügyeket a szabadalmi hatóságok hatáskörébe utalja s az eljárásra a szabadalmi törvény megfelelő intézkedéseinek alkalmazását rendeli. Magát az intézkedést feltétlenül helyeslem. Szabadalmi hivatalunk és szabadalmi tanácsunk oly forumok, amelyek részben jogtudó, részben műszaki ismeretekkel rendelkező egyénekből való összetételöknél és a szabadalmi ügyekben való eljárás alapján az ipari jogvédelem terén szerzett jártasságuknál fogva a legalkalmasabbak a mintaügyekben való eljárásra is. Már az állami oeconomia elvei is megkívánják továbbá, hogy ezeket az ügyeket azokra a hatóságokra bizzuk, amelyek a szükséges berendezésekkel már rendelkeznek s amelyeknél a mintaügyek elintézése céljából még csak személyzetsszaporításra is alig lesz szükség. Hasonlóképp helyeslem a szabadalmi ügyekben előírt eljárási szabályok átvételét: más szabályok előírásának nem lett volna semmi célja. A helyes intentio azonban ismét tökéletlenül valósított meg. A 12. §. ugyanis a »hatálytalánítási keresetet« is a szabadalmi hatóságok hatáskörébe utalja, de a tervezet ezt a keresetet másutt nem is említi s szabadalmi törvényünk sem ismeri. A zárójel között idézett §-okból azután megtudjuk azt, hogy a tervezet arra a keresetre gondol, amelylyel az élhet, aki a mintát még a bejelentése előtt használta. Szabadalmi törvényünk azt a kérdést, hogy az előző használó minő keresettel érvényesít-

heti jogait, nyitva hagyta. A magyar szabadalmi jogról irt dolgozatomban annak idején azt a felfogást adtam elő s indokoltam, hogy ez az igény a szabadalmi törvény 57. §-ában körülírt megállapítási kérelemmel, tehát a szabadalmi hivatal előtt érvényesítendő. Szabadalmi tanácsunk ellenben az ily ügyeket a polgári bíróság elé tartozóknak mondotta ki. A tervezet tehát, midőn hatálytalánítási keresetről beszél és a szabadalmi törvény megfelelő szabályaira utal, holott a szabadalmi törvény ezt a keresetet nem ismeri és nem szabályozza, a szerkesztés szempontjából lényeges hibát követett el. E hiba oka pedig ismét csak az osztrák tervezet kritika nélküli követése. Az (7. §.) ismeri a hatálytalánítási keresetet s a megsemmisítési kereset szabályai szerint rendeli elintéztetnét, tehát méltán hivatkozik reá 28. §-ában, de ezen utóbbi §. egyszerű átvétele éppen ezért nincs helyén.

A tervezet 13—17. §-ai a bejelentéssel foglalkoznak. A 15—17. §-ok a bejelentést tartalmazó beadványnak és mellékleteinek körülírását tartalmazzák, a 14. §. megengedi az izlésmintáknál a mintagyűjteményeknek egy bejelentésbe való foglalását, végül a 13. §. kimondja, hogy az izlésminták tekintetében a bejelentéskor a titokban tartás kérhető, ez esetben a minta egy évig, újabb kérelemre további egy évig titokban tartatik. A tervezet ezen részének intézkedései az osztrák tervezet 41—46. §-aiból vannak átvéve; az átvétel azonban itt sem történt botlások nélkül, így pl. a 15. §. minden minta tekintetében megköveteli az árunem megjelölését, holott a használati minták tekintetében ennek semmi jelentősége nincs. A szövegezés továbbá itt is hiányos, hol igénypontról, hol igénypontokról van szó s e kitétel alatt az egyik helyen magukat az igénypontokat, a másikon az igénypontokat tartalmazó beadványt érti stb.

A bejelentés elintézésével a 18—20. §-ok foglalkoznak. E §-ok közül a 18. §. a bejelentés megvizsgálásáról s alaki hiányairól szól, a 19. §. azon esetekről, amelyekben a minta-bejelentés találmányt tartalmaz. a 20. §. végül a mintajog megadásáról, úgy hogy a tervezet a bejelentés visszautasításáról, eltekintve azon esettől, amelyben azért utasított vissza, mert szabadalmazható találmányt tartalmaz, egy árva szóval sem emlékezik meg. Ez is csak onnan ered, hogy a tervezet szerkesztése nem egyéb az osztrák tervezet nagyon elhamarkodott fordításánál. Ezt mutatja mindjárt a 18. §. első bekezdése, amely szerint a bejelentést a bejelentési osztály valamely tagja megvizsgálja. Ez helyén van az osztrák tervezetben, mert az illető tagnak megadja azt a jogot, hogy ha megfelelőnek tartja a bejelentést, kiállíthassa a mintaultalmi okiratot, de nincs helyén a mi tervezetünkben, amely szerint mindig az osztály ülése határoz. Ez a hiba azonban ezen §-nál s ezen tervezet keretében elenyésző. A §. ugyanis miután megmondta volna, hogy a vizsgálat arra vonatkozik, vajon megvannak-e az 1. és 2. §-ok előfeltételei s a bejelentés alakja megfelelő, a harmadik bekezdésben a következőképp szól: »a minta új volta és értéke fölött az engedélyezési eljárás során vizsgálatnak és döntésnek helye nincs,« míg a 4. bekezdés szerint: »a minta azonban hivatalból visszautasítható, ha már az engedélyezés során kiviláglik, hogy a minta a 3. §. értelmében nem új, vagy hasonló minta ugyanazon cikkekre már korábbi bejelentő javára részesül oltalomban.« Vagyis az egyik bekezdés kizárja azt, (helye nincs), hogy a minta ujdonságának kérdése akár vizsgálat, akár döntés tárgyát képezze. Ebből csak le lehetne vonni azt a következtetést, hogy mintabejelentés nem utasítható vissza az ujság hiánya címén. De a következő bekezdés megczafolja az okoskodást: a bejelentés mégis visszautasítható, ha az ujság hiánya kiviláglik. Ez az elhibázott szövegezés a mi tervezetünk önálló műve: az osztrák tervezet egész érthetően kimondja 50. §-ában, hogy az ujság kérdése nem nyomozható, ezen kérdésben kutatás nem rendelhető el, (eine Untersuchung ist ausgeschlossen), de nem beszél a döntés ki-

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. I. a 4., 7., 9. és 11. számban.

zárásáról, sőt a «Prüfung» szó alkalmazását is mellőzi. De maga az intézkedés sem helyes. Az osztrák jog tudvalevőleg a szabadalmak tekintetében az újdonság kérdésének hivatalból való kötelező vizsgálatát rendeli el. Ezt szükségesnek tartották s ez volt, mint láttuk, a fő nézeteltérés kormányunk és az osztrák kormány között. A minták tekintetében azonban nem akartak eddig elmenni, belátták, hogy az elővizsgálat itt felesleges, ezért enyhítettek a dolgon, nem fogadták el a kötelező elővizsgálat rendszerét, de viszont megengedték az újság kérdésének felvetését s ez alapon a bejelentés visszautasítását arra az esetre, ha az újság hiánya további bizonyítás nélkül konstatálható. Az osztrák tervezet álláspontja tehát az osztrák jog szempontjából teljesen érthető és indokolt. Mi azonban szabadalmi törvényünkben az elővizsgálatot úgy kötelező, mint fakultatív alakjában mellőztük s az újság hiányának hivatalból, felszólalás hiányában való figyelembe vételét nem engedjük meg. Akár helyes ez, akár nem helyes, addig, amíg szabadalmi törvényünk nincs megváltoztatva, vagyis a találmányok újságának hiányát nem lehet hivatalból figyelembe venni, addig a sokkal jelentéktlenebb minták tekintetében sem írhatjuk ezt elő. Sőt még akkor sem volna célszerű ezt megtennünk, ha a szabadalmi jogban megengednők, hiszen a kettő között kell bizonyos különbséget tennünk, hiszen maga a tervezet is ki akarja zárni a felszólalást. Az indokolás természetesen itt is klasszikus: «ha már a szabadalmaknál, még inkább mellőzni kellett az elővizsgálati rendszert a csekélyebb jelentőségű mintáknál» s később kitűnik, hogy szerinte a tervezet a mintáknál kevesebbet ír elő, mint a szabadalmaknál.

A 19. §. azon esetekkel foglalkozik, amelyekben a minta-bejelentés találmányt vagy a szabadalmi bejelentés mintát tartalmaz. E §. feleslegessé válik, ha a tervezet téves álláspontját elejti, ezért nem is foglalkozom vele bővebben s csak jelzem, hogy nehézkes formulázásával korántsem értek egyet.

A 20. §. előírja, hogy amennyiben a bejelentés az előírt kellékeknek megfelel, a bejelentési osztály az engedélyezés kérdésében ülésben határoz, kiállítja az okiratot, bejegyzí a mintalajstromba s közzéteszi. E részben hibáztatnom kell azt, hogy a tervezet, midőn a szabadalmi törvénynek az eljárásra vonatkozó szabályait alkalmazni rendeli, sőt a 6. §-ban oly §-okat vesz át, amelyekben a felszólalásról szó van, még sem mondja ki kifejezetten, hogy a felszólalásra vonatkozó szabályok nem alkalmazhatók. Hasonló súlyos mulasztás, hogy a bejelentés visszautasításáról nincs szó, sőt a 18. §. utolsó bekezdése a szabadalmi törvény 33. §-át kifejezetten csak az alaki hiányokra kívánja alkalmaztatni.

Már előbb jeleztem, hogy az elperelési és megsemmisítési kereset megindítására való jogosultságról a tervezet csak itt, a 21. §-ban intézkedik. E §. szövege a következő: «az elperelési vagy megsemmisítési kereset benyújtására a 10. §., valamint a 11. §. 4. pontja esetében a sértett fél, a 11. §. 1—3. pontjai esetében bárki jogosult. A szabadalmi hivatalnak jogában áll a már megindított eljárást a kereset visszavonása után is hivatalból folytatni». A §. első mondata kissé nehézkes, egyébként megfelelő. Nehézsége is elkerültetett volna, ha a tervezet a legitimáció kérdését az illető helyeken szabályozta volna, t. i. külön az elperelési és külön a megsemmisítési kereset tekintetében. Második mondata azonban súlyos megrovás alá esik. Itt ugyanis azt mondja ki a tervezet, hogy a szabadalmi hivatalnak jogában áll az eljárást a kereset visszavonása ellenére is hivatalból folytatni. Ezt az intézkedést tervezetünk az osztrák tervezet 57. §-ából vette át. Az ugyanis a megsemmisítési kereset tekintetében mondja ki és pedig az osztrák szabadalmi törvény 67. §-ával egyezőleg. Általában is szó fér értékéhez, de a mi tervezetünknek nem lett volna szabad átvennie, mert szabadalmi törvényünk nem engedi meg, pedig a szabadalmak megsemmisítéséhez sokkal nagyobb érdek fűződik. De tervezetünk ezt a szabályt

az elperelési keresetre is kimondja, ami pedig törvényhozási abszurdum, hiszen tervezetünk az elperelést tulajdoni keresetnek minősíti, már pedig olyan tulajdoni per, amely a tulajdonos akarata ellenére tovább folytatnának, nem lehetséges.

VIII. A tervezet 23—26. §-ai a mintalajstrom, a mintalevéltár és a minták közzétételének szabályait tartalmazzák és pedig lényegileg a szabadalmi törvény megfelelő szabályainak átvitele útján. A szerkesztés felületessége azonban itt is szembeötlő; így pl. a tervezet ezen részének címe mintalajstromról beszél, mintalajstrom helyett.

A 27—30. §-ok a minták után fizetendő díjakat állapítják meg. A tervezet idevágó része is egyező az osztrák tervezettel, amit azonban e részben nem kifogásolok, mert az a díjakat helyesen a szabadalmi díjknál jóval csekélyebb összegben állapítja meg. A szerkesztés azonban itt sem gondos. Így fentebb jeleztem, hogy a 28. §., az 5. §. 3. és 4. bekezdésének szabályait ismétli. Hasonló szerkesztési hiba az, hogy a 27. §. utolsó bekezdése szerint a későbbi díjak az új időtartam kezdőnapjától számított 60 nap alatt fizetendők a nélkül, hogy szabadalmi törvényünk vagy az osztrák tervezet példájára a későbbi díjfizetéssel pótdíj fizetésének kötelezettsége volna egybekötve. Ez a hiány azt fogja maga után vonni, hogy mindenki lehetőleg későn fizeti a díjakat, míg a pótdíj intézménye a díjak pontosabb fizetését biztosítaná.

A 31—34. §-ok a bitorlással foglalkoznak: a 31. §. a szabadalmi törvény VIII. fejezetének szabályait a mintákra kiterjeszti. A 34. §. az osztrák tervezet 98. §-a nyomán kimondja, hogy a megállapítási kérelemnek rendszerint csak egy minta tekintetében van helye. Ezt az intézkedést helyeslem. Kifogásolnom kell azonban a 32. §. intézkedését, amely szerint «titokban tartott izlésmintára vonatkozólag bitorlás esete mindaddig fen nem forog, míg a minta nyilvánossága a szabadalmi közlönyben közzé nem tétetett». Ez az intézkedés ugyanis felesleges, amennyiben a bitorlás tényálladékaiban benfoglaltatik a tudatosság kelléke (szabadalmi törvény 49. §. 1. bek.); aki tehát nem tud mintajog fenállásáról, az ugysem követ el bitorlást. Ha pedig e §-t arra az esetre is akarjuk alkalmazni, amelyben az illető a titokban tartás ellenére is ismerte a mintát, képtelen eredményhez jutnánk. Hasonlóképp törleendőnek tartanám a 33. §-t: «A bitorlást nem zárja ki, 1. ha a bitorlási tárgy más eljárás útján állított elő, mint az oltalmazott minta, 2. ha az eltérések daczára világosan felismerhető, hogy a bitorlási tárgy kivitele ugyanazon gondolatn alapul.» Az ily tanításszerű kijelentések nem valók törvénybe, de továbbá egyfelől a §-ban foglalt két tétel magától értetődő, másfelől a felsorolás hiányos, más esetek is képzelhetők; ha tehát a fel nem említett eseteket is elismerjük, a szakasz incorrect, ha nem fogadjuk el, igazságtalan.

Végül a tervezet 35. §-a: «a jelen törvény az életbe lépése idején belajstromozott vagy belajstromozás végett bejelentett mintákra is alkalmazandó», kissé nagyon is summásan intézi el a visszaható erő kérdését.

A tervezet ezen bíráló áttekintése, azt hiszem, igazolja azon állítást, hogy jelen alakjában nem fogadható el. Ebből az következik, hogy átdolgozásnak vetendő alá. Ezt az átdolgozást pedig az Ausztriával folytatandó (csak az izlésminták tekintetében szükséges) tárgyalások megkezdése előtt kell eszközölni. Mai alakjában ugyanis a tervezet e tárgyalások alapjául nem szolgálhat, mert 1. mindenben az osztrák tervezet álláspontját teszi magáévá, holott az, általános szempontokból bírálva, korántsem tökéletes s a dolog természete szerint a miénktől sokban eltérő osztrák szabadalmi jogot vette alapul; 2. kidolgozása nemcsak a forma, hanem az érdem szempontjából is a lehető leghiányosabb, úgy hogy nem pusztán stiláris simítás, hanem teljes átdolgozás szükséges: reformatio in capite et membris.

Dr. Lévy Béla.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Helytelen joggyakorlatok.*

Hogyan szüli egyik helytelen joggyakorlat a másikat?

(A végrehajtási törvény 124. §-ához.)

Végrehajtási törvényünk 124. §-a, midőn a végrehajtatónak megengedi, hogy a végrehajtást szenvedő lefoglalt követelésének behajtását szorgalmazza, kijelenti, hogy azon esetben, ha a követelésre másnak is van zálogjoga, vagy ha a lefoglalt követelés a végrehajtató követelését meghaladja, a behajtásra ügygondnok rendelendő; ellenesetben a behajtással a végrehajtató bízandó meg.

A törvény világosan szól.

Rendelkezéséből megértjük, hogy azon esetben, ha a végrehajtató az egyedüli érdekelt a lefoglalt követelés behajtásánál, a behajtással ő bízandó meg; ha azonban rajta kívül más érdekelt (más végrehajtató, illetve a végrehajtást szenvedő is van, ügygondnok rendelendő.

Nem rendelkezik ellenben e törvényszakasz azon esetekre, melyekben ügygondnok rendelendő, sem akként, hogy a lefoglalt követelésnek csupán valamely része volna behajtandó, sem akként, hogy az ügygondnok személyének megválasztásában a bírót bármi tekintetben korlátozná.

Ujabb joggyakorlatunk honosította meg azt a szokást, hogy a bíró ügygondnokot csak «a lefoglalt követelésnek a végrehajtató követelése erejéig leendő behajtására» rendel s azt a szokást, hogy ügygondnokul a végrehajtató ügyvédjét rendeli ki, ha ezt a végrehajtató kérte.

Meggyőződésem, hogy mindkét szokás helytelen. Meggyőződésem az is, hogy az utóbbi (kevésbé káros) szokás meggyökerezésének köszönhetjük az előbbi (a károsabbat).

Ezért, bár e soraimmal kiváltképpen az előbb említett szokás visszas következményeire óhajtók rámutatni, röviden megteszem észrevételeimet az utóbbira, mint az előbbinek előidézőjére is.

A most említett törvénykező gyakorlatok közül az ügygondnok személyére vonatkozót a budapesti kir. ítélő tábla alapította meg az 1897. évben elfoglalt azon elvi álláspontjával, hogy azon esetben, ha a végrehajtató a lefoglalt követelés behajtására ügygondnokul saját ügyvédjét ajánlotta, ez ki is nevezendő, ha csak mellőzésére alapos ok fen nem forogna.

Nem látok magában véve semmi helytelent sem abban, ha a végrehajtató saját ügyvédjét ajánlja ügygondnoknak, sem pedig abban, ha a bíró ezt az ajánlást követi.

Sőt elméletben ezt az elvet minden tekintetben helyesnek tartom.

Nem úgy a gyakorlatban, még pedig két oknál fogva nem.

Az első ok, hogy az ügygondnok személyének megválasztása a bírónak oly bizalmi joga, melylyel őt a törvény felruházta. Vannak esetek, amelyekben a törvény az érdekelt ügyfeleknek kifejezetten megengedi a kinevezendő ügygondnok javaslatbahozatalát. Esetünkben azonban a törvény az ügyfeleket ily joggal nem ruházta fel.

Ennélfogva a bírónak kétségtelenül joga van, hogy a végrehajtató ajánlását minden megokolás nélkül figyelmen kívül hagyja.

A bírósági bizalmi jogának megszorítása tehát semmi törvényes alappal nem bír.

A második ok, melynél fogva a fentebb említett elv megvalósítását a gyakorlatban helytelennek tartom, annak a lehetetlensége, hogy a bíró a végrehajtató ajánlottjainak képességeit és megbízhatóságait ismerje.

Azt, hogy a bírót bizalmi jogától teljesen megfosztani nem szabad, érezte a budapesti kir. ítélő tábla is. Nem találta meg azonban a helyes kiinduló pontot, midőn a végrehajtató ajánlottjának mellőzését csak azon esetre engedte meg, ha erre alapos ok forog fen, mert ez az elv — mely elméletben teljesen korrektül hangzik — a gyakorlatban csak abban az esetben volna helyesnek elfogadható, ha a bíró minden ajánlott életrajzát és viselt dolgait ismerné. Ámde a bíró ezeket a legritkább esetben ismerheti. A gyakorlatban tehát ezen elvnek oda kellene módosulnia, hogy a bíró a végrehajtató ajánlottját nem mellőzheti, ha tudja, hogy mellőzésére alapos ok nincs.

Ez a feltétel azonban annyira tág és határozatlan, hogy értelme és értéke alig van, ami egyébként természetes dolog, ha meggondoljuk, hogy bizalmi (discretionális) jogok éppen bizalmi természetüknél fogva §-okba nem szoríthatók.

Éppen ezért e kérdés helyes megoldását abban találok, ha a végrehajtatónak elismerjük azon jogát, hogy saját ügyvédjének vagy bárki másnak a kirendelését kérje (ezt megteheti, mert ettől a törvény el nem tiltja), de nem ruházuk őt fel azon joggal, hogy ajánlottja kinevezését követelje (e jogot a törvény sem adja meg neki), a bírónak pedig nem nyirbáljuk meg azon törvényben gyökerező jogát, melynél fogva ő határozza meg az ügygondnok személyét.

A budapesti kir. ítélő tábla elvi álláspontjának nyilvánosságra hozatalával nem soká késtek azon visszaélések sem, melyek minden új irányt követni szoktak.

Akadtak, akik ezen új gyakorlatot arra használták fel, hogy a végrehajtást szenvedőknek minél több követelését kikutatták és a szükségesen felül indítottak behajtó pereket.

Részen azon kényelmetlen érzésük enyhítésére, melynél fogva ügygondnokul ki kellett nevezniük olyan egyéneket, akikért jószántukból semmiféle garantiát nem vállaltak volna szívesen, találhatták ki bíráink azon másik törvénykező szokást, melynél fogva az ügygondnokra a lefoglalt követelésből csak egy részének behajtását bízták.

Mielőtt azonban ezen tárgyra áttérnék, megemlítem, hogy e másik szokás meghonosítását még a most említett viszonyok közt is helytelennek tartom, még pedig: 1. mert a szükséglet meghaladó behajtó perek csökkentése céljából bíráink e joggyakorlatot azon esetekre korlátozhatták volna, melyekben e célzat felismerhető volt; 2. mert bíráinkat úgy azon erkölcsi, mint azon vagyoni felelősség alól, mely őket az ügygondnok személyének szabad megválasztása esetében azon végrehajtatókkal szemben, kik a követelésre szintén szereztek zálogjogot, de ügygondnok kirendelését nem kérték, valamint a végrehajtást szenvedővel szemben kétségtelenül terhelte, teljesen felmenti azon kényszerhelyzetük, melynél fogva a végrehajtatók most az ügygondnokokat rájuk erőszakolják.

Ezek előrebocsátásával áttérek e soraim főtárgyára.

Ha manapság valamely végrehajtató azon kéréssel fordul a bírósághoz, hogy az valamely az ő saját követelését meghaladó lefoglalt követelés behajtására ügygondnokot rendeljen, a bíróság — mint már említettem is — rendszerint «a lefoglalt követelésnek a végrehajtató követelése erejéig leendő behajtását» rendeli el. Láttam azonban nem egy olyan végzést is, melylyel a bíróság «a végrehajtató követelésének e lefoglalt követelésből leendő behajtására» rendelt ügygondnokot. Ezen utóbbi szerkesztéssel kiadott végzések olvasásánál mindig sajnáltam, hogy az ügygondnok által indított perben nem képviselhettem a végrehajtást szenvedő adósát.

Bíróságaink ilyenén rendelkezéseihez a végrehajtásról szóló törvényben, mely mindenütt a lefoglalt követelésnek tehát a lefoglalt egész követelésnek) a behajtásáról szól, sehol alapot nem találhatunk.

E joggyakorlat tehát a végrehajtató jogait törvénytelen módon megnyirbálja.

* Az előbbi közl. I. a 9. számban.

E mellett e jogszokás az általános jogi elvekbe is ütközik.

A letiltott követelés ugyanis rendszerint jogilag egyáltalában oszthatatlan; olyan módon pedig, amint azt a behajtását elrendelő bíróság fölosztja, jogilag a legritkább esetben osztható fel.

Ha tehát a végrehajtást szenvedő adós a behajtó perben tartozása feloszthatatlanságával védekezik, a behajtó ügygondnok kereseti kérelme világos jogszabálysértés nélkül rendszerint nem teljesíthető.

Mindezen alaki jogséremléken kívül azonban vannak e joggyakorlatnak más árnyékoldalai, melyeknél fogva az a cél, mely a törvény rendelkezéseinek megtartása esetében elérhető volna, e joggyakorlattal nem valósítható meg.

E gyakorlat ugyanis — mint ki fogom mutatni — káros mindenkire nézve, a kinek csak az ügyhöz bármi köze van. Káros a végrehajtatóra, káros a végrehajtást szenvedőre, káros az utóbbinak adósára, káros a követelés behajtását elrendelő bíróra, káros arra a bíróra, a ki előtt a behajtó pert indítják.

Vizsgáljuk első sorban azt az egyszerűbb esetet, mikor egyetlen végrehajtó foglalt le a saját követelését meghaladó követelést.

Mikor a bíró a követelés behajtására az ügygondnokot kirendeli, végzésében utolsó fillérig fölszámítja a végrehajtató követelését, melynek erejéig a lefoglalt követelés behajtandó.

Az ügygondnok be is hajtja e követelést az utolsó fillérig; behajtja a behajtó perben megítélt költségeit is.

A behajtás folyamán azonban részben szükségképen, részben esetleg merülnek fel oly költségei, melyeket a végrehajtást szenvedővel szemben a behajtó per folyamán nem érvényesíthet. Szükségképen tartozik pl. a végrehajtást szenvedőt a behajtó per megindítása felől értesíteni, a behajtott pénzt bírói letétbe helyezni, ügygondnoki működéséről jelentést tenni. Lehetnek e mellett értekezései, levelezései, kutatásai.

Ezen eljárásaiért az őt kirendelő bíróság megállapítja költségeit, amelyek viselésére a végrehajtást szenvedőt, előlegezésére a végrehajtót kötelezi.

Ha a költségeket a végrehajtást szenvedő meg nem fizeti: a végrehajtató kénytelen ezek behajtása végett ügygondnok újabb kirendelését kérni s következik a második behajtó per.

E második behajtó perrel természetesen — csak úgy, mint az elsővel — ismét merülnek fel oly költségek, melyek e per keretében nem érvényesíthetők, minélfogva e pert nyomban követheti a harmadik, negyedik stb. a végtelenségig.

Még jó, ha ezen utólagos költségek a 40 K-t meghaladják: a pereskedésnek lehet értelme.

De ha a 40 K-t nem haladják meg: kisebb polgári peruton kellene azokat behajtani, ezen az uton pedig az adós a behajtást könnyen többre keritheti, mint amennyire az egész követelés rug.

Még jó, ha az alperes vidéken nem lakik, mert ha vidéken lakik, előfordulhat, hogy a második perig a könyvvitel helye után igazodó illetékesség elévül; előfordulhat, hogy vidéken kellene kisebb polgári per ügyet indítani; előfordulhat, hogy nem akad ügygondnok, a ki a vidékre szóló kirendelést elfogadná (ügyv. rendt. 50. §. d) pontja).

Még több huza-vonával jár a behajtás, ha több végrehajtató foglalta le a behajtandó követelést.

Az előbb említett kellemetlenségek ezen esetben ismételten fordulhatnak elő. Megtörténhetik továbbá, hogy valamely későbbi foglaltató, pénzéhez szeretvén jutni, ügygondnok kirendelését kéri. Az ügygondnok szépen be is hajtja a lefoglalt követelést, persze a bíróság korlátozása folytán «a végrehajtató követelése erejéig.» Erre aztán előáll egy korábbi foglaltató elsőbbsége révén, szépen elviszi a behajtott összeget, melynek behajtására a költséget a behajtás elrendelését kérő hitelező kockáztatta, sőt a végrehajtási törvény

124. §-ának rendelkezéséhez képest talán előlegezte is. O pedig kezdheti a pereskedést előlről. Jó, ha addig bizonyítékai, pl. a végrehajtást szenvedő kereskedelmi könyveinek, a nála lefoglalt váltónak bizonyító ereje el nem évül.

Minthogy pedig minden végrehajtatót csak saját követelése erejéig jogosít fel a bíróság a lefoglalt követelés behajtására, előfordulhat, hogy a lefoglalt követelés egyes részei iránt 5—10 25 külön pert indítanak az adós ellen.

Hol itt a jogosság, hol az igazságosság, hogy az a nyomorult adós ennyi külön per költségeit tartozzék viselni, holott ő a követelés felosztására semmi okot nem szolgáltatott?

E mellett előfordulhat, hogy ily módon az adós ellen egyetlen követelésének egyes részeit különböző bíróságoknál sőt különféle helységekből perlik, a mi azután más bíróságnál levő iratok megküldése iránti megkereséseket s az eljárás egyéb bonyodalmait idézheti elő.

Előfordulhat, hogy valamely nagyobb összegű lefoglalt követelés egyes részeinek bizonyítását 5—10—15 ízben kell ismételni s az egyes perek befejeztével még sem hozható tiszta a lefoglalt egész követelés mennyisége, mert mindegyik bíróság annyit állapított meg, hogy a lefoglalt követelés a behajtandó követelést meghaladja.

Sőt előfordulhat az is, hogy ugyanazon — mint láttuk — rendszerint feloszthatatlan behajtandó követelést a bíróság egyik végrehajtató körében jogosnak, a másikban jogtalanak állapítja meg. Szegény adóst ily módon hitelezője mulasztása abba a helyzetbe sodorhatja, hogy azt se tudhatja, vajon valósággal adós-e vagy sem.

Felsőbíróságainknak nem ismerem egyetlen határozatát sem, mely e kérdéssel szólna. Ezt alig tulajdoníthatom egyéneknek, mint annak, hogy az ily behajtásokkal az érdekeltek rendszeren sietni szoktak s nem akarják az ügy folyamatát fel-folyamodásukkal hátráltatni; pedig alig tehető fel, hogy ezen — legalább székesfővárosi bíróságainknál — elterjedt törvénytelen gyakorlatot felsőbb bíróságaink alkalomadtával helytelennek ne bélyegeznék.

Tanulságok.

Ha a *Jogl. Közl.* 9. számában közölt joggyakorlatokat a most ismertettek mellé állítjuk s a bennük rejlő közös alapelvet kutatjuk, ezen utóbbit talán legtalálókban a felelősség-áthárítás elvének nevezhetjük.

Az általános jogi szabályok szerint ugyan saját jogtalan cselekedeteiért és mulasztásaiért rendszerint minden cselekvő képes ember maga felelős; az ismertetett esetek azonban az ellenkezőre szolgáltatnak érdekes példákat.

Látjuk e példákból, hogy vannak cselekvések és mulasztások, a melyekért a felelősség azt, a ki szándékosan és öntudatosan cselekszik vagy mulaszt, nem terheli, hanem terhel egy másikat, akinek a cselekvésről, illetve mulasztásról még csak tudomása sincs.

A lakását változtató vagy bujdosó adóst, bár saját cselekedetével okoz ellenfelének költségeket, a melyek felmerülését pedig lakásváltoztatásának közlésével megakadályozhatná, ezen saját cselekedetért semmiféle jogi hátrány nem éri; cselekedetért a következményeket a hitelező tartozik viselni, a ki pedig e cselekedet felől nem is tud.

A végrehajtást szenvedő hitelezőnek azon mulasztásából, hogy saját kötelezettségének megszegése miatt adós ellen fenálló követelését a végrehajtatók megosztva érvényesítik, reá semmiféle jogi hátrány nem hárul; a jogi hátrányban csak adósának van része, a ki pedig ahhoz, hogy tartozásának teljesítését megosztva követeljék, semmivel hozzá nem járult.

Az adósnak abból, ha saját tettével a hitelezőt költségbe veri, semmi hátránya nem származik; ellenben ő issza meg a levét, ha hitelezője nem teljesíti kötelezettségét.

A hitelezőt nem éri baj azért, hogy saját fizető kötelezettségének elmulasztásával adósát azon helyzetbe hozza, hogy egy helyett számos perrel támadják meg, de adósa tetteiért lakolnia kell.

Szerencse, hogy az ilyen joggyakorlatokat az egyetemen nem tanítják.

Nagyon nehéz is volna azokat ott megmagyarázni.

Dr. Toldy Géza,
budapesti ügyvéd

Különfélék.

— **Iparszerű culpa.** A budapesti büntető-törvényszék a múlt héten ítélkezett a központi városházán tavaly történt szerencsétlenség tárgyában, hol két munkás súlyosan megsebesült, egy pedig meghalt. A bíróság tényként megállapította, hogy az állványösszeomlás közvetlen előidéző oka az állványgerendák korhadtsága volt, olyannyira, hogy a szerencsétlenség idején rajtuk fekvő ötven darab téglát sem bírták meg, tehát hogy ez a minimális súly is tulságos megterhelés volt a gerendák avultságához és elhasználtóságához képest. A büntetést a bíróság 600 koronában állapította meg. Ismét egy ítélet, mely hatóságaink erélytelenségét igazolja s amely sem az ezen ügyben érdekeltekre, sem harmadik személyekre nem fog visszatartó erővel hatni. A vállalkozók a nagy nyereség mellett könnyen megfizethetik ezt a néhány száz koronányi bírságot és más alkalommal újra kockára tehetik munkásaik testi épségét és biztonságát. Érdekes, hogy a meghallgatott szakértők azt adták elő, hogy az állvány egészséges fából volt összeállítva, a vaskapcsok épek voltak s kellőleg voltak a gerendák összeróva. A bíróság tanuvalloásokból állapította meg a fenti tényállást.

Carrarának a múlt heti számban említett dolgozatából közöljük a következő részletet:

Őszintén és hiven állítjuk fel a vitának valódi gyupontját. A két törvénykezési rendszernek küzdelmében, melyek egyike az ártatlanságot teszi ki nagyobb veszélyeknek, míg a másik mellett fenforog azon veszély, hogy valamely bűnös büntetlen marad: e kettő között melyiket illeti az elsőbbség, mint kisebb bajok forrását? Itt én nem állítom fel az én nézetemet. Támaszkodom egy pogány és zsarnok császár tekintélyére, és támaszkodom egy római jogtudós tekintélyére; felelnék e kételyekre helyettem Ulpianus és Trajanus és én osztom az ő meggyőződésüket.

Zsarnok kormányok alatt is, ahol az igazságszolgáltatást inkább a szigor fentartásával akarták kezelni, mindig tiszteltben tartották azon szabályokat, melyeket a lex. 5. Dig. de poenis tartalmaz és melyeket nem volna szabad elfeledni senkinek és mely szabályt, mivel nagyon is gyakran elfeledik, ismétlésre alkalmasnak tartok. Ime Ulpianus szavai: Sed nec de suspicionibus debere aliquem damnari, Divus Trajanus Assidus rescipit: satius enim esse impunitum relinqui facinus nocentis, quam innocentem damnare.

Hu és akadémikus minden diskussió más téren. Az esküdtszéknek kérdése egészen itt dől el.

Vagy elébe tesszük néhány vétkes büntetlenségének valamennyi tisztességes ember biztonságát azon veszéllyel szemben, hogy büntett nélkül gályára hurczoltassanak és akkor az esküdtszék intézményének győznie és föntartatnia kell. Így gondolkoztak a pogány jogtudósok s a pogány zsarnok császárok.

Vagy ellenkezően a magasztalt haladás tévesnek bizonyította Ulpianus és Trajanus szabályát, úgy hogy ma Vougians, Haller és De Maistre-rel kell mondanunk, miképp némely ártatlanok elítélése csak olyan, mint egy a tetőről leesett téglát, szerencsétlenség, melyet megadással kell elviselnünk, mivel a társadalom rendjének szükséges folyományát képezi.

Ezen felfogás engem nem csábít.

Ez azon radikális pont, melyben a bűnvádi eljárás feletti összes kontroversiák találkoznak. Naponkint támadnak hasonló kérdések az eljárás minden részei felett nemcsak az esküdtszék kérdésében, hanem a többiben valamennyiben is. S valamennyiben látjuk ma támadni a kis bölcseket, akik vissza akarják terelni a kérdéseket a modern tudomány által elítelt

elméletekre egyedül azért, mivel ezen szerencsétlenek ellenkező hitet vallanak azzal, amelyet Ulpianus és Trajanus hirdettek (Hermogenianus ad leg. 42. ff. de poenis, Gajus ad leg. 36. és 125. ff. de regulis juris, Paulus ad leg. 155. §. 2. ff. de regulis juris, Marcellus ad leg. 192. §. 1. ff. eodem), és melyet ismét Ulpianus ad leg. 32. ff. de poenis. De akik ma hiteltől megfosztani akarják a humanismus követelményét, nem tulajdonítanak értéket a modern tudomány meggyőzésének a római jogászok összeségével, akik őket felvilágosíthatnák, hogy azon elv: in dubio pro reo non minus justus est quam tutius. Nem fektetnek ezek súlyt a római jogtudósok tekintélyére; mert nem tudják, hogy a római törvényhozás által szentesített elvek minden országnak és minden kornak sajátjai, (mint jól mondja a kitűnő Brugnot), mivel azok nem egyebek, mint az örök igazságnak és erkölcsösségnek sugallatai.

Kérdéses például, vajon a vádlottnak megadandó-e bizonyos biztosíték. Ime, mondják egyik oldalról, e biztosíték szükséges, mert különben igen könnyen megtörténhetik, hogy egy ártatlan az igazságtalan elítélés áldozata lesz. De azt halljuk ellenvetni más oldalról, hogy ezen biztosíték némely bűnösnek is menekülést nyújthat, hogy kikerülje a megérdemelt büntetést. S az igazságszolgáltatás minden tulbuzgó hívei felkiáltanak: mintsem hogy a bűnös meneküljön, inkább az ártatlan veszessen el. De azt nem fogják fel vagy nem akarják felfogni, hogy az igazságszolgáltatás nem áll minden vádlottnak meg gondolatlan elítélésében, hanem csakis a vétkesnek bizonyult egyén megbüntetésében.

— **A pécsi rabsegélyző egylet** vagyona 1901. év elején 7314 korona, bevétele 1901-ben 1804 korona volt, kiadott az egylet segélyezésekre 389 koronát, egyebekre 100 koronát. Az egylet vezetősége érzi, hogy eljárása az egylet céljával merő ellentétben áll, mert az évi jelentés a következőket írja: Mivel az egyletnek nem az képezi főfeladatát, hogy jövedelme nagy részét vagyonszerzésre, tőkegyűjtésre fordítsa (de nem bizony!) s mivel biztat bennünket a remény, hogy a tagok száma is szaporodni fog, a segélyezéseket jövőre nagyobb mértékben szándékozik a választmány kiterjeszteni. Az eddigi korlátolt segélyezésnek és takarékoságnak meg volt az a haszna (?), hogy az egylet, a pénztári kimutatás szerint már egy kis tőkével rendelkezik.

— **Magyar magánjog mai érvényében.** írta dr. Márkus Dezső. A törvények, rendeletek, szokásjog és joggyakorlat mozaik darabjaiból, ezer meg ezer apró kis töredékből a magánjog egész anyagát rendszeres, áttekinthető egészbe foglalta össze Márkus Dezső. Munkájának első sorban kiválóan gyakorlati jelentősége van, mert mindenütt a pozitív, mondhatnánk a nyers anyagot nyújtja; elhagyva a kommentárok elméleti fejtegetéseit, arra törekszik, hogy a valóban élő mai magyar magánjognak hü képét adja. Mindenütt magát a forrást kapjuk; a törvény, a rendelet, a joggyakorlat szava szólal meg közvetlenül, úgy, hogy a gyakorlat embere folyton észlelheti, ellenőrizheti a jogszabályok tételes erejét és fenállását. Aki ismeri mai magánjogunk tételeinek a különféle jogforrásokban való szétszórtságát és azt a nehézséget, melylyel a gyakorlat, de az elmélet embere is kénytelen megküzdeni, midőn egy magánjogi szabály felkutatásáról van szó: tudja méltányolni azt a nagy munkát, mely ennek az anyagnak rendszerbe öntésénél az íróra hárul. Joggyakorlat gyűjteményeket, törvénytarakat pótol, sőt hozzáférhetővé tesz, mert azoknak anyagát világos rendbe szedi ez a munka, melynek I. kötete (Bevezetés. Jogforrások. Személyjog. Családjog) most jelent meg. Könnyen kezelhető módszerrel, úgy szólván szakaszokba szedve vonulnak el az egyes részek az olvasó előtt. Az osztrák polgári törvénykönyv megfelelő szakaszai fel vannak dolgozva úgy, hogy a munka az osztrák polgári törvénykönyv hatályának területén is használható; felsőbb bíróságaink elvi jelentőségű határozatainak válogatott eseteit fel lehet találni az illető helyen; régi törvényeinknek még ma is hatályban levő szakaszai is megolvashatók. Márkus munkája a gyakorlatnak nagy hasznára fog válni.

— **Iparhatósági határozat joghatálya csak addig tart, míg a rendes bíróság érdemi határozatot nem hozott.** G. M., R. A. ellen erdőkezelői járandóságából három hónapi felmondási időre eső résznek megfizetése iránt panaszt

adott be a sz—i járás főszolgabírájához. A főszolgabíró kötelezte R. A.-t arra, hogy a panaszosnak 150 K alapkövetelést és 13 K 70 f. költséget fizessen meg. R. A. az iparhatóság e határozatával nem elégedvén meg, az 1884. évi XVII. tcz. 176. §-ának rendelkezéséhez képest a b—i kir. járásbíróshoz sommás keresetet adott be, melyben azt kérte, hogy a kir. járásbíróshoz az iparhatósági határozat hatályon kívül helyezésével a felperest keresetével utasítsa el. Minthogy G. M. a tárgyaláson szabályos idéztetése ellenére nem jelent meg, a kir. járásbíróshoz a kereseti kérelemhez képest «a keresetnek helyt adott, a főszolgabírónak határozatát hatályon kívül helyezte s G. M.-ot költség fizetésére kötelezte». G. M. az ítélet ellen igazolási kérelemmel élt, amelynek a kir. járásbíróshoz helyt adott és az ügy újabb tárgyalása most folyamatban van.

Sáros vármegye alispánja a járásbíróshoz eljárása miatt panaszt emelt a kereskedelemügyi m. kir. miniszternél, aki 1900. évi 66,988. sz. a. a következő határozatot hozta:

Az 1884 XVII. tcz. 176. §-ának abból a rendelkezéséből, amely szerint az iparhatóság határozatával meg nem elégedő fél igényeit a törvény rendes útján érvényesítheti, az következik, hogy az iparhatóság határozatának joghatálya csak addig tart, míg az ügyben a rendes bíróság érdemi határozatot nem hozott vagy a per egyezséggel be nem fejeztetett; mihielyt azonban a bíróság ítéletét meghozta, az iparhatósági előzetes eljárásnak ideiglenes jellegű határozata önként elveszti hatályát.

Minthogy a két eljárás önálló s egymástól független, nincs szükség arra, hogy a bíró ítéletében az iparhatósági határozat hatályon kívül helyezését kifejezetten kimondja, de ennek ítéleti kijelentésével a bíró sem felügyeleti utra tartozó szabálytalanságot el nem követett, sem az iparhatóság jogkörét nem sértette meg, mert csak olyant jelentett ki, ami — külön kijelentés hiányában is — természetes következménye annak, ha a bíró az ügyben az iparhatóságtól eltérően ítélt, ez okból tehát ez ügyben intézkedésre nincs szükség.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Az új német biztosítási törvényről.** Németországban a magánbiztosító vállalatokra vonatkozó új törvény 1902 január hó 1-én lépett életbe. Az új törvény a tűzkárok kifizetésének rendőri felügyeletére vonatkozó porosz birodalmi szabályokat nem érinti, hanem e tekintetben a berendezésbiztosítási ügyre vonatkozó 1807. évi május hó 3-iki törvény 18. §-ának, valamint a magántűzbiztosítási intézetek felügyeletére vonatkozó 1828 jan. 24-i hannoveri rendelet 4. §. d) pontjának és 12. §-ának szabályai érvényben maradnak. Hasonlóképp nem érintetnek a tűlbiztosítás és a kétszeres biztosítás eltiltása tekintetében egyes külön törvényekben foglalt rendelkezések sem. Ugyanez áll az ügynökök könyvvezetési kényszerére és a rendőrhatalóságnak ezen könyvekbe való betekínthetési jogosultságára nézve is. Érvényen kívül helyezettnek azonban ezen törvény által azon birodalmi rendeletek, melyek valamely tűzbiztosítási ügylet lezárását előzetes rendőri engedélytől teszik függővé, valamint azon rendeletek, melyek által tűzbiztosítási szerződések közvetlen megkötése el van tiltva oly képviselőkkel szemben, melyek nincsenek az állam területén. Hatályon kívül helyezettnek tehát az összes, az úgynevezett magánellenőrzésre vonatkozó rendeletek és szabályok. E szerint tehát 1902 január 1-től kezdve a tűzbiztosítási szerződéseket megkötés előtt nem kell előzetesen rendőri vizsgálat és a rendőri beleegyezési nyilatkozat alá terjeszteni. Csak az 1902 január 1-je előtt kiállított barchák és meghosszabbítási ajánlatok, melyek a rendőrség elé csak ezen határidő után terjesztetnek, részesülnek az eddigi elbánásban. Érintetlen marad azonban a rendőrhatalóságok azon jogosultsága, hogy az ügynökök által vezetendő könyveket azok üzleti helységében megvizsgálhatja, vajon nem forog-e fen túl magas biztosítás és a szükséges lépéseket a biztosítási összegek leszállítása, illetve a büntetőjogi megtorlás iránt megtehesse.

— **A német büntető-törvény revisiójának kérdése** mindinkább előtérbe lép a német jogi irodalomban. *Medem* tanárnak egy értekezése (Revision des Strafrechts) tárgyal egy néhány kérdést, melyeket novella alakjában óhajt megvalósítani. Foglalkozik a rövid tartamu szabadságvesztés alkalmazásának megszorításával; ezeket jó részben a pénzbünte-

tések pótolnák, a megmaradó szabadságvesztés-büntetéseket pedig szigorítani kellene, még pedig magánelzárással, az étkezés megszorításával, a kemény fekvőhelylyel, sötét cellával. Ez egyszersmind utat nyitna a szabadságvesztési büntetéseknél több irányu megkülönböztetésre, mint a szokásszerű bűnösökkel szemben a biztosító fogságra, azután a nevelő és a büntető fogságra.

— **Német jogi irodalom.** A tisztességtelen versenyről szóló német törvényt tudományos alapon, rendszeresen dolgozta fel *Köhler*: Das Verbrechen des unlauteren Wettbewerbes című könyvében. *Wagner*: Wirtschaftliche Fürsorge für Angehörige Detenirter. Gondolatmenete ez: ha az állam a szabadság elvonásával szabja ki a büntetést, ennek érzékeny súlyosítása az, hogy a családfe tartó akadályozva van családjáról gondoskodni s ezzel a hozzátartozók is részesek a büntetés elszenvedésében. Ezért az államnak szükség esetén valamely intézmény útján gondoskodnia kell a családhoz tartozókról. Más téren az állam a védelmi törvények egész sorozatával elismerte már abbéli kötelezettségét, hogy a gazdaságilag gyengéknek védelmet és segínyt nyújtson. A szerzői jogot tárgyalja *Schuster*-nek egy dolgozata: Grundriss des Urheberrechts. Különösen az osztrák törvényhozással foglalkozik, de kitér más államok jogára is. A szerzői jogot így határozza meg: egységes, a tulajdonjoghoz hasonlatos uralom egy szellemi mű felett, ennek összes vonatkozásaiban.

— **A berlini egyetemen** is túlszűfolttság van és a porosz közoktatási miniszter egy képviselő részéről hozzá intézett kérdésre nem is tudott mást válaszolni, mint hogy a túlszűfolttság tapasztalható minden olyan egyetemen, mely nagyobb városban van elhelyezve és hogy más országokban e részben még nagyobb a visszasság.

— **A poseni főtörvényszék** kimondta, hogy a jegyes vagyoni viszonyaiban való tévedés jogos okot képezhet a másik jegyesre nézve arra, hogy az eljegyzéstől visszalépjen s így a visszalépésből származó károkért sem felelős.

— **Szeméremértő képek** közzététele miatt egy párisi lap kiadóját és igazgatóját egy havi fogságra és 3000 franc pénzbüntetésre, illetőleg két heti fogságra és 1000 franc pénzbüntetésre ítélték.

— **Az a férj**, ki hitelt ad névtelen leveleknek, melyek őt nevének állítólagos hűtlenségéről értesítik, ezzel oly súlyos méltatlanságot követ el, mely a nőre nézve a közös együttélést elviselhetetlenné teszi és ez feljogosítja a nőt a házasság felbontásának kérésére. (Párisi törvényszék.)

— **Az olasz büntető eljárással** foglalkozik Lucchini a Nuova Antologiában. Az elavult eljárásnak tulajdonítható titkos, inquisitorius vizsgálatával, előzetes letartóztatásával, hogy egy esztendő alatt, 1898-ban, 700,000-re ment a letartóztatási intézetek forgalma, a be- és kimenő egyéneket tekintve; ugyanazon év végén pedig a letartóztatottak száma nem volt több, mint 38,893. Követeli az igazságot mindenki számára s azt mondja, hogy legyen meg végre a bátorság, hogy új, organikus és egyöntetű kodexet terjesztszenek a parlament elé s azt a jognak, a szabadságnak, az igazságnak hamisítatlan elvei hassák át. A hatályban levő törvény zavaros mechanismusa helyett alkotni kell egy egyszerű, gyors, populáris eljárást, mely garantiát nyújtana a közbiztonság megóvására és a bűntények megtorlására, oly eljárást, melyben mindenki felett ugyanazon független és őszinte igazságossággal mondanának ítéletet.

— **Angol tudományos akadémia** megalkotását tüzték ki célul kiváló angol tudósok. A régi Royal Society körébe csak a természettudományok művelése tartozik és abból az alkalomból, hogy a főbb európai és amerikai akadémikák nemzeti egyesülete elhatározta, hogy 1904-ben Londonban tartja összejövetelét, szükségét látták annak, hogy a társadalmi tudományok részére is legyen egy tekintélyes képviselője az angol tudományos életnek. Az intézet fel fogja ölelni az összes társadalmi tudományokat: a történelmet, bölcséletet, a jog-, állam- és közgazdasági tudományt, az archeológiát és filológiát. A szépirodalmat nem veszi fel működése körébe.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: felev e 12 kor. negyedévre 6 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők.* A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Tisztujtás után. *Dr. Balog Arnold* budapesti ügyvédül. — A gyakorlati bírói és ügyvédi vizsgálatok reformja. *Vargha Ferenc* kir. főügyész helyettesül. — A német Btk. revisiója. *Vámbéry Rusztem* kir. albirótól. — *Törvénykezési Szemle:* Döntvénybírálat. *Dr. Heil Fausztin* kir. közigazgatási bírótól. — Máramarosi viszonyok. *Dr. Szilágyi János* máramarosszigeti kir. közjegyző-helyettesül. — Az ügyvédek elleni fegyelmi bíráskodás. *Dr. Rosenthal Mór* nagyvárad ügyvédül. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Igazságügyminiszteri rendelet a bírósági végrehajtók által beszolgáltatott bírói letétek kiutalása tárgyában. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Tisztujtás után.

A budapesti ügyvédi kamara tisztujtó közgyűlése lezajlott. Rövid vita után, feltűnő egyetértéssel fogadta el a közgyűlés a választmány évi jelentését, de már a választást igen erős személyi harcok tették élénkké.

Az egész fővárosi ügyvédség napokon át izgalomban várta a választások eredményét, mintha ettől függött volna az ügyvédség helyzetének jobbra fordulása.

Három párt állott egymással szemben. Mind a három párt iparkodott a saját jelöltjeinek ajánlását elvi okokkal támogatni, habár mint Szivák Imre székfoglaló beszédében igen helyesen emelte ki — a választás alkalmából alakult pártok programjai közt egyáltalán semmi elvi különbség sem volt.

De ha a pártokat elvi differentiák nem is választották el egymástól, ennek az alkotmányos küzdelemnek mégis nagyobb jelentőséget kell tulajdonítanunk mint egy, pusztán az egyéni ambíciók sarkallta mérkőzésnek.

Ez a választási harc fokmérője volt az ügyvédség testében végbemenő erjedési processusnak.

Ilyen nehéz időben nagy jelentősége van annak, hogy mily kezekbe van a vezetés letéve. A kar eddigi vezérei minden tőlük telhetőt megtettek a helyzet javítására, de a bajokat orvosolni nem tudták. Előttünk világos, hogy nem ők és nem képességeik hiányosságai voltak okai annak, hogy a válság ennyire fajulhatott. A sorsával elégedetlen testület azonban türelmetlen. Más vezetők után néz, keresve keresi azokat az új erőket, amelyek a legalkalmasabbnak látszanak az ügyvédség létérdekeinek a most folyamatban levő igazságügyi reformok megalkotása és életbeléptetése körül a leghathatósabb és legeredményesebb képviselőit.

Hogy ily körülmények közt a választás szenvedélyesen heves jellegű volt és hogy nem egy meglepetést okozott, az éppen a kar állapotából magyarázható meg.

Igy történt azután, hogy részben a kamarai elnök elhalálása, részben több tagnak a kamarai tevékenység teréről való önkéntes távozása, részben a szavazás eredménye folytán a kamara tisztviselői közül az elnök, elnök-helyettes, titkár, valamint a választmány korából tíz választmányi tag személyében változás állott be.

Ennyi régi, kipróbált erőnek a kamara vezetéséből egyszerre való távozása a jelenlegi súlyos helyzetben kétszerezsen nagy veszteség. Különösen a régi vezéreket: Györy Elek, Friedmann Bernátot és Nagy Dezsőt fogja a kar igen nehezen nélkülözni.

Az új elnök, alelnök és titkár az ügyvédség érdekei iránt erős érzékkel bírnak.

Szivák Imre székfoglaló beszéde dokumentálja, hogy ismeri a kar válságos helyzetét és az ügyvédség jogos érdekeiért való küzdelemben lelkesedéssel áll a kar élére.

Programjában természetesen feltaláljuk az ügyvédi rendtartás revisióját, az ügyvédi nyugdíjügy törvényhozási rendezését, a polgári peres eljárás reformjában az ügyvédség igazainak érvényre juttatását. Igen figyelemre méltó az új kamarai elnök állásfoglalása a kar színvonalának fentartása érdekében a kötelező doctoratus fentartása mellett.

Nem mulaszthatjuk el itt annak hangsúlyozását, hogy az ügyvédség maga is hozzájárulhat a kar színvonalának emeléséhez. A gyakorlati idő szigorúan tartassék be, senkinek ne állítsunk ki az ügyvédjelölti gyakorlatról oly bizonyítványt, amely minden részletében meg nem felel a valóságnak. A kamara választmánya — minden melléktekintetek félretételével — gondosan válogassa meg azokat, a kiket tudásuknál fogva a legméltóbbaknak tart arra, hogy az ügyvédvizsgáló-bizottságban helyet foglaljanak. Az ügyvédvizsgáló-bizottság tagjai feladatukat igazságosan teljesítsék, menten úgy a tulszigortól, mint a kedvezéstől és kegyelmezéstől.

Futólag érintette az új kamarai elnök a fegyelmi bíráskodást és ezzel kapcsolatban minden közelebbi kifejtés nélkül annak a nézetének adott kifejezést, hogy a jelenlegi «csonka fegyelmi jog» nem lehet eszköze egy *hatályos epuratió*nak.

Való igaz, hogy a Curia kisebb fegyelmi tanácsának kegyelmes judikaturája a fegyelmetlenséget nagyban előmozdította. De az is bizonyos, hogy az autonóm fegyelmi bíróságok sem törekedtek elég erélyesen és elég kitartással a célra.

Éppen a fővárosi nagy testülethől nem sikerült elimálni azokat az elemeket a kik súlyos jellegű, jobbára anyagi haszon célzatával elkövetett fegyelmi vétséget vétségre halmoznak. Ezekkel szemben nem használ a pénzbüntetés, de hiábavaló az időleges felfüggesztés is. A fegyelmi bíróság — mely pedig elvégre is bíróság — fokozatról fokozatra megy a büntetések kiszabásában. Három havi felfüggesztést hat havi, azután egy évi felfüggesztés követ, holott talán már az első cselekmény olyan volt, a mely az illetőt méltatlanná tette a karhoz való tartozásra. Ezek miatt a fegyelmi visszacsők miatt vesztette el a kar a közvélemény rokonszenvét.

Az új tisztikart és az új választmányt abban a reményben üdvözljük, hogy saját hatáskörükben mindent megtesznek a kar igaz igényeinek érvényre juttatása és a kari becsület megóvása és öregbítése érdekében. *Dr. Balog Arnold.*

A gyakorlati bírói s ügyvédi vizsgálatok reformja.*

5. A vizsgálat tárgyai.

A vizsgálat tárgyainak meghatározásánál azt tartjuk szem előtt, hogy magasabb színvonalon fog állani a jogásznemzedék, ha a jogtudomány alapvető studiumaiból alapos s teljes tájékozottságot követelünk tőle, mintha az alaposság rovására a többoldalúságot toljuk előtérbe. A perjogot — s pedig úgy a büntetőt mint a polgárit, a magánjogot, a hiteltörvényeket és a büntetőjogot alaposan kell tudni minden jelölt-

* Az előbbi közl. I. a 10., 11. és 13. számban.

nek, de az ugynevezett melléktárgyakat, mint a bánya-, pénzügyi törvények, közigazgatás, közjog, sőt még ide sorolom az urbért is, — mely lassanként egészen a történelemé lesz, — bátran elhagyhatjuk.

A gyakorlati igazságügyi vizsgánál arra törekedjünk, hogy az általános jogász műveltséget emeljük, ehhez pedig teljesen elegendő, ha az igazságszolgáltatás gerinczét alkotó főstudiumokból követelünk alapos tudást. A melléktárgyak kötelezővé tétele csak elvonja a jelölt idejét attól, hogy az alapvető tárgyakból alaposan elkészüljön. Mindenesetre többet ér, ha a jelölt a melléktárgyakra szükséges időt is a fő tárgyakra fordítja s nem kalandozik abban a nagy erdőben, mely a melléktárgyak óriási területét borítja. Gondoljunk csak a közigazgatásra, folyton szaporodnak annak törvényei s ma már oly nagy tömeg, hogy ez maga elég anyagot ad egy vizsgához. Mit válaszszon már most ki a jelölt ebből a nagy utvesztőből? Előtte áll a negyven-ötven tagu bizottság, minden censor más és más részleteket kérdez s így ha a melléktárgyakból is lelkiismeretesen el akar készülni, meg kell küzdenie az egész anyaggal. Vajon ezekre a dolgokra lépten-nyomon szüksége van-e az életben? Éppen nem. Az ügyvédek legnagyobb része egész életében nem kap egy bányaügyet sem, a közigazgatásba már elég gyakran belevág az ügyvédi gyakorlat, ellenben a bírói praxis csak ritkán talál azzal érintkezési pontot. Az alapos, jogászilag képzett ügyvédnek azonban semmi nehézséget sem fog okozni a közigazgatási jogban való tájékozódás s annak helyes alkalmazása.

A közjogi ismeretek még ritkábban jönnek érintkezésbe az igazságügyi gyakorlattal; vannak ugyan annak egyes részei, melyek a társadalomnak, hogy úgy fejezzem ki magamat, eleven történetével szerves összefüggésben állanak, ámde mindezt az ifjak az egyetemen s akadémiában tanulják s a melléktárgyakból teljesen kielégítőnek tartom azt, amit itt elsajátítanak.

Föl lehetne vetni, amit az igazságügyminiszteri kérdőpontok föl is vetnek, hogy t. i. nem lehetne-e a melléktárgyakból megkiváncsolt ismeretkör mértékét az igazságügyi szak szempontjából lényeges részekre korlátozni? Szerintem igen nehéz meghatározni azt a demarcationális vonalat, melyen innen a melléktárgyak az igazságügygyel érintkezésben nincsenek s melyen túl itt-ott érintkezési pontok találhatók. Vegyük a közjogot; a törvényhozói hatalom például bizonyára összefüggésben áll az igazságügygyel. Már most kétségtelen, hogy emez összefüggés révén a közjognak ez a része megkövetelendő volna. Gondoljuk meg azonban, mily nagy ez a terület, mennyi nehéz kérdés áll ezzel összefüggésben. Mit szabad s mit nem szabad a censornak kérdezni, azt részletezni nem lehet s így kerülő uton ismét oda jutunk a lényeges részek eliminációjával, ahol most vagyunk; egy nagy erdő szélére állítjuk a jelöltet, ahol az ugynevezett lényeges részek czime alatt apró kis ösvényeket jelöltünk ugyan meg, melyek azonban csakhamar elvesznek az erdő sűrűjében.

A melléktárgyakból két dolgot mégis kívánatosnak tartok s pedig a pénzügyi jogból a beadványok, ítéletek stb. felbélyegzésére vonatkozó szabályokat, a közigazgatási jog keretéből pedig a fegyelmi jogra vonatkozó ismereteket. Mindkettőt alaposan kell tudni bírónak s ügyvédnek egyaránt.

Hasonlóképp kevés súlyt helyezek az írásbeli vizsgára. Annak semmi döntő jelentősége nincsen s csak arra való, hogy a szóbeli vizsgára rendelt időt megrövidítse. Az ügyvédi vizsgán ugyanis az a praxis honosodott meg, hogy a jelölt elmondja feladványát és annak megfejtését. Ha a jelölt gyöngye, arra törekszik, hogy ezen a réven az egy csoportra eső 25—30 perczből lehetőleg minél többet elvonjon, hogy annál kevesebb idő essék a szóbeli vizsgára, mely ismeretei-

nek tűzpróbája. De azt tapasztalom, hogy az írásbelivel nemcsak a jelöltek rövidítik meg a szóbeli vizsgát; *vérszegény censorok* is esnek ebbe a hibába, azok t. i., akiknek cenzori fegyverzetüket minden vizsga előtt meg kell szerezni. Ezek szívesen tárgyalják lehetőleg hosszasan az írásbeli vizsga témáját, mert ezen a réven kevesebb kérdéssel kell magukat felszerelni s így maguk is kisebb fáradsággal átesnek a vizsgán. Pedig az írásbeli vizsga a jelölt képzettségét alig bizonyítja; a visszaélést is nehéz megakadályozni s miután minden segédkönyv a jelölt rendelkezésére áll, valamiképp csak összetakolja a feladatát. Az azonban még soha döntő szerepet nem vitt. Nem volt még reá eset, hogy a kitűnő írásbeli átsegítette volna a jelöltet, ha a szóbeli rossz volt s viszont sohasem bukott még meg a jelölt, ha jó volt a szóbeli s rossz az írásbeli.

Miután az igazságügyminiszteri kérdésekben az foglaltatik, hogy az írásbeli vizsga sikeres kiállása nem volna-e a szóbeli vizsgálat előfeltételeként felállítandó, úgy látszik ezzel a kérdéssel az irányadó körök komolyan foglalkoznak. Én azonban azt hiszem, hogy igen nagy méltánytalanság volna, ha az írásbeli vizsgának ily nagy jelentőséget tulajdonítanánk. Gondoljuk meg, hogy az írásbeli egy téma körül forog. Ez pedig a szóbeli vizsga óriási anyagához képest valójában egy csöpp a tengerhez. Hogy vonhatunk csak valamiképpen is helyes következtetést az egyetlen részletből az egészre, hogy állíthatjuk föl azt a tételt, hogy miután a jelölt azt az egy tételt nem oldotta meg helyesen: készületlen az egészről.

Ez az ítélet épp oly méltánytalan, mint igazságtalan volna. De mi is lenne mértékadó az írásbelinél? Az alaki kidolgozás vagy a judicium? Az előbbi nem a dolog lényege, tehát döntő nem lehet. A judicium pedig főképp vitás elvi kérdéseknél csaknem imponderabilis. Ha az volna mértékadó, hogy a helyes jogi megoldást nem találta el a jelölt, tehát szóbelire nem bocsátható, akkor hogy ülhet bírói széket az a bíró, kinek ítéletét a felső fok összetöri?

Abszolút helyes megoldás egy kezdőtől alig követelhető. Az írásbeli tehát legfőljebb a jogász gondolkodás megítélésére szolgálhat, de erre sem nyújt megbízható alapot, mert a jelölt a fogyatkozásokat a segédkönyvekkel pótolhatja s néha ezek révén elég tetszetősen is oldja meg dolgozatát az is, akinek teljes tudatlansága derül ki a szóbelin.

Szerintem az írásbeli eltörölendő volna, mert az a képzettség megítélésére megbízható mértékül nem szolgálhat.

Vargha Ferencz,
kir. főügyészi helyettes.

A német Btk. revíziója.

A Magyar Jogászegyletben márczius 22-én e czimmet tartott felolvasás konklúziója a következő:

..... A német birodalmi gyűlésnek 1901. évi márczius hó 21-én tartott ülésén Nieberding a birodalmi Justizamt államtitkára késznek nyilatkozott a Btk. revíziójának kezdeményezésére. A revisio szükségét az összes irányok képviselői, Seuffert, Richard Schmidt és Buri kivételével, egyértelműleg hangoztatják s ha ennek irányára nézve eltérők is a vélemények, abban az egyben úgy látszik egyetértének, hogy az új kodex jobb lesz az eddiginél. Ennek a szokatlan élénkségnek a bölcs mérséklet hazájában, mely a politikai és jogi reformok terén egyaránt a »nur immer langsam voran« jel-szavát követte, bizonyára egyéb oka is van, mint a büntető-törvénykezésnek Európaszerte érzett fogyatékosága, egyéb célja is, mint a kodex kisebb csorbáinak kiköszörölése. Bármily komplex természetűek is ez okok, annyit kétségtelenül megállapíthatunk, hogy azok közt a vezérszerepet a politikai motívum játsza. Mig ugyanis a német polgári törvénykönyv már minden ízében az egységes birodalom alko-

tása, addig a Btk., mely eredetileg az északnémet szövetségi Btk. alakjában emelkedett törvényerőre, a XIX. század elején domináló napoleoni kodex elvén alapuló porosz törvénykönyv csekély mérvű átdolgozása, mely, mint Van Calker mondja, nem volt alkalmas «eine systematische Entwicklung und Durchführung deutschrechtlicher Grundgedanken zu bringen». Hisz maga Friedberg, a kodex teremtője oda nyilatkozott, hogy az elfogadandó kodex nem századokra szól, sőt már rövid idő, talán öt év múlva czélszerű lesz azt gyökeres revízióval alávétetni. Akkor 1871-ben arról volt szó, hogy a birodalom számára lehető gyorsan megteremtsek a formális büntetőjogi egységet, ma, amidőn a polgári törvénykönyv megalkotásával a kodifikáló tényezők felszabadultak, az a czél, hogy az *egységes keretet egységes tartalommal töltsék meg*. Hisz Liszt, a kozmopolita Liszt, maga mondja, hogy az egységes német jogi felfogás, mely a professzorok tankönyveiből és előadásaiból felszívódott a nép öntudatába «lässt es uns als eine Kränkung unseres nationalen Empfindens erscheinen, dass noch heute, dreissig Jahre nach den Siegen auf den französischen Schlachtfeldern, die Gesetze des ersten Napoleon für unser deutsches Rechtsleben massgebend sein sollen». Ehhez járulnak a törvénytechnikai okok, hogy t. i. a mellék-törvények nagy tömege inkongruens a kodex-szel, hogy a kriminalitás alakjai a XIX. század eleje óta, mely kornak társadalmi keresztmetszetére a Btk. támaszkodik, lényegesen megváltoztak s az a kodex, mely még minősítettnek mondja a postakocsisra felkötött bördöd ellopását, tehetetlenül áll az intensív vasúti forgalomban elkövetett lopásokkal, a nemzetközi csaló- és hamisító bandákkal, az iparszerű büntettek egész gárdájával szemben. Végül nem utolsó ok az sem, hogy a német Btk. nem felel meg a nép társadalomerkölcsi felfogásának, mely fokozottabb védelmet követel a pénzügyi hatalom tulereje, a gyengébb kizsákmányolása, a tőzsde és bankügy terén elkövetett visszaélések, az alapítási szédelgések, a sajtó vesztegetése ellen. Az oly kodex pedig, mely össze-ütközésbe jut a népethikával, Liszt szerint «*hat das Recht verloren Recht zu sein*».

Ez okok azonban csak a jelenlegi kodex ellen szólnak, anélkül, hogy biztos alapot teremtenének a jövődi kodifikációnak. A tárgyalt javaslatok egyikében sem nyilvánul oly nagy feltétlen elismerést parancsoló és megnyugtató keltő alapgondolat, mely az új kodex egész terhét megbírná. A visszatorlás gondolatának továbbfejlesztése üres szólam, Liszt egyezségi ajánlata kétféle igazsággal mér és gyakorlati nehézségekbe ütközik. A különös rész formalistikus tényálladékaiknak közelebb vitele a való élethez (Wach), az egyházi befolyás maradványainak kiküszöbölése (Wittich), a modern jogtárgyak kifejezettebb védelme (Meili, Budde) helyes ugyan, de csonka program, mely egy új kodex tervezetbe igen jól beleilleszthető, anélkül, hogy egymagában archimedesi pont volna a kodex egyensúlyának megbillentésére.

Ha ezzel szemben a *magyar reformtörvényekre* pillantunk, úgy azt látjuk, hogy a revízió okainak legnyomósabbjai egyáltalán nem, egyebek pedig csak sokkal kisebb mértékben játszanak közre. A mi kodexünk sem nemzeti alkotás, ha a 48 előtti állapotokra vagyunk figyelemmel, de Magyarországgal, mint modern kultúrával együtt született s szociális alapjai félszázaddal későbbiek, mint amelyekre a német törvény épült. Tényálladékszerkezetei a legjobbat nyújtják, amit Csemegi lángeze a 70-es évek magas fejlettségű dogmatikájából leszűrni képes volt, büntetési rendszerének gerince pedig a németek szemében mint kíváncsi reformgondolat jelentkezik. A mi jelszavunk tehát csak az lehet, *tatarozni és nem rombolni*, sőt éppen azok, kik óhajtják, hogy lépést tartsunk a korrall, kötelesek a kodex életének meghosszabbításával lehetővé tenni, hogy az egy emberöltő vagy félszázad múltán minden valószínűség szerint

bekövetkező büntetőjogi nagy átalakulásnak a mostani revízióval útját ne álljuk. A név természetesen nem határoz, — Name ist Schall und Rauch — akár novellának, akár revíziónak nevezzük a Btk. módosítását, a lényeg az, hogy míg egyrészt a kodex alapelvei érintetlenül maradjanak, addig másrészt a módosításokat az égető szükség által javalt pontokra s a büntetőpolitikának rázkódtatás nélkül keresztülvihető követeléseire szorítsuk. Nem esik feladatunk körébe ennek ad nauseam ismételt kifejtése, polemiait sem czélom felidézni, de attól a megjegyzéstől még sem zárkozhatom el, hogy a kodex büntetési kereteinek oly mérvű szétbontása, mint azt Reichard tervezi, e szempontot nem uralja, s hogy akkor, midőn egy tűzvész alatt eltulajdonított vasláncdarab lopásáért hat havi börtönre ítélnék Magyarországon, minden perc, melyet azzal töltünk, hogy a fősegéd fogalmát rekonstruáljuk, a végszükség tanait revideáljuk, — miként Reichard javasolja — lelkiismeretünk igazságszeretete ellen való véték. Amily nyomorúságos szellemi szegénységre vall a tudományos védvám, mely a gondolatok nemzetközi forgalmát akadályozza, épp oly fontos nemzeti érdek, hogy a loi d'imitation nak, mely nálunk Németországra szokott támaszkodni, legislatív téren saját céljaink, saját szükségleteink vessenek gátat. A Btk. teljes revíziójával várnunk kell addig, míg vagy egy új alapgondolat terem a büntetőjogban, vagy a jogfejlődés hosszú korszakát kell a kodifikációnak sommáznia. Az első csak magától jöhet létre s az oly mesterségesen tenyésztett melegházi növény, mint a Liszt által tervezett revízió alapeszméje nem életképes, hisz a XIX. század nagy büntetőjogi reformját sem Voltaire, Filangieri és Beccaria okozták, ők csak kifejezői voltak az evolúciónak, mely a természettudományi felfedezések korában gyökerezik. Hasonlóképp nem lehet mesterséges uton megszabni a jogfejlődésnek azt a tartamát sem, melyen túl új kodifikációs césura válik szükségessé. Hisz kétségtelen, hogy a kodex nemcsak 25 év, de már a keletkezését követő pillanat múltán igazságtalan, nemcsak azért, mert mindig az átlagesetre szab törvényt, holott átlageset nincs, hanem főleg azért, mert egy fix időpontban statikai vetülete egy dinamikai folyamatnak. Ez azonban nem a mi kodexünknek, hanem minden kodifikációnak hibája. Kodexünket és Csemegi halhatatlan emlékét pedig semmi által nem becsüljük meg jobban, mint ha a részletek harmonikus módosításával a törvénykönyv egészének biztosítunk hosszú létet.

Vámbery Ruzstem.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Döntvénybírálat.*

A *Jogt. Közl.* 1. sz. mellékletén 11. sz. a. közölt esetben a kir. ügyész a Btk. 414. §-ának 1. és 3. pontjai alapján emelt vádat csalárd bukás büntette miatt; a bíróság vádlottat a Btk. 416. §-ának 4. pontja alapján vétkes bukás vétségében mondotta ki bűnösnek. A védelem a BP. 384. §-ának 5. és 11. pontjai alapján semmiségi panaszszal élt; a Curia a semmiségi panaszt elutasította azért, mert: «a bíróság a bűnvádi uton megtorolható bukás egységes voltánál fogva nincsen kötve ahhoz, hogy csupán a kir. ügyész által vádlott pontok szerint állapítsa meg a bűnösséget, hanem szabadon minősítheti a vádbeli cselekményt a kifejtett tényálláshoz képest a Btk. 414. és 416. §-ainak bármely esete szerint». 1901 decz. 11. Első sorban az indokolás ellen két kifogást lehet emelni. Az indokolás a) incorrect; b) hiányos. Incorrect az indokolás, mert a vádbeli «cselekmény» minősítéséről beszél, ellentétben a BP. 325. §-ának 2-ik bekezdésével, amely nem a «cselekmény», hanem a «tett» minősítéséről intézkedik. A két fogalom pedig nem azonos. Hiányos

* Az előbbi közl. 1. a 3. számban.

pedig az indokolás azért, mert a kérdés nem az, hogy a tett minősítése tekintetében a bíróság a vádló indítványához kötve van-e vagy sem, a bíróságnak ebben a tekintetben teljes függetlenségét a BP. 325. §-ának 2-ik bekezdése vitán kívül helyezi, hanem a kérdés az, vajon az ítélet tárgyát képező tett azonos-e azzal a tettel, amely miatt a vádló vádat emelt. Más szóval a kir. Curianak nem azt kellett indokolnia, hogy a bíróság a BP. 325. §-ának 2. pontjában biztosított jogával élhetett, mert ezt senki kétségbe nem vonta, hanem azt kellett indokolnia, hogy a bíróság a semmiségi panaszt tárgyává tett eljárásával nem sértette meg a BP. 325. §-ának 1. pontját, amelynek értelmében a bíróság semmiség terhe alatt nem tehet ítélete tárgyává oly tettet, mely miatt a vádló vádat nem emelt. A valódi «*thema probandi*» a kir. Curia figyelmét kikerülte, valószínűleg épp azért, mert a törvény terminológiáját indokolatlanul mellőzte. A kérdés, amelyet a kir. Curianak eldöntenie kellett, a tettazonosság kérdésének egyik esete, amely kétségtelenül a bünper egyik legfontosabb és legnehezebb kérdéseinek egyike. A kir. curiai ítélet szerint a Btk. 414. és 416. §-aiban meghatározott tevékenységek, illetve mulasztások azonos tettet képeznek, a bíróság tehát nem sérti a BP. 325. §-ának 1. bekezdésében felállított tilalmat, ha a most idézett §-ok egyik pontja miatt emelt vád alapján, e §-oknak bármely más pontját állapítja meg. A kir. curiai ítélet ugyan ezt csak kijelenti, a nélkül, hogy — legalább tüzetesen — indokolná, az ítélet indokolásából mégis kivehető annyi, hogy a kir. Curia «a bünvádi uton megtorolható bukás egységes voltára» volt tekintettel, ami azt jelenti, hogy a Btk. 414. és 416. §-aiban foglalt tevékenységek és mulasztások azonos tettet képeznek azért, mert valamennyien egyaránt büntetendő bukást állapítanak meg. Ez nem egyéb, mint a «bűncselekménynek» — *delictum* — és a «tettnek» — *factum* — következményeiben — *uti exemplum docet* — végzetes, s a BP. egyik sarkalatos alapelveinek megsértésére vezető összezavarása. Volt idő, midőn ezt a különbséget nem ismerték. Az 1853. évi osztrák BP. szerint nem a tett, hanem a bűncselekmény, a *delictum* volt az ítéletnek a tárgya. A törvény 290. §-a azért azt rendelte, hogy ha a végtárgyalás fejleményei szerint a tett más bűncselekményt képez, mint amely miatt a vádhatározat hozva volt, a bíróság a végtárgyalás fejleményeinek megfelelő bűncselekmény fölött hoz ugyan ítéletet, de egyuttal vádlottat a vádhatározatban terhére rótt büntett vagy vétség alól felmenti. Ezzel a felfogással az 1873. évi osztrák s a német büntető perrendtartások alaposan szakítottak, de teljesen, kifejezetten és határozottan szakított azzal a magyar BP. is; a 325. §. 1. és 2. bekezdései e szakítást szentesítik. Törvényünk szerint más a tett és más a bűncselekmény. Az ítéletnek tárgya a tett, a bűncselekmény a tettnek törvényszerinti minősítése. Az ítéletnek tárgya p. o. nem a lopás, hanem a vádlottnak terhére rótt az a tette, hogy meghatározott helyen és időben bizonyos idegen ingó dolgot vagy dolgokat másnak birtokából vagy birlalatából, annak beleegyezése nélkül, abból a célból vett el, hogy azt vagy azokat jogtalanul eltulajdonítsa, amely tette a Btk. szerint lopásnak minősül. A régi felfogás elejtésével előtérbe lépett a tettazonosság nagy horderejű kérdése, amely jelesül két irányban nyilvánítja rendkívüli jelentőségét, először abban az irányban, hogy a bíróság senkit sem ítélhet el oly tett miatt, amely miatt ellene az arra jogosult vádló vádat nem emelt; másodszor abban az irányban, hogy az ítélt dologra hivatkozással e «*ne bis in idem*» elve alapján a megengedett újrafelvétel esetétől eltekintve, senki sem zaklattassék ismétlen egy oly tett miatt, amelynek érdemében a bíróság már egyszer ítéletet hozott. A tettazonosság határai vitások. Több év előtt egy porosz bíróság előtt kérdésessé vált, vajon vagyontárgyak elrejtése által elkövetett csalárd bukás esetében a főtárgyalás kiterjeszthető-e oly vagyontárgyakra is, amelyeknek elrejtése csak a vádhatározat meg-

hozatala után került napfényre. A kérdés — és helyesen — a tettazonosság értelmében nyert megoldást; a tettazonosság kétségbe vonása ebben az esetben oly tulzás, amelyet ellenkező irányban csak a megbeszélés tárgyát képező ítélet mult felül. No meg a RG. 1890 szept. 30. (Entsch. 21. k. 79. l.) kelt ítélete. Vádlottat az esküdszék gyilkosság büntetében, mint felbujtót, mondta ki bűnösnek s a bíróság a marasztaló verdict alapján, halálra ítélte. Vádlott semmiségi panasszal élt s a «*res judicata*» kifogását érvényesítette azon az alapon, hogy ugyanerre a gyilkosságra vonatkozólag a német Btk. 139. §-a alapján már vádolva volt, azzal t. i., hogy a gyilkosság szándékolt elkövetését fel nem jelentette, noha arról olyan időben vett tudomást, midőn annak megakadályozása még lehetséges volt s e vád alól felmentetett. A RG. a kifogásnak helyt adott, a marasztaló ítéletet megsemmisítette s a bünvádi eljárást a «*ne bis in idem*» elve alapján kizártnak mondotta ki. Az ember nem hinné, ha hiteles alakban nem olvasná.

Mi hát a tettazonosság? Mit kell ezalatt érteni? A tettazonosság némelyek szerint anyagi jogi, mások szerint perjogi, tehát mindig jogi fogalom, mely jogi fogalom meghatározást igényel. Alapjában téves felfogás, amely csak téves eredményekre vezethet. A tett nem jogi fogalom; az azonosság sem az s így a tettazonosság sem lehet jogi fogalom. Ebbe a hibába esett s a tett és a *delictum* fogalmait összezavarja Baumgarten, midőn *A tettazonosság kérdéséhez* című értekezésében azt az elvet állítja fel, hogy a tettazonosság kérdése anyagi jogi fogalom és összeesik a *delictum* egység és többség fogalmával. Ez az elmélet szerencsésen oda vezeti őt, hogy p. o. a Btk. 144. §-ában foglalt esetekben nincs tettazonosság, ellenben a Btk. 414. és 416. §-aiban eseteiben igen, mert az alternative felsorolt tényálladékok együttes elkövetése az első esetben bűnhalmazatot állapít meg, a másik esetben *delictum*egységet képez. Pedig ha valami a világon kétségtelen, úgy kétségtelen az, hogy ha a tett és *delictum* nem azonos fogalmak, akkor a tettazonosság a *delictum* egység vagy többség kérdésétől független; a hitelezőnek kielégítése p. o. nem azonos tett a kereskedelmi könyvek megsemmisítésével s így nem válhatik azonossá azért, mert ugyanarra a vagyonbukásra vonatkozólag a két tettnek együttes elkövetése csak egy *delictum*ot állapít meg. A RG. viszont perjogi fogalomnak tekinti a tettazonosságot, amely a fenidézett ítélet szerint addig terjed, ameddig a bírónak joga, hogy a vádtól eltérhessen. De miután a bírónak joga, hogy a vádtól eltérhessen, csak arra s odáig terjed, hogy a vád tárgyát képező tett minősítésénél a vádló indítványához kötve nincs, ellenben nem terjed odáig, hogy oly tettet tehesen ítélete tárgyává, amely miatt a vádló vádat nem emelt, ez a meghatározás semmit sem mond és *circulus vitiosus*ban mozog. Ezekkel szemben azt kell szem előtt tartani, hogy a tett a történt dolgot, a külvilágban előidézett változást, az ember beszámítható akarátára visszavezethető eseményt jelenti, a tettazonosság alatt tehát ennek a történt dolognak azonosságát kell érteni, teljesen függetlenül annak jogi minősítésétől. Így helyesen a RG. 1884 ápr. 22. (R. 6. k. 289. l.) A vádbeli tett alatt értendő az a történt dolog (derjenige *äussere Vorgang*), amelyből a vád egy meghatározott bűncselekmény ismérveit merítette. Ugyanigy a már többször idézett ítélet szerint: «*ein und dieselbe That*» = «*ein und derselbe Vorgang*». A tettazonosság kérdése tehát nem jogi, hanem ténykérdés s így annak elvont fogalommeghatározása sem lehetséges. A tettazonosság konkrét esetben megállapítása nem az abstract fogalmakkal operáló «ész», hanem a szemlélhető fogalmakkal operáló «értelem» dolga. Szorítkozva a bukás esetére, kétségtelen, hogy a 414. §. 4. pontja és a 416. §. 2. pontja azonos tetről intézkednek; a tett célzata különböző, de a tett maga azonos, t. i. kereskedelmi könyvek vezetésének elmulasztása, megsemmisítése, elrejtése, hamis vezetése vagy megváltoztatása. A cél különbsége a tettazo-

nosságot nem érinti. Ellenben az a tett, hogy valaki vagyónához tartozó értéktárgyakat elrejt stb. (414. §. 1. pont) és hogy egyik hitelezőjét kielégíti (414. §. 3. pont), toto coelo más tett, mint az a tett, hogy új adósságokat csinál s ezen a tetteknek jogi minősítése mit sem változtat, mert a tettről és nem annak jogi minősítéséről van szó. Még csak két megjegyzés, amelyre éppen a bukás esetei adnak alkalmat. Mint hogy a tettazonosság egyrészt a vádtól való eltérésnek, másrészt az ítélt dolognak határait jelzi, első pillanatra úgy látszik, azt is lehetne mondani, hogy tettazonosság mindannyiszor forog fen, valahányszor az új vád ellen a res judicata kifogása sikerrel felhozható. De eltekintve attól, hogy ez nem fogalommeghatározás, érdemben sem helyes, mert figyelmen kívül hagyja a delictumegység vagy többség fogalmát, mely a tettazonosságot nem érinti ugyan, de a res judicata kifogására igen is befolyással van. A szóban forgó eset erre a legalkalmasabb példa. A kérdés az, indítható-e — újrafelvétel esetétől eltekintve — bünvádi eljárás a 416. §. 4. pontja alapján az ellen, aki ellen ugyanarra a vagyonbukásra vonatkozólag már a Btk. 414. §-ának 1. és 3. pontja alapján volt vád emelve s ez a vád jogerős ítélettel elintézését nyert? A tettazonosság szempontjából a kérdésre feltétlenül igennel kellene válaszolni, mert más tettről van szó, de a törvénynek az a rendelkezése, hogy a 416. §. 4. pontja, a 414. §. 1. és 3. pontjai mellett nem képez önálló s külön delictumot, azt eredményezi, hogy e kérdésre csak cum distinctione lehet felelni. Ha a 414. §. 1. és 3. pontja alapján megindított bünvádi eljárás felmentő ítélettel végződött, a 416. §. 4. pontja alapján vádlott ellen a ne bis in idem elvének sérelme nélkül új bünvádi eljárás indítható, mert ez a tett az előbbi per tárgyát képező tettel nem azonos s az előbbi perben vád és ítélet tárgyát nem képezte. Ha ellenben a 414. §. 1. és 3. pontja alapján megindított bünvádi eljárás büntető ítélettel végződött, a 416. §. 4. pontja alapján új eljárásnak helye nincs, mert ez a tett, habár az előbbi ítélet tárgyát képező tettekkel nem azonos, de azokkal együtt is csak egy büncselekményt állapít meg, amelyért vádlott már meg volt büntetve. Ha mindhárom tett egy eljárásnak képezte volna tárgyát, vádlottat csak egy delictumban — a csalárd bukás büntetésében — lehetett volna büntösnak kimondani; vádlott tehát nem járhat rosszabbul azért, mert az egyik tette csak a másik két tett miatt folytatott eljárás befejezése után került napfényre. Az első ügyben hozott felmentő ítélet esetében a dolog éppen megfordítva áll. Ha mindhárom tett egy egységes eljárásnak képezte volna tárgyát, az a körülmény, hogy vádlott ellen a csalárd bukást megállapító tettek bizonyítást nem nyertek, nem zárta volna ki vádlottnak megbüntetését a 416. §. 4. pontja alapján vétkes bukás miatt; vádlott tehát nem járhat jobban pusztán azért, hogy ez a ténykedése a másik két tett miatt folytatott eljárás befejezése után került napfényre. A másik megjegyzésem ez. A kir. Curia figyelmét kikerülte az, hogy mily következményekre vezet az ő felfogása abban az esetben, ha a bukás — ami összefüggés alapján vajmi könnyen lehetséges — esküdtbíró-ság elé kerül. Ha a Btk. 414. §. 4. pontjában foglalt tettek nem külön tettek, hanem együttvéve egyazon tettet képezik, akkor azokat egy vagylagos kérdésbe szabad összefoglalni, amint p. o. a Btk. 165. §-a esetében a vagylagos elkövetési módok: «erőszak vagy veszélyes fenyegetés által» egy vagylagos kérdésbe egybefoglalhatók; és akkor megtörténhetik az, hogy az esküdttek büntösnak mondanak ki oly vádlottat, akinek terhére rótt tettek között egy sincs olyan, amelyre vonatkozólag az esküdttek többsége a vádlott hűbűségét megállapította volna.

A *Jogt. Közl.* 1. sz. mellékletén 11. sz. a. közölt ítéletben (1901 nov. 30.) a kir. Curia megállapítván a Btk. 336. §. 3. pontját a vádlottak ellen, akik a lopást bekerített helyen, a kerítésen való bemászás útján követték el, kimondja, hogy «az a körülmény, hogy a bekerített udvar kapuja bezárva

nem volt, miután a vádlottak nem a kapun mentek be, hanem bemászás útján jutottak az udvarra, a cselekmény minősítésére befolyással nincs». Ez az elv azt jelenti, hogy az u. n. felesleges, szükségtelen bemászás is, vagyis az az eset is megállapítja a minősítést, midőn a tolvaj a rendes úton is szabadon s akadálytalanul beléphetett volna az épületbe vagy bekerített helyre. Ezt a nézetet többen osztják: így Olshausen, Merkel s a lipcsei Reichs-Gericht. A lopás fogalmáról irt tanulmányomban ismertetett ítéletek azt bizonyítják, hogy a hazai ítélkezés ebben a kérdésben ingadozó. Ugyanott kimutatni iparkodtam, hogy ezt a rideg felfogást a minősítésnek jogi alapja egyenesen kizárja. A szigorú minősítés védett birtokot tételez fel; védett birtokról pedig nem lehet szó ott, ahol a bejárat mindenkinek akadálytalan használatára nyitva áll. Ha a tolvaj azért mászott be, mert a nyitva levő bejáratot egyáltalán nem vagy felfedeztetés veszélye nélkül nem használhatta volna, akkor természetesen a minősítést meg kell állapítani, mert annak tárgyi eleme, védett birtoknak megsértése, tényleg fenforog.

A *Jogt. Közl.* 1. sz. mellékletén 16. sz. a. közölt ítélet (1901 decz. 10.) szerint az volt az eset, hogy a vádlott a kir. ítélő tábla ítéletébe belenyugodott, de védője semmiségi panaszt jelentett be; az indokolást a vádlott terjesztette elő. A kir. Curia ezt visszautasította azért, mert a vádlott a védő részéről használt semmiségi panasz indokolásának előterjesztésére a törvény által nincs jogosítva. Indokolásul a BP. 389. §-ára történik hivatkozás. Ez azonban ily intézkedést nem tartalmaz s csak azt rendeli, hogy az arra nem jogosított egyéntől előterjesztett indokolást vissza kell utasítani. Erre tehát a visszautasítást alapítani nem lehet. Ellenkezőleg, minthogy: a) a BP. 394. §-a szerint a vádlott javára, habár akarata ellen bejelentett felebbezést a vádlott beleegyezése nélkül visszavonni nem lehet, ami azt jelenti, hogy a vádlott az akarata ellen bejelentett felebbezést mutató consilio magáévá teheti; s minthogy b) a BP. 388. §-ának 5. bekezdése csak azt mondja, hogy «a felebbezés... 8 nap alatt indokolható», ebből logikai szükségszerűséggel azt látszik következtetni, hogy a vádlott a magáévá tett felebbezést indokolhatja. Az előterjesztett indokolás ténye pedig éppen azt bizonyítja, hogy a vádlott a felebbezést magáévá tette.

Dr. Heil Fausztin,
kir. közigazgatási bíró.

Máramarosi viszonyok.

A *Jogt. Közl.* f. évi 12-iki számában Uzonyi Géza máramarosszigeti kir. alügyész tollából «Visszaélések a végrehajtási törvény keretén belül» cím alatt megjelent cikk, bár az intéző körök előtt ismeretesebb «Ruthén kérdés» címe alatt, de tulajdonképpen a máramarosmegyei kétségből álló állapotokról igyekszik képet festeni.

Az Uzonyi kir. alügyész ír cikke, amikor az itteni telekkönyvi állapotokat festi, ha hézagos is, de hű, azokhoz hozzátenni vagy azokból elvenni való nincsen, a kibontakozás útját azonban, amit ő célravezetőnek lát, helyeselni nem tudom.

A máramarosi telekkönyvi állapotokat úgy lefesteni, hogy arról az, kinek nem hivatali kötelessége ezekkel vesződni, teljesen hű képet nyerjen, lehetetlen.

A telekkönyvi állapot a tényleges birtoklással alig 8-10%-ban egyezik meg.

Uradalmaknak látszó ingatlanok állanak azoknak nevében, kik egy talpalatnyi földet sem birtokolnak, míg viszont hiába kereszük azokat a telekkönyvben, akik valóságban, tényleg 40-50 hold területű ingatlant mondhatnak magukénak.

Törvénymegváltoztatástól várni az üdvöt, új törvény segítségével igyekezni szabadulni a bajból annyi, mint a kibontakozást, ha nem is lehetetlenné tenni, de ismét évekre visszavetni. De a törvényhozó nem is alkothat minden vidék speciális viszonyainak megfelelő szabályt, elvek után

kell annak indulni. Hol lenne az annyira féltékenyen őrzött jogegység, ha minden megye más és más törvényt kívánhatna magának.

Nem is az a mi bajunk, hogy nincs törvény, amely minket megmenthetne, sőt ellenkezőleg éppen az, hogy sok is van; a törvények meghozatalánál fokozatos rendszer tartandó szem előtt és amikor az új törvény egy lépéssel tovább megy, felteszi azt, hogy az előző végre lett hajtva.

Máramaros azonban ott van ma, ahol volt 1863. évben a telekkönyvek életbeléptetésekor.

Amikor az ország más része az új törvény áldásait élvezi, akkor mi a kezdet kezdetének nehézségeivel küzdünk és bukdácsolva igyekszünk követni azokat, akiket magunk előtt látunk, vagyis inkább igyekeznénk, ha lehetne.

Máramaros népe tudatlan; az öt koronaváros lakosságát leszámítva: írni, olvasni nem tud, a tulajdon és birtok fogalma előtte összefoly, a telekkönyvekkel mind ez ideig megbarátkozva nincs és nem lát egyebet azokban mint azt, hogy a telekkönyvi tulajdonjog megszerzése új terhet, az illeték megfizetését rakja vállaira.

Betétszerkesztésről Máramarosban szó nem lehet; tagosítás, amely a telekkönyvnek részbeni rendezését vonná maga után, itt a hegyek között «utopia». A tényleges birtoklás alapján való helyesbitési eljárás alig vétetik itt igénybe, hiszen a 24366—1893. I. M. R. a folyamatba tételt az érdekeltek kéréséhez köti.

A kibontakozás útja pedig egyedül az 1892. évi XXIX. tcz. segélyével érhető el; csak ezzel hozhatók tisztába a máramarosi telekkönyvek és hogy a cél elérhető is legyen, egyedül a 24366—1893. I. M. R. 5. §-a változtatandó meg; megváltoztatandó pedig oly módon, amit a törvény nem tilt, amihez törvényhozási intézkedés nem kell, hogy t. i. az eljárás hivatalból egész községek határára nézve megindítható legyen. Amint az évtizedek mulasztása helyre lesz hozva, elértünk oda, ahol az ország más vidékei vannak, nem lesznek többé veszélyesek mi reánk a végrehajtási törvénynek 153., 156., 180. §-ai, lehetetlenné lesznek téve azoknak az üzemek, kik most a zavarosban halásznak, annyi és annyi embert juttatnak koldusbotra, megszűnik rögtön a máramaroszigeti kir. törvényszék azon szomorú nevezetessége, hogy sehol az országban nem alkalmazzák annyiszor a Btk. 400. §-ának rendelkezéseit, mint itt.

Ha a máramaroszigeti kir. törvényszék és a kir. ügyészség pár évi kimutatásait nézik végig, akik az itteni viszonyokkal nem ismerősök, csodálkozva fognak megütközni azon, hogy a bűnügyekben a felmentő ítéletek száma oly óriási. Nem tulajdonítható ez pedig sem az ügyészség tulszigorának, sem pedig a bíróságok enyhe ítélkezésének, hanem egyedül annak, hogy a védelem főérve: a tulajdonjog vitás volta, ott fészkel kipusztíthatatlanul a telekkönyvben.

A bűnügyeknek legnagyobb része éppen úgy, mint a polgári ügyek is, az ingatlanok körül forognak és ha még az alsóbíróság, amely érzi az itteni viszonyoknak nyomását, a bizonyítékok szabad mérlegelésével tekintetbe is veszi azokat, ítéletének indoklásába oly szemlélhető módon meggyőződésének kifejezést adni, hogy ezt a felsőbíróság is elfogadja, alig tud.

A közvetlenség és szóbeliség áldásait a felek végeredményben alig élvezik és a következménye ezeknek a nyomasztó viszonyoknak annyi, hogy nincs az országnak része, ahol a megváltoztatott ítéleteket tekintve, oly rossz statisztikát tudna a bíróság felmutatni, mint a máramarosi.

Nem az emberekben, hanem a viszonyokban van a hiba, és ha csak öt évig a kellő munkaerőt a miniszter rendelkezésünkre bocsátja és helyrehoztuk azt, amit elmulasztottunk, oda sorakozhatunk mi is az ország többi részeihez, nem lesz büntetés Máramarosban az igazságszolgáltatás szekerét huzni.

Dr. Szilágyi János.

Az ügyvédek fegyelmi biráskodása.

Most, hogy országsszerte folynak az ügyvédi kamarai választások s különböző jelszavak alatt, a törvény hézagoss és hiányos rendelkezéseiben belül is a reformtörekvések érvényesülni akarnak, napirenden lévőnek tartom az ügyvédi fegyelmi biráskodással foglalkozni, különösen még azért is, mert köztudomású, hogy igazságügyminiszterünk az ügyvédi rendtartás újabb revisionális munkálatának célba-vételét elhatározta.

Mint minden intézménynél, úgy az ügyvédi szervezetnél is azon általános — szerény véleményem szerint — helytelen felfogás uralkodik nálunk, hogy a nobile officium természetével bíró állásoknál is a konservatív elvnek kell uralkodni s az egyszer elnyert állásból mindaddig, míg az illető él vagy törvényes kvalifikációval bír, ki ne mozdíttassék s az ügyvédi kamara szervezetén belül az egyes tisztségek vagy állásokban való változásra törekvést felforgató jellegűnek bélyegzik s arra nézve, ki a nyert állást vagy tisztséget elveszti, bizalmatlan és érdemetlen klasszifikációnak tartják.

Ezt a felfogást felette tévesnek s az ügyvédi rendtartás szerencsétlen rendelkezéséből folyónak tartom.

Ugyanis az ügyvédi kamara mai szervezetében, választmánya útján, ugyszólván csak fegyelmi biráskodást gyakorol és ezen funkcióján kívül alig van még valami oly teendője, mely érdemlegesnek mondható.

A fegyelmi bíróság, mint társadalmi bíróság természetéből pedig okszerűen az következik, hogy ebben minden fegyelmileg még nem büntetett ügyvédnek részt kellene venni.

Egy ügyvédnek sincs arra privilegiuma, hogy csak ő ítéljen a másik ügyvéd felett s ez utóbbinak soha alkalma ne legyen ezen bíróságban működni.

Ha tehát általánosságban oda irányul a mozgalom, hogy a kamarai választmány felfrissíttessék az egyes kamaráknál, ez nem bizalmatlanság az eddigi választmány tagjai iránt, hanem a természetes megoldás felé való törekvés.

Hogy ily mozgalomra ne legyen szükség a jövőben s hogy az ügyvédek jogos igényei ki legyenek elégítve, szükséges, hogy a fegyelmi bíróság alakítására nézve azon rendelkezés vétessék fel az ügyvédi rendtartásba, hogy az elsőfoku fegyelmi bíróság évenként a fegyelmileg nem büntetett s a kamara székhelyén lakó — ezt csak költségkimelés miatt javaslom — ügyvédek sorából sorshuzás útján újra alakíttassék.

Csak általánosságban kívántam ez alkalommal e tárggyal foglalkozni, a részletek további alapos megvitatást igényelnek, de azt hiszem, hogy ezen általános elv figyelembevétele mellett oldható meg csak e kérdés a valódi autonomia és a modern igények szellemében.

Dr. Rosenthal Mór,
nagyvárad ügyvéd.

Különfélék.

— **Az árverési hirdetmények** nálunk rendkívül impracticusan vannak szövegezve. A Budapesti Közlönyben közzétett hirdetményekből sohasem lehet megtudni, hogy az árverés alá kerülő ingatlan hol fekszik, hogy közel van-e vízi- vagy vasúthoz, milyen termékek termelésére alkalmas a földje, vannak-e erdei, legelői, minő épületekkel van felszerelve stb. Az osztrák bíróságok hirdetményei minden, az elárverezendő birtokra vonatkozó adatokat, melyek a venni szándékozókra érdekelhetik, részletesen körülírva közölnek. A végrehajtási törvény novelláris módosítása alkalmából az árverési hirdetések ily irányú reformja is igen üdvös és alkalmoszerű volna.

— **Az állandó rovat.** Hosszu idők óta sűrű egymásutánban adunk hirt a Btk. 336. §-ába ütköző bűncselekményeket elbíráló olyan alsó- és felsőbírósági ítéletekről, melyek bagatell jellegű, sőt néha a kriminalitásnak csak a határán álló cselekményeket kirívóan súlyos büntetéssel sújtanak, s amelyek aránytalan szigorukkal jogász- és laikus közönségre egyaránt megdöbbentő hatást gyakorolnak. Legutóbbi számunkban is közöltünk ily «bűnesetet» s alább ismét oly esetről adunk számot, mely minden argumentumnál meggyőzőbben követeli a kegyetlen paragrafus büntetési tételeinek revisióját.

Egy iparostanoncz, ki alig haladta tul tizenhatodik élet-

évet, egyik lakónak az udvaron álló szekrényéből, mely el volt zárva, lopott két üveg befőttet és két körtét.

A törvényszék feltöréssel lopásnak minősítette a cselekményt és a fiura kiszabta az obligát hat havi börtönt.

Nem kutatjuk, fenforognak-e valóban ebben az esetben azok az objectív és subjectív ténykörülmények, melyekre a törvényhozó a minősített kategória felállításánál gondolt. Csak arra kívánunk utalni, hogy nem képzelhető sem a visszatorlás, sem a védekezés alap gondolatára épített büntetési rendszer, mely az anyagi igazság követelményeinek megfelelőnek tartaná, hogy egy *fiatalkoru*, első ízben bűnöző egyénnek meggondolatlaniságból vagy pajkosságból eredő cselekménye büntettnék minősítették és hogy azt végső minimumként hat havi börtönnel sújtsák.

Ha van eset, mely tanúsítja, hogy a feltételes elítélés nélkülözhetetlen, ugy ez az.

— **Magyarország közjoga.** Irta *dr. Ferdinandy Géza*. Az utolsó években megjelent közjogi kézikönyvek közül egy sem helyezett olyan súlyt alkotmányunk alapintézményei történelmi fejlődésének feltüntetésére, mint Ferdinandy könyve. A nemzet pszológiájának, gondolkozásmódjának, küzdelmeinek és aspirációinak teljes ismeretével foglalkozik szerző alkotmányjogi jelentőséggel bíró intézményekkel s a bennük megnyilatkozó jogelvekkel, és kiváló historikus érzékkel fűzi egybe a különböző korokban alkotott és látszólag egymásnak ellenmondó jogszabályokat, melyek az alkotmány fejlődésre képes erőit foglalják magukban. Nem mellőzi fejtegetései során a recipiált intézmények méltatását sem. De hangsúlyozza téves voltát annak a felfogásnak, — mely pedig ma már ugy a magyar politikai életben, mint közjogi irodalmunkban meghonosult, — hogy alkotmányunk modern minták szerint rendezendő be s hogy ez a történelmileg fejlett intézmények megsemmisítésével és a köztük és az új alkotások közti kapcsolat fentartása nélkül eszközölhető. Kikerülte másrészt azt a túlzást a szerző, mely némely írónk részéről abban mutatkozik, hogy a jogtörténetet a létező intézmények mindenáron ősi eredetének kiderítésére és nem a nemzet azonkori gondolkozásmódjának megismerésére használják föl. Az 51 ivre terjedő mű Politzer kiadásában jelent meg s ára 10 korona.

— **Gyermektartásdíj összegének megállapításához.** A budapesti kir. törvényszék mint felebbviteli bíróság: A tartásdíj havi 20 koronáról havi 30 koronára felemeltetik; mert felperes — ki varrónő — nem a legalacsonyabb társadalmi osztályhoz tartozik, alperes pedig két, még pedig a köztudomás szerint virágzó divatüzletnek részbeni tulajdonosa, mely üzletek a főváros előkelő utcáiban vannak. (1901. I. D. 584. sz. a.)

— **A tiszti főügyész tartós helyettesítésére lévén szükség egy vidéki nagyobb városban, a városi tanács javaslatára a közgyűlés megbizta a helyettes polgármestert a főügyési teendők ellátásával, felmentvén őt, állásának megtartása mellett, eddigi teendői alól. Az ügyvédi kamara a bejegyzést megtagadta.**

A rabsegélyezés ügyéről a pécsi rabsegélyező-egylet évi jelentésében a következő adatokat olvassuk:

Az osztrák birodalomban — Krajnát kivéve — az osztrák igazságügyi kormány hivatalos jelentése szerint 1900-ban a rabsegélyező-egyleteknek összesen 13,795 tagja volt. Vagyonuk: 422,022 K 83 f. A tagoktól befolyt évi járulék 39,268 K 98 f. Segélyért fordultak az egyletkez 2932-en, segélyt kaptak 2267-en. Ideiglenes menhelyekbe elhelyeztettek 584-en. Ruháztattak, szerszámot kaptak 408-an, pénzt 1780-an. Összesen kiosztott 26,948 K 8 f. Egyes egyleti fők a rabok családjait is támogatták; így a bécsi egylet 529 családot 13,809 K-val segélyezett.

Németországban oly tág tér van engedve a „Fürsorge-Verein”-oknak, hogy a rendőri felügyelet jó részét, mondhatni az ő eljárásuk helyettesíti.

A müncheni rabsegélyező-egylet, amely a bajor egyesü-

letek vezetője is, az 1900. évben 27,426 márkát költött céljai elérésére, míg bevételei 28,114 márkára rugtak. Az intézet 40 év óta áll fen, mely idő alatt a tagok száma 200-ról 1740-re szaporodott, vagyona pedig 7000 márkáról 15,000 márkára emelkedett. A vezetése alatt működő egyleteknek „Bezirks-Verein”-oknak száma 147.

De nemcsak Európában, hanem Japánban is nagyon ki van terjedve a rabsegély. Katsumeto tanárnak a párisi nemzetközi Patronage-kongresszuson tartott előadásából látjuk, hogy Japánban 63 ilyen egylet működik, magában Tokióban 5. Az egyletek mind külön-külön, önállóan működnek, de évenként egyszer összegyűlnek képviselőik Tokióban s megbeszélik az elért eredményeket és a jövőre nézve a teendőket. Ott az egyesületnek 13,000 tagja van.

— **Egyéni név társas czég.** A budapesti kir. ítélő tábla a felfolyamodásnak helyt nem ad; mert az elsőbíróság megtámadott végzésében nem F. Károly budapesti lakos, kereskedő, hanem „alperes F. Károly” ellen, vagyis az alperesként szereplő F. Károly társas czég ellen rendelte el a kielégítési végrehajtást; felfolyamodónak az a panasza tehát, hogy a végrehajtás ő ellene rendeltetett el, minden alapot nélkülöz; s mert annak a panaszlott jogsérelemnek orvoslása, hogy a kiküldött a végrehajtást mégis a felfolyamodó ellen fogatosította, nem felfolyamodás, hanem az 1881: LX. tcz. 34. §-ában meghatározott előterjesztés útjára tartozik. (1902 február 26. 611/902. sz. a.)

— **Felülvizsgálati bíróság határozatának közlése.** A kolozsvári kir. ítélő tábla 8. sz. polgári határozatában kimondotta, hogy ha jelen volt is a fél a felülvizsgálati ítélet kihirdetésénél, a teljesítési határidő akkor is a kézbesítéstől számít s a felülvizsgálati ítéleteket a sommás eljárás 207. §-a értelmében mindig kézbesíteni kell. A sommás eljárás alapján ezt a kérdést eldönteni nem lehet, mert a sommás eljárás 208. §-a szerint a felülvizsgálati eljárásnál a felebbezési eljárás szabályai megfelelően alkalmazandók, tehát a „megfelelően” szó a bíróság judiciumára bizza a fenforgó kérdés eldöntését. Tekintettel arra, hogy a felülvizsgálati eljárásban a szóbeliség facultatív, ebből az következik, hogy a kihirdetés, illetve kézbesítés az egyes esetekben a szerint, amint a felek jelen vannak vagy nem, magában elegendő legyen az ítélet joghatályos közlésére. Minthogy a sommás eljárás 207. §-ának azon intézkedéséből, hogy az iratokkal együtt ítéletkiadmányokat is kell küldeni a felebbezési bírósághoz, nem az következik, hogy az ítéleteket mindig kézbesíteni kell, hanem az, hogy ha szükség van a kézbesítésre, akkor a másodszori másolás elmarad s az elsőbíróság készen kapja a kézbesítendő példányokat: ennél fogva a sommás eljárás 207. §-a alapján a már kihirdetett ítéletek felesleges kézbesítése, amely a sommás eljárás szellemével s a bírói munka egyszerűsítésére irányzott célzattal is ellenkezik, helyet nem foglalhat s mint a példa is mutatja, zavarra ad okot, mert a fenforgó esetben a kötelezett félnek, kinek az ítélet kihirdetett, sohse jutott volna eszébe a kielégítési végrehajtási végzést felfolyamodni a teljesítési határidő le nem járta miatt, ha az ítélet neki nem kézbesített volt. (*Bírói körökből.*)

— **Hogy a ledőlt kerítést a szomszédok közül ki köteles helyreállítani, annak a kérdésnek elbírálása a kir. bíróság hatáskörébe tartozik.** (A belügyminiszternek 1773—1902. sz. a. V. vármegye közigazgatási bizottságához intézett rendelete.) Az özv. F. Miklósné és érdektársai és P. Imréné s.-i lakosok között kerítés helyreállítása iránt felmerült vitás ügyet, melyben a közigazgatási bizottság határozott, az özv. F. Miklósné és érdektársai által hozzámm benyújtott felülvizsgálati panasz folytán az 1886. évi XXI. tcz. 10. §-a alapján felülvizsgálat alá vevén, az ezen ügyben hozott összes határozatokat az egész eljárással együtt az igazságügyminiszter ural egyetértőleg hivatalból megsemmisitem. Mert ezen ügyben a közigazgatási hatóságok illetéktelenül határoztak, mivel ez ügyben az képezi a vita tárgyát, hogy a szomszédok közül ki tartozik a ledőlt kerítést helyreállítani, ezen kérdés pedig tisztán anyagi magánjogi természetű, melynek eldöntése a bíróság hatáskörébe tartozik.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **A bécsi ügyvédség körében is nagy hullámokat vetettek a választási mozgalmak.** Az ellenzék lapja, a *Barreau* a legélesebben kel ki a *clique* ellen. E lap a kamarai választmányt *sobranje* címmel illeti, a választmányt teszi felelőssé a kar jelenlegi súlyos válságáért és a fiatalsághoz fordul támogatásért.

— A «behajtási irodák» ellen tudvalevőleg az alsó-ausztriai ügyvédi kamara közgyűlése állást foglalt, kimondván, hogy ily irodákkal való összeköttetés fegyelmi vétséget képez. Egy konkrét esetben a fegyelmi bíróság a közgyűlési határozattal ellentétben a vádlott ügyvédet a fegyelmi vétség alól felmentette. A kamarai ügyész perorvoslással élt.

— Kohlernek, a berlini egyetem sokoldalú és nagy-szorgalmu tanárának ujabban a következő művei jelentek meg:

1. Vom Lebenspfad. (Gesammelte Essays, 212 l. E mű I. része a szerzőről magáról szól. A II. rész rendkívül éles kritikája Windtscheidnek és Iheringnek. A III. rész æsthetikai tanulmányokat, a IV. rész szépirodalmi kritikát, az V. rész festészeti tanulmányokat, a VI. rész humoristikus elem-futtatásokat, a VII. költeményeket tartalmaz. A VIII. rész jogi szempontból foglalkozik az erkölcstelenséggel a művészetben és a színházi censurával.

2. Kohler másik művének címe: Dantes Heilige Reise. Freie Nachdichtung der Divina Comœdia. 234 l.

3. Ugyanezen szerzőtől megjelent: Einführung in die Rechtswissenschaft. 208 l.

Végül 4. Handbuch des deutschen Patentrechts. (Be-fejező kötet.) 971 l.

— A társalkalmazottal szemben elkövetett becsületsértés azonnali elbocsátási ok-e? E kérdésben érdekes határozatot hozott a berlini iparbíróság. Panaszos mérnökként volt alkalmazva a bepanaszolt cégénél, s keresetet indított a felmondási időre járó fizetésének kiszolgáltatása iránt, miután őt a cég felmondás nélkül elbocsátotta azért, mert a cég könyvelőjét egy alkalommal erővel megölelte és meg akarta csókolni. A bíróság a panaszost keresetével elutasította, mert panaszosnak a panaszlott cég könyvelőjével szemben tanusított viselkedésében fontos okot látott az azonnali elbocsátásra. Bár az ipartörvény 133. c) §-a a fontos elbocsátási okokra vonatkozólag felsorolt példák között csupán a főnökkel vagy annak helyettesével szemben elkövetett becsületsértést említi fel, míg a társalkalmazottakkal szemben elkövetett legnagyobb foku becsületsértés vagy tettelegesség sem lehet azonnali elbocsátási ok, ezzel szemben azonban a 135. a) §. a magasabb ipari alkalmazottaknál s panaszos is kétségtelenül ezek közé tartozik, e tekintetben szélesebb tért biztosít, úgy hogy ez alkalmazottaknál minden fontosabb s az azonnali elbocsátást a fenforgó eset körülményei szerint jogossá tevő ok figyelembe veendő. Ezért a társalkalmazottal szemben elkövetett becsületsértés is lehet ilyen ok. Panaszos eljárásában pedig a könyvelővel szemben kétségkívül durva becsületsértés rejlik.

— Németország területén az utóbbi hat év alatt a büntetés feltételes elhalasztásának kedvezménye hivatalos kimutatás szerint 40853 egyénnek adatott meg. A fiatal-korúakra ebből körülbelül 40% esik. Ezen adatokat Wach-nak a Deutsche Juristen Zeitung legújabb számában közölt cikkéből vesszük és megemlítjük egyúttal, hogy a nevezett író legújabbban az intézmény mellett foglal állást és követeli a feltételes kegyelmezés átalakítását feltételes ítélkezéssé. Lassankint a német dogmatikusok is mindannyian áttérnek a reform-irányzathoz.

— A szeszkes italok mértéktelen fogyasztásának romboló hatásáról a porosz közoktatási miniszternek ujabban kiadott rendelete szerint az iskolákban előadásokat kell tartani. Hangsúlyozza a rendelet, hogy kivétel nélkül minden iskolának részt kell vennie az iszákosság veszedelme elleni küzdelemben. A növendékeket nemcsak arról kell felvilágosítani, hogy egészségre megrontja az embert az iszákosság, hanem arról is, hogy gazdaságilag nyomorra vezet.

— Osszejátszás a vizsgákon. A francia törvényhozás 1901 december 23-án kelt törvényben bűncselekménynek nyilvánította a vizsgákon és nyilvános pályázatoknál elkövetett olyan visszaéléseket, melyeknek célja valamely közhivatal vagy az állam által kiadott oklevél elnyerése. Nevezetesen kimondta ez a törvény, hogy aki bűnösnek találatik abban, hogy mással tudatosan közli a vizsga vagy pályázat előtt annak tárgyait és adatait, avagy hamis oklevelet, bizonyítványt stb. használ ilyen alkalmakkor, vagy az igazi jelölt

helyett más valakit bocsát vizsgára, úgy maga mint a bűncselekmény részesei 1 hónaptól 3 évig terjedhető fogsággal és 100 franktól 10,000 frankig terjedhető pénzbüntetéssel, esetleg csak ezen büntetésnek egyikével büntetendő.

Francia bírói gyakorlat. I. Franciaországban törvény biztosítja mindenkinek azt a jogot, hogy a reá vonatkozó hírlapi bírálatra válaszolhasson. Egy előfordult eset alkalmából kimondta a bíróság, hogy a nyilatkozót ezen válasza nézve megilleti a szerzői tulajdonjog. E szerint mihelyt a polemia be van fejezve, egyik félnek sincs joga ahhoz, hogy ellenfelének akarata ellenére emennek nyilatkozatait újból kinyomassa és közzétegye. A szerzői tulajdonjogának sérelme tehát az, ha a nyilatkozó beleegyezése nélkül a támadó fél külön könyv alakjában kinyomatja az egész polemiát. Azzal a védekezéssel szemben, hogy a vitatkozás teljes képének feltüntetéséhez szükséges a szó szerint való idézés, kimondta a bíróság, hogy a reproductio joga csak annyiban jár együtt az idézés jogával, amennyiben az elkerülhetetlen; de nincs megengedve, hogy a szerkesztő egy kötetben egész terjedelmében lenyomasson olyan leveleket, melyek az ő lapjában közzétettek. Következik ezekből, hogy aki a szerzői tulajdonjogot ily módon bitorolta, az a jogában sértettnek kártérítéssel tartozik. A polgári bíróság azonban nem illetékes arra, hogy a mű elkobzását kimondja, minthogy az elkobzásnak büntető jellege van és így csakis a büntető-bíróság rendelheti azt el.

II. Ha valaki a városi közlekedést ellátó kocsira jegy nélkül felszáll, ez sem vétségnek, sem kihágásnak nem tekintendő. A jegy csupán csak arra szolgál, hogy aki e közlekedési eszközt igénybe veszi, könnyű és egyszerű módon bizonyíthassa azt, hogy a szállítáért járó összeget lefizette; amennyiben pedig az utas a fizetést ezen a módon bizonyítani nem tudja, kiteszi magát annak, hogy vagy újból fizessen, vagy a polgári bíróság előtt a rendes bizonyító eljárással kelljen igazolnia azt, hogy kötelezettségének eleget tett.

III. Hogy az életbiztosítás a kedvezményezettre nézve ingyenes vagy terhes szerződésnek tekintendő-e, azt minden esetben a szerint kell eldönteni, hogy a biztosítási szerződésbe lépő félnek erre nézve mi volt a szándéka. Ha tehát a férj és felesége ugyanazon napon külön-külön szerződéssel életbiztosítási szerződést kötnek annak javára, aki a másikat tuléli, ez kölcsönös ajándékozásnak tekintendő, nem pedig terhes szerződésnek, amilyen lenne abban az esetben, midőn a biztosítás pl. egy hitelező kielégítésére vagy biztosítására szolgál. Az életbiztosításban álló ajándékozás, melyet az egyik házastárs a másik javára tesz, visszavonható úgy, mint a házasfelek közt való minden ajándékozás. (A felebbviteli bíróság ezen határozatának az az eset szolgált alapul, hogy a férj és neje egymás javára életbiztosítást kötöttek, mind-egyik ugyanazon összeggel; később a férj neje helyett két gyermekét tette kedvezményezetté.)

— Az angol alsóházban a kormány törvényjavaslatot nyújtott be a szeszkes italok árusításáról szóló törvény megváltoztatása és a társaskörök bejegyzési kötelezettsége iránt. A belügyi államtitkár kifejtette, hogy az erőszakkal járó bűncselekmények egy nagy része az ittasságra vezethető vissza. A javaslat szerint le kell tartóztatni mindenkit, akit nyilvános helyen részeg állapotban találnak; de első alkalommal megintésben részesítendő. Ha szokásszerű iszákos emberről van szó, akkor az iszákosok menedékházában helyezhető el. Az ilyen egyénnek a felesége jogosítva van a hatóság védelmét igénybe venni s ugyanezt teheti a részeges asszony férje. Iszákos embert, ha büntényt követett el, eddig bizonyos körülmények közt három évre el lehetett tiltani szeszkes italok vásárlásától, és aki neki, tudva ezt a tilalmat, mégis adott italt, az büntetendő volt. A javaslat az ilyen esetekre szigoritást tartalmaz. Minden társas-kör köteles magát bejegyeztetni és amely klub ellen panasz merül fel, az töröltetik. Akárki megjelenhet a békebíró előtt és esküt tehet arra, hogy valamely klub kifogás alá esik s ily esetben a békebíró felhatalmazásával a rendőrség ott kutatást tarthat.

A Magyar Jogászegylet április 5-én (szombaton) délután hat órákor az ügyvédi kamara helyiségében (V., Szemere-utca 10. szám alatt) teljes-ülést tart, melyen dr. Balás Elemér olvassa fel a feltételes elítélés kérdése és hazai viszonyaink című értekezését. — Vendégeket szívesen lát az egylet.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félre 12 kor. negyedévre 6.

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Egy főügyési körrendelet. — A gyakorlati bírói és ügyvédi vizsgálatok reformja. *Vargha Ferenc* főügyész-helyettesétől. — Az orosz kriminológiai írók. *Dr. Thóth László*tól. — *Jogirodalom:* A hágai harmadik nemzetközli konferencia határozatairól. Írta *dr. Töry Gusztáv*. *Dr. Reiner János* egyetemi magántanártól. — *Törvénykezési Szemle:* Az igénykereset halasztó hatálya a további eljárásra. *Biró Vilmos* kir. táblai bírótól. — Az ipari veszély. *Dr. Bleuer Samu* budapesti ügyvédtől. — A balesetbiztosítás jogi természete. *Dr. Róth Pál* budapesti ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Egy főügyési körrendelet.

Valószínűleg gunyosan kicsinylő elbánásban fog részesülni bizonyos oldalról a legújabb szentimentalista, Székely Ferencz kir. főügyész is, aki nem átalította a Btk. 336. és 338. §-ának alkalmazása körül felmerült panaszok tárgyában *körrendeletet* közrebocsátani.

A körrendelet utal arra, hogy folyton ismétlődő panasz, hogy a lopás minősített eseteinek, különösen a Btk. 336. §-ának 3. pontja s a 338. §. szerint minősülő lopás büntetése tulszigoru és hogy gyakoriak az oly esetek, melyekben a bűnösség fokát és az eset körülményeit tekintve, még a Btk. 92. §. alkalmazásával kiszabott 6 havi börtönbüntetés is tulszigorunak mutatkozik. Minthogy ez a panasz csak egyes kirívó esetekkel szokott megokoltatni és a kegyelmezési eljárás során szereshető tapasztalatok is csak korlátolt mértékben engednek e vizsátság terjedelméről tudomást szerezni, felhívja a kir. főügyész a vezetése alatt álló kir. ügyészségeket, hogy további rendelkezésig havonként összefoglalva, minden oly esetről, melyben az elsőfoku bíróság ítélete által lopás büntette miatt kiszabott minimális büntetés is tulszigorunak mutatkozik, a kir. főügyészhez, a vonatkozó jogerős ítéletek hiteles másolatainak melléklésével, röviden *indokolt* felterjesztést tegyenek.

Ez a körrendelet megfelel az 1871. évi XXXIII. tcz. szellemének, mely szerint «az igazságszolgáltatás körül az állam közérdekeit a kir. ügyészség képviseli». Minthogy állami közérdek, hogy senki igazságtalanul büntetést ne szenvedjen, a kir. főügyész a kir. ügyészségek által felterjesztett eseteket megvizsgálja és bizonyára jól értjük a rendelet intencióját — azon ügyekben, melyekben arról győződik meg, hogy tulszigoru büntetés szabott ki, a kegyelmezési eljárás folyamatba tétele iránt intézkedik.

A mai viszonyok közt ez is jobb a semminél.

Mi a királyi kegyelem jogintézményét bizonyos *igen kivételes* esetek részére fentartott correctivumnak tekintjük. Ámde a Btk. egyes büntetési tételeinek tulszigora annyira gyakoriakká tette az oly eseteket, melyekben a törvényhozás hibáját királyi kegyelemnek kellene korrigálnia, hogy ilyen módon ezen kivételes jellegű institutio mindennaposá válnék, ami alkotmányjogi szempontból sem valami helyes és üdvös dolog.

Azért, midőn a rendeletet melegen üdvözljük, nem mulaszthatjuk el ezt az alkalmat sem, hogy kiemeljük a Btk. módosításának sürgősségét. Ha naponként előfordulnak oly esetek, melyekben a cselekmény súlyával arányban nem álló büntetések szabhatnak ki, akkor nem szabad késni a kodex illető részének megjavításával.

A gyakorlati bírói s ügyvédi vizsgálatok reformja.*

6. A nyilvánosság.

Az igazságügyminiszterium részéről felvetett a vizsgálatok *nyilvánosságának kérdése* is. Ennek magyarázata abban keresendő, hogy az egyetemeken némely jelöltek a censzrok kérdészi rendszerét kitanulják s csak azokra a kérdésekre készülnek el, melyeket a tanár rendszerint fel szokott tenni s így a joganyag egy nagy részével nem is foglalkoznak. Kétségtelen, hogy ez a veszély fenforog és pedig jóval nagyobb mértékben a kolozsvári, mint a budapesti egyetemen, mert az előbbinél rendszerint egy tárgynak egy tanára van, míg az utóbbinál több tanár is előadja ugyanazt a studiumot. A gyakorlati igazságügyi vizsgálatoknál ez a baj képzeleti, mert minden csoportra esik legalább 10 censor, azok kérdészi rendszerét tehát igen nehéz kitanulmányozni. Miután pedig nem 10, de 1000 ember közt sem akad kettő, akinek egyforma gondolatmenete volna, a 10 censor tízféléképpen fog kérdezni, tehát egy és ugyanazon csoportnál 10 kérdés-csoport előtt áll a jelölt. Ámde még a leggyengébb censor sem fog mindig ugyanazon kérdéseknél maradni. Annyi hiusága van, hogy legalább három vizsgánál új kérdésekkel áll elő s csak a negyediknél esik ismétlésekbe. Miután pedig egy csoportból átlag 20 kérdést legalább kap a jelölt, még a leggyengébb censornak is van 60 kérdése, tehát 10 censornak 600. Ha azt állítjuk, hogy ebből 50% van olyan, mely a véletlen közreműködésénél fogva a többi censornál is megismétlődik, még mindig esik 300 kérdés, melyet a jelöltnek meg kell tanulni, ha minden censor kérdészi rendszerét ismeri is s minden eshetőségre számít. Ámde ha 300 kérdést jól megtanul, hogy a bukástól szabaduljon, ezzel körülbelül az egész anyagot kimerítette.

Ha fontolóra vesszük, hogy itt a vérszegény censorokat vettük a számítás alapjául s hogy azok mégis elenyészőleg kisebb számban lesznek gondos selectio mellett, bátran állíthatjuk, hogy a jelöltek taktikája nem lesz veszélyes. Mert ha a censorok kérdészi rendszerét tanulmányozzák s ahelyett, hogy a törvényt elejétől végig rendszeresen átvénnek: csak a censorok kérdéseire készülnek, öntudatra ébredve arról fognak meggyőződni, hogy egy csöppet sem könnyítették magukon, mert a 10 censor kérdéseinek kombinációja *magában foglalja az egész anyagot*, tehát a lesipuskáskodásról le fognak szokni, mert mégis csak jobb és könnyebb az anyagot rendszeresen megtanulni, mint egyes censorok kérdészi rendszerét szerint kapkodva elsajátítani valamit.

Látjuk tehát, hogy a nyilvános gyakorlati igazságügyi vizsgánál az a veszély képzeleti, ami főleg oly egyetemen, ahol minden tárgynak csak egy censora van, nagyon is nagy horderejű.

Már most állítsuk ezzel szembe azt a veszélyt, melyet a vizsgálatok nyilvánosságának kizárása hoz magával.

Általánoságban jegyezzük meg, hogy az államélet egész területén áldást hozó a nyilvánosság, mert ebben rejlik az egyedüli megbízható ellenőrző hatalom, amit sem törvény, sem hatóság nem pótolhat. Mindenütt, ahol visszaélés kép-

* Az előbbi közl. I. a 10., 11., 13. és 14. számban.

zelhető, nélkülözhetetlen a nyilvánosság, mert az ebben rejlő erő áll őrt, hogy a visszaélés be ne következzen. Sajnos, a gyakorlati bírói s ügyvédi vizsgálatok épp úgy ki vannak téve a protectorok támadásainak, mint a közélet minden megnyilatkozása. S elszomorító ebben a dologban az, hogy a protectorok úgy itt, mint egyebütt a visszaélést akarják kierőszakolni. És ez a visszaélés tán még nagyobb, mint a bíróé, mert az csak egy ember vagyonát, becsületét vagy szabadságát dobja oda áldozatul, ellenben a censor a jogkereső nagy társadalom ezreinek árt, ha egy tudatlan, képtelen embernek adja ki a diplomát.

Legsajnosabb pedig a dologban az, hogy a protectorok azok érdekében lépnek fel, akik családjuknál s összeköttetésüknél fogva hivatva volnának a tipikus magyar faj fenntartására s társadalmi positiójának megerősítésére. Tisztelet a kivételeknek, de én sajgó szívvel látom, hogy a magyar társadalom középosztályából hiányzik az, amit *Spencer* fajfentartó erőnek nevez.

Nem lehet kizárólag az ifjúságot vádolni. *Inkább a nevelésben van a hiba.* Bizonyos mértékben a magyar nemes hires parodiája még ma is találó. A társadalomban erősebb positióval rendelkező vagy vagyonos szülők fiaikat az ugynevezett uri allűrökre megtanítják, de elfelejtik bennük a legfontosabb jellemvonást, a kötelességérzetet, kifejtetni s nem csöpögtetik beléjük kicsiny koruktól fogva azt a gondolatot, hogy ma a társadalomban mindenkinek dolgozni kell, a legutolsó nap számostól fel a miniszterelnökig. Az ósdi privilegiumok erős várfalai immár halomra dőltek, már a romok is alig láthatók, a régi társadalmi szerkezetnek ma azok a gavallérok utolsó mohikánjai, akik azt hiszik, hogy az előkelő összeköttetés jogot ad arra, hogy egy hosszú életet élősi módjára éljenek át. Mindig jobban gyökeret ver a társadalomban az eddig félreszorított természeti törvény, mely szerint a jobbnak, a képesebbnek minden körülmények közt diadalra kell vergődni s a silányabbnak el kell pusztulni. Ezt a *Darwin* s *Spencer* által formába öntött törvényt hívják a valódi demokráciának.

A szabad fejlődés és szabad érvényesülés ellensége minden protectionnak, melynek kipusztítására hatalmas eszköz a nyilvánosság. Ettől csak a képtelenek s tehetetlenek félnek, akiket a jólét elszoktatott a kötelességérzettől és akiknél a kényelem nem engedte kifejlődni a versenyképességet. Ha a vizsgák nyilvánosságát kizárjuk, ezzel megadjuk a lehetőségét annak, hogy a tudatlanság, képtelenség s kötelesség-hiány egyenlő esélyek mellett vegye fel a küzdelmet azokkal, akik szegénységben születtek, szegénységben éltek s vas-szorgalommal küzdötték fel magukat, mert ahol a közfunctiókból hiányzik a nyilvánosság, hiányzik a nagy publikum ellenőrzése, ott mindig megtalálható az a rés, melyen a visszaélés beturakodhatik. Meg kell óvni a bizottságokat attól, hogy a kedvezés lehetősége miatt a kedvezés megtörténtével vádolják őket. Másrészt meg kell akadályozni azt a szabad fejlődést gátló lehetőséget is, hogy a diplomák osztogatásánál a nepotismus felüsse torz fejét.

Vargha Ferencz,
kir. főügyészi helyettes.

Az orosz kriminálsociológiai írók.*

A kriminálsociológia mindnagyobb tért hódít Európa és Amerika országaiban. Lelkes művelőkre találunk nemcsak e tudomány bölcsőjében, Francia- és Olaszországban, hanem Spanyol- és Oroszországban, Portugáliában és a délamerikai államokban is.

* Kivonat szerzőnek «Uj irányok a büntetőjogban» című, kéziratban levő munkájának «Kriminálsociológia» című részéből. A munka felosztása a következő: I. Kriminálantropologia. II. Kriminálsociologia. III. A harmadik iskola. IV. A nemzetközi büntetőjogi egyesület. V. Kriminálpsychologia. VI. Kriminálpsychopathologia.

Ez alkalommal az orosz kriminálsociológiai írók tanait óhajtjuk megismertetni, eredeti forrásmunkák után. Teszszük ezt annnyival is inkább, mert az orosz büntetőjogi irodalom — ez idő szerint még — meglehetősen *terra incognita* a többi nemzetek jogi irodalmában is.

Ezek után a következőkben adjuk az egyes kiválóbb írók dogmáinak az ismertetését.

a) *Ethikai szempont: Solowieff.* A sok történeti, ethnografiai és sociális tanulmány között az ethikai szempont meglehetősen ritka s nagyobb jelentőségre csak *Solowieff*-nél jut, aki rendkívül érdekes és mélyreható tanulmányokat tett a büntetés elmélete körül, amelyekre egyik honfitársa lelkesülten így kiáltott fel: «Itt van az üdv!», ami mindenestre frázis, de elég jellemző.

Midőn valamely sérelmet tapasztalunk, két határozott érzelem támad bennünk: erős méltatlankodás a sértő és élénk részvét a sértett iránt. De midőn az ethika világánál szemléljük a dolgokat, azt látjuk, hogy minden sérelem feltétlenül a sérelmet okozó egyén lelkének erkölcsi sérelméhez van kötve s az emberi méltóságnak a sérelem folytán történt megalázása a sértő iránt is részvétre gerjeszt bennünket.

Kétrendbeli ellenvetést lát *Solowieff* ez eszmék ellen felmerülni. Az előbbi azok vetik fel, akik a sértőt jogfosztottnak és minden figyelemre érdemetlennek találván, kiszolgáltatják a sértett védekezésének és boszujának. Az utóbbi ellenvetés pedig azoktól ered, akik — az ellenkező tulságba esvén — azt tartják, hogy a büntetést csupán szóbelileg kell észre téríteni, a sértett fél individuális és sociális védelmének tekintetbe vétele nélkül.

Az előbbi véve tekintetbe, *Solowieff* átmegy a boszuló büntetés történelmi fázisain s azt bizonyítja, hogy jelenleg annak utolsó fázisában vagyunk. *Korunk büntetési rendszere nem egyéb, mint burkolt és ceremoniás boszu*, amelynek — a társadalom solidaritása és unitása miatt — semmi további komplikációja nincs. Francia- és Németországban azt hiszik némelyek, hogy a büntető functio a mérséklési maximummal elért evolutiójának utolsó fokához. De akkor ugyan honnan jönne az egyhangulag követelt büntetési reform? Manapság kevesebbet és kisebb szigorral büntetünk, az bizonyos; a büntetések enyhítésének ezen processusa egyenes arányu, de az érzelmek selectiójái nem az, mert azoknak megsértése a csekélyebb sérelmeknél magasabb fokon áll. «A boszúból és a repressióból még annyi maradt fen s egyes gondolkozók annyira védik azokat, hogy — mondja *Solowieff* — az utókor éppen úgy fog borzadni, mikor majd azokat olvassa, mint ahogyan mi iszonyodunk, mikor Aristotelesnek a rabszolgaságról vallott nézeteit olvassuk.»

A másik csoportból a büntetett személyére való tekintet emelkedik ki, amely az ethikai szempontot mystikussá változtatja azon elvével, amely szerint *nem szabad erőszakkal ellentállani a rossznak* és amely semmiféle más repressiv és praeventiv eszközt nem ismer a szóbeli megdorgálásnál. S itt *Solowieff* hivatkozik honfitársára, a nagy *Tolstojra*, akinél ez az elv annyira általános, hogy még azt is tiltja, hogy megfogjuk annak az anyának a kezét, aki gyermekét megölni készül. E tan alapja a gondviselés *laissez faire-je*, amelynek utai kifürkészhetetlenek. A haláltól erőszakkal megmentett ember holnap esetleg gonosztevővé lesz. Ime egy jobban bonyolult példa. Valaki erőszakkal s azon hiszemben, hogy jót tesz, megakadályoz egy embert abban, hogy a korcsmába bemenjen. De az mégis bemegy s a bor feltüzeli érzelmvilágát s mikor a korcsmából kimegy, az uton egy, az éjjeli hidegtől félig megdermedt kutyát lát. Felveszi s kezeiben melengeti. A kutya, megszabadulván a haláltól, elfut; később megment egy, a vízbeesett leánykát, akit az ég valamely nagy ember anyjául szemelt ki. Ha az illető nem megy be akkor a korcsmába s nem ápolja a kutyát, amely viszont a leánykát megmenti, végeredményében megsemmisít egy

zsenit, egy nagy embert. «Folytassuk a következtetést?» Kérdi *Solowieff*.

Az etikai elv tevékeny reakciót kíván, amelynek erkölcsi-nek kell lennie. De a börtönben eltöltendő szabadságvesztés napjainkban már alsóbb rendű alak. Át kell alakítanunk a fogházakat éppen úgy, mint ahogy egy század óta megváltoztattuk az elmeegógyintézetek képét. «Közigazságot kell szerveznünk illetékes egyénekből a büntetettek megjavítására: ez a büntetésnek vagy a *positiv* repressiónak az egyedüli eszméje, amit az etikai elv megengedhet. Ha ezen az elven épül fel a büntetési rendszer, akkor méltányosabb és humánusabb s így határozottabb is lesz, mint amilyen ma.»

b) *A többi írók.* A *Lilienfeld* és *Nowicow* általános szociológiai rendszere, amely a biológia technikai és analógiai elvein épült fel, a büntett nyilvánulásáról és a büntetésnek mint társadalmi jelenségnek a tanáról szól. Mindkét író organikus irányu.

Gusakov a *büntett* és a *szerződés* közötti viszonyt tanulmányozta. Vizsgálódásai alapján azt állítja, hogy a primitív szerződés típusa sem szerződési, sem reális alak nem volt, hanem «a kötetmek legrégibb alakja az, amely a büntettek és az áldozat között a békét helyreállítani, a bosszunak elejét venni s a kártérítést szabályozni célozta». A *kötelmi jog tehát a büntetőjogból keletkezett* és specifikálta a családi boszu magánintézményeinek nevezett büntetéseket. *Dr. Thót László.*

Jogirodalom.

A hágai harmadik nemzetközi magánjogi konferencia határozatairól. Irta dr. Töry Gusztáv. Budapest. 1901.

Egységes, általános és közös nemzetközi magánjog gondolata szoros kapcsolatban áll s lehetősége, problémájának megoldása pedig azon utak, módok és eszközöktől függ, amelyeket az ily egységes nemzetközi magánjog megvalósulása vagy megvalósítása eszközeiként s utjaiként jelölnek meg.

Az itt működő eszmék s törekvések végcélja vagy végső feltevései tekintetében két kardinálisan eltérő irány és álláspont konstatálható.

Az egyik irány feltevése szerint lehetséges és cél is, teljesen azonos jogszabályok létesülése, amelyeket éppen ezen formájukban a nemzetközi meggyőződés általános és közös forrásai adnak s mérlegelnek; * ezzel szemben a másik irány — amely inkább számít az állami s nemzeti különféleségek s eltérő sajátosságokkal — nem ily azonos szabályokra, hanem egységes nemzetközi jogelvekre s jogszabályokra gondol. **

Az előbbi a mai alakulások, nemzeti, politikai, gazdasági, vallási szokások s más viszonyokra való tekintettel éppen a magánjog terén kizártnak tekinthető.

Ezzel szemben reálisabb alapon áll az egységes nemzetközi jogelvek megvalósítását célzó irányzat és törekvés.

Itt nem nivelláló azonos jogszabályok megállapítása vagy felállításáról van szó, amelyek gyakran és sok kérdésben csak az egyes államok jogpolitikai szükségletei s álláspontjainak háttérbe szorításával képzelhetők, hanem ellenkezőleg oly egységes jogszabályokról, amelyek éppen a *souverain* álláspontok lehető kiegyenlítésének elveiben és elvei segélyében találhatók, állapíthatók meg s alakulnak ki.

Zitelmann *Internationales Privatrecht* című munkájában három utat említ mint olyant, amelyen ezen egységes nemzetközi magánjog megvalósítása munkálható; ezek: az egyes államoknak szabad, de megegyező elveket megállapító külön törvényhozása; az erre irányuló nemzetközi megegyezések;

* Említést tesz erről Kahn: *Über Inhalt, Natur und Methode des internationalen Privatrechts*. Jena 1899. 9. l.

** U. o. 10. l.; Hugo Neumann: *Internationales Privatrecht*. Berlin. 1896. 36. l.

és végül a nemzetközi magánjog tudományának azon munkája, amelylyel általános kiegyenlítő elveket állít fel s állapít meg.¹

Itt mindenesetre nagyobb jelentőségűek s igazán jogi súlyuk a közvetlen legislatív munkálatok, dacára azon aggályoknak, amelyeket a törvényi formulázással vagy az egyezményi kötöttséggel járható *inconvenientiák*, nehézségek s hátrányok czimén támasztanak.²

Mert a tudomány — bár a legislatív alkotások körébe máris sok kiegyenlítő egységes elemet vitt be s a jogéletben sok ily elvet juttatott érvényre — végre mégis csak a maga, jogi szempontból hiányos erejével kénytelen érvényesülést keresni.

Ezen tény adja meg még a *L'Institut de droit international* nagyértékű és összefüggő tudományos működésével szemben is³ — nagy elvi jelentőségét azon törekvéseknek s kísérleteknek, amelyeket egyes államok nagyobb körre, több *souverain* jogterületre kiterjedő s kiható egységes vagy legalább kiegyenlítést lehetővé tevő jogszabályok megállapítása s azok egyezményi biztosítása céljából kezdeményeztek; így Németalföld már 1874-ben, Olaszország 1867-ben s később 1881-ben, Argentína s Uruguay 1889-ben.⁴

Azonban ezen kezdeményezések közül — reánk nézve is — különös jelentőséget nyert az, amely — a németalföldi kormány 1892. évi meghívására s programtervezete alapján — az egységes és általános nemzetközi magánjog kiépítése, «a magánjogi összeütközések kiegyenlítésére vonatkozó szabályok unifikálása» céljából tevékeny s eddig Hágában már három ízben működött konferenciákat eredményezte.⁵

A németalföldi kormány programtervezetéből és ezen konferenciák széleskörű tárgyalási anyagából eddig ugyan csak a polgári jogsegélyre vonatkozó tervezeteket fogadták el az egyes résztvevő hatalmak nemzetközi kötelező megállapodásként és emelték kötelező joggá;⁶ azonban maga ezen elfogadás ténye, a hatalmaknak ezen konferenciákon való részvétele s a közreműködés formája tanúsítja ezen konferenciák igazi jelentőségét.

Legutóbb 1900 május 29-től június 18-ig tartotta tanácskozásait a harmadik nemzetközi magánjogi konferencia Hágában.

Ezen konferencia főleg — habár nem kizárólag — az anyagi magánjog körébe vágó kérdésekkel foglalkozott, amelyek közül legtöbb már az előző konferenciákon is megbeszélés és tárgyalás alatt állott; ezen kérdések vonatkoztak a házasság érvényességére, a házasságnak a feleség és gyermekek s a házastársak vagyoni viszonyaira való hatására, a házasság felbontása s ágy- és asztaltól elválasztás és ezeknek hatására, a kis- és nagykorúak feletti gyámságra, illetőleg gondnokságra, az örökösödés és a végrendeletek s halál esetére szóló ajándékozásokra, a csődjogra s végül az érvényben levő jogszabályokra vonatkozó bizonyítványokra.⁷

¹ *Internationales Privatrecht*. Leipzig. 1897. I. k. 16. sk. 1.

² Péld. Bar: *Lehrbuch d. internationalen Privat- und Strafrechts*. Stuttgart. 1892. 6. sk. 1.

³ A *L'Institut de droit international* alapítottát Gentben 1873 szeptember 18-án. Programjára nézve l. Csarada: *A tételes nemzetközi jog rendszere*. Budapest. 1901. 85. l. — Ide vonatkozó működésére nézve l. péld. Guillaume: *Le mariage en droit international privé et la Conférence de la Haye*. Bruxelles. 1894. 227—284. ll.

⁴ Guillaume i. m. 13. sk. 1. és 144. sk. 1.; Töry most ismertetett munkája 9. sk. 1.

⁵ Ezen első és második konferenciára nézve az irodalmat közli Meili: *Das internationale Privatrecht und die Staatenkonferenzen in Haag*. Zürich. 1900. 4. l. 3. jegyz.; l. még Törynél 11. sk. 1.

⁶ Magyarország az 1899. évi XIII. tcz.-ben; a többi államra nézve l. Töry 17. l.; Lainé: *La Conférence de La Haye relative au Droit international privé*. Clumetnél 1900. évi foly. 5. sk. 1.

⁷ Töry 19. sk. 1.; Lainé 12. sk. 1.; *Actes de la troisième conférence de la Haye pour le droit international privé*. La Haye 1900.: *Documents relatifs à la troisième Conférence de La Haye etc.* La Haye. 1900.

A résztvevő államoknak elfogadásra ajánlható tervezeteket a konferencia a házasság érvényessége, a házasság felbontása és az ágy- és asztaltóli elválasztás, a kiskorúak feletti gyámság és az örökösödés, a végrendelkezés és a halálesetre szóló ajándékozás tárgyában állapított meg.

Mindezen egyezményi tervezetek a célba vett egységesítő jogszabályok hatálya s érvényesülésének köre tekintetében a következő elvi korlátokat s alapelveket állapították meg.

A tervezett egyezmények hatálya csak európai területre terjed ki és nem nyer alkalmazást a szerződő hatalmaknak Európán kívüli birtokaira, területeire, mert több ily területen az európai civilizációtól eltérő gondolkodás, viszonyok s jogrendszer áll fenn, pl. a többnejűség.

Továbbá — hatályosságuk megállapított területi körében — csak akkor nyernek alkalmazást ezen tervezett egyezmények: 1. ha a felek, gyámságnál a kiskorú, örökösödés, végrendelkezés s halál esetére szóló ajándékozásnál az örökös, házasság, házasságfelbontás s ágy- s asztaltóli elválasztás kérdéseiben pedig legalább egyik fél a szerződő államok valamelyikének honosai; 2. a szerződő államok valamelyikének területén kötött a házasság; azok valamelyikében lett előterjesztve a házasság felbontása vagy az ágy- és asztaltóli elválasztás iránti kérelem; ezen államok valamelyikében van állandó tartózkodási helye azon kiskorúnak, kinek gyámsága forog kérdésben; s ezzel egyező elv alapján fenn van tartva minden szerződő állam részére azon jog, amelylyel a saját honosai utáni örökösödésre nézve kizárhatja az örökösödés stb.-re vonatkozó egyezmény alkalmazását azon esetre, ha elhalálozásukkor valamely nem szerződő államban volt tartózkodási helyük; 3. a házasság, ennek felbontása s ágy- és asztaltóli elválasztás tárgyában megállapított tervezetek szerint, az egyezmények alapján a szerződő államok nem lesznek kötelesek oly törvényt alkalmazni, mely nem a szerződő államok valamelyikének törvénye; amely fentartás materialiter korlátozását képezheti az egyezmény elvi szabályának pl. oly esetben, amidőn a házasságkötés jogára vonatkozó hazai törvény valamely nem szerződő állam törvényére utal, mert a házasságkötés helyének törvényét, a területi elvet fogadja el; vagy amidőn a házasságok pl. az egyezmény alapján valamely korábbi utolsó közös törvényhozásukra s ezzel oly jogra hivatkozhatnának, amely egyik szerződő államnak sem joga.

(Folyt. köv.)

Dr. Reiner János.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az igénykereset halasztó hatálya a további eljárásra.

Az 1881: LX. tcz. 93. §-a értelmében a tulajdoni igénykereset csak akkor bír feltétlen halasztó hatálylyal a végrehajtás további folyamára nézve, ha az a bírósági végrehajtó részéről kibocsátott *felhívás keltétől* 15 nap alatt adatott be.

A törvénynek ez a rendelkezése abból az indokból ered, hogy az eljárás gyorsíttassék és hogy a végrehajtónak már végrehajtási zálogjoggal is biztosított követelése mielőbb érvényesüljön.

Arra nézve látnám szükségességét a törvény e részben való módosításának, hogy az *ismert igénylőkre* nézve ne a felhívás *keltétől*, hanem *annak kézbesítésétől* számíttassék az a határidő, amelyen belül, ha beadatik az igénykereset, az halasztó hatálylyal bírjon.

Az idézett törvény 89. §-a ugyanis azt rendeli, hogy a kiküldött végrehajtó a foglalás befejeztével 3 nap alatt tartozik a felhívást a végrehajtási hely, község előljáróságának kifüggesztés végett kézbesíteni.

Azoknak pedig, akik igénylőkül az eljárásnál jelentkeztek, avagy akiknek igénye másként tudva van, azok részére

3 nap alatt vétbizonyítvány mellett kézbesítettik vagy ajánlott levéllel megküldetik a felhívás.

Az ismert igénylőkre nézve tehát a törvény külön intézkedést csak annyiban tesz, hogy nekik kézbesítetteti rendeli a felhívást, de hogy az igénykereset halasztó hatálylyal bírjon, még sem a kézbesítés megtörténtétől, vagy legalább a postára feladás napjától, hanem a felhívás keltétől 15 nap alatt rendeli azt beadni a bírósághoz.

Ebben látok sérelmet oly igényekre nézve, amelyek a halasztó hatálytól elesvén, hasztalan érvényesülnek, ha hely adatik is a keresetnek, akkor már a lefoglalt dolgok rendelkezésükre nem állanak, másrészt azért, mert a törvény kijátszására, visszaélések kifejlődésére ad alkalmat a törvény fentírt rendelkezése, amit az alábbi gyakorlati eset tanusít, amelyhez hasonló akárhány előfordul.

Ugyanis: Végrehajtás vezetett X. ellen s midőn az foganatosított, kiderül, hogy már a végrehajtás elrendelése előtt 4 nappal elhalt az adós és végrehajtató ezt jobb tudomása ellenére elhallgatta már a végrehajtás kérésekor azért, hogy ne kelljen neki az 1881: LX. tcz. 14. §-ában irt eljárást az örökösök ellen teljesíteni, amidőn ugyanis a végrehajtás az ismert vagy igazolt, esetleg ismeretlen örökösök ellen rendeltetett volna el s azoknak vagy azok részére kirendelt ügygondnoknak is kézbesítettetett volna a végrehajtást elrendelő végzés; egyszóval az érdekeltek erről értesítést szereztek volna s ezzel mód és alkalom adatott volna nekik érdekeik megvédésére vagy esetleg a végrehajtási törvény 15. §-a értelmében előzetes tárgyalás és felek meghallgatása után hozott volna határozat már a végrehajtás elrendelhetése kérdésében is.

Mindezek elkerülése mellett a felvett végrehajtási jegyzőkönyv fejezetébe bevétetett annak megállapítása, hogy végrehajtást szenvedő elhalt s a végrehajtó ezért ekkor ügygondnokot nevezett ki s azt értesítette az eljárásról.

Lefoglalta egyszersmind a végrehajtást szenvedőnek egy temetkezési segélyegyletnél a végrehajtást szenvedő gyermekei, mint kedvezményezettek részére biztosított és a haláleset által esedékessé vált jelentékenyebb összeget; természetesen nem ekképp iratta azt körül a végrehajtási jegyzőkönyvben, mert hisz az esetben a bíróság a törvény 66. §-a alapján hivatalból is megsemmisítette volna az eljárást, hanem bevezettette a jegyzőkönyvbe, hogy lefoglaltatott végrehajtást szenvedőnek a nevezett intézetnél fenálló 1000 frt követelése, melynek jogi természete természetesen így ki nem tűnik.

A jegyzőkönyvbe bevezettette, hogy az örökösök, mint igénylők, értesítettnek fognak és tényleg értesítettnek is ezek, még pedig kézbesítettetett nekik a *foglalás napján kelt* igényfelhívás *két hónap* múlva, tehát nem 3 nap alatt.

Az örökösök, akik erről az egész eljárásról csak két hó múlva értesültek, talán abban a nézetben, hogy ügygondnok levén kirendelve, az előterjesztéstől elkéstek, az előterjesztésnél erősebb jogalapon álló tulajdoni igénykeresetüket azonnal beadták és kimutatták a biztosítási társulat alapszabályaival, hogy a biztosított segélyösszeg őket illeti és halasztó hatályúnak kérték a keresetet kimondani, holott mint fentebb említém, a felhívás keltétől két hó múlva adatott be a kereset és bár igényük jogosultságát valószínűvé is tették, de nem feleltek meg ama a törvény 93. §-ának 2. pontjába foglalt követelménynek, mely a halasztó hatályúnak alternatív feltételét képezi, hogy t. i. a követelést és járulékait biztosítékul a bíróságnál letegyék.

A fenforgó esetben az elsőbíróság mégis *minden indoklás* nélkül halasztó hatályúnak mondta ki az igénykeresetet, érezvén mintegy, hogy a törvény hiányát a bírónak kell pótolnia, másrészt az a körülmény is fenforgott, hogy a biztosító társulat maga deponálta a biztosítási összeget és így az igény eldőlteig annak letétben maradása a végrehajtatóra sem sérelem.

De amint ebben az esetben, úgy számos más esetben nyilvánvaló, hogy akár szándékos rosszakarattal kiesztelt késelem folytán, akár a nélkül, nem juthatott az ismert igénylők tudomására a végrehajtási igényfelhívás annak keltétől számított 15 nap alatt, sőt tudomást sem szereztek a foglalásról, következésképpen a törvény biztosította ama joguktól, hogy igazi tulajdonigényüket halasztó hatálylyal bíró kersettel érvényesítsék, az örökösök vagy ismert igénylők el-estek, vagy eleshetnek. És miután nagyon sok esetben nem teljesíthető a «restitutio in integrum» és ennél fogva számos jogos igény vesztet el, nézetem szerint az alkotandó végrehajtási törvényben oly módon volna ez a hégag pótolandó, hogy a tulajdoni igénykereset nem a bírósági végrehajtó által kiállított felhívás keltétől, hanem az ismert igénylők értesítésétől, vagy tekintettel mai fejlődött közlekedési eszközeinkre, a felhívásnak ajánlott levélként a postára adása napjától számított 8 vagy 15 napi határidő alatt beadva ad halasztó hatályt a végrehajtás további folyamára. *Bíró Vilmos.*

Az ipari veszély.

— A 7188/1900. számú curiai határozat bírálata. —

Felperes kártérítési keresetet indított a budapesti közuti vaspálya-társaság ellen azért, mert alperes társaság alkalmazottjának mulasztása következtében a sineken mozgott kocsi által elütött, súlyos testi sértést szenvedett s ennek folytán munkaképtelenné vált. Alperesnek S. J. nevű alkalmazottját a büntetőbíróság gondatlanságból okozott súlyos testi sértés miatt már elítélte és kártérítési kötelezettségét is megállapította. Miután a felperes úgy látta, hogy a büntetőbíróság által meghatározott kártérítést az elítélt alkalmazottól nem lehet behajtani, keresetével a munkaadó közuti vaspálya-társaság ellen fordult. A keresetnek a kir. tábla helyt adott, ítéletét az 1874: XVIII. tcz.-re alapította. A kir. Curia a keresetet elutasította, mert az elsőbíróság által eszközölt bizonyítási eljárásból azt állapította meg, hogy a balesetért nem az alperes alkalmazottját, hanem a sértett felperest terhel a gondatlanság, és ezen esetre is azt a jogelvet alkalmazza, hogy a gazda (munkaadó) a cselédje által okozott kárért csak a *culpa in eligendo* alapján felelős. «A jelen esetben — mondja a kir. Curia által 7188/1900. számú ítélettel elfogadott indokolás — a kártérítési kötelezettség alperest csak azon esetben terhelhetné, ha S. J. (az alperes alkalmazottja) a szolgálatra képtelen és alkalmatlan lett volna és ha ez a körülmény okozta volna a balesetet.» (L. *Jogt. Közl.* 1902. 6. szám.)

Az a jogelv, amelyet a kir. Curia ezuttal ismételt, a gazda és a maga munkása vagy cselédje között létező egyszerű szolgálati viszony szempontjából egészen helyes. Azonban a kir. Curia által most eldöntött esetben nem valamely cselédnek vagy munkásnak gondatlansága által előidézett kártételről volt szó. A kártételt a budapesti közuti vaspálya üzeme idézte elő. Az efféle baleseteknél a baleset oka abban áll, hogy a természetnek azon óriási erőit, amelyeket az emberi tudomány immár hasznosítani képes, az emberi gondosság, előrelátás és ügyesség sohase tudja oly tökéletesen féken tartani, mint az emberi munkásság korábbi kezdetleges eszközeit.

A nagyipar üzeme rendszerint a természet óriási erőire, vagy a physika nagy törvényeire van alapítva. De ezen erők működését nem lehetséges olyan tökéletesen szabályozni, hogy azok veszélyt ne okozzanak. Az újabb törvényhozások tehát egyre-másra eltértek attól a kezdetleges jogszabálytól, amelyet a római jog hagyott reánk örökségül; és az *iparüzemből származó veszélyről* kitágították az iparüző felelősségét és egyre-másra elfogadták azt az elvet, hogy az minden olyan kárért felelős, amelyet az ő üzemével kapcsolatos veszély másoknak okoz. Ez a felelősség nem a gondatlanságra vagy

mulasztásra van alapítva. A sértett félnek úgy is ritkán lehetséges az iparüzemben elkövetett gondatlanságot kinyomozni. De természetes az is, hogy semmiféle emberi előrelátás és gondosság nem képes a veszélyes természeti erőkkel: gőzzel, villamossággal avagy a statikai vagy dinamikai erőkkel működő iparvállalat üzemét úgy szabályozni, hogy az esetenként másoknak veszélyt és kárt ne okozzon.

Az 1874: XVIII. tcz., amely a vaspályavállalatoknál előforduló balesetekért vis majornak, bűncselekménynek és a sértett hibájának eseteit kivéve, a vaspályavállalatot magánjogilag felelőssé teszi, már azon törvénykezési elv következménye, amely a római jogtól eltérve, az iparüzemmel kapcsolatos veszélyért az iparüzem tulajdonosát teszi felelőssé.

Ez a mai törvényhozás iránya, amely tökéletes és szabatos kifejezésre jut az igazságügyminiszter által közzétett Polgári Törvénykönyv Tervezetében is, amely tervezet 1782. és 1783. §-ai az iparvállalat felelősségét, az iparüzemmel kapcsolatos veszélyért világosan megállapítja, és pedig a gondatlanságra való minden tekintet nélkül.

A tervezet különben ezzel nem mond valami új dolgot, hiszen magát az elvet a kir. Curia már alkalmazta s ezen haladottabb felfogást — több eset között — az 1899. évi 5351. sz. ítéletben is kifejtette, kimondván, hogy *a vasuti üzemmel kapcsolatos veszélyért a felelősség a vállalatot és nem harmadik személyeket illeti* s ekként megállapította a felelősségét a gőzmozdony kéményéből kiszállott szikrák által okozott tüzkárért is. (L. Grecsák II. k. 172—174. l. Márkus X. k. 94—97. l.)

Azonban a bíróságok magatartása ebben a kérdésben még nagyon is ingadozó. Így a mostan szóvá tett perben sem döntöttek el az ipari veszély kérdését és egy szóval sem mondták meg nekünk, hogy az ipari veszély kit terhel? Az iparüző-e vagy a sértett felet? Régi bírói hiba az, hogy az ítélőbíró kitér az elvi kérdés eldöntése elől s ahelyett inkább a tényállást bolygatja.

Nincs olyan peres ügy a világon, amelynek ténybeli adatai között ne találna a bíró «perdöntő körülményt», ha éppen azt keresi. A felek ugyanis igen leleményesek az ilyen perdöntő körülmények előállításában.

Pedig a bíróság nem egyedül a tények bírása; a bíróság a jognak is hirdetője. A ténykérdés gyakran bonyolult, zavaros és ellentétes. A jogkérdés mindig világos és tiszta. Emberileg alig lehet azt megmondani, hogy a legtöbb ipari balesetnek ki volt az oka. Ilyenkor bíróságon azt kell eldönteni, hogy elvileg kit tart felelősnek a bíró? Hogy a ténykérdés örökös bolygatása mennyire elsodorja a bírót a logika egyenes irányától, azt megmutatja az előttünk fekvő ítélet.

Hiszen az ítélet alaptételül elfogadott jogszabály szempontjából (ha t. i. a bíróság nem az iparüzemből keletkezett veszélyt bírálja, hanem a gazda felelősségét az ő cselédje gondatlanságáért) az alperesnek tökéletesen felesleges volt bebizonyítania, hogy a balesetet a sértett fél gondatlansága okozta. A Curia szerint elegendő lett volna már az is, hogy a felperes nem bizonyította be, hogy az alperes vállalat közege a maga kötelessége teljesítésére képtelen vagy alkalmatlan ember lett volna. (Ez a *culpa in eligendo*.) De a kir. Curia, úgy látszik, érezte, hogy ennek bizonyításával körülbelül lehetetlenséget követel a felperestől, ezért azután egy még nagyobb hibát követett el, amidőn a büntetőbíróság által a maga hatáskörében megállapított tényállásnak az ellenkezőjét hirdette ki igazságnak.

Hiszen az a kérdés, hogy a súlyos testi sértést okozott balesetért kit terhel a gondatlanság: csakis a büntetőbíróság elé tartozik és kivüle más bíróságnak vagy hatóságnak a kérdésben határozni nem szabad. Ha a polgári bíróság is beleavatkozik, akkor ez már átlépte a maga hatáskörét.

Hogy a bírói hatáskör ilyen összekeveredése minő következményekre vezet, annak érdekes példáját mutatja nekünk

a jelen sorokban megbeszélt curiai ítélet. Itt ugyanis S. I.-t a büntetőbírósg gondatlanságból elkövetett súlyos testi sértésben vétkesnek ítélte és megbüntette. A polgári bíróság pedig ugyanazon eset felett azt ítélte, hogy a súlyos testi sértést nem az S. I. gondatlansága idézte elő, hanem a gondatlanság más embert, a sértettet terheli. S. I.-re nézve nagyon kíváncs voltam most, hogy a kir. Curia két tanácsa — a polgári meg a büntető — *cseréljen tényállást!*

Ide vezet az a bíraskodási mód, amelyet a m. kir. Curia magánjogi tanácsai oly gyakran követnek, midőn elhárítják maguktól valamely *jogkérdés* eldöntését s ahelyett a tényállást bolygatják.

Az adott esetben az volt az a kérdés, amelyről semmiféle «perdőntő körülményekkel» kitérni nem lett volna szabad, hogy vajon *felelős-e az iparnállalat az ő üzemével járó veszélyért vagy nem?* Si paret: condemna si non paret: absolve.

Dr. Bleuer Samu.

A balesetbiztosítás jogi természete.

A *Jogt. Közl.* utolsó számaiban jogi vita folyt le, melynek folyamán én azt állítottam, hogy a balesetbiztosítás a *kárbiztosítások* kategóriájába tartozik. Ezen állításom tévesnek nyilvánított. Mellozve már most a lefolyt vitát, kizárólag az általam felvetett kérdéssel kívánok foglalkozni, mert ezen fontos kérdés a külföldön nagy tudományos vitáknak képezte tárgyát, sőt törvényhozásilag is megoldatott, míg nálunk még az embrio öntudatlanságával bir.

Már a magyar kereskedelmi törvény előkészítésére egybehívott értekezlet is foglalkozott ezen kérdéssel és már itt is kifejezésre jutott azon nézet, hogy az életbiztosítás definitiójából «mindenesetre ki kellene zárni a testi sérülés és betegség elleni biztosításokat, mint melyek nem életbiztosítási fajok, hanem természetüknél fogva *kárbiztosítás jellegével* birnak». (Értekezleti jegyzőkönyvek 444. l.) Mindazonáltal a kereskedelmi törvény 498. §-ában a balesetbiztosítás az életbiztosítás definitiójába vétetett fel. Hogy azonban ezen kérdés akkoriiban még mennyire nem volt tisztázva, erről tanuságot tesz a kereskedelmi törvény 460. §-a, mely következőképp hangzik: «A szerzési költségek kárbiztosításoknál, valamint a testi épséget és egészséget tárgyzó biztosításoknál a biztosítási időre, a tulajdonképpeni életbiztosításoknál pedig tizenöt évre oszthatók fel». Itt tehát már a kereskedelmi törvény a balesetbiztosítást a kárbiztosításokkal egyenlő elbánásban részesíti és elismeri, hogy a balesetbiztosítás *tulajdonképpen* nem életbiztosítás. A kereskedelmi törvény 454. §-a továbbá előírja azon elveket, melyek szerint a díjtartalék elhelyezendő, a 455. §-ban pedig a díjtartalék kiszámításának elveit az *életbiztosítási* vállalatokra nézve külön írja elő és a 456. §-ban egyedül az életbiztosítási díjtartalék elhelyezési módját határozza meg. Ezekből tehát megállapítható, — és a gyakorlatban így is van, — hogy a balesetbiztosítás díjtartalékai a kárbiztosítások díjtartalékolási elvei szerint képezetnek.

A biztosítási vállalatok állami felügyeletét szabályozó 1880. évi osztrák regulativum ezen kérdésben szintén zavaros intézkedéseket tartalmaz, mert egyrészt tért enged azon feltevésnek, hogy a balesetbiztosítás az elemi biztosítások közé tartozik, másrészt az életbiztosító társaságoktól megköveteli, hogy a halandósági, esetleg rokkantsági és betegségi táblázatokat terjeszszék elő. Itten tehát a balesetbiztosítást az életbiztosítások kategóriájába sorozza. Az előbbi osztrák biztosítási felügyeleti hatóság, a «Vereinscommission» szintén következetesség nélkül járt el ezen kérdésben, mert egyszer csak kárbiztosító társaságnak adta meg az engedélyt a balesetbiztosítás üzésére (például a «Phoenix» esetében), máskor megint megadta ezen engedélyt életbiztosító társaságoknak is (pl. a berlini «Victoria» és a bécsi «Anker» esetében).

Az 1896 márczius 5-én kelt törvénytől osztrák regulativum aztán véget vetett ezen kétes állapotnak és a balesetbiztosítást az *elemi* biztosítások kategóriájába utalja, amennyiben 28. §-ának 5. pontja szerint a balesetbiztosítások díjtartalékát a befizetett biztosítási díjak 4%-ában állapítja meg épp úgy, mint a tűzbiztosítások díjtartalékát. Ezen idő óta a balesetbiztosítást a biztosító társaságok és hatóságok Ausztria-Magyarországban a kárbiztosítások kategóriájába sorozzák és a díjtartalékot a kárbiztosítások díjtartalékainak módjára képezik. Már pedig ez igen nagy jelentőségű kérdés és hogy a díjtartalék alkotásának különbözőségét illusztráljam, megemlítem, hogy az «Első magyar általános életbiztosító társaság» utolsó évi mérlege szerint az *életüzletben* 86.190,804 korona bevételből az áthozott díjtartalék 69.737,646 koronát tesz ki, holott a *tűzbiztosításban* 13.627,765 korona bevételből az áthozott díjtartalék csak 4.000,000 koronát tesz ki és ezen 4 millió korona sem tulajdonképpeni díjtartalék, hanem inkább biztosítéki alap jellegével bir és évről-évre változatlan összegben hozatik át egyik mérlegről a másikba.

Nézzük már most, milyen megnyilatkozások történtek a felvetett kérdésben minálunk.

A hazai irodalomban ezen kérdést dr. Beck Hugó (Tanulmányok a biztosítási jogból című művében) tárgyalja tudományosan. Ő a balesetbiztosítást tiszta kárbiztosításnak tartja. Érvei röviden a következők: A balesetbiztosítás nem köttetik az egész élettartamra (ami ugyan tévedés, mert vannak ilyen balesetbiztosítások is), hanem épp úgy, mint a kárbiztosítás egy meghatározott időtartamra terjed. A biztosító kötelezettsége a balesetbiztosításnál bizonytalan, nem kell szükségképp bekövetkeznie. A balesetbiztosításnál az egész biztosítási díj kockázati díj. A balesetbiztosításnál gyűjtött tartalékok közönséges kártartalékok. A balesetbiztosításnál azon kár térített meg, melyet a baleset előidéz és mely előzetesen állapítatik meg, mert utólagos meghatározása gyakran lehetetlen.

Részemről ezen kérdéssel «A balesetbiztosítás jelenlegi állása 1893.» című munkámban foglalkoztam behatóan.

A magánbiztosító vállalatokról szóló első (dr. Beck-féle) törvényjavaslat 3. §-a szerint a testi épséget és betegséget tárgyzó biztosítások utáni díjtartalék ugyanazon elvek szerint alkotandó, mint a kárbiztosításokkal foglalkozó vállalatok díjtartalékai. Az indokolásban pedig a következők foglaltatnak: «A testi épséget és betegséget tárgyzó biztosítások utáni díjtartalék megalkotása ezen szakasz rendelkezései alá volt vonandó, mert ezen biztosítási ügylet jogi természete a *kárbiztosítás jogi természetével* teljesen megegyező és így a kárbiztosítással azonos elbírálás alá esik és mert ezen biztosítási fajnál a díjtartalék, tapasztalat szerint, a kárbiztosítási tartalék módjára alakíttatik és az ily módon gyűjtött tartalék épp úgy megfelel rendeltetésének, mint a kárbiztosításnál. Ezen rendelkezésnek pedig nyílt kifejezés volt adandó a javaslatban azért, mert a kereskedelmi törvény a testi épséget és betegséget tárgyzó biztosítást az életbiztosítás fogalma alá sorozván, határozott kijelentés nélkül az lett volna következtethető, hogy ezen biztosítás utáni díjtartalék az életbiztosítási vállalatok díjtartaléka módjára alakítandó».

A biztosítási magánvállalatokról szóló 1900. évi második magyar törvényjavaslat 12. §-ának 2. pontja szerint a tűzkár elleni biztosításoknál a díjnak 40%-a helyezendő tartalékba. A balesetbiztosítás díjtartaléka kiszámításánál ugyanezek a rendelkezések alkalmazandók. Vagyis ezen javaslat az osztrák regulativum álláspontját fogadta el.

Azt hiszem, hogy a kifejtettek eléggé meggyőzően szólnak azon állításom mellett, hogy a *balesetbiztosítás kárbiztosítások kategóriájába tartozik*.

Mindazonáltal kötelességemnek tartom azon meggyőződésemnek kifejezést adni, hogy amennyiben betegségi- és

balesetbiztosítási vállalatok bizonyos biztosításokat életbiztosítások módjára meghatározott valószínűségi táblázatok alapul vétele mellett kötnének, különösen amennyiben járadék-biztosítását, díjvisszatérítéssel járó biztosításokat vagy díjtartalékok gyűjtését megkövetelő biztosításokat átvállalnának: ezen speciális esetekben a díjtartalékok az életbiztosítási díjtartalékok módjára alkotandók. Az 1901 május 12-én alkotott és folyó év január 1-én életbelépett német birodalmi törvény 12. § a tartalmaz is ilyen intézkedést, amit az igazságügyi minisztérium kodifikáló osztályának bátor vagyok figyelmébe ajánlani, miután hasonló intézkedés a magyar törvényjavaslatban hiányzik.

Dr. Róth Pál.

Különfélek.

— A kir. Curiához az év első negyedében beérkezett 6447, elintézendő volt 11,670, elintéztetett 5837, hátralékban maradt 5833 ügy. A múlt év első negyedéhez képest 1567-tel több ügy érkezett be, 345-tel több volt elintézendő, 31-gyel több intéztetett és 314-gyel nagyobb hátralék maradt.

— Dr. Nagy Dezső a budapesti ügyvédi kamara pénztárnokának 2000 koronát küldött be, mint a kamara céljaira szolgáló adományát, a következő levél kíséretében:

Tizennégy évig volt szerencsém a kamara előjáróságában annak tagjaként működni. Most, midőn ettől az előkelő testülettől megválok, viselt tisztségeim emlékeül némi csekély adománynyal kívánok járulni a szűkölködő kartársak támogatására szolgáló nemes célú alapok gyarapításához.

Ide csatolva küldök 2000 K-t, amelyből 1000 K-t a kamarai segélyalap, 500 K-t az ügyvédi nyugdíjalap és 500 K-t a Zsigmondy Jenő alap növelésére szánok.

Kérem a mélyen tisztelt választmányt, hogy legyen szíves ezt a csekély adományt elfogadni.

A kamara választmánya ezen nemeslelkű adományért meleg köszönetet mondott, melyet átiratban közölt dr. Nagy Dezsővel. Ezen átiratában a választmány a következőket írja:

„Midőn a kamara választmánya ezen nemeslelkű adományt elfogadja, meleg köszönetének és legnagyobb elismerésének ad kifejezést, mert ezen tényéből is látja, hogy mennyire szíven hordja mélyen tisztelt kartárs ur mindenkor az ügyvédség ügyét. Most, midőn a választások következtében beállott személyváltozások folytán nem szentelheti minden erejét és tehetségét kamaránk ügyének, nemes szívének sugallatát követve, humanitárius célú alapjainkat gyarapítja s így szűkölködő kartársaink sorsának javításán közreműködik.”

A magunk részéről is csatlakozunk a kamara elismeréséhez. Reméljük, hogy Nagy Dezső az ügyvédség érdekében kifejtett jelentékeny hatású működését tovább is folytatja. Nagy Dezső hosszú ideig lelke volt a budapesti kamarának, aki a titkári állást és a kamara munkálkodását magas színvonalra emelte. Bizonyára sokszor találkozunk vele még a forumon.

— A Magyar Jogászegyletben dr. Balás Elemér kir. alügyész tartott előadást a feltételes elítélésről, melyben a külföld-utánczás egyik jelenségét látja. Nézete indokolásában a magyar népjellemre, a magyar paraszt eszejárására, gondolkodásmódjára, a hazai kulturális, jogi, közigazgatási és közgazdasági viszonyokra terelte a figyelmet. Ezen az alapon azt iparkodott kimutatni, hogy az új intézmény a népben csak a büntetlenül való bűnözés gondolatát fogja felébreszteni, ami aztán csak a kriminalitás éppen nem óhajtott növekedését fogná maga után vonni. A főváros gonosztevévilága pedig romlottságánál fogva csak új tápot fogna nyerni vele a büncselekmények még nagyobb számban való elkövetésére. Előadó rámutatott arra, hogy a rövid büntetések ijesztő nagy számát nálunk oly különleges okok idézik elő, melyeken a

feltételes elítélés behozása változtatni nem fog s ezzel kapcsolatban a szabadságvesztés-büntetések jogának a közigazgatási hatóságok kezéből való kivételét, az egy hónapon aluli büntetések eltörlését, ezek helyett az első kis bűnnel szemben a pénzbüntetés, ellenben a visszaesőkkel szemben a mentül hosszabb és szigorubb szabadságbüntetések alkalmazását sürgeti. Előadó az esküdszéket is élesen megtámadta; különösen azt hozza fel az esküdtek ellen, hogy mint nem jogtudók, jogi kérdések eldöntésére alkalmazhatnak.

Visontai Soma: Sajátságosnak találja, hogy míg előadó a bibliai alapon álló s a megtorlást kívánó magyar néplelékre hivatkozik, mint amely ellenkezik a feltételes elítélés lényegével: addig annak illusztrálására, hogy a feltételes elítélés nem vezetne eredményre, korántsem a vallásos magyar népet, hanem a legselejtebb, legsötétebb elemeket hozza fel, a nép szellemi fejlettségi fokát pedig annak igazolására, hogy az még ezen intézményre nem érett, helytelenül a haza legádázabb ellenségeitől kölcsönként sötét szemüvegen át nézi. Csodálja, hogy előadó a nemzetiségekkel is nem hozakodott elő, mert hazánkban minden ujitást egyrészt a nép hátramaradottságára, másrészt a nemzetiségekre való hivatkozással szoktak gátolni a maradiak, mint ahogy az pl. az esküdszékek tekintetében történt. Mindaddig, amíg abszolút büntetési tételek nincsenek; míg a bíró a törvény által nyújtott pouvoir-al a maximális és minimális büntetési tétel között önkényesen szabja ki a büntetést, amely vagy a bírót vagy a társadalmat vagy egyiket sem elégíti ki és többet rombol az egyénben és hozzátartozóiban, mint amennyit használ; míg mindenki — az előadó is — a rövid szabadságvesztés-büntetések romboló hatását beismerni kénytelen: a helyzet javításáról kell gondolkozni és erre nagy lépést lát a feltételes elítélésben.

A magyar biztosítási törvény magyarázata cím alatt dr. Rósa Ferencz ügyvéd 440 oldalra terjedő kötetben tárgyalja a biztosítási jogot. A mű bevezetésében szerző a biztosítás fogalmát és lényegét, közgazdasági jelentőségét, a biztosítás különböző alakzatait, a magánbiztosítási vállalatok feletti állami felügyeletet, a biztosítás történeti fejlődését, a biztosítási szerződések fogalmát és különböző neveit tárgyalja. Azután a kereskedelmi törvénynek a biztosítási jogra vonatkozó anyagi rendelkezéseit magyarázza, a gyakorlati cél mellett nem tévesztve szem elől a biztosítási jognak teoriáját sem. Szerző a hazai judikaturát igen gondosan összegyűjtötte. Kiváló figyelmet fordított az egyes kérdések irodalmára. A külföldi irodalom és joggyakorlat is bő ismeretetre talál a műben. De szerző nemcsak megismertet mind ezen anyaggal, hanem úgy a judikaturát, mint a törvényhozási előkészítés anyagát mindenütt kritikájával is kíséri. A mű a magyar biztosítási jogot eddig a legszélesebb mértékben tárgyalja és minden részlete erős gyakorlati érzékről és készségről tanuskodik. (Politzer kiadása. Ara 10 K.)

— A kodifikált büntetőjog és a külön törvények. Irta dr. Baumgarten Izidor; különlenyomat a „Jogállam”-ból. Részletesen fejtegeti szerző azon eltéréseket, melyek egyrészt a büntető-törvények, másrészt a speciális törvényekben foglalt büntető határozmányok között fenállanak. Kimutatja, hogy úgy az anyagi, mint az alak jog terén mily számos és jelentékeny ellentétet, összeütközést tartalmaznak törvényeink s hogy nevezetesen a büntetendő tényálladékok körülírásánál, a büntetés nemének és mértékének meghatározásánál, a hatáskör kérdésének megállapításánál, végül a jogorvoslati rendszer meghatározásánál kodifikátoraink munkásságát nem kismérvű felületesség, pongyolaság és elhamarkodottság terheli.

— A magyar állami tisztviselők szolgálati szabályainak rendszeres gyűjteménye. Irta Rév Mór. A közigazgatási könyvtár kiadása. A törvényekben és rendeletekben elszórtan létező intézkedéseknek rendszeres egybeállítása. A nagy

gonddal és szakértelemmel készült mű tartalmazza a minősítési szabályokat, a hivatalok betöltésének módját, a tisztviselői illetményekre vonatkozó határozmányokat, a nyugdíj-szabályokat s végül a fegyelmi jogot.

A **járásbíróági hatáskör** megállapítása kérdésénél felmerült a kérdés, vajon a nyugdíj-igény elbírálása — amennyiben egyáltalában bírói utra tartozik — a sommás eljárási törvény 1. §-ának 5. c) pontja értelmében a kir. járásbíróóságok hatásköre alá esik-e? Felperes az előterjesztett pergátló kifogásnak azt vetette ellen, hogy a nyugdíj anyagilag nem különbözik az életjáradéktól, ezt pedig a törvény idézett pontja kifejezetten sommás eljárás alá utalja. A bíróság helyt adott a pergátló kifogásnak s kimondta, hogy a nyugdíj-igény elbírálása nem tartozik a sommás peruttra. A határozat jogerős.

— A **tiszti ügyész** tartós helyetteseként designált helyettes polgármester kamarai be nem jegyzése alkalmából (I. a lapunk múlt számában közölt különfélt) ügyvédi körökből a következő sorokat kaptuk: A szóban levő kamarai határozatnak nem kellett más motivumhoz folyamodnia, mint amit a törvényre való hivatkozás nyújt. De midőn az ügyvédi kar anyagi érdekeinek vitatása annyira előtérben áll, jogosultnak tartanók még azt a kívánságot is, hogy közhatóságok oly rendelkezéseiknél, melyek ezekre az érdekekre kihatással vannak, ne zárkozzanak el ez érdekek szemeltartásától. És ha a törvény keretén belül található is rá mód, hogy egy köztisztület a kivüle álló ügyvédi elem bevonása nélkül gondoskodjék az ügyvédi teendők ellátásáról, akkor se tartjuk helyesnek, hogy erre minden lehetőség kihasználtsék. Egy szóval: az incompatibilitás gondolatát a közmegbizatással járó állások körül, szemben az ügyvédi működéssel, minél szélesebb alapon érvényesítendőnek tartjuk.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Hírlap ellen nem lehet becsületsértést elkövetni.** A bécsi községi képviselőtestületben egy városi képviselő az Ostdeutsche Rundschau című ujságot *Pressköter*-nek nevezte. A szerkesztőség panaszára a képviselő első és második fokon becsületsértés miatt 24 órai elzárásra ítéltetett. Az osztrák legfőbb bíróság azonban az alsóbíróági ítéletet megsemmisítette, a következő különös indoklással: Becsületsértés elkövethető ugyan jogi személy ellen is, azonban az ujságvállalat nem jogi személy. Egy hírlap mint olyan nem más, mint bárkinek a megszabott vételárért rendelkezésre álló *áru*. Mint ilyen pedig nem lehet tárgya becsületsértésnek. E határozat nagy feltűnést kelt mindenütt.

— A **villamos vasutak által okozott balesetekért való kártérítési felelősségről** az osztrák kormány törvényjavaslatot terjesztett elő. E javaslat a gőzvasutakra fenálló felelősségi szabályokat kiterjeszti minden, elemi erővel hajtott vasutra. A gőzvasutakról szóló 1869-iki törvény szerint pedig a vasutvállalat minden balesetért felelős, hacsak azt nem elháríthatlan casus, harmadik személy elháríthatlan cselekménye vagy a károsult hibája okozta. A bizonyítási teher ezen körülmények tekintetében a vasutvállalatot illeti. A javaslat azonban ezen szabály alól azon igen különös kivételt állapítja meg, hogy ezek az intézkedések nem alkalmaztatnak, ha a baleset a vasut által is használt közutnak az általános forgalomra rendelt részén történik és az nem közvetlenül a hajtóerő, sem a forgalmi berendezések által, hanem az általános utcaforgalom következtében állott elő.

A **fogházmunkáról** irt *Liszt* — mint már röviden említettük — egy füzetet (*Die Gefängnisarbeit*). A modern szabadságvesztés-büntetésének lényegét a fegyházak munkakényszerében látja. Ismerteti főképpen a porosz letartóztatási intézetekben szervezett munkakényszert és bírálja az egyes rendszereket. Poroszországban leginkább azt a rendszert alkalmazzák, mely szerint a vállalkozóknak rendelkezésére a foglyoknak csupán azt a részét bocsátják, melyet nem foglal-

koztatnak házi munkával vagy oly cikkek előállításával, melyekre a hatóságoknak szükségük van. Talajjavítási munkálatoknál szerinte, tekintve a büntetés célját, a foglyoknak csak egy kis része alkalmazható célszerűen s ezeknél is csak mint egy láncszeme a progressív büntetési rendszernek. Mert a büntetés végrehajtásánál a főszempont az, hogy egy bizonyos fogolyra olyformán tudjunk hatni, amint éppen akarunk. De az összes letartóztatottakra nézve a büntetés végrehajtásának teljes individualizálása lehetetlen s ezért csoportosítani kell őket. Ez azután a foglyoknak három csoportját adja: először vannak a teljesen javíthatatlanok; azután azok, kiknek erős hajlama van a bűntényekre, de kiknél van remény a javulásra, és azok, akikkel csak meg kell értetni, hogy nem vétkezhetnek büntetlenül a társadalmi rend ellen. Az első csoportba tartozók, akik azonban nem szükségképpen azok, kik a letartóztatás alatt rossz magaviseletűek, könnyen megszökhetnek. A harmadik csoportra a munka nem hat javítólag és a külső munkában esetleg már semmi büntetést nem érez s ez a legnagyobb fontosságú szempont. A talajjavítási munkákat tehát csak a második csoportnál tartja helyén levőknek.

— A visszaesők büntetésének kérdése Belgiumban.

A belga igazságügyi költségvetés tárgyalása alkalmából az igazságügyminiszter a következő kijelentést tette: «A visszaesők számának szaporodása mutatja, hogy a büntető-törvénykönyvnek e kérdésbe vágó rendelkezései nem felelnek meg céljuknak. Amennyire helyes az enyhesség azok irányában, akik az első bűnös cselekményt követték el s akik még képesek a javulásra, annyira szükséges a szigorúság a visszaesőkkel szemben, akiknek egymásután következő bukásaiból nyilvánvaló, hogy a törvényt nem akarják tisztelni. Az 1888. évi törvény újításai, a feltételes elítélés és szabadlábra helyezés, mint korollariumok kívánják büntető rendszerünknek a visszaesés tekintetében való reformálását. Az igazságügyi kormány továbbra is foglalkozik ezzel a kérdéssel és reméli, hogy a közel jövőben már javaslatokkal állhat a törvényhozás elé.» A nyilatkozat igen helyesen distinguál visszaeső és első bűnöző közt. Egyik esetben szigor, másik esetben *óvatosság* szükséges.

— A **francia semmitőszék gyakorlatából.** I. Ha a társasági szerződésben ki van mondva, hogy az aláírás csak annyiban kötelezheti a társaságot, amennyiben az oly ügyre vonatkozik, melyben a társaság valósággal érdekelt van, és ha ki van mondva az is, hogy a társaság aláírásával ellátott minden kötelező iratnak és váltónak, hogy a társaságra kötelezettséget hárítson, tartalmaznia kell az annak alapjául szolgáló ügylet megjelölését, akkor az oly váltó, melyen ez a jelzés hiányzik és csupán ezeket a szavakat tartalmazza: «Értéke árúban, számla kiegyenlítésére», nem ad jogot a bemutatónak a társaság ellen vagy azon társasági tag ellen, aki nem jegyzi a céget, mielőtt megállapítható, hogy a társaság nem volt üzleti összeköttetésben a váltó kibocsátójával.

II. A meghatalmazott beismerése csak annyiban kötelezi a meghatalmazót, amennyiben a beismerés külön meghatalmazás alapján történt. Meg kellett tehát semmisíteni azt az ítéletet, mely a meghatalmazó állításával szemben a meghatalmazott beismerésére van alapítva a nélkül, hogy megállapítaná az ítélet, hogy az utóbbinak arra kifejezetten meghatalmazása lett volna.

— Az **angol bűnügyi statisztika** 1900-ra most közzétett adatai szerint minden millió lakosra esik: személy elleni büntetett miatt 74 elítélés, erőszakkal elkövetett lopás miatt 55, egyszerű lopás és csalás miatt 159, más vagyonának szándékos megrongálása miatt 7, másnemű bűncselekmények miatt 20 elítélés. A visszaesők száma növekedő irányzatot mutat. 1893-ban ezer elítélés közt volt 550, 1900-ban 612 visszaeső.

A Magyar Fogászegylet április 12-én (szombaton) délután hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (V., Szemere-utca 10. szám alatt) teljes-ülést tart, melyen dr. Schächter Miksa tart előadást az orvos beavatkozási jogáról. — Vendégeket szívesen lát az egylet.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félvre 12 kor. negyedévre 6.

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A Btk. 340. §-a. F. — A jogi vizsgák kérdéséhez. *Grecksák Károly* curiai bírótól. — A gyakorlati bírói és ügyvédi vizsgálatok reformja. *Vargha Ferencz* főügyész-helyettestől. — *Törvénykezési Szemle*: Az újrafelvétel a büntető perrendtartásban. *Dr. Hadady Lajos* szatmári ügyvédtől. — Sommás visszahelyezés kérdése az öröklött osztatlan ingatlanokban. *Dr. Zachár Kálmán* gödöllői ügyvédtől. — Pro domo — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A Btk. 340. §-a.

Kriminalisták köreiből sok szó esik azon főügyési körrendeletéről, melynek tartalmát mult számunkban közöltük. A bírói ítéletnek kegyelmi utra terelését sokan rosszalják. Mi azt tartjuk, hogy mint már mult alkalomkor is kifejeztük, hosszabb időre nem lesz lehetséges ezt a bizonytalan állapotot fentartani.

Mint utólag értesülünk, a főügyési körrendelet annak az igazságügyminiszteri rendeletnek a folyománya, mely a Btk. 336. és 338. §-ainak alkalmazása tárgyában az ország összes főügyészeihez kibocsáttatott.

Ha a jelek nem csalnak, a nagyobb novella megalkotását a legközelebbi jövőre nem remélhetni. Mivel pedig a legnagyobb bajok a minősített lopások büntetési tételeinél merültek fel, addig is a büntetőtörvénynek 340. §-át kellene módosítani oly módon, hogy a végére ezen szavak igtattatnának: *ha a lopott tárgy értéke 50 frtot meghalad.*

Álljon itt a szöveg:

Btk. 340. §. A lopás büntette öt évig terjedhető börtönnel büntetendő.

A 336. §. 3., 4., 5. és 6. pontjaiban meghatározott esetben azonban, valamint a 338. §. esetében a lopás büntette öt évig terjedhető fegyházzal büntetendő, *ha a lopott tárgy értéke 50 frtot meghalad.*

A kiegészítés teljesen összhangzó a Btk. szerkezetével.

A módosítás beviszi az értékhatárt azon lopások körébe, melyek fegyházzal sujtatnak; lehetővé teszi, hogy a bíróság azon esetekben, midőn az érték nagyon csekély és egyéb nyomatékos körülmények is támogatják a hat hónapnál kevesebb büntetés kiszabását: a 92. §. alkalmazásával megfelelő tartamu fogházbüntetést szabhasson.

Az értékhatár e szerint megvolna egyrészt az egyszerű, másrészt a legsúlyosabb minősített lopásoknál: a fogházzal és a fegyházzal sujtottaknál. A középrétegre, vagyis a börtönbüntetéssel sujtott minősített lopásokra értékhatár azért felesleges, mivel a büntetés kiszabása 5 év és egy nap közt mozoghat.

Ezt a javaslatot különben már 12 évvel ezelőtt megtettük * és ha akkor beléveszik a törvénybe, sok ezer embernek ok nélküli bebörtönöztetését és a kriminalitásba való alapos kiképeztetését, vagyis részben a *visszaesésnek bizonyos oldalról újabb annyiira hangoztatott terjedését*, elkerülhették volna.

Midőn javaslatunkat felelevenítjük, ezzel természetesen éppen nem mondunk le a többi kodex-módosításról és reformról. Csak különbséget teszünk az égető és a legégetőbb bajok közt. Elválasztjuk azt, ami két hét alatt megalkotható, attól, ami, úgy látszik, még mindig megbeszélést igényel. F.

* *Jogt. Közl.* 1890. 12. sz.

A jogi vizsgák kérdéséhez.

A közoktatásügyi kormány megbízásából az elméleti jog- és államtudományi vizsgáról és a jogi oktatásról készített előadói tervezet a kir. Curianak is megküldetett afeletti észrevételeinek megtételére, amely alkalomból a m. kir. igazságügyminiszter az egységes igazságügyi gyakorlati vizsga szabályozásának módoszatai tekintetében is kikérte legfelsőbb bíróságunk véleményét.

A m. kir. Curia e felhívásnak eleget teendő, folyó évi február 24-én tartott teljes-ülésében egy bizottságot küldött ki az e részbeni kérdések tanulmányozása és véleményes jelentésének előterjesztése végett, amely bizottság előadója, *Grecksák Károly* curiai bíró, a következő javaslatot dolgozta ki:

A. rész.

A közoktatásügyi kormány előadói tervezetének sarkalatos rendelkezései s egyszersmind ujtásai két alapvető gondolatra vezethetők vissza.

Az egyik az egységes elméleti jog- és államtudományi államvizsga szervezése, feltétlenül kötelező és egyedül minősítő hatálylyal; a másik a jogtudományi doctoratus kötelező voltának s egyuttal minősítő erejének eltörlése és ennek kapcsán mindkét tudorságnak teljesen új alapokra fektetése.

Az egységes elméleti jog- és államtudományi államvizsga tervbe vett szervezése véget vet majd annak a tarthatatlan állapotnak, amelyben a jogvégeztséget igénylő életpályákra egymástól független s úgy tárgyára, mint belértékére egymástól különböző négy vizsga adja meg ma a szükséges minősítést.

1. Az államtudományi államvizsga minősít az 1883. évi I. tcz. szerint jogvégeztséget igénylő állásra s alapja az érintett törvény szerint szervezendő közigazgatási gyakorlati vizsga letételének;

2. az államtudományi tudorság ugyanezen minősítő hatálylyal bír;

3. a jogtudományi államvizsga ugyancsak ezekre az állásokra adja meg a minősítést és képesít a bíróságoknál a joggyakornoki, aljegyzői és jegyzői szolgálatra, e mellett pedig előfeltétele a gyakorlati bírói vizsgára való bocsátásnak;

és 4. a jogtudományi doctoratus végül minősítő hatásában egyenértékű a fentemlített vizsgálatok bármelyikével s azonfelül kötelező előfeltétele az ügyvédi vizsgára való bocsátásnak.

A jogvégeztséget igénylő pályák különbözősége indokolhatja ugyan és indokolja is azt, hogy az arra minősítő jogképzettség belterjedelmére nézve kisebb vagy nagyobb foku legyen, minthogy azonban azok a feladatok, amelyeknek teljesítését az illető közszolgálati ág az ott működő egyének-től elvárja, kétségtelenül megkövetelik a jogi képzésnek azt a fokát, melyet az ujonnan szervezendő jog- és államtudományi államvizsga lesz hivatva megbírálni, feltétlenül helyeselni kell a közoktatási kormányzatnak a tervezetben nyilvánuló azt a törekvését, hogy ezen egységes államvizsga szervezése által kívánja megszabni az elméleti jogi tudásnak azt a minimumát, melynek demonstrálása nélkül semmiféle jogvégeztséget igénylő pályára lépni nem lehet. Az elméleti

képesítés minimumának ily meghatározását s ami a tervbe vett ujitásban a legfontosabb, ennek a képesítésnek minden jogvégzettséget igénylő pályákra, tehát a közigazgatási pályára lépőkre nézve is egységesítését általánosságban annak az igazságnak a felismerése indokolja, hogy a közszolgálatban a legkülönbözőbb pályák is azonos alapképzettséget igényelnek. De indokolja különösen egyrészt az a jogászai köztudatba áttent felfogás, hogy annak a visszas állapothoz mielőbbi megszüntetése parancsoló szükség, amely a bírótól, aki az ügyvéd által felvetett jogviták felett döntenek van hivatva, az ügyvéd elméleti képesítésénél kevesebb elméleti képesítést követel meg, ellentétben a két pálya egymással való viszonyból folyó követelményekkel, melyek a két pálya teljesen egyforma kötelességeinek természetes folyományaként úgy az elméleti, mint a gyakorlati képesítésnek egységes voltát követelik meg; és indokolja másrészt annak a felismerése is, hogy a mai közigazgatás, amely minden szálával belenyúl az egyesek jogi életébe és érinti azoknak jogviszonyait, közigazgatási pályán működő egyének jogképzettségét is oly mértékben feltételezi, amely egyenesen kizárja annak a feltevésnek jogosultságát, hogy a közigazgatási hivatás nem teljesítvén oly magas jogászai funkciót, mint a bíró és ügyvéd, az nem is igényel oly magas elméleti alapot; mert hiszen csak reá kell mutatni arra, hogy a közigazgatási tisztviselő nemcsak az egyes törvényekben hozzá utalt magánjogi igényeket bírálja el, hanem különösen a büntető perben az újabb törvények rendelkezései folytán oly szerepkörre van hivatva, mely a magán- és a büntetőjogban való teljes jártasságát feltételezi, hogy tarthatatlannak jelezzük a mai állapotot, amely szerint az összes közigazgatási pályákra egy oly elméleti vizsga adta meg a képesítést, amelynek nem volt tárgya: a magyar magánjog és a büntetőjog s így nem szolgált bizonyításul a jogászai képzés azon leglényegesebb alkotó elemeinek, melyeknek ismerete a közhatalom gyakorlásának minden ágazatában elsőrendű életszükséglet.

Az elméleti jog- és államtudományi államvizsgának egységes szervezése és minden jogvégzettséget igénylő pályára feltétlenül kötelező és egyedül minősítő hatályának deklarálása helyes és célravezető intézkedésnek fog tehát bizonyulni, de csak akkor, ha szervezetében megadtnak a garanciák arra nézve, hogy annak színvonala olyan lesz, mely az elméleti tudásban a teljes tájékozottság tekintetében feltétlenül megnyugvásra vezet. Már az 1891. évi XVII. tcz. indokolásában azt a kijelentést találjuk, hogy annak az elméleti államvizsgának, mely a szervezendő egységes gyakorlati jogi vizsgának kötelező előfeltételeül állíttatik fel, szigorúnak kell lenni és teljesen helyettesíteni kell a mai jogtudorságot, mert az elméleti képzésnek azt a fokát, amelyet a mai jogtudorság képvisel, nélkülözünk nem lehet. E fokról alább szállani hiba volna. Azt a csekély tudástöbbletet tehát, amelyet a mai doctoratus a többi minősítő jogi vizsgákkal szemben felmutat, a minősítő vizsga egységesítése kedvéért feláldozni nem szabad. Ennek igazságát felismerte maga a tervezet szerkesztője is s azért a tervezet indokolásában utalás is történik arra, hogy az egységes jog- és államtudományi államvizsga színvonala nem fog a mai jogi doctoratus színvonala alá süllyedni, sőt a fölé való emelése van tervbe véve. Csakis abban a biztos reményben, hogy a közoktatásügyi kormányzatnak ebben kifejezett terve végrehajtani is fog, lehet hozzájárulni a javasolt ujitások másikához, t. i. a jogtudományi doctoratus kötelező voltának s minősítő erejének eltörléséhez is; mert ha az ujonnan szervezendő egységes államvizsga megadja a garanciákat arra, hogy az ezzel képesített egyének az elméleti jogi tudásnak legalább is azt a fokát fogják kimutatni, amelyet eddig a jogi doctoroktól megkivántunk, akkor teljesen alaptalannak fog bizonyulni azoknak az aggodalma is, akik a doctoratus kötelező voltának eltörlésétől féltik az ügyvédi kar értelmi

niveauját, mert abból indulnak ki, hogy az új vizsgarendszer enyhébbnek fog bizonyulni a mai doctoratusnál, mely szigorúságával kiválasztó hatással is volt a jelöltekre, nem bocsátván a selejtes elemet előre. De mert erős meggyőződésünk, hogy az új vizsgarendszer nem fog enyhébbnek bizonyulni a mostaninál és hogy az ujonnan szervezendő egységes államvizsga szigorú vizsga lesz, melynek kiválasztó hatása lesz, mert felismerve annak igazságát, hogy a helyes vizsgarendszer nem a pálya végén, a gyakorlati vizsgáknál, hanem a kezdetén, tehát az elméleti vizsgánál alkalmazza a szükséges szigorú, semmi észrevételünk sem lehet az ellen, ha a közönséges minősítő vizsga színvonalára leszállott kötelező doctoratusnak hosszú évek tapasztalata szerint be nem vált intézménye elejtetik és a jogtudori cím fentartatik a csoportok szerint felosztott tárgyakból az alaposabb és mélyebbre ható tudásnak igazolásul, azok számára, akik a tudományt mint öncélt s nem azért művelik, hogy megszerezzék azt az anyagi és alaki képzettséget, melyet az állam bizonyos hivatások betöltésénél megkövetel.

Az egységes jog- és államtudományi államvizsga legyen tehát az általános szakképzettség, a jogtudori vizsga pedig a tudományos szakképzettség testimoniuma és pedig az első úgy szervezve, hogy az legalább is oly elméleti képzettség tanusítására szolgáljon, mint aminőt az eddigi jogi doctoratus követelt meg, mert ez a közepes tudományos szakképzettség a legkevesebb, amit követelnünk kell azoktól, akikre az állami és társadalmi életben oly fontos feladatok teljesítése vár és mert a doctoratusi minősítés lefokozását egyenesen tiltaná az időnek az a szomorú tapasztalata, hogy a doctoratus kötelező volta mellett is alig kielégítő a jelöltek elméleti képzettsége; az utóbbi, a jogtudori vizsga pedig úgy szervezve, hogy az egyes tudományos szakokból való belterjesebb készültséget igazolhasson.

Áttérve most a tervezetnek abbéli méltatására, hogy az egységes jog- és államtudományi államvizsgának javasolt szervezetében megvannak-e annak biztosítékai, hogy a helyesnek felismert cél elérressék, e részben a következő megjegyzéseink vannak:

A jogtanítás decentralisatiójára vonatkozó és más egyéb tisztán administratív jellegű közoktatásügyi intézkedéseket e véleménynyilvánítás keretén kívül hagyjuk, mert annak megítélése pl., hogy a tanügyi kormányzat fog-e elegendő megfelelő tanerő rendelkezésre állani, amelyekkel majd az országban levő két egyetemen és 10 jogakadémián a jogtanítást végeztethesse, tisztán a tanügyi kormányzat feladata, a tervezet felett véleményadásra felhívott testületek és egyesek feladatához csak annak vizsgálata s az a feletti nyilatkozat tartozhatik, hogy a tervbe vett szervezeti intézkedések összességükben alkalmasak-e a kitűzött cél biztosítására, vagyis alkalmasak-e a jogi képesítés oly színvonalának biztosítására, mely kell hogy előfeltétele legyen a közszolgálat minden ágazatában való hivatásszerű működésre képesítő gyakorlati vizsgának.

Hogy a gyakorlati szakvizsgálatot megelőző elméleti vizsga céljának megfelelhessen, szükséges, hogy az ujonnan szervezendő jog- és államtudományi államvizsga színvonala olyan legyen, hogy az eddigi legmagasabb minősítő vizsgának, t. i. a jogtudományi tudori foknak elméleti értékét teljesen pótolja, sőt talán egyik vagy másik irányban emelje is. Így ismeri el ezt a közoktatásügyi kormány előadói tervezete is.

Kérdés már most, hogy a kontemplált államvizsga belterjedelme kielégíti-e egyrészt az e szempontból emelhető igényeket és hogy az egyes vizsgáló bizottságok szervezete másrészt olyan-e, hogy azokra megnyugvással lehessen bízni annak megítélését, hogy a jelölttől a megfelelő és csakis a megfelelő foku tudást fogják követelni.

A tervezet szerint az ujonnan szervezendő államvizsga

két egymást kiegészítő vizsgából fog állani: a jogtudományi és az államtudományi államvizsgából, amely megosztást, tekintve a megtanulandó anyaghalmaz terjedelmét, csak helyeselni lehet.

A jogtudományi vizsga tárgyainak megválasztása tárgyában osztjuk és helyeseljük a tervezetnek kellő részletességgel megindokolt tárgybeosztását, melyből kétségtelen az a tendencia, hogy az új államvizsga belértékére nézve alatta ne maradjon a mai jogtudományi doctorátusnak, mely céljának az új vizsga tárgyainak illetően összeállításában teljesen meg is fog felelni.

Meg kívánjuk azonban jegyezni, hogy önként értendő, miszerint a jogtudományi államvizsgának a csődjog is tárgya lesz s hogy a büntető perrend czime alatt a büntető összes eljárások, a magánjogból pedig a telekkönyvi jognak magánjogi vonatkozásai, valamint a bány- és házasságjog is; a két eljárás czime alatt pedig a vonatkozó szervezeti törvények is vizsga tárgyat fogják képezni.

Ennél a kérdésnél a célba vett tanítási rendszer tekintetében is kívánunk egy és más megjegyzést tenni. A tervezetben kifejezésre jutó azt a törekvést, amely a vizsgák rendszere által a tanítás módszerére is kíván hatni, nem lehet kifogásolni, mert ez még nem jelenti a tanítás alárendelését a tanszabadság megsértésével, hanem jelenti azoknak a tudományos kutatásoknak a meghatározását, amelyekhez a tanításban és tanulásban el kell jutni azon előnyök fejében, melyeket az állam e tudás képviselőinek biztosít, de nem zárja el útját annak, hogy a tanító, mint a tanuló is e határokon túl ne mélyedhessen bele az illető szaktárgynak tudományos művelésébe. Ezeket előrebocsátva, feltétlenül kell helyeselnünk, hogy a tervezet a jogász képzés súlypontját a magánjogra fekteti és hogy a pénzügytan és a pénzügyi jognak, valamint a közgazdaságtannak a statisztikával egyetemben az új tanítási rendszerben csak olyan helyet juttat, amely ezen kétségkívül hasznos, de mégis alárendeltebb jelentőségű tudományzajok főbb elveinek elsajátítására elegendő.

A tervbe vett tanítási rendszerben igen fontos szerepre lesz hivatva a jogtudományi vizsga tárgyaiból köteles gyakorlatoknak meghonosítása. Ezek a gyakorlatok hivatva lesznek a mostani tanítási rendszernek egyik legnagyobb hiányát pótolni, t. i. az előadások rendszertelen és hézagos látogatását megszüntetni egyrészt, másrészt pedig alkalmat nyújtanak majd a tanárok és tanulók közti, eddig minálunk majdnem teljesen hiányzó érintkezésre és arra, hogy a tanár az egyes materiák megbeszélése közben megállapíthassa, hogy hallgatója azokba kellően behatolt-e vagy sem.

A tanári karnak ebből származható túlterheltségén a tervezet tanársegédi állások kreálásával kíván segíteni, ami ellen arra tekintettel, hogy ez az intézmény minálunk a műegyetemen és részben az orvosi fakultásban is egészen bevált, kifogást tenni nem lehet.

Hogy ezen gyakorlatok kötelező volta mellett a tervezet az alapvizsgának kényszerét is kívánja fentartani, azt a tanulás és előmenetel sikerének biztosítása érdekében helyeselni kell s helyeselni kell különösen azt, hogy két alapvizsga kívántatik majd meg, melynek elseje a második félév, másodika pedig a negyedik félév végén lesz leteendő.

Az alapvizsgák tárgyaira nézve az a megjegyzésünk, hogy az első alapvizsgánál a főbb súly nem az európai, hanem a hazai jogtörténetre volna fektetendő: a második alapvizsga tárgyat képező magyar magánjog és nemzetközi jogra nézve pedig tüzetesen kellene meghatározni, hogy ezek mily mértékben és mily terjedelemben képezzék az alapvizsga tárgyat, tekintettel arra, hogy mind a két disciplina a jogtudományi államvizsgának is tárgya.

A tanítási rendet érintő fontos újítása a tervezetnek az is, hogy jövőben az elméleti jog- és államtudományi államvizsgára csak az bocsáttassék, aki valamely jogi főiskolának

rendszeres hallgatója volt és attól végbizonyítványt kapott. E követelményeknek felállítását elvi szempontból éppen a tanítás rendszeressége érdekében kívánatosnak kell jelezni.

A tervezetnek legnehezebb és legfontosabb kérdése mindezenre az elméleti jog- és államtudományi államvizsga vizsgáló-bizottságainak helyes szervezete, mert hiszen ez dönti el majd a vizsga színvonalának kérdését is.

A tervezet e részben első sorban azt a kérdést veti fel, hogy a jogász elemeknek melyik táborából volna legcélszerűbb ezt a bizottságot összeállítani. Igaz ugyan, hogy a vizsgáló-bizottság összeállításánál az a kérdés, hogy tanár vagy gyakorlati jogász legyen-e a bizottság tagja, a biztosítani kívánt sikert még nem dönti el, mert a censornak sem tudományos volta, sem pedig gyakorlati érzéke nem döntő e tekintetben, hanem döntő az illetőnek egyéni kvalifikációja, mind a mellett őszinte örömmel kell üdvözölni a közoktatásügyi kormányt az azt a tervét, hogy lehetőség szerint a gyakorlati jogász elemet is belevonni kívánja ezen vizsgáló-bizottságok működési körébe, mert hiszen elég oly tekintély működik közéletünk gyakorlati jogász pályáin, akik elméletileg is oly kiváló képzettségűek, hogy a reájuk bízandó ezen feladatnak teljesen meg fognak tudni felelni. Osztjuk ugyan teljesen a közoktatási kormány azon felfogását, hogy az államvizsga kell hogy megtartsa elméleti jellegét, mert csak alapos elméleti képzés után lehet jó gyakorlati jogászokat nevelni, ámde a gyakorlat embereinek a vizsga-bizottság körébe való bevonása egyáltalán nem fosztaná meg ezt a vizsgát elméleti jellegétől, hanem csak azt biztosítaná, hogy az egyoldalú doctrinár felfogás ne jusson abban túlsúlyra. A tervezet szerint a miniszter a vizsga-bizottság tagjaivá a gyakorlati pályán működő kiváló jogászokat csak *kinevezhet*; e gyakorlati férfiaknak tehát csak fakultative és nem obligatorius alkalmaztatását kontemplálja. Kifejti ugyan indoklásában a tervezet, hogy a vizsga-bizottság elnöke a gyakorlati pályán működő kitünőségek sorából fog rendszerint kineveztetni és csak kivételes esetekben lesz erre az állásra tanár is alkalmazható, de azzal a fentartással, hogy annál a tanári karnál, a melynek az illető tagja, a vizsga-bizottság elnöke nem lehet. De a miniszternek ez a szándéka, ha biztosítani látszik ugyan legalább egy helyet a gyakorlati férfiaknak a vizsga-bizottságban, mind a mellett éppen a kitűzött cél érdekében kérdés tárgyává kell tennünk, hogy nem helyesebb volna-e a gyakorlati férfiaknak a vizsga-bizottságokban legalább egy taggal leendő alkalmaztatását nem fakultative, hanem kötelezőleg kimondani.

Hogy a jog- és államtudományi államvizsga, mint kötelező és egyedül minősítő vizsga, kellő színvonalának biztosítása végett az állam felügyeleti és ellenőrzési joga már a bizottság összeállításában feltétlenül érvényesüljön, ez olyan elemi követelménye e vizsga állami jellegének, hogy a tervezetnek ebbeli intézkedései már ebből a szempontból is teljesen indokoltak, de a bizottságok erkölcsi függetlenség-érzetének emelésére is hathatós módnak fog bizonyulni a vizsga-bizottság tagjainak állami kinevezése, ami által ez a bizottság az illető tantestülettől teljesen független s önálló szervezetet nyer. De különösen hathatós alakban érvényesülend majd az állam felügyeleti joga, a jogi képzés magas színvonalának s az államvizsgák megfelelő szigorúságának ellenőrzése után az államvizsgáknak elnökei személyében, kik a tervezet szerint, mint a kormány képviselői, különleges jogaiknál fogva az állam felügyeleti és ellenőrzési jogának mintegy letéteményesei lesznek. A kormányképviselő elnökök ezen intézménye mindenestre szerencsés megoldása az állam szükséges ingerenciájának a biztosítására, hiszen ez az intézmény bevált a nem rég mult időkben is, mikor minálunk még a jogakadémiai bírói vizsgái minősítettek és előfeltételei voltak a gyakorlati bírói és ügyvédi vizsgára való bocsátásnak.

Minthogy pedig az államvizsgáló-bizottság elnöke magának az intézménynek képviselőjeként is jelentkezik, csak helyeselni lehet a tervezetnek azt a szándékát is, hogy ezen elnökök működése az állandóság jellegével birjon s azért több évi időtartamra neveztesse ki, amihez csak azt kívánjuk hozzátenni, hogy mi az összes vizsga-bizottsági tagok, de különösen az elnökök működésének állandósítását a vizsgák sikerének oly nélkülözhetetlen előfeltételeinek tekintjük, amint ezt alább, az egységes gyakorlati igazságügyi vizsga megbeszélésénél bővebben kifejtendjük, hogy szívesen látnók, ha a tervezetben javasolt időtartam a vizsga-bizottság minden tagjára nézve meghosszabbítható.

Ugy az államvizsgáló-bizottság elnökének, mint az egyes vizsgabizottság elnökeinek, javasolt jogkörére vonatkozóan azonban fel kell vetni azt a kérdést, hogy az elnöknek a tervezet szerint kontemplált az a különleges joga, hogy a kir. jogakadémiáknál és a felekezeti főiskoláknál a vizsga eredményének tanusítását a maga «vetojával» megakaszthassa, nem vezet-e és nem fog-e épp oly visszaélésekre vezetni, mint amilyen visszaélések meggátlására szándékolatik ez a joga statuáltatni. Épp azért, mert a legtökéletesebb intézmény sem volt és nem lesz ment soha attól a lehetőségtől, hogy vele visszaéljenek és mert helyesebb talán a netalán az egyes vizsgabizottságok kebelében előfordulható visszaéléseknek, mint rendkívüli jelenségeknek meggátlására rendkívüli eszközökhöz folyamodni, mintsem a vizsgabizottság elnökének megadni egy rendszeres jogot, amelylyel ő is csak visszaélhet, helyesebb volna talán a «veto» jogot nem feltétlenül, hanem csak oly esetekben megadni nekiök, amikor a vizsga eredményének megítélésénél véleményeltérés forog fenn.

(Bef. köv.)

A gyakorlati birói s ügyvédi vizsgálatok reformja.*

7. Az eredménytelen vizsga következményei.

Mostani rendszerünkben az ügyvédi vizsgánál részleges visszautasítás nincs s a vizsgát csak egyszer lehet ismételni; aki másodszor bukott vagy egész életében ügyvédjelöltösködhetik, vagy pályát kénytelen változtatni.

A birói vizsgánál egy csoportból is vissza lehet a jelöltet utasítani; ha a pótvizsga nem sikerült vagy ha a jelölt arra egy év alatt nem jelentkezett, az egész vizsgálatot ismételni tartozik.

Ha a jelölt egészen visszautasíttatik s a másodszori vizsgán is megbukik, harmadszor csak az igazságügyminiszter engedélyével tehet vizsgát. Harmadszori visszautasítás esetében további ismételtnak nincs helye. (V. ö. 1881 decz. 4-én 45036. I. M. sz. a. kelt rendelet 29—32. §-ait.)

Legnagyobb igazságtalanságnak tartom azt, hogy az ismételések száma korlátozva van. Semmivel sem indokolható ez a tétel. Az kétségtelen, hogy a selejtes elemeket selegálni kell az ügyvédi és birói karból, ámde a másodszori vizsga ügyvédjelölteknek vagy a harmadszori bírósági alkalmazottaknál a teljes képtelenségnek bizonyítéka-e mindig? Ez a föltevés nem helyes, mert sok esetben az ismételt bukás vagy a kellő szorgalom hiányát, vagy azt bizonyítja, hogy a jelölt szorgalmasan tanult ugyan, de még nem volt készen s már ismét jelentkezett a vizsgára. A legtöbb ismétlőnél, aki másodszor is megbukott, ez utóbbi jelenséget tapasztaltam. Idegesen sietnek a jelöltek az önállóságra vergődés után. Ebben az ideges kapkodásban elvesztik ítélőképességük higgadtságát, tehát nem tudják önmagukat ellenőrizni, másrészt a diploma birtoka jobb jövővel kecsegteti őket; mindez arra ösztönzi a szerencsétleneket, hogy ítélőképességük meghibbant egyensúlyában tulbecsüljék önmagukat; sietnek a döntő ütközetre, melyen pedig egész jövőjükért küzdenek, s csatát

vesztve, életük legszebb korában letörnek. Igazságos, méltányos e az államtól az, hogy az ilyen egyénektől végleg elzárja a boldogulás útját? Kétségtelen dolog, hogy a diplomát csak annak szabad kiadni, aki kellő készségét bebizonyította, de az ismételés elől nem szabad az utat elzárni, mert ez a fejlődés lehetőségét venné tagadásba.

Ha az ismételés száma nincs meghatározva, a censor sincs annak a rettentő gondolatnak nyomasztó hatása alatt, hogy ha pálcát tör a jelölt felett, egy egész életet tesz tönkre. Valljuk be őszintén, ez alól az érzelm alól senki sem képes magát teljesen emancipálni. Megkezdődik a censor lelki küzdelme. Egyik oldalon igazságérzete, másik oldalon a szánsalom igyekszik tulsulyra vergődni. Egyik érzelm sem sokkal erősebb a másiknál, midőn oly jelölt áll a bizottság előtt, aki már többet nem tehet vizsgát s ilyenkor megtörténhetik, hogy a sajnálat érzelmé felé billenti le a serpenyőt egyik vagy másik censornak egyetlen elejtett szava.

Mennyivel függetlenebb s magasabb színvonalon áll a bizottság döntése, ha ilyes érzelmek nyomasztó hatása alatt nem áll.

Nincs mértékünk annak a meghatározására, hogy az ismétlő képzettségének hiánya mire vezetendő vissza, a szorgalom hiányára-e vagy a képtelenségre. Már ez az egy indok is elég arra, hogy az ismételést ne korlátozzuk, mert csak a képteleneket szabad a jogi pályától elzárni, ezeket pedig — mint reámutattam — az első vagy második vizsgánál végleg eliminálni nem tudjuk.

De ellene szól ennek a létért való küzdelem s a szabad verseny törvénye is.

Senkit sem szabad valamely pályáról leszorítani, ha azon a pályán akar működni. Leszorítja arról *saját tehetetlensége, ha a föltételekkel nem képes megküzdeni*. Egyik egyszerre teljesíti a föltételeket, másik csak másodszorra képes azt megszerezni, a harmadik talán harmadszorra vagy negyedszerre. De ha valamikor képes azokat megszerezni, eleve nem igazságos ennek a törekvésnek szárnyát szegni s a jelöltből a reményt is kiölni. Az bizonyos, hogy aki harmadszorra vagy negyedszerre teszi le a vizsgát, rendszerint nem a kitűnőségek közül való, de mindenesetre jobb a társadalomra s jobb magára az ilyen emberre is, ha 30 éves korában nem kénytelen pályát változtatni. Az ilyen semidoctus pályaváltoztató egyének a társadalom elégedetleneinek nagy táborában a legveszedelmesebbek, a kézimunkától irtóznak, pályájukról az államhatalomtól leszorítottak s így a szocializmus apostolaivá lesznek. Érdekesen kimutatja *Le Beau: «Psychologie du Socialisme»* című tartalmas munkájában, hogy a szocializmus terjesztői közt legveszedelmesebb s legtevékenyebb szerepet az ilyen letört existenciák viszik. Az értelmi osztály kitaszította őket köréből, a munkásosztályal versenyt dolgozni képtelenek s így a szocializmus apostolaivá lesznek, korántsem azért, mintha sajogna szívük a munkásosztály sanyaru helyzete miatt, hanem azért, mert a munkások filléreiből akarják magukat fentartani.

A szocializmus ugyis veszélyesen terjed; mi — hála ipari életünk hátramaradottságának — csak messziről halljuk a távoli országok vészharangjainak kongását. Alig vesszük figyelembe azokat a távirati tudósításokat, melyek hol itt, hol ott értesítenek véres zendülésekről, pedig lassanként nálunk is mélyebb gyökeret fog az verni, mert az egész emberi társadalmat megrázkódtató eszmék hatása alól mi sem vonhatjuk ki magunkat. A nyugati civilizációban való elmáradottságunk ezuttal hasznunkra válik. Ámde, amint átcsaptak hozzánk a *vallásháborúk* hullámai, amint magával ragadta hazánkat a polgárságnak a *politikai szabadságért* vívott küzdelme, épp úgy uszni fogunk az árral akkor is, midőn a polgárok s munkások milliói a *gazdasági szabadságért* fognak élethalálharcot vívni. Vajha minél távolabb volna az a jövő, midőn ez a borzasztó polgárháború meg fog vivatni, amely elszigeteltségünkben minket sem fog kimélni s amely

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. I. a 10., 11., 13., 14. és 15. számban.

nek fejlődéséről csak azok nem vesznek tudomást, akik kicsiny hazánk határain túl nem látnak s nem tudják, mi történik a negyedik rend világában külföldön. Mindent meg kell ragadni, hogy ezt a jövőt lehetőleg távol tartsuk. Ebben az elementáris erőben csak egy porszem a félig művelt proletárok osztályának apasztása, de ha ezeket *nem* szorítjuk ki a versenyből, ennek a porszemnyi erőnek is kicsavarjuk a kezéből az elégedetlenség fegyverét.

Kicsiny gát ez a szocializmus tengerével szemben; egy porszem. De jusson eszünkbe, hogy a legnagyobb hegyek is csak porszemekből állanak. Ha minden különálló porszem elvesztené jelentőségét kicsinyisége miatt, nem volnának hegy-óriások.

Vargha Ferencz,
kir. főügyési helyettes.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az ujrufelvétel a büntető perrendtartásban.

A BP. 446. §-a taxative meghatározza, hogy az elitelt javára mely esetekben lehet ujrufelvétellel élni.

De ezen szakasz csupán a büntetés enyhítése, vagy a nem bűnösség meg nem állapítása, tehát a felmentés végett engedi meg az ujrufelvételt.

Ellenben sem ezen szakasz, sem az egész XXI. fejezet, mely az ujrufelvételről szól, sehol sem tesz említést a magánjogi igények tekintetében az ujrufelvételről.

A BP. 5. §-a megadja sértettnek azon jogot, hogy magánjogi igényét a büntetőbírósnál érvényesítse. Nagyon természetes és észszerű, hogy ha meg van engedve sértettnek azon joga, hogy magánjogi igényét a büntetőbírósnál érvényesítse, úgy meg kellett volna a BP.-ban adni vádlottnak is azon jogot, hogy a magánjogi részre ujrufelvétellel élhessen a büntetőbírósnál.

A BP. 491. §-a sértettnek megadja azon jogot is, hogy a jogerős büntető ítéletben foglalt megállapításon tulmenő vagy elutasított magánjogi igényével a polgári bírósághoz fordulhat, mely ezen igény felett önállóan határoz.

Ha tehát a sértett igényét nem helyesen bírálta el a büntetőbíró, egyszerűen a polgári bírósághoz fordul. Így érdeke mindenképpen biztosítva van.

De mit csinálhat a vádlott, a bünper főalakja; — kinek érdeke mindig első a bünperben — mit tehet, ha a magánjogi igények megítélésénél a bíróság a fenforgó körülményeknél tévedett és akkor jön erre reá, mikor az ítélet jogerőre emelkedett?

Semmit. Ujrufelvételnek a BP. szerint magánjogi igényekre nézve helye nincs. A polgári bíróságnál perújítással nem élhet, mert a büntetőbíró ítéletét a polgári bíróság hatályon kívül nem helyezheti.

Igy gyakorlati esettel kívánok reámutatni a BP. eme nagy hibájára.

A szatmárnémeti kir. törvényszék, mint esküdthíróság S. F.-et elitelte halált okozó súlyos testi sértés büntetéseért, a melyet vádlott B. I. sérelmére elkövetett. A Btk. 311. §-a alapján özv. B. I.-né részére 500 K kártérítésben is marasztalta vádlottat.

Midőn vádlott szabadságvesztés büntetését már ki is állotta, azután jött annak tudomására, hogy özv. B. I.-né, ki úgy a vizsgálat, mint a főtárgyalás során B. I. elhalt özvegyének adta ki magát, nem törvényes felesége volt az elhalt B. I.-nek, hanem csak annak ágyasa volt s vele vadházasságban élt. De míg ennek tudomására jött S. F. vádlott, addig az özv. B. I.-néként előállott B. Mária folytatta vádlott ellen a végrehajtási eljárást.

Ekkor vádlott B. Mária-t a Kbt. 43. §-ába ütköző kihágás miatt bepanaszolta és ezen §-ba ütköző kihágásért el is lett ítélve B. Mária.

De utóbbi ennek dacára a végrehajtási eljárást csak folytatta. Ekkor vádlott ujrufelvétellel élt az ítélet magánjogi része ellen azon az alapon, mert kártérítés csak özvegynek jár; ez pedig nem özvegye az elhaltnak, csak ágyasa; az ágyasnak pedig kártérítés nem járt.

Ezen ujrufelvételi kérelmével vádlottat úgy a törvényszék, mint a debreczeni kir. ítélő tábla elutasította azért, mert a BP. nem engedi meg a magánjogi igényekre nézve az ujrufelvételt.

Ekkor vádlott a polgári bírósághoz fordult, előadván a már ismertetett tényállást és kérte, hogy a büntetőbíró ítéletének a magánjogi része az összes végrehajtási eljárással hatályon kívül helyeztessék; de itt alperes pergátló kifogással élt, az 1893. XVIII. tcz. 27. §-ának 1. pontja alapján. Ezen pergátló kifogást az elsőbíró elutasította s az esküdthíróság ítéletének a magánjogi részét az összes végrehajtási cselekményekkel hatályon kívül helyezte.

Ezen ítélet ellen alperes felebbezéssel élt és a felebbezési bíróság a pergátló kifogásnak helyt adott.

Világos és minden kétséget kizárólag áll előttünk S. F.-nek az igazsága és érvényesíteni nem tudja, sem büntető sem polgári uton, nem pedig azért, mert a BP.-nak az ujrufelvételről szóló fejezete hiányos.

Két ut lehet még S. F. előtt; egyik, hogy B. M.-t bepanaszolja a Btk. 379. §-ába ütköző csalás miatt, de először kérdés az, hogy B. M. eljárása megállapítja-e a csalás tényálladékát, mert az, hogy ő B. I. özvegyének adta ki magát akkor, mikor azzal éveken keresztül élt, ravasz fondorlatnak nem nevezhető.

De még abban az esetben, ha a ravasz fondorlatot állapítaná meg B. M.-nek ezen ténye, akkor is, míg ezen bünper lejár, S. F.-nek elárverezheti B. M. minden vagyonát.

A másik ut lehetne a végrehajtásmegszüntetési kereset.

De ez sem indítható meg azért, mert a végrehajtási törvény 30. §-ának a) pontja megkívánja, hogy a ténykörülmeny olyan legyen, mely a határozat hozatalát megelőző peres eljárás befejezése után merült fel.

Már pedig azon körülmény, hogy B. Mária nem volt felesége B. I.-nek, ez a peres eljárás előtti tény. Így ezen az uton sem boldogulhat S. F.

Igy kötik meg az alaki törvények az anyagi igazságot; és így nem érvényesülhet az anyagi igazság az alaki törvény hiánya folytán.

Ha a büntető perrendtartás megengedi a sértettnek, hogy magánjogi igényét a büntetőbírósnál érvényesítse; úgy az ujrufelvételről szóló fejezetben meg kellett volna engedni, hogy a magánjogi igényekre ujrufelvétellel élhessen a vádlott; vagy hogy ezen igényét polgári peruton érvényesíthesse.

Dr. Hadady Lajos,
szatmári ügyvéd.

Sommás visszahelyezés kérdése az öröklött osztatlan ingatlanokban.

Jogszabályaink szerint az örökösök az öröklés megnyitásával ipso jure lépnek az örökhagyó jogviszonyaiba s így nem lehet kérdéses az, hogy az öröklött ingatlanok tulajdonjoga s azok haszonélvezete az öröklés megnyitásától kezdve jogszerűen az örökösöket illeti meg a tulajdonjogi telekkönyvi bekebelezésének megtörténte előtt is. Ezen jogszabály alapján eldöntöttnek tekinthető ma már, hogy az örökösök az örökhagyó telekkönyvi tulajdonául bejegyzett ingatlant azonnal birtokba vehetik, ha más tartja birtokában, annak kiadását követelhetik, sőt — aminek ellenkezőjét Unger vitatja — az örökhagyót illetett ingatlanokra telekkönyvileg bekebelezett jogoknak eredeti érvénytelensége vagy elévülés okából leendő törlését tulajdonjoguk bekebelezése előtt is perrel szorgalmazhatják. Végül a felett is alig lehet vitázni, hogy az örökösök az öröklött ingatlanokra vonatkozó vagyoni közösség megszüntetését már a hagyaték átadása előtt per útján érvényesíthetik. A joggyakorlat mindezen kérdéseket az ipso jure örökösödés elvének alapján döntötte el s így ezen döntések harmoniában vannak az általános joggal s ma már általában helyeseknek ismertetnek fel.

Némileg kérdéses s vitára adhat alkalmat az az igen gyakori eset, midőn az örökhagyó ingatlanát egyenlő arányban több örökös örökli akár törvény, akár végrendelet alapján. Jobban megvilágítva az esetet például akként, hogy az atya egyik 15 hold területű szántójában három gyermekét egyenlő arányban nevezi ki örökösül s az egyik örökös a többiek beleegyezése nélkül s tiltakozása dacára a különböző minőségű földekből reá eső egyharmad rész fejében öt holdat ott hasit ki s vesz birtokba, ahol a föld legjobb, míg a másik két örökös érdeke, akik így a silányabb minőségű földeket kapnak, — érzékeny hátrányt szenvednek. Az tiszta dolog, hogy ezen igazságtalanság végleges orvoslása s az öröklött közös ingatlanok igazságos megosztása a vagyoni közösség megszüntetése iránt indítható perrel reparálható, hogy az önkényes megosztás által szenvedett károk megtérítése szintén jogosan követelhető volna, de mind-

ezen perek lefolytatása oly sok időt vesz igénybe, hogy a joghátrányt szenvedő örökösök azok igénybevételével helyzetüket alig javíthatják s éppen azért arra a jogi eszközre kell hogy gondoljanak első sorban, melylyel céljukat gyorsan elérhetik. Ez volna a sommás visszahelyezési kereset, de kérdés, hogy ebben az esetben helyt foghat-e az?

Igaz, hogy jogforrásaink szerint az egy évi békés birtoklást igazolni csak a nem jogszerű birtokos tartozik a megháborító alperessel szemben, az is igaz, hogy a közös vagyonban elkövetett birtokháborítás joggyakorlatunk szerint sommás visszahelyezésre ad jogot, de mindezek dacára mégis kissé nehezen konstruálható az örökösnek sommás visszahelyezési kereseti joga, mert hiszen sem ő, sem önkényesen eljáró örököstársa az öröklött ingatlanok birtokában a háborítás előtt még nem volt, sőt az önkényesen eljáró örököstársnak háborító cselekménye a birtokbavétel tényével teljesen összeesik. A kérdés helyes megoldása nézetem szerint azon sarkal, hogy az örökösöket osztály előtt a közös tulajdonból folyó közös birtoka illeti meg az öröklött ingatlanoknak s így azok önkényes megosztása a birtok közössége ellen intézett háborítást jelent a többi örökösökkel szemben, mely a sommás visszahelyezési keresetre kellő jogalapot nyújt. Ezen megoldás ellen alig hozható fel az, hogy az örökösök közül a háborítás előtt egyik sem volt az ingatlan birtokában, mert hiszen az örökösökre az örökhagyó jogai lettek transmittálva, akinek helyébe léptek az örökösök (l. itt az általános polgári törvénykönyv tervezetének 514. s 516. §-ait) s akik az osztály előtt megegyezés hiányában csakis közös birtoklásra vannak jogosítva, tehát vagy együtt mivelik a közös földet s a jövedelemben fejenként osztoznak, vagy a bérbeadás útján nyert jövedelmet osztják fel egyenlő arányban. Ha tehát az egyik örökös az osztatlan öröklött ingatlanokból örökrészt önkényesen elfoglalja, ezáltal olyan háborítást követ el a közös tulajdonból folyó birtokközösség ellen, mely ellen a háborítástól számítva egy éven belül sommás visszahelyezési keresettel kereshet orvoslást a közös birtoklást jogszerűen követelő örököstárs.

Megemlítem még, hogy a sommás visszahelyezési keresetet az örökösödési eljárás IX. fejezetében foglalt határozatok éppen nem teszik fölöslegessé, mert a tárgyalt esetben nem lehet szó «peressé vált hagyaték»-ról s így az örökösödési eljárásnak a hagyaték kezelésére és biztosítására vonatkozó intézkedései itt nem alkalmazhatók, miután ezek — mint az 1894: XVI. tcz. 90. és következő szakaszaiból kitűnik — csupán azokra az esetekre vonatkoznak, midőn a zárlatot kérő örökös vagy hagyományos, esetleg a birtokban levő másik fél örökösödési joga vitás.

Dr. Zachár Kálmán.

Pro domo.

A belügyminiszter február hóban körrendeletben közölte a törvényhatóságokkal abbeli észleletét, hogy a kihágási ügyekben kiszabott büntetések nem állanak arányban a cselekmény súlyával. Hangsúlyozta a miniszter, hogy nem akarja befolyásolni a közigazgatási tisztviselőket a reájuk bízott bírói tiszt gyakorlásában, de felhívandóknak tartja őket, hogy amíg egyrészt arra törekedjenek, hogy a hatáskörükbe utalt kihágások megtorlás nélkül ne maradjanak, másrészt kellőleg mérlegeljék az enyhítő körülményeket is és a büntetés végrehajtásánál a fenálló szabályok korlátai között lehetőleg emberbarátilag és az elítélt személyi, családi és vagyoni viszonyainak méltánylása mellett járjanak el.

Ezen rendelethez lapunk f. évi 9. számában a következő megjegyzést fűztük: Ez a rendelet ismét mutatja, hogy a jelenlegi belügyminiszter Deák Ferencznek tanítványa és szellemének hű letéteményese. Ugyanaz a bölcs mérséklet jellemzi a rendeletet, mely Deák kodexét, az 1843-iki javaslatot lengi át.

A *Jogállam* áprilisi számában a főszerkesztő, dr. Illés Károly, e rendeletről írván, azt lényegében helyesli, sőt a miniszternek a rendőri judikaturára vonatkozó kijelentéseit adatokkal erősíti meg. Ezután a következőket írja:

«... Nem fogy csodám, ha azt látom, hogy van olyan jogász, ... akit a belügyminiszternek e rendelete önmagában kielégít. A *«Jogt. Közl.»* érdemes szerkesztője pl., ki

mindent helyesel, ami a büntetések enyhítésére vonatkozik, ezt a megjegyzést fűzi a rendelethez: «ez is azt mutatja, hogy a belügyminiszter Deák Ferencz tanítványa és szellemének hű letéteményese». Ezt általánosságban szívesen elhiszszük a jelenlegi belügyminiszterről; e rendelete azonban mindenhez közelebb áll, mint Deák Ferencz szelleméhez. ... Az igazságszolgáltatásnak elválasztása a közigazgatástól: ez volt Deák Ferencznek a jogállam megvalósítására irányzott törekvése. Ennek azonban éppen ellentéte az, hogy a közigazgatási hatóság kiterjedt bírói hatalmat gyakoroljon s hogy e hatalom miként való gyakorlását a belügyminiszter, a változó viszonyokhoz képest, rendeletekkel irányítsa. ...»

Nem hagyhatjuk szó nélkül Illés Károly ur polemiáját. Illés Károly ur, a mi állandó ellenfelünk, még akkor is ki akarja mutatni, hogy nincs velünk egy véleményen, amikor tulajdonképpen ugyanazt mondja el, amit mi — határozottabban mint ő — oly sokszor ismételtünk.

Csak egy példát hozunk fel a sok közül.

A múlt év május havában a közigazgatási eljárás egyszerűsítését tárgyzó törvényjavaslat tárgyalása alkalmából a belügyminiszter, mikor hozzá azt a kérdést intézték, hogy hajlandó-e a *kihágások egy részét* a rendes bíróságok hatásköréhez utalni, ezt válaszolta: «szívesen átengedjük». Ebből az alkalomból Illés Károly ur a Budapesti Hírlap 1901. évi 133. számában hosszabb cikket írt, melyben a miniszteri kijelentéshez azt a megjegyzést fűzi, hogy «abból a körülményből, hogy a most beadott javaslatban ez az átengedés még nem történt meg, csak azt következtethetjük, hogy a miniszterelnök e mélyebbre ható reformot más alkalomra tartotta fen». Ugyancsak e cikkében Illés ur azt is mondja, hogy csak kivételesen, csekély rendőri kihágások eseteiben lenne szabad megengedni, hogy a közigazgatási hatóság mint rendőri bíróság az igazságszolgáltatás területére lépjen. Végül cikkét azzal fejezi be, hogy a most beadott javaslatot biztató előjelnek és komoly lépésnek tekinti arra nézve, hogy a rendőri büntető bíraskodás kellő határok közé szorítva, nálunk is a *jogállam* eszméjének megfelelően rendeztessék.

Illés urnak erre a cikkére lapunk múlt évi 21. számának első cikkében azt a megjegyzést tettük, hogy «a jogállam eszméjének hívétől és szószólójától azt vártuk volna, hogy ne a kormányférfiak intencióiban, hanem alkotmányos intézményekben keresse a jogállam eszméjét és ennek biztosítékait».

Ugy ebben a cikkünkben, valamint évtizedek óta mindig, harcoltunk az igazságszolgáltatásnak a közigazgatástól való elkülönítése mellett, de sőt — mint a fenti példából látható — még Illés Károly ur, a *Jogállam* főszerkesztője ellenében is sikra szállottunk a jogállam eszményének tiszta és megalkuvás nélküli megvalósítása érdekében.

Az a kijelentésünk, melyet most Illés ur megtámadott, *de lege lata*, a jelenleg érvényben levő törvények *alkalmazása és végrehajtása* tárgyában kiadott rendeletre vonatkozik.

E rendeletről pedig Illés ur is némi habozás után azt mondja, hogy a rendeletben levő irányítást némileg *kimentti a kényszerhelyzet*, mely a rendőri bíraskodás *elfajulása* folytán előállott.

Végül reflectálnunk kell Illés ur azon odavetett állítására, hogy e lapok szerkesztője mindent helyesel, ami a büntetések enyhítésére vonatkozik.

Igaz ugyan, hogy e lapok szerkesztője a Btk. számos intézkedésének enyhítése érdekében szállott sikra, de az is igaz, hogy nem egy szigorító rendelkezés felvételét is indítványozta. Régebben ugyan Illés Károly ur az enyhítő módosításoknak merev és megalkuvást nem tűrő ellenzője vala, de ujabban jól tudjuk, az irodalomban is, a novella-javaslatban is pártol nem egy általunk proponált enyhítő módosítást. Különben is nem az a kérdés, hogy enyhítést tartalmaznak-e a mi javaslataink, hanem az, hogy igazunk van-e?

Különfélék.

— A budapesti elsőfolyamodású bíróságok bírótagjai testületileg üdvözölték egykori bírótársukat dr. Rabár Endre országgyűlési képviselőt azon indítványáért, amelyet a bírák fizetésrendezésének kérdésében a képviselőházban tett. Rabár azt javasolta, hogy az «albírói» állást töröljék el s hogy az összes elsőfolyamodású bírákat felerészben a VIII-ik, felerészben pedig a VII-ik fizetési osztályba osztsák be. Mi úgy tudjuk, hogy az albírói állás megszüntetésének gondolatával már Szilágyi Dezső is foglalkozott. Az új fizetési osztályozást pedig helyesnek és igazságosnak fogja találni mindenki, aki a bírói függetlenség elvét nem egyedül a törvény szóbeli kijelentése által, hanem az élet valóságos igényeinek teljesítésével anyagilag is biztosítottak kívánja. Tegyük még hozzá, hogy a modern magyar államrendszer közintézményei közt nincs egy testület sem, amelynek tagjai akár kötelességtudás, akár szellemi haladás tekintetében a magyar bíróság tagjainak fejlődését meghaladták volna. Ez az oka, a miért a Rabár Endre javaslatát mindenben helyeselve, a budapesti bírák elismeréséhez szívesen csatlakozunk mi is. (bs.)

— A cégváltóztatásokkal az utóbbi években számos visszaélést követtek el. Különösen gyakran fordult elő, hogy férjes vagy özvegy nők fogadtattak be létező kereskedelmi cégekbe, vagy a férj üzletét feleségére ruházta át és az új céget a régitől alig lehetett megkülönböztetni, az pedig egyáltalán nem tűnt ki az új cégből, hogy a cégtulajdonos nő. Ezek a visszaélések okozták, hogy a budapesti kereskedelmi és váltótörvényszék és a budapesti kir. tábla váltótanácsa utóbbi időben következetesen megkívánja, hogy ha a cégtulajdonos vagy beltag nő és neve a cégben előfordul, női minősége a cégben kitüntetéssé. Több ilyen határozatot lapunk jelen számának mellékletén közlünk. A budapesti kereskedelmi és iparkamara mozgalmat indított, hogy e gyakorlat az egész országban általánosíthatassék.

— A Magyar Jogászegylet igazgató választmányában legközelebb az az indítvány fog tétetni, hogy a választmányi tagok száma harminczhatról hatvanra emeltesse. Midőn az eddigi szám megállapított, az egyletnek fele annyi tagja sem volt, mint most van; szükséges tehát, hogy a választmány is megfelelőleg nagyobbíttassék. Különösen vidéki tagokkal kellene a választmányt kiegészíteni, mivel újabban vidékiek igen nagy számmal lépnek be. Az egyletbe az utóbbi ülésen ismét számos tag lépett be. Debreczenből 20 tag jelentkezett. Temesvár városának polgármestere pedig arról értesítette az egyletet, hogy a város mint ilyen belép az egyletbe.

— A Magyar Jogászegyletben dr. Schächter Miksa, egyetemi magántanár tartott előadást az orvos beavatkozási jogáról. A kérdéshez hozzászólt dr. Aczél Károly és dr. Schwarz Gusztáv.

— A Társadalomtudományi Társaság ülésén Pikler Gyula egyetemi tanár Pulszky Ágost tudományos egyéniségét a következőkben jellemezte:

Pulszky érdemeit a jogbölcselet körül három irányban találja. Először abban, hogy Pulszky a jogot igazán tudományos, természettudományi módon fogta fel, t. i. a minden-ség minden egyéb jelenségeitől függőnek tekintette. Csak ez a felfogás szolgálhat a jog igazi tudományának és egy exakt törvényhozásnak alapjául. Pulszky második érdeme, hogy nagy mértékben felismerte azt a speciálisabb alapvető igazságot is, hogy a jog minden időben és helyen a technikától, a termelési, közlekedési, hadviselési stb. technikától függ és ezzel együtt fejlődik, minthogy a jog az emberi cselekvőségnek, az embertömegben rejlő munkaerőnek és munkaeszközöknek e technikához alkalmazkodó szervezése. Harmadik érdeme végre Pulszkyknak, hogy a jog folytonos és mértékére nézve is határtalan jövő fejlődését tanította. E nagy igazságok azonban a felolvasó szerint Pulszkyknál nem teljesen tisztán,

hanem az ellenkező felfogásokkal vegyítve, küzdve, csupán a kibontakozás stádiumában jelentkeznek. Így pl. Pulszky természettudományi felfogása dacára, és bár az akarat törvényszerűségét tanította, mégis megengedi az akarat szabadsága tanának és egyáltalán a Kant-féle tapasztalaton tuli gyakorlati eszméknek a megczáfolhatatlanságát. Pulszky továbbá a jog fejlődését nagy mértékben nem az élet fenntartására és színterítésére, az állandóan egyformáknak maradó emberi szükségletek kielégítésére szolgáló eszközök vagy technika, hanem az emberi célok, ideálok, életnézetek fejlődésének tulajdonítja. Pulszky végre a jövő fejlődés, pl. a szociális kérdés tekintetében tartózkodott határozott nézetektől. Mindez, a felolvasó szerint, onnan ered, hogy Pulszky sok tekintetben inkább történéssé volt, semmint bölcsele, inkább leírta a tények változatos sokaságát, semmint hogy legegyszerűbb elemekig boncolta volna azokat. A felolvasó szerint Pulszky korszakalkotó volt a magyar társadalmi tudomány történetében.

A budapesti ügyvédi kamara dr. Horánszky Nándor kereskedelemügyi miniszterhez a következő feliratot intézte:

... Excellenciád több mint négy évtizeden át volt a magyar ügyvédi karnak, 15 éven át pedig a mi kamaránk tagja, az 1884—1887. években pedig rendes választmányi tagja. S habár az utóbbi időkben nagyszabású és sokirányú parlamenti tevékenysége kötötte le legnagyobbreszt Nagyméltóságod működését, mégis életének javarészét, mint ügyvéd töltötte el. Nagyméltóságodnak az ügyvédi pályán szerzett kiváló érdemeit és sikereit nem akarjuk ezuttal méltatni, azok az ország összes jogászai, sőt a nagyközönség előtt is, teljesen ismeretesek, csupán azon reményünknek óhajunk kifejezést adni, hogy Nagyméltóságod mostani új és fényes állásában sem fog megelégedezni azon karnak érdekeiről, amelynek sorsa Nagyméltóságod működésével majdnem egy félszázadon át volt összeforva. Mi azt tartjuk, hogy az igazi ügyvéd, ha más működési térre is lép, nem szűnhet meg ügyvédnek lenni, hogy az élet semmi viszonyai között sem tagadhatja meg azon eszméssel a szolidaritást, amelyek az ügyvédi kart minden művelt országban nagygyá és tiszteltté teszik s épp azért kartársi bizalommal arra kérjük Excellenciádat, mint a kormánynak és a parlamentnek kiváló tagját, hogy karunk érdekeit mostani állásában is istápolni és ez által a magyar igazságszolgáltatás ügyét előmozdítani méltóztassék. A törvényhozás a legközelebbi jövőben oly törvényekkel fog foglalkozni, amelyek az ügyvédség szervezetét, anyagi és erkölcsi létjogát első sorban érintik. Ezen nagy nemzeti feladat megoldásában mindenkinek ki kell venni a maga részét, első sorban pedig oly férfiaknak, akik velünk együtt át és átérzik azon elvitázhatatlan igazságot, hogy független és életerős ügyvédi kar nélkül nincs tökéletes igazságszolgáltatás és nem képzelhető jogállam.

A pénz keletkezése és fejlődése. *Engel Zsigmond-tól.* (1902.) Társadalmi szempontból vizsgálja szerző a czimben irt kérdéseket, mely szempontból azok sem a külföldi, sem a hazai irodalomban a kellő tüzetességgel megvilágítva nem lettek. Ezuttal a tanulmányok első sorozata jelent meg; az a rész, mely a budapesti egyetemen pályadíjat nyert. A dolgozat Concha Győzőnek van ajánlva.

— Bodnár Zsigmond lapjából, az «Eszmé»-ből, megjelent a 2-ik füzet. Kiemeljük a közölt értekezések sorából a polgári perrendtartási javaslatra vonatkozót, hol Bodnár a töle megszokott leleményességgel applikálja ismeretes teoriáját azokra a kérdésekre, melyek az ezen törvényjavaslat feletti vitatkozások során felmerültek. E szerint a szóbeliség meghonosítása, az ügyvédi képviselet korlátozása, a budapesti kereskedelmi és váltótörvényszék el nem törlése, sőt még a könyvkivonati illetékességnek tervbe vett megszüntetése is, mindez az ébredő és fejlődő idealizmusnak tudandók be és az ezekben mutatkozó irányzattal bárki is eredménytelenül és a siker minden reménye nélkül száll sikra.

— Perjogi szabálytalanság. «A m. kir. Curia nem hagyhatja megjegyzés nélkül azt a perjogi szabálytalanságot, hogy a felebbezési bíróság akkor, amikor a perújítás megengedése mellett is a perújítási keresetnek helyet nem adott, az alapperben hozott ítéletnek érvényben fenntartása helyett a kereset elutasítását mondotta ki.» A m. kir. Curia I. felülvizsgálati tanácsának 1902 február 5-én I. G. 501/901. sz. a. hozott határozatából.

— Mikor a bíróság a felfolyamodási költségek megállapításáról megelégedezik. A kir. Curia a felfolyamodás

költségeiről egyáltalában nem intézkedvén, a felfolyamodó a határozat kiigazítását kérte. Erre a kir. Curia a következőképp határozott:

Végrehajtatóknak K. L. elleni végrehajtási ügyében felterjesztett iratok azzal a felhívással küldetnek vissza, hogy végzésileg értesítse a folyamodót, hogy a kir. Curia végzésében az ugynevezett felfolyamodási költség tekintetében egyáltalán semmi oly hiba nem forog fen, mely a perrendtartás 258. §-ához képest kiigazítás tárgyát képezhetné. (1902 márczius 6-án 97.902. sz. a.)

— **A védői tisztt alóli felmentés.** *A szatmárnémeti ügyvédi kamara:* Tekintve, hogy a védői tisztt az egész ügyvédi kar által teljesítendő s hogy az alól felmentésnek csak különösen fontos ok alapján lehet helye; tekintve, hogy egyeseknek ok nélküli felmentése a többiek méltánytalan megterhelésére s esetleg oda vezetne, hogy védői tisztre önként senki sem vállalkozván, védő egyáltalán nem volna rendelhető: a választmány a kérelmet elutasítja. (1901 decz. 7-én 470/901. sz. a.)

A m. kir. Curia: A felebbezés visszautasítatik. Mert a felebbezett végzés nem tartozik az 1874: XXXIV. és 1887: XXVIII. törvénycikkben helyenkint megjelölt azon végzések közé, melyek ellen a kir. Curiahoz felebbezésnek van helye és e részben az ügyvédi rendtartás általános szabályain az 1896: XXXIII. tcz. változást nem tett. (1902 febr. 21-én 130/902. sz. a.)

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **A polgári perek tartamára** nézve dr. Klein Ferencznek az osztrák perrendtartás jeles szerzőjének: „Zeit und Geistesströmungen im Prozesse” czim alatt tartott előadásában a következő érdekes adatokat olvassuk:

1900. évben Ausztriában a járásbíróági ügyek 87,11%-a, Németországban 63,5%-a fejeztetett be 3 hónapnál rövidebb idő alatt. Három és hat hó között Németországban 22,3%, Ausztriában 9,9%, hat hónapnál hosszabb idő alatt Németországban 14,2%, Ausztriában 2,92% fejeztetett be.

A törvényszéki eljárásban Németországban 25,9% fejeztetett be három hónapnál rövidebb idő alatt, 29,7% három és hat hó között, 28,1% hat hó és egy év között, 12,5% egy és két év között, 3,8% két éven túl tartott. Az osztrák törvényszéki perek tartamát a következő adatok illusztrálják:

	3 hónál kevesebb	3 és 6 hó között	6 hó és 1 év között	1 és 2 év között	2 éven túl
Váltó perek	90,84	6,45	2,27	0,41	0,3
Kereskedelmi perek	46,94	39,02	10,33	3,51	0,20
Egyéb perek	31,45	52,00	13,54	2,76	0,25

Tehát Ausztriában a törvényszéki perek 54,11%-a fejeztetett be három hónapnál rövidebb idő alatt, 34,49%-a fejeztetett be három és hat hó között, úgy hogy mindössze 11,04% tartott hat hónapnál tovább.

A törvényszéki ítéletek 42%-a ellen éltek perorvoslat. (Németországban 41,5% ellen.) A járásbíróági ítéletek 6,5%-a és a törvényszéki ítéletek 70%-a helybenhagyatott.

— **A nemzetközi leánykereskedés** meggátlása tárgyában a francia kormány az 1899-iki londoni kongresszus kezdeményezésére ez évi június 16-ára diplomatiailag uton értekezletet hívott össze Párisba, melyen a magyar kormány is képviseltetni fogja magát. Ugyane tárgyban nemzetközi kongresszus gyűl össze ez év október 7. és 8-án Frankfurtban, melyen a londoni National Vigilance Association által az egyes országokban alakított nemzeti bizottságok vesznek részt. A kongresszus programját és a német bizottság eddigi működéséről szóló jelentést (Der Mädchenhandel und seine Bekämpfung. Denkschrift. 1902. Preis 50 Pfennig. Zu beziehen durch das Bureau des Komitees Berlin Nr. 31. Bernauerstr. 4.) e bizottság nevében Pastor Burckhardt adta ki. A füzetben található számos érdekes adat közül kiemeljük, hogy a leánykereskedők nemzetközi tolvajnyelvén az ily szövegű távirat: „5 Fass Ungarwein langen dann und dann in Varna an” azt jelenti, hogy Varnába bizonyos időben 5 nagyon szép leány érkezik meg.

— **A francia semmitőszék gyakorlatából.** I. Meg kell semmisíteni az olyan ítéletet, mely a felebbezésben fog-

lalt valamely adatot nem vesz figyelembe, a nélkül, hogy okadatolná. Megsemmisítendő ennél fogva az ítélet, mely ismeri a tulajdonosnak azt a jogát, hogy kocsiával átjárhasson a község tulajdonában levő területen a nélkül, hogy nyilatkoznék a községnek abbéli állítására, hogy ezen terület különös rendeltetésénél fogva (mint vásártér) nem terhelhető átjárási szolgálommal.

II. A vasutársaságok nincsenek kötelezve arra, hogy meghatározott napon bizonyos berendezésű kocsit adjanak a feladónak rendelkezésére; csakis arra vannak kötelezve, hogy az árúkat sorrendben, egyeseknek való kedvezés nélkül és a szabályszerű határidőn belül szállítsák. Ha a vasutársaság közege, köteletségéhez képest, értesíti a feladót, hogy ezen és ezen napon és órában a kért kocsik rendelkezésére fognak állni, ez csupán csak a kocsiknak számára és nem típusára vonatkozik, normális sebességgel. Minthogy az állomásfőnök különben sem tehet kötelező ígéretet arra, hogy a feladott árúk meg fognak érkezni a rendeltetési helyen bizonyos időben, mely a szabályszerű határidőtől különbözik, a vasutársaságra nem származik kártérítési kötelezettség abból, hogy az állomásfőnök megtagadta az erre irányuló határozott ígéretet. (Az eset az volt, hogy egy kereskedő juhokat akart szállítani vásár napjára egy állomásra, de erre a szállításra alkalmas waggonokat nem adtak rendelkezésére oly időben, hogy a szállítmány a vásárra megérkezhetett volna, mire a feladó másféle waggonokat kért és a szabályszerűnél fokozottabb sebességet. De a vasutársaságokra általánosan kötelező szabály az, hogy se kifejezetten, se hallgatólag nem mondhatnak le a szabályszerű szállítási határidőkről és semmis minden szerződés, mely e szabály megváltoztatására irányul.)

III. Ha a vasutársaság speciális tarifájában az a záradék van, hogy a társaság nem vállal felelősséget a szállítás közben az árut ért veszteséget vagy romlásért, akkor a kártérítést követelő felet terheli a kár okául szolgáló állítólagos hibának bizonyítása. Ennél fogva meg kellett semmisíteni az ítéletet, mely arra a tényre van alapítva, hogy a waggonokon takaró nem volt és mely bizonyítás nélkül kimondja azt, hogy a romlás esetleg ebből ered. Minthogy a vasutársaság gondosságra csak annyiban van kötelezve, amennyiben az általános szabályok előírják, a társaság nem tehető felelőssé a takaró hiányosságából előállott romlásért. Egészben meg kellett semmisíteni a kártérítésben való marasztalást, mely két különböző hibáért egy egységes kártérítési összeget állapított meg, midőn ezen két hiba egyike bíróilag nincs megállapítva.

IV. Ha az ítélet elfogadja a szakértők abbéli véleményét, hogy a tulajdonos előmozdította a nyulak nagymértékű szaporodását a maga érdekében és hogy a pusztításukra általa alkalmazott rendszabályok késedelmesek és elégtelenek voltak, ezzel igazolva van az ítéletnek az a rendelkezése, mely a tulajdonost kötelezi, hogy a szomszédos mezőkön a nyulak által okozott károkat megtérítse.

V. A francia semmitőszék gyakorlata szerint annak eldöntése, hogy kereskedők közt levelezés útján kötött jogügyletek mely időpontban tekintendők véglegesen megkötötteknek: ténykérdés, mely tisztán az alsóbíróság megítélésére tartozik.

— **A harmadik nemzetközi gyermekvédő kongresszus** ez év július 15—18-án lesz Londonban. Az elnökséget Earl Beauchamp (olv. Bicsém) vállalta el, a titkárok John Milson Rhodes, ki két évvel ezelőtt Budapesten is részt vett a kongresszuson és Granville Lloyd Baker. A kongresszus részvételi díja egy font sterling, emberbaráti intézetek számára 10 shilling. Minden közlemény, mely a kongresszusra van szánva, angol, francia, német vagy olasz nyelven W. G. Lewis Esqu. címére (8 Wells Street, Grays Inn Roak London W. C.) küldendő.

V.

A Magyar Jogászegylet április 19-én (szombaton) délután hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (V., Szemere-utca 10. szám alatt) teljes-ülést tart, melyen dr. Székely Ferencz kir. főügyész olvas a jogi vizsgák reformjáról. — Vendégeket szívesen lát az egylet.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre — 12 kor.
negyedévre 6.

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A jogi vizsgák reformjáról. *Dr. Székely Ferencz* kir. főügyésztől. — A javító-intézetéről szóló horvát törvénytervezet. *Dr. Radits István* zágrábi segédtitkártól. — *Jogirodalom:* A hágai harmadik nemzetközi konferencia határozatairól. *Irta* dr. Töry Gusztáv. *Dr. Reiner János* egy. magántanártól. — *Törvénykezési Szemle:* A kérdés feltevése az esküdtbíróági eljárásban a jogos védelemre s annak tulajágására. *Dr. Sánta Elemér* budapesti kir. büntető-törvényszéki bírótól. — A tőzsdebíróság hatásköre. *Dr. Baumgarten Nándor* budapesti ügyvédől. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A jogi vizsgák reformjáról.*

A vallás- és közoktatásügyi miniszter az elméleti jog- és államtudományi államvizsgáról és a jogi oktatásról előadói tervezetet készítettett és azt az igazságügyi miniszterrel is közölte. Az igazságügyi miniszter, mielőtt a javaslattal szemben állást foglalna, véleményünket kívánja tudni és e végből ama javaslatot egyetünknek is megküldötte.

Együttal kérdőpontokat is küldött az igazságügyminiszter az egységes igazságügyi gyakorlati vizsga szabályozásának módozatai tárgyában, mert ez iránti törvényjavaslatát lehetőleg a vallás- és közoktatásügyi miniszter javaslatával egy időben óhajtja a törvényhozás elé terjeszteni.

Igazgató választmányunk e megtisztelő felhívásnak eleget teendő, engem és két tagtársunkat bizott meg azzal, hogy véleményünket itt előadjuk és ezzel e fontos kérdéseknek megvitatására alkalmat szolgáltatassunk. Eszmecserénk felterjesztése szolgál majd válaszul az igazságügyminiszter leiratára.

I.

Az elméleti jog- és államtudományi államvizsgáról és a jogi oktatásról szóló előadói tervezetet — miután azt a lapok egész terjedelmében közzétették — ismeretesnek veszem ugyan, mégis annak lényegét előadásom vezérfonalául a következőkben foglalom össze.

A tervezet a jogvégzettséget igénylő pályákra való képesítésnek és a jogi oktatásnak főbb bajait két forrásból származtatja.

Az egyik, hogy a jogvégzettséget igénylő pályákra törvényeink szerint négy egymástól független elméleti vizsga révén lehet minősítést szerezni, u. m. az államtudományi államvizsga, az államtudományi doctori fok, a jogtudományi államvizsga és a jogtudományi doctori fok révén, holott a közigazgatási és igazságszolgáltatási pályák alapjukban véve azonos képzettséget igényelnek és ezért kívánatos, hogy azokra csak azonos vagy legalább egyforma belértékű vizsgák minősítsenek.

A baj másik forrása a budapesti egyetem jog- és államtudományi karának hallgatókkal való túlszűfolttsága, mely az oktatás eredményességét bénítja, a tanárokat vizsgákkal túlterheli és a tanárok tudományos működését csorbitja.

E bajokat a tervezet az említett négy minősítő vizsgát kizárólag helyettesítő egységes elméleti jog- és államtudományi államvizsga szervezése által kívánja megszüntetni.

Ez az elméleti államvizsga két egymást kiegészítő vizsgából: a jogtudományiból és az államtudományiból állana,

tudományos elméleti jelleggel bírna és színvonala olyan lenne, hogy az eddigi legmagasabb minősítő vizsgának, a jogtudományi tudori foknak elméleti értékét teljesen pótolná, sőt némely irányban még emelné is.

Szervezésénél és az egyes vizsgák eredményének megítélésénél az állam, érdekeinek megfelelő befolyást gyakorol.

Minden megfelelően szervezett jogi főiskola (állami egyetem, állami, királyi és felekezeti jogakadémia) mellett létesíttetik vizsgáló bizottság.

Ezekkel kapcsolatban a tanulmányi és vizsgarend, valamint a vizsgautasítás új szabályozást nyer.

Ilyen reformok mellett a jogakadémiák a jogi oktatás és a vizsgaügy terén az egyetemi jog- és államtudományi karokkal versenyezhetnek, fejlődhetnek, a jogi képzésnek égetően szükséges decentralisatióját fokozott mértékben lehetővé teszik és a budapesti tudomány-egyetem jog- és államtudományi karán a túlszűfolttságból eredő bajokat megszüntetik. Mindezek folytán a doctorátus új szervezés (egyes szerves egészre képező tárgycsoportokra való szorítás) mellett visszahelyezhető az azt tulajdonképpen megillető tudományos jellegének körébe és új egyetemek felállítása nem válik elkerülhetetlenül szükségessé, a mire egyébként ez idő szerint az anyagi erők rendelkezésre sem állanak.

Ez a tervezet lényege.

Foglalkozzunk most már annak fontosabb részleteivel.

Hogy a jogvégzettséget igénylő pályákra négy egymástól független elméleti vizsga által lehet minősítést szerezni, az bizonyára helytelen, nem éppen a vizsgák számánál, hanem azok tárgykörének és belső értékének nagy különbségénél fogva, mert igazságszolgáltatásunk és közigazgatásunk ágazatai annyira össze vannak forrva, hogy ezen pályák mindegyikén több elméleti ismeretre van szükség, mint a minőről akármelyik mostani képesítő vizsga tanuskodik; az pedig éppen tarthatatlan állapot, hogy a közigazgatási pályára képesítő vizsgák tárgyai között a magyar magánjog és a büntetőjog egyáltalán nem szerepel.

Ezeknek szem előtt tartásával tehát célszerűnek kell elismerni egy oly elméleti államvizsga szervezését, mely úgy az igazságszolgáltatási, mint a közigazgatási pályákra szükséges tananyagot felöleli és a melynek letétele az ezen pályákon szükséges általános elméleti képzettség megszerzéséről tanuskodik.

A tervezet ezen elméleti államvizsgán kívül semmi más vizsgának, nevezetesen a jelenlegi vagy ehhez hasonlóan szervezendő jogi doctorátusnak sem ad általános minősítő erőt, mert ezáltal — szerinte — a minősítésnek célba vett egységes volta lenne feladva; megmaradnának a minősítés különféleségéből eredő hátrányok, meghiusulna a jogi képzés és vizsgázás decentralisatiójára irányuló törekvés és veszélyeztetve volna a doctorátusnak tudományos jellege.

Megvallom, hogy ezen indokokból csak az utolsót tartom lényegesnek.

Az eddigi négyféle minősítő vizsga azért volt hátrányos, mert tárgykörük és belső értékük volt igen különböző és valamennyien az elméleti képzésnek szükséges mértékén alul maradtak; ha tehát a jogi doctorátus a tervezett elméleti államvizsga tárgyainak felölelésével volna szervezhető: az,

* Dr. Székely Ferencz kir. főügyész jogászegyleti előadása.

mint az elméleti államvizsgával legalább is egyenlő értékű vizsga, párhuzamosan elméleti minősítő erővel fel volna ruházható. Az, hogy az ilyen szervezendő jogi doctorátus az elméleti államvizsgánál többnek volna tekinthető, nem szolgálhat igaz okul arra, hogy a kevesebbet ne pótolja; mert a minősítő vizsgának egysége nem lehet öncél, hanem csak eszköz bizonyos czélok elérésére, amit azonban a jogi doctorátusnak parallel minősítő értéke nem akadályoz, amennyiben a jogi képzés és vizsgázás decentralisatióját csak akkor hiusitaná meg, ha valamely gyakorlati vizsgának (p. o. az ügyvédinek) előfeltételét képezné. Ugyanis az egyetemekre való önzölésnek egyik oka az, hogy a jogi doctorátus az ügyvédi vizsgára bocsátásnak elengedhetetlen feltételét képezi; mihelyt tehát a jogi doctorátusnak ez a minősítése megszűnik, vagyis mihelyt a jogász az életpályájához szükséges legnagyobb minősítést az egyetemeken kívül is megszerezheti, nem forog fen többé ez a kényszerítő ok az egyetemre való tódulásra és egyedül a magasabb, de nehezebben megszerezhető doctori fok elérése végett előreláthatóan csak a — sajnos kevesebb számban levő — tehetségesebb és szorgalmasabb egyének fognak az egyetemekre jönni, ezt pedig lényegileg a tervezet sem kívánja megakadályozni, amennyiben a magasabb képzés kitüntetése végett az elméleti államvizsga után lehető jogi doctorátust szervez.

De ha a tervezetnek ezen indokai lényegtelenek is, mégis helyeseljük azon álláspontját, mely szerint a doctorátusnak az új államvizsgával párhuzamosan sem ad minősítő erőt, mert különben a doctorátusnak lényegileg az államvizsga összes tárgyait fel kellene ölelnie, ennyit pedig tudományos mélységgel feldolgozni évek hosszú során át sem volna lehetséges, minélfogva a doctorátus vagy az általános képzettség vonalán maradna vagy egyáltalán nem volna lehető, holott a tervezet szerint néhány, szerves egészet képező tárgycsoportra szorítkozva, ezek valamelyikének beható tudományos művelésére vezetne.

Az új államvizsga tárgyai helyesen vannak megválasztva, mert azoknak ismerete úgy az igazságszolgáltatási, mint a közigazgatási pályán szükséges. Csak azt nem tartom kivihetőnek, hogy az osztrák polgári jognak azon részei, melyek nálunk Horvát-Szlavonországok területén kívül érvényben vannak, a magyar magánjoggal együtt adassanak elő és külön vizsgatárgyat ne képezzenek, mert az osztrák polgári törvénykönyv a Királyhágón tul, továbbá a volt magyar határőrvidéken és Fiumében a maga egészében élő jog hatályával bír és azért a magyar magánjoggal — a jogi oktatásnak és ezen államvizsgának legfontosabb és legterjedelmesebb tárgyával együttesen — physikai erő és idő hiányából nem tanítható és a külön vizsgatárgyak sorában nem mellőzhető.

A vizsga tárgyainak két részre osztását az anyag nagysága és az a körülmény indokolja, hogy így is egy-egy vizsga két órát vesz igénybe, mialatt a jelölt tapasztalat szerint annyira kifárad, hogy további ismereteiről kellőképpen beszámolni alig képes.

A vizsgatárgyak anyagának közelebbi meghatározása ugyan nagy nehézségbe ütközik, de különösen a politikai vizsga tárgyainál elkerülhetetlenül szükséges és még inkább lehetséges.

Írásbeli vizsga tételét — az elméleti képzettség megítélésére — nem tartom feltétlenül szükségesnek és mert helyes kivitele, a jelöltek nagyobb száma esetében, szertelen nehézséggel jár, azt mellőzendőnek vélem annál is inkább, mivel a jogtudományi vizsga két tárgyából már a hallgatás idején gyakorlat fog kívántatni.

A tervezet szerint csak az bocsáttatná a vizsgára, aki a tanfolyamot szabályszerűen hallgatta és ez alapon az egyetemektől, a kir. jogakadémiáktól vagy valamely megfelelően szervezett más magyarországi jog- és államtudományi kartól végbizonyítványt kapott. Tehát, aki jogi tanfolyamot nem

hallgatott, többé a vizsga letételére engedélyt nem kaphat. Amit feltétlenül helyeselnünk kell.

Vizsgabizottság az egyetemek, a kir. jogakadémiák és minden «megfelelően szervezett» jog- és államtudományi kar, vagyis felekezeti jogi főiskola mellett fog felállíttatni.

Megfelelően szervezettnek azon jog- és államtudományi kar tekintetik, amelynek föntartó hatósága igazolja: a) hogy a tanszékek megfelelnek a kir. jogakadémiákon szervezett tanszékeknek; b) hogy a kir. jogakadémiákra nézve érvényes tanulmányi rend szabályait teljességgel követi; c) hogy a tanulmányi rendben megállapított összes kötelező tárgyakat oly egyetemi magántanárok tanítják, akik e képesítésüket a budapesti vagy a kolozsvári egyetemen szerezték és d) hogy a tanárok javadalmazása és az intézet egyéb szükségleteinek fedezete állandóan biztosítva van.

Kivételképpen a legalább 10 éven át alkalmazásban levő tanárok állásukat megtarthatják, ha magántanári képesítéssel nem bírnak is.

Átmenetileg pedig még öt éven át újból is alkalmazhatók oly jog- vagy államtudományi doctorok, akik magukat a képesítésnek záros határidő alatti megszerzésére kötelezik.

Az állam ezek szerint a nyilvánossági jog feltételeit tüzetesen olyképpen állapítja meg, hogy azoknak lelkiismeretes foganatosítása mellett az életképes jogi főiskolák fejlődésnek indulhatnak, a tanuló ifjuságra az eddiginél nagyobb vonzó erővel bírhatnak és ekképpen a jogi oktatás és a vizsgaügy decentralisatióját némileg előmozdithatják. De ne áltassuk magunkat. Ezek a reformok — mint alább látni fogjuk — sem gyorsan keresztül nem vihetők, sem a budapesti egyetem hallgatóságának nagymérvű elvonása tekintetében hozzájuk fűzött reményeket megvalósítani nem fogják.

A tanszékek szervezése és a gyakorlatokra nézve is helyes intézkedéseket tartalmazó tanulmányi rend megállapítása majd csak sikerül, egyedül azt nem tartom lehetségesnek, hogy az oly fontos és terjedelmes magyar magánjog már a második alapvizsga tárgyát képezhesse; de honnan nyerjen a tanszék betöltést és honnan ujuljon fel egyhamar az akadémiák tanári kara, midőn elég nagy succrescentia nincsen és az általában véve helyes adjunctusi intézmény — sajátlagos viszonyaink között — nem lesz elég vonzó, mert habár ez uton a fiatal ember könnyebben kiképezheti magát magántanárként, tényleges alkalmaztatása a tiz akadémia közül kilenczben első sorban nem képzettségétől, hanem vallásától függ. A katolikus: négy akadémiánál (Nagy-Várad, Pozsony, Eger, Pécs), a református szintén négyenél (Debreczen, Kécskemét, Máramaros-Sziget, Sárospatak), az evangélikus egyenél (Eperjes), az unitárius, a görög-keleti és a zsidó pedig ezek egyikénél sem nyerhet alkalmazást. És ha hosszú, fáradságos képzés után jó szerencsével nyer is tanszéket, mi lesz a javadalmazása? A tervezet azt kívánja, hogy a tanár javadalmazása állandóan biztosítva legyen. Ez természetesen szükséges, de a javadalmazás minimumát is meg kellene állapítani, mert tudtommal az nagyon különböző és több helyen nem elég a tanár existenciájának biztosítására sem, úgy hogy a tanári állás csak mellékfoglalkozás számba megy.

Nem vagyok eléggé beavatva a felekezeti akadémiák vagyoni viszonyaiba, de ha értesüléseim nem csalnak: a tervezett reform megvalósítására a maguk erejéből többen nem lesznek képesek. Felmerül tehát a kérdés, hogy ily esetben az állam magára hagyja-e az illető felekezetet, más szóval vagyontalan főiskoláink megszűnését avagy egybeolvadását tétlenül nézze-e, avagy fentartásukat állami segélylyel lehetővé tegye-e? Mely kérdés megoldásánál egyebek között különös tekintettel kell lenni arra a körülményre, hogy felekezeti jogakadémiáink tulnyomó része a Nagy-Váradtól Eperjesig terjedő vonalon és ennek közelében, tehát az országnak egyik kisebb területén, egymáshoz közel van elhelyezve, míg

az ország délvidékére csak Kecskemét és Pécs esik és hogy ennél fogva a felekezetek segítségénél esetleg célszerűbb volna a délvidéken (p. o. Temesváron vagy Szegeden) — a Budapestre tóduló elem lehető lekötése végett — egy újabb akadémiának a felállítása. Az állami segély megadásánál pedig mindenesetre befolyást kellene az államnak szerezni a tanárok alkalmazására és különösen ki kellene kötni, hogy azoknak vallása alkalmazásukat ki ne zárja. A részletekről alább még szó leszen.

Rendkívül fontos intézkedése lesz a vizsgarendnek, hogy az államvizsga helyét a jelöltek nem választhatják szabadon. Mert ez elejét veszi annak, hogy a jelöltek egyes, nézetük szerint enyhébb, vizsgáló-bizottságokat válasszanak ki maguknak és ennek a számlájára már eleve gyengébben készüljenek el. Azonfelül az előfordulható véletlen összetorlódásnak utját vágja.

A vizsgák ismételése nem lesz számbeli határhoz kötve. Az ismétlő és pótvizsgák időpontját a vizgabizottság a jelölt készségének foka szerint állapítja meg. Mind a két intézkedés elő fogja mozdítani azt a törekvést, hogy készületlen egyének a vizsgán könyörületességből át ne bocsáttassanak.

A vizsga kiválóan elméleti jellegű levén, a bizottság tulajdonképpen a tanári karból fog megalakíttatni.

Hogy azonban az államvizsga-bizottság és az öt tagból álló egyes vizgabizottságok elnökei, valamint kivételképpen a vizgabizottságnak egy, legfőlebb két tagja a gyakorlati élet terén működő kiváló jogászok és közigazgatási tisztviselők sorából is vehetők, az intézménynek nem fog kárát válni, mert elhárítja a bizottságról azt az elterjedt, bár alaptalan gyanút, mintha a készületlen vizsgázó a tanárok elfoglaltságának esett volna áldozatul és mert feltehető, hogy szükség esetén is csak a gyakorlati élet kitünőségei fognak a bizottságba felvétetni.

Fontosabb az a rendelkezés, hogy a jog- és államtudományi karok tanárai azon karnál, amelyhez tartoznak, vizgabizottsági elnökké ki nem nevezhetők. Ez nyilván abból a közfelfogásból ered, hogy a helybeli tanári kar kötelékén kívül álló elnök az állam érdekeit az esetleges helyi érdekekkel szemben elfogulatlanul és feszélyezés nélkül érvényesítheti és könnyebben közreműködhetik arra, hogy a vizsga színvonala az egész országban egyformává legyen. A tilalmat — habár arra több helyen szükség nem volna — a tanárból kinevezett főelnök kivételével általánosan kötelezőnek kell kimondani; mert ellenkező esetben a kar kötelékén kívül álló elnök kinevezése az illető kart érzékenyebben érintené. E tilalomtól különösen nagy eredményt várnék, ha az akadémiák vizgabizottságainak elnökeivé az egyetemek tanárai neveztetnének ki.

A tervezet 9. §-ának 2. és 3. bekezdése kétséget hagy fenn az iránt, vajon ha az államvizsga-bizottság elnökévé (főelnökké) jogtanár neveztetik ki, ez ugyanott valamely vizgabizottságban az elnökséggel megbízható-e? Mert a 2. bekezdés a főelnöknek ily megbízását általában megengedi; a 3. bekezdés azonban a tanároknak azon karnál, melyhez tartoznak, vizgabizottsági elnökké való kinevezését tiltja. Szó szerint véve e rendelkezéseket, az ily főelnök külön megbízatása alapján valamely, tehát a karbeli vizgabizottságban is elnökölhette; míg, ha a kizárás indító okait tekintjük, a főelnök e tisztségre az általános tilalomnál fogva kinevezhető nem volna.

Nézetem szerint a főelnöknek, mint két miniszter legelső bizalmi férfjának, kivételképpen meg kellene engedni, hogy bármely vizgabizottságban elnökölhessen és ekképpen az ország összes vizgabizottságait személyesen megfigyelhesse.

Az elnöknek, akadályoztatása esetére, helyetteséről is kellene gondoskodni.

A kir. jogakadémiáknál és a felekezeti foiskoláknál szervezett vizgabizottságok elnökeinek vetőjoga igen szük-

séges az állami érdekek biztosítására. A tapasztalat bizonyítja, hogy számos, éppen nem tisztességtelen, de emberi gyengeségből és sajátságos egyéni felfogásból eredő okoknál fogva a vizgabizottságok szigora idővel rendszerint alább száll; és ha a bizottsági tagok érzik is, hogy a jelölt nem üti meg egészen a mértéket, azzal a helytelen és ellenőrizhetlen állítással nyugtatják meg magukat, hogy máskor még gyengébb jelölt is keresztül ment. Ily hanyatlás ellen megengedem, hogy nyers, de egyedül hatásos óvószer az elnöknek vetőjoga. Nem kell azt éppen nagyon gyakran használni, elég a tudat, hogy az alkalmazásba jöhet. Véleményem szerint a vizsgaelnökök csak e jog birtokában lesznek képesek a vizsga színvonalát a kellő magasságra emelni és azon fentartani.

A vető kimondása ellenében nem kellene más orvoslást engedni, mint hogy a jelölt nyolcz napon belül folyamodhassék vizsgájának saját költségén, más bizottság előtt, lehetőleg a folyó, de legkésőbbben a legközelebbi határidőben való megújítására. Az ily vizsgát lehetőleg a főelnök bizottságában kellene letennie.

A tervezet rendelkezései (t. i. a rendszerint távol lévő vizsgáló tagoknak írásbeli meghallgatása) mellett sem a főelnök, sem a miniszter nincs abban a helyzetben, hogy a vető használatának helyességét teljes alapossgal megbírálhassa és tartani lehet attól, hogy ha a vető a fölöttes hatóság által csak néhány esetben is hatályon kívül fog helyeztetni, azzal a vizsgaelnökök a kelletténél ritkábban fognak élni; míg a rövid időn belül letett új vizsga — a jelölt költségén kívül — más kényesebb természetű nehézségeknek elejét veszi.

Hogy a vetőjog, a tervezet szerint, az egyetemeken mellett alakított bizottságok határozata ellen nem gyakorolható, a kétrendbeli intézet szervezetének különböző volta mellett főleg azzal indokolható, hogy az egyetemeken a vizsgák enyhé- sége miatt eddigelé panaszra okot egyáltalán nem szolgáltat- tak. Nem várt szükség esetén azonban e jogot utólag az illető egyetemre is ki kellene terjeszteni.

Ha az akadémiáknak az a kívánsága, hogy e tekintetben köztük és az egyetemeken között már most ne tévessék különbség, teljesíthetőnek találtnék: nézetem szerint inkább a vetőjognak az egyetemekenre kiterjesztése mint teljes mellő- zése volna indokolva.

A vizgabizottsági elnökök és tagok esetleges utiköltségein felül gondoskodni kellene a főelnök kezelőjének díjazásáról is; valamint ha a tanárból kinevezendő főelnök kifejtett véleményem ellenére a helybeli vizgabizottságban nem működhetnének, annak tiszteletdíjat kellene adni, mert anélkül e sok gonddal járó és sok időt igénylő tisztségre tán éppen a legalkalmasabb férfiak nem vállalkoznának.

Általában helyes rendelkezés, hogy az államvizsga ott teendő le, ahol a jelölt tanulmányait végezte. Szükséges azonban a tervezetnek az a rendelkezése is, hogy a miniszter azokat a jelölteket, kik vizsgájukat még meg nem kezdték, más karhoz utasíthatja; mert lehetőleg meg kell akadályozni azt, hogy a jelöltek eláraszszák azokat a bizottságokat, amelyekről joggal vagy enélkül azt hiszik, hogy előttük kevesebb készüléssel is letehetik vizsgájukat; amennyiben ez a remény már magában véve a kellő szorgalom kifejtését nehezíti.

Az átutalásnak a tervezetben megjelölt két szabályát is jónak tartom, de nem elégségesnek; jónak, mert a jelöltet visszatéríti ahhoz a bizottsághoz, amelytől valószínűleg menekülni törekedett, de nem tartom elégségesnek, mert lehet, hogy éppen ez a bizottság más okból szintén túl van terhelve és így szerintem a tulzsufaltság elkerülése végett azt is meg kellene engedni, hogy a miniszter a jelölteket szükség esetén bármely vizsgáló-bizottsághoz utasíthassa.

A tervezetnek mindezen rendelkezéseiből kitűnik, hogy az államhatalom az új államvizsga szervezésénél és az egyes

vizsgák eredményének megítélésénél fontos érdekeinek megfelelő befolyást gyakorol.

Ez az államvizsga — mint már említve volt — az eddigi négy minősítő vizsgát pótolja és itt csak azt kell különösen kiemelni, hogy a beszámítható joggyakorlat az egész vizsgának, vagyis mind a két részének letétele után kezdhető meg.

A tervezet — a rendszer betetőzésül — utasítást tartalmaz a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez, hogy az új elméleti államvizsga életbelépésétől számított két éven belül, az egyetemek meghallgatása után, új jog- és államtudományi szigorlatokat szervezzen és pedig olyképpen, hogy mind a két doctori fok a jog-, illetőleg az államtudományoknak egyes szerves egészet képező részeire vonatkozó beható tudományos képzettség bizonyosságát szolgáljon és hogy szigorlatra csak az bocsáttassék, aki az elméleti jog- és államtudományi államvizsgát már letette.

Kétségtelen, hogy — ha az eddigi négy minősítő vizsga helyett az új elméleti államvizsgának szervezése szükséges — a doctoratus sem maradhat meg mai szervezetében; mert a legtöbb jogvégzett egyén a legalább egy évi készülést igénylő elméleti államvizsga letételétől és esetleg katonai szolgálatának kitöltésétől kezdve a gyakorlati államvizsga letételéig nem rendelkezik annyi fizikai idővel, amennyi két-három szigorlat letételére szükséges; a gyakorlati államvizsga letétele után pedig kenyérkeresettel van elfoglalva és abba a korba jut, midőn a vizsgára tanulás már nagyobb nehézséggel jár. A mai doctoratust tehát nagyon kevesen tennék le és a tárgyak sokaságánál fogva e kevesektől sem lehetne mindenképpen beható tudományos képzettséget követelni.

Ellenben, ha az elméleti vagy gyakorlati államvizsga letétele után egy tárgycsoportból — egy vizsgával — lehetne doctoratust szerezni: bizonyára még a jogakadémiákon végzetek közül is sokan vállalkoznának arra, hogy abból a tárgycsoportból, melyhez leginkább vonzódnak, azt le is tegyék.

Szükséges azonban, hogy a szervezendő egyes doctori fokok mindegyikének elérése lehetőleg egyforma fáradsággal járjon, mert ellenkező esetben az új szervezés nem annyira a mélyebb tudományos kiképzésre, mint a czimhajhászás istápolására szolgáltat alkalmat.

A tervezet végül a megfelelő átmeneti és életbeléptető intézkedésekkel foglalkozik, melyek közül csak azt emelem ki, hogy az új elméleti államvizsga behozatalától az új szigorlati rendszer életbeléptetéseig a jelenlegi jogtudományi szigorlat, eddigi minősítő hatásával, letehető lesz.

Ezekben a tervezet lényegével megismerkedve, annak a véleményünknek adhatunk kifejezést, hogy a tervezett reformok megvalósítása után a jogakadémiák a jogi oktatás és a vizsgaügy terén az egyetemi jog- és államtudományi karokkal versenyezhetnek, fejlődhetnek és hogy ennek folytán a doctoratus is a tudományos kiképzés igényeinek megfelelőbb módon szervezhető.

És most azzal a kérdéssel kell foglalkoznom, vajon eme reformok megvalósítása megszünteti-e a budapesti egyetem jog- és államtudományi karának hallgatókkal való tulzsufoltságát, a létező bajoknak e másik forrását, amint a tervezet reményli:

Hogy e kérdésre lehetőleg biztos választ adhassunk, vizsgáljuk meg a tulzsufoltság okait.

Az egyik ok mindenesetre az, hogy a legnagyobb kárpótló vizsga, t. i. az ügyvédi, jelenleg egyedül a jogi doctoratus alapján tehető le, mert a jogi pályára készülő fiatal ember a maga jól felfogott érdekében cselekszik, ha tanulmányait lehetőleg ott végzi, ahol a legnagyobb minősítés előfeltételét meg is szerezheti. Ez oknak megszüntével tehát a tulzsufoltásnak is meg kellene szűnnie, ha az ennek egyetlen oka volna, de nem az, sőt talán nem is a legfőbb.

Lássuk mindenekeelőtt, hogy a Budapesten, az 1899—

1900-iki tanév második felében beiratkozott 3041 kiskoru joghallgatónak, szülői (vagy gyámjai) hol laknak?

E kérdést azért tartom fontosnak, mert a szülők rendszerint szeretik, hogy gyermekeik, ha kiképzésük végett el kell is menniök hazulról, lehetőleg közelükben maradjanak és a tervezetnek alapföggelata is az, hogy a jogakadémiák — kifejlődésük után — legalább a maguk vidékének fiatalságát lekötik, Budapestről visszatartják.

Ez irányban összegyűjtött adataim szerint a budapesti kiskoru joghallgatók, illetőségükhöz képest, a következőleg oszlottak meg:

1. Budapestről való volt	778	1583
2. Pest-Pilis-Solt-Kis-Kun megyéből	191	
3. Pestmegyével közvetlenül határos megyékből	614	
4. Távolabb helyekről	1458	
	3041	

Az 1., 2. 3. alatti területről származó joghallgatók (adataink szerint 1583-an) számba vehető mennyiségben nem fognak máshova menni; a 4. alatti távolabb helyekről származók közül pedig legalább Győr, Veszprém, Vas és Zala, továbbá Bars, Zólyom és Liptó megyéknek, valamint a Tisza-Maros szögének joghallgatói (most 585-en) ezentul is legkönnyebben Budapestre fognak jönni; tehát csak a helyi és közlekedési érdekből ide jövő kiskoruak száma is már meghaladja a 2000-et.

Fontos tényező a kiskoru joghallgatók beiratkozási helyének megválasztására nézve a szülőknek polgári állása és vagyoni állapota is.

Statisztikai adataink szerint az 1899—1900-iki tanév második felében az egész országban (Horvátország kivételével) beiratkozott 5051 kiskoru joghallgató a következő polgári állású szülőktől származott:

	Budapestben beiratkozott joghallgató	Más-hol	Összesen	Az előző rovat %-ban kifejezve
1. Közép- és nagybirtokostól	252	246	498	9'9
2. Nagyiparos, nagykereskedő és gyárostól	68	57	125	2'5
				12'4

Ezekkel a 623-ra menő ugynevezett vagyonos osztálybeliekkel szemben azonban egyedül:

3. Kisiparos és kiskereskedő szülőktől származott	620	256	876	17'3
4. Földmives, gazda és kisbirtokostól	110	176	286	5'7
5. Házmester és szolgától	29	17	46	0'9
				23'9

Vagyis a nyilvánvalóan szegény joghallgatók száma majdnem még egyszer oly nagy, mint a vagyonosaké.

Ezek rendszerint egészen a saját erejükből tartják fen magukat.

Továbbá:

6. Tanár, tanító, lelkész szülőktől ered	235	273	508	10'1
7. Orvos, gyógyszerész, mérnök, ügyvéd és más oklevéllel bíróktól	296	182	478	9'4
8. Egyéb értelmiségi (oklevél nélküli gazdatiszt, bérlő stb.) és magánzó szülőktől	796	259	1055	20'9
9. Tisztviselő szülőktől:				63'7
a) államiaktól	256	239	495	9'8
b) törvényhatóságiaktól	74	109	183	3'6
c) községiaktól	77	87	164	3'2
d) magán-, egyleti és iparvállalatiaktól	208	98	306	6'1
10. Hadi szolgálatban állóktól	20	11	31	6'1
Összesen	3041	2010	5051	100

A joghallgatóknak ez a része is oly állású szülőktől ered, akiktől rendszerint teljes ellátást nem, hanem csak kisebb-nagyobb támogatást nyerhet.

Megállapíthatjuk tehát ezekből az adatokból, — amit a tapasztalat is bizonyít — hogy a joghallgatóknak tulnyomó része kenyérkeresetre van utalva. Minthogy pedig mint

correpetitor, magántanító, nevelő, dijnok, ügyvédi vagy kereskedelmi irodái alkalmazott vagy számvevősegi és egyéb ki-hivatalnok legkönnyebben Budapesten nyerhet foglalkozást: tömegesen ide tódul. Előmozdítja ezt még az a körülmény, hogy itt a hallgatók nagy száma miatt az előadások látogatása nem ellenőrizhető; az itt beiratkozott joghallgató tehát idejének java részét kenyérkeresetére fordíthatja, vagy ha erre szert tenni nem tud, akár falura mehet.

Szegényebb jogászaink tehát nem maradnak el Budapestről csak abból az okból, mert minősítő vizsgájukat máshol is letehetik; mivel másutt nagyobb számban nem tudnak megélni, a vidéki konviktusok és alumneumok pedig már most is tömve vannak; sőt van olyan jogakadémia is, amelyen a tanulók (és a tanárok) kenyérkeresetére való tekintettel az előadások reggel 7—9, délből 1—2 és este 6—8 óra között tartatnak.

De nem maradnak el nagyobb mennyiségben a vagyonosabbak sem, mert Budapesten nagyobb társadalmi műveltséget, előnyös összeköttetéseket és kellemesebb szórakozást szerezhetnek maguknak.

Ide jönnek ezentul is azok, akik tehetségükben és kitartásukban bizva, nemes ambíciójuknak megfelelően jeleseink előadásaiból akarják a lehető legnagyobb jogász képzettséget megszerezni; mert itt van az országnak legkiválóbb jogi fakultása és e domináló helyzetét el sem veszítheti, amennyiben a legjelesebb vidéki jogtanárok ide törekcszenek.

És itt iratkoznak be — sajnos — azok is, akik az előadásokra nem járhatnak; mert csak itt kerülhetik el a nyivántartást és nyerhetik meg az absolutoriumot.

Végül figyelembe veendő, hogy a Fiuméből, Horvátországból és a külföldről ide jövő hallgatók (most 47-en) a jövőben sem igen mennek máshova; továbbá, hogy a fenebb megjelölt félévben a budapesti nagykoru joghallgatók száma 354 volt, ilyenekre tehát ezentul is lehet számítani; és hogy a téli félévben a budapesti jogi karon 4—500 hallgatóval több szokott lenni.

Mindezeket egybevetve, véleményem az, hogy a jogakadémiák, amelyek az ország területén igen egyenlőtlenül vannak elhelyezve, a reform tanügyi részének sikere esetében is legfőlebb 1000 joghallgatót képesek Budapestről elvonni; és így — ha a Királyhágón tulról ide jövő 146 joghallgató ezentul Kolozsvárra menne is — a budapesti jogi karra még mindig legalább 2000—2500 egyén fog beiratkozni; vagyis annak túltömöttsége a kívánt mértékben meg nem szűnik; és ennél fogva ezt a bajt, a reform mellett is, egyedül parallel tanszékek felállításával lehet gyökeresen orvosolni.

A javító-intézetéről szóló horvát törvénytervezet.

A horvát-szlavon országos kormány igazságügyi osztályának jelenlegi főnöke, Klein Alajos, 1891. évi december hó 16-án a költségvetési bizottság előtt a Horvát-Szlavonországban még mindig érvényben levő és sok tekintetben elavult 1852. évi osztrák büntető törvénynek ismételtén sürgetett reformja tárgyában így nyilatkozott:

«A büntetőjog reformját megelőzőleg a fegyrintézeteket kell újjászerveznünk és javító-intézeteket létesítenünk, különben zavarba jönnénk a felett, miképp hajtsuk végre a reformokat. Hogy a kormány a reformok útján halad, bizonyítja az, hogy a mitroviczai fegyházat modern rendszer szerint fogja átalakítani és hogy javító-intézet felállítását is tervezi. Mihelyt Magyarországon a büntető-törvény némi reformjai életbe lépnek, a magyar büntető-törvényt fogjuk recipiálhálni, ami szomszédaságunkra való tekintettel feltétlenül szükséges is.»

A magyar büntető-törvény oly soká vajudó reformjainak megvalósításáig a horvát kormány úgy látszik még huzamos ideig várhat, ha csak a legutóbbi trónbeszédben adott

ígéret testet nem ölt, időközben, rövid egy hónap mulva Horvátország az osztrák büntető-törvény behozatalának fél-százados évfordulóját is megünnepelheti, ha ugyan a horvát jogászörökben erre megvan a kellő diszpozíció.

A fenti kormánynyilatkozatnak a javító-intézetre vonatkozó része azonban immár a megvalósulás stádiumába lépett, mert a horvát kormány, alkalmasint a «*nonum prematur in annum*» elvet tartva szem előtt, 9 évi készülődés és tanulmányozás után végre 1901. évi ápril havában két törvényjavaslatot készített el, melyek a horvát országgyűlés által m. évi december hóban elfogadtatván szentesítés végett Ő Felsége elé terjesztettek.

Az egyik törvényjavaslat czime: «A serdüetlen egyének kényszerneveléséről», a másiké: «A horvát-szlavon bíróságok által kiszabott pénzbüntetésekről». Az előbbi javaslat 1902. évi február hó 6-án nyert szentesítés után a törvénytárban már kihirdtetett, míg a másik javaslat szentesítése napról-napra várható.

Azon szomorú jelenségek, melyek más országokban javító-intézetek felállítását tették szükségessé, Horvátországban is elijesztő mértékben észlelhetők. Míg ugyanis 1890. évben a 20 éven alul bírólág elitelt egyének száma 323 volt, 1900. évben számuk már 507-re emelkedik; épp oly arányban növekszik a fiatalok visszaesők száma.

Érthető tehát, ha Horvátországban is mind élénkebben nyilvánult az óhaj oly intézetek felállítása után, melyeknek célja az ily nem annyira erkölcsi romlottságuk, mint inkább hiányos nevelés folytán lejtőre tért egyéneknek a társadalom számára való megmentése.

Dr. Šilović József, a zágrábi egyetemen a büntetőjog tanára és bošnjaki-i képviselő fáradozásainak sikerült a kormányt reábirni, hogy ezen irányban a cselekvés terére lépjen és az erre leginkább hivatott körök meghallgatása után az említett két törvényjavaslatot kidolgozza.

Lássuk immár ezen törvény, illetve törvényjavaslat legfontosabb intézkedéseit.

Az említett törvény szerint, mely 25 szakaszt foglal magában, kényszernevelésre adhatók azon 14. évüket be nem töltött és tartós, súlyos betegségben nem szenvedő egyének, kik házi nevelésben nem részesültek, vagy ez eredménytelen maradt és javulásukra sem az iskola, sem az egyház be nem folyhat, ha a) oly tettet követtek el, mely tárgyilag véve a büntető-törvény szerint büntetendő, b) ha munkakerülők, csavargásra és koldulásra hajlók és életmódjuk arra enged következtetni, hogy elhanyagolvák vagy el fognak zülleni. (1. §.)

A kényszernevelés a közhatóságok felügyelete alatt erre alkalmas családokban vagy erre a célra berendezett magán-intézetekben, vagy országos javító-intézetekben történik. (2. §.)

A javító-intézetben való elhelyezés kimondására illetékes a) a büntetőbíróság azon serdüetlenekre nézve, kik büntett elkövetése miatt az osztrák büntető-törvény 2. §-ának d) pontja, 237., 269. §§. a) pontja és 270. §-a értelmében csak kihágás czimén büntethetők, ha az 1. §. feltételei együttesen fenforognak, mely esetben a bíróság a törvényben meghatározott büntetést (270. §.) nem szabja ki, hanem ítéletében a javító-intézetben való elhelyezést rendeli el. Ezen ítélet ellen perrendszerű jogorvoslatnak van helye. (3. §.)

Az 1. §-ban jelzett minden más esetben a javító-intézetben való elhelyezést a gyámhatóság rendeli el végzésileg a szülő, gyám, kir. ügyész, rendőri hatóság vagy helyi előjáróság javaslatára vagy hivatalból is. (4. §.)

Sürgős esetekben, ha a késedelemmel veszély járna, a gyámhatóság a végzésnek jogerőre emelkedése előtt is az illető serdüetlennek erre alkalmas családnál, magán- vagy országos intézetben való elhelyezését rendelheti el (6. §.). de magánintézetbe vagy alkalmas családnál csak akkor, ha vagy a serdüetlen maga, vagy a fentartására köteles egyének

(osztrák polgári törvénykönyv 141., 143. §.) a fentartási költségek fedezésére képesek. (7. §.)

A gyámhatóság eljárását a perenkívüli eljárás határozmányai * szabályozzák. (10. §.)

A 3. és következő §-okban említett jogerős végzéseket az országos kormány igazságügyi osztálya hajja végre.

A serdületlenek az országos javító-intézet növendékei mindaddig, míg teljesen meg nem javultak, de legfeljebb 18. évök betöltéséig. (13. §.)

Az országos javító intézet vezetősége gondoskodik arról, hogy a növendékek vagy valamely szolgálatban, vagy mint tanoncok és segédek, kiválóan alkalmas növendékek pedig valamely országos intézetben, ipari, gazdasági, szőlészeti vagy gyümölcsészeti iskolában helyeztessenek el. (16. §.)

Ez idő szerint országos javító-intézet Glinán állittatik fel. (18. §.)

Ezen intézet költségeinek fedezésére fordítandók: a) a Mária Terézia alap évi járuléka, melyeket legfelsőbb intézkedés már annak idején ezen célra fordítani rendelt; b) az ezen célra rendelt magán alapítványok, melyeket most már az országos kormány igazságügyi osztálya vesz át kezelés végett, c) az állami jótékony sorsjegyek tiszta jövedelméből a nevezett osztálynak juttatandó rész; d) a törvény értelmében ezen intézet céljaira fordítandó pénzbüntetések; e) a növendékek, illetve szüleik vagy gyámjuk által fizetendő; fentartási költségek, (osztrák polgári törvénykönyv 141., 143., 216., 219. §§.) f) esetleges adományok, g) az intézet gazdasági bevételei. (22.)

A jövedelem netaláni feleslege vagy a tervezett javító-intézet kibővítésére vagy új javító-intézetek felállítására fordítandó (23.), míg a fentartási költségeknek a fent említett bevételi források által nem fedezett része az országos költségvetés terhére esik. (24. §.)

Mint ebből látjuk, a tervezett javító-intézet költségei első sorban nem az országos pénztárt terhelik, ez csak annyiban vétetik igénybe, amennyiben az a)–g) alatt felsorolt bevételi források együttvéve a költségek fedezésére elégtelenek. A javító intézet felállítására való építési előmunkálatokat a kormány már a folyó tavasszal szándékozik véghezvitetni.

Minthogy a 23. §. d) pontja szerint a javító-intézet költségeihez a bíróságok által kiszabott pénzbüntetések is fordítandók, az osztrák büntető-törvény 241. §-a szerint pedig a vétségekre és kihágásokra, valamint a bűnvádi perrendtartás (1875. évi május 17-én kelt törvény) 184. és 320. §-a és egyéb törvények alapján kiszabott pénzbírságok a községi szegény-alap javára fordítandók, az országos kormány a szóban levő törvényjavaslattal egyidejűleg egy más törvényjavaslatot is dolgozott ki «a horvát-szlavon bíróságok által kiszabott pénzbüntetésekről». Ezeknek hovaírdításáról azért volt szükséges külön javaslatot kidolgozni, minthogy ezen pénzbüntetéseknek nemcsak javító-intézetek, hanem fegyintézetek ** és bírósági fogházak felállítására és fentartására való fordítása is tervezetlik.

Hogy a bíróságok által kiszabott pénzbüntetésekkel várható bevételi forrás minél bőségebb legyen, utóbbi törvényjavaslat az osztrák büntető-törvénynek az elzárásbüntetésre vonatkozó intézkedéseit is lényegesen módosítja.

Az elzárásbüntetésnek ugyanis az osztrák büntető-törvény két nemét különbözteti meg, u. m. első foku és magasabb foku vagy szigorú elzárást, mely különbség főleg abban nyilvánul, hogy az első foku elzárást a bíróság figyelmet érdemlő körülmények fenforgása esetén az ítélethen pénzbüntetésre

változtathatja át, a szigorú ellenben nem (261. §.) A javaslat szerint a másodfoku elzárás is, enyhítő körülmények tulnyomó fenforgása esetén pénzbüntetésre változtatható át akképp, hogy egy napi szigorú elzárás helyett legalább 15 korona pénzbüntetés szabandó ki. A pénzbüntetés behajthatlansága esetén, úgy mint eddig, a megfelelő foku elzárásbüntetés hajtandó végre. A pénzbüntetés egy évet meg nem haladó részletekben is lefizethető. (1–5. §.) A büntető-törvénynek és egyéb törvényeknek azon intézkedései, melyek szerint a bírói eljárás folyamán kiszabott pénzbüntetések, illetve bírságok a községi szegény-alap javára fordítandók, érvényüket veszítik (6. §.) és ezen pénzüsszegek javító- és fegyintézetek, valamint bírósági fogházak felállítására és fentartására fordítandók.

Ezen pénzbüntetések eddig sem képezték valami számbavehető részét a horvát-szlavonországi községek jövedelmének, melynek főforrása a bor- és husfogyasztási adó (1889. évi XL. tcz. 6. §.) és azért ezen jövedelem elesése a községek háztartását nem fogja érzékenyen sújtani

Dr. Radits István.

Jogirodalom.*

A hágai harmadik nemzetközi magánjogi konferencia határozatairól.
Irta dr. Töry Gusztáv. Budapest. 1901.

Az egyes egyezményi tervezetek a következő kiegyenlítő egységes nemzetközi elveket és szabályokat állapították meg mint olyanokat, amelyek az egyes résztvevő államoknak elfogadásra ajánlhatók:

I. A házasság anyagi érvényességi kellékei tekintetében mindkét házasság fél hazai törvénye képezi a kötelező jogot, fen lévén tartva e részben az ily törvény azon rendelkezésének hatálya is, amely más, pl. a házasságkötés helyének törvényére való kifejezett utalást tartalmaz.**

A házasság felek honossági jogának itt elfogadott elvével szemben a házasságkötés helyének törvénye két irányban jön külön figyelembe.

Egyfelől a házasságkötés helyének törvénye megtilthatja a házasság megkötését ezen jogterületen, ha a házasság ezen jogterület jogrendszerének kényszerítő közérdekű szabályaiba ütköznék, a rokonság, sógorság, házasságtörés, ugynevezett impedimentum criminis, a korábban fenálló házasság akadályai vagy vallási jellegű akadály címén.

Másfelől azonban viszont a házasságkötés helyének törvénye megengedheti a házasságkötést a házasságkötés honossági jogának kizárólag vallási jellegű okokon alapuló akadályai ellenére.

Az ezen esetekben a házasságkötés helyének, valamint a honosság joga szerint fenforgó akadályoknak hatálya különbözö; mert a rokonság, sógorság, házasságtörés s crimen említett akadályai csak házassági tilalom erejével hatnak, ha a házasságkötés hazai törvénye az ily házasságot érvényesnek tekinti; ezzel szemben a korábbi házasság vagy vallási jellegű akadály fenforgása esetében a házasságot még ily jogterületen is meg lehet kötni, u. n. diplomáciai házasság formájában, azonban a házasságkötés helyén fenálló említett akadályok ezen jogterületen — és kizárólag csak itt — a házasság érvénytelenségét vonhatják maguk után;*** s végül a házasságkötés honossági joga szerint kizárólag vallási jellegű akadályok ellenére, a házasságkötés helyének törvénye szerint itt érvényesen jöhet létre a házasság, azonban a többi állam jogosult az ilyképp létrejött házasságot érvényesnek el nem ismerni.

* Az előbbi közl. I. az 5. számban.

** Az ezen törvény által előírt feltételeket a házasságkötés céljából igazolni tartozik a külföldi.

*** Lainé i. m. 21. I. szerint az előbbieket nem bontó akadályok; utóbbiakat «relativement dirimants»-nak nevezi.

* L. az 1854. évi augusztus 9-én kelt császári rendeletet a perenkívüli eljárásról.

** Horvát-Szlavonországban ezidő szerint következő fegyintézetek vannak: Lepoglavan, Mitroviczan és Gospićban, továbbá női fegyház Zágrábban, melyek mind az ir progressiv rendszeren alapulnak.

A házasságkötés alaki kellékei tekintetében az egyezmény-tervezet vegyes rendszert fogadott el.

Az első általános szabály az, hogy a megkötés helyének törvénye szerint létrejött házasságot alaki tekintetben mindenütt érvényesnek kell elismerni.

Azonban a locus regit actum ezen elve alól több kivétel van megállapítva s már elvileg is alaptételként jelentkezik azzal szemben azon szabály, hogy a megkötés helyére alaki tekintetben érvénytelen házasságot a többi állam érvényesnek ismerheti el, ha az mindkét házасuló fél hazai törvénye által előírt formák megtartásával jött létre.

Az előrebocsátott általános szabály korlátozását képezi továbbá azon megállapítás, hogy azon országok, amelyeknek törvényhozása egyházi, vallási házasságkötést követel meg, jogosultak a honosaik által külföldön másként, akár a rendes, akár a diplomáciai házasság formájában, kötött házasság érvényességét el nem ismerni.

S végül fontos kivételt állapít meg itt az u. n. diplomáciai házasságok intézményének elfogadása s ezzel kapcsolatban azon szabálynak megállapítása, amelynek értelmében általában — a fent már említett kivételtől eltekintve — minden szerződő állam érvényesnek köteles elismerni alaki tekintetben azon házasságot, mely valamely diplomáciai vagy konsuli hatóság előtt, ezen hatóság saját törvényhozásának megfelelőleg, kötött; feltéve, hogy a házасulók egyike sem honosa a megkötési hely államának s ezen állam nem ellenzi azt.*

A házasságok kihirdetésére vonatkozó hazai törvények minden esetben kötelezők, azonban ezen kihirdetés hiánya csak azon államban vonhatja maga után a házasság érvénytelenségét, amelynek törvénye sérelmet szenvedett.

Az anyakönyvek teljessége rendszerének szellemében minden házastárs hazai hatóságaival közölni kell az anyakönyvi bejegyzés hiteles másolatát.

II. A házasságfelbontás s az ágy- és asztaltóli elváltatás kérdései három irányban nyernek itt szabályozást; a felbontás, illetőleg elváltatás materiális alapja s okai, az azt kimondó határozat hatálya s az erre irányzott kérelem illetékessége szempontból.

Materiális szempontból felbontás vagy ágy- és asztaltóli elváltatás csak azon esetben kérhető, — keresettel vagy egyszerű kérvénnyel — ha mind a házastársak hazai törvénye elvileg megengedi a felbontást vagy elváltatást, azonkívül a fenforgó esetben oly ok vagy okokra van alapítva a kérelem, amely ok vagy okok alapján együtt vagy külön-külön úgy a hazai törvény, mint a kérelem helyének törvénye alapján helye van a felbontásnak vagy elváltatásnak.

Ezen szabály alól formális kivételt képez az, amely szerint csak a hazai törvény nyer alkalmazást akkor, ha ezt a kérelem helyének törvénye rendeli vagy megengedi.

Oly esetben, amidőn a házastársak honossága nem ugyanaz, utolsó közös törvényhozásukat kell hazai jog gyanánt alkalmazni.

Azonban valamely későbbi honosság joga nem ruházza fel bontó vagy elváltató ok jellegével az oly tény, mely nem birt ily jelleggel megtörténtekkor s amikor a házastársak más állam honosai voltak.

A felbontást vagy elváltatást kimondó határozat hatálya tekintetében különbség van téve bírói ítélet s közigazgatási hatóság határozata között.

A bírói ítéletnek mindenütt hatálya van, ha azt illetékes bíróság mondta ki, az egyezmény rendelkezéseinek megtartásával; meg nem jelenés folytán hozott ítéletnél ezenfelül szükséges, hogy alperes idézése azon speciális szabályoknak

megfelelően történt legyen, amelyektől az ő hazai törvénye a külföldi ítélet elismerését függővé teszi.

A közigazgatási hatóság által kimondott felbontásnak vagy elváltatásnak akkor van hatálya, még pedig szintén mindenütt, ha mindkét házastárs törvénye elismeri a felbontás vagy elváltatás ezen módját.

Ami végül az illetékességet illeti, itt első sorban ki kell emelni azon alaptételt, mely a felbontást vagy elváltatást kimondó határozatok hatálya tekintetében bir nagy jelentőséggel s amely által fen van tartva s érintetlenül van hagyva a hazai bíróságok hatáskörének kizárólagossága azon esetben, amidőn a hazai törvény ezt mint ilyent állapítja meg.

Azonban oly esetben, amidőn valamely házasságra nézve egyáltalában nem létezik illetékes hazai bíróság, amelyhez annak felbontása vagy elváltatás végett fordulni lehetne, a külföldi bíróság igénybe vehető és hatályosan is ítéltet.

A lakhely bírósága pedig azon ideiglenes intézkedések kérdéseiben, amelyeket törvényei a házassági életközösség megszüntetése esetére megállapítanak, oly esetben is határozhat, ha itt nem kérhető felbontás vagy elváltatás.

Az ily ideiglenes intézkedések érvényben maradnak, ha azokat a hazai hatóság egy éven belül megerősíti, azonban nem tarthatnak hosszabb ideig, mint ameddig ezt a lakhely törvénye megengedi.

Az eddigiekben ismertetett körön belül a felbontás vagy elváltatás kérhető: 1. a házасok hazai törvénye szerint illetékes; 2. a házасok lakhelyének illetékes hatósága (bíróság vagy közigazgatási hatóság) előtt.

Ha a házасok hazai törvénye szerint lakhelyök nem ugyanaz, akkor alperes lakhelyének hatósága illetékes.

E mellett azonban az utolsó közös lakhely illetékes hatósága vehető igénybe, ha elhagyás esete forog fen vagy ha a lakhely akkor lett változtatva, amikor már fenforgott a felbontás vagy elváltatás oka.

III. A kiskorúak feletti gyámság és gyámhatóság kérdéseit szabályozó egyezményi tervezet azon materiális jogszabályt fogadja el alapul, hogy a kiskorú gyámságát, annak megnyitla s bevégezése időpontját s annak okait a hazai törvény szabályozza.

A honossági jog elvét megvalósító ezen szabálylyal szemben vegyes rendszer elvei érvényesülnek azon kérdések szabályozásánál, hogy ki rendeli el, ki gyakorolja s mily szabályok szerint a gyámhatóságot s mire terjed ki az?

A külföldön rendes tartózkodási helylyel bíró kiskorú feletti gyámságot első sorban, a kiskorú hazájában, a hazai törvény szervezheti; ha azonban a hazai törvény ily gyámságot a kiskorú hazájában nem szervez, akkor a kiskorú honossága szerinti állama által felhatalmazott diplomáciai vagy konsuli képviselő gondoskodhatik arról, ezen állam törvényének megfelelőleg, hacsak a kiskorú rendes tartózkodási helyének állama nem ellenzi azt.

Ha ezen esetek egyike sem forog fen, mert nincs szervezve vagy nem szervezhető gyám-ág az eddig említett czimeken, akkor azt a rendes tartózkodási hely törvénye szerint kell elrendelni.

Azonban azon körülmény, hogy ily gyámság a külföldön már el van rendelve, nem zárja ki azt, hogy a hazai törvény szerint a kiskorú hazájában vagy a diplomáciai vagy konsuli képviselő általi gyakorlás formájában új gyámság állapíttassék meg.

E mellett a gyámság szervezéséig és minden sürgős esetben a helyi hatóságok megtehetik a külföldi kiskorú személyének és érdekeinek védelmére szükséges intézkedéseket. Ezen szabályokkal kapcsolatban állanak azon inkább adminisztratív intézkedések, amelyek értelmében a tartózkodási hely hatóságai a gyámságelrendelés szükségének tudomásukra jutott eseteiről értesítik a kiskorú hazai államának hatóságait.

* Azonban nem ellenezheti, ha oly házasságról van szó, mely korábbi házasság vagy vallási jellegű akadály miatt ellenkeznek törvényeivel.

Az értesített hatóságok viszont — mihielyt lehetséges — válaszképpen közölni fogják, hogy a gyámság el lett-e már rendelve vagy el fog-e rendeltetni?

Hasonlóképpen azon állam kormányát, ahol már előbb lett ily gyámság rendelve, értesíteni kell, — mihielyt lehetséges — ha utóbb a hazai törvény szerint a kiskoru hazájában rendeltetik, gyámság vagy diplomáciai vagy konsuli képviselő veszi fel annak gyakorlását.

A külföldön elrendelt gyámság vitelének s gyakorlásának szabályait az elrendelő tartózkodási hely törvénye állapítja meg; e szerint döntendő el azon kérdés is, hogy mily időpontban szűnjék meg azon külföldön elrendelt gyámság, amelynek elrendelése után a kiskoru hazájában szerveztetik, gyámság vagy a diplomáciai vagy konsuli képviselő veszi igénybe a gyámság gyakorlását.

A gyámsági ügyvitel egységes s kiterjed a kiskoru személyére s bárhol fekvő minden javaira.

Azonban kivételnek lehet helye azon ingatlanok tekintetében, amelyeket fekvésük helyének törvénye különleges rendszer uralma alá helyez.

Dr. Reiner János.

(Bef. köv.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A kérdés feltevése az esküdtbirósági eljárásban a jogos védelemre s annak tulhágására.

(Adalék a Btk. 79. §-ához és a BP. 354., 358. §-aihoz.)

Az esküdtbirósági eljárás tárgyát képező bűncselekmények esetében, főleg az ember élete elleni büntetteknél, gyakran találkozunk a jogos védelemre vagy a jogos védelem tulhágására alapított védekezéssel.

Az ily értelmű védekezés majd tisztán csak a jogos védelemre, majd csak a jogos védelem tulhágására, majd e kettőre «quasi *alternative*» alapittatik.

Miként szerkesztendő meg ily esetekben az esküdtek szavazása alá bocsátandó kérdés?

Amidőn a vádlott egyszerűen a jogos védelemre hivatkozik (Btk. 79. §. 2. bek.), a dolog igen egyszerű.

A jogos védelemre mellékkérdés szerkesztendő s azt a főkérdés (esetleg ha kisegítő főkérdés is van, ez) után és pedig «*Ha igen*» összekapcsolással kell a kérdések rendjében elhelyezni.

Vegyünk fel egy példát. F. J. forgópisztolyal agyonlőtte F. I.-t; F. J. ellen a vád az, hogy F. I.-t előre meg nem fontolt szándékkal megölte; F. J. azzal védekezik, hogy őt F. I. egy nagy fejszével megtámadta, azzal feiéje akart sujtani; reálott F. I.-ra, mert másként az életét fenyegető megtámadást elhárítani képes nem volt. Tehát vádlott a jogos védelem esetére hivatkozott.

Ebben az esetben a főkérdés (BP. 355. §. 3. bek.) a szándékos emberölés büntettére irányul: Bűnös-e stb. Igen vagy nem? *Ha igen*: Mellékkérdés: F. J.-nak a főkérdésben leírt cselekménye szükséges volt-e az ellene, állítása szerint, F. I. által az ő személye ellen egy nagy fejszével intézett és életét veszélyeztető jogtalan és közvetlen megtámadásnak elhárítására? Igen vagy nem?

Ha az esküdtek mindkét kérdésre igen-nel felelnek: a verdict fölmentő; ha a főkérdésre a válasz: igen, a mellékkérdésre pedig nem: a verdict marasztaló; ha a főkérdésre az esküdtek nem-mel felelnek, a mellékkérdés elesik.

Lehet, hogy az adott esetben a halált okozott testi sértés büntettére is kíván a védelem kérdést; ez esetben a kérdések sorozata így áll:

1. Főkérdés: (A szándékos emberölés büntettére) Bűnös-e stb. Igen vagy nem?

Ha nem: 2. Kisegítő főkérdés: (BP. 356. §., a halált

okozott testi sértés büntettére) Bűnös-e stb. Igen vagy nem?

Ha akár az 1. alatti főkérdésre, akár a 2. alatti kisegítő főkérdésre az esküdtek «igen»-nel felelnek: 3. Mellékkérdés: (a jogos védelemre ilyenképpen F. J.-nak a főkérdésben, illetőleg a kisegítő főkérdésben leírt cselekménye stb. (Mint fentebb.) Igen vagy nem?

Ebben az esetben az esküdtek a 3. kérdésre csak akkor szavaznak, ha az előző két kérdés egyikére igen-nel feleltek.

(Amidőn a védekezés nem magára a jogos védelemre (Btk. 79. §. 2. bek.), hanem annak tulhágására avagy mindkettőre alapittatik, a kérdések szövegezésének módja és elhelyezésük, egymással való viszonylatba hozataluk (ha igen, illetve ha nem) komplikáltnak látszik.

Az ily «*quasi vagylagos*» védekezés ez: «jogos védelemből tettem, amit tettem; de ha azt véli a bíróság, hogy többet tettem, mint ami a megtámadás elhárítására szükséges volt, akkor se vagyok büntethető, mert félttem (illetve megijedtem, meg voltam zavarodva stb.)»

A Btk. 79. §-ának 2. és 3. bekezdésében foglaltak két különböző mentesítő körülményt állapítanak meg. Amaz a jogos védelem esete, utóbbi annak tulhágása. Törvényünk szerint amaz kizárja a beszámíthatóságot, emez nem büntetetik. Az eredmény egy, tekintettel a bűnvádi eljárás eredményére. De a két mentesítő ok alapja — és ez az, ami a kérdés feltevése szempontjából lényeges — más.

A kapcsolatot a kettő közt abban találhatni fel, hogy a jogos védelem tulhágásáról ott lehet szó, ahol valaki jogellenes cselekményét a védekezés jogosult és szükséges voltának tudatában kezdte meg. Aki tehát nem a saját vagy másnak személye vagy vagyona ellen intézett vagy azt fenyegető megtámadást és nem jogellenes, a veszély közvetlenségével ható megtámadást akar elhárítani: jogos védelemre nem hivatkozhatik. Az ily körülmények közt véghez vitt cselekmény szükségesnek nem minősíthető; itt már öntudatos, szándékos cselekménnyel, célzatos cselekvőséggel állunk szemben, mely beszámítás tárgyát képezi. Ilyenkor nem lévén megállapítható a védekezés szükséges és jogos voltának tudata s azok az ismérvek, mik a jogos védelmet jellegzik: jogos védelemből kiinduló cselekvőségről és annak elfajulásáról (a tulhágásról) se szólhatni. E negatív meghatározás a dolgot kellőleg megvilágítja.

A Btk. 79. §-a két esetének egymástól elválasztó határvonalu pedig ott van és úgy határozható meg, hogy az első esetben a jogos védelemben cselekvő annyit tesz, amennyi a megtámadásnak elhárítására szükséges; a második esetben azonban többet tesz a megtámadott, mint amennyi szükséges. Ezen a kitételen: «szükséges», fekszik a súlypont. Mennyiségi ismérv jó előtérbe. Ha valaki a szükségesnél többet tesz, — itt már feltételezni kell, hogy jogtalan és közvetlen személyt vagy vagyont fenyegető megtámadás volt — cselekménye abban a kérdésben kerül megbírálás alá, hogy a többletcselekvőséget mi okozta? Ez a többlet félelem, ijedtség megzavarodás miatt következett-e be vagy nem? Ha igen: úgy a jogos védelem határainak tulhágásával állunk szemben, amelyet a Btk. nem büntet. Ha viszont a szükségesnél tovább menő cselekvőség, az a bizonyos többlet — ami birói cognitio kérdése — nem a törvényben megjelölt okokból következik be: úgy már önálló, büntetőjogilag beszámítás alá eső cselekmény forog fen. A mennyiségi ismérvhez tehát más, a védekező helyzetét, állapotát meghatározó minősítő ismérvek is járulnak. Ezeknek a bűnper adathalmazatából való kiválasztása, mérlegelése s megítélése a bizonyítás keretében ugyancsak a birói cognitio dolga.

A Btk. 79. §-ának két különböző esete közt levő kapcsolat és viszont az azok között kidomborodó különbözőség azok, amik adott esetekben a kérdések megszerkesztésénél, feltevéseknél komplikációt okoznak.

Ezek után megkísérlem a kérdéseket a felvetett esetben megszerkeszteni és elhelyezni.

Idetartozólag *kétféle felfogást* volt alkalmam megismerni.

Az egyik felfogás szerint ha a védekezés a jogos védelem tulhágására alapittatik, a kérdés egyedül arra irányul, hogy a vádlott a cselekményt a jogos védelem határainak tulhágásával követte-e el? A Btk. 79. §-a mindkét esetére vagylagosan alapított védekezés esetében pedig két kérdés teendő fel, akként, hogy a főkérdés után «ha igen» összekapcsolással mellékkérdés jó a Btk. 79. §. 2. bekezdésére, ez után pedig «ha nem» elválasztással a második mellékkérdés a Btk. 79. §. 3. bekezdése alapján. E felfogás szerint a második mellékkérdés így szövegezendő: «Vádlott a főkérdésben leírt cselekményét a jogos védelem határainak félelemből vagy ijedtségből vagy megzavarodásból származott tulhágásával követte-e el? Igen vagy nem?» Ez volna a kérdés akkor is, ha a védekezés pusztán a jogos védelem tulhágására irányult.

A másik felfogás szerint ha a védekezés vagylagos, t. i. a 79. §. mindkét esetére van alapítva, a főkérdés után «ha igen» összekapcsolással kell szövegezni az első mellékkérdést a jogos védelemre. Ez után, ugyancsak «ha igen» összekapcsolással sorakozik a második mellékkérdés ilyképpen; «Vádlott az előző kérdésben írt jogos védelem határainak félelemből, ijedtségből vagy megzavarodásból származott tulhágásával követte-e el a főkérdésben leírt vádbeli cselekményt? Igen vagy nem?» És ha a védekezés kizárólag a jogos védelem határainak tulhágására irányul, ugyancsak az említett módon két mellékkérdést kell feltenni.

A második felfogás abból az álláspontból indul ki, hogy a jogos védelem tulhágásáról csak ott lehet szó, ahol a vádlott a terhére rótt cselekményét a jogos védelem terén kezdte meg; a tettesnek jogos önvédelem helyzetében kell lennie, csak akkor beszélhetni a tulhágásról. Fordítva: ha a védelem tulhágását akarjuk megállapítani, úgy előbb meg kell állapítani azt, hogy volt-e jogos védelem? Ez a felfogás hivatkozik a Btk. 79. §-ának 3. bekezdésére, mely «a jogos védelem» szavakkal utal az idézett §. 2. bekezdésére, amely a jogos védelem fogalmát megadja, ismérveit körülírja. Tehát ha az esküdtek az első mellékkérdésre (jogos védelem) igen-nel felelnek, azért mégis szavaznának a második (a jogos védelem tulhágására feltett) mellékkérdésre is. Hogyha ez utóbbi kérdésre is igen-nel válaszolnak az esküdtek: a felmentés a jogos védelem tulhágása címén következik be; míg ha a második mellékkérdésre az esküdtek nem-mel szavaznak: a felmentés a jogos védelem címén mondatik ki.

Az első felfogás ellen az szól, hogy a tulhágásra vonatkozó kérdés nem öleli fel az ahhoz tartozó összes ismérveket, hanem a jogos védelem helyzetét egyszerűen fenforgónak — mintegy kérdésen kívül állónak — veszi. A második felfogás azért téves, mivel félreérti a Btk. 79. §-a 2. bekezdésének tartalmát és figyelmen kívül hagyja a Btk. 79. §-ában megkülönböztetett és lényegileg más alapokon nyugvó mentesítő okait.

Ha egyedül a jogos védelemre hivatkozik a vádlott, a mellékkérdést a főkérdés (esetleg a kisegítő főkérdés) után «ha igen» összekapcsolással a Btk. 79. §-a 2. bekezdésében foglaltak figyelembevételével kell megszövegezni. Ha a védekezés vagylagos (vagyis a vádlott a jogos védelem el nem fogadása esetén annak tulhágására is hivatkozik), úgy két mellékkérdést kell feltenni.

Az első mellékkérdés a főkérdés (esetleg a kisegítő főkérdés) után «ha igen» összekapcsolással a Btk. 79. §-ának 2. bekezdésére szövegezetten sorakozik; ez után helyezendő el a második mellékkérdés a Btk. 79. §-a 3. bekezdésében foglaltak figyelembevételével. Az első és második mellékkérdés — mivelhogy, amint kifejtetett, a Btk. 79. §-a két különböző mentesítő okot foglal magában — egymással szembe-

állítandók ugyan, de a főkérdés (esetleg a kisegítő főkérdés) és a második mellékkérdés közt kapcsolatot kell létesíteni és pedig azért, mert a mellékkérdés a főkérdéstől függ és csak ez utóbbinak igenleges eldöntése esetén jöhet előtérbe. Vagyis a második mellékkérdés elé a BP. 354. §-a utolsó bekezdésének rendelete szerint e szavak bocsátandók: «Ha az esküdtek a főkérdésre (vagy a kisegítő főkérdésre) igen-nel, az első mellékkérdésre pedig nem-mel szavaznak».

Ha a vádlott pusztán csak a jogos védelem tulhágására alapítja védelmét, ebben az esetben a főkérdés (esetleg a kisegítő főkérdés) után «ha igen» összekapcsolással csak egy mellékkérdés teendő fel, melyben a jogos védelem ismérveinek megfelelő körülírásával a tulhágás körülményét kell befoglalni.

Az itt mondottak figyelembe vételével álljon a példa: *

Főkérdés: (A szándékos emberölés büntetése) Bűnös-e stb. Igen vagy nem? Ha igen: első mellékkérdés: (A Btk. 79. §. 2. bekezdésére) F. J.-nak a főkérdésben leírt cselekménye, az állítása szerint, F. I. által az ő személye ellen egy nagy fejszével intézett és életét veszélyeztető jogtalan és közvetlen megtámadásnak elhárítása végett szükséges volt-e? Igen vagy nem?

Ha az esküdtek a főkérdésre igen-nel, az első mellékkérdésre pedig nem-mel szavaznak: második mellékkérdés: ** F. J. a főkérdésben leírt cselekményét — melylyel a F. I. által az ő személye ellen egy nagy fejszével intézett és életét veszélyeztető jogtalan és közvetlen megtámadást kívánta elhárítani — a meglepetéstől és a támadó erő tulsúlyától okozott félelemből (ijedtségből, megzavarodásból) a támadás elhárítására szükségesnek tarthatla-e? Igen vagy nem?

Ha a védekezés csak a jogos védelem tulhágására hivatkozik, az első mellékkérdés elesik, a második pedig a főkérdés után «ha igen» összekapcsolással következik.

A gyakorlatban azonban leginkább úgy áll a dolog, hogy a védekezés első sorban a jogos védelemre alapittatik és eshetőleg a jogos védelem tulhágására. A bíróságok tehát a kérdést a Btk. 79. §-a mindkét esetére felteszik.

A példából látható, hogy a két mellékkérdés bizonyos kapcsolat daczára egymástól független; tartalmuk felőleli mindazon ismérveket, miket a Btk. 79. §-ában a két külön esetre előir.

Ha az esküdtek az első mellékkérdésre igen-nel szavaznak, a második mellékkérdés elesik; ekkor az eredmény: felmentés a jogos védelem címén. Ha az esküdtek az első mellékkérdésre nem-mel, a másodikra pedig igen-nel felelnek, az eredmény: felmentés a jogos védelem tulhágása címén. Ha az esküdtek mind a két mellékkérdésre nem-mel válaszolnak: ezzel megtagadják a mentesítő ok létezését és a főkérdésre adott szavazattal a bűnösség megállapítván, büntető ítélet hozandó.

Dr. Sánta Elemér,

budapesti kir. büntetőtörvényszéki bíró.

A tőzsdebiróság hatásköre.

(A budapesti tőzsdetanács felirata az igazságügyminiszterhez)

A tőzsdebiróság hatáskörét a polgári perrendtartást életbeléptető törvény van hivatva korlátozni, illetve szabályozni. E törvény előkészítésének érdekes mozzanata a tőzsdetanács 1901 márczius 18-iki felirata az igazságügyminiszterhez, melyben az 1881: LIX. tcz. 94. §-át módosító javaslatát és ennek indokolását terjeszti elő.

Az 1881. évi perrendtartási novella a tőzsdebiróság hatáskörét tudvalevőleg az ügyletek két csoportjára állapítja meg. Az első csoportba a tőzsdén kötött ügyletek tartoznak, amelyekből felmerült peres kérdések a felek külön meg-

* A példa alapiául vett tényállás itt is az, melyet elől felvettem.

** A felvett példában az a további védekezés, hogy a támadás elhagyatott helyen történt és F. I. nagy physikai erővel bíró erőteljes ember volt, kívül szemben F. J. vádlott gyenge szervezete.

állapodása *nélkül is* a tőzsdebiróság elé tartoznak. (94. §. *a. pont.*) E pontra vonatkozólag a tőzsdetanács javaslata változtatást nem tartalmaz; helyesen, mert a tőzsdén kötött ügyletek annyira a tőzsdei szokások uralma alatt állanak, hogy ha valahol, úgy itt van szükség e szokásokat ismerő szakértő biróságra.*

A *második csoportba* tartozó ügyleteknél a tőzsdebiróság hatáskörének előfeltétele a felek megállapodása. A novella 94. szakasza koncentrikusan táguló körökben vonja meg a tőzsdebiróság hatáskörét: ide tartoznak a kereskedők közötti kereskedelmi ügyletekből (*b. pont!*), a társasági ügyletekből (*c. pont*), az üzletszabályban foglalt kikötés alapján a közraktári ügyletből (*e. pont*) és végül az egyfelől kereskedők, másfelől nem-kereskedők közt létrejött ügyletekből keletkező perek, mely ügyletek közül csak a bank-, kiadói, tengeri fuvarozási, hajókölcsön- és biztosítási ügyletek vétetnek ki, míg a tőzsdei ügyletek összes válfajai e tulságosan tág körben foglaltatnak. Ez utóbbi pont alapján volt lehetséges, hogy nem-kereskedők s a tőzsdei és üzleti forgalomban teljesen járatlanok is a tőzsdebirósági kikötést tartalmazó blanquetta aláírása folytán e szakbiróság elé kerültek.

A *tőzsdetanács javaslata* a kereskedők közti ügyletekkel (*b. pont*) egyenlő elbírálásban részesíti a kereskedők és tőzsdetagok vagy kereskedők között kötött ügyleteket. Ezt a kiegészítést szükséges és következetesnek tartom, de korlátozandó volna oly irányban, hogy a tőzsdetagok csakis a *tőzsdei forgalomhoz tartozó* ügyleteikben tehessék meg a kikötést.

Megtartja a javaslat a közraktári ügyletre vonatkozó pontot, helyesen elejti a társasági ügyletekben megengedett kikötést, mert ha a szerződést megkötő felek kereskedők, úgy a *b)* pont alapján ugyis e bíróság elé utasíthatják ügyeiket, ha pedig nem azok, a legis ratio úgy sem talál.

Legfontosabb a *d) pontra* (egyfelől kereskedők vagy tőzsdetagok, másfelől nem-kereskedők) vonatkozó javaslat. Ez a hatáskört az olyan ügyletből felmerült perekre korlátozza, «amely ügylet tőzsdei forgalom tárgyát képező áruk, az ezek feldolgozásából nyert termékek vagy a tőzsdei forgalom tárgyát képező értékpapírok tekintetében jött létre». Ezenfelül kizárja a javaslat a bíróság hatáskörét, ha a nem-kereskedő:

1. «oly mezőgazda, ki akár mint tulajdonos, akár mint bérlő 50 kataszteri holdat meg nem haladó területen gazdálkodik;

2. szolgálati viszonyban álló vagy valakitől rendes fizetést élvező egyén, amennyiben egyuttal nem földbirtokos;

3. kisiparos, amennyiben nem foglalkozik a tőzsdén hivatalosan jegyzett árucikkek feldolgozásával.

Ha e nem valami szerencsés szövegű intézkedés lényegét vizsgáljuk, arra az eredményre jutunk, hogy az ötven holdnál nagyobb területen gazdálkodó földbirtokosok és bérlők, valamint az iparosok is (az említett kivétellel) megtehetnék a tőzsdebirósági kikötést és ezekkel együtt ugyancsak a tőzsdebiróság elé kerülhetnek az orvosok, ügyvédek, a rendes fizetéssel nem járó foglalkozásuak, sőt a *foglalkozásnélküliek* is. Kétségtelen, hogy e körülhatárolás önkényes és nem egészen következetes. Ha helyes is, hogy a katonatisztek, lelkészek, hivatalnokok, bizonyos kisiparosok, a kiskgazdák stb. kizáratnak, nincs indokolva, hogy az iparosok, sőt a minden kereskedelmi foglalkozás és a tőzsdétől távol állók is megtehessék a kikötést.

Továbbá — még a tőzsdetanács álláspontját elfogadva — elég concessio volna az is, ha a gazdák és iparosok az *általuk* termelt vagy feldolgozott árukra vonatkozó ügyleteik-

ben tehetnék meg a birói kikötést. De semmi szükség sincs arra, hogy p. o. földbirtokos értékpapírok vételénél a tőzsdebiróság elé kerüljön.

Hogy a tőzsdebiróság illetékességét kikötő feleknek legalább egyike *belföldi* legyen, teljesen indokolt, mert e szakbiróságnak nem hivatása, hogy idegenek, illetve külföldiek közötti ügyekben bíraskodjék.

A tőzsde javaslatának horderejét és gyakorlati kihatását legcélszerűbben azon statisztikai adatok alapján lehet kimutatni, melyek a tőzsdebiróság 1901. évi ügyforgalmát csoportosítják.

Az 1901. évben 1718 per érkezett a tőzsdebirósághoz; 78 a 94. §. *a)* pontja, 1377 a *b)* pont, 14 a *c)* pont, 246 a *d)* pont és 3 az *e)* pont alapján. Vajon hogy alakulnának ezen számok, ha a tanács új hatásköri javaslata már hatályban lett volna? Az *a)* és *e)* pont változatlan maradna; a *b)* pont, miután a javaslat szerint nemcsak a kereskedők, hanem a tőzsdetagok ügyletei is ide tartoznának, még növekedést mutatna. Igaz, hogy a *c)* pont 14 esete elesne, de ezek nagyobb része a *b)* pont körében helyet foglalva, itt visszatérne. Maradna tehát a *d)* pont 246 esete; ezek közül 171 terményekre és így a tőzsdei forgalom tárgyát képező árukra, 56 pedig értékpapírokra vonatkozik; ha e 227 perből, mint kiskgazdákra, hivatalnokokra stb. esőket, 10% levonunk,* marad legalább is 204 per, mely a *d)* pont javasolt szövege szerint a tőzsdebiróság elé kerülhetne. A tőzsdetanács javaslata szerint tehát 1718 helyett 1700, de legalább is 1676 per került volna a tőzsdebiróság elé és így a korlátozás eredménye 42 perrel, tehát alig 3%-kal kevesebb. Ez pedig kétségtelenül ellentétben áll a tanács kiinduló pontjával, hogy t. i. az új eljárás mellett a tőzsdebiróság tág hatáskörének fentartása felesleges és ellentmond ez az eredmény a tőzsdetanács azon kijelentésének, «hogy a jelen törvény által reárott teher korlátozására, illetőleg könnyítésére törekszik», mert hiszen e javaslat a gyakorlatban, mint láttuk, *alig számbavehető* tehermentesítést hozna.

Mégis igaza van a tőzsdetanácsnak, midőn mint óvatos javaslattevő kívánságainak maximumát közli, hogy még ezeknek redukálása vagy az ellentétes kívánalmakkal való közép-arányosítása mellett se legyen ok a panaszra. Másrészt helyes a tanács intentiója, midőn azon *anyagjogi cél* elérésére küzd, hogy a határidőügyletekből folyó követelések indokolatlan különbözeti kifogásokkal megghiusithatók ne legyenek.

Kétségtelen azonban, hogy *perjogi* szempontból a tőzsdetanács javaslata tulságosan tág hatáskört adna a tőzsdebiróságnak, midőn kereskedők és tőzsdetagok *bármily* ügyletéből folyó pereket utal e bíróság elé, sőt még a nem kereskedő és a tőzsdén kívül álló elemet sem tartja távol.

A helyes megoldás nehézségének oka rendes bíróságaink és a tőzsdebiróság homlokegyenest ellenkező gyakorlatában rejlik és az ellentét kiegyenlítése csak oly szabályozás mellett lesz teljesen elérhető, mely a kérdés mindkét oldalát rendezi.**

A tőzsdetanács javaslata a tőzsdebiróság *eljárási szabályainak* 7. és 10. §-ait is módosítani kívánja úgy, hogy a birói tanács nem 5, hanem csak 3 tagból álljon: az 1000 koronán aluli ügyekben, makacssági ítéleteknél és birói egyezés esetében. Helyes ez ujtás és kívánatos az ügymenet gyorsítása érdekében. Csak azt óhajtjuk, hogy az eljárási szabályzat, amely több más szempontból is javításra szorul, ne csupán ezen egy pontban módosíttassék.

Dr. Baumgarten Nándor.

* Pontos statisztikai adatok nem állanak rendelkezésünkre.

* Mégis kívánatos volna az *a)* pontszabatosabb szövegezése és az ügyleteknek a tőzsdei forgalom körére való korlátozása.

** Ez irányban tartalmaz konkrét javaslatot a «Tőzsdebiróság hatásköre és a különbözeti ügyletek perelhetőségéről» irt munkám. (Grill K. 1901.)

Különfélék.

— A polgári törvénykönyv tervezetének indokolása a két utolsó kötet megjelenésével lezáródott. El kell ismerni, hogy nagy munkát végeztek kodifikátoraink. Most már a kritika időszaka következik.

— Az ügyvédi nyugdíjügy iránt a napokban az igazságügyminiszter értekezletet tartott, melyen több meghívott ügyvéd vett részt.

— A Magyar Jogászegyletben legközelebb Székely Ferencz kir. főügyész folytatja előadását a jogi vizsgák reformjáról s utána még ugyanazon ülésen megindul a vita. A következő szombaton, május 3-ikán, dr. Schächter Miksa tartja második előadását, melyet egy héttel továbbra kellett halasztani, mint tervezve volt.

— A kir. ügyészségek szép számban fogják felterjeszteni az igazságügyminiszteriumnak a Btk. 336., 338. és 340. §-ai alapján hat havi börtönre ítélték bűnügyi iratait. Ugy hiszszük, hónapról-hónapra ez a szám szaporodni fog. Következtetjük ezt azon értesítésekből, melyek lapunkhoz a folyamatban levő ily esetekről jönnek.

— A m. kir. Curia polgári felülvizsgáló tanácsa által a sommás eljárásról szóló törvény (1893: XVIII. tcz.) alapján hozott határozatoknak gyűjteményéből a Franklin-társulat kiadásában megjelent a VI. kötet. A mű alapítója, dr. Fabiny Ferencz, a szegedi kir. ítélő tábla elnökévé ki-neveztetvén, a VI. kötetet Gottl Ágost kir. curiai bíró szerkesztette, aki a most közölt határozatok mindegyikében vagy mint helyettes tanácselnök, vagy mint szavazó bíró tevékeny részt vett s így az egyes esetek kidolgozásánál a szükséges anyagot behatóan felhasználhatta. Rövid idő választ el attól az időponttól, amelylyel az új polgári perrendtartás életbe lép és ezzel a szóbeliség és közvetlenség elve az egész vonalon, vagyis nemcsak a sommás, hanem az eddigi rendes perekben is érvényre jut. Érdekében áll tehát mindenkinek, aki a jogszolgáltatásnál akár mint ügyvéd, akár mint bíró működik, az új elvek megismerkedésével jókorán foglalkozni. A kir. Curia polgári felülvizsgáló tanácsa az új polgári perrendtartás uttörőjének tekintendő, határozatain az új törvényre való átmenetet előkészítik és a gyűjteményben felvett határozatai ezentul is irányadóul fognak szolgálni, minthogy ez új perrendtartás a sommás eljárási törvényben foglalt alapelveken lényegileg nem változtat, azokat csak a rendes perekben való alkalmazhatóságuk szempontjából átalakítja, kibővíti. A gyűjtemény az új perrendtartás életbeléptetése után a kir. Curia összes polgári tanácsainak határozataira kiterjesztve, hivatva lesz a legfőbb bíróságunknál a jogszolgáltatás egyöntetőségét elősegíteni és biztosítani. A határozatoknak ez időszaki gyűjteménye egyébiránt nem csak az eljárásra, hanem az anyagi jogra vonatkozóan is bő joggyakorlatot foglalt magában. A jogkereső felek, a gyakorló ügyvédek és a bírák a gyűjteményben közölt jogesetektől az anyagi jognak csaknem minden kérdésére nézve meríthetnek a legfőbb bíróság állandó joggyakorlatának megfelelő tájékoztatást. Az egyes eseteknél rendszerint az ügyállás van előre bocsátva oly célból, hogy a közölt esetek teljesen felismerhetők legyenek és hogy elkerültesse azokat a félreértések, amelyek a curiai határozatok idézésénél gyakran abból származnak, hogy az ügyállás ismerete hiányában a jogeset azonosága iránt kételyek maradnak fenn. A VI. kötet a kir. Curia felülvizsgáló tanácsánál az 1900 július 1-től az 1901 augusztus 4-ig terjedő időtartamon át elintéztett perekben hozott határozatokból az elvi kijelentés tekintetében fontos 260 esetet tárgyal. Az egyes jogszabályok anyaga szerint nagy szorgalommal összeállított tartalommutató, valamint a bő tárgymutató a könyvnek kezelését megkönnyíti. A 692 oldalra terjedő VI-ik kötet ára vászonkötésben 11 korona.

— Curiai határozatok. Grecsák Károly kir. curiai bíró

«Curiai határozatok kereskedelmi, váltó- és csődügyekben» című jeles gyűjteményes munkájának IV. kötetét most rendezte sajtó alá. Ezen IV. kötet a Curianak az említett szakügyekben az 1901. évben hozott elvi jelentőségű határozatait közli, nem mulasztván el a kereskedelmi, váltó és csőd eljárásra vonatkozó összes jelentős ítéletek ismertetését sem. Ezen IV. kötet — miként az első három — olyképp van szerkesztve, hogy elvi jelentőségű része a határozatnak nagy betűkkel külön ki van emelve és utána következik a Curianak, sok esetben az elsőbíróságok határozatainak részletes indokolása is. A rendkívül kimerítő gyűjteménynek fontos részét képezi a tárgymutató, amely külön készült a kereskedelmi, külön a váltó és külön a csődtörvény, valamint külön a három eljárás számára. A munka az Athenæum kiadása. A Grecsák-féle gyűjtemény ezen IV. kötetének ára 6 korona.

— A községi közegeket érdeklő illetékszabályok. Összeállította dr. Papp Antal. A Közigazgatási Könyvtár f. évi 2—3. száma. A gyűjtemény felöleli az illetékszabályoknak ma érvényben levő teljes anyagát, melyre nézve egységes, hiteles jogforrásunk nincs.

A magyar kereskedelmi jog rendszere. Irta: dr. Bedő Mór. Szerző az anyag teljes kimerítésére törekszik, de mégis rövidséggel tárgyalja a nagyterjedelmű kereskedelmi joganyagot. A mű először kísérli meg hazai kereskedelmi jogunkban az általános magánjog rendszeréhez hasonló elrendezést, hogy az anyagot «Bevezetés», «Személyjog» és «Kötelmi jog» alatt veszi tárgyalás alá. A kötet terjedelme 312 oldal. Politzer Zsigmond és fia cég kiadása. Ára 4 K 80 fillér.)

— Mikor nincs hatálya a tanukihallgatástól való elállásnak? A magyar kir. Curia felülvizsgáló tanácsának 1902 január 24-ikén I. G. 512. szám alatt hozott végzéséből: Felperes felülvizsgálóti kérelmében a felebbezési bíróság ítéletének indokaiban megállapított tényállást támadja meg s azt panaszolja, hogy a felebbezési bíróság jogszabályt sértett, midőn már elrendelt eskü alatti kihallgatását, úgy felhívott tanuinak már előzően elrendelt kihallgatását fogadtatba nem vette. E panasz alaposnak találtatott. Ugyanis a felebbezési bíróság ítéletének indokai szerint, elfogadva azt, hogy alperes Sz. J.-né és Cs. V. tanuival a per elbírálásánál lényeges és döntő körülményt célzott bizonyítani, elrendelte ugy ezeknek a tanuknak kihallgatását, mint a feleknek s ekként alperesnek is eskü alatti kihallgatását. A kihallgatásra 1901. évi szeptember hó 21. napjára kitűzött tárgyaláson az e napon felvett jegyzőkönyv szerint a nevezett tanuk és alperes nem jelentek meg, az ítélet indokai szerint pedig alperes megjelent ügyvéde «ily körülmények» között, tehát kétségtelenül az oknál fogva, mivel a nevezettek idézésük ellenére meg nem jelentek, a tanuk és felének ismételt megidézését nem kívánta. Ez oknál fogva jelentette ki a felebbezési bíróság azt, hogy alperes az általa vitatott döntő körülményre mi bizonyítékot sem szolgáltatott s ennek következményeként alperes bizonyítékait mérlegelése tárgyává sem tehetvén és felperes állításait bizonyítottan elfogadván, alperes marasztalását e tényállásra alapította. Az eme tényállást eredményező az a kiindulási alap azonban, hogy a tanuk idézésük ellenére meg nem jelentek meg, nyilván tévedésen alapul, mivel a felülvizsgálóti kérelem mellett eredeti kiadványban bemutatott III. D. 154/1901. számú idéző végzés szerint Cs. V. egyik alperesi tanu nem az 1901. évi szeptember hó 21. napjára kitűzött volt folytatólagos tárgyalásra, hanem kifejezetten 1901. évi november hó 21-ére idéztetett meg s e körülmény elég alkalmas volt arra, hogy a személyesen idézett alperest az 1901. évi szeptember hó 21-diki megjelenésre vonatkozóan tévedésbe ejtse, amint hogy tévedésbe ejtette alperesi ügyvédet is, ki a további idézéstől nyilván azért állott el, mivel abban a hitben volt, hogy a szabályszerűen idézett tanuk idézésük ellenére meg nem jelentek meg s aki saját felének esetleges megtévesztéséről tudomással még nem bírhatott. Igaz ugyan, hogy a jelzett idézési szabálytalanság csak a felülvizsgálóti kérelemben hozott fel, de minthogy a bírósági hiteles kiadvány idéző végzéssel mutattatott ki, az arra vonatkozó előterjesztést a sommás eljárás 107. §-ának zárpontja alapján el kellett fogadni.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Berlin bűnügyi viszonyai** tekintetében oly nézetek vannak forgalomban, melyek a statisztikákból kiderülő valódi tényállásnak nem felelnek meg. A császári statisztikai hivatal s a berlini államrendőrség statisztikai hivatala ugyanis egyértelműleg azt konstatálták, hogy míg egész Németországban a megbüntetett egyének összlétszáma emelkedőben van, Berlinre vonatkozólag már 1897-től fogva évről-évre éppen az ellenkező áll. Annál öröndetesebb ez az eredmény, mivelhogy az utolsó évtizedben több mint 300 ezer lakossal szaporodott a város népessége s ugyanezen idő alatt nem kevesebb mint olyan 56 új törvény alkottatott, melyekben büntető határozmányok foglaltatnak. Igaz, az 1900. évi statisztika azt mutatja, hogy a megbüntetett személyek száma némileg emelkedett. Ámde nem hagyandó figyelmen kívül, hogy ebben az évben a szomszédos elővárosok bevonattak a berlini bűnügyi rendőrség hatáskörébe. Összehasonlítást téve Berlin, másrészt Hamburg és Bréma bűnügyi viszonyai közt, kiderül, hogy míg Berlinben a népesség 100,000-jére 1766 elítélt esik, addig az utóbb nevezett városokban 1919, illetve 1874 az arányszám. Figyelembe veendő, hogy a bűncselekményeknek tulnyomó része a vagyon ellen irányul és ezekhez képest a személy elleni támadások arányszáma Berlinben a legkedvezőbb az egész birodalomban. Az utolsó évtizedben 77 szándékos emberölés (közte 7 kísérlet) követtetett el Berlinben, egy évre tehát 7—8 ölési eset jut; ellenben pl. Párisban 1900-ban 363 személy tartóztatott le ugyanezen bűncselekmény miatt, Londonban pedig 1898-ban 57, 1899-ben 52 személy halt meg ezen delictumok folytán. Tehát ha nem is kedvezők azok a viszonyok, melyek Berlin városának kriminalitására vonatkoznak, még sem olyan félelmesen sötétek, miként azt azok rajzolják, kik a német fővárost a nagyvárosi kriminalitás tipikus fészkeként tekintik.

— **A nemzetközi büntetőjogi egyesület** igazgatóválasztmánya e hó 29-én tartja ülését Berlinben, ahol szívesen látják az egyesületnek esetleg résztvevő magyar tagjait is. A magyar igazságügyminiszteriumot dr. Baumgarten Izidor fogja képviselni.

— **A berlini rendőrségnek** egy tisztviselője könyvben számol be arról, hogy a Bertillon rendszere szerinti anthropometrikus szolgálat miként van berendezve az ottani rendőrségen. A berlini rendőrigazgatóság a középpontja a birodalomban felállított mérési állomásoknak és ezek oda küldik be a mérési eredményeket. Mindössze 60 állomás van. A berlini rendőrség és a külföldi középpontok egymás közt is kicserélik az adatokat. Egyetlen egy eset sem fordult elő, hogy a bűnösök ellentállást fejtettek volna ki a mérések ellen. Bertillon Párisban a cselekményre való tekintet nélkül megteszi a mérést minden egyénen és azért 200,000-nél több mérési lapja van; Németországban 25,000 a lapok száma és ott ezeken az alapokon teljesítik a mérést: Férfiaknál: 1. ha iparszerű bűnösök; 2. ha valószínűség szerint feltehető, hogy az illető iparszerű bűnössé lesz; 3. ha a büntetés következményeképpen kiutasítatik; 4. ha alap van arra a föltevésre, hogy álnevet használ; 5. ha cselekménye a tulajdon ellen irányul és attól lehet tartani, hogy jövőre is dolgot ad a rendőrségnek; 6. ha mint csavargó ismeretes, ha az iparszerű koldulás reá bizonyult vagy lopás miatt már büntetve volt; 7. ha különös okokból szükségesnek látszik a mérési lap elkészítése. Nőknél, ha az 1—5. alatt említett okok fenforognak. Ugy mint Párisban, Berlinben is van egy külön gyűjtemény a 18—21 évesek számára.

— **A német birodalmi gyűlésen** javaslatot nyújtottak be a különböző pártok részéről az iránt, hogy a kereskedői alkalmazottak szolgálati viszonyaiból származó peres kérdések eldöntése külön választott bíróságra ruháztassék. A javaslatok egyike szerint a választott bíróság állna a járásbíróból mint elnökből s egy-egy önálló kereskedőből és kereskedősegédből; ezeket titkos szavazás útján a főnökök és segédek

a maguk köréből választanák. Felebbezésnek csak az esetben lenne helye, ha a per tárgya száz márkát meghalad. A socialdemokrata-párt javaslata abban áll, hogy az ipari bíróságok hatásköre kiterjesztessék mindennemű bér-, munka- és szolgálati viszonyból eredő perekre az ipar, a bányászat, mezőgazdaság, erdészet, halászat, kereskedelem és a forgalom körében vagy a cselédi minőségben alkalmazott személyekre. A jogi lapok ellene nyilatkoznak ezen újabb speciális bíróság alkotásának. De minthogy az összes politikai pártok elfogadják az eszmét, a jogászai álláspontnak nincs kilátása sikerre. Ezért az ügyvédi testületek inkább csak az ellen az esetleges terv ellen foglalnak állást, hogy ha az ügyvédi képviselőket ki akarnák zárni.

— **Francia büntetőjogi javaslatok.** Három javaslat fekszik a francia parlament előtt, melyek a Btk. módosítását célozzák. Az első, mely Magnaud-nak, a sokat emlegetett chateau-thierry-i «jó bíró»-nak kezdeményezésére nyújtott be, a code pénal 463. §-át olyképp egészíti ki, hogy a correctionális bíróság a végbüntetés helyett *dorgálással* sujthat, ha ez elnéző rendszabály elégségesnek látszik a büntettes javítására. A másik tervezetet Béranger adta be 1901 novemberben a szenátusnál s ebben a *feltételes elítélés* továbbfejlesztését célozza az angol minta szerint, amennyiben kimondja, hogy a vizsgálóbíró oly esetben, midőn a terhelt büntetett vagy vétség miatt még büntetve nem volt s az általa elkövetett vétség büntetése két évi fogházat, az okozott kár pedig 300 frankot tul nem halad, a terhelt gyanu alaposságának megállapítása után megintó végzést (*ordonnance de simple avertissement*) hoz, mely, ha a terhelt a bíró által 3—5 év közt megállapítandó időben nem jut ujabb bünvádi eljárás alá, meg nem történnék tekintendő. Végül a harmadik tervezet, melyet Chaumie és Seydet terjesztettek mult év július havában a szenátus elé, az esküdtszék tulgyakori felmentéseinek kíván gátat vetni azáltal, hogy a jurynek megadja a jogot *rendkívüli enyhítő körülmények* kimondására (*déclaration des circonstances très atténuantes*). A code pénal 463. §-ának megfelelő része ehhez képest ugy módosíthatnák, hogy amennyiben a jury rendkívüli enyhítő körülményeket konstatál, a bíróság a kiszabandó halálbüntetés, életfogytig tartó travaux forcés vagy deportatio helyett fogházbüntetést köteles kiszabni, a nélkül azonban, hogy annak tartamát két évnél lejjebb szállíthatná. Mindhárom javaslatot kimerítően megvitatták a Société Générale des prisons ez év január és februári ülésein. A vitát kimerítően közlik a Revue Pénitentiaire január—márcziusi számai.

— **A budapesti ügyvédi kamara könyvtárnoka**, dr. Neuschloss Tivadar, a következőket teszi közzé:

A Sik Sándor-féle könyvtár fel van leltározva, czédula-jegyzékkel ellátva, a Kern Tivadar-féle könyvtár fele szintén fel van dolgozva s alapos remény van, hogy az őszre az egész könyvtár-czédula katalógizálva lesz. A könyvtári bizottság elhatározta, hogy addig, míg ezen munka befejezve nem lesz, csak a legszükségesebb és folyó munkák beszerzésére szorítkozik, azután pedig, a bizottság tagjainak közreműködésével, megállapítja a könyvtár lényeges hiányait és azoknak pótlása végett előterjesztést tesz a választmánynak és a könyvtár illetén való kiegészítése után adja ki a végleges új katalógust, amely az összes kamarai tagoknak meg fog küldetni. Elhatározta továbbá, hogy a jogi szaklapok útján értesíti a kamara tagjait, hogy a könyvtár a hivatalos órák alatt, d. e. 9—12-ig és d. u. 3—6-ig, a tagok rendelkezése alatt áll.

A Magyar Jogászegylet április 26-án (szombaton) délután hat órákor az ügyvédi kamara helyiségében (V., Szemere-utca 10. szám alatt) teljes-ülést tart, melyen dr. Székely Ferencz kir. főügyész folytatja a jogi vizsgák reformjáról szóló előadását. — Szólásra fel vannak jegyezve Márkus Dezső, Schwarz Gusztáv, Nagy Dezső, Baracs Marcell. — Vendégeket szívesen lát az egylet.

Lapunk jelen száma fél ivvel nagyobb terjedelmű a rendesnél.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félvre -- 12 kor.
negyedévre 6 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A jogi vizsgák kérdéséhez. *Grecksák Károly* curiai bírótól. — A jogi vizsgák reformjáról. *Dr. Székely Ferenc* kir. főügyésztől. — *Törvénykezési Szemle:* Az igényperbeli eljárás szabályai. *Dr. Alföldy Ede* nagybicskerei kir. járásbírótól. — A végrehajtási törvény 190. §-ához. *Dr. Hadady Lajos* szatmári ügyvéd. — Külföldi judikatura Közl. *Dr. Gold Simon* budapesti ügyvéd. — Különfélék. *Melléklet:* Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A jogi vizsgák kérdéséhez.*

B. rész.

Az egységes elméleti jog- és államtudományi államvizsgának természetes következménye az igazságügyi gyakorlati vizsgának az egységesítése is, mert mindazok a szempontok, melyek az elméleti jogi vizsga egységesítése mellett szótartak, fokozottabb mérvben követelik meg az egységes gyakorlati igazságügyi vizsgát is. Nem terjeszkedve ki ezért bővebben ennek a köztudatba átment igazságnak megokolására, fejtegetéseink ezen második részében most ezen gyakorlati igazságügyi vizsga szabályozásának kérdésével kívánunk foglalkozni és pedig lehetőleg a m. kir. igazságügy-miniszter által feltett és közölt kérdések keretében.

Ad I. Ami első sorban ennek a vizsgának céljaira felállítandó vizsgáló-bizottságok számát és székhelyeinek kérdését illeti, erre nézve a leghatározottabban kell kijelentnünk azt, hogy mi az igazságügyi gyakorlati vizsga számára csak egyetlen vizsgáló-bizottságot, Budapest székhellyel tartunk felállítandónak. Mert nem is tekintve azokat a nagy állami érdekeket, amelyek ahhoz fűződnek, hogy annak a vizsgáló-bizottságnak a működése, amely hivatva lesz a legmagasabb minősítő képesítésnek tanusítására, itt a központban az összes arra hivatott tényezők közvetlen felügyelete alatt álljon, maga ezen minősítő hatása a vizsgának egyenesen megköveteli azt, hogy ezen minősítés legyen megfelelő és egyforma. Már pedig a nagy vizsgáló-bizottság kebelében megalakulandó egyes vizsgabizottságok többfélesége is már nagymértékben kockáztatja a gyakorlati vizsga színvonalának egyenlőségét, de egy arra hivatott elnök körültekintő ébersége itt még megtudja találni módját annak, hogy a képzettség tanusításában alkalmazott mértékek netalán különbözőségét, az egyes vizsgabizottságok helyes összeállítása által megszüntesse, az ország több részében esetleg működő vizsgáló-bizottságoknál azonban az ilyen egyenlősítés egyenesen ki van zárva és természetesen maga után vonja azt, hogy valamelyik vizsgáló-bizottság gyakorlatában az enyhébb megítélés jutván kifejezésre, a jelöltek nagy száma oda tódul majd a könnyebb vizsga letételére.

De mindezekről eltekintve, maga a gyakorlat is mutatja, hogy több ilyen vizsgáló-bizottságra szükség nincs és hogy egy vizsgáló-bizottság teljesen elegendő arra, hogy a hozzá folyamodóknak képesítésük kimutatására a módot megadja; mert amíg az elmúlt évben a budapesti ügyvédvizsgáló-bizottság előtt 225-en és a budapesti gyakorlati bírói vizsgabizottság előtt kb. 170-en jelentkeztek vizsgára, addig Marosvásárhelyen csak 39-en tettek ügyvédi vizsgát, ami mindenesetre oly elenyészően csekély szám, amelynek ked-

véért az egy vizsgáló-bizottságnak eltagadhatatlan előnyeit feláldozni nem szabad.

Ad II. Minden vizsgáló-bizottság összeállításának kérdése fontosabb minden egyébnél a siker biztosítása érdekében; éppen ezért az, hogy mily elemekből, ki által és mely időtartamra álltattik össze a vizsgáló-bizottság, ez adja majd a garanciáját annak, hogy az igazságügyi gyakorlati vizsga céljának meg fog-e felelni.

Hogy helyesen oldhassuk meg azt a kérdést, hogy mily elemekből állítandó ez a vizsgabizottság össze, először is azt kell vizsgálat tárgyává tennünk, hogy a javasolt egységes gyakorlati vizsga minő célokra kíván szolgálni. Ez a vizsga tudvalevőleg hivatva lesz az eddigi gyakorlati bírói és ügyvédi vizsgát helyettesíteni és megadja az egyedüli minősítést minden magasabb jogi képzettséget igénylő életpályára, nevezetesen az ítélőbírói tisztségre és az ügyvédség gyakorlatára is. A vizsgának ez a célja és gyakorlati jellege természetesen első sorban a bírói és az ügyvédi karhoz utasít bennünket a vizsgáló-bizottsági tagok kiválasztása tárgyában, mind a mellett kívánatosnak tartjuk, hogy e bizottság a joggyakorlat terén működő szakférfiakból álltassék össze, azzal a megszorítással azonban, hogy a bizottság tagjává csak az hívható meg, aki legalább öt évi bírói, önálló ügyvédi, közjegyzői vagy más igazságügyi gyakorlatot töltött be. A vizsgának kiválóan gyakorlati jellege azonban nem zárja ki és a magasabb gyakorlati képzés megbíráhatása egyenesen megköveteli, hogy a jelöltnél az elméleti tudásnak is egy bizonyos és egészen más mértékét keressük, mint amelynek tanuságát az elméleti vizsgák sikeres letételénél adta. Ez a szempont pedig a jogtanári karhoz is utasít bennünket a bizottság összeállítása iránti igyekezetünkben. Ezeket a szempontokat megfelelően tehát azt is kívánatosnak kell jeleznünk, hogy a bizottság tagjaivá a jogi főiskoláknál működő jogtanárok is kineveztesse.

Az összeállítás módjára nézve az a véleményünk, hogy az összes bizottsági tagok kinevezés után nyerjék megbízatásukat, fenhagyatván azonban a budapesti ügyvédi kamarának kijelölési joga; indokolja ebbeli véleményünket az a körülmény, hogy az egységes igazságügyi gyakorlati vizsga minősítő hatályu lesz nemcsak az ügyvédi, hanem mindazokra az életpályákra, melyektől magasabb jogképzettséget igényel az állam, amely képzettség ellenében az állam bizonyos előnyöket és jogokat biztosít az illetőknek, amiből ennek a vizsgának állami jellege önként folyik; természetes követelménye pedig ebbeli jellegének az, hogy ennek már a bizottság összeállításának módjában is kifejezés adassék az által, hogy az összes tagjai kinevezés után, tehát az államtól nyerik megbízatásukat.

Hogy a bizottság tagjainak megbízatása mely időre szóljon, erre nézve utalunk kell a következőkre:

A mi nézetünk az, hogy csak állandó együttműködés biztosíthatja a vizsgáló-bizottság feladatának teljes sikerét. Hiszen aki őszinte, annak el kell ismernie, hogy maguknak a vizsgabiztosoknak is még sokat kell tanulniok, hogy jó censorokká legyenek, mert bizony az ehhez szükséges tudáscsakis folytonos gyakorlat és az ekközben elsajátított tágablismeretek által szereztetik csak meg. Az állandóbb együtt-

* A kir. Curia részére készített előadói dolgozat befejező közleménye. — Az előbbi közl. I. a 16. számban.

működés hiányában ugyanis az egyik vagy másik biztos igényei vagy tulságosan nagyok, vagy nagyon is kicsinyek lesznek és ítélete is ennek folytán vagy tulszigorúnak, vagy túl enyhének fog bizonyulni. Az össze nem szokott, a vizsgák átlagosan követelt színvonalát nem ismerő, a kérdésben még járatlan tagokból esetről-esetre összeállított bizottságok rendszer nélküli kérdéseikkel nem fogják megismerhetni a jelöltnek az egész materiára kiterjedő ismeretkörét és így könnyen az igazságtalan megbírálás veszélyeinek lesznek kitéve, ami ismét oda fog vezetni, hogy nem ismerve az átlagosan követelt nívaut, az elnézés felé hajló emberi gyengeség által befolyásolva, inkább tulságos enyhén ítélik meg a jelölt képzettségét.

A jelölt képzettségének méltányos, igazságos és minden tulszástól ment megítélése csakis oly censoroktól várható, akik rendszeresen censeálnak. Ezekből folyólag oda concludálunk, hogy a bizottság összeállításának legyen minél állandóbb jellege, hogy a szakadatlan együttműködés, a véleménynyilvánítás kölcsönös hatása, a tapasztalat, az együttműködés nyomában járó collegiális szellem a vizsga eredményének megítélésénél az eljárás egységét biztosítsa és állandósítsa. A feltett kérdésre válaszunk tehát az, hogy a bizottság tagjainak megbízatása több, legalább három évre terjedjen.

Ad III. Hogy mik legyenek a vizsgálatra bocsátás előfeltételei, nevezetesen pedig, hogy az annak elengedhetetlen előfeltételeként jelentkező joggyakorlati idő miként állapíttassék meg, ez a kérdés csak úgy oldható meg sikeresen, ha kellő figyelemmel vagyunk egyrészt azokra a követelményekre, melyeket az igazságügyi gyakorlati vizsgával képesített egyénekkel szemben az illető életpálya felállít; de másrészt nem tévesztjük szem elől a meglévő viszonyokat és az abból származó azokat az esetleges nehézségeket sem, melyekkel e részben találkozunk.

Minthogy az igazságügyi gyakorlati vizsga úgy a bírói, valamint az ügyvédi hivatásra, valamint a közjegyzői és az 1883: I. tcz. 4. §-ának 1. pontjában felsorolt állásokra mi-
rősít, mi sem volna természetesebb, mint azt követelni, hogy a vizsgára bocsátás előfeltételének megszabott joggyakorlatot a jelölt részben a bíróságnál, részben pedig ügyvédnél és a fent említett igazságügyi szakokban köteles igénybe venni, sőt minthogy az ügyvédnek jogvédői tiszte a közigazgatási hatóságok előtt is érvényesül, egy bármily csekély időhöz kötött közigazgatási gyakorlatnak a kimutatása is kívánatos lenne; de az ebbeli kötelező szabályok felállításának kérdésében mérlegelnünk kell azt is, hogy vajon áll-e bíróságainknál és egyéb igazságügyi állami hivatalainkban annyi hely rendelkezésre, hogy az összes vizsgára készülő jelöltek ott a joggyakorlatot tényleg folytathassák, vagyis van-e annyi fogalmazói állás rendszeresítve bíróságainknál és egyéb állami hivatalainknál például itt a fővárosban, hogy a joggyakorlatra jelentkező összes jelöltek, akiknek száma itt Budapesten évente a 600-at meghaladja, egyike se utasíttathassék vissza, ha e célból ott joggyakorlatra jelentkeznek.

És mérlegelnünk kell továbbá azt is, hogy egy megfelelő bírói succrescentia nevelése szempontjából helyes és célnak megfelelő volna-e, a bírói pályára jelentkezett s ott már existenciájának stabilitását elért jelölteket az ügyvédi gyakorlatra utasítani s ezzel megteremteni annak a közelfekvő lehetőségnek a módját, hogy talán éppen a tehetségesebb elemek a bírói pályára, az ügyvédi pálya anyagi előnyeinek vélt felismerése után csak igen kivételesen térnének vissza.

És szem előtt kell tartanunk a jelöltnek megélhetési viszonyait is, amelyek az egyik vagy másik joggyakorlatnak megszakítása folytán nagyon is bizonytalanokká válnának.

Számba véve ezért mindazokat a nehézségeket, melyekkel a joggyakorlat megosztása járna, véleményünk az, hogy a joggyakorlat vagy valamely bíróságnál, vagy ügyvédnél, vagy kincstári és közalapítványi ügyészségnél és az igaz-

ságügyminiszterium fogalmazói szakában legyen eltölthető és így egyik ágbeli, tehát az ügyvédi joggyakorlat se legyen kötelező. Kiemeljük azonban, hogy a bíróságnál töltött joggyakorlatnak az összes jogi szakokra egyaránt kell kiterjedni, ami által a bírói joggyakorlatnak esetleges egyoldalúsága kizártnék, igazságügyi kormányzati intézkedésre tartozván ez utóbbi kérdésnek oly értelemben leendő rendezése, hogy ebből se az illető jelöltre, se magára az igazságügyi adminisztrációra hátrányok ne származzanak.

Ami pedig az eltöltendő joggyakorlatnak idejét illeti: az a most is fenálló szabályoknak megfelelőleg az elméleti jog- és államtudományi államvizsga sikeres letételétől számított négy évben volna megállapítandó. A joggyakorlati időnek ezt az egy évvel való meghosszabbítását eléggé igazolják a meglévő viszonyok és a szerzett tapasztalatok, melyek egyrészt minden oly intézkedést indokolnak, mely a jogi életpályán az önálló működés időkezdetének kitolását eredményezheti, másrészt pedig azt tanúsítják, hogy a mostani joggyakorlati idő kevés mindazoknak az ismereteknek megszerzésére, melyeket a gyakorlati vizsgára bocsátás feltételez.

A joggyakorlati időnek megszakítására nézve feltett kérdésre az a válaszunk, hogy e részben az eddigi: az 1874: XXXIV. tcz. 5. §-ában és az 1891: XVII. tcz. 20. §-ában foglalt intézkedéseken felül más rendelkezést szükségesnek nem tartunk.

Ad IV. A vizsgáló-bizottságnak a vizsgálatra bocsátást megtagadó határozata ellen mindenestre kell engedni jogorvoslatot, forumaként pedig a mostani ügyvédvizsgáló-bizottság hetes tanácsának mintájára a bizottság kebelében alakítandó albizottság volna megjelölendő, egyrészt azért, mert ez a bizottság, mely a vizsgadolgokkal állandóan foglalkozik, teljes garantiát nyújtana a tekintetben, hogy a vizsgára bocsátás előfeltételeinek megítélése tekintetében igazságosan és egyöntetűen fog eljárni és mert a miniszternek a bizottság összeállításában módjában állván mindazokat a szempontokat érvényesíteni, melyeket szükségesnek tart a vizsga körüli eljárás tárgyában is, sem helyes, sem czélszerű nem lenne, a miniszternek a bizottság feletti külön joghatóságát is bármily alakban statuálni.

Ad V. Az egyes vizsgabizottság tagjainak számát nézünk szerint öt tagban kellene meghatározni, úgy amint az jelenleg az ügyvédi vizsgánál van; tagjaiul pedig a bírói karból kirendelt elnökön kívül két bíró, egy ügyvéd és egy más gyakorlati téren működő szakférfi meghívását tartanók mi a kérdés oly megoldásának, mely a contemplált vizsga jellegének, bevallott céljának leginkább megfelelne. A bírói elemnek uralgó befolyását a vizsgabizottságban nemcsak a vizsgának állami jellege indokolja, melynek természetes következménye az, hogy az államhatalom a vele közvetlen viszonyban levő szerveit, vagyis állami szolgálatban levő egyéneket bizzon meg egy olyan állami feladat teljesítésével, mint a milyen a jelöltnek állami teendőkre való képesítése, hanem indokolja az a körülmény is, hogy a budapesti bírói kar az, mely a benne rejlő szellemi töke nagyságánál fogva leginkább a legnagyobb számban szolgáltathat a legmagasabb igényeknek is megfelelő censorokat. Ezzel korántsem akarjuk a fővárosi ügyvédi kar szellemi színvonalának decadentiáját állítani, mert az igazsághoz hiven készséggel elismerjük, hogy a fővárosi ügyvédi kar nem egy kitünősége keltett figyelmet úgy gyakorlati, mint jogi irodalmi működésével, de egyrészt talán éppen ezek a censorságra alkalmas kitünőségek nem is igen vállalkoznak erre a bizony igen csekély díjazással járó tisztségre, másrészt meg a fővárosban levő felsőbb bírói kar tagjainak, a felsőbb bíróságainknál divó szakreferáda mellett talán mégis inkább van alkalmuk az egyes jogi szakok materiájába mélyebben behatolni és így a vizsgatárgy teljes ismeretében és uralmában több garantiát nyújthatnak arra,

hogy a jelölt képzettségének megítélésében nem lesznek egyoldalúak és hiányosak.

A bírói elemnek a vizsgabizottságban biztosított tulsúly mellett is azonban az ügyvédi karnak abban való részvételét oly fontos érdeknek tartjuk, hogy egy taggal való képviselésének kötelező kimondását szükségesnek véljük, mert szerintünk is a bizottságban manapság nem nélkülözhető az a szellemi tőke és az a sokoldalú gyakorlati tapasztalat, amelyet az ügyvédi elem ott képviselni lesz hivatva. Szükséges volna ugyan, hogy a gyakorlati vizsgabizottságnak egy jogtanár tagja is legyen; amely javaslat megokolására csak rá kell mutatni arra, hogy a kérdéses vizsgának minden gyakorlati jellege mellett is megvan az elméleti oldala is; aki ismeri ezeknek az ugynevezett gyakorlati vizsgáknak menetét, az tudja, hogy minden egyes feltett kérdésnek megvan a maga elméleti alapja; az illető kérdés elméleti oldalának ismerete nélkül bizony nagyon gyatra lesz a felelet, mert a gyakorlat az elméleti tudásnak hiányát nem pótolhatja és a felületességet alapos tudássá át nem változtathatja, hanem csak életet ad az elméleti hatásnak és mélyebben enged a tananyagba behatolni. Ebből folyik, hogy a jelölt a legtöbb esetben voltaképpen csak a gyakorlatban ismeri fel mindazoknak a jogi tételeknek igaz értelmét, melyeknek ismeretét az elméleti vizsgákon tanusította, amiből ismét az következik, hogy ezeken a gyakorlati vizsgákon az elméleti tudásnak azt a többletét, azt az alaposabb voltát is számon kell kérni a jelöltől, melyet az csak a gyakorlat átszűrődése útján szerezhett meg. Ennek az elméleti tudástöbbletnek a megbírlására látszik szükségesnek a vizsgabizottságnak egy jogtanárnak is kötelezően előírt részvétele, csakhogy nagyon is kérdéses, hogy a mi viszonyaink mellett akad-e jogtanár elegendő számban, aki erre a tisztségre vállalkozik, mert bizony a múlt tapasztalatai azt mutatták, hogy a jogtanárok a legkevesebb esetben feleltek meg az e részben hozzájuk intézett felhívásnak.

Ad VI. Ami a vizsgálat tárgyainak, módjának és tartamának szabályozását illeti, első sorban is a külön írásbeli vizsga fentartása mellett foglalunk állást. Az igazi tudás az írásbeli dolgozatban nyilatkozik meg. Annak megállapítása, hogy a jelölt az illető tananyagba valójában behatolt-e, írásbeli dolgozatából és ennek a szóbeli vizsgálaton szokásos megbeszélése útján eszközölhető leginkább. Alapos censeálás céljából tehát a külön írásbeli vizsgálat feltétlenül fentartandó. Ami pedig az írásbeli vizsga tárgyainak s jelesül azt a kérdést illeti, hogy mily természetű feladatok tűzessenek ki megoldás végett, e részben azt hisszük leghelyesebb volna a gyakorlati vizsgák eddigi gyakorlatát fentartva, minden főtantárgyból egy írásbeli gyakorlati kérdés megoldását kívánni, ami által a jelölt nemcsak anyagjogi tudásának, hanem a perjogi ismeretekben való jártasságának is jelét adhatja. Bármily fontosságot is tulajdonítunk azonban magának az írásbeli vizsgának, annak oly hatályt tulajdonítani, hogy sikeres kiállása előfeltétele legyen a szóbeli vizsgálatra bocsátásnak, nem volna helyes, nemcsak azért, mert hiszen controvers kérdés tárgya lehet, hogy az írásbeli vizsga sikeresnek csak akkor tekinthető-e, ha a jelölt a neki feladatul jutott jogkérdést helyesen oldotta meg, avagy akkor is, ha csak megfelelő jogi tudást tanusított a kérdés megoldásánál, amit mi teljesen elegendőnek tartanánk, hanem azért is, mert az írásbeli vizsga, mint csak az egyes kiszakított kérdés elbírlásánál tanusított képzettségre következtetést engedő, magában véve nem tekinthető elegendő alapnak a censeált egyén képzettségének olyan megítélésére, hogy arra a szóbeliről való elutasítást igazságosan alapítani lehetne. Mindezekből tehát oda concludálunk, hogy a külön írásbeli vizsga fentartása mellett is annak eredménye csakis a szóbeli vizsga eredményével egybevetve és azzal együttesen bírálendő meg.

A szóbeli vizsga nyilvánosságának fentartása mellett nemcsak az a körülmény szól, hogy mint minden egyéb téren, úgy itt is a bizottságok működését a nyilvánosságnak ellenőrzése alá kell helyezni, hanem az a szintén latba jövő körülmény is, hogy a vizsgára készülő jelölteknek meg kell adni a módot arra, miképp tájékozhasásk magukat a tudásnak ama mértékéről, amelyet a bizottság a jelöltől a képesítés megadása ellenében megkövetel.

Ami a szóbeli vizsga ugynevezett melléktárgyainak kérdés tárgyává teendő terjedelmét illeti, nemcsak kíváncs, de parancsoló szükségét képez az ezen tantárgyakból megkívánandó ismeretkör mértékét az igazságügyi szak szempontjából lényeges részekre korlátozni, mert egyrészt a vizsgának egyéb nagy tárgyhalmaza ugyanis nehéz feladatok megoldását kívánja a jelöltől és másrészt igazán felesleges és semmi jogosultsággal nem bír a jelöltől, pl. a pénzügyi jog aprólékos szabályainak ismeretét követelni. Elegendő lesz a közjog, a közigazgatási és a pénzügyi jog főbb elveinek és rendelkezéseinek ismereteire korlátozni azt a képzettséget, melyet ezen gyakorlati vizsgán számon kell kérni a jelöltől.

Ad VII. A vizsga eredménytelensége következményeinek meghatározása kérdésében igen becses utmutatást adnak a gyakorlati ügyvédi vizsgának e téren szerzett tapasztalatai. Az ügyvédi rendtartásnak azon mivel sem indokolható szigor, amely a második vizsgánál történt visszautasítás után a jelöltnek nem engedte meg többé a vizsgának megismétlését és így azon alternativa elé állította az illető vizsgálobizottságot, hogy a megfelelő készultség tanusítása hiányában vagy buktassa meg az ismétlő vizsgára jelentkezőt s így tervezett pályájáról lökje el és évek hosszú során át szerzett előkészületeinek értékét semmisítse meg, vagy pedig gyakoroljon kegyelmet azért, hogy ne tegyen tönkre egy életpályát, amelyhez talán egy egész családnak existenciája tapadt, amely alternativa elé állítva a bizottság az emberi természetben rejlő gyengeségnél fogva, a legtöbb esetben az utóbbi eljárásához folyamodott, úgy hogy 18 éven keresztül alig egy-két ismétlő vizsgára jelentkezőnek vizsgáját utasította vissza. Csak az elmúlt 1901. évben tudott a bizottság ezen emberi gyengeségből kibontakozva arra a magasabb felfogásra emelkedni, hogy helyesebb mégis a meg nem felelő készultségű jelöltet egy más életpályára kényszeríteni, mintsem a képtelen egyént, a tehetetlensége és készületlensége nyomán fakadó minden veszélyeivel és károsító hatásaival együtt a nagy jogkereső közönség nyakára zudítani, úgy hogy az ismétlő vizsgára jelentkezett 19 jelölt közül 5-öt újra visszavetett. Ezek a tapasztalatok parancsolólag követelik annak a különben mivel sem indokolható tulszigornak az eljöttését, mely a gyakorlati vizsga többszöri ismétlését kizárja. Véleményünk e részben tehát az, hogy a vizsga ismétlése nem kötendő számbeli határhoz.

A vizsga ismétlésének időbeli elhatárolása nézetünk szerint mindenesetre az illető vizsgálobizottság feladatához tartozik, mert csak ez van a vizsgán szerzett tapasztalatai folytán abban a helyzetben, hogy a jelölt készultségének a vizsgán tanusított foka szerint meghatározhassa azt az időt, amelynek lefolyását tartja szükségesnek arra, hogy a visszautasított jelölt hiányzó ismereteit pótolja. Nehogy azonban egyes vizsgabizottság e tekintetben szertelenségekre ragadtassa magát, véleményünk szerint a törvénybe fel volna veendő az az intézkedés, hogy a bizottság a vizsga megismétlésére az illető jelöltet 6 hótól egészen 2 évre vetheti vissza.

Az egész vizsga illetén megismétlése mellett azonban az eddig éppen a gyakorlati bírói vizsgánál szerzett tapasztalatok nyomán meg kellene engedni a részleges ismétlést, vagyis az egyes tananyagokból való pótvizsgákat is, melyeknek megengedhetőségét különösen az a tapasztalati tény is igazolja, hogy a helyes értelem nem jár mindig karöltve megfelelő emlékező tehetséggel és akad olyan jelölt, aki az

egyes materiákból igen jó vizsgát tudna tenni, ellenben emlékező tehetsége gyengébb voltánál fogva nem képes a gyakorlati igazságügyi vizsga óriási tananyagának egy izbeni reproductiójára és így ez a jelölt, aki különben a jogi életnek egy igen becses jogi tényezőjévé lehetne, a pótvizsgák meg nem engedésének esetében el volna zárva attól az életpályától, amelyre hajlama és tehetsége egyébként utalja.

Az írásbeli vizsga fentebb kiemelt fontosságánál fogva azonban szükségesnek tartjuk, hogy úgy az egész vizsga megismétlése, mint az egyes tárgycsoportokból való pótvizsgák esetében is a jelölt az egész tananyagra vagy csak az egyes tárgycsoportra kiterjedő újabb írásbeli vizsga letételére is köteleztessék.

Ad VIII. Azt, hogy aki ügyvédi gyakorlatot akar folytatni, a vizsga letétele után bizonyos ideig még további joggyakorlaton legyen, az ügyvédség gyakorlása szempontjából további előfeltételként statuálni, a képesítést tekintve, szükségesnek nem tartjuk. Aki a contemplált igazságügyi gyakorlati vizsgát sikeresen letette, az kell, hogy rendelkezze a jogi elméleti és a megfelelő gyakorlati tudásnak oly tökéjével, hogy annak kamataival minden igazságügyi pályán egyaránt szellemileg boldoguljon. Az az általános szakképzettség, melyet ő addig szerzett, teljes tájékozást biztosít neki mindazonokon a jogterületeken, amelyekre őt akár a bírói, akár az ügyvédi hivatás szólítja.

Aki a megkívánt összes vizsgák letétele alapján hivatva lesz arra, hogy a jogkereső közönség egyes jogviszonyai felett ítéletet mondjon, annak hivatottnak kell lenni arra is, hogy ezen bármilyen bonyolult jogviszonyok összecsomósítását kibogozza és az abból szerzett joganyagot rendszerbe szedve, a megfelelő alakban a bíró ítélkezése alá bocsáthassa, épp azért a képesítés szempontjából teljesen indokolatlannak tartanók törvényes intézkedés gyanánt oly rendelkezést felvenni, mely az összes igazságügyi pályákon elméleti és gyakorlati képesítést nyert egyéntől az ügyvédség gyakorlása szempontjából még további ügyvédségi gyakorlatot követelne.

Az ügyvédség önálló gyakorlatát mi ezekből az okokból semmiféle további ügyvédi joggyakorlattól feltételezhetőnek nem véleményezzük, az 1869: IV. tcz. 6. §-ában a bírói hivatal viseléséhez felállított korhatárt azonban az önálló ügyvédség gyakorolhatására is kiterjesztendőnek tartjuk épp azokból a szempontokból, amelyeket fentebb a két különböző életpálya feladatainak egyforma volta mellett bővebben kifejtettünk.

Hogy az ügyvédség mai sanyaru anyagi helyzetének társadalmi szempontja azonban nem-e kívánatosnak jelzi azt a törekvést, hogy az ügyvédség gyakorlatának illetén megnehezítésével is egy neme a numerus claususnak állíttassék fel s ezáltal gát vettessék az ügyvédség most tapasztalt tulzaporodásának és ennek folytán egy veszedelmes ügyvédi proletáriátus tovaterjedésének, erre a feleletet megadni nem a mi hivatásunk, mindazonáltal el nem foghatjuk annak a kifejezését, hogy nézetünk szerint a szabad ügyvédségnek azzal járó hátrányai, hogy tevékenysége mindig csak egy aránylagosan kicsiny jogterületre van szorítva, fokozottabb mérvben lépnek fel annak természetszerű következményeként, hogy a vizsgarendszer lanyhasága és enyhésége folytán oly egyéneket is bocsátanak erre a pályára, akiknek nincsen meg a szükséges elméleti és gyakorlati képzettségük és éppen ezért könnyen tévednek oly utakra, melyek magasztos feladatuktól elvezetnek. Ezekben a hátrányokon tehát másképp, mint a vizsgák szigorításával, segíteni nem lehet.

Ad IX. Az átmeneti intézkedésekben kiváltképpen a szerzett jogok szabályozására kell tekintettel lenni. Így jelesül ki kellene azokban mondani, hogy a megalkotandó új törvény életbelépte előtt az eddigi szabályoknak megfelelően megszerzett elméleti képesítésnek minősítő hatálya megmarad azontulra is, olyképpen azonban, hogy a már letett jog-

tudományi államvizsga csak az ujonnan szervezendő elméleti államvizsga államtudományi részének kötelező letételével kapcsolatban, a jogtudori vizsga pedig magában véve is feljogosít az egységes gyakorlati vizsgára való jelentkezésre; az addig, t. i. az új törvény életbeléptéig, joggyakorlaton töltött idő pedig az új törvény szerint is megkívánt joggyakorlatba beszámíttatik. Igaz ugyan, hogy ily intézkedés a mai jogtudományi államvizsgát letett jelölteknek némi oly előnyben részesítené, amelyet eddigi törvényeink értelmében nem élveztek, jelesül feljogosítaná őket a fent kiemelt felvétel teljesítése mellett oly gyakorlati vizsgára bocsátást követelni, mely az ügyvédség gyakorlatára is képesítené őket; minthogy azonban csak a között lehet választani, hogy vagy teljesen értéktelennek nyilvánítsunk egy oly elméleti képesítést, mely a jelenben a gyakorlati bírói vizsgára bocsátásnak volt előfeltétele és az ilyen elméletileg már képesített egyént az új államvizsgára utasítsuk — és ekként egy már szerzett jogától megfoszszuk — vagy pedig a régi törvények hatálya alatt már megszerzett ezt az elméleti képesítést értékében emeljük az által, hogy ujonnan szervezendő egységes igazságügyi gyakorlati vizsgára bocsátásnak az államtudományi államvizsgának köteles letétele mellett is elegendő előfeltételül elfogadjuk, éppen a szerzett jogokra való tekintettel az a nézetünk, hogy kisebb baj származhatik abból, ha egynehány jelöltnek már megszerzett elméleti képesítését így értékében emeljük, semhogy azt értékében teljesen nullificáljuk, mivel mi ugyanis az igazságügyi gyakorlati vizsga egységesítése utáni törekvésben kizártnak tartjuk azt a lehetőséget, hogy az ilyen elméleti képesítéssel bíró jelöltek részére a mostani gyakorlati bírói vizsga intézményét bármely ideig is még átmenetileg fentartsuk.

Ad X. A bírói és ügyvédi minősítés unificatioja érdekében helyes és méltányos lenne továbbá az alkotandó törvénybe oly irányu rendelkezést is felvenni, mely a mai gyakorlati bírói vizsgán képesítést nyert egyéneknek megengedné: az ujonnan szervezendő igazságügyi gyakorlati vizsgának letételére jelentkezni s így ezt az egységes és minden igazságügyi pályára képesítő minősítést megszerezni, amely rendelkezést nemcsak a méltányosság, hanem az új szervezetben kétségtelenül megnyilatkozó törekvés is indokol: hogy a bírói és az ügyvédi kar között kellő előrelátás nélkül emelt válaszfal minden következményeiben mielőbb összeomoljék.

Grecksák Károly.

A jogi vizsgák reformjáról.*

II.

Áttérek most már előadásom második tárgyára, az egységes igazságügyi gyakorlati vizsga szabályozásának kérdésére.

Az igazságügyi miniszter — egyletünkhöz intézett leirata szerint — az elméleti jog- és államtudományi vizsgák tervezett reformja kapcsán szükségesnek tartja, hogy az igazságügyi szolgálatra való gyakorlati képzés előfeltételei, valamint a gyakorlati képesítő vizsgálatok, nevezetesen a bírói és az ügyvédi vizsgák szabályozása is revisio alá vétessék. Kijelenti, hogy a külön bírói és az ügyvédi vizsgák helyett egységes igazságügyi gyakorlati vizsga szervezését vette tervbe, és ennek szabályozása végett törvényjavaslatot szándékozik kidolgozni, és azt lehetőleg az elméleti jog- és államtudományi államvizsgát tárgyzó törvényjavaslattal együtt a törvényhozás elé terjeszteni. Ezt megelőzőleg azonban a szabályozás főelveire és alapvonalaira nézve a mi egyletünk véleményét is megismerni óhajtja, és e végből különösen a megküldött kérdőpontokra kíván tájékozást szerezni. Ezért, és mert a kérdőpontok a lapokban is megjelentek, tehát ismereteseek,

* Dr. Székely Ferencz kir. főügyész jogászegyleti előadása. — Ref. közl. — Az előbbi közl. I. a 17. számban.

egyedül a válaszok előadására szorítkozom, melyek a következők:

I. Véleményem szerint csak egy vizsgálóbizottság állítandó fel; mert egy bizottság könnyebben alkalmaz egyforma mértéket a vizsgák megítélésénél; és a vizsgák száma sem olyan nagy, hogy egy bizottság a munkát meg nem győzné. A múlt évben

a budapesti ügyvédvizsgáló bizottság előtt	244
a marosvásárhelyi " " "	52
és a gyakorlati bírói " " "	178
összesen	474

vizsga tétetett le. A vizsgák száma évek hosszú során át lassan emelkedett ily magasra.

Budapesten kívül tehát bizottság felállítása nem szükséges, de nem is kívánatos; mert Budapest központi fekvésénél fogva hamar és olcsón elérhető és a bizottság összeállítása is könnyebb. Az igazság érdekében meg kell említenem, hogy a marosvásárhelyi ügyvédvizsgáló bizottságnak működése évek óta teljesen kifogástalan és arról tesz örvendetes tanúságot, hogy szükség esetén több bizottság is volna felállítható.

II. A bizottság tagjai: a bírói, ügyészi, ügyvédi és közjegyzői karból, továbbá az igazságügyi minisztérium tisztviselői karából volnának veendő. A tudományegyetem jogtanárai az elméleti államvizsgánál ugyan nagyon el lesznek foglalva, de azért — hacsak lehetséges — közülök is többen volnának alkalmazandók.

Az alkalmazás joga az igazságügyi miniszternek volna fentartandó, aki a bizottság elnökének és esetleg az illető kamarák és hatóságok fejeinek bizalmas uton való meghallgatásából szerezhette kellő tájékozást. A választások vagy formaszerű javaslatok nem célszerűek; a választások azért nem, mert nem mindig a legalkalmasabbakra esnek, hanem néha nem eléggé jogosult ambíciónak nyitnak tért; a formaszerű javaslatok pedig azért nem célszerűek, mert megnehezítik a be nem vált tagok mellőzését, és sok felesleges nehezítésre nyújtanak alkalmat. Ezenfelül a miniszter és a bizottsági elnök felelősségét csökkentik. A bizottság évről-évre állíttassék össze. Ez uton a netalán meg nem felelő egyes tagoktól idején meg lehet válni, és az időközben feltűnő jó elemet be lehet fogadni, anélkül, hogy a bizottság egészben véve szükséges állandóságából veszítene.

A felvett részletes kérdésekre válaszolva:

1. Nem tartom kívánatosnak, hogy a bizottságnak meghatározott része az ügyvédi kar tagjaiból álljon; mert ha az ügyvédi vizsgánál a mostani szervezet az autonomia szempontjából indokolható is: ez az egységes igazságügyi vizsgánál többé kellő alappal nem bír; és a censor állása helyett szakértelme lép előtérbe.

Az ügyvédi kar eddig is kiváló tagokat szolgáltatott és ezentul is bizonyára szolgáltat a bizottságnak; de a számaránynak változatlan megállapítása indokolva nincsen.

2. Kívánatos, hogy a bizottság összes tagjai kinevezés útján nyerjék megbízásukat; és pedig — a jelen kérdés általános részére adott válaszom értelmében — az ügyvédi kamarának formaszerű javaslata nélkül. Az ügyvédtagok választását sem tartom a fenebbi okokból helyesnek.

3. A bizottság tagjainak megbízatása egy évre szóljon, de megújítható legyen — a fenebb előadott okokból.

III. A vizsgára bocsátás előfeltételei a következőleg szabályoztassanak:

1. A joggyakorlati idő az elméleti jog- és államtudományi államvizsga sikeres letételétől számítva, három évben állapíttassék meg, melybe a katonaságnál tényleges szolgálatban töltött időből tényleg is legfőleg két hónap számítassék be.

Eddig a gyakorlat a jogtudományi államvizsga vagy az első jogtudományi szigorlat letételétől, vagyis a javasoltnál

hamarabb vette kezdetét. Azután rendszerint következett a szigorlatok letétele, a katonáskodás és az ügyvédi vizsgára készülés; úgy, hogy valódi gyakorlatra alig maradt idő. Igaz, hogy a katonaságnál töltött időből rendszerint eddig is csak két hónap volt beszámítandó; de maga a katonáskodás ritkán volt megállapítható, mert az a kamarai lajstromban, illetőleg a törvényszéki elnök jelentésében csak elvétve volt kitüntetve, és arról a főnöki bizonyítványok meg a jelölt folyamodványai sem szoktak nyilatkozni, mely esetekben a katonaságnál töltött idő tényleg egészen beszámíttatott a joggyakorlat idejébe. E részben tehát az ellenőrzést szabályozni kell. Javaslatom az eddigi valódi gyakorlati időt legalább megkétszerezi: és ez elég lesz a gyakorlati kiképzésre.

2. A joggyakorlat ügyvédekénél, kir. bíróságnál, kir. ügyészségénél, m. kir. kincstári vagy közalapítványi ügyészségénél egészen, az igazságügyi minisztériumnál és a kir. közjegyzőnél legfőleg fele részben tölthető el. Ez utóbbi korlátozást azért tartom szükségesnek, mert ott peres ügyekben gyakorlat nem szerezhető.

Más személyeknél vagy hatóságoknál a gyakorlati jogi pályára szükséges kiképzést kellőképpen eszközölhetőnek nem tartom.

De kivételképpen azok, akik belföldi egyetemen vagy jogakadémián mint tanárok vagy tanársegédek legalább három éven át működtek, a szabályszerű joggyakorlat kimutatása nélkül is az egységes igazságügyi gyakorlati vizsgára bocsátandók volnának. Ezt az intézkedést a végből tartom szükségesnek, hogy a jogtanári pályára készülő vagy azon működő egyéneknek a bírói vagy ügyvédi stb. pályára átlépése megkönnyíttessék. Ők a rendesnél sokkal nagyobb elméleti készséggel bírnak, és ennek megszerzésére a szabályszerű joggyakorlati időnél többlet fordítanak; nem volna tehát méltányos, ha tőlük a gyakorlati vizsgára bocsátás végett a szabályszerű kizárólagos joggyakorlat kimutatása kívántatnék meg. Hiszen ily jogászilag képzett egyének a vizsga letételéhez szükséges gyakorlatot mellékesen is megszerezhetik; és ha egyes esetben tényleg nem szereznek meg, úgy sem bocsáttatnának át a vizsgán. Ily átlépés ugyan ritkán fog megtörténni; de egyes esetben is visszas volna, ha valamely jeles tanár vagy tanársegéd azért nem léphetne át a gyakorlati pályákra, mert az ezekhez szükséges gyakorlatot nem a pályájuk kezdetén lévő fiatal emberek számára előírt módon és idő alatt szerezték meg. E kedvezmény megtagadása káros hatással volna a tanárképzésre is; mert a tanári pályára hivatással bíró fiatal emberek tanulásra kiválóan alkalmas éveiket nem tudományuk fejlesztésére, nem a külföld tanulmányozására, hanem joggyakorlat szerzésére volnának kénytelenek fordítani, hogy ez által magukat a tanári pálya sikertelensége esetére biztosítsák; e közben pedig a tanári pályától leggyakrabban eltereltetnének, mint ez a mostani rendszer mellett igen sokszor megtörténik.

3. Nem szükséges annak kötelező kimondása, hogy a joggyakorlati időnek egy bizonyos része a bíróságnál (kir. ügyészségénél), egy része pedig ügyvédnél töltendő; mert mindegyik gyakorlat elég betekintést enged a másikba; sőt a kir. ügyészségénél a szónoki kiképzésre is elég tér nyílik. A kiképzés tehát lényegileg akármelyik téren megtörténhetik.

Aki teheti: jól teszi, ha mind a két téren megpróbálkozik a munkával; de erre mindenkit kötelezni igen bajos: mert a végrehajtás felette nehéz, vagy éppen lehetetlen. Nehéz a fiatal embernek, ki a bíróságnál kezdte meg szolgálatát, ezt szerzett igényeivel együtt meghatározott időben elhagyni, és ügyvédi irodát keresni; vagy éppen lehetetlen a 2000 körül lévő ügyvédjelöltet a bíróságoknál kellőképpen elhelyezni és díjazni. Például mit kezdene a budapesti tábla elnöke a budapesti ügyvédi kamaránál bejegyzett 886 ügyvédjelölttel, midőn hatóságának egész területén csak 148 rendes

joggyakornoki állás van szervezve? Azután minő óriási munkát adna a bíróságoknak a fiatal emberek gyakorlati kiképzése, és hogyan mozgósítaná őket országszerte, sokszor vagyoni romlásukra!

4. A joggyakorlat félbeszakítása beszámítás mellett évenként rendszeren csak két hónapra volna megengedhető; igazolt akadályozó betegség esetében azonban még egy hónapi félbeszakítás volna a gyakorlati időbe beszámítható.

IV. A vizsgálóbizottságnak a vizsgálatra bocsátást megtagadó határozata ellen jogorvoslat engedhető, és e felett a bizottság körén belül alakítandó forum határozhat legcélszerűbben.

A felmerülő kérdések igen egyszerűek, többnyire a kérvény felszerelésére vonatkoznak; és ezért az elutasító végzés a legritkább esetben lesz jogorvoslattal megtámadva, hanem a megjelölt hiány pótlásával lesz teljesítve. Vannak évek, amelyekben egy felfolyamodás sem adatik be; máskor egy-kettő érkezik. E kérdésnek tehát nincs gyakorlati fontossága. Ily ügyeket kár volna a minisztérium magas foruma elé vinni.

V. 1. A szóbeli vizsgára alakítandó egyes bizottságok öt tagból álljanak, mert négy tagot eléggé foglalkoztat a vizsgatárgyak négy csoportjából való kérdezés és a vonatkozó írásbeli feladványok megbirálása; az elnöknek pedig elég szellemi munkát ad a kérdéseknek és feleleteknek figyelemmel kísérése és véleményének lelkiismeretes megalkotása a jelöltnek képessége és képzettsége felől. Az elnöknek azonban joga legyen bármely vizsgatárgyból kérdéseket adni, mert erre néha véleményének megalkotása végett szüksége van.

A négy tagu bizottság ellen az szól, hogy vagy a tagok egyike vagy az elnök a negyedik csoport kérdezésével túl van terhelve és hogy a szavazásnál az elnök egy censor szavazatát a másik kettő ellenében érvényre juttathatja, ami igazságtalannak látszik és legalább nálunk visszatetsző.

2. A vizsgáló-bizottságban az ügyvédi karnak nem kellene meghatározott számú taggal képviselve lennie, mert ez gyakran megnehezíti, sőt néha (különösen ha az akadály az utolsó órákban merül fel) lehetetlenné teszi a vizsgáló-bizottság kellő összeállítását. Ügyvéd nélkül a bizottság — tekintettel a vizsgának gyakorlati jellegére — rendszerint ugysem lesz összeállítható, sőt bizonyos napokon (p. o. hétfőn), midőn a felsőbb bíróságok előadó tagjai nagyon el vannak foglalva, a bizottság gyakran csak ügyvédekből lesz célszerűen megalakítható, de éppen ezért a számarány meghatározása nem kívánatos.

A szóbeli vizsgálat tárgyai legyenek:

a) a magyar általános magánjog és az osztrák polgári törvénykönyv;

b) a magyar hiteltörvények, nevezetesen a kereskedelmi, a váltó- és a csődtörvény;

c) a polgári alaki jogok;

d) az anyagi büntető-törvények és a bűnvádi perrendtartás.

Az osztrák polgári törvénykönyvnek a telekkönyvi intézménnyel össze nem függő részei sem mellőzhetők még most a vizsgálatnál, mert az osztrák polgári törvénykönyv a maga egészében még életben van az országnak erdélyi részében, a határörvidéken és Fiumében, tehát nagy területen és több millió polgárra nézve.

A vizsgálat módja írásbeli és szóbeli legyen.

VI. 1. A szóbeli vizsgálat mellett az írásbeli vizsga fentartandó, mert ez szolgáltat kellő alkalmat a jelöltnek a törvények összevetését és hosszabb gondolkozást igénylő jogi kérdések megoldására, valamint fogalmazási képességének és a törvényes formák ismeretének kitüntetésére. Mind oly lényeges körülmények, melyeknek ismerete nélkül a jelöltnek gyakorlati készsége felől biztos ítéletet mondani nem lehet. Ezenfelül az írásbeli feladatnak és megoldásának a

szóbeli vizsgán való előadása különös alkalmat nyújt a jelölt előadási képességének megítélésére.

2. Az írásbeli vizsga tárgyai: a) a magyar általános magánjog, b) a hiteltörvények és c) a büntető-törvények köréből veendő és pedig oly jogi kérdések tűzendők ki megoldás végett, melyek a gyakorlati életben többször előfordulhatnak és amelyeknek megfejtése alapos jogi ismereteket és éles jogász felfogást kíván. Az elemi kérdések tehát mellőzendők volnának, valamint a beavatottak előtt is vitás és csak hosszas beható tanulmány útján megoldható kérdések is. A feladatok főleg az anyagi jog köréből veendő, de megfejtésük módja lehetőleg az alaki jogban való jártasság kitüntetésére is szolgáltatson alkalmat. E végből jobbnak tartom a jogesetek formájában célzatosan készített írásbeli feladatokat, mint az ítéletektől megfosztott periratokat, mert ez utóbbiakból nagyon nehéz a szükséges mennyiségű érdekes pert megszerezni és ezek feldolgozásánál igen sok időt kell a per lényegtelen részeinek tanulmányozására elvesztegetni.

3. Az írásbeli vizsga eredménye csak a szóbeli vizsga eredményével egybevetve és ezzel együttesen bírálendő meg. Mert az írásbeli feladatoknak külön ülésben történő beható megbirálása annyi időt igényelne, amennyivel a bizottságnak bírói és ügyési tagjai a fenforgó viszonyok között egyáltalán nem rendelkeznek és mert az írásbeli vizsgának sikerelensége nem mindig ered a jelöltnek készségtelenségéből, hanem akárhányszor a szükséges segédkönyv hiányából vagy téves tartalmából, avagy a feladvány félreértéséből és nem ritkán a jelöltnek kimerültségéből vagy más menthető, de a dolgozatból ki nem tűnő okból származik, amidőn igaztalan volna a jelöltnek a szóbeli vizsgától való elzárása, amelyen — mint már többször megtörtént — az írásbeli feladatok helytelen megoldásának dacára teljesen kielégítő készségének adta bizonyosságát.

4. A szóbeli vizsgálatnak ugynevezett melléktárgyai egészen mellőzendők volnának. Mert igaz ugyan, hogy ezek egészükben véve fontosak és némely részleteikben nélkülözhetlenek a gyakorlat terén működő jogászokra nézve, azonban terjedelmük oly nagy, hogy egészen e vizsga tárgyai közé helyesen fel nem vehetők, legszükségesebb részüknek kijelölése pedig rendkívüli nehézséggel járna és alapos kérdésükre még e szűkebb körben sem maradna idő. Ha valahol, úgy itt áll az a közmondás: «Aki sokat markol, keveset fog.» A közjog, közigazgatás és a pénzügyi jog alaposan kérdezve legalább egy órát venne igénybe és a főtárgyak alapos kérdésését lehetetlenné tenné. Most tényleg az ellenkező történik, a főtárgyak alaposan kérdeztetnek, a melléktárgyak pedig kénytelenségből elhanyagoltatnak. Szinte rosszul esik a censornak, hogy előszabott kötelességét ez irányban nem lehet teljesítenie; de mit kérdezzen a rendelkezésre álló 1—2 perc alatt; és hogyan ítélje meg ennyi idő alatt a jelölt készségét, kivált ha a feladott kérdésre esetleg nem kap kielégítő választ? Látszólag a szóbeli vizsgálat idejének meghosszabbításával lehetne a bajon segíteni, de ez a valóságban lehetetlen, mert a sok tanulástól és az írásbeli vizsgától erősen igénybe vett elme rendszeren már a szóbeli vizsga második órájában annyira kifárad, hogy a harmadik órában nyilván már a kérdéseket sem tudná kellően felfogni, annál kevésbbé (szerzett ismereteinek megfelelően) megoldani. A szóbeli vizsgának kettéválasztása és különböző napon, letétele pedig a készség megbirálását nehezítené.

Egyébiránt ezen ugynevezett melléktárgyak az elméleti államvizsgán behatóan kérdeztetnek és a gyakorlatban legszükségesebb részeit a mindennapi élet emlékezetükben tartja, tehát a gyakorlati vizsgán való mellőzésük nagyobb bajt nem okozhat.

Az írásbeli vizsga két napon át, a szóbeli pedig két

órán át tartson, mert tapasztalat szerint az általános magán-jogi feladványnak feldolgozására egy egész nap, a hitel és a büntető törvényekből vettekére pedig együttvéve szintén egy nap szükséges.

5. A szóbeli vizsgálat nyilvánossága fentartandó volna, mert ez az igazságos szigor egyforma alkalmazását biztosítja és egyes esetben a kedvezés vagy az üldözés gyanújának elejét veszi. Ezen felül a vizsgára készülő jelölteket a szükséges tudás mértéke iránt tájékoztatja, gyakran hiányos ismereteiknek kiegészítésére serkenti és ekképen a tájékoztat-lanságból eredő bukásoknak elejét veszi.

VII. A vizsga eredménytelensége esetében:

1. Az újabb vizsgára bocsátásnak rendszerint csak hat hónap múlva legyen helye és ezt a legrövidebb tartamot a törvény határozza meg; azonban a vizsgáló-bizottságnak joga legyen ez időtartamot egy évre kiterjeszteni. Ezt az időt bíróságnál (ügyészségnél) vagy ügyvédnél teljesítendő joggyakorlaton kell eltölteni.

Hat hónapról rövidebb idő alatt az ismétlődő vizsga még részleges ismétlés esetében sem volna megengedhető, mert a vizsgának időelőtti megkísérlésére vezethetne, ha az esetleges bukásnak következményei oly rövid időn belül elháríthatók volnának.

Az írásbeli vizsgálat megkezdése után történő visszalépés igazolt betegség esetének kivételével — bukásnak veendő.

2. A vizsga ismétlése akárhányszor megengedendő, mert a vizsgáló-bizottság — meggyőződése szerint — csak akkor fogja az igazságos szigor teljesen kifejtését, ha azzal a jelöltet a további vizsgatételtől örökre el nem zárja.

Ily rendezés mellett az ismétlődő vizsgára bocsátást is mindenkor a vizsgáló-bizottság engedheti meg; és e végből egyedül a visszavételkor meghatározott időre terjedő gyakorlatnak szabályszerű kitöltését kell kimutatni.

3. A vizsga ismétlése vagy az összes vizsgatárgyakra vagy egy tárgycsoportra nézve legyen elrendelhető és minden esetben úgy az írásbeli, mint a szóbeli vizsgára kiterjedjen; azonban a részleges vizsgánál az írásbeli is csak azon egy tárgycsoportból volna leteendő, mint a szóbeli.

Ha a részleges ismétlődő vizsga nem sikerül, azután mindenkor csak az egész vizsga legyen letehető.

Ez a készülési alaposságának elérése végett szükséges.

VIII. Az ügyvédség önálló gyakorlásának előfeltételéül megállapítható volna, hogy az illető a vizsga letétele után még legalább egy évig más ügyvédnél, bíróságnál vagy kir. kincstári vagy közalapítványi ügyészségnél szabályszerű gyakorlaton legyen és csak ennek kimutatása után legyen az ügyvédek lajstromába felvehető. Ezt a rendelkezést nem a gyakorlati kiképzés végett tartom szükségesnek, mert erre az általam (III. 1. pont alatt) javaslatba hozott módon számítható három évi joggyakorlat elégséges; hanem abból a célból, hogy a fiatal emberek visszatartassanak önálló ügyvédi iroda könnyelmű megnyitásától, a mire tapasztalat szerint oklevelük megnyerésének bűvös hatása alatt oly nagyon hajlandók.

A szervezendő jogtudományi doctori fok valamelyikének elnyerése nem volna az ügyvédség önálló gyakorlásának további előfeltételéül megkívánandó, mert mint minősítő vizsga a megkívántató tudományos magaslaton fentartható nem volna és mert a budapesti jogi kar túlszűköltségének apasztását is lehetetlenné tenné.

IX. Átmeneti intézkedésül lényegileg az volna megállapítandó, hogy a kik e törvény életbelépése előtt a mostani rend szerinti jogtudományi doctori fokot megszerezték, az eddigi szabályok szerint bocsáthatók az igazságügyi gyakorlati vizsga letételéhez.

X. Egyéb kérdéseket a törvényben szabályozandóknak nem tartok.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az igényperbeli eljárás szabályai.

A végrehajtási eljárásról szóló törvénynek tervbe vett módosítása alkalmából előtérbe nyomul az a kérdés, hogy mi történjék az igényperbeli eljárás elavult szabályaival? Az 1881. évi LX. tcz. 91—98. §-ainak megalkotása kétségtelenül nemes cél megvalósítására irányult, de az is bizonyos, hogy a várt eredmény egyáltalában nem következett be. Az idézett szabályok mellett az anyagi igazság, mely a jogszolgáltatás terén végre-valahára vezérszerephez jutott, súlyos sérteéseknek van kitéve.

A törvény visszaélések meggátlását tűzte ki célul s e helyett lépten-nyomon gáncsot vet az igazság érvényesülésének.

Azért, hogy akadhat gazember, aki jogos követelés ki-elégítését meghiusítani hajlandó, ez még nem ok arra, hogy ártatlanok minduntalan bűnhődjenek s hogy jogaikat csak áldozatok árán kereshessék.

Nem fér össze az igazsággal, hogy a tulajdoni igényt, még akkor is, ha alapossága nyilvánvaló, költséges és hosszadalmas per után lehet csak érvényesíteni.

Szánalomgerjesztő például annak a szegény embernek a dolga, aki rokonai látogatására jött s a rokon adósságai miatt lefoglalják kocsiját és lovait. Fűhöz-fához kell futnia, míg a szövevényes igényperbeli eljárással megismerkedik s csak akkor látja, hogy ártatlanul milyen bajba keveredett. Méltán ütközik meg azon a ridegségen, melylyel a törvény a védelmet megtagadja. Ellenben azok az igénylők, akik a hitelező lefőzésére pályáznak, többnyire minden akadály nélkül és a jártasság könnyedségével bocsátkoznak az igényperbeli harcba.

A tulajdoni igényeket a peres eljárás előtt meg kell rostálni és csak azok a kérdések maradjanak fenn a per számára, melyek a nélkül el nem dönthetők.

Ily előzetes eljárás után nem lesz szükség arra a kegyetlen szabályra, mely szerint az igénylő akkor sem tarthat számot perköltségeinek megtérítésére, ha pernyertes lett.

A törvénynek az az intézkedése, mely szerint az igényperben sem igazolásnak, sem perujításnak nincs helye, továbbá az, hogy másutt lakó tanukat elő kell állítani, több ártatlan embert sujtott, mint a mennyi visszaélést megakadályozni képes volt.

Az igényperbeli eljárásban előírt igényfelhívásnak csak annyiban van értelme, hogy az a tudvalevő igénylőnek kézbesítették, de a kifüggesztés teljesen fölösleges és céltalan és annak joghatályt nem szabad tulajdonítani, mert bizonyosan nem volt még eset arra, hogy ily hirdetményből értesült valaki tulajdonának lefoglalásáról.

A 89. §-t eszerint úgy kell módosítani, hogy az igényfelhívást nem szükséges kifüggeszteni s hogy az igénybejelentés határideje nem a hirdetmény kifüggesztésétől, hanem a végrehajtás foganatosításától számítandó. A két időpont között nincs lényeges különbség s ennél fogva az utóbbit kell választani, mert megállapítása nem jár nehézséggel.

A 91. és 92. § közé a következő szabályt kell illeszteni:

•Ha a végrehajtás foganatosításától számított nyolcz nap alatt szabályszerűen tulajdoni igényt jelentenek be, a végrehajtás foganatosítására illetékes bíróság, az érdekeltek meghallgatása után, végzéssel határoz annak a megállapítása tárgyában, hogy az igénylő vagy a végrehajtató tartozik-e jogainak érvényesítése végett pert indítani.

A tulajdoni igényt akár a bíróságnál, akár a végrehajtónál szóval vagy írásban lehet bejelenteni. A szóbeli bejelentést jegyzőkönyvbe kell foglalni. A végrehajtás foganatosításakor bejelentett tulajdoni igény a végrehajtásról felvett

jegyzőkönyvbe foglalható. A bíróság rövid határnapra tárgyalást tűz ki s ehhez a bejelentőt, a végrehajtást szenvedőt és a végrehajthatót megidézi.

Az ismeretlen tartózkodású érdekelt, hirdetmény mellőzésével, ügygondnok útján idézendő.

A feleknek vagy ezek valamelyikének a tárgyalásról való elmaradása a határozathozatalt nem akadályozza.

A tárgyalás elhalasztásának csak az érdekeltnek közös megegyezésével vagy nyilvánvalóan alapos okból van helye.

A bíróság ennél az eljárásnál csak okirattal való bizonyítást engedhet meg s a bizonyítékokat szabadon mérlegeli.

Ila a bejelentő igényének jogosságát valószínűvé teszi, ebben az esetben a foglalás hatályban tartása iránt a végrehajthatót, máskülönbén pedig a lefoglalt dolgoknak a végrehajtás alul való felmentése iránt az igénylőt kell perreutasítani.

A per megindítására a bíróság nyolcz napi határidőt tűz ki, egyuttal megállapítja az igénybejelentési eljárás költségeit és kötelezi a perreutasítottat, hogy ezeket a költségeket abban az esetben, ha a pert a kitűzött idő leteltéig meg nem indítaná, ellenfelének nyolcz nap alatt megfizesse.

Ila a per megindítottat, a megállapított költséget a perköltséghez kell számítani.

Ila az igénybejelentés folytán kitűzött tárgyalásnál szóval vagy előbb szabályszerű írásbeli beadványban a bejelentő igényétől visszalép, vagy a végrehajtható az igényelt dolgoknak a végrehajtás alul való felmentésébe beleegyezik, ennek tudomásulvétele mellett a határozathozatal csak a költségek megállapítására terjed ki.

A végrehajtható, habár az igényelt dolgoknak a végrehajtás alul való felmentésébe beleegyezik, az igénylő költségeit csak rosszhiszeműség esetében tartozik megtéríteni.

A perreutasítás miatt nincs helye jogorvoslatnak.

A 93. §-nak első bekezdése így módosul:

„A szabályszerű igénybejelentésnek és a perreutasítás folytán kellő időben megindított keresetnek a végrehajtás további folyamára halasztó hatálya van.

A végrehajtás foganatosításától számított nyolcz napon túl többé nincs helye igénybejelentésnek s a tulajdoni igény csak per útján érvényesíthető, de ez a per a végrehajtás folytatását nem gátolja.

Ily módosítás mellett a 95. §., a 97. § első bekezdése és a 98. §. természetesen elmarad.

Alföldy Ede,

nagybecskerekai kir. járásbíró.

A végrehajtási törvény 190. §-ához.

A végrehajtási törvény 190. §-ának 5. bekezdése megengedi a későbbi jelzálogos hitelezőknek, hogy az előttük levő jelzálogos követelést, az árfelosztásig készpénzzel kifizetve, magukhoz válthassák.

A későbbi jelzálogos hitelezőknek ezen joga igen sok visszaélésre adhat jogot, vagy legalább is oly jog gyakorlására, melyet egyenesen méltánytalanságnak lehet nevezni.

Egy példával beigazoltunk látjuk azonnal a törvény említett rendelkezésének tarthatatlan voltát.

A. felveszen ingatlan birtokára 210,000 koronát s ez telekkönyvileg be is lesz kebelezve.

A. elhal, ennek marad három örököse B., C., D., ezen három örökös öröklő A.-nak minden vagyonát egyenlő arányban. A.-nak nem marad egyéb vagyona, mint az ingatlan, melyet a 210,000 korona jelzálogi kölcsön terhel; így mindenik örökös 70,000 korona terheli. C. kifizeti a reá eső 70,000 korona terhet, de az ingatlanról, hogy töröltesse, a jelzálogos hitelezőtől nem kapott törlési engedélyt, mivel az egész követelés kifizetve nincs. Az örökösök B., C., D. egymás között megosztják az ingatlant s az osztálynak megfelelőleg telekkönyvileg is elkülönítik az ingatlant. C. ezen in-

gatlanára, mely telekkönyvileg kizárólag az ő nevében áll, építkezik reá és beépít ezen ingatlanra 100,000 koronát.

Ezen idő alatt B. és D. eladósodnak, úgy hogy ingatlanuk végrehajtás alá kerül. B. és D. egyik jelzálogos hitelezője, kinek követelése 600,000 korona, élvén a végrehajtási törvény 190. §-ának 5. bekezdésében biztosított jogával s magához váltja a 210,000 koronából még fenálló 140,000 koronát; s él a végrehajtási törvény 190. §-ában biztosított jogával s nem soroztatja a sorrendi tárgyaláson a 140,000 koronát, hanem a saját 600,000 korona követelését.

Ezen jelzálogos hitelező ezután türési keresetet indít C. ellen a 140,000 korona erejéig s igen természetes, hogy ezen összegben C.-t a bíróság el is marasztalja.

Tegyük fel azt, hogy a C. által öröklött egyharmadrész ingatlan nem ért többet 100,000 koronánál, terhelte azt 70,000 korona, s most C. nem 100,000 korona erejéig, hanem 140,000 korona és járuléka erejéig felelős. Az időközi beépítések által az ingatlanérték emelkedett; így a C. által öröklött ingatlan értéke 200,000 koronát ér az általa teljesített 100,000 koronás beépítés folytán.

Felelős pedig ezen összeg erejéig azért, mert B. és D. hitelezőjének tetszett oly összeget kölcsönözni, amennyit B. és D.-nek vagyona meg nem ér.

A. örökös az örökhagyó adósságáért az öröklött vagyon erejéig felelős és itt azt látjuk, hogy nem csak az öröklött vagyon erejéig, hanem azon túl is felel a jelen példa szerint 40,000 korona erejéig.

Ilyen igazság és jogtalanságra vezérel a végrehajtási törvény 190. §-a.

Dr. Hadady Lajos,
szatmári ügyvéd.

Külföldi judikatura.

840. A megsemmisített váltónak tulajdonosa csak az elfogadó ellen fordulhat keresettel, a kibocsátó és forgatók ellen nem, mert ezek csak magának a váltónak visszaadása ellenében tartoznak fizetni. (*Stuttgarter felelősségi bíróság.*)

841. A biztosított perli a balesetbiztosító társaságot, mely az igényelt összegnek csak egytizedét ajánlotta fel. A társaság hivatkozott kötvényfeltételeire, amelyek értelmében a biztosított négy héten belül kárának szakértő-bizottság általi megállapítását tartozik kérelmezni, ha meg nem elégszik a felajánlott összeggel, mert ha ezt tenni elmulasztaná, úgy a társaság megállapítása kötelező. A felperes szerint ez a kikötés ellenkezik az új perrendnek elveivel és azért érvénytelen. A bécsi kereskedelmi bíróság megítélte a követelést és a legfelső bíróság is kimondotta a hivatkozott kikötés érvénytelenségét. (*Bécsi legfőbb ítélőszék.*)

842. Egy angol ember baleset ellen biztosítva volt a „Law Accident” társaságnál. Egy csekély baleset után 6 font kártérítési összeget kapott és amikorra nagyobb összegre akarta magát biztosíttatni, a társaság visszautasította az ajánlatát. A közbenjárt ügynök utóbb a „Rock” szolgálatába jutott és rábeszélte ugyancsak Biggar-t (ugy hívták az angolt), hogy baleset ellen a „Rock”-nál biztosíttassa magát. Biggar ráállott és amíg ő billiárdozott, az ügynök kitöltötte az ajánlatot, ő pedig aláírta, anélkül, hogy az ajánlatba beírt feleleteket elolvasta volna. A kötvény kiállítása és beváltása után Biggar baleset folytán egyik szemét veszítette el, amiért 500 font járt neki a kötvény szerint. A társaság megtagadta a fizetést, mert az állt az ajánlatban, hogy soha balesetbiztosítás iránti ajánlata vissza nem utasított, sem baleset után biztosítási összeget ő sohasem kapott. Biggar ezzel szemben arra az álláspontra helyezkedett, hogy az ügynök tudva irt valótlanságokat az ajánlatba, ő olvasatlanul írta alá az ajánlatot és így nem hibás abban, ha valótlán adatokat tartalmaz. Az angol bíróság elutasította a keresetet, mert az ügynök fel volt ugyan hatalmazva arra, hogy a válaszokat átvegye és azokat a valósághoz hiven beírja, de nem arra is, hogy azokat koholja. Ha ezt mégis tette, úgy a biztosított megbízottjává lett, aki őt bizalmával megajándékozta és nem a biztosító-társaságé, amelyet az ily ténykedésekért felelőssé tenni nem lehet.

Közl: *Dr. Gold Simon,*
budapesti ügyvéd.

Különfélék.

A képviselőház igazságügyi vitájáról a jövő heti számban szólunk.

— A Btk. 340. §-a módosításának kérdése a képviselőházban. Közöljük Visontai Soma országgyűlési képviselő és Plósz Sándor igazságügyminiszter beszédéből azt a részt, amely e kérdéssel foglalkozott.

Visontai Soma : ... Láttuk, hogy a t. miniszter urra más nehéz feladat is vár ugyancsak a büntető jogszolgáltatás terén, hogy azt a sok visszasságot, amelyet az anyagi büntető-jog felvet a jogszolgáltatás területén, neki kell reparálnia a kegyelmi jog segítségével. Humánizmusának mindenre kiterjedő figyelmét bizonyítja, hogy ő az ezen a téren is roppant erősen megtámadott igazságot némileg reperálni és a mérleget az emberek személyes szabadsága és becsülete szempontjából helyreállítani képes volt. (Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.) Erre utal az a főügyési rendelet is, amelyet most legutóbb bocsátottak ki a főügyészségek, hogy bizonyos büntetendő cselekményekben hozott ítéleteket mutassanak be a főügyészségeknek abból a célból, hogy e részben az igazságügyminiszternek előterjesztést tegyenek. Ez arra vonatkozik, hogy Magyarországon ma az által, hogy a büntető-törvénykönyv novelláját nem sikerült még megalkotni, bizony igen sok téren az igazságtól eltérő módon kell a bírának itélniük. Én azt hiszem, lehetetlen, hogy nagyobb és nehezebb feladat jusson egy bírónak, mint az, hogy egy jogállamban tudatosan, a törvényre támaszkodva, jogtalan ítéletet kell hoznia. Olyan időben, amikor csak a bíró bölcs belátására volt bízva a jogszolgáltatás, mint ahogy volt addig, míg anyagi büntető-törvénykönyvünk nem volt, a bíró igen könnyen segített magán, mert az ő saját belátása szerint alkotta meg meggyőződését és a szerint mérlegelve a bűncselekményt, minősítette és szabta ki a büntetést. De ma úgy vagyunk Magyarországon, — és ez nagyon szomorú és fájdalmas körülmény — hogy az egész igazságügyi kormányzat évek óta tudja, hogy Magyarország büntető jogszolgáltatásának bizonyos területén igazságtalanul ítélnék. (Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)

Napról-napra hallja a miniszter ur, de hallja minden jogász, hogy hol itt, hol ott, hol amott ártatlanul ítélték el embereket. Abban igazat fog nekem adni a miniszter ur, hogy ártatlan elítélés alatt azt is értjük, amit, ha jól emlékezem, Beccaria a büntetett és büntetésről szóló könyvében egy igen szép tétel alakjában mond, hogy a kiszabott büntetés azon többletére nézve is ártatlan az elítelt, amelyet rája kiszabnak, anélkül, hogy megérdemelte volna. Tehát tudja a miniszter ur, hogy Magyarországon hol itt, hol ott, hol amott ártatlanul ítélnék el embereket, hogy a börtönben ártatlan gyermekek, ifjak senyvednek, színlődnek, pedig a rájuk szabott büntetést nem érdemlik meg. Már most olyan esetben, ha ez véletlenül a miniszter urnak tudomására jut, — erre vonatkozik az a főügyési rendelet — igénybe veszi a felségjogot. De ha nem jut tudomására, — amint hogy vannak esetek, amint hallom és magam láttam, hogy az illető nem lévén kellőleg tájékozva a jogszolgáltatásnak misteriumairól, belenyugszik az ítéletbe, akkor ártatlanul szenved el a büntetést. De hogy kegyelmi joggal reparálják az igazságtalan és tulsúlyos ítékezést és hogy ezt egy államban rendszeresen tegyék, ez a helyes jog- és igazságszolgáltatás elveivel nem fér össze. (Igaz! Ugy van! Elénk helyeslés a szélső baloldalon.) Ha pedig ez így van, amint hogy méltóztatik elismerni, hogy ez tökéletesen így van — akkor ennek az állapotnak orvoslásáról gondoskodni kell. Azért engem nagyon szomorúan érintett az, amit tegnap a t. miniszter ur, amint hallani véltem, mondott, hogy még ma sem vagyunk annál a pontnál, hogy egy rendszeres novellával ha ugyan novellára a rendszeres szó egyáltalában ráillik — segítsünk a bajon.

Hogy milyen esetekről van szó, azt már itt több előttem szólott barátom felemlítette; úgy tudom, Bakonyi t. képviselőtársam is beszélt erről. Vonatkozik ez büntető-törvénykönyvünk 336. §-ára, vagyis a minősített lopás eseteire. Sehoh a világon nem fordul elő, hogy ezeket az eseteket, ahol éhség, szűkölködés, inség működik s egy inségben lévő gyermek vagy egy inséges családdal bíró családfő a mások tulajdonához kis mértékben hozzányúl: olyan szigorúan ítélnék el, mint Magyarországon, ugyanazon országban, ahol pedig például a hitelcsalásoknak egész hosszú vonalán a sértettek kezébe adja a törvény az indítvány visszavonhatásának lehetőségével

az egész kegyelmi jogot, tehát ugyanabban az országban, hol a jogterületnek egy egész más terén a legenyhébb fel fogás uralkodik. (Ugy van! a szélsőbaloldalon.)

Hogy a t. miniszter urat — habár gondolom, hogy figyelemmel kíséri ezeket — némileg tájékoztassam, felemlítem, hogy csak a legutóbbi hónapokban ismét a következő esetek fordultak elő. (Halljuk! Halljuk!) Így most legutóbb megtörtént, hogy valakit — tessék csak jól megfigyelni, ezek mind autentikus dolgok és ezekért helyt állók, hogy az ítéletek így szóltak — néhány krajczár értékű ócska kalap ellopásáért, a Btk. 338. §-a alapján hat havi börtönre ítélt a pestvidéki törvényszék. A budapesti büntető-törvényszék egy 17 éves suhanczot a büntető-törvénykönyv 338. §-a alapján hat havi börtönre ítélt azért, mert az utcán éhségből — ez be lett bizonyítva a tárgyalás során — egy kocsiról egy kis darabka kenyeret lopott. (Mozgás balfelől.)

Plósz Sándor igazságügyminiszter : Bocsánatot kérek, az rossz ítélet! Mert ez Munddiebstal! Ez kihágás!

Visontai Soma : Engedelmet kérek, kihágást csak akkor képez az élelmiszer ellopása, ha két forintot felül nem mul.

Plósz Sándor igazságügyminiszter : Egy darab kenyér csak nem ér két forintot!

Visontai Soma : A t. miniszter ur nagyon jól tudja, hogy csak akkor kihágás, ha egyéb olyan körülmények nem járulnak hozzá, amelyek akár zártörés, akár egy tartály felnyitása által az esetet minősítetté teszik. Minthogy pedig itt egy kocsiról történt a lopás, és hat havi börtönre van szó, talán a zsákot vágták fel, — engedelmet kérek, hogy megvédjem a budapesti büntető-törvényszéket, tehát a t. miniszter urnak egyik intézményét magával a miniszter urral szemben — és minthogy itt a 338. §. lett alkalmazva, tehát valószínűleg minősített lopásról van szó. (Ugy van! a szélsőbaloldalon.)

Pichler Győző : Monori kenyeret lopott, mert az zsákban van!

Visontai Soma : Megyek tovább. (Halljuk! Halljuk!) Egy Vanyó Julia nevű leány egy pár krajczár értékű fazekat lopott a 70 éves özvegy, öreg napszámos anyja számára. A főtárgyaláson azzal védekezett, hogy munkája nem akadt és nagy nyomorban követte el a lopást. Ezért elítélték hat havi börtönre. (Mozgás a szélsőbaloldalon.) Ezt az esetet a Jogtudományi Közlöny szintén közli egyik utóbbi számában. Egy iparos-tanoncz, aki alig haladta túl 16. életévét, egyik lakónak az udvaron álló szekrényéből, amely el volt zárva, két üveg beföttet és két körtét lopott. A törvényszék betöréses lopás miatt hat havi börtönre ítélte el. (Mozgás a szélsőbaloldalon.) A budapesti kir. tábla egyik tanácsa előtt a következő lopási esetet tárgyalták: A vádlott ellopott egy 8 krajczár értékű söröspoharat. Mivel lopásért már kétszer büntetve volt, hat havi börtönrel büntették. Két suhancz felnyitotta egy boros pincze lakatját; ezen a módon bejutottak a pinczébe és ott a boros hordók tartalmát kóstolgatták, amíg megrészegettek. Hat havi börtönrel büntették őket. Egy napszámos asszony ellopott két zsebkendőt, egy darabka sült húst és egy darab kenyeret. A két zsebkendő megkerült, a kár 1 korona 20 fillér volt, lopásért már két ízben büntetve volt: hat havi börtönre ítélték.

Nem akarom tovább folytatni ezeket az eseteket. (Halljuk! Halljuk! balról.) Csak itt van még egy eset. Egy fuvaros a budapesti vasuti pályaudvarról három ízben lopott egy-egy darab vasat, mindannyiszor szemet vásárolt rajta, — családja igen nagy nyomorban volt — s a szénnel szigorú téli időben otthon befűtött. Ezért hat havi börtönre ítélték. Ez is benn van a Jogtudományi Közlönyben. A legutóbbi eset a múlt héten történt, ez a Rudol községi eset, amely szintén nagy feltűnést okozott.

Plósz Sándor igazságügyminiszter : A láncz!

Visontai Soma : Igen! Amikor a családi ház lángokban állott, egy szegény asszony a családi házból, amelyhez igen régi emlékek fűzték, egy kis darab kocsilánczot elvitt emlékül. Minthogy azonban a ház tulajdona vitás volt, tehát nem tekintették úgy, mint saját házát és hat havi börtönre ítélték. (Mozgás.)

Plósz Sándor igazságügyminiszter : De még nem jogerős az ítélet!

Visontai Soma : Még nem jogerős, ez tény.

Már most a t. miniszter ur azt mondja, hogy ő ezeken a bajokon novella útján akar segíteni. Méltóztatnék megengedni, hogy egy kérelmet intézzek a miniszter urhoz. Nagyon jól tudom, hogy a rendszeres törvényekkel bizonyos hiányokat a jogélet terén jobban lehet pótolni. De azért ma

sehol a világon nincsen ország, ahol annyira ragaszkodnának a nagy, nehéz, súlyos és rendszeres törvények megalkotásához, mint Magyarországon. Ma mindenütt az egész világon az az elv uralkodik, hogy ha valamely hiány mutatkozik a jogélet terén, akkor azon rögtön kell javítani. (Helyeslés a szélsőbaloldalon. Nincsenek azok a nehéz jogtudósok, akik abból is ambíciót igyekeznek csinálni, hogy mindig vastag, nehéz büntető-kodexeket alkossanak. Ott van Franciaország, az csodálatosan megmutatja, hogy mennyire képes lépést tartani a haladó korral, dacára annak, hogy ott még mindig a Code pénale és az Instruction criminelle van érvényben. Esetről-esetre hoznak kisebb törvényeket és így revideálják a büntetőjogot, így revideálják a perrendtartást és egyéb törvényeket is.)

Nálunk a t. miniszter ur maga a t. ház előtt beismerte, hogy az egész vonalon nagy hiányok vannak, hogy embereket ártatlanul börtönöznek be. A legutóbbi főügyési rendelettel bebizonyította, hogy segítségre van szükség, hogy a királyhoz folyamodjanak, hogy így tegyék jóvá a jogszolgáltatás bűneit esetről-esetre. Azt kérdezem: miért nem fogadja el az igazságügyminiszter ur a jogászközönségnek azt az óhaját, hogy addig is, míg az egész novella elkészül, — mert hiszen napról-napra megtörténhetik, hogy embereket ártatlanul ítélik el — a 340. §-t három szóval módosítsa? (Helyeslés a szélsőbaloldalon.)

Hogy áll a dolog, t. miniszter ur? A t. miniszter ur jól tudja, hogy a büntető-törvénykönyv 340. szakaszában van a hiba, mely azt mondja, hogy öt évig terjedhető fegyházzal büntetettik a lopás, ha az oly körülmények közt történik, amelyeket a 336. szakasz 3., 4., 5. és 6. pontjai írnak körül. Ezen pontok alá subsummálnak azok az esetek is, amelyek közül egynéhányat a t. ház előtt bátor voltam felsorolni.

Már most hogyan állunk? Tíz esztendő óta az emberek sok száza, talán az állampolgárok ezrei ítéltetnek el ártatlanul, mert hisz kellő ellenőrzés eddig nem volt, csak most kezdik el. Azonban terbe van véve egy nagy, rendszeres novella megalkotása. S a t. miniszter ur ezt az egy hiányt sem igyekezett eddig kiküszöbölni.

Pedig tény az, hogy ha a második szakasznak a végéhez, vagyis ahhoz, hogy „öt évig terjedhető fegyházzal büntetendő”, hozzáfűzzük ezt a néhány szót egy kis novelláris stilizációval, hogy „ha a lopott tárgy értéke ötven forintot meghalad”, ha ezt hozzátesszük egy rövid törvényjavaslattal, amelyet egy óra alatt le lehet tárgyalni, akkor mindennek a visszásságnak vége van. A t. miniszter ur észrevehette, hogy a jogászközönség ebben az irányban fejtette ki óhajait és én a magam részéről is kérem a t. miniszter urat, megjegyezvén, hogy amennyiben erre a t. miniszter ur hajlandósággal nem bír, én akkor rövid néhány nap alatt magam fogom a törvényjavaslatot a t. ház elé terjeszteni.

Hogy más országokban mennyire esetről-esetre csinálják a törvényeket és pótolják a hiányokat, ezt bizonyítja a francia törvényhozás. Azért említem ezt fel, mert ehhez is akarok még néhány szóval hozzászólni. (Halljuk! Halljuk!) A francia törvényhozás előtt ismét három vagy négy ilyen törvényjavaslat van, amely esetről-esetre való javítást czéloz. Csak nem régen hozták be Franciaországban a feltételes ítékezésnek a rendszerét és most már egy új törvényjavaslat van a francia kamara előtt, amely ennek az intézménynek angol minta szerint való továbbfejlesztését czélozza, amely kimondja, hogy oly esetekben is, amikor az illető terhelt büntett vagy vétség miatt még büntetve nem volt, az általa elkövetett büntett vagy vétség pedig a két évi fogházat és az okozott kár a 300 frankot túl nem haladja, akkor is a vizsgálóbíró a terhelt gyanu megállapítása után ugyanevezett ordonnance de simple avertissement-t bocsáthat ki. Azután ott van a francia kamara előtt egy érdekes törvény, amely azt mondja, hogy olyanokat, akik még büntetve nem voltak, a korrekcionális bíróság dorgálással sújthat, a helyett, hogy kimondja a büntetést. Ugyancsak a francia kamara előtt fekszik egy ilyen novella, amely tekintettel arra, hogy a francia jury igen sok vádlottat felment azért, mert azt látja, hogy nagyon szigorú a büntetés és nem akarja a vádlottat ilyen szigorú büntetésnek alávetni, mert nem ő tőle függ az enyhítő körülményeknek a kimondása, a rendkívüli enyhítő körülményeknek a kimondását is az esküdteknek tartja fen.

Ezt csak azért említem fel, hogy ráutaljak arra, hogy nálunk is jobban kellene respectálni ezt a rendszert és t. képviselőtársaim kezdeményezési jogukkal nagyon hozzájárulhatnának ennek az iránynak a megvalósításához, hogy amikor az állami élet terén visszásságok mutatkoznak, a legcélszerűbb azoknak azonnali orvoslása. (Igaz! a szélsőbaloldalon.)

szerűbb azoknak azonnali orvoslása. (Igaz! a szélsőbaloldalon.)

Plósz Sándor igazságügyminiszter: . . . Visontai Soma t. képviselőtársam — sajnálom, hogy nem reflektálhatok érdekes beszédjének minden részére — mindenekelőtt azt indítványozta, hogy terjeszsek be egy rövid törvényjavaslatot, mely a büntetőtörvény 340. §-ának visszásságait megszünteti, nevezetesen azt kívánta, hogy a 340. § hoz, melyben ki van fejezve, hogy bizonyos esetekben a lopás 5 évi fegyházzal büntetettik, toldassék hozzá, „ha a lopott tárgy értéke 50 frtot meghalad.” Bocsánatot kérek, én ezt az indítványt nem fogadhatom el. Nem mintha a dolgot nem tartanám sürgősnek, hanem azért, mert én így ezt nem is tartom helyesnek. Egész másképp is lehetne ezt orvosolni, pl. egy ép oly rövid szakaszszal, mely azonban sokkal messzebb terjedne, ha azt mondanók, hogy a fegyház minimuma leszállítatik egy évre és ott, ahol a törvény börtönt szab, e helyett alkalmazható egy évig fogház, azonfelül fegyház.

Visontai Soma: Ez szerves változás lenne!

Plósz Sándor igazságügyminiszter: Bocsánatot kérek, ha ez messzebb menne is, nem vezetne oly visszásságra, mint amaz. Tessék csak a következő helyzetet szem előtt tartani. Affendakis ur kikerül a börtönből, szövetkezik többekkel, neki mennek és feltörnek egy Wertheim-kasszát és abban csak 30 frtot találnak. Egy más valaki, aki még soha életében nem lopott, de szorult helyzetben van, elmegy egy kert mellett, beugrik a kerítésen és az ott levő arany órát, mely 60 frtot ér, ellopja. Mi lesz a következménye ennek a szakasznak? Az, hogy Affendakis ur szuverén megvetéssel nézhet le arra a másikra mint nagyobb bűnösre, mert ezt fegyházra ítélik, mivel 50 frtnál nagyobb értéket lop, ő pedig csak börtönrre kerül. . . .

Visontai Soma: Öt évet kaphat!

Plósz Sándor igazságügyminiszter: . . . Igen, de mégis csak az enyhébb börtönt. És ha nincs enyhítő körülmény, az a másik 2 évi fegyházra kap, ő pedig a 92. §. nélkül is kaphat esetleg 6 havi börtönt. (Ugy van! jobbfelől.)

Ezzel csak arra mutattam rá, hogy ily gyorsan készített törvények és néha az irodalomban is előforduló indítványok, ha az ember egy kicsit megvakarja, nem állják ki a kritikát. (Derűtségg.)

Azután más fontos dolgok is vannak itt, nemcsak a lopás. Hogy egyet említek, itt van az önségély, melyre nézve a bíróságok nem egész egyforma praksist követnek. Egyszer büntettnak tekintik esetleg azt a cselekményt, melyet az önségélyvel elkövettek, pl. rablásnak, ha az illető adósát megzálogolta, elvette valamijét, ez is tulszigorú volna. Azt hiszem, vannak más dolgok is, nem akarok iskolai példákat felhozni.

Visontai Soma: Egy szóval, van sok baj, sok hiba. Szép, hogy a miniszter ur elismeri.

Plósz Sándor igazságügyminiszter: Csakugyan voltak esetek, mikor igen szigorú ítéletek keletkeztek. Ilyen az a perczes-fiuval való már rég történt eset, mikor suhanczok a piacon megláttak egy perczest és kezdték őt boszantani, adjon perczet egy krajczárért, azt mondta, nem adok. Akkor majd adod ingyen. Szétszedték a perczeket s amint hallom, két évi fegyházra kaptak az illetők. Azt hiszem, itt is, ahol nem volt valami nyereszkeskedési szándék, tulszigorú volt az ítélet. (Igaz! Ugy van!) Törvényünkben nagy hiba az én nézetem szerint éppen az, hogy a lopást, rablást mereven tulajdon elleni bűncselekménynek tekinti, és nem vagyon elleni bűncselekménynek. . . .

Pár szóval kívánunk a képviselőházban felhozottakra reflektálni.

Az igazságügyminiszter ur kifogásaira megjegyezzük, hogy „Affendakis ur” büntetése felmehetne 5 évi börtönig, a másik tolvaj büntetése pedig, ha cselekménye nem épen súlyos jellegű, lemehetne a 6 havi börtönig. Nem merül fel tehát semmi nehézség arra nézve, hogy a bíró egymással arányba hozza a két bűneset büntetését. Különben is első sorban nem egy *kigondolt* Affendakis-féle 30 frtos lopást kell itt szemelőtt tartani, hanem a naponkint előforduló csekély súlyu eseteket, melyeknél a törvény kizárja az egyéniesítést s a bíró kénytelen annak tudása mellett, hogy ő most az igazságtalanul elítélt embert alaposan ki is képezteti a kriminalitásban: hat havi börtönt kiszabni. Ezekre az esetekre a miniszter ur válasza épen nem vonatkozott.

Megemlítjük még, hogy a 340. §. módosítását tárgyalozó

javaslatunk, midőn 12 évvel ezelőtt megjelent, azonnal valamennyi szakember helyeslését megnyerte s néhány évvel később át is ment a Schedius-féle novella-javaslatba, majd ismét helyet talált a későbbi Illés-féle novella-javaslatban, mely a két évvel ezelőtt tartott enquete tárgyalásának szolgált alapjául; s minthogy az igazságügyminiszteriumban jelenleg tárgyalás alatt levő javaslatot szintén Illés Károly készítette, azt kell következtetnünk, hogy ebben is benne van.

Az igazságügyminiszter ur érvelése és gunya tehát nemcsak az irodalomban előfordult indítvány ellen, de a saját miniszteriumában készült javaslat ellen is fordult. A parlamenti vita hevében, úgy látszik, ez kikerülte a miniszter ur figyelmét.

— **A Magyar Jogászegylet** legutóbbi ülésén Székely Ferencz kir. főügyésznek a jogi szakoktatás reformjáról tartott felolvasása után Kováts Gyula egyetemi tanár szólalt fel s közel két órai előadásban foglalt állást a kötelező doctorátus eltörlése ellen. Ismertette jogi oktatásunk multját, mely kezdetben teljesen a vallásfelekezetek kezében nyugodott. Az állami jellegű jogi oktatás attól kezdve számít, hogy az állam a nagyszombati egyetemre reátette a kezét (1740.); a Ratio Educationissal (1777.) domborul ki. II. József már gondoskodik arról, hogy ügyvéddé, közigazgatási hivatalnokká csak az lehessen, ki legelőbb állami intézetben elméleti vizsgát tett. Így teremtette meg az állami jellegű jogi oktatás tulsulyát, mi azonban 1790-ben veszendőbe ment. A kötelező doctorátust az abszolút korszakban hozták be az állami politika érdekében; midőn pedig 1861-ben a felekezeti jogoktatás újra feléledt, a doctorátust csak az administratív belátás tartotta fenn. Reámutatott arra, hogy a vizsgai reform kulcsa a jogi oktatás jelenlegi állapotának kellő figyelembe vétele. A doctorátus fentartását az állami oktatás tulsulya követeli, mert a reformjavaslat lehetővé tenné, hogy a felekezetek, ha a törvényes feltételeknek megfelelnek, szabadon állítsanak fel jogakadémiákat, így pl. a görög-keletiek esetleg szerb vagy román akadémiát is szervezhetnének. A doctorátust Kováts vasruddal hasonlította össze, melylyel az állam a felsőséget a jogi oktatás kifizetett kötelén balance-irozza. Utalt arra, hogy a doctorátus mindenütt kötelező; Németországban pedig az államvizsgát azért hozták be, hogy az egyetemeknek az egész birodalomra terjedő szolidaritása mellett az egyes államok politikai kíváncsai kielégíttessenek. Reámutatott arra is, hogy a felekezeti jogi oktatás Franciaországban és Belgiumban minő bajokkal járt s hogy a doctorátus kötelező fentartása a magyar állam érdeke.

— **Dr. Kmety Károly közigazgatási joga** harmadik kiadásban jelent meg. Eltérés az előbbi kiadásoktól annyiban történik, hogy a pénzügyi jogot tárgyzó rész most elmaradt, ezt szerző időközben külön kézikönyvben dolgozván föl. Másrészt a törvényekben történt legújabb változások pontosan fel vannak tüntetve. Az a körülmény, hogy a közigazgatást érdeklő és érintő törvények, rendeletek és bírói határozatok rengeteg halmazát oly csoportosításban és feldolgozásban adja elő szerző, mely egyrészt a közigazgatásban szempontjainak megfelel s a gyakorlat igényeit is kielégíti, okolja meg, hogy a könyv úgy felső tanintézetekben, mint a gyakorlatban nagyon elterjedt s rövid időn belül immár harmadik kiadás vált szükségessé.

A Szentpéteri-ügyet f. hó 5-én tárgyalják a szolnoki esküdszék előtt. A védő újabb tanuk megidézésére és egyéb kiegészítő bizonyítékok beállítása iránt kérvényt nyújtott be az elnökhöz s erre a következő végzés hozatott:

Gyilkosság büntette miatt jogerősen elítélt özv. Szentpéteri Károlyné védője Kerekes Géza ügyvéd részéről tett azon indítványnak, hogy a folyó évi május hó 5-én megkezdendő újrafelvételi esküdtbíróági főtárgyalásra pótlólag még 1. Kocsis Lukács és Kocsis Lukácsné tanuk, 2. ugyancsak mint tanuk Teleki Lászlóné, Mészáros István és Kiss Sándor, 3. Szücs János fogházőr mint tanu, 4. Forgács Klára,

Varga Imréné, Jóházi Julcsa, Pap Mária mint tanuk, 5. Sipos János és neje mint tanuk beidéztesse, 6. a vádlott alakjának megfelelő férfi ruha és álarcz is beszereztesse, teljesítését a BP. 288. §-ára alapított főtárgyalási elnöki hatáskörömben megtagadom. *Indokok:* A védő részéről bizonyítás kiegészítése iránt előterjesztett pótindítványa helytfoghatóságának eldöntésénél irányadóul kellett vennem első sorban is azt, hogy a pótindítvány tartalma szerves összefüggésbe hozható-e ama körülményekkel, melyeket védő annak idején az újrafelvételi indítványában sorolt elő, másodszorban pedig azt, hogy megfelel-e védő pótindítványa most már az esküdszék elé adandó bizonyítási anyag ama keretének, amelyen belül a budapesti kir. tábla végzésével indokoltnak találta a szóban forgó bűnügynek újrafelvételi főtárgyalás alá bocsátását. Minthogy eme perjogi szempontokat követve, a védő akkor, midőn a fentebb jelzett tanuk pótlólagos berendelését indítványozta, ennek indokául merőben oly mellékes körülmények megállapítását czélozza, melyek az alapítéletre befolyással volt tényeknek sem czáfolatát, sem érdemben módosulását feltüntetni alkalmasnak nem látszanak, de az újrafelvétel iránti védői indítványban felhozott körülményeknek még okszerű fejlesztéseként sem mutatkoznak, végül pedig a fentebb jelzett kir. ítélő táblai végzés alapvető okfejtésének merőben keretén kívül állanak, a pótindítvány mellőzendő volt. Ugyanis, hogy Szentpéteriéknek volt-e pénzük, mikor, mennyi és adtak-e kölcsön, továbbá, hogy Csávas Sándor minő viszonyban volt vádlottal, hogy Kunhegyesen kik miféle kőszahireket kaptak fel és terjesztettek holmi véres ruháról és álarczról, hogy az alapperi vizsgálóbíró terhelttel szemben minő állítólagos mogorvasággal járt el tiszteben, hogy vádlott házához járt-e vagy nem járt gyanus alak és hogy vádlott járt-e valahova, hogy a vádbeli gyilkosság időpontjában Kunhegyesen minő kőborczigány-csoport vesztegelt és minő körülmények között távozott onnét tovább, hogy vádlott férfiruhába öltöztetve és álarczczal ellátottan miként nézne ki más egyének közé helyezve; mind ezek a bizonyításkiegészítési indítványbeli pontozatok olyanok, melyek míg egyrészt az újrafelveendő bűnügy eddigi fejleményeihez semmiféle vonatkozásban sem állanak, másrészt messze távol is esnek azon újrafelvételi alap keretétől, amelynek vélelmezett beigazolhatása céljából lett a főtárgyalás kitzúve.

A védő kérelmének megtagadása véleményünk szerint alapjában helytelen. Az esküdszék előtti újrafelvételi főtárgyalás elrendelése azt jelenti, hogy a bűnügy a maga teljességében újra lesz tárgyalandó. Nem az a kérdés most, hogy valamely új bizonyíték kapcsolatba hozható-e a védő újrafelvételi kérvényének tárgyával vagy az újrafelvelet elrendelő kir. táblai végzésnek vezérlő indokaival. Mindez lényegtelen. A mai helyzetben csak az a fontos, hogy a védő által előállíttatni kívánt új bizonyítékok a vádlottnő *tellessége* vagy *részessége* tekintetében birhatnak-e jelentőséggel. Ebből a szempontból kellett volna a védő újabb kérelmét megítélni.

— **Hány orvos gyógykezelési díjáért felelős az apa?** A budapesti VI. ker. kir. járásbíróság: Felperes keresetével elutasították.

Indokolás: ... Elutasította a bíróság a keresetet, mert igaz ugyan, hogy az atya tartozik gondoskodni a kiskoru ellátása mellett annak gyógyításáról is, másfelől pedig a kiskoru is felelős az életszükségletet képező gyógyítás tekintetében vállalt kötelezettségeért, de a felek előadása alapján meg kellett állapítani azt is, hogy a kiskorunak, mint egyévi önkéntesnek, nemcsak a katonai orvos állott rendelkezésére, hanem házi orvosa is volt és így az a ténye, hogy ezek ellenére felperessel gyógyíttatta magát, nem tekinthető olyannak, amelynek alapján akár a kiskoru, akár annak törvényes képviselője, aki házi orvos tartásával a köteles gondosságnak eleget tett, marasztalható volna. (1901. Sp. III. 1885. 13. sz. a.)

A budapesti kir. törvényszék felebbezési tanácsa: Az elsőbíróság ítélete megváltoztattatik és alperes a kereset értelmében marasztaltatik.

Indokok: ... Alperes marasztalandó volt, mert az atya kiskoru gyermekének gyógykezelési díjaiért törvénynél fogva felelősséggel tartozik. Alperesnek azon kifogása, hogy fiának volt külön házi orvosa, továbbá, hogy módjában volt fiának magát az ezredorvossal is díjtalanul gyógyíttatni, figyelembe

nem jöhetett, mert ha alperes ezen állításai igazak is volnának, ő a kiskoru fia által igénybe vett orvosi gyógykezelés költségeit megfizetni tartozik és pedig annál inkább, mert azt nem is állította, hogy felperesnek előre tudomásul adta volna, hogy fia gyógykezeléséért nem fog fizetni. (1901. IV. D. 586. sz. a.)

— **Verekedés közben ejtett könnyű testi sértés a közigazgatási hatósághoz tartozik.** (A m. kir. minisztertanácsnak 1902. évi márczius hó 12-én hozott határozata.) A m. kir. miniszterium következőleg határozott: Jelen ügyben az eljárás a közigazgatási hatóság hatáskörébe utaltatik. **Indokok:** A jelen ügy elbírálását a közigazgatási hatóság hatáskörébe kellett utalni, mert az orvosi látélet szerint a verekedés közben szenvedett, esetleg egyoldalú bántalmazás által okozott nyolcz napon belül gyógyuló, tehát a Btk. 301., 302. §§. alá eső könnyű testi sértés vétsége forog fen, mely iránt a büntető eljárás a Btk. 312. §-a és a Bp. 41. §-a értelmében csak a sértett fél indítványára és főmagánvádra foghat helyet. Ilyen indítványt F. Gy. sértett nem tett és ezt az indítványt nem pótolja az sem, hogy sértett a gyógy-költség megállapítását kérte stb. (1536/1902. Bm. kih. szám.)

— **A „Váradi Regestrum”-nak időrendbe szedett facsimilés kiadását határozta el a nagyváradi latin szertartásu káptalan.** Nagyon fontos az a vállalkozás művelődés és jogtörténeti tekintetben egyaránt, mert Magyarország XIII. századbeli történetének legjelentékenyebb kútforrása válik ezen az uton az érdeklődők részére hozzáférhetővé. Meg fogja tartani ez a kiadás az 1550-iki szöveget s tartalmazni fogja a Regestrumban található archontológiai adatokat, a Regestrum időrendjének megokolását s a Regestrum eseteit jegyzetekkel kísérve; végül pontos index is készítettik.

— **A beszercei törvényszék területén** az elnök kezdeményezésére valamennyi bíró és jegyző, továbbá az ügyvédek nagyobb része belépett a Magyar Jogászegyletbe.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **A szentpétervári büntetőjogi kongresszus,** mely ez év szeptember 19—22-ig tartatik, bizonyára egyike lesz a nemzetközi büntetőegyesület legfényesebb összejöveteleinek. Az orosz szervező-bizottság, melynek élén Foinitzky, a legkiválóbb orosz kriminalista áll, kieszakoztatta, hogy a kongresszus tagjai az orosz vasutakon teljesen ingyen utazzanak. A kongresszus befejeztével külön vonat szállítja a résztvevőket Moszkvába, hol két napig fogják a kongresszistákat kalauzolni. A kongresszus programja két kérdésből áll, melyek egyike a bűncselekmény pszichikai tényezőire, másika az elővizsgálatra vonatkozik. Az utóbbinak egyik véleményezője az egyesület kérelme folytán *Balogh Jenő* egy. tanár. E kérdéseken kívül a kihágási eljárás, a transportatio, a leánykereskedés, a patronage és a feltételes elítélés tárgyában fognak előadások tartatni. A nemzetközi büntetőjogi egyesület azon tagjai, kik a kongresszuson résztvenni óhajtanak, e szándékukat legkésőbb ez év június 1-ig jelentsék be a kongresszus irodájánál (Saint-Petersbourg, Ministère de la Justice, Section législative) annak megjelölésével, hogy mely határállomásnál (Wirballen, Alexandrowo, *Granica*, Podwoliczyska, Radziwilow) lépnek orosz területre s melyiknél hagyják azt el. A jelentkezést minél előbb czélszerű beküldeni, mert a szervező-bizottság körlevele szerint csak 150 tag számára ad az orosz kormány szabadjegyet.

— **Austriában** a szolgálati szerződésekből eredő viszonyok szabályozására két törvényjavaslatot terjesztett a kormány a képviselőház elé; egyik a kereskedő-segédeknek s a kereskedelmi és ipari vállalatok más alkalmazottainak szolgálati szerződését, a másik a betegápolást, tanítást, nevelést és más házi vagy személyes szolgálatokat érdeklő szerződéseket szabályozza. Az osztrák polgári törvénykönyv a bér-szerződés felmondási ideje iránt nem tartalmaz rendelkezést és így az általános polg. jog alapján megítélendő oly szolgálati szerződés, mely nem esik a cselédtörvény rendelkezései alá, ha külön egyezkedés nem történt, azonnal, minden felmon-

dás nélkül felbontható. Ilyen pl. az állandó alkalmazásban levő nevelő vagy nevelőnő helyzete. A javaslatok a felmondási időn kívül, az említett szolgálati alkalmazásokban álló személyekre nézve, rendelkezéseket tartalmaznak még arra az esetre, ha az alkalmazott a maga hibája nélkül akadályozva van a szolgálat teljesítésében, és ki van mondva, hogy ha oly szolgálatban, mely kereseti képességét teljesen vagy legnagyobb részben igénybe veszi, betegség vagy valamely szerencsétlenség által akadályozva van, a nélkül, hogy ezt a helyzetet szándékosan vagy nagyfokú gondatlansággal ő maga okozta volna, követelheti a fizetést: 1. ha az akadályozás bekövetkezésekor már egy hónapja szolgálatban állott, de egy félévet még nem ért el, két héten át; 2. ha a szolgálati viszony már egy félévig tartott, négy héten át. A többi szakasz rendelkezéseket tartalmaz: a fizetés teljesítésének idejére, hogy ennek elodázása megakadályoztassék; a szolgálatadónak arra a kötelezettségére nézve, hogy a munkahelyiségekben és a munkaeszközök körül oly berendezéseket tartozik létesíteni, melyek az alkalmazott életének és egészségének megvédésére szükségesek; arra, hogy az alkalmazott megóvassék a rögtönös keresethiánytól az esetben, ha a szolgálatadó csődbe kerül; hogy a szolgálatadó köteles az alkalmazottnak megfelelő időt rendelkezésére adni, hogy más alkalmazást kereshessen; hogy a szolgálati viszony befejeztével a munkaadó köteles bizonyítványt adni.

— **Németországban** a tisztességtelen versenyről szóló törvényt a természetes gyógyítást űzők ellen is kezdik alkalmazni. Egy volt kertész hirdetéseket tett közzé, hogy altesti és vesebajokat stb. oly esetben is sikerrel gyógyít, melyekben más módon már nem volt segítség. Az orvosi kamara feljelentést tett ellene. A vádlott vonakodott feltárni gyógyításának titkát és válaszolni a szakértőül meghívott orvos-tanár ama kérdésére, hogy mely jelenségek alapján állapítja meg azt, hogy miben áll a keze alatt megforduló esetben a betegség. Felhozta, hogy husz év óta gyakorolja a gyógyítást, számtalan köszönő irata van olyanoktól, akiket megmentett, hogy mint kertész felismerte a természetben rejlő gyógyító erőket. A törvényszék megállapította a tisztességtelen versenyt.

— **A francia bíróság válságáról** szól a Nouvelle Revue-nek egy értekezése. Aki ebbe a zárt testületbe belép, annak képessége iránt nincs semmi biztosíték; a bíró pedig teljes bizonytalanságban van a maga jövője és előmenetele felől, csak a kedvezésben és az ajánlgatásokban lehet bizodalma. Kívánja minden fölösleges bíróság eltörlését, a fizetések emelését és az előléptetések rendjének megállapítását, még pedig az összes bírósági elnökök és a semmitőszék tagjainak részvételével, az igazságügyminiszter elnöklete alatt. A francia kamarában a költségvetési vita folyamán is szóba hozták, hogy nem lehetne-e a bírakra nézve is oly előléptetési lajstromot megállapítani, mint amilyen a katonákra és a tanároknak nézve meg van állapítva.

— **Az új-caledoniai fegyencgyarmat** berendezését ismerteti *Jean Carol* a Revue de Paris-ban. A fegyenczek élete, azt lehet mondani, irigyelni való a gyarmaton, és a bűnösök az Új-Caledoniába való relegatióról majdnem mint életpályájuk megkoronázásáról álmodoznak. De csak akkor történik mindenkorra relegatio, ha az illetőnek már több elítélésben volt része; rendszerint hét szükséges, miből három súlyosnak és négy könnyűnek kell lenni. Ez magyarázza meg a visszaesőknek azt a buzgó törekvését, hogy elérhessék a hetedik elítélést. Kimutatni igyekezik az értekezés, mennyire hiábavaló az emberbarátoknak az a reménykedése is, hogy a büntettek ott erkölcsileg megújodnak; abban a környezetben ez nem érhető el.

A Magyar Jogászegylet f. hó 3-án (szombaton) délután hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (V., Szemere-utca 10. szám alatt) teljes-ülést tart, melyen dr. Schächter Miksa olvas az orvos felelősségéről. Ezen előadás a folytatását képezi az orvos beavatkozási jogáról tartott előadásnak. — Vendégeket szívesen lát az egylet.

Lapunk jelen száma fél ívvel nagyobb terjedelmű a rendesnél.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félév. e 12 kor. negyedévre 6 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Költségvetési vita. — Széljegyzetek az igazságügyi budget-vitához. *Dr. Kéri Miklós* törvényszéki bírótól. — *Jogirodalom:* A hágai harmadik nemzetközi konferencia határozatairól. Irta *dr. Töry Gusztáv*. *Dr. Reiner János* egyetemi magántanártól. — *Törvénykezési Szemle:* Mily módon érvényesítheti a váltóbirtokos a váltótörvény 106. §-ának 1. pontja alapján zálogjogát idegen zálogtárgyra? *Dr. Toldy Géza* budapesti ügyvédtől. — Ipari veszély. *Dr. Baumgarten Nándor* budapesti ügyvédtől. — Különfélék. *Melléklet:* Curiai Határozatok — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Költségvetési vita.

A bűnvádi perrendtartásról és az esküdtbiróságról szóló 1896., illetve 1897. évi törvénycikkek megalkotása óta az igazságügyi törvényhozás stagnatiót mutat.

Ennek nem az az oka, mintha az igazságügy nagy kérdései iránt részvétlenség mutatkoznék; de ez az intervallum előállott egyrészt annál fogva, hogy a bűnvádi perrendtartás életbeléptetése jelentékeny munkaerőinket és szellemi tőkénket kötötte le, másrészt pedig oly nagyszabású alkotások várnak megvalósításra, amelyeknek előmunkálatai huzamosabb időt igényelnek.

A polgári törvénykönyv tervezetének előkészítése igen szépen haladt az utóbbi esztendő alatt előre. Az első tervezet és annak indoklása a maga egészében és teljességében a nagy közönség bírálata alá bocsáttatott.

A másik nagyszabású munka: a polgári peres eljárásról szóló törvényjavaslat már a törvényhozás előtt fekszik.

Igazságügyminiszterünk, kinek ez a mű a legsajátosabb alkotása, mindent elkövet, hogy a javaslatból mielőbb törvény váljék. Ezzel kapcsolatosan készül a végrehajtási törvény novellája és a számos fontos intézkedést tartalmazó életbeléptetési törvény.

Nem kételkedünk abban, hogy rövid idő választ el ezen reform életbeléptetésétől, ami a magyar igazságszolgáltatást óriási lépéssel viszi előre. Ez az alkotás aere perennius emlékjele lesz megalkotója tudományosságának és törvényhozó képességének.

Ila azonban ez a két nagyszabású törvényhozási munka szépen halad is előre, az igazságügyi törvényhozás többi feladatai nagyon távol állanak még a megvalósításhoz. Mikor *Plósz Sándor* 1899. év elején első budgetbeszédét tartotta, programjába felvette a telekkönyvek rendezését, a csődön kívüli megtámadási jog szabályozását, az uzsora-törvény módosítását, a részletügyletekről szóló törvényt, a bányatörvényt, a biztosítási jog reformját, az ügyvédi rendtartás reformját, a csalárd üzletátruházások elleni törvényt és a büntető-törvény novelláját.

Mindezek közt a feladatok közt égetően sürgősek is vannak, amelyeknek elodázása számos erkölcsi és anyagi érdek jelentékeny veszélyeztetését vonja maga után.

Sajnálattal látjuk az ez évi költségvetési vitából, hogy az itt elősorolt törvényhozási munkálatok ma még embrionális stádiumban vannak.

Az igazságügyminiszter egyénisége iránti legmelegebb rokonszenvünk és legteljesebb bizalmunk kifejezése mellett sem hallgathatjuk el a jogászközönség körében általánossá

vált azt a meggyőződést, hogy nem elég csupán a legnagyobb alkotásokra fordítani minden erőt, minden gondot, mert sokszor a kisebb törvényművek sokkal sürgősebbek, mint a nagy kodexek. A helyes törvényhozási oekonomia azt hozza magával, hogy minden feladat megoldásának párhuzamosan kell előre haladnia.

A perrendtartás javaslatának és az ezzel kapcsolatos törvénytervezeteknek elkészítését — jól tudjuk — a miniszter magának tartotta fen.

A többi javaslatok elkészítése azonban már az egyes felkért szakférfiak dolga, és a miniszternek az irányadás és revízió feladata marad fen. Ezeknek a javaslatoknak előkészítése tehát párhuzamosan haladhat a nagy perjogi reform előkészítésével.

A miniszter budgetbeszédéből azonban úgy látjuk, hogy a perrendtartáson kívül a többi törvények előkészítése nem halad párhuzamosan előre. A miniszter ezekről a feladatokról jelen évi költségvetési beszédében is csak azt mondotta, hogy «tervbe vannak véve», azonban nem állította róluk, hogy akármelyik is közelebb állana a megvalósításhoz, mint három évvel ezelőtt.

Annak ismétlése és hangsúlyozása mellett, hogy a miniszter tiszteletreméltó és kiváló egyénisége és működése iránt a legfeltétlenebb bizalommal és elismeréssel vagyunk, a sürgős feladatok előbbrevitelét és mielőbbi megvalósítását kívánatosnak kell jeleznünk.

Széljegyzetek az igazságügyi budget-vitához.

Az igazságügyi költségvetésnek ez idei tárgyalását a megvitatásra került anyagnak tartalomdus volta jellemzi. A vita igazságszolgáltatásunk minden ágát, minden tényezőjét és minden hiányosságát a lehetőséghez képest felölelte.

Hogy tehát a törvényalkotásnak és törvényjavításnak kérdései mellett a törvényt alkalmazó szervezetek ügye sem maradt érintetlenül: az természetes. A lex és a judex egymáshoz való viszonya ugyanaz, mi a természettudományok körében az anyagé és az eleven erőé: e nélkül amaz holt, tehetetlen, mozdulatlan pigra massa. Igazságügyi vitát a bírói és ügyvédi szervezet mikénti működésének megvizsgálása nélkül el sem lehet képzelni.

Az idei vita súlypontja az ügyvédi szervezet kérdésére esett. Magának az erre vonatkozó vitának részleteibe nem akarok bocsátkozni, egyrészt azért, mert a discussio épp ezen a ponton volt a legtartalmasabb és másrészt, mert tulajdonképpen tárgyamtól messze elterelne.

Mint bírót, a bírói szervezet kérdései érdekelték főképpen. Nagy törvényalkotások előtt állunk, nagy feladatok várnak a bírói karra. A törvényhozásnak eminens kötelessége tehát megvizsgálni azt, hogy e kar képvisel-e annyi erőt, amennyi e nagy feladatok megbírására képesít? Mert ahol nagy jelentőségű, a nemzet gazdasági és társadalmi erőit szabályozó, minden polgár egyéni szabadságát mélyen érintő törvények életbeléptetéséről és a mi a fő, *életben tartásról* van szó: ott meg kell vizsgálni tüzetesen, a dynamometer pontosságával, quid valent humeri, quid ferre recusant. Örömmel szolgál annak megállapítása, hogy a rövid vita

folyamán a szónokok mind igyekeztek a bírói szervezet kérdéseit is felölelni és a bírói kar testületi érdekeit is szóvá tenni s ha a szónokok a kritika mellett az elismerés zászlóját is meghajtották a magyar bírói kar előtt, úgy ezért e kar mély hálával és köszönettel adózik. Ámde nekem az az impressióm, hogy a vita siettetésének vágya nem egy beszédet és nem egy gondolatot tett el nem mondottá s hogy így épp a bírói szervezet kérdései szenvedtek rövidséget. Az elmondottakat kiegészíteni, az el nem mondottakra pedig a jogász közvélemény figyelmét fölhívni — ez jelen széljegyzeteim célja és törekvése.

Annak felismerése, hogy munkabíró, jogászilag képzett és jellemileg fegyelmezett bírói kart csak a leggondosabb selectio segítségével lehet szervezni, arra birta legnagyobb miniszterünket, Szilágyi Dezsőt, hogy a bírói pályára készülő ifjúság gyakorlati kiképzését rendeleti uton szabályozza. Ő felismerte ugyan azt is, hogy ennek az ifjúságnak elméleti képzése sem tökéletes, ámde ennek orvoslása már a főiskoláknak és az egyetemi vizsgálati rendszernek kérdéseivel függvény össze és más minisztériummal való tárgyalásokat tévén szükségessé: e részben tevékenysége csakis a kezdeményezésre és a tárgyalások megindítására szorítkozott. Megalkotta azonban a bírósági joggyakornokok és aljegyzők gyakorlati kiképzéséről és működési köréről szóló 1891. évi 4192. számú rendeletet, melynek elsőrendű célja az volt, hogy a bíróság kötelékébe lépett fiatal ember a bírói működés minden ágát megismerje és így a jogszolgáltatás egész területén tájékozást nyerjen; elfogadtatta a törvényhozással az 1891. évi XVII. tcz. 36. §-át, hogy a kezdő albirónak alkalmat nyújtson arra, hogy első szárnypróbálgatásait nem magára hagyatva, — sine consilio, — hanem tapasztalt bírótársakkal vállaltva tehesse meg; és az ő műve az 1890. évi XXV. tcz. 6. §-a, valamint az 1891. évi XVII. tcz. 55. §-a, mely szakaszok a tanácsjegyzői állásoknak albirákkal és bírakkal való betöltésével a felsőbíróságok tanácskozási szobáit is megnyitották az alsóbb fokú működő bírák előtt.

Alig hogy Szilágyi Dezső elhagyta a miniszteri széket, az életre hivatott betűk annak a nyomdafestéknek értékére sülyedtek le, amelyből készültek. Az a szellem, mely nem ismer egyebet, mint az úgynevezett «hivatali érdek»-et, értvén ez alatt főképp az ügyek expeditiv elintézését, a fiatal succrescentiában első sorban csakis a ki nem merült számpusztító friss erőt kívánta felhasználni. Ha az az aljegyző vagy joggyakornok megtanulta már annak a telekkönyvnek kézi használatra szóló minden ákom-bákomját, lássuk is hát hasznát. És a fiatal ember de facto két évig is elült a telekkönyvben, holott a rendelet a hat hónappal is beérné. A kir. ítélő táblánál is kényelmesebb a tanácsjegyzői teendők végzésére az aljegyző vagy jegyző; nem kell folyton új alakokhoz szokni és az elhelyezés gondja is kisebb. Divatba jött tehát az albirák helyett aljegyzők és jegyzők berendelése. De a legnagyobb abusus a törvényszéki albirák mikénti alkalmazása körül fejlődött ki.

Az 1901. évi rangsor bizonyossága szerint a nagyikindai törvényszéknél egy 1893 október 19-én; a nagykanizsai kir. törvényszéknél egy 1894 június 1-én; a kézdivásárhelyi kir. törvényszéknél egy 1894 október hó 1-én; a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszéknél egy 1895 július 28-án; a budapesti kir. törvényszéknél egy 1895 november 6-án; a dévai kir. törvényszéknél egy 1896 június 2-án; az aradi kir. törvényszéknél egy 1896 augusztus 2-án; a nyíregyházi kir. törvényszéknél egy 1896 szeptember 8-án; a szegvárdi kir. törvényszéknél egy 1896 október 2-án kinevezett albiró működik. Az ezeknél később kinevezett, de szintén 3—4 évet a törvényszéknél elért albirák tisztas számát, helyszüke miatt, fel sem sorolom.

Midőn az 1891. évi XVII. tcz. 36. §-ának 2. bekezdése szerint a törvényszéknél való alkalmazás ideje egy év: az

alkalmazásnak 4—5 évre terjedő tartamát — még ha el is fogadom, hogy egyik-másik törvényszéki albiró részére az egy évi határidő után oly járásbírói albirói állás, melyre kirendelhető volna, nem akad — túlhosznak tartom. Itt finánciális okoknak kell lappangniok; mert azt, hogy a szóban forgó urak 4—5 évi törvényszéki gyakorlat után nem volnának egyes bírói székre ültethetők, elhinni nem lehet. Ámde ez a dolognak még csak kisebbik fele. A nagyobbik az, hogy volt már törvényszékhez kinevezett olyan albiró is, kit — ad maiorem legis gloriam — a társasbírói működés előnyeiben részesítendő, telekkönyvi egyes bírónak osztottak be!

Tartozom azonban annak kijelentésével, hogy mindezekért a központi kormányzatot közvetlenül felelőssé tenni nem szabad, hacsak nem közvetve azért, hogy az idők folyamán a főfelügyeleti jog gyakorlatát lassanként tulnyomó részben az alsóbb felügyeleti hatóságoknak engedte át, ami azután a *táblai particularismusnak* adott életet.

E particularismusnak mibenlétét és a bírói kar szellemére való kihatását a következőkben kívánom megvilágítani:

Annak felismerése, hogy a közvetlenség és szóbeliség rendszerének elengedhetetlen követelménye az, hogy a másodbíróságok az ország összes lakosai számára hozzáférhetőb- bekké legyenek és annak szüksége, hogy az alsóbíróságok feletti felügyelet hatályosabban gyakoroltassék: a törvényhozást az 1890: XXV. tcz. megalkotásával a kir. ítélő táblák decentralisatiójára birta reá.

Nehogy azonban a szétszórt kir. ítélő táblánál más-más judikatura kapjon lábra és így a jogegység érdeke sérelmet szenvedjen: az idézett törvény 13. §-a gondoskodik arról, hogy a 11 ítélő tábla ne válhassék 11 külön-külön jogterületté is.

Az administratív egység megóvásáról azonban a törvény nem gondoskodott s azt az 1891: XVII. tcz.-nek hagyta fen, mely azonban, tudvalevőleg, csakis a főfelügyeleti jogkör tételes megállapítására szorítkozott.

A kir. ítélő táblák élén kiváló képzettségű, az igazságszolgáltatás terén gazdag tapasztalatokat szerzett férfiak állnak, kik közül mindegyiknek meg van a maga jogász irányja, ítélkezési rendszere és munkaterve; szóval meg van mindegyiknek a maga igazságügyi politikája. Mi sem természetesebb tehát, mint hogy mindegyik a maga irányát igyekszik a maga hatáskörében érvényre juttatni és a felügyelete alatt álló bíróságokkal a maga ítélkezési rendszerét és munkatervét elfogadtatni.

Viszont ez igyekezet felfelé az administratív irányelveknek érvényre juttatásában s főképp a személyi kérdéseknek az illető ítélő táblai elnök izlése szerinti elintézésében domborodik ki.

Már az természetes dolog, hogy a tudásnak, szorgalomnak, elmeének és jellemnek mértéke annyiféle, mint ahány a megbírálásra hivatott fő. A gyors munkás a lassu munkást, az elméleti képzettségű jogász a «Judicatenreiter»-t, a tömör beszédű és irályu egyén a szószaporítókat nem szereti és megfordítva. Így az a bíró, ki az egyik ítélő tábla területén meglehetősen közepes méltatásban részesülne, a másik tábla területén valóságos portentum számba megy.

A nagyobb baj azonban az, hogy ekként az egyes ítélő táblák, személyi ügyekben, egymástól elkülönített, zárt területekké válnak, egyrészt mert a kir. ítélő táblák elnökei csak a maguk irányához szoktatott bírakat tartják programjuk keresztülvitelére alkalmasoknak, másrészt mert az alsóbírák előmenetelük érdekében is csak arra törekszenek, hogy a «táblai irány»-nak megfeleljenek.

E magában véve érthető irányzatban az országos egyetemes összhangot, a nivellálás művét létrehozni a központi kormányzatnak a feladata: ámde minden jelenség arra vall, hogy az főfelügyeleti jogának tartalmából a kelleténél na-

gyobb részt engedett át az alsóbb felügyeleti hatóságoknak s hogy ez az oka annak a particularismusnak, melynek létezését eltagadni nem lehet.

Elismerés illeti azokat a képviselőket, kik az idei budget-vita alkalmával sem feledkeztek meg a bírák siralmas anyagi helyzetének felemlítéséről. Arra, hogy a miniszter az orvoslásnak közvetlen bekövetkezését kilátásba helyezze: bizonyára maguk sem számítottak és nem számított a bírói kar sem, mely már megszokta azt, hogy a kormány szemében «Beamter» és semmi más s így jogos igényei is csak a kerületi állatorvosok, a vízmesterek stb. fizetéseinek rendezésekor fognak — ha fognak — figyelembe vétetni.

De értékes már magának a ténynek felemlítése is. Mert végre is az ország nemcsak a tisztességes, jellemes, önfeláldozásig munkás bírákat látja csak: hanem látja azokat is, kiket hivatali sikasztás miatt a büntető bíróságok elé állítanak!

Nincsenek sokan, igaz; átlag egy-egy jut egy esztendőre, de annak a járásnak közönsége fejében, «wo es just passieret», igen furcsa gondolatok támadhatnak az addig is kiszolgáltatásra jutott igazságnak értékéről. Ily esetekben jól szolgál hát a pro memoria: «Éhezett, nélkülözött, összeroskadt; és ti, kik hasonló készültséggel és hasonló társadalmi körben nem vonjátok meg magatoktól a falatot, hogy gyermekeiteknek télre cipőt csináltathassatok; ti, kiknek munka után egy szivarra és egy pohár borra való is akad, ne vessetek követ arra a szegény bíróra vagy albiróra, ki ilyen és hasonló élvezetek után sóvárogva, letért a tisztesség útjáról! Hanem vegyétek figyelembe, hogy magyar bíró volt, családja volt és nem volt vagyona, melyet hivatásának oltárára áldozatképpen letehetett volna. Kik tehát a bírótól azt kívánjátok, hogy eszével és szívével ítélkezzék, ítéljeteke felette is hasonló igazsággal és ismerjeteke fel javára enyhítő körülmény gyanánt, melyet a vádlottak padjára hozhat magával: a tisztviselők illetményeit szabályozó 1893: IV. tcz.-ket!»

Dr. Kéri Miklós,
törvényszéki bíró.

Jogirodalom.*

A hágai harmadik nemzetközi magánjogi konferencia határozatairól.
Irta dr. Tőry Gusztáv. Budapest. 1901.

IV. A negyedik egyezményi tervezet által megállapított materiális jogszabályok a honosság jogának elvéhez kapcsolódnak s a kivételek is e körül csoportosulnak.

A törvényes örökösödés az elhunyt hazai törvényének van alávetve, bármilyen legyen a javak természete s bárhol feküdjenek is azok.

Hasonlóképpen a hazai törvény szabályozza a végrendeleti intézkedések és a halálesetre szóló ajándékozások belső érvényét s hatásait.

Továbbá az activ és passiv öröklési képességet, a végrendelet vagy halálesetre szóló ajándékozás általi rendelkezési, valamint az örökös, hagyományosi és a megajándékozottnak ajándékvételi képességét is.

A hazai törvényt ezen esetekben azon ország törvénye képezi, amelyhez az elhunyt vagy rendelkező elhunyt időpontjában tartozott, de a rendelkezési képesség e mellett azon ország törvényének is alá van vetve, amelyhez a rendelkező a rendelkezés időpontjában tartozott.

A rendelkezési képességhez megkívánt kor tekintetében azonban elegendő, ha azt a rendelkező a rendelkezés helyének törvénye szerint meghaladta, mert ily esetben a kor tekintetében megkívánt képességet nem veszti el a honossága által.

Mindezen esetekben az elhunyt hazai törvényének érvényesülése kizárható, ha az valamely országnak akár paran-

csoló, akár tiltó oly törvényei sérelmével járna, amelyek sociális jogot vagy érdeket szentesítenek vagy biztosítanak s amelyeket kifejezett rendelkezés folytán a külföldiek hagyatékaira, halálesetre szóló ajándékozásaira s végrendeleteire alkalmazni kell; hasonlóan fen van tartva azon területi törvények alkalmazása, amelyek célja a mezőgazdasági birtokok eldarabolásának megakadályozása.

A szerződő államok kötelesek ezen itt említett törvényeket egymással közölni.

A szerződő államok egyuttal fentartják azon jogot, hogy a hagyatéki vagyon elkülönítését, a leltár kedvezménye mellett elfogadást, a lemondást és az örökösöknek harmadik személyekkel szemben való felelősségét szabályozzák.

A végrendeletek és halál esetére szóló ajándékozások alaki tekintetben akár keletkezésük helyének, akár a rendelkezés időpontjában fenálló hazai törvények szerint érvényesen alkothatók, valamint a hazai törvénynek megfelelően, a hazai államtól nyert felhatalmazás alapján eljáró diplomáciai vagy konsuli képviselő előtt.

A külföldi keletkezési hely törvénye azonban nem jöhet figyelembe az érvényesség szempontjából, ha a rendelkező személy hazai törvénye lényeges kellékként követeli meg, hogy az ügylet ezen hazai törvény által meghatározott alakban jöjjön létre.

A hagyatéki eljárás körébe vágólag, az egyezményi tervezet értelmében, azon állam hatóságai, amelynek területén az örökösödés megnyílt, meg fogják tenni a szükséges intézkedéseket a hagyatéki javak fentartásának biztosítása végett, kivéve ha erről különös egyezmények értelmében a diplomáciai vagy konsuli képviselők gondoskodnak azon államtól nyert felhatalmazás alapján, amelyhez az elhunyt tartozott.

Az örökösödésből folyólag — bár nem képez örökjogi szabályt — megállapítást nyert még az, hogy az öröklött, hagyományozott vagy ajándékozott ingatlanok alá vannak vetve a fekvésük helye szerinti törvénynek azon alakszerűségek s a nyilvánosság azon feltételei tekintetében, amelyeket ezen törvény a dologi jogok megállapítása, megerősítése, átruházása és megszüntetése, valamint harmadik személyekkel szemben való birtoklás tekintetében megkíván.

Ezen egyezményi tervezetek megállapításában s általában ezen konferencia munkálkodásában Magyarország értékes s elismerésre méltó közreműködéssel vett részt.

A németalföldi kormány által megküldött programtervezet — Projet de programme — feletti észrevételeit és kívánt módosításait a tárgyalások előkészítése céljából közölte a megkereső kormányval,* a konferencia munkálataiban pedig figyelemreméltó és a konferencia által általában figyelemre méltatott s több javaslat, módosítás és álláspont elfogadásával is elismert képviselőlet által működött közre.

Példaképpen emlithető, hogy a Magyarország részéről tett javaslat s kívánság alapján vette fel a konferencia az u. n. impedimentum criminis esetét azon akadályok közzé, amelyek miatt a házasságkötés helyének törvénye megtilthatja a külföldiek házasságát, ha az ezen okok valamelyike alapján ellenkeznék jogszabályaival; ezen kívánság alapján hagyta érintetlenül a konferencia a házasságfelbontás és az ágy- és asztaltóli elválasztás kérdéseiben a hazai bíróságok hatáskörének kizárólagosságát, azon esetben, amidőn a hazai törvény ezt mint ilyent állapítja meg; a magyar államjog szempontjából pedig mindenütt a megfelelőbb formulázással lett helyesbitve Magyarország kiküldöttjének indítványára a diplomáciai s konsuli képviselőknek ezen egyezményi tervezetek által biztosítani kívánt jogkörnek államjogi alapja.

* Ausztria csak később, az egyes államok beküldött észrevételei s módosításai alapján készült összeállítás közlése után tette meg észrevételeit.

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. I. a 15. és 17. számban.

Magyarországot ezen konferencián Töry Gusztáv miniszteri tanácsos, az igazságügyminisztérium nemzetközi jogsegélyosztályának vezetője képviselte.

Töry ezen működése s az azzal is kapcsolatos széleskörű tanulmányai eredményeképpen írta meg «A hágai harmadik nemzetközi magánjogi konferencia határozatairól» cz. munkáját.

Külső tartalma szerint ezen könyv a három hágai nemzetközi magánjogi konferencia tevékenységének ismertetése s az egyezmény-tervezeteknek közlése mellett, ezen egyezmény-tervezetek magyarázatát kívánja nyújtani.

Ennek megfelelőleg az egyezmény-tervezeteket eredeti francia szövegben és magyar fordításban közli, lehetővé tévén ezzel a könnyebb hozzáférhetést s másfelől az ellenőrzést; ezekhez kapcsolja kommentárszerű alakban azok magyarázatait.

Különösen értékesek és tartalmasak a munkának súlypontját képező ezen magyarázatok, amelyek — ezen említett formájuk daczára — sokban önálló feldolgozását képezik az egyezményi tervezetek által felölelt nemzetközi jogkérdéseknek, s mint ilyenek önállóan is értékesíthető tanításokat tartalmaznak ezen kérdések tekintetében, valamint arra nézve, hogy miben áll ma nálunk ezen kérdések jogi szabályozása s hogy minő változtatásokat s eltéréseket állapítanak meg az egyezményi tervezetek ezen jelenlegi jogállapottal szemben.

Ezen meglevő hazai jogállapotra a könyv némely ponton talán igen sok súlyt helyez s itt talán megfontolást is igényel azon irányzat, mely a meglevő hazai nemzetközi jogszabályoknak ezen minőségüknél fogva az egységes nemzetközi magánjog alapjaivá s részeivé tételére dolgozik.

A könyv a maga teljességében s összefüggő voltában többet nyújt, mint ezen konferencia tervezetei, munkálkodása s eredményeinek eddig külföldön is megjelent feldolgozásai.*

Dr. Reiner János.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Mily módon érvényesítheti a váltóbirtokos a váltótörvény 106. §-ának 1. pontja alapján zálogjogát idegen zálogtárgyra?

(Megjegyzések egy kir. ítélő táblai határozattal kapcsolatban.)

Egy végrehajtást szenvedő váltókötelezett tartozásának biztosítására a végrehajtást szenvedő testvére tőzsdei árfolyammal nem bíró értékpapírokat adott át zálogul a végrehajtató váltóhitelező részére ennek ügyvédje kezeihez.

A végrehajtató folytatólagos kielégítő végrehajtást kért adósa ellen, még pedig úgy ennek lakóhelyén található minden ingó vagyónára, mint testvérenek zálogba adott részvényeire.

Kérelmének utóbb említett részét a váltótörv. 106. §-ának 1. pontjára való hivatkozással támogatta, mely szerint: «a váltóbirtokos magát azon tárgyakból, melyekre magánuton zálogjogot nyert, ha az adós kötelezettségének kellő időben eleget nem tesz, váltói uton kielégítheti és e végből: az ingóságokat a váltóeljárás szerint kielégítésre fordíthatja».

Az elsőfoku váltóbíróság a folytatólagos kielégítő végre-

hajtást a váltóadás összes ingó vagyónára elrendelte, a zálogba adott értékpapírokra vonatkozó kérelmet pedig hallgatással mellőzte.

A végrehajtató felfolyamodást nyújtott be s kérte hallgatással mellőzött kérelmének teljesítését. Felfolyamodását azonban a budapesti kir. ítélő tábla 1901. évi 3189. számú végzésében elutasította azon megokolással, hogy: «felfolyamodással élő végrehajtatonak módjában áll a megtámadott végzéssel elrendelt kielégítési végrehajtást a nála kézi zálogképpen elhelyezett és a kérvényében körülírt részvényekre foganatosíttatni».

A másodbíróság nem mondta meg, tehát nem is tudhatom, minő jogszabálynál fogva állhatna a végrehajtatonak módjában, hogy csupán a végrehajtást szenvedő ingó vagyónára elrendelt végrehajtást testvérenek vagyónára is, tehát más tárgyra is foganatosíttassa, mint amire a bíróság a végrehajtást elrendelte.

Nem mondta meg a másodbíróság azt sem, hogy miért tért ki a váltótörvény 106. §-ának alkalmazása elől.

Talán azért, mert úgy vélte, hogy végrehajtás csakis magának a végrehajtást szenvedőnek vagyónára rendelhető el? Ha a kérdés eldöntésénél ebből a szempontból indult volna ki, szerény nézetem szerint szem elől tévesztette volna a váltótörvény 106. §-ának azon jelentőségét, melynél fogva ez a végrehajtásról szóló törvény általános elveivel szemben a váltószigorúság követelte kivételt állapít meg.

A váltótörvény e szakasza ugyanis, midőn határozottan megmondja, hogy a váltóbirtokos «azon tárgyakat, melyekre magánuton zálogjogot nyert», a váltóeljárás szerint kielégítésére fordíthatja, általánosságban beszél zálogtárgyakról, tehát nemcsak olyanokról, amelyek az adós tulajdonai.

E rendelkezés jelentése pedig — mint ezt váltójogunk egyik leghivatottabb magyarázója kifejti — e törvényszakasz indokai szerint abban állapítható meg, hogy a váltóbirtokosnak váltókeresetét úgy mint zálog nélkül, meg kell indítania és ítélet után a zálogtárgyakra végrehajtást vezetnie. (Plósz: Váltójog III. kiadás 488. oldal.)

Esetünkben váltókereset indítására már nincs szükség, mert hiszen a váltóbirtokos követelését jogerős bírói határozattal állapította meg, még mielőtt a zálogbiztosíték nyújtása történt. Itt tehát már csak a zálogjognak végrehajtás útján való érvényesítéséről lehet szó.

Ha a váltótörvény 106. §-a ily módon értelmezhető és alkalmazható nem volna, akkor a váltóbirtokos ily esetben kénytelen volna zálogjogát a zálogot nyújtó ellen önálló perrel érvényesíteni olyképp, hogy az utóbbit zálogjoga érvényesítésének türéseire ítélettel kellene köteleztetnie.

Minthogy azonban a váltóeljárásról szóló rendelet 3. §-a szorosan meghatározza, minő ügyek tartoznak váltóeljárásra, az ott felsoroltak közt pedig ilyen tárgyú ügyek nincsenek: a váltóbirtokos természetesen csakis polgári perrel érhetné el a zálogtárgyból kielégíttetését.

Ámde a váltótörvény 106. §-a, mint láttuk, a váltóbirtokost határozottan arra jogosítja föl, hogy a zálogtárgyakat a váltóeljárás szabályai szerint fordítsa kielégítésére.

Ha tehát a váltóbirtokos a váltóeljárás szabályai szerint, mint kimutattam, idegen zálogtárgyakat másképp, mint az említettem módon kielégítésére semmiképen nem fordíthat, mivel az általános jogi elvek szerint azt, a kit valamely jog megillet, megilletik az e jognak érvényesítéséhez szükséges eszközök is: nyilvánvaló, hogy a váltótörvény többször említett szakasza kivételt állapít meg a végrehajtásról szóló törvény azon általános elvével szemben, melyhez képest végrehajtás rendszerint csak az adós ingóságaira rendelhető el.

E kivétel egyébként nem is áll magában; idegen ingókra a bérbe- és haszonbérbeadó javára is rendelhető el törvényes zálogjoguk alapján végrehajtás, még pedig magának a végrehajtásról szóló törvénynek rendelkezésénél fogva.

* A konferencia programtervezete alapján még a konferencia előtt készült Meili i. m.; Buzzati. Intorno al «projet de programme» delle terza conferenza di diritto internazionale privato. Torino. 1899.; a konferencia munkálatai alapján említhető Lainé i. m. Clunet-nél 1901. foly. I—II. s III—IV. füz.; Buzzati. Le projet de Convention de La Haye pour le droit international privé. Revue de droit international. 1901. No. 3.; Asser. Les Projets de Conventions de La Haye etc. u. o. No. 4.

A váltóbírósnak tehát esetünkben a váltóbirtokos javára az idegen zálogtárgyra a végrehajtást a váltótörvény 106. §-a alapján el kellett volna rendelnie.

Midőn e helyett kijelentette, hogy a váltóbirtokosnak módjában áll jogának a végrehajtás foganatosítása alkalmával leendő érvényesítése, egyrészt maga is elismerte a zálogtartó váltóhitelezőnek azon jogát, hogy az magát az idegen zálogtárgyból kielégítheti, azonban másrészt megtagadta az e jog érvényesítéséhez szükséges, hatáskörébe eső, törvényes eszköz szolgáltatását s e helyett saját hatáskörét meghaladó (a végrehajtási bíróságéba tartozó) törvénytelen eszközt ajánlott föl a váltóbirtokosnak, midőn azt arra biztatta, hogy a kifejezetten csak a váltóadós ingóira elrendelt végrehajtást idegen ingóra is foganatosíttassa, — nyilván megfélemlítve arról is, hogy, ha az idegen ingókra a végrehajtás elrendelhető nem volt, annál kevésbé foganatosítható elrendelés nélkül, valamint szem elől tévesztvén azt is, hogy az ajánlott eljárás a zálogjognak nem — mint a váltótörvény 106. §-a mondja — a váltóeljárás szabályai szerinti, hanem a végrehajtási eljárás szerinti, (helyesebben: a végrehajtási eljárás szabályaiba ütköző) érvényesítése volna.

Ha már most a váltóbirtokos a kir. ítélő tábla tanácsát követve, a bírósági végrehajtóval az idegen zálogtárgyakat lefoglaltatta volna, a zálogbaadó teljes joggal élhetett volna előterjesztéssel nem csak azon okból, mert a váltóbirtokos oly ingókat foglaltatott le, a melyekre a bíróság végrehajtást nem rendelt el, hanem azért is, mert a váltóbirtokos nem, mint erre a váltótörvény 106. §-a följogosítja — a váltóeljárás szabályai szerinti, hanem, a mire semmiféle törvény föl nem jogosítja — a végrehajtási törvény szabályaiba ütköző módon kísérelte meg zálogjogának érvényesítését.

A zálogbaadóval szemben pedig — aki a zálogtartó jogainak gyakorlását csak oly alakban tartozik eltérni, a minőben azok törvényesen gyakorolhatók — a zálogtartó nem hivatkozhatott volna a kir. ítélőtábla utmutatására; mert a kir. táblának mint váltóügyben határozó bíróságnak nem terjedt ki a hatásköre arra, hogy (még hozzá jövődöbeli) végrehajtás foganatosításának a kérdésében döntsön.

Ugy hiszem, nem tévedek, ha a kir. ítélő tábla határozatának egyik indító okát azon aggodalmában is sejtem, hogy azon esetben, ha a végrehajtást az idegen állítólagos zálogtárgyakra elrendelte volna, esetleg alkalmat nyújthatott volna valamely visszaélésre: például, ha a váltóbirtokosnak nem is lett volna zálogjoga a megjelölt idegen ingókra, vagy ha zálogjoga érvényesítésének ideje még nem érkezett volna el.

Napjainkban, a hol oly kimeríthetetlen leleményességet tapasztaltunk mások jogainak kijátszásában, csak köszönettel tartozhatunk bíróságainknak, ha figyelmük ily szempontokra is kiterjed.

Esetünkben azonban ezen aggodalom nem indokolt, mert ha a váltóbirtokos, a mint itt is megtörtént, végrehajtási kérvényében határozottan megjelöli a zálogbaadó személyét, a zálogtárgyat és annak hollétét, a váltóbírósnak pedig a végrehajtást elrendelő végzésébe minde körülményeket szintén belefoglalja, kétségtelen, hogy a váltóbirtokos az elrendelt végrehajtást csak a zálogbaadóként megjelölt személynek kézi zálogtárgyként megjelölt (tehát a váltóbirtokos illetve megnevezett megbízottja valóságos birlalatában levő) ingójára foganatosíthatja, a mely alkalommal a visszaélésre semmivel sincs több módja, mint bármely más végrehajtás foganatosítása alkalmával, de mindenesetre még kevesebb, mint a váltótörvény 106. §-ának 2. pontja esetében és kevesebb, mintha a kir. ítélő tábla álláspontjához képest idegenek ingóira foganatosíthatna végrehajtást elrendelés nélkül.

Ila már most azok a körülmények, melyeket kérvényében előadott, nem valók s ennél fogva a váltóbirtokos a végrehajtást más körülmények közt foganatosítja, mint ahogy azt a bíróság elrendelte, — ha péld. a zálogbirtokosnak nem volt

zálogjoga a megjelölt idegen ingókra, vagy ha zálogjoga gyakorlásának ideje még nem érkezett volna el: bármely érdekelte megóvhatja jogait vagy előterjesztéssel azon az alapon, hogy a váltóbirtokos a végrehajtást az elrendeléstől eltérően foganatosította, vagy igénypörrel azon az alapon, hogy a lefoglalt ingók a váltóadós tartozásának kielégítése végett bírói zár alá akár egyáltalán, akár ez idő szerint nem vonhatók.

Dr. Toldy Géza,
budapesti ügyvéd.

Ipari veszély.

I. A *Jogt. Közl.* f. évi 15. számában dr. Bleuer Samu e címen a Curia 7188/1900. sz. határozatát bírálta és döntését helytelenítette, mert szerinte az ipari veszélyviselésre vonatkozó joggyakorlatunkkal áll ellentétben.

Igen érdekes kérdést pendített meg ezzel, habár a megbírált eset az ipari veszély elvétől függetlenül is megoldható és felesleges az ingadozó gyakorlatra hivatkozni ott, hol tételes törvény áll rendelkezésünkre.

A 7188/1900. számú határozat ugyanis a közuti *vasut üzemének* körében előfordult balesetről szól, a kérdés tehát egyszerűen az, vajon az 1874: XVIII. tcz. erre alkalmazandó-e vagy nem.

«A természet azon óriási erőire» hivatkozni, «melyeket az emberi gondosság tökéletesen féken tartani nem tud», az adott esetben felesleges, de helytelen is, mert hiszen a közuti vasut a baleset idejében *lóvasuti üzemre* volt berendezve.

Nem mond újat a határozat, midőn a lóvasutra nem terjeszti ki az 1874: XVIII. tcz. intézkedéseit, mert több bírói határozat — legújabbban a Curia 1901. július 2-án 604. számú ítéletében (l. *Jogt. Közl.* 1901. évf. 649. sz. h.)¹ — ugyanezt a restrictív törvényt magyarázatot alkalmazta.²

Megvallom, én sem helyeslem ezt a judikaturát,³ mely lege non distinguente gőz- és lóvasut között különböztet, habár másrészt kétségtelen, hogy a *veszélyeztetés* szempontjából e kettő között nagy az eltérés.

De még ha az 1874: XVIII. tcziket alkalmazta volna az ítélet a megbeszélte esetre, az eredmény nem változott volna, mert az indoklás — bár igaz, hogy felesleges bőbeszédűséggel a culpa in eligendo hiányát is említi — mégis tényként megállapítja a *sérült vétkességét*, ki «hirtelen hagyta el eddigi utirányát, gyorsan lépett a sinek közé, a nélkül, hogy oldalt nézett volna» és «nem tudta elfogadható okát adni azon elhatározásának, hogy miért igyekezett átjutni az ellenkező oldalra». A *sérült vétkessége* pedig akár az 1874: XVIII. tcz., akár az ipari veszélyviselés szempontjából vizsgáljuk a dolgot, feltétlenül mentesíti az alperest.

Hogy pedig a büntetőbírósnak ténymegállapítása a polgári bíróságot meg nem köti, oly általánosan követett bírói gyakorlat, hogy erre elég az újabb 4165/1898. (l. Márkus X. kötet, 16,220. sz.) és 3827/900. (l. *Jogt. Közl.* 1900. évfolyam 623. sz. h.) számú curiai határozatokra hivatkoznom.⁴

II. Áttérek már most az *ipari veszély* kérdésére. Néze-tem szerint a t. cikkírónak nincs igaza, midőn azt állítja, hogy a Curia a polgári törvénykönyv tervezetének 1782. és 1783. §-ait anticipálta és az iparvállalat felelősségét az üzem-

¹ V. ö. Curia 1046 1893. Márkus VII. kötet 12,570. sz.

² A német bíróságok hasonló törvényüket (1870. évi Reichshaftpflichtgesetz) a lóvasutakra is vonatkoztatják; lásd Eger Eisenbahnrecht II. k. 16. §., 23. jegyzet.

³ Megjegyzendő, hogy a villamos közuti vasutakat a mi judikaturánk is az 1874: XVIII. tcz. alá foglalja. Lásd 1328/1899. és 6943/1900. számú curiai határozatokat.

⁴ Megjegyzem, hogy Bleuer kartárs ur téved, midőn azt állítja, hogy a Curia két tanácsa ellentétes tényállást állapított meg; a büntető per — a mint az a polgári ítélet indokaiból kitűnik — nem is került a Curia elé.

mel kapcsolatos veszélyért elvileg kimondotta. Sokkal fontosabb a kérdés, semhogy egy ítélet indokaiból kiragadott kijelentés kapcsán elfelehessen dönteni s ezért judikaturánk ide vágó anyagát fogom fejtegetni. Annál szükségesebbnek tartom ezt, mert a tervezet *indoklója* (IV. kötet 615—630. l.) e nagy horderejű ügyben *joggyakorlatunkat* egyáltalán nem vette figyelembe.*

Ha judikaturánkat egész fejlődésében tekintjük, úgy kétségtelen, hogy változáson, sőt átalakuláson ment keresztül. Kiinduláspontja az osztrák polgári törvénykönyv szabálya volt, mely szerint «a pusztá véletlen eset azt éri, kinek értékén vagy személyén történik». (1311. §.) Biróságaink tehát egészen következetesen a vétkesség szigorú vizsgálatába bocsátkoztak és hogy ha a sérült az üzemtulajdonos vétkességét nem tudta bizonyítani, keresetével elutasították. Ez az álláspont elvileg helyes, még pedig azért, mert tételes törvényhozási intézkedés hiányában obligációt megállapítani nem lehet, tehát a joggyakorlat nem konstruálhat quasi delictumot, azaz legális obligációt jogszabály nélkül.

Az 1893: XXVIII. tcz., mely az ipari és gyári alkalmazottak baleset elleni védelméről és az iparfelügyelőkéről szól, a judikaturában fordulópontot jelentett; a bíróságok ugyanis e törvény életbelépte óta a 37. §-nak mintegy odavetett fentartását** alapul véve, *magánjogi vétkességet* állapítottak meg, ha e törvény rendészeti intézkedései be nem tartattak, sőt nemsokára még tovább mentek és a bizonyítási teher megfordításával a munkaadótól követelték meg annak igazolását, hogy a törvény szabályainak megfelelt. (I. Curia 12058/1895. és Budapesti kir. ítélő tábla 1896. október 23. 137. I. G. sz. hat. Térfi 264. l.)

Legujabban még ezzel sem érte be a Curia, hanem már akkor is marasztalja a munkaadót, ha e rendészeti szabályok be nem tartása és a baleset közti *okozati összefüggés* nagyon is kétséges és mesterkélt konstrukción alapszik.

A vétkesség elvétől azonban a Curia még mindig nem tért el, ami *törvény vagy jogszabály hiányában* érthető (nulla satisfactio sine lege.)

Ezeknek előrebocsátása után vizsgáljuk az utolsó három év joggyakorlatát.***

A felelősség *általános elvét* a Curia 1900. okt. 11-ikén kelt 3837/900. számú határozatában mondja ki; e szerint «a munkaadó köteles ipartelepén mindazt létesíteni és fentartani, ami az alkalmazottak életének, testi épségének és egészségének lehető biztosítása szempontjából szükséges. Ha ebbeli köteletségét megszegi és ezzel okozati összefüggésben a munkást baleset éri, úgy magánjogi kártérítési kötelezettsége megállapítandó». (I. *Jogt. Közl.* 1900. évf. 623. sz. h.) A köteletség megszegése az adott esetben abban állott, hogy a hajtó- és fogaskerekek *védőkészülékekkel* ellátva nem voltak. Ugyanily esetben hasonlóképp ítélte a Curia 1899. március 29-én I. G. 1. sz. (Márkus X. kötet, 16,221. sz.) hivatkozással az 1884: XVII. tcz. 114. §-a és az 1893: XXVIII. tcz. 1. §-nak b) pontjára. Az utóbbi esetet érdekessé teszi, «hogy felperes atyjának malmában volt mint felöntő alkalmazva és mint ilyennek a transmissió kerékénél teendője nem volt».

* A Curia határozata helyett az Indokolás nemcsak az osztrák, német stb. törvénykönyvek, hanem még a bajor, a hesseni javaslat, a drezdai tervezet és a porosz Landrecht idevágó szakaszaira hivatkozik. (I. Indokolás IV. 615. l. jegyzetét!)

** 37. §. «Az, aki a jelen törvényben előírt kötelezettségek teljesítését elmulasztja, kihágást követ el és az alantabb megállapított pénzbüntetéssel sújtandó, fenmaradván ugy a polgári, mint büntető-törvény szerinti felelőssége, ha mulasztása miatt valamely baleset történt.

*** Megjegyzem, hogy majdnem az összes esetek a *munkaadó* ipari felelősségét állapítják meg a munkással szemben; az üzemadóval szolgálati viszonyban nem állókra vonatkozólag csak kevés határozatot találtam és ezekben a Curia szigorúan ragaszkodik a *vétkességi* elvhez. Némileg idevág a G. 13/1901. sz. curiai határozat. (*Jogt. Közl.* 1901. évf. 346. sz. h.)

Ugyancsak a *védőkészülők* hiányosságát állapította meg a Curia 2951/1898. számú ítéletében, (lásd Márkus X. kötet, 16,222. sz.), midőn építkezésnél a feljárók korláttal ellátva nem voltak és vétkesnek találta alperest — habár a feljárók felállítását a munkavezető pallérra bízta, — mert a feljárók szabályszerű voltát sem személyesen, sem mérnök helyettese által meg nem vizsgálta.

Más esetben a Curia (1900. okt. 25. G. 67/900. sz. lásd *Jogt. Közl.* 1900. évf. 729. sz. h.) kártérítésre kötelezte a gyárost, kinek alkalmazottai a kazán tetején való tartózkodást egyik kazánseprőnek megengedték, az elromlott falépcső helyreállításáról azonban nem gondoskodtak, habár a baleset nem a rendes munkaidőben, tehát üzem idején kívül történt.

Védőkészüléknek minősítette a Curia 2189/900. és 2956/900. számú (I. Márkus XI. kötet, 17530. és 17531. sz. h.) ítéleteiben a szemüvegeket, melyekkel a munkaadónak bizonyos foglalkozású (pl. szegecselő) munkásokat el kell látnia; az előbbi határozat szerint nem elegendő, hogy a szemüvegek a munkavezetőnél voltak, hanem a munkakörben tapasztalatlan kisegítő munkásnak a védő szemüveget át kellett volna adnia és annak használatára utasítania.

Mindezen esetekben a munkaadó vétkessége a *védőkészülék hiányában* állott. Az esetek más csoportjában a *kellő felügyelet elmulasztása* eredményezte a felelősséget. Így a Curia 2911/1901. számú ítéletében (lásd *Jogt. Közl.* 1901. évfolyam 639. sz. h.) a gyártulajdonost mondta ki felelősnek, midőn a munkásoknak régi vasdarabokat adott feldolgozás alá, a nélkül, hogy közegei fokozott gondossággal ügyeltek volna arra, hogy azok közé ne keveredjenek oly darabok, melyek a munkás testi épségét robbanás esetén veszélyeztethetik. Kérdés csak az, vajon ily fokozott elővigyázat ott, hol a munkás a régi vasdarabok közül maga választja ki azt a vasdarabot, melyet feldolgozni akar, egyáltalán lehetséges-e? — De még ennél is tovább ment a Curia, midőn 7448/1900. sz. határozatában (I. *Jogt. Közl.* 1901. évf. 451. sz. h.) nem elégedett meg azzal, hogy a gépen védőkészülék volt és hogy ennek használatára utasító figyelmeztetés a gyárban ki volt függesztve, hanem a munkaadó vétkességét állapította meg, mert nem volt kellő felügyelet arra, hogy a munkás a gépen alkalmazott védőkészüléket munka közben ne mellőzze; a Curia tehát vétkesnek nyilvánította a gyárost, ki mindent megtett, mire a törvény kötelezte és véltlennek a munkást, aki e szabályokat mellőzte.

Végül egy csoportba foglalhatjuk össze azon eseteket, melyekben a munkaadó alkalmazottját oly munkára használta fel, melyre ez *képesítve nem volt*. Itt is gyakran tulló a bíróság a célon, midőn közömbösnek tartja, vajon az alkalmazott e munkára vállalkozott, sőt még azt sem veszi tekintetbe, hogy ezért külön bérefelemelésben részesül. Így a Curia 1900. szept. 29-diki 2928. sz. határozatában (lásd *Jogt. Közl.* 1900. évf. 624. sz. h.) a gőzmalomtulajdonos kártérítési kötelezettségét megállapította «a kellően fel nem szerelt gőzgép-nél alkalmazott és gépészi képesítéssel nem bíró napszámos-sal szemben, kinek karját a gép kezelése körül ért szerencsétlenség következtében le kellett vágni». Pedig ebben az esetben a szakértők egybehangzóan azt a véleményt adták, hogy a szivattyuszig felvonásánál nem okvetetlen szükséges szakember alkalmazása és bebizonyult az is, hogy felperes nem nyert utasítást a szig felvonására, a fűtő teendőkre pedig bérelemelés mellett önként vállalkozott. Másrészt igaz, hogy gépszig-regulator a gépen hiányzott és így az ítélet alperest e miatt is elmarasztalhatta. — Felelőssé tette a Curia 1901. febr. 21-diki 332. számú határozatában (I. *Jogt. Közl.* 1901. évf. 344. sz. h.) a munkaadót azon baleset következményeiért, amely a nyomtatványok kirakásánál alkalmazott tanulóleányt szokásos foglalkozása közben érte. Az ítélet indoklója arra hivatkozik, hogy alperes oly teendőkre, melyeknél a baleset elkerüléséhez komoly megfontolás, jártasság és kézi ügyesség

szükséges, 15—16 éves tanulóéányt csak saját fokozott (!) felelőssége mellett alkalmazhatott.

De legmesszebb ment a Curia 1900. évi december hó 28-án kelt 4404. szám alatti határozatában, (l. *Jogtudományi Közl.* 1901. évf. 103. sz. h.), midőn a kártérítési kötelezettséget megállapította a következő esetben: A sérült tanoncz volt egy hentes üzletben és feladata a kolbászgyártáshoz használt gép tisztításában állott, melynek kezelése oly egyszerű, hogy közönséges elővigyázat mellett baj nem történhetik; a tanoncz vigyázatlansága folytán két ujját szétzuza. Az elsőbírói ítéletek megváltoztatását és a marasztalást a Curia azzal indokolja, hogy a tanoncz 12 óránál hosszabb ideig dolgozott és ezért az, hogy fáradtan és kellő éberség nélkül végezte munkáját, a munkaadó hibájára vezetendő vissza. Nyilvánvaló, hogy a causalitás alperes vétkessége és a baleset között nagyon laza.

Mindezekben az esetekben tehát a Curia, habár kiterjesztően, sőt néhol erőszakosan is interpretált, a *vétkességi elv* alapját megtartotta.

Dr. Baumgarten Nándor.

(Folyt. köv.)

Különfélék.

— Az ügyvédi tisztességbe ütközőnek minősítette a kir. Curia a szabadkai ügyvédi kamara fegyelmi vád alá helyező végzésének helybenhagyásával az oly megállapodást, mely szerint az ügyvéd az alpereseken be nem hajtható munkadíjakat saját ügyfelétől nem követelheti. A határozatok szövege lapunk jelen számának mellékletén 309. sz. a. található.

— Legyen mindennek határa! Ily cím alatt dr. Zakariás János brassói ügyvéd a *Jog* egyik utóbbi számában a következőket írja: Berligea B. Bukura simoni lakos elmarasztaltatott, hogy Florescu Mária és Mosoiu Anna simoni lakosoknak egyenkint 1—1 korona tanudíjat fizessen. Nem fizetvén, X. brassói ügyvéd két külön végrehajtási kérést adott be a zernesti kir. járásbíróshoz és az első végrehajtás 1901. nov. 14-én elrendeltetvén, azt nov. 28-án, a második nov. 18-án elrendeltetvén, azt nov. 30-án foganatosította is. A bíróság a végrehajtási kérésekért 16 korona 45 f. — és illetve 15 korona 45 fillért, a végrehajtás foganatosításáért 53 korona 30 fillért és 53 korona 30 fillért állapított meg, amely utóbbi összegekből 30—30 korona az ügyvédi közbejövetei díj. A két 1—1 korona iránti végrehajtás költsége tehát eddig már 138 korona 50 fillér. Nem lett volna-e a bírónak eszköz a kezében: a költségek minimális megállapításával arra, hogy ezt megakadályozza? S vajon a végrehajtó is, — ha nov. 28-án már tudomása volt a második kiküldetésről, nem lett volna-e köteles együttesen foganatosítani a két végrehajtást?

— Földes Béla közgazdasági értekezéseit két kötetben gyűjtötte össze. Ez értekezések a nemzetgazdaság, a gazdaságtörténet, a pénzügytan és a statisztika számos vidékéről meritenek. A nemzetgazdasági elméletet 14, a gazdaságtörténetet 10 értekezés képviseli, a többi gazdaság- és szociálpolitikai téren mozog. A gazdaságpolitikai értekezések az ipar, a valuta és jegybank, az agrárpolitika, a külkereskedelem és a vasutak problémáit tárgyalják, az először 1899-ben megjelent Quotatanulmányok pedig államháztartásunk egy nagyfontosságú tényezőjét világítják meg. Földes akkor sem tagadja meg az őt jellemző felfogás- és tárgyalásmódot, ha konkrét gazdaságpolitikai kérdéseket tárgyal. Egyetemes szempontból fogván fel azokat, csaknem mindig a nagy szempontok perspektívája nyílik meg előttünk. Számos kérdésben oly nézeteket formulázott, melyeket azóta a fejlődés igazolt. Így az »Eszmék a magyar ipar kérdéséhez« cz. értekezés 1879-ben konstatálja az ipar elégtelen fejlődését. Ez értekezésben Földes több olyan intézkedést javasolt, melyeket — mint

pl. új gyáraknak adókedvezményekben való részeltetése, a közszállításoknál a hazai ipar kedvezményezése, stb. — iparpolitikánk később magáévá tett. Igen érdekes az az eddig kiadatlan — bár sajnos, töredékes jellegű — értekezés, mely a külkereskedelmi helyzet és az önálló vámterület kérdését fejtegeti. A két kötet Politzer Zs. kiadásában jelent meg. Ára 14 K.

— »Magyar Közgazdasági Könyvtár« címe alatt a magyar tudományos akadémia nemzetgazdasági bizottsága új irodalmi vállalatot létesített, melynek célja a kiváló régi magyar közgazdasági írók munkáit megközelíthetővé tenni, közgazdasági történetünk fontosabb korszakait ismertetni, közgazdasági életünk gyakorlati kérdéseinek megoldásához szakszerű monografiákkal járulni s a külföldi irodalom nevezetesebb műveit átültetni.

E dicséretre méltó tudományos vállalat első kötete fekszik előttünk a fenti cím alatt. Elmondhatjuk róla, hogy nemcsak egy kitűnő közgazdasági írónak német és latin nyelven írt műveit teszi hozzáférhetővé, de közgazdasági életünknek egy épp oly fontos, mint kevésbé ismert korszakába vezet be bennünket.

Berzeviczy Gergely egyházpolitikai és publicistikai dolgozatai is kiválóak, de irodalmi tevékenységének főtere a közgazdaság. Főleg gyakorlati kérdésekkel foglalkozik, de az elmélet terén is teljesen otthonos. Elméleti műve az »Oeconomia Publico-Politika«. Legérdekesebb munkája a »Paraszt«-ról írt műve, melyben a parasztság keletkezéséről és fejlődéséről, a magyarországi parasztok állapotáról és azok természetéről értekezik.

Első nagyobb irodalmi munkája az, melyet 1796-ban első északi tanulmányutja után írt: »Magyarország kereskedelméről és iparáról«. Ismerteti hazánk akkori gazdasági viszonyainak statisztikai adatait, azonkívül különösen az országnak Bécsből folytatott ipari és kereskedelmi politikáját bírálja.

A »Világkereskedelem«-ről írt munkájában az érdekelt hatalmakat arról akarta meggyőzni, hogy a Napoleon által akkoriban elrendelt szárazföldi zárlat oly alkalmat teremtett a levantei, az indiai és általában a keleti forgalomnak Észak-Európa felé való terelésére, melyet szerinte a mi monarchiánknak és az orosz birodalomnak két kézzel kellene megragadnia. Elmélkedésének az az eredménye, hogy a mi monarchiánk és Oroszország együtt hasznos kereskedelmi forgalmat tarthatnak fen. Érdekes, hogy a szuezi csatornának kiépítését feltétlenül bekövetkezendőnek tartja.

Végül még egy kisebb munkája: »Notizen über das Zipser Comitatus in Ungarn«, melyben Szepesmegyének és a tizenhat szepesi városnak tüzetes leírását adja ugy gazdasági, mint társadalmi szempontból.

Nem csekély munkát végzett Gaal, midőn Berzeviczy Gergely munkáit nemcsak kitűnő magyarsággal lefordította, de azokat s Berzeviczy egész életét s működését nehéz és fáradságos kutatás segítségével tudományos tanulmányának tárgyává tette. A mű Politzer Zsigmond és fia kiadásában jelent meg. Ára 6 korona.

— Vargha Ferencz dolgozata a jogi vizsgák reformjáról, különlenyomatban is megjelent.

— Cselédbér követelési ügyekben két egybehangzó határozat ellen jelenleg is van felelősségnek helye. (A belügyminiszternek 29,594/1902. sz. a. Sz. vármegye alispánjához intézett rendelete.) B. István d-i lakosnak özv. E. Emilné ugyanottani lakos elleni cselédbér követelése ügyében felterjesztett iratokat ide mellékelve azzal küldöm vissza, hogy az ügy harmadfoku határozat hozatala végett a közigazgatási bizottság elé terjesztendő. Mert cselédbér követelési ügyeknek végérvényes eldöntése az 1896. évi XXVI. törvénycikk 79. §-a értelmében a m. kir. közigazgatási bíróság hatáskörébe tartozván, az ily ügyekre a közigazgatási eljárás egyszerűsítéséről szóló 1901. XX. tcz.-nek a felelősség, illetve a felelősség korlátozására vonatkozó 1. és 2. §-a, valamint a felülvizsgálati kérelemre vonatkozó 3. §-a, ugyan ezen törvény 12. §-a szerint ki nem terjednek, minél fogva az ily ügyek mindaddig, míg a bírói panaszút meg nem nyílik, a közigazgatási hatóságok által tárgyalandók, amint ezt az 1901. XX. tcz. 1—12. §-ainak végrehajtása tárgyában a m. kir. miniszterium által 4600/901. M. E. sz. alatt kiadott és a törvényhatóságokkal 140,000/901. számú körrendelettel kapcsán közölt rendelet 12. §-a világosan elő is írja.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— A német birodalmi gyűlésen az igazságügyi költségvetés tárgyalása alkalmából a bíróságok és ügyvédek ellenében rendkívül éles támadások hangzottak el, melyek közt különösen a perek lebonyolítása körül mutakozó huzavona felpanaszolása szerepelt. A perek hosszadalmasságát egyebek közt annak tulajdonítják, hogy a tárgyalásoknál túlhatják a szóbeliség elvét.

— Az eredmény szerepe a büntetőjogban. A nemzetközi büntetőjogi egyesület német csoportja *e hó 17-én* tartotta ülését Brémában. E gyűlés, mely voltaképp a pétervári kongresszus előkészítő főpróbájaként szerepelt, főleg a *Seuffert* által már az 1900-iki strassburgi gyűlekezeten felvetett kérdéssel foglalkozott, hogy t. i. az objectiv eredménynek minő befolyása legyen a szándékos büntetendő cselekmények büntetőségére? A strassburgi gyűlésen a kérdés függőben maradt (*Mitteilungen IX. kötet 108—149.*) s most ismét *Seuffert* volt az előadó, ki mindenekelőtt a visszatorlás fogalma ellen fordult, mert az egyenérték, ha nem becsületsértésnek becsületsértéssel viszonzásáról van szó, nem állapítható meg a *delictum* és *repressio* összemérhetetlensége folytán. Ma a büntetés kimérése a véletlen játéka s épp oly véletlen, ha a kimért büntetés megfelel a vétkesség fokának, mintha alatta vagy felette áll. Még fokozza ez igazságtalanságot, hogy az eredmény, mint ilyen, súlyosítólag vagy enyhítőleg hat s a kísérlet a befejezett cselekménnyel, mint önálló kategoria áll szemben. A kísérlet és befejezett cselekmény büntetésének egyenlősítése mellett *Seuffert* a büntető bírák kiképzésével kívánja lehetővé tenni, hogy a terhelt egyéniségében rejlő büntetéskimérési okokat felismerjék. A *tételek*, melyeket előadása végén felállított, a következők: 1. §. Kísérletről a büntető-törvények értelmében akkor van szó, ha valaki a bűncselekmény elkövetésére irányuló elhatározását komolyan, de eredmény nélkül valósította meg. Komoly megvalósításnak nem tekinthető, ha a tettes babonás vagy szándékosan oly eszközöket alkalmazott, melyek az elhatározás megvalósításában csak az ő képzeletében, de nem tapasztalás szerint alkalmasak. 2. §. A kísérlet csak azon bűncselekményeknél büntetendő, melyeknél azt a törvény kifejezetten előírja. 3. §. A megkísérlett bűncselekmény ugyanazon törvény szerint büntetendő, mely a befejezettre alkalmazást nyer. Ha a befejezett cselekmény törvényes büntetése tíz évet meghaladó szabadságvesztés, úgy a kísérlet büntetése, ha az eset enyhébb, három évnél kevesebb nem lehet. 4. §. Ha az eredmény elmaradása valamely részes akaratára vezethető vissza, különösen, ha az eredményt valamely részes önként háritotta el, úgy e részes büntetlen marad. Büntetlenségnek nincs helye, ha a bűnbánat csak akkor állt be, midőn a részes a feljelentésről, magánindítványról vagy hatósági eljárásról tudomást szerzett. A másik véleményező: *Harburger* nagyban és egészben csatlakozott *Seufferthez*, de a *tételek* 2. §-át nem osztotta, mert az esetleges büntetéstől való félelem sokaknál még visszatartólag hathat. Hasonlóan nyilatkozott *Liszt* is, valamint *Rosenfeld* königsbergi tanár, ki azonban a be nem fejezett kísérlet számára enyhébb büntetést kíván. A gyűlés határozata a következő: 1. a kísérlet definíciója a Btk.-ben kívánatos; 2. e meghatározást a «véghezvitel megkezdésétől» meg kell szabadítani; 3. a kísérlet csak a törvény által megállapított esetekben büntetendő; 4. a kísérlet *elvében* a befejezett cselekménnyel egyenlően büntetendő (francia jog!), de a bíró enyhíthet; 5. önkéntes visszalépés esetén a visszalépő büntetlen. E kivonatos ismertetésből, melyet a *Voss. Zeit.* nyomán közlünk, nem tűnik ki a fődolog, hogy t. i. a brémai gyűlés elfogadta-e *Seuffert* első tételét, mely nem egyéb, mint a Buri subjectivismusa determinista kiadásban,

sőt még a «komolyság» sem hiányzik, melyet Buri (*Goldammer Archiv 1877. 271. old.*) az álláspontjából folyó képtelenségek vésszeleplejével felállított.

— **Francia rentrée-beszédek.** *Feuilloley* főügyész: A bíróság és a gyermekkor védő törvények. Tanulmány a gyermekkor érdekű magán- és büntetőjogi törvényhozásról. Az 1889-iki francia törvény, mely az apai hatalom elvesztéséről szól, kétségtelenül emberiesebb fogalmát alkotja meg az apai hatalomnak, mint a régi patria potestas. Mindazonáltal a törvényt tökéletesíteni és bizonyos pontokban módosítani kell. Hiba az, hogy e törvény szerint az apai hatalom elvesztése szükségképpen kiterjed az összes gyermekekre, még a meg nem születettek is; hiba az is, hogy a hatalom elvesztése teljes és a benne foglalt összes jogosítványok elvesztésével jár. Kívánja a törvénynek emberiesebb irányban való módosítását.

Van Cassel főügyész: *Transportatio* és *relegatio*. Ismereti azokat az érveket, melyeket a *transportatio* hívei és ellenesei kongresszusokon és könyvekben kifejtettek. Az előadó maga bizik ezen büntetésmód eredményességében. Tanulmányozta a kérdést nem csupán Franciaországban, hanem a külföldön is, ahol e büntetést alkalmazzák, mint Oroszországban a XVI. század óta, Portugáliában a XV., Spanyolországban a XVIII. század közepe óta. Franciaországnak két nagy fegyenczgyarmata van: Guyana és Uj-Caledonia. Több irányban módosításra van szükség a törvényhozásnak ezen részében. Foglalkozik azután a *relegatio*val. Javasolja, hogy mielőtt a fegyenczeket a gyarmatokra küldenék, egy ideig oly fekvésű fegyházban kellene őket elhelyezni, ahol az *acclimatisatio* kezdetét venné és ahol a gyarmati élethez alkalmazott munkát végeznének.

Falgairolle főügyész helyettes: A siketnémák jogi helyzetéről. Nem helyes a törvényben kimondani, hogy a siketnéma képtelen beleegyezését kijelenteni egy jogi cselekményhez. A bírónak dolga minden esetben határozni a fölött, hogy az ily egyén valóban a maga akaratát fejezte-e ki. A törvény csak egy elvet állíthat fel: a siketnéma jogi cselekvőképességének elvét. Ennek megfelel a mai francia jog. Ugy a magánjogi, mint a politikai és a büntetőjogi téren teljesnek kell tehát lenni ezen egyének jogképességének. Az utóbbi két területen azonban helyén vannak bizonyos korlátozások. Ilyen az, hogy nem lehet szenvedő választóképesége, mert a tárgyalásokban nem vehet részt. Büntetőjogi tekintetben pedig minden esetben meg kell vizsgálni, mennyiben korlátozta őt értelmi képességében a siketnémaság.

— Az angol alsóházban a fogházakat illetően a kormányhoz intézett kérdésekre a belügyi államtitkár ezeket adta elő: A létszám emelkedése részben a katonai foglyok, részben a kisebbszerű bűntények szaporodásából ered. Szükséges intézkedéseket tenni arra, hogy a katonai foglyok ne jöjjenek érintkezésbe a közönséges büntetettekkel. Egy másik kérdésre: A kormány felállított egy menedékházat iszákos férfiak számára és folyamatban vannak a munkálatok arra, hogy iszákos nők részére is állíttassék asylum. Dicsérettel emlékszik meg az államtitkár a foglyokat segélyező egyesületekről és kimutatta, hogy a fiatal bűnösök javítására sok történt. Nem járulhat hozzá ahhoz a javaslatához, hogy nő-foglyok alkalmazzassanak, mert a nő-foglyok érdekéről eléggé gondoskodva van azzal, hogy uryi nők tesznek ellenőrzés céljából látogatásokat a nő-fogházakban. Ami illeti azokat a foglyokat, kik egy bizonyos mesterséget akarnak tanulni, azokat olyan fogházakba küldjék, ahol azt a mesterséget tanítják.

A Magyar Jogászegylet f. hó 10-én (szombaton) délután hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (V., Szemere-utca 10. szám alatt) teljes-ülést tart, melyen dr. Kovács Gyula folytatja a jogi vizsgákról szóló előadását. — Vendégeket szívesen lát az egylet.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félév: 12 kor. negyedévre 6.

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Kérdések feltétele a Szentpéteriné ügyében. — *d — s.* — Az orvosi beavatkozás jogáról és az orvosi felelősségről. *Dr. Schächter Miksa* egyetemi magántanártól. — *Törvénykezési Szemle:* Ipari veszély. *Dr. Baumgarten Nándor* budapesti ügyvéd. — Birói határozatok kritikája. *Dr. Kolozs Gyulától.* — Külföldi judikatura. Közli: *Dr. Gold Simon* budapesti ügyvéd. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Kérdések feltétele a Szentpéteriné ügyében.

A szolnoki kir. törvényszék gyilkosság büntettével vádolt Szentpéter Károlyné bűnügyében következő kérdéseket intézte az esküdtekhez:

I. Bűnös-e özvegy Szentpéter Károlyné, született Kocsis Sára abban, hogy a kezére és lábára nyomorék házastársát, Szentpéter Károlyt ennek házánál Kunhegyesen 1898 április 25-én este előre megfontolt ölési szándékkal késszurásokkal akként sérelmezte meg, hogy Szentpéter Károly ezen feltétlenül halálosnak felismert sérelmezés következtében másnap hajnalban meghalt. Igen, vagy nem? Az esküdtek határozata: nem.

II. Bűnös-e Szentpéter Károlyné, született Kocsis Sára abban, hogy a kezére és lábára nyomorék és általa megunt házastársának, Szentpéter Károlynak, ennek saját házánál Kunhegyesen 1898 április hó 25-én este késszurásokkal való megölésére egy eddigelé ismeretlenül maradt tettest, akinek a bűncselekmény elkövetése ő magának érdekében nem állhatott, az ölésre irányuló előre megfontolt szándékkal reábirta. Igen, vagy nem? Az esküdtek határozata: nem.

III. Ha nem: bűnös-e Szentpéter Károlyné, született Kocsis Sára abban, hogy a főkérdésben körülírt bűncselekmény elkövetését, az által, hogy az alvó állapotban levő és kezére és lábára nyomorék házastársát életveszélyben segély nélkül magára hagyta és a segélyre hívott szomszédokat segélyadás törekvésükben késleltette, szándékosan elmozdította vagy könnyítette. Igen, vagy nem? Az esküdtek határozata: hétnél több igen.

Nem akarok a bűnüggyel foglalkozni, sem a tárgyalás *vezetése s menete* nem kívánok reflectálni; megmaradok az objectivitás terén s csupán a kérdésekre kívánok pár megjegyzést tenni.

Nem lehet ezt szó nélkül hagyni azért, mert a kérdések szerkesztése a legnagyobb mértékben befolyásolja a jury meggyőzését s nem győzünk csodálkozni a józan magyar ész önállóságának s függetlenségének erején, mely *részben* emancipálni tudta magát a kérdésekben rejlő *utmutatás* alól s a legenyhébb bűnösségi formát, t. i. a bűnsegélyezést állapította meg a vádlott ellen.

Hogy érthetőbben fejezzük ki magunkat, mind a három kérdés csak úgy hemzseg a jury suggerálására alkalmas tény-körülményektől.

Nézzük csak a BP. 355. §-át, mit mond a főkérdés szerkesztéséről? Azt mondja a második bekezdés:

«A főkérdésben a vád alapjául szolgáló tett nemcsak a megkülönböztetésre alkalmas ténybeli körülményeknek, hanem a vád szerint alkalmazandó törvényben meghatározott alkotó elemeknek elősorolásával is körülírandó.»

Tehát a főkérdés kétféle elemből áll, egyik a *ténybeli*, másik a *jogi*, ugynevezett tényálladási elemeknek foglalata. Ennél sem többet, sem kevesebbet nem szabad a főkérdés-

nek tartalmazni. Akár több, akár kevesebb van a főkérdésben, a BP. 427. §-ának 4. pontjában meghatározott semmisségi ok forog fenn az ítélet és eljárás megsemmisítendő, amennyiben az alaki semmisségi ok a *vád* vagy *védelem* érdekeinek sérelmével járt.

Mi az a törvényellenes rész, amit a kérdések tartalmaznak?

Az első kérdésben az foglaltatik, hogy a «*kezére és lábára nyomorék házastársát*» ölte-e meg Szentpéteri Sára?

A második kérdésben, mely a felbujtásról szól, ez áll: «*a kezére és lábára nyomorék és az általa megunt házastársának*» stb.

A bűnsegélyezésre föltett harmadik kérdésben ismét a «*kezére és lábára nyomorék házastárs*» fordul elő.

Az első pillanatra e körülírások lényegtelennek tűnnek föl; ámde, aki figyelemmel kísérte a pör tárgyalását, tudni fogja, hogy igen nagy jelentőséggel bírt a bizonyítás anyagában az, hogy nyomorék volt-e Szentpéteri Károly vagy sem; továbbá, hogy milyen házaseletet élt azzal Szentpéteri Sára. A vád azt állította, hogy Szentpéteri Károly nyomorék volt, tehát könnyen elbánhatott vele az asszony is; továbbá, hogy az asszony reáunt az urára s szeretőket tartott, tehát ez volt lélektani indoka annak, hogy megölje vagy megölesse. Mindkettő indicium arra, hogy az asszony volt a gyilkos. A védő ezzel szemben azt vitatta, hogy Szentpéteri Károly nem volt nyomorék, továbbá, hogy vádlott férjével jó házaseletet élt. E momentumok kiemelésével nyomban elénk tűnik, hogy mily jelentőséggel bírt a jelzett két körülmény.

Mind a két körülmény a vád bizonyítéka volt s mindkettőre ellenbizonyítás is produkáltatván, annak bizonyossága vitás volt. S mégis mi történt? Az, hogy a törvényszék ezt a két ténykörülményt, *mint bebizonyítottat, beleveszi a kérdésekbe s azokhoz, mint kétségtelen tényekhez fűzi a tulajdonképeni kérdést.* Ez a két ténykörülmény sem a vádbeli *telhez* nem tartozik, sem nem *alkotó elem* (BP. 355. §. 2. bek.), tehát egyiket sem lett volna szabad a kérdésbe felvenni. De igenis mindkét ténykörülmény indicium, amelyeknek megállapítása a jury hatáskörébe tartozik. Miután a jury nem indokol: sem ezeket, sem a többi terhelő adatokat nem állapítja meg *expressis verbis*, de igenis, lelkiületében mérlegeli a bizonyítás eredményét, s mint a ténykérdés ura: értelmének teljes szabadságával állapítja meg, hogy mit vesz bebizonyítottnak, mit nem.

Az esküdtszéki intézménynek ez a legföltettebb kincse; ha a bizonyítékok mérlegelésének szabadságától megfosztjuk, megfosztottuk az esküdtszék leglényegesebb attributumától.

Éppen azért bir nagy jelentőséggel a BP. 363. §-ának 3-ik bekezdése, mely szerint:

«Az elnöknek fejtegetésében nem szabad véleményt nyilvánítani sem a bizonyítás *eredményéről*, sem a bizonyítékok *mérlegelése* tekintetében.»

Ez a jury függetlenségének és szabadságának *Habeas Corpus* actja. Ez nyújt biztosítékot arra nézve, hogy a jury ítélete az ő józan, chablonokhoz nem szoktatott polgári elméjének s nem idegen befolyásnak szülte.

Midőn a törvényhozó a jury *függetlenségének* biztosítékait akarta fölláttatni, csak az elnökre gondolt s azt hitte, csak ő

fenyegetheti s veszélyeztetheti az esküdtek lelkiületének tisztaságát. Az esetek óriási többségében így is van. És most mit tapasztalunk a Szentpéteriné ügyében? Azt, amit már annyiszor hallottunk s amit elégszer nem lehet ismételni, hogy a törvénynek legnagyobb kommentátora az élet. Csak akkor állíthatjuk, hogy a törvény minden eshetőséggel számot vetett, ha az élet Scylla és Charibdise közt veszély nélkül elevezett.

A Szentpéteriné ügyéből megtanultuk, hogy az esküdteket nemcsak a *résumé* befolyásolhatja, hanem a kérdések is. Ha a kérdésekbe *mint bebizonyított tény beleveszi a bíróság azokat a ténykörülmenyeket, melyekkel a felek bizonyítani akarnak, annak megvesztegető hatása alól igen nehéz az esküdteknek ítéletüket emancipálni.*

Ebben a sokat tárgyalt ügyben a bíróság által föltett kérdéseken mint vörös fonál húzódott végig az a *bebizonyítottként feltüntetett* körülmény, hogy Szentpéter Károly nyomorék volt, hogy a felesége reáunt s hogy ha más volt is a tettes, annak Szentpéter Károly megölése nem állott érdekében — s így az csak Szentpéter Sárának állhatott érdekében.

Hogy miként ütött volna ki a verdict, ha a kérdések a BP. 355. §-a értelmében szerkesztetnek, vagyis, ha *csupán* a megkülönböztetésre alkalmas ténykörülmenyek vagy jogismérvek vétetnek fel abba: nem tudjuk, az azonban bizonyos, hogy az esküdtek verdictjéről jóakarattal sem lehet állítani, hogy arra a kérdésekben található s a bizonyítékokra vonatkozó utmutatás nem gyakorolt befolyást. Már pedig, ha törvénytelen az olyan *résumé*, mely hasonló hibában leledzik, hasonlóképp törvénytelen az olyan kérdés is, mely a bizonyítékok tekintetében utmutatást ad az esküdteknek.

Az első két kérdés még több szempontból kihívja a kritikát; miután azonban azokat az esküdtek *«nem»*-leges szavazatukkal agyonütötték, én sem akarom őket halottaikból föltámasztani; foglalkozom azonban a bűnségélyezésre föltett utolsó kérdéssel.

Ez a *főkérdésre* utal s azt kérdezi az esküdtektől, hogy bűnös-e Szentpéter Károlyné abban, hogy a *főkérdésben körülírt bűncselekmény* elkövetését stb. előmozdította? Kétségtelen dolog, hogy rövidség kedvéért bűnrészességnél szokás is, törvényes is a főkérdésre utalni, hogy a tettesi cselekményt ne kelljen megismételni. De nem mindig. A *Szentpéter Sára ügyében pedig annak leheltsége teljesen ki volt zárva.*

Akkor lehet utalni a főkérdésre, ha más a tettes és más a bűnségéd. De ha e kettő egy személy: a tettesi cselekményt körül kell írni a kisegítő kérdésben, mert másképp a verdict *homályos*. Mint láttuk, a főkérdés a tettességre, vagyis arra szólt, hogy Szentpéter Károlyné ölte-e meg a férjét. A harmadik kérdés pedig azt tartalmazza, hogy Szentpéter Károlyné bűnségéd volt-e *ebben* a cselekményben, — vagyis, ha nem tettes, *bűnségéde-e önmagának?* — Helyesen akkor lett volna a harmadik kérdés föltéve, ha — mint a második kérdésnél — kiemeli a törvényszék a tettes ismeretlen voltát.

—d.—s.

Az előző cikk írója nem ismerte az elnöki fejtegetést. Mi pontosan feljegyeztük ezt is és ide igtatjuk annak jogi jelentőségű két részletét. Az elnök ezt mondotta:

A második kérdésnél:

... Lényeges bűnségéd az, ha valamely bűncselekmény valakinek hozzájárulása nélkül nem lehetséges. A második kérdés azt fejezi ki, hogy azon esetre, ha ismeretlen tettes volt, olyan-e az, hogy ezen nő tudta és beleegyezése nélkül a bűncselekmény nem jöhetett volna létre. Ezt nevezzük jogi nyelven lényeges segítésnek.

A harmadik kérdésnél:

... Nemcsak a cselekményeket, de a mulasztáso-

kat is ideértjük. Amennyiben valakinek mulasztása alkalmas lenne, hogy támogassa a tettes elkövetési cselekményét, ezt nevezzük mulasztási cselekménynek. Vannak oly életviszonyok, körülmények, vonatkozások az egyének közt, melyek tulajdonkép lehetővé tennék valakinek, hogy cselekedjék, hogy mentési cselekményt alkalmazzon, mikor a másik életveszélyben van s ha ily körülmények közt elmulasztja a mentési teendőt, ezt a mulasztást bűnségélynek nevezzük. A *harmadik kérdésnél* tehát az az irányadó, hogy bebizonyítva látják-e az esküdtek urak, hogy ez a nő elment a szomszédhoz s tudva, hogy férje életveszélyben forog, azoknak készséggel felajánlott segélyét igénybe nem vette és késleltette. Ez megállapítja a bűnös segitést.

Legyen szabad ezek után a kérdések és az elnöki fejtegetés összefoglalása alapján, valamint a tanuvallomásoknak is figyelembe vételével megtenni észrevételeinket.

1. Midőn a bíróság belefoglalta a három kérdésbe ezen szavakat: *kezére és lábára nyomorék*, egy ténykérdést vont el az esküdtek megbírálása elől s eldöntötte ezt a kérdést oly értelemben, amint egyik tanu sem állította. Valamennyi tanu megegyezett ugyanis abban, hogy Szentpéter Károly botra támaszkodva egész könnyedén járkált; csak, mint azon a vidéken mondják, kacskas kezű volt és egyik lába kissé megmerevedett; de a könnyebb munkákat tudta végezni, többek közt a tehénnek tudott szénát adni. Amidőn tehát a törvényszék minden közelebbi kommentár nélkül azt állítja, hogy kezére és lábára nyomorék volt, a valónak meg nem felelő ténymegállapítást csempész mind a három kérdésbe s ezzel az esküdteket a bűnösség kimondása irányában veszedelmesen befolyásolja.

2. Az, hogy Szentpéter Sára *megunta* férjét, szintén egy, a vita tárgyát képezett ténynek előzetes eldöntése; e mellett oly subjectiv elem, mely az esküdtekhez intézett kérdésbe nem tartozhatik. A bíróság természetesen a miatt ragaszkodott hozzá, mivel ezzel valószínűbbé akarta tenni a második kérdésbe foglalt bérnyilkosságot. Ugyanily megbírálás alá esik ezen mondatrész is: *a kinek a bűncselekmény elkövetése önmagának érdekében nem állhatott.*

3. Hozzájárul, hogy a második kérdéshez adott jogi kitartás a felbujtás határait is kiterjeszti. A lényeges segitést felbujtássá teszi s ezzel reá akarja venni az esküdteket, hogy a második kérdésre igennel feleljenek, még ha a törvény által megkövetelt reabírási nincs is meg.

4. A harmadik kérdés még a két előbbi is felülmúlja az erőszakoltságban. Ezen kérdés már nem állítja ugyan, hogy a vádlottnő tudott előre a rablótámadásról, de azt rója fel neki bűnül, hogy alvó állapotban levő férjét életveszélyben segély nélkül hagyta és az általa segélyre hívott szomszédokat segélyadási törekvésökben késleltette. Hozzáteszi az elnöki kommentár, hogy a büntetőjog az ily mulasztást és cselekményt bűnségélynek elfogadja.

Íde igtatjuk a tényállást, mely a kérdés alapjául szolgált. Az asszony azt vette észre, hogy valaki van az u. n. tiszta szobában; átszaladt tehát Gorzás Gáborékhoz segélyért. Midőn Gorzás Gábort és vejét felkeltötte, az előbbi hamar kész volt az indulásra, a veje azonban öltözködni kezdett és különösen a csizmahuzással töltött időt; ekkor azt mondotta Szentpéteriné Gorzás Gábornak, hogy a míg Imre felöltözködik, hívja el a szintén szomszédos éjjeli őrt. Gorzás elment s azzal jött vissza, hogy az éjjeli őr nincs otthon. Ezalatt a másik is felöltözködött és elindultak. Minthogy azonban esett és az udvar sáros volt, Szentpéteriné pedig mezítelen lábbal jött: nehogy elcsuszszon, belekapaszkodott Imre karjába; mikor pedig a házhoz értek, először is a tiszta szobába ment és azt nézte, nem-e vitték el a pénzt.

Ebben a tényállásban találja a bíróság azt, hogy a szomszédokat segélynyújtási törekvésökben késleltette. Ő hívta a segítséget, és mégis ő késleltette! Ha késleltette volna is egy vagy legfőlebb két perczczel: semmi támpont sincs

arra, hogy tudott gyorsabban menni s hogy az állítólagos késleltetés szándékosan és tudatosan történt.

Az elnöki fejtegetés még a feltett kérdésnél is messzebb megy a vádolásban; azt mondja, hogy a készséggel felajánlott (!) segílyt igénybe nem vette.

S ha meg is volna az asszony magatartásában a késleltetés vagy a késleltetési törekvés, még akkor is az esküdteknek és nem a bíróságnak hatáskörébe tartoznék a tény eldöntése.

Másrészt az anyagi büntetőjog nem ismeri el, hogy a megtámadott részére való segílynyújtás elmulasztása vagy a késleltetés megállapítaná a Btk. 69. §-ának 2. pontja értelmében a segílyt. Az asszonynak még arról sem volt fogalma, hogy a házban mi történik, vajon lopást vagy rablást vagy gyilkosságot követnek-e el: és mégis a gyilkossághoz való segílynyújtásban mondták őt bűnösnek. Az új büntetendő cselekményt a szolnoki törvényszék találta ki arra a kézzelfogható célra, hogy az esetre, ha az esküdtek semmi pozitív cselekménnyel sem vélnék terhelhetni Szentpéteri Sárát, legalább mondják őt bűnösnek ebben.

Az esküdtek a csábító s erkölcsies színezetű kérdésre igennel feleltek, kétségkívül mivel azt hitték, hogy ilyesmiért csak kis büntetés juthat. A bíróság pedig reá húzta a 10 évi fegyházat.

5. A kir. ügyész csak az első kérdést javasolta, mivel az egész bizonyítási eljárás tulnyomólag a tettesség körül forgott. A két utóbbi kérdés a bíróságtól ered. A bíróság azonban helytelenül magyarázta a BP. 353. és 356. §-ait, midőn a felbujtás és a segílyt tekintetében kérdés feltevésére indítatva érezte magát. Ehhez a bizonyítási eljárásnak ezen területre is tüzetes kiterjesztése lett volna szükséges. Ha a védelem tudja, hogy ily irányú kérdés is lesz, akkor a bizonyítási eljárás alatt a védekezést egészen másképp rendezi. S a mint meg tudta dönteni a curiai ítélet álláspontját, még könnyebb lett volna megdöntenie a mulasztás vádját; feltéve természetesen, hogy a bíróság tért enged a bizonyításnak. Mikor azonban a bíróság a védő bizonyítékait sorra elutasítja, a vádat pedig a lehetetlenség határáig kiterjeszti: nem csoda, hogy az egyensúly megbomlik és tévednek az esküdtek.

Sulyosítja kifogásunkat azon körülmény, hogy a bíróság a kérdéseket nem állapította meg a vitázat előtt. Csak közölte a felekkel, de a hozzászólást nem engedte meg csak a vitázat után. Ilykép a védő még a vitázat alatt sem tudhatta biztosan, hogy miféle váddal áll szemközt. A kir. ügyész ugyanis csak a tettességgel foglalkozott, a bíróság pedig nem jelentette ki, hogy ragaszkodik a vádnak a felbujtásra és a segílytre való kiterjesztéséhez.

Eltekintve a többi semmiségtől, (melyek száma legio), az ítélet valósággal törvényszerű vád nélkül van hozva és ennél fogva a BP. 384. §. 11. pontjában foglalt s hivatalból figyelembe veendő semmiséget tünteti fel. F.

Az orvosi beavatkozás jogáról és az orvosi felelősségről.*

Az orvosi beavatkozás joga ujabban igen sokat foglalkoztatja a jogtudósokat és míg egy részük tulságos liberális ezen jog felfogásában, másik része igen szigorú és a gyógyítás céljából ejtett sebzésben, műtétben is testi sértést lát. Másrészt az orvosok sincsenek tisztában működésük jogi alapjával és azt hiszik, hogy ez „non scripta sed nata lex”. Amerikában annyira napirenden vannak az orvosok ellen indított kártérítési perek és ezekben hozott marasztaló ítéletek, hogy nagyobb gyakorlattal bíró orvosok feleségeikre iratják vagyonukat. Égető szükség van tehát a kérdés világos

* Kivonatol közlés dr. Schächter Miksa egyetemi magántanárnak a Magyar Jogászegyletben folyó évi április 12. és május 3-án tartott előadásából.

megoldására és a casuistika ellentmondásaitól független rendszerre.

Sajnos, a legujabb idők ily irányú törekvései sem vezetnek eddig célhoz. *Oppenheim* büntetőjogtanár az orvosi beavatkozást csak szokásjogon alapulónak tekinti. Szerinte minden véres beavatkozás, tehát minden műtét, a testi épségnek megsértése, mely csak azért nem büntetendő cselekmény, mert az illető betegnek beleegyezésével hajtatik végre. Ezt a közfelfogás és szokás így ismerik el. *Stenglein* sem ezen szokásjogot, sem külön hivatásjogot, melynek szintén vannak szószólói, el nem ismeri. *Stoosz* bécsi jogtanár pedig egyáltalában azt sem ismeri el, hogy aki gyógyítás céljából sebez, testi sértést követne el. Az ő jogelmélete szerint a siker igazolja a beavatkozást, a menthető tévedésben képzelt siker pedig a valódi sikerrel æquivalensnek tekinthető. Ez a felfogás leginkább kedvez ugyan az orvosoknak, de a jogászok részéről ellentmondásra talál és különösen *Lilienthal* kimutatta, hogy az orvos jó szándéka nem statuálhat jogot.

Nemcsak a jogelmélet, de a gyakorlat is nagyon ellentétes álláspontot foglal el ezen kérdésben. A berlini Kammergericht egy 1900. évben hozott decisiója kijelenti, hogy az orvos nem felelős a sikerért, nem hibáztatható a téves diagnózisért, a betegnek tett ígéreteért felelősségre nem vonható, csak azt kell kimutatnia, hogy a tudomány szabályainak megfelelően járt el. A párisi törvényszék mult év áprilisában pedig 5000 frank büntetésre ítelt egy orvost, ki Röntgen-sugárral kezelt beteget és ennek bőrét nagyon megégette; és ezen ítéletét úgy indokolja, hogy az orvos is csak „speciális üzletember”, ki minden általa okozott kárért felelős.

Gyakorlatilag nagyon célszerűnek látszik azon jogi felfogás, mely az orvos és a beteg közti viszonyt megbízásos, szerződéses viszonyként tekinti és az orvos jogát ebből vezeti le. Ezen felfogás tulajdonképpen a „volenti non fit injuria” tételnek paraphrasisa. Nem intézhető el azonban ily egyszerűen a beleegyezés kérdése sem. Ha bele is egyezik a beteg a célba, nem okvetlenül egyezik implicite a kezelési eljárásba. Nem is tudhatja gyakran, mibe egyezik bele; a legkritikusabb esetekben az orvos őt ez iránt föl sem világosíthatja. Néha nincs abban az állapotban a beteg, hogy a fölvilágosítást megérteni képes volna. Egyik párisi orvos-egyesület mult évben, egy adott esetből kiindulva, melyben a kórházban fekvő gyerek azért halt meg, mivel a műtéthez kellő időben a szülők beleegyezését megkapni nem lehetett, azt határozta el, hogy ily esetekben a műtétet a szülők beleegyezése nélkül is végre kell hajtani. De *Modlinszky* híres orosz sebész mult évben elcsukással büntették meg, mert egy leányon szülei beleegyezése nélkül végzett műtétet. Különben még a beleegyezés kérdése egyébként sincs jogilag egészen tisztázva. Nem bizonyos az sem, hogy a férjnek van-e igazán joga feleségét illető valamely csonkító műtétbe beleegyezni, vagy a szülőknek van-e joguk gyermeküket egész életre nyomorékká tevő orvosi beavatkozást jóváhagyni és célszerű-e az elmebeteg gondnokára bízni a döntést, holott neki vagy az általa képviselt érdekelteknek a műtét megtagadásával a gondnokolt pusztulását előmozdítani érdekükben lehet. A megbízási viszony és az ezzel kapcsolatos beleegyezés sem képez tehát szilárd jogi alapot az orvosi beavatkozásra, de azért ez mégis oly fontos kellék, hogy nem csodálható, ha *Stoosz*, ki maga semmiféle külön jogalapot az orvosi beavatkozásra szükségesnek nem tart, mégis oly kiegészítést ajánlja a büntető-törvénynek, hogy „büntetendő az, ki valakit annak vagy illetékes helyettesének beleegyezése nélkül kezel, ha csak ezt közvetlen életveszély vagy egészségkárosítás nem tették sürgősen szükségessé”.

Az ily fölöttébb eltérő nézetek mellett érthető, hogy az orvosi jog kodifikálva nincsen és csak a legrégibb jogállam-

ban, Chinában intézkedik úgy a törvény, hogy az orvos, ha téves eljárásával betegének halálát okozta, az emberölésért járó büntetéstől ment ugyan, de gyakorlatától mindörökre eltiltandó; és a legújabb code-ban, az új-zeelandiban (1893.) mondják azt ki: «nem büntethető az, ki valakinek érdekében kellő gondossággal és ügyességgel a körülményeknek és a beteg állapotának megfelelően észszerű műtétet végez».

Míg azonban az orvosi beavatkozás joga megállapítva nincsen, az orvosi felelősségnek számtalan esete és rendkívül sok alakja ismert. Közbevetőleg megjegyzi előadó, hogy van az orvosok között arra irányuló törekvés, mely az orvos fölötti bíráskodást a hivatása körül elkövetett vétségeket illetőleg orvosi areopágra kívánná bízni. De egyelőre erre számítani nem lehet és nyilván még hosszú ideig a jogász fog az orvosi felelősség ügyében is ítélkezni. A mértéket ezen ítélkezéshez három szempont nyújtja. Először: birt-e az orvos elegendő tudással, ügyességgel és tapasztalattal? Másodszor: eljárásában megfelelő gondosságot és szorgalmat tanúsított-e? Harmadszor: Legjobb meggyőződése szerint járt-e el?

A kellő tudás és ügyesség hiánya a leggyengébb kritériuma az orvosi felelősségnek. Az orvosok között is nagyon elterjedt az a nézet, hogy a hiányos tudásnak a hiányos képzés az oka. A folytonos haladás mellett az, mi tegnap még korszerű tudomány volt, holnap már elavult vagy legalább is annak tekintik. Néha meg éppen nem az elmaradás, hanem a gyors haladás a baj. Egy angol orvost rehabilitáltak erkölcsileg a múlt évben, kit ezelőtt tizenöt évvel az orvosi társaságból kirekesztettek, mert egy akkor még szokatlan műtétet végzett. Azóta ez a műtét az egész világon elterjedt. Sok példával lehet bizonyítani, hogy az orvosi megítélés sem elfogulatlan az orvostól kívánt tudás mennyisége és minősége iránt, amint hogy másrészt az esetek tulnyomó nagy számában az elegendő tudás és ügyesség hiánya a tudományos nézetek és felfogások variációinak ezer rejtekelyében talál menedéket.

A jogász szempontjából jobban fogható a kellő gondosság és szorgalom mértéke. Néha ugyan ez is orvosi kérdés, de sokszor a gondosság hiányát minden külön szakképzettség nélkül józan észszel is meg lehet állapítani. Tényleg a marasztaló ítélet leginkább erről az oldalról éri az orvost.

Ellenben az esetek tulnyomó számában opponálhat az orvos minden felelősségnek, ha a legjobb meggyőződésére hivatkozik. A legjobb meggyőződésnek tárgyi bizonyítékai nehezen szerezhetők be és ezek hiányából a legjobb meggyőződés ellen nem lehet következtetni. Az orvosok egy része inkább belenyugszik abba, hogy egyik-másik beteg bajának természetes folyamánként veszszen, semhogy életüket problematikus értékű beavatkozásokkal megrövidítsék. Mások meg úgy vélekednek, hogy jobb ha néha az orvosi beavatkozás kudarcot vall és a betegben kár is esik, semhogy a tudomány haladása megakadjon és a gyógyíthatatlannak tartott betegség örökre az maradjon. Az egyik irány követője tehát a legjobb meggyőződése szerint marad tétlenül ott, hol a másik legjobb meggyőződésére hivatkozva buzgálkodik, bár buzgóságával csak a halált sietteti.

Nagy jelentősége van a «legjobb meggyőződésnek» különösen a kísérleti irány terjedésével az orvosi tudományban és gyakorlatban. A legújabb és legnagyobb vívmányok ugyan a kísérletnek köszönhetők, de tagadhatatlan, hogy ezen iránynak sok korcsajtása is van. Ezeknek a «legjobb meggyőződés» nem adhat immunitást. Az orvosi tudomány nem mondhat le a kísérletről és a betegen végzendő kísérletről sem, de le kell mondani a betegeken végzendő veszélyes és brutális kísérletekről. Ez irányban a porosz oktatás- és orvosügyi minisztérium egy múlt évi rendelete, mely a kórházakban és klinikákon a kísérletezéseket némileg szabályozta és megszorította, a kezdeményező lépést megtette.

Altalában előtérbe nyomul a törekvés, mely az orvosi felelősségnek határozottabb formáit akarja, ha nem is egyenest a büntető-törvénnyel, de legalább æquivalens szabályzatokkal kialakítani. Fontos tényező e tekintetben a nagyobb nyilvánosság, mint az orvosi működés ellenőrzője. Az orvosi hivatás ma már nem szorul arra a titokzatosságra és mysticismusra, mely még abból az időből tapadt hozzá, a midőn az orvosi foglalkozás is a vallási mysteriumok egy részét képezte. Az orvosi becsületes munka ma már elbirja a nagyobb nyilvánossággal járó nagyobb felelősséget is. Ezért minden oly esetben, melyben a halál az orvosi beavatkozást rövid időn, 24 órán belül követi, a halálok megállapítása vizsgálat tárgyát kellene hogy képezze. Angliában minden narcosis-halál esküdtbírói vizsgálat — coroners inquest — tárgyát képezi. És ez nem riasztja el az orvosokat. Sőt ellenkezőleg: az angol narcosis-statisztika a legmegbízhatóbb, mert hivatalosan megállapított, a közönség bizalma a narcosis iránt oly nagy, hogy a szülők nagy része is narcotizáltatja magát és Angliában vannak a legjobban képzett narcotizáló orvosok, valóságos narcotizáló művészek. Ha a hivatalos vizsgálat nem stigmatizáló, hanem mindenkire érvényes, akkor ebben mindenki megnyugszik és az igazság is, az orvosi felelősség fontos ügye is sokat nyer.

Végül a kórházi betegek viszonyát az orvossal szemben kell jobban szabályozni. Mert bár épp a kórházi orvosok részéről találkozunk az altruismus eszményét megközelítő odaadással és emberszeretettel, mégis az orvos felelőssége itt még inkább homályba burkolt. Pedig a kórházra szoruló gyámoltalanabb beteg életét és testi épségét is azzal a garantiával kell körülvenni, melyben a kórházon kívül a jobb módú beteg részesül. E célból a régi, de már elhanyagolt jó szokást kell fölleveníteni és szabály erejével ellátni, hogy minden fontosabb, kockázattal járó beavatkozást, minden ily természetű gyógykísérletet a kórházban működő két vagy több orvos tanácskozása előzzön meg. Ez annál fontosabb, mivel a kórházakba épp a súlyosabb esetek nagy számmal, ugyyszólván halmozva kerülnek és mivel ezen betegek az új szerek és módszereknek is kipróbálási anyagul szolgálnak.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Ipari veszély.*

III. Az ipari veszélyviselés elvének kimondása mellett *egész praxisunkban* csakis három határozat hozható fel.

Az egyik a Curia 1900. évi február 13-iki 4588/1899. számú ítélete (l. *Jogt. Közl.* 1900. évf. 274. sz. h.). Igaz, hogy a győri kir. tábla, melynek ítéletét a Curia helyben hagyta, a veszélyviselés elvét teljes tisztaságában kimondotta, de ez esetnek elvi jelentőséget még sem tulajdoníthatunk, mert in concreto nem ipari, hanem *gazdasági üzembről*, illetve az *állattartásból* a gazdára háruló felelősségről volt szó. A tényállás szerint ugyanis felperest, ki alperesnek gazdasági cselédje volt, az istállóban marhadőfés érte, miáltal egyik szemén sérülést szenvedett. De meg másrészt ugyancsak a kir. táblai ítélet indokolása alperes *mulasztását* állapította meg, mert az istállót lámpással el nem látta, ami a baleset bekövetkezésére okot adott. Itt tehát éppen fordítva van a dolog, mint az előző esetekben: míg ott a bíróság mestersegesen konstruált vétkességet, addig itt a vétlen felelősség elvét mondja ki, holott arra az adott esetben szükség sem volna, mivel egyuttal alperes vétkességét is megállapítja. De különben sem kellett volna ezen süppedékes talajra lépni, mert az 1894: XII. tcz. 112. §-ának 3. bekezdése kimondja, hogy «állatok által okozott károkért azok gazdája felelős».

* Az előbbi közl. I. a 19. számban.

Erről a törvényről azonban a bíróság, úgy látszik, *megfeledezett*.

A másik eset a Curia 1899 márczius 15-iki 5332. számú ítélete (I. Márkus X. kötet, 16,227. sz. h.), mely a vasutat teszi felelőssé a Rakamaz községben keletkezett tűzvész következményeiért,* habár a mozdonyból kiszálló szikrák a kisajátítási törvényben előirt *tűztávlaton kívül* eső épületet gyújtották fel.** A törvényszék ítélete itt is kimondta, hogy a kártérítési kötelezettség indoka: az üzemnek «harmadik személyek tulajdonát veszélyeztető természetében rejlik». Ámde a Curia már óvatosabb és utal arra, hogy a kérdéses időben rendkívüli szélvész dühöngött, «tehát nincs kizárva annak lehetősége, hogy alperes közegei sem éltek az ily rendkívüli (viharos) időben tőlük megkövetelhető elővigyázattal és gondossággal». A Curia tehát a vétkességre tér vissza, de vajon hogy értsük a *vétkesség lehetőségét*? Nyilvánvalólag úgy, hogy ez ítélet szerint alperesre hárult volna az exculpato (vétlenségének igazolása), amit a perben meg sem kísérelt. A Curia tehát a rendes felelősségtől eltérően a bizonyítási terhet megfordítja és mintegy præsumptiót (pr. juris) állapít meg az üzemtulajdonos vétkessége mellett. Ebből a szempontból e határozat korántsem áll egyedül (I. II. alatt), ugyanezt többek között a 2189/900. és különösen prægнанsan az 528/900. sz. ítélet*** is ismételtelte.

Harmadszor a budapesti kereskedelmi és váltótörvényszék 1082/1901. sz. határozatával kell foglalkoznunk, mely kimondta, «hogy a fenálló jogszabályok értelmében az állandó veszélylyel járó ipari vagy gazdasági üzem tulajdonosa felelős az üzemben vagy az abban használt eszközök által okozott kárért, még akkor is, ha őt a köteles gondosság elmulasztása nem terheli, hacsak ki nem mutatja, hogy a kárt a károsítottnak hibája okozta». E kijelentésre a következő eset szolgáltatott alkalmat. Felperes, ki mint kazánkovács hosszabb ideig volt alperes gyárában alkalmazva, *tűzes vasat kovácsolt* és e közben *szívdnk paltant szemébe*, amittől egy szemére megvakult. Az elsőbíróság — elvi álláspontjához képest következetesen — közömbösnek találta annak vizsgálatát, vajon a munkaadó mulasztást követett-e el. Nem állapította meg a munkás vétkességét sem a gyárban készletben levő védőszemüveg mellőzése miatt, mert e szemüvegek használata átmelegedésük miatt szintén veszélylyel jár. A budapesti kir. tábla 1605/1901. sz. a. elutasította a keresetet, mert a munkaadó, aki a szemüvegeket (az 1893: XXVIII. tcz. 1. §-ában előirt védőkészüléket) készen tartotta, mulasztást nem követett el és ha a szemüveg viselése a munkásra nézve kényelmetlen is, ez nem mentesíti őt azon kötelezettsége alól, hogy a törvényben előirt óvszereket használja. A Curia 1082/901. V. sz. a. (I. *Jogt. Közl.* 1901. évf. 640. sz. h.) a gyárost felelősségre kötelezte és 1467/901. V. sz. ítéletében a kártérítés összegét megállapította. A Curia tehát helybenhagyta a bíróság ítéletét, azonban indokolásában kitér az elvi kérdés elől és alperest azért marasztalja, «mert nem bizonyította, hogy a munkavezető a védő szemüveg használatára utasította vagy figyelmeztette volna». A Curia tehát itt is vétkességet konstruált és épp úgy, mint 2189/1900. és 2956/1900. sz. határozataiban a *szemüveg mellőzést* az 1893: XXVIII. tcz. 1. §-ába ütköző mulasztásnak minősítette s megegyezően a 7448/1900. sz. határozattal, a munkaadó kötelességének tartotta

* Erre a határozatra hivatkozott Bleuer idézett cikkében.

** A tűztávlaton belül okozott tűzkárért a vasut feltétlenül felel, mert az ő kötelessége, hogy az óvszalagok tűzmentes tisztántartását kívánja, illetve szolgálmi jogánál fogva a földtulajdonost e kötelesség teljesítésére kényszerítse. V. ö. Curia 1900. évi 1737. sz. h. (I. *Jogt. Közl.* 1900. évfoly. 466. sz. a.).

*** A Curia itt helybenhagyta az elsőbíróság ítéletét annak az indoknak elhagyásával: «hogy a balesetnek alperes vétkes mulasztása folytán bekövetkezését felperes nem bizonyította». A Curia tehát az ellenbizonyítást követeli meg alperestől.

felügyelni arra, hogy a munkás a készenlétben levő védőeszközöket csakugyan alkalmazza.

Legeslegujabban teljesen analóg eset került bírói eldöntésre, az ügy azonban jelenleg még nincs jogerejű ítélettel befejezve. A tényállás lényegileg ugyanaz volt: a baleset tűzes vas kovácsolásánál történt és védőszemüveget a munkás nem használt. A budapesti kereskedelmi és váltótörvényszék 13,126/1902. sz. ítéletében (K. J. a M.-B. fémipar r. t. ellen) abból a «jogszabály»-ból indult ki, hogy «az, aki oly ipart folytat, mely természeténél fogva különös veszélylyel jár az alkalmazottakra, minden kárért felelős, amely eme veszélyből származik, kivéve, ha a kár a károsult vétkességéből származik.* Mivel pedig a kényelmetlen és a munkások által nem szívesen használt szemüveg mellőzésében nem talált culpát, a munkaadót kártérítésre kötelezte. A budapesti kir. tábla 1902 április 9-én kelt 936/1902. V. sz. ítéletében helyesen konstataálta azt, amit gyakorlatunk fejtegetése kapcsán levezettünk: hogy t. i. *ilyen «jogszabály» nem létezik*, sőt «az 1893: XXVII. tcz. rendelkezéseiből és szelleméből az állapítható meg, hogy, ha a munkaadó az előirt óvintézkedéseket megtette, a munkást ért balesetért vagyoni felelősség nem terheli». Nem fogadta el a tábla a felelősség indokául azt sem, hogy a munkások balesete a veszélylyel járó ipar rendes kockázatát képezi, mert az ezzel járó *veszélyeztetésért* a munkás a magasabb munkadíjban nyer *ellenértéket*. Ezért tehát a kir. tábla perdöntő körülménynek a munkaadó vétkességét tekintette és elutasította felperest, mert a védőeszköz készenlétéről tudomással kellett birnia és mert csak kényelmi szempontból mellőzte a szemüvegeket, melyek a *veszély csökkentésére* alkalmasak. A munkaadónak pedig nem kellett a munkást a védőeszköz használatára kényszeríteni, mert erre a törvény (1893: XXVIII. tcz. 1. §. h. pont) csakis akkor kötelezi, ha alkalmazottjának mérges anyagokkal telt helyiségbe kell bemennie (argumentum a contrario.)

A Curia gyakorlatának áttekintése után tehát kimondhatjuk, hogy nincs *egy oly eset sem*, melyben a vétlen felelősséget megállapította és alperest ez alapon marasztalta. Eddigi gyakorlatában vagy mellőzi ez elv kimondását és e helyett a vétkesség mesterséges kitágítására törekszik, vagy pedig, ha hallgatással mintegy megtűri is az alsóbíróságok ily irányu kijelentését, az indokokat *megtoldja és nem ezen* (vagy — ami még következtelenebb — *nem csak ezen*) *alapon* marasztal, hanem alperes vétkességét (vagy vétkességének lehetőségét!) állapítja meg.

IV. A külföldi joggyakorlat köréből csak egy újabb esetre, az *osztrák legfőbb törvényszék* egyik határozatára, hivatkozom, mely mutatja, hogy a bírói gyakorlat a mienkéhez hasonló csapáson halad, midőn az osztrák polgári törvénykönyv 1299. §-ával megbirkózik, illetve a felelősség szabályát a vétkességi elv hangoztatásával bár, de mégis ennek körén tul feszíti. Frappans példa erre a következő eset.

Bécsben nem régen villamos városi vasut nyert engedélyt, melynek értelmében electromos kábelét a város utczái felett (felső vezetékkel) alkalmazhatta. A vezetéket elkészülte után az illetékes hatóság rendben találta és így a vonal a forgalomnak átadatott. Az egyik utcasarkon azonban telefondrótok huzódtak a villamos vezeték felett, mely izolálva nem volt; ez ellen azonban annak idején senki sem tett kifogást. Utóbb egy erős szélvihar alkalmával néhány telefondrót elszakadt, egyik ráesett az electromos kábelre és onnan az utcára, mi által az igen erős villamos áramot levezette és az utcán (Gudrunstrasse) részben személyekben, részben tárgyakban kárt okozott.

* E «jogszabály» nyilván a tervezet 1783 §-ában találja eredetét. Ennek szövegétől csak két pontban különbözik: 1. nem hivatkozik az erőhatalomra, mint mentesítő körülményre és 2. a felelősséget *csak az alkalmazottakkal* szemben mondja ki, míg harmadik személyekről hallgat.

A károsultak úgy a villamos vasutat, mint a telefon-vállalatot beperelték és az osztrák legfőbb törvényszék 1901 november 5-én kelt 111/1. és 115/1. sz. határozataiban *mindkettőnek egyetemleges felelősséget* állapította meg a vétkeségi elv alapján.

A villamos vasut vétkeségét abban találta, hogy a keresztezési helyen vezetéket nem izolálta és nem gondoskodott oly védőkészülekről, mely veszélyes áramának levezetését megakadályozta. Ez irányban helyeselhető is a döntés, mert tényleg szokásos és szükséges a vezetéket a keresztezés alatt védőfedéllel ellátni és így az esetleg reá eső drótok ellen izolálni. Tény volt az is, hogy a villamos vasut a már készen álló telefondrótok alá helyezte vezetéket és így a veszély lehetőségével számolnia kellett.

A telefon-vállalat vétkeségét a bíróság abban látta, hogy vezetéket *eddig állapotában meghagyta*. A bíróság szerint a telefon-vállalatnak a drótszakadás lehetőségével számolva, óvókészülékek alkalmazásával kellett volna megvédenie a járókelőket és így, habár az ő vezetéke önmagában teljesen veszélytelen, az új veszélyforrás hozzájárulása új védőeszközök létesítésére kötelezte volna. E konstruktio nyilvánvalóan erőltetett és a subjectiv vétkeség körébe a tisztán objectiv okozati összefüggés területet is bele akarja vonni. A telefondrótok szakadása ugyanis a bíróság indokolása szerint is kikerülhetetlen és semmiféle veszélylyel nem jár. A bíróság e mellett mindkét alperest vétkesnek nyilvánítja, holott a köteles gondosságot legfeljebb egyik mulasztotta el. Ha t. i. az egyik vállalatnak kellett volna óvintézkedéseket tennie, — még pedig annak, mely a veszélyes üzem tulajdonosa és mely később kezdte meg üzemét — úgy a másikat nem terhelheti köteleességmulasztás. A megelőzés (præventio) vagy az egyiknek vagy a másiknak volt kötelessége, mindkettőnek azonban nem, mert a kettős izolálás, kétszeres óvkészülék alkalmazása, amit még a bíróság sem kívánt, az adott körülmények között teljesen felesleges lett volna.

Az osztrák bíróság tehát culpát állapított meg egy oly *véletlen esetben*, mely még az iparüzemmel járó különös veszélynek sem minősíthető és így a telefon-vállalat* még a mi tervezetünk alapján sem volna felelősségre vonható. Ime tehát az «elavult római jogi elv» nem igen feszélyezte az osztrák bíróságot.

(Bef. köv.)

Dr. Baumgarten Nándor.

Bírói határozatok kritikája.

Váltó- és végrehajtási jog.

St. Manó felperesnek van egy 150 K értékű váltója: elfogadók Fr. Sándor és Fr. János. Utóbbi lejárát előtt meghal, örökösei: a másik elfogadó, Sándor és még három más, nagykorú gyermeke. Felperes, megengedem, helytelen, fölös opportunitásból a váltóeljárás 31. §-ára tekintettel, sommás végzést kér kibocsátatni úgy az egyenes adós, mint az örökösök ellen, ez utóbbiakkal szemben az örökség igazolt értéke erejéig: pro viribus. A kalocsai kir. törvényszék mint váltóbíróság a keresethez csatolt hiteles halálesetfelvétel és leltár alapján, mely tanúsítja, hogy alperesek mint kizárólagos örökösök mintegy 400 K értékű ingatlant, 100 K értékű ingóságot, továbbá egy községi bizonyítvány alapján, mely igazolja, hogy ezenfelül alperesek mint kizárólagos örökösök mintegy 4000 K jelzálogilag biztosított követeléseket örökölték atyjuktól, a sommás végzést kibocsátja. Alperesek kétféle külön kifogásokkal élnek kellő időben. Egyikben az egyenes adós elmondja, hogy neki lakatosmunkák teljesítése fejében felperes a kereseti váltótökénél sokkal nagyobb összeggel tartozik, kér beszámítást (váltótörvény 94. §.), a másikban az örökösök kibocsátását, másrészt az aláírás valódiságának beismerése mellett azt vitatják, hogy

* A szakértői vélemény szerint ugyanis a telefondrótokban oly gyenge áram kering, hogy ez áram még drótszakadás esetén sem lehet veszély forrása.

apjuk csak mint kezes írta alá a váltót, értéket ő nem kapott, tehát nem is tartoznak érte fizetéssel. Különben tagadják, hogy 4000 K értékű követeléseket örökölték. (A hagyaték különben az örökösöknek már biróilag is át van adva.)

Felperes az 1881. LX. tcz. 224. §-ának 2. bekezdése alapján biztosítási végrehajtást kér összes ingó- és a kiskörös . . . sz. telekkönyvi betétekben bekeblezett zálogjogokra. Ez elrendeltetik, az «zálogjog» előjegyzése iránt az illetékes telekkönyvi hatóság megkeresetik, az elrendelésről pedig a kérelmezőn kívül a végrehajtást szenvedők is a kérvény egy-egy példányán értesíttetnek.

Alperesek a biztosítási végrehajtás elrendelése ellen felfolyamodnak, a kifogásokban felhozottak megismétlésével, azonfelül, mert (a többi indokot elhagyván) ellenük csak oly «ítélet» alapján rendelhető el végrehajtás, melyben az, hogy ők kizárólagos örökösök és hogy mit és milyen hagyatékot örökölték, megállapított. Budapesti kir. tábla (209/1901.): «Az elsőbíróság végzését, amennyiben az által a biztosítási végrehajtás Fr. Sándor mint váltóelfogadó ellen ennek *ingóságaira* rendeltetett el, helyben hagyja. Egyéb részét megváltoztatja, kérvényező azzal a kérelmével, hogy a biztosítási végrehajtás Fr. Sándor mint *elfogadó* ellen az elsőbíróság végzésében említett jelzálogilag biztosított *követelésekre* is elrendeltessék, továbbá a Fr. János örökösei elleni biztosítási végrehajtás elrendelése iránti kérelmével egyáltalában elutasítja, a foganatosított biztosítási végrehajtást a Fr. Sándor ellen ennek *ingóságaira* netán foganatosított biztosítási végrehajtás *kivételével* hatályon kívül helyezi, az elsőbíróságot további intézkedés tételére utasítja és végrehajtatót költségében marasztalja stb. *Indokok*: Helybenhagyás az I. foku végzésben felhívott törvényhely alapján. A megváltoztató részre nézve, mert a váltóeljárás 35. §-a és az abban felhívott 20. §. szerint örökösök ellen sommás végzésnek helye nincsen és ennél fogva az örökösök ellen szabálytalanul kibocsátott sommás végzés biztosítási végrehajtás elrendelésére alapul nem szolgálhat, nem annál kevésbbé, mivel a dolog természetéhez képest a hagyatéki tárgyaknak, melyekre a végrehajtás vezethető, meghatározása csak az ítéletben történhetik stb.»

Minthogy a sommás végzés bírósága a keresethez csatolt közokiratok alapján — helyesen, helytelenül — egyszerűen megállapítottanak találta, hogy az örökösök megfelelő értéket örökölték és ehhez képest feltétlen fizetési meghagyást bocsátott ki ellenük, akár helyesen, akár helytelenül cselekedett is ekként: nézetem szerint kétségtelen, hogy a kir. táblának egyszerűen nem volt joga a végrehajtást szenvedők felfolyamodása alapján az I. foku végzést érdemben elbírálni; nevezetesen kizárja ezt a végrehajtási törvény 232. §-a: «Azon fél, ki ellen biztosítási végrehajtás rendeltetett el, a biztosítási végrehajtást elrendelő végzés ellen felfolyamodást használhat a következő esetekben: a) ha a végrehajtás a 223—228. §§. ellenére rendeltetett el stb.»

Minthogy pedig a törvény, tekintet nélkül a sommás végzés helyénvalóságára, kellő időben benyújtott *kifogások* alapján ad feltétlen biztosítási végrehajtási jogot: a tábla, midőn az elrendelés kérdését a váltóeljárás 35. §-a «és az abban felhívott 20. §.» (ugy tudom különben, hogy a 20. §. a kérdéses helyen nem ide vonatkozik, hanem csak az ismeretlen vagy ismeretlen tartózkodású örökösökről szóló tételnél van felhiva) alapján veszi bírói kognitio alá, nem a megtámadott végzés, hanem (az e helyütt) meg nem támadhatott sommás fizetési meghagyás felett ítélkezik. (Tényleg a törvényszék az egészen kész és befejezett pert is, eldöntés előtt és nélkül, felterjesztette a felfolyamodással.) Ezenkívül kétféle tévedés látszik kitünni a fenti végzésből. Egyrészt ugyanis kifejezetten rendelkezik, hogy az elfogadó Fr. Sándor ingóságain kívül más javaira vezetett végrehajtás ne maradjon hatályban, holott semmi néven nevezendő megfelelő indokot nem hoz fel arra, hogy miért van e szerint korlátozva a végrehajtatonak feltétlen végrehajtási joga (t. i. az élő elfogadóval szemben) csupán ennek ingóságaira, más vagyonára, jelesül a kérdéses dologi jogokra való vezettetés kizárásával? A későbbi indoklás ugyanis ezt a rendelkezést nem fedi. Másrészt pedig, midőn magáévá teszi a felfolyamodás indokait, azon tévedésben látszik forogni (és ez lesz az előbb említett rendelkezés bár megmagyarázhatlan, rejtett indoka is), mintha itt hagyatéki tárgyakra — *cum viribus* — irányuló végrehajtásról volna szó; erre vall legalább azon megnyilatkozása: «. . . . a hagyatéki tárgyaknak, melyekre a végrehajtás vezethető, meghatározása stb.» Már pedig a sommás végzés a pro viribus felelősségét megállapítottanak

találván, föltétlenül marasztal, illetve kötelez fizetésre, a végrehajtást rendelő végzés pedig világosan szól: elrendelik alperesek ellen, ezeknek a sz. betétekben *nevükön* bekeblezett jelzalogos követeléseikre. Tehát seholy sincs olyanforma mondva, hogy: »felperes feljogosittatik, hogy magát a hagyaték tárgyából kielégíthesse».

A saját személyében is felelős váltóelfogadó, Fr. Sándor érdekében kimondott elutasítás, illetve korlátozás, tehát mindenképen helytelen, mert vele szemben a som. végzés sem kifogásolható, akár örökölt, akár nem örökölt, akár cum viribus, akár pro viribus, — ha kellő időben kifogással élt: biztosításilag, ha nem: kielégítésileg — föltétlenül felel a tartozásért minden rendű jussával, tehát zálogjogos követelésével is. Ha pedig talán a kir. tábla azon »tévedésben» van, hogy a végrehajtás tulajdonképen még telekkönyvileg az örökhagyó atya nevében álló jelzalogos követelésekre rendeltetett el: akkor sem az ő gondolja a megváltoztatás, hanem a telekkönyvi hatóság fogná a megkeresést elutasítani, ha a jog a betétekben nem a végrehajtást szenvedők, hanem az atya, — tehát más — javára áll bekeblezeten, és a végrehajtást rendelő végzés nem mondja határozottan, hogy a végrehajtást szenvedők, mint örökösök ellen, de az atya nevében álló, ingatlanokra vezetett dologi jogokra történjék a fölüljegyzés. — Az élő elfogadónak azonban az sem segíthetne: ellenében a megfelelő eljárás vgh. trv. 138. és tkvi rttás 74. §-a szerint amugy is megrendelendő lenne.

Az eredmény pedig: felperes fizet költségeket, viszont ő, — elmulasztván a lejárt váltó alapján perindítás előtt a telekkönyvi hatóságnál előjegyzést kérni, — az egyébként is behajtás alatt álló, végrehajtásilag bekeblezett eme követeléseken felül alpereseknek más vagyonuk nem lévén, — sohasem fogja többé követelését behajthatni. — Mert, sajnos, a másodfoku táblai határozat ellen további jogorvoslat a Curiahoz nincs. (L. Imling id. m. 92. old.) *Dr. Kolozs Gyula.*

Külföldi judikatura.

843. A biztosítási ügynököknek jogi állásáról a német *birodalmi törvényszék* egy ítéletében a következőket mondja. Elvben úgy áll a dolog, hogy a biztosított külön vétesség nélkül is szavatol az eléje tett kérdésre adott valótlan válaszáért és ez arra az esetre is áll, ha a választ nem ő maga szerkesztette és írta be, hanem a biztosító társaságnak az ügynöke. Ha nem is tekintenők az ügynököt ezen ténykedés körül a biztosított megbízottjának, bizonyos az is, hogy e körül a társaság megbízottjaképp sem ténykedik, tehát ő legfeljebb közvetítő. Éppen azért a biztosított az ügynök ebbeli hibáját nem háríthatja le magáról és nem háríthatja át a társaságra. A biztosítási szerződéseknél rendszerint nem lényegtelen szolgáltatásokról és ellenszolgáltatásokról van szó. A tárgynak gazdasági fontossága miatt tehát köteles a biztosított a megfelelő gondosságot alkalmazni. Ha ügynök segítségével él vagy ha ily segítséget elfogad, vagy akár magára tukmálni enged oly módon, hogy az általa adandó nyilatkozatokat helyette az ügynök teszi meg, úgy megköveteli a saját érdekében kívánatos elővigyázat, valamint a másik szerződő félre való tekintet, hogy ne bizon vaktában az ügynök megbízhatóságában és emlékező tehetségében, hanem hogy annak az írását maga átolvassa és átvizsgálja, hogy meggyőződjön róla, vajon feledékenységgel, tévedéssel, félreértéssel, véletlen vagy egyéb okok miatt az írásbeli kérdésekre adott válaszok nem-e hézagosak vagy valótlanok. Ha ezt elmulasztja, úgy saját veszélyére cselekszik. Még ha ily esetben a biztosítottnak a szavatolását az ő hibájára kellene is alapítani: ily hiba mindenképen főnforog azon az alapon, hogy az egész biztosítási jogviszonynak fontos és irányadó alapját képező biztosítási ajánlatot vizsgálatlanul kiadja a kezéből. Ez a szabály mindenkire áll és nem lehet kivételt tenni a miatt, hogy talán bizonyos körökben e körül könnyelműbb felfogás harapózott el. Aki biztosítási viszonyba lép és annak megkötése körül a köteles körültekintést és óvatosságot elmulasztja, az köteles a következményeket viselni és másoknak hasonló esetekben tanusított viselkedését mentő körülménynek a maga részére fel nem használhatja. Az ellenkező felfogás a biztosító társaságok részére tarthatatlan és elviselhetetlen jogi helyzetet teremtené, pedig ők a mai közgazdasági életben nagyfontosságú és nagybecsű tényezőt alkotnak és joggal igényelhetik a saját érdekeiknek is tekintetbe vételét. Ha tehát a biztosítási ajánlat képezi a biztosítási szerződésnek szükséges és lényeges alapját és ha annak tartalmától függ főleg annak az elhatározása, hogy az ügyletet megkö-

sék-e az ajánlattevővel vagy nem: úgy egész üzemüknek ez a támaszpontja nem helyezhető arra a bizonytalan talajra, hogy ama tartalomnak valótlanlansága esetén a szerződés hatályossága és nagy kötelezettségeiknek teljesítése tisztán attól függjön, hogy vajon főnforog-e a biztosított részéről külön vétesség vagy nem. Ezt a szabályt alkotó alapelveket persze nem szabad tulzáig vinni és el kell ismerni, hogy kivételesen léteznek bizonyos különös tények és viszonyok, melyek alkalmasak arra, hogy mentesítsék a biztosítottat a valótlan válaszoknak következményeire. Ily kivételes esetek: a) ha oly kérdésekről van szó, amelyekre a választ nem a biztosítottnak személyes viszonyaiból és tudásából kell meríteni, hanem amelyekre a választ minden harmadik személy is épp oly jól megadhatja, mert ama tényeknek észlelete és megállapítása mindenki számára könnyen lehetséges; b) ha az ügynök az ajánlat tartalma tekintetében rosszul tanítja ki a biztosítottat és ő bírja reá, hogy hézagosan vagy másképp feleljen, mint kellene. Ebben a két esetben a biztosított bízhatott az ügynökben, ez a »Treu und Glauben» követelménye és folyik az ügynöknek a társaság iránt főnálló jogviszonyából.

Közi: *Dr. Gold Simon.*

Különfélék.

— A Szentpéter-ügyről a lap élén szólunk. A küzdelmet a szolnoki esküdtbiróság ítélete nem döntötte el. De a kérdést előbbre vitte lényegesen. Ítélete már határozott és kétségtelen czáfolatát képezi annak a feltevésnek, amelyet a Curia tényállás gyanánt fogadott volt el. Ebből a szempontból mi nemcsak a védelem sikerét ismerjük el a szolnoki esküdtek ítéletében, de megelégedéssel jegyezzük fel azt is, hogy amíg a vádhatóság egyesegyedül a Curia feltevésének szószólója volt és a bírói tanács a tárgyalás vezetésében, többször erőszakos eszközökkel is, a Curia álláspontjának fentartására törekedett, az esküdtpolgárok ítélete teljesen független maradt a felsőbbbírói ítéletének nyomásától. Örömmel regisztráljuk ezt a függetlenséget még abban az esküdtszékben is, amelyből éppen a kir. ügyész a vád érdekében állónak látta visszavetni a magasabb értelmiségű esküdtpolgárokat. Az esküdtszék hivatást teljesített. A tárgyalás tendentiosus vezetéséből kitűnik, hogy a szolnoki törvényszék, dacára annak, hogy előbb kétszer teljesen felmentette a vádlottat, a curiai elítélés hatása alatt a gyilkosság tettességében ítélte volna el.

Mi folytatjuk a harcot. Nem a Curia ellen, hanem az igazságért. Nem kételkedünk, hogy ezzel a küzdelemmel jó szolgálatot teljesítünk az igazságszolgáltatás legmagasabb érdekének. A küzdelemben egyetlen fegyverünk a törvény, amelyet meg kell tartani a gyengével szemben is, a szerencsétlen parasztasszony ügyében is.

Ha azután ezen küzdelem teljes sikerre vezetett, akkor el fogjuk mondhatni, hogy a harcnak nem maradtak áldozatai. Akkor nem lesz vesztes fél. De nyertes és győzedelmes lesz az Igazság.

— A kir. Curiahoz az év első harmadában beérkezett 8705, elintézendő volt 13,428, elintéztetett 3281 ügy. A múlt év megfelelő szakához képest 2120-szal több ügy érkezett, 898-czal több volt elintézendő, 570 nel több intéztetett el, a hátralék nőtt 328-czal. A beérkezési többletet főleg a büntetőügyek teszik ki.

— A Perrendtartás javaslatának tárgyalását az igazságügyi bizottság tagjai öszre kívánják halasztani. Sajnálatosnak tartjuk, hogy ezen stádiumban haladékot szenved a törvény előkészítő tárgyalása. Ha a bizottság most elkészülne a maga munkájával, legalább biztosítva lenne az, hogy öszszel, mielőtt egyéb tárgyak lekötik a ház munkaidejét, földel alá kerülne ez a törvény.

— A Magyar Jogászegyletben Kovács Gyula egyetemi tanár folytatta a jogi szakoktatás reformjáról szóló előadását. A történeti előzmények összefoglalása után szükségesnek mondotta a jogi és politikai vizsgálatok egységesítését, mert a közigazgatási tisztviselő is alkalmaz jogot, az azonban meg-

nem engedhető, hogy e vizsgák nem állami intézeteknél is lehetők legyenek. Ezután rátért a pozitív javaslatára, melyek lényege a doctorátus fentartása az állami egyetemek továbbfejlesztése, szaporítása mellett. Ezen kívül szerveztessék az egységes államvizsga is, de csak az állam kezelte jogakadémiákon. A budapesti egyetem tehermentesítése végett kimondandó volna, hogy a doctorátus csak annál az egyetemnél legyen lehető, melynél a jelölt a tanidő nagyobb részét töltötte, a félévek egyenlő száma esetében ott, hol kiképzésének alapját nyerte. Az egyetemekkel és jogakadémiákkal, tehát egyenlőtlen elemekkel egyenlően elbánni nem lehet, mert az egyetem nemcsak szakiskola, hanem a tudomány szélesebb köreit is szem előtt tartja. Részletesen bírálta ezután Kovács a miniszteri tervezet 11. szakaszát, amely az államvizsgálati bizottságot szabályozza s kimutatta, hogy annak összeállítása a külső és belső államvizsgálat közt inog, de a normális typus a felekezeti tulsúly bizottság lesz. Mostohán bának a tervezet a magántanárokkal is, akik nem hivatalból tagjai a bizottságnak, hanem csak kegyelemből. A doctorátust a tervezet földarabolja, amit azzal szoktak megokolni, hogy régen is főállott a külön cziviljogi és kánonjogi doctorátus. Csak-hogy a cziviljog az összes magánjogi tárgyakat foglalta egybe. A földarabolt doctorátus erejét veszti, amit legjobban a bölcsészeti kar példája bizonyít s a tudománynak való átengedése egyértelmű azzal, hogy az államvizsgálatnak rendelik alá. Végül reámutatott, hogy a jognak felekezeti oktatása az egyházpolitikai törvényeket veszélyezteteti, mert ezek végrehajtása, amíg eléggé gyökeret nem vertek, erős állami szellemenben nevelt tisztviselőket kíván. A tervezetet ezért is le kell venni a napirendről s inkább az állami jellegű egyetemek szaporításához kell látni. Az előadás után *dr. Csorba Ferencz* miniszteri osztálytanácsos védte röviden a tervezet álláspontját, mire ismét *Kovács* felelt.

— **Codificationális dolgozatok** cím alatt *dr. Schwarz Gusztáv* azon műveit gyűjtötte össze, amelyek a házassági törvény és a magánjogi törvénykönyv előkészítésekép készültek. A 850 oldalra terjedő kötetnek tartalma a következő:

1. A házassági jogról szóló törvényjavaslat bírálata ellenjavaslattal. Ez a bírálat a kormány megbízásából készült és szerzőnek nem egy indítványa a törvényben megvalósított.
2. Az ági öröklés kérdésében a magánjogi törvénykönyv szerkesztő-bizottsága elé Schwarz, mint előadó, terjedelmes memorandumot terjesztett, mely felöleli a kérdés hazai és külföldi történetét is. Végül 3. szerző közli a Tervezet örökjogi részének szövegét a vonatkozó indokolással együtt.

Ezek a nagyszabású tanulmányok méltóan jellemzik azt a széleskörű munkát, melyet Schwarz Gusztáv a törvényelőkészítés körül kifejt. Örülünk, hogy e gyűjtemény közrebocsátása által hozzáférhetőkké váltak azok a tanulmányok is, amelyek eddig nem voltak könyvárusi forgalomban.

— **Az állandó rovat.** Egy vidéki városban kigyuladt egy ház, melyben egy szatócsbolt is volt. A boltból az árucikkeket kidobták az utcára. Az utcái sárból felvett egy asszony egy csomagot, melyben három két krajczáros pipa volt s hazavitte. Megkapta a hat havi börtönt.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Az osztrák ügyvédek állandó bizottsága** memorandumot intézett az igazságügyminiszterhez az ügyvédi képviseletnek a közigazgatási eljárásra való kiterjesztése tárgyában. Kívánják a szóbeliségnek és közvetlenségnek és a contradictorius tárgyalási rendszernek a közigazgatási eljárásban való meghonosítását, a fontosabb ügyekben és általában a felelősiteli fórumokon minden ügyekben az ügyvédi kényszer kimondását, számos tárgynak a közigazgatási utról bírói utra való terelését.

A bizottság foglalkozott a katonai bünvádi perrendtar-

tással is. Kíváncsnak jelezte, hogy a korlátlan védelem újra elismertessék és pedig tágabb körben, mint a czivilbüntető eljárásban. Az ügyvéd képviseleti jogára nézve az ügyvédrendtartás biztosítékai elismertessenek.

— **A német Reichsgericht gyakorlatából.** A meghatalmazott jogositva van a meghatalmazó aláírásával ellátni azokat az okmányokat, melyek írásbeli formához vannak kötve. (A férj neje üzletvezetője volt és aláírta neje nevét, mely egyszersmind az üzlet czége volt, elfogadó nyilatkozattal a cég kibocsátmányával ellátott váltóra. Neje azután nem ismerte el kötelezőnek az elfogadományt.)

Ha a vendéglősnek egy sörfőzővel oly értelmű szerződése van, hogy bizonyos időn át ennél tartozik sörben való szükségletét fedezni, de a sörfőző többszöri kifogásolás ellenére is rossz sört szolgáltat, a vendéglős jogositva van visszalépni a szerződéstől.

Az alsóbíróságnak a valóper folyama alatt tett abbéli ideiglenes rendelkezése, mely szerint az alperes férj tartozik megengedni, hogy a nála levő gyermeket az anya hetenként kétszer a férj lakásán, tüzetesebben meghatározandó időben meglátogathassa, jogilag nem kifogásolható.

Alperes megvette tizezer márkáért felperestől az ötöd-részt annak, amit az utóbbi a maga szabadalmának értékesítéséből elérhet, úgy hogy a vételár három részletben volt fizetendő azzal a kikötéssel, hogy a vevő jogositva van visszalépni a vételár két első részletének elvesztése mellett. Ha már most a vevő kijelenti visszalépését, nem teheti azt a kifogást, hogy felperes a szabadalmakat részint meg se szerezte, részint újból eladta.

A hagyatéki gondnok részére engedélyezhető a szegényjogon való pervitel. Elég erre az, ha a gondnok kimutatja, hogy a hagyatéknak nincs módjában a perköltségeket viselni. Nem áll ennek utjában a perrendtartásnak az a rendelkezése, mely csupán csak physikai személyeknek és nem egyszersmind jogi személyeknek és vagyontömegeknek vagy ezek képviselőinek adja meg a szegényjogot.

— **A leánykereskedés elleni küzdelem** Franciaországban jelentékeny lépéssel haladt előre a *Bérenger* által kezdeményezett „Association pour la traite des blanches et la préservation de la jeune fille” megalkotásával. Célja az egyesületnek az elnevezéséből kitűnik. Eszközei lesznek: a törvényhozási, tudományos és hírlapi agitáció, közvetlen és megbízottak általi felügyelet s ellenőrködés gyakorlata, a rendőrség támogatása a gyanus vállalatok és vállalkozások szemleltartásában, végül anyagi gyámolítása az arra szorulóknak.

— **Az Association Howard** vezetésében lényeges változás történt a legközelebbi időben. *Tallack*, ki az egyesületnek több évtizeden keresztül titkára volt s ki az egyesületnek nagyhatású mozgalmában harminczöt éven át tevékeny részt vett, egészségi okokból visszavonult. Tallacknak főműve, a nálunk is ismeretes *Principles*, jelentékeny befolyást gyakorolt a művelt államok börtönügyére és főleg hazájában eredményes volt az az agitáció, mit emberbaráti törekvéseinek megvalósítása, a letartóztatottak sorsának javítása és enyhítése érdekében oly kitartóan folytatott.

— **Az esküdtbíráskodás térfoglalása Oroszországban.** Az igazságügyi törvények revíziójára kiküldött bizottságnak most befejezést nyert munkálata az esküdtbíráskodás kiterjesztését vette tervbe. Oly tartományokban is meg akarja az esküdtzéki intézményt honosítani, hol az eddigleg nem működött, pl. a tomski, tobolski, semipalatinski kormányzóságok területén. Azon vidékeken pedig, hol a népesség teljesen „megbízhatónak” nem látszik, mint pl. Lengyelországban, egy speciális szerkezetű, még pedig részben a csár által ki-nevezett tagokból álló jury volna hivatva a legsúlyosabb ügyekben való ítélkezésre.

A Magyar Jogászegylet f. hó 17-én (szombaton) délután hat órákor az ügyvédi kamara helyiségében (V., Szemere-utca 10. szám alatt) teljes-ülést tart, melyen folytatni fog a vita a jogi vizsgák reformjáról. Szólásra fel vannak jegyezve: Márkus Dezső, Schwarz Gusztáv, Nagy Dezső, Baracs Marcell, Fászy Viktor, Móricz Károly. — Vendégeket szívesen lát az egylet.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félév e ... 12 kor.
negyedévre 6 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A közjog tudományos műveléséről. *Dr. Nagy Ernő* nagyváradi jogakad. tanártól. — A végrehajtási törvény novellája. *Dr. Kux Adolf* lipótszentmiklósi ügyvédől. — *Jogi irodalom:* Perjogi elvek a magyar polgári perrendtartás törvényjavaslatában. Irta *Dr. Pap József K.* — *Törvénykezési Szemle:* Ipari veszély. *Dr. Baumgarten Nándor* budapesti ügyvédől. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A közjog tudományos műveléséről.

A mindinkább fejlődésnek induló magyar közjogi irodalomban újabb és újabb kérdések merülnek föl, amelyek megoldása esetleg a továbbhaladásra is befolyással lehet, valamint odahathat, hogy eddigi irodalmunkat méltányosan ítélhessük meg. Ennek tudata vezet az alábbiak elmondására, habár hasonló természetű kérdésekről nem egyszer volt már alkalmam nyilatkozhatni.¹

I.

Régi tapasztalat, hogy valamely tudományszak eredményes munkája külső okoktól is függ. Ez talán sehol sem mutatkozik olyan mértékben, mint a közjogi irodalomnál és pedig ama szoros kapcsolat folytán, mely az államnak joga és hatalmi élete között fenáll.

Az egyszer bizonyos, hogy a nemzeti közjogok tudományos művelése nehéz viszonyok között vette kezdetét. A rendszeres munka nem előbb, mint a XVI. század végén vagy a XVII. század elején indul meg és mindjárt nagy akadályokra talál. Addig ugyanis, amennyiben közjogi elméletekre szükség volt, azokat a római jogból vették át vagy magánjogi alapon szerkesztették.

De a római közjog a középkori államra nem igen illett, hisz az új római birodalom is egészen más jogi szervezet volt. A magánjogi elvek elfogadása pedig óriási zavart idézett elő, a közjogot igazi természetéből egészen kiforgatta.

Igy eltekintve attól, hogy valamely tudományszak feldolgozása mindig az emberi elme legnehezebb feladataihoz tartozik, a jelen esetben mindjárt a kezdetnél, századokon keresztül meggyökeredzett téves tanokkal kellett küzdelembe bocsátkozni, melyek nemcsak az egyes intézményeket illetőleg félrevezettek, hanem magát az állam jogi életét is egészen elhomályosították.

De ez még nem volt elég. Tudjuk, hogy a XVII. században, a kontinens államainak tulnag részében, az abszolutizmus jut uralomra. Ez a forma pedig az államra vonatkozó elmélkedéseket nem szívesen látja és a jognak olyan magyarázatát, mely céljaival ellenkezik, megtiltja és üldözi.

Igy azután a nemzeti közjogoknak rendszeresebb feldolgozása kezdetét vette ugyan, de e munkából hosszú időn keresztül hiányzott az, ami a tudományt élteti és céljához juttatja: a szellem szabadsága. Azért nem is csodálhatni, ha az eredmény lassan jelentkezik és az is csak kevésbé kielégítő.

A XVIII. század végétől nagy változások következtek be. A sajtóval a tudomány is szabadabb lett, de kezdetben

¹ Közjogi könyvem ide vonatkozó fejtegetéseinek kivül: Államjogunk köréből. (Budapesti Szemle 1889. évf. LVI. kötet). — A magyar államjogi methodológiáról. (Athenæum 1891. I. kötet, 1. sz.). — Államjogi irodalmunkról. (Jagt. Közl. 1891. évf. L. sz.)

csak egyes epochákra és ennek hatása inkább csak az állambölcseleti és politikai irodalomban mutatkozik.

Könnyen megérthető, hogy a nagy átalakulások idejében a politikai természetű művek lépnek előtérbe, egyrészt az alkotandó jog érdekében, másrészt, mert a változások a kritikát egyenesen kihívják. A közviszonyoknak már nagyobb állandósága és nyugalma szükséges ahhoz, hogy az állam jogi rendje a tudomány igényeihez mérten, sikerrel feldolgozható legyen.

Ez az állandóság és nyugalom pedig többfelé hiányzott.

Franciaországban nem egészen egy század alatt, nyolc-szor változott az államforma és mindig nagy rázkódtatások kíséretében. Az uralomra jutott kormányok nem voltak képesek az erős ellenzéket elfojtani és mert hatalmuk alapja örökké ingadozott, nem volt különös érdekükben azt az irányt előmozdítani, mely a közjogi elméletek feszegetésével a zavart esetleg fokozhatta volna. Megérthetjük azt is, hogy Franciaországban az első közjogi tanszéket csak a polgárkirályság idejében (1835.) állították föl és egyedül csak a párisi jogi karnál. *Guizotnak*, Lajos Fülöp híres miniszterének erre vonatkozó rendeletéből még az aggodalom kiolvasható.² De e tanszéket is rövid idő múltán már beszüntették és csak a jelenlegi köztársaság állította fel ismét (1879.), most már valamennyi jogi kar kebelében.

Ilyen viszonyok között csodálhatni-e, hogy a francia közjog rendszeres, tudományos művelése haladást alig mutathat föl s hogy a nagy tekintélyű *Boutmy*, az akadémia tagja és a közjog tanára a politikai iskolában, még 1888-ban azt mondhatta,³ hogy a közjogi irodalomban *Rossi* óta, aki 1835-ben tanított, jelentékenyebb mű nem látott napvilágot.

A német birodalomban e tudományszak helyzete annyival volt kedvezőbb, hogy ott már a XVII. században fölveszik az egyetemi oktatás körébe⁴ és így az egyetem tudományos törekvései e szaknak is előnyére váltak. De az önkényű hatalom itt is súlyosan nehezedik az önállóbb munkára, amit megérthetünk egyesek panaszaiból. A szaktanár azt taníthatta, ami az udvar tetszésével találkozott.⁵ Másrészt meg nehéz küzdelmet folytatnak a történelmi anyag megfelelő összekapcsolásáért az élő joggal, de a nélkül, hogy a kísérletezésnél tovább jutottak volna.

E munka azután ki is meritette az erőket, úgy hogy már az élő jogot a maga egészében rendszeresen, mint a jogtudomány egyik részét kidolgozni nem képesek, habár az kétségtelen, hogy egyes jogi alakulatok és intézmények megvilágításánál a tudományra is abszolút becsü eredményt értek el. De azért egészben azt, mi e szakirodalomnak tudó-

² «Un tel enseignement ne peut s'improviser dans toutes les écoles à la fois, médiocres il serait inutile, ou même nuisible. Il veut des hommes supérieurs, qui puissent le donner avec l'autorité de conviction et de la talent» (Rossi: Cours de droit constitutionnel. Bevezetés).

³ Études de droit constitutionnel 81-83. l.

⁴ Ingolstadtban, 1630-ban, állítják föl az első közjogi tanszéket (*Eirichenheim*, Lehrb. d. d. Staatsrechts 92. l.)

⁵ Moser J. J. egyike az uttörőknek, aki előzőleg már a fejedelmek kegyeit jelentékeny mértékben élvezte, de mert egyik munkájában a rendek jogai mellett erőlyesen állást foglalt, öt évi várfogságot szenvedett. (Häberlin, Teutsches Staatsrecht I. köt. 23. l.)

mányos szint kölcsönzött, bizony sokszor a történelemből, a politikából, az állambölcsészetből vették kölcsön a jogi szabotosság rovására¹ és a dolgok jobbra csak akkor fordultak, midőn a birodalom felbomlásával, az új alkotmányosságok keletkezésével, a régi alapot feladják és a pozitív jog művelője most már a kodifikált alkotmányok feldolgozásának könnyebb munkájára lesz utalva.

Ekkor föllendül a szakirodalom, több nagyszabású munka jelenik meg; majd pedig a Gerber által kezdeményezett² jogi módszer segélyével olyan eredményt érnek el — ha talán itt-ott nehézkes formában és nagyon is a részletecskébe bocsátkozva, — mely méltán kelti föl a világ bámulatát. Germania docet. Ezt azonban nem úgy értem, hogy a nemzetek egyszerűen leírják a német szakirodalom eredményeit, hanem úgy, hogy az ott végzett munka jelentékenyen előmozdítja az állam jogi életének megismerhetését. Megjegyzem azonban, hogy a német irodalomban elért nagy siker is, főképp a szigorúan tudományos, szakszerű munkálkodásban, valamint a virágzó irodalomban, nem pedig a létrejött egyetértésben jelentkezik. Ma még számos alapvető kérdésnél is csak a vitatás stádiumában vannak. De a kétely a tudás atyja.

Az államélet szabad fejlődésére és a közjogi tudomány szabad művelésére szerencsésebb viszonyok voltak Angliában. Ennek következménye, hogy ott az alkotmányosság történelmi alapjait megtartva, fokozatosan alakul és az angol intézmények más nemzeteknél is mintául szolgálhatnak. De azért a közjog rendszeres feldolgozásával nagyobb eredményt elérni ők sem képesek, aminek okát különösen abban keresném, hogy a régi közjogi tudás a történelmi alapon nyugvó államélet jogi kifejtésével boldogulni nem képes.

Az angol irodalomról találóan jegyzi meg *Concha*,³ «az angolok, amily mesterek a pozitív közjogi alkotásokban, épp oly gyengén forgatják a reflexio negatív eszközeit. Maig (1888.) sincs rendszeres, tudományos közjoguk». Birnak kiváló alkotmánytörténelmi művekkel, egyes gyönyörű essayekkel, virtuositással kifejtenek egyes elméleteket, áttörve az óriási történelmi anyagon, megmagyaráznak egyes alkotmányi vezérelveket. De még ezekben is inkább az államtani, bölcséleti, politikai szempontok uralkodnak és az anyag szigorubb jogi feldolgozására, vagyis szakszerű tudományos művelésére csak ujabban gondolnak.⁴ Tudásukból hiányoznak a szabatosan megállapított jogi elvek, melyek a felmerülő esetekben irányadóul szolgálhatnának, azért a praecedenseket összegyűjtő művek, mint *Todd*-nak, *Mayne*-nek stb. művei emelkednek tekintélyre.

És mert az angol közjogi irodalom rendszeresebb felvilágosítást adni nem igen képes, az idegen nemzeteknek az angol alkotmány iránt mutatkozó nagy érdeklődését az illető nemzetek írói törekednek kielégíteni⁵ és az így létrejött

művek közül nem egy, magában Angliában is, nagy elismeréssel találkozott.

A néhány évtizedes alkotmány feldolgozásával elfoglalt olasz irodalom, habár elég szép eredményre jutott, mégis csak a munka kezdetén van és ez lenne oka, mint *Brusa*, a turini egyetem tanára megjegyzi,⁶ hogy külföldön az olasz közjogot nem ismerik. *Palma* érdemes műve⁷ még nem eléggé jogász és egyesek⁸ sürgetik is a jogi módszer szigorubb alkalmazását, de azért az olasz irodalom egész a legújabb időkig, a közjogot a maga egészében bemutató rendszeres művel nem birt.⁴

Az osztrák irodalomban két német nyelvű rendszeres közjogi mű létezik. Az egyik *Gumplovicz*,⁵ gráci tanára, a másik *Ulbrich*, prágai tanára.⁶ Mind a kettőt hevesen támadja a szakkritika. Az elsőt sociologiai módszerért,⁷ minthogy az nem is jogi mű; a másodikat, mert nem eléggé bemélyedő.⁸

Már most a külföldi közjogi irodalom állapotának e rövidke áttekintéséből is a következőket vonhatjuk le:

1. A közjogi irodalom viszonylag újabb keletű; szabad fejlődése a kontinensen alig néhány évtizedes és így tőle már azt az eredményt kívánni, melyet a két ezer év óta fejlődésben levő magánjogi irodalom felmutathat, csekély belátásra vallana.

2. A történelmi alapon nyugvó alkotmányok feldolgozása mindenütt a legnagyobb nehézségeket okozta, úgy hogy kielégítő eredményt elérni nem tudtak sem az angol, sem a régi német irodalomban. Azért is nekünk e munkában töretlen uton kell haladnunk.

3. A közjognak rendszeres feldolgozása, vagyis szakszerű művelése újabb keletű lévén: régi irodalmának tanai és elméletei szigorú kritika nélkül el nem fogadhatók.

(Folyt. köv.)

Dr. Nagy Ernő.

A végrehajtási törvény novellája.

A kormány félhivatalos lapjának, a «Magyar Nemzet»-nek husvéti számában, «Humanizmus az igazságszolgáltatásban» hangzatos cím alatt megjelent félhivatalos cikk a végrehajtási törvény tervbe vett és az új perrendtartással egyidejűleg életbe léptetendő novellájának főbb intézkedéseit ismerteti.

Talán nem végzek felesleges munkát, ha ezen módosításokat kritika tárgyává teszem, habár a novellának részletes intézkedései még ismeretlenek.

A novellának egyik célja a félhivatalos közlemény szerint a végrehajtási és árverési költségek apasztása. Ez ellen természetesen senkinek se lehet kifogása, de csálódnak, ha ezt azáltal vélik elérhetni, hogy a külön kielégítési végrehajtási kérvényeket eltörlik.

A végrehajtási kérvények eltörlése által, igaz, egy újabb érvágást fognak elkövetni az ügyvédség eddigi jövedelmén, de ha a végrehajtási és árverési költséget tényleg apasztani akarják, akkor tessék eltörölni a *végrehajtói intézményt* és tessék a végrehajtások és árverések foganatosítását az osztrák Executionsordnung 24. §-ának módjára a bíróságoknál alkalmazott és az állam által fizetett végrehajtási hivatalnokokra, irodai tisztviselőkre bízni, ez által a végrehajtási költségek

¹ Das Staatsrecht d. Königr. Italien. (1892. Előszó.)

² Corso di diritto Costituzionale. (III. kiad. 1882—1886.)

³ *Orlando*: Sulla necessita di una ricostruzione giuridica di diritto Costituzionale. 1887. — Principi di diritto Costituzionale. 1889.

⁴ *Brusa*: Id. m. i. h.

⁵ Oesterr. Staatsrecht. (1891.)

⁶ Oesterr. Staatsrecht (1883.) és a Marquaschen-féle vállalatban. (1891.)

⁷ *Bernatzik*, ma bécsi tanár, a Grünhut-féle Zeitschrift XIX. köt. 761. l.

⁸ *Ling*: Archiv f. öffentl. Recht. XV. köt.

¹ *Kirchenheim* mondja a XVIII. század irodalmára: «Diese Werke sind entweder rein historische und antiquarische oder sofern sie sich der practischen Rechtswissenschaft nähern, bieten sie zwar viel gelehrtes aber meist ungeordnetes Material. (Id. m. i. h.)

² Grundzüge eines Systems d. deutsch. Staatsrechts, I. kiad. 1865.

³ Újkori alkotmányok, II. köt. Előszó, 10. l.

⁴ *Anson* művét: The Law and Custom of the Constitution (1888.) az első kísérletnek tekintik az angol közjog rendszeresebb előadására. (L. *Grueber*: Archiv für öffentl. Recht. II. köt. 331. l.) *Dacey* is főlegli The Law of the Constitution (IV. kiadás, 1892.) című művének bevezető fejezetében azokat a nehézségeket, amelyekkel az angol alkotmány tárgyalásánál küzdeni kell. Előző írókra nem igen támaszkodhatik, mert a legkiválóbbak is, akik az angol alkotmánnyal foglalkoznak, Blackstone, Freeman, Bagehot, Hearn stb. inkább történészek és így az intézmények eredetét és fejlődését buvárolják, vagy politikusok, akiknél nem a jogi szempontok jönnek figyelembe.

⁵ Így *Gneist*-nek nálunk is általában ismert művei mellett, *Frangueville*: Le Gouvernement et le Parlement britanniques (1887.), *Boutmy*: Etudes de droit Constitutionnel (1888.) és Le Développement de la Constitution en Angleterre (1887.), *Cardon*: Svolgimento storico della Costituzione inglese, *Concha* idézett műve stb.

tényleg a minimumra lesznek leszállítva és e mellett még az állam bevételei is gyarapíthatók lennének, ha kimondatnék, hogy a végrehajtató a végrehajtói díj fejében bizonyos összeg szerint meghatározandó, de 5—6 koronát meg nem haladó illetéket köteles a végrehajtási jegyzőkönyvön bélyegben leróni, melynek fele része az illető kiküldött hivatalnoknak napidíj fejében az adóhivatalnál ki volna utalványozandó.

Aki a vidéket ismeri, tudja, hogy a végrehajtások nagy része: a fizetési meghagyásokból származó 40 koronán alóli, tehát a legszegényebb emberek ellen irányuló végrehajtások tulnyomó többsége hivatalból foganatosíttatik, ezen végrehajtásokat pedig megdrágítják — eltekintve a végrehajtatóknak napi és eljárási díjaitól — a kilométertávolság szerint megállapított fuvar költségek. Így például ha valaki foganatosíttatja hivatalból a végrehajtást 40 koronát meg nem haladó összeg erejéig egy a járásbírószék helyétől 10 kilométernyi távolságban fekvő faluban lakó földmives ellen, a végrehajtói díj, a 6 K eljárási és napidíj, 1—2 K-át kitevő igényfelhívási költségen felül 10 K fuvar díj, összesen 17—18 K.

Amennyiben tehát a novella az 1877: XXII. tcz. 66. §-ában foglalt azon elvet, hogy a végrehajtást a bíró az ítéletben rendeli el, általános szabályként fel akarja állítani oly módon, hogy a jogerős határozat végrehajtási záradékkal látatja el, a kívánt célt, vagyis a végrehajtási költségek apasztását csak nagyon kis mértékben fogja elérni, de roppant módon meg fogja nehezíteni a végrehajtató helyzetét abban az esetben, ha több elmarasztalt adósainak mindegyike más-más járásbírószék területén lakik. Az ingatlanokra vezetendő végrehajtások esetén pedig, ha a fél vagy ügyvédje a végrehajtási záradékkal ellátott ítélettel a végrehajtási zálogjog bekebelezése végett közvetlenül az illető telekkönyvi hatósághoz fog fordulni, ezen kérvény költségei már feltétlenül a végrehajtást szenvedett fogják terhelni és pedig, ha ingatlanai több telekkönyvi hatóság területén fekszenek, nem mint eddigelé egyszer, hanem annyiszor, a hány telekkönyvi hatóság területén ingatlanai vannak.

Még egy körülményről nem szabad megfeledkeznünk és ez az, hogy az 1881: LX. tcz. 1. §-a értelmében kielégítési végrehajtásnak nemcsak a polgári és büntető-bírószéknek ítéletei és egyéb végrehajtható határozatai alapján van helye, hanem a választott bíróságok által hozott határozatok, illetve ilyen bíróságok előtt kötött egyezségek, közjegyzői okiratok, továbbá fegyelmi bíróságnak, közigazgatási és pénzügyi hatóságoknak azon határozatai alapján, melyek bírói végrehajtásra utalvák. Mi lesz ezekkel? A végrehajtókra akarják bízni annak elbírálását, vajon a közjegyzői okirat az 1874: XXXV. tcz. 111. §-a értelmében végrehajtható vagy sem? Ez már csak képtelenség és lehetetlenség. Arról, hogy az irodai munka a járásbírószékeknél rendkívül módon szaporodnék, nem is beszélünk, mert hiszen minden ítéletet, minden marasztaló határozatot végrehajtási záradékkal ellátott több eredeti példányban fog kelleni a felperesnek kiadni.

Hogyan nyernek majd szabályozást a végrehajtási törvény 13—17 §-aiban szabályozott és a gyakorlati életben minden nap előforduló azon esetek, ha a végrehajtás folyama alatt vagy a novella nomenclaturája szerint az ítéletnek végrehajtási záradékkal történt ellátása után, akár a jogosított, akár az adós személyében változás történik, azt jóformán elképzelni se tudom, vagy annak elbírálását, hogy a végrehajtás az állítólagos új jogosított javára foganatosítható-e vagy folytatható-e, vagy annak elbírálását, kik és mily címen az elhalt marasztalt félnek örökösei s mi képezi a hagyatéki vagyont, a végrehajtókra akarják bízni? Ez ép olyan lehetetlenség mint a folytatólagos végrehajtás feltételeinek elbírálását a végrehajtókra bízni. Mi lesz továbbá az Ausztriában és a többi külföldi államokban belföldi bíróság ítélete alapján foganatosítandó végrehajtásokkal? Hiszen Ausztriában és a távo-

labbi külföldön is a végrehajtási kérvények és végrehajtást rendelő végzések nincsenek eltörölve.

Egy igen fontos kérdés továbbá a jogorvoslatok kérdése. Tudjuk, hogy most a végrehajtást szenvedettnek úgy a kielégítési mint a biztosítási végrehajtás esetén egy igen hathatós védelmi eszköze a végrehajtást rendelő végzés ellen beadható felfolyamodás. Mi lesz ezzel a végrehajtási záradékkal ellátott ítéletek korszakában? Ezek az elsőfoku bírói végzések inappellabilisek lesznek, hacsak nem statuálnak felfolyamodást az elsőbírószéknek azon intézkedése ellen, melylyel az ítélet végrehajtási záradékkal el lett látva.

Akarmelyik oldalról vizsgáljuk tehát a kérdést, bizonyos, hogy a végrehajtási kérvények eltörlése radikális rendszer-változást jelent, és nem csoda, ha félünk a szándékolt ugrástól a sötétbe.

Ha Ausztriában, hol úgy az ipari, mint a kereskedelmi forgalom sokkal élénkebb és kifejtettebb, mint minálunk, az új Executionsordnung fentartotta a végrehajtási kérvényeket, bizvást tehetjük azt mi is, és ha másrészt tényleg könnyíteni akarunk az adósok sanyaru helyzetén és a lehetőségig kisebbiteni a végrehajtási költséget, erre az egyedüli mód a végrehajtói intézmény eltörlése és az osztrák Executionsordnung 24. §-ának recipiálása.

Ezek után áttérek a félhivatalos közlemény azon részére, mely az ingatlanárverésekre vonatkozik, és e tekintetben úgy a jogász-, mint a laicus közönség osztatlan helyesléssel fogja üdvözölni a végrehajtási törvény 156. §-ának eltörlését, mert ez a rettenetes szakasz valóságos gyilkos fegyver a szegény falusi néppel szemben, a nélkül, hogy a hitelező legkisebb hasznát venné.

Mielőtt a jelenlegi törvénynek tervbe vett módosításait bírálat tárgyává tenném, egy különösen a felvidéki szegény nép szempontjából kiváló fontosságu mozzanatra fel akarom hívni az igazságügyi kormány figyelmét, mely eddig tudtommal nyilvános megvitatás tárgyát nem képezte, de mely már számtalan felvidéki földmivelő család anyagi romlását és pusztulását előidézte. Tanubizonyságot tehet mellettem Lányi Bertalan miniszteri tanácsos ur is, ki Liptó-Szt-Miklóson majdnem egy évtizeden át mint ügyvéd működött, s ki a felvidék viszonyait legalább is úgy ismeri mint én.

Közismeretű, hogy a felvidék és pedig éppen a legszegényebb megyék, Liptó, Arva, Turóc Trenčsén férfilakosságának mondhatni többsége az év legnagyobb részét hazulról távol tölti, mivel ezek mint üvegesek, gyolcsosok és drótos tótok egész Európát bejárják, rendszerint decemberben a karácsonyi ünnepek előtt térnek haza és január hó második felében újból vándorutjokra indulnak. Elképzelhető, hogy mi történhetik az ilyen szegény ember ingatlanával, ha az távollétében árverés alá kerül; az itthon maradt asszony nem bírja a bánatpénzt letenni, összeáll tehát rendszerint a falu bírása, jegyzője és korcsmárosa, egy pár forintért megveszik a szegény tót ingatlanát és ha a férfi karácsonykor utjáról hazatér, ingatlana volt, de nincs és mivel a röghöz ragaszkodik, alaposan kiszivattyuzza őt a fentemlített trifolium és a szegény üveges tót odaadja egész évi keresményét, hogy azt a sovány, de szeretett pár szántót, melyet apától örökölt, visszaszerezze.

Ilyen, a „ruthen kisajátítás”-hoz átkozottan hasonló állapotokat meg kellene szüntetni és igen egyszerű módon meg lehet szüntetni, ha a novellában az igazságügyminiszter felhatalmaztatik, hogy az illető törvényhatóság indokolt előterjesztésére elrendelheti, hogy bizonyos, ugyancsak a törvényhatóság által kijelölendő községekben ingatlanárverések csak az év meghatározott hónapjaiban foganatosíthatók.

Áttérve ezek után a novellának egyéb, kilátásba helyezett módosításaira, mindenki helyesléssel fogadhatja az értékmiumot, melyen alul ingatlant végrehajtási árverésen semmi szín alatt eladni nem szabad.

De mi alapon lesz ez az értékminimum megállapítva? Nagy és jogosult skepszis vesz rajtam e kérdésnél erőt és félek, hogy szertelen humanismusból és azért, mert egy pár gazember a ruthenek közt üzérkedik, egyszerűen fel fogják áldozni az összes hitelezők érdekeit és lehetetlenné fogják tenni a jelzálogos követelések nagy részének behajtását és szinte præmiumot fognak törvénybe iktatni a késedelmes jelzálogos adósok számára.

Az értékminimum megállapításánál szerény nézetem szerint az egyedüli cinosura a kikiáltási ár és ha a novella fentartja a végrehajtási törvény 145. §-ának intézkedését, mely szerint a kikiáltási ár a legközelebbi mult évbeli állami adóról kiállított adóhivatali vagy községi bizonyítvány szerint megállapítandó, akkor ez kalamitás lesz. Kalamitás lesz ez azért, mert amilyen helyes elvileg az elárverezendő ingatlan kikiáltási árát annak adója szerint megállapítani, olyan visszaélésekre és inkonvenientiákra vezet ez adókataszterünk rendszertlensége miatt a practikus életben. Aki a vidék viszonyait ismeri, az tudja, hogy az árverési kérvényekhez csatolt adóbizonyítványok a legritkább esetben mutatják ki a valósággal fizetett adóösszeget és pedig azon egyszerű oknál fogva, mert az illető körjegyző nem képes az adót kimutatni.

Ezen kétségbe nem vonható ténynek oka pedig az 1881: LX. tcz. 155. §-ának azon intézkedésében keresendő, hogy több telekkönyvi jószágtestet, ha egyidejűleg árvereltetnek is, együttesen árverés alá bocsátani rendszerint nem szabad.

Különösen áll ez a Felső-Magyarországon oly sűrűn található nemesi községekben, hol egy bocskoros nemes embernek pár holdnyi földbirtoka 20—30 telekjegyzőkönyvben és száznál több birtokrészletben fel van véve, mely birtokrészletek mindegyike mint kuriális telek önálló telekkönyvi jószágtestet képez. A körjegyző nem képes az adót minden egyes birtokrészletre nézve kimutatni és így az adó-főkönyvben egy egységes összegben kimutatott adóösszeget egészen önkényesen, szemmérték szerint osztja fel a számtalan birtokrészletek közt.

A 155. §. ezen intézkedése egyik főoka annak, hogy a novella által mellőzni szándékolt 156. §. a belföldön oly gyakori alkalmazást nyert, mivel az egyenkint árverés alá bocsátott birtokrészletek kikiáltási ára a legritkább esetekben haladta meg a 200 frtot.

Ha már most a 155. §. említett intézkedésének fentartása mellett a 156. §. hatályon kívül helyeztetik, az ily ingatlanok indirect módon res extra commerciummá tétetnek, eladhatók nem lesznek, amennyiben minden egyes birtokrészlettől minden egyes tulajdonosra egy pár barázda esik csak, mely gazdaságilag meg nem mivelhető és melynek vevője egyáltalában nem akad.

Nézetem szerint tehát a 156. §-al együtt a 155. §. utolsó bekezdése is hatályon kívül helyezendő és kimondandó volna, hogy a végrehajtást szenvedett ingatlanai, amennyiben ugyanazon telekjegyzőkönyvben vannak felvéve és ugyanazon telekkönyvi bejegyzésekkel vannak megterhelve, rendszerint együttesen bocsátandók árverés alá, még ha külön telekkönyvi jószágtestet is képeznek. Egy ilyen intézkedés által az árverési költségek is igen gyakori esetben a minimumra fognak redukálódni, mert a mostani rendszer mellett egy ily természetű ingatlanok elárverezése 2—3 napot vesz igénybe, az általam proponált mód mellett pedig 1—2 óra alatt befejezhető.

A kikiáltási ár megállapítása pedig vagy az osztrák Executionsordnung 140—145. §-ai által szabályozott becslés által történhetnék, vagy pedig az 1881: LX. tcz. 148. §-ának 2. bekezdése mint általános szabály elfogadandó.

Vajon nem kellene-e a novellába az osztrák Executionsordnung 96. §-ának megfelelő rendelkezést felvenni, melynek értelmében ha a végrehajtató követelése ingatlanokra szerzett

végrehajtási zálogjoga által pupillarisnál nagyobb biztosítást nyert, ez esetben a végrehajtást szenvedett indokolt kérelme alapján a bíróság a végrehajtási zálogjog korlátozását elrendelheti? Ezen kérdés fejtegetésére most kiterjeszkedni nem akarok, hanem végzetül még a kilátásba helyezett azon ujitással akarok foglalkozni, mely szerint a sorrendi tárgyalásokat a kir. közjegyzőkre akarják bízni.

Ha a kir. közjegyzők a sorrendi tárgyalásokat ingyen fogják végezni, akkor az árverések tényleg olcsóbbak lesznek, ellenkezőleg pedig nem, és amit végrehajtási, árverési kérvényi költségben megtakarítanak, azt majd a kir. közjegyzőknek fogják fizetni sorrendi tárgyalási költség címén.

De eltekintve ettől, tudvalevő dolog, hogy a telekkönyvi hatósággal felruházott járásbíróság székhelyeinek legtöbbjén közjegyzői székhelyek egyáltalában nincsenek, így tehát az érdekelt feleknek a legtöbb esetben a sok mértföldnyi távol-ságban lakó közjegyzőhöz fog kelleni utazni sorrendi tárgyaláshoz, mi nemcsak időpazarlás, de pénzpazarlás is.

De ingatlanárverés esetén a sorrendi tárgyaláshoz a telekkönyv is kell, vagy talán az eredeti telekjegyzőkönyveket fogják a kir. közjegyzőhöz áttenni? Ez épp oly lehetlenség, mint amilyen lehetlenség a sorrendi tárgyalást az eredeti telekjegyzőkönyvek másolatai alapján megtartani, hiszen tudjuk, hogy vannak telekjegyzőkönyvek, melyek kötettszámra mennek és melyeknek leírása hónapokat fog igénybe venni. A sorrendi tárgyalásokat tehát jó lesz ott hagyni, hol jelenleg vannak, ha csak nem az a tendentia, a végrehajtási költségek apasztásáról csak ott szólni, hol az ügyvédi jövedelemről van szó.

Dr. Kux Adolf,
líptószentmiklósi ügyvéd.

Jogirodalom.

Perjogi elvek a magyar polgári perrendtartás törvényjavaslatában
Irta dr. Pap József.

Adva van a per a maga intézményeivel és a maga működésében úgy, mint a hogy a perrendtartás javaslata a való életben valósággá akarja tenni; és adva vannak a per jog főelvei és elvei úgy, mint a hogy a modern tudományos elméletben kicsiszolódtak. Mennyiben «találtnak» az utóbbiak az előbbiben, ez az a «művelet», a melyet Pap József új könyvében kidolgozott és megoldott. Látni ebből e munka főjellemvonását: a doctrina és praxis szerencsés harmoniáját, a részletek bírálatát az elvek megvilágításában. Szerző, mint a gyakorlat és a katedra embere, különösen alkalmas erre a feladatra.

A bíró pervezetése, a pernek előkészítése, a jegyzőkönyv tényállása, a per cäsurája, a bírói hatáskör és illetékesség, a mulasztás s végül a felebbvitel intézményeit vizsgálja, mindegyiket külön fejezetben.

E vizsgálatában különösen vezeti a szóbeliség elve, a melynek szintén külön fejezetet szánt s a czélszerűség szempontja, amelyre — mint ezt a bevezetésben különösen kiemeli — a per jog kodifikátorának a fősulyt kell helyezni s végül az egyes, a perjogi dogmatikában tisztázott elvek, így pl. különösen a jogkérdés felülvizsgálatánál.

Vizsgálódásának eredménye az, hogy a törvényjavaslat, e magas niveau-n álló alkotás egészben véve olyan, a milyennek lennie kell.

Számos részletkérdésben azonban szerző nem ért egyet a javaslattal.

Különösen helytelennek tartja a per előkészítésénél azt, hogy a bíróság nem köteles hivatalból konstatálni az eltérést, ha a tárgyaláson megjelent fél mást hoz fel, mint az előkészítő iratban. A bíró így nincs segítségére a feleknek s a per anyagát sem örökíti meg a valóságnak megfelelően. Azt sem tartja helyesnek, hogy a mulasztási ítélet ellen «ellenmondás»-t használhatni, mi által az ítélet szigora tulságosan

enyhül, hogy a javaslat külön kereskedelmi birói hatáskört ismer, mert meddő hatásköri vitákra ad alkalmat, hogy rész-követeléseknél nem a perelt részlet határozza meg a hatáskört, hanem a még ki nem elégitett egész követelés; hogy a bíróság hatáskörét és illetékességét tulságos széles körben vizsgálja hivatalból; hogy a kötelező ügyvédi képvisellet nagyon is sok esetben mellőzi az egész kibővített járásbirói hatáskörhöz tartozó ügyekben; javasolja, hogy az 1000 koronát meghaladó s váltó- stb. perekben ügyvédi kényszer legyen. S végül, helyteleníti, hogy a felülvizsgálatnál csak a jogbeli revisióra szorítkozhatik a bíróság és nem vonhat — persze novumok nélkül — a már elébe terjesztett bizonyítékokból és nyilatkozatokból szabadon okszerű következtetést.

Mindezt csak példálózva említhettük. Minden egyes megjegyzését és a kritikák nyomában járó positiv javaslatait hosszú volna ismertetni. De mindenre, a mit mond, ugyanaz a módszer jellemző. Az elmélet és praxis kölcsönös támogatása, a melyet már kiemeltünk. Elméleti fejtegetései önállóan véve is tekintet nélkül a javaslat kritikájára, becses tudományos fejtegetések.

Ily tudományos szempontból különösen a felülvizsgálatot, a szóbeliséget, a jegyzőkönyvet tárgyaló fejezetek érdekesek. De a teoretikust majdnem mindig ellenőrzi a helyes érzékű praktikus. Példázzák ezt a per előkészítéséről mondottak, hol a szóbeliség tudományos elvén rést üt a való élet kedvéért.

Szerző theoretikus fejtegetései ellen egy-egy helyen csak azt a kifogást lehet felhozni, hogy a tervezet kritikájához és a tárgyalta anyag megértéséhez nem mindig szükséges a kérdésnek oly tulbő kifejtése, mint azt szerző teszi, a ki egy-egy kedvencz tárgyát a tervezet kritikájának keretén belül monographiaszerűen oly terjedelemben és oly kimerítően dolgozza fel, hogy ezzel az anyag összefüggését és áttekinthetőségét befolyásolja. Így pl. a per a cæurájánál a rendkívül bőven tárgyalta történeti rész (16 oldal) nem ily tárgyú és irányu műbe való.

Jellemző sajátsága az egész munkának a külföldi irodalom alapos ismerete, a mely lehetővé teszi, hogy javaslatunkat az összehasonlító jogtudomány segítségével világítsa meg; jogtörténeti tudása, melylyel az intézményeket teljesebben megérteti, csak éppen kár, hogy néha annyi sok adatot hoz fel, hogy valóságos tudományos «tultermelés» következik be. Előnye továbbá a műnek szemmel tartása az életnek, a nagyközönség felfogásának, bíróságaink praxisának, valamint vigens perrendünknek bírálata s egybevetése a javaslat-tal. Végül culturalis és nemzeti szempontok alapos ismerete és tekintetbevétele (a járásbirói hatáskör kitégítésének előnye volna, szerinte, hogy járásbirósági székhelyeken ügyvédek telepednének le, a kik a műveltséget emelik s a magyarságot terjesztik.)

K.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Ipari veszély.*

V. Visszatérve hazai joggyakorlatunkra, melyre a külföldi példa némi analogiát nyújtott, fejtegetéseink eredményét abban foglalhatjuk össze, hogy a Curia mindeddig még nem tért el az osztrák polgári törvénykönyv szabályától, hanem jogkiterjesztő gyakorlatát a vétkességi elv alapjára építette fel. Az eredeti keretet azonban annyira kitégította, új elemekkel kiegészítette, hogy bizony egészen más kép áll előttünk. Különösen két pontban foglalhatjuk össze ez újabb fejlődés eltéréseit:

* Befejező közlemény. — Az előbbi közlemény 1. a 19. és 20. számban.

1. Megállapítja a felelősséget az alkalmazott bármily culpája esetén, vagyis az üzemtulajdonos nemcsak alkalmazottainak megválasztásáért felel (culpa in eligendo), hanem mindenkor, ha alkalmazottja mulasztást követett el és ez a balesetre okot adott.¹

2. A birói gyakorlat a bizonyítási teher megfordításával jogvédelmet állít fel az üzemtulajdonos vétkessége mellett úgy, hogy a felelősség alól csak exculpatio folytán mentesül.

Ime tehát judikaturánk a vétkességi elv megőrzése mellett is a kártérítési kötelezettséget kifejleszthette és kitégíthatta, sőt megállapíthatta a felelősséget «a hibának mintegy csak lehelete alapján».²

Másrészt azonban nem ment el joggyakorlatunk addig a *végző határig*, melyhez tervezetünk³ 1782—85. §-ai eljutottak.⁴ Először is jogkiterjesztő működését főleg az *alkalmazottak* javára, a munkásvédelem céljából gyakorolta,⁵ de meg a birói gyakorlat kis- és nagyiparosok, veszélyes és nem veszélyes üzem között egyáltalán nem különböztetett, amit csakis a vétkességi elv megtartásával ellensúlyozhatott. Így, mint láttuk, ugyanoly mértékkel mért, midőn a baleset egy nagy üzemű gyárban vagy kovácsműhelyben, vagy oly kisiparos boltjában történt, kinek ipara a háziipar körét sem haladta meg.

De főképp az különbözteti meg a Curia gyakorlatát tervezetünk 1783. §-ától, hogy míg előbbi a vétlenség bizonyítását a munkaadóra hárítja, addig utóbbi a *bizonyítást kizárja*, megtiltja és a felelősséget, «a causalitas externæert nemcsak a priori kirója»,⁶ hanem a *posteriori* fentarja, ellenbizonyítással lerontani nem engedi.⁷

Azt hiszem sikerült tehát kimutatnom, hogy tervezetünk jogszabálya mellett *jelenlegi* joggyakorlatunkkal nem lehet érvelni. De természetesen ez önmagában nem volna indok arra, hogy a tervezet szabálya ellen állást foglaljunk. Ha ily szabály kimondása *nemzetgazdaságilag* indokolt, úgy a törvényhozót az eddigi eltérő szabály vissza nem tarthatja, nem feshélyezheti.

Az a kérdés tehát, vajon az ily — az iparüzemet terhelő — *új törvényes obligatio létesítése jogpolitikailag indokolt-e vagy nem*.

E kérdésre megfelelni sokkal mélyebb és behatóbb tanulmány feladata, mint amilyen e *törvénykezési szemle* keretében

¹ Vajon az alkalmazottért való felelősség csakugyan kivétel-e az általános szabály alól, erre nézve I. Schwarz Gusztáv: Újabb magánjogi fejtegetések 270. l.)

² V. ö. Zsögöd: Fejezetek, I. kötet, 629. l.; szerinte különben a quasi delictumok a tiltott cselekmények körébe tartoznak, «mert a törvény alapgondolata mégis csak az, hogy itt hibánk okából felelünk». Ellenkezőleg Unger: Handeln auf fremde Gefahr és Reiner: Szerződésen kívüli kötelek.

³ Megjegyzendő, hogy a német polgári törvénykönyv korántsem ily szigorú, mert a «Reichshaftpflichtgesetz»-et fentartva, csak a vasutakra állapít meg hasonló kötelezettséget, míg a bányá- és gyártulajdonosokat csak saját vagy alkalmazottaik vétkessége esetén kötelezi kártérítésre.

⁴ Amint ezt Bleuer idézett cikkében és dr. Láncki Jenő (Ügyvédek Lapja 1901. évf. 52. sz.) állítják.

⁵ A fent közölt esetek közül csak az 5332/99. sz. határozat esik kívül e körön; de ennél is kétségtelenül befolyással birt az az irányzat, hogy a vasut felelőssége a személyi balesetekről (1874: XVIII. tcz.) a dologi károokra is kiterjesztették. V. ö. a Curia 6943/1900. sz. határozatával.

⁶ V. ö. Zsögöd: Fejezetek, I. kötet, 629. l. A vétkes vagy olybá vett magatartás csoportjában az «olybá vettség» szigorú præsumptiót (pr. j. et d. j.) jelent.

⁷ Bíróságaink gyakran nem juttatták kellő kifejezésre azt az elvi ellentétet, amely a vétkesség vélelmét a bizonyítás kizárásától, illetve a vétkes felelősségtől elválasztja. Így az 1874: XVIII. tcz. alapján kifejtett judikaturában még mindig több oly határozatra akadunk (5876/1885, 5296/1894. stb.), melyek a vétkesség præsumptióját, az objectív felelősséggel tévesztik össze. (V. ö. Reiner: Szerződésen kívüli kártérítési kötelek.)

A bírói, ügyvédi, közjegyzői és — a szolgabírótól kezdve — a közigazgatási tisztviselői minősítést az egységesen szervezett gyakorlati igazságügyi államvizsgálat adja, amelyet a szervezendő elméleti államvizsgálat letételétől számítva öt évi gyakorlatnak kell megelőznie. E gyakorlatot egyenlő arányban a kir. bíróságnál és ügyészségnél (esetleg az igazságügy-miniszteriumban), a jogügyi és közalapítványi igazgatóságnál, ügyvédnél és kir. közjegyzőnél, közigazgatási és pénzügyi hatóságnál kell töltetni. A kultuszminister tervezetében foglalt irányeszméket a szónok örömmel üdvözlí, bár a részletek tekintetében a tervezet egyes rendelkezéseinek kiegészítését óhajtaná. Így például kívánja, hogy a jogbölcse és a római jog az államvizsgálatnak is tárgya legyen; hogy azok a jogakadémiai tanárok, akik nem egyetemi magántanárok, nyugdíjaztassanak; hogy a jogi oktatás rendje, épp úgy mint az egész felső oktatás, törvénnyel szabályoztassék stb. Mostani egyetemi oktatásunk reformra szorul. A tanítás és a tanulás föltétlen és korlátlan szabadsága mellett, amelyből semmit sem szabad engedni, azoktól a hallgatóktól, akik képesítő vizsgálatot tesznek, szigorúan meg kell követelni azoknak az előadásoknak pontos, iskolaszerű látogatását, amelyeknek hallgatása kötelezően van előírva. Végül *Schwarz Gusztáv* polemizált Márkussal, kifejtve, hogy a tanszabadságnak megnyirbálása a reactionárius irányzat egyik kiágazása. Utalt a porosz törvényjavaslatra, mely szintén oly elvekből indul ki, mint a magyar tervezet. A porosz javaslat azonban az egyetemi tanárok ellentállásán meg fog törni. — Előadását a jövő ülésen folytatja.

— **A Szentpéteri-ügyhöz.** Egy hét óta számos olvasónktól kaptunk levelet a Szentpéteri-ügyre vonatkozólag. A hozánk intézett kérdések egynémelyikére kívánunk itt röviden felelni.

Egyik levélíró azt kérdi, vajon éppen azon tényekre vonatkozott-e a bizonyítékokat elutasító határozat, melyek az állítólagos segitést állapítják meg. A többi közt ezekre is. A segitést a bíróság arra alapítja, hogy a vádlott elment a szomszédba s nem hozta a segítséget elég gyorsan. Hogy hozhatta-e gyorsabban a segítséget, az a helyi körülményektől függ; a kérdés megítélésére tehát feltétlenül szükséges lett volna a Kunhegyesen való helyszíni szemle, ezt pedig a törvényszék a védő indítványával szemben megtagadta. De megtagadta a tüzetesebb szakértői kihallgatást is a tekintetben, hogy a pitvarajtót lehetséges volt-e a rablónak kívülről, vagyis az asszony közreműködése nélkül kinyitni. Már pedig arra nézve, hogy az asszony tudott-e előre a merényletről, ez a körülmény elsőrendű fontossága. Az elutasított tanúk közt is voltak olyanok, kik az idevágó körülményekre felvilágosítást adhattak volna. A vád tehát valóban oly területre terjesztetett ki, amelyre nézve a bíróság a bizonyíthatást megtagadta.

Más oldalról azt kérdik: van-e adat arra, hogy az asszony, midőn a szomszédhoz ment, tudta, mi készül. Semmi adat nincs e tekintetben. De következik a nem-tudás már abból, hogy a második kérdésre az esküdtek nemmel feleltek. Az esküdtek ezzel kimondották, hogy az asszony nem felbujtó; ha pedig nem az ő felhívására jött oda a gyilkos, azon időben pedig, midőn ő elhagyta a házat, még semmi támadás nem történt: ebből következik, hogy az esküdtek úgy vették a tényállást, hogy az asszony nem tudott semmiről, csak félt, hogy történik támadás. Anélkül azonban, hogy a segéd tudna valamit a véghezvitt cselekményről, segitést konstruálni nem lehetséges.

Abban valamennyi hozzánk érkezett levél megegyez, hogy a szolnoki törvényszék hármias tanácsa azon hamis látszatot keltette, mintha a magyar bíró a testületi szempont

vélt igényeinek képes volna alárendelni azt a kérdést: vajon bűnös-e a vádlott, vagy ártatlan.

Szolnokról közlik velünk a harmadik kérdés hiteles szövegét.

III. Kiegészítő kérdés.

Bűnös-e Szentpéteri Károlyné született Kocsis Sára abban, hogy az ismeretlen tettes által Szentpéteri Károlynak saját házában Kunhegyesen 1898 április 25-én este késszurdokkal való megölését az által, hogy az alvó állapotban lévő és kezére, valamint lábára nyomorék házastársát, Szentpéteri Károlyt, életveszélyben létére tudva, segély nélkül magára hagyta és a segélyül hívott szomszédokat az általuk felajánlott segélyadásra való törekvésükben késleltette — előre megfontolt szándékkal előmozdította és könnyítette?

Igen vagy nem?

Aláhúztuk azokat a részeket, melyek az általunk közölt szövegből hiányoztak. Az új szöveg az előbbi szöveghez képest lényeges eltérést nem mutat. Jobban hangsúlyozza, hogy az asszony, mikor elment, tudta, hogy férje életveszélyben van. Ezzel azonban a ténykérdést még inkább elvonja az esküdtek megbírálása alól, és utalja az esküdteket, hogy ismét egy be nem bizonyított dolgot bebizonyítottak vegyenek. Hogy a vádlott a segélyt előre megfontolt szándékkal nyújtotta, nem változtat semmit, mert az előre megfontolás nem vonatkozhatik a tettes behatolása előtti időre. Ezt ugyanis az esküdtek, mint fent jeleztük, a második kérdésre adott tagadó válaszukkal kizárták.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **A német birodalomban** 1902. első negyedében összesen 191 új ügyvédi bejegyzés történt, ami megfelel az utolsó három év átlagának. Több bíróságnál ugyanazon ügyvéd 41 esetben jegyeztette be magát. Ezek leszámításával 150 az új bejegyzések száma. Törleszt történt 103, úgy hogy az ügyvédek száma ez év három első hónapjában 47-tel szaporodott, míg 1901-ben a megfelelő időszakban 30 volt az emelkedés, 1900-ban pedig 10 a kevesbedés. A berlini bíróságoknál 22 új bejegyzés és 11 törleszt van kimutatva.

— **A francia bíróságok** számának kevesbitésével régóta foglalkoznak, úgy igazságügyi érdekből, hogy elejét vegyék a bíraskodás túlságos szerteágazásának, mint pénzügyi okokból. Az 1808-ban történt rendezés alkalmával 354-ben állapították meg a bíróságok számát s már ez is jelentékeny leszállítást jelentett az előbbi állapothoz képest. Az idej költségvetési tárgyalással kapcsolatban a kamara oly értelmű határozatra szánta el magát, hogy azoknál a bíróságoknál, melyeknek ügyforgalma igen csekély, a bírák létszáma leszállíttassék. A senátus azonban állást foglalt a rendszabály ellen, mert nem akarta érinteni a bírói függetlenséget, jöllehet már a kamara is igen óvatosan járt el ebben az irányban, t. i. azt a megszorító rendelkezést vette fel határozatába, hogy a bírói állások megszüntetése esetén az illető felelbezési vagy elsőfoku bíróságnak legutóbb kinevezett bírái egy másik megfelelő bírósághoz helyezhetők át. Bérenger senátor indítványára, az igazságügyminister ellenzése dacára, a senátus még ilyen megszorított formában sem akart rést ütni a bírák áthelyezhetetlensége elvének.

— **Moszkvában** az ügyvédjelöltek egyesületet tartanak fenn, mely a békebíráskodás mellett teljesen vagyontalan személyeknek jogi kérdésekben ingyenes tanácsot szolgál. Ujabb kiterjesztette ez az egyesület a maga működési körét, amennyiben szükség esetén a feleket oly ügyvédekhez is utasítja, kik ingyen ellátják a pereket. Egyik célja ennek az intézménynek az is, hogy a zugíraskodásnak lehetőleg elejét vegye.

A Magyar Jogászegylet f. hó 24-én (szombaton) délután hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (V., Szemere-utca 10. szám alatt) teljes-ülést tart, melyen folytatni fog a vita a jogi vizsgák reformjáról. Szólásra fel vannak jegyezve: Schwarz Gusztáv, Nagy Dezső, Baracs Marcell, Jászky Viktor, Móricz Károly, Enyiczkey Gábor. — Vendégeket szívesen lát az egylet.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félelve 12 kor. negyedévre 6.

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A büntetőjogi positiv iskola. *Dr. Heil Fausztin* kir. közgazgatási bírótól. — A traditio mint tulajdonszerzés az általános polgári törvénykönyv tervezetében. *Dr. Imling Konrád* kir. táblai tanácselnöktől. — Szóbeliség és közvetlenség a polgári perrendtartásban. *Alföldy Ede* n.-becskereki kir. járásbírótól. — *Törvénykezési Szemle:* Korábbi vétel; az első vevő által indított kereset. *Dr. Deme Ferencz* girálty ügyvédől. — Külföldi judikatura. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A büntetőjogi positiv iskola.

I.

A *Jogt. Közl.* f. évi 2., 4. és 7. számaiban gróf Della Valle ur lándzsát tör a positiv iskola mellett. A hazájában teljes kudarcot vallott iskola külföldön próbál szerencsét. De hiába. A halálos csapással szemben, amelyet a kriminalistika legkiválóbb korypheusai a positiv iskolára mértek, nincs feltámadásnak, a jogérvényesen kimondott halálos ítélet ellen nincs újrafelvételnek helye. A határozott visszautasítás, amelyben a positiv iskolának külön kizárólagos sajátját képező alapeszméit részesítjük, természetesen mit sem von le szerző ur cikksorozatának érdekességéből és saját álláspontunknak megfelelően csak sajnálatunknak adhatunk kifejezést, hogy szerző ur fényes tehetségét s ragyogó tollát nem a komoly büntető jogtudomány szolgálatában értékesítette. És azt mondjuk, hogy a positiv iskolának csakis kizárólagos sajátját képező alapeszméit részesítjük határozott visszautasításban, mert kétségtelen, hogy a positiv iskola tanaiban van sok jó dolog és sok új dolog, csak hogy ami azokban jó, az nem új, ami pedig új, az — nem jó.

Szerző ur nehezteléssel emlékezik meg a sok vádról és — állítólag — igaztalan támadásról, amely a positiv iskolát érte és éri s ennek okát előítéletekben és abban találja, hogy az iskolának alapvető elveit csak tökéletlenül ismerik s nem képesek felfogni, hogy mily következményei lehetnek ez elvek alkalmazásának. Mi az ellenkező nézetben vagyunk. Éppen a positiv elveknek tökéletes ismerete, gyakorlati alkalmazásuk, következményeinek helyes felismerése csatarendbe szolgáltatta a büntető jogtudomány legkiválóbbjait, hogy a humanismus s annyi véráldozatok árán elért felvilágosodás nevében tiltakozzanak az embertelenség s a legsötétebb reactio ellen. A támadás, mint jelesül Lucchini olaszul «I semplicisti», francziául «Le droit pénal et les nouvelles théories» című művében a tudomány komoly érvei mellett a keserű guny és szatyra ostorcsapásaival sem fukarkodik, az az «új látkörök» (nuovi orizzonti) apostolainak természetesen nem jól esik, de a reactio erre teljesen reászolgált.

Filangieri már a 18-dik században egyebek között azt tanította:

«Minthogy a büntettek nem mind egyformán gyászosak a társadalomra, jogos és igazságos, hogy értékesebb jogát megtartsa s csak kevésbé értékes jogát veszítse el, — mai nyelven szólva, enyhébben büntetessék, — az, aki nagyobb büntettől tartózkodott s enyhébb büntettet követett el.»

«Minthogy a társadalmi haladás arányában a társadalmi jogok abszolút értéke is emelkedik és sulyosabban érezhetővé válik a társadalmi előnyök elvesztése: világos, hogy a tár-

sadalmi haladás arányában a büntetések veszély nélkül enyhíthetők.»

«Minthogy a társadalmi szerződések között vannak olyanok, amelyek közvetlenebbül irányulnak a társadalmi rend fentartására, s olyanok, amelyek arra kevésbé közvetlenül befolyanak, s minthogy minden társadalmi viszonyoknak célja a társadalmi rend fentartása: kétségtelen, hogy a büntettnék sulya első sorban a befolyástól függ, amelyet a megsértett szerződés a társadalmi rend fentartására bír.» Mai nyelven szólva: a büntettnék sulya első sorban függ a megsértett jog fontosságától.

«Minthogy ugyanaz a büntett a különböző körülményekhez képest különbözőképpen büntethető, kétségtelen, hogy minden büntettnél különböztetni kell annak «minőségét» és annak «fokát». Minőség alatt értendő a megsértett szerződés (a megsértett jog); a fok alatt, az elkövetésnél tanúsított gonoszság.»

«Minthogy a sulyosabb büntett az enyhébb büntettnél sulyosabban büntetendő s minthogy a büntettnék sulya annak minőségétől és fokától függ: a büntetésnek mértékét a minőségnek és a foknak egybevetése állapítja meg.»

«Minthogy a büntett büntetésének arányban kell állania a befolyással, amelylyel a megsértett szerződés a társadalmi rendre bír; s a gonoszság fokával, amelyet a tettes az elkövetésnél tanúsított (mai nyelven szólva a büntetésnek arányban kell állania a büntettnék objectiv és subjektiv sulyával): szükséges, hogy a törvény kellően különböztesse meg a büntetteket, hogy jól megkülönböztethesse a büntetéseket.»

«Való, hogy az a büntetés, amely elegendő arra, hogy a többséget visszatartsa a büntett elkövetésétől, a kisebbségnek visszatartására nem lesz elégséges; de ez nem ok arra, hogy a törvényhozó zsarnokká váljék; a törvényhozó csak a többséget tartsa szem előtt s legyen meggyőződve arról, hogy a büntetések sohasem fogják teljesen elejét venni a büntetteknek, a büntetésektől csak az a jó eredmény várható, hogy a büntettek számát apasztani fogják.» A bűnvádi eljárásban pedig a büntettes legnagyobb elrettentésével («il maggiore spavento pei malvaggi») legalább egyenrangu tényezőnek ismerte el: «az ártatlanok védelmét» («la maggior sicurezza per gl'innocenti»). «A jogbiztonság érzetéhez, amelyet polgári szabadságnak nevezünk, az ártatlanságnak biztosítása a hamis és téves vádak ellen épp oly szükséges, mint a gonoszak elrettentésére számító büntetés». Az ártatlanság biztosítása nélkül a büntető törvényhozás oly kard, mely épp úgy fenyegeti a törvényt megsérteni akaró polgárt, mint a becsületes embert, aki a törvényt lelkiismeretesen megtartja.»

A legnagyobb elmék, az Istenségtől az emberiségnek kegyesen ajándékozott szellemóriások az örök igazságokként felismert ezeknek az alapeszméknek, következetes fejlesztésöknek szentelték erejüket, munkásságukat, az éjjelt nappallá tevő fáradságukat, saját dicsőségükre, az emberiség s a polgári szabadság hasznára. A positiv iskola szerint ezek mind lomtárba való dolgok. Mindez csak a gazembereknek dédégetése s egyszerűen non sens! Csirkét lopott vagy embert ölt-e a vádlott? a cselekmény motivuma; Uram Istenem, ki törődne az ilyen csekélységekkel? Ez mind bliktéri;

az egyedül lényeges az, milyen a koponya, a homlok, a fül, a szem, az orr, a száj, a haj, a járomcsont és az állcsont, a fog stb. A jogtudomány és a psychologia helyébe lép a mérőpálcza és a körző! Mi szerintünk ez jogtudományi nihilizmus és reactio.

Szerző ur szerint a positiv iskola ellen alaptalanul emelt első kifogás az, hogy a positiv iskola elvei ellentétben állnak a szabad elhatározás elméletével. Szerinte ez a vád alaptalan, mert bizonyos korlátolt szabad elhatározást egy positivistának sem jutott eszébe tagadni. Ő maga is az embert korlátolt szabad elhatározással bírónak ismeri el, a született büntettesnek kivételével.

Nézetünk szerint ez az egész kérdés a positiv iskola mellett irt vádiratba egyáltalán nem tartozik. Az indeterminizmus kérdése nem jogi, hanem filozófiai és apodictikus bizonyossággal mindeddig legalább meg nem oldott problema. A positiv iskola ellenesei között is vannak indeterministák és deterministák. Ferri, a positiv iskola egyik oszlopos tagja, «la teorica dell' imputabilità e la negazione del libero arbitrio» című művében, határozott deterministicus álláspontot helyezkedett: igaz, hogy akkor még nem volt positivista, de változott pártállása csak a beszámítás elméletére s nem a szabad akarat kérdésében elfoglalt álláspontjára hat vissza és «I nuovi orizzonti» művében is azt tanítja, hogy a positiv psychologia a szabad akaratot metafizikai illúzióknak bizonyítja. Garofalo szerint a szabad akarat kérdése vitás s a vita valószínűleg el fog tartani a világ végeig. Ez nyílt kérdés s a dolog úgy áll, hogy a determinizmus nem dogmája positiv, épp úgy, mint az indeterminizmus nem dogmája az u. n. klasszikus s általában a jogi iskolának. A klasszikus iskolának hiva egyaránt lehet úgy az indeterminista, mint a determinista, mint az is, aki a szabad akarat kérdését «sub iudice» lévőnek tekinti. Az indeterminizmus továbbá még az indeterministicus állásponton álló törvények szerint sem birt soha gyakorlati jelentőséggel, még a toszkanai büntető-törvénykönyv alatt sem, melynek 34. §-a: «a büntető-törvénynek megsértése nem számítható be annak, aki annak elkövetésekor öntudatlan állapotban volt s választási szabadsággal nem birt» (non ebbe coscienza di suoi atti, e libertà d'elezione) az elhatározás szabadságát közvetlenül tette a beszámítás feltételévé. Annál kevésbbé birhat gyakorlati jelentőséggel azok szerint a törvények szerint, amelyek ebben az irányban óvatossában vannak szövegezve. A magyar Btk. 76. §-a szerint p. o. a beszámítás kérdése nem annak eldöntésén fordul meg, birt-e a tettes akaratának szabad elhatározási képességével vagy nem, hanem azon, vajon öntudatlan állapotban vagy elmezavarban követte-e el a cselekményt, mert a beszámítást csak az zárja ki, ha a tettes e két ok egyike miatt nem birt akaratának szabad elhatározási képességével. Ha e két ok egyike sem forog fen, a bíróság a 76. §. alapján a beszámítást meg fogja állapítani az indeterministicus álláspont szerint azért, mert a tettes szabad elhatározási képességgel birt, a deterministikus álláspont szerint azért, mert a tettes szabad elhatározási képességgel nem birt ugyan, de nem oly okból, amely a törvény szerint a beszámítást kizárja. Ugyanez áll a német büntető-törvénykönyv 51. §-a szerint is. Az olasz Btk. 45. §-a pedig egyenesen mellőzi a szabad akaratelhatározás képességének kiemelését s a helyett a beszámítás föltételéül a cselekmény «önkéntes voltát», — la volontarietà del fatto — tüzi ki, s szerző ur bizonyára legalább olyan jól tudja, mint én, hogy úgy a kormány indoklása, mint még határozottabban a képviselőház jelentése a cselekmény önkéntességének kiemelésében, az indeterminizmustól és a determinizmustól egyaránt független, külön álló harmadik elméletet lát.

Deterministicus álláspontja miatt senkinek sem jutna eszébe megfosztani a positiv iskolát a jogtól, hogy a jogi iskolának azt mondja: «ote toi, que je m'y mette». Nem a

determinizmus az iskolának a baja, hanem — ismételjük — a jogi nihilizmus és a reactio.

A positiv büntetőjog alapeszméjét szerző abban foglalja össze, hogy: «büntetőjogilag valamely tett addig nem lesz büntethető, míg bebizonyítást nem nyert, hogy a tettes elhatározása legalább azon közepes szabad választásból ered, amelylyel az emberek általánosságban rendelkeznek; minden más esetben nem lehet büntetésről beszélni, hanem csak társadalmi védekezésről, vagyis a társadalmat ért veszély el távolításáról, mely veszély ellen a társadalomnak, ha nem büntet is, joga van védekezni». A tétel első része ellen csak az a kifogásunk, hogy az csakis a szabad akarat kérdésében elfoglalt bizonyos álláspontnak, — a korlátolt indeterminizmus álláspontjának — felel meg, holott a büntetőjog a szabad akarat kérdésében elfoglalható állásponttól független; a tétel második részére vonatkozó megjegyzésünk pedig az, hogy senkinek sem jutott eszébe kétségbe vonni a társadalomnak jogát, hogy az őt érő vagy fenyegető veszélyek ellen védekezzék. De ez nem a büntetőjognak tárgya, máskülönben a természeti elemek ellen való védekezés is — tehát p. o. a folyamszabályozás s gátemelés — a büntetőjognak egyik fejezetét képezne s a positiv iskolának első alaptévedése az, hogy ezt be nem látja s valóságos fogalomzavarba esik, midőn p. o. örült büntettesekről beszél, ami egyszerűen non sens.

Dr. Heil Fausztin.

A traditio, mint tulajdonszerzés az általános polgári törvénykönyv tervezetében.

(Antikritikai megjegyzések.)

Ily cím alatt a *Jogt. Közl.* f. évi 5. számában dr. Haupt Albert ur kritikai bonczkés alá vette a magyar általános polgári törvénykönyv Tervezetének azt a részét, amely az ingó dolgok tulajdonának átadás (átruházás) útján való szerzésére vonatkozik (625—631. §§.) és a többek között a következő conclusiókra jutott:

1. hogy a Tervezet az a szabálya, mely szerint átadás útján tulajdont lehet szerezni a nem tulajdonostól is (629. §.), teljesen eltér a mai magyar magánjogtól, amely «még a római jog álláspontján van, mely szerint tulajdont csak tulajdonostól lehet szerezni»;

2. hogy a Tervezet 625—631. §-aiban foglalt rendelkezések szövegszerkesztési szempontból komplikáltak; különösen, hogy a 631. §. 2. bekezdése nem oda való, mivel annak kivétele *feltétlen* kivétel akar lenni, nemcsak a 631. §. 1. bekezdésének szabálya alól, hanem tekintet nélkül arra, vajon az eddigi tulajdonos vagy birtokos akarva vagy nem akarva vesztette el a dolog birtokát;

3. hogy anyagilag helytelen a Tervezetben ama rendelkezés, mely szerint — rosszhiszeműség kivételével — még annak a dolognak tulajdonát is lehet átruházás útján megszerezni, amelyet a tulajdonostól elloptak, elraboltak vagy a melynek birtokát akarata nélkül más módon vesztette el, ha a kérdéses dolog pénz, előmutatóra szóló papír, vagy ha a dolgot valaki közárverésen vagy kereskedőtől ennek üzleti körében, az efféle dolgok elárusításával foglalkozó iparostól vagy termelőtől, vagy oly helyen és oly időben vásárolta, ahol és amikor az efféle dolgokat elárusítani szokták (631. §.);

4. hogy az e rendelkezésben rejlő sérelmet oly szabály felállítása által kellene elhárítani, mely szerint a volt tulajdonos az adott ellenérték restitválása mellett a dolgot az új szerzőtől visszaválthassa.

Az 1. alatti ellenvetésre csak úgy tudnék érdemileg válaszolni, ha H. ur megjelölné azt a magyar jogforrást, a melyből a szabályt merítette.

A 625—631. §-ok szerkezetét nem fogjuk komplikálni (2.) jelezni, ha szem előtt tartjuk a Tervezet szerkesztésénél

szigoruan követett azt az elvet, hogy a *kivételt a szabálytól* élesen el kell választani a végett, hogy ezáltal szembetűnően és kétséget kizáróan meg legyen oldva az a kérdés, hogy konkrét eset megítélésénél *kit terhel a bizonyítás*. Azt, hogy a megítélésnél nem a szabályt, hanem a kivételt kell alkalmazni, tehát a kivétel előfeltételét természetesen annak kell bizonyítania, aki az eset kivételes voltát vitatja. Így van ez pl. az 598., 599., 617., 623., 624., 633., 642., 660., 669., 678., 681. stb. §-okban; és így van a 631. §-ban is. Az 1. bekezdésben van a szabály (amely azonban igaz, hogy maga is kivétel a 629. §. irányában); a 2. bekezdésben van a kivétel. Ezért vitás esetben azt, hogy a dolgot tőle ellopták, a vindikáló félnek, ellenben azt, hogy a dolgot kereskedőtől ennek üzleti körében vásárolta stb., a birtokosnak kell bizonyítania.

H. ur a következő szövegezést proponálja:

629. §. «A 625—627. §-ok értelmében történt átruházás által a jóhiszemű szerző a nem tulajdonostól is tulajdont szerez, ha (a többi esetektől eltekintve) a dolgot kereskedőtől, ennek üzleti körében vásárolta.»

630. §. «A tulajdonos által másnak birtokába adott dolog is tulajdonossá válik a jóhiszemű szerző.»

631. §. A jóhiszeműség meghatározása.

Már bocsánatot kérek: *ily* szerkesztés tele volna hibával.

A 625—627. §-ok értelmében történt átruházás által — hacsak res furtiváról nincs szó — *feltétlenül* lehet tulajdont szerezni, nem pedig csak a Tervezet 631. §. 2. bekezdése eseteiben. Oly szabályt tehát, aminőt H. ur 629. §-ként indítványoz, nem szabad a nem tulajdonostól való tulajdonszerzésre vonatkozó rendelkezések élére állítani.

A Tervezet 631. §-ának 2. bekezdése kivétel *csupán* az 1. bekezdés szabálya alól, nem pedig (mint H. ur véli) «*feltétlenül* kivétel», amely arra az esetre is szól, amikor a volt tulajdonos *akarva* vesztette el a dolog birtokát. *Ebben* az esetben a Tervezet 629. §-a 1. bekezdésének szabálya *feltétlenül* áll: a traditio tulajdont eredményez. Mire való volna tehát ahhoz, hogy az átruházás által a szerző a nem tulajdonostól is tulajdont szerez, tehát a *főszabályhoz* hozzátenni: «ha a szerzett dolog pénz vagy forgatható papír» stb.

A kritikában indítványozott szöveg szerint a bizonyítás kötelezettségének kérdése részint nem volna megoldva, részint rosszul volna megoldva. Különösen — miután «jóhiszemű szerzőről» tesz említést — a *szerzés jóhiszeműségét* kellene (természetesen a birtokosnak) bizonyítani, holott a Tervezet egész rendszerében (549., 629., 633., 658., 665., 681. stb. §§.) azt az álláspontot foglalják el, hogy sohasem kell a *jóhiszeműséget*, hanem mindig a jóhiszeműség *hiányát* kell bizonyítani, bizonyítania annak, aki erre a hiányra valamely követelést alapít.

Mindezeket azonban csak mellékesen említem. Felszólásra tulajdonképpen a Tervezet 632. §-ának 2. bekezdésében foglalt rendelkezés *anyagi* tekintetből való megtámadása indított.

Hogy a pénzen és az előmutatóra szóló és forgatható papirokon miért engedi meg a Tervezet a tulajdon szerzését, tekintet nélkül a szerzés visszterhes vagy ingyenes voltára: ez okadatolva van az Indokolás II. kötetének 328. lapján. Ezzel tehát nem kell foglalkoznom. Arra a kérdésre pedig, hogy miért mentesíti a 631. §. 2. bekezdése csupán a kereskedőtől, iparostól «*vásárolt*» és miért nem a visszterhesen másképp, különösen csere útján szerzett ingóságokat is a vindicatiótól? röviden azzal válaszolok, hogy a Tervezet csupán a forgalom biztonságának igényei által vont *legszerűbb* határok közt akar kivételt tenni az alól a szabály alól, hogy az elloptott, elrabolt dolgot még a jóhiszemű szerzőtől is lehet vindikálni. Kereskedőtől árut, iparostól iparkészítményt *vásárolni* szokás és *tőle* szokás vásárolni. *Ennek* a forgalomnak a biztonságát a törvénynek meg kell óvnia. Az a rendkívül kivételes eset, amikor a szerzés *csere* címén történik, távol-

ról sem elég fontos, hogy a törvényes kivételt arra is kiterjeszszük.

Ami pedig a Tervezet 631. §-ának 2. bekezdésében foglalt, a jóhiszemű szerzőnek kedvező rendelkezés *lényegét* illeti — H. ur szerint — a) a rendelkezésre nincs szükség; b) a rendelkezés nem felel meg a nép jogérzetének.

Kezdjük a második okon.

Ha a magyar parasztgazdának ellopják a marháját, ha a legközelebbi vásáron eladják és a káros gazda megtudja, hogy a Tervezet szerint az ő tulajdona végképp elveszett, H. ur nem hiszi, hogy a Tervezetről nagyon hízogően fog nyilatkozni.

A mágnás asszony sem fogja megköszönni, ha vissza nem kapja a családi ereklye számba menő értékes nyakéket, amelyet elvesztett és amelyet valaki a rosszhiszeműségben lévő antiquariustól jóhiszeműen vásárolt.

És ha a muzeumból értékes érmeket, a képtárból nagyértékű képet eltulajdonítanak, ezek nem veszhetnek el a muzeumba, a képtárra nézve az által, hogy harmadik személy azokat kereskedésben vagy árverésen szerezte.

Hát kérem, ha ily példákkal bizonyítani lehet, akkor alig találunk ám egyetlen rendelkezést a Tervezetben vagy akár a legjelesebb törvénykönyvben, amelyet helytelennek, rossznak nem lehetne kijelenteni.

Vagy talán nagyon tetszik a birtokosnak, hogy a tulajdonos ő tőle a dolog kiadását követelheti (659. §.)? A bérlő, aki bért nem fizet, talán dicsénetet zeng annak a rendelkezésnek, hogy a bérbeadó rögtön hatálylyal felmondhatja neki a bérletet (1554. §.)? Az oldalrokon, aki eljátszotta az örökhagyó szeretetét, talán el van bűvölve attól a szabálytól, hogy az örökhagyó végrendeletében szabadon nevezheti örökösét és az oldalrokonok a szükségörökösök közé nem tartoznak (1831., 1953—1955. §§.)?

Már hiába — ez így van! A magánjognak az a feladata, hogy *többeknek* egymás irányában való jogállását rendezze és ezért szabályai *valamennyinek* többé-kevésbé mindig az önzés által irányított és befolyásolt tetszésével sohasem fognak találkozni.

(Bef. köv.)

Dr. Imling Konrád.

Szóbeliség és közvetlenség a polgári perrendtartásban.

A szóbeliség és közvetlenség áldásos voltát tagadni nem lehet, de nagyon csalódik az, a ki azt hiszi, hogy minden pernek ebben rejlik az üdvössége.

A mi a nagyobb értékű perekben mindenkor legfőbb biztosítéka az anyagi igazság kiderítésének, az a bagatellügyekben néha legfőbb akadályja lehet annak, hogy a jog érvényesüljön. A fényűzés éltető eleme a gazdagnak, de a szegénynek megölő betűje. Az érték legsőbb rétegeiben a jog hatalma eltörlődik és szabályai többnyire tehetetleneknek bizonyulnak.

A szóbeliség és közvetlenség gépezete, mely egyébként kitűnően működik, a csekély értékű perekben néha teljesen felmondja a szolgálatot, mert a vele járó költségek nem állanak arányban a per tárgyának értékével.

Ezekben a perekben oly különleges eljárási szabályokra van szükség, melyek a jog érvényesítésének lehetetlenségét megszüntetik.

Hatalmas eszköz lesz ebben a tekintetben az ugynevezett «kiszálló bírák» intézménye, melynek eszméjét e sorok írója is megpendítette a «Jog» múlt évi 19-ik számában, s a melynek életbeléptetését az igazságügyi miniszter kilátásba helyezte.

Hogy ha mind a két peres fél az eljáró bíróság területén lakik, akkor nincs nagy baj.

Micsoda vigasztalást talál azonban a szóbeliségben és

közvetlenségben az a hitelező, a kinek például 10 korona követelése van s az adós az ország tulsó részén lakik?

A legszebb jogi elv sem nyújthat kárpótlást azért az anyagi hátrányért, melynél fogva ily követelés érvényesítésének megkísérlése hiábavaló dolog.

Távol lakó adós ellen fennálló kisebb követelés most is rendesen veszendőbe megy. Ezentul még kedvezőtlenebb lesz a helyzet, mert a készülőben levő perrendtartás nagyon kevés eltérést enged a rendes birói illetékességtől.

Hogy a divatban levő eljárási rendszerrel a bajon segíteni nem lehet, az egészen bizonyos. Csak az a kérdés, hogy nem lehetne-e a szóbeliség és közvetlenség feláldozásával eredményhez jutni?

A valami jobb a semminél.

Ennélfogva minden olyan eszköznek alkalmazását, mely sikerre enged következtetni, igazoltnak kell tartani.

A „közvetítés rendszeré»-nek lehetne nevezni azt a kivételes szabályt, mely a kisebb követeléseknek távol lakó adós ellen való érvényesítését lehetővé tenné.

A közvetítés abban állana, hogy a felperes személyes bírósága áttenné a keresetet az alperes személyes bíróságához, mely alperes meghallgatása után visszaküldené az iratokat, s az üzenetváltás mindaddig ismétlődne, míg az ügy teljesen letárgyalva lesz.

Ez az eljárás a szóbeliséget és közvetlenséget háttérbe szorítaná ugyan, de az eredmény fölérne az elv jelentéktelen sérelmével.

A birói illetékesség szabályain semmit sem kellene változtatni. A keresetet és a fizetési meghagyásra vonatkozó kérelmet másutt is elő lehet ugyan terjeszteni, de az ügy eldöntése arra a bíróságra maradna, mely a törvényjavaslat szerint illetékes.

A mi az értékhatárt illeti, melyen belül ily kivételes eljárásnak helye volna, azt 100 koronában kellene megállapítani, mert azok a perek, melyeknek tárgya 100 koronánál nem nagyobb értékű, csak kevés költséget képesek, megváráskództatás nélkül elviselni.

A közvetítés rendszere és a szóbeliségre valamint közvetlenségre alapított eljárás közt tulajdonképpen lényeges különbség nincsen. A bíróság a legtöbb esetben nem a felekkel, hanem megbízottjaikkal tárgyal s eszerint nem közvetlen forrásból szokta meggyőződését meríteni. A bíróság közvetítése nem sokban különbözik ettől.

A hatályban levő eljárási szabályok szerint is előfordul, hogy a bíróság elrendeli a felek személyes meghallgatását, de mert mindegyik másutt lakik, külön-külön hallgatják ki őket.

A közvetítés rendszerének előnyei szembeszökők. A követelések jelentékeny száma felszabadul lekötöttségéből s a hitelviszonyok fellendülése biztosan várható.

A közvetítésnek nem szabad a keresetre szorítkoznia hanem ki kell terjednie minden perbeli és végrehajtási kérelemre és nyilatkozatra.

A közvetítési eljárás jelentékenyen csökkenteni fogja annak a harcznak hevesességét, mely a törvényjavaslatnak az illetékességre vonatkozó szabályai körül keletkezett.

A szegényebb néposztály mint mindenütt, úgy a jogszolgáltatás terén is hátrányban van másokkal szemközt, mert aránylag sokkal nehezebben és drágábban jut jogsegélyhez. A törvényhozásnak azon kell lennie, hogy az egyenlőtlenségnek legalább kirívó nyilvánulásai megszűnjenek. Eszerint társadalompolitikai szempont is javasolja a kivételes szabály felállítását.

A távollevő adóst, a ki egyébként meg nem közelíthető közvetítés útján könnyen utól lehet érni, anélkül, hogy visszaélésektől vagy az anyagi igazság háttérbeszorításától kellene tartani.

Az igaz, hogy nagyon megkönnyíti a tényállás tisztázá-

sát, ha a felek személyesen és szemtől-szembe tárgyalnak, de minthogy a tárgyalásnak ez a módja csak ritkán kerül alkalmazásba, ennél fogva a szembesítés nem tekinthető a tárgyalás nélkülözhetlen kellékének.

A legtöbb pernek a bizonyítási eljárásban van a súlypontja. A közvetítés a bizonyítási eljárás körül semmiféle változást nem tesz szükségessé.

Valószínű ugyan, hogy az eljárás a közvetítés következtében a rendesnél hosszadalmasabb lesz, de ha tekintetbe vesszük, hogy közvetítés nélkül a kérdéses követelések legnagyobb része menthetetlenül kárba vesz, az említett hátrány jelentéktelennek bizonyul.

A hosszadalmasságon alapuló hátrányokat különben is pótolni lehet az eljárás és ügyvitel egyszerűsítésével.

A járásbírók a közvetítésekről külön lajstromot kell, hogy vezessenek. Közvetítésnek 100 koronánál nem nagyobb értékű perekben mindannyiszor helye volna, ha alperes nem lakik a felperes személyes bíróságának területén. Közvetítésre akármelyik járásbírógot fel lehet kérni.

A közvetítő járásbíró a kereseti kérelem vagy nyilatkozat belajstromozása után az iratot minden megkeresés és kísérő levél nélkül átteszi az illetékes bírósághoz.

Tárgyaláshoz az illetékes bíróság felperest csak kifejezett kívánságára idézi, egyébként pedig csak alperest hívja meg, aki, ha meg nem jelenik, az elmaradás következményeit hivatalból kell kimondani.

Ha alperes megjelenik, ellenkérelme és a keresetre vonatkozó tényállításai jegyzőkönyvbe foglaltatnak, s az iratok kísérő levél és megkeresés nélkül visszamennek felperes személyes bíróságához, a hol megint felperes nyilatkozik az alperes előadására. Ez az eljárás mindaddig ismétlődik, míg az illetékes bíróság a tárgyalást be nem rekeszti.

Bizonyítás felvétele esetében, ennek megtörténte után a feleket újból meg kell hallgatni.

A tárgyalásokról csak egy jegyzőkönyv készül. Ugy a közvetítő, mint az illetékes bíróság folytatólag egymásután ugyanabba a jegyzőkönyvbe foglalják a tárgyalást.

Elismerés esetében, vagy ha alperes az egyébként elismert kereseti követelés ellen nyilván alaptalan kifogást emel, felperes újabb meghallgatása nélkül kell ítéletet hozni.

Ha felperes bizonyítékait már a keresetben előterjesztette, s újabb meghallgatása nem mutatkozik szükségesnek, a bizonyítás felvétele az alperessel történt tárgyalás után azonnal elrendelhető.

A kivételes eljárásban viszontkeresetnek csak 100 koronát meg nem haladó követelés erejéig van helye.

Ha felperes az alperessel való tárgyalásban személyesen vagy meghatalmazott útján részt vesz, a megjelenés és tárgyalás költségei fejében nem lehet többet megítélni, mint a mennyi hasonló körülmények között akkor merült volna fel, ha mind a két fél ugyanannak a bíróságnak területén lakik.

További eltérések a közönséges eljárástól nem mutatkoznak szükségességeknek.

A közvetítés életre való intézménynek ígérkezik. Kár volna a kérdés fölött napirendre térni.

Alföldy Ede,

n.-becskereki kir. járásbíró.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Korábbi vétel; az első vevő által indított kereset.

Zsögöd Fejezetek kötelmi jogunk köréből című műve első kötetének 31. §-ában az első vevő által a telekkönyvi tulajdon megszerzése végett indított kereset petitumát s a perben hozandó marasztalás alakját a következőképp konstruálja: „I. r. alperes (közös) eladó köteles tűrni, hogy a

tulajdonjog vétel címén vételárban felperes javára bekebelezessék. II. r. alperes (második vevő) pedig köteles tőnni, hogy a fentebbi bejegyzés, tekintet nélkül a B. alatti bejegyzésre, — értve a második vevő javára történt tulajdoni bekebelezést — foganatosíttassék».

A kereseti petitum és a perbeli marasztalás ezen konstrukciója szerint a közös eladó perbevonása szükséges s az ő telekkönyvi szolgáltatása az, amelyet a második vevő a javára szóló bejegyzésre tekintet nélkül tőnni tartozik: «mert hát mit is csináljon a bíróság magával csak a II. vevővel? Abban, hogy tőnje a (róla való) bekebelezést (átírást), nem marasztalható. Alperes semminő olyan jogviszonyban a felpereshez nem áll, melynél fogva ez a tulajdon átruházását követelhetné ő tőle».

Zsögöd szerint tehát a per arra irányul, hogy a közös eladó adjon bekebelezési engedélyt az első vevő javára; a második vevő nem kényszeríthető Zsögöd szerint bekebelezési engedély adására, hanem a közös eladó nevére az első vevő nevére való átírásnak elszenvédésére.

Vizsgáljuk ezt a tételt.

Az első vevő tulajdonjoga létesüléséhez két mozzanat szükséges, és pedig: a közös eladó telekkönyvi szolgáltatási kötelezettségének és a második vevő vétele hatálytalanságának végrehajtási kényszerrel való megállapítása.

Miután a közös eladó a vétel tárgyával nem rendelkezhetik, két ut állhat csak rendelkezésre azon célból, hogy őt a telekkönyvi szolgáltatásra képessé tegyük. Az első ut az, hogy első sorban deklaráljuk a második adásvétel hatálytalanságát s azután mondjuk ki a közös eladó szolgáltatási kötelezettségét. Szembetűnő e megoldás helytelensége, ha tekintetbe vesszük, hogy a második vevő azt tartozik tőnni, miképp az ő vételének a közös eladó telekkönyvi szolgáltatási kötelezettségével szemben való hatálytalansága végrehajtási kényszerrel megállapíttassék. A második vevő vételének, mint korlátozó vagy nem korlátozó körülménynek kérdése elő nem állhat, ha megelőzőleg a második vételt alapjában érintő szolgáltatási kötelezettség fenforgása megállapítva nincs.

A közös eladó szolgáltatási kötelezettségét tehát minden esetben első sorban kell megállapítanunk.

Ehhez képest csak egy ut állhat rendelkezésre azon célból, hogy a közös eladót az első vevő javára telekkönyvi szolgáltatásra képessé tegyük.

Zsögöd szerint a vétel tárgyával többé nem rendelkező eladó a vétel tárgyát mégis úgy tartozik szolgáltatni, mintha az az ő uralma alatt, az ő telekkönyvi tulajdonában volna. Ez a megoldás vagy épen nem megoldás, mert átugorja azt a jogi folyamatot, melynek a közös eladó telekkönyvi szolgáltatását okvetlenül meg kell előznie, vagy oly fictiót jelent, melynek erején a közös eladót úgy tekintjük, min ki a vétel tárgyát a második vevő javára foganatosított átruházás után is tulajdonában tartja, a második vevő javára megtörtént átruházást tehát egyáltalán meg nem történnének veszszük.

Ila Zsögöd tételét fictionnak vesszük, úgy világos, hogy ez nem az a második ut, melyen a közös eladót az első vevő javára telekkönyvi szolgáltatásra képessé tehetjük.

Ila már abból indulunk ki, hogy a tulajdonszerzés végetti megtámadási per arra irányul, miszerint a közös eladó bekebelezési engedélyt adjon az első vevő javára s a második vevő ezt elszenvedje, akkor azon célból, hogy a közös eladót a telekkönyvi szolgáltatásra képessé tegyük, tabula rasát kell csinálnunk mindabból, ami az első vételtől kezdve a megtámadásig történt. Mert hát mit is tesz voltaképp a közös eladó, hogy az ingatlant az első vevő javára átruházhassa? Más alakban téve fel a kérdést, szabad-e a bírói ítéletnek megtörtént jogi tényeket s jogfelfogási kategóriákat teljesen fumigálni azon egyszerű oknál fogva, mert a bíró hatalma

mindenható s a bírói ítéletben kijelentett parancs végrehajtása feltétlenül biztos?

Kétségtelen, hogy a jelzett kiindulás mellett a második vevő javára történt átruházással számolnia kell az eladónak is, az ítéletnek is, ezt az átruházást érvényben meghagyni s fictióval meg nem történnének tekinteni nem lehet, hanem a második vevő átírásának érvényét kell megszüntetni, az első vevő kérelmére a második vevővel szemben exhibeálni kell az ingatlant a közös eladó javára s azután következik az eladónak szolgáltatási kötelezettsége az első vevő javára.

Az alaki és anyagi jog szempontjából úgy a Zsögöd-féle formula, mint a közös eladó részéről a második vevő tulajdonjogának törlése vagy kifejezett hatálytalánítása után teljesítendő szolgáltatás formulája egyképpen kifogás alá esik. Mert kifogás alá esik az a tétel, hogy az első vevő által indított perben a közös eladó telekkönyvi szolgáltatásának kikényszerítéséről van szó. A közös eladó telekkönyvi szolgáltatását kikényszeríteni nem lehet s ekképp az bírói ítélet tárgyává nem tehető. Kikényszeríteni bírói ítélet folytán alkalmazandó végrehajtási kényszerrel csak azt lehet, amihez valakinek az adott esetben feltétlenül vagy bizonyos feltételek fenforgása esetén joga lehet. A közös eladónak pedig egyáltalán nem állhat jogában az ő saját, egyébként meg nem támadható ténye folytán beállott jogváltozást, a második eladást megszüntetni vagy érvényteleníteni. Lényeges alaki jogszabályt sértene tehát a bíróság, ha az eladó telekkönyvi szolgáltatását ellenében kikényszeríthetőnek jelentené ki. Ila pedig elfogadva azt, hogy kikényszeríteni bírói ítélet folytán alkalmazandó végrehajtási kényszerrel valaki ellen csak azt lehet, amihez a kényszerítendőnek joga lehet, a közös eladót marasztalná, úgy ez csak azon az alapon történhetné, hogy neki törvényadta joga van saját, egyébként meg nem támadható tényét hatályon kívül helyezni, érvényteleníteni. Ez esetben tehát lényeges anyagi jogszabályt sértene a bíróság.

Az első vevő tehát a közös eladótól telekkönyvi szolgáltatást ki nem kényszeríthet.

Itt csak érintem azt a kérdést, hogy a Zsögöd-féle formula mellett a második vevő jelzett átírási elszenvédése az ő bejegyzése mellett miképpen volna kitüntető s hogy mindkét formula mellett képviselik-e az elhalt eladót az ő örökösei, kik természetesen egyéb vagyonában vagy éppen miben sem örökösdtek?

Az első vevő és a közös eladó közti átírási érvénye tehát a közös eladó perbevonása nélkül pusztán a második vevő ellen indítandó perrel döntendő el, akár adott a közös eladó az első vevő számára bekebelezési engedélyt, akár nem. Hisz maga Zsögöd megadja az első vevőnek a jogot, hogy igényével a második vevő által indított birtokperben kifogás-képpen védekezhessék és viszonykeresetet csak azért nem ad neki ebben az esetben, «mivel alperesnek nem áll módjában a közös eladót «viszonykereseti» alperesül perbe vonni». A közös eladó perbevonását pedig azért tartja szükségesnek, mert kell, hogy a közös eladó a telekkönyvi szolgáltatásban egyidejűleg szintén marasztalva legyen. Mihelyest tehát el-esik a közös eladónak a telekkönyvi szolgáltatásban való marasztaltatásának szüksége, szerintem lehetősége, elesik az ő perbevonatásának szüksége is.

Kérdés ezek után csak az, hogy mire irányuljon az első vevőnek a második vevő elleni keresete.

Az kétségtelen, hogy a második vevő telekkönyvi szerzése eredetétől, kezdettől fogva nem érvénytelen.

Egyebekben a nomenclatura nem lényeges. Akár érvénytelenítés, akár hatálytalánítás iránt indítson a korábbi vevő a későbbi vevő ellen keresetet, bizonyos, hogy ez nem a telekkönyvi rendtartás szerinti eredeti érvénytelenség címén indított kereset lesz.

E hatálytalanság oka az első vevőnek a közös eladóval előbb kötött vételi szerződése, melynek erején ő nem az

eladótól telekkönyvi szolgáltatást, hanem a későbbi vevő jogának kiszorítását s ennek helyébe a maga vételének ismerését kéri. Nem az eladó szolgáltat tehát, hanem a jog, törvény és igazság ad az első vevőnek egy jogot, melylyel az eladó nem bír s melyet épp ezért ellenében kikényszeríteni nem lehetne. Az első vevő így közvetlen jogutódja lesz az eladónak, de nem az ő engedélye folytán és mégis nem a későbbi vevő korábbi telekkönyvi megszerzése érvényének, hatályának meghagyásával.

Ezért a korábbi vevő keresetének petituma nem az, hogy eladó a telekkönyvi szolgáltatásban, a második vevő pedig e telekkönyvi szolgáltatásnak az ő javára történt tulajdoni bekebelezésre tekintet nélkül türesében elmarasztaltassék, sem pedig az, hogy a második vevő elmarasztaltassék javára a tulajdon átruházásában, hanem az, hogy az ő korábbi jogcím megszerzésének megállapítása folytán a második vevő tulajdoni joga törlése, vagy mondjuk hatálytalanítása mellett annak helyébe a telekkönyvbe az ő tulajdoni joga írtatassék.

Dr. Deme Ferencz,
gírált-í ügyvéd.

Külföldi judikatura.

844. Ha az ügynök közvetítési díjat követel oly ügyletek közvetítéseért, melyek nem foganatosítottak, akkor őt terheli a bizonyítás kötelezettsége arra nézve, hogy a vevő személyében nem forogtak fen fontos okok, melyek az ügylet effectuálásának útjában állottak.

845. A német polgári törvénykönyvnek 447. §-a (a veszély áthárítása a vevőre, midőn az áru más helyre szállítatik) megfelelően alkalmazandó akkor, ha az eladó az eladott tárgyat az ugyanazon helyen lakó vevőnek elküldi.

846. A foglaltató hitelező a lefoglalt tárgy tulajdonosával szemben nem hivatkozhatik a maga jóhiszeműségére.

847. 1. A szerződésnek ez a záradéka: «még pedig... áron... vasuti állomásról» csupán csak azt a tüzetesebb rendelkezést tartalmazza, hogy a vasúthoz való szállítás költségét és veszélyét az eladó viseli. 2. Ez a záradék: «fizetendő készpénzzel» csak annyit tesz, hogy az eladó a fizetésre nem engedélyez halasztást. A nem helybeli vételnél azonban az esedékesség nem áll be már az áru elküldésével, hanem csak akkor, amikor a vevő abban a helyzetben van, hogy az árunak a rendeltetési helyen való megérkezése után azt megvizsgálja.

848. Többeknek összebeszélése az iránt, hogy az árverés csakis az ő részükre közösen történjék és hogy az így árverésen megvett tárgyak azután ismét köztük elárvereltessenek, korlátozza az árverelés szabadságát és tudatosan károsítja az árvereltetőt, minthogy az ily megegyezés feltételezi azt, hogy a résztvevők a magasabb árak kölcsönös megajánlásától tartózkodnak. Ennélfogva az ily megegyezés a jó erkölcsökbe ütközik és semmis. (844—848. Reichsgericht.)

849. A francia semmitőszék legújabbán kelt határozatával kimondta, hogy azok a munkások, kik a munkát strike céljából rögtönösen beszüntetik, kártérítésre ítéltetők a munkaadó javára. A főügyész kifejtette a semmitőszék előtt, hogy a munkabeszüntetés joga korlátolva van másnak a joga által s az a maga jogánál fogva követelheti az együttes megegyezéssel létrejött szerződés megtartását. Ha elismernék a munkásoknak azt a jogát, hogy az általános jogi elvek ellenére minden felelősség nélkül, a strike czime alatt megszegjék a szerződést, el kellene ismerni a munkaadóra nézve is ugyanazt a jogot. A semmitőszék elvetette a munkás panaszát, melylyel megtámadta az elsőfoku bíróságnak 23 frank pénzbüntetést kiszabó, a munkás hetibérével fölerő ítéletét. A munkás hivatkozott arra, hogy amit a többi munkáshoz való csatlakozással tett, az nem egyéb, mint a törvényben megírt jog: a munkabeszüntetés joga. (V. ö. a *Jogt. Közl.* 15. számú mellékletén a 227. sz. curiai ítélettel.)

Különfélék.

— A Curia és a jogi vizsgák reformja. A napilapok írták, hogy a Curia teljes-ülése a jogi vizsgák reformja tárgyában készült bizottsági javaslatot elfogadta. Ugy értesülünk, hogy a Curia teljes-ülése se pro, se contra állást nem foglalt,

hanem a bizottsági munkálatot, *mint ilyet*, felterjesztette az igazságügyminiszterhez, mivel a nagy terjedelmű munkát oly sok tagu testületben, mint a Curia teljes-ülése, nem látszott alkalmasnak a tárgyalásra.

— A Magyar Jogászegyletben a jogi vizsgákról folyt tovább a vita.

Nagy Dezső: Ma az egyetem, különösen a budapesti, túl van zsufolva. Az akadémiák, különösen a felekezetiek, anyagi eszközök hiányában alacsony színvonalon állnak.

A bajon nem az akadémiák eltörlésével, hanem ezen kész, történeti multtal bíró és nagy érdekeket érintő intézetek felemelésével kell a jogi oktatás baján segíteni. Gondoskodni kell arról, hogy ezek az akadémiák az egyetemi jogi fakultás színvonalára emeltessenek s ennél fogva meg kell adni nekik azt a jogot, hogy a mai jogi szigorlatokat pótló elméleti képesítést megadhassák. Ez által kikerülnék egy veszedelmes felekezeti harcot; de másrészt különösen a protestáns akadémiák fenmaradásához igen fontos nemzeti érdekek is kötve.

A tanár és tanuló közötti közvetlen érintkezés, a sikeres oktatásnak és a tanulmányokban való vezetésnek előfeltétele, csak a vidéki akadémiákon lehetséges, ahol a hallgatók száma ezt megengedi. Nevelés- és oktatásügyi szempontokról nem lehet beszélni a budapesti egyetemen, ahol a legtöbb kollégiumon a hallgatók több mint fele be sem fér a tanterembe, tehát még a katedrai oktatás is physikailag lehetetlen. Mit szóljunk azonban a semináriumi oktatásról és a praktikumokról, amelyeket a javaslat, igen helyesen, kötelezővé kíván tenni. Egy-egy semináriumban, ha azt kellő sikerrel akarjuk vezetni, 30—40 tanulónál több részt nem vehet. Most már hogy lenne keresztülvihető a semináriumi oktatás ott, ahol 1000-en vannak beiratkozva egy kollégiumra, ami 20—30 parallel semináriumi oktatást tenne szükségessé csak egy tárgyból. Ezen a bajon az adjunctusoknak még oly nagy számával sem lehetne segíteni.

Az ügyvédség szempontjából nem lát semmi veszedelmet a kötelező doctorátus eltörlésében és ennek az elméleti államvizsgálattal való helyettesítésében, ha t. i. az akadémiák a megfelelő niveaura emelkedtek. Okvetetlenül szükségesnek látja azonban, hogy aki a gyakorlati államvizsgát letette, mielőtt az önálló ügyvédkedés jogával felruháztatnék, még három éven át további gyakorlatot folytasson. Ami a doctori tudományos fokot illeti, aki ezt megszerzi, annak ezen utólagos három évi gyakorlata másfél esztendőre leszállítható, ami hatalmas ösztönző eszközt képezne arra, hogy az ügyvédek az általánosból kiváló magasabb szellemi kvalifikációt szerezzenek maguknak.

Schwarz Gusztáv: Két bajon akar segíteni a tervezet: először meg akarja szüntetni a különbséget, mely jelenleg az ügyvédi és bírói elméleti minősítés tekintetében fenáll, amennyiben az ügyvédi minősítés jelenleg a doctorátus letételéhez van kötve, a bírótól pedig csak az államvizsga letételét követelik; másodsor meg akarja szüntetni a budapesti jogi kar tulzsufaltságát. Egyik bajon sem fog segíteni. Mert ami a minősítést illeti: a tervezet az egyenlőséget helyreállítja ugyan, de olyan áron, hogy az ügyvéd minősítését lefokozza, ahelyett hogy a bírót felemelné. Ami pedig a budapesti egyetem tulzsufaltságát illeti, ennek természetes orvoslása egy harmadik egyetem felállítása volna, mert valóban képtelen állapot, hogy míg Ausztriában, Németországban, Franciaországban, Olaszországban az egyetemek száma 10—25 közt áll, nálunk nincs több két egyetemnél. Ám a harmadik egyetem állítólag pénzügyi okokból nem állíttatik fel s e helyett a tervezet a jogi akadémiák által kívánja surrogálni az egyetemet. Csakhogy az akadémiák e feladatra képtelenek. Czáfolja azon sajtóbeli híresztelést, mintha a budapesti jogi kar előbbi időkhez képest hanyatlást mutatna. Éppen az ellenkező az igazság. Ami különösen a jogi pro-

fesszorok irodalmi működését illeti: soha, mióta e kar fenáll, az irodalmi productio nem volt oly terjedelmű és minőségileg oly magas, mint az utolsó 5—6 év óta. Eltekintve a számos tankönyvtől, melyek az előbbieket színvonalát mind meghaladják, az utóbbi évek termékei közt oly könyvek vannak, mint pl. Zsögöd fejezetei, melyet szóló kivétel nélkül a legerősebb könyvnek tart, mely magyar jurista tollából kikerült; e mellett ott van Balogh bűnvádi eljárása és számos más. Valószínű tehát, hogy a budapesti egyetem tulzsufoltsága a kar tudományos színvonalát leszállította volna. Egyébiránt a tulzsufoláson a tervezet sem fog segíteni, mert aki az okokat ismeri, miért a tanuló ifjúság Budapestre özőnlík, az tudja, hogy az ifjúnak módosabb része a fővárost nem fogja felcserélni a vidékkel, az ifjúság nagy többségében lévő szegény része pedig éppen csak a fővárosban keresheti kenyerét. Más szóval a gazdag nem fog vidékre menni, mert gazdag, a szegény, mert szegény. Ha harmadik egyetem fel nem állítható, a jelen állapoton csak úgy lehet segíteni, ha a nagy számmal Kolozsvárra ránduló szigorlatozókra nézve kimondatik, hogy Kolozsvárt csak akkor szigorlatozhatnak, ha a tanfolyam nagyobb részét ugyanott hallgatják; ezenfelül kell, hogy azok számára, kik csak alsóbbrendű közgazgatási hivatalokra készülnek, Budapesten külön tanfolyam állíttatnék fel, ahol az államszámvitel és hasonló szakok előadatnának.

— **Jogi Értekezések.** A folyó hóban dr. Balogh Jenő egyetemi tanár szerkesztése mellett «Jogi Értekezések» czim alatt egy monografia-sorozat fog megindulni. E gyűjtemény egyes füzetek időhöz nem kötötten, különböző (rendszerint 2—8 ivnyi, kivételesen nagyobb) terjedelemben jelennek meg s a jogi és államtudományok különböző ágaiból választott kérdéseket tárgyaló tanulmányokat, monografiákat, értekezéseket fognak tartalmazni. A gyűjteménynek két első füzet legközelebb jelenik meg. I. füzet: «Tanulmányok a magyar parlamenti jog köréből», írta dr. Polner Ödön igazságügyminiszteri titkár. II. füzet: «A személyes tulajdonságok és körülmények tana», írta dr. Angyal Pál. A szerkesztő és a munkatársak egyénisége és eddigi irodalmi működése teljes biztosítékot nyújt a felől, hogy e gyűjtemény magas tudományos színvonalon álló, becses monografiák és tanulmányok sorozatát fogja tartalmazni.

— **A magyar házassági jog rendszerét adja dr. Raffay Ferencz** eperjesi jogtanárnak 300 oldalra terjedő műve. A munka első része tartalmazza a házasság és a házassági jog fogalmát és szabályozását, az átmeneti jogot, a nemzetközi jogi vonatkozású tantételeket és a házassági törvény irodalmát; a második rész a házasság létrejövetelének, érvénytelenségének és megszűnésének ismertetését. Szerző érdemes munkája kimerítően ismerteti és feldolgozza a bírói joggyakorlatot, kritikával is kíséri a fontosabb bírói határozatokat. (Ara 6 K. Politzer Zs. kiadása.)

— **Tárgymutató a magyar általános polgári törvénykönyv tervezetéhez,** indoklásához és az előkészítő bizottsági jegyzőkönyvekhez. Összeállította: dr. Mártonfy Marczel, az igazságügyminiszteriumba berendelt kir. törvényszéki jegyző. A jogászközönség előtt fekszik immár az 1897 óta a magyar magánjogi törvénykönyvet előkészítő codificationalis munkálkodásnak terjedelmes anyaga. A bizottsági ülések jegyzőkönyveinek 6 füzet, a tervezet első szövege és az indoklás 5 vaskos kötete. Az anyag tanulmányozásának és a kritikának munkáját van hivatva megkönnyíteni a tartalommutató, melyből mindenki csekély fáradsággal megtalálhatja az őt érdekelt kérdés összes vonatkozó helyeit s könnyen végig kísérheti a tanácskozások folyamán annak alakulását el egészen a tervezetben való kifejezéséig. A mutató, mely így alig nélkülözhető segédeszköz a polgári törvénykönyvvvel foglalkozó kezében, gondos és alapos munkának eredménye s ajánlható mindazoknak, akik a magánjog codificatioja iránt érdeklődnek.

— **«Az újrafelvétel a büntető perrendtartásban»** czim alatt lapunk 16. számában megjelent közleményre a következő sorokat vettük:

A hivatkozott eset szerint S. F.-et az esküdtbíróóság özv. B. J.-né részére 500 K kártérítésben marasztalta. Utóbb kiderült, hogy B. J.-nek nem is maradt özvegye, hanem az özvegyként fellépett B. Mária a megöltnek csupán ágyasa volt. Az özv. B. J.-néként előállott B. Mária vádlott ellen az 500 K erejéig végrehajtást kér. Nézetem szerint a végrehajtás B. Mária részére nem volt elrendelhető, mert a marasztalás kifejezetten özv. B. J.-né javára szól, tehát végrehajthatóként is csupán utóbbi léphet fel.

Ha tehát a végrehajtás mindennek ellenére B. Mária részére rendeltetett el, a végrehajtást szenvedő az elrendelő végzés ellen felfolyamodással élhet, indokul a fenti körülményt felhozva.

A felfolyamodásban községi bizonyítvánnyal vagy halálesetfelvétellel igazolhatja, hogy B. J.-nek nem maradt özvegye, *hogy B. Mária nem azonos özvegy B. J.-nével*, mert ilyen özvegy nem is létezik, hogy tehát a végrehajtás B. Mária részére az esküdtbíróási ítélet alapján el nem rendelhető.

Ugy vélem, hogy a felsőbíróóság a felfolyamodásnak helyt adna és nincs szükség arra, hogy vádlott a büntető eljárás újrafelvételét kérvényezze magánjogi igényére nézve, sem arra, hogy a büntető-bíróóság ítélete magánjogi részének hatálytalanságát a polgári bíróságnál szorgalmazza, mint azt a cikkiró ur panasza szerint vádlott tette.

— **A végrehajtási törvény revisiójáról** irt dr. Szentkirályi Gyula kolozsvári törvényszéki bíró 31 oldalra terjedő tanulmányt, mely az Országos magyar gazdasági egyesület kiadásában jelent meg. Szerző az ingatlan, főképp árverések misériáival foglalkozik.

— **A női neveknek a cégben külön feltüntetése** tárgyában a budapesti kereskedelmi és iparkamara a kereskedelmi miniszterhez felterjesztést intézett. A kamara nagyon helyesli a budapesti kereskedelmi és váltótörvényszéknek abbéli joggyakorlatát, hogy a cégből ki kell tűnni annak, hogy a bejegyzést kérő nő, továbbá, ha a férjes vagy özvegy asszony kér bejegyzést, hogy férjes vagy özvegy minőségét is fel kell tüntetni a cégben. Kéri a kamara a minisztert, hogy utasítsa a kereskedelemügyi miniszterium kebelében működő «cégek kihirdetésére felügyelő hivatal»-t, hogy nőknek mint cégtulajdonosoknak oly alakban való cégbejegyzése ellen, mely a női minőség tekintetében kétséget hagy fen, minden esetben felebbezással éljen.

— **Az állandó rovat.** Egy fiatal ember átmászott egy kerítésen és kihozott az udvarról régi vasat, melyet 12 krajczárért értékesített. A bíróság faggatta, hogy nem lehetett volna-e átmászás nélkül is bejutni s a vádlott azt válaszolta: talán egy hasadékon, mely a kerítésen volt. A bíróság tagjai nagyon megörültek a válasznak és minden további megállapítás nélkül a bemászást *ignordlták*. Megvalljuk, ezek a kisegítők még nagyobb bajt képeznek, mint a szigorú törvény alkalmazása, mert amely bíróság egyszer könnyedén tulteszi magát a törvényen, az megteszi ezt máskor is.

— **Késedelmesség.** A budapesti V. kerületi kir. járásbíróágnak V. XIV. 552/6. 1901. sz. a. hozott sorrendi végzése ellen a felfolyamodás 1901. év július 28-án adatott be. A hiányos felterjesztés folytán a kir. ítélő tábla 1901. év augusztus 26-án visszaküldte az iratokat s a kir. járásbíróóság azokat újra 1902 május 19-én, tehát 9 hónap mulva terjesztette fel.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **A kereskedői utazó köteles üzleti feljegyzéseit főnökének az alkalmazotti viszony megszűnésekor kiszolgáltatni.** Egy osztrák kereskedői utazó alkalmaztatása idejében három zsebkönyvbe különböző üzleti feljegyzéseket tett utiránya, a megrendelők, az ártáblázatok, a megrendelőknek nyújtott árengedmények stb. felől. Az alkalmazotti viszony

megszűnése után főnöke a három zsebkönyv kiadását követelte. Az elsőfoku bíróság a főnököt a három zsebkönyv kiadására irányuló keresetével elutasította. A másodfoku bíróság az utazót kötelezte, hogy a zsebkönyveket volt főnökének szolgáltatassa ki. Az a kérdés, hogy a zsebkönyvek anyagához, a papíroshoz és kötéshez kinek van tulajdonjogi igénye, mint figyelembe nem vehető, el lett ejtve. A másodfoku bíróság kétségtelennek találta, hogy hasonló zsebkönyvek, melyeknek beszerzési ára mindössze néhány fillér s ezért számot egyáltalán nem tesz, az utazó kilépésekor a főnöknek átadandók, mert egyfelől az ily feljegyzések üzleti értéke minden kétségen kívül áll, másfelől pedig a főnök üzleti érdeke is megkívánja, hogy hasonló feljegyzések ne kerüljenek illetéktelen kezekbe, esetleg egy versenytárs kezeibe. A kereset szerint nem is zsebkönyvekről, mint ilyenekről, hanem azok tartalmáról, az azokban foglalt üzleti adagok megszerzéséről van szó. A kereset nem tulajdoni igénykereset, hanem azt célozza, hogy az utazó oly munkát kizsálgáltatására köteleztessék, melyet alkalmazotti minőségében, mint a panaszos utazója, már kézhez vett bérért, tulajdonképpen a főnöke részére készített. Ide vonatkozólag egészen mellékesnek tekintendő, hogy a zsebkönyvek tartalma a főnök üzleti viszonyain kívül állítólag az utazó magánügyeit is érinti s hogy az üzleti feljegyzések az utazó magánérdekeit is hivatva voltak szolgálni, mindaddig, míg azok — a mint azt az utazó is elismerni kénytelen — a főnök érdekeit is érintik. Ha tehát az utazó sajátjából szerezte is be a zsebkönyveket, ez legfeljebb vételár megtérítésére nyújt az utazónak jogigényt, de nem arra, hogy az üzleti feljegyzéseket főnökétől elvonja. Az a körülmény, hogy a főnök szóban lévő feljegyzéseket saját üzleti könyveiben is feltalálja, szintén nem változtat a kiszolgáltatás kötelezettségén, mert egyrészt e körülmény nem jogosíthatja fel az utazót arra, hogy a bér mellett kitöltött szolgálati idő folyamán főnöke részére végzett munkákat ettől elvonja, másrészt a főnökre nézve nem lehet közömbös az a tudat, hogy egykori utazója oly üzleti adatok birtokában van, a melyeket esetleg valamelyik veresenyitársának szolgáltatathat át.

— **Köteles-e a gyáros, kinek gyára leégett, munkásainak a felmondási idő tartamára munkabért fizetni?** Egy gőzmalom, melyben a panaszos fűtő minőségben volt alkalmazva, leégett. Panaszos a gőzmalom leégése utáni hétre eső munkabérét követelte; a panaszlott azon kifogására, hogy a tüzeset következtében a gőzmalom üzemből tartása lehetlenné vált, panaszos megjegyzi, hogy panaszlott őt a tűz színhelyének tatarozásánál foglalkoztathatta volna. A német iparbíróság panaszos követelésével elutasította. Ítéletét a következőkkel indokolta:

Panaszlott a tüzeset következtében kénytelen volt gőzmalomának üzemét beszüntetni, miután a tűz a malmot oly mértékben pusztította el, hogy ipari felhasználása lehetlenné vált. A tűz színhelyének tatarozása nem tekinthető a malomüzlethez tartozó munkának. Panaszlottat malma további üzemből tartásában a panaszos további szerződészerű foglalkoztatásában pedig vis major akadályozta. A polgári törvénykönyv értelmében pedig, ha elháríthatatlan elemi erő következtében a szolgáltatás teljesíthetlenné válik, a szerződés felbontottnak tekintendő. Ehhez képest a tüzeset következtében a szerződés viszony a felek között felbomlott s a panaszos igénye alaptalan.

— **Német jogi irodalom. Heilborn: Der agent provocateur.** Büntetendő-e a mai német törvény szerint az agent provocateur működése, ez a tárgya e műnek. A válasz az, hogy büntetendő, még pedig mint felbújtó, akár mint bevezetett cselekmény, akár csak mint büntetendő kísérlet jelentkezze a felbujtottnak cselekménye. Közömbös a büntetethetőségre, hogy az agent provocateur később a káros eredményt maga elhárította-e; de a tettesnek önkéntes visszalépése reá nézve is büntetlenséget von maga után. Közömbös az is, hogy jogosultnak tartotta-e eljárását az agent provocateur pl. szolgálati parancs alapján.

Kohler berlini tanár: Handbuch des deutschen Patentrechts. Körülbelül ezer lapra terjedő mű; ára 40 марка. Felöleli a civilizált világ minden államának szabadalmi törvényhozását, az Európán kívüli államokat és az európai gyarmatokat is.

— **A francia ügyvédi kar** egykori bátonnier-jának személyét is belevonják abba a rendkívül nagy arányú szé-

delgési ügybe, mely most az egész világ sajtóját foglalkoztatja. A bécsi *Juristische Blätter* ezeket a megjegyzéseket füzi ehhez: Az utolsó évtizedek folyamán Franciaországnak csaknem összes társadalmi körei szenvedtek reputációjukban; de a barreau tekintélye érintetlenül maradt. Valószínűleg ez esetben is ki fog tűnni, hogy érdemtelenül bonyolítják bele ebbe az ügybe Du Buit nevét. Mert amint ő képviselte Humbertnét, úgy képviselte Crawfordot, ezt a mesebeli alakot, Pouillet, akihez eddig még nem férközött a rágalom. Éppen az teszi lehetővé az ily dupirozásokot, hogy a francia avocat az üzlettől távol áll és csak a tisztán jogászai működésre szorítkozik. Csakis egy gazdag ország és abban is csak a leggazdagabb városok, mint Páris, Lyon, Bordeaux élhetnek oly fényűzéssel, hogy két teljesen elkülönített állásu ügyvédi kart tartanak fen. Még Angolországban is mind inkább erősödik az arra irányuló mozgalom, hogy az ügyvédségnek két ágát egyesítsék; a solicitoroknak mind nagyobb száma önkéntesen aláveti magát a jogi vizsgáknak, melyek a counsel-lel ugyanazon fokra emelik őket. Az idők folyamán a perek czélszerű vitele iránti követelmény, hogy ugyanaz a jogász szakember teljesítse az informatio felvételét, a kereset fogalmazását és képviselje az ügyet a per folyamán, még a tulajdonképpeni jogvédő ügyvédek otthonában is lassankint elenyésztetni az elhatároló vonalakat. De a haladásnak abban az irányzatában, mely a két működési kör összeolvasztására visz, egyszersmind visszaesést kell látnunk. Az avocat, a counsel, aki menten az üzleti tehertől készül a plaidoyer-kra, a consultatiókra, mint tudós és mint szónok és aki e mellett talán még politikus és író is, az ügyvédi kar történetében ideális alak marad.

— **A kényszernevelés Angliában.** *Rivière* a Revue Pénitentiaire egyik legutóbbi számában röviden összefoglalja a fiatalok büntetésekre vonatkozó angolországi törvényhozás történetét. Négy törvény bír az angol kényszernevelési intézmény fejlődésének fonalán kiemelkedő fontossággal: az 1854-iki alapvető reformatory schools act, egy 1893-iki, egy 1899. esztendőben hozott s végre egy 1901-ik évi törvény, mely utóbbi a jelen év első napján lépett életbe. Az irányzat, mely e törvényekben mutatkozik: hogy a bűnöző fiatalok számára börtönökbe helyezése kiküszöböltessék s azoknak helyébe javító-házak szerveztessenek. Az utolsó helytt megemlített törvény értelmében a 12 éven aluli, bár büntetett előéletű fiatalok bűnözők, az eset körülményeinek mérlegelésével ipari intézetbe helyezhetők el, ha csupán vesszőzésre voltak azelőtt itélve; miglen a régi jog szerint az ily büntetést elszenvetett gyermekeket újabb bűncselekmény elkövetése esetében feltétlenül kényszernevelő-intézetbe utalták. Egy másik intézkedése az új törvénynek, hogy az ítélőbíró megállapíthatja, miszerint a fiatalok számára kiszabott pénzbüntetés, kártérítés s perköltség egyben a szülőket és illetve a gyámokat is terheli, ha ezek a gondviselésük alatt állók fölötte szükséges és megkívántató fölügyelet gyakorlását elmulasztották. A francia 1898-iki törvény mintájára felhatalmazza a törvény a bíróságot, hogy a fiatalok büntetést ideiglenesen vagy végleg valamely alkalmas személy gondozása alá helyezze, mely intézkedés mellett ezután is érvényben maradnak a biztosítékadástól feltételezett szabadságon hagyás és szabadságra bocsátás intézménye. Megrendelheti ily esetekben továbbá a bíróság, hogy a szülők, illetve a gondozók az illető fiatalok személyi ellátásával járó költségekhez kellő arányban hozzájáruljanak. A bíróság gyakorolja a gondozásra adott gyermekek ellátása feletti ellenőrzést — megbízottai útján. Nagyobb községekben valamely helybeli jótékonyasági intézettel egyetértésben kell eljárnia.

A Magyar Jogászegylet f. hó 31-én (szombaton) délután hat órákor az ügyvédi kamara helyiségében teljes ülést tart, melyen folytatni fog a vita a jogi vizsgák reformjáról. Szólásra fel vannak jegyezve: Baracs Marcell, Jászky Viktor, Móricz Károly, Enyiczky Gábor. — Vendégeket szívesen lát az egylet.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félév e 12 kor. negyedévre 6 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A Btk. 336. §-a. rs. — A közjog tudományos műveléséről. *Dr. Nagy Ernő* nagyváradai jogakad. tanártól. — A traditio mint tulajdonszerzés az általános polg. törvénykönyv tervezetében *Dr. Imling Konrád* kir. táblai tanácselnöktől. — Követelés részbeni perlése és hatáskör. *Dr. Böszörményi Oszkár* budapesti ügyvédől. — A fél eskü alatti kihallgatása az új polgári perreudtartásban. *Dr. Csongor József* gyulafehérvári kir. törvényszéki aljegyzőtől. — Különfélék. **Melléklet:** Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A Btk. 336. §-a.

Tisztelt Szerkesztő ur!

Ha jól emlékszem, tizennyolcz esztendővel ezelőtt történt, hogy a *Jogt. Közl.* publikálta azt az esetet, mely szerint a Curia néhány suhanczot azért, mert dévaj jó kedvükben bekerített helyről, bemászás útján egy pár rózsát loptak, 6—6 hónapi börtönre ítélt. Akkoriban ez az eset nagy port vert föl irányadó és nem irányadó körökben. Nagy volt az elszörnyűködés, hogy az új kodex ilyen drákói szigorúságra kényszeríti a bírakat, mely jogászi és emberi érzésüket egyaránt fellázítja.

Azt hittük, a felháborodás a kodex módosítására fog sarkalni. Csalódtunk. Sokkal fiatalabb volt még a törvény, hogysem azt meg lehetett volna operálni és sokkal nagyobb volt a törvény megalkotójának nimbusa, hogysem a törvény módosítását keresztül lehetett volna vinni.

Ugy gondolták, inkább száz és száz ember szenvedjen tiz-, sőt százannyi büntetést, mint megérdemel, hogysem a törvény s törvényhozó nimbusából egy fénysugár elhomályosuljon.

E lap nem hagyta abban a küzdelmet; de az irányadó köröknek pillanatra megelevenedett lelkiismerete elszunnyadt.

Évek multak el. Az alarmirozott közvélemény öntudatából nem röppent ki teljesen az a gondolat, hogy a kodexet módosítani kell. Ennek első megnyilatkozása volt a Schédius-féle tervezet; követték a többiek. Ámde miniszterek mentek, miniszterek jöttek s a novellából csak nem lett törvény. Ellenben, hogy igazságosak legyünk, el kell ismerni, hogy ez a novella a phönix madár természetét vette magára. Minden költségvetési tárgyalás előtt föltámad hamvaiból, életjelt ad magáról s alig tárgyalják le a költségvetést, — mintha annak tüzeiben égne el: nyoma vesz — egy esztendőre, amikor a költségvetés zaja ismét föltámasztja halottaiból. S ez így van már *vagy tizenöt év óta*.

Csak hogy a közvélemény követelése elől kitérni nem lehet; olyan az, mint az uzsorás; ad halasztást, de hajmeresztő áldozatok árán.

A 336. §-nál áldozatok azok, akik hat hónapra a börtönbe kerülnek, holott, ha ez az emberfölötti szigor nem volna a törvényben, legtöbb esetben pénzbüntetéssel s nagy ritkán pár napi fogházzal bűnhődnének. Minél gyakrabban prolongáljuk a novella elkészítését, annál több lesz azok száma, akik az anyagi igazság ellenére módfeletti súlyos büntetést szenvednek.

Nagy örömmel láttuk az ideai költségvetési tárgyalás alkalmával, hogy a novella kérdése a képviselőházban a szo-

kottnál nagyobb érdeklődést keltette. Ezzel korántsem azt akarjuk mondani, hogy a képviselőházban semmi sem kelt érdeklődést. Ellenkezőleg, láttuk már a parlamentet a legnagyobb érdeklődés közepette, midőn azt hittük, hogy a honatyák érdeklődése a Sándor-utcai palota rozoga épületét ledönti. Láttunk ott csöndesebb eruptiók mellett is nagy érdeklődést, de sajnosan tapasztaljuk, hogy parlamentünket csak a közjogi vagy helyesen szólva legtöbbször *vélt közjogi sérelmek* hajszolják vulkánikus kitörésre. *De ha nagyfontosságú emberi közszabadsági jogokról van szó, közönyösség észlelhető.*

Goldoljunk csak a bünvádi perrendtartásra. Ennél fontosabb, az emberi szabadságjogokat mélyebben érintő törvény évtizedek óta nem feküdt a Ház asztalán s a Ház — három nap alatt letárgyalta.

Szerencse, hogy a mostani igazságügyminiszter annak megalkotásánál a törvény embryonális állapotától kezdve részt vett s így az ő fényes perjogi tudása biztosítékot nyújtott az iránt, hogy abba valami szabadság- s emberi jogot sértő rendelkezés be ne csuszszék.

Az ideai költségvetésnél Visontai Soma képviselőé az érdem, aki a novellát s különösen a Btk. 336. §-át a chablonyszerű elintézés keretéből kiragadta.

Szörnyű eseteket hozott fel a judikaturából. Ha nem ítéletekből merítette volna beszédének anyagát, az ember szinte el sem hinné, hogy Magyarországon, a jogásznemzet hazájában megtörténhetik, hogy hat hónapi börtönre ítélik azt, aki

pár krajczár értékű szentet;
egy sörös poharat;
egy törött fazekat;
egy darab rozsdás lánczot stb. lopott.

Kétségtelen, hogy a büntetés súlyossága oly arányban kell hogy emelkedjék, amily mértékben fokozódik a bűncselekmény veszélyessége s a jogi érdek fontossága. Itt mindkettő *minimális*, de a büntetés mégis olyan, mintha mindkettő nagyjelentőségű volna.

S ha átnézzük a judikaturát, azt tapasztaljuk, hogy gyakran szabtak ki már a bíróságok szándékos emberölés büntetéseért a Btk. 281. §-a alapján hat havi börtönt.

De hogy a vagyon elleni bűncselekményeknél maradjunk, csak a minapában olvastuk, hogy a budapesti kir. ítélő tábla Falkait, aki negyvenezer koronát sikkasztott: hat hónapi börtönre ítélte.

Akárhonnan vesszük is az összehasonlítás mértékét, felázad igazságérzetünk az ilyen jogszolgáltatás láttára. Semmiféle dialectikával vagy sophismával nem lehet még valószínűvé sem tenni azt, hogy egy ember élete vagy 40,000 korona egyenlő volna egy pár darab szénnel; egy sörös pohárral; egy törött fazékkal vagy egy darab rozsdás lánczcal.

Ha valamikor a Btk. történetét megírják, a történetíró, aki a drákói judikaturát olvassa, konstatálhatja majd, hogy a törvényhozó házban akadt egy szál képviselő, aki a képviselőház lethargiájával szemben elég humánus volt azt mondani: uraim, a mi bíránk az elhibázott törvény miatt nem igazságot, hanem igazságtalanságot szolgáltatnak, módosít-

suk azonnal a törvényt, hogy a Moloch több áldozatot ne kapjon.

Az angol vagy a francia parlament egyhangulag követelné a törvény módosítását, mert ott az emberekben *igazi humanizmus és jogérzet lakozik*.

Miért tűrjük hát mi e határozmányt a törvényben?

Kétségtelenül *a rendszeresség kedvéért*; azért, — mondják — mert a kodex ugysis reparálásra szorul; nem volna tehát indokolt, ha most, midőn a novella ugysis készen van, ki-ragadnók azt az egyetlen §-t.

Bizonyos dolog, hogy normális körülmények közt ez az érv döntő volna. Döntő volna akkor, ha a novella enquête alá bocsátása azt jelentené, hogy az pár hét alatt a Ház asztalára kerül. Ez azonban csak illusio. Benyújtotta az igazságügyminiszter a polgári perrendtartást; az már hónapok óta várja az igazságügyi bizottsági tárgyalást. Aki csak némi-
leg tisztában van azzal, hogy mi minden áll összefüggésben a polgári eljárás reformjával: tudni fogja, hogy ez az egy törvény s annak tartozékai még az igazságügyminiszter óriási munkaerejét is évekre lekötö.

A polgári perrendtartás életbeléptető törvénye nem csupán a chablonszerű életbeléptető intézkedéseket fogja tartalmazni, hanem — amint hirdik — a bíróságok szervezetét is lényegesen átalakítja. Ennek szerves következménye az ügyvitel egységes szabályozása. Ime egy egész program, mely egy egész embert absorbeál. Ez pedig azt jelenti, hogy a miniszter a legjobb akarat mellett sem lesz képes a novellát olyan keretben, amint ő akarja, dűlőre juttatni. Tehát ismét évekre lekerül a napirendről.

Visontai képviselő azt sürgette, hogy a 336. §. s vele együtt a 340. §. módosíttassék.

Teljesen igaza van. *Ezt kellett volna már tenni tizenöt esztendővel ezelőtt*. De senkit nem lehet kényszeríteni arra, hogy kodifikatori legjobb meggyőződésével ellenkezőleg cselekedjék. Már pedig ez — tekintettel a miniszternek a Házban tett nyilatkozatára — az volna, ha arra akarnák szorítani a minisztert, hogy a maga elé kitűzött rendszeresség elvével ellenkezőleg ezt az egy módosítást vigye keresztül sebtében, soron kívül.

De hát mire való a kezdeményezési jog? Azért adja talán azt meg közjogunk a képviselőknek, hogy azt *ne* használják? A gyakorlat legalább ezt mutatja.

Visontai képviselő kijelentette, hogy — amennyiben a miniszter nem tenné — ő fog egy javaslatot a ház elé terjeszteni.

Alig képzelhető, hogy egy ily alárendelt jelentőségű kérdésből pártkérdést lehetne csinálni. Az sem ellenkezik a parlamenti kormányrendszer követelményével, ha a többség a kisebbség egyik tagjának javaslatát elfogadja. Nagyon jól tudjuk, hogy ki van ennek lehetősége zárva akkor, ha az a javaslat a kormány politikájával jön összeütközésbe. Azt hisszük azonban, hogy a betöréses lopás minősítésének s büntetésének kérdése még egyetlen kormány programjában sem foglaltatott. S így, ha csak a képviselőház többsége nem tekinti programjának azt, hogy mindent megszavazzon, ami az ő pártjából indul ki s mindent elveszen, ami a tuloldalalon fogamzik meg, mi sem állja útját annak, hogy egy ellenzéki képviselőnek egyébként üdvösnek elismert javaslata elfogadtassék.

Humánus gondolkodástól vezérelt kijelentését a képviselő a legnagyobb publicitás mellett tette.

Tehát elfogadványával ellátva egy rövid lejáratu váltót hozott forgalomba, amit lejáratkor honorálnia kell. Emlékeztetébe hozzuk ezt a váltót; ne felejtse el a lejáratkor azt rendezni, mert *bevételezéséül* vagy annak *elmulasztásául* jogászai és törvényhozói reputációja forog szóban.

Kolozsvár, 1902 május havában.

A közjog tudományos műveléséről.¹

A magyar közjogi irodalom a külföldiekhez bizonyos tekintetben hasonló, de sokban meg eltérő képet mutat. Keletkezése körülbelül arra az időre esik, mint a nyugati államokban; haladása azonban még lassabb, mert még több akadályllyal kell megküzdenie. Természetesen mindaz, ami szellemi életünk fejlődését hátráltatta, akadály volt a szakirodalom gyarapodásának is.

A magyar közjog művelésének módját II. József alatt kormányrendelet állapította meg, melyhez még a múlt század első évtizedeiben is ragaszkodtak. Ez a rendelet imperative intézkedik a tartalomra, midőn a királyi felségjogokról szólva, kimondja, hogy korlátoztaknak (a rendekkel közlötteknek akkor tekintessenek, ha az valamely alaptörvényből vagy szerződésből világosan kitűnik.²

A censura nálunk is működik és annak megvilágítására, hogy milyen mértékben volt korlátozó, szolgáljon gr. Cziráky A. M. és Virozsil esete.

A XIX. század elején már igen érezték a magyar közjogot rendszeresen feltűntető mű hiányát. Belátták, hogy ez nem egyszer zavart és félreértést idéz elő. Azért I. Ferencz királyunk, 1823 november 11-én kelt rendeletével megbízta a m. kir. Curiát, hogy gondoskodjék az alkotmányt pártatlanul tárgyaló mű szerkesztéséről. De ez eredménytelen maradt. Majd végre gr. Cziráky vállalkozik a munkára³ és dolgozatát 1840-ben, külön az e célra alakított bizottság elé terjesztette. A bizottság azonban csak akkor vélte engedélyezhetőnek, ha mintegy 50—60 tételét módosítja, mire azután szerző a kéziratot visszavonta. V. Ferdinánd külön leiratban köszöni meg ez önzetlenséget és sajnálja, hogy e sok tudással megírt mű az adott viszonyok között napvilágot nem láthat.⁴

Később, 1851-ben mégis megjelent, mint *Virozsil* mondja,⁵ a kívánt változtatásokkal, melyek azonban a lényegét nem érintették, tudományos értékét nem csökkentették.

Hasonló *Virozsil* esete is. Nagy művét már 1843-ban elkészítette, de mert a nyomtatásra engedélyt nem nyert, csak 1857-ben adhatta ki.

Az 1848 óta létrejött reformok folytán még több gondot okozott az élő jognak megfelelő összekapcsolása a történelmi joggal. Egész sora van az íróknak, kik e téren buzgólkodtak és jó szolgálatokat tettek. Az ő munkálkodásuknak köszönhető, hogy előre haladtunk, habár még sok tenni való maradt. Sőt ha figyelembe vesszük, hogy a magyar közjogi irodalom a történelmi alkotmány feldolgozásának igen nehéz munkáját végzi, elfogultság nélkül mondhatjuk, hogy a német irodalomtól eltekintve, bármely nemzet szorosán vett rendszeres közjogi szakirodalmával a versenyt kiálljuk.

Ezt az eredményt nem is lehetne megérteni, ha azt nem tudnánk, hogy bár a múltban viszonyaink a közjog irodalmi művelésére nem voltak kedvezők, de másrészt élénk közéletünk úgy az országgyűlésen, mint a vármegyei termekben, párosulva a magyarságot kétségkívül jellemző erő s közjogi

¹ Az előbbi közl. I. a 21. számban.

² „In Ansehung der Majestätsrechte muss jede Einschränkung durch den klaren Buchstaben eines Fundamentalgesetzes oder Vertrages bewiesen werden.“ (Gustermann: Ungerisches Staatsrecht. Bev. 6—7.)

³ *Pauler*: Adalékok a magyar jogtudomány történetéhez. 129. l.

⁴ Az 1840. évi július 28-án kelt leirat szerint: „Indem ich diese seltene Selbstverleugung hiermit nach Verdienst würdige und Ihnen für den unermüdeten Eifer, womit Sie... dem fühlbaren Mangel eines Lehrbuches über das ung. Staatsrecht abzuheffen beflissen waren, mein besonderes Wohlgefallen zu erkennen gebe, stelle ich Ihnen Ihr diesfälliges Manuscript, Ihrem Wunsche gemäss, in der Anlage mit dem innigen Bedauern zurück, dass die dermaligen Verhältnisse, die Drucklegung, dieses, mit so vieler Gelehrsamkeit und Sachkenntniss verfassten Werkes wiedererrathen.“ (Virozsil: Staatsrecht d. K. Ungarn I. köt. 74. s. következő l.)

⁵ Id. m. id. h.

érzéssel, közjogi tudásunkat fejlesztette; csakhogy ennek azután sajátságos jellemző vonásokat is adott.

Az alapokra, úgy általában az alkotmánynál, mint az egyes intézményeknél igen erős és határozott, de már az a forma, anint elméleteinket és tanainkat kifejtjük, nem egyszer nélkülözi a szabatoságot, mint a hogy keletkezésöknél nélkülözték a tudomány tisztító és csiszoló munkáját.

Más szóval, ismereteink e körében a gyakorlati élet által létrehozott fejlődést a tudományos irodalom csak lassan és távolról követte. Így azután többször előfordul, hogy valamely elméletünk a lényegben nem téves ugyan, mert ettől közjogi érzékünk rendesen megóvott, de mert kifejtése, hogy úgy mondjuk, szövegezése nem a szigorú jogi szabatosággal történt, azért bizonytalan és ingadozó. Lehet azt helyesen érteni, de lehet többféleképp is magyarázni. Tapasztalhatjuk ezt különösen azokban az esetekben, amidőn valamely közjogi kérdést az eltérő politikai irányok élére állítottak, vagy még inkább, midőn az ellentétes érdekek ütköznek.

A bizonytalan és ingadozó közjogi nyelv azután itt-ott becsusztott törvényeinkbe, és pedig nemcsak a régiekben találkozunk ezzel, amelyeknél a szabatoságnak hiánya, a tudás későbbi fejlődésével, elkerülhetetlenül mutatkozni fog, hanem az újabb törvényekben is, amit legyen szabad egy példával bemutatni. Az 1867. évi XII. tcz. 5. §-a szószerint a következőket mondja: «a magyar király, mint az uralkodása alatt álló többi országok abszolút fejedelme, ez országok érdekeiről abszolút hatalommal rendelkezett...». Már most, aki magyarul tud és a szöveget szószerint veszi, ebből nem olvashat ki mást, mint hogy a magyar király uralkodott a többi országokban, vagyis Ausztriában, még pedig abszolút hatalommal.

Ez a kisikamlás ugyan félreértésre nem vezetett. De vannak törvényeinkben más helyek is, melyekben a laza szövegezés nem nekünk kedvez és bizony nem marad használatlan.

Igaz, hogy hasonló jelenségekkel találkozunk a szintén történelmi alkotmánynyal bíró Angliában; sőt ott még néha előnyösnek is mondják azt, hogy az alkotmány tételei körül «szerencsés bizonytalanság» honol, mert így a politikai igények szerint némileg alakíthatók. De ami a hatalmas angol nemzetre, mely mintegy nagy arisztokratia uralkodik több száz millió alattvalója fölött, esetleg előnyös is lehet, az nálunk a bajok forrásává válik. Nem kell azt bővebben fejtegetni, hogy sajátságos viszonyaink következtében minél határozottabb és világosabb a magyar közjog, mi annál erősebbek vagyunk; igazságaink annál könnyebben érvényesülnek...

Minden tudományszak feladata három irányban jelentkezik: a körébe tartozó anyagot helyesen fölismerni; azt megfelelően csoportosítani, rendezni; végre a jelenségeket elvekre visszavezetni és a következtetéseket megvonni, mint mondják, az anyagot feldolgozni.

Ez a feladat háramlik a közjog tudományára is. De mennyivel nehezebb a munka valamely történelmi alkotmánynál, amelynél sikert csak a történelmi háttér odavonásával érhet el, mert csak így mutathatja be az ilyen alkotmányt a maga igaz tartalmában és különös természetében. Valószínűleg mindjárt már a határok megállapításánál eltérők lesznek a vélemények. Szerintem fölveendő a mai nap létező intézmények főbb történelmi alakulatai és pedig lehetőleg az illető kor jogi felfogásának rövid előadásával; valamint az alkotmány főbb elveinek kifejlődési processusa. Ennyi fölveendő, de nem több.

Ez már azonban elofeltételképp megkívánja az államelet múltjának teljes ismeretét és azért igazi eredményt nem is várhatunk addig, míg az alkotmány és jogtörténelem teljesen kidolgozva nem lesz.

De továbbá szükséges még az anyag rendezésénél a tör-

ténelmi résznek az élő joggal olyan összekapcsolása, hogy az élő jog ne mint függeléke jelentkezze a történelmi jognak, hanem hogy a történelmi jog, mintegy alapul szolgálván, a multa nézve kiegészítse az élő jogot. Végre a helyes módszer alkalmazása, mely az anyag természetének és a munka céljának megfelelően, az anyagot áthatni, az abban rejlő igazságokat felkutatni és kifejtetni képes legyen.

Kétségtől nagy feladat ez, melynek csak több generatio odaadó munkája felelhet meg. De a magasztos cél és az elérhető nagy eredmény a fáradságot megérdemelné még akkor is, ha egyáltalán kiterhetnének előle. Az így kidolgozott magyar közjog nemcsak az alkotmányt mutatja be igazi tartalmában és természetében, hanem egyszersmind magát a nemzetet is közérzületeiben. Ekkor ismerjük meg valóban a nemzet erős és tiszta állami érzékét és közjogi öntudatát, amely megnyilatkozik már abban a korban, amidőn más nemzetek közléte még a magánjogi elvek kicsinyes békóiban sinlődik. Bizonyos az, hogy a Werbőczynél kifejtett szt. korona tanában (a szt. korona tagjainak jogaival), valamint az 1507: V., VII. törvénycikknek által szabályozott felelős kormány intézményében, a civilisált világ által mai nap elfogadott közszervezet és az uralkodónak vehető közjogi felfogás jut kifejezésre. Hisz csak így történhetett, hogy míg a kontinens többi népei a mai alkotmányos formákhoz közéletük régi alapjainak feladásával jutottak el, addig nálunk a régi alap változatlanul megmaradt és minden alakulás a fejlődésnek egy-egy következő fokát jelentette.

Az ilyen munka szerzi meg alkotmányunknak azt az ismerést, melyet méltán megérdemel. Sőt a tudományra is nagyjelentőségű lesz, mert annak bizonyosságul szolgál, hogy ott, ahol a közérzület tisztább és erősebb volt, a közélet számára mai nap elfogadott elvek és intézmények már akkor előállottak, amidőn a világot még elméletek nem vezették.

(Bef. köv.)

Dr. Nagy Ernő.

A traditio, mint tulajdonszerzés az általános polgári törvénykönyv tervezetében.*

(Antikritikai megjegyzések.)

Fordítsuk meg csak a parasztagzda, meg a mágns asszony, meg a muzeum vagy a képtár eseteit.

A parasztagzda vásáron tisztességes áron, a legjobb hiszembben, szabályszerűen kiállított marhalevél átvétele mellett egy pár ökröt vásárol, amely utóbb, amikor az ismeretlen eladó már hegyen-völgyön túl van, lopottnak bizonyul. Ha most a vevő megtudja, hogy a Tervezet szerint a volt tulajdonos tőle az ökrök kiadását követelheti, bizony én sem hiszem, «hogy a Tervezetről nagyon hízogően fogna nyilatkozni».

A mágns asszony nem vesztette el a nyakékát, hanem ellenkezően meglát valamely ékszerésznél egy művészi készítményű nyakéket; ezt igen drága pénzen megveszi és miután a gyönyörű kivitelű munkától el van ragadtatva, ékszerének többi darabjait, a diademét, a fülbevalót a nyakék stíljének megfelelően, nagy áldozat árán átadomittatja. Most kiderül, hogy a vásárolt nyakék egy San-Franciscóban egy év előtt elkövetett betöréses lopásból való. Hát vajon «megköszönne-e a mágns asszony», ha a nyakéket ki kellene adnia?

Valamely képtárban megvan egy Rubens-féle kép páratlan kivitelű kópiája, amely az illető gyűjteményben, hogy teljes legyen, nélkülözhetetlen. Egy műkereskedő megkínálja a képtár igazgatóját a kérdéses kép eredetijével, amelyet utolsó utazása alkalmával megszereznie sikerült. Az igazgató megveszi az eredeti Rubenst 50 ezer koronáért, és a másolatot, mint most már feleslegest, eladja egy másik képtárnak

5 ezer koronáért. Az eredeti képet azonban ellopták volt egy magángyűjteményből és ezért a birtokos képtárnak ki kellene adnia. Igazságos és méltányos volna-e ez? Méltányos-e még abban az esetben is, ha a képtár visszakapná a képért adott 50 ezer koronáját, mikor most nincs sem eredeti Rubense, sem ennek másolata, mikor ennek következtében a gyűjteménye hézagos és mikor a remek kopiát, amelyet más-különben semmi áron sem adott volna el s amelyen, mint feleslegesen, csak az eredetinek megszerzése után adott tul, 5 ezer koronáért elpocsékolta.

Amikor valaki akaratán kívül elvesztette ingó dolgának a birtokát és más valaki traditio útján jóhiszeműen megszerezte, a volt tulajdonos és a szerző érdekei oly ellentétesek, hogy ez ellentétek kielégítő kiegyenlítése — mint *Haupt* ur helyesen mondja — nagy nehézséggel jár.

De mégis van egy momentum, amely annak a mérlegelésénél, hogy a volt tulajdonos vagy az új szerző érdekeit részesítsük-e hathatósabb védelemben, súlyosan esik az új szerző mérlegserpenyőjébe.

Ha én kereskedésben rendes áron árut vásárolok abban a jogos és okadatolt feltevésben, hogy az áru az eladó kereskedő tulajdona: akkor engem *absolute semmi mulasztás, semmi hiba* sem terhel az abból eredő jogbonyodalomra vonatkozólag, hogy az áru utóbb — mondjuk — elvesztettnek vagy lopottnak bizonyul.

Ellenben, aki a dolgot elvesztette, az *ön maga* okozója annak, hogy az ő dolga harmadik személy által való átruházás tárgya lehet. Sőt maga okozza ennek az átruházásnak lehetőségét (ha már egyáltalában az auctort meg kell állapítani) az is, akitől a dolgot ellopták. Miért nem őrizte jobban a dolgát? Miért nem zárta el? Ha elzárta, miért nem alkalmazott jobb lakatot, erősebb vasszekrényt?

Annyi bizonyos, hogy ha csupán a volt tulajdonos és az új szerző között keressük annak okát, hogy idegen dolog átruházása lehetővé lett, az okot csakis a volt tulajdonosban találhatjuk meg. Mi sem jogosabb és méltányosabb tehát, hogy ha ebből az átruházásból eredőleg vagy a volt tulajdonosnak vagy az új szerzőnek hátrányt okvetlenül kell viselnie, szintén a volt tulajdonos, ne pedig az új szerző legyen az, aki viseli.

Erről az oldalról tehát a Tervezet 631. §-ának 2. bekezdését sikeresen megtámadni alig lehet.

De *H.* ur kétségbe vonja az e bekezdésben foglalt rendelkezés *szükséges voltát* is. A rendelkezés motivuma — úgy mond — «a forgalom biztonsága». Ez pedig nem kívánja meg, hogy a tulajdonos, aki ingó dolgának birtokát akaratán kívül veszítette el, a harmadik jóhiszemű személyre történt átruházás következtében a dolog tulajdonát többé vissza ne nyerhesse.

Hát itt azt hiszem, hogy tévedés van.

Ha tüzetesen oly eseteket tartunk szem előtt, amikor ugynevezett res furtivák kerülnek forgalomba, szívesen elhiszem, hogy *ennek* a forgalomnak biztonsága a viszonyok és körülmények különös alakulata között nem annyira szükséges, hogy e miatt a volt tulajdonostól a vindictio lehetőségét el kellene vonni.

De nem *ennek* a forgalomnak, hanem *általában a forgalomnak* biztonsága forogna veszélyben, ha a Tervezet 231. §-ának 2. bekezdésében foglalt rendelkezés mellőztetnék.

A jog- és vagyonbiztonság, az egészséges gazdasági fejlődés igényeitől elválaszthatatlan, hogy a törvény jelöljön meg bizonyos helyeket, ahol, és bizonyos körülményeket, amelyek között mindenki, aki rosszhiszeművel nem jár el, teljes biztonsággal tulajdont szerezhesen; oly tulajdont, amelyet senki sem tehet többé vitássá akkor sem, ha az, aki a tulajdont átruházta, maga nem volt tulajdonos.

Ennek az elvnek elkerülhetetlen szükségessége teremtetten az ingatlanokra nézve azt a szabályt, mely szerint meg-

felelő idő lejártá után annak a jóhiszeműleg eljáró személynek a telekkönyvben bekebelezett tulajdona sem támadható meg, aki az ingatlant *nem*-tulajdonostól, pl. olyantól szerezte, aki hamis okirat alapján került a telekkönyvbe. (552. §.)

Itt is lehet azt az ellenvetést tenni, hogy az illető ingatlanra vonatkozólag a forgalom biztonsága korántsem oly fontos, hogy ennek kedvéért az anyagi igazság félretételével megfoszszuk a tulajdonától azt, aki hamis okirat alapján (= ingóknál lopás útján) került ki a telekkönyvből.

Igen ám, de mivé lenne az ingatlanokra vonatkozó *általános* forgalom biztonsága, ha a telekkönyvi tulajdonost vagy a jelzálogos hitelezőt évek múlva is meg lehetne támadni az ő jóhiszeműleg szerzett jogában azon az alapon, hogy az ő *jogelődje* javára történt telekkönyvi bekebelezés érvénytelen volt? Ki merne akkor ingatlant szerezni és mivé törpülne a jelzáloghitel biztonsága?

Éppen így vagyunk az ingó dolgokkal is.

Aki ilyenekre vonatkozó szükségletét ugyyszólván az utcán fedezi; aki bármely jogosulatlan házalótól vagy alkalmi kínálatra vásárol: az igenis viselje eljárásának a kockázatát; az köteles legyen az ingóságot, ha lopottnak bizonyul, a volt tulajdonosnak kiadni, ennek a kockázatnak a præmiumát különben is többnyire felszedte már abban az árkülönbözetben, amennyivel a dologért kevesebbet adott, mint amennyit ér. *Ezt* a forgalmat, helyesebben a forgalom e kinövéseit a törvénynek nem kell dédelgetni és biztonsággal való körülsáncolás által ápolni.

De ha én a lovat a lóvásáron, ruházatomat a szabónál, órámat az órásnál veszem, jóhiszeműen, tisztességes áron, akkor megkövetelhetem a törvénytől, hogy a nekem átadott dolog tulajdonában engem megvédjen *minden körülmények között*.

Másképp az ingó dolgok forgalmában *egyáltalában* nincs biztonság. Másképp senki sem biztos abban, hogy holnap is az övé lesz, amit ma tulajdonának tart.

Végre, amit *H.* ur közvetítőül proponál, hogy a régi tulajdonos jogosítva legyen bizonyos határidőn belül az adott ellenérték restituálása mellett a dolgot az új szerzőtől visszaváltani (4): az az első tekintetre tetszetős ugyan, de közelebbi megvizsgálás után nagyon nehezen kivihetőnek és főleg inpracticusnak tűnik fel.

Miképp, honnan számítva állapítsuk meg a visszaváltás határidejét? Bármí és bármí értékű dologra nézve, az ellopott és az elvesztett dologra nézve egyformán-e? Hát az ellenértéken felül semmit sem kell, és ha igen, mit kell esetleg megtéríteni?

A fő azonban az, hogy a forgalom biztonságának igényei az ily visszaváltó jogosultság mellett sem volnának megóva. A vásáron, a kereskedésben, az iparosnál, a termelőnél oly dolgokat akarunk venni, amelyek *feltétlenül* a mieink lesznek, amelyekkel az átvétel pillanatától fogva, mint feltétlen tulajdonunkkal bánhatunk, nem pedig a «visszaváltás» jogával terhelt dolgokat. A visszaváltás által éppen úgy *megy veszendőbe* reánk nézve maga a dolog, mint a vindictio által. Pedig éppen ez az, ami a forgalom biztonságával össze nem fér.

Dr. Imling Konrád.

Követelés részbeni perlése és hatáskör.

A peres tárgy értéke képezi a most érvényben levő perrendtartás szerint is azon tárgyi szempontot, mely a perek tulnyomóan nagy számában a törvényszékek és járásbíróságok hatáskörét egymástól elválasztja. A polgári perrendtartás javaslata e szempontból a peres tárgy értékét még fokozottabb jelentőségre juttatja. Számos oly csoport, mely ma az értékre való tekintet nélkül a törvényszék elé tartozik, a javaslat szerint már 1000 korona értéken alul a járásbírósági eljárás tárgyát képezendi, viszont az 1000 koronás értékhatá-

ron felül egyes, bár kisebb számu percsoporthok a járás-bírószékektől a törvényszékek elé kerülnek.

Ez okból, de még azért is, mert a per tárgyának értéke a felelősség különböző stádiumaiban is jelentőséggel bír, a törvényhozónak fokozott mértékben kötelessége az érték megállapítását minden irányban szabatos módon körülírni. E szabályoknak olyanoknak kell lenniük, hogy azok minden esetben alkalmazást nyerhessenek, hogy a kételyeket és ezzel együtt a gyakorlatnak ingadozását és az ellentétes magyarázatokat kizárják. Ha a törvény hiányos vagy félremagyarázható, gyakran megesik, hogy a jóhiszemű felperes önhibáján kívül a hatáskörrel nem bíró fórumnál indítja meg perét és ily esetekben az ellene sikerrel alkalmazott pergátló kifogás csak felesleges költséget és gyakran helyrehozhatatlan időmulasztást okozott, a nélkül, hogy perének végcéljához, a marasztaláshoz csak egy lépéssel is közelebb jutott volna.

A perrendtartás javaslata a 7., 8., 9., 10., 12. és 480. §-ában a per értékének megállapítását a lehető legnagyobb részletességgel és gondnal igyekszik szabályozni. Az érték-megállapítás rendszerét egyes új, a sommás eljárásról szóló törvényben nem foglalt tételekkel egészíti ki.

Ezek közé került, a *csak részben perelt követelés* érték megállapítására vonatkozó — nézetem szerint — helytelen intézkedés is. A 9. §. kimondja, hogy «ha valamely követelést csak részben perelnek be, a még érvényesíthető egész követelés értéke irányadó, a még le nem járt részletek azonban figyelembe nem vétetnek.»

A sommás eljárás életbeléptetése óta, főleg kereskedők behajtási pereinél gyakran előfordult, hogy felperes 1000 koronánál nagyobb követelését olyképpen osztotta fel, hogy a felosztott követelés részei egyenként 1000 koronán alul maradtak és így a járásbíró előtt perelhetőkké váltak. A bíróságok gyakorlata még máig sem állapodott meg az e miatt támasztott pergátló kifogás kérdésében. Így a budapesti kir. törvényszék már több ízben kimondotta azt, hogy miután a sommás törvény különbséget nem tesz abban a tekintetben, hogy a kereseti követelés egész vagy részkövetelést képez, a követelés összegénél fogva a kereset a sommás eljárás alá tartozik. Viszont a kereskedelmi törvényszék az ellenkező gyakorlatot követi és kimondja, hogy ha valamely egységes követelést csak részben perelnek be, s nem forog fen oly körülmény, melynél fogva a beperelt részkövetelést a követelés másik részétől különvált léttel bírónak tekinteni lehetne, a pertárgy értékének meghatározásánál a fenálló egész követelés értéke irányadó, miből önként következik, hogy az egységes követelést, melyet semmiféle körülmény nem oszt egymástól megkülönböztetett részekre, a bírói hatáskörre vonatkozó szabályok kikerülése végett két részre osztva külön perek tárgyává tenni nem lehet. Az idézett határozat nagyon is óvatos és csak oly egységes követelésekre vonatkozik, melyeket semmiféle körülmény nem oszt egymástól megkülönböztetett részekre.

A javaslati szakasz sokkal határozottabban intézkedik, a midőn elejét akarja venni felperes ama rosszhiszemű eljárásának, hogy a hatásköri szabályokat ily módon kikerülje. Kétségtelenül meg nem engedhető az, hogy felperes tetszése szerint választhasson a törvényszék és járásbíró, felelősség vagy felülvizsgálat között, hogy előzetes végrehajthatóságot szerezzen, a hol az neki nem jár, hogy követelésének 40 koronán aluli részletekre osztásával alperest a jogorvoslattól teljesen elüsse és esetleg a követelésnek részekben való érvényesítésével alperesnek felesleges költségeket okozzon. De ezen esetleges jogsérelmet a javaslat 9. §-ában foglalt és fennidézett szabály orvosolni képtelen és szövegezésében — nézetem szerint — helytelen és czélszerűtlen is.

Mindenekelőtt megjegyzem azt, hogy az új perrendtartás életbeléptével a követelések megosztott perlése az eddiginél csekélyebb gyakorlati jelentőséggel bír. A törvényszéki eljárás

hosszadalmassága és az írásbeliséggel karöltve járó bonyodalmassága meg fog szűnni és ezzel elvész azon inger, mely eddig a hatáskör megkerülésére az ügy érdekében csábított. De a követelés részbeni perlésének indító oka nem mindig a hatáskör önkényes módosítása; számtalan más ok vezérelheti felperest. A követelésnek nem perelt részét el akarja engedni, vagy behajthatatlannak tartja; követelésének nem érvényesített részére rendelkezik oly fedezettel, a melyből per elkerülésével is kielégítéshez juthat; a nem érvényesített részt vitásnak tartja és nem akarja magát a per esélyeinek és pereszteséggel járó joghátrányoknak kitenni, végül követelésének egy részét már engedményezte.

Mindezen és még sok hasonló esetben nem talállok semmi kényszerítő okot arra, hogy a per tárgyának értéke magasabb legyen a keresetbe vett értéknél és hogy azért, mert felperes egy nem peresített részköveteléssel rendelkezik, melyet esetleg sohasem akar érvényesíteni, perjogilag hátrányosabb helyzetbe jusson mint az, ki ily részköveteléssel nem bír és hogy ezen perekben egy nehézkes és felesleges pergátló kifogás teremtesse meg.

Általában, ha meg akarjuk közelíteni a perrendtartási javaslat homlokzatára véssett célokat: a peres eljárás egyszerűsítését és megolcsóbbítását, akkor a pergátló kifogások körét a lehető szűk térre kell szorítani, úgy, hogy azok csak a legvitálisabb érdekek védelmére szolgáljanak. Már pedig a 9. §. első bekezdése egy oly pergátló kifogást teremt meg, mely egyike lesz a legbonyodalmasabbaknak. Mert a bírónak, mielőtt még a per érdemébe mélyedne, tárgyalni, bizonyítani felvenni és döntenie kell az iránt, hogy van-e felperesnek a per tárgyát nem is képező és érvényesíthető részkövetelése. Ezzel egy előper keletkezik a nem érvényesített részkövetelés érvényesíthetősége kérdésében akkor, a mikor a bíró még azzal sincs tisztában, hogy a keresetbe vett követelés érvényesíthető-e vagy sem. Így sikerül majd egy perből kettőt teremteni, az elsőt arra, hogy *van-e még felperesnek egyéb érvényesíthető, de még keresetbe nem vett követelése*, a másodikat pedig arra, hogy *a keresetbe vett követelés érvényesíthető-e vagy sem*. És alperes pergátló kifogásának sikere érdekében azon komikus kényszerhelyzetbe kerül, hogy ő maga tartozik felperes követelésének érvényesíthetőségét saját maga ellenében — persze a nem érvényesített részre — bizonyítani.

De nemcsak a felek, hanem az eljáró bíróságok is könnyen ferde helyzetbe kerülhetnek. A járásbíró és utóbb a törvényszék például jogerősen kimondja, hogy felperes a keresetbe vett követelésen felül még érvényesíthető követeléssel rendelkezik, amivel implicite kimondják azt is, hogy a keresetbe vett követelés is érvényesíthető, de hatáskör hiánya miatt persze felperest elutasítják. Felperes erre ugyanazon törvényszéknél, mely a hatáskör kérdésében mint felelősségi bíróság már határozott, keresetét az eredetileg érvényesített részkövetelésre beadja. E bíróság már preokkupált, mert már egy ízben a követelésnek keresetbe nem vett részére kimondta azt, hogy az alperessel szemben érvényesíthető és így, ha bármely okból felperest keresetével elutasítaná, saját jogerős határozatát desavouálná. Felperes elutasítása esetén az a lehetetlen helyzet állana elő, hogy az egységes követelés keresetbe vett része érvényesíthetlenné mondatik ki, noha előzetesen kimondatott, hogy annak vele azonos jogalapon nyugvó része érvényesíthető.

A megosztott követelések perléséből alperesre háromolható jogsérelem azonban csak a megosztott követelés *második részének* beperesítése által keletkezik, mert addig, míg felperes 1200 koronás követelésének csak első részét, például csak 600 koronát érvényesít, a hátralékos 600 koronát pedig nem, addig abból, hogy járásbíró jár el, jogsérelem nem támadt, a mi megnyilvánul a követelés hátralék elengedésének esetében. Alperes nem követelheti, hogy előnyösebb helyzetben legyen annál, ki csak egyszer 600 koronával tartozik. A 9. §.

azon viszás helyzetet eredményezi, hogy alperesnek védelmet nyújt az első részlet perlése alkalmával, vagyis akkor, mikor jogsérelem még nem érte; védelmet pedig nem nyújt akkor, midőn felperes a járásbírósnál a hátralékot perli, melynek értéke az első perelt rész hozzáadásával a törvényszék hatáskörét vonná maga után, vagyis akkor, midőn a jogsérelem a járásbíróság előtt való perléssel bekövetkezett. Ha alperes a követelés első részének érvényesítése alkalmával elmulasztotta a bíróság figyelmét felhívni arra, hogy felperesnek vele szemben egy további érvényesíthető követelése van, azt a követelés hátralékos részének érvényesítése alkalmával már többé nem teheti, mert felperes akkor már «még érvényesíthető követeléssel» nem rendelkezik és a követelés már nincs «csak részben beperelve.»

A pertárgy értéke a javaslat többi szakaszai szerint olyképp állapítandó meg, hogy nem a felperes által érvényesíthető, hanem az érvényesíteni megkísérelt, tehát a keresetbe vett, vagy esetleg a felemelt, de mindig a felperes által — bár nem jogosan — kívánt érték képezze a pertárgy értékét. Ha felperes 1200 koronát vesz keresetbe, noha neki csak 400 korona jár, 1200 korona lesz a pertárgy értéke és ez marad akkor is, ha a bíróság csak 400 koronában marasztalja alperest.

A bíró a hatáskör kérdésében nem vizsgálja, de nem is vizsgálhatja a követelés jogosságát, érvényesíthetőségét. A pertárgy értékének megállapítását azonnal felismerhető, megfogható tényre kell felépíteni és ennél alkalmasabb tény nem létezik annál, mint az, hogy mennyit vagy mit kér felperes megítélni.

Ezen helyes, mindenképpen célszerű és másként nem is szabályozható perjogi rendszeren üt rést, a 9. §. a mikor nem az érvényesíteni megkísérelt, hanem az érvényesíthető követelés nagyságával hozza kapcsolatba a pertárgy értékét és szüli a fenn vázolt nehézséget.

«Die Werthermittlung soll eine möglichst rasche sein.» Ez Planck szerint főelve a perértékmegállapítás rendszerének.

Ezért ejti el a különben nagyon alapos német bíróalmi perrend a 9. §-ban levő szabályt, mert az érték gyors és tiszta megállapítását lehetetlenné teszi.

A több tételből álló számla és könyvkivonati követelések megosztását a 9. §. nem akadályozza, mert ezen követelések külön követelésekből állanak. A könyvkivonat minden egyes tétele rendszerint külön vált léttel bír és részekre osztott perlése nem valamely követelés részbeni peresítése, hanem több követelésnek külön-külön való érvényesítése.

A 9. §-ban megállapított szabályt roszhizsmmal felette könnyű megkerülni; elég felperesnek kijelenteni azt, hogy követelésének hátralékos nem perelt részét másra engedményezte, akkor már nincs többé «még érvényesíthető követelése» és a 9. §. alkalmazhatatlanná válik, mert az nem szenvedhet kétséget, hogy a 9. §. azon kitétele: «még érvényesíthető követelés» csak felperes által alperes ellenében érvényesíthető követelésre vonatkozik.

Végül ne feledjük azt sem, hogy azon esetekben, midőn felperest a perek megosztott perlésére a perköltségek szaporításának vágya vezeti, a 9. §. semmi akadályt utjába nem gördít, mert ezen szakasz a permegosztást és külön-külön való érvényesítését nem tiltja, csak a megosztott perek hatáskörét szabályozza. De azt sem tartom nagy eredménynek, hogy a 9. §. eléri azt, hogy 1000 koronánál magasabb összkövetelés első része a törvényszékhez kerül, míg második része esetleg a járásbíróshoz jut.

Általában téves azt hinni, hogy alperest oly eminens érdek fűzi ahhoz, hogy 1000 koronánál nagyobb ügye a törvényszékhez kerüljön. Mert ha ez tényleg oly nagy sérelem lenne, akkor a 10. §. azon okos intézkedése nem volna helyesíthető, melylyel a járulékként követelt hasznót, kamatot, gyümölcsöt az értékmegállapításnál tekintetbe nem veszi

még akkor sem, ha e járulékok 1000 koronánál nagyobb értékkel bírnak.

Ugy hiszem, sikerült beigazolnom azt, hogy a 9. §. első bekezdésének fentidézett szabálya a sérelmeket nem orvosolja, sőt nehézségeket támaszt épp azon esetekben, midőn alperes védelemre nem szorul és azt jogosan nem igényelheti.

Ha felperes rosszhiszeműen jár el, egy perből több pert gyárt, a hatásköri szabályokat kikerüli, alperesnek felesleges költségeket okozni akar, úgy vegyük el ezen eljárástól kedvét azzal, hogy a megosztott per második vagy további részeinek perlésénél az összes perköltségek — pernyertesség esetén is felperes által viseltessenek és meg vagyok győződve arról, hogy ennek kimondása esetén a hatásköri szabályok megkerülésére irányzott visszaélések egy csapásra meg fognak szűnni.

Dr. Bösörményi Oszkár,
budapesti ügyvéd.

A fél eskü alatti kihallgatása az új polgári perrendtartásban.

Jelenlegi perjogunknak a rendes eljárásra vonatkozó intézkedései szerint az eskü csak föltételes végítéssel rendelkezhető el és az esküt a fél csak az ítélet jogerőre emelkedése után teheti le. A német bíróalmi polgári perrendtartás ezzel szemben megengedi, hogy azon esetben, ha a felek az eskü tartalmára és annak perbeli jelentőségére nézve egyetértenek, annak a letétele a per folyamán elrendeltesék és a fél azt a per folyamán le is tehesse. Azonban még ez az intézkedés is messze áll a tulajdonképpeni céltól, attól tudniillik, hogy a bíró a fél ezen esküje által oly bizonyítéknak jusson birtokába, mely a per anyagát megvilágítja és a bíró meggyőződésének bizonyos körülmények között alapot teremt.

Semmi sem állja útját annak, hogy a perben álló fél a perbeli körülményekre vonatkozó tudomását lelkiismeretesen előadja, s ily módon szolgáltatson bizonyítékot. A bizonyítékok ily módon való produkálásához természetesen csak akkor kell folyamodni, midőn az más módon nem eszközölhető.

A bíróság egyes esetekben mindkét felet kihallgathatja, illetőleg a tervezet 388. §-a szerint, ha valamely félnek kihallgatását elrendelte, ennek a megeskütése előtt hivatalból is elrendelheti a másik fél kihallgatását is.

E törvényszakasz azonban amily nagy garanciát látszik nyújtani arra vonatkozólag, hogy a bíróság a per minden egyes fázisáról a legalaposabban informáltathatja magát, tényleg egyik kiinduló pontját fogja képezni annak, hogy a per érdemleges elintézése elodáztassék. A felek eskü alatti kihallgatása ugyanis a perbeli bizonyítékok közt mintegy ultima ratio gyanánt szerepelvén, s a fél jól tudván, hogy ellenfele csekély bizonyítékot produkált, a legritkább esetben lesz objectív, ami természetesen fogja maga után vonni, hogy a bíróság, — nem akarván egyoldalulag dönteni, — megragadja a törvény által nyújtott eszközt és hivatalból fog intézkedni az ellenfél kihallgatása iránt, ami a legtöbb esetben a tárgyalás elnapolását is maga után vonja.

A szakasz második bekezdése értelmében a törvény gondoskodik ugyan arról, hogy a felek ez alapon a per huza-vonáját ne idézzék elő, de a fél a perre vonatkozó ténybeli adatok elferdített előadásával közvetett kényszer fog gyakorolni a bíróságra abban az irányban, hogy a bíróság a tárgyalás elhalasztását legyen kénytelen kimondani.

A törvény idevonatkozó rendelkezése sokkal helyesebb volna, ha a bíróságot mindkét fél kihallgatásának elrendelésére köteleznék, oly módon azonban, hogy a fél az idézvényben eleve figyelmeztetendő volna arra, hogy amennyiben a tárgyalásról igazolatlanul elmarad, ellenfelének állításai meg nem czáfoltaknak fognak tekintetni. Még azt sem lehet ezzel szemben fölhozni, hogy ily esetben az egyedül megjelenő félnek ez eljárással a törvény mintegy buzdítást ad a valószínűség elferdítésére, mert a fél kihallgatása előtt így is figyelmeztetendő lesz arra, hogy vallomását esetleg esküvel lesz kénytelen megerősíteni és természetesen figyelmeztetendő lesz a hamis eskü következményeire is. Viszont az sem érv ezzel szemben, hogy a félnek a bíróság ily módon hasztalan költséget és fáradságot okoz, mert a megjelenésre való kötelezés fakultatív s csupán akkor imperatív, ha a bizonyíték beszerzése vagy kiegészítése valamely döntő ténykörülményre vo-

natkozólag válik szükségessé. A tervezet szerint a bíróság a legkritikább esetben fog intézkedést tenni mindkét fél megidézésére vonatkozólag, a gyakorlat pedig be fogja bizonyítani, hogy erre a fél eskü alatti kihallgatása alapján eldöntendő perek egy igen nagy százalékában lesz szükség. Azt pedig, hogy rendes perekben a tárgyalásnak elhalasztása mennyi költséget fog róni a felekre, fejtegetni fölösleges.

A tervezet 394. §-a igen szigorú rendelkezést foglal magában. Nem engedi meg ugyanis, hogy az eskü alatti kihallgatásra megidézett fél elmaradását igazolja. Ez az intézkedés a sommás eljárás keretében talán helyt foghatna, de a rendes eljárásban igen könnyen végzetessé válhatik és nagyon kevés garanciát tartalmaz ezen rendelkezéssel szemben e szakasz második bekezdésének azon része, mely megengedi, hogy a bíróság a körülmények figyelembevételével a kihallgatást újból elrendelheti. A bizonyítékok szabad mérlegelése amugy is elég hatalmat ad a bíróság kezébe a per eldöntésére vonatkozólag s ezt azzal fokozni, hogy a bíróságnak hatalmában álljon a felet bizonyos körülmények között bizonyítékának fölhozásától teljesen elzárni, nem harmonizál a tervezetnek különben liberális irányzatával.

Nem intézkedik a tervezet arról sem, hogy az eskü a bíróság által mily körülmények között tekintessék a fél által letettnek akkor, midőn a fél, kinek bizonyos körülmények megerősítésére nézve eskü itéltetett meg, az eskü letétele előtt meghal vagy annak letételére időközben beálló testi vagy elmebeli fogyatkozása által képtelenné válik. Semmi sem állja útját például annak, hogy a fél helyett az esküt a fenti körülmények esetleges beállása esetén valamelyik hozzátartozója, fel- vagy lemenő rokona tegye le, aki a perből kifolyólag anyagilag közvetlenül érdekelve van és aki a per döntő fázisaira nézve épp úgy, vagy talán még jobban bír közvetlen tudomással, mint maga a perben álló fél. Ha pedig a fél már kihallgattatott és az eskü letételére határnap lett kitűzve, a bíróság adott esetekben nyilváníthatná az esküt a fél által letettnek annál is inkább, mert a bíróság a fél által előadottakra nézve nem annyira az esküből, mint inkább a fél által már előadottakból szerez magának meggyőződést. Igaz ugyan, hogy ez utóbbi hiány az ítélet által tartalmazandó anyagi igazságára bénítólag nem hat, de ezzel a tervezet 397. §-ának tartalmát is összhangzásba kellene hozni s indokolt volna ez még azon szempontból is, hogy a pervesztes fél könnyebben megnyugodnék egy olyan ítéletben, mely egy letettnek nyilvánított esküre és nem pusztán a bíró szabad meggyőződésére való hivatkozással van megindokolva.

Dr. Csongor József.
gyulafehérvári törvényszéki aljegyző.

Különfélék.

— **Gierkét**, a berlini egyetem nagyhirű tanárát, felkértük, hogy írja kritikai dolgozatot a polgári törvénykönyv magyar javaslatáról s felhívtuk figyelmét különösen az általános rész kérdésére. A napokban vett levelében kilátásba helyezi a dolgozatot; egyelőre pedig ezeket írja:

„Die Frage des Allgemeinen Theils interessirt mich lebhaft. Ich bin durchaus der Meinung, dass Ihre Kommission richtig gehandelt hat, wenn Sie *keinen* Allgemeinen Theil gebildet hat. Soweit in solchem Allgemeinen Theil nicht Materien behandelt werden, die anderswohin (besonders ins Personenrecht und Sachenrecht) gehören, wird dadurch nur ungesunder Doktrinarismus genährt. Besonders durch die allgemeinen Bestimmungen über Verträge, die doch meist nur fürs Obligationenrecht passen. Ich finde überhaupt das Ihr Entwurf sich vor unserem R.G.B. durch volksthümlichere und anschaulichere Fassung auszeichnet.“

Megjegyezzük, hogy a német szakférfiak annakidején a Teleszky-féle örökjogi javaslatot is megbeszélték lapunkban. Az 1888. és 1889. évfolyamokban találhatók Dernburg Henrik és Kohler József berlini, Randa Antal prágai, Pfaff és Hofmann bécsi egyetemi tanárok dolgozatai.

— **A kir. Curiához** az év első öt havában beérkezett 11,110, elintézendő volt 16,333, elintéztetett 10,555, hátralékban maradt 5779 ügy. A múlt év megfelelő szakához képest 2628-czal több ügy érkezett, 1406-tal több volt elintézendő, 612-vel több intéztetett el és 794-gyel több hátralék maradt.

— **Tóth Gáspár** kir. táblai bírónak, lapunk régi munkatársának halálhírére vettük. Tóth Gáspár már mint selmeczi ügyvéd széleskörű jogirodalmi működést fejtett ki. A bányajog, polgári törvénykezési eljárás és a házassági jog körébe vágó dolgozatai, jogászgyűlési és jogászegyleti felszólalásai nevét ismertté tették. A házassági jogról írott műve uttörő jelleggel bírt a házassági törvény életbeléptetése utáni időben. Az igazságügyi kormány Tóth kiváló irodalmi érdemeit méltányolta, midőn kir. táblai bírónak nevezte ki. A jogirodalmat ért veszteség fölött mélyen érzett fájdalommat fejezzük ki.

— **A Magyar Jogászegyletben** folytatták a jogi vizsgákról szóló vitát.

Baracs Marczel a megalkotandó reform vezérlő elveként azt vallja, hogy az állami functiókat végző egyénektől a lehető legmagasabb elméleti előképzés kívánandó meg, aminek ismét csak egy mérséklő regulátora van, hogy t. i. a tanulmánynak s vizsgáknak nehézsége a succrescentiát ne veszélyeztesse. Ezen elvet alkalmazva a miniszter reformtervére, az utóbbit úgy maga elé tűzött céljában, mint ezt szolgáló eszközeiben elhibáztattnak kell tekintenie. A közigazgatási s a jogi pályára lépőknek ugyanis nem csupán jogi tudásszükséglete különböző, de amazokhoz a succrescentia biztosításának szempontjából is kisebb követelmények fűződnek. A helyes megoldás az: hogy mindkét pályára lépők elméleti képzése az államvizsgáig együtt haladjon, azonban a jogi (bírói s ügyvédi) pályára készülők részére az államvizsgán túl még egy további, a magán- és büntetőjog disciplináinak intenzív ismeretét biztosító elméleti vizsga (tétéles tudori fok) szervezendő. Azonban a miniszteri terv még a maga elé tűzött céljának elérésére sem alkalmas. E végből a felekezeti főiskoláktól fokozott kautelák volnának megkövetelendők s egy központi felügyeleti szerv, az u. n. államvizsga-tanács, felállítandó. Különösen sérelmes a miniszteri tervezet az ügyvédség szempontjából, melynek tudás- és erkölcsnivóját erősen apasztani fogja s a pálya előzónésének utolsó tudományos védgátját is elsöpri. De elvetendő a reform az általános nemzeti kulturális állásponttól is, mert arról a kulturális többletről, melyet a minősítő tudori vizsga kényszere biztosít, lemondanunk nem szabad.

Jászdy Viktor azon kezdte, hogy a felekezeti oktatás hatásaitól nem kell annyira félni, mint Kovács Gyula tette, mert az iskolák hallgatóinak ilyes érzülete éppen nem függ össze azon intézetek állami vagy felekezeti jellegevel. Aki a felekezeti érzülettől fél, annak sokkal inkább kellene a középiskolák államosítását sürgetni, mint az akadémiákét. A felekezetiesség leghátrányosabb oldala, hogy a tanári állásokra való szabad kiválasztást gátolja a vallás, mint qualificatio, továbbá a betöltést végző szerveknek kevésbé megfelelő volta. Ez iránt kellene a felekezetekkel valamelyes megállapodásra jutni, esetleg az egyetemeknek kandidáczióális jogot biztosítani. Ezután Schwarz Gusztáv fejtegetésével foglalkozik. Nem lehet a kérdést úgy föltenni: szigorlat vagy államvizsga. Mert hiszen a szigorlatok azon szigorúsága, melyet Schwarz óhajt föntartani, csak a budapesti egyetemen van meg. Neki tehát következetesen azt kellene mondani: csak budapesti szigorlat. Schwarzczal szemben, aki csak a szellemileg kiváló hallgatók kis csoportjára gondol felső oktatási rendszerében, arra utal, hogy égető, sürgős szükség a nagy tömeggel is gondolni s azokat egyszerűen tanítani. Schwarz aristokrata, aki szellemi mágnás urfiak számára park-klubbot készít az egyetemből: szóló szerint a „kis emberek-re kell nagy gondot fordítani. És épp erre jők az akadémiák. Szóló eszménye az volna, hogy legyen akadémiái oktatás, ahol 2—3 éven át a joganyagra megtanítják a hallgatókat. Az itt letett vizsga alsóbb közigazgatási pályákra képesítene. Aki bíró, ügyvéd vagy magasabb közigazgatási hivatalnok akarna lenni, az azután egyetemi kurzust is végezzen, ahol a már megszerzett jogi ismeretek segélyével igazán hasznosan hall-

gathatna beható monografikus tárgyalásokat s volna a vizsgákon kiméletlen szigor alkalmazható, hiszen megmarad számára az alsóbb qualificatio. Miután azonban ily gyökeres reformra ma nincs kilátás, szóló a mai tervezethez teszi meg észrevételeit. Kifogásolja a nemzetközi jogot, mint a II. alapvizsga tárgyát. Ezzel nem lehet elkezdni az államtani képzést; ma a közjog kell. Különben is didaktikai szempontok szerint fölépített tantervet kíván s javasol is, ahol a magánjogi, államjogi és társadalomtudományi képzés az első évtől fogva párhuzamosan s fokozatosan folytattassék megszakítás nélkül. Az egyik u. n. államvizsga ennek megfelelőleg a 3-ik év végén tétessék le.

Szóltak még Móricz Károly és Enyiczkey Gábor. Ezek beszédének kivonatát legközelebb közöljük.

— **A Magyar Jogászegylet** rendszerint május elején megszünteti a felolvasások tartását. Az idén azonban a jogi oktatásról szóló vita eltartott egész május végéig s az évi rendes közgyűlés csak június vége felé volna megtartható. Ugy halljuk, hogy a választmányban szóba fog kerülni, vajon nem volna-e tanácsos a közgyűlés megtartását öszre halasztani.

— **A budapesti ügyvédi kamara** a kir. Curiához felterjesztést intézett a semmiségi panaszok tárgyában a védelem érdekében. A kir. Curia leiratában többek között arról értesíti a kamarát, hogy amennyiben a kir. Curiánál előfordult, hogy a tárgyaláshoz meg nem idézett, csakis a kifüggesztés útján értesült megbízott szolájszójának gyakorlatában akadályoztatott volna, ez csak kivételes volt és az, aki megbízatását kellőképpen bizonyítja, jövőre is mindenkor szót emelhet.

— **A budapesti VI. kerületi járásbíró** a május hóban meg nem jelent tanut október végére idézi újból.

— **A soproni ügyvédi kamara évi jelentéséből** közöljük a következő részletet:

Az a nagy munka, amelyet Nagyméltóságod a polgári törvénykönyv tervezetének elkészítésével vállalt magára, immár befejezésre jutott. Megjelent és közkezen forog már a tervezetnek teljes indokolása, bizonyosságot tevéen arról a fáradhatlan munkásságról, amely Nagyméltóságod kormányzata alatt az igazságügyminiszteriumban folytatottatott.

Messez vagyunk ugyan még attól az időponttól, amelyben ez a tervezet törvényerőre fog emelkedni. Bizonyára több év fog még elfolyni, amíg bíróságaink a magyar polgári törvénykönyv alapján fognak ítéletet mondani. Ámde már ma is érezhetni a hatását a tervezet megjelenésének. Nem csak termékenyítőleg hatott az jogirodalmunkra, de látható befolyást gyakorol bíróságainknak ítélkezésére is, tanulmányozásra ösztönözven úgy a bíróság mint az ügyvédi kamara tagjait. Reméljük, hogy Nagyméltóságod ez eredmény által is buzdíttatva, igyekezni fog elhárítani azokat az akadályokat, amelyek még útját állják a tervezet törvénynyé válásának és mihamar befejezni fogja a még szükséges előmunkálatokat, s beterjesztendi mielőbb a törvényhozás elé a magyar polgári törvénykönyv javaslatát.

Fenebb részletesen tárgyaltuk azokat az ügyvédi karra sérelmes intézkedéseket, amelyeket a polgári perrendtartás javaslata magában foglal. Am ezek a sérelmek, az ellenünk intézett ezek a támadások nem tesznek minket oly elfogultakká, hogy egyebekben a javaslatnak érdemeit el ne ismerjük. Kiváló mű az, amely sommás eljárásunk helyesnek felismert rendszerét avatott és szerencsés kézzel viszi át a polgári törvénykezés egész területére. Ha azok a rendelkezései, a melyeket panasz tárgyává tettünk, megfelelőleg módosítottak, akkor csak óhajtni lehet, hogy az a javaslat mielőbb törvénynyé váljék. A szóbeliség rendszere a sommás eljárásban már teljesen meghonosult. Elsajátította, magáévá tette azt úgy a bírói, mint az ügyvédi kar. Könnyű módon lesz hát ez a rendszer a törvényszéki eljárásba is átültethető, s csak kíváncsi, hogy a javaslattal a törvényhozás mielőbb foglalkozzék, s azt törvényerőre emelje.

Amint értesülünk, a büntető-törvénykönyv egyes intéz-

kedéseit módosító novella készülő félben van. Kérjük Nagyméltóságodat, hogy ezt a javaslatot mielőbb a törvényhozás elé vinni méltóztassék, mert égető orvoslásra szorulnak büntető-törvénykönyvünknek azok az intézkedései, amelyek mig egyes jelentéktelen és menthető esetekben tulságos büntetésekkel igazságtalanul sujtatnak, addig más esetekben a súlyos büntetésre méltó egyének ellen a büntető eljárást kizárják.

A római jog definitióinak jegyzéke. Irta Gál Lajos kir. törvényszéki albiró. A külföldi hasonjellegű és czélu munkák mellett ez az első hazai mű, mely a római jognak több ezerre menő fogalommeghatározását egy speciális munkában gyűjti össze. Több mint 4000 definitio van összegyűjtve a könyvecskében. A 280 oldal terjedelmű könyvet Politzer Zsigmond és fia adta ki. Ára 3 K.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **A 26. német jogászegylet** szeptember 10—12-én tartatik Berlinben. A következő kérdések kerülnek tárgyalás alá: 1. A közbeneső vizsgák az előkészítő szolgálatban. 2. Automobil által okozott balesetért való szavatosság. 3. A saját arcképen való jog. 4. Az építő iparosok védelme. 5. A Btk. revisiója. 6. A kartellek jogi szabályozása. 7. A gondatlanságból elkövetett hamis eskü alatti vallomás büntetése. 7. A közigazgatási hatóságok határozatainak jogereje. 8. A pervezetés elhatárolása. 9. A polgári törvénykönyv 313. §-ának módosítása. (Ingatlan átruházására vállalt kötelezettség formája.)

— **Az esküdtszék és a büntetés mérvének kiszabása.** A szajnai esküdtszék előtt a napokban egy fiatal gépész bűnügyét tárgyalták, aki néhány általa készített hamis kétfrankosat hozott forgalomba. A törvény értelmében ezen bűnnek büntetése 5 évi reclusiótól életfogytig tartó kény szermunkáig terjed. Az esküdtek nagyon haboztak. Többségük kereskedő lévén, azt tartotta, hogy a hamis pénz készítőjét nem mentheti fel, másrészt azonban a minimumot, azaz 5 évet igen súlyos büntetésnek találták. Egy órai tanácskozás után a következőre határozták el magukat. Vétkesnek nyilvánították a vádlottat enyhítő körülmények mellett, de egyszersmind kegyelmi kérvényt irtak alá, hogy a törvény értelmében kiszabandó büntetés kegyelmi uton egy évre szállíttassék le. Az elnök az 5 évi reclusióval büntető ítélet kihirdetése után felolvasta az elítélt előtt a kegyelmi kérvényt.

— **Katonai büntetőjog Szerbiában.** Három fontos törvény lép életbe legközelebb Szerbiában a katonai büntetőjog terén: a hadbíróságok szervezetéről, a katonai bünvádi eljárásról s a katonai anyagi büntetőjogról. A hadbíróságok szervezetének alapjellege, hogy két elem, nevezetesen jogász és laikus elem vesz részt a bíraskodásban, amennyiben a hadbíróság egyrészt tanult hadbírákból, másrészt kombattans tisztekből alakul. Ami a bünvádi eljárást illeti, külön szabályozást nyert a béke idején s a mozgósítás alkalmával alkalmazandó eljárás, ott az előnyomozatot valamely tiszt végzi; annak befejeztével az ügyész veszi át az ügyet s ha az ő jelentése alapján tárgyalás rendeltetett, összeül a bíróság. A vizsgálati cselekmények tanuk jelenlétében fogantatandók. A védelem csak büntett fenforgása esetén kötelező. Védőként csak katonai személy léphet fel. Mozgósítás vagy háboru idején főleg az illetékesség szabályain történik változás. Végül az anyagi jogra nézve kiemeljük, hogy a halálbüntetés alkalmazási körét megszorítja s a rendkívüli szigort kerüli.

— **Az orosz büntető-törvény javaslata** elkészült s annak megvitatására bizottság alakítottatott, mely az államtanács tagjaiból, a miniszterekből, a semmitőszék elnökéből s az ezek által meghívott szakférfiakból áll. A tanácskozmány észrevételei s határozatai annak idején az államtanács jóváhagyása alá fognak kerülni.

A Magyar Jogászegylet igazgató-választmánya f. hó 7-én (szombaton) délután hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utca 10. szám alatt) ülést tart. Napirenden van az évi rendes közgyűlés előkészítése és a választmány kibővítése.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévire 12 kor. negyedévre 8.

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A jogi vizsgák reformjáról szóló vitához. — A büntetőjogi positiv iskola. *Dr. Heil Fausztin* kir. közigazgatási bírótól. — *Törvénykezési Szemle:* Illetékességi kérdések a csődmegtámadási perekben. *Dr. Róth Pál* budapesti ügyvédtől. — Az ipari veszély. *Dr. Schwartz Izidor* fogalmazó a bosnyák-hercegovinai országos kormány igazságügyi osztályában. — Külföldi judikatura. Közli: *Dr. Fayer Gyula.* — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A jogi vizsgák reformjáról szóló vitához.

A Magyar Jogászegyletben a jogi vizsgák reformjáról szóló vita a tagok legnagyobb érdeklődése mellett folyt. A kiváló előadások egész sorozata tette gazdaggá és termékenynyé az eszmecserét, amelynek eredményei kétségkívül nem fognak hatás nélkül maradni a reform megalkotásánál.

Anélkül, hogy ezuttal a felvetett kérdésekkel részletesen foglalkozni akarnánk, egy különös tényt kell konstataálnunk.

Némely szónokok a vizsgálatok decentralisatiójára irányuló álláspontjukat azzal vélték leghathatósabban támogatni, hogy a budapesti egyetem jogi kárának tanárait, azok tanítási módszerét és tudományos működését minden módon kisebbiteni törekedtek.

Nem hallgathatjuk el meggyőződésünket, hogy éppen nem használnak az illetők álláspontjuknak, ha minduntalan azt hangoztatják, hogy egyetemünk jogi kárának eredményei nem kielégítőek.

Ami a jogi kar tanárainak működését illeti, újból utalunk kell arra, amit már több ízben — különösen a jelen évfolyam 6. és 7. számaiban — kifejtettünk, hogy a jogi karon a tanítás 10—15 év óta igen nagyot haladt. Főképp az egyetemi jogtanítás következménye az a javulás, amely fokozatosan bírói és ügyvédi kar minősége tekintetében mutatkozik. Több tanár valósággal iskolát alapított és a jogi irodalomban, a Jogászegyletben és az igazságügy-minisztérium kodifikationális osztályában, nemkülönben a közélet terén kiváló generáció fejlődött, amely generációnak tudományos alapjait az egyetemi tanárok vezetése vetette meg. A vidéki katedrákon is mindinkább a budapesti tanárok jelesebb tanítványai foglalják el a tért. Ami pedig a magántanárságnak ujabban észlelhető tetemes erősödését illeti, ez szintén azon tudományos működés kiágazása, mely a jogi karon folyamatban van. A magyar jogi irodalomnak kétségtelenül mutatkozó fellendülése is arra vezethető vissza, hogy van már nagyobb olvasó közönségünk, mely szakbeli munkák tanulmányozásával foglalkozik. Oly tudományos dolgozatok jelennek meg sorjában, melyek közrebocsátására néhány évvel ezelőtt még nem volt kiadó kapható. Az iskolázottság magával hozza a további önképzés szükségének érzését.

Ezek tények, melyeket eldisputálni nem lehet.

Egyébként csodálatosan meg tudnak feledkezni némelyek arról is, hogy «az alacsony színvonalu» jogi kartól mily gyakran kér minisztereket és államtitkárokat az állam kormányzata. Hogy csak a legutóbbi időkből vegyünk példát, ime, amikor visszanyeri a budapesti egyetem egyik leg-

kiválóbb tanárát, Nagy Ferenczet, ugyanakkor elveszti egy másik kiválóságát, Láng Lajost.

Az a kar, melynek tagjai közül oly gyakran, mondhatni *egész rendszeresen*, választják az állami élet legelső functionáriusait, nem állhat oly alacsony színvonalon, amint ezt némely oldalról feltüntetni szeretnék. Az nem lehet pusztá vizsgázó gépezet, miként ezt írásban és szóban hirdetik.

A büntetőjogi positiv iskola.*

II.

Szerző ur a klasszikus iskolát egy oly tan remek épületének mondja, melynek architectonikus vonalai harmonikus műre mutatnak, de amelynek belseje kopár és üres. A positivisták gyengéje, vagy ha jobban tetszik, bevett szokása, hogy a képzelőtehetségre való hatásra számító hasonlatokkal élnek. Hiszen a büntetőjognak alapját is nem az államban, hanem a méheknél, a lovaknál, a bölényeknél, sőt a növényeknél, jelesül a husevő növényeknél keresik! Nem volna nehéz kimutatni, hogy a közmondás «omnis similitudo claudicat» a szerző ur hasonlatára fokozott mérvben alkalmazandó, sőt hogy a hasonlat egészen helyén kívül van; mert hogy p. o. csak egyet említsünk, a klasszikus iskolának minden büntetőjogi kérdésre határozott álláspontja van: tehát, ha épülethez akarjuk hasonlítani, el kell ismernünk, hogy teljesen be van butorozva. A butor lehet rossz, ócska, divatját multa; ez nézet és izlés dolga és lehet szó arról, hogy az épületet üritsük ki s ujonnan butorozzuk be; így p. o. mint hasznavehetetlen régi lim-lomot dobjuk ki azt az elvet, hogy a súlyosabb büntett súlyosabban büntetendő s helyettesítsük a positiv iskolának amaz elvével, hogy egyszerű becsületsértés vagy csírkelopás miatt a tettest éppen úgy fel kell akasztani vagy életfogytig elzárni, mint a gyilkost, feltéve, hogy homloka lefut, fülei elállanak, vagy pláne kancsal vagy — horribile dictu — nem fülíg pirul el! Teljesen bebutorozott épületre mindezt el lehet mondani; csak épp azt az egyet nem lehet mondani, amit szerző ur reáfog, hogy — üres. A licentia poetica odáig nem terjed. De hagyjuk a frázist s nézzük a komoly kifogást. Szerző urnak első kifogása az, hogy a jogsértés és a büntetés, mint a megzavart társadalmi rend helyreállítása, polgárjogi eszme, mely nem vihető át a büntetőjog terére. Ebből logikai szükségszerűséggel az következik, hogy az állam oly cselekményekkel szemben is érvényesítheti büntető hatalmát, vagy — más szóval — oly cselekményeket is lehet és szabad büntetni, amelyek a társadalmi jogrendet sem nem sértik, sem nem veszélyeztetik! Ezt a felfogást, mint a jog negatióját, mint jogi nihilismust, kereken és határozottan visszautasítjuk. A jogrendnek megsértése vagy veszélyeztetése nélkül nincs büntett és büntett nélkül nincs büntetés. Erről az elvről, mint az egyéni és a polgári szabadság palladiumáról lemondani nem lehet és nem szabad s erről az elvről az emberiség semmiféle positiv és nem positiv elméletek kedvéért lemondani nem fog. A jogsértés és jogveszélyeztetés általánosítva a jogtalanság — fogalma pedig — mint genus — nem polgárjogi, hanem jogi

* Bevezető közlemény. Az előbbi közl. I. a 22. számban.

fogalom. A polgárjogi és a büntetőjogi jogtalanság a jogtalanságnak mint genusnak — két válfaja — speciese. A két válfaj között nincs elvi, fogalmi, hanem történelmileg fejlődött s politikai különbség. Erről a történelem tesz tanubizonyosságot. Számos cselekmény, mely egy időben büntetendő volt, megszűnt büntetendő lenni s büntetendővé vált más oly cselekmény, mely azelőtt nem volt büntetendő. Irányadó a társadalmi szükség, azon elv alapján, hogy a büntetőjogi reactio csak akkor s annyiban jogosult, ha és amennyiben a polgárjogi reactio elégtelen.

Szerző urnak második kifogása a klasszikus iskola objectiv iránya ellen irányul s az ellen, hogy amint magát kifejezi, a bűnös maga a második sorba szoríttatik. Az első irányban — legalább kifejezetten kiemelt — kifogása csak az, hogy a klasszikus iskola a kísérletet enyhébben bünteti a bevégezett büntettnél. Hát ez igaz, de ettől a klasszikus iskola nem is fog eltérni soha, egyszerűen azért, mert a «több» és a «kevesebb» fogalmait nem ignorálhatja s ignorálni nem akarja, s mert a józan ész diktálja, hogy a több és a kevesebb különböző s nem egyenlő mennyiségek. A francia judikatura ad oculos demonstrálta, hogy a bevégezett büntett és a kísérletnek parifikálása hova vezet s igazolta Carrarának felkiáltását, hogy a bíró el fogja árulni a törvényt, amely elárulta az igazságot. E kérdés fölött napirendre tért a tudomány. A bevégezett büntettnék és a kísérletnek parifikálása nem új szempont, hanem reactio. De egészen önkényes állítás az is, hogy a klasszikus iskola a bűnös személyét a második sorba szorítja. Senki sem tagadhatja, mert kézzelfogható tényekkel jönne ellentétbe, hogy a büntettnék két eleme van; objectiv eleme az okság és subjectiv eleme az alanyi bűnösség. A klasszikus iskola azt mondja: annál súlyosabb a büntetés, minél súlyosabb objective a büntett s minél nagyobb az alanyi bűnösség. Itt nincs szó első és második sorról, a két elem között teljes a paritás és azért teljes az igazság. A III. fejezete végén szerző ur megfosztja a büntetőjogot önálló tudomány minőségétől s azt a sociologia egy fejezetévé teszi: ami ugyanaz, mintha valaki azt mondaná, hogy a mezőgazdasági és a kereskedelmi szaktudományok a nemzetgazdasátnak egy-egy fejezetét képezik. A nemzetgazdaságot foglalkozik az őstermeléssel, de nem tanítja, hogy kell a földeket trágyázni; foglalkozik a kereskedelemmel, de nem tanítja a kettős könyvvitelt; foglalkozik az iparral, de nem tanítja, hogy kell lisztet őrölni vagy cipőt varrni. A positiv iskolának ez az álláspontja nem «érdem», nem «bátor lépés», mint ők mondják, hanem ellenkezőleg: végzetes tévedés és fogalomzavar.

III.

Szerző ur a positiv iskola programjának és credojának megfelelően a büntetések osztályozására helyezi a súlyt. De a «credo» úgy látom, nincs még megállapítva. Szerző ur két osztályt különböztet meg, u. m. a született és az alkalmi büntetéseket; de más positivisták meg öt osztályt állítanak fel, megkülönböztetve az említetteken felül az örülteket, a javíthatlanokat és a szenvedélyeseket. De ez a positivistáknak házi dolga; ezt intézzék el magok között. Maradjunk a kettős felosztásnál, s annál, hogy szerző szerint a mostanítól eltérő bánásmód alá csak a született büntettes esik, míg az alkalmi büntettesre körülbelül a most érvényes büntetési rendszer nyerne alkalmazást. A született büntettes szerző szerint: «a modern társadalomban a kezdetleges vad társadalom egyik alakját képviseli», tehát pl. a Kossuth Lajos-korzón sétáló zulukaffer. A született büntettesnek praedestinációja a büntett, épp úgy, mint az embernek praedestinációja a halál. Azaz hogy még sem egészen úgy. Mert szerző szerint a született büntettes is teljes tisztességgel élheti át életét, feltéve, hogy büntett elkövetésére nem nyílik alkalma, sőt mi több, meg is javíthatja «nevelése ösztöneit». Ez az enged-

mény a született büntettes eredeti elméletének módosítása. Az eredeti elmélet transactiót nem ismert. Erre az engedményre két körülmény kényszerítette a positiv iskola apostolait. Az egyik az a tény, hogy vannak emberek, akiken a született büntettes anthropologiai ismérvei megállapíthatók s akik annak dacára mégis tisztességes emberek és nem teszik meg a positiv iskolának azt a szivességet, hogy lopjanak vagy gyilkoljanak. Ez előtt a tény előtt meg kellett hajolni. A másik az, hogy a társadalomból örökre eliminálni, közönséges nyelven szólva életfogytig elzárni, tehát a legsúlyosabb büntetésekre fentartott büntetésnek megfelelő elbánásban részesíteni kellett volna egészen tisztességes embereket is, pusztán azért, mert véletlenül homlokuk lefut, füleik elállanak, pirulni nem tudnak vagy épp el nem sápadnak, a szfigmográfra és a pletismográfra bizonyos meghatározott módon reagálnak! Ez magában véve feltehetőleg nem nagyon bántotta volna az új tan apostolait, akik a halálbüntetésnek egykor divatos, ama horribilis alkalmazásában, amelynek csak hallatára ma is borzadunk s a hideg végigfut tagjainkon, látják az utókort hálára kötelező okát annak, hogy napjainkban legalább viszonylagos biztonságban élhetünk, mert a nagy mértékben alkalmazott halálbüntetés — Angliában VIII. Henrik alatt 72,000 embert akasztottak fel — a született büntettesektől meglehetősen megtisztította a társadalmat! (Hogy mily alapon lehet azt állítani, hogy a kivégzetteknek zöme született büntettes volt, dacára annak, hogy anthropologiailag a kivégzetteket senki sem vizsgálta meg, arra a positiv iskola irataiban felvilágosítást nem találtam.

Ámde számolni kellett azzal, hogy e tant egész rideg-ségében a társadalom józanabb része nem igen volna hajlandó bevenni. Ámde a szerző urnak Garofalo nyomán módosított elmélete épp oly tarthatatlan, mint az eredeti elmélet, sőt még tarthatatlanabb, mert önmagának ellentmond s önmagát megczáfolja. Az eredeti elmélet szerint született büntettes az, aki a meghatározott anthropologiai ismérvekkel bír. Ez, mint láttuk, nem igaz. Mert vannak emberek, akik a született büntettes anthropologiai ismérvei mellett is tisztességesek. A módosított elmélet szerint született büntettes az, aki annak anthropologiai ismérveivel bír és büntettet elkövetett. Ugyde ez az elmélet elismeri, hogy az ily u. n. született büntettes tisztességes maradhat, ha nincs alkalma arra, hogy büntettet elkövessen. Ha most már ily szerencsétlen ember büntettet elkövet, mi jogosít fel bennünket arra az ítéletre, hogy a büntettnék oka nem az alkalomban keresendő, hanem a tettes anthropologiai ismérveiben? Például: a tettes sonkát lop, mert éhes s mert nemcsak a gyomra, hanem a zsebe is üres. A vizsgálat a tettesen a született büntettes anthropologiai ismérveit állapítja meg. Kérdés, miért lopott a tettes? Azért-e, mert p. o. a fülei elállanak vagy azért, mert éhes volt? A kérdés igen fontos, mert az első esetben a tettes életfogytig elzárandó, míg a második esetben rövid szabadságvesztés-büntetéssel szabadul. A positiv iskola a kérdést az első értelemben dönti el, de az okság szabályainak félreismerésével s a logika szabályainak ellenére. Mert ha egy adott, mondjuk «C» tüneménynek előzményei, antecedensei között «a» és «b» körülményeket találunk, de egyuttal az is meg van állapítva, hogy a «C» az «a» nélkül is előfordul, ellenben «b» nélkül nem fordul elő, vagyis meg van állapítva, hogy ahol «C» van, ott mindig van «b», de nincs mindig «a»; tehát a «C» az «a» nélkül lehetséges, de a «b» nélkül nem lehetséges; akkor «C»-nek oka nem «a», hanem «b» s ez és nem amaz áll oki összefüggésben «C»-vel. De továbbá: a felhozott példában a cselekmény legfőleg csak azt bizonyítja, hogy a tettes olyan született büntettes, aki ennivalót lop, ha éhes; de nem bizonyítja p. o. azt, hogy ölni is fog, mert a tettes nem ölt s az a következtetés, hogy aki sonkát lop, az gyilkolni is kész, nézetünk szerint nem logika, hanem licentia poetica, amely

a költőnek, de nem a törvényhozónak és a bírónak privilegiuma. Hogy pedig valakit felakaszszunk vagy életfogytig elzárva tartunk csak azért, nehogy életében még egy pár kenyeret vagy egy pár sódort lopjon, azt a büntett ellen keresztes hadjáratot hirdető positiv iskola taníthatja ugyan, de a jogérzet ez ellen tiltakozik. Verebekre ágyuval löni nem szokás. Igaz, hogy a poloskát kiirtjuk, pedig az nem mérges, csak kellemetlen. De a különbség az, hogy az ember nem poloska. Erre csak azok nem adnak semmit, akik a büntetőjognak alapját a flórában és a faunában s így esetleg a poloskák között keresik. A született büntettes elméletének büntetőjogi értéktelenségét, azt hiszem, már ezzel az előzetes megjegyzéssel sikerült kimutatni. De van még több is. A született büntettes elmélete három kérdést állít előtérbe.

Első kérdés: A született büntettes valóság-e vagy agyrem?

Második kérdés: Az illető szaktudomány bocsát-e a büntetőjog rendelkezésére oly adatokat, amelyekkel a vádlottnak született büntettes minősége megállapítható, mindenestre oly bizonyossággal, amely szükséges ahhoz, hogy a vádlottra a társadalmi elimináció súlyos rendszerét alkalmazzuk?

Harmadik kérdés: A született büntettes elmélete megdönti-e a klasszikus, helyesebben mondva a jogi iskolát?

Az első kérdést, szem előtt tartva a szabályt, «ne sutor ultra crepidam» eldönteni nem vagyunk illetékesek. De meg kell állapítanunk aényt, hogy az illetékes szaktudósok jelentékeny része határozottan tagadó álláspontot foglal el s a született büntettesnek mint anthropologiai válfajnak létezését tagadásba veszi. Heger, a legjelesebb szaktudósoknak egyike, p. o. egyenesen azt mondja, hogy a brüsszeli gyilkos sokkal jobban hasonlít a becsületes brüsszeli emberekhez, mint a lüttichi gyilkosokhoz. Monti az arcváz tanulmányozásában nem talál oly határozott ismérveket, amelyek a büntettest más egyénektől megkülönböztetik. Heger szerint a koponyaalkat és a szellemi tünemények közti viszony tudományosan mindeddig megállapítva nincs. Gabelli utal arra, mennyire nem komoly eljárás az, amely a tartálynak, a koponyának, oly nagy jelentőséget tulajdonít akkor, midőn annak tartalma, az agy körül még a legnagyobb homály uralkodik; s komolyan figyelmeztet arra: mily alapon állítható, hogy a testi szervezet vonatkozásban áll az emberi magaviselettel, midőn azt látjuk, hogy két országnak vagy két korszaknak bűnössége annyira különbözik egymástól s midőn e különbségnek az organizmustól független okait kézzelfoghatólag sikerül megállapítani! A kudarcz, amelyet az anthropologiai irány a római és a párisi anthropologiai kongresszusokon vallott, ismeretes. A kongresszusi akták bizonyítják. A positiv iskola egyik kiváló jelese, Garofalo nem is habozik kijelenteni, hogy az anthropologiai ismérvek a született vagy az általa u. n. ösztönszerű büntettesnek csak subsidiarius ismervét képezhetik. Ennyi az anthropologiai irányról. A másik irányról, amely a született büntettest a morális öröklettel azonosítja, eltekintve ennek is vitás voltától, az elmegyógyászok jelentékeny része az erkölcsi téboly fogalmát határozottan elveti; mások ezt csak az elmebetegségek egy válfajának tekintik; míg mások szerint ismét a tulajdonképpeni kriminalitás és az u. n. erkölcsi téboly nem minőségileg, hanem csak mennyiségileg különböznék egymástól. Hogy a büntetőjog rendelkezéseinek alapjául a született büntettesnek ennyire vitás fogalmát el nem fogadhatja, ahhoz kommentár nem szükséges. A második kérdést illetőleg tény, hogy a tudomány nem nyújt oly ismérveket, amelyek alapján konkrét esetben a vádlottnak, illetve az elítéltnak született büntettes minősége a kellő bizonyossággal megállapítható lenne. Tény továbbá az is, hogy az egyes ismérvek nemcsak a született büntettesnél, hanem az alkalmi büntettesnél és a becsületes embereknél is előfordulnak; további tény az, hogy az egyes ismérvek nem egyformán

gyakorlati s az arány, amelyben az egyes ismérvek a büntetteseknél megállapíthatók, 20—60% közt változik. Az általános ingerlékenység p. o. a büntettesek 67%-ánál, a koponyaalkotó ismérvek 58%-ánál, az arcjelteni ismérvek 23%-ánál lennének észlelhetők stb. Ez tehát tömegészlelés, amely konkrét esetek eldöntésénél, — a büntetőjognak pedig erre van szüksége, — nem értékesíthető. A positiv tan a tömegészleletet az ismérvek halmazának elméletével akarja kiegészíteni, amelynek értelmében, némelyek szerint legalább, két vagy több ismérvek egy személyben találkozása, természetesen büntett elkövetésének feltétele alatt, a született büntettes minőségének megállapítására elegendő. Akinek van hozzá lelke, fogadja el, a jogi iskola ezt a tant nem fogja elfogadni soha!

A harmadik kérdést illetőleg: a született büntettes theoriája a jogi iskola alapelveit meg nem rendítheti. A született büntettes vagy beszámítható vagy nem. Az első esetben a büntető-törvénynek a cselekményre megállapított rendelkezései szerint büntetendő. A második esetben nem tárgya a büntetőjognak, épp oly kevésbé, mint az elmebetegek, akiknek beszámíthatóságát az elmezavar kizárja. A büntettek osztályozása helyett a büntettek osztályozására a jogi iskola akkor sem fog áttérni, ha a született büntettes léte bizonyítva lesz és ismérvei positive meg lesznek állapítva, egyszerűen azért, mert a büntetés nemének és mértékének meghatározásánál a bűncselekmény objectív sulya nem mellőzhető. A positiv iskola szerint életfogytiglanra kell elzárni a csirke-tolvajt, ha született büntettes s a lehető enyhén kell büntetni a gyilkost, ha alkalmi büntettes. A jogi iskola ezt nem fogadja el, mert ez — absurdum.

Dr. Heil Fausztin,
kir. közigazgatási bíró.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Illetékességi kérdések a csődmegtámadási perekben.

A csődtörvény III. fejezete tudvalevőleg nem tartalmaz intézkedéseket arra nézve, hogy a tömeggondnok, illetve a csődválasztmány által megindítható megtámadási keresetek melyik bíróságnál indítandók meg. A csődtörvény ezen hiányossága nagy ingadozásokat idézett elő a joggyakorlat terén. A tömeggondnokok ugyanis az 1881: XVII. tcz. életbelépése után legtermészetesebbnek találták a megtámadási pereket azon kir. törvényszék előtt megindítani, mely a vonatkozó csődöt elrendelte. Nehány évi ingadozó gyakorlat után a kir. Curia általánosságban azon elvet fogadta el, hogy a megtámadási perek a csődbíróság előtt meg nem indíthatók, miután a csődbíróság, mint külön ügybíróság hatáskörébe csak azon ügyek tartoznak, amelyeket a csődtörvény, mint a csődbíróság hatáskörébe tartozókat, világosan megjelöl. (1072/1886. sz. curiai határozat.) Később a joggyakorlat oda jegeczesedett ki, hogy a megtámadási pereknél a törvénykezési rendtartás szabályai veendő irányadókul, miután a csődtörvény a megtámadási keresetek illetékessége tekintében intézkedést nem tartalmaz. (397/1887. 15.138.1888. 140/1890. sz. curiai határozatok.) De a Curianak ezen csak általánosságban kimondott jogelve folytán ismét kételyek merültek fel az iránt, hogy vajon a megtámadási perek kizárólag a törvényszék hatáskörébe tartoznak, avagy utalhatók-e a járásbíróság hatáskörébe is. Ezen kétségeknek véget vetett az 1893: XVIII. tcz. 1. §-ának 1. pontja, mely kimondja, hogy személyes keresetek, ide értve az 1881: XVII. tcz. első részének III. fejezetében szabályozott megtámadási kereseteket is, 500 forint értékhatárig sommás eljárás alá és a kir. járásbíróságok hatásköréhez tartoznak, feltéve, hogy az ügy az összegre való tekintet nélkül a kir. törvényszékek, illetőleg a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék hatásköréhez utasítva nincs.

További kételyek merültek fel az iránt, hogy hol indítandók meg azon megtámadási keresetek, amelyek biztosítási, illetve kielégítési végrehajtás folytán nyert zálogjogok hatálytalánítására irányultak, ami különösen akkor bir fontossággal, ha a végrehajtási zálogjog külföldi hitelező által szereztetett. Ezen perekben a Curia azon bíróság illetékességét állapította meg, mely a biztosítási, illetve kielégítési végrehajtást elrendelte. (140/1890. sz. curiai határozat.) Végre kételyek merültek fel az iránt, hogy az ügybíróság (váltó- vagy kereskedelmi bíróság) lehet-e megtámadási perben egyáltalában illetékes bíróság. A judikatura ezekre is igenlő választ adott (476/1891. számú curiai határozat), sőt a kassai királyi tábla 5352/1891. sz. határozatában kimondotta, hogy az ingatlan vagyona előjegyzett zálogjog érvénytelenítésére a törvényszék, mint birtokbíróság, illetékes.

Amint tehát a felhozott esetekből láthatjuk, a bírói joggyakorlat abban állapodott meg, hogy a megtámadási per azon bíróság illetékessége alá tartozik, ahova az ügy tartoznék, ha a kereset tárgyát nem jogügyletek megtámadása képeznék. És ezen hosszas jogviták és ingadozások után történt megállapodás annál üdvösebb volt, mert már a legképzettebb és leggyakorlottabb ügyvéd sem volt bizonyosságban az iránt, hogy hol indítsa meg a megtámadási pereket.

Ujabbban azonban a budapesti kir. tábla megint rést ütött ezen már-már consolidált jogállapoton, ami annál sajnálatosabb, mert most már a kir. Curia az 1881: LIX. tcz. 59. §-ának 4. pontja alapján ezen ügyekben hozzá intézett felfolyamodásokat hivatalból visszautasítja, minélfogva kilátásunk van arra, hogy ezen kérdésekben a joggyakorlat terén ujabb chaos fog keletkezni.

Az eset, mely jelen felszólalásra okot szolgáltat, röviden az volt, hogy egy budapesti bejegyzett cég csődügyében a tömeggondnok budapesti bankok ellen 1000—1000 koronát meghaladó összegek erejéig megtámadási pereket indított a budapesti kir. törvényszék előtt azon az alapon, hogy a közadós állítólag a kritikus időben fizetéseket teljesített a bankok által neki előbbi időkben leszámított váltókra. A megtámadott bankok hatásköri kifogást emeltek, azt vitatván, hogy a megtámadási keresetek a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék hatáskörébe tartoznak. A budapesti kir. törvényszék a kifogásoknak helyt adott azon indokból, hogy a megtámadási keresetek az alperesre egyébként illetékes bíróság elé tartoznak. Felperes maga sem vonja kétségbe, hogy alperes kereskedő és a megtámadott ügylet is kereskedelmi. Ily körülmények közt a kereset elbírálása a kereskedelmi bíróság hatáskörébe tartozik. A budapesti kir. ítélő tábla (918.1902. sz.) az elsőbíróság végzését megváltoztatta és alperes illetékességi kifogását elvetette azon indoknál fogva, hogy az 1893: XVIII. tcz. 1. §-a a megtámadási pereket 1000 korona értékhatárig a személyes keresetekhez tartozóknak tekinti, ebből egyedül az a helyes következtetés vonható le, hogy azok a megtámadási perek, amelyeknek tárgya 1000 korona értéket felülhalad: a személyes keresetekkel szintén egy tekintet alá esnek, minélfogva ezek illetékességéről nézve a törvénykezési rendtartásnak a személyes keresetekre vonatkozó általános szabályai irányadók.

Nézetem szerint a budapesti kir. törvényszék álláspontja a helyes, míg a budapesti kir. ítélő tábla álláspontját elhibáztottnak tartom. A kérdés következőképpen áll: A kereskedelmi eljárást szabályozó igazságügyminiszteri rendelet 5. §-a szerint a kereskedelmi bíróságok hatásköréhez tartoznak a kereskedelmi törvény 258. §-ának 1., 2. és 4. pontjaiban, valamint a 259., 260. és 261. §-aiban felsorolt kereskedelmi ügyletekből felmerülő keresetek, ha alperes kereskedő vagy enélkül is, ha az ügylet alperest illetőleg kereskedelmi ügyletet képez. A kereskedelmi törvény 259. §-ának 2. pontja értelmében a bank- és pénzváltói ügyletek kereskedelmi ügyleteknek tekintendők. Miután pedig a kérdéses per ezen

a bank által hivatásszerűleg folytatott váltóleszámitolási ügyletből kifolyólag merült fel, kétségtelen, hogy annak elbírálása a kereskedelmi bíróság hatásköréhez tartozik. A kereskedelmi eljárás 3. §-a értelmében a kereskedelmi eljárás alá tartozó ügyekben elsőfolyamodású bírói hatóságot gyakorolnak:

a) a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék a budapesti és pestvidéki kir. törvényszékek területén;

b) a kir. törvényszékek a budapesti és pestvidéki kir. törvényszék kivételével.

A másodbíróság álláspontjának indokolását az 1893. évi XVIII. tcz. 1. §-ának azon intézkedéséből meríti, mely szerint a megtámadási keresetek 500 frt értékhatárig a személyes keresetekhez tartozóknak tekintetnek. Eltekintve azonban attól, hogy a kereskedelmi törvény 259. §-ának 2. pontja alatt foglalt ügyletek a kereskedelmi eljárást szabályozó igazságügyminiszteri rendelet 7. §-a értelmében feltétlenül a kir. törvényszékek hatáskörébe, Budapestre nézve pedig a már fentebb előadottak szerint a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék hatáskörébe utaltatnak és így a sommás eljárásra vonatkozó törvény jelen esetben még analogia útján sem alkalmazható: tévedésen alapszik a másodbíróság indoklásában foglalt következtetés azért, mert ugyancsak az 1893: XVIII. tcz. 2. §-ának végbekezdése értelmében ezen ügyekben a budapesti és pestvidéki kir. törvényszékek területén levő kir. járásbíróságok is mint kereskedelmi bíróságok járnak el. Ugyanezen törvény 125. §-a értelmében a budapesti és pestvidéki kir. törvényszékek kerületéhez tartozó járásbíróságok felett, ha ezek mint kereskedelmi bíróságok jártak el, a felebbezési bíraskodást a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék gyakorolja. Ugyanezen törvény 121. §-ának 2. pontja pedig éppen ezért megköveteli, hogy az ítéletben kitéssék, hogy a bíróság mint kereskedelmi bíróság ítél.

Világos tehát mindezekből, hogy a budapesti kir. törvényszék kereskedelmi ügyekben sem mint elsőbíróság, sem mint felebbezési bíróság el nem járhat; kitűnik továbbá, hogy az idézett törvényeknek és igazságügyminiszteri rendeletnek célja az volt, hogy a kereskedelmi ügyek helyes elintézése a fővárosban éppen az e célból szervezett kereskedelmi és váltótörvényszékhez mint szakbírósághoz való utalás által biztosíttassék. A másodbíróság végzése tehát ellenkezik törvényeink intentiójával és szellemével, ellenkezik magával a tételes joggal és megállapodott joggyakorlattal és mindezen most egy újabb rést üt anélkül, hogy valamely jogos magánérdek vagy az általános közérdek szempontjából erre kényszerítő ok vagy csak egyszerű szükség is fenforgott volna.

Az ilyen separatistikus irányzatoktól bíróságainknak tartózkodni és a jogegység felé való törekvés érdekében minden lehető elkövetniök kellene; nemcsak azért, mert az ellentétes ítélezések a nagyközönség tájékozását és a gyakorlati jogász feladatát megnehezítik, hanem főleg azért, mert a magyar jogszolgáltatás reputációjának ártalmára van az, ha az alkotmány-utczai palota jobb oldalán más az igazság, mint a bal oldalán, vagy az egyes bírák szobáiban és az egyes tanácsok termeiben külön területiális jogok és ephemer joggyakorlatok keletkeznek.

Dr. Róth Pál,
budapesti ügyvéd.

Az ipari veszély.

Dr. Baumgarten Nándor fenti című, a *Jogl. Közl.* f. évi 19—21. számaiban megjelent igen érdekes tanulmányában a polgári törvénykönyv 1782. §-át több szempontból megtámadja. Először is, mert az idézett §. a vétkességi elv szabályából az egész ipari üzemet kikapcsolja. Már pedig a szabály a vétkesség miatti felelősség; a vétlen felelősség ez alól csak törvényben megállapított kivétel. Schwarz Gusztáv, akire

Baumgarten hivatkozik, ezt ugyan idézett «Vétlen felelősség» című dolgozatában sehol sem mondja,¹ sőt ellenkezőleg Schwarz dolgozatában azért csoportosítja a *fontosabb* tényállásokat, amelyekhez a különböző törvényhozások a vétlen felelősség joghatását fűzik, hogy meggyőződjünk, mily *nagy kiterjedésű jogterület* forog itt szóban.² Ha pedig ezen nagy kiterjedésű jogterületet szemügyre vettük, akkor csakhamar meggyőződünk, mennyire igaz, amit Pfaff két évtized előtt először hangoztatott, hogy a vétlenség miatti felelősség s a vétlen felelősség már az osztrák polgári törvénykönyvben koordinált jogi kategóriák.³ Tényleg a kártérítési köteleseget sohasem lehetett kizárólag a vétkes károkozásra szorítani.⁴ Schwarz ezen állításának helyességét mi sem bizonyítja fényesebben, mint azon álláspont, melyet judikaturánk az ipari veszélyviselés kérdésében *nolens volens* elfogadni kénytelen volt,⁵ mert a magánjog, melynek igazsága nem az akarat jutalmazásában vagy fenyítésében, hanem a gazdasági kiegyenlítésben áll, mely nemcsak a károsító szándékával, hanem a károsított kárával is számol: a subjectiv vétlenség elvével nem érheti be.⁶ Már pedig minél nagyobb mértékben közeledik valamely jogrendszer a causalitási elv felé, annál intenzívebben nyilvánítja a kártérítési jog vagyoni kielégítő hatását s megfordítva: minél komolyabban kívánja valamely jogrendszer a nagy vagyonellentétek elsimitását, annál inkább fog hajlani a kártérítés kérdésében a vétlenségi elvtől a causalitás felé.⁷

Ha tehát Baumgartennek a tervezet 1782. §-a ellen más ellenvetése nem volna, mint az, hogy az idézett §. a vétlenségi elv szabályából az egész ipari üzemet kikapcsolja, akkor a §-t nyugodtan fogadhatnók el, mert nem akarhatjuk, hogy a huszadik század magyar polgári törvénykönyve elavult magánjogi dogmákat szentesítsen, hanem elvárjuk, hogy a szociális igazság magasztos elvét juttassa diadalra. De Baumgartennek más ellenvetései is vannak a megtámadott §. ellen. Egyrészt ugyanis azt hiszi, hogy az 1782. §-ban megállapított jogszabály amugy sem erős iparunkra kiszámíthatatlan, átháríthatatlan és elháríthatatlan terheket fog róni, másrészt pedig azt veszi észre, hogy az idézett §. a munkás érdekeit sem védi teljesen meg, mivel erőhatalom vagy a munkás legkisebb mulasztása és gondatlansága esetén felmondja a szolgálatot és ezekért az oly gyakran előforduló balesetekért egyáltalán nem nyújt megtérítést. Vizsgáljuk közelebbről ezen két ellenvetést. Ami az első ellenvetést illeti, ugy kétség nem foroghat fen, hogy az 1782. §. az ipar bizonyos megterhelését involválja és épp oly bizonyos, hogy ezen megterhelést sokkal igazságosabban lehet a kötelező balesetbiztosítás intézménye útján megosztani s áthárítani. De a polgári törvénykönyv, ha szociális igazságot akar szolgáltatni, nem hagyhatja védelem nélkül a nép legszegényebb rétegeit addig is, míg a kötelező ipari balesetbiztosítás intézménye meghonosittatik. Teljes lehetetlenség, hogy a huszadik század magyar polgári törvénykönyve a proletariatusnak más vigaszt ne nyújtson, mint az osztrák polgári törvénykönyv kétségbeejtő szabályát, hogy a véletlen mindig azt terheli, akit ér. Ez már a jogfolytonosság szempontjából sem lehetséges, mert hiszen judikaturánk is

az ipari veszélyviselés kérdésében a fél utat a causalitás elve felé már meghaladta s ha az 1782. §-t el is akarnók ejteni, úgy a minimum, amit helyébe követelhetünk, nem lehet más, mint az, hogy legalább is azon álláspont fogadtassék el, melyet már judikaturánk eddig is elfogadott, csak hogy a szociális igazság legprimitívabb követeléseinek eleget tehessen. Én azonban azt hiszem, hogy nem indokolt Baumgarten azon ellenvetése, hogy iparunk az 1782. §. terheit nem fogja elviselhetni. Az iparos, illetőleg munkaadónak módjában van magát azon károk ellen, amelyekért az 1782. §. szerint felelnie kell, biztosítás kötése által megóvni. (Indokolás II. kötet 628. l.) És mi sem akadályozhatja őt abban, hogy ezen biztosítás költségeinek bizonyos részét a szolgálati szerződésben a biztosított munkásra áthárítsa, mert a tervezet (1784. §.) nagyon helyesen csak azt tiltja, hogy az 1782. §. szerinti felelősséget az iparos alkalmazottaival szemben szerződéssel előre sem kizárja, vagy korlátozza.

Hátramarad még Baumgarten utolsó ellenvetése, hogy az 1782. §. azért sem fogadható el, mert a munkásoknak nyújtott védelem korántsem teljes, mivel erőhatalom vagy a munkás legkisebb mulasztása és gondatlansága esetén felmondja a szolgálatot és ezekért az oly gyakran előforduló balesetekért egyáltalán nem nyújt megtérítést. Ez az ellenvetés élénken emlékeztet egy híres német költő versére: «Zwei Seelen kämpfen ach in meiner Brust». Egyrészt a paragraphust azért nem fogadni el, mert az iparra kiszámíthatatlan, elháríthatatlan s átháríthatatlan terheket fog róni, másrészt pedig az okból vetni el, mert a munkásoknak nem nyújt teljes védelmet, ez érvelésben nincs logika. A jobb ne legyen a jónak ellensége. Az a kérdés különben, vajon a munkásoknak ipari baleset veszélye ellen teljesebb védelmet nyujtsunk, mint a tervezet 1782. §-a nyújt, nem tartozik már a polgári törvénykönyv, hanem az ipari balesetbiztosítási törvény keretébe, mert ez a kérdés nem tisztán magánjogi, hanem par excellence közgazdasági. Így első sorban azon kérdés, vajon fogadjuk el a német (8. §.) s az osztrák (6. §.) ipari balesetbiztosítási törvények álláspontját, melyek a sérült munkásnak még akkor is, ha a balesetet a munkás lata culpa okozta, kártérítést nyujtanak. A nem igen rózsás eredmények, melyeket az ipari balesetbiztosításnak most lefolyt első évtizede Ausztriában felmutat,¹ elővigyázatra intenek, nem is szólván arról, hogy olynemű döntések, mint a melyeket a német Reichsversicherungsamt döntvénytárában találunk, valóságos díjat tűznek a hanyagság és indolentiára.² Ami pedig az erőhatalom eseteit illeti, úgy teljesen téves Baumgartennek azon állítása, hogy casus és vis major között nem lényegi, hanem csak fokozati különbség van! Vis major csak akkor forog fen, ha a keletkezett kár és az üzem között semminemű causalis nexus nincs, ha a balesetet okozó esemény az üzem körén kívül esik. Casusról pedig csak oly esetben lehet szó, ha a kár, amint a tervezet idézett paragraphusa helyesen mondja, az üzem vagy az üzemberendezés *hiányából* származik, ámbátor az iparosnak vétlenség nem imputálható, másrészt, ha a keletkezett kár s az üzem között causalis nexus létezik. «Der Unternehmer muss für die Folgen des Betriebes einstehen und somit für jene Betriebsunfälle aufkommen, deren Entstehungsursache in dem Betriebe selbst liegt (innere Betriebsunfälle). Von selbst ergibt sich hieraus, dass der Unternehmer für Betriebsunfälle nicht, oder doch nicht schlechthin zu haften hat, welche durch *außerhalb des Betriebes* gelegene Ursachen entstanden sind.»³

¹ Központi Értesítő nem hivatalos része, kiadja a kereskedelemügyi m. kir. minisztérium 1902. évfolyam 21. sz. 330-331. l.

² «Grobe Fahrlässigkeit Seitens eines Verletzten berechtigt nicht zur Entziehung der demselben zustehenden Rente». (Amtliche Nachrichten des Reichsversicherungsamtes 1886. évfolyam 273. l. 227. sz., 1887. évf. 29. l. 281. sz.)

³ Unger «Handeln auf eigene Gefahr» 87. l.

¹ Ez Zsögöd véleménye (Fejezetek stb. I. k. 639. l.), melyet már igen alaposan megcáfolt dr. Menyhárh Gáspár kitűnő dolgozatában: «A kártérítés tanához». (Jogl. Közl. 1901. 18-21. sz.)

² Ujabb magánjogi fejtegetések. Budapest, 1901. 221. l.

³ Gutachten p. 8-11.

⁴ Schwarz i. h. 219. l. felsorolja a vétlen felelősségnek már a római jogban ismeretes számos eseteit.

⁵ Baumgarten *Jogl. Közl.* 21. sz. 185. l., mert «grau ist alle Theorie, und golden nur des Lebens gründer Baum», amint ezt a *Jogl. Közl.* ugyanazon számában közölt curiai döntvény (1902. április 3. 327. sz. a.) bizonyítja.

⁶ Schwarz i. h. 218-219. ll.

⁷ Dr. Meszlény Artur: «Magánjog-politikai tanulmányok». Budapest, 1901. 98. l.

A különbség a casus és a vis major között tehát nemcsak fokozati, amint Baumgarten állítja, hanem lényegi is. És ez okból az ipari balesetbiztosítási törvények is csak akkor adják meg a kártérítést, ha a keletkezett kár és az üzem között causalis nexus létezik,¹ mely okozati összefüggést a sérültnél kell bizonyítani.² Már pedig absurdum volna, ha az általános polgári törvénykönyv a speciális ipari balesetbiztosítási törvényeken tullicizálna.

A mondottak után nem kell külön kiemelni, hogy a tervezet 1782—1785. §-ait nem kifogásolom, mert az abszurdítás netovábbja lenne, ha az engedélyezett ipartelep jogos üzeme által a szomszédoknak okozott kár megtérítendő volna,³ a munkásoknak okozott kár megtérítése tekintetében pedig más védelem nem volna, mint az osztrák polgári törvénykönyv idejét múlt szabálya: «a véletlen mindig azt terheli, akit ér». «A jogalkotásnak arra kell néznie, hogy igazságos jogot alkosson; az igazságos jog méltányos is, t. i. az ellentétes érdekek mérlegelésén alapszik és azon, hogy a nagyobb érdeknek alárendeltessék a kisebb». ⁴ Már pedig azoknak méltányos védelme, kiknek gyűjtőneve hajdan capite censi volt, a nagyobb érdek. Mert a *sociális* igazság századában élünk.

Dr. Schwartz Izidor,

fogalmazó a bosnyák hercegovinai országos kormány igazságügyi osztályában.

Külföldi judikatura.

Francia semmitlenség.

850. Ténybeli megállapításra tartozik annak a kérdésnek eldöntése, hogy midőn a végrendelet az örökösöknek nagykorúságuk eléréig megtiltja az ingatlan eladását, megegyezik-e a végrendelkező akaratával az, hogy az örökösök már korábban jelzáloggal terheljék meg az ingatlant.

851. Hamisításnak tekintendő, ha idegen anyag hozzáadásával valamely terméken változást létesítünk azért, hogy valóságos értéke külső tekintetre ne legyen fölismerhető s így a vevő előtt nem igazi minőségben és értékben tűnjék fel. Ennélfogva ha a szerződés tárgya az, hogy a szerződő felek almabor mesterséges festésére szolgáló anyagot árusítsanak kereskedőknek, azon célból, hogy ezek annak felhasználásával értékesebbnek tüntessék fel a kevésbé értékes italt s ezzel rászedjék a vevőket, a szerződés hamisításra irányulónak tekintendő. Az ily szerződés tehát meg nem engedett s azért a szerződő felek abból nem érvényesíthetnek egymás ellen jogokat és kötelezettségeket.

852. Egy bortermelő társaság, melynek székhelye Madeira szigete, lefoglaltatott a havrei kikötőben egy xeresi borszállítmányt, melyet spanyol kereskedők küldtek Franciaországba Madère és Madère d'Espagne jelzéssel. Kimondta a semmitlenség, hogy: tiltva van ipari termékeken épp úgy mint italneműeken, előállításuk helyéül a valóságtól eltérő megjelölést alkalmazni. Minden előforduló esetre nézve a szerződésben álló országok mindenkének bíróságát illeti meg annak eldöntése, hogy a használt név az előállítás helyét jelöli-e meg, vagy pedig elvesztette-e eredeti jelentését és általános megjelölésül használható. A Madeira névvel megjelölt bor, bár sajátosságát bizonyos kezelési mód adja meg, a termelő helyét jelenti, mert lényeges tulajdonságai a talajtól és az éghajlattól függenek. Megilleti e megjelölésnek kizárólagos használatát az ott székelő társaságot is, bármely nemzethez tartozzanak is tagjai, szemben a spanyol importálókkal, s ugyanazon jog megilleti a sziget összes lakóit, akár a maguk személyében, akár mint ellenőrző bizottság lépnek fel.

¹ V. ö. a német s az osztrák törvény 1. §-át: «gegen die Folgen der bei dem Betriebe sich ereignenden Umfälle». A német Reichsversicherungsamt az Unfall beim Betriebe fogalmát így határozza meg: «Unter Unfall beim Betriebe ist ein dem regelmässigen Gange des Betriebes fremdes, aber mit dem letzteren in Verbindung stehendes abnormes Ereigniss zu verstehen, dessen Folgen für das Leben oder die Gesundheit schädlich sind».

² Amtliche Nachrichten des Reichsversicherungsamtes 1886. évf. 228. l. 202. sz.

³ 1884: XVII. tcz. 35. §., nem 178. §., amint Baumgarten tévesen idézi, v. ö. Schwarz Gusztáv id. h. 263. l.

⁴ Meszlény Artur id. h. 66. l.

A Madère d'Espagne megjelölés se veszi elejét a kicsiben vásárló közönség tévedésének, mert nem tételezhető fel általában annyi földrajzi ismeret az emberekben, hogy tudják, hogy Madeira szigete nem Spanyolországban van. A szállítmány a hajón foglaltatván le és a címzetteknek még nem lévén kiszolgáltatva, azonkívül jóhiszeműségük kétségtelen lévén, reájok nem terjesztette ki a bíróság az eljárást. Az elközbást nem rendelte el a bíróság, csupán a hamis jelzést távolította el a hordókról.

853. A tervezett házasságtól való visszalépés magában véve nem elég alap arra, hogy a visszalépő fél kártérítésben marasztaltassék, minthogy ez közvetve megtámadná a házasságkötés szabadságát. De midőn a vőlegény hozzájárult ahhoz, hogy a kihirdetés megtörténjék és menyasszonyával együttesen gondoskodott az összes alakiságokról, amelyek szükségesek egy a polgári kötéshez, mint az egyházi szertartáshoz, az esketést megelőző napon pedig minden komoly okadatolás nélkül egyszerre visszaveszi szavát, ez oly meggondolatlan és a nőre nézve hátrányos eljárás, melynek jóvátétele a hibás fél terhére esik. A nő azonban felül, hogy tetemes kiadásokat kellett tennie, midőn csak egy nap választotta el az esküvőtől, a szakítással súlyos sérelmet szenvedett gyöngédségében és méltóságában, s az ily szakítás alkalmas arra, hogy jövőjének ártson. A bíróság 30,000 frankban állapította meg a kártérítés összegét.

Angol felsőbbbírók.

854. Életbiztosítási szerződésnél hiányzott a biztosítónak törvényszerű érdeke a biztosított személye iránt. A fél, bizva az ügynök szavában, hogy a szerződés törvény szerint megállhat, fizette a díjakat, de megtudván, hogy a szerződés érvénytelen, visszakövetelte pénzét. Az ítélet kötelezi a társaságot a díjak visszafizetésére, minthogy a szerződés megkötésénél az utbaigazítást a társaságnak biztosítási ügyekben járatos alkalmazottja adta olyannak, aki járatlan a törvényekben, és mert nem engedhető meg, hogy a társaság megtartsa oly díjakat, melyeknek befizetése ügynökének helytelen eljárására vezethető vissza.

855. Életbiztosítási szerződésnél a díjak negyedévenként voltak fizetendők, azzal, hogy ha valamely díjrészlet az esedékességtől számított 30 napon belül nem fizettetik be, a kötvény érvényét veszti. Egy részletet a fél a 31. napon fizetett s a társaság neki erről nyugtát adott. A fizetés időpontjában a biztosított már nem élt, de erről egyik félnek sem volt tudomása. A bíróság a kötvényt hatálya vesztettnek mondotta ki.

856. 1893-ban egy hajózási részvénytársaság megrendelt egy új gőzhajót, de az üzleti élet pangása miatt az igazgatóság jónak látta azt még az átvétel előtt eladni egy másik társaságnak, ami 4000 font veszteséggel járt. Ot igazgató, anélkül, hogy elismerték volna bármi felelősségüket, megegyezett abban, hogy a veszteség fedezetéül mindenikük átad a társaság birtokába a magáéból 83 részvényt, melyekre darabonként 10 font volt befizetve. Az üzlet azután felvirágzott és 1900-ban a részvényesek gyűlése egyhangulag elhatározta, hogy külön remunerációt ad az igazgatóknak, még pedig abban a formában, hogy részvényeik nekik visszaadassanak. Egyszersmind elhatározták, hogy a bíróság elé viszik azt a kérdést: érvényes-e a részvényeknek a társaság által történt birtokba vétele. Az ítélet szerint ez az ügylet a társaságra nézve adás-vételi volt s nem volt joga a részvényeket elfogadni. Nem szerezheti meg a társaság saját részvényeit, hacsak nem tőkeleszállítás céljából teszi, mert minden részvény visszavétele egyértelmű a részvénytőke leszállításával. A bíróság, azzal az okadatolással, hogy az illetők soha sem szüntek meg a részvények tulajdonosai lenni, visszahelyezte őket a részvényesek jegyzékébe, jöllehet az átadás nyolcz évvel korábban történt, mielőtt annak érvénytelenítése kéretett. Külön kiemeli az ítélet, hogy az ügylet kétségtelenül tisztességes, mert nem az volt a célja, hogy az illetők kivonják magukat a felelősség alól.

857. Liverpoolból Buenos Ayresbe küldött állatszallítmány biztosítva volt mindennemű feltartóztatás vagy akadályoztatás esetére. A rendeltetési helyen a hatóság, kormányrendelet alapján, nem engedte meg az állatok partra szállítását, mert ragályos betegséget állapítottak meg rajtuk. Az állatokat azután más kikötőben szállították partra és veszteséggel adták el. Az ítélet kimondja, hogy a szabályszerű hatósági rendelkezés nem tekinthető a biztosítási kötvényben körülírt akadályoztatásnak, minthogy ez valamely erőszakos és nem a dolgok rendes folyamata szerinti eseményre vonatkozik.

858. Megrendelés történt friss tejre. A vegyi vizsgálatnál kitűnt, hogy a szállított tejnek a rendesnél kisebb zsírtartalma van. Ez abból eredt, hogy a fejés nem a szokásos rendes időközökben történt. Az ítélet az élelmi szerekről szóló törvény alapján kimondja, hogy az áru nem felelt meg a megrendelő által kívánt minőségnek.

Közli: Dr. Fayer Gyula.

Különfélék.

— **Törvénykezési szünet a felsőbiróságoknál.** A kir. Curián egy tanács fog a nyári törvénykezési szünet alatt működni. Ennek a tanácsnak tagjai részben polgári, részben büntető referensek. Ez annyit jelent, hogy a polgári peres és perenkívüli kérdésekben a polgári referádától már elszokott büntető bírák fognak szavazni, viszont a legnagyobb sulyu bűnügyek elintézésébe a kriminális szakban járatan civilisták fognak beleszólni. Ez nem lehetett a törvényhozó intentiója, amikor a felsőbiróságoknál a törvénykezési szünetidőt behozta. Legalább annyi bírónak kellene itt maradni a nyár folyamán, hogy egy polgári és egy büntető szaktanács legyen alakítható.

— **A Magyar Jogászegylet igazgató-választmánya** az évi rendes közgyűlés tartását őszre halasztotta. A közgyűlésnek a választmány kibővítése iránt fog javaslatot tenni. Tíz tag a javaslat szerint a vidéki tagok közül lenne választandó.

— **A Magyar Jogászegyletnek** a jogi vizsgák reformjáról szóló vitájából a már közölteken felül a következő felszólalások történtek:

Dr. Möricz Károly dr. Jászyval és dr. Kováts Gyulával szemben utal arra, hogy a *küllagok intézménye a tervezetben*, eltérőleg az előbbi állapottól, azzal a jelentőséggel bír, hogy a miniszter vidékre akkor fog kiküldeni ilyeneket, ha az állami érdekek szempontjából a tanári kar tagjai, mint cenzorok ellen kifogása van s ekkor biztosíthatja az állami érdekek képviselőinek a vizsgabizottságban a többséget; ha pedig kifogások felmerülése előre látható nem volt, arra az esetre szolgál az elnök vetojoga, melynek utólagos felülbírlását azonban nem helyesli. *Nemzetiségi jogakadémiák* felállításának veszélyét elhárítottnak látja, ha csak a már fenálló felekezeti jogakadémiák végbizonyítványai számára adja meg a törvény az előirt feltételek mellett az államvizsgára képesítés jogát. A *felekezeti szellemet* akadálynak látja a nemzeti erők minél teljesebb kifejtésére az által, hogy az ugyanazon felekezethez tartozónak a jobban képesített pályázó fölébe helyezésére vezet, de dr. Kováts Gyulával szemben utal arra, hogy ez a veszély sokkal károsabban érvényesülhet a mostani kinevezési rendszer mellett a főiskolai oktatásnak teljes államosítása esetén, mint a felekezeti jogakadémiák fentartása mellett, mert éppen II. Józsefnek államosító eljárása miatt dicsért állama is római katolikus felekezeti állam volt, melynek érdekében már Mária Terézia megkezdte volt az államosító eljárást olyképpen, hogy a protestánsokat az államosító intézeteken mindenféle hátrányokkal sújtotta. A *kinevezési rendszer* az absolutismus eszköze volt, abból a célból, hogy a fejedelmi akarat minél hűbb kifejezést nyerjen. Midőn ezt a parlamentárizmus önkormányzati rendszerével kapcsolatba hozták, nem tettek egyebet, mint hogy az uralkodó absolutismusa helyébe a pártok, illetve az általuk támogatott miniszterek absolutismusát léptették, mely hosszas párturalom esetén arra vezethet, hogy egy a szabad kutatás elvét ellenző párt teljesen békóba verheti a tudományok szabad fejlődését hazánkban. Ezért annál inkább *helyesli a tervezet azon álláspontját, hogy a felekezeti jogakadémiákat fentartja*, mert ezek lehetővé teszik az uralmon levő párttól eltérő nézetű embereknek is tudományos állásokba jutását. Persze dr. Schwarz Gusztáv azt állítja, hogy az egyetemen kívül nincs tudomány. *Fejleszteni kell hát tudományt.* De ez csak megfelelő szervezet

mellett lehet. Ezért kívánja, hogy minden megfelelően szervezett jogakadémiától egy *kellően dotált könyvtár* és önálló könyvtári kezelő eltartása kívántassék. Ezért *helyesli a kisebb szakcsoportok szerinti doktorátus behozatalát.* Ezeknek megfelelőleg maga az egyetem szakosztályokra osztandó, melyek elnökei az egyetemi tanárok, tagjai a doktorok, egyetemi magántanárok és az egyetemmel kapcsolatba hozandó akadémiák tanárai volnának. Ezek a szakosztályok tudományos kérdések önálló tárgyalása mellett megbírálnának minden szakukban megjelenő hazai és minden nevezetesebb külföldi művet, azokat bibliographiailag osztályoznák és munkálkodásuk eredményét részint folyóiratokban, részint egy évenként megjelenő bibliographiai almanachban tennék közzé. Ezen elvek szempontjából, midőn a tervezetet egészében helyesli, több módosítást ajánl, melyek a felekezeti jogakadémiák fenállhatását, a tudomány szabad fejlődését és a tudományos képzés hatályosabbá tételét vannak hivatva biztosítani.

Enyiczkey Gábor: A hazai jogi oktatás terén a tanideálnak az egyetemeken és a jogakadémiákon ugyanannak kell lenni s csak a megvalósításban lehet fokozati különbség. A felekezeti jogakadémiákat, amennyiben történelmi multjuk mellett életképesek is, nem csak fen kell tartani, hanem szükség esetén támogatni is kell. Azt nem lenne méltányos megkövetelni, hogy a felekezeti jogakadémiák tanárainak fizetése a kir. akadémiák tanárai fizetésével egyenlő legyen. Elég az illető hely viszonyaihoz illő fizetés megkívánása. *Esetleg bizonyos jogakadémiát a felekezet és az állam együtt tarthatna fen.* Az ügyvédi és a bírói minősítés egyenlő legyen. Ellenben azt, hogy a közigazgatási és igazságügyi gyakorlati vizsga is egységes vagyis ugyanaz legyen, nem lehet kívánni. Az egységes elméleti államvizsga szabályozásánál az ügyvédi kérdés (e pálya tulzsufaltsága) döntő szerepet nem játszhatik. Ezen szempontot a gyakorlati igazságügyi vizsga, (melynek ügyvédi vizsgának kell maradnia), szabályozásánál kell különösebb figyelem tárgyává tenni. *Az ügyvédségre előkészítő gyakorlatot a jogtudorság elnyerése ne pótolhassa, illetőleg meg ne rövidíthesse.*

— **Ügyvédegyesület** alakult Szabadkán, amely *Jogélet* cím alatt szaklapot is ad ki. A szerkesztő-bizottság tagjai: dr. Piller Artur, dr. Révész Ernő és dr. Szilasi Fülöp ügyvédek. Az első szám a szerkesztőség beköszöntőjén kívül szemlét közöl az irodalomból és judikaturából, cikkeket közöl a vándorbírákról, az ügyvédség jövőjéről. Érdekes a «Kegyelmes Curia» című közlemény, amely egy konkrét eset kapcsán a fegyelmi bíráskodás enyhése ellen foglal állást.

— **A normálmunkanap és a munkaközi szünetek** cím alatt jelent meg a Nemzetközi törvényes munkásvédelmi egyesület magyarországi osztályának dolgozatai közt dr. Fenyvessy József miniszteri s. titkár tanulmánya. E tanulmányban foglalt javaslatokat az egyet ipari szaktanácsa tárgyalván, azokat megvalósítás végett a kereskedelemügyi miniszter elé terjesztette.

— **Szünetelés helyett ítélet.** A budapesti kir. ítélő táblának 1901 január 31-én I. G. 298/900. sz. a hozott végzéséből: Alperes felülvizsgálati kérelmét első sorban eljárási szabály mellőzésére fekteti, előadván, hogy ez azért forog fen, mert a felebbezési bíróság az ügyet érdemileg döntötte el dacára annak, hogy a kitűzött tárgyalásra a felek részéről senki sem jelent meg, miért is az eljárási szabályok értelmében az iratok minden további intézkedés nélkül irattárba lettek volna teendőek. Ez a panasz alapos, mert az 1901. D. 19. sz. jegyzőkönyv szerint az ügy folytatólagos tárgyalására kitűzött határnapon a peres felek közül senki sem jelent meg s így a sommás eljárási törvény 162. §-ának utolsó bekezdése értelmében a felebbezési eljárásban is alkalmazandó 52. §. értelmében az ügy mindaddig szünetelőnek volt volna kimondandó, amíg valamelyik fél újabb határnap kitűzését nem kéri; minthogy pedig a felebbezési bíróság az ügy eldöntésére lényeges befolyással bíró ezt az eljárási szabályt mellőzte s a végeldöntésre nem alkalmas perben a sommás eljárási törvény 102. §-ának első bekezdése ellenére ítélettel határozott: a sommás eljárási törvény 185. §-ának c) pontja

alapján a felülvizsgálati kérelemnek helyt adni, a sommás eljárási törvény 204. §-a alapján a felelőbírói bíróság ítéletét feloldani kellett.

— **Két jogi monografia** jelent meg a napokban. Egyiket Pázmány István kecskeméti jogtanár írta a haszonélvezeti jogról római jogi alapon, másikat Angyal Pál pécsi jogtanár az Isten-káromlásról. Mindkét munkára visszatérünk.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Az osztrák közigazgatási bíróság** kimondta egy legújabbán kelt ítéletében, hogy a részvénytársaságnak új részvények kibocsátásánál elért nyeresége — agio-nyereség — a kereseti adó kiszabásánál nem veendő figyelembe. Az okadatolási kiemeli, hogy a megadóztatás alapjául a törvény szerint a vállalatnak nem bevételeit vagy jövedelmét, hanem tiszta nyereségét kell venni. A tiszta nyereség nagyságának megállapítására pedig irányadó az, ami tiszta nyereségképpen a mérlegben mint fölösleg van kimutatva és mert az adózók köteles vállalatnak tiszta nyereségéről van szó, természetesen csak a vállalat fölöslegei jöhetnek tekintetbe, nem pedig az adóalanyok fölöslegei, melyeket az üzlet körén kívül eső tevékenységével ért el. A társaságra nézve ebben csak tökegyarapodásról lehet szó. A szóban levő bevétel sem az üzlet folytatásából, sem a társaság üzemében felhasznált vagyonból nem származik.

— **Az alsó-ausztriai ügyvédi kamara** határozatot fogadott el, mely szerint a kamara lépéseket fog tenni annak érdekében, hogy a katonai büntető-bíróságoknál az ügyvédi képviselőnek hely adassék.

— **Ausztriában** a költségvetés tárgyalása során sok szó esett a bíróságok burokratikus és szűkkeblű felfogásáról az igazolások körül, a tárgyalási hatánap elmulasztása esetén. Hiteles adatok alapján többek közt felhozták ezt az esetet, mint a betűhöz ragaszkodó magyarázat nevezetes példáját: Egy parasztember, mialatt utban volt a tárgyalásra, kimentett egy fuldokló embert a vízből s e miatt megkésett. A bíróság nem adott helyt az igazolásnak, mert a késedelem oka nem felelt meg a törvény betűje szerinti feltételnek, hogy az akadályoztatásnak előre nem látottnak és elkerülhetetlennek kell lenni.

— **A relegationális törvény alkalmazásának statisztikáját** közölte a francia hivatalos lap, honnét a relegatiót kimondó ítéletek állandó apadása tűnik ki. Tíz esztendő óta egy évben sem csökkent oly mértékben a relegáltak száma, mint az 1900. évben és érdekes, hogy éppen a *nagyvárosok* bíróságainál mutatkozott a relegatio mellőzhetőnek, noha éppen a nagyvárosokban felgyülemlett hivatásszerű gonosztevők azok, kik ellen az 1885-iki törvény intézkedései irányultak. A statisztika szerint az 1900. évben mindössze 632 esetben mondtak ki a bíróságok relegatiót, 142-vel kevesebbszer, mint az előző esztendőben. Kézen fekvő e jelenségnek oly magyarázata, hogy a 15,637 egyén relegálásával — ennyit telepítettek ki tudniillik a törvény életbelépte óta — annyira megtisztultak Franciaország büntetőszekrei s úgy megritkult a professionatus bűnösök sora, hogy a további expatriatio felesleges szigor jellegével bírna, hogy a többszöri visszaesők fékezése ez idő szerint a rendes büntetési nemek alkalmazásával is elérhető, miért is indokolt, hogy ez a büntetési eszköz csak a legkiáltóbb esetben vétessék használatba.

Egy, a Revue Pénitentiaire utolsó számában Astor tollából megjelent tanulmány más magyarázatát adja a relegationális büntetések apadásának. E szerint a bíróságok túlzott aggodalommal vannak eltelve ezen büntetési nem súlyossága, szüksége és sikeressége tekintetében s ennek folytán idegenkednek a relegatio kimondásától; mi által megakadályozzák, hogy a törvény üdvös célzatai érvényesüljenek. Állításának igazolásul reámutat a tanulmány arra, hogy pl. az egyszerű és minősített csavargás vagy a közszemérem elleni büntettek elkövetői közül mily aránytalanul csekély százalékot ért utol a relegationális büntetés, hogy a vagyoni jogrend megsértői,

szemben az élet és testi épség támadóival minő sértően egyenlőtlen elbírálásban részesülnek, hogy továbbá a relegationális mellékbüntetés olyan egyénekre szabott ki, kiknek 14 %-án egészségi okokból azt végre sem lehetett hajtani és hogy a nőknek a relegálásától egyáltalában tartózkodnak a bíróságok (632 közül 29 nő); tehát *egyenlőtlenül* s nem a *kellő csetekben* szabják ki a bíróságok a relegatiót. A dolgozat szerint a bíróságok felette *késedelmese* is a relegatio alkalmazásában, mit onnét állapít meg, hogy a relegáltak 52 %-a az ítélet hozatalakor a 40. életévét már betöltötte s csak 17 %-juk fiatalabb 30 esztendőnél; s ami még súlyosabb kifogás alá esik, hogy a relegáltak 51.5 %-a több mint hétszeri elítéltetés után és pedig 31 % csak a 10-edszori elítéltetése után relegáltatott. Ezek után sürgeti a tanulmány a törvény erőlyesebb alkalmazását s a netáni mellékbüntetések mellőzését.

Bárha előrelátható volt mindjárt a kilenczvenes évek elején, hogy Franciaország bűnügyi statisztikájában a tömeges relegálás következtében s főleg a múlt évtizedben kelt egyéb fontos törvényhozási intézkedések hatásaként jelentékeny javulás fog mutatkozni, hogy nevezetesen a feltételes elítélés, a patronage megszervezése, a részleges börtönügyi reform a visszaesések apadását fogja eredményezni, mindazáltal alaptalanoknak nem lehet mondani Astor azon tapasztalatát, hogy a bűnügyi jogszolgáltatás terén ebben az irányban, t. i. a relegatio alkalmazása körül az eleinte tanusított erély bizonyos lanyhulását találhatni.* Ez a jelenség pedig a törvény fogyatékoságának tudandó be. A törvény magyarázó, elemzői és bírálói a törvény alapgondolatának helyességét ismerve, a szerkesztés és kidolgozás oly gyengéire mutattak rá, oly hézagokat és réseket fedeztek fel, hogy megrendült a közönségnek s a bíróságoknak a törvény feltétlen illetékeségébe és igazságosságába vetett bizalma s csak növelte az aggodalmakat az a körülmény, hogy már az 1893-ban közzétett büntetőtörvény-javaslat is több szempontból jelentékeny módosításokat tartott szükségesnek az 1885-iki törvényen. Innen datálódik a törvény alkalmazása körüli energia apadása, amin azonban csak a szükségesnek mutató reformoknak keresztülvitele fog segíteni.

— **A rabmunka és a socialisták.** A socialisták brüsszeli kongresszusán napirendre tűzték s tüzetesen megvitaták a letartóztatási intézetekben meghonosított ipari munkáltatás kérdését. A felhozott statisztikai adatokból s gyakorlati példákban kitűnt, hogy az alacsony munkabér kedvezőtlenül hat a szabad munkások keresetére, egyrészt a szabad munkásoknak nyíló munkaalkalom elvonása, másrészt a munkabérek összegének lenyomása által. Kiváncsnak jelezték, hogy a letartóztatottak munkabére a szabad munkások munkabérének átlagához alkalmazkodjék, s hogy azon kedvezmények, melyekben a rabipari vállalatok s vállalkozók részesülnek, megszüntetessenek. A letartóztatottak munkaereje közmunkára s jelesül miveletlen területek megmunkálására volna felhasználható. Felmerült a munkaidő kérdése is és hangsúlyozták, hogy a munkaidő szabályozása a szabad munkásokéval összehangzóan történjék. Konstatálták, hogy a rabiparnak a szabad iparral szemben folytatott versenye minden államban észlelhető s ennek káros következményei főleg az iparilag fejletlenebb államokban érezhetők. Hozzászólt a kérdéshez *Bertrand* képviselő is, jelezvén, hogy a kamarában évről-évre szóvá teszik a rabmunka ügyét, eddigelé azonban eredménytelenül. Össze kell gyűjteni az adatok és bizonyítékok lehető tömegét s az ekként felszerelt kérelemmel kell a kamarához fordulni. Végül azokat a kívánalmakat, miket a letartóztatási intézetekben folyó ipari munka ellenében támasztottak, egyéb hasonló jellegű intézetek, mint tolenczházak, dologházak, koldustelepek, foglalkoztató műhelyekkel szemben is érvényesítendőnek jelezték.

* Konstatálta ezt már 1894-ben Alfred *Gautier*, genfi tanár: Deux projets de la reform penale en France et en Suisse, qt. 1.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: fél év 12 kor. negyedévre 8. A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A halálbüntetés mellett. *Dr. Vámbéry Rusztem* kir. albirótól. — A közjog tudományos műveléséről. *Dr. Nagy Ernő* nagyváradi jogakadémiai tanártól. — *Törvénykezési Szemle:* Az ipari veszély. *Dr. Bleuer Samu* budapesti ügyvédtől. — A végrehajtási törvény novellája. *Dr. Székely Antal* kaposvári ügyvédtől. — Különfélék. **Melléklet:** Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A halálbüntetés mellett.

Az abolitionista mozgalom az európai irodalomban Olivecrona munkájával, a törvényhozásban az olasz kodexszel érte el tetőpontját. Azóta vesztett erejéből s ha elméleti igazságát nem is sikerült megtörni, gyakorlati eredményekkel — *Dejeante*-, illetőleg *Barodet*-nak a halálbüntetés eltörlésére irányuló, a francia kamarához 1898 július, illetőleg 1900 januárban benyújtott indítványától eltekintve — európai jogterületen alig dicsekedhetik. A kriminológikus irányzat sem szolgált javára, mert ennek keretében a védők és támadók épp úgy szemben állanak, mint a hogy szembeálltak és szembeállnak ma is a klasszicitás mezején. Az elválasztó vonalat e kérdésben a szakemberek közt nem annyira a büntetőjogi, mint inkább a politikai hitvallás vonja meg. Így a kriminalanthropológikus táborban is testvérharcz folyik a halálbüntetés miatt. Maga *Lombroso* mellett szállt sikra s a született gonosztevővel szemben bár fájdalmas, de szükséges eszköznek mondja, mely nem oly kegyetlen, mint «a dynasztikus kedvtelés vagy demagog bolondság miatt ezrekre kimondott halálos ítélet s míg az előbbi esetben egyes bűntevők elpusztításáról van szó, addig a kevésbbé veszedelmes külellenségnek tömegébe küldött golyók egy Darwin vagy egy Gladstone életét olthatják ki».¹ Hozzája szegődött *Garofalo* is,² ki a halálbüntetést «ésszerű» büntetési rendszerébe a gyilkosokra, az ösztönszerű nagy büntetésekre való tekintettel állította be, kik az emberölést kegyetlenséggel s a nélkül hajtják végre, hogy áldozatuk részéről súlyos megtámadásban részesültek volna. Ezekkel szemben az egyedüli védekezés az absolut eliminatio, amiben a társadalom a természet biológiáját követi, mely ugyancsak kiküszöböli a környezethez alkalmazkodni vagy annak ellenállni nem tudó szervezeteket.³ Mindketten egyébként a fajjavítás eszközét látják benne, sőt *Lombroso* azt is állítja, hogy a XVI—XVIII. századok tömeges kivégzései purifikálták az emberiséget⁴ s a nagy büntettek számának apadását vonták maguk után, ami nem igaz ugyan, — nemcsak azért nem, mert az említett időben nem éppen «született büntetettek»-et ítélték halálra, hanem azért sem, mert jól tudjuk, hogy a kriminalitás csucsait a kultura intensívitásának elsimító hatása tördelte le s váltotta fel ugyszólván a petite criminalité szélesedő szám-tömegére,⁵ — de mégis érdekes annak bizonyítására, hogy *Lombroso* az összesség és az egyén jogainak szükségszerű egyensúlyát figyelmen kívül hagyva, vakon hajlandó levonni elméletének következményeit, noha e mesterséges selectio

nemcsak a büntetettek, hanem a gyógyíthatatlan elmebetegek tömeges kipusztítását is indokolná.¹ Már *Ferri*, aki gyakorlatibb szemmel nézi a világot, kételkedik abban, vajon a közvélemény eltűné-e a mesterséges selectio nevében végzett tömeggyilkolást és épp ezért a czélszerűtlenségre támaszkodva a halálbüntetés ellen foglalt állást.² A kriminálsociologusok közt sem uralkodik egyhangúság e kérdésben, mert míg *Carnevale*³ abolitionista, addig *Tarde*⁴ a büntetés lehető két neme: faire mourir sans faire souffrir, ou faire souffrir sans faire mourir közt a halálbüntetést tartja enyhébbnek s ennek visszaszítító voltát csak a végrehajtás módozataiban látja, miért is véleménye szerint az elítéltnak szabad választást kellene engedni a halálnemek között. In thesi *Tarde* szükségesnek véli a halálbüntetést ama problematikus s a történet által sokszorosán megczáfolt argumentatio alapján, hogy csak az az ország törli el a halálbüntetést, melyben egyéb okokból apadóban van a nagy kriminalitás s amelyben újra emelkedik, az visszaállítja. Hogy a társadalom védelmének merev tulhajtása a kriminologusokat minő javaslatokra ragadhatja, azt legjobban *Zucarelli* idézett javaslata s *Servier* cikke bizonyította,⁵ aki a halálbüntetést a fájdalom nélküli castratióval kívánja pótolni.

Az abolitionismus ellen irányuló áramlat második tápláló forrását az utóbbi évtizedben ilesztően elszaporodott *anarchista* rémtettekben találta. Ravachol, Vaillant, Caserio, Luccheni, Bresci, Czolgosz sokkal megdöbbenőbb egymásutánban következtek, semhogy a társadalomnak ideje maradt volna a megfontolásra s a közvélemény ugyszólván egész Európában kivételes törvényekben a halálbüntetés kiterjesztését kívánja azzal a fanatizált s ha *Lombroso*-nak hihetünk, nagyrészt elmebeteg⁶ hordával szemben, mely a mai társadalmi szervezet életére tör. Sőt Olaszországban a szenátus 1901. évi február 2-ikán tartott ülésében Canevaro, volt külügyminiszter, a szak-sajtó egy részének⁷ helyeslése mellett követelte a halálbüntetés visszaállítását, melynek abolitóját szerinte csak a dekadens kormányok törvényhozói büvészkedése volt képes keresztülvinni. Tényleg a halálbüntetés újra behozatala Olaszországban a tragikus sorsu Umberto király ellenállásán tört meg, aki, nehogy félni lássék, megtagadta beavatkozását. A Visconti-Venosta kormány pedig nem volt hajlandó ily javaslatot tenni és Gianturco igazságügyminiszter az anarchisták ellen irányuló törvénytervezetben a kodex büntetéseit kielégítő-knek jelezte. Szerencsére az elmélet emberei is mérsékeltek a

¹ Le crime, causes et remèdes. Paris 1899. 319—320. II., de már az Uomo delinqu.-ben is 5. kiad. III. köt. 585. l.

² La criminologie 409—410. II.

³ Id. m. 231—233. II.

⁴ L'incremento del delitto in Italia II. kiad. 30. l.

⁵ Tarde: Criminalité comparée 63—65. II.

¹ Ennek előhírnökeül tekinthetjük *Zucarelli* nápolyi tanár indítványát a mult évi amsterdami kriminalanthropológiai kongresszuson a degeneráltak és a szokásszerű büntetettek sterilisatiójára. *Compte Rendu* 339—349. II.

² Sociologie criminelle III. fr. kiadás 531—532. II. *Finkey* (Büntetőjog 339. l.) téved, midőn *Ferri*-t a halálbüntetés hívei közé számítja.

³ La questione della pena di morte 18. l.

⁴ Philosophie pénale 523—572. II.

⁵ Arch. d'antr. crim. 1901. 129—141. II.

⁶ Bismarck, ki egyébként nem rokonszenvezett *Lombroso*-val, Bucher előtt így nyilatkozott: Aber in einem Punkte gebe ich dem L. Recht, nämlich darin, dass er die Anarchisten für Geistesranke erklärt. Das Wollen ist bei ihnen grösser als das Können. *Scuffert*: Anarchismus u. Strafrecht 1899. 9—10. II.

⁷ Rivista di discipl. carcerarie 1901 márcz. füz.

közvélemény fanatizmusát s az anarchistikus mozgalmak lényegére tapintva, kevés kivétellel,¹ egyhangulag alkalmatlan eszköznek minősítette a halálbüntetést e mozgalom s a tett propagandájának leküzdésére. Vim vi repellere cuique licet csak éppen az államnak nem, mely mint ethikai szervezet kell, hogy mentes legyen az egyén *gyengeségéhez* tapadó szenvedélytől. *Zenker* az első, ki az anarchiával, mint a szervezett társadalom czélszerűtlenségébe vetett hittel komoly, tudományos alapon foglalkozott; bebizonyította,² hogy a propaganda tana épp oly kevésbé áll szerves összefüggésben az anarchismus elméletével (Proudhon, Stirner, Reclus, Krapotkin, Mackay stb.), mint a hogy nem írható a catholicismus rovására, ha Sa, Mariana s egyéb jezsuita írók III. Henrik francia király ellen *Clement* által elkövetett merénylet alkalmából a királygyilkosság kérdését oly módon tárgyalták, mely Necsaajevnek vagy Most-nak a Freiheit hirhedt szerkesztőjének is becsületére válnék. Javaslatában³ pedig arra concludál *Zenker*, hogy kivételes törvényekkel hiába küzdünk az anarchismus ellen, hogy számos merénylet az öngyilkosság indirect eszközének tekintendő s hogy a halálbüntetés erőteljes fegyver a vértanúság babérai után epedő fanatikussal szemben. *Seuffert* is óva int⁴ a halálbüntetésnek kiterjesztésétől és semmiesetre sem tagadható, hogy az 1884-iki német Sprengstoffgesetz 5. §-ának 3. bekezdése tullott a célon, midőn anti-anarchistikus motivumokból a robbanó szerekkel elkövetett gondatlan, sőt esetleg véletlen emberölésre is halálbüntetést szabott. Legujabban pedig *Gross* mutatott rá,⁵ hogy az anarchista agitátorok — miként az az American Law Magazine ez év januári számában közölt anarchista gyilkossági kátéből is kitűnik — első sorban az öngyilkos jelölteknek ajánlják «einen Grossen mitzunehmen». Az állam tehát éppen nem jár el a kriminálpolitikának megfelelően, ha ez öngyilkos jelölteknek segítséget nyújt, sőt még hiuságuk számára vértanui koszorút is fon anarchista voltak kiemelésével. Igaz ugyan, hogy *Luccheni* és *Bresci* rémtette oly országban történt, mely a halálbüntetést nem ismeri, de míg egyrészt az említettek e körülményről bebizonyíthatólag nem tudtak, addig másrészt a bekövetkező halálbüntetés tudata Czolgoszt nem rettentette vissza. *Näcke* nem tartja⁶ ugyan bizonyíthatónak, — *Nobiling* esetétől eltekintve, — hogy az anarchista merénylők többsége öngyilkosjelölt lett volna, sőt inkább herostratesi dicsőségre áhitozóknak mondja a tett propagandistáit, de a halálbüntetést e kérdésben irrelevánsnak véli. Részemről, ha nem is csatlakozhatom *Gross* javaslatához, aki még a halálbüntetés fentartása esetében is ki akarja venni annak alkalmazása alól az anarchistákat,⁷ mégis azt hiszem, hogy az életfogytig tartó fegyház — úgy mint az az ergastolóban kifejezésre jut — a halálbüntetésnél szigorubb, *Gautier* szavaival élve: «la réclusion perpétuelle, c'est la mort sans parade, ni légende».⁸ Ha ez nem volna igaz, úgy *Luccheni* nem igyekezett volna oly kanton bírósága elé kerülni, melyben a halálbüntetés még fenáll és *Bresci* nem követett volna el öngyilkosságot börtönében.

Sem a kriminologus elméletek, sem az anarchista terro-

rismus nem fenyegetik közvetlen veszéllyel az európai kultúrában mélyen gyökerező abolitionista mozgalmat. Az előbbiek szelidlelkű tudósoknak feltevéseken nyugvó utópiái, — s azt hiszem, maga *Lombroso* rettenne vissza legjobban az emberiséget tisztító gőz-guillotine zakatolásától, — az utóbbiból fakadó vérszomj pedig csak tiszavirág éltű s a halálbüntetésért kiáltó közvélemény néhány héttel¹ a rémtett után épp úgy elcsendesedik, mint a párbajirtó lelkesedés egy-egy halálos végű párbaj szenzációjának elmúltával. Komolyabb, nézetem szerint, az a tény, hogy most, midőn a német Btk. revisiója napirendre került, az abolitionismus nemcsak hogy szavát nem hallatja, hanem ellenkezőleg a «mit Gott für Kaiser und Vaterland» jelszó alatt működő reactionarius *önkényuralmi irányzat* egész nyíltan a halálbüntetés mellett, sőt kiterjesztése érdekében foglal állást. A revisio véleményezői közül *Sichert* a halálbüntetést változatlanul tartja fen, *Liszt* pedig, aki tankönyvének régebb kiadásában (így 5. kiadás 254. l.) a halálbüntetést a szabadságvesztés-büntetés átalakításáig nélkülözhetetlennek mondta s az ujjabbakban egyáltalán nem foglalt állást, a német Btk. revisiójáról készített s e tárgyban tartott jogászegyleti felolvasásomban bőven ismertetett jogászgylési véleményében az aboliót a curæ posteriores közé tartozónak jelentette ki. *Binding*, *Mittelschmidt*, *Buri* és elvtársaik, sőt még az oly modern gondolkodású jogász mint *Meili* is,² esküdt hivei a halálbüntetésnek, *Holtzendorff*, *Wahlberg*, *Glaser*, *Geyer* s az abolitionismus többi nagynevű harczosa már nincs az élők közt, a halottakra pedig csak akkor szokás hivatkozni, ha az élőkkel egy véleményen vannak. Hogy a két tábor aránytalanságára utaltam, az *Borsani* ama bölcs mondásának tudatában történt, mely a *Mancini* javaslatáról adott véleményében található: *la questione della pena capitale vuole essere votata e non discussa*. Annál nagyobb tehát az absolutismus ama ifju bajnokának bátorsága, ki a napokban megjelent dolgozatában³ a büntetés elméleti alapjaira támaszkodva izen hadat az aboliciónak. Érvei méltók az ügyhöz, melyet védelmez. *Katzenstein* — így hívják a *Bismarck* traditióinak *Bayardját* — nemcsak a halálbüntetést, hanem az absolut halálbüntetést védi, szerinte ugyanis ez nem privilegium odiosum a gyilkosság enyhébb eseteiben, hanem favor a súlyosabb esetek számára, minthogy nincs módunkban (sajnos! gondolja a szerző) egy egész család kegyetlen gyilkosát többször kivégezni, a négyelés vagy kerékbetörés pedig még *Katzenstein* ur szerint is ellenkeznék az «uralkodó» ethikai felfogással. Monarchikus államban pedig már csak azért is kívánatos az absolut halálbüntetés, hogy éppen a legutálatosabb büntetteknel jusson kifejezésre «dass der König Grund und Quelle alles Rechtes ist», tehát csak nála van a kegyelem. Ilyen fogalma van egy porosz jur. utr. dr.-nak az alkotmányos törvényekről.

Nem követhetem nyomról-nyomra *Katzenstein* alattvalói hűségétől dagadó gondolatmenetén s ezért inkább csak egy kis florileggiát kívánok érveiből bokrétába kötni. Szükségessé tartja annak bebizonyítását, hogy a halálbüntetés egyezik a büntetési célokkal. Hogy a visszatörésként és a generalis praeventiónak mennyiben felel meg, arra nézve nem mond újat, de hogy a javítás céljával mennyiben egyezik, annak bebizonyítása egészen *Katzenstein* szabadalma. «Man wird kühnlich behaupten können, dass ein Verbrecher, der in dem langen Zeitraum zwischen That und Strafvollstreckung trotz des drohenden Schaffottes nicht zu dieser Einkehr gelangt, auch durch lebenslängliche Zuchthausstrafe nicht von seiner Schlechtigkeit überzeugt wird». A tréfát kizárja a tárgy

¹ Így *Lenz* (Zeitschr. f. d. ges. Strw. XVI. 45. l.) nélkülözhetetlennek tartja a halálbüntetést az anarchismus leküzdésében. Hasonlóképpen a genfi crim. anthr. kongr. Actes 111., 253. s köv. ll., valamint az Egyesült-Államoknak a napokban tárgyalt anti-anarchistikus javaslata is.

² Der Anarchismus, Jena 1895. 114., 204. ll.

³ Id. m. 212—215. ll.

⁴ Anarchismus und Strafrecht. Berlin 1899. 156. l.

⁵ Todesstrafe und Anarchisten. Archiv für Kriminalanthrop. (1901. évf.) VII. k. 329—330. ll.

⁶ Archiv f. Kriminalanthr. VIII. k. 105. l.

⁷ Ez ellen szól különösen, hogy a gyilkosoknak anarchista jelleg hamis bizonyításával módjukban állna a halálbüntetést kikerülni. Ellenzi az indítványt *Lohsing* is. (Abschaffung der Todesstrafe. Archiv für Kriminalanthr. IX. k. 2. l.)

⁸ Schweiz. Zeitschr. f. Strafr. XI. k. 345. l.

¹ V. ö. *Fayer*: Kézikönyv I. 151. jegyz.

² Die Kodifikation des Schweiz. Privat- und Strafrechts Zürich. 1901. 40. l. e furca indokolással: Das Strafrecht darf schliesslich nicht an Gehirnerweichung zu Grunde gehen.

³ Die Todesstrafe in einem neuen Reichsstrafgesetzbuch. Berlin 1902. 1—34. ll.

komolysága, de Katzenstein, úgy látszik, ezzel nem törődik, mert különben aligha tartaná a büntetés javító hatásának, hogy az elítélt tisztább lélekkel jusson a purgatoriumba. Hogy a halálbüntetés az ártalmatlanná tételt — in promptester Weise — előmozdítja, abban szerzővel együtt mi sem kételkedünk, de hogy ezáltal szükségessége is be volna bizonyítva, azt Katzensteinnek szép Bismarck-idézete ellenére sem vagyunk hajlandók elhinni. Más a véleményünk a Justizmord dolgában is. Katzenstein szerint ugyanis a bírói tévedés elég ritka s ha megtörténik, úgy a halálbüntetés az ártatlanul elítéltet hamarabb megváltja szenvedéseitől, mint a börtön. Azt hiszem nem csalódom annak feltevésében, hogy Calas, Lesurque, Köteles Mihály, az újabb időkben Locatelli, Steiner, Drnaux¹ vagy az a 49 kivégzett, kit Sir Fitzroy Kelly állítása szerint² Angliában egy félszázad alatt igazságtalanul halálra ítélték, ha módjukban állna nyilatkozni, aligha támogatnák e szakvéleményt.

De kár is Katzenstein érveivel komolyan foglalkozni, ő maga sem helyez rájuk súlyt, mert szerinte a halálbüntetés fentartása dolgában egyedül mérvadó, hogy az állami büntető hatalom ez idő szerint Németországban nem gyöngíthető. Ez pedig nem szorul indokolásra, ha Németország társadalmi és politikai helyzetét vesszük, melynek sommás képét szerző a következőkben rajzolja meg: «Durch frevlerische Angriffe sind Thron und Altar unterminiert, eine platte Aufklärung, eine Philosophie ohne Ideale haben die Ehrfurcht vor dem überlieferten, vor der Heiligkeit der Sitte und der Herrlichkeit des Rechts gemindert, ja sogar in weiten Kreisen des Volkes auf ein gefährlich tiefes Niveau herabgedrückt». Ez legalább világos beszéd, mely senkit sem hagy kétségben az iránt, hogy kinek s mi célból van szüksége a halálbüntetésre. Csakhogy gyenge trón és roszakatg oltár az, amely Katzenstein ur és a hóhér támogatására szorul. Szomorúan stagnálna a német birodalom kulturája, ha *Savigny* kijelentése, melyet több mint félszázad előtt tett,³ hogy t. i. az abolitio feltétele, az erkölcsi műveltség általános elterjedése még nem következett be, még ma is változatlanul érvényben állana. A halálbüntetés alkalmazási körének kibővítése a felmenőn elkövetett emberölésre, a felségsértés előkészületi cselekményeire stb., melyet Katzenstein dolgozatának befejező részében javasol, ezek után alig érdemes a bírálatra.

Távol áll tőlem, hogy az abolitio érdekében csak egy szót is vesztegessenek, a beszéd kora e kérdésben már a múlté. Ha mégis beszámoltam az újabb ellentétes irányzatokról, úgy erre az alkalmat a költségvetés igazságügyi vitájában a halálbüntetés eltörlése érdekében történt felszólalás adta meg. Nézetem szerint azonban az abolitio és büntető-törvénykönyvünk módosítása között nincs összefüggés, mert az utóbbi a jogpolitika kérdése, az előbbi a kultura követelménye. Attól az expedienstől azonban, melyet átmenetül és az abolitio folytán beállható állapot orvoslására Hans Gross javasol,⁴ hogy t. i. az új Btk.-ben (ő természetesen az osztrákot érti) a halálbüntetés életfogytiglani fegyházzal pótolassék ugyan, de az életbeléptetési törvényben az összminiszterium hatalmaztassék fel az uralkodó jóváhagyásával oly rendelet kibocsátására, mely a bíróságoknak megengedi, hogy az életfogytiglani fegyházzal sujtott esetekben halált mondhassanak ki, mentsen meg bennünket az alkotmányosságnak a volt császári államügyész által félreismert szelleme. Ez igazán medicina peior morbo volna. Ha büntető-törvénykönyvünk teljes újjáalakítása esetében a halálbüntetés elejtését mellőz-

hetetlennek tartom is, úgy a reformra remélhetőleg nem kell addig várnunk. A kezdeményezés joga és kötelessége azonban nem az igazságügyi tényezőket illeti, hanem a magyar művelődés egészét képviselő közvélemény spontán megnyilatkozásától függ, melyet remélhetőleg az anti-abolitionista irányzatok egyike sem fog tévutra vezetni.

Vámbéry Rusztem.

A közjog tudományos műveléséről.*

III.

A tudományos munkában döntő szerepe van az alkalmazott rendszernek és módszernek, mert végre is a követett uttól függ, hogy hová jutnak.

Valamely tudomány szak helyes rendszere az lesz, mely a részeknek egységes egészszé történő összekapcsolásánál a belső tartalmat tekintetbe veszi, azt mintegy kereteiben külsőleg feltünteti és így kifejtését előmozdítja. A magyar közjogban pl. tarthatatlan lenne Horvát-Szlavonországok jogi állását és Magyarországnak Ausztriához való viszonyát együtt, egy részként tárgyalni, minthogy azok egymástól a lényegben eltérnek, egyik nemzetközi, másik belső államjogi alakulat.

De szerintem céltalan kell eljárni azzal a német eredetű, azonban nálunk itt-ott szintén elfogadott rendszerrel is, a mely a közhatalom tárgyalásánál külön veszi a szerveket, szervezeteket és azután külön a szervi működést. Mert attól egészen eltekintve, hogy így a kisebb terjedelmű műveknél az anyagot elaprózzuk és ezáltal a beosztás nehézkessé válhat, de e mellett még abban a törekvésünkben, hogy hűségesen leírjunk, az alkotmány nagy elveit könnyen elmosódottá tehetjük.

A tárgyalás módszere pedig, minthogy jelenleg a közjogi anyagban rejlő jogi igazságok kiderítéséről van szó, csakis a jogi módszer lehet, mely az anyagot jogilag áthatja, az állam valóságos jogi életét vizsgálva az elveket, fogalmakat kifejti, megállapítja a szigorú terminológiát (mely nélkül tudományos munkálkodás nem folyhat), meghatározza az egyes intézmények jogi tartalmát és a következtetéseket levonja.** Tudjuk ugyan, hogy az állam életének nemcsak jogi oldala van, de minthogy az egyik mégis az, ennek tudományos kidolgozása csak a közjogi szak feladata lehet.

A mondottakból azután kettő következik. Először, hogy nem minden munka közjogi, mely közjogi tételekkel foglalkozik, hanem csak az, amely jogi szempontból foglalkozik velök; másodsor pedig, az hogy állam életének jogi elemzése folytán keletkezett tanok, pusztán azért, mert elméletiek, még nem sorozhatók a politikai tudományok körébe, hanem a közjoghoz tartoznak.

A közjogi és politikai elméletek összekeverése, amittől pedig némely újabb jelenséget tekintve tartani lehet, nagy visszaesést jelentene és azzal sem lehetne megokolni, hogy a történelmi alkotmányokban bizonyos politikai elemmel mindig találkozunk, hogy az ilyen alkotmányok folytonos alakulásban vannak, mert hisz ez nem zárja ki, csak nehezebbé teszi az állami élet egy bizonyos időben létező jogi rendjének felismerését és rendszeres feldolgozását.

Ez a munka azonban csak úgy lesz a kor színvonalán álló és igényeit kielégítő, ha a kor jogi tudásával végezzük. A régi elméleteket az illető időkre abban a formában kell

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. I. a 22. és 23. számban.

¹ Ezek eseteit I. *Lohsing* id. ért. 8—9. A Justizmordokról Mühlfeld ismeretes munkáján kívül kimerítő adatokat szolgáltat: *Sauerlandt* (Französische Justizmorde. Berlin, 1894.) és *Giurati* Domingo. (Los errores judiciales. Diagnosis Gremedios 1900.)

² *Holtzendorff*: Das Verbr. d. Mordes u. die Todesstr. 312. l.

³ Motive des R. St. G. B., Anlage 2 V.

⁴ Archiv für Kriminalanthropologie IX. 15—16.

** A jogi módszerről részletesebben szólnak: *Gerber*: id munkájának előszavában; *Laband*: Staatsrecht d. deutsch. Reiches, ugyancsak az előszóban; továbbá *Lingg*: Archiv f. öffentl. Recht. XIV. köt. 239—260. l.; valamint a szerző: Athenäum I. köt. 1. sz. *Stoerk*: Methodik des öffentlichen Rechts című munkájában a publicistikai módszert hangsúlyozza, mely azonban a jogi módszerrel összegeztethető. Ugyancsak a tudományos módszer e hanyagolásáért támadják Ulbrich prágai tanár uttörő művét *Lingg* (id. m.) és *Stoerk*: a Grünhut-féle Zeitschrift XII. kötetében.

bemutatni, mint a hogy akkor elfogadásra találtak. Ezt kívánja már az igazság és mert nem egy régi intézményünk való tartalmát csak így ismerhetjük meg. De elméleteket az élő jogra csak az esetben alkalmazhatunk, ha azok mai tudásunk birálatát is kiállják, beillenek mai jogi felfogásunk keretébe.

Áll ez különösen azokra az elméletekre, melyeket közjogi irodalmunk a XVII. és XVIII. század folyamán — amidőn szellemi életünk önállósága egészen összezsugorodott — idegenből, főképp a német irodalomból vett át, és amelyek ott a cäsaristikus reminiscentiákból vagy hűbéries patrimoniális intézmények magánjogi felfogásából keletkeztek. E tanokat eredeti hazájokban is feladták, amidőn a közjogi tudás teljesebbé vált, minthogy téves, tarthatatlan voltokról meggyőződtek. A mi jogi állapotainkra pedig igazán sohasem illeltek. Átvételük oka gyengeségünk volt és hanyatlást jelentett, mert háttérbe szorította a tisztább magyar közjogi felfogást.* A régi időkben használatukat legalább azzal menthettük, hogy azon a nyelven beszélünk, melyet a világ elfogadott. De mai nap már semmi ok sincs arra, hogy az élő jogot illetőleg törhetetlen buzgalommal ragaszkodjunk hozzájuk. Hisz azok nem is jók és nem is magyarok. Nálunk igazán meggyökeresedni nem tudtak, velők mindig a kísérletezésnél maradtunk, hogy valamiképp olyan tartalomhoz juttassuk, mely alkotmányunk elveivel, a közélettről való felfogásunkkal összeegyeztethető legyen.

Azzal tisztába kell jönnünk, hogy a közjognak, mint szaktudománynak kifejlődése következtében azok az elméletek, melyek jogilag be nem bizonyíthatók vagy éppen téveseknek bizonyulnak be, továbbra fen nem tarthatók. Egy ideig még szerepelhetnek, sőt bizonyos népszerűséget is élvezhetnek, mert a laikus gondolkodáshoz talán közelebb állnak, de végre úgy elfognak tűnni közjogi irodalmunkból, mint a hogy a tudás fejlődésével a tévtanok, más tudományszakokból eltűntek.

A jogi módszer jelentősége éppen abban rejlik, hogy vele a jogot tartalmában határozottan megállapítjuk. Ez ugyan gyűlöltté teszi mindazok előtt, akik eredményre a zavaros jogban számítanak. De mi hozzájuk sohasem tartoztunk, hisz legerősebb fegyverünk mindig igaz jogaink voltak. Azért is a jog tisztázását csak örömmel üdvözölhetjük, mert így fegyvereink élesebbé és súlyosabbá válnak.

A gondolható legtévesebb felfogás az lenne, hogy a jogi módszer alkalmazása alkotmányunkat tartalmából kiforgatja. Ellenkezőleg, valódi tartalmához juttatja, mely most már azért fog megnyugvást kelteni, mert még teljesebben meggyőzni képes. De nincs is olyan tétele alkotmányunknak, melyet a lényegben változtathatna, csak előadását teszi szabatosabbá.

A magyar közjog tudományos feldolgozásánál kétségkívül fontos feladata van a monografiai irodalomnak, mint amely első sorban hivatott az alapvető kérdéseket minden oldalról megvilágítani, a különböző felfogásokat elemezni és bírálni; míg már a részek kapcsolatát bemutatni, a rendszert megállapítani, az elméleteket az egész anyagon keresztül vezetni, ezt a munkát csak az összefoglaló rendszeres művek végezhetik.

Örömmel látjuk, hogy nálunk mind a két irányban jelenleg elég bőséges a termelés. De már ritkábban találkozunk az olyan értekezésekkel, cikkekkel, melyek egyes kisebb részleteknek vagy adatoknak megvilágítására törekednének, pedig ez is jó szolgálat lenne, állandóan ellenőrizné a szak fejlődését. E tekintetben a magánjogi irodalomtól bátran példát vehetnénk.

Másrészt azonban meg nem hagyhatjuk figyelmen kívül

* Itt jegyzem meg, hogy II. József császár fentebb említett rendelete a szent korona elméletét, illetőleg jogalanyiságát kifogásolta. Bizonyára ez is jelentékenyen hozzájárul, hogy a szent korona tana egyidőre háttérbe szorult.

azokat az előnyöket, melyeket közjogi tudásunk még ma is az országgyűlés tárgyalásaiból nyer. E tárgyalásokat ugyan politikai czélok vezetik, de nálunk olyan nagy érdeklődés mellett, olyan széles mederben és mélyrehatóan folynak, hogy rendszerint a tárgyi igazság kiderítésére is vezetnek. E mellett szól, hogy a szakirodalom álláspontját is tekintetbe veszik, arra hivatkoznak. Nem ugyan olyan értelemben, mintha az országgyűlés valamely szakember nézetének alávetné magát, mert hisz magas feladatának megfelelően, minden kérdést eredetileg és önállóan tanulmányozni köteles, hanem e nézeteket vagy az állítások támogatására használják föl, vagy czáfolják.*

Az irodalmi tárgyalásokat illetőleg ugyan senkinek sem szabhatunk határt, de szerintem a magyar közjog különös természete a fokozatos fejlesztést kívánja. Egyik kérdésről akkor térjünk át a másikra, ha az előbbinél már körülbelül megállapodásra jutottunk.

Ha valamely oklevélbe foglalt modern alkotmánynál ugyanis, a tudományos vélemények igen különböznek, az élet mindig visszatérhet a kodifikált joghoz, mely mint szikla áll az elmélet hullámai között. De már a történelmi alkotmányt — a néha százados időközökben keletkezett és eltérő jogi műveltséggel szövegezett törvényekből, a szokásból és gyakorlatból — nem csekély mértékben az irodalom állítja össze és így a körében mutatkozó nagy ingadozás, esetleg az alkotmánybavetett hitet is ingadozóvá tehetné.

Azért itt az író felelőssége nagyobb és a lelkiismeretes munkásnak több óvatossággal és körültekintéssel kell dolgoznia. Valamely tudományszakra pedig, hogy milyen bomlasztó hatása lehet a mérsékletre nem képes, önkényű subjectivismusnak, azt a természetjog esete mutatja, mely százados uralmát főképp ennek következtében veszttette el.

Végül még csak azt jegyzem meg, hogy a közjogi tudományszak fejlődésére sokat tehetne a jogi oktatás megfelelő szervezése is. Mert mégis csak sajátos jelenség, hogy míg az egyetemeken minden más jogi tárgynak külön, de némelyiknek két-három tanszéke is van, addig a közjogot a közigazgatási joggal együtt, egy tanszék látja el. Sérelmes ez már a közigazgatási jogra is, mint a hogy legközelebb meggyőzően kifejtették.**

De miként áll a kérdés a közjogot illetőleg?

Azt mindenki elismeri, hogy nemzeti szempontból a legfontosabb tantárgy; azt sem tagadhatja senki, hogy e körben még sok a tenni való, a céltól még igen távol vagyunk és hogy történelmi alkotmányunk kidolgozása különösen nagy nehézségekkel jár, az uttörő munkát végezzük. De ha mind ezt tudjuk, akkor a kérdésre szerintem csak egy felelet lehet, hogy a közjog tudományos művelésének fontos és nehéz feladata egész embert kíván.

Dr. Nagy Ernő.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az ipari veszély.

(A magyar ált. polgári törvénykönyv Tervezetének 1782—1785. §-aihoz.)

Azon jogi kérdések között, amelyeket a XIX. század társadalmi és nemzetgazdasági átalakulása vetett fel, a legégetőbbek, a legfontosabbak egyike az *ipari veszély* kérdése.

Ezt a kérdést sem a római joggal, sem osztrák polgári törvénykönyvvel nem lehet többé megoldani. Mások ma a

* Boldogult Horánszky a képviselőház 1900. évi november 3-diki ülésében következőleg nyilatkozott: „Bár nem szeretném, hogy én akkor, midőn törvénymagyarázatról van szó, döntő szót arra helyezném, hogy egyes jogtudósok milyen nézetben vannak, de konstátálom, hogy nem csak mi és nem csak alkalmilag vélekedünk így, hanem így vélekedik Magyarország minden jogtudósa» stb.

** Magyar Közigazgatás 1902. évf. 21. és 22. sz.

gazdasági termelés mechanikai eszközei, egészen mások azon eshetőségek, amelyekkel a törvényhozónak számot kell vetnie. Az ipari termelés átalakult. Változása átalakította az egész közgazdasági rendszert. Naivitás, vagy csökönősség volna azt mondani, hogy ez a változás csak éppen a jogot hagyja érintetlenül.

Hajdanta egyszerűek és kezdetlegesek voltak az ipari termelés eszközei. Az a gazdasági rendszer, amelyet a római jog szolgált, *kézimunkával* üzte az ipart. Az ipari felelősség valósággal nem volt tehát egyéb, mint a gazda felelőssége a maga munkása hibájáért. Igazságtalanság lett volna akkor azt mondani, hogy a gazda minden olyan kárért felelős, amelyet az ő munkása, az ő szolgálatában másoknak okozott. Ezzel a munkaadó gazdaságilag függésbe került volna minden munkásának rosszindulatától vagy éppen bosszujától. Elég volt tehát annyit mondani, hogy a gazda felelőssége csak éppen annyiban áll: hogy minden munkára kellő képességű embert alkalmazzon. Ez a római jog álláspontja, s ez a *culpa in eligendo* elvére fektetett felelősségi rendszer bölcs intézkedés volt a római jog gazdasági világában, mert megfelelt az akkori gazdasági élet igényeinek.

Most más világ járja. Az ipar nem kézierővel dolgozik többé; a szállítás nem egyszerű fogatokkal történik. Azt a munkát, amelyet hajdanta kézzel hajtott kerekek végeztek, manapság tizezerszerre erősebb gőzhengerek teljesítik. A régi Róma stabulariusai helyett gőzvonatok közvetítik az áruforgalmat. Az evezős gályák helyére hajóóriások állottak.

Az emberi tudomány az ipari termelés szolgálatába hajtotta a természet nagy erőit, a gőzt, a villanyosságot, a víznyomást, a nehézkedést. Ezen erők fékentartása sohasem sikerült azonban oly tökéletesen, hogy azok más személyekre nézve veszélyt ne idézhessenek elő. Sőt olyan új veszedelmek fenyegetik általuk a közbátorságot, a minőkről a «rég jó idők» törvényhozói még csak nem is álmodtak. Az ilyen veszélyeknél pedig már a *culpa in eligendo* tana felmondja a szolgálatot.

Most már a veszély kérdésének természetes megoldása az volna, hogy aki veszélyes ipart üz, az lássa a kárát. Senki sem köteles olyan kárt viselni, amelyet más embernek üzlete csak úgy véletlenségből okozott neki. Ez azon elv, amelyhez a magyar általános polgári törvénykönyv tervezete eljutott. Ezen elv nem is olyan ellentétes a vétkességi elvvel, amint az az első pillanatban látszik. *Voltaképpen nem egyéb az, mint a vétkességi elv kibővítése azzal a fictióval, hogy ahol a károsult fél vétkessége meg nem állapítható, ott az iparüző vétkességét kell vélelmezni.*

Ezen nézetet fejezte ki a *Jogt. Közl.* f. évi 15-ik számában egy curiai határozatról írott bírálatom. Ezzel szemben dr. Baumgarten Nándor ur nagyobb terjedelmű tanulmányt tett közzé, s három cikkben a római jog álláspontját védelmezi és a magyar általános polgári törvénykönyv Tervezetének «alapos» revisióját sürgeti. A «casus sentit dominus» szabályát a vétkességi elvvel egybekapcsolva, úgy jogi, mint gazdasági szempontból, a felelősség elvének behozatala ellen foglal állást.

Ezen álláspontnak azon jogtétel felel meg, hol a kárért a vétkes felel, s ahol a vétkes fel nem fedezhető, álljon ott, hogy «aki káros, bánja!»

De éppen dr. Baumgarten Nándor ur volt szíves nekünk megmutatni azt is, hogy ez a gondatlansági elv, a felelősségnek valamely cselekvéshez vagy mulasztáshoz való kapcsolása semmifele törvénykezésben nem vált be. Az ipari veszélyről írt füzeté világosan kimutatja, hogy ezt az elvet a gyakorlatban követni nem lehet.

«..... judikaturánk — mondja dr. Baumgarten ur — a vétkességi elv megőrzése mellett is a kártérítési kötelezettséget kifejleszthette és kitágíthatta, és megállapíthatta a felelősséget «a hibának mintegy lehelete alapján».

Vagyis: megállapította a bíróság a hibát ott is, ahol nem volt hiba, hanem csak a hiba «lehelete» volt felfedezhető. A vétkességi elv alapján hibát kell keresni. Ha a hibát nem sikerült felfedezni, a dr. Baumgarten ur judikaturájának elegendő volt a hiba lehelete. Látni való ebből, hogy a vétkességi elv tarthatatlan, mert azon nézet, mely szerint a valószínű hiba nem is tartozik hozzá, s hogy azt «lehelettel» pótolhatja a bíróság, a logikának mutatja hiányát.

Dr. Baumgarten Nándor ur számos esetet sorol fel, amelyekben a bíróság ilyen leheletszerűen alkalmazta a gondatlansági elvet. Azt hinné az ember, hogy maga sem akar egyebet mondani, mint hogy a gondatlansági elv a gyakorlatban fen nem tartható, hacsak, mint a polgári törvénykönyv Tervezetének indokolása igen helyesen mondja: «hacsak magát azt a tényt, hogy valaki veszélyes ipart folytat, culpának nem akarjuk minősíteni. (Indokolás IV. kötet 627. l.)

A legtöbb ipari balesetnél a gondatlanságot kinyomozni nem is lehet. Hány esetben játszik össze bizonyos gondatlanság egyéb véletlen körülményekkel? Hány esetben szerepel többféle minimális gondatlanság a veszedelemben? De azt is bajos volna megmondani, hol van a gondatlanság azon határa, amelyen túl az már felelősséggel kapcsolatos, hiszen a dr. Baumgarten ur példái mind azt mutatják, hogy a bíróság olyan cselekvésekhez vagy mulasztásokhoz is kapcsolja a kártérítési kötelezettséget, amelyeket az ember úgy közönségesen «hibának» nem szokott mondani. Ez pedig a vétkességi elvből nem következik.

A magyar általános polgári törvénykönyv Tervezete, (megfelelően a német polgári törvénykönyvnek, illetőleg az abban fentartott külön törvénynek) a *feltétlen felelősség* elvét alkalmazza minden az ipar természetéből keletkezett veszélyért, kivéve a vis major esetét és azt az esetet, amely egyedül a károsult vétkessége által okoztatott.

Nézetem szerint ez az elv képezi e kérdésnek egyedül helyes és egyedül lehetséges megoldását. Ezt az elvet fejezi ki az 1874. évi XVIII. tcz. is.

Ezt az elvet támadja meg dr. Baumgarten ur, aki azt kívánja, hogy a törvényhozás «az iparüzők jogos érdekeit is kellő figyelembe vegye».

A t. szerző ur azonban nem következetes. Ő csak a munkásokat érő balesetek terhe ellen védelmezi a tőkét; a közönséget, a harmadik személyeket veszélyeztető üzem felelősségét ő később maga is elfogadja.

Ha már a leheletszerű vétkesség elmélete meg nem czáfolná az ő gondatlansági elméletét, bizonyára megczáfolja ez az ellentmondás, melyből azt lehet látni, hogy dr. Baumgarten ur voltaképpen maga is a felelősség elvét követi, *csak éppen a munkások testére kíván az alól egy kis kivételt tenni: a gyárosok javára.*

Hát ez az a tér, a melyre dr. Baumgarten urat követni nem fogom. Tulságosan igénybe venném ezen újság t. olvasóinak türelmét, ha sorba czáfolnám azon érveit, a melyekkel a nagy tőkét ezen felelősség alól menteni kívánja. Csak azt említem meg, hogy mily helytelenül hivatkozik a «kisiparosra», aki rendszerint nem szokott veszélyes ipart üzni. *A munkásbiztosítás és balesetbiztosítás* pedig sokkal teljesebb biztosítékot nyújt a munkásnak, ha az nem egyedül az ő, hanem a gyáros érdekében köttetik meg.

Azt hiszem különben, hogy egyedül a felelősség elve alkalmas arra, hogy a gyárosokat kellő gondosságra és a praeventív védő intézkedések óvatosságra serkentse.

A capitalismus íróinak gondolkodását felette jellemzi azon érvelés, a melylyel többek közt dr. Baumgarten ur is azt vitatja, hogy a munkás «a nagyobb veszéllyel járó munka esélyeiért a nagyobb munkadíjban nyer ellenértéket». De hát csakugyan ellenértéke-e azon «nagyobb» munkadíj a balesettől előálló rokkantságnak vagy halálnak? Van-e ellen-

értéke az ember életének? Valóban oly csekély-e azon ellenérték, amilyen kevésre a nagyipar ifjú szószólója a munkás életét becsüli?

A *Jogt. Közl.* f. évi 15. számában azt irtam, hogy a Curia a felelősség elvét már alkalmazta, s így a polgári törvénykönyv tervezete ezzel nem is mond valami új dolgot.

Erre dr. Baumgarten ur — talán némi czélzatossággal — most azt írja, hogy «a Curia gyakorlatának áttekintése után kimondhatjuk, hogy nincs egy oly eset sem, amelyben a vétlen felelősséget megállapította.»

Itt meg kell jegyeznem, hogy a t. szerző ur a Curia gyakorlatát nem jól tekintette át.

A rakamazi esetben a vétlen felelősség elvét a Curia az elsőbíróság indokainak elfogadása által igen is kimondotta. Igaz, hogy — merőben feleslegesen — hozzátette azt is, hogy «nincs kizárva» a vasut közegeinek gondatlansága. Ez azonban épen nem a gondatlansági elv alkalmazása, hiszen ennek az elvnek nem a gondatlanság lehetősége, hanem a meghatározott gondatlanság vagy vétség megállapítása felel meg.

Elkerülte továbbá a t. cikkíró ur figyelmét a kir. Curia 1901 december 30-án 1467. szám alatt hozott ítélete, a melynek indokolása a felelősségi elv teljes és pontos kifejtését tartalmazza a következőkben:

«A fennálló jogszabályok értelmében az állandó veszélylyel járó ipari vagy gazdasági üzem tulajdonosa felelős az üzemben vagy az abban használt eszközök által okozott kárért még akkor is, ha őt a köteles gondosság elmulasztása nem terheli..... Aki tehát oly ipart folytat, mely természeténél fogva az alkalmazottakra vagy harmadik személyekre nézve bizonyos veszélylyel jár, már az ily üzem folytatásával magára vállalja az abból eredő s különben senkinek fel nem róható veszélyekért a kártérítési felelősséget, és már ezen az alapon felelős minden kárért, mely ezen veszélyből származik.»

Ugyanezen ítélet kifejti még, hogy az ilyen veszélyből eredő kártérítési kötelezettség az illető iparüzem költségeihez tartozik, s hogy az minden gazdasági vállalkozással kapcsolatos kockázatnak képezi részét. Ha dr. Baumgarten Nándor ur szíves lesz ezen határozat indokolását is gondosan áttekinteni, látni fogja, hogy ez épen a gyári munkásnak, az ő gyáros munkaadója elleni kártérítési perében képez ítéletet. (L. Grecksák curiai határozatok IV. kötet 14). Igaz, hogy a Curia ebben az ügyben is kiegészítette az indokolást egy leheletszerű kis culpával, de elfogadta ítéletében a fentebb idézett jogszabályt is, amelyet az elsőfoku bíróság igen helyesen fogalmazott meg.

Dr. Bleuer Samu.

A végrehajtási törvény novellája.

Dr. Kux Adolfnak a *Jogt. Közl.* f. é. 21. számában a fenti czímen megjelent s a viszonyok alapos ismeretén alapuló közleményét néhány idevágó észrevétellel óhajtom kiegészíteni.

Szükségesnek találok a végrehajtási törvény novellájában oly intézkedés felvételét is, mely szerint a 40 K-án aluli végrehajtások foganatosítása ne csak a községi bíraskodás alá eső ügyekben, de bárminő természetű más ügyekben elrendelt végrehajtások esetén is, a községi közegekre bizassék. A járásbírók ugyanis a törvényszékeknek akár polgári, akár bünyügyekben, végrehajtás iránt érkező megkereséseit, tekintet nélkül az értékre, a bírósági végrehajtó útján foganatosítják, jöllehet az ezzel kapcsolatos eljárási és főleg fuvar költségek az adós aránytalan megterhelésével járnak. Ez a sérelem különösen a kiskereskedők által perelt nagymennyiségű 40 K-án aluli váltóknál gyakori. Szembeötlő ez azon végrehajtási ügyekben is, melyek eredetileg nagyobb összegről szóltak, de részörlesztés folytán az adóstól járó összeg már nem tesz ki

többet 40 K-nál, mely esetekben az eljárás folytatása szintén a kir. végrehajtókra szokott bízni. Ugyanez a visszás állapot tapasztalható a tanu- és szakértői díjak, továbbá a végrehajtó és közjegyzői költségek behajtásánál, melyek önmagukban véve alig rugnak néhány K-ra, mégis a végrehajtás foganatosítása esetén az előálló költség folytán 3—4-szeres összegre felszaporodnak.

Mindezen esetekben pedig a járásbírók a végrehajtás foganatosítását azért nem bízzák a községi közegekre, mert ez az intézkedés az 1877: XXII. tcz. 66. §-a s az erre utaló 1893: XIX. tcz. 15. §-ában csak a községi bíraskodás alá eső ügyekre nézve van előírva, tehát tételes jogszabály híján a bíróságok a végrehajtási törvény általános rendelkezéseitől eltérni nem hajlandók, legalább is alig akad járásbíró, mely a törvényes intézkedés hiányán tulateszi magát, s inkább alaki jogsérelmet követ el, semhogy az amugy is — rendszerint — szegény adósra ujabbi, aránylag súlyos terhet rójon. A megfelelő intézkedés felvétele a törvényben tehát már szinte kiáltó szükség.

Szükségesnek látszik a novellában oly intézkedés felvétele is, mely szerint ha a végrehajtás csupán a végrehajtást szenvedőnek követeléseire nézve kéretik, ha az nem is közpénztárból jár, hanem magán- vagy ezzel egy tekintetbe veendő jogi személytől, a végrehajtást szintén a bíróság kiküldött mellőzésével foganatosítsa, a letiltás elrendelése s a letiltó rendvény kézbesítése útján. Nem található ugyanis semmi elfogadható ok arra nézve, hogy ezen, az eljárás egyszerűsítését és a költségek csökkentését célzó, az 1881: LX. tcz. 84. §-ában körülírt eljárás miért csupán a közpénztáraktól járó, s nem a magánféltől járó követelésekre nézve is alkalmaztassék, miként ez Ausztriában és a szomszéd Horvátországban alkalmazást talál is. A végrehajtások nagy része nyerhetne ily módon elintéztet, mert egy jó követelés lefoglalásában a hitelező több fedezetet talál, mint az adós legtöbb esetben gyarló házi berendezésében, melyet sok esetben csak azért foglaltat le, mert az a lefoglalni szándékolt követelés letiltása mellett külön költséggel nem jár. Természetes, hogy a váltó, és más forgatható értékpapírokra nézve a végrehajtási törvény 80. §-ában foglalt különös rendelkezés érintetlen maradjon!

Kiterjesztendőnek találok a végrehajtási törvénynek a folytatólagos végrehajtásról intézkedő 117. §. utolsó bekezdését oly irányban, hogy a folytatólagos végrehajtás a hitelező költségére akkor is elrendelhető legyen, ha az alapvégrehajtás már foganatosított, s találtatott is elegendő fedezet. Sok eset fordul elő ugyanis arra nézve, hogy a hitelező az alapvégrehajtás foganatosítása után adósának oly követelését vagy ingatlanát fedezi föl, melyből sokkal simábban s az adós nagyobb kimélésével nyerhet kielégítést, mint pl.-az adósnak már előzőleg lefoglalt butoraiból, melyek különben is az árverések mai kedvezőtlen esélyei mellett sohasem nyújthatnak elég fedezetet. Ezen intézkedés az adós érdekében is való, mert így a hitelező nem lesz arra kényszerítve, hogy adósának a lefoglalt butorait sebbel-lobbal elárvereztesse, hogy csak folytatólagos végrehajtáshoz legyen joga. Az adós viszont a czéltalan zaklatástól meg lesz kimélve azon intézkedés által, hogy az ujabbi foglalás költségei a végrehajtatót fogják terhelni.

Az adós érdekén kívül a végrehajtató hitelezők érdekei is egymással szemben megvédendők, s e tekintetben a novellában kívánatosnak látszik némely módosítás felvétele, ha mindjárt e novella alkotása más indító okoknak köszönhető is.

Méltányosnak találok a végrehajtási törvény 189. §. a) pontjának módosítását oly irányban, hogy az ingatlan árverésnek ne csak hirdetése és foganatosítása, de kérése is előnyös költségnek soroztassék, mert ez annak értékesítéséhez ép oly szükséges, mint az árverés hirdetése és foganatosítása, s ennek mellőzése nem jogos különösen azon leggyakrabban előforduló esetben, midőn az ingatlan vételára az összes jel-

zálogi követeléseket nem fedezi, s így a végrehajtási törvény 192. §-a értelmében az árveréskérési költség is fedezetlen maradt, jóllehet az árverés megkérése folytán a kellő helyen bekebelezett jelzálogos hitelezők követelésüket egészben megkapják.

A jus offerendi kérdésében is alig tartható a mai jogállapot. Méltánytalan ugyanis azt kívánni a későbbi jelzálogos hitelezőtől, hogy a — legtöbbször — aránytalanul nagyobb összeggel szereplő előző hitelezőjét kielégítvén, juthasson csak azon helyzetbe, hogy az egyetemlegesség címén más ingatlanokra is bekebelezve levő előző követelés ezen ingatlanok közt megosztva, megkapja a saját kis összegű — bár reá nézve jelentékeny — követelését. Tudtommal a telekkönyvi hatóságok, ugyszintén a Curia már több ízben a fennálló jogszabály ellenére is, érezve ezen intézkedés méltánytalan következményeit, kimondták, hogy az egyetemleges jelzálogokkal rendelkező hitelező követelésére nézve az egyes ingatlanokból csak aránylagos kielégítést igényelhet még az esetben is, ha nem forog fen a végreh. törv. 190. §-ában körülírt azon eset, midőn az összes egyetemleges jelzálogok ugyanazon telekkönyvi hatóságnál egy alkalommal árvereztetnek el. Szerintem ez a joggyakorlat törvény erejével volna felruhálandó, mert az egyetemleges jelzálogokkal rendelkező hitelezőre nézve ez jogsérelemmel nem járna, mert hiszen a többi ingatlanra nézve is megkérheti az árverést, míg ellenben a későbbi jelzálogos hitelező jogos érdekeit megfelelően biztosítaná.

Dr. Székely Antal,
kaposvári ügyvéd.

Különfélék.

— A Szentpéteri-ügyről a «Jog» többek közt a következő megjegyzéseket teszi:

«A védelem szerepét eddig ügyvédek látták el, ez esetben a védelem szövetségesekre talált a napi- és a szaksajtó egy-egy organumában. ... Eddig három factor meggyőződését láttuk. Kettő: a szakbíróságé és az esküdtbíróságé lényegében, t. i. abban, hogy Szentpéteri Sára bűnös a férje meggyilkolásában, egyezik, a harmadik: a védőké ellenkező. A legszentebb meggyőződés sem ad jogot oly offensiv modorban folytatott védelemre, mint az ügyvédeké. ... A látszat semmiesetre sem az, hogy a magyar bíró a testületi szellemnek alárendeli az igazságot, hanem hogy a vádlott tényleg bűnös.»

Mivel «a védelem egyik szövetséges» alatt laptársunk úgy látszik minket gondol, nem mulaszthatjuk el ezekre a nyilvánvalóan az ügy közelebbi ismerete nélkül tett megjegyzésekre néhány szóval reflectálni.

Első sorban is mi nem vagyunk a «védelem szövetségesei», hanem egy ártatlanul elítélt érdekében folytatott küzdelem harcosai. Mi már akkor hangoztattuk a kir. curiai ítélet tarthatatlanságát, amikor még a kir. Curia ítéletét ki sem hirdették a vádlott és védője előtt.

Abban sincs igaza a «Jog» cikkírójának, hogy a szakbíróság meggyőződése az esküdtbíróság meggyőződésével egyezik. Tény az, hogy a kir. Curia az alsóbíróságok *négy-szeres* felmentő ítéletének megváltoztatásával ítélte el Szentpéterinét életfogytig tartó fegyházra a férjén elkövetett gyilkosság miatt. Tény az is, hogy az esküdtbíróság kimondta, hogy Szentpéteriné nem bűnös a gyilkosság bűntettében; valamint tény az is, hogy életfogytig tartó fegyház helyett a vádlott 10 évi fegyházra ítéltetett.

Más szavakkal: négy alsófok felmentést mondott ki a részesség vádjá alól, a kir. Curia elítélt a tettességben, az esküdtszék pedig bűnösséget mondott ki a részességben. Mind a három bírói tényező tehát olyasmit mond, ami a másik kettőt kizárja.

Ilyen a megegyezés közöttük.

Ha pedig bevonjuk a kir. ügyészséget is, a tarkaság még rikitóbbá válik. A kir. ügyészség kétszer vádolta Szentpéteri Sárát a felbujtással a szolnoki törvényszék előtt. A törvényszék mind a kétszer felmentést mondott ki. Majd az esküdtszék előtt az ügyészség tettességgel vádolta, s ugyanazon törvényszék hármass tanácsa mindenképp odadolgozott, hogy legalább felbujtásban vagy segítésben igenlő verdiktet kapjon. Az ügyészség is, a törvényszék is önmagával ellenkezésbe jött.

Különben ha semmi más eredményt nem mutathatna is fel küzdelmünk, mint a büntetésnek lényeges leszállítását, (ami megtörtént): ez már is oly jelentékeny siker, amelyért érdemes elviselni az olyas támadásokat is, amilyenekben most laptársunktól volt részünk.

Az utolsó forum azonban még nem szólt.

— A kir. ítélő táblák felülvizsgálati tanácsainak elvi jelentőségű határozatai. Összegyűjti és összeállítja dr. Térfi Gyula, budapesti kir. törvényszéki bíró. Kiadja a Franklin-Társulat. Immár ötödik kötete ez annak a hasznos gyűjteménynek, melyet a Franklin-Társulat, helyes érzéssel felismerve a jogászközönség szükségletét, a sommás eljárási új törvény első idejében megindított. A Fabinyi-féle curiai gyűjteménnyel együtt nagyban hozzájárul ez a gyűjtemény ahhoz, hogy az új eljárás alapelvei minden nagyobb nehézség nélkül teljesen átmentek már a bírói és az ügyvédi kar köztudatába. Ennek a lelkiismeretes gondossággal készült kézikönyvnek eddigi kötetei valamennyi kir. ítélő táblának a sommás törvény életbelépte óta hozott összes felülvizsgálati határozataiból 3714 elvi határozatot és mindazt tartalmaznak, ami akár az alaki, akár az anyagi jog szempontjából értékes. Az elvi döntésnek teljes megvilágítása céljából rendszerint a tényállás közlése és a jogszabály szabatos fel tüntetése vezeti be a határozatokat, amelyekben való gyors tájékozódást és így a könyv használhatóságát rendkívül megkönnyítik a tárgymutatók. A mostani V. kötet (688 határozattal, 51 iv) ára 12 korona.

— Törvényszéki orvostan. Irta: dr. Jellachich István, pécsi törvényszéki orvos. (Budapest, 1902.) Belkynek sok tekintetben elavult munkája óta ez az első rendszeres mű, mely a jogászok igényeihez mérten s az igazságszolgáltatás szempontjából szükséges rendszerben foglalkozik a törvényszéki orvostan név alatt foglalt ismeretekkel. Két részre osztotta szerző az anyagot: alaki és anyagi részre. Amabban a szakértők képesítéséről, működésük köréről, a szakértők meghívásának és alkalmazásának módjáról szól, itt tárgyalja továbbá a törvényszéki orvosi forumokat s általában a szakértőknek a bírósághoz való viszonyát. Az anyagi részben pedig bevezetésül előadja a tulajdonképpeni törvényszéki orvostani ismeretek megszerzéséhez szükséges általános orvosi, nevezetesen élet- és bonczani előismereteket, s ezután a tulajdonképpeni törvényszéki orvostani kérdések tárgyalására tér át. Ezen rész első fejezete a testi sértések tanának van szentelve; a másodikban áttér szerző a halál erőszakos bekövetkezési módjainak tárgyalására; a következőben a hullajelenségekkel s a hullavizsgálattal foglalkozik; ezután sorra veszi szerző azon nagyszámu, és pedig részint polgári, részint büntetőjogi természetű kérdéseket, melyek a törvényszéki orvostant érdeklőleg a nemi életre vonatkoznak; végül az utolsó fejezet a beszámítás tanát tárgyalja. Feldolgozásra találtak a munkában vonatkozó összes jogforrásaink és csak előnyére szolgál a kézikönyvnek s gyakorlati használhatóságát emeli, hogy a leggyakoribb irománymintákkal is fel van szerelve. Kár azonban, hogy az elméleti kérdésekkel a legtöbb helyen tulröviden végez, s még azon kérdések tárgyalására is alig szentel tért, melyek hazai irodalmunkban is megvitatás tárgyai voltak; kár továbbá, hogy az igazságügyi orvosi tanács munkásságát nagyobb figyelemre nem méltatja. Az 56 ábrával ellátott mű Politzer kiadásában jelent meg.

— **A méhészet multjáról és jelenlegi közigazgatásáról.** A közigazgatási könyvtár utolsó füzetének tárgyát a méhészet védelmére és fejlesztésére vonatkozó intézmények és törvényes szabályok képezik. Egybeállította Saárossy-Kapeller Ferencz. A füzet közli a méhészettről készült törvény előadói tervezetét.

— **Hatáskör bérleti viszonyból származó perben, ha a per tárgyának értéke 40 K-t meg nem halad.** A m. kir. miniszterium a következőkép határozott: Ebben az ügyben az eljárás a községi bíróság hatáskörébe tartozik.

Indokok: A marosvásárhelyi kir. törvényszék és a marosvásárhelyi községi bíróság között hatásköri összeütközés esete merült fel, a melynek eldöntésül a községi bíróság hatáskörét kellett megállapítani, mert az 1893. évi XVIII. tczikk 1. §-a — első bekezdésének világos rendelkezése szerint — a bérleti viszonyból felmerülő keresetet is csak annyiban utalja az értékre való tekintet nélkül sommás eljárásra és a kir. járásbíró hatáskörébe, amennyiben az 1877. évi XXII. tczikkben szabályozott községi bírósági eljárásra utalva nincsenek, minthogy pedig az 1877: XXII. tcz. 14. §-ának és 11. §. 1. pontjának rendelkezéséhez képest pénzköveteléseket tárgyzó keresetek, ha a kereset értéke 40 K összeget meg nem halad, kizárólag a községi bírósághoz tartoznak, s minthogy ez a kereset pénzkövetelést tárgyz és tárgyának értéke 40 K-t meg nem halad: az ez ügyben való eljárás a községi bíróság hatáskörébe tartozik. (8740/1902. I. M. sz.)

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **A tőzsdei határidőüzlet eltörlése Ausztriában.**

Az osztrák birodalmi tanács képviselőháza a tőzsdei terményhatáridőüzlet eltörlését tárgyzó törvényjavaslatot változtatlanul elfogadta. Ez a hatodik e nemű törvényjavaslat volt, amelylyel a birodalmi tanács foglalkozott s elfogadott. Egyébként pedig a törvény a gabonaneműekben és lisztben a határidőüzletet nemcsak a tőzsdén, de a tőzsdén kívül is teljesen eltörli, de a bíróságokra bizza annak esetről-esetre való meghatározását, hogy mely üzlet tekintessék határidőüzletnek. Az ilyen ügyletekből folyó követelések nemcsak nem perelhetők, de bizonyos esetekben az illetők büntetésekkel is sújtottak. A törvény a tőzsdeelőjáróság szervezetét is megváltoztatja.

— **Német jogi irodalom.** A *Deutsche Juristen-Zeitung*-ban *Goldschmidt* m. tanár a közigazgatási büntetőjognak mint különálló tudományszaknak létesítéséről értekezik. Ez a tudományszak szerinte összesége azoknak a szabályoknak, melyekben a közjó előmozdításával és gondozásával megbízott állami igazgatás, meghatalmazása körében, büntetést ir elő valamely közigazgatási szabály megsértésének mint tényálladéknak következményeképen. Ilyenformán a közigazgatási büntetőjog, mint egészen új és különálló jogi tudományszak, a közigazgatási jognak lenne része. Annak felismerésére, hogy valamely büntetendő cselekmény jogilag vagy közigazgatásilag büntetendő-e, maga a tényálladék nyújt támaszpontokat. Mig ugyanis a büntetettnek a formai alkotóelemén, a jogellenességen kívül mindig anyagi alkotó-eleme is van, t. i. valamely jogi értéknek sérelme: a közigazgatási büntetendő cselekményben csak formai elem található fel, az, hogy közigazgatási szabályba ütközik. Ahány elágazása van a közigazgatásnak, annyi ága van a közigazgatási büntetőjognak is. Ma is megkülönböztethető már a rendőri és a pénzügyi büntetőjog. Ezt a tudományszakot külön alapelveken kell fölépíteni. A büntetőjogi fogalmakat használhatja ugyan, de alkalmazva sajátos természetéhez. Pl. figyelmen kívül kell hagynia a szándék és a gondatlanság közti különbséget, a részességet, és helyt kell adni a bizonyításnak arra nézve, hogy az illető nem ismerte azt a közigazgatási szabályt, melynek megsértéséről valamely esetben szó van. Az eljáró fórumot illetőleg mellőzhetetlennek tartja az értekezés azt, hogy az ügyek elbírálása közigazgatási bíróságra tartozzék.

— **Lombroso** az Archivio di psichiatria folyóiratban tanulmányt irt Musolinoról és őt a criminaloidok és a született büntetettek közé sorolja, de mégis közelebb állónak tartja az előbbi kategóriához. Ezt így magyarázza: A Musolinótól elkövetett cselekményeket oly okok idézték elő, melyek azokat az ő és környezete szemében igazoltaknak tüntették föl. Azonkívül ez a briganti oly országnak születte, ahol az em-

berölést nem tekintik oly súlyos bűnnek, mint másutt, és ahol a vendetta kötelességszámba megy. Az igazságszolgáltatásról sajátos felfogást táplált magában és ennek megfelelően büntetést gyakorolt abban, amit tett, és a büntetést a vétkesség nagyságához szabta. Így pl. azt, aki vele szemben kisebb sértést követett el, csupán csak a lábán sebezte meg. Fej-alakulata nem mutatja a született bűnös típusát és mégis született bűnösnek kell őt mondani, enyhítő vonásokkal. 11 éves korától a 21-ikig számos bűnös cselekményt követett el, melyek érdemessé tették őt arra, hogy a Maffia fejévé legyen. Annyira nem volt tudatában a bűnnek, hogy egyszer elfogatásakor a rendőrfőnököt arra kérte, adjon neki engedélyt, hogy két ellenségét megölje. Rokonsága révén is számos vonatkozásban terheltnek kell őt tekinteni. Családjában többen epileptikusok; egy öcscse annyira erőszakos, hogy midőn játék közben egy centesimot elveszített, azzal fenyegette pajtását, hogy levágja a fejét, ha pénzét nem adja neki vissza. Jelentkezik benne a született bűnösnek beteges hiúsága; tudni vágyik, hogy az ujságok foglalkoznak-e vele és azt szeretné, hogy az egész világ ítéljen fölötte. Jelentős egyéniségnek tartja magát és azt hiszi, hogy kiválaszthat egy képviselőt, aki azután kényszeríti a kormányt, hogy kegyelmezzen meg neki, amint ez Olaszországban politikai elitélteknek szokás. Lombroso a briganti-főnök magatartásából számos példát hoz fel, melyek mutatják nagy értelmességét. Jellemző az a válasza, melyet a parancsnoknak adott, aki szemére vetette neki, hogy megölt egy kötelességét teljesítő carabinieri: nekem is kötelességet kellett teljesítenem, válaszolta. A vádakra így felelt: Ha valamikor loptam vagy jogtalanul bántalmaztam volna valakit, kétségbeesésemben megöltem volna magamat.

— **Franczia jogi irodalom.** *Roux* főáll. ügyészi helyettes: Bíróság és igazságszolgáltatás Tolstoi műveiben. Az értekezés szerint Anna Kareninában már fölismerhető, hogy miként gondolkozik Tolstoi a bírásról. Lévine lemond a békebírói teendőkről; működését hiábavalónak, sőt a magához hasonlókra nézve károsnak tartja. Arcadievitich, törvényszéki elnök, elnéző, szabadságszerető, felvilágosodott, de éppen nem méltó arra, hogy igazságot szolgáltatson, gondatlansága és könnyűvérsége miatt. *Idon Litch halála* egészen egy bíró életpályája történetének van szentelve; egy bírónak, aki értelmes és ügyes, de kishitű, áldozata a kicsinyes polgári elfogultságnak, gyenge a szerencse forgandóságával, a szenvedéssel és a halállal szemben. Sajnálni való igazságszolgáltatás az, mely ily kézbe van letéve. A *Feltámadásban* végül egészen világosan jelentkezik a nagy orosz író gondolata. E művében bemutatja az orosz büntető-igazságszolgáltatást az esküdtszéknek egy tulszigoru ítéletében. De nem is annyira a bírósággal foglalkozik Tolstoi, hanem leginkább azzal az igazságszolgáltatással, mely a nem hivatásos bíró kezében van és amint az azt gyakorolja. Kiolvashatni az értekezés szerint ezekből a művekből, hogy írójuk hisz abban az orosz példabeszédben: aki bírónak lesz, vétekkel terheli meg lelkét.

— **Christianiában,** az alkoholizmus elleni állandó társadalmi actio és hatósági rendszabályok daczára, az ottani rendőrfőnök jelentése szerint le kellett tartóztatni a folyó év első negyedében nyílt utcán való részegség miatt 3148 egyént. Ez nagy szám ugyan, de mégis javulást mutat az előző évekhez képest. 1901-ben ugyanazon időszakban 3689, 1900-ban 4887 ily egyént tartóztattak le. A részegség miatt kiszabható rendőri büntetés a norvég fővárosban tíz korona vagy két napi elzárás, visszaesőkkel szemben pedig még kényszermunka is alkalmazható.

— **A budapesti ügyvédi kamara** könyvtára úgy, mint eddig, minden csütörtökön és minden szombaton este 6 órától 8 óráig a kamara tagjainak rendelkezésére áll, amikor a kamara megválasztott könyvtárnoka dr. Tóth Kálmán szintén jelen van. Sürgős esetekben ezen könyvtári órákon kívül kivételesen d. e. 9 órától 11 óráig a kamara irodatisztviselői is rendelkezésre bocsáthatnak egyes megjelölendő műveket.

A Magyar Jogászegylet tagjainak a napokban ment szét a 204. füzet. Akik nem kapták meg, reklamálhatják Pfeiffer Ferdinánd könyvkereskedésében (Kossuth Lajos-utca). A 202. füzet később jön.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félvre ... 12 kor.
negyedévre 6 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Feltételes ítéletek boszorkányperekben. — A halál okából való ajándékozásról (mortis causa donatio.) *Dr. Menyhárh Gáspár* kolozsvári ügyvéd, egyetemi magántanártól. — Megjegyzések a polgári törvénykönyv tervezetének a telekkönyvi intézményt szabályozó harmadik címéhez. *Huf József* soproni ügyvédtől. — *Törvénykezési Szemle:* A bűnvádi nyomozást megszüntető kir. ügyészi határozat per-jogi következményeiről. *Cs. G.* — A Szentpéteri-ügy a szüneti tanács előtt. *F.* — Különlélek.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Feltételes ítéletek boszorkányperekben.

Tokaj-Hegyalja vidéke egyik uri levéltárában található nagy számu érdekes régi okiratok közül ma alkalmunk van két felette tanulságos darabnak a másolatát, illetve fordítását közölni. Mind a kettő boszorkányperekből van véve és az 1715-ik esztendőben, Tályán kelt, amely — előbb Rákóczy-féle birtok, — akkor már Trauthson herczeg kezén és földesuri fenhatósága alatt volt.

Az alább közölt okiratok egyike egy «boszorkánynak» az önvallomását foglalja magában. Az eredeti latinul van megfogalmazva, mi pedig itt magyar fordításban adjuk. Bámulatos emléke ez az emberi elme azon megtévelyedésének, amely amaz időben azt okozta, hogy nemcsak a köznép, de a művelt körök is hittek a «bűbájosságban», hogy az eljáró bírák mily örületes «vallomásokat» csikartak ki a vádlottakból a torturával, de sőt hogy még azon szerencsétlen terem-tések, akiket boszorkánysággal vádolnak, úgy látszik, részben maguk is hitték azt, hogy ők valóban boszorkányok.

A másik okirat, melyet alább közlünk, egy reversalis. Ennek eredetije maga is magyarul van írva. Hat nőszemélyt boszorkánysággal vádoltak. Ugy látszik, nem lett ellenök valami nagyobb «boszorkányság» bizonyítva s azért nem ítélték őket tűzhalálra, hanem száműzték őket Tállya városából és Zemplén vármegyéből azzal, hogy ha ezentul akár csak valamely «legkisebb hír vagy jelecske fog találatni» arra nézve, hogy ők boszorkányok, akkor «minden törvény nélkül tűz által való executióval megbüntettessenek».

Érdekes és tanulságos ezen okmány már csak azért is, mert annak tartalma a maga lényegében nem egyéb, mint az ujabbkori büntető igazságszolgáltatásban meghonosodó feltételes elítéltetésnek egy neme.

Ezen itt közölt két okiratot *Hodossy Imre* országgyűlési képviselő ur bocsátotta rendelkezésünkre.

1. Okirat. (Fordítás latinból.)

A bent megnevezett boszorkányok *vallomása*, melyet úgy a bűnvizsgálat során külön kihallgattatva, valamint a bíróság színe előtt is saját jószántukból és önként tettek.

I. *Fricus Zsófia*, Lengyel Ferencz tályai lakos neje bűbájossággal vádoltatván, miután elfogatott és bebörtönöztetett, előbb ugyan tagadta, hogy ő a boszorkányokhoz tartoznék, másnap azonban a maga gonoszságát beismervén, úgy a bűnvizsgálati kihallgattatása alkalmával, amely a folyó 1715. évi augusztus 15-én Tállya mezővárosában a fenséges Trauthson herczeg curiáján tartatott, valamint szeptember 2-ikán az ugyanazon helyen tartott bírói ítélőszék előtt is a boszorkányoknak titkos cselekedeteit a következő módon fedezte fel:

1. hogy őt a bűbájosságra ezelőtt hat esztendővel a hegyaljai boszorkányok zászlótartója csábitotta el, aki előbb

bizonyos Nyitrai nevezetű mádi lakosnak volt a felesége, de akit f. év augusztus 17-ikén Maád mezővárosában máglyán megégettek. Ez ugyanis neki fapohárból valami borizú italt nyújtott, amelyet, miután megivott, akarva nem akarva kénytelen volt a boszorkányokkal kóborolni.

2. Hogy habár nem is értesítik őket arról, hogy mely helyen kellessék összejönniök, mindazonáltal a szél, melyet az ő előjáróik vagyis kapitányaik megindítanak, egy bizonyos helyre hozza össze őket, ahol aztán éppen úgy, mint a katonaságnál ezt az erre hivatott külöfféle rendű tisztek tenni szokták, azon kárért, melyet valamely boszorkány a maga társnőinek okozott, a gyűlésen elégtételt szereznek.

3. Hogy ők nemcsak valami képzeletben vannak jelen ama gyűlésekben, hanem valósággal és tényleg, mindegyik a maga saját testi minőségében; hogy azonban az ő férjeik távollétüket észrevenni nem képesek, aminek az az oka, hogy az a szél, amely őket ama gyűlésre viszi, amelyet mindig csakis éjjel szoktak tartani, férjeiket olyan mély álomba meríti, hogy nem képesek előbb felébredni, mignem ők ismét visszatértek.

4. Hogy aztán valamely helyen összejövén, tivornyáznak, vagyis előbb egy óra hosszat pazarul készített ételeket esznek, még pedig egy kerek asztalnál, amely ugyan egy fényes palotában állni látszik, mindazonáltal nem áll a föld színén, hanem a levegőben lebeg. A hármass asztalnál a legkiválóbb boszorkányok ülnek, akik arany és ezüst poharakból isznak, melyek aztán lópatává szoktak változni; a többi, kisebbrendű boszorkány pedig cselédi teendőket végez, az asztalnál ülőknek felszolgálván. Erre aztán a dobok peregnék, a trombiták harsognak, a hegedűk szólnak, ők pedig egymással tánczra kerekednek. Miután pedig körülbelül egy óráig tánczoltak, még a kakas kukorékolása előtt, ugyanazon szél visszaviszi őket lakásaikba.

5. Ezen gyűléseknél és vendégségeknél ördögök is mindig jelen vannak, akik emberi ábrázatot viselnek, ember szí-nével vannak felruházva. Ezek mindkét nemből, úgy is mint nők és úgy is mint férfiak jelentkeznek és ugyanolyan nevet viselnek, mint a keresztyények, t. i. az egyiknek Ferencz, a másiknak Mátyás vagy Ferdinánd stb. a neve, akik aztán az előkelőbb boszorkányokkal, sőt majdnem minden eggyessel testi közösülést üzni szoktak.

6. Hogy nemcsak nőszemélyek, hanem nagy számban férfiak is találatnak közöttük (a boszorkányok között), nem különben előkelő, nemes hölgyek is, akik díszes fogatokban szoktak kocsikázni. Az ördög feketé, néha pedig fehér bélyeggel szokta őket megjegyezni, amilyennel az itt vallomást tevő is szeméremtestén bélyegzettnek találatott. Némelyek fejük tetején vannak bélyegezve, mások hónuk alatt, akként, hogy onnan hajzatuk eltávolított; ismét mások mellükön, mások pedig lábukon. Nem lesznek azonban bélyeggel jelölve, akik magukat az ördögnek esküvel le nem kötik, de ilyenek alig találatnak. Esküjük pedig abból áll, hogy Istenről lemondanak és az ördöghöz csatlakoznak ekképpen: Az igaz Isten ne legyen az én Istenem, hanem az ördög legyen az én Istenem.

7. Hogy a boszorkányok a felhőkbe felszállva a szőlő-hegyeket elpusztító záporosöket és jégesőt előidézni vagy ezeket megakadályozni tudják.

8. Hogy mások tehenének tejét akként tudják elvenni, hogy nappénteken, Szent-György napján és Luca napján az idegen tehenek trágyáját összeszedik és saját udvarukba vagy istállójukba viszik át.

9. A szüretelés mesterségét csak a főbb boszorkányok tudják, amelyek a bűbájosságban jobban gyakorlottak és azt már gyermekkoruk óta tanulták. Ugyanis a boszorkányok között sem tud mindegyik mindent, csak amennyit kiki megtanult vagy amennyit az ördög közölt vele.

10. Hogy a most mult 1714-ik év tavaszán a Király-hegy nevű mádi szőlőhegyben, még pedig szőlőmetszés idejében összejöttek olyan világosságnál, mintha nappal volna, a szőlőtők rügyeit összegyűjtötték és kezökkel kisajtolták, az így nyert folyadékból pedig négy hordót borral megtöltöttek és ugyanakkor meg is itták, aminél mintegy háromszázán valának.

11. Hogy szokatlan nagyságu, aranypettyekkel diszitett, vörös színű selyem zászlójuk van, amely aranyrudra van feszítve. Ezen zászlót a fentemlített zászlótartó, egykoron Nyitrai mádi lakosnak neje, aki a boszorkányok közt legkiválóbb volt és akit a f. évi augusztus 17-én Maád mezővárosában máglyán megégettek, mint bűbájosságának méltó díját nyerte el; ámde ezen zászlót, melyet dióhéjban szoktak volt őrizni, a zászlótartó elfogatása után az ördög veszélytől féltette, mert a zászlótartó halálát előre látta és azért a zászlót augusztus 10-én, szombaton reggeli 4 órakor a valómást tevő szeme láttára a Szt. Gellértről elnevezett hegyre, amely Budához közel fekszik, magával vitte.

12. Hogy a folyó évben, az urnapja előtti éjjel a tokaji Mézes nevű hegyfok Szarvas nevű szőlőjében négy hordó szüretelt bort rögtön megittak. Miután kiürítették a hordókat, melyeket a közelben lakók szoktak oda hozni, akkor aztán a földbe elásták azokat és igaz keresztyén ezeket sem megtalálni, sem látni nem képes. Szent-György napjának éjjelén pedig Zombor határában puhított kőből kenyeret sütöttek. Mindkét helyen jelen voltak a török és a rác boszorkányok követői is német ruhába öltözve. Ezek az itteni boszorkányoknak nagy tömeg szilvát adtak el, az itteniek pedig az idegeneknek sok bort, minden szőlőhegyből egy szőlőfűrt nyújtván nekik. Tavaly és harmadéve gabonát adtak el ugyanazon boszorkányoknak. Ez idén azonban nem, mert a szárazság miatt kevés termett. Ilyen kereskedést a hazai boszorkányok az idegenekkel mindig folytattak, egymást kölcsönösen küldötteik által felkeresvén, s a mezőknek és szőlőhegyeknek termését sok pénzért eladván, amely azonban trágyává változván, semmire sem használható.

13. Hogy a boszorkány egy pólyát elásván, annyi csomót köt rajta, a hány évig akarja, hogy valaki fájdalomtól kinoxassék, és hogy amidőn a földbe ássa, ugyanakkor megnevezi azt, akit a bűbájossággal sujtani akar s azután azt mondja: «Én téged elbűvöllek, nem az Isten nevében, hanem az ördögnek a nevében, hogy addig fel ne épülj, míg én ezt a pólyát innen ki nem veszem».

2. Okirat. (Az eredeti magyar szöveg másolata.)

Mi alább megírtak recognoscaljuk per Præsentes, hogy mi nem gondolván Istennek Ő Szent Felségének Parancsolatjával, bizonyos gonosszagra és többire boszorkányságot és varáslást illető állapotra adtunk magunkat, melly miá az Méltóságos Uri Szék némely dolgainkat Inquisitio által ki tanulván s azokat megfontolván, jöllehet némelyikünk a halált is megérdemlette volna, mindazonáltal büntetésünket Törvény szerint úgy kormányozta, hogy némelyikünknek élete megmaradván, közönségesen örökké nem csak Tállya várossából, de a T. N. Zemlén vármegyéből is proscibaltattunk és relegaltattunk; ha azért annak utánna valahol lakásunk lészen, mi tőlünk valami legkisebb varáslásságot vagy boszorkányságot illető állapot, hir, vagy jelecske találtni vagy hallattatni fog, tehát nemcsak a Mélt. Trauthson Herczeg Dominiában levő Tiszteknek, N. Zemlén Vármegyének, de mindenütt, valahol lejendünk, akármilyen Tiszteknek teljes hatalmat adunk bennünket akár egyenként személlük szerint, akár együtt szabadon megfoghasanak és minden Törvény nélkül tűz által való executioval megbüntettessenek, ez ellen nem használván semminemű akármilyen névvel nevezendő és ki gondolható Törvényes exceptio, és akár melly és mitsodás Urak házán vagy oltalma alatt levő protectio. — Mellynek nagyobb erősségére adtunk ezen keresztvonással subscribalt Reversalis Levelünket ezen alább megírt személyek előtt. Actum Tallyae, die 5. Septembris Anno 1715.

Coram me Stephano Tallyai
Duc. prov. Tallyensi,
Coram Gregorio Forrai
Judice Prim. Tallyensi,
Coram me Stefano Tasnádi
Exactore Oppidi Tallyae
et ædili Eccl. ejusdem
Tallyensis Reformatæ.

Lipták Jánosné Dudás Dorka. +
Kertész Mátyásné Havrilova
Marina. +
Dudás Mártonné Balpataki
Erzsébet. +
Tóth Jakabné Fazekas Kata. +
Sophia Czilhonyovna. +
Báby Petrikova Marina. +

A halál okából való ajándékozásról (mortis causa donatio).¹

(Figyelemmel a magánjogi Tervezet 1952. §-ára.)

Halál esetére szóló ajándékozás alatt közönségesen és általában azt az ajándékozást értették, amely az ajándékozó halála után lép hatályba. Sőt így tanítják ezt szélteben-hosszában.^{2 3}

E felfogás szerint a halál esetére szóló ajándékozás csakis mint ajándékozási ígéret jöhet létre. Ha az ajándéktárgy azonnal átadatik, halál esetére szóló ajándékozásról sohasem lehet szó,⁴ minthogy a lényeg az, hogy az ajándékozás csak az ajándékozó halála után hatályosulhat, «oly ajándékozás — mond osztr. polg. törvk. 956. §. a m. c. d. — amelynek csak az ajándékozó halála után kell teljesülni».

E tanítás, mely az osztr. polg. törvk. tételes szabályozása által vert mélyebb gyökeret, optikai csatlódáson alapult s így vált lehetségessé egy fölösleges, de helyes fogalom helyébe egy szükségtelen és helytelen fogalmat bevinni az ajándékozás tanába. Látták ugyanis, hogy az ajándékozó halála a mortis causa donatio esetében az ajándékozási ügylet sorsára olyanféle hatással van, mint a föltétel, hogy t. i. feloldja azt, ha az ajándékozó tuléli a megajándékozottat, ezért úgy gondolták, hogy az ügylet érvénye, hatálya függ az ajándékozó halálától, holott a halálnak csak ex post feloldó hatása volt (causa non secuta) az érvényes és fogatba ment ügyletre, miként a feloldó feltételnek teljesülte esetében.⁵

Összecserélték hát a fogalom lényegét kitöltő okot az ügyletet felbontó körülmény hatásával, illetőleg ezzel magával s abba helyezték át a lényegét, hogy mikor értékesül az ajándékozás a megajándékozottra nézve. Ha az ajándékozó

¹ Részlet szerzőnek nagyobb tanulmányából.

² Zlinszky-Reiner: Magyar Magánjog VI. kiadás 993. l.; Unger: System II. 199. l., (aki azonban e felfogását öröklési jogában már feladta); Vécsey: A római jog külső története és institúciói II. kiad. 604. l.

³ Jogtörténészre érdekes lehet annak kutatása és kiderítése, hogy a justinianusi jog fogalma a mortis causa donatio miként homályosul el s változik át a szövegben adott fogalomná. Mi e kérdésre nem terjeszkedhetünk ki. Csak érintjük, hogy a mai jog — amiként ezt mi látjuk — a mortis causa donatio közönséges ajándékozást látott; az eltérés annyi volt, hogy az az ajándékozás, amelyet a felek abból az okból létesítettek, hogy az ajándékozó előbb elhal, mint a megajándékozott s tehát ebből folyóan a megajándékozott előbb elhalása esetén az ajándékozási szerződés megszűnt s az ajándék visszament az ajándékozóra: ez volt a mortis causa donatio s így ez esetben és ebben az értelemben visszavonható, míg az ajándékozás közönséges esetében nem lévén ilyen feloldó feltétel, az visszavonhatatlan volt ebben a tekintetben. (Mortis causa donatio est, quæ propter mortis fit suspicionem: cum quis ita donat, ut si quid humanitus ei contigisset, haberet is, qui accepit sui autem supervicisset is, qui donavit, reciperet, vel si eum donationis poenituisse, aut prior decesserit is qui donatum sit . . . l. 1. pr. D. de donat. 39., 5. Sed mortis causa donatio longe differt ab illa vera et absoluta donatione, quæ ita proficiscitur, ut nullo casu revocetur . . . l. 42. §. de don.) A római jogászok egyszóval a halál okából (causa mortis) létrejött ajándékozást ismerték e néven, a melyről azt mondták, hogy az perfect és hatályos (mortis causa donatur, quod præsens præsentis dat. Dig. 39., 6., 38.); csak hogy mivel az ajándékozó előbb elhalása azt felbontotta, azért nem tekintették azt megbolygathatlannak, véglegesen bezártnak, mint az egyéb feltételtől nem függő ajándékozásokat. Azt nem mondták, hogy hatályba előbb nem léphetett volna, mint a megajándékozó halálával, csak annyit mondtak: «non videtur perfecta m. c. d. facta, antequam mors insequatur». l. 32. D. de don. 39. Azt tartom, e helyből indult ki a tévedés s a fogalom elferdülése.

⁴ Zlinszky-Reiner: id. műve 994. l. 1. jegyz. «Miután a halálesetre szóló ajándékozás neve és lényege éppen abban áll, hogy a halál után lépjen hatályba, azért az ajándék tárgyainak még az ajándéktevő életében való kiadása esetében szó sem lehet halálesetre szóló ajándékozásról». Frank: Közig. törv. I. 248. §. «az adomány teljes erejét csak az adakozó halálával nyerheti».

⁵ A római jog úgy is fogta föl, mint az ajándékozó előbb elhalásától föltételezett ajándékozást: donatio quæ sub conditione solvatur qualis est mortis causa donatio. l. 27. l. 35. §. 2. de m. c. don. (39., 6.)

halála előtt, akkor élők közötti ajándékozás van jelen; ha az ajándékozó halála után, akkor halál esetére szóló.¹

Ebből a fogalomeltolódásból most már szükségképp következett az is, hogy az elajándékozott vagyon voltaképp az ajándékozó hagyatékából lévén elszálló, az ilyen ajándékozás a végakaratnyilvánítással tekintetett egyértelműnek és mert a végintézkedés lényegét abba helyezték, hogy az visszavonható, megmásítható: tehát a halál esetére szóló ajándékozás is az ajándékozó által bármikor visszavonható és a visszavonhatásban találták meg a m. c. d. jellegét,² szemben a közönséges ajándékozással. Ez alapon mondja az osztr. polg. törvk. is, hogy az ilyen ajándékozás, mint hagyomány érvényes, ha a végrendeletre előírt alakszerűségek is betartottak.

Joggal kérdehetjük azonban, hogy van-e szüksége a jogéletnek arra, hogy mesterségesen konstruáljunk egy intézményt, amely hézagot nem pótol s amely nélkül jobban lehet élni, mint vele? Mire kell ajándékozási szerződést kötnie annak, aki csak azt akarja, hogy a másik a vagyonából neki szánt részt csak az adó halála után kapja meg s addig affelől szabadon rendelkezhetik, az ígéretet visszavonhatja stb.? Ezt végrendelkezéssel, egyoldalú nyilatkozattal éppen oly jól elérheti, csak hogy egyszerűbben.

És valójában nem is más az e felfogás szerint halál esetére szóló ajándékozásnak mondott ügylet, mint egyszerű végintézkedés. Ilányoznak belőle az ajándékozás fogalmának leglényegesebb ismertető jegyei. Először is nem lehet szerződésnek mondani azt az ügyletet, amelyet az egyik fél minden ok nélkül is egyoldalúan felbonthat, saját lekötését bármikor visszavonhatja.³ Másodszor az ajándékozásnak lényegéhez tartozik, hogy az ügylet az ajándékozó vagyonát azonnal apasztja, a megajándékozottat pedig azonnal növeli. Az az ügylet pedig, amely csak az ajándékozó halála után teljesül, az magától értődően csak a halál után, a hagyatékából szállít el egy részt, de nem azonnal; a megajándékozott az ígéret elfogadásával semmi jogot sem szerzett. Ha pedig az ajándékozó lemondott a visszavonhatásról — amint ezt az osztr. polg. törvk. megkívánja arra, hogy szerződésről szólni lehessen — akkor elejtik a fogalom egyik lényeges jegyét, a visszavonhatóságot, másfelől pedig kivetkőztetik az ajándékozást természetéből, amelyhez hozzátartozik a hálátlanság okából való visszavonhatóság, amire pedig a lemondás szintén vonatkozik és lesz ez esetben egyszerű öröklési vagy közönséges ajándékozási (időhatáros) szerződés,⁴ de nem mortis causa donatio.

¹ A magyar elnevezés is ezt jelenti: «halál esetére». Frank: (I.: 248. §.) «haláltól függő adakozásnak» mondja. Szerinte is a lét függ az ajándékozó halálától. Fogalma pedig, amelyet ad — a visszavonás belevitelétől eltekintve — egészen helyes.

² Unger: Erbrecht 77. §. 19. j. «Das entscheidende Moment liegt... in der Widerruflichkeit oder Unwideruflichkeit der angenommenen m. c. donatio. U. o. 16. j. idézve Thibaut: «Die Widerruflichkeit macht den Charakter der Schenkung auf Todesfall.»

³ Azért is mondja az osztrák polgári törvénykönyv 956. §-a: «Szerződésnek ez csak akkor tekintendő, ha... az ajándékozó annak visszavonhatóságáról világosan lemondott».

⁴ Az osztrák polgári törvénykönyv szerint öröklési szerződés nem lehet; mert ezt a törvény csak házastársak között engedi meg. Azt pedig nem szabad föltennünk, hogy kerülő uton akarja a törvény bevinni azt, amit nyíltan meg nem enged. S ezért helyes az Unger tanítása (Erbrecht 77. §. II.), hogy a visszavonhatatlan olyan ajándékozás, amelynek a halál után kell teljesülnie, az tulajdonképpen közönséges ajándékozás, mert a megajándékozott jogot szerzett, amelylyel megelőzi hitelezőként a hagyományosokat, örökösöket. Magyar jog szerint azonban öröklési szerződés az ilyen ajándékozás, ha úgy fogjuk fel, hogy az ajándékozó halála után kell teljesülnie s így a hagyaték sorsát határozza meg. (Kern: Magyar öröklési jog 71. §.). A magam részéről ebben az esetben semmi egyebet nem látok, mint időhatáros (dies) közönséges ajándékozást (Dies certus an incertus quando) s hogy miért nevezzük ezt mortis causa donationnak, amikor adás-vevés is köthető e mellékhatározással s az nem mortis causa emptio-venditio, — azt nem tudom megérteni.

Más természetű tévedéseket is vont e felfogás maga után. A hagyományként érvényes, visszavonható olyan ajándékozást, melynek az ajándékozó halála után kell teljesülnie, úgy fogta fel, mint egyoldalú ígéretet, amely még nincs elfogadva.¹ És nem látták, hogy ebben önellenmondás van. Ha ajándékozás, akkor szerződés, két oldalról jövő nyilatkozás, az ajánlatnak elfogadva kell lennie. Ha pedig nincs elfogadva, akkor pusztán ígéret, amely még nem ajándékozás s mint ilyen semmi egyéb nem lehet, mint örökség- vagy hagyományképpen való juttatás. Mi más az idegennek szóló hagyomány vagy örökség, mint ingyen juttatás az elhunyt vagyonából, hagyatékából? S amíg a kijelölt fél azt el nem fogadja (visszautasítja vagy a visszautasításon túl nem esett) mi egyéb az örökhagyó nyilatkozata, mint felajánlás, ígéret? Miben különböznék tehát a halál esetére szóló u. n. egyoldalú ajándékozási ígéret a végrendeleti intézkedéstől? Ha helyes volna is az a felfogás, hogy halál esetére szóló ajándékozás alatt oly ajándékozást kell érteni, amely az ajándékozó halála után lép hatályba, ez alatt nem lehet soha mást érteni, mint szerződést (osztr. polg. törvk. 861. §.) és az olyan egyoldalú ígéretnek, hogy valakinek ajándékozok (ígéret) halálom esetére egy házat az enyéimből, itt sincs semmi jogi jelentősége, valameddig ehhez elfogadása a másik részéről nem járult.

Bizonyára mindeme kérdések mélyére való hatolás vezette az írókat oda, hogy a halál esetére szóló ajándékozást, mint külön jogintézményt elejtsék s azt mondják, hogy amit m. c. d.-nak mondanak, az vagy közönséges ajándékozás, vagy végintézkedés (végrendelet, hagyomány, öröklési szerződés) s ezeknek szabályai szerint nyer elbírálást,² maga a fogalom pedig újabban nálunk is bizonyára a német elmélet hatása alatt tisztult és helyes formába öltözött,³ a nélkül azonban, hogy az ügylet valódi természetének felismerése is bekövetkezett volna.

Látják ugyanis, hogy a lényeg abban nem állhat, hogy az ajándékozó halála után lép-e az ajándékozás hatályba, mert a hatálynak azonnal be kell állania, mielőtt az ügylet létesül, különben kivetkőzik természetéből. Ennélfogva helyesen arra helyezik a súlyt, hogy mi okból létesül az ajándékozás, vagy mely föltevésben, illetőleg minő feltételek alatt.

Ha abból az okból vagy föltevésből, hogy az ajándékozó előbb hal el, mint a megajándékozott, illetőleg azon föltétel alatt, hogy a megajándékozott túlélje az ajándékozót és hogy tehát a megajándékozott korábbi elhalása ipso jure megszűnteti az ügyletet (causa non secuta, föltétel nem teljesedés): akkor van jelen mortis causa donatio, különben pedig közönséges ajándékozás.

Halál esetére szóló (mi «halál okából való ajándékozásnak» mondanók) ajándékozás alatt e szerint olyan ajándékozást kell értenünk, amely azon föltétel alatt létesül, hogy a megajándékozott túlélje az ajándékozót.⁴ Nem csak akkor

¹ Kern: id. m.; Unger nagyon bizonyítja az ellenkezőt az általa idézett írókkal szemben: «Es muss natürlich auch für das österr. Recht behauptet werden, dass eine eigentliche Schenkung auf dem Todesfall nur dann vorhanden ist, wenn das widerrufliche Schenkungsversprechen vom Donator acceptirt ist (vgl. § 938.), da die Schenkung ein Akt inter duos ist...» (Erbrecht: 330. l. 19. j.)

² Kern: id. m. 71. §. Zlinsky-Reiner: id. m. 993. l.

³ Unger: Erbrecht 77. §. Kern: id. h. «A halálesetre szóló ajándékozást az adakozó arra az esetre teszi, ha előbb halna meg, mint az adományos; ellenkező esetben tehát az ajándékozás erejét veszti. Különben Franknál is megtaláljuk a helyes fogalmat (248. §. a. j.), de ő ezt csak szélesebb értelemben mondja m. c. d.-nak (magyarul: halálra tekintő adakozás).

⁴ Unger: id. h. Német törvénykönyv 2301. §. A magyar általános polgári törvénykönyv tervezetében fogalmi meghatározást nem találunk, amit még a jelzett eltérés mellett is kerestünk; azonban az 1952. §. rendelkezéséből megállapítható, hogy nem az osztr. polg. törvénykönyvet követi, hanem fogalom tekintetében s különben is de erre később

látunk ajándékozást halál okából fenforogni, ha a megajándékozott túlélése mint föltétel kifejezetten van kikötve, hanem akkor is, ha a föltétel csak lappang, de bizonyossággal megállapítható.* Minden olyan ajándékozás, amelynek a megajándékozott túlélése föltételét nem képezi, közönséges ajándékozás.

Az eltérés ezen ajándékozás és a közönséges ajándékozás esetei között e föltételnek (tulélés), mint akaratkorlátozásnak kitűzésében áll, aminek következtében, ha a föltétel teljesedésbe nem megy, az ajándékozási ügylet ipso jure megszűnik s az ajándék visszajár. Az nem tesz különbséget, hogy az ajándéktárgy átadatott-e, az ajándékozás tényleg realizáltatott-e, avagy csak követelési jogot szerzett a megajándékozott (ígéretet fogadott el); minthogy az ajándékozás lényege a jog azonnali kiválásában áll, ez pedig az ígért elfogadásával megtörtént. Csakhogy mi olyan esetben, amikor az ajándéktárgyat az ajándékozó már életében átengedte az adományosnak, ennek korábban bekövetkezett halálával, mivel a feltétel nem teljesedett, az ajándéktárgy visszajár (időközi hasznaival); addig, ha csak ajándékozási ígért tette s fogadtatott el, a megajándékozott csak követelési jogát veszti el, illetőleg minthogy a megajándékozott elhalálózásáról beszélünk, örököseire vagy hagyatékára a követelési jog nem száll át. De hát ez nem különbség, még csak minőségi különbség sem. Ott nem megy át az örökösökre az ajándék, itt sem; ott visszakövetelési joga nyílt az ajándékozónak (tulajdon kereset), itt kifogással élhet a dolog természete szerint azon az alapon, hogy az ajándékozás létre sem jött, mert a felfüggesztő feltétel nem teljesedett.

Dr. Menyhárth Gáspár,

(Bef. köv.)

kolozsvári ügyvéd, egyetemi m. tanár.

Megjegyzések

a polgári törvénykönyv Tervezetének a telekkönyvi intézményt szabályozó harmadik címéhez.

I.

Valamely törvénykönyv tárgyát képező jogintézmény szabályozásánál a helyes szerkesztési módszer azt kívánja, hogy első helyen általános szabályok állíttassanak fel, melyekből aztán az egyes határozmányok megalapítására további következtetéseket lehessen logice levonni.

Ez az eljárás a polgári törvénykönyv Tervezetének szerkesztésénél is követtetett, csakhogy az 525. §-nak tartalma, mely a telekkönyvi intézmény szabályozásánál ugyszólván bevezetésül szolgál, alig tekinthető olyannak, mely az említett szerkesztési módszernek megfelelne, mert ez a §. csak a jog átruházásáról rendelkezik, pedig tagadhatatlan tény,

térünk rá — a német ált. törvk. álláspontján van. Ezt már kifogásoljuk, indokát alább adjuk.

A terminologia tekintetéből megjegyezzük, hogy a «halál okából» kifejezést azért tartjuk helyesebbnek, mint «halál esetére», mert az adakozó nem mindenképpen akarja az adományost részeltetni, hanem csak ha ez őt túléli, adománya okát egyenesen az adja meg, hogy ő korábbi elhalására gondol. A halál esetére csak időpontot jelöl.

* Te fiatal vagy és bizonyára tulélsz engem, neked ajándékozom a pejparipámat. Itt nincs kifejezett föltétel, de az intentio itt a megajándékozott túlélésének föltételül tűzése.

Unger (Erbrecht 77. §.) meghatározásába a «föltevés» (Voraussetzung) is fölveszi (in der Voraussetzung — oder unter der Bedingung) s a föltétellel szembeállítja. Amit azonban Unger föltevésnek mond, az itt sohasem egyéb, mint föltétel. Ha indoka is ez ügyletnek, akkor is ez az indok feltételként szerepel (osztr. polg. törvk. 901. §.). Mindig attól függ a lét s nem lét kérdése, hogy a megajándékozott túléli-e az ajándékozót. Csak a feltétel az az u. n. mellékhatározmányok között, amelytől az ügylet léte függ. Idő, meghagyás, ezek nem az ügylet létét érintik. Amit általában föltevésnek mondanak, az vagy jelentőség nélkül való indító ok, vagy meghagyás (modus), vagy föltétel (indoknak is föltételül tűzése).

hogy a tulajdonjog és más bejegyezhető jog nemcsak átruházás, hanem átháramlás és elbirtoklás által is szerezhető és annak alapján telekkönyvileg bejegyezhető.*

Szintugy hiányzik belőle a clausula intabulandi mint általános kellék, amely azonban toties quoties ismételtetik az egyes bejegyezhető jogokról.

Az 525. §. tehát következőképpen volna szerkesztendő: *a nyilvankönyvi jogok rendszerint csak telekkönyvi bekebelezés által szerezhetők és szüntethetők meg.***

Fogügylet alapján való bejegyzésre a kötelezettnek írásbeli beleegyezése kívántatik meg, hacsak a törvény mást nem rendel. (541. §.)

A nyilvankönyvi jogok szerzésére nézve felállított szabályok nagyobbbrészt alkalmazhatók lévén azoknak megszüntetésére is, az egyes megszüntetési okok, melyek az általános szabály alól kivételt képeznek, az illető jogoknál adandók elő.

A nyilvankönyvi jogok szerzésére és megszüntetésére nézve a törvény kétféle hivatalos cselekményt ír elő: u. m. bekebelezést és előjegyzést; de minthogy az előjegyzés által csak a nyilvankönyvi jog szerzésének vagy megszüntetésének lehetősége biztosittatik, kimondandó határozottan a törvényben, hogy a nyilvankönyvi jogok szerzése és megszüntetése csupán *bekebelezés* által eszközölhető.

A «rendszerint» szó pedig figyelmeztetésül szolgál arra, hogy a tulajdonjog a betétszerkesztést tárgyzó törvények és az 1892. évi 33,933. sz. I. M. rendelet értelmében, mely utóbbi rendelet a polgári törvénykönyv életbeléptetése után is előreláthatólag érvényben fog tartatni, a nyilvankönyvi jog *bejegyzés* által is szerezhető, amely bejegyzés hatályára, illetve megtámadhatására nézve külön szabályok vannak felállítva.

A «rendszerint» szó arra is szolgál figyelmeztetésül, hogy a jelzálogjog a jelzálogos hitelező és a jelzálogtulajdonos közt, valamint harmadik rosszhiszemű vagy ingyenes jogszerzőkkel szemben akkor, ha a biztosított követelés törlesztett, kitörles nélkül is megszüntnek tekintendő; végre hogy a tulajdonjog egyáltalában nem képezi a törles tárgyát és hogy más megszüntetési okok is fenforoghatnak, p. o. ha az ingatlan, melyre a jog közvetlenül vagy közvetve szereztetett, egészen megsemmisült.

A javaslatba hozott szövegben kihagyatott a jog terhelésére vonatkozó rendelkezés, mivel minden kétségen felül helyesnek mutatkozik az a jogérzet, mely szerint testi dologra (ingatlanra) közvetlenül csak a tulajdonjog szerezhető, minden más jog pedig a tulajdonjogra vagy ezt már terhelő más vagyonjogra.

Minthogy tehát az ingatlant terhelő tulajdonjogra a törvény értelmében további jogok szerezhetők, ennél fogva azokra is a nyilvankönyvi jogokra, különösen azoknak szerzésére és megszüntetésére nézve előírt szabályok alkalmazhatók.

Ami a panaszolt szövegnek 2. mondatát illeti, az ugy indokolandó, hogy a telekkönyvi bejegyzés — mint jogot megállapító vagy megszüntető hivatalos cselekmény — valamely jogviszony megelőzőleg történt létesülése nélkül rendszerint*** nem lehetséges. A jogviszony pedig létesül a felek részéről kölcsönösen kijelentett megegyező akarat által.

Ha tehát az egyik szerződő fél a jogviszonyból folyó kötelezettségének teljesítésére kötelezte magát és ha a teljesítés telekkönyvi bejegyzés nélkül is épp ugy eszközölhető, mint telekkönyvi bejegyzéssel, akkor kétséget nem szenved-

* Ritkább az eset, hogy a tulajdonjog foglalás által is szerezhető.

** Ezen szöveg tartalmából következtethető, hogy ingatlanokra — a jelzálogjog kivételével — telekkönyvön kívül is lehet jogokat szerezni és megszüntetni; magától értetik azonban, hogy az ilyen szerzés és megszüntetés nem bir azzal a hatálylyal, mint a telekkönyvi szerzés és megszüntetés.

*** Kivételt képez a 852. §.

het, hogy a másik szerződő fél követelésének * telekkönyvi biztosítását, azaz követelése teljesítésének biztosítását nem követelheti és hogy erre vonatkozólag telekkönyvi bejegyzés a kötelezettnek beleegyezése nélkül nem engedélyezhető,** mert különben a jogosult terjedelmesebb jogot nyerne, mint amilyent neki a kötelezett engedett, illetve a kötelezett nagyobb teher viselésére volna kötelezve, mint amilyent magára vállalt.

Kivételt képez az 541. §-ban foglalt eset; szintugy megengedhetők telekkönyvi bejegyzések a kötelezettnek beleegyezése nélkül bírói határozatok alapján, nemkülönben bizonyos közjogi tartozások tekintetében.

II.

A törvény — eltekintve a dologi jogoktól — minden egyes jogról, mely a bejegyzés tárgyát képezi, ezen körülményt kifejezetten felemlítvén (1478., 1490., 1568. és 1582. §§.), az a kérdés pedig, hogy miféle jogokkal terhelhetők az egyes bejegyzett jogok és melyek ezek a bejegyzett jogok, a szerint megoldandó lévén, hogy csak azok a jogok terhelhetők, melyek átruházhatók, illetve melyeknek gyakorlása legalább átruházható, és hogy ezek csak oly jogokkal terhelhetők, melyek a dolog természete szerint azokból kielégíthetők, a Tervezetnek 526. §-át sokkal egyszerűbben lehetne szövegezni, így például: *a telekkönyvi bejegyzés tárgyát képezik a dologi jogok és azok a vagyongigok, melyeknek a bejegyzését a törvény kifejezetten megengedi.*

Az Indokolásban azt a nézetet találjuk kifejezve, hogy haszonvételi jog haszonvételi joggal terhelhető; ez a nézet téves és a Tervezet 753. §-ában kimondott elvvel ellenkező, mert szolgalm alatt meghatározott alanyhoz kötött — dologi — használati jogot értünk idegen birtokra és minthogy e szerint a szolgalmi jog csak egyedileg meghatározott jogalany hasznára vagy előnyére van hivatva szolgálni, az a jogosított személytől el nem választható, tehát más személyre át nem ruházható; átruházható ugyan a szolgalmi jog gyakorlása, de maga a jog nem ruházható át. Végre tekintetbe veendő, hogy hasonló jog hasonló jogra egyáltalában nem szereshető, tehát nem is terhelhető.

Ezekből kitetszik az is, hogy a végrehajtási törvény 208. és következő §-aiban megállapított szabályok a szolgalmi jog fogalmának teljesen megfelelnek.

Huf József.

(Folyt. köv.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A bűnvádi nyomozást megszüntető kir. ügyészi határozat perjogi következményeiről.

A gyakorlati jogász előtt egyike a legfontosabb kérdéseknek, mily jelentőség tulajdonítandó a BP. 101. §-ában jelzett rendelkezésnek, illetőleg a kir. ügyészség által vezetett bűnvádi nyomozás megszüntetésének.

Dr. Edvi Illés Károly a jeles író, a kinek kijelentéseit a jogászvilág nem csak nagy tudománya, de beható logikai deductiói miatt nagyra becsüli, a *Jogl. Közl.* 1901. évf. 34. és 35-ik számaiban azt állítja, hogy «a nyomozás megszüntetésének perjogi hatálya ugyanaz, ami a vizsgálat megszüntetéséé» — vagyis hogy a midőn a kir. ügyész a nyomozást a BP. 101. §-a értelmében megszünteti, a vád képviselőjét pedig az arra jogosult a törvényes időben át nem veszi, illetőleg a vizsgálat elrendelése iránt szóló indítványát a bírósághoz be nem terjeszti: a nyomozás megszüntetése iránt hozott határozat ép úgy res judicata-vá válhatik, mint a vizsgálat megszüntetése.

* Követelés tágabb értelemben véve.

** E szabály alkalmazandó különösen az előjegyzéseknél.

Ennek ellenében a kir. Curia 1902. évi február 3-án 813. szám alatt hozott határozatának indoklásában azt hozta föl, hogy a kir. ügyésznek a nyomozást megszüntető határozata nem bírói végzés, mely jogerőre emelkedhetnék, hanem a kir. ügyésznek oly intézkedése, melyet a kir. főügyész felügyeleti jogánál fogva hatályon kívül helyezhet; ezzel kapcsolatban a hivatkozott indoklás arra is utal, hogy a BP. 445. §-a ezzel nem ellenkezik, mert annak helyes értelme nem az, hogy a kir. ügyésznek a nyomozást megszüntető határozata alapján van ujrafölvételnek helye, hanem az, hogy az eljárásnak a bíróság által történt megszüntetése esetén lehet csak ujrafölvétel utján eljárni.

Minthogy e szerint a kir. Curianak álláspontja és Edvi Illés Károly fölfogása közt elvi ellentét forog fen, az a kérdés, melyik a helyes. Mielőtt azonban ezen kérdésre válaszolnánk, ki kell emelnem, hogy dr. Edvi Illés Károly elvi álláspontjával összefüggőleg azt állítja, hogy a kir. ügyész részéről a vád képviselőjének megtagadása oly előzetes nyilatkozata az ügyésznek, mely a nyomozás befejezésének határán innen esik; ezen nyilatkozat ellen a följelentőt kettős jogorvoslat illeti meg, vagy a kir. főügyészhez folyamodhatik, vagy pedig a vád képviselőjét átveheti, mindezt azonban csak bizonyos határidőn belül teheti, vagyis 8 nap alatt.

A nyomozás tényleges foganatosítása esetére a sértett fél rendszerint azon kedvező helyzetbe jut, hogy a tényállás megállapításához szükséges bizonyítási anyagot összegyűjtve láthatja.

Edvi Illés Károly véleménye szerint azon esetre, ha a kir. ügyész a befejezett nyomozást megszünteti, a sértett felet többé nem illeti meg azon jog, hogy az ügyészség megszüntető határozata ellen a főügyészhez folyamodhassék, hanem neki csakis azon joga lehet, hogy a bíróságnál a vád képviselőjét átvegye, mert a nyomozás megszüntetése esetére nem a vádképviselő megtagadásáról, hanem tényleg csakis a vád elejtéséről lehet szó; már pedig a törvény világos szavai szerint a vádelejtéssel szemben a félnek csak azon joga van, hogy a vád képviselőjét átveheti; amiből aztán önként következik, hogy amennyiben a sértett fél 8 nap alatt a bíróságnál nem jelentkezik, a nyomozás megszüntetése jogerőre emelkedik, amely ellen a BP. 445. §-ában jelzett esetekben ujrafölvételnek lehet helye.

Az általam fölvetett kérdés, vajon Edvi Illés Károlynak, vagy pedig a kir. Curianak álláspontja felel-e meg a törvény helyes magyarázatának és valódi intentiójának, annál fontosabb, mert hisz ezen kérdés eldöntésétől függ azon további kérdés, milyen jog illeti meg a sértett felet mint pótmagánvádlót az ügyészség határozataival szemben és igaz-e, hogy a nyomozás megszüntetése iránt a kir. ügyész által hozott határozat ellen a BP. 445. §-ában jelzett esetekben az ujrafölvételnek lehet-e helye vagy sem.

A fölvetett kérdésre válaszolva azt vélem, hogy Edvi Illés Károly téved, midőn azt állítja, hogy akkor, a midőn a nyomozás megszüntetése után a kir. ügyész a megszüntető határozatot meghozta, többé nem a vádképviselő megtagadásáról, hanem csakis a vád elejtéséről lehet szó, mert hisz a vádat csak a bíróság előtt lehet érvényesíteni, addig tehát, míg a kir. ügyész mint közvádló a bíróság előtt föl nem lépett, vádról szó sem lehet, már pedig ott, a hol nem volt vád, azt elejteni nem lehet.

Ettől eltekintve, a BP. határozott szavai is ellentétben állanak Edvi Illés Károly fölfogásával; mert habár igaz, hogy a BP. 92-ik §-a szerint a kir. ügyész határozatok hozatalára jogosítottnak tekintendő, a BP. 34. §-a határozottan kijelenti, hogy a kir. ügyészség köteles a sértettet, a ki följelentést tett, a szükségesnek talált nyomozás teljesítése után a vád képviselőjének megtagadásáról indokolt írásbeli határozattal értesíteni.

Eszerint tehát a BP. 34. és 101. §-ainak egybevetése

mellett nyilvánvaló, hogy a kir. ügyész azon rendelkezése, mely szerint a nyomozást megszünteti, csakis a vád képviselőnek megtagadása iránt hozott határozatának indokál szolgál, — de nem képez önálló határozatot.

Ámde ha ez áll, akkor magától értetődik az is, hogy a kir. ügyészségnek a nyomozás megszüntetését tárgyzó rendelkezése, ha mindjárt ezen rendelkezés a BP. 101. §-ában említett határozat formájában nyilvánul is, jogerőre nem emelkedhetik, és hogy egyáltalán nem lehet helyteleníteni azon eljárást, mely a gyakorlat terén tényleg érvényesült, hogy a főügyészségek a nyomozást megszüntető határozatokkal szemben is elfogadják a sértett felek folyamódásait és azokat érdemileg elbírálják.

Arra nézve, hogy az ily ügyési határozat jogerővel nem bírhat, magában véve már azon körülmény is elég támpontot szolgáltat, hogy a törvény értelmében az ügyési határozatról csak a följelentő, illetőleg a sértett fél értesítendő.

Eszerint tehát az ügyési határozat csakis a följelentővel szemben bírhat bizonyos joghatálylyal; azon kérdés pedig vajon a panaszolt cselekmény bűncselekményt képez-e és vajon a panaszlott fél emiatt büntetendő-e vagy sem, elbírálatlanul marad, mert ezen kérdések eldöntésére csakis a bíróság lehet hivatva, a melynek ez irányban hozott határozatai az összes érdekelt felekkel egyiránt közlendők, magától értetődően, hogy az összes érdekelt feleknek jogában áll az ily bírói határozatok ellen a törvényben megengedett perorvoslatokkal élniök.

Csakis ezeknek kimerülte, illetőleg a bírói határozatban való belenyugvás esetére emelkednek a bírói határozatok jogerőre, vagyis oly hatályuakká, hogy azokat az érdekelt felek között a fenforgó kérdésre vonatkozólag jogszabályozókul tekinteni kell.

Ámde ha e szerint azt vélem, hogy a kir. Curia egészen helyesen mondta ki azt, hogy a kir. ügyészek a nyomozást megszüntető határozata nem azonosítható bírói végzéssel, hogy az ily ügyési határozat jogerőre nem is emelkedhetik, az a további kérdés, mily perjogi hatálya van az ily ügyési végzésnek; vagyis az a további kérdés, ha a sértett fél elmulasztja a képviselő megtagadása, illetőleg az ügyési megszüntető határozat vétele után 8 nap alatt a főügyészségnél a határozat megváltoztatását szorgalmazni, vagy pedig a bíróság előtt a vád képviselőjét átvenni, megszűnik-e egyáltalán azon joga, hogy később a fenforgó bűncselekmény megtorlása végett a bíróság közreműködését igénybe vehesse, illetőleg mint pótmagánvádló a bünvizsgálat elrendelését a bíróságnál szorgalmazhassa.

Ezen kérdés eldöntésére kellő támpontot szolgáltat a BP. 104. §-a; e szerint ugyanis a vádlónak vizsgálat elrendelését a vizsgálóbíróknál kell indítványoznia, a vizsgálóbíróknak pedig kötelessége az indítványt elutasítania, ha azt látja, hogy az indítvány annak előterjesztésére nem jogosult vádlótól származik.

Minthogy pedig a közvád előterjesztésére a kir. ügyészségek hivatvák, nyilvánvaló, hogy a sértett fél részéről előterjesztett indítvány a bünvádi vizsgálat elrendelésére csakis akkor lesz alkalmas, ha a sértett fél kimutatja, hogy őt a törvény értelmében mint pótmagánvádlót a vádjog megilleti. A BP. 42. §-a értelmében azonban a sértett fél a közvád helyébe mint pótmagánvádló csakkor léphet föl, ha ezen jogát a törvényben megszabott föltételek mellett, illetve az ott jelzett korlátok között érvényesíti, vagyis ha kimutatja, hogy a kir. ügyészség a vád képviselőjét megtagadta és hogy ehhez képest az adott esetben a vád joga őt illeti meg, mert azt a törvényes határidőn belül érvényesítette.

Ha e tekintetben mulasztás terheli őt, a közvád képviselőjét többé nem veheti át; kivételt képezhet csakis azon eset, ha a BP. 463. és 464. §-ai értelmében a késedelmet igazolná és ezen igazolásnak a bíróság helyt adna.

E szerint tehát tény, hogy habár a pótmagánvádló mulasztásának jelentékeny perjogi következményei vannak: ezek a bűncselekmény kérdésének érdemét érintetlenül hagyják, a miért az ügyési megszüntető határozatok az ügy elbírálását tárgyzó bírói határozattal nem azonosíthatók, azokkal szemben, tehát a BP. 445. §-ában jelzett perujításnak helye nincs.

Minthogy azonban a BP. 35. §-ában egész határozottsággal azon rendelkezés foglaltatik, hogy a kir. ügyészség azon esetre, ha a vád képviselőjét meg is tagadta, azt bármikor átveheti és e tekintetben elhatározásának megváltoztatását semminemű törvényes korlát sem akadályozza; nyilvánvaló az is, hogy a kir. ügyész azon esetre, ha a sértett fél újabb följelentése, illetőleg előterjesztése folytán arról értesül, hogy a BP. 444. §-ában jelzett akadályok megszűntek, a nyomozást folytathatja, illetőleg az elejtett vádat a bíróság előtt újra érvényesítheti a nélkül, hogy ez irányban az eljárás folytatásának megengedhetősége kérdésében újabb bírói határozatra szükség lenne.

A BP. 444. §-ának helyes magyarázata azonban azon további következtetésre jogosít, hogy az ott jelzett esetekben a sértett fél folytatólag szorgalmazhatja a közvád képviselőjét és ha ez megtagadatik, a BP. 42. §-ában megszabott határidőn belül a vád átvételének joga újra föléled és a fenforgó vitás kérdés elbírálását a bíróság elé viheti.

Mindezek egybevetése mellett tehát, szerény véleményem szerint, az ügyési megszüntető határozat nem dönti el érdemileg a bűncselekmény kérdését, az ily határozat csak a vád képviselőjének megtagadását tárgyzza, épp azért is az ily határozat az ügy újrafelvételének, illetőleg ez irányban való bírói eljárásnak alapjául nem szolgálhat; ami pedig azt a kérdést illeti, mi a következménye annak, ha a sértett fél a törvényben megszabott határidőn belül a vád képviselőjét át nem veszi, az a véleményem, hogy ezen igazolatlan mulasztás esetére pótmagánvádlóként való föllépésének joga megszűnik; ez azonban nem akadályozza abban, hogy a BP. 444. §-ában jelzett körülmények főnforgása esetére a kir. ügyésznél a közvád érvényesíthetését utólag ne szorgalmazhassa, amennyiben pedig ebbeli kérelmével elutasítatik, az újabban megnyitott határidőn belül a bíróság előtt pótmagánvádlói jogát ne érvényesítse.

Cs. G.

A Szentpéteri-ügy a szüneti tanács előtt.

Szentpéteri Sára ügyét a Curián Nedeczky Ödön szüneti bírónak osztották ki előadásra. Minthogy e szerint nem lehetetlen, hogy az ügyet a szüneti tárgyak közé sorozzák, a védő a Curia elnökségéhez kérvényt nyújtott be, melyben kéri, hogy — tekintettel többek közt arra is, hogy betegeskedése miatt hosszabban tartó gyógykezelésre van szüksége — az ügy a szünet alatt ne tárgyalassék.

Mi részünkről e bűnügyet egyáltalán nem tartjuk szüneti tárgynak s ebbeli véleményünket kívánjuk kifejteni.

Az 1887-iki szüneti törvény 4. §-a szerint «a szüneti hatálya alól kivételnek... 9. a büntető-ügyek közül azok, amelyekben a *vádlott* letartóztatva vagy *vizsgálati fogságban* van. A BP. az újrafelvétel fejezetében elítéltről szól. A Szentpéteri-ügyben tehát nem vádlott, hanem elítélt állott az esküdtek előtt. Vizsgálati fogság pedig szintén nem forog fen. A BP. ugyanis nem fogadja el az elméletnek azt a tételét, hogy a perujítás folyamán a büntetés átalakul vizsgálati fogsággá; és ha a törvény ezt így oldotta meg a vádlott hátrányára, nem szabad a törvény kifejezését mással felcserélni ott, ahol a szöveg az elítélt előnyére szolgál.

Az újrafelvétel egyébként irányulhat a büntetés leszállítására vagy emelésére is. Ily esetben rendszerint nem lesz sürgős az eljárás és már ezért sem sorozhatók mindazon ügyek, melyek újrafelvétel folytán jöttek folyamatba s az elítélt le van tartóztatva: a szünetiek közé. Ha pedig némelye-

ket kiveszünk, már nem lehetséges a «vádlott» fogalmát az elitélre is kiterjeszteni.

Igaz, hogy a szüneti törvény 6. §-a szerint büntető- és fegyelmi ügyekben a felek kérelmére sincs elhalasztásnak helye. Figyelembe kell azonban venni, hogy e törvény hozásának idejében a bűnügyeket a felső fokon nem tárgyalták szóbelileg. Ily körülmények közt kimondhatták, hogy a felek kérelmének semmi jelentősége nincs. Ma ez másképp áll. Ha azon ügyvéd, aki egyedül ismeri a per teljes anyagát, a legközelebbi két hónap alatt nem vehetne részt a tárgyaláson: ez oly nyomatékos körülmény, melyet az igazság megállapítására komolyan törekvő bíróság nem ignorálhat.

Még egy ellenvetéssel kell leszámolnunk. Felhozathatnák, hogy fegyelmi ügyekben sem enged a törvény befolyást a felek kérelmének, holott a fegyelmi ügyeknél azon időben már meg volt a szóbeliség. Erre válaszunk az, hogy a fegyelmi határozatok közül csak azok a szünetiek, amelyek nem szóbeli tárgyalás útján hozatnak, t. i. a fegyelmi eljárás elrendelése és a hivataltól való felfüggesztést tárgyzó kérdések.

Kénytelenek vagyunk ezután foglalkozni azzal: mi az a szüneti tanács, és különösen mivé lett a szüneti tanács legujabban.

A Curia eddig minden évben külön polgári és külön bűnügyi szüneti tanácsot alakított. Az idén összeolvasztotta a két osztályt s felerészben a polgári, felerészben a bűnügyi osztály tagjaiból alakította meg a tanácsot. Már két héttel ezelőtt, midőn erről tudomást nyertünk, kifogásoltuk az új módozatot és utaltunk röviden arra, hogy a polgári ügyekbe az ezekhez rendszerint nem értő bűnügyi bírák, viszont a bűnügyekbe az ezekhez épp oly kevésbé értő polgári bírák fognak beleszólni. Most ezen eset kapcsán közelebről kell megvizsgálnunk a dolgot.

Augusztusra nyolcz tagból áll a szüneti tanács. Élén foglal helyet Csathó Ferencz, a *váltótanács* elnöke; a tagok közt van három polgári és négy bűnügyi bíró.

Az utóbbiak közt találjuk az előadón kívül Tóth Gerő curiai bírót, aki az alapperben a curiai tanács előadója volt. Nem kételkedünk benne, hogy Tóth Gerő curiai bíró ur ezen bünper tárgyalásában nem fog részt venni. A *BP.* 461. §-a szerint még az elsőfoku újrafelvételi főtárgyaláson is lehetőleg mellőzendő az olyan bíró, aki az ügy előbbi elintézésénél az ítélet hozásában részt vett: annál inkább a legfelső fokon az előbbi tárgyalás *előadója*.

A tanácsban ez esetre, t. i. az alapper előadójának kihagyásával, az elnökkel együtt van négy polgári és három bűnügyi bíró. Rettenetes anomalia az, hogy nagyfontosságú bűnügyben a polgári bírákból álló többség leszavazhatja az előadót és a többi bűnügyi bírót. S amikor az igen komplikált magyar bűnvádi eljárási törvény legnehezebb részeinek értelmezéséről, továbbá az esküdtzéki intézmény valódi hivatásáról és jogkörének pontos megállapításáról van szó: a tanács többsége oly bírákból állana, akik a kriminalistikával és az új bűnvádi perrendtartással éppen csak a folyó évi augusztus forró napjaiban fognak foglalkozni...

A jogászközönség azt akarja, hogy a curiai ítélet a Szentpéteri-ügyben lehetőleg megnyugvást szüljön.

Ez csak úgy érhető el, ha az ügy rendes ülészakban a megfelelő garantiák mellett fog tárgyalatni.

Sőt, ha lehetne, fokozni kellene a garantiákat, mert a jelen esetről nincs meg az a megnyugtató, hogy ha hiba esnék, segít az újrafelvétel. Minthogy ez már maga is újrafelvétel, a Curia határozata véglegesebb a rendesnél.

Quis custodiet custodes?

F.

Különfélek.

— Az osztrák sajtótörvény javaslatának két új rendelkezése találkozik a mi sajtójogunkkal. Az egyik az, hogy csak akkor engedi meg a felelős személyre való tekintet

nélkül a nyomtatvány lefoglalását és elkobzását, ha nincs, akit a bíróság felelősségre vonhasson. A másik a becsületsértésekre vonatkozó hatáskör szabályozása. Ha a sértés magánszemély ellen irányul, annak elbírálása a javaslat szerint a szakbíróság elé tartozik; ha hatóságot vagy nyilvános functionáriust hivatali működésében sért, az esküdtzék fog benne ítélni. A javaslat részletes megbeszélésére legközelebb visszatérünk.

— Az istenkáromlás. Tanulmány. Irta *dr. Angyal Pál* jogtanár. E büntetendő cselekmény története s dogmatikája eddigelé nem tétetett monografikus vizsgálódás tárgyává, holott a delictum jogtörténeti háttere felette érdekes képet nyújt; s a delictum elmélete, hogy t. i. minő érdek az, mely a blasfemiával megsértetett s tehát védendő, élénk változatu fejlődést mutat, dogmatikai szempontból pedig nagy számban tolnak előtérbe kontrovers s a gyakorlatban is megoldatlan részletkérdések. Szerző mindezen tekinteteket szem előtt tartotta vizsgálódásainál. Tanulmánya első részében a nagy szorgalommal egybegyűjtött jogtörténeti anyagot mutatja be, majd áttér a jelenlegi joghelyzet vázolására s egybehasonlítja a nevezetesebb kodexek és javaslatok vonatkozó rendelkezéseit; kiváló gondnal tárgyalja e közben a régi magyar jogot, az 1792-iki és 1843-iki javaslatokat, továbbá régi íróinkat s végül a Csemegi-kodex megalkotásának történetét. A dolgozat második része igen találó igazolása annak a kapcsolatoságnak, mely a társadalmi közfelfogás s a cselekmények büntetendősége között fenáll, s hogy nevezetesen a bűnösség kérdése, nemkülönben annak foka, a mindenkori társadalmi érték-ítélettől függ. A különböző elméletek közül szerző azt vallja helyesnek, mit különben Btk.-ünk is követ, mely a káromlásban a vallásos érzület megsértését látja. A munka harmadik része a magyar Btk. 190. §-ának alapul vételével szól az istenkáromlás alanyáról, tárgyról, az elkövetési cselekedetről s az eredményről; itt érinti a részeség s a kísérlet, továbbá a nyilvánosság s a botrányokozás kérdését is. Fejtegetései során állandóan figyelemmel van bírói gyakorlatunkra s e mellett a német judikaturára is.

— Hat havi börtön és három évi hivatalvesztés.

Egy vézna, csenevész fiú, kinek a főtárgyalás alatti egész viselkedése a hülyeség symptomáját viselte magán, a bíróság ténymegállapítása szerint mostohaanyja által elüldözve, testvére házában akart menedéket keresni. Senkit nem talált otthon. Betörte az ablakot, néhány téglát a falhoz támasztott s bemászott az ablakon. Élelmi szer után kutatva, kirántotta a szekrény ajtaját, de élelmi szert nem talált, hanem egy ezüst ötkoronást. Másnap önként bevallotta, hogy ő törte be az ablakot, ő vitte el az ötkoronást s ezt vissza is adta. Senki sem látta a lopást, sőt maga a káros is csak a fiú vallomásából tudta meg, hogy miként történt a lopás s mit lopott el. A bíróság hat havi börtönt szabott ki s három évi hivatalvesztést állapított meg.

— 46 kor. kártalanítás 8 napi fogházért. *A m. kir. Curia*: Ny. J. bűnösnek mondatott ki a Btk. 333. §-ába ütköző, a 334. §. szerint minősülő lopás vétségében és ezért jogerősen 8 napi fogházra és a törvényes mellékbüntetésekre ítéltetett. Ny. J. újrafelvételt kért. Az újrafelvételi kérelemnek hely adatván, a nagyváradi kir. törvényszék mint felebbviteli bíróság az alapítéleteket hatályon kívül helyezte és vádlottat a lopás vétségének vádjára alól felmentette, mert bizonyítottan vette, hogy vádlott nem szándékosan, hanem tévedésből és a molnárinas tudtával vitte el a szóban forgó lisztet; az elvétel tehát, mint ténybeli tévedésen alapuló, lopásnak nem tekinthető. Ezen ítélet nyomában kihirdetve, jogerőre emelkedett. Időközben az alapítélet a törzskönyvi kivonat tanúsága szerint vádlotton végrehajtatott. Vádlott kártalanítási kérelmének a BP. 578. §-ának 1. pontja értelmében a kir. Curia helyt adott. (1902 január 16. 7012/901. szám alatt.)

A m. kir. igazságügyminiszter: A kártalanítás összegét 46 K 80 f.-ben állapította meg. (1902 máj. 11. 8430/III. 902 I. M. sz. a.)

NEMZETKÖZI SZEMLE.

A pályatesttel szomszédos telektulajdonosok kötelezettségei. Egy tégláégető a vasut kifejezett tiltakozása ellenére saját területén az agyagtermelést a vasuti töltéshez oly közel folytatta, hogy ezáltal a töltés megcsuszamlott. A Reichsgericht a tégláégetőt a helyreállítás költségének megfizetésére kötelezte, mert a vasuti üzem engedélyezésében bennfoglaltatik, hogy a szomszéd telektulajdonosok eltérni tartoznak azon hátrányokat, amelyek nélkül az üzem nem folytatható. —d.

— A kilátás joga. Egy telektulajdonos kártérítést követelt a vasuttól, mert a telkéből kisajátított részen emelt töltés akadályozza a szabad kilátást, holott ő a kilátás miatt a szomszéd területeket is megvette s különös intézkedéseket is tett volt és így a teleknek ezáltal elért értéktöbblete is megszűnt. A Reichsgericht a vasut kártérítési kötelezettségét megállapította, mert bár a kilátás általában csak esetleges élvezet, nem pedig jog, a fenforgó eset körülményei nem akadályozták azt, hogy az mint jog elismertessék. A szomszéd területeknek igen nagy költséggel való megszerzése ugyanis gyakran azt célozza, hogy a hegyekre a szabad kilátás megmaradjon. A töltés építésével pedig a vasut a tulajdonos régi rörekvéseit meghiusította. És minthogy egy füsttel megtelt város határában levő birtoknak előnyül szolgál az, ha a magasabban fekvő parksétányból a hegyekre szabad kilátás nyílik, ezen kilátás elvonása a kártérítési kötelezettséget megállapítja. —d.

Németországban több, általános érdeklődéssel kísért bűnügyben a bíróságok, az orvos-szakértők véleményétől eltérően, megállapították a vádlott beszámithatóságát és súlyos büntetést szabtak ki. Tavaly egy orvosgyűlés az orvosi kar kívánságának kifejezéséül oly értelmű határozatot hozott, hogy a bíró köteles legyen tekintetbe venni az orvos-szakértő véleményét. Egy német folyóirat most közli főképpen kiváló psychiaterek nézetét e kérdésben. A nyilatkozók kivétel nélkül azt tartják, hogy helytelen lenne kivenni a bíró kezéből az ítéletmondást. A nyilatkozó jogásztekintélyek is ugyanezen véleményben vannak. Érvelésük főképpen két pont körül forog: hogy megrendítenék az igazságszolgáltatás alapjait, ha egyes kérdések eldöntését másra, mint a bírakra ruháznák, és hogy számos esetben maguk a szakértők véleményei is ellentétesek.

A porosz felsőbb közigazgatási szolgálatra való képzést rendező törvényjavaslatról a Juristische Blätter ezeket írja: A három és félévi gyakorlati időből a közigazgatási gyakornoknak nyolcz hónapot bíróságnál kell töltenie, a további időt a Landrath, az önkormányzati hatóság és a járási bizottság mellett. De meg van engedve egy nagyobb kereskedőházban, bankban vagy nagyobb földbirtokon való gyakorlat is. Nagy fontossága van ennek az utóbbi rendelkezésnek, mert módot ad, hogy a közigazgatási tisztviselő a modern életet üzleti vonatkozásaiban is megismerje. Kíváncsinos lenne, hogy Németországban is a párisi École libre des sciences politiques mintájára alkotnának egy intézetet, ahol a vasut- és bankügy, a nemzetgazdaság, a nemzetközi és államjog, a statisztika, modern történelem, kereskedelmi földrajz, vám- és konzulsági ügy és e mellett modern nyelvek taníthatnak két éves kurzusban. Ez a tanfolyam végzett jogászok részére áll fen és betetőzése a közigazgatási szakemberek és államférfiak kiművelésének, ami másutt mindenütt a véletlenre van bízva.

— A kegyelmezési jog gyakorlatát illetőleg Franciaországban mozgalom indult meg, hogy a kegyelmezés jogát a köztársaság elnökének kezéből kivegyék és az esküdszékre ruházzák. Quesnay de Beaurepaire, a Boulanger- és Dreyfus-ügyből ismert francia államügyész a Gaulois-ban hosszú cikkekben igyekszik hangulatot kelteni a közvéleményben ez eszme iránt. Mindeddig azonban e mozgalom kevés hívrőre talált, mivel a kegyelmezés a büntető hatalom által elkövetett visszaélések correctivuma lévén, éppen azok által nem gyakorolható, kik a büntető hatalmat gyakorolják. L.

— Biztosítási perekben az illetékességet a francia

törvényhozás 1902 január 2-án kelt törvényben szabályozta. A törvényhozás egyrészt abból indult ki, hogy a biztosító-társaságok gyakran visszaélnek a biztosítási kötvények szövegében az illetékesség kikötését tartalmazó megállapodással, másrészt jobban akart simulni az életviszonyokhoz, midőn a biztosítási perek eldöntését első sorban azon bíróságra ruházta, amely területileg is legközelebb fekszik a perben szereplő személyekhez, érdekekhez és tárgyakhoz. Az új törvény ugyanis az illetékesség szempontjából mindenekelőtt két nagy csoportot különböztet meg: a személyekre és a dolgokra vonatkozó biztosítást. Az elsőben ismét két kategóriát állít fel, először a személyeknek baleset elleni biztosítását, amelynek a bírói illetékességet a baleset bekövetkeztének helye állapítja meg, másodsor minden egyéb biztosítást (életbiztosítást, betegség, munkaszünet elleni biztosítást stb.), melyeknél a bírói illetékesség tekintetében a biztosított lakhelye az irányadó. A második főcsoport a dolgokra (ingókra és ingatlanokra) vonatkozó biztosítást foglalja magában s ezeknél az a bíróság illetékes, melynek területén a biztosított ingók vagy ingatlanok léteznek.

Azon elv, mely a törvényhozást e törvény megalkotásánál vezette, megnyilatkozott már az 1898. évi április 9-diki törvényben is, amely szerint a munkásbalesetekből származó perekben az a bíróság illetékes, melynek területén a baleset bekövetkezett. Az 1902. évi törvénynek az a nagy gyakorlati előnye, hogy az e szerint illetékes bíróság a per eldöntéséhez szükséges tanukihallgatásokat, helyszíni szemléket s általában az egész bizonyítási eljárást a személyek és tárgyak közelségénél fogva a leggyorsabban és legolcsóbban végezheti és így az igazságszolgáltatás egyik főelvét a megvalósuláshoz közelebb viszi. A törvénnyel ellenkező előzetes illetékességi megállapodás a felek közt hatálytalan nem bír.

A törvény nem vonatkozik a tengeri biztosítási ügyletekre. L.

— Francia jogi irodalom. Weiss, a párisi egyetem tanára: Traité. théorique et pratique du droit international privé. Nem régiben megjelent a nemzetközi magánjogról szóló ezen nagy munkának negyedik kötete. Külön fejezetben foglalkozik ez a mű az irodalmi és művészeti joggal, az ipari és kereskedelmi jogokkal, az ipari rajzokkal és mintákkal, a gyári és kereskedői védjegyekkel. Tárgyalja azt a kérdést, hogy a jogi személyek, melyek a külföldön az ottani törvényeknek megfelelő módon alakultak meg és magánjogi személyiséggel bírnak, igényt tarthatnak-e Franciaországban az alapszabályaik szerint őket megillető jogokra, amennyiben a nemzetközi jog szabályaival ez nem ellenkezik. Ezt a kérdést igenlő értelemben oldja meg.

Nourrisson párisi ügyvéd: L'association contre le crime. Ez a mű kiegészítése a szerző egy korábbi hasonló tárgyú munkájának, mely szólt a magánszemélyek részvételéről a bűncselekmények üldözésében. Végső következtetése abban az volt, hogy a nem sértett magánszemélynek nem lehet megadni a vádemelés jogát. Jelenlegi tanulmányában ezt kiegészítve kifejti, hogy bizonyos föltételek mellett egyesületeknek megadható ez a jog.

— A norvég büntető-törvényjavaslat, a büntetőjogi reform szempontjából minden törvénytörvény legkiválóbbika, e héten királyi szentesítést nyert s az 1904. év első napján fog életbe lépni. Felsoroljuk a törvény jellegzetesebb intézkedéseit. Ezek: a halálbüntetés mellőzése; a feltételes elítélés, illetve annak tökéletesítése; a rövid tartamu szabadságbüntetések kiküszöbölése; a pénzbüntetés mérvének az egyéni viszonyokhoz mért megállapítása; a tevékeny bünbánat intézményes szabályozása; a feltételes szabadságra helyezés továbbfejlesztése; a határozatlan tartamu büntetések behozatala; a párhuzamos büntetések rendszere, s általában a bűncselekmények indító okainak nagyobb figyelemben és méltatásban részesítése.

A Magyar Jogászegylet tagjainak a napokban küldetett el a 204. füzet. Akik nem kapták meg, reklamálhatják Pfeiffer Ferdinánd könyvkereskedésében (Kossuth Lajos-utca). A 202. füzet később fog megjelenni.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félvre — 12 kor. A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Az osztrák sajtótörvény javaslata. — A halál okából való ajándékozásról (mortis causa donatio.) *Dr. Menyháth Gáspár* kolozsvári ügyvéd, egyetemi magántanártól. — *Fogirodalom:* Éléments de droit constitutionnel français et comparé. II. kiadás. Irta A. Esmein *Ifj. Dr. Vutkovich Sándor* kir. akad. ny. r. jogtanártól. — *Törvénykezési Szemle:* Az ipari veszély. *Dr. Schwartz Izidor* fogalmazótól a bosnyák-hercegovinai országos kormány igazságügyi osztályában. — Pótmagánvádoló és ujrafelvétel. *Dr. Lénárt Albert*től. — Külföldi judikatura. *Dr. Fayer Gyula* budapesti ügyvédtől — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a »Budapesti Közlöny«-ből.

Az osztrák sajtótörvény javaslata.

(*fy.*) A kor szelleme ma már nem tűri meg az érvényben levő sajtótörvényt — ezt a kijelentést teszi az osztrák kormány a parlament elé terjesztett javaslat okadatolása élén. Az a felfogás és irányzat pedig, mely a reformművön uralkodik, ezekben a befejező szavakban jut kifejezésre: A sajtó szabadságában találjuk meg az állam politikai és erkölcsi érettségének mértékét. Ezért a kormány meg akarja szabadítani a sajtót a nem feltétlenül szükséges ellenőrző rendszabályoktól. Legyen a sajtó független, hogy viselhesse a maga működéseért a teljes felelősséget.

A javaslat büntető-rendelkezései arra az elvre vannak alapítva, hogy mindennemű törvényellenes cselekménnyel szemben az általános büntetőjogi szabályok alkalmazandók. Nincsen bizonyos személyek irányában törvényes vélelem a tettességre vagy bűnrészességre nézve. Időszaki nyomtatványokkal szemben a megjelenés felfüggesztése teljesen ki van küszöbölve. Mint egyetlen és kizárólagos sajtóügyi büntető eszköz a pénzbüntetés szerepel. Pénzbeli biztosítékot nem kell letenni. Az összes pénzbüntetésekért azonban szavatol a nyomtatvány kiadója.

Tudjuk, hogy a mi negyvennyolczadiki sajtótörvényünk e részben sokkal szigorubb rendszabályokat tartalmaz.

Igen nevezetes ujtás a javaslatban, hogy megszünteti az u. n. objectiv eljárás alkalmazását, midőn megvan a lehetőség a felelős személy ellen az eljárás megindítására. Maga a kormány mondja, hogy a gyakori lefoglalások jobban felizgatták a közvéleményt, mint amennyire az elkobzott cikkek tehetők volna. Csupán akkor lesz helye az objectiv eljárásnak: ha a tettes ismeretlen és a kötelességszerű gondosság elhanyagolása miatt nem üldözhető helyette más személy; ha a tettes külföldön tartózkodik vagy tartózkodása helye nincs tudva; végül elévülés vagy megkegyelmezés esetén. A magyar Btk. 62. §-a hasonló rendelkezést tartalmaz. A javaslat szerint ily esetekben is, főtárgyalás megtartása után, ítélettel mondja ki a bíróság a lefoglalást. Az ítélet ellen a rendes jogorvoslatoknak van helye: semmiségi panasz a törvényszék, felebbezés a járásbíróság ítélete ellen. Megidézik a főtárgyalásra a nyomtatvány kiadóját, még akkor is, ha nem szerepel mint panaszlott, és megilleti őt a vádlottnak minden joga.

A nyomtatványoknak a közigazgatási hatóság részéről való ideiglenes lefoglalását a legszűkebb korlátok közé szorítja a javaslat. Ha a bíróság a lefoglalást jóváhagyta, ami iránt a lépések a legrövidebb idő alatt megteendők, akkor

nyolcz napon belül vagy a tettes ellen vagy csupán a nyomtatvány elkobzására meg kell indítani az eljárást. Ha a bíróság feloldja a lefoglalást, az államügyész nem főlebbezhet; a lefoglalás jóváhagyása esetén azonban az érdekeltet megilleti a felebbezítel joga. Külföldi folyóirat terjesztését eltiltja a minisztertanács.

A helyreigazítás jogát illetőleg: a szerkesztő megtagadhatja a helyreigazítás közlését, ha kimutatja, hogy az valótlan. Ha tudatosan valótlan tényeket hozott fel a helyreigazítás beküldője, ez az ő elítélését vonhatja maga után.

Az időszaki nyomtatványok árusításának szabályozása nagy haladást jelent Ausztriában. Az utcai árusításra vonatkozó korlátozások csak kevésbé mennek túl a legszükségesebb mértéken. Külön szabályok vannak az automaták útján való árusításról. Érdekes egy humánus jellegű rendelkezés. Felsorolva az okokat, melyek miatt bizonyos egyének kizártnak a nyomtatványok utcai árusításából, kimondja a javaslat, hogy a rendőri hatóság elnézheti ezeket a disqualifikáló körülményeket olyanokkal szemben, akik család fentartásáról gondoskodnak.* Egyébként a terjesztő csakis annyiban vonható felelősségre, amennyiben rábizonyul, hogy ismerte a nyomtatvány büntetendő tartalmát. Leginkább helyt foghat ez szeméremsértő képek terjesztése esetén.

A törvényhozó-testületek tárgyalásainak hű közlésére biztosítván a javaslat a büntetlenséget, e szabályt egy korlátozó clausulával tölti meg. Ez az egyetlen rendelkezés, mely nem jog-kiterjesztő. De okai megtalálhatók az osztrák viszonyokban. Ha a tárgyalás folyamán a törvényhozás tagja felhasznál már lefoglalt nyomtatványt vagy abból egy részt, amennyiben az a császár vagy a császári ház tagjainak megsértését, felségsértést, kémkedést, istenkáromlást, felhívást a robbanó szerekre szóló törvényben megjelölt büntetendő cselekmények elkövetésére, a közerkölcs elleni vétséget tartalmaz, határozattal kimondhatja az illető testület, — birodalmi tanács, delegáció, tartománygyűlések — hogy annak közlése nincs megengedve és hogy erre a mentelmi jog nem nyújt védelmet.

A becsületsértési esetekben a bíraskodásra kétféle hatáskört állapít meg a javaslat. A hatóságok elleni sértések, úgy mint eddig volt, tovább is megmaradnak az esküdtsékek hatáskörében, s ugyanez áll akkor is, ha a sértés köz megbízatásban eljáró egyén ellen irányul és hivatali működését érinti.

A magán-becsületsértéseket szakbírásgokhoz utalja. A kormány, hogy ez az állami alaptörvények változtatása nélkül keresztülvihető legyen, a magánbecsület minősítésén egy lefokozási műveletet hajtott végre. Az alaptörvények értelmében ugyanis a politikai, valamint a sajtó útján elkövetett mindennemű *büntettek* és *vétségek* feltétlenül az esküdtbírásghoz tartoznak. Ezen cselekmények tehát csak úgy lennének szakbírásg ítélezése alá vonhatók, ha megszűnnek vétségek lenni. És a javaslat kimondja, hogy a nyomtatvány útján elkövetett magánbecsületsértések ezentul mint kihágások büntetendők.

* Az Újságírók Egyesületének felkérésére nálunk most foglalkozik az újságok utcai árusításáról szóló törvényjavaslat kidolgozásával Emmer Kornél és Jellinek Artúr.

Ennek azután további folyamánya, hogy a járásbiróságokhoz fognak tartozni.

Rámutat az okadatolás arra, hogy az egyéni becsület ugyszólván védtelenül áll, mióta a nyomtatvány után való sértések fölött esküdtszék bíraskodik. 1896-ban mindössze 78 egyén ellen emeltek ilyenmü vádat; ezek közül 62 esetben fölmentő volt az ítélet. Megjelent abban az évben 2894 időszaki folyóirat, köztük 843 politikai természetű, ezek közt 121 napilap. 1882-től 1896-ig, tehát 15 esztendő alatt, 793 egyén ellen emeltek vádat; ebből 570 (71·8%) fölmentéssel végződött és csak 219 (27·7%) esetben volt az ítélet kedvezőtlen a vádlottra, ami évi átlagban: 52 vádból 38 fölmentés, 14 elítélés.

Egészben érintetlenül hagyja a javaslat az anyagi jogot; de két új büntetendő cselekményt alkot. Az egyik ez: Kihágást követ el, aki nyomtatványban vagy képes ábrázolatban nyilvánosságra hoz a magán- vagy családi élethől vett olyan közlést, mely alkalmas arra, hogy az illetőt tekintélyben vagy társadalmi állásában kisebbitse. Kimutatható károsítás esetén a büntető-ítélet kártérítést is állapíthat meg a sértett részére.

A másik új büntetendő cselekmény az üzleti boycott. Ezt így írja körül a javaslat: Aki nyilvánvalóan gyűlölködő okoktól indítva, nyomtatvány után közvetett vagy közvetlen felszólítást tesz közzé a végből, hogy mások kerüljék az üzleti érintkezést bizonyos körü iparüzőkkel, kereskedőkkel, ügyvédekkel, orvosokkal, gyógyszerészekkel, bábákkal stb., kihágás miatt 50—2000 korona pénzbüntetéssel sújtandó.

A halál okából való ajándékozásról (mortis causa donatio).*

(Figyelemmel a magánjogi Tervezet 1952. §-ára.)

A föltételnél fogva a mortis causa donatio lényegéhez tartozik a visszavonhatása az ajándékozásnak az ajándékozó részéről, de csakis a föltétel nem teljesedés esetén. Arra nincs joga az ajándékozónak, hogy a megajándékozott életében tetszése szerint pl. megbánás okából egyoldalulag visszavonja az ajándékozást. Ez a szerződés természetével ellenkezik s az ügylet kétoldalúsága kizárja ezt. A visszavonás kiköthető az ajándékozó részére, amint a visszalépés is a megajándékozott részére; ez azonban a külön megállapodásban, nem az ügylet lényegében birja alapját.

Valójában tehát nem is visszavonásáról az ajándékozásnak lehet szó, mert a föltétel nem teljesedése ipso facto szünteti meg az ügyletet s nem a visszavonás az, amitől az ügylet sorsa függ. Magától értetik, hogy a halál okából való ajándékozást is vissza lehet vonni hálátlanság okából stb. Ez azonban következik abból, hogy a m. c. d. is ajándékozás, még pedig élők közötti, aminthogy ajándékozás másként, mint élők között, nem képzelhető.**

Mit céloz és eredményez ugyanis a halál okából való ajándékozás? Azt, hogy az ajándékozó életében keletkezzék jogviszony közte és a megajándékozott között; célozza és eredményezi azt, hogy az ajándékozónak az ajándékozás tárgyát képező vagyona hagyatékát ne képezze, hanem hogy

az életében válják ki vagyonából. Már pedig az élők közötti ügyletnek képezi az jellegét, hogy általa az ügyködő felek életében jogviszonyok keletkezzenek, jogok alapíttassanak vagy megszűnjenek,* míg a halál esetére szóló intézkedések lényege az, hogy ezek által nem az élők vagyona, hanem csak a hagyaték (az elhalálozáskor, a kiváló részek után fennmaradt vagyon) sorsa fölött történik rendelkezés.

Könnyen belátható ez abban az esetben, midőn az ajánléktárgy (mindig értve azon feltételt, hogy a megajándékozott az adakozót túlélje) azonnal átadatik; minthogy itt a vagyonból való rögtönös s az ajándékozó életében való kiválás szembeötlő. Nincs másként azonban a m. c. ajándékozási ígéret esetében sem, ha a kiválás nem is oly szembetűnő. Itt a megajándékozott követelési jogot szerzett arra, hogy ha túléli az ajándékozót, követelhesen vagyonából valamit. Az adományos követelési joga, szemben az ajándékozóval, már apasztása az ajándékozó vagyonának, tartozása ennek s csak a tényleges kiválás van elhalasztva. Az ajándékozó a követelési jog tárgyát képező vagyonával sem életében, sem halála esetére másként nem intézkedhetik; míg bármely esetére szóló rendelkezés esetében ennek tárgyát csak vagyon képezi, ami elhunytakor övé s addig a fölött don rendelkezik életében és az öröklési szerződést halála utánra való hatálylyal. A követelési jog, mint tárgya az ajándékozásnak, nem a hagyatékban, nem az öröklésben birja kezdetét, hanem az ajándékozóban s az örökösre a tartozás átszáll. A halál esetére szóló rendelkezéseknél pl. a hagyományos joga az örökös személyében veszi kezdetét s a tartozás nem reá szállott, hanem az ő tartozása. Ebben az esetben is tehát a jogkeletkezés az ajándékozó életében megy végbe, élők között s maga az ajándékozás ennél fogva negotium inter vivos.

Mindez mutatja azután egyuttal visszasságát ama társnak is, hogy a halál okából való ajándékozássra, ha a déktárgy az adakozó életében az ügylet létrejöttékor átadott, ez esetben az élők közötti — közönséges — ajándékozás szabályai nyernek alkalmazást, míg, ha csak ajándé ígéret van jelen, a m. c. d. a végintézkedés természetét ölti magára;** valamint ama tételnek is, hogy a halál okából való ajándékozásnak kettős jogi természete van, t. i. hogy élők közötti ügylet ugyan, mindazáltal bizonyos vonatkozásban a végintézkedés hatásaival bir.***

Ha ugyanis az ajándékozó magalekötelezése ingyenesen, vagyona rovására stb. (az ajándékozást magában foglaló ígéret elfogadása) épp úgy, mintha a jogátszállás, követelés, elengedés stb. rögtönösen történik, megalapítja az ajándékozást; ha a halál okából való ajándékozásnak jellegét az a föltéltetés adja meg, hogy a megajándékozott túlélje az ajándékozót, egyaránt akár adatott át az ajándék rögtönösen, akár csak követelési jogot nyert a megajándékozott; ha nincs különbség, lényegét érintő különbség a két mód szerinti ajándékozás esetében sem létrejövétel, sem hatás tekintetében: akkor semmi indoka nem lehet annak, hogy az elbánásban különbséget tegyünk közöttük. Az ajándékozó mindkét esetben egyaránt kíván ajándékozni; egyaránt kívánja, hogy

* Schröter idézve Ungernél: Erbrecht 77. §. 13. j. Vangerow: II. 657., 658. l. Zlinszky-Reiner: 149. l. 3., ahol azonban a m. c. d. halál esetére szóló jogügyletnek mondatik.

** Ez a legujabbnak mondható felfogás. Ezt vallja a német birodalmi általános törvénykönyv 301. §-ában, a magyar általános polgári törvénykönyv tervezete 1952. §-ában. Az írók közül Kern: id. m. 71. §., akinek idevágó magyarázata s tételeinek indokolása a tévedések egész láncolata.

*** Unger: Erbrecht 77. §. I. «Die Schenkung auf den Todesfall hat eine zwitterhafte rechtliche Natur: sie ist eine in Form, Absicht und Erfolg dem Vermächtniss verwandte Schenkung». Ez nála annyival föltűnőbb, mert jól látja a m. c. d. valódi természetét s ekképp önmagával jut ellenmondásba, a mikor másfelől a halál okából való ajándékozás mindíg élők közötti ügyletnek mondja.

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. I. a mult heti számban.

** Unger még (System II. 95. §. 40. j.) megröta Savignyt és Stubenrauchot, mert ezek az ajándékozás lényeges ismertető jelének állították, hogy élők közötti jogügylet. Erbrechtjében azonban (77. §. 13. j.) már kiigazítja ezt s azt mondja, — helyesen, — hogy a halál okából való ajándékozás, habár mortis causa létesül s neveztetik is, mindazáltal negotium inter vivos. S maga megvonja a különbséget a m. c. d. és öröklési szerződés között. Dig. 39., 6., 38. Marcellus: Inter mortis causa donationem et omnia, quae mortis causa quis cesserit eorum verum differentia nam mortis causa donatur, quod praesens praesenti dat. Unger: Erbrecht 77. §. 11. j. Die Schenkung Todesfall ist eine Gabe mit normer Hand, nicht eine Gabe aus der Erbschaft.

a megajándékozott ez örökösödési eljárásen kívül megkapja a neki szánt vagyoni előnyt, ha őt tuléli. És ajándékozni kíván, nem végrendelkezés útján juttatni — ezért köt éppen ajándékozási szerződést — legfőlebb, hogy egyik esetben holtáig kívánja használni a jogot, melyet a megajándékozottnak juttat, másik esetben azonnal átbocsátja. A törvénynek is tehát figyelemmel kell lennie ezen akaratra is, amely nem áll összeütközésben a juris ratioval s annak érvényesülését meg kell engednie az által, hogy az egyik esetet nem részesíti más elbánásban, mint a másikat, amikor erre semmi nem sarkalja.

A hitbér sem egyéb, mint időhatáros és föltételes ajándékozás s rendszerinti eseteiben a hitbért kötelezőnek halálával válik esedékessé. (Más esetek: a házasság felbontása.) Még sem jutott eszébe valakinek a hitbérre a végintézkedés szabályait alkalmazandóknak mondani, nyilván, mert hogy élők közötti ügylet, élők között alapított jogviszony, melynek hatályosulása van csak az ígérő fél halálához, mint időhatárhoz kötve.

Az ajándékozás is minden eseteiben élők közötti ügylet, amelynek hatályosulása lehet ugyan az ajándékozó halálához, mint időtartamhoz kötve, de lehet ahhoz a föltételhez is, hogy az ajándékozó korább haljon el, mint a megajándékozott (m. c. d.). A föltétel azonban nem változtatja meg lényegét és természetét és az élők közötti ügyletet nem teszi halál-esetre szóló intézkedéssé sem ez időhatártűzés.*

Ebből az is látszik, hogy kettős jogi természetűnek látni az u. n. mortis causa donatiót, nem egyéb optikai csalódásnál. Hatásában sem más, mint élők közötti ügylet, amely a hagyatéki eljárásen kívül nyer elintézését. Miben állhatna ugyanis a végintézkedéshez hasonló jellege a halál okából való ajándékozásnak? Abban, hogy a hagyatékából nyerne kielégítést, hogy az ajándékozónak végrendelkezési képességgel, a megajándékozottnak öröklési képességgel kellene bírnia; hogy a törvényes osztályrész (köteles rész) kiszámításánál nem jöhetne figyelembe; hogy más hagyományokkal egy sorban nyerne kielégítést stb.

Mindez — mondók imént — ellenkeznék az ajándékozás jellegével s annak inter vivos ügyleti természetével. A francia jogot kivéve, amely az ajándékozásról szóló szabályokat — inter vivos mortis causa egyaránt — a végrendelkezési szabályokkal egyenlősítette,** seholse találjuk, hogy m. c. d. esetében végrendelkezési és öröklési képességet keressenek és vizsgáljanak meg nálunk se, hol pedig külső alak tekintetében a végintézkedésre megállapított szabályok vannak előírva a halál okából való ajándékozáshoz.*** A francia jogban is ennek az egyenlősítésnek oka a családi tekinteten s a köteles részről megalkotott életnézetükben van; ők a terhes s ingyenes ügylet között látnak mélyreható különbséget s mert az ajándékozás épp úgy, miként a halál utánra való rendelkezés a család várományát érintik, ezért tekintik a kettőt egyenlőnek hatásaikban.

S ha a jogok nem vetnek ügylet a képesség kérdéseire, teszik ezt nyilván azért, mert nem látnak a halál okából való ajándékozásban végintézkedést, különben antinomia nélkül nem térhetnének ki a kérdés elől. S ha az osztr. polg. törvénykönyv pl. a m. c. d.-nak általa konstruált egyik esetét (a visszavonhatót) állítja a hagyományhoz (amint, hogy ez lényegileg nem is egyéb hagyománynál), míg a vissza-

vonhatatlan m. c. donatiót nem tekinti semmi hatásában és formájában sem végintézkedésnek: kell-e ennél tételes jogi erősebb czáfolat arra, hogy a halál okából való ajándékozás korszülöttje a jognak és hogy annak végintézkedési természete is van?

Amiben a hagyományhoz való hasonlatosságot leginkább látják, az az, hogy az ajándékozó halála által válik a m. c. d. végérvényűvé.* Csakhogy a hasonlóság még nem teszi azzá, t. i. hagyománynya és ezenfelül nem is való az, hogy az ajándékozó halála az ajándékozás érvényére befolyással volna. Annyi igaz csak, hogy a feltétel be- vagy be nem következése eldönti az ügylet létének kérdését; de nem a halál szüli a jogot. Már pedig a hasonlító pont csak ez lehetne. Sőt ellenkezőleg az ajándékozó korábbi elhalása (föltételteljesedés) a jognak semmi változását nem eredményezi, míg a föltétel-nemteljesedés megszünteti a szerzett jogot. A halálnak tehát egészen ellenkező hatása van itt, mint a halál utánra szóló intézkedéseknél s így a hagyománynál is. A hasonlítás sem talál tehát. Ez okon helytelenítjük az öröklési jogban való elhelyeztettségét is.

Jogunkban is a halál okából való ajándékozás lényegének félreismerése s a halál utánra való rendelkezéshez való hasonlítása eredményezte azt, hogy az osztr. polg. törvénykönyvre is reálicizálva külalak tekintetében végrendeleti formát kíván meg a törvény (1876: XVI. tcz. 33. §.), amely egyébként azzal, hogy visszavonható és visszavonhatatlan, halál esetére szóló ajándékozást ismer és különböztet meg (35. §.), teljesen az osztr. polg. törvk. (956. §.) álláspontján van, azzal a különbséggel, hogy az osztr. polg. törvk. a visszavonhatatlan ajándékozáshoz nézve beéri az egyszerű szerződés (írásbeli, mert szerinte csak ajándékozási ígéret lehet m. c. d.) alakjával.**

A hiba, amely a halál okából való ajándékozás jogi természetének félreismerésére vezetett, itt is a jelszavak után való indulásban feküdt. Mortis causa donatio ezt nem tudták másként érteni, mint hogy halál utánra szóló rendelkezés és ennek vonták meg következményeit és csináltak új ügyletet, amelynek természetesen korcsnak kelle szemükben lennie, mert az ajándékozásból is volt benne valami, a végintézkedésből is. Az ügyletre indító okra tulságos súlyt helyezve, elhatároló vonást fedeztek benne föl s az ajándékozás külön nemét (genus) gondolták fenforogni akkor, ha az ajándékozót az a gondolat vezette, hogy ő hamarabb elhal, mint a megajándékozott,*** aminthogy külön nemét látták az ajándéko-

* Unger: Erbrecht 77. §. Vangerow: II. 657. l. Ellene ismét Unger: id. h. 14. j.

** Tagadhatatlanul igaza van Kernnek abban, hogy az id. törvény 33. és 35. §-ai egymással ellentétben vannak, amennyiben a 33. §. nem tesz különbséget visszavonható és visszavonhatatlan ajándékozás között s így az u. n. egyoldalú visszavonható ígéret is az írásbeli végrendeleti formához van kötve, míg a 35. §. megteszi a különbséget s a visszavonható ajándékozásnak megtételére és visszavonására egyformán megengedi a szóbeli végrendeleti alakot. Ezen ellentét kiegyenlítésére elfogadhatjuk abbéli magyarázatát, hogy a 33. §. csak a visszavonhatatlan, a 35. §. pedig csak a visszavonható halál esetére szóló ajándékozásról rendelkezik. De már az a visszasság, amit ő ezen magyarázat mellett fenforogni lát, hogy t. i. a visszavonhatatlan ajándékozás visszavonása a törvény szerint alakszerűséghez kötve nincs, az illúzió nál egyéb nem lehet. Gondolata contradictio in adiecto; mert ami visszavonhatatlan, az nem visszavonható s így a visszavonás alakjáról intézkedni sem kell. Ezt tudta a törvényhozó, de nem látta a törvényt magyarázó. Ha pedig arra gondolt, hogy a föltétel-nemteljesedés esetén a visszavonhatatlan ajándékozás is visszavonható s a törvény erre nem ír elő alakszerűséget, erre azt felelhetjük, hogy a törvény az osztr. polgári törvk. 956. §-át tartva szem előtt halálesetre szóló ajándékozás alatt, mást ért, mint Kern; a törvény szerint az ajándékozó halála után teljesülő visszavonhatatlan ajándékozás átmeny a megajándékozott örökösre; másfelől pedig a föltétel nem teljesedése nem visszavonási jogot ad az ajándékozónak, hanem ipso facto megszünteti az ügyletet s az ajándékozó visszakövetelési joga e megszűnéstől származik le.

*** §. 2. I. D. don. (39. l.) Alia: autem donationes sunt, quae sine ulla mortis cogitatione fiunt, quas inter vivos appellamus. §. 1. l. de don

* A Tervezet 1952. §-át ez okon egészen elhagyandónak vélem és minden ajándékozáshoz egyaránt egyforma szabályokat, az ajándékozás szabályait tartom alkalmazandónak. Ha föltétel vagy idő van tűzve az ajándékozáshoz, a föltétel, idő szabályai nyernek alkalmazást, amelyek itt sem mások, mint más ügyletnél.

** Code civil III. könyv: II. czim: ajándék és végrendelet (des Donations entre vifs et des Testaments.) Ebben valami különös van — mond Zsögöd; — a végrendelet . . . valami singularis ügylet, egy sorban az ajándékkal. (Magánjogi tanulmányok I. 512 l.)

*** 1876: XVI. 33. §.

zásnak akkor is, ha az ajándékozót a vett szolgálat megjutalmazása indította bőkezűsége (d. remuneratoria), valamint akkor is, ha az ajándékozáshoz meghagyást (modus) fűztek.

A jelszavak hatása alól azonban ki kell bontakoznunk s az egy és ugyanazon ügylet különböző eseteiben nem szabad külön genusokat látnunk, amikor lényegét érintő elhatároló sajátosság föl nem forog. Ha az indító okot (motivum) jogi jelentőséggel bírónak nem tartjuk az ügyletek világában; ha a föltételtűzés, a meghagyás az ügyletek alapjellegét változtató hatással nem bírnak a jognak más térein: mi indokolja meg azt, hogy az ajándékozásnál mind ez másként legyen, hogy itt a föltételnek, meghagyásnak átalakító hatása, ha más a föltétel, akkor nincs? S miért nem külön genus az, amidőn az ajándékozó halála időhatáru tűzetik? Sem az ingyenesség nem lehet magyarázat, mert akkor minden bárminemű föltételtűzés ügylet-átalakító hatással járna, sem az ajándékozó halála, mert akkor ott, hol az időhatár jellegével bír, szintén külön nemét alapítaná meg az ajándékozásnak.

Felfogásunk szerint az u. n. halál esetére szóló ajándékozás (mortis causa donatio) nem is más, mint közönséges ajándékozás, az ajándékozásnak olyan esete, amelynél föltétellül van a felek által tűzve, hogy a megajándékozott tulajdonság a megajándékozót és semmiben sem különbözik — magát a föltételt leszámítva — az ajándékozás egyéb eseteitől. Éppen ennél fogva nem tartjuk helyesnek azt, hogy a tudományban a halál esetére (halál okából) való ajándékozást, akár a jutalmazó ajándékozást, mint az ajándékozás nemeit, elhajlásait fogják föl. Mindezek egy és ugyanazon ügyletnek más jogintézményekkel bár kapcsolatos esetei, amelyek külön szabályozást sem nem kívánnak, sem nem tűrnek. Még kevésbbé helyeselhetjük, hogy törvénykönyvben állíttassanak föl külön szabályok az ajándékozás egyes eseteire és főként, hogy egy ugyanazon esetet különbözőképpen bírálják el törvényben a szerint, amint még csak ígéret fogadtatott el a megajándékozott részéről, avagy a jogátszállás is tényleg fogantatba ment.

A törvény ugyan mindent megtehet, teheti azt is — uti figura docet — (osztr. polg. törvk.), hogy önállóan konstruáljon bármely intézményt, az ajándékozás bármelyik esetére reámondhatja, hogy szerinte ez mortis causa donatio s ezt különlegesen szabályozhatja. De fönmarad a kérdés, hogy megfelel-e az intézkedés az általános juris rationak, vagy akár a nemzeti jogsugalomnak? Ebben is kell, hogy a tudomány segítségül jöjjön a törvényalkotásnak. Mi főként ebből a szempontból tárgyaltuk a m. c. donatio intézményét s ez alapon véljük azt jövőre elejtendőnek.

A gyakorlati különbségek természetesen mélyrehatóak a részben, hogy a halál okából való ajándékozást bizonyos esetekben végintézkedésnek tartjuk, avagy élők közötti szerződésnek. Ha végintézkedés, jelesül a hagyomány jellegével bír, a halál okából való ajándékozás — a képesség és a külső alak kívánalmait nem is nézve — az ajándékozó (örökhagyó) hitelezői, mint hagyatékból követelhetnek kielégítést (osztr. polg. törvk. 692. §.), míg mint ajándékból csak akkor, ha a hagyatéka a tartozásnak kielégítésére nem elegendő; ha hagyomány, úgy a törvényes osztályrész (köteles rész) kiszámításánál mint hagyatéki teher, nem jön számításba; ha mint szükségörökös kapja, köteles részébe beletudatik, míg ha ajándékozás, akkor a köteles rész kiszámításánál csak az esetben jön figyelembe, ha a tiszta hagyatéka kevesebb, mint az örökhagyó vagyonának az ajándékozaskor volt fele része, és ha az kapta, akit törvényes osztályrész illet, ebbe csak úgy számítható be, ha a betudás kikötött; ha hagyomány,

(27.) Donationis duo sunt genera, mortis causa, et non mortis causa. Bár az is irva volt l. 67. §. 1. D. de Verb. C. Donationis verbum simpliciter loquendo omnem donationem comprehendisse videtur, sive mortis causa sive non mortis causa.

rendszerint csak egy év múlva követelhető az örökhagyó halálától, ha pedig ajándékozás, azonnal.

A különbségi vonalak felállíthatók tehát, ha végintézkedést látunk olykor az u. n. halál esetére szóló ajándékozásban. Azt nem tudjuk azonban megindokolni, hogy *miért* lássunk végintézkedést jogunk mai berendezettsége mellett a mortis causa donatioban, amikor minden indok éppen a mellett szól, hogy az élők közötti ügylet ennek teljes természetével és minden hatásával?

Dr. Menyhárh Gáspár,

kolozsvári ügyvéd, egyetemi m. tanár.

Jogirodalom.

Éléments de droit constitutionnel français et comparé. Irta A. Esmein. Második kiadás. Páris.

Egy igazán hasznos munkára akarom felhívni az alkotmányjog iránt érdeklődőket. A szóban forgó mű szerzője Esmein párisi jogtanár azok közé tartozik, a kiktől sokat tanulhatni. A tudós szerző, a ki eddigi munkáiban inkább mint jogtörténész tűnt ki, egy csapásra a francia alkotmányjog elsorangu munkásának bizonyult. Széles körű, nagy tanulmányra valló tanulmányában ugyan most is inkább a jogtörténetbuvár kerekedik felül, de még ezt is szívesen megbocsáthatjuk neki azokért az értékes fejtegetésekért, melyekkel hazájának alkotmányát széleskörű apparatussal és a francia szerzőnél oly ritka objectivitással tárja szemünk elé.

Rövid tájékoztató bevezetés után azt a tételt fejti ki, hogy az angol alkotmány miként vált a modern szabadság egyik elemévé. Majd a képviseleti kormányt tárgyalván, a két kamararendszerről mondja el nézeteit. A miniszeri felelősség kifejtése és a parlamentáris kormányzat részletezése után áttér a szerző a nemzeti souverainitás fogalmának bonczolgatására.

Francia író létére természetesen nagy súlyt helyez a hatalmi ágak megoszlásának Montesquieu-féle elméletére. Az általános kérdéseket felölelő első részt az egyéni jogok és az írott alkotmányok elméletével fejezi be. Művének második része a modern francia alkotmány ismertetésének van szánva. Igen érdekesen írja le az 1875. évi francia alkotmány megalkotásának előzményeit, valamint a javaslatok változatos sorsát. Művének további folyamán (a végrehajtó hatalom ismertetésénél) a köztársasági elnök szerepét tünteti fel igen plasticusan. A törvényhozó és bírói hatalom ismertetése után az alkotmányrevisio kérdésének tanulságos buvárlatával fejezi be művét, a mely a modern francia alkotmányjog legkitünőbb dolgozatai közé tartozik.

A 758 sűrű lapra terjedő munkát gondos tartalom, jobban mondva tárgymutató rekeszti be, a mely használhatóságát igen fokozza, amennyiben általa a tengernyi adat bármelyikére is igen könnyen bukkanhatni, ha a szükséges emlékeztető szót felütjük.

A rendelkezésemre álló szük tér, sajnos, nem engedi meg, hogy ezt a valóban tartalmas művet részletezzem, pedig nem egy kifejtett tétele volna méltó alaposabb megbeszélésre.

Rólunk magyarokról sem feledkezik meg egészen, amennyiben nekünk is szentel egy-két megjegyzést. Pedig nagyon kíváncsok volna, ha egy oly készültsgű tudós, mint a minő Esmein, a continens egyik legérdekesebb alkotmányát: a magyart szintén bevonná részletesebb kutatásainak körébe. Ha Németalföld, Svédország, sőt még Uruguay stb. alkotmányával is reá ér foglalkozni, akkor talán még sem volna szerénytelen kíváncság, hogy a magyar alkotmánynak különösen az angol alkotmánynyal való összehasonlításokra oly alkalmas tételeivel terjedelmesebben foglalkozzék. Persze, nekünk magyaroknak meg az volna a feladatunk, hogy a francia tudós világ számára francia nyelven lefordított forrásokról gondoskodjunk, melyekből ők azután közvetlenül merithetessenek. Igen kíváncsok volna, ha végre-valahára francia

nyelven is megjelenne magyar alkotmányjogot tárgyaló rendszeres munka. Vállalkozó írókban talán nem is volna hiány, de hát oly nagy áldozatkészséget még sem lehet egyes embertől kívánni, hogy a nagy fáradságot nem is számítva az ily munkával okvetlenül járó anyagi áldozatot is egy ember viselje egyedül. Valamelyes támogatás mellett szerény nézetem szerint sokat lehetne ezen az igen is megszívlelendő ügyön lendíteni.

Ifj. dr. Vutkovich Sándor.

kir. akad. ny. r. jogtanár.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az ipari veszély.

Dr. Bleuer Samu ügyvéd ur fenti czim alatt a *Jagt. Közl.* f. évi 25. számában megjelent cikkében azt állítja, hogy azon elv, amelyhez az ipari veszély kérdésében a magyar általános polgári törvénykönyv tervezetének 1782. §-a eljutott, nem is olyan ellentétes a vétkességi elvvel, mint az az első pillanatban látszik. *Voltaképpen nem egyéb az, mint a vétkességi elv kibővítése azzal a fictióval, hogy ahol a károsult fél vétkessége meg nem állapítható, ott az iparüző vétkességét kell vélelmezni.*

Ez a constructio teljesen hibás. Az 1782. §. elve nem a vétkesség elvének kibővítése, hanem a vétkesség elvének egyenes ellentéte, amint Schwarz Gusztáv (Ujabb magánjogi fejtegetések 217. lap) helyesen nevezi, *a véttlen felelősség elve*. Bizonyítja ezt világosan a tervezet indokolásának idevágó része (IV. kötet 628. l.), mely szóról-szóra így szól: «A felelősség *nem függ az iparos vétkességétől*; a tervezet az általános személy- és vagyonbiztonság érdekében azt a törvényes kötelezettséget rója reá, hogy az üzem helyességét s az üzemberendezések megfelelő voltát garantírozza. Ha pl. a gyárában használt kazán akár tulfűtés, akár rossz minősége miatt szétrobban és valakit megsért, az iparosnak felelnie kell a kárért, *arra való tekintet nélkül*, hogy a tulfűtés tekintetében terheli-e a vétkesség vagy hogy a kazán rossz minőségét ismerte és ismerhette-e».

Már most kétséget sem szenved, hogy az 1782. §. csakis azon esetekre akar szabályt statuálni, amelyekben az iparost vétkesség nem terheli, amint ezt bizonyítja már a fejezet címe is («Felelősség *véttlenül* okozott vagy másnak vétkességéből eredő kárért»), amelybe az 1782. §. be van sorozva, mert ha az iparost vétkesség terheli, akkor nem az 1782. §., hanem az 1077. §. alapján lesz felelős. Teljesen elhibázott álláspont tehát, ha dr. Bleuer Samu ur az 1782. §-ból *az iparos vétkességének vélelmét* akarja kiolvasni. Az 1782. §-ból az iparos vétkességének még csak vélelmét sem lehet kimagyarázni, mert az 1782. §., amint szövege és az indokolás fent idézett része bizonyítja, semminemű vélelmet nem statuál, hanem az 1874: XVIII. törvénycikknek a tervezet 1783. §-ába is átvett szabályát oly esetekre is kiterjeszti, *ha az illető iparág egyébként nem tartozik a különösen veszélyes iparágak közé*. (Indokolás 628. l.) Már pedig az 1874: XVIII. tcz. csakis a *véttlen* kárért tesz felelőssé; minthogy a *vétkesen* okozott vasuti károsítás már az általános kártérítési szabályok alá esik. (Schwarz Gusztáv i. h. 220—221. l.) Ennélfogva nem lehet kétséges, hogy az 1782. §-ban is, amely ugyanazon elv folyománya, mint az 1783. §-ba átvett 1874: XVIII. tcz., amit dr. Bleuer ur is elismer, hiába keressük az iparos vétkességének vélelmét. És mi sem jogosít fel bennünket arra, hogy a tervezet 1782. §-ába per fictionem az iparos vétkességének vélelmét bemagyarázzuk, amely a törvényhozónak világosan kifejtett indokaival homlokegyenest ellenkezik. Ha a törvényhozó azt akarta volna statuálni, amit dr. Bleuer ur az 1782. §-ba bemagyarázni akar, úgy a paragraphust következőképp szövegezte volna: «A kárról, mely

valamely önálló iparos üzeme vagy az üzemberendezések hiányaiból másokra hármlík, az a vélelem, hogy ezen kár, ahol a károsult fél vétkessége vagy erőhatalom meg nem állapítható, az «iparos vétkessége folytán keletkezett». Így szól a törvényhozó oly esetekben, melyekben vélelmet statuálni akar. (V. ö. p. o. a tervezet 15., 16., 19., 20. §-ait.) Miután pedig minden jogi vélelmet leront azon ellenbizonyítás, hogy nem áll meg a tényállás, melyen a vélelem alapszik, úgy ez esetben is az iparost a kártérítési kötelezettség alól fel kellene mentenünk, ha bebizonyítaná, *hogy őt a köteles gondosság elmulasztása nem terheli*. Már pedig esetünkben ilyenmű bizonyítás teljesen ki van zárva, amint ezt a dr. Bleuer ur által idézett curiai ítélet (1901 december 31-én 1467. sz.) is igen helyesen kiemeli. Ahol pedig ellenbizonyításnak helye nincs, ott praesumptio juris sincs, hanem praesumptio juris et de jure, amint a római jogi terminologia nevezi, amely azonban a praesumptio juris merő ellentéte.

A véttlen felelősség elve tehát a vétkesség elvének nem kibővítése, hanem merő ellentéte. Dr. Bleuer ur téves constructiója különben sem új keletű. Megtaláljuk már az osztrák 1869-iki törvényben, mely a vaspálya felelősségét szabályozza, sőt a német 1871-iki Reichshaftpflichtgesetz indokolásában is. Ezen téves constructio azonban nemcsak a német, hanem az osztrák jogi irodalomban is már rég túlhaladott álláspont. (Unger: Handeln auf eigene Gefahr 85. 86. lap 9. jegyzet.) Az 1782. és 1783. §-ok eseteiben a *felelősség jogalapja független minden akár valóságos, akár pedig csak fictiv és praesumált vétkességtől*. (Dr. Reiner János, «A szerződésen kívüli kártérítési kötelek», Fodor «Magyar Magánjog» III. kötet 798. l.) Nem szabad, hogy másként fejtsük ki a tervezet 1782. és 1783. §-ainak elvét, mint azt a Curia fent említett 1467/1901. számú ítélete igen helyesen szabatosan kifejti, mert ha ezen paragraphusokba az iparos vétkességének vélelmét fogjuk bemagyarázni, akkor hasonló tévedések, mint aminők az osztrák irodalomban találhatók, (Unger i. h.) nálunk sem fognak elmaradni.

Dr. Schwartz Izidor,

fogalmazó a bosnyák-hercegovinai országos kormány igazságügyi osztályában.

Pótmagánvádoló és ujrafelvétel.

A Curia előtt a múlt héten egy semmiségi panasz tárgyalatott, melynek folyamán egy igen érdekes perrendtartási kérdés várt eldöntésre.

K. M. földbirtokost, M. S. okl. gépészt és Sz. G. fűtőt a Btk. 425. §-ába ütköző, gondatlanságból eredő tűzvész okozásának vétsége miatt feljelentették a büntető járásbíróság előtt. A járásbíróság mind a hármat felmentette. A felmentő ítélet azonnal jogerőssé vált, mert sem a sértettek, sem pedig az ügyészségi megbízott nem felebbezett.

Néhány hónappal később a károsultak ujrafelvételt kértek új bizonyíték alapján, amely kérelemnek az ügyészségi megbízott indítványa folytán a BP. 449. és 582. §-ai alapján hely is adatott.

Az újított perben a járásbíróság vádlottakat ismét felmentette, illetőleg az alapügyben hozott jogerős ítéletet fentartotta annál is inkább, mert ezt maga az ügyészségi megbízott kérte. Ez ellen az ítélet ellen a sértettek felebbezést jelentettek be, a melyet a járásbíróság elfogadott s melynek következtében a törvényszék felebbeviteli főtárgyalást tűzött ki.

A főtárgyaláson a kir. ügyész kijelentette, hogy a vádat képviselni nem hajlandó. Erre a vádat a sértettek mint pótmagánvádlok vették át, mire a törvényszék a három vádlottat bűnösnek mondta ki a Btk. 425. §-ába ütköző tűzvészokozás vétségében. Ez ellen az ítélet ellen K. M. vádlott semmiségi panasszal élt.

értettek az *újított perben*, miután az ügyész a fejtette, mint *pótmagánvádlók* léptek fel és ily minőségben képviselték a vádat. Felmerül már most az az érdekes kérdés, vajon jogukban állott-e sértetteknek az újra felvett perben az ügyész által elejtett vádat pótmagánvádlói minőségben átvenni?

A BP. 43. §-ának utolsó bekezdésében határozottan kimondja, hogy a pótmagánvádló nem kérheti az eljárás újrafelvételét. Ha tehát a pótmagánvádló nem kérhet újrafelvételt, akkor logikai következtetésképpen azt is kell állítanunk, hogy az újra felvett perben a sértett az ügyész által elejtett vádat sem veheti át, mert ha eleve nincs jogositva újrafelvételt kérni, akkor nem állhat elő az ő javára később oly kedvező helyzet a perben, a mely illuzoriussá tenné a BP. 43. §-ának fent idézett rendelkezését.

A pótmagánvádló ezek szerint a vád átvételére jogositva nem lévén, az ítélet az ügyész által elejtett vád következtében törvényszerű vád nélkül hozott, a mi fedi a BP. 484. §. 11. pontjában említett semmisségi okot.

A koronaügyész-helyettes azt vitatta, hogy e kérdés elbírálásánál az újrafelvételt két szakra kell osztanunk. Az első szak annak a kérdésnek az eldöntése, vajon helye van-e egyáltalában újrafelvételnek vagy sem, míg a második szakot az újrafelvett pernek érdemleges elbírálása képezi. Már most, ha a bíróság az ügyész indítványára helyt adott az újrafelvételnek, akkor többé nem lehet a bíróság jogköréből az ügyet a nélkül, hogy afelett érdemlegesen döntött volna, elvonni, még akkor sem, ha az ügyész a vádat el is ejti, feltéve természetesen, hogy a sértett az elejtett vádat elvállalja.

Bárminő logikusan egybefűzött érvek is a koronaügyész-helyettes érvei, még sem állhatják meg a kritikát. Téves mindenekelőtt az újrafelvételnek két szakra való osztása, melyet törvényünk egy helyen sem említ, de sőt a BP. 444—462. §§-ai az újrafelvételt egy egységes processusnak tüntetik fel. De téves az a felfogás is, hogy az ügyész által indítványozott újrafelvétel esetében a bíróságnak rendelkezési köréből nem vonható ki az ügy felett való érdemleges döntés még akkor sem, ha az ügyész a vádat elejtette. Téves először is azért, mert törvényünkben a vádelv lévén az uralgó, csakis a vádlónak vádemelése esetén lehet szó arról, hogy a bíróság ítélkezzék. Vád nélkül nincs ítélet, mert hiszen a per ura a törvény szerint a vádló.

Jelen esetben a közvádló kérte a perújítást, mert a BP. 449. §-a alapján csakis az ügyész és a főmagánvádló kérhetvén az eljárás újrafelvételét, hivatalból, vagyis nem a BP. 41. §-ában felsorolt esetekben csakis az ügyész kérhette azt. Ha már most az ügyész a vádat elejtette, nem jelent-e ez annyit, hogy nullifikálta ez által az egész ténykedését, a melyet eddig kifejtett. Újrafelvételt kért, ez elrendeltetett, de a vádat elejtette, tehát ismét ott áll a dolog, a hol állt az újrafelvétel előtt. Hogy matematikailag fejezzem ki magamat, az ügyész kettőt adott, a midőn újrafelvételt kért, de a vádelejtés után ugyanazt a kettőt elvette, marad semmi.

A bíróság nem lévén ura a pernek, ezek szerint nem is hozhatott volna ítéletet, mert nem volt törvényes vád. Ha megállana a koronaügyész-helyettes érvelése, akkor nem lehetne elvonni a bíróságtól az érdemleges ítélkezést abban az esetben sem, ha a főmagánvádló ejtette el a vádat. Pedig ez képtelenség!

A Curia a kérdést következőleg döntötte el. «Az újrafelvétel ebben az esetben az elévülési határidőn belül az ügyész-ségi megbízott indítványára, a kinek a BP. 449. és 582. §§-ai szerint szabályos indítványa folytán az újrafelvétel perorvoslatának perrendszerűleg hely adatván, az eljárás további menetében mindazon kérdésekre nézve, a melyek a BP. 445—462 §§-ban külön intézkedés nem foglaltatik, az alapeljárásra vonatkozó szabályok irányadók, ezek szerint

pedig sértettek mint pótmagánvádlók a vád átvételére a 462. §. VI. bek. szerint az elsőfoku bírói ítélet ellen felebbezésre jogosultak lévén: a másodfoku bírói eljárásban a 384. §. 11. pontjának a védő által vitatott esete fen nem forog.»

A Curia — szerény véleményem szerint — e fontos perrendtartási kérdést tévesen oldotta meg. Az újrafelvételnek az alapeljárásra vonatkozó szabályai csakis oly korlátok között irányadók, a mely korlátokat maga a törvény állítja fel. Jelen esetben ez akorlát a BP. 43. §. az utolsó bekezdése. De téves az is, hogy a 462. §. 6. bekezdéséből azt következne, hogy a sértettek az újított perben jogosultak a vád átvételére. Már fentebb fejtettem ki erre nézve álláspontomat. Az új ítélet ellen a sértettek a 462. §. 6. bek. szerint oly perorvoslattal élhetnek, a melynek más ítélet ellen helye van, de ebből nem következtethető jelen esetben semmi.

A pótmagánvádlók már eleve sem lehettek jogositva az újrafelvételt kérni, tehát a közvádnak elejtett vádját ők épp oly kevésbé vehették át, mint maguk nem kérhették az újrafelvételt.

A 462. §. kérdéses bekezdése különben is a dolog természeténél fogva akkép magyarázandó, hogy a BP. 383. §-a csak annyiban nyerhet az újrafelvétel keretében alkalmazást, a mennyiben ez az újrafelvételre megállapított szabályokkal nem ellenkezik. Mert az újrafelvétel a törvényben jus specialeként jelentkezik, a mely derogál az eljárás általános szabályainak.

Már pedig az ismertett rendelkezések szerint az újrafelvétel indítványozása a sértett jogköréből ki van véve s miután az indítványozási jog fogalma alá tartozó cselekmény a vád átvétele s a vád érdekében való jogorvoslat használása is, az újrafelvételnek ezzel a speciális szabályával merőben ellenkeznék a 462. §-t akként magyarázni, hogy az alapperbeli felmentő ítéletet hatályában fentartó új ítélet ellen a sértett felebbezni jogositva van.

Egyébként a 383. §. szó szerinti értelmezésében is tévedett a Curia. Mert ez világosan felmentő ítélet ellen ad felebbezési jogot a sértettnek, ha a kir. ügyész nem felebbezett. Ámde jelen esetben nem felmentő, de az alapperben hozott ítéletet hatályában fentartó ítélettel állunk szemben. Ilyenről pedig a 383. §. egyáltalán nem rendelkezik. S ez nem egyszerűen betűkhöz való ragaszkodás, ami megdönthető volna azzal, hogy ez az ítélet lényegileg mégis felmentő ítélet.

Mert az új ítélet jellegét nem az adja meg, hogy tartalmaz újrafelmentő-e vagy bűnösséget újra megállapító-e az alapítélettel szemben, hanem az, hogy a bíróság a res judicata-t megbolygathatónak nem találja. S a törvény ratiója az, hogy a res judicata megdöntésére az egyszerű magánfél nincs hivatva. S azt sem lehet a 383. §-nak a 462. §. esetében való ilyen értelmezése ellen felhozni, hogy e szerint a 462. §. értelmében rendelkezést foglalna magában, mert a magánfél felebbezési jogot nem gyakorolna, holott a korlátozás nélkül a hivatkozott 383. §. ezt a jogot megadja.

Igenis van a magánfélnek az újrafelvételi eljárásban is felebbezési joga, s mi ezzel egyértelmű, át is veheti a vád képviselőt is. Akkor t. i., a mikor az elítélt vádlott javára kéretett az újrafelvétel s az alapítélet hatályon kívül helyezése mellett a vádlott felmentetik s az ügyész ez ellen felebbezéssel nem él. Ami nemcsak azt fejezi ki, hogy a 383. §. alkalmazásának helye lehet az újrafelvétel keretében, de azt is, hogy a törvény szelleme a jogerő védelmére irányul s ahhoz igazodik a magánfél vádemelési és ennek a körébe tartozó jogorvoslati joga, hogy a res judicata védelme mit kíván. De a BP. egyéb rendelkezései is a mellett szólnak, hogy a magánfél a vádlott terhére semmiféle perbeli cselekményre a bűnösség s a büntetés kérdésében nincs jogositva. Nevezetesen ezt igazolja az is, hogy az örökösei csak a vagyoni jogi igények esetén idézendők meg, míg a 49. §. világosan

megadja az örökösöknek is azt a jogot, hogy a vádat átvehessék.

Annál helytelenebb a Curia álláspontja, mert a Curia felfogása szerint — különösen járásbírósi eljárásban — egyszerűen illuzoriussá tehető a törvénynek az a rendelkezése, hogy az újrafelvételt csak a kir. ügyész indítványozhatja a vádlott terhére.

A magánfél kellő biztosítékokra hivatkozó kérelmére ugyanis minden előzetes vizsgálat nélkül a büntetendő cselekmények üldözésére irányuló hivatásánál fogva köteles az ügyész megbizott az újrafelvételt indítványozni, s ha az megtörtént, noha a tárgyaláson az új bizonyítékok értékelésnek bizonyultak, a magánfél már mint pótmagánvádló léphet fel. Ez pedig egyszerű kijátszása volna a törvény világos rendelkezéseinek.

Dr. Léndrt Albert.

Külföldi judikatura.

Német Reichsgericht.

859. Németországban a tiszta különbözeti ügyletek ellen irányuló törvényhozás jórészt elzárta a határidő-üzletet a nagy közönség körei elől, mire ezek az ugynevezett napi vételben vagy kassza-ügyletben kerestek kárpótlást. Ez az ügylet is rendszerint tényleges szállítás nélkül folyik le; a bizományos a féltől nyilatkozatot vesz, mely szerint a vevő lemond arról, hogy a papirok tulajdonul reá átruháztassanak; az eladó adós marad az áruval, a vevő a vételárral; a lebonyolítás azután lehet az, hogy a vevő nem is veszi birtokba az árut, hanem alkalmas időben rendelkezik annak eladása iránt.

A jogi írók túlnyomó többsége nem habozott a vételnek ezt a formáját egy sorba helyezni a határidőre szóló, játék jellegű speculativ ügylettel, mert tényleges szállítás, úgy mint amannál, itt sem következik be. A német birodalmi legfőbb bíróság újabban kelt két ítéletével állást foglal e kérdésben.

Kimondta a Reichsgericht, hogy az ily ügyletek nem tekinthetők különbözetre irányuló játéknak, még az esetben sem, ha tisztán speculatio céljából kötöttek. Mert a német polgári törvénykönyv 764. §-a szerint legalább az egyik fél részéről arra kell irányulnia a szándéknak, hogy a megállapított vételár és a szállítási időben való tőzsdei ár közti különbséget fizesse a vesztes fél a nyerő félnek. A játék fogalmához nélkülözhetetlen elem, hogy a szállítási idő, melyben az ár előre nem látható, más legyen, mint a szerződés megkötésének ideje. Ez az elem hiányzik a napi vételnél. Csak az változtatna ezen, ha a vevő vagy eladó a másik féllel megegyeznék az iránt, hogy nem kell szállítani s hogy a vevő nem tartozik vételárral és nem kell fizetnie. De ez nem forog fen akkor, ha — mint az ítélet alapjául szolgált esetben — a levelezésből megállapítható, hogy az ügylet tárgyát tevő papirok valósággal megvették és eladtak, jöllehet a megszerzett darabok a bankház birtokában maradtak addig, míg a vevő azok felől nem rendelkezik. Az ítélet tehát nem tulajdonit jelentőséget annak, hogy a papirok a vevőre tulajdonul átruháztattak-e. De hozzáteszi az okadatolást, hogy mindamellett tisztán különbözeti ügylet forogna fenn az esetben, ha a felek kifejezett vagy hallgatóságos megegyezéssel valamely előzetesen megállapított vagy megállapítandó körülménytől, naptól vagy időhatártól tennék függővé, hogy közülök ki mennyit tartozik fizetni.

A német legfőbb bíróságnak ezen új irányu felfogása felől az ottani jogászai körökben megoszlanak a vélemények. Egy részről örömmel üdvözlük, mert azt tartják, hogy az új bírói gyakorlat véget vet az egy évtizede tartó jogi bizonytalanságnak; más részről felhozzák ellene, hogy megkerüli a törvényt.*

Dr. Fayer Gyula.

* A német polgári törvénykönyv 764. §-a így szól: Ha a felek árú vagy értékpapírok szállítására irányuló szerződést azzal a szándékkal kötnek, hogy a megállapított ár és a szállítási időben való tőzsdei vagy piaci ár közti különbséget fizesse a vesztes a nyerő félnek, akkor a szerződést játéknak irányulónak kell tekinteni. Áll ez akkor is, ha csupán az egyik félnek szándéka irányul a különbözet fizetésére, de a másiknak tudomása van vagy tudomásának kell lenni e szándékról.

Különfélék.

— **Változás a koronaügyészségben.** *Hammersberg Jenő* koronaügyész nyugalomba vonult. Csak rövid ideig működött ugyan szép posztójában, azonban ezen aránylag nem hosszú tevékenysége is megnyerte a jogászvilág rokonszenvét. Feladata igen nehéz volt, mert uttörőként kellett dolgoznia. Hogy az új törvény nagyobb zökkenés nélkül ment át a gyakorlatba, abban Hammersbergnek is kiváló érdemei vannak.

Utóda *Székely Ferencz* budapesti kir. főügyész. Ha azt mondjuk, hogy Székely Ferencz Kozma Sándor tanítványa, ezzel megjelöltük az új koronaügyész irányát, működésének szellemét. A bünvádi perrendtartási törvény életbelépte óta eltelt két és fél esztendő alatt sokszor tanusította, mennyire távol áll az ő felfogásától az egyoldalú, indokolatlan üldözés, vagy zaklatás. A vád képviselete megtagadásának, a vád eljuttatásának és a perorvoslatok visszavonásának számos esetében adott példát a kir. ügyészi testület tagjainak a mérsékletre és az anyagi igazság keresésére.

Új posztójában Székely Ferenczre igen fontos hivatás vár. A koronaügyész állása az igazságszolgáltatás szervezetében még nincs kellőképp tisztázva. Hitünk szerint a koronaügyész nem feje, főnöke az ügyészi karnak, hanem a kir. Curia mellett szervezett speciális organum a közérdek és a jogegység megóvása céljából. Eddig éppen nem így fogták fel a koronaügyész szerepét. Talán az új koronaügyész diadalra juttatja ezt a felfogást, aminek azután igen fontos gyakorlati kihatásai is lehetnek.

További feladata a koronaügyésznek a bírói gyakorlat irányítása.

A kezdet nehézségei azt okozták, hogy a Curia judikaturájába a formalizmus fészkelte be magát, nem egyszer háttérbe szorítva az anyagi igazságot is. A koronaügyész igen sokat tehet abban az irányban, hogy ezt az irányzatot felváltsa a törvény szellemének alkalmazása, az anyagi igazság érvényre juttatása.

Az új koronaügyész kiváló képességeiben való teljes bizalommal üdvözljük őt állásában.

— **A magyar polgári törvénykönyv javaslata a berlini egyetemen.** Kipp tanár nagyon érdeklődik a magyar javaslat iránt. Oly érdeklődéssel tanulmányozta, hogy esetleg a télen felolvasást is tart róla a berlini jogászegyletben. A napokban, midőn befejezte az örökös és a hagyatéki hitelezők viszonyáról szóló előadását a német polgári törvénykönyv szerint, felhívta a hallgatók figyelmét «a modern kulturvilág legújabb törvényhozási termékének», a magyar tervezetnek erről szóló fejezetére, melyet részletesen ismertetett s körülbelül e szavakkal méltatott: Ha az ember keresztülvergődött a német kodex e tárgy szabályainak rengetegén, valósággal üdítően és meglepőleg hat rá («wohlthätig und geradezu verblüffend») a most bemutatott rendezés. Igazán meglepő az eszközöknek az a bámulatos egyszerűsége, amelylyel a magyar törvényhozó elrendezi az öröklési jog eme legbonyolultabb kérdéseit, amelyek megoldásán a német törvényhozás, minden gondossága mellett is, hajótörést szenvedett.

— **Adalék a magyar corpus juris történetéhez.** Ünnepi előadás az egyetem diszülésén; tartotta *dr. Vécsey Tamás*, megjelent az egyetem hivatalos kiadványai közt. Szerző különösen a Corpus Jurisnak római jogi toldalékával foglalkozik, de ezenkívül számos új jogtörténeti adatot hoz napfényre. Különösen szépen vázolja a két Kovachich küzdelmét a Corpus Jurisnak az idegen elemektől való megtisztítása iránt. A Praxis Criminalisról is szól. Ezen munkát különösen üdözték a Kovachichok. Ugy látszik, teljesen tisztában voltak azzal, hogy ez akülföldi törvény inquisitorius irányban erősen befolyásolja az accusatorius jellegű magyar bünvádi eljárást.

— **Dr. Kmety Károly** egyetemi tanárnak «A magyar közjog tankönyve» rövid idő alatt második kiadásban hagyta el a sajtót. Szerző főleg azáltal javította e művet, hogy a mű beosztását arányosabbá s még áttekinthetőbbé tette. Továbbá feldolgozta benne az első kiadás megjelenése óta keletkezett újabb alkotmányjogi forrásokat, törvényeket, rendeleteket, határozatokat, úgy hogy a II. kiadás nemcsak mult, hanem jelen közjogunknak is hű képét adja. A mű az egész alkotmányjogi anyagot 6 részben tárgyalja. Az I. könyvet a jogforrások tana képezi. A II. könyv a magyar állampolgársággal s az ebből folyó jogokkal és kötelezettségekkel foglalkozik; ugyanitt nyer elhelyezést az államterület kérdése is. A III. és IV. könyv párhuzamosan tárgyalja a királyi méltóság és a magyar országgyűlési jog intézményét, míg az V. könyv a felelős kormány szervezetét és az állam gépezetében való elhelyezést világítja meg. Végül a VI. könyv a horvát autonómiával és a magyar-osztrák dualizmussal foglalkozik. A könyv kétségtől szelésebb köröket fog magának meghódítani. (Politzer Zsigmond és fia kiadása.)

— **A Btk. novellájáról** a szombathelyi ügyvédi kamara jelentésében azt írja, hogy nagy érdeklődéssel várjuk a büntető-törvénykönyvnek novelláris törvényjavaslatát, mert napról-napra tapasztalunk kell a Btk. egyes intézkedéseinek igazság- és méltányosságérzetet sértő voltát.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

A mérleg részletezése. Egy német bíróság előtt egy közuti vasutttársaság részvényese azt kívánta, hogy a cégjegyzék-bíró, a részvénytársaságnak a felügyelő-bizottság és a közgyűlés által jóváhagyott mérlegében egyes tételek megváltoztatását rendelje el. A részvényes ugyanis törvényellenesnek tartotta, hogy a tartalékalap és a vasuti test törlesztési alap értékpapirjai a mérleg tartozik oldalán egy összegben, ellenben a két alap a mérleg követel oldalán külön-külön vannak beállítva. Kifogásolta továbbá azt is, hogy a mérleg activ oldalán a két alap elhelyezését feltüntető tételből úgy látszik, mintha e tétel tekintélyes része a részvénytársaság székhelyén levő másik helyi vasut részvényeiből állana, holott ez magából a helyi vasutvállalatból áll, amelyet a közuti vasut megszerzett s amelynek részvényei ki sincsenek bocsátva. A felperes részvényes azt kívánta, hogy köteleztesse a közuti vasutttársaság a mérleg eme két tételének az emelt kifogások értelmében való megváltoztatására.

A berlini Kammergericht felperes részvényest keresetével elutasította a következő okoknál fogva: A mérleg a vagyon és a tartozások közötti viszonyt feltüntető zárószámadás és éppen azért, mert az a célja, hogy zárószámadás legyen, nem lehet az a feladata, hogy az összes vagyonrészeket, activákat és passzívákat egyenkint felsorolja. Erre a célra szolgál a leltár. A mérleg tulajdonképpen az activák és passzívák összefoglalása és egymáshoz való viszonyuknak számszerű feltüntetése. Részletezések a mérlegben, amennyiben azokat a törvény nem írja elő, csak annyiban szükségesek, amennyiben a részletezés mellőzése a kereskedelmi mérlegezés elismert alaptételeinek megsértését jelentené. De ezekhez az alaptételekhez nem tartozik az a követelmény, hogy az activ oldalon az összes fontosabb vagyontételek külön fel legyenek tüntetve.

A közuti vasutttársaság szóban forgó mérlegében az egyes tételek nincsenek annyira összefoglalva, hogy zárószámadról már nem lehetne szó s a mérlegből nem látszik, mintha a törvényt megsértették volna. A törvény ugyanis a tartalék- és a megújítási alapok külön beállítását csak a passzíváknál követeli, de egyáltalában nem írja elő azt, hogy ezeknek az alapoknak bizonyos activ tételek megfelelőjenek.

Annak megítélése, vajon a mérleg számadatai a valóság-nak megfelelőek-e, nem tartozik a cégjegyzék-bíróra. A cégjegyzék-bírónak tehát nem áll jogában, hogy az activák között kimutatott értékpapíralomány kettéválasztását követelje s nem is áll hatalmában, hogy elrendelje, hogy bizonyos activák helyett más, állítólag ezek helyébe lépett activák beállíttassanak. (*Magyar Közgazdaság.*)

A schweizi polgári törvénykönyv előkészítő munkálatait ismerteti a Société de législation comparée értesítője.

Amig Schweiz csupán csak államok szövetsége volt, addig nem lehetett közös törvényhozó hatalomra gondolni; de attól fogva, hogy 1848-ban szövetséges állammá alakult, felébredt az egységes törvényalkotás gondolata. A fejlődés csak lépésről-lépésre, lassan haladt. Legérezhetőbben természetesen a kereskedelmi forgalomban nyilvánultak az egységes törvényhozás hiányának hátrányai. Több irányú próbálkozás után az 1874-iki alkotmány megosztotta a törvényhozást a jogi viszonyok bizonyos részeire nézve, a szövetség és a kantonok közt. De ebből is számtalan nehézség és bonyodalom támadt. Végül 1898-ban a schweizi nép a szövetségi alkotmányba egy új rendelkezést vett föl, mely szerint a szövetséget megilleti a törvényhozás a magánjog minden részében. A polgári törvénykönyv javaslatának kidolgozásával Huber berni tanárt bízták meg. Az első tervezetet egy kisebb bizottság vizsgálta át és azután közzétették a munkálatot német nyelven, francia fordítással. Nem csekély nehézséggel jár a két nyelvű szövegnek összeegyeztetése. De mielőtt a szövetségi tanács elé terjesztik a munkálatot, esetleg még egy parlamenten kívüli bizottság fogja azt átvizsgálni. A kamarák után szava van még hozzá a népnek, és megtörténhetik, hogy a népszavazás egyszerűen elveti a művet, mely szakít a tradíciókkal. Megemlítjük, hogy a büntetőjog egységesítésére irányuló törekvések párhuzamosan haladnak a magánjoggal.

— **Törvény a hitelezők kijátszása ellen.** New-York állam törvényhozó testülete törvényt hozott, melynek értelmében árucikknek tömeges eladása csalásnak minősítették és a hitelezővel szemben érvénytelen, hacsak az illető kereskedő az eladásról hitelezőit öt nappal megelőzőleg nem értesítette. A törvény célja a bukott kereskedő hitelezőit megvédeni attól, hogy az adós raktárát a bukás előtt hirtelen pénzzé tehesse.

— **A gyermekek tűzhalálának gyakorisága Angliában** arra bírta a hatóságot, hogy törvényjavaslatot terjesztszen a parlament elé, mely azon szülőket, kik gyermekeiket felvigyázat nélkül hagyják, úgy hogy ezek halálos égéseket szenvedhetnek, kemény bírsággal és fogsággal bünteti. Magában Londonban évente vagy 600 gyermek pusztul így el. (*Gyógyászat.*)

— **Az alkalmazás jogellenes elhagyása a munka megkezdése előtt.** E kérdésben a kieli bíróság a következőképp döntött: Az első fokon eljáró bíróság azon vélekedése, hogy a segédnek a munkaadó által való elbocsátásáról és az alkalmazásnak a segéd által való elhagyásáról csak abban az esetben lehet szó, ha a segéd a munkát már tényleg megkezdte, de addig nem, amig a munkaviszony a tényleges munka által kezdetét még nem nyerte, — nem fogadható el.

Lapunk jelen számához mellékeljük a Szentpéter-ügy című füzetet, mely tartalmazza mindazon cikkeket, melyek e tárgyban lapunkban megjelentek és ezenkívül az alapperben hozott curiai ítéletet és a kir. táblának az újrafelvételt elrendelő határozatát. A kiadóhivatal megküldi a füzetet ujonnan belépő előfizetőinknek is.

— **A Budapesten megjelenő jogi szaklapok** alulírt szerkesztőinek megállapodása értelmében a törvénykezési szünet ideje alatt, azaz július 4-től augusztus 30-ig bezárólag, lapjaik kisebb terjedelemben fognak megjelenni.

A rendes terjedelemnek e csökkenése, melyet a törvénykezési szünet természetesen hoz magával, a téli hónapokban ki lesz pótolva, nehogy a t. előfizetők a fenti megállapodás folytán hátrányt szenvedjenek.

Budapest, 1902 július 1-én.

Németh Péter,
a «Büntető Jog Tára» szerkesztője.
Dr. Fayer László,
a «Jogtudományi Közlöny» szerkesztője.

Dr. Wolf Vilmos,
az «Ügyvédek Lapja» szerkesztője.
Dr. Vig Viktor,
a «Törvénytudományi és Rendőri Ujság» felelős szerkesztője.

Dr. Stiller Mór és Dr. Révai Lajos
a «Jog» szerkesztői.

Lapunk melléklete félírvnyi terjedelemben, a főlap azonban egész terjedelemben fog megjelenni.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félév: 12 kor. negyedévre 6. A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A bírói segédszemélyzet. — Megjegyzések a polgári törvénykönyv tervezetének a telekkönyvi intézményt szabályozó harmadik címéhez. *Huf József* soproni ügyvéd. — A m. kir. Curia bírásokodása az országgyűlési képviselőválasztások felett. *Ifj. dr. Berczelly Jenő* től. — *Törvénykezési Szemle:* Cél-e avagy eszköz-e csupán az eskü a polgári perben? *Dr. Berényi Sándor* budapesti ügyvéd. — Jogi személyek magánjogi vétőképeséről. *Dr. Neumann Jenő* től. — Külföldi judikatura. Közi: *Dr. Gold Simon* budapesti ügyvéd. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A bírói segédszemélyzet.

Az ügyvédi kamarák évi jelentéseiben állandó a panasz, hogy a gyors igazságszolgáltatást lehetetlenné teszi a segédszemélyzet elégtelensége. Ha a bíró rövid határidőt tűz ki a keresetre, jóakarata meghiusul azon, hogy nincs elegendő kézbesítő közeg, mely az idéző végzést kézbesítse s így történik azután, hogy 2—3 heti időközre kitűzött tárgyalásokon vajmi gyakori a «feltételes ítélet», mert a kézbesítésről szóló elismervény még nincs az ügyiratok mellett. Ha azután a bíróság meghozza a határozatot, némely bíróságnál hetekig eltart, amíg a kiadóban a legrövidebb határozat leírása sorra kerül, hogy azután ismét a kézbesítő közegek kezén pihenjen az ügyirat egy-két hétig.

Ezen viasz állapotnak egyik oka, hogy a kezelő és kézbesítő személyzet nem áll kellő fegyelem és ellenőrzés alatt és a bíróságok vezetői elnézik a hanyagságokat és a hátralékokat.

Másik ok a személyzet helytelen megosztása és egy-egy helyen a rosszul alkalmazott takarékoskodás.

De akármi is az oka a bajnak, azon mindenütt gyorsan és gyökeresen kell segíteni.

Ahol nem elegendő a személyzet, ott azonnal kiegészítő erőket kell alkalmazni, ahol pedig hanyagság okozza a leirási és kiadmányozási hátralékokat, ott erélyesen kell közbelépni.

Ime néhány szemelvény az ügyvédi kamarák panaszából:

Balassagyarmati kamara: Az elintézt ügydarabokat, kiadmányokat az összes bíróságoktól későn kapjuk. A helyzet tetemesen rosszabbodott.

Debreczeni kamara: A kezelő-leiró személyzet apasztása fogamatba vétetett. E tekintetben komoly aggodalmaink vannak, mert a leiró személyzetet eddig is kevésnek tartottuk.

Eperjesi kamara: A bártfai járásbírószék telekkönyvi osztályánál a kiadmányozás késedelmes, elegendő másoló erő hiánya miatt. A szepesváraljai járásbírószékén a polgári ítéletek kiadmányozása lassu. A rózsahegy-i törvényszék területén levő járásbírószékeknél a leirási hátralék egyre növekszik. A lubló-i járásbírószék polgári osztályán a leirás és kiadmányozás nem eléggé gyors.

Kecskeméti kamara: Egyes járásbírószékeknél az igazságszolgáltatás gyors menetét a díjnoki és szolgálai állásokban való hiány akadályozza.

Nagydrádi kamara: A kiadmányozás a járásbírószékeknél gyorsabb lehetne.

Pécsi kamara: Sajnosan érezhető hiány bíróságainknál a kiadmányozás lassúsága, mely egészen paralisálja a bíróságok munkálkodását s azért a másoló díjnokok számát

szaporítani kellene az egyes bíróságoknál, úgy a pécsi, mint a szegvárdi törvényszék területén.

Soproni kamara: A felmerült panaszok majdnem kizárólagosan a kiadmányozás késedelmességére vonatkoznak. A soproni törvényszékénél az elintézt ügydarabok heteken át fekszenek az irodában, amíg leírás alá kerülnek s amíg a kiadmányok a feleknek kézbesítettnek. A soproni járásbírószékénél mind lassabbá válik a határozatok kiadmányozása. A mulasztási ítéletek nem heteken, de hónokon át hevernek leiratlanul. A kismartoni járásbírószékénél az elintézt ügyek leiratása és expedálása a szükséges személyzet hiányában szenved hátramaradást és főleg a telekkönyvi hatóságánál az elintéző végzések csak hónapok múlva jutnak a felek kezéhez. A felsőpulyai járásbírószékénél a leirási hátralékok száma mindinkább emelkedik. A kapuvári járásbírószékénél is elégtelen a segédszemélyzet az irodai teendők ellátására. A csornai járásbírószékénél a helyzet éppen ilyen «vigasztalan».

Szatmárnémeti kamara: A nagykarolyi járásbírószékénél a telekkönyvi kiadmányozás meglassudott, aminek okát a kamara két díjnak elbocsátásában találja. A szinyérváraljai járásbírószékénél évek óta állandóan rendetlen állapotok vannak. Különösen lassu az ingatlanárverési ügyek elintézése és kiadmányozása. A nagybányai járásbírószék telekkönyvi osztályánál kevés a telekkönyvi személyzet.

Szegedi kamara: A hódmezővásárhelyi járásbírószékénél a kiadmányozás lassu, a kiadmány rossz és olvashatatlan. A makói járásbírószékénél a kiadmányozás sokszor hiányos. A szentesi járásbírószékénél a múlt év folyamán a díjnoki létszám apasztatott, ennek folytán a telekkönyvi osztályánál a kiadmányozás vontatott. A nagybecskereki járásbírószékénél ugyanez a panasz. A törökkanizsai járásbírószékénél a segédszemélyzet kevés és ennek tulajdonítható, hogy a kiadmányozás lassu.

Szombathelyi kamara: Három-négy hónapos leirási hátralékokról panaszokodnak. Kéri az elbocsátott díjnokok újból való alkalmazását, mert az elbocsátásnak igen káros következményei vannak.

Temesvári kamara: A temesvári törvényszékénél és a buziási járásbírószékénél a kiadmányozás nagyon lassu.

Megjegyzések

a polgári törvénykönyv Tervezetének a telekkönyvi intézményt szabályozó harmadik címéhez.*

III.

A Tervezet 530. §-ának 3. bekezdésében foglalt rendelkezés szerint oly esetben, amelyben nincs kizárva az, hogy a bejegyzett jognál fogva a jogosult hátralékos szolgáltatásokat stb. követelhet, a bejegyzett jog törlésére az annak megengedését tanúsító okirat szükséges, ha a törlési kérvényt a véghatáridő lejártá, stb. után egy éven belül adják be.

E szerint leszállította a Tervezet az 1892. évi 44,987. sz. I. M. rendelet által kiszabott három évi határidőt egy évre,

* Az előbbi közl. I. a 26. számban.

amit helyesen tett, csak hogy ez a leszállítás sem elégítheti ki egészen a tulajdonosnak igényeit ily esetekben beállható súlyos helyzetének megkönnyebbítése tekintetében.

A gyakorlati életben naponta fordul elő ezen §. 2. bekezdésében felsorolt eseteknek az egyike vagy a másika, és aki ily esetekben némi tapasztalatot szerzett magának, az tudja, hogy mily érzékenyen van sujtva a tulajdonos p. o. haszonélvezet megszűnte esetében, ha kénytelen a gazdaságot felszerelni vagy örökösait kifizetni és nem szerezhet magának jelzálogi biztosítás mellett sem pénzt, vagy ha szerezhet is, ezt is csak súlyos feltételek mellett teheti.

Nemcsak a jogosult, hanem annak örökösei is tudják rendszerint vagy legalább tudhatják, hogy mit és mennyit szolgáltatott a kötelezett, vagy miféle igényeik vannak ez utóbbi irányában a jogviszony megszűnte előtt, illetve hogy miféle igényeik lesznek a tulajdonos ellen a jogviszony megszűnte után és ha annak daczára késedelmesek igényeinek a jogviszony tartama alatt vagy annak megszűnte után kellő időben való érvényesítésében, akkor indokolt, hogy maguknak tulajdoníthatják a netalán hátrányos következményeket.

Nem panaszkodhatnak a jogosult megkárosodása lehetőségéről, ha a Tervezet által megállapított határidő még jobban leszállíthatnák, de nem szenvednének a jogosult örökösei sem jogsérelmet, mert birói gyakorlat szerint és a dolog természetéből folyólag az örökösök egyike is jogosítva van mindazoknak a törvényes lépéseknek megtételére, melyek a hagyatéki tömeg javára szolgálnak.

Nézetem szerint tehát az 530. §. 2. bekezdése következőképpen volna szövegezendő:

Oly esetben, amelyben nincs kizárva az, stb.: a tulajdonos a bejegyzett jog törlését kérheti:

1. maga a jogosult ellen
 - a) a jogviszony megszűnte után azonnal, ha valószínűsíti azt, hogy nincs hátralék;
 - b) a jogviszony megszűntétől számítandó három hónap letele után, ha nem valószínűsíti, hogy nincs hátralék;
2. a jogosult örökösei ellen
 - a) a jogviszony megszűntétől számítandó három hónap lejártja után, ha valószínűsíti azt, hogy nincs hátralék;
 - b) ellenkező esetben a jogviszony megszűntétől számítandó hat hónap lejártja után;
3. Egy év lejártja után feltétlenül, ha a követelés, illetve az igény érvényesítése iránti pernek vagy végrehajtási jognak feljegyzését nem eszközölték ki.

Az 1. és a 2. pontban felsorolt esetekben az érdekeltek a telekkönyvi hatóság által a törlési kérvény érdemleges elintézése előtt kitűzendő hatánapra megidézendők volnának, azzal a hozzáadással, hogy abban az esetben, ha meg nem jelennek, vagy ha a tárgyalási nap előtt írásbeli ellenzési nyilatkozatot nem adnak be, a törlésbe beleegyezőknek fog-nak tekintetni.

Magától értetik, hogy a kérvényező köteles az örökösöknek öröklési minőségét igazolni.

Ellenzés esetében az illetők az igény minőségéhez képest kitűzendő rövidebb vagy hosszabb határidő alatt indítandó perre volnának utasítandók azzal a meghagyással, hogy a pernek a kitűzött határidőn belül történt megindítását igazolni kötelesek, különben a törlési kérvény érdemlegesen fog elintéztetni.

A kifogásolt rendelkezésnek visszássága még jobban kiderül, ha nem hagyjuk figyelmen kívül, hogy a kötelezett egy évig a jogosult jóakarátára van utalva és őt ez utóbbi abban az esetben, ha teljesen bebizonyíthatja is azt, hogy nincs hátralék, legfőlebb per útján szoríthatja törlési nyilatkozat kiadására.

IV.

A Tervezet 524. §-ának 1. mondatában felállított elv helyesen lett megállapítva, t. i. oly értelemben, hogy a telek-

könyvi bejegyzések hatályossága a bejegyzést célzó beadványnak — vagy megkeresvénynek — a telekkönyvi hatóság iktató hivatalába történt beérkezése szerint határozandó meg.

A 2. mondatban foglalt az az intézkedés, mely szerint a rangsor a kért bejegyzések alapjául tett okiratok kelte szerint képződik, nem helyeselhető; mert eltér a felállított praeventív elvtől és megkönnyíti feleslegesen annak kiját-szását és mert telekkönyvi ügyekben az okiratokra nézve a közjegyzői kényszer nincsen behozva, becsusztat a telekkönyvi jogszabályok közé oly elvet, mely azokkal ellentétben áll és nem szükséges, mivel a konkurráló jogok összeütközésének eldöntése akkor is, ha különböző neműek, lehetséges.

A jogok összeütközéséről ugyanis akkor szólhatunk, ha az ingatlan vagy a telekkönyvi jog, melyre további jogok egy időben szereztettek, azoknak teljes kielégítésére elégtelen, az pedig olyan állapot, mintha az ingatlan, illetve a telekkönyvi jog csőd alá került volna, a csődeljárásban pedig az egyes igények aránylagosan kielégítendők, tehát az össze-ütköző jogok is aránylagosan elégitendők ki,* és ha oly jogok konkurrálnak, melyek a felállított szabály értelmében éppen nem volnának kielégíthetők, akkor a Tervezet 693. és 774. §-aiban foglalt intézkedés alkalmazandó.

A kifogásolt rendelkezés csak a hanyagságot és közöm-bösséget pártolja, mely nálunk köztudomás szerint a szeren-csétlen telekkönyvi állapotoknak szülőanyja és a telekkönyvi hitelt nem kis mértékben csökkenti.

V.

A Tervezet 535. §-ának értelmében akkor, ha a jelzálog-jog hátralépéséről van szó, a tulajdonosnak vagy annak a személynek, akit a terhelt jog megillet, beleegyezése is szükséges.

Ezen intézkedés megokolására felhozatik az Indokolás-ban, hogy a tulajdonos csak így konvertáltathatja könnyeb-ben előnyösebb helyen biztosított adósságát, mert előbb találkozik valaki, aki előnyösebb helyen biztosított követelést beváltani hajlandó, mint ha a követelés későbbi helyen van biztosítva.

Ezen érvelés ellen elvileg nem lehet kifogást emelni, de a gyakorlati életben a dolog másképpen áll.

Általános tapasztalás szerint ugyanis és a dolog termé-szetéből folyólag a tulajdonos előnyösebb helyen való bizto-sítás mellett egyáltalában jutányosabb feltételek mellett nyer kölcsönt, mint későbbi helyen való biztosítás mellett. A tulaj-donos tehát alig jöhet abba a helyzetbe, hogy előnyösebb helyen biztosított követelés konverziója érdekében állana, kivéve ha kölcsönt még kisebb kamat mellett kaphat, mint amilyen az előnyösebb helyen biztosított követelés után fizetendő.

Nem áll a tulajdonos érdekében továbbá ez a rendelkezés azért sem, mivel a későbbi helyen biztosított — súlyo-sabb feltételekkel összekötött — követelésre nézve ugy sem cserélhető fel a ranghely egy előnyösebb helyen biztosított követelés ranghelyével, mivel a ranghelycsere csak minő-ségileg és mennyiségileg egészen hasonló értékű követelések közt engedhető meg,** mert különben a közbeeső telekkönyvi érdekeltek jogsérelmet szenvedhetnének és mert egyáltalában senki*** több vagy nagyobb terjedelmű jogot nem ruházhat át másra, mint amennyivel vagy amilyenével maga bir.

Az Indokolásban felhozott másik ok, mely miatt a rang-helycseréhez a tulajdonos beleegyezése szükséges volna, szintén nem áll, t. i. hogy akkor, ha előnyösebb helyen biztosított követelést kifizet, könnyebben talál valakit, aki azon a helyen újabb kölcsönt ad; mert annak az eljárásnak, hogy a tulaj-

* V. ö. A magyar telekkönyvi rendtartás című művem 71. lapján eladott fejtegetéseket.

** Terhesebb igény visszaléphet.

*** Ez esetben az előnyösebb helyen biztosított hitelező.

donos előbb kifizeti a követelést és aztán megint hasonló kölcsönt vesz fel, nincs értelme, mivel kevesebb költséggel a kifizetendő követelést harmadik személy közbenjárása mellett kifizetheti olyformán, hogy a hitelező köteles a harmadik személy által kifizetett követelést a fizetőre átruházni.

Az Indokolásban a Tervezet 891. §-ában foglalt rendelkezésre történt hivatkozás nem bizonyít semmit, mivel előbb kimutatni kellene, hogy az a rendelkezés a jelzálogjog járulékos minőségével összefér-e.

Ennek a kimutatása azonban alig fog sikerülni, ha súlyt fektetünk arra, hogy a biztosított követelés fizetés folytán megszűnik és hogy megszűnt követelést a kötelmi jogszabályok értelmében felélesztani nem lehet, továbbá ha figyelmünket nem kerüli el annak megfontolása, hogy képtelenség feltételezni, hogy az adós — jelzálogtulajdonos — az általa törlesztett tartozásával, azaz valami már nem létezővel még tovább is rendelkezessék, végre ha nem tévesztjük szem elől, hogy a törlesztett követelés biztosítására szolgált jelzálogjog az adóst soha nem illette, hanem a jelzálogos hitelezőt. Ezen §-sal kapcsolatban felhozatik az Indokolásban még az is, hogy ha az előlépett jog — jogügylet folytán — megszűnik, ennek ranghelye ismét a hátralépett jog számára üresedik meg.

Ezen kijelentés az elsőbbségátengedésnek abszolút hatályosságával a legkirívóbb ellentétben áll és ma-holnap ezen intézkedés ilyen értelmezés folytán a legnagyobb zűrzavart idézhethetné elő.

Minthogy az Indokolás szerint a Tervezet azt a helyes elvet fogadta el, hogy az elsőbbségátengedésnek abszolút hatályosság tulajdonítandó, ezen elvből logice az folyik, hogy az előlépett vagy hátralépett követelésnek akármilyen változtatása, illetve jogügylet folytán való megszűnte a másik követelésre, illetve annak ranghelyezésére semmi befolyást nem gyakorolhat. Ez az eredmény az elsőbbségátengedés abszolút hatályosságának a következménye.

Ha tehát az előlépett követelés jogügylet folytán megszűnt, akkor a hátralépett követelés vissza nem léphet előbbi ranghelyére, még pedig azért sem, mivel különben ugyanazon ranghelyen két külön követelés nyerne kielégítést, ami a nyilvánosság alapelveivel ellenkeznék.

A mondottakból kitetszik az is, hogy az Indokolásban kijelentett az a nézet, mely szerint abban az esetben, ha az előlépett jog jogügylet folytán megszűnik, ezen körülmény a közbeeső hitelezők előnyére nem szolgálhat, azaz hogy azok elő nem lépnek, téves.

Huf József.

(Folyt köv.)

A m. kir. Curia bíraskodása az országgyűlési képviselőválasztások felett.

A curiai bíraskodásról szóló törvény eddigi rövid alkalmazása még nem derithette fel a törvénynek egész valóját és nem tüntethette fel annak összes hézagait; de dacára az alig $\frac{3}{4}$ évi alkalmazásnak, mégis merültek fel elvi jelentőségű kérdések, amelyeket a Curia a jogászvilág nagy érdeklődése között majd annak megelégedésére, majd elégedetlenségére döntött el.

Merültek fel oly hézagai is a törvénynek, melyek vagy az által lehetnek veszélyesek, hogy kibuvót engednek a visszaélések elpalástolására, vagy pedig az által válhatnak meggondolandókká, hogy tulságos nagy hatalmat ruháznak a bíróságra s ennek egészen szabad kezét engednek arra nézve, hogy saját belátása szerint döntse el a vitát.

Még mielőtt hatályba lépett a törvény, már is akadtak sokan, akik hézagokat találtak a törvényben. Sok helyen homályos és oly kifejezések vannak, amelyekből sokat lehet kimagyarázni, másrészt olyant, amit keresünk a törvényben, megtalálni nem lehet.

Az etetés és itatás fogalma olyan, amelyről igen sok vitatkozás folyt és ami a legdivatosabb neme a vesztegetésnek és szavazatfogásnak. Ennek a megengedhető mértéke iránt nem világos a törvény, nem dönti el szabatosan, hogy mikor forog fen meg nem engedhető etetés és itatás?

A törvény 3. §-ának 6. pontja érvénytelennek mondja a választást, ha a képviselő (vagy a 10. pont szerint más valaki) oly célból etet és itat, hogy a választó ő reá szavazzon stb. Ettől eltérően a törvény 9. §-a azt mondja, hogy nem tekintendő etetésnek és itatásnak, és mint ilyen nem büntetendő s nem esik a törvény előbb idézett 3. §-a alá (tehát meg van engedve): a) ha tekintettel a megvendégelt személyekre, a megvendégelés alkalmára és egyéb körülményeire, világosan kitűnik, hogy a megvendégelés nem azon célból történt, hogy az illetőknek szavazása ez által befolyásoltassék; b) egy vagy több választónak szokásos alkalmakkor a képviselő által saját házában vagy azon kívül történt megvendégelése, ha az a szokásos vendéglátásnak határain túl nem terjed.

«Egyéb körülmények» ... «világosan kitűnik» ... «szokásos alkalmak» ... «szokásos vendéglátás határai» ... csupa nagyon tágítható és szűkíthető fogalmak, amelyek arra alkalmasak, hogy a felfogás tisztaságát megzavarják, a képet elhomályosítsák és a bírónak esetleg bárminő felfogását igazolják.

Mik azok a szokásos alkalmak? Mi a határa annak a szokásos vendéglátásnak? Ezek teljesen meghatározatlan fogalmak; úgy a társadalom egyes osztályai, illetve az egyéni nézetek, mint a helyi s vidéki szokások teljesen különbözően értelmezik azt.

A Curia melyik vidék szokásaihoz alkalmazkodjék, avagy mindenik bíró ugyanegy véleményen lesz a vendéglátásnak mértéke iránt? Az alig képzelhető! Avagy a Curia előbb meg fogja állapítani a társadalom különböző osztályainak, az egyes vidékek és helyek szokásait és döntvény alakjában egyszersmindenkorra kijelenti a megengedett vendéglátásnak határát és mértékét?

Ellenkező esetben nagyon különbözően fogják az évenként változó tanácsok és az egy éven belül is két külön tanácsban működő bírák a jogvitát eldönteni s nem lesz egyöntetűség a judikaturában.

Az ujonnan megválasztott képviselők örökös rettegésben lesznek, miután nem lesz semmi határozott támpont vagy irányelv, és így senki sem fogja tudhatni, vajon nem sértette-e meg a törvényt?

Sokan arra a conclusióra jutottak, hogy egyáltalán ki van zárva az etetés-itatás a 3. §. 6. pontja értelmében az általános választásoknál a választási határidőt kitűző belügyminiszteri rendeletnek a hivatalos lapban közzétételétől; időszaki választásoknál attól a naptól kezdve, amelyen a képviselőház vagy annak elnöke az új választást elrendelte — egészen a választási eljárás befejeztéig, és hogy ezen időn belül bárminemű etetése s itatása a választóknak megállapítja a 3. §. 6. pontjában megnevezett semmiségi okot.

Azonban ez teljesen hibás nézet; mert magának a törvénynek nem volt az az intentiója, hogy az etetést és itatást mint szokásos vendéglátást a választások alatt teljesen betiltssa; bizonyítja ezt a 9. §., mely megkülönbözteti a megengedett etetést és itatást a meg nem engedett etetéstől és itatástól. Csak éppen az a baj, hogy a két fogalom közti különbséget nem állapítja meg a törvény és a bíró szabad mérlegelésére van bízva annak esetenként megállapítása.

A törvényhozó a 3. §-ban említett etetés-itatás alatt valószínűen azt a bizonyos megbélyegzett fogalmat értette, amely hajdan a folytonos dobzódást, nap-naputáni eszem-iszomot jelentette a jelölt számlájára s nem tévesztendő össze semmi esetre azzal a módjával és alakjával az etetésnek és itatásnak, ha például a jelölt programbeszédjének elmondása alkalmával megjelenik egy községben, oda 3—4 szomszéd-

község választóit is meghívja s azokat azután megvendégeli, szívesen látja asztalánál egy-két tál ételre egy-két pohár borra.

Van-e egyáltalában szokásos alkalom, ha ez nem az?

Kívánhatja-e a jelölt, hogy a polgárok, akik messze községekből összesereglenek, hogy őt meghallgassák, étlen-szomjan távozzanak ismét haza vagy élelmezésükről maguk gondoskodjanak? Ily esetben világos, hogy ez a társas étkezés, — mely a községben máshol azért nem tartható, mint többnyire csak a kocsmában, mert máshol arra alkalmas helység nincs, — nem alkalmas arra, hogy egy választást befolyásoljon. Azonban mégis felmerülhet a kérdés, hogy nem lehet-e a jelölt oldaláról nézve a dolgot más színben feltüntetni, a szándékot, és nem az eredményt tekinteni; mert a törvény nem kívánja meg, hogy a szavazó tényleg befolyásolva lett, hanem hogy a jelölt szándékolta-e őt befolyásolni? s ha azt ki sem mondhatni, hogy egy választópolgár szavazatát egy ily egyszerű ebéddel meg lehet vásárolni vagy befolyásolni, azt azonban megállapíthatni, hogy a jelöltnek ezzel a szerény ebéddel is megvolt az ominosus szándéka s így a törvény szavaiból még azt sem lehet præcise eldönteni, hogy a fent leírt szerény ebéd nem esik-e a 3. §. 6. pontjában említett etetés és itatás alá?

Rá kell mutatnom a törvénynek arra a hiányára is, mely nézetem szerint igen fontos és a 3. §. bekezdésének amaz intézkedésében nyilvánul: «...kérvény útján kérhető».

A törvénynek kiindulási pontja, célja, a «tisztá választás» volt. Ennek érdekében elhibáztatnak tartom azt, hogy a választás érvénytelenségének megállapítása csak akkor érhető el, ha azért kérvényt adnak be.

A magasztos cél érdekében az eljárást hivatalból is folyamatba kellene tétetni, ha a képviselőház vagy a hatóságok érvénytelenségi okoknak jönnek tudomására.

A megtámadásra lehetett volna ügygondnokot rendelni, a költségeket előlegezhette, esetleg viselhetette volna az állam.

A cél érdekében nem kellett volna némi áldozattól visszariadni.

A kérvényezési kötelezettséggel és a 11. §. amaz intézkedésével, hogy a kérvényezők a kérvényt visszavonhatják, hogy ha a kérvényezők a második kérvényt is visszavonták; újabb kérvényezésnek nincs helye, nyílt tért nyitott a törvény az üzérkedésre is.

Vannak még más kérdések is, amelyeket a törvény válasz nélkül hagy.

Igy a 7. §. b) pontja megengedi oly kerületekben, melyek több községből állanak, a választóknak szükséges ellátását a választás helyén és annak ideje alatt.

Vannak azonban a választási színhelyektől annyira távol eső községek, hogy onnét a választóknak a választás napján elindulniok nem lehet; mert ki volnának téve annak, hogy a választásról elkésnek; tehát okvetlenül már egy nappal a választás előtt kell iparkodniok a színhely közelébe jutni s ott magukat éjjeli szállással ellátni.

Mi történik ezekkel? A törvény szerint ezekről az elindulás és esetleg a visszamenés napján gondoskodni vagy ezeket ellátni még a szükséges korlátok között sem szabad. De ha a törvény nem kívánja meg, hogy ingyen jöjjön be a szavazó s megállapítja a fuvardíjat, akkor azt sem kívánhatja, hogy a választó a választást megelőzően és esetleg az után is 24 órán át a saját költségén élelmezze magát és szerezzon éjjeli szállást.

Ezek mind homályos dolgok és csak a hosszabb gyakorlat alatt fognak a fogalmak tisztázódni, illetve határozott alakot öltetni, miután a törvény egyes fogalmakat meg nem állapított és miután egyes intézkedéseiben — mint ezt épp a fenebbiekkel kimutatni igyekeztem — ellentéteket tartalmaz.

Ifj. Dr. Berczelly Jenő.

(Folyt. köv.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Cél avagy eszköz-e csupán az eskü a polgári perben?

Özv. W. A. és társai egy takarékbetéti könyvecske kiadása iránt pert indítottak S. F. ellen az alapon, hogy alperes e könyvecské a felperesek nagynénjének hagyatékából jogtalanul elsajátította. Alperes azzal védekezett, hogy az elhunyt még halála előtt néhány hóval neki ajándékozta a betéti könyvet és bizonyítékul felajánlotta egyoldalu főesküjét, mert az ajándékozásnál senki jelen nem volt.

A budapesti törvényszék marasztaló ítéletet hozott ez ügyben, ellenben a budapesti kir. ítélő tábla az alapon, hogy több tanu vallomása szerint az elhunyt öreg asszony az alperessel, aki szomszédja volt, igen bizalmas baráti viszonyban állott, egyoldalu főesküt ítelt meg az alperes javára az ajándékozás ténye tekintetében s a kir. Curia ezt az ítéletet indokainál fogva helybenhagyta.

Az elsőfoku bíróság az alperes jelentkezése folytán határnapot tűzött ki az egyoldalu főeskü kivételére, alperesek pedig be nem várva az eskü letételét, új bizonyítékok alapján perujtással éltek, az eskü kivételére kitűzött határnapon pedig azon kérelmet terjesztették elő, hogy a bíróság az eskü kivételét mellőzze, mert felperesek az eskü kivételét nem kívánják, magukat az eskü letétele nélkül is perveszteseknek tekintik.

A törvényszék, «tekintettel arra, hogy alperes részére 6259/900. számú másodbíróság, illetve ezt helybenhagyó 2261/901. sz. harmadbírósági ítélettel jogerősen főeskü íteltetett, az eskü letételéhez tehát neki joga van, tekintve továbbá, hogy alperest e jogban az a körülmény, hogy ellenfele az eskü kivételét nem kívánja s magát az eskü nélkül is pervesztesnek elismeri, nem gátolhatja», alperes kérelmére a részére megítélt főeskü letételére határnapot tűzött.

Ezen végzés ellen felperesek felfolyamodással éltek, a legrészletesebben kifejtették a maguk álláspontját és legalább is annyit reméltek a budapesti kir. ítélő táblától, hogy ebben a nem érdektelen kérdésben vagy el fogja fogadni a kir. Curianak 1892 márczius 3-án hozott elvi jelentőségű határozatát, mely a *Dtár* új folyamának XXXII. kötetében a 92. oldalon található, vagy pedig legalább is ki fogja fejteni a maga ellenkező véleményét a jogkereső közönség tájékoztatása és megnyugtatósa céljából.

A budapesti kir. ítélő tábla sokkal kényelmesebben végzett, rövid 10 szócskával kimondván, hogy «az elsőfoku bíróság végzését indokai alapján helybenhagyja».

A többször említett curiai határozatban az az elvi kijelentés foglaltatik, melyet azóta bíróságaink követnek is, hogy «a feltétlenül marasztaló, valamint az eskü le- vagy le nem tételétől függő ítéleteknek jogerőre emelkedése közt egyáltalában nincs különbség, hanem az utóbbi esetben csak a jogkövetkezmény függesztetik fel. De különben is az 1881: LIX. tcz. 69. §-a azt határozván meg, hogy az egyes esetekben mily időn át lehet perujtással élni, e §. által a peres fél gátoltnak egyáltalában nem tekinthető abban, hogy mielőtt ellenfele a neki megítélt esküt letenné, talált új bizonyítékok alapján a perletéttel egy tekintet alá esőleg a perujtást vehesse igénybe».

Ezen curiai ítélet, melyet a *Dtár* szerkesztősége annak idején külön megjegyzésben is nyomatékosan helyesnek jelzett, nemcsak azt mondja ki, hogy amidőn valaki a jogerősen megítélt eskü kivétele előtt új bizonyítékok alapján perujtással él, az eskü kivételére határnapot kitűzni nem szükséges, ha pedig már ki van tűzve, úgy felesleges az eskü kivétele, hanem kimondja azt is, hogy aki perujtással él, holott még

nem tudja, hogy a perujtásra lesz-e szükség, az olybá veendő, mint aki az eskü kivételére nem reflektál, magát anélkül is pervesztesnek tekint, szóval az ilyen perujtás a perletéssel egy tekintet alá esik.

Nem nehéz a kir. Curia ezen felfogásában a célzatot is feltalálni.

Mi történjék oly esetben, midőn a bíróság az ellenfélnek — mondjuk az alperesnek — már megítélte az esküt s a felperes megtudja, hogy okirata megkerült vagy tanukra is hivatkozhatik az esküvel bizonyítandó tényre vonatkozólag s az eskü még letéve nincs? Vajon összetett kezekkel várja be az eskü letételét, tegyen feljelentést, melynek sorsa évekig huzódhatik s azután éljen csak perujtással az időközben tönkrement adós ellen? Vajon nem ütközik-e az erkölcsbe, hogy az egyik fél — tudva, hogy vannak új bizonyítékai — túrje az ily eskü letételét?

Az ilyen esetre orvosság a m. kir. Curia határozata: 1. ne essék jogsérelem azon, akinek javára az eskü meg van ítélve, érje el célját e nélkül is, t. i. váljék pernyertessé; 2. ne essék jogsérelem azon, akinek meg van az új bizonyíték, még mielőtt az ellenfél az esküt letette volna, t. i. elveszti ugyan a pert, de még sincs elütve a gyors perujtás lehetőségétől és 3. ne vétessék ki eskü, — még a valóságra se — ha nem okvetlenül szükséges, különösen akkor ne, mikor a jogvita eskü nélkül is éppen úgy dől el, mintha az esküt letették volna.

Ne feledjük, hogy az eskü csak eszköz és nem cél, a cél a jogvita eldöntése; de eszköznek is csak végső, sokszor csak fictio, mert másképp nem lehetne a pernek végét vetni; hiszen az eskü nem mindig bizonyítja a tény, az egyoldalú eskü plane soha, hanem csak az állítás megerősítésére szolgál.

Következik pedig ebből, hogy nem az eskühöz van joga a peres félnek, hanem csak a per megnyeréséhez, az eskü letehetéséhez pedig csak a végből, hogy a pert megnyerje és csak azon okból, mert a bíróság feljogosította az illetőt, hogy esküt is tehessen a per megnyerése végett.

Hiába erőszakoskodik tehát valaki a perben, hogy ő mindenáron esküdni akar, ha arra nincs szükség és ez áll a per befejezése utáni időre is.

Én tagadom a perben, hogy adósom követelésemet megfizette volna, a bíróság ellenfelemnek ítéli meg a főesküt, kész is letenni; de én meggyőződöm könyveim útján, hogy tévedtem, a pénzt rég megkaptam; ezt bejelentem a bíróságnak azzal, hogy az eskü kivételét nem kívánom, úgy veszem, mintha azt ellenfelem letette volna. Követelheti-e az adós, hogy ő mégis akar esküdni?

Két esetről beszéltünk eddig. Az egyikben bizonyos a hamis eskü, de megakadályozható az eskületéssel megelőző és a perletéssel egy tekintet alá eső perujtás által, a másik esetben feleslegessé válik az eskü; de van egy harmadik eset is, midőn az ügy lényegére tartozó új bizonyítékokkal a per sikeresen megújíthatónak látszik, ámde az ellenfél olyan egyoldalú főesküt készül letenni, melynek hamis voltát beigazolni egyáltalában nem lehet. Elképzelhető-e, hogy a törvényhozó oly esetet is akart volna statuálni, melyben a perujtás lehetősége absolute ki legyen zárva, plane egy privilegisált főeskünél, — amilyen az egyoldalú — melynek megítélése már önmagában véve csak a gordiusi csomó kettévágását jelenti, de nem csálhatatlan határozatot jelent?

Ha az alperes a mi esetünkben az esküt le akarja tenni, ennek célja — mikor a felperesek azt elengedték — nem lehet más, mint a perujtás kérdését megnehezíteni, pedig mikor a felsőbíróságok alperesnek esküt ítéltek, ennek célja csak az volt, hogy alperes ezen eskü letétele esetén a pert megnyerje, de nem az is egyuttal, hogy ezzel a perujtás lehetőségének útját vágassa.

Ha történetesen felperes volna a pernyertes fél, az alperesek azt is mondhatnák és, úgy hisszük, teljes joggal,

hogy mi nem kívánjuk az eskü letételét, elengedjük a felperesnek, megfizetjük a követelését és járulékait, mert szabadulni akarunk az eskületéssel körül felmerülhető költségektől, elállunk attól, hogy az eskü le nem tételenek jogkövetkezményei kimondassanak s illetve úgy tekintjük, mintha a hitelező felperes az esküt letette volna.

És előállhat-e ily esetben egy rosszlelkű felperes, hogy de bizony én követelem, hogy a megítélt esküt kivegyék, csak azért, mert meg van ítélve, hadd fizessen az alperes olyan költséget is, amire nincs szükség?

Képzelhető olyan eset is, hogy a bíróság hosszabb eskületeti határnapot tűz ki, közben pedig letárgyalódik a perujtás, pl. váltóperben, ahol a gyors eljárás helyén van. Két tanu lett már kihallgatva az aláírás valódiságára nézve, amit az alperes tagadott az alapperben. Vajon a bíróság ekkor is kivehetné-e az esküt az alapperből kifolyólag? Hát akkor mi értelme van annak, hogy az eskü kivétele előtt is jogerős az ítélet, tehát lehet perujtással élni? És micsoda szakasz alapján lesz ez a perujtás elbírálandó, ha megindítható volt új bizonyíték alapján, de a tárgyalások közben büntetendő cselekmény merült fel?

Ha pedig az ellenfél esküje nem befolyásolja a megelőzőleg indított perujtás természetét, akkor az az eskü még arra se jó, hogy a perujtó feleket igazuk keresésében megakassza? De hát akkor mire való egyáltalában?

Dr. Berényi Sándor,
budapesti ügyvéd.

Jogi személyek magánjogi vétőképeségéről.

A kir. Curia 2541/902. sz. a. ítéletében * a kir. tábla és illetve a kir. törvényszék indokolásának az elfogadása által azt a tételt állítja fel, hogy a jogi személy magánjogi vétőképeséggel bír, elkövetheti például a szerzői jog bitorlásának a delictum civile-jét. Mert, hogy az 1884: XVI. tcz.-ben körülírt vagy bármely más kriminalisztikus vétséget nem követheti el, arra nézve ma már a büntető jogászok között nincs kétség. De a civilisták nem fogadják el általában e tételt, s kérdés már most, hol az igazság?

Tételes jogunkban nincs kifejezett válasz a kérdésre. Nincs a Tervezetben sem, mint ki fogom mutatni. Nekem az a meggyőződése, hogy a jogi személynek nincs magánjogi vétőképesége, t. i. nem kerithet a nyakába önálló obligatio ex delicto-t, persze nem szólva arról, hogy ügyleti kötelezettsége igenis megszigorulhat magánjogi vétőkesség által. (Tervezet 1078. §.)

A budapesti kir. törvényszék abban a szépen kidolgozott ítéletben, amelyet a Bolyai-féle «Tentamen» bitorlása kérdésében a m. tud. Akadémia ellen indított perben hozott, ama felfogásának, hogy a jogi személynek megvan a képessége magánjogi vétség elkövetésére, erősségeül felhossa, hogy a jogi személynek, mint ilyennek a törvény megadja a cselekvőképességet. A cselekvőképesség az ügyletképeségnek és a vétőképességnek a collectivuma. De hát épp az a kérdés, megadja-e? Tételes szabályunk erre nincs. A német polgári törvénykönyv nem ad általános szabályokat a jogi személyekre, hanem külön az egyesületekre, külön az alapítványra. Ugyanigy a Tervezet is. És mind a kettő csak arról szól, hogy eme jogi személyeknek megvan a jogképesége. (Német polgári törvk. 21., 80. §§. stb. Tervezet 21., 66. §§. stb.) Azaz: jogok alanya lehet. Kiséreljük meg előbb a fenálló jog, azután a Tervezet szempontjából annak az igazolását, hogy a jogi személy a cselekvőképességnek csak egyik ágával, az ügyletképeséggel bír, de nem vétőképességgel. A jogi személy természetére nézve ezuttal elegendő a következőket szemünk előtt tartanunk.

* Közölve lapunk mai számának mellékletén 439. sz. a.

A jogászok látták, hogy a törvényhozó megengedi, hogy bizonyos magánjogi tárgyakat a bíróság épp úgy védelmezen, mintha reájuk valamely (természetes) személynek (subjectiv) joga volna. Azt mondták, hogy itt is személy részesül a jog védelmében, csak hogy ezt a személyt csak az objectiv jog teremti. Am a személy eredetileg nem *jogalany*, hanem *jogalanyisággal bíró ember*. Hisz még a Tervezet 87. §. s. kk. is a *személyiség* védelme czimén a *szabadságot*, a *testi épséget*, az *egészséget*, a *becsületet* védi. Csupa olyan jószág, amilyennel a «jogi személy» nem bírhat. A jogi személy metonymiája kissé bő köpönyeg. S azért nem szabad így érvelni: a személynek van vétőképesége, ámde a jogi személy — személy, tehát: a jogi személynek van vétőképesége. Mert im itt az analogon: A személynek van testi épsége stb., tehát: a jogi személynek van testi épsége. A vétőképeség is olyan sajátja a természetes személynek, amelyet nem szabad ama metonymiával átvinni a jogi személyre. Mert a jogi személy létezése abban áll, hogy bizonyos természeti személyek (igazgatóság, felügyelő-bizottság stb.) a törvény jóvoltából oly akaratnyilvánításokat vihetnek véghez, amelyek «jogokat» és «kötelezettségeket» állapítanak meg, de úgy, hogy nem az illető fizikai személy van jogositva, kötelezve, hanem, hogy a subjectiv jognak a helyzete előáll bizonyos, a törvénytárgyaltól (mindig bizonyos értelemben *közzél*) elérésére. Kérdem azonban, feltehető-e a törvényhozóról, hogy azt akarhatta, hogy ugyanezen fizikai személyeknek ugyanő, a törvény által tiltott cselekményei ama törvénytárgyaltól emberbaráti, vallásos, tudományos cél által-mára legyenek?

Azt lehetne mondani: a jogi személy létrehozásánál nem volt *célja* a törvényhozónak, hogy új delictumalanyt teremtsen, hanem teremtett új személyt, amely többek közt delinquálhat is. De épp ezt kell tagadnom. *Épp mert a jogi személy csak azért és addig és úgy él és lehel, amiért, ameddig és ahogy a tárgyi jog akarja, lehetetlen feltennünk, hogy a tárgyi jog megsértésére is teremtette őt a tárgyi jog.* Hogy gazemberek ne legyenek, hiába parancsolja a törvény. De, hogy gaz jogi személyek ne legyenek, azt egyszerűen úgy éri el, hogy nem ad nekik ártó képességet. Természetesen azok az egyes fizikai személyek, akik a jogi személy álczájában követik el a magánjogi delictumot, felelnek. Saját fejükre gyűjtik a parázst. És a jogi személy, mint mindig jóhiszemű birtokos, felel a *condictio ex injusta causa* elvei szerint gazdagodásáig. Ezentul nem. Ha a sértettet az illető fizikai személyek vagyona és a jogi személy gazdagodása nem elégíti ki, nem esik rajta nagyobb sérelem, mint ha egyéb vagyontalan személy sérti meg magánjogát. De hogy a «szegények, a betegek pénzét» a kezelő magánjogi delictuma érvényesen megterhelhesse, alig lehet védeni. Az illető a delictum tekintetében nem képviseli a jogi személyt, épp mert képviselni csak ügyletben lehet. (Nem vitás tétel az elméletben.) Reassumálok: a jogi személy csak képviselői által akar és cselekszik; de magánjogi delictumra nem létezik képviselőt s így a jogi személy nem vétőképes magánjogi-lag sem.

Az ügyletek tekintetében a forgalom érdekében azonban nem lehet kitérni az alól, hogy a jogügyletből eredő kötelelem tekintetében a képviselő vétékessége ne terhelje a jogi személyt.

Hogy ez a megkülönböztetés nem ellentmondó, hogy a jogügyletből eredő kötelelem vétékes megszegése más elbánás alá kell hogy essék, mint önálló magánjogi delictum elkövetése, igen helyesen érzi a Tervezet is, melynek a «Tiltott cselekményekről» szóló czime (IV. rész, 2. czim) az 1078. §. szerint kötelemszegésre nem alkalmazandó, kivéve, ha a vétékes kötelemszegés maga is önálló delictum. S ez átvázolt a kérdésnek a Tervezet szerint való vizsgálatára. Mint emítettük, a jogi személyeknek *jogképességet* ad. A tiltott cse-

lekményekre vonatkozó általános szabályok (1077—1094. §§.) nem szólnak a vétőképeség fogalmáról definitioszerűen, nem is említik a jogi személyt. De az egész részlet tele van olyan psychológiával, mint pl. a Btk.-nek a beszámítást kizáró vagy enyhítő okokat tárgyzó része. Öntudatlan állapot, elmebaj, szesz italok stb. Hogy a jogi személynek mindez nem árt-hat, abból nem az következik, hogy a jogi személy delictumért mindig felel, hanem az, hogy az egész czim nem a jogi személy számára íródott; hogy nem is gondol arra a törvényhozó, mi lesz, ha jogi személy delinquál. Éppen mert nem is delinquálhat. (Az Indokolás idevágó része, III. kötet 249—284. ll. kimerítő fejtegetései épp úgy nem érintik a tárgyalat kérdést, mint a Tervezet megfelelő szabályai.)

Nézzük tehát a jogi személyre vonatkozó tételeket. Az egyesület, alapítvány *jogképes*. (27., 66. §§.) Az igazgatóság az egyesületet *képviseli*. (37. §.) Azaz: a *jogügyleteknél* úgy járhat el, hogy jogokat és kötelezettségeket a jogi személynek szerez. Mert nincs oly magánjogász, aki elismerné, hogy delictumnál létezik képviselőt. A képviselőt terjedelmét az alapszabályok szabják meg. Az alapszabályokban természetesen nem lehet programmpont a delictum elkövetése. Például: ha az Akadémia alapszabályaiban könyvek kiadása is említetik, ezen a *kiadói jogügyletnek kötését* kell érteni, nem lévén kizárva oly kiadás is, mely a szerzői jognak tárgyát nem képező műre irányul, de ki van zárva a szerzői jog magánjogi bitorlása, a fenálló jog szempontjából és a kifejtettek szerint a Tervezet szempontjából, mert a jogi személynek csak jog- és ügyletképességet ad (bár a Tervezet terminológiája csak *szerződő* képességről szól). A kifejtettekkel nem ellenkezik azután a Tervezet 43. §-a sem, mely szerint: «az egyesület felelős azért a kárért, amelyet az igazgatóság vagy az igazgatóságnak valamely tagja *ügykörének ellátásában* harmadik személynek okoz». Mert az igazgatóság ügyköre csak: képviselni (37. §. Alapszabályok!), de nem: delinquálni. Nem kell ismételnem, hogy nem tartozik ide az ügyleti kötelelem vétékes megszegése. (V. ö. az 1078. §-ra nézve fentebb mondotakat.)

Azt hiszem, a magánjogban is áll: Universitas nunquam delinquit!

Dr. Neumann Jenő.

Külföldi judikatura.

860. A *német birodalmi törvénytörvény* eddig érvénytelennek mondta az olyan váltót, amely két együttes intézményezettet nevezett meg (nem vagylagost). Most a polgári tanácsok teljesülése az ellenkező álláspontra helyezkedett, amelyet a mi bíróságaink mindig vallottak.

861. A kerékpározó felelős az okozott kárért, ha népes utcában gyorsan vágat, a nélkül, hogy gépét teljesen uralmában tartaná. Vétékes gondatlanság terheli őt ily esetben akkor is, ha a károsult megijedt és a károsítást maga okozta ügyetlen megállásával vagy megfutamodásával. (*Német birodalmi törvénytörvény.*)

862. A közkereseti társaság nem jogi személy ugyan, de vagyona egy tagjai összeségét illető universitas, amelynek önálló jellege van és a tagoknak magánvagyonától szigorúan el van különítve. (*Német birodalmi törvénytörvény.*)

863. A közkereseti társaság tagja a társaságból történt kilépése után is személyesen szavatol a társaságnak abban az időben vállalt kötelezettségeiért, amidőn ő még társtag volt. Azonban a társaságnak szerződési viszonyaiban ő már személyesen részt nem vesz és szerződő félnek már nem tekinthető. A társaság által vállalt azon kötelezettség, hogy bizonyos árukbeli szükségletét kizárólag A. gyárostól fedezi határozott időn belül, e szerint nem terheli a kilépett társtagot a saját czége alatt folytatott üzletre vonatkozóan. (*Német birodalmi törvénytörvény.*)

864. Az eladással megbízott rendszerint önmaga, mint vevő, nem szerepelhet oly módon sem, hogy a vétellel másat biz meg és ezzel, mint meghatalmazottal köti meg a vétel-ügyletet. Az ügyletnek önmaga részére való megkötésére felhatalmazottnak a megbízott csak abban az esetben tekint-

hető, ha forognak fön oly tényleges körülmények, amelyekből a megbízottnak ebbeli akaratára következtetést vonni lehet. (*Colmari felebbviteli bíróság.*)

865. Az apa felelős a gyermeke ellen sikerrel lefolytatott becsületsértési pernek költségeiért. (*Darmstadti felebbviteli bíróság.*)

866. Ha a bérlőt a bérleti szerződés feljogosította arra, hogy kocsija az udvarban állhat, úgy a háztulajdonos ezt abban az esetben sem tilthatja el, ha a bérlő automobilt használ közlekedési eszközül. (*Szajnai törvényszék.*)

867. A végrendeletnek külső kellékei azon állam törvényei szerint bírálendő el, ahol készült, még pedig olyképp, amint azon államnak joggyakorlata a törvényt értelmezi. Egy belga ember Belgiumban előző kelettel látott el egy sajátkezüleg irt végrendeletet. Az ily kezeltés a belga joggyakorlat szerint nem árt a végrendelet érvényének, a francia joggyakorlat szerint árt. Francia bíróság ítélkezett a végrendelet érvényessége fölött és a fentidézett elvnek alkalmazásával megállapította az érvényességét. (*Donai felebbviteli bíróság.*)

868. A házastársé, nem az elhunyt rokonaié a jog a temetkezés helye és módja felől intézkedni. (*Tranii [Olaszország] felebbviteli bíróság.*)

869. Egy kölcsönös jégbiztosító társaságnak biztosítási feltételei szerint a biztosított igénye megszűnt, ha december 1-én a keresetet meg nem indította. A biztosított bejelentette az igényét, november 12-én megsürgette az elintéztést, a biztosító társaság az igényt december 14-én utasította el és a biztosított január 11-én perelt. A törvényszék a biztosítási feltételekre alapított kifogást elvetette, mert a késedelmet maga a biztosító okozta. A másodbíróság azonban helyt adott a kifogásnak a következő megokolással. Kétségtelen ugyan, hogy a biztosítási szerződésnek az érvényesítés idejére vonatkozó határozmányait nem kell rigoroze, tisztán a betű szerinti értelemben magyarázni, hanem oly módon, amint azok a forgalomban dívó jóhiszemnek megfelelnek. A fenti feltétel azonban nem értelmezhető olyképp, hogy csak abban az esetben alkalmazandó, ha előzően beérkezett a biztosítónak elutasító határozata. Hiszen mi sem állja útját annak, hogy a biztosított benyujtsa a keresetét, ha a biztosító nem nyilatkozik. Mig a kölcsönös társulatnak az év végeig tudnia kell, hogy minő igények támasztatnak ellene, hogy ily módon kivethesse kellő időben az esetleg szükségessé váló utánfizetési hányadokat. A biztosító társaság csak abban az esetben nem hivatkozhatnék a kérdéses biztosítási feltételre, ha rosszhiszeműleg, pl. egyezségi alkudozásokkal bírná rá a biztosítottat a határidőnek elmulasztására, vagy ha utólag kifejezetten, vagy hallgatólag lemondott volna erre alapított jogáról. (*Kölner felebbviteli bíróság.*)

Közli: Dr. Gold Simon.

Különfélék.

— A kir. Curiához a folyó év első felében beérkezett 13,562, elintézendő volt 18,785, elintéztetett 12,818, hátralékban maradt 5967 ügy. A mult év megfelelő szakához képest 3204-gyel több érkezett be, 1982-vel több volt elintézendő, 989-czel több intéztetett el, a hátralék nőtt 993-mal. Polgári ügy 310-zel több, sommás felülvizsgálati 43-mal, büntető 2274-gyel, képviselőválasztási 564-gyel több érkezett be. Aligha csalódunk, ha azt hisszük, hogy a képviselőválasztási ügyek okozták azt, hogy az idén 227-tel kevesebb polgári ügy intéztetett el, mint a mult év első felében. A büntetőügyeknél azt látjuk, hogy az elintéztések száma 633-mal nőtt, amit annak tulajdonítunk, hogy a régi eljárás szerint tárgyalandó ügyek egészen megszűntek.

— A Magyar Jogászegylet igazgató-választmányja Balogh Jenő egyetemi tanár indítványára elhatározta, hogy jövő évi ülésszakában a büntetőjog segédtudományainak köréből egyes fontosabb kérdéseket napirendre tűz. Az e végből kiküldött bizottság a következő kérdéseket tűzte ki:

1. Büntetőjogunk sociologiai vonatkozásai, különösen a társadalmi, illetőleg a gazdasági viszonyok hatása a kriminalitásra Magyarországon.

2. A gyermekvédelemre vonatkozó újabb törvényeinknek

(1901: VIII. és XXI. tcz.) végrehajtása és a javító-nevelés új szabályozásának szüksége.

3. A magánelzárás hatása az elítéltek testi egészségére, különös tekintettel az illavai fegyintézetben dr. Pattanyus fegyintézeti igazgató által gyűjtött adatokra.

4. Büntügyi statisztikánk legújabb adatai és ez adatok feldolgozásának reformja.

5. A korlátolt beszámithatóság kérdése.

6. A büntetendő cselekmények motivumairól szóló tan.

7. Fentartandók-e a büntető-törvénykönyvnek a testi sértésre vonatkozó rendelkezései, és ha nem, mily irányban volnának azok módosítandók?

Véleményezőkül előadások tartására felkértek az 1. kérdésre Vargha Ferencz; a 2. kérdésre Ruffy Pál, Némethy Károly és Krajcsik Soma; a 3. kérdésre Kovács József, Rákosi Béla, Reydon Károly, Büben László; a 4. kérdésre Ráth Zoltán; az 5. kérdésre Moravcsik Emil, Salgó Jakab; a 6. kérdésre Finkey Ferencz; a 7. kérdésre Schächter Miksa.

— **Cheque-törvény** alkotását akarja kezdeményezni a budapesti kereskedelmi és iparkamara. Legutóbb tartott ülésén elhatározta e testület, hogy az elnökség útján lépéseket fog tenni e tárgyban törvényjavaslat kidolgozására, minthogy tételes törvényeink nem gondoskodnak a pénzforgalom ezen fontos eszközének jogi szabályozásáról, a maga sajátlagos természetének megfelelő módon.

— A budapesti VI. kerületi kir. járásbíróság az 1900. Sp. XI. 316. számú ügyet folyó évi május 2-án július 8-ára halasztotta, az utóbbi napon pedig a bírónak szabadságra menése folytán november 18-ra, a halasztás tehát tényleg hat és fél hónap, vagyis oly időszak, amelyben Ausztriában a legnagyobb pereket mind a három fokban elbírálják.

— Az örökbefogadás cím alatt 118 oldalra terjedő tanulmányt tett közzé dr. E. Nagy Olivér pozsonyi ügyvéd. A tanulmány két részre oszlik. Az elsőben szerző az örökbefogadás jogintézményét feltünteti a külföldi kodexekben, ezt követi a régi magyar jognak, valamint a jelenleg érvényben levő jogállapotnak ismertetése. A második rész a polgári törvénykönyv tervezetének bírálatát adja, mindenütt positiv módosítási javaslatokkal. A mű alapos tanulmányra valló komoly munka.

— **Hatáskör megállapítása, méhesből méznek ellopása és méhek megfojtása miatt indított ügyben.** A m. kir. miniszterium következőleg határozott: Ebben az ügyben az eljárás a kir. bíróság hatáskörébe tartozik.

Indokok: S. Gyula azzal van terhelve, hogy Cs.-nek a hegyen levő méheséből két kasból 20 korona értékű mézet lopott; továbbá, hogy N. Antal kárára egy kas méhet 10 korona értékben megfojtott.

A sümegi kir. járásbíróság 1901. évi november hó 20-án 1901. Bv. 127/1. sz. a. hozott végzésével az ügyet a közigazgatási hatóság s nevezetesen a községi előljáróság hatáskörébe utalta azzal az indokolással, hogy a méz gazdasági termék s nem élelmi czikk s így annak 60 korona értékén alul való ellopása az 1894. évi XII. tcz. 93. §-ának a) pontjában meghatározott mezőrendőri kihágást képezi. Nagy-Görbő község előljárósága kifejtette, hogy az ügy elbírálása hatáskörébe nem tartozik.

Az eljárásra a kir. bíróság hatáskörét kellett megállapítani, mert a méh mint élő állat s annak terméke, a méz, nem tekinthető gazdasági terméknek, hanem a büntető-törvény szempontjából mint idegen ingó dolog jön tekintetbe. A méh megölése tehát a Btk. 418. §-ában meghatározott vétség tényálladékát, a méz jogtalan eltulajdonítása pedig a Btk. 333. §-ába ütköző s a jelen esetben a 4—100 korona közti értékre tekintettel vétséggé minősülő lopás tényálladékát állapítja meg, mindkét cselekménynek az elbírálása pedig az 1897. évi XXXIV. tcz. 18. §-ának 1. és 9. pontja által a kir. bíróság hatáskörébe van utalva. (9383/1902. I. M. sz. a.)

— Oly hagyatéki ügy, mely az 1894: XVI. tcz. életbelépte előtt be nem fejeztetett, a kir. járásbíróság hatáskörébe tartozik. (A magy. kir. minisztertanács-

nak 1902. évi május hó 7-én hozott határozata.) A m. kir. miniszterium M. C.-né, D. P. J. és D. D. örökösödési ügyéből a b i kir. járásbíró és K. vármegye árvászeke között felmerült hatásköri összeütközés esetét vizsgálat alá vevén, az 1869: IV. tcz. 25. §-a alapján következő határozatot hozott: Ebben az ügyben az eljárás a bíróság hatáskörébe tartozik.

Indokok: ... Mert ebben az ügyben több örökösnek, nevezetesen D. M.-nek és D. J. D. M. kiskoru gyermekeinek, névszerint D. A.-nak, A.-nak és G.-nek örökösödési nyilatkozata még beszerezve nem lévén és D. D.-nek csak a később megállapított házközösségi jutalékból álló hagyaték még nem is tárgyalatván, a hagyatéki tárgyalás nincs befejezve, mert ilyen esetben a tárgyalásra és további eljárásra az 1894. évi XVI. tcz. 126. §-ában nyert felhatalmazás alapján 1895. évi október 11-én 43195/I. M. szám alatt kibocsátott rendelet 3. §-a szerint az 1894. évi XVI. tcz. szabályai alkalmazandók, az 1894: XVI. tcz. 5. §-a értelmében pedig az örökösödési eljárás kizárólag a kir. járásbírók hatáskörébe tartozik. (54,874/1902. B. M. szám.)

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Írónnal vagy u. n. tintairónnal** írott beadványok az osztrák igazságügyminiszter döntése szerint nem fogadhatók el a bíróságok által. Kézzel írott beadványok csak tintával írhatók.

— **A Staub-féle kereskedelmi jogi kommentár** osztrák kiadásban jelenik meg. Az osztrák viszonyoknak megfelelőleg átdolgozza Pisko O.

— **Csődök a német birodalomban.** A német birodalomban 1900. évben csődnyitást íránt 10,186 kérvény adatott be, 8558 csőd nyitattott és 6292 csőd fejeztetett be; 1901-ben 12,674 ilyen kérvény nyújtott be, a bíróságok 10,566 új csődöt nyitottak és 7404 csődöt szüntettek meg, ezek közül 5032-t felosztás, 1654-et kényszerjegyzés után, 186-ot az összes hitelezők beleegyezése következtében és 532-t vagyon hiányában.

— **A német birodalmi törvényszék birájává** nevezték ki legutóbb dr. Krantz ügyvédet. Ez az első eset, hogy az ügyvédi kar egy tagja közvetlenül a birodalmi törvényszékhez neveztetett ki.

— **Ítélethirdetés a felek kiegyezése ellenére.** Egy német bíróság előtt folyó perben a peres felek bejelentették a bíróságnak, hogy kiegyeztek és hogy nem kívánják a meghozott ítélet kihirdetését. A bíróság e kérelemnek nem adott helyt és a hozott ítéletet kihirdette. A német napi- és sajtólapokban most ezen eset élénk vitákra ad alkalmat.

— **A porosz ügyvédeknek** is megvannak a maguk sérelmeik. Az összes porosz ügyvédi kamarák választmányainak kiküldöttjei Berlinben összejövén, a porosz igazságügyminiszterhez memorandumot intéztek, melyben tiltakoznak a porosz igazságügyről kiadott évi jelentésnek azon része ellen, mely a polgári perekben való gyakori halasztásokról emlékezik meg. A jelentés a halasztásokért és a perek hosszú tartamáért az ügyvédek teszi felelőssé; az ő kényelemszeretetük, kollegiális előzékenységük vagy időhiány okozza az esetek legnagyobb részében a halasztást. Az ügyvédek ez ellen tiltakoznak. A halasztás oka legtöbbször a felek érdeke, sokszor pedig az igazságszolgáltatás alaposságára és gondosságára való tekintet.

Másik sérelme a porosz ügyvédi karnak az, hogy a porosz igazságügyi miniszter a képviselőház elé terjesztett jelentésében azt állította, hogy az ügyvédek ellenkezése a végrehajtók intézményének nemrég történt új szabályozása ellen egyoldalú érdekeket tekintő álláspontból és a jóakarathiányából ered. Az ügyvédek képviselője a miniszter ezen kijelentése ellen szintén tiltakozott.

— **Levonhatja-e a munkaadó az alkalmazottja béréből az alkalmazott által tőle ellopott tárgyak értékét?** E kérdésben két németországi iparbíróság, a kieli és a

boroszlói, egymásnak ellentmondó álláspontra helyezkedett. Egy alkalmazott, aki munkaadóját meglopta, teljes bérének kifizetését kívánta azon az alapon, hogy a német polgári törvénykönyv 394. §-a értelmében a bérkövetelésekkel, mint le nem foglalhatókkal szemben viszontkövetelések felszámítása nincs megengedve. A kieli iparbíróság azonban kimonodta, hogy ezen rendelkezés meg nem engedett cselekményekből származó jogi igényekre nem vonatkozik.

Ellenkező értelemben döntött hasonló esetben a boroszlói iparbíróság, arra az álláspontra helyezkedve, hogy a polgári törvénykönyv fent idézett két szakaszának hasonló esetekben mindenképpen érvény szerzendő.

— **A munkaadó által a felmondás alkalmával tett ezen megjegyzés: «azonban rögtön is elmehet» nem felmondás nélküli elbocsátás.** Panaszlott panaszosnak 1901. évi december hó 22-én 14 napi felmondási idő mellett felmondott, megjegyezve még, hogy rögtön is elmehet. Erre a panaszos elment s felmondás nélkül való elbocsátás címén 14 napi bérét követeli. Követelésével a kieli iparbíróság a következő indokokból utasította el: Hogy panaszlóttnál a felmondás szándéka megvolt, azt a panaszló elismeri. Azon megjegyzés, hogy «rögtön is elmehet» tulajdonképpen annyit jelent, hogy a panaszlott beleegyezik abba, miképpen panaszló a felmondási határidő letelte előtt fejezze be a munkaviszonyt; tulajdonképpen annak kinyilvánítása, hogy nem fogja a munkást törvényes uton a munka folytatására kényszeríteni, ha ez a maga részéről a munkát a felmondási határidő letelte előtt abbahagyja. Ha a panaszos tovább dolgozott volna, vagy tovább akart volna dolgozni, úgy a munkaadó köteles lett volna őt 14 napon át munkával ellátni. Csak ha ezt megtagadta volna, lenne panaszlónak bérre igénye.

— **A munkás azért, mert nincsenek meg azok a képességei, amelyekkel munkába álláskor dicsekedett, nem bocsátható el.** Az ipartörvény 122. §-a szerint a panaszlott 14 napos felmondási időre volt kötelezve. Ezen határidő betartása nélkül való felmondásra — mondja a határozat indokolása — nem volt alap, még akkor sem, ha panaszlott azon állítása, miszerint panaszos a szerződés szerinti kötelezettségét képező munka elvégzésére képtelen, meg is felel a valóságnak. Az ipartörvény 123. §-ában az okok, amelyekből a legények és ségedek elbocsáthatók, kimerítően vannak felsorolva. A szóban lévő esetben az ott felsorolt okok egyike sem forog fen, nevezetesen nem forog fen az idézett 123. §. 8. pontjában említett ok sem, miután a panaszló a panaszlottak állítása szerint nem a munka «folytatására», hanem egyáltalán kezdettől fogva a munka végzésére volt képtelen. A polgári törvénykönyv 119. §-ának 2. bekezdésére sem hivatkozhatik panaszlott. Az egyedüli esetek, amelyeknél ipari munkaszerződéseknek tévedés számba jön, az ipartörvény 123. §-ának 1. és 2. pontjában soroltatnak fel. Csak ezen esetekben jogosít a szolgálatra kötelezett egyén tulajdonságaira vonatkozó tévedés a munkaviszony felbontására.

— **A lopáshoz való jogról.** A «La Revue» című folyóirat cikket közöl Leroy Maximetől «a lopáshoz való jogról». Az utolsó években Magnaud törvényszéki elnök ítéletei, aki ismételtelen fölmentett tolvajokat, ha a nyomor kényszerűségénél fogva loptak, nagy izgalmat keltettek Franciaországban. Leroy bebizonyítja, hogy a francia törvényhozásban minden időben voltak ilyen szellemű rendelkezések. Már 1754-ben akadni ilyenre a «Coutume de Bourgogne» régi kodexben, amely egyenesen kimondja, hogy a szűkölködő, ha lop, csupán azt veszi el, ami a legfelsőbb törvények, t. i. a természet törvényei szerint őt úgy is megilleti; csak a továbbiakban találni ennek azon korlátozására, amely szerint a lopás csak megbocsáthatónak mondatik, ha a tolvaj előbb megkísérelte munkával vagy koldulással magának a legszükségesebbeket megszerezni. A lopás hasonló igazolása foglaltatik Jousennek «Traité de justice criminelle» 1770-ben megjelent művében és egy 1757-ben megjelent büntetőjog is ugyanerre az álláspontra helyezkedett. Leroy ezt a türelmes gondolkodást annak a nagy befolyásnak tulajdonítja, amelylyel a vallásbeli fölfogás a francia népre mindig volt. Krisztuson és az evangelistákon kezdve az összes teológusok mindig a communismusnak bizonyos nemét hirdették s ez a szellem tükröződik vissza a kényszerűségből elkövetett lopás enyhe megítélésében, ami különben még a «Code Napoléon» 64-dik cikkében is ismétlődik.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félév-re 12 kor. negyedévre 6. A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Az igazságszolgáltatás lassúsága. *B. A.* — Megjegyzések a polgári törvénykönyv tervezetének a telekkönyvi intézményt szabályozó harmadik címéhez. *Huf József* soproni ügyvédtől. — A m. kir. Curia bíraskodása az országgyűlési képviselőválasztások felett. *Ifj. dr. Berczelly Jenőtől.* — *Törvénykezési Szemle:* A pénzbüntetésnek halmozat esetében egy összegben való kiszabása. *Szemerey Zsigmond-tól.* — Birói határozatok kritikája. *Dr. Kolozs Gyulától.* — Külföldi judikatura. Közli: *Dr. Fayer Gyula* budapesti ügyvéd. — Külön-félék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az igazságszolgáltatás lassúsága.

Az ügyvédi kamarák évi jelentéseiből szomorú adatokat közöltünk lapunk múlt heti számában. Kimutattuk, mily sok a panasz az ügykezelés lassúsága miatt; mily helytelenül takarékoskodik némelyik bíróságnál az állam, más helyütt pedig mily kevés gondot és ellenőrzést fordít arra, hogy a meglevő munkaerő arányosan és helyesen használtassék fel.

Azok az adatok, amelyeket jelen cikkünkben ismertetünk, szintén elszomorító képét nyújtják igazságszolgáltatásunk lassúságának. Itt már a kamarák nem azt panaszolják, hogy a kezelés, a kiadmányozás halad lassan, hanem azt, hogy az ügyek érdemleges elintézése némely bíróságnál valószínűleg stagnatiót mutat, hogy heteken, hónapokon át nem intézik el a legsürgősebb ügyeket, hogy a tárgyalások aránytalanul hosszú időközökben követik egymást.

Ezek a nem ugyan általános, de elég gyakori panaszok élénk világításba helyezik igazságügyi adminisztráciánk tökéletlenségeit, a felügyelet lazaságát.

Ezeknek a bajoknak orvoslása nem volna nehéz és nem kerülne sok áldozatba. Ahol az igazságügyi kormány úgy találja, hogy hanyagság a kutforrása a szomorú helyzetnek, ott sürgős és erélyes közbelépés segíthet, ahol pedig tényleg hiány van munkaerőkben, ott gyorsan szaporítandó volna a birói létszám. Üresedésbe jövő állások betöltésénél az eddiginél nagyobb gyorsaság volna kívánatos. Tartós betegség esetén állandó helyettesítést kellene alkalmazni. És minthogy számos olyan ügy van, melynek elintézése nem tűr haladékot, bármilyen okból merül is fel az — akár csak ideiglenes — sedis vacantia, gondoskodni kellene ideiglenes helyettesről.

Íme a kamarák jelentéseiből az adatok:

Debreczeni kamara: A debreczeni törvényszéknél a munkaerő hiánya folytán a felebbviteli ügyek nem a megkívántató gyorsasággal intéztetnek el. A debreczeni járásbíróságnál a sommás ügyek a lehető leggyorsabb elintézészt nyerték, de ez volt hosszú évek óta az első esztendő, melynek folyamán járásbíróságunk ügymenete sem hosszabban tartó betegség, sem kinevezés folytán beállott üresedés következtében meg nem akadt. De hogy ez az állapot fentartásuk, szükséges, hogy előléptetés esetén a megürült birói állások mielőbb betöltsenek.

Eperjesi kamara: Az eperjesi törvényszéknél a rendes perek egy része elintézetlenül hever. A csödügyek egy részének elintézési módja is megengedhetetlenül lassú. A kisserbeni járásbíróságnál a telekkönyvi iroda személyzete elégtelen. A polgári osztály ügymenete lassú. A szvidniki járás-

bíróságnál a polgári ügymenetet hátrányosan befolyásolja az egyik bíró hosszabb betegsége. Ezen körülmény, valamint ezen bíró áthelyeztetése és helyének késedelmes betöltése a polgári ügymenetnél nagy stagnatiót vont maga után. A szepesófalvi járásbíróság telekkönyvi osztályánál a hátralék igen nagy, minek oka az ügyforgalom lényeges emelkedésében keresendő. A szepesváraljai járásbíróságnál a polgári ügyekben hozott ítéletek írásbafoglalása lassú.

Kecskeméti kamara: A kecskeméti járásbíróságnál a birói létszám egy albiróval lenne kiegészítendő.

Nagyváradai kamara: A nagyváradai törvényszéknél az ügymenet egyes részeiben sok kívánni valót hagy hátra. A törvényszék polgári osztálya igen mostohán van ellátva munkaerőkkel. A rendes polgári perekben és a felebbezett sommás perekben az ügymenet ennek következtében szenved. A telekkönyvnél némely községekre és Nagyvárad városára vonatkozó telekkönyvi ügyekben az elintézés sajnálatos módon stagnál. Az itt alkalmazva volt bíró nyugdíjazásával már jelentékeny fenakadás történt az ügymenetben úgy, hogy a helyébe ide osztott bírónak már az átvett hátralékok nagy halmazával kellett küzdenie; ezekkel még rendbe sem jöhetett s már két hónapra elvonatott ez a bíró innen azért, hogy a nagyváradai vidéki járásbíróság területén még befejezetlen volt betétszerkesztést bevégezze. A felhalmozva volt hátralékok ennek következtében óriási mérvben felszaporodtak, mert arra nézve nem történt gondoskodás, hogy az elvont munkaerő teljes mérvben pótolva legyen; csak egy kisegítő bíró lett ide rendelve a nélkül azonban, hogy ez erre az időre rendes ügykörétől elvonatott, az alól fölmentetett volna; részt kell ennek vennie közben-közben bűnügyi ülésekben, tanuhallgatásokat is eszközöl, és ha ezen kívül jut még egy kis ideje, ezt szentelheti csak a telekkönyvi ügyeknek. Az ügymenet gyorsaságára a telekkönyvi osztálynál az is szerfölött bénítólag hatott, hogy az egyik rendszerített telekkönyvvezetői állás, mondhatni az egész év folyamán alatt nem volt betöltve; az arra kinevezett segédtelekkönyvvezető ugyanis állásától föl lett függesztve s a helye csak a jelen év elején lett betöltve. A nagyváradai kir. törvényszék alá tartozó kir. járásbíróságoknál általános észrevételünk az, hogy ezeknél igen nagy hátramaradást idéző elő az üresedésbe jövő birói állásoknak sokszor hónapokig elhúzódó betöltése. Így volt az elmúlt évben többi közt a margittai kir. járásbíróságnál; így aztán nem lehet csodálkozni, hogy ott az ügymenet jó részben fenakadt. Az ügymenet lassúsága tekintetében első helyre sorozható az élesdi kir. járásbíróság, amelynél egy-egy telekkönyvi beadvány elintézése majdnem egy esztendőt szokott igénybe venni.

Soproni kamara: A kapuvári járásbíróság a soproni törvényszék területén a legrosszabb állapotban van. A járásbíró felfüggesztetvén, helye csak hónapok múlva töltetett be. Az egyik albirót még múlt év november havában a győri ítélő táblához rendelték be, állása ma is (május 11.) üres. Lépp így betöltetlen a joggyakornok helye. A következtetés azután az, hogy a telekkönyvi ügyek elintézése szünetel. A csornai járásbíróság helyzete épp ily vigasztalan. Az ügyforgalom folyvást növekedik; már évek előtt szükséges lett volna a személyzet szaporítása, mert enélkül a bíróság megful a

hátralékok tömegében. A nagymartoni járásbírószágtól egy albirót még 1901 május hóban áthelyeztek. Állását pár hónap múlva betöltötték ugyan, de az új albiró helyét soha el nem foglalta. Így azután álló egy esztendeig a járásbírószág albiró nélkül volt. Időközben elbocsátották a telekkönyvnél alkalmazott díjnokot, az írnot meg szintén áthelyezték. Ekkor azután a telekkönyvnél heteken át egyetlenegy ember maradt, a telekkönyvvezető. Ez végezte a bírónak, a telekkönyvvezetőnek, iktatónak, kiadónak teendőit mindaddig, míg a járásbíró sok kérésére egy díjnokot engedélyeztek, aki több mint egy hónapon át működött az iktató, kiadó és bírónak szerepében. Mikor azután az írnot állását betöltötték, akkor természetesen azt a díjnokot megint elbocsátották.

Szatmárnémeti-i kamara: A halmi kir. járásbírószágnál az előző évekhez képest általában némi csekély mértékben javult ugyan a helyzet, de a jelenlegi állapot is sok kívánni valót hagy fen. Nagy lassúság és késedelmezés van különösen a megkeresések teljesítésében s az ingatlanvégrehajtási ügyekben; ennek oka részben az, hogy a teljes munkaerő egy bírónak betegsége, két bírónak fegyvergyakorlatra történt bevonulása s egy bírónak négy hónapig tartott kiküldetése folytán, de meg a rendes szabadságolások következtében nem volt rendelkezésre az ügyek intézéséhez, s másrészt, hogy hiányzik a helyes beosztás is a tekintetben, hogy a sürgős természetű ügyek a referensnek akadályoztatása esetén is elláttassanak. A telekkönyvek rendetlensége teljesen fenakasztja az ügyek menetét. A csaknem 10,000 számig menő telekkönyvi beadvány elintézésére egy bíró s a mellé rendelt aljegyző nem elegendő. A szinyérváraljai kir. járásbírószágnál évek óta állandóan rendetlen állapotok vannak, melyek sürgős javításra szorulnak. Különösen lassu az ingatlanárverési ügyek intézése és kiadmányozása.

Szegedi kamara: A nagybecskereki törvényszéknél a bírói létszámot emelni kellene. Bár a bírák kellő szorgalommal működnek, az ügymenet mégis lassu.

Temesvári kamara: A pancsovai törvényszéknél a bírói létszám csekély. A vidéki járásbírószágok ügymenete lassu, a segéd személyzet csekély volta miatt. Szorosan vett bírói teendők gyakran írnotokra bízotnak, minek folytán az ügyek helytelenül intéztetnek el. B. A.

Megjegyzések

a polgári törvénykönyv Tervezetének a telekkönyvi intézményt szabályozó harmadik címéhez.*

VI.

A Tervezet 541. §-ának 2. mondatában foglalt rendelkezés helyességéhez kétség nem fér, mivel a tulajdon- és épületjognak jogügylet utján át ruházása vétel, csere vagy ajándékozás által történik.

Vétel és csere esetében tartozik az eladó, illetve az egyik cserélő fél a vevőnek, illetve a másik cserélő félnek az eladott, illetve az elcserélt ingatlant a kötelmi jogszabályok értelmében átadni, telekkönyvezett ingatlan tekintetében pedig helyettesíti a telekkönyvi bejegyzés az átadást.

Ha tehát az adás-vételnek vagy cserének teljesítése más feltételekhez nincs kötve, a vevő, illetve a másik cserélő fél a tulajdonjog előjegyzését kérheti még akkor is, ha az előjegyzés nem is lett engedélyezve és ha a szerződési okirat nem is oly formában lett kiállítva, hogy az teljes bizonyítékul szolgálja.

Az 1. mondat szerint előjegyzésnek van helye a jogváltás törvényszerű előfeltételeinek valószínűvé tétele alapján.

Hogy mi értendő »jogváltás» és annak »törvényszerű

előfeltételei» alatt, az sem a Tervezet szövegéből, sem az Indokolásból ki nem vehető.

Ha a Tervezetben a nyilvántartási jogok szerzésére nézve felállított szabályokat együttvéve tekintetbe vesszük, akkor jogváltás alatt alig érthető más, mint az a tény, mely által a telekkönyvön kívüli jog telekkönyvi jog jellegével ruháztatik fel, ami annak telekkönyvi bejegyzése által eszközöltetik; de ezen értelmezés ebben az esetben már nem talál, ha p. o. telekkönyvi tulajdonjog átruházásáról van szó, mert ily esetben az átruházott telekkönyvi jog változatlanul ugyanaz marad és csak a jogosított személyében áll be változás.

Végre nem lehet szó jogváltásról egyáltalában akkor sem, ha jelzálogjog bejegyzése forog kérdésben, mivel ily esetben még nem létező jog szerzése czéloztatik.

A jogváltás törvényszerű előfeltételei alatt tehát ily esetben csak az volna érthető, hogy az okiratban a jelzálogjog bekebelezése engedélyeztetett ugyan, de az okirat nem teljes bizonyítékot képező alakban van kiállítva, vagy hogy az okiratban a követelés biztosítása, avagy pedig a zálogjog vagy más jog előjegyzése van engedélyezve, akár van az okirat teljes bizonyítékul szolgáló alakban kiállítva, akár nem.

Ezekből látni, hogy az előjegyzés szabályozása kételyt hagy fen arra, hogy mikor engedélyezhető az és mikor nem.

VII.

A Tervezet 544. §-a értelmében mindenki, aki a telekkönyv szerint érdekelve van, az igazolás elmulasztása miatt az előjegyzés törlését kérheti és az igazolás iránti perbe avatkozhatik.

Ez a rendelkezés nem helyeselhető és nagyfokú következetlenségre mutat; mert ha valamely jog vagy biztosított követelés megszűnt, a következő hitelezők (telekkönyvi érdekeltek) nincsenek jogosítva a törlés kérelmezésére, ami helyes is, mivel a telekkönyvi érdekeltek más igényt nem támaszthatnak, mint azt, hogy joguk a nyert helyen kielégíttessék.

Az Indokolásban felhozott példa nem talál; mert ha A. tulajdonos ellen a tulajdonjog B. részére előjegyeztetett és utóbb C. részére a zálogjog, D. részére pedig a tulajdonjog bekebelezetett, ezen két bekebelezésnek hatályossága a B. részére történt tulajdonjog előjegyzésének nem igazolasától, vagy világosabban mondva annak törlésétől függ, a két bekebelezés tehát halasztó feltétel mellett rendeltetett el.

A magánjogi szabályok értelmében pedig halasztó feltétel mellett átruházott (illetve bejegyzett) jog csak a feltétel beálltával válik hatályossá, illetve szereztetik, azért C. és D. a feltételes bekebelezés által jogukat még nem szerezték meg. Ha pedig jogukat még nem szerezték meg, akkor az előzőleg előjegyzett jog által nincsenek sértve, a miért is nem lehetnek jogosítva arra valamely befolyást gyakorolni.

Ha a kifogásolt rendelkezés fentartatik, akkor következetesen a későbbi telekkönyvi érdekelteket azzal a jogosultsággal is kellene felruházni, hogy ők p. o. az előzőleg biztosított követelés megszűnte daczára még bejegyzett zálogjog törlését kérelmezhessek. Az éppen úgy áll érdekükben, mint az előzőleg történt előjegyzés — igazolásának elmulasztása miatti — törlése; de ezen jogosultságot megtagadja helyesen a Tervezet az érdekeltektől. (Tervezet 896. §.)

Ha pedig azok, kik telekkönyvi jogot feltétlenül szereztek, a Tervezet szerint nincsenek jogosítva az előzőleg bejegyzett jelzálogjog törlését a követelés megszűnte alapján kérelmezni (896. §.), akkor azok, kik még semmi jogot nem szereztek (idézett példa), annál kevésbbé lehetnek jogosítva, illetve azzal a jogosultsággal felruházhatók, hogy az előzőleg történt előjegyzés — igazolásának elmulasztása miatti — törlését kérelmezhessek.

Az Indokolásban felhozott példa nem igazolja a kifogá-

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. I. a 26. és 28. számban.

solt rendelkezés szükségességét, mivel a jogszerzők nincsenek kényszerülve valamely ingatlan tulajdonosával bármely jogügylet kötésébe bocsátkozni, mielőtt az ingatlan az előjegyzéstől felszabadítva nincsen.

Figyelembe veendő még az a telekkönyvi jogtétel is, mely a nyilvánossági alapelvnek folyománya, hogy későbbi helyen jogot szerzettek egy előbbi helyen szerzett jogra semmi befolyást egyáltalában nem gyakorolhatnak, mert jogukat a már meglévő telekkönyvi állapotra való tekintettel szerezték; azért nem is panaszkodhatnak jogsérelemről, ha az előzőleg elrendelt előjegyzés tekintetében annak törlését nem kérhetik.

Ugyanazon okokból nem helyeselhető az a rendelkezés sem, mely szerint a későbbi telekkönyvi érdekeltek az előjegyzés igazolása iránti perbe avatkozhatnak.

VIII.

A Tervezet 546. §-a szerint a nyilvankönyvi jogok consolidatio folytán nem szűnnek meg, ha a tulajdonos az ingatlanát terhelő jogot, vagy a jogosult a terhelte ingatlant megszerzi.

Ez az általános szabály azonban a jelzálogjogra nem alkalmazható és erre csak akkor volna alkalmazható, ha a jelzálogjogot önálló jognak lehetne tekinteni; a Tervezet azonban nem tekinti azt önálló jognak.

A kérdés ily állásában a Tervezetben kivételt kellett volna megállapítani ezen általános szabály alól a jelzálogjogra nézve, tekintettel annak sajátos természetére, mely szerint az mint járulékos jog a főjog — követelési jog — nélkül nem állhat fen, mint azt az osztrák polgári törvénykönyv, melyre az Indokolásban az ezen §. rendelkezésének megokolásánál hivatkozás történik, helyesen tette. Annak 1446. §-a szerint ugyanis nem szűnnek meg a tulajdonjogot terhelő jogok confusio folytán, de ezen §-ban nyilvankönyvi jogok alatt nem érthető a jelzálogjog; mert ha az is volna érthető alattuk, akkor ugyanannak a törvénykönyvnek 469. §-ában felállított szabály, mely szerint a jelzálogjog mindaddig fenáll, míg az adóslevél (rectius a jelzálogjog) a nyilvankönyvekből ki nem töröltetik, egészen felesleges volna, mert az a 1446. §-ban amúgy is ki van mondva.

Az osztrák polgári törvénykönyvnek 469. §-ában foglalt intézkedés kivételt is képez annak az 1445. §-ában előadott azon rendelkezése alól, mely rendelkezés értelmében akkor, ha a jog a kötelezettséggel bármi módon egy személyben egyesül, a jog a kötelezettséggel együtt elenyészik, mert senki nem lehet a maga adósa.

Az osztrák polgári törvénykönyv 469. §-ának intézkedését nem mellőzhette a törvényhozó a telekkönyvi hitel érdekében sem, mivel különben a telekkönyv harmadik, jóhiszemű és viszteher melletti jogszerzőket tévedésbe ejtene, ha a tényleg megszűnt követelés járulékos jogával együtt nem volna fenállónak tekintendő.

Czélzerű volna tehát a Tervezet 546. §-át akképpen kiegészíteni, *a jelzálogjog azonban ily esetben megszűnik, kivéve ha harmadik személyek arra további jogokat jóhiszeműleg és viszteher mellett szereztek és a 887. §. esetében.*

Ha a javasolt pótlék elfogadtatik, akkor a Tervezet 891. §-ának az az intézkedése, mely szerint a hitelező a kifizetett követelést a jelzálogtulajdonosra átruházhatja, habár ez utóbbi egyszersmind a személyi adós, kihagyandó.

Az Indokolásban felhozott arra a kijelentésre, hogy az 546. §-ban foglalt szabály felállítása szükséges volt arra a célra, hogy az által a 889. és 891. §-ban szabályozott rendelkezés nyilvankönyvi alapja meg legyen teremtve, megjegyzendő, hogy ezen szabály felállítása, tekintettel a nyilvankönyvi jogokra, nemcsak nem szükséges, hanem egyenesen felesleges, mert a nyilvánossági alapelv értelmében mindaz, ami a telekkönyvben bejegyezve van, az 546. §-ban foglalt

rendelkezés hiányában is mindaddig bejegyzettnek tekintendő, míg a telekkönyvben ki nem töröltetik; végre felesleges azért, mivel a 891. §-nak szabálya a jelzálogjog természetével a legkirivóbb ellentétben állván, a Tervezetben mellőzendő.

IX.

A Tervezet 549. §-a szerint csak az kérheti valamely telekkönyvi jog bejegyzésének egészben vagy részben való kitörlését, akinek a telekkönyvben bejegyzett jogát a bekebelezés sérti; de vannak olyan esetek is, amelyekben valamely jogbekebelezés nem sérti másnak bejegyzett jogát, de sérti másnak nem bejegyzett jogát, mely esetben e §. értelmében a harmadik személy nem élhet semmi jogorvoslattal jogainak védelmezésére, hanem tétlenül kell nézni jogos igényeinek elvesztését.

Ezen esetek a leggyakrabban az in fraudem creditorum történt vagyonátruházásoknál fordulnak elő, melyekre nézve csak a csődtörvény nyújt eszközt azoknak megtámadására.

De csődön kívül a hitelező ilyen átruházások ellen nincsen védve, pedig az ilyen hitelezőt is lehetne védeni a §-ban felállított jogelv megsértése nélkül, ha a törvény azt rendelné, hogy ily esetben a hitelező, habár a sértő bejegyzésnek nem törlését, hanem annak — reá nézve — hatálytalannak kimondását per útján szorgalmazni jogosítva van.*

E §. tehát következőképpen volna kibővitendő: *abban az esetben, ha a tulajdonos ingatlanát viszteher nélkül vagy legalább azoknak valódi értékéhez képest aránytalanul csekélyebb árért másra ruházza oly célból, hogy azáltal hitelezője már fenáll, de nem biztosított követelésének behajtása meghiúsításuk, az utóbbi jogosítva van a bejegyzés, reá nézve, hatálytalannak kimondását per útján szorgalmazni.*

Az ilyen kereset szintén feljegyezhetőnek volna kimondandó.

X.

A Tervezet 552. §-ának 4. bekezdésében foglalt rendelkezés nemcsak tulszigoru, hanem igazságtalan is; mert ha a sértett félnek a bejegyzést rendelő végzés a beadvány iktatásától számított 3 év p. o. utolsó vagy utolsó előtti napján kézbesítettik, akkor már nem kérheti a törvényellenes bejegyzés törlését, holott ezen mulasztás őt nem terheli és ő hibáján kívül nem volt abban a helyzetben, hogy jogait kellő időben megóvhassa.

Ennek a drákói szabálynak mellőzését a jogi életben is alkalmazható méltányosság kívánja, mely méltányosság az újabb törvényhozási alkotásokban a civilizáció emelkedése folytán egyáltalában észlelhető.

XI.

A telekkönyv hivatása kiválóan arra is irányul, hogy mindenkit, aki telekkönyvi jogot szerezni kíván, amennyire lehetséges, a megkárosodástól megóvjon.

Kérdés, vajon szenved-e kárt az, aki jelzálogjogilag biztosított, de megszűnt követelést viszteher nélkül szerez, ha szerzése semmisnek mondatik ki?

Erre a kérdésre nemmel kell felelnünk, mert kárt csak az szenved, ki tényleg létező vagyonában megrövidítettik, egy megszűnt követelés pedig egyáltalában nem képezhet vagyont.

A törvényhozó intentiója nem terjedhet ki arra, hogy azt, ki ellenérték nélkül vagyont akar szerezni, előnyben részesítse azzal szemben, ki tényleges kárt szenvedne. Nem szabad feltételezni az ilyen intentiót a törvényhozóról még azért sem, mivel ellenkezik a jogérzülettel éppen úgy, mint az általános felfogással azt mondani, hogy a megajándékozott a (megszűnt) követelést bizva a telekkönyvi állásban fogadta el ajándékul.

* V. ö. idézett művem 98. §-át.

Az 554. §. tehát következőképpen volna kiegészítendő:
vagy ha a szerzés ingyenes volt.

XII.

A Tervezet 556. §-ában foglalt arra a rendelkezésre, mely szerint oly harmadik személylyel szemben, aki a telek-könyv tartalmának helytelen voltáról tudomással nem birt, de akinek megszerzése ingyenes volt, a kitörlést saját joga szerzésétől számított 20 év alatt kérhetné, megjegyzendő, hogy a legnagyobb igazságtalanságot idézheti elő abban az esetben, ha a szerző az ingatlan értékét saját vagyonából emelte.

Czél szerű volna tehát azt következőképpen bővíteni: *az ingatlan értékének emelésére fordított költségek megtérítése mellett.*
Huf József.

A m. kir. Curia bíraskodása az országgyűlési képviselőválasztások felett.*

A törvény hatályba léptetése óta jogász körökben az a nézet is felmerült, hogy a kir. Curianál a két tanács, melyek a választások érvénye felett ítélnék, nem lett törvény szerint alakítva.

Ugyanis az 1899: V. tcz. 15. §-a így intézkedik:

«A tanácsoknak tagjait és hat póttagot rendes bírának sorából minden év január havában teljes-ülésben titkos szavazás útján a kir. Curia választja meg. Az év lejártával a választott tagoknak fele része sorshuzás útján kilép. A kilépett tagok újra választhatók. A megválasztott tagokat a tanácsokba a Curia elnöke osztja be. A tanácselnöki teendőket a rangban legidősebb bíró végzi. Nem választható az, aki a főrendiháznak tagja.»

Ennél a §-nál rá kell mutatnom a törvény hiányos szövegezésére is.

A Curianak rendes bírái ugyanis az 1891: XVII. tcz. 25. §-a, továbbá az 1895: XLIV. tcz. 3. §-a értelmében 33 elsőosztályú s 33 másodosztályú curiai bíró, akikhez az 1893: XXXIII. tcz. 1. §-a szerint három számfeletti bíró járul.

A Budapesten elhelyezett kir. törvényszékek elnökei (budapesti polgári s büntető-törvényszékek, a budapesti váltó-s kereskedelmi törvényszék és a pestvidéki törvényszék) a kir. Curia rendes bírának létszámába tartoznak. (1891. évi XVII. és 1895. évi XLIV. tcz.)

Tehát a törvény szó szerinti értelmében ezeknek — és csakis ezeknek — a rendes bírának a sorából szabad a tanácsokat szervezni.

Tényleg pedig a tanácsok úgy lettek összeállítva, hogy egy-egy curiai tanácselnök is mint a tanács elnöklő tagja lett a két öttagu tanácsba bevásztva, holott a törvény idézett szakasza azt is kimondja, hogy a tanácselnök teendőit a rangban legidősebb bíró végzi az egyes tanácsokban.

Egy része a jogászoknak a törvény eme részét úgy értelmezi, hogy a törvényhozásnak az volt az intentiója, hogy a tanács teljesen egyenlő rangú bírásokból alakittassék, kik közül állásánál vagy rangjánál fogva senki a másikat ne befolyásolhassa.

Ez az értelmezés tagadhatlan alapra talál magában a törvényben annyival inkább, mert ha a törvényhozás a tanácselnököket is be akarta volna vonni azok közé a bírák közé, akikből a kérdéses tanácsok tagjai választandók, úgy az «ítélőbíró» (1891. évi XVII. tcz. 64. §.) kifejezést használta volna, amely fogalmat az előző törvény kétségtelenül meghatározott.

Ezzel szemben azonban megjegyezhetjük, hogy a törvényhozás a bíróságok szervezésénél annyira szabadelvűen járt el

és a bírót a bírói függetlenség oly garanciáival látta el, hogy még csak az a gondolat sem merülhet fel, hogy az egyes tanácsokban elnöklő tanácselnök, másodelnök vagy maga az elnök is rangjánál fogva befolyásolhatná a tanács többi tagjait.

Érvekkel természetesen, úgy mint minden egyes ítélőbírónak, neki is jogában áll a saját nézetét fejtegetni, sőt ez kötelessége is. De ez nem tekinthető jogtalan befolyásolásnak.

Bíróságaink praxisában nem képez valami különös esetet, hogy a tanács többsége az elnöklő tanácselnök vagy elnök nézetétől eltérően határoz.

Ugy hisszük, ebből a szempontból a tanácsnak szervezése semmiféle aggály-ot nem képezhet.

Az igaz, hogy a törvény — szó szerint értelmezve — a kir. Curia tanácselnökeit ki látszik zárni a tanácsokból, de semmiképp sem ellenkezik a törvény intentiójával, ha rendes bíró alatt ítélőbíró értünk az 1891. évi XVII. tcz. 64. §-a szerint, amelynek értelmében az általánosságban használt «ítélőbíró» elnevezés alatt a kir. Curianál, kir. ítélő táblánál, kir. törvényszéknél és kir. járásbírósnál alkalmazott elnök, másodelnök, alelnök, tanácselnök, bíró és al-bíró értetnek.

Tehát ezek mind rendes bírák.

A törvényhozó a «rendes» jelzőt valószínűen csak azért használhatta, hogy ezzel a Budapesten székelő törvényszékek elnökeit kizárja a tanácsból és így a rendes bírák alatt értette a Curianál levő összes ítélőbírákat.

A törvény 15. §-ának utolsó bekezdése, mely szerint «nem választható az, aki a főrendiháznak tagja», szintén azt látszik bizonyítani, hogy rendes bíró alatt a törvényhozó ítélőbíró értett és e szerint eme clausula nélkül még a kir. Curia elnöke s másodelnöke is bevászttható lett volna a tanácsba. Így azonban a főrendiház tagjai erre a hivatalra incompatibilisek, a Curia tanácselnökei e szerint épp úgy, mint a bírák — ha a főrendiháznak nem tagjai — együtt értendők a rendes bírák alatt és együtt vannak hivatva a tanácsot megalkotni.

Meg kell jegyezni azonban, hogy a «rendes bíró» kifejezést még a Budapesten székelő törvényszékek elnökei szempontjából sem tarthatom helyesen választottnak; mert úgy az 1891: XVII. tcz. 25. §-a, mint az 1893: XLIV. tcz. 3. §-a a kérdéses elnököket a Curia rendes bírának létszámába sorozza s így mint rendes bírák ezek is választhatók lennének, ezt pedig csak nem akarta a törvényhozó.

Ez igazolja azt a fenebbi állítást, hogy a törvény szövegezése hiányos.

Elvi kérdés a rövid idejű gyakorlat alatt csekély számmal fordult elő, de ami előfordult, azt és azt a körülményt, hogy a jogászközönség egy része annak eldöntésében nem volt megnyugodva, szintén a törvény hiányos szövegezésére lehet visszavezetni.

Eldöntés alá került jelesen az a kérdés, hogy ha a választást követő 30. nap (20. §.) vasárnapra vagy ünnepnapra esik: a következő köznapon beadott kérvényt vissza kell-e elkésés okából utasítani. (31. §. a) p.)

A Curia ezt a kérdést igenlően oldotta meg.

Nagyon kérdéses, hogy ebben az esetben nem volt-e ez tulságos betű szerint alkalmazása a törvénynek, mely mindig csak holt anyagot képez.

Az 1899. évi XV. tcz. sehol sem mondja ki, hogy ha a határidő utolsó napja vasárnap vagy ünnepnap, az is számít, vagy hogy daczára annak, azon a napon jár le a határidő. Az igaz, hogy az ellenkezőt sem mondja ki, de határozottan benne foglaltatik az a kijelentés, hogy általában ahol a törvény határozottan különös kivételt vagy eltérést nem statuál, érvényesülnek a büntető perrendtartás szabályai, természetesen az ebben a törvényben foglalt eljárási elvekkel és rendelkezésekkel összhangba hozva. (43. §.) Már pedig

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. I. a 28. számban.

a perrendtartás értelmében a fenti esetben a határidő mindig a vasárnapot követő köznapon jár le s úgy hiszszük, az 1899: XV. tcz.-ben foglalt eljárási elvekkel és rendelkezésekkel nem ellenkeznek az sem, hogy ha a vásár- vagy ünnepnapot úgy a büntető, mint a polgári perrenddel egyenlően nem létezőnek tekintenők.

Felmerült az a kérdés is, hogy ha a kérvényezők részéről az eljárási költségek előleges fedezésére letett 3000 K nem elégséges, tartoznak-e a kérvényezők további előleget letenni vagy nem?

Kétségtelen, hogy a törvényhozónak az volt a szándéka, hogy a kérvényezők szolgáltatassák a költségek előleges fedezésére szükséges pénzösszeget; de másrészt az is kétségtelen, hogy a törvény 27. §-ában határozottan 3000 K-t jelöl meg bírói letétbe helyezendő összeg gyanánt és így mindkét nézet bir jogosultsággal.

Ennek a kételynek is elejét lehetett volna venni ily szövegezéssel: «a kérvényezők az összes eljárási költségeket előlegezni tartoznak és e célra már a kérvény beadásakor kötelesek legalább 3000 K-t a budapesti magyar kir. állampénztárnál letenni. A letétel a kérvényben igazolandó».

Ily szövegezéssel elejét lehetett volna venni a 87. §-esetében felmerült annak a kérdésnek is, hogy ha a felek a bizonyítási eljárás folyama alatt új tanukat neveznek, illetve ha a 92. §. alapján új tanukat állítanak, az ezzel járó költséget az új tanut nevező, illetően állító fél, vagy pedig a kérvényezők tartoznak-e előlegezni?

A további gyakorlat valószínűen annak az intézkedésnek is a hiányát fel fogja tüntetni, hogy az eljárás megszüntendő, ha több kérvény adatott be ugyanegy választás ellen és a Curia azok egyike alapján a választást érvénytelenítette. (54. §. d) p.)

Ez az általános intézkedés egyébiránt az 53. §. intézkedésével némi ellentétben is látszik lenni.

Azonos ezzel az az eset is, hogy ha egy kérvényben több érvénytelenségi ok van felhozva s ha azoknak egyike alapján érvénytelenítve lesz a választás, nem követelhetik-e a kérvényezők, hogy a részükről felhozott és bebizonyítható további semmiségi okok, melyeknek alapján egyéb is kimondandó lenne az ítéletben, szintén tárgyalás alá véteszenek és az ítéletnél figyelemben részesítenek?

Az igaz, hogy a Curia így is nagy mértékben meg lett terhelve eme közjogi bíráskodással, habár némiképp meg is oszlik e teher azzal, hogy a bizonyítás felvétele kiküldött bíró által is történhetik, amely felvételt az illető kir. ítéltáblának az elnöke által kirendelt bírāja teljesíti.

Izzel a felek egyike nagy költségtől szabadul (108. §.) és nagy tehertől mentesül a Curia, de viszont némelyik kir. ítéltábla mód felett megterhelhetik. Könnyen előfordulhat, hogy egy tábla kerületében 4—7 mandátum is meg lesz támadva; ha ezekre mindre elrendeltetik a bizonyításnak kiküldött bíró által felvétele, az illető kir. ítéltábla ily nagy erőfelvonással egész működésében megakasztatik, különösen ha a bizonyítások között van egy-két monstruosus, amelyhez 1000 vagy ezt a számot is meghaladó tanu lesz megidézve: a kir. ítéltábla egy fél évre is meg lehet fosztva több bírájától.

Visszatérve a törvény 54. §-ára s az ezzel azonos esetre, a munka- és időnyerés szempontjából mindenesetre előnyös oly eljárás, hogy ha a választás egy ok alapján érvénytelenített, a további eljárás megszűnik. De kérdés, hogy előnyös-e ily intézkedés és eljárás egyéb szempontokból is?

Tényleg előfordult az az eset, hogy egy kiskoru jelölt lépett fel, a ki a választásnál megbukott; de ellenfelének választását a Curia etetés és itatás miatt érvénytelenítette.

Mellesleg megjegyzem, hogy nem csekély feltűnést keltő volt ez eset, a melylyel két nyomós kérdés volt eldöntve.

Az egyik az, hogy az etetés és itatás folytán, — habár

a megvendéglés a jelölt lakásán tartatott és nem is haladta meg a közönséges vagy szokásos vendéglátás határát, — tisztán a jelöltnek tulajdonított célzat alapján lett érvénytelenítve a választás, miután a megvendéglés módja nem látszott szokásosnak, az jelesen, hogy a jelölt maga szolgálta ki vendégeit, ki erre társadalmi állásánál fogva, máskor nem igen lett volna hajlandó.

És ez igazolja a 3. §. b) pontjánál és a 9. §-nál fenebb elfoglalt álláspontomat.

A másik eldöntött elvi szempont pedig az, hogy a fél meghatalmazottjának állítólagos önvallomása alapján — vizsgálat nélkül — döntetett el a kérdés.

Annyira identificálva lett a féllel ennek meghatalmazottja, hogy ennek állítólag a fél terhére tett nyilatkozata úgy vétetett, mintha a fél önvallomást tett volna, *pedig a törvény 43. §-a szerint az eljárásban — amennyiben a törvény nem rendelkezik — a büntető eljárás szabályai megfelelően alkalmazandók.*

A törvényben a fél és meghatalmazottjának identificálására vonatkozó intézkedést nem ismerem, és tudtommal ily irányban a BP. nem intézkedik.

Visszatérek a példakép felhozott esetre.

A kiskoru jelölt az új választásnál ismét fellepett és meg is lett választva.

Az ellenpárt megtámadta a választást a törvény 3. §. 1. és 2. pontjai alapján; az egyik vád t. i. az volt, hogy a képviselő a választás időpontjában nem volt választható, a másik az, hogy vesztegetett.

Az elsőre nézve a kérvényezők állítása valónak bizonyulván, a választás érvénytelenítve lett; a második érvénytelenségi ok tárgyalásába a Curia nem bocsátkozott.

Az eljárást helyesnek kell tartanunk a törvény 73. §. a) s az 54. §. d) pontjának analógiája alapján; de az nem helyes, a hogy 73. §. úgy van szövegezve, hogy ily eljárás a törvénynek megfelelő.

A törvény 122. §-a kétségbevonhatlanul úgy intézkedik, hogy a választás érvénytelenítése esetében annak a személynek cselekvő és választó képessége, a kinek cselekvése a jelen törvény 3. §-ának 2—11. pontjai alatt foglalt valamely érvénytelenségi ok tényálladékát magában foglalja . . . , felfüggeszhető.

Ez a szakasz a 3. §. 1. pontja alatti érvénytelenségi okot nem veszi ki a felfüggesztés hatálya alól. Az a körülmény, hogy az illető képviselő a választás időpontjában nem volt választható, nem lehet ok a cselekvő és szenvedő választóképesség meghagyására s illetve a 3. §. 2. pontjára alapított érvénytelenségi oknak az alapon mellőzésére; mert a választás időpontjában kiskoru idővel betöltendő életének 24-ik évét. Ha tehát a kérvényezők a 2-ik panaszpontot is bizonyíthatják, annak az alapján a képviselő activ és passiv választóképessége is felfüggesztendő lett volna.

A 73. §. hiányos szövegezése mellett is — tekintettel a 120. §. első bekezdésében foglaltakra — az lett volna helyén, hogy az eljárás a 2-ik érvénytelenségi okra is kiterjesztessék; ez felelt volna meg nézetem szerint a törvény célzatának.

Szellőztetnem kell azt a kérdést is: helyes és célszerű volt-e a kiküldött bírót a bizonyítás felvételénél mindazokkal a jogokkal felruházni, amelyeket maga a bíróság (kir. Curia) az 1899: XV. tcz. alapján gyakorolhat (111. §.)

Tisztelet a kiküldött bíró uraknak, nem az irántok bizalmatlanságból, de a tudomány érdekében teljes tárgyilagossan vetettem fel a kérdést.

A bizonyítási eljárás képezi az ítélet alapját, annak az eljárásnak minden mozzanata, mindenik része, az annak folyamán tett mindenik intézkedés nagy horderővel bir, és a kiküldött bíró intézkedése ellen nincs jogorvoslat; csak a kiegészítés marad a felek és a bíróság részére a 116. §. alapján, ha a kiküldött bíró hibázott vagy mulasztott!

Az ügyvitelre nézve ez a nagy hatalom előnyös, de hátrányos is lehet.

Végre ki kell emelnem az 1899: XV. tcziknek egy-magában álló azt az intézkedését, hogy a Curianak nem csak azt a jogot adta, hogy a képviselőt mandatumától megfoszthatja, hanem még azt a mérhetlen hatalmat is, hogy ítéletében valakinek mandatumot adjon.

Páratlan eset a parlamentáris államokban, hogy egy bíróság ilyen hatalommal ruháztassék fel!

Ennek a magyarázata csak ama feltétlen bizalomban kereshető, amelylyel a nemzet a kir. Curia iránt viseltetik.

A törvény értelmében ugyanis kimondhatja a Curia, hogy nem a képviselő, hanem egy más jelölt nyerte el az általános többséget (121. és 28. §.)

Erre a $\frac{3}{4}$ évi alkalmazás alatt eset még nem fordult elő s akkor a legnehezebb a kérvényezők helyzete is, amikor a 28. §. alapján ezt kéri, mert az egyes szavazatokról névszerint és külön-külön kell feltétlen bizonyítékokkal birniok.

Habár a $\frac{3}{4}$ évi gyakorlat rövid idő ahhoz, hogy a törvényt alkalmazásában teljesen megismerhessük, mert annak hézagai s előnyei vagy hátrányai csak odavágó esetekre való alkalmazásakor észlelhetők, és habár általánosságban úgy a jogászvilágnak mint a közvéleménynek megglehetős megnyugtatóra szolgál a törvény, mégis úgy vagyok meggyőződve, hogy ez a törvény alkalmas a törvényhozás egyik factora: a képviselőház iránti bizalom megingatására, hogy előnyösebb lett volna ily törvényt nem alkotni.

Az 1848: V. tcz. 47. §-a intézkedésének teljes épségben fentartásával is keresztül lehetett volna vinni azt az elvet, hogy a magyar állam csak tiszta választásokat akar, amelyben a törvény mindenkor érvényre juttatja a jogot és igazságot.

Ifj. dr. Berczelly Jenő.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A pénzbüntetésnek halmazat esetében, a Btk. 102. §-a rendelkezése ellenére, egy összegben való kiszabása.

A r—i kir. járásbíróság K. J.-nét bűnösnek mondotta ki a rágalmas és könnyű testi sértés vétségében s a Btk. 92. §-ának alkalmazása mellett 50 K fő- és 20—20 K mellék-pénzbüntetésre ítélte. Azok közt, kiknek ez ítéletről tudomásuk volt, vita fejlődött ki az iránt, hogy helyes-e a Btk. 92. §-ának alkalmazása halmazat esetén, és ha igen, úgy helyes-e a halmazati pénzbüntetésnek egy összegben való kiszabása. A vélemények igen különbözők voltak.

Nézetem szerint az első kérdésre nemmel kell felelni, mert több büntetendő cselekménynek elkövetése már oly súlyosbító körülmény, melyre a törvény szigorubb büntetést ír elő, hogy a 92. §-nak alkalmazása szóba sem jöhet.

A második kérdésre igennel kell felelni és pedig úgy, hogy ha már alkalmazva van a 92. szakasz, olyan esetben, midőn két vagy több napi fogházzal büntetendő bűncselekmény áll előttünk, a pénzbüntetés a Btk. 102. §-ának rendelkezése ellenére csak egy összegben szabható ki.

Jóllehet, hogy a 102. §. a pénzbüntetésnek halmazat esetén való kiszabását úgy állapítja meg, hogy az minden egyes cselekményre külön-külön szabandó ki, de ez a Btk. intenciójából kitünőleg csak akkor használendő, illetve alkalmazandó, ha a cselekményre a törvény csak pénzbüntetést ír elő (becsületsértés vétsége), vagy pedig, ha a pénzbüntetést csak mint mellékbüntetést írja elő.

A Btk. 96. §-a a következően intézkedik: «Ha ugyanazon személy több büntetendő cselekményt, vagy ugyanazt a büntetendő cselekményt több ízben követte el; az egyes cselekményekre egy összbüntetés szabandó ki.

Az összbüntetés a bűnös által elkövetett cselekményekre meghatározott legsúlyosabb büntetési nemben állapítandó meg; ha az határozott időtartamu szabadságvesztés-büntetésben áll stb.»

Meg kell tehát állapítani a bűnös által elkövetett cselekményekre meghatározott legsúlyosabb büntetési nemet és aztán e büntetési nemben, a bűnös által elkövetett összes cselekményekre együttvéve egy összbüntetést kell kiszabni.

A jelen esetben az összbüntetés fogházban szabandó ki, mert a Btk. 258. §-a a rágalmas vétségét 6 hónapig terjedhető fogházzal és 500 frtig terjedhető pénzbüntetéssel, a könnyű testi sértés vétségét pedig a Btk. 302. §-a 6 hónapig terjedhető fogházzal és 200 frtig terjedhető pénzbüntetéssel rendeli büntetni. Most már e két büntetendő cselekményre a mérsékelt cumulatio elvéből kifolyólag, eltekintve tehát a Btk. 97. §-ának rendelkezésétől, «az együttes egy összbüntetés», körülbelül 8—9 hónapi fogházban és körülbelül 250 és 100 frt pénzbüntetésben lett volna kiszabandó, természetesen itt ezen összegek csak példaképpen vannak felhozva, mint amely összegeket a törvényhez való szigorú alkalmazkodás mellett olyan esetben kell alkalmazni, mikor sem enyhítő, sem súlyosbító körülmények nem észlelhetők.

Most már, ha az így megállapított büntetési tételre nagy számu enyhítő körülmény figyelembe vételével a Btk. 92. §-át alkalmazzuk, akkor az nem történhetik másként, mint hogy a határozott időtartamu fogház helyett, mely egy összegben van kiszabva, egy összegben kiszabott pénzbüntetést alkalmazunk, mert a Btk. 92. § a úgy intézkedik, hogy határozott időtartamhoz kötött fogház helyett pénzbüntetés alkalmazandó, hogy pedig a 92. §. csak azután alkalmazandó, mikor a több büntetendő cselekményre, az együttes egy szabadságvesztés-büntetés már kiszabott, az magából a 92. §-ból bizonyos, mert az világosan úgy intézkedik, hogy a *határozott időtartamhoz* kötött fegyház helyett börtön, börtön helyett fogház, fogház helyett pénzbüntetés alkalmazandó, addig pedig míg a büntetési tétel fogalmilag megállapítva nincsen, *határozott* időtartamról szó sem lehet. Tehát halmazatnál mindig úgy kell megállapítani a büntetési tételt, enyhítő körülmények fenforgása esetén is, mintha enyhítő körülmények nem volnának és az így megállapított büntetési tételre kell a 92. §-t alkalmazni.

Ezekből látható, hogy ha már alkalmazzuk a 92. §-t fogházzal büntetendő cselekmények esetén, akkor a pénzbüntetést, mint főbüntetést egy összegben kell kiszabni, a mellékbüntetést azonban természetesen a 102. §. rendelkezéséhez képest minden cselekményre külön-külön.

Szerintem a r—i kir. járásbíróság egészen helyesen járt el akkor, mikor a halmazati fogházbüntetést egy összegben kiszabott pénzbüntetéssel helyettesítette a 92. §. alapján, habár maga a 92. §-nak halmazat esetén való alkalmazása helytelen.

Szemerey Zsigmond.

Bírói határozatok kritikája.

Váltóper örökösök ellen.

St. M. felperesnek M. Sámuel és neje elleni 1300 K iránti váltópere. Elsőrendő alperes meghalt; örökösei: kiskoru gyermekei. A lejárt váltó perindítás előtt az örökhagyó M. Sámuel ingatlanain zálogjogilag előjegyeztetett. A «sommás» váltókeresetre a kalocsai törvényszék ezuttal 5329/1900. szám alatt csak másodrendű elfogadó ellen bocsát ki sommás végzést, az örökséget igazoltan birtokba vett örökösök ellen pedig tárgyalási határnapot tűz, mert: «felperes keresetében azt, hogy a perbefogott kiskoru M. Erzsébet stb. M. Sámuel elfogadónak kizárólagos örökösei lennének, sem pedig azt, hogy most nevezett elfogadó után maradt-e és milyen vagyon, *perrendszerűleg* nem igazolta, mert ezt *csak* jogerős hagyatékátadó végzéssel lehet bizonyítani; minthogy ily körülmények között az örökösök ellen a kereseti váltó alapján sommás végzésnek helye nincsen stb.»

Szintén: a sugalom helyes, de az indoklás...

Ugyanis sommás végzésnek az örökösök ellen, azt hiszem, egyszerűen a váltóeljárás 35. §-ának első bekezdése alapján nincs helye; és nem volna helye akkor sem, ha a fentiek «perrendszerüleg» igazoltattak volna is.

A kitűzött tárgyaláson alperesek nem jelentek meg; perrendtartás 111. Felperes azonban előterjeszti: az elutasító *indoklást* a tekintetben, hogy az abban kívántakat csak jogerős hagyatékátadó végzéssel lehet perrendszerüleg igazolni, nem teheti magáévá; hiszen ez esetben nem kellene egyebet tenni az örökösöknek, csak a hagyatékot legalább is a váltóelévülés bekövetkeztéig egyszerűen át nem adatni maguknak. A hitelező ugyanis, amíg végrehajtási jogot nem nyer, az actoratussal ennek érvényesítése iránt nem bírhat; hivatalból való örökösödési eljárás pedig csak elvben, papiroson létezik. Ami pedig a netán létező ismeretlen örökösök perbevonását illeti (mert a végzés másik conclusiója, úgy emlékszem, azt mondja, hogy *vagy* ezt kellett volna megtenni), ennek szabályait a Curia 42. sz. polgári döntvénye igazítja, mely szerint ez akkor kötelező, ha «az örökség birtokbavétele, avagy bírói átadása előtt» kívánja a hitelező követelését érvényesíteni. Itt azonban az örökség birtokbavételét közokirat igazolja, a hiábavaló ügygondnoki és hirdetményi perbevonás költségeit pedig senki meg nem téríti. Ha azonban a bíróság ezek és a perrendtartás 111. §-ának fenforgása daczára is szükségesnek tartja a hagyatéki iratok megtekintését: méltóztassék azokat a kiskörösi járásbíróiságtól, ahol azok... szám alatt léteznek, és különben már jogerős átadó végzéssel is rendelkeznek, hivatalból átkivánni.

Ítélet (153/901. sz.): «Felperes keresetével elutasítatik, felperesi ügyvédnek (természetesen «mi telhetnék tőle!») díjak és költségek saját felével szemben sem állapíttatnak meg.

Indoklás: sem alperesek örökösi minőségét perrendszerüleg nem igazolta, sem a netáni ismeretlen örökösök részére kinevezendő ügygondnokot perbe nem vonta, sem a hagyaték átadását nem igazolta, annál fogva keresetnek hely adható nem volt, azzal ezen alperesekkel szemben nem védekezés daczára is elutasítani kellett, mert az örökösök tartozása behajtása iránti perben az örökösi minőség igazolása s az összes örökösök, vagyis a hagyaték átadása előtt a netáni ismeretlen örökösök is ügygondnok útján perbe idézendők. *Mindezek elmulasztása miatt* felperesi ügyvéd részére a kir. törvényszék díjakát meg nem állapít.

No, lám. Ezért a pénzért talán már mindjárt a részleges sommás végzésben kereken elutasíthatta volna a keresetet a t. bíróság. Sajátságos, hogy miért nem kívánta be a szükségesnek jelzett hagyatéki iratokat, holott alperesi védekezés esetén, — tehát a felperesre nézve kedvezőtlenebb esetben, — bizonyára, hivatkozás történnén, hivatalból beszerzi azokat.

Még egy eleven példa az «ügyvédi költségekről».

I. K., tergenyei lakos tudomása szerint néhai nagybátyja ezelőtt 20 és egynehány esztendővel eladta szőlőföldjét S. nevű embernek, aki azóta bírja és haszonélvezi azt, de 160 frt hátralékos vételárral még mindig tartozik, amely összeg most már, mint az elhalt örökösét (egyedüli élő rokon), őt illeti. Kereset a vámosmikolai járásbíróiság előtt, 1898, a hátralékos vételár megfizetése vagy letétbe helyezése iránt.

Alperes a kitűzött tárgyaláson felmutatja az eredeti szerződést, melyben, — alighanem tényleg — az foglaltatik, hogy a vételárhátralék a telekkönyvi bekebelezéskor fizetettik meg (szerződés blanquetta) azonban, — bár az ingatlan tehermentes, — vagy a szerződés nem alkalmas telekkönyvi bekebelezésre, vagy a telekkönyvi állapot még ez idő szerint nem alkalmas annak alapján tulajdonjog átírására. Ítélet: felperes elutasítatik. Felperes főbbez, mert a legjobb meggyőződése szerint alperes legalább letétbe helyezésre kötelezendő. «Mert lehetnek körülmények, amikor igazságtalan és méltánytalan volna a vevőnek az ingatlan haszonélvezetét megfélelő visszteher nélkül megengedni. (Curia 32. sz. döntvényének indoklásából, Márkus I. k. 429. l.)» Ipolysági törvényszék, mint felebbezési bíróság: indokok: «... tekintve, hogy a bemutatott szerződésben a fizetés a telekkönyvi bekebelezés idejére ígértetik; tekintve, hogy a szerződés a felek közt törvényt szab és tekintve, hogy eszerint felperes *törvény ellenére* élt felebbezéssel, a felperesi ügyvéd részére díjak és költségek saját felével szemben sem állapíttatnak meg.»

Dr. Kolozs Gyula.

Külföldi judikatura.

Német Reichsgericht.

860. Németországban sem a laikus közönség szélesebb rétegei, sem a szakkörök nem fogadják megnyugvással a legfőbb bíróság döntéseit. A jogi bírálat mellett nem ritkán olvasható éleshangu kritika, sőt tartózkodás nélküli kiméletlen támadás is a napi sajtóban e bíróság gyakorlata ellen. Az elégtelenség forrása abban van, hogy a Reichsgericht elzárkózik az élet követelményeitől s ítéletei ellentétben állnak a nagy közönség jogi érzékével és felfogásával. Legujabban az *Entscheidungen in Strafsachen* 34. kötete tartalmaz egy ítéletet, mely a legmesszebb menő büntetőjogi subjectivismust képviseli s ép azért élénk visszatetszést keltett. A legfőbb bíróság büntetendőnek mond egy leányt, aki, a nélkül, hogy teherben lett volna, magzatelhajtási kísérletet követett el magán. De van ezen ítélet okadatolásának egy része, melyből kiolvashatni, hogy ez a nagy tudományos tekintéllyel körülvett bírói testület maga is érzi prestige-ének hanyatlását. Panaszolkodás hangzik ki szavaiból az alsóbíróságok ellenében. Készséggel kellene fogadnia a gyakorlatnak, — mondja az indoklás — hogy a Reichsgericht bíráskodásában végre egy egységes, tudományos alapokra helyezett, s bár támadásoknak kitett, de meg nem döntött felfogásra támaszkodhatik.

A birodalmi gyűlés nem rég lefolyt tárgyalásain a Reichsgerichttel szemben szintén megnyilvánult az elégtelenség.

Franciaia felebbezési bíróság.

861. A vállalkozónak orvossal kötött abbeli szerződése, hogy személyzetét az orvos gyógykezelésben fogja részesíteni, nem állapít meg semmiféle jogi viszonyt a munkások és az orvos között. Ennélfogva ha a munkás munkaközben baleset által életét veszttette, a nélkül, hogy a hozzá hívott orvos őt fölkereste és segélyben részesítette volna, az özvegy ama szerződéses viszonyból nem támaszthat kártérítési követelést egyenest az orvos ellen; ezt csakis a vállalkozó teheti.

Az orvos, ha ígérete ellenére elmulasztja a beteget fölkeresni, halál esetén felelősséggel tartozik; de vele szemben bizonyítani kell, hogy: 1. a mulasztás szándékos volt; 2. a beteg meg volt menthető; 3. más orvoshoz fordulhattak volna, ha amaz meg nem ígéri meg a látogatást.

Angol bírói gyakorlat.

862. Egy angol részvénytársaság Londonban nyolcz üzletet nyitott a saját amerikai gyártású cipőinek árusítására, és cégétábláján ezt a felírást alkalmazta: *American Shoe Company*, alatta a maga bejegyzett cégével. Az üzleteknek öt évi fenállása után megnyílt egy másik kereskedés *British and American Shoe Company* céggel. Az ítéletben, mely fölperes javára szól, a bíró ezekre a jogi tételekre hivatkozik: Senkinek sincs joga, hogy a maga áruit mint valaki másnak az áruit tüntesse föl. Senki sincs jogosítva oly kereskedői céget használni, mely annyira hasonlatos másnak a cégéhez, hogy alkalmas fölkelteni azt a hiedelmet, mintha az ő üzlete ama más-iknak az üzlete volna vagy azzal összeköttetésben állna. Itt — ugymond a bíró — arról a ténybeli kérdéstről van szó: hasonlít-e a kifogásolt cég az *American Shoe Company* cégéhez annyira, hogy alperes azzal mások megtévesztésére számíthatott? Fölperes bebizonyította, hogy első volt, aki Amerikában gyártott cipőket árusít. Forgalma 1897 óta 400,000 párra ment; rövid idő alatt kitűnő hírnévre tett szert, s tekintetbe kell venni azt is, hogy hirdetésekre ötezer fontot költött. Komolyan kifejti a bíró és praecedenseket sorol fel, hogy tarthatatlan az a védekezés, mintha fölperes monopoliumot akarna magának biztosítani bizonyos közhasználatu angol szavakra; figyelmeztet, hogy még a saját nevének használatában is meg lehet valakit szorítani, ha abban csalárd módon járna el.

Közl: Dr. Fayer Gyula.

Különfélék.

Husz krajczárért félévi börtön. Szánalmas, toprongyos alak állt a budapesti törvényszék egyik ítélőtanácsa előtt. Lopott a boldogtalan — husz krajczárt.

A rendőrség július 5-én razziát tartott a Városligetben és elfogta többek közt S. I. póksegédet is. A tolonczkocsiban aztán egy utitársának kilopta zsebéből a pénztárcáját, melyben 20 krajczár volt.

A vádlott azzal védekezett, hogy neki a szegény öreg özvegy édesanyját kell eltartani. Nagyon éhes volt, harmadnapja nem evett már akkor. A bíróság tagjai szánakozva nézték a testben-lélekben beteg embert, akit a Btk. 338. §-a alapján a 992. §. alkalmazásával félévi börtönre ítélték a lopásért, ezenfelül még egy napra a tiltott visszatérésért. Indokolásában pedig kijelentette a bíróság, hogy a büntetés, melynél kisebbet azonban nem szabhat ki, így is tulszigorú. A közvádoló is, az elítélt is megnyugodott. (*Magyar Hírlap.*)

— **Kormos Adolf** nyugalmazott curiai bíró fegyelmi ügyéről azt írták a lapok, hogy koronaügyészi indítvány folytán be lett szüntetve. Ennek ellenében biztos forrásból arról értesülünk, hogy a fegyelmi eljárás Kormos ellen tényleg folyamatban van és semminemű oly intézkedés nem történt, amely a fenti hirre alapot szolgáltathatott volna.

— **Megerősítettnek tekintendő szabályrendelet, mely semmis.** (A belügyminiszternek Z. vármegye alispánjához 1409/1902. kih. sz. a. intézett rendelete.) A másodfoku határozat azon részét, mely szerint a K. Mihály vándorczigány részére a lókereskedés gyakorlására kiadott iparendedélyt visszavonja, a kereskedelemügyi miniszter ur nevében megváltoztatom s a fentemlített iparendedélyt, illetve iparigazolványt továbbra is érvényesnek nyilvánítva, utasítom Czimedet, hogy azt K. Mihálynak adja vissza, mert az 1884. évi XVII. törvénycikk 155. §-ának első bekezdése értelmében az iparüzési jogtól ezen törvény alapján senki, sem bírói ítélet, sem közigazgatási határozat által meg nem fosztható, kivéve az ugyanezen törvényszakasz második bekezdésében felsorolt iparüzőket. Már pedig a lókereskedői ipar az ott említett iparok közé felvéve nincsen.

A fentidézett másodfoku határozatnak azt a részét pedig, mely szerint K. Mihály a 15,562/901. számú alispáni rendelet alapján a lótartástól eltiltatott, az 1886. évi XXI. tcz. 10. §-a alapján a fentebbi rendelkezés folyományaként ezenel megsemmisitem, mert a határozatnak az a része szintén nem bír törvényes alappal, miután abban az esetben, ha nevezett egyén, illetve a cigányok a lótartástól eltiltatnának, nem gyakorolhatnák a törvény által biztosított azon jogukat, hogy lókereskedést folytathassanak. Igaz ugyan, hogy a határozatnak említett intézkedése a vármegye által az 1884. évben alkotott — s minthogy arra az akkori belügyminiszter a felterjesztéstől számított 60 nap alatt egyáltalán nem nyilatkozott — az 1879. évi XL. tcz. 5. §-ának utolsó bekezdése értelmében hallgatólag megerősítettnek tekintendő szabályrendelet 1. §-a alapján 1901. évi 15,562. szám alatt kiadott alispáni körrendeleten alapul; azonban mindennek dacára meg volt semmisítendő a határozatnak többször említett intézkedése, mert a szabályrendeletnek a lótartást eltöltő rendelkezése a magánjogot sértvén és mint említett, az ipartörvénnyel ellenkezővén, az önmagától semmis és érvénytelen, minélfogva érvénytelenek az annak alapján tett intézkedések is.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **A porosz jogi vizsgák** új szabályozásának immár visszavont javaslata ellen a kielői egyetem jogi kara kérvényt intézett a képviselőházhoz. Előrebocsátja a kérvény, hogy az aggodalmakat nem annyira a javaslat rendelkezései, hanem inkább az életbeléptetés során teendő rendszabályok keltették. A javaslat indokolása ugyanis kilátásba helyezi a gyakorlatokon való részvétel kötelezettségének kiterjesztését, a közbeeső bizonyítványt és a tanítás ellenőrzését miniszteri biztosok által. A gyakorlatok kiterjesztését a kar maga is szükségesnek tartja. Alkalmazásban vannak azok régtől fogva és nem is egyeseknek magasabb kiképzésére, hanem általános nevelő eszközül szolgálnak. De a gyakorlatoknak mértéken túl való kiterjesztése és kiváltképpen a részvételre való kötelezés ellen állást foglal a tanári testület. A munkálatok megvizsgálása túl nagy terhet róna a tanárookra és ez elkerülhetetlenül a sablonosságra szorítaná őket. De tévedés az is, hogy az írásbeli munkák készítése magában biztosítaná a

gyakorlatok eredményességét; a kötelező gyakorlatok körült tett tapasztalatok ezt a feltevést éppenséggel nem igazolják. A gyakorlatok ellenőrzésére tervezett rendszabályok is a legnagyobb mértékben aggodalmat keltők. Az ellenőrzésnek csakis egy módja tekinthető célravezetőnek: a helyesen szabályozott szigorú vizsga. Érthetetlen, miért ne tenné meg a vizsga a jogászoknál ugyanazt a szolgálatot, mint a theológusoknál, orvosnövendékeknél és bölcsészeknél. Ezek kezdetől fogva mind jól felhasználják a tanulásra szánt időt, mert tudják, hogy különben nem lesznek képesek a vizsgát letenni. Ha ugyanez állna az első jogi vizsgáról, ennek hatása a joghallgatóknál sem maradna el. E helyett közbenso bizonyítványokkal akarják ellenőrizni a tanulókat. Az egész új szabályozásban a tanítás és tanulás feladatáról oly felfogás nyilatkozik meg, mely az eddig általában elfogadott, a többi fakultásra nézve érintetlen maradó felfogással éles ellentétben áll. A vizsga, mely helyesen csak eszköz arra, hogy megállapíttassék, kellően felhasználta-e a deák a tanulásra szánt időt, a jogi karon ezentúl a tanításnak tulajdonképpeni célja lenne s így a tanítás módjának és berendezésének ehhez kellene alkalmazkodnia. Az einpaukolást a tanárok is meg akarják szüntetni, de nem úgy, amint a javaslat teszi, midőn átalakítja a vizsgát olyformán, hogy a jelölteknek valóban tudományos kiképzése meg nem állapítható. A tervezett szabályozásnak az lenne a következménye, hogy az egyetemi tanárok átforgalmaztatnának repetitorokká. A tanítás és a kutatás egyesítése, amit eddig a német egyetemokről általánosan elismertek, fel lenne adva. Mert az előadások, a gyakorlatok, a dolgozatok kijavítása és a conversatoriumok mellett a tanárok közül csak keveseknek maradna ideje és ereje a tudományos működésre. Lehetséges, hogy ily módon valamennyire emelkednék azoknak a százaléka, akik a vizsgát leteszik és hogy a jelöltek több törvényszakaszt tudnának fejből, mint eddig, de hogy jobb jogászok lesznek, arra ezek a rendszabályok éppen semmi biztosítékot nem nyújtanak.

— **A részvénytársasági ügy törvényhozási szabályozása Franciaországban.** A francia igazságügyminiszteriumban a részvénytársasági jog módosítására kiküldött bizottság megkezdte működését; legelőbb is azzal a kérdéssel foglalkozott, vajon nem kellene-e bizonyos társaságokat előzetes engedély kinyeréséhez kötni, illetőleg ezekre a kormányi ellenőrzést behozni. A bizottság ezen kérdésekre igenlőleg felelt, sőt az ellenőrzés sikeresebb foganatosítása érdekében a bizottság oda nyilatkozott, hogy az ebbeli szabályok ne a törvényi utnak, mely rendszerint hosszú, hanem a rendeleti utnak tartassanak fenn. Előleges engedély és ellenőrzés alá vetendőnek ismerte fel a bizottság az életbiztosító társaságokat, a tontina-társaságokat, a járadékot biztosító társaságokat; ellenben a tőkésítési társaságokra a szabad alakulást vélte fentartandónak, mindazonáltal ezek működésére is kiterjeszteni véli az ellenőrzést.

— **A waggons-lits használata minő szerződés?** A Tribunal de la Seine egy ízben kimondotta, hogy a vasutvonalakon forgalomban levő hálókocsok nem azonosíthatók vendéglő- vagy hotel-üzlettel. — Egy más esetben a párisi semmitőszék kimondotta, hogy a szerződés, melynek célja az utazót meghatározott összegért elutazása helyéről a rendeltetési helyre vinni és melynek különböző elemei a befutott utnak távolsága szerint számíttatnak, fuvarozási szerződés, melynek végrehajtása a vasúttársaság és a hálókocsi-társaság együttes közreműködése által biztosíttatik.

— **A párisi sajnakerületi törvényszék** egyik legutóbbi ítéletében kimondta, hogy az automobil-fűtő (chauffeur), aki a nap egész folyamán gazdája rendelkezésére kénytelen állni, bár nem lakik is ura házában és havi fizetést huz, csak egyszerű cselédnek tekintendő, kit rögtöni elbocsátás esetében 8 napi bér illet meg.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévire 12 kor. negyedévre 6 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A német büntető-törvénykönyv revisiójáról és a különböző büntetőjogi táborokról. — *Jogirodalom:* A magyar házasságjog. Irta dr. Raffay Ferencz ügyvéd, egyet. magántanár és jogakad. ny. rendes tanár Eperjesen. *H.* — *Törvénykezési Szemle:* A kényszer, mint megtámadási ok a magyar házasságjogban. Dr. Buday Dezsőtől. — A jogos védelem köre. Dr. Vidor Ferő budapesti ügyvédtől. — Különfélék. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Melléklet: A Budapesti Királyi Magyar Tudomány-Egyetem Jog- és Állam-tudományi Karának véleményes jelentése az elméleti jog- és állam-tudományi államvizsgáról és a jogi oktatásról szóló újabb előadói tervezetre.

A német büntető-törvénykönyv revisiójáról és a különböző büntetőjogi táborokról.

A németországi büntető-törvénykönyv küszöbön álló revisiója alkalmából a büntetőjog két tudományos iskolájának, a klasszikusnak és a modernnek, két legkiválóbb képviselője Kahl és Liszt tanárok, a «Deutsche Juristen-Zeitung»-ban egyértelműleg úgy nyilatkoztak, hogy a két irány, az őket egymástól elválasztó elméleti ellentétek károsodása nélkül, a revisio munkálatának sikere érdekében együtt működhetnek. Kahl e részben különösen a Berlinben összeülő jogászyűlésbe helyezte bizalmát, s Liszt ebben vele egyetértett.

A két különböző iránynak ezen egymáshoz való közeledését a németországi sajtó úgy tüntette föl, mint amely a törvényhozás gyakorlati kérdései tekintetében nagy mértékben egyengeti a büntetőjog reformjának az utját.

Birkmeyer müncheni tanár azonban, aki magát Kahl elvtársának és a klasszikus iskola hívének mondja, a «Deutsche Juristen-Zeitung» legutóbbi számában ellene fordul Kahl nézetének. Lehetetlennek állítja a sociologiai és a klasszikus büntetőjogi iskolák fölfogása közt levő ellentétnek az áthidalását. Bizonyítgatja, hogy a kriminalista iskolák harcza, a büntetés okáról és céljáról folyó háboru, nem a theoretikusok pusztá szóharczát jelenti, hanem hogy e küzdelemnek kiváló gyakorlati jelentősége van. Ahhoz képest, amint valaki a megtorlás vagy a biztosítás elvét képviseli, mint törvényhozó büntetési rendszerét másként fogja alakítani, mint bíró a büntetés kiszabásánál másként fog itélni, mint a büntetést végrehajtó hivatalnok a büntetés végrehajtásánál másként fog eljárni. Ebből azt következteti Birkmeyer, hogy a büntetőjog törvényhozójának is a büntetőjog valamelyik határozott elméletéhez kell magát tartania. A két iskola egész harcza az idő és az erő megbocsáthatatlan elpocsékolása volna, ha a törvényhozó tultehetné magát rajta és mégis hasznavehető büntetőjogot volna képes alkotni. És a büntetőjogi iskolák hívei számára, a törvényhozás összes kérdéseiben, amelyekben alapfölfogásuk egymásnak ellentmondó következtetésekre vezethetne, Birkmeyer nézete szerint nem lehetséges a kéznyújtás és a megegyezés jobbról és balról.

A jogászyűlésekről Birkmeyer a következőket írja: A legnagyobb tisztelettel adózom a német jogászyűlések munkálatainak. Évtizedek óta tagja vagyok e gyűléseknek s az előadói véleményeket és a tárgyalásokat mindig a legnagyobb érdeklődéssel és haszonnal kísértem. *Határozataikat* azonban, amelyek egészen véletlen és rendesen a gyülekező hely jogásaiból képződött többségnek köszönik létrejöttüket, sem Németország jogászi kara fölfogásának, sem a német

népben élő jogi meggyőződések kifejezésének nem tekintetem. Ambár a törvényhozás munkálkodásának üdvös előmozdítását várom a 26-dik német jogászyűlés napirendjére kitűzött azon kérdés megvitatásától, hogy «minő elvek szerint veendő kilátásba a büntető-törvénykönyv revisiója», lehetetlennek tartom a sociologiai és a klasszikus büntetőjogi iskolák fölfogása közti ellentétek azon kiegyenlítését, amelyet Kahl «a közös törvényhozói munkára való egyesülés»-ből a jogászyűléstől vár.

A németországi sajtó élénk figyelemmel kíséri a büntetőjogi iskolák szószólóinak főntebb vázolt nyilatkozatait. Azt tartják, hogy Birkmeyer kifogásai részben abstractiókban mozognak, részben nyilvánvaló tévedésen alapulnak. Elismerik, hogy a véletlen szerint összealakított jogászyűlések egyes *határozatainak* autoritativ jelentőségük nincs, s nem is hiszik, hogy akár Kahl, akár Liszt ilyent nekik tulajdonítanak.

Szabad gyülekezeteknek, mint a minő a jogászyűlés, a jelentősége az előadott vélemények sulyán alapul és azon személyekén, akik azokat képviselik. Helyeslik a kísérletet, hogy különböző elméleti fölfogásokból kiindulva, gyakorlati helyes rendszabályokat igyekezzenek megállapítani. Ezt bizonyos reform-föladatokkal szemben, amelyek a büntető-törvénykönyv revisiójával megoldandók, lehetségesnek vélik. A büntetések rendszerére, a kiskorúakkal való elbánásra, a föltételes elítélésre és sok más positiv javításra nézve a különböző elméleti álláspontokból kiindulva, megegyezésre lehet jutni. Körülbelül éppen úgy, mint a hogyan a nemzetgazdasági kérdésekben az individualistikus és a történeti ethikus iskola közti ellentét, habár az elmélet terén tovább is főnáll, az államban való gyakorlati tevékenységet tekintve annyira leköszörüldött, hogy a két irány a sociálpolitikai és egyéb gazdasági törvényhozás terén már régóta együtt működik. Mindkét rész extrem nézeteinek korlátozásával ily módon üdvös rendszabályok jönnek létre. Kívánatosnak tartják, hogy a büntető-törvényhozás terén hasonló eljárást kövessenek.

Jogirodalom.

A magyar házasságjog. Irta dr. Raffay Ferencz ügyvéd, egy. magántanár és jogakad. ny. rendes tanár Eperjesen.

A magyar házassági jogról intézkedő 1894: XXXI. tcz. rövid időbeni életbenléte már meglehetősen szamu kommentár anyagául szolgált, mi annak jele, hogy a gyakorlati jogélet szabályozását tárgyazó újabb törvényeink a jogászközönség állandó érdeklődésére tarthatnak igényt, ugyszintén, hogy az újabb kommentárokat a folyton fejlődő joggyakorlat és a vitás kérdések tisztázása szükségessé teszi.

Legújabbban megjelent Grill Károly könyvkereskedésének kiadásában dr. Raffay Ferencz eperjesi jogakadémiai tanártól a Magyar házasságjogról szóló rendszeres tan- és kézikönyv. Szerző bevezetésében a munka megírásánál főcéljának jelezte a törvény alapelveinek vonzását és döntő befolyását a többi törvénszabályokra kimutatni és ezzel magasabb, úgy mondhatni jogbölcészeti fölfogását és tárgyalását a házassági jognak nyújtani, mi által a jogsza-

lyok harmoniája kézzelfoghatóvá lesz és a törvény átértése és megtanulása nagyon elősegítettik.

Már ezen programból is kétségtelen, hogy szerző nem elégszik meg a könyvirásnak azon módjával, ahol a kommentálás tulajdonképpen a törvény indokolásának lenyomatásában áll. A szerző, mint már számos monographiájában és cikkeiben, úgy ezuttal is bir erős kritikai szemmel és a törvény intencióinak felfedésével adja magyarázatait.

Ezen munkájában kiváló mértékben érvényesül a jelzett analytikus irány.

A könyv erősen theoretikus; nem követi a törvényszakaszok sorrendjét, hanem a törvény rendelkezéseit a szerző által alkotott rendszerében tárgyalja. Felöleli a főbb kérdésekben a külföldi, azonkívül és különösen a részletkérdésekben a hazai irodalmat. Ezen szerkezeténél fogva kiváló értékkel bir mint tan- és kézikönyv és a mennyiben az uralkodó joggyakorlatot, még a legcsekélyebb részletkérdésben is felöleli és ismerteti, az ügyvédek és bírák benne igen hasznavehető segédkönyvet nyernek.

A munka felosztása rendszeres és átnézetes. Az I. részben tárgyalja szerző az általános tanokat és pedig a házasság fogalmát, a házassági jog fogalmát, időbeli és területi hatályát és irodalmát.

A II. részben a házasság létrejövetele, érvénytelensége és megszűnése kérdéseit és pedig a házasság megkötése címében az eljegyzést, a házassági akadályokat, a házasság kihirdetését, a házasság megkötését tárgyalja. A házasság érvénytelensége címében a házasság semmisségét és megtámadhatóságát és az érvénytelenség jogi következményeit.

A megszűnés címében a házassági bontó okokat. Végül az ágy- és asztaltól való elválás kérdését.

Minden kérdés kimerítően tárgyalatik; sok helyütt a szerző a törvényhely homályosságára és szerkezetének pongyolaságára rámutat, melyből a helyes magyarázat csak a logikai magyarázat útján lehetséges. Mindenütt feltüntetve látjuk az uralkodó joggyakorlatot és a kérdések körül felmerült kontroversiákat, ahol a szerző saját nézetét is indokolja.

H.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A kényszer, mint megtámadási ok a magyar házasságjogban.

Az 1894. évi XXXI. tcz. 53. §-a.

A kényszer akár mint semmisségi, akár mint megtámadási ok kétféleképpen nyilvánulhat a házasságkötésnél: mint physikai és mint psychikai vagy morális kényszer.

Az elsőnél a kényszer abban nyilvánul, hogy a házasságralépés nyilatkozata, a maritalis consensus jó létre valami külső hatás következtében érvénytelenül, s így tulajdonképpen a házasságralépésnél megkivánt szabad kijelentés, mint *alakszerűség*, szenved lényeges csorbulást; ezzel ellentétben a morális kényszer nem közvetlenül a házasságralépés pillanatában hat a félre, ennek maritalis consensusa az alakszerűségeknek teljesen megfelel, valóban szabad az akarat kijelentés a *házasságkötés időpontjában*, de előbbi tényezők közreműködése, legtöbbször fenyegetés következtében alakul meg az akarat, mely a házasságkötésre (abban a pillanatban minden kényszerrel menten) irányul. A physikai kényszer indító oka külső, közeli, a morális kényszeré belső, távoli. A kettőnek tökéletes elhatárolása majdnem lehetetlen, így például a hypnosis állapota a kettő között áll; ugyan Krafft-Ebing szerint itt is physikai kényszerrel lehetne szó, mivel a médium egyszerű eszköz a hypnotizáló kezében. Ugy is lehetne a kettő között különbséget tenni, hogy a physikai kényszer közvetlenül hat a maritalis consensusra, a morális kényszer

pedig közvetve: előbb az akaratot formálja a meghatározott irányban s csak azután hat a maritalis consensusra s alakítja azt a kényszer irányában.

A főkérdés már most az: mire támaszkodott törvényhozásunk, mikor a kényszer általában, különbséget nem téve physikai és morális kényszer között, az 1894. évi XXXI. törvénycikk 53. §-ában, mint megtámadási okot szerepelteti?

Schwarz Gusztáv a magyar házassági törvény ellen adott ellenjavaslatában azt vitatja, hogy physikai kényszer fenforgása esetén ne is lehessen szó érvényes házasságról: végelemzésben tehát a physikai kényszer nem mint megtámadási, hanem mint semmisségi okot akarja szerepeltetni. Ez kétségtelenül a leghelyesebb álláspont; de mivel a doctrina nem tisztázta még teljesen a kérdést, nem határolta el s talán nem is fogja tudni elhatárolni a physikai és morális kényszer tartományait: házassági törvényünk nem tesz különbséget physikai és morális kényszer között, nem teszi semmissé a kényszer következtében kötött házasságot, hanem csak megtámadhatóvá.

Az említett 1894. évi XXXI. tcz. 53. §-a így szól: «Megtámadható a házasság kényszer miatt, ha azt valamelyik házastárs fenyegetéssel előidézt alapon félelem következtében kötötte».

Igy egybefoglalva a physikai és morális kényszer, mind-egyiknek fenforgása esetén megtámadható lesz a házasság, de nem semmis; tehát kényszer esetén is tényleg fenálló házasságról van szó.

Ezzel szemben Zlinszky-Reiner Magyar Magánjoga úgy magyarázza a törvényt, hogy «a törvényt tényleg csak a kényszer által előidézt félelmet ismeri el megtámadási oknak, a kényszer magát nem; azért a physikai kényszer hatása alatt létrejött házasságnál nem kell külön érvénytelenítési per, hanem a felek szabadon szétmehetnek s legfőlebb csak azért lehet szükség bírói eljárásra, hogy konstatastassék a kényszer fenforgása.»

De ha így állana a dolog, akkor a törvény bizonyosan különbséget tett volna a physikai kényszer, mint semmisségi, és a morális kényszer, mint megtámadási ok között; pedig a semmisségi okok között, melyeket a törvény taxative felsorol, a kényszer nem foglal helyet.

A 44. §. első bekezdése, mely a 6. §. esetében, vagyis a cselekvőképesség hiányában létrejött házasságot semmisnek nyilváníttja, analogia útján a kényszerre ki nem terjeszthető; a törvénynek tehát egyedüli intencziója az, hogy a physikai és morális kényszerrel összevonja, s csak megtámadási jogot biztosítson a házastársaknak a kényszer fenforgásával kötött házasság esetén, de ezenkívül a házasságot egyelőre mint megkötött, tényleges állapotot fogja fel. Addig, míg a doctrina nézetei erre nézve ki nem tisztulnak, bajos is lett volna a két kényszernek merev elkülönítése.

A Curia 1898 november 2-iki 4423. sz. határozatában az u. n. metus reverentialis-t, a szülői haragtól való félelmet rekesztette ki egy specialis esetben a megtámadási okok közül; ezt tehát, mint olyant, mely nem a főelvet érinti, bővebben nem is kommentáljuk.

A törvény alapos félelmet állít föl megtámadhatósági okul; olyan alapos félelmet, amelyet valamely fenyegetés idézett elő. Ez az általános meghatározás a kényszer eseteinek taxativ felsorolása helyett, már implicate magában foglalja azt, hogy az 53. §. mindkét nemű kényszerre vonatkozik; a «fenyegetés» szó a physikai kényszerrel, az «alapos félelem» a morális kényszerrel látszik igazolni.

A házassági törvény tervezetének 13. §-a «erőszakot», vagy «fenyegetést» vett föl, mint olyan okokat, amelyek a beleegyezést hiányossá teszik, s a 73. §-ban megtámadhatóságot biztosított az ilyen házasságoknak.

Bár konkrét esetben még keveset foglalkozott igazgatszolgáltatásunk a házassági törvény 53. §-ával, s mégis hisz

szűk, hogy a Curia a legközelebbi konkrét esetben kifejezést fog adni elvi jelentőségű határozatban a törvény azon intenciójának, hogy a physikai kényszer következtében létrejött házasság nem semmis, hanem csak megtámadható, s így rá az 53. §. szabályai nyernek alkalmazást. *Dr. Buday Dezső.*

A jogos védelem köre.

A *Jogállam* egy a kir. Curia előtt fekvő esküdtszéki eset kapcsán felveti a kérdést, recte eldönti, hogy a jogos védelem csakis szándékos cselekményeknél foghat helyet.

A concret eset, mely a kiindulási alapot képezi, röviden ez: Az anya és leánya, midőn a részeg apa a tulajdon leányán vérfertőzés elkövetését ismételtén megkísérelte s nejét szokása szerint bántalmazta, ebben felesége és leánya által megakadályoztatván, hurokkal leányát megfojtani akarta. A leány védekezett, az anya pedig, hogy leányát megmentse, férjét ágyékon rugdosta, majd oly erősen szoritotta meg ennek herezacskóját, hogy az elájult. A két nő ekkor azon hiszemben, hogy a férfi meghalt, tettöknek elpalástolása végett a halottnak vélt embert felakasztották úgy, mintha az öngyilkosságot követett volna el.

Az eljárás során a fenti tényállás kiderült. A nők jogos védelemmel védekeztek. Az esküdtszék következőleg döntött:

1. kérdés: forog-e fen szándékos emberölés? — nem;
2. kérdés: forog-e fen gondatlanságban elkövetett emberölés? — igen;
3. kérdés: kizárja-e a beszámítást a jogos védelem? — igen.

Az esküdtbiróság felmentő ítéletet hozott. Idézett forrásunk ugyan csak az anyára vonatkozó ítéletet közli, de fölteszszük, hogy nem azért, mintha a leányt illetőleg másmilyen ítélet hozatott volna.

Az esetet csak az illustratio kedvéért közöltük, mert a felvetett kérdés a konkret esettől független.

A cikkíró ur úgy hegyezi ki a kérdést, hogy: «Mit jelent a jogos védelem, mint beszámítást kizáró körülmény? Nem egyebet, mint azt, hogy valaki *szándékosan* sértést követ el azon, ki őt jogtalanul megtámadta». Tovább: «tehát, ha a bíróság nem állapítja meg a jogos védelmet, *mindenesetre szándékos* cselekményként büntetendő; s így szándékos marad az akkor is (csak hogy nem büntethető), ha jogos védelem forog fen. *E szerint a jogos védelem köréből a gondatlanság feltétlenül ki van zárva; ez fából vaskarika.*»

Ezek a tételek és ennyi az érvelés. Pedig hát, ilyen erős conclusiókhoz több érv kellene.

A magunk részéről semmiképpen sem fogadhatjuk el a cikk álláspontját.

Büntető-törvénykönyvünk szerint «kizárja a cselekmény beszámíthatóságát a jogos védelem». Tételes törvényünk tehát nem distinguál a Btk. szerinti cselekmények között és evidenter alkalmazni kívánja a jogos védelem szakaszát büntetettre és vétségre egyaránt.

A büntettek nézve nem foroghat fen kétség, mert hisz büntettet csak szándékosan lehet elkövetni. A cikk szerint is csupán a gondatlanságból okozott vétségek lennének a jogos védelem excusatiójából kizárva. De hát miért? Mióta ellentéte a szándékosságnak a jogos védelem és miért kell ott, hol a bíróság a jogos védelmet nem állapítja meg, okvetlenül szándékos cselekménynek lennie? Ugy vélem, nem is kell nagy fantázia ahhoz, hogy olyan esetet elképzeljünk, ahol az elkövetett cselekmény, helyesebben a bekövetkezett eredmény egyenesen gondatlanságból ered, vagyis az ok szándékoltatott, de az okozat nem.

Mert a kettő nem egy. Hiszen a cikkíró ur distinctiója szerinti gondatlan cselekménynek egyik része szintén szándékos; t. i. olyan értelemben, hogy az eredményt létrehozó factum az elkövető által szándékoltatott — (a véletlen nem

esik beszámítás alá a büntetőjogban) — és csak a bekövetkezett eredmény, az okozat nem szándékoltatott.

Abban áll tehát a gondatlanság, hogy egy tudatos és szándékolt cselekménynek kellő gondosság és figyelem mellett előrelátható és sérelmes eredményét az elkövető nem igyekezett elhárítani. Ezen *mulasztás* az, mely büntetőjogi beszámítás alá esik a gondatlanság által okozott cselekményeknél.

Nincs már most semmiféle büntetőjogi elmélet szerint akadály a annak, hogy amikor a jogos védelemben elkövetett szándékos bűncselekményt éppen a jogos védelem indokából nem büntetjük, a gondatlanság által bekövetkezett eredményért — tehát a kevesebért — mégis felelőssé tegyük az illetőt.

Mert világos, hogy amikor valaki akár a saját, akár a más megtámadott vagy fenyegetett személye vagy vagyona megmentése végett büntetlenül tehet tudatosan olyat, amit a büntető-törvény tilt és amit más esetben büntet is; annál jogosabban és biztosabban tehet olyant ugyanezen indokból, ami közvetlenül nem is sérti a más jogkörét — vonatkozzék az akár személyre, akár vagyona — és csak a következményekre való különös figyelem elmulasztása folytán *szülhet* büntetendő eredményt.

Azt hiszszük, nem mondunk valami merészet, ha azt állítjuk, hogy a gondatlan cselekmények mentesítése még kifejezetten is benne van a Btk. 79. §-ában. Mert mi egyéb az a mentesített superplus, amit nem büntetni rendel a Btk. ha félelemből, ijedségből vagy megzavarodásból követi el a jogosan védekező, mint egy *gondatlanságból eredt* és a relativitást meghaladó cselekményt, melyre éppen ezen elvnel fogva a jogos védelem excusatiója különben már nem terjedne ki.

Még csak egyet hozunk fel álláspontunk igazolására. A kihágási büntető-törvénykönyv 12. §-a szerint a kihágásokra is alkalmazandó a büntető-törvénykönyv VII. fejezetének 76—84. §-a (stb.) is. Ugyanezen kihágási büntető-törvénykönyv 28. §-a pedig a gondatlanságból elkövetett kihágást kifejezetten rendeli büntetni. Már most bátor vagyok feltenni a kérdést, hogyan alkalmazhatja a törvényhozó a Btk. 79. §-át, a jogos védelmet a kihágásokra, ha az olyan fából vaskarika volna?

Ugy véljük, nem ez a törvény szempontjából kétségtelenül korrekt esküdtbirósági ítélet való a «rovásra» és jó lesz ezt a nálunk is bevált esküdtszéki intézményt nem minduntalan bűnbakul odaállítani, mikor «róvni» akarunk, mert mint látjuk, nem az elkövetett el gondatlanságot.

Dr. Vidor Jenő,
budapesti ügyvéd.

Különfélék.

— **Pulszky Ágost emlékezete.** A társadalomtudományi társaság méltó módon ünnepelte meg Pulszky Ágost emlékeztét. Ünnepélyes ülésben emlékeztek meg az ő nagy érdemeiről és tudományos működéséről gróf Andrássy Gyula, Pikler Gyula és Emmer Kornél. Az ezen ülésen tartott, Pulszky Ágost emlékéhez méltó beszédek most külön füzetben adta ki a társadalomtudományi társaság. Kiegészíti a Pulszky emlékének szentelt kötetet gazdag irodalmi munkásságának és parlamenti beszédeinek tartalommutatója.

— **A budapesti VI. kerületi kir. járásbíróság** egy ügyben 1902 július 22-én december 1-jére halasztotta a tárgyalást. Még akkor is szinte lehetetlenül hosszú terminus, ha a tárgyaló bíró ez időközben veszi ki szabadságát.

— **A VII. nemzetközi börtönügyi kongresszus** 1905. évben Budapesten tartatik meg. Az igazságügyminister felhívta a budapesti ügyvédi kamarát, hogy a tárgyalandó kérdések iránt proposíciót tegyen. A kamara titkári hivatala kéri a tagokat, hogy netáni javaslataikat augusztus 1-ig közöljék.

— **Rendbirság.** *A kolozsvári kir. tábla:* T. és N. törvényszéki irnokok a kir. kincstár javára 5—5 K rendbirságban elmasztaltatnak. Mert: a G. T. hagyatéki ügyében a 2233/901. sz. a. I. birói végzés felülvizsgálása alkalmával a felterjesztett ügyiratokból kitűnően, hogy a kir. kincstár részéről a 2431/900. sz. I. birói határozatot helybenhagyó 1873/900. sz. kir. táblai végzéssel kitűzött 30 napi határidő alatt a kereset C. K. végrendeleti örökös ellen 1900. decz. 19. 9025. sz. a. a törvényszékhez beadott; miután ennek dacára T. irnok irattárnoki minőségben 1901 márczius 15., N. irnok pedig iktatói minőségben 1901 május 8-dikán ama valótlanságot tanusították, hogy a kereset nem adatott be: nevezettek eme tanusítványoknak az 1900. évi mutatókönyv gondos átvizsgálása nélkül eszközölt kiállításá miatt oly súlyos mulasztás terheli, miért őket az 1891: XVII. tcz. 13. §-a alapján a fenti rendbirsággal kellett sújtani, miután T. igazoló nyilatkozatában elismerte, hogy ő a tanusítványt az 1900. évi mutatókönyv betekintése nélkül állította ki és miután nevezettnek mentségére felhozott az állítása, hogy az 1900. évi mutatókönyvet azért nem vizsgálta meg, mert ez a tanusítvány kiállításakor az iktató hivatalban volt, figyelembe nem vehető. (1902 január 7-én 4494/901. sz. a.)

A m. kir. Curia: A neheztelt határozat indokolásánál fogva helybenhagyatik. (1902 márczius 4. 1128/902. sz. a.)

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Becsületsértés ujság ellen.** *A Deutsche Juristen-Zeitungban Calker* strassburgi tanár értekezik arról a kérdésről, hogy az ujságlap lehet-e tárgya becsületsértésnek. Tudvalevően nagy visszatetszést és élénk vitakozást keltett az érdekeltek körökben az osztrák legfőbb bíróságnak egy nem rég kelt ítélete, mely a kérdést tagadóan oldja meg. Az ítélet sérelmes része ebben a kijelentésben csucosodik ki: Az ujság, mint olyan, semmi egyéb, mint pénzért mindenkre nézve megszerezhető áru, ez pedig sohasem lehet becsületsértésnek tárgya.

Calker okoskodása ez: Előbb el kell döntenie, vajon úgy fogjuk-e fel a sértést, hogy az az ujságvállalatban résztvevő egyes személyeket érinti, vagy úgy, hogy a személyösszeség van megsértve. Sem az egyik, sem a másik felfogás logikailag nincs kizárva, de elfogadhatóbb és a nyelvhasználatnál inkább megegyező, hogy a személyösszeséget tekintjük sértettnek. Mert az ujság is személyösszeség, természetesen nem az egyes lappéldány az, mely nem egyéb, mint bizonyos tevékenységnek productuma, áru és tárgy, hanem az ujságvállalat, s rendszerint ezt értjük, ha egy ujságról dicsőítő vagy gáncsoló véleményt mondunk. Ezen személyösszeségnek sajátossága abban áll, hogy egyes személyek — kiadó és szerkesztő — egyesülnek a végből, hogy szellemi munkájukat egységes terv szerint, egységes célra, az ujság előállítására szenteljék. Az ujságnak bizonyos iránya van, bizonyos politikai, gazdasági, vallási vagy tudományos célokat szolgál, megvannak a maga barátai és ellenesei. Bár a kiadó és a szerkesztő külön-külön az egységnek egy-egy részét teszi, mégis velök szemben és tőlük különváltan az egység megóvhatja a maga sajátosságát, a maga különállását a közösségben még akkor is, ha az összes részek változnak. A résztvevő személyek ezen összeségének különállásából származik az ujságnak önálló joga a becsülésre és származik ezen jog megsértésének lehetősége; az ujság tehát lehet tárgya a sértésnek.

Kétségtelenül ez esetben is egyes egyének azok, kiket a becsülésre való jog megillet és akik ellen e szerint végső fokban a sértés irányul; de mindenesetre el kell ismerni, hogy a sértés minden egyes egyént ér, ki abban az időben állásánál fogva az ujságvállalatban részt vesz, éri őt csak azért, mert ő amaz egységnek egy részét teszi, s éri őt akkor is, ha a concret nyilatkozat semmiképp sem tartalmaz támadást az ő személye ellen. Ennélfogva a kiadó és a szerkesztők ily esetben jogosultak, hogy mint vádlók lépjenek föl.

— **A törvénykezési szünet** okozta hátrányok miatt Németország kereskedő- és iparosköreiben sok a panasza. A szünet július 15-től szeptember 15-ig tart. Különösen a közép- és kisiparosok hangoztatják, hogy mily sok kárt okoz nekik az, ha az év bizonyos szakában a jogsegélytől el vannak zárva; a rossz fizetők felhasználják ezt az intézményt,

hogy kötelezettségeik alól kibújjanak. Legfőképpen a varrógép- és a kerékpárüzletben tapasztalható ez a visszasság. Azt kéri ennél fogva, hogy legalább is terjeszszék ki a szüneti ügyek fogalmát az árúpekre, különösen a 300 márkán aluli ügyeknél.

Reáliskolát végzett ifjak jogi pályára léphetnek-e?

Ez a sokat vitatott kérdés Poroszországban a reáliskolák javára dönt el, míg Bajorország nem engedi meg a reáliskolát végzeteknek az egyetem jogi karába való felvételét. Ebből az a különös helyzet állott elő, hogy míg a porosz reáliskolát végzett ifju a müncheni egyetemen hallgathat jogot, addig a müncheni reáliskolai abiturients nem számíthat felvételre a müncheni egyetemen. Szászország is most foglalkozik ezzel a kérdéssel. A szász kamarában Wach, a lipcsei egyetem tanára úgy a saját, valamint a lipcsei egyetem nevében foglalt állást a reformmal szemben. Különösen azzal érvelt, hogy a jog specificus történeti alkotás. Csak az nyerhet tökéletes jogi kiképzést, aki behatol a jog fejlődéstörténetébe. A német jogot csak az érti meg teljesen, aki az ókori jogfejlődéssel való összefüggést ismeri, aki a corpus juris szellemébe behatol.

— **A francia semmitőszék** megállapította a villamosági társaság kártérítési kötelezettségét egy mulatóhely tulajdonosával szemben azért, mert egy este a mulatóhely összes helyiségeiben a villamos lámpák hirtelen kialudván, az ugyanazon napra kitűzött előadás elmaradt, miáltal a tulajdonos összecszerüleg megbecsülhető kárt szenvedett.

— **Az ügyvédsegédek országos egyesülete** VII. ker. dob-utcza 52. sz. alatt működik. Levélbeli megkeresésre az egyesület ügyvédeknek, közjegyzőknek díjtalanul közvetít tagjai sorából képzett és megbízható jelölteket és joghallgató irnokokat.

Lapunk mai számában mellékletként közöljük a budapesti tudományegyetem jogi karának véleményes jelentését az államvizsgáról és jogi oktatásról szóló törvénytervezetre.

Az ujonnan belépő előfizetőknek a kiadóhivatal díjtalanul megküldi azon füzetet, mely a Szentpéteri-ügyben megjelent cikkeinket és a bírósági határozatokat foglalja magában.

Legközelebbi csődbejelentési határidők: (Julius 31-től augusztus 7-ig). *Jul. 31.:* Pollák Herman e. a pécsi tsz. (128). — Chromek János e. a szászvárosi tsz. (135). — Lobstein József e. a dévai tsz. (136). — Petri Henrik e. a pozsonyi tsz. (143). — Böhm Adof e. a besztercebányi tsz. (143). *Aug. 2.:* Kemmel Gusztáv ugys mint az F. Groszmann cég tulajdonosa e. a pozsonyi tsz. (131). — Medgyesy Károly e. a kolozsvári tsz. (145). — *Aug. 4.:* Havranek József e. a fehértemplomi tsz. (134). — *Aug. 5.:* Dervarics Viktor e. a zalaegerszegi tsz. (127). — *Aug. 6.:* Pollák Gyula e. az aradi tsz. (111). — Weinstein Béni e. a kolozsvári tsz. (155). — Sipos Samu e. a kolozsvári tsz. (158).

Csődök: Krausz Lipót hosszuperesztegi keresk. e. a szombathelyi tsz.; csb. Prugberger Vincze, t. Porlitz Tivadar; bh. aug. 25., felsz. t. szept. 15. (163). — Demetrovics Dávid volt fehértemplomi keresk. hagyat. e. e tsz.; csb. Szalontai György, t. Bottlik Dezső; bh. okt. 1., felsz. t. okt. 28. (164). — Löwenberg Johanna miszkolci keresk. e. e tsz.; csb. Gallovich István, t. Zubricky Dénes; bh. szept. 8., felsz. t. okt. 2. (164). — Krump Ede volt soproni szabó hagyat. e. e tsz.; csb. Lukács Béla, t. Zergényi Jenő; bh. és felsz. t. szept. 15. (164). — Rude József nyiregyházai óras e. e tsz.; csb. Hangel Károly, t. Murányi László; bh. szept. 1., felsz. t. szept. 30. (165).

Csődmegszüntetések: Louis Fedor e. a nyiregyházai tsz. (164). — Bogdán Lajos e. a gyulafehérvári tsz. (164). — Ifj. Szentpéteri István e. az erzsébetvárosi tsz. (164). — Herczogh Abraham e. a beregszászi tsz. (164). — Klein A. Lázár e. a nagy-kikindai tsz. (166). — Róder Samu e. a zombori tsz. (166). — Neu Jakab e. a veszprémi tsz. (166). — Wiegner Sámuel e. a besztercei tsz. (166). — Walter Vilmos e. a zombori tsz. (167). — Tötössy István e. a pozsonyi tsz. (167). — Eckstein Jakab e. a b.-gyarmati tsz. (167).

Pályázatok: A rimaszombati tsznel jegyző, esetleg aljegyző; bh. aug. 1. e tsz. elnökéhez (162). — A beregszászi tsznel albiró; bh. aug. 1. e tsz. elnökéhez (162). — A sepsiszentgyörgyi jbságnál albiró; bh. aug. 2. a kézdívásárhelyi tsz. elnökéhez (163). — A veszprémi tsznel albiró; bh. aug. 3. e tsz. elnökéhez (164). — A kaposvári tsznel aljegyző; bh. aug. 5. e tsz. elnökéhez (165). — A csongrádi jbságnál aljegyző; bh. aug. 5. a szegedi tsz. elnökéhez (165).

Ügyvédjelölt, jurisdoctor, fővárosban avagy vidéken irodát keres. Szives megkereséseket Sz. B. Szeged poste restante.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félvre — 12 kor.
negyedévre 6

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Igazságszolgáltatásunk bajai. Dr. Balog Arnold budapesti ügyvéd. — *Törvénykezési Szemle:* A magyar részvényjog reformja. Dr. Szakolczay Árpád budapesti ügyvéd. — A jogi oktatás reformjához. G. L. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Igazságszolgáltatásunk bajai.

Igazságszolgáltatásunk partiális bajait tártuk fel lapunk számaiban megjelent két cikkben. Rámutattunk, hogy ezek a bajok legfőként a hiányos felügyeletnek, a laza ellenőrzésnek eredményei.

Az alább közölt adatok ezt az állításunkat megerősítik.

Esztendőkön keresztül üzte némely bíró a legsúlyosabb kötelességszegéseket, anélkül, hogy akár a hivatalfőnök, akár a felügyeleti hatósága visszaélésekre rájött volna. Amely esetekben a felügyeleti hatóság a bajokat felismerte, tehetetlenül állott szemben a munkára képtelen, hanyag bíróval. Elképzelhetetlenül botrányos állapotok derültek ki némely bíróságról a jó későn megindított fegyelmi eljárás során, olyan állapotok, amelyek alkalmasak a legsúlyosabban kompromittálni a magyar igazságszolgáltatást.

A rendkívüli állapotok sanálása tekintetében ujabban két irányban haladást látunk.

Egyrészt a legutóbbi esztendők alatt kezdenek a felügyeleti hátrányok a felügyelettel komolyabban és szigorúbban foglalkozni, ami valószínűleg annak az eredménye, hogy a helyzet egyik-másik helyen türethetlenné vált. Ennek a megszigorított felügyeletnek tulajdoníthatók azok a fegyelmi ügyek, amelyek felderítették a régi visszaéléseket és mulasztásokat.

Másfelől a fegyelmi bíróságok is kezdik komolyabban és szigorúbban felfogni hivatásukat. Most már nem riadnak vissza szigorúbb büntetésnek kiszabásától sem. Amíg előbb 1-2 évvel a fegyelmi eljárás megindítása után jött csak a büntetés és a legsúlyosabb fegyelmi vétséggel terhelt is hivatalában megmaradt, ma már a gyorsaságra is sulyt helyeznek, sőt nem riadnak vissza az eljárás alatt való felfüggesztéstől sem, ha «a felfüggesztés a feljelentett fegyelmi vétség súlyos voltánál vagy természeténél fogva szükségesnek mutatkozik.» (1871: VIII. tcz. 62. 3.)

A «Kegyelmes Curia» is látja már, hogy az elnézés a legsúlyosabb ügyekben végzetes hiba, hogy a hivatali kötelemnek laza felfogása ha nem is bátorítja, de megnyugtatta a kötelességtudásban egyébként is gyenge elemeket. A Curia enyhe ítélkezése némelyekre valósággal demoralizáló hatással volt, mert megerősítette a könnyelműbb, kényelemszeretőbb bírót a gondatlanabb és kevésbé lelkiismeretes ügykezelésben. Tudták, hogy nagyobb bajuk nem esik, azért nem is vették nagyon szívükre azt a kis rosszalást vagy pénzbüntetést, amelylyel a Curia kegyelme őket vagy a consortest sújtotta.

Alábbi gyűjteményünk két határozatával a Curia a vádlotakat a bírói tisztától elmozdította olyan két esetben, amelyben előbb talán megelégedett volna 50—100 frt pénzbüntetés kiszabásával.

Különösen kiemeljük a 317/902. sz. a. közölt curiai ítélet indokolásának azon megszívlelésre érdemes részét, mely sze-

rint «nem kiháló félben levő buzgalom az, amely szükséges, hogy valaki a bírói állásnak megfelelő munkásságot képes kifejtteni». Továbbá: «A bíróság testületéből el kell távolítani az oly egyént, kit évek óta a hivatali kötelességek megszegéseért kellett üldözni.»

A Curia ítélkezésében beállott ezen eléggé nem helyeselhető fordulat — úgy hisszük — nem fogja eltéveszteni hatását.

Ezuttal is ismételjük: a «minima non curat prætor» elvét a fegyelmi eljárásban sem szabad szem elől téveszteni. Alkalmilag előforduló apró-cseprő mulasztásoknál helyén van az elnézés, a felügyeleti jogkörben való figyelmeztetés, különösen ha az észlelt hibák a bíró tulterheltségének következményei. Nem szabad a felügyeleti és fegyelmi jogkör kezelésének zaklatássá fajulni. De az itt közölt esetek valóságos conglomerátumai a hajmeresztő indolentiának, hanyagságnak; mind-egyik eset százszoros törvénysértést foglal magában.

Íme az esetek:*

1. A Curia kisebb fegyelmi tanácsa (1899 február 11. 79. sz. a.) 200 frtra ítelt (az alsófoku fegyelmi bíróság ítélteinek helybenhagyásával) egy albirót, akit huszonnégyszeres fegyelmi vétségben talált bűnösnek és aki előzőleg már elnököleg megintetett, a felsőbb bíróság által rendbírósággal sujtatott és fegyelmileg háromszor volt büntetve. Ez az albiró a hivatali actákat halomszámra magánál tartotta, azok átadását öt esztendeig a vizsgálóbíró félrevezetésével is halogatta; a beadványokat, feljelentéseket, tárgyalási jegyzőkönyveket esztendőkön át el nem intézte; a befizetett pénzbüntetéseket el nem könyvelte; a kiszabott pénzbüntetések előírásáról és behajtásáról nem gondoskodott, minek folytán azok elévültek. Elévültek ugyancsak az albiró hibájából több esetben a kirótt szabadságvesztési büntetések is; a végrehajtott büntetésekről némely esetben feljegyzést nem vezetett; határozatait számos esetben írásba egyáltalán nem foglalta; a meghozott ítéletek elleni felebbezéseket több ízben csak egy év múlva terjesztette fel; váltóit négy ízben a bírósági végrehajtókkal giráltatta. A fegyelmi bíróság eme bíró működését úgy jellemezte: «vádlott egész bírói működése alatt botrányos hanyagsággal járt el hivatalos kötelességei teljesítésében s a kezén megfordult magán- és közérdekű közokiratokkal lelkiismeretlen könnyelműséggel bánt el, midőn azokat magánlakásába magával hurcolta és évekig az avult holmijai között tartotta».

2. Egy albiró, aki négy hónapon keresztül csak 38 napon tartott tárgyalást, saját beismerése szerint számos ítéletet írásba nem foglalta. Ezek közül 24 érdemleges ítéletre nézve olyan hiányos feljegyzéseket tett, hogy a különben is hézagosságyezetekből az ítéleteket teljes biztossággal megállapítani nem lehetett. Huszonöt perben a tárgyalási jegyzőkönyveket minden elintézés nélkül kék írásos jegyzetekkel látta el, e jegyzetekben újabb tárgyalási határnapokat jelez, ily tárgyalásoknak azonban a tárgyalási naplóban nyoma sincs. A soronkívüli letéti és végrehajtási ügyeket, sürgős megkereséseket hónapokon át el nem intézte, a benyújtott kereseteket

* Az itt közölt gyűjtemény teljessége okából néhány régebben közölt esetet is reprodukálunk.

hevertette, azokra még csak tárgyalást sem tűzött. Ez az albiró rosszalásra ítéltetett. (Curia 1897. évi december 18-án 628/97. sz. a.)

3. Egy másik albiró számos ízben nyilvános helyeken dorbézolt, leittasodott, az emberekbe belekötött s botrányos magaviseletet tanusított. Járásbiróját durva inzultusokkal illette, uton-utfélen nyilvánosan gunyolta, sőt vele szemben tettlegességre is vetemedett. A kir. tábla konstatálván, hogy a vádlott albiró a végtárgyaláson is megbotránkoztató nyeglegességgel viselkedett, arra való tekintettel, hogy cselekményeit beismerte, eddig fegyelmileg büntetve nem volt s javulása kizártnak nem látszik, *százötven forint* pénzbüntetést szabott ki, s a Curia ezen ítéletet (231/99. sz. a.) helybenhagyta.

4. A debreczeni kir. tábla egy járásbirót rosszalásra ítélte a következő cselekmények miatt: A járásbiró a kaszinóban több alkalommal leittasodott, állásához nem illően viselkedett, a jelen voltakat durva, sértő szavakkal illette. Egy ízben ily állapotában aljegyzőjét tegezte, mire ez a vádlottot nyilvánosan azt mondta: nem ittunk brudert, nem őriztünk együtt disznót. Vádlott erre csunya, sértő kifejezésekkel tractálta az aljegyzőt. Lovagias utra tereltetvén a dolog, a bíró kénytelen volt magaviseletéért bocsánatot kérni.

Vádlott ittas állapotában közbotrányokat okozott és mindenki belekötött. Egy ily alkalommal az elkövetett sértésekért elégtétel adására hivatván fel, a kaszinóban 40 ember előtt kénytelen volt bocsánatot kérni.

Minthogy pedig — mondja a kir. tábla — vádlottnak bár zárt körben, de egy kis községnek majdnem egész intelligenciája előtt elkövetett ezek a cselekményei megbotránkoztató és lealacsonyító voltuknál fogva alkalmasok arra, miképp vádlott az őt állásánál fogva megillető tiszteletre és bizalomra méltatlanná válják. A Curia a rosszalást kimondó ítéletet helybenhagyta. (1900 szept. 29. 400/900. sz. a.)

5. A p—i járásbíróshoz új albirót helyeztek át. Erről a járásbírósról azt mondja a temesvári kir. tábla 13/99. számú fegyelmi ítélete, hogy rendetlen állapotáról ismeretes. Az új albiró sem csinált nagyobb rendet. A megkereséseket nem teljesítette, a sürgetésekre nem is hederített; a vizsgálatokat hónapokig huzta-halasztotta még olyan esetben is, ahol a vádlott vizsgálati fogságban ült. Egy vádlott öt hónapig volt így teljesen ártatlanul szabadságától megfosztva. A legfontosabb bünvizsgálatokat is hevertette. Több egyént vizsgálati fogságba helyezett anélkül, hogy a vizsgálóbírói lajstromba be lettek volna vezetve; ez ügyekben semminemű acták nem voltak feltalálhatók. Az ítéleteket hónapokkal a kihirdetés után foglalta írásba. Restanciái ijesztő módon felszaporodtak. A vétségekről és kihágásokról vezetett lajstromokat nem közölte a kir. ügyészséggel. A kimutatásokba és lajstromokba a rendtelenségek palástolása és a felügyeleti hatóságok félrevezetése céljából hamis adatokat jegyzett be. A temesvári kir. tábla és ennek ítéletét helybenhagyván, a kir. Curia fegyelmi tanácsa (152/99. sz. a.) ezen albirót *rosszalásra* ítélte.

6. A *kassai kir. tábla fegyelmi bírósága*: I. N. M. v—i kir. járásbirót az ellene emelt vád alól felmenti s a terhére fenforogni látszó csekélyebb rendtelenségek szempontjából az iratokat további eljárás végett a törvényszék elnökéhez megküldeni rendeli. II. R. E. v—i járásbírósi albirót 100 K pénzbüntetésre ítéli. *Indokok*: N. M. járásbíró 25 örökösödési ügyben két éven túl mi intézkedést sem tett. Több örökösödési ügyben a közjegyzőt a hagyatéki iratok beterjesztésére fel nem hívta; több ily ügyet a közjegyző két éven át be nem terjesztett. Hátralékká engedte felszaporodni. Hátraléka az 1899-ben érkezett örökösödési ügyekben 22, illetve 36 ügy kivételével intézkedést egyáltalán nem tett s ez utóbbi ügyekben is az egyik bírói intézkedéstől a másikig több havi időköz folyt le. Egy súlyos testi sértési bűnügyben 1898 október 15-től 1899 június 6-ig mi intézkedést sem tett.

R. E. albiró 11 örökösödési ügyben két éven át intézkedést nem tett. Bünvizsgálati ügyei közül: Egy lopási ügy 1896 július 25-től 1897 május 26-ig szünetelt, amikor a terhelt kihallgattatott. Ettől fogva a vizsgálat újból 1897 okt. hó 20-ig szünetelt, amikor a vizsgálat folytatására a R. E.-t helyettesítő H. T. b—i albiró 1897 november 9-re határnapot tűzött; ettől az időponttól abban R. E. ismételt 1898. évi márczius 29-ig, majd 1898 ápr. 14-től november 20-ig és ettől 1899 július 30-ig nem intézkedett. Egy lopási vizsgálati ügyben a törvényszék megbízása megérkezésének napjától, 1896 augusztus hó 1-től 1897 október hó 25-ig, majd ismét 1897 november 9-től 1898 márczius 3-ig, továbbá 1898 április hó 4-től október 3-ig, végre 1898 november 10-től 1899 július hó 18-ig nem intézkedett. 67 egyéb vizsgálati ügyben részben hónapokig, részben egy évet meghaladó időn át semmi intézkedést nem tett. 90 vétségi és kihágási ügyben 2 hótól majdnem 2 év közt váltakozó rövidebb és hosszabb időn át nem intézkedett, számos ítéletet hónapokig írásba nem foglalt, annak dacára, hogy a vizsgálati ügyek mindegyikét a kir. ügyész több ízben megsürgette, s hogy a nagymérvű hátralék megszüntetésére a törvényszéki elnök 13-szor felhívta. Több esetben a hozott ítéletet csak hónapok múltán foglalta írásba.

A kir. tábla N. M. vádlottnak fentebbi késedelmes eljárását menthetőnek találta az okból, mert a nevezett az 1898—99-iki ügyforgalmi kimutatás szerint egyéb ügyekben kellő tevékenységet fejtett ki. R. E. vádlott büntetése meghatározásánál figyelembe vétetett az is, hogy a vádlott ugyan csak az ügyek késedelmes elintézése s egyéb szabálytalanságok miatt 1890-ben és 1891-ben két ízben volt elnökiileg megintve s a hivatali kötelesség vétkes megszegése miatt 1893-ban kétszer rosszalással, 1894-ben 25 frt, 1897-ben 100 frt, 1898-ban pedig 300 frt pénzbüntetéssel volt büntetve. *A m. kir. Curia*: Az elsőfoku fegyelmi bíróság ítélete indokainál fogva helybenhagyatik. (1901 február 16. 77/901. sz. a.)

7. A *debreczeni kir. tábla fegyelmi bírósága*: A hivatalától felfüggesztett P. J. x—i albirót többrendbeli fegyelmi vétség miatt hivatalvesztésre ítéli. *Indokok*: P. J. albiró a vétségi és kihágási ügyekben hozott ítéletek közül igen sok ítéletnek írásba foglalását huzamosabb időn át nem teljesítette, a felelőzések ítéleteknek a felsőbb bírósághoz felterjesztett, valamint a jogerős ítéletekkel kiszabott pénzbüntetések előírását s azok végrehajtása iránt való intézkedések megtételét elmulasztotta. 53 esetben a tárgyalási jegyzőkönyvek tartalma szerint kihirdetett ítéletek ellen bejelentett felelőzések folytán a vádlott az iratokat a felsőbb bírósághoz nem terjesztette fel. Vádlott elmulasztotta a jogerős ítéletekkel kiszabott pénzbüntetések előírását 31 esetben a szóval kihirdetett ítéletekkel kiszabott pénzbüntetésekre vonatkozólag. Az 1896. évből 4 darab, 1897-ben 1 drb ítélettel kiszabott pénzbüntetéseket pedig csak 1898-ban írta elő. A fentebbi jogerős ítéletekkel kiszabott pénzbüntetések, illetve az azokat helyettesítő szabadságvesztés-büntetések végrehajtása iránt 5 esetben ítéletekkel kiszabott büntetések kivételével egyáltalán nem intézkedett. A pénzbüntetések behajtásának vagy az azt helyettesítő szabadságvesztés-büntetés végrehajtásának elmulasztása elévülés miatt a végrehajtás már lehetetlenné vált 11 esetben. Vizsgálati foglyok elleni bünvizsgálati ügyekben feltűnő késedelmesen járt el; a kir. ügyészség átiratait válasza sem méltatta, a kir. ügyészség megkeresésére a vizsgálati iratoknak betekintés végett való közlését nem teljesítette, sőt felügyeleti hatóságának ez ügyek befejezésére s a kir. ügyészség megkereséseinek teljesítésére irányuló utasítását sem foganatosította a kellő időben. Feltűnő késedelemmel járt el különösen a bünvizsgálatok teljesítése körül. 1—2-től 3 évnél is hosszabb ideig hevertette a vizsgálatokat.

A kir. ügyészségnek a vizsgálatok állásáról felvilágosi-

tást kérő átirataira 93 esetben, s ezek közt olyan esetekben is, midőn még a vizsgálat megindítása iránt sem intézkedett, azt a választ adta, hogy «a vizsgálat folyamatban van s intézkedés tétetett az iránt, hogy az mielőbb befejezést nyerjen». Elmulasztotta vádlott a kir. ügyészszéggel közölni 23 esetben a beérkezett feljelentéseket s e feljelentések alapján a sürgős, halaszthatatlan nyomozási cselekményeken kívül a felügyeleti vizsgálat teljesítéséig semmit sem tett; két rablási ügyben, bár a terhelteket a csendőrség kísérte a bíróság elé s ott letartóztatva maradtak, vádlott sem a letartóztatás elrendelése, sem szabadlábra helyezésük iránt határozatot nem hozott. A bűnvizsgálati lajstromba valótlán adatokat vezetett be, amennyiben 1898-ban 15 ügygyel többet, 1899-ben 34-gyel kevesebbet tüntetett fel abban elintéztéként, mint amennyit tényleg elintézt.

Vádlott-munkakörébe utalt több bűnügyi irat elveszett.

A kir. Curia: Vádlott 500 K pénzbüntetésre ítéltetik.

Indokok: A járásbíróság személyzetének összhangzó vallo-másából s a bemutatott bizonyítványokból az tűnik ki, hogy vádlott nemcsak a hivatalos órákat megtartotta, hanem sok-szor este 6—7 óráig is a hivatalban működött, sőt gyakran megtörtént, hogy 8—9¹/₂ óráig is tartotta a kihallgatásokat. A járásbíróság bűnvádi ügyforgalmához képest figyelemreméltónak találtatott vádlott az a védekezése is, hogy a járásbíróság a bűnvádi ügyek ellátására előzően kellő munkaerővel nem rendelkezett. Ily körülmények közt vádlottal szemben, aki 19 évi működése alatt fegyelmileg büntetve nem volt, a legsúlyosabb büntetés alkalmazandónak nem találta-tott. (1900 szept. 15. 406/900. sz. a.)

8. *A szegedi kir. ítélő tábla mint fegyelmi bíróság:* . . . albirót rosszalásra ítéli. *Indokok:* 19 esetben a terhelt albiró helyett jegyzője vette át apénzbüntetéseket. Azonban 19 ügyben a kiszabott pénzbüntetések sem előírva, sem a pénznaplóba bevételezve nemlettek, sem pedig az adóhivatalba leendő beszállítás végett a bíróság vezetőjének át nem adattak. Az ezen ügyre vonatkozó iratok az irattárból eltűntek. Számos ügyben az iratok, habár a vádlott az ítélet ellen annak kihirdetésekor felebbezést jelentett be, a másodfoku bírósághoz fel nem terjesztettek. Más ügyekben a fogházbüntetések foganatba nem vétettek és az iratok irattárba helyeztetek. Egy napi fogházbüntetésre ítélt B. T. bűnügyére vonatkozó iratok a büntetés foganatosításának mellőzésével irattárba helyeztetek. Több ügyben az ismeretlen helyen tartózkodó terhelt lakhelyének kipuhatolása iránt a rendőrkapitányság megkeresve nem lett és az iratok e nélkül irattárba tétettek. Egy napi elzárásra átváltoztatandó 5 frt pénzbüntetésre ítélt M. J.-ra vonatkozólag ez az 5 frt pénzbüntetés a nyilvántartási naplóba elő nem iratott. (1900 szeptember 28. 86. sz.)

A kir. Curia: A szegedi kir. ítélő tábla mint fegyelmi bíróságnak ítélete felhozott indokai alapján helybenhagyatik. (1900 december 15. 531. sz.)

9. *A kir. Curia:* A fegyelmi eljárás felfüggesztetik s az összes iratok további eljárás végett az illetékes büntető bírósághoz áttétetni rendeltetnek.

Indokok: A vádlott az elsőfoku fegyelmi bíróság ítéletének indokolási részében 1. és 2. pontja alatt felsorolt mulasztásokon kívül, az ugyanott 3. 6 pontok alatt foglalt ügyekben tárgyalást tartott és ítéletet hirdetett, amely ítéletek ellen felebbezések jelentettek be s ennek dacára vádlott az ítéleteket csak hónapok mulva foglalta írásba, mulasztásainak elpalástolása czéljából az eredetileg felvett jegyzőkönyveket megsemmisítette, azokat ujakkal, az előbbi jegyzőkönyvek lényeges kellékét képező keltezés megváltoztatásával olyképpen cserélte föl, hogy azok helyett a felek jelenléte nélkül felvett új jegyzőkönyvekben úgy tüntette fel a dolgot, mintha . . . napokon, tehát a valóságnak meg nem felelően, hozta és írásba foglalta volna. Ezeken felül a neve-

zett vádlott az F. J. elleni bűnügyben két megsemmisített tárgyalási jegyzőkönyv helyett erről a napról, valamint az 1899. évi december 13-ik napjáról új jegyzőkönyveket szerkesztett, melyek szerint a tárgyalás tanuk meg nem jelenése miatt elnapoltatott volna, tehát valótlán tényeket foglalt be a közokiratot képező jegyzőkönyvekbe. Egy más ügyben oly értelmű jegyzőkönyvet szerkesztett, mintha a tárgyalás egy tanunak meg nem jelenése miatt elnapoltatott volna, dacára annak, hogy az a tanu megjelent és ki is hallgattatott, tehát itt is valótlán tényeket foglalt be az általa hivatali minőségében vezetett jegyzőkönyvbe. Ezen ügyekben a Btk. 394. §. jelenségei forogván fen, a fegyelmi eljárás felfüggesztendő s az iratok a büntető bírósághoz átteendőek voltak. (1902 február 15. 94. h.)

10. *A budapesti kir. ítélő tábla, mint fegyelmi bíróság:* A. albirót «hivatalvesztésre» ítéli.

Indokok: A vádlott hivatali kölelességet hanyagul teljesítette. Ügyforgalmi tevékenysége kimutatását az 1900. évről nem készítette el. Két sorrendi végzést feltűnő késedelemmel szerkesztett meg. Tevékenységi kimutatásában valótlán adatokat vezetett be s erre G. F. irnokot utasította. A vizsgálóbíró nagyobb késedelmet 158 ügyben állapított meg és pedig az 1900. Ö 80/1. számú ügynél 1900. évi május hó 21-től 1901. évi január hó 30-ig, tehát 8 hónapot meghaladó késedelmet, 13 ügynél 5—6 hónapi, 8 ügyben 4 hónapi, 4 ügyben 3 hónapi, a többiben 1—2 hónapi késedelmet. A folyamatban lévő sommás pereknél 1900. évi szeptember és október hónapokban felvett tárgyalási jegyzőkönyvek elintézetlenek. Sok ügyben hiányzik a tárgyalási jegyzőkönyv alapján meghozott végzés, másokban a meghozott ítélet nem foglaltatott írásba. Az 1900 Sp. II. 117. sz. sommás perben az ítéletet Mile Péterné alperes előtt nem hirdette ki, de az ítélet fogalmazványán azt ez előtt is kihirdetettnek tüntette fel, holott a nevezett akkor (1900. évi szeptember 21-én) jelen sem volt. A vizsgálat megállapította, hogy a vádlott az 1900. évben 25 napon csak egy-egy, 17 napon pedig csak két-két ügyben tárgyalta, az egész évben pedig csak 97 tárgyalási napja volt. A vádlott a hivatalos helyiségben több alkalommal ittas állapotban több irányban botrányt okozott és közmegebotránkoztatásra ilyen állapotban kísérlette meg a hivatali teendők teljesítését, de erre annyira nem volt képes, hogy atárgyalásokat részint el kellett halasztani, részint pedig a tárgyalási jegyzőkönyveket az érdekelt ügyvédeknek kellett tollba mondaniok. Alantasaival a legdurvábban bánik. Egy alkalommal a lépcsőn tántorogva haladt fel a hivatalba s annyira ittasan, hogy majd összeesett. Olyan vizsgálati foglyokat állíttatott maga elé kihallgatásra, akiket már előbb kihallgatott volt, mert erről ittas állapotban megfeledezett. A délelőttöket is részint asztalra dülve, részint a pamlagon fekvé többször átaludta. A vádlott ittas állapotban az utcán is megjelent. Az ügykörébe tartozó ügyeket a vádlott nagy részben mások által intéztette el, így a végrehajtási ügyeket a végrehajtóval; irnokát fogalmazásra használta. Az örökösödési ügyekben a telekkönyvvezető átadó végzéseket készítette a vádlott részére. (1901 december 30. 1199. sz. a.)

A kir. Curia: Helybenhagyandó volt az elsőbíróság ítélete az abban felhozott indokokból és azért, mert a vádba helyezett cselekmények közül különösen a szokásszerű iszákosság végképpen érdemetlenné teszi vádlottat a tiszteletre és bizalomra és a minden irányban érintetlenséget kívánó bírói hivatal viselésére. (1901. évi június 28-án 369. sz. a.)

11. *A kassai kir. ítélő tábla:* X. albirót 200 K pénzbüntetésre ítéli. *Indokok:* A vétség és kihágási ügyekben a vádlott 16 ügyben, amelyekben a hozott ítéletek ellen felebbezés jelentetett be, 6—16 hó alatt sem foglalta írásba s az iratokat a második elnöki vizsgálatot követően egy eset kivételével csak további egy, sőt egy esetben két, két esetben pedig három hónapot is meghaladó késedelemmel ter-

jesztette fel. Ot ügyben, amelyekben hozott ítéletek ellen ugyancsak felelősség jelentetett be, az ítéleteknek csak rendelkező részeit foglalta s pedig egy ügyben az első, a többi ügyekben pedig a második elnöki vizsgálatig írásba és három ügy iratait a második elnöki vizsgálat után is csak további egy hónapot meghaladó késedelemmel terjesztette fel. Tizenhárom ügyben hozott jogerős ítéleteket több mint kilencz hó alatt sem foglalta írásba. A kiszabott pénzbüntetésnek a nyilvántartási naplóba való vezetése s a pénzbüntetésnek behajtása iránt sem intézkedett. Tíz ügyben a feljelentett kihágások miatt a késedelmes intézkedések folytán és még az első elnöki vizsgálatot megelőzően beállott elévülés következtében az eljárás folyamatba tehető nem volt, illetve a folyamatban levő eljárások meg voltak szüntetendők. Három ügyben a megtartott tárgyalások elnapolását négy hóval is meghaladó idő után intézkedett csak a folytatólagos tárgyalások elrendelése iránt; ezután daczára annak, hogy egy ügyben az idézések és kézbesítési vevények el voltak készítve, a vádlott azokat 11 hónapot meghaladóan visszatartotta, aminek folytán új határnap kitűzése volt szükséges; két ügyben pedig a folytatólagos tárgyalást rendelő végzéseket a tárgyalási határnap kitűzése nélkül hevertette az iratoknál 12 hónapot is meghaladóan; két ügyben 1900 december 27-ére, illetve 1900 december 18-ára kitűzött tárgyalások után a folytatólagos tárgyalást csak a kir. törvényszéki elnök közbelépése folytán tűzte ki 1901 június hó 17-ére, illetve 18-ára és a vád tárgyát képező kihágásoknak már bekövetkezőben volt elévülését csakis a törvényszéki elnök e közbelépése akadályozta meg; az 1900. B. 523. sz. 1900 augusztus 27-én lajstromozott feljelentésre 1901 szeptember 4-ig sem tűzött tárgyalást; három ügyben hozott megszüntető végzéseket a keltüktől a második elnöki vizsgálatig eltelt 8—10, illetve 8, 5 hó alatt sem kézbesítette a magánvádlónak; három ügyben a feljelentéstől számított 3—5, 3—5, illetve 4—5 hónapot is meghaladóan 1901 január 12-én kibocsátott büntető parancsokat csak 1901 június 8-án adta a kiadóhivatalba; három ügyben még az a további mulasztás is észlelhető, hogy ez ügyekben a vagylagosan megállapított szabadságvesztés büntetéseknek a végrehajtását a vádlott a BP. 533. és 535. §-ai ellenére tárgyalási határnap kitűzése nélkül rendelte el és foganatosította; egy ügyben 1900 augusztus hó 14-től, egy ügyben pedig 1900 május 14-től 1901 június 18-ig nem intézkedett; huszonöt ügyben, amelyekben az intézkedések megtétele körül már az első elnöki vizsgálat (1901 június 16 s követő napjai) alkalmával nagyfoku késedelmeket derített föl a törvényszék elnöke, csak az 1900. évi augusztus 19-ike és 1901 szeptember 9-ike közötti időszakban 8—11 havi késedelemmel intézkedett, hatvankilencz ügyben, amelyekben az intézkedések megtétele körül szintén már az első elnöki vizsgálat alkalmával lettek nagymérvű késedelmek megállapítva, a vádlott még a második elnöki vizsgálatig, 1901 szept. 13-ig sem intézkedett. Az utolsó intézkedéstől a második elnöki vizsgálatig 16 hónál is több mult el. Büntetés vizsgálati ügyekben a vádlott az 1900. évi hátralékból és az 1901 szept. 13-ig lajstromozott 25 vizsgálati ügyből ugyane napig csak az előző évből négy vizsgálatot fejezte be annak daczára, hogy ezekkel a régebbi vizsgálatokkal már február havában elkészült, és 1901 április 20-ig vizsgálati ügy nem érkezett a járásbíróshoz, az 1901. évi vizsgálati ügyekben pedig egy az 1901 május havi tevékenységi s hátraléki kimutatásban a vétség és kihágási ügyek hátralékát 225 ügyben mutatta ki, holott a hátralék tényleg 311 ügyet tett ki: tárgyalási naplóinak adatai hiányosak és megbízhatatlanok. (1902 márczius 21. 41. sz. a.)

A kir. Curia: Vádlott hivatalvesztésre ítéltetik. **Indokok:** Vádlott 1890. évtől kezdve hivatali kötelességeit állandónak mondható hanyagság által megszegte. Az ügyek késedelmes elintézése miatt 1890-ben két ízben elnökileg megintetett,

1893-ban két ízben «rosszalásra», majd 1894-ben 25 frt pénzbüntetésre, 1897-ben már 100 frt pénzbüntetésre, majd 1898-ban 300 frt pénzbüntetésre, 1901-ben 100 K pénzbüntetésre ítéltetett. Minthogy a vádlott terhére most ismét a hivatali kötelesség vétkes megszegésének számos és részben nagyon súlyos esete fog fel; az elsőfoku fegyelmi bíróság ítéletének indoklásában felemlített az a körülmény, mely szerint a vádlottban az ügybuzgalom még nem halt ki, teljesen nyomatékát veszti az által a tény által, hogy a fegyelmi büntetések hatása az évek hosszú sorában be nem következett; egyébiránt nem kihaló félben levő ügybuzgalom az, amely szükséges, hogy valaki a bírói állásnak megfelelő munkásságot képes legyen kifejezni; minthogy az elsőfoku fegyelmi bíróság ítéletének indokaiban említett nehézségek a hivatali kötelesség megszegésének enyhítő okául alaposan nem vehetők fel; mivel a bíróság testületéből az ez iránt kívánatos és szükséges tisztelet szempontja miatt is el kell távolítani az oly egyént, akit, mint a vádlottat, évek óta a hivatali kötelességnek megszegéseért kellett üldözni s akire nézve a pénzbüntetésnek mint harmadfoku fegyelmi büntetésnek most már ötödik ízben való alkalmazását s ez által a negyedik foku fegyelmi büntetés alkalmazásának mellőzését nem lehet indokoltnak venni, mert a várt és reményelt javulást a harmadfoku büntetés ismételt alkalmazása sem eredményezte, azt kell tehát bizonyosnak elfogadni, hogy az ily egyén a bíróságokra bizott közérdekek veszélyeztetése nélkül a bírói állásban meg nem hagyható: ezeknél fogva a jelen ítélet szerint kellett határozni. (1902 június 7. 317. sz.)

Dr. Balog Arnold.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A magyar részvényjog reformja.

A kereskedelmi törvény revíziója tervbe van véve, de megvalósítása még egy távolabb jövő feladata. Sok jogosultsága van azon felfogásnak, hogy ezen munkálat a magánjog codificálásával összhangban valósíttassék meg. De azért időszzerű ezen nagy kérdések megvitatása, s különösen azon kérdésnek, mely legnagyobb fontossággal bír hazai közgazdaságunk fejlődésére, és ez a hazai részvényjog helyes alapokra fektetése. Sok elv, melyet a theoria helyesnek állapított meg, másképp valósul meg az életben s csak objektív megfigyelés teszi lehetővé, hogy ne essünk túlzásba sem a szabadságok adásánál, sem a korlátok megállapításánál.

Kétségtelen, hogy a részvénytársasági forma sikerült jogi alkotásnak bizonyult, s a közgazdaság kiváló factorává vált, azonkívül nagy sociális jelentőséggel is bír, a mennyiben lehetővé teszi, hogy kisebb vagyonok is résztvehessenek a nagyobb szabású közgazdasági műveleteknél. Geniális módja az értékek, jogok és kötelezettségek felosztásának. S ha visszaélések történnek, ha ez által nagyobb megrázkodások el nem kerülhetők, mégis elvként kell felállítanunk, hogy a részvénytársaságok szabad mozgása sokkal több haszonnal járt, mint a milyen hatálylyal bírtak a korlátozó intézkedések.

Bármilyen reformjára is gondolunk tehát hazai részvényjogunknak, a korlátozásoknak csak annyiban szabad érvényre jutniok, hogy a visszaélések, amennyire lehetségesek, elkerültesse, de sohasem szabad a visszaéléstől való félelemnek a szabad mozgás, tehát a szabad fejlődés előfeltételét áldozatul hozni. Hogy pedig a szabadabb felfogás e téren is megtermi gyümölcseit, legyen szabad néhány statisztikai adattal szolgálnom.

Németországban a részvénytársaságok alapítása sohasem volt engedélyhez kötve, a fejlődést a következő számok mutatják:

1871—1890-ig Németországban 3024 részvénytársaság alakult 4849 millió márka alaptőkével, 1897-ben 3712 részvénytársaság működik 6·8 milliárd alaptőkével, ezek közül 1897 ipari célokra alakult. A tiszta nyereség átlag 10·7 %-ot tett ki, az osztalék 1896-ban 7·5 %-ot.

Ausztriában, ahol a részvénytársaságok alapítása hatósági engedélytől függ, 1871—1890-ig 642 részvénytársaság alakult (3024 némettel szemben) 103 év alatt, mert az első részvénytársaság Ausztriában 1795-ben alakult, ugyanannyi, mint Németországban öt év alatt.

Concedálok, hogy a gazdasági viszonyok különbözősége érvényre jut e számokban, de nem annyira, hogy a szabaddabb elv javára mit sem írhatnánk. S ha lesznek sokan, akik a Németországban most lefolyt válság folytán skeptikusokká lettek a nagy fejlődés irányában, azok megnyugodhatnak abban, hogy a legutóbbi évek veszteségei a német részvénytársaságok fejlődésével szemben, még mindig az utóbbit tüntetik fel kedvező színben, s hogy nem a szabadsága a törvényes felfogásnak okozta ezen válságokat, hanem részint a közgazdasági viszonyok, részben pedig egyes intézet vezetőinek gonoszsága, már pedig oly tökéletes törvényt, mely praeveniálni tudjon minden emberi gonoszságnak, alkotni sohasem sikerült és sikerülni nem is fog. S ha speciális magyar viszonyainkat tekintjük, úgy azt tapasztaljuk, hogy a részvénytársasági intézmény sanyaru, kicsinyes gazdasági viszonyaink mellett hathatós istápolást nyert kereskedelmi törvényünk liberálismusában, s mi okunk sincs arra, hogy néhány megdöbbentő eset folytán e térről törvényhozásunk letérjen.

Nézetünk szerint a kérdés, a reformok sulypontja mindig és mindenkor a személyekben fekszik. A gyakorlati élet azt mutatta, hogy a legszigorubb intézkedések is illusoriusak, ha a kivitel, az üzlet vezetése oly emberekre van bízva, kik a bizalomra érdemtelenek.

Áttérünk már most a kérdés részleteire.

A részvényjognak három kardinális kérdést kell helyesen megoldania. 1. Az alapítást. 2. Az ügyvezetést (igazgatóság). 3. A kisebbség jogainak védelmét.

1. Az alapítás.

Mielőtt e részletekbe belebocsátkoznám, megjegyzem, hogy a 147. §., mely a részvénytársaság definícióját adja, csakis a tagok kötelezettségét foglalja magában, nem pedig jogait is és ezt csak a 163. §-ban állapítja meg, kimondván, hogy minden részvényest a társasági vagyron aránylagos része illet meg.

Nézetem szerint a német törvény helyesen definiál, midőn a jog és kötelezettség határát egy paragrahusban állapítja meg és így a 147. §. következőképp volna módosítandó. «Részvénytársaságnak azon társaság tekintetik, mely előre meghatározott bizonyos számú és egyenértékű (egész vagy hányad) részvényekből álló alaptőkével alakul s melynél minden részvényest a társasági vagyron aránylagos része illet, és a részvények tulajdonosai csak részvényeik erejéig felelősek.»

Áttérve már most a részletekre, kérdés tárgyát képezi, vajon az alapítók száma a törvényben megállapíttassék-e? Kereskedelmi törvényünk «alapítókról» beszél, tehát a szám megállapítása nélkül feltételezi, hogy legalább két alapítónak kell lennie. A német törvény öt, az angol törvény hét alapítót állapít meg minimumként. A számok megállapítása természetesen önkényes, sem az ötös, sem a hetes számnak jogi alapja nincs. A törvényhozó felvesz egy számot s azt így vagy úgy meghatározza. Jelentősége van azonban a nagyobb számú alapítónak, mert több ember solidáris kötelezettsége több garantiát nyújt az alapításból esetleg keletkező kártérítési igények tekintetében. De másrészt miféle praktikus haszna van az alapítók száma megállapításának, ha akár 5, akár

50-ben van megállapítva, ha mindnyájan együttvéve semmiféle személyi és materiális garantiát nem nyújtanak. Különös jelentősége van ennek hazánkban, mert a csekély gazdagság mellett, a tökeszegénység folytán rendkívül vonzanak a phantastikus alapítások, melyek légvárral, milliókkal kecsegtetnek és csalódással végződnek. Magunk részéről is helyeseljük tehát azt, hogy az alapítók számának minimuma több legyen kettőnél, de mint bevezetésemben hangsúlyoztam, személyi garantiák nélkül az intézkedésnek mi hasznát sem látjuk.

Ezen garantiák a következők volnának: 1. Alapító csak az lehet, ki vagyron elleni büntény miatt büntetve nem volt. 2. Ki ellen csőd nem nyitattott.

Azonkívül annak biztositékál, hogy az alapítás komoly, nem czélozza a közönség kizsákmányolását, helyesnek tartanók, ha az aláírók a prospectus és aláírási iv kibocsátása előtt a tervbe vett részvénytőke egy hányadát letétbe helyeznék.

Kereskedelmi törvényünk nem állapít meg minimumot a részvények névértéke tekintetében. Ezen állásponton áll a belga, schweizi és angol törvényhozás. De különösen az angolországi tapasztalatok megingatták ezen irány védőit, mert a spekuláció magával sodorta a kis ember pénzét a nélkül, hogy a közgazdaságnak használt volna. Egészségtelenül hatott a tőzsdére és rossz hatása volt a tömegekre, kik ügyes faiseurök által a spekulációba sodortattak. Nem sokban különböztek ezen 2½ shillinges részvények és részvényesek a lottótól és lottójátékosoktól, ahol csak az nyer, ki a játékot előidézi s csalódik, ki abban bizik. Másrészt a névérték tulmagas minimuma hazánk gazdasági viszonyainak meg nem felel; a német törvény 1000 márkás minimuma nálunk az alapítást rendkívül megnehezítené. Nézetünk szerint a közfelfogáshoz és viszonyainkhoz az osztrák törvény által megállapított 200 koronányi minimum áll legközelebb, mely közhasznu alapításoknál s ott, hol a részvények névre állíttatnak ki s csak a társaság beleegyezésével adhatók tovább, (német törvény) 100 korona is lehet.

Törvényünk a részvénytársaságot megalakultnak tekint, ha: 1. alaptőkéje biztosítva van, 2. ha a társasági alapszabályok létrejöttek, 3. ha a társaság a kereskedelmi cégjegyzékbe bevezettetett.

Az alaptőke vagy készpénzből áll, vagy részét képezik a társaságba hozott értékek. (Apport-Gründung.)

A magyar törvény az alaptőke igazolása tekintetében a 159. §. 3. pontjában intézkedik, kimondván, hogy a bejegyzésnél igazolandó, hogy az alaptőke 30%-a tényleg befizetett. A német törvény ez iránt következőképp intézkedik: «In der Anmeldung ist die Erklärung abzugeben, dass auf jede Actie soweit nicht andere als durch Baarzahlung zu leistende Einlagen bedungen sind, der eingeforderte Betrag baar eingezahlt und im Besitze des Vorstandes ist. Der Betrag, zu welchem die Actien ausgegeben werden, und der hierauf baar eingezahlte Betrag sind anzugeben, dieser muss mindestens ein Viertheil des Nennbetrages . . . umfassen.» (195. §.) A büntető intézkedések (313. §.) pedig következőképp hangzanak: «Mit Gefängnis und zugleich mit Geldstrafe bis zu 20,000 Mark werden bestraft: 1. Gründer oder Mitglieder des Vorstandes oder des Aufsichtsrathes die zum Zwecke der Eintragung der Gesellschaft in das Handelsregister in Ansehung der Zeichnung oder Einzahlung des Grundkapitals . . . falsche Angabe machen.»

Kereskedelmi törvényünk sem az igazgatók, sem a felügyelő-bizottság, sem az alapítók ellen ilyen esetben egyetemleges kötelezettséget és büntető intézkedéseket nem állapít meg. Pedig ismeretesek azon visszaélések, melyek az alaptőke befizetése körül elkövetetnek. Hatodrangu intézetek kölcsön adnak annyit, amennyi az alaptőke igazolására szükséges. Ez a kölcsön adott összeg, mint betét, ugyanazon intézetnek átadatik, mely azután kiállítja a könyvkivonatot

mely a bejegyzésnél az alaptőke befizetésének bizonyítékául szolgál. Megkezdí tehát egy részvénytársaság működését, melynek soha egy krajczár pénz alaptőkéje nem volt és szaporítja azon cadaverek számát, melyek a közgazdaság éltető levegőjét miazmákkal telítik.

Szükségesnek tartjuk tehát: 1. hogy azon társaság tekintetében, melynek könyvkivonata a befizetést igazolja, garanciák állapíttassanak meg, és pedig pl. oly formán, hogy csak oly társaság könyvkivonata vétetik a bejegyzés alapjául, mely bizonyos összegű alaptőkével bír, melynek utolsó 5 évi mérlege nyereséggel zárult s hogy csakis részvénytársaságok könyvkivonatai vétetnek tekintetbe. Ki volna mondandó továbbá, hogy a befizetést igazoló részvénytársaság vagyoniilag s a részvénytársaság azon alkalmazottja büntetőjogilag is felelős, ha hogy a befizetés csak színleges, vagy ha maga is a törvény ezen követelményének kijátszásához hozzájárult. 2. Egyetemenlegesen felelősek vagyon- és büntetőjogilag az alapítók, az igazgatóság és felügyelő-bizottság tagjai, kik a bejegyzést eszközölték, ha az, hogy az alaptőkére a törvény által követelt befizetések megtörténtek, a valóságnak meg nem felelnek.

A törvényhozó fokozott figyelmét érdemlik meg az alapítások, midőn bizonyos tárgyak vagy jogok, mint az alaptőke részei hozatnak a társaságba. Miképp házasságjogi törvényeink életbelépte előtt Magyarországot keresték fel azok, akik könnyen, egyszerű áttérés által válni akartak s ezen válások s újbóli házasságkötések erdélyi válások és erdélyi házasságkötések alatt világhírűek lettek, úgy nyert hazánk bizonyos körök előtt nevezetességet az «erdélyi részvénytársaságok» alapítása által, mely körök Magyarországot keresték fel oly alapítások létesítésére, melyek csakis hazánkban voltak lehetségesek. Így alakultak százezrekre menő alaptőkével részvénytársaságok, melyeknél a befizetett alaptőke a legminimálisabb volt s az alaptőke legnagyobb részét egy szabadalom ellenértéke képezte, mely mihamarább teljesen értéktelennek bizonyult. Az alapítók tudtak a részvényeken s a társaság sohasem tudott meghalni, mert a felszámolás csak akkor javaslandó a közgyűlésnek, ha az alaptőke fele elveszett, s így az igazgatóság minden felelősség nélkül vihette tovább a társaság ügyeit, mert hiszen a szabadalom képezte az alaptőkét, a szabadalom pedig meg volt és így az alaptőke felének elveszését konstatálni sohasem lehetett.

A német törvény cautelákat állapít az ilyen sportalapításoknál. A 186. §-ban következőket statuálja: «Werden auf das Grundkapital von Actionären Einlagen gemacht, die nicht durch Baarzahlung zu leisten sind, oder werden vorhandene und herzustellende Anlagen oder sonstige Vermögensgegenstände von der zu errichtenden Gesellschaft übernommen, so müssen der Gegenstand der Einlage oder der Übernahme, die Person von welcher die Gesellschaft den Gegenstand erwirbt, und der Betrag der für die Einlage zu gewährenden Actien, oder die für den übernommenen Gegenstand zu gewährende Vergütung im Gesellschaftsvertrage festgesetzt werden».

A 192. §. meghatározza az ellenőrzést: «Die Mitglieder des Vorstandes oder des Aufsichtsrathes haben den Hergang der Gründung zu prüfen. Gehört ein Mitglied des Vorstandes oder des Aufsichtsrathes zu den Gründern oder hat sich ein Mitglied einen besonderen Vortheil oder für die Gründung oder deren Vorbereitung eine Entschädigung oder Belohnung ausbedungen oder liegt ein Fall des §. 186 Abs. 2. vor, so hat ausserdem eine Prüfung durch besondere Revisoren stattzufinden. Die Revisoren werden durch das für die Vertretung des Handelsstandes berufene Organ, in Ermangelung eines solchen durch das Gericht bestellt in dessen Bezirke die Gesellschaft ihren Sitz hat». A német törvény 313. §-a pedig büntetőjogi sanctio alá helyezi az alapítókat, az igazgatóság és felügyelő-bizottság tagjait, ha: «der im §.

186 vorgesehene Festsetzungen wissentlich falsche Angaben machen».

Kereskedelmi törvényünk az alakuló közgyűlés formális értékmeghatározásával beéri, csak azt kívánván, hogy ezen érték a tervezetben megállapított árnál nagyobb ne legyen. Kétségtelen, hogy ez reális, egészséges alapot nem képez.

Szükséges tehát: 1. hogy már a tervezetben azon tárgy vagy érték, mely a társaságba vitetik, tüzetesen körülírva legyen, hogy felsoroltassanak azon okok, melyek az átvételt javasolják s melyek az értékmeghatározásnál irányadók; 2. hogy bejegyzés előtt a társaságba hozandó értékek megbecsültesse, a német törvény, mint fentebb említettem, elégségesnek tartja ez esetben, ha az első igazgatóság nem az alapítók-ból áll, hogy ezek a felügyelő-bizottsággal együtt végezzék a vizsgálatot s csak ha az igazgatóság az alapítók-ból áll, kívánja a revisorok általi megvizsgálást. Ez azonban egyáltalában nem megbízható. Mert az alapítóknak módjukban áll az első közgyűlés által oly igazgatóságot választatni, mint amilyen nekik tetszik. Az osztrák 1899. Actienregulativ e tekintetben a következőket tartalmazza: «Jede Handels- und Gewerbekammer hat längstens innerhalb zweier Monate nach Verlautbarung dieser Verordnung eine Liste derjenigen Persönlichkeiten, welche nach Ansicht der Kammer geeignet sind, als Revisoren zur Prüfung der Projecte für die Errichtung von Actiengesellschaften im Sinne der Bestimmungen dieser Verordnung verwendet zu werden, der politischen Behörde mitzuthellen, und die in der Liste eintretenden Veränderungen alljährlich längstens im Laufe des Monats Februar bekanntzugeben. Die Liste ist in Gruppen nach den Hauptgattungen der wichtigeren Industriezweige aufzustellen, wobei die Gruppen, sowie die Anzahl der in jeder Gruppe nahmhaft zu machenden Sachverständigen von der Landesbehörde nach Anhören der Kammer zu bestimmen sind. Die Liste ist von der Kammer über jeweiliges Begehren der Landesbehörde zu ergänzen und zu erweitern. Die von den Handels- und Gewerbekammern aufgestellte Listen von der politischen Landesbehörde zu jedermanns Einsicht offen zu halten. Die Revisoren sind von den Concessionswerbern aus den bei den politischen Landesbehörden erliegenden Listen der von den Handels- und Gewerbekammern für den betreffenden oder einen verwandten Industriezweig vorgeschlagenen Sachverständigen und zwar in der Regel aus der Reihe derjenigen zu wählen, welche von der Handels und Gewerbekammer in deren Bezirke der Sitz der zu errichtenden Gesellschaft geplant oder eine von der Gesellschaft zu erwerbende Unternehmung gelegen ist, nahmhaft gemacht wurden».

Nézetem szerint az ily szakértői collegium alakítása üdvös hatású volna, de fentartandónak vélem a lehetőséget, hogy a határozattal meg nem elégedő alapítók az ügyet egy felebbezési forum elé vihessék — mely pl. a szabadalmi tanács mintájára — szakértőkből és a bíróság tagjaiból állana, mely azonban az első fok ténymegállapításai alapján határoz. A tisztán laikusokból álló collegium felebbezhetetlen határozata ugyanis nem kelti a pártatlanság teljes benyomását.

2. Az alapítók a bejegyzést eszközölő igazgatósági tagok és a felügyelő-bizottság felelős a beclés jóhiszeműségéért. Felelős továbbá az, aki az értéket a társaságba hozta. Ezen felelősség civil- és büntetőjogi felelősség szempontjából szükséges, hogy magukat ezen személyek a hazai bíróságok ítéltékességének alávéssék. Ezen intézkedést szükségesnek tartom nemcsak a kvalifikált alapításoknál, hanem minden alapításnál, mert különösen hazánkban felette fontos, hogy magukat a kártérítésre kötelezett alapítók a magyar bíróságok competentiaja alól ki ne vonhassák.

4. Azon esetben, midőn jogok vitetnek a társaságba (szabadalom), felelősség terheli azt is, aki két éven belül a részvényeket eladásra kínálja vagy nyilvánosan vevésre csábít.

5. Azon esetben, ha jogok vitetnek a társaságba vagy oly tárgyak, melyek értékesítése rendes üzleti, gyári üzemet igényel, kimondandó volna, hogy az alaptőke bizonyos hányadának készpénzből kell állania, s hogy amennyiben ezen készpénz $\frac{3}{4}$ részben elveszett, az igazgatóság a felszámolást köteles a közgyűlésnek javasolni.

Ezen hányad befizetése elengedésének akkor van helye, ha a szabadság Európa más államaiban már exploitaltatott és kétségtelen eredmények igazolják azt, hogy a szabadság önmagában abszolút értéket képvisel.

Hogy pedig az alapítók ezen intézkedéseket ki ne játszassák azáltal, hogy készpénzalapítást csinálnak és azután szerzik meg a társaságba behozandó értéktárgyakat, a következő cautelák szükségesek:

1. ha az értékek az alaptőke $\frac{1}{10}$ -t meghaladják, a társaság bejegyzésétől számított két éven belül ehhez a közgyűlés határozata szükséges, mely $\frac{3}{4}$ többséggel határoz, ha pedig az értékek megszerzése a bevezetéstől számított egy éven belül történik, ezt csak oly közgyűlés határozhatja el, melyen az alaptőke $\frac{1}{4}$ része képviselve van. Kivételt képez, ha a társaság ingatlanok megszerzésére alakult, vagy ha ingatlanok árverésen szereztetnek meg. (Német törvény 207. §.)

(Bef. köv.)

Dr. Szakolczai Arpád.

A jogi oktatás reformjához.

A tervezet közzététele óta egyik kritika a másik után jelen meg; a jogászegyletben ülésről-ülésre bonczolgatták, de a bíráló majdnem kizárólag az új államvizsgálatra vonatkozik s a jogi oktatásról alig hangzik el egy-két szó. Pedig hát van itt is bíráltni való, sőt lehet mondani, van egy speciális, ami kirívó hibája úgy a régi, mint a tervezett új rendszernek.

Ez az abnormitás a 8-dik félév, úgy amint az jelenleg fenáll.

Nem akarom fejtegetni az északnémet, a francia és a délnémet (osztrák) egyetemi rendszerek idevonatkozó hibáit és előnyeit, csak utalni kívánok arra, hogy az északnémet egyetemek alkalmazzák a 3 éves tanulmányi rendszert, a délnémetek a 4 éves rendszert, a francia egyetemek vegyesen a 3 és 4 évest a szerint, hogy magasabb (tudori) képzettségre aspirál-e a jelölt vagy sem.

Mi, magyarok, mint rendesen, követni akarjuk az aurea mediocritas elvét. Papiroson, névleg 4 éves a tanulmányi rendszerünk, tényleg azonban csak 3 és fél éves. Így van ez most s így tervezik a jövőre. Vagyis a 8-ik félév csak külső, egy eszköz, amivel büntetik a büntetésre nem méltókat és jutalmaznak a jutalomra érdemtelenekeket.

A valójában 7 féléves magyar tanulmányi rendszert nem akarom rosszalni. Akár pro, akár contra általános helyeslésre úgy sem számíthatnék. Határozottan el kell azonban ítélni a 8-ik semestert, úgy amint ez most van.

Tudvalevő ugyanis, hogy az oly jogtanulók, kik a 7-ik félév végén katonai szolgálatra való besoroztatásukat igazolják, már ekkor absolutoriumot kapnak. Ezért mindenki befejezi tanulmányát a 7 félév alatt, sőt a jogakadémiákon ez quasi kötelező, úgy hogy a 8-ik semesterre nem marad semmi, legfeljebb az ismétlések vagy a speciál collegiumok, de ezek is csak azoknak, kik a sors vakakaratóból kifolyólag a katonai szolgálatra még be nem soroztattak.

Ezek szerint teljesen a véletlentől függ az, hogy ki hallgassa a 8-ik semestert, nem pedig attól, ami már sokkal észszerűbb lenne, hogy mint felelt meg tanulási kötelezettségének s mily előhaladást ért el tanulmányaiban.

A 8-ik félév egy határozott büntetési nem, kerékkötő arra, hogy azok, kik alkalmatlanok a katonai szolgálatra, bűnhődjenek azzal, hogy még egy félévig vissza lesznek tartva céljuktól. Pedig hát nem elég büntetés a testi gyengeség

vagy szervezeti hiba? Nem szívesen hallgatna az ily tanuló még inkább egy 9-ik semestert is, csak kapná vissza testi hibátlanságát?

Azt hiszem, könnyű a felelet.

De kiáltó satira is ez. Általában kik maradnak vissza a testi fejlődésben? A jó vagy rossz tanulók? Tapasztalás szerint a jó tanulók nagyobb része a fokozottabb szellemi munka miatt testileg fejletlenebb s ezeknek nagyobb része lesz a katonai szolgálatra testi gyengeség miatt alkalmatlan. Figyeljük meg a 8-ik félév hallgatóit, rendesen köztük van a kitüntetéses vizsgázók nagyobb része.

És mégis ezek 7 semester alatt nem tanultak eleget. Hallgassanak ezek még egyet. A gyengébb tanulóknak jó, hogy nem ártott meg a 7 semester, ne kényszerítsük őket a 8-ik hallgatására.

Elégé kiáltó hibák ezek, azt hiszem a kisebbeket nem is kell felsorolnom.

Legyen az új tanulmányi rendszer 6—7 vagy 8 féléves, de a tananyag osztassék el benne arányosan, hallgassa minden tanuló végig az egészet s ne legyen a teljesen véletlentől, vakszerencsétől függővé téve, hogy valaki hibáján kívül egy fél évig célja elérésében akadályozva legyen.

Dr. G. L.

Különfélék.

Egy végrehajtó kitanítása. A jászberényi járás-bíróság 1901. V. I. 387. számú végzésében a következőképp tanítja ki a kir. végrehajtót: «Utasítom a kiküldöttet, hogy a végrehajtási törvény 70. §-át *figyelemmel dtolvassa* és hogy megfelelőleg alkalmazni tudja és hogy jövőre is pótlások eszközölésére alkalmas adó felületes eljárástól tartózkodjék».

A cégutódlásra mutató toldás csak akkor használható, ha a cég átruházásával együtt az üzlet is átruházott. A kereskedelemügyi miniszter a következő határozatot hozta: Az alispáni határozat helybenhagyatik. Helybenhagyandó volt a másodfoku ítélet, mert az 1875. évi XXXVII. tcz.-be foglalt kereskedelmi törvény 12. §-a megengedi ugyan, hogy az, aki valamely létező kereskedelmi üzletet szerződés vagy örökösödés útján szerez meg, azt a volt tulajdonos vagy jogutódainak beleegyezésével az eddigi cég alatt az utódlást kifejező toldással vagy anélkül folytathassa; de a törvény megkívánja a cég átruházásával az üzlet átruházását is, vagyis a törvény értelmében az üzletátruházás nélkül a céget sem lehet átruházni. Minthogy pedig a kihágási eljárás során beigazoltott, hogy panaszolt a fenállott Ny.-féle üzletet nem vette át, amennyiben az üzlet a tulajdonos elhalálásával árverés útján eladott s hogy panaszolt, ki Ny. halála után körülbelül csak egy év múlva telepedett le B-ban, az üzlet nélkül az örökösöktől csupán a céget szerezte meg, őt a Ny. cég és a cégutódlást jelző toldás jogosulatlan s a valóságnak meg nem felelő használata miatt büntetni s a cégutódlásra mutató említett felírás használatától eltiltani kellett. (1902 július 9. 37872. sz. a.)

Mikor és hányszor kell a bíróságnak a sommás perben halasztást adnia? Felperes felülvizsgálati kérelmében előterjesztett panasz, hogy az elsőbíróság a perrendtartás 185. §-ának rendelkezését sértette meg az által, hogy elutasító ítéletet hozott anélkül, hogy az alperes által a tárgyaláson becsatolt számlákra leendő nyilatkozat végett halasztást adott volna, nem alapos. Ugyanis a jelen perben való eljárásra nem a felperes által felhívott törvény, hanem az 1893. XVIII. tcz. rendelkezései irányadók s minthogy az a törvény utasítást az iránt, hogy a bíróság mikor és hányszor adjon halasztást, nem tartalmaz: nyilvánvaló, hogy az elsőbíróság az által, hogy felperes halasztási kérelmének a vonatkozó indokok kifejtése mellett helyt nem adott, jogszabályt nem sértett, és nyilvánvaló, hogy felperesnek semmi mással nem indokolt, hanem csupán az eljárási szabályok megsértésére fektetett panasz a alaptalan. (Kereskedelmi és váltótörvényeszek felelőbizései tanácsa 1901 E. 332.)

Kit terhel a postai kézbesítés költsége? Alperes a felülvizsgálati kérelmében azzal a panasszal él, hogy az elsőbíróság jogszabályt sértett akkor, amikor a kereset postai kézbesítési díját az ő terhére állapította meg. A kir. törvény-

szék alperesnek ezt a panaszát alaposnak találta: mert az 1868: LIV. tcz. 260. §-a jogot ad ugyan a felperesnek arra, hogy a keresetet és az arra hozott idéző végzés kézbesítését posta útján eszközöltesse, de ez csakis a felperes költségén eszközölhető. A most hivatkozott törvényszakasza ellen vétett tehát az elsőbíróság akkor, amikor az ítéletben kimondotta, hogy a kézbesítés körül felmerült postai díj a perköltséghez számítandó és a postai díj befizetésére alperest kötelezte. Minthogy az előadottak szerint a postai kézbesítéssel felmerült költség az alperest nem terhelheti; minthogy a postai kézbesítési díjnak levonása után a felperesnek felszámított követelése még a tárgyalás előtt egész összegében kifizetett: a felülvizsgálati kérelemnek helyt adni kellett. (Kereskedelmi és váltótörvényszék felebbezési tanácsa 1902. E. 58.)

— **Az osztrák közjegyzők** memorandumot nyújtottak át az igazságügyminiszternek, többrendbeli sérelmeik orvoslását kérve. A miniszter kijelentette, hogy a közjegyzőség megszüntetésére nem is gondol. Kilátásba helyezte, hogy a perenkívüli eljárás és az örökösödési eljárás reformját nem sokára megvalósítja.

— **Az ügyvédi fegyelmi bíróságok** jury-szerű alakítását proponálja a Barreau utóbbi számában dr. Elbogen Frigyes. Indítványja szerint a jury a kamara tagjai közül sorolás útján alakíttatnék s a vádlottnak, valamint a kamarai ügyésznek visszavetési joga volna.

— **Az ügyvédség desorganisatiójáról** és ennek a nagy európai országokban megállapítható okairól érdekes fejtegetéseket találunk a bécsi *Juristische Blätter*-ben. Első helyen áll az okok közt az ügyvédek túlnagy száma. Rá szoktak mutatni ennek czáfolatául az európai élet két ősrégi központjára, Londonra és Párisra, ahol szintén elég sok a barrister és avocat és még sem hallatszik soha panasz az ügyvédi kar nyomoráról. De azok ott más viszonyok. Londonban körülbelül csak száz counsel van, aki valósággal gyakorlatot folytat, s egészen így áll a dolog, különben sokkal kisszerűbb viszonyok közt, Párisban is. Mert a plaidirozás és consultálás terén, mely az ügyvédség működésének tulajdonképeni tere, ugyanaz a jelenség mutatkozik, mint az orvosoknál és művészeknél: a kliensek ahhoz özönlenek, akinek legnagyobb a hírneve. A barrister és avocat testületnek az a hátralevő nagy része, amelynek csekély az elfoglaltsága, aránylag vagyonos családból származik. Azonkívül az ügyvédséget a politikai pályafutás reservoárjának tekintik. A kar tagjainak egy része pedig írói működésből, más része magántitkárságból él. Egészen más képet nyerünk, ha nézzük azokat a köröket, melyeknek kezében van az ügyvédi működésnek tulajdonképeni üzleti része. Franciaországban a nagy forradalom mindent felforgatott, da az avoué- és a közjegyzői állások engedélyezését fentartották, úgy, hogy azok rendkívül magas áron vásárolhatók, ha örökösre nem szállnak át. Így érthető azután, hogy a francia avoué-testületben átlag nagy jólét uralkodik. Másként áll a dolog Angolországban. Ott a solocitorok száma nincs korlátozva és a foglalkozás nincs biztosítékhoz kötve. De rendkívül gyakori is azután köztük a sikkasztás, és ennek volt következménye, hogy a parlamentben indítványt tettek a bírósági letétek meghonosítása iránt. Németországban aránylag későn tették szabaddá az ügyvédi foglalkozást és már azért is kisebb az ügyvédek száma, azután a népesség vagyonosabb, s ott nincsenek oly szegény tartományok, mint pl. Ausztriában, melyekből évenként annyi ügyvéd kerül ki. De Németországban is növekedőben van az elégtelenség, különösen a járásbírói székelyeken működő ügyvédek közt.

Második főoka a desorganisationnak a perköltségek alacsony megállapítása. Ha az ügyvéd a peres ügyekben nem jut megfelelő jutalmazáshoz, ez arra szorítja őt, hogy más téren keressen magának kárpótlást.

A harmadik az erkölcsi momentum. Az újabb fejlődésnek egyik visszatetszőbb jelensége a kartársak kíméletlen magatartása egymás iránt a peres ügyekben. A bíróságok az ügyvédeknek a csekély költségmegállapítás miatt tett panaszaival szemben arra utaltak, hogy maguk az ügyvédek azok, kik az esetek nagy részében fölbebiztek az ellenfél részére megállapított költségek magassága ellen. A kamarák válaszmánya ez ügyben az ügyvédekhez köriratot intézett, minek meg is volt a következménye. Most azonban a kartársak egymással szemben az ellenkező végletbe esnek, ami hely-

telen, mert ha a kartársi viszonyba ütközőnek minősítünk a megállapított költség elleni minden kifogást, ezzel magánérdekből közérdeket sértünk. Még szomorubb, hogy az ügyvédek mindinkább belevonják egymás személyét a felek harczába. Szaporodnak azok az esetek, hogy hivatásának gyakorlatáért följelentik az ügyvédet becsületsértés miatt, vagy igazi szükség nélkül tanuként kihallgatják. Ez veszélyezteti a kar függetlenségét. Ily esetek lehetetlenek Francia- és Angolországban, mert a kartársi viszony ellen vétő ügyvédet boykottálnák, Olaszországban pedig a büntető-törvénykönyv kimondja, hogy az ügyvéd által hivatásának gyakorlatában elkövetett sértéseket nem lehet bíróság elé vinni.

— **Iparbírósi statisztika Ausztriában.** 1898-ban 2944, 1899-ben 11,380 és 1900-ban 18,028 panasz tétel az iparbírósiak előtt. E panaszok közül 1898-ban 2097, 1899-ben 10,996 és 1900-ban 17,199 segédektől és munkásoktól eredt. 1898-ban 364, 1899-ben 7254 és 1900-ban 11,202 esetben a felmondásra vonatkozó viták képezték a panaszok tárgyát. A felmondási panaszok igen gyakran a bérre vonatkozó vitás kérdésekkel is össze voltak kötve, annak dacára a bérviták száma a három év alatt aránylag csökkent, miután az iparbírósi intézmény működése lassankint a bérösszegek és követelések fixizálására vezetett. Ezzel szemben emelkedett azoknak a panaszoknak száma, melyek tanonczviszonyból eredtek. 1898-ban ily panasz csupán 60 volt, 1899-ben már 171 és 1900-ban 343. Nagy számban fordultak elő panaszok a munkakönyvek, nevezetesen azok kézbesítése vagy tartalma miatt, ami a munkakönyvek jelentőségének felismerésére mutat. 1898-ban 478, 1899-ben 1469 és 1900-ban 2485 ilyen panasz volt. A tett panaszok közül végítéssel 1898-ban 345, 1899-ben 2075 és 1900-ban 3866 intéztetett el. Birói egyezséggel elintéztetett a szóban levő három év alatt 1099, 4023 és 6046, más módon (s ezek között van a bíróságon kívüli egyezség 11,021, 3579 és 4873 ügy.

— **A photographiák szerzői jogáról.** A német birodalmi kancellár a német szövetséges államok kormányai elé törvényjavaslatot terjesztett a photographiák szerzői jogáról. A németországi hivatalos lap, magyarázó jegyzetek kíséretében, közlésezi a javaslatot, hogy tágabb köröknek is módjukban legyen felőle véleményüket nyilvánítni. A javaslat photographiai készítmények védelmét három irányban akarja erősíteni: a védett jog idejének meghosszabbításával (15 évre); az utánzatok megtiltásával, még ha más, mint tisztán mechanikus uton jönnek is létre; ama korlátozás megszüntetésével, amely eddig azon photographiák szabad használatát megengedte, amelyek ipari készítményekkel vannak kapcsolatban. A javaslat nem részesíti a photographiák szerzői jogát egyenlő elbánásban a képzőművészet alkotásaival, mert mint a magyarázat kifejti, ha vannak is köztük érintkező pontok, a benső nagy különbség az, hogy a photographia nem szabadon teremt, hanem a meglévő mechanikus uton reprodukálja. Igaz, hogy legkiválóbb termékeiben a photographia a művészeti alkotás magaslatára emelkedik, míg bizonyos munkák, amelyek jogilag mint művészi munkák tekintendők, inkább a technika köréhez tartoznak; de a törvényhozó csak átlagos viszonyokkal számíthat. A «saját képhez való jog»-ot a következő szakasz védi meg: «Photographiai képeknél (arczképeknél) a jog, ha más megegyezés nem jött létre, a megrendelőre száll». Photographiai képek (arczképek) csak a fényképezettnak a beleegyezésével terjesztethetnek vagy tétethetnek ki nyilvános szemlére. A fényképezett elhunyt után tíz évig a túlélő házastársnak, a szülőknek és gyermekeknek beleegyezésére van szükség. Ez a rendelkezés nem alkalmaztatik oly képekre, amelyeknek célja nem egyes személyek alakjának a föltüntetése, hanem melyek vidéket, gyülekezeteket, fölvonulásokat és más hasonlókat akarnak bemutatni.

— **A francia törvényszékeknek** folyamatban volt polgári perek száma a következő volt: 1892: 184,268, 1893: 184,845, 1894: 186,434, 1895: 182,686, 1896: 179,581. Elintéztetett: 1892: 144,023, 1893: 145,345, 1894: 149,255, 1895: 148,142, 1896: 144,146.

Az ujonnan belépő előfizetőknek a kiadóhivatal díjtalanul megküldi azon füzetet, mely a Szentpéteri-ügyben megjelent czikkeinket és a bírósági határozatokat foglalja magában.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félév: e — 12 kor. negyedévre 8 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A Budapest fő- és székvárosi állami rendőrségnek 1901. évi működéséről. — *Törvénykezési Szemle:* A magyar részvényjog reformja. *Dr. Szakolczay Árpád* budapesti ügyvédtől. — A vaspályák felelősségének kérdéséhez. *Dr. Goldschmied Mór* m. kir. államvasuti fogalmazótól. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A Budapest fő- és székvárosi állami rendőrségnek 1901. évi működéséről.

A fővárosi rendőrség főkapitányának a napokban ily czímen megjelent jelentéséből a következő érdekes részleteket közöljük:

A bűnügyi osztály ügyforgalma az elmúlt évben 77,404 ügyszám volt és 20,250 bűnügy nyomozását fejezte be 1901-ben a rendőrség.

1899-ben 67,059 ügyszám volt a bűnügyi osztály ügyforgalma, 1900-ban 71,556.

Ami pedig a befejezést nyert nyomozások s ebből következtetve az elkövetett bűncselekmények számát illeti, ez 1899-ben hozzávetőleg 16,965 volt, 1900-ban — ismét hozzávetőleg — 18,000 s ha az elmúlt évben befejezést nyert nyomozások számából levonjuk azon megközelítőleg 3000 nyomozást, amelyek befejezése 1900-ról hátralékképpen elmaradt s viszont hozzáadjuk azon megközelítőleg 3500—4000 nyomozást, amely hátralékképpen a folyó évre maradt — megközelítőleg 20,000-re tehetjük az elmúlt évben elkövetett bűncselekmények számát.

Az előző évekkel szemben tehát a bűncselekmények száma emelkedést mutat, amelyet azonban, ha figyelembe vesszük azt, hogy a főváros lakossága évről-évre szaporodik, nem rendellenes, hanem természetes jelenségnek kell tartanunk s ha szem előtt tartjuk azon kereset- és munkahiányt, amely a gazdasági pangás következtében az elmúlt évben a fővárosban uralkodott, a nagy emelkedést is megmagyarázhatónak találjuk.

Az országban uralkodó gazdasági válság számtalan embert hajt a fővárosba, amelyhez a megélhetést illetőleg utolsó reményüket fűzik. Ezen emberek — akik ellen közbiztossági tekintetektől nehéz is a védekezés, mert a rendőrség előtt teljesen ismeretlenek — a nyomor kényszerítése alatt hajlandók a bűncselekmények elkövetésére s másrészt a nagyvárosi életben való teljes járatlanságuk hiszékenynyé teszi őket s igen könnyen áldozataivá lesznek azon büntetéseknél, akik azon ürügy alatt, hogy megélhetési módot szereznek nekik, nagyon gyakran utolsó filléreiktől fosztják meg őket. Elég e tekintetben arra utalni, hogy az elkövetett bűncselekmények tulnyomó része kisebb kár okozásával járt, a tettesek tehát igen sok esetben a kínálkozó alkalmat használták fel arra, hogy állapotukon segítsenek, míg a hivatásos bűnösök rendszerint a súlyosabb, de több hasznot hajtó bűncselekményeket követik el. De elég utalni másrészt arra, hogy az elmúlt évben szokatlanul nagy volt az óvadékszédelgők száma.

Az új «Bűnvádi Perrendtartás» a nyomozó rendőrség munkáját nagyon megszorította s az előidézett munkaszaporulattal egyáltalán nem áll arányban az a személyszá-

porítás, amelyet a bűnügyi rendőrség éppen ezen törvényre való tekintettel nyert.

A bűnügyi osztálynak már 1900-ban megerősített tisztviselői személyzete az elmúlt évben ismét szaporítottatott ugyan, úgy hogy az elmúlt év végén a vezető tanácsoson és helyettesén kívül 20 önálló előadóból és 14 előadói segédéből állott, de ez sem elegendő még.

A költségvetési törvénnyel ugyanis mind a két évben kisebb állások rendszeresítették, amelyekből az előadói segédek száma volt szaporítható, de nem az előadóké, holott a fontosabb szakelőadmányok nagyon is megkívánák, hogy kizárólag tanácsosokra és kerületi kapitányokra bizassanak.

Másrészt a mostani munkaerő mellett a hátralék kikerülhetetlen. Mert míg a BP. életbeléptetése előtt kevés ügyben követte a nyomozást közvetlenül a főtárgyalás, sok esetben pedig csakis a vizsgálat rendeltetett el nyomozás nélkül, addig ma a bűnügyek legnagyobb részét a nyomozás befejeztével főtárgyalásra viszik s így a nyomozás az ügyek legnagyobb részében a vizsgálatot pótolja, épp azért a nyomozásnak kimerítőbbnek is kell lennie, mint eddigelé volt.

Ilyenképpen alaposnak látszik az az aggodalom, hogy a nyomozó rendőrség jelenlegi létszáma mellett képes lesz-e a közbiztossági állapotok hanyatlása nélkül feladatának állandóan megfelelni?

A mostani körülmények között ugyanis a halasztást nem tűrő s a foglyos ügyek elintézése köti le leginkább a működését — de még a foglyos ügyeknél is a nyomozás kizárólagos céljaira szolgáló 36—48 óra alatt alig van ideje és módja a rendőrségnek arra, hogy az ügyre részletesen kiterjeszkedjék, hogy különösen a szokásos büntetések ellen, azoknak teljes bűnösségét feltűntető bizonyítékot gyűjthesse, s felő, hogy a mostani állapot fenmaradása előbb-utóbb éreztetni fogja káros hatását a közbiztosság terén. Ezen állapot egyik következménye az is, hogy az orgazdák üldözésére nincs ideje, módja a rendőrségnek — 1901-ben csak 62 orgazdasági ügyben nyert a nyomozás befejezést — s ez szerfelett megnehezíti a büntetések sikeres üldözését.

A bűnesetekből részben vagy egészben sikeres volt a nyomozás 1900-ban 12,708 esetben (66,6%), 1901-ben 12,860 esetben (60,6%). A sikeresség tehát 6%-kal csökkent, aminek legfőbb oka ismét a munkának a BP. által okozott aránytalan szaporodása. Azonfelül ez a kisebbedő százalék nem abszolút, hanem csakis bizonyos bűncselekményeknél tapasztalható. Első sorban a rabos ügyeknél, ahol a 48 óra elégtelen a nyomozáshoz, főleg ha többes bűncselekményről van szó; de különösen az ismétlődő, az üzletszerűen elkövetett bűncselekmények halmozódásánál felmerülő nehézségek hatnak közre a sikeresség apadásához.

Az esetekből: 1900-ban büntett 5711, (33,6%), vétség 11,254 (66,4%), 1901-ben pedig büntett volt 7470 (36,8%), vétség 12,780 (63,8%).

E számadatok szerint a kriminalitás a súlyosabb beszámítás alá eső bűncselekmények számában 3,2% emelkedést mutat, amely azonban csak látszólagos, minthogy a bűnügyi osztály legfőbb törekvése oda terjed, hogy büntettekben okvetetlenül befejezést nyerjen a nyomozás s ha már egyes ügyekben a késedelem el nem kerülhető, az csakis a kevésbbé

fontosabbakban történjék meg. Innen a büntettek magasabb száma. A vétségeknek pedig körülbelül egy negyed része az év végén mutatkozott hátralékban foglal helyet.

A budapesti állami rendőrségnél feljelentettek: 1900-ban 16,966, 1901-ben 17,966 személyt, ezek közül kinyomoztatott 1900-ban 14,433 (85·0%), 1901-ben 15,685 (87·4%) személy.

A siker e szerint a személyek kinyomozásánál 2·4% emelkedést mutat. Ellenben az esetek nyomozása 6% csökkenést. Ezen két körülmény összehasonlítása után arra az eredményre jutunk, hogy a különbözet okát a 36—48 óráig tartó, rövid letartóztatási időtartamban keressük, amely idő semmiképp sem elegendő arra, hogy a több bűncselekményt elkövetett terhelte több bűncselekmény legyen reá bizonyítható, mint amelyeken tetten éretett.

A kinyomozott terheltek közül előzetes letartóztatásba helyezett a rendőrség 1900-ban 1475-öt, 1901-ben 1723-at, vagyis a kinyomozott terhelteknek 10·2%-át, illetőleg 10·9%-át.

A letartóztatottak közül: a vizsgálóbíró elé állított 1900-ban 1282 egyén (86·90%), 1901-ben 1575 egyén (91·41%), szabadlábra helyeztetett a nyomozás során 1900-ban 131 egyén, 1901-ben 110 egyén, a többi részben közigazgatási elbáns alá, részben kórházba került.

A vagyon elleni bűncselekmények az összes bűncselekmények négyötöd részét teszik és mintegy 3% emelkedést mutatnak, ellenben a többi csoportoknál inkább csökkenés konstátálható, vagy éppen stagnatio.

A bűncselekmények között volt:

	1900-ban	1901-ben
pénzhamisítás és hamis pénz forgalomba hozása	113	57
hatóság elleni erőszak	123	130
szemérem elleni büntett	84	66
" " vétség	42	36
becsületsértés és rágalmozás	1007	997

Ezen legutóbbi számok aránylag alacsony volta abban rejlik, hogy a hátralékban maradt nyomozások egy jó része éppen erre a rovatra esik.

Gyilkosság és gyilkossági kísérlet történt 1901-ben 18, 1900-ban 16 eset.

Az 1901-iki esetek közül rablógyilkosság kettő volt, rablással párosult gyilkossági kísérlet egy volt. 14 eset pedig olyan, amelyeknek indító oka érzelmi vonatkozású, féltékenységből vagy szerelmi boszúból eredő. Kinyomozatlan eset nincsen egy sem.

Emberölés és kísérlete történt 1900-ban: büntett 27, vétség 19, 1901-ben 30, illetőleg 19.

A befejezett esetek legtöbbje mind halálos végű verekedés volt. Tetteseik pedig többé-kevésbé ittas emberek.

Gyermekekölés és kísérlete 1901-ben 14 eset fordult elő, míg 1900-ban csak 7.

A magzatelhajtásnak 1900-ban 59 esete jutott a rendőrség tudomására, 1901-ben 69 esete. Pedig ez csak elenyésző csekély része lehet annak, ami tényleg előfordul, de szerencsés, veszély nélküli kimenetele következtében titokban marad.

Az összes testi sértésekből:

	1900-ban	1901-ben
büntett volt	71 (4·27%)	210 (11·89%)
vétség	1590 (95·73%)	1555 (88·10%)

A testi sértések legtöbbjét a szombat, vásár- és ünnepnapokon ittas állapotban levő emberek verekedései képezik. Az a csökkenés pedig, amely az utóbbi években mutatkozik, annak tulajdonítható, hogy a munkásnép egy jelentékeny része a szomszédos községekbe költözött.

Párbaj 18 volt a múlt évben, 1900-ban 27.

A vagyon elleni bűncselekmények között a lopás és kísérlete szerepel legnagyobb számmal.

	1900-ban	1901-ben
Előfordult ugyanis:		
összesen	9317	11,561 eset
ezekből büntett	3886 (51·7%)	5,272 (45·7%)
vétség	5431 (58·3%)	6,289 (54·3%)

Az esetek zömét — a kár nagysága szerint — jelentéktelen, csekély esetek képezték. Ugyanis a kár 2718 esetben volt 20—40 korona között s 2328 esetben 20 koronán alul.

A számadatokat tekintve, a budapestiek száma s különösen a kiskorúak száma mutat szomorú emelkedést a tavalyi adatokhoz képest.

Rablás és kísérlete előfordult 1900-ban 78, 1901-ben 79 eset.

Az idesorolt esetek tulajdonképpen nem mind rablások, hanem részben lopások, amelyek csak azért szerepelnek itt, mert ezen a czímen indul meg a nyomozás, vagy mert ittas embereken követik el, vagy erőszakot fejt ki a tettes a lopott tárgy megtarthatása végett. A kár nagyon kevés ez eseteknél. Ami pedig az elkövetési helyeket illeti, az esetek legnagyobb része éjjel, a külső városrészekben történt.

Ezen adatokban benne vannak az álrablási esetek is, koholt mesék, amelyek rendszerint kártya- vagy egyéb vesztesség takarását célozták.

Zsarolás és kísérlete miatt az elmúlt évben 138 jelentés tétetett a rendőrségnél. (28 büntett és 110 vétség.) 1900-ban 33 büntett és 119 vétség.

Az elmúlt esztendőnek a sikkasztás volt az endemikus bűncselekménye. Évek hosszú sora óta nem fordult elő annyi és oly nagyszegű sikkasztási eset, mint éppen 1901-ben. A sikkasztások száma évről-évre emelkedőben van.

Volt összesen 1900-ban 1849, 1901-ben 2151 eset, ebből büntett 1900-ban 561, 1901-ben 670 eset, a többi vétség.

A sikkasztás után a csalás mutat jelentékeny emelkedést; a csalások szintén évről-évre mind nagyobb számmal fordulnak elő.

Feltűnő sok volt az elmúlt évben az óvadék-szédelgés. Egyik szédelgő 61 embert fogadott fel irodájába hivatalszolgának s körülbelül 15,000 korona óvadékot csalt ki tőlük.

Előfordult csalás 1900-ban 1040, 1901-ben 1313 eset, ebből büntett volt 1900-ban 528, 1901-ben 604 eset, a többi vétség.

A kinyomozott terheltek között az utóbbi öt év alatt a két nem aránya a következő volt:

1897	10,725 (75·8%)	férfi és 3651 (24·1%) nő
1898	12,037 (77·7%)	" " 3472 (22·3%) "
1899	8,712 (73·8%)	" " 3239 (26·2%) "
1900	11,132 (70·4%)	" " 3301 (29·6%) "
1901	11,261 (71·7%)	" " 4424 (28·2%) "

A letartóztatottak között:

1897	3081 (79·9%)	férfi és 772 (20·0%) nő
1898	3004 (79·5%)	" " 823 (21·5%) "
1899	2760 (77·4%)	" " 808 (22·6%) "
1900	1169 (73·9%)	" " 306 (26·1%) "
1901	1459 (84·6%)	" " 264 (15·3%) "

A kinyomozott terheltek között még mindig nagyobb a nők száma Budapesten, mint amit a bűnügyi statisztika a nők rendszerinti számarányának átlagául megállapított, t. i. az összesnek egy negyedénél. Csupán a letartóztatásnál csökkent a nők száma, ez azonban csakis arra mutat, hogy a nőknél kevésbé forognak fen indokok, melyek a letartóztatást szükségessé tennék, semmint a férfiaknál. Annyi tény, hogy a női proletariatus a nyomasztó gazdasági viszonyok következtében évről-évre növekedik s ez okozza ismét a női bűntevők számának az emelkedését is.

Az egyes bűncselekményi nemeket illetőleg nő volt:

	1900-ban	1901-ben
a gyilkosok között	17·3%	16·6%
az emberölők	17·3%	22·2%
a testi sértést elkövetők között	21·1%	22·9%
a gyermekélet ellen törők	89·7%	94·6%
a tolvajok között	28·2%	31·2%
a rablók	17·7%	10·5%
az orgazdák	25·0%	39·6%
a zsarolók	6·8%	27·9%
a sikkasztók	16·6%	16·9%
a csalók	14·0%	18·1%

Vagyis a gyilkosságot és rablást kivéve, az összes bűncselekmény nemeknél emelkedett a nők számaránya, de legfeltűnőbb az emelkedés a zsarolásnál, ami szintén mutatja, hogy a női proletariatus nagy arányokban növekszik.

Ami a bűncselekményeknek a bűnösök foglalkozása szerint való megoszlását illeti, a kriminalitás legnagyobb része a munkásokra és napszámosokra esik.

A kinyomozott terheltek között volt:

	1900-ban	1901-ben
16. éven felüli	13,938	14,841
16. éven aluli	495 (3'4%)	844 (5'3%)

A letartóztatottak között

nagykoru volt	700	768
kiskoru	775 (52'5%)	955 (55%)

A kinyomozott tettesek száma volt 1900-ban összesen 12,628, 1901-ben 15,685, ezek között rovott multú 1900-ban 1805, (12'5%), 1901-ben 1109 (7'7%).

E szerint a visszaesettek száma az elmúlt évben 4'8% csökkenést mutat.

Az összes rovott multuakból nagyobb százalék jut:

	1900-ban	1901-ben
a tolvajokra	50'8%	9'7%
a testi sértést elkövetőkre	5'5%	4'0%
a családokra	7'7%	7'0%
sikkasztókra	12'2%	1'3%
rablókra	1'3%	64'4%

Az elmúlt év elején az egész törzslap-állomány újból összeszámláltatván, megállapították, hogy az 1900. év végén 57,662 törzslap volt és 25,595 melléklap.* Az 1901. év folyamán hozzá jött 6670 törzslap s így az év végén a nyilván tartás törzslap-állománya összesen 64,332 egyén törzslapjából állott.

Az 1901. év december 31-én 24,727 körözés maradt érvényben.

Rendőri felügyelet alatt állott összesen 98 feltételes szabadságra bocsátott egyén.

Az arczkép-nyilvántartás az 1900. év végén 7130 arczképből állott, ezekhez jutott az 1901. év folyamán 810 arczkép.

Ezen fényképszám kizárólag a főkapitányság által felvett fényképeké. Ezenfelül itt van az összes magyarországi fegyintézetek által beküldött 4349 fénykép, továbbá a magánúton beszerzett 362 eredeti fénykép.

Ezt egészíti ki még a tavaly a párisi rendőrségtől beszerzett brom-képgyűjtemény, amely teljes életnagyságu arczképekből állván, a Bertillon-féle anthropometrikus nyilvántartás tanulmányához szükséges.

Az ismertető jelek nyilvántartása a mult évben rendeztetett be, mint a nyomozásnak és a nyilvántartásnak egyik fontos segédeszköze, amelynek hiánya már régóta érezhető volt. A feltűnőbb ismertető jelek és tetoválások leírásából, esetleg fényképekből áll.

A feljelentések nyilvántartása, amely nélkül a BP. 141. §-ának 5. pontja alig vehető alkalmazásba a letartóztatásoknál, megfelelő munkaerő hiányában nem állítható fel.

A bűnjel-gyűjtemény — amely már sok érdekes és tanulságos collectióból áll — az 1901. év folyamán is több tárggyal szaporított. Így minden fontosabb esetről, gyilkosságról, balesetről és egyéb szerencsétlenségekről a rendőrség a hely színén fényképfelvételeket készített a később létesítendő muzeum számára.

Tervbe vétetett ugyanis, hogy amint a főkapitánysági épületben arra alkalmas helyiség lesz, a jelenlegi bűnjelgyűjtemény bűnügyi muzeummá fog fejleszteni.

* Minden egyénnek ugyanis annyi lapot nyitnak, ahány nevet használ. Törzslapja azonban csak egy van s a melléklapok erre való utalással láttatnak el.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A magyar részvényjog reformja.*

A német törvény különbséget tesz simultan és successiv alapítások közt. Első esetben az alapítók veszik át az összes részvényeket, utóbbi esetben azokat vagy azok egy részét aláírás alá bocsátják. Előbbi esetben a társaság a részvények átvételével megalakulnak tekintetük. Utóbbi esetben a társaság csak a bejegyzés után tekintetük létezőnek. A simultan alapításnál az alapítók designálják az első igazgatóságot. A successiv alapításnál ez közgyűlés által történik.

Ezen megkülönböztetés csak akkor volna elfogadható, ha biztosíték nyújtatnék az iránt, hogy a simultan alapítás nem használtatik fel arra, hogy a könnyebb alapítás után a részvények tovább eladásával visszaélés nem történik, s így ez a tovább eladás meg volna szorítandó legalább két évre, amíg nyilvánvalóvá lesz, hogy a társaság milyen basison áll s hogy prosperálása előre látható-e.

Nézetem szerint a simultan alapítások meg volnának szorítandók családi célokra (a családi vagyon elosztása), ingatlanok megvételére szolgáló részvénytársaságokra, míg mindazon részvénytársaságoknál, melyek rendes kereskedelmi üzemet feltételeznek, a successiv alapításokra vonatkozó intézkedések volnának irányadók.

Az alapszabályba, nézetem szerint, a törvényben meghatározott pontokon kívül fel volna veendő a kvalifikált többség meghatározása, a feloszlás, felszámolás, alaptőke felemelése, leszállítása esetére, valamint oly értékek megvétele tekintetében, melyek az alaptőke egy negyedrészt meghaladják. A német törvény, mint fentebb említém, a bejegyzéstől számított két éven belül oly értékek megvételére, melyek az alaptőke $\frac{1}{10}$ -ét meghaladják, a közgyűlés kvalifikált többségének határozatát kívánja, megfelelőnek tartom ez intézkedést későbbi időben is, ha ez oly érték eladásával és vevésével történik, mely az alaptőke $\frac{1}{4}$ -ét teszi. Szükséges továbbá a közgyűlés kvalifikált többségének hozzájárulása, ha a társaság alaptőkéjének $\frac{1}{4}$ részével más vállalatnál részesedik, vagy ezzel más vállalatot alapít, valamint fióktelepek létesítésénél. Helyesnek tartanám, ha az alapszabályban meg volna határozva, hogy a társaság hirdetményeit a hivatalos lapon kívül egy a társaság székhelyén megjelenő napilapban közzéteszi.

Mielőtt a bejegyzés a cégjegyzékbe eszközöltetnék, megtartandó a közgyűlés, még pedig azon bíróság kiküldöttjének vezetésével, ahol a bejegyzés eszközendő. Ezen közgyűlés megvizsgálja az alapítás egész lefolyását, az elébe terjesztett okiratokat. A határozatokhoz legalább hét aláíró jelenléte szükséges, kik az alaptőkének legalább negyedrészt képviselik, minden részvény 1 szavazatot ad, 10 szavazatnál többet senki sem gyakorolhat. (Magyar kereskedelmi törvény 155. §.) Ezen szakasz azonban módosításra és kiegészítésre szorul: mert az u. n. apport alapításoknál nem méltányos, hogy azok, akik készpénzzel járultak, azok által majorizáltak az érték megállapításánál, akik az értéket a társaságba hozták. A többségnek tehát ezen kérdésekben azokból kell állania, akik az alaptőkéhez készpénzzel járultak.

Nem helyeselhető továbbá a törvény azon intézkedése, hogy egy negyedrészt alaptőkét képviselő részvényesek egyszerű majoritással dönthetnek az alapítás felett, ehhez kvalifikált többség szükséges.

Azon intézkedés, hogy maximum tíz szavazatnál többet senki sem gyakorolhat, egyenesen reászorítja a nagy részvényt, hogy strohmannokat alkalmazzon, mert lehetetlen állapot volna, hogy annak, akinek 1000 részvénye van, csak

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. I. a 31. számban.

annyi döntési joga legyen, mint annak, akinek 10 részvénye van.

A részvényügy helyes megoldásának alfája és omegája a strohmann-systema megszüntetése és így, ha az ellen intézkedések statuáltak, lehetetlenségek által a nagy részvényest erre szorítani nem lehet. A szavazatok mérvének kérdésével azonban később kívánván foglalkozni, e helyen csak annak konstatálására szorítok, hogy a szavazati jog ezen megszorítását helyesnek nem tartom. Megjegyzem végül, hogy a záloglevelek és pénztárjegyek kibocsátásának joga, különös biztosítékhoz volna kötendő és pedig a befizetett alaptőke és egy bizonyos éven át elért üzleti eredmény tekintetbe vételével.

Áttérek már most a második pontra.

II. Az ügyvezetés. (Igazgatóság.)

A német törvény a társaság vezetőségét előljárásságnak (Vorstand) nevezi és mellé rendel egy organumot, mely a mi törvényünk által is statuírt felügyelő-bizottsággal hasonló, de annál szélesebb hatáskörű. A német törvény ugyanis felhatalmazza a felügyelő-bizottságot, hogy a társaságot az igazgatósággal kötendő ügyleteknél és pereknél képviselje. Ha pedig felelősséget érintő kérdéstről van szó, a közgyűlés beleegyezése nélkül, de sőt akarata ellenére keresetet indíthat az igazgatóság ellen.

Mindkét intézkedést helyesnek tartom. Előfordult pl. a következő eset: Az igazgatóság három tagból állott. Az egyik igazgatósági tag kiválóan alkalmas volt a társaság külföldön való képviseletére. A társaság érdekében állott őt, mint ilyent, acquirálni. A díjazás kérdése az igazgatóságban vitássá vált. Az egyik igazgatósági tag ellenezte a szerződés megkötését s így nem maradt más hátra, minthogy a beleegyező igazgatósági tagon kívül a másik igazgatósági tag, akivel a képviseleti szerződés megkötendő volt, önmaga írta alá, mint második, a vele megkötött szerződést. A concret eset is bizonyítja tehát, hogy szükség van az igazgatóságon kívül egy másik szervre, mely az igazgatóság tagjai és a társaság között előállható jogviszonyt megbírálja és ezen szerződéseket megköti.

Kétségtelen az is, hogy a felügyelő-bizottság önálló kereseti joggal kell hogy bírjon az igazgatósági tagok ellen felelősségét érintő kérdésben. Mert hiszen alperessége is független a közgyűlés határozatától. Kérdés már most, elegendő biztosítékot nyújt-e a törvény arra nézve, hogy a felügyelő-bizottság, esetleg az igazgatóság ellenére is, teljesítse kötelességét.

Tudjuk nagyon jól, hogy a felügyelő-bizottság csak akkor ébred kötelességei tudatára, midőn annak elmulasztása miatt felelősségre vonják. A legtöbb válság elmaradt volna, ha a felügyelő-bizottság nem abban látta volna kötelessége teljét, hogy évente egyszer megjelenjen a részvénytársaság büroájában, hogy ott a mérleget aláírja és díjazását felvegye.

A legtöbb felügyelő-bizottság úgy alakul, hogy nincs egyetlen egy tagja sem, amely a könyv- és üzletvitelhez értene, laikusok folytatják ezen uri foglalkozást, melynek pedig a törvény a legnagyobb fontosságot tulajdonítja. Nézetem szerint tehát tárgyi és személyi cautelákra van szükség.

1. Minden felügyelő-bizottság legalább két tagjának a könyvvitelben járatosnak kell lennie, aki kellő szakértelemmel bír a társaság üzemének megbírálására. Ezek közül legalább egynek a vizsgálat megejtésénél jelen kell lennie. Nem elegendő, hogy a törvény előírja, hogy a felügyelő-bizottság megvizsgálhatja az üzleti könyveket, pénztárt stb., meghatározandó volna, hogy a felügyelő-bizottság legalább két hónaponként *köteles* a könyveket, a pénztárt stb. megvizsgálni, erről jelentést készíteni. Ebben a jelentésben számszerint fel volna sorolandó a pénztár állapota, az activ és passiv tételek. Ezen jelentések közjegyző előtt a felügyelő-

bizottsági tagok által aláírandók (visszaélés elkerülése végett a közjegyző előtt, nehogy utólagosan készíttessenek) és a mérleggel együtt a közgyűlés elé terjesztetnek. Közzététel tárgyát ezen jelentések nem képezik.

2. Felügyelő-bizottsági tag nem lehet a társaság alkalmazottja, az, aki a társasággal hasonló körű üzletet folytat, aki az igazgatóság valamely tagjával közeli rokoni viszonyban áll, aki nyereségvágyból elkövetett büntett vagy vétség miatt elítélve volt, aki ellen csődeljárás volt és van folyamatban. A törvényszék az ily felügyelő-bizottsági tagot hivatalból vagy bármely részvényes kérelmére állásától, a felügyelő-bizottsági tag meghallgatása után bármikor elmozdíthatja. Ugyanezen cautelák szükségesek az igazgatóság tagjainál is, mert, mint bevezetésemben említettem, a legjobb törvényes institúciók is hatályukat veszítik a személyek rossz-hiszeműsége vagy vétkes gondatlansága által.

A kisebbség joga.

Kereskedelmi törvényünk a 174., 175. és 178. §-okban tartalmaz intézkedést a kisebbség jogai tekintetében. Megadja minden részvényesnek a kereseti jogot a közgyűlés határozatai ellen, ha az a törvénnyel és alapszabályokkal ellentétes. Megadja az alaptőke egy tizedrészét képviselő részvényeseknek a jogot, hogy a társaság üzletkezelését szakértőkkel megvizsgáltassák, végül jogot ad az alaptőke egy tizedrészét képviselő részvényesnek vagy részvényeseknek, hogy a közgyűlés egybehívását bármikor követelhetik.

Szembeállítom ezzel a német törvény rendelkezéseit: Mindenekelőtt reá mutatok arra, hogy a német törvény gátat vet annak, hogy az alaptőke $\frac{1}{10}$ -ét képviselő részvényesek minden ok nélkül kérjék a rendkívüli közgyűlés egybehívását, amennyiben a közgyűlésre ruházza azon jogot, hogy megállapítsa vajon az ilyen rendkívüli közgyűlés költségeit a társaság viselje-e. Helyesnek tartanám azonban, ha ezen határozatot a törvényszék felülbírálna, mert az ily rendkívüli közgyűlés rendszerint a többség ellenére kérik és így megeshetik, hogy bármily jogosult volt a közgyűlés összehívásának kérelme, a többség mégis a kisebbség terhére állapítja meg a költségeket.

Természetesnek találom, hogy amennyiben a rendkívüli közgyűlés egybehívása és az erre okul adott tárgysorozat a társaságot károsítja, azok, akik az egybehívást kérték, ha az egybehívás teljesen céltalan vagy rosszhiszemű volt, egyetemleg kártérítésre kötelezhetők legyenek.

Áttérünk ezuttal a fentemlített rendelkezésekre:

1. Német törvény 257. §. Jeder Actionär, der eine Actie bei der Gesellschaft hinterlegt, kann verlangen, dass ihm die Berufung der Generalversammlung und die Gegenstände der Verhandlung, sobald deren öffentliche Bekanntmachung erfolgt, durch eingeschriebenen Brief besonders mitgeteilt werden. Die gleiche Mittheilung kann er über die in der Generalversammlung gefassten Beschlüsse verlangen.

2. 263. §. 2. p. Auf Verlangen ist jedem Actionär spätestens zwei Wochen vor dem Tage der Generalversammlung eine Abschrift der Bilanz, der Gewinn und Verlustrechnung, der Bemerkungen des Aufsichtsrathes und des Geschäftsberichtes zu ertheilen.

3. 264. §. Die Verhandlung über die Genehmigung der Bilanz ist zu vertagen, wenn dies in der Generalversammlung mit einfacher Stimmenmehrheit beschlossen oder von einer Minderheit, deren Antheile den zehnten Theil des Grundkapitals erreichen, verlangt wird, auf *Verlangen der Minderheit jedoch* nur, soweit von ihr bestimmte Ansätze der Bilanz bemängelt werden.

4. 266. §. 2. p. Ist in der Generalversammlung ein Antrag auf Bestellung von Revisoren zur Prüfung eines Vorganges bei der Gründung oder eines nicht länger als zwei Jahre zurückliegenden Vorganges bei der Geschäftsführung

abgelehnt worden, so können auf Antrag von Actionären, deren Antheile *zusammen den zehnten Theil des Grundkapitals erreichen, Revisoren durch das Gericht, in dessen Bezirke die Gesellschaft ihren Sitz hat, ernannt werden.*

5. 268. §. Die Ansprüche der Gesellschaft aus der Gründung gegen die nach den §§. 202 bis 204, 208 verpflichteten Personen oder aus der Geschäftsführung gegen die Mitglieder des Vorstandes und des Aufsichtsraths müssen geltend gemacht werden, wenn es in der Generalversammlung mit einfacher Stimmenmehrheit beschlossen oder von einer Minderheit, deren Antheile *den zehnten Theil des Grundkapitals erreichen, verlangt wird.*

6. 271. §. Ein Beschluss der Generalversammlung kann wegen Verletzung des Gesetzes oder des Gesellschaftsvertrages im Wege der Klage angefochten werden. Die Klage muss binnen einem Monat erhoben werden. Zur Anfechtung befugt ist jeder in der Generalversammlung erschienene Actionär, sofern er gegen den Beschluss Widerspruch zum Protokoll erklärt hat, und jeder nicht erschienene Actionär, sofern er zu der Generalversammlung unberechtigter Weise nicht zugelassen worden ist, oder sofern er die Anfechtung darauf gründet, dass die Berufung der Versammlung oder die Ankündigung des Gegenstandes nicht gehörig erfolgt sei. Eine Anfechtung, die darauf gegründet wird, dass durch den Beschluss Abschreibungen oder Rücklagen über das nach dem Gesetz oder nach dem Gesellschaftsvertrage statthafte Mass hinaus angeordnet seien, ist nur zulässig, wenn die Antheile des Actionärs oder der Actionäre, welche die Anfechtungsklage erheben, *den zwanzigsten Theil des Grundkapitals erreichen.*

A rendkívüli közgyűlés követelésének joga törvényeinktől eltérőleg nem a részvénytőke $\frac{1}{10}$, hanem már $\frac{1}{20}$ -ának birtokosait illeti meg.

Felsoroltuk a német törvény intézkedéseit, hogy azokat pontról-pontra bírálat alá vehessük.

Nem látjuk indokoltnak a részvényesek azon jogát, hogy egyenként követelni jogosítvák, miszerint nekik a meghívó, a mérleg, az üzleti jelentés megküldessék, ez felesleges megterhelése a társaság ügymenetének, s ugyanazon hatást érjük el, ha a törvény kiköti, hogy a társaság hirdetményeit a hivatalos lapon kívül egy a társaság székhelyén megjelenő napilapban tartozik közzétenni.

Nem tartjuk helyesnek továbbá, hogy a részvényesek, kik az alaptőke $\frac{1}{10}$ -ed részét képviselik, azon jogot gyakorolhassák, hogy a közgyűlést elhalaszthassák, ez a társaság oly felesleges sekaturájára adhat okot, amely egyáltalában nincs arányban azzal a czéllal, mely ezen intézkedéssel elérni céloztatott.

Feltétlenül helyeseljük azonban, hogy a részvényesek egy bizonyos hányadának kérelmére a felülvizsgálat a törvényszék által elrendelhető. Minthogy azonban a törvényszék előtt kérelmezett vizsgálat mindig bizonyos rázkódással jár a társaságra nézve, helyesnek tartanám, hogy az ilyen vizsgálat iránti kérelem a közgyűlés által csak akkor tekintessék elvetettnek, ha ellene a megjelent szavazatok $\frac{1}{3}$ része nyilatkozik. A részvényesek több mint $\frac{1}{3}$ -ának kívánsága a revisio iránt ugyanis oly respectabilis akaratmegnyilvánulása a részvényeseknek, hogy az elől elzárkózni helyes nem volna.

Helyeslem továbbá a német törvénynek általam az 5. pontban felemlített intézkedését.

Az általam 6. pontban említett intézkedés törvényünkben van, szükséges kiegészítésnek tartom azonban a német törvény azon intézkedését, hogy a részvényest kereseti jog illeti meg azon közgyűlési határozat ellen is, mely a leírásokat és tartalékokat a törvény vagy alapszabályokban meghatározott mérven túl emeli.

Gyakorlati értéke ezen intézkedésnek azonban csak akkor van, ha a megtámadási jog akkor is jogosult, midőn a leírás-

sok és tartalékba helyezések mérve olyan, hogy sem a társaság kereskedelmi üzeme, sem a kereskedői gondosság nem indokolják. Mert a törvény csak a minimumokat határozza meg, épp úgy rendszerint az alapszabályok, s így a leírások korlátlan mérve felfelé módot ad a többségnek, hogy az osztalék visszatartása által a kisebbséget kiéheztesse.

A tartalékok célja nem lehet más, mint a társaság consolidálása, másrészt a részvénytársaság célja nem tőkefelhalmozás, s midőn a részvényes részvényt vásárol, nem arra számít, hogy a társaság feloszlásakor részvénye nagyobb benső értékkel bír, hanem arra, hogy a részvénybe befektetett tőkéje jobban kamatozik, mint a takarékpénztárban vagy állampapírokban.

S az a nyereség a részvények belső értékében fekszik, gyorsabban és könnyebben jut kifejezésre az árfolyamnyereségben, ha az osztalék állandóan nagy összegben jelentkezik.

A kisebbség ezen joga kellőképp körülírva a legfontosabb, legmélyrehatóbb s leginkább képes eloszlatni az elkeseredést, mely, mint a tapasztalat mutatja, leginkább az osztalékelfátyolozásból fakad.

Nagy fontossággal bír továbbá azon kérdés, vajon minden részvényest szavazati jog illessen-e meg, vagy pedig, hogy az alapszabályok bizonyos számú részvénybirtoktól tehetik-e függővé a szavazati jogot. A német törvény minden részvényesnek megadja a szavazati jogot. Ez az álláspont jogilag feltétlenül helyes. Minden részvényes tagja a részvénytársaságnak és így el nem vitatható joga, hogy annak döntéseiben részt vegyen. Másrészt ezáltal a kis kapitális jobban érdeklődhetik a részvénytársaságok iránt és az ellenőrzést is hatályosabbá teszi.

Azon elvnel fogva, hogy a részvény adja meg a részvényes érdekét a társaság ügyei iránt s egyuttal a jogot, hogy annak ügyei felett döntsön, nem helyeselhetünk törvényes megszorítást oly irányban sem, hogy egy részvényes csak bizonyos számú részvény erejéig gyakorolhatja szavazati jogát.

Az alapszabályok ez iránt intézkedhetnek, de a törvény el nem térhet azon jogi álláspontjától, hogy minden részvény bizonyos jogokat ad s így az, aki ezer részvény birtokában van, ezer részvény jogait van jogosítva gyakorolni.

Belgiumban egy részvényes csak az összes részvények $\frac{1}{5}$ -de, a közgyűlésen jelenlevő részvénybirtok $\frac{1}{5}$ -de erejéig gyakorolhatja szavazati jogát.

Az angol törvény szerint 10 részvényig egy szavazat, minden további 5 részvényért egy és 100 részvényen felül minden további 10 részvényért egy szavazat illeti meg a részvényest.

Olaszországban is ez áll azon módosítással, hogy 100 részvényen felül minden 25 részvényen felül illeti meg a részvényest egy szavazat.

Schweizban a szavazatok minimuma egy kézben a részvénytőke $\frac{1}{5}$ -e.

Austriában az alapszabályok határozzák meg, hogy mennyi részvény adja meg a szavazati jogot, mindamellett:

„In einem solchen Falle muss bei einem Actienkapitale von wenigstens 1.000,000 Kronen und darüber für Actien, welche zusammen einen Nennbetrag von 10,000 Kronen haben, und bei einem Actienkapitale von weniger als 1000,000 Kronen für Actien, deren Nennbetrag zusammen ein Hundertstel des Actienkapitals beträgt, mindestens eine Stimme zugestanden werden.“

Ismételjük, hogy a törvény, mely a szerzett jogok tiszteletének alapján áll, ha a felek maguk szerződésileg (alapszabályban) mást nem határoztak, helyesen csak azt mondhatja ki, hogy minden részvény után egy szavazat jár és amennyiben alapszabályszerű korlát nincs, ezen szavazati jognak maximális határai törvény szerint nem lehetnek.

Másrészt bizonyos az is, hogy szavazati joga csakis a részvényesnek van, s mindaz, aki szinleg részvényes és szinleg gyakorolja mint részvényes a szavazati jogot, dolose jár el és így büntetendő.

Mert az alapszabály szerint minden egyleti tagot pl. szavazati jog illet meg; ha valaki hamisan szavaz, kiadva magát egyleti tagnak, noha nem az, dolosus cselekedetet követ el.

Kereskedelmi törvényünk tehát hézagossá azon tekintetben, hogy a szinleges szavazatok ellen (Strohmänn) intézkedést nem tartalmaz, ezen kérdést azonban a büntető intézkedések fejezetében kívánjuk tárgyalni.

Büntető határozatok.

Kereskedelmi törvényünk büntető határozatai kiegészítésre szorulnak úgy a büntetőjogi felelősség alá vonandó személyek, mint a megállapítandó delictumok tekintetében. Kiterjesztendőek ugyanis a 218. §. 2., 4., 7., 8. pontjai a felszámolókra is, továbbá az igazgatóság, felügyelő-bizottság, felszámolók tekintetében a büntethetőség általában azon esetekben, ha dolosus cselekménnyel a társaságot károsítják.

Kiegészítendőnek vélem továbbá törvényeinket a német törvény 316. §-ával, mely így szól:

Wer über die Hinterlegung von Actien oder Interimscheinen, Bescheinigungen, die zum Nachweise des Stimmrechts in einer Generalversammlung dienen sollen, wissentlich falsch ausstellt oder verfälscht, oder von einer solchen Bescheinigung wissend, dass sie falsch oder verfälscht ist, zur Ausübung des Stimmrechts Gebrauch macht, wird mit Gefängniss bis zu einem Jahre und zugleich mit Geldstrafe bis zu zehntausend Mark bestraft.

Az előbb kifejtettek természetes folyománya, hogy büntethetőséget látok fenforogni, ha valaki akár ellenértékkel, akár ellenérték nélkül részvényeit szavazás céljából másra átruhazza és ha valaki, aki nem a részvények tulajdonosa, ezen szavazatával hozzájárul ahhoz, hogy a részvényesek akaratmegnyilvánulása meghamisíttassék. (Német törvény 318. §.)

Ezekben voltam bátor a részvényjog reformja tekintetében nézeteimet főbb vonásokban előadni.

Mindenesetre vannak még részletkérdések, melyekre a törvényhozó különös figyelmének ki kell terjednie.

Igy megemlítem azt, hogy szükségesnek tartom minden közgyűlésnél a kir. közjegyző jelenlétét és jegyzőkönyvvezetését, a kvalifikált többség törvényes kívánalmát az alaptőke leszállítása, felemelése, a társaság feloszlása és egyesülése feletti határozatnál.

Az előadottakban talán tulságosan hivatkoztam a német törvényre, de ez a törvényalkotás szabatoságánál fogva megérdemli a legnagyobb figyelmet. Gondos jogász munkája, mely tulzásokba nem esik egy irányban sem. Mint a legutóbbi németországi események mutatták, csalhatatlan arcanumot ez a törvény sem képezett. Ez azonban a törvényhozót nem menti fel azon kötelesség alól, hogy mindent megtegyen arra nézve, hogy a szabad fejlődés lehetőségének érintetlen hagyásával, a részvényesek jogai a vezetők rosszhiszemősége és könnyelmősége ellen lehetőleg megóvassanak.

Dr. Szokolczai Árpád.

A vaspályák felelősségének kérdéséhez.

Utóbbi időben a Curia a vasutak felelőssége tárgyában több oly határozatot hozott, amelyekben elfoglalt álláspontja szükségessé teszi, hogy azokkal foglalkozzunk.

E határozatok egyike az élő állatok szállítására vonatkozó állategészségügyi szabályok be nem tartásából származó kárért való felelősségre vonatkozik.

A Curia f. évi május 7-én 5687/901. P. sz. a. hozott ítéletében (lásd e lapok számának mellékletében 488. sz. a.

közölt esetet) megállapította a vasut kártérítési kötelezettségét, mert a kiadott szolgálati utasítás szerint az élőállat szállítványok felvételével megbízott közegnek már a kocsimegrendelést sem szabad elfogadni, ha az élő állatok szállítása oly helyre czéloztatik, a hova beviteli tilalom áll fen s így az ezen tilalom megsértéséből származott kárért a vasut felelős.

Mindenekelőtt tévesnek kell kijelentenem a Curia ítéletében foglalt azon kifejezést, hogy az ott hivatkozott utasítás köztudomásra van hozva, mert ezen utasítás nemcsak, hogy sehol közzétéve nem lett, hanem a közönség részére ki sem adatott, azt a vasut m. p. minden egyes vasut külön önállóan, egymástól függetlenül s esetleg eltérően adja ki kizárólagosan hivatalos használatra alkalmazottainak; ezen utasítások egyes példányainak tulajdonjoga nem megy át az alkalmazottakra és így ha valaki egy ily példányhoz jut, az csak tiltott uton történhetett.

A vasuti szállítást a K. T.-nek a fuvarozási ügyletre vonatkozó, valamint az 1892. évi XXV. tcz.-ben adott felhatalmazás alapján kibocsátott vasuti üzletszabályzat határozmányai szabályozzák, e mellett még alkalmazandók a dijszabások határozmányai is. (Ü. sz.: bevezető határozmányok 2., 3. pontja.)

Arról azonban, hogy a vasuti szállításra — a felek közti jogviszony elbírálásánál — a vasut által kibocsátott szolgálati utasítás is alkalmazandó volna, sehol egy szóval sincs említés téve, sőt ellenkezőleg a fuvarlevélben kifejezetten csak az üzl. szab. és dijszabások — nem egyszersmind a szolgálati utasítás — határozmányaira történik hivatkozás.*

Ebből, valamint abból a körülményből, hogy az utasítás közzétéve nem lett, következik, hogy ennek határozmányai a fuvarozó és a vele szerződő felek közti jogviszony elbírálásánál figyelembe nem jöhetnek.

De kizárja azt magának a szolgálati utasításnak természetete és célja is.

Ugyanis a szolgálati utasítás nem egyéb, mint azon rendelkezések és szabályok összesége, melyet a főnök — jelen esetben a vasut — azon célból közöl alkalmazottaival, hogy ezek azokat szolgálatuk ellátásánál alkalmazzák.

Ezen utasításokban a vasut többet kívánhat alkalmazottaitól, mint amennyire ő a törvény és szerződés értelmében a vele szerződő félle szemben kötelezve van.

Ez által azonban a vasut az őt a törvény és szerződés szerint terhelő felelősségnél nagyobb felelősséget nem vállal magára, és az utasítás szabályainak megsértése egymagában, ha csak a törvény és a szerződés rendelkezései is nem sértenek, még nem ad jogot arra, hogy e miatt a vasut ellen fellépni lehessen, mert a vasut is csak úgy és akként tartozik teljesíteni, mint ezt a törvény és a szerződés határozmányai követelik.

Azon többletet, amelyet a vasut alkalmazottaitól követel, a félnek nincs joga sem a vasuti alkalmazottól, sem pedig a vasuttól követelni, mert az utasítás határozmányainak betartását csakis a főnök követelheti.

Ezek szerint helytelen a Curianak a szolgálati utasításokra történt hivatkozása, az a felek közti jogviszony elbírálásánál figyelembe nem jöhet, s ez alapon a vasut kártérítési kötelezettsége meg nem állapítható.

De veszedelmes praedenst is látok abban, hogy a Curia ezen szolgálati utasításokat jogforrásnak tekintette.

Ezen szolgálati utasítás határozmányai legfeljebb csak oly szempontból jöhetnek figyelembe, vajon ezek megsértése megállapítja-e a vasut gondatlanságát? E tekintetben az szolgál irányadóul, hogy akkor, amidőn a vasut a szolgálat ellátására utasításait kibocsátja, azt tartja szem előtt, hogy a

* «Ezennel küldöm önnek az alább megjelölt árukat az üzletszabályzatban és a dijszabásokban foglalt határozmányok alapján, melyek ezen küldeményekre alkalmazandók».

szolgálat ellátása mintaszerű legyen; azonban maga is számol azon körülménnyel, hogy az mindig nem hajtható mintaszerűen végre s ezért ír elő többet, hogy azután az a kevesebb is megüsse azt a mértéket, amelyet a rendes fuvarozótól meg lehet kívánni.

Ebből kifolyólag nem lehet az utasítás határozmányainak megszegését minden további nélkül gondatlanságnak minősíteni; a jelen eset körülményei pedig egyáltalában nem indokolják azt, hogy a gondatlanság kérdése még csak felmerüljön is.

Ezek szerint a vasut ez alapon marasztalható nem lett volna, vizsgáljuk, vajon a másik felhívott határozmány, az üzletszabályzat 44. §-ának 2. pontja nyújt-e támpontot a vasut kártérítési kötelezettségének megállapítására?

Nézetem szerint nem.

Az üzletszabályzat 44. §-ának 2. pontja szerint az, hogy mennyiben van az élő állatok szállítása marhavész terjedésének veszélye miatt kizárva, a fenálló egészségrendészeti szabályoktól függ.

Az ezen szakaszhoz tartozó V. póthatározmány pedig az ezen szabályok figyelmen kívül hagyásából származó minden kárért a feladót teszi felelőssé.

Ebből önként következik, hogy ilyen kárért a feladó, nem pedig a vasut tartozik kártérítéssel s ha ő maga a károsult, úgy kártérítést nem követelhet, s hogy a vasut azt, vajon az élő állatok szállítása nincs-e kizárva, vizsgálni nem tartozik.

Felmerül még azon kérdés, vajon az ezen póthatározmányban foglalt rendelkezés a keresk. törvény 424. §-ára való hivatkozással érvényes-e vagy sem.

A rendőri bizonyítványok elégtelenségéből származó minden kárt a keresk. törvény 396. §-a és az üzletszabályzat 59. §-a értelmében a feladó tartozik viselni.

Ebből, valamint abból, hogy a vasut az iratok helyességét és teljességét vizsgálni nem tartozik, következik, hogy a rendőri szabályok betartásáért, — s az állategészségügyi szabályok ilyenek, — a vasut nem felelős.

Éppen ezért az üzletszabályzat 44. §-ához tartozó V. póthatározmány rendelkezése csak az általános szabálynak kiterjesztése, s így ezen határozmány feltétlenül érvényes.

De ha még nem is fogjuk úgy fel a dolgot, hogy az üzletszabályzat 59. §-ában foglalt általános rendelkezésből folyik, hogy a vasut a rendőri szabályok betartásáért nem felelős, még az esetben is érvényes ezen határozmány, mert sem a keresk. törvény 423. §-a, sem pedig az üzletszabályzat nem tiltják el a vasutat attól, hogy a rendőri szabályok betartásáról s ezek be nem tartásának következményeiről szerződésileg intézkedjék.

De a vasuti üzem rendkívüli terjedelme és azon gyorsaság, amelyet a fuvarozás akadálytalan lebonyolítása megkövetel, kizárja még csak a lehetőségét is annak, hogy a vasut az áru átvételénél még azt is vizsgálja, vajon saját szabályain kívül még más rendészeti szabályok nem-e korlátozzák az áru szállítást.

Ezek szerint az üzletszabályzat 44. §-a alapján sem állapítható meg a vasut kártérítési kötelezettsége.

De nem állapítható meg ez más törvények vagy rendeletek, nevezetesen az 1888. évi VII. tcz. alapján sem.

Az 1888. évi VII. tcz. 20. §-a a vasuton való szállítást csak azon feltételekhez köti, hogy élő állatok csak szabályszerűen kiállított marhalevéllel vehetők fel szállításra.

A marhalevél pedig szabályszerűen — a többi kellékeket itt figyelembe nem véve — akkor van kiállítva, ha a hatósági állatorvos az állatoknak megvizsgálása után szabályszerű záradékával ellátja.

A vizsgálatnak azonban nemcsak az állatok egészséges voltára, hanem arra is ki kell terjeszkednie, vajon az állatok azon helyre, a hova elszállíttatni akarnak, tényleg elszállít-

hatók-e, mint azt a 72,461/1894. sz. földmivelésügyi miniszteri rendelet előírja.*

Az 1888. évi VII. törvénycikk végrehajtásáról szóló 1888. évi 40,000. sz. a. rendelet 70. és 74. §-a, valamint a később kibocsátott rendeletek szerint (1899. évi 75,500. és 1899. évi 81,350. sz. a. földmivelésügyi miniszteri rendelet) pedig a közlekedési vállalatoknak csak oly élő állatküldeményeket nem szabad felvenniök szállításra, amelyeknek marhalevelei a teljesen szabályszerű záradékkal ellátva nincsenek.

Annak vizsgálata, vajon az állatorvos a záradékolásnál az előirt szabályokat betartotta-e, nem tartozik a vasuti közeg hatáskörébe és talán furcsán is hangzanék, hogy ha az állam bizonyos rendészeti szabályok betartására hatóságot szervez, ezen hatóság közegeinek működését a hatóságon kívül álló egyének felülvizsgálják.

Ezekből kivehetőleg nincs oly törvény vagy rendelet, mely a vasutra nézve kötelezővé tenné annak vizsgálatát, vajon rendőri szabályok nem állanak-e útjában a szállításnak s így az ezen rendelet figyelmen kívül hagyásáért sem terheli őt felelősség, s nem helyeselheto a Curia fent hivatkozott ítélete, amelyben a vasut kártérítési kötelezettségét megállapította.

Dr. Goldschmied Mór.

Különfélék.

— **Adósok fogsága Magyarországon.** E czimen közöltük lapunk 1901. évf. 51. számában a budapesti kir. ítélő táblának 7409/901. sz. határozatát, melylyel a Fiumében hatályban lévő ideiglenes polgári perrendtartásnak a személyi fogságról intézkedő 540. §-át érvényben levőnek mondotta ki. A kir. Curia e végzést megváltoztatta s az elsőbíróság végzését hagyta helyben egyrésztől azért, mert a trieszti cs. királyi kerületi bíróságnak illető megkeresése csupán arra terjed ki, hogy az elrendelt végrehajtás a marasztalt adós ingó vagyona foganatosíttassék, arra azonban, hogy az adós vagyonának felfedezésére személye ellen vezethető végrehajtás (személyi fogság) terhe alatt köteleztessék az említett megkeresés, ki nem terjed s így az elsőbíróság a végrehajthatót e tekintetben előterjesztett kérelmével helyesen utasította el. De helyesen utasította el másrészt azért is, mert a Fiume városában és kerületében hatályban levő 1852 szeptember 16-iki ideiglenes polgári perrendtartás 540. §-ának pénzbeli tartozás miatt az adós személyére foganatosítható végrehajtást tárgyazó rendelkezése Fiume városában és kerületében is hatályon kívül helyezettnek tekintendő, mivel a m. kir. miniszterelnök, a m. kir. igazságügyi miniszter és Horvát-Szlavonországok bánja által a fumei kir. törvényszék felállítása és hatóságának ideiglenes szabályozása tárgyában 1871 szeptember 14-én kiadott rendelet pénzbeli tartozás miatt az adós személyére foganatosítható végrehajtás tekintetében, amely intézmény a fumei kir. törvényszék felállításakor a magyar korona országainak területén már sehol sem (Horvát-Szlavonországokban az ottani 1870: XIII. tcz. következtében), de az osztrák birodalmi tanácsban képviselt országokban sem (ottani 1868. évi május hó 4-diki törvény) állott hatályban, semmiféle intézkedést nem tartalmaz és ennek következtében azt a fumei kir. törvényszék felállítása óta annak területén, mint ott érvényben nem levőnek tekintett, a kir. Curia sem alkalmazta. (1902 junius hó 26-án 3242/902. sz. a.)

— **A tévesen alkalmazott 338. §. A m. kir. Curia:** Mindkét alsófoku bíróság ítéletének az a része, amely sze-

* Több ízben előfordult azon eset, hogy egyes vasuti állomásokon az egyes osztrák tartományokba való irányítással oly időben vétettek fel állatszallítmányok, midőn az illető osztrák tartományokba az állatoknak bevitele a feladási állomás helyéről már tiltva volt. Hasonló esetek ismétlődését elkerülendő, felhívom a törvényhatóságot, hogy a területén levő marharakodó állomásokhoz kirendelt szakértőket a legszigorubb személyes és anyagi felelősség terhe mellett haladéktalanul utasítsa arra, hogy minden egyes állatszallítmány felrakásának megengedése előtt az állategészségügyi értesítőkből és az élő állatok s állati nyers-termények szállítására vonatkozó „utmutató”-ból szerezzenek meggyőződést arról, hogy az állatszallítmánynak a feladó vagy szállíttató által megjelölt helyre való bevitele megvan-e engedve s ha igen, mily feltételek mellett?

rint vádlott bűncselekménye a Btk. 338. §-a szerint is minősített, a BP. 385. §-ának 1. b) pontjában meghatározott semmisségi ok miatt hivatalból a BP. 437. §-ának 3. bekezdése értelmében megsemmisítették s e vádlott bűnössége a Btk. 338. §-ának mellőzésével állapították meg.

Indokok: A kir. tábla az I. fokban eljáró kir. törvényszék indokaiból valónak fogadta el azt a tényt, hogy T. I. vádlott büntetlen előéletű. Ekképp az alsófoku bíróságok T. I. vádlott bűncselekményének minősítésénél tévesen alkalmazták a Btk. 338. §. szerinti minősítést is, amelynek csak abban az esetben van helye, ha a lopást oly egyén követte el, aki lopás miatt két ízben meg volt büntetve, ez az eset pedig T. I. vádlottnál nem forog fen. Ezek szerint meg van T. I. vádlottra nézve a BP. 385. §-ának 1. b) pontjában meghatározott s e §. utolsó bekezdése szerint hivatalból is figyelembe veendő semmisségi ok, amely miatt a BP. 437. §-ának 3. bekezdése értelmében a jelen ítélet rendelkezése szerint mindkét alsófoku bíróságnak ítéletét részben megsemmisíteni és a törvénynek megfelelő ítéletet kellett hozni. (1902 június 28. 6278/902. sz. a.)

— **A közös képviselet költségei.** Alapos a felperesnek az a kérelme, hogy az I. rendű alperes részére vele szemben megítélt perköltség összege szállíttassék le a mindkét alperes részéről felmerült perköltség összegének fele részére; mert az alperesek közös képviseletben részesülve, a nyertes I. rendű alperes a közös képviselet költségéből csak a reá eső rész megtérítését követelheti a felperestől, de nem igényelheti, hogy felperes neki térítse meg a közös képviselet költségének azt a részét is, amely a vesztes II. rendű alperesre esik; már pedig a felterjesztett iratok szerint semmi adat nincs arra, hogy egyik alperes védelme több költséget okozott volna, mint a másiké, a két alperes részéről együttesen felmerült 36 korona perköltségből tehát az I. rendű alperesre csak a fele rész, vagyis 18 korona esik. (A kir. kereskedelmi és váltótörvényszék felebbezési tanácsának 1901 november 20-án D. 732. sz. a. hozott ítéletéből.)

— **Eljárhat-e a meghatalmazó, mint meghatalmazottjának helyettese?** Egy szabó cég ruhák vételára fejében keresetet indított egy ügyvédjelölt ellen. Az ügyvédjelölt képviseletével megbízott egy ügyvédet, s ezen ügyben tartott egyik tárgyaláson ő maga, mint megbízott ügyvédnek helyettese jelent meg. Az elsőbíróság felperest keresetével elutasította, azon tárgyalásért azonban, amelynél alperes személyesen járt el, költséget felperes ellenében meg nem állapított.

A budapesti kir. törvényszék felebbezési tanácsa alperest felülvizsgálati kérelmével elutasította a következő indokokból: Alperes az 1902 január 23-dik napján megtartott tárgyaláson személyesen járt el és így nem vehető figyelembe az, hogy e tárgyaláson egyszersmind mint ügyvédjének helyettese szerepelt, amennyiben a meghatalmazás jogi természetével ellentézik, hogy a meghatalmazó, mint meghatalmazottjának helyettese, jogalkotó tényeket teljesítsen. (1902 május 30-án 1902. I. E. 36. sz. a.)

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Cégjegyzési joggyakorlat.** *Osztrák legfőbb törvényszék:* A kereskedelmi üzlet megszűnése esetén a cég teljesen törölendő a cégjegyzékből; nincs megengedve, hogy csupán az üzlet-ág közelebbi meghatározására szolgáló megjelölés töröltesse a végből, hogy ezzel biztosítsa magának a cég eddigi tulajdonosa, hogy azt később esetleg egy más üzlet részére használhassa.

Német felsőbbbírósi gyakorlat: I. Ha a társas-üzlet megszűnésével a társtagok egyike, megtartván az addigi céget, az üzletet átveszi, tartozik ismétetni a cég jegyzését az átvételnek a cégjegyzékbe való bejelentése alkalmával. Csak az esetben lehetne szó ennek elengedéséről, ha az új cégtulajdonos, mint korábbi társasági tag ugyanazon cégjegyzést a bíróságnál már bemutatta. Minthogy azonban a társaság képviseletében csak azok a társasági tagok jegyezhetik a céget, kik ennek képviseletére jogosítva vannak, minden egyes esetben vizsgálni kellene, vajon az új tulajdonos jogosítva volt-e a korábbi cég képviseletére. Az ily vizsgálatra azonban nem kötelezi a törvény a cégjegyzék vezetésével megbízott bíróságot.

II. A keresztnévnek szokásszerű rövidítése nem használható mint egyéni cég. Mert a kereskedelmi törvény meg-

tiltja a keresztnévnek a cégben rövidített formában való használatát. Ez pedig nem csupán oly rövidítésre vonatkozik, melynél az első betű után következő betűk elhagyatnak, hanem kizárja ama tilalom a hosszabb neveknek rövidített formában való használatát is. Minthogy továbbá a törvény legalább egy teljesen kiírt keresztnév alkalmazását követeli, ez nem lehet akármely tetszés szerinti név, hanem csakis az, mely a cégtulajdonost jogszerűen megilleti.

III. A mezőgazdasági mellékiparra nézve még akkor sem kötelező a cégjegyzékbe való bejegyzés, ha a mezőgazda az üzem vitele céljából tőke vagy munkaerő szerzése végett más személyekkel társaság alakítására szövetkezik. Döntő csak az, hogy a mezőgazda üzze az iparágat s ez a mezőgazdasághoz való vonatkozásában mellékes természetű legyen és a mezőgazdaságban találja alapját.

Tisztességtelen verseny. Egy német fehérneműgyár «Reform» jelzéssel hozza forgalomba gyártmányait. Szomszédságában egy másik hasonló üzlet tulajdonosa a kiskereskedésben táblát helyezett el, melyen azt hirdeti, hogy az ő gyártmányai nem tévesztendők össze a versenytársa által «Reform» jelzéssel ellátott gyártmányokkal, melyek az övéinél kevésbé megbízhatók. A bíróság a hitelében megtámadott cég kérésére elrendelte a hirdetés eltávolítását, mert meg volt állapítható, hogy a hirdetésen állított tények valótlank.

— **A nemzetközi tengeri jog egységes fejlesztése** végett Hamburgban a folyó évi szeptember 25-én egybeülő kongresszus előmunkálatai e napokban fejeztettek be. Ezen kongresszusnak az 1885. évben Antwerpenben és 1888. évben Brüsszelben megtartott hasonló kongresszusoknál még kiválóbb jelentősége lesz, amennyiben sok igen fontos szak kérdésben van hivatva maradandó és egységes határozatot alkotni. Magát a kongresszust, melyen Beernaert belga miniszter fog elnökölni, a Belgiumban székelő választmány készítette elő, az összes európai országokban, az amerikai Egyesült Államokban és Japánban alakított képviselőiségeknek közreműködése mellett. Nagy fontosságánál fogva tehát nemcsak a kül-, hanem a beltengerekkel bíró országok is jóformán mindannyian részt vesznek benne. Kiváló része lesz benne hazánknak is a külkereskedelemben oly nagy jelentőségű kikötőjénél fogva. A magyar állampolgárokból alakult külön szakosztály élén Apponyi Albert gróf, továbbá Fiume kormányzója és a m. kir. kereskedelemügyi miniszterium államtitkára áll. Ezuttal alaposan remélhető, hogy a biztosítási és hajózási társulatok vezéreiből, jogtudósokból és egyéb szakemberekből álló kitűnően szervezett kongresszus egységesítő tengerjogi munkálatait siker fogja koronázni. *Je.*

— **Francia-német jogsegélyző szerződés.** Francia jogászai körökben azzal az eszmével foglalkoznak, hogy a német birodalom és Franciaország jogsegélyző szerződést kössenek egymással. Abból a meggyőződésből kiindulva, hogy bizonyos kérdéseknek egyforma jogi elintézése a két állam közt levő soknemű viszonyt nevezetes módon előmozdítaná, és áthatva annak a tudatától, hogy a két államban hozott ítéletek végrehajthatóságát jobban kellene biztosítani, mint a hogyan az érvényben levő jog szerint most történik, a «törvényhozások összehasonlítása» céljából alakult párisi társaságban tüzték ki vita tárgyává a fentebbi kérdést. Lachan, a párisi ügyvédi kar egyik legkiválóbb tagja, ki-merítő indokolás kíséretében teljesen kidolgozott javaslatot terjesztett ez ügyben a társaság elé. Azt mondja, hogy Franciaország és Németország egyesültek arra, hogy a civilizáció eszméit a civilizálatlan népekkel megismertessék, s hogy most arról van szó, hogy a különböző népek között a jogi téren uralkodó barbár állapotokat szüntessék meg. Eddig Németország jogsegélyző szerződést más állammal még nem kötött; az előmunkálatok az Ausztria-Magyarországgal kötendő ilyenmű szerződésre nem jutottak befejezésük-höz. Minthogy a német ítéletek végrehajtása Franciaországban és viszont a francziáké Németországban nagy nehézségekbe ütközik, a létező jogállapot lényeges javítása volna, ha sikerülne szerződés által a kölcsönös végrehajtás biztosítékait megteremteni, valamint a közjegyzői okiratok végrehajthatóságának kieszközölésére egyszerű eljárást megállapítani. A szerződés kívánatos tartalmát ez természetesen nem meri-tené ki, hanem feladata az is volna, hogy más oly kérdésekre is kiterjedjen, amelyeknek egyenlő szabályozása a két fél jogforgalmára nézve nagyfontosságú.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: fél év c. 12 kor. negyedévre 6. A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Az ügyvédi és bírói kar közti viszony. B. — A magyar Corpus Juris és római jogi toldaléka. Dr. Vécsey Tamás egyetemi tanártól. — *Törvénykezési Szemle:* A vélt házasság a magánjogi kodex tervezetében. Dr. Raffay Ferencz eperjesi jogakadémiai tanártól. — A portugál esküdtszék. Dr. Tóth Lászlótól. — Külföldi judikatura. Közli: Dr. Fayer Gyula budapesti ügyvéd. — Különfélék. *Melléklet:* Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az ügyvédi és bírói kar közti viszony.

A bírói és ügyvédi kar közti természetes jó viszony megzavarását tapasztaljuk az utóbbi időben több oldalról.

Természetesnek tartjuk a két karnak benső, jó viszonyát, mert együttműködésre, együttélésre vannak a két kar tagjai utalva, és mert a kollegiális összeműködés megzavarása az igazságszolgáltatás gépezetében is kisebb-nagyobb zavarokat idéz elő.

Igen nagy érdeke tehát az igazságszolgáltatásnak, hogy a két tényező közti harmonia meg ne zavartassék, habár el kell ismernünk, hogy az igazságszolgáltatás eme két factora közt a surlódás, összeütközés lehetősége éppen az érintkezés gyakoriságánál és a kétféle functio természeténél fogva könnyű.

Mindkét kar minden tagjának oda kell hatnia, hogy a surlódások elmaradjanak. A bíró ne kicsinyelje az ügyvéd működését, méltányolja kellőképp a kifejtett szellemi munkát, az ügyvéd pedig a bírói működés kritikájában, a bíróság előtti viselkedésében az alázatosság és a kegyhajhászat kerülése mellett tartsa meg a kellő mértéket. A leghelytelenebb bírói határozat vagy intézkedés kritikája se legyen bántó, sértő.

Ugy látszik, mindkét részről vétettek a kollegialitás, a harmonikus együttműködés vezérelvei ellen abban az affaire-ban, mely a temesvári ügyvédi kamara és a temesvári törvényszék közt felmerült és amely a kamarai jelentés és jegyzőkönyvek szerint a következőkben állott:

A temesvári kir. törvényszék egyenes megkeresésére a kamara válaszmánya közreműködését felajánlotta arra, hogy az e bíróságnál a csődtömeggondnokságok kiosztása körül tapasztalt rendszertelenség megszüntetessék és jövőre a tömeggondnoki kinevezések az igazság szigorú követelményeinek megfelelőleg a működési évek, a már kapott tömeggondnoki díjak összege és a megbízhatóság alapján, valamint az ügyvédek egyéb elfoglaltsága és állandó díjazása tekintetbe vételével is — mint egyedül helyes alapon történhesenek. A válaszmány ennek folytán összegyűjtötte a törvényszéki irattárból kiemelt iratok alapján huszonöt évre visszamenőleg az ehhez szükséges adatokat és egybeállította a névsort, minden egyes tételt adatokkal és jegyzetekkel támogatva és csak miután azt közszemlére kitette és ahhoz a temesvári ügyvédek mindegyike észrevételeit megtehetette s így az a helyesbítés processusán átment, küldte azt át a temesvári törvényszékhez azzal a kérelemmel, hogy miután e névsor nem önkényesen, hanem az ügyvédkedési idő, a már kapott tömeggondnoki díjak összege és a megbízhatóság figyelembevételével lett megállapítva, azt a tömeggondnoki kinevezéseknél figyelembe vegye és ez által az eddig divott rendszertelenséget száműzze.

A kamara évi jelentése azt panaszolja, hogy a tör-

vényszék ezen a törvényszéknek magának kezdeményezésére egybeállított és hozzá áttett névsort a tömeggondnoki kinevezéseknél az elmúlt évben egyetlen egy esetben sem követte, hanem a tömeggondnoki kinevezéseknél öletszerűen járt el.

Amíg 5—6 éves kifogástalan és megbízható ügyvédeket a tömeggondnoki kinevezéseknél mellőzött, addig egész kezdőket a kinevezés jótéteményében részesített, sőt tömeggondnokokká, mások egyenes hátrányára, olyakat is kinevezett, kiknek, miután csődöt csak a közelmúltban kaptak, tömeggondnoksághoz jó időre igényök éppen nem volt.

A törvényszék eljárását a kamara bántónak találta, mert a névsort a törvényszék egyenes megkeresésére állapította meg és ennek mellőzésében egyenesen a kamara mint hatóság meggyanusítását látta.

A kamarai közgyűlésen többen az évi jelentésnek a tömeggondnokok kinevezésére vonatkozó passusát nem tartották elegendőnek és szóvá tették a temesvári kir. törvényszéknek «az ügyvédséggel szemben már évek óta tanusított bántó magatartását általában».

Kifejtették, hogy «e bíróság az egész vonalon érdekeinket következetesen sérti. Köztudomásu, hogy a rendes perekben a költség megállapítása botrányosan alacsony. Nem titok, hogy a kamara az ügyvédi sérelmeknek orvoslását évek óta e bíróságnál hivatalosan és magánuton sürgette és ez irányu kérelmét számtalanszor megismételte, de eredménytelenül. A törvényszék, dacára annak, hogy nap-nap után látja, hogy az ügyvédek mennyire vannak ingyenes védelem és pártfogói kirendelésekkel megterhelve és igen jól tudja, hogy az ügyvédség működési tere mindinkább összezsugorodik és az ügyvédi kereset apad: következetesen elzárkózott azon jogos kérelmünk elől, hogy az ügyvédség anyagi existenciáját saját hatáskörében méltányos és igazságos költségmegállapítással biztosítsa avagy csak tűrhetővé tegye. Erre mutat a törvényszéknek azon eléggé el nem ítéhető magatartása is, amelyet a csődtömeggondnokok kinevezése körül a múlt évben tanusított, midőn a kamara által a mérvadó körök kezdeményezése folytán összeállított és hozzá áttett névsort következetesen mellőzte és ez által a kamarát is mint hatóságot megsértette; erre mutat a törvényszék elnökének érdekeinkkel való nemtörődése és az a kijelentése, hogy a járásbíróiságtól a törvényszékhez felebbezett bűnügyekben a felebbezési tárgyalásoknál az ügyvédnek munkadíj még saját fele irányában sem állapítható meg, mert nem jár».

A törvényszék és elnökének ezen most ecsetelt és a múltban gyakran tapasztalt eljárása arra int — indítványozták a közgyűlésen — hogy mi is éljünk a retorsio jogával, lépünk a teljes passivitás terére és tagadjuk meg egyetértőleg közreműködésünket az igazságszolgáltatásban mindaddig, míg mi e bíróság részéről igazságosabb és méltányosabb elbánásban nem részesülünk. Legfeljebb az lesz a következménye ezen indítvány elfogadásának, hogy a védő kirendeléseket a törvényszék elnöke teljesíti. Ha pedig ez bekövetkeznék, tagadjuk meg a védősködést és teremtsünk alapot a bírságfizetésre, hogy az egyest érzékeny kár ne érje. Meglátjuk, mire jut az igazságszolgáltatás nélkülünk.

Ezen indítvánnyal szemben többen — köztük a kamara

elnöke és titkára — utaltak arra, hogy nem szabad a karnak még a legnagyobb elkeseredés közepett sem oly határozat hozatalára ragadtatnia magát, mely a törvénnyel ellenkezésben van. A közgyűlés azonban az indítványt 19 szóval 9 ellenében elfogadta.

Ezt a közgyűlési határozatot most az igazságügyminiszter mint a törvénnyel ellenkezőt megsemmisítette és egyidejűleg felhívta a kamarát, hogy a bíróság törvényen alapuló megkereséseinek minden esetben megfeleljen, mert ellenkező esetben a miniszter a kamarát teszi felelőssé a törvényekkel ellenkező eljárása miatt.

Ebből a tényállásból egészen világosan domborodik ki a mindkét oldalon egymással szemben észlelhető animozitás.

A törvényszék a sok panasz folytán felkéri a kamarát, állitana össze névsort a tömeggondnokok kirendelésére nézve. A kamara fáradsággal összeállítja a névsort, átküldi a törvényszéknek és a törvényszék a hivatalosan, a saját kezdeményezésére egybeállított jegyzéket egyszerűen sutba dobja. A törvényszék részéről ez kétségtelenül helytelen eljárás, hiba volt, annál is inkább, mert ezt a kérdést tényleg nem lehet másként megoldani, mint az ügyvédi karral egyetértőleg.

De éppen annyira helytelenítendő a kamara közgyűlésének eljárása. A közgyűlés egyenesen törvénysértő határozat hozatalára ragadtatta magát, midőn a bírói megkeresések elintézésének megtagadását határozta el. Ezzel nem reparálta a saját sérelmeit, nem használt a saját tagjainak, nem ártott a törvényszéknek, hanem ha e határozat keresztül vitetik, egyesegyedül a közérdek szenvedne. Hogy egyebet ne említsünk, a szegény ember részére nem rendelnének pártfogó ügyvédet, a vádlott nem kapna védőt, holott a törvény az ügyvédi kar kötelességévé teszi a szegény ember ügyének díjtalan képviselését és bűnügyben az ingyen védelmet.

Az ügyvédség sérelmeinek orvoslását ki kell küzdeni, de a küzdelemben csak törvényes fegyvereket szabad használni.

B.

A magyar Corpus Juris és római jogi toldaléka.

— Kivonatos közlés Vécsey Tamásnak rectori előadásából. —

A Tripartitumot eredeti latin szövegében a jogkeresők számára újabb kiadásra méltónak találta Sambucus 1572-ben. Ez a negyedik bécsi kiadás. Ebben már nemcsak Index van, hanem Præfatio is, a tudós kiadónak Sambucusnak tollából.

Ez a szép kiadás az eddigieknél gazdagabb toldalékkal jelent meg, nevezetesen «additis regulis iuris antiqui».

Sambucusnak kiadmányával a regulæ iuris antiqui miatt foglalkozunk bővebben. Ez a toldalék 255 éven át vendégünk volt, érdekli tehát nemcsak a romanistát, hanem a magyar jogtudósokat is.

Sambucus a római jogai szabályokat (Dig. 50. 17.) a Virgo Florentina olvasása szerint kapcsolta a Tripartitumhoz, de azért itt-ott eltér a Florentina olvasásától, ahol az értelem úgy kívánja. Nem vette át mind a 211 töredéket az eredeti titulusból (Dig. 50. 17.), hanem csak 210-et. Az utolsó töredéket, talán tartalma következtében, mely a rabszolgaságra vonatkozik, mellőzte Sambucus. Azt se említi Sambucus, hogy a Tripartitumhoz csatolt Regulæ iuris antiqui honnan valók, sőt az egyes jogtudósok nevét is mellőzi, akiktől eme regulák származnak. Sambucus ugyanis kihagyta a töredékek kezdetéről az inscriptiókat. Ennek következtében az egyes töredékek szerzőit s ama műveknek czimeit, melyekből a töredékeket Tribonianus kiszemelte, nálunk nem emlegették.

Sambucus a Bonfinius és a Tripartitum kapcsán közölt törvényekről szólva, dicsérettel említi Telegdy és Mosóczy püspökök érdemeit a törvények gyűjtögetése terén.

A Telegdy és Mosóczy-féle törvénygyűjteményből a Tripartitum hiányzik, mert ezt Sambucus 1581-ben tíz évi privi-

legiummal adta ki. De már az 1628-iki és minden későbbi törvénygyűjtemény adja a Tripartitumot is, sőt ezzel kezdődik.

A Mosóczy-Telegdy-féle gyűjtemény kapós lett, ezért Ráth bécsi nyomdász 1628-ban, Pázmán szavára kiadta a gyűjteményt, de csak az 1604-ig hozott törvényekből, a Werbőczy-féle Tripartitum s ezzel együtt a regulæ iuris antiqui hozzáadásával.

A törvénygyűjteménynek 1628-iki magán-kiadásához, mely három kötet, más toldalék is szuratott közbe, mint a regulæ iuris antiqui. Ezeket a Tripartitummal vették át, melyre a Sambucus-féle tíz éves privilegium rég lejárt. A toldalék-anyag gyűjtését Szent-Iváni Márton folytatta, de ő még csak a bécsi kiadás toldalékait adta a Corpus Iurishoz (1696), a többi toldalékanyag az ő halála után került nyilvánosságra (1709). Szegedi azt mind a Corpus Iurishoz csatolta.

Szent-Iváni a magyar törvénygyűjteményt kiegészíté s teljes kiadásban tette közzé 1696-ban. A Szent-Iváni gondoságából megjelent három kötetes kiadásban az első kötet a Tripartitum a regulák nélkül, a második kötet a törvények 1035-től 1583-ig, a harmadik kötet a törvények 1585-től 1687-ig. A Tripartitum a bécsi 1628-i kiadás óta állandóan megmaradt a Törvénytár elején, ellenben a Tripartitum egykori toldalékát, a regulákat a Corpus Iuris végére helyezte Szent-Iváni. Jelesül az 1687-iki törvények után következik a három toldalék.

A törvénygyűjteménynek Szent-Iváni ezt a nevet adta: Corpus Iuris Hungarici. A Corpus Iuris elnevezés a legisták és decretalisták nyomán történt, lévén a római jog gyűjteményének czime Corpus iuris civilis, a kánonjogé pedig Corpus iuris canonici. A Corpus Iuris Hungarici cím használatban maradt egész 1846-ig, sőt csekély eltéréssel 1868-ig.

Szent-Iváni midőn a Corpus Iuris végén közli a római jogi regulákat Regulæ iuris antiqui, megjegyzi, hogy cánnon-jogi szabályokat is csatolhatna.

A Corpus Iuris Hungarici következő kiadója volt Szegedi János (1699—1760.)

Kiadásában a regulæ iuris antiqui, valamint már 1696-ban, úgy 1734-ben is a harmadik kötet végén állnak, s nem a Tripartitumhoz fűződnek, mely az első kötetben foglal helyet.

Mária Terézia 1743-ban a Jézus-társaságnak adta a Corpus Iuris kizárólagos kiadási jogát. Ez alapon Szegedi 1751-ben ismét kiadta a magyar Törvénytárt most már két kötetben. Az 1751-iki kiadás sokban eltér az előbbiektől. Tartalmazza ugyanis az 1687 óta alkotott törvényeket. Tartalmaz továbbá a régi regulákon kívül még számos egyéb toldalékokat a Szegedi hozzáadásából. Tartalmaz végül regulákat nemcsak a római, hanem az egyházi és hazai jogból is. Ez utóbbi új és Szegeditől ered: Regulæ iuris patrii desumptæ ex titulis Decreti Tripartiti, ahol rámutat a római jogi kölcsönzésekre. Ezután jönnek ex Decretis regum, továbbá ex Cynosura iuris patrii vett szabályok, végül: regulæ iuris canonici.

A Corpus Iuris Hungarici újabb két kötetes kiadása 1771-ből nem mutat szerkesztői gondosságot és lelkiismeretességet, se figyelmes correcturát. Tele van sajtóhibákkal. A felmerült panaszok arra indították a Helytartótanácsot, hogy Egyetemünk nyomdájának tette kötelességévé a Corpus Iuris Hungarici gondosabb kinyomatását. A Jézusrend eltörlésével a Corpus Iuris kiadási joga az Egyetemre szállt. Ennek következtében a Corpus Iuris 1779-ben az egyetemi nyomdából napvilágot látott két kötetben. Változatlan besorolás. A toldalékban a Praxis criminalis és egyéb adalékok után 210 római, 205 hazai és 88 kánonjogi regula olvasható.

II-ik Lipót alatt a törvénygyűjtemény megjavítását javasolták a kiválóbb magyar jogtörténettudósok.

A két Kovachich érdeme, hogy amit a magyar Corpus Iurisban találtak, azt szövegkritika alá vonták s javított szöveggel akarták kiadni.

Az idősebb Kovachichnak első kérése az volt, hogy a Corpus Iurisban kimutatott törvényszöveget a sajtóhibáktól megtisztíthassa, a nyomtatott szöveget a Cancelláriában őrzött eredeti példányokkal összehasonlíthassa és az, hogy az új kiadás legyen kritikai, mely a meg nem rongált, változatlan, eredeti szöveget közölje, eltérés vagy sajtóhiba nélkül. A 8 utolsó országgyűlésen alkotott törvények kijavított szövegét bemutatja, a régiekről pedig egy Commentárt készített.

Kovachich első kérésére az volt a Cancellária válasza, hogy az összehasonlítást meg nem engedi. Ha a Corpus Iuris Hungarici példányai fogytán vannak, a Helytartótanács rendelkezék az új kiadás iránt, minden újítás nélkül, tehát nem adható hozzá más, mint az utóbbi országgyűlésen alkotott törvény. Csak a szembeszökő sajtóhibák kijavítása engedtetik meg, de ez is bemutatandó a Helytartótanácsnak és fölterjesztendő az udvari Cancelláriához. A bemutatott Commentárt Kovachich a Corpus Iurishoz nem csatolhatja, de külön kiadhatja az előleges sajtóbírálat (censura) engedelmeivel.

A Helytartótanács felhívására az egyetemi nyomda és a jogi kar igazgatója, Lakics György kir. tanácsos, azt jelenti, hogy a Corpus Iurishból készletben van Budán és Nagyszombatban több mint 1600 példány s ez, az előbbi évek tapasztalatai szerint, árleszállítás mellett is elegendő 15 évre, tehát szükségtelen volna 10 év előtt gondolni az új kiadásra.

Ennek következtében az udvari Cancellária elhatározta és tudtul adta Kovachichnak, hogy a Corpus Iuris új kiadására nincsen semmi szükség. A bemutatott Commentárt (Series chronologica) különben se lesz szabad a Corpus Iurishoz csatolni, de ha tetszik, a censura engedelmeivel külön közzé teheti.

Az idézett udvari rendelet következtében a Corpus Iuris változatlanul maradt s minden kihagyás vagy beszurás mellőztetett.

Kovachich 1803-ban ismét folyamodott, hogy a Corpus Iuris Hungarici új kiadásában joga legyen a törvények szövegét a meglevő eredeti példányok hű másolatából adni s az előbb kifeledett, de megtalált decretumokat beiktatni. A Helytartótanács válasza az volt, hogy az elavult törvényeknek a régi érvényt visszaadni, vagy a szokásos szöveget másítani csak a törvényhozó hatalom joga. Gyűjteményét mint magánművet kiadhatja Kovachich, hisz a Corpus Iuris is mint magángyűjtemény keletkezett, valamint ezt, úgy a Kovachich magángyűjteményét is meg fogja erősíteni a szokás és az idő hosszu telése. De azonnali közkötelező erőt csak a törvényhozó hatalom adhat. A Cancellaria elfogadván a Helytartótanács véleményét, kimondja, hogy Kovachich művét királyi rendelettel kihirdethetőnek nem tartja.

Kovachich nem nyugodott. Gyűjteményének más címet adott: „Subsidia pro Historia communis Legislationis in Hungaria”. A kész kéziratot benyújtotta a censorhoz, de ez azt mondta, hogy az ügy felsőbb revisio alá tartozik, miért is Kovachich bemutatá azt a Helytartótanácsnak, ez pedig a Cancelláriához terjeszté fel.

A Cancellaria előtt nem maradt titok, hogy Kovachich a régi tervét mozgatja az újabb cím alatt. Ezért adta ki azt a királyi rendeletet, mely a Corpus Iuris kiadásának kérdését az országgyűlésre tartozónak mondja.

Az 1796 óta kifejtett reform-törekvésnek sikertelenségén nem csüggedt el Kovachich. 1808 martius 6-án kelt beadványában a Corpus Iuris Hungarici olyan kiadását javasolja, mely ne tartsa magában egyetlen törvényt, mint törvényeket. A törvényeken kívül minden egyéb hozzáadás és toldalék kihagyását

indítványozza. József nádor számára készült a Planum edendi emendandi Corporis Iuris Hungarici. A kihagyandók közé sorolja a regulákat is. A magyar és a kánonjogi szabályok ellen nem kevésbé kelt ki, mint a rómaiak ellen.

Kovachich a Planum-mal se ért célzt. A Cancellaria nem engedett publikálni semmit a censor előleges jóváhagyása nélkül. A censor pedig a Kovachich szövegére imprimaturt nem adott.

Az udvari Cancellaria és a Helytartótanács conservatív határozatai következtében a Corpus Iuris Hungarici 1822-iki két kötetes kiadása még egészen változatlan. Tartalmaz minden toldalékot s így tartalmazza a római jogi regulákat is.

Az 1822-iki kiadás lassankint elfogyván, az egyetemi könyvnyomda igazgatója, Tressinszky Ferencz 1839-ben javaslatot tett a nádornak, illetve a Helytartótanácsnak, hogy a Corpus Iurishból új kiadás rendeztessék, ezer példányban. Ez elvben megengedett.

A beadott kéziratot a nádor kiadatta Kovachich József országos levéltárnoknak véleményes jelentéstétel végett. A nádor felhívására Kovachich József Miklós beadta részletes kritikai felterjesztését. Ebben kimutatja a Tressinszky Ferencz nyomda-igazgató által kidolgozott Cynosura hiányait, megbízhatatlanságát. Megemlíti, hogy az apjától, Kovachich Márton Györgytől maradt a Nemzeti Muzeumban két Index, mely bár csak 1805-ig terjed, de kiegészíthető maig. Ez után áttér Kovachich a kiadási tervet bírálataira. Ami a három kötetes új kiadást illeti: az apjának 1808-ból ismeretes kritikáját s kihagyási javaslatát ajánlja elfogadásra.

Legélesebben támadja Kovachich a harmadik kötet tartalmát, hol olyan sok van, ami nem törvény és így a törvénytárba nem tartozik, hanem onnan kihagyandó.

Ez a küzdelem a regulæ iuris antiqui ellen szószerint is megegyezik Kovachich Márton György 1808 márczius 6-iki támadásával.

Kovachich latin előterjesztése következtében a Nádor 1845 nagyboldogasszonyhava 19-én kelt magyar rendeletével az Egyetemi nyomda igazgatóját, Tressinszky Ferenczet követezőleg utasítá: Mult évi karácsonhó 21-én tett tudósítását tekintve, mely az újonnan kiadandó Törvénykönyvhez kiegészítve s javítva készített s előmbbe terjesztett Mutatót tárgyalja, miután a Werbőczy Hármaskönyvét és a Törvény-cikkelyeket magukban foglaló első és második kötet készen vagyon, csak azok körül forog a kérdés, mik a III-ik kötetet alakítanák, u. m. a Törvények sorába nem tartozó, de eddig a Törvénykönyvben foglaltatott részek. Mi tehát a törvények közé nem tartozó Részeket illeti, kétséget nem szenved, hogy ezeknek elkülönözését már most mind az időről-időre szaporodott törvényeknek nagyobb tömege, mind a törvénytudományi segédeszközöknek mai időben bővebb mértékbeni létök igen kívánatossá teszi. Miért is oda utasítandónak találtam cz. Uraságot, miszerint úgy intézkedjék, hogy azon a törvények közé nem tartozó Részek, az azokat is megszerezni kívánók részére, mennyire lehet, külön adassanak (ez nem történt), a törvénykönyv újabb kiadásához tartozó harmadik kötet pedig egyebet a Mutatónál ne foglaljon magában.

A nádor idézett rendelkezése következtében Kovachich javasolta *kihagyásokkal* egyszerűsítve jelent meg a Corpus Iuris Hungarici. És így az 1844/6-iki kiadás elűt az előbbiektől. Már a címlapja se a régi. Főcímlapja ugyanis Kovachich javaslatához képest: Decretum Generale és nem Corpus Iuris Hungarici, mint volt még 1822-ben. Csak a második címlap: Corpus Decretorum Iuris Hungarici. A harmadik kötet címlapja megfelel a két első kötet irányának.

Ebben a három kötetes kiadásban említés sincs a toldalékokról. Hiányoznak a regulæ iuris antiqui patrii et canonici. Kihagyattak minden szó nélkül, hallgatással. A kötetekben nincs semmi megokolás. Pedig eme kihagyás majd nem félszázados ernyedetlen munkának vívmánya.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A vélt házasság a magánjogi kodex tervezetében.

I. A matrimonium putativum valóságos mostoha gyermeke a magánjogi törvényhozásnak Magyarországon. Werbőczy Hármaskönyvének I. r. 106—108. czimein kívül nem találunk sehol jogszabályt róla. A most említett helyek azonban nagyon hézagosan szabályozzák a putatív házasság jogkövetkezményeit. Először csak a vérrokonság és sógorság bontó akadályairól intézkednek s nem is érvénytelenítést, hanem felbontást (divortium) emlitenek; továbbá csak a gyermekek jogállását szabályozzák részletesen, a házastársakra nézve pedig nem vonnak le minden jogi következményt.

Igaz ugyan, hogy a birói gyakorlat a Hármaskönyvnek most idézett rendelkezéseit az összes bontó akadályokra kiterjesztette, minek folytán kétségtelen, hogy azok az 1894: XXXI. tcz. bontó akadályaira is alkalmazhatók; igaz továbbá, hogy a Hármaskönyv I. r. 106. czimének bevezetésével szemben a judikatura álláspontja az, hogy egyik házastárs jóhiszemősége esetén is putatív már a házasság s mindkét fél jóhiszemősége ehhez nem kívántatik meg: még sincs minden felvethető kérdés megoldására kellő támpontunk s a jogi írók nézetei is több tekintetben eltérnek a házastársak egymáshoz való személyes és házassági vagyoni jogi viszonyára, valamint az öröklési igényekre nézve.

Nem javítottak ezen a bizonytalan jogállapoton az 1894: XXXI. tcz. megalkotásakor sem, amennyiben ez a törvény, *Schwarz Gusztávnak* meggyőzően indokolt javaslata dacára, a jóhiszeműleg kötött érvénytelen házasságnak joghatályáról a házastársak és gyermekeik jogviszonyai tekintetében nem rendelkezik, jóllehet elismerte a javaslat miniszteri indoklása (II. kötet 152. l.), hogy a vélt házasságnak hatálya nemcsak a házastársak személyes viszonyai és gyermekeik személyi állapota tekintetében, hanem ezeknek mindazon jogviszonyai szempontjából *részletes szabályozást igényel*, amelyekre az érvényes házasság hatálya kiterjed; így a szülői jogok, házastársi vagyoni jog, öröklési jog stb. Ezeket a kérdéseket pedig azért nem oldotta meg az 1894: XXXI. tcz., mert az indokolás szerint a magánjogi törvénykönyv azon részeiben lehet helyesebben intézkedni róluk, ahol az érvényes házasság jogkövetkezményei nyernek megállapítást.

Igy jutottunk el azután a magyar általános polgári törvénykönyv tervezetéig, amely azonban a kérdést szintén nem oldja meg teljesen, sőt mint látni fogjuk, bizonyos tekintetben visszaesést mutat a Hármaskönyv egyes rendelkezéseivel szemben.

II. *A Tervezet 186. és 203. §-ai* szólnak a vélt házasságról, de csak azt állapítják meg, mikor forog fen ilyen házasság és hogy a gyermekek törvényessége, illetve törvényesítése tekintetében milyen jogi hatálya van.

Mindkét §. szerint vélt házasság az olyan érvénytelen házasság, amelynek megkötésekor legalább az egyik házastárs nem tudott a fenforgó bontó akadályról. Jóhiszemű a kényszerített házastárs is, de ki van zárva a jóhiszeműség, illetve a putativitás, ha a házasság alaki kellék hiánya miatt semmis. A vélt házasságból született gyermek törvényes; az utólagosan kötött vélt házasságnak pedig törvényesítő ereje van.

A 186. és 203. §-ok szövegezésére nézve mindenekelőtt meg kell jegyeznünk, hogy *«az érvénytelenségi ok»* kitétel helytelen. Igaz ugyan, hogy az 1894: XXXI. tcz. terminológiája is rossz, mert a bontó házassági akadályok megjelölésében nem következetes (pl. a 35. §. törvényes házassági akadályokat és szabad beleegyezést kizáró körülményt, míg a 121., 124. és 138. §-ok érvénytelenségi okokat emlitenek,

amely hibát a képviselő házigazságügyi bizottsága követte el), de nem szabad a Tervezetnek is hasonló hibába esnie. Ennél fogva a 186. és 203. §-okban *«az érvénytelenség okáról»* helyett *«a fenforgó bontó akadályról»* teendő. Nagyobb szabotosság kedvéért lehetne hivatkozni zárójelben az 1894: XXXI. tcz. 6—8., 11—13., 41. és 53—55. §-aira, amely hivatkozásnak nemcsak az az előnye lenne meg, hogy a házasság törvény következtelen terminológiájával szemben törvényben lenne konstatálva, hogy mik a bontó házassági akadályok, amire azért is szükség van, mert egyes íróink a kényszer, tévedés és megtévesztést nem tekintik ilyen akadálnak, hanem *«szabad beleegyezést kizáró körülménynek»*, de másrészt kifejezetten meg lenne így határozva, hogy bármely bontó akadály fenforgása esetén jöhet létre vélt házasság, míg az *«érvénytelenség oka»* kitétel mellett, tekintettel az 1894: XXXI. tcz.-nek ellentétes megjelöléseire, téves értelmezések sincsenek kizárva teljesen, aminek pedig jó lenne eleve utját vágni.

Nem fogadjuk el a 186. és 203. §-oknak azt a rendelkezését, amely szerint, ha a házasság alaki kellékhány miatt semmis, nem lehet szó vélt házasságról.

Alaki kellékhány miatt akkor semmis a házasság, az 1894: XXXI. tcz. 39. és 41. §-ai értelmében, ha polgári tisztviselő előtt kötötték ugyan meg a házasságot, de annak nem a saját kerületében, továbbá ha a polgári tisztviselő nem tisztében járt el, ha a felek és két tanu nem volt együttesen jelen az egész actus alatt s ha a felek nem személyesen jelentették ki a házasságkötő szándékot. A házassági törvény 39. §-a szerint semmis lenne ugyan a házasság akkor is, ha nem házasságkötő szándékot jelentenek ki a felek, vagy azt jelentenek ugyan ki, de feltételhez vagy időhöz kötve. Erre a két kellékre nézve csak annyit jegyeznünk meg röviden, hogy ezek nem érvényességi, hanem létezési kellékek (v. ö. szerző: A magyar házassági jog cz. mű 8. és 20. §§.), minek folytán, ha hiányzik közülök valamelyik, nem is jön létre házasság. Ki kell továbbá emelni, hogy a házassági törvény 43. §-a szerint abban az esetben, ha a házasság csak azért semmis, mert egy tanut vagy egy tanut sem alkalmaztak, elenyészik a semmiség, ha a felek egy évig, mint férj és feleség együtt éltek, végül a házassági törvény 42. §-a értelmében nem semmis a házasság, ha illetéktelen polgári tisztviselő járt ugyan el, de ha őt a közhiedelem illetékes polgári tisztviselőnek tartotta, kivéve, ha az ellenkezőt mindkét fél tudta, vagy ha a polgári tisztviselő szomszédos kerületben működött közre, kivéve, ha mindkét házastárs tudta, hogy a polgári tisztviselő nem a saját kerületében jár el.

Ha a házassági törvénynek itt ismertetett rendelkezésein végig tekintünk, azt látjuk, hogy az érvényességi kellékek közül többet orvosol a felek jóhiszeműsége, illetve az egy évi együttélés, hogy tehát az alaki kellékhányt, ha legalább az általunk ezeknek elnevezett létezési kellékeket megtartották a házasságkötésnél, nem sujtja a házassági törvény mindig a semmiség sanctiójával s így nyilvánvalóan enyhébb elbánásban részesíti az alaki semmiségi akadályt, mint a többi bontó akadályokat.

Ilyen körülmények közt nem értjük azt a nagy szigort, amelyet a Tervezet elfoglal s amely szerint az alaki érvényességi kellékek hiánya, ha miattuk érvénytelen a házasság, kizárja, még mindkét fél jóhiszeműsége esetén is, a vélt házasságot. Tehát ha az egyik tanu pár pillanatra kimegy az actus alatt, vagy ha csak a legkisebb hiány merül is fel, pl. nem lehet igazolni a házassági törvény 42. §-ának a) pontjában említett közhiedelmet, semmis lesz a házasság, sőt vélt házasság sem lehet soha, holott, mint tudjuk, ez nemcsak a jelen esetben ártatlan házastársakat, hanem a még ártatlabb gyermekeket is érzékenyen sujtja. Igazságtalan eredményre vezet a Tervezet álláspontja akkor is, ha a házassági tervezet 43. §-ában irt egy évi határidő alatt meghal az egyik

házastárs s így az egy évi együttélés a tanuk helytelen alkalmazásának kellékhányát nem szüntette meg.

Nyilvánvaló ezek szerint, hogy az alaki semmiségi akadály tekintetében nem kell kivételt tenni az általános szabály alól s a 186. és 203. §-okból ezek a szavak: «vagy ha a házasság alaki kellék hiánya miatt semmis» — törlendők.

A Tervezet indoklása sem a 186., sem a 203. §-oknál nem mondja meg, miért tér el a Hármaskönyv I. r. 106—108. címétől. Lehet, hogy a német polgári törvénykönyv 1699. §-ának 2. bekezdését vették alapul, amely szerint nem forog fen vélt házasság, «wenn die Nichtigkeit der Ehe auf einem Formenmangel beruht», de azzal a korlátozással: «und die Ehe nicht in das Heiratsregister eingetragen worden ist». A német polgári törvénykönyv álláspontja ezen korlátozás következtében egészen más, mint az 1894: XXXI. törvénycikké és a Tervezet 186. és 203. §-aié. Kiemelendő ugyanis, hogy a német polgári törvénykönyv az anyakönyvvezetésnek constitutív erőt ad (míg nálunk ez egyáltalán nincs meg) annyira, hogy az 1324. és 1329. §-ok szerint a semmiséget nem kell semmiségi perben kimondatni a házasság fenállása alatt sem, hanem incidentaliter is lehetséges ez, ha alaki kellékhány mellett kötötték meg a házasságot és nem anyakönyvezték; továbbá, ha ilyen házasság anyakönyveztetve van: tíz évi együttélés folytán vagy ha az egyik fél hamarabb meghalt, de legalább három évig együtt éltek a felek: a házasság kezdettől fogva érvényes lesz, feltéve, hogy a tíz év leteltekor, illetve a házastárs halálakor semmiségi per nincs folyamatban. Látjuk tehát, hogy a német polgári törvénykönyv 1699. §-a nem rejt magában annyi veszélyt, mert ha az alaki kellékhány mellett létrejött érvénytelen házasság anyakönyveztetve van, fenforog a vélt házasság, ha legalább az egyik fél jóhiszemű; sőt mi több, rosszhiszeműség esetén is minden alaki kellékhányt megszüntet a tíz, illetve három évi együttélés, ami nálunk egytől-egyig ki van zárva, és előreláthatóan sok méltánytalanság kuforrása lehet a Tervezet 186. és 203. §-ainak itt kifogásolt rendelkezése s úgy hiszszük, a német törvénnyel való párhuzamba állítás mellett még helyesebbnek fog feltűnni az a nézetünk, hogy az alaki kellékhány miatt semmis házasság is vélt házasságnak minősítendő, ha a felek közül legalább az egyik jóhiszemű volt a kötés idejében.

III. Nagy hiánya a Tervezetnek, hogy a vélt házasság jogi következményeiről egyébként nem rendelkezik, sem a gyermekek, sem a házastársak szempontjából. Az öröklési jog indoklása (V. 26.) kiemeli ugyan, hogy a putatív házasságból született gyermek is törvényes levén, a többi törvényes gyermekkel együtt és egyformán örököl; — az 1817. §-hoz fűzött indoklás pedig (V. 73.) azt az álláspontot foglalja el, hogy a házasság érvénytelenítése, felbontása, továbbá az ágytól és asztaltól való elválás esetében nem lehet helye házastársi és özvegyi öröklésnek. Az első tétel helyes és megfelel a ma élő jognak is; a második elv szintén elfogadható, de nem jelenti ki világosan, hogy alóla nincs kivétel vélt házasságnál sem a jóhiszemű fél javára, holott különben szintén megtörténhetné ekkor is, éppen úgy, mint felbontás vagy elválás esetében az, hogy ugyanazon hagyatékban többeknek volna házastársi, illetőleg özvegyi öröklése, amit pedig a Tervezet ki akar zárni, jóllehet élő jogunk szerint ez a tétel legalább is kétséges, amit a házassági törvény indoklása II. 152.) is bizonyít, mert a házastársi öröklési jog szempontjából is szabályozandónak tartotta a putatív házasságot.

A gyermekek tartása, valamint a szülők jogok szempontjából is több kétely merül fel a 186. és 203. §-ok daczára is, kivált az érvénytelenítés bekövetkezése utáni állapotra nézve és a részletes szabályozás el nem maradhat, különösen azért, mert a házassági törvény 72. §-a szerint érvénytelenségi per-

ben a házassági törvény 98. és 101—103. §-ai alkalmazhatók ugyan, de a gyermekek végleges elhelyezése és tartása felől érvénytelenségi perben határozni nem lehet, amit konstatait a Curia is (v. ö. Jog 1902/4.); sőt mi több, a polgári perrendtartás végleges reformjával sem javul a helyzet, mert a képviselőház elé beterjesztett javaslat indoklása szerint (512. l.) a XI. czim II. fejezete nem vonatkozik a házassági törvény 90—96. §-ai alapján támasztható vagyoni igényekre, hanem csak a házasságjoggal összefüggő egyéb kérdésekre (pl. hozomány, közszeremény). Szóval az érvénytelen, de vélt házasságból született gyermek tartása és elhelyezése iránt legfeljebb külön lehet perelni az érvénytelenítő per befejezése után, de erre az esetre meg nincs a házassági törvényben semmi anyagi jogi támpont, sőt ilyeneket nem akar adni a kodex-tervezet sem.

Ugyanezek a kételyek forognak fen a vélt házasságra lépett nőnek végleges tartása, e tartás felelőse és biztosítása szempontjából is, mivel a házassági törvény szerint ezek sem ítéltetők meg érvénytelenítő perben, valamint a házassági törvény 89. §-a alapján támasztható igényekre nézve is.

Az volna tehát a legkevesebb, amit meg kell tenni, hogy vagy a Tervezetben, vagy az életbeléptető törvényben ki kellene terjeszteni a házassági törvény 89—93. és 95—97. §-ainak hatályát az érvénytelenítő perekre, vagy pedig a Tervezet megfelelő helyein kifejezetten rendelkezni kellene ezekről a rendkívül fontos kérdésekről, mert nem lehet megengedni, hogy a kiskoru gyermekek és a jóhiszeműen házasságra lépett nőnek azok az érdekei, amelyek bontó- vagy válóperben kellő törvényes oltalmat élveznek és pedig a kiskoru gyermekekre nézve feltétlenül és hivatalból: a házasság érvénytelenítése esetében védelem nélkül maradjanak, illetve kifejezett tételes rendelkezések hiányában legalább kockára tétessenek.

A házassági törvény 89—93. és 95—97. §-ai kiterjeszthetők lennének a vélt házasságra, mert a helyzet itt a jóhiszemű nő javára, a rosszhiszemű férjjel szemben, teljesen azonos azzal, ha bontó perben a férjet vétkesnek mondják ki, a nőt pedig nem. Nem egészen talál azonban ez a kiterjesztés akkor, ha mindkét fél jóhiszemű, amikor tartás nem járhat egyik házastársnak sem. Ezért jobb volna külön rendelkezni, jóllehet a német polgári törvénykönyv 1344—1347. §-ai a bontóperbeli vétkesség elveit viszik át az érvénytelenítő perekre is s a vagyonjogi igényeket az 1345. §. csak külön perrel engedi meg érvényesíteni. Megfelelő helyen való külön rendelkezés ajánlatos ezek mellett azért is, mert a házassági törvénynek a nő tartására vonatkozó rendelkezései is változást fognak szenvedni akkor, ha a férjtartást csakugyan törvénybe iktatják.

A házassági vagyonjogi igények szempontjából sem tartalmaz a Tervezet semmiféle rendelkezést vélt házasság esetére. A Hármaskönyv szerint az asszony férjétől, mind hitbérét, mind jegyajándékát kikapja; ha pedig rosszhiszemű volt, elesik hitbérétől és férjétől egyedül csak jegyajándékát veheti vissza. A hozomány és külön vagyon is kiadandó mindenestre, ez törvényes rendelkezés nélkül is kétségtelen. De mi lesz a közszereménynyel? Jár-e a rosszhiszemű házastársnak? Ez már megoldást igényel; sőt hogy a rendelkezés teljes legyen s ne maradjon a kodex hatálybalépte után is részben jogforrás a Hármaskönyv, a házassági vagyonjog összes kérdéseit rendezni kellene a Tervezetben.

Nyilvánvaló ezek szerint, hogy a putatív házasság szabályozása, amint tervbe vették, egyáltalán ki nem elégítő. A 186. és 203. §-ok fogalmi szempontból is kifogás alá esnek; a vélt házasság jogkövetkezményeinek szabályozása tekintetében pedig olyan nevezetes hézagok vannak a Tervezetben, amelyeket feltétlenül és minden körülmények közt pótolni kell.

Dr. Raffay Ferencz,
eperjesi jogakad tanár

A portugál esküdtszék.*

A portugál esküdtszéket** az 1822. évi szept. 23-iki törvény alapította meg, kiterjesztvén annak a hatáskörét úgy a polgári, mint a bűnügyek körére, belefoglalva — természetesen — a sajtóvétségeket is.

A törvény főbb intézkedéseit a következőkben ismer-tjük:

A bíraskodást szakbírák és esküdtek gyakorolják úgy a polgári, mint a büntető perekben, akként, hogy az esküdtek a ténykérdés fölött döntenek, a bírák pedig a törvényt alkalmazzák.

Minden év január havának első vasárnapján kezdik meg a városi tanácsosok az esküdtek összeírását oly módon, hogy kijelölik a városuk területén lakó 120 legtöbb adót fizető polgárt, de csak annyiban, amennyiben azok azon évben képviselőválasztói jogosultsággal bírnak és Lisboa s Porto városokban ezenfelül 200,000 reis*** értékű ingatlannal rendelkeznek, illetőleg amennyiben honoratorok.

Az esküdtek névjegyzéke nyilvánosan kifüggesztetik, amelyre az *érdekeltek* (tehát nem *akárki*) 15 nap alatt nyilatkozhatnak.

Nem lehetnek esküdtek: 1. akik sem írni, sem olvasni nem tudnak; 2. a képviselők; 3. a miniszterek és az államtitkárok; 4. a magasabb rangu állami hivatalnokok, akiket a törvény taxative sorol föl; 5. a képviselőház tisztviselői (ideértve a gyorsírókat és a naplószerkesztőket is); 6. a bírák; 7. az ügyészek; 8. kincstári és közigazgatási hivatalnokok; 9. a tényleges szolgálatban levő katonák; 10. az egyházi személyek; 11. a tanítók; 12. a postahivatalnokok; 13. a községi orvosok és sebészek; 14. a gyógyszerészek, ha segédük nincs; 15. akik életük 60 évét betöltötték; 16. akik valamely physikai vagy erkölcsi ok miatt alkalmatlanok az esküdt-szolgálatra; 17. a külügyi képviselő tagjai.

Az *esküdtek összehívása*. A bíró az esküdtekkel *személyesen*, a lakásukon tudatja a tárgyalás idejét és helyét.

Az esküdtek megjelenvén, a bíró konstatálja személyazonosságukat; ennek megtörténtével, sorshuzás útján jelöli ki az ülésen résztveendő tagokat.

Az *esküdtszék hatásköre*. Az esküdtszék hatáskörébe tartozó ügyeket öt főcsoportra osztja a törvény, *általában* az esküdtszék elé tartoznak a polgári, sajtó-, kereskedelmi-, büntető- és azon ügyek, amelyekben a külföldiek a perben szereplő egyének.

A törvény *negative* állapítja meg az esküdtszéknek a polgári ügyekre kiterjedő hatáskörét, amennyiben kimondja, hogy nem tartoznak az esküdtszék hatáskörébe; 1. azon ügyek, amelyeknek tárgya, ha ingatlan 20,000, ha ingó 30,000 réis értéket meg nem halad; 2. a sommás perek (causas summarias); 3. az állam vagy a kincstár által, vagy ellenük indított perek; 4. azon ügyek, melyekben a felek kölcsönösen megegyeznek az egyes bíró által való eldöntésben; 5. azok, amelyekben a bizonyítást okiratok, szemle vagy írott tanuvallomás útján lehet foganatosítani; 5. testamentum nuncupativum főforgásának esete; 7. gyámsági és gondnoksági perek; 8. azon perek, amelyekkel a bírósági személyek által okozott kárnak megtérítése céloztatik.

A büntetőügyek közül ki vannak zárva az esküdtszék hatásköréből: 1. a kihágási ügyek; 2. a perujtás; 3. a bírák és ügyészek ellen indított büntettek elbírálása.

A második részben a törvény az esküdtek számáról intézkedik és kimondja, hogy az esküdtszéki tárgyalás meg-tarthatásához 10 esküdt jelenléte szükséges.

* Lásd a *Jogt. Közl.* 1901. évf. 36. és 37. számában a görög, a román, a spanyol és a svéd esküdtszékekről írott cikkeket.

** Forrás: «O jury portuguez; Manual dos cidadãos jurados». Por Innocencio de Sousa Duarte, advogado. Porto, 1885.

*** A portugál pénzegység a douro = 1000 réis = 4 K 84 fillér.

A tárgyalás megkezdése előtt az esküdtek a törvényben előírt következő esküt teszik le: «Mi, esküdtek, a mindenható Isten és az emberek színe előtt esküszünk, hogy a jelen ügy tárgyalásához minden előítélet, rokon- vagy ellenszenv, a peres felek ártatlanságáról vagy bűnösségéről való előzetes meggyőződés, minden harag, gyűlölet, rosszakarat, szeretet vagy jóindulat nélkül fogunk és részrehajlás nélkül ítéljük meg, hogy a vádlott jellemes és becsületes ember-e, hogy bűnös-e vagy nem». Polgári perekben az eskü utolsó mondata ilyenformán módosul: «... hogy a felperesnek van-e igaza vagy az alperesnek».

Az esküdtszék elnöke az *esküdtek* közül sorshuzás útján jelöltetik ki.

Az esküdtek szótöbbséggel határoznak, az ítélet ellen pedig *semmiféle* jogorvoslatnak sincs helye.

A sajtóügyi esküdtszék 12 tagból áll; elnöke *bírói* személy.

A kereskedelmi perekben ítélő esküdtszék tagjainak számát a törvény 4—30 rendes és 2—6 pótagyból állapítja meg, az egyes városok lakóinak száma szerint. Ilyen esküdtek csak jóhírnevű s legalább 5 év óta önálló üzlettel bíró kereskedők lehetnek.

Ezen esküdtszék hatáskörébe tartoznak a következő ügyek: 1. Hamis és vétkes bukás; 2. kereskedelmi ügyletek elbírálása; 3. a kereskedők és alkalmazottjaik között fölmerülő *minden* peres ügy.

Fel ségsértéssel, hatóság elleni erőszakkal, pénzhamisítással s az állam érdekeit veszélyeztető bűncselekménnyel vádolt idegenek ügyében is esküdtszék ítél, amely felerészben az országban legalább egy év óta tartózkodó, kifogástalan jellemű *idegen* alattvalókból alakíttatik. Tagjai azonban nem lehetnek: 1. portugál szolgálatban álló katonák; 2. egyházi személyek; 3. 60-ik éven felüli egyének; 4. akik büntett miatt elítéltek; 5. a szolgáló állapotúak; 6. akik physikai vagy erkölcsi akadályok miatt alkalmatlanok.

Dr. Tóth László.

Külföldi judikatura.

Német Reichsgericht.

863. A kartellek jogi szabályozása iránt széleskörű érdeklődés nyilvánul Németországban. Szerepel ez a tárgy az öszön tartandó német jogászygylés napirendjén és foglalkoznak vele az iparosoknak tekintélyes képviselői. A porosz kormány a külső hatóságok főnökeihez kérdőpontokat bocsátott ki, melyekben tájékoztatást kér a gazdasági kartellek alakulása, fejlődése és hatásai felől. A német birodalmi gyűlésen indítványt tettek, mely szerint külön birodalmi felügyelet alá helyezendők az oly kartellek és syndikátusok, melyek üzletük vitelében kimutathatóan monopolistikus jellegűek. Kétségesnek kell azonban tekinteni ezen gazdasági alakulat elleni küzdelem sikerét, midőn, mint tudva van, az állam sem zárkózik el attól, hogy belépjen egy vagy más ipari kartellbe, vagy midőn tudjuk, hogy pl. 1900-ban, a legnagyobb mértékű szénhiány idején, az állami üzemben levő minden szénbánya elfogadta a szénsyndikátustól megállapított árakat.

A német birodalmi törvényhozásnak a kartellekre alkalmazható rendelkezéseit a polgári törvénykönyvben és az ipartörvényben találjuk.

Az ipartörvény megengedi azt a magyarázatot, hogy a kartellszerződések érvényesek, tiltva nincsenek. E szakasz azt mondja, hogy oly egyesületeknél és összebeszéléseknél, melyeknek célja kedvező bér- és munkafeltételek elérése, szabadságában áll minden résztvevőnek a visszalépés és e miatt se panasz, se kifogás nem tehető. E rendelkezésnek alkalmazását találjuk egy ítéletben, melyet a *Reichsgericht* az itt következő esetre vonatkozóan hozott.

Építő- és ácsiparosok egyesületet alakítottak a végre, hogy a munkások jogosulatlan követeléseivel szemben megvédjék a maguk érdekeit. Létesítettek egy alapot, melyhez a tagok befizetéseikkel hozzájárulni tartoztak. A tagoknak minden vállalatuknál a szerződésbe egy záradékot kellett fölvenniök, mely feltünteti az egyesület céljának megfelelő kötelezettségeket; egyszersmind, annak biztosítására, hogy

ettől nem térnek el, egy meghatározott összegről kiállított váltót tettek le az egyesületnél. A tagok egyike azután bejelentette kilépését, okul azt adva elő, hogy jobbára hatóságokkal áll szerződéses viszonyban, azok pedig vonakodnak elfogadni az egyesület követelte szerződési záradékot. Az egyesület bepörölte a 3000 márkáról szóló váltót; a két első fok a kereset értelmében hozott ítéletet, a Reichsgericht azonban elutasította a felperest. Az okadatolás szerint a tagokat megilleti az a jog, hogy az ily egyesületekből bármikor kilépjenek, kereseti joga tehát az egyesületnek nincs; a büntetésre irányuló megállapodás pedig hatálytalan.

A polgári törvénykönyv 138. §-a kimondja, hogy: Semmis az oly jogügylet, mely a jó erkölcsökbe ütközik; a 826. §-a szerint pedig: Aki a jó erkölcsökbe ütköző módon másnak szándékosan kárt okoz, köteles amannak kárát megtéríteni. Az előbbi rendelkezés arra az esetre alkalmazható, ha már magában a kartellszerződésben megvannak a szerződés semmisségét megállapító alkotó elemek; az utóbbi pedig, ha később az üzlet folytatásában merülnének fel oly jelenségek, melyekből másoknak károsodása megállapítható. A bírói gyakorlat irányát a Reichsgericht-nek ez az ítélete fejezi ki: A kartellszerződés az iparszabadság által védett általános érdek szempontjából csak az esetben kifogásolható, ha azt különös körülmények aggályossá tennék, nevezetesen ha a szerződés kimutathatóan valóságos monopoliumot vagy a fogyasztóval szemben uzsoraszzerű kizsákmányolást czéloz, vagy e nélkül is, ha tényleg ily következménye van a megállapodásoknak és ez az üzlet vitelében nyilvánul.

Közli: Dr. Fayer Gyula.

RÁTH ZOLTÁN.

Erejének teljében, gazdag irodalmi munkásságának és tanári működésének közepette tört le Ráth Zoltán. A gazdasági irodalmon kívül a jogi irodalmat is igen súlyos veszteség éri korai halálával, mert Ráth Zoltán az igazságügyi statisztika tudománya terén, különösen pedig a kriminálstatisztika körébe vágó tanulmányaival igen nagy szolgálatot tett a magyar törvényhozásnak és igazságügynek. A bűnügyi statisztika jelenlegi berendezésének alapeszméi is tőle erednek. A jog körébe vágó működéséről szólva, meg kell emlékeznünk hazánkban uttörőnek mondható azon tanulmányáról, amelyet a kereskedelemügyi miniszter megbízásából a kartellügy jogi megítéléséről és törvényhozási szabályozásáról írt. Nagy munkaerő volt, aki még számos jeles művel gyarapította volna a magyar tudományos irodalmat.

— Az igazságügyminiszter 1902. évi július hó 16-án rendeletet adott ki a bűnügyekben felmerülő vitás kérdéseknek a kir. Curia és a kir. táblák teljes-ülésében való eldöntése előtt a koronaügyészség, illetőleg a kir. főügyészség véleményének meghallgatása tárgyában. A rendelet így szól:

A kir. Curianál elintézés alatt álló büntetőügyekben felmerülő vitás elvi kérdéseknek teljes-ülési eldöntésére nézve az 1891. évi augusztus hó 19-én 4291. I. M. E. sz. alatt kibocsátott bírói ügyviteli szabályok 371. és 372. §-ai szerint irányadó 1881. évi 2214. eln. számú igazságügyminiszteri rendeletnek 6—8 pontjai; továbbá a kir. Curianál és a kir. ítélő tábláknál a jogegység megóvása céljából az 1890. évi XXV. tcz. 13. §-a értelmében tartandó teljes-ülések szabályozása tárgyában 1891. évi augusztus hó 12-én 4214. szám alatt kibocsátott igazságügyminiszteri rendeletnek 4—6. és 14. §-ai a következőleg módosítatnak, illetőleg egészítettnek ki:

1. A büntetőügyekben felmerülő vitás elvi kérdéseknek eldöntése végett tartandó teljes-ülésekre a teljes tanács tagjain kívül a kir. Curianál a koronaügyész, a kir. ítélő tábláknál pedig az illető kir. ítélő tábla mellett működő kir. főügyész is, a vitás elvi kérdés szövegének közlése mellett, meghívandó.

2. A vitás elvi kérdésre alapot szolgáltató ügyek iratait

a teljes-ülést megelőzőleg legalább három napon át a kijelölendő hivatalos helyiségben a koronaügyész, illetőleg a kir. főügyész is megtekintheti.

3. A teljes-ülésben az ügyállásnak és a vitás elvi kérdésnek előadói előterjesztése után a koronaügyész, illetőleg a kir. főügyész véleményét és ennek indokolását szóval is kifejtethi.

A teljes-ülés további folyamán, nevezetesen az előadói vélemény és az esetleges ellenindítvány előterjesztésénél, a tanácskozásnál és szavazásnál, valamint a hozott döntvény szövegezésének hitelesítése tárgyában tartandó teljes-ülésben a koronaügyész, illetőleg a kir. főügyész jelen nem lehet.

Ez a rendelet is visszatükrözi azt az általunk többször helytelenített felfogást, mintha a koronaügyész a királyi ügyészséggel ugyanazon egy vonalba volna helyezhető. A koronaügyészségnek igenis van joga hozzászólni a Curia teljes-ülési határozatához, mert azon testület a Curianak véleményező foruma; de a királyi főügyészség, *mint amely lényegileg nem egyéb mint peres fél*, nem gyakorolhat hatást a kir. tábla elvi határozataira, mivel a másik peres félnek a vitás elvi kérdések mikénti eldöntésére befolyás nem adható.

Azt sem tartjuk megfelelőnek, hogy a koronaügyész az előadói vélemény előterjesztése után ne szólalhasson fel. Ha ismeretlen előtte az előadó véleménye, kevés jelentősége lehet előterjesztésének. Mindegyikük más hajóban fog evezni.

— A züllő gyermekekről és a leánykerítésről olvasuk a fővárosi rendőrségnek 1901-iki működéséről közzétett és lapunkban már ismertetett jelentésben a következőket: A züllő gyermekek elhelyezése és gondozása tekintetében a fenálló viszonyok az elmúlt évben sem változtak. Fenálló javító-intézeteink távolról sem elegendők s nem képesek befogadni az erkölcsileg züllésnek indult s javító-intézetben való nevelésre szoruló gyermekeket. A társadalom létesítette humanitárius intézményeink főhibája pedig a rendszertelenség, amely a hathatósabb működésnek és eredményességnek útját állja.

A bűncselekmény miatt letartóztatott és 16 évnél fiatalabb kiskorúakon felül (akikről már lapunk mult számában szólottunk) a fogház- és tolonczügyosztályban az elmúlt évben 244 tizenhat éven aluli kiskorú volt elzárva, akik közül 28 az előjáróságoknak adatott át a fővárosi szegényházakban leendő elhelyezés végett, az országos javító-intézetekben pedig csakis 12 (1900-ban 32) gyermek volt elhelyezhető.

Amennyire a fogvatartás ideje engedi, írni, olvasni, számolni tanítják őket az irgalmas nővérek. Nyáron pedig kerti munkára is oktatják. A lányokat meg kézi munkára: harisnyakötésre és ruhafoltozásra fogják.

Részen ennek tulajdonítható, hogy az elmúlt évben 113 gyermekkel volt kevesebb a tolonczházban, mint 1900-ban, bár a tolonczházba került egyének száma emelkedett.

A gyermekek közül 1900-ban és 1901-ben egyszer volt büntetve 210, illetőleg 156; kétszer 72, illetőleg 49; háromszor 41, illetőleg 17; négyszer 16, illetőleg 10; ötször 6—6; hatszor 8, illetőleg 3; ezen felül 4, illetőleg 3.

Panaszkodik a jelentés, hogy a rendőrség nem járhat el kellő eredménnyel a leánykerítés ellen. Ezt, ugymond, főleg büntető törvényeink e részben való hiányossága okozza. Amíg a külföld büntető törvényei mindenütt a legszigorubb büntető rendelkezéseket tartalmazzák a prostitúcióra való csábítás, kerítés és leánykereskedés ellen, addig a mi büntető törvénykönyvünknek az ilyen delictumokra alig van megtorló rendelkezése. A Btk. 247. §-a csak a nőgyermeknek saját szülői által mások részére való megkerítését, továbbá a valakinek gyámságára, gondnokságára, tanítására vagy felügyeletére bízott személynek elcsábítását minősíti büntetésnek. Ezek pedig a kerítésnek oly speciális nemei, melyek a prostitúcióval rendszerint semmiféle összefüggésben nem állnak és a kerítőnők és ezek üzelmei ellen védelmet egyáltalán nem nyújtanak. Óhajtott volna, mondja a jelentés, hogy a

büntető törvénykönyv kilátásba helyezett revisiója alkalmával ezen hiány is megszüntetessék.

— **A rendes eljárás lassúsága.** A budapesti kir. törvényszék egy egyszerű számlaperben, melyben a kereset az alperesnek már 4 héttel a perfelvétel határnapja előtt kézbesített és az alperes a törvényes halasztást is igénybe vette, az ellenirat beadására, dacára az ellenfél ellenzésének, július 17-től szeptember 10-ig adott halasztást. Az *áprilisban* beadott keresetre tehát *szeptemberben* ad csak elleniratot az alperes. (*Ügyvédi körökből.*)

Megállapítható-e a képviselőről lemondott ügyvéd munkadíja és költsége a per folyama alatt? Az első-bírótság az 1868: LIV. tcz. 252. §-a értelmében határozott, amikor felfolyamodó ügyvédi díjainak és költségeinek megállapítását a perbeli véghatározatra tartotta fen, mert az ügyvédi díjakat és költségeket ezen törvényhely a perköltségekhez sorozza, a perköltségek felett határozni pedig csak a pert eldöntő határozatban lehet.

Ennek folytán habár kétségtelen, hogy az ügyvéd a meghatalmazási viszony megszűntével felőlő díjait és költségeit azon per befejezése előtt is követelheti, amelyben azok felmerültek, mindazonáltal ebben az esetben az ügyvéd díjait és költségeit az 1874: XXXIV. tcz. 58. §-ához képest nem kérvénnyel s nem perenkívüli uton, hanem, amennyiben felével megegyezni nem tud és attól kielégítést nem nyert, csak keresettel érvényesítheti a per bírósága előtt.

De alaptalan felfolyamodónak az a panasza is, hogy a bíróság ügyfelét a képviselő felmondásáról nem értesítette, mert az ügyvéd és megbízója közti érintkezés közvetítése nem a bíróság feladata, hanem az 1874: XXXIV. tcz. 41. §-a értelmében a lemondó ügyvéd kötelessége az, hogy a képviselő felmondásáról felét értesítse és azt az értesítés napjától számítva még 30 napig képviselje. (A kir. kereskedelmi és váltótörvényszék felelőbíró tanácsának 1902 január 20-án 1901. E. 407. sz. a. hozott végzéséből.)

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **A váltó-óvatolás idejének megállapításáról.** A bécsi legfelsőbb törvényszék, mint annak idején közöltük, 1902 május 14-én kelt határozatával kimondotta, hogy az óvatoltnak távollétében este 7 órakor felvett váltó-óvás az illetőnél szokásos üzleti órákra való figyelemmel nem tekinthető a kellő időben felvettnék. Ezen alkalmából az alsó-ausztriai közjegyzői kamara felterjesztést intézett az igazságügyminiszteriumhoz, amelyben indítványozza, hogy a miniszter az óvatolás idejének kérdése iránt plenissimar döntést provokáljon s abban az esetben, ha ez az óvások felvételére nézve a napi idő korlátozását mondaná ki, tegye meg azt, ami szükséges, hogy az óvás órái Bécs számára, még pedig a lejárati napján délután 3-tól esti 5-ig s az óvás felvételére rendelt következő két napra délután 9-től esti 8-ig legyenek megállapítva. A kamara felterjesztésében kifejti, hogy a legfelsőbb törvényszéknek fentebb idézett határozata egy soha meg nem támadott és senkitől terhesnek nem tartott, több mint 50 éves gyakorlatot szüntetett meg a nélkül, hogy erre a viszonyok változása okot adott volna. Ez a határozat a váltóóvások biztonságát rendkívül megnehezíti s az üzleti világra nézve a váltóforgalom lebonyolításánál a mostani állapot súlyosbítását jelenti. A felterjesztés rámutat arra, hogy a váltó-óvatolás idejének az illető óvatoltnál szokásos üzleti órákra való korlátozása sok esetben az óvatolást lehetetlenné tenné. A váltóból nem derül ki, hogy az óvatolt minő branche-hoz tartozó kereskedő. Vannak üzletek, amelyek egyáltalán csak délelőtt működnek, mint például a déli gyümölcskereskedők a bécsi Naschmarkt-on. Vannak továbbá üzletek, amelyekben ragaszok hirdetik a pénztárnapokat és pénztárórákat, pl. az építészeknél, akiknél rendszeren ilyen ragaszok vannak: „Pénztárórák csupán szerdán és szombaton d. u. 3—4 között”; s végre vannak üzletek, amelyek csak éjjel nyitvák. Ha mindezen egyenlőségekre tekintettel akarnának lenni, türehtetlen állapotok támadnának s a közjegyzők kénytelenek volnának a váltó-óvatolásokat megtagadni, mert sohasem állhatnának helyt azért, hogy az óvás a kellő időben vétetett fel s mindig oly felelősség terhelne őket, amelylyel szemben egyenesen védtelenek.

— **Német jogi irodalom.** *Pfleghart: Die Elektrizität als Rechtsobjekt.* A mű kifejti, hogy a jogász kénytelen a

villanyossággal kapcsolatos nagyszámu jogi vonatkozásokat az elfogadott, de ezen természeti jelenséget figyelmen kívül hagyó jogi tételek alapján megoldani és megítélni. Hogy mily nehézségekkel van ez összekötve, azt tudja mindenki, kinek csak egyszer is oly jogi kérdést kellett megoldania, mely a villanyosságot érinti. A mű a fizikai fogalmak fejtegetéséből indulva ki, iparkodik kijelölni a helyes megoldás útját és ezen a nyomon jut el a birtok és a tulajdoni viszonyok megítéléséhez, tekintetbe véve mindenütt a modern törvényhozást és bírói gyakorlatot. Végső következtetése az, hogy a forgalomban számbajövő villanyosságot jogi értelemben dolognak kell tekinteni, mely alkalmas arra, hogy ugy a birtoknak, mint a tulajdonnak tárgya lehessen és amely tehát mint ilyen átruházható. De a gyakorlati életben nem történik a tulajdonnak átruházása, hanem a szerződés, a maga céljának és tartalmának megfelelően, a fogyasztónak a hozzája vezetett energiára nézve csupán a használat jogát adja meg.

Engelmann: Der deutsche Civilprozess. Három kötetben rendszeresen dolgozza fel a német polgári perrendtartást. A két első kötet a peres eljárás történetét és rendszerét tárgyalja, a most megjelent harmadik kötet pedig az érvényben lévő perjogot adja elő, rendszerbe foglalva. A bizonyítékok szabad mérlegeléséről szólva, találóan mutat rá a bírónak arra a gyakran hallható szólásmódjára, hogy: erről vagy arról meg vagyok győződve mint ember, de nem mint bíró. A szerző ezt úgy jellemzi, hogy ebben a szabad mérlegelés alapulvénél félreismerése vagy a meggyőződésnek és a pusztá gyanításnak összetévesztése nyilatkozik meg.

— **Francia bírói gyakorlat.** A házasságtörésből származó gyermek nincs tartásra kötelezve apja és anyja irányában, bár ezek szükségét szenvednek. Kifejti ezen ítélet okadatolása, hogy míg a joggyakorlat és a tudomány egyértelműen azt tartják, hogy a szülők és a törvénytelen gyermekek egymás irányában kölcsönösen tartásra vannak kötelezve, a kölcsönösség elvének elismerése a tartási kötelezettségre nézve éppen nem általános a házasságtörésből származó gyermekek és szülők közt. Ezen kölcsönösség tekintetében semminemű tételes törvényre hivatkozni nem lehet. Mert a Code civil megállapítja ugyan 762. és 764. cikkében a tartási kötelezettséget a szülőkre nézve házasságtörésből származó gyermekeik irányában, de hallgat a gyermekek ebbeli kötelezettségéről szülők irányában. Nem lehet erre nézve azzal érvelni, hogy a tartási kötelezettség már fogalmilag magában foglalja a kölcsönösséget. Egyébiránt analogia is van a Codeban az egyoldalú tartási kötelezettségre. A 955. cikk megállapítja a megajándékozottnak tartási kötelezettségét az ajándékozóval szemben az ajándékozás visszavonásának veszélye mellett, míg az ajándékozóra nézve nem állapít meg ily kötelezettséget. Fel szokták ugyan hozni, hogy itt egy természeti törvényről van szó és hogy a gyermek, bármily származásu is, nem engedheti, hogy apja és anyja éhen haljon. Az az érzelem, mely a gyermeket szüleihez köti, csakugyan a legtöbb esetben biztosíthatja a szülőket a végszükség ellen. De ebben az érzelemben nem lehet magánjogi kötelezettségre alapot találni, oly kötelezettségre, mely esetleg igen súlyosan nehezedhetik a leszármazóra, mivel oly kimélet nélkül bánik a Code és akire megvetéssel néz a társadalom. Igazságtalan lenne tehát, hogy az a leszármazó, aki ki van zárva a családból és meg van fosztva minden örökségtől, arra szoríttassék, hogy a maga hozzájárulásával részt vegyen a tartás terhében a törvényes gyermek mellett, aki kizárólag jogosult születésének előnyeiben részesülni. Ezen bánásmód mellett még kötelezni a gyermeket arra, hogy tartást szolgáltatson apjának és anyjának, ez bizonyos tekintetben annyit tenne, mint megjutalmazni őket az általuk elkövetett hibáért.

— **Norvégiában** a büntetőjogi reformok gyorsan haladnak előre. A múlt évben lépett életbe a csavargás, koldulás és iszákosság elleni törvény, valamint újból szabályoztatott a börtönügy és a kényszermunka intézménye. Néhány héttel ezelőtt pedig új büntető-törvényt szentesített a király. A törvény a német büntető-törvénykönyvet vette mintául, de több irányban eltér ettől. Az első rész az általános határozatokat, a második a büntetéseket, a harmadik a vétségeket tárgyalja. Büntetésnek: fogház, elzárás és pénzbüntetés. A halálbüntetést az új norvég törvény kiküszöbölte.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre 12 kor. negyedévre 6 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A szegénységi jog az újabb törvényhozásokban. *Dr. Lukács Bernát* budapesti ügyvéd. — *Törvénykezési Szemle:* A hitbér a polgári törvénykönyv tervezetében. *Kocsán Fános* kisjenői kir. aljárás-bíró. — Prolongationális váltó hamisítása. *Dr. Kármán Elemér* szombathelyi törvényszéki aljegyzőtől. — A vaspályák felelősségének kérdéséhez. *Dr. Goldschmied Mór* m. kir. államvasuti fogalmazótól. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A szegénységi jog az újabb törvényhozásokban.

Az igazságszolgáltatás ingyenessége nem kedvezmény, hanem jog. Minden állampolgár jogosan követelheti, hogy az állam, melynek egyik célja és hivatása az, hogy bíróságai útján a polgárok köz- és magánérdekeit megoltalmazza, ingyen orvosolja az ezeket ért sérelmeket. Sajnos, ez az elv a mai államokban, melyeknek budgetjében az igazságszolgáltatásból eredő jövedelmek jelentékeny összegben szerepelnek, meg nem valósítható, s az igazságszolgáltatás ingyenessége, mely a francia 1791. évi alkotmánynak egyik nagy elvét képezte, nemcsak az egész világon, de magában Franciaországban is holt betű maradt. Azt azonban nem lehet tagadni, hogy a törvényhozások előtt mindig ott lebegett ez az eszme, s a szegénységi jogon való perlés intézménye, mely mindenütt, — de talán Franciaországban legkorábban, 1851-ben — szabályoztatott, jelentékeny közeledést jelent a cél felé, mert legalább a szegénysorsú állampolgároknak biztosítja a jogvédelem ingyenességét.

A francia 1851. évi törvény a szegénységi jogról sok hibában szenvedett. Bár az akkori törvényhozást az 1848-iki francia reformeszmék hatása alatt a legliberalisabb szellem vezette, a szegénységi jogon való perlést a megszerzés feltételei és módja tekintetében nagyon megnehezítette s főleg abban szorította szűk határok közé, hogy e jog nem terjedt ki a végrehajtási eljárásra. A törvény alapján keletkezett gyakorlat csakhamar meggyőzte a közvéleményt arról, hogy e törvény hiányait pótolni kell s a francia kamarához több ízben benyújtott javaslatok alapján megalkottatott és 1901 július 10-én életbelépett az új törvény, mely a szegénységi jogon való perlést a liberalizmus és a humanizmus elveinek inkább megfelelően szabályozta.

Az új francia törvény jelentékenyen kiszélesíti az 1851. évi törvénnyel szemben úgy a személyek, mint a bíróságok és az ügyek körét, amelyekre nézve a szegénységi jogon való perlés igénybe vehető. Míg a régi törvény — hasonlóan a mi mai jogállapotunkhoz — e jog igénybevételét a kellőképp igazolt szegénységhez kötötte, addig az új francia törvény a jövedelemhiány igazolását kívánja oly értelemben, hogy szemben az előbbi törvény által megkövetelt abszolút szegénységgel a relatív szegénység, vagyis a kérdéses per vitelére szükséges vagyon vagy jövedelem hiánya már feljogosítja a feleket a szegénységi jogon való perlés igénybevételére. Teljesen megegyezik ez az új osztrák perrendtartás 63. §-ával és az 1895. évi német birodalmi perrendtartás 114. §-ával, valamint a mi perrendtartási javaslatunk 113. §-ával, amely utóbbi szerint szegénységi jogban részesül az a fél, aki a perköltséget fedezni nem tudja a nélkül, hogy a saját és azoknak a hozzátartozóinak szükséges tartása sérel-

met szenvedne, akiknek ellátására törvénynél vagy törvényes gyakorlatnál fogva kötelezve van». A mi javaslatunk és a német törvény még azt is feltételül köti ki, hogy a szegény fél perlekedése már eleve nem mutatkozik teljesen eredménytelennek. Ilyen rendelkezés sem az osztrák, sem az új francia törvényben nem foglaltatik. Egyedül áll azonban az új francia törvény azon humánus intézkedésével, hogy a természeti személyek mellett némely erkölcsi testületek is perelhetnek szegénységi jogon, nevezetesen a köz- vagy közhasznú intézetek, kórházak és olyan jótékonycélú egyletek és társaságok, melyek jogi személyiséggel bírnak.

A bíróságok tekintetében a régi francia törvény alapján szegénységi jogon csak a békebírák, a polgári és kereskedelmi törvényszékek, a felebbezési bíróságok és a semmitőszék előtt lehetett perelni, míg az új törvény, bár enumeratív felsorolja a bíróságokat, e tekintetben kivételt nem tesz, hanem a kedvezményt az összes polgári és büntetőbíró-ságokra kiterjeszti.

A törvény 2. §-a tartalmazza a legfontosabb újítást, amennyiben a szegénységi jogot a végrehajtási eljárásra is kiterjeszti, olyképp, hogy nemcsak a szegénységi jogon perelt és megítélt követelések végrehajtás útján való behajtásánál élvezi a fél továbbra is az ingyenes jogsegélyt, hanem megadható ez oly esetekben is, midőn nem szegénységi jogon perelt és megítélt követeléseknél kéri a fél az ingyenes végrehajtási eljárás engedélyezését. Az első esetben a kedvezmény, bár ez is ujtás a régi törvénnyel szemben, természetesnek mondható. Amit az állam az egyik kezével ad, a másikkal el nem veheti. Mit érne a félnek a szegénységi jogon elért kedvező ítélet, ha a végrehajtási eljárásnak nagy költségeit fedezni képes nem lévén, megítélt követeléséhez végrehajtható ítélet daczára ez okból nem juthatna? A második eset azonban, midőn a törvény csupán a végrehajtási eljárás céljából kért szegénységi jogot is megadja a feleknek, méltán figyelmet érdemlő haladást jelent, amelylyel a francia törvényhozás alkalmasint egyedül áll. Legalább sem az osztrák és a német birodalmi perrendtartásban, sem a mi perrendtartási javaslatunkban ilyen intézkedés nem foglaltatik, sem azokból a törvényhozásoknak, illetve a törvényjavaslat megalkotójának ilyen intenciója ki nem magyarázható. Talán éppen az ellenkezője. Az osztrák perrendtartás 65. §-a, a német perrendtartás 118. §-a és a mi perrendtartási javaslatunk 196. §-a azt rendelik, hogy a szegénységi jog megadása a perbírósnál kérendő, illetőleg, ha a fél a perbírószék székhelyén kívül levő járásbírószék területén lakik, kérelmét lakhelyének járásbírószéke előtt is előadhatja, mely az erről felvett jegyzőkönyvet a perbírószékhez teszi át. Ebből világos, hogy mindhárom jogi alkotásnál csak a peres esetekre gondoltak s ez a rendelkezés az önálló végrehajtási esetekre nem vonatkozhatik, mert ezeknél perbírószégről már szó nem lehet. Hogy a mi megalkotandó perrendtartásunk javaslata szerint a szegénységi jog az önálló végrehajtási esetekre ki nem terjed, még jobban kitűnik a javaslat 118. §-ából, amely külön kiemeli, hogy «a megadott szegénységi jog a felebbezési és a végrehajtási eljárásra is kiterjed», vagyis hogy a végrehajtásnál önállóan nem, hanem csak azon szegénységi jog alapján lehet majd költségmentesen eljárni, amely már a per-

indításkor megadatott. Törvénytervezetünk e hiánya kétségkívül érezhető lesz, mert az élet sok oly esetet fog felszínre hozni, mikor az előbb vagyonos, de most relative szegény fél évekkel előbb nyert ítélet alapján végrehajtást akar folytatni, de erre képtelen lesz, mert anyagi helyzeténél fogva a mi végrehajtási eljárásunk nagy költségeit előlegezni nem tudja, szegénységi jogon pedig azért nem léphet fel, mert a per folyama alatt a szegénységi jog részére még megadva nem volt.

A mi törvénytervezetünk szövege az iránt is kétséget hagy fen, hogy lehet-e a szegénységi jogon való perlést önállóan kérni a felebbviteli eljárásban. A 118. §., melyről fentebb szóltunk, csak a megadott szegénységi jognak a felebbviteli eljárásra való kiterjedéséről szól, a felebbviteli eljárásban külön kérhető szegénységi jogról azonban — úgy, mint az önálló végrehajtási esetekről — a törvénytervezet hallgat. Ugyanezt teszi az osztrák törvény is. A francia új törvény ez iránt kifejezetten intézkedik, s mint alább látni fogjuk, még külön hivatalt szervez azon kérelmek elintézésére is, melyek a szegénységi jogot a semmitőszék előtti eljárásban kívánják igénybe venni. A német perrendtartás 119. §-a szerint a szegénységi jogot minden instanciánál külön kell kérni, s nem kétséges, hogy e jogot külön a felebbviteli vagy a felülvizsgálati eljárásban is igénybe lehet venni. Ha törvénytervezetünk hallgatása úgy magyaráztnék, hogy a szegénységi jog a felebbviteli eljárásban önállóan nem engedélyezhető, ez sajnálatos visszaesést jelentene a mai jogállapottal szemben, mert ma a bírósági gyakorlat szerint a szegénységi jog nemcsak az eljárás folyamán (pl. a bizonyítás elrendelése után, lásd a budapesti kir. ítélő táblának a *Jogt. Közl.* 1900. évf. 215. lapján közölt határozatát), hanem a felebbezési bíróságnál önállóan is kérhető. (L. a Curiának 1901. évi december 6-án hozott határozatát, Döntvénytár XXI. f. 132. sz. a.) A tervezetnek itt tárgyalt hiányait könnyű lesz még pótolni, miáltal a szegénységi jog nálunk is önállóan igénybe vehető volna úgy a végrehajtási, mint a felebbviteli eljárásban.

Visszatérve az új francia törvényre, említésre méltó intézkedése, amely azonban alapjában a régi törvényből vétetett át, hogy a szegénységi jog megadását nem a bíróságok hatáskörébe utalja, mint az osztrák és német törvények és a magyar javaslat teszik, hanem külön hivatalokra (bureaux de l'assistance) bizza. Azokban az ügyekben, melyek a helyi bíróságok elé tartoznak, a járásbíróságok mellett felállított hivatal dönt a szegénységi jog megadása vagy megtagadása felett, s áll a pénzügyigazgatóból, a járási közigazgatás főnökének megbízottjából és 3 tagból, kiket az ügyvédek és a közjegyzők közül a törvényszék elnöke nevez ki. Ugyanilyen hivatalok, csak emelkedő számu kinevezett, illetőleg választott tagokkal, működnek a felebbviteli törvényszékek és Párisban a semmitőszék mellett, s határoznak a szegénység felett oly pereknél, melyekre ezen bíróságok illetékesek. E hivatalok határozataikat indokolás nélkül hozzák s ezek ellen csak a kincstár képviselője élhet jogorvoslattal a jog megadása miatt a felebbviteli törvényszékek, illetve a semmitőszék mellett működő hivatalokhoz. (Javaslatunk szerint a szegénységi jogot megadó végzés ellen egyáltalában nincs helye felfolyamodásnak.) Ha e hivatalok a szegénységi jogon való perlést engedélyezik, határozatukat közlik az ügy elbírálására illetékes bírósággal, s ha ügyvéd kirendelése válik szükségessé, ez iránt az illetékes ügyvédi kamarákat közvetlenül megkeresik.

A szegénységi jog megadását kérő fél a francia törvény szerint adóbizonylatot tartozik bemutatni arról, hogy mennyi adót fizet vagy hogy adóval megróva egyáltalán nincs, továbbá a helyi közigazgatási hatóság által megerősített nyilatkozatot arról, hogy vagyoni és jövedelmi viszonyai folytán a per vitelére képtelen. A magyar javaslat, hasonlóan a

német és az osztrák törvényhez, hatósági bizonyítványt követel meg, amely a félnek állását vagy foglalkozását, vagyoni és családi viszonyait a személyek megnevezésével, kiknek ellátásáról gondoskodni tartozik, a fél által fizetendő egyenes állami adó mennyiségét és a félnek a perköltség viselésére való tehetetlenségét tanúsítja.

Az a fél, aki hamis adatok alapján jutott a szegénységi joghoz, a francia törvény szerint tartozik mindazon költségeket megtéríteni, melyek alól felmentetett, s ezen kívül a kihágási bíróságok által 100 frankig terjedhető pénzbüntetéssel és hét naptól hat hónapig terjedhető fogházzal büntethető. Az osztrák törvény szerint a fél meg nem határozott kihágási büntetésen felül az egyelőre elengedett perköltségek és az eljárása által okozott minden kár megtérítésére kötelezhető. A magyar javaslat sem az elengedett költségek megtérítéséről, sem a kártérítésről nem intézkedik, hanem csak 600 koronáig terjedhető pénzbírsággal bünteti a csalárdul eljáró felet. Legenyhébb a német törvény, mely sem kártérítésre nem kötelezi, sem büntetéssel nem sújtja a kedvezménytel visszaélőket.

A szegénységi jog megadása következtében élvezett kedvezmények, a szegény fél javára elengedett költségeknek egyelőre az államkincstárból való előlegezése, ezeknek a pervesztes ellenféltől való behajtása, a kedvezménynek a szegény fél megjavult anyagi helyzete folytán indokoltá vált visszavonása és az elengedett összegeknek ez okból való utólagos megfizetése tekintetében mind a három törvény és a magyar javaslat azonos intézkedéseket tartalmaz. Ez utóbbi, valamint az osztrák és a német törvény még azt is kimondják, amiről a francia törvény hallgat, hogy külföldieknek a szegénységi jogot csak viszonyosság esetében lehet megadni, s hogy a szegénységi jog megszűnik a fél halálával, akinek részére megadatott.

Dr. Lukács Bernát.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A hitbér a polgári törvénykönyv tervezetében.

A tervezet megalkotói, mint a bizottság jegyzőkönyvei tanúsítják, hosszasan és alaposan foglalkoztak a hitbér kérdésével. Sok figyelemreméltó észrevétel hangzott el a bizottság ülésein (lásd különösen az 1898 május hó 14-én tartott X. teljes-ülés jegyzőkönyvét), meglepő csak az, hogy mindezek dacára a tervezetnek a hitbérré vonatkozó része talán a leghiányosabb, jóllehet olyan előkelő tagjai a bizottságnak, mint *Oberschall*, *Vavrik*, *Zsögöd*, részletes intézkedéseket sürgettek.

Teljesen hiányzik a tervezetből az intézkedés a következőkre nézve: .

Korlátlanul, pl. a kötelesrész megsértésével is lehet-e hitbért kötelezni?

Az egyik házastárs a másik házastárs életében végrendelkezhet-e hitbéréről?

Követelhetik-e azt az életben maradt házastárs előtt elhalt másik házastárs örökösei?

Egyformán terheli-e a hitbér az életben maradt házastárs mindennemű vagyonát? Ingót, ingatlant, szerzeményi és öröklött vagyont?

Mikor lehet hitbért kötelezni? Csak a házasság előtt és annak megkötésekor, vagy a házasság fenállása alatt is?

A megoldatlan kérdésekből talán elegendő is. Nem felesleges azonban megjegyezni, hogy a tervezet, mikor ezeket a kérdéseket érintetlenül hagyja, határozottan visszaesést mutat, mert régebbi, positive rendelkező törvényeink mégis csak rendelkeztek valahogyan, az akkori viszonyoknak megfelelően; ha — mint ahogy úgy is van — ezek a rendelkezések elavultak, miután az életviszonyok ma is csak úgy,

sőt fokozottabb mérvben jogi szabályozást igényelnek, mint régen, nem szabad azok felett átsiklani, hanem az elavult intézkedéseket helyettesíteni kell ujakkal, a mai életviszonyoknak megfelelőekkel.

Ilyen pl. a negyedik helyen felhozott kérdés.

Hajdan a hitbér első sorban az *ingatlan* vagyomból volt kielégítendő; utóbb a judikatura azt az álláspontot foglalta el, hogy a hitbér legelső sorban a férj *szerzeményi vagyonát* terheli; míg a jogtudomány mai álláspontja szerint egyformán terheli a férj *minden vagyonát*.

Melyik álláspontot foglalja el a tervezet?

Csak hinnünk, feltételeznünk lehet, hogy a tervezet *megalkotói* a legutóbbit; sajnos azonban, hogy a tervezetből erről nem győződhetünk meg.

De menjünk tovább!

Mikor lehet hitbért kötelezni?

A törvény 170. § ából, mely a hitbér fogalommeghatározását adja, következtetés útján azt a feleletet lehet csak levonni, hogy harmadik személyektől eltekintve, a házasság megkötése után.

A tervezet 170. §-a ugyanis így szól:

«Hitbér: a nőnek azon vagyoni jutalma, amelyet neki a férj vagy helyette más a házasság megszűnése idejére szerződésileg határoz.

Kétség esetén azt, amivel a férj felelőségét egyedül túlélés esetére részelteti, nem hitbérenek, hanem halálesetre szóló intézkedésnek kell tekinteni.»

A 170. §. szerinti meghatározásból határozottan kitűnik, hogy hitbért «a férj vagy helyette más» kötelezhet. Fontos itt a «helyette» szó, mert ez már harmadik személyt jelent. Ha a tervezet világosan a *férjet* vagy más harmadik személyt jelöl meg a hitbér kötelezésére alkalmas jogalanyak, ebből nem következhetik más, mint hogy a jegyes *nem kötelezhet hitbért*; a tervezet szerint tehát a *hitbér kötelezése a házasság megkötése előtt korlátozva van*. Ki van zárva, hogy a jegyes hitbért kötelezhessen a házasság megkötése előtt, s ez csak harmadik személyeknek van megengedve.

Kételkedem abban, hogy a tervezet megalkotói ezt akarták volna; kételkedem, mert hiszen eddig tudtommal ez a kérdés még csak vitás sem volt (éppen ellenkezőleg az lett vitássá a Curia 1043/1885. sz. határozata folytán, hogy a *házasság alatt* lehet-e hitbért kötelezni?), de kételkedem azért is, mert ilyen intézkedésnek éppen semmi értelme nem volna, ha már egyszer a hitbér intézményét fentartjuk.

Éppen ezért csak hibás szövegezésnek tulajdonítom ezt a hallgatóságos kijelentést; tekintve azonban, hogy a hitbér többnyire a házasság előtt s éppen a jegyes által köteleztetik, azt hiszem, nem volt felesleges rámutatnom.

A 170. §-nál tartván, itt lesz alkalomszerű a tervezet definitiójával foglalkozni.

A már elsoroltaktól eltekintve is, a tervezet fogalommeghatározását nem tartom kielégítőnek. Mikor a tervezet a törvényes hitbér intézményét — igen helyesen — elejtette, kétségkívül mellőzni kívánta szerződéses alakjában azokat a momentumokat, amelyeken a törvényes hitbér intézménye felépült. Ezek a momentumok ma már kétségtelenül idejüket multák, elavultak s a modern állam jogfejlődésének alkat-elemei nem lehetnek. Nem lehet tehát szó többé arról, hogy a hitbér a deflorációért adatik. Igen helyes; de ezzel még a kérdés elintézve nincs. Ha szakítottunk is a multtal, a törvényes hitbérről, de itt áll előttünk a jelen, a szerződéses hitbér. És megmaradt a kapocs, a jogtörténelem, mely a mult institutióit a jelenével összeköti s amely összekötő kapocs segítségével lesz megvilágítva előttünk az az *alapgondolat*, melyből a mult és jelen institutiók kifejlődtek. Az alapgondolat úgy a törvényes, mint a szerződéses hitbérnél a nő vagyoni megjutalmazása; ez az essenciája, a lelke mind a két intézkedésnek; különböző csak a forma és az

ok, amelynek keretei közt, illetve amelyért a nő megjutalmazása történik. Ezekben nyilvánul a régi és az újabb intézkedések közti különbség. Az előbbi a hitbérben mintegy ellenértékét látja a nő azon tényének, hogy férjének feláldozza magát s ezért adja jutalom gyanánt és pedig minden nőnek, kivéve azt, aki arra bizonyos meghatározott esetekben érdemtelenné válik. Adja pedig a törvény erejénél fogva, jutalmazni akarván a nőt, akár kívánja, akár nem. Az utóbbi szakítva a régi felfogással, nem azért adja a nőnek e jutalmat, mert feláldozta magát, hanem azért, mert megtartotta a köteles házastársi hűséget s ezt is csak akkor, ha a férj ezen jutalom adására kötelezte magát.

Az előbbi a törvény alkotta, az utóbbi a gyakorlat teremtette meg a változott életviszonyoknak megfelelőleg; kétségtelen azonban, hogy az utóbbi az előbbiből fejlődött, jogtörténeti alapját a törvényes hitbér képezi s az alapgondolat mellett megmaradt a korszellemnek megfelelő változtatással az ok is, amiért a megjutalmazás, történik s amely ok a házastársi viszonyban mélyen gyökerezik.

Ez az ok oly lényeges fogalmi kelléke a hitbérenek, hogy annak elhagyásával a hitbér fogalommeghatározása, különösen akkor, mikor a törvényes hitbér intézménye mint tételes, érvényben álló, törvényes intézkedés eltűnik törvénykönyvünkéből s annak csak szerződéses formája tartatik fenn, teljes nem lehet.

Szükségesnek tartanám tehát ezt az okot, mely a szerződés mellett a vagyoni jutalmazás ethikai alapja, a hitbér fogalommeghatározásában kiemelni nemcsak jogtörténeti, de praktikus szempontokból is, mert a tervezet jelen alakjában nincs meg az a biztos házis, amelyen «kétség esetén» azt, hogy hitbér vagy halálesetre szóló intézkedés forog-e fenn, eldönteni lehet.

A 170. §. 1. pontjának tehát így kellene szólnia: «Hitbér: a nőnek azon vagyoni jutalma, amelyet neki a *házastársi hűség betartásáért* a jegyes vagy férj, avagy érette más, a házasság megszűnése idejére szerződésileg határoz». Ennek megfelelőleg volna módosítandó a 171. §. is.

A hitbér körül felmerülő kérdéseknek egyik legérdekesebbike közé tartozik az, hogy: mikor vesztí el a nő hitbérét?

Erről intézkednek a 172. és 173. §-ok.

Ezekből a §-okból arról győződünk meg, hogy a tervezet, dacára annak, hogy a törvényes hitbér elejtésével szabadelvűbb irányzatot látszik követni, alig szabadelvűbb a Tripartitumnál. Pedig a Tripartitum idevonatkozó intézkedései a hitbér elvesztésének eseteit a törvényes hitbérről vonatkoztatják s ha ott minél mérsékeltebb intézkedéseket látunk e tekintetben, annak megvan a maga értelme, hiszen ott quasi vérdíj gyanánt szerepel a hitbér.

A szerződéses hitbér elvesztésének esetei szerintem nem korlátozhatók arra a csekély számú esetre, amit a Tripartitum felsorol, mert a szerződéses hitbér — mint fentebb kifejtettem — más alapon, nem törvényi, hanem szerződéses alapon nyugszik s főleg mert más az ethikai lét oka, mint a törvényes hitbérenek.

A tervezet a házasságtörést, a férj szándékos megölését vagy az abban való közreműködést (172. §.), továbbá a fajtalanságot és bigámiát (173. §.) jelöli meg olyan deliktumok gyanánt, mint amelyek a hitbér elvesztését vonják maguk után.

Én szerintem a hitbér elvesztésének az eseteit ezekre az esetekre korlátozni nem elegendő.

Ha megszüntetjük a törvényes hitbért — s ezzel most már nem léteznek kell tekinteni azt az okot is, mely ott a nő vagyoni megjutalmazását eredményezte — és a gyakorlat által teremtett szerződéses hitbért iktatjuk törvénybe s ezzel elismerjük ennek az ethikai okát amazzal szemben, vagyis a nő feláldozása helyett a házastársi hűséget fogadjuk el lénye-

ges fogalmi kellék gyanánt, akkor nem elégedhetünk meg azokkal az intézkedésekkel, amelyeket a törvény a törvényes hitbér elvesztésének okai gyanánt megjelölt, hanem szem előtt tartva azt az okot, mely a szerződéses hitbér etikai alapját képezi (azért hangsúlyozom az etikai alapot, mert a szerződéses hitbérnek jogi alapja maga a szerződés), a hitbér elvesztésének az eseteit ki kell terjeszteni azokra az esetekre is, amelyek bekövetkezése ezt az etikai alapot megdönti; ki kell terjeszteni tehát azokra az esetekre is, amikor a nő a házastársi hűséget megszegi s ha már a polgári törvénykönyv tervezetét előkészítő állandó bizottság szervezeti szabályainak elvi álláspontja szerint a bizottság nem a casuistikus, hanem az elvi rendelkezések módszerét kénytelen követni, szükséges volna általános szabályként kijelenteni, hogy a házastársi kötelességek súlyos megsértése szintén a hitbér elvesztését vonja maga után s casuistikus felsorolása helyett a házastársi kötelességeknek, általánosságban meg lehetne jelölni, hogy mit ért a törvény különösen a házastársi kötelességek alatt.

Például ilyenformán: *«A hitbér elvesztését vonja maga után a házastársi kötelességek súlyos megsértése. Házastársi kötelességek: a kölcsönös tisztelet és becsülés, a segély és támogatás, a tartás, valamint a (debitum conjugale) a házassági tartozás teljesítése»*. (Lásd 1894. évi XXXI. tcz. indokolása, 186. lap.)

Egy ily rendelkezés a 172. §. utolsó pontja gyanánt könnyen beilleszthető volna.

A bíró azután a házasfelek társadalmi állása, életviszonyai, műveltsége stb. figyelembevételével mellett casuistikus felsorolás hiányában is meg fogja tudni állapítani, hogy megsértetett-e a házastársi hűség oly mérvben, hogy a fenforgó sérelem a hitbér elvesztésére okul szolgáljon.

A hitbér elvesztését azonban a házastársi hűség oly flagrans materiális megsértésére szorítani, mint a különben is részint erkölcsi, részint technikai okokból oly kevésbé bizonyítható házasságtörés s az a még néhány igen ritkán előforduló eset (férjölés, bigámia, fajtalanság); akkor, mikor a szerződéses hitbér minden eddigi fogalmak szerint a házastársi hűség megjutalmazására szolgál, nem haladás, hanem visszaesés, nem felel meg a jogfejlődésnek és nem is igazságos.

Kocsán János,
kisjenői kir. aljárásbíró.

Prolongationális váltó hamisítása.

Elkövette-e a magánokirathamisításnak a Btk. 401. §-ában s a 403. §. 1. pontjában körülírt büntetést, aki a másik váltókötelezett nevét az eredeti váltó prolongálásakor a csereváltóra annak külön meghatalmazása nélkül reírja s a váltót illetéknéppen a hitelezőnek átadja?

Judikaturánk megállapította, hogy hamis okirat készítése, ha a fenálló jog érvényesítésére használtatik fel s így anyagi jogsérelmet nem okoz, nem büntetendő cselekmény. (Igy: Dtár u. f. XXXIII. 93. sz.) A törvénynek ezen kibővítő magyarázatában két mozzanat érdemel jelen fejtegetésünk szempontjából figyelmet: a jogsérelemnek s a fenálló jog érvényesítésének a szempontja.

A magánokirathamisításnak a közokirathamisítástól megkülönböztető essentialis ismérve: a használat. Hogy a használat tényleg károsítás is következzék be: ez nem szükséges, elégséges a károsítás lehetősége, a potentialitás. Ha az okirat azonban fenálló jog vagy kötelezettség bizonyítására, érvényesítésére használtatik: a jogsérelem ki van zárva, a cselekmény nem bűncselekmény.

Jelen kérdésnél tehát az áll előttünk vitásképpen: a leárt váltó megújításánál egy fenálló jog, illetve kötelezettség bizonyítására szolgál-e az új, a csere, avagy a prolongationális váltó?

Már azon esetben is kételyek merülhetnek fel a kérdés elbírálásánál, midőn az aláíró kifejezetten oly feltétellel írta alá a váltót, hogy az lejáratkor kifizetve s nem prolongálva leendő, a másik váltókötelezett pedig a helyett, hogy a váltót kifizette volna, a hamis, idegen aláírással ellátott új váltó alapján a kötelezettséget prolongálja. Ha ezen eset bekövetkezhet gazdasági eredményét vesszük tekintetbe, felmerülhet az a nézet, hogy jogsérelem ama másik személyre nézve nem áll elő, mert ha az, akiért jót állt, akár az alapváltóra, akár a prolongationális váltóra nem fizet, neki így is, úgy is ugyanannyit kell fizetnie helyette. Sőt: a jótállóra nézve némely esetben a prolongálás még előnyös is lehet, ha t. i. az adós az alapváltó lejáratkor fizetni nem képes, de reménye van, hogy a prolongálás által előnyös helyzetbe jut. Gazdaságilag tehát ily esetben sérelem nem áll be az illetőre nézve, bár figyelembe veendő, hogy valakinek a magángazdaságára nézve nem mindegy, hogy mely időben van obligóval megterhelve; a személyes kölcsönöknél még talán kevésbé, mint p. o. iparosnál vagy kereskedőnél, akinek hitelképességét jelentékenyen érinti a tetemes obligó.

A gazdasági sérelemtől azonban élesen megkülönböztendő a jogsérelem.

A váltó a jelen esetben egy fen nem álló kötelezettség bizonyítására szolgál okiratul: mert az illető csak egy bizonyos lejáratú időben teljesítendő kötelemért vállalt jótállást, a jog tehát fen nem áll, s a jótállón jogsérelem következett be.

Bonyolultabb már a kérdés ott, ahol valaki jótállt a másikért egy, mindenkor az illető hitelező avagy pénzügyi szabályai szerint kiegyenlítendő váltótartozásért. Ez a mindennapi eset.

Az alapváltót az illető jótálló avagy kezes írta alá. A prolongáláskor a másik aláíró az illetőnek nevét a váltóra reírja a nélkül, hogy az erre meghatalmazást adott volna. Forog-e fen a jelen esetben jogsérelem?

Első láttatra nemmel felelünk, mert az illető jótállása nyilvánvalóan fenálló kötelezettség: ő jótállt a másikért, a hitelezővel szemben solidárisan felel a szóban forgó összegért. Ha az újabb váltót alá nem írta, a hitelezőnek az egész összegért felel, az egyes váltókötelezettek közti viszonyra való minden tekintet nélkül. A hamisító tehát — mondanók — az okiratot egy fenálló jog bizonyítására állította ki.

Kutatnunk kell azonban: a prolongálás ügyletének minőségét a magánjog szabályai szerint. Az új, a csereváltó (Prolongationswechsel, vagy a leghelyesebb angol kifejezés renewal bill) «teljesen a régi helyébe lép» — mondja Nagy Ferencz (Magyar váltójog kézikönyve II. r. 286. l. 8. j.) — «s váltójogilag törlesztést, illetve novatiót foglal magában». Törlesztés az új váltó adása a régivel szemben: datio in solutum, amely épp úgy mint a teljesítés, a kötelem megszűntét ipso jure eredményezi.

Magánjogi törvénykönyvünk tervezete a datio in solutum fogalmát olyképp állapította meg, hogy az teljesen pótolja a teljesítést, amennyiben nemcsak alakilag, de anyagilag, gazdaságilag is a hitelező kielégítését is eredményezze, amelylyel a kötelemszerű szolgáltatás helyett közvetlenül egy azzal egyenértékűnek vett új javat hozzon a hitelező vagyonába. Ez az új jóság jelen esetben az új váltó, az új kötelezettség, mely a régit elenyészteti. A régi váltó ellenében új váltó adása után a fizetés kifogása mindenkor eredményesen tehető.

Joggyakorlatunk határozatai nem vallották minden esetben e nézetet. Így a budapesti kir. ítélő tábla a Curiával ellentétben hamis váltónak hamis váltókkal való prolongatióját egy folytatólagos bűncselekménynek minősítette azzal az indoklással, hogy az újabb váltó: «nem ugyanannyi külön jog, illetve kötelezettség létesítésének bizonyítására irányult, hanem vádlott az egymásután kiállított váltókat ugyanazon

személyek ugyanazon váltóbeli lekötölésének bizonyítására használta».

E tétel alapján a valódi váltónak hamis váltóval való prolongációját nem lehet bűncselekménynek minősíteni, mert a hamis váltó e szerint egy már fenálló jog és illetve kötelezettség bizonyítására készítettett. S a gazdasági szempont nem egy esetben igazolni látszik e vélelmet. «Nem is képzelhető», — mondja egy másik határozat, — «hogy egy ily váltó egyszerre törlesztendő volna». S valóban a pénzintézetek többnyire ily értelemben nyújtanak hitelt; hitelt nyitnak bizonyos összeg erejéig bizonyos személyek részére, akik e hitelt a mindenkor benyújtott váltóval fedezik. A pénzintézet szempontjából a kölcsön egy ügylet, egy adósság, egy ügyletként könyveltetik, számtatják. Uj prolongationális váltó törlesztéssel való adása a régire való törlesztésnek s nem uj váltóként szerepel a pénzintézet könyveiben. Az uj váltó adását így számosan a törlesztéshez tartozó pusztá formalitásnak hajlandók tekinteni, a lényeg a fizetés, az uj váltó formalitás, melynek a leszállított váltótartozás tanúsítása a célja. De ez csak látszólag van így. A hitelező pénzintézetnek joga van az uj váltókat mindenkor uj bírálat alá venni, s ez nem egy esetben, p. o. ha valamelyik kötelezett anyagi viszonyaiban rosszabbodás áll be, meg is szokott történni.

S ha maga a pénzintézet arra hivatott közege — igazgatóság, választmány vagy bármiképp neveztessek az — nem is bírál felül minden egyes váltót, megteszi ezt a váltókat kezelő tisztviselője, kinek nyilvánvaló kötelessége a csereváltók lelkiismeretes felülvizsgálata. A csereváltó kiállítása tehát éppen nem pusztá formalitás, sőt ellenkezőleg: a csereváltóknak az alapváltókkal hasonló folytonos uj elbírálása lenne pusztá formalitás, melyet ezért a hitelező intézetek mellőzni szoktak.

Még gazdasági szempontból sem áll tehát teljesen, hogy a csereváltó egy fenálló ügylet bizonyításául szolgál, az uj ügyletnek okirata az, mint ilyen korántsem lehet pusztá formalitás.

A csereváltó tehát az alapváltótól teljesen külön, uj ügylet bizonyítéka, annak hamisítása magánokirathamisítás.

Az eddigi fejtegetésünk alapjául supponált eset mindazonáltal illusoriusnak mondható, mert ha a jótálló a váltó kifizetéseért való felelősséget eleve elvállalta, miért ne tenné ezt a prolongálásakor? Hisz joggyakorlatunk abban állapodott meg, hogy «nem forog fen váltóhamisítás, mert nincs a cselekményben bűnös szándék, ha az, kinek nevét vádlott a váltóra írta, ígéretet tett vádlottnak, mely által ez feljogosítottnak tarthatta magát a váltóra írni annak nevét, azon hitben, hogy annak idején majd sajátkezüleg irt aláírásaikkal cserélendik be és ha az ígérettevő különben is szokott érte váltókezeséget vállalni». (Dtár u. f. XII. 159. sz., III. f. IV. 10. sz.)

Ha tehát az, aki olyannak nevét írta a váltóra, aki érte szokott váltókezeséget vállalni, nem bűnös, miképp követhetne el bűncselekményt az, aki oly egyén nevét írta oda, aki tényleg vállalt érte illetlen kezeséget? Igaz ugyan, hogy a fent idézett nézet is erősen megtámadható, ha a váltó s a rajta szereplő váltónyilatkozatok speciális természetét vesszük szemügyre. Kölcsönt, adásvételt lehet kötni szóbelileg s utóbb írásbeli szerződéssel erősíteni meg, de váltókötelezettséget vállalni szóbelileg nem lehet. A kölcsön, adásvétel kötelelem, a váltó kötelemet tanúsító dolog, értékpapír, amelynek birtoka által harmadik személy jogokat szerez. Absurdum váltókötelezettségről beszélni addig, amíg e tartozás a váltón incorporálva nincsen. Követelhet-e a váltóbirtokos fizetést valakitől a váltó alapján, aki az elfogadóért jótállani ígért?

Miképp áll azonban a kérdés azon, immár harmadik esetben, ha a váltókezes vagy jótálló-aláíró már meghalt s prolongációra kerülven a sor, nevét a másik kötelezett reáírta a csereváltóra.

Itt ismét a joggyakorlatnak egy veszélyes elvével állunk szemközt: azzal tudniillik, hogy elhalt egyén nevének aláírása nem büntetendő cselekmény, ha a jogügylet valódi volt, abból jogsérelem nem származott.

Ha ama nézetet elfogadjuk, hogy a váltó prolongálása egy fenálló ügylet dokumentálása, akkor meghalt egyén váltói ily módon prolongáltathatnának. Hogy mily hatással lenne ez a váltók forgalmára s így a hitelre és kereskedelemre, elképzelhető, ha a váltók sajátos ide-oda vándorlását, ma a pénzzel egyenlő fontos szerepét szemünk elé idézzük.

Azon érv, hogy konkrét károsodás nem áll be: nem állhat meg ez esetben sem, mert a kár bekövetkezése az okirathamisításnak nem lényeges eleme.

Meg kell állapítanunk ezen esetben is a magánokirathamisítás bűncselekményét. A prolongationális váltó adása egy az alapügylettől külön, uj ügylet, az a régi váltó kifizetése avagy törlesztése. Az uj váltó egy általa keletkezett kötelezettség okirata, annak bármikénti hamisítása magánokirathamisítás.

Jogpolitikai szempontból is megszívlelendő az e kérdésben való s a kifejtettek szerint való állásfoglalás. Ki kell irtanunk a közbeszédben mindjobban elharapódzó hitet, hogy a váltó aláírása a bankok követelte pusztá formalitás s különösen ki kell ezt irtani a mi magyar népünk eszejárásából, amelynek gondolkodását és gazdálkodását amugy is corrum-pálta az, hogy derűre-borura irogatja a nevét a váltókra, mert hova jutna, ha még arra is rátanítanók, hogy aki érte pusztá szóval jótállást ígér, vagy valaha életében jótállt, annak nevét is bátran írhatja ide-oda s ez által még jobban elhomályosítanók gondolkodásában a váltó sajátos érték-papír minőségét.

Dr. Kármán Elemér,
szombathelyi tszéki aljegyző.

A vaspályák felelősségének kérdéséhez.*

A vasutak felelőssége tárgyában hozott curiai határozatok második csoportja azoknak az 1874. évi XVIII. tcz.-ben szabályozott felelősségére vonatkozik.

Az idézett tcz. szerint a vaspálya felszabadul a kártérítési kötelezettség alól, ha bebizonyítja, hogy a vasut üzeménél szenvedett halált vagy testi sértést: 1. vis major; 2. egy harmadik személynek elháríthatatlan cselekménye; 3. vagy végre a meghaltnak, illetve a sérültnek saját hibája okozta.

A Jgt. Közl. 1901. évi 26. számában 468. sz. a. közölt 5320/900. sz. határozat azon helyes és a jogirodalomban is elfogadott alaphoz indul ki, hogy a vasutakat ezen felelősség nem ex delicto vagy quasi ex delicto, hanem ex lege terheli, a midőn azt mondotta ki, hogy ahhoz, hogy a vasut a kártérítési kötelezettség alól szabaduljon, nem elég azt kimutatni, hogy mindazon intézkedéseket megtette, melyek az élet és testi biztonság megóvását czélozzák, hanem a fent elősorolt mentesítő körülmények egyikét kell bebizonyítania.

Ezen alaphoz indult ki a két alsóbíróság is, s a szóban forgó esetben a bizonyított tényekből megállapította, hogy a szerencsétlenséget az elhaltnak saját hibája okozta.

A Curia azonban a már szálló igévé vált kifejezéssel melylyel a jogkérdés eldöntése alól kitér: «nem szolgáltatott perrendszerű bizonyítékot», a két alsóbíróság ítéletét megváltoztatva, alperes vasut kártérítési kötelezettségét megállapította; de a Curia maga is érezhette, hogy ezen indok nem elégséges az alsóbírósági ítéletek megdöntésére és a helyett, hogy azt állapította volna meg, vajon a tanúk által bizonyított tényekből lehet-e következtetni az elhaltnak saját hibájára, mint azt az alsóbíróságok — szerintem egészen helyesen — tették, megállapított egynehány oly tény, amelyből a vasut gondatlanságára következtetett s ez által

* Az előbbi közl. I. a 32. számban.

eltért eredeti álláspontjától, melyben a vasut felelősségét ex lege alapulónak tekintette, s azt delictumon alapuló felelősségnek tekinti.

S mert a gondatlanság vagy gondosság megállapítása nem ténykérdés, hanem jogkérdés, melyet a bíróság a bizonyított tényekből vont következtetés útján old meg, nem helyes a Curia indokolása, hogy alperes nem szolgáltatott felperes gondatlanságára perrendszerű bizonyítékot, hanem az lett volna szükséges, hogy a Curia az indokolásban kifejtse: mily tények nyertek bizonyítást s megállapítják-e ezek az elhalt gondatlanságát. Ezt azonban a Curia ítéletében sajnosan nélkülözzük.

Ezen esetből kifolyólag felmerül azon kérdés: 1. hogy a gondosság mértékét mi adja meg, s 2. hogy a vasut kártérítési kötelezettségére mily befolyással van, ha a szerencsétlenül járt culpájával a vasut culpája konkurál.

A gondosság megállapításánál, tekintettel azon személyekre, kiknek gondosságát, illetve gondatlanságát kell megállapítani, a mérték maga is különböző és pedig egyrészt a rendes családtagja, másrészt az óvatos vasuti hivatalnok gondossága adja a mértéket.*

Általában véve a gondosságnak nagyobb fokát kell megkövetelni a szolgálatot teljesítő vasuti személyzettől, mint más harmadik személytől; azonban sok esetben a szolgálati ügyek ellátásával járó sürgős-forgás még azon elővigyázat alkalmazását is kizárja, amelyet más harmadik személytől minden körülmények közt megkivánni lehet s kell is, ez viszont magával hozza, hogy ily esetben a vasuti hivatalnoktól csak a gondosság kisebb foka kívánható meg.

Más személyek gondosságának megállapításánál pedig nem az általában tanusított cselekedetek vagy mulasztások az irányadók, hanem azok, amelyeket hasonló viszonyok közt levőktől megkivánni lehet; s mert a vasuton nagyobb veszély fenyegeti az egyes embert, ennél fogva tényei s mulasztásai szigorubbán bírálendók meg, mint az oly ember tényei, ki kevesebb veszéllyel járó helyen jár, s ami egy kevésbé veszélyes helyen nem képez gondatlanságot, az a vasuton elkövetve, megállapíthatja a gondatlanság fogalmát.

Hogy mi képez általában véve gondatlanságot, az előre meg nem állapítható; általánosságban azonban gondatlanságot fog képezni azon rendőri szabályok és intézkedések megszegése, melyeknek célja az élet és testi épség biztosítása s melyeket a közönség ismer vagy ismernie kell. Tehát nem minden szabálynak, amely a vasutat igénybevevő közönség magatartását szabályozza, megszegése állapítja meg a gondatlanság fogalmát, hanem csak azoké, amelyek a fenti célzt szolgálják; így pl. ha egy vasuti összeütközésnél egy utas, kinek érvényes jegye nincs, megsérül, a vasut nem hivatkozhatik a megsérült saját gondatlanságára; mert ezen szabály, hogy mindenkinek, aki a vasuton utazik, érvényes jeggyel kell birnia, nem célozza az élet és testi épség biztonságát.**

De a rendes gondossághoz nem elegendő az, hogy a szerencsétlenül járt vagy megsérült magatartása ne ütközzék valamely rendőri tilalomba, hanem szükséges még a kellő figyelem is, mert a figyelemnek azon hiánya is, melyet minden beszámítható állapotban levő egyéntől cselekményeinél már általános jogszabálynál fogva meg lehet kívánni, megállapítja a gondatlanság fogalmát.***

* Lásd Weinrich: Die Haftpflicht wegen Körperverletzung etc. Stuttgart 1883. 160. l. Eger: Das Reichshaftpflichtgesetz V. kiad. 135. l. Genzner: Das Reichshaftpflichtgesetz. Berlin 1882. 49. l. Reindl: Das Reichshaftpflichtgesetz. München 1901. 73. l.

** L. Eger: Das Reichshaftpflichtgesetz. V. kiad. 140. l. Genzner 50. l. Francia bíróságok joggyakorlata. (Jogt. Közl. 1901. évf. 51. sz. 392. lap.)

*** Lásd Eger: 134., 137., 147. l. Reindl: 70 l., és Curia I. G. 521/901. sz. ítéletét. Jogt. Közl. f. évf. 14. számának mellékletében közölt 210. sz. eset.)

Hogy a gondatlanság mily foka mentesíti a vasutat a felelősség alul, erről a törvény nem szól s épp azért a szerencsétlenül járt bármily foku gondatlansága esetén a vasut a kártérítési kötelezettség alul szabadul.

Ugyancsak szabadul a vasut a kártérítési kötelezettség alul, ha valaki beszámíthatlan állapotban követ el oly cselekményt, amely tiltva van s ez által megsérül, de beszámíthatlanságát önmaga okozta, pl. ittasság. (L. Curia fent hivatkozott ítéletét.)

Kifejtendő még azon kérdés, hogy mily befolyással van a vasut kártérítési kötelezettségére, ha konkuráló culpa forog fen.

Az 1874: XVIII. tcz. a vasutat mentesíti a kártérítési kötelezettség alul, ha a sérült gondatlanságát bebizonyítja, és ha a vasut által bebizonyított ezen saját gondatlanság volt a baleset előidézője, ugy közömbös az, vajon a vasutat egyéb vagy más tekintetben terheli-e mulasztás s helyesen mondja ki a tábla ítéletében, hogy a mulasztások konkurálása a vasutra nézve a jog szempontjából közömbös; természetes azonban, hogy ez csak azon esetekre áll, amikor a szerencsétlenül járt hibája volt a baleset causa efficiens-e, ha azonban a vasutnak, illetve közgeinek mulasztása okozta a balesetet, ugy viszont közömbös az, vajon a szerencsétlenül jártat terheli-e oly mulasztás, mely a balesetnek előidézője nem volt.

Ennél fogva konkuráló culpa esetén a felelősség mivelésére az a mérvadó, hogy a szerencsétlenséget melyiknek a culpája idézte elő, illetve melyik volt annak causa efficiens; ha a szerencsétlenül járt culpája volt a causa efficiens, ugy a vasut a kártérítési kötelezettség alul felszabadul, ellenkező esetben azonban nem.*

Mig, mint fentebb említettem, a konkrét esetben az alsó bíróságok a tanuvallomásokból vont következtetés útján állapították meg az elhalt gondatlanságát, addig a Curia anélkül, hogy indokolná azt, hogy az alsóbíróságok által bizonyítottak vett tényekből mit és miért nem lát bizonyítottnak, a gondatlanságot sem látja bizonyítottnak, oly mulasztásokat sorol fel, amelyek egyáltalában nem tekinthetők annak; de ettől eltekintve is, annak megtörténte, aminek elmulasztását a Curia felhossa, tanuvallomásokkal igazoltatott: mig például többek közt a Curia mulasztással vádolja a vasutat azért, mert a Szabadka felé menő vonat utasait nem figyelmeztették, hogy a csengetés nem nekik, hanem a bécsi vonatnak szól, addig az alsóbíróságok ítéleteinek indokolása szerint a szerencsétlenül járt erre külön figyelmeztetve lett.

Mulasztásnak veszi a Curia azt is, hogy a vasuti közeg megengedte, hogy a szerencsétlenül járt a pályaudvarra ki lépjen, ezzel szemben az alsóbíróságok azt állapították meg, hogy az illetőt karjánál fogva tartották vissza.

Az indokolás azonban egy szóval sem emlékezik meg arról, hogy miért nem volt az alsóbíróságok ténymegállapítása helyes.

De még ha el is fogadjuk, hogy a vasut elkövette a Curia által a terhére rótt mulasztásokat, még akkor is kérdés tárgyát képezi, vajon ezek idézték-e elő a szerencsétlenséget, vagy pedig az, hogy az elhalt akkor, amikor a pályaudvarra kiért, nem élt azzal a figyelemmel és előrelátással, amelyet minden beszámítható állapotban levő embertől meg lehet s kell kívánni, különösen pedig ha oly veszélyes területre lép, mint a vasut.

Ugy az ezen, mint az előző cikkben ismertetett ítéletben a Curia abból az eléggé nem helyteleníthető felfogásból látszik kiindulni, hogy annak, ki a vasutal szerződésre lép vagy azzal egyébként jogviszonyba jut, a gondosságnak legcsekélyebb fokát sem kell tanusítania, míg a vasutól azt látszik megkövetelni, hogy azok cselekedeteit is ő irányítsa, mert ha ezt nem vagy pedig helytelenül teszi, ezért felelős,

* L. Reindl 81. lap, Eger V. kiadás 160. lap, Weinrich 161. lap.

mintha a vasut arra volna hivatva, hogy a vele összeköttetésbe lépők felett gyámságot gyakoroljon, nem pedig hogy üzemét folytassa.

Az ilyen határozatok következményeikben nemcsak a közre, hanem a magánosokra is káros hatással lesznek, mert a közönséget nem arra szoktatják, hogy saját ügyeiben is a kellő gondosságot fejtse ki, hanem ellenkezőleg tápot nyujtanak a gondatlanság terjedésére s ez által a balesetek szaporodására, úgy amint ez különben Austriában egy ízben volt is már. Egyik felsőbiróság ugyanis megállapította a vasut kártérítési kötelezettségét, mert egy utas kezén, mikor a kalauz az ajtót betette, megsérült, mivel kezét az ajtó pántjára tette; indokolta pedig ezt azzal, hogy nincs eltöltve, hogy az utas a kezét ott tartsa. Ezen határozat után az ilyen perek gomba módra megszorodtak, míg végre egy esetből kifolyólag a legfelső bírósághoz került fel az ügy, amely azután az alsóbírói ítéletek megváltoztatásával felperest elutasította, mert a gondosságnak legelemibb foka kívánatik ahhoz, hogy valaki kezét az ajtó pántjára ne tegye és ha ezt mégis megteszi s megsérül, úgy az ő saját hibája okozta a sérülést.

(Folyt. köv.)

Dr. Goldschmied Mór.

Különfélék.

— **Két testület** tanácskozik legközelebb a büntetőjogi kodifikáció vezérelveiről. Egyik a Szentpétervárott gyűlésező nemzetközi büntetőjogi egyesület, másik a német jogászyűlés. Mindkét testületben Liszt az irányadó személyiség. De a mai és a tegnapi Liszt között igen nagy a különbség. Liszt többé nem propagálja a deterministikus büntetőjogot; elfogadja a *felelősségre vonást* mint alapelvet és csak e mellé helyezi, mint járulékos, a biztosítás elvét. Sőt még meszszebb megy mint az objectivista dogmatikus iskola, amennyiben a Buri-féle subjectivismust veszi a felelősség alapjául. Liszt e szerint elejtette a socialismus büntetőjogát és elfogadta az absolutistikus államforma kedvelt büntetőjogi rendszerét, mely ugyanúgy mint a deterministikus büntetőjog, nem a cselekményt, hanem az intencziót kutatja s ezzel szabad teret enged a hivatali közegeknek az egyén elleni önkénykedésre.

Az alkotmányos felfogásu magyar judikatura a subjectivismust sohasem követte s azt hisszük, idővel Liszt és iskolája is rátér a mai államjogi felfogásnak megfelelő büntetőjogi elvekre.

Némi derengés mutatkozik már a nemzetközi büntetőjogi egyesületben a bűnvádi eljárásból kitűzött kérdésnél. A francia 1897-iki törvény nyomán haladva, az egyéni szabadságot akarják jobban biztosítani az elővizsgálat alatt. Ez a törekvés azonban már is ellenkezik azzal az irányval, melyet jelenleg az anyagi büntetőjogban ugyanők előkészítenek.

A magyar büntetőjogi kodifikáció, szerintünk, leghelyesebben teszi, ha saját útján jár s az ország közvetlen szükségleteiből indul ki. Azt gyógyítsuk, ami nekünk fáj.

— **A budapesti bírósági végrehajtók és a végrehajtási törvény 79. §-a.** A végrehajtási törvény 79. §-ával szemben, amelynek értelmében a végrehajtást szenvedő követelésnek lefoglalásáról a végrehajtást szenvedő adósa az első végzések kézbesítésére vonatkozó szabályok szerint értesítendő, a budapesti bírósági végrehajtók között az a gyakorlat fejlődött ki, hogy a letiltó rendelvényeket a végrehajtást szenvedő adósával egyszerűen a postára feladott ajánlott levéllel közlik térítvény nélkül. Hogy azután az ilyen értesítésnek mi a hatálya, az kitéjük a kir. kereskedelmi és váltótörvényszéknek 1902 július hó 19-dikén 1902. D. 178. sz. a. hozott ítéletéből. A tényállás szerint L. A. végrehajtást szenvedő üzletvezető, ki postai küldemények átvételére jogosítva volt, vette át a főnöke címére feladott azt az ajánlott levelet is, amelyben éppen ezen üzletvezetőnek a szolgálati viszonyból főnöke ellen fenálló követelése tiltatott le. A törvényszék kimondotta, hogy a jelzett rendelvényeknek L. A.

részére a megállapított módon történt kézbesítése az alperes főnökre nézve nem hatályos, mert az 1881. LX. tcz. 79. §-a szerint a letiltó rendelvénynek a végrehajtást szenvedő adósa részére vétbizonyítvány mellett az első végzések kézbesítésére vonatkozó, tehát az 1868. évi LIV. tcz. 259., illetőleg posta útján történő kézbesítés esetében 271. §-ában foglalt szabályok értelmében kell történnie, s annak az 1894. évi 611. sz. igazságügyminiszteri, illetőleg az 1893. évi 82420. sz. kereskedelmi miniszteri rendelet határozmányainak is meg kell felelnie. Ehhez képest a jelzett rendelvény csak akkor tekintendő posta útján hatályosan kézbesítettnek, ha térítvény mellett és az utóbb idézett rendelet 6. pontja értelmében még akkor is, ha címzett postaküldeményeinek jogérvényes átvételére mások lennének felhatalmazva, magának a címzettnek és ennek sajátkezü aláírására kézbesítettet. A szóban forgó rendelvényt magában foglaló ajánlott levelet azonban nem a címzett alperes, hanem L. A. vette át, minél fogva a jelzett kézbesítés alperesre nézve hatálytalan nem birhat. Az 1881. évi LX. tcz. 82. §-a értelmében a végrehajtást szenvedő adósa csupán a foglalásról történt értesítés után nem fizetheti ki tartozását a végrehajtást szenvedőnek, értesítés alatt pedig a törvény 79. §-ában megkivánt értesítés értendő és ennek hiányát nem pótolja alperesnek a foglalásról állítólag más uton nyert tudomása.

— **Csekélyebb rendetlenség.** A kir. Curia: Az elsőfoku fegyelmi bíróság ítélete helybenhagyatik. Azonban a csekélyebb rendetlenség jelenségei miatt az ügyiratoknak a marosvásárhelyi kir. törvényszék elnökéhez áttétele elrendeltetik.

Indokok: Az elsőfoku bíróság által felhozottaknak talált tényekből meg kell állapítani, hogy a vádlott albiró a R. J. szükségtelemné vált elővezetésének megakadályozására nem intézkedett kellően, mert nem mentheti a bírót a fenforgó esetre éppen reáilló írott szabály hiánya, mikor az elsőfoku bíróság megállapítása szerint is az ügy természetében fekvő intézkedés volt elmulasztva. Tekintve azonban, hogy a védelem elfogadható álláspontja szerint a vádlott albiró nem minden ok nélkül lehetett abban a habár téves véleményben, mely szerint a csendőrség az elővezetést további intézkedés kikérése nélkül 1901. évi december 26-dika után nem fogatnosítja, ha a fogházfelügyelő elbocsátó leveléből arról kap felvilágosítást, hogy R. J. két napi fogházat, amennyinek kiállása végett t. i. 1901. évi december 10-én kiadott végzés szerint elő volt vezetendő, 1901. évi december 26-án délután 11 $\frac{1}{2}$ órakor már kiállott; tekintve, hogy ebben a téves véleményben utasította is a vádlott albiró R. J.-t arra, hogy mutassa majd fel az érte menendő csendőröknek az elbocsátó levelet, és R. J. ezt meg is tette, azonban december 28-án mégis elővezettetett; tekintve, hogy a vádlott albiró fönt jelzett mulasztása a most kiemelték folytán a hivatali kötelesség vétkes megszegésének nem nyilvánítható, mert tévedésben volt az iránt, hogy elég lesz az elővezetés foganatosításának elhárítására az, amit tett, t. i. hogy R. J. az elbocsátó levél felmutatására utasította: ezek azok az okok, melyek miatt az 1871. évi VIII. tcz. 20. §-ának a) pontja szerint körülírt fegyelmi vétséget e helyütt se lehetett megállapítani. De minthogy a vádlott albiró eljárásában a csekélyebb rendetlenség jelenségei fenforognak: az 1871. évi VIII. tcz. 28. §-ának megfelelően rendelkezni kellett. (1902. évi június 14-én 339. sz. a.)

— **Valamely perben felvett előleges bizonyítás költségének megtérítése iránt indítható-e más bíróság előtt külön per?** Azon előleges szakértői bizonyítás, amelynek költsége fejében felperes alperestől a kereseti összeget követeli, felperes által a G. és társa gépgyár és vasöntőde részvénytársaság, valamint a K. és H. czég mint alperesek ellen a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék mint kereskedelmi bíróság előtt 21,467/900. szám alatt indított rendes perben vétetett fel Nem szenved tehát kétséget, hogy ezen előleges bizonyítás költsége a most említett per költségeihez tartozik. A perköltségre tartozó kérdésben pedig az 1868. évi LIV. tcz. 251. §-a értelmében, de a dolog természeténél fogva is csak az a bíróság határozhat, amelyik azt a pert, amelyben a perköltség felmerült, eldönti. Ebből folyik, hogy helyes az elsőbíróságnak az a döntése, hogy a kir. kereskedelmi és váltótörvényszék mint rendes bíróság előtt folyt fentemlített perben felvett előleges bizonyítás költségének alperes ellen való megítélése iránt külön perrel a kir. járásbíróság előtt fellépni nem lehet. (A kir. kereskedelmi és váltótörvényszék felelkezési tanácsának 1902 május 24-én D. 208/902. sz. a. hozott ítéletéből.)

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Az elmebeteg-ügyről** birodalmi törvény alkotását sürgetik Németországban. Egyik fő indító ok lenne erre nézve az, hogy a törvényhozás és a bírói gyakorlat mai állása szerint a magánintézetekben ápolott elmebetegekkel, epileptikusokkal és gyenge elméjűekkel szemben elkövetett bűncselekmények csakis a sértett, tehát maga az ápolott egyén indítványára üldözhetők, aminek az inconvenientiái ismertek. Követelik, hogy az intézet vezetője köteleztessék az ápolott ellen elkövetett bűncselekményekről, melyek tudomására jutnak, a bíróságnak jelentést tenni és hogy ennek elmulasztása büntetéssel sújtassék. A szóban levő cselekmények egyszersmind hivatalból lennének üldözendők.

— **Iparbíróági statisztika a német birodalomban.** A német birodalomban működő 316 iparbíróság előtt 1900-ban 84,164 peres ügy tételét folyamatba, ebből Poroszországra 50,664, Szászországra 12,407, Bajorországra 6088, Hamburgra 3150, Badenre 3049, Württembergre 2555, Hessenre 2103 és Elzász-Lothringára 1142 esik. A többi államban ezen ügyek száma az 1000-et, sőt ötben a 100-at sem éri el; Lippében csak 21 vitás ügy került az iparbíróság elé. A porosz tartományok közül első helyen áll a Rajnai tartomány 13,906 ügygyel, Berlinre 11,249 jut. Az összes ügyek közül 75,761-et indítottak munkások munkaadók ellen, 335-öt munkások munkástársaik ellen és 8068-at munkaadók munkások ellen. A munkaadók panaszai e szerint a teljes számnak 9.5%-át teszik; legnagyobb számban szerepelnek Szászországban (19%). A perek körülbelül felének (40,514) tárgya 25 márka értéken alul maradt és körülbelül csak $\frac{1}{20}$ -a haladta meg a 100 márkát. Egyezséggel 36,265 ügyet fejeztek be (44.2%). A panaszos részéről történt visszavonással, lemondással, meg nem jelenéssel fejeződött be 22,927 ügy. Elismerés 1042 ügyben fordult elő. Makacssági ítélet 6318 hozatott. Az egyéb végítéletekkel befejezett perek száma az összes pereknek 18.8%-át teszi.

— **A részvénytársaságok** felügyelő-bizottságainak felelősségét illetően, a mostanában lefolyt óriás szabású bankbukások alkalmából, újult erővel hangoztatják a német birodalomban azt a követelést, hogy szigorítani kell a fenálló törvényeket. Az ellenkező véleményűek táborából ezzel szemben rámutatnak arra, hogy a büntető megtorlások felül és azokban az esetekben is, melyekben az ítélet felmentő volt, részint bírói eljárás útján, részint a nélkül, mily nagy vagyoni kárpótlást nyújtottak a felügyelő-bizottsági tagok. A kasseli részvénytársaság felügyelő-bizottságának egyik tagjáért a család egy millió márkát fizetett, a többi tagok mind csődbe kerültek és ezen az uton nyújtottak vagyoni kárpótlást. A Spielhagen-bankoknál az egyik felügyelő-bizottsági tagnak hagyatéki tömegéből hét és fél millió márka került ki. A lipcsei banknál a felügyelő-bizottság tagjai, kiknek vagyont összesen nyolcz millió márkára becsülték, öt millió márka kártérítést nyújtottak. Ezekre itt csupán a felfogások jelzése és a számbeli adatok érdekessége szempontjából kíváncsk rámutatni.

— **Uj német egyetem.** A münsteri akadémia 1902 július hó 2-án kelt legfelsőbb rendelettel egyetemmé emeltetett, s kiváló erőkből ujonnan megalakított jogi és államtudományi kara már 1902 október 1-jével megkezdte működését.

Csalás-e a kártyavetés? A lipcsei törvényszék előtt csalás vádjával terhelve állt egy asszony, ki férjes nőknek és hajadon leányoknak kártyavetésből megmondta, hogy férjök vagy jegyesök hű-e hozzájuk, és pénzt fogadott el clienseitől. A bizonyító eljárás mint tényt állapította meg, hogy a kártyavető is, a hozzája fordult nők is teljesen meg voltak győződve róla, hogy a kártyavetésből a legtisztább igazság derült ki és ebben a hitökben mindvégig nem tántorodtak meg. A bíróság erre a tényre alapítva fölmentő ítéletet hozott.

— **Az új orosz váltótörvény** a jövő évvel lép életbe. Számos ujtása közül a következőket említjük meg: Mig a régi törvény szerint kifejezetten meg kellett a váltón jelölni, hogy annak ellenértéke áru vagy készpénz-e, az új törvény csak annyit kíván meg, hogy az értéknek megfelelő váltópapírra írott kötelezvény váltónak jelöltessék meg, s hogy a fizetés a váltó jog szerint ígértessék. A törvény eme rendelkezése következtében a kifogások egész sora válik lehetetlenné. Az új törvény nem kívánja meg, hogy a váltóba bele-

foglaltassék ez a kifejezés: «vagy... rendeletére», mert e nélkül is forgatható a váltó. A régi törvény szerint a váltó akként állítható ki, hogy a kelettől bizonyos időre (hónapokra, napokra) jár le vagy látra, ismeri ezenfelül a vásári váltókat. Az új törvény kimondja, hogy a lejárat egy naptári napra is tehető. Az új törvény eltörli a kiméleti napokat. A váltóbirtokos a váltót a lejárat napját követő két köznapon is bemutathatja. A látra szóló váltók, amelyek a régi törvény szerint a kelettől számított egy éven belül bármikor bemutathatók s a bemutatás napját követő három nap alatt kifizetendők, az új törvény szerint be nem mutatás esetén a kelettől számított egy év múlva járnak le. Az óvás ugy a váltóbirtokost, mint a fizetést teljesítő forgatót feljogosítja arra, hogy a váltó értékén felül 6% kamatot és $\frac{1}{4}$ % váltódíjat követelhesen. Óvás csak az elfogadó ellen vétetik fel. Ha a váltó nem fizettetik ki, erről a közjegyző értesíti a forgatókat és kezeseket. A régi törvény szerint az elévülést a magánjogi határozmányok szabályozzák, vagyis az elévülés 10 évi. Az új törvény az elévülés idejét a lejáratától számított öt évre szorítja, a forgatók és kezesek csak az óvás napjától számított egy éven belül felelnek. Forgató a forgató ellen a fizetés napjától számított hat hónap alatt léphet fel, az összes forgatók között a végelszámolásnak legfeljebb három év alatt kell megtörténnie.

— **Schweizban** évek hosszú sora óta csak most történt, hogy végrehajtottak egy halálra szóló ítéletet. 1874-ben a szövetségi alkotmány egész Schweizra nézve eltörölte a halálbüntetést. De midőn néhány évvel később az ismétlődő rablógyilkosságok nyugtalanították a lakosságot, ennek köréből kérvényekkel fordultak a szövetségi gyűléshez a halálbüntetés visszaállítása érdekében, és a gyűlés, attól tartva, hogy vonakodásával az egész új intézményt kockára tehetné, 1879-ben rászánta magát, hogy a halálbüntetés eltöltése kérdésében népszavazást rendeljen el. Élénk küzdelem folyt ezen büntetés nem újból való behozatala körül, s a népszavazás, bár csekély többséggel, megszüntette az alkotmányban kimondott tilalmat. Már most a cantonok jogositva voltak újból behozni a halálbüntetést, és némelyik, köztük Luzern és Freiburg, be is hozta. Azóta egyszer megkegyelmeztek Luzernben egy halálra ítéltnek, egy másik esetben pedig végrehajtották a büntetést. Freiburgban néhány évvel ezelőtt fordult elő rablógyilkosság, de az ítélet nem halálra szól. Hogy most nem alkalmazták a kegyelmezést, az a politikai viszonyokkal is összefügg; ennek tulajdonítják, hogy a nagy tanácsban nem lehetett elérni a kegyelmezéshez szükséges kétharmad többséget. A többi cantonban, ahol behozták a halálbüntetést, nem alkalmazták ezt újból való behozatala óta. Enyhítő körülményeket állapítottak meg és nem mondták ki a legnagyobb büntetést, vagy pedig alkalmazták a kegyelmezés jogát.

— **Az ügyvédség reformja Tunisban.** Az 1883. évi francia törvény, mely a francia igazságszolgáltatást Tunisban életbeléptette, nem tartalmaz intézkedést az ügyvédség szervezetéről, a mi természetes is volt, mert akkor a tunisi tartományban egyetlen ügyvéd sem működött. Azóta a helyzet e tekintetben megváltozott s ma már Tunisban 37 ügyvéd működik, akik közül 26 francia, 4 tunisi zsidó, 1 tunisi muzulmán, 5 olasz és 1 angol származású. A tapasztalat szükségét mutatta annak, hogy az általános francia ügyvédi rendtartás helyett a tunisi ügyvédi kar számára az ügyvédek különböző nemzetiségének és a helyi viszonyoknak megfelelő speciális rendtartás alkottassék, melynek kettős célja volna: egyrészt megadni a tartomány minden lakosának a jogot arra, hogy a kellő előfeltételek fenforgása mellett Tunisban mint ügyvéd működhesen, másrészt azonban biztosítani kellett a francia elem tulsúlyát. A köztársaság elnökének 1901 május 16-án kiadott rendelete e két szempont figyelembe vételével intézkedett a tunisi ügyvédi kar szervezetéről. E rendelet a francia ügyvédi rendtartástól sok tekintetben eltér, főleg az ügyvédek feletti fegyelmi jog gyakorlásában, melyet Tunisban akképp szabályoz, hogy azt a tartományi összes ügyvédek köréből alakított fegyelmi tanácsra bizza, melynek rendes tagjai csak a francia nemzetiségű ügyvédek közül választhatók és amelynek határozatai ellen a tartományi törvényszékekhez lehet felebbezni. Ügyvédi gyakorlatot nemzetiiségükre való tekintet nélkül csak azok folytathatnak, akik diplomájukat francia jogi egyetemen nyerték és az ügyvédi esküt azon tartományi törvényszék előtt letették, melynek kerületében működni óhajtanak.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félre 12 kor. negyedévre 8 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Az ügyvédi és birói kar közti viszony. *B.* — A birói illetékesség szabályozása a polgári perrendtartásban. *Alföldy Ede* nagybicskeréki kir. járásbírótól. — *Törvénykezési Szemle:* A perköltségek és az ítéleti illeték. *Dr. Detre László*tól. — Az ipari veszély. *Dr. Baumgarten Nándor* budapesti ügyvédtől. — A részvénytársasági cégvezető cégjegyzése. *Dr. T.* — Adalékok zsarolási judikaturánkhöz. *Dr. Juszusz Zsigmond*tól. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az ügyvédi és birói kar közti viszony.

Az ügyvédi és birói kar közti *természetes* kollegiális viszony megzavarásának kirívó példáját mutattuk be a temesvári affaire-ben.

Még ennél az esetről is elszomorítóbbak azok az adatok, amelyeket a szabadkai jogélet köréből alább közlünk.

A szabadkai ügyvédi kamara 1899. évi jelentésében sajnálatlalt említette fel, hogy egy-két egyesbíró «hivatásához nem illendő módon szorítja rá az ügyvédet, hogy előterjesztését állva tegye meg, holott a szakértő és tanu véleményét, illetőleg vallomását ülve adja elő». Az 1901. évi jelentés ezeket a panaszokat megismétli, hozzátevéen, hogy a zentai és topolyai * járásbírósnál divó ez az animozitás mindazon idő óta meg nem szűnt.

A zentai járásbíró intézkedése ellen egy zentai ügyvéd a szegedi kir. tábla elnökéhez is fordult, de a táblai elnök mindössze azt a választ adta a panaszra, hogy «a tárgyalások *ünnepességének* előmozdítására nézve az ügyvédi kar támogatását is kéri». Hogy mennyiben ünnepesebb a tárgyalás, ha az ügyvéd állva mondja el előterjesztését, míg a tanu és szakértő ül, azt a kir. táblai elnök elintézéséből nem tudjuk meg.

Ugyaníly jellegű panaszt tartalmaz a szabadkai kamara 1899. évi jelentésének azon része, mely elmondja, hogy a szabadkai járásbírósnál a védők részére nemcsak asztalról, hanem ülőhelyről sincs gondoskodva.

Véleményünk ebben a dologban az, hogy az ily kicsinyeskedés éppen nem válik sem az igazságszolgáltatásnak, sem pedig az igazságszolgáltatás két tényezője közti kollegiális viszonynak javára. Az ily természetű panaszokat a felügyeleti hatóságnak kellene orvosolni, még ha az intézkedés egyes bírakat desavouálna is.

Ugyanez a jelentés a miatt is panaszodik, hogy «a munkával való tulterhelés a szabadkai járásbírósnak egyik bíróját annyira idegessé tette, hogy ennek következtében higgadtságot a legtöbb esetben nem képes megőrizni, s ebből a tárgyalások ünnepélyességével meg nem egyeztethető összeütközések támadnak». Ennek a járásbírósnak magatartását a kamara 1901. évi jelentése is szóba hozza, mondván, hogy: «modora egyre türehtetlenebbé válik. A felekkel, tanukkal, ügyvédekkel való összezőrrenései és izetlenkedései napirenden vannak s bárha az 1899. évi jelentés is megemlítette ezt a mizeriát, a tarthatatlan helyzetnek a felügyeleti hatáskörben való megváltoztatására eddig mi sem történt».

Ugyaníly természetű vádat emel a kamara 1900. évi jelentése a szabadkai törvényszék telekkönyvi hatósága élén

* A topolyai járásbíró — mint értesülünk — a kamara legutóbbi felterjesztése óta a tanukat és szakértőket is felállítja, amikor ezek vallomásukat, illetve véleményüket előadják.

álló bíró ellen, akiről azt mondja, hogy: «az érintkezésben való modorával erős próbára teszi a közönség és az ügyvédi kar türelmét.» Panaszodik a kamara a miatt is, mert a telekkönyvi hatóság az ügyvédi képviselőt nem veszi kellően figyelembe s a meghatalmazott ügyvéd megkerülésével a felek részére kézbesített a határozatokat.

Az 1901. évről szóló jelentés ismétli ezeket a panaszokat. «A nevezett bíró mind e mai napig folytatja az ügyvédi képviselőt figyelmen kívül hagyását; ami pedig a modorát illeti: az kritikán alul van. A közönséggel való érintkezésében ismeretes modorát valamelyik helyi lap is szóvá tette s az, ettől el is tekintve, általán szóbeszéd tárgya. Mint említettük, az ügyvédi kamara — amely pedig személyi kérdésekkel csak a legvégső esetben óhajt foglalkozni — az évi jelentésében is teljes kiméletlenséggel mutatott reá, ugyannyira, hogy annak, hogy a nevezett bíró az általános indignatio ellenére is éppen a telekkönyvi hatóság vezetőjeként tartogattatik, holott végre a bíraskodás egyéb ágában is alkalmazható lenne — bocsánatot kérünk a megjegyzésért — annak olyan látszata van, mint ha az ügyvédi kart és a jogkereső közönséget szánt-szándékkal vexálnák».

Ugyanezen telekkönyvi bíróval foglalkozik két cikkben a szabadkai ügyvédegyesületnek *Jogélet* című lapja. Egyik cikk többek közt azt imputálja a név szerint is megnevezett bírónak, hogy ez olyasfélét mondott: «majd megtanítja ő az ügyvédeket».

A két cikk a lehető legerősebb kifejezésekkel ostromozza a nevezett bíró működését, kit egyenesen rosszakarattal vádol. «Fontos igazságszolgáltatási érdek — mondja a Jogélet cikkírója — hogy olyan egyének, kik a felekkel való tisztességes érintkezésre is képtelenek, ne üljenek tovább a birói székben. A törvényszék nem lehet rokkantak menhelye.»

Miért veszünk mi ezekről a helyi mizeriákról, személyi harcokról tudomást? Mi az, ami ezekben a panaszokban az igazságszolgáltatás általános közérdekének körébe vág?

Ha egyetlen jelenséggel állanánk szemben, hajlandóak volnánk az egész dolgot helyi érdekű torzalkodásnak, személyeskedésnek minősíteni s ennél fogva hallgatással mellőznénk a panaszt.

De nem foghatjuk így fel az ügyet és nem mulaszthatjuk el a dolog tárgyalását, amikor évről-évre megújulnak az elégedetlenségnek és a keserűségnek hangjai, amikor az ügyvédi kar törvényes képviselője három egymásután következő esztendőben a legteltesebb nyilvánosság mellett közgyűléseken és a nyomtatásban is megjelent jelentéseiben ily erős vádakot emel a bíróságok egyes tagjai ellen s amikor a sajtotban is megbeszélés tárgyává tettek mindezek a dolgok.

Mi nem vagyunk képesek ellenőrizni, mi igaz ezekből a vádakból, mi nem; nem tudjuk megbírálni, mennyiben szolgáltak rá az illetők a szokatlanul erős kritikára.

De az igazságszolgáltatás tekintélyének érdekében elkerülhetetlennek tartjuk a szabadkai kamara által felhozott vádak megvizsgálását. Ha az derül ki, hogy a panaszok alaposak, akkor nem maradhat el a felderített bajok orvoslása, ha pedig a vádak valótlanoknak bizonyulnak, a megvádolt bírónak és ezzel együtt az igazságszolgáltatásnak is elégtétel lesz szerzendő.

B.

A birói illetékesség szabályozása a polgári perrendtartásban.

A birói illetékesség megállapítására vonatkozó szabályoknak oly határozottaknak kell lenniök, hogy azok nyomán teljes biztonsággal el lehessen indulni, mert a kétes kimenetű vállalkozás nagyon veszedelmes ezen a téren. A megállapítás módjának is egyszerűnek kell lennie, mert hosszadalmas és bonyolódott eljárás nem vezethet célhoz.

Annak az általános perjogi szabálynak, mely a birói illetékesség megállapításánál az alperes lakhelyét veszi alapul, merev alkalmazása a jogrendet veszélybe sodorná, de a kivételek felállításánál sem szabad a tulságba menni, mert ebből még nagyobb baj keletkezhetik.

Az általános szabály alul kivételt csak ott szabad felállítani, ahol az előnyösség nyilvánvaló. Az 1868: LIV. tcz. 35. §-át ebben a tekintetben nem lehet kifogástalannak mondani. A törvényjavaslat előnyösen különbözik az érvényben levő szabályoktól. A felesleges kivételeket mellözi és kalandvagyak kielégítésére nem nyújt alkalmat. Némely kívánni valók mégis maradtak hátra.

A törvényjavaslat 31. §-a, melylyel a kivételek megállapítása kezdődik, így szól:

«Szerződés fenállásának vagy fen nem állásának elismerését, a szerződés teljesítésének felbontását, valamint a szerződésszerű teljesítés elmulasztásából eredő kártérítést tárgyzó perek annak a helynek a bírósága előtt is megindíthatók, ahol a szerződés írásbeli kikötés alapján teljesítendő, írásbeli kikötés hiányában pedig a teljesítési hely bírósága előtt csak akkor, ha az idézés alperesnek a bíróság területén vagy székhelyén kézbesíthető. Több teljesítési hely közül az illetékességet mindegyik megállapítja.»

Az anyagi jog szerint a szerződés teljesítésének helyét szabályozza:

1. az a hely, ahol az adós a szerződés megkötésekor lakott;
2. az a hely, ahol az átadni kötelezett dolog a szerződés megkötésekor létezett;
3. a szerződés különös természeténél fogva másutt is lehet a szerződés teljesítésének helye;
4. az említett helyektől különböző hely különös kikötés alapján.

Az indokolás nem tesz ugyan említést róla s a kifejezés kétes, de mégis bizonyos, hogy a törvényjavaslatban említett «kikötés» nemcsak a 4. pont alatt felsorolt helyet jelenti, hanem mindazokra az esetekre vonatkozik, melyekben a szerződés teljesítésének helye okiratból megállapítható.

Nem szorul bizonyításra annak a szabálynak a helyesége, hogy a birói illetékesség megállapításánál a szerződés teljesítésének a helye szolgál irányadóul. A teljesítés helyének ily kiváltsággal való felruházása megkönnyíti a jogügyletek teljesítését és jótékony hatást gyakorol a hitelviszonyok fejlődésére. Hogyha azonban a teljesítési hely megállapítása nehézségbe ütközik és huzavonára adhat alkalmat, akkor nem érdemes zsinórmértékül használni, mert a bizonytalanságban nagyobb veszély rejlik, mint amennyi hasznot a kiváltság nyújtani képes.

A törvényjavaslatnak az a rendelkezése, mely szerint annak a helynek a bírósága előtt, ahol a szerződés teljesítendő, csak akkor lehet perelni, ha a hely kijelölése írásbeli kikötésen alapszik, tulszigorú, mert a javak forgalmát alapos ok nélkül megnehezíti. Ellenkező szélsőségbe esik az a további intézkedés, mely írásba nem foglalt kikötés alapján is a teljesítési hely bíróságát mondja illetékesnek. Ettől az intézkedéstől eltekintve a törvényjavaslat gondosan kerülni látszik oly szabály felállítását, mely a birói illetékesség megállapításának kérdésében a per érdemébe vágó bizonyítási eljárást vonhatna maga után. Ily eljárás a perjog alapelveibe ütköznék.

A birói illetékesség megállapításának kérdésében a bizonyítási eljárást a lehető legszűkebb határok közé kell szorítani, mert különben tág tér nyílik a visszaélésekre.

A jogtudományban méltán kiérdemelt tekintélyre tett szert az a felfogás, mely a birói illetékesség megállapításának kérdésében az okiratot tekinti egyedül alkalmas eszköznek a bizonyításra. Ez az álláspont a törvényjavaslatban nem nyilvánul ugyan kifejezetten, de az intézkedések tulnyomó része erre az alapra vezethető vissza.

A törvényjavaslatnak az a rendelkezése, mely a teljesítési hely bíróságát írásba nem foglalt kikötés alapján is illetékesnek mondja, kirívó ellentétben áll a többi szabállyal. Igaz, hogy ez a kivételes illetékesség azzal a megnyugtató biztosítékkal van körülvéve, hogy az idézés alperesnek a teljesítési hely bíróságának területén legyen kézbesíthető, de ez a körülmény a teljesítési hely megállapításának nehézségét nem szünteti meg.

Például: ha felperes abból az okból fordul a bírósághoz, mert a szerződés különös szóbeli kikötés alapján annak a területén teljesítendő, a kikötés bizonyítása természetellenes mérveket ölthetne.

Az említett esetben a bizonyítás teljes kizárása még veszedelmesebb volna, mert ha felperes pusztán állítását valónak kellene elfogadni, ez visszaéléseknek volna szülő oka.

Ha tehát a szerződés teljesítésének helyét különös kikötés szabályozza, ez a birói illetékesség megállapítására csak akkor lehet irányadó, ha írásba foglaltatott. Aki az anyagi jog szabályaitól eltérő jogokat akar érvényesíteni, attól meg lehet követelni, hogy kiváltságainak kellő bizonyítékairól gondoskodjék.

De nemcsak különös kikötés alapján, hanem egyébként is előfordulhat, hogy a szerződés teljesítésének helye különbözik az adós lakhelyétől. Ilyenkor azonban az a körülmény, mely a teljesítés helyét meghatározza, nem önálló, hanem a kereseti jogot megállapító tényekkel oly szerves összefüggésben van, hogy csak azzal együtt állhat fen vagy szűnhet meg.

Felperes keresetváltoztatás nélkül a teljesítési hely megállapítására vonatkozó előadását meg nem másíthatja. Ezenkívül a teljesítési hely megállapítására vonatkozó tényelőadás bizonyítását sem kerülheti ki, mert a kereseti követelés megítélése ettől függ.

E szerint alaptalan a törvényjavaslatnak az a félénksége, melynél fogva a szerződés teljesítésének helyét csak írásbeli kikötés esetében meri a birói illetékesség megállapítására korlátlanul irányadónak elfogadni.

Az említett esetekben a bizonyítást bátran meg lehet hagyni az érdemleges tárgyalás számára és a birói illetékesség megállapítása tekintetében a felperes előadását megnyugvással nyilváníthatjuk irányadónak.

Legfeljebb annak a bizonyítást lehet megkövetelni, hogy az átadni kötelezett dolog a szerződés megkötésekor a bíróság területén létezett, vagy hogy alperes akkor ott lakott. Ez a bizonyítás nem ütközik nehézségbe, mert hatósági tanúsításra alkalmas. Az említett helyek kimutatása után alig marad fen kétség arra nézve, hogy a bíróság illetékes.

A törvényjavaslat 31. §-át következően kellene módosítani:

«Szerződés fenállásának vagy fen nem állításának elismerését, a szerződés teljesítését vagy felbontását, valamint a szerződésszerű teljesítés elmulasztásából eredő kártérítést tárgyzó perek annak a helynek a bírósága előtt is megindíthatók, ahol a szerződés teljesítendő.

Ha felperes a teljesítés helyének kijelölését arra alapítja, hogy alperes a szerződés megkötésekor ott lakott, vagy hogy a szerződés tárgya akkor ott létezett, ezeket a körülményeket hatósági bizonyítvánnyal kell kimutatnia.

Egyébként a birói illetékesség megállapításánál a kereseti tényelőadást kell irányadónak elfogadni.

Ha azonban felperes a teljesítés helyének kijelölését különös kikötésre alapítja, ez a kikötés a bírói illetékesség megállapítására csak akkor fogadható el irányadónak, ha közokiratba vagy a 321. §-nak megfelelően kiállított magánokiratba van foglalva.»

Ily szabályozás mellett a javak forgalmának biztonságát nem kell féltetni s az adós sincs kitéve a hitelező önkényének.

Alföldy Ede,
nagybecskereki kir. járásbíró.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A perköltségek és az ítéleti illeték.

A bélyeg és illeték iránti törvények és szabályok hivataltos összeállításának 95. §. 6. pontja akképpen rendelkezik, hogy a kiszabandó ítéleti illeték lerovására a peres felek azon arányban köteleztetnek, amint a perköltségekben elmarasztaltattak; ha pedig a perköltségek kölcsönösen megszüntetvük vagy az ítéletben nem említettnek, az illetéket felerészben felperes, másik felében pedig alperes fizetendi.

Ugyane törvényesített szabályok 6. §-a azt a tiltó szabályt tartalmazza, hogy «annak meghatározása, vajon bélyeg- és jogilleték fizetendő-e vagy sem és minő mérvben, — a közigazgatási bíróság hatáskörébe utalt ügyek kivételével — bírói eljárás tárgya nem lehet».

E két rendelkezés egybevetése alapján úgy látszik, hogy a kiszabandó illeték tárgyában egyedül a pénzügyi hatóságok vannak jogosítva határozatot hozni és hogy a polgári bíróságoknak amaz intézkedése, melylyel ez illeték megfizetésében felperest vagy alperest elmarasztalják, semmi gyakorlati jelentőséggel nem bír.

De csak első tekintetre tűnik ez úgy fel.

Mindenekelőtt konstatálnunk kell, hogy a polgári bíróságok a bélyegeken lerótt ítéleti illetéknek ki által leendő viselése iránt minden esetben határoznak és habár felperes az ítélet bélyegilletékét leróttá, annak megfizetésére, illetőleg visszatérítésére a perbíróság alperest elmarasztalhatja és el is marasztalja mindazon esetekben, midőn kimondja, hogy az összes perköltségek alperes által viselendők.

A bíróságoknak e joga soha kétségbe nem vonatott és a bélyegtörvény 6. §-a alapján illetékességi kérdés tárgyává sem tétetett.

Eldöntendő azonban, vajon ez a gyakorlat és a perbíróságok amaz intézkedése, melylyel a perköltségekben azt a peres felet marasztalják el, kinek terhére a bélyegtörvény szerint az ítéleti illeték nem lesz kiszabva, helyesek-e és ha igen, mily gyakorlati cél tulajdonítható ennek.

A törvénykezési rendtartás szerint a vesztes fél a nyertes fél perköltségének megtérítésében elmarasztalandó, ha pedig a fél részben nyertes, részben vesztes, a perköltségek megszüntetendők; de az eset minősége szerint a bíróság e szabálytól el is térhet. Vannak esetek és ezekből származik a bélyegtörvény és az ítélet közti collisio, amikor a bíróság a perköltségeket kölcsönösen megszünteti, az ítéleti illetékben pedig csak az egyik felet kénytelen elmarasztalni.

Tegyük fel, hogy felperes alopaltan pert kezdett és a bizonyítási eljárás befejezése előtt peres felek a vitás jogviszonyt bíróságon kívül rendezvén, kölcsönösen megállapodtak abban, hogy az újra kitűzött tárgyalási határnapra meg nem jelennek. Alperes azonban dolose a tárgyaláson megjelenvén, kieszközli felperes teljes elutasítását és a perköltségben való elmarasztalását. Felperes igazolással és felebezéssel élvén, felebbezésében a perköltségek ellen tesz kifogást. A felebbeviteli bíróság tekintettel arra, hogy felperes keresetével elutasított és alperes dolosus eljárása a perköltségeket szaporította, a perköltségeket kölcsönösen meg-

szünteti, minthogy azonban az ítélethozatalra egyedül alperes szolgáltatott okot, a kiszabandó egész illetékben alperest marasztalja el.

Véleményem szerint a bélyegtörvény 95. §-a 6. pontjának helyes értelmezése csak az lehet, hogy a peres felek terhére a megítélt perköltségek arányában irandó elő az ítéleti illeték, hacsak a bíróság az ítéletben az ítéleti illetéknek ki által leendő viselése iránt határozottan nem intézkedik.

Mert utóvégre a bélyegtörvény 6. §-a ellenére a dolog természete szerint a perköltségek iránti intézkedés által mégis csak a bíróság dönt afelett, hogy a kiszabandó ítéleti illeték ki által és mily arányban fizetendő, fenmaradván a pénzügyi hatóságoknak egyedül az illetéknek technikai előírása. Ha pedig ez így van, miért ne döntsön a bíróság közvetlenül is az illetéknek ki által való viselése kérdésében, hisz az ítéleti illeték perköltség, a perköltség pedig a perköltsége, mely felett a per adatai szerint döntené egyedül az eljáró bíróság lehet illetékes, annál is inkább, mert a perköltségek és az ítéleti bélyeg feletti határozat az anyagi igazságnak megfelelően történik, az illeték előírása pedig csak számadási munkát involvál.

Tegyük végre vizsgálódásunk tárgyává e kérdés gyakorlati hatását.

A fenti esetet kiindulási pontul véve, tegyük fel, hogy a pénzügyi hatóság által egyenlő részekben előírt ítéleti illeték mindkét fél által befizettetett.

Felperes azonban, ki az ítélet tartalma szerint ítéleti illetéket fizetni nem tartozik, a sajátjából fizetett illeték fele részének visszatérítése iránt alperes ellen fordul, kit esetleg keresetileg megtámad. Az eljáró bíróság egy már jogerőre emelkedett ítélet alapján nem is tehet mást, mint hogy alperest a fél illeték visszatérítésében elmarasztalja.

Az előadottakból tehát kitűnik, hogy úgy az igazság követelményének, mint a gyakorlati hatásnak érdekében sokkal indokoltabb a bírói ítélet határozott tartalmát az illetékkiszabás alapjául venni, — mely intézkedés helyessége még a bélyegtörvényből is kimagyarázható — mint az illeték-előírást olyféleképpen eszközölni, hogy annak hatálya ujjabb bírói beavatkozás útján semmissé tétethessék.

Dr. Detre László.

Az ipari veszély.

— Replika. —

Az «Ipari veszély»-ről a *Jogt. Közl.*-ben megindult vita során én is hosszabb cikksorozatot közöltem e lap hasábjain, mely a 24., 25. és 27. számokban ujjabb megvitatás tárgyává tétetett.

Azt az állításomat, hogy tervezetünk szabálya jelenlegi bírói gyakorlatunkat túlhaladja, dr. Schwartz Izidor ur is elismerte és ezt az álláspontomat dr. Bleuer urral szemben is erélyesen megvédelmezte. Érvelésének egyéb részeit azonban nem fogadhatom el, már azért sem, mert ő következetesen csak a tervezet 1782. §-ával foglalkozik és az 1783. §-t, melyre pedig fejtegetéseim főképp vonatkoztak, teljesen figyelmen kívül hagyja. Dr. Schwartz ur egyébként helyesen konstatálja azt, hogy jogfejlődésünk mind több és több esetét állapítja meg a vétlen felelősségnek, de helytelenül következtet, midőn ebből arra az eredményre jut, hogy jogrendünkben immár a vétlen felelősség a szabály. Éppen fordítva áll a dolog. Ha a törvényhozó ezt az elvet fogadná el, nem volna szüksége arra, hogy alkalmazását expressis verbis a felsorolt esetekben kimondja.* A tervezet is a vétlen felelősséget nem általános szabályképp, hanem az ipari veszély esetében kívánja meg-

* Ezt különben már a *Jogt. Közl.* 1898. évfolyamában (28., 33., 36. sz.) magyarázták meg Schwartz Izidor urnak. (Lásd a «Monsieur Couteau» neve alatt megjelent cikket.)

állapítani s így új legalis obligatiót készül teremteni; tehát nem általános jogelv alkalmazásáról, hanem csak körülírt területre határolt szabályról van szó, melynek jogpolitikai és nemzetgazdasági indokaival foglalkoztam. Azt hiszem tehát, hogy nem én, hanem dr. Schwartz ur értette félre illustris névrokonát.

Dr. Bleuer ur a kapitalizmus és nagyipar szószólói ellen tart filippikát. Ez ellen nem fogok védekezni! Aki cikkeimet elolvasta, láthatta, hogy objective, jogi szempontból tárgyaltam a felmerült vita-kérdést és ha nem nyertem reá objectív cáfolatot, az nem az én hibám.

De azt már nem hagyhatom szó nélkül, hogy Bleuer ur azzal vádol, «hogy a Curia gyakorlatát nem jól tekintettem át». Az ő első cikke (*Jogt. Közl.* f. évi 15. szám) a bírói gyakorlatnak csupán egy esetére hivatkozva vonta le nézetem szerint téves következtetését. Erre cikkeimben több mint 30 ítélet fejtegetése után jutottam ellentétes eredményre. Most Bleuer ur ismét egy *u. n. újabb esettel* áll elő. Megjegyzem, hogy egy döntés különben sem ronthatna le harmincz ellenkező irányú döntést és így ezt a szemrehányást, még ha találna is, nem tarthatnám jogosultnak.

Annál furcsább, hogy ezt az *újabb esetet*, melynek «gondos áttekintését» Bleuer ur a *Jogt. Közl.* 25. számában figyelmembe ajánlja, én már a *Jogt. Közl.* 20. számában feldolgoztam* és kimutattam, hogy ez a döntés éppen az én álláspontom megerősítésére szolgál. Ugy látszik tehát, hogy Bleuer ur nem olvasta el figyelmesen azokat a cikkeket, melyek ellen polemiját irányította. Ez pedig már csakugyan «culpa lata» és nem «vétlen felelősség!»

Dr. Baumgarten Nándor.

A részvénytársasági cégvezető cégjegyzése.

Kereskedelmi törvényünk nem rendelkezik határozottan az iránt, vajon a részvénytársaságoknak lehetnek-e cégvezetői? Az értekezleten indítványoztatott ugyan a részvénytársaságról szóló címbe oly rendelkezés felvétele, hogy a részvénytársaság igenis rendelkezzen cégvezetőt; ezen indítvány azonban elejtetett, egyuttal elvileg kimondatván, hogy a részvénytársaság cégvezetőt ki nem rendelhet, anélkül azonban, hogy az értekezlet a törvénynek vonatkozó szakaszát ezen felfogásának megfelelően fogalmazta volna.

Ismeretes, hogy a gyakorlat tultette magát ezen — a cégvezető kizárt volta mellett szóló — körülményen és mintegy abusus folytán usussá lőn, hogy a részvénytársaság, ugyancsak kereskedő lévén, cégvezetőt alkalmazhat, annak daczára, hogy a kereskedelmi törvény keletkezési története inkább az ellenkező felfogás mellett látszik kardoskodni.

Kérdjük már most, vajon azon részvénytársaság, melynek cégét, alapszabályai értelmében, csak két-két igazgatósági tagja jegyezheti, kirendelhetne-e cégvezetőt olyképp is, hogy az egyedül is jogosítva legyen a társaság cégének jegyzésére?

Első tekintetre úgy látszik, mintha a részvénytársasági cégvezető olyképpen való kirendelése, hogy az egyedül is jogosítva legyen a cég jegyzésére, — noha az igazgatósági tagjai erre egyedül nem jogosítvák — meg nem engedhető lenne.

Akként jelentkezik ez, mintha a cégvezető saját főnöke fölé helyeztetnék, némi tekintetben több joggal bírván emennél. Tényleg így is van. Ha a részvénytársaság alapszabályai úgy intézkednek, hogy a társaság cégét csak két-két igazgatósági tagja jegyezheti, a társaság egy igazgatósági

tagjának aláírása által nem leendő kötelezve. Az esetben pedig, ha a részvénytársaság cégvezetőt alkalmazna olyképp, hogy az egymaga is jogérvényesen jegyezhesse a társaság cégét, az aláírásával — természetesen a kereskedelmi törvény 38. §-ában foglalt korlátokon belül — egymaga is kötelezni fogja a társaságot.

Hasonlitsuk össze ezen esetet oly két tagból álló közkereseti társasággal, amelynek cégjegyzését illetőleg a társaság tagjai — együttes képviselő kikötése mellett — akként is megállapodhatnak, hogy mindegyik társasági tag a cégnek reá eső nevét jegyezze. Tegyük fel, hogy ezen közkereseti társaság cégvezetőt rendel ki, aki kétségtől jogositva leendő cégvezetői hatáskörében eljárni és egymagában, egyedül saját aláírásával is kötelezni fogja a társaságot, noha a társasági tagok egyike egyedüli aláírásával a társaságot nem kötelezheti, minthogy a társaság cégét egyedül nem is jegyezheti. Nem mondhatnók-e ez esetben is, hogy a cégvezető főnökeinél nagyobb hatáskörrel bír?

Nézetünk szerint mi sem áll utjában annak, hogy a részvénytársaság a fent mondott módon cégvezetőt rendelhessen. Nem lehet mást kiolvasnunk a kereskedelmi törvény 185. §-ából sem, amelynek értelmében a részvénytársaság cégjegyzése akképp történik, hogy a jogosítottak a társasági céghez saját aláírásaikat csatolják. Mert kik a «jogosítottak»? Kétségtől az igazgatósági tagok, de a cégvezető is. Sehol sem mondja a kereskedelmi törvény, hogy az igazgatósági tagok csak ketten vagy többen együttesen jegyezhetnék a társaság cégét; tehát jogérvényes egyetlen igazgatósági tag cégjegyzése is, ha a társasági alapszabályok ezt így határozzák meg. És épp így nem mondja a törvény, hogy a részvénytársasági cégvezető csak valamely igazgatósági taggal vagy más cégvezetővel együttesen lehetne cégjegyzésre jogosítva, akár jogosítvák arra az igazgatósági tagok külön-külön, akár csak többen együttesen.

A kérdés megoldásánál egyedül a kereskedelmi törvény 193. §-a szolgálhat helyes kiinduló pontul, amelynek értelmében a részvénytársaságnál az igazgatóságtól különböző közegek a társaság nevében jogügyletek kötésére, a társaság képviselőjére is fel lehetnek hatalmazva, mely esetben azokra általában a kereskedelmi meghatalmazottakra vonatkozó intézkedések nyerne alkalmazást. A törvény tehát a részvénytársaságok kereskedelmi alkalmazottjaira és köztük a cégvezetőre vonatkozólag is a törvény V. címét rendeli alkalmazandónak, nem véve ki ezen címnek a cégvezetőt illető rendelkezéseit sem. Mar pedig a kereskedelmi törvény 37. §-a megengedi ugyan a collectiv-procurát, nem találunk azonban az V. czimben amellett szóló rendelkezést, hogy akár valamely együttes képviselővel bíró közkereseti társaság, akár valamely csupán két vagy több igazgatósági tagjának együttes cégjegyzését megengedő részvénytársaság cégvezetőt akként ki ne rendelhessen, hogy az egymaga, egyedüli aláírásával is jogérvényesen ne jegyezhesse főnökei cégét.

Tagadhatatlan ugyan, hogy némi anomália van abban, hogy egy részvénytársaság alkalmazottja, bár mint cégvezető; a társaságra kötelezőleg jegyezhesse annak cégét, holott az igazgatósági tag ezt egymaga esetleg nem teheti. A törvény szoros magyarázata mellett azonban nem juthatunk más eredményre.

Dr. T.

Adalékok zsarolási judikaturánkhoz.

A Btk. beosztása, a zsarolás anyagi ismérvei és még nagyon sok körülmény a mellett tesznek tanúságot (ami tekintetben egyébként in thesi nincs vita), hogy a zsarolás *vagyon elleni bűncselekmény*.

S vajon mivé lett in praxi? Sok mindenné, csak azzá nem, amivé — jelesül a Btk. 350. §-a egészen téves szövegezésének korrektívumává — fejlődnie kellett volna.

* Lásd 1467/1901. sz. a. idézve a *Jogt. Közl.* 20. sz. 177. oldal első hasáb alulról 10. sor. Különben az egész utolsó bekezdés («Harmadszor a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék 1082/1901. számú határozatával kell foglalkoznunk» stb.) ugyanezt az esetet fejtegeti behatóan.

I.

Fayer «A magyar büntetőjog kézikönyve» cz. munkájában (II. kötet 406—407. l.) minden kétséget eloszlató módon bizonyítja be, hogy a 350. §. «jogtalanul» szövege nem akceptálható módon került a törvénybe. Konklúziója világos: a törvényszakas egyedül helyes szövege ez: «aki azon célból, hogy *jogtalan* vagyoni hasznot szerezzen» stb.

Ennek az álláspontnak elméleti igazolása — egészen subjectiv felfogásom szerint — ez:

A bűncselekmény kiinduló pontja a civilis jog. Szálai visszavisznek a római jog által konstituált, az összes modern jogok által befogadott s ma is tételes érvényben levő ügylet érvénytelenségi causákhoz, ezek közül jelesül: a vis ac metus-hoz. Az ügylet, melynek létrejövele körül vis vagy metus forog fen: érvénytelen. Abból a fenyegetettre kötelezettségek, a megfélemlítőre jogok nem származnak, sőt ez utóbbit kártérítési sanctio (a római jog szerint duplum visszatérítési kötelezettség) terheli.

Az intézkedésen végigvonuló ratio nem igényel hosszas fejtegetést. Hatályos garanciája ez annak, hogy a polgárok ne tétessenek eszközévé antiszociális egyének kizsákmányoló céljának. Az ügylet, melynek megkötése az ügyleti passiv alanyak bár, de a vis ac metus által meghajlított akaratóból ered, nemcsak a célzott, de semmiféle joghatályt nem eredményez.

Röviden: valahányszor a vis ac metus segélyén kicsikart akaratnyilvánításnak, (mint ügyleti konstitutív elemnek) *nincs* indoka, s illetve indoka *egyedül* az alkalmazott kényszer, azaz ezen akaratnyilvánítás nem vezethető vissza sem a felek közti gazdasági összeköttetésre, sem a megfélemlített fél spontán elhatározására, mely alapját adná az ügyletnek: *ilyennek*, de csakis ilyennek létezését a jog nem ismeri el.

Az ebből eredő következtetések világosak.

Jelesül a zsarolásnak sui generis bűncselekménynek ki fejlődését úgy képzelem, hogy ez az imént említett civiljogi gondolat továbbfejlesztésének köszöni létét. Amikor nevezetesen a gazdasági harcok során mind gyakrabban tűntek fel a vis ac metus fenforgásával létesült ügyletek (s ez alatt értek tágabban minden civilis jogi helyzetet), az államhatalom már nem elégedhetett meg az említett ügylet-érvénytelenségi sanctióval, hanem ezenfelül még szigorú büntetést is kellett alkalmazni a fenyegető ellen.

S vajon mit célozhatott ezzel a büntetéssel? A civiljogi pendant világosan utal arra, hogy nem egyebet, mint azt, hogy *olyan vagyonváltozások, melyeknek alapjuk nincs, büntetlenül még célba se vethessenek*.

E mellett a zsarolást a többi, vagyon elleni delictumoktól igen jól megkülönböztette legsajátabb ismérve: a malumnak még csak kilátásba helyezése.

Ismétlem: megfelelőleg a civiljogi, de az idők folyamán már elég hatályosnak nem bizonyult érvénytelenségi sanctiónak, mely a posteriori semmiseknek nyilvánította a (fentebb kifejtett értelemben) causátlan ügyleteket, a büntető-törvényhozás a priori megtorló sanctióval kívánta elejét venni az ilyen természetű vagyonváltozásoknak.

A végszó azonban mindig, hogy a gazdasági indok nélkül előállott *eredmény* (nem pedig az alkalmazott eszköz) az, melylyel szemben *ezen* büntető intézkedések fogamatba vétettek. De ez nem is lehet másképp. Küszöböljük ki egy pillanatra a 350. §-ból a jogtalan vagyoni haszn gondolatát! Marad a §-ból: az «erőszak» és a «fenyegetés» bűncselekménye. Ez csak nem egyenlő a «zsarolás» tényállásával! Hiszen a sérelem, mely *ezekben* a delictumokban nyilvánul, még nem vagyon elleni!

Bizonyság a novella tervbe vett 176. a) §-a is, mely a 350. §-t egyáltalán nem érinti. Ez nem jelenthet egyebet, mint autentikus elismerését annak, hogy a 350. §. célja a rablásnál enyhébb eszközökkel előidézt, jogalap nélkül szü-

kölködő *vagyonváltozást* sújtani. Ha nem ez volna a novella 176. a) §-át vezérlő alapgondolat, akkor a 350. §. merőben feleslegessé válnék. (Lásd alább a II. fejezetet.)

De az anyagi igazság is az imént kifejtetteket postulálja.

Mellőzve itt azon evidens tény, hogy a mai jogállapot 3 évig terjedhető fogházat szab ugyanazon tényállásért, melyet a novella 176. a) §-a (adott esetben 6 hónapra leszállított) 1 évi fogházzal kíván büntetni, csak egy-két példával óhajtom bizonyítani, hogy valamint a civilis vagyonjogi ügyletek, úgy a vagyon elleni delictumok elmélete (és tehát a zsarolása) is helyesen csak az előállott vagy előidézni kívánt gazdasági eredmény anyagi jogosságának és illetve jogtalanosságának kérdése körül foroghat.

a) A törvény a bérbeadónak törvényes zálogjogot ad a bérlemény területén levő ingókra $\frac{1}{2}$ évi bérkövetelése erejéig. Adja pedig oly fokozott garanciákkal, hogy nem is engedi meg vele szemben a harmadik személyeket netán illető tulajdoni igények érvényesítését. (1881: LX. tcz. 72. §.) Éjjel — tudtán kívül — kihordják az ingókat. Reggel rémülten értesül a «változás»-ról. Rohan a bérlőhöz s kijelenti, hogy ha vissza nem szállítja az ingókat: feljelenti vagy megveri, vagy lelövi. A bérlő elmegy — az ügyészséghez. A tényállás megvan. Bérbeadónk, ki tegnap este még talpig becsületes ember volt, ma reggel óta «zsaroló». Kit tegnap este a törvény drákói szigora oltalmazott jogaiban, ma reggel óta kandidatus «3 évig terjedhető» fogházra. Miért? Mert elég vakmerő volt személyesen is fellépni, mikor a törvény intézkedése csüttörtököt mondott. Ő továbbá «cselekvésre» «kényszerített» «fenyegetéssel» és pedig «azon célból», «hogy magának jogtalanul vagyoni hasznot szerezzen». Történt pedig mindez akkor, amikor a törvényes állapot restituálására a maga kicsiny erejét is latba vetette.

Kérdem: elfogadható ilyes eredmény a törvényhozó szándékául? Képzeltető ennél nagyobb sérelme az anyagi igazságnak? S van-e és lehet-e kitünőbb védbástya azoknak, akik a maguk létét mások megkárosításával biztosítják?

b) A kereskedő már átadta volt nekem (kereskedő társának) azokat a dolgokat, amelyekre megtartási jogot leszek gyakorlandó. (Kereskedelmi törvény 309. §. 2. bek.) Most adósom fizetéseképtelen lesz. Ám ez nem akadályozza abban, hogy a nálam levő dolgokat eladja. Vevőjével hozzám jön a dolgokat elviendő. Bottal akadályozom meg az elvitelt. Ime: zsaroló lettem. S miért? Mert azt a jogi helyzetet, melyet számomra a törvény biztosít ugyan, de amely — csak betű lévén — önmagától csupán ép jogérzékű emberek között valósulhat, kénytelen voltam bottal megvédelmezni. Ám mi *csak* az eszköz jogtalanságát nézzük, már pedig az bizonyos, hogy én őt átruházó vagy elidegenítő cselekményének «elhagyására» «kényszerítettem», persze ismét azon célból, hogy magamnak «vagyoni hasznot» (usualis értelemben véve! azaz engem meg nem illető valamit) szerezsek.

S ilyen — szembeszökőleg szörnyű eredményt a példák légijából vezethetni le. A bizományos, a szállítmányozó, a fuvarozó, a közraktár, a haszonbérbeadó, a magánjogi zálogbirtokos, a váltóhitelező (váltótörvény 106—109. §§.) mennyien ebben a helyzetben vannak. A törvény őket privilegizált helyzetű jogosítottakká teszi, és — minden törvényszó által bizonyára respectálandó gazdasági okokból — a lehető legszélsőbb oltalomban részesíti. S ime: mihelyt a jogosított ennek a státusnak fentartására — mondjuk így — «jogtalan eszköz»-t kénytelen alkalmazni, jöllehet az előidézett helyzet nem más, mint az, melyet a törvény az ő javára már a priori fenállónak ismer el: felel *nem* a jogtalan eszköz alkalmazásáért, hanem azért, mert *vagyoni hasznot* akart szerezni. Ez a mai jogállapot szerint evidens. És következik abból, hogy végre is a zsarolás vagyon elleni delictum s hogy másrészt *csak* az erőszakért vagy fenyegetésért 3 évig terjedhető fogházat kiszabni nem lehetne.

Ilyen eredményt elfogadni nem lehet. Az elemi jogérzet már azt a tényt sem fogadja megnyugvással, hogy amíg egyfelől megadja oltalmát vagyoni jogaimnak, másik szavával fogházat mér reám a törvény, mikor ugyanezen jogok fentartása végett támadásra kényszerültem. Ám ez hagyján! De kérdem: ha a «tolvaj»-t, ki saját ingóját «lopta el», nem büntetjük, miért büntetjük azt, ki jogos, megítélt követelését «zsarolja ki»? A felelet csak egy lehet: mert tilalmazott eszközöket használt. Igen, de akkor büntessük az «eszközök használatáért!» Már pedig ennek büntetése nem lehet 3 év! Mi indokolja ezt?

Az antinómia, melybe a 350. §. helytelen szövege s az ezt támogató értelmezés belevisz, világos: nézzük az *eszköz* jogtalanságát és büntetjük a *haszon* jogtalanságát. Ám ez utóbbinak a jogosságát vagy jogtalanságát a törvény vizsgálat tárgyává tenni nem engedi s így önként előáll az a helyzet: hogy bűnvádi eljárást indítunk, mert fenyegető levelet irt a terhelt s fogházat mérünk rá nem a fenyegetésért, hanem mert — megkapta 100 frtos jogos követelését.

II.

A novella 176. a) §-a egészen tiszta képét adja a fennálló helyzet tarthatatlanságának.

Novella: «Aki valakit erőszakkal vagy büntett vagy vétség elkövetésének fenyegetésével valaminek cselekvésére, eltűrésére vagy elhagyására jogellenesen kényszerít, amennyiben ez súlyosabb büntetés alá eső vétséget nem képez, vétséget követ el és egy évig terjedhető fogházzal büntendő». (1. bek.)

A figyelemre méltó pontok a fentebb kifejtettek igazolására a következők:

Az első — nézetem szerint — kétségtelen tény, hogy az idézett §. és a Btk. 350. §-ának — az usualis interpretatio szerinti — szövege között nincs különbség. Ime: Btk. 350. §.: «Aki azon célból, hogy magának vagy másnak jogtalanul vagyoni hasznot szerezzen, valakit erőszakkal vagy fenyegetéssel valaminek cselekvésére, eltűrésére vagy elhagyására kényszerít» stb. Nyilvánvaló, hogy a stiláris különbség a két szöveg között ez: α) a fenyegetés mibenlétének körülírása a novelláris §-ban. Ez tisztán interpretatív jelentőségű és a tényállást nem érinti; β) a 350. §. ezen passusa: «azon célból, hogy magának vagy másnak jogtalanul vagyoni hasznot szerezzen».

Ami az utóbbi különbséget illeti. 1. A «jogtalanul» szót paralysálja a novelláris §. «jogellenesen» szója. Ez tehát különbséget nem okoz. (Szerintem azonban mindkét szakaszban e szavak superfluum-ok.)

Most nézzük a még fenmaradó különbséget. 2. Keressük az okokat és keressük a célokat, melyek valakit arra indíthatnak, hogy mást «erőszakkal vagy (»büntett vagy vétség elkövetésének fenyegetésével») «fenyegetéssel» «valaminek cselekvésére» vagy «eltűrésére» vagy «elhagyására» kényszerítsen.

Ugy gondolom, nem tévedek, ha azt hiszem, hogy az ok s a cél az esetek zömében: *vagyoni haszon*. S ha el is ismerem azt, amit a novella 176. a) §-ának indokolása említ, hogy t. i. «rendeltetése . . . , hogy a polgárok személyes szabadságának általános biztosítékául is szolgáljon», még mindig azt vitatom, hogy ez a «személyes szabadság» az élet zömében vagyonváltozás előidézése végett szokott megsértetni. De meg másrészt maga az idézett indokolás is kiemeli a Btk. 163., 232., 233., 317., 321., 323. §-ait, mint olyanokat, amelyek a személyes szabadság egyéb irányu megsértésével szemben hatályos oltalmat nyújtanak. Szóval: elenyésző a száma az eddig is nem szabályozott azon eseteknek, amikor a személyes szabadság *nem* vagyoni haszon elérése végett sértetik meg. Tehát világos, hogy practicze a novella 176. a) §-a novumot ismét csak a vagyonjog oltalmára teremt.

Ennek az álláspontnak az igazolását látjuk a novelláris §. 2-ik bekezdésében is.

«Ezen vétség büntetése hat hónapig terjedhető fogház, ha az valamely valódi vagy vélt jogigény érvényesítése végett volt elkövetve».

Már most az a körülmény, hogy valódi vagy vélt jogigényről beszél, bizonyítja az iménti kifejtett azon konkluzio helyességét, hogy a novelláris szakasz ismét vagyon elleni delictummal szemben kíván oltalmat nyújtani. Ez egészen természetes. Hogy az ember élete elleni büntettek vagy vétségek körében nem lehet a cselekményre indító jogigény valódiságáról beszélni, arról talán felesleges szólnunk.

De ha ez így van csakugyan, akkor a Novella 176. a) §-a betűről-betűre ugyanazt a tényállást írja körül, mint a 350. §. Körülírja jelesül a vagyoni haszon jogtalan eszközökkel való szerzésének büntető sanctióját.

A helyzet tehát az, hogy ha a 350. §. úgy szól, ahogy ezt az usualis interpretatio vallja, akkor két §-unk lesz ugyanezen bűncselekményre. Mert hiszen a Novella 176. a) §-ának szövege világosan utal arra, hogy a «vagyoni haszon szerzése végett» csak azért hagyatott ki az első bekezdésből, mert a «személyes szabadság»-nak generális védelme czéloztatott. Ez azonban csak merő óvatosság. A II. bekezdés világosan bizonyítja, hogy gyakorlati jelentősége a szakasznak csak olyan irányban van, aminőről kapcsolatban a «valódi vagy vélt jogigény»-nyel szól. S így ezt a részletező kijelentést csak a vagyon elleni delictumokra teszi, kétségtelen bizonyossága annak, hogy gyakorlatilag az 1. bekezdés is csak ezek ellen irányul.

Már most nem csekély dissonantia kerülne Btk.-ünkbe egy ilyen intézkedéssel, ha a Btk. 350. §-ának szövege megmarad.

Két teljesen azonos rendelkezés pro primo! Az egyik 1 évig, a másik 3 évig terjedhető fogházat mér ki ugyanazon delictumért pro secundo!

Ilyen állapot, teremtését a Novella szándékául feltenni nem lehet. Tehát világos: hogy a Novella ezen §-ának létezését csak egy törekvés indokolhatja s ez az, hogy a 350. §. *tétessék azzá, aminek lennie kell*. Jelesül az eszköz jogtalansága büntetessék a 176. a) §-al, a vagyoni haszon jogtalansága a 350. §-al. Ha ez megtörténik, meglesz a congruentia eszköz és cél jogtalansága között, s nem leszünk kénytelenek bérbeadónkat — ki zálogjogának védelmére kelt — «zsarolásért» büntetni.

Ha ellenben megmaradunk az usualis felfogás mellett, akkor nem tudom, mivel indokolandjuk a 350. §-nak 3 esztendőös büntetését, de továbbá lesz 2 «kényszerítési» §-unk és nem lesz egy zsarolási §-unk sem.

Ad azonban a Novella idézett 2-ik bekezdése az itt kifejtettek mellett más irányban is argumentumot.

Ha egyszer valódi vagy vélt jogigény-ről beszél, ennek a zsarolási judikatura mai állásában nem kicsinylendő a jelentősége. Ez a 350. §. mai szövege mellett: novum. Mihelyt egyszer csak az eszközt vizsgáltuk és az értelmezés kevélyen jelentette ki, hogy a 350. §. alkalmazásánál «a zsarolás alkat-elemét nem az képezi, hogy a tettes által kierőszakolt vagyoni haszon jogtalan legyen, hanem az, hogy a tettes által alkalmazott eljárás legyen törvénybe ütköző» (Márkus: F. e. h. 10669.), a Novella ezen szavai egy merőben új szempontot hoznak be a kérdésbe.

A Novella 176. a) §-a, mely csakugyan a «törvénytelen eljárás» megtorlására konstruáltatott, különböztet a «jogigény» minőségéhez képest, a 350. §., melynek lényege evidenter éppen ezen «jogigény» minemősége körül forog: *nem*.

Most ime: A Novella — ez azt hiszem, nem vitás — csak az alkalmazott eszköz kérdését bolygatja. Erre szab — generaliter — 1 évig menő fogházat. De ezt is *leszállítja* 6 hónapig terjedőre, ha «valódi vagy vélt jogigény» érvényesítése végett alkalmaztatott.

Ezzel szemben: A 350. §. az usualis interpretatio szerint *szintén csak az eszközzel törődik*. Erre szab 3 (!) évig menő fogházat. Ám annak bizonyítását, hogy a jogigény valódi vagy vélt volt, «minthogy a Btk. 350. §-a szerinti zsarolásnál nem a követelés anyagi jogtalansága, hanem érvényesítésének jogtalan módon, erőszakkal vagy fenyegetéssel való foganatosítása képezi a büntetendő cselekmény egyik (?) s a másik (?) ismérvét», nem engedjük meg. Tehát a 3 esztendő marad 3 esztendő.

Nem lehet tagadni, hogy szomorú állapot az, melyet a Novella elénk tár. S nem valami nagyon épülhetünk a 350. §. alapján hozott ítéleteket szemlélve.

Ezzel szemben nem kell bizonyítani, hogy micsoda tévedés volt és minő következtetésekre vitt a «jogtalanul» szó. Cselekmény, melynek igazi ismérve az, hogy a kieroszakolt vagyoni haszon «jogtalan», s szövegezés (és ezt hűségesen támogató értelmezés), mely mindennek a bizonyítását engedi, csak annak nem, amiről szó van: kissé tulerős antinomia.

S ha a Novella szükségesnek tartja említeni azt, hogy igenis van, és pedig nagy különbség, a nyilván alaptalan s a valódi vagy vélt jogigény között (amely körülmény t. i. eddig egészen extra ictum maradt a 350. §. körül), ez magában is elegendő igazolása azon nézetnek, hogy valamint a civiljog csak a teljesen indok nélküli gazdasági eredményt sújtja semmiségi sanctióval, azonképpen e gondolat büntetőjogi továbbfejlesztése sem postulálhatott mást, mint szigorú büntetéssel *csak* azt a cselekményt sújtani, mely *ilyen* eredményt létesít.

Hogy ennek a felismerése elmaradt, abban mutatkozik a 350. §. igen káros hatása.

(Bef. köv.)

Dr. Fuszatusz Zsigmond.

Különfélék.

— **A balesetek száma** a fővárosi rendőrség jelentése szerint Budapesten, Ujpesten és Rákos-Palotán 1901-ben az 1900. évi 2183-mal szemben 2879 volt. Ezen balesetekből földmunkálatoknál 3, építkezéseknél 69, robbanás által 15, gőzerejű vasutak által 20, villamos vasutak által 86 (1900-ban 114), magánfogatok és bérkocsik által 91, teherkocsik által 112 történt. A gyári balesetek száma az 1900. évi 946 esettel szemben 1552 volt. Ezen adatokból kitűnőleg a balesetek száma az elmúlt évben általában emelkedett, az emelkedés kilencztized része azonban a gyári balesetekre jut. Megdöbbentő a gyári balesetek nagy száma, különösen ha meggondoljuk, hogy e szám csak a rendőrség tudomására jutott eseteknek száma, mely minden bizonynyal megkétszereződne, ha az eltitkolt vagy a sértett felek által elhallgatott esetek is köztudomásra volnának hozhatók. A gyárak úgy látszik takarékoságból vagy felületességből nem gondoskodnak a munkások kellő védelméről, mondja a jelentés.

— **A kir. Curiához** július hó 31-ig beérkezett 15,495. elintéztetett 13,480, hátralékban maradt 6357 ügy. A múlt év megfelelő szakához képest 3553-mal több érkezett be, 2331-gyel több elintézendő volt, 1022-vel több intéztetett el s a hátralék nőtt 1309-czel.

A kereskedelmet és ipart érdeklő törvényhozás és jogszolgáltatásról a budapesti kereskedelmi és iparkamara évi jelentése a következőket írja: Az 1901-ik évben sem valósultak meg azok az óhajok, a melyeket az üzletvilág már évek hosszú során át hangoztat. A mi mindenekelőtt a kereskedelmi törvény egészének revidióját illeti, e tekintetben az igazságügyminiszter urnak az igazságügyi tárcza tárgyalása alkalmával a képviselőház pénzügyi bizottságában tett nyilatkozatából nyert a közönség tájékoztató felvilágosítást az iránt, hogy a miniszter úr az ebbeli reformot csakis a magánjog megalkotása után óhajta foganatba venni. A mi magát a magánjogi törvény megalkotását illeti, készségesen el kell ismernünk, hogy ez a nagyszabású és a kereskedői és iparos körök által is várva-várt reform öröndetes módon halad előre.

A lefolyt évben tétetett közzé a polgári perrendtartás reformjára vonatkozó revidéált javaslat. Tagadhatatlan, hogy ennek a javaslatnak a kereskedői és iparos körök által kifogásolt rendelkezései már enyhítették, különösen a mi a könyvkivonati követelések illetékességének fentartását illeti, a mennyiben e tekintetben a revidéált javaslatban a gyakorlatnak megtétt az a koncesszió, hogy bejegyzett kereskedő könyvkivonat alapján minden kereskedő adósát ott perelheti, a hol könyveit vezeti. Azonban a revidéált javaslatoknak ez a rendelkezése korántsem fogja kielégíteni a jogosult kívánalmakat. Számos oly kereskedő és gyáros van ugyanis, a ki gyártmánya és illetve kereskedelmi üzlete minőségénél fogva nem továbbeladó kereskedőkkel, hanem gazdakörökkel és egyéb fogyasztókkal dolgozik, s igazságtalan volna az ilyeneket arra utalni, hogy követeléseik bírói érvényesítése esetére bíróságtól bíróságra vándoroljanak. Hasonlóképpen előkészület alatt van a védjegytörvények novelláris módosítására, valamint az ipari minták védelmére vonatkozó törvényjavaslat tárgyalása.

Nem hagyható említés nélkül az sem, hogy a nyilvánosságra jött közlemények szerint az igazságügyminiszteriumban most már komolyan foglalkoznak a budapesti kir. járásbíró-ságok egyesítésének eszméjével, mi által az üzletvilágnak és általában a budapesti jogkereső közönségnek egy régi óhaja fogna teljesedésbe menni. Ugyancsak nyilvánosságra jött közlemények szerint az új ipartörvényre vonatkozó javaslat elkészítése immár oly stádiumban van, hogy annak törvényhozási tárgyalására az 1902-ik évben alapos kilátás volna. Ellenben a csődeljárás reformjára vonatkozó munkálatok az 1901. évben is teljesen nyugodtak, legalább ez iránt a nyilvánosság elé mi sem jutott, a mi reményt nyujtana arra, hogy ez a várva-várt reform a megvalósításhoz közelebb hozatnék.

A lehető legsürgősebb intézkedést igényel a csalárd vagyónátruházások megakadályozása. E tárgyban még 1900-ik évben készült egy javaslat, a melyre vonatkozólag a kamarák és szaktestületek véleményeiket felterjesztették, a nélkül, hogy azóta e tárgyban bármi is történt volna. Hasonlóképpen a lefolyt évben a kereskedelmi miniszter úr törvénytervezetet készített a kereskedelmi alkalmazottak szolgálati viszonyainak szabályozásáról. Ez a törvénytervezet kereskedői körökben általános feltűnést keltett, mert rendelkezései által a munkaadóra oly terhek szándékoltnak háritatni, a melyeket a kereskedelemnek ez idő szerinti állapota épenséggel nem bír el.

— **A gyors váltóeljárás.** A szolnoki törvényszék a hozzá július hó 16-án 11203/902. sz. a. beérkezett sommás váltókeresetet július 29-én intézte el és felperesi ügyvédnek augusztus 11-én kézbesítette.

— **Követelheti-e a jóhiszemű birtokos a kedvtelésre szolgáló eb eltartására fordított kiadását?** Felperes 1897-ben egy new-foundlandi kölyökkutyát kapott ajándékba; e kutya felperes birtokából eltűnt. Alperes 1899 augusztusban vette meg ezen kutyát 40 frtéért egy szállodaszolgáltól, ki viszont egy másik egyéntől 8—10 frtéért vette meg. Alperes a kutya tartására a birtoklás kezdetétől 280 K-t adott ki, a kutya értéke 400 K. Felperes e tényállás alapján a kutya kiadását kéri, esetleg 400 K-t; alperes viszont, ha e keresetnek hely adatnék, a kutya eltartására kiadott összeget. A perben az, hogy a szolga, kitől alperes a kutyát vette, ezt kitől vásárolta volt, nem volt felderíthető.

A budapesti kir. törvényszék felebbezési tanácsa (1902. évi július 1. III. D. 554/901. sz.) alperest a kereset értelmében marasztalta, ellenben viszonykeresetével elutasította, mert alperes nem tudta kimutatni, hogy a kutya ő vagy jogelőde ily áru forgalomba hozatalára rendelt nyilvános helyen, árverésen vagy eladásával rendszeresen foglalkozó egyéntől szerezte, ami nélkül pedig a tulajdoni igazolt keresetl szemben sikerrel a vétel jóhiszeműségére sem hivatkozhatik. Alperes viszonykeresetével elutasított, mert a kedvtelési célra szolgáló állat eltartása magában a birtoklásban lévén ellenértékét, ebből folyó jogszabály az, hogy a jóhiszemű birtokos sem követelheti a visszaadni kötelezett dolog közönséges eltartására fordított költségnek a megtérítését. Alperesnek az általa adott vételár megfizetésére irányuló kérelme nem volt figyelembe vehető, mert a tulajdonos a dolgát a jóhiszemű birtokostól is, az érték vagy adott vételár lefizetése nélkül pusztá tulajdonjoga alapján feltétlenül követelheti.

— **Mikor vonja a meghatalmazásnak záros határidő alatt való be nem mutatása a mulasztás következmé-**

nyeinek kimondását maga után? A felterjesztett ügyiratokból megállapította a kir. törvényszék, hogy a keresetre hozott végzéssel kitűzött első tárgyalási határnapon felperesen és a személyesen megjelent másodrendű alperesen kívül megjelent elsőrendű alperes képviselőjében dr. Sz. S. ügyvéd, ki a sommás eljárási törvény 8. §-ának 2. bekezdése értelmében meghatalmazásának 8 nap alatt leendő becsatolására utasított.

Ugyanekkor a felek a tárgyalás elhalasztását kérték és semmi egyéb kérelmet elő nem terjesztettek. Dr. Sz. S. ügyvéd a kitűzött záros határidő alatt meghatalmazását becsatolni elmulasztotta. A második tárgyalási határnapon, melyen felperes keresetét szóval előadta, másodrendű alperes nem jelent meg, ellenben megjelent az elsőrendű alperes, aki személyesen terjesztette elő védelmét. E tényállásból nyilvánvaló, hogy felperesnek a felfolyamodásban előterjesztett panasza alaptalan. Ugyanis a sommás eljárási törvény 8. §-a 3. bekezdésének az a rendelkezése, mely szerint az a fél, akinek meghatalmazás nélkül eljáró képviselője a kitűzött záros határidő alatt meghatalmazását be nem mutatja, meg nem jelentnek tekintendő, a sommás eljárási törvény 50. §-a értelmében csak akkor eredményezheti a mulasztás következményeinek kimondását, ha felperes keresetét már szóval előadta és ennek alapján a bíróság az ügy érdemében tárgyal, természetesen ez esetben is csak ama feltétel mellett, ha a meg nem jelent félnek oly pertársa nincsen, akinek védelméhez a sommás eljárási törvény 56. §-a alapján csatla-koztattnak volna tekinthető. Már pedig a fent előadottak szerint felperes az első tárgyalási napon keresetét szóval elő nem adta s így az ügy érdeme tárgyalás alá sem került. Ebből következik, hogy helyesen járt el az elsőbíróság akkor, amikor elsőrendű alperes ellenében a megbízás nélkül fellépett képviselő meghatalmazásának be nem mutatása miatt a meg nem jelenés következményeit nem alkalmazta. De helyesen tagadta meg az elsőbíróság a mulasztás következményeinek kimondását a másodrendű alperes irányában is; mert igaz ugyan, hogy másodrendű alperes a másodizben kitűzött tárgyalási határnapon, amikor már felperes is előadta szóval keresetét, szabályszerű idéztetése daczára meg nem jelent, azonban oly körülmény fen nem forogván, amelyből azt lehetne következtetni, hogy a megjelent elsőrendű alperes védelme a másodrendű alperesre ne bírna jelentőséggel, ezért másodrendű alperes a sommás eljárási törvény 56. §-a értelmében az elsőrendű alperes védelméhez csatla-koztattnak volt tekintendő s ily körülmények közt a mulasztás következményeit ellene kimondani nem lehetett. (A kir. kereskedelmi és váltótörvényszéknek 1902. évi április 14-én E. 94/902. sz. a. hozott végzéséből.)

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Az alsóausztriai ügyvédi kamara emlékirata fegyelmi tanácsának jogi állására vonatkozólag.** Az alsóausztriai ügyvédi kamarának választmánya a bécsi Landesgericht ellen azt a panaszt emelte az igazságügyminiszteriumnál, hogy egy pótmagánvádlónak az alsóausztriai ügyvédi kamara fegyelmi tanácsa ellen elkövetett sértését nem torolta meg. Az igazságügyminiszterium február 18-án kelt elintézésében elutasította az ügyvédi kamara panaszát. A kamarának ezen panasza a fegyelmi tanács jogi állására vonatkozólag abból a jogi felfogásból indult ki, hogy az ügyvédek kari bíróságát megilleti a közhatóság jellege. Minthogy a bécsi főügyészség a hozzá intézett felszólításra adott véleményében az ellenkező álláspontot foglalta el, s maga az igazságügyminiszterium a szóban levő kérdést kétesnek nyilvánította, az alsóausztriai ügyvédi kamara választmánya most felterjesztést intézett az igazságügyminiszteriumhoz s e felterjesztés a fegyelmi tanács jogi állását alapos vizsgálat alá veti. Kiemeli, hogy a «közhatóság» fogalmát semmiféle törvény meg nem állapítja, a judikaturával bizonyítja, hogy a «hatóság» nem jelenti ugyanazt, mint a «felsőbbség» (Obrigkeit) s hogy ez az utóbbi fogalom mutatkozik inkább a szűkebbnek. Továbbá hogy közhatóságok alatt nemcsak államiak, hanem autonóm testületek is értendők, amint hogy

a törvényhozás közhatóságok alatt nem ért mást, mint hatóságokat a szó tágabb értelmében. Hogy pedig a fegyelmi tanácstól nem tagadható meg a hatóság jellege, kitűnik abból is, hogy az érvényben levő fegyelmi törvényre vonatkozó kormányjavaslat indokolásában a fegyelmi tanácsot «hatóság»-nak nevezi, s hogy az ezen törvénnyel megalkotott intézmény az államtól neki engedett «fegyelmi hatalmával» a kartársakat kötelezi, hogy bíróságát elismerjék s kijelentéseinek magukat alája vessék. Ezen kijelentések pedig büntető határozatok, amelyeknek jogi hatása, a kartársak körén tulterjedve, még az állami bíróságokat is kötik, mint amelyek kötelezők a fegyelmi tanácstól kiszabott pénzbírságok behajtásánál közreműködni, valamint határozatait az ügyvédség gyakorlatának felfüggesztésére és a névsorból való törlésre nézve hivatalból figyelembe venni. Ebből kiderül, hogy a fegyelmi tanácsnak más az állása, mint valamely egyesület alapszabályszerűleg meghatározott becsület-bíróságának, mely egy tagját kötelességei elhanyagolása címén az egyesületből kizárja. Ha pedig a fegyelmi tanács nem magánintézmény, hatósági jellegén államjogi szempontból nem lehet kételkedni.

— **Az osztrák orvosi kamarák ügyrendjükből** ki-mondják, hogy a fegyelmi bíróság előtt képviselőnek helye nincs.

— **A polgári perek gyorsabb lebonyolítása érdekében** és a sok halasztás meggátolására Schöller düsseldorfi törvényszéki bíró a következőket ajánlja:

Az a fél, aki halasztani akarja az ügyet, a tárgyalási határnap előtt bizonyos záros határidő (például 6 nap) alatt köteles ellenfelét értesíteni és a halasztást az előbbinél rövidebb idő (pl. 4 nap) alatt a bíróságnál bejelenteni. A két határidő (6 és 4 nap) közt az ellenfél hozzájárulhat a halasztáshoz. Ha nem nyilatkozik, úgy tekintetik, mint aki a halasztást ellenzi. Ha ezen szabályok be nem tartatnak és a felek a tárgyalást mégis elhalasztják, tartoznak egy nem jelentéktelen mérvű halasztási illetéket fizetni a kincstárnak. Ez az illeték azt a felet terheli, amelyik a halasztásra okot adott, esetleg mindkét fél egyenlően viseli az illetéket.

Ezen javaslat előnyeképp kiemeli a cikkiró, hogy az ellenfél is, a bíróság is előre tájékozva lesz a halasztásról és így más munkát készíthet elő a kitűzött határidőre. Másrészt a felek vagy ügyvédek a bíróságnak vagy egymásnak nem fognak ok nélküli meglepetéseket okozni, mert tudják, hogy ez jelentékenyebb áldozatba kerül, melyért, ha csupán az ügyvéd okozta, az ügyvéd lesz felelős.

— **A biztosítási jog szabályozása Franciaországban.** Trouillot kereskedelmi miniszter megnyitotta a fenti célból alakult bizottság munkálatait. A bizottság az előmunkálatok betérjesztésére Beert, a párisi törvényszék tanácsosát, Leffort, semmitőszéki ügyvédet és Lyon-Caen jogtanárt kérte fel.

— **Francia bírói gyakorlat.** Ha a gyári védjegy tulajdonosa, bár a törvényes 15 esztendő alatt elmulasztotta megújítani a védjegyet, azt tovább is használja, a védjegy azonban is az ő tulajdonának tekintendő. De a bitorlás ez esetben csupán egyszerű magánjogi vétség és nem üldözhető büntető uton, mert büntetőjogi oltalomban csak a deponált védjegy részesül. Jogtalan utánzásnak tekintendő, ha a két védjegy hasonlatossága olyan, hogy egymás mellé helyezve könnyű ugyan őket egymástól megkülönböztetni, de midőn csupán az utánzat van a vevő előtt, az alkalmas a vevő megtévesztésére, mert lényeges és jellegzetes alkotó elemeiben az eredetivel egyezik. Különösen figyelembe kell ezt venni oly árunál, mely külföldi forgalomra is van szánva, melynél tehát az idegen még könnyebben tévedésbe eshetik.

Az eset, melyre vonatkozólag ez az ítélet hozatott, ebben áll: Védjegyül a *Róbert* név volt alkalmazva a doboz felső lapján, a két szögletben *R.* betűvel. Az utánzat hasonló alakú betűkkel a *Norbert* nevet használta s ugyanazon szögletekben *E. J.* betűket, ezeket oly módon egyesítve egymással, hogy csupán egy betűnek tűntek fel és az *R.* betű képét adták.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre — 12 kor.
negyedévre 6 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Hajnik Imre. — Adatok a hatóság elleni erőszak fogalmához és ismérveihez. *Dr. Balogh Arthur* egyetemi magántanártól. — *Törvénykezési Szemle:* Adalékok zsarolási judikaturánkhoz. *Dr. Jusz-tusz Zsigmond*tól. — A biztosítási összegnek a kedvezményezett által történt felvétele alapján mikor és mennyiben perelhető a kedvezményezett az elhalt biztosított tartozásaiért. Közli: *Dr. Rósa Ferencz* budapesti ügyvéd. — Külföldi judikatura. (fgy.) — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

HAJNIK IMRE.

A magyar tudományosságának ismét egy erős oszlopa dőlt ki.

Hajnik Imre, az egyetemes és a hazai jogtörténetnek alapos buvára, a kitűnő jogtanár, aki eredményekben gazdag, harmincznyolcz évi tanári működés után alig másfél esztendővel ezelőtt vonult nyugalomba, immár örök nyugalomra tért.

Mint tanárt a legnagyobb kötelességtudás, lelkiismeretesség jellemezte, kathedrájával szinte össze volt forrva.

Nagy súlyt helyezett arra, hogy a fiatal jogásznemzedék a tételes tananyag elsajátítása előtt a klasszikus római jog ismeretén kívül a középkori jogfejlődést megismerje. Charakteristikusan präcis vonásokban vázolta a középkori eszmeáramlatokat, társadalmi mozgalmakat, uralkodó intézményeket és azok kölcsönhatását, különösen amennyiben azok a hazai jogfejlődésre is befolyással voltak. Az egyetemes európai jogtörténetről irt, hét kiadást ért tankönyve, valamint egyetemi előadásai a legszélesebb és legmélyebb világtörténeti ismeretekről és ritka átfoglaló tehetségről tanuskodtak.

Irodalmi működésében a legkiválóbb sikereket a magyar jogtörténet művelése körül érte el.

Minden műve eredeti levéltári kutatások, esztendőig tartó forrástanulmányok eredménye. Legfőbb műve Magyar alkotmány és jog az Árpádok alatt (a magyar alkotmány- és jogtörténet első kötete) forrásmunka jelentőségével bír.

Nagyszámu jogtörténeti értekezései közül felemlítjük itt a következőket: «A nemesség fejenkénti megjelenésének megszűnt az országgyűlésen». «A királyi könyvek a vegyes házakbeli királyok korszakában». «Az örökös főispánság a magyar alkotmánytörténetben». «Az 1621-iki nagyszombati gyűlés és Pozsony meghódolása Ferdinándnak». «A zsidók Magyarországon a vegyes házakbeli királyok alatt». Mindezen értekezések klasszikus monographiaszerű feldolgozásban mutatják be tárgyuakat.

Külön kell megemlékeznünk Hajnik Imre azon műveiről, amelyekben a magyar perjog történeti fejlődését vezette le. Nagy előszeretettel foglalkozott e tárgyú kutatásokkal és neki köszönhetjük a perjogba vágó emlékeink összegyűjtését és tudományos feldolgozását. A perjog történetével foglalkoznak következő művei: A perdöntő eskü és az előzetes tanubizonyítás a középkori perjogban. Az okmánybizonyítás a középkori magyar perjogban. A királyi bírósági személyes jelenléte és ennek helytartója a vegyes házakbeli királyok korszakában.

Betetözte a perjogba vágó működését «A magyar bíró-

sági szervezet és perjog az Árpád- és vegyesházi királyok alatt» című nagyszabású műve, melyet találóan jellemzett Vécsey Tamás a következő szavakkal: * «Százezernél több okmány megfejtése s tanúságainak feldolgozása, másoktól még fel nem használt kutfók utmutatása, a felfogásnak önállósága s rég elfeledett nemzeti szervek működésének felfedezése látható Hajnik könyvében, mely arról is meggyőzi az olvasót, hogy az európai jogélet alapos ismerete nélkül ily feladat nem végezhető.

Jogásznak és historikusnak, magyarnak és európainak kell lennie a tudósnak, aki, mint Hajnik, középkori jogéletünk képét hiven akarja megírni».

Vécseynek eme szavai Hajnik egész működését jellemzik. Hajnikban egyesült a jogász és historikus, a rendkívül erős érzékű magyar a nagyműveltségű európai tudóssal.

Hajnik Imre sirjánál a budapesti tudomány-egyetem és a tudományos Akadémia nevében *Concha Győző* a következő bucsuztatót mondotta:

Kedves barátunk!

Bocsáss meg, ha bucsuzó szavunkkal elálljuk utolsó utadat! Te, a munka, a tettek embere nem szeretted az érzelmek lyrájának pengetését, Te, az Önmagába szállt lélek teljes életedben kerüld az ünneplés kirakatait.

S még sem hallgathatunk! Bocsássa meg ezt szellemed megtestesülése: drága családod is.

Igen nagy, igen fényes, igen hatalmas oszlopa voltál Te a magyar tudománynak, hogy előtted végső utadon kitérni birunk. Midőn öregatyád, innen-onnan száz éve a budapesti alma materből ugyanazt azt utat tette, melyet sajnos Te most, tanítványai négy heti gyászt öltöttek és mi, kartársaid néma fájdalommal hallgassunk?

A hallgatás a nemeslelkű Lacordaire szerint a nagy esz-
köz, melyet Isten adott nekünk, midőn szépet nem mondhatunk, a nélkül, hogy az igazság, sem igazat a nélkül, hogy a felebaráti szeretet ellen ne véténénk.

Rólunk is azt hihetnék, nem szerettünk, avagy meg-
feledkeztünk róla, a mivel neked tartozunk. Csak pár szót
tűrj el hát tőlünk! Nem a Te dicsőséged öregbitésére, hanem
a mi szívünk megkönnyebbüléséül!

A magyar tudományban történelmi nevezetességű ősök
sarjaként szálltál a nemzetnek legtávolibb, legmélyebb jogi
bányáiba.

A buvár önzetlen örömeivel dolgoztál, idegen czélokra
nem gondolva s kincseket, szinaranyat hoztál napvilágra.
Majd az európai jogtörténetben tükröt mutattál nemzeted-
nek, melyben, magát az idegentől megkülönböztetve, annál
inkább magára ismerjen.

De megmutattad remek műveiddel azt is, mire képes a
magyar buvár s hogy e nemzetnek olyan a régi joga, olyan
a régi alkotmánya, melyért élni, küzdeni érdemes.

Fényes szellemednek energiájából olyan erőket szerzett
nemzeted, melyeket tőle semmi földi hatalom el nem vehet,
melyeket csak saját méltatlansága, önfeledtsége veszthet el.

Mint tanító a kathedrán, a vizsgaasztal fáradalmi között
valóságos, önmagát emésztő lámpaláng valál, bár ne lettél
volna annyira: még nem gyászolnánk!

Légy áldott, szeretett kartársunk, a nagy kincsekért, melyeket nekünk kibányásztál. Az örök tartozás, az örök hála érzetével s annak felemelő tudatával bocsátunk immár el, hogy alkotásaid fényét, termékenyítő erejét nem nyomhatja el a rög, mely porhüvelyedre száll, nem örli meg a véges idő, mert azok a végtelennek sugarai voltak és örökre fényeskedni fognak.

Még egyszer és utoljára áldásunk veled, szeretett barátunk!

Adatok a hatóság elleni erőszak fogalmához és ismérveihez.

I.

Büntetőtörvényünk indokolásában a hatóság elleni erőszak büntetvéhez (165. §.) a következőket olvassuk:

«A jogállam nem alakulhat az erre szükséges, a jog eszméje által áthatott organismus nélkül. Ez pedig feltételezi, hogy az állam hatalmának kezelői e hatalom gyakorlásában az állam akaratát juttassák érvényre; de feltételezi azt is, hogy az államnak a törvényekben kifejezett vagy a törvény elveiből származó akarata ellenállás nélkül érvényesüljön.»

Az állami hatalom, felsőbbtség természetéből következik, hogy az állam akarat, megvalósulva az állam imperium-mal, kényszerhatalommal is felruházott egyes hatóságainak, illetve a végrehajtással megbízott organumainak cselekményeiben, az egyessel szemben érvényesülést találjon. De a modern jogállamot éppen az jellemzi, hogy az egyes sem jogtalan többé az államhatalommal szemben; az állam a jog uralmát magára, saját eljáró közegeire nézve is elismeri; eljáró közegeinek cselekvése által csak oly eredményeket akar elérni, melyek a jog határai közt elérhetők. Az egyes az állammal szemben ma már nem jogtalan, az állam jogával szemben az egyesnek érinthetlen jogsphérája áll.

Hogy az egyesnek az állammal szemben megmért kötelességei vannak, hogy hatalmának csak korlátok között van alávetve, a modern állam magasabb etikai alapeszméjének kifolyása, mely szerint bár az egyes nem helyezheti magát az államhatalom fölé, személyiségét vele szemben mégis megtartja. Az egyes alávetésének mellőzése az államot tenné lehetetlenné; a személyiség elismerésének hiánya pedig erkölcsi jellegétől, tartalmától fosztaná meg az állami viszonyt.

A mindig meglevő s teljesen soha ki nem egyenlíthető ellentét egyén és állam viszonyában akkor válik leginkább kézzelfoghatóvá, midőn az államhatalom, mint a bírói ítélet végrehajtója vagy hatósági jogokkal felruházott közigazgatási közegeinek cselekményeiben, eljárásában látható alakot öltve követel az egyestől engedelmisséget. Az állami érdek azt követeli, hogy a hatósági közeggel szemben, hacsak a formális jogszerűség fenforog, az eljáró hatósági közeg illetékes és hatáskörében marad, bárha jogtalan, a törvényen túl menőt követel is, minden ellenállás büntettség. Az egyén joga viszont azt kívánja, hogy — miután az egyes csak az állami akaratnak, a törvénynek s nem az egyes eljáró közeg által akár dolose elferditett, akár subjectiv belátása szerint esetleg hibásan felfogott állami akaratnak kell, hogy alávetve legyen — a materialiter jogtalan hatósági ténynyel szemben megengedtessek «vim vi repellere», amint ezt a kánonjog és a régi német jog is elismeri. A hatóság elleni erőszak, mint a közhatalom elleni jogtalan ellenállás büntette, azért nyer kiváló érdeket az egyén és állam viszonyának szempontjából, mert az államnak alapfelfogását mutatja e viszony egészére nézve. A hatóság elleni erőszak bünteténél válik nyilvánvalóvá: mily mérvben hódol az állam a jog feltétlen, eszményi uralma követelményének saját magát, eljáró közegeit illetőleg; mennyiben hatalmazza fel alattvalóit önmagával szemben, ha közegeiben láthatóvá lett, konkrét

alakot öltött hatalma a materiális jogon tulterjeszkedik. Természetesnek kell találnunk ezek után, hogy a kérdés, mint a kánonjog által ismert passiv türes, majd mint a közhatalommal szemben megengedett ellenállás, jogos önsegély, az alkotmányos engedelmisség kérdése már a tizenhetedik század jog- és állambölcslőinél beható fejtegetések tárgyát képezi.

II.

Vizsgálni akarom mindenekelőtt, mi a magyar jog álláspontja a hatóság elleni erőszak büntetvének fogalmát és ismérveit illetőleg? Ugy látom, hogy a törvény megalkotása óta eltelt több, mint két decennium nem volt még elég arra, hogy bíróságaink gyakorlatából ez a kérdés egészen tisztán álljon előttünk. És részemről azt se irhatom alá, amit e tekintetben büntető jogászaink rendszerint tanítanak. Fayer pl. a következőket mondja: A hatóság elleni erőszak bűncselekménye csak akkor foroghat fen, ha a hatósági közeg a törvény vagy a hatóság meghagyásának végrehajtásában van. Utal a Btk. 474. §-ára, mely szerint «nem esik beszámítás alá azon közhivatalnok vagy a fegyveres erőnek azon tagja, aki . . . törvényes felsőbbségének jogos hatáskörében kiadott rendeletét teljesítette», valamint a 172. §-ra, midőn «a hatóságoknak törvényes hatáskörében kiadott rendelete, meghagyása, határozata» képezi az izgatás objectumát. Összevetve ezen meghatározásokat, — mondja — oda következtethetünk, hogy ha a hatósági közeg eljárása a maga területén formai tekintetben jogosnak mondható, az erőszakos ellentállás büntetés alá esik. (Büntetőjog II. 25. l.) Illés szerint szükséges, hogy az eljáró hatósági közeg hivatala gyakorlatában legyen, vagyis hogy a hivatalos cselekmény, melyet az eljáró közeg teljesít, alakilag törvényes és jogszerű legyen. Kell tehát, hogy oly hivatalos teendőt végezzen, mely a törvény szerint hivatalos hatásköréhez tartozik, vagy amelynek végrehajtásával valamely hatóság vagy hatósági közeg által törvényesen megbízott. Hogy a hatósági közegnek alakilag jogszerű cselekménye anyagilag jogszerű-e, nem bízható a fél megítélésére, mert ő nem lehet saját ügyeinek bírója s a törvény különben is szigorúan gondoskodott a hivatalnok visszaéléseinek megtorlásáról. (Büntetőtörvény magyarázata II. 65. l.)

A büntető jogászaink által adott eme magyarázatot, ismétlem, bírósági gyakorlatunk nem egészen igazolja. Igyekezni fogok az alábbiakban a hatóság elleni erőszak fogalmának és ismérveinek legalább legfőbb kérdéseire nézve — mert e bűncselekmény különösen a közigazgatási végrehajtásra, annak különböző alakjaira, a működő organumok alárendeltségi jogviszonyára stb. vonatkozó jogszabályok szempontjából igen körülményes vizsgálatnak ad helyet — bírósági felfogásunkról képet adni, megjegyezvén, hogy az általam felvett nézpontra való csekélyebb jelentőségüknél fogva nem terjeszkedem ki sem az erőszak és a veszélyes fenyegetés kérdéseire, sem a hivatalos eljárás alatti bántalmazásra, úgy hogy vizsgálódásaim tárgyát tulajdonképpen a 165. §. eme szavai: «a törvény vagy a hatóság meghagyásának végrehajtásában» képezik.

Hogy a hatóság elleni erőszak bűncselekménye fenforogjon, szükséges mindenekelőtt, bírósági gyakorlatunk szerint is, hogy az illető hatósági közeg (a Btk. 164—166. §-ai szerinti hatósági közegek) hivatalos functióban, hivatalos járatban, szolgálatban legyen, hivatalos eljárást teljesítsen. (B. J. T. IV. 401. l., V. 332. l., Curia 7458/99. sz.) Nem lehet szó hatóság elleni erőszakról, ha a hivatalos eljárás már be van fejezve. (B. J. T. V. 318. l.) Nincsen jelen hatóság elleni erőszak, ha az erőszak, fenyegetés vagy bántalmazás oly időpontban következik be, midőn a hivatalos functio teljesítésére már szükség nem volt. (Dtár III. f. VII. 122. l.) Szükséges továbbá, hogy az eljáró közeg hatáskörében, illetve megbízatása körében legyen. (B. J. T. IV. 189. l.,

V. 343. l., Illés i. m. II. 65. l., Márkus: Felsőbírósi elvi határozatok III. 424. l., X. 518. és 521. ll., *Dtár* IV. 75. l.) Kell, hogy az eljárás alakilag jogszerű legyen. (Márkus i. m. V. 178. l., *B. J. T.* IV. 216. l. és számtalanszor kimondva.) Viszont azonban kimondva látjuk azt is, hogy a saját hatáskörében eljáró hatósági hivatalnok bántalmazása a hatóság elleni erőszak büntetnének tényálladéka az esetben is magában foglalja, ha az eljárás nem volt szabályszerű. (Márkus i. m. X. 519. és 521. ll., *Dtár* XXVIII. 64. l.) Arra, hogy a hatóság elleni erőszak tényálladéka megállapítható legyen, szükséges, hogy az eljáró közeg eljárásának törvénnyel vagy hatósági meghagyással való okviszonya bizonyítva legyen. (*B. J. T.* XVIII. 322. l.) A nemcsak szabálytalan, de nyilvánvalóan jogszerűtlen hatósági tény elleni erőszak, fenyegetés a hatóság elleni erőszak bűncselekményét meg nem állapítja (*B. J. T.* V. 191. l., Curia 6317/98. sz., Márkus i. m. V. 182. l.); a jogtalan cselekmény nem áll a törvény védelme alatt. (Curia 5034/99. sz.)

Látjuk ezekből (s még inkább az egyes jogesetek elemzéséből, mire azonban terem kiszabott voltánál fogva ki nem terjedhetek), hogy bírósági gyakorlatunk a hatóság elleni erőszak bűncselekményének ismérveit illetőleg egyáltalán nem mondható megállapodottnak, mert hol azon elvet látjuk elismerve, hogy az alakilag jogszerű hatósági ténnyel szemben erőszaknak nincs helye hol még az alaki jogszerűség se kívántatik; de viszont máskor egyenesen még a materiális jogszerűség is megkívántatik az eljáró hatósági közeg részéről, hogy ténykedésével szemben a hatóság elleni erőszak bűncselekménye fenforgónak vétethessék.

Mindezek szerint azt se mondhatjuk, hogy a hatósági tény formai jogszerűsége magában elég a hatóság elleni erőszak bűncselekményének megállapítására. Különben még az egyesnek az államhatalommal szembeni jogkörét nem valami nagyon tágitó német felfogás se vallja ezt, mert az egyéb feltételek mellett (hatáskör, illetékesség, szabályszerű eljárás stb.) annyit legalább megkíván a «hivatal jogszerű gyakorlatára» nézve (német büntetőtörvény 113. §., hogy az eljáró hatósági közeg lelkiismeretes, köteleességszerű vizsgálat után eljárásának materiális feltételeit fenforgónak vegye, bár erre nézve esetleg tévedésben van is. (Jó összeállítás az egyes álláspontoknak: Kallina, Nothwehr gegenüber Amtshandlungen 34. s köv. ll.)

Dr. Balogh Arthur,
egyetemi m.-tanár.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Adalékok zsarolási judikaturánkhoz.*

III.

A legnagyobb hiba reparálása után a 350. §. szövege ez volna: «Aki azon célból, hogy magának vagy másnak *jogtalan* vagyoni hasznot szerezzen» stb.

Ám én azt hiszem, hogy a §. még így sem fejezné ki egészen hiven azt, amit kifejeznie kell. Diffikultálom jelesül e szövegben első sorban a «jogtalan» szót, persze tisztán mint nem eléggé határozott és kifejező kitételt. S bárha elismerem, hogy az aggodalmak, melyek ez ellen felhozhatók, nem nagyon praktikusak és távolról sem olyan súlyosak, mint azok, melyek a «jogtalanul» ellen emelhetők, mégis egészen indokoltnak találnám, ha a törvényszövegezés okulna azokon a következtetéseken, amelyeket éppen e szakasz (350.) helytelen szövege már egyszer előidézett.

T. i. de lege ferenda a szövegben világosan kifejezendőnek tartanám, hogy — amint erre a megfelelő civiljogi intéz-

kedés utal — ezen §. csak azon vagyoni haszon szerzését üldözheti, amely a fenyegetőt *nem illeti meg*.

Már most: a) Jogtalan nyilvánvalólag = a jog eszközeivel (keresettel) nem érvényesíthető (haszon). b) A haszon, mely valakit nem illet, nyilvánvalólag nem érvényesíthető a törvény eszközeivel.

Eddig tehát a két meghatározás fedi egymást. S az is kétségtelen, hogy a legtöbb esetben éppen csak az (a haszon) nem érvényesíthető a törvény eszközeivel (azaz jogtalan), mely valakit meg *nem* illet.

Ez azonban csak az esetek leggyakoribbja. Van más kategória is. Jelesül vannak visszerhes, de keresetileg nem érvényesíthető, azaz «jogtalan», de mindazonáltal fenálló (nem ingyenes) követelések.

Mi lesz az álláspont ezekkel szemben?

Előttem nem kétséges, hogy a büntető törvényhozás — helyesen — csak a causátlan vagyonváltozást üldözheti. De bizonyos, hogy a bírót — a «jogtalan» szó mellett — adott esetben zavarba ejtheti az efféle példa:

A közhivatalnoknak megvesztegetésül váltót adtam. (Zsögöd példája.) Világos, hogy ő nem fog ellenem holdogulni váltókeresetével. Követelése *jogtalan*. Köztörvényi uton meg, ahol a causát a keresetben elő kell adnia (perrendtartás 64. §.) éppen nem is perelhet.

De vajon nem is *illeti-e őt meg*, nem is jár neki az összeg? Hogyne! Hiszen nem kevésbé kétségtelen szabály, hogy a netalán már kifizetett összeget nem perelhetem vissza. Azaz: követelése *jogtalan*, de nem *ingyenes* s őt *megilleti*.

S ilyen példát a civiljog sokat ad. Ott van a naturalis obligatiók hatalmas csoportja. Egytől-egyig keresetileg érvényesíthetetlen követelések, de egy sem ingyenes.

Hogy mi legyen a bírói álláspont ezekben a kérdésekben, ismétlem, alig lehet kétséges. A törvényhozó nem akarhatja azt, hogy aki adósát erőszakkal vagy fenyegetéssel a naturalis obligatio teljesítésére kényszeríti: zsarolónak tekintessék. (Ezt majd sujtja a 176. a) §.) Mert elfogadhatom ugyan ethikai tekintetektől, hogy az ilyen megvesztegetett hivatalnokot vagy a kiskorunak kölcsönt adót, vagy a kártyán nyerőt a törvény ne támogassa azokkal az eszközökkel, melyeket a mindenképpen korrekt ügyletek és forgalom érdekében konstituált, de ez még távolról sem egyenlő azzal, hogy zsarolóként bánjak el vele, ha — a törvény oltalmától megfosztatván — az önbíráskodás terére sodródik.

Ez nem kisebb igazságtalanságot jelentene, mint aminőt a mai jogállapot létesített, csak kevesebb számú esetben. Hiszen az a kiskorunak kölcsönt nyújtó elvégre is szolgáltatott! Csak nem azonosítható helyzetében azzal, aki simpliciter reám támad, hogy vagy fizessek, vagy leüt.

Ezért a 350. §., nézetem szerint, ilyen formán volna szövegezendő: «Aki azon célból, hogy magának vagy másnak oly vagyoni hasznot szerezzen, mely sem őt, sem azt, kinek javára a szerzés történt, meg nem illeti» stb.; vagy egészen röviden: «Aki azon célból, hogy magának vagy másnak *ingyenes* vagyoni hasznot szerezzen» stb.

Az ilyképpen szövegezett § ban még csak egy homályos szó volna, s ez a «haszon». Ez legkevésbé veszélyes ugyan, de ismét támogatnák a megfelelő más szóval helyettesítését a fentebb kifejtett tekintetek. Egészen röviden: haszon a rendes gazdasági tevékenységgel elért vagyonnövekedés. Tehát: 1. «*ingyenes*» (vagy jogtalan és «haszon» máris nem igen férnek meg (contradictio); 2. az usualis felfogás nagyon szereti a hasznot azonosítani a nem várt, jogosulatlan előnnyel, főleg pedig a nyereséggel. Az ilyesminek a hatása alól — tapasztalat szerint — a képzett emberek sem tudják magukat kivonni s félő, hogy a bírót a «haszon» szó látása önkéntelenül arra viszi, hogy a mögött a priori valami rendkívüli, gazdasági alap nélkül szüklődő, indokolatlan előnyt

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a mult heti számban.

keressen. Azért — nézetem szerint — helyettesítendő volna egyszerűen a: «szolgáltatás» szóval.

A §. tehát így hangzanék: «Aki azon célból, hogy magának vagy másnak *ingyenes vagyoni szolgáltatást szerezzen*» stb.

Azt hiszem, ezen szöveg mellett a törvényhozó szándéka iránt alig merülne fel kétség, s mivel ennek a tényállásnak a kimerítése igazán szigorú megtorlást tenne kívánatossá, a 3 évig menő fogház alkalmazása ilyen esetekben indokolt volna. S ezenfelül teljes volna az összhang a Novella 176. a) §-a és a Btk. 350. §-a között.

IV.

Tisztán látom azokat az ellenvetéseket, amelyek az itt kifejtettekkel szemben a *téves* büntető jurisprudentia köréből felhangzanak.

A büntetőjognak a civiljogtól különböző kiindulási pontjai, még inkább különböző célpontjai, a büntető és civilis jogrend merőben más postulatumai, ezek azon szívesen hangoztatott elvek, melyek a civiljogi bázist legott elvetik.

Ám éppen ez az, amit én a vagyon elleni delictumok megítélésénél végzetes tévedésnek tartok. S csekély fáradtsággal a büntető ítéletek halmazával volna bizonyítható, hogy minő eredményekre vitt ez elvek következetes keresztvitele.

Már magában véve a fölött is igen sokat lehetne vitatkozni — és pedig nézetem szerint az érintett elveket egyáltalán nem kedvező konkluzióval, — hogy vajon lehet-e a jog birodalmának egyes tartományai részére oly szélső autonómiát biztosítani, amilyent ez elvek a büntetőjog számára követelnek. Szerény nézetem szerint ilyen elveket a jogegység veszélyeztetése nélkül alig lehet vallani.

Ám ha igaz is, hogy a Btk. összes tényállásai a büntetőjog kizárólagos terrénuma, akkor is *a vagyon elleni delictumok körül* az eddig tanusítottnál jóval nagyobb figyelmet kell ugy az elmélet, mint — főleg — a gyakorlat részéről kérnünk a magánjog számára.

Csalási, sikkasztási, okirathamisítási eseteknél nap-nap után van alkalmunk olyan jogszabálymegállapításokat hallani, amelyek a civilis jogszabályok teljes félreismeréséből erednek. Ami máris bizonyítja, hogy a büntetőtörvénykezés postulatát önállósága nagy veszedelem.

De hiszen ez egészen világos! Ha egyszer a vagyon elleni delictum már fogalmilag azt fejezi ki, hogy e csoportba azok a bűncselekmények tartoznak, melyek a «vagyonjogok» ellen támadnak: hogy akkor az ítélkezés első kelléke: tisztába jönnünk ezekkel a «vagyonjogokkal», annak bizonyítására kár volna szót vesztegetni.

De bármennyire természetesnek lássék is ez, tagadhatatlan tény, hogy *ezen* bűncselekmények megítélésénél büntető bíróságaink a helytelen felfogást tették magukévá.

És ezek a jelenségek pecsételték meg a Btk. 350. §-ának a sorsát is.

Ha csak kevés számú esetben is figyelembe vétetett volna az, hogy a zsarolás vagyon elleni bűncselekmény; ha csak néhányszor vonták volna le ezen igazság önként folyó következtetését, hogy jelesül a vagyoni haszon jogtalanságának kérdése nem lehet közömbös az ítélkezésnél; ha felismertett volna, hogy az «erőszak» vagy «fenyegetés» még nem meríti ki a zsarolás tényállását; ha kénytelenek lévén az eszköz jogtalanságát is sujtani, a büntetést ahhoz a gondolathoz arányosították volna, melyet a Novella 176. a) §-a megvalósít (jogigény valódi vagy legalább vélt-e?): nagyon sok igazságtalanságnak vétetett volna eleje.

Ám ez szükségessé tette volna minden felmerült esetben vizsgálat tárgyává tenni, van-e a felek között valami civilis jogviszony és miféle. És ez az éppen, amit a gyakorlat nem tett meg. Nem pedig azért, mert készséggel fogadta be a

büntető jurisprudentia azon tulhajtott tételét, *mely a büntető bírót a civilis jogszabályoktól egészen független ítélkezésre sarkalja*. Ennek a következtetése azután önként folyó volt.

Jelesül a gyakorlat belekergette magát abba a tételbe, hogy tehát a zsarolás bűncselekményénél azon eset, mikor a fenyegető követelése alapos, a büntethetőség kérdésében teljesen azonos azzal, amikor maga a fenyegető is beismeri, hogy célja csak a kisarcolás volt.

A váltóhitelező, a zálogbirtokos egyfelől, s a revolverzsurnaliszta másfelől, a büntethetőség kérdésében azonos elbírálás alá esnek: ez a gyakorlat megdönthetetlen iránya.

A további konzekvenciák nem kevésbé világosak. Mily helyt egyszer a főtárgyalásokon következetesen alkalmazták azt az elvet, hogy csak az eszköz kérdése bolygatható, meddő maradt a törekvés, mely oda irányult, hogy legalább az enyhítő szakaszok alkalmazhatása érdekében engedjék meg a jogigény valódiságának bizonyítása.

Ezt a kérelmet a bíróságok — hivatkozva az állandó gyakorlatra — kereken el szokták utasítani. S ami a legkülönösebb: mégis rendszerint alkalmazzák a 92. §-t.

Most már kérdelem: honnan szedi a bíróság ilyenkor a 92. §. alkalmazásának indokait? A 350. §. körül nyomós enyhítő körülmény csak egy van, s ez a követelés anyagi jogossága. Ám éppen ez az, aminek a bizonyítását sohasem engedik meg.

Világos tehát, hogy az ítéletek enyhességének indokai «sugalom»-szerűek, ötletszerűek.

De mi szükség erre, mikor törvényes bázis kínálkozik a — ha már nem felmentő, hát legalább is — nagyon enyhe ítéletre. Hiszen nekünk igazság kell, nem kegyelem. Pedig a zsarolási tárgyalások így szoktak lefolyni. Küzdelem a bíróság és a vádlott között a követelés anyagi jogosságának kérdése körül, s azután — öntudatlan alkalmazása az enyhítő §-oknak.

Már ennél sokkal méltóbb a jogszabályhoz, ha expressis verbis tényálladáki elemnek minősíti a haszon jogtalanságát s ehhez méri a büntetést.

A 350. §-nak éppen helytelen szövege, amíg egyfelől kihivta, másfelől tág teret adott annak az értelmezésnek: hogy ha a követelés anyagilag jogtalan: a §. teljes súlya alkalmazandó; ha civiliter valódi vagy annak vélhető, megengedendő a legszélesebb terjedelmű bizonyítás és a büntetés ennek eredményéhez képest szabandó.

Ez, ha nem is lett volna tökéletes gyakorlat, de a 350. §. hiányosságát valamennyire korrigálta volna s ami fő: az anyagi igazságot is legalább megközelítette volna. De egynek venni a jogos és alaptalan igény érvényesítésére alkalmazott jogtalan eszköz büntetését; nem engedni meg még a büntetés enyhítése végett sem a követelés jogosságának bizonyítását; következőleg egyformán bánni el a hitelezővel, a bérbeadóval és a parasitával; a kényszerítés aránylag csekély bűncselekményét egészen önkényűleg megtorolni a súlyos sanctióju zsarolási §-szal: oly következtetések, melyekkel megbarátkozni nem lehet.

Dr. Fuzstusz Zsigmond.

A biztosítási összegnek a kedvezményezett által történt felvétele alapján mikor és mennyiben perelhető a kedvezményezett az elhalt biztosított tartozásaiért.

(A hamburgi főtörvényszék határozata.)

Az elhalt M. 20,000 márka biztosítási összeg erejéig két biztosítási szerződést kötött felesége, a perbeli alperes javára és a mindenkor esedékes biztosítási díjakat állandóan és pontosan meg is fizette. Halála után a biztosítási összeget a biztosító-társaság özvegyének, mint kedvezményezettnek ki is fizette. Ez mint M.-nek örököse is, annak, az értéket tul-

haladó adósságokkal terhelt hagyatékát a leltár-jog kedvezményével vette át. Felperes, mint M.-nek hitelezője 20,000 márkát meghaladó összegre végrehajtható ítélettel birt; a hagyatékra megkísérlett végrehajtás csaknem teljesen eredménytelen volt. A felperes azt állítja: hogy M. már a biztosítási szerződés megkötésekor és ezen időponttól kezdve egész haláláig tulon tul el volt adósodva és hitelezői őt állandóan szorongatták; a biztosítási szerződést M. azon célzattal kötötte és a biztosítási díjakat ennél fogva azon célzattal fizette, hogy nejjének halála esetére hitelezői kijátszásával és azok károsításával jelentékeny vagyont hagyjon hátra; mint ez az alperes — M.-nek hitvese — előtt már akkor ismeretes volt. Felperes mindezeknél fogva a biztosítási szerződésnek kötésében, a díjak fizetésében és a biztosítási összegnek az alperes által történt elfogadásában nyilvánult jogcselekményeket megtámadja és kéri, hogy alperes az általa biztosítási összegek címén felvett 20,000 márká kiadására, illetve megfizetésére köteleztessék. Az elsőbíróság a keresetnek az elhalt M. által a biztosítási díj címén fizetett összegek és pedig 8674 márká 50 pfennig erejéig helyt adott és kötelezte alperest ezen összeg megfizetésére. A kereset egyéb részében követelt 11,325 márká 50 pfennig tekintetében pedig felperest keresetével elutasította. Ezen ítélet ellen a felek jogorvoslattal éltek.

Első sorban is felperesnek felelbevése azon részében, amelyben az egész 20,000 márká megfizetésére kéri kötelezni alperest, részítélettel elutasított.

Indokok: Az életbiztosítási szerződés megkötése által első sorban is a biztosítási szerződést kötő fél szerez közvetlen jogokat a biztosító ellen.

A biztosítási szerződésből, illetve a kötvényből származó jogok mindaddig, amíg a biztosított él, az ő vagyonához tartoznak, azok felett szabadon rendelkezhetik és amennyiben a biztosítóval szemben a díjnak a szerződés egész tartama alatti megfizetésére kötelezve nincs,* azokat megfizetni nem is tartozik, ennél fogva a biztosítási szerződés, illetve kötvény hatálytalanságát a nem fizetés által előidézheti, egyszersmind jogosítva van kedvezményezettet kijelölni vagy annak személyét tetszése szerint megváltoztatni. A kedvezményezettnek jogai csak a biztosítási szerződést kötő fél, illetve a biztosított halála után lesznek teljessé; a biztosítási szerződésből keletkeznek ugyan, de mindaddig feltételesek, illetőleg időlegesen felfüggesztetteknek tekintendők; a biztosított által egyoldalulag önkényesen visszavonhatók és rendszerint a biztosítási díj pontos fizetésétől függő érvénnyel bírnak. Hogy a kötvényből eredő jogok a biztosított halála folytán kit fognak megilletni, ez attól függ, hogy vajon azon személy, akinek a biztosítási összeg kifizetendő lesz, individualiter meg van-e nevezve vagy sem. Utóbbi esetben a szerződésből származó jogok az elhalt biztosított hagyatékához tartoznak.** Az előbbi esetben a kedvezményezett ezen jogokat nem öröklés útján a hagyatékából szerezte meg, hanem közvetlenül az ő javára kötött és így már perfectté vált biztosítási szerződésből.*** Ezen ténykörülmények forognak fen a jelen esetben is. A kötvényből eredő jogok alperes férjének vagyonából al-

peresre szállottak át és pedig nem öröklés útján, hanem alperes férje és a biztosítási vállalat között létrejött jogügylet alapján.

A megtámadhatóságnak itt eldöntendő kérdése tekintetében természetszerűen csak az elhalt M.-nek jogcselekményei, tehát csupán a két biztosítási szerződésnek megkötése és az egyes díjfizetések jöhetnek figyelembe, de nem jöhet figyelembe a biztosítási összegnek a biztosító-társaság által történt kifizetése, mint ilyen.

Az alperes javára kötött biztosítási szerződések, tekintve hogy alperes nem is állítja, hogy azokkal szemben ő maga ellenszolgáltatást teljesített volna, férje részéről történt visszteher nélküli szolgáltatásoknak, tehát ajándékozásoknak tekintendők, hogy az egyes, a biztosítás további hatályát feltételező és ezt célzó díjfizetések, hogy ugyancsak az alperes részére történt visszteher nélküli, tehát ingyenes szolgáltatásoknak lesznek-e tekintendők, ennek megítélése lényegileg attól függ, hogy a biztosítási feltételek értelmében az elhalt M. a biztosítási vállalattal szemben a biztosítási szerződés hatályban tartására, tehát a biztosítási díjak fizetésére állandóan kötelezettnek volt-e tekintendő, vagy pedig, amiként az az életbiztosítási szerződésnél rendszerint szokásos, tetszésétől függött-e a biztosítási szerződést hatályában fentartani, vagy azt bármikor is hatálytalannak tekinteni. Mig ugyanis az előbbi esetben a második és az ezt követő díj fizetése egyedül a biztosítási szerződésben elvállalt kötelezettség teljesítésének lesz tekintendő és ennek következményeként helyes volna azon következtetés, hogy megtámadhatók nem volnának,* ugy a másik esetben a megtámadhatóság kizárva nem volna, mert ez esetben a mindenkor díjfizetések által nem az eredeti szerződésben vállalt kötelezettség teljesítése jelentkezne, hanem azokat úgy kellene tekinteni, mintha ezek útján a biztosított a biztosítási szerződés érvényét szabad akaratából prolongálta volna, illetve azt minden díjfizetésekor újból megkötötte volna.

Eltekintve azon körülménytől, hogy az elhalt M.-nek jogcselekményei általában mennyiben támadhatók meg vagy sem, úgy már most konstatálandó az, hogy a felperesnek minden esetben csak az elsőbíróság által megítélt összeg és semmiesetre sem az egész biztosítási összeg lesz megítélhető.

Ugyanis a hitelezőnek csak abbéli jogát ismeri el a törvény, hogy saját kielégítésére azt igényelheti, hogy az, ami a megtámadott cselekmény folytán adósa vagyonából elidegenítettett vagy elkülönítettett, ugyanabba visszatérítessék.**

A biztosítási összeg azonban sohasem képezte az adósnak a vagyonát; a biztosítási összeg természetszerűleg sohasem is juthatott az ő vagyonába, mert hiszen maga az ezen vagyonra való igény csak az ő halála idején és ennek folytán vált létezővé. A biztosítási szerződésnek az alperes javára történt megkötése által bár maga a biztosított szerezte meg a kötvényből eredő jogokat, de akkor, midőn egyidejűleg ugyanazon szerződésben akként intézkedett, hogy a biztosítási összegre való jog halála esetén feleségére szálljon, ezáltal vagyonát nem a biztosítási összeg, illetve ezen biztosítási összegre való igényével, hanem csak a biztosítási vállalatnak a biztosítási összeg fizetésére való ígérete ellenében magára vállalt ellenszolgáltatással, vagyis az általa fizetett díjakkal kevesbítettette.*** A megtámadás folytán azon állapot kell hogy helyreálltassék, amely a megtámadható cselek-

* Kereskedelmi törvény 505. §. 3. pont.

** Az elömutatóra szóló biztosítási kötvényben biztosított összeg az örökhagyó hagyatékának tekintendő, ha a kötvény az elhalálozás alkalmával az ő birtokában volt. Curia 682/66. Ha az életbiztosítási kötvényben a kedvezményezettnek megjelölésére szolgáló rovat ezzel a kifejezéssel van kitöltve: »rendelkezés szerint» és az időközben elhalt biztosított rendelkezést nem tett, akkor a biztosítási összeg a biztosítottnak örököseit illeti. Kassai kir. tábla 93/97.

*** Bár az életbiztosítási kötvényben kedvezményezettként a biztosított örökösei vannak megnevezve, az életbiztosítási összeg hagyatéki vagyont nem képez. (Dár u. f. XVIII. 38.) König Endemann kereskedelmi törvényében 3. kötet 420 425. §.; Levis Versicherungsrecht 29. §. Entscheidungen des Reichsgerichts I. kötet 68. és 125. sz. Seufferts Archiv 41. kötet 256. sz., 16. kötet 25. sz. stb.

* Entscheidungen des Reichsgerichts. 37. kötet 30. szám.

** A hitelező, kinek kijátszása céljából az adós saját ingatlanát elajándékozza, csak azt kérheti, hogy követelését az ajándékozott az ajándék értékéig megfizetni tartozzék. Dár u. f. XII. 37. Dár u. f. VIII. 150.

*** Entscheidungen des Reichsgerichts 27. kötet 6. sz. Seufferts Archiv 48. kötet 284. sz.

mény véghezvitele előtt fenállott. A biztosítási szerződésnek meg nem kötése vagy a mindenkor esedékes díjak nem fizetése által az elhalt M. nem a biztosítási összeget vagy annak egyenértékét tarthatta volna meg birtokában hitelezőinek kielégítésére, hanem vagy biztosítási szerződést egyáltalában nem kötött volna, vagy biztosítási díjakat nem fizetett volna. Ha tehát elismerendő az, hogy a biztosítási díjak a biztosítási összegben befoglalva alperes birtokába jutottak, úgy ennek dacára is alperes másnak, mint ezen biztosítási díjaknak visszatérítésére kötelezhető nem volna. Sőt az időközi kamatoknak megtérítésére sem volna alperes indokolható módon kötelezhető.

Felperes azon kifogást is felhozta, hogy M. hitelezőinek érdekében nem lett volna szabad, hogy elmulasztja abbéli jogát gyakorolni, hogy a kötvényben a kedvezményezett személyét megváltoztassa, hogy ez uton a biztosítási összeg ne az alperes, hanem a biztosított hagyatékának javára essék. Azonban a megtámadási jog eddig nem terjed. Hogy bár valamely jogositvány gyakorlásának elmulasztása megtámadható jogcselekvénynek tekinthető-e vagy sem, teljesen vitán kívül állónak nem tekinthető, a megtámadhatóság azonban minden esetben csak akkor lesz elismerhető, ha az adós valamely mulasztása által már létező vagyonát kevesbiti, nem már akkor is, ha elmulasztja vagyonát növelni.

Közl.: Dr. Rósa Ferencz.

Külföldi judikatura.

Tőzsdeügyletek.

864. A *brüsszeli* felebbezési bíróság abban a kérdésben, hogy mily körülmények közt tekintendők a tőzsdeügyletek tisztán különbözetre irányuló játéknak, legújabbán figyelemreméltó ítéletet hozott.

Egy csődbejutott agent de change a csődeljárás folyamán ama hitelezőivel szemben, kiknek kérelmére ellene a csőd megnyitattott, a játék kifogását hozta fel és egyszersmind kijelentette, hogy többi hitelezőt ki tudja elégíteni. Az elsőfoku bíróság nem vette figyelembe ezt a védekezést, ítéletében utalva arra, hogy a tőzsdei értékekre szóló határidő-üzletek nem szükségképen egyértelműek a játékkal és fogadással; hogy játékszerű jellegük megállapítható legyen, ahhoz szükséges mindkét szerződő félnek tisztán a játékra irányuló szándéka.

Az elsőfoku bíróság ítéletével szemben a felebbezési bíróság megszüntette a csődöt. Az okadatolás kifejti, hogy helye van a csődnyitásnak, ha az adós a kereskedelmi bíróság előtt magát fizetéseképtelennek mondja, de nincs helye akkor, ha csak azt ismeri el hitelezőivel szemben, hogy pillanatnyi fizetési zavarokkal küzd. A fenforgó esetben az adós által megkötött ügyleteket játéknak kell tekinteni azért, mert mindannyi ügylet időre szól; mert tárgyai csaknem kivétel nélkül spekulációs papírok voltak, melyek hirtelen árfolyambeli változásnak vannak alávetve; mert a másik fél minden esetben agent de change volt, ki, a nélkül, hogy klienseit megnevezné, gyakran egyidejűleg ugyanazon határidőre vevő és egyszersmind eladó volt. Az adósnak, ki még játékból eredő tartozásait is ki akarta egyenlíteni, az ítélet okadatolása szerint teljesen igaza van, midőn tiltakozik a csődnyitás ellen, melyet ellene az ily játéktartozás alapján álló hitelezők eszközöltek ki, mi által a többi hitelező károsodnék.

*

Szölkünk e lap 26. számában a német birodalmi bíróságnak a tőzsdei cassa-ügyletek dögában megindult újabb gyakorlatáról, mely szerint ezek az ügyletek nem tekinthetők különbözetre irányuló játéknak. Az egyik ily értelmű ítélet okadatolásából kiemeljük itt az érdemleges részeket.

Jogilag téves — mondja az okadatolás — az alsóbíróságoknak az a felfogása, hogy a szóban levő ügyletek, melyeknek biztosítására adattak a jelen perben visszakövetelt zálogok, különbözeti ügyleteknek tekintendők. Az üzlet a felek közt ekképpen folyt le: Felperes megbízásából alperes, akár úgy hogy maga belépett a szerződésbe, akár e nélkül, napi árfolyam mellett vásárolt és eladott értékpapírokat. A vásárolt papírok vételára a vétel napjának keltével a folyó

számlán mindenkor felperes terhére iratott és a kamatok ettől a naptól számítottak. Éppen úgy javára iratott az eladott papírok eladási ára, az eladás napjának keltével. A vétel és eladás közt hol rövidebb, hol hosszabb időköz folyt le. A bizományos könyveiben tényleg 6000 m. szerepel felperes javára, mint a megvett, de újból még el nem adott papiroktól járó osztalék. Külső megjelenésökben tehát mindezek az ügyletek nem határidőre szóló, hanem cassa- vagy napi ügyletek.

A felebbezési bíróság ítélete arra van alapítva, — mondja tovább az okadatolás — hogy a szerződések nem effectív teljesítésre, hanem tisztán csak árfolyambeli különbözethez kiegyenlítésére irányultak. A felebbezési bíróságnak ehhez fűzött következtetései a különbözeti ügyletek lényegének félreismerésén alapszanak. Spekulálni ép úgy lehet a napi, mint a határidőre szóló ügyletnél, úgy hogy nem állandó vagyoni befektetés szándékával köti az ember az üzleteket, hanem vásárol alacsony árfolyamon vagy elad magas árfolyamon a nyereségre való szándékkal, azért, hogy az első esetben emelkedő árfolyamnál ugyanazt a papírt drágábban adhassa el, a második esetben alacsonyabb árfolyamnál olcsóbban vásárolhassa meg. Természetesen a spekulatio balul is üthet ki és veszteséggel járhat. De a spekulációra irányuló szándéknak magában még semmi köze a különbözeti ügyletnek. A különbözeti ügyletnek lényeges eleme a játék. A játék fogalmához pedig nélkülözhetetlen előfeltétel az előre nem látható tőzsdei vagy piaci ár. A napi vételnél szintén történik ugyan később eladás és a vételi s eladási ár közt a spekuláló fél előnyére vagy hátrányára mutatkozhatik ugyan különbözet, de itt a két ügylet — spekulatio és realisatio — nem alapszik játékon. A napi ügylet tehát rendszerint ellentétben áll a különbözeti ügylettel. Bizonyos körülmények közt felhasználható az a különbözeti ügyletnek palástolására, t. i. ha a vevő vagy az eladó a másik féllel megegyeznek az iránt, hogy nem kell szállítani és hogy a vevő nem tartozik vételárral s nem kell fizetnie, hanem valamely előre meghatározott vagy a szerződő felek által meghatározandó körülmény, nap vagy időhatár döntse el, ki és kinek tartozik fizetni. Bizonyítania kellett volna tehát alperesnek, hogy az üzletek egész lefolyása simulált volt, hogy valóságban nem az történt, hogy papírok vásároltattak és később eladattak.

Nem elég erre nézve alperesnek az az állítása, hogy a megvett papírokat soha nem adta át, amit különben felperes nem is vont kétségbe. A vételi ügylet komolyságát semmikép sem gyengíti az, hogy alperes, ki különben a szerződési feltételek értelmében az összes bizományi árukra zálogjogot tartott fen magának, a megrendelt papírokat magánál tartotta. Az alsóbíróság mint tényt állapította meg, hogy alperes a vásárlásokat csakugyan teljesítette, bár a nagyszámu papírok közül egyetlen egy se jutott felperes kezébe, hanem nagy részők az eladók birtokában maradt és náluk az alperesnek rendelkezésére állott. De tényként megállapította a felebbezési bíróság azt is, hogy a bizományos az őrizetében tartott egyes papírok számaait közölte megbízójával, mi által felperes ezen papírok birtokát és tulajdonát megszerezte. A papírok tulajdonának megszerzése egyébként csak a szerződés teljesítésének kérdésére tartozik, de nem az ügylet megkötésére. Hogy felperes nem szerezte meg a tulajdonjogot az összes papírokra, sőt még nagy részőkre sem, az nem igazolja ezekre nézve, sőt még a többiekre nézve sem azt a feltevést, hogy csak látszólagos ügyletekről van szó. A valóságos vételi ügylet létrejövetelére nincs befolyással az, hogy a vásárolt áru a vevő kezébe jut-e, vagy hogy azt az ő részére egy másik bizományos depot-ba veszi-e és hogy a papír azután eladásra kerül, a nélkül, hogy a vevő annak tulajdonosává lett volna. Helytelen a felebbezési bíróság felfogása, mely szerint döntőnek veszi a felperes vagyona és a papírok értéke közti aránytalanságot és felperesnek azt a szándékát, hogy pusztán csak az árfolyambeli különbözeten nyerjen, azután azt, hogy a papírok általán mint értékpapírok ismertek. Mindez számba jöhetne akkor, ha határidőre szóló ügyletnél azt a kérdést kellene eldönteni, vajon a játszó fél szándéka valóságos teljesítésre vagy csak a szerződési és a szállítási ár közti különbözetre irányult-e. De nem jöhetnek tekintetbe ily szempontok az oly ügyletnél, melynél a szerződési és a szállítási ár közt, minthogy az ügylet nem határidőre szól, különbség nincs és mely éppen azért, mert ezen különbség az ügylet lényegével nem fér össze, csakis effectív ügylet lehet.

(fgy.)

Különfélék.

— A polgári törvénykezési rendtartás életbeléptetési törvényjavaslata elkészült és átküldetett véleményezés végett az egyes érdekelt szakminiszterekhez. A vélemények beérkezése után — de legkésőbb az igazságügyi bizottság működésének megkezdése előtt — az életbeléptetési törvény javaslata közzé fog tétetni.

— A katonai büntetőtörvény reformjáról szóló javaslat, mint a *Budapesti Hírlap* írja, most ősszel a képviselőház elé kerül. A reform lényegéről ezeket írja a nevezett lap: Tévedés azt hinni, hogy az anyagi rész reformjáról szó lesz. Nem. Csupán az alaki részt, a bírósági eljárást kívánják és akarják reformálni s a reformból a nyilvánosság és a védelem elve csak hiányosan és csorbultan fog kikerülni.

— A lopás minősítése, büntetése és indítványi esetei. Ily cím alatt érdekes cikket irt dr. Heil Fausztin a *Jogállam* legutóbbi számában. A dolgozatból közöljük a következő részletet:

A büntetés szempontjából legtöbb panaszra szolgáltatott okot a törvénynek a fegyházzal büntetendő lopásra vonatkozó rendelkezése. Különösen érezhetővé vált a törvénynek a szükségén messze túlmenő, s azért kirívóan igazságtalan szigora a Btk. 336. §. 3. pontja esetében. A törvény tulstizogorát a bíróságok a Btk. 92. §-ának alkalmazásával iparkodtak és iparkodnak enyhíteni. Mindenesetre igen gyakran a törvény megsértésével; mert a midőn a törvény categorikus imperativusa azt rendeli, hogy a lopás, tekintet nélkül a lopott dolog csekély értékére, büntetett képez: az érték csekélyisége önmagában a Btk. 92. §-ának alkalmazását indokolható rendkívüli enyhítő körülményül nem szolgálhat. Itt is megvalósult Carrarának jóslata, hogy «a lelkiismeretes bíró megsérti a törvényt, amely megsértette az igazságot». De az igazságerzetet így sem lehet kielégíteni. Igen sok esetben a Btk. 92. §-ával alkalmazható legenyhébb büntetés — hat hónapi börtön — még mindig égbekiáltó igazságtalanság. A valóban hajmeresztő esetekkel egy kötetet lehetne megtölteni. Én csak két esetet hozok fel saját gyakorlatomból. Egy parasztleány ittas állapotban nagynénjéhez ment, mert kedve kerekedett egy kis aszalt körtére. Nagynénjét honn nem találván, felmászott a háztetőre, egy pár zsindeley leszakításával behatolt a padlásra s megtömté zsebeit aszaltkörtével. A vizsgálat kiderítette, hogy a nagynéni tényleg, de a törvényes formák mellőzésével, mint férjes, de gyermektelen nő, örökbe fogadta unokaöccsét, s kijelentette, hogy egész vagyonát reá hagyja. A lopást nem is ő, hanem a férje, egy haszontalan részeges ember jelentette fel, aki nejének unokaöccsére éppen amiatt, mert neje ezt szemelte ki örökösének, haragudott. A főtárgyaláson a nő kijelentette, hogy a feljelentés tudta nélkül történt, s mindenesetre akarata ellenére, mert ő unokaöccsétől semmit sem tagad meg, s ha otthon lett volna, szívesen adott volna neki annyi körtét, amennyit csak akart. Ebben az esetben sikerült a vádlotton segíteni. A bíróság elfogadta azt, hogy az elvétel a nőnek csak tudta nélkül, de nem beleegyezése nélkül történt, s ez alapon a vádlottat felmentette, de meg azért is, mert vádlott a viszonyok tekintetbevételével nagynénjének beleegyezését okszerűen feltételezhette. A vádlott tehát szabadult; azonban — három hónapot meghaladó vizsgálati fogság kiállása után. Nem voltak oly szerencsések azok a parasztleányok, kik husvét hétfőjén bemásztak a földes ur kertjébe, s egy pár rózsát szakítottak le jegyeseik számára. Midőn a földes ur arról értesült, hogy a legkisebb büntetés hat hónapi börtön, kijelentette, hogy miután a rózsákat értékesíteni egyáltalán nem lehet, azok teljesen értéktelenek. A bíróság azonban ezt nem fogadta el, s vádlottakat a Btk. 92. §-a alkalmazásával hat-hat hónapi börtönre ítélte el!

A törvényt két irányban tartjuk módosítandónak:

Először: a fegyházbüntetés csak akkor alkalmazható, ha a lopott tárgy értéke 50 frtot meghalad; 50 frt értéket meg nem haladó lopás esetében a büntetés öt évig terjedhető börtön. De ez nem elég, hanem

másodszor: oly élelmi s élvezeti cikkeken elkövetett lopás, amely minősítő körülmény hiányában csak tulajdon elleni kihágást állapítana meg, minősítő körülmény hozzájárulása eseteiben nem büntett, hanem vétség és a Btk. 339. §-a értelmében büntetendő.

Mint látjuk, Heil Fausztin javaslata teljesen egyez azzal a megoldással, amelyet mi 1893-ban közzétett törvénytervezetünkben proponáltunk. Mi ma is e javaslatunk mellett foglalkunk állást, megjegyezvén, hogy a második módosítás már nem oly *sürgősen* szükséges, mint az első, mert ha az első törvényt nyírá válik, a bíró egy napi fogházat is kiszabhat és így lényegesebb jogsérelem nem esik az elítélten.

Ezt az alkalmat is felhasználjuk arra, hogy a Btk. novelláját újból megsürgessük. Nincs ennél sürgősebb, égetőbb teendő az igazságügyi törvényhozás terén.

— A *Jogállam* f. évi IV. füzetében «rovásra tett» egy esküdtbíróági ítéletet, mely a nevezett lap szerkesztőségének nézete szerint «kritikán alul áll». Erre lapunk 30. számában dr. Vidor Jenő ügyvéd ur védelmébe vette a szóban forgó esküdtbíróági ítéletet.

A *Jogállam* szeptemberi füzetében megjelent *Rovás*-ban válaszol a válasza és rossz néven veszi a «támadást». (Ennek nyoma sem volt Vidor ur cikkében.)

Lapunk szerkesztősége a vita érdemi részébe nem bocsátkozik, mert a vitát nem a szerkesztőség provokálta és folytatta.

De szavunk van ahhoz a szokatlan apostropháláshoz, melylyel a *Jogállam* főszerkesztője a vita érdemi részét kíséri. Azt mondja ugyanis a *Rovás* (amely a lapunkban teljes névaláírással megjelent cikk szerzőjének nevét nem is említi fel): «Minthogy a *Jogt. Közl.* szerkesztője a cikket minden észrevétel nélkül közölte, hozzá intézzük a sorokat».

Ezt az intézkedést el kell magunktól háritanunk. Tudnia kell mindenkinek, hogy *szaklapban* megjelent és teljes névaláírással ellátott cikkért csakis az illető cikk szerzője felelős és hogy a közlés által a szerkesztő nem azonosítja magát az illető cikkel, nem teszi magáévá a cikk tartalmát még akkor se, ha a cikket észrevétel nélkül közölte is.

Éppen ezen *elvi álláspontunkból* folyólag nem válaszolunk azon különös kérdésre sem, hogy a szerkesztő egyetért-e a dr. Vidor Jenő ur cikkében előadottakkal.

Ha dr. Vidor Jenő ügyvéd ur válaszolni kíván a *Jogállam*-nak, szívesen nyitunk teret cikkének, épp úgy, mint az ellenkező nézetnek is mindig szívesen teret engedünk lapunkban, amint ezt dr. Illés Károly ur, a *Jogállam* főszerkesztője nem egyszer tapasztalhatta.

— Kereskedelmi alkalmazott uti átalánya nem foglalkozható le. (Budapesti V. kerületi kir. járásbíróóság 1902. V., IV. 1477/3. sz. végzésével.) A zálogolási jegyzőkönyv szerint tett azt az intézkedést, mely szerint végrehajtást szenvedőnek uti átalányát is lefoglalta, a bíróság megsemmisíti. *Indokok:* Az uti átalány nem tekinthető oly járandóságnak, mely a végrehajtási törvény 61. §-a alapján lefoglalható lenne, mivel az nem végrehajtást szenvedő díjazását képezi, hanem a szolgáltatadót terhelő uti költségek fedezésére szolgál s ha a felek a részletes elszámolás helyett átalányösszegben állapodtak meg, ebből végrehajtató a maga részére jogokat nem formálhat. A foglalás amúgy sem vezethetne eredményre, mert természetes, hogy az üzleti utazás ily megakadályozása esetén a szolgáltatadó az uti átalányt be fogná szüntetni.

— Az ingatlanokra vezetett árverésekből befolyt vételárból kielégítendő követelések után mily időpontig jár kamat? A pénzügyminiszter 1902. évi 13,872. szám alatt valamennyi kir. pénzügyigazgatóságához és a bírói letétek kezelésével megbízott pénztárhoz a következő rendeletet intézte:

A kir. Curia arra a kérdésre, hogy az ingatlanok elárverezéséből befolyt vételárnak az 1881. LX. tcz. 196. §-a értelmében hozott sorrendi végzés szerint való felosztása esetében a hitelezők javára sorozott és az idézett törvény-cikk 201. §-a értelmében a letétbirtalomból kiutalt tőke-követelések után a sorrendi végzésben meghatározott kamat mily időpontig jár? az 1890. XXV. tcz. 13. §-a alapján az

1901 október 25-én tartott teljes-ülésében a következő határozatot hozta: Ingatlanok elárverezéséből befolyt vételárnak az 1881. LX. tcz. 196. §-a alapján hozott sorrendi végzés szerint való felosztása esetében a hitelezők javára sorozott és az idézett törvénycikk 201. §-a értelmében a bírói letét-hivatalból kiutalt tőkekövetelések után a sorrendi végzésben meghatározott kamat a jogosítottat az utalványozó végzésnek a letét-hivatalba való megérkezése napjáig illeti.

Minthogy pedig ez az időpont, tudniillik az utalványozó végzésnek a letét-hivatalba való érkezése, az utalványozó végzés meghozatalakor előre meg nem határozható, s ennek folytán a kir. bíróságok a szóban forgó kamatok összegét az utalványozó végzésben számszerűleg ki nem tüntetetik: a szóban forgó kamatok kiszámításának feladata a bírói letét-hivatalokra hárul.

Erről a bírói letét-hivatalokat ahhoz való alkalmazkodás végett azzal a megjegyzéssel értesitem, hogy az ingatlanokra vezetett árverésekből befolyt vételárak, valamint az azokból kielégítendő követelések és kamatok kiszámítása és az ezzel kapcsolatos kérdések tárgyában a «Pénzügyi Közlöny» 1897. évi 12. számában közzétett 1897. évi 30,125. számú körrendelet hatályát veszti.

Végül még figyelmeztetem a bírói letéteket kezelő hivatalokat, hogy a fentiekben említett s a hitelezőket sorozott követeléseik után megillető kamatok a bírói letéti tőke után a kincstár által fizetett 3½%-os kamatokkal össze nem tévesztendő, mert ez utóbbiakra nézve az adóhivatalok szolgálatára vonatkozólag kiadott utasítás III. füzet 37. §-ának II. pontjában foglalt rendelkezés továbbra is érvényben marad s azok csakis a kiutalt végzés jogerőre emelkedésének napját követő 8. napig számíthatók. (Kelt Budapesten, 1902 június hó 1-én.)

NEMZETKÖZI SZEMLE.

- **A katonaság fegyverhasználati jogáról** a polgárokkal szemben a napokban hozott ítéletet az osztrák legfőbb ítélőszék egy öt év óta huzódó perben, melyben arról volt szó, jár-e kártérítés a katonasághoz tartozó egyéneknek szabályszerű fegyverhasználatuk által okozott károkért, illetőleg egyáltalában jogosítva vannak-e a bíróságok felülbírálni azt, vajon a fegyverhasználat a szabályoknak megfelelően történt-e vagy nem? A tényállás az volt, hogy 1896-ban egyik bécsi löporraktár előtt álló katona éles tölténnyel rálőtt egy arra haladó székérre, mely az «állj!» vezényszóra nem állt meg, s agyonlőtte az egyik lovat, mely 860 korona értéket képviselt. A ló tulajdonosa, miután a hadügyminisztérium minden kártérítést megtagadott, a polgári bírósághoz fordult, de a legfőbb ítélőszék követelésével elutasította azon indokolással, hogy az erre hivatott katonai hatóságok megállapították, hogy a katona a löfegyvert szabályszerűen használta és a polgári bíróságoknak nem áll jogukban az illetékes katonai hatóságok határozatainak helyességét felülbírálni.

— **A kartellek jogi szabályozása**, mint már említettük, az idei német jogászgűlés napirendjén lesz. A véleményes jelentéseket tartalmazó második kötetben, mely most jelent meg, találjuk *Landesberger* bécsi egyetemi magántanárnak munkáját e kérdésről. Javaslatok ezekben foglalhatók össze: A mai gazdasági rend alapján helyén van az állam beavatkozása a termelési és fogyasztási viszonyokba az általános gazdasági politika keretében és azokkal az eszközökkel, melyeket e politika az államnak rendelkezésére ad, pl. a kereskedelmi vagy az adópolitika útján. De nincs helyén a beavatkozás egyes rendelkezésekkel, melyek azt céloznák, hogy a kimondhatatlanul szövevényes gazdasági életbe az állam belenyuljon, a gépezetnek egy vagy más részecskéjét megtárgtassa, megerősítse vagy eltolja. Jogi szabályozásra a vélemény szerint csak annyi tartozhatik, hogy a kartelleket, ezeknek concret alakulatát, üzletvitelét és politikáját nyilvános ellenőrzés, állami felügyelet alá kell helyezni. Erre szolgál a nyilvános kartell-lajstrom, melyet a bírósági kartell-hatóság vezetne. A lajstromba való bejelentést rendbírások sanctioja alá kellene helyezni és csakis a bejegyzett határozatoknak lenne jogi hatálya.

— **Titkos szerek hirdetése.** A németországi újságok egyre-másra eseteket sorolnak fel a titkos orvosi szerek hirdetése miatti zaklatásokról. A *Germania* pl. ezt írja: A tit-

kos szerekről kiadott rendeletek alapján több ezer esetben ítélték már el újságkiadókat és szerkesztőket s teljes bizonyossággal megállapítható, hogy tiz közül kilencz esetben ártatlant ért a büntetés. A rendeletek nem adnak meghatározást a titkos szerekről s a szerkesztőnek magának kell eldöntenie, vajon a hirdetett készítmény titkos szer-e vagy nem. Megtörtént, hogy a rendőri hivatalnak orvosi osztálya a szerkesztő kérdésére azt a nyilatkozatot adta, hogy a készítmény nem titkos szer, a Kammergericht pedig, mely végső fokon bíraskodik ez ügyekben, elítélte a szerkesztőt. Németországban különösen nagy a jelentősége e kérdésnek, mert nagy gyógyszer-ipara van és oly gyártmányokról is van itt szó, melyeket orvosok is általánosan rendelnek. Az újságkiadók egyesülete a birodalmi gyűléshez fordul e tárgyban egységes birodalmi törvény alkotása iránt.

— **Francia jogi irodalom.** *Fabreguette: Traité des délits politiques et des infractions par la parole, l'écriture et la presse.* A két nagykötetes műnek szerzője a francia semmitőszék bírája. Ezért különösen érdekesek azok a fejtegetései, melyekben arról szól, hogy a szakbíróságok mennyiben tekinthetők elfogulatlanoknak politikai perekben. A mű első része az általánosságban vett politikai bűncselekményeknek van szentelve. Foglalkozik a polgári szabadsággal, a védelem szabadságával, a parlamenti szószék jogaival és szabadságával, az egyesületi szabadsággal. Szól azután különösen a sajtó szabadságáról, a nyomdatartás, a hirdetés, a colportage szabadságáról, a szólásszabadságról. Tárgyalja a hirlap mindenemű viszonyait, a kiadó, a szerkesztő, a nyomda jogait és kötelességeit, a hirlapnak mint a nyilvánosság közegének mechanizmusát, a felelősséget, mely azt terheli; kifejti, hogy melyek a megengedett hirdetések, melyek tiltottak és büntetendők. A válaszlás jogát illetőleg kimerítően szól arról, hogy mennyiben van joga a szerzőnek helyet követelni a válasz számára, melyet az ő műve ellen szóló bírálatra ad. Ez Franciaországban sokat vitatott kérdés és a parlament elé is több javaslatot terjesztettek már ennek szabályozására. A sajtóperekben való bíráskodásra csakis az esküdszéket tartja alkalmasnak a mű szerzője. A jury — ugymond — mindig nélkülözhetetlen lesz a politikai perekben. Ne mondja senki, hogy a szakbíróságoktól távol van a szenvedély és a gyengeség kötelességük teljesítésében, hogy azok több garantiát nyújtanak, mint az esküdtek. Mert a szakbíróságok csakis a közönséges peres ügyekben függetlenek, de nem függetlenek a politikai ügyekben. Mindamellett a sajtóperekre egy speciális jury szervezését kívánja, amely a közönséges esküdszékekkel szemben a függetlenségnek több biztosítékát nyújtana.

— **A részvénytársasági ügy Franciaországban.** A francia igazságügyminiszter bizottságot alakított a minisztérium kebelében a francia részvényjog revisiójának előkészítésére. A bizottság már megkezdte működését. Az eddig megállapított elvi határozatok közül legfontosabb az, mely egyes társaságokat előzetes engedély megadásához köt és a kormány felügyelete alá helyezi. Előzetes engedély és állami ellenőrzés alá veendőnek nyilvánította a bizottság az életbiztosító-társaságokat, a tontina-társulatokat és a járadékot biztosító vállalatokat; ellenben a tőkésítő társaságokra fentartja a szabad alakulás rendszerét, de ezek működésére is kiterjeszti az állami ellenőrzést, melynek sikeresebb fogantatása érdekében a bizottság oda nyilatkozott, hogy az erre vonatkozó szabályok ne törvényhozási, hanem rendeleti uton állapíttassanak meg.

— **Schweizban** is megvan a törekvés, mely a speciális bíróságok hatáskörének kiterjesztésére irányul. A berni nagytanácsnak egy tagja az összes pártokból való tagok támogatásával indítványt tett, mely szerint a tanítási, a szolgálati és a munkaszerződésekből származó minden vitás ügy, ha a per tárgya 400 frankot meg nem halad, az ipari bíróságok illetékességéhez utasíttassék. Nem rég ismertettük az osztrák kormány részéről a birodalmi tanács elé terjesztett hasonló tartalmu törvényjavaslatot, egy más alkalommal pedig említettük, hogy a német birodalmi gyűlésben, szintén úgy mint most Schweizban, a különböző pártok egyetértének azzal az indítvánnyal, mely ki akarja terjeszteni az ipari bíróságok hatáskörét a kereskedelmi alkalmazottak és főnökeik közt felmerülő vitás kérdésekre, mi ellen a jogászai és főképpen az ügyvédi körök igen élénken tiltakoznak.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre — 12 kor. negyedévre 8 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Nemzetközi gyermekvédő kongresszus. *L. B.* — Adatok a hatóság elleni erőszak fogalmához és ismérveire. *Dr. Balogh Arthur* egyetemi magántanártól. — *Dr. Ráth Zoltán, Dr. Balogh Jenő* egyetemi tanártól. — *Törvénykezési Szemle:* A házasságon kívül született gyermekek örökjogi helyzete joggyakorlatunk s a polgári törvénykönyv szerint. *Kiss Gézáltól.* — *Audiatur et altera pars. Sarkady György* bácsopolyai kir. járásbírótól. — Különfélék. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Tartalommutató a Jogtudományi Közlöny 1902. évi folyamának I. felében közölt Curiai Határozatokhoz.

Nemzetközi gyermekvédő kongresszus.

Nemzetközi gyermekvédő kongresszus ülésezett július hó második felében Londonban, hogy — ezuttal már harmadikban — vita tárgyává tegye a gyermekvédelem terén jelenleg fenálló intézményeket és tanácskozzék az e téren szükséges reformok felett.

A kongresszus igen népes volt s a külföld képviselői is nagy számban jelentek meg. Észak-Amerika számos kiküldöttjén kívül, akiknek tanulságos előadásait az Egyesült-Államok gyermekvédelmi rendszere és intézményei felől nagy figyelemmel hallgatták, főleg Franciaország volt erősen képviselve, de nem hiányoztak a német birodalom, Belgium, Hollandia, Dánia, a skandináv királyságok kormányainak és testületeinek kiküldöttei sem. Magyarország részéről a főváros és számos gyermekvédelemmel foglalkozó közintézet és egyesület küldött képviselőt a kongresszusra. Feltűnt, hogy Ausztria, amely pedig az utolsó években a gyermekvédelem terén szép eredményeket mutat fel, egyáltalában nem volt képviselve.

A kongresszus három szakosztályban tanácskozott. Az orvosi szakosztályban az ifjúság testi nevelése és a nem normális gyermekekkel való bánásmód rendszerei képezték vita tárgyát. A törvényhozási szakosztályban tárgyalták a gyermekvédelem legfontosabb kérdéseit, az állam és a szülők közti viszonyt, a gyermekmunka védelmét, a büntetőjog reformját a fiatalkori büntettesekre vonatkozólag, a gyermekek erkölcsi elzüllesztésének megakadályozását stb. E szakosztályban nagy érdeklődés kísérte R. Peacock-nak, a manchesteri rendőrfőnöknek előadását a kiskorúak által üzött utczi elárusításról. Az angol törvényhozás, mely a gyárakban dolgozó gyermekmunkások védelmét már 1802-ben szabályozta, az utczi elárusítással foglalkozó gyermekek védelméről csak 1889 óta kezd gondoskodni. Külön törvényhozási felhatalmazás alapján 1898-ban Liverpool, 1901-ben Manchester hozott erre vonatkozólag szigorú rendszabályokat. Manchesterben a gyermekek által való utczi elárusítást engedélyhez kötött iparként szabályozták s az engedélyt csak a 12—16 éves gyermekek nyerhetik el a szülők kérelmére. Azok a gyermekek, akik az engedélyt megkapták, láthatóan viselendő jelvényt kapnak a hatóságtól, szeszes italokat árusító helyiségbe egyáltalában nem léphetnek, esti 9 órán tul az elárusítást nem üzhetik és tisztán tartoznak öltözködni. E végből jótékonyági egyesület is alakult, mely ingyen adja nekik a szükséges ruhaneműket. A manchesteri rendszer azonban a kongresszuson erős támadásban részesült főleg azon szempontból, hogy utját állja a gyermekmunka teljes

eltiltásának a tanulási időszak alatt és az elárusító gyermekeket rendőri felügyelet alá helyezi.

Ugyanezen szakosztályban hat előadás foglalkozott a gyermekek által elkövetett bűncselekményekkel. Nagy helyesléssel találkozott az amerikai rendszer, mely először 1878. évben Massachusetts államban, azóta pedig számos más északamerikai államban lépett életbe. Egy külön erre szervezett bíróság ítélkezik a 16 éven aluli büntettesek felett. A bíró elrendelheti, hogy az ítélet végrehajtása egyelőre felfüggesztessék s az elítélt valamely megbízható személy felügyelete alá helyeztessék. Ha a felügyeleti idő alatt kifogástalanul viseli magát, a büntetés önmagától elenyészik. A felügyelők nagyrészt a gyermekvédő-egyesületek hivatalnokai és tagjai közül választatnak ki. E rendszer már is szép eredményeket mutat fel az Egyesült-Államokban.

A nevelési és jótékonyági szakosztály főleg azon kérdéssel foglalkozott, vajon a gyermekek nevelése teljesen a szülők tetszésére és önkényére bizassék-e, avagy joga legyen az államnak kényszerítőleg beleavatkozni a gyermekek nevelési ügyébe azon szempontból, hogy tőlük bizonyos nevelési és műveltségi minimumot megkövetelhesse. E kérdés főleg azért volt kényes természetű, mert bár a kontinensen már rég meg van oldva, Angliában, ahol a személyes szabadság tisztelete és a gyűlölet minden állami beavatkozás iránt még ma is a legfontosabb politikai elv, az általános iskolakötelezettség behozatala dacára sem szűnt meg a küzdelem az állami kényszernevelés ellen. Valamint azonban ezen túlzott individualismus hívei ma már Angliában is mindinkább kisebbségben vannak, úgy a kongresszuson is a vélemények nagy része a mellett volt, hogy a nevelés a szülők joga ugyan, de azért az államnak módot kell találni arra, hogy a hanyag és rossz erkölcsű szülőkkel szemben a gyermekek nevelése és védelme érdekében éreztesse a maga kényszerítő hatalmát.

Egészben véve a kongresszus érdemes munkát végzett, midőn az egész világon uralkodó elrettentő állapotok feltárása és az eddigi törvényhozási alkotások kritikai megvitatása mellett követelően sürgette, hogy a törvényhozások, melyek eddig főképp a kiskorúak vagyoni érdekeit igyekeztek megoltalmazni, ezeknek fontosabb javait, szellemi és erkölcsi épségüket, egészségüket és életüket is a törvény szigorubb védelme alá helyezték és a társadalommal karöltve törekedjenek az emberiségnek ezen legbecsesebb, mert legtöbb reményre jogosító anyagát megmenteni azon veszélyektől, melyeknek a modern társadalmi életben mind nagyobb mértékben vannak kitéve.

L. B.

Adatok a hatóság elleni erőszak fogalmához és ismérveire.*

III.

A hatóság elleni erőszak bűncselekményénél az állam célja az államhatalom tekintélyét megvédeni az egyesek erőszakos eljárásával szemben, az államhatalom felsőbbbbségét biztosítani, amennyiben egyáltalán az állami akarat végrehajtása, mint a kellő formában megjelenő s kétségkívül a

* Az előbbi közl. I. a 36. számban.

hatósági tény jellegét magán viselő cselekmény, eljárás jelentkezik. (A hatóság elleni erőszaknál sohasem az illető eljáró közeg sérelmére követtetik el a bűncselekmény, hanem egyenesen az államhatalom, az állam joga sértetik meg. L. *Jogt. Közl.* 1888. évf. 19. szám. Ezért az állami tekintélyt sértő ezen cselekményt az illető hatósági közeg nem is bocsáthatja meg. Márkus: Felsőbírósi elvi határozatok V. köt. 175. l.) Az államnak tehát saját jogát, fensőbbtségét meg kell védenie, de másrészt egészen jogtalanul az egyes az állammal szemben e kérdésnél sem állhat. Ezért az államnak büntető hatalmát korlátoznia kell addig a fokig, hogy büntetés csak akkor következzen be a hatósági ténnyel szemben tanúsított erőszak esetében, ha feltehető, hogy csakugyan fensőbbtsége támadtatik meg a kellő módon, kellő formában megjelenő államhatalmi végrehajtási, hatósági ténnyel szembeni erőszakos akadályoztatás által. Ellenben a hatósági közeg nyilván rosszhiszemű, szándékosan gonosz eljárása, a hatósági eljárás jellegét egyáltalán magán nem viselő tények védelme nem lehet az állam feladata. Ez nem az állami tekintély védelme, annak inkább erkölcsi kisebbitése lenne; ezzel nem az állami fensőbbtség, hanem az állami omnipotentia, amit korábbi értelmében a modern államfelfogás már el nem fogad, tartatnék fen, az állami viszony erkölcsi tartalmának semmivé tételével. Az alábbiakban megkísérlem már most, a modern jogállam álláspontjáról, körvonalozni a hatóság elleni erőszak ismérveit.

A hatóság elleni erőszak bűncselekményénél az állam a hatósági közegeknek hivatalos eljárását, funkcióját védelmezi. Az első feltétel tehát arra, hogy a bűncselekmény fenforogásáról szólhassunk, hogy az eljáró személynek hivatali funkciók végzésére felhatalmazása, joga (és kötelessége) legyen. A hivatali, hatósági funkciók végzésére való felhatalmazás megszereztetik általában a hivatali alkalmazás által; azonban a törvényben kifejezett, vagy törvényileg szorosan körül nem irt államakarat végrehajtásával foglalkozó organumok közt különböztetnünk kell, amint ezt az elmélet általában megteszi, a hatósági közegek szerint. Vannak ugyanis oly hatósági közegek, kik esetenkénti különös megbízás nélkül, már hivataluknál fogva közvetlenül a törvények s rendeletek végrehajtására vannak hivatva. Ezek az önálló intézkedési joggal felruházott közhatósági organumok, minők pl. a rendőri hatósági közegek, kik önálló határozatokra és intézkedésekre jogosultak; a községi előljáró, mint rendőri intézkedő helyi hatósági szerv (Curia 6382—1886. sz.); a csendőrség, amennyiben nem a bíróságok, ügyészségek és más közhatóságok részére segédletet nyújt, hanem feladatát a személy- és vagyonbiztonság megóvása, a béke és közrend fentartása, a büntetőtörvények, rendeletek és szabályrendeletek megszegésének megakadályozása, a megzavart rend és béke helyreállítása, a vétők kitudása körül önállóan teljesíti; vámhivatalnokok stb. Vannak viszont oly közegek, kik önálló intézkedési joggal felruházva nincsenek (vagy ezzel felruházva csak kivételképpen vannak), hanem csak a közigazgatási hatóságok vagy bíróságok intézkedéseinek végrehajtására vannak hivatva. Ilyenek pl. az önálló intézkedési joggal nem bíró, illetve nem saját kezdeményezésükből, hanem felsőbb hatósági meghagyás, utasítás folytán eljáró rendőri közegek, városi és községi rendőrök; a csendőrség, amennyiben segédletet teljesít; bírósági és adóvégrehajtók stb.

I. Az önálló intézkedési joggal felruházott hatósági közegeknél arra nézve, hogy a hatóság elleni erőszak megállapítható legyen, első feltétel, miszerint:

a) az illető közeg hivatalos eljárásban legyen. Az ily közegek, mint említettük, külön megbízás nélkül is, hivatali állásuknál fogva jogosítva és kötelezve vannak a törvények és rendeletek végrehajtásáról gondoskodni. A hatósági közeg azonban hivatali jogainak gyakorlásában időleg korlátozva lehet. Amennyiben ez történik (hivatalos óra), a hiva-

tali jogok gyakorlására megszabott időn túl hatóság elleni erőszakról szó épp úgy nem lehet, mint az esetben, ha az eljárás befejezve van. (*B. J. T. V.* köt. 166., 318. l.)

b) Szükséges, hogy a hatósági közeg hatásköréhez tartozó hatósági ténnyt végezzen. A hatáskör és illetékesség nemcsak nálunk, a német jogtudományi irodánál is gyakran összekeveredik, daczára a kettő közti lényeges különbségnek. Hatáskör ugyanis a hatósági jogok foglalatja, annak meghatározása, a végrehajtási funkciók mely mozzanataira van az illető organumnak felhatalmazása (bírói hatáskör, közigazgatási hatáskör). Az illetékesség viszont annak megállapítása, hogy az ugyanazon hatáskörrel bíró hatóságok közül az adott esetben melyik jogosult és kötelezett eljárni. (Előbbit «sachliche Zuständigkeit», utóbbit «örtliche Zuständigkeit»-nek nevezi a német jogi nyelv. G. Meyer: *Verw. Recht* I. köt. 23. l. Sarwey: *Allg. Verw. Recht* 71., 96. l. Ellenben: «Kompetenz Konflikt». Sőt utóbbi szerint «Kompetenz» és «Zuständigkeit» egyjelentésűek. Helyes a Stein különböztetése: *Verw. lehre* II. köt. 276. l. A francia jogban a hatáskör: «compétence», az illetékesség «compétence territoriale».)

A hatáskör túllépés esete fenforog mindannyiszor, midőn az eljáró hatósági közeg oly hatósági ténnyt végez, melyre neki nincsen hatósága. Ide tartozik tehát úgy az a hatáskör túllépés, melyet a francia közigazgatási jogtudomány «incompétence», mint az, melyet «usurpation de pouvoir» néven ismer. Az első fenforog, midőn a közigazgatási közeg egy más közigazgatási közeg hatáskörébe nyúl át; a második, midőn éppen a bírói hatalom működési körébe vág működésével. Mindezen esetekben nem lehet szó hatóság elleni erőszakról, mert az állam ama hivatalos tény végzésére az illető organumnak nem adott felhatalmazást, az állam jogának sértése tehát fen sem forog. Áll ez akár tudatlanságból végezne az eljáró hatósági közeg hatáskörébe nem tartozó ténnyt, akár szándékosan kívánná hatalmi körét kiterjeszteni.

c) Kell, hogy az eljáró közeg illetékes legyen.

A közigazgatás roppant feladatainak czélszerű megvalósíthatása szempontjából történik a hatásköröknek területi szabályozása, vagyis az illetékességnek megállapítása, a megfelelő hivatali organizmusnak behelyezése. Az egyes csak az illetékes hatósági közeg eljárását köteles tenni; a nem illetékes hatósági közeg rá nézve hatósági közegként nem is jelentkezik. Ha tehát a hatósági közeg hatáskörét oly területen, oly személyekre gyakorolja, hol s kikkel szemben ama hatáskörben foglalt hatósági jogok gyakorlása egy más, azonos hatáskörű organumot illet meg, ez esetben hatóság elleni erőszakról szintén nem szólhatunk.

d) Kell, hogy az eljáró hatósági közeg az előirt alakiságokat eljárásában megtartsa és egész eljárása alakilag jogszerű legyen; hogy mindama külső, alaki feltételek fenforogjanak, melyek az eljárás törvényszerűségére nézve szükségesek. (Tulajdonképpen a hatáskör és illetékesség hiánya is alaki jogszerűtlenséget állapít meg, itt azonban az alaki jogszerűséggel ama kellékektől eltekintve is, általában foglalkozunk.) A hatósági tények véghezvitelére mindenekelőtt bizonyos formaságok állapíttatnak meg, melyek azt célozzák, hogy az eljáró közegnek hatósági közegi jellege demonstráltság az egyesek előtt (előirt szolgálati ruha vagy szolgálati jelvény, fegyveres megjelenés, illetve a hatósági közeg ily minőségének igazolása); továbbá maga a hatósági eljárás is külső alakszerűségekhez köttetik, melyeknek megtartása teszi az eljárást törvényessé (szétosztásra való felszólítás a meghatározott módon, elfogás a meghatározott szavak kíséretében). Ugy ezen előírásoknak figyelmen kívül hagyása, mint általában a hatósági eljárás formális törvényes előfeltételeinek hiánya esetén hatóság elleni erőszakról nem szólhatunk, mert minden hatósági végrehajtási tény az államhatalom részéről az egyes törvényileg védett javainak (vagyonának,

szabadságának, esetleg éppen testi épsége és sérthetetlenségének) megtámadását foglalja magában, az államhatalomnak tehát biztosítékokat kell teremtenie arra nézve, hogy az egyes kényszerítése csak a kellő, törvényes formák közt, a törvényes alaki előfeltételek mellett következik be.

Nincs helye tehát hatóság elleni erőszaknak az önálló intézkedési joggal felruházott hatósági közeg ellen, ha daczára annak, hogy ez előírva van, nem a megszabott szolgálati ruhában, szolgálati jelvénynyel jelen meg, vagy hatósági közegi jellegét nem igazolja; hasonlóképpen a fent érintett egyéb alakítások figyelmen kívül hagyása esetén; épp úgy a községi bíró ellen, ki tárgyalás és ítélethozatal nélkül hivatalból végrehajtást vezet (*B. J. T. IV. köt. 216. l.*), mert a végrehajtásnak a tárgyalás és ítélet formális törvényes előfeltétele. A törvényesen megállapított formák megtartása az eljárás törvényszerűségének feltétele, de egyben az a hatósági közeg hatósági hatalomkörének korlátját képezi; az a hatósági közeg tehát, ki ezeket figyelmen kívül hagyja, hatalmi körét szintén tullepi.

e) A hatósági tény objectiv, anyagi jogszerűségét az egyes nem teheti bírálat tárgyává, illetve az eljárás vélt materiális jogszerűtlensége nem menthet a hatóság elleni erőszak büntetése alól, ez még enyhítő körülménynek se vehető. (Márkus: i. m. XI. köt. 335. l.) Hogy az állam az állami akarat érvényesülésének, az államcélok elérésének, a végrehajtás sikerességének kockáztatása nélkül általában nem bízhatja az egyesre annak megbírálását, vajon a hatósági tény belső helyessége meg van-e, vajon csakugyan a törvény, az anyagi jog hajtatik-e végre, nem szorul bővebb bizonyításra. A hatósági ténykedések egynémely ága, így a rendészeti működés, egyenesen lehetetlenné tétetnék. Különben is a jól rendezett államban meg van adva annak a lehetősége, hogy az anyagilag jogszerűtlen hatósági ténnyel szemben az egyes részére reparáció, elégtétel szereztessék.

Vannak azonban esetek, midőn a materiális jogszerűség hiányát olyannak kell vennünk, hogy fenforgása esetén az ellenszegülés nem büntethető. Különben az eljáró hatósági közegek, hacsak a hatósági tény alakilag jogszerű, szabadon okozhatnak esetleg a leghelyrehozhatatlanabb kárt az állampolgároknak. Mindenekelőtt az állam, saját tekintélyének kockáztatása nélkül, csak a jó szándékkal és kötelességszerűleg eljáró hatósági közegnek eljárását védheti. Annyit tehát meg kell kívánnunk, hogy az eljáró közeg ne dolose járjon el, továbbá kötelességszerűleg vizsgálat alá vegye, vajon bizonyos hatósági cselekmény materiális feltételei megvannak-e és ezen materiális feltételek meglétét fenforgónak vegye. Igaz, hogy ez az álláspont (Binding: Handbuch 742. l. Olshausen: Commentar I. ad 113. §.) lényegileg az eljáró közegnek egyéni belátásától, ebbeli képességétől teszi függővé, hogy a hatósági tény, az egyesnek kényszerítése bekövetkezhetik-e, de a jóhiszemű eljárás, a materiális feltételek kötelességszerű vizsgálatának megkövetelése a legalkalmasabb közvetítésnek látszik itt a hatósági és egyéni jog ellentéteinek kiegyenlítésére. Azt az álláspontot, mely szerint minden egyéb kellék fenforgása esetén is (hatáskör, illetékesség stb.), ha a hatóság meghagyása törvénytelen, mert az anyagi előfeltételek a hatósági tényre nézve nem voltak meg, az ellenszegülés büntetlen legyen, a modern jogállam álláspontjáról se fogadhatjuk el; azt a fentérintett okokból a modern jogállam sem engedheti meg, hogy valamely hatósági tény anyagi előfeltételeinek fenforgása az egyesek bírálatára bízassék s ama feltételeket meglevőknek kell vennünk, hacsak az eljáró közeg kötelességszerű vizsgálat után meglevőknek veszi. Ehhez képest az 1874. évi Jogászygyűlés ama határozatát: „Minden államhatalmi tett jogszerűségének határvonalát a törvény képezvén, az ellenszegülés csak azon esetben büntethető, midőn a tettes oly állami közegnek szegül ellen, mely hivatalát a törvény korlátain belül gyakorolja”, —

szintén nem fogadjuk el oly értelemben, hogy a hivatalnak a törvény korlátain belül való gyakorlása alatt a materiális jogszerűség értendő. Az állam feltételezi, hogy hatósági hatalmat gyakorló közegei jóhiszeműleg, kötelességszerűleg járnak el s az így eljáró közeg, de csakis az illet, védelmezi egyesek megtámadásával szemben. Nem védi, ha az eljáró közeg ama kötelességszerű vizsgálatot a hatósági tény anyagi feltételeinek fenforgása tekintetében vagy éppen nem gyakorolta vagy felületesen gyakorolta, vagy a kötelességszerű vizsgálat eredményeként világosan a hatósági tény elmaradásának kellett volna bekövetkezni, holott ez be nem következett, tehát jobb tudomása ellenére járt el. Így hatóság elleni erőszak elkövethető a külön megbízás nélkül eljáró rendőrhatalmú közeg ellen is, ha valakit alapos gyanu esetén letartóztatni akar, hacsak a hatósági tény materiális előfeltételeit fenforgónak hiszi (büntény elkövetése, bár azt nem az illető követte el). Ellenben nem követhető el hatóság elleni erőszak a külön megbízás nélkül eljáró csendőrségi közeg ellen, ki valakit csak azért, mert őt az utcán meglökte, lakásán letartóztatni akar, mert a hatósági közegnek ez esetben a kötelességszerű vizsgálat után tudnia kellett, hogy a letartóztatásnak előfeltétele hiányzik. (Curia 5034/1899.)

Különösen megengedhetetlen a hatósági közeggel szemben az ellenszegülés mindazon esetekben, midőn ő jogosítva van saját belátása, mérlegelése szerint, tehát discretionáliter eljárni, így kiváltképpen a rendőri működésnél. A közhatalmi tények a fejletlenebb államban majdnem mind discretionárius természetűek; később legnagyobb részük szoros törvényi szabályozásnak vettetik alá, de a discretionárius ügyek egészen soha ki nem zárhatók. A discretionárius hatalom — hogy Concha találó szavait idézzük („A rendőrség természete és állása szabad államban” cz. akadémiai értekezése 35. l.), az államnak „nem kétségtelen tényeken nyugvó, hanem — valószínűségekre alapított, hozzávetőleges, esetről-esetre különböző és rögtönzött akarata”, s e hatalmat „a tények bizonytalansága, a bekövetkező hatások kiszámíthatatlansága” teszi szükségessé. Mennyiben ébresztenek bizonyos körülmények éjnek idején gyanut, hogy azok alapján az ily körülmények közt s büntettek elkövetésénél használatni szokott eszközök birtokában talált egyén bekísérhető legyen; mennyiben forog fen alapos kétség vagy gyanu bizonyos tárgyak törvényszerű birhatása vagy használata iránt, hogy ez alapon az illető letartóztatható legyen; egy gyülekezet magatartása mikor ölt oly jelleget, hogy annak feloszlata a gyűlésen megjelent hatósági személy által elrendelhető stb., mind oly kérdések, melyeknél a hatósági tény bekövetkezésére az illető hatósági személy subjectiv belátása, mérlegelése lesz döntő.

A hatósági tény véghezviteléhez szükséges anyagi feltételek meglétének kötelességszerű vizsgálatával kapcsolatos a nyilvánvaló jogtalanság kérdése. Nyilvánvalólag jogtalan hatósági ténnyel szemben kifejtett ellenszegülés nem büntethető. Közégeinek világosan törvényt sértő, akaratával ellenkező eljárását az állam nem védelmezheti; az állam jogának megsértéséről itt nem lehet szó, mert azt az eredményt, hatást, melyet az ekként eljáró közeg elérni akart, az állam nem kívánta elérni. Pl. ha a külön megbízás nélkül elővezetést foganatosító csendor az elővezetendőt megbilincselni akarja s ennek az illető erőszakkal ellenszegül, a hatóság elleni erőszak meg nem állapítható, mert az elővezetendőt megbilincselni nem szabad; a bilincs alkalmazása itt nyilvánvaló jogtalanság. Ide tartozik egyáltalán minden olyan hatósági tény, mely az állampolgároknak alkotmányilag elismert sarkalatos jogai ellen irányulna (pl. a szabályszerűen bejelentett és a hatóság beleegyezését kinyert gyülekezetet az annak ellenőrzésére kiküldött hatósági személy betiltja, vagy törvényes tilalomba ütközne.

Dr. Balogh Arthur,
egyetemi m. tanár.

(Bef. kör.)

Dr. Ráth Zoltán.

A nagy nyári szünetben a magyar tudományosságának egy olyan munkása tért örök pihenőre, aki kora fiatalságától fogva szakadatlanul dolgozott.

Atyai részről régi magyar írócsaládból származva, alig, hogy befejezte tanulmányait, amelyeknek beható és lelkiismeretes végzésében tanulótársai közül senki sem multa őt felül, kora fiatalságától fogva, sajnos, oly kora haláláig dr. Ráth Zoltán állandóan az elméleti tanulmányoknak és az irodalomnak élt. A bölcsészeti, a jogi, a társadalmi, sőt a természettudományok számos ágában ritka alapos tudással rendelkezett, de az utolsó másfél évtized alatt munkásságának legjava részét a közgazdasági tudományok és a statisztika körében fejtette ki. Ez utóbbi tudományszakok termékei közé tartoznak nagyobb dolgozatai: «A földjáradék helye a nemzetgazdaság rendszerében» (1888.); «A földbirtokos osztály hitelszükséglete és annak kielégítése» (1891.); «Népünk viszonyai és halálzási statisztikánk» (1893.); «Közgazdaságtan és etika», akadémiai székfoglaló értekezése (1894.); «Magyarország statisztikája», 411 lapra terjedő legterjedelmesebb munkája (1896.); tanulmány «a kartellügyről», melyet az akkori m. kir. kereskedelemügyi miniszter megbízásából készített (1900.); «Népszaporodásunk kérdése a huszadik század küszöbén» (Értekezések a társadalmi tudományok köréből XII. k. 5. l.); «Népeességünk szaporodásáról» (K. Sz. XXV. évfolyam 4. szám); «A monopol kérdéséhez» (K. Sz. XXV. évfolyam 7. szám); továbbá a Közgazdasági Lexikonban megjelent tekintélyes számú nagyobb cikkei, valamint nagy gondnal és lelkiismeretességgel készült jelentései az akadémiai pályamunkák felől.

Habár azonban dr. Ráth Zoltán, mint a szorosabb értelemben vett társadalmi tudományok művelője fejtett ki szakadatlan munkásságot és állított magának maradandó emléket, mindamellett *gazdagította jogi irodalmunkat is és jelentékeny szolgálatokat tett igazságszolgáltatásunk ügyének.* Közgazdasági tanulmányai is, valamint statisztikai főműve (l. különösen ennek 380—391. lapjain a morálstatisztika tárgyalását) tanúságot tesznek arról, hogy szerzőjük nemcsak a gyakorlati jogélet különböző ágait ismerte alaposan, hanem a jogtudomány egyes szakaiban, pl. a büntetőjogban is teljesen tájékozott volt.

Igazságügyünk szempontjából legnagyobb és maradandó érdeme *igazságügyi*, különösen pedig *bűnügyi statisztikánk reformjának kezdeményezése*, amelyre őt az országos statisztikai hivatalban elfoglalt hivatalos állása indította, továbbá *közreműködése ez igazságügyi statisztika reformjának keresztülvitele körül.*

Már a 90 es évek közepén megjelent különböző dolgozataiban, különösen «Igazságügyi statisztikánk reformjáról» 1895-ben tartott akadémiai felolvasásában (K. Sz. XIX. évfolyam juliusi szám), továbbá e lapok hasábjain közzétett cikkeiben, valamint a statisztikai hivatal igazgatójának megbízásából az igazságügyi kormány részére készült terjedelmes emlékiratában bebizonyította dr. Ráth Zoltán, hogy igazságügyi, különösen bűnügyi statisztikánk azokon az általános hiányokon felül, amelyek minden lajstromos rendszerű adatgyűjtéssel kapcsolatosak, egyrészt az adatokat szolgáltató hatóságok közönyénél fogva, másrészt a táblázatok hézagai és hibái folytán nemcsak tökéletlen, hanem egyenesen megbízhatatlan is. Ráth kezdeményezte a reformot és helyesen állapította meg annak alapelveit: egyéni minták alkalmazását minden egyes bűnvádi ügyre, valamint minden egyes jogerősen elítélte nézve. Habár a későbbi tárgyalások folyamán (különösen abból az aggodalomból kifolyólag, hogy az adatokat szolgáltató és törvénykezési teendőkkal ugyanis túlhalmozott hatóságok az adatgyűjtés körüli munkával túllesznek terhelve), ezen reform bizonyos irányokban *megnyírt*

bálatott, főleg a járásbiróságok hatáskörébe utalt vétségek és kihágások eseteiben az elítéltek egyéni lapjai bűnügyi statisztikáknak kétségtelenül jelentékeny hátrányára egészen elhagyattak, mindamellett egyebekben bűnügyi statisztikáknak az az új szervezete, melyet a bűnvádi perrendtartás hatályba lépte alkalmával a m. kir. igazságügyminiszternek 1899 december 10-én 5401. I. M. E. sz. a. kibocsátott nagyterjedelmű rendelete* állapít meg, dr. Ráth Zoltán emlékiratának és javaslatainak alapján készült. Ennek köszönhető, hogy legalább a törvényszéki hatáskörbe utalt büntetendő cselekmények eseteiben az ügylapok és egyéni lapok után, továbbá a törvényszéki és járásbirósági fogházakban, valamint az országos letartóztató intézetekben letartóztatottak, végül a javító-intézeti növendékek egyéni lapjai segítségével bűnügyi statisztikánk nemcsak *teljesen megbízható* adatokhoz jut, hanem *az adatok gazdagságában, részletességében semmiben sem fog visszamaradni a legkiválóbb külföldi* (jelesül a német és olasz) *krimínalstatisztika mögött.* Ennek jelentősége szakemberek előtt nem csupán a judikatura és a morálstatisztika szempontjából, hanem *törvényhozási* tekintetben is nyilvánvaló.

A szakirodalom terén, továbbá a budapesti magyar kir. tudományegyetem, majd a kassai jogakadémia tanszékén kifejtett szakadatlan munkásságon felül más irányokban is közreműködött dr. Ráth Zoltán nemzetünk haladásán. A harmadik egyetem kérdéséről, a Kassán felállítandó egyetem ügyében készült emlékiratban közzétett tanulmánya judiciumnak élességét és kulturpolitikánk nagyobb feladatainak helyes megértését bizonyítja.

Megáldva kiváló tehetségekkel, felkészülve a bölcsészeti, jogi, társadalmi és természettudományi ismeretek egész halmozásával, éles ítélőtehetséggel és sok nyelvismerettel rendelkezve (egyebek között még angol és olasz nyelven is folyékonyan fogalmazott), széles látókörével a következő évtizedektől várhattuk volna munkásságának legérettebb, legjava részét.

Fáradhatatlan buzgósága és munkakedve a közeljövőre is új és új munkatervet alkotott. Most készült második kiadásban kidolgozni legterjedelmesebb munkáját: Magyarország statisztikáját. Újabb adatok alapján kiegészíteni, illetőleg folytatni szándékozta hivatalos megbízásból irt emlékiratát a «kartellügyről». A Magyar Jogászegylet igazgató-választmányának felhívására legutóbb dolgozott egy jogászegyleti előadáson, amely bűnügyi statisztikánk 1900. és 1901. évi eredményeit tárgyalta és bírálta volna, rámutatva a rendelkezésre álló bűnügyi statisztikai *adatok feldolgozásának* jelenleg még tökéletesítésre szoruló módozataira. Erre nézve ő mint kiváló *morálstatisztikus* és *alaposan készült jogász* egyformán illetékes lett volna ítéletet formálni. Kéziratban is maradtak vissza közzétételre való dolgozatai, különösen igazságügyi statisztikáinkról is.

Ha ezen tudományos érdemek, valamint további munkásságához fűzött jogos reményeink mellett figyelembe vesszük dr. Ráth Zoltánnak rendkívüli lelkiismeretességét, kötelességtudását, egyéniségének rokonszenves, szerény, komoly és higgadt voltát, fenkölt gondolkozásmódját, azt, hogy *a tudományt egész életében magáért a tudományért művelte* és barátainak és nagyszámú tisztelőinek halálával okozta az első fájdalmat, akkor kétszeresen érezzük, hogy kora elhunytával ismét beteljesedett nemzetünknek az a régi átk, hogy legjava embereink közül *oly sokan dölnék ki időnek előtte!*

Legyen emléke maradandó a magyar tudományosság munkásai körében is!

Dr. Balogh Jenő.

* Egész szövegében közölve a bűnvádi perrendtartásra vonatkozó miniszteri rendeletek gyűjteményében, III. füzet 20—93. ll.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A házasságon kívül született gyermekek örökjogi helyzete joggyakorlatunk s a polgári törvénykönyv Tervezete szerint.

A törvénytelen gyermekek jogi állásának részletes szabályozása tekintetében az országbirói értekezlet teljesen érintetlenül hagyta 1848 előtti jogunkat, melynek ide vonatkozó rendelkezése értelmében a törvénytelen gyermekek mindenemű törvényes örökjogi igényből ab ovo kizáratnak, «örökösök alatt egyedül a törvényes fiak értetvén». (Werböczy: Hármaskönyv I. 17. 1. §.)

Ez az avult felfogás tehát teljesen túlhaladott álláspontot képez, erre kodexünk nem támaszkodhatik. Átlátta e körülményt már judikaturánk is, mely — megfelelően törvénytörő hivatásának — régi magyar jogunk e merev álláspontját áttörte, a kérdést a törvénytelen gyermekekre nézve kedvezőben ítélvén meg.

Joggyakorlatunknak álláspontja azonban — főleg két hibás elv követése folytán — alaposan kifogásolható. Egyike ezeknek, hogy a törvénytelen gyermek, ki különben atyjával szemben semminemű törvényes öröklési kapcsolatban nem áll, anyja után is csak akkor örökölhét törvényes jogcímen, ha törvényes származású testvérek nem léteznek. (L. Curia 3941/83., 1881/1885., 49012/82. stb. Márkus: II. kötet 230. s köv. l., valamint ujabban 1474/1898. U. o.: X. köt. és 4985/1899. sz. Márkus: XI. köt.)

A másik helytelen elv, hogy a törvénytelen gyermek anyja rokonai után nem örököl. (Curia: 6000/1891. sz. Márkus gyűjt.: II. k. 2361. sz.)

Vizsgáljuk e két tételt közelebbről. Ami az elsőt illeti, hogy ez elméletileg a bírálatot ki nem állja, a hazai jogtudomány eléggé kimutatta. (Legyen elég utalnom Kern: «A magyar örökösödési jog» című művére [14. §.], továbbá Doleschall értekezésére «A házasságon kívül született gyermek jogi állása; [Jogászegyleti ért. VII. k. 5. füzet, valamint Zlinszky-Reiner: «Magyar magánjog» VI. kiad. 925—6. old.]) Meg van ma már czáfolva a Curiaé az az itt felhozott érve is, hogy álláspontja az országbirói értekezlet id. törv. szabványainak 11—12. §-aiból volna kiolvasható. (L. Kern: id. h., Doleschall: id. h.) Mindezeket most fölöslegesen tartjuk megismételni s inkább gyakorlati szempontból igyekszünk a judikatura álláspontjának igazságtalan voltát kimutatni. Előttünk állanak pedig különösen azon esetek, midőn a törvénytelen gyermek végrendelet nélküli halála után felszálló örökségnek van helye.

Követvén az itt egyedül helyes viszonyosság elvét: miután a házasságon kívül született gyermek atyja után nem örökölhét, viszont utóbbinak sem lesz vele szemben törvényes örökösödési igénye. Felszálló öröksége tehát az anyára fog szorítkozni.

Itt már most két eset lehetséges. A gyermek elhalhat testvérek hátrahagyásával és a nélkül. Ez utóbbi eset egyszerű. A szóban forgó gyermek egyedül volt, ő tehát viszont: anyja után törvénytelen származása dacára örökölt volna, következésképp: ez esetben az anya törvényes öröklését kell megállapítani. Ezt követeli a viszonyosság elve, mit legutóbb is hangoztatott a Curia 1900 április 14-én kelt határozatában (L. Márkus gyűjt. XI. köt. 17,631. sz. a.), kimondván, hogy «... a joggyakorlat, mely szerint az anya törvényes öröklése törvénytelen gyermekének hagyatékában elismertetett, annyiban helyezkedett a kölcsönösség elvére, amennyiben a törvénytelen gyermek öröklése anyja hagyatékában más, törvényes származású gyermek hiányában..... elfogadtatott».

Lássuk már most az előbbi esetet. Elhal a törvénytelen

gyermek oly körülmények között, hogy felszálló örökség marad utána, hátrahagyva anyját, kinek törvényes házasságból származó gyermekei is vannak. Mi lesz itt a hagyaték sorsa?

Miután a törvénytelen gyermek — törvényes testvérei lévén — anyja után nem örökölhétett volna, alkalmazva a fent idézett döntvényben kifejezett vezérelvet, kitűnik, hogy *az anya ez esetben elhalálozott törvénytelen gyermeke után mit sem fog örökölni*, hanem a hagyatékra nézve a fiskus öröklését kell megállapítani!

És miért fosztja meg judikaturánk az édes anyát saját gyermeke hagyatékától? Mert törvényes gyermekei is vannak, tehát, mert jó utra tért. Hiszen ha továbbra is bűnben maradt volna s csak törvénytelen gyermekei volnának, mi sem állana útjában annak, hogy az egész hagyaték az övé legyen. Ez esetben ugyanis «a gyermek örökösödését más, törvényes származásúak hiányában» elfogadja a Curia, tehát viszont: az anya is kizárólagos örökös lenne. De a mi esetünkben: mert törvényes gyermekei is vannak, a megjavult és házasságra lépett anya öröklési igényt nem támaszthat. Hol itt az igazság? Nem tréfát űz abból az ilyen elveken alapuló öröklési rend?

Lássuk a másik említett, helytelen elvet. E szerint a törvénytelen gyermeknek nincs törvényes öröklési igénye anyja rokonaival szemben, tehát a képviseleti jog meg van vonva tőle. Ez a tétel tudvalevőleg az osztrák polgári törvénykönyv 754. §-ában jut kifejezésre, igazolható alapja azonban nincs. Ha valakinek törvényes örökösödési jogát elfogadtuk, ezzel egyuttal elismertük az illetőnek az törvényes öröklési kapcsolathoz való tartozását, ennek pedig immanens alkateleme az u. n. képviseleti (repräsentationális) képesség, melynélfogva a törzselőd kiesésekor annak helyébe a törzse lép.

Már ebből a szempontból véve is elejtendő az osztrák polgári törvénykönyv ezen elve, melynek a gyakorlatban az lesz egyik következménye, hogy az anya korábbi elhunyt esetén annak törvénytelen gyermekei egymással szemben kölcsönös örökjoggal nem bírnak. Ily esetben tehát megint az a lehetetlen helyzet áll elő, hogy legközelebbi rokon létezése dacára, a hagyatékot ez elől a fiskus örökli el.

Mily ferde állapot ez, maga judikaturánk látta be leginkább, midőn számos esetben elismerte, hogy az elhalt anya egyik törvénytelen gyermeke a másik után törvényes jogcímen örökölhét. (6271/1892. sz. ítélet P. T. XXVII. 51., 3716/1885. P. T. XIII. 85. l.)

Ki ne látná itt a legnagyobb ellenmondást? *Hiszen az*, hogy a törvénytelen gyermek utáni felszálló örökségre első sorban igényjogosult (az anya) helyébe — annak kiesése folytán — törzse (a többi törvénytelen gyermek) lép: *maga a jus repraesentationis*, ezt pedig a Curia mereven megtagadja a törvénytelen származásuaktól. Ime, ily ellenmondásba kénytelen esni joggyakorlatunk, mihielyt helytelen álláspontjának következményeit a gyakorlati élet a közönségesen előforduló esetekben felszínre veti. Pedig itt korántsem találkozunk oly nagymérvű igazságtalansággal, mint a fentebb méltatott másik elvnel; de hát annak ferdesége az életben — az esetek ritkasága folytán — nem tűnhet annyira ki.

Látva már most, mily abszurdumokra vezet joggyakorlatunk álláspontja e kérdés tekintetében, indokolt kíváncsisággal vizsgálhatjuk a magyar általános polgári törvénykönyv tervezetének azon rendelkezéseit, melyek kérdésünket szabályozzák.

A Tervezet azonban a törvénytelen gyermekek örökösödéséről külön nem intézkedik. Az 1804. §. a törvényes öröklésre «első sorban az örökgyógyó gyermekét» hívja meg, anélkül, hogy különbséget tenne a származás címénél fogva. Közelebbi utmutatással szolgálnak ellenben a családjog azon dispositiói, melyek kimondják, hogy a törvénytelen gyermek

atyjával szemben semminemű rokoni kötelékben nem áll (183. §.), másrésről azonban anyjának s így anyja rokonainak is épp oly rokona, mintha törvényes származású volna. (343. §.)

A Tervezet ez által úgy a rendszer, mint az alapelvek tekintetében a német polgári törvénykönyv álláspontját tette — egészen szószerint — magáévá. (L. Bürg. G.-B. 1924. §. 1. 6. [= Tervezet 1804. §. 1. 6.], 1589. §. II. 6. [= Tervezet 183. §.] és 1705. §. [= Tervezet 343. §.]

Két jelenség tűnik itt fel: 1. hogy a Tervezet szószerint követi a német kodexet; 2. hogy a kérdést nem szabályozza részletesen.

Lássuk, mennyiben kifogásolhatók e körülmények?

1. Ami az önállóság hiányát illeti, e tekintetben a Tervezetet gáncs nem érheti. Láthattuk, hogy régi magyar jogunk különben is hiányos intézkedései avultak, judikaturánk álláspontja pedig helytelensége s következetlensége folytán nem vehető tekintetbe. Egyébiránt e kérdés elbírálásánál minden nemzetet csak egy eszme vezethet s ez a humanitás eszméje. Erre törekszik minden jogrendszer.

A német polgári törvény álláspontja — a tiszta materinitas elve — pedig hazai viszonyainknak is megfelel. Nemzeti jogunk mindig nagy súlyt fektetett a családiságra, a házasságon alapuló rokoni viszony bensőségére. Azok a kapcsolatok, melyek a törvénytelen gyermeket egy apasági kereset méltánylása alapján, eltartására rászorított természetes apjával, összekötik, ezt a benső, ethikai kapcsolatot létre nem hozzák. Teljesen hiányzanak itt mindama erkölcsi és jogi követelmények, melyek egy családjogi viszony megalapítására feltétlenül szükségesek. Tekintve pedig, hogy a mi jogunk szellemében törvényes öröklés alapja csak családi viszony lehet, szem előtt tartva, hogy törvényes örökjogunk mindig a családbeliséget ápolta, a vérséget oltalmazta, teljesen megfelelő a kérdés olyatén megítélése, minőben azt a Tervezet részesíti. Elfogadható annyival is inkább, mert úgy a jelenlegi joggyakorlat, mint a Tervezet szerint is, a természetes apa tartásra van kötelezve. (L. még a magyar általános polgári törvénykönyv Tervezetének indoklásában felhozott érveket. Ind. II. k. 490—491. old.)

Az a felfogás, mit egyes törvénykönyvek (francia C. c., olasz, egyes schweizi cantonok kodexei), valamint — részben — a Teleszky-féle tervezet is követnek s mely szerint a törvénytelen gyermekek öröklésére úgy atyjuk, mint anyjuk után, a törvényes származásuk létezése van befolyással, nem helyeselhető, mert hasonló ferde állapotokra vezethet, minőket judikaturánk ismertetésénél felmutattunk.

Elvileg tehát a Tervezet felfogása csak helyeselhető.

2. Ami a részletes szabályozás hiányát illeti, ez nem fog fenforogni, ha a meglévő rendelkezésekből minden szükséges alapelv levezethető.

A 183. §. 3. bekezdése világosan kimondja, hogy «a törvénytelen gyermek és természetes atya egymásnak nem rokonai». Ez az intézkedés elégséges arra nézve, hogy abból következtethessük, miszerint a törvénytelen gyermek és természetes atya között törvényes öröklésnek sem le-, sem felé nem lehet helye.

Ami a 343. §-t illeti, ez akképp rendelkezik, hogy: «a törvénytelen gyermek anyjának és anyja rokonainak épp oly rokona, mintha törvényes származású volna». A Tervezet e dispositiójából a helyes interpretatio elvei szerint más nem volna kimagyarázható, mint hogy ő úgy anyja, mint ennek rokonai után, minden körülmények között épp úgy örököl, mintha törvényes házasságból származna. Ha tehát egy törvénykönyv (pl. a német B. G.-B.) ennyit mond: azt hiánysággal vádolni nem lehetne.

A mi viszonyaink szempontjából azonban egészen más képp áll a dolog. Azt, amit a Tervezet 343. §-a kijelent, joggyakorlatunk ma is elismerni véli, midőn az ily száma-

zásu gyermekeknek, bizonyos esetekben, törvényes örökösödési jogot ad. Ennek dacára: a képviselőt jogát megvonja tőlük még ugyanezen esetekben is, követvén az osztrák polgári törvénykönyv 754. §-át. Épp ezért a Tervezet e §-a egymagában, vagy legalább is ily formulázás mellett, nem nyújt elegendő garantiát arra nézve, hogy joggyakorlatunkat a helyes irányba téríti. Tekintve pedig, hogy e káros állapotoknak most, midőn magánjogunk kodifikációja valahára végbemegy, elejét kellene venni, okvetetlenül szükségesnek tartanók a törvénykönyvben külön kiemelni, hogy a törvénytelen gyermekek anyjukkal s ennek rokonaival szemben a törvényes örökösödés tekintetében is egyenlő beszámítás alá esnek a törvényes származásuakkal.

Ez által a törvény nem mondana felesleget, habár korábbi viszonyainkat nem ismerő előtt így tűnnék fel. Különben «superflua non nocent».

A részletes szabályozás hiánya arra az elvre is következtetést enged, hogy a törvénytelen gyermekek között — a Tervezet intentiója szerint — különbséget nem kell tennünk. Így nevezetesen a házasságtörésből, vérfertőztetésből, valamint az erőszakos nemi közösülésből származó törvénytelen gyermekek a többiekkel egyenlő beszámítás alá esnek. Ez a felfogás csak helyeselhető, amennyiben a distinctio a gyermek bűnhődését vonná maga után szülői vétkeért, ami korunk humanus szellemével ellenkeznék. Kiss Géza.

Audiatur et altera pars.

A *Jogt. Közl.* 33. és 35. számában «az ügyvédi és bírói kar közötti viszony»-ról írott két közlemény folytán indítatva érzem magam a kérdés lényegéhez hozzá szólni, mert a 35. számban megjelent cikk személyemet is érinti.

Csak a 35. számban megjelent cikknek személyemet érintő részével kívánok itt foglalkozni, hogy így nyilvánvalóvá váljék a szabadkai ügyvédi kamara 1899. évi jelentésében foglalt ama kijelentésnek tarthatatlansága, hogy sajnálattal említi fel, hogy egy-két egyes bíró «hivatásához nem illő módon szorítja rá az ügyvédet, hogy előterjesztését állva tegye meg, holott a szakértő és tanu véleményét, illetőleg vallomását ülve adja elő».

Ezen kijelentésnek a cikk tartalmával való egybevetéséből megállapíthatólag két része van. Az egyik az, hogy egy-két egyes bíró azt kívánja, hogy az ügyvéd előterjesztését állva tegye meg, a másik pedig az, hogy egy-két egyes bíró hivatásához nem illő módon szorítja erre az ügyvédet.

Az a körülmény, hogy az ügyvéd a bírósághoz intézendő előterjesztését és kérelmét állva teszi meg, a társasbíróságokat illetően, mindenki részéről természetesnek van elismerve. Erre mutat az, hogy soha sem hallottunk arról említést, hogy a kir. törvényszékeknél, kir. ítélő tábláknál, avagy a kir. Curianál olynemű szóbeli tárgyalás folyt volna le, hogy annál az eljáró ügyvéd előterjesztését és kérelmét ne állva, hanem ülő helyzetben tette volna meg, kivéve természetesen, ha erre az illető ügyvéd testi hibájánál fogva netalán képtelen; egyedül az egyes bíróságoknál, nevezetesen a kir. járásbíróságoknál folyó tárgyalás az, melyet a szabadkai ügyvédi kamara említett jelentése és a cikkkiró ur meggyőződése szerint ilyen természetű ünnepiesség meg nem illethet; és mert egyik-másik egyes bíró ezt az ünnepiséget megvalósítani törekszik: az az általam különben nagyra becsült és igen tisztelt szabadkai ügyvédi kamarát arra bírja, hogy e fölött évi jelentésében sajnálatát fejezi ki.

Az ügyvédi kamarának ezt a sajnálkozását tévedésen alapulónak kell kijelentenem, mert ha a peres ügyek jelen-
tékenyen kevesebb számában eljárni hivatott kir. törvényszékek előtti szóbeli tárgyalásnál az említett ünnepiesség természetes, akkor logikai következetesség folytán természetes kell azt tartani a peres ügyek hasonlóan nagyra nagyobb számában eljárni hivatott kir. járásbíróságok előtti tárgyalásoknál is, főként akkor, amidőn az 1896: XXXIII. tcz. 542. §-ának intézkedése szerint járásbíróági eljárásban is alkalmazandó 296. §. 4. bekezdése azt világosan el is rendeli; avagy talán oka van az ügyvédi karnak szégyenkezni, ha előterjesztését és kérelmét a kir. járásbíróságok előtti eljárásban is ünnepies alakban, helyéről felállva, kell megtennie? Ezt nem tételezem fel, mert nem tételezhetem

fel különösen a szabadkai ügyvédi kamaráról, arról az illustris testületről, amelyik oly számos kitűnő magyar jogászt bir kebelében, kikről csak tisztelettel és becsüléssel nyilatkozhatik minden magyar bíró, kinek alkalma volt ezen kiváló jogászokkal megismerkedni; ezekre való tekintettel jogosan állíthatom azt is, hogy a szabadkai ügyvédi kamarát az említett jelentésben foglalt sajnálkozó nyilatkozat megtételére az sem vezette, hogy ő kicsinyelné a járásbíróági eljárást és ítélkezést és így nem marad más hátra, mint azt feltételezni, hogy a jelentés megtételénél a régi patriarchalis tárgyalások idejébe pillantott vissza és azon rég mult időn merengett el a kamara, amely időben alig birtuk természetesnek felismerni, hogy a járásbíróágoknál nem X. Y. al-bíró, hanem a járásbíróág ítél.

Ha a szabadkai ügyvédi kamarának többször említett sajnálkozó nyilatkozata nem tévedésen alapulna, akkor ő ellentétben állna azzal az újabb törekvéssel is, hogy a tárgyalások ünnepességének fokozására a bírói és jogvédői öltönyök nálunk is meghonosíttassanak, már pedig a szabadkai ügyvédi kamara az ódiság és maradiság vádjával nem illethető.

Ne kicsinyeljük tehát a járásbíróági eljárást és ítélkezést, adjuk meg az egyes bíróságoknak is az őket megillető tiszteletet és hogy a szegedi kir. ítélő tábla nagyérdemű elnökének a cikkben hivatkozott szavaival éljek, a tárgyalások ünnepességének előmozdítására adja meg a hazafias és nagyon tiszteletre méltó magyar ügyvédi kar is az ő támogatását, akkor nem jutunk abba a helyzetbe, hogy a nemes és ideális törekvés félremagyaráztassék, avagy hogy az igazság magasztos eszméjéért való bírói lelkesülésből animositás következtesse.

Sokkal elszomorítóbb azonban a szabadkai ügyvédi kamara sajnálkozó nyilatkozatának az a része, mely ekként szól: *„hogy egy-két egyes bíró hivatásához nem illő módon”* szorítja rá az ügyvédet, hogy előterjesztését állva tegye meg. Itt a kamara adós marad annak megjelölésével, hogy miben nyilvánul a bíró hivatásához nem illő mód? *

Nincs szerencsém a szabadkai ügyvédi kamara területén működő összes egyes bírák tárgyalási modorát ismerni, de ha ez a bíró hivatásához nem illő módon való kényszerítés a vezetésem alatt álló kir. járásbíróág bírói karára avagy éppen csekélységemre is vonatkozik, azt mint a tényekkel merőben ellenkező, alaptalan ráfogást kénytelen vagyok visszautasítani.

Köszönettel tartozom a cikkíró urnak, hogy a szabadkai ügyvédi kamara jelentésének érintett részét nyilvánosságra hozta, mert ez által módot nyújtott arra, hogy az alaptalan támadást visszautasítsam.

Szavaimat azzal fejezem be, hogy az ügyvédi és bírói kar közötti viszonyt ne a helyi személyes torzsalkodásokból és ne kizárólag az ügyvédi kamara jelentéseiből ítéljük meg, vegyük itt figyelembe azokat a sérelmeket is, melyeket az egyes bíróságok az 1887: XXVIII. tcz. 3. §-a alapján az ügyvédi kamarák bölcs elbírálása alá bocsájtanak, és ha mindezen és ehhez hasonló más adatokat higgadtan mérlegeljük, nem hiszem, hogy bárki is arra az eredményre jusson, hogy az ügyvédi és bírói kar közötti jó viszony megteremtése és fejlesztése a bírói, mondjuk a járásbíróági bírói kar magatartásán szenved hajótörést.

A tárgyalások ünnepességének emelésére pedig, ha többet nem tehetünk meg, tegyünk meg annyit, a mennyit az 1896. évi XXXIII. tcz. 296. §-a rendel.

Sarkady György,
bácsiopolyai kir. járásbíró

Különfélék.

— **Pártfogók** czim alatt *Andronicus* (Kozma Andor, Kozma Sándor fia) a *Magyar Nemzet* szeptember 7-iki számában Deák Ferencz következő levelét közli: „Pesten május 18-án 1873. X. Y. nejtől az idezárt levelet kaptam tegnap. Nem tudom, miért lett X. Y. letartóztatva s nem is sejtem, mert őt közelebből nem ismerem és a letartóztatás ok nélkül valószínűleg nem történt. A nő kérelmét azonban ezennel teljesítem, midőn az ügyet figyelmedbe ajánlom, természet-

sen nem kívánva, hogy a törvényszabta rend és formák kedvemért mellőztessenek, vagy a vádlott, ha és amennyiben bűnös volna, jogtalan elnézésben részesíttessék, mint bárkitől, de kivált Tőled kérni, bűnnek tartanám.”

Ezen levelet *Andronicus* a következő megjegyzésekkel kíséri:

Ime, így szól bele a büntető igazságszolgáltatás menetébe illetéktelenül egy — Deák Ferencz. A manapság megszokott pártfogókétől mennyire elütő komoly, szerény hang ez! Az első, ami kizeng belőle, bizalom a magyar büntető igazságszolgáltatáshoz. Ok nélkül ez az igazságszolgáltatás — szerinte — nem teszi kezét senki személyes szabadságára. Hát lehet-e sebben beleszólni illetéktelen pártfogással az igazságszolgáltatásba, mintha figyelmeztetjük annak tisztjeit: vigyázzatok, mikor a vádlott felett ítélkeztek, mert az ítélet egy ártatlan gyöngé nőnek, egy hü feleségnek is ítélete leszen!

És mégis, Deák Ferencz, miután már így megragadta az igazságszolgáltatók emberi szívét, maga emlékezteti őket tisztjüknék szívbéli gyöngeséget nem tűrő komolyságára. Fia! justitia et pœreat mundus! Ha a törvényes rend és formák úgy kívánják, bűnhődjék az ő pártfogoltja. Az ő, a hatalmas pártfogó kedvéért semmiféle kedvezés ne érje azt. Ezt kérni bárkitől, de különösen az igazság szolgájától, bűnnek tartaná.

Hát a mai magyar igazságszolgáltatók a megmondható, hogy ezt bűnnek tartani a pártfogók éppen nem szokták.

Oh, a pártfogás, az kifejlődött erőszakos ügyességgé! A bűnyekben pártosabb magánál a védőügyvédnél is, holott már az sincs rendjén, hogy ez oly egyoldalú pártember, mint aminővé a modern gyakorlat formálta. Ma a védőtől általában megkivánják, hogy legjobb meggyőződése ellenére, tehát tudatosan hazudva is, minden lehető és lehetetlen eszközzel bizonygassa védelmezettjének ártatlanságát, vagy legalább mentségeit. Hogyne, mikor viszont a vádlónak mindig a bűnösség s a legsúlyosabb büntetés mellett kell tulbuzgóan korteskednie. A két ellentétes párt-kortes közül az győz, aki szavával s ügyességével több bíró, vagy esküdt szavazatát hódította a maga pártjára. Az igazság az, ami a párt-vitából ítéletül kijő. A védő és a vádló szinte perfidiát követne el, ha a meggyőződése szerint való igazság mellett hadakoznék s nem a pártállása mellett. S miután hovatovább cinikus közbölcsességgé vált, hogy e világon minden csak az erők küzdelme, hogy igazság ide, igazság oda — az élelmesebbnek mindig győzni, az élehetlenebbnek mindig bukni kell, természetsszerűen a pártfogók fejlődtek ki az igazsággal legkevesebbet törődő, legerőszakosabb pártembereké.

— **A budapesti ügyvédi kamara** csütörtökön Szivák Imre kamarai elnök elnökle alatt választmányi ülést tartott, melyen a választmány tagjai teljes számban jelentek meg. A választmány egyhangulag elhatározta, hogy Kossuth Lajos születése századik évfordulója napján, szeptember hó 19-én, délelőtt tíz órakor az ügyvédi kamara dísztermében díszközgyűlést tart, melynek tárgya elnöki beszéd és egy küldöttség megválasztása lesz, amely Kossuth sirjára koszorút tesz.

— **A budapesti kir. magyar tudomány-egyetemnek jutalomtétellei az 1902 1903. tanévre.** A magyar jogtörténetből. Fejtessék ki önálló forrástanulmányok alapján a magyar szerződési jog története Werbőczy koráig. Jutalma: a Senger Katalin-alapból 520 korona. — Az alkotmányi politika köréből. A parlament költségvetési jogának természete, határai, tekintettel a monarchikus és köztársasági államok alkotmányaira. Jutalma: a Schwartner-alapból 720 korona. — A bünvádi eljárási jogból. Dolgoztassanak fel rendszeresen a bünvádi perrendtartásnak a felebbezést tárgyzó rendelkezései. Jutalma: a Pauler-alapból 160 korona. A római jogból. A periculum a vétel esetében a pandekták alapján, tekintettel a magyar kereskedelmi jogra. Jutalma: a Pasquich-alapból 210 korona. — Az egyházi jogból. Az egyházi hatalom kettős vagy hármas felosztása felel-e meg inkább a katolikus egyház alkotmányának? Jutalma: a Pasquich-alapból 210 korona. — A nemzetgazdaságtanból. Fejtessenek ki Marx Károly tanai és azoknak bölcséleti alapjai. Jutalma: a Pasquich-alapból 240 korona.

A budapesti kir. magyar tudományegyetem jog- és államtudományi karának tanrende az 1902 1903. tanév első felére. Magyar polgári törvénykezés. (Bíróági szervezet. Ügyfelek. Sommás és rendes eljárás. Bizonyítás).

* A kamara jelentésében azt emelte ki, hogy míg a tanuk és szakértők ülve beszélhettek, addig az ügyvédeknek állva kellett előterjesztéseiket megtenniük. Egyébként ez a kamarai jelentésben felsorolt sérelmek legenyhébbje.

Dr. Herczegh Mihály. — Magyar családi jog, különös tekintettel a hazai jog történeti fejlődésére. Ugyanazon tanár. — Ausztriai általános magánjog. Dr. Sággy Gyula. — Római jog. (Bevezetés a jogi tanulmányokba. Források. Általános tanok az Institutiókból). Hetenként hat óra előadás, két óra exegeticum a seminariumban. Dr. Vécsey Tamás. — Egyházjog. Dr. Antal Gyula. — Egyházi jog. Dr. Kovács Gyula. — A hazai protestáns és görög keleti egyházak szervezeti történelmi kifejléseik szerint. Ugyanazon tanár. — Államszámviteltan. (Gazdasági rendtartás.) Tekintettel a törvényhatóságok és községek háztartására. Dr. Bochkor Károly. — Nemzetgazdaságtan. Dr. Földes Béla. — Magyar magánjog. (Általános tanok.) Dr. Zsögöd-Grosschmid Benő. — Kereskedelmi és váltójog. Dr. Nagy Ferencz. Magyar alkotmány- és jogtörténet. Dr. Tinom Akos. — Magyar pénzügyi jog. Dr. Mariska Vilmos. — Repetitorium a magyar pénzügyi jogból. Ugyanazon tanár. — Politika. (Kormányzat és közigazgatás.) Dr. Concha Győző. — Kereskedelmi jog. Dr. Schwarz Gusztáv. — Pandekták és pandektagyakorlatok. Ugyanazon tanár. — Bünvádi perjog. Dr. Balogh Jenő. — A büntetési rendszerről. Ugyanazon tanár. — Büntetőjogi seminarium és practicum. Ugyanazon tanár. — Büntetőjog. (Általános tanok.) Dr. Fayer László. — Büntetőjogi seminarium. Ugyanazon tanár. — A magyar bünvádi eljárás alapelvei. Ugyanazon tanár. — Közegészségtan. Dr. Liebermann Leó, orvosk. t. — Római jog. (Praktikummal összekötve.) Dr. Szentmisklósi Márton. — Európai jogtörténet. Dr. Király János. — Jogbölcelet. (A jog keletkezésének és fejlődésének törvényei és visszavezetésük elemi okokra.) Dr. Pikler Gyula. — Jogbölceleti és összehasonlító jogtudományi seminarium. Ugyanazon tanár. — Tételes nemzetközi jog. Dr. Csarada János. — Bölceleti jog. Ugyanazon tanár. — Magyar közjog. Dr. Kmety Károly. — Magyar közigazgatási jog. Ugyanazon tanár. — Telekkönyvi és örökösödési eljárás. Dr. Csillag Gyula. — Gyakorlati fejtegetések a perenkívüli eljárás köréből. Ugyanazon tanár. — A kereskedelmi társaságokról. Dr. Neumann Ármin. — Egyházjog. Dr. Melichár Kálmán. — Magyarország közigazgatási statisztikája. Dr. Dobránszky Péter. — Moralstatisztika. Ugyanazon tanár. — Törvényszéki orvostan. Dr. Csáthy Lajos. — Közgazdaságtan. Dr. Kovács Gyula. — Egyházjog. Dr. Reiner János. — Római jogtörténet. Dr. Hoffmann József. — Magyarország és Ausztria jogi kapcsolata. Dr. Polner Ödön. — Magyarország közjoga. Dr. Ferdinandy Géza. — Politika. Dr. Balogh Arthur. — A perbeli előfeltételek, különös tekintettel a magyar polgári perrendtartás új törvényjavaslatára. Dr. Pap József. — Nemzetközi szerződések a magyar közjogban. Dr. Jászi Viktor. — Válogatott helyek a magyar pénzügyi jogból. Dr. Exner Kornél. — Az angol szociálpolitika. Dr. Somogyi Manó. — Magyar közigazgatási jog. Dr. Rényi József. — Nemzetközi büntetőjog. Dr. Doleschall Alfréd. — Kiadatási jog és eljárás. Ugyanazon tanár. — A magyar magánjog története. (Jogtörténeti bevezetés. Jogforrások. Intézmények. Hármaskönyv.) Dr. Illés József. — Államszámviteltan. Dr. Wallon Dezső, az államszámviteltan megbízott előadója.

NEMZETKÖZI SZEMLÉ.

— **Liszt a korlátolt beszámításu bűnösökről.** Az e hónapban Berlinben összeülő német jogászgyűlés elé Liszt a német Btk. revisiója tárgyában véleményt terjesztett elő, melyből kiemeljük a következő nagyérdekű részletet:

A nem iparszerű bűncselekmények az utóbbi évtizedek alatt lényeges változást mutatnak és az alkoholizmusnak, de különösen a létért való idegkimerítő küzdelemnek befolyása alatt mindinkább neuropathikus vonásokat tüntetnek fel. Az «erkölcsileg kisebb értékűek», «korlátolt beszámításuak», a neurasthenikusok, «az egyensúlyukat elvesztettek» nyomják rá a nem iparszerű bűncselekményekre sajátos bélyegüket. A haragra lobbanó alkoholistának izgatottsága, az epileptikusnak félig önkívületi állapota, a pervers hajlamok, a jó társasághoz tartozó hysterikus nők bolti lopásai, a kéjgyilkosok véres tettei, «az anarchikus tett propagandájának» herostratesi hiúsága, mindezen jelenségei napjaink kriminalitásának, melyek ily tömegességben idegenek voltak a régi időkben, a büntető-törvény alkotóját új, rendkívüli fontosságú feladatok elé állítják. A beszámíthatatlanságra vonatkozó törvényes rendelkezések csak azt engedik meg a bírónak, hogy vagy felmentsen vagy súlyos büntetést szab-

jon ki, de nem ismerik a társadalom védelmét a kétség-telenül elmebeteg, közveszélyes büntetettek ellen, sem pedig nem ismerik a korlátolt beszámítási képességet és az ezzel legtöbbnyire járó fokozott közveszélyességet. A büntető bírónak meg kell adni a jogot, hogy a beszámíthatatlanság okából felmentetteket közbiztonsági tekintetektől gyógy- vagy ápoló-intézetekbe utalhassa. A beszámíthatatlanság kérdése körüli küzdelem, mely a bíró, ügyész, védő és orvosszakértő között szokott lejátszódni, legtöbbszor abban találja alapját, hogy a bíró vonakodik a közveszélyes egyént a felmentő ítélet révén a társadalomra ráereszteni. Mentől inkább felismerhető a tettesnek a bűncselekmény elkövetése körüli és az utáni, valamint főleg a bíróság előtti magatartásában a «bestia», annál inkább visszarettenünk a gondolattól, hogy a felmentő ítélettel az igazságszolgáltatás az utolsó szót mondja ki.

Ezekből az okokból indítványozza Liszt, hogy a bíróságnak joga legyen a beszámíthatatlanság okából közveszélyes büntetetteket gyógy- vagy ápoló-intézetben elhelyezni és hogy a korlátolt beszámítási képességük kisebb büntetéssel büntetessenek.

— **A párisi ügyvédek conferentiáján** ezt a kérdést vitatták meg: A színházigazgató és egy vállalkozó közt létrejött szerződés, mely arra irányul, hogy díjazásért rendezett tapsolás útján a darab sikere biztosítsa, semmisnek tekinthető-e mint olyan, mely a jó erkölcsökbe ütközik. A vitában a kérdésnek úgy igenlő, mint tagadó értelemben való eldöntése mellett érveltek.

— **Olasz bírói gyakorlat.** I. A részvénytársaság közgyűlésén hozott határozat megsemmisítése iránt minden részvényes indíthat pert, amennyiben a többség kimutathatóan nem részvényesek bevonásával — kölcsönképpen szerzett részvényekkel — jött csak létre. (*Turini semmitőlsekk.*)

II. A férjes nőnek házassága előtt vállalt kötelezettségeiért a nő a maga házasság előtti vagyonával szavatol. (*Palermói semmitőlsekk.*)

III. Postai vagy távirati utalványt, úgy mint a váltót, csak maga az utalványozott ruházhat át, még pedig csakis írásosan; aki, bár jóhiszeműleg, hamisított aláírás alapján az utalványozott összeget fölvette, tartozik azt visszaszolgáltatni. (*Turini semmitőlsekk.*)

IV. Középitkezésével okozott közvetett kárért még a közjog alkotta jogi személy is csak jogellenesség (fatto ingiusto) esetén szavatol, amennyiben pedig legfölebb a kisajátítási törvény szerint. Az állam közt, mely egy utat megépíttetett és a községnek átadott, és ezen község közt ama tény alapján nem létesül magánjogi viszony; a község tehát, ha mint az ut tulajdonosa az építkezésből kifolyólag kártérítést kénytelen fizetni, nem háríthatja ezt az államra. (*Római semmitőlsekk.*)

A mellékleten közöljük a Curiai Határozatok félelvi tartalommutatójának első felét. A hátralevő rész a jövő héten jön.

Lapunk jelen száma fél ívvel nagyobb terjedelmű a rendesnél.

Legközelebbi csődbejelentési határidők: (Szeptember 19-től szept. 26-ig): *Szept. 19.* Grünwald József e. a nyitrai tsz. (198). — *Szept. 20.* Ifj. Matzon Ede e. a szegvárdi tsz. (157). — *Szept. 21.* Simkó József e. a nagyváradai tsz. (187). — *Szept. 22.* Löffler Sámuel e. a veszprémi tsz. (185). — *Szept. 23.* Első temesmoraviczai takarékpénztár részvénytársaság e. a fehértemplomi tsz. (147). — *Szept. 24.* Füchsl Julie és társa e. a bpesti keresk. és vtsz. (182). — *Szept. 25.* Salzberger Rezső e. a bpesti keresk. és vtsz. (189). — *Szept. 26.* Spenderka és Temesváry e. a brassói tsz. (189). — *Szept. 27.* Klein Ignác e. a szatmárnémeti tsz. (185).

Csődök: Kádár Kálmán vámosmikolai ügyvéd e. az ipolysági tsz.; csb. Dabis Antal, t. Tölgyessy Ferencz; bh. nov. 8., felsz. t. nov. 25. (203). — Löwy testvérek temesvári czég és Löwy Béla és Löwy Zsigmond temesvári lakosok e. e tsz.; csb. Hermann Béla, t. Farkas János; bh. okt. 1., felsz. t. okt. 29. (204). — Möhl Bódog örökösei kapuvári czég e. a soproni tsz.; csb. Havas Lajos, t. Fränkl Illés; bh. nov. 17., felsz. t. decz. 4. (205).

Pályázatok: A dunaadonyi jbságnál jbiró; bh. szept. 19., a székesfehérvári tsz. elnökéhez (202). — A bpesti kir. ítélő táblánál két bíró; bh. szept. 20., e tábla elnökéhez (203). — A beszercei tsznél bíró; bh. szept. 20., e tsz. elnökéhez (203). — Bács-Topolyán közjegyző; bh. szept. 20., a szegedi kir. közjegyzői kamara elnökéhez (204).

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre — 12 kor. negyedévre 6 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

KOSSUTH LAJOS.

Kossuth Lajos egész élete a jogeszme érdekében folytatott szakadatlan küzdelem volt.

A jogért küzdött és a jogért szenvedett már akkor, amikor pályájának kezdetén az országgyűlési és törvényhatósági tudósítások szerkesztéseért börtönre vetették. A közttestületek tanácskozásainak nyilvánossága és a sajtó szabadsága érdekében folytatott ez a küzdelme adta az első impulsust a sajtószabadság törvénybe iktatásához.

A jogért küzdött Kossuth Lajos akkor, amikor az egyenlő teherviselés elvét írta zászlájára, amikor az urbériség eltörléséért szállt sikra, amikor a nem-nemesek hivatalviselési képességét diadallal vitte keresztül s amikor bátor szóval követelte, hogy szűnjék meg a nemes ember igazságszolgáltatási kiváltsága.

Kossuth Lajos lángszavának nagy része volt abban, hogy törvényileg biztosított a lelkiismereti, a tanítási és a sajtószabadság, amely szabadságjogok törvényes garanciákkal övezik az ugyancsak a Kossuth Lajos által kivivott alkotmányt.

Ebben az alkotmányban pedig a vezérlő eszme szintén a jogegyenlőség és a szabadság. A törvényhozásnak eddigi rendi szervezetét felváltotta a népképviselői rendszer, és e rendszernek integrans kiegészítő részét képezi a független felelős kormány.

Mindezeket a hatalmas alkotásokat átlengi az az elv, hogy egyrészt a nemzet minden téren való szabadsága, közjogai garanciákkal biztosítsanak, másrészt pedig, hogy az egyesnek szabadsága is alkotmányos biztosítékokkal védve legyen az összességgel szemben. A törvényhozás biztosította épp úgy a nemzetnek szabadságát, valamint a nemzet minden egyes tagjának szabadságát is.

A negyvennyolczas törvényekben hűen visszatükröződik Kossuth Lajos szelleme, az a szellem, mely nem ismert különbséget állampolgár és állampolgár között, mely az egész nemzet egységét tűzte célul maga elé.

Az egység előfeltétele pedig: hogy a nemzet minden tagja egyenlő jogoknak legyen részese és egyenlő kötelezettségeknek legyen hordozója. Egységes jog nélkül nincs egységes nemzet, egységes nemzet nélkül nincs egységes állam. A jogegyenlőség döntötte le a válaszfalakat főúr, köznemes, polgár és jobbágy között, ez teremtette meg a magyar nemzet politikai egységét.

Jogegység és jogegyenlőség nélkül nincs jogállam, pedig csak jogállam biztosíthatja polgárainak nemcsak politikai szabadságát, de gazdasági előhaladását is.

Ebben az értelemben bátran állíthatjuk, hogy Kossuth Lajos volt az, aki a magyar jogállam alapköveit lerakta.

A magyar jogászság, mely Kossuth Lajos eszméit hiven ápolja, mely örködik az ő művei fölött, tovább küzd a jogállam előfeltételeiért, a jogegységért, a jogegyenlőségért és az alkotmányos szabadságért és küzdelmeiben a legmelegebb szeretettel, igaz kegyelettel fog mindenha emlékezni a nagy uttörőre.

Szépség hibák a polgári perrendtartásról szóló törvényjavaslatban.

I. A törvényjavaslat nem alkalmazkodik ama törvénytechnikai szabályzathoz, mely szerint törvényben ugyanazon fogalom kifejezésül esetről esetre ugyanazonos szöveget használni, ellenben a szinonym kifejezést kerülni kell.

Annak kifejezésül, hogy a bíró szabadon ítél, a törvényjavaslatban a következő különféle szöveg fordul elő:

Belátása szerint (7., 110. és 292. §.); a per körülményei szerint (81. §.); az összes körülmények tekintetbe vételével (112. §.); a körülményekhez képest (116. §.); az eset körülményei szerint (268. és 339. §.); a körülmények szorgos méltatása alapján (269. §.); a körülmények szorgos méltatásával (270. §.); az összes körülmények figyelembe vételével legjobb belátása szerint (275. §.); a körülmények szerint (324. §.); a per körülményeihez képest belátása szerint (373. és 378. §.).

Annak kifejezésül, hogy a bíró miképen mérlegelje a bizonyítékokat, a törvényjavaslatban a következő szöveg használtatik: a 274. §. értelmében (207. §.); a 274. §. szerint (231., 331., 342., 346., 375. és 390. §.); a 274. §. értelmében szabadon (322. és 326. §.); a körülmények figyelembe vételével a 274. §. szerint (338. §.); a 274. §. szabályai szerint (380. §.).

A törvényjavaslatban majd «bizonyítéki eszköz», majd «bizonyíték»; majd «pénzbírság», majd «bírság» fordul elő.

Ezekkel nincsenek kimerítve a szinonym kifejezések esetei: a törvényjavaslatot tehát a kifejezések megfelelő unificálása szempontjából gondos átvizsgálás alá kell venni.

II. A törvényjavaslat a sommás eljárásról szóló törvény 1. §. 5. a) pontjában létesített eddigi jogállapotot fenntartani akarja (indokolás 74. oldal); holott annak 1. §. 1. a) pontja ezen jogállapotot lényegesen megváltoztatja.

Mig ugyanis a törvény szerint az okiratok csak a követelés létrejöttét és mennyiségét kell bizonyítani, addig a törvényjavaslat szerint az okiratnak ezenfelül még a kereset megállapításához szükséges egyéb összes ténykörülményeket is bizonyítani kell.

A törvényjavaslat szerint tehát nem tartoznék a járásbíró hatáskörébe az 1. §. 2. a) pontjának keretébe tartozó követelés iránti kereset, habár a követelés létrejötte és mennyisége szabályszerű okirattal bizonyítva van, akkor, ha a követelés lejárata felmondástól, vagy annak érvényesítése feltételtől függ, vagy ellenszolgáltatáshoz van kötve, és nem lehet a felmondás megtörténtét, vagy a feltétel teljesülését, vagy az ellenszolgáltatás teljesítését szabályszerű okirattal bizonyítani. Ellenben a sommás eljárásról szóló törvény szerint az ily kereset kétségtelenül a járásbíró hatáskörébe tartozik. Ily tényállás mellett bizony nem mondhatni, hogy az eddigi jogállapot fenntartatik.

Igaz, hogy már a sommás eljárásról szóló törvény 117. §. 2. pontja elfoglalta az ítélet végrehajthatása kérdésében «a kereset megállapításához szükséges egyéb összes ténykörülményeknek bizonyítására nézve» ugyanazt az álláspontot, amely a törvényjavaslat 419. §. 2. pontjában kifejezve van.

Helyesnek azonban ezen álláspontot nem tekintetem a sommás eljárásról szóló törvény szempontjából, és nem tekintem annak a törvényjavaslat alapján sem. Ha tekintet nélkül a felelővételre végrehajthatónak nyilvánítatik az ítélet akkor, amidőn a fentebb felemlített példákban a felmondás megtörténtének, vagy a feltétel teljesülésének, vagy az ellenszolgáltatás teljesítésének ténye szabályszerű okirattal volt bizonyítva; nem tudom megérteni, hogy miért zárassék ki ezen végrehajthatás akkor, amidőn a felmondás megtörténtének, vagy a feltétel teljesülésének, vagy az ellenszolgáltatás teljesítésének ténye a perben vitás sem volt, vagy bizonyított?

Meghatározott pénzösszeg fizetése, vagy meghatározott mennyiségű helyettesíthető ingóság, vagy értékpapír szolgáltatása iránt okiratban elvállalt kötelezettség alapján indított per tekintet nélkül az értékre *soha* nincsen a törvényszékek hatáskörébe utalva (törvényjavaslat 2., 3. §.); mi célja és értelme legyen tehát az 1. §. 2. a) pontjának végén előforduló «kivéve, ha a per tekintet nélkül az értékre, a törvényszékek hatáskörébe van utasítva» szövegű mondatnak.

III. Mig a sommás eljárásról szóló törvény 1. §. 5. f) pontja a haszonbérleti szerződés lejárta miatt a bérlemény visszaszolgáltatása iránt indított pereket utalja a járásbíró hatáskörébe, addig a törvényjavaslat 1. §. 2. d) pontja szerint a járásbíró hatáskörébe a haszonbérleti szerződés lejárta miatt a haszonbérlet ingatlan visszaszolgáltatása iránt indított perek tartoznak.

Ha ezen szövegváltozást tudatosan csinálták, vagy abból a feltevésből indultak ki, hogy haszonbérleti szerződésnek nem lehet más tárgya, mint ingatlan; vagy pedig a járásbíró hatáskörét csak oly esetre kívánták szorítani, amidőn a haszonbérleti szerződésnek nem valamely jog, vagy gyümölcsöző ingóság a tárgya.

Az első helytelen, a másik pedig indokolatlan.

Ugy tartom azonban, hogy ezen szövegváltozás nem tudatosan történt.

Erre következtetést enged egyrészt az a körülmény, hogy a törvényjavaslat 1. §. 2. f) h) pontjaiban ezen szövegváltozást önmaga ismét elejti, másrészt pedig az indokolásnak ide vonatkozó kijelentése (indokolás 75. oldal utolsó előtti bekezdés).

IV. Megtörtént a következő két eset.

Egy nyaralótulajdonos, ki családjával együtt a június és július havi időközött fürdőben volt töltendő, megengedte egyik barátjának, hogy ezen időközben ő élvezze családjával együtt ingyenesen nyaralójának használatát, úgy hogy augusztus elsejére a nyaralót neki és családja részére visszaszolgáltatni köteles legyen.

Ugyanakkor a nyaralótulajdonos neje értékes (egyezer korona értéket meghaladó) gyöngyékét ugyanazon barát nejének ugyanazon időközre használatul ingyenesen átengedte, úgy hogy augusztus elsejére a gyöngyék visszaszolgáltatassék.

Bekövetkezvén augusztus elseje: megtagadtatott a nyaraló visszaszolgáltatása és megtagadtatott a gyöngyék visszaszolgáltatása.

Már most a sommás eljárásról szóló törvény 1. §. 5. l) pontja alapján a nyaraló visszaszolgáltatása iránti per a járásbíró előtt folyt, míg a gyöngyék visszaszolgáltatása iránti per a kir. törvényszék előtt volt megindítandó.

Kérdem, forog-e fenn még csak árnyéka a jogosultságnak arra nézve, hogy ezen teljesen analog esetekben különbség tétessék a bírói hatáskör tekintetében? és miért ne terjesztessék-e ki a hivatkozott rendelkezés minden esetre, a midőn a megfelelő viszonyok közt bárminő vagyontárgy visszaszolgáltatásáról szó van?

A törvényjavaslat 1. §. 2. l) pontja nem szüntette meg ezt a visszaságot.

V. A törvényjavaslat 3. §. 1. h) pontjának ugyanazon §. l) pontjával való egybevetéséből, figyelemmel ezen két pontnak egymástól eltérő szövegezésére, azt a következtetést kellene levezetni, mintha a kereskedelmi megtartási jog akár hatályára, akár érvényesítési alakzatára nézve más volna, mint a váltói megtartási jog. Minthogy pedig ezen kétrendű megtartási jog úgy hatályára, mint különösen érvényesítési alakzatára nézve teljesen ugyanazonos, e két pont szövegezésének unificálása nagyon ajánlatosnak mutatkozik.

VI. Ajánlatosnak mutatkozik, hogy a törvényjavaslat 8. §. 8. pontjában «számadás megállapítása» helyett «számadás helyességének megállapítása» tétessék, hogy ez által a 130. §. tartalmával való összeköttetés kellőleg kifejeztessék.

A mi pedig ugyanazon pontban számadási kötelezettség megállapítása iránt indított per értékét illeti, bizony nagyon feltűnő, hogy a törvényjavaslat sem a hivatkozott 130. §-ban, sem más helyt fel nem említi azt, hogy felperes keresetében a számadás elő nem terjesztésének esetére az alperes elmarasztalásának alapjául szolgáló összeget felszámíthasson.

VII. A törvényjavaslat 11. §-ának ama rendelkezése, mely szerint területenkivüliséget élvező külföldi személyek ellen még ha belföldön laknak is, önkéntes alávetés esetét kivéve, belföldön nem indítható olyan per, melynek tárgya bér vagy haszonbér megfizetése: aligha fogja a gyakorlati igényeket kielégíteni.

Egyébként e §. második bekezdésében foglalt ama rendelkezés, mely szerint az ilyen személyek ellen csak olyan perek indíthatók, a melyekre nézve a bíróság illetékessége a 40. és 42. §§., értelmében van megállapítva, ellentétben van a 44. §. második bekezdés és a 78. §. második bekezdés rendelkezésével.

Sem a törvényjavaslat, sem annak indokolása nem érinti azt a kérdést, hogy kiterjed-e bizonyos vonatkozásban a rendes bíróság hatósága a királyi ház tagjaira? valamint a területenkivüliség kiváltságával bíró belföldi honosokra? avagy a jövőre is fentartatik-e a főudvarnagyi hivatalnak bíraskodása? Fel kell tenni, hogy e kérdésre nézve majd az életbe léptetési törvényben fognak intézkedni.

VIII. A 44. §. első bekezdés első sorában előforduló »halál esetére szóló más intézkedésekből eredő jogot« szövegü kitételnek nincsen értelme; hiszen előzőleg nincsen szó halál esetére szóló intézkedésről egyáltalában; hogy szólhatni tehát más intézkedésről?

Ugyanezen §. harmadik bekezdését itt kihagyni és megfelelő általánosabb szövegezéssel a 418. §-ba áthelyezni kell. A mostani helyére a kontemplált rendelkezés éppenséggel nem való; de másrésről a belföldi bíróság kizárólag illetékes nemcsak az ezen bekezdésben említett perekben, hanem például a 40. §-ban említett és magyar állmapolgár személyi állapotát tárgyzó perekben is.

IX. Képzeltető oly eset, a midőn a bíró a per eredményétől függő megtérítéssel nem valamelyik perbeli félnek, hanem perenkívül álló harmadik személynek tartozik. Ugy tartom, hogy ily esetben sem volna már a törvénynél fogva szabad a bírónak a perben eljárni, és hogy ehhez képest a 60. §. 1. pontjában »valamelyik félnek« szövegü kitétel megfelelően módosítandó volna.

X. A törvényjavaslat 71. §-a, különösen pedig annak második mondata, elhagyandó volna; minthogy tisztán doctrinarius, e mellett még nagyon banális kijelentést tartalmaz.

XI. A 76. §. harmadik bekezdésében zárjel alatt idézett 185. §. helyett 186. §. teendő.

XII. A 78. §. második bekezdése második mondatában »annak« helyett világosság kedvéért, de a harmadik bekezdés harmadik mondatával concordantiában »utóbbinak« teendő.

XIII. A 82. §-ban használt »per szorgalmazása« valami új műkifejezés akar-e lenni? Miért nem használtatik-e az »eljárás vagy per folytatása«, mely kifejezés a harmadik cím tizenkilencedik fejezetében megállapítva van?

XIV. A 120. §. harmadik bekezdésének harmadik mondata csak ismétlését tartalmazza annak, ami már ezen bekezdés első és második mondatában foglaltatik.

XV. A 141. §. utolsó előtti bekezdése és a 14. §. közt szerves összeköttetést kellene létesíteni.

XVI. A 179. §. első bekezdése negyedik sorában »ellen« szó, mint értelmet zavaró, elhagyandó. Hogy ki részére marasztalandó a fél a költségek megtérítésében és mily költségekben, ennek meghatározása hiányzik.

Kíváncsnak is mutatkozik létesíteni kello összeköttetést azon intézkedés közt, mely szerint a bíróság (melyik?)

hivatalból végzéssel mondja ki a marasztalást és az 509., 576. §-ok közt, melyek e részben eltérő intézkedést látszanak tartalmazni.

XVII. A 207. §. második bekezdésében foglalt rendelkezést nem tartom elfogadhatónak.

Mert rést üt a javaslat által elfogadott azon megállapításon, mely szerint az előkészítő irat csak tájékoztató, nem pedig határozó irat, amelynek tartalmához a fél kötve nincsen, mely tartalom tehát az ügy eldöntésében csak annyiban vehető figyelembe, amennyiben a tárgyalásnál kifejezetten előadatik; és mert rést üt a javaslat által elfogadott azon további megállapításon, mely szerint beismertnek csak az tekintethetik, ami a bíró előtt kifejezetten beismertetik vagy a bírónak e részben direct felhívására sem közvetlenül, sem közvetve nem tagadtatik.

Hozzámául, hogy ezen rendelkezéssel nem az ügy hasznára a bizonyítási eszközök közé bevitetik a »bírószágon kívüli beismerés« minden közelebbi meghatározás nélkül és egészen nyitva hagyatik annak eldöntése (mert a javaslatban ezen egy eseten kívül az ilyen beismerésről szó nincsen), hogy vajon csak az előkészítő iratban foglalt beismerés tekintethetik-e most már »bírószágon kívüli beismerés«-nek, amelyre a 274. §. alkalmazandó; avagy ily beismerés jelentőségével birjon-e minden egyéb beismerés, mely a peren kívül tétetik?

Ezen okoknál fogva a megbeszélte bekezdést egészen elhagyandónak véleményezem. Amennyiben azonban az előkészítő iratban foglalt beismerésnek mégis kívánnak hatályt tulajdonítani, a mostani szöveg helyett a következő szöveget ajánlom: »az előkészítő iratban foglalt beismerés bizonyító ereje a 277. szerint ítélendő meg«. A most hivatkozott törvényszakasz negyedik sorában »vagy valótlanságára« szavak elhagyandók; hiszen mégis különös dolog, hogy valamely tényállást olyan ténykörülmenyekkel lehessen bizonyítani, amelyek a tényállítás valótlanságára alapos következtetést engednek.

XVIII. A systematika szempontjából megfoghatatlannak látszik, hogy miért tartják fen a 211. §. utolsó bekezdésében foglalt közzétételi tilalom sanctiójának szabályozását az életbe léptetési törvény számára (indokolás 223. oldal); és miért nem foglalják be ezen szabályozást a tilalom mellett magába a perrendjavaslatba?

Elhibázottnak tartom a 212. §. azon rendelkezését, mely szerint a nyilvánosságot kizáró végzés ellen felebbvitel egyáltalában engedtetik, és ennek folytán az 509. §. vonatkozó intézkedését is, mely szerint a felebbezési bíróság — ha mindjárt érdemben az elsőbíró ítéletének megváltoztatására nem forog is fen ok — mégis feloldással procedál, ha úgy találja, hogy indokolt a felebbvitel azon része, hogy a nyilvánosság kizárandó nem lett volna.

Annak megítélését ugyanis, hogy adott esetben a tárgyalás nyilvánossága a felek valamelyikének méltányos érdekét sérti-e? tisztán az elsőbíró discretiójára kell bízni. Ezen megítéléshez rendszerint a helyi viszonyok és a felek egyéni viszonyainak ismerete szükséges; ily ismerettel az elsőbíró rendszerint rendelkezik, a felebbezési bíróság ellenben a dolog természeténél fogva csak kivételesen.

(Folyt. köv.)

Dr. Weinmann Fülöp.

A huszonhatodik német jogászgyűlés.

A huszonhatodik német jogászgyűlés szeptember 10-én ült össze Berlinben.

Az első jogászgyűlés 1860-ban tartatott Berlinben és azóta sem ülésezett egyszer sem a birodalom fővárosában. Megalapítója Holtzendorff, első elnöke Wächter volt, az első állandó bizottság tagjai valának: Friedberg, Bluntschli és Ihering.

Állandóan sok tagja volt a jogászgyűlésnek Ausztriából

is, a jelen gyűlésben is sok osztrák vesz részt, sőt az elnökségben is képviselve van Ausztria Klein osztályfőnök, az osztrák perrendtartás szerzője által.

A jelenlegi jogászgyűlésnek több mint ezerkétszáz tagja volt.

A legnagyobb érdeklődés nyilvánult a büntetőtörvény revíziója fölötti vita iránt. Kahl egyetemi tanár volt a kérdés előadója.

A revisio szerinte több irányban szükséges. Így pl. a felségsértéseknek ma igen tág a fogalmi köre. Csak ott kell üldözni, ahol erős és valóságos közérdek követeli a felségsértés üldözését. A felhatalmazás megadását egy központi organumra kell bízni. A hamis eskü bűncselekménye se maradhat a jelenlegi szövegben. Az eskübizonyítás lényeges megszorítása volna ajánlatos. Az erkölcs, vallás és becsület elleni bűncselekmények újból való szabályozása is kívánatos. A gyilkosság és szándékos emberölés közti különböztetés nem tartható fen. A vagyoni elleni delictumok tana gyökeres reformra szorul. Már-már igazzá kezd válni a mondás, hogy a kis tolvajokat felakasztják, a nagyokat elszalasztják. Különösen fontos a fiatakorú bűnösökkel való elbánás alapos megváltoztatása. Előadásának további részei a jogászgyűlés által is elfogadott következő indítványokban vannak összefoglalva:

I. A Btk. revíziója sürgős feladat.

II. A törvényhozásnak a revisio keresztülvitelénél ajánlatos:

1. A rendőri büntetőjog különválasztása és külön kodifikációja.

2. A büntetőjogi melléktörvények lehetőleg a kodexbe belefoglalandók.

III. A revisio tartalmában a jogászgyűlés az által részesedik, hogy azon kérdések tekintetében iparkodik vezérelveket találni, amelyek központi állásuknál vagy elvi jelentőségüknél fogva tudományos vagy közérdekű értelemben a büntetőjog problémáit képezik. Ezekhez tartoznak legalább is és szükségképp:

1. A fiatakoruakkal való büntetőjogi elbánás.

2. A szellemileg kisebb értékűekkel (geistig minderwerth) való elbánás.

3. A visszaesés és az iparszerű bűnözés.

4. A bírói büntetéskiszabás. (Kapcsolatban a kísérlet büntetőjogi kezelésével.)

5. A büntetési rendszer, beleértve a büntetőbíró által meghatározandó biztosító és javító rendszabályokat.

6. A büntetés végrehajtása. (Beleértve a feltételes elítélés és feltételes megkegyelmezés ismételt vizsgálatát.)

7. A bűnösséget kizáró okok, különösen a jogellenesség hiánya és a végszükség.

IV. A 27-ik jogászgyűlésre orvosszakértők bevonásával tárgyalásra kitűzetik a III. 1. és 2. alatt foglalt két tárgy. A többi reformkérdések tárgyalásának sorrendje későbbi határozathozatalnak tartatik fen.

Mint fentebb említettük, Kahl indítványai elfogadtattak. A vitában részt vettek Kronecker, Beckh, Kleinfeller, Aschrott. Kahl azon indítványa, hogy a Btk. revíziójáig a bűnvádi eljárás reformja elhalasztassék, nem fogadtatott el.

Igen élénk vitát provokált a kartellekkel és ringekkel szemben való állásfoglalás kérdése is. *Menzel* és *Nentwich* előadókon kívül részt vett a discussióban többek közt *Klein* osztrák osztályfőnök is. Igen csekély többséggel a következő határozat hozatott a szakosztályban: A jogászgyűlés abbéli meggyőződését fejezi ki, hogy az ipari kartellek törvényhozási szabályozására legelőbb ajánlatos a kartellirozott vállalkozók, bizománysaik és alkalmazottaik információ-adási kötelezettsége az állammal szemben.

Azon indítvány, mely szerint minden törvényes beavatkozás mellőztessék, egyenlő igen és nem szavazatokat nyert

és így el nem fogadottnak volt a szabályok szerint tekintendő.

Tekintettel arra, hogy a határozatok ily csekély szó-többséggel hozattak, az osztály a teljes-ülésnek a kérdés érdemleges tárgyalását hozta javaslatba.

A teljes-ülés beható vita után nagy többséggel úgy határozott, hogy a kartell-ügyet a következő jogászgyűlésen még egyszer vita tárgyává teszi és ezuttal nem hoz külön határozatot.

Az építőiparosok követeléseinek biztosításáról folyt vitának eredménye az, hogy a jogászgyűlés pártolja az ezen tárgybán kidolgozott egyik kormány-tervezetet.

A jogászok előképzése tekintetében a következő határozat hozatott: Szükséges legalább is 7 félévi tanulmányi idő, a gyakorlatok ápolása és szigorú első vizsga. Közbeni vizsgák (Zwischenprüfungen) sem nem kívánatosak, sem nem szükségesek. Sürgősen szükséges, hogy ezek tekintetében egyes szövetséges államok külön eljárása elkerültesse. Ez a határozat csaknem egyhanguan hozatott.

További érdekes határozat a következő: A jogászgyűlés ajánlja 1. a vasutak felelősségéről szóló törvény kiterjesztését erőművi közlekedési eszközök vállalkozóira, a birodalmi Haftpflicht-törvény és a porosz vasuti törvény értelmében; 2. továbbá ezen vállalkozók kényszerszövetkezeteinek létesítését, a kártérítés viselése végett, a balesetbiztosítási törvények mintájára.

A perrendtartási bizottság a következő határozatokat hozta: A közigazgatási bíróságok határozatainak jogereje elvileg elismertessék és pedig oly módon, hogy ezen határozatok az államot kötik.

Az a kérdés, hogy ingatlanok eladásához közjegyzőileg vagy bíróilag hitelesített szerződés kívántassék-e, levétetett a napirendről és ajánlatik, hogy ez a kérdés a közjegyzői intézmény megszüntetésének kérdésével kapcsolatban tárgyalassék.

Nagy érdeklődéssel tárgyalták azt a kérdést, vajon szükséges-e a perrendtartásnak módosítása oly irányban, hogy a bírónak a pervezetésnél (Prozessbetrieb) nagyobb közreműködés engedtesse? Ennek az irodalomban újabb időben sok oldalról megvitatott tárgynak az az előzménye, hogy különösen a rajnai Pfälzban és a kölni Oberlandesgericht területén igen gyakori jelenség, hogy a peres felek vagy képviselőik a per tárgyalását közös beleegyezéssel elhalasztják. Ez a bíróság munka- és időbeosztásának megzavarását okozza, de ha az ügyvédek a peres felek hozzájárulása nélkül halasztanak, a peres felek kárára is van. *Hamm*, a kölni Oberlandesgericht elnöke indítványában a közös beleegyezéssel való halasztást csak akkor engedné meg, ha fontos okok hozatnak fel. Ha nem halasztatik az ügy és érdemben nem is tárgyalatik, akkor az ügy szünetel. Halasztást tartalmazó vagy halasztást megtagadó végzés ellen azonnal bejelentendő felfolyamodásnak van helye. Ha az ügy szünetelőnek jelentetett ki, a teljes perbeli illeték felét rója le mind egyik fél. Ha a szünetelő ügy újrafelvétele kéretik, a tárgyalás a kitűzésre váró többi ügy után tüzendő csak ki.

Beható vita után az előadó javaslatait mellőzték és ki-mondták, hogy: nem kívánatos a perrendtartás olyatén módosítása, mely szerint a bírónak a pervezetésnél nagyobb közreműködés biztosittassék. Ellenben mérlegelendő, mely módon lehetne megelőzni a tárgyalási határnapok meghiusítását.

A főudvarmesteri hivatal mint bírói hatóság.

Az uralkodó és az uralkodóház tagjai elleni pereket illetőleg az új polgári perrendtartás mi intézkedést sem tartalmaz. Az 1879. évi perrendtartási tervezet már felvetette e kérdés tisztázását, félig ugyan, mert csak a hitbizományi, bányá-, birtokbíróági és bérleti ügyeket illetőleg mondotta

ki illetékesnek a hazai bíróságokat, de érintetlenül hagyta az egyéb ügyeket és megtett legalább annyit, hogy a főudvarnagyi hivatal, mint ilyent, hazai jogszolgáltatásunkba beállította.

A jelenlegi javaslat szerint a régi állapot marad és legfeljebb a bizonytalanság nagyobb, mert az új perrend erről a tárgyról teljesen hallgat.

Az új polgári perrendtartás semmi külön intézkedést nem állít fel az uralkodó és az uralkodóház elleni polgári perek forumaként és leszámítva a 179. §-t, mely a kézbesítésekre és a 307. §-t, mely a tanukénti kihallgatásra nézve rendel kivételes intézkedéseket, sehol az uralkodóház tagjaira nézve külön intézkedés nincs s így könnyen azon kérdés merülhet fel, vajon az illetékesség szempontjából nem-e ugyanazon szabályok nyernek alkalmazást az ellenük indítandó perekben, mint az állampolgárok ellen.

Az egységes törvények, az alakiak épp úgy, mint az anyagiak az együvé tartozás érzését keltik fel és a nemzet egységességét erősítik.

Örömmel üdvözlünk minden egyes törvényt, mely ezen egység előmozdítását eredményezi és épp azért az új perrendnek is e célra kell szolgálnia és nem szabad megengednie azt, hogy a főudvarnagyi hivatal — mint bíróság — udvari rendeletekkel illesztessék be a magyar bírósági szervezetbe.

Nincs és nem lehet az ellen kifogásunk, hogy az uralkodóház tagjai elleni perekben valamilyes — magas állásuknak megfelelő — kivételes bíróság ítélkezzék, de a magyar államiság megköveteli, hogy e kivételes bíróság a magyar törvényhozás által teremtsék.

Nincs az ellen sem kifogásunk, ha szervezete — természetesen magyar bírákkal — olyan leendő, mint amilyen most a főudvarnagyi hivatalé, de e szervezet a magyar törvényhozásnak legyen alkotása.

Ez megfelel a magyar közjognak is, mert az uralkodóház tagjai a magyar közjog szempontjából a magyar állam polgárai, nem is szólva magáról az uralkodóról, ki törvényeink szerint az év egy részében az országban köteles tartózkodni, a királyi herczegek pedig a magyar főrendiház tagjai.

Ila tehát az uralkodó és uralkodóház tagjai elleni perekben valamilyes szervezett bíróság kivételes bíróság felállítatik, úgy velük szemben a magyar közjog szempontjából magyar állampolgárok elleni perekben az illetékesség vagy magyar főudvarnagyi hivatal, vagy az osztrák főudvarnagyi hivatal illetné meg, a szerint, amint azok a magyar állam vagy az osztrák állam területén laknak.

Az új perrend 42., 43., 44., 38., 31., de különösen 30. §-a segélyével ritkán történnék meg az, hogy az uralkodóház tagjait, ha a magyar állam területén állandó lakhelyük nem volna, az osztrák főudvarnagyi hivatal előtt kellene perelni.

Igy megszűnnék azon államiságunkat sértő és alkotmányunkkal ellenkező állapot, hogy egy udvari rendelet bíróságot alkot és megszűnnék azon, a paritással is ellenkező állapot, hogy nekünk az esetleg magyar területen állandóan lakó magyar kir. herczeg elleni perben egy osztrák bíróság előtt kell pert vinnünk.

Ezen magyar főudvarnagyi bíróság hatásköre kiterjedne a 42., 43. és 44. §-ok eseteit kivéve, az uralkodó és házának tagjai elleni összes perekre, mely alól a váltópereket ajánlanók kivenni, mert a váltójog kereskedelmi fontossága az egységes judikaturát követeli.

A főudvarnagyi bíróság hatásköre alól, az az alá tartozó egyének — minthogy ez privilegium — szerződészerűleg kivonhatják magukat, illetve ezen privilegiumról lemondhatnak.

Dr. Polyák Béla,
budapesti ügyvéd.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A zugírászat patronusai.

Nem tartogatom a végére, ugysis tudja mindenki, hogy kik a patronusok. A hatóságaink meg a bíróságaink.

A zugírászat olyan kiváltságos crimen, hogy vele csak a párviadal konkurrál.

A párviadalt — nem akarok vele éppen újat mondani — tiltja a törvény: de a bírák, az ügyészek vígan párbajoznak és — tiszta sor — a jogvédelem bajnokai: az ügyvédek nemkülönben.

A zugírászat hivatalból üldözendő kihágás: azért a bíróságaink szeme láttára és minden rendű és rangu bírói és közigazgatási hatóság nagybecsű pártfogása alatt virul, nő és gyarapszik.

Pedig még a «minima non curat prætor» sem illik rá, Tudja mindenki, hogy a hivataloknak, hatóságoknak a baját szaporítja a zugírás beadványa, mert sok a sallang benne, a fölösleges; a polyva, amely alól úgy kell keresgélve kivájkálni a magot. Az időpocsékolás a többi ügy rovására történik.

Sok haszontalan, sőt káros beadvány is készül. Hátramaradására, költségére és kárára az igazságot leső feleknek.

Első helyütt kellett volna emlitenem az ügyvédek baját akiket fölöttébb rongál a zugírászat.

Az ügyvédségről a minisztertől fogva lefelé minden nagy és kis portentum: zöld és fehér asztal mellől egyaránt azt harsogja urbi et orbi, hogy a «jogszolgáltatásnak egyenrangú tényezője», ámde senki ember fia a füle bojtját meg nem mozgatja, ha ez az egyenrangú tényező a torkaszakadtából kiáltoz segítségért teszem akár a zugírászat ellen.

Az «egyenrangú tényező» ezer sebből vérzik, a torkán érzi az új perrend késését, nem győz védekezni kifelé és képtelen megvédelmezni magát ennenmaga ellen, csenevész lábikráin pedig a zugírászat pióczái élösködnek.

A hajdan való kolosszus, az örökké «egyenrangú tényező» érzi, hogy foly testéből a drága nedű, az a «különös», amely nélkül élet nincs; de már környékezi az aléltóság és védekezni nem bír...

A kamarák évi jelentéseiben következetesen felhangzik a panasz és azt nem vitathatom, hogy éppen Szabadkán rosszabb a helyzet, mint egyebütt, mert sorra minden kamara jelentésében olvasom a feljajdulásokat évről-évre: el nem képzelhetem azonban, hogy legyen vidéki városa az országnak, ahol a zugírások szemérmetlenebbül üzzék a kalózkodásukat, mint Szabadkán.

A bíróság az ügyvéd ellenjegyzésével benyújtott beadványt legelsőbb formai szempontból vizsgálja és tiz bíró közül legalább kilencz nem úgy fog az olvasásához: teljesíthető-e a kérelem, hanem úgy: el lehet-e vajon utasítani?

A zugírások beadványai — a formát értem — vadászati tilalom alá vannak helyezve. A zugírások az örökös Treuga Dei áldását élvezik.

A szabadkai ügyvédegylet, amely mindösszesen 4 5 hónapja hogy működik, a végére járt, hogy a szabadkai telekkönyvi hatósághoz *három hónap alatt ugyanazonegy zugírás ötvennél több beadványt nyújtott be.* Senki ember fiának, hivatalbeli embernek, ott azért eszébe nem jutott a hivatalból üldözendő zugírászati kihágás ügyében tenni valamit.

A szabadkai járásbírósnál egy ingyenes díjnak hónapokon át üzte a cserkészést az ügyvédek pagonyában. Már tudniillik az államnak dolgozott ingyenesen, a felekkel megfizettette magát. Mikor az ingyenes díjnokokat valamilyes részben írógépekkel helyettesítették: az a nótárius zugírász kicsöppent a pozíciójából; máskülönben nyilván sohase lett volna bántódása.

Mert az ilyesmit hivatalból nem veszik észre.

Sőt köztudomásu, hogy — teszem — igényperekben az esztendőök során csinos zugirászati gyakorlat fejtett ki a szabadkai járásbírósnál.

Ha a háztulajdonos a háza előtt a téglajárón kinőtt dudvát el nem pusztítja: a városi statutumban meghatározott kihágást követi el és ez okért bünteti őt a rendőrség. Észreveszik ezt a kihágást hivatalból. Ezt már igen.

A zugirászat dudvája vigan tenyész hivatalokban és hivatalon kívül egyaránt. Ez szabad művészet. Szabadkán és szerte e hazában mindenütt: a Kárpátoktól az Adriáig.

Ezért mondtam az imént, hogy a hatóságok, bíróságok a honhazai zugirászat pátronusai.

Quod erat demonstrandum.

Dr. Révész Ernő,
szabadkai ügyvéd.

A jogos védelem köre.

A *Jogt. Közl.* 30. számában ezen czim alatt megbeszélés tárgyává tettem a Jogállam által fölvetett azon kérdést, hogy lehet-e jogos védelemben gondatlan cselekményt elkövetni?

A Jogállam tagadó feleletével szemben én azon eredményre jutottam, hogy sem törvényes, sem elméleti akadály ennek nincsen, sőt a kiindulási pontot képzett esküdtzéki eset is helyesen lett eldöntve vádlottak felmentésével, bár már akkor érintettem, hogy a kérdés ezen esettől független, mert szerintem a kétségtelenül jogos védelemben történt herezacskó megszorítása folytán elalélt embernek felakasztása, azon hiszemben, hogy meghalt, a tárgyalt esetben nem is minősíthető gondatlanságban elkövetett emberölésnek.

Ezen cikkemet a Jogállam érthetetlen okból nagyon zokon vette és «támadó cikk»-nek minősítve, most megjelent VII. füzetében nemcsak a «Jogállamban», de egyáltalán tudományos czélt szem előtt tartó szaklapban legalább is szokatlan hangon és modorban tárgyalja; amellett, hogy jelen lapok szerkesztőjét formaliter interpellálja és provokálja egy kérdésben, melyet az interpelláló vetett fel és melyet én legjobb igyekezettel és a közreadás helyéhez méltó objektivitással, teljes névaláírással tárgyaltam.

Első sorban is arra reflectálok, amiben (*i.*) urnak igaza van. Így most már tisztában látom, hogy ő eredetileg a kérdések logikátlan feltevését róta meg abban az esküdtzéki esetben és nem a verdiktet; mert úgy látszik a felmentés ellen nem volna kifogása, csak a gondatlan cselekménynek jogos védelem folytán való be nem számítását nem helyesli.

Igaza van abban is, hogy a szándékos cselekménynél beállott és a szándékoltnál súlyosabb eredmény, ugynevezett praeterintentionális cselekmény. De ezzel nekem sem mond ujat (*i.*) ur, mert én ezt sehol sem tagadtam és nem azt és nem úgy mondtam cikkemben, amint azt cikkíró ur idézi és amint abból következtet. Nem mondtam, hogy az a superplus, ami praeter intentionem következik be, «ez már nem szándékos és csak gondatlanság gyanánt volna beszámítható.» Hanem csak azt mondtam, hogy midőn a Btk. 79. §-a a félelem, ijedtségből, vagy megzavarodásból történt tulhágását a jogos védelemnek mentesíti, ezzel végeredményében tulajdonképpen egy gondatlanságból eredt cselekményt mentesít, mivel kellő gondosság mellett a jogosan védekező a relativitáson belül marad és ez a superplus nem állott volna be. Ez a megjegyzés azonban nem érinti a praeterintentionális cselekmények tanát, mert hisz ez a tulhágás mentesítése nem csupán a praeterintentionális cselekményekre vonatkozik, hanem azokra is, amikor már maga a szándékoltnál súlyosabb eredmény is meghaladja a relativitást.

A Jogállam t. cikkírója azért nem fogadja el tételemet, hogy jogos védelem okából a gondatlanságból eredt következményekért sem felel a védekező, mert szerinte «ahhoz,

hogy a jogos védelemre alkalom nyíljk, támadás kell, melylyel szemben a megtámadott védekezik, tehát szándékosan cselekszik és pedig abban az értelemben, hogy akarata nemcsak a tettet, hanem a bekövetkező, illetőleg a bekövetkezhető eredményt is átfoglalja.»

Szerinte tehát a jogos védekezés természeténél fogva csakis szándékos lehet és így a jogos védelemből a gondatlanság eleme teljesen ki van zárva.

Nem tehetek róla, engem ez az érvelés nem győzött meg álláspontom helytelenségéről.

A cikkíró ur fenti fejtegetése szerint körülbelül úgy definiáltatik a szándék, mint Lisztnél, hogy a szándék nem csak a cselekményre, de a cselekmény eredményének előrelátására is vonatkozik.

Mi ezzel szemben a gondatlanság? «Az akarat szabad elhatározása oly cselekményre, melyből a tettes szándéka nélkül jogsértés származott, melynek bekövetkezését azonban előre láthatta, vagy láthatta volna.» (Dr. Illés Károly.)

Kétségtelen, hogy a jogos védelem természete szerint csakis szándékos lehet, mivel a védekezésre való elhatározás és ebből folyólag a védekezés ténye tudatos, ott tehát, ahol a jogosan védekező a cselekményt és eredményt egyaránt akarta, ott tényleg nem lehet egyébről szó, mint szándékos cselekményről. Ámde kérdés, hogy nincs-e rá eset, ahol a védekezés szándékossága mellett az eredmény már a szándékon kívül esik, vagyis csupán a védekezés ténye tudatos, de már az eredmény ezen kívül esik?

Mert ha van, akkor a fenti definitiók szerint is az ilyen cselekmény a gondatlanságban elkövetett cselekmények categoriájába tartozik és ha ezekre is áll, illetve állhat a jogos védelem excusatiója, akkor álláspontunk igazolva is van.

Mint már előbbi cikkelyemben is igyekeztem kimutatni, sem a törvény, sem a dogmatika szempontjából a tétel helyességének akadályai nincsen.

Tételes törvényünk nem distinguál szándékos és gondatlan cselekmények között, hanem általánosságban a «cselekmény» beszámíthatóságát zárja ki a jogos védelemnél. Forgalmilag pedig éppenséggel nincsen akadály, mivel, mint ki fogom mutatni, igenis van példa rá, hogy a cselekmény szándékossága mellett az eredmény a tudaton és akaraton kívül esik, de kellő gondosság mellett elhárítható lett volna és így adott esetben büntetendő gondatlan cselekményt képezne, nem volt tehát olyan absurdum «komolyan felállítani» a tételt, hogy jogos védelem czimén gondatlan cselekmény is kimenthető és komolyan állíthattam azt is előbbi cikkemben, hogy «amikor a jogos védelemben elkövetett szándékos bűncselekményt éppen a jogos védelem indokából nem büntetjük, a gondatlanság által bekövetkezett cselekményért — tehát a kevesebbért — mégis felelőssé tegyük az illetőt».

Mert tényleg kevesebb az, ami a szándékon, a tudaton kívül — nem a szándékon túl (praeter intentionem) — eredményez delictumot, mint az a cselekmény, amely már tudatosan a büntetendő eredményt is szándékolta. A kettő t. i. nem egy, mint ez az alábbi példákból ki fog tűnni és így kár volt az ellenkező álláspontot a «szándékról való teljes fogalomhiányának» és «gyermekes okoskodásnak» mondani a helyett, hogy meggyőző érveket sorakoztatott volna a cikkíró ur a szerinte helytelen álláspont megdöntésére. — De nézzük a példákat.

Teszem: ha a megtámadott egy hirtelen felkapott fejével üti támadóját, ámde az ütésnél elmulasztotta hátra nézni és a fejsze felemelésénél a háta mögött állót is súlyosan megütötte.

A cselekmény egy; csupán a megtámadott személye ellen intézett támadás elhárítására történt és volt szükséges. A támadóval szemben a jogos védelem excusatiója vitán kívül áll. De büntetendő-e ez az ember gondatlanságban elkövetett cselekményért a hátul állott harmadikkal szemben,

mivel elmulasztotta körülnézni, amit egy fejszével dolgozó ember sem mulaszt el vágás előtt? Azt hiszem, hogy nem, mert ő nem tett egyebet, mint jogosan védekezett, már pedig ez a védekezés a «támadás» visszaverésére szükséges volt. De ez még nem a legjobb példám, mert vitás lehet az eset a személyek különbözőségénél fogva. Jobb emez:

Megtámadnak egy kémiai gyárban dolgozó munkás leányt, ki rendesen ártalmatlan anyagokkal dolgozik. Szomszédnője vitriolos anyagot használ. Támadják. A támadás csekély, a relativitás határain belül kíván védekezni és abban a tudatban, hogy a saját vizes vedrét kapja fel, leönti támadóját a vitriolos vödörből. A támadó meghal.

Hogy a leány jogos védelemben járt el, nem kétséges. Azt hiszem, az sem kétséges, hogy a vitriolos vödör használata itt nem képezheti a «jogos védelem határainak áthágását», mert hiszen ő nem többet tett, mint amennyit kellett volna, hanem más eredményt létesített, mint amit szándékolt. Nem is praeterintentionális a cselekmény. Az sem kétséges, hogy jogos védelem esetén kívül ez a cselekmény gondatlanságban elkövetett emberölést képezne.

Tisztelettel kérdelem már most, nem illeti-e meg ezt a leányt a jogos védelem excusatiója, helyesebben, nem jogos védelemben követte-e el a cselekményt ez a leány (mert az excusatio további kérdés és ezzel nem akarom a dolgot complicálni), holott pedig ő csak magát a védelmi cselekményt, az öntést szándékolta, ámde az eredményt nem, tehát «a tettes szándéka nélkül jogsértés származott, melynek bekövetkezését azonban előreláthatta és elháríthatta volna», ha előbb megnézi a vödört. A cselekmény tehát evidenten gondatlan és mégis jogos védelem.

Ilyen eset sok van, pl. a védekező, ki a puskával üt, mely töltve van és elsül stb. Sőt taglalhatnók itt az aberratio ictus kérdését is, de ez messzire vezetne.

Én úgy vélem, hogy ezekkel sikerült bebizonyítanom, hogy az «egyelőre képtelennek látszó» tétel nem olyan képtelen, mert az élet, mely a törvények és kommentárok tételeivel sem törődik, gyakran új világításba helyezi az eddig csupán egy oldalról látott tételeket.

És erre éppen elég jó volt az az esküdszéki eset, amely pedig nem is igaz példája az én tételelemnek és nyilván azért is vezetett «képtelen» eredményre «a t. cikkirő által a Jogállamban megkísérelt levezető logikai bizonyításnál.»

Hogy a Jogállam az esküdszék mellett van, örvendetes tudomásul veszem. Ellenkező véleményemet a Jogállam III. füzetének 226. lapján foglalt következő passusból merítettem:

«Értjük Doleschall kétségbeesését, amelylyel felkiált: az esküdszéki intézmény behozatala lehetővé tette az öt éven felüli szabadságvesztés-büntetéssel sújtott tett elkövetőjének, hogy büntetlenül szabaduljon; a feltételes elítéléssel most ugyanazt akarják lehetővé tenni az öt éven alóli büntetéssel fenytett cselekmények tettesei-nek! Hát ki fogja akkor igazán leültni a büntetését?!»

El fogja ismerni mindenki, hogy az öröm, melylyel Doleschall Alfrédnek a Jogászegyletben az esküdszék ellen intézett támadását a Jogállam fogadta, éppen nem harmonizál az újabb kijelentéssel.

Dr. Vidor Jenő,
budapesti ügyvéd.

Különfélék.

— A Budapesten 1905. évben tartandó VII. nemzetközi börtönügyi kongresszus előkészítése és programja. A nemzetközi börtönügyi bizottság (Commission pénitentiaire internationale), mely tudvalevőleg az összes kulturállamok hivatalos küldötteiből van szervezve, augusztus 25-én és következő napjain Bernben tartotta folyó évi ülését. A bizottság tanácskozásait ez alkalommal annak jelenlegi elnöke, Rickl Gyula, igazságügyminiszeri osztálytanácsos, a m. kir. kormány hivatalos küldöttje vezette. Az ülésen (kivéve két állam képviselőit, kiket betegség gátolt a megjelenésben) rész vettek a nemzetközi bizottság összes tagjai.

Ez alkalommal a nemzetközi bizottság főteendője volt a Budapesten 1905-ben tartandó VII. nemzetközi börtönügyi kongresszus előkészítése és a napirendre tűzendő kérdések megállapítása, valamint a határozat a francia börtönügyi társaság (Société générale des prisons) nevében annak tiszteletbeli elnöke, Bérenger szenátor által előterjesztett azon indítvány felett, hogy a nemzetközi börtönügyi bizottságban minden állam börtönügyi társaságainak küldöttei az egyesületüktől nyert kiküldetés alapján mint a bizottság tagjai a hivatalos kormányküldöttekkel egyenlő jogokat nyerjenek.

A kongresszus napirendjére tűzendő kérdések tervezetét több állam képviselője hozta javaslatba. A nemzetközi bizottság mindenekelőtt elhatározta, hogy összesen 16 kérdést fog ezen kongresszus napirendjére kitűzni. A legtöbb kérdés a magyar kormány javaslatára, illetőleg a magyar hivatalos küldött által előterjesztett szövegezésben állapított meg.

A nemzetközi bizottság által megállapított kérdések a következők:

I. szakosztály. A büntető törvényhozás köréből.

1. a) A pénzbüntetést, mint mellékbüntetést mily büncselekményekre kell a törvényben megállapítani?
- b) Mily elvek legyenek irányadók a pénzbüntetések végrehajtása és a helyettesítő szabadságvesztésbüntetésnek fogamatba vétele tekintetében?
2. A büntetendő csalásnak minő tényálladási ismérveit kell a törvényhozásnak megállapítania?
3. Az orgazdaságot külön büncselekménynek kell-e tekinteni, vagy részességi cselekménynek?
4. Az esküdszéki ítélkezésnek eredményei olyanok-e, hogy helyén való volna arra nézve a reformokat keresztülvinni?

II. szakosztály. A büntetés végrehajtása köréből.

1. Az elítélteknek erkölcsi osztályozása a közös letartóztatás tartama alatt mily módon volna leghelyesebben keresztülvihető és ezen osztályozásnak mik lehetnek a következményei?
2. A gyanúsítottak és a vádlottak kötelezhetők-e munkára, ha előzőleg szabadságvesztésbüntetésre voltak elítélve? Ha ezen gyanúsítottak és vádlottak munkára nem kényszeríthetők, az előzetes letartóztatásnak beszámítása a büntetés tartamába nem teendő-e függővé attól, hogy az illető az előzetes eljárás alatt önkéntesen magára vállalta a munka végzését?
3. Milyen elvek szerint, milyen esetekben és minő alapon volna helye kártalanítást adni azoknak a letartóztatottnak, illetőleg családjuknak, akiket a letartóztató intézetekben végzett munka közben baleset ért? Mily külön rendelkezésnek volna helye a földmivelési gyarmatokban, illetőleg akár nyilvános, akár magán javító intézetekben elhelyezett fiatalok elítéltek munkája tekintetében?
4. Szükséges-e külön letartóztató intézeteket felállítani olyan egyének elhelyezésére, akiknek korlátolt beszámítási képességét a bíróság megállapította, valamint szokásszerű iszákosok számára? Ha igen, ezek az intézetek mely elvek szerint volnának szervezendők?
5. Mily elvek értelmében volna megengedhető és mily módon volna szervezhető — az elítélteknek mezőgazdasági, vagy szabadban végzendő más közérdekű munkával való foglalkoztatása?

III. Szakosztály. Megelőző intézkedések.

1. A különböző államokban mi az alkoholizmus befolyása a kriminalitásra? Minő eszközöket volna helyén való alkalmazni általában az elítéltekkel szemben az alkoholizmus leküzdésére?
2. Minő eszközök alkalmasak a tudóvésznek a letartóztató intézetekben való leküzdésére, kezelésére és arra nézve, hogy annak terjedése bármilyen letartóztatási intézetekben megelőztessék?
3. A patronage ügyében az állam beavatkozása milyen módon volna elhatárolandó?

IV. szakosztály. Gyermek és fiatal koruk.

1. Az államnak intézkednie kell-e az elítéltek gyermekeinek védelme érdekében? Melyek volnának a végül a leghathatósabb eszközök?
2. A fiatal koru büntetések és az elzúllásnak indult vagy erkölcsileg elhagyott gyermekek részére helyén való volna-e

megfigyelő intézeteket felállítani? Ha igen, minő legyen ezek szervezete?

3. Minthogy egyes államok törvényei szerint a fiatal koru büntetéseket egy része fogházakban helyezendő el, mily elveket kell figyelembe venni azok elhelyezése, foglalkoztatása és nevelése tekintetében?

A fiatal koru elítéltek büntetésük egész idejére, vagy annak egy része alatt magánzárkába helyezendők-e el?

4. A rendes nevelési eszközökön felül, melyek a leghatásosabb rendszabályok arra, hogy biztosítsák az erkölcsileg elhagyott gyermekek megmentését és olyan elzúllásnak indult gyermekek megjavítását, akik még nem követtek el büntetendő cselekményt?

A nemzetközi börtönügyi bizottság jelenlegi elnöke mielőbb gondoskodni fog arról, hogy ezen megállapított kérdések hivatalosan is közöltesse a büntetőjoggal és börtönügygyel foglalkozó magyar szaktestületekkel, illetőleg szakférfiakkal. A magyar szakférfiaktól és a szaksajtótól reméljük, hogy abból az alkalomból, midőn a börtönügyi tudomány kitünőségei először fognak összegyűlni magyar földön, méltóan kiveszik részüket a büntetőjogi és börtönügyi tudomány nemzetközi művelésének munkájából.

A Béranger szenátor, illetve a «Société générale des prisons» által tett előterjesztésre nézve a nemzetközi bizottság — annak franciaországi tagja a szavazásban részt nem vevén — egyhangulag a következő határozatot hozta:

A bizottság egyértelműleg elismeri azon nagybecsű szolgálatoakat, amelyeket az elméleti tudományok művelői általában és különösen a francia börtönügyi társaság a börtönügynek eddig is tett. Minthogy azonban a bizottságnak 1880 november 6-ikán megállapított szabályzata, melyet a nemzetközi bizottsághoz csatlakozott kormányok elfogadtak, 2. és 3. cikkében kimondta, hogy e bizottság a kormányok hivatalos küldötteiből áll, ezen bizottság hivatalos jellegénél fogva nagy sajnálatára nem járulhat ahhoz, hogy a tudomány elméleti művelői más módon jussanak a bizottság tagjai közé, mint a kormány hivatalos kinevezése után. Minthogy a tudomány művelőinek részvétele a kongresszusok előkészítésében nyilvánvalólag a leglényegesebb dolog, a nemzetközi börtönügyi bizottság készen nyilatkozik arra, hogy ezt mindenkor a lehető legnagyobb mértékben megkönnyítse.

— Magyar alkotmány- és jogtörténet, tekintettel a nyugati államok jogfejlődésére. Több mint 25 évi forrástanulmány eredménye az a 676 oldalra terjedő kötet, melyben dr. Timon Ákos egyetemi tanár a magyar alkotmány- és jogtörténetet dolgozta fel. A magyar jogtörténetnek az egyetemi tantárgyak közti előtérbe helyezése Timonnak kiváló érdeme.

A munka három korszakra oszlik. Az első korszak az ősi államszervezet kora, amely a legrégebb időtől kezdve az 1000-ik évig, a királyság létesítéséig terjed. Itt találjuk a magyar nép ősi államszervezetének világos képét, szembe állítva az Európa nyugatán államokat alkotó germán népek ősi államával.

A második korszak a Szent István létesítette államszervezet korának alakulása, fejlődése és hanyatlása (1000—1038.), a harmadik korszak a szent korona államszervezet alkotmányfejlődése. (1308—1608., illetőleg 1687.)

Az egyes fontosabb részek monographiaszerűen vannak feldolgozva. Így a szent korona tanának, a rendi szervezetnek, az örökös főrendiség vagy főnemesség eredetének kifejtése. Hasonlóan kiválóan értékesek azon fejtegetések, melyek a polgári rend eredetével és azzal kapcsolatosan a városi élet szabad kifejlődésével foglalkoznak. A magánjogi intézmények fejlődésére vonatkozó fejezetek közül kiemeljük a régi magyar házasságkötési jogra, a vagyonközösségre, házassági vagyonjogra, a Werbőczy korát megelőző birtokjogra és a szerződési jogra vonatkozó szakaszokat.

A régi magyar büntetőjog terén Szent István, Szent László és Kálmán király dekrétumai a részletekre is kiterjedő nagyszámu büntetőjogi rendelkezést tartalmaznak, korukban valóságos büntetőjogi kodexeket alkottak. E gazdag

anyagot, kiegészítve az oklevelek adataival és figyelembe véve a nyugoti államok büntetőjogi szabályait, szerző szintén feldolgozta.

A rendkívül világos irálylyal megírt munka Politzer Zs. kiadásában jelent meg.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— A berlini ügyvédség. 1879. év előtt Poroszországban numerus clausus volt. Berlinben összesen 93 ügyvéd működött. A kormány többnyire idősebb bírakat nevezett ki, úgy, hogy nem volt eset rá, hogy 45 éves kora elérte előtt valaki ügyvéd lehetett volna. Jelenleg 800 ügyvéd van Berlinben. A német birodalomban minden 8300 lakosra, Berlinben minden 3150 lakosra esik egy ügyvéd. Mária nagyon hangoztatják, hogy több ügyvéd nem talál teret és a szükséges létszám már betelt. 180 ügyvéd egyszersmind közjegyző. A berlini közjegyzők átlagos jövedelme 11,900 márka. A legkisebb közjegyzői bruttó-jövedelem 55 márka, a legnagyobb 105,000 márka volt a múlt évben. A fegyelmi esetek Berlinben aránylag ritkák. Míg a német birodalomban 1909 fegyelmi elítélés esik 100 ügyvédre, addig Berlinben csak 0.78.

Nagyon sokat panaszkodnak az ügyvédek amiatt, mert a bíróságok szétszórva vannak a város különböző részeiben. Különösen azt panaszolják, hogy három járásbíró működik.*

Hogy a kar tagjai között felmerülő konfliktusokat egymás között békésen elintézzék, erre a célra az ügyvédegyesület egy 15 bizalmi féruból álló bizottságot választott. Ez a bizottság, illetőleg e bizottság tagjai közvetítik a felmerült differentiák békés elintézését.

— Százötvenhetedik elítéltetését érte el egy csavargó az augsburgi Schöffénbíróság előtt. Az elítélések közül 151 esetben koldulás volt a kihágás.

— Poroszországban már többször bírálat tárgyává tették azt, hogy az államügyési kartól a gyengébb qualitású ügyészeket a bírói karba helyezik át és egyébként is a birodalmi hivatalok betöltésénél az államügyészeket előnyben részesítik. A porosz igazságügyminiszter nem régiben nyilatkozván ez ügyben, nagy nyíltsággal ezeket mondta: Az államügyészek áthelyezése bírói állásokba rendszerint már a középső fokon megy végbe; ha a kormány meggyőződik róla, hogy valamely államügyész a magasabb állásokra nem alkalmas, akkor arra szorítják őt, hogy mielőtt még előléptetésre kerülne, bírói állásba menjen át. Ezek az áthelyezések éppenséggel nem ritkák. Egyik porosz országos büntetőbírósnak majdnem csupa volt államügyészből áll: az elnök és három bíró államügyész volt, két bíró a bírói karból való.

* A nagy Berlinben három, a sokkal kisebb Budapest területén 8 járásbíró van.

Tartalom: Kossuth Lajos. — Szépséghibák a polgári perrendtartásról szóló törvényjavaslatban. Dr. Weinmann Fülöp budapesti kir. közjegyzőtől. — A huszonhatodik német jogászgűlés. — A főudvarnagyi hivatal mint bírói hatóság. Dr. Polyák Béla budapesti ügyvédtől. — Törvénykezési Szemle: A zugírászat patronusai. Dr. Révész Ernő szabadkai ügyvédtől. — A jogos védelem köre. Dr. Vidor Jenő budapesti ügyvédtől. — Különfélek.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a Közlönyből. — Tartalommutató a Jogt. Közl. 1902. évi folyamának I. felében közölt Curiai Határozatokhoz.

A Magyar Jogászegylet tagjainak megküldött a Schächter Miksa előadását tartalmazó 202. füzet. A napokban elhagyja a sajtót Jászai Viktor előadása: A *pragmatica sanctio* és a *házi törvényekről*. Sajtó alatt van ezenkívül a *perrendtartási vita* és a *jogi vizsgákról folytatott vita*.

A mellékleten közöljük a Curiai Határozatok félelvi tartalommutatójának második felét.

Lapunk jelen száma egy ívvel nagyobb terjedelmű a rendesnél.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj:

félév: 122 kor.
negyedévre 6

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Adalék a régi büntetőjogból. F. — A XXVI. német jogászggyűlés eredményei. Dr. Meszlény Arthur budapesti kir. törvényszéki jegyzőtől. — Adatok a hatóság elleni erőszak fogalmához és ismérveihöz. Dr. Balogh Arthur egyetemi magántanártól. — Jogirodalom: Tájékoztató az 1836—1901. évi magyarországi törvények rendelkezései között. (A hatályban levő törvényes rendelkezések szakszerű csoportosítása.) Összeállította dr. Ladik Gusztáv ügyvéd, az «Országos Törvénytár» szerkesztője. Vargha Ferencz budapesti kir. főügyész-helyettes. — Törvénykezési szemle: A szegénységi jog a polgári perrendtartás tervezetében. Dr. Oppler Emil budapesti ügyvédtől. — Jogi szemlék magánjogi vétőképeségéről. Dr. Schwartz Izidor fogalmazó a bosnyák-hercegovinai országos kormány igazságügyi osztályában. — Az ipari veszély. Dr. Bleuer Samu budapesti ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Adalék a régi büntetőjogból.

A magyar büntetőjog történetéből közölt adatokat érdekesen egészíti ki az alábbi összehasonlítás, mely mutatja, hogy Magyarországon a büntetési eszközök tekintetében a felfogás látszólag ugyan szigorubb, de tényleg hasonlíthatatlanul enyhébb volt, mint Ausztriában.

Egymás mellé helyezzük II. József büntető-törvényének büntetési rendszerét és a hat évvel később készült 1792-iki büntető-törvénykönyv javaslatának főbb határozmányait.

Előrebocsátjuk, hogy József nem azért vélte kiküszöbölendőnek a halálbüntetést, hogy enyhítsen a büntetési rendszeren, hanem mivel a halálbüntetés végrehajtását kevésbé elriasztónak tartotta a jelenlevőkre nézve. Szerinte egy pillanatnyi, bármily súlyos malum nem riaszt el, ellenben hosszas szenvedés igen. József a torturát, mely a vallomás nyerésére irányult, perhorreskálta, de nem a büntetési kínzást, mivel azt tartotta, hogy a büntetés szemlélése igen sok embert riaszt el a büntettek elkövetésétől. Ezért gondolta ő ki a legsúlyosabb szabadságvesztés-büntetéseket s az ezzel rokon közmunkát, a hajóvontatást, stb. II. József itt már nem *Becaria* tanítványa, hanem egy kérlelhetetlen autokrata.

A József-féle kodex a halálbüntetést csakis a rögtönbírósi eljárás számára tartja fen. A rendes eljárásban a büntettek büntetésnemei ezek: lánczon tartás; fogház közmunkával vagy a nélkül; a bot, a korbács és a vesszőzés büntetése; a kiállítás. A fogház rendes maximuma 30 év, a körülményekhez képest meghosszabbítható 60, sőt 100 évig. A hosszabb tartamu szabadságvesztés-büntetéssel egyesíthető a megbélyegzés. A bélyeg a két arcra reásütött akasztófa. Egyik súlyosítás a lelánczolás és ezzel járt az is, hogy a lelánczolt emberhez senkiséb bocsátatott, még hozzátartozói sem. A lelánczolás (*Anschmiedung* alatt azt érti a törvény, hogy az illetőt a börtönben oly szűkre lánczolja le, hogy csak az elkerülhetetlenül szükséges testmozgásra marad meg a lehetőség; a legsúlyosabb esetekben pedig az elítélt a test törzse körül alkalmazott vasgyűrűvel erősítettett a padozathoz s ezenkívül nehéz vasakat kapott lábaira. A József-féle büntető-törvénynek egyik legkeményebb tétele az, mely kizárja az elévülést. A 183. §. magyar szövege így szól: A vétek és a büntethetőség ellen ezentul ne találjon hely: az Időmulás *Præscriptio*, és a Gonosztevővel a törvény szerint kell bántani, akármely idő-

köz mult el az elkövetett vétek, és annak kitudódása között.

Az 1792-i Btk. javaslat összesen hat eset számára ugyan elfogadja a halálbüntetést, de ezekre nézve oly klausulákat állít fel, melyek az alkalmazást a legritkább esetekre szorították volna. Ezen javaslat kimondja, hogy a halálbüntetés csak akkor szabandó ki, ha a vádlott gonoszsága oly nagy foku, hogy a polgári társadalom és az egyes polgárok biztonsága, vagy a példaadás másképp mint a halálbüntetéssel nem volna elérhető. A halálbüntetés helyébe jövő szabadságvesztés-büntetés leghosszabb tartamát — időközi botbüntetéssel súlyosítva — tizenkét évben állapítja meg; az életfogytig tartó szabadságbüntetést kizárja. A megbélyegzést nem ismeri. Az elévülést elfogadja. A fiatalok és ezenkívül azok, akiknek javulása remélhető, javítóházba jutnak. Hangsúlyozza, hogy a boszu semmi esetben sem lehet a büntetés rugója, a törvények szentségéhez pedig egyáltalán nem ille nék; különösen a bíró emlékezzék meg arra, hogy teljes tökéletességet az emberektől követelni nem lehet s hogy a vádlott is polgártársa és embertársa.

Szembeszökö az ellentét József és az országos bizottság felfogása közt. Amíg az előbbi a büntetés rendeltetése és végrehajtása tekintetében a századokkal ezelőtt uralkodott nézeteket tükrözi vissza, az utóbbi a mai törvénynek is becsületére válnék.

F.

A XXVI. német jogászggyűlés eredményei.

Kongresszusok és jogászggyűlések sulya és érdeme nem az általuk hozott határozatokban fekszik; hogy a többség mit határoz, nem nyom a latban De az a sokoldalú, tudományos működés, mely egy-egy német jogászggyűlés alkalmával vélemények, előadói javaslatok, «Festschrift»-ek, plaidoyer-k alakjában nyilvánosságra kerül, valóban impozáns és oly szellemi hatalomról tesz tanuságot, amely egész Európa jogfejlődésének nem egyszer adott irányt, sőt nem egyszer tette már megkezdett utjáról a maga pályájára.

Mindazonáltal nem lehet tagadni, hogy a német jogászggyűlések niveauja a polgári törvénykönyv törvényerőre emelkedése óta éppen a magánjog szempontjából — mint várható is volt — ugyanoly határozott hanyatlást mutat, amely határozott föllendülés volt észlelhető e jogi szakban a polgári törvénykönyv tervezetének megjelenése és az előbb említett időpont közt lefolyt ciklusban. Az előkészítés ciklusát — melybe a XIII.-XXIII. jogászggyűlések esnek — a nagy jelentőségű elvi kérdések messzeható megvitatása tölti be, mely viták legszebb eredménye az I. Entwurf mereven individualisztikus, a pandectákhoz szolgai módon ragaszkodó álláspontjának a II. Entwurfban elejtése volt. A nagy mű befejezése értéküktől hosszú időre megfosztotta a nagy stílus elvi harcokat s a törvényelőkészítés feladatát — mely feladat az egyedüli komoly feladat, melynek jogászggyűlések megfelelni képesek — magánjogi detailkérdések felvetésére és megvitatására szorította.

A mostani jogászggyűlés tárgysorozatán négy magánjogi jellegű téma szerepelt, melyek közül csak egyet tárgyaltak, azt, a mely az elemi erő hajtotta fuvarozó eszközök meg-

rendszabályozását illeti; a többit elhalasztották arra az időre, amikor jobb dolguk nem lesz a német uraknak, más szóval: amikor a büntetőjogi reformot a lehető legnagyobb stilben már megvalósították.

Egyelőre persze az elvi ellentétek a büntetőjog kérdéseiben — hol e jogászgylés sulypontja feküdt — oly óriásiak, a különböző iskolák oly annyira távol állanak egymástól, hogy a tanácskozás meg sem volt kezdhető addig, amíg a merev álláspontokból engedmények nem történtek s az antipod iskolák fejei meg nem állapodtak abban, hogy a nagy elvi ellentéteket háttérbe szorítják, nehogy a tanácskozás mindjárt az előkészítő kérdéseknél zátonyra jusson. Így foghattak csak bele annak a kérdésnek a megvitatásába, vajon az eljárási jog revíziója megelőzze-e az anyagi jogét, vagy megfordítva. A vita lefolyása és eredménye ismeretes. A jövő jogászgylés már az *anyagi jog* politikailag legérdekesebb, az egész reform alapjellegét eldöntő kérdéseivel fog foglalkozni: tárgyalja majd — orvosszakértők bevonásával — az ifju és gyengébb elméjű személyek kriminalitását, a visszaesést, a szokásos és iparszerű bűnözést, a büntetés kimérését — kapcsolatban a kísérlet büntethetőségével — a büntetőbíró által teendő biztonsági intézkedéseket (gyógyintézetbe vagy munkaházba utalás stb.), a bűnösség kizárásának, a végszükségnek eseteit, a büntetési rendszert és a büntetés végrehajtását (kapcsolatban a feltételes elítéléssel). Bizonyos, hogy a munka zöme e téren még hátra van; az ideai jogászgylés prologja volt annak a nagy harczjátéknak, amely a büntetőjogi iskolák egyikének győzelmével és a revideált büntető-törvénybe bevonulásával fog véget érni. Egyelőre még csak a küzdelem színterét választották meg s barátságos kézsorítást váltottak a leventék.

A professori elem tulsulya ezuttal az egyetlen pædagogiai vitapont, a közbenső jogi vizsgák czélszerűségének kérdése fölötti discussio tultengésében nyert kifejezést. A közbenső vizsgák létkérdése fölött a három napból egy egész napig kellett vitázni az első «Sectio»-nak, s ezért maradt megbeszéletlenül a képmáshoz való jog és ezért «morzsolták le» az eléjük terjesztett két kormányjavaslat egyikének «in Bausch und Bogen» elfogadásával az építőmunkások védelme fontos kérdését. Maga ez a vizsga-kérdés bennünket annyiból érdekelhet, hogy ismét kiviláglott, mily fontosságot tulajdonítanak a németek — és pedig evidenten a tapasztalt üdvös eredmények és nem holmi ideális szabadságszeretet pressiója alatt — a tanszabadságnak és a «Freizügigkeit» specziálisan német fogalmának. Az volt a közbenső vizsgák ellen a leg-erősebb argumentum és az okozta, hogy a gyűlés ellene foglalt állást, hogy az esetre, ha az egyik német állam olynemű közbenső vizsgát követelne minősítő vizsgaként, minőt egy másik államban nem tartanak, ezzel de facto kényszeríthetné a maga jogászait arra, hogy kizárólag a saját egyetemeken készüljön.

Ami már most a valóban letárgyalt egyes kérdéseket illeti, hárommal kívánunk itt kissé foglalkozni, noha azok másodikát, a kartellekre vonatkozót, a plenum a legközelebbi gyűlés napirendjére is kitűzte és így végleg megvitatottnak nem tekinti.

Csupán két rövid megjegyzésünk van arra a kérdésre, mely így volt szövegezve: «Ajánlatos-e és mily terjedelemben a felelősség kiterjesztése oly fuvarozó eszközökre, melyeket sinektől függetlenül nyilvános közlekedő utakon elemi erő hajt?» Egyik megjegyzésünk az, hogy alaptalan az a némelyek részéről a jogászgyléssel szemben tett szemrehányás, hogy a gyűlés e fuvarozó eszközökkel szemben ellenséges magatartást tanusított.* Hogy jogászberek abban

* Így pl. a különben objectiv «Berliner Tageblatt» 1902 szeptember hó 12-iki száma is, mely dr. Vossen Leo kölni ügyvéd egyedül álló ellenkező véleményét úgy tünteti fel, mintha ő lett volna az, aki az automobilok és kerékpárok igaz ügyének a többi tagok rövidlátó támadásával szemben védelmére kelt.

egyetértének, hogy az automobil- és kerékpártulajdonosok felelősségét fokozni kell, azt valóban nem lehet csodálni. Hiszen a kérdést egy kézenfekvő gyakorlati eset ötletéből vetette fel a «Deutsche Juristenzeitung»-ban ez év folyamán Gumbinner törvényszéki bíró, az tehát közvetlenül érzett gyakorlati szükségéből fakadt. Másik megjegyzésünk pedig az, hogy a jogászgylés emez egyhangu állásfoglalása remélhetőleg lesz elég hatással polgári törvénykönyvünk tervezetének szerkesztőire abban az irányban, hogy keresztülviszik az 1783. §-nak már sürgetett* megfelelő módosítását.

Ami a *kartellek* ügyét illeti, a jogászgylésen minden nézet talált szószólot, a legszigorubb kényszerintézkedések szükségességétől a «laissez faire» elvégig. Miért? Mert a kérdés nem alapkérdés, hanem közvetlen folyamánya annak az álláspontnak, melyet az ember a helyes sociális rend kérdésével szemben elfoglal. A szabad verseny, a magánjogi individualismus hiva — miként a jogászgylésen az egyik előadó, Nesztwig törvényszéki elnök — nem helyeselhet semmiféle kényszerrendszabályt, míg a sociális jog embere előtt a sociális cél a kartellek egyenes megtiltását is szentesíti. S a jelen kornak a sociális követelményekkel szemben elfoglalt se hideg, se meleg álláspontját tükrözi vissza hiven úgy Menzel előadó indítványa, mint a szakosztály resolútiója, melyek szerint minden kényszerintézkedés mellőzésével az ipari kartellek viszonyait kitüntető nyilvános jegyzék felállítása kívánatos. Egy-két esztendő hosszú idő ma, az átmenet korszakában: nem jóslunk tán hibásan, ha azt jósljuk, hogy a jövő jogászgylés, hol a kérdés újra szerepelni fog, elismeri majd az államnak azt a jogát és kötelességét, hogy imperative lépjen közbe azon a ponton, amelyen a kartellek a közgazdasági életre zavarólag kezdenek hatni.** S a felhangzott fejtegetésekből már ma is levonható az az eredmény, hogy majd sok, majd pedig kevés a kartellek elleni védelemhez, ha a polgári törvénykönyv oly szabályt tartalmaz, hogy a kartellszerződés bíróilag nem érvényesíthető. Sok: mert az égyéni szabad mozgás körén belül maradó s a közérdekre nem sérelmes kartellszerződések is megfosztja attól a védelemtől, mely őket a jogegyenlőség elvénél fogva megilleti; és kevés: mert a közérdekellenes kartellszerződések a jogállam *naturális obligatio* erejével sem ruházhatja fel.

Szólni kívánunk végül arról a kérdéstről, vajon a polgári peres eljárásban tapasztalt gyakori indokolatlan halasztásokkal szemben helyes volna-e a bíró pervezetési jogát kiterjeszteni? Helyesen foglalt állást ez ellen a jogászgylés, Heinitz véleményét követve; a bírói mérlegelés, melynek Hamm előadó a halasztás megadását alája kívánta rendelni, nem hatolhat bele a motívumoknak ama sokféle és égyéni variációiba, amelyekből gyakran külsőleg indokolatlanoknak látszó halasztások származnak; s a felek rendelkezési joga is valami, amit feláldozunk hatalmas közérdekek kedvéért, de nem azért, hogy a bíróságok működéséről szóló évi kimutatás egy-két percczel kedvezőbb legyen.

Dr. Meszlény Artur.

Adatok a hatóság elleni erőszak fogalmához és ismérveikhez.***

II. A második kategóriába azok a hatósági személyek tartoznak, kik önálló intézkedési joggal rendszerint nem bírnak, hanem csak a bíróságok vagy a közigazgatási hatóságok intézkedéseit végrehajtják, kik tehát bizonyos hatósági funkciók végzésére felettes hatóságuktól esetről-esetre megbízást nyernek.

* «Jogállam» 1902. évi IV. füzet (349—359. ll.).

** Dr. Klein bécsi osztályfőnök ily értelmű resolútiót indítványozott már az ideai gyűlésen.

*** Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a 36. és 37. számban

Az ilyen személyeknél arra nézve, hogy a velők szemben tanusított erőszakos ellenszegülés esetén hatóság elleni erőszakra szólhassunk, az első feltétel:

a) hogy felhatalmazásuk, megbízásuk legyen az illető hivatalos functióra, ezen megbízásukat (s ehhez képest hatósági személyi jellegüket) igazolják is,* vagyis hogy hivatalos eljárásban legyenek. Így a rendőri közeg a dohánycsempészet megakadályozásában csak akkor működhetik közre, ha a pénzügyőrség mellé kirendeltetik. Ily kirendelés, megbízás nélkül ellene hatóság elleni erőszak el nem követtetik. (Illés: Magyarázat. II. 65. l.) Erdőőrök csak az illetékes hatóság végzése alapján tarthatnak házkutatást. Megbízás nélkül való eljárás esetén velük szemben nincs hatóság elleni erőszak. (Márkus: III. köt. 424. l.) Pénzügyi közegnek a külön nyert utasítás alapján teljesítendő szemle alkalmával kiküldetését igazolni, vagyis hatósági személyi minőségét kitüntetni kell. (Márkus: V. köt. 187. l.)

Foglalkoznunk kell a «hivatalos eljárás» fogalmának határaival. A hivatalos eljárás addig tart, míg a megbízás folytán teljesített hatósági eljárás szabályszerűen be nem fejeztetett. Mellőzve annak vitatását, hogy pl. hivatalos eljárásban levőnek tekinthető-e még a községi felesküdt esküdt, midőn a bírósági végzést, melyet alperes kézhez venni nem akart, ennek udvarába dobva, onnan a községháza felé indult, hogy hivatalos kiküldetésének eredményéről beszámoljon (a mint ezt a Curia elismerte 7458/1899. sz. a.), kétségtelen, hogy nem minden, a hatósági megbízás végrehajtása, a hivatalos eljárás alatt a megbízott hatósági közeg ellen véghezvitt ide vágó jogtalan tény állapítja meg a hatóság elleni erőszakot. Nevezetesen nem az olyan tények, melyek a hatósági meghagyás végrehajtásával, a hivatalos eljárással okviszonyban nincsenek. A Btk. 165. §-a szerint a hatóság elleni erőszak büntetést követi el, ki a hatóság közegét — hivatalos eljárása alatt tetteleg bántalmazza. Azonban a tetteleg bántalmazásnak a hivatalos eljárásra, a hivatalos kötelesek kifejtésére irányulólag kell történnie. Pl. a rendőri közegek mindaddig, míg kiküldetésük tart, hivatalos eljárásban levőknek tekintendők. (B. J. T. V. köt. 332. l.) De arra nézve, ki az őrt álló rendőri közeg nem hivatalos köteleseinek teljesítésére irányuló functiójának (a béke és közrend fentartása) activ kifejtése közben, tehát pl. egy utcza csendháborítás esetébeni fellépésénél, hanem ily activ hatósági ténykedés hiányában, esetleg magánboszúból tetteleg bántalmazza, a hatóság elleni erőszakot csak az államhatalom büntetési célzatának ezen bűncselekmény teljes felreismerésével lehet megállapítani.

Vannak olyan hatósági közegek, kik önálló intézkedési joggal rendszerint nem bírnak, azonban külön megbízás nélkül is hivatalos köteleességüket képezi bizonyos (biztonsági, államgazdasági közérdekek védelmében eljárni. Ezek, hacsak oly eset felmerül, mely ama szolgálati köteleességnek teljesítését szükségessé teszi, mindig szolgálatban, hivatalos eljárásban levőknek tekintendők. Így a rendőrnek, ha szolgálati pihenésben, vagy nem hivatalos eljárásban van is, rendőri kötelesege feléled, ha rendőri beavatkozást igénylő eset áll elő és ilyenkor bekísérésre is jogosult (8097/1885. és 294/1888. sz. belügyminiszteri elvi határozat, Kmety: Közigazgatási jog 398. l.); hivatalos eljárásban levőnek tekintendő hasonlóképpen a csempészet megakadályozásában külön megbízás nélkül eljáró pénzügyőr, mert ama tény neki mindig szolgálati köteleességét képezi. (Dlár III. 27. l. Ellenben igen helytelenül a B. J. T. IV. köt. 401. l. között esetben a Curia úgy találta, hogy a postára menet közben egy

dohánycsempésznőt letartóztatni akaró pénzügyőr ellen hatóság elleni erőszak nem követhető el, mert a pénzügyőr akkor «nem volt hivatalos járatban».)

b) Szükséges, hogy a megbízás folytán eljáró hatósági közeg oly hivatalos functiót végezzen, mely hatáskörébe esik, melynek végzésére neki hatósága van. Az adóvégrehajtónak csak a zálogolásra van hatásköre, de nem a végrehajtást szenvedőnek elfogatására, miután neki se rendőri, se bírói hatósága nincs; ily esetben tehát vele szemben hatóság elleni erőszak nem is követhető el. B. J. T. IV. k. 189. l.)*

c) Az eljáró hatósági közeg továbbá illetékes legyen. Az illetékességihiányra ugyanaz áll, amit fentebb mondottunk.

d) Mindenesetre meg kell követelnünk azoknak a formásoknak szem előtt tartását az eljáró közeg részéről, melyek az ő hatósági személyi minőségét, illetve azt, hogy szolgálatban, hivatalos eljárásban van, kitüntetik (szolgálati ruha, szolgálati jelvény stb., rendőr egyenruhában, csendőr fegyveresen).

e) A megbízást az eljáró hatósági közeg szabályszerűen hajtsa végre. A szabálytalan eljárás minden esetben jogosulatlan ténykedést állapít meg, mert az alaki jogszabályok (végrehajtási eljárás) megsértését foglalja magában. Mindazáltal a szabálytalan eljárás csak akkor mentesíthet a büntetés alól, ha vagy oly szabálytalanságról van szó, melynek következtében az egyes előtt az eljáró közeg hatósági személyi minősége nem igazoltatott (végrehajtó az 1881: XL. tcz. 24. §-a ellenére a végrehajtást elrendelő végzést át nem adja); vagy pedig az eljárás nemcsak szabálytalan, hanem nyilván jogtalan s ennek folytán az egyesre oly kár állana elő, melynek elszenvédésére ő nem köteles (végrehajtó a lefoglalt, de épp kéznél nem levő ökrök helyett két, le nem foglalt s más tulajdonát képező ökröt akar eladni, Márkus: V. köt. 182. l.). Ellenben pl. a végrehajtóval szemben tanusított erőszakos ellenszegülést nem lehet büntetlenül hagyni, ha ez a miatt következik be, mert a végrehajtásnak (külön engedély nélkül) vasárnap foganatosítása czéloztatott; vagy mert oly tárgyakat akar lefoglalni, melyek állítólag másnak tulajdonát képezik, vagy épp le sem foglalhatók. Mindezen esetekben az egyesre nézve imminens kár nincsen s a szabályszerű jogorvoslat utja előtte nyitva van.

f) A megbízatása körét túllépő hatósági közeg az államhatalom védelmére igényt nem tarthat. (Márkus: X. kötet 521. l. Illés: Magyarázat II. köt. 65. l.)

g) Végül tekintetbe kell vennünk azt a viszonyt, mely a hatósági meghagyás és annak végrehajtása közt van, magának a hatósági meghagyásnak jogszerűsége szempontjából. Szabályul kell vennünk itt is, hogy a hatósági meghagyás materiális jogszerűtlensége az azt végrehajtó hatósági közeggel szemben az ellenszegülést általában nem mentesítheti. Megjegyzem mindenekelőtt, hogy nem tartom elfogadhatónak azok felfogását, kik azt a kérdést, vajon büntetendő-e az egyes részéről a megbízás folytán eljáró hatósági közeggel szemben tanusított ellenszegülés, a hivatalnoki jogviszony álláspontjáról kívánják eldönteni, mondván, hogy a megbízott hatósági közeg kötve van a felsőség utasításához, tehát csak akkor lesz nem jogszerű eljárásban, ha a felsőbb hatósági meghagyás annak jogszerűségéhez szükséges oly feltételnek hiányával van, melyre nézve a megbízott közegnek bírálati joga lett volna. Az eljáró közeg bírálati joga különböző terjedelmű lehet; a két kérdést azonban teljesen el kell választanunk egymástól, mert különben az állampolgárok a legevidensebb törvénytelenések mellett is ki volnának szolgáltatva a közhatalomnak. Ma már jobbra el-

* Utóbbinak elmulasztása, ha az igazolást az eljárási szabályok is előírják, egyuttal szabálytalan eljárást állapít meg. (Pl. végrehajtó jövelele célját csak szóval közli, de a kiküldött végzést végrehajtást szenvedőnek nem mutatja fel.)

* A hatáskörtől és az illetékességtől egyaránt megkülönböztetendő a «hatósági kör». Ez tulajdonképpen a hatóság területi elhatárolása. Így a közforgalomban levő vaspályák felügyelő személyzetének (pályabrők) hatósági köre csak magára a vaspályatestre s az állomásokra terjed ki, de nem pl. a vaspályát átszelő országútra. (Márkus XI. köt. 336. l.)

ismertnek vehetjük, hogy a megbízás folytán eljáró alsóbb hatósági közeg fel van jogosítva annak bírálatára:

α) vajon az a felettes hatóság, mely a megbízást adja, ennek adására a hatáskör szempontjából jogosult-e;

β) a meghagyás a szabályszerű formában adatott-e (aláírás, pecsét stb.);

γ) a hatósági tény végzésére, melylyel az alsóbb közeg megbízatik, ez utóbbi hatáskörénél fogva fel van-e hatalmazva s arra illetékes-e; végül:

δ) a hatósági meghagyás nem áll-e nyilvánvalóan ellenkezésben a törvénnyel.

Nemcsak a hatósági meghagyás végrehajtásának kell fentiek értelmében jogszerűnek lenni, hanem magának a hatósági meghagyásnak sem szabad oly hiányban szenvednie, melynek fenforgása mellett a parancsot adóval szemben is büntetlen lenne az ellenszegülés, ha azt maga végrehajtaná. Ha a felsőbb hatóság nem hatásköréhez tartozó ügyben ad meghagyást (pl. a községi előjáróság egyházi szolgálmányok miatt végrehajtót küld ki, *B. Ź. T. V. köt. 343. l.*); vagy nem illetékes; a hatósági meghagyás nem 'szabályszerű formában adatik (végrehajtást elrendelő végzésen nincs aláírás, pecsét); vagy az a fentebb e) alatt kifejtettek szerint nyilván jogszerűtlen (végrehajtó kiküldetik árverésre, holott foglalatás nem eszközöltetett, *B. Ź. T. XVIII. köt. 322. l.*; valaki a kisbíróval a korcsmában összeczivódván, elfogatni rendeltetik, *B. Ź. T. V. köt. 191. l.*; adóvégrehajtó kiküldetik zálogolásra, holott az adók meg nem szavaztattak stb.), épp oly kevésbé lehet szó ellenszegülés esetén hatóság elleni erőszakról, mint hogyha maga az eljárás a kifejtettek szerint jogszerűtlen.

A hatóság elleni erőszak bűncselekményénél az állam, mint említők, tekintélyét védi, a hatósági eljárás sikerességét biztosítja. Azonban kezelésének e céloknak kell megfelelni. A történeti fejlődés eléggé mutatja, miként alakul át az állam felfogása hatalmának határait, az egyes és a köz viszonyát illetőleg. Az állami onnipotentia korábban az államélet vezérelve volt, ma az csak egy virtuális erőnek ismertetik el. Korábban az államhatalmi közegekkel szemben minden ellenszegülés büntetett, ma ennek vannak feltételei. Bizonyára még tágabb köre lesz itt is az egyéni jognak, ha addig nem is megyünk (s nem is mehetünk) el, hogy minden, akár alakilag, akár materialiter jogszerűtlen hatósági ténnyel szemben büntetlen legyen az ellenszegülés. Azonban a hatósági kényszerjogok gyakorlása az egyesre nézve a legtöbb esetben hátránnyal és pedig sokszor helyrehozhatatlan hátránnyal jár. A végrehajtás a hitelt teheti tönkre, a letartóztatás a jó hírnév rovására megy, bármily alaptalan. Az állam büntető hatalmának bizonyos korlátok közé szorítása tehát mellőzhetetlen. Hogy az a felfogás mely pl. az őrhelyen levő rendőrt magánboszúból bántalmazó részén hatóság elleni erőszakot lát fenforogni, vagy bármely, csak alakilag jogszerű hatósági ténnyel szemben kifejtett ellenszegülést büntetni kíván, nem egyezik a modern állam eszméjével s nem szolgál az állami tekintély emelésére, alig kell bizonyítani.

Dr. Balogh Arthur,
egyetemi m.-tanár.

Jogirodalom.

Tájékoztató az 1836—1901. évi magyarországi törvények rendelkezései között. (A hatályban levő törvényes rendelkezések szakszerű csoportosítása.) Összeállította dr. Ladik Gusztáv ügyvéd, az «Országos Törvénytár» szerkesztője.*

Ha szemlét tartunk az 1836 óta hozott törvények óriási anyaga fölött, arról győződünk meg, hogy törvényalkotások dolgában a magyar törvényhozó hatalom bármely nyugoti állammal kiállja a versenyt; sőt legnagyobb részét tulszár-

nyalja. Egy egész könyvtár már a törvényalkotás productuma; könnyű elképzelni, hogy ebben a tömegben mily nehéz az eligazodás. Egyik törvény hatályon kívül helyezi, módosítja, pótolja, kiegészíti a másikat. A társadalmi fejlődésnek törvényszerű következménye ez; sajnos azonban, hogy a jogrendszernek ez az evolúciója szertelenül megnehezíti a jogkereső közönség s jogot szolgáltató állami közegek helyzetét. Ha a törvényalkotásnak valamely nem járt ösvényén akarunk eligazodni, sisiphusi munka előtt állunk, ha a törvénytár óriási halmazából minden vezérfonal nélkül kell az életben levő jogszabályt megállapítani. Ilyen vezérfonal eddig nem állott rendelkezésünkre; a tárgymutató eddig megjelent öt kötete sem volt kielégítő, mert ez csak a törvények tartalmáról tájékoztatott minket, de arra nézve, hogy mi van életben, mi nincs, s melyik szabályt melyik törvény módosítja, semmi felvilágosítást nem nyújtott.

Kiválóan hasznára válik a jogkereső közönségnek, bírának, ügyvédeknek, közigazgatási tisztviselőknek stb. a «Tájékoztató» megírása s a munka értéke jelentékenyen öregbedik azzal, hogy azt dr. Ladik Gusztáv, az «Országos Törvénytár» szerkesztője állította össze.

Az eddig megjelent «Tárgymutatók» közül, a legjobb, az utolsó kötet is tőle való s mint a Törvénytár szerkesztője kétségtelenül első sorban hivatott arra, hogy ezt az óriási munkát alaposan s kellő technikával elvégezze. Hogy a «Tájékoztató» szerény cím alatt mily alapos, kitünő technikával és szakszerűséggel összeállított munka rejlik, az legjobban kitűnik akkor, ha a munka gazdag tartalmáról röviden beszámolunk.

Ez időszertint a törvények gyűjteményében tájékoztatóul egyedül a már említett betűrendes tárgymutatóknak 1847/8-tól 1899-ig, illetve 1900-ig terjedő négy, illetve öt kötete szolgál, amelyek azonban csakis a részletkérdésekre nézve adnak utbaigazítást, ellenben nem nyújtanak áttekintést az ugyanegy kérdésre vonatkozó összes törvényes rendelkezések fölött és így nem nyugtathatnak meg a tekintetben, hogy a vezérszók alapján feltalált rendelkezések kimerítik-e a kérdésre vonatkozó összes szabályozást. E megnyugvást annál kevésbé szolgáltatathatják, mivel a tárgymutatók kizárólag vezérszókkal dolgoznak, már pedig szinte lehetetlenség, hogy az egyes kötetek mindenikében ugyanazon fogalom megjelölésére ugyanazon vezérszók eltaláltassanak, és így éppen nincs kizárva, hogy valamely tárgy az egyes kötetek mindenikében más és más vezérszók alatt fordul elő.

Föltéve azonban, hogy a vezérszók segítségével a valamely kérdésre vonatkozó összes rendelkezések fölfedeztettek, még mindig igen nehéz feladat marad hátra, tudniillik a hatályban álló rendelkezések különválasztása azoktól, amelyek már hatályukat veszítették, miután e tekintetben egyedül az 1891—1899. évi törvényeket feldolgozó betűrendes tárgymutató-kötet nyújt utbaigazítást, a többi kötetek ellenben a rendelkezések hatályban léteire semminő tekintettel nincsenek.

Végül nehézkes is a betűrendes tárgymutatók kezelése, mert a kereső mind a négy, illetve öt kötetet kénytelen átkutatni, ami annál több időt vesz igénybe, mivel előbb még a vezérszokat is keresgetnie, illetve találgatnia kell.

Dr. Ladik Gusztáv «Tájékoztató»-ja az 1836—1901. évi törvények egész anyagát rendszerbe foglalva nemcsak azt teszi lehetővé, hogy a szóban forgó kérdésre vonatkozó összes törvényes rendelkezéseket egy helyütt felsorolva hamarosan feltaláljuk, hanem ezenfelül tüstént tájékozódást is nyerünk a tekintetben, hogy eme rendelkezések közül melyek vannak még mindig hatályban, továbbá, hogy a hatályban álló rendelkezéseknek mi a röviden összefoglalt lényeges tartalma.

A «Tájékoztató» használhatóságának megkönnyítésére háromféle tárgymutató szolgál, u. m.:

1. a szakszerű tartalommutató, amely az egész anyag-

* A munka szerző kiadása. (Budapest, Gellérthegy-utca 27. sz.) Ára 12 K., bármely könyvkereskedő utján megrendelhető.

nak rendszeres áttekintését nyújtja, e mellett azonban eléggé részletes arra nézve, hogy ez alapon a részletkérdések felkutatása is lehetővé váljék;

2. a törvénycikkek időrendje és folyószáma szerint összeállított mutató, amelynek célja az, hogy ha valaki a szóban lévő kérdésre vonatkozó törvénycikkek közül csak egynek is tudja az évét és a folyószámát, ez alapon hamar ráakadhatson arra, hogy ugyanazon kérdésre vonatkozó valamennyi többi törvénycikket a mű hányadik oldalán találhatja meg összegyűjtve;

3. a kötet végén a betűrendes tárgymutató, amely a legáltalánosabb vezérszók alapján teszi lehetővé a kérdésre vonatkozó rendelkezések fölkeresését.

Láthatjuk ezekből, hogy Ladik Gusztáv «Tájékoztatója» sokkal többet ad mint a cím ígér, nemcsak kiváló szakszerűséggel s rendszeresen feldolgozza az anyagot és a kitűnő technikával összeállított tárgymutatóval egy pillanat alatt hozzáférhetővé teszi minden törvénynek legelrejtettebb rendelkezését, hanem ezenkívül a munka az összes törvények rövid tartalmát is adja.

Ezek után nemcsak azt jelenthetjük ki, hogy a «Tájékoztató» nélkülözhetetlen segédkönyve ügyvédeknek, bírának, ügyészeknek, közigazgatási s pénzügyi tisztviselőknek stb., hanem azt is hozzátehetjük, hogy Ladik Gusztáv e nehéz munka összeállításával kiváló szolgálatot tett a törvényt alkalmazó közönségnek az egész vonalon, minden szakban egyaránt.

Vargha Ferencz,
főügyész helyettes

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A szegénységi jog a polgári perrendtartás tervezetében.

A *Jogl. Közl.* 34. számában «A szegénységi jog az újabb törvényhozásokban» cím alatt megjelent cikkében igen helyesen mutatott rá dr. Lukács Bernát tervezetünk ama hiányára, hogy kétségben hagyja azt, miképp a felelősségi és felülvizsgálati eljárásban, valamint az önálló végrehajtási esetekben külön és önállóan engedélyezhető-e a szegénységi jog? Amennyiben e hiány nem pótoltná, szerény nézetünk szerint a gyakorlat a fenti kérdésre nemleges választ adna, s így a szegénységi jog, az ingyenes perelhetőség, még a mainál is szűkebb keretbe szorítná, amint célozza ezt egy másik intézkedésével is az a tervezet, amelynek az ügyvédségre nézve hátrányos rendelkezéseit mindig a szegényebb néposztályok érdekeinek és általános szociális szempontoknak hangoztatásával védik. Ez a másik intézkedés a 113. §. 1. pontjának utolsó passzusában van kifejezve, amely így szól: «A fél... szegénységi jogban részesül, *feltéve, hogy perlekedése már előre nem mutatkozik teljesen eredménytelennek.*» E mondatnál tervezetünk, amely egyébként oly híven követi az osztrák polgári perrendtartást, elhagyja annak megjegyzését. Az osztrák törvény 63. §-a a szegénységi jog megadását csak egy objectív kritériumhoz köti: a relatív szegénység igazolásához. Nagyon helyesen. Az a szegény fél, ki a szegénységi jogon való perelhetőséget kérelmezi s száz eset közül 99-ben e kérelmet személyesen, ügyvédi képviselő nélkül terjeszti elő, hogyan tegye már eleve plauzibilissé perlekedésének eredményességét? Rést tor ez az intézkedés a bírói elfogulatlanság nagy elvén is, amikor quasi kötelességévé teszi a bírónak azt, hogy már tökéletlen kereseti előadás után kontradictorius eljárás nélkül teljesen felületesen ítéletet formáljon magának az ügyről.

Ellenkezik ez egyébként magának a tervezetnek szellemével is, melynek 136. §-a a kereset szóbeli előadását tárgyalván, azt rendeli, hogy a bíróság a felet utbaigazítással ellátni, az előadás hiányaira figyelmeztetni tartozik, a jegyzőkönyvbe vételt azonban, ha ehhez a fél ragaszkodik, *meg nem*

tagadhatja. Daczára ennek az elvnek, daczára az egyebekben híven követett osztrák polgári perrendtartás 63. §-ának, tervezetünk a bíróság tetszésére, subjectív mérlegelésére bizza azt, hogy megadja-e a szegénységi jogot.

Tőlünk távol áll a gyanúnak még csak az árnyéka is, hogy bírónkat e mérlegelésnél mellétekintetek, kényelmi szempontok vezethetnék. De biztosak vagyunk abban, hogy a szegénységi jogot igénylő, többnyire alacsonyabb műveltségű és majd mindig a jelen társadalmi renddel hadi lábbon álló néposztályokhoz tartozó felek megtagadó határozat esetén a bíróságot kényelmi szempontok tekintetbe vételével, elfogultsággal és osztálygöggel fogják gyanúsítani.

A fent elmondottakból leszűrhetjük azt a meggyőződést, hogy a perrend-tervezet a szegénységi jogra szorulóktól többet vesz el, mint a mennyit ad, hacsak az általunk inkriminált szakaszok meg nem változtatnak.

Igy, ahogy van, a felelősségi, felülvizsgálati és végrehajtási eljárás folyamán a szegénységi jog elnyerhetését kétségessé tévén, visszaesést jelent a mai jogállapottal szemben, valamint retrográd az az intézkedés is, hogy az objectív kritérium, a szegénységi bizonyítvány fenforgása daczára a bíróság subjectív mérlegeléssel megtagadhatja a szegénységi jogot, ellentétben mai gyakorlatunkkal.

In theoria haladást képezne az az intézkedés, hogy a szegénységi bizonyítvány megadását nem köti ahhoz, hogy a kérelmező a lakhelyén szokásos napszámnál többet nem keres. In praxi ez sem újítás, mert közigazgatási hatóságaink a szegénységi bizonyítványok kiadását eddig sem kezelték szigorúan az illetékszabályok szavai szerint, hanem nagyon liberálisan s azoknak megadását nem fűzték rigorozusabb kritériumokhoz, mint amelyeket most a tervezet 113. §-a megkíván.

Dr. Oppler Emil.

Jogi személyek magánjogi vétőképeségéről.

Dr. Neumann Jenő ur fentebbi cím alatt a *Jogl. Közl.* folyó évi 28. számában megjelent értekezésében hosszasan bizonyítja, hogy a magánjogban is áll a tétel: *universitas nunquam delinquit!* Ezen tétel alig szorul bizonyításra, mert épp oly kevésbé kétséges, mint a milyen bizonyos, hogy jogi személy házasságot nem köthet, gyermeket nem fogadhat örökbe, atyai vagy gyámi hatalmat nem gyakorolhat, végrendeletet nem alkothat. Az is bizonyos, hogy oly alapszabályok nincsenek, melyek a jogi személy képviselőit felhatalmaznák, hogy delinquálhatnak, mert ily alapszabályokat semminemű állami felügyeleti hatóság helyben nem hagyhatna. És mégis mindennapi jelenség, hogy jogi személyek képviselői *ügykörük ellátásánál* delinquálnak s ily módon más személyeknek kárt okoznak. Már pedig ha jogi személyek magánjogi vétőképeségéről szólnak, akkor kérdés tárgya csakis az, hogy mily mértékben felelős a jogi személy azon károkért, melyeket képviselői *ügykörük ellátásánál* más személyeknek okoztak. Midőn tehát a Curia 2541/1902. számú ítéletében (*Jogl. Közl.* f. év 28. sz. Melléklet 430. sz.) a budapesti kir. törvényszék indoklásából elfogadta azt a tételt, hogy az akaratnyilvánításának a törvény- vagy alapszabályszerűleg közvetítésére hivatott természetes személyek cselekményei vagy mulasztásai — amennyiben ezek a képviselő körében mozognak — a jogi személy felelősségét állapítják meg, ezzel a Curia nem azt mondta, hogy a jogi személy vétőképes, hanem csak azt állapította meg, hogy a jogi személy felelős azon károkért, melyet képviselője *ügyköre ellátásánál* más személyeknek okozott, még pedig tekintet nélkül, vajon a kár szerződéses kötelezettség megszegése vagy szerződésen kívül vétőkesen okoztatott.* Ezen felelősség mindig

* Azon kérdésről, vajon nem kellene a jogi személynek felelősségét minden kárra kiterjeszteni, amelyet képviselője objective jogellenes cselekménye által okoz, tekintet nélkül arra, hogy tenné-e vétőkeség vagy

korlátlan, amint ezt a német polgári törvénykönyv 31. §-a és a magyar polgári törvénykönyv tervezetének 43. §-a is kifejezetten statuálja. Az a római jogi (Baron, Pandecten, 9. kiadás 66. l.) *distinctio pedig*, melyet dr. Neumann Jenő ur tesz, hogy a jogi személy korlátlanul felelős más személyeknek, ha képviselte szerződésbeli kötelezettségeket nem teljesít, míg szerződésen kívüli kártérítésnél a jogi személy, mint mindig jóhiszemű birtokos, a *conditio ex injusta causa* elvei szerint csak gazdagodásáig felelős, nincs meg a magyar tervezetben, sőt az indokolás kifejezetten elveti, amidőn így szól (I. kötet 104—105. l.): «Mint hogy az egyesület is csak képviselői által cselekedhetik és csakis ezek által szerepelhet a forgalomban: e képviselőknek ez a működése *mindenben* az egyesület működésének tekintendő s az egyesület abból *minden következményt* magára vonni tartozik. Az egyesületnek képviselőiért való felelőssége épp azért nem korlátozható a culpa in eligendo eseteiért. Ehhez képest az egyesület *nemcsak* képviselőinek szerződések kötésénél elkövetett vétkességeért tartozik felelősséggel (1007. §.), *hanem mindazon szerződésen kívüli kártérítési kötelezettségért is helyt állani köteles, amely az igazgatóság valamely tagját ügykörének ellátásából kifolyólag terheli.* Irányadó mindig az a szempont, hogy az igazgatósági tag ügykörének ellátásában gyökeredző tény által válják kártérítésre kötelezetté, s ügykör alatt természetesen nem csupán a képviselői, vagyis a jogügyleti, hanem az igazgató-ágra bízott egyéb teendők is értendők. Mihelyt az igazgatósági tag tullép ügykörének korlátain: már nem mint az egyesület közege cselekszik, hanem mint attól független egyén s ezzel elesik az egyesület objectiv felelősségének előfeltétele is.»

Mily absurd eredményekre vezetne dr. Neumann Jenő ur theoriája, hogy a jogi személy oly károkért, melyeket képviselte ügyköre ellátásánál szerződésen kívül vétkesen okoz, mint mindig jóhiszemű birtokos, a *conditio ex injusta causa* elvei szerint csak gazdagodásáig felelős, a gyakorlati élet példái is bizonyítják.

Valamely törvényhatóság p. o. ezen theoria szerint nem volna köteles azon kárt megtéríteni, melyet az árvák a törvényhatósági pénztárnok sikkasztása folytán szenvedtek, mert a törvényhatóság, mint jogi személy, tehát dr. Neumann tana szerint mindig jóhiszemű birtokos, a *conditio ex injusta causa* elvei szerint csak gazdagodásáig volna felelős, az pedig kétséget sem szenved, hogy a törvényhatóság ezen sikkasztások folytán egy fillérrel sem gazdagodott. És mégis korlátlanul felelős, amint ezt a tervezet 1790. §-a kifejezetten statuálja, nem azért, mintha a törvényhatóság vétőképes volna, mert mint jogi személy nem vétőképes, hanem azért, mert a jogi személy, mint az indokolás fent idézett része mondja, nemcsak akkor felelős, ha képviselte szerződésbeli kötelezettségeket nem teljesít, hanem akkor is, ha ügyköre ellátásánál más személyek rovására visszaélést követ el s ily módon ez utóbbiaknak kárt okoz. Ezen korlátlan felelősség a forgalom biztosságának s a jogrendnek oly elemi követelése, hogy törvényhozás nem is képzelhető, mely a kérdést másképp szabályozhatná.* És nincs is plausibilis ok, hogy miért kapjon a károsított kisebb kárpótlást, ha jogait jogi személy képviselte sérti meg, nagyobbat pedig, ha a jogsértést természetes (fizikai) személy követi el. A Curia fent idézett ítéletében elfogadott jogtétel megtámadhatatlan.

Dr. Schwartz Izidor,

fogalmazó a bosnyák-hercegovinai országos kormány igazságügyi osztályában

sem, v. ö. a magyar polgári törvénykönyv indokolását IV. kötet 644. l., továbbá I. kötet 105. l.: «Az egyesület felelőssége nem szorítkozik az igazgatósági tag jogellenes cselekményének esetére; így például fen fog állani akkor is, ha az igazgatósági tag csupán az 1778. §. alapján vonható felelősségre.»

* Motive zum Entwurf eines bürgerlichen Gesetzbuches für das deutsche Reich. I. kötet 102—103. lap.

Az ipari veszély.

Dr. Baumgarten Nándor ur a *Jogt. Közl* 35. számában azt írta, hogy ő az általam idézett curiai ítéletet *feldolgozta* volt, azt írta továbbá, hogy ő kimutatta, miként azon ítélet nem az én álláspontomat, hanem az övét erősíti meg. Ugy látta tehát, hogy én nem is olvastam el figyelmesen az ő cikkeket.

A t. cikkíró ur az ő most említett korábbi cikkeiben azt vitatta, hogy ő a kir. Curia gyakorlatának «gondos áttekintése után» nem talált egyetlenegy esetet sem, amelyben a Curia az ipari veszély kérdését az általános polgári törvénykönyv tervezetének szellemében az iparüző felelőségének kimondásával döntötte el. Én pedig két esetre hivatkoztam, *szórol-szóra* idézvén a bíróságnak a Curia által elfogadott indokolását. Megjegyeztem, hogy a Curia mindkét esetben megtoldotta az elsőfoku bíróság indokolását olyan pótindokkal, amely őt a vétkesség elmélete alapján is ugyanazon döntésre indította.

Dr. Baumgarten ur most azt állítja, hogy ezen eseteket ő feldolgozta s én azt nem vettem észre. Igaz, hogy a dr. Baumgarten ur «*feldolgozásában*» leírt ítélet száma meg egyezik az általam idézett döntvénnyel. De a feldolgozás olyan intensív volt máskülönben, hogy az iktatószám összehasonlítása nélkül lehetetlen volt a két döntés azonosságát felismerni. Dr. Baumgarten ur t. i. nem azt mondotta, hogy a Curia helybenhagyta az elsőbíróság által kifejtett jogelvet tartalmazó indokolást és pótindokolásában a vétkességi elvet is alkalmazta, — hanem azt mondta, hogy a Curia helybenhagyta ugyan az ítéletét, «*azonban indokolásában kitért az elvi kérdésről* és alperest azért marasztalta, mert . . . » (következik a culpa). Ebből azt értettem (bajos is lett volna egyebet érteni), hogy a Curia csak az ítélet rendelkező részét hagyta helyben, s az indokolást a vétkességi elvre alapította. Ezért nem ismertem fel a jogesetnek azonosságát azzal, amelyet én a Grecsák-féle gyűjteményből idéztem. Hogy pedig az ítéletnek nem az a valóságos értelme, amit dr. Baumgarten ur «*feldolgozása*» tulajdonít neki, az kitűnik az általam idézett döntvénygyűjteményből is, amelynek kitűnő szerkesztője ugyanazon elvet olvasta ki az indokolásból, amelyet kiolvastam és szórol-szóra kiírtam én. (L. Grecsák: Curiai határozatok IV. kötet 14—18. lap.)

Látni való tehát, hogy dr. Baumgarten ur elnézheti nekem, hogy én a két ítélet azonosságát fel nem ismertem, jöllehet ő az azonosság egyetlen ismertető jelét — az iktatószámot — hiven idézte.

Viszont én is szívesen elnézem azon tulságos buzgóságot, amelylyel ellenfelem a judikatura eseteit «*feldolgozza*».

Dr. Bleuer Samu.

Különfélék.

— A leánykereskedés ellen. Frankfurtban október 7-től 9-ig nemzetközi kongresszus lesz a leánykereskedés megakadályozása tárgyában. A magyar bizottság részéről a jelentést Gruber Lajos alügyész készítette el. A jelentést a következőkben ismertetjük:

Magyarországon az e tárgyban tartott párisi értekezlet óta nagy érdeket kelt az ügy. A lefolyt nyáron itt több kongresszus foglalkozott a kivándorlással és ezeken nyomatékosan hangoztatták, hogy a leánykereskedésnek véget kell vetni. Időközben elkészült a kivándorlásról szóló törvényjavaslat, melyet már legközelebb fognak a törvényhozás elé terjeszteni. Ez a törvényjavaslat különös figyelmet fordít a kiskorúak kivándorlására.

A magyar sajtó is behatódiban tárgyalta az ügyet, mint valaha.

Hogy milyen érdeket kelt nálunk ez a kérdés, kitűnik abból, hogy a belügyminiszter a leánykereskedést rendeleti

uton komolyan akarja szabályozni, továbbá, hogy az igazságügyminiszter a leánykereskedést a büntető törvénybe a súlyosan büntetendő bűncselekmények közé szándékozik fölvenni. Ilyen körülmények közt a magyar bizottságnak csak az a föladata, hogy az érdeklődést ezen ügy iránt ne engedje ellankadni.

Magyarországon legközelebb a határrendőrséget fogják szabályozni és ezzel elérik, hogy a határokon hatásosabb lesz a felügyelet.

A bukkott leányok hazaszállítása céljából Bulgáriával, Romániával és Szerbiával egyezményeket terveznek, hasonlókat ahhoz, amely Magyarország és Németalföld közt november 26—30-án létesült; tárgyalások fognak megindulni, hogy a keleti országokkal való leánykereskedést megszüntessük.

A büntetőtörvény novellájáról 1892-ben készült törvényjavaslat 247. §. a) pontja egy évig terjedhető fogsággal és ezer forintig terjedhető bírsággal sújtja azt, aki üzletszerűen foglalkozik azzal, hogy tisztességes nőket házasságtörésre vagy fajtalanságra biztat, vagy nyilvános házakba juttat.

Aki hamis ígérekkel tisztességes leányt bűnös életbe visz a külföldre, ezen javaslat szerint öt évig terjedhető börtönnel és 2000 forintig terjedhető bírsággal sújtatnék.

A novella még a kerítés kísérletét is bünteti.

1867-ben az Alexandriában lakó magyarok a magyar képviselőházhoz beadványt intéztek a jelzett bajok dolgában.

1869-ben fiatal leányokat fényes házasságok ígéretével csábítottak Amerikába a félrevezetett szülők tudtával és azután a bűn karjába dobták, amit a közös külügyminiszterium 1869 október 20-án tudatott a németországi cs. és kir. követ-séggel.

1869-ben a magyar belügyminiszter a leánykereskedés tárgyában hosszabb rendeletet bocsátott ki.

1875-ben a belügyminiszter elrendelte, hogy leányokat, akiket azzal hívnak Konstantinápolyba vagy Alexandriába, hogy ott mint pinczérnők vagy szobalányok kapnak alkalmazást, csak úgy adjanak utlevelet, ha ezen állítás valódiságát az illetékes konzulátus igazolja.

Miután a szerbiai nyilvános házakban majdnem csupa magyar leány van, a belügyminiszterium 1900-ban elrendelte, hogy az odaváló házakba igyekvő leányoknak nem szabad utlevelet adni, a leánycsempészetre pedig a legnagyobb éberséggel kell ügyelni, mert konstatáltatott, hogy azok a leányok majdnem egytől-egyig utlevél nélkül jutottak be Szerbiába.

1895-ben Magyarországon 8640 leány volt nyilván tartva mint perdita és itt nincsenek számba véve azok, akik a bűnös életet titokban folytatják.

Széll Kálmán belügyminiszter nemrég az összes törvényhatóságokhoz körrendeletet intézett, melyben felszólítja azokat, hogy a leánykereskedésre vonatkozólag tegyenek jelentést észleleteikről és javasoljanak orvoslási intézkedéseket.

Ezen rendelet folytán az egyik törvényhatóság azt javasolja, hogy a leánykereskedők ellen hozott ítéleteket a sajtó útján közzé kell tenni és a cselédszerzést hatósági intézetekre kell bízni.

Egy másik törvényhatóság a cselédszerzőknek meg akarja tiltani a külföldön való elhelyezést.

Mások népszerű röpiratokban akarják megismertetni a külföldre csábított leányok sorsát.

Szebenmegye azt ajánlja, hogy a kilátásba helyezett külföldi alkalmazások felől az illetékes konzulátus jelentését kell bevárni az utlevél kiadása előtt.

A budapesti rendőrség a nyilvános házak megszüntetését ajánlja; fölemlíti, hogy Buenos-Ayresben öt nyilvános házban csupa magyar leányt tartanak, de ezeknek a budapesti ügynökei ellen nem tudtak eljárni.

Oroszországban a mulató helyek tele vannak magyar leányokkal, akik ott százával züllenek el, pedig csak orosz területen tudják meg, hogy mi célból vitték őket oda.

Az *uzsora* ellen czímmel egy gyűjteményes kötet jelent meg a Magyar Gazdaszövetség kiadásában. A kötet magában foglalja többek közt azon jogtudósok tanulmányait, akiket a Magyar Gazdaszövetség felkért, hogy az *uzsora*-törvény elégtelensége és hiányossága folytán annak ujjaalkotása és kiegészítésére nézve véleményt adjanak. Az alapvető tanulmányt dr. Kunz Jenő készítette, aki különösen a kérdés magánjogi oldalát dolgozta ki és részint az angol joggya-

korlat eredményeire utal, részint az újabb német törvényhozás alkotásait kívánja módosított alakban recipiálni. Büntetőjogi szempontból legnagyobb apparátussal dr. Balogh Jenő egyetemi tanár dolgozott, aki az összes európai büntető kodexek alapján javaslatot tesz az *uzsora*-törvény kiegészítésére és szigorítására. Dr. Králik Lajos, dr. Issekutz Győző és dr. Sághy Gyula, mindhárman dr. Kunz Jenő tanulmányaira való vonatkozással tárgyalják a kérdést és mindannyian megegyeznek abban, hogy *uzsora*-törvényünk rendelkezései kiegészítésre szorulnak és pedig oly módon, hogy az *uzsora* fogalma nemcsak a hitelezési, de az összes visszterhes szerződésre kiterjesztendő, ha azok *uzsoras* kizsákmányolás céljából kötettek. Legterjedelmesebb dr. Zsögöd-Grosschmid Benő tanulmánya, amely ugy a szerző egyénisége, valamint a tanulmány tartalmánál fogva is a legnagyobb érdeklődésre tarthat számot. Zsögöd az egész magyar joggyakorlat és újabb jogfejlődés felett pálcát tör és különösen az *uzsora*jogszolgáltatás terén egyenesen a bíróságokat, magát a kir. Curiát teszi felelőssé, hogy helytelenül értelmezik az *uzsora*-törvényt s nem alkalmazzák oly esetekben, amelyekre a törvény rendelkezései directe szólnak. Az ezen tanulmányok alapján megtartott értekezleten dr. Dömötör László előadón kívül — kinek határozati javaslatát az értekezlet magáévá tette — részt vettek többek közt Hammersberg Jenő, Zsitvay Leo, Berczelly Jenő, Csillagh Gyula, Doleschall Alfréd.

— A bírói határozatok kiadmányainak külalakja.

Újabb időben, különösen az írógépek használata óta, a bírói határozatok kiadmányai rendesebbek, olvashatóbbak kezdenek lenni. Sajnosan tapasztaljuk azonban, hogy még most is elég gyakran fordulnak meg kezeink közt botrányos kiállítású határozatok. Így alig olvashatóan vannak írva a budapesti kir. törvényszék 4934/902. és a zilahi kir. törvényszék 4716/902. sz. polgári ítéletei. Az elől említett ítélet tele van értelemzavaró leírési hibákkal is, úgy, hogy e miatt és a kritikán aluli rossz írás miatt alig lehet kibetűzni az ítélet értelmét. Az irodaigazgató urakat kérjük, hogy a díjnokok megválasztásában csakis a szép írásra és intelligenciára tekintsenek. (*Ügyvédi körökből.*)

— **Végrehajtási mizeriák.** A rozsnyói kir. járásbíróság területén a 1401/1902. számú végzés következtében hivatalból foganatosított végrehajtás 1902 április 6-ikán jóváhagyatott. Miután június 30-ikáig semmi további intézkedés nem történt, végrehajtató az eljárást a végrehajtónál megsűrgette. Ez azonban eredménytelen maradt s így július 23-án sürgető kérvényt adott be a rozsnyói járásbíróshoz. A bíróság július 31-én kelt végzéssel „... fegyelmi intézkedés terhével utasítja a végrehajtót, hogy igazolja, miért nem járt el eddig, holott az árverési megbízás még folyó év április hó 12-én adott ki”.

Végrehajtató tehát újabb kérvénnyel kérte az iratok áttételét a végrehajtó fegyelmi bíróságához.

A fegyelmi eljárásra vonatkozó kérelmet a járásbíróság azzal utasította el, hogy: „Miután a végrehajtót ez irányban semminemű mulasztás nem terheli, az iratoknak a fegyelmi bírósághoz való áttétele mellőztetik”. Kik terhel az a négy havi mulasztás, ha nem a végrehajtót? (*Ügyvédi körökből.*)

— **A házasság társadalmi védelme** cím alatt érdekes tanulmányt tett közzé dr. Buday Dezső, akinek A házasság-jog bölcselése című műve méltó elismerésben részesült. A házasság intézményének büntetőjogi, sociálpolitikai és etikai védelmét tárgyalja, megvonja e három „védőmű” közti határvonalat. A legkisebb védelmet nyújtja a büntetőjogi védelem, amely legkevésbé praevenitiv természetű. A házasság legnagyobb védelmi területe az erkölcs terére esik. Leggyakorlatibb védelme a házasságnak a sociálpolitikai védelem, mely a társadalom organismusának egészét veszi igénybe célja elérésére.

Általános psychopathia cím alatt dr. Hajós Lajos ideggyógyorvos 320 oldalra terjedő művében tárgyalja a degenerációt, a psychosisokat, az általános dynamikai alapokat, a synthetikus működések általános pathológiáját és az individuál pathológiát. A büntetőjogász is igen közelről érdeklő érdekes tanulmány a Grill cég kiadásában jelent meg.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Az osztrák ügyvédségről.** Tudvalevő, hogy az 1895. évi új osztrák polgári perrendtartási törvény nyilvánosságra jutása és meghozatala idejében épp oly erős támadásban részesült az osztrák ügyvédi kar részéről, mint most nálunk a magyar javaslat. Ott sem az volt a panasz fő oka, hogy az új törvény jövedelmük nagy részétől megfosztja az ügyvédek, hanem mindenekelőtt az, hogy az ügyvédek szellemi munkáját és tevékenységét a perben meg nem becsüli, s alkalmas a bíróságokban felkelteni azt a hitet, hogy az ügyvéd nem szükséges eszköze a jogkeresésnek, hanem ellenkezőleg akadálya a jó és gyors igazságszolgáltatásnak. Az ügyvédi kar panasza és küzdelme az új törvény szelleme és az igazságügyi kormányzat ellen éveken át folyt és oly általános volt, hogy az ország összes ügyvédi kamarái kiküldöttük által közös bizottságot alakítottak, mely hivatva volt a sérelmeket összefoglalni és azok orvoslását az igazságügyi kormányzatnál kieszközölni. A bizottság hosszabb időn át tárgyalt az igazságügyminiszterrel, aki csakugyan a múlt év végén egész sorát bocsátotta ki a rendeleteknek, amelyekből az osztrák ügyvédek helyzetének javulása alaposan várható. E rendeletekben a miniszter meghagyja a bíróságoknak, hogy «az ügyvédek azzal a tisztelettel fogadják és a hivatalos érintkezésben velük szemben mindig olyan hangot használjanak, mely méltó az ügyvédek által a jogszolgáltatásban betöltött magas hivatáshoz». Figyelmezteti továbbá a bíróságokat, hogy «nem szabad az ügyvéd működését kicsinyelni és olyan minimális költséget megállapítani, amely alkalmas arra, hogy nemcsak az ügyvéd szellemi munkáját, de magát az ügyvédet is lealacsonyítja». Ezenkívül sok más érdemleges intézkedést is tett és kilátásba helyezett e rendeletekben a miniszter. Már e rendeletek jelentékeny mértékben eloszlatták az ügyvédi kar azon aggodalmait, hogy az igazságügyi kormányzat és a bíróságok velük szemben ellenséges indulattal viseltetnek, s nem sokáig váratott magára a teljes kibékülés pillanata sem. Dr. Klein, az osztrák igazságügyminiszterium osztályfőnöke a legutóbbi költségvetés tárgyalása alkalmával a képviselőházban, ahol az igazságügyi kormányt képviselte, szép beszédben fényes elégtételt nyújtott az osztrák ügyvédi karnak, amely annál jobban esett, mert őt tartották azon ellenséges törekvés vezetőjének, mely az igazságügyi kormányzattól ellenük kiindult. Dr. Klein mindenekelőtt csodálkozását fejezte ki a felett, hogy az osztrák ügyvédi kar, melyet az új perrendtartás jövedelmében érzékenyen megkárosított, milyen önfeláldozó buzgalommal támogatta az igazságügyi kormányt az új perrendtartás életbeléptetésében csak azért, mert ennek nagy kulturális fontosságát maga is átérzte. Bocsánatot kért azért, hogy a törvény megalkotása idejében kissé messzebb mentek az ügyvédi karral szemben, mint amennyire azt az ügyvédi kar szerepe és hivatása indokolta, de biztosította az ügyvédi kart, hogy ez csak a köz érdekeit célzó törvény megalkotása iránti törekvésből és nem ellenséges indulatból fakadt. Végül őszinte reményét fejezte ki az iránt, hogy a béke az ügyvédi kar és az igazságügyi kormány közt immár tartós leendő beszédét Corneille ezen szavaival zárta be: «Soyons amis, Cinna!»

Dr. L. B.

— **A vasutak kártérítési kötelezettsége** tárgyában érdekes ítéletet hozott a napokban a leitmeritzi törvényszék Ausztriában. Az aüssig—teplitzi vasutnak egy személyvonata ez év elején kisiklott s ez alkalommal számos utas megsérült. Ezek egyike, Touzil József kereskedő agyrázkódást szenvedén, a vasutat a gyógykötségeken kívül 2080 K évjáradék és 20,000 K fájdalomdíj iránt beperelte. A keresetet a törvényszék a vasutak felelősségéről szóló 1869. évi törvény alapján, mely teljesen azonos a mi 1878: XVIII. törvénycikkünkkel, egész terjedelmében elutasította, mert

bebizonyítottak látta azt, hogy a kisiklást egy harmadik személy elháríthatatlan cselekménye okozta, s bár a merénlyöt mindeddig kikutatni nem sikerült, a vasutat a felelősség alól azért is fel kellett menteni, mert a kihallgatott szakértők véleménye szerint a vasut az üzem körében mindama óvintézkedéseket a legteljesebb mértékben alkalmazta, amelyeket a szabályok hasonló balesetek elkerülése végett előírnak.

— **A kisorsolás büntethetősége.** Egy német hetilap jutalmat sorsolt ki a lapban közölt talány megfejtői között, kiknek előfizetőknek kellett lenniük. Az elsőfoku bíróság hatósági engedély nélkül való kisorsolásban bűnösnek mondotta ki a kiadót.

— **A zsarolás fogalmához.** Az Entscheidungen des Reichsgerichts in Strafsachen 34. kötetében találjuk ezt az esetet: A vádlott, jöllehet tudta, hogy nincs követelése, végrehajtható fizetési meghagyást eszközölt ki s ennek alapján a marasztalnál foglaltatott is, minek kapcsán a végrehajtó határidőt tűzött ki a lefoglalt tárgyak eladására. Ezért a bíróság zsarolás kísérletében bűnösnek mondotta ki a vádlottat. A Reichsgericht a felülvizsgálati kérelmet elvető ítéletében ezeket mondja: A fenyegetést a bíróság a lefoglalt tárgyak eladásával való fenyegetésben látja. A jogtalan vagyoni előny szerzésére irányuló szándékot nem szünteti meg az, hogy az igény formailag érvényes jogcímmel volt alapítva. Nem változtat ezen az sem, hogy a végrehajthatóság később jogerős lett, mivel a végrehajtást szenvedő nem használta a rendelkezésre álló jogorvoslatot. A polgári törvénykönyv 826. §-a alkalmazható a jogerősen megállapított igényre is; más szavakkal: kártérítésre kötelezhető az, aki az ő tudomása szerint kimutathatóan és nyilvánvalóan jogtalan alapon létrejött ítélettel visszaél. Az ily visszaélés egészen kétségtelenül olyannak tekinthető, mint amellyel a jó erkölcsök ellenére történik a károsítás. Mit sem változtat ezen a jogszerűség látszata. Ebből folyik, hogy a polgári törvénykönyv méltányosságtól és jóhiszeműségtől áthatott álláspontjának megfelelően, a jogerős végrehajtható igény is magán hordhatja a jogellenes vagyoni előny bélyegét.

— **A «gyógydíj» (kúrtaksa) jogi természet.** Érdekes tanulmányt írt Kohler berlini egyetemi tanár a gyógydíj jogi természetéről. Gyógydíj alatt sokfélért értenek. Lehet az szolgáltatás azért, hogy a fürdőző vendég a forrást használhassa, a hangversenyeken részt vehessen, a fürdőhely olvasó stb. terméit látogathassa. Ez esetben a vendég fürdőjegyet kap, amelyet egyes alkalmakkor ellenőrzés céljából felmutatni tartozik. Másutt a gyógydíjat minden idegentől beszedik, aki valamely meghatározott időn tul ott tartózkodik.

Az első esetben vagy magánjogi szerződésen alapszik a gyógydíj, vagy pedig községi illeték jellegével bír. Kohler szerint községi illeték s mint ilyen is hajtandó be előzetes perlés nélkül.

A második esetben, amikor tehát mindenkitől beszedik, tekintet nélkül arra, hogy az illető igénybe veszi-e a fürdő- vagy üdülőhely szórakozásait. Ellentétben áll a szabad költözködés jogával, hogy már a községben való tartózkodás is valamely illeték alá essék.

Kohler ezen ügy vél segíthetni, hogy kivonja alóla az orvosokat, szolgazemélyzetet és a kis gyermekeket, akiket az idegen magával hoz. De nem vonható ki szerinte a gyógydíj megfizetése alól az, aki pl. a fürdőt nem veszi igénybe, mert üdülésnek tekinthető már a fürdőhelyen való tartózkodás is.

— **Az ujjlenyomat, mint bizonyíték.** A londoni rendőrség az ismertebb büntetéseket személyazonosságának megállapítására az ujjlenyomatokat is igénybe veszi. Legutóbb is hasznára volt ez a módszer egy betörés tettesének kinyomozásánál. Ugyanis a betörő kezének lenyomata ott maradt a frissen mázolt ajtón és az ujjlenyomatok albumában való rövid keresés után kétségtelenül megállapította a rendőrség, hogy a betörést egy sokszorosan büntetett egyén követte el.

— **A törvénytelen gyermekek védelme Oroszországban.** Egy a közelmúlt napokban közzétett orosz törvény a törvénytelen gyermekeket a törvényesekkel egyenlő joguakká teszi. A törvénytelen gyermekeknek a jövőre jogukban állandó apjuk nevét viselni, aki az eltartásukra köteles, valamint az anyjukéra is, amennyiben ez keresetképtelen lenne. Az örökjogban is egyenlő jogot nyernek a törvénytelen gyermekek a törvényesekkel. A törvénytelen gyermekek adoptálása végül minden tekintetben megkönnyítettik. (Központi Értesítő.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre — 12 kor.
negyedévre 6

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Az igazságügyminiszter munkaprogramja. *Dr. B. A.* — Alaki csődjogunk és annak revisiója. *Dr. Kormos Géza* miskolci ügyvéd. — *Jogirodalom:* A magyar biztosítási törvény magyarázata, különös tekintettel a bírói gyakorlatra és a külföldi törvényhozásokra. Irta *Dr. Rósa Ferencz* budapesti ügyvéd. *Dr. L. B.* budapesti ügyvéd. — *Törvénykezési Szemle:* A jogos védelem köre. (i) — Adalékok a Btk. 336. §-ához. *Dr. Kármán Elemér* szombathelyi kir. törvényszéki aljegyzőtől. — Betöréses lopás elleni biztosítás és biztosítási csalás. *Dr. Rédei Józseftől.* — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az igazságügyminiszter munkaprogramja.

Plósz Sándor igazságügyminiszter választói körében tartott beszédében kifejtette a legközelebbi ülészak igazságügyi munkaprogramját. Ez a program lényegileg meg egyezik azzal, amelyet a miniszter már székfoglaló beszédében elmondott és amelyet azóta minden budget-beszédében ismételt.

A három és fél év előtti széles körű és igazán szép munkatervből csak egyetlenegy pont hiányzik: a büntető-törvény novellája, melyet pedig még akkoriban maga a miniszter legsürgősebb feladatai közé sorozott. Ha a mostani hallgatás azt jelentené, hogy a miniszter a büntető novellát levette a legközelebbi teendők napirendjéről, akkor ebbe a változásba a magyar jogászság éppenséggel nem tudna belenyugodni.

Ha más kevésbé sürgős és kisebb jelentőségű törvény-művek előkészítésének lassu tempóban való előhaladását a perrendtartás tervezetének előkészítő munkálatai miatt nem is panaszkodunk; ha ugyanezen oknál fogva nem is tárgyaljuk azt a kérdést, hogy a szép munkaprogram részeiből három és fél év alatt miért nem valósult meg egyetlenegy sem: a miniszter jelenlegi hallgatása késztet bennünket annak a hangsúlyozására, hogy a polgári perrendtartás javaslatán kívül is fontos és sürgős törvényhozási feladatok várnak megoldásra, amelyek a perrendtartással párhuzamosan és a perrendtartás elhanyagolása nélkül megvalósíthatók és hogy ezek közt a feladatok közt a büntetőtörvénynek — bármily rövid — novellája a legsürgősebb és legfontosabb, éppen olyan sürgős és fontos, mint a polgári perrendtartás megalkotása. Minden késedelem óriási erkölcsi érdekek veszedelmét jelenti, minden napi idővesztés egy-egy csapás a törvényhozás és igazságszolgáltatás tekintélyére, a törvényhozás és igazságszolgáltatás iránti bizalomra.

Szeretjük hinni hogy ezen pontnak a beszédből való kimaradása csak véletlenségből történt.

Olyan kiváló jogász elme, mint Plósz Sándor, aki a polgári jog terén most dönti le az anyagi igazság érvényesülésének formalistikus korlátait, nem nézheti tétlenül az anyagi igazság súlyos sérelmeit a büntető igazságszolgáltatás terén.

Hiszszük, hogy a rigyiczai beszéd hiányosságát az igazságügyminiszter már a legközelebbi időben tettel: a novella benyújtásával fogja pótolni.

B. A.

Alaki csődjogunk és annak revisiója.

A csődjogi modern törvényhozás Európaszerte oda irányul, hogy a fizetéseképtelenség jogi állapota ne legyen mentővára az adósnak s hogy a csőd a bűnös vagy könnyelmű adósnak asyllumává ne váljon. Ezen cél szolgálátában már a fizetéseképtelenség, vagyis a materiális csőd beálltával azonnal kell, hogy gondoskodás történjék az iránt, hogy a hitelezők igényeinek biztosítására szolgáló vagyon a fizetéseképtelen adós által rendeltetési célja elől el ne vonassék s kell, hogy a bíróság még az alaki csőd megnyitása előtt minden lehetőt megtegyen, hogy a fizetéseképtelenség beálltakor még meglevő vagyon biztosíttassék és konserváltassék.

Csődtörvényünk ezen gondoskodást nem ismeri s így gyakran előáll a mai jogállapot mellett azon eset, hogy a fizetéseképtelenség beálltakor még meglevő vagyon az ezen állapotot csak később követő csődnyitási kérvény beadásának időpontjában már teljesen és nyomtalanul eltűnt s hogy a csődbíróságaink ilyként meg sem nyitják a csődöt tömeghiány okából.

Igaz ugyan, hogy az elámult hitelező segíthet magán és megnyitathatja a csődöt, ha a csődeljárás költségeit előlegezi és különösen ha hisz a «Pauliana-actio» csalhatatlanságában, az is igaz, hogy olykor erre el is határozza magát, a legtöbbje mégis inkább ész nélkül elfut s kész inkább a legdemoralisáltabb egyezségre is, mintsem hogy tetemes áldozatokkal szerezze meg az amugy is lassu sorvadásra kárhöz-tatott csődbeli igazságát.

Csődtörvénykezelésünk ezen visszasságán fejlődött ki azon vigjátékba illő bírói gyakorlat is, melynél a fizetéseképtelenség beálltanak kétségtelen ténye dacára, ugyanazon fizetéseképtelen adós ellen egyszer az adós tultengő cselekvő állapotának, másszor pedig tultengő szenvedő vagyoni állapotának ötletéből utasítatik el a csődnyitás iránti kérelem.

Ezen visszás állapotokon a német birodalmi csődtörvényhez hasonlóan csakis az előleges zárlat intézményének rendszeresítésével lehet segíteni, mely zárlat a csődbíróság részéről a fizetéseképtelen adós összes vagyonára azonnal elrendelendő volna, mihelyt a csődnyitás törvényes feltételeinek fenforgása esetén azt a kérelmezésre jogosult bármelyik hitelező kérelmezné.

Ezen előleges zárlat amennyiben a csőd elrendelésétől számított hat hónap alatt meg nem nyitatték önként hatályát vesztené.

Ezen intézmény egyéb előnyei is kézenfekvők s az a csődbeli kriminalitások megelőzésére is hathatós eszköznek bizonyulna s egész csődeljárásunkat tisztább és biztosabb alapra fektetné.

Csődeljárásunknak a kozadóst érintő rendelkezéseinél különös hiánya, hogy a kozadós jelenlétét és közreható tevékenységét a csődjavak leltározásánál nem tartja szükségesnek s hogy ugy a kozadós a leltári beszerzési értékek fedezésére vonatkozó esküjét, valamint a leltározásnál alkalmazandó szakértők bemondásainál a szakértői esküt nem írja kötelezőleg elő. Ezen intézkedések a leltározásnak egynemely

nagy nehézségeit hidalnák át és azok a csődtömeg tárgyi érdekeinek kétségtelenül hasznára volnának.

Kétségtelenül gyorsabbá és olcsóbbá tenné továbbá az eljárás lebonyolítását azon intézkedés is, melylyel a közadós a felszámolási tárgyalásra szükség esetén törvényes kényszerrel is előállítható volna.

Sok hiábavaló kiadásnak, sok megtámadási és valódisági pernek állhatná útját ezen intézkedés, melylyel úgy a tömeggondnoknak, mint a csődhitelezőknek is mód nyujtatók az iránt, hogy a közadós felvilágosításaival a közvetlenség hatása alatt tisztázhatnának sok vitás dolgokat.

Kétségtelen, hogy mai csődeljárásunk rákfenéje jórészt a tömeggondnoki intézmény helytelen megalkotásában és a tömeggondnoki működés ellenőrzésének laza, csonka rendszerén gyökeredzik.

A gyökeres orvoslásának a bírói kinevezési rendszer elejtésével kellene bevezettetnie. Mert bár bíróságaink elfogulatlanságához általánosságban szó nem férhet, a tömeggondnoki kinevezések mai rendszerén mégis lépten-nyomon meglátszik, hogy bíróságaink jóhiszeműségét gyakran vezetik félre.

Ha ezek mellett figyelembe vesszük azt, hogy olykor a bíró sem tud elzárkózni azok elől az öntudatlanul is belopódzó indulatok elől, — mert elvégre a bíró is csak ember és ezek az emberi gyarlóságokból folynak — melyek különösen a vidéken élő bírót a társadalmi szorosabb összetartozás okán, hol a barátság s olykor még a könyörületesség jegyében is befolyásolják diskretriójában: rá kell jönnünk a bírói kinevezési rendszer azon fogyatékoságára is, mely folyamán a tömeggondnoki működés rigorosusabb ellenőrzését bár kétségtelenül csak jóhiszeműleg, de mégis alaposan is negligálja s amely bizony olykor csak ibolyaparaphusoknak tekinti a csődtörvény ama intézkedéseit, melyek a tömeggondnoki bírságokról vagy plane a tömeggondnoki elmozdítás disciplinájáról beszélnek.

A bírói kinevezési rendszer ezen félszükségeinél kettős irányban volna reformra szükség.

Első sorban is a tömeggondnoki kirendelések a bírói jogkörből az autonóm ügyvédi kamarai jogkörbe volnának bekapcsolandók olyként, hogy a bíróság csak ideiglenes tömeggondnokot rendel ki, míg a végleges tömeggondnok a kamarai tagok teljes ingerentiájával készülő, feddhetlen multu s bizonyos gyakorlati időt már betöltött idősebb ügyvédek névsorát tartalmazó lajstromból esetről-esetre sorsolás útján volna kiküldendő.

Esetleg konsideratio tárgyává volna tehető az is, hogy a végleges gondnokot ne a csődhitelezők válaszzák-e meg? Avagy hogy az ideiglenesen kirendelt tömeggondnok véglegesítése ne utaltassék-e a csődhitelezők jogkörébe s a bíróságnál ne csak «jus praesentationis» maradna meg a tömeggondnok személyének a csődhitelezők által leendő megválasztásánál. Az osztrák csődeljárásnál ezen utóbbi rendszer teljesen bevált s a csődtörvénykezés gyorsaságát osztrák szomszédunk kétségtelenül csak ezen intézménynek köszöni. Másodsorban a tömeggondnok ellenőrzésénél az elmozdítás joga, megfelelő teljes garantiák között, mindenesetre a bíróságnál volna meghagyandó, ki is ezen jogot csakis a csődválasztmány «votum informativuma», vagy pedig a csődhitelezők összességének kérelmére gyakorolhatná.

Ha a tömeggondnoki bírói kinevezési rendszer ezen reformjánál a csődválasztmány ellenőrző működése mélyítenék és szabatosabban körvonaloztatnák, lényegesen javulna csődeljárásunk, melynél a csődválasztmány ez idő szerint egyáltalában nincs azon helyzetben, hogy a tömeggondnokot komolyan ellenőrizhetné.

Különösen áll ez a csődtömeg bevételei és kiadásai tekintetében, melyeknél hasonlólag a német birodalmi csődeljáráshoz, oly törvényes intézkedésekre volna szükség, me-

lyek szerint a tömeggondnok pénzeket és értékeket jogérvényesen csakis a választmány egyik tagjának ellenjegyzésével folyósíthatna és nyugtázhatna s melyek szerint a választmány, egyik tagja után, legalább is havonként egyszer köteles volna a tömeggondnok pénzkezelését megvizsgálni és a csődtömeg pénztári állását állandóan nyilvántartani.

Dr. Kormos Géza,
niskolczi ügyvéd.

Jogirodalom.

A magyar biztosítási törvény magyarázata, különös tekintettel a bírói gyakorlatra és a külföldi törvényhozásokra. Irta *dr. Rósa Ferencz* budapesti ügyvéd. 444 oldal. Politzer Zsigmond kiadása.

Magyar biztosítási törvény alatt a szerző a kereskedelmi törvénynek a biztosítási ügyletre vonatkozó 453–514. §-ait érti, melyekből azonban az alaki rendelkezéseket nem tárgyalja, tekintettel arra, hogy azokat a készülő új biztosítási törvényjavaslat úgy is meg fogja változtatni.

Az anyag tárgyalásában a szerző a kereskedelmi törvény szakaszai nyomán indul és azoknak egyenkénti magyarázata kapcsán nemcsak a gyakorlati cél szempontjából világítja meg a törvény szövegét, hanem részletesen és igen alaposan foglalkozik az elmélet és az irodalom által felvetett kérdésekkel, valamint azon szempontokkal és kívánalmakkal is, melyeknek megfelelően a törvény módosítandó, esetleg egy új törvényalkotásnál a biztosítási jog szabályozandó volna.

Fejtegetései kapcsán a szerző minden vitás kérdést felölel és megoldani törekszik és széleskörű tanulmányra valló részletességgel sorolja fel és teszi bírálata tárgyává azon tudományos fejtegetéseket, melyek a külföldi jogirodalomban az egyes vitás kérdések tekintetében napvilágot láttak.

Bár sok helyütt a szerzővel egy véleményen nem lehetünk, mert úgy a törvény magyarázatánál, valamint de lege ferenda is inkább a biztosító érdekeinek kedvez az ezzel szemben per esetén jelenleg amugy is hátrányban levő biztosítottal szemben, egészben véve mégis igen becses munkát teremtett a szerző a magyar jogi irodalom számára, amely hasonló nagyobb és rendszeres munkákban meglehetősen szegény, a biztosítási jog terén pedig ilyenekkel egyáltalában nem rendelkezik. A biztosítási joggal, mint önálló tudományággal ugyanis nálunk az irodalom eddigelé még nem foglalkozott.

Kisebbs-nagyobb tanulmányokban feldolgoztattak ugyan a biztosítási jog körébe eső némely aktuális kérdések, de sem ezek, sem a kereskedelmi törvény magyarázata közben a biztosítási jogra vonatkozólag megjelent fejtegetések nem állanak arányban azzal a nagy fejlődéssel, melyet a biztosítási jog az utóbbi időben bírói gyakorlatunk terén elért, s elmondhatjuk, hogy nálunk a biztosítási jog fejlesztésében az irodalom nagyon messze elmaradt a gyakorlat mögött.

Gyakorlati használatra a munka azért is igen alkalmas, mert a törvény egyes szakaszai mellett szerző a rájuk vonatkozó bírói határozatokat is közli, az elmélet számára pedig az egyes szakaszoknál közölt magyarázatokon kívül értékes a törvény tárgyalását megelőző, mintegy ötven oldalra terjedő általános rész, melyben szerző tárgyalja a biztosítás fogalmát és lényegét, a biztosítás közgazdasági jelentőségét, a biztosítási intézmény alakzatait, az állami felügyelet kérdését, a biztosítás és a biztosítási jog történeti fejlődését és végül a biztosítási szerződés fogalmát és nemét.

A munkának bizonyára széles körben méltánylásban részesülő értékéből mit sem von le a stylusnak itt-ott észlelhető nehézkessége.

Dr. L. B.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A jogos védelem köre.

Tisztelt szerkesztő ur!

Minthogy e cikkem a «Jogállam» október havi számából távollétem és egyéb akadály miatt lekészt, becses lapjának vendégszerető hasábjait veszem igénybe közlésére, a hol a vita különben is megindult. Sajnálom, hogy a t. szerkesztő ur felhívásomra, a mely nem kötekedésből, hanem tudományos érdeklődésből származott, kosárral felelt, és így örök homályban hagyott e tárgyra vonatkozó nézete iránt. (Ez annál feltűnőbb, mert annak idején nagy buzgósággal czáfolgatta Illés Károlynak lapjában megjelent cikkeit, sőt mások véleményét is gyakran kísérté a szerkesztői megjegyzéssel, hogy a cikk írójával nem ért egyet.) De minthogy a változhatatlanban meg kell nyugodnom, most azzal veszek magamnak elégtételt, hogy szíves engedelmével saját lapjában válaszolok Dr. Vidor Jenő ur második cikkére.*

E cikkben V. ur már elismeri, hogy «a jogos védelem, természetesen szerint, *csak* szándékos lehet», de azért a «*csak*» ellenében újra állítja, hogy a gondatlan cselekmény (mulasztásról most már nem beszél) szintén eszköze lehet a jogos védelemnek. És miért? Mert különbség van a szándékon túl (præter intentionem) és a szándékon kívül bekövetkezett eredmény között. Az előbbi eredmény még benne van a cselekvő szándékában, és így, ez esetben a cselekmény egészben véve szándékos, míg az utóbbi esetben az eredmény legfeljebb gondatlanság gyanánt tudható be, és így itt a szándék a gondatlansággal párosul, minthogy pedig ily cselekmény védekezés közben is előfordulhat: ebből kitűnik, hogy a jogos védelem köréből a gondatlanság nincs kizárva. Ez lényegileg V. ur okoskodása.

Hogy mennyiben válik az be: ezt legbiztosabban a felhozott példák elemzéséből ítélhetjük meg. A megtámadott egy hirtelen felkapott fejszével üti támadóját, ámde az ütésnél elmulasztotta hátranézni és a fejsze felemelésénél a háta mögött állót is súlyosan megsértette. V. ur szerint ez ember a háta mögött álló egyén megsértése miatt nem büntethető gondatlanságban elkövetett cselekményért: mert nem tett egyebet, mint jogosan védekezett. Teljesen elhibázott következtetés. A tettes mögött álló ember nem volt támadó, vele szemben a tettes nem védekezett, és így ez az ember a jogos védelem körén teljesen kívül esik. Miként ítélendő meg a beszámíthatóság szempontjából a rajta esett sérelem: ehhez a jogos védelemnek semmi köze.

Tüzetesebb megvilágítást igényel a másik két példa. Egy chemiai gyárban dolgozó leány megtámadóját egy csőből vízzel akarja leönteni, de tévedésből a vitriollal telt edényt fogja fel s ezzel önti le a támadót, aki ennek folytán meghal. Egy másik védekező puskával üt, amely töltve van és elsül. V. ur mindkét esetben gondatlanságot állapít meg, amely a tettesnek jogos védelem folytán nem számítható be. Hogy ezt a kérdést tisztába hozzassuk, tekintsünk el egyelőre a jogos védelemtől s vizsgáljuk e cselekmények természetét önmagukban.

A Btk. szerint büntetendő gondatlan cselekmények és mulasztások mindegyikénél a dolustól különvált tiszta culpa szükséges a tényálladékhhoz. Ez azt jelenti, hogy mihelyt valaki szándékosan sérteni (bántalmazni) akar s e szándékának megfelelően cselekszik, a bekövetkezett cselekményért mindenkor felelős, akár szándékán túl, akár azonkívül következett az be. Ha valakit csak meggyalázás végett arcul ütök, vagy eltaszítok s az illető ennek következtében (habár vala-

mely közbeeső ok, pl. hiányos gyógykezelés folytán, ami már ugyancsak kívül esik a szándékon) meghal, ez a cselekmény nem gondatlan emberölés, hanem halált okozó testi sértés lesz. Mit jelent tehát mégis az, hogy a gondatlanság szándékos cselekmény, amelyből a tettes által nem szándékolt cselekmény következik be. Ez csak azt jelenti, hogy a tettes öntudatosan és szabad akaratlatl határozza el magát oly cselekményre, amelyvel senkit sem akar sérteni, de amelyből mégis bekövetkezik a sérelem. Ez a tiszta culpa. A Btk. szerint a gondatlan emberölés és súlyos testi sértéshez ilyen culpa szükséges. Ettől azonban lényegesen különbözik az az eset, ha valaki mást büntetés alá eső módon bántalmazni akar. Az ilyen szándékos cselekmény nem szándékolt eredménye is mindenkor dolosus, amely mint ilyen számítható be a tettesnek, ha egyébként a causalitás a tett és az eredmény között fenforog. A felhozott példa tehát szintén a præterintentionális cselekmények közé tartozik, akár önmagában, akár a jogos védelemmel kapcsolatban nézzük az esetet.

Hiába keresünk tehát példát; olyat alig találunk, amelyen V. ur elmélete hajótörést ne szenvedne. Ha mégis fen akarja azt tartani: ekkor fen kell tartania a dolussal vegyes culpa zavaros elméletét is. Mert a kettő szorosan összefügg. Megnyugtathatom azonban, hogy ezzel az elméletével nem áll egészen egyedül. Így pl. dr. Finkey Ferencz is azt tanítja nem rég megjelent tankönyvében, hogy a gondatlan emberölés és a halált okozó testi sértés között a szándékos testi sértésre irányuló cselekedetek akként oszlanak meg, hogy midőn a tettes csak nyolcz napon belül gyógyuló, tehát könnyű testi sértést akar elkövetni s ez mégis a sértett halálát okozza: a delictum egészben véve culposus emberölés, ha azonban a bántalmazás súlyosabb természetű, úgy különösen, ha a tettes súlyos testi sértés vétségét vagy büntetést akarta elkövetni és az a cselekmény a sértett halálát okozta: ekkor halált okozó testi sértés létesül.* Ámde ez az elmélet teljesen összezavarja a dolus és a culpa határait.

Van-e különbség a dolus és a culpa szempontjából könnyű és súlyos vagy halált okozó testi sértés között. Ugy-e bár nincs. Mindegyik szándékos, egyszersmind pedig præterintentionális cselekmény, kivéve a Btk. 305. §-át, midőn a tettes szándéka határozott eredmény elérésére irányul. Hogy lehet tehát mégis a testi sértésnek ez egynemű, a dolus szempontjából teljesen azonos esetei közt oly különbséget tenni, hogy míg az egyik a culposus emberölésnek, addig a másik a halált okozó testi sértésnek válnék elemévé. E constructio tarthatatlansága különösen kitűnik a következőkből:

Előttünk áll egy bevégzett tény: a sértett egyén halála, amely okbeli összefüggésben van a sértéssel. Ezzel szemben már most utólagosan meg kellene határozni, hogy minő sulyu volt a sértés: könnyű avagy súlyos. Ámde ez tárgyiilag lehetetlen, mert hisz a sértés tényleg a legsúlyosabb eredményt idézte elő. Hogy lehetne tehát erről mégis azt mondani, hogy könnyű sértés volt, habár jelentkezési formája első pillanatra annak tüntette is fel. Így tehát a tettes szándékára kell visszamennünk, amint Finkey is teszi e szavakkal: «ha könnyű testi sértésre irányult a tettes szándéka s abból akaratlanul halál következett be: e cselekmény gondatlan emberölés lesz». Ámde e szempontból már éppen nem lehet megvonni a határvonalat. Mert hiszen kinek a szándéka irányul arra, hogy bántalmazása ne kilencz vagy tíz napi, hanem nyolcz napon belül gyógyuló sértést okozzon. Ezt senki sem akarhatja, mert a bántalmazás eredményének senki sem ura. A törvény éppen ezért felelőssé teszi a bántalmazót az egész eredményért, akármit gondolt is az magában a bekövetkező sérelem súlyáról. Akár objective, akár sub-

* L. Jogt. Közl. 38. sz.-ban.

* A magyar büntetőjog tankönyve 480. lap.

jective tekintjük is tehát a dolgot: Finkey elmélete oly rebus elé állít bennünket, amelynek megfejtése lehetetlen.

De tegyük fel, hogy adott esetben, a körülmények egybevetéséből mégis megállapíthatja a bíró, hogy a sértés természeténél fogva könnyű volt s a tettes szándéka is csak ily sértésre irányult, és tegyük fel, hogy ily esetben meg lehetne tenni a Finkey által felállított különbséget egyfelől gondatlan emberölés, másfelől halált okozó testi sértés között: még ekkor is nagy visszasság támadna a megkülönböztetésből. Különösen szembetűnővé válik ez, ha a következő lehetőségeket állítjuk fel:

1. *A.* sértési szándékkal arczul üti (bántalmazza) *B*-t. Az eredmény nyolcz napon belül gyógyuló sértés. *A.* könnyű testi sértésben bűnös.

2. *C.* arczul üti *D*-t. Az eredmény 8—20 napig tartó sérelem. *C.* súlyos testi sértés vétségében bűnös.

3. *E.* arczul üti *F*-t. Az eredmény 20 napon túl terjedő sértés. *E.* súlyos testi sértés büntettségében bűnös.

4. *G.* arczul üti *H*-t. Az eredmény az, hogy *H.* halló tehetségét elvesztette. *G.* minősített súlyos testi sértés büntetében bűnös, melynek büntetése öt évig terjedhető börtön (Btk. 303. §.).

Ezt talán mindenki aláírja. Valószínűleg Finkey Ferencz is, mert a tényálladék főfeltétele szerinte is: «az okozati összefüggés a tettes cselekménye és az ezáltal *gondatlanul* előidézett eredmény közt.»

De most következik az utolsó fokozat:

5. *I.* arczul üti *K*-t. Az eredmény az utóbbinak halála. Minő delictumban bűnös *I.*? Ha az eddigi fokozást folytatjuk, csak arra az eredményre juthatunk, hogy *I.* halált okozó testi sértésben bűnös.

Ám ezt a természetes logikát Finkey elmélete felforgatja. E szerint ugyanis az 1—4. pont eseteiben, minthogy a szándékos bántalmazásnak bizonyos ideig tartó, illetőleg bizonyos nemű sérelem lett az eredménye, a cselekmény nem lehet más, mint szándékos (præterintentionalis) testi sértés. De már az 5-ik esetben, amely pedig sem a cselekmény, sem az intentió tekintetében nem különbözik az előbbiektől s amely a súlyosabb eredménynél fogva kétségtelenül súlyosabb eset, mint amazok: egyszerre nagy fordulatot vesz a dolog. Az a szerencsés tettes, aki szándékán túl halálát okozta a sértettnek, csak gondatlanságért lesz felelős, míg a másik, akinek bántalmazásából kevésbé súlyos eredmény állott be: esetleg öt évig terjedhető börtönnel büntetendő. Ezt az eredményt, úgy hiszem, senki sem fogadhatja el. Ámde a dolusnak és culpának összehavarásiából éppen ez következik.

Helyes következtetésre csak a dolusnak és culpának teljes elkülönítése vezet. Ez annál inkább áll, mert a culpának a dolus keretébe való beillesztése amant egészen kivetkőzteti természetéből. Mely irányban követelünk gondosságot embertársainktól? Ugyebár abban az irányban, hogy cselekedeteiben mindenki oly elővigyázatot és körütekintést fejtson ki, hogy abból másra sérelem ne származzék. Ez a köteles gondosság, a melynek elmulasztása esetleg büntetést von maga után. Ha már most valaki szándékosan okoz jogsértést: mit jelentene e cselekmény keretében a gondosság megkövetelése, s a megkövetelt gondosság elmulasztása esetében nem a szándék, hanem a culpa megbüntetése? Ez azt jelentené, hogy a ki mást sérteni akar: az éppen ott és éppen úgy sértsen, a mint ezt bűnös célja megköveteli, — vagyis pld.: a ki másnak karját akarja eltörni: vigyázzon, nehogy az ütés a test más részét érje. Ki ne látná azonban, hogy ez a nagy gondosság a bűn elkövetésében, a tettnek és az eredménynek pontos kiszámítása csak intenzívebb foka a dolusnak, tehát oly körülmény, a mely fokozza a tettes bűnösségét, míg a dolus keretében jelentkező gondatlanság a bűnösséget csökkenti. Mi történik tehát ez esetben a gondossággal és gondatlansággal? A gondosság a maga helyén büntetlenné teszi még a jog-

sértő cselekményt is, a gondatlanság pedig büntetést von maga után; ellenben a dolussal kapcsolatos gondosság súlyosabban büntetendő, mint ez esetben a culpa. Vajjon megállhat-e az olyan elmélet, a melynek eredménye az, hogy a gondosságot büntetendőbbé teszi a gondatlanságnál? Talán mindenki be fogja látni, hogy nem. Ezzel azonban a kérdés el is van döntve abban az irányban, hogy a büntető jogban csak az oly cselekmény vagy mulasztás büntethető culposus gyanánt, a melynek eleme a tiszta culpa.

Ha már most ebből a szempontból nézzük a jogos védelem címén kimenthető cselekményeket: úgy arra az eredményre jutunk, hogy mindazok az esetek, a melyeket V. ur a jogos védelem körébe von, a tiszta culpa tana mellett is oda tartoznak. Mert hiszen olyan esetet V. ur sem tudna felfedezni, a melynek eleme a tiszta culpa s a mely mégis a jogos védelem körébe tartoznék. Az ő esetei is csak olyanok lehetnek, a melyekben a cselekmény maga dolosus és csak az eredmény nem szándékolt vagyis præterintentionalis. Ámde ez esetek a tiszta culpa elmélete szerint is a jogos védelem körébe lévén vonhatók: e szempontból tehát megszűnik annak a gyakorlati oka és érdeke, hogy a dolussal vegyes culpa zavaros elméletét továbbra is fentartsuk.

Csak ennyit kívántam V. ur második cikkére válaszolni. És részemről ezzel be is fejeztem a vitát. Mert ezen túl valószínűleg csak ismételhetném az eddig elmondottakat. Felesleges szöszaporítás céljából pedig nem óhajtanám igénybe venni a *Jogt. Közl.* további szíves vendéglátását. (i)

Adalékok a Btk. 336. §-ához.

Azon humánus büntetőjogi reformok között, melyeknek e szaklap nemes zászlóvivőjévé szegődött, alig van olyan, mely annyira széles körökben viszhangra talált volna, mint a Btk. 336. §-ának, a minősített lopások szükséges reformjának sürgetése. Állandó rovata folyton éber tűszurásokkal szakítja fel ama ma felfakadó, holnap hegedő sebeket, melyektől vérezve hozzuk — egy nagy kriminalistánk ismeretes szavai szerint — ítéleteinket.

Az idevágó irodalmi cikkek, reformtervek, véleménynyilvánítások a magánélet s a közélet terén is azonban egy és ugyanazon irányban küzdenek: bizonyos törvényes rendelkezések abolíciójára. Ilyenek az értékhatar felállítása, egyes minősített esetek kihagyása.

Szerény nézetem szerint az igazságos törvényhozásnak e reformok meg nem felelnek, azok nem elegendők. A 336. §-nak gyökeres és teljes *átalakítása* adhatja csak meg a helyes összhangot a lopási delictumok halmazának.

Átalakítás a mai kor *gazdasági és társadalmi* viszonyainak megfelelően. Ezek mérlegelésével arra a nézetre kell jutnunk, hogy a 336. §. főhibája nem az, hogy egyes delictumokat aránytalan nagy büntetéssel sújt, hanem hogy mellette más, hasonlóan veszedelmes delictumok, vagy még veszedelmesebbek, aránylag kisebb, csekélyebb büntetésekkel sújtatnak.

A gazdasági és társadalmi viszonyoknak megfelelő *új, minősített esetek* felállítása adhatja csak meg a kellő összhangot a lopás büntetésének. Nem áll, hogy büntetési tételünk felette súlyosak, mert osztrák szomszédaink még súlyosabban büntetnek; az *összhang* hiányzik a büntetési tételekben.

Alapos bűnügyi statisztika kétségtelenül igazolná azt az állításunkat, hogy e hajmeresztőül felhozott anekdotikus esetek nem szerepelnek oly nagy számmal, mint azon esetek, melyek a kornak változott gazdasági és társadalmi viszonyai közepette sokkal inkább rejtik magukban a minősítés indokait: a tettes elszántságát, vakmerőségét s merészségét s annak daczára aránylag kisebb bűnhődésben részesülnek.

Az alábbiakban egynéhány ily csoportra mutatunk reá.

A gyakorlat emberei nyilván elismerik, hogy ez esetek felette gyakoriak, s ha tehető volna mai eszközeink mellett, ezt a statisztika is igazolná. Ilyenek:

1. *A lakóházakban elkövetett lopások.*

Fejletlenebb gazdasági viszonyok között falakkal, barrikádokkal, erős záradokkal, rácsos ablakokkal védekeznek az ember. Szűk utcák, csodás lakatok a középkor védelmi eszközei. A polgáriásodás korszakának a tömörülés a védelme. A bástyák leomlanak, a lakatok egyszerűbbek és silányabbak, embermagasságukra ereszkednek a kerítések s falán nyílt ajtók mellett alszik a nép; ellenben a városok fejlődnek, lakóházak emelkednek, s hazánkban is a lefolyt 30 év alatt 40,000-rel szaporodott meg az emeleti lakások száma. Nemcsak az alacsony kerítések átugrásához, a silány lakatok feltöréséhez, de, sőt nagyobb mértékben a sűrűn lakott házakba való behatoláshoz kell a szertelen bátorság s elszántság. Holmi falusi bemászókat felülmúl az a ravasz városi alak, aki kora reggel a házmester s a cseléd álmoságát felhasználva: nyílt lakásokba hatol be, s ha senkit sem talál, lop, de ha találkozik a ház gazdájával: «jó reggelt» kíván.

Előrehaladottabb államok kodexeiben minősített esetet képez a lakóházakban való lopás. Így a német Btk. 243. §-ának 7. pontja; a francia Code Pénal 385. §-ának 2. pontja; az angol 7. és 8. Geo. IV. c. 29. sect. 12.; New-York állam büntetőtörvényének 591. §-a.

2. *A közlekedési eszközökön vagy a hozzájuk tartozó helyiségekben elkövetett lopások.*

Rohamos gazdasági fejlődésünk megkilencszerezte vasutvonalaink hosszát s megtízszerezte gőzhajóink számát. Kocsin utazó apáink félelme a betyár volt, aki nem lopott, hanem rabolt. Óriásivá fejlődött forgalmunk betyárjának tüzes lova a vasut s a gőzhajó, puha nyerge a kóupék bőr- vagy hársonyülése. Rengeteg elszántsággal s vakmerőséggel utazgatnak vasuti tolvajaink s uras megjelenésükkel temérdek utast ejtenek hálójukba s hihetetlen bajokba, zavarokba hozzák.

Az alkalom a pályaházak és waggonok e lázas, izgatott világában számtalan. Egészen ujjaalakult viszonyainknak oly jelensége ez, melyre a királyi biztosság korának törvényhozói nem is gondolhattak.

Idevágó minősített eseteket ismer azonban felette nagy számban a külföldi törvényhozás. Így a német Btk. 243. §-ának 4. pontja: «wenn auf einem öffentlichen Wege, einer Strasse, einem öffentlichen Platze, einer Wasserstrasse oder einer Eisenbahn oder in einem Postgebäude oder dem dazu gehörigen Hofraume oder auf einem Eisenbahnhofe eine zum Reisegepäck oder zu anderen Gegenständen der Beförderung gehörende Sache mittels Abschneidens oder Ablösens des Befestigungs- oder Verwahrungsmittel oder durch Anwendung falscher Schlüssel oder anderer zur ordnungsmässigen Eröffnung nicht bestimmter Werkzeuge gestohlen wird». A Code Pénal 383. §-a: Les vols commis sur les chemins publics. Az angol törvények a vasuti lopásokon kívül számtalan határozmányokban részletezik a tengeren haladó avagy a dockokban, wharfokon, quay-n állomásozó hajókon elkövetett minősített lopásokat. New-York állam büntető-törvénykönyvének 591. §-a szerint végül: «grand larceny» «committed in any vessel» s büntetése 11 évi állambörtön. Továbbá az 594. §-a külön minősíti az utazásra szolgáló jegyek ellopását: «the thing stolen is any ticket, or other paper or writing entitling or purporting the holder or proprietor thereof to a passage upon any railroad or in any vessel or other public conveyance».

3. *Bolti lopások.*

Szintén az újabb gazdasági fejlődés szülöttei. Jellemzői: a tettes vakmerősége, elszántsága, ravaszsága, s az igen érzékeny kár, melyet okozhat, különösen oly üzletekben, hol értékes kis terjedelmű dolgok kerülnek elárúsításra, mint

pl. o. ékszerboltban. Köztudomásu, hogy a legtöbb detail kereskedőnek erre évi rovata van a «tartozik» oldalon.

S úgy a fővárosi nagyobb áruházakban, mint a kisvárosi szatócsboltjaiban, melyeket még az ajtó feletti csengő sem véd a belopózó tolvajtól, míg a boltos odabenn ebédel, mindennaposak ezek a eeticumok.

Az angol, a kereskedő nemzet a bolti lopásra külön fogalmat alkotott: shopbreaking, s azt hét évi doportatióval bünteti. (Geo. IV. c. 29. sect. 15. 7. és 8. §§.)

4. *Zsebtolvajlás.*

Míg az eddig említett delictumcsoportok a gazdasági, addig a zsebtolvajlás a társadalmi változott viszonyok szülötteinek egyike. A zsebtolvajlás a lopásnak az a neme, a melyhez a legnagyobb gyakorlat szükséges. Erre a «tolvajmunkára» áll legjobban az, a mit a német költő a tisztességes munkára mond: «früh übt sich, was ein Meister werden will.» A zsebtolvajok és zsebmetszők javarésze kiskoru büntettes, vagy már ifjkorában kezdte meg idevágó gyakorlatát; a budapesti büntető hatóságok elé hihetetlen ügyességű apró zsebtolvajok százai kerülnek. Másik tipikus alakja pedig e delictumnak a zsebtolvajnö. Mindkettő a modern társadalom gombája. A kiskoru büntettesek korunk mind jobban elharapódzó tünete, a mi ellen csak ujabban és lassan kezdünk védekezni. A «donna delinquente» a nőnek a modern társadalomban megengedett, a régi időkhöz képest felette szabadabb mozgását használja fel bünei elkövetésére.

Az idegen zseb felmetszése, az abban való kotorászás nem minősített lopás a codexben a mely zárnak és megőrzésre szolgáló készüléknek tekint holmi falusi ajtókat, a minek «fából van a kilincse, madzag a huzója!» ellenben «nyílt» hely szerinte az emberi belső ruhazseb.

E delictumok subjectiv súlyosító eleme a tettes vakmerősége, de objectiv elemei a vagyon elleni intentio mellett egyesítik a személy elleni támadást magukban. A személyes javak iránt annyira érzékeny angol nép volt az, a mely ezt legelőbb felismerte. Az angol Geo. IV. 7. és 8. c. 29. sect. 6. törvényszakaszok, s a newyorki Btk. 587. §-ának 2. pontja minősített lopásnak nyilvánítják a lopást, mely meglopott egyén testén vitetik végbe (property taken from the person of another).

Elég egyelőre e felsorolásból. Hasonló irányu bővebb kutatások szükségesek a minősített lopások helyes megállapításához. Nem lehet azon «két hetes» törvényjavaslatokkal segíteni. S ezért felette igazolva látjuk törvényelőkészítő közegeinknek a reformra való alapos előkészületét, melynek szükségességét igazságügyminiszterünk is kiemelte. E kutatásoknak szerény nézetem szerint ismételt hangsúlyozva — statisztikai alappal kell birniok. Összegezni kell a budapesti s egy-egy nagyobb vidéki törvényszék ítéleteiből a lopások nemeit egyéni adatok alapján s illetéknéppen állapítani meg a minősítő fogalmi jegyeket. Harmincz év előtt a statisztika bölcsőjének ringása korában — elég volt a táblabírói ész köztapasztalata a törvényhozásra — ma egyes rémitéletek megbeszélése, iudicaturai anekdoták erre nem elegendők — «sunt verba et voces, prætereaue nihil!»

Dr. Kármán Elemér,
szombathelyi aljegyző

A jelen cikkben felvetett javaslatok közismeretűek. Feltehetőleg egyrészt lapunkban, másrészt kézikönyvünkben. Hogy a javaslatok közül mi csak a 340. §-t emeltük ki, annak oka az, hogy e ponton nem halasztható a sérelem orvoslása. Észszerűtlen: hogy a meddig valamennyi pont iránt megegyezni nem tudnak, a 340. §. nap-nap után tovább szedje áldozatait. S ha a cikkiró ur a közölt bünesetekben csak iudicaturai anekdotákat lát: ezzel szembe állítjuk, hogy minden «anekdota» egy embernek ok nélküli tönkretételét tárgyalja. Ez mégis csak több, mint verba et voces. F.

Betöréses lopás elleni biztosítás és biztosítási csalás.

A Btk. 382. §-a kimondja, hogy «tekintet nélkül az okozott kár összegére büntettet képez a csalás, ha valaki azt saját biztosított vagyonának megsemmisítése vagy megrongálása által követi el. A biztosítási csalásnak a minősített csalások közé való sorolásával a törvényhozó a biztosításhoz fűződő nagy közgazdasági érdeket akarta fokozott védelemben részesíteni. A törvényhozás a Btk. 382. §-ának megalkotásánál főleg a tüzkárbiztosítást tartotta szem előtt s azért a biztosítási csalás elkövetési eszközei közül csak a megsemmisítést és megrongálást vonta bele a biztosítási csalás fogalmi körébe. Noha a megsemmisítés és megrongálás nem meríti ki azon cselekményeket, melyek a tüzkárbiztosításnál a biztosítási csalás eszközeiként kínálkoznak s melyek veszélyének a tüzkárbiztosításhoz fűződő közgazdasági érdek nem kevésbé van kitéve, mint a csalárd megsemmisítés és megrongálás veszélyének, de azért mégis ezen cselekmények a tüzkárbiztosításnál előforduló s csalási célzattal elkövetni szokott cselekményeket majdnem teljesen fedik.

A büntető törvénykönyv megalkotása idején azonban még teljesen ismeretlen volt hazánkban, de jóformán a külföldön is a betöréses lopásból származó károk elleni biztosítás s így ennek — a biztosítás egyéb ágaitól elütő — speciális jellegét a törvényhozó a biztosítási csalás delictumának körülírásánál még mérlegelés tárgyává nem tehette.

Azóta a külföldön kifejlődött lopásból származó károk elleni biztosítás. E biztosítási ág Angliában, de különösen Londonban, hol a speciális helyi viszonyok ezen biztosítási ág kifejlődésének igen kedveztek, nagy lendületet vett. Németországban is egyre több biztosító-társaság vonja üzleti tevékenysége körébe a betöréses lopás elleni biztosítást. E biztosítási ágnek németországi fejlődéséről az Ehrenzweig-féle 1902. évi Assekuranzjahrbuch a következőket írja: «Eine besonders rasche Entwicklung zeigt die jüngste Versicherungsbranche, welche Versicherung gegen Einbruchsdiebstahl-Schäden gewährt und die von einer grossen Anzahl Gesellschaften aufgenommen wurde. . . . Für das Jahr 1900 veröffentlichen bereits 10 Gesellschaften ihre Ergebnisse in diesen Branchen, seit dem hat sich die Zahl der Gesellschaften für diese Branche zu mindesten verdoppelt und wird der Geschäftsumfang bald von Bedeutung sein». Meg kell jegyezni, hogy a német társaságok biztosítási értelemben a betöréses lopás alatt nemcsak a magát a szűkebb értelemben vett betöréses lopást, (német Btk. 243. §. 2. p.) értik, hanem a betöréses lopás elnevezésben a betöréses lopást, hamis kulcsos lopást (német Btk. 243. §. 3. p.) és az ugynevezett Nachtdiebstahl-t (német Btk. 243. §. 7. p.) foglalják össze.

A betöréses lopás elleni biztosítási ág újabb időben hazánkban is meghonosodott. A Magyarországon működő biztosító társaságok jórésze a betöréses lopás elleni biztosítási ágat is bevonta üzleti tevékenységük körébe. A betöréses lopás elleni biztosítással foglalkozó elsőrangú biztosító-társaságok nagy száma ezen biztosítási ág hazai élet- és fejlődési képességének szolgál bizonyosságául.

A betöréses lopás elleni biztosítás ezen mostani fejlődése fokán s különösen midőn minden valószínűség szerint újabb és erősebb fejlődése várható, kétségtelen, hogy közgazdasági jelentőséggel bír. Ha a betöréses lopásból származó károk elleni biztosítás nem is bír olyan nagy közgazdasági jelentőséggel, mint a tüzkárbiztosítás, de annál inkább van ezen új biztosítási ág a csalás veszélyeinek kitéve. «Denn ein nur schwer wiederleglicher Beweis für eine fingierte Entwendung ist sicherlich leichter zu liefern, als etwa für den fingierten Untergang einer Sache durch Brand oder Schiffbruch oder Hagelschlag. Die unentbehrlichsten Voraussetzungen jeder Versicherung, Treu und Glauben scheinen grade bei der Diebstahl-Versicherung sehr grossen Gefahren ausgesetzt» — mondja

dr. Alfred Manes a lopás elleni biztosításról szóló kis munkájában (Die Diebstahl-Versicherung, Berlin 1899. 15 l.) Az Ehrenzweig-féle 1902. évi Assekuranzjahrbuch ezen biztosítási ágnek az Osztrák-Magyar monarchiában való 1901. évi fejlődéséről írva azt mondja: «Das Ergebnis war ein sehr günstiges, da die Schadenfälle in enger Grenze blieben und ungeachtet der bedäutenden Organisationskosten ein Prämiengewinn von 36,656 Kr. resultierte. Dies darf jedoch nicht Veranlassung bieten die Prämiensätze zu verringern, da ja voraussichtlich die Schäden in dieser Branche bald zunehmen werden, da gerade hier unredlichen Vorgehen der Versicherten viel Gelegenheit geboten wird.» A Tomka-eset beigazolta, hogy ezek az aggályok mennyire indokoltak.

A büntetőjog a védett jogtárgyat rendszerint akkor részesíti fokozottabb védelemben, ha vagy nagyfontosságú érdek fűződik a védelemben részesített jogtárgyhoz, vagy a tettesnek az elkövetésnél a rendesnél nagyobb akadályokkal kell megküzdeni, vagy ha nagyobbak és nehezebben előzhetők meg, illetve kerülhetők ki azok a veszélyek, melyeknek a védett jogtárgy ki van téve. A betöréses lopás elleni biztosításhoz fűződő közérdek a csalás veszélyének — a bizonyítás nehézségénél fogva — fokozottabb mértékben van kitéve mint a tüzkárbiztosítás. Nyilvánvaló tehát, hogy legalább is oly mértékben szorul a védelemre, mint ezen biztosítási ág. A Btk. 382. §-a, mely a biztosítási csalás elkövetési eszközei közül csak a biztosított vagyon megsemmisítését és megrongálását veszi fel a minősített csalás ezen esetének tényálladási elemei közé, a betöréses lopás elleni biztosításnak ezt a megkívánt fokozottabb védelmet nem nyújtja. A kassai kir. ítélő tábla a miskolci kir. törvényszéknek 1195/99. sz. a kelt ítéletét — melyben vádlott, ki a betörés ellen biztosított értéktárgyait elrejtette, a Btk. 382. §-a szerint minősülő csalás büntetnének kísérletében mondatott ki bűnösnek — megváltoztatta s csak egyszerű csalás kísérletét vélvén megállapíthatni, az eljárást indítvány hiányában megszüntette. A kir. Curia a II. bir. ítéletét helyben hagyta. (Curiai határozatok 1900 45 lap.)

A betöréses lopás elleni biztosításnál a csalás elkövetési eszközei között a megsemmisítés és megrongálás sokkal kisebb szerepet játszik, mint az *elrejtés*, *eltitkolás*, *elidegenítés és nem létező tárgyak koholása*. A Btk. 382. §-a az elkövetés ezen utóbbi módjai ellen nem nyújt fokozottabb garanciát. Mert bár a miskolci kir. törvényszék fent említett ítéletének indokolása helyesen emeli ki, hogy: «a Btk. 382. §-ában a főszó a biztosító társaságok, mint az egyeseken kívül az állam közgazdasági életében is fontos érdekeket megvalósító tényezőknek nyereszkeskedés elleni megvédésére esik, de a lex lata-t tartva szem előtt semmiképen sem fogadható el az a magyarázata, melylyel a biztosított vagyonnak elrejtését a Btk. 382. §-a alá subsummálja. Azt mondja ugyanis az indokolás, hogy a 382. §-ban említett elkövetési cselekmények csupán másodrangú fontossággal bírnak, s így már ez alapon is megállapítható, hogy e szakasz szerint elkövetési cselekményekül megjelölt megsemmisítés és megrongálás mikénti értelmezésénél a lényegest nem érintő tágabb magyarázat is helyt foghat. Támogatja ezt, hogy a törvény nem intézkedik hasonló esetek felsorolásával arra nézve, hogy a megsemmisítés vagy megrongálás csak bizonyos pontosan körülírt cselekmények által lenne kizárólag elkövethető. Az elrejtés kifejezés alatt pedig nem a 386. és 414. §§-okban említett s a hitelezőkkel szemben fedezetül szolgáló vagyonnak elrejtése, hanem a vádlott által egy biztosított vagyonra elkövetett cselekedet értendő és a felvetett kérdés első sorban is a biztosító társaság, vagyis mint a kérdéses tény folytán vagyoniilag érdekelt szenvedő jogalany szempontjából döntendő el. Már pedig, midőn vádlott a betörést szinlelte, értékeit elrejtette, s az őt ért esetre hivatkozással a biztosított összegnek kifizetését követelte, a ravasz fondorlatnak és megtévesztésnek minden

jellegét magán viselő ezen ténykedése eredményekép, a biztosító társaságnak vagyoni érdekeltsége épp úgy előtérbe lépett, mintha azokat az értékeket tolvajok lopták volna el. Hogy azután vádlott alattomban mit csinált értéktárgyaival? megsemmisítette, vagy csupán csak elrejtette azokat? az teljesen közömbös.

Ha a vádlott terve sikerül, a biztosító minden esetre megkárosodott, vádlott minden esetre nyereszkeskedett, sőt miután a tárgyak is birtokában maradtak, *kétszeresen is nyereszkeskedett* volna s nemcsak az az elv vált volna illuszióssá, még pedig úgy a károsult társaság, mint a törvényhozó szempontjából, a mely szerint a biztosító társaságok a törvény különös oltalma alatt állanak, hanem a törvényhozónak azon intenciója is, mely a biztosított vagyonnak elpusztítása által elkövetett, tehát a *kétszeres gazdagodásra* irányuló jelen esetről egyszerűbb nyereszkesedésnek is már súlyosabban való megbüntetését követeli.

A vádlott terhére eső elrejtés tehát a törvény 382. §-ában értett megsemmisítéssel jogilag egyértelmű.

A miskolci kir. törvényszék ítéletének indoklásában foglalt eme magyarázat de lege lata nem állhat meg. Pedig a biztosítási csalásnak a Btk. 382. §-ában fel nem sorolt elkövetési eszközei elleni fokozottabb védelmet egyéb körülmények is indokolnák. Ugyanis az elkövetés ezen módjai mellett a lucratív célzat még inkább előtérbe nyomul mint amazoknál (ezt a miskolci kir. törvényszék is kiemeli hivatkozott ítéletében), mert mikor ott értékek tényleges megsemmisítése és csökkentése forog fenn, azaz míg a jogtalan vagyoni haszonnal szemben tényleges kár áll szemben, addig emezeknél a kár egészen hiányzik. Míg amott a kártérítési kötelezettség primár feltétele: a kár létesítettik, addig emitt a kártérítési kötelezettség eme feltétele csak színleltetik; az egyik oldalon — a tüzkár elleni biztosítást tartva szem előtt — meghamisítatják ama esemény oka, mely esemény ellen történt a biztosítás, a másikon az esemény okán kívül maga az esemény is meghamisítatják.

A Btk. 382. §-a egy új és folytonos fejlődésben levő biztosítási ághoz fűződő közérdek követelményeinek többé meg nem felelően, az módosítandó volna, olyképpen, hogy a Btk. 382. §-ának tényálladási elemei közé az elrejtés, elidegenítés és nem létező tárgyak koholása is felvétetnék. A Btk. 382. §-a ezen módosított formájában tehát így hangzanék:

„Tekintet nélkül az okozott kár összegére büntettet képez a csalás, ha valaki azt saját biztosított vagyonának megsemmisítése vagy megrongálása, elrejtése, eltitkolása, elidegenítése vagy az által követtetik el, hogy a biztosítottnak tulajdonát nem képező tárgyak a biztosítási szerződésben megjelölt esemény folytán megsemmisülnek mondatnak».

Dr. Rédei József.

Különfélék.

— Az üzletátruházásokról szóló törvényjavaslat tárgyában az igazságügyminiszter szűkkörű szakértekezletet tart. Részt vesznek a miniszteren és a két államtitkáron kívül Décsai Zsigmond, Nagy Ödön, Barna Ignác, Fodor Ármin és a javaslat szerzője: Baumgarten Károly.

Hajnik Imre elhunytá alkalmából a következő egyetemek küldtek részvétliratot a budapesti egyetemnek: a zágrábi, a prágai német és a cseh, leemberg, a csernovitzi, a római és az oxfordi egyetem.

A budapesti ügyvédi kamara legutóbbi közgyűlése tárgyalta a jogi oktatás, az államvizsga és az egységes igazságügyi gyakorlati vizsga reformterveit. Dr. Baracs Marcell előadó beszéde kiterjedt az egész materiára, míg a többi felszólalók, Enyiczkey Gábor kivételével, apró részletkérdésekkel foglalkoztak. A közgyűlés elfogadta a választmány véleményes jelentését, amelynek conclusiói lényegileg megegyez-

nek az ügyvédgyűlés által elfogadott határozatokkal. Legközelebb visszatérünk a kamara határozataira.

— A Szentpéteri-ügyet, mint értesülünk, a kir. Curia október második felében tárgyalja.

— A Magyar Jogászegyűlés állandó bizottságát talán a német jogászegyűlés sikere arra indíthatná, hogy megtegye az előkészületeket a hat éve össze nem hívott Jogászegyűléshez. Ha azonban az állandó bizottság úgy tartja, hogy a jogászegyűlés intézménye felesleges, akkor a felosztatásnak a megfelelő formában kell megtörténnie, de nem lehet egyszerűen az intézményt *elaltatni*.

— A Magyar Jogászegylet tagjainak száma a szót küldött névsor szerint 1246.

— A besztercebányai törvényszéknek arról az ítéletéről, a melyben hat havi börtönrre ítélte el azt a vádlottat, ki a tulajdonjogilag vitás leégett ősi ház romjai közül egy darab ócska vaslánczot elvitt, annak idején megemlékeztünk. Most ítélezett ez ügyben a budapesti kir. tábla, s a bp. 385. §. a) pontja alapján és a 423. §. 2. bekezdéséhez képest megsemmisítette az ítéletet s a vádlottat a vád alól felmentette. Indokolja ezt az ítéletét a kir. tábla azzal, hogy a vádlott által elvett vasláncznak a sértett értéket nem tulajdonított s a tanúk is értéktelennek mondták azt; mert továbbá ugyanazon tanúk szerint a vádlott a vaslánczdarabot azzal a nyilatkozattal vette magához, hogy azt atyja iránti kegyeletből elteszi; ennél fogva cselekményében az eltulajdonítási szándék nem volt fölismerhető.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— A vasut felelőssége megállapítható-e beszámítási képességgel nem bíró személyek sérülése esetén. Az osztrák legfőbb bíróság legújabbán a következő tényállás alapján döntött e kérdésben. Egy vasuti váltóórnek másfél éves gyermeke váratlanul, midőn a haladó vonat már csak 40 méternyire volt a gyermektől, a sinre szaladt és onnan nem mozgott el. A gépszemélyzet megtette a lehető, hogy a vonatot megállítsa, de a távolság csekélyisége miatt ez már nem volt lehetséges. A gyermek súlyos sérüléseket szenvedett. Megállapították, hogy közvetlenül ezt megelőzőleg a váltóór meghagyta 14 éves fiának, hogy a kis gyermeket vigye az őrházba, minthogy a vasut közeledik. A legfőbb bíróság a balesetet el nem hárítható véletlen esemény által előidézettnak minősítette. Kétségtelen, ugymond az okadatolás, hogy lehetséges lenne jobban elkeríteni és őrizni a pályatestet, de akkor is kérdéses, hogy beszámítási képességgel nem bíró egyénekre nézve ez teljesen kizárná-e a hasonló baleseteket. A törvény különben nem is követel a vasuti igazgatástól ily rendkívüli óvatossági rendszabályokat. Azonkívül a gőzzel és villanyossággal működő fokozott forgalom a közönségtől is nagyobb óvatosságot kíván, különösen a szülők és a felügyeletre hivatott egyének részéről is. A törvénynek az el nem hárítható véletlen eseményre vonatkozó rendelkezését oly értelmezéssel kell alkalmazni, amint az a vasutak rendes forgalmának megfelel, és nem lehet a szülők és gondnokok hanyagsága miatt a vasutvállalatoktól rendkívüli rendszabályok alkalmazását követelni, illetőleg ezek elmulasztása miatt őket kártérítésre kötelezni. (V. ó. a mi 1874: XVIII. törvényünk 1. §-ával.)

— Német jogi irodalom. Dr. Lucas: *Anleitung zur strafrechtlichen Praxis*. A könyv nem annyira tárgyanál fogva érdekel bennünket, mint inkább annál fogva, hogy szerzője magas állásu porosz kormányhivatalnok letére alkalmat vesz magának munkája befejező részében néhány megjegyzésre, melyeket a bűnügyi tárgyalásokat vezető elnökökhöz adresszál. Inti az elnököket, hogy tárgyilagosságukat és nyugodtságukat mindig óvják meg, ne zavartassák meg magukat ebben attól, hogy tekintettel vannak a hallgatóságra és a sajtóra. Nem illik, ugymond, a mi időnkbe, hogy az elnök mint valami bösz oroszán üljön a maga helyén. Ne folytassanak a törvényszék tagjai, az államügyész és a védő bizalmas tanácskozásokat a tárgyalás alatt, mert ez a legtöbb vádlottnak csekélyebb műveltségénél fogva bennük, de még a tanukban és a hallgatóságban is az elfogulatlanúság hiányának gondolatát keltheti; azonkívül kívánatos, hogy az elnök még a legjobb tréfát is fojtja magába. Az államügyészekhez is van intő szava; ha megingott meggyőződésük a vádlott bűnössége iránt, ne ragaszkodjanak a vádhoz, azért, hogy *talán* mégis bűnös a vádlott.

— **Német felsőbiróságok gyakorlatából.** I. Ha a vevő azt állítja, hogy az eladót terheli a szállítási költség, akkor ő tartozik ezt bizonyítani. Másrészt azonban az eladónak kell bizonyítania, hogy ő jogosítva van az árut a vételár erejéig utánvétellel küldeni.

II. A hitelre való vételnél az eladó egyoldalulag nem vonhatja vissza a nyújtott hitelt és az ügylet fentartásával egyetemben nem követelheti a szerződésileg megállapított rendezést azon az alapon, hogy az ügylet foganatosítása előtt a vevőnek hitelre érdemtelensége felől oly körülmény jutott tudomására, mely már az ügylet megkötése előtt is fenforgott. Az eladót ily esetben csakis az a jog illeti meg, hogy tévedés címén megtámadhatja az ügyletet.

III. Ha a vételi szerződésben a vevő arra kötelezte magát, hogy a megvett telken nem fog földszinti lakásokat építeni, per útján követelhetők tőle a szerződés ellenére épített lakások megszüntetése. Csak az esetben nem illeti meg az eladót ez a jog, ha kizárólag a vevő károsítása lenne a célja.

IV. Felperes, ki nagyobb mennyiségű áru szállítása iránt lépett szerződésre alperessel, kábel-értesítést kapott arról, hogy a piacon a német viszonyokra is fontossággal bíró fordulat van készülöben, minek következtében rendkívüli árcsésnek kellett bekövetkeznie. Kétségtelen, hogy ha alperesnek a szerződés kötése idején tudomása lett volna e körülményről, nem adta volna meg a szerződésben megállapított árt. Alperes erre való tekintettel megtagadta a szerződésből folyó kötelezettségeinek teljesítését, mert szerinte felperes eljárása ellenkezik a jóhiszeműséggel. A bíróság nem fogadta el ezt a védekezést és ítélete okadatolásában ezeket mondja: Nem áll az, hogy minden körülmények közt vét a jóhiszeműség ellen, aki az alkudozásnál észreveszi vagy tudja, hogy a másik szerződő félnek nincs tudomása oly körülményről, mely az ár megszabásánál döntő lehet és ezt nem közli a másik féllel. Az üzleti világban nem ritka eset, hogy rendkívül fontos, ha a kereskedő másnál korábban értesül bizonyos tényekről vagy eseményekről, melyek az áralakulásra befolyással vannak. Kétségtelen, hogy aki az ily értesülések birtokában van, nem kötelezhető arra, hogy azokat a másik szerződő féllel közölje. Persze ennek ellenkezője sem áll feltétlenül; nem állítható minden esetre nézve különbség nélkül, hogy ily kötelezettség nem forog fen; ellenkezőleg, lehetnek oly körülmények, melyek közt határozottan vétene a jóhiszeműség ellen az, aki erről nem világosítaná fel a másik felet, ha észreveszi, hogy ez eljárásának indító okában téved, még pedig a nélkül is, hogy ő maga hozzájárult volna e tévedés előidézéséhez. Ezt mindig az eset körülményei szerint kell megítélni. Ha azonban különleges körülmények nem nyújtanak alapot az ellenkező felfogásra, helyesnek azt kell elfogadni, hogy az egyik szerződő felet a másik irányában nem terheli kötelezettség a felvilágosításra.

V. A német büntető-törvénykönyv 366. §-a 10. pontjának rendelkezése a rendőri rendeletek — nem rendőri rendelkezés vagy felszólítás — alatt azt érti, amit e kifejezéssel általában megjelölnek, t. i. általános, a közönséghez intézett rendőri szabályokat, melyek útján a rendőrség a reá ruházott szabályalkotási jogot gyakorolja; ezek tehát csak akkor érvényesek, ha szabályszerű módon jöttek létre és a törvényileg megállapított alakban adattak ki. Igaz, hogy a rendeletek létrejövételének ez a módja és a közzététel formája az egyes államoknak államjoga szerint különböző, de a rendőri rendeletek fogalma, szembe helyezve az egyes esetben tett rendelkezéssel, az alárendelt hatóságoknak adott utasításokkal vagy egyes rendőri rendszabályokkal, nem vitás. Egy utnak egyszerű elzárása — ünnepségek, csoportosulások vagy javítás alkalmával — nem rendelet, hanem egyszerű rendőri rendszabály, mely igaz, hogy általában a közönség ellen irányul és a közönségre nézve már magában véve érthető szokott lenni, de az nem az átruházott rendeleti jognak gyakorlása, és ezt a jellegét nem veszíti el az által sem, hogy minden egyes esetben még hirlap útján is közzététetik. Az ily rendszabály megsértése tehát nem esik a Btk. 366. §-ának 10. pontja alá.

— **A párisi bazároknak és áruházakban** az utóbbi időben felette sűrűn fordulnak elő kisebb-nagyobb lopások, melyeknek tettenért vagy kinyomozott elkövetői jómódu, sőt nem egyszer dús gazdag egyéneknek bizonyulnak, kik között

magas állású férfiak s előkelő rangú nők is fordulnak elő. Alig van nap, hogy valamelyik büntető-tanács legalább egy ilyen esetet ne tárgyaljon, ami széles körökben érthető feltűnést okoz, s egy-egy sensatiós eset sokáig közbeszéd tárgya. Dr. Paul Dubuisson, kinek mint orvosszakértőnek s a párisi tébolyda főorvosának bőséges alkalmá nyílik az ily cselekmények tetteseit megfigyelni, az Archives d'anthropologie criminelle-ben közzétette most ama tapasztalatait, melyeket a kezelése alá utalt, továbbá az általa, mint bírósági szakértő által megvizsgált több mint száz személyen gyűjtött. E megfigyelések nyomán megállapítható, hogy az ugynevezett kleptomaniakusok, kiknek tulnyomó része a női nemhez tartozik, cselekményüket bizonyos ellenállhatatlan erő hatása alatt, lelki kényszerhelyzetben követik el s gazdagodási vagy haszonszerzési célzat rájuk nem bizonyítható. Hogy organikus ok viszi e személyeket a tolvajlásra, mutatja az, hogy többen paralyzis, másoknál agylágyulás, a legtöbbnél egyéb szellemi gyengeségi jelenségek is észleltettek, és a megvizsgált egyének közül mindössze 9-en találtak teljesen ép elmeállapotunak. A tagadási és védekezési törekvéseknek, mik a normális bűntevőknél ugyszólván ösztönszerűen nyilvánulnak, náluk nyoma sincs; mindjárt töredelmes beismerő vallomást tesznek s cselekményük fölött bánkódva, a büntetéstől félve és még inkább annak eredménytelenségétől tartva, vigasztalhatatlanul leverteknek mutatkoznak. Az áruházakban felhalmozott tárgyak óriás tömege, az üzleti forgalom nagy méretei, a zsibongó vásárló és szemlélő közönség — vallják egyezően a megfigyelték — mintegy bódító erővel és zsibbasztólag hatnak az ő idegeikre és csaknem öntudatlanul csennek magukhoz oly tárgyakat, miknek rájuk nézve semminemű értéke nincs, vagy a miknek otthon is bővében vannak, és teszik ezt a nélkül, hogy cselekvésük helytelenségének és tiltottságának képzele előttük felmerülne. Az elcsent tárgyak elrejtése után megnyugvás és kielégülés tölti el a lelket, mondják a kleptomaniakusok, s az óhajtott tárgyak bírása végtelen örömet okoz. Dubuisson nem csupán egy bizonyos irányú kóros hajlandóságot lát a kleptomániában, hanem a psychikus degeneratio egyik megnyilvánulását, amely egyéb, többé-kevésbé szintén konstatalható degeneratív tünetekkel egyetemben szokott föllépni. Valahányszor felmerül tehát a kérdés, vajon az ilyen egyén büntetőjogiilag beszámítható-e, az illető vádlott egész lelki természete s szellemi összállapota veendő megfigyelés alá.

— **Párisban a legutóbbi hetekben** egymást érik a legborzalmasabb ölési esetek s fokozza a közijedelmet, hogy a kinyomozott tettesek nagyrésze fiatalok egyén. A sajtó is élénken foglalkozik a kriminalitásnak ezen állítólagos megnövekedésével és keresi az okokat, mikre e régen nem tapasztalt mértékű öldöklés visszavezethető. A Temps azokat az újabb anyagi jogi s eljárási törvényeket okolja, mik a bíróságokat tulságos engedékenységre viszik és a feltételes elítélést, a feltételes szabadlábra helyezést, a rendőri felügyelet lanyhaságát, a bűnvádi eljárás tülhumanizmusát jelöli meg az állami büntetőhatalom enerváltságának okai gyanánt. Az Éclair szerint az 1897-iki bűnvádi eljárási novellára hárítandó a felelősség a kriminális esetek elszaporodásáért, mert ez szerfelett megkönnyítette a bűntevők menekülését az igazságszolgáltatás karjaiból, aminek csábító ereje kétségtelen.

— **A szentpétervári kongresszusról** jövőre szólunk.

A Magyar Jogászegylet igazgató-választmánya folyó hó 4-én (szombaton) délután öt órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utca 10. szám alatt) ülést tart. Napirend: Az évi rendes közgyűlés előkészítése.

A Magyar Jogászegylet tagjainak megküldött a 205. és a 206. füzet. Egyik magában foglalja Fászi Viktor előadását: A pragmatica sanctio és a házi törvényekről, a másik a perrendtartás javaslata feletti vitát.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félvre 12 kor. negyedévre 6.

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A zugirászat kérdésének megoldása. *Dr. Balog Arnold* budapesti ügyvéd. — A tengerszem ügye. *Dr. König Vilmos* budapesti ügyvéd. — A traditio mint tulajdonszerzés az ált. polg. törvénykönyv tervezetében. *Dr. Haupt Albert* kir. táblai bírótól. — *Törvénykezési Szemle:* Adalékok a Btk. 336. §-ához. *Vámbéry Ruzsem* kir. aljárásbírótól. — Még egyszer a jogi személyek magánjogi vétőképeségéről. *Dr. Neumann Jenő* től. — A nemzetközi büntetőjogi egyesület IX-ik kongresszusa. *Dr. K. E.* — Külföldi judikatura. Közli: yy. — Különfélék. *Melléklet:* Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A zugirászat kérdésének megoldása.

Hogy az ügyvédséget oly annyira károsító zugirászat a bíróságok hathatós támogatása nélkül el nem fojtható, azt bizonyítani is felesleges. Támogatás alatt pedig nem azt értjük, hogy ha a kamara ügyésze a feljelentést megteszi, a járásbíró a legkirívóbb esetekben a vádlottat 20—40 korona pénzbüntetésre ítéli. Ezek a kivételes esetek nem elegendők annak a köztudatba való beviteléhez, hogy az ügyvédség üzletszerű károsítása tilos dolog. Egy-egy elítélés üdvös hatását lerontja az az elnézés, melyet a bíróságok annyi száz és száz más, nyilvánvaló esetben tanusítanak.

Különösen a közigazgatási közegek zugirászkodásának patronizálása tesz sok kárt az ügyvédi karnak, de e mellett a közérdeknek és a jogkereső közönségnek is. A községi vagy körjegyző, aki pénzért magánmunkálatokat végez, nem lehet pártatlan közhivatalnok. A mi közigazgatási viszonyaink közt nagyon hihető, amit az egész ország minden vidékéről panasznak, hogy az a fél, aki a jegyzőnél dolgoztat, kisebb-nagyobb előnyöket élvez, míg aki nem megy hozzá az írásmunkával, annak van alkalmá egy vagy más ügyben a falu pennájának haragját érezni.

Azután meg szóljunk-e azokról a teljes tudatlanságra valló zavaros okiratokról, amelyek a falusi jegyzői irodákból kikerülnek? A telekkönyvi állapotok rendezetlensége, annyi kisbirtok dobra kerülése nem kis részben a jegyzői fábrikátumoknak eredménye. Aki pedig azt hinné, hogy a jegyzők okirati és beadványszerkesztési gyakorlata szűk körre szorítkozik, az olvassa el a vajdahunyadi kir. járásbírónak szeptember 25-én kiadott figyelmeztetését, mely elmondja, hogy a zugirászatot tilalmazó törvényes intézkedések ellenére a vajdahunyadi kir. járásbírószék székelyén működő vajdahunyadi városi főjegyző és a kir. járásbírószék területén működő körjegyzők valósággal elárasztják a bíróságot a területükön lakó felek részére szerkesztett beadványokkal, különösen telekkönyvi kérvényekkel, igen gyakran bűnügyi panaszokkal s polgári igénykeresetekkel, s nem ritkán csekélyebb összegekre vonatkozó sommás keresetekkel is. Csak a városi főjegyző kezétől a telekkönyvi hatósághoz az elmúlt év egyetlen hónapjában (októberben) 83, a jelen év egy másik hónapjában (márciusban) 75 darab különböző felek részére készített kérvény adatott be.

A járásbíró ezek után így folytatja: Izen ténykedések jogcíme értesülesem szerint az, hogy szabályrendeleti intézkedést bírnak a hasonló működésért a felekkel szemben érvényesíthető díjaik megállapítása felől, miből következtetik, hogy különösen peren kívüli beadványokat, minők a telekkönyvi kérvények, szerkeszteni jogukban áll, sőt hivatásuk. Igaz ugyan, hogy a községi törvény a községi előjáróknak, segéd- és kezelő személyeknek álla-

sukból eredő jogviszonyait részletességgel nem szabályozta, s így a községek a törvény korlátain belül szabályrendeletileg rendezhetik azokat. Rendezkedésük azonban a törvénybe nem ütközhetik és ha ütközik, az magában véve semmis. Az, hogy a feleket bíróságok vagy más hatóságok előtt a közigazgatási közegek képviseljék, törvényesen tiltva van, mely törvényes tilalom valamely statutum alapján ki nem játszható.

Ezen álláspontból kifolyólag figyelmezteti a járásbíró a városi főjegyzőt, valamint a bíróság területén működő valamennyi körjegyzőt, hogy jövőben azon esetek kivételével, melyekben törvény, vagy megbízás alapján saját nevökben képviselnek valamely felet, a képvisellettől tartózkodjanak és semmiféle — különösen a vezetése alatt álló kir. járásbírószékhez intézendő — beadvány szerkesztésébe be ne folyjanak, mert ellenesetben ellenök a büntető eljárás haladéktalan bevezetése iránt fog intézkedés tétetni és «ha e részben a kir. ügyésznek vagy az ügyvédi kamara ügyészenek, vagy a magánfélnak kezdeményezése nem támogatna — mondja a járásbíró, — igénybe fogom venni a m. kir. Curianak 1885 május 26-án 2291. sz. a. kelt azon határozatát, mely szerint az eljárás nem csupán a királyi vagy kamaraügyész, vagy magános, hanem hatóságok feljelentésére is megindítandó. Az 1879. XI. tcz. 26. §-a alapján el fogok járni magok a felek ellen is, mint a zugirászatban részesek ellen. A világosan felismerhető zugirász beadványokat pedig, mint képviseleti és nem törvényesen ellenjegyzettek, érdemi elintézés nélkül fogom visszaadni. Az eddigelé észlelt hasonló beadványokat hasonló eljárás tárgyaivá tenni nem kívánom ugyan, azokat azonban a jövőben netalán előforduló eseteknél a törvényben feltételezett «üzletszerűség» megállapítására fogom alapul venni.»

Reméljük, a vajdahunyadi járásbíró helyes kezdeményezése utánzásra fog találni bíróságaink körében. Ha az ügyvédi kar nem mulaszt el egy alkalmat sem, hogy sikra szálljon a bírák anyagi és erkölcsi függetlenségeért, a bírói kar is tanusíthat egy kis jóakaratot (ha ugyan a zugirászat üldözésére ily jóakarát szükséges az ügyvédség érdekei iránt, nem is szólva arról, hogy eminens közérdek, hogy a zugirászat bármilyen formában jelentkezis, üldöztessék. *Dr. Balog Arnold.*

A tengerszem ügye.

A gráczai ítélet megnyugvást nem hozott és a közvélemény igen tekintélyes része azt követeli, hogy az igazságot való küzdelmet folytassuk. A döntés után előállott ezen helyzet szükségessé teszi, hogy a perrel és a választott bíróság ítéletével a jogászvilág is behatóbban foglalkozzék. A kritika jogát nem zárja ki az a körülmény, hogy választott bírósággal van dolgunk, sőt a jogász kritika annyival is inkább kérhet szót, mivel ez az egyetlen helyes út, melyen a politikai szenvedélyek a kérdéstől távol tarthatók.

Főleg azzal a kérdéssel kell foglalkoznunk, vajon a választott bíróság megmaradt-e a törvény által kijelölt hatáskörön belül? Az a másik kérdés, mely eddigelé a napi sajtót foglalkoztatta, vajon az ítélet igazságos-e, ma már sajnos csak akadémikus értékkel bírhat.

Az ítélet kijelentéséhez képest a választott bíróság hatás-

köre a törvény szószerinti értelme szerint csak területi vonatkozásban lett volna korlátozva, vagyis abban, hogy a döntés csupán arra a területre vonatkozhatott, mely a vitába bevonatott. E tekintetben azonban — az ítélet szerint — a mindkét részről támasztott kívánságok irányadóak. A bíróság tehát csak egy korlátot ismer és pedig azt, hogy vitás terület felett mondjon ítéletet, de e mellett vitás volna mindaz, amit az egyik vagy másik fél vitásnak állít. Ez következne a törvény szó szerinti értelméből! Más szóval a törvény szerint a bíróság hatásköre egyáltalában nem volt korlátozva, mert azt csak a felek korlátozhatták a szerint, amint kisebb vagy nagyobb területet vonnak be a vitába. Hála a gondviselésnek, hogy a bíróság eme felfogását az ellenfél nem ismerte. Milyen könnyű lett volna egész Szepesvármegyét «bevonni a vitába» és azt ilyképpen vitássá tenni.

Hogy a bíróság hatáskörének megállapításánál «a mindkét részről támasztott kívánságok» volnának mérvadók, ezt komolyan még csak vitatni sem lehet. Pedig a bíróság eme kijelentése éppen nem theoretikus jelentőségű. A per előtt, amint ez a törvény indoklásából kitűnik, csak 651 holdnyi terület volt vitás, de a bíróság tényleg 959 holdat ítél oda és így kétségtelenül csak abból indulhatott ki, hogy a per folyama alatt osztrák részről a területi vita kiterjesztve lett.

Nézzük most már a bíróság hatáskörét a törvény szerint. Fájdalom, a törvény által megállapított hatáskör területi vonatkozásban épp olyan értékes, mint az ítéleté. Mélyen megszomorító az a tény, hogy ilyen törvény a magyar törvénytárba kerülhetett, amikor arról volt szó, hogy az ország souverainitását egy fontos területi épségét érintő kérdésben kezéből kiadja és egy bíróságra ruházza. Ha a törvény nem is megy annyira, hogy a «kívánságoknak» rendelje alá a bírói hatáskört, de területi vonatkozásban mégis csak annyit decretál, hogy a kormány a bíróság döntése alá bocsáthatja «Szepesvármegye és Gácsország szélén az ugynevezett Halastó körüli területen az országos határvonal megállapítását». A törvény sem mondja meg tehát, hogy ezen a területen mi a vitás és hogy mily terület eshetik döntés alá. Amit pedig az indokolás elhatárolt, azt, úgy látszik, a bíróság nem tekintette kötelező rendelkezésnek.

Tényleg a törvény szavai szerint a bíróság hatásköre arra terjedt ki, hogy Szepesvármegye szélén és a Halastó körüli területen állapítson meg határvonalat. Más megszorítást maga a törvény kifejezetten nem tartalmaz. De az is kétségtelen, hogy a törvényhozó intenciója szerint ki volt zárva, hogy a határvonal megállapítása által 651 holdnál nagyobb terület Ausztriához csatoltassék.

Kérdés most már, tullepte-e a bíróság hatáskörét területi vonatkozásban vagy nem? A törvény szószerinti értelme szerint a bíróság itt nem hagyta el hatáskörének korlátait. De bizonyos az is, hogy legkiméletlenebbül ragaszkodott ahhoz a hatalomhoz, melyet neki a törvény pusztá szavának betűszerinti értelme juttatott és mit sem törődött azzal, amit a törvényhozó akart.

A másik még fontosabb hatásköri kérdés az, hogy mire terjedt ki a bíróság megbízatása. Az ítélet szerint hatáskörébe esett a vitás kérdést elintézni vagy azt mellőzve, a természetes határt is belátása szerint megállapítani. Hogy e kettő közt nagy a különbség, ez bizonyításra nem szorulhat. Heffter szerint kétség sem férhet ahhoz, hogy egészen más valamely vitás kérdésnek jog és méltányosság szerint való elbírálása (arbitrium) és más «egy megállapodásszerű elvet bizonyos tárgy tekintetében végrehajtani» (arbitratio), aminek tipikus esete a határigazítás. Érthetetlen, hogy a választott bíróság a kettő közt a különbséget nem látta. Ha az 1897: II. tcz. azt akarta volna, hogy a választott bíróság a természetes határt megállapítsa, úgy mindenekelőtt Ausztria és Magyarország közt létre kellett volna jönnie oly elvi megállapodásnak, hogy ezentul a természetes határ lesz a jogilag

is elfogadott határ. Az ilyen elvi megállapodás folyománya-képpen képzelhető lett volna, hogy a compromissum felhatalmazza a választott bíróságot ezen elv alkalmazása mellett a természetes határ megállapítására. De kérdem, létrejött-e valaha Ausztria és Magyarország közt ily megállapodás, beleegyezett-e valaha Magyarország abba, hogy a természetes határ válaszsza el a két országot és következőképpen lehet-e komolyan szólni arról, hogy Magyarország megbízta a választott bíróságot ezen nem létező elvi megállapodást végrehajtására? A törvény keletkezése, indokolása és annak minden előzménye leghatározottabban kizárja, hogy Magyarország mást, mint a vitás kérdés elintézését kontemplálta volna. Az 1897: II. tcz. a határvonal megállapítását a választott bíróság *döntése* alá bocsátja, ez tehát kizár minden más megoldást és kizárólag a vitás kérdés felett arbitriumot provokált. Természetes határ megállapítására nem létezett compromissum és így nem elég, ha a választott bíróság ezt kétségbevonhatatlanul hatáskörébe esőnek állítja. Erre világos felhatalmazás, világos compromissum lett volna szükséges. Ez nem létezik, hanem ellenkezőleg az összes fenforgó tények arra utalnak, hogy a bírósági döntés egy vitás kérdés elbírálására lett felhiva. Ha csak a természetes határ felkéréséről lett volna szó, úgy nem volt szükségünk választott bíróságra, ezt szakértőkkel minden bírósági apparatus nélkül is elvégeztethettük volna.

A mondottak consequentiái világosan feltárulnak. Ha a választott bíróság a vitát el nem intézhette, amint tényleg el sem intézte, úgy ezzel hatásköre kimerült és maga a per eldöntetlenül maradt. A bíróság egyéb rendelkezéseit pedig nem lehetünk kötelesek respectálni. És ezzel felmerül a kérdés, hogy mit kell tennünk? Általános jogelv, hogy választott bíróság ítélete megtámadható, ha az a compromissum határait tullepi. Ez az eset itt fenforog. Ha pedig Ausztria, amint ez várható, a bírósági hatáskör tullepését elismerni nem akarná, úgy nem marad egyéb hátra, mint ezen kérdést ismét választott bírósági döntés alá bocsátani. Amennyiben Ausztria ezen kérdés elbírálását is lehetetleníteni, úgy jogi helyzetünk az lesz, hogy mindaddig, amíg a választott bíróság ítéletét utólag nem ratifikáljuk, a res judicata következményei sem fognak beállni.

Az ítéletnek azon részével, melyben a bíróság úgy a részünkről, mint az Ausztria részéről támasztott igényeket megállapíthatóknak nem találta, nem kívánunk foglalkozni. Teljesen meddő volna itt minden argumentatio, miután a bíróság a bizonyítást mindkét oldalról meghiusultnak tekintette. De a legélesebb kritikát provokálja azon bírói felfogás, hogy ebből most már a természetes határ megállapításának szüksége következne. Heffter, akinek nézete a választott bíróság idézetei szerint is mérvadó, azt mondja: «ha a valóságos határ már nem volna kipuhatolható, úgy a kétséges területet vagy meg kell osztani, vagy közös birtokban tartani, vagy pedig a további döntésig neutralisnak tekinteni». Azonban a természetes határ elvére való átmenetelt semmiféle jogelv sem sanctionálhatja. Amidőn a választott bíróság erre a terrenumra lépett, úgy egyszerűen letért a bírói utról és reánk oly kötelezettségeket octrojált, melyek előzetes szerződés nélkül, jogilag létezőknek nem tekinthetők.

Végül felmerül még az a kérdés is, vajon a hatáskör themája a per folyama alatt, a védelem körébe bevonatott-e és a tárgyalás során tisztázva is lett-e? Mi azt az impressiót nyertük, hogy itt a védelem nem volt eléggé körültekintő és hogy erre vezetendő vissza, ha a bíróság hatáskörének meg gondolatlan tullepésére ragadtatta magát. E tekintetben még azon elismerés sem nyugtat meg, melylyel a bíróság «a magyar képviselők erőteljes» fejtegetéseinek adózott. Ez az elismerés eszünkbe juttatja Lassalle szavait: «Die Anerkennung ist eine Pflanze, welche nur auf Gräbern wuchert».

Dr. Kömög Vilmos.

A traditio mint tulajdonszerzés az általános polgári törvénykönyv tervezetében.

(Válasz dr. Imling Konrád antikritikai megjegyzéseire.)

A *Jogt. Közl.* f. évi 5. számában kísérletet tettem annak a kimutatására, hogy az általános polgári törvénykönyv tervezete a res furtiva eseteiben nem védi meg eléggé a régi tulajdonos jogos érdekeit, mert habár a 631. §. első bekezdésében azt a szabályt állítja fel, hogy a lopott és elvesztett dologon az új szerző traditio által jóhiszeműleg sem szerzhet tulajdonjogot, mégis a 631. §. második bekezdésében megengedi, hogy a jóhiszemű szerző az ilyen dologon is tulajdont szerezzen, ha azt közárverésen vagy kereskedőtől ennek üzleti körében, az afféle dolgok elárúsításával foglalkozó iparostól vagy termelőtől, vagy oly helyen és időben vásárolta, ahol és amikor az efféle dolgokat elárusítani szokták.*

Ráműtattam, hogy a tulajdonszerzésnek ily széleskörű kiterjesztése, mely az eddigi tulajdonossal szemben valóságos jogkonfiskálás, kivéve talán a közárverés esetét, népünk jogérzetével alig egyezik meg és hogy arra a forgalom biztonsága szempontjából alig van szükség; egyúttal pedig fölvettem azt a kérdést, vajon éppen a tervezet 631. §-ának 2-ik bekezdésében kontemplált esetekben a régi tulajdonos és a jóhiszemű szerző közötti érdekellentétet nem lehetne-e azáltal kiegyenlíteni, hogy a régi tulajdonos részére a res furtiva ezen eseteiben visszaváltási jogot biztosítsunk.

Ezzel szemben a *Jogt. Közl.* 22. és 23. számaiban megjelent antikritikai megjegyzések igen tisztelt szerzője azzal védi meg a tervezet álláspontját, hogy a tervezet kérdéses intézkedéseit a forgalom biztonsága teszi szükségessé és hogy a régi tulajdonos és az új szerző közötti érdekellentét kiegyenlítésére tett javaslatom első tekintetre ugyan tetszetős, de közelebbről megvizsgálva, ez a javaslat nehezen kivihetőnek és inpraktikusnak tűnik fel.

Kénytelen vagyok úgy a tetszetősség kiemelésében rejlt bókot, mint a reá következő gáncsot magamról elhárítani, mert a kérdéses javaslatom annyiban nem a saját találmányom, amennyiben az a legtöbb európai törvényhozásban már régen érvényre emelkedett. Ha e tekintetben a francziákra, belgákra, olaszokra, németekre és schweiziakra hivatkozom, azt hiszem elég jó társaságban vagyok. Ezek mind oly hatalmas szószólóim, hogy a javaslatom megerősítéséül bátran nekik engedem át a szót.

A franczia code 2279. articulusa ezt rendeli: «En fait de meubles, la possession vaut titre. Néanmoins celui, qui a perdu ou auquel il a été volé une chose, peut la revendiquer pendant trois ans, à compter du jour de la perte ou du vol, contre celui, dans les mains duquel il la trouve, sauf à celui son recours contre celui duquel il la tient.

Art. 2280. Si le possesseur actuel de la chose volée ou perdue l'a achetée dans une foire ou dans un marché, ou dans une vente publique, ou d'un marchand vendant des choses pareilles, le propriétaire originaire ne peut se la faire rendre qu'en remboursant au possesseur le prix, qu'elle lui a coûté.»

A belga törvény hasonlóan intézkedik.

Az olasz polgári törvénykönyv 707. §-a így szól: Természetüknél ingó dolgoknál és bemutatóra szóló értékpapíroknál a jóhiszemű harmadik személyekre vonatkozólag a birtok egyenlő hatályal bír a jogczimmal.

A 708. §. ezt rendeli: Mindazonáltal az, aki egy dolgot elvesztett vagy akitől azt elvonták, visszakövetelheti attól, akinél van, érintetlenül maradván az utolsó birtokosnak kártérítési regressusa azzal szemben, akitől szerezte.

A 709. §. pedig így szól: Ha azonban a jelenlegi birtokos

* A készpénzt és bemutatóra szóló értékpapírt ez alkalommal figyelmen kívül hagyom, mert az más szempont alá esik.

az elvont vagy elvesztett dolgot nyilvános vásáron vagy nyilvános árverésen vagy egy olyan kereskedőtől szerezte, ki az efféle dolgokkal nyilvános kereskedést folytat, akkor a tulajdonos a dolgot csak úgy szerezheti vissza, ha a birtokosnak az érte fizetett árt megtéríti.

A schweizi kötelmi jog 206. §.: Lopott vagy elvesztett dolgok az elvesztés napjától számított 5 év alatt bárkitől visszakövetelhetők. Amennyiben egy ilyen dolog nyilvános árverésen, vásáron vagy olyan kereskedőtől szereztetett jóhiszeműleg, aki ily árukkal kereskedik, a dolgot csakis az érte fizetett ár megtérítése ellenében kell kiadni.

Az új német polgári törvénykönyv elejti ugyan a jóhiszemű szerzőnek ármegettérítési igényét, de talán épp ezért a tulajdonszerzés körét szűkebbre szorítja, mert a 935. §. így szól: Der Erwerb des Eigenthums auf Grund der § 932 bis 934 tritt nicht ein, wenn die Sache dem Eigenthümer gestohlen worden, verloren gegangen oder sonst abhanden gekommen war. Das Gleiche gilt, falls der Eigenthümer nur mittelbarer Besitzer war, dann, wenn die Sache dem Besitzer abhanden gekommen war.

Diese Vorschriften finden keine Anwendung auf Geld oder Inhaberpapiere, sowie auf Sachen, die im Wege öffentlicher Versteigerung veräußert werden.

Az első alinea megegyezik a tervezet 631. §-ának 1. alinea-jával; a 2-ik alinea azonban abban különbözik a tervezettől, hogy a tulajdonszerzés lehetősége csak pénzre, bemutatóra szóló értékpapírokra és nyilvános árverésen szerzett egyéb res furtivákra szorítja, míg a tervezet 2-ik alinea-ját szerint a res furtiván akkor is szerzhető tulajdon, ha kereskedőtől, iparostól, termelőtől vagy oly helyen és időben vásároltatott, ahol és amikor az efféle dolgokat elárusítani szokták.

Az idézett törvényekből arra a conclusióra jutunk, hogy azok jobban védik meg a régi tulajdonost, mert a res furtiva esetében vagy egyáltalában nem tagadják meg a vindicatiót, vagy csak szűkebb körben. De kivéve a német törvénykönyvet, czélszerűen ki is egyenlíti a régi tulajdonos és az új szerző ellentétes érdekeit, mert bizonyos esetekben az új szerzőt csak a dolog megszerzési árának megtérítése mellett kötelezik a dolog kiadására.

Igénytelen nézetem szerint ezen törvények álláspontja igen helyes. A tulajdon sérthetetlensége oly mélyen gyökeres, erős jogeszmé, hogy azon kényszerítő ok nélkül nem kellene csorbát ütni. A tervezet a forgalom biztonságát tolja előtérbe; de elhinné-e valaki komolyan, hogy Franciaországban, Olaszországban, Schweizban, Németországban és még más művelt országokban kevésbé feltékenyen őrzik a forgalom biztonságát és feltételezné-e valaki, hogy ezekben az országokban most bármiképpen és bármily csekély mértékben veszélyeztetve volna a forgalom biztonsága azáltal, hogy a lopott dolgot még a tervezet 631. §-ának 2-ik alinea-jában kontemplált legtöbb esetben vissza kell adni a jogos tulajdonosnak? És mindennek felismerése mellett a forgalom biztonságának jelszaván kívül, mely a maga önző álláspontjából már mindent fel akarna emészteni, nem merül-e fel egy másik épp oly fontos és lényeges kérdés, a forgalom tisztessége? Azt hiszem, ezt a szempontot se kellene figyelmen kívül hagyni, mert tisztességes ember, akár kereskedőtől, iparostól vagy termelőtől, akár vásáron vagy oly helyen és időben szerezte légyen a lopott dolgot, ahol és amikor ily dolgokat elárusítani szoktak, ha megtudja, hogy res furtiva van a kezén, haborás nélkül ki fogja adni, ha a tulajdonos megtéríti neki a megszerzési árt; aki pedig ezt önzésből vagy makacsságból tenni vonakodik, miért nem volna erre szorítható a törvény kötelező ereje által? Valóban nem igen képzelhetek okot a kiméltre, annál kevésbé, mert hiszen az új szerző vagyoni károsodásról nem is panaszkodhatik.

Ezek után visszatérve az antikritikus ur azon kifogására,

hogy javaslatom nehezen kivihető és főleg impracticus, azt hiszem mégis csak sikerült kimutatni, hogy ez a kifogás valami erős alappal nem bír, mert nincs tudomásom arról, hogy a hasonló külföldi törvények a gyakorlati életben számbavehető nehézséget okoztak volna és így impracticusoknak bizonyultak.

Dr. Haupt Albert.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Adalékok a Btk. 336. §-ához.

E cím alatt a *Jogt. Közl.* mult heti számának egy cikke egyrészt konkrét javaslatokkal lép fel a lopás minősített eseteinek szaporítására, másrészt tagadásba vonja az idevágó szakaszok büntetésének merevsége által birói gyakorlatunkban észlelt igazságtalanságok gyakori voltát. A cikkíró szerint tehát a meglévőnek javítása nem sürgősebb feladat az új minősített esetek felvételénél, mert csak ezek adhatják meg a kellő összhangot a lopás büntetésének. Ha dr. Kármán ur csak «judikaturai anekdotának» tekinti, hogy rövid két hó lefolyása alatt hat havi börtönre ítélték: azt az egyént, aki éhségből zsemlyeáruroló bódéba betörvén, onnan néhány krajczár értékű jegyzőkönyvecskét elvitt; aki létrán bemászott a prэшáz padlására s ottan egy pohár bort nyolcz fillér értékben megivott; aki 17 éves suhancz létére egy méter magas ajtón az udvarba mászott s onnan egy pár galambot elvitt; aki a kukoricza-kotárka léczének felfeszítésével abba belenyult s hat cső kukoriczát ellopott; aki (19 éves) egy láda tetejének felfeszítésével abból két üveg sört kivett s nyomban elfogyasztotta, úgy hogy a helyszínén elaludt; aki a pajta oldalfalából egy léczet felfeszítve három deszkát elvitt stb., úgy ez izlés dolga, de mindenesetre bizonyítéka annak, hogy a cikkíró nem osztja Anatole France ügyészének stereotyp mondását: «l'intérêt de l'accusé est sacré, l'intérêt de la société est deux fois sacré, l'intérêt de la justice est trois fois sacré» (L'orme du mail 290.), másrészt pedig elfelejtette, hogy a Calas, Lesurque, Sirvens stb. néven ismeretes «judikaturai anekdoták» szolgáltak közvetlen okul a büntetőjog fejlődésében eddig tapasztalt legnagyobb forradalomra. Az a teljes egyetértés, melylyel büntető-jogtudományunk legjelesebbjei: Balogh Jenő, Fayer László, Heil Fausztin, Illés Károly, Vargha Ferencz a minősített lopás büntetésének enyhítését sürgősen követelik, felment a reform elméleti, az igazságügyminiszternek e lapok folyó évi április hó 11-iki számában ismertetett bölcs rendelete pedig a gyakorlati szükség bizonyításának terhe alól. Noha részemről éppen nem vagyok a büntetés arányosságának fanatikusa, sőt az értékek összemérhetetlenségénél fogva az arányosan megtorló büntetés megállapítását a lehetetlen feladatok közé számítom,¹ mégsem vonhatom ki magamat Btk.-ünk viszonylagosan igazságos objectivismusának hatása alól, melynek ha nem is a büntett és a büntetés közt, de legalább a közérzületre támaszkodó értékskálához sikerült egy a birói gyakorlatban megtestesített büntetési skálát felállítani. Hogy a büntetőpolitikai iránynak *neo-subjectivismusa* szempontjából, mely a kísérleti büntetést a befejezett cselekményével egyenlősíteni, az eredmény jelentőségét kiküszöbölni óhajtja, néhány fillérnyi érték ellopása igazságosan büntethető hat havi börtönrel, az kétségtelen, mert hisz a tettes társadalmi veszélyessége és gonoszsága ebben is nyilvánulhat, de éppen az imént lezajlott pétervári kongresszus bizonyítja, hogy e követelések elsejét még a par excellence kriminálpolitikuskok sem ismerték el. Az uralkodó büntetőjogi közfelfogást tehát az elkövetés módjában vagy a tettes visszaesői jellegében nyilvánuló társadalmi veszély kedvéért

félredobni nem lehet és *igenis sürgős, sőt égetően sürgős* — megfordítva a német Btk. revisiójáról a berlini jogászggyűlésen elhangzott szavakat: nicht nur dringend, sondern auch drängend — törvényhozási feladat, hogy a minősített lopásnak a fegyházbüntetéssel sujtott eseteiben értékhatár állíttassék fel, nehogy biráink nap-nap után kényszerüljenek a lex dura, sed ita scripta bálványának áldozni.

Ami a dr. Kármán cikkének positivumát illeti, úgy mindenekelőtt konstatálni kívánám, hogy a jogvédelemnek a modern gazdasági és társadalmi élethez való átalakítása, a modern jogtárgyakra való vadászat a legkedveltebb tudományos sportok közé tartozik. Maga *Meili* egész irodalmat produkált a villanyosságról, mint jogi tárgyról,¹ legújabbán *Budde* az energia, mint ilyen számára óhajt büntetőjogi védelmet,² *Lombroso* az ő sajátos irodalmi élelmességével legutóbb megjelent munkájában³ a büntetendő cselekmények modern eszközeinek egész sorára mutat rá, mint a minők a nagy gazdasági csalások (Tammany Hall), az alagutak, az újfajta hamis kulcsok, a kloroform álarczok, a hypnotismus, a kerékpár stb. Az új jogtárgyakra vonatkozólag és az új elkövetési módzatokkal szemben mindenütt hangosan új büntetőjogi védelmet követelnek. Kétségtelenül helyes a törekvés, hogy a törvényhozás lépést tartson a társadalmi alzattal, de bizonyos óvatosságot még sem téveszthetünk szem elől először is annak megítélésében, vajon igazán új jogtárgygyal állunk-e szemben, igazán új eszközzel az elkövetésnek, melyről a már fenálló jog nem provideál. Kétszeresen indokolt az óvatosság a minősített lopások terén, melyekre nézve — miként *Heil* helyesen állítja⁴ — némely törvényhozások oly tulzásokba estek, hogy a lehetőség minősítés nélkül lopni, majdnem a kivételek közé tartozik. A dr. Kármán ur által ajánlott új minősítések részint nem újak, részint éppen nem kívánatos eredményhez vezetnek. Így pl. már a római jog (Dig. 47., 11., 7.) minősített lopás tetteseként ismerte a *sacculariust*, kinek cselekménye Mommsen értelmezése szerint⁵ «a közlekedési eszközökre rakott árukon» elkövetett lopás, továbbá a «*manticularius*»-t, ki a zsebmetsző római kiadása volt (Festus 132.), noha Kármán szerint mindkettő a társadalmi és gazdasági változott viszonyok szülötte. A házba való belopózás segélyével elkövetett lopás minősítése sem új, miként azt Moncalieri XIV. század-beli statutuma⁶ vagy 43-iki javaslatunk 299. §-ának e) pontja bizonyítja. Tehát nihil novi sub sole, ami ugyan még nem elég ok a javaslatok mellőzésére, de bizonyítja, hogy e körülmények a Btk. megalkotásakor sem voltak ismeretlenek. Hogy ez így is volt, arról a Btk. indokolása (Löw: Anyaggy. II. k. 651—652. l.) tesz csalahatatlan tanuságot. Éppen nem tartom szerencsésnek e ponton a külföldi jogra való hivatkozást sem. Így pl. a közlekedési eszközökön vagy a hozzájuk tartozó helyiségekben elkövetett lopásra nézve a német Btk. 243. §-ának mintául ajánlott 4. pontját éppen legutóbb vezette ad absurdum *Wach*⁷ azzal a példával, hogy ha valaki a vasuti váróteremben fekvő esőernyőtartó szíjját felbontván, abból egy esőernyőt visz el, 10 évig terjedhető fegyházzal büntetendő, míg ha az egész tartót mindenestül ellopja, cselekménye egyszerű lopás lesz. Ami pedig az *angol* jogra való hivatkozást illeti, úgy dr. Kármán nem szivlelte meg Binding szavait:⁸ eine gesunde Rechtsvergleichung setzt gründliche Kenntniss der zu vergleichenden Rechte voraus: sonst wird sie dilettantisches Spielwerk. Azt a kis lapsust, hogy Angliában a bolti lopás

¹ Cohn: Neue Rechtsgüter. Berlin, 1902. 6. old. 5. jegyzet.

² Energie u. Recht. Berlin. 1902.

³ Delitti vecchi e delitti nuovi. Torino, 1902. 275—321. l.

⁴ A lopás fogalma stb. 144. és Jogállam I. 563.

⁵ Römisches Strafrecht 777. l. 5. jegyzet.

⁶ Kohler: Das Strafrecht der ital. Statuten, 436. l.

⁷ Blätter f. Gefängnissskunde XXXVI. 18. l.

⁸ Handbuch, előszó.

¹ Seuffert: Ein neues Strafgesetzb. f. Deutschland 1902. 6.

hét évi deportációval (helyesen: transportációval) büntetendő, holott a transportatio Angliában az 1857 jun. 26-iki törvénnyel végleg megszüntetett, még csak elnézhetők, tekintve, hogy szerző valószínűleg Stephen—Mühry-nek 1843-ban megjelent ismeretes német munkáját használta, de kevésbé bocsátható meg annak elhallgatása, hogy az angol bíró 1846 óta (9. a. 10. Vict. e. 24. s. 1.) a fegyházbüntetéssel sújtott esetekben — as shall to the Court in its discretion appear — két évig terjedhető fegyházbüntetést szabhat. A szigor pedig köztudomásulag nem a maximumtól, hanem a minimumtól függ. Ami az egyes minősítő körülményeket illeti, úgy a lakóházban elkövetett lopás minősített ugyan, de csak akkor, ha a lopott tárgy értéke 5 fontot meghalad (24 a. 25. Vict. c. 96. s. 63.),* a vasuti lopásról pedig az angol jog tudtommal, sőt Stephen, Shirley, Harris, Roscoe vagy Kenny tudtával sem rendelkezik, holott dr. Kármán ur, ki e ponton is az angol jogra hivatkozik, bizonyára nem fogja tagadni, hogy az angol vasuti forgalom legalább is van akkora, mint a mienk. Egyebekben magam részéről éppen nem tartom oly csábítóknak az angol lopási minősítések naiv casuistikáját, mely korántsem a «mai kor gazdasági és társadalmi viszonyaiban», hanem az angol jognak a kontinentális jogrendszerektől teljesen eltérő történeti furcsaságaiban leli eredetét. Aki az angol jog rendelkezéseit e téren követné, az úgy járna, mint a modern prárafaeliták, kik nagy lelkiismeretességgel utánozták a Giotto-k és Cimabue-k fogytékos technikáját, de a jóízű közönségnél csak komikus hatást értek el, mert hiányzott belőlük a primitív olasz festők naiv őszintesége. Az angol jog utánzása e ponton nem fejlődés, hanem visszafejlődés volna. Vagy talán az is a modern forgalom exigenciája, hogy egy levélnek a postástól történt ellopása életfogytig tartó fegyházzal legyen büntethető (1. Vict. c. 36. s. 28.), holott, ha a lopást maga a postás követi el, büntetésének maximuma csak 7 évi fegyház. Hogy egyébként az angol-amerikai jogászok szabadulni óhajtanak e történeti sallangoktól, azt már J. F. Stephen Draft Code-jának XXV. fejezete, még jobban pedig az Egyesült-Államok jurisdictiójának területére nézve 1901-ben készített Btk. jav. 308. §-a bizonyítja, mely a lopásnak egyedül az érték szerint minősített esetét ismeri.

Fentartván magamnak a jogot, hogy a bolti lopások minősítésére nézve más alkalommal tegyek megjegyzést, csak azt konstatalem, hogy dr. Kármán javaslatainak 1. és 2. pontja már az 1892. Btk. novella javaslat 336. §-ának 4., 5. és 6. pontjában elfogadásra talált s onnan — igénytelen nézetem szerint elég helytelenül — részben az újabb javaslatokba is átvétetett. Eltekintve ugyanis attól, hogy — e helyütt bővebben ki nem fejthető okokból — a jövő kodexekben a minősítés, mint a törvénytechnika eszköze az eddiginél sokkal szerényebb szerepet fog játszani, teljes mértékben egyetértek *Heil Fausztinnal* abban, hogy az öt évi börtön az újabb minősítő körülmények méltatására is elegendő tért nyit, még inkább, ha a börtönbüntetés kiküszöbölésével annak hosszabb tartamait fegyház fogja pótolni.

Vámbéry Ruzsem.

Még egyszer a jogi személyek magánjogi vétő-képességéről.

Dr. Schwartz Izidor ur az e tárgyban a *Jogt. Közl.* 28. számában közölt soraimat a 39. számban szíves megcáfolására méltatta. Azt mondja: igazam van nekem, mikor azt állítom, nincs a jogi személynek civilis vétőképesége, sőt ezt felesleges bizonyítani. Ámde, folytatja, a jogi személy felel képviselői delictumaiért. De kérdem, ugyan mi egyéb a civilis vétőképeség, mint kárterítéssel tartozni? A magánjogi vétségért csak nem kötik fel az embert?

* Kenny: Outlines of crim. law 1902. 219. l.

Bizonyítottam tételemet 1. constructiv érvel: a jogi személy létezése annyi, hogy bizonyos fizikai személyek ügyleteikkel, mint képviselők, ama célvagyon jogosíthatják és kötelezhetik. A jog pedig delictumban nem ismer képviselőt. Az, hogy a jogi személy «képviselőiről» beszélünk, még nem jelenti, hogy mindenben, amit a jogi személy képviselője tesz, «képviseli» is a jogi személyt; 2. jogpolitikai érvel, mondván, hogy a jogi személyt az objectív jog teremti, de nem az objectív jog megsértésére, hanem az illető cél elérésére, amely a jog által védett célra szánt vagyon, a «tudomány pénzét», (Akadémia), «az árvák pénzét» (magán árvaház) egyes fizikai személyek vétékessége legyenek bár ugyanazok a fizikai személyek, akik a jogi személy képviselői is, nem terhelheti meg obligációval.

Ezeket az érveket dr. Schwartz ur nem is kísérelte meg megcáfolni.

A Tervezetnek indokolásából dr. Schwartz Izidor által idézett hely az «ügykör» értelmét nem præcizirozza ugyan, de megengedem, hogy abból felfogásom ellen lehet érvelni de lege ferenda, t. i. a Tervezet megfelelő szakasza készítőjének szándékát illetően. De hát akkor azt a tételt, melyet de jure positivo tagadok, de lege ferenda elleneznem kell.

Vége megjegyzem, hogy az állam, törvényhatóság hivatalnokaiért vállalt vagyoni felelőssége egyáltalán nem magánjogi valami, habár pénzről van is szó, hanem tiszta közigazgatási közjog, mint az adók és illetékek dolga, nem kötelmi jog. Az állam kényszerít, hogy az ő bírójának, gyámhatóságának vessük alá magunkat. S ha hatalmas öklével lesújtott bennünket s azután ismét felemel, ebből nem lehet a magánjogi életre analogikus következtetést vonni. A bíró t. i., mikor ítél, nem akar az állam «magánjogi képviselője» lenni, mint az egyesületi elnök vagy az alapítványi igazgató a maga ügyködésében.

Azt pedig, hogy akinek jogi személy sérti meg a jogát, érje be kisebb kárterítéssel, nem mondtam, nem mondhatam már csak azért sem, mert épp azt vitatom, hogy a jogi személy nem sértheti meg a jogomat. Hanem mondtam azt, hogy *in quantum universitas locupletior facta non est*, keresse az illető kárát a vétkes fizikai személyen, a «képviselőn».

Dr. Neumann Jenő.

A nemzetközi büntetőjogi egyesület IX. kongresszusa.

A nemzetközi büntetőjogi egyesület f. évi szeptember hó 17. és következő napjain tartotta meg Szent-Pétervárott IX. kongresszusát. Ezen kongresszus úgy a kitűzött kérdések, mint megtartásának helye és körülményei miatt is a legnagyobb mértékben megérdemelte a jogászvilág érdeklődését. A kongresszus tudományos eredményei — melyekre legközelebb visszatérünk — minden tekintetben díszére váltak a magas niveauju egyesületnek. Ez alkalommal csupán a kongresszus külső lefolyását óhajtjuk röviden ismertetni. A kongresszus látogatottságra nézve impozáns képet nyújtott; több mint 200 orosz és mintegy 150 külföldi — ezek között 18 magyar — jogász jelent meg a kongresszus megnyitása alkalmával és az egyes üléseken is állandóan nagy hallgatóság volt jelen. Az európai nevű tudósok közül *Finger, Liszt, Mayr, Gross, Torp, Garraud, Gauckler, Rivière, van Hamel, Forel, Mittermaier, Locwensheim, Foinitsky* és *Woulfer* voltak jelen, kikhez az előkelő gyakorlati jogászok nagy száma csatlakozott. A kongresszust Murawieff orosz igazságügyminiszter határos beszéddel nyitotta meg hangsúlyozván az egyesületnek és a jelen kongresszusnak a büntetőjogtudomány fejlődésére való nagy fontosságát, különös tekintettel arra, hogy Oroszország épp ez idő szerint fontos igazságügyi alkotások előtt áll; így nevezetesen az új orosz büntető-törvénykönyv legközelebb lesz közzétéve, a büntetőperrend pedig ugyancsak a közel jövőben kerül az állam-

tanács elé. Ezek után a kongresszus megalakult Mourawieff disznöksége, Liszt és Hamel elnöksége mellett. Alelnökökül minden csoport részére az illető csoport egy-egy tagja választott meg; magyar részről *Salacz* temesvári törvényszéki elnök. A kongresszus főleg két kérdéssel foglalkozott; az első kérdés következőleg hangzott: Mily fontossággal bírjanak a büntetőtörvényben a bűncselekménynek pszichikai elemei, összehasonlítva ennek anyagi következményeivel. Ezen kérdéshez első sorban *Mayr* szólott, még pedig a német csoport megbízásából javasolván, hogy a büntetőtörvénykönyvbe vétessék fel a kísérlet definitiója, mely azonban szakítson a szokásos «Anfang der Ausführung» kitétellel; továbbá, mondassék ki, hogy a kísérlet büntetése elvileg ugyanaz, mint a befejezett bűncselekményé, fenmaradván a bírónak büntetésmérséklési joga; végül, hogy a kísérlettől való visszalépésnél az szabadul a büntetés alul, aki ettől elállott. *Mayr* után *Garraud* — a kongresszus legtemperamentumosabb szónoka — fejtette ki álláspontját, utalván arra, hogy míg a magánjog mindinkább kevesebbet törődik a kárttevő akaratával és így az elégtételt objectivizálja, addig a büntetőjog mindtöbbet foglalkozik a bűntevő akaratával és így helyesen fogván fel a kérdést, több és több fontosság tulajdonítandó a pszichikai elemeknek; hangsúlyozta azonban egyuttal azt is, hogy bár kétségtelen, hogy «la Société a le droit de juger le delinquant pour ce qu'il a voulu faire; elle n'a pas le droit de le juger pour ce qu'il est!» Hamel, Silowier, Nabokow, Wulfert, Forel, Liszt stb. felszólalása után a kongresszus a következő thesiseket fogadta el tulnyomó többséggel: 1. Senki sem büntethető cselekményeinek következményeiért, csak amennyiben ezeket előrelátta avagy előreláthatta. 2. A részesség kérdését illetőleg a törvénynek el kellene ejteni minden doctrinair megkülönböztetést azokra nézve, kik ugyanazon bűncselekményben részt vettek és meg kellene elégednie a részvétel módjainak jelzésével.

A második kérdés a bűnvádi eljárás köréből merített s következőleg hangzott: Mily reformok volnának az elővizsgálat és az ítélet alá bocsátás tekintetében a törvénybe felveendő (dans le domaine de l'instruction préalable et de la mise en jugement), hogy úgy az egyéni szabadság, mint az igazság kiderítése érdekében a lehető legtágabb biztosítékok éressenek el? Ezen kérdést illetőleg igen heves vita indult meg, melynek során úgy a vizsgálóbíró, mint a védelem képviselői a legélesebb támadások czéltáblájául szolgáltak. Előbbit főleg *Garraud* támadta meg, ki nem habozott azt kijelenteni, hogy a vizsgálóbírónak a jelenlegi perrend mellett két egymással össze nem egyeztethető szerep jutott, még pedig a bírói és a vizsgálói feladat. (Le juge d'instruction a deux rôles incompatibles, étant juge en même temps qu'instructeur.) S támogatta őt *Albanel* párisi vizsgálóbíró, ki az 1897-iki francia törvény megvalósítása után is, mely törvény pedig épp a vizsgálóbírói intézmény elleni bizalmatlanságban bírja keletkezési alapját, tulságos nagynak tartja a vizsgálóbíró hatáskörét. (Le pouvoir du juge d'instruction est trop large.) A védelemre nézve pedig miután *Eugelen* erélyesen hangsúlyozta, hogy l'avocat ne peut pas collaborer avec le juge dans la recherche de la vérité és szükségnek mondotta, hogy a vizsgálóbíró szobájában egyedül működjék, *Tanoviccanu* kijelentette, hogy az ügyvédek a vizsgálóbíró erőlködéseit lehetetlenné tennék. (Les avocats contrecarreront les efforts des juges d'instruction.) Ezen részben reactionárius támadások daczára a szavazás az angol rendszer felé haladó reform hiveinek többségét mutatta ki, amennyiben szótöbbséggel kimondatott, hogy az elővizsgálat terén a reformok alapját a rendőri és az igazságszolgáltatási funkciók elválasztása és a contradictorius rendszer organisatiója képezi. A törvénykezési rendszer funkcióit pedig (toutes les fonctions de police judiciaire)

bírói ellenőrzés mellett a teljesen felelős ügyészségre véli ruházandónak.

Meg kell még emlékeznünk a kongresszuson tartott önálló előadásokról és az egyes jogi intézményekre vonatkozó közlésekről. Előbbiek közül kiemeljük *Garraudnak* a büntetőjogtudomány jelenkori irányairól szóló nagytudományu, jogtörténelmi visszapiantásokra fektetett előadását; *van Hamelnek* a büntetés eszméjének végső megtestesítéséről szóló szellemes elmefuttatását és *Lisztnek* a kriminalitás sociologiai tényezőit fejtegető zárbeszédét. A közlések sorozatából felemlitendők *Berthélemynek* és *Albanelnek* a francia, *Feldsteinnek* a moszkvai patronagera, *Riviérének*, *Wittének* és *Salomonnak* a transportatióra, *Lisztnek* és *Pionskowskynak* a feltételes elítélésre vonatkozó anyagi jogi nagy érdekű közlései, valamint *Woulfertnek*, *Katzensteinnek* és *Stehéglowitzownak* perrendtartási előadásai, melyek egyikére-másikára még alkalmilag visszatérünk.

A kongresszus ezen vázlatos képe, azt hisszük, eléggé mutatja, hogy a nemzetközi büntetőjogi egyesület ez alkalommal sem végzett meddő munkát; határozatai, ha nem is képeznek a jogtudomány fejlődésében mértőföldjelzőket, mégis anyagot nyújtanak a tudományos gondolkodásra és ösztönzésül szolgálnak a további munkára.

Dr. K. E.

Külföldi judikatura.

Francia Cour de Cassation.

865. I. A felebbezési bíróság részéről a felebbezett ítélet megdöntésére nem elég annak kijelentése, hogy ítélt dologról van szó; köteles a bíróság tüzetesen és szabatosan megállapítani és előadni az előző ítéletnek mindama részeit, melyek az ő szemében az ügyet az ítélt dolog erejével ruházzák fel, hogy így a semmitőszék képes legyen megbírálni, vajon az ítélt dolog esete csakugyan fenforog-e és utjában áll-e annak, hogy új ítéletet lehessen hozni.

II. A semmitőszéket illeti meg annak megbírálása, hogy az ítélt dolognak összes jogi feltételei fenforognak-e. (1902 márczius 26.)

866. Ha a megtámadott ítélet a kártérítésben való marasztalást két okra alapítja, a nélkül, hogy a felelősség alapjául szolgáló két okot egymástól különválasztaná, a semmitőszék pedig amaz okok egyikét sem tartja olyannak, hogy az a kártérítés alapjául szolgálhatna, az ítéletet egészben meg kell semmisíteni. (1902 márczius 12.)

867. Az oly határozatot, melylyel a bíróság megengedi vagy elutasítja több per egyesítését, minthogy ennek semmimű peres jellege nincs, nem szükséges okadatolni. (1902 márczius 26. Chambre des requêtes.)

868. A bizományos a hozzá utalt, küldött vagy nála letett árucikkék értékéhez való elsőbbségi jogát az általa tett kiadások erejéig a törvény szerint csakis annyiban érvényesítheti, amennyiben az árucikkék az ő birtokában vannak. Ennélfogva nem illeti meg a bizományost az elsőbbség oly árukra, melyeket az eladó a maga megbízója részére adott át neki, ha ez utóbbi az árukat egy harmadik személynek már eladta és a bizományos azokat azzal a nyilatkozattal, hogy ama harmadik személy részére szállíttassanak, vasuti kocsiba rakatta és neki a feladó-vevényt is elküldte. Nincs tehát jelentősége annak, hogy a címzett harmadik személy az árukat megérkezésöknél visszautasította és csak később, újabb megállapodás után fogadta el. (1902 márczius 26. Chambre des requêtes.)

Német Reichsgericht.

869. Élelmi szer hamisítása ügyében a német birodalmi bíróság feloldotta az alsóbíróság ítéletét ebből a kettős okból: 1. mert vádolva lévén egy házaspár, a jegyzőkönyvből nem tűnt ki, hogy az asszonynak, mint aki a hamis élelmi szer elárusításának vádjá alatt is állott, megadta-e a bíróság a vádlottat megillető utolsó szót; 2. mert nem állapította meg az alsóbíróság, hogy a vásárló rendőrbiztos közölte-e ebbeli minőségét az elárusító asszonynyal, és nem állapította meg, hogy mennyiben volt kényszerű az eladás; az árunak kikenyszerített átengedése ugyanis nem tekinthető eladásnak, még akkor sem, ha az vételár fizetése mellett történt. (5157/1902. február 27.)

(22.)

Különfélék.

— A budapesti ügyvédi kamara választmányának körében azzal a tervvel foglalkoznak, hogy összehívják a jogászyűlés állandó bizottságát. A bizottság elnöke Győry Elek és alelnöke Székács Ferencz meghaltak s ennél fogva kivételes intézkedés szükséges arra, hogy a bizottság újra megalakuljon.

— A budapesti ügyvédi kamarának a jogi vizsgák tárgyában tett felterjesztéséből kiemeljük a következő részletet:

... Az elméleti előképzésnek teljes unifikálását ha perhorreskáljuk is, szívesen látjuk a mai helyzetnek olyatén reformját, mely a közigazgatási szakra készültől több jogi tudást, a jogász pályákra menőktől több közigazgatási ismeretet fog megkövetelni. Hozzájárulnánk tehát ahhoz, hogy mindezen pályáknak elméleti előképzése az egységes jog- és államtudományi államvizsgáig együtt haladjon; meg kívánunk azonban, hogy míg ezen államvizsga a közigazgatási szak elméleti előképzésének betetőzését képezze, addig a jogász pályára lépőktől még további, több és intenzívebb elméleti tudás kéressék számon. Mivel pedig az elméleti készség kellő ellenőrzése gyakorlati vizsgán nem lehetséges: következetesen kívánnunk kell, hogy a bírói és ügyvédi pályára lépők részére az egységes államvizsga s az igazságügyi gyakorlati vizsga közé még egy elméleti vizsga ékeltesse be, melynek tárgyaiul a magyar magánjog s törvénykezési rendtartás és az anyagi és alaki büntetőjog tudományosan mélyített ismerete, tehát azon disciplinák szolgáljanak, melyeknek szerves teljes átértéséről függ jogszolgáltatásunk biztonsága. Teljesen irrelevans, vajon ezen, a tudományos egyetemnek keretében teendő vizsga a tudori fokkal járna-e, vagy más nevet viselne, bár részünkről az ilyen magasabb elméleti képzést igazoló vizsgától a tudóság megtisztelő jellegét meg nem vonnók. Ez a vizsga fogja azt a jogi kulturtöbbletet fejleszteni, melyre a közel jövőben szükségünk lesz, hogy az általános polgári törvénykönyv műve jogéletünkbe zavartalanul beleolvadjon. A korszakos nagy reform nem fog bevalhatni, ha az életbe átvitelre hivatottaktól a szolgabíróénál nem több és mélyebb elméleti jogi tudással beérjük és végzetes hiba volna a tudásnak színvonalát éppen akkor nem szöktetni fel a lehető legmagasabbra, mikor arra legnagyobb a szükség. Amily fonák eredményhez vezet a tervezet a különböző szakok elméleti képzésének egységesítése kérdésében, hasonlóan kifogásolnunk kell azt a megoldást, melylyel a jogi oktatás decentralisatióját véli rendezhetni. Kétségtelen, hogy ily decentralisatióra szükség van, mert anélkül az egyetemi tanulmánynak valóságos végzése és intenzitása nem biztosítható és ellen nem őrizhető. A decentralisatio kellő mértékben a kellő taneredményt szolgálja, — a tervezet tülhajtásában veszélyeztet. A célnak legmegfelelőbb bizonyára az volna, ha harmadik, sőt negyedik egyetem vagy legalább is jogi fakultásuk) állíttatnék fel. Ezek az egységes államvizsgán felül a magasabb minősítő vizsga (doktorátus) tartásának jogával is bírván, az ezen minősítő vizsgára utaltaknak nagy számát terelnék el a budapesti egyetemről. Kiterjeszthetnők a decentralisatiót azzal is, hogy a kir. jogakadémia az elméleti államvizsga tartásával felruháztatnak. Tetőzhetnők azt a budapesti jogi fakultásnak megfelelő számú párhuzamos tanszékekkel való ellátásával, főleg pedig oly szaktanfolyamoknak létesítésével, melyek bizonyos közigazgatási ágak tisztviselő-szükségletének előképzését alaposabban s egyuttal rövidebb idő alatt végeznék el, mint az egyetemi általános jogi oktatás. Mindezen rendszabályok együttes hatásukban kétségtelenül alkalmasak lesznek arra, hogy a budapesti egyetem jogi karán ma észlelhető torlódásnak elégséges levezető csatornákat nyissanak.

— Törvényhatósági önkormányzatunk hatásköre czimmel dr. Balogh Arthur egyetemi magántanár tanulmánya tárgyalja az 1848. év előtti magyar önkormányzatot. Régi alkotmányos elv volt nálunk, hogy az önkormányzat épp úgy állami ügyek intézése, mint a hivatalnoki, királyi kormányzat. A szervezet, mely a közfeladatokat ellátja, és a kör, melyre működése kiterjed, helyi, maguk a feladatok pedig egyaránt országosak is, helyiek is. Tárgyalja azután a törvényhatóságok 1870-ben történt rendezésének elveit és irányát. Itt arra az eredményre jut, hogy az ellenzéki álláspont e kérdésben folótte állt a kormányának; a régi magyar

tradíciókat, az önkormányzatnak alkotmányunkban és közfelfogásunkban meggyökerezett, hamisítatlan, minden idegen behatástól ment felfogását az ellenzék képviselte. A harmadik rész mai törvényhatósági önkormányzatunkkal foglalkozik. Végző konklúziói itt ezek: Mai törvényhatósági önkormányzatunk a nem állami közigazgatást képező helyi ügyeknek, a törvényhatóság saját belügyeinek jó részben a kormánytól függő intézése. Ez az intézés ugyan a törvény elvi kijelentése szerint önálló, de úgy a törvényes rendelkezések, mint a gyakorlat a kormány gyámságát az önkormányzati hatáskör felett rendkívül kiterjesztették. Hogy az önkormányzat fogalmát illetőleg jövő törvényhozásunk is az 1870. év óta megszokott nyomokat fogja követni, az iránt nem lehet kétségünk. S hogy az önkormányzatot mint igazgatási rendszert erősítse, szintén nem igen remélhetjük. Ez pedig annál szomorubb, mert az utóbbi időkben még oly nemzetek is lépéseket tettek az önkormányzati igazgatás fejlesztésére, melyeknél ez nem, mint nálunk, századokra visszamenő történeti fejlődés eredménye.

E tanulmány mint a Balogh Jenő egyetemi tanár szerkesztette Jogi Értekezéseknek füzete jelent meg.

— A Magyar Jogászegylet választmánya elhatározta, hogy tekintettel az egylet tagjainak állandó szaporodására, javasolni fogja a legközelebbi közgyűlésnek az alapszabályok oly irányu módosítását, hogy a választmány tagjainak száma 36-ról 60-ra emeltesse. Ezek közt 15 választatnék a vidéki tagok közül.

— A bűnvádi perrendtartás népszerű kézikönyve kereskedők és iparosok használatára. A budapesti hitelezői védegylet igazgatóságának megbízásából írta dr. Sgalitzer Gyula ügyvéd, II. kiadás. Alig egy év leforgása alatt éri meg e könyvecske második kiadását, tanubizonyosságot téve arról, hogy a «Budapesti hitelezői védegylet» helyes nyomdokon járt akkor, midőn a bűnvádi perrendtartásnak a laikus részére nehezen érthető intézkedéseit népszerű alakban kívánta a nagy közönségnek hozzáférhetővé tenni. Az ezzel megbízott szerző sikeresen oldotta meg feladatát. A mű a mindennapi élettel számolva, a kereskedőket és iparosokat biztos kézzel vezeti az előtők különben nehezen érthető törvényes rendelkezések tömkelegében. (Politzer Zs. és fia kiadása.)

— Törvényszéki orvostan jogászok számára. Írta dr. Fellachich István pécsi jogakadémiai tanár. Művét, mely a törvényszéki orvostan egész anyagát felöleli, a jogászközönségnek és első sorban saját hallgatóinak tankönyvül szánta a szerző. Hogy e rendeltetésének megfelelően, előbb az életten és boncztan alapelemeit ismerteti s ekképp a laikus orvosi előismeretekkel kellőképpen ellátva vezeti be a tulajdonképpeni törvényszéki orvostanba. A szöveget szemléltető ábrák és gyakorlati esetek egészítik ki. A munka az összes szakbavágó törvényeket és rendeleteket is tartalmazza. (Politzer Zsigmond és fia kiadása.)

— Meghatalmazás bélyegköltése 40 koronán aluli ügyben. A következő levelet kaptuk: A budapesti VII. kerületi kir. járásbírósnál 1902. fh. 1348. szám alatt fizetési meghagyást kértem egyik felem képviseletében. Az adós ellentmondása folytán az ügy tárgyalására hatánap tűzetett ki. A tárgyaláson csatoltam ügyfelem meghatalmazását. A budapesti VII. kerületi kir. járásbírósnak az ezen meghatalmazásra ragasztott bélyeg nem állapította meg alperes ellenében és pedig azért, mert az idézett törvény 22. §-ában foglalt ama kijelentést, hogy díj fel nem számítható, a bíróság úgy értelmezi, hogy a meghatalmazás, illetve a meghatalmazott által leendő képviseltetés kizárása a törvény intenciója, minek folytán a meghatalmazás bélyege a bélyegköltések közé a fizetési meghagyás iránti eljárásban nem sorozható. De kérdem, í. vajon lehet-e úgy magyarázni az 1893. évi XIX. tcz. 22. §-át, miként azt a VII. kerületi kir. járásbírósnak teszi és 2. összefér-e a bírói függetlenséggel a járásbírósnak mostani vezetőjének amaz állítólagos rendelkezése, hogy az egyöntetű eljárás céljából rendeletileg meghagyta a járásbírósnak többi bíráinak, hogy a meghatalmazás bélyegét a fizetési meghagyás iránti eljárásban ne állapítsák meg az alperes ellen.

— A végrehajtás közben teljesített fizetések körüli eljárás. A vidéki járásbírók eljárása a végrehajtás közben a végrehajtó kezéhez lefizetett pénzek kezelése körül a lehető legváltozatosabb. Egy hét leforgása alatt a következő eseteket volt alkalmunk tapasztalni. Az egyik járásbíró «jóváhagyólag tudomásul veszi» a végrehajtó azon jelentését, hogy a követelés a hivatalból foganatosított végrehajtás alkalmával adós által az ő kezéhez kifizetett és általa a Budapesten lakó ügyvédnek postán beküldetett. A másik járásbíró a végrehajtó kezéhez lefizetett és ez utóbbi által letétbe helyezett pénzt letétül elfogadta ugyan, de egyúttal a helybeli adóhivatalt utasította, hogy ezen összeget a Budapesten lakó ügyvéd kezéhez leendő kifizetés végett a végrehajtást elrendelő budapesti járásbíróhoz haladéktalanul küldje be. Ez a pénzt beutalta a budapesti állampénztárba és ez utóbbit utasította, hogy azt az utalványosnak «ezen végzés jogerőre emelkedésének bevétele nélkül» fizesse ki. A harmadik vidéki járásbíró a végrehajtó által átvett és az ottani adóhivatalban elhelyezett pénzt letétül elfogadta ugyan, de azt a Budapesten lakó ügyvéd kezéhez akképp utalványozta, hogy azt az adóhivatal «csak ezen végzés jogerőre emelkedése után» fizesse ki.

Nem fűződnek ugyan életbevágó érdekek ezen kérdés egyöntetű szabályozásához, de mégis azon czélból, hogy a végrehajtó előre tudhassa, hogy mely uton és mikor fogja a végrehajtó kezéhez esetleg lefizetett összeget megkapni, indokolt és czélszerű volna e tekintetben is egyöntetű eljárást léptetni életbe és egyszersmind ügyelni arra, hogy ez a vidéki járásbírók részéről meg is tartassék. Nézetünk szerint a felek jogait leginkább megóvja és a végrehajtóra nézve legkényelmesebb az az eljárás, amely a második helyen említett esetben követtetett. Ilyen esetekben ugyanis nincs értelme a jogerő bevétele, a Budapesten lakó ügyvéd pedig megkíméltetik attól, hogy a felveendő összegről szóló nyugtát a követelés alapjául szolgált okirattal és teljesen kitöltött, előre felbélyegzett postautalvánnyal együtt ajánlott levélben azzal a kéréssel küldje be a vidéki adóhivatalhoz, hogy ez a pénzt megküldeni szíveskedjék. (Ügyvédi körökből.)

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— A Goldschmidt-féle folyóiratban (Zeitschrift für das gesammte Handelsrecht) nagyobb tanulmányt találunk a tőzsdei különbözeti ügyletekről. A dolgot az különbözeti ügyleteket jogi és gazdasági vonatkozásaik szerint osztályozza. Jogi értelemben akkor forog fen különbözeti ügylet, ha a szerződő feleknek szándéka az, hogy az árut nem kell szállítani és vételért nem kell fizetni, hanem hogy csupán a megállapított ár és a szállítási időben való tőzsdei vagy piaci ár közti különbözetet fizesse a vesztes a nyerő félnek; gazdasági értelemben pedig a különbözeti ügylet oly szerződés, melyet azzal a szándékkal kötnek a szerződő felek, hogy a szállítás határidejéig a vásárolt árut drágábban fogják eladni, vagy az eladott árut olcsóbban fogják megvenni, vagyis a szándék a vételi és az eladási ár közti különbözetben álló nyereségre irányul. További folyamán igyekszik kimutatni a tanulmány, hogy a Reichsgericht a tényleg előforduló különbözeti ügyleteket jogi értelemben vett különbözeti ügyleteknek tartja, jóllehet azok valósággal csak gazdasági értelemben való különbözeti ügyletek.

— A nemzetközi tengerjogi kongresszus a folyó évi szeptember 25–27. napjain tartatott meg Hamburgban. A napirendre tűzött kérdések a következők voltak: 1. A tengeri hajók összeütközéséből, a mentésből és segélynyújtásból, illetőleg ezek elmulasztásából származó jogviszonyok szabályozása. 2. Mely bíróság legyen illetékes a hajóösszeütközésből eredő igények elbírálására? 3. A tengeri hajókra vonatkozó tulajdoni s egyéb jogok szabályozása. E tételekre nézve a kongresszuson a következő megállapodás jött létre: ad 1. Megállapítandó a hajóvállalkozó felelőssége, ha az összeütközést ön maga, a hajókapitány vagy bármely más hajóalkalmazott idézte elő; szabadul a hajóvállalkozó a felelősség alól vis maior esetén, vagy ha az összeütközés folytán fölmerült kárért felelős a vontató s vontatott hajó egyaránt. A men-

tési és segélynyújtási kötelezettség kölcsönös és általános; elmulasztása kártérítési ok. Hadihajók összeütközése esetére a fenti tételek nem terjednek ki; ad 2. Tengeri összeütközés esetén a perbíró az összeütközés színhelyére illetékes bíróság is lehet. A harmadik kérdés megvitatása a következő kongresszusra halasztatott.

— Olasz jogászgűlés. Az olasz jogászgűlés Palermo-ban tartja október hó folyamán üléseit. A tárgyalandó kérdések a következők: A gyámügy reformja. A mezőgazdasági hitel emelése. A magánjog tanításánál és tanulásánál minő utak követendők? A bankletét szabályozásának szükségessége és a szabályozás mikéntje. A szövetkezeti jog törvényes szabályozása. A csődön belüli megtámadási jog reformja. A magánelzárás hogyan szabályozandó? A szegények védelme a büntetőjogban. Strike esetén választott bírósági eljárás. Mily eszközökkel lehet a bírói kar önállóságát és függetlenségét emelni? A római jogi források tanításának előmozdítása. Ujabb tanulmányok a római jog történetéből a Keleten. A római jog történetének tanítása.

— Angol bírói gyakorlat a munkabeszüntetésből eredő kártérítési követelések dolgában. Bányamunkások a trade union felszólítására bizonyos napokon előző felmondás nélkül szüneteltek a munkával. Ennek következtében 47 bányatulajdonos pört indított a bányamunkások szövetkezete ellen harmadfélmillió korona kártérítés iránt. Alapították követelésüket a lordok házában két előző esetben hozott ítéletére. Az egyik ilyen ítélet kimondta, hogy aki gonosz szándékból strikeot idéz elő, szavatossággal tartozik az ebből eredő minden kárért; egy másik esetben pedig kimondta a lordok háza, hogy a munkások egyesülete kártérítés iránt pörölhet vagy viszont az maga pert indíthat, ha nincs is testületi joga. Erre a két ítéletre alapítva indítottak újabban kártérítési pert a bányatulajdonosok a munkások szövetkezete ellen, mely tartva a szénárak és ezzel kapcsolatban a munkabérek esésétől, elhatározta a széntermelés megszorítását és e czélból bizonyos napokon a munka szünetelését. A bíró elutasította a keresetet. Mert — amint az ítélet kiemeli — a szövetkezet választmányát a maga eljárásában az a becsületes szándék vezette, hogy a munkások érdekeit előmozdítsa és semmiképp se volt az a szándéka, hogy a munkaadókat károítsa. Megállapítható, hogy gonosz szándék a munkások vezetőinél nem forgott fen. A munkások vezetői, mondja a bíró, jogosítva voltak arra, amit tettek, minthogy a munkásoknak csak az ezektől kívánt tanácsot adták. Szerződészegésre tanácsot adni nem törvényellenes cselekmény, ha ez a tanács jogos okból adatott vagy jogos mentség hozható fel mellette.

— A halálbüntetés kérdése körül Hollandiában nagy harcz folyik. Többé nem tudományos, hanem pártkérdés jellegével bír a halálbüntetés problémája és szabadelvűek és conservatívok állanak szemben egymással. Hollandiában 28 esztendeje nem hajtottak végre halálos büntetést, úgy hogy az mondható: ez idő szerint a halálbüntetés ebben az országban csak névleges büntetés. És ez volna a legalkalmasabb átmenet e büntetésnemnek a kodexből leendő kiküszöbölésére. A nemrég elkészült javaslat a büntető-törvény revisiójáról valóban mellőzi is a halálbüntetés felvételét közönséges bűncselekmények tekintetében és csakis a katonai jellegű delictumokra tartja fen, hol az általános nézet szerint sem lehet ma még elhagyni a katonai büntetőjognál szem előtt tartandó fegyelmezési és harczászati szempontokból. E javaslat álláspontja annak figyelembe vételén alapul, hogy ama negyedszázadot meghaladó idő alatt, míg halálos ítélet nem foganatosított, a kriminalitás növekedése egyáltalában nem volt tapasztalható.

A Magyar Jogászegylet f. hó 19-én (vasárnap) d. e. 10 órakor a budapesti ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utca 10.) évi rendes közgyűlést tart, melynek tárgyai: 1. Az igazgató választmány évi jelentése; 2. a számvizsgálók jelentése a lefolyt egyleti év számadásairól és az egylet vagyonáról; 3. három számvizsgáló választása a legközelebbi rendes közgyűlés elé terjesztendő számadások megvizsgálása végett; 4. a tagsági díj megállapítása; 5. a legközelebbi évi költségvetésének megállapítása; 6. az alapszabályok változtatása; 7. az igazgató választmány választása; 8. egyéb indítványok. (Az alapszabályok 15. §-a: A rendes közgyűlés elé hozandó minden önálló indítvány leg-
alább 8 nappal a közgyűlés előtt nyújtandó be az elnöknek.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: fél-évi 12 kor.
negyedévre 6 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Az iparfelügyelet és az ipari culpa. L. — A polgári perrendtartás javaslatához. *Dr. Kovács Marcel* aradi kir. törvényszéki bírótól. — *Törvénykezési Szemle:* Jegyzőhiányjárásbiróságainknál. *Dr. Piller Arthur* szabadkai ügyvéd. — Még egyszer a jogi személyek magánjogi vétőképeségéről. *Dr. Schwartz Izidor* fogalmazótól a bosnyák-hercegovinai országos kormány igazságügyi osztályában. — A megítézés a házassági jogban. *Dr. Nádás József*től. — A honosság kérdése az ágytól és asztaltól való elválasztás esetében. *Wittmann Ernő*től. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az iparfelügyelet és az ipari culpa.

Az 1893. évi XXVIII. törvénycikk nehéz feladatot rótt az akkor szervezett iparfelügyelői karra, mikor egyrészt iparfejlesztési teendőkkel, másrészt a munkásvédelmi és jóléti célzatu törvények és rendeletek végrehajtásának ellenőrzésével bízta meg. A nehézség nemcsak a munkakör nagy terjedelmében, de még inkább abban rejlik, hogy ellentétes törekvésű és többé-kevésbé ridegen szembenálló társadalmi tagozatok külön érdekeinek gondozását háritotta a törvény ugyanazon organumokra. Bármilyen szépen hangozzék ugyanis a theoriában, hogy épen a tőke s a munka közötti érdek-egyetemlegesség teszi indokolttá az iparfejlesztés és munkáltatás feladatának egy kézben való egyesítését: tényleg úgy áll a dolog, hogy miután az erős tőke s az alig védett munkaerő közti antagonizmus eloszlátásának vezérelvei is alig bontakoztak eddigél ki, a szembenálló követelések egyikének kielégítésére törekvés a másikénak az előmozdítását ugyszólván teljesen kizárja.

Előre látható volt, hogy a jelzett kettős hivatáskörben, az ipari telepek nyilvántartásának, a bér-, baleset- s egyéb statisztikák készítésének, kiegészítésének és nyilvántartásának munkája és sok egyéb (id. t. 33—34. §§.) teendők mellett a munkásvédelmi fog háttérbe szorulni.

Nagyban hozzájárult ehhez, hogy a kormány, pénzügyi szempontok által vezéreltetve, az első években csak néhány iparfelügyelői kerületet és állást szervezett s az iparfelügyelők működésének kellő ellenőrzéséről a legutóbbi időig (1901.) nem gondoskodott, minek folytán a gyakori, szigorú, szakszerű ellenőrzés helyett számos esetben futólagos áttekintésben merült ki a felügyeleti vizsgálat, sőt igen sok ipartelepen iparfelügyelő még meg sem fordult.

Előttünk fekszik a m. kir. iparfelügyelők múlt évi működéséről készült jelentés*, mely pár hete hagyta el a sajtót, s mely erre a kérdésre nézve sok tanulságos adalékot tartalmaz. Innét veszszük a következő számadatokat.

Negyvenhárom iparfelügyelő megvizsgált a múlt év folyamán összesen 6121 ipartelepét; e mellett körülbelül 21,000 kazánszemlét és vizsgálatot foganatosított. Intézkedés szükségére 14,345 (1900. évben 6136) esetben merült fel. Közlebbbről tekintve ezen intézkedéseket, kitűnik, hogy ezekből 5407 esik munkarend, munkásjegyzék, munkakönyv, tanonczszerződés hiányára vagy más fogyatkozására, 179 fiatal munkások törvényellenes foglalkoztatására, 99 bérfizetés körüli szabálytalanságra, 407 egészségügyi szabályok be nem

tartására, 84 tűzveszélyes világításra, 253 rozoga épületek, lépcsők és hágcsókra, 257 meg nem felelő létrákra, 659 leesés veszélyére, 1394 hajtó- és közlőgép körüli szabálytalanságra, 1879 szijkorongok és hajtószíjak hiányos elburkolására, 783 fogaskerekek hiányos elkerítésére, 720 védő készülékek hiányára, 277 felhúzókon észlelt szabálytalanságra, 15 respirátorok hiányára, 260 tűzveszélyre, robbanás és leforrázás veszélyére, 1000 kötszerek hiányára és 707 gőzkazánok körüli szabálytalanságokra. Ezenfelül egy (!) építész iparfelügyelő megvizsgált 150 építkezést, ahol 340 esetben forgott fenn intézkedés szükségére; még pedig 103 a munkarend, 45 a kötszerek hiányára vonatkozott, 23 ízben azon célból volt intézkedésre szükség, hogy a gyenge és rosszul épített állványok megerősítsenek, 23 esetben, hogy a hiányzó mellvédek és meredek járdák veszélytelenekké tétessenek, 17 esetben lezuhanas veszélye forgott fenn, végül padlók korhadtsága 15 esetben igényelt intézkedést.

Érdekel birna egybevetni ezen kimutatással azokat az adatokat, melyek a létező s működésben levő ipartelepek számára vonatkoznak, a végből hogy megállapítható legyen, vajon hány ipartelepen *kellott volna* az előirt vizsgálat megejteni és hány ily ipartelepen nem lön a vizsgálat foganatosítva. Sajnos, sem az iparfelügyelők jelentése, sem a rendőrség kimutatása, vagy a statisztikai évkönyv e tekintetben felvilágosítást nem adnak.

Ép oly kevésbé foglalkozik a jelentés azzal a kérdéssel, hogy mily időközökben látogat meg az iparfelügyelő egy-egy telepet, s vajon azok az intézkedések, melyek egy-egy kiszállás alkalmával az iparfelügyelő által elrendelnek, kellőképen foganatosíttatnak-e?

Hogy azonban vizsgálatlan ipartelepek tényleg léteznek s hogy az iparfelügyelők nyilván a reájuk bízott egyéb teendők nagy tömege folytán — kellő rövidségű időközökben beható vizsgálat céljából a kerületükbe tartozó minden ipartelepen ki nem szállanak, a hiányokat a szükséges alapossággal nem constatálják, azoknak orvoslását gondosan szemmel nem tartják: legjobban igazolja a *baleset-statisztika*, a mely a foganatosított vizsgálatok eredményessége tekintetében felette nyugtalanító adatokat tartalmaz.

A budapesti kir. iparfelügyelőhöz a múlt évben 6100 balesetbejelentés érkezett. Halálos baleset volt ezek közül 28.

Köztük ily esetek találhatók:

Egy napszámos a gyárépület harmadik emeletén tisztoogatott, e közben az elrekesztett (!) felvonóhoz bemászott, beleesett a felvonó nyílásába, honnét lezuhanva szörnyet halt.

Börgyárban egy munkás a forgatható cserzőhordó oldalát javította; a hordó mozgásba jött (!) s a munkás között annyira összezsuzta, hogy ez meghalt.

A gőzmalom felvonó gépét az ötödik emeleten álló munkás mozgásba hozván, a kötél felső részén levő láncz elszakadt, a munkás súlyos sérülést szenvedett. Kiderült, hogy a *lánczszemek egészen el voltak kopva*.

Szeszgyárban a munkás *éjjel egynegyed egy órakor egy lámpával a szesztartályhoz ment; robbanás következett be s a munkás a szenvedett sebekbe belehalt*.

Kőbányában egy munkásra úgy esett a meglazult szikladarab, hogy lábát tövestől elszakította. Belehalt.

* A m. kir. iparfelügyelők tevékenysége az 1901. évben. Kiadja a m. kir. kereskedelemügyi miniszter. 1902. I. II. 496. l.

Téglagyárban egy munkás beesett (!) az izzó kemenczébe. Porrá égett.

A fafelvontató lánccal a teher súlya alatt elszakadt, a fával telt kocsi visszaszaladt s egy munkást elgázolt.

Nyilvánvaló tehát, hogy ezen s az ezekhez hasonló többi esetek legnagyobb része a kellő óvintézkedések mellett — amelyek létesítésének és betartásának ellenőrzése és számonkérése az iparfelügyelők legfőbb feladata — elháríthatók lettek volna.

Az aradi iparfelügyelőhöz 702 balesetbejelentés érkezett, még pedig 7 halálos és 167 súlyos természetű balesetről. Ez az iparfelügyelő is reámutat, hogy a megelőző intézkedésekkel az előfordult balesetek egy jelentékeny részének eljöttét lehetett volna venni. Ilyen volt például az az eset, amikor a bakok nem bírták feltartani a rájuk támasztott waggont, ez lezuhant s az alatta dolgozó munkást munkaképtelenné tette. Vagy mikor a felvonó aknánál teljesen hiányzott az elzáró készülék s a munkás a felvonóból lezuhant.

A többi iparfelügyelők jelentéseiben található adatokat összeadva, kitűnik, hogy a már felsoroltakon kívül 121 halálos kimenetelű, több mint 2200 súlyos természetű és körülbelül negyvedfél ezer könnyű jellegű baleset jelentetett be.

Ami e balesetek előidéző okait illeti, ilyenek gyanánt jelölik meg ezen iparfelügyelők is — maguknak a munkásoknak a vigyázatlanságán kívül — sok gyártulajdonosnak azt az eljárását, hogy veszélyes és szakértelmet kívánó gépek mellé tapasztalatlan s eladdig csak közönséges napszámosként dolgozott mezőgazdasági munkásokat állítottak; hogy elzáró korlátokat, védő kosarakat és elburkolásokat nem alkalmaztak: mentőövek nem használtattak; felvonók fogókészülékei rossz karban voltak; a pallók karfával, a korlátok kapaszkodóval, a kocsik fékkel ellátva nem voltak; az építkezési állványok fogyatékos szerkezetűeknek bizonyultak; a szállításhoz használt ut veszélyesen meredek volt; a munkahelyiséget rosszul világították stb. . . . tehát ismét olyan okokat, hiányokat és szabálytalanságokat, melyeket a szorgos, beható vizsgálat megállapíthatott volna s amelyek pótlása tekintetében, a törvény kétséget nem engedő rendelkezése szerint, tartozott volna az iparfelügyelő a munkaadót s nemkülönben az alkalmazottakat is figyelmeztetni, szakszerű tanácsokkal ellátni, s ha a figyelmeztetések eredménytelenek maradtak, az iparhatósághoz fordulni.

Figyelembe veendő e mellett, hogy a fenti szám adatok a bejelentett s nem a tényleg előfordult balesetek számára vonatkoznak. Ha a fővárosi rendőrség jelentése talán tuloz is, mikor a hatóság tudomására hozott esetek számának megkétszereződését várja attól, ha az eltitkolt vagy a sértett fél által elhallgatott balesetek is bejelentetnének: annyi bizonyos, hogy a bejelentések pontossága tekintetében még igen sok kívánni való van, s hogy e részben a törvény sok helyütt még végrehajtásra vár. Nem annyira a csekély súlyú balesetek bejelentésének elmellőzése az, ami e panaszra az okot szolgáltatja, ez elvégre jelentékeny érdekeket nem sért s az adatgyűjtés gondosságát is csak távolabbról érinti; mikor azonban halálos kimenetelű balesetet nem hoznak az iparfelügyelő tudomására (amilyen eset a kassai kerületben két ízben is előfordult), ez oly indolentiára mutat, melylyel szemben — ha csak a statisztika megbízhatóságát veszélyeztetni nem akarjuk — a törvény teljes szigorával kell eljárni.

Mik a törvényben előírt egyéb teendői az iparfelügyelőségeknek a munkásvédelem terén, nevezetesen a munkarend, a munkaidő s a munka gyakorlásának egészségi feltételeinek megállapítása tekintetében, s mennyiben feleltek meg az iparfelügyelőségek ez irányú feladatainak a jelentés évében, ez alkalommal nem érintjük.

Csak arra akartunk reáutalni, hogy az iparfelügyelői kar, működésének mai szervezetében, a munkásvédelem terén már ott sem képes eléggé megfelelni kijelölt feladatának, hol a

munkaerőnek a legszembetűnőbb közönyösség és hanyagság ellenében való oltalmazásáról van szó.

Ezen a tarthatatlan állapoton csak az segítne, ha az iparfejlesztési és munkásvédelmi tevékenysége az iparfelügyelőségeknek ketté választatnék s az éppen az 1901. évben megnövelt iparfelügyelői kar kizárólag a munkásvédelem céljaira használtatnék fel.

A funtiók halmozódásának e megszüntetése mellett szükségesnek mutatkozik az is, hogy az iparfelügyelők — arra az esetre, ha a késedelem veszélylyel járna — az észlelt hiányok azonnali orvoslásának követelhetésére hatalmaztatnának fel; hogy az iparfelügyelőségeknek az iparhatóságokhoz való viszonya, surlódások és hatásköri viták elkerülése céljából, a jelenleginél tüzetesebben körülírassék; hogy legalább aggályosabb természetű baleseteknél azonnal rendőri vizsgálat ejtessék meg; végül, hogy az iparfelügyelőségek felügyeleti jogköre ne csak az idézett törvényben (15—19. §§.) meghatározott, de egyáltalában minden iparvállalatra kiterjesztessék.

Nem szenved kétséget, hogy az ily irányú — *policiális* — intézkedések, ha csak megfelelő magán- és büntetőjogi megtorló szabályok által ki nem egészíttetnek, önmagukban teljesen célzott nem érnek. E tekintetben sok függ a hatóságok s főleg a bíróságok erélyétől. Ha a polgári bíróságok nagyobb szigort tanusítanak annak megállapítása tekintetében, vajon fel volt-e szerelve kellőképpen az ipartelep mindazon védőeszközökkel, miket az üzem természete megkövetel, s ha a bűnügyi hatóságok mindazokban az esetekben, hol a balesetet az üzemi költségeknek tulkimélése és reductiója idézi elő, annak a személynek az utolérésére és súlyos megbüntetésére törekednek, kiknek haszonszerzési spekulációja az alkalmazottak életét és épségét veszélybe sodorta: oly érzékeny ponton érintik a lelkiismeretlen vállalkozókat, hogy ezek a saját finánciális és egyéb érdekeiktől indítva fognák a szükséges védő- és óvintézkedéseket megtenni. Többször reámutattunk, hogy bíróságainkban ily energiára nincs hajlam.

Ez a jelenség még sürgősebbé teszi az ipari felügyelet intensívitásának fokozását.

I.

A polgári perrendtartás javaslatához.

I. 1. §. «A járásbírók hatáskörébe tartoznak:

1. *vagyonjogi perek, amelyek tárgyának értéke ezer koronát meg nem halad, amennyiben tekintet nélkül az értékre, a törvényszékek hatáskörébe nincsenek utasítva.*

E rendelkezésből azt lehet következtetni, hogy a telekkönyvi előjegyzés igazolása iránti perek, telekkönyvi kiigazítás iránti perek, ingatlan végrehajtás alá vonásának megszüntetése iránti perek (1881: LX. tcz. 168. §.), nem telekkönyvezett ingatlan iránti igényperek, amelyek szintén vagyonjogi perek, s amelyek most a telekkönyvi hatóságokhoz tartoznak, a javaslat által ezer koronán alul a járásbírókhoz s ezer koronán felül a törvényszékekhez utaltatnak. Az előjegyzés igazolása iránti perekre nézve ezt kétségtelenné teszi a helyi illetékességet szabályozó 41. §.; az említett többi perekre nézve nem ártana, ha ezeknek a telekkönyvi hatóságok hatásköréből való elvonása vagy e hatáskör fenntartása itt vagy az életbeléptetési törvényben világosan kifejezésre jutna.

II. 2. «tekintet nélkül a per tárgyának értékére:

c) *egy évnél nem régebb haszonbér megfizetése iránti perek*;

nem tartom eléggé indokoltnak, hogy a javaslat az 1893. évi XVIII. tcz. 1. §-ának e) pontjában a három évnél nem régebb haszonbér megfizetése iránti keresetekre nézve megadott járásbíróági hatáskört ekként megszorítja; mert nem hinném, hogy az eddigi jogállapot panaszokra okot adott volna, s mert azon gyakori esetben, amidőn az egy évi haszonbér 1000 K-nál kisebb, de már a két évi haszonbér 1000 K-nál nagyobb s a sommás eljárás ki nem köt-

tett, a javaslat csak a késedelmes bérlőnek kedvez. Épp ily kevésbé indokoltnak tartom az 1893: XVIII. tcz. 1. §-ának c) pontja által a három évnél nem régibb kamatok és különösen a lehető legsürgősebb elbírálást igénylő életjáradék, tartási és élelmezési kötelezettségek iránti kereseteknek adott kedvezményes perut megszüntetését. Ez visszaesés a jelenlegi állapottal szemben.

III. k) a *sommás visszahelyezési perek, valamint a sommás határpererek* (579—586. §§.);

hogy melyek a «sommás határpererek», az sem a hivatkozott 579—586. §-okban, sem másutt meg nem határozottatott. Felesleges hatásköri kifogások elkerülése végett czélszerű volna ezeknek különben is a perjogba tartozó definitióját e szakaszon belül megadni.

IV. n) *ideiglenes nőtartási követelések iránt indított perek, amennyiben nincsenek a házassági per bíróságához utasítva*;

az 1894: XXXI. tcz. életbelépte után oly esetekben, amidőn a házasságok között a bontó per folyamatban volt s a nő mégis a járásbíró előtt érvényesítette az ideiglenes nőtartás iránti követelést, gyakoriakká lettek a pergátló kifogások, melyek azon az alapon emeltettek, hogy e követelések a házassági per bíróságához tartoznak, s hogy ugyanazon egy követelés részére kétféle peres eljárás, két különböző hatáskörű bíróság rendelkezésre nem állhat. Daczára a folyamatban lévő bontó pernek s daczára annak, hogy az ideiglenes nőtartás megállapítása már akkor az 1894. évi XXXI. tcz. által a házassági per bíróságához volt utasítva, a pergátló kifogás rendszerint elvetetett s a követelés sommás uton is volt érvényesíthető. Nehogy ez ezután is előfordulhasson, amidőn a cél a javaslat indokolása szerint kétségtelenül az, hogy e követelések kizárólagos hatáskör alá tartozzanak, — helyesebb volna ezt így kifejezni: «*ideiglenes nőtartási követelések iránt indított perek, ha a felek között házassági per nincs folyamatban*» — mert utóbbi esetben a követelés a házassági bíróság előtt az ágy- és asztaltóli különélés kérésével kapcsolatosan bármikor érvényesíthető;

V. p) *azok a perek, amelyeket külön törvény a járásbírók hatáskörébe utasít*;

nem szorul indokolásra, hogy hasonlíthatatlanul czélszerűbb volna, ha ezek a perek e pontnál egyenkint felsoroltatnának.

VI. Visszatérve az 1. §. 1. pontjára, minthogy ebben nincs meg az 1893. évi XVIII. tcz. 1. §-ának bevezető klausulája, «amennyiben az 1877. évi XXII. tcz.-ben szabályozott községi bírósági eljárásra utalva nincsenek», és mint-hogy az 1893. évi XIX. tcz. 2. §-ával szemben a javaslat 594. §-a csak abban az esetben engedi a követelést fizetési meghagyás útján érvényesíteni, ha az per esetére a járásbíró hatáskörébe tartozik, ebből a községi bírósághoz teljes megszüntetésére kell következtetni, habár viszont az indokolás szerint «a javaslat nem érinti azokat a különös bíróságokat és hatóságokat, amelyek külön törvénynél fogva magánjogi ügyekben eljárni hivatva vannak, mint például a községi bíróságot, iparhatóságot stb.». «Ezeknek a hatóságoknak és az azok előtti eljárásnak viszonyát a jelen törvényhez az életbeléptetési törvény fogja megállapítani.» E szerint mégis lesz községi bírósághoz? Holott a javaslat 1. §-ának 1. pontja szerint minden vagyonjogi per vagy a járásbíró vagy a törvényszék hatáskörébe van utasítva? Ha a rendes bíróságokon kívül más hatóságok is fognak vagyonjogi perekben itélni, ennek kimondása és részletezése a perrendtartásban magában nem nélkülözhető!

VII. 2. §. 2. pont: «*Tekintet nélkül az értékre, a törvényszékek hatáskörébe tartoznak a bírák és más állami tisztviselők, a választott bírák, valamint a budapesti árú- és értéktörzsde és a vidéki termény- és gabonacsarnokok külön bíróságainak bírái, továbbá a törvényhatóságok és községek tisztviselői és elöljárói, bizottsági tagjai és képviselői által hivatalos eljárásukban okozott károk megtérítése iránt ellenük vagy jogutódai ellen indított perek*»

A járásbírók eddigi hatáskörének ezen megszorításánál a javaslat indokolása az itt felsorolt hatósági személyek eljárásának törvényessége feletti ítélkezés fontosságára és elvi jelentőségére hivatkozik és kiemeli, hogy a járásbírói hatáskör különösen akkor volna rendkívül vissza, amikor magasfoku bíróról van szó. Ugy hiszem azonban, hogy e perek nem bírnak nagyobb fontossággal és elvi jelentőséggel, mint más közönséges kártérítési perek; nem áll ugyanis az, hogy itt a bíróság a kártérítési perben az eljárás törvényessége feletti ítélkeznek, — hiszen a bírák, a törvényhatósági és községi tisztviselők elleni kártérítési pert fegyelmi eljárás előzi meg — a keresetösségi jogot, a vagyoni felelősséget az 1871: VIII. tcz. 68. §-a, az 1886: XXII. tcz. 95. §-a és az 1886: XXIII. tcz. 9. § a értelmében már a fegyelmi határozatban kell kimondani; e határozatot a kártérítési per bírósága felül nem bírálhatja, hanem utóbbi csak a kár létezését és nagyságát vizsgálja s e perek rendszerint kevésbé bonyolultak, mint más, magánjogviszonyokból származó kártérítési perek. Éppen ezért — mert az eljárás törvényessége nem bolygatható — nem bírhat súlylyal azon körülmény, hogy az alperes — de mily ritkán — magasfoku bíró is lehet; különben az, hogy járásbíró vagy törvényszék ítélkezik-e ügyében, a magasfoku bírónak körülbelül mindegy lehet.

A javaslat kérdéses rendelkezése hatásköri vitákra is alkalmat ad, mert a bírák és bírósági hivatalnokok felelőségéről intézkedő 1871. évi VIII. tcz. 2. §-ának f) pontja a bíróságoknál állandóan alkalmazott szakértőkre is kiterjeszt, a Btk. 461. §-a értelmében pedig a kir. közjegyzők közhivatalnokoknak tekintendők; kétség tárgyát képezheti tehát, vajon a kizárólagos törvényszéki hatáskör az állandó bírósági szakértők és a kir. közjegyzők hivatalos eljárásából származó kártérítési perekre is értendő-e vagy sem? Ezekre nézve a fontosság és elvi jelentőség indoka épp úgy fenforog, mint a fent felsorolt többi functionáriusok elleni perekre; sőt minthogy a közjegyzővel szemben előzetes fegyelmi eljárás nem kötelező és így a felelősség kérdése is a perben döntendő el — itt a nehézség még nagyobb szokott lenni. Még csak azt tartom megszüveendőnek, hogy arra a szegény ügyfélre nézve, ki a bíró vagy más köztisztviselő hibájából károsodik, nem méltányos oly privilegium odiosumot statuálni, mely szerint csekély összegű, de reá nézve gyakran existenciális fontosságú kárkövetelését a törvényes jogorvoslatok kimerítése és az előzetes fegyelmi eljárás bevétele után is még a hosszabb eljárás útján kell érvényesítenie.

(Bef. köv.)

Dr. Kovács Marcel.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Jegyzőhiány járásbíróágainknál.

Országos baj az, amit ezuttal szőnyegre hozok, még pedig oly országos baj, amely árt igazságszolgáltatásunknak egészében, részeiben, az összes igazságszolgáltatási factoroknak s a jogkereső közönségnek egyaránt.

Járásbíróágainkhoz nem neveznek ki kellő számban jegyzőt, joggyakornokot.

A sommás eljárásról szóló törvény tervezete kötelezően irta elő a sommás tárgyalásoknál a jegyzőkönyvvezetők alkalmazását; az igazságügyi bizottság azonban financiaiális okokból törölte ezt a rendelkezést.

Igy történhetik meg azután az, hogy míg például a szabadkai járásbíróágnál a tárgyaló bírák száma 7, addig a jegyzői személyzet 4 tagból áll. És még szomorubb az, hogy az ország legtöbb járásbíróágánál ugyanezt tapasztaljuk. Ha az ember egy tömeges tárgyalási napon végigjárja egy magyar járásbíróág folyosóját és tárgyalási szobácskáját, való-

ságos vásári kép tárul a szeme elé. A szűk, fületlen folyosókon csoportokba verődve állanak, nyüzsögnek a felek s a tömeg közepén az igazságot szolgáltató bíró torkaszakadtából kiáltja a felek neveit. Nem egy helyütt az ilyen tömegben a másik tárgyaló bírónak csak a legnagyobb erőmegfeszítéssel lehet eljutni.

Most már eltekintve attól, hogy az a bíró téli időben egészségének kockáztatásával teljesíti ezt a valóban nem az ő állásának méltóságához illő munkát, kérdem, nem csökkenti-e e bíróság tekintélyét a kikiáltó szerepkörének betöltése? Hiszen Franciaországban külön kikiáltókat tartanak e célra. Ha talán mi ezt a luxust magunknak még meg nem engedhetjük, mégis megmenthetnők a bírói dekorumot azzal, ha a bírónak beosztott jegyző végeznél el ezt az ugyan hozzá sem méltó munkát.

De menjünk tovább. Bevégeződik a kikiáltás. A tárgyaló bíró már is fáradtan, jó ha nem rekedten, bemegy a tárgyaló szobácskája és utána tódul az egész tömeg. Megkezdődnek a makacssági felvételek: ismét gépies munka! De e mellett annak a makacsságokat felvevő bírónak vigyáznia kell az actákra, kielégíteni a folytonos kérdegetésekkel őt zaklató feleket s azok képviselőit: itt bélyeget ragasztanak a jegyzőkönyvre, ott a meghatalmazást csatolják be, emitt a jegyzőkönyvet írják alá, amott egy actát kérnek tanulmányozás végett.

Ez rettenetes! S én, ki évek óta figyelem ez állapotokat, valóban bámulom a bírák lelki erejét, fizikumát és idegrendszerét. Ha minden tárgyaló bírónak jegyző volna beosztva, meg volna mentve a bíró e gépies munkák végzésétől is, de gyorsabban menekülhetnének a felek is. És most az agyonzaklatott, sokszor felizgatott s a legtöbbször elfáradt bíró megkezdheti az érdemleges tárgyalásokat. Jegyzőkönyvvezető nincs; minden egyes jegyzőkönyvet tehát önmagának kell írnia és nagyon sokszor megesik, hogy a bírák többet írnak egy-egy napon, mint a járásbíró egész segéd-személyzete.

Ez bírói munka? Nem-e gátolja a perek szakszerű elintézését az, hogy a bírónak görnyedve és az írás meglehetősen nehéz, gépies munkáját teljesítve kell megfeszített s a jogkereső közönségre fontos agymunkáját végeznie? Azt hiszem, a kérdéssel adva van a felelet is, mert a nyugodt idegrendszerrel, pihent testtel és nem felizgatott lelkiállapottal igazságot szolgáltató bíró ítéletében mindig több a garancia.

A kötelező jegyzőkönyvvezető alkalmazása kimentené a bírót mostani türehetlen helyzetéből.

És végül van még egy fontos ok, amely kiáltóan követeli azt, hogy a járásbíróknál minden tárgyaló bíró mellé jegyzőt, aljegyzőt vagy joggyakornokot osszanak be jegyzőkönyvvezetőül, s ez az, hogy a leendő bírónak gyakorlat útján kell tanulnia.

A járásbírókhoz beosztott jegyzők legnagyobb része most csak a kurrens munkát végzi, de a sommás perek tárgyalásánál jelen nincs, azok menetét nem tanulmányozhatja, bizonyítási eljárást nem lát; ítéletet nem fogalmaz s amikor a bírói székbe ül, nagyon sokszor tájékozatlan a saját hibáján kívül a legegyszerűbb kérdésekben is.

Ha jegyző korában a tárgyaló bíró mellett a jegyzőkönyveket vezeti, elő nem fordulhat az az eset, hogy bírónak történt kinevezése után a jelentkezésre rendelkezésre álló időt kénytelen felhasználni arra, hogy egy pár sommás tárgyalást megfigyeljen.

Nagyon, de nagyon sürgősen kell tehát az igazságszolgáltatás fontos érdekeinek szempontjából szakítani az e téren semmivel sem menthető takarékoskodással, szaporítani járásbírósgaiknál a jegyzői személyzetet és minden tárgyaló bírónak beosztani jegyzőkönyvvezetőt, mert a mostani állapot tovább nem tartható.

Dr. Piller Arthur.

Még egyszer a jogi személyek magánjogi vétő-képességéről.

Dr. Neumann Jenő ur fentebbi cím alatt a *Jogl. Közl.* f. évi 41. számában megjelent replikájára következőket kell válaszolnom:

Hogy a jogi személy képviselője mindenben, amit tesz, a jogi személyt képviseli, azt én nem állítottam. De igenis állítottam, hogy mindenben, amit *ügyköre ellátásánál* tesz vagy mulaszt, a jogi személyt képviseli. Ezt a tételt dr. Neumann Jenő ur a kereskedelmi törvény 189. §-ának második bekezdésében megtalálhatja. Ha a részvénytársaság igazgatósága tullepi ügykörét, akkor csakis személyesen felelős a másoknak okozott kárért, amiből argumento a contrario önként következik, hogy oly kárért, melyeket az igazgatóság másoknak *ügyköre ellátásánál* okoz, a részvénytársaság is felelős, mert a törvény csak az esetben menti fel a társaságot a felelősség alól, ha az igazgatóság ügykörét tullepte.

A mondottakból következik, hogy a jogi személy felelőssége csakis azon kérdés elbírálásától függ, vajon képvisel-e a delictumot ügyköre ellátásánál követte el vagy sem, mert téves az, amit dr. Neumann Jenő ur állít, hogy a jog delictumban nem ismer képviselőt. A jog igenis ismer eseteket, amelyekben valakinek, aki kárt nem okozott, *másnak vétke-ségéből* eredő kárért felelnie kell. Ezen eseteket dr. Neumann Jenő ur a polgári törvénykönyv tervezetében (Kötelmi jog XVI. cím 3. fejezet) megtalálhatja. Ezen esetek közé sorozza a tervezet az állam, törvényhatóságok és községek felelősségét is azért a kárért, amelyet hivatalnokai a hatáskörükhöz tartozó hivatalos eljárásban vagy a rájuk ruházott hivatalos hatalom felhasználásával harmadik személynek jogellenes és saját felelősségüket is megállapító cselekmény által okoznak. (1790. §.) Ha ezen felelősség, amint dr. Neumann Jenő ur állítja, nem magánjogi valami, hanem tiszta közigazgatási közjog volna, akkor a tervezetnek nem kellene ezen felelősséget szabályoznia. Hogy ezt mégis teszi, azt bizonyítja, hogy ezen felelősséget, igen helyesen, magánjoginak tekinti.

Dr. Schwartz Izidor,

fogalmazó a bosnyák-hercegovinai országos kormány igazságügyi osztályában.

A megtévesztés a házassági jogban.

R. S. ny—i lakos a házasságkötését követő napon a házassági kötelék érvénytelenítése iránt keresetet indított neje, R. J. ellen az 1894. évi XXXI. tcz. 55. §-a alapján, megtévesztés miatt.

Felperest — így szól keresete — megtévesztették neje lényeges személyi tulajdonságaira nézve, amennyiben ő alperest, mint tisztességes, nemileg érintetlen hajadont vette nőül, holott a házasság létrejötté után arról kellett tudomást szereznie, hogy neje évekkal azelőtt, idegen helyen, a titkolódzás leple alatt egy flugyermeknek adott életet.

Az asszony, ámbár beismeri, hogy 1898-ban flugyermeket szült, ellenezte a házasság érvénytelenítését s védekezése abban összpontosult, hogy felperest sem ő, sem tudtával más, a tévedés tárgyát képező ténykörülményre nézve meg nem tévesztette.

A törvényszék ítélete, mely felperes keresetét elutasította, két körülményt vett bővebb vizsgálat alá: 1. Olyan lényeges személyi tulajdonságnak minősíthető-e a tévedés tárgya, vagyis az, hogy alperes a házasságra lépés előtt gyermeket szült, amely a házasság érvényességének megtámadására alapul szolgálhat. 2. Mennyiben sikerült felperesnek bizonyítani azt, hogy őt alperes vagy más harmadik személy a tévedés tárgya tekintetében megtévesztette.

Ad. 1. Az első kérdés tekintetében a törvényszék elfogadta a felek egyéniségének és életviszonyainak tekintetbe

vételével, hogy az adott esetben a tévedés tárgyát képező körülmény alperesre vonatkozólag lényeges személyi tulajdonságnak minősítendő. Elfogadta a törvényszék felperesnek azt az érvelését is, hogy ő alperest nem vette volna nőül, ha előzetes tudomással birt volna alperes előéletében előfordult s mindenesetre a női tisztességet érintő botlásról, s hogy ilyképp tévedése s a házasság megkötése között okozati összefüggés forog fenn.

Ad. 2. Habár a per adatai elfogadhatóvá teszik — így szól a törvényszék ítélete — hogy felperes az alperes lényeges személyi tulajdonságaira nézve tévedésben volt, midőn azzal házasságra lépett, mégis el kellett a keresetet utasítani, mert az a körülmény, hogy alperes és édes atyja az alperes előéletében előfordult erkölcsi botlást egyszerűen elhallgatták, a megtévesztés jogi fogalmának annál kevésbé felel meg, mert felperesnek, mielőtt alperessel házasságot kötött, különben is módjában állott a tévedés tárgyát képező körülményt megfelelő gondossággal felderíteni, és mert felperes megtévesztést a megtámadásra jogi alapul csak úgy és akkor érvényesíthetne, ha az esetleg fülébe jutott szállongó hírek alapján alpereshez, illetve édes atyjához kérdést intézve, ezek vele szemben a hírek valótlanágát állították s az alperes érintetlen hajadoni mivoltát erősítették volna, hogy pedig ez megtörtént, felperes a per során egyáltalán nem is állította.

A debreczeni kir. ítélő tábla megváltoztatta a törvényszék ítéletét s a házasságot érvénytelennek nyilvánította ki, mert egy hajadon leánynak az az életmódja, mely gyermek születését vonja maga után — így szól az indokolás — a nő előélete erkölcsiségének oly fogyatkozásáról tanuskodik, mely a leendő hitvestárs erkölcsi érzületét méltán sértheti s a házasságnak nemcsak erkölcsi, de jogi alapját is, s ezzel a házasság célját és fentartását is szükségképp veszélyezteti.

A felperes által felhívott tanúk vallomásának egybevetésével s azok szabad mérlegelése alapján a debreczeni kir. tábla a megtévesztést igenis bizonyítottanak találta s a megtámadott házasságot érvénytelennek nyilvánította.

A kir. Curia szószerint a következő ítéletet hozta:

«A másodbiróság ítélete megváltoztatatik és az elsőbiróság ítélete indokainál fogva hagyatik helyben.»*

A kir. Curia szűkszavú ítélete a kir. táblai ítélet indokolására nem is reflektál, hanem megelégszik azzal, hogy magáévá teszi az elsőbiróság ítéletét. Ha tehát a kir. Curia ítéletének méltó kritikáját akarjuk adni, foglalkoznunk kell a törvényszék ítéletével.

A törvényszék és a Curia elfogadandónak találta, hogy az adott esetben a tévedés tárgyát képező körülmény alperesre vonatkozólag lényeges személyi tulajdonságnak minősítendő. Bizonyítandó csak az volt, hogy a megtévesztés is fenforog-e. Az erre nézve szolgáltatott bizonyítékokkal a törvényszék csak azt látta igazolva, hogy alperes egy lényeges személyi tulajdonságára vonatkozó körülményt felperes előtt elhallgatott. Erre vonatkozólag pedig kimondja, hogy «az a körülmény, hogy alperes és édes atyja az alperes előéletében előfordult erkölcsi botlást egyszerűen elhallgatták, a megtévesztés jogi fogalmának annál kevésbé felel meg, mert felperesnek, mielőtt alperessel házasságot kötött, módjában állott a tévedés tárgyát képező körülményt megfelelő gondossággal felderíteni».

Akármilyen komikus, mégis fel kell itt vetni a kérdést, hogy ugyan miképp szerezhett volna magának felperes meggyőződést alperes nemi érintetlenségéről. Miképp deríthette volna fel, hogy alperes már szült, mikor a kis községben, melyben laktak, soha senki sem sejtette, hogy alperesnek gyermeke van. Vagy megkérdeheti tán a vőlegény menyasszonyát, hogy nem üzött-e titkos szerelmet s nem volt-e annak gyümölcse?

«Felperes jelen adott esetben megtévesztését a megtámadásra jogi alapul — így végzi az indokolás — csak úgy érvényesíthetné, ha az esetleg fülébe jutott hírek alapján alperes, illetve annak édes atyjához kérdést intézve, ezek vele szemben a hírek valótlanágát állították volna!»

Ugy van; ha hallott volna ilyes hirt, meg kellett volna győződnie a valóságról. Ha közismeretes lett volna a leány rossz előélete, fel kellene tételeznünk, hogy tudott róla és elnézte. De a kir. Curia ítélete olyan esetekben is kizárja a megtévesztést, mikor semmiféle gyanús hír sem keringett a nő előéletéről. Olyan téma ez, amelyről jobb társadalmi körben, de sőt még az alacsonyabban is, nem szoktak sem a jegyes felek, sem hozzátartozóik beszélni. A férfi részéről intézett ilyen kérdezősködés a legsúlyosabb sértés volna, amelytől a férfi kettős okból tartózkodik: először mert a házasságkötés természetes feltételének tartja jegyese nemi érintetlenségét és másodsorban mert félnie kell, hogy épp ezen kérdés feltétele meghiusítja a tervbe vett házasságot.

A táblai indokolás különösen kiemeli, hogy alperes tilos viszonya gyümölcének megszülése végett szülei házából és ezek rendes lakhelyétől messze idegen megyékbe bujdokolt és gyermekét családi nevének hamis bemondásával jegyeztette be a szülöttek anyakönyvébe. Ezzel a tábla helyes álláspontja szerint — már előzetesen is arra számított, hogy leendő házastársát előélete erkölcsi fogyatkozásáról tévedésbe ejthesse s annak felfedezését házastársára nézve megnehezítse.

Hallgatás által akkor létesül megtévesztés, ha olyan körülményre vonatkozólag panaszkodik az egyik házastárs a megtévesztést, amely körülmény annyira lényeges, hogy a hibás félnek is okvetlenül tudnia kell, miképp ha ezt a körülményt a hibátlan fél ismeri, úgy a házasságot nem köti. A dolog lényegére, valamint az érvénytelenítést kérő fél érdekeire nézve egyáltalában nem tesz különbséget, akár szóval kifejezve mondja a leány, hogy ő nemileg érintetlen, vagy hogy nem született gyermeke, akár pedig ha a leány tudva, hogy a férfi a kérdéses körülmény ismeretével nem kötné meg a házasságot — hibáját előtte elhallgatja. A lényeg mindkét esetben az, hogy ő dolose jár el, az egyik esetben dolose beszél, a másik esetben dolose hallgat.

A törvényszék is, a kir. Curia is «elfogadta felperesnek azt az érvelését, hogy nem kötött volna alperessel házasságot, ha annak előéletében előfordult erkölcsi botlásról tudomással birt volna». Ha ezek után még sem állapított meg a megtévesztés, ennek oka csupán a házassági törvény 55. §-ának tág magyarázata, ez pedig odavezet, hogy ha a nő a házasságkötés előtt bármily rossz viseletű s hirű volt, sőt ha a házasság előtti viszonyból — mint jelen esetben is — gyermeke is van, a házasságot még sem lehet megtámadni. Hinschius figyelmeztet az ebből származható társadalmi veszélyekre, amikor a gyakorlati élet egy példájára hivatkozik. Egy katonatisztet a testületi felfogás arra kényszerít, hogy ily házasság miatt állását is letegye.

A mi gyakorlatunkból idézzük a Curia 1899. évi 1537. sz. határozatát, melynek indokolása egyebek között így szól: «A házasság keletkezésénél külön kikötés nélkül is lényeges feltétel, hogy a hitvestárs előélete a kölcsönös tisztelet s becsülés fentartására alkalmas legyen s az oly erkölcsi fogyatkozások, melyek a hitvestárs erkölcsi érzületét mélyen sérthetik, a házasságnak nemcsak erkölcsi, hanem jogi alapját is megtámadják s ezzel a házasság célját és fenállását veszélyeztetik. Alperes a saját lényeges tulajdonságaira nézve tévesztette meg felperest azzal, hogy rossz előéletét elhallgatván, erkölcsileg kifogástalan egyénnek színtette magát s így az 1894. XXXI. tcz. 55. §-a szerint a házasság érvénytelenítése jogerejűleg szorgalmazható, ez okból mindkét elsőbiróság (botlós) ítéletét megváltoztatni s a peres felek között kötött házasságot semmisnek nyilvánítani kellett». (U. L. 1899. 29. sz.)

Más esetben érvénytelennek nyilvánította a kir. Curia

* Az ítéletek közölve lapunk 40. számának mellékletén 626. sz. a.

a házasságot a házassági törvény 55. §-a alapján, mert alperes nő és annak szülői felperes férj előtt nemcsak a házasság kötése előtt, de később ennek tartama alatt is eltitkolták azt, hogy alperes nő gyógyíthatlan epilepsiában szenved. (Curia 1901. 46. sz.)

Az 1901. évi 1302. sz. határozat pedig kimondja, hogy «az, hogy alperes már az egybekelés előtt eskőben szenvedett ezen baját tudva, felperes előtt elhallgatta, nem a házasság felbontására, hanem érvénytelenítésére szolgálhat alapul».

A felsorolt esetek s a mi esetünk a tényállásban különböznek ugyan, de teljesen azonosak a punctum saliensben, abban nevezetesen, hogy tartalmuk valamely lényeges személyi tulajdonságra vonatkozó körülmény elhallgatása.

Hogy az egyik esetben több évi börtönbüntetésről, a másokban erkölcstelen előéletéről van szó, az nem lényeges annak megítélésénél, hogy az adott esetben megtévesztést képez-e ezen körülmények elhallgatása.

Látjuk e szemelvényekből, hogy a mi judikaturánk sem volt sohasem a megtévesztés kérdése tekintetében oly anynyira végletesen szűkkeblű, mint a tárgyalat esetében.

A házasság erkölcsi intézmény, amelyet a jog a társadalmi rend keretében szabályoz, de főleg és különösen — véd.

Sehol az igazságszolgáltatás hatalmas birodalmán nincs oly nagy szükség a bíró erkölcsi érzékére, mint épp a házassági jogba vágó kérdések eldöntésénél. Itt ugyanis egyrészt jogi és társadalmi, másrészt pedig jogi és erkölcsi distinctiókat kell tennünk s a bíró erkölcsi felfogásának niveaujától függ majd a kérdés olynemű eldöntése, amely nem fojtja bele a jogba az erkölcsöt.

A jog és erkölcs kettős tekintetének megfelelően a tévedés és megtévesztés alapjára fektetett megtámadás kérdését is két szempontból kell megbírálni: *objectív* és *subjectív* szempontból.

Objectív szempontból azt vizsgálja a bíró, hogy a házassági intézmény lényege szempontjából, subjectív szempontból pedig azt, hogy a felek egyénisége, viszonyai, társadalmi állása figyelembe vételével fenttartható-e a házassági kötelék.

Általánosságban a bíró önkéntelenül saját lelki állapota szerint méri majd a házasság erkölcsi kívánalmait, a konkrét esetben pedig a házaseleket vizsgálja.

A kérdés nehézsége tehát csak annak megállapításában rejlik, hogy a konkrét esetben mennyire van befolyással a házaselet erkölcsi mivoltára a tévedés tárgyát képező körülmény.

Mihelyt azonban a bíró megállapította, hogy a kérdéses körülmény lényeges személyi tulajdonságra vonatkozik, hogy továbbá a házasságot megtámadó fél, ha a tényleges állapotot ismerte volna, nem kötötte volna meg a házasságot, azontul a bírónak oda kell törekednie, hogy a szigorú jog mellett az erkölcsi momentumok is érvényesülhessenek.

Dr. Nádas József.

A honosság kérdése az ágytól és asztaltól való elválasztás esetében.

— A nemzetközi magánjog köréből. —

Gróf H. J. osztrák honos, 1893-ban házasságot kötött N. M.-val a gumpendorfi római katolikus plébániában. A házasság rövid fenállása után H. grófnő férje ellen az ágytól és asztaltól való elválasztás iránt keresetet indított, minek következtében a gróf és a grófnő a bécsi bíróság előtt a különélés tekintetében egyezsége léptek. 1899-ben a gróf magyar honosságért folyamodott, amit a m. kir. belügyminiszter által 1899-ik év június 28-án 69173. sz. alatt kiállított honosítási okirattal el is nyert. A honosítási okirat értelmében a gróf által szerzett magyar állampolgárság nevére, született N. M.-ra is kiterjed. Gróf H. J. miután az állampolgári esküt letette, neje ellen a temesvári kir. törvényszék

előtt a házasság felbontása iránt keresetet indított. A per folyama alatt az alsó-ausztriai és a kir. helytartótanács átírt a m. kir. belügyminiszterhez és gróf H. J. honossági okiratának olyatén kiigazítását kérte, mely szerint a gróf által szerzett magyar honosság nevére, szül. N. M.-ra nem terjed ki. A helytartótanács kérelmét azzal indokolta, hogy az állampolgárság szerzése idejében a grófnő férjétől elválasztva élt és egy régi osztrák patens értelmében az ágytól és asztaltól való elválasztás után a férj által szerzett állampolgárság a nőre ki nem terjed. A belügyminiszterium a honossági okiratot a temesvári törvényszéktől felkérte és az 1900-ik évi 113497. sz. rendeletével a honosítási okirat olyatén kiigazítását rendelte el, mely szerint gróf H. által szerzett magyar honosság nevére, szül. N. M.-ra nem terjed ki. (Pesti Hirlap 1902. évi október 5-iki sz.)

Nincs direct törvényes intézkedésünk arra nézve, hogy status ügyekben melyik ország joga alkalmaztassék, nemzetközi collisio esetében. A magyar törvényhozó álláspontját azonban némileg az 1881. évi LX. tcz. 5. §. jelzi, mely §-nak értelmében «valamely magyar honosnak személyállapotát (statusát) tárgyzó kérdésekben külföldi bíróságok által hozott bírói határozatok magyar honos ellen belföldön végre nem hajthatók.»

A magyar törvény tehát magyar honos statusát érdeklő kérdésekben az illetékességet a magyar bíróságoknak tartotta fen; miután pedig a magyar bíróságok magyar jog szerint járnak el, ha a törvény mást nem rendel, úgy világos, hogy a magyar állampolgároknak status ügyeiben a magyar jog alkalmazandó. Az ellenkező felfogás már azon okból is képzelhetetlen, mert ez azt jelentené, hogy a magyar államhoz való tartozás kérdésében a törvényhozó a szabályalkotás hatalmát a maga kezéből kiadta és ennek az állami lét szempontjából főfontosságú kérdésnek a meghatározását idegen törvényhozásokra bízta.

A m. kir. belügyminiszternek a gróf H.-né ügyében hozott 113497/1900. sz. alatti határozata annak a jogtételnek fel nem ismerésén alapul, mely szerint magyar állampolgár statusa magyar jog szerint itélendő meg; kétségtelen ugyanis, hogy a belügyminiszter csak az osztrák jog alkalmazásával mondhatta ki, hogy gróf H. J.-né nem magyar állampolgárnő, mivel hazai jogunk alkalmazása esetén az ellenkező döntésre kellett volna jutnia. Az 1879: L. tcz. 7. §-a értelmében ugyanis «a honosított férfi által szerzett állampolgárság kiterjed nevére». A kérdés tehát csak az, hogy ki tekintendő a honosított nevének? A feleletet erre a kérdésre, miután a magyar törvényhozó által használt kifejezés interpretációja forog szóban, már a «quisque verborum suorum optimus interpret» elvénél fogva a magyar törvényhozó van hivatva megadni. «Neje» alatt a nőt, mint házastársat értjük, házastársaknak pedig azok tekintendők, akik között házasság fenáll, nem pedig azok, akik egymással házassági életközösségben élnek. Kiviláglik ez különösen a házassági törvény (1894: XXXI.) 77. §-ából, mely szerint «a házasság felbontását kérheti az a házasság, kit házastársa szándékosan vagy jogos ok nélkül elhagyott». A házassági törvény ezen szakaszban, jól lehet a házassági életközösség már megszűnt, házaselekről illetve házastársokról beszél. A 102., 104., 106. és 107. §-ok az ágytól és asztaltól elválasztott feleket «házastársaknak» nevezik. Konkrét esetben azonban kérdéses lehet még, minő viszony tekintessék fenálló házasságnak, pl. fenáll-e a semmis házasság a semmiségnek bírói kimondása előtt? Az ágytól és asztaltól való elválasztás megszünteti-e a házasságot? Ezekre a kérdésekre a házaselek honi joga szerint kell a házassági törvény értelmében felelni. A házassági törvény ugyan directe nem intézkedik arról, minő jog szerint ítéltessék meg a házasság fenállása vagy fen nem állása, de világos, hogy az okozat beállításának vagy be nem állásának kérdése ugyanazon jog szerint itélendő meg, mint amely jog az

okra nézve érvényes; a házasság fenállása vagy fen nem állása okozata lévén a házasság érvénytelenségének, illetve bírói megszüntetésének, a fenállás kérdésére azon jog alkalmazandó, amely jog alkalmazását a házassági törvény az érvénytelenség kimondására, illetve bírói megszüntetésére rendeli. (180. §. és 116. §. argumentum a contrario.)

N. M., gróf H. J. nejének tekintendő, mivel a köztük fenálló viszony az osztrák polgári törvénykönyv szerint, mely az ágytól és asztaltól való elválásztás idején a házasság honi joga volt, házasságnak tekintendő. Az osztrák polgári törvénykönyv szerint ugyanis katolikusok közt a házasságot csak a halál bontja fel, az ágytól és asztaltól való felbontás ellenben csak a házassági életközösséget szünteti meg. (Osztrák polgári törvény 111. §.) A házasság fenállása pedig, mint kimutattam, elégséges a házastársi viszony megállapításához. Miután N. M., gróf H. J. neje, úgy reá az 1879: L. tcz. 7. §-a értelmében a gróf H. J. által szerzett honosság kiterjed. A «kiterjed» szó annyit jelent, hogy a nő magyar honossága nem saját szerzési, hanem más szerzési tényének szükségképeni jogkövetkezménye, vagyis a nő nem *ex sua voluntate*, hanem *ex lege* magyar állampolgárnő. A honosított felesége ez okból állampolgárnő az esetben is, ha a honosítás előfeltételeit nem teljesíti; nincs tehát kötelezve az 1879: L. tcz. 8. §-ában felhozott előfeltételek teljesítésére, sem a 15. §. szerint az eskü letételére, sem a honosítási okirat aláírására, illetve átvételére; neve azonban a 12. §. szerint az okiratban kiteendő.

Felmerül most az a kérdés, mely esetünkben actualis, minő befolyást gyakorol a honosított nejének állampolgárságára az idézett 12. §. megsértése? Magyar állampolgár-e a nő az esetben is, ha neve a honosítási okiratban nincs felemlítve? Nézetem szerint a nő az esetben is magyar, vagyis a 12. §-nak betartása vagy be nem tartása semminemű befolyással nem bír az állampolgárságra. A honosított felesége ugyanis *ex lege* állampolgár és bármit is tesz ő vagy a hatóság, az ezen mitsem változtat. Állításomat támogatja a törvény 15. és 12. §-ának összehasonlítása. A 15. §. felsorolván a honosítás néhány kellékét, 2-ik bekezdésében azt mondja: «ezen naptól (t. i. a melyen az utolsó kellék is teljesítve lett) magyar állampolgár lesz.» A 12. §-ban ilyen kitétel nincsen.

H. grófnő tehát, a belügyminiszter evidenter helytelen, 113497/1900 sz. határozata ellenére magyar állampolgárnő és bíróságaink nincsenek kötelezve e határozatról bárminemű tudomást venni.

A H. esethez hasonló esettel foglalkozott nemrég egy francia bíróság. X. olasz állampolgár és felesége közti házasságot a német bíróság felbontotta. X a válási ítélet jogerőre emelkedése előtt porosz állampolgár lett, s a bíróság kimondotta, hogy a porosz polgárság nejeire is kiterjed. (Tribunal de la Seine 1901 október 7-én. Közölve: «Zeitschrift für internationales privat und öffentliches Recht» 131—133. l.)

Wittmann Ernő.

Különfélék.

— Az igazságügyminiszter a kolozsvári igazságügyi palota felavatásánál tartott beszédében hangsúlyozta, hogy «nem szabad a bírónak a törvény holt betűjét vakon alkalmazni és azt az igazságot szolgáltatni, melyről azt mondják: summum jus, summa injuria»; «a bíró az életre legyen figyelemmel, vizsgálja meg az eset összes körülményeit». «A mai közszellem az ítélkezéstől azt kívánja, hogy az a méltányosságtól legyen áthatva, amely méltányosság nem egy homályos, ködszerű fogalom, hanem az esetnek minden körülményeire kiterjedő teljes osztó igazság».

Reméljük, ezek a szép szavakban kifejezett szép és igaz gondolatok behatolnak az igazságügy összes tényezőinek fel-

fogásába és az ítélkezés magas funkciójának gyakorlatában vezéreszmékül szolgálnak. A bíró ma még nincsen teljesen felszabadítva a «formalizmus bilincsei alól», de reméljük, a törvényhozás úgy a polgári, mint a büntető igazságszolgáltatás terén leveszi ezeket a bilincseket az igazságot osztó kezekről.

— A második országos elmeorvosi értekezlet a folyó hó 26. és 27. napjain fog Budapesten megtartatni. Részben az első értekezlet határozatából, részben pedig a szervezőbizottság megbízásából a következő referátumok kerülnek napirendre. Az első napon: Az elmebetegügyi törvény alapelvei, előadó Babarcsi Schwarzer Ottó. Az elmebetegkezelés újabb elvei, előadók Lechner Károly és Oláh Gusztáv. A büntetett elmebetegek elhelyezése, előadó Moravcsik E. Emil. Elmebetegek jogi védelme, előadók Márkus Dezső és Konrád Jenő. Az alkoholizmusról, előadó Stein Fülöp. A második napon: A nemi perverzitások elmekórtani és büntetőjogi szempontból, előadók Salgó Jakab és Baumgarten Izidor. Ezenkívül néhány oly előadás is fog tartatni, melyeknek tárgyát a referensek maguk választották, többek közt a paralyzis-, az idiotizmus- s a spiritizmusról.

— A közigazgatási bíróság egy 1901 májusában beadott panaszt 1902 január 7-én nyilvános ülésben tárgyalás alá vett és a panasznak helytadó végzést, mely ezen ülésben hozatott, 1902 október 9-én kézbesített a félnek. Tíz hónapig tartott tehát, míg egy meghozott ítélet a félhez eljutott.

— Helyreigazítás. A következő sorokat vettük:

Becsés lapjának f. évi október 10-én megjelent 41. számában «meghatalmazás bélyegkölsége 40 koronán alóli ügyben» czim alatt megjelent közleményben foglalt kérdésekre, a következő válasz szíves közlését kérem:

1. A levélíró figyelmét felhívom az 1893: XIX. tcz. 17. §. második bekezdésére. E törvényszakasz utal az 1893: XVIII. tcz. 225. §-ának 3. pontjára, mely az 1877: XXII. tcz. 36. §-át hatályában fentartja.

Az 1877: XXII. tcz. 36. §-a szerint a negyven koronán alóli perekben a meghatalmazott által való képviseltetés folytán felmerült költségtöbblet az ellenfél terhére semmi esetben sem állapítható meg, sőt a meghatalmazott költsége és díja saját felével szemben is csak az 1877: XXII. tcz. 35. §-ának esetében állapítható meg.

Minthogy a 40 koronán alóli peres ügyekben a meghatalmazás bélyege nyilván a meghatalmazott által való képviseltetés folytán felmerült költségtöbblet, e bélyegkölségben sem az ellenfél el nem marasztalható, de az az ügyvédnek még saját felével szemben sem állapítható meg.

Ez alapon nem lett a levélíró által hivatkozott perben a meghatalmazás bélyege az ellenféllel szemben megállapítva.

2. Ami az állítólagos rendeletet illeti, kijelentem, hogy ilyféle — a fentebb említett törvényes rendelkezések folytán különben is teljesen felesleges — rendeletet nem bocsátottam ki. De különösen nem szoktam a bírói függetlenséget bármi irányban korlátozó rendeleteket kiadni, tudva azt, hogy bárkitől jövő és a bírói függetlenséget sértő rendeletet minden bíró kötelességszerűen kell hogy visszautasítsa.

Kiváló tisztelettel maradtam

Budapest, 1902. évi okt. hó 13-án.

Dr. Schmör Gyula,

kir. ítélő táblai bíró,

a budapesti VII k. ir. járásbírószék vezetője

— A fizetéseképtelenné lett kereskedőknek hitelezőikkel való kiegyeztetése dolgában a következő kereskedelmi szokásokat állapította meg a budapesti kereskedelmi és iparkamara:

A fizetéseképtelenné lett kereskedőknek hitelezőikkel való kiegyeztetése tekintetében három különböző eset különböztetendő meg. 1. Az egyik az, amikor a kereskedő maga hozza létre az egyezséget s csak az egyezségi feltételek be-

tartásáért vállal kezességet egy harmadik személy, rendszerint rokon. 2. A második az, amikor valaki, aki nem hivatásszerű kiegyeztető ügynök, hozza létre az egyezséget s esetleg jót is áll annak betartásáért. 3. A harmadik eset az, amikor hivatásszerűen ily kiegyeztetésekkel foglalkozó egyén hozza létre az egyezményt s esetleg szintén garantiát vállal annak betartásáért.

Ad 1. Az első esetben, amikor a fizetéseképtelenné lett kereskedő maga lép egyezsége hitelezőivel s ez egyezség betartásáért egy harmadik személy csak kezességet vállal, de ezért magának jutalékot nem kötött ki, ilyen nem is jár neki, még ha a vállalt kezességnél fogva ő volna is az, aki az egyezmény szerinti időpontokban az esedékes összegeket az adóstól kiszorgalmazza s a hitelezőkhöz eljuttatja. Mert oly kereskedelmi szokás nem létezik, a melynél fogva jótállásért s az ennek elvállalásából rendes kereskedőknél önként következő teendőikért külön kikötés nélkül jutalék járna.

Ad 2. A második esetben, midőn valaki, aki nem hivatásos egyeztető ügynök, létrehozza az egyezséget és kezességet vállal annak betartásáért, kereskedelmi szokás szerint külön kikötés hiányában szintén nem jár az egyezmény létrehozataláért s az abban foglalt feltételek betartásáért elvállalt kezesség fejében jutalék.

Ad 3. A hivatásos egyeztető ügynökök rendszerint az egyeztetés elvállalásakor szoktak a felekkel a nekik járó jutalék nagysága tekintetében megállapodásra lépni. Szokás az, hogy mindenestre kikötnek maguknak egy, a kilátásban levő fáradságukhoz s költségeikhez mért összegű előleget készírdásaik fedezésére. Ez az összeg teljes kielégítésül szokott szolgálni az esetre, ha az egyezség nem létesülne. Az egyezség létrejötte esetén a hivatásos egyeztetők rendszeren a szóban levő ügynél fenforgó összegek nagyságához mért $\frac{1}{2}$ —2%-os jutalékot szoktak maguknak kikötöni.

Hogy ily kikötés hiányában mekkora jutalék jár az egyeztetőknek, arra nézve a kamara nem tudott kereskedelmi szokást megállapítani, de ily szokás nem is fejlődhetett, mert, mint már említve volt, a hivatásos egyeztetők mindig előzetesen kötik ki maguknak az őket megillető jutalék nagyságát.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Magnaúd** egy csavargás és koldulás miatt indított bűnügyben ujabban a következő indokolással hozott fölmentő ítéletet: Ami a csavargást illeti, tekintve, hogy lakás nem léte és létfenntartási eszközök hiánya nyomorra engednek ugyan következtetni, de nem vallanak erkölcsi romlottságra; az pedig, hogy a dolgozni akaró munkás munkához nem jut s foglalkozást nem kap, neki föl nem róható; tekintve, hogy az igazság kiszolgáltatására hivatott bíró nem kárhoztathatja s ítélni el azt, ki bizonyos szempontból gáncsolható cselekedeteket a szükség nyomása alatt követ el; ami pedig a koldulást illeti, tekintve, hogy az emberek könyörületességére apellálás nem mondható minden körülmények között erkölcstelennek; tekintve, hogy e delictum helyesen és a törvényhozó valódi akarata szerint csak az esetben állapítható meg helyesen, ha a koldulás üzletszerűen vagy fenyegetéssel párosulva követtetik el; tekintve, hogy egy darab kenyér kérése és elfogadása ily értelemben bűnözési célzatúnak nem mondható, a bíróság annak megjegyzése mellett hozza meg felmentő ítéletét, hogy a château-thierry-i bíróság mellett működő közbíró három évi ottmüködése alatt elégszer tapasztalhatta, hogy a vádbelihez hasonló esetekben ez a bíróság mindig felmenti a vádlottakat és hogy ennek dacára állandóan nyugalom és közbéke uralkodik a törvényszék területén.

— **Genf cantonnak strike-törvénye** szerint a munkabér-tarifának változtatása iránti követelés érvényesítését csak az esetben szabad munkamegszüntetés útján megkísérelni, ha ezt a munkások hat hónappal előbb bejelentik, s viszont ugyanerre vannak kötelezve a munkaadók is. Ezen hat hónap alatt annak a szövetkezetnek, melyhez a strikeot tervező munkások tartoznak, héttagni választmánya tárgyalást tartozik folytatni az ipari választott bírósággal a vitás pontok iránt.

A választott bíróságban egyenlő számmal vannak képviselve a munkások és munkaadók, és kiegészítik ezeket a kormányzó-tanácsnak kiküldöttei. Ha a választott bírósággal folytatott tárgyalás sikertelen, akkor tartozik a munkásszövetkezet választmánya és az ipari kamara az ügyet közvetítés végett az államtanács elé terjeszteni. Csakis akkor szabad megkezdni a strikeot, ha az államtanács közbenjárása is sikertelen maradt és ha időközben a hat hónap eltelt. A törvény ellen cselekvők hosszabb tartamu szabadságvesztés-büntetéssel sújtanak. Egy ideig hatályosaknak bizonyultak ezek a rendelkezések a strike meghusítására, vagy ha ez nem volt elérhető, arra, hogy annak élet vegyék, mert a munkaadók közben gondoskodtak más munkaerőkről. A munkások azonban ujabban azt az eljárást követik, hogy a nélkül, hogy követeléseket támasztanának, két hétre felmondják a munkát és csakis béremelés esetén állnak ismét munkába.

— **A bírák száma és fizetése.** Angolországban 464 fizetett bíró működik, a fizetést nem élvező bírák száma 22,145. Franciaországban 7803 bírása van, kik közül 49 a semmitő-zéken működik. Németországnak 8186, az európai Oroszországnak 3180 bírása van. Minden 100,000 lakosra Angolországban $54\frac{1}{2}$, Írlandban 111, Franciaországban 20, Olaszországban $38\frac{1}{2}$, Dániában 9, Hollandiában $13\frac{3}{4}$, Norvégiában 64, Svédországban $37\frac{1}{2}$ átlag bíró esik. Legjobban fizetik a bírákat Angolországban, ahol a nagykanczellár 160,000, a legfőbb bíróság mindenik tagja 100,000 korona évi fizetést élvez. Az amerikai Egyesült-Államok legfőbb bíróságának elnöke 42,000 korona, a német Reichsgericht elnöke 25,000 korona, Olaszország öt első elnöke 12,000 korona fizetést kap.

— **A fiatalok büntetési rendszere Oroszországban.** Egy 1897-iki törvény s az azt kiegészítő 1901. évi rendelet lényeges módosítást eszközöltek az orosz büntetőjognak a fiatalokkal szemben fenálló rendelkezéseiben. Az új törvény értelmében a büntetőjogi immunitás a tizedik életév betöltésével ér véget; redukált büntetési tételek alkalmazandók a 14-dik évüket be nem töltött, nemkülönben a 14—17. éves bűntevőkre is és csak a 21-dik évvel következik be a büntetőjogi szempontból értett nagykorúság. Minő megtorló intézkedés vétessék alkalmazásba s mily nemű és foku legyen a büntetés: a cselekmény bűnösségének felismerésére való képesség fenforgása s illetőleg ennek a hiánya a döntő. Ha a tettesek discernement birtokában nem voltak, a 10—14. éves ifjak javító-intézetekben vagy alkalmas családoknál helyezendők el, esetleg szüleiknél is hagyhatók; a 14-dik életévüket betöltötték ellenben kötelezőleg javítóházba szállítandók. Ha birtokában voltak a felismerési képességnek, a 10—14. éves egyének javítóházban helyezendők el, a 14. éven felüliek jelentékenyen enyhébb büntetési skála alá kerülnek, esetleg e célra szervezett büntető-telepekre internáltaknak, hol is 18-ik életévükig tarthatók, a 17—21. éves koruk pedig az általános határozományok alá esnek, de enyhítési jog van biztosítva a bírónak. Fontos intézkedés, hogy a fiatalok szükség esetén, vagyis, ha közönséges letartóztatási intézetekben erkölcsi továbbromlásuk várható, már az előzetes eljárás során beutaltatók a javító-intézetbe vagy valamely erre alkalmasnak látszó család gondviselése alá adhatók. Gondoskodik végül a törvény kellő számú új javítóház szervezéséről s azokat nem annyira a megtorlás eszméjének a szolgáltatásban álló, mint inkább jótékony célú s filantropikus intézeteknek kontemplálja.

A Magyar Jogdszegylet f. hó 19-én (vasárnap) d. e. 10 órákor a budapesti ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utca 10.) évi rendes közgyűlést tart, melynek tárgyai: 1. Az igazgató választmány évi jelentése; 2. a számvizsgálók jelentése a lefolyt egyévi számadásairól és az egyet vagyonról; 3. három számvizsgáló választása a legközelebbi rendes közgyűlés elé terjesztendő számadások megvizsgálása végett; 4. a tagsági díj megállapítása; 5. a legközelebbi évi költségvetésének megállapítása; 6. az alapszabályok változtatása; 7. az igazgató választmány választása; 8. egyéb indítványok. (Az alapszabályok 15. §-a: A rendes közgyűlés elé hozandó minden önálló indítvány legalább 8 nappal a közgyűlés előtt nyújtandó be az elnöknek.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre 12 kor. negyedévre 6 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A védelem szabadsága. — A polgári perrendtartás javaslatához. *Dr. Kovács Marcel* aradi kir. törvényszéki bírótól. — Az eljegyzés a magyar házassági jogban. *Mike Lajostól.* — *Fugirodalom:* Jogügyletek a Tervezetben. Irta dr. Almási Antal. *Dr. Neumann Jendőtől.* — *Törvénykezési Szemle:* Hogyan értelmezendő a BP. 147. §-ának 2. bekezdése. *Dr. Kramer Emil* budapesti kir. büntető-törvényszéki aljegyzőtől. — A Magyar Jogászegylet múlt évi működése. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A védelem szabadsága.

A budapesti büntetőtörvényszék elnöke kiválóan képzett, éles elméjű, kitűnő műveltségű férfi, aki a legnehezebb tárgyalásokat nagy körültekintéssel, tárgyismerettel és szak-tudással vezeti.

Ez az érdemes bíró egyet nem tudott hosszú bírói pályáján elsajátítani: saját subjectiv meggyőződésének, rokon- és ellenszenvének alárendelését az elnöki tiszt követelményeinek.

A büntetőbírói tárgyalás vezetőjének a tárgyalás egész folyamán meg kell őriznie tárgyilagosságát, pártatlanságát.

Különösen fontos ez a tárgyilagosság az esküdtbírói tárgyalások vezetésénél, ahol az elnök pártatlanságának feladása egyenlő értelmű az esküdtek befolyásolásával.

Zsitvay Leó elnöki működésében éppen ezt a szempontot hagyja figyelmen kívül. A tárgyalás egész vezetése, a vádlott, a tanúk és szakértők kikérdezése nem nélkülözik bizonyos célzatosságot. A vallomásokra és a felek előterjesztéseire tett észrevételei, szellemes megjegyzései, valamint szavainak hangsúlya nem hagynak kétséget az elnök meggyőződésének iránya felől.

A tárgyalások vezetésének ez a módja már nem egy ízben konfliktusokra adott alkalmat. A legutóbbi esküdtbírói tárgyaláson Zsitvay a megszokottnál is «erélyesebb» fellépést tanusított a védelemmel szemben, úgy hogy az ügyvédi kamara is kénytelen volt foglalkozni a védelmen esett sérelemmel.

Szavahihető tanúk vallomása szerint az elnök az ellenőrző szakértőt, aki a megölt leányon és a tettesen ejtett sebeket előre elkészített két rajzzal kívánta demonstrálni, ezekkel a szavakkal apostrophálta: «Ugyan kérem, mit akar ezekkel az ábrákkal? Ezeket talán mutogathatja az Urániában, de nem itt». Ha az ellenőrző szakértő a védelemre kedvező valamely körülményt kívánt bizonyítani, az elnök félbeszakította: «erre nem vagyunk kíváncsiak, arról beszéljen, amiről a törvényszéki orvos beszélt».

A védő egy indítványára azt jegyezte meg az elnök: «Látom, önnek nem boldogulok. Hogy lehet ilyet józan észszel kérni?» Mikor a védő a büntetés kiszabása kérdésében a vizsgálat eredményeiből idézett, az elnök a védő szavait imigyen korrigálta: «Kulturállamban vagyunk, nem lehetek arra elkészülve, hogy a védő valótlanosságokat beszél».

Ezek csak szemelvények az elnök kifejezéseiből.

Az ügyvédi kar méltán látja a védelem szabadságának korlátozását az elnök ezen magatartásában és érthető a kamara törekvése, hogy ez a már-már rendszerre való tárgyalási mód kiküszöböltessék a bírósági termekből.

A polgári perrendtartás javaslatához.*

VIII. 2. §. 4. pont: «azok a perek, amelyeket külön törvény a törvényszékek hatáskörébe utasít». Itt is ugyanaz a megjegyzésem, ami az 1. §. f) pontjánál: tudniillik, hogy e perek e helyen volnának kimerítően felsorolandók.

IX. 3. §. c) pont: «A törvényszékek mint kereskedelmi bíróságok hatáskörébe tartoznak: azok a perek, amelyek egyfelől kereskedő, másfelől cégvezetője, kereskedelmi meghatalmazottja vagy kereskedőségéje között ebből a viszonyból származnak».

Minthogy az 1881. évi 3269. számú igazságügyminiszteri rendelet 6. §-ának 8. pontjában és az 1893. évi XVIII. tcz. 2. §-ának 2. pontjában előforduló megszorítás («amennyiben az 1884: XVII. tcz. szerint nem tartoznak az iparhatóság hatáskörébe») itt, e pontnál elejtetett, ebből csak az következik, hogy a megelőző iparhatósági eljárás megszűnik. Az indokolás azonban, amint már fentebb idéztem, erre nézve kételyeket támaszt, mert e szerint az iparhatósági eljárás az életbeléptetési törvényben fog szabályoztatni, tehát nem szűnik meg. Azért e pont is erre nézve világos intézkedést igényel.

X. 8. §. 4. pont: «A peres tárgy értékének megállapításában irányadó: követelés biztosítása iránti perben, zálogperben, valamint a végrehajtási eljárás folyamán indított igényperben a követelés összege, ha pedig a zálog értéke kisebb, ez a kisebb érték».

Ugyanitt ki volna mondandó, hogy az 1881: XVII. tcz. első részének III. fejezetében szabályozott megtámadási perekben a hatálytalaníttatni kért jogügylet vagy jogcselekmény tárgyát képező vagyron értéke, vagy pedig oly esetben, amidőn a megtámadott jogcselekvénnyel vagy jogügylettel biztosítani vagy kielégíteni célzott követelés ama tárgynál kisebb értékű — ezen kisebb érték lesz irányadó.

XI. 10. §. «A főkövetelés mellett járulékként követelt haszon — ideértve a kamatot és a gyümölcsöt is — kár és költség az érték megállapításában nem számít.»

Itt a kereset beadását megelőző előleges bizonyítás, vagy más perenkívüli eljárás költségeiről, valamint a tőkésített kamatokról is intézkedni kellene. Eddig az ily járulékos természetű követelések a kereseti tőkekövetelésbe rendszerint belefoglaltattak s az így előállott összeg volt az értékre nézve irányadó; a javaslat az ily esetekre nézve nem egészen világos.

XII. 15. §. «A törvényszékek és a felsőbbbíróóságok székhelyükön kívül megkeresés útján is foganatosíthatnak bírói cselekményeket.»

Eszerint akkor, amidőn a törvényszék területén kell bírói cselekményt foganatosítani, a közvetlen eljárás a szabály, s a megkeresés a kivétel. Habár a törvény és az ügyviteli szabályok eddig is a törvényszék belátására bízták, hogy oly esetekben, amidőn saját területén, de a központi járásbíró-ság kerületén kívül kellett bizonyítást foganatosítani, az ügy előadóját küldje ki, vagy járásbíró-ságot keressen meg a foganatosítás végett, — és habár a közvetlen eljárás előnyei oly kétségtelenek, hogy indoklásra nem szorulnak — mégis

* Az előbbi közl. I. a múlt heti számban.

akadtak felügyeleti hatóságok, amelyek akkor, amidőn költségköltés alig merült fel és panasz nem emeltetett, az előadó kiküldése miatt az elsőbírást — felügyeleti hatáskör túllépésével — nyilatkozattételre hívták fel, sőt e beavatkozásból rendszert csináltak. A javaslat e vizásságot — igen helyesen — megszünteti.

XIII. 18. §. *«Az eljárás külföldi bírói hatóságok megkeresése alapján is a hazai törvények szerint történik. A megkereső bírói hatóság kifejezett kívánságára azonban a külföldi jogban megszabott eljárás is teljesíthető, ha az eljárásnak ezt az alakját hazai törvény nem tiltja.»*

«Teljesíthető» helyett itt nyilván azt kellett volna mondani: «teljesítendő»; az indoklás is erre mutat.

Vajon e szakasz alapján a végrehajtási eljárás folyamán személymotoszás (Leibesvisitation) vagy adósbörtön alkalmazása iránti megkeresés is teljesítendő volna-e? Ez legalább is kétes.

XIV. 28. §. *«A fegyveres erőnek tényleges szolgálatban álló azon tagjai irányában, kik csakis védkötelezettségüket teljesítik, az állandó katonai állomás helye határozza meg a huzamosabb tartózkodási hely illetékességét.»*

A fegyveres erőnek tényleges szolgálatban álló összes tagjainál elő szokott fordulni, hogy az állandó katonai állomás helyén kívül rendeltetnek ki, bár nem állandó, de huzamosabb tartamu szolgálattételre. A tartózkodási hely illetékessége ezen esetekre is ki volna terjesztendő, holott a javaslat ezt a csupán védkötelezettségüket teljesítő katonákra nézve kizárni látszik.

XV. 34. §. *«Bejegyzett kereskedőnek más kereskedővel szemben létrejött követelése, ha a felperes az arra vonatkozó könyvkivonatát bemutatja, az utolsó bejegyzés keltétől számított két éven belül a könyvvitel helyének bírósága előtt is perelhető.»*

Előfordult, hogy egy kereskedő korábbi lakhelyéről elköltözvén, könyveit újabb lakhelyén tovább vezette, s az 1868 : LIV. tcz. 35. §-a alapján korábbi lakhelyén volt vevőit, a régi könyvek alapján, de újabb lakhelyén, ahol könyveit a kereset beadásakor vezette, perelte. Az illetékességi kifogás sikerre nem vezetett. Minthogy a javaslat 50. §-ának azon rendelkezése, hogy a bíróság illetékességét a keresetlevél beadásának időpontja szerint kell megítélni, itt is kételyekre adhat okot, célszerű volna a javaslat 34. §-ában a «könyvvitel» helyett a «bejegyzéskori könyvvitel helyének» illetékességét kimondani.

Az «utolsó bejegyzés» visszaélésekre vezethet, amint az eddig is gyakran történt, amidőn például az utolsó áruszállítás óta a törvényben megállapított határidő rég elmúlt, de «egyenleg» vagy «kamat» czimén időközben új bejegyzés eszközöltetvén, az elévülési határidő kezdőpontjának ily módon való kitolásával a kedvezményes illetékesség a törvény intenciója ellenére mégis eléretett. Ki kellene mondani, hogy a két évi határidő szempontjából az adós javára irt bejegyzés, valamint az egyenleg, a kamat és hasonló járulékos bejegyzés nem tekinthető a két évi határidő kezdőpontjául szolgáló utolsó bejegyzésnek.

A 129. §. utolsóelőtti bekezdésének megfelelően itt is ki kellene emelni, hogy a kereset mellett bemutatott könyvkivonatnak hitelesítettnek kell lennie, s hogy a hitelesítő záradékban azt is meg kell említeni, hogy a hitelesítő közeg a felperes bejegyzett kereskedői voltáról meggyőződést szerzett.

XVI. 37. §. *«Ügyvéd díjait és költségeit tárgyzó perek annak a helynek a bírósága előtt is megindíthatók, ahol az ügyvéd irodája a megbízás idejében volt.»*

Kétséges, vajjon ezenkívül még hol lehet e pereket megindítani? Alperes lakhelye szerint illetékes bíróságnál? Azon bíróságnál, amely előtt folyamatban volt perből az ügyvéd követelése származik? Megállapított és meg nem állapított díjakra egyformán? — E perek illetékességére

nézve eddig oly nagy volt a jogbizonytalanság, hogy ennek félremagyarázhatlan szabályozása felette kívánatos volna. Nem elég itt az indokolásban rámutatni, hogy a javaslat a főper bíróságának illetékességét elejti.

XVII. 38. §. *«A 31. §. alá nem tartozó kártérítési perek az előtt a bíróság előtt is megindíthatók, a melynek területén a károsítás történt.»*

Ez minden kártérítési perre nézve ki volna mondandó, mert a 31. §. illetékessége sokszor oly körülményektől függ, melyek csak az idézés megkísérlésekor tűnnek ki, és így nem egészen világos, melyek azok a 31. §. alá nem tartozó kártérítési perek? nevezetesen a szóbeli szerződésből, avagy a teljesítési helyről nem intézkedő írásbeli szerződésből származó kártérítési perek a 38. §. alá tartoznak-e vagy sem?

XVIII. 40. §. *«Ingatlanra vonatkozó tulajdon, dologi jog vagy dologi teher érvényesítését tárgyzó perek kizárólag annak a bíróságnak illetékességéhez tartoznak, amelynek a területén az ingatlan fekszik.»*

Minthogy ingatlanra vonatkozó dologi jog csak telekkönyvi bejegyzés által válik létezővé, minthogy érvényesíteni csak a már létező, a már megszerzett jogot lehet, azon kereset tehát, amely arra irányul, hogy a tulajdonjog a felperes javára bekebelezessék, nem a tulajdonjog érvényesítésére irányul, hanem annak megszerzésére, s minthogy kétségtelen, hogy e szakasz az ily perekre is vonatkozik, helyesebben úgy volna szövegezendő, hogy e szóhoz: «érvényesítését» még e két szó: «vagy megszerzését» hozzáadhatnák. Csak így fogja a szöveg maga is hiven kifejezni, hogy nemcsak a telekkönyvi tulajdonjog alapján az ingatlan birtokbaadása iránt vagyis a tulajdonjog érvényesítése iránt indított perre nézve, hanem a tulajdonjog bekebelezése, vagyis megszerzése iránt indított perre nézve is az ingatlan fekvése állapítja meg a kizárólagos illetékességet. E szempontból az 1881. évi LIX. tcz. 6. §-át is hibásan szövegezettnek tartom.

XIX. 41. §. *«Az ingatlan fekvése szerint illetékes bíróság előtt a telekkönyvi előjegyzés igazolását tárgyzó per is megindítható.»*

Az ingatlan tulajdonjogát tárgyzó előjegyzés igazolása iránti per ugyanoly természetű, mint a felperes javára még elő nem jegyzett tulajdonjog megszerzése iránti per; tehát az ingatlan fekvése szerinti illetékesség e perre nézve is kizárólagosan, s nem fakultative, volna megállapítandó.

XX. 56. §. *«A kir. ítélőtábla tanácsa az elnökön kívül négy bíróból alakul.»*

Az indoklás szerint a javaslat megmarad a mai jogban általánosságban kifejezésre jutó azon állásponton, hogy a felebbviteli bíróság kettővel több tagból áll, mint az alsóbíróság. Ez elv következetes keresztülvitele mellett a törvényszéki eljárásban az elnök és a kiküldött bíró végzéseit — melyek ellen az 565. §. szerint felfolyamodásnak helye van — a kir. ítélőtáblának hármastanácsban kellene elbírálnia.

XXI. 74. §. *«A törvényes képviselő, ha a pervitelre fel van jogosítva, egyes perbeli cselekmények tekintetében az ellenféllel szemben különös felhatalmazásra nem szorul, kivéve, amennyiben a fennálló szabályok a pernek egyezség, elismerés, vagy lemondás útján befejezéséhez különös felhatalmazást vagy utólagos jóváhagyást kívánnak meg.»*

Az, a mit e szakasz megoldás nélkül hagy, különösen bírói egyezségnél az előleges vagy utólagos gyámhatósági jóváhagyás kérdése, nemkülönben a perképeségnek, a törvényes képviselőnek, a pervitelre való különös felhatalmazás szükségességének a 71. és 73. §§-ok által csak felvetett, de meg nem oldott kérdései nem kevésbé perjogi, mint magánjogi természetűek. Nem helyeselhető tehát, hogy a perrendtartás javaslata e kérdéseknél a magánjogra való egyszerű utalással elégszik meg akkor, amidőn a perrendtartás codificatioja a magánjogét előreláthatólag évekkel meg fogja

előzni, a fennálló magánjogi szabályok pedig kielégítőeknek nem mondhatók.

Igy például az 1877:XX. tcz. 113. §-a értelmében, bíróság előtti egyezség esetében a gyám vagy gondnok rendszerint köteles a gyámhatóság jóváhagyását kikérni; de vajjon a bíróság a gyámhatóság hozzájárulását az egyezség megkötése előtt tartozik-e vizsgálni, avagy a már megkötött egyezséget tartozik-e a gyámhatósághoz jóváhagyás végett áttenni, az sehol sincs szabályozva, erre nézve a gyakorlat inkább az utóbbi nézet felé hajlik, de oly bírói felfogással is találkozom, hogy a bíróságnak nincs is joga kutatni, vajjon a gyámhatóság jóváhagyta-e avagy jóvá fogja-e hagyni az egyezséget? mert a törvénykezési rendtartás ezt elő nem írja.

Igy vitás a gyakorlatban az is, vajjon a törvénytelen gyermek kiskoru anyja a gyermek tartása iránti perben felperesként önállóan felléphet-e vagy sem?

Avagy kielégítő-e a kereskedelmi törvény 93. §-a, mely szerint a közkereseti társaságot, bíróságok előtt, a képviselőre jogosított tagok mindegyike érvényesen képviselheti, tehát e tagok bármelyike akkor is önállóan, egyedül járhat el a bíróság előtt, egyedül köthet jogérvényes bírói egyezséget, amikor bíróságon kívül a kellően közzétett társasági szerződés szerint csak együttes cégjegyzésnek van helye? és így a törvény maga nyújt arra módot, hogy egyik társasági tag bíróság előtt játszassa ki a másikat akkor, amidőn azt jogügylet alakjában nem teheti? E példákkal csak illusztrálni igyekeztem, hogy a perképesség és a törvényes képviselő kérdéseit magában a perrendtartásban szabályozni nagyon is helyén való volna.

XXII. 76. §. *«A bíróság a perképességnek, valamint a törvényes képviselő igazolásának és netalán szükséges felhatalmazásának hiányát a per bármely szakában hivatalból veszi figyelembe.»*

Kétségtelen eszerint, hogy a kirendelt gyám vagy gondnok ezen minőségét nemcsak állítani, hanem — úgy mint eddig is — hiteles alakban bemutatott gyámi rendelvénnyel igazolni kell. Azt, hogy a fél helyett fellépett vagy idézett egyén a félnek atyja vagy természetes és törvényes gyámja (anyja), a jelenlegi eljárásban nem kell bizonyítani; elég azt állítani, ha az ellenfél nem vonja kétségbe; kérdés, vajjon az idézett szakasz is így értelmezendő-e? A szövegezésből inkább az ellenkezőre lehet következtetni.

Dr. Kovács Marcel,
kir. törvényszéki bíró.

Az eljegyzés a magyar házassági jogban.

A házassági törvény elismeri az eljegyzést mint önálló civiljogi ügyletet. Az eljegyzés azonban a kereshetőségtől meg van fosztva (házassági törvény 1. §.), sőt annak bármiféle megerősítésétől (2. §.) s így a ki nem kényszeríthető kötelek közé tartozik. A házassági törvény tehát az eljegyzésnek negatív hatályát szabja meg, pozitív hatályt ahhoz csak annak egyik jegyes által alapos ok nélkül felbontásához fűz. (3. §.)

A pozitív hatályra vonatkozólag azért nem intézkedik a törvény, mert mint közönséges kötelmi szerződésre, a szerződésekre vonatkozó általános szabályok alkalmazandók. (Törvényjavaslat indokolása 1—2. old.) Eltérőleg tehát a kánonjogtól, 12 éven aluli személy nem köthet érvényes eljegyzést. Következtethető ez a törvény 3. §-ából is, mely szól a cselekvőképességről, a cselekvőképességben korlátoltról, de a cselekvőképtelenről nem és a 6. §-ból, mely szerint cselekvőképtelen nem köthet házasságot; ennél fogva a házasságkötésre ígéretet sem tehet, mert a jog nem ismerhet el oly ígéretet, melynek teljesítését semmisnek nyilvánítja.

Az eljegyzés kölcsönös házassági ígéret, halmozását a

jog meg nem engedheti, hiszen az eljegyzés erkölcsi természetével ellenkezik, a jog pedig nem védhet olyat, mit az erkölcs tilt.

Ennél fogva nem oszthatom Jancsó tanítását, ki (Fodor magánjog IV. 14. old.) az eljegyzésnek a házassági törvénytől adott negatív hatályából azt következteti, hogy «a jegyesek többször ugyanazon idő alatt többekkel is eljegyezhetik magukat, mert az eljegyzés nem szül házassági akadályt».

Abból ugyanis, hogy az eljegyzés csakugyan nem szül házassági akadályt, egyáltalában nem lehet ezen következtetést levonni, mert az eljegyzés önálló szerződés. A jegyes tehát ezen eljegyzés tartama alatt érvényes második eljegyzést nem köthet, hanem az újabb eljegyzés érvénytelen. Igaz, az új eljegyzés kötésében rendszerint megállapítható az eljegyzést kötőnek azon akarata, hogy a régit felbontja. De nem szükségképpen, mert lehet, hogy épp szándékosan halmozza az eljegyzést s épp ez az, amit a jog meg nem engedhet. Ehhez pedig az a fontos következmény fűződik, hogy a második eljegyzés folytán a házasság céljából tett ajándékozássra vonatkozólag az ajándékozó dologi, nem pedig — mint Jancsó tanításának következménye volna — személyes keresete van. Ez áll akkor, ha az ajándéktárgy átadott, mert úgy a kötelmi, mint a dologi jogügylet érvénytelen. Lehetséges, hogy a kötelmi érvénytelen, a dologi pedig érvényes. Így akkor, ha a kötelmi jogügylet létrejöttkor a régi eljegyzés még fenállott, a dologi létrejöttkor pedig megszűnt s a felek az eljegyzést megújították, mi természetesen nincs formához kötve, mint maga az eljegyzés egyáltalán nincsen s következtethető abból, ha a felek az eljegyzést fentartják. Végül természetesen lehetséges, hogy a dologi ügyletet kötelmi nem előzte meg s ez lesz a leggyakoribb. Ilyenkor a kötelmi s a dologi ügylet létrejöttének ideje egybeesik, midőn a jegyes vagy annak rokona ajándék címén a köendő házasságra tekintettel az ajándéktárgyat átadja. Kötelmi ügylet az ajándékozás és dologi a tulajdonjog átruházása. Igaz, hogy a megajándékozott birtokvédelemben részesül s így lehetséges, hogy ajándékozó a birtokperben vesztes, dacára annak, hogy a tulajdoni perben nyertes lesz. Csakhogy a birtokper eldöntése a birtokvédelemben fordul, a birtokvédelem pedig nem az érvénytelen jogügylet következménye, mert az jogilag közömbös, hanem a birtokszálláshoz fűződik.

Ez a nagy különbség ezen kereset és a házassági törvény 3. §-a szerinti kereset között. Utóbbi ugyanis érvényes eljegyzést tételez fel s az ajándékozó e keresete nem dologi, hanem csak személyes. A természetben visszaadás kötelezettsége ennek nem mond ellent, mert mindenféle kötelelem első sorban a természetben szolgáltatásra irányul s úgy a tulajdoni perben, pl. csődtörvény 42. §., mint a kötelmi perben, házassági törvény 3. §., egyaránt visszakövetelésről van szó.

Következik e tan helyes volta a 3. §. utolsóelőtti mondatából is, mely szerint az ajándékozási ígéret *hatályát veszti*.

Az ajándékozó ajándékozási ígéretére vonatkozó megállapítási keresetére irányadó sommás eljárás 16. §.

Házasság előzetes eljegyzés nélkül nem gondolható. Nem oszthatom Jancsó tanítását, ki szerint (i. m. 7. old.) «az eljegyzés nem szükségképpen való előfeltétele a házasság érvényes létrejöhetségének; mert az egészen elmaradhat és eljegyzés nélkül is lehet érvényes házasságot kötni». Ebből az látszik, hogy Jancsó dacára annak, hogy kifejezetten megemlíti az eljegyzés alaktalanságát, mégis csak az ünneplés eljegyzésre gondol.

Mert hogyan tegyék meg a házasulandók a házasságkötéshez szükséges előzetes intézkedéseket kihirdetés s így tovább), ha a házasságkötés előtt a jövődő házasságkötésben meg nem egyeztek? Nem köthetnek érvényes eljegyzést, akik között olyan házassági akadály van, mely alól felmen-

befejezéseig és legfeljebb 15 napig tarthat; mindazáltal a vádtanács azt a kir. ügyészségnek indokolt előterjesztésére, — ha szükséges, a felek meghallgatása után — egy ízben tovább 15 napra meghosszabbíthatja.

A letartóztatott, ha ellene vádirat nincs beadva, s ennek folytán az előzetes letartóztatás nincs meghosszabbítva (267., 268., 283. §.), vagy ha ellene a vizsgálati fogságot el nem rendelték, a fentebb megjelölt határidő leteltével azonnal szabadlábra helyezendő.

Czikkiró ur a fenti eredményekre, saját szavai szerint, a logikai és oknyomozó magyarázat alapján jutott. Ugy véljük, hogy a közönséges törvényt magyarázat segélyével ellentétes consequentiákra kell jönnünk. Nézetünk szerint a törvény következő szavai: *«az előzetes letartóztatás rendszerint csak a nyomozás befejezéséig és legfeljebb 15 napig tarthat»*, fejezik ki az általános elvet; * a későbbi rendelkezések pedig a kivételeket, melyek ennél fogva a legszorosabban magyarázandók. Hogy ez így van, az talán bővebb magyarázatot nem igényel. A fölött, megengedjük, lehet vitatkozni, hogy helyes-e ezen generális szabály?

Felfogásunk szerint helyes, mert hiszen a súlyosabb (öt évet meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő) cselekményekre és a csekélyebb súlyú, de komplikált esetekre nézve vizsgálat és ezzel együtt vizsgálati fogság rendelő, illetve rendelhető el. A csekélyebb súlyú és nem komplikált cselekményeknél pedig egyrészt rendszerint elegendő lesz vádlottat a nyomozás befejezéséig fogva tartani, másrészt pedig a nyomozás rendszerint 15 nap alatt befejezhető lesz, különösen ha meggondoljuk, hogy a nyomozás, a tettenkapás eseteit kivéve, nem szokott vádlott letartóztatásával kezdődni; tettenkapás esetén pedig a közvetlen idézés ugysis kizárja a czikkiró ur által említett elhúzást. A kivételes esetekre pedig legtöbb esetben elegendő lesz a vádtanács által engedélyezhető további 15 nap. Épp ezért csak consequens a törvényhozó akkor, amikor a 2. bekezdés általános szabályául kimondja, hogy: *«a letartóztatott a fentebb megjelölt határidő leteltével azonnal szabadlábra helyezendő»*. Ez alól két kivételt állít fel a törvény; az egyik az, ha vádlott ellen a vizsgálati fogság elrendeltetett, a másik pedig, ha a letartóztatott ellen a vádirat beadatott s ennek folytán az előzetes letartóztatás meghosszabbított (267., 268. és 283. §§.). Igaz ugyan, hogy a törvény negative formulázza a most elmondottakat, de minthogy minden törvényhely a többi intézkedéssel összefüggően s nem kiszakítva értelmezendő, kétségtelen, — tekintettel az 1. bekezdésben lefektetett általános elvre — hogy ez a §. valódi értelme. Következik ez már abból is, hogy ellentétes esetben általános elvül azt kellene elfogadnunk, hogy az előzetes letartóztatásba helyezett a bűnügy befejezéséig fogva marad és csak a törvényben taxative felsorolt esetekben helyezhető szabadlábra, ami pedig nyilvánvalóan helytelen és az egyéni szabadság csekély becslését mutatná. Ezek szerint a letartóztatott a 15, illetve 30 nap elteltével azonnal szabadlábra helyezendő, kivéve ha — a vizsgálati fogság elrendelésétől eltekintve — ellene a vádirat beadatott s ennek folytán az előzetes letartóztatás a BP. 267., 268. és 283. §-ai alapján meghosszabbított. A most idézett §-okra való utalás kétségtelenné teszi, hogy a meghosszabbítás csak a vádtanács és illetve a törvényszék által történhetik. Előbbi ezt csupán a vádlott által beadott kifogás letárgyalása után és csakis a vádhatározatban mondhatja ki (267. §. 2. bek.); utóbbi pedig az esetben, ha vádlott nem tett kifogást vagy erről kifejezetten lemondott és ha a közvetlen idézés elrendelése felett határoz. Ezen három esetben az előzetes letartóztatás tartama meghaladhatja a

15, illetve 30 napot s tart egész a főtárgyaláson hozandó érdemleges határozatig. Más meghosszabbítási eseteket a törvény nem ismer s ezek számát kiterjesztő magyarázat útján növelni nem lehet és a személyes szabadság lehető kiméletét és védelmét alapelvül elfogadó bünvádi perrendtartás intencióinak tisztelete mellett nem is szabad.

Czikkiró ur érvei, nézetünk szerint, nem teszik az ellenvéleményt elfogadhatóvá. Nem fogadható el elsősorban czikkiró ur azon tétele, hogy a BP. 147. §-ában említett 15, illetve 30 napos határidő csak a nyomozás befejezéséig irányadó és hogy a 30 napon belül beadott, a BP. 267., 278. §-ai szerinti fentartást indítványozó vádirat a szabadlábra helyezést megakasztaná. Erre nézve, megengedjük, célszerűségi szempontok, különösen közbizalmi szempontból, felhozhatók; de minthogy a törvény a vádiratnak, — az ügyfélként szereplő vádló egyoldalú tényének, — helyesen ilyen hatályt nem tulajdonít, ez de lege lata ily hatálylyal nem is bírhat.

Ugyancsak téves, nézetünk szerint, azon felfogás, hogy a vádtanács elnöke által elrendelt, illetve fentartott letartóztatás nem csupán 15 napra, hanem a 267. és 268. §§. szerinti határozatig fenmarad. Ezen nézet szerint a vádtanács elnöke nagyobb hatalommal bírna, mint maga a vádtanács. Utóbbi ugyanis csak akkor, ha a terhelt kifogással él s ekkor is csak contradictorius tárgyalás megtartása után és csakis vádhatározat esetén teheti ezt,* míg czikkiró ur szerint a vádtanács elnöke erre azonnal a vádirat benyújtása után, vádlott meghallgatása nélkül joggal bír. Már az ebből előálló anomalia is mutatja a fenti nézet tévességét. A BP. 256. §-ából pedig ez szintén nem deducálható. E §. ugyanis így szól: *«a vádtanács elnöke, kinél a kir. ügyészség a vádiratot benyújtotta, azonnal határoz az előzetes letartóztatás elrendelése vagy megszüntetése iránt tett indítvány felett»*. Mit jelent e szakasz? Nézetünk szerint csak azt, hogy a 147. §. szerint 15 (kivételesen 30) napig tartó előzetes letartóztatást, a mennyiben ilyen még elrendelve nem volt, elrendelheti, illetve az elrendelt és még le nem járt előzetes letartóztatást megszüntetheti; de semmi esetre sem azt, hogy az elrendeltet meghosszabbíthatja. Czikkiró ur azt mondja, hogy *«csak szörszálhasogatás lenne azt állítani, hogy az elrendelés joga nem foglalja magában ezen esetben a fentartás jogát»*. Mi is azt hisszük, hogy az elrendelés joga magában foglalja a *fentartást*, de kétségtelenné tartjuk, hogy nem foglalja magában a *meghosszabbítást*. Vizsgáljuk ugyanis, hogy mit is jelent a *«fentartás»*. Vegyünk egy példát! X. ellen el van rendelve az előzetes letartóztatás október 15-től 29-ig; a vádtanács elnökénél az ügyész a vádiratot beadja október 20-án; kétségtelen, hogy a vádtanács elnöke az előzetes letartóztatást *fentarthatja*, de meddig? Csakis október hó 29-ig! Ez folyik azon jogából, hogy elrendelheti az előzetes letartóztatást. Ha ő az előzetes letartóztatás tartamát október 29-én túl kitolhatná, ez már *meghosszabbítás* lenne, mely már nem foglaltatik az elrendelés jogában és nem fentartás. Az igaz, hogy a fentartás, a mi értelmünkben fogva fel e fogalmat, jelentőséggel nem bír, mert hisz e nélkül is a letartóztatott október 29-ike előtt nem szabadul, miért is a fentartás kimondása teljesen felesleges.** Ez az oka annak is, hogy a törvény csupán elrendelésről és megszüntetésről beszél és nem említi a fentartást, melyből a meghosszabbítás esetleg tévesen deducálható lenne. Czikkiró urnak azonban nemcsak végkövetkeztetését, de kiinduló pontját sem fogadjuk el.

Czikkiró ur ugyanis abból indul ki, hogy *«azt kívánni, miszerint 30 napon belül a 267. vagy 268. §§. szerinti határozat is meg legyen hozva, az esetek 95%-ában annyi, mint lehetetlenséget kívánni»*. A budapesti büntető törvényszék-

* Lásd különben: Balogh, Illés, Vargha: A bünvádi perrendtartás magyarázata II. kötet 153. és köv. oldalai és Fayer: A magyar bünvádi perrendtartás vezérfonala 134. oldal.

* Így Balogh—Illés—Vargha id. m. III. k. 208. o.

** Id. szerzők id. m. III. k. 179. old.

nél, az esetek tulnyomó többségében a vádirat a 15 napon belül adatik be s az előzetes letartóztatásban levő letartóztatott — kinek huzavonájától a cikkiró ur fél — nagyon okosan nem késlelteti az eljárást, hanem vagy lemond a kifogásról vagy ezt indokaival együtt azonnal jegyzőkönyvbe mondja, úgy hogy a fővárosi praxis szerint, elmondhatjuk, hogy az esetek tulnyomó többségénél 30 napon belül nemcsak a 267. vagy 268. §§. szerinti határozat van meghozva, de a főtárgyalás is meg van tartva. És ez érthető is, mert hisz a súlyosabb beszámításu (öt éven felüli büntetéssel büntetendő), valamint a csekélyebb súlyu, de complicált esetekben vizsgálat rendeltetik el; a csekélyebb súlyu, egyszerű tényállásu, rabos ügy és e helyen csak ezekről van szó, — a soronküli elintézési mód mellett, 36 nap alatt ezen fázist okvetlenül elérheti. Ha pedig ez lehetséges a fővárosban, úgy elvileg lehetségesnek kell ennek lennie egyebütt is!

Szerény nézetünk szerint tehát mi ok sem forog fenn arra nézve, hogy a cikkiró ur által javasolt — felfogásunk szerint különben is téves — nézet a gyakorlatban érvényesüljön.

Dr. Kramer Emil.

A Magyar Jogászegylet mult évi működése.

— A közgyűlés elé terjesztett elnöki jelentés. —

Dr. Vavrik Béla elnök: T. Közgyűlés! Mindenekelőtt van szerencsém az egybegyűlt t. tagokat szívélyesen üdvözölni, akiknek tekintélyes száma örvendetes tanujele az egylet működése iránti élénk érdeklődésnek.

Az egylet alapszabályainak 13. pontja szerint tudvalevőleg évenként egyszer rendes közgyűlés tartandó, ezt az igazgató-választmány a mai napra tűzte ki. Ez alkalomból van szerencsém az egyletnek a mult évi idény alatt kifejtett működését rövid vázlatban a következőkben ismertetni:

Ami mindenekelőtt az egylet tagjainak számát illeti, e tekintetben örvendetes jelenség az, hogy míg a mult közgyűlés idején az egylet tagjainak száma 1021-et tett, addig ez idő szerint az egylet összes tagjainak száma 1249-re emelkedett, amennyiben új tagul felvétellett a mult idényben: 279, kilépett 51 tag, a szaporulat tehát összesen: 228. Ezeknek tulnyomó részét vidéki tagok teszik ki, ami annyival is inkább figyelemre méltó, amennyiben kíváncs, hogy ne csak a fővárosi, hanem egyszersmind a vidéki jogász-körök is tudomást szerezzenek az egylet működéséről és abban részt is venni igyekezzenek. Erre vonatkozólag örömmel állapíthatjuk meg, hogy egyes kiváló vidéki szaktudósok már több ízben jelentkeztek előadókul. Így aztán el fogjuk érhetni azt a kíváncs eredményt, hogy az egylet a vidéki jogász-közönség minél szélesebb körében is tért hódítson magának.

Ennyit a tagok számára vonatkozólag.

Az egylet működésének intensiv részét illetőleg van szerencsém előterjeszteni, hogy az egylet az elmúlt idény alatt 25 felolvasó ülést tartott, ami mindenesetre felülmúlja az azelőtt tartani szokott ülések számát. Ezek közül a magán-jogi kodifikációra három ülés esett és pedig:

Dr. Sipőcz László felolvasása a törvénytelen gyermekek jogállásának szabályozásáról, melylyel az egylet két estén át foglalkozott; hozzászóltak: *dr. Márkus Dezső*, *dr. Várady Zsigmond* nagyváradi ügyvéd, *dr. Szokolczai Árpád*; továbbá:

Dr. Zachár Gyula felolvasása a birtokról a polgári törvénykönyv tervezetében; hozzászólt *dr. Almási Antal*.

Kíváncs, hogy a t. tagtársak a folyó évben fokozottabb buzgalommal foglalkozzanak a polgári törvénykönyv tervezetével, hogy egyletünk méltón vehesse ki a maga részét a nagy nemzeti mű megalkotásához való hozzájárulásból.

A polgári perrendtartás törvényjavaslatával az egylet 4 estén át foglalkozott. Az előadó *dr. Pap József*en kívül részt

vettek a vitában: *dr. Fodor Ármin*, *dr. Szilasi Adolf*, *dr. Teller Miksa*, *dr. Lévy Béla* és *dr. König Vilmos*.

A büntetőjog és segédtudományai, hála e tudományágak buzgó művelőinek, az idén is rendkívül jelentékeny részét szolgáltatta a jogászegylet munkásságának, amennyiben az e szakba vágó előadások 10 estét töltöttek be.

Ezek sorát *dr. Balogh Jenő* nyitotta meg a büntetőjog haladásáról szóló előadásával, melyhez *dr. Bodnár Zsigmond* szólt hozzá.

Dr. Reichard Zsigmond bemutatott egy tervezetet a büntetőtörvény módosítása tárgyában, melyhez *Várady Zsigmond* fűzött észrevételeket.

Dr. Baumgarten Izidor folytatta a mult évben megkezdett előadás-sorozatát a büntetés kiméréséről kriminálpolitikai szempontból.

Ebből kiindulólág nagyobb szabásu vita indult meg a feltételes elítélés kérdéséről, melyben önálló előadásokkal *dr. Fayer László*, *dr. Gruber Lajos*, *dr. Vámbéry Rusztem* és *dr. Balás Elemér* vettek részt; (hozzászólt még *dr. Visontai Soma*). Ez a vita 3 estét foglalt el.

Dr. Vámbéry Rusztem a német büntető-törvénykönyv revíziójáról tartott előadást.

A büntetőjog segédtudományai köréből:

Dr. Pattantyus-Ábrahám Márton, illavai fegyház-orvos mutatta be nagyobb terjedelmű tanulmányát a progressiv börtönrendszer egészségügyi hatásairól, melyhez *dr. Balogh Jenő* és *dr. Vámbéry Rusztem* szóltak hozzá;

ezenkívül *dr. Schächter Miksa*, egyetemi tanár tartott 2 estét betöltő előadást az orvos beavatkozási jogáról.

Az igazgató-választmány *dr. Balogh Jenő* indítványára a büntetőjog segédtudományainak intensivebb művelése végett bizottságot küldött ki (Székely Ferencz elnökle alatt Balogh Jenő, Fayer László és Vámbéry Rusztem), mely e segédtudományok köréből 7 kérdést tűzött ki teljes-ülési tárgyalásra s véleményezőkül kiváló szakembereket kért fel előadások tartására.

Mint minden évben, az egylet az idén is kiterjesztette figyelmét a többi jogi tudományokra is, melyek köréből, és pedig

a jogtörténetből *dr. Illés József* tartott előadást: a magyar szerződési jog az Árpádok korában czímmel, (hozzászólt Harnos Gábor);

a közjogból *dr. Jászi Viktor* értekezett a pragmatika sanctio és a házi törvények viszonyáról.

Az igazságügyminiszter ur egyletünknek megküldötte az egységes igazságügyi gyakorlati vizsga szabályozása tárgyában általa feltett kérdőpontokat, melyek a vizsga helyének, a gyakorlati időnek, a gyakorlat minőségének, az alakítandó vizsgáló-bizottság szervezetének, a vizsga tárgyainak, minőségének, ismétlésének s a jogorvoslatnak kérdéseit ölelik fel s ezen kérdőpontok kapcsán közölte egyszersmind a vallás- és közoktatásügyi miniszter ur által az elméleti jog- és államtudományi államvizsgáról és a jogi oktatásról közzétett előadói tervezetet is, kikérve ezekre nézve az egylet véleményét.

A választmány e kitüntető felhívásnak leghelyesebben úgy vélt megfelelni, hogy e tárgyat a felolvasó ülések napirendjére tűzte ki, előadókat kért fel a vita bevezetésére és a tárgyalásokat tartalmazó füzeteket az igazságügyminiszter urhoz fel fogja terjeszteni.

A megindult vita úgy terjedelmével, mint magas színvonalával méltó volt a nagyfontosságú tárgyhoz. Maga ez a vita 6 estét töltött be, s ez volt az oka annak, hogy az egylet munkássága a nyárba nyulván bele, az évi közgyűlést őszre kellett halasztani.

Az egylet elnöksége ugyanis figyelembe véve ezen reformkérdések nagy fontosságát és az azokhoz fűződő általános érdeklődést, valamint azon messze kiható következményeket, melyeket az említett tervezet úgy az elméleti, mint a gyakorlati jogász képzés terén maga után von; tág teret kívánt

engedni a minél kimerítőbb és behatóbb szakvélemények nyilvánítására.

A vitát dr. *Székely Ferencz* jelenlegi koronaügyész nyitotta meg mély alaposságu, a nagyfontosságú tárgy minden részletére kiterjeszkedő előadásával. Ezt követte dr. *Kováts Gyula* egyetemi tanár tisztelt tagtársunknak (*Lelkes éljenzés és taps*) három rendbeli, az ezen tárgy iránti érdeklődést a legmagasabb fokra emelő és köztetszéssel fogadott előadása (*Általános zajos tetszés és taps*), a melyek egyszersmind bő anyagot szolgáltatottak a mellette és ellene állást foglalók minden irányban beható, tüzetes és nagy mértékben tanulmányos véleményeiknek kifejtésére.

Igy dr. *Csorba Ferencz* t. tagtársunknak közvetlenül a Kováts Gyula előadását követő felszólalása után terjedelmesebb előadásokban nyilatkoztak: dr. *Márkus Dezső*, dr. *Schwarz Gusztáv*, dr. *Nagy Dezső*, dr. *Baracs Marczel*, dr. *Jászi Viktor*, dr. *Móricz Károly* és *Enyiczkei Gábor* tagtársaink.

Ezekben volt szerencsém az egylet mult évi működéséről beszámolni, s kívánom, hogy az egylet a most következő munkaidény alatt is hasonló buzgó és sikeres munkásságot fejthessen ki. (*Hosszan tartó lelkes éljenzés és taps.*)

Különfélék.

— **Csemegi Károly** siremlékét f. hó 26-án leplezik le. Ugyanazon órában avatják fel az első gyermekmenedékhelyet. A véletlen hozta együvé a két ünnepélyt, de a véletlen néha jól csoportosít. Itt is rámutat arra, hogy a Csemegi-kodex egyik előfeltételét, a rendszeres praeventiót, huszonkét évvel a kodex életbeléptetése után *kezdik* meg.

— **Bagatell-rablásból** zsarolás vétsége. A budapesti esküdtek egy evidens rablási esetben a zsarolás vétségét mondták ki, mivel az elrablott pénz csak néhány forint volt és nem akarták kitenni a vádlottakat annak, hogy 5—10 évi fegyházra ítéltessenek. A szakbirói eljárásban a vádlottak legalább is 5—5 esztendő t kaptak volna; így mindegyikre 8 havi fogházat szabtak ki.

— **A budapesti esküdtek** az ismert Gelber-ügyben nem mondták ki a praemeditatiót s ezzel ismét egy adalékot szolgáltatottak arra, hogy nálunk a közfelfogás irtózik a halálbüntetéstől.

— **Tanulmányok a magyar parlamenti jog köréből** a czime dr. Polner Ödön egyetemi magántanár munkálatainak, mely az országgyűlés állásának jogi oldalával foglalkozik, az országgyűlést mint állami szervet a jog szempontjából vizsgálja. Fejtegetéseinek irányát és kereteit ezekben írja körül: Az állami élet jelenségeit szokás az emberi élet jelenségeivel összehasonlítani. E hasonlattal élve, mondhatók: amint az embert nemcsak a csontváz teszi emberré, hanem amint az emberhez tartoznak a testnek egyéb alkatrészei, és amint az emberi élet nemcsak a csontváz és a test mozgásából áll, épp úgy az állami élet nem merül ki a jogrend hatásaiból és eredményeiből. De az emberi test és élet ismeretéhez nélkülözhetetlen a csontváz ismerete és ha meg akarjuk ezt ismerni, minden más alkatrésztől megtisztítva kell látnunk; épp úgy az állam és az állami élet ismeretéhez nélkülözhetetlen a jogrend ismerete, megtisztítva minden más alkatrésztől. Ezért szükséges, hogy a jogrendet ne politikai szempontból, hanem a csupasz jogrendet a maga ridegségében nézzük. — Az országgyűlés jogi állásáról szólva, a magyar országgyűlést nem két szerv együttes elnevezésének tartja, hanem egy szervnek, melynek egymástól független két része van, de melyek mégis csak egy egésznek részei. Az 1848-as országgyűlésen angol mintára divatba jött Házak elnevezése a régi Táblák helyébe sajnálatosnak mondható. A régi elnevezés is kifejezte azt, hogy az országgyűlés két része egy egészet alkot, és csak külön tábláknál, asztaloknál tanácskozik. Az országgyűlés ezen egységből következik,

hogy a két Ház egymást ellenőrizheti. Ebből folyik, hogy nem helyes az a tétel, hogy ami az egyik Házban történt, azt a másikban megbeszélés tárgyává tenni nem szabad. De ez azután ismét nem jelenti azt, hogy az egyik Házban vitázzanak a másik Házban felhozottakkal vagy annak szóno-kaival. További kérdés, hogy lehet-e a két táblához a királyt is az egy szervet alkotó országgyűlésbe harmadik részül sorolni. A kezdeményezési jognak a jelenlegi módon való gyakorlása, továbbá az, hogy az országgyűlést a király nyitja meg és rekeszti be, oly jogintézmények, melyek alapján a királyt az országgyűlés alkotó részének lehetne tartani. Hogy jelenleg az általános felfogás mégis a királytól teljesen külön álló szervnek tekinti, annak oka az, hogy megszületvén a rendi alkotmány kettéválasztó rendszerével együtt a királynak és országgyűlésnek szétválasztása, ez a kettéválasztó irány fenmaradt a modern államok államjogában is. Csak Angliában, hol a király hatalma a gyakorlatban kevésbé érvényesül, találkozunk azzal a felfogással, mely a királyt a parlament alkatrészeként tekinti, a parlamentbe helyezi (the king in parliament), s ezért mondják ott, hogy a parlament (beleértve a királyt) mindent tehet. Ami az országgyűlésnek a választó állampolgárokkal, vagyis a nemzettel való viszonyát illeti, az országgyűlést jogi szempontból a nemzet képviselésének mondani nem lehet. Mert az országgyűlés nem a nemzet jogait gyakorolja a királylyal szemben, hanem az állami hatalmat a királylyal együtt. Minthogy az országgyűlés nem a nemzet *jogait* gyakorolja, hanem azt a hatalmat, mely az előtt közvetlenül a nemzetnél volt, és minthogy ez a hatalom most már úgy van az országgyűlésnél, hogy annak a nemzet által való visszavonása, arra a nemzetnek jogi befolyása és az azért való felelősségre vonás a nemzetnek nem tartatott fen, jogi értelemben az országgyűlés nem képviselője a nemzetnek. Ez azonban nem zárja ki azt, hogy politikailag ne legyen az, vagyis hogy eljárásában ne a nemzet érdekeit képviselje. Tárgyalja ezután az országgyűlési tagság feltételeit és az országgyűlési tagsággal járó hatóság mibenlétét és megszűnésének módjait. A Függelékben azt az álláspontját fejt ki, hogy a főrendiház újja szervezésével az annak tagjaivá lett új elemek főrendek lettek, a kimaradt elemek pedig megszűntek főrendek lenni. (yy.)

— **A Magyar Jogászegylet igazgató választmányának** ujonnan belépett tagjai a következők:

Budapestiek:

Dr. Baumgarten Nándor ügyvéd;
Dr. Décsey Zsigmond curiai tanácselnök;
Dr. Doleschall Alfréd törvényszéki bíró, egy. m. tanár;
Gegus Gusztáv kir. főügyési helyettes;
Dr. Heil Fausztin közigazgatási bíró;
Dr. Horváth Ferencz a budapesti polg. törvényszék elnöke;
Dr. Pap József a budapesti ügyvédi kamara titkára, egyetemi magántanár;
Dr. Polner Ödön miniszteri titkár, egyetemi magántanár;
Seyfried József a pestvidéki törvényszék elnöke;
Dr. Szivák Imre a budapesti ügyvédi kamara elnöke;
Zsitvay Leo a budapesti büntető-törvényszék elnöke.

Vidéki tagok:

Dr. Angyal Pál pécsi jogtanár;
Dr. Fabinyi Ferencz a szegedi kir. tábla elnöke;
Dr. Finkey Ferencz sárospataki jogtanár;
Dr. Jancsó György kolozsvári jogtanár;
Dr. Jászi Viktor debreczeni jogtanár;
Dr. Katona Mór pozsonyi jogtanár;
Kendeffy Domokos a beszercei törvényszék elnöke;
Dr. Kolozsvári Bálint kassai jogtanár;
Lukács György békésmegyei főispán;
Dr. Nagy Ernő kolozsvári jogtanár;
Dr. Magyary Géza nagyváradai jogtanár;
Dr. Nyulászi János kassai ügyvéd;
Dr. Révész Ernő szabadkai ügyvéd;
Dr. Stipl Károly a kecskeméti törvényszék elnöke;
Dr. Várady Zsigmond nagyváradai ügyvéd.

Új titkárok:

(Az eddigi két titkáron Szladits és Vámbéryn kívül.)
Dr. Illés József miniszteri fogalmazó, egyetemi m. tanár.
Dr. Lévy Béla ügyvéd, keresk. akadémiai tanár.

Új könyvtárnok:

Dr. Meszlény Arthur törvényszéki jegyző.

— **A Magyar Jogászegyletben** november 8-án kezdődnek a felolvasások.

— **A Magyar Jogászegylet számadásáról** szóló pénztárnoki jelentésből a következőket emeljük ki: *Bevétel* 1900. év végén volt pénztári maradvány: 7703 K 40 fillér. Ehhez hozzájárult: az igazságügyminiszterium által átvett értekezések vételára fejében 1320 K; tagsági díjakból 8108'98 K; kamat 515'84 K. Összesen 17,648'22 K. — *Kiadás* összesen 7708'47 K. — *Az 1901. év végén egyenleg*, mint pénztári maradvány, takarékpénztárban elhelyezve 9939'75 K; a szaporulat tehát 2236'35 K.

— **Kereskedelmi áruk rendelkezésre bocsátásáról** dr. Sugár Adolf miskolci ügyvéd egyes tájékoztatást irt a kereskedővilág részére. Széleányi és Társa cég kiadása Miskolcon.)

— **Malthus magyar nyelven.** Malthus T. Róbert tanulmánya a népesedés törvényéről *György Endre* fordításában jelent meg. A 623 oldalra terjedő kötetet a Politzer Zsigmond és fia cég 6 koronáért bocsátotta forgalomba.

— **Kezelés a halmii járásbiróságnál.** A halmii kir. járásbiróság mint telekkönyvi hatóság 1902 márczius 15-én meghozott egy rövid, pár soros végzést. E végzés 1902. évi október 15-én kézbesített egy budapesti ügyvédnek. Hét hónapig tartott tehát, míg a végzés leiratott, Halmiból Budapestre került.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Az osztrák igazságügyminiszterium új vezetője,** dr. Körber miniszterelnök hivatali működését két körrendelettel kezdte meg, melyeket a tartományi főtörvényszékek elnökeihez és a főügyészekhez intézett. Mindkét rendelet a legnagyobb mértékben figyelemreméltó, mert a jogszolgáltatásnak modern és magasabb szempontok szerint való felfogásáról tesz bizonyosságot. Az első rendeletben a miniszterelnök a törvény előtti egyenlőség nagy elvéből indul ki, s a modern jogállam ezen alaptételét, mint vezércsillagot állítja a bírói kar elé. A bírói kar függetlenségének hangsúlyozása után konstatálja, hogy az új polgári perrendtartás az életben teljes mértékben bevált. A miben nem kis része van a bírói kar buzgó munkájának. A büntető törvény reformja a küszöbön állván, figyelmezteti a bírói kart, hogy főleg az emberi társadalom érdeke szempontjából a terheltet nem szabad mindaddig bűnösnek tartani, míg az elítélő verdikt el nem hangzott, letartóztatottakkal való bánásmódnak is ezen elvhez kell simulnia. A bírák személyi ügyeinek érintésén kívül, a hol is a személyi változásoknál bárholnan jövő illetéktelen befolyás teljes mellőzését és egyedül az egyéni képesség és a szolgálati érdek figyelembevételét ígéri, — megköveteli a rendelet a bíraktól, hogy a felekkel szemben szolgálatra kész előzékenységet, ezeknek képviselőivel szemben pedig barátságos együttműködést tanusítsanak, mert: «ez utóbbiaknak a jogkeresés terén végzett munkája nem kevésbé nehéz és felelősségteljes, mint a bíraké. Az ügyvédek és a közjegyzők tekintélyén csorba ne essék!» Ez utóbbi szavak rokonszenves visszhangot fognak kelteni az osztrák ügyvédi karban és kétségkívül hozzájárulnak azon, egy ideig nagyon éles viszály kiegyenlítéséhez, mely az igazságügyi kormányzat és az ügyvédi kar között fenáll.

A főügyészekhez intézett körrendelet nagyrészt ugyan-

ezen elveket hangsúlyozza, s ezeken kívül arra figyelmeztet, hogy a vádemelésben az ügyészi kar a legnagyobb gondossággal járjon el s vádat csak akkor emeljen, ha a gyanu úgy objectív mint subjectív szempontból alapos. A mi különösen a sajtópereket illeti, ezek tekintetében így szól:

«A nyílt szó, ha hazafias szívből ered, nem hajt veszélyt magában, sőt a szabad sajtót a különféle viszonyok folytán nagyra nőtt szenvedélyek levezetőjének tekintem. A mit a kritika megöl, az úgy sem volt életképes. De a vad ösztönöket élesztő zsurnalisztikát viszont a törvény teljes szigorával kell megfékezni.»

Mindkét rendelet végén ígéri a miniszterelnök, hogy benne mindenki a jognak megbízható és szigorú védőjét fogja felismerni, de egyszersmind kérlelhetetlen üldözőjét is mindannak, a mi a jogszolgáltatás tekintélyével és az igazsággal ellenkezik.

Körber az igazságügyminiszteriumba lépéskor tartott beszédében is igen érdekes nyilatkozatokat tett. Hangsúlyozta, hogy a bíró ne legyen a betű rabszolgája, ítéljen szabadon a törvény szelleme szerint, a törvény szelleme pedig sohase lehet más, mint az igazság szelleme. A bírói kinevezéseknél nem lehet egyedül a minősítés mérvado. Aki nem tud egészen bíró lenni, az inkább ne legyen bíró.

A berlini rabsegélyző-egylet szeptemberben szabadult 549 elítélt közül 463-nak szerzett munkát. Az év kezdete óta 3754 jelentkező közül 3045-nek sikerült az egylet útján munkát kapni. Élénk megbeszélés tárgyát képezték az egyletben azon esetek, melyekben tanuként kihallgatott egyének sok évvel előbb elszenvedett büntetésüket kénytelenek voltak bevallani, ami teljes romlásukat okozta. Például egy tiszteletreméltó öreg ur a bíróság előtt megkérdezett, volt-e már büntetve, nagy ijedtségében letagadta e körülményt. Később kiderülvén, hogy fiatal korában csekély büntetést állott ki, hamis eskü miatt elítéltetett. Az egylet elhatározta, hogy mozgalmat indít az iránt, hogy bizonyos idő eltelte után a tanuk ne legyenek kötelesek régi büntetéseiket bevallani, ha azon büntetés eltelte óta tisztességesen viselték magukat.

— **A lipcsei bank,** melynek részvénytőkéje 48 millió márka volt, 1898-ban a casseli törkölyszáritó részvénytársaságnak 28 millió márka kölcsönt nyújtott. E kölcsön nem tűnt ki a mérlegből. A következő években a kölcsön 80 millióig szaporodott. A lipcsei bank csődbe jutván, a bank két igazgatója más cselekmények (hamis bukás) miatt fegyházra, a felügyelő-bizottság tagjai helytelen mérleg készítése miatt magas pénzbüntetésekre (8000—18,000 márka) ítéltettek. A társaság hitelezői a felügyelő-bizottság tagjai ellen kártérítési keresetet indítottak azon alapon, mert ha a mérlegben a magas kölcsönt kitüntették volna, a társaság sanálása lehető lett volna és mert ha a közgyűlés ismeri az engedett kölcsön nagyságát, a további hitelezést beszüntette volna. Ez a kártérítési per nem került ítélet alá, mert a felügyelő-bizottság tagjai, kiknek vagyona 8 millió márkára becsültetett, egyesség útján 4 millió márka kártérítést fizettek.

— **Maine állam** (1901. évben) megszüntette a halálbüntetést.

— **Schweiznak** egy cantonjában, Appenzellben, a végrehajtási törvény azt a figyelemreméltó rendelkezést tartalmazza, hogy oly adósokkal szemben, kik ellen a végrehajtás sikertelen volt, korcsmai tilalmat lehet kimondani.

— **Biztosítási ügy Braziliában.** A brazil kongresszus oly törvényjavaslatot fogadott el, mely szerint minden külföldi biztosító-társulat, mely a közgazdaság területén működik, köteles tőkéje nagy részét magával hozni, továbbá hogy beföldön csak kimutatott tőkéjének megfelelő biztosításokat köthet.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: fél évre ... 12 kor.
negyed évre 6 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Csemegi Károly. — A járásbírók és a törvényszékek működése 1901-ben. — *Függelék:* Magyarország közigazgatási (alkotmányjog). Irta dr. Ferdinandy Gejza. *Dr. Balogh Arthur* egyetemi magántanártól. — *Törvénykezési Szemle:* Az 59. számú döntvény módosítása ellen. *Dr. Sebestyén Samu* budapesti ügyvédtől. — A bírói zálogjog hatályáról a jóhiszemű harmadikkal szemben. *Dr. Jacobi Béla* budapesti ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A magyar kir. közigazgatási bíróság határozatai. — Kivonat a „Budapesti Közlöny”-ből.

Csemegi Károly.

Művészi emlék jelzi pár nap óta Csemegi Károly sírját. S az ünnepség, melynek keretében az emléket leleplezték, kegyeletos alkalmul szolgált a nagy kodifikátor emlékének felidézésére s ama hatalmas alkotások méltatására, melyek az ő nevéhez fűződnek. . . .

Csemegi Károly törvényszerkesztő munkássága a hatvanas évek legvégére és a hetvenes évekbe esik s a magyar állami konsolidatio művével elváhatlanul van egybeforrv. A jogállam legsarkalatosabb intézményei fakadtak abból s jogszolgáltatásunk legerősebb oszlopai köszönik annak létüket.

Az ő műve a bírói hatalom gyakorlásáról szóló törvény, alkotmányunk egyik hatályos biztosítója.

Ő készítette az 1871: IX. törvényzikket, mely a bírói függetlenség elvét iktatta törvénybe s látta el garanciákkal.

Ő dolgozta ki javarészen azokat a szervezeti törvényeket, melyek igazságszolgáltatásunk menetének maiglan is szilárd alapjait képezik.

Ő alkotta meg az ideiglenes bünvádi eljárási szabályzatot, mely a bünpernek eladdigi chaoszába, a végleges perrend megalkotásáig, rendet vinni volt hivatva.

És méltán fejezik be a maradandó törvénytűvek e fényes sorozatát a büntetőtörvények, melyeknek megalkotása Csemegi élte ambíciója volt, melyek a polgári s politikai szabadság erős bástyáinak bizonyultak, a társadalom javainak hatályos oltalmazóivá s az államrendnek erős védelmezőivé váltak, s amelyek Európaszerte a klasszikus büntetőjog legkiválóbb termékei között említetnek.

Csemeginak megadatott, hogy e törvényeket önmaga vezesse át a gyakorlati életbe.

Az arbitrius büntetési rendszerből ő vezette át a judikatúrát a kodifikált jog uralmának biztosabb talajára; s felületes referálási rendszert s a gépies jogalkalmazást az ő idejében váltotta fel a bünesetek tüzetes felderítése s a tudományos szövegértelmezés; tulnyomó részben az ő kezdeményezésére vezethetők vissza azok a döntvények, melyek az anyagi jog vitás kérdéseit oly kiváló elmeéllel fejtették fel s mesteri szabotossággal formulázták; s az ő curiai működése korában kelt perjogi elvi tételeket sorra átültették a későbbben mások által kodifikált bünvádi perrendtartásba.

Maradandó emléket biztosított magának Csemegi az irodalomban is.

Megbecsülhetetlen alkotása e téren a büntetőtörvény indokolása, mely az ország bírói gyakorlatának s az azóta fellendült szakirodalomnak egyaránt, hosszú ideig kiinduló pontja és tápláló forrása volt.

Ime, a munka emberének büszke reménysege valóra

vál; . . . nagy tudásának és hatalmas szervező képességének tanujelei soká fognak fenmaradni.

Az ünnepély alkalmával mondott két beszédet a következőkben vázoljuk:

Kelmen Mór curiai bíró kiemelte, hogy Csemegi egy csongrádi szegény kiskereskedő fiából alig tizenkét évi közszolgálat után tisztán önerejéből emelkedett fel a legmagasabb polczok egyikére. Óriási kodifikationális tevékenységet fejtett ki. Nemcsak az örökbecsű büntetőtörvény és a bünvádi perrendtartásnak egy javaslata örökítik meg az ő törvényszerkesztői genialitását, de számos más törvény is, amelyek közt a legkimagaslóbb az 1869: IV. tcz. a bírói hatalom gyakorlásáról, mely kimondja az igazságszolgáltatásnak a közigazgatástól elkülönítését, a bírói függetlenséget s hogy senkit illetékes bíróságától elvonni nem szabad.

Az ő műve az 1871: VIII. tcz. a bírák és bírósági hivatalnokok felelősségéről; továbbá az 1871. évi IX. tcz. a bírák és bírói hivatalnokok áthelyezéséről és nyugdíjazásáról; továbbá az 1871: XXXI. tcz. az elsőfolyamodású bíróságok rendezéséről; az 1871: XXXIII. tcz. a kir. ügyészségekről, s végül az 1871: I. II. tcz., mely kimondja a testi fenytéseknek s a vérdíjnak eltörlését.

A mi Csemegi Károlyt a mi szemek előtt nagygyátette, az az ő nagyszabású tudományos készsége volt; nem csak nagy, de óriás volt ő ezen a téren s azért méltán tekinthetjük őt úgy, mint a XIX. századnak hazánkban egyik legnagyobb jogtudósát.

Csemegi Károly kodifikationális munkálatainak fénypontját a büntető-törvénykönyv javaslatának készítése képezi, melynél neki egészen szabad kéz hagyatott, azon büntető-törvénykönyvé, mely európai látkörrel a kor színvonalán készült s melynek nagy terjedelmű indokolása egész tárháza a vonatkozó tudománynak. De e mellett Csemegi Károly mint bíró is ragyogtatta fényes emlékező tehetségével párosult rendkívül széles tudását.

Eljöttünk Csemegi sírához, felkerestük őt idekűnn a halottak csendes birodalmában, sajnos, ezuttal nem azért, hogy valamit tanuljunk tőle; hanem hogy ő tudja meg, ime nem feledkeztünk meg róla, sőt még azok is, kik egykor ellenesei valának, kibékültek vele. Nagy számmal vannak, kik még a siron tul is tisztelik az ő kiváló szellemét s annak bizonyosságul, hogy kegyelettel emlékeznek maradandó multjára, diszes siremléket is állítanak hamvai fölé, amely nagy részvét szolgáljon vigasztalásul a gyászba borult jelenlevő tisztelt özvegynek is!

Dr. Nagy Dezső beszédéből kiemeljük a következő részteket:

„ . . . Nemcsak tanító és nevelő, hanem mester is voltál. A küzdők élén jártál. Fegyvereid, melyeket a sereg élén hordoztál, a tudomány, az ékesszólás és az ékes toll valának. Erős egyéniséged melléktekineteket nem tűrő bátorsággal, ahol szükség volt rá, kiméletlenséggel forgattatta veled e fegyvereket, melyek buzogánynya váltak vezéri kezeden.

A tudomány faltörő kosával pusztítottad az előítéletek repedezett, de még mindig erős bástyáit. Harczod annál

merészebb volt, mert a védők a bástyákban a hagyományok erős várát látták s a lehulló kövek odiumként estek reád. Sokszor megsebesültél, véreztél, de el nem véreztél. Sebeid begyógyultak s újabb erővel vezetted csapatodat az ostromra.

Győztél. De nem elégedtél meg az ostrommal, a régi düledező falak lehordásával, hanem midőn szabad lett a tér, hozzáfogtál a teremtés magasztos, lelket emelő munkájához. Az új épület tervezésébe és felépítésébe belevitted tudományod és tisztult szellemed egész szertárát, de nem feledkeztél meg a lerombolt falak nagybecsű használható köveiről, a hagyományokról sem, melyeket ritka szerencsével illesztettél be abba a modern épületbe, amely a te teremtesed, a *magyar büntető-törvénykönyvbe*, mely diadalmasan járta be a művelt világot.

Nagy, fárasztó küzdelmednek nagy sikere volt. Műved egy negyed század előtt minta-törvényhozói alkotásként állott a kulturnépek előtt. Elvezetted a magyart ahhoz a forráshoz, ahová életének, fejlődésének minden egyes mozzanatában törekednie kell, hogy a művelt nemzetek sorában számottevő kulturtényező legyen s így önálló lételet és létjogosultságát ne csak befelé önmaga előtt, de kifelé is igazolja.

Kodexed haladás volt az akkor létezett összes büntető-törvénykönyvekkel szemben. Veled és általad mutatta meg a nemzet ezen a kulturfejlődés oly fontos területén alkotó geniusát.

Művednek, ezen emberi alkotásnak az élet által felszínre vetett hibái nem kisebbítik érdemedet, mert egészséges, fejlődésképes alapot teremtettél, mely az idő zománczával bevonna, további fejlődés alapjául szolgáló hagyományokká válik.

Az a genius, mely a sirhantod felett álló emléken neked a büntető-törvénykönyvet inspirálja, az a *magyar genius*, mely mindnyájunkat arra biztat, hogy csak hozzá forduljunk és csatlakozni soha sem fogunk.

Iskolát alapítottál, melynek testet is adtál és ez a Magyar Jogászegylet, mely erősebb, mint valaha, mely él, munkálkodik, fejlődik és fejleszt.

Amit a Te szellemed teremtett, az napról-napra terjed, erősödik. Mély nyomokat hagyta hátra a nemzet kulturtörténetében, de sőt az emberiség kulturfejlődésében. A mulandó anyagból mi nem tudunk Neked ilyen emléket emelni, de az Általad megtermékenyített szellemből, a szellem hatalmánál fogva soha el nem muló emléket emeltél Te magadnak és emelünk mi Neked szívünkben.

A járásbiróságok és törvényszékek működése 1901-ben.*

Bíróságaink tevékenységéről az alább következő adatok számolnak be:

A kir. járásbiróságok ügyforgalmának legtekintélyesebb részét alkotó sommás perek ügyforgalma az előző évhez képest némileg megcsappant. Az 1901. év folyamán ugyanis az előző évi 517,646 sommás perrel szemben 500,913 sommás per érkezett járásbiróságainkhoz s így az év elején hátralék gyanánt mutatózó 505,943 hátralékos és szünetelő perrel együtt az 1901. évben 1.006,856 sommás per várt elintézésre. Ebből az év folyamán 496,214 sommás per nyert befejezést, 18,501-gyel kevesebb, mint az előző évben. Ha azonban a szünetelő perek összes számát: 455,396-ot a befejezett ügyekhez számítjuk, az év végén tiszta hátralék gyanánt 55,246 sommás per mutatkozik, 16,923-mal kevesebb, mint 1900-ban. A sommás perek érték szerint való megoszlása évről-évre állandó, mindössze a 100 koronán aluli perek arányszáma mutat némi csekély emelkedést a 100—1000 K pénzkövetelést tárgyzó perek arányszámának megfelelő csökkenése mellett.

* Az ország közállapotairól szóló jelentés nyomán.

Száz sommás per közül az első tárgyalástól számítva három hónál rövidebb idő alatt nyert befejezést 1899-ben 54,8, 1900-ban 56,8, 1901-ben 64,8, 3—6 hó alatt 1899-ben 23,5, 1900-ban 22,2, 1901-ben 19,3, 6—12 hó alatt 1899-ben 13,7, 1900-ban 13,1, 1901-ben 10,3, 1—2 év alatt 1899-ben 6,1, 1900-ban 5,9, 1901-ben 4,2, 2 évnél hosszabb idő alatt 1899-ben 1,9, 1900-ban 2,0, 1901-ben 1,4%-a az ügyeknek. Az egy évnél hosszabb tartamu perek száma tehát 1899-ben a befejezett perek 8%-át, 1901-ben csak 6%-át tette. A sommás perek elintézésének gyorsasága tekintetében a szegedi ítélő tábla járásbiróságai járnak elül, amelyeknél a három hónapnál hamarabb befejezett perek az összes befejezett sommás perek közel 80%-át tették, míg a budapesti ítélő tábla járásbiróságainál nem egész 55%-át. A múlt évben is ugyanezen két ítélő tábla járásbiróságai adták a maximumot és minimumot, de jóval alacsonyabb arányszámokkal: 72, illetőleg 43%-kal. Javulás mutatkozik a kitűzött tárgyalási határnapoknál is. A sommás pereket ellátó 384 járásbiróság közül ugyanis 1901 december 31-én 71 járásbiróság 1—2 hetes, 225 pedig 3—4 hetes határidőkre tűzte ki rendes tárgyalásait. A járásbiróságok 77%-a tehát legfőleg 4 hetes terminusokat tűzött ki, míg 1900-ban a járásbiróságoknak csak 64%-ánál volt 4 héten alul kitűzött tárgyalási határnap. Határnapok dolgában is legjobban állnak a szegedi ítélő tábla területén levő járásbiróságok, melyeknél a jelzett időpontban az összes határnapok január hóra voltak kitűzve.

A kitűzött tárgyalások száma 839,595 volt, 8282-vel kevesebb, mint a múlt esztendőben. Ebből 212,986 nem tartatott meg (1900-ban 217,901). A kontradictorius tárgyalások száma 335,636 volt, 12 ezerrel több, mint 1900-ban. Az e tárgyalások alapján hozott végítéletek száma 110.967, tavaly 104,434; a meg nem jelenés, elismerés és lemondás alapján hozott ítéletek 149,141 (1900-ban 157,391), amely számban maga a budapesti tábla 51,968 ítélettel, tehát jóval több, mint egyharmad részzel szerepel. A tárgyalások 1901-ben 51,412 esetben végződtek halasztással, az 1900. évi 59,942 halasztással szemben. A tárgyalások eredménye gyanánt egyezséget 59,067 esetben (1900-ban 62,125 esetben) kötöttek, egyezség iránt előterjesztett kérelem következtében 1979 (1900-ban 1943) esetben. A létrejött egyezségek összes száma tehát 61,046, míg 1900-ban összesen 64.068 egyezséget kötöttek.

Fizetési meghagyás kibocsátása iránt 194,618 kérelem terjesztetett elő, 1211-gyel több, mint a megelőző esztendőben. Az e kérelmek alapján kibocsátott 187,762 fizetési meghagyás közül 65,431 támadtatott meg ellenmondással, ami 34,8%-nak felel meg, míg 1900-ban ez az arány 34,7%, 1899-ben 32,7% volt.

Az 1901. év folyamán 107,574 hivatalból és 18,684 kérelemre megindított rendes örökösödési ügy tétetvén folyamba, az előző évről maradt 94.062 hátralékos ügygyel együtt 220,320 örökösödési ügy várt elintézésre, szemben az 1900. év tárgyalásra váró 247,777 ügyével, ami az ügyforgalomban 11,1%-os apadást jelent. 1901-ben 153,805 rendes örökösödési ügy fejeztetett be, vagyis a tárgyalásra váró ügyek számának 69,8%-a, holott 1900-ban ez az arány 62% volt, 1899-ben 56%, 1898-ban 54%. A hagyaték teljes átadásával befejezett rendes örökösödési ügyek száma 131,142 volt, az összes befejezett rendes örökösödési ügyek 85,3%-a, míg 1900-ban ez az arány 84,4%-ot, 1899-ben 83,6%-ot tett. Az év végén folyamatban maradt 66,515 rendes örökösödési ügy közül a bíró kezén csak 5090 ügy maradt (1900-ban 11,467), a többi a kir. közjegyzőnél, a községi, illetőleg körjegyzőnél vagy a gyámhatóságnál volt. Sajnálatos dolog, hogy az örökösödési és hagyományi bizonyítvány iránti kérelem, ez az egyszerű, tetemes idő- és költségmegtakarítással járó jogeszköz nem igen terjed népünkben. 1901-ben járásbiróságainkhoz mindössze 3747 ily kérelem érkezett, 74-gyel több, mint

a megelőző évben. E kérelmek száma tekintetében úgy, mint 1900-ban, a győri ítélő tábla járásbiróságai járnak legelül, amelyeknél 799 ily kérelem nyújtott be, míg a kolozsvári ítélő tábla területén csak 172, a marosvásárhelyi tábla járásbiróságainál csak 135, a temesvári tábla területén 117, sőt az örökösödési ügyek forgalma tekintetében valamennyi más ítélő táblát tulszárnyaló budapesti ítélő tábla járásbiróságainál is csak 656. 15,095 anyakönyvi ügy várt elintézésre (1900-ban 17,032) s ebből csak 186 maradt hátralékban.

Az előző évről maradt hátralékkal együtt 434,023 végrehajtási ügy várt befejezésre, szemben az 1900. évi 463,594 végrehajtási ügygyel. Az év végén 81,272 végrehajtási ügy maradt folyamatban.

Az 1901. évben elintéztetést igénylő polgári megkeresések száma 42,652 volt, valami kétezerrel több, mint a megelőző esztendőben. Az év végén 3255 megkeresés maradt elintézetlenül, szemben a múlt évi 3993 megkereséssel.

Telekkönyvi ügyekben az 1901. év folyamán 1.636,709 beadvány és ezek között 1.026,409 telekkönyvi per és ügy került elintézésre, hátralékban pedig 23,971 per és ügy maradt, a múlt évi 37.993 hátralékkal szemben. Az év folyamán vagy 65 ezerrel több telekkönyvi bevezetés foganatosított mint 1900-ban, számszerint 1.047,433.

A kir. járásbiróságaink hatáskörébe utalt büntetőügyek közül a vétségi és kihágási ügyek forgalma növekvést mutat. Az 1900. évről hátralékban maradt 29,308 ily ügyhöz az év folyamán 284,849 ügy érkezvén, 314,157 vétségi és kihágási ügy kívánt intézkedést, az 1900. évi 286,041 vétségi és kihágási ügygyel szemben. Az elintézésre váró ügyekből 292,379 befejeztetvén, az év végén 21,778 vétségi és kihágási ügy (az elintéztetést váró ügyek 73%-a) maradt hátralékban, tehát 7530-czal kevesebb, mint ez év elején mutatkozó hátralék. Az intézkedést igénylő vizsgálóbírói ügyek száma 6567 volt, 1391-gyel kevesebb, mint 1900-ban; közülök az év végén 725 maradt folyamatban, az elintéztetést kívánó 32,215 büntetőügyi megkeresés közül meg 1198. A büntető egyes ügyek száma a megelőző évhez képest tetemesen megcsappant: 1900-ban 110,105 ily ügy várt elintézésre, 1901-ben meg csak 67,722 ügy. Ez utóbbiak közül az év végén csak 660 maradt befejezetlenül.

A kir. törvényszékeknél az előző évről hátralékban maradt 33,630 polgári perhez az év folyamán 128,220 per érkezvén, összesen 161,859 polgári per volt tárgyalandó, szemben az 1900. év 180,410 perével. A polgári perek ügyforgalmában ezt a csökkenést a váltóperek számának apadása okozza. Míg ugyanis 1900-ban 117,662 váltóper indított, 1901-ben csak 97,465 váltókereset adatott be. A váltókereseteken kívül az 1901. év folyamán 19,221 közpolgári, 4824 házassági, 5557 kereskedelmi, 1128 birtokrendezési, 24 bánya és egy tengerészeti pert megindító kereset érkezett kir. törvényszékeinkhez. Az elintézésre váró polgári perek összes számából 128,418 (79,3%) nyert az év folyamán befejezést s így az év végén 33,441 per maradt folyamatban, 198-czal kevesebb, mint az év elején kimutatott hátralék. A hátralékos pereknek körülbelül kétharmada: számszerint 21,272 per közpolgári volt, míg a váltóperek fentebb kimutatott nagy számából csak 3344 maradt az év végén befejezetlen. Az elintézetlen perek közül csak 2990 per maradt a bíró kezén, a többi javarészt pertárban van és bizonyítás alatt áll. Mind ezen perek befejezésül érdemleges ítélet 26,111 esetben (az összes befejezett perek egy ötödrészeben), meg nem jelenés vagy beismerés folytán hozott ítélet 4306 esetben szerepelt, pert befejező végzés 10,392 esetben, sommás váltóvégzés 92,491 esetben, egyezséget jóváhagyó végzés 826 esetben bocsátott ki.

Összesen 752,221 telekkönyvi beadvány, és ezek között 456,740 per és ügy várt a törvényszéknél elintézésre. Az év végén csak 10,098 per és ügy maradt elintézetlen.

Csődnyitás iránt 1748 kérvény érkezett, ezzel szemben azonban csak 401 csőd nyílt meg, jelölve annak, hogy a csődnyitás iránti kérvényt a hitelezőket fizetésre szorító eszközül is nagy mértékben szokták használni. Az 1901. év folyamán 1642 egyéni és 1674 társas cég jegyeztetett be, 641 egyéni és 548 társas cég töröltetett s így a fennálló kereskedelmi cégek száma 2127-tel szaporodott, az 1900. évi 2302 szaporulattal szemben.

A házassági perek száma évről-évre növekszik. 1808-ban 10,091, 1899-ben 11,155, 1900-ban 11,882, 1901-ben pedig már 12,638 házassági per várt elintézésre. 1901-ben 34 házasságot nyilváníttak érvénytelennek, 2459-et felbontottak, két esetben pedig az ágy- és asztaltól való elválást mondatott ki. Ilyképen a per utján megszűnt, illetőleg érvénytelenített házasságok összes száma 1901-ben 2495-re rugott, kerek 400-zal többre, mint 1900-ban. 1899-ben 1892 házasság szűnt meg per utján, 1898-ban csak 1345. Csupán az 1901. év ügyforgalmát tekintve azt látjuk, hogy a tárgyalásra váró 12,638 házassági per közül 2495 felbontással, illetőleg megsemmisítéssel, 386 per elutasítással, 1197 per pedig végzéssel befejeztetvén, az év végén tárgyalás alatt 8560 házassági per maradt.

A kir. törvényszékeknek mint másodfoku polgári bíróságoknak több tennivalójuk volt 1901-ben, mint 1900-ban. Az év elején hátralékban volt 8240 felebbezés, 574 felülvizsgálat és 191 felfolyamodás, az év folyamán érkezett 22,525 felebbezés (1900-ban 20,845), 6200 felülvizsgálat (1900-ban 5482), 2387 felfolyamodás (1900-ban 2301); elintéztetett 21,919 felebbezés, 6081 felülvizsgálat és 2369 felfolyamodás, úgy, hogy az év végi hátralékok száma az év elején mutatkozó hátralékokat némileg meghaladta a felebbvitt sommás ügyek mindegyik neménél. Ha a felebbezhető sommás perek számát (járásbirósághoz érkezett 100 koronán felüli sommás perek, hozzáadva az előző évről maradt perek megfelelő hányadát, ami együtt 479,237-et tett) a felebbezések számával összevetjük, arra az eredményre jutunk, hogy 1901-ben minden száz felebbezhető sommás perre 47 felebbezés esik (1900-ban 43, 1899-ben 44, 1898-ban 41.)

A járásbiróságoktól felülvizsgálat alá terjeszthető ügyek száma (az érkezett száz koronán aluli perek száma, hozzáadva az előző évről maradt perek megfelelő hányadát) 527,620-ra tehető s ebből 1901-ben 6200 ügy került felülvizsgálat alá, ami 1,2%-nak felel meg (1900-ban ez az arányszám 1,3%, 1899-ben és 1898-ban 1,1%).

A használt jogorvoslatok mindegyik nemét az érdemleges járásbirósági ítéletekhez viszonyítva, a következő eredményekre jutunk: érdemleges járásbirósági ítélet 110,967 hozatott, ebből felebbezés alá került 22,525, 20,3% (1900-ban 20%, 1899-ben 23%), felülvizsgálat alá 6200 (5,7%, 1900-ban 5,3%, 1899-ben 6%). Ítéletábrái területük szerint vizsgálva a felebbezések arányát, látjuk, hogy aránylag legtöbb sommás ítélet a szegedi tábla területén felebbeztetett meg, 100 közül 22,2, míg a kolozsvári tábla területén 100 közül csak 16,8. A felülvizsgálatok arányszáma legnagyobb a marosvásárhelyi tábla területén (6,8%), legkisebb a győri ítéletábrái területén (4,6%), de nem sokkal magasabb ennél a debreczeni, a kolozsvári és a pozsonyi ítéletábrák arányszáma sem.

A felebbvitt sommás ügyekben 6954 szóbeli előadás tartott, a kontradiktórius tárgyaláson elintéztetett ügyek összes száma 20,108 1900-ban 17,719. Nyilvános előadás 2032 esetben tartott, 21,310 érdemleges ítélet 1900-ban 19,041, 4508 pert befejező végzés és 251 egyezséget jóváhagyó végzés hozatott. A 6 hónál rövidebb idő alatt befejezett felebbvitt sommás perek száma 1809 óta állandóan az összes befejezett perek 88%-át teszik, míg az 1 évnél hosszabb tartamu perek csak 2%-ot tesznek. Tárgyalási határnapok átlag 6 hétre töltenek, 8 hetes és ennél hosszabb határidőket csak a nagy-

váradai és marosvásárhelyi ítélő táblák területén tüznek a törvényszékek.

A kir. törvényszéknél elintézésre váró vizsgálóbírói ügyek száma 33,352 volt, 4600-zal több mint a megelőző esztendőben. Ebből az év végén 1917 ügy maradt elintézetlenül. A bűnvádi perek száma csökkenést mutat. A tárgyalásra váró ily perek száma 33,830-at tett, a múlt évi 35,580 bűnvádi perrel szemben. Ebből az év végén 7176 per maradt folyamatban. A vádtanácsok 2595 ülést tartottak, közel négyszázzal többet, mint 1900-ban. A törvényszéki főtárgyalások száma 8624 volt majdnem háromszázzal kevesebb, mint 1900-ban, az e tárgyalások eredményeül jelentkező ítéletek száma mégis 19,651 volt, 1527-tel több mint a megelőző esztendőben. Esküdtbírói főtárgyalást tartottak: 1305-öt a múlt évi 954 főtárgyalással szemben. Az összes esküdtbírói főtárgyalásokból 35 tartatott sajtóügyben, 1012 esküdtbírói főtárgyalás eredményezett ítéletet, 25 az ügy új esküdtbíró-ság elé való utalását, 48 az eljárás megszüntetését vonta maga után. Felebbvitt büntető ügy 26,968 érkezett másodfoku elbírálás végett törvényszékeinkhez, 1900-ban 21,658, 1899-ben 17,505. Ehhez hozzászámítva az év elején mutatkozó 4339 hátralékot, az elintézésre váró másodfolyamodású büntetőügyek száma 31,307 volt, amely számból az év végén 5195 maradt folyamatban.

Jogirodalom.

Magyarország közjoga (alkotmányjog). Irta dr. Ferdinandy Gejza. Budapest. Politzer Zsigmond és fia kiadása. 1902. 825 oldal.

Ferdinandy Gejza, egyetemünkön a közjog magántanára, kinek nevét az irodalomban eddig részben akadémiai pályadíjat is nyert alapos monografiái tették előnyösen ismertté, 825 oldalra terjedő testes kötetben megírta a magyar közjog rendszerét. Amint látjuk, Ferdinandy széles alapon tárgyalja közjogunkat; az ujabban megjelent közjogi könyvek közül egy se versenyezhet terjedelem dolgában az övével. Ha szerzőnk kiválólag azt tartotta szem előtt, hogy műve a jogtanulóknak szolgáljon vezérfonalul, úgy azt hisszük, kissé túlmént a kellő határon. Egyébiránt azonban művének e nagy terjedelme ellen nincs miért kifogást tennünk, mert minden főbb kérdésnél van neki mondani valója, ha nem is keresi mindenáron azt, hogy tetszetős megokolásokkal különleges álláspontokat foglaljon el.

Szerzőnk alaptételét a magyar közjog tudományos felfogására, amint azt műve bevezető részében kifejti (6. old.), csak teljes helyesléssel fogadhatjuk. Lényege ennek az, hogy a magyar közjog tudományos művelésénél nem arra kell törekednünk, hogy az idegen közjogok behatása alatt új közjogot alkossunk, hanem a magyar felfogás kidomborítására; ez utóbira, az elvi különbségek feltüntetésére, a magyar felfogás annál jobb megvilágítására kell az idegen közjogok ismeretét felhasználnunk. Tárgyalásának rendszerében szerzőnk új nyomokon halad. Könyvét ugyanis három részre osztja. Az első, általános részben az alkotmány fejlődését, alapvető tanait, főszerveit, jogalkotó tényezőit s a forrásokat tárgyalja. A második elemző részben adja a területet, népet, a főhatalom szervezetét és működését. A harmadik, összefoglaló részben az állami főszerveknek egymáshoz való viszonya, az állami egység s az állam függetlensége és nemzetközi jogállása tárgyalatik. A tárgyalásnak ez a beosztása, azt hiszem, némi nehézséggel, felesleges ismételtetésekkel jár s az áttekinthetőségnek is rovására van. A tulajdonképeni közjogi rész előtt az államról ad szerzőnk általános tudnivalókat. Ezeket (nép és nemzet; az állam és nemzet, a hol szerzőnk fentartja azt a régebbi elfogadhatatlan álláspontját, hogy állam és nemzet nem fedik egymást; az állam mivolta stb.), nézetem szerint, jobb lett volna a tulajdonképeni közjogi tárgyalás alkalmas helyein elmondani.

Messze vezetne a szerző álláspontjának minden kérdésnél behatóbb tárgyalása. A főbb kérdéseknél a különleges álláspontok ellen se tehetünk észrevételt általában, ha kellőleg megokolva vannak. Szerzőnknek ezt megtaláljuk. Azért csak néhány kérdésre akarok rámutatni, melyeknél szerző felfogását, nézetem szerint, nem tette kellőleg indokolttá. Így mindjárt az állampolgárság fogalmában azt a megkülönböztetést, mely szerint az egyfelől alattvalóság, másfelől állampolgárság (199. old.), nem látom elfogadhatónak. Utóbbi alatt ugyanis szerzőnk az állam hatalmában való részesedést érti. Azonban az állampolgárság első sorban is az állam alávetettséget foglalja magában, mert az állam azt, ki neki tagja, kényszeríti, hogy különös felfogásának hódoló s annak engedelmes eszköze legyen, mert különben az állam léte lehetetlen volna. Az «állampolgárság» kitételnek tehát tisztán az állami hatalomban való részesedés kifejezésére való lefoglalása nem állhat meg. Hisz e szerint az, akinek nincsenek politikai jogai, az nem állampolgár. Amire szerzőnk az «állampolgárság» kitélt használja, az tulajdonképpen az u. n. «szűkebb (vagy szorosabb) értelemben vett állampolgárság». Ehhez képest szerzőnek azt az álláspontját se fogadhatom el, mely szerint «alkotmányos államban az alkotmányjog szempontjából az állampolgári jogviszony azon részének van nagyobb fontossága, amelyik az egyén részére szabadságot, jogokat biztosít». (254. old.) Hiszen az állam alapfelfogása az egyén és köz viszonyáról első sorban az állampolgári köteleltségeknél domborodik ki, mert itt lesz láthatóvá, mennyire tekinti az állam szükségesnek tagjait saját céljaira igénybe venni.

Az állampolgári engedelmisség (297. old.) tárgyalásánál is letért szerzőnk különben gondosan követett útjáról a tradicionális magyar közjogi felfogás visszaadásában. A mi közjogi felfogásunk az állampolgári engedelmisségnek tágabb határokat szabott annál, hogy az egyes a közhatalmások minden rendeletének engedelmeskedni köteles legyen, hacsak az a rendelet formailag jogszerű. A szokásjogilag kifejlődött, majd a megyéknél mint vis inertiae megjelenő passzív ellenállási jogot közjogi felfogásunk általánosította, megengedettnek tekintvén azt nemcsak az alkotmányellenes hatóságoktól származó, hanem a bár alkotmányos hatóságoktól származó s általában formaliter törvényes, de materialiter törvénytelen rendeletekkel szemben is. Szerzőnk felfogását még a hatóság elleni erőszakra vonatkozó bírósági gyakorlatunk se támogatja.

A királyi hatalom jellemzésénél szerzőnk felemlíti a magyar királyság keresztény jellegét (342. old.), keresztény jellegű a magyar állam, nemcsak a királyi *hatalom*. Ezt a vonást tehát szerzőnek a magyar állam alapjellegeként szintén ki kellett volna bővebben fejteni (így utalva a régi bevett, paritásos felekezeteknek még mindig fenálló privilegizálására az új bevett és beveendő felekezetekkel szemben).

A képviseletre nézve nagyon rendi izü szerzőnk felfogása. Azt mondja ugyanis, hogy «magyar felfogás szerint a képviselő, ha nem is többé a választó közönség akaratát képviseli, de azért ma is a választókerület polgárai összességének képviselőjéül tekintetik». (459. old.) Támogatja ezt az országgyűlés integritásának elvével s az új összeférhetlenségi törvény: az 1891. évi XXIV. tcz. 13. §-ával. Nézetem szerint s amint különben szerző is vallja (458. old.), a képviseletet a mi 48-as törvényhozásunk teljesen abban az értelemben, azzal a felfogással s ennek az időben kialakult egész tartalmával fogadta el (a nélkül, hogy ez akár akkor, akár később positive kifejeztetett volna), aminő felfogása a képviseletnek akkor általános volt s aminő felfogással elfogadták azt a többi kontinentális államok is, melyek a modern képviseletet az időben behozták. Ez az a felfogás, amit a 18. század végi francia alkotmányok s később számtalan idegen utánzataik úgy fejeznek ki, hogy a képviselő nem a választókerületet, hanem az egész nemzetet képviseli. Miután pedig

a jogátruházást, hatalom delegálást a modern államjogi felfogás nem fogadja el és a magyar közjogban sincs semmi pozitív alapunk arra, hogy ezt elfogadják, a fenti tétel tulajdonképpen azt jelenti, hogy a képviselő nem választókerületét, nem a választók akaratát, sem a választó polgárok összességét, hanem az egyetemes állami érdeket képviseli. Az országgyűlés integritásának elvéből nem lehet levezetni azt, hogy a képviselő a választók összességét képviseli. Az országgyűlés integritásának követelményével nem azt akarjuk elérni, hogy minden választókerület polgárai összességének legyen egy képviselője, hanem miután az országgyűlés, mint egyik fő állami szerv, számos részleges szervekből (a képviselők) alkottatik egybe; miután annak, mint a főhatalom egyik tényezőjének összetétele, fontos alkotmányi szabvány, mert az részleges szerveinek összessége nélkül nem az az állami szerv, aminek az alkotmány akarja; miután az, ha egyes területrészek az országgyűlésre meg nem hivatnának, az alkotmány azon alaptételének megsértését involválná, mely szerint az államtagok, a szent korona tagjai, a törvényes feltevések megléte mellett, valamennyien jogosultak befolygni a közhatalomra, ezért követeli alkotmányunk, hogy minden választókerület képviselője ott legyen az országgyűlésen. Az összeférhetlenségi törvény azon fent idézett rendelkezése pedig, mely megengedi, hogy a képviselő különben tiltott ügyekben is közben járhat a kormánynál választókerületének törvényhatósága vagy a választókerületéhez tartozó városok, községek, nem nyereségre alakult szövetkezetek stb. érdekében — szintén nem támogathatja szerzőnk álláspontját, már csak azért sem, mert a magánosok ügyeiben való közbenjárás tiltva van. Már pedig, ha a képviselő a kerületbeli polgárok összességének képviselőjéül lenne tekintendő, ezt nem lehetett volna eltiltani. Egyébiránt szerzőnk egyáltalán elmulasztotta a képviseletnek természetét szorosabban kifejteni, nevezetesen tekinthető-e s mennyiben az országgyűlés a nemzet képviseletének (336. old.), vagy pedig annak nem tekinthető. Az ilyen dolgokat a jogtanuló előtt szabatosan kell tisztázni, mert különben zavaros fogalmai támadnak éppen az állami élet alapvető kérdéseiben. Végül meg kell jegyezni, hogy előnyére szolgált volna Ferdinandy művének, ha definícióit kurtábbra fogja s a történelmi részből is kevesebbet ad.

Tartózkodás nélkül elmondottam a fentiekben szerző művére s egy-két kérdésben felfogására nézve véleményemet, mert őt mindenesetre oly színvonalu közjogásznak tartom, akivel szemben általános szólamokat a bíráló nem használhat. Öröömre szolgálna, ha azokról, miket kifejtettem, őt meg is győzhettem. Ielkiismeretes gondosságának, melylyel közjogunk tételeit kifejti; alkotmánytörténelmi jártasságának; ama figyelmének, hogy minden főbb kérdésnél szorgos tekintettel volt a régi s a mai közjog különbségére; ama, legtöbb esetben sikerrel járt törekvésének, hogy a magyar közjogi felfogásról tiszta képet nyújtson, épp oly elismeréssel adózhatok, mint formailag kifogástalan, világos előadásu tárgyalásának. Munkájának mindezen előnyös tulajdonságok késéskivül igen tekintélyes helyet biztosítanak közjogi tan-könyveink között.

Dr. Balogh Arthur,
egyetemi m. tanár.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az 59. számú döntvény módosítása ellen.

Vége meghallotta a Curia a sok panaszt, ami az 59. számú döntvény ellen, különösen az utolsó években hangzott. Tudvalevő ugyanis, hogy az elidegenítést és terhelést tiltó feljegyzések ezen döntvény keletkezése óta szaporodtak, s különösen az utolsó években valósággal ellepték a telekkönyveket.

A dolog aképen történt, hogy a bírói gyakorlat a döntvényt félreértette s abba olyas valamin olvasott bele, a miről a döntvény nem is szólt. A döntvény arról rendelkezett, hogy olyan ingatlanra, amelynek tulajdonosával szemben az elidegenítés vagy terhelés tilalma van feljegyezve, végrehajtási zálogjognak bejegyzése nem rendelhető el, a gyakorlat pedig ebből azt következtette, hogy ennél fogva minden ilyen tilalom a telekkönyvben feljegyzendő.

Ezért a helytelen bírói gyakorlatért azután, a melyből szélhámos adósok kezében valóságos világcsalás eszköze lett, a Curia döntvényét tették felelőssé.

A Curia végre szükségét látta annak, hogy 59. számú döntvényét ugyancsak döntvény alakjában *értelmezze*. Ezzel az értelmezéssel kellett volna foglalkozniok a Curia polgári szakosztályainak. Az e tárgyban összehívott teljes ülés azonban nem döntött, mert a kérdést ily formában, amely csupán az 59. számú döntvény értelmezésére szorítkozott volna, megfelelőnek nem tartotta.

Igy azután a múlt hónap elejére összehívott teljes ülés már azon kérdéssel foglalkozott, hogy «az 59. számú döntvény megváltoztatandó avagy módosítandó-e, s ha igen, milyen irányban és mérvben?», s ugyanezen kérdést fogja megvitatni és benne dönteni a Curia jövő heti teljes ülése.

Nekünk pedig épen a kérdésnek ily alakban való feltevése miatt vannak súlyos aggodalmaink.

Ugyanis, ha nem csalódunk, a kérdés megváltozott formája azt jelenti, hogy meg van a hajlandóság arra, hogy a 59. számú döntvényt, a helyett, hogy értelmeznék, megváltoztassák, módosítsák.

Szerintünk a módosításnak vagy változtatásnak helye nincsen, s azért kötelességünknek tartjuk, hogy ellene szóljunk.

Nem említve azt, hogy a bírói szokásjog alapja, erejének forrása az állandó és következetes jogalkalmazás s hogy a döntvény a bírói jogképzésnek éppen legmagasabb nyilatkozata,² — megengedjük, hogy a helytelennek felismerése, s helyébe tévése a helyesebbnek, mindnyájunk tiszteletét megérdemli.

Az 59. számú döntvény rendelkezése azonban nem helytelen.

Ezt már több, mint három éve e lapokban (1899. évf. 22. sz.) részletesen kifejtettük. Előadtuk már ott, hogy a baj kutfeje nem abban van, hogy a már feljegyzett tilalom az 59. számú döntvény szerint telekkönyvi akadály — e tekintetben a döntvény helyes, — hanem abban, hogy a semmiből teremtettil tilalmakat is bejegyzik.

A kérdés súlypontja tehát abban van, hogy vajjon melyek azok az elidegenítési és terhelési tilalmak, a melyek a telekkönyvben feljegyezhetők?

Erre a kérdésre bíróságaink eddig körülbelül azt felelték, hogy mindenki tehet az ingatlanával, ami neki tetszik, tehát (!) minden elidegenítési és terhelési tilalom feljegyezhető s feljegyzendő.

Már most, ha ez a tétel helytelen, vagyis ha nem igaz az, hogy minden ilyen tilalom telekkönyvi feljegyzése meg van engedve s azokat a tilalmakat, amelyek a telekkönyvben fel nem jegyezhetők, bíróságaink csakugyan fel nem jegyzik: úgy utját álljuk annak, hogy a telekkönyvbe a fel nem jegyezhető tilalmak bejussanak.

Tudnivaló pedig, hogy éppen a szerződésen alapuló, a telekkönyvi jog szerint fel nem jegyezhető tilalmak feljegyzése oka annak a visszás helyzetnek, amelyért a kir. Curia 59. számú döntvényét okolják.

A feljegyezhetőség kriteriumán válik meg, melyik tilalom juthat be a telekkönyvbe s melyik rekesztendő ki abból?

Mi ezen kérdésre az említett helyen a feleletet megadtuk, megösmertetvén a magánjogi dogmatika álláspontját. (Randa, Zsögöd, Lányi.)

Ezek szerint ahhoz, hogy az elidegenítést és megter-

helést tiltó kikötést abszolúttá lehessen tenni, s ilyenül lesz a telekkönyvi feljegyzés által — az szükséges; hogy a tilalmi rendelkezés által jogosított — akár harmadik — személyt a tulajdonjogi korlátozással terhelendő ingatlan telekkönyvi szolgáltatására irányuló jog illesse vagy legalább bizonyos feltétel beállta esetén illethesse; megemlítettük ott az ily tilalmak példáiként kivált azon eseteket, amelyekben a tulajdonjog feltételhez vagy időmeghatározáshoz van kötve (1886: XXIX. tcz. 14. §. 1. p.) s a legatum, fideicommissum inter vivos, átadás gyermeknek, életben tett osztály, elő- és visszavásárlási jog, pactum commissorium, ajándékozás eseteit.

Mindezen esetekben az elidegenítés tilalma az átruházó tulajdonos saját visszakövetelési vagy harmadik személy a tulajdon átruházására vonatkozó követelésének megóvására szolgál.

Álláspontunkat igazolta a magyar általános polgári törvénykönyv tervezete 563—567. §-aiban.

Nevezetesen az 563. §. második kezdése szerint «szerződés által csak az átruházó tulajdonos alapíthatja meg az elidegenítés tilalmát (amelyet az 565. §. szerint a telekkönyvben be lehet jegyezni) és csak oly célra, hogy saját visszakövetelési jogának vagy harmadik személy, a tulajdon átruházására vonatkozó követelésének megóvására szolgáljon».

Az 567. §. szerint ezen szabály a jogok átruházásának és terhelésének tilalmára is megfelelően alkalmazandó.

A Curiának tehát nem kellene egyebet tennie, mint akár az 59. számú döntvény értelmezéseként, akár önálló döntvényben az elidegenítési tilalmak telekkönyvi feljegyzése kérdésében az imént kifejtett értelemben állást foglalni.

Igy ezentúl a fel nem jegyezhető tilalmak, amelyek ma a feljegyzett tilalmak 95%-át teszik, a telekkönyvbe be nem juthatnának, az érvénytelenül ugyan, de már feljegyzett ilyen tilalmak pedig (azok, amelyeket feljegyezni nem szabadott volna) nem szolgálhatnának akadályul arra nézve, hogy azon ingatlanra vagy jogra harmadik személy akár magán-, akár közokirat alapján jogot szerezhessen, más szóval: ezen tilalmakra az 59. számú döntvény alkalmazást nem nyerne.

Ily módon a Curia elkerülhetné, hogy döntvényét megváltoztassa vagy módosítsa, ami annál kívánatosabb, mert az 59. számú döntvény kelte óta magánjogunk, illetőleg a telekkönyvi rendelet nem változott s így a döntvény megváltoztatására belső ok nincsen, másfelől nem kellene visszatérnünk azon helytelen állásponthoz, amely szerint még az érvényesen feljegyzett tilalom sem akadály a végrehajtási zálogjog bejegyzésének.

Ez az álláspont ugyanis, egyébről nem is szólva, megfosztaná a jogi védelemtől azokat a tilalmakat is, amelyeknek megóvását fontos tekintetek követelik.

Arról, hogy a kérdés súlypontja csakugyan a feljegyezhetőség kritériumában van, s hogy az 59. számú döntvény megváltoztatására ok nincsen, tanuságot tesz az ezen kérdésre tartozó osztrák magánjogi dogmatika és judikatura.*

Ismeretes, hogy az osztrák judikatura a feljegyzett elidegenítési tilalom ellenére megengedi, hogy az ingatlan tulajdonosának hitelezői az ingatlanra végrehajtást vezethessenek; viszont s talán éppen a most említett okból nem elég rigorozus a másik kérdésben, megengedvén oly szerződésen alapuló tilalmak feljegyzését is, amelyek a magánjogi dogmatika szerint a szerződő felek között obligatorius viszonyt alapítanak meg, harmadik jogszerzővel szemben azonban hatálytalanok.

Ezen a ponton, a feljegyezhetőség kérdésében támadja tehát az osztrák jogi irodalom is a birói gyakorlatot.

Steinbach e kérdésben alapvető monográfiájában (Die Wirkungen letztwilliger und vertragsmässiger Veräußerungs-

verbote nach österreichischem Rechte. Bécs, 1877.) különbséget tesz az önálló, olyan tilalmak között egyfelől, amelyek nem az ugyanazon dologra harmadiknak engedett jog alapításával kapcsolatban keletkeznek, másfelől azok között, amelyek ily jog megalapításával kapcsolatosak.

Az első kategóriába tartozó, szerződésen alapuló tilalmaktól a telekkönyvi feljegyezhetőséget megtagadja.

Pfaff-Krainz viszont különbséget tesz a szerint, amint a tilalom ingyenes vagy visszerthes ügylet mellékkikötéseként jelentkezik. Az első esetben meghagyás (modus) erejével bír, a második esetben, hacsak bontó feltételtként kikötve nincsen, részét teszi az ügylettel egyébként elvállalt kötelezettségeknek; ezért megszegése esetében a tilalmi kikötés által jogosított csak (teljesítésre vagy) kártérítésre perelhet. A tilalom bejegyzése ellenben csak akkor van megengedve, ha kifejezetten, mint bontó feltételt vagy végződő időpontot jelentették ki a szerződő felek.

Ez is tanulság arra, hogy a Curiának a baj kutfejét kell felkeresnie s azt a forrást eldugnia, amely tisztátalan vizével a rothadást okozta.

Dr. Sebestyén Samu.

A birói zálogjog hatályáról, a jóhiszemű harmadikkal szemben.

A felsőbbíróságoknak s különösen a kir. Curiának ujabban követett joggyakorlata alapján azon felfogás állandósult meg még az alsóbíróságoknál is, hogy a jóhiszemű szerző, ki a lefoglalásról nem tudott, a dolog tulajdonjogát a zálogtól mentesen szerzi meg, ha mindjárt a végrehajtást szenvedő jogszerűtlenül, vagyis a foglalásról tudva idegenítette is el a lefoglalt dolgot. Így ítélte a budapesti kir. törvényszék felebbezési tanácsa 1902. II. D. 248. és a kir. Curia I. G. 678/902. sz. a.

Szerény nézetem szerint ezen joggyakorlat így meg nem állhat, mert mi indok nincs arra, hogy a bár jóhiszemű szerzőt nagyobb védelemben részesítsük, mint a hitelezőt, ki követelésének behajtására már birói zálogjogot is szerzett.

Ezen gyakorlat az igényperekben bir fontossággal, hol már néhány ízben az ingók zár alól leendő feloldása ítéltetett meg az igénylő felperesnek csupán azért, mivel az ingók az ő és nem a végrehajtást szenvedettnek tulajdonát képezik. De az igényperekben a tulajdoni kérdés nem perdöntő, mert nem az a kérdés, hogy az igénylő tulajdonát képezik-e a lefoglalt dolgok vagy sem, hanem csupán az, hogy van-e az igénylőnek valamelyes olyan erősebb joga a hitelezővel szemben, melylyel a végrehajtatót elűtheti attól, hogy magának a foglalás és szerzett zálogjoga daczára a tárgyakból kielégítést szerezzen. Lássuk, hogy áll az eset a fenti gyakorlat alapján? Végrehajtást szenvedő azon ürügy alatt, hogy elköltözik, butorait eladja, s természetesen elhallgatja, hogy azok lefoglalva vannak. A vevő tehát tényleg jóhiszemű, de ha nem is az, a roszhiszeműséget bizonyítani nem lehet. Ennélfogva, ha a fenti elvből kiindulva az ingókat a birói zár alól feloldjuk, akkor a hitelező birói zálogjogával mit sem ér s elesik követelésének a lefoglalt ingókból való kielégítésétől, noha erre nézve az egyedüli törvényes eszközt, a birói foglalást érvényesítette. Hol van tehát ilyképen a zálogjognak biztosítéka? s általában, mit ér maga a birói zálogjog az ingóknál? mert hiszen a zálogjogot az ingókra ráírni nem lehet. Szoros zárt fogatosítani s gondnoki őrizetbe adni szobabutorokat nem lehet. Vagyis ez azt jelenti, hogy ilyenformán tisztán az eladó tisztességére kell bízunk, hogy az ingóknak bár tiltott eladásánál elhallgatja-e vagy sem az azokat terhelő zálogjogot.

Ne tévesszük össze ez esetet a kereskedő által üzleti körében történt eladásokkal, melyekre nézve a kereskedelmi törvény 299. §-a intézkedik, mert ez egészen más. Hogy itt

* Ezekről tájékoztat a Stubenrauch-féle kommentár (7. kiadás) 469—70. l. és Pfaff-Krainz, System (2. kiad.) 523—24. l.

a vevő feltétlen tulajdont szerez, s hogy a megvett árut terhelő esetleges zálogjog a tulajdonosváltozáskor elvész, ennek oka a kereskedelmi forgalom könnyítésének előmozdítása, mert hiszen ha a vevőnek arra is figyelemmel kellene lenni, hogy a megvett dolgot az átruházó hitelezői tőle elperelhetik, vagy elárverezik, ez a kereskedelmi forgalmat feltétlenül megnehezítené.

De a vitatott esetben nem a kereskedő által üzleti körében történt eladásról, hanem olynemű eladásról van szó, a hol a vevő feltétlenül tartozik azon gondossággal, hogy megvétel előtt az áruknak zálogmentességét megállapítsa; ha pedig ez nem volna lehetséges, úgy mindenesetre a vétel eszközlésénél oly cautélakat alkalmazzon, a melyek alapján a megvett ingóknak záloggal való megterhelése esetén is a törvényes regressuson kívül magát az eladóval szemben biztosíthatja.

Mert csak nem lehet helyesnek elfogadnunk azt, hogy az adott esetben a hitelező veszítse el az igénylő jogát jóval előbb megszerzett zálogjogát. Itt nem lehet a kereskedelmi forgalmat indokul felhozni, mert a kereskedelmi forgalmat csak azon adásvételek képezik, a melyeket a kereskedő üzleti körében köt; a fent megjelölt esetben azonban nem kell tekintettel lennünk a vevő fél érdekeire, mert a vevő regressusa az eladóval szemben amugy is meg van, a hitelezőnek azonban csak szerzett zálogjoga biztosítja követelésének behajthatóságát.

Dr. Jacobi Béla,
budapesti ügyvéd.

Különfélék.

— **A gabona-uzsora kérdése** felszínre hozta az uzsora-törvény revisiójának tervét. Az erre vonatkozó munkálatok, melyek a kérdésnek mind magánjogi, mind büntetőjogi részét felölelik, az igazságügyminiszteriumban folyamatban vannak.

— **A végrehajtási eljárásról** szóló 1881. évi LX. tcz. módosítása tárgyában előadói tervezet készült. A hatályban levő törvény megváltoztatása azért válik szükségessé, hogy egyfelől annak rendelkezései összhangba hozassanak a polgári perrendtartás javaslatának perjogi rendszerével; másfelől pedig, hogy a jelenleg érvényes végrehajtási eljárásnak jogi és gazdasági szempontból kifogásolt egyes fogyatkozásai orvosoltassanak. A végrehajtási eljárás ujjaalkotása — mondja az igazságügyminiszterium 1901. évi jelentése — czélszerűen csak a telekkönyvi jognak készülő reformja és az általános polgári törvénykönyv megalkotása kapcsán lesz megvalósítható.

— **A büntető-törvénykönyvek módosításáról** az ország közállapotairól szóló jelentésben a következőket olvassuk: A Szilágyi Dezső igazságügyminiszter által az országgyűlés képviselőházánál benyújtott törvényjavaslatot Erdély Sándor igazságügyminiszter visszavonván, újabb tervezet kidolgozására adott megbízást. Ez a tervezet hosszabb és beható megvitatás tárgyát képezte az 1898. évi október hó 20-tól ugyanazon évi december 8-ig folytatólagosan tartott bizottsági üléseken, melyeken hivatali elődöm személyesen elnökölt. A bizottság megállapodásai értelmében átdolgozott tervezetet 1900. évi június hó 20-án egy szélesebb körű szaktanácskozmány elé terjesztettem. Az akkor nyilvánított vélemények, nemkülönben az 1901. évi február hó 8-ika és márczius hó vége közötti időben vezetésem alatt tartott enquete megállapodásai alapján készült — az 1901. év vége felé — egy újabb tervezet, mely újabb átdolgozás alatt áll.

— **Kegyelmi kérvény** 1901-ben 492 nyújtatott be. Ezek közül tárgyalás nélkül 339, tárgyalás után 111 utasított el. Legfelsőbb elhatározással pertörlés engedélyezett két esetben. Személy ellen elkövetett bűncselekmény miatt kiszabott szabadságvesztés-büntetés 4 esetben egészen, 11 esetben részben elengedtetett és 9 esetben pénzbüntetésre lett átváltoztatva. Vagyon ellen elkövetett bűncselekmény miatt kiszabott

szabadságvesztés-büntetés 3 esetben teljesen, 3 esetben részben elengedtetett és 2 esetben pénzbüntetésre lett átváltoztatva. Hatóság elleni erőszak miatt kiszabott szabadságvesztés-büntetés 3 esetben részben elengedtetett, 1 esetben pénzbüntetésre lett átváltoztatva. Egyéb büntetendő cselekmények miatt kiszabott szabadságvesztés 3 esetben egészen, 1 esetben részben elengedtetett. Szabadságvesztés-büntetés tehát teljesen 10, részben 18 esetben engedtetett el és 12 esetben lőn pénzbüntetésre átváltoztatva.

— **A bírói és ügyészi személyzet létszáma** 1901. évben a bírói és albírói állások szaporítása és a korona-ügyész helyettesek létszámának 3-ról 5-re való emelése következtében 2894-ről 2923-ra növekedett. A fogalmazói segéd-személyzet tagjai közül a jegyzők és aljegyzők száma 916-ról 934-re, a tanácsjegyzők és segédtanácsjegyzők 42-ről 47-re emelkedett ugyan, de az egyéb fogalmazói segéd-személyzet-hez tartozók száma 383-ról 332-re csökkent. A kezelőtisztai segéd-személyzet létszámában következő változás észlelhető: a telekkönyvvezetők száma 728-ról 750-re, a segédtelekkönyvvezetők 83-ról 84-re, az irodatisztoké 194-ről 338-ra emelkedett, míg a legcsekélyebb javadalmazású irnokok száma 2170-ről 2029-re szállt alá. A közjegyzők száma, négygyel csökkenve, 270 volt, a közjegyzői helyetteseké és jelölteké, hárommal szaporodva, 168-ra emelkedett. Az ügyvédek száma 67-tel, az ügyvédjelölteké 259-czel nőtt s 4873-at, illetőleg 2467-et tett. Pusztán a budapesti ügyvédi kamara területén 1268 ügyvéd és 886 ügyvédjelölt volt bejegyezve, az összes ügyvédek és ügyvédjelöltek 26, illetőleg 35,9%-a.

— **Kozma Sándor** siremlékét nov. 2-án d. e. 11 órakor leplezik le ünnepélyesen a kerepesi uti temetőben.

— **Tanulmányok a magyar általános polgári törvénykönyv tervezete köréből.** Írta *dr. Ereky István*. A munka három különálló tanulmányt foglal magában, melyek közül az első az egyesületről, a második az alapítványról és a harmadik az önálló dologi szerződésről szól. Mindegyik tanulmány széleskörű jogtörténeti adatokon épül föl és a külföldi jogintézményeket és irodalmi nézeteket is ismerteti és tárgyalja, és ezeken az alapokon ismerteti és bírálja a magyar magánjogi tervezet intézkedéseit. A széles alapra fektetett jogtörténeti és jogirodalmi fejtegetések mellett föltétlen elismerésre méltó a munkának az az iránya, hogy a tervezet intézkedéseinek közgazdasági hatására folytonos figyelemmel van és a tervezet intézkedéseit a közgazdasági hatásokra való tekintettel bonczolja. A tervezet intézkedéseit a munka sok tekintetben helyteleneknek tartja. Így gyakorlatatlannak tartja a tervezetnek azt az intézkedését, hogy minden egyesületnek korlátlan jog-, illetve vagyonszerző képességet ad, mert ebből a vallásos egyesületek tulságos vagyonszerzése fejlődhet ki. Nem tartja helyesnek, hogy a tervezet kiküszöbölte az önálló dologi szerződést, mert az szerinte a telekkönyvi intézmény szempontjából hasznos és közgazdaságilag szükséges volna.

A munkában foglalt egyes tanulmányok úgy terjedelmre, mint a feldolgozott anyag nagyságára nézve felülhaladják az egyszerű kritikai tanulmány mértékét, és mind-egyikök a magánjogi tervezet kritikai méltatása mellett egy-egy teljes monográfiáját tartalmazza a feldolgozott kérdésnek. A fiatal írónak meglepő nagykészültségű munkáját azok is érdekléssel fogják olvasni, akik a tervezet intézkedéseire vonatkozó bírálatában nem értenek vele egyet.

Függelékül a munkához a francia egyesületi törvény és rendeletek fordítása van csatolva.

A 390 lapra terjedő, szép kiállítású könyv ára 6 K.

— **Régi marasztalási formula.** *Dr. Ereky Istvánnak* fentebb ismertetett könyvében található érdekes jogtörténeti adatok között a következőt olvassuk: A középkorban az alapítványokat valamely szentnek nevére volt szokás hagyni. Például így: Neked, Szent András, hagyom egy darab föl-

demet. Ennek a módnak aztán az volt a következménye, hogy az alapítványt a szent nevében perelték és a perben elmarasztalták Szent Andrást bizonyos számú solidusnak a törvényes következmények terhe mellett való megfizetésében.

— **Nemzetközi és időközi magánjog.** *Wittmann Ernőnek* a budapesti tudomány-egyetemen pályadijat nyert ily című tanulmánya 270 oldalra terjedő kötetben megjelent. A mű két részből áll. A nemzetközi magánjogi részben a honi jog alkalmazási köre és a területi jog alkalmazási köre tárgyalatik. A nemzetközi magánjogi rész a cselekvőképességet, a házasság kötését, felbontását, a házastársak személyes és vagyoni viszonyait, az örökjogot, a gondnokságot és gyámságot, a dologi és kötelmi jogot öleli fel. Az utolsó fejezet az időközi és nemzetközi magánjog viszonyáról szól.

— **A kötvénykibocsátások biztosítása** cím alatt *dr. Pap Dezső* érdekes tanulmányt tett közzé. Kifejti a kötvénykibocsátás gazdasági jelentőségét, annak jogi lényegét. Összefoglalja a tételes törvényhozások ide vágó rendelkezéseit, rámutat törvényhozásunk hézagaira és a reform elveit a következőkben foglalja össze: 1. Lehetővé kell tenni a bankoknak, hogy ipari kötvények kibocsátásával is foglalkozzanak és intézkedni kell e célból a bankok által kibocsátott ipari kötvények biztosítása iránt. 2. A pénzintézetek által iparszerűleg kibocsátott kötvények biztosítása mellett intézkedni kell a magánvállalatok által esetenként kibocsátott kötvények biztosítása iránt is. 3. A kötvénytulajdonosok jogainak megóvása végett, egyúttal azonban a kibocsátó vállalat érdekében is, szervezni kell egymásközi és a kibocsátó vállalathoz való viszonyukat és pedig a társasági jogelvek alapján. 4. Kötelezővé kell tenni a legmesszebb menő nyilvánosságot és pedig úgy a kibocsátás előtt, mint az után.

— **Bélyegrövidítés** tényálladéka nem forog fen, ha peres fél a felebbviteli beadványtól járó egész bélyegilletéket tévedésből nem a beadvány első, hanem másodpéldányán róttá le. 5368/902. P. sz. Határozat: A m. kir. közigazgatási bíróság a panasznak helyt ad s a panaszost a követelt 136 korona 50 fillér illeték megfizetésének kötelezettsége alól felmenti, mert panaszos a megletezett felebbezésről járt illetéket a felebbezés I.-gyel megjelölt példány helyett a II.-vel megjelölt példányon nyilvánvaló tévedésből róttá le, már pedig a példányok egyszerű eltévesztése valamely bélyegrövidítés tényének megállapítására alapul annál kevésbé szolgálhat, mivel a felebbezést benyújtott panaszostól függött, hogy a felebbezés egyes példányait mily jelzéssel lássa el és így módjában állott volna tévedésének idejében való észrevétele esetében a felebbezés ama példányának a jelzését, amelyen a bélyeglerovást teljesítette, II.-ről I.-re ki is javítani és az eredetileg I.-gyel jelölt példányt II. jelzéssel előltni.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Kartell-enquête Németországban.** A német birodalmi kormány nagyszabású enquetet hívott egybe a kartellek alakulása és hatásának megvitatása céljából. A szóbeli enquetet írásbeli előzete meg. Az enquête tárgyalásai contradiktus alakban folynak majd, hogy kartellképviselők, a kartellek által befolyásolt körök és végül pártatlan szakértők is elmondhassák véleményüket. November 14-én előértekezlet lesz, amelyen az enquête tárgyalási módozatait fogják megállapítani.

— **A vis major kérdése.** Egy német vasut selyemárut szállított, melyek a vasuti kocsi belsejében kiütött tűz folytán erősen megrongálódtak. A tüzet egy celluloiddal megtöltött láda öngyulladás okozta, minélfogva a vasut a kártérítést megtagadta. Az első bíróság a fél követelését megítélte, mert vétkes gondatlanságot látott abban, hogy a celluloidos ládát úgy rakták be a vasut munkásai, hogy az elfordult, s dörzsölés folytán meggyult. Az ítéletet az Oberlandesgericht is jóváhagyta, de a Reichsgericht a vasutat a fizetés kötelezettsége alól felmentette. Az indokolás szerint a körülményekhez képest vis majornak tekintendő az az

eset is, mely a vasuti kocsik belsejében áll elő. Az nem volt előre látható, hogy a celluloidos láda eldül, s tartalma magától meggyulad, s így a vasut e miatt nem is vonható felelősségre.

— **Érvényes-e a följelentéstől való tartózkodás iránt kötött szerződés?** (*Német felsőbbbíróági gyakorlat.*) Általánosságban senki sincs ugyan kötelezve, hogy a tudomására jutott büntetendő cselekményt a hatóságnak följelentse, de a jó erkölcsökbe ütközik, ha valaki a megengedett hallgatást nyereszkes módon oly vagyoni előnyöktől teszi függővé, melyekhez a hallgatást ígérőnek különben nincs joga. Érvénytelen tehát a jutalom fejében tett abbéli ígéret, hogy a jutalmat elfogadó a büntetőjogi elévülés leteltéig hallgatni fog a másik által letett hamis eskü fölől.

— **Különbözeti kifogás a folyószámla-forgalomban.** Röviddel ezelőtt a berlini Kammergericht visszautasított egy különbözeti kifogást, a melyet cassaugyletek alapján emeltek a folyószámla-forgalomban. Ugyanilyen értelemben döntött most a frankfurti Oberlandesgericht. Egy frankfurti cég a német értékpapír- és váltóbankkal üzleti összeköttetésben állt. A bank más üzleteken kívül értékpapírokat is vett és eladott a cég számára, amely üzlet végén a banknak ilyen transzaktiókból kifolyólag 2400 márkával tartozott a nélkül, hogy a bank által közölt folyószámla ellen kifogást emelt volna. Később a cég azt állította, hogy ezzel az összeggel a bank jogtalanul terhelte meg, mert a bank által közvetített értékpapír-adásvétel különbözeti ügyletnek tekintendő, a tőzsdetörvény értelmében. Az Oberlandesgericht mint felebbezési bíróság a keresetet elutasította, főképen azért is, mert a felperes cég a folyószámla ellen nem emelt kifogást és még a folyószámla közlése után is folytatta üzleti összeköttetését alperessel.

— **Tilos ajándék.** Egy lipcsei részvénytársaság, mely rendszerint magas osztalékot szokott fizetni, egyik évben nyereséget nem tudott felmutatni. A felügyelő-bizottság tagjai 500,000 márkát ajándékoztak a társaságnak és így a szokásos osztalék kifizethető volt. Ez az ajándékozás a mérlegben kifejezésre nem jutott és a közgyűlésnek tudomására nem hozott. A részvények árfolyama nemcsak nem csökkent, de valamennyire emelkedett is és ezt az emelkedést felhasználta a felügyelő-bizottság egy tagja részvényei eladására. A következő évek is balul ütven ki, ez a manipuláció kiderült és a felügyelő-bizottság tagjai 4000 márkától 11,000 márkáig terjedő pénzbüntetésekre ítéltettek el.

— **A francia igazságügyminiszter** újabb rendeletet bocsátott ki a feltételes szabadlábra helyezés körül követendő eljárás tekintetében. Eddig tudniillik az e kérdésben véleményezésre hivatott bizottságok határozataik hozatalánál csupán a letartóztatási intézetek igazgatói által előterjesztett adatok alapján jártak el, anélkül, hogy maguknak módjukban állott volna iratoknak, jelentéseknek s egyéb szükségességeknek látszó adatoknak a beszerzése iránt intézkedni; így természetesen az intézeti igazgatónak a véleménye és nézete vált döntővé, noha a bizottságnak legalább részben, éppen őt kellett volna a kedvezményre ajánlások körül követett irányelveire nézve ellenőrizni. Az említett rendelet az által kívánja elejét venni az innét származott visszasságoknak, hogy tüzetesen felsorolva a bizottság elé terjesztendő adatokat, a letartóztatási intézet vezetőjének kötelességévé teszi ezeknek kivétel nélküli beszerzését s a bizottsághoz juttatását. Ami egyébként a feltételes kihelyezések számát illeti, ez 1899-ben 1804-et, 1900-ban 1602-t tett ki. A revocatók száma ugyanezen években 64 és 71 volt. E felette kedvező eredmény jelentékeny részben az utóbbi években nagy kiterjedést nyert s fokozódó intensivitással működő patronage-egyleteknek tudandó be, melyek azonban szükség esetén attól sem riadtak vissza, hogy a renitens kihelyezetteknek a fogságba visszazárlását szorgalmazzák. A kihelyezettek között 534 visszaeső, sőt 44 oly egyén is volt, kiket eshetőleges relegatióra ítélték.

— **A Franklin-Társulat** speciális árjegyzéket adott ki népkönyvtárak részére. A népkönyvtárak részére összeállított anyag igen alkalmas rabkönyvtárak alapítására. Kivánatra szívesen küld kimerítő jegyzéket a Franklin-Társulat hírlapkiadóhivatala.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félre — 12 kor. negyedévre 8. A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Kozma Sándor. — Munkásügyi bizottság. *Sugár Ignác* miskolci kereskedelmi kamarai titkártól. — A keresetváltoztatás tilalma a polgári perrendtartás tervezete szerint. *Dr. Angyal Lajos* vágújhelyi ügyvédtől. — Módosítás a perrendtartás 34. §-ához. *Dr. Szalai Emil* budapesti ügyvédtől. — *Fogirodalom:* Általános psychopathologia. Irta dr. Hajós Lajos ideg orvos. *Edvi Illés Károly* nyug. kir. ügyész, budapesti ügyvédtől. — *Törvénykezési Szemle:* A gondatlan emberölés és a halált okozó súlyos testi sértés viszonyához. *Dr. Finkey Ferencz* sárospataki jogtanártól. — A balesetbiztosítás jogi fogalma. *Dr. Rózsa Vilmos* budapesti ügyvédtől. — A biztosítási ügynök jogköre. *Dr. Balog Arnold* budapesti ügyvédtől. — A telefon titka. *Csergő Hugótól.* — Külföldi judikatura. Közli: (yy) — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A magyar kir. közigazgatási bíróság határozatai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Kozma Sándor.

Kik együtt és egy eszméért munkálkodtak egész életükön át, egymás mellé kerültek a nemzet kegyeletében is. Csemegi Károly, az európai jogtudós és kodifikátor után Kozma Sándor, a tipikus magyar jogász emlékezetének áldozott a jogászság.

Kozma Sándor is azok közé tartozott, kik a kiegyezés utáni időben nagy hivatottsággal, tetterővel és ambícióval fogtak az igazságszolgáltatás ügyének reformjához.

Reája annak az intézménynek, annak a karnak a megszervezése háramlott, mely tételes jogunk értelmében hivatva van az igazságszolgáltatás egész terén oly irányban érvényt szerezni az állami közérdekeknek, hogy a bírói hatalom gyakorlata a törvényeknek megfelelően.

Kozma Sándor e feladatot a legnagyobb sikerrel oldotta meg.

Sikerült neki bevinni az ügyészi testületbe a tárgyilagosság és a mérséklet szellemét; s meghonosítani azt a felfogást, hogy az ügyészség nem csupán vádló hatóság, hanem egyszersmind első bírója a bünpernek.

Ez a tan konserválódott: az ügyészség kezdettől fogva távol állott nálunk a tulbuzgó bünkutatási hajlamtól.

S habár a testület egységesen és központilag, a kormány rendelkezése alatt és mondhatni közigazgatásilag szervezetett: mindazáltal nem arrogált magának soha politikai szerepet, amint az más országokban történt.

A szervezés óta az ügyészség feladatai többoldalúvá váltak.

Persequens jellege az intézménynek ezzel még jobban háttérbe szorult s az a felfogás, hogy a közérdekek oltalmára van rendelve, még inkább kidomborodott.

Kozma nem az ügykezelési adminisztrációt vallotta feladatának, hanem az ügyészi kar szellemi munkájának szemeltartását; s az alája rendelt ügyészeknek nemcsak hivatali főnöke, de vezére és irányító szelleme volt.

E munkájában is a mérséklet szelleme vezérelte s a tulzott vád, a forcírozott előzetes letartóztatás s az alaptalan perorvoslat elleni törekvés jellemzé.

Rendeletei, miket e tárgyban a vezetése alatti ügyészségekhez intézett, többször kifejezésre juttatták azt a felfogását, hogy az igazságszolgáltatás érdekei mellett a terhelt egyéni érdekeit sem szabad figyelmen kívül hagyni, s hogy

a tulbuzgóság a vádemelés és perorvoslatok tekintetében több szempontból éppen magának az igazságszolgáltatásnak az érdekeit sérti.

Méltányosság a bünügyi ítélkezésben, ez volt az irányító gondolat az ő munkájában. Már első szakában a pernek méltatás alá kell venni az enyhítő körülményeket s csak ott és akkor kerüljön sor a kérlelhetlen szigor alkalmazására, hol más eszköztől semmi eredményt várni nem lehet.

Az igazságszolgáltatás nélkülözhetlen erélyének összeegyeztetése a méltányosság eszméjével, ez volt a Kozma Sándor működésének irányelve.

Székelly Ferencz kir. koronaügyész a következő beszédet tartotta a siremlék leleplezésekor:

Összejöttünk, hogy e siremlék ünnepélyes leleplezésében kegyeletünk újra megnyilatkozzék ama férfinak, aki egész életét önzetlenül hazánk boldogításának és különösen királyi ügyészi intézményünk megalkotásának és kifejlesztésének szentelte.

Nagy elméje, rendkívüli éleslátása, az embereknek és a viszonyoknak helyes és gyors megítélésére s a teendők rögtönös elhatározására vezette: nemes tettvágya és férfias erélye pedig kitűzött céljának haladék nélküli megvalósítására ösztönözte. Innen van, hogy — amit kevés emberről mondhatunk — minden dolgát jól és a kellő időben végezte.

Kora ifjúságában dalokat költött, hogy lángoló hazaszeretetét átvarázsolja ébredő nemzetének szívébe. S midőn Petőfiben a nagy költői hivatást felfedezte, addig buzditotta akkor még bátortalan iskolatársát, míg az ő pártfogása mellett ez is a nyilvánosság terére lépett. Később, midőn a haza veszélyben forgott, vérét ontotta érte. És midőn alkotmányos közéletünk napja letűnt, mint ügyvéd új teret talált hazafias kötelességének teljesítésére, a volt urbéreseknél, az ország eme fentartó elemének, a szegény embereknek önzetlen védelmében: magának pedig falusi magányában jól megválasztott olvasmányaival európai műveltséget szerzett.

Alkotmányos életünk hajnalán mint országgyűlési képviselő Deák Ferencz táborában küzdött, és apostoli királyunkhoz való tántoríthatatlan hűségének adta tanujelét.

A kiegyezés után az igazságügyi miniszteriumban, majd a kir. Curianál érvényesítette kiváló tudását; s ez idő alatt nagyszabású hírlapírói tevékenységet is fejtett ki.

Mint publicista első volt, a ki a magyar gentry hivatásának fontosságát, szellemi művelődésének és anyagi megerősödésének szükségét meggyőző érveléssel és hazafias lelkesedéssel fejtette ki, s aki a magyar elemnek a közös hadseregben való térfoglalását hazafias kötelességül tüntette fel.

Hogy pedig ez nem szóbeszéd volt nála, hanem igaz meggyőződés, azt tényekkel igazolta, midőn egyik fiát költőnek, a másikat katonának nevelte.

1871-ben, a kir. ügyészségnek szervezésekor, budapesti főügyész lett. Óriási feladat várt rá! Leleplezést kellett önteni egy intézménybe, mely még sehol sem keltett bizalmat a nagy közönségben, nálunk pedig egy szomorú korszak emlékeinél fogva éppen gyanuban állott.

És ezen feladatát is sikeresen oldotta meg: mert saját igazságos és emberszerető lelkét lehelté belé. Ügyészeit lel-

kiismeretes gondossággal válogatta meg: intenciói felől hamar tájékoztatta; hivatásuknak hű és buzgó teljesítésére lelkesítette; egész bizalmával megajándékozta; igaz szeretetével magához kapcsolta; érdemeikért megjutalmazta; és ami ily exponált állásban a legfőbb, minden igaztalan támadás ellen teljes hatalmával, egész tekintélyével megvédelmezte.

Mi természetesebb, mint hogy ez a hánásmód megbűvölte és rajongásig menő szeretettel töltötte el az ügyészi kart főnöke iránt és azt eredményezte, hogy a reája nehezedő óriási munkát, a melyet a legmesszebb menő kötelesség-érzettől sem lehet megkövetelni, elvégezte főnöke iránti szeretetből.

Ily önfeláldozó munkának bizalom és elismerés volt a jutalma, a melynek a nyomában népszerűség fakadt; oly disze ez intézménynek, mely páratlanul áll e világon.

Dicsőült szellem! Mindezt neked köszönhetjük. Azért fogadd kegyesen e siremléket. Ime az oszlop érdemeinek hálás elismerését, a gyászbaborult classicus jogász pedig elvesztésed fölötti mély fájdalomunkat jelképi. Bocsásd meg, hogy végtelen szeretetünknek, eszméidhez való hű ragaszkodásunknak nem tudunk sem köből, sem ércből méltó kifejezést adni: de tekints szívünkbe, kísérd figyelemmel tetteinket, és meglátod, hogy emez érzelmeink változatlanok voltak és maradnak mind halálig, és hogy szellemed tovább hat közöttünk nemzedékről-nemzedékre, míg magyar jogász lesz a földön.

Munkásügyi bizottság.

A magyar törvényhozás képviselőháza *új* bizottságot alakított saját kebeléből. Ez önmagában véve még nem volna nagy dolog, mert egy bizottsággal több vagy kevesebb, gondolják, egyre megy s ettől ugyan nyugodtan alhatik az ország. Ezuttal azonban nem oly bizottságról van szó, mely felett ily hideg közönnyel lehet napirendre térni. Az új bizottság megalkotása ezuttal kiváló elvi és gyakorlati jelentőséggel bír. E bizottság elnevezése: *munkásügyi* bizottság.

A magyar parlament tehát követi a művelt nyugat példáját. Formailag is elismeri a munkás- vagy tágabb értelemben a szociálpolitikai ügyek előkelő szerepét egy modern államban. Elismeri azzal, hogy kebeléből delegál férfiakat, akiknek hivatásuk lesz a kormány oly javaslatait, melyek szociálpolitikai vonatkozásokkal bírnak, ezen szempontból bírálathoz tárni.

Méltán tarthatjuk tehát nagyjelentőségűnek a munkásügyi bizottság teremtését.

De helyesnek is Mert ha ma még nem vagyunk iparállam s nem rendelkezünk a munkások ezreivel, az ipari munkások száma folyton nő s bár most pangás van, lehet, hogy a közel jövő ismét hozhat ipari fellendülést, ami az ipari munkások számát hirtelenül felrugtatja.

Azonban hiba volna a szociálpolitikai tevékenységet az ipari munkáskérdés által kimerítettnek gondolni. Azokban az államokban, hol milliókra rug az ipari hadsereg, ez lép leginkább előtérbe, de újabban aztán kiterjed a szociális gondoskodás a népesség valamennyi rétegére, mert nagyon is reászorult minden társadalmi osztály érdekeinek gondozására.

Nálunk a szoros ipari munkáskérdéssel ez idő szerint legalább is egyenrangú fontossággal bír a mezőgazdasági munkásoké, valamint általában a többi társadalmi elemké. És így, bár az új bizottság neve korlátozott, tényleg, amint a parlamenti felszólalásokból is kitetszett, általában foglalkozni fog a szociálpolitikával.

Hogy elvégre nálunk is indokolt volt, hogy ez irány jogosultsága a parlament által formailag is elismertessék, már kétségkívül tekinthető. A fejlődés új és sokoldalubb követelményekkel lép fel ez irányban az állam, a törvény-

hozás és kormányzat iránt. E követelmények bírálatára bizonyára helyes, ha a parlament a maga kebeléből bizottságot alkot, mely a kormány javaslatait *ez oldalról is* megvizsgálja. Az új bizottság alakításának egyik nagy előnyét és egyszersmind hatását éppen abban véljük, hogy a szociálpolitikai szempontból való mérlegelésnek teret nyit és az elméket reá tereli a dolgoknak ezen oldalról való tárgyalására, a mivel új és modernebb szellemet hozhat be nemcsak a parlament tárgyalásaiba, de egész közéletünkbe, melyben a szociális alapgon-
dolatok és törekvések oly szerények s csak itt-ott csillámlanak fel.

Az új bizottság megnyitja a szociálpolitika művelésének és tevékenységének eddig elzárt zsilipeit, a melyen betódulhat az új, friss, elevenítő szellem. Arra a bizonyos szociális olajcseppre feltétlen szükség van s legfőbb ideje, hogy a magyar közvélemény ebbeli gondolkozása ne álljon meg annál a vörös zászlónál, melynek jelentőségét azok sem tudják, kik a székesfőváros utvonalaiban oly nagyon lobogtatják.

Nyugaton tisztában vannak azzal, hogy a szociálpolitika gondozása legjobb orvosszer oly törekvések ellen, melyek a jelenlegi társadalmi rendszer egyenes megdöntésére irányulnak.

A helyes szociálpolitika elveinek alkalmazása homeopátiás eljárás, mely nagyon helyén van mindenütt.

Ez elvek figyelembe veendői nemcsak a szorosabb értelemben vett szociális kérdéseknél, minők p. o. betegségleyezés, balesetbiztosítás, szegényügy, munkáviszonyok rendezése, de igenis alkalmazandók mindenütt, ahol oly és különösen organikus alkotások létesítendői, melyek a társadalmi rétegek fejlődésére kihatással vannak. Így vajon nem veendő-e ezen szempontok figyelembe p. o. a *polgári perrendtartás* megalkotásánál, mikor a jogvédelem, jogkeresés, a peres eljárás olcsósága forognak szóban, tehát a nép széles rétegeinek érdekei?

Avagy a készülöben levő *polgári törvénykönyv* nagyszámú szakaszain nem kell-e végigvonulni a modern szociálpolitikai gondolatoknak? Vajon a család egyes tagjainak jogviszonyai, a törvénytelen gyermekek jogállása, a nagykorúság stb., a kötelmi jogok rendszerbe foglalásánál, az örökjog elveinek megállapításánál nem egyik legfontosabb szempont, hogy a szociálpolitika követelményei mérlegeltessenek és figyelembe véssenek?

Nálunk amugy is nehezen bír e szellem utat törni. Éppen ott, a hol legnagyobb szükség volna reá: az állami és községi adóztatás, a községi önkormányzat folyton táguló mezején. Innen van, hogy e kérdésekkel irodalmilag sem tüzetesen, gyakorlatilag meg éppen kevésbé foglalkoznak.

A parlamenti bizottság megalkotásának jelentőségét tehát magasra helyezzük. Mert ha a magyar országgyűlés népképviselői alapon álló része elérkezettnek látja a kedvező pillanatot munkásügyi bizottság alakítására, ezzel újmutatást ad a közigazgatásnak és társadalmi tevékenységnek és mintegy felhívja a közfigyelmet arra, hogy immár ez országban is érlelődnek a viszonyok a szociálpolitikai gondolkodásra és eredményeinek gyakorlati alkalmazására. *Sugár Ignác.*

A keresetváltoztatás tilalma a polgári perrendtartás tervezete szerint.

A törvénykezési rendtartások az alperes perbebocsátásához többrendbeli jogkövetkezményeket kapcsolnak, amelyek főleg a felperes perlési jogaira bizonyos korlátozó befolyást szoktak gyakorolni. Perrendtartási tervezetünk 194. §-a tartalmaz egy ily lényeges korlátozó intézkedést, kimondván, hogy az alperes perbebocsátkozása után a felperes keresetét az alperes beleegyezése nélkül többé meg nem változtathatja.

Maga a javaslat nem fejti ki, hogy mit tekint «keresetváltoztatás»-nak, csak a miniszteri indokolás idevonatkozó

192. §-a jelzi, hogy a keresetváltoztatásnak jogi kriteriuma a «jogalapnak, vagyis a keresetbe vett jognak megváltoztatásában áll», lényegileg éppen úgy, amint az az 1868: LIV. tcz. 68. §-a nyomán az 1893: XVIII. tcz. 31. §-ában nyert törvényes szabályozást.

A tervezet által felállított keresetváltoztatási tilalom nem felel meg sem magának a törvénytervezet rendszerének, sem a gyakorlati élet követelményeinek.

A perjogi elmélet szerint minden kereset egy jogszabályra támaszkodik és ez képezi a kereset elvont jogcímét vagy jogalapját; a kereset ténybeli adatai ezen elvont jogszabályt a konkrét esetben megtestesítik; ily értelemben jogalapról vagy keresetbe vett jogról lehet szólni.

Ámde a fél nem tartozik ezen jogszabályt alakszerűleg megjelölni sem a keresetlevélben, sem a kereset előterjesztésében, sem a per későbbi menetében kifejezetten idézni vagy alakszerűleg konstruálni, mert a bírónak ismernie kell a törvényt és jogszabályt, és hivatalból kell alkalmaznia a fenforgó peresetre. Nyilvánvaló tehát, hogy ha a tervezet a «keresetbe vett jog» alatt azon jogszabályt érti, amelylyel a felperes kereseti kérelmét a tényállásból leszármaztatja, akkor helytelenül veszi ezen jogszabály megváltoztatását a keresetváltoztatás kriteriumának, mert különösen a járásbíró előtt eljárásban, ahol maga a nem szakavatott fél adhat be írásbeli keresetlevelet, a felperes nem is tartozik ezen jogszabályt megjelölni; aminek tehát a perben kifejezést nem adott, azt kifejezetten meg sem változtathatja.

A javaslat ezen rendelkezést a német birodalmi törvénykezési rendtartásból vette, amelynek 235. §-a 3. pontjában foglaltatik. Ezen átültetés — igénytelen nézetem szerint — ilyen alakban és értelemben nem válik be.

Van azonban a keresetnek a fentmegjelölt jogalapon kívül még két más lényeges alkateleme és pedig: a kereseti tényállás és a kereseti kérelem, ezek azok, amelyek szintén döntő irányt adnak a per menetének, de amelyek egyben a felperes feltétlen rendelkezése alatt állanak, az előbbi a perrend ugynevezett «tárgyalási elve» alapján, az utóbbi azon alapon, hogy a felek magánjogaik felett a perben szabadon disponálhatnak.

A kereset tényállításai és a kereseti kérelem, mint a kereset tárgya képezvén alapját a per fejlődésének és az eljárás egyik legbelteresebb szakának, a bizonyításnak, a kereseti tényállás és a kereset tárgya szabván meg az irányt a perbeocsátkozás időpontjában az alperes védekezésének: ezen tényezők ingadozása eredményezheti szükségképp úgy a per hosszadalmas folyamát, valamint az alperes védelmi állásának bizonytalanságát és minthogy a felperes ezen tényezőkkel csakugyan korlátlanul rendelkezhetik, a korlátozó tilalomnak a litis contestatio után voltaképpen ezen két körülményre kell támaszkodnia.

A keresetváltoztatás ismérve itt keresendő és minden kétség elkerülése végett ezen két alkatelem tüzetes megjelölése mellett kell konstruálni a változtatás tilalmi rendelkezését; talán ekképp: «Az alperes perbeocsátkozása után a felperes sem a kereseti tényállításokat, sem a kereset tárgyát az alperes beleegyezése nélkül meg nem változtathatja». Ezen főszabály alól alkalmas módon kivethetők a tervezet 194. §-ának második és többi bekezdéseiben foglalt kivételek.

A törvényszakasz ily szövegezése elejét venné azon fogalomzavarnak, amely a «keresetváltoztatás» kifejezés bizonytalan értelméből szükségképp beállhat, amely fogalomzavar az 1893: XVIII. tcz. 31. §-ának a jelen tervezethez hasonló szövegezése folytán a sommás perek elintézése körül tényleg nagy fokban beállott a bírói gyakorlatban, amennyiben a «keresetbe vett jog» alatt, hol a kereset ténybeli adatait, hol a kereset tárgyát, hol a kereset alapját képező jogügyletet vagy a felek akaratától független jogszabályt értették és ezen különböző álláspont szerint alkalmazták az 1893: XVIII. tcz.

31. §-ának a keresetváltoztatást tiltó elvi rendelkezését. A keresetváltoztatás tilalma azonban még az utóbbi alakban is a tervezet által javasolt feltétlen érvénnyel nem áll összhangban a tervezet és az új perjogok alapelveivel. Az új perrendtartások célja ugyanis — amint már fejtegetésem elején érintettem — a majdani ítélet alapjául szolgáló tényállást a szabad, formák által nem korlátolt bizonyítás alapján felderíteni és ekképp az ugynevezett «anyagi» igazság szerint dönteni.

Ezen eljárásban tehát előfordulhat, hogy a bizonyítás befejezésével kitűnik, hogy a felperesnek az alperessel szemben van jogigénye, de nem az, amelyre keresete irányult. Ha már most a keresetváltoztatás feltétlen tilalma igttatitak törvénybe, előállhat azon felette visszás eset, hogy jóllehet a bíróság előtt fekszik a fél igényét igazoló összes bizonyíték, az anyag az ítélethozatalra teljesen készen áll, a felperes mégis elutasítatik azzal, hogy hozza ugyanezen peranyagot új perindítással, új költséggel a bíróság elé, akkor fog csak a már előzőleg is bebizonyított igazságára ítéletet kapni.

Nem szükséges talán bővebben fejtegetnem, hogy ezen eljárás éles ellentétbe kerülne a modern és a tervezet szerint különben érvényesíteni szándékolt perrend alapelveivel.

Igaz, hogy ezen körülmény nem került el a tervezet figyelmét és a 196. §-ban ezen esetet is szabályozás tárgyává teszi, csak hogy szerintem nem alkalmas módon.

Ezen 196. §. szerint a végítéletet megelőző szóbeli tárgyalás befejezéseig bármely perfél új keresetet támaszthat ellenfelével szemben, ha a bíróság erre hatáskörrel és illetékességgel bír és a kereset külön eljárásnak nincs fentartva. Az így támasztott keresetre azután az idézett szakasz harmadik és negyedik bekezdése a peres eljárás újbóli alakoszerű lefolytatását kívánja; már pedig a jelzett esetben mindez már merőben felesleges és semmi gyakorlati értékkel nem bír alakszerűség.

A bíróság előtt fekszik a feltárt peranyag, egy lefolytatott peres eljárás eredménye, arra nézve, hogy ugyanezen anyag felett mondassék ítélet, előlről kezdetni a már megtett perutat, a bíróságot újból terhelni: a jelenkori peres eljárások keretébe bele nem illő rideg formalismus.

Ezen, az eldöntésre alkalmas peranyagon már nem változtat sem új kereset, sem tárgyalás, sem nyilatkozat, sem perfelvétel többé: ily esetben tehát feltétlenül meg kellene engedni a keresetváltoztatást, már t. i. amennyire a bíróság a megváltoztatott perbeli kérelemre hatáskörrel és illetékességgel bír.

Az 1895-iki új osztrák perrendtartás már felismerte a kérdés ezen gyakorlati oldalát és számol vele a keresetváltoztatás jogintézményeinek szabályozásában, kimondván a 235. §. harmadik bekezdésében, hogy a bíróság a keresetváltoztatást a perfüggőség beállta után is, az ellenfél kifogására való tekintet nélkül megengedheti; ha nem kell attól tartania, hogy ez a tárgyalást tetemesen megnehezíti vagy elhuzza. Az osztrák törvénykezési rendtartás ezen szabályában csak az eshetnék alapos kifogás alá, hogy a kereset változtatásának előfeltételeképp kiköti, hogy a tárgyalás ez által «tetemesen meg ne nehezítettessék».

Ezen feltétel fenforgásának megállapítását minden korlát nélkül tisztán a bíró egyéni felfogásától teszi függővé, amely egyéni belátás a bírák minden egyese szerint más és más lehetvén: a perfelek helyzetét felette bizonytalanná teszi. Alkalmasabbnak ajánlkozik e helyett a keresetváltoztatás megengedését azon feltételhez kötni, hogy ez által új bizonyítás felvételének szüksége elő ne álljon.

Ily szempontokból volna tehát szabályozandó a keresetváltoztatás perjogi intézménye, ez jobban megfelelne a peres eljárás két szintén fontos követelményének: a gyorsaságnak és olcsóságnak.

Dr. Angyal Lajos,
ügyvéd

Módosítás a perrendtartás 34. §-ához.

Abban a feltevésben lévén, hogy az igazságügyi miniszter a 34. §. lényegén változtatni nem fog s a kereskedelmi körök országos mozgalma daczára elvi álláspontját változtatni nem fogja: egy könnyen megejthető szövegmódosítást ajánlok, mely a javaslat elvi álláspontjának fentartása mellett is, könnyebben kezelhetővé tehetné e szakaszt.

A javaslat a bejegyzett kereskedőnek «más kereskedővel szemben» adja meg a könyvkivonati illetékességet. Ki a «kereskedő»? Ezt megmondja ugyan a kereskedelmi törvény; de mi történik akkor, ha tagadja alperes, hogy kereskedő volna? A bíróság kénytelen lesz az illetékességi vita során e részben bizonyításba belemenni, felperest mindenféle adatok beszerzésére utasítani, esetleg tanubizonyítást, szakértői bizonyítást foganatosítani, hogy megállapítsa, vajon alperes «saját nevében kereskedelmi ügylettekkel iparszerűleg foglalkozik-e»? Ez huzavonát okoz s a bíróságnak hiábavaló munkát.

Ilyképp meglehetősen ingatag az alap, amelyen az, hogy a könyvkivonati illetékességnek helye van-e vagy sem, elbírálandó lesz.

Ezen pedig felette könnyen lehetne segíteni s könnyen lehetővé lehetne tenni, hogy közokiratilag legyen elbíráható, hogy van-e helye a könyvkivonati illetékességnek vagy sem. A *más kereskedővel* kitétel helyett a 34. §-ba e kitétet kellene beszövegezni: «iparigazolvánnyal bíró egyénnel vagy céggel» s akkor az illetékesség tárgyában netalán fölmerülhető vita egyszerűen közokirattal volna eldönthető, mert felperes hivatkozhatnék alperes iparigazolványára s arról, hogy van-e alperesnek iparigazolványa vagy sem, bizonylatot szerezhetne be az alperes iparhatóságánál.

E módosítás tágitana némileg a könyvkivonati illetékességen, de a javaslat elveinek épségben tartásával. E szövegezéssel az összes *iparosok ellen* fenállhatna a könyvkivonati illetékesség, de másokkal szemben ki volna zárva. Az iparosoknál pedig nem fenyegető az a veszély, hogy ki lennének téve az igazságügyi miniszter által nem egészen jogtalanul felpanaszolt üzelmeknek, mert az iparosok állandó üzleti forgalmat tartanak fön a nagykereskedőkkel, rendesen saját ügyvédjük is van, akitől tanácsot nyerhetnek, az üzleti és jogi forgalmat ismerik; helyt tudnak állni igazukért a bíróságoknál s értenek ahhoz, hogy akár maguk, akár ügyvédjük révén a per bírósága előtt képviseltessék magukat.

E javasolt módosítás a mi kereskedelmi forgalmunkban oly nagy tényezőt képező magyar malmoknak azt a panaszt is orvosolná, hogy a malmok kénytelenek a mai szövegezés mellett különféle osztrák bíróságoknál perelni, mert a malmok nem kereskedőkkel, hanem iparosokkal, pékekkel állanak összeköttetésben s ezek perelhetők volnának itt a könyvitel helyén.

Nézetünk szerint az előadottak értelmében a kereskedelmi forgalomnak s a jogszolgáltatásnak érdekei egyaránt javallják e módosítást, amelynek kapcsán még egy csekély javítással sok jogvita lenne elkerülhető. Ugyanis azt is ki kellene mondani a törvényben, hogy e kivételes illetékességnek csak akkor volna helye, ha egyrészt a felperes már az ügyletkötés idején be volt jegyezve, másrészt ha alperes az ügyletkötés idején iparigazolvánnyal bírt. Ily passzus révén az ügy érdekében bizonyos mértékben korlátozva volna a könyvkivonati illetékesség, mert csak a bejegyzés után létrejött ügyletekre állana fen ez az illetékesség és sok vita el volna háritva, mert a törvényből kiviláglanék, ami ma nem vjláglik ki, hogy tudniillik fenáll-e a könyvkivonati illetékesség, ha alperes az ügyletkötés után lett iparossá vagy kereskedővé.

Még ha e szöveg nem is fogadtatnék el és az igazságügyi miniszter meg akar maradni a «kereskedő» kitétel mellett, akkor is ajánlatos volna, hogy módot találjon arra, hogy

elkerültessenek a viták és bizonyítások azon irányban, kereskedő-e valaki vagy sem. Ez esetben is lehet bevenni a javaslatba ezt a kitétet: «iparigazolványos kereskedővel». Mert hisz iparigazolványt mindenkinek, aki *iparszerűleg* foglalkozik kereskedelmi ügylettekkel, tehát kereskedő, váltania kell.

Dr. Szalai Emil,
budapesti ügyvéd.

Jogirodalom.

Általános psychopathologia. Irta dr. Hajós Lajos, ideg orvos. 320 old. Budapest, Grill Károly kiadása. Ára 6 K.

Az elmekórtan ma még fejlődő, sőt csak a fejlődés kezdetén levő tudomány. Szakszerűen az orvosok művelik, kik hivatásszerűen az elmebetegek gyógyításával foglalkoznak. De érdekli e tudomány a bírót és ügyvédet is, kiknek a büntettek felelősségének megítélésénél azok lelki állapotát kell alapul elfogadni. Meg volt-e zavarva a tettes elmetehetsége oly mértékben, hogy e miatt akaratának szabad elhatározási képességével nem bírt? Ez a kérdés vár mindannyiszor megoldásra, valahányszor a büntetett vádolt egyén lelki állapota iránt kétség merül föl, amidőn tehát kétséges, hogy normális vagy abnormis lelki állapotban cselekedett-e az illető. Ám ez a kérdés, mint látjuk, a lélektan (psychologia) s az elmekórtan (psychopathologia) határszélére állítja a bírót és az elmeorvost. Mert ahhoz, hogy a beteg lelki állapotot fölismerjük: az egészséges lelki működés ismerete, illetőleg e két lelki állapot elhatárolása szükséges. Ekként a psychopathologia, e kiválóan természettudományi alapokon nyugvó tudomány, érintkezik a psychológiával, amely viszont a philosophiának egy része. Innen van az, hogy a philosophusnak is segítségül kell hivnia a természettudományt, midőn a lélektannal foglalkozik, másrészt pedig az orvosszakértő sem lehet el philosophia nélkül, midőn a psychopathológiát tárgyalja.

Minél inkább egyesül valakiben e két tudomány: annál biztosabban megközelítheti az illető saját szakmájában az igazságot. Hogy a psychopathologia fejlődése ez ideig még nem jutott megállapodásra, ennek oka részben az lehet, hogy orvosszakértőink keveset törődnek a psychológiával és így a lelki betegségeket, mint bizonyos symptomákban jelentkező kórképeket, meglehetősen egyoldalúsággal vizsgálták és állapították meg. A haladás iránya az, hogy az orvosszakértő is lehetőleg egyesíti a maga tudományával a philosophiát, s e kettős alapon építi föl a kóros lelki állapotok megismerésének tanát. Dr. Hajós Lajos amaz orvosok közé tartozik, akik első sorban philosophusok. Nyilvánvaló ez most megjelent könyvéből.

Ennek bevezető részében szerző mindenekelőtt az ember jellemének vizsgálatával foglalkozik. Vizsgálata menetén a szervezet viszonyait föltáró természettudományi és a külvizonyokat átfoglaló sociologiai szempontokat egyesíti. Ezáltal jut el a normális és a kóros jellemalakulás közötti különbség fölismeréséhez. Mindegyiknél az ember lelki állapotát irányító determináló factorok (ható tényezők) idézik elő a jellem alakulását. E factorok pedig részint szervezeties (belső), részint szervezeten kívüliek (külső). E szerint Hajós, mint philosophus, határozottan determinista. Aminthogy alig is lehet más az, aki természettudományi alapon építi föl az ember lélektanát. «Csak ha a determinismus oknyomozó módszerével — mondja a szerző — elhatolunk a külső (természeti és társadalmi) befolyások talán csak közvetve ható hullámköréig és lemerültünk a belső determináló tényezők kutatásában az életet föntartó biologiai erők mélységéig: csak akkor hódítjuk meg az egymásra kölcsönható erők egész területét, mely a pszichikai élet (a jellem) törvényszerűségeinek megismeréséhez szükséges». (10. lap.) E kettős oknyomozás eredményeként már most szerző úgy

határozza meg a kóros lelki állapotot, vagyis a psychosist, hogy az oly állapot, melynél a normálisan beható külső és belső ingerek másodrendű fontosságukká válnak a kóros állapotból fakadó belső ingerekkel szemben. (34. lap.)

Hajós alapfölfogásából következik, hogy ő teljesen önkényesnek és elhibázottnak tartja az elmebetegségeknek bizonyos kórképek szerint való osztályozását; mint pl. téboly, melancholia, mánia stb. E kórképek szerinte nem különálló betegségek, hanem csak különféle ruhák, melyekben mindig ugyanazt a beteget, a degeneráltat találjuk. A degeneratio alatt azonban Hajós szerint nemcsak az öröklött kóros állapotot, hanem a szerzett külső vagy belső okokra visszavezethető kóros elváltozásokat érti. Szerző tehát nem helyez sulyt e kérdésekre, hanem e helyett az elmebetegség általános fogalmát állítja föl. Ez a fogalom a degeneratio tanán alapul, amely egyfelől szükségessé teszi, hogy a beteg állapota a betegséget megelőző időszakban is vizsgálat tárgyává tétessék, másfelől pedig a különféle elmekóralakoknál egy közös betegségi elem fölismerésére vezet.

A mű tulajdonképpen föladata tehát az, hogy az elmebetegség különböző elemeit, a degeneratio egyes jelenségeit vizsgálja és ezekből az általános elmebetegség képét megalkossa. E cél érdekében több csoportra osztva tárgyalja az elmezavar különböző jelenségeit. Így például külön elemzés tárgyává teszi az intellectus zavarait, az effectiv psychikai jelenségeket, az emlékezés, a phantasia és a következtetés nyilvánulásait és zavarait stb. A tárgyalás módszere mindvégig az, hogy szerző a lélek rendes működését, vagyis a pszichológiai jellemet párhuzamba helyezi a kóros elváltozásokkal, vagyis a degenerált jellemmel.

E néhány vonásból is fölismerhető, hogy szerző új módszer segítségével igyekszik megoldani a psychopathologia gyakran megoldhatatlannak látszó kérdéseit.

E módszer nemcsak közfigyelmet érdemel, hanem egészen alkalmas arra, hogy egyfelől az elmeorvosnak mélyreható tájékozást nyújtson, másfelől a bírót és a védőt is fölvilágosítsa és képesítse arra, hogy miként kell a szakértőnek irányt adni, s mint lehet annak véleményét ellenőrizni és értéke szerint mérlegelni. Ez pedig annál fontosabb, mert a bíróság nem lévén a szakértő véleményéhez kötve, szabad mérlegelési jogával okszerűen is az úgy élhet, ha maga is tájékozást szerez a megoldandó kérdések mibenléte iránt. Hajós könyvéből megszerezheti e tájékozást, mert az bár szigorúan tudományosan, mégis minden művelt olvasó által érthető módon, és — ami szintén dicséretet érdemel — tiszta magyarsággal van írva.

Edvi Illés Károly.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE

A gondatlan emberölés és a halált okozó sulyos testi sértés viszonyához.

A *Jogt. Közl.* folyó évi 40. számában «A jogos védelem köre» cím alatt egy cikk jelent meg, mely a Jogállam és dr. Vidor Jenő közt a jogos védelem köre felett folytatott vitába az én igénytelen tankönyvemet is behozza s a gondatlan emberölésről tett egy megjegyzésemet erős bírálat tárgyává teszi, sőt olyanokat imputál nekem, miket sem nem állítottam, sem nem helyeselek, sőt amelyekkel éppen ellenkező állásponton vagyok. Így, habár a jogos védelem feletti vitába ezuttal egyáltalán nem óhajtottam beleszólni, a magam védelmére (azt hiszem ezt a vitázó urak mindketten a «jogos védelem köréhez» tartozónak fogják elismerni) kényszerítve érzem magamat néhány szót felhozni.

A vita historicumára nézve — soraim megérthetése vé-

gett — meg kell emlitenem, hogy a Jogállam f. évi. 4. füzetében rovásra lett téve egy esküdtbíróági ítélet, mely szerint az esküdtek gondatlan emberölésben vétkesnek mondtak egy vádlottat, azonban jogos védelem címén a cselekményt nem számították be neki. A Jogállam «i» jegyű cikkírója erre azt írja, hogy ez «a verdict fából vaskarika», mert a jogos védelem csak szándékos lehet. Mikor e «rovást» olvastam, rögtön megjegyeztem a folyóirat szélére, hogy igaz, a jogos védelem csak szándékos lehet, de a rovás nem a verdictet, illetve nem az esküdteket illeti, hanem a szakbírósgot, mely ily helytelen sorrendben tette fel a kérdéseket s ily jogi absurdum kimondásába vitte bele az esküdteket, illetőleg ilyet mondott ki ítélet gyanánt. Tényleg a rovást tevő is a Jogállam 7. füzetében ugyanerre a conclusióra jut. E rovásra felel a *Jogt. Közl.* 30. számában dr. Vidor Jenő, ki védeni igyekszik azt a felfogását, hogy a jogos védelem közben gondatlan cselekmény is követhető el s ez is jogos védelem címén menthető. Erre válaszol ismét «i» ugy a Jogállam 7. füzetében, mint Vidor Jenő újabb replicájára, a *Jogtudományi Közlöny* 40. számában s ez utolsó cikk keveri a vitába az én tavaly megjelent büntetőjogi tankönyvemet — nagy ártatlannal.

Az utolsó cikkben ugyanis azzal nyugtatja meg «i» Vidor Jenőt, hogy ő (Vidor) helytelen felfogásával, mely a culpa dolo juxta hibás elméletére vezethető vissza, nem áll egyedül, mert «Finkey Ferencz is azt tanítja nemrég megjelent tankönyvében, hogy a gondatlan emberölés és a halált okozó testi sértés között a szándékos testi sértésre irányuló cselekedetek úgy oszlanak meg, hogy midőn a tettes csak 8 napon belül gyógyuló, tehát könnyű testi sértést akar elkövetni s ez mégis a sértett halálát okozta; a delictum egészben véve culposus emberölés, ha azonban a bántalmazás sulyosabb természetű, úgy különösen, ha a tettes sulyos testi sértés vétségét vagy büntettét akarta elkövetni és ez a cselekmény a sértett halálát okozta, ekkor halált okozó testi sértés létesül. Ámde ez az elmélet teljesen összezavarja a dolus és a culpa határait». Ebből kiindulva hosszasan czáfolgatja cikkíró a culpa dolo mixta elméleti helytelenségét, azt mindenütt mint az én elméletemet említve s példákkal is igyekszik ad absurdum vinni az én «elméletemet».

Köszönettel tartozom az általam nem ismert cikkíró urnak — kivel nemcsak a jogos védelem körére, de cikkének sok más pontjaira is teljesen egyetértek — hogy tankönyvemet figyelmére méltatta, azonban bátorkodom felhívni figyelmét arra is, hogy az általa idézett tankönyvem 244. lapján a Feuerbach «culpa dolo determinata», illetőleg «culpa dolo mixta»-féle elméletét határozottan elvetem s álláspontom az, hogy «oly esetekben, midőn egy cselekvésből két vagy több jogsértő eredmény származott, a szándékosan előidézett szándékosnak, a gondatlanul okozottat gondatlannak kell minősíteniünk», tehát az ide sorozott, az újabb irodalomban u. n. præterintentionalis esetekben a bíró rendszerint bűnhalmazatot fog felvenni, amennyiben a Btk. valamely cselekvés több lehető eredményét törvényes egységbe nem foglalta össze.

A cikkíró ur tehát igazságtalanul imputálja nekem, hogy én a culpa dolo mixta elméletet vallom. Ellenkezőleg, teljesen egyetértek vele abban, hogy ez az elmélet összezavarja a dolus és culpa fogalmát s ezért elítélendő. De miért is imputálja az enyémnek azt az általam is elítélt elméletet a cikkíró? Azért, mert a gondatlan emberölésnél azt tanítom, hogy «ha a tettes szándéka könnyű testi sértésre irányult, ha abból akaratlanul halál következett be, e cselekmény is gondatlan emberölés lesz, de már szándékos sulyos testi sértésből bekövetkezett halál nem ide, hanem a halált okozó sulyos testi sértés (Btk. 306. §.) fogalma alá esik». (Tankönyv 480. l.)

Tény, hogy ez idézett sorok könyvemben foglaltatnak s

tény, hogy a dolus és culpa fogalmait szem előtt tartva, elméletileg én is helyesebbnek és logikusabbnak tartanám, ha a bárminő szándékos testi sértés s így az u. n. könnyű testi sértés által történt halálokozás is a törvény által egyformán lenne minősítve; azonban ami engem a fentebb idézett állításra vezetett, az nem más, mint — maga a Btk. A Btk. 306. §-a világosan csak arról az esetről szól: «ha a *sulyos* testi sértés folytán a sértett halála következett be» stb., vagyis a Btk. igénytelen véleményem szerint csupán a sulyos, tehát 8 napnál hosszabb betegséget előidéző vagy e nélkül is sulyosnak tekintendő (303., 304. §§.) sértés által történt halálokozást helyezte a 306. §-ban meghatározott magas büntetési tételek alá. A nem sulyos, az u. n. könnyű testi sértés folytán beállott halálokozás tehát a Btk. világos rendelete ellenére nem vonható a 306. §. alá, hanem pusztán a 290. §. alá, miután a gondatlan halálokozás mint plus absorbeálja az annak eszközeül szolgált s annak tényálladáki részét tevő könnyű testi sértést.

Jól tudom, hogy ez az okoskodásom nem communis opinio íróink körében. Így éppen Btk.-ünk legnagyobb tekintélyű magyarázója, Edvi Illés Károly, éppen ellenkezőleg úgy magyarázza a 306. §-t, hogy ez alá bárminő testi sértés által történt halálokozás odavonható s ezért a 306. §. esete, szerinte, helytelenül nevezetik halált okozó *sulyos* testi sértésnek, miután ezzel maga a Btk. önmagának ellentmond, mert halál nemcsak sulyos, de könnyű testi sértés által is előidézhető. Ama nagy tisztelet daczára, melylyel nagy commentátorunk iránt viseltetem, e nézetében nem osztozhatom, mert e nézetének a Btk. szavain kívül, azok leghitelesebb magyarázója, t. i. a törvényjavaslat szerzője által készített miniszteri indokolás is ellene mond.

A Btk. első tervezete tényleg az Edvi Illés Károly fel-fogását, az elméletileg általam is helyesnek vélt álláspontot juttatta kifejezésre, amennyiben 3–5 évi fegyházbüntetést állapított meg: «ha a bántalmazásból a bántalmazott halála származott». E szöveg szerint tehát — mely a német Btk. 226. §-át követte — a könnyű testi sértés által okozott halál is a 306. §. alá lett volna vonandó. Azonban a második Tervezet már csak azt az esetet nevezi «halálos testi sértés büntetése», midőn «a tettes szándéka a 293., 294. §-okban (a mai 303. 304. §§.) meghatározott következményekre volt irányozva s a megsértettnek halála következett be». E második Tervezetre vonatkozik a Csemegi által készített indoklás, mely többek közt ezeket mondja: «A csekély testi sértésből is származható halál s ezen eredmény ilyenkor is befolyást gyakorol a büntetés sulyára. A cselekmény szándékolt, az eredmény azonban a szándékon tulmenő volt, sőt mint valószínű sem lebegett a tettes lelke előtt, de igen is látnia kellett azt, mint lehetőséget s ezen szempontban rejlik beszámításának feltétele, sőt szükségszerűsége. Ezt megengedve, nézetünk szerint, el van döntve a kérdés, mert ez esetben a *könnyű testi sértésből származó halál nem egyéb, mint a gondatlanság által okozott halál*, mely esetről a 279. és 280. §-ok (a mai 290., 291. §§.) intézkednek». (Lőw T. Anyaggyűjtemény II. köt. 557. l.) Csemegi szerint tehát a könnyű testi sértés által való halálokozás igenis a gondatlan emberölés fogalma (290. §.) alá esik, példát is hoz fel rá: ha a tettes valakit, habár lændendi animo egy gombostűvel megszurt, ha valakit kezével arczulütött, vagy ha könnyű ostorral megvágta, de szerencsétlenségből szemét találván, ez kifutott s ebből rák képződén, a szerencsétlen meghalt. «Ez utóbbi esetek törvényjavaslatunk szerint a 279. (mai 290.) §. szerint lennének büntetendők». (U. o. 558. l.)

Igaz, a második Tervezet nem lett törvényynyé, az igazságügyi bizottság kiterjesztendőnek találta a sulyosabb büntetést azokra az esetekre is, ha a «*sulyos*» testi sértés folytán a megsértett halála következett be, habár a tettes szándéka nem irányult a 303. és 307. §-okban leírt következményekre».

Igy jött létre a 306. §. mai szövege: «ha a *sulyos* testi sértés folytán a sértett halála következett be». Az igazságügyi bizottság, illetőleg a Btk. 306. §-ának szövege is azonban nem tért vissza az első Tervezet, illetőleg a német Btk. általános szövegére, vagyis nem tekint bárminő sértés által való halálokozást a 306. §. alá vonandónak, s így a miniszteri indokolásnak a könnyű testi sértés által történt halálokozás minősítésére vonatkozó szavai a mai törvényszöveg mellett is megállanak.

De lege lata tehát, nézetem szerint, nem áll az «i» jeggyű czikkiró ama kijelentése, hogy a gondatlan emberölés csak akkor állapítható meg, ha a tettes «oly cselekményre határozta el magát, amelylyel senkit sem akar sérteni, de amelyből mégis bekövetkezik a sérelem». A miniszteri indoklás ennek is épp az ellenkezőjét mondja: «A 290. §. nem mondja azt, hogy gondatlanságból okozott emberölés alatt csupán azon eset értetik, ha a cselekmény, melyből a halál származott, magában véve nem képez jogsértő cselekményt; e cselekmény lehet e szerint testi sértés is, épp úgy, mint bármely másnemű tett vagy mulasztás, melynek elkövetésénél másnak halála, mint lehető eredmény, a tettes látkörében volt vagy abban lennie kellett». (Lőw: Anyaggyűjtemény II. köt. 557. l.) Azzal, hogy a szándékos megütés, meglökés által előidézett halálos eredményt végeredményben gondatlan emberölés gyanánt számítjuk be,* egyáltalán nem hamisítjuk meg a dolus és a culpa fogalmait. A gondatlanság Edvi Illés Károly és «i» szerint is «az akarat szabad elhatározása oly cselekményre, melyből a tettes szándéka nélkül jogsértés származott, melynek bekövetkezését azonban előrelátta vagy láthatta és elháríthatta volna». (Illés K.: A Btk. magyarázata I. köt. 244. l.) A gondatlanságnál is akaratos cselekvés van, csak a beállott eredményt nem akarja a tettes, azonban, hogy ez az akaratos cselekvés magában ne legyen jogsértő, ez önkényes megszorítása a gondatlanság körének. Épp így nem áll a czikkirónak ama másik állítása, hogy «a *szándékos bántalmazó cselekmény nem szándékolt eredménye is mindenkor dolosus*», vagyis hogy az u. n. præterintentionalis cselekmények szándékos cselekmények.

A 306. §. tényálladéka voltaképpen összefoglalt delictum. Szándékos sulyos testi sértés és gondatlan emberölés van benne törvényes egységbe foglalva. A 306. §. nélkül ily esetben halmazatot kellene felvenni. Aminthogy a terhes nő beleegyezésével rajta elkövetett magzatelhajtás (Btk. 285. §.) által való halálokozás esetén bíróságaink rendesen halmazatot vesznek fel a 285. és 290. §-ok közt. A könnyű testi sértés által okozott halált a Btk. nem foglalta össze, így logikailag itt is halmazatot kellene felvenni, azonban a könnyű testi sértést itt, mint a halálokozást megindító eszköz-cselekvést a gondatlan emberölés által (nagyobb elméleti nehézségek nélkül) absorbeáltathatjuk.

Ismétlem, hogy e különbségtételt, amit czikkiró nekem felró, nem én tettem, de a törvény s magam is óhajtanám, hogy a Novella a Btk. 306. §-át javítsa ki. Ha tehát a mai szöveg folytán inconvenientiák jönnek ki, ezekért sem én vagyok a felelős. Így az a vád, hogy az én «elméletem» szerint az arczulütés által okozott megsiketítés 5 évi börtönnel, míg az arczulütés által okozott halál csak 3 évig terjedhető fogházzal büntetetik, csak a Btk.-et érheti, mely a gondatlan emberölés büntetését oly alacsonyra tette. De ez a nekem imputált absurdum nem is oly kétségtelen, mint czikkiró felállítja, mert a testi sértés könnyű vagy sulyos voltát nem mindig a betegség tartama irányítja, ami Btk.-ünk és gyakorlatunk szerint se, ha tehát az arczulütés folytán a sértett

* Legközelebb is gondatlan emberölésnek minősítette az esküdt-bíró és Curia annak a tettesnek cselekményét, ki veszekedő társát nem akarva beereszteni a korcsmába, annak ajtajától ellökte, az illető azonban a szemben levő telefon karába vágódott s koponyarepedést szenvedve, meghalt. (L. *Bünt. Jogtára* XI.V. köt. 38.)

halála következett be, a szakértő lesz hivatva megvizsgálni, milyen súlyu lett volna, illetőleg mily tartamu betegséget okozott volna a sértés, ha a halál nem következett volna be. S ha az orvos konstatálja, hogy az arculütés által okozott sértés a halál elmaradása esetén is súlyos lett volna, s a halál beálltát nem valami új, külső ok idézte elő, a 306. §. alkalmazása igazolva lesz. De a halálokozás ily esetben is épp úgy a gondatlanságra vezethető vissza alanyilag, mintha bottal fejen ütötte a tettes a sértettet s az a verés folytán koponyasérülést szenvedett és abba halt bele. Téved tehát cikkíró, midőn a 306. §-ban leírt *præterintentionalis* cselekményt egészen véve szándékos cselekménynek nevezi. Ebben tévünk el egymástól. Szerinte a *præterintentionalis* cselekmények egészen véve dolosusak, szerintem az oly eredmény, ami tényleg túlhaladja a tettes szándékát, ami az ő akarata ellenére következett be, nem lehet szándékos, hanem vagy a véletlennek vagy a gondatlanságnak tudható be csupán. Ezért állítom, hogy a *valódi* *præterintentionalis* cselekményeknél több jogsértés forog fen s ezek közül, ami a tettes akaratából folyt, szándékos, ami csak az ő gondatlanságának az eredménye, gondatlan.

Éppen a cikkíró «elmélete» vezetne furcsa eredményre. Azt mondja, hogy «az ilyen szándékos cselekmény (testi sértés) nem szándékolta eredménye is szándékos, dolosus». Ha ez állana, akkor a halált okozó testi sértés, ez elmélet szerint, szándékos emberölés lenne, mert a «nem szándékolta» eredményt, a halált is dolosusnak kellene tekinteni, a szándékos halálokozás pedig = szándékos emberölés. Ezt azonban, remélem, cikkíró sem írná alá.

De azt sem fogadom el, hogy mindenféle testi sértés (könnyű, súlyos, halált okozó) mindig *præterintentionalis* cselekmény, amint cikkíró állítja. A könnyű és a súlyos testi sértés éppen legtöbbször tiszta, szándékos cselekmény; aki arculüti, vékony pálczával megüti a sértettet, az szándékos könnyű sértést, aki vastag bottal, doronggal veri, késsel szurja stb. ellenfelét, az szándékos súlyos testi sértést követ el. Itt nincs szükség a *præterintentionalis* cselekmény misztikus fogalmára. Ellenben, ha a szándékos könnyű vagy súlyos testi sértésből halál következett be, ha a mérgezés folytán a sértett meghalt (309. §.), ha a magzatelhajtás folytán a nő is meghalt (286. §.), ha a kitétel folytán a sértett halála okoztatott (287. §.), ha az erőszakos nemi közösülés, a szemérem elleni erőszak vagy megfertőztetés a nő halálát okozta (237. §.) stb., ily esetekben igenis a halálokozás meghaladja a tettes szándékát, ezek tehát u. n. *præterintentionalis* cselekmények. Ezeknél a kettős jogsérelmet, a szándékos testi sértést, magzatelhajtást stb. és a gondatlan halálokozást a Btk. törvényes egységbe foglalta össze, de ez összefoglalás által nem tette ezeket egészen szándékos cselekményekké.

De talán vissza is élek már a m. tisztelt Szerkesztő ur becses engedélyével. Legyen szabad azonban, ha már a jogos védelem köre felett lefolyt vitába nekem is hele kellett szólnom, erre a kérdésre csak annyit kijelentenem, hogy e részben az «i» jegyű cikkíró ur nézetét osztom. A jogos védelem közben elkövetett sértések szándékos cselekmények, gondatlan jogos védelem nem létezik. A jogos védelem közben vagy után elkövetett gondatlan sértések tehát, amiket Vidor ur felhoz, vagy önálló gondatlan cselekmények, melyeknek a jogos védelemhez semmi közük, (másnak a megütése a baltával), vagy a jogos védelem áthágásai, vagy az eszköz iránti tévedések. Mindenik a maga módja szerint döntendő el a büntetőjog általános tanai értelmében.

A fenforgó esetben tehát, midőn az anya leányának az atyja általi erőszakos támadástól való megmentése végett, sértettet (az ő férjét) összeverte s aztán a halottnak vélt sértettet, bűnpalástolás végett, felakasztotta, a jogos védelem csak a férj veréseig tartott, a halottnak vélt sértett felakasztásánál a jogos védelemnek többé semmi szerepe. A fel-

akasztás itt egy különálló cselekmény, melyet lehet esetleg gondatlan emberölésnek minősíteni (egy napi lapban ma olvasom, hogy a második főtárgyaláson tényleg ebben marasztalta az esküdtbíróság a nőt), de lehet vitatni a ténybeli tévedést a 82. §. alapján. Az eset részleteit azonban nem ismerve, ehhez már nem szólhatok. *Dr. Finkay Ferencz,*
sárospataki jogtanár.

A balesetbiztosítás jogi fogalma.

I. Dr. Beck Hugó, kir. curiai bíró a Jogállam I. füzetében a baleset fogalmát, valamint a baleset és a káros esemény közötti okozati összefüggést tárgyalja biztosítási jogi szempontból. A cikk megírására, úgy látszik, közvetlen indokul a kir. Curia 138 1901. számú ítélete szolgált, amelylyel a biztosító-társaság a kártérítésre köteleztetett, dacára annak, hogy a baleset és a halál közötti közvetlen okozati összefüggés fen nem forgott, hanem a szakértők csak azt állapították meg, hogy a baleset a már fenforgott paralitikus betegség súlyosbítására volt alkalmas. A kir. Curia tehát azon káros eredményt is a biztosítási jogi baleset körébe vonja, mely nem kizárólagosan és nem közvetlenül a baleset által idéztetett elő.

Határozott ellentétben áll ezen álláspont az összes biztosítási vállalatok feltételeivel, melyek szerint a balesetbiztosítás arra az esetre vonatkozik, midőn a biztosított baleset által oly testi sérülést szenved, mely minden kétségen felül álló *közvetlen és kizárólagos* folyományként halált vagy munkaképtelenséget okoz. Baleset alatt pedig a biztosítási feltételek alatt értendő, valamely külső mechanikai erőnek véletlen, a biztosított akaratától független rögtönös és közvetlen behatása, mely a test megsérülését eredményezi.

Ezen feltételek, mint a törvény rendelkezéseibe nem ütközők, a kereskedelmi törvény 472. és 507. §-ai értelmében a felek kölcsönös jogai és kötelezettségei tekintetében irányadóul kell hogy szolgáljanak és mint ilyenek a «contractus contrahentibus legem ponet» elve alapján a bíróságok által is tiszteletben tartandók. Ha a biztosító-vállalat bizonyos előre meghatározott díj ellenében arra kötelezi magát, hogy kártalanítja a biztosítottat azon hátrányokért, melyek őt közvetlenül és kizárólagosan valamely baleset folytán érik, ha továbbá ezen megállapodás érvényességét maga a törvény is kifejezetten elismeri, akkor a bíróságnak nem áll jogában a kártérítést oly esetekben is megítélni, midőn nyilvánvaló, hogy a káros esemény sem közvetlenül, sem kizárólagosan a baleset által, tehát nem a szerződés által megkövetelt módon állott elő. Ezen helyes felfogást osztotta ezelőtt maga a kir. Curia is, midőn a többek között 1899. évi szept. 20-án 755. sz. alatt hozott ítéletének indokaiban a következő jogi kijelentéseket tette: «Megállapítható ugyan, hogy a baleset által előidéztetett lábtörés a tudólob halálos kimenetelét *előmozdította* és ennyiben a baleset és a halál között az okozati összefüggés fenforog, *minthogy azonban a biztosítási feltételek 1. §-a szerint a baleset elleni kockázat csak arra az esetre vállaltatott, ha a halál a baleset által okozott sérülésnek közvetlen és kizárólagos következménye*, a fentebbi peradatok alapján pedig sem az meg nem állapítható, hogy a tudólobot közvetlenül a lábtörés idézte elő, sem az meg nem állapítható, hogy a tudólob halálos kimenetelét kizárólag a lábtörés okozta és így az az eset, melyre a biztosítás vonatkozott, be sem következett, a kereseti kártérítési igények megállapíthatók nem voltak». Márkus XI. 17721.

Jól megjegyzendő, hogy ezen kir. curiai ítélet egyforma súlyt helyez *külön* arra, hogy a káros eredményt a baleset közvetlenül és *külön* arra, hogy kizárólagosan is előidézte legyen és hogy a kártérítést csak arra az esetre veli megítélhetőnek, ha az okozati összefüggésnek közvetlensége és kizárólagossága egyaránt behizonyult módon fenforog.

A fenti álláspont az egyedüli, melyet az idézett feltételekkel szemben a bíróság jogosan elfoglalhat. Nemcsak azért, mert nincs oly törvényünk vagy jogszokásunk, mely a bíróságot — még a legmagasabbat is — azzal a hatalommal felruházná, hogy az ítélethozatalnál a felek kötelező megállapodásait figyelmen kívül hagyhassa, hanem azért is, mert a kir. Curiaának legújabb tantétele, melylyel a baleset által csak közvetve és nem kizárólagosan okozott káros eredményeket is a biztosítás keretébe belevonja, a legnagyobb jogi bizonytalanságot fogja előidézni az által, hogy az életbiztosításnak és a balesetbiztosításnak szigorúan elkülönítendő határait összezavarja és ekként tág tért enged a bírói önkénynek.

II. Határozottan állást kell foglalnom azon törekvés ellen, mely a baleset fogalmi körébe a *közvetett* physikai behatást is bele akarja vonni, holott az összes vállalatok feltételei és az eddigi curiai gyakorlat azt onnan kizárták. A legtöbb gyakorlati esetben, ahol t. i. egy már létező természetes betegség következményei valamely baleset által hamarabb és könnyebben állanak be, az orvostudomány nem lesz képes megállapítani, hogy *milyen mérvben* tekintendő a beállott halál okául a már létezett természetes betegség és *milyen mérvben* a baleset. Vagyis lehetetlenség lesz fixirozni, hogy hol kezdődnek a természetes baj hatásai és hol a baleset következményei? Mikor állott volna be a halál csupán a természetes baj folytán és hány évvel, nappal vagy perczczel siettetette annak beálltát a konkurrens baleset? Már most igazságos lenne-e ezen bizonytalanságban a biztosítottat egyszerűen feloldani a bizonyítási teher alól és a kártérítést megítélni épp úgy, mintha teljes hitelt érdemlően beigazolást nyert volna, hogy a halált közvetlenül és csak a baleset okozta? Felemlítendő e helyütt még azon tapasztalati tény is, hogy míg egyrészt az orvosszakértők hasonló esetekben minden kétséget kizáró határozottsággal állapították meg azt, hogy a bekövetkezett halált a már létezett *természetes betegség okozta*, addig másrészt azt, hogy a baleset a belső betegség súlyosbítására alkalmas volt és annak halálos kimenetelét *siettetette*, mindig *csak mint feltevést* állították oda, a nélkül, hogy ezen *siettetést* akár a hatás, akár az időpont tekintetében szabatosan szemlélhetővé tehetnék volna. Az idézett curiai ítélet indokai szerint is csak egy szakértő akadt, aki azt véleményezte, hogy a baleset és a beállott betegség közötti összefüggés ki nem zárható, holott a másik két orvosszakértő megállapította, hogy a baleset nem *okozta*, hanem legfeljebb csak súlyosbithatta a paralitikus betegséget és hogy a sérülés sem egyedül, sem közvetlenül nem okozhatta a biztosítottnak halálát.

Az al-bíróságok ötször utasították el felperest keresetével, a Curia azonban a sommás eljárási törvény 64. §-a értelmében való okszerű következtetés útján és a «közvetett baleset» elvének segítségével megállapította a baleset és halál közötti okozati összefüggést és ehhez képest megítélte a kártérítést. Teljesen feloldotta ezáltal a Curia felperest a bizonyítási teher alól és az u. n. szabad bizonyítást kiterjesztette a bizonyítási teher szabályaira is, melyekhez pedig a bíró kötve van. Felperesnek a perben kötelessége lett volna bebizonyítania, hogy a halált tényleg a baleset, és pedig közvetlenül és kizárólag a baleset idézte elő. Egyiket sem volt képes bizonyítani, hanem csak azt tudta *valószínűsíteni*, de nem beigazolni, hogy a baleset *talán siettetette* a halált okozott, *de már előbb létezett betegségnek* halálos lefolyását! A marasztaló ítélet mégis meghozatott, mert belevonatott a balesetbiztosítás keretébe a «közvetett» physikai behatás tana, melynek segítségével a legtermészetesebb rokkantsági és haláleseteket úgy lehet feltüntetni, mintha azokat baleset idézte volna elő, mert hiszen sohasem zárható ki annak lehetősége, hogy valamely baleset mint siettető vagy előmozdító ok közre nem hatott. A többit elvégzi a sommás eljárási tör-

vény 64. §-a. És amint kiterjesztette a Curia a vasuti kártérítési törvényt az összes ipari balesetekre, épp úgy ki akarja terjeszteni az életbiztosítási elveket és feltételeket a balesetbiztosításra, mert hiszen a baleset fogalmának dr. Beck Hugó által propagált formulázása egyenesen oda vezetne.

Hogy hova visz ez, azt legyen szabad a judikaturából vett alábbi példával kimutatnom.

X. Y., aki baleset ellen nagy összeg erejéig biztosítva volt, egy hegyi séta közben elesett és meghalt. A megejtett bonczolás alapján a szakértők és az igazságügyi orvosi tanács megállapították, hogy az illető előhaladott foku szivbajban szenvedett és hogy a halált szivhüvés okozta, megállapították továbbá, hogy a biztosított az esés által oly külső sérülést, mely halált okozhatott volna, nem szenvedett és hogy a bonczolás adatai semmi támpontot sem nyújtottak arra, hogy a halált a menet közben való elesés okozta volna.

A kir. törvényszék és az ítélő tábla a fentiek alapján elutasították felperest a keresetével, a kir. Curia azonban 574/901. v. számú — szaklapokban is közölt — végzésével feloldotta ezen ítéleteket és utasította a törvényszéket, hogy az igazságügyi orvosi tanácshoz a következő pótkérdést intézze: «Alapul véve az igazságügyi orvosi tanácsnak véleményében megállapított azon tényt, hogy a biztosított az ütérrendszer hártájának kiterjedt és meglehetősen nagyfoku kronikus gyuladásában (endoarteritis chronica) szenvedett és hogy ez a kronikus gyuladás nagy mértékben volt kifejlődve éppen a sziv izomzatát tápláló két koszoru ütérben, amelyek ennek következtében szűkülve is voltak, lehet-e megállapítani azt, hogy a biztosítottnak *elése* az ütőérbetegségnek rögtönös halálos kimenetelét *előidézhet*e vagy *siettet*hette és *előmozd*íthatta-e a szivszélhüvés bekövetkezését?»

Ime újból itt kísért a baleset közvetett physikai behatásáról felállított tévtan, mely most már annyira megy, hogy nem is tényeknek bizonyítását, de még csak a közvetett okozati összefüggés pozitív fenforgásának beigazolását sem követeli meg, hanem mérő *lehetőségekre* intéz a szakértőkhöz kérdéseket, akiknek az ilyen kérdés megértése és megválaszolása egyforma nehézségeket okoz.

(Bef. köv.)

Dr. Rózsa Vilmos.

A biztosítási ügynök jogköre.

Még nem nagyon régen, csak két évvel ezelőtt is megdönthetetlen dogmaként olvastuk a bírói ítéletekben, hogy «a biztosítási ajánlat kitöltése az ajánlattevőnek levén feladata, ha ez a feltételek bevezetésével az ügylet közvetítésére hivatott ügynököt bizta meg, azt pedig nem ellenőrizte, hogy az ajánlat a szóval megállapított felfételeknek megfelel-e, ugy eme mulasztás hátránya őt terheli.» (Curia *Dtár* III. f. XIII. k. 121. sz.): «A biztosított mentségére nem szolgálhat az, hogy ő az ügynöknek a valóságot mondta be, de mégis hamis feleletek kerültek az ajánlatba.» (*Dtár* III. f. XIV. k. 12. sz. Keresk. és váltótörvényszék felebbezési tanácsa.) «Az írásbeli ajánlattal ellenkező és az abban elő nem forduló szóbeli megállapodás érvénytelen, mivel az ajánlattevőnek feladata arról gondoskodni, hogy az ajánlat oly alakban jusson a biztosítóhoz, mely megfelel az ő valódi és teljes akaratának.» (Curia *Dtár* III. f. XI. k. 27. sz.)

A bírói ítéletek százait tudjuk idézni ugyanilyen, vagy más szavakkal variált tartalommal.

Az irodalomban szivós és erélyes harcz folyt ezen merev és a legnagyobb mértékben formalistikus gyakorlat ellen, mely az ügynököt közönséges alkusznak tekinti és abból a teljes hamis praemissából indul ki, hogy az ügynök semmiféle jogviszonyban nem áll a biztosítóval, de egyenesen meghatalmazottja az ajánlattevőnek. Az élettől való elzárkozás és a forgalom nem ismerése sugallhatta csak ezt a gyakorlatot, mely egyik oka annak, hogy a hazai biztosítási

intézmény elvesztette a nagy közönségben a bizalmat. A polgári és büntető bíróságok el vannak árasztva az ügynökök tisztességtelen eljárásából folyó perek ezreivel, de eddig mind hasztalan keresett orvoslást a becsapott fél hatóságnál, bíróságnál, a vége mindig csak az volt, hogy fizetett.

Ezek a végnélküli türelemmel eltűrt visszaélések indították az 1896-iki jogászyűlést annak kimondására, hogy a biztosítási ügynökök viszonyai a kereskedelmi meghatalmazottakra vonatkozó elvek szerint szabályozandók. Ezen elvi kijelentés, de lege ferenda tétetett ugyan, de az irodalomban számosan képviseltük azt az álláspontot, hogy de lege lata sincs semmi akadálya annak, hogy a biztosítási ügynök a biztosítási ügylet szerzésére a biztosító meghatalmazottjának tekintessék.*

A kitartó küzdelemnek — lassan bár — de végre mégis meg lett az eredménye.

Legelsőbb is az ajánlat tartalma körüli megtévesztés kifogásának érvényesítését engedte meg a gyakorlat, kimondván, hogy a «biztosító-társaság ügynöke által a biztosított féllel szemben az ajánlatban foglalt kérdésre vonatkozóan elkövetett megtévesztés esetén a biztosító sikeresen nem vitathatja, hogy a biztosított hamis bevallást tett». (*Jogt. Közl.* 1900. évf., mell. 734. és 1901. évf. 686. sz. eset.) Utóbb az ügynökkel szemben kikötött szóbeli feltételre nézve a budapesti kir. tábla azt az elvi kijelentést tette, hogy az ajánlatot tevő az ügynökkel szemben az ajánlat elküldését feltételtől teheti függővé és a vonatkozó kikötés a társaságot, mint megbízót kötelezi, akár tudott róla, akár nem. (*Jogt. Közl.* 1900. évf. mell. 352. sz. eset.)

És habár időközben olvashattunk az új iránynyal ellenkező határozatokat is, a természetes fejlődés oda vitt, hogy a Curia a lapunk múlt számának mellékletén 698. sz. alatt közölt esetben egy lépéssel még tovább ment és nyíltan szakított azzal a felfogással, hogy a biztosítási ügynök a kitöltetlenül átvett ajánlat kitöltése tekintetében a biztosított megbízottjának volna tekintendő. A konkrét esetben ugyanis az ajánlattevő az ajánlatot a fizetési mód kitüntetése nélkül írta alá és az ügynök vállalta magára a kitöltést olyképp, hogy $\frac{1}{4}$ évenkénti fizetés lesz kitüntetendő. Az ügynök azonban a kitöltést nem eszközölte és a társaság igazgatója egész évi díjfizetést írt az ajánlatba. A Curia ítéletének indokolása szerint az ügynök «megbizottnak tekintendő arra, hogy a biztosítási ajánlatban foglalt fizetési módozatok tekintetében a biztosítottal megállapodásra jusson» és «ha a megállapodás a vitatott értelemben létrejött, a kötvény pedig nem ennek megfelelően állított ki, úgy a felek közt biztosítási szerződés nem jött létre».

Üdvözljük a Curia helyes és igazságos állásfoglalását, amelynek jelentőségét azzal a nagyfontosságú változással lehet párhuzamba helyezni, mely a sommás végzések ellen megadott perújítás kérdésében a Curia judikaturájában néhány évvel ezelőtt beállott.

Természetesen a magunk részéről az elvi megoldást helyeseljük és a végső conclusiót magunkévá tesszük. Azonban aggályaink vannak az indokolás egy pontja ellen. Az indokolás szerint ugyanis az ügynök «megállapodásra» is «megbizottnak tekintetik». Ez a nem egészen szabatos kitétel kettős félreértésre vezethet.

Ugyanis nem hiszszük, hogy a Curia ügyletkötési hatáskörrel akarná felruházni általán az ügynököket, pedig a *megállapodás* szó ezt a félreértést idézhethetné esetleg elő. Továbbá az ügynök ténye nem azért hárít bizonyos jogkövetkezményt a biztosítóra, mert az ügynök *megbizottnak* tekintetik (vélelmeztetik) bizonyos megállapodás létesítésére, mert ha a

konkrét esetben a biztosító bizonyítaná is, hogy ily megbízás nem történt, vagy éppen kifejezetten eltiltatott az ügynök ily «megállapodás» létesítésétől, akkor is levonandó az ügynök magatartásából az a consequentia, amelyet a Curia határozata levon.

Ha a biztosító az ügynököt ügyletek *szerzésével* megbizza, ez a megbízás magában foglalja mindazon jogcselekményekre való meghatalmazást, amelyek a szerzéssel járnak. A szerzéssel pedig rendszerint az is jár, hogy az ajánlatot az ügynök kitölti. Ha tehát az ügynök a kérdések értelme és jelentősége iránt megtéveszti az ajánlattevőt, ha az ajánlattevő által közölt adatokat nem írja be az ajánlatba vagy az ajánlatot nem a bemondás szerint tölti ki, az ügynök vélelmezett hatáskörén belül minden szándékos cselekményért vagy mulasztásért a jogkövetkezmény a biztosítót terheli, a nélkül, hogy az ügynök ezen hatásköre korlátozható volna.

A cégvezetők vagy a kereskedelmi meghatalmazottak hatásköre sem azért terjed ki bizonyos jogcselekményekre, mert azok végzésére «megbizottnak tekintetnek», hanem azért, mert a törvény a hatáskört korlátozhatatlanul megállapította.

A Curia most megbeszélt helyes ítéletének conclusiójából kitűnik, hogy legfőbb bíróságunk az ügynök hatáskörét is tulajdonképpen a kereskedelmi meghatalmazott vélelmezett *törvényes hatásköréből* deriválja, tehát hogy a Curia szakított azzal a régebbi helytelen felfogással, mely szerint az ügynök hatáskörét a megbízás terjedelme állapítja meg.

Dr. Balog Arnold.

A telefon titka.

Egy Stockholmban történt eset eklatáns módon hívja fel most a figyelmet ugyszólván minden állam büntető-törvénykönyvének egy jelentős hézagára. Arról van szó, hogy a telefon-titok szentsége semmiféle törvényben nincs megvédve. Vagyis: bármelyikünknek még oly fontos telefonos beszélgetését módjában van ármányos uton akárkinek kihallgatni és esetleg károsításunkra is felhasználni, anélkül, hogy akár csak a legcsekélyebb büntetéstől kellene tartania. Ha levelet írunk, ha táviratozunk: a levelünk, a táviratunk tartalmának titka törvényileg meg van védve úgy a hivatalos postai vagy távirói alkalmazottak, mint a magánemberek ellenében. A *telefonos beszélgetés* azonban, mely mint közlési módszer fontosabb és jelentősebb manapság a levélnél és a táviratnál is, *teljességgel védtelen* úgy a hivatalos, mint a privát indiscretióval szemben. Pedig hogy az indiscretio igen könnyen lehetséges: felesleges bővebben bizonyítgatni. Csak rámutatunk a stockholmi esetre, melyet az egész világ-sajtó regisztrált. Stockholmban egy magán-detektiv megbízást kapott, hogy szerezzen információt egy kapitány viszonyairól. A detektiv úgy tett eleget a megbízatásnak, hogy a kapitány telefonjába belekapcsolta a maga apparátusát és így kihallgatta a kapitány összes telefonos beszélgetéseit, ily módon megtudta legintimebb ügyeit is. A detektivet semmi baj nem érte, mert az efféle üzelmek megtorlására nincs paragrafus.

Ehhez hasonló eset nálunk is megeshetik és bizony nálunk sem járna semmi büntetőjogi következzel. De megeshetik sokkal egyszerűbben is a dolog. A telefonos kisasszony könnyű szerrel hallgathatja végig legtitkosabb beszélgetésünket s adhatja tovább bármily érdekelt félnek, anélkül, hogy büntetőjogi megtorlástól kellene tartania. Igaz, hogy a szolgálati szabályzat értelmében menten elcsapnák, ha ilyen dologra rájönnének, de a szolgálati szabályzat más és a törvény más. A törvénytől szabadon üzheti az efféle üzelmeket.

A büntetőtörvénynek régóta és sokszor ígért novelláris módosítása most állítólag küszöbön van. Időzerű tehát, hogy rámutassunk a törvénynek erre a hézagára és felhívjuk az

* A kereskedelmi ügynökök jogi állásáról tartott előadásom. Jogászyegyleti Értekezések 131. füzet. — A biztosítási magánvállalatokról szóló törvényjavaslat fölötti vitában tartott felszólalásom. Jogászyegyleti Értekezések 195. füzet. — A biztosítási ügynök jogköre. *Jogt. Közl.* 1900. évf. 153. l.

igazságügyminiszterium figyelmét, hogy gondoskodjék a levél- és távirati titok megsértésének pendantjaként a telefon-titok megsértése bünesetének a formulázásáról és büntetőjogi megtorlásáról. A büneset ténykörményeinek konstruálása ütközik ugyan némi nehézségbe, de a levél- és távirati titok analogiájára mégis meg lehet konstruálni.

Épp úgy, mint a levél- és távirati titoknál, itt is meg kellene különböztetni, hogy ki sértette meg a titkot: hivatalos telefonos alkalmazott-e vagy magánember.

Az a *telefonos alkalmazott*, aki a telefon-központban a telefonbeszélgetést meghallgatja, azzal a célzattal, hogy erről tudomást szerezzen, vagy másnak az idegen telefonos beszélgetés meghallgatását megengedi, avagy ehhez segítséget nyújt: elköveti a telefon-titok megsértését. Elköveti ezt a bünt az a telefonos alkalmazott is, aki kihallgatván a telefonos beszélgetést, annak tartalmát jogtalanul mással közli. Súlyosabban minősítene az esetet ama körülmény, hogy valaki az ily tiltott módon tudomására jutott titkot közzé teszi vagy az érdekelt félnek károsítására használja fel.

Magánember a telefon-titok megsértését kétféleképpen követheti el: vagy úgy, hogy a telefon-központ alkalmazottját rábírija, hogy neki módot adjon idegen beszélgetés meghallgatására; vagy úgy, hogy ő maga arra való apparátussal idegen telefonba bekapcsolja magát és ily módon hallgatja ki a beszélgetést. A bünesetnek fentebb ismertetett súlyosabb minősítését természetesen itt is konstruálni kellene.

Csak nagyjában és hevenyészetten formuláztuk itt meg a büneset kriteriumait.

Természetes, hogy a telefon-titok megsértése megállapításának egyik lényeges kelléke volna a *dolus*, vagyis az a szándék, hogy azért hallgatja meg valaki az idegen telefonos beszélgetést, hogy ennek tartalmát megtudja. Elismerjük azt is, hogy ezt konstatálni nehéz, de nem lehetetlen. A tettenérés esete, például mikor idegen apparátus alkalmazásával hallgatják ki a beszélgetést, könnyen lehetséges. A telefon-központban előírt ellenőrzés is konstatálhatja esetleg az alkalmazott tiltott üzelmeit. Szóval van mód a konstatálásra. Elkövetése ellen a büntetőjogi korlátokat tehát mindenképpen fel kell állítani. Ami a büntetés mértékét illeti, ki lehetne terjeszteni erre az esetre azokat a sanctiókat, amiket a büntetőtörvény a levél- vagy távirati titok megsértésére előir.

Nem hiszszük, hogy különösebben hangsúlyoznunk kellene, hogy büntető-törvénykönyvünk e hénagának pótlása mily fölötte szükséges. A közérdek, a családi érdek, a magánérdek egyaránt megköveteli ezt. A telefon ma ugyszólván behálózza az egész világot. Budapestről lehet beszélni mindenfelé az országban, lehet beszélni Bécsbe, Berlinbe, nemsokára Párisba, Londonba, Rómába, szóval egész Európában mindenüvé. Aki például Bécsbe, Berlinbe telefonon beszélget, bizonyára nem azért létesítetteti az összeköttetést, hogy X. Y. urnak jó reggelt kívánjon. A legfontosabb kereskedelmi és magánérdekek, sőt gyakran életbevágó állami titkok vannak a telefon drótjára bízva. Gondoljunk csak a nálunk szokásos telefonos tárgyalásokra, a mi kormányunk és az osztrák kormány közt. Ezt a titkot minden lehető módon meg kell védeni és körül kell sánczolni. Hogy a praxisban nem történt még eset, amely a törvény e hénagát éreztette volna: ez nem jön tekintetbe. A büntető-törvénykönyvnek akárhány paragrafusa van, amelynek alkalmazására még nem került sor.

Az is tisztán áll, hogy a büntető-törvénykönyv szelleme, amely a levél- és távirati titok megvédésében megnyilatkozik, megköveteli a telefon-titok megvédését is. Hogy a kodex még sem gondoskodott róla: annak oka nyilvánvaló. A büntető-törvénykönyv az 1878: V. tcz.-ben van becikkelyezve, akkor a telefonnak szerepléséről szó sem volt még. Hiszen a modern technika újabb vívmányainak egész sorozatát nem

vehette figyelembe még a kodex. Jogászörök épp most vitatják, minek lehessen minősíteni a villamos áram jogtalan felhasználását. A büntetőtörvény például ismeri a sajtó útján való sokszorosítást és az ily módon elkövetett idevonatkozó büneseteket súlyosabb minősítésűeknek tekinti. A sajtó útján elkövetett becsületsértésnek nagyobb a büntetése, mint a szóbelinek. Már most, ha az az eset adódna, hogy valaki *fonografa* mondja bele a sértő kijelentést: vitás dolog volna a büneset egyszerű vagy súlyosabb minősítése.

Sok ilyen példát lehetne felhozni, de ennyiből is nyilvánvaló, hogy a technika újabb vívmányaiával szemben hátralékban van a büntetőtörvény. De míg a legtöbb esetben csak minősítési hiányok vannak, a *telefon titok* tekintetében *valóságos és abszolút a hénag*. Ezt a hénagot nem szabad kitöltetlenül hagyni és meg vagyunk győződve róla, hogy — ha előbb nem — a büntetőjog küszöbön álló novelláris módosításánál az igazságügyi kormány okvetlenül ki fogja terjeszteni gondját ennek a jelentős hénagnak a kitöltésére.

Csergő Hugó.

Külföldi judikatura.

Német Reichsgericht.

870. Bünygyi tárgyaláson a vádlott kihallgatása után a panaszos képviselője azt a kérelmet terjesztette elő, hogy egy egyént, ki a hallgatóság soraiban jelen volt az elnök küldjön ki a teremből, minthogy esetleg mint tanura kell majd reá hivatkozni. A kérésnek eleget tett az elnök. Az eltávolított egyén kihallgatására azonban utóbb nem volt szükség s ő a bizonyítási eljárás befejezése után ismét jelen volt a tárgyaláson mint hallgató. A nyilvánosság korlátozása címén tett felülvizsgálati panaszt a birodalmi törvényszék elvetette. Ítélete szerint: a bünvádi perrendtartás értelmében minden tanut a később kihallgatásra kerülő tanuk távollétében kell kihallgatni. Ez azonban nem csupán megidézett tanukra áll, hanem olyanokra is, kik önként jelentek meg és az elnök belátása szerint esetleg kihallgatandók lesznek. Nem tesz különbséget, hogy az érdekeltek egyike csak feltételesen indítványozza a kihallgatást, vagy pedig az elnök vagy a bíróság mint lehetőséget feltételezi, hogy szükség lesz az illetőnek kihallgatására. Az elnöktől alkalmazott rendszabály perjogilag okadatolt volt és nem korlátozza a nyilvánosságot. (1902 márczius 6. 332. sz.)

871. Nem zárja ki a vesztegetés fenforgását az ajándékozóra nézve az, hogy az általa szándékolt cselekvésre vagy mulasztásra határozta volna el magát a tisztviselő, teljes tárgyilagossággal is, a nélkül, hogy az ajándéktól befolyásoltatná magát. Csak annyi szükséges a vesztegetés megállapításához, hogy az ajándékozóra nézve a tisztviselő eljárása kedvezőtlen lehetett s ő ezzel számolván, ez esetre akarta rábíri a tisztviselőt a hivatali állásával való visszaélésre. (yy.)

Különfélék.

A kir. Curiához október hóban 1628, ez évben összesen 20,373 ügy érkezett be és a mult évről maradt hátralékkal együtt 25,596 ügy volt elintézendő, 18,286 intéztetett el, 7310 maradt hátralékban. A mult év megfelelő időszakához képest 4459-czel több ügy érkezett be, 3237-tel több volt elintézendő, 1809-czel több intéztetett el és 1428-czal szaporodott a hátralék.

— A telekkönyvi betétszerkesztés az 1901. év folyamán egy kir. törvényszék és négy kir. járásbíróág területén indított meg, és ezzel az az 1888. év óta az 1901. év végéig 21 kir. törvényszéknél és 60 kir. járásbíróágnál, összesen tehát 81 telekkönyvi hatóságnál tétetett folyamatba. Az eljárás időközben 15 telekkönyvi hatóság területén megszűnt illetve szünetelt. Az 1901. év végén 56 telekkönyvi hatóság területén 46 bíró és 98 betétszerkesztő telekkönyvvezetői közeg volt alkalmazva, akik az év végéig 180 község telekkönyvi betéteit készítették el, melyekben 131,228 telekjegyzőkönyv volt. Ezzel a betétszerkesztés kezdettől fogva 1901. év

végéig összesen 1268 községre és önálló pusztára nézve fejeztetett be és ugyanannyi község telekkönyvi betéteit adták át a forgalomnak. E munkálatok folyamán 1.020,378 telekjegyzőkönyv dolgoztatott fel, s ezekből 782,656 telekkönyvi betét készült. A községek elkészült telekkönyvi betétein felül a betétszerkesztési munkálat az 1901. év végén még 251 községre és pusztára nézve maradt folyamatban: 43 községre nézve pedig folyamatba tetetett ugyan, de közbejött akadályok — legtöbbször új birtokrendezés — miatt fel kellett függeszteni.

— **Javitó-intézeteink forgalma.** 1901. év folyamán 111 növendék bocsátott el négy javító-intézetünkől és pedig az aszódiból 50, a székesfehérváriból 41, a kolozsvariból 17 és a rákospalotából 3. Az utóbbi hármat kivéve az elbocsátott növendékek mind fiuk voltak. Legnagyobb részük, szám szerint 92, magyar anyanyelvű volt. 20 törvénytelen, a többi törvényes származású. Mindkét szülője 52-nek, csak atyja 12-nek, csak anyja 37-nek volt életben, — 10 növendéknek sem atyja, sem anyja nem élt. Befogadásuk előtt tizenketten iskolai tanulók voltak, hatvanan mesterséget tanultak. Felvételekor 86 tudott írni és olvasni. Előzőleg büntetve 28-an voltak. A befogadás 39 esetben szülői, 14 esetben gyámi vagy hatósági kérelemre, 58 esetben ítélet alapján történt, még pedig 56 esetben vagyon elleni, 2 esetben testi épség ellen elkövetett bűncselekmény miatt hozott marasztaló ítélet alapján. Befogadaskor 81-en 14—18 évesek voltak. 62-en 2—5 évig voltak a javító-intézetben, 14-en 5 évnél is több időt töltöttek benne. Ellátási díjat csak 7-en fizettek. A befogadaskor kísérleti elkülönítésben a fenálló szabályok értelmében valamennyien voltak, még pedig hatan 8 napnál hosszabb ideig. Az intézetben töltött idő alatt 30-an nem voltak büntetve, a többi 81 növendék összesen 784 ízben kapott büntetést. Ipari munkával 64, mezői munkával 33 intézeti növendék foglalkozott, a többiek egyéb foglalkozást űztek. Négy növendék kivételével valamennyi növendéknek volt a kiválaskor munkajutalomdíja, még pedig 15-nek 50 koronán felül. A kiválás 17 esetben a 20 éves életkor betöltése, 76 esetben kísérleti kihelyezés folytán következett be. 10 növendéknél az ítéletben megszabott idő, illetőleg a szülői vagy gyámi kötelező nyilatkozatok határideje járt le, 8 esetben más körülmény volt az intézetből történt kiválás oka.

A közigazgatási hatóságok előtt befejezett kihágási ügyek. 1901-ben a közigazgatási hatóságok 507,334 személy ellen 305,780 kihágási ügyet fejeztek be jogerősen, majdnem 33 ezerrel többet, mint 1900-ban. 348,231 személy, a feljelentettek 08,6%-a marasztaltatott, a többi ellen megszüntető határozattal, áttétellel vagy felmentéssel ért véget az eljárás. Az elítéltek közül 43,939 (12,6%) elzárással sújtott s még pedig az elzárási esetek 69,7%-ában 4 napot meg nem haladó elzárásbüntetéssel. 304,292 egyén ellen csupán pénzbüntetés alkalmaztatott, még pedig 235,016 (77,2%) ellen 10 koronát meg nem haladó pénzbüntetés. A pénzbüntetés elzárás mellett 13,671 személy ellen nyert mellékbüntetésként alkalmazást. A kihágási büntető-törvénykönyvbe ütköző kihágásokért 106,928 személy marasztaltatott, az összes elítéltek 30,7%-a, más törvényekbe ütköző kihágások miatt 107,377 személy (48,1%), miniszteri rendeletbe, törvényhatósági vagy városi szabályrendeletbe ütköző kihágásokért 73,926 személy, az összes elítéltek 21,2%-a. Mint más években, az idén is az erdészeti kihágásokra esik a legtöbb marasztalt: 82,752, az összes marasztaltak 23,8%-a. Második helyen a közrend és közszemérem elleni kihágások állanak (kihágási büntető-törvénykönyv VII. fejezete) 47,480 elítélttel (13,6%), azután a közbiztonság elleni kihágások következnek (kihágási büntető-törvénykönyv VI. fejezete) 20,631 elítélttel (7,6%). 100 elítéltre átlag 87 férfi és 13 nő esik.

— **Az állami lét alapja.** Politikai tanulmány. Irta dr. Forgon Lajos. Szerző művének mint az előszóban

mondja — célja az állam és társadalom között célzatosan támasztott ellentéteket tudományosan eloszlatni s megmutatni a két szervezet közötti kapcsolatot, sőt egymásrataltsághelyzetét. A társadalom úgy egyéni, mint közös célok megvalósítására tudatosan létesített szervezet, melynek rendjét az emberi célok, tökéletesedés, haladás stb. érdekében főn kell tartani. A társadalom rendjének főtartására szolgáló hatalmi szervezet az állam. Államot a társadalom sem alkotni, sem főtartani nem tud, mert erre az ő szervezete nem elegendő, nem határozott és nem befejezett. Előbb ily határozott és befejezett szervezetté kell alakulnia: ez a nemzet. A nemzet élete az állami lét. Az állami lét egyrészt a nemzet, mint alanyon nyugszik, másrészt pedig a társadalom összhangzatos működéseért jött létre, azért tartatik főn. Állam és társadalom köteles megosztani a megoldandó feladatokat s összhangot behozni a társadalmi és állami életbe. Ezt pedig a nemzeti akarat érvényesítésével lehet elérni. A nemzeti akaratban egyesülnek: társadalom és állam, nemzet és fejedelem. (Politzer Zs. és fia kiadása.)

— **Bíráskodásunk bányáügyekben** cím alatt dr. Balkay Béla 80 oldalra terjedő tanulmányt tett közzé. Az első fejezet a törvényhozás és jogszolgáltatásnak a bányászathoz való viszonyát, a második a magyar bányabíráskodás történetét, a harmadik a perrendtartásnak a bányáügyekben való bíráskodását tárgyalja. A figyelemre méltó eszmékben bővelkedő füzet az Apolló r. t. kiadása.

— **A debreczeni ügyvédi kamara figyelmébe.** Egy debreczeni ügyvédsegéd a fővárosi ügyvédekhez küldött körlevélben ajánlkozik mindennemű értesítéseknek és végrehajtásoknak olcsón való elvégzésére. A végrehajtásokat a «legnagyobb erélylyel és kímélet nélkül» igéri fogadtatítani. Helyettesítés esetén helyettesítési meghatalmazást is kér küldeni, hogy a közbenjárási díjak «a megbízó ügyvéd részére megállapítva legyenek». Magánuton közölhetjük a nevet.

— **Állítólagos kéjgyilkosság.** Ily cím alatt dr. Kecskeméti István kir. törvényszéki orvos a következőket írja a «Gyógyászat» 43. számában: Ez év augusztus havában egy bűnesetet közölték a napilapok, mely sok tanulságot rejt magában a tekintetben, hogy mily téves irányba terelhető a vizsgálat, és mily fontos szerepe jut néha a véletlennek egyes bűncselekmények felderítésében. Folyó évi augusztus hó 15-én a főlegyházi főkapitánytól oly értelmű sürgöny érkezett a kecskeméti kir. ügyészséghez, hogy Sz. Rozália 14 éves leányon erőszakos nemi közönség követtetett el s azután megöletett. A várostól 20 percnyi távolságban az elég élénk közlekedéssel bíró izzáki országúttól 100 lépésnyire van Sz. János szabadon fekvő tanyája, hol előző nap déli 12 órakor a városból hazatérő szülők 14 éves Sz. Rozália nevű leányukat a kut mellett vértócsában, hason fekve, halva találták. A rögtön értesített rendőrség egy hatósági orvossal megjelent a helyszínén, hol az orvosi jelentés szerint «a leány hátán fekve találtatott, jobb mellkasán szurási sebbel és a fandomb mellett a bal lágyéktáján három helyen felhám lehorzsolással: a hymen ép, az introitus vagina azonban igen nedves». Az elhalt leánynak egy 13 éves öccsét azt adja elő, hogy egy kilencz óra tájban volt otthon, testvérével beszélt, majd visszamenve gazdája tanyájára, látta, hogy egy 10 óra felé egy keménykalapos urnak vagy iparosnak látszó ember egy gatyás emberrel betértek apja tanyájába, de hogy ott mit csináltak, meddig voltak s mikor távoztak, nem tudja, mert akkor már olyan helyen legeltetett, ahonnan nem lehetett oda látni. A közelben tartózkodó személyek senkit se láttak a tanyába bemenni. A megejtett törvényszéki orvosi bonczolás alapján kétséget kizárólag meg volt állapítható, hogy a leányon nem lett erőszakos nemi közönség végrehajtva, s hogy a halált szurási seb következtében létrejött belső elvérzés okozta. A jobb szivgyomrocsonb rézlemez találtatott, melyre vonatkozólag az volt a véleményük, hogy az minden valószínűség szerint az e vidéken használatos parasztbicskák nyelének felső végén, a penge beillesztésének helyén alkalmaztatni szokott fedőlemez, mely már lazán lehetett megerősítve s a nyéllal együtt behatoló bicska visszahúzása alkalmával arról levált s a szivben maradt. Ezen csak szóbelileg adott vélemény után a helyszínén szemlét fogadtatított törvényszéki bizottság a tanyára indult, hogy a gyanúsítottaknál esetleg található fedőlemeznélküli hibás bicska alapján

kutasson a tettes után. Utközben egy késesnek megmutatták a bűnjelként elvitt rézlemezt, ki azon véleményének adott kifejezést, hogy az nem bicskáról való, miután belső része ólmozott, s a szivbe nyilván úgy jutott, hogy «bele lőtték». A kihallgatások folyamán a vizsgálóbíró a fából összerótt nyílt folyosón járkálva, a földön véletlenül egy fénylő tárgyat vett észre, mely a bűnjelhez teljesen hasonló, csak valamivel kisebb sárgarézdarabnak bizonyult, és kutatásra még egy harmadik hasonló rézdarabot és fojtást is találtak a fal mellett, a gerenda egyik hasadékból pedig egy Werndl-féle puskába való golyót lehetett kézzel kipiszkálni. Ekkor aztán a kilátásba helyezett letartóztatástól megijedt az elhalt öccse és végre bevallotta, hogy egy hét előtt a ládafiókban egy Werndl-fegyverbe való töltényt talált és a töltényt egy kályhapiszkáló vasdarabbal a gerendába kezdte verni, hogy az eldurranjon. A műveletet a konyhában foglalatokodó testvére is ki jött nézni, midőn egyszerre csak a töltény eldurrant, mire a leányka jajgatva a kuthoz szaladt, hol elesett, ő pedig ijedten elszaladt. A rendőrorvos által is meg erősített «kéjgyilkosság» így egy véletlen balesetté redukálódott, amibe kénytelenek voltak belenyugodni az «urak» romlottságát már-már hangosan emlegető szülők és környezetük is.

— **Kozma Sándor siremlékére** többek közt e szavak vannak vésve: «A magyar jogérzet megteremtője». E szerint Kozma Sándorig nem létezett volna magyar jogérzet.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **A bécsi esküdtbiróság** előtt a múlt héten érdekes gonosztevő állott. Sarder Robert Gyula már évek óta a legkülönbözőbb lopásokat és csalásokat követte el, de mindannyiszor, midőn bíróság elé került, örültséget szimulált. A leitmeritzi törvényszék 1900-ban elmeorvosintézetileg megfigyeltette és ekkor elmezavart konstatáltak az orvosok, miért is szabadlábra helyezték. Hasonlóan felültek a szimulánsnak a steyr-i és a budweisi törvényszék, míg végre a múlt évben egy nagyszabású ékszerlopás miatt a bécsi bíróságok elé került. Itt is letartóztatása napjától kezdve szimulált. Majdnem egy évig visszautasított minden eledelt, a legnagyobb erőszakkal öntötte belé tápláló folyadékokat, hetekig hallgatott, s ha végre megszólalt, felségsértő szavakat használt, vagy csodálatos esztelenséget mondott, majd időnként epileptikus rohamokat színelts napokig mereven bámult cellája falának egyik pontjára; közben annyira lesoványodott, hogy alig volt emberi formája, midőn hordágyon fekvő a bírák elé hozták. A bécsi orvosi fakultás a törvényszéki orvosok véleményével egybehangzóan Sardert szimulánsnak mondta, akinek tetteiben inkább a nagystylü és hivatásos szédelő, mint az elmebeteg, akaratnélküli egyén nyilatkozik meg. Viselkedése az elmebetegségek különböző fajainak vegyülete, s az elkövetett tulzásokból — cukor gyanánt megevett 20 fillér, szivarként használt kés, stb. — a színelés kétségtelesen megállapítható. A kihallgatott tanúk, kikkel Sarder az utóbbi években érintkezett, a vádlott épeszű eljárásairól és cselekményeiről tudtak csak beszámolni, kivéve egy pozsonyi szállodást, a kihez Sarder Bécsből egy lopott kocsin érkezett s a ki őt már akkor viselkedésénél fogva bolondnak tartotta. A törvényszék az esküdtek verdiktje alapján Sardert hét évi súlyos börtönre ítélte többrendbeli lopás, csalás és felségsértés büntette miatt. Sarder az ítélet kihirdetésekor sem esett ki szerepéből, mozdulatlanul feküdt hordágyán, fejét oldalt lecsüggni hagyta, szemei félig csukva voltak, csak karjainak reszketése és a csontos arcát átfutó pir engedték sejteni az ítélet hatását.

— **Valótlan adatok a biztosítási ajánlatban.** Baleset elleni biztosításnál a biztosított a főügynök kérdésére azt a választ adta, hogy balesetet már többször szenvedett és egy szerszám a főügynöktől ígéretet vett arra, hogy egy általa megnevezett asszonytól kezeltethesse magát, ha baleset érne őt. Az ajánlatban a főügynök, aki azt kitöltötte, tagadólag válaszolt a korábbi balesetekről szóló kérdésre. A társaság azután megtagadta a kártérítés fizetését, azzal, hogy a sérült nem hivatásos orvostól kezeltette magát és mert a korábbi balesetek iránti kérdések valótlannak voltak kitöltve. Az alsó bíróság megállapította a társaság kötelezettségét; a revisio-

nális bíróság ezt az ítéletet helybenhagyta. Mert: Nem lehet ugyan elfogadni az elsőbíróságnak ama jogilag téves fel fogását, hogy az ügynök külön meghatalmazás nélkül a társaság képviselőjének vagy meghatalmazottjának lenne tekintendő; hanem az ügynök a társaságnak azon egyedüli közege, melylyel a biztosított egyenes érintkezésbe szokott lépni. Az ügynök közvetíti a biztosítási ügyletet, a biztosított tőle kapja a szükséges kitanítást, rá van utalva a díj fizetésénél, ő kézbesíti neki a kötvényt, stb. Ha tehát nem is a társaság képviselője az ügynök, de mindenesetre az ő alkalmazottja és bizalmi embere. A biztosított abból indul ki, hogy az ügynöknek legjobban kell tudnia, mi legyen az ajánlat tartalma és mire kell ügyelni, és azt gondolja, nem lehet szó arról, hogy a társaság ügynökének tévedése nem a társaságnak, hanem neki lesz hátrányára. Ami áll az ügynökre általában, ugyanaz áll a főügynökre is. A biztosított által előadottak mint való tények megállapítván, ellenkeznek a biztosítási szerződésnél mellőzhetetlen jóhiszeműség elveivel, hogy midőn a hibát a főügynök követte el, ebből a biztosítottnak legyen hátránya. (*Német gyakorlat.*)

— **Tulajdonjog korlátozása. I. A francia gyakorlatból:** A háztulajdonos, ha magánházát a betegség utolsó stádiumában levő tüdőbetegek részére menedékháznak rendezi be szavatossággal tartozik azért a kárért, mely a szomszédokra a háznak ily célra való használatából az ezzel járó kényelmetlenség és veszély formájában hárul. Az ítélet okadatolása szerint: a tulajdonjog gyakorlását nem csupán a törvények és a különleges rendőri rendeletek, hanem a mások tulajdona iránt tartozó tekintet is korlátozza. Tekintve azt, hogy az asyllum tulajdonosa a maga tulajdonának használatában visszavonást követett el; tekintve, hogy bár kétségtelenül távol állott tőle szomszédaival szemben a károsítás szándéka, jóhiszeműsége mégis csak a kártérítés mértékének megállapítására lehet befolyással; tekintve, hogy a fölperes szomszédos tulajdonosnak házai még a kórház berendezése előtt fel voltak építve és fölperes azokból bizonyos bérjövédelmet húzott, s megállapított, hogy a kórház közelsége okozta azt, hogy ez a bérjövédelménél kisebb lett: a kártérítés kötelezettségét a kórház tulajdonosával szemben a bíróság megállapítja és kötelezi őt a jövőben felvételre kerülő minden egyes beteg től 300 frank kártérítési összeg fizetésére. (Limoges-i felebezési bíróság, 1902 február 5.)

II. **A német gyakorlatból:** Egy városi kórháznak halottas kamra és bonczoló helyiség számára épületre volt szüksége és hozzá is fogott az építéshez. A szomszédos telek diszkrét volt s ennek tulajdonosa kérte az építkezés eltiltását. A bíróság ideiglenes tilalmat adott ki. Az okadatolás ez: Ha nem is venné tekintetbe a bíróság a közegészség érdekét, számolni kell a félelem érzésével, melyet a halottas kamra közelsége okoz. Az a tudat, hogy egy üdülőhelynek közvetlen közelében oly épület van, mely hullák ott tartására van rendelve, sokkal mélyebben érinti az érzelmet, mint az, hogy a szomszédos lakásban vagy házban a hozzátartozóktól környezve az eltemetésig egy halott van. De a polgári törvénykönyv 907. §-a értelmében minden körülmények közt megengedhetetlen a határos helyiségből rossz kigőzölgések kitenni a szomszédos üdülőhelyet. Ez még kevésbé érzékeny egyénekre is kellemetlen, esetleg a szaglós és a gyomor-idegekre káros hatással lehetne és a kert használatában a tulajdonost és hozzátartozóit korlátozhatná és egyszersmind a telek értékét is csökkenthetné. Nincs kizárva a rovarok csipése által okozható fertőzés és a talaj megfertőzése sem.

A Magyar Jogászegylet november 8-án (szombaton) délután hat órákor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utca 10. szám alatt) teljes-ülést tart, melynek tárgya Vargha Ferencz következő című előadása: Sociologia és büntetőjog. — Vendégeket szívesen lát az egylet.

A Magyar Jogászegylet igazgató-választmánya november 8-án (szombaton) délután félhat órákor ülést tart, melynek tárgyai: 1. Jegyzők alkalmazása. 2. A Holtzendorff-alapítvány választmányába egy választmányi tag kiküldése. 3. Folyó ügyek.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre — 12 kor.
negyedévre 6

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A bírák fizetése. X. — Szépséghibák a polgári perrendtartásról szóló törvényjavaslatban. Dr. Weinmann Fülöp budapesti kir. közjegyzőtől. — A képmáshoz való jog a polgári törvénykönyv tervezetében. Dr. Mautner Dezsőtől. — Törvénykezési Szemle: A hivatalból való felülvizsgálat korlátai. Vargha Ferencz kir. főügyési helyettesétől. — Rablógyilkos fegyenczek. Halasi Viktor szombathelyi kir. törvényszéki jegyzőtől. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a „Budapesti Közlöny”-ből.

A bírák fizetése.

A pénzügyminiszter költségvetési beszéde ismét napirendre hozta a tisztviselői fizetések kérdését.

Napirendre kerül tehát újból a bírák fizetése is, amelynek emelését már több ízben elsőrangú igazságügyi politikai tennivalónak jeleztük.

Alig van fontosabb állami feladat az igazságszolgáltatásnál és alig van nagyobb állami érdek, mint ennek jósága, mire nézve pedig még a jó intézményeknél is erősebb biztosíték a jó bírói kar.

Az állampolgárok élete, személyes szabadsága, becsülete, családi és vagyongajok biztonsága a bíró kezébe van letéve. Ezek felett kell itélnie részrehajlás nélkül, hatalmi és magánérdekek befolyásától függetlenül, egyedül a törvény parancsának engedelmeskedve. Ítélete eldönti a jogvitát és jogállapotot teremt, de éppen ezért tévedései vagy visszaélései is végzetesebbek és nehezebben orvosolhatók bármely más hatóságéinál. Szigorú kötelességtudás, képzettség és minden irányban való függetlenség a kellékei tehát a jó bírónak.

A bírói függetlenség közjogi garanciáit megadja alkotmányunk egyik alaptörvénye, az 1869: IV. tcz., de e törvény nem gondoskodott e függetlenség anyagi biztosítékáról, a bírónak anyagi gondoktól mentes megélhetéséről.

Pedig az anyagi biztonság a legnagyobb biztosíték a bíró függetlenségének, mert ez az a szilárd talaj, amelyen állva nyugodtan visszautasíthat minden illetéktelen befolyást, ha ilyen a törvény igazságos alkalmazásától el akarná téríteni.

Az 1869: IV. tcz. igen helyesen elzárja a bírót minden kereső foglalkozástól és így, ha vagyona nincs — ami pedig nem kvalifikációs kellék — egyedül fizetéséből kell élnie. Ámde ez a fizetés köztudomásúlag vajmi csekély és a magyar bírói kar, mely rossz anyagi javadalmazása mellett mindenkor szigorú kötelességtudással és hiven töltötte be nehéz és felelősségteljes hivatását és mindenkor megóvta bírói függetlenségét, bizony eléggé rászolgált arra, hogy felruháztassék az anyagi függetlenség ezen elengedhetetlen garanciájával és megmentessék anyagi gondjaitól.

Vajon javít-e a tervbe vett reform a bírák helyzetén?

A fizetéseknek a IX. fizetési osztályban 400, a VIII. fizetési osztályban 800 K-val való emelése a mostaninál határozottan jobb helyzetbe hozza a vidéki elsőfolyamodású bírákat és albírákat, noha 3000—3160 K kezdőfizetést a vidéki albíronál most is kevésnek kell tartanunk.

Előnyös továbbá a fizetések emelése a VII—IV. fizetési osztályokban, mert a magas állású és nagyobb felelősségű felsőbb bírák nagyobb fizetéssel ellátása mindenesetre kívánatos.

De már a pénzügyminiszter által bejelentett előléptetési

rendszer határozottan sérelmes, kivált az alsóbb foku bírói karra. Eddig ugyanis, midőn az egyes fizetési osztályok keretén belül felállított fizetési fokozatokba egyenlő arányban osztattak be a tisztviselőket, a meglehetősen nagy bírói létszám mellett is a IX. fizetési osztály 3. fokozatába kinevezett albíró és a VIII. fizetési osztály 2. fokozatába kinevezett bíró körülbelül 6 év alatt előléptek az 1. fokozatba, ami 400 K fizetésjavulást jelentett.

A tervezet szerint két irányban történik a bírák sérelmére változás.

Először is minden állásba a legalsó fizetési fokozatba történő kinevezés, elesik a bírák azon kedvezménye, hogy a VIII. fizetési osztály 2. fokozatába neveztetnek ki. Ennélfogva az újonnan kinevezett bíróra nézve a 800 K fizetésemelés csak 400 K törzsfizetésemelést jelent, mert eddig törzsfizetése a VIII. fizetési osztály 2. fokozatában 3200 K volt, most ugyanezen osztály 3. fokozatában 3600 korona lesz.

Másodszor a tervezett rendezés szerint az egyik fokozatból a másikba 5 évi szolgálat után lehet csak előlépni: az albíró és törvényszéki bíró, kik eddig 6 év alatt fizetési osztályuk első fokozatába előléptek, most csak 10 évi szolgálat eltelté után jutnak az első fokozatba.

Nem hiszszük, hogy megvalósul az a híresztelés, hogy az eddig magasabb fizetési fokozatba előlépett tisztviselők is vissza fognak soroztatni a szolgálati idejüknek megfelelő fokozatba. Nem hihetjük ezt, mert a szerzett jogoknak ily elkobzását jogállamban lehetetlennek tartjuk.

De a budapesti bírákról és albírákról a tervezett reform a legmostohabban gondoskodik, mert ezen állások javadalmazását egyenesen leszállítja. Ez a működési pótlékok eltörlésében áll, mert a VIII. és IX. osztályokban tervbe vett fizetésemelés az eltörlőni szándékolt pótléknál kisebb.

Illusztrálja ezt a következő összeállítás. A budapesti albírák fizetése:

Az 1893: IV. tcz. alapján:

	fizetés	pótlék k o r o n a	lakpénz	összesen
IX. fiz. osztály 1. fokozat	2600	+ 600	+ 800	4000
2. " "	2400	+ 600	+ 800	3800
3. " "	2200	+ 600	+ 800	3600

A tervezet szerint:

1. fokozat	3000	—	+ 800	3800
2. " "	2800	—	+ 800	3600
3. " "	2600	—	+ 800	3400

vagyis az albírák fizetése minden fokozaton 200 K-val leszállítatik és a jövőben a budapesti albíró sohasem kap annyi javadalmazást, mint ma az első fokozatba sorozott albíró, és csak a hatodik évben lesz annyi fizetése, mint jelenleg kinevezésekor. A budapesti bírák fizetése:

Az 1893: IV. tcz. alapján:

	fizetés	pótlék k o r o n a	lakpénz	összesen
VIII. fiz. oszt. 1. fokozat	3600	+ 800	+ 1000	5400
2. " "	3200	+ 800	+ 1000	5000
3. " "	—	—	—	—

A tervezet szerint:

1. fokozat	4400	—	+ 1000	5400
2. " "	4000	—	+ 1000	5000
3. " "	3600	—	+ 1000	4600

Vagyis a budapesti bíró kezdőfizetése 400 K-val lesz kevesebb, mint eddig volt és csak 5 év múlva jut el oda, ahova ma az ujonnan kinevezett bíró: az 5000 K-s javadalmazáshoz.

Hozzá kell még tennünk, hogy az 1893: IV. tcz. életbelépése előtt Budapesten a törvényszéki bírák 5200 K, az albírák 4000 K kezdőfizetést élveztek; az idézett törvény leszállította azt 5000, illetőleg 3600 K-ra. Tíz év óta tehát most másodszor készülnek a budapesti bírák és albírák fizetését leszállítani.

Joggal felmerül a kérdés, vajon oly csekély munkát végeznek-e vagy oly nagy javadalmazásban részesülnek-e a budapesti elsőfoku bírák, hogy fizetésük leszállítása egyik vagy másik okból indokoltnak vagy időszerűnek mutatkozik?

Aki ismeri a budapesti kir. járásbíróságok és törvényszékek ügyforgalmát, az tudja, hogy sehol az országban nincs a bíró jobban elfoglalva és munkával tulhalmozva, mint Budapesten. Idegölő, szervezetét megőrlő munkájának díjazását leszállítani nem volna tehát igazságos.

De a budapesti életviszonyok sem indokolják a fizetésleszállítást.

Az albíró 800, a bíró 1000 K lakáspénzt élvez. Ezért az összegért Budapesten a családos bíró megfelelő lakást nem kaphat. Ne feledjük, hogy a bírák és albírák rangra nézve egy fokon állanak az őrnagygyal és kapitánynyal, képesítésre nézve a legmagasabb jogi kvalifikációk birtokosai. Nem kényszeríthetők tehát arra, hogy családjukkal együtt meg nem felelő, rossz és szűk lakásokban lakjanak. Ennélfogva nagyobb összeget kell lakásbérre fordítaniok, mint amennyit erre az államtól kapnak.

Már most elég-e a fizetés többi része elsőrangú szükségletre, nem is szólva arról, hogy telik-e ebből fürdőzésre, ha az a bíró vagy családjának valamely tagja egészségének helyreállítására multhatatlanul szükséges? Vagy jut-e ebből ujságra, könyvre: a művelt ember elsőrendű szellemi szükségleteire? Arra már nem is merünk gondolni, hogy szórakozásra vagy az állással járó mindenféle társadalmi kötelezettségek teljesítésére is kifussa ez a fizetés.

Hiszsük, hogy a fizetésrendezés kérdése még nincs véglegesen eldöntve és meg vagyunk győződve, hogy igazságügyi kormányunk módot fog találni arra, hogy a bírák fizetése ne csak rendeztessék, hanem valóban javíttassék is.

X.

Szépséghibák a polgári perrendtartásról szóló törvényjavaslatban.*

XIX. Az újabb törvényhozási politika, megegyezően a tudomány álláspontjával, immár abban megállapodott: hogy a bizonyítási teher szabályozása, azaz annak megállapítása, hogy a felek melyike tartozzék, vagy helyesebben mondva, hogy mit kell a konkrét perbeli igény bírói elismerése szempontjából bizonyítani, nem a perjognak, hanem az anyagi magánjognak az ügye. A perjog a bizonyítás mikéntjét, az anyagi magánjog a bizonyítás tartalmát határozza meg. Sem az új német perrendtartás, sem az új osztrák perrendtartás, sem végre az 1893: XVIII. tcz. nem tartalmaz rendelkezést a bizonyítási teher szabályozása iránt.

A javaslat indokolása az ilyen rendelkezést szükségesnek látja annak a téves nézetnek eloszlatására, mintha az ugynevezett szabad bizonyítás a bizonyítási teher szabályaira is kiterjedne. A javaslat ezen kijelentésével valóban nagyon kedvezőtlen bizonyítványt szolgáltat bírói karunk ítélőképességére nézve. Hiszen az a kérdés, hogy a bíró valamelyik tényállást mikor tekinthesse-e valónak vagy valótlannak és

az a kérdés, hogy in concreto valamelyik tényállás döntő-e és igenleges esetben ki tartozzék azt bizonyítani: két olyanra egymástól különálló és lényegben eltérő dolog, hogy észszerűen kizártnak kell tekinteni annak lehetőségét, hogy akadjon bírói karunknak valamelyik tagja, aki ezen két kérdést egymással összezavarná. Az ily lehetőséget egyébként teljesen kizárja az 1893: XVIII. tcz. 64. §-ának második bekezdésében foglalt az a rendelkezés, mely szerint a bizonyítási teher szabályait a bizonyítékok szabad mérlegelése nem érinti. Miért nem foglalják be azt a rendelkezést a javaslatba?

A javaslat indokolása szükségesnek látja a bizonyítási teher szabályozását azért is, mert attól tart, hogy azon elméleti tantétellel szemben, mintha csak az állítólagos (helyesebben mondva tevőleges) tényállás bizonyítandó volna, ellenben a tagadó (helyesebben mondva semleges) tényállás bizonyításra sem szorulna, a bizonyítás téves irányba tereltethetnék. Az ilyen tantétel több oldalról csakugyan hirdelve lett; de ezen tantétel, mely felcseréli valamelyik tevőleges tényállásnak megtagadását a nemleges tényállással, általánossá sohasem vált: és mai napság kétségtelenül úgy áll a dolog, hogy tudomány és törvény szerint bizonyítani kell a perbeli igény szükségképpen alapját képező tényállást akkor is, ha az utóbbi nemleges tartalommal bír. Ugyanazért felperest, ki valamely kötelezettsége teljesítése céljából tett szolgáltatást visszakövetel, terhel annak bizonyítása, hogy vélt kötelezettsége fen nem állott; illetve, ha kötelezettsége halasztó feltételtől függött, ha a feltétel éppen nem vagy még nem dőlt el. Ugyanazért felperest, ki valamely nemleges halasztó feltételhez kötött igényt érvényesít, terheli annak bizonyítása, hogy a feltételbe foglalt ténykörülmeny elmarad. Ugyanazért az a fél, aki valamelyik telki szolgálat megszüntét a szolgálat gyakorlatának elmulasztása alapján vitatja, bizonyítani tartozik, hogy a szolgálat a törvényben meghatározott időtartamon belül nem gyakoroltatott. Az indokolásban kifejezett aggodalom tehát semmiképpen sem látszik alaposnak. De ha alaposnak is tekintethetnék, ez önmagában véve még nem szolgálhat alapul arra nézve, hogy a bizonyítási teher szabályozása a javaslatba foglaltassék, a hova éppenséggel nem való.

A javaslat indokolása azért is látja szükségesnek a bizonyítási teher szabályozását, mert — ugymond — az ugynevezett vélelmi tantétellel szemben azt, hogy mi mellett szól a vélelem, külön-külön csak a bíró belátása határozhatná meg, miáltal a bizonyítási teher megosztása a bíró önkényére volna hagyva. Az ugynevezett vélelmi tantétel ma már annyira elavult, hogy azt komoly jogász figyelembe többé nem veszi. Nem jut ma már senkinek sem eszébe a bizonyítás okszerűségét és szükségességét arra fektetni akarni, hogy a bizonyítandó tényállás ellenkezője mellett vélelmet felállítana. Azt a felfogást, mintha az állított rosszhiszeműséget azért kellene bizonyítani, mert vélelem szól a jóhiszeműség mellett; vagy hogy valamelyik jognak állított megszüntét azért kellene bizonyítani, mert vélelem szól a létrejött jog további fenállása mellett s a többi: gondolkodó jogász többé nem osztja. A jog terén csak a törvényes vélelem foglalhat helyt (1893: XVIII. tcz. 64. §-a és magának a javaslatnak 276. §-a); vagyis a törvény azon dispositív rendelkezése, mely szerint egy adott ténykörülmenyvel bizonyítottnak tekintendő maga a bizonyítandó tényállás is mindaddig, míg ez utóbbinak ellenkezője nem bizonyíttatik. A jog terén nem a bíró belátása határozza meg, hogy mi mellett szól a vélelem, hanem a törvény rendelkezése; ugyanazért arról, hogy a bizonyítási teher megosztása a bíró önkényére volna hagyva, még csak szólni sem lehet. Az ugynevezett vélelmi tantétel szempontjából sem forog tehát fen ok arra, hogy a dolog természetesen rendje ellenére a bizonyítási teher szabályozása a javaslatba befoglaltassék.

* Az előbbi közl. I. a 38. számban.

De vizsgáljuk meg magát azt a szabályt, melyet a javaslat a bizonyítási teher tekintetében megállapít; vajon alkalmas-e az a szabály arra, hogy — amint az indokolás mondja, — vezérelvül szolgáljon a bírónak a bizonyítási teher szabályozására nézve?

A bizonyítás, úgy mondja a javaslat 273. §-a, azt a felet terheli, akinek érdekében áll, hogy a bíróság az állított tényt valószínűnek tekintse.

Maga a javaslat sem ismeri el ezen szabályt az egész vonalon hatályosnak, minthogy szerinte a bíró minden megbeszélés nélkül *hivatalból* rendelhet bizonyításfelvételt, még ha az ilyent a felek egyike sem kérelmezte volna. A 292. §. szerint a bíróság a felek között vitás ténykörülmények bizonyítása végett hivatalból rendelhet tanúkihallgatást, még ha a felek egyike sem akar tanúval bizonyítani. A 330. §. szerint a bíróság a felek között vitás ténykörülmény bizonyítása végett hivatalból elrendelheti a félnek birtokában lévő okirat felmutatását, még ha ez iránt az ellenfél részéről kérelem elő nem terjesztetett is. A 333. §. szerint a bíróság a peres felek között vitás ténykörülmény bizonyítása végett hivatalból beszerezhet bíróságnál, közhatóságnál, (bíróság tehát nem közhatóság) közhivatalnoknál vagy közjegyzőnél levő okiratot eredetiben, másolatban vagy kivonatban, még ha ezt a felek egyike sem kérelmezte. A 344. §. szerint a bíróság a felek között vitás ténykörülmények bizonyítása végett hivatalból is szemlét rendelhet. A 372. §. szerint a bíróság hivatalból is elrendelheti a félnek eskü alatti kihallgatását. Nem is említve a 272., 275. §-okban foglalt és különleges szempont alá eső bizonyításfelvételek eseteit.

A javaslat által megállapított szabály azt öleli fel kerekébe, ami voltaképp szabályozásra nem szorul; ellenben arra ki nem terjed, ami voltaképp szabályozandó volna. Perbeli minőségénél és szereplésénél fogva a felek egyike sem köteles önmagában véve a bizonyításra; mindegyik félre nézve csak akkor és ott áll be, egészen automatické, a bizonyítási kötelezettség, ha és ahol az általa érvényesített perbeli igény alapját képező tényállás a bizonyítást igényli. Mindenütt és mindenkor csak az igényli a szabályozást, hogy melyik az a tényállás, amely az érvényesített perbeli igény alapját képezi és ezen oknál fogva, ha vitássá tétetik, a bizonyítást igényli? Ha ez a kérdés tisztába van hozva, nem forog és nem foroghat fen bizonytalanság arra nézve, hogy ki tartozék bizonyítani; mert magától értetődő dolog, hogy azon felet terheli a bizonyítási kötelezettség, aki a bizonyítandó tényállást állította. A javaslat szabálya tehát kimondja a szükségtelent, ellenben mellőzi a szükségességet. Ha a bizonyítási teher szabályozását a perrendtartásba felvenni óhajtják, hagyják meg inkább (csekély változással) az 1868. LIV. tcz. 152. §-ának rendelkezését, mely sokkal jobban és szabatosabban kifejezi az irányító eszmét, mint a javaslat 273. §-a.

A javaslat által megállapított szabály nélkülözi a konkrét tartalmat és ezért gyakorlati értékkel nem bír. Hiszen voltaképpen nem tartalmaz egyebet, mint annak kijelentését, hogy a bizonyítás azt a felet terheli, aki perbeli igényének bírói elismerése szempontjából bizonyítani tartozik. Nyujt-e, kérdem, ezen szabály valami utmutatást abban az irányban, hogy adott esetben a fél által felhozott tényállítások közül melyik az, amelynek valódiságához az ő érdeke kötve van? Az ilyen utmutatás hiányában pedig a javaslat szabálya egy pusztán elméleti kijelentéssé zsugorodik össze, mely a bizonyítási kötelezettség tekintetében nem fog vezérelvül szolgálhatni sem a bírónak, sem a félnek magának.

Ha felperes a haszonbéri szerződésnek időelőtti megszüntetését a haszonbérlemény tárgyának szerződésellenes használata miatt követeli, ezt a szerződésellenes használatot ő tartozik bizonyítani; ellenben, ha az időelőtti megszüntetést a haszonbér fizetésének elmulasztása miatt követeli, a fizetés elmulasztásának bizonyítása nem terheli őt. Ha fel-

peres kárkövetelést támaszt *ex contractu*, nem az ő teendője az alperes vétkes ténykedésének bizonyítása; ellenben, ha ily követelést *ex delicto* támaszt, ő köteles az alperes vétkes ténykedését bizonyítani.

Ha alperes részéről az ellene támasztott követelés ellen az *exceptio doli* azon az alapon támasztatik, hogy felperes maga részéről a saját szerződési kötelezettségét vagy éppen nem, vagy nem jól teljesítette, őt e részben bizonyítási kötelezettség nem terheli; ellenben terheli őt bizonyítási kötelezettség, ha részéről az *exceptio doli* más alapon támasztatik. Ugyanazon eredményekhez el tudnánk-e jutni a javaslat által megállapított vezérelv alapján is?

Azok a következtetések, melyek mint a megállapított szabály folyományai a hivatkozott 273. §. második mondatában kifejezve vannak, önmagukban véve általában helyesek ugyan. Mindazonáltal utalnom kell arra, hogy ha ezen második mondat első részét szószerint alkalmaznók, a fent felhozott esetben a helyes bizonyítási szabály ellenére felperesnek kellene bizonyítani a haszonbér fizetésének elmulasztását, minthogy éppen ezen elmulasztás ténye szolgál azon jognak megállapítására, melynek alapján a szerződésnek időelőtti megszüntetése követeltetik. Utalnom kell továbbá arra, hogy ezen második mondat második részében bizonyára nem tudatosan mellőzték azon tények felemlítését, melyek a jog érvényesíthetőségét kizárják. Utalok végre arra, hogy a második mondatban kifejezett folyományok olyannyira önmagától értetődő dolgok, hogy azoknak kifejezett felsorolása minden baj nélkül bátran el mellőzhető; ellenben a bizonyítási elmélet szövevényes és azért nehezebb részének mikénti elrendezésére nézve a javaslat által megállapított szabály nem enged semmi következtetést.

Az előterjesztettek alapján oda konkludálok, hogy a 273. §-t a javaslatból egészben ki kell hagyni. Ugy tartom, hogy nem sikerülhet, akár perjogi, akár magánjogi törvényben egy oly általános formulának felállítása, mely a bizonyítási teher helyes gyakorlati szabályozását tartalmazná. Ugyanezért magamévá is teszem egy híres német perjogi tanárnak következő kijelentését: «Die meisten Schwierigkeiten in der Anwendung der Regeln über die Beweislast rühren von der Frage her, welches die den Begriff eines Rechts oder Rechtsgeschäftes constituirenden Merkmale seien, wie viel demnach von demjenigen, der ein Recht behauptet, zu beweisen sei. Diese Schwierigkeiten können aber nur durch Untersuchung der rechtlichen Natur der einzelnen Verhältnisse gelöst werden. Die Zweifel können nicht durch allgemeine Regeln gelöst werden, sondern nur durch Untersuchung der Natur der einzelnen Rechtsverhältnisse und durch Benützung der Winke, die die Gesetze selbst darüber geben».

Igen tanulságos e részben a német polgári törvénykönyv története. Annak első szövege egy külön fejezetben a 193—197. §-okban még egy csomó általános bizonyítási szabályt tartalmazott; a további olvasásoknál azonban ettől eltértek, az általános bizonyítási szabályokat egészben átengedték a dogmatikának, és a törvénykönyvben bizonyítási szabályok bizonyos konkrét esetekre vonatkozólag csak akkor és ott vétettek fel, ha és hol magától a dogmatikától e részben megnyugtató eredmény remélhető nem volt. Ugyanezen nyomon halad a magyar általános polgári törvénykönyv tervezete is.

XX. Indítványozom, hogy a 274. §. első bekezdésének második mondatát helyezzék át a 405. §. rendelkezései közé.

Ez első sorban a logikus összeköttetés folyománya. De második sorban a szóban lévő második pontnak jelenlegi elhelyezése bizonyos félreértésekre is szolgáltathat alkalmat. Mert méltán kérdezhetnők, hogy vajon miért rendeltetik a 405. §. általános rendelkezése mellett még elkülönítve az: hogy a bíró a bizonyítékok mérlegelése, illetve mellőzése

tekintetében hozott határozatát tüzetesen indokolni köteles? Hiszen a bíró minden határozatát tartozik tüzetesen indokolni; áll ezen kötelessége például: ha ő a 268. §. esetében a félnek nyilatkozatát beismerésnek vagy tagadásnak mondja; ha a 269. §. esetében a perben tett beismerést hatálytalanak vagy hatályosnak ítéli; épp úgy, mint akkor, «ha a 274. §. esetében valamelyik bizonyítékot mérlegel, illetőleg valamelyik ajánlott bizonyítást mellőz.

XXI. Igen üdvös ujitásnak tekintem, hogy a 275. §. keretébe felvétellett a kár és elmaradt hasznon felül minden más követelés, amelynek mennyisége a bírói megállapítástól függ. De akkor be nem láthatni, hogy miért korlátozzatik a 376. §. rendelkezése csak azokra az esetekre, amidőn valamely kár vagy elmaradt haszn mennyiségének megállapítása forog szóban: és miért nem terjesztetik-e ki ezen rendelkezés arra az esetre is, amidőn más követelés van szóban, melynek mennyisége a bírói megállapítástól függ?

Dr. Weinmann Fülöp.

A képmáshoz való jog a polgári törvénykönyv tervezetében.

I. A képmáshoz való jogot mai jogunk is elismeri bizonyos vonatkozásaiban.

Már a szerzői jogról alkotott 1884. évi XVI. tcz. 64. §-a kimondja, hogy «a megrendelt arcképeknél és szoborképmásoknál az utánképzés joga a megrendelőt illeti» és ugyanígy rendelkezik a törvény 72. §-a a megrendelt fényképek tekintetében. A törvény, mint mondani szokás, az arcképek tekintetében a megrendelőre hárítja a szerzői jogot.*

E rendelkezés után azonban az idézett törvénycikk a képmással való visszaéléseknek éppen csak azon *egyik* esetében nyújt védelmet, ha a visszaélés a megrendelt kép *utánképzése* által követtetik el, feltéve, hogy a megrendelő azon személy, akit a képmás feltüntet. Ha nem azonos e két személy, akkor az utánképzés ellen nem a képmás eredetije, hanem csak a megrendelő tiltakozhatik.

Sőt a megrendelt kép utánképzése sem esik okvetlen tilalom alá. Így a 62. és 73. §-ok eseteiben, továbbá, ha a fénykép példányain a 69. §. által megkívánt adatok feltüntetve nincsenek, végül, ha a 70. §-ban megszabott 5 esztendő már letelt.

Még kevésbé terjed ki ez az oltalom a megrendelés *nélkül*, sőt *tilalom ellenére* készített képmással való visszaélések eseteire és cserbenhagy a törvény mindazon esetekben, midőn a visszaélés *nem a jogosulatlan utánképzésben*, hanem az egyébként jogos utánképzés után előállított példányok *terjesztésében* vagy általában a *felhasználás módjában* rejlik (pl. midőn az emlékül kapott arcképet kirakatában helyezi el a képáros).

A képmáshoz való jog megsértésének ezen, számra nézve tulnyomó eseteiben csak annyiban lehet szó magánjogi védelemről, amennyiben a visszaélés egyuttal valamely *büntetendő* cselekmény (pl. becsületsértés, rágalmozás) tényálladékát is magában foglalja s mint ilyen; kártérítés alapját képezheti. (Az elkobzás és megsemmisítés a Btk. 62. §-a alapján kérhető.)

Ha ilyképpen valamely delictum fogalma alá sem vonható a visszaélés, akkor a képmáshoz való jog végképp leszorul a védelem területéről. Ez az oltalom tehát szintén csak kivételes s már ez okból sem lehet kielégítő.

II. A Tervezet a képmáshoz fűződő érdekek védelmét

* Igaz, hogy ez uton a szerzőt fosztja meg indokolatlanul a védelemről. Ha a lovam képét megfestetem, az utánképzés ellen csak a festő tiltakozhatik; míg ha a lovászom képmását készítettem, a festőt, ha még oly művészi beccsel bír a kép, nem illeti veto, hanem az utánképzés ellen kizárólag én tiltakozhatom. S ki a megmondhatója, hogy kit illet a tiltakozás joga, ha a lovat meg a lovászt (pl. a lovam kantárszárát tartva) *egy* képen fotografáltatom?

*szabály*lyd akarja tenni, midőn 90. §-ában akképp rendelkezik, hogy «aki *jogos érdekében sérelmet szenved* az által, hogy képmásával más *visszaél*, a visszaélés megszüntetését követelheti és kérheti az újabb visszaéléstől való eltiltást». Hogyan értendő e rendelkezés?

1. Ugy-e, hogy a 90. §. a képmással való visszaélések eseteiben is csak azon további feltétel alatt nyer alkalmazást, ha ez által *valamelyes* jogos (= a jog által különben is védett) *érdekemben* (pl. becsületemben, jó hírnevemben) *szenvedtem* sérelmet? Ez azt jelentené, hogy a képmással való visszaélés *önmagában* nem lehet jogsértés, a képmáshoz való jog pedig nem önálló subjectiv jog, hanem csak *más* subjectiv jogok köpenye alá bujva részesülhet a magánjogi védelem jótéteményében. Ezt a Tervezet nem akarthatta, mert ez a képmáshoz való jognak nem proclamálása, hanem egyenes *tagadása* volna.

2. Ha meg a jogi oltalom *határait* kívánta megvonni a Tervezet az által, hogy a «jogos érdekek sérelmét» tüzte a védelem feltételéül, — s ez a rendelkezés szószerinti értelme, — akkor értelmetlen a 90. §., mert hisz épp azt kérdem, *jogos* érdekembe ütközik-e, ha más képmással visszaél. S erre nagy bölcsen így felel a törvényhozó: igen, de csak akkor, ha e visszaélés által *jogos* érdekedben sérelmet szenvedtél. Szóval annyit mond, hogy nem mond semmit: a bíróra bizza a gordiusi csomó megoldását.

3. Az Indokolás szerint (160. l.) «a jogi oltalom előfeltételéül a jogos érdekek sérelmét megkívanni... szükséges», mert (utalás a 158. lapon a névjogra vonatkozólag mondottakra) «az a tény... magánjogi kereset alapját mindaddig nem képezheti, míg másnak *anyagi vagy erkölcsi jogos érdekét* nem sérti; mert mások jogellenes tényeivel szemben a magánjogi oltalom szüksége csakis ott kezdődik, ahol e tény *jogos* magánérdeket sért». Ebben egyfelől elvi *elismerés*, másfelől elvi *korlátozás* foglaltatik. Csakhogy az utóbbi nem bir megfogható alappal. Mert kérdem: micsoda «anyagi vagy erkölcsi» érdekében szenvedett sérelmet a nagyhirű költő, kit lopva kapott le a képáros (nyilván azon célból, hogy az elkészítendő képeket azután áruba bocsássa), a hölgy, kinek arcképét tiltakozása ellenére kirakatában helyezte el a fotografus. Pedig világos, hogy a költő kérelmére el kell rendelni a lemezek elkobzását, mert nem kell bevárnia, míg a képmását uton-utfélen képes levelező-lapokon árulják. S a hölgy is joggal kérheti az arckép eltávolítását, mert nem tartozik türni, hogy képmását mások — reklámképpen vagy bármiféle célzattal — a kirakatba rakják.

Az első esetben *még nem* lehet szó anyagi vagy erkölcsi érdeken ejtett sérelemről, csak a sérelem *veszélye* fenyeget.

A második esetben meg *egyáltalán nem* lehet szó ilyen érdeksérelemről, hanem legfeljebb *szeszélyről* (a hölgy nem tartja sikerültnek a képet), *hiuságról* (a fényképész műterme vagy a kirakat helye nem elég előkelő), szóval arról, hogy a hölgyre nézve a képnek ezen egyébként szokásos módon való közzététele is *kellemetlen*.

Ugy látszik, abból indult ki a Tervezet, hogy a pusztaszeszély nem érdemes a jogi védelemre. De nem védelmezi-e a törvény a pusztaszeszélyt másutt is, pl. midőn megtiltja, hogy az ingatlanomon mások átjárhassanak, a kutam vizéből mások is merithessenek, *tekintet nélkül* arra, hogy ez által valamely *érdekemben* sérelmet szenvedek? Lehet, hogy szomszédaim a földemen vezető uton félannyi idő alatt érik el a falut vagy a vasuti állomást, kutam vizéből pedig az egész falunak is telnék, de én az egész átjárást vagy a vízmerítést merő szeszélyből megtiltottam. Miért ne tilthatnám meg — merő szeszélyből — a képmásom fölötti rendelkezést is?

4. Nem ismerem törvényhozást, mely a képmáshoz való jogot kodifikálta volna, beleértve a legújabb kodifikáczióális művet, a német polgári törvénykönyvet is. E tekintetben az irodalom utmutatásait követte a törvényhozás. Maga *Keys-*

ner, a képmáshoz való jog ezen leglelkesebb hive, beismeri, hogy a kodifikáció gondolata korai: ha majd a bírói gyakorlatban öntudatra ébredt a képmáshoz való jog, «akkor, ugymond, a törvényhozás feladata lesz, a nyert anyagnak szép alakot adni» (l. Gutachten stb. 85. l.)

Részemről is időelőttinek tartanám e kiforratlan és egyébként is végtelenül rugalmas anyagnak a törvény békóiba való szorítását. Mert nemcsak, hogy a részletkérdésekben eltérők a nézetek, de még az elvi kérdésekben sincs megállapodás az irodalomban.

A joggyakorlat sem ad utmutatást: rendszerint a becsületsértés, rágalmazás vagy egyéb delictum kalapja alá vonja a képmáshoz való jog megsértésének eseteit (l. Cohn, Neue Rechtsgüter 52. s köv. lapok).

De míg a részletes törvényhozási szabályozásnak útját állja az anyag fejletlensége, addig a képmáshoz való jog elvi elismerése ellen annál kevésbbé tehető kifogás, mert habár csak elvi elismerést tartalmazó — törvényes rendelkezés előtt állva, a megoldást fogja keresni a bíró s nem a kibuvást, úgy hogy a bírói gyakorlat által kifejtett elvek alapján történhetik majd annak idején a képmáshoz való jog részletes szabályozása.

E megfontolás alapján is elejtendő a 90. §-ban befoglalt elvi korlátozás, úgy hogy az ekképp volna szövegezendő:

«Az, kinek képmásával más visszaél, a visszaélés megszüntetését követelheti és kérheti az újabb visszaéléstől való eltiltást.*

Mennyiben képez «visszaélést» a más képmásával való rendelkezés: oly kérdés, melynek megoldását — úgy vélem — több sikerrel bizhatjuk bíróságaink bölcsességére, mint az esetek sokféleségét előre nem látó törvényhozásra.

Dr. Mautner Dezső.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A hivatalból való felülvizsgálat korlátai.

B. J. folyó évi január hó 26-án V. B. A.-ra az ablakon keresztül kétszer rálőtt; a második lövés a sértett fejét találta, minek következtében huszonnyolcz nap alatt gyógyult sérülést szenvedett.

A kir. ügyész súlyos testi sértés büntette miatt emelt vádat, az egri kir. törvényszék ennek megfelelőleg a Btk. 302. §-a alapján egy évi börtönre ítélte a vádlottat. A kir. ügyész az ítéletben megnyugodott, a vádlott azonban a bűnösség megállapítása végett felebbezett.

A budapesti kir. ítélő tábla II. tanácsa f. évi november hó 4-én tárgyalta az ügyet, s abban a nézetben volt, hogy a kir. törvényszék helytelenül minősítette a cselekményt, mert az a szándékos emberölés kísérletének büntette. Miután az ügyész nem felebbezett, a vádlott azonban a bűnösség megállapítása miatt felebbezéssel élt, felmerült az a kérdés, vajon megsemmisítheti-e a kir. ítélő tábla az ítéletet abból az indokból, hogy a törvényszék hatáskörét átlépte, jogosítva van-e az ügyet az esküdtbírók hatáskörébe utalni?

Ez a kérdés szerves összefüggésben van a részleges jogerősség kérdésével, amit a BP. 387. §-ának első bekezdése szabályoz:

«A felülvizsgálat — kivéve a hivatalból figyelembe veendő semmisségi eseteket — csak az ítéletnek felebbezéssel megtámadott intézkedésére szorítkozik».

Ezt kiegészíti a 395. §, mely szerint:

«A felebbezés bejelentése az ítélet felebbezett részének jogerőre emelkedését felfüggeszti».

* Az eljárási törvényekben lesz megoldandó azon további kérdés, vajon az igény valószínűsítése esetén legyen-e előzetes biztosítási intézkedéseknek helye.

A törvény eme rendelkezéseiből következik, hogy az ítéletnek felebbezéssel meg nem támadott része — rendszerint — jogerőre emelkedik.

Felmerül már most az a kérdés, hogy a kir. ítélő tábla miképpen ellenőrzi a törvényszék ítélkezésének törvényességét anyagi s alaki szempontból? A törvény erről is gondoskodott, mert szabályokat állított fel, melyek értelmében a felsőfok hivatalból köteles észlelni bizonyos törvénysértéseket, akár van azok tárgyában perorvoslat bejelentve, akár nincsen.

Ezek az ugynevezett hivatalból észlelendő semmisségi okok, melyek alakiak vagy anyagiak.

Az anyagi törvénynek bármily megsértése hivatalból észlelendő semmisségi ok, ha az a vádlott sérelmére szolgált. (385. §. utolsó bek.)

A perjogi szabályok megsértése pedig hivatalból észlelendő a BP. 384. §-ának 1., 3., 4., 6., 10. és 11. pontjai esetében.

Mily viszonyban van a relativ jogerősség kérdése a hivatalból észlelendő semmisségi okokkal? Ezt világosan megmondja a 387. §. 1. bekezdése, mely szerint azok keretében akkor is felülvizsgálendő az ítélet, ha a semmisségi ok tárgyában nem is használtak felebbezést.

Következésképp, ha a kir. ítélő tábla úgy találja, hogy a törvényszék hatáskörét túllépte, köteles az ítéletet s az eljárást megsemmisíteni, mert a hatáskör túllépése a BP. 384. §-ának 4. pontja s ugyanezen §. utolsó bekezdése értelmében hivatalból észlelendő semmisségi ok.

Ez eddig vitán felül áll, igen ám, de ezen semmisségi ok megállapítása nagy nehézségekbe ütközik, sőt — amint kimutatom — ha az ügyész a minősítést in pejus nem felebezi meg, az említett szabály alkalmazása perjogi lehetetlenség.

Ahhoz ugyanis, hogy a kir. ítélő tábla megállapítsa a hatáskör túllépését: szükséges, hogy oly minősítés vétessék fel, mely a törvényszék hatásköréből kiszorul.

E pontnál következő eshetőségek vehetők fel:

a) a törvényszék saját hatáskörét meghaladó bűncselekménynek minősíti a tettet;

b) a vádló a törvényszék hatáskörét meghaladó minősítést vesz fel, a törvényszék azonban oly minősítést állapít meg, mely hatáskörébe van utalva, s az ügyész a súlyosabb vád érvényesítése végett felebbez;

c) a törvényszék a vádló indítványának megfelelőleg oly minősítést vesz fel, mely a törvényszék hatáskörének megfelel, de a kir. ítélő tábla úgy találja, hogy a cselekmény oly minőségű, mely esküdtbírók hatáskörébe van utalva.

Az a) alatti eset nem vitás, és hiszszük, hogy az alig fordulhat elő, mert ez a hatásköri szabály megsértése tulajdonképpen azt az esetet jelzi, midőn a bíróság nem tudja, mit tartalmaz az életbeléptetési törvény 17. §-a, pl. szándékos emberölés büntette miatt hoz ítéletet. Ilyen vastag tudatlanság azonban — reméljük — Magyarországon nem történhetik meg.

A b) alatti eset akkor fordul elő, midőn a vádló a BP. 316. §-ának utolsó bekezdése értelmében azt vitatja, hogy a vád alapjául szolgáló tett az esküdtbírók hatáskörébe tartozó bűncselekmény tényálladékát állapítja meg, s az ügynek az esküdtbírókhoz leendő áttételét indítványozza, a törvényszék pedig ezzel ellenkező felfogásban van, megtagadja az áttételt s a BP. 318. §-ának 3. bekezdése értelmében ítéletet hoz, mert meggyőződése szerint a vádbeli cselekmény hatáskörébe tartozik.

Ebben az esetben, ha a kir. ítélő tábla azt találja, hogy a felebbező vádló anyagi jogi felfogása helyes, a BP. 384. §-ának 4. pontja alapján megsemmisíti az ítéletet s az eljárást, és a 404. §. 1. bekezdése értelmében átteti az ügyet az esküdtbírókhoz.

Másként alakul a dolog a *c)* alatti esetben, midőn a törvényszék minősítése födi a vádló minősítését s így ez a minősítés kérdésében nem élt felebbezéssel, a kir. ítélő tábla azonban úgy találja, hogy az ügy az esküdtbiróság hatáskörébe tartozik. Ilyen ügy a B. J. ügye; vajon joga van-e ilyen esetben a kir. ítélő táblának az ügyet az esküdtbiróság elé utalni?

A Btk. 384. §-ának 4. pontja szerint hivatalból észlelendő semmiségi ok forog fen:

«Ha az ítélő bíróság hatáskörét túllépte».

A törvény e rendelkezése szerint a BP. 387. §-ának 1. bekezdése sem állít fel korlátokat a kir. ítélő tábla jogi megítélése elé, mert ez kijelenti ugyan, hogy a felülvizsgálat csak az ítéletnek felebbezéssel megtámadott intézkedésére szorítkozik, ámde hozzáteszi, hogy: *«kivéve a hivatalból észlelendő semmiségi eseteket»*. Már pedig a hatásköri szabályok megszegése a 384. §. 4. pontja és utolsó bekezdése szerint hivatalból észlelendő semmiségi eset, következésképp a kir. tábla jogosítva volna az ügyet az esküdtbiróság elé utalni.

Ámde ezt lehetetlenné teszi a törvénynek egy másik rendelkezése, s így amit a kir. ítélő tábla nyer a réven, elveszti a vámon.

A törvény említett rendelkezésében feljogosítja a táblát, hogy felebbezés nélkül, *hivatalból* örökjék a hatásköri szabályok felett. Ez sanctiója a bírói hatalom gyakorlásáról szóló alaptörvényünknek.

Az 1869: IV. tcz. 20. §-a szerint ugyanis:

«Senkit illetékes bírójától elvonni nem szabad».

Hogy melyik bíró illetékes polgári ügyekben, az függ a per tárgyától s a per természetétől, a peres felek lakóhelyétől stb., bűnügyekben pedig a *bűncselekmény* minősítésétől, az elkövetés helyétől, a tettes lakóhelyétől stb.

Midőn a BP. 384. §-ának 4. pontja kijelenti, hogy a felsőbiróság hivatalból vizsgálja a hatásköri szabályok megtartását, ezzel sanctiót adott a bírói hatalom gyakorlásáról szóló törvény 20. §-ának.

Ez a sanctio azonban csak akkor hajtható végre, ha ama szabály megvalósításával, hogy: *«senkit illetékes bírójától elvonni nem szabad»*, a *vádltott rosszabb helyzetbe nem jut*.

Hivatalból öröködhetik tehát a kir. ítélő tábla a hatásköri szabályok megtartása felett: ha pl. nyomtatvány útján elkövetett rágalmozás tárgyában a törvényszék ítél, mert a sértett magánszemély, a tábla azonban megállapítja, hogy a sértett közmegbizatásban eljáró egyén s így esküdtbiróság elé utalja az ügyet, *mert a büntetés mindkét esetben egyforma*.

Az ilyen esetben kizárólag a BP. 384. §-ának 4. pontja a mértékadó. Ellenben, ha a hatásköri szabályok azért sértettek meg, mert a kir. törvényszék enyhébb minősítést vett fel, mint felvennie kellett volna a kir. ítélő tábla megítélése szerint, ez esetben a hatásköri szabályok megsértését a kir. ítélő tábla hivatalból nem reparálhatja.

Nem nehéz ezen állítás helyességét bizonyítani.

Mit tesz a kir. ítélő tábla, midőn a hatáskör kérdésében dönt? Első sorban megállapítja azt, hogy a vádbeli cselekménynek mi a helyes minősítése, s azután ehhez a minősítéshez kapcsolja a hatásköri szabályokat és ezek alapján kijelenti, hogy az eljáró bíróságnak nem volt hatásköre s meghatározza, hogy az ügy melyik bíróság hatáskörébe tartozik.

Tehát a kiindulási pont a minősítés kérdése.

Vajon a kir. ítélő táblát semmi korlát sem köti a minősítés dolgában? *Lefelé nem, de felfelé igen.*

A BP. 385. §-ának utolsó bekezdése az *anyagi semmiségi okok* dolgában kijelenti, hogy:

«A jelen §-ban meghatározott semmiségi okok csak akkor veendő hivatalból is figyelembe, ha a vádlott sérelmére szolgáltak».

Látjuk tehát, hogy a kir. ítélő tábla *lefelé* korlátlan ura a minősítésnek, de *felfelé nem*. Nemcsak joga, de kötelessége az anyagi semmiségi okokat figyelembe venni, de csak akkor, ha azok a vádlott sérelmére szolgáltak; ha az anyagi törvény helytelen alkalmazása a vádlott javára ütött ki: elnémul a polgárok illetékes bírójáról szóló alaptörvény s tulsulyra jut a vádlott érdeke, mely mindenestre fontosabb *red nézve*, mint az, hogy jury vagy szakbíró ítél-e felette.

Ha tehát a vádló a minősítés dolgában nem felebbezett, az ítélet a Btk. 385. §-ának utolsó bekezdése szerint *in pejus* jogerőre emelkedett, azt megbolygatni nincs hatalmában a kir. ítélő táblának, s így ilyen esetekben a Btk. 384. §-ának 4. pontjában meghatározott semmiségi ok hivatalból nem észlelhető.

A kir. ítélő tábla meg lehet győződve arról, hogy a minősítés rossz, hogy a hatásköri szabályok megsértettek, de ez csak elméleti értékű meggyőződés, mert azt határozatba nem öntheti. Tiltja a BP. 385. §-ának utolsó bekezdése.

Vargha Ferencz,
kir. főügyési helyettes.

Rablógyilkos fegyenczek.

A nagykatái rablógyilkosság tárgyalása alkalmából szinte önkéntelenül tolul elő a feltételes szabadságra bocsátás kérdése. Ördög Tóth Pál ugyanis, aki egyik főszereplője és szervezője volt a büntettnék, föltételesen szabadságra bocsátott fegyencz, aki jogerejüleg életfogytiglani fegyházra van ítélve s akit a Btk. 50. §-ában említett rendőri szabályok megsértése esetén is már jogában áll az igazságügyminiszternek az örökös rabságba visszautalni. De hát Ördög Tóth Pál nem sértette meg ezeket a külön rendőri szabályokat, mert ő nem csirkefogó s így élvezte a szabadság örömeit. Azt a javulásra alapos reményt nyújtó szorgalmat és jóviseletet, melynek szabadulását köszönhetette, folytatta kiszabadulása után is. Hanem mikor aztán alkalom kínálkozott egy kis véres munkára, akkor egyszerre sutba hajította a jóviseletet, egyszerre eltűnt a 15 esztendei fegyház javító avagy visszariasztó hatása s hidegvérrel eszelte ki, hogyan öljön meg négy olyan embert, akik közül az egyik pár nap múlva egy ötödiknek volt életet adandó.

Nem tenném szóvá az esetet, ha magában állna. De bámulatos az a hasonlóság, amit Ördög Tóth Pál esete a Pete Postás János esetével mutat.

Pete Postás János ugyanis, aki valamikor pandur volt, a nyolczvanas évek elején meggyilkolta és kirabolta a saját volt csendbiztosát, amiért életfogytiglani fegyházra ítelték. A fegyházi szabályok kerete közé szorítva azonban példás magaviseletet és szorgalmat tanusított, úgy hogy 15 év eltelte után 1899 őszén feltételes szabadságra bocsátották. Alig egy pár hónap múlva 1900 márczius elején Pete három 20—26 év közti fiatal embert, Illés Istvánt, Kovács Józsefet és ennek öcscsét Jánost, akik addig még csak pár apró lopást követtek el, rávette, hogy induljanak el vele egy nagyobb vállalatra. El is indultak s egy pár forintért meg is ölték Répczeszentgyörgyön Lichtenstädter Lipótot és a feleségét.

Igaz, hogy Pete Postás Jánost felakasztották 1901 márczius havában Szombathelyen s Illés életfogytiglani, a két Kovács pedig 15—15 évi fegyházra kapott, de ez a súlyos büntetés nem adja vissza a Lichtenstädter-család életét, amint hogy az Ördög Tóth Pál és társaira kiszabott büntetés sem adja vissza Lövinger Lipótnak a feleségét.

Tehát 2 éven belül két ilyen szörnyű eset. Pete is, Tóth is életfogytiglani fegyházra voltak ítélve, mindketten példás magaviseletük folytán feltételes szabadságra kerültek, mindketten rövid idő múlva rablógyilkosságot követtek el, mindketten kiadták a jelszót társaiknak, hogy a házban minden élő lelket ki kell irtani s ki is oltottak Répczeszent-

györgyön kettőt, míg Nagykátán a tervezett 4 helyett csak egyet sikerült kiirtaniok. A két eset még abban is meg egyezik, hogy mindkét helyen egy terhes asszony is áldozatul esett a vérszomjas zsiványoknak.

Rövid idő alatt két ily kirívó, vérlázító eset, kell, hogy gondolkodóba ejtse az embereket.

Meg kell jegyeznem, hogy éppen nem vagyok ellensége a feltételes szabadságra bocsátás intézményének. Azt hiszem azonban, hogy aki néhány forintért tervszerűen embert öl a nélkül, hogy erre a végső nyomor vinné, s akit a bíróság halál helyett azzal büntet, hogy ítéletileg örökre kirekeszse a szabad emberi társadalomból, az nem bocsátandó feltételes szabadságra, mert abból teljesen hiányzik az erkölcsi érzék s kínálkozó alkalom esetén ismét hidegvérrel fog gyilkolni.

Nem tartom hivatottnak magamat arra, hogy a Btk. idevágó rendelkezéseinek vagy a feltételes szabadságra bocsátás körül gyakorolt eljárásnak módosításához indítványt tegyek, de az arra hivatottak talán gondolkodhatnak ezen. S ha sikerült e pár sorral figyelmüket a kérdésre irányitanom, célomat elértem.

Halasi Viktor,
törvényszéki jegyző.

Különfélék.

— A nagykátai gyilkosság tárgyalása alkalmából több napilap hangoztatta, hogy elkerülhetetlen az ily és ehhez hasonló rémes gyilkossági esetekben a halálos büntetés kiszabása és végrehajtása, mert a tapasztalat azt mutatja, hogy a legsúlyosabb bűncselekményekre kirótt maximális szabadságvesztés-büntetésnek sincsen meg a várt fegyelmező és javító hatása. Utaltak a lapok éppen az egyik fővádlottnak az esetére, ki egyszer már életfogytiglani fegyházra ítéltetvén, jó magaviselete s a javulásra hajlandósága czimén feltételes szabadságra bocsáttatott. Bár meg kell engedni, hogy sok alapja van e következtetésnek, ily formulázásban még sem fogadhatjuk el a tételt. Ha igaz, — aminthogy tagadhatatlan tény — hogy a mai fegyházbüntetés nem elég szigorú, s hogy a fegyházainkban otthonos és megszokott kaszinózása a letartóztatottnak éppen nem elrettentő hatása, de sőt a kiszabadulás utáni további tervek megbeszélésére nyújt bő alkalmat: ezen állapotnak ellenszere szerintünk nem egy súlyosabb és pedig abszolút büntetési nemre átmenetelen keresendő, hanem egyszerűen azoknak a visszásságoknak a megszüntetésére kell törekedni, amelyek a mai fegyházbüntetést intenzivitásától megfosztják. Büntetőtörvényünk a halálbüntetést a legkivételesebb büntetési nemmé tette, s a Btk.-ben levő fegyházbüntetés oly súlyos jellegűnek kontempláltatott, hogy az — a megengedett hosszabb, de főleg élethossziglani tartamban kiszabva — a legtöbb esetben nélkülözhetővé teszi a halálos büntetést. Ez a felfogás s nem «holmi beteges humanismus» vezérelte legfelső bíróságunkat, mikor a múlt esztendőben az alsófokok halálos büntetést kimondott ítéleteit több esetben megváltoztatta és e büntetést szabadságvesztéssel helyettesítette. A baj kutforrása azonban nem a Curia ezen eljárásában, hanem abban rejlik, hogy a fegyházbüntetés mai napig sincsen komolyan végrehajtva. Ha azok az intézkedések, melyeket a törvény megszab s amelyeket a fegyintézetekre vonatkozó rendtartás magában foglal, nemcsak papíron volnának meg, de kellőképpen fogamatba is vétetnének; ha egyrészt megfelelő osztályozást, csoportosítást, különválasztást és külön tartást eszközölnének a letartóztatottak sorában, másrészt gondoskodnának nehéz, testet és szellemet igénybe vevő foglalkoztatási nemekről, melyek majdan a kiszabadulás utánra megélhetési módot nyújtani is alkalmasak lesznek: tárgyalanná válnék a panasz, hogy a börtönből kikerülő egyének raffineriában gyarapodva, kriminális tervektől telítetten, teljesen megromlottan kerülnek ki a fegyházakból.

A humanismusnak ehhez a kérdéshez alig van köze. A helyes büntetőügyi politika követelménye, hogy ne legyen a fegyház kényelmes otthont nyújtó intézetnek tekinthető, mely mérsékelt munka ellenében pensiót nyújt a letartóztatottnak, hanem viselje magán a bűnözéstől való elriasztás céljaira szolgáló fegyelmező intézet jellegét. A humanismus szerepe leginkább csak ott kezdődik, mikor a bűntevő elhagyja a fegyintézet falait s új életet próbál kezdeni. E törekvés támogatásában első sorban az emberszeretet nevében nyújtják a fenálló intézmények támogató karjukat, de ugyanakkor hasznos tevékenységet végeznek azok a bűnügyi politika törekvései tekintetében is. Nálunk még csak csirájában van az ily irányú munkásság és a kiszabadult fegyenczek — ha némi pénzösszeg birtokában is bocsáttatnak el — csak csendőri felügyelet, de nem patronage-gondoskodás alá jutnak.

Ha a kriminalitás mai állapota és foka fokozott erélyességű állami közbeavatkozást igényel, szerencsétlen gondolat orvosló szerül a halálos büntetés alkalmazási körének kiterjesztését ajánlani: célravezető csak az a reform lesz, mely a szabadságbüntetések intenzitásának fokozására s a patronage ügyének fejlesztésére irányul.

— Ipari culpa. Két és fél esztendőre volt szüksége a pestvidéki törvényszék büntető osztályának, hogy előkészítse a felelősségre vonását annak a munkásnak, kinek a pirotechnikus munkálatokban való járatlansága hét ember halálával végződött szerencsétlenséget idézett elő. De arra, hogy felelősségre vonják azt, aki a veszedelmes robbanó anyagokkal foglalkozó gyár üzemében egy semmi szakképzettséggel nem bíró egyént bizott meg a vezetéssel, s a legelemibb óvó rendszabályok s biztonsági intézkedések megtételét is elmulasztotta és akinek tudtával rakétatöltést végeztek a munkások egy zárt, védőeszközökkel fel nem szerelt, szűk kijáratu, alacsony helyiségben, e tömérdek idő alatt senki nem gondolt. Nem volna érdektelen megállapítani legalább azt, hogy az illetékes iparrendészeti hatóság vagy az illetékes iparfelügyelő látta-e már azt a munkatelepet akár a szerencsétlenség előtt, akár annak megtörténte után; talált-e mulasztásokat és hiányokat azon körülmények tekintetében, melyek a robbanást előidézték; és vajon pótolhattak-e ezek a hiányok.

— A dijnok-rendszer. A fővárosban a törvényszékek-nél és járásbíróságoknál 118 kinevezett szolgálta van alkalmazva, kik közül 40 800 K, 39—39 700 és 600 K évi fizetést élvez a 240 K lakáspénzen felül. E mellett hetvenhárom napidíjas szolgál is működik a járásbíróságoknál, akik közül 53 nyugdíjigénnyel bír, 20-nak erre nincs igénye. A napidíjasok közül tizenhat szolgál 2 K, tizenöt 1 K 80 fillér, negyvenkettő pedig 1 K 60 fillér napidíjért. A napidíjasok között van olyan is, aki 1891 óta szolgál, 14-en már 1895 óta vannak alkalmazva. Ezen nyomoruságos előléptetési viszonyok és hallatlanul rossz fizetés mellett végzik a napidíjasok a legterheesebb kézbesítési szolgálatot. Müködésük felelősségteljes és fáradságos volta megérdemelné annyit, hogy mindazok, akik öt éve szolgálnak, végleges hivatalszolgáknak kineveztessenek. Napidíjasok csak kivételesen kiegészítő szolgáltra alkalmaztassanak és a napidíj a fővárosi viszonyoknak megfelelőképp 2 K-án alul semmi esetre se maradjon. A jobb díjazással véget érne a Budapesten általános baksis rendszer is, valamint ezzel együtt eltűnnének a ma mindennapos kézbesítési miseriák is.

— Megintés mint büntetési nem. A főváros közgyűlése a köztisztaságról szóló szabályrendeletbe azon rendelkezést iktatta be, hogy a köztisztaság elleni kihágások elsőfoku büntetéseül a megintés alkalmaztassék.

— Sociologia és büntetőjog. A Magyar Jogászegylet első ülésének tárgya: Vargha Ferencz, kir. főügyész-helyettesnek Sociologia és büntetőjog című előadása volt. Az ezuttal bemutatott tanulmány egy része a fölölvasó hasonló című nagyobb munkájának. Vargha azon kezdi, hogy a

XVIII. század pozitivistái, az enciklopedisták átalakították az emberi gondolkozást az összes büntető ügyekben. A pozitív filozófiai vizsgálódás ma már csaknem teljesen leszorította a deductív kutatási módszert s a természet minden jelenségeit, ideértve az emberi társadalmat is, a természettudományi módszer szerint tanulmányozzuk. Erre az irányra a büntetőjoggal kapcsolatosan döntő befolyást gyakorolt Darwin Károly és Spencer Herbert. E két lángelme kutatásaira vezetendő vissza a büntetőjog átalakulása is, az előbbi nevéhez a büntető-anthropologia, utóbbiéhoz pedig a büntető-sociologia kapcsolódik. Az új áramlatok azonban még csak a fejlődés kezdetén vannak; nem lehet tudni, hogy a jövő büntetőjoga hová fog fejlődni. De már előreláthatók a kialakulás konturjai. Ma már inog a büntetőjogtudomány két oszlopa: a büntetési rendszer és a beszámítás kérdése. A büntetési rendszerben helytelennek bizonyult a rövid tartamu büntetés, a gyermekekkel való bánásmód, a pénzbüntetés stb. A beszámítás kérdésében két tábor küzd egymással: egyik az akarat- és erkölcsi szabadságot hirdeti, a másik ellenben ezt tagadja. Itt még nagy a bizonytalanság.

Kozma Sándor síremlékének feliratát a lapok helytelen közlései alapján tévesen idéztük. Az emlékoszlopon nem az áll, hogy a magyar jogérzet megteremtője, hanem a magyar jogérzet megtestesülése.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Az alsóausztriai kamara** november 6-ikán tartott közgyűlésében elhatározta, hogy bizottságot küld ki, melynek feladata az új perjogi törvények azon intézkedéseinek módosítására nézve, melyek az ügyvédségre sérelmesek, szabatosan formulázott javaslatokat előterjeszteni. Ugyancsak pontosan szövegezett javaslatokat fog e bizottság proponálni az ügyvédrendtartás módosítására és a gondnoki kirendelések sorrendjének megállapítására nézve.

Egy másik bizottság azzal bízott meg, hogy tegyen javaslatot az ügyvédi képviseleti jognak a közigazgatási hatóságok előtt való szabályozására nézve.

— **Törvényjavaslat az alkoholizmus meggátlására.** Az osztrák kormány legutóbbi törvényjavaslatot terjesztett elő a képviselőházban az alkoholizmus meggátlására. A javaslat magánjogi intézkedéseiből bemutatjuk a következőket: Vendéglőben és pálinkamérésben eladott szeszes italokból származó követelések nem perelhetők, ha az adósnak a későbbi tartozás keletkezésekor még egy régebbi hasonló tartozása fenállott. Ugyanazon alkalommal, habár több részletben szolgáltatott szeszes italok ára fejében járó összegek egy egységes követelésnek tekintendők. Kivételnek e törvény alól, akik valamely vendéglőben állandó ellátáson vannak és akik a szeszes italokat továbbeladás céljából veszik. Az így nem perelhető követelések *beszámításra* sem alkalmasak és a biztosításukra kötött zálog- és kezességi szerződések érvénytelenek.

A büntetőjogi intézkedések így szólnak: Aki teljesen ittas állapotban nem szándékosan büntetendő cselekményt követ el, kihágásért büntetendő és pedig három naptól hat hóig terjedhető szigorított fogházzal, ha a cselekmény büntetett, minden más esetben egy naptól három hóig terjedhető szigorított fogházzal vagy egyszerű fogházzal, vagy 10 koronától 1000 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel. Az eljárás csak magánindítványra indítható meg, ha az ittaságban elkövetett cselekmény is csak magánindítványra üldözhető. Aki ittaságában elkövetett cselekményével más életét, egészségét, vagy testi épségét veszélyezteti, kihágást követ el és három naptól három hóig terjedhető fogházzal vagy 20 koronától 1000 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel sújtandó, kivéve, ha a cselekmény szigorubb büntetés alá esik. Akit egy fél éven belül ismételt nyilvános helyen részegségen érnek, kihágást követ el és 10 koronától 500 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel sújtandó. Ugyanezen büntetés éri azt is, akit nyilvános helyen ittasan érnek, ha már a jelen törvénybe ütköző valamely kihágás miatt büntetve volt s a kihágás

óta fél évnél több idő még nem mult el. Aki ittas embernek vagy gyermeknek, ha ez utóbbi nincs felnőtt kíséretében, szeszes italt elad, kihágást követ el és három naptól három hóig terjedhető fogházzal vagy 20 koronától 1000 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel sújtandó. Végül ugyanezen büntetés éri azt is, aki e törvény kijátszására szeszes italok eladásából származó követelés biztosítására valamely más című követelésről szóló kötelezvényt irat alá az adóssal.

— **A strike-joghoz.** A német Reichsgericht gyakorlata szerint a magánjogi törvények elleni engedetlenségre irányuló felhívás is a Btk. 110. §-ába ütközik, tekát a strike céljából szerződészegésre való felhívás büntetendő. A német bíróságok gyakorlatukban nem minden esetben fogadják el ezt a felfogást. Legújabbban is egyik német felsőbíróság egy ítéletében hasonló vád alól fölmentette a vádlottat. Az ítélet okadatolása kifejtette, hogy a bíróság nem fogadhatja el a legfőbb bíróság felfogását; szerinte magánjogi természetű törvények ellen az engedetlenségre való felhívás nem üldözhető büntetőjogilag; a törvény szövege világosan mutatja, hogy a törvényhozó csakis a büntető-törvény elleni engedetlenség eseteire gondolt.

— **A porosz alsó hivatalnoki kar** kérvénnyel fordult a képviselőházhoz az 1852. évből származó fegyelmi törvény ama rendelkezésének hatályon kívül helyezése iránt, amely szerint az alsó hivatalnokokra az elzárás (arrest) szabható ki, mint rendbüntetés. Az említett rendelkezés ugyanis így szól: Rendbüntetések: megintés, dorgálás, pénzbüntetés, azután alsó hivatalnokok ellen elzárás is legfeljebb nyolcz napra, mi azonban csakis oly helyiségekben hajtható végre, melyek a büntetendő hivatalnokok viszonyainak megfelelők. A hivatalnokok ezen osztályához tartoznak általában: a végrehajtók, várnagyok és a csupán mechanikus teendőkre alkalmazott hivatalnokok. Azonkívül fel van hatalmazva az állami minisztérium, hogy különösen megjelölje az adó-, posta-, rendőri és vasuti igazgatásban azokat a hivatalnoki osztályokat, melyek ellen az elzárás büntetését alkalmazni lehet. Ennek alapján idesoroztattak azután: a levélhordók, a vasuti örök, a vasuti kalauzok, az ut- és folyamfelügyelők, a rendőr-örörmesterek, az éjjeli örök stb. A büntetést a hivatali előjárók szabják ki. Az 1873-ból való birodalmi fegyelmi törvény már nem ismeri a szabadságvesztést mint fegyelmi büntetést, ez azonban csak azokra hat ki, kik birodalmi alkalmazottak; a porosz kormányzat körében ma is fenáll ez a büntetés. A kérvénynek bizottsági tárgyalásánál kijelentette a belügyminiszter képviselője, hogy a berlini rendőrségnél az utóbbi három év alatt körülbelül 3%-a az alsó alkalmazásban levő személyzetnek részesült ily büntetésben, a vidéken megközelítőleg hasonló az arány az állami rendőrségnél. A pénzügyi és a vasuti, valamint az igazságügyi szolgálatban a fogház-személyzet irányában szintén alkalmazták e büntetést. A kormány a kérvénnyel szemben arra az álláspontra helyezkedett, hogy nem nélkülözheti ezt a büntetési módot, de előadta, hogy azt kiváltképpen a katonailag szervezett hivatali ágakkal szemben alkalmazza. Az igazságügyminiszter képviselője kijelentette, hogy a foglyokra felfügglő személyzet irányában ezen büntető eszköz fentartása szükséges; az elzárás mellőzése esetén számos esetben azonnal az elbocsátást kellene mint büntetést alkalmazni.

— **Olasz bírói gyakorlat.** I. Valamely alapítvány nem indíthat pert az állam ellen; a vitás kérdéseket az alapítvány fölöttes kezelő hatósága vagy a király dönti el. (*Velelemezési főlebbvezési bíróság.*)

II. A vélelem a mellett szól, hogy a patronátus nem csupán a vérrokonságban örökölheto át. (*Nápolyi felebbvezési bíróság.*)

III. A község szavatossággal tartozik a kárért, ha előjárója, bárha ez csak a kormánytól kinevezett polgármesteri biztos (commissario straordinario) megtiltja valamely műtörténelmi magánépület lebontását vagy átépítését. (*Turini felebbvezési bíróság.*)

A Magyar Fogászegylet november 15-én (szombaton) délután hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében teljes-ülést taét, melynek tárgya dr. Gaár Vilmos törvénytészki bíró következő című előadása: Észrevételek a polgári perrendtartás javaslatához. — Vendégeket szívesen lát az egylet.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félév: 12 kor. negyedévre 6

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A budapesti kereskedelmi és váltótörvényszék megszüntetése. — A holt betű. *Hungarus.* — Az ügyvédség helyzete és az ügyvédi kar ellen intézett támadások. *Dr. Balog Arnold* budapesti ügyvédtől. — *Fogirodalom:* Nemzetközi és időközi magánjog. A budapesti kir. tudomány-egyetemen az 1901/2. tanévben a Schwartner alaphól jutalmazott pályamű. Irta dr. Wittmann Ernő. *Dr. Lukács Bernát* budapesti ügyvédtől. — *Törvénykezési Szemle:* A balesetbiztosítás jogi fogalma. *Dr. Rózsa Vilmos* budapesti ügyvédtől. — A budapesti bírák fizetésrendezése. *Egy bírótól.* — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Vádbeszéd. A Széll Kálmán miniszterelnök és Darányi Ignác földmívelésügyi miniszter ellen elkövetett nyilvános rágalmozások vétségével vádolt Tatai Gyula bűnyben elmondotta *dr. Gégus Gusztáv* kir. főügyész-helyettes. — Kivonat a „Budapesti Közlöny”-ből.

A budapesti kereskedelmi és váltótörvényszék megszüntetése.

A képviselőház igazságügyi bizottsága a perrendtartás javaslatán azt a kardinális változtatást tette, hogy kimondta a kereskedelmi hatáskörnek s ezzel együtt a kereskedelmi ülnökök intézményének és a budapesti kereskedelmi és váltótörvényszéknek a megszüntetését.

Alig tudunk hosszú idő óta hasonló esetre emlékezni, mikor a képviselőház valamely bizottsága a miniszter ellenkező állásfoglalása dacára olyan nagymérvű módosítást eszközölt volna, mint amilyen a perrendtartás javaslatát az igazságügyi bizottság ezen határozatával érte.

Nem habozunk kijelenteni, hogy alapos aggályaink vannak e határozat helyessége s azon üdvös hatás tekintetében, melyet ez a módosítás igazságszolgáltatásunk jövőjére gyakorol.

A kereskedelmi ülnökök intézményének eltörlésében nem látunk nagy veszteséget. Ezen intézmény iránt eddig sem nyilvánult sok lelkesedés a jogi szakkörökben, mert az egyes ülnököknek legtöbbször olyan kereskedelmi szakkérdések eldöntésében kellett részt venniök, amelyeknek tárgya tekintetében ők maguk sem rendelkeztek semmiféle különös szakismerettel, ellenben a jogi kérdések eldöntésénél a jelenlevő két bíró tulsulya folytán az ő érvényesülésük egyrészt lehetetlenné vált, másrészt a jogi materiában a jogtudó bírák mellett az ő érvényesülésük nem is volt kívánatos.

A vidéki bíróságok külön kereskedelmi hatáskörének megszüntetése szintén nem nagy veszteség, mert az ülnöki intézmény eltörlése mellett csak formai jelentősége volna e külön hatáskörnek.

A mi aggodalmainkat leginkább felkelti, az, hogy mindezekkel a változtatásokkal egy lélegzetre eltörlötte a bizottság a budapesti kereskedelmi és váltótörvényszéket is.

A törvényhozás az új perrendtartás megalkotásával törvénykezésünk régi bajait és sebeit akarja orvosolni, de mihelyt az orvoslás terére lép, neki is ügyelni kell arra az orvosi szabályra, hogy a késnek nemesebb szerveket érintenie nem szabad. Már pedig az igazságügyi bizottság törvénykezésünk egyik legegészségesebb, legnemesebb szervéhez nyult akkor, mikor a budapesti kereskedelmi és váltótörvényszék megszüntetését mondotta ki.

Nem akarjuk ismételni azokat az érveket, melyeket e bíróság fentartásának hívei a bizottságban elmondtak, csak hozzáfűzni akarunk azokhoz egyet-mást.

A budapesti kereskedelmi és váltótörvényszéknek külön tradíciója van. Ez a törvényszék a régi váltó-feltörvényszékből eredt, amely állami bíróság volt már akkor, mikor a közigazgatás még nem volt elválasztva a bíraskodástól. Ennek a bíróságnak a hagyományait vette át a budapesti kereskedelmi és váltótörvényszék és mint tudjuk, híven ápolta is azt. Ezek mellett a tradíciók mellett e bíróság a kereskedelmi jog gyakorlatát magas, tudományos színvonalra emelte és önmagát is — amint mindenki elismeri — valósággal mintabírósággá fejlesztette.

E mellett ne feledjük el azt a fontos missiót, melyet e törvényszék évtizedek óta teljesít. Az ország központjában, a kereskedelemnek és iparnak centrumában, hova a belkereskedelem minden szála összefutnak és ahol egész külkereskedelmünk lebonyolítást nyer, a legfontosabb és legnehezebb jogi ügyek eddig egységes és cél tudatos vezetés és munkamegosztás mellett a szó szoros értelmében véve szakszerűen intéztettek el.

Bármiféle formájú beolvasztás mellett ez az egységes vezetés, egyöntetűség, szakszerűség lényeges csökkenést fog szenvedni. A szaktanács a maga ügyeit a saját legjobb meggyőződése szerint intézi, nem sokat törődve a másik szaktanács működésével és az abnormisan nagy testületet képező bíróság vezetője nem lesz képes helyes irányítással és munka-beosztás mellett az egységet megővni. Ez a vezető különben sem lesz és nem is lehet kereskedelmi ügyekben szakember, pedig jól tudjuk, mennyi tapasztalat, a kereskedelmi jognak és a forgalom igényeinek mily széleskörű gyakorlati ismerete kell a kereskedelmi judikatura irányításához.

A megszüntetés nagy praktikus akadályának tartjuk azt is, hogy e bíróságnak a budapesti polgári törvényszékkel való egyesítése által oly óriási testület alakulna, amelynek kormányzása és egységes irányítása csaknem lehetetlen. Aggodalmainkat még inkább indokolja és növeli az, hogy a fővárosi bíróságoknak halasztást alig tűrő újjászervezése is megkívánja, hogy a pestvidéki törvényszék polgári osztálya a budapesti törvényszékbe, büntető osztálya pedig a budapesti büntető törvényszékbe beolvasztassék, mi által a budapesti törvényszék amugy is igen nagy testületté növekszik. Pedig ez a reform is előbb-utóbb be fog következni, mert annak nincs értelme, hogy egyenlő hatáskörű bíróságok ugyanazon helyen különböző területi illetékességgel teljesen homogen ügyekben ítélkezzenek, míg ezzel szemben igenis nagy értelme és haszna volt és van annak, hogy ha egy bíróság különböző szakosztályaiban a munka annyira felhalmozódott, hogy azt egy közös kereten belül jól elvégezni és e közös keretet, e közös testületet jól irányítani nem lehet, e testület a *szakosztályok* szerint különválasztassék.

Ha visszaemlékezünk az önálló budapesti büntető törvényszék felállítására, ez az aggodalmunk még jobban megerősödik. A budapesti törvényszék polgári és büntető osztályai nem voltak egy vezetés alatt egységesen és jól kormányozhatók, elhatároltatott tehát az óriási testület kettéosztása. Ez pedig akként történt, hogy a büntető szaktanácsok mint külön törvényszék önállósítottak.

Ezen procedurának éppen ellenkezőjét akarják most

végbe vinni a kereskedelmi és váltótörvényszékkel, önállóságának egyszerű cassálása által.

Nagyon kétes értékű munkára vállalkoztak azok, akik ezen kitűnő bíróság eltörlését initiálták. Lehet, hogy a kereskedelmi szaktanácsok a vidékre nézve nyereséget képeznek, de Budapesten nem pótolhatják a kereskedelmi és váltótörvényszék üdvös munkáját. Azt nem tudjuk, milyenek lesznek ezek a szaktanácsok, de azt tudjuk, hogy a kedvükért desorganizálnak egy általán jónak talált szervezetet s az új szervezet a *legjobb esetben* sem lesz oly megfelelő, mint amilyen a régi volt.

A holt betű.*

A mindennapi élet hullámai közt hamarosan elmosódott az a rövid, de lapidáris erejű beszéd, amelyet Plósz Sándor igazságügyminiszter a kolozsvári új igazságügyi palota felavatásánál mondott. Az eltelt idő azonban ne legyen oka annak, hogy ama beszédnek egy fölötte markans tételét elszalasztjuk. Annál kevésbé, mivel abban a tételben tisztán fölismerhető figyelmeztetés van a magyar bíróságokhoz nitézve és így ez a dolog a jogéletnek legbelsőbb régióját érinti. A tételt ideteszszük külön, a többiből kiválasztva:

«Nem szabad, hogy vakon alkalmazza (t. i. a bíróság) a törvény *holt betűjét* és szolgáltatassa azt az igazságot, amelyről azt mondják: summum jus summa injuria. A mai közszellem a törvényhatóságoktól és az ítélkezéstől azt kívánja, hogy az a *méltányosságtól* legyen áthatva, amely méltányosság nem egy homályos, ködszerű fogalom, hanem az esetnek minden körülményére kiterjedő teljes osztóigazság, mely a magyar bírói karnak hagyományaihoz tartozik. Mi meg kívánjuk azt, hogy a bíró az életre legyen figyelemmel, hogy megvizsgálja az eset összes körülményeit és hogy ezt tehesse, felszabadítjuk őt a *formalizmus* bilincsei alól.»

Tehát a holt betű, a summum jus és a formalizmus bilincsei! Ugyanazok a sötét igazságszolgáltatási fogalmak, amelyek ellen szinte szakadatlan küzdelmet folytat a jogtudományosság. És amelyek a kertben magától tenyésző dudva módjára mindig elibénk állanak, mintegy elpusztításukat követelve, mégis a nélkül, hogy a tudományos kritika eszközei kiirtásukra nemhogy elegendőknek, de bárha valamit érőknek is mutatkoznának.

Az igazságügyminiszter keze alighanem a magyar jogász lelkiismeret üterét tartotta, amikor ezeket a szavakat tisztán fölismerhető tendenciával elmondotta. Neki, mint a végrehajtó hatalom egyik fejének, nem áll ugyan módjában, hogy a független bírói hatalom fölfogására és cselekvésére közvetlen befolyást gyakorolhasson; viszont azonban nagy okának kellett annak lennie, ha az igazságügyek vezetője, aki az életet a maga közvetlenségében látja maga előtt és akinek módjában áll a bírói judikatura alkotó vagy romboló hatásait megítélni, hogy im ő most a tudós ember látásával és a kormányférfi lelkiismeretességével emelte föl szavát a «holt betű» és a «formalizmus» ellen. És éppen akkor, amikor egy új igazságügyi palota kapuit nyitotta meg.

A magyar bíróságok legújabbkori judikaturájának alakulása mindenesetre rászorult erre az intelemre. A múlt időkben begyakorlott formalizmusok és fictiók uralkodása sehogyan sem akarja végét érni a törvénykezésben. Másrészt az új anyagi kodexekkel és törvényekkel járó betűhöz bilincsel jogalkalmazás — kétségtelenül megfelelő tudományos szellem híján — szintén jelentékeny pusztításokat idézett elő.

Még a miniszternek a méltányosságról mondott szavai is tökéletesen bevágnak a valóságokba. Nagyon is feltűnő ese-

tek mutatták az utolsó időben is, hogy a törvényalkalmazás egyre jobban technikává, sőt csaknem matematikai művéletté kezd válni, mialatt a való-ágos élet nagy igényei egyre jobban eltűnnek a bírói látkör hatáiról. Pedig, ha jól fogjuk föl, a legridegebb tudomány álláspontja sem az, hogy a jognak egész különálló, független létezése legyen a társadalom életétől, hanem, hogy a jog a nemzetek életét fejlessze és az egyéni életnek nagyobb boldogságot biztosítson. De semmiesetre sem az, hogy a jog gátja legyen a fejlődésnek és az emberek életét megnyomorítsa.

Nem éppen szükséges az, hogy az igazságügyminiszternek ezen inteleszerű megjegyzését a kir. Curianak a választási ügyekben tanusított s olykor kínos feltűnést okozott judikaturájából származtassuk. Annyi azonban bizonyos, hogy az itt hozott határozatok és ítéletek egy része nagyon is alkalmas arra. Ezen nevezetes államjogi törvény bírói végrehajtása teljes joggal vonta maga után a jogásközvéleményben is ama komoly véleményt, hogy azt a betűhöz görcsösen ragaszkodó s a bizonyítási merev formalizmus fülledt levegőjétől áthatott, az élet nagy méltányossági törvényeivel azonban alig ismerős jogász lélek vezeti. Ez a szellem volt az, mely a választás védőjének egy odavetett föltevésén beismerés gyanánt kapott s a figyelőket egyszerre visszavitte a hetvenes évek azon szomorú hangulatába, amikor a fel és ügyvéd egyaránt csak azért reszketett, nehogy valami olyant mondjon, ami beismerésnek volna vehető, vagy pedig elmulasztja valamely furfangos állításnak külön kifejezett, napnál is világosabb formaszerű tagadását. Aminek a maradványa az ügyvédi nyelvben még ma is megvan az óvatos «tëve tagadva» kifejezésben, ebben a szomorú nyelvemlékünkben.

A választási judikatura csakugyan rászolgált a megdöbbenésre, mivel az ország első bírói testületében a holt betűnek s a formalizmusnak akkora kultuszára vallott, amekkorát kész vagy készülő perrendtartásaink nemhogy nem engednek meg, de egyenesen üldözőbe vettek. Kétségtelen azonban, hogy ezenkívül is elégen tul van ok arra, hogy a holt betűt, a summum just és a formalizmusokat szoros kritika alá kelljen fogni.

Pars pro toto. Azok az államjogi esetek messzelátszók voltak; de a mindennapi csöndes esetek ezrei a közvélemény elé nem kerülnek, a tudós kritika bontó kése alá is ritkán. Ahol pedig a kártékony fölfogás fölöttlő esetekben, minden óvatosság ellenére is megnyilatkozott, joggal föl lehet tenni, hogy az még inkább megvan ott, ahol az eset nem fölöttlő, az óvatosság is kevesebb és dormitat bonus Homeros.

Itt csak érinteni akarjuk a kereskedelmi törvény judikaturájának azokat a szörnyűségeit, amelyek a biztosítási ügynökök jogi állásának megállapításából következtek. Bíróságainkat a kereskedelmi törvény nem kötelezte arra a romboló fictióra, amely szerint az ügynök nem a biztosítónak, hanem az ajánlattevő félnek a meghatalmazottja. Ez a fictio, amennyire az ítéletekből látjuk, már 1888 előtről való s az eredménye a csalások s más államokban meg nem tört törvényszerű harácsolások hosszú láncolata volt. A tapasztalatlanok, de sőt a józan ítéletű és művelt emberek két évtizeden át tartó kifosztogatása lett ennek a formalizmusnak az eredménye.

A rettenetes ellentmondás, ami így az *élet* és a *jog* közt méltányosság és életismeret híján keletkezett, végigvonta sötét uszályát üzleti életünkön és fölélesztette a gazdasági reactiót, melylyel most a politikai forumon vesződnek. A kir. Curia judikaturája most már maga is kénytelen leengedni valamit ebből a korszakos fictióból s az utóbbi időben, hogy úgy mondjuk, ürügyeket keres, hogy a csalárd ügynökök körmei közül az ajánlattevőt kiszabadítsa. (L. a *Jogt. Közl.* 43. sz. mell. a 668. sz. határozatot.) De mivel az alap-fictio még mindig nincs megdöntve, a romboló eredményeknek sincsen még vége. Ez az aberráció, noha nem törvényből

* A jelen cikket egyik kiváló publicistánk küldötte be lapunknak.
Szerk.

származott, oly mély gyökeret vert jogéletünkben, hogy végleg már csak egy külön törvénnyel lehet kiirtani.

Ugyanezt lehet különben mondani a fraudulosus üzlet-átruházások körül kifejtett szomorú judikaturáról, mely a *dolus* kifogásának elvetésével adott *præmiumot* az életben a csalók legiójának. Ezt a judikaturát is külön törvénnyel kell most extirpálni. Tervezete imént került a szaktanács elé az igazságügyi miniszteriumban.

A büntető judikatura területéről a sok közül csak egyet ragadunk ki. Ez az izgatási 172. szakasz második részének szerencsétlen judikaturája. Itt a grammatikához lánczolt *judicium* remekelt. Tehát a «holt betű». A szakasz az izgatás külső körülményeit értette akkor, amikor az előbbi szakaszra visszautalt így: «Aki a 171. §-ban meghatározott *módon* stb.» Vagyis gyülekezeten, nyilvánosan, szóval vagy nyomtatványban izgat. Az «egyeses fölhívás», vagyis maga a cselekmény világosan nem «mód». Az izgatásnál tehát a törvény nem kíván egyeses felhívást. De mivel a visszautalás grammatikája valamelyest kétes is lehet, kivált annak, aki a törvényben «kétségekre pályázik, a judikatura a betűhöz lánczolta magát s az izgatási cselekményekhez az «egyeses fölhívást» is megkivánta. A törvény szelleme és az élet nagy, élő követelése tekintetbe nem jött, vagy talán nem is ismerték. Az eredmény az, hogy nemcsak az osztályok és hűfelekezetek elleni izgatások hullottak át tömegesen a törvény rostáján, hanem a magyar nemzet ellen való izgatások nagy száma is. Ez ismét csak egy kis merev bírói grammatika és mégis mennyi akadályává lett a magyar állam kibontakozásának, amelynek a 172. szakasz világosan nem akadály, hanem elősegítője akart lenni.

Egyébiránt a tudományos kritika dolga az egyes eseteket kinyomozni és üldözőbe fogni.

Hogy judikaturánk testalkata így eltorzult és annyira elveszítette természetes növést, annak nemcsak a kodexek alkalmazásánál *prædomináló* rideg grammatikai magyarázat és dogmatika az oka. Bár igaz, hogy a megtévedések legnagyobb része innen származik s éppen a veszedelmesebb része. Nincs annál a tévedésnél makacsabb, mely a tudományossággal kendőzi magát. Azonban a bírói magisztratura fölnevelésében is nagy a hiba. A bírói hivatal egymagában nem a legjobb nevelőintézet. A négy fal, a fülledt levegő, a tulságos hatósági önérték a serdülő bírót elszakítja az élet szabad és egészségesebb mozgalmaitól. A jogásznak pedig az életet éppen úgy kell ismerni, mint a szobrásznak az anyagot, amelylyel dolgozik. Sajnos, jelenkori bíránk tulnyomó része így nevelkedett s ennek következtében mesterségesen is fokoztattak azok a bajok, amelyek a bírói állást körülvevő tilalmakkal már úgyis vele járnak. Ma is csak igen kevesen vannak, akik az ügyvédi, ügyészi, tanári és közjegyzői karból vagy éppen az államszolgálat más ágaiból jöttek a bírói testületekbe. A bírói kar tulnyomó nagy része elzárt bürokratikus nevelésben részesült és éppen emiatt sokszor fogalma sincs arról, hogy mikor és hol ütközik össze az igazságnak ama nagy és szent gyakorlati elveivel, amelyeket az igazságügyminiszter jónak látott Kolozsvárt külön kihirdetni.

Ime, látható, hogy az nem történt igaz ok nélkül. Talán haszon nélkül sem.

Hungarus.

Az ügyvédség helyzete és az ügyvédi kar ellen intézett támadások.

I.

Az ügyvédi kar az utóbbi esztendőben sokat foglalkoztatta a nyilvánosságot. Nyomasztó helyzetünk és a perrendtartás javaslataiban talált sérelmeink miatti panaszaink a kamarák termeiből kihatoltak a nagyközönség körébe és a sajtó is gyakran foglalkozott helyzetünkkel és mozgalmainkkal.

Nem érdektelen annak feltüntetése, hogy a közvélemény organumai hogyan tárgyalták az ügyvédi kérdéseket?

A perrendtartás 1901. évi javaslatának megjelenése alkalmából kötelességünknek tartottuk rámutatni a javaslat azon intézkedéseire, melyeket magunkra nézve oly annyira sérelmeseknek találtunk.

Nem reméltük ugyan sohasem, hogy az új törvény a mi bajainkon segíteni fog, de sőt tudtuk, hogy a reform az ügyvédségtől lényeges áldozatokat kíván. Ugy találtuk azonban, hogy a javaslat minden előreláthatott mértéket túllépett, anyagi és erkölcsi érdekeinket minden ok és szükség nélkül sértette, az ügyvédség függetlenségét nagy mérvben érintette.

A javaslat kritikájában nem kívántunk sokat, még annyit se, mint amennyink ma van, nem kértünk olyant, ami a közérdekbe ütközik és mégis felszólalásaink, memorandumaink nyomán kísértett a gyanúsítás, hogy a tervezet elleni «kirohanásaink» (Budapesti Napló 1901. évf. 91. sz.) jogosulatlanok, hogy mi az egész javaslatot csak «az ügyvédség haszna vagy kára szempontjából» bíráljuk és hogy az ügyvédi kar csak azért száll sikra az ügyvédi kényszer mind nagyobb kiterjesztése mellett, mert sok az ügyvéd és nincs elég kereset. (Magyarország 1901. márczius 14.)

Amikor számadatokkal bizonyítottuk, hogy sehol a világon nincs ily egészségtelen túlnépesedés az ügyvédi karban: elneveztek bennünket «éhező farkasoknak» és panaszainkat azzal iparkodtak diszcreditálni, hogy az ügyvédek azt szeretnék, minél kevesebb legyen az eszkimó és minél több a főka.

Egy cikk a budapesti ügyvédek akarta úgy feltüntetni, mint akik kizárólag helyi érdekekből agítálnak a tervezet ellen.

Egy félhivatalos cikk az egész ügyvédi kart vádolja «hamis ürügyek alatt teljesen indokolatlan magán- és osztályérdekek előtérbe tolásával». Ugyanezen közleményben olvassuk, hogy «a panaszos ügyvédek szömvői kifogyhatatlanok a tulságokban, ráfogásokban, ferditésekben és hamis ürügyekben a javaslat ellen». (Magyar Nemzet 1901. április 4.)

Csak legujabban (Magyarország 1902. szeptember 30.) olvashattuk, hogy mi «az egész perrendtartást végig lovagoljuk abból a szempontból, hogy miből és hogyan lesz kára az ügyvédi karnak és hogyan lehet az ügyvédséget jövedelmezőbbé tenni; biz ez kicsinyes pertraktálása nemcsak a közállapotoknak, de még a kari érdekeknek is.»

Mivel pedig a jogi vizsgálatokról szóló törvényjavaslattal szemben is állást foglaltunk, ismét megszólal a félhivatalos és ránk fogja, hogy ezen (véleménynyilvánítás végett a kamaráknak megküldött) javaslat tekintetében véleményadásra nem vagyunk «illetékesek», hogy magatartásunk «kicsinyes», hogy «az ügyvédi kar tulnyomó nagy része éppen séggel nem is nézi az igazságügyi kérdéseket annyira az ügyvédi érdekek szempontjából, mint ahogyan azt Budapesten teszik». (Magyar Nemzet 1902. szeptember 30.)

Szó esett a kar tisztességéről is. Hogy pedig kétségünk se legyen az iránt, mily tárgyilagossággal ítélnék meg bennünket ezen szempontból is: idézzük az «Ügyvédek ribilliója» című cikkből (Esti Ujság 1900. márczius 26.), hogy «a legtöbb ember kerüli az ügyvédet, mert fél tőle», hogy: «már ott vagyunk, hogy a nagyközönség ügyvéd és ügynök közt nem tesz különbséget».

Egy más cikkben felvilágosítást nyer a nagyközönség arról, hogy «a régi tekintélyes jogászi hivatásból sokszor és sokaknál futkározó ügynökösködés és expensnóta hajszóló ügyvédi foglalkozás lett». (Magyarország szeptember 30.)

Egy sikkasztó ügyvéd letartóztatása alkalmából azt olvashattuk, hogy «a kamarának sok olyan tagja van még, akik a most letartóztatottól csak annyiban különböznek, hogy még nincsenek letartóztatva». (Pesti Hirlap.)

Az Esti Ujság 1901. évi június hó 18-iki számában

imígy emlékezik meg karunkról: «... Alig van társaság, melynek minden egyes tagja hajmeresztő dolgokat ne tudna beszélni az ügyvédi praxis dudvás hajtásairól. És sajnos, az ügyvédi kegyetlenség, a kiméletlenség és zaklatás, a megengedett és lehetséges összes formák és forumok kihasználása, a költségprézelés mindennemű fajtája, stb., mindezek oly közönségesek és mindennapiak, hogy immár senkinek fel nem tűnnek és senkit meg nem lepnek».

Az u. n. agrárok részéről is kifejezést nyert az irántunk érzett meleg rokonszenv.

A temesvári kivándorlási kongresszus alkalmából az egyik szónok a gazdasági válság okai közt felemlítette a jogkeresés nehézségeit és «az ügyvédek kapzsiságát». Ugyanezen kongresszusról írva, egy cikkíró «a törvényeink kijátszásán alapuló ügyvédi zsarolásokról» panaszkodik. (Hazánk 1902. évi augusztus 16.)

A falusi olvasókörök és gazdakörök pozsonyi országos gyűlésére kibocsátott hivatalos meghívó szerint megbeszélés és határozathozatal tárgyává tétetik az is, hogy miként kell «a magukra hagyott szegény kisgazdákat és földmivelőket az *ezek tudatlanságával visszaélő lelketlen szakemberek* kiküszöbölésével adó-, telekkönyvi, illetéki és peres ügyekben teljesen megbízható jó tanácsokhoz juttatni».

Egy született főrend, báró Ambrózy István a főrendiházban méltatott bennünket, plebejusokat arra, hogy működésünket jellemezze. Felvetette azt a kérdést, vajon melyek a nehézségek, melyek akadályokat gördítenek a parasztbirtok kötöttségének elérése elé. Fejtegetéséből idézzük az ügyvédséget is érdeklő részeket: «Valahányszor veszélyeztetve látja magát ebben az országban egy be nem vallható önérdék, a liberalismus mögé bujik, rásüti a reactio bélyegét az actióra. ... Keressük azokat, akik érdekellentétben állanak a parasztbirtok megkötöttségének elvével és akik e miatt szenvednek. Kik azok? Szenvednek kétségkívül a perek és birtokcserék csökkenése következtében az ügyvédi, közjegyzői kar és a végrehajtók. Ezeken kívül a mezőgazdaság hullarablói, a licitáció hiénái, a földkereskedők, továbbá az ügyvédi kar kinövése, salakja, alja, szegyenfoltja a parasztnyuzó fiskális.»

Hogy pedig politikai működésünkről mit tartanak némelyek, azt Bodnár Zsigmondtól tudtuk meg. (Hazánk 1901. évfolyamából.) Bodnár szerint: «Talán a legveszélyesebb politikuskoknak az ügyvédek tartják; akárhányan éppen az ügyvédek politikai befolyásának tulajdonítják azt a szerencsétlen és ferde helyzetet, melybe a művelt emberiség politikai élete jutott. Egyetemes a válság, mert népboldogító ügyvédek vezették a nemzetet, irányozták politikai életét. Ügyvédek csinálták a művelt népek politikáját kivált a XIX. század harminczas éveitől és ha éppen más vitte a zászlót, más ember vezérkedett, az irány ügyvédi politika volt. Ők lázították az egyént a tekintély képviselői, a társadalom oszlopai, a rend emberei ellen».

Ime, így vélekednek a nyilvánosságnak némely organumai a magyar ügyvédi karról és különösen a budapesti ügyvédekről. Csoda-e, ha az így informált nagyközönség szemei előtt hitelünk, tekintélyünk veszendőben van, mikor untalan olvassa, hallja a figyelmeztető szót: *Hic niger est; hunc tu, Romane, caveto.*

Olvastam ugyan a napi sajtóban itt-ott az igaz rokonszenv és elismerés sugallta cikkeket is, de olyant alig, amely teljesen átértette az ügyvédség hivatását. Így a nagyközönség sincs tisztában azzal, hogy mi okozta a jelenlegi rossz helyzetet és mi adja meg a jogosultságát a sorsunk javítására irányuló mozgalmainknak.

Jelen dolgozat célja, hogy sorra vegyem az idézett támadásokban foglalt állításokat és a teljesen ferde világításban bemutatott helyzetnek való képét mutassam be.

Dr. Balog Arnold.

Jogirodalom.

Nemzetközi és időközi magánjog. A budapesti kir. tudomány-egyetemen az 1901/2. tanévben a Schwartner-alapból jutalmazott pályamű. Írta *Wittmann Ernő*. Politzer Zsigmond kiadása. 2,0 lap.

Ismét önálló munka jogirodalmunknak egy oly területén, amelyet — a külföldi jognak nagy apparátust igénylő tanulmányozására lévén itt szükség — a mi írónk vajmi ritkán keresnek fel. A nemzetközi magánjogban egyedül állt eddigelé Szántó jeles munkája. Már e szempontból is dicséretes a fiatal szerző e műve, amely az egyetemnek előre küldött, szinte praëjudikáló kedvező kritikája nélkül is teljes mértékben megérdemli az elismerő méltánylást.

A munka többet foglal magában, mint a nemzetközi magánjogot. A jogszabályok időbeli kiterjedésének kérdései, annak megállapítása, hogy minő esetek tartoznak az életbelépő és minők a régi jog alá, szóval az időközi magánjog elvei, amelyeket már a római jogászok ismertek és hirdettek, a németek pedig önálló tudományággá emeltek, a mi irodalmunkban e könyvben jelennek meg először rendszeres feldolgozás alakjában.

De lássuk sorrendben a munka anyagát. Az első része a műnek a nemzetközi magánjog. Ennek bevezetésében jogbölcséleti alapon fejti ki szerző a nemzetközi magánjogi tételek lényegét s már itt ki kell emelnünk, hogy a munkában sűrűn előforduló jogbölcséleti fejtegetések nagyban hozzájárulnak a munka tudományos színvonalának emeléséhez. Itt választja szét azután szerző a tárgyalás anyagát két részre, a honi jog és a területi jog alkalmazási köreire, az elsőbe sorolván ama magánjogi viszonyokat, melyekben a külföldiekre nézve saját joguk az irányadó, a másodikba pedig azon eseteket, melyekben a nemzetközi magánjogi szabályokat alkotó állam törvényhozásának jogát kell alkalmazni. A honi jog alkalmazása szempontjából vizsgálja a szerző a cselekvőképesség kérdését, a házasság kötésének anyagi és alaki kellékeit, a házasság felbontásának kérdését, a házassági vagyoni jogi viszonyokat és a házastársak személyes viszonyát. A házassági jogra vonatkozó e fejtegetések kétségkívül a munka legsikerültebb részei s a magyar házassági jog szabályainak úgy itt, mint az időközi magánjogot tartalmazó részben a külföldi államok jogával való összehasonlító tárgyalása nemcsak nagy készséget, de éles jogi érzéket is árul el, főleg ott, ahol házassági törvényünknek a külföldiekre vonatkozó részét a nemzetközi magánjog szempontjából alapos és beható kritika tárgyává teszi és reámutat annak hibáira. A házasságjogi rész után szintén különálló fejezetekben, de még mindig a honi jog alkalmazása szempontjából tárgyalja szerző a törvényesítés és az adoptio kérdését, a törvénytelen gyermekek születése által keletkezett jogviszonyokat, a szülők és gyermekek közti viszonyt, a gyámság és gondnokság kérdését és az örökjogot.

A területi jog alkalmazási körét a dologi és kötelmi jog nemzetközi viszonyai képezvén, szerző a második részben ezekkel foglalkozik. A munka ezen része már nem oly alapos, pedig pl. a kötelmi jog, a «forgalom joga» leginkább nemzetközi vonatkozásainál fogva méltán képezhetne volna beható fejtegetés tárgyát.

A munka második fő részéről, az időközi magánjogról nagyjában már fentebb szólunk. Itt is kiemelendő a bevezetés értékes jogbölcséleti fejtegetéseinek kívül a házassági jog szabályainak részletes és igen alapos tárgyalása a visszaható erő szempontjából, amely után a gyámság és gondnokság, az öröklési jog, a dologi és kötelmi jog időbeli kiterjedésének tárgyalása következik.

Befejezésül tárgyalja a szerző az időközi és nemzetközi magánjog egymáshoz való viszonyát, és érdekes konklúzióként kimutatja, hogy a nemzetközi magánjogban mindig ugyanazon jogviszonyok itélendők meg az új jog szerint, amelyekre a belföldi jog alkalmazandó s hasonlóképp ugyan.

azokra a jogviszonyokra alkalmazandó a régi jog, melyek az idegen jog szerint ítélendők meg.

Végezetül konstatáljuk, hogy a munka rengeteg anyag-halmazatát, a külföldi jogszabályok ismertetését és összehasonlítását szerző ügyesen tudta csoportosítani, ami a tárgyban való teljes jártasságát és az anyag feletti uralmát dokumentálja. A munkát általában a tömörség jellemzi, csak az a kár, hogy az irány sűrűn tapasztalható nehézsége és a pontos revisio hiánya gyakran elhomályosítja a tömören kifejezett gondolatok értelmét. A külföldi államok tételes jogszabályain kívül a külföldi jogbölcséleti és nemzetközi magánjogi irodalom ismertetése és kritikai méltatása, mely azonban sehol sem válik tultengővé a tárgyalandó kérdés felett, még teljesebbé teszi e munkát, melyben az érdeklődő a nemzetközi és időközi magánjog egész anyagát és rendszerét felteheti.

Dr. Lukács Bernát.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE

A balesetbiztosítás jogi fogalma.*

III. Legfelsőbb bíróságunk kereskedelmi joggyakorlata részben a német birodalmi judikatura szerint irányozódik és különösen a Reichsgericht döntvényei állanak nálunk méltán megérdemelt tekintélyben. Legyen szabad tehát nekem is egy igen érdekes balesetbiztosítási esetre utalni, mely az Entscheidungen des Reichsgericht in Civilsachen 44. kötet 149. és következő lapjain jelent meg és melynek keretében a Reichsgericht azon elvi kérdést vetette fel, hogy megállapítható-e a halál és a baleset közötti okozati összefüggés, ha valamely belső betegség idézte elő a baleset bekövetkezését? A tényállás szerint egy kereskedelmi utazót az országút árkában halva találtak. A segélyre hívott orvos megállapította, hogy egy nyakszirti sérülés okozta a halált, egy másik orvosi szakbizottság pedig azt véleményezte, hogy sokkal valószínűbb azon feltevés, miszerint az elesést szélhűtés okozta, minek következtében az elhalt az árokba esett és belefult. A két alsóbíró megállapította, hogy a halált baleset okozta és elmarasztalta a biztosító vállalatot azon indokolással, hogy ellenkeznek a bona fidessele és a balesetbiztosítás céljával, ha felperes annak bizonyítására köteleztetnék, hogy a biztosított akkor, midőn az árokba esett, még életben volt, illetve, hogy a halál nem a lezuhanás előtt, hanem csak azután és pedig nem a gutaütés, hanem a baleset folytán következett be. Ezzel szemben a Reichsgericht feloldván a két alsóbírói íteletet, felperest annak bizonyítására kötelezte, hogy a biztosított akkor, midőn az árokba esett, még életben volt, mert csakis akkor állapítható meg az árokba fulladás mint halálok, ha a bíróság meggyőződést merített arra nézve, hogy nem a gutaütés ölte meg a biztosított egyént, hanem, hogy ez csak előidézte a halálos baleset bekövetkezését. A döntvény fontosabb indokai így hangzanak:

A joggyakorlatban a biztosítási szerződések értelmezésénél főleg ott, ahol semmisségi clausulák érvényéről volt szó, a jó erkölcsök (Treue und Glaube) elvei voltak gyakran szem előtt tartandók, mert a szigorú feltételek szó szerinti alkalmazása által a felek tulajdonképpen akarata gyakran csorbát szenvedett volna. Ámde ezen elv nem alkalmazható akkor, midőn a perbeli bizonyítási kötelezettség forog kérdésben. Erre nézve, mint minden más jogvitában, a biztosítási perben is azon szilárd jogelv uralkodik, hogy az, aki valamely igényt támaszt, tartozik azon tényeket, melyek az ő igényét bizonyítják, (rechts-erregende Thatachen) be is bizonyítani. Ha ezek elégtelen-

nek, akkor a non liquet a felperes hátrányára dőlt el és a bona fides nem elegendő arra, hogy a biztosítási összeg felperesnek — a bizonyítékok elégtelensége dacára — odaitélessék. Igaz ugyan — mondják folytatólag az indokok — hogy a kereseti igény nemcsak akkor lenne jogosult, ha a biztosított elcsuszás vagy más külső ok folytán esett volna az árokba, hanem akkor is, ha az árok szélén állva, egy gutaütés folytán zuhant volna bele, de ez utóbbi esetben felperes köteles a bíróságot arról meggyőzni, hogy a halál csakis a lezuhanás után, nem pedig már azt megelőzőleg a gutaütés által következett be. Ez esetben ugyanis az árokbaesés volna azon tényező, mely a halált okozó vízbefulást előidézte, míg a megelőző belső betegség csak alkalmi okul szolgált volna, de nem szerepelt volna, mint halálok. [Die vorangehende innere Erkrankung, (Ohnmacht oder Schlaganfall) hätte nur den Anstoss dazu gegeben, aber nicht selbst die Todesursache gebildet.]

Látjuk tehát, hogy a Reichsgericht mily szigorúan kezeli a felperes bizonyítási kötelezettségét, midőn ebben az esetben, ahol két baleset okozta sérülés, mint halál előidézésére alkalmas külső behatás van kétségtelenül megállapítva (t. i. a nyakszirti sérülés és a megfulladás) ezzel meg nem elégszik, hanem további ténymegállapításokat követel felperestől abban az irányban, vajon ezen külső sérülések nem-e már akkor érték a biztosítottat, midőn a belső betegség (gutaütés) folytán már meg volt halva. Tehát felperesnek be kell bizonyítania, hogy a halál nem a gutaütés folytán a leesés előtt, hanem a leesés után a baleset folytán következett be.

Nálunk azonban a Curia éppen az ellenkező végletbe megy át, midőn egy minden kétséget kizárólag belső betegség okozta oly halálesetnél, ahol egy baleseti sérülés, mint konkurrens halálok a legtávolabbról sem szerepelt, mégis kutatja és fürkészi a lehetőségét annak, hogy a gutaütött egyénnek pusztá elesése, tehát összergyása siettethette-e a belső betegség okozta természetes halál bekövetkezését?

Ide vezet és nem is vezethet máshova a Curia által felállított azon elv, melynél fogva a baleset biztosítási jogi fogalma alá vonja nemcsak a közvetlen, hanem a közvetett fizikai behatásokat is.

Maga a kötvény szövege döntő tény arra, hogy a biztosítás milyen eseményekre jött létre. Ezt maga a törvény 464. §-a kifejezetten elismeri, azt mondván, hogy a biztosítás tárgya minden lehet, mi a biztosítottra nézve pénzben kifejezhető értékkel bír. Ilyen vagyoni érdekekkel bír a biztosítottra nézve a testi épsége is. Már most annak a meghatározása, hogy a biztosító vállalat minő esetekben tartozzék a testi épség megsérüléseért kártérítést fizetni, tisztán a felek megállapodásától, vagyis a szerződési feltételektől függ. Vannak oly biztosítások, melyek csupán a vasuti sérülések ellen köttetnek, vannak olyanok, melyek csupán a munka közben történő sérülések ellen köttetnek, amelyekből tehát minden sérülés, mely más módon következik be, ki van zárva. Senkinek sem fog eszébe jutni, hogy ezen feltételek érvényességét kétségbe vonja. Minő jögon szabad tehát a biztosítási szerződésnek azon megállapodását semmisnek tekinteni, mely meghatározza, hogy a balesetbiztosítás csak az oly sérülésekre vonatkozik, melyek valamely külső, erőszakos behatás kizárólagos és közvetlen következményei, és hogy továbbá a biztosító nem szavatol azon hátrányokért, melyek a biztosítottnak egyéb testi hibáira vagy betegségére vezethetők vissza?

Beck Hugó szerint a Curiának fentebb közölt határozata annál fontosabb, mert megállapítja biztosítási jogi szempontból a baleset fogalmát és meghatározza a baleset és káros eredmény közötti összefüggést, holott szerinte a balesetnek a biztosítási feltételekben körvonalozott fogalmi meghatározása és az ezzel kapcsolatosan meghatározott okozati összefüggés rendszerint sem kimerítőnek, sem kifogástalannak

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. I. a 45. számban.

nem mondható. Kifejti, hogy háromféle behatás idézhet elő balesetet: a mechanikai, a dinamikai és az elemi behatás.

Ezzel szemben csak annyit tartok megjegyzendőnek, hogy a biztosító maga határozván meg, hogy minő események ellen vállal kockázatot, szabadon állapíthatja is meg azon káros következményeket, melyekre a biztosítást kiterjeszteni hajlandó.

Éppen azért, amily igaz, hogy a dr. Beck Hugó által javasolt formula kimerítőbb és szabatosabb, mint az, amely a biztosítási kötvényekben foglaltatik, épp oly igaz, hogy maguk a biztosítási vállalatok képesek legjobban megítélni, hogy az igen csekély balesetbiztosítási díjért minő kockázatot bírnak anyagi fenállásuk veszélyeztetése nélkül elvállalni. Ezen szempont volt is, lesz is tehát náluk irányadó, ami egyébként teljesen jogosult is, mert hiszen a kereskedelmi törvény 473. §-a szerint a biztosítási díj szabad egyezkedés tárgyát képezvén, a biztosítást kereső félnek is teljesen szabadságában áll a fölött dönteni, vajon a nyújtott veszélyviselés fölé-e az érte követelt díjjal. Az elhatározás tehát mindkét részről teljesen szabadon lévén hagyva, bizvást elvárható, hogy a gyakorlati élet tapasztalatai és a szabad verseny üdvös hatásai nyomán a kötvényfeltételek oly alakulatot fognak ölteni, mely mindkét szerződő fél érdekeit egyaránt garantálja. Ezen tényezők közrehatása szülte a jelenlegi állapotot is, mely szerint a biztosító sem a baleset közvetett káros eredményeiért, sem pedig a dinamikai (pl. mérgezés) és elemi (pl. megfagyás) behatásokért a kártérítési kötelezettséget magára nem vállalja. Majd ha valamikor oly törvény létesülend, mely a baleset fogalmát a Curia által felállított elvek szerint fogja meghatározni, akkor a biztosító vállalatoknak módjukban leendő határozni a fölött, vajon *általában* kössenek-e még, és ha igen, minő felemelt *díjak* mellett kössenek balesetbiztosításokat. Mindaddig azonban joggal megkövetelhetik ők is, mint minden jogkereső fél, hogy a balesetbiztosítási kötvényfeltételeknek a baleset fogalmát meghatározó és törvénybe nem ütköző megállapodásai a bíróságok által tiszteletben tartassanak.

Tagadhatatlan ugyan, hogy tiszteletre méltó, emberséges szempontok azok, melyek a Curiát ezen ítélkezéseiben vezérlik, de ezáltal nem csökken az igazságtalanság, melyet az ítélet által sujtott feleknek el kell viselniök és nem lesz kisebb azon anomália, hogy a bíróság a törvényalkalmazás teréről a törvényhozás terére lépés saját discretiója szerint dönt ott, ahol a törvény és a felek érvényes megállapodásai kifejezetten intézkednek.

Dr. Rózsa Vilmos.

A budapesti bírák fizetésrendezése.

A következő sorokat vettük:

Hallottunk már olyan megjegyzéseket, hogy ime a budapesti bírák a méltányosság érzetében megjegyzést sem tesznek a fizetésrendezésnek őket érintő részére, mely szerint csak a vidéki bírák fizetése fog emeltetni, a budapestieké pedig még a mostaniról is leszállíttatni; úgy hogy csak lakbérkülönbözet fog lenni a vidéki és a fővárosi fizetés között.

Hogyha a budapesti bírák ez ellen a terv ellen eddig fel nem szólaltak, annak egyedüli oka az, mert a tervezetről forgalomba hozott hírek közül ennek az egynek nem tudnak hitelt adni. Egyenesen kétségbevonják az intéző köröknek tulajdonított e rosszakaratot; feltételezni sem merik azokról, hogy annyira nem ismernék a helyzetet, hogy a tervezetbe ily méltánytalan intézkedést akarnának felvenni.

Miben is áll ez a kérdés? Röviden abban, hogy a budapesti (és fumei) elsőbíróságok (ügyészségek) tagjai mindaddig több fizetést kaptak, mint a vidékiek; most a vidékiekét felemelnék körülbelül a mostani budapestire, s ezzel a bírák fizetése mindenütt egyforma lenne. Vagyis ennek az az eredménye lenne, hogy a fizetésrendezés előnyéből a budapestiek egyszerűen kimaradnának.

A lakbérekről egyelőre nem szólva, a budapesti bírák fizetése már az 1871. évi fizetésmegállapításkor magasabb

összegekben állapítottatott meg, mint a vidékieké. Budapesti bírónak 2000 frt, vidékinek 1500 frt, — a budapesti albirónak annyi, mint a vidéki bírónak: 1500 frt; — a vidéki albirónak 1000 frt (feleannyi, mint a budapesti bírónak).

De az elnökök is szinte kétszeresét kapták a vidékiek fizetésének; úgy hogy később egyenesen beosztották őket a curiai bírák közé, amint a budapesti kir. ügyészség vezetőjét is a főügyési helyettesek közé.

Az 1893. évi IV. tcz. rendszerezette a fizetési osztályokat s a fővárosi és vidéki bírói fizetéseket a törzsfizetés tekintetében egyenlővé tette s ámbár e törvény a már magasabb fizetésben levőkre nem birt visszaható erővel (mert a meglevő fizetés le nem szállítható), még sem volt rideg a jövőben kinevezendő budapestiekre nézve sem: ezeknek is megadta a különbözetet működési pótlék czimén.

Ez a budapesti (és fumei) működési pótlék az, ami még az igazságügyi miniszteriumbeli hasonló rangú hivatalnokokat is, a budapesti (és fumei) más águ hivatalnokokat és a vidéki bírákat bántja s aminek a megszüntetésére törekednek.

Holott éppen azon kellene iparkodniok, hogy ez a pótlék nem hogy megszűnjön, de sőt létesüljön a felsőbb bíráknál is, valamely kulcs szerint létesüljön a vidéki bírák részére is: de sőt létesüljön mindazon hivatalnokok részére, akiknek törvényileg tilos a mellékfoglalkozás: létesüljön pedig ennek ellenszolgáltatásaképpen.

A bírákon kívül Budapesten csak annak nincs mellékfoglalkozása, aki nem akarja. Maguk a miniszteriumok gondoskodnak erről a saját kebelükben adott munkával, tanfolyamok stb. felállításában való részvevással, egyletek és társulatok üléseibe való kiküldéssel; de mert a többi budapesti hivatalok mind centralisáltak, a természetszerű kiküldetésekkel is. Azonkívül itt van a sok társaskör, jótékony és nem jótékony egyletek: majdnem mindegyikben a fizetési állásokat közhivatalnokok töltik be. Még az igazságügyi miniszterium is juttat mellékjövédelmet a törvénykészítőknél, ügyvéd- és bíróvizsgálóknál, jegyzői tanfolyam előadónál s vizsgálóbiztosoknál!

Az meg tudni való, hogy ingyen lakás fejében igen sok hivatalnok vállal házgondnokságot. Sokan magánmunkát vagy pénztisztviselői teendőket vállalnak.

Nem is szabad ezen megakadni: a törvényük nem tiltja!

De tiltja a bíráknak a bírói törvény. Minthogy azonban a vidéken más hivatalnok sem jut mellékfoglalkozáshoz s ott ez a más hivatalnok is csak a fizetésére van utalva: s mert a vidéki egyéb hivatalnokok fizetésének magában is elégnek kell lenni a megélésre, ott a szintén hasonló bírói fizetés mellett sem érezhető meg az, hogy a törvény a mellékfoglalkozást csupán a bíráknak tiltja el.

A mellékfoglalkozáshoz jutni képes budapesti egyéb hivatalnokkal szemben azonban a budapesti bíró megérzi ennek reá nézve eltoltott voltát s ennek eredménye az, hogy ő csak rangban van ott, ahol a hasonló fizetési foku más hivatalnok; jövédelmében azonban jóval mögötte marad.

Ennek a bonifikációjaként létesült tehát az, hogy a budapesti bírák magasabb fizetést kaptak, mint a budapesti más águ hivatalnokok. Az általános jövédelmi pótdadót creáló törvény pedig azt is megokolja, hogy a vidéki bíró kisebb fizetése felér a budapestinek magasabb fizetésével: vidéken az 1500 frtot, Budapesten a 2000 frtot meghaladó fizetés kerül ez adó alá; mert a vidéki 1500 frt fizetés megfelel a budapesti 2000 frtnak.

Ha valakit vidéki felsőbbbíróshoz neveznek ki, ez nem történik a zsebe hátrányára. Budapesten az ily ki nevezés *lakásbővítés terhével jár*. Nincs ugyanis részére hivatalszoba, ahol dolgozzék; erről a saját zsebéből kell gondoskodni. Tudjuk, hogy sok családos felsőbbbíró ezt nem bírta megoldani másképp, — hogy csendben dolgozhasson — mint hogy vett fel e célra egy hónapos szobát! Az ambitio tehát még kiadást is eredményezhet. Valóban a budapesti felsőbbbírák még tán inkább jogosultak a pótlék követelésére, mint az elsőfokuak.

Vegyük még mindehhez azt is, hogy a bíró az állam első hivatalnoka.

Kajászószentpéteren is az, de Budapesten még inkább az.

Amely indokból nagy fizetést adunk a követségi alkalmazottaknak, a konsuli főtörvényszék és nemzetközi bíróságaink tagjainak: ugyanebből az indokból bőven emelni kellene fővárosunk bíráinak fizetését is. Válogassuk ki őket szigoruan: de biztosítsunk nekik gondtalanabb életet.

Konklusióknk tehát az: hogy hagyjuk meg a budapesti bírák pótlékát s mindazoknak a közhivatalnokoknak szintén

adjuk meg, akik törvényileg el vannak tiltva a mellékfoglalkozástól.

Mekkora legyen ez a pótlék?

Ha a többi hivatalnok mellékfoglalkozása eredményét a tényeknek megfelelően az ingyen lakás elérésében vesszük fel: akkor kulcsot is nyertünk e pótlék megállapításához: a lakbér megkettőzése magában foglalná a pótlékot.

Ha tehát fel akarják venni a fizetésrendezési törvénybe azt, hogy a budapesti bírák elvesztik a pótlékukat: vegyük fel amellé ezt is:

«Mindazoknak a tisztviselőeknek, akik a mellékfoglalkozástól törvény (vagy szabályrendelet) által el vannak tiltva, ennek kárpótlásul lakbérük évi összegével egyenlő, adómentes s a nyugdíjba be nem tudható fizetési pótlék adatik, mely előleges havi részletekben a fizetéssel együtt esedékes; ezenfelül a kir. Curiahoz és a budapesti kir. ítélő táblához kivetített ítélő bíráknak — mindaddig, míg részükre hivatali dolgozó helyiségek nem adatnak — évenként 600—600 K lakpénz-pótlék jár».

Tervezetünket az illetékes körök figyelmébe ajánljuk.
Egy bíró.

Különfélék.

— **Liszt** berlini tanár büntetőjogi semináriumának rendelkezésére bocsátott valaki 1000 márkát egy tanulmányi ut számára. Liszt olyképp rendelkezett, hogy az illető a magyar, a horvát és a boszniai progressiv büntetési rendszert tegye tanulmánya tárgyává és utazásáról a semináriumnak kimerítő jelentést tegyen. Sajnos, a progressiv büntetési rendszer nálunk még ma is leginkább csak a büntető törvénykönyvben van meg; a valóságban a kiküldött nem sokat fog belőle láthatni.

— **A Magyar Jogászegyletben** dr. Gaár Vilmos budapesti kir. törvényszéki bíró *«Észrevételek a polgári perrendtartási javaslatához»* címen előadást tartott. Első sorban szólt az értékhatár megállapításáról keresethalmazat esetében és kifogásolta a 9. §. második bekezdését, mely ellentétben van a 480. §. rendelkezéseivel és amely a hatáskör és felülvizsgálati értékhatár tekintetében indokolatlan eltéréseket fog eredményezni, ha az értékösszeszámlálás s nem a halmozott keresetek közül a legnagyobb összegű lesz irányadó a hatáskörre és a felülvizsgálati értékhatárra. A 130. §-nál kifejtette a keresetjog fogalmát, abból indulva ki, hogy a keresetjog perjogi fogalom és a magánjogok védelmére szolgáló eszköz. Ebből következik, hogy a per tárgya a magánjog, amely vitássá csak akkor válik, ha a peres felek közt a jog tekintetében vita keletkezik, vagyis, ha a felek jogviszonyban, jogi vonatkozásban állanak egymással. Helytelenítette ebből folyólag, hogy a 130. §. a jogviszony megállapításán felül ezzel ellentétben még a jog megállapítását is megengedi. A 193. §-nál kifogásolta a per tárgyának ugyanazonosságát, amelynek voltaképp az az értelme, hogy a kereseti követelés tárgyának ugyanazonosságát kell az új kereset vagy viszonykereset előfeltételül tekinteni. E §-sal kapcsolatban szólt az ítélet anyagi jogerejéről, mely elnevezése dacára perjogi intézmény, s célja abban rejlik, hogy a bíró ugyanazon jog felett kétszer ne ítélhessen. Kifejtette a különböző elméleteket az anyagi jogerőről, bírálta a mostani joggyakorlatot, helyeselte a javaslat álláspontját és az anyagi jogerő tárgyi terjedelmét úgy állapította meg, hogy a keresetileg perbe vitt jogviszony a kereseti követelés korlátai közt emelkedik jogerőre. Ezzel kapcsolatban a 193. §. megállapítási peréről az u. n. Incidentfeststellungsklage-ról is szólt. Majd szólt a bizonyítási teherről, a perbeli egyezség magánjogi hatályáról s bírálta a javaslatnak az ítéleti tényállásról szóló rendelkezését.

— **Hitel és reáluzsora** címen jelent meg különlenyomatban (Zsögöl) Grosschmid Béninek az uzoráról irt tanulmánya. E mű eredetileg az *«Országos Gazdasági Szövetség»*-nek az uzoraügyletekről közzétett kiadványában több jeles jogász értekezésével együtt látott napvilágot. Szerző az 1883: XXV. tcz. 1. §-ának értelmezését adja, különös vonat-

kozással az ugynevezett gabonaelővételi ügyletekre. Az értekezésnek ezen első fejezete annak súlypontja, melyben Zsögöl kimutatja, hogy a gabonaelővétel hitelügylet, miért is az 1883: XXV. tcz., vagyis az uzoratörvény az ő büntető- és civiljogi rendelkezéseivel a gabonaelővételi ügyletekre is kiterjed. Szól ezután a német uzoratörvényhozásról, az 1883: XXV. tcz. előmunkálatairól, majd a gabonaelővételi ügyekben való polgári ítélezést bírálja egyes ismertetett ítéletek kapcsán. Az ötödik fejezetben a német polgári törvénykönyv 138. s a német büntető-törvény 302. §-ai átültetésének reformeszméjéről emlékezik meg. Még a 69. sz. elvi megállapodásról ír egy fejezetet szerző. A mű Politzer Zsigmond és fia kiadása.

— **A közös ügyek**, írta dr. Polner Ödön egyetemi magántanár. Különlenyomat a Jogi Lexikon IV. kötetéből. Tárgyalja a Magyarország és Ausztria közt fenforgó közös ügyeket, ezek állami intézésének szerveit, azután a közös egyetértéssel elintézendő ügyeket. A közös ügyekre vonatkozó törvényerejű rendelkezések alkotását illetőleg kifejti, hogy az a delegatio és a király akaratmegegyezésével történik. A delegatiók azonban formai törvényeket nem hoznak. A közös ügyek terén formai törvények egyáltalán nem is hozhatók, mert a közös ügyekben a határozathozatal az országgyűlés hatásköréből ki van vonva. Az országgyűlés helyett a delegatio hivatott határozni és ha ennek határozatát a király megerősíti, az nem lesz ugyan formai törvény, de teljes kormányerejű állami rendelkezés lesz a közös ügyek körében. E téren tehát a törvényhozás szerve a delegatio. Ezzel ellentétben Deák Ferencz azt a nézetet vallotta, hogy a törvényhozás a közös ügyekre nézve is az országgyűlés közreműködésével történik; a szerző nézete pedig egyezik a Tisza Kálmántól a törvényjavaslat tárgyalásakor vitatott felfogással.

— **A szaktudósítók a nemzetközi jog szempontjából**. Írta dr. Márffy Mantuano Rezső. A szaktudósítók jogi helyzete nemcsak elméleti, de gyakorlati kérdés is. A magyar kereskedelemügyi és földmívelésügyi miniszterek szaktudósítókat küldtek a külföldre s nem attachiroztatták a követségekhez. E körülmény többféle magyarázatnak adhat tért. Szerző bevezetésül a külképviselet feladatának átalakításáról beszél, majd ismerteti a követségi tanácsosok helyzetét; a III. és IV. fejezetben tárgyalja a tulajdonképpeni kérdést, t. i. a szaktudósítók jogi helyzetét, melyet elválaszt az egyszerű tanulmányuton levő magánügyének, az egy kérdés tanulmányozására kiküldött magánügyének s végül a titkos ügynökök jogi helyzetétől. (Politzer Zs. és fia kiadása.)

— **Az 1843-iki büntetőjogi javaslatok** Anyaggyűjteményének negyedik (záró) kötete megjelent. E kötet egy hosszabb bevezető dolgozaton kívül magában foglalja a bűnvádi eljárásról szóló tárgyalásokat és Szalay László terjedelmes feljegyzéseit az országos bizottság tanácskozásairól. Ez utóbbi feljegyzések eddig csak az országos levéltárban voltak meg. Kapható a kötet az Akadémia könyvkiadó vállalatában, valamint a könyvkereskedésekben.

— **A budapesti Ügyvédi Körben** folyó hó 13-dikán dr. Csukássy Jenő kezdte meg az előadások sorozatát a szentpétervári nemzetközi bűnügyi kongresszusról irt ismertetésével. Előadó igen érdekes és színes képét nyújtotta nemcsak a kongresszusnak, de egyszersmind az orosz igazságügyi és börtönügyi viszonyoknak is. F. hó 20-ikán dr. Balog Arnold az ügyvédség helyzetéről és az ügyvédi kar elleni támadásokról tartott előadást. (Előadásának közlését lapunk jelen számában kezdjük meg.) 28-ikán lesz a kör évi rendes közgyűlése, melyet december hónapban az ügyvédség helyzetének és a válság orvosszereinek megvitatása fog követni.

— **Hogyan szaporodnak a perköltségek?** Ügyvédi körökből kaptuk a következő tanulságos eset leírását:

P. ügyfelemnek S. tatatóvárosi lakos és neje ellen 44

koronás ügyében meg nem jelenés alapján ítéletet kaptam a budapesti VII. kerületi járásbírósa előtt 1902. Sp. V. 1418. szám alatt, majd megkértem a kielégítési végrehajtást és költségkímélésből hivatalbóli foglalást kértem.

A budapesti VII. ker. járásbírósa ítéletében 18 K 20 fillér költséget állapított meg, ebből készkiadás 5 K 20 f.; a végrehajtási kérvényért megállapított 7 K 40 f-t, ebből készkiadás 1 K 60 f. A tatai járásbírósa a végrehajtás fogatosságáért 11 K 60 f-t állapított meg a végrehajtónak; a hivatalból kitűzött árverésért a végrehajtónak 2 K 80 f. kitűzési díjat és 5 K 4 f. hirdapiktatási költséget kellett beküldenem. Árvereztetők hiányában az árverés meg nem volt tartható és a bíróság az árverés megkísérléseért ezen 7 K 84 f. készkiadásom betudásával 18 K 22 f-t állapított meg. Az árverést a végrehajtó újból kitűzvé, ismételten 7 K 84 f. árveréskitűzési és hirdapiktatási díjat igényel. A követelés még koránt sincs behajtva és röviden máris a következő eredmény konstataható: Ügyfelemnek azért, hogy 44 K-ás követeléséhez az államhatalom őt hozzásegíteni igyekszik (!), az állam által sanctionált következő ráfizetésekkel kellett teljesíteni: ügyvédi munkadíjban 17 K 80 f., bélyegeken 6 K 80 f., hivatalbeli foglalásért 11 K 60 f., árveréskitűzés és hirdapiktatás 7 K 84 f., sikertelen megkísérlésért 10 K 42 f., újabb kitűzés és hirdapiktatásért 7 K 84 f. Tehát a 44 K-ás ügyben az eljárásnak nem is a végén a kiadás már 62 K 30 f., amelyből ügyvédi munkadíj mindössze 7 K 80 f., a többi 44 K 50 f. (eddig!) készkiadás, melyet az ügyvéd előlegezett.

— **A bírák fizetése.** A következő levelet kaptuk: A *Jogt. Közlöny* mult heti vezércikkében sikra szállott a budapesti kir. ügyészek, törvényszéki és járásbírák, valamint albirák és alügyészek fizetésének tervbe vett «rendezése», jobban mondván a tervezett rendezési mód ellen. A cikkíróval mindenben egyetérték, csak azt akarom még konstatálni, hogy az ország összes tisztviselőinek, köztük az összes bíráknak fizetése feljavíttatik, feljavíttatik pedig kivétel nélkül minden budapesti tisztviselő fizetése is, csak a budapesti bírák és albirák fizetése szállíttatik le. Ebből azt lehetne következtetni, hogy budapesti bíráink sokkal kevesebbet vagy rosszabbul dolgoznak és így kevésbé is érdemlik meg a fizetésjavítást (de sőt nem érdemelték meg eddigi fizetésüket se), mint az összes többi budapesti és vidéki tisztviselők, beleértve a vidéki bírákat is.

Nem hihetjük, hogy igazságügyi kormányunk is ezen a nézeten volna, miért is teljes bizalommal várjuk miniszterünk közbelépését fizetésünk tervbe vett «rendezésénél». Egy budapesti bíró.

— **A Magyar Jogászegylet igazgató-választmánya** dr. Král Miklós aljegyzőt és dr. Lengyel Aurél joggyakornokot jegyzökké választotta.

— **Szó szerint kell-e ismételni a felebbezési beadványban a kereseti kérelmet?** A m. kir. Curia mint felülvizsgálati bíróság: A felebbezési bíróság neheztelt végzése megváltoztatattik, felperes felebbezése a kérelem helytelensége okából visszautasítandónak nem találtatott és a felebbezési bíróság további szabályszerű eljárásra utasíttatik.

Indokok: Felperes az Sp. 203/9/902. számú felebbezési beadványában nyilvános előadás mellett azt kéri, hogy a felebbezett ítélet megváltoztatásával kereseti kérelmének — a kért tartási összeg esetleges leszállítása mellett is — hely adatnék, legrosszabb esetben a természetben való tartás megállapíttassék, és alperes bármelyik esetben költségben marasztaltassék. Ez a kérelem kizár minden kétséget az iránt, hogy felperes az alperest akkép kéri marasztalni, amint ez a keresetben kérve volt, vagyis hogy alperes a felperes részére 1901 november 1-től 1902 április 1-éig havi 20 K tartásdíj fejében egyszerre egy összegben 100 K, 1902 április 1-től pedig 20 K havi tartásdíj és költségben marasztaltassék.

Felperes ezzel a felebbezési kérelemmel a sommás eljárási törvény 132. §-ának 3. pontjában előírt kelléknek teljesen eleget tett és pedig annnyival inkább, mert a sommás eljárási törvény értelmében ott, ahol szóbeli tárgyalás előírva nincs, irányadó az, ami az iratokban foglaltatik és a 175. §. szerint is az ügynek nyilvános előadása esetében az elsőbírósági iratokból megállapítható tényállás az irányadó, következtetésképp nem szükséges, hogy a felebbezési beadványban a kereseti kérelem szószerint ismételtessék, vagyis leírassék, hanem elég, ha a felebbező felperes az elsőbíróság ítéletének megváltoztatásával alperesnek a kereset értelmében való marasztalását kéri. (1902 szeptember 18. H. 30/902. sz. a.)

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Német cultura.** Beuten felsősziléziai városban egy szerkesztőt, a ki rövid szabadság-büntetését állotta ki, főtárgyalásra idéztek s a fogházból a szerkesztőt egy fegyenczcel összekötözve vezették a városon keresztül a tárgyalásra. A «Deutsche Juristenzeitung» azt a megjegyzést teszi, hogy ily körülmények közt a legjobb büntető törvénykönyv teljesen elveszti értékét.

— **A vasuti vállalat kártérítési kötelezettsége.** (Német felsőbírósági gyakorlat.) Felperes címére egy láda cipót küldtek vasuton, 116 kgr. súlyal, július 5-én; a szállítmány megérkezett július 10-én, sulya csak 104 kgr. volt. A vasut megtagadta a felperestől követelt kártérítést. Az ítélet szerint: A feladónak, illetőleg a címzettnek kártérítéshez való joga feltételezi annak bizonyítását, hogy a kár a feladás és az átvétel közötti időbe esik. Felperes ennek bizonyítása végett a feladó vevényre hivatkozik. A feladó vevénnyel szemben azonban helye van az ellenbizonyításnak. Tanuk bizonyítják, hogy a feladásnál a vasut nem állapította meg a szállítmány súlyát és hogy a láda külsőleg sértetlen állapotban érkezett meg s a felbontásnál szorosan és teljesen meg volt töltve. Ugyanezen eredmény állapítható meg a vasutól teljesített tényfelvételből, melyet a nélkül, hogy a jegyzőkönyvet felvevő tisztviselők megesketésére szükség lenne, közokiratnak kell tekinteni, hasonlóképpen mint pl. az anyakönyvi kivonatot. A forgalmi szabályzat elrendeli az ily felvételnél az érdekelteknek, azután tanuknak és szakértőknek bevonását és másolat kiadásait az érdekeltek kezéhez, tehát a peres eljárásra támaszkodó eljárást, melynél a felek érdekére tekintettel kell lenni. Éppen ezen alakszerű szabályok különböztetik meg az ily okiratokat azoktól, melyeket pl. vasuti baleset alkalmából vesz föl a vasut a maga érdekében arra az esetre, ha hogy a sérültek jogosulatlan kártérítési követelésekkel lépnek fel.

— **A munkaviszony a munkanap folyama alatt meg nem szüntethető.** Egyik német iparbíróság előtt folyamatba tett panasz következtében a bíróság kimondotta, hogy az esetben, ha a munkaadó és munkás között oly egyezség jött létre, hogy a munkaviszony minden előleges felmondás nélkül, bármikor felbontható, a munkaviszony a munkanap folyama alatt nem, hanem csak annak eltelté után szüntethető meg, miért is a munkáját napközben abbahagyó munkást munkaadója javára egy munkanapra eső munkabérnek megfelelő kár megtérítésére kötelezte.

— **A milánói munkáskamara a munkások érdekeinek az előforduló balesetknél való megvédése végett külön jogi és orvosi szakértőt foglalkoztat.**

A Magyar Jogászegylet folyó hó 22-én (szombaton) délután hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utca 10. szám alatt) teljes-ülést tart, melynek tárgya: Dr. Polner Odón miniszteri titkár, egyetemi magántanár következő című előadása: A pragmatika sanctio és a házi törvények (vonatkozással dr. Jászi Viktorra hasonló cím alatt tartott előadásra). — Vendégeket szívesen lát az egylet.

A mellékleten közöljük dr. Gegus Gusztáv kir. főügyész-helyettes vádbeszédét a rágalmozással és becsületsértéssel vádolt Tatai Gyula sajtóperében.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévire ... 12 kor. negyedévre 6. A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A mentelmi jog. *Grecksák Károly* curiai bírótól. — A jogos védelem. Közli: *Tarnai János* curiai bír. — A magyar korona-járadék-czimletek szelvényei és szelvényutalványai. *Dr. Engel Aurél* budapesti ügyvéd. — A magyar trónörökösben megkívántató kellékekről. *Dr. Schiller Bódogné*. — Az ügyvédség helyzete és az ügyvédi kar ellen intézett támadások. *Dr. Balog Arnold* budapesti ügyvéd. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A mentelmi jog.

A mentelmi jog célja az országgyűlés függetlenségének biztosítása. A mentelmi jog tehát magának az országgyűlésnek joga, mely az országgyűlést egészében illeti meg és egyes tagjai személyének csak annyiban biztosítéka, amennyiben az egyes tagot az országgyűlés függetlensége érdekében különös oltalomban részesíti. Az országgyűlés akaratnyilvánítása ugyanis csak akkor lévén függetlennek tekinthető, ha annak mindegyik alkatrésze, tehát az országgyűlés minden egyes tagja is teljesen független a saját akarata nyilvánításában; a mentelmi jog ezt a függetlenséget czélozza biztosítani az országgyűlés egyes tagjainak minden államhatalmi tényezővel szemben. Az akaratnyilvánítás függetlensége pedig érintve van minden oly esetben, amelyben az országgyűlésnek valamelyik tagja nyilvánított akaratáért más, mint az országgyűlés által felelősségre vonathatik. Ezért egyik alaptétele a mentelmi jognak: hogy azért, amit az országgyűlés tagja mint ilyen, az országgyűlésen vagy azon kívül mond vagy tesz, azért az országgyűlésen kívül senki által felelősségre nem vonható. Ennek a tételnek helyességét elismerte eddig még mindenki és ebből folyik, hogy a most kérdésben levő konkrét esetben is mindenki a mentelmi jog megsértését látná, ha az illető képviselő a képviselőházban tett nyilatkozatáért vonatott volna felelősségre a katonai becsületbíráskodás által.

Igy értelmezett évszázadokon keresztül az országgyűlési tagnak mentelmi joga abban a részében, amely felelőtlenségnek is mondatik, és ennek az értelmezésnek volt kifolyása az, hogy gróf *Festetics György* elzáratásában, aki a katonai törvények értelmében azért záratott el, mert aláírta a Gréven ezredbeli magyar tiszteknek az országgyűléshez intézett abbéli kérvényét, hogy ezentul főtiszti állásokra csak magyar nemzetbeli tisztek neveztessenek ki, a mentelmi jog megsértését látta az országgyűlés és 1790 augusztus 12-én tartott ülésében kelt feliratában e sérelmet panaszolta, annak daczára, hogy *Festetics* időközben szabadon bocsáttatott, kiemelve feliratában, hogy «a politikai jog gyakorlására jogosított katonai személyeket e jog gyakorlásában megakadályozni nem szabad, habár esetleges cselekménye a katonai fegyelemre vissza is hat, amelyet az országgyűlés különben érinteni nem akart».

Kifejezésre jutott továbbá ez az elv a báró *Vay Miklós* tábornok esetében, aki 1807 június 7-én mint a főrendi tábla tagjának mondott beszédeért tiszti rangjától megfosztatott, de ezt utóbb ismét visszanyerte. Ebben az esetben is az országgyűlés feliratában oly felfogást találunk, mely eltekint a személyes vonatkozástól és az alkotmányos elvek és garanciák megsértését panaszolja, mondván: «Az országgyűlésen lévőknek szabadságát, az ugynevezett *salvus conductus* fel-

akarjuk mi itten tartani. Nem orvosoltatik meg azzal az ország szabadságának érzelmével, hogy báró *Vay* előbbeni tisztségébe visszatétetett. Az országgyűlésen, ha nem lehet szabadon szólni, oda van az ország szabadsága»; és erre a felíratra az volt *Ő* felségének válasza, hogy «valamint az említett esetben nem volt célja *Ő* felségének az országgyűlés törvényes szabadságát megsérteni, úgy most is bizonyossá teszi az ország rendjeit, hogy ezután sem fog ez iránt törvényes szabadságot megsérteni».

És végül érvényesítették elődeink ezt a felfogást a királyi hatalom képviselőjének szóbeli megdorgálásaival szemben is, amikor a királyi fenytő szó hallására való felhívást (*evocatio ad verbum regium audiendum*) is panaszolták oly esetben, amelyben a korona a szólásszabadságot és az országgyűlés, valamint az akkori megyei gyűlés testületeinek törvényen alapuló függetlenségét támadta meg az által, hogy e testületek tagjainak kifejezett nézetükért neheztelését közvetlenül, személyesen adta tudtul. Ezt látjuk az országgyűlés 1811-iki feliratában, de különösen az 1827-ikiben, melyben a királyi neheztelés büntetési jellegét vitatják s alkotmányos sérelemnek tüntetik fel.

A mentelmi jog, amint a felsorolt esetekből láthatjuk, megvédi tehát az országgyűlést, illetve egyes konkrét esetekben annak tagjait törvényhozói minőségben elkövetett cselekményeikért minden államhatalmi tényezővel, tehát magával a koronával szemben is, amennyiben ez a végrehajtói hatalmat képviseli. Így értelmezte az országgyűlés tagjainak felelőtlenségét *Deák Ferencz* is, aki 1834 június 14-iki országgyűlésben tartott beszédében azt mondotta, hogy: «minden szabad országban, minden szabad polgári alkotmánynál elkerülhetetlenül szükséges, hogy a törvényhozó test a végrehajtó hatalomtól teljesen független legyen; ezt rendelik az 1790: X., XII. és XIII. törvénycikkek is, melyekben országunk függetlensége nyilván kijelentetik, a törvényhozó hatalom a nemzetet és fejedelmet közösen illetőnek mondatik s a tanácskozások törvényes szabadsága biztosítva van. Sőt azt is rendelik törvényeink, hogy a végrehajtó hatalomnak visszaélései s a netalán törvénytelen parancsok által okozott sérelmek az országgyűlésen orvosoltassanak. És én hiszem azt, hogy az olyan törvényhozás, mely a végrehajtó hatalomtól függésben van, csak árnyéka a törvényhozásnak, ezt pedig nemzetünk törvényhozásáról elismerni nem akarom» stb.

A mentelmi jognak másik alkatrészét az országgyűlés tagjainak sérthetlenségét, első jeleiben az 1715—1723 közötti időben találjuk. Amikor az országgyűlésnek politikai természetű bűnügyek feletti bíraskodási jogát az 1715: VII. tcz. megszüntette és az országgyűléstől nem függő bíróságokra ruházta, akkor szükségszerűleg bekövetkezett annak ideje is, hogy az országgyűlés tagjainak függetlensége a végrehajtó hatalomtól a tekintetben is biztosítottassék, hogy az országgyűlés tagja a nem ilyen minőségben elkövetett politikai természetű bűncselekményekért az országgyűlés tudta és beleegyezése nélkül perbe ne fogathassék. Igaz ugyan, hogy első időben a *salvus conductus* által nyújtott mentelem határai iránt az a felfogás uralkodott, hogy az csupán a magánosoktól eredő erőszakra, nem pedig a birói ténykedésre is vonatkozik, de az utóbb kifejlődött gyakorlat szükségszerűleg a

mai felfogáshoz vezetett, amelynek egyik hatáskörét képezi az a határozat, amelyet a képviselőház 1867-ben a Bösör-ményi-eset alkalmából hozott és melynek 2. pontja értelmében az országgyűlés tagjai sem oly kereset miatt, mely személyes letartóztatást vonhat maga után, se büntény vagy vétség miatt, a tettenérés esetét kivéve, az országgyűlés engedélye nélkül se le nem tartóztathatnak, sem közkereset alá nem vétethetnek.

Az országgyűlés tagjainak sérthetetlensége tehát nem azt jelenti, hogy az illető a nem képviselői minőségben véghezvitt ténykedéseiről, vagy azért, ami nem jelentkezik törvényhozói teendője gyanánt, vagy azzal nem áll szoros és elválaszthatatlan kapcsolatban, egyáltalán nem felelős, hanem ez a sérthetetlenség abban áll, hogy magánténykedése miatt a ház előleges engedelme nélkül nem tehető ellene folyamatba olyan eljárás és nem foganatosítható oly hatósági intézkedés, mely az országgyűlés tagja személyes szabadságának korlátozását eredményezi vagy eredményezheti.

A sérthetetlenség tehát lényegében csak az eljárás szünetelését vonja maga után, ami azonban némely esetben igenis a büntethetetlenséghez is vezethet; oly esetben t. i., amelyben az eljárás megindítása időhatárhoz van kötve, amennyiben ugyanis az a körülmény, hogy az országgyűlés valamelyik tagjának kiadatását megtagadta, az illető delictum tekintetében megállapított elévülési időt nem akaszthatván meg, az időközben bekövetkezett elévülés folytán az eljárás az illető ellen többé meg nem lesz indítható.

A sérthetetlenség, mint mondatott, első időben csakis az országgyűlés tagjait megillető személyes biztonság védje gyanánt jelentkezik, fentartván az ez ellen cselekvők feletti bíraskodási jogot az országgyűlésnek. De amint ez a bíraskodási jog az országgyűléstől elvonatott, attól az időtől fogva annál nagyobb súlyt kellett helyezni a sérthetetlenségre, minél nagyobb lett a függési viszony a politikai természetű bűnügyekben ítélő bíróság és a kormányhatalom között, amiért is mindinkább kezdett tért foglalni az a ma már megdöntetlenül [közjogi felfogás, hogy a sérthetetlenség az országgyűlés tagjait megilleti a közhatalom ellen is, amint azt már az 1790-iki törvényhozásban és az 1807-iki büntetőtörvényjavaslatban is kifejezve látjuk.

A sérthetetlenség ilyen megsértésének első esete a *gróf Dasseöffy József* esete volt, akinek az országgyűlés helyén birt lakása 1812-ben hatóságilag feltörött. A RR. e sérelem panaszolása kérdésében a koronához intézett felterjesztésükben a többi között azt mondják: «hogy az csakugyan bizonyos a törvény zavaiból, hogy a dietális követek senki jurisdictioja alá nem valók, hanem csupán a törvényhozó testé alá; megsértetett tehát a *salvus conductus*, mihelyest az országgyűlés előlülőjének jelentés nem tétetett». Ebben az esetben tehát az országgyűlés már a közhatalom ténye által látja a mentelmi jogot megsértettnek és ennek megtorlása iránt javasol intézkedést, azt is kiemelve feliratában, hogy a *salvus conductus* megsértéseért az illető közeg a büntetőjogi felelősség alól nem szabadulhat azon az alapon, hogy felsőbb meghagyásra hivatkozik.

Az ezután felmerült eseteknek egész sorozata már majdnem kizárólag a sérthetetlenség, a mentelmi jog ezen ágának megsértésére vonatkozott.

Valamennyi eset tárgyalásánál azonban kivétel nélkül a domináló szempont mindig az volt, hogy az országgyűlés politikai függetlensége egyes tagjának politikai cselekvésének szabadságában is feltétlenül és teljesen biztosítsák mindenkivel, de különösen az államhatalom tényezőivel szemben és nem csupán az: hogy az országgyűlés tagja kötelességei teljesítésében physikailag ne gátoltassék.

Igaz ugyan, hogy a képviselőháznak a Bösör-ményi-ügyben hozott határozatának szövegezése e részben téves felfogásokra vezethet, amennyiben kifejezetten csak oly esetek-

ben zárja ki valamely közkeresetnek az illető ház előzetes engedelme nélkül való megindíthatását, amely az országgyűlés tagjának személyes szabadságát érintheti, de azért úgy a mondott, valamint az azóta előfordult valamennyi esetben az illető ház mindig azt vizsgálta, hogy az ilyen esetben kiadatni kért országgyűlési tag követett-e el valami büntetendő cselekményt avagy csupán zaklatás esete forog-e fenn; tehát azt, hogy törvényesen és nem-e csupán politikai függetlenségének csorbitása végett indult-e meg ellene az eljárás.

A sérthetetlenség mentelmi jogának alap gondolata tehát nem csupán az, «hogy az illető országgyűlési tag az ügymenet és törvényhozói tevékenység sérelmére el ne vonassék törvényhozói tiszte gyakorlásától s ne gátoltassék a törvényhozásban való részvételben se a hatalom, se bizonyos czélokra felhasznált vagy sugalmazott egyesek által», amint ez a Bösör-ményi-féle jelentésben foglaltatik, hanem az is és főleg az, hogy az országgyűlés függetlensége, egyes tagjainak politikai cselekvésének szabadsága biztosítsák mindenkivel, különösen pedig az államhatalommal szemben. Ennek az alap gondolatnak voltak kifolyásai azok az országgyűlési határozatok, amelyek *politikai zaklatás* okából tagadták meg az illető képviselő kiadatását, amint azt *Ugron Gábornak* 1875-iki, *Kiszely Árpádnak* 1875-iki, *Román Sándornak* 1869-iki, *Pázmándy Dénesnek* 1883-iki, *Herman Ottónak* 1884-iki és *Ugron Gábornak* 1884-iki eseteiben kifejezve találjuk; amelyek közül különösen a Pázmándy Dénes esetében a mentelmi bizottság a politikai zaklatás fogalmát a következőkben foglalta össze: «A mentelmi bizottság azon alapelvből indult ki, miszerint a képviselőt illető mentelmi jog közjogi jelentősége nem engedi meg, hogy annak felfüggesztésénél pusztán az adott eset alaki keretei vétessenek tekintetbe, hanem a zaklatás kérdésének elbírálásánál azon szempontoknak is irányadóknak kell lenniök, melyek az adott eseteknek politikai kérdésekkel való netaláni kapcsolatából felmerülnek». A politikai zaklatás, amint ezekből az esetekből látjuk, nem egy ingatag alap, amelyen az országgyűlési tag sérthetetlenségének fentartása a *communis opinio* előtt ellenszenves privilegiuma gyanánt jelentkezik, hanem a politikai függetlenség, a politikai cselekvés szabadságának egy oly postulatuma, mely nemcsak azt vizsgálja, hogy a vádemelésnek egyáltalán helye volt-e vagy sem, hanem azt is, hogy különös vonatkozással az országgyűlési tag különös közjogi helyzetére és az abból folyó jogokra és kötelezettségekre a politikai függetlenség érvényesítésének, a politikai cselekvés törvényes szabadságának tekintetében a jogtalan meggátlás esete nem forog-e fenn, amiből következik, hogy politikai zaklatás akkor is fenforoghat, ha a mentelmi jog felfüggesztésének anyagi kellékei egyébként megvannak. A politikai vonatkozású bűnper ugyanis rendszerint kormányzati cselekmény, amelynek meg-bírálásánál nem csupán az anyagi igazság, hanem a politikai czélszerűség tekintetei is irányadók. A politikai természetű bűnper tárgyában tehát, amint ezt *Jellinek Arthur* a mentelmi jogról irt jeles munkájában igen szépen fejtegeti, — az országgyűlés illető háza, amelynek tagja e czímen perbe vonatni szándékoltatik, azon kormányzati cselekményt, amely a per megindításában fekszik, a politikai opportunismus szempontjából újból bírálat alá veszi, figyelemre méltatja azon körülményeket, amelyek a per megindítása, a kérelem előterjesztése után felmerültek, vizsgálja a per megindításának hatását a pártok közötti viszonyra, egyszóval az anyagi kellékek mellett tekintetbe veszi a politikai mozzanatokot is.»

Ekként értelmezve az országgyűlés tagját illető sérthetetlenséget, igen alárendelt szerep jut már most ama további kérdés taglalásának, hogy melyek a hatósági eljárásnak azon nemei, amelyek a mentelmi jog megsértése nélkül zaklatás esetében meg nem indíthatók vagy nem folytathatók? És amidőn így tettük fel a kérdést, a felelet természetesen már

más nem lehet, mint az: hogy bármely közhatósági vagy ilyen jelleggel felruházott testületi eljárásban érvényt kell hogy szerezzünk a mentelmi jognak. Hogy a felelőtlenség kérdésében ez a jog bármilyen eljárás, tehát az e részben oly sokat emlegetett fegyelmi eljárásra is kiterjed, vagyis hogy az országgyűlési tag azért, amit mint olyan a házban és házon kívül mond vagy tesz, azért csak az országgyűlés és pedig annak azon háza által vonathatik feleletre, amelyhez tartozik, és hogy az ezen minőségben mondottak vagy véghezvittekért akármilyen fegyelmi hatóság, de még egyesek által sem vonathatik felelősségre, ez iránt véleményeltérés nincs és nem lehet.

Vitássá vált azonban az, hogy amit az országgyűlési tag nem mint olyan és nem törvényhozói hivatásának gyakorlása közben mond vagy tesz, fegyelmi kereset alá vonathatik-e azért az országgyűlési tag az illető ház engedelme nélkül?

A mikor a mentelmi ügy alapforrásaként idézett *Böszörményi*-féle határozat erre vonatkozó második pontjában azt a szövegezést használja, a mely egyrészt azt mondja, hogy az országgyűlés tagja csak a ház engedelmeivel vonathatik közkereset alá, másrészt pedig azt, hogy csak a ház előleges engedelmeivel zárathatik el, öntudatlanul ugyan, de tényleg megadta a feleletet a feltett kérdésre is; még pedig abban: hogy a fegyelmi eljárás mint mindenesetre közkeresetnek megindításához nem szükséges ugyan a háznak előleges engedelme, de engedelme nélkül ez az eljárás nem fogatosítható. Vagyis az országgyűlésnek minden oly esetben, a melyben tudomására jut az, hogy valamelyik tagja fegyelmi eljárás alá vonatott, jogában áll az eljárás felfüggesztése mellett vizsgálat és bírálat tárgyává tenni, hogy a kérdéses fegyelmi eljárás címén az illető képviselő vagy főrendiházi tag ellen nem hogy a fentidézett szónokok szavaival éljünk: «politikai szempontból való zaklatás céloztatik-e»; «a terhére rótt cselekmény alkotmányos törvénybe ütközött-e», «nem-e politikai véleményeért üldöztetik-e a hatalom által» és vizsgálata alapján az országgyűlés kimondhatja, hogy az eljárás megindításában zaklatást és politikai üldözést lát, ebből folyólag a mentelmi jogot fentartani és az illető fegyelmi eljárást megszüntetni határozza.

Ez a felfogás nyilatkozik meg a mostanában oly sokszor idézett *Böszörményi*-féle jelentésben, amely a két pontozatba foglalt sérthetlenséget «nem annyira az egyéni mentességnek előjoga, mint inkább a törvényhozó testület politikai teljes szabadságának és függetlenségének elengedhetetlen feltétele és követelménye» gyanánt tekinti és a mely szerint «a törvényhozó testület a felett van hivatva öröködni, hogy a törvény álczája alatt megkísérlett *erkölcsi* vagy *anyagi* nyomás és *zaklatás* ellen védve legyen minden egyes tag.» — Ez a felfogás tükröződik vissza minden további felmerült eset folytán keletkezett országgyűlési tárgyalásokon és felszólalásokon, amely utóbbiak közül a többek közt *Csemegi* Károlynak 1872-ben (I. Napló VIII. k. 186. l.) mondott eme szavait emeljem ki: «Én a mentelmi jogot kizárólag politikai szempont alá veszem és e szempontból fölveve a kérdést, úgy kell felállítani: forog-e fenn olyan eset, amelyből alaposan gyanítani lehet, hogy a kiadatni kért egyén ellen politikai szempontból való zaklatás céloztatik». *Horváth* Boldizsár 1865-ben (Napló V. 39. l.) következő szavakat mondotta: «A ház csak azon három kérdésre nyilatkozhatik: 1. vajon az a cselekmény, melyről a vádolt vádolva van, *alkotmányos törvénybe* ütközik-e? 2. a tilos cselekmény nem merő koholmány-e, hanem valóban megtörtént dolog; és 3. létezik-e összefüggés a tilos cselekmény és a vádolt személye között, melyből alaposan lehet következtetni, hogy a tiltott cselekményt a vádolt követte el. *Somssich* Pál 1875-ben (Napló XIII. k. 214. l.) így nyilatkozott: Én csak két esetben tartom a mentelmi jog fentartását szükségesnek: az egyik az, ha kivilágosodik, hogy a képviselő po-

litikailag üldöztetik a hatalom által, üldöztetik politikai véleményeért» stb. *Szilágyi* Dezső 1875 decz. 20-án a következő kijelentést tette: «Nagyon fontos jog a mentelmi jog; adott ez azért, hogy a ház tagjait zaklatások és főleg politikai üldözések ellen megvédje». Végül idézzük *Chorin* Ferencznek a mentelmi bizottság sok éven át volt elnökének jellemzetes következő szavait: «A m. b. nem bírálta, bűnös-e az illető képviselő, vagy nem. Hanem egyszerűen azt mondotta ki véleményében, forog-e fenn zaklatás, vagyis indokolt-e a vád, nincs-e annak mellékes célja, mely akár politikai, akár magán bosszu forrása lenne». (1884. Napló II. 299. l.).

A mikor kétségtelen, hogy az országgyűlés mentelmi jogát az idők folyamán változott jogrendszerünk következményeként a kihágási esetekre is kiterjesztette és pedig akképen, hogy a kihágási eljárás megindításához is a háznak előleges engedelme mondatott ki szükségesnek, akkor a sérthetlenség jogának természetéből, céljából és az annak gyakorlásában jelentkező tendenciánál fogva lehetetlen, hogy a kétségtelen büntetés jellegével bíró fegyelmi hatalom gyakorlása ellen az országgyűlésnek ne legyen megtorló hatalma akkor, ha az adott eset megvizsgálása után annak felismeréséhez jut, hogy az eljárás megindításában és folytatásában különös vonatkozással az illető országgyűlési tag közjogi helyzetére és az abból folyó jogokra és kötelezettségekre, politikai függetlenségének érvényesítése és politikai cselekvésének törvényes szabadsága tekintetében a jogtalan meggátolás esete fenforog.

A fegyelmi vagy ezzel hasontermészetű valamely eljárás megindítása esetében a mentelmi jognak megsértése tehát abban még nem jelentkezik, hogy az illető hatóság vagy testület ezt az eljárást megindította anélkül, hogy az illető országgyűlési tag ellen az eljárás megindításához a ház előleges engedelme kikérte volna, hanem igenis jelentkezhetik abban, hogy az eljárás zaklatás és különösen politikai zaklatás okából indított meg. Az a körülmény, hogy a delegatio tagjainak mentelmi jogáról intézkedő törvény, továbbá az ugyancsak forrásul idézett *Böszörményi*-féle határozat a fegyelmi eljárást mint olyant nem említi, a melynek során az országgyűlés tagja csak az illető ház engedelmeivel vonathatik közkereset alá, egyáltalán nem szolgálhat erősségül azok nézete mellett, a kik azt vitatják, hogy a sérthetlenség joga erre a fegyelmi eljárásra ki nem terjed, mert a mint ez már más helyen igen szépen kifejtetett, a fegyelmi eljárás és közkereset alá vonás, de különösen is a mentelmi jog nem recipiált jog, a melynek gyakorlata csak előre megszabott keretekben mozoghat. *Ghytzy* Kálmán ezt az országgyűlésnek 1867. évi október hó 17-iki ülésében igen szépen fejezte ki: «Az igazságügyminiszter ur azt mondotta, hogy e ház tagjainak immunitása írott törvények által megvédve nincs. Igen t. ház, az immunitásról szóló törvényeink nem szabatosak; de azért van törvényünk. van százados gyakorlat, mely a haza történetének minden korszakában, akkor is, midőn időszakoként a rémuralom ütötte fel zászlaját a hazában, mindig respektáltatott és ha olykor megtámadtatott is, az országgyűlés által mindig érvényében megvédetett. E százados gyakorlat erejénél fogva azt hiszem, e képviselőház is mindig meg fogja tudni védeni saját tagjainak immunitását.» Azért tételes törvény hiányában is az országgyűlésnek, vagyis a nemzetnek ez a fontos joga sértetlenül megőrzendő és gyakorlandó minden adott esetben és mindenkivel szemben, de szem előtt tartva *Szilágyi* Dezsőnek 1875-ben mondott következő emlékezetes szavait: «Óvakodjunk azonban attól, hogy a mentelmi joggal visszaéljünk, mert ez könnyen odavezetne, hogy e jog védelme gyengének találtatnék akkor, midőn valóban szükség lehetne rá, midőn e jog alkalmazásának valóban helye volna.»

Grecsák Károly,
curiai bíró

A jogos védelem.*

Mily mértékben van az embernek joga, személyét, szabadságát, vagyonát a jogtalan erőszak ellen megvédeni; vagy — ha az «önvédelem» szót tágabb értelemben vesszük, mint a milyenben rendesen használják — mely elvek irányozzák az angol jogban az «önvédelem» jogát?

Tudjuk, hogy a válasz, melyet e kérdésre adhatunk, homályos és határozatlan lesz, nem lehet dogmatikus szabatoságú; nem is csodálkozhatunk e bizonytalanságon, mert az önsegély (self-help) jogának határa a dolog természeténél fogva compromissum eredménye egyrészt azon követelmény között, hogy a polgárnak meg kell engedni, hogy jogait a gonosztevők ellen megvédje, másrészt a magánháború megakadályozásának szüksége között. Ha csökkentjük az önsegély bátorságát, a gonosztevők leigázzák a becsületes polgárokat, ha felbátorítjuk a személyes védekezés (self-assertion) jogát, a kard és a revolver ítél a bíró helyett.

Jegyezzük meg különben, hogy az önvédelem természeti joga, még ha a törvény el is ismeri, «nem foglalja magában a támadás jogát, mert a mult vagy jelenleges jogtalansáért nem megtámadásnak van helye, hanem az illetékes bíróságok igénybevételének.»**

Van egy járatos felfogás, melyet a jogászok határozatlan szabálya és a törvénykönyvek szóhasználata némileg igazolni látszik; ez az, hogy az ember, törvényes jogainak védelmében, jogszerűen használhatja a szükséges, de csakis a szükséges erőszakot. E felfogás, bármennyire népszerű: téves. Egyenes következményeiben arra vezetne, hogy esetleg igazolva volna a kártevők megölése is és törvényes volna például egy kilencz éves gyermek tette, ha megkéseli a tizen-nyolcz éves kamaszt, ki őt fülön akarja fogni. Mintegy 60 évvel ezelőtt vagy még régebben, egy Moir nevű kapitány legvégső következményéig alkalmazta e tant. Birtokain kártevők garázdálkodtak. Kihirdette, hogy löni fog reájuk, ha törvényteleniségeikkel fel nem hagynak. Végre is hajtotta fenyegetését, s kellő megintés után karján lőtt egy csavargót. A sebesültet a kapitány költségén gondosan gyógyították, de minden várakozás ellenére belehalt. A kapitányt gyilkosság miatt perbe fogták, az esküdtszék bűnösnek találta, a bíró elítélte s a következő hétfőn felakasztották. Ugy látszik jóindulatu ember volt, de tulságosan nyers fogalmai voltak jogairól. Törvénytudatlansága volt a romlása. Sorsa intelmül szolgálhat azon theoretikusoknak, kik ama jogi tényt hirdetik, hogy minden jogot meg szabad védeni az oltalmára szükséges erőszakkal.

A személyi jogok oltalmára vagy fentartására szükséges erőszak jogszerű használatáról csak a két vitatható elmélet képzelhető, vagyis kérdésünkre csak két felelet lehetséges.

Első elmélet. — Szabadságunk, személyünk, vagyonunk védelmére jogszerűen használhatjuk azon egész erőt, mely «szükséges» vagyis a cél kívánta mértéket meg nem haladja, és egyuttal «észszerű» vagyis «arányos», azaz olyan, hogy a támadót nem sujtja aránytalanul nagyobb szenvedéssel, mint amilyen az elhárítandó jogtalanság vagy baj; jogainak védelmére senki sem használhatja az erő oly mennyiségét, a mely se nem szükséges, se nem észszerű.

A «szükséges és észszerű erőszak jogszerűségének» elméletét tette magáévá a büntetőtörvényjavaslat (Criminal Code Bill) megvitatására kiküldött bizottság. Legjobb lesz, ha saját szavait idézzük:

«A common law egyik nagy elvének tartjuk, hogy megengedi ugyan a személynek, a szabadságnak és a vagyonnak jogtalan erőszak elleni megvédését és megengedi a büntett

meggátlását, a közbéke fentartását és a bűntevőnek a törvény elé állítását erőszakkal is, de csak úgy, ha a használt erőszak szükséges, vagyis az eltávolítandó baj kevésbé erőszakos eszközökkel nem hárítható el; ha továbbá az erőszak használatából eredő vagy észszerűen várható baj nem aránytalanul nagyobb, mint az elkerülendő kár vagy sérelem. Ez az elv sok javaslatunkat fogja érthetővé tenni és igazolni. Úgy látszik, nincs általánosan elfogadva; czélszerűnek tartottuk tehát előadni az okokat, melyeknél fogva ezt az elvet nemcsak az alkotandó jogban véljük érvényesítendőnek, de azt hisszük, hogy a mai jogban is érvényes.»*

Megjegyzendő, hogy a «szükséges» szó sajátos értelemben van használva, mert két fogalom van benne: a szükségesség és az észszerűség. Ha ezt figyelembe vesszük, a bizottság tétele, amint már jeleztük, az, hogy jogaink védelmére jogszerűen használhatjuk az erőszak ama mennyiségét, mely megvédésükre szükséges és mely nem tesz és nem tehet aránytalanul nagyobb kárt, mint a milyen az elhárítandó sérelem, vagy (más szempontból) az oltalmazandó jog fontossága. Ez a tétel igen észszerű. Négy elsőrangú bíró nagy tekintélye támogatja. Kétségtelenül azt az elvet fejezi ki, a melyet az angol jog megközelíteni akar. De mégis, legalább némi joggal, hihetjük, hogy egy másik, egyszerűbb elmélet pontosabban fejezi ki a tekintélyeinktől elfogadott tételt.

Második elmélet. — A ki a személye vagy vagyona ellen irányzott jogtalan támadást visszautasítja, jogosan használja támadója ellen az erőszak ama mennyiségét, — még ha halált okozhat is — melyet a támadás visszaverése, vagyis a személyes oltalom megkiván; de a bűntevőn súlyos testi sérelmet vagy halált ejteni általában csak úgy jogos, ha a személyes védelem vagyis az életnek, a testnek, a szabadságnak megóvása szükségessé teszi.**

Ezen elmületről mondhatjuk, hogy az «a személyi védelemre szükséges erőszak jogszerűségének elmélete». Abban lehet összegezni, hogy ama jog, melynél fogva a megtámadót testében súlyosan károsíthatjuk vagy megölhetjük, azon jogból ered és azon jogban találja korlátját; az életet vagy személyt fenyegető komoly veszély elhárítására és a személyes szabadság elleni súlyos támadás visszaverésére minden tisztas polgár használhatja a szükséges eszközöket.

A «szükséges és észszerű erőszak jogosságának» és «a személyes védelemre szükséges erőszak jogosságának» elmélete az esetek legnagyobb részében ugyanazon gyakorlati eredményekre vezet.

Mind a két elmélet szerint joga van *A*-nak, ha *X* által megtámadtatik és élete veszélyben van, és ha a támadást másképp vissza nem utasíthatja vagy el nem kerülheti, *X*-et halálosan megsebezni. Az első elmélet szerint az *A* által használt erőszak jogos is, észszerű is; a második elmélet szerint az *A* által alkalmazott erőszak szigoruan a személy megvédése végett van használva. Egyik elmélet szerint sincs *A* jogositva *X*-re azért löni, mivel ez makacsul az *A* földjein csavarog. Mert a büntetés, melyet *A* *X*-re mér — az életveszély — észszerűtlen, vagyis nincs arányban az *A*-nak okozott kárral; másrészt ez utóbbi, midőn a csavargóra lő, nyilván nem személyének védelmére használja az erőszakot, hanem vagyonának oltalmazása végett. Sőt a két elmélet megegyezik ama szabályokra nézve is, melyek azt határozzák meg, hogy hol van határa ama jognak, melynél fogva az egyik ember a másikat, habár élete vagy személye védelmében, megölheti vagy megsebesítheti. E szabályoknak főalapja az, hogy nem szabad mást súlyosan megsérteni, mielőtt a végső erőszak elkerülésére minden lehető meg nem tettünk. *X* rabló megtámadja *A*-t, kinek zsebében revolver van. Nem

* Mutatvány Dicey «Bevezetés az angol alkotmányjogba» című munkájának legközelebb megjelenő fordításából.

** Stephen, *Commentaries* (8. kiad.) IV. p. 53—54.

* C. C. B. Commission, Report p. 11.

** L. Stephen, *Commentaries* (8. kiad.) I. p. 139: III. pp. 243, 244; IV. pp. 53—55.

szabad rögtön X -re lőnie; a bűncselekmény elkerülése végett legelőbb is hátrálnia kell, ha lehet. X üldözi, A egy falat talál útjában. Ekkor, de csakis ekkor, és ha nincs más módja a támadást visszaverni, lőhet X -re; ez a tette büntetlen. Ha áll is az, a mit ez ellen felhoztak: hogy azon apróra részletezett feltételek, melyek mellett a rablótól megrohant ember a támadója ellen fordulhat, a társadalomnak egy régi korszakából valók és többé-kevésbé elavultak: az elv, melyen alapulnak, mégis észszerű és igen fontos. Ezen elv az, hogy még a gonosztevőtől megtámadott ember sem használhat saját védelmére oly erőszakot, mely nem «szükséges»; az erőszak pedig akkor nem szükséges, ha a megtámadott személy hátrálással elkerülheti, más szavakkal: ha ideiglenesen lemond ama jogáról, hogy bizonyos helyen tartózkodhatik, például egy köztér oly részén, a hol törvényes joga van állani.*

Összegezve a mondottakat, mind a két elmélet a «szükséges erőszakot tartja szem előtt és egyik sem engedi meg a cél elérésére szükséges erőszaknál nagyobbak használatát. A megtámadtatik X -től; egyik elmélet szerint sem büntetlen, ha megöli vagy megsérlemez X -et, holott egy ajtó egyszerű elzárásával oltalmazhatja biztonságát. Mind a két elmélet egyaránt jól kifejti, hogy a mint a jogtalan támadás szorongatóbbá válik, a jogszerűen használható erőszak mennyisége is emelkedik, és hogy valamely jószág, különösen egy lakóház birtokának védelme, könnyen a birtokos életének jogszerű védelmévé változhatik át. «A birtok védelmére használt erőszak büntetlensége, bár a birtok védelmére van alkotva, alapjában nem más, mint a személy védelme.» Ez az ítélet összegezi az egész anyagot, de a Blackstone ajánlotta föntartás világánál kell azt olvasnunk, vagyis: a személyi védelem joga nem szolgálhat támadás igazolásul.

Érdekes kérdés, vajon a két elmélet bizonyos körülmények között nem vezethet-e különböző eredményekre; de a bírói megítélés alá kerülő rendes esetekben e kérdésnek nincs nagy fontossága. Rendesen azt kell eldönteni, hogy mely pontig használhatja valaki jóhiszeműen a támadás visszaverésére szükséges teljes erőszakot. E tekintetben pedig nem nagy fontosságú, hogy az erőszak használatát annak «észszerűsége» vagy «személyvédelmi minősége» folytán tekintjük-e igazoltnak. Ha mégis választanunk kell a két elmélet között, úgy az angol jogász biztosabban vitathatja azt, hogy oly erőszak, mely komoly testi bajt vagy halált okoz vagy okozhat («végső» erőszaknak lehetne nevezni), csak a szorosan személyi védelem esetében jogosult.

Azt lehetne ellenvetni, hogy a személyvédelem jogának ez az értelmezése túlságosan szűk korlátok közé szorítja a polgár ama jogát, hogy a jogtalanság ellen védekezhetik.

Két megjegyzés azonban le fogja szállítani ezen ellenvetés jelentőségét.

Először, az embernek a közigazság érdekében joga van, és gyakran kénytelen is, az erőszak bizonyos mennyiségét alkalmazni s ez némely esetekben a halálokozásig mehet.

E szabálynál fogva a jó polgár jogszerűen közbeléphet a végből, hogy a közrend ellen jelenlétében történő támadásnak véget vessen s az e célra észszerűen szükséges erőszakot is használhatja. Ugyanezen szabálynál fogva mindenki, akinek jelenlétében felonyt követnek el, törvény szerint köteles a tettest letartóztatni; pénz- és szabadságbüntetés vár rá, ha hanyagsága miatt a tettes menekül. Ha felony követett el és a tettes menekül az igazságszolgáltatás elől, vagy ha valakit súlyosan megsebesítenek, minden ember tartozik a bűnös szökését minden erejével megakadályozni. Ha a

menekülő bűnöst üldözés közben megölik, ez az ölés, feltevé, hogy nem lehetett a bűnöst más módon elfogni, büntetlennek lesz tekintendő. Az üldözés nem csupán menthető, hanem törvényparancsolta volt, mert a törvény bünteti azt, aki az üldözést szándékosan elmulasztja. Az ilyen végső erőszak használata kétségkívül csak felony esetében és akkor büntetlen, ha erőszakos bűntett megakadályozása végett történik. De a «súlyos és erőszakos bűntett megakadályozása végett elkövetett emberölés büntetlen... a mai angol jog szerint. Ha valaki lopást vagy gyilkosságot, vagy éjjel betörést kísérel meg s őt e kísérlet közben akár a megtámadott, akár a ház tulajdonosa, akár ezek szolgálja, akár a bűntett megakadályozása végett közbelépő más személy megöli, a tettes felmentetik és szabadlábba helyeztetik. Ez a szabály nem alkalmaztatik a nem erőszakos bűntetteknel, például zsebtolvajlásnál, nappal betörésnél, hacsak e betörés nincs egybekötve rablás, gyújtogatás, gyilkosság kísérletével stb.»* Ennélfogva az oly cselekmény, mely az ingó vagyon védelmében elkövetve nem büntetlen, gyakran azzá lesz, ha bűntett megakadályozásának vagy a bűntető elfogásának szükséges eszköze volt. Tolvajok fosztogatják A házát; a kert falán át menekülnek s magukkal viszik A ékszereit. Utóbbinak élete nincs veszélyben, de üldözi a bandát, felhívja a tolvajakat, hogy adják meg magukat s nem lévén más módja szökésüket megakadályozni, leüti az egyiket, X -et, ki ennek következtében meghal. Ha Forster tekintélyében bízhatunk, A , úgy látszik, nemcsak ártatlan, de polgári kötelességet teljesített.**

Megjegyzendő továbbá, hogy ha A jogszerűen okozhat testi bajt X -nek, — például letartóztathatja — X jogtalanul cselekszik, ha A -nak ellentáll s felel a sérelemért, melyet A -nak az ellentállással okozott.

Másrészt jogszerűen cselekszünk, ha törvényes jogaink használatában oly mérsékelt erőszakkal élünk; mely e jogok egyszerű gyakorlásához szükséges.

A nyilvános uton halad hazafelé; X fel akarja tartóztatni, A eltasztja X -et, ki elesik és megsérül. A nem követett el jogtalanságot, csak védekező helyzetben volt és elhárította a kísérletet, mely őt azon jogának gyakorlásában, hogy a közuton járhat, gátolni akarta. Erre X kardot ránt és újból megtámadja A -t. Világos, hogy ha az utóbbinak nincs más módja személyét megvédeni — például nem futhat meg vagy nem térhet ki, — joga van a saját védelmére szükséges bármily mennyiségű erőszakot — még X leütését vagy lelövését is — alkalmazni.

Itt azonban egy nehéz kérdés merülhet fel. Mennyiben köteles A jogainak gyakorlásáról — a szóban levő esetben az uton való járás jogáról — inkább lemondani, semmint X megölését vagy megsérlemezését kockáztatni?

Tegyük fel például, hogy A jól tudja, hogy X , bár törvényes ok nélkül, igényt tart a szóban levő ut elzárására; jól tudja azt is, hogy ha más utra tér, mely egy kis kerülővel szintén háza felé vezet, menekül azon veszélytől, hogy X megtámadja, vagyis hogy u. n. önvédelem helyzetébe jusson és X -re súlyos testi fenyegetést legyen kénytelen mérni.

X -nek azt a jogát, hogy a célja eléréséhez szükséges erőszakot alkalmazza, következőképen lehet megállapítani. A -nak joga van X -et eltávolítani. Minthogy az utóbbi fo-

* Stephen, *Commentaries* (8. kiad.) IV. pp. 49, 50.

** Willesről, a nagy emberről és tudós bíróról, egy fűtanu a következő történetet beszéli. Valaki azt kérdezte tőle: «Benézek a szobámba s tolvajt látok, ki éppen viszi az órámat, de ő nem láthat engem; mit tegyek?» Willes körülbelül ezt felelte: «Tanácsom, melyet mint ember, mint jogtudós és mint angol bíró adok önnek, a következő: A kérdésben feltett körülmények között az ön joga, de talán kötelessége is ez: fogjon egy kétszövű fegyvert, töltsen meg gondosan mind a két csővét s anélkül, hogy a tolvaj figyelmét magára vonná, céllozzon szívére és ölje meg». *L. Saturday Review*, 1893. november 11, p. 534.

* Stephen, *Commentaries* (8. kiad.) IV. pp. 53—54. Megjegyzendő, hogy az a szabály, hogy az ember menekülni köteles megtámadója elől, mielőtt erőszakot használna, úgy látszik, csak azon esetre áll, midőn az erőszak súlyos testi sértést vagy halált okozhat.

kozza az erőszakot, *A*-nak joga van azt visszaverni. Ilyképen egy járási jog fölötti egyszerű veszekedés *A* életének védelmévé változhatik, mely büntetlenné teszi az *X*-re mért még halálos ütetést is. De ez a felfogás hibás. *A*-nak azon tette, hogy *X*-et meglötte vagy leütötte, csak úgy lesz büntetlen, ha világosan kimutatja, hogy legalább egyikében volt azon eseteknek, melyek a megtámadó elleni végső erőszak használatát igazolják. Már pedig ha elkerülheti *X* erőszakoskodását az által, hogy utjáról néhány méternyire letér, támadó magatartását ezen elvek egyikével sem mentheti. *X*-nek meglövése kétségtelenül nem «észszerű», mert az *X*-nek okozott kár nincs arányban a bajjal, melyet *A* elhárítani akar, hogy ugyanis ne kelljen néhány méternyi kerülővel haza mennie. Ezenkívül *X* meglövése nem a szoros személyvédelemben történt, mert *A* kitérhetett volna minden veszély elől azzal, hogy más uton megy. *A* nem élete oltalmára használ erőszakot, hanem a végből, hogy egy bizonyos uton való járás jogát érvényesítse. Hogy ez *A* helyzetének helyes felfogása, mutatják a régi jogszabályok, melyek kötelességévé tették a megtámadottnak, hogy lehetőleg messze húzódjék vissza, mielőtt a támadót súlyosan sérelmezi.

Az 1858-ban elbírált Reg. v. Hewlett ügyben szintén ily értelmű bírói kijelentés történt. *X* megütötte *A*-t, ez kést rántott és halálosan megsebezte ellenfelét. A bíró azon elvet mondotta ki, hogy «hacsak *A* rablástól vagy hasonló büncselekménytől, avagy attól nem tartott, hogy életét vagy testét veszélyeztetik (de nem egyszerű ütetéstől), akkor nem volna menthető, hogy kést használt védelmében.» Ez a dictum alapján azt mondja ki, hogy *A* erőszakossága nem menthető, mert bár veszélyt hárított el (a megüttetés veszélyét), de az nem élete, teste vagy vagyona védelmére volt szükséges. Az eset különösen jellemző, mert *X* nem valamely vélt jogát érvényesítette, hanem büntető volt.

Módosítsuk kissé az utóbbi esetet. Tegyük fel, hogy *X* nem gonosztevő, hanem rendőr, ki a rendőrbiztos parancsára akarja *A*-t gátolni abban, hogy az u. n. Márványiv alatt menjen be a Hyde-parkba. Tegyük fel azt is, hogy a rendőrbiztos tévedésben volt jogairól és hogy ennél fogva annak akadályozása, hogy *A* bizonyos bejáraton menjen be, nem volt törvényes. Ily körülmények között *X* nem volna jogos téren és *A*, úgy tetszhetnék,* jogosan verheti vissza *X*-et. De mondhatjuk-e azért, hogy ha *A* nem tudja *Y*-et félretolni jogszerűen használhatja a bemenetelre szükséges erőszakot és például megszurhatja *X*-et? Bizonyára nem. A szurás nem volna az erőszak észszerű alkalmazása és a tettnek nem volna személyvédelmi jellege.

Szóval: a törvényes jogok fölötti vitát a törvényes bíróságok elé kell vinni «mert a *vindictes injuriarum* a fejedelem és bíróságai, ezek meg fogják adni a sértett félnek a jogszerű elégtételt.»** Kétségbevonat jogait senki sem vitathatja erőszakkal. Jogi controversiákat nem lehet ökölrel megoldani. Egy püspököt, a ki a XVIII. században zendüléssel és fegyveres támadással kívánta érvényesíteni azon igényét, hogy *deputy registrar*-t elmozdítson, a bíróság megdorgálta, kijelentvén neki, hogy tévesen értelmezi a jogot; csak Erskine ékesszólásának és sophismáinak köszönhetette, hogy elkerülte az esküdtszéki marasztalást.

Bármely szempontból nézzük tehát a dolgot, ugyanazon eredményre jutunk. Az egyéni jogok védelmében a végső erőszak használatának egyedüli kétségtelen mentsége — a fentemlített kivételekkel és korlátozásokkal — a szorosan vett személyvédelem szükségében áll és abban találja határait.

Közli: Tarnai János.

* E képzelt esetben természetesen felteszszük, hogy a törvények nem adnak hatalmat a rendőrbiztosnak a parkba járás jogának szabályozására.

** Stephen, *Commentaries* (8. kiad.) IV. p. 55.

A magyar koronajáradék-czimletek szelvényei és szelvényutalványai.

I.

Az alábbi fejtegetések céljaira mindenekelőtt meghatározandó két fogalom: a bemutatóra szóló értékpapíroké és az igazoló-értékpapíroké (*Legitimations-Papier*). E fogalom meghatározásra azért van szükség, mert különböző törvények és írók igen változó értelmet tulajdonítanak ezen elnevezéseknek. Bemutatóra szóló papír az olyan, amely az adóst arra kötelezi, hogy a papírban körülírt tartozást a papír bármely bemutatójának teljesítse. Igazoló papír az olyan, amely az adósnak *jogot* ad reá, hogy a papírban körülírt tartozást a papír bármely bemutatójának teljesítse, de *feljogosítja* (nem kötelezi) az adóst arra is, hogy a bemutató legitimációját vizsgálat tárgyává tegye.

A doktrínában elfogadott álláspont szerint arra nézve, hogy a papír mely csoportba tartozik, első sorban magának a papírnak szövege a döntő. Ez ellen a magyar jog szempontjából sem lehet kifogást tenni, amíg csupán a főpapírról van szó. Másként áll azonban a dolog a papírokhöz gyakran kiadott mellékpapírok, névszerint a szelvények és szelvényutalványok tekintetében. E mellékpapírok jogi minősítésénél a külföldi judikatura sem tartja magát szigorúan a papírszöveghez, nálunk pedig e kérdésben törvényszabta intézkedések oly határozott következtetésekre utalnak, hogy a megítélésnél a papírok szövege sok tekintetben háttérbe szorul.

Kutforrás e részben az 1883: XXXIII. tcz. «a közforgalom tárgyát képező értékpapírok bírói megsemmisítéséről és elévüléséről.»

A szelvényekre és szelvényutalványokra nézve a törvénynek van egy közös intézkedése: a 21. §. 5. pontja, amely a szelvényekről és szelvényutalványokról egyaránt kimondja, hogy egyikük sem lehet bírói megsemmisítés tárgya. Egyebekben azonban a törvény intézkedései a két kategória tekintetében igen eltérők. A szelvény elveszése vagy megsemmisülése esetére ugyanis a törvény a következőket rendel:

«32. §. Ha ez értékpapírral az ahhoz kiadott szelvények is elvesztek vagy megsemmisültek, a bíróság a fél kérvényére, melyben az elveszetteknek vagy megsemmisülteknek állított szelvények megjelölendők, a megsemmisítési eljárás megindítását elrendelő végzésében (9. és 10. §.) egyszersmind meghagyást bocsát ki . . . az iránt, hogy a megjelölt és az *elévülési idő alatt be nem váltott* szelvények értéke a folyamodónak jelentkezésére fiztessék ki . . .»

«33. §. Ha nem az értékpapír, hanem az ahhoz kiadott szelvények veszték el vagy semmisültek meg, az értékpapír birtokosának . . . kérvényére, melyhez az értékpapír melléklendő vagy teljes bizonyítékot képező okirat csatolandó arról, hogy az értékpapír a folyamodó rendelkezése alatt áll, a bíróság meghagyást bocsát ki (32. §.) az iránt, hogy a megjelölt és az *elévülési idő alatt be nem váltott* szelvények értéke az értékpapír bemutatójának fiztessék ki.»

A főpapír birtokosának tehát semmikép sincs módjában, hogy a szelvényt invalidálja. Csak akkor, ha a szelvény elévülés folytán értéktelenné vált, van joga a főpapír birtokosának, hogy az elévült szelvényen alapult jogokat a maga javára érvényesítse. Oka ennek az a feltevés, hogy az elévülési idő alatt be nem mutatott szelvény minden valószínűség szerint tönkre ment, s az a méltányossági megfontolás, hogy nincs ok reá, hogy az adós gazdagodjék a szelvény értékével, mikor pedig minden ellenmondó körülmény hiányában mégis csak az a valószínű, hogy a szelvény a főpapír birtokosát illette. Mindaddig azonban, míg a szelvény egyáltalában jogokat ad — t. i. amíg el nem évült — e jogokat feltétlenül és korlátlanul a szelvény birtokosa gyakorolhatja.

Az el nem évült szelvény tehát a főpapirtól egész független jogi existenciát folytat, s így az esetben, ha bemutatóra szól vagy névre kiállítva nincs, a *főpapirtól egészen független tiszta bemutatóra szóló értékpapír*.

Ezt a jogi minősítést támogatja az 1883 : XXXIII. tcz. 30. §. 3. bekezdése, amely kimondja, hogy a főpapirra vonatkozólag jogerősen keresztülvitt birói megsemmisítés sem érinti a papirhoz kiadott szelvények érvényességét, továbbá ugyanazon törvény 31. §-a, amely megszabja, hogy szelvényes értékpapírnál az a fél, kinek javára a megsemmisítés keresztülvitetett, az adóstól az új értékpapír kiadását, illetőleg a lejárt követelés kifizetését csak úgy követelheti, ha a megsemmisített értékpapirhoz kiadott, de még le nem járt szelvényeket visszaadja, vagy a hiányzó szelvények értékét készpénzben lefizeti. Megerősíti továbbá e nézetet a régebbi államkölcsönök egy részének visszafizetését, illetve koronajáradékká való konvertálását elrendelő 1892 : XXI. tcz. 3. §. 2. és 3. bekezdése : «Azon határidőn tul, amelyre a felmondás történt» (t. i. a bevonandó címletek felmondása) «a felmondott kötvényektől kamat nem jár.» «A felmondási határidő végeig le nem járt, s hiányzó szelvények értéke a kifizetendő tőkéből levonandó», továbbá a hatszázalékos aranyjáradéknak visszafizetését, illetve négyszázalékos aranyjáradékká konvertálását elrendelő 1881 : XXXII. tcz. 2. §. utolsó bekezdése ; «A felmondott kötvények után a felmondási határidőn tul kamat nem jár és ennek folytán a hiányzó — a felmondásig le nem járt — szelvények értéke a tőkéből lesz levonandó», s legújabbán az 1902 : V. tcz. 3. §. két utolsó bekezdése : «Azon a határidőn tul, amelyre a felmondás történt, a felmondott kötvények után kamat nem jár.» «A felmondási határidő végéig le nem járt és hiányzó szelvények értéke a kifizetendő tőkéből levonandó.»

A felsorolt összes törvények abból indulnak ki, hogy a szelvényben inkorporált követelés mindenképen a szelvény bemutatóját illeti meg, sőt az említett konverzionális törvényekből még az is kitűnik, hogy a szelvénybeli követelés még akkor is fennállónak és akadálytalanul érvényesíthetőnek tekintetik, ha a főpapír időközben bevonatott, tehát megszűnt. Annak megállapításánál, hogy illeténmód a szelvények egész független bemutatóra szóló papírt képeznek, még az a megkülönböztetés sem szükséges, amely külföldi ítéletekben itt-ott kísért, t. i. hogy külömbőség teendő lejárt és le nem járt szelvények közt. (Reichsgericht XIV. kötet 159.) Viszont, hogy miként állana a dolog rendelethez szóló szelvényeknél, — mely eset egyébként tudtommal a gyakorlatban nem is fordul elő, vagy ha igen, úgy felettébb ritka — az a jelen kérdés szempontjából eldöntetlen maradhat.

Egészen mások a törvény intézkedései a szelvényutalvány elveszése vagy megsemmisülése esetére.

«35. §. Ha az értékpapírral az ahhoz kiadott szelvényutalvány is elveszett vagy megsemmisült, a bíróság a fél kérvényére . . . meghagyást bocsát ki (32. §.) az iránt, hogy a mennyiben az új szelvényív még ki nem adatott, az csak annak adassék ki, aki a szelvényutalvány mellett az értékpapírt is bemutatja.» «A megsemmisítési végzésben pedig a bíróság meghagyást bocsát ki az iránt, hogy új szelvényív, illetőleg új szelvényutalvány az új értékpapírral együtt, a folyamodónak adassék ki . . . »

«36. §. Ha nem az értékpapír, hanem az ahhoz kiadott szelvényutalvány veszett el vagy semmisült meg, az értékpapír birtokosának . . . kérvényére, melyhez az értékpapír melléklendő vagy teljes bizonyítékot képező okirat csatolandó arról, hogy az értékpapír a folyamodó rendelkezése alatt áll, a bíróság meghagyást bocsát ki az iránt, hogy a mennyiben a kiadás ideje még be nem következett, magára az értékpapírra és a hitelkönyvbe azon záradék jegyeztessék fel, hogy az új szelvényív csak az értékpapír bemutatójának fog kiadatni . . . »

A főpapír birtokosának tehát módjában van, hogy a

szelvényutalványt invalidálja. De sőt olyasvalakinek is módjában van a szelvényutalvány sima érvényesítését megakadályozni illetve a főpapír bemutatásától függővé tenni, aki nem is birtokosa a főpapírnak, hanem csak az utóbbi elveszését panaszolja. A szelvényutalvány megsemmisítésére nincs mód — épp úgy mint a szelvényére nincs. De míg a szelvény érvényesítése nem akadályozható a főpapír birtokosa által, mert az utóbbi a szelvényadta követelést csak akkor érvényesítheti, ha a szelvény elévülés folytán jogvesztessé lett, addig a szelvényutalványban okiratolt jogot a főpapír birtokosa letilthatja a maga számára. A szelvényutalvány tehát tartozéka a főpapírnak.

Hogy a szelvényutalvány önálló jogi existenciával nem bír, az kitűnik különben abból is, hogy az 1883 : XXXIII. tcz. fentidézett 30. §-ának 3. bekezdése, mely a szelvények tekintetében kimondja, hogy ezek a főpapír birói megsemmisítése által nem érintetnek, ezen intézkedést a szelvényutalványokra nem terjeszti ki. Hasonlóképp nem emlékeznek meg a szelvényutalványokról a fenthivatolt konverzionális törvények (1881 : XXXII. és 1892 : XXI. és 1902 : V.)

A külföldi judikatura is ily értelemben minősíti a szelvényutalványokat. A ROHG. (Entscheid. X. köt. 312. s kk.) következőképp nyilatkozik : «Der Talon für sich ist keine zum Umlauf bestimmte, noch auch eine in regelmässiger Umlauf befindliche Urkunde. Er wird ausgestellt, nicht um das Recht auf neue Zinsscheine von der Hauptobligation abzulösen, sondern um die beschwerende und gefährdende Vorlegung der letzteren zu ersparen.» A Reichsgericht is számos alkalommal nyilatkozott a kérdésről. Így Entscheid. III. k. 152. s kk. (egy e részben a magyar törvénnyel lényegileg azonos porosz törvény alapján) : «... nur ein Legitimationspapier, dessen Bedeutung lediglich auf der vorläufigen Annahme beruht, dass sein Inhaber auch zugleich Inhaber der Schuldverschreibung selbst oder doch zur Erhebung der Zinsbogen ermächtigt sei . . . » Entsch. IV. köt. 141. s kk. : «Der Talon eines Inhaberpapiers ist bloss bestimmt, die Legitimation des Besitzers zum Bezuge neuer Dividenden- oder Zinsscheine zu erleichtern und die Vorlage des Papiers selbst zu diesem Zwecke unnötig zu machen. Er soll keineswegs für sich selbst ein Inhaberpapier sein, kommt vielmehr nur als Zubehör des betreffenden Inhaberpapiers in Betracht . . . » E határozat egyébként a szelvények jogi természetéről is nyilatkozik : «Dividendenscheine und Zinsscheine, welche Inhaberpapieren beigegeben und selbst auf den Inhaber gestellt sind, bilden selbständige Inhaberpapiere, welche als solche und getrennt vom Hauptpapiere in Verkehr treten». Végül Entsch. XXXI. köt. 147. s köv. 1. : «Der Talon ist kein Inhaberpapier; er wird nicht ausgestellt, um das Recht auf neue Zinsscheine von der Hauptobligation abzulösen, sondern nur um die beschwerende und gefährdende Vorlegung der letzteren zu ersparen».

A szelvényutalvány tehát nem bemutatóra szóló külön értékpapír, hanem az általánosan elfogadott nézet szerint csupán u. n. igazoló papír. Ez akkor is így van, ha a szelvényutalvány nincs névre kiállítva vagy akár egyenesen bemutatóra szól.

II.

A magyar koronajáradék-kölcsön vagy pontosabban : az 1892. évi XXI. tcz. alapján kihcsátott 4%-kal kamatozó járadékkölcsön kötvényei a bevezető feliratok után a következő szöveggel bírnak :

«A magyar kir. pénzügyminiszterium elismeri, hogy ezen «egyszáz koronáról szóló államadóssági kötvény a magyar «korona országai 4%-kal kamatozó adómentes járadékadósságának részét képezi.»

«Az említett tőke után 4% évi kamat fizettetik minden «év június 1-én és december 1-én lejáró félévi részletekben.

«Ezen kötvény birtokosa a kamatokat, a lejárt szelvények beszolgáltatása mellett, felveheti Budapesten a magyar kir. központi állampénztárnál és más, a magyar kormány által «kellő időben közhirrre teendő fizetési helyeken.

«E kötvény egy szelvényutalvánnyal és tíz évre szóló kamatszelvekkel van ellátva, melyeknek lejártával a szelvényutalvány bemutatójának a szelvények egy új sorozata és új szelvényutalvány fog kiadatni.»

A szelvények következőképp hangzanak:

«4%-kal kamatozó m. kir. járadékkölcsön. Bevált. h. 1902 decz. 1., a túl kijelölt fizetési helyeken». S oldalt (a kötvény-szám után): «Coup. 20. szelv. 2 korona».

A szelvényutalvány szövege:

«A magyar kir. központi állampénztár ezen utalvány előmutatójának 1902. évi december hótól kezdve új szelvényeket és szelvényutalványt szolgáltat ki.»

Az idézett szövegek gondos áttekintéséből a következők tűnnek ki:

1. A szelvények tekintetében a kötvény azt mondja, hogy a kamatokat «ezen kötvény birtokosa» veheti fel a lejárt szelvények beszolgáltatása mellett. Ugy van tehát feltüntetve a dolog, mintha a szelvények ellenében is csak a kötvénybirtokos birna igényével a kamatra s nem a szelvény birtoka volna az, amely a kamatigényt megalapítja. Már pedig fentebb láttuk, hogy a dolog fordítva áll, mert amíg a szelvény el nem évült, a kamatra egyes-egyedül a szelvény birtokosának van igénye és semmiképp — hacsak mint szelvénybirtokosnak nem — a kötvény birtokosának. Más szóval: míg a szelvény valóságban bemutatóra szóló papír, addig a kötvény úgy tünteti fel, mintha csak legitimáló papír volna.

2. A szelvényutalvány tekintetében a kötvény azt mondja, hogy az új szelvény és az új szelvényutalvány «a szelvényutalvány bemutatójának» fog kiadatni. Megerősíti ezt a szelvényutalvány szövege is, amely az új szelvényeknek s az új szelvényutalványnak kiszolgáltatását ugyan csak «ezen utalvány előmutatójának» ígéri. Itt tehát vizsgáltuk, hogy van feltüntetve a dolog, mintha csak a szelvényutalvány birtokosa birna igényével az új szelvényre s utalványra s nem a kötvény birtoka volna az, amely ezen igényt megalapítja. Pedig fentebb láttuk, hogy a dolog itt is fordítva áll, mert az új szelvényre vonatkozó igény a kötvénybirtokost illeti meg, nem pedig az ettől különböző szelvényutalványbirtokost. Vagyis jogilag szólva: míg a szelvényutalvány valóságban csupán igazoló papír, addig a kötvény és a szelvényutalvány maga úgy tünteti fel, mintha bemutatóra szóló papír volna.

Látjuk tehát, hogy a koronajáradékban foglaltak úgy a szelvény, mint a szelvényutalvány tekintetében ellenkeznek a törvénnyel s hogy a szelvényutalványra vonatkozólag az államkincstár plane olyat ígér, amit esetleg egyáltalában nem tarthat be.

Nem akarok annak megvitatásába bocsátkozni, hogy e törvényellenességnek lehetnek-e közvetlen anyagi következményei a kincstárra nézve, nevezetesen, hogy nem léphet-e fel valaki a szelvényutalvány szövege alapján a fentiek dacára is a kincstár ellen. De biztos az az egy, hogy legelőkelőbb állampapirunktól elvárhatja mindenki, hogy gondosan legyen szövegezve, a külföldi hitelező pedig azt, hogy amit ő a papírból józanul kiolvashat, igaz legyen s ne ellenkezzen az emittáló állam törvényeivel, amelyeket a hitelező nem ismerhet, a magyar államkincstárnak azonban ismerni kötelessége.

Furcsa az is, hogy a kötvényszöveg idegen nyelvű fordításai — bár többnyire nem lényegesen — nem egész azonosak a magyar szöveggel. Nem akarom ezen eltéréseket itt mind felsorolni s általánosságban újból csak arra a megjegyzésre szorítkozom, hogy a vezető állampapirban még a legkisebb szövegbeli inkorrektségek sem szabadna előfordulnia.

Csak egy pontatlanságra akarok külön reámutatni, mivel a jelen cikkben tárgyazott kérdések egyikébe vág. A fentidézett kötvényszöveg harmadik bekezdésének francia fordítása ugyanis következőképp hangzik:

«Contre la remise des coupons échus, le porteur peut toucher les intérêts» stb. Szemben a magyar szövegbeli kitétel: «Ezen kötvény birtokosa», a német szövegbelivel: «Der Inhaber dieser Staatsschuld-Verschreibung», az angol szövegbelivel: «The holder of this Bond» a francia szöveg csupán azt mondja: «le porteur». Ez a szövegezés legalább is igen kétes abban az irányban, vajon a «porteur» szónak komplementuma az-e, hogy «de l'obligation» vagy az, hogy «des coupons», nyelvtanilag pedig helyesebbnek látszik az utóbbi értelmezés, úgy hogy a francia szöveg itt éppen ellentétes a magyarral s így ráhibáz a jogilag helyesebb formulázásra.

Az 1902: V. tcz. alapján kibocsátandó koronajáradék-kötvények ez ideig még nem adtak ki. Igen czélszerű volna, ha azoknak szövege a törvénnyel összhangba hozatnék. Az 1902: V. tcz. 6. és 8. §-aiban azt mondja ugyan, hogy oly kötvények bocsátandók ki, «mint a milyenek az 1892. évi XXI. tcz. alapján kibocsátottak». De ezt talán nem kell úgy értelmezni, hogy a kötvényszöveg azonos legyen, ha pedig igen, úgy legfontosabb állampapirunk jogi korrektsége egy legális értelmezést vagy más kétsoros novellát is megérdemel.

Dr. Engel Aurél.

A magyar trónörökösben megkívántató kellékekről.*

(1723: II. tcz. 7. §.)

Keletkezését és az előadás rendjét tekintve, igazság szerint azt a felírást kellene adnom cikkemnek, hogy «Szélgjegyzetek Jászi Viktor «A pragmatica sanctio és a házi törvények» című dolgozatának lapjaira». Mert cikkem valóban semmi egyéb, mint a kérdő- és felkiáltójelek tömegének közönségesen érthető beszéddé transponálása; nem a tárggyal való önálló kezdeményezésű foglalkozásnak spontán terméke. És nem is simul a tárgynak bensőleg adott tagozódásához, hanem inkább Jászi fejtegetéseinek összefüggését és sorrendjét követi.

Soraimnak az idézett tanulmánytól való ezt a függőségét úgy hiszem nem kell restelnem. Jászi Viktor e legújabb munkája** megérdemelné azt bárkitől. Egyik legszebb és legszellemesebb dolgozata jeles közjogi irodalmunknak, kiváló egyaránt szerzője éles kritikájánál s az anyag felett való biztos uralmánál fogva. Ámde — bármily furcsának tessenek — nincsen igazsága. Alig van néhány másodrendű állítása, melyet elfogadhatnánk, a házi törvények kutfői jellegére vonatkozó végső conclusióin kívül, mik azonban nem új tételek közjogunk tudományában.

Nem kívánok e végső eredményekkel foglalkozni. Engem csupán szerzőnek az a vizsgálódása érdekel, vajon az 1900: XXIV. tcz., amely Ferencz Ferdinánd főherczeg házasságkötési nyilatkozatát becikkelyezte, «történelmileg és logikailag» helyesen diagnostizálta-e a pragmatica sanctio szerinti jogállapotot azzal, hogy az egyenrangú házasság követelményét közjogunkban fenállónak nyilvánította; és érdekelnek főképpen azok az előkészítő fejtegetések, melyekre negatív feleletét alapítja és amelyek merőben új s nagyon érdekes értelmezését adják a magyar királyi trón örökösének kellékeiről rendelkező 1723: II. tcz. 7. §-ának.

Ide iktatom Jászi példája nyomán a hivatkozott szakaszt az értelmet kiegészítő előző mondatok lényeges részeivel együtt:

* A jelen dolgozatot a szerkesztőség megkapta, mielőtt Polnér Ödön megtartotta előadását a Jogászegyletben. Szerk.

** «A pragmatica sanctio és a házi törvények.» Magyar Jogászegyleti Értekezések. XXV. köt. 1. füzet.

«(§. 5.) In defectu Sexus Masculini... Jus hæreditarium succedendi in Ungariæ Regnum.... etiam in Sexum Augustæ Domus.... Austriacæ fœmineum, primo a... Regnante... Maiestate; (§. 6.) dein in huius defectu a Divo olim Josepho; (§. 7.) his quoque deficientibus ex lumbis Divi olim Leopoldi Imperatorum et Regum Ungariæ descendentes, Eorundemque legitimos Romano-Catholicos Successores utriusque Sexus Austriæ Archiduces iuxta stabilitum in aliis Regnis et Provinciis Hæreditariis.... Primogenituræ Ordinem.... transferunt.»

E rendelkezést eleddig általánosan úgy magyarázták, hogy «descendentes» és «successores» jelentik a trónra következőnek azt a kellékét, hogy a három király valamelyikének, egyszerübben — mint Szilágyi Dezső előtt már Salamon Ferencz kifejezte* — I. Lipót királynak ivadéka legyen, «legitimos» a törvényes házasságból származását; a «Romano-Catholicos» értelme a napnál is világosabb volt, az «Austriæ archiduces» szavakban pedig explicite az osztrák főhercegi minőség kellékét látták befoglaltatni, implicite meg — Lechner óta — az egyenjogu házasságból való születésnek feltételül tűzöttségét. E közkeletű magyarázattal szemben legujabb ideig soha kételkedő szó nem hallott; egyedül a függetlenségi párti közjogászok tagadták az 1900-iki képviselőházi vita folyamán az «Austriæ archiduces» kitételnek komoly, minősítő jelentőségét, ellene szegezvén az öt leány kérdését. Jászi teljesen elveti azt a magyarázatot, el a felsorolt szavaknak máig vitátlan összetartozását, s lényegesen másképp csoportosítja e kitételeket mind. A «successores» szerinte nem egyenértékű s egyértelmű a «descendentes» szóval és tehát a «legitimos» szóval sem kapcsolható össze olyképpen, mintha törvényes leszármazót jelentene; a kettő összetartozik ugyan, de csak úgy, hogy mindkettőnek közelebbi meghatározója az «Austriæ archiduces», vagyis az egésznek az az értelme, hogy az öröklésre hivatott a három császár s királynak törvényes jogutódja legyen az osztrák főhercegségben.

A törvényes születés követelményét szerinte külön expressis verbis egyáltalában nem állítják fel a törvényhozók; azt alaptomban értették «descendentes» alatt és benrejlőnek tudták a «ius hæreditarium» és a több ízben előforduló «defectus» szavakban, melyeknek a magyar jogi nyelvben inveterált és egyedül a törvényes leszármazókat felölelő értelmök volt. Ellenben felállítják az I. Lipóttól való származás és a római katolikus vallás kellékei mellé külön harmadik kelléknek, hogy az austriai főhercegségben való törvényszerinti utód, azaz uralkodó osztrák főherceg legyen, «a Németországban és azon kívül levő örökös királyságok és tartományok» ura. Ugyanezt a kelléket a 7. §. megszabja, úgy mondhatnók: közvetlenebbül és ténylegesen, azzal is, hogy az osztrák tartományokat örökletesen s együtt birandóknak (... possidentis...) mondja Magyarországgal s kapcsolt részeivel; mint-hogy «magyar törvényben idegen állam és uralkodójának lekötése nem foglaltathatik», e jelző «további momentum a trónra jutandó személy meghatározásánál»: az osztrák birtokokat kell birtokolnia, hogy nálunk örökösödhessék.

Könnyű belátni, hogy Jászi értelmezése mit jelent közjogunkra. A legszélso consequentiáját ő maga vonja le, azt állítván, hogy «ha a nőág elveszteni Ausztriát bármi okból, azzal együtt a Magyarországon való succedálás jogát is elveszteni», s egyedül a nemzet szabad választásának köszönhetné újra a trónt. Nem bolygatjuk, mi mindent lenne még szabad elveszteni a dynastiának — elvesztette 1723 óta Sziléziát, Belgiumot, Lombardiát és Velenczét és számos apró olasz tartományt — a nélkül, hogy e következés beállana; és vajon éppen csak a legutolsó négyzetkilométer osztrák földnek veszne utána az uralkodó családra nézve a

magyar állam is: e magyarázat mindenképpen a magyar királyi successiónak Ausztria tényleges állapotától, világpolitikai alakulások- és ausztriai forradalmi eseményektől közvetlenül, jogi kényszerrel való függővé tételét jelenti. És — habár látszólag kevésbé brutálisan, de igazában sokkal gyökeresebben — ugyancsak a magyar trónöröklésnek önállót-lanságát, a magyar királyi méltóságnak az osztrák uralkodó tisztebe beolvadását, legalább is tartozékává sülyedését jelenti az osztrák birtokok uraságának, a mai államjogi helyzetnek megfelelő szóval — Jászi maga használja — az osztrák császár iminőségnek mint ilyennek közvetlenül, primær módon a magyar trónörökös kelléke gyanánt megállapítása. Senki sem fogja tagadni, hogy a pragmatica sanctiónak valóban alapeszméje s célja, hogy az osztrák öröklési renddel egyező trónöröklést állapítson meg Magyarországon, s hogy minden rendelkezése ezt kívánja biztosítani; hisz a törvény megmondja nyíltan, hogy a szabályozásnak szándékolt eredménye: «ut... qui vel quæ... Domus Austriacæ Regnorum et Provinciarum Hæres... existet, etiam pro infallibili Rege Ungariæ habeatur...» Ámde nagy különbség van — ha nem is in rerum natura, de a nemzetek tudatában és imponderabilék mozgatják lelki világában — a között, hogy magyar jog szerint az a magyar király, aki az osztrák jognak megfelelő szabályozása szerint osztrák uralkodó főherceg, osztrák császár, és a között, hogy az osztrák uralkodó már ennél fogva magyar király — bárha magyar törvény rendelkezése folytán. Mi eddig azt vallottuk, hogy az előbbi áll; Jászi Viktor értelmezése szerint a pragmatica sanctiónak ez utóbbi az értelme: a 7. §. «egyszerűen csak meghatározása annak, hogy meddig és mely osztrák uralkodó főhercegekre ruháztatik át a successio a magyar koronában».

Áll-e ez csakugyan? Helyes-e Jászi magyarázata? Ugy kapcsolandók-e össze a szakasz lényeges kitételei, miként állítja? Legfőképpen pedig: valóban együvé tartoznak-e a «legitimos... successores... Austriæ archiduces» szavak?

Előlegezzük a választ. Nem tartoznak együvé.

(Folyt. köv.)

Dr. Schiller Bódog.

Az ügyvédség helyzete és az ügyvédi kar ellen intézett támadások.*

II.

A leggyakrabban hangoztatott vád a magyar ügyvédi kar, de különösen ellenünk, budapesti ügyvédek ellen, hogy minden jogreformot a mi speciális ügyvédi és különösen budapesti ügyvédi szemüvegünkön keresztül nézünk, a mi külön önző szempontjaink szerint ítélünk meg.

Nem tárgyalom itt azt a kérdést, melyről már más alkalommal volt szerencsém szólni, hogy erős, erkölcsileg és anyagilag független ügyvédség a jó igazságszolgáltatásnak lényeges kelléke és hogy az ügyvédi kar minden irányban való függetlensége közérdek.**

Nem helyezem azt se előtérbe, hogy az ügyvédi kar mennyi szegény ember ügyes-bajos dolgát látja el teljesen ingyen; hogy a polgári perek ezrei folynak, amelyekben rendkívül nagy és nehéz peres és peren kívüli munkát fejtünk ki díjtalanul, hogy különösen a bűnvádi perrendtartás életbelépte óta a törvényszékeknél teljesen ingyen, a kir. táblákon végtelenül alacsony tiszteletdíj mellett végzünk olyan munkát, amelynek értéke évenként több százezer koronát tesz ki.

Az ország közállapotáról szóló jelentés szerint 1901-ben 3113 polgári és 3026 büntető-ügyben rendeltetett ki párt-

* Az előbbi közl. a mult heti számban.

** Az ügyvédség a perrendtartás tervezetében. A Budapesti Ügyvédi Körben 1901 márczius havában tartott előadás.

* A királyi szék betöltése és a pragmatica sanctio története 185. l.

fogó ügyvéd és 5800 kir. táblai felebbviteli büntető tárgyaláson vett részt közvédő.*

Ezekben a számadatokban nincsenek bent a hivatalosan nem ismert ingyenes ügyeink, melyeknek száma a hivatalos számoknál is jóval többre rug. Ezeken felül a budapesti Jogvédő egyesület révén 1901-ben 620 ingyenügyet vittünk mi budapesti ügyvédek. (Reánk sokat gáncsolt budapesti ügyvédekre a pártfogó kirendelésekből a 620 jogvédő-egyesületi ügyön kívül esett 906 polgári, 848 büntető-ügy és 51 hétre 122 közvédői és 122 helyettes közvédői szolgálat, míg a kir. ítélő táblai főtárgyalások száma körülbelül 1500-at tett ki.)

Ha más nem, ezen évenként százezrekre menő értékű ingyenmunka indokolja abbéli szerény kívánságunkat, hogy ha valamely reform terveztetik, bennünket is meghallgassanak, és a törvényalkotásoknál azt is mérlegeljék, hogy a tervbe vett reform nem jelenti-e végső pusztulásunkat.

A társadalom pedig és annak organumai csak annyi tárgyilagosságot tanusítsanak velünk szemben, mint más társadalmi tényezőkkel és más hivatásbeliekkel szemben szoktak tanusítani.

Miért veszik rossz néven éppen az ügyvédségtől, hogy helyzetének javításán fáradozik és nem mulasztja el az alkalmat, hogy az őt legközvetlenebbül érintő törvénytől foglalkozzék?

A gazdának, kereskedőnek, technikusnak, orvosnak, államhivatalnoknak, sőt még a bírónak se vetik szemére, ha anyagi érdekeinek előmozdítására törekszik, ezen célra társul, gyűléseken részt vesz. Csak éppen az ügyvédnek nem volna szabad a saját jóvoltáért lépést tenni?

És ha közérdek, hogy a gazda, iparos, kereskedő, orvos, mérnök megélhetése biztosítva legyen, hogy a hivatalnokot úgy fizessük, hogy fizetéséből tisztességesen megélhessen, talán csak éppen annyira közérdek az is, hogy ügyvédi nyomorról ne lehessen jogosan beszélni?

Az állam kiviteli jutalmakkal, ingyen vetőmaggal, szeszkontingenssel, adómentességgel, kamatmentes kölcsönrel, kiviteli præmiumokkal, stb. mozditja elő a földmívelést, ipart, kereskedelmet, anélkül, hogy ezektől a hivatásoktól e kedvezményekért bármily közvetlen ellenszolgáltatást vagy kedvezményt kívánna.

És e mellett az iparostól senki rossz néven nem veszi, ha a vámtarifában az ő productumainak védelmét kívánja, a termelőtől, ha magas gabona- és borsvámot sürget. Mindenki természetesnek találja, hogy a mérnökök a vasuti és hajózási hálózat kiépítését sürgetik és az orvosok a nekik jogosulatlan eszközökkel versenyt okozó betegségyűző egyletek ellen agítálnak.

Mindezek a hivatások nyilvánosan bírálják a törvényjavaslatoknak, rendeleteknek őket érdeklő intézkedéseit, egyleteikben mozgalmakat indítanak nagyobb előnyök kivívása érdekében, országos kongresszusaikból a képviselőház elé járulnak kérelmeikkel és panaszaikkal, anélkül, hogy bárki ezen megbotránoznék vagy bárki ebben önzést látna.

Ugyanez a sajtó, mely bennünket azért támad, mert mozgalmat indítottunk a saját kari érdekeink megóvása, illetőleg érvényesítése iránt, ugyanez támogatja a kereskedők és földbirtokosok adóleszállítási kérelmeit, a köztisztviselők és vasuti hivatalnokok fizetésemelési törekvéseit, anélkül, hogy keresné, vajon kinek lesz haszna abból, ha ezek a törekvések sikerre vezetnek. Jogosnak ismeri el a sajtó minden társadalmi réteg, hivatás iparkodását sorsa javítására, még ha az összesség fizeti is meg a javítás értéktöbbletét.

* Ez utóbbiak mindössze 22,000 korona díjazásban részesültek, tehát egy ügy tanulmányozása és tárgyalása fejében átlag nem egészen négy koronát kaptak.

Még élénk emlékünkből van az az idő, amikor 1895-ben a bűnvádi perrendtartás életbeléptetése alkalmából ugyanez a sajtó oly erélyes mozgalmat indított a sajtópereknek az esküdtbíróóság hatásköre alól való kivétele érdekében és e mozgalmat lelkes támogatásban részesíté az ügyvédi kar és különösen a budapesti ügyvédi kamara közgyűlése.

Ami különösen azt a két törvényjavaslatot illeti, mely bennünket legközelebből érint és amely két javaslatról mondott bírálatunk idézte fel az önzés szemrehányását, néhány szót kell szentelnünk önző eljárásunk jellemzésének.

Azt írják rólunk, hogy a perrendtartást végig lovagoljuk abból a szempontból, hogy miből lesz kára vagy haszna az ügyvédi karnak. De vajon ki az, aki helyzetünkben hallgatna, midőn a törvénytervezetből úgy látjuk, hogy anyagi és erkölcsi függetlenségünk megrontásától kell félnünk?

Ezekkel a támadásokkal szemben csak az a csendes, de a nagyközönség körében teljesen észrevétlenül maradt elégtételünk van, hogy a miniszter által összehívott szakértekezleten az ország legkiválóbb jogásztekinélyei támogatták a perrendtartási javaslat ellen tett kifogásainkat és maga a miniszter is elismerte e kifogások jórészének jogosultságát az által, hogy a tervezet több rendelkezését a képviselőház elé terjesztett javaslatban a mi előterjesztéseink alapján módosította.

Ismételten hangsúlyozzuk, hogy mi anyagi helyzetünk *javítását* a perrendtartás keretében soha nem követeltük, hogy a perrendtartási javaslatokat anyagi helyzetünk *jobbá tétele* szempontjából soha sehol kritika alá nem fogtuk. Mindössze a jelenlegi sivár helyzet *rosszabbá tétele ellen* védekeztünk és állást foglaltunk azok ellen az intézkedések ellen, amelyek magunkra lealacsonyítóknak tartottunk, és amelyek szólásszabadságunk veszélyeztetésére is alkalmasnak mutatkoztak.

Ami a jogi vizsgálatok reformját célzó javaslatot illeti, kétségbe vonták azt is, hogy illetékesek vagyunk a véleménynyilvánításra. De kérdelem, akkor kik kompetensek megmondani, milyen reform révén részesül jobb elméleti és gyakorlati kiképzésben az ügyvédi pályára készülő ifjú? Az egyetemeket és akadémiákat elfoglaltaknak tartják e kérdésben és most már az ügyvédi kar sem volna illetékes a véleménynyilvánításra?

Hogy pedig mindkét javaslatot mennyire nem egyoldaluan, csakis a saját érdekeink szempontjából fogjuk fel, azt alább lesz még alkalmunk bizonyítani.

A bennünket ért támadások azt is megkísérlették, hogy az ügyvédi kart két táborra oszszák, budapesti és vidéki ügyvédségre és azzal iparkodtak az így megkülönböztetett ügyvédek közt az ellentéteket felidézni, hogy egészen mások a vidéki ügyvédek érdekei, mint a budapestieké.

A legutóbb tartott országos ügyvédgyűlés azonban hatalmasan dokumentálta, hogy a budapesti és vidéki ügyvédek közt kivétel nélkül minden, a kart érdeklő kérdés tekintetében a legteljesebb egyetértés uralkodik. Még olyan kérdésekben is teljes és zavartalan a harmonia az ország ügyvédi karában, amely kérdések tekintetében a budapesti ügyvédek érdekei ellentétben látszanak lenni a vidéki ügyvédek érdekeivel. Így, hogy egyebet ne említsünk, pl. a könyvkivonati illetékesség és ezzel kapcsolatosan a fizetési meghagyások költsége kérdésében az összes ügyvédi kamarák a budapesti kamara véleményét fogadták el.* Alaptalan tehát a «Magyar Nemzet» szeptember hó 30-iki számában közölt az az állítás, hogy az egyes ügyvédi kamarák a budapesti kamara álláspontját sok kérdésben nem tették magukévá. Ha cikkíró

* Hogy a jogi akadémiákkal bíró városokban székelő kamarák a jogi tanulmányokról és jogi vizsgálatokról szóló törvényjavaslatok tekintetében a jogi akadémiáknak inkább kedvező álláspontját foglalták el, az épen nem csodálatos, és az összhangon nem is változtat.

állításának hiteles czáfolatát kívánja, csak az igazságügy-miniszteriumban levő kamarai jelentéseket kell megtekintenie.*

A bajok is, amelyeket az ügyvédi kar panaszol, sok tekintetben egyformák Budapesten és a vidéken.

Az ügyvédi rendtartás számos intézkedéseinek reformját, a zugirászat megfékezését, a kereskedősegek konkurentiájának megszüntetését, a fegyelmi jog komolyabb gyakorlását, az ügyvédi előképzés reformját az egész ügyvédi kar egyeteme évtizedek óta folytonosan sürgeti. A perrendtartás első javaslatának sérelmes intézkedései: mint az ügyvédek terhelő bírságok, a kártérítésben való marasztalás, stb., épp úgy fenyegették a budapesti ügyvédek, mint a vidékieket, valamint a még ma is fennmaradt sérelmes rendelkezések sem egyoldaluan és egyesegyedül bennünket fővárosiakat érintenek.

A súlyos gazdasági helyzetnek következményei: a forgalom teljes hiánya, a kereskedelem és ipar pangása pedig a vidéken épp úgy érezhető, mint a központban és a helyzet megváltoztatása egyformán érdeke a magyar ügyvédi kar minden tagjának.

Dr. Balog Arnold.

Különfelek.

— A Btk. progressiv büntetési rendszerével a napi sajtó ujabban gyakran foglalkozik. A mi álláspontunk e kérdésben az, hogy a közvetítő-intézet aránylag még legjobban vált be. Sajnos, nem fordítottak kellő gondot arra, hogy a felügyelő-bizottság, a tagok saját észleletei alapján, véleményt adjon: hogy kik viendők közvetítőbe és kik bocsátandók feltételeken szabadlábra. A felügyelő-bizottságokat egyáltalán csak pro forma léptették életbe.

Ami magukat a fegyházakat illeti, ezekben éppen nem tartják be a progressiv rendszer szabályait. A magánelzárást helyiségek hiányában nem hajtják végre megfelelő tartamban, a közös munkáltatás idejében pedig az éjjeli elkülönítés csaknem minden fegyházban hiányzik. Az éjjeli kaszinózás a mi büntetés-végrehajtásunknak legnagyobb hibája, és ha vannak nagy számban visszaesések, ezek leginkább onnan eredtek, hogy a fegyház neveli a megrögzött kriminalitást.

Ismételve csak azt vagyunk kénytelenek hangsúlyozni: a büntetések szigorítása, a büntetési rendszer komolylyá tétele megvan a Btk.-ben. Csak végre kell hajtani valahára az egészet.

Ami pedig a praeventio és a patronage ügyét illeti, azt teljesen ignorálták. Még javító-intézeteket sem rendeztek be nagyobb számban.

— A Liszt-féle tanulmányuttra vonatkozólag arról értesülünk, hogy a költséget a porosz kormány fedezi s első sorban arról kívánnak jelentést, hogy Magyarországon miként vált be az irrendszert.

— A Btk. 48. §-ához. Feltételeken szabadlábra helyezhető-e az on fegyenccz, aki halálbüntetésre ítéltetett és kegyelem után büntetése életfogytig tartó fegyházra változtatott át? Ezt a kérdést intézi hozzánk egy olvasónk. Szerintünk nem részesíthető a feltételes szabadlábra helyezés kedvezményében, mivel a Btk. 48. §-a csak az életfogytig tartó fegyházra való ítéltetésről szól, ez a fegyenccz pedig halálra ítéltetett s csak kegyelem után lett büntetése életfogytig tartó fegyház.

— Csemegi Károly műveinek közreadása. Sajtó alá rendezik Edvi Illés Károly és Gyomai Zsigmond.

A kegyelet alig pár hét előtt siremléket állított Csemegi Károlynak. De ércnél maradandóbb emlék az, amelyet ő állított magának műveiben. Csakhogy e szellemi kincsek ma még hozzáférhetetlenek a nagy közönségnek, mert a külön-

böző folyóiratok és időszaki lapok hasábjain vagy a hivatalos iratok foliánsai között vannak eltemetve. A kegyelet munkája tehát azzal nyer betetőzést, ha Csemegi Károly művei mindenki számára hozzáférhetővé tételnek. Sőt ezzel nem csupán a kegyelet rójja le kötelességét, hanem a magyar tudományos irodalom is oly kincs birtokába jut, amelyből hosszú időn át merithet okulást és lelkesedést az utókor.

E kettős cél érdekében az elhunyt mester özvegye dr. Edvi Illés Károly és dr. Gyomai Zsigmond ügyvédek bizta meg Csemegi Károly hátrahagyott műveinek sajtó alá rendezésével.

Csemegi Károly munkáit a kiadók két kötetre tervezik. Az első a közjogi és publicistikai dolgozatokat, a második az anyagi büntetőjoggal és a bünvádi eljárással kapcsolatos tudományos műveket fogja tartalmazni.

Csemegi közjogi és publicistikai művei főleg a hatvanas évekből valók, mikor Deák Ferencz párthíveivel ő is az ország függetlenségének visszaszerzéseért küzdött. De később is hű maradt a közjog műveléséhez. A bírói hatalomról, az ügyvédségről és több más közérdekű kérdéssel nagybecsű fejtegetései maradtak reánk, amelyeket részint a Jogászegylet iratai közt, részint mint önálló értekezéseket találunk. Ezekből és a hatvanas években irt publicistikai dolgozatokból telik ki az első kötet tartalma.

A büntetőjogra vonatkozó tudományos működést attól kezdve fejtett ki Csemegi, mikor a büntető-törvénykönyv megalkotásához hozzáfogott. A hetvenes években e törvény megokolását készítette el. Fölvétetnek ez »Indokolás«-ból azok a részek, amelyekben Csemegi egyes kérdésekről saját álláspontját és tudományos meggyőződését fejt ki. Az anyagi büntetőjog körébe vágó önálló értekezéseket a Btk. életbelépése után irt Csemegi, és pedig mindig valamely actualis alkalommal, amidőn t. i. a Btk. valamely intézkedése támadtatott meg vagy lett vitássá. Ily eset alkalmával mindannyiszor kezébe vette a tollat s nagy tudományos készséggel fejtette ki a kérdésre vonatkozó s a Btk. magyarázatául is szolgáló álláspontját. Ezenkívül még mint curiai tanácselnöknek nyílt tere arra, hogy az általa készített indokolásokban egy-egy sarkalatos kérdést tudományosan kifejtessen. Mindez tehát bő anyagot szolgáltat ahhoz, hogy Csemegi Károlynak az anyagi büntetőjog terén kifejtett tudományos működését a második kötet első felében bemutassuk.

A bünvádi eljárás beható tanulmányozására a nyolcvanas évek elején az szolgáló okul, hogy az igazságügyi kormány Csemegit bizta meg a bünvádi perrendtartás elkészítésével. E megbízás eredménye az 1882. évben, majd ujabban átdolgozás után 1886-ban közzétett tervezet volt. Ehhez Csemegi az általános indokolást is elkészítette, ezenkívül pedig még néhány értekezést irt a büntető-perjog köréből. E nagy értékű munkálatok foglalják el a második kötet második felét.

A mű 60 iv tartalommal nagy 8-rét alakban 2 kötetben 1903. év márczius végén fog megjelenni. Diszes kiállításáról a Franklin-Társulat nyomonjárja gondoskodik. A két kötet előfizetési ára 16 K. Megrendelések legkésőbb ez év végeig a »Jogállam« kiadóhivatalába Budapesten, IV. Havas-utca 7. szám intézendők.

— Vécsey Tamás római jogi Institutiói vetették meg alapját több jogásznemzedék magánjogi tudásának. Sok ezer fiatal embert vezetett be ez a könyv a jogtudományba, megkedveltetvén velük a választott tudományszakot. Ennek az érdemes munkának hatodik kiadása jelent meg. Javított kiadás a jelenlegi is, de a hosszú irodalmi mult folyamán bevált rendszer és tárgyalási módszer ezen kiadásban is változatlanul maradt.

Jellemzik Vécsey felfogását a tankönyv és különösen a római jogi tankönyv feladatáról az előszónak következő sorai: »A holt betű nem pótolja az élő szót. A könyv nem

* Ha netán a nyugdíjkérdésre célozna a közleménynek ez a része, úgy konstatálhatjuk erre nézve is az eleinte külön véleményt nyújtó kamarák utólagos hozzájárulását a budapesti kamara álláspontjához.

pótolja az előadást, a tanár és hallgató személyi kölcsönös egymásra hatását. A szaktanári előadásnak figyelmes hallgatását elengedhetetlenné teszi: a tárgyalási módszernek ismerhetése, a jogászai gondolkodásnak és műnyelvnek elsajátíthatása, a folytonos tájékozódhatóság a jogirodalom legújabb termékei felől, a nehezebb vagy éppen vitás kérdések megvilágítása, a forrásszövegek exegetikai fejtegetése, a gyakorlati jogesetek tárgyalása».

— **A kereset belkellékeiről** szól *dr. Pap Józsefnek* a dr. Balogh Jenő által szerkesztett Jogi Értekezések sorozatában megjelent tanulmánya. Szerző a kereset jogi természetét és tartalmát, a keresetváltoztatást, a perfüggőséget, az ítélet jogerejét és a mulasztási ítéletet tárgyalja. Természetesen a perrendtartás javaslatára nagy figyelemmel van a szerző, aki a töle megszokott alaposággal, irodalmi apparátussal és judiciummal tárgyalja a rendkívül fontos anyagot.

— **A kényelmes pénzügyigazgatóság.** A budapesti V. kir. járásbiróság 1902. Sp. III. 253/10. sz. végzéséből: ... Megkerestetik egyuttal a kir. pénzügyigazgatóság az iránt, hogy a kérelmére megküldött periratainkat, melyek hiányát tárgyalás meg nem tartható, küldje vissza, mert különben, tekintettel a kétrendbeli sürgetésre, a pénzügyminiszterhez fog felterjesztés tételni. *A feleknek okozott perköltések a pénzügyigazgatóság terhére rovatnak.*

Értesítetik a kir. pénzügyigazgatóság, hogy folyamatban levő perben, bár rövid használatra kért iratok többé rendelkezésre nem fognak bocsátatni. Ez a végzés a kir. pénzügyigazgatóval is közöltetik a végből, hogy a pénzügyigazgatóságnak az átküldés körül késedelmes tisztviselője ellen eljárasson.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Szeminárium az ügyvédjelöltek részére.** A bécsi ügyvédjelöltek szemináriumában a téli időnyben — a francia Stage mintájára — több előkelő ügyvéd tart előadásokat. Így az illetékekről, az adóügyről, a védjegyügy egyes kérdéseiről jelentettek be eddig előadásokat.

— **A közjegyzők aggkor elleni biztosítása Ausztriában.** A bécsi közjegyzői kamara a napokban kapta meg az igazságügyminiszter leiratát a közjegyzők tervezett kötelező biztosítása tárgyában. Az igazságügyminiszter arról értesíti a kamarát, hogy tárgyalásokba bocsátkozott a belügyminiszterrel a közjegyzőknek és közjegyző-jelölteknek aggkor és rokkantság esetére való kötelező biztosítása és azon intézkedések iránt, melyek az actio kivitelének előkészítése és ezzel kapcsolatban a közjegyzői intézmény reformja tárgyában teendőket volnának. A belügyminiszter semmi elvi akadályt nem lát fenforogni arra nézve, hogy a közjegyzőknek kötelező biztosítása rokkantság és aggkor esetére megvalósítható és a közjegyző-jelöltek biztosítása az általános magán-tisztviselői biztosítás köréből kivétessék. Az állam anyagi hozzájárulása e biztosításhoz meg nem ígérhető, hanem ezen intézménynek a tagok és a jelölteket illetőleg részben a főnökök hozzájárulásán kell alapulnia. Azon az értekezleten, melyre az igazságügyminiszter a közjegyzői kamarák kiküldötteit meghívta, ez utóbbiak a tervezett intézmény szükségességének és anyagi hozzájárulásuk iránti készségüknek is kifejezést adtak ugyan, de egyszersmind hangoztatták annak szükségét, hogy az intézmény a közjegyzők özvegyeinek és árváinak biztosítandó nyugdíjra is kiterjesztessék. E végből elhatározták, hogy a kamarák újból érintkezésbe lépnek egymással és ennek eredményéhez képest fogják javaslatukat az igazságügyminiszterhez beterjeszteni.

— **A modern jogtudományról** érdekes beszédet mondott *dr. Klein*, az osztrák igazságügyminiszterium osztályfőnöke a legutóbbi német jogászgűlés disztrakomáján. A kiválóan tartalmas beszéd egyik része így hangzott: «Ha a jogtudomány számára mottó kellene választanom, ez az a felírás volna, amely a Porzía kőről elé állított három doboz egyikén, az ezüstön állott: «Aki engem választ, annyit kap, amennyit megérdemel». Valóban, a jogtudomány hű tükör annak számára, aki ápolja: a mélyen gondolkodó számára

kimerithetlen bölcseségben és tanulságban, a felületes ember számára üres és tartalmatlan. A jogtudomány önállótlanága és függősége abban is mutatkozik, hogy mindig akkor állt legmagasabb színvonalon, mikor más tudományágakból nyert tápot. Rómában a philosophia adta meg a fényét a klasszikus jogtudománynak, a középkorban a kánoni tudományok, a XIX. század első felében a történelem, ma a közgazdaságtan és a társadalmi tudományok. Ezért kell művelnünk a testvértudományokat és méltányolnunk a velők való termékeny munkaközösséget. Nemcsak a módszer tökéletesedését jelenti ez, hanem figyelmeztet arra a veszélyre is, melyben a jogtudomány forgott és arra a jelentőségteljes, új fejlődési stádiumra, amelybe lépett. Hosszu időn át tartott a tudományok szétforgácsolódása, amely alatt tartani kellett a jogtudomány süllyedésétől is, míg végre a philosophiának sikerült a széttrökökvő tanokat egyesíteni és a tudományos gondolkodás egységét helyreállítani. A jogtudomány is — nem kis mértékben a közgazdaságtan és a sociologia hatása alatt — kezd kibontakozni szűk korlátai közül. Gondoljunk csak a büntetőjogra, amely mindinkább általános társadalmi egészségtanná fejlődik, amelynél a társadalmi tudományok, a közgazdaságtan, a természettudományok és az orvosi tudomány állandóan közreműködnek e tudomány határainak kiszélesítéséhez. Így áll elő a modern új jogtudomány, melynek érezni kell a társadalmi törekvések összes áramlatait, ha csakugyan értékeset akar alkotni. E jogászgűlésen is megmutattuk, hogy nem létezik ma már tiszta jogtudomány, a gyakorlati jogász kénytelen a gazdát, az orvost munkatársául fogadni, azoknak az eszközeivel is dolgozni. E miatt nem kell panaszkodnunk. Carlyle szerint a kultura nagy törvénye ez: legyen mindenki az, amivé lenni képes. A tudományok segítségével a jogtudomány tovább fog fejlődni egyre általánosabb, az államéletben kijelölt hivatását egyre jobban felölelő tudománynyá».

— **A francia katonai igazságszolgáltatás reformja.** A katonaság különös természete, mely a szigorú fegyelemben nyilvánul egyrészt, a katonai rend külön szelleme, mely a becsületnek a polgári becsülettől eltérő felfogására vezet másrészt, külön katonai büntető-törvénykönyv, külön katonai büntető hatóságok felállítását teszi szükségessé. Miután azonban bizonyos bűntényeket és vétségeket katonák és polgárok egyaránt elkövethetnek és miután kívánatos ezeknek a delictumoknak egységes megítélése, szükségessé vált annak a meghatározása, hogy vajon egészen kivétessenek-e vagy minő mértékben vétessenek ki a katonák a polgári jog, illetve a polgári hatóságok alól?

Érdekesen oldja meg ezt a kérdést az a javaslat, a melyet a francia kormány a napokban terjesztett a kamara elé. A francia javaslat a közönséges vétségek és bűntények tekintetében a polgári hatóságok alá rendeli a katonákat, azonban a szolgálatban elkövetett delictumoknak, az actív katonák verekedéseinek, továbbá becsületbeli ügyeknek elbírálására külön hatóságokat állít fel, de még ezeknek az ügyeknek elbírálásánál is befolyást biztosít a polgári elemnek, amennyiben — eltekintve a tisztán szolgálati ügyektől — a legfelsőbb foku bíraskodást a semmitőszékre bizza.

A katonai bünvádi eljárásban a polgári eljárás elveit fogadja el a javaslat. Így e bíróság szervezete hasonló némileg az esküdtszékhez, amennyiben a bírói tagok mellett laikus katonai elem is részt vesz az ítékezésben. Elismeri a vádelvet. A kormány képviselője indítja meg az eljárást, a melyet a katonai vizsgálóbíró vezet, aki felett 3 tagú vádtanács áll. A javaslat kiterjeszti a katonai eljárásra a feltételes elítélésről, a rehabilitációról, a «casier judiciaire»-ről szóló törvényeket.

Egyébként a javaslat csak egységes törvénybe foglalja az eddigi eljárás szabályait igen kevés újításokkal.

— **Jegyzéknapló ügyvédek, közjegyzők, bírák és bírósági végrehajtók számára.** Szerkeszti dr. Fayer Gyula. Kiadó: Légrády testvérek. A naptári és cziimári részen kívül ez a napló gondos összeállításban közli az ügyvédség jogi helyzetére vonatkozó egész bírói joggyakorlatot.

A Magyar Jogászegylet e héten nem tart felolvasó ülést. Vargha Ferencz előadása elhagyta a sajtót. A fűzet pár nap múlva megjelen. A jogi vizsgákról szóló nagy terjedelmű vita szintén rövid idő múlva a tagok kezében lesz.

Lapunk jelen száma fél ívvel nagyobb terjedelmű a rendesnél.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre — 12 kor. A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A bírói előkészítő szolgálat. — Az ügyvédség helyzete és az ügyvédi kar ellen intézett támadások. *Dr. Balog Arnold* budapesti ügyvéd. — A magyar trónörökösben megkívántató kellékekről. *Dr. Schiller Bódogtól.* — *Törvénykezési Szemle:* A halálos büntetések a Curia. *Dr. Lengyel Auréltól.* — A telefon titka. *Dr. Nagy Lajos* felső keresk. iskolai tanártól. — Adalék a BP. életbeléptetési törvényének 4. §-ához. *Dr. Kramer Emil* büntető-törvényszéki aljegyzőtől. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A bírói előkészítő szolgálat.

A bírósági joggyakornokok és aljegyzők kiképzése felől az 1891 augusztus 11-ikén 4192. szám alatt kelt igazságügy-miniszeri rendelet intézkedik. Megszabja ez a rendelet az előkészítő szolgálatból a polgári, bányá- és urbéri, a telek-könyvi, a kereskedelmi, váltó- és csőd-, a büntető és a pénzügyi kihágási ügyekben kötelezőleg eltöltendő hónapok számát.

Ezt a rendeletet — úgy látszik — a bíróságok vezetői sok helyütt egyszerűen hatályon kívül helyezték.

Vargha Ferencznek a jogi vizsgák reformjáról írott tanulmányában (*Jogt. Közl.* 1902. évf. 110. l.) olvassuk, hogy van aljegyző, aki két évet töltött a pertárban, és olyan, akit négy évi szolgálat után többszöri sürgetésére se helyeztek el a járásbíróság büntető osztályától.

A rendelet teljes negligálását látjuk Budapesten az összes közvetlen és közvetett felügyeleti hatóságok szeme előtt, négy kir. törvényszéknek (közötte két szakbíróság) és nyolcz kir. járásbírósnak a székhelyén.

Azt a joggyakornokot, akit a büntető-törvényszékhez neveznek ki, beosztják például a budapesti kir. büntető járásbíróshoz. Ott azután vagy két esztendeig körömlheti a jegyzőkönyveket.

Egy másik a vizsgálóbírónak írja éveken át dictando a jegyzőkönyvet.

Azután még a sommás bíróshoz kerül a fiatal ember, ahol végrehajtást elrendelő blankettát töltöget ki egy-két esztendeig. Ezenközben leteszi a *gyakorlati* (risum teneatis) bírói vizsgálatot is.

Ha egyik országgyűlési képviselő a képviselőház igazságügyi bizottságában a miatt panaszkodott, hogy a bírói jelöltek közül sokan még nem láttak telekkönyvet, abban igaza van. De hozzá tehetjük még azt is, hogy nem láttak azok a bírói működés köréből még sok más egyebet sem, aminek látása, tapasztalása nélkül a bírói tiszt gyakorlása meg sem kezdhető. Amíg a joggyakornok szerencsésebb collegája — az ügyvédjelölt — mindjárt pályája kezdetén kiállhat a küzdőtérre, vihet érdemleges pereket, tárgyalásokon activ részt vehet, megkísérelheti a periratok szerkesztését, addig a joggyakornok amolyan irnokféle tisztviselő, aki azt a munkát végzi el, mint Ausztriában és Németországban a «Gerichts-Schreibere». Csoda-e, ha e közben az ifju elme üdesége, fogékonysága, mely még oly könnyen elsajátítaná a gyakorlati jogászai gondolkodást, elcsenevész.

Tudjuk, hogy vannak a vázolt állapotok alól kivételek is. Egyik-másik bíróságnál nagyobb súlyt helyeznek a fiatal ember szakszerű kiképzésére.

De ritka eset, hogy akár Budapesten, akár vidéken a joggyakornokok és aljegyzők az összes bírói szakokban minden oldalú kiképzést nyernének.

A felügyeleti hatóságoknak, különösen pedig a kir. táblák elnökeinek figyelmébe ajánljuk az előkészítő szolgálat tárgyában kibocsátott miniszteri rendeletnek következetes és komoly végrehajtását.

Az ügyvédség helyzete és az ügyvédi kar ellen intézett támadások.*

III.

Azt állítja a Magyar Nemzet szept. 30-iki számában, hogy a vidéki kamarákat azért is «hidegen hagyják a budapesti panaszosok», mert «a túlnépesedés nagy és végzetes csapása tulajdonképpen csakis a budapesti kamarát nyomja».

Hogy a túlnépesedés Budapesten érezhető leginkább, az bizonyos. De téved aki azt hiszi, hogy csak Budapesten okoz a karba való beözönlés bajokat.

Ennek ellenében ismételtén hivatkozunk arra, hogy míg Magyarországon minden 3450 lakosra esik egy ügyvéd, addig Németországban csak minden 8500-ra, Ausztriában pedig minden 6000 lakosra esik egy és így éppen nem lehet apodictice állítani, hogy a túlnépesedés csak Budapesten észlelhető.

E mellett az sem hagyható figyelmen kívül, hogy ha Budapesten az ügyvédek számának emelkedése és a gazdasági stagnatio továbbra is a jelenlegi mértékben tart, a már az utóbbi esztendő alatt megkezdett kitelepülés könnyen nagyobb arányokat ölthet és a vidéki kamaráknak igen sok helyen már most is nagyon ingadozó egyensúlyát is könnyen felbillentheti.

A túlnépesedés kérdésének tárgyalásánál első sorban azt kell megállapítanunk, mi az oka annak, hogy az ügyvédi pályára való tódulás folyton tart és az egyensúly semmiképp helyre nem áll?

Ugy hisszük, hogy ez az állapot nem csupán egy oknak az okozata, hanem több tényező közrehatásából keletkezett.

Előre kell bocsátanom, hogy nemcsak az ügyvédi karban mutatkozik tulproductio, de csaknem minden szellemi foglalkozás terén. A nemzet egész fiatalága az u. n. diplomás pályák felé fordul és elárasztja az országot a foglalkozást keresők özönével. A középiskolák tanulóinak számbeli emelkedését mutatja az alábbi táblázat:

	gymnasista	realista
1891—95. években átlag	37,645	8210
1891—96. években átlag	45,304	9500
1901. évben — — —	49,434	9868

Érettségi vizsgát tett:

	gymnasiumban	reáliskolában
1890. évben	1,946	227
1901. évben	3,200	550

A tanítóképző intézetekben az 1891—95. években 4586 volt az évi átlag, 1898-ban 6345, 1901-ben 8800 tanuló volt beiratkozva.

A főiskolák hallgatóinak évi átlaga 1886—90. években

* Az előbbi közl. I. a 47. és 48. számban.

5035, 1891—95-ben 5407, 1896—1900-ban 7855 volt, míg az 1901. évben már 9268 iratkozott be az egyetemekre és akadémiákra. A hallgatóknak különböző szakok szerint való megoszlását a következő tábla tünteti fel:

	Jog- hallgatók	orvos- növendékek	bölcsész- tanhallg.	műgyet- hallg.
1886—1890. években	2559	1275	404	541
1891—1895. években	2972	1048	453	729
1896—1900. években	4785	777	881	1256
1901. évben — — —	5611	683	1241	1565

A magasabb műveltség terjedése igen helyes, üdvös dolog volna, ha nem járna azzal a veszedelemmel, hogy a közép- és felső iskolák proletárokat nevelnek, akiket nem tudunk foglalkoztatni.

Hazánkban alig van nagyipar és nagykereskedelem, nincs vállalkozó szellem és így a középiskolát végzett fiatalságnak (aki nem megy el papnak, katonának, gazdának) alig van más választása, mint a jogi, orvosi, tanári, mérnöki és hivatalnoki pálya között.

A tanári pálya aránylag kevés anyagi sikerrel bízik és mégis már erősen túl van terhelve. Az orvosi kar a nagyvárosokban, különösen Budapesten rendkívüli túltömöttségben szenved; apró, kis helyeken pedig a nép indolentiája és a fizetési állások rossz javadalmazása folytán siralmas existenciát helyez kilátásba. A mérnökök száza van állás és foglalkozás nélkül.

Mivel pedig a szerényebb jövedelmezőségű tanári és vidéki orvosi pálya nem elég kecsegtető: a fiatalok legnagyobb része a jogi iskolákat keresi fel, úgy gondolkodván, hogy a jogvégzettség a legtöbb oldalú minősítést biztosítja. Az állami és az autonóm közigazgatási, a bírói és ügyvédi pályák közt választhat később a jogvégzett fiatal ember.

A szegényebb sorsú ifjakat ezenfelül különösen kecsegteti a jogi szakban a kényelmes és gyors pályavégzés kilátása.* A 3½—4 évi tanulmányi időnek már első napján kenyérkeresete után láthat az ifju. A szorgalmasabbja délelőtt 2—3 órára eljár az egyetemre, több időt nem igen kell ott töltenie; hogy az összes kötelező tárgyakat végig hallgassa, átlag heti 20 órára kell félénként beiratkozni. A szegényebb része még a kötelező tárgyakat sem hallgatja, hanem egész idejét kenyérkeresettel tölti. Minek is hallgatna előadásokat, mikor e nélkül is tehet vizsgát és mikor a fővárosnál, állami hivatalokban, vasutaknál és ügyvédi irodákban szívesen foglalkoztatják a joghallgatókat. Tudok joghallgatót, aki rendszeresített vasuti hivatalnok, mások kinevezett postatiszteként működnek, vannak, akik a miniszterium és a főváros számvevősegi osztályán vagy az országos statisztikai hivatalban mint kinevezett számgyakornokok vagy számtisztek dolgoznak. Arra is tudok példát, hogy a címzetes joghallgató valósággal a kereskedelmi akadémia egy évi tanfolyamának hallgatója volt az egyetemi előadási idő alatt. A miniszteriumok, a bíróságok, a főváros hivatalai telvék díjnokokkal, akiknek az egyetem padjain volna helyök és akik családosa emberek kenyerét veszik el.**

Mi ügyvédek is sok joghallgatót foglalkoztatunk az egyetemi előadások ideje alatt, elvonván őket a komoly tanulástól.

Úgy a hatóságok, mint az ügyvédek ezzel egyenesen segédkezet nyújtanak a hanyagsághoz és az egyetemi szabályok megsértéséhez, előmozdítják azt, hogy a minősítési törvények kijátszassanak és hogy olyanok jussanak egyetemi oklevelekhez, akik soha előadást nem hallgattak.

* L. a budapesti Ügyvédi Kör memorandumát. Közölve Ügyvédek Lapja 1902. évf. 44. sz.

** Székely Ferencz a jogi vizsgák reformjáról tartott jogászgyűleti előadásában a következőket írja: A joghallgatók túlnyomó nagy része kenyérkeresetre van utalva. Minthogy pedig mint correpetitor, magántanító, nevelő, díjnok, ügyvédi vagy kereskedelmi irodai alkalmazott, számvevősegi és egyéb kis-hivatalnok legkönnyebben Budapesten nyerhet foglalkozást, tömegesen ide tódul.

Az ügyvédvizsgáló bizottságban felvettem azt az indítványt, melyet a bizottság magáévá is tett, hogy gondoskodás történjék az iránt, hogy a törvényhatósági és állami hatóságok, bíróságok, ügyvédek joghallgatót az egyetemi előadások ideje alatt ne alkalmazhassanak. Ennek az eszmének megvalósítása esetén megszűnnék a budapesti egyetem jogi karára tóduló áradat jó része, eltereltetnék a jogi pályáról számos olyan fiatal ember, aki soha egyetemi előadást nem hallgat és aki a szükséges tudományos előképzést meg nem szerzi.

Ezen indítvány ellen felhozták azt, hogy éppen azokkal szemben kíván méltánytalanul szigorú alkalmazni, akik rá vannak utalva a kenyérkeresetre. Ámde, ha meggondoljuk, hogy más hivatásra való előkészület is csaknem lehetetlenné teszi az egyetemi előadások alatti jövedelmező foglalkozást, éppen nem tűnik fel méltánytalanul a javaslat, mert amit keresztül lehet vinni más fakultásokon, épp úgy keresztül lehet vinni a jogi karon is.*

Ha pedig ennek ellenében a jogi pályára való előkészület teljesen eltérő természetét hozzák fel, illetve konstatálják, hogy számos fiatal ember az előadások hallgatása nélkül csupán könyvből sajátította el a vizsgálatok anyagát, erre válaszom az, hogy éppen az a nagy baj, hogy számosan minden elméleti előképzés nélkül szereztek oklevelet. Ezek az u. n. rutinierk, hogy ugymondjam jogásztechnikusok, úgy a bírói, mint az ügyvédi pályán máris igen sokat ártottak, és éppen nem közérdek, hogy számuk még szaporodjék. A köztük található egy-két kivétel pedig nem szolgálhat a szabály megállapításánál irányadóul.** Miért állítják fel szabályul a jogi iskolába való beiratkozást, a leczkekönyvek láttamozását és mire valók az egyetemi előadások is, ha abból a feltevésből indulunk ki, hogy a jogi tanulmányokat magánuton is el lehet sajátítani?

Amíg azon feltétlenül helyes elv alapján állunk, hogy a jogi képzettség az előadások hallgatása nélkül magántanulással nem szerezhető meg, mindaddig ezt az elvet respektálni kell és nem szabad az államnak, sem egyéb köztestületeknek részt venni a szabályok kijátszásában és egyik ténynyel egyenesen meghazudtolni a másikat.

Ez áll reánk ügyvédekre is, akik a jog őrői vagyunk, és akiknek ezen a ponton még azt a rendkívüli fontos érdeket is meg kell óvnunk, hogy karunkba csak tökéletesen képezett tagok jussanak be.***

Persze ezen fejtegetések ellen is azt fogják felhozni, hogy az ügyvédi kar tiszta önzésből kívánja a jelenlegi állapot megszüntetését; kívánja azért, hogy megnehezítse az újabb elemeknek az ügyvédi pályára való léphetését. Indítványom azonban nem jelenti a jelenlegi *status juris* változtatását, hanem csakis a jogtalan, tényleges állapot megszüntetésével

* Az orvosnövendék és technikus hetenkint nem 18—20 köteles órát, de 35—40-et is kénytelen hallgatni és az órák beosztása olyan, hogy a növendéknek nem marad ideje egyáltalán semmi mással sem foglalkozni.

** Így semmiesetre köznapi emberre nem irányadó, amit Bismarck saját magára vonatkozólag mondott: «Man lernt in acht Tagen aus den Heften, was zum Examen nöthig ist». (Graf Alexander Keyserliug. Ein Lebensbild aus seinen Briefen und Tagebüchern zusammengestellt von seiner Tochter. Berlin, 1902.)

*** Ami az ügyvédekkel illeti, nekünk azt is meg kell gondolnunk, hogy sehol a világon nem fluctuál oly gyakran az irodai személyzet, mint nálunk. A joghallgató irtok alkalmazása csak ideiglenes, ép úgy ideiglenes az ügyvédjelölt gyakornokoskodása is. Mindkettőnek szolgálatát félbeszakítja a vizsgákra való előkészülés. Németországban és Ausztriában az ügyvédi irodáknak kezelő személyzete nem a joghallgatókból recrutálódik, hanem az ügyvédi irodatiszti, ugynevezett sollicitatori pálya éppen olyan önálló hivatás, mint a bíróságoknál és más hatóságoknál a kezelőtiszti pálya; és nem egyszer olvashatjuk, hogy a bécsi ügyvédi kamara ilyen sollicitatornak ugyanazon ügyvédnél töltött 25—30 éves szolgálata alkalmából hivatalos jubileumi ünnepet is rendezett. Így az ügyvédi irodának kezelő személyzete az állandóság jellegével bír, míg a fogalmazó személyzetnek nagyobb állandóságát biztosítja a gyakorlati idő hosszabb tartama.

a jogi állapot helyreállítását. Első sorban ezen intézkedésnek nem is az lesz az eredménye, hogy az ügyvédi karba jövőben kevesebben fognak belépni, hanem hogy az összes jogi pályán a jelenlegi egészségtelen tultengés némileg sanál-tatik.

Az egyetemi tanulmányok befejeztével a fiatal embernek választani kell a közigazgatási, bírói és ügyvédi szakok közt.

A törvényhatóságoknál és a minisztériumokban rendkívül korlátolt az üresedésbe jövő állások száma, úgy hogy rövid időn belül való felvételre és azonnali díjazásra nem számíthatni. Így jelenleg a kereskedelemügyi, belügyi és földmívelésügyi minisztériumok mindegyikében 20—25 fogalmazó-gyakornok szolgál díjtalanul és mindegyik helyen kétannyi díjtalan fogalmazó-gyakornok aspiráns van előjegyezve. Az igazságügyminisztériumba közvetlenül nem is vesznek fel fogalmazó személyzetet, hanem a bíróságoktól rendelnek be a kisebb állásokra aljegyzőket és jegyzőket.

A budapesti bíróságoknál a joggyakornokok létszáma szintén zsufolásig be van töltve, egy-egy üresedésre 60—80 előjegyzett vár. De nem is mindenkinek van annyi önmegtagadása, hogy eleinte ingyen, később ötszáz forintért három-négy, esetleg öt esztendeig szolgáljon, mert a budapesti joggyakornokok előléptetési viszonyai az utóbbi időben bizony igen nagyon megromlottak.

Ezek az abnormális állapotok, valamint az ügyvédi irodák megszokása az egyetemi élet idejéből, idézik elő azután azt, hogy annyi jogvégzett fiatal ember megy ügyvédjelöltnek.

Az ügyvédjelöltek gyakorlati ideje is könnyen és gyorsan telik el. Köztudomásu tény, hogy az ügyvédjelöltek egy része a három évi gyakorlatból egyet a szigorlatokra, egy felet az ügyvédi vizsgára való készüléssel tölt el — irodán kívül. Míg tehát egyik rész az elméleti képzést hanyagolja el teljesen, a másik rész az amugy is tulrövid gyakorlati időt kurtítja.

És azután következik az ügyvédi vizsga, amely a legutóbbi időig pusztá formalitás volt. Bukott évenként átlag 6—8%, arra pedig lustrumok alatt sem volt példa, hogy valakit másodszor visszavetettek volna.

Az ügyvédi vizsgálat reformját is esztendők óta hiába sürgetjük. Hiába mutattunk rá, hogy a törvény mai szövege mellett csaknem mindenki boldogul az ügyvédi vizsgán. Másodszor nem igen buktat a bizottság, mert nem akarja örökre elzárni a jelöltet a választott pályától. Ez volt egyik oka annak, hogy a vizsga elvesztette jelentőségét, hogy mindenki letette ezt a par excellence gyakorlati vizsgát, akár volt gyakorlaton, akár nem.

Az utóbbi években a vizsgálat színvonalának emelése a bizottság kebeléből, az ujonnan kinevezett elnöktől indult ki. A bizottság kezdte komolyan mérlegelni, hogy a jelölt bocsátható-e ügyvédi gyakorlatra, rábiztható-e azok a fontos erkölcsi és anyagi érdekek, amelyeknek képviselőjére hivatva van?

És már az első évben még mindig neglehetősen alacsony mérték alkalmazása mellett, úgy találta a bizottság, hogy a jelöltek egy negyedrézének nem adható diploma (legtöbbször a kellő gyakorlat hiánya folytán), ami már magában is szomorúan illusztrálja egy hosszú mult hibáit és mulasztásait. Bámulatos az az elbizakodottság, amelyet a jelöltek egy része a gyakorlati idő felhasználása és a vizsgálatra való készület körül tanusít. Valóságos missiót teljesít az ügyvédi kar színvonalának emelése érdekében az ügyvédvizsgáló-bizottság elnöke, amikor vezető szellemével visszaadja e vizsgálat komolyságát. Nehogy pedig azt higgye valaki, hogy valami ádáz szigor uralkodik ma az ügyvédi vizsgán, utalok arra, hogy míg nálunk az átmenet első esztendejében 24% volt a bukottak száma, addig a kiválóan gondos elméleti és gyakorlati előképzettségű porosz jelöltek közül a Justizprüfungs-Kommission 22%-ot buktatott meg a mult évben.

A gyakorlati kiképzés terén mutatkozó visszás állapotoknak akar véget vetni az az irány, mely kívánja a joggyakorlati idő meghosszabbítását és az ügyvédi vizsgálat színvonalának emelését.

Nehogy pedig azt higgyük, hogy ezt az «önző» reformot csak az ügyvédek kívánják, utalunk *Oberschall Adolf* kir. táblai elnök véleményére, aki három évi gyakorlatot kíván az ügyvédi vizsga előtt, egyet pedig az után.

Székelly Ferencz koronaügyész, az ügyvédvizsgáló-bizottság elnöke az elméleti vizsgák letételétől számított három évi gyakorlati időt javasol az ügyvédi vizsga előtt és egy évi gyakorlatot az ügyvédi vizsga után.

Grecksák Károly curiai bíró (*Jogt. Közl.* 1902. évf. 153. l.) négy évi gyakorlatot proponál és az ügyvédi vizsga szigorítását kívánja, mert a vizsgarendszer lanyhasága és enyhé-sége folytán oly egyéneket is bocsátanak az ügyvédi pályára, akiknek nincsen meg a szükséges elméleti és gyakorlati képzettségük és éppen ezért könnyen tévednek oly utakra, melyek magasztos feladatuktól elvezetnek. Ezeken a hátrányokon másképp, mint az ügyvédi vizsga szigorításával segíteni nem lehet.

Vargha Ferencz főügyész-helyettes szintén az elméleti vizsgától számított négy évi joggyakorlat hive és álláspontjának indokolásaképp felhossa, hogy «ha megnehezítjük a jogi pályára lépés feltételeit, ezen a réven azt érzük el, hogy a gondosabb selectio folytán csak a kiválóbb elemek fogják ezt a hivatást választani. Kisebb lesz ugyan a mennyiség, de értékesebb a minőség. Ha pedig a jogi pályára lépők képzettsége magasabb, ez az egész igazságszolgáltatásra kihatással van. (*Jogt. Közl.* 1902. évf. 85. l.)

Ime, az a «kultura-többlet», melyről a Magyar Nemzet oly fensőbbsséggel mondja, hogy nem tudja megérteni, miért ragaszkodunk hozzá, hódításokat tesz a kívülünk eső világban is, azoknál az előkelő gondolkodásu igazságügyi politikusoknál, akik megértik, hogy a «súlyosabb elméleti census rendszere» nemcsak kudarczot nem vallott, de az még tovább fejlesztendő.

Amikor tehát mi mindezeket a reformokat óhajtjuk, nem valami önző, saját hasznunkat kereső tekintet vezet bennünket, hanem egyes-egyedül az a szempont, hogy mennél teljesebb elméleti és gyakorlati képzettséggel bíró tagjai legyenek az ügyvédi karnak.

Dr. Balog Arnold.

A magyar trónörökösben megkívántató kellékekről.*

(1723: II. tcz. 7. §.)

A kapcsolat positiv megalapítására Jászi nem hoz fel egyetlen énaló érvet sem. Támogatásul mindössze néhány példát idéz arra nézve, hogy «legitimus successor» egyébkor is szerepel a törvényszerinti jogutód jelentésében, és hogy a successor mellett álló főnévi appositívóval szokták kifejezni a valamiben való jogutódlást. Bátran elismerhetjük az ilyen szóhasználatot, sőt ki egészíthetjük a példák sorát,** a nélkül, hogy ezzel bármit concedáltunk a szóban forgó kapcsolat kérdésére nézve. Mert a posse ad esse non valet consequentia: abból, hogy a törvény szerkesztői, ha azt akarták volna mondani, így mondhatták volna, nem következik, hogy csakugyan azt mondták. Positiv bizonyítás híján megelégedhetnénk tehát azzal, hogy Jászi bizonyításának negativumával, azaz azokkal az érvekkel foglalkozzunk, amelyek őt az eleddig vitátlan szöfűzés megmásítására vezették. Mégis hadd vizsgáljuk közvetlenül magát a positiv tételt is.

* Az előbbi közl. I. a mult heti számban.

** Az előbbi szóhasználatra nézve Jászi idézhette volna a HK. I. R. 10. címét, melyben Werbőczy a szent korona háramlási jogáról szólva elmondja, hogy a király «universorum dominorum ... ac aliorum nobilium regni . . . in casu quo quis eorum sine hæredibus ... decesserit, verus et legitimus successor est».

Először is hamarosan vissza kell vonnunk iménti csekély beismerésünket. Nem igaz, hogy a törvényszerkesztők, ha törvényes jogutódokról akartak volna beszélni, úgy mondhatták, amint mondták: «legitimos Romano-Catholicos successores...» Ha valóban abban a szintelen, szinte pleonasztikus értelemben használják a legitimust, semmiképpen nem szakítják el a jelzõt a tárgytól s nem állítják a kettõ közé azt a nagyon realis, megfogható vallásbeli feltételt. Ezt bizonyítani bajos, nyelvérzék dolga, és azért haud insisto; de bizonyos vagyok benne, hogy akiknek a közép- s újkori latinság tanulmányaik állandó milieuje, igazat fognak nekem adni.

Másodszor: ha az a négy szó úgy függ össze, a hogy Jászi állítja, s azokban az osztrák uralkodó főherczeg minőségének kellékül kitűzése foglaltatik, úgy merőben fölösleges volt volna a törvénynek ebben a szakaszában az öröklési sorrendre utalás. Mert a római katolikus leszármazók közül éppen csak az az egy «a főherczegségben való törvényes jogutód», aki soron van; a soron létel nem a törvényes jogutód fogalmához kívülről hozzájáruló, hanem abban befoglalt constitutív kriterium. S tehát a sorrendnek utalás formájában megállapítása egyfelől superfluum volna, másfelől lekötelezése Ausztriának, plane az odaát fenálló jognak megtartására való kötelezés! Elég ok arra, hogy kételkedjünk a szövegnek, amely erre az eredményre vezet, helyességében. Ha csak nem akarjuk feltenni, hogy a törvényhozó a sorrendre való hivatkozást azért vette be ebbe a szakaszba, mivel ama királyságok s tartományok, melyekre kiterjedőleg a sorrend megállapított volt, körülírások megjelölésének utána kellett vetni az együttes birtoklást rendelõ, azaz Ausztria tényleges birtokát trónöröklési feltétellül megállapító jelzõt. De hát ki tudta volna fejezni azt egyszerűbben, rövidebben és — világosabban!

Harmadszor: a 7. §-ra következő harmadik (azaz a 10.) szakaszban újra olvassuk a vitás összefüggésű szavakat: «... successores utriusque sexus archiduces Austriæ». Jászi kedvelt — s igen helyes — módszerét követjük, midõn kiindulunk abból, hogy az azonos rendben egymás mellé sorakozó azonos szavaknak itt nem lehet más az egymásközötti viszonyuk, mint a 7. §-ban. Hogy emitt «legitimos» tartozik hozzájuk, a 10. §-ban pedig a «hæredes», abban Jászi nem fog nehézséget láthatni, lévén az õ értelmezése szerint «legitimos» a 7. §-ban jóformán pleonasmus: a törvény elõtt persze csak a törvényes jogutód «a jogutód»; a «hæres» meg a pragmatica sanctióban némely helyütt, nevezetesen az I. cz. 4. §-ában («... regnorum... hæres...») ugyanoly tisztán szerepelvén örökös, egyetemes jogutód értelemmel, akár csak valamely Papinianus lexben. Azt immár, hogy a 10. §-ban a «successores archiduces Austriæ» szavak *nem* tartoznak össze úgy, mint a 7. §-ban, s nem jelentik az osztrák főherczegségben való jogutódokat, tulajdonképpen egyébbel sem kellene bizonyitanom, mint — Jászi hallgatásával. Ő, aki a Corpus Juris minden zugából előhossa azt, amit értelmezésénél értékesíthetni vél, átsiklott a tizenöt sorral hátrább következő, egyetlen törvényhelyen, mely pontosan ugyanugy tartalmazza az értelmezendõ kitélt. De nem sajnáljuk õszintén tisztelt ellenfelünköt a szót. A 10. §. lényegileg következőképpen hangzik: «(Status et Ordines... Successionem foemineam) per præattactum foemineum Sexum Augustæ Domus..., prævio modo declaratos hæredes et successores... archiduces Austriæ acceptandam... et una cum... diplomaticis aliisque... libertatibus... futuris semper temporibus occasione coronationis observandam determinant» — vagyis magyarul (amint Kolosvári és Óvári lefordították) «elhatározzák a nõági öröklésnek a hitlevélben biztosított s egyéb szabadságokkal együtt a mondott nõág, (azaz) az előadott módon örökösökül s utódokul nyilvánított mindkét nemű osztrák főherczegek által mindenkoron a koro-

názás alkalmával megtartását». A «prævio modo declaratos hæredes et successores archiduces Austriæ» magyarázata, appositioja a «præattactum foemineum sexum» kitételnek; és ebben az appositóban a «prævio modo declaratos» nem tartalmatlan stilus, nem szokásos formájú jelzése annak, hogy a jelzettekrol (hæredes stb.) a megelőzőkben már szó volt, az «archiduces Austriæ» meg nem külön, újabb appositioja a «hæredes et successores» szavaknak; hanem az az egész appositio valójában jelző formájába szorított tárgyi, illetve a szenvedő szerkezetnél fogva inkább alanyi kiegészítő mellékmondat, melyben az «utriusque sexus archiduces Austriæ» a subiectum, «hæredes et successores» a subiectum prædicativum és «declaratos» az állítmány. Szóval az appositio utal arra, mely törzseit a nõági «osztrák főherczegek» családjának nyilvánították a megelőző 5—7. §§. a magyar trónon utódoknak és örökösöknek! Hogy «hæredes et successores» e helyütt egyfelől szorosán együvé tartozó, másrészt *tartalmi kiegészítésre nem szoruló* synonym kifejezése az örökjognak, bizonyítja a későbbi koronázások alkalmával hozott cikkelyek megfelelő kapcsolatai: az 1741. végz. bevezetésének 1. §-a: «tamquam (Caroli VI.)... ex asse Hæres et... in hoc quoque Regno... Successor», az I. cz. egyező passusa: «tamquam Hærede... et... Successore» (ugyanígy 1791. præf. 1. §., 1792. præf. 1. §., I. cz. stb.) És ugyanaz az ige, amely e helyütt alkalmaztatott, a declarare szolgál a pragmatica sanctióra való hivatkozásokban és az öröklésről szóló régibb törvényekben az (alanyi) öröklési jog szabályozásának állandó terminusául: lásd Mária Terézia s utódjai hitlevelének 1. cikkét «vigore articulo... (legalem successionem nostram declarantium)», és az 1687: II. tcz. vezérigéjét («declarant, quod...»), hogy a más vonatkozásban Jászi által is idézett 1572 (I.): II. cikket mellőzzük.

Most pedig hadd lássuk: igazán volt-e oka Jászinak arra, hogy elvesse a közkeletű magyarázatot, melynek helyébe nem tudott egyebet tenni az ennyi lényeges kifogás alá eső értelmezésnél?

(Folyt. köv.)

Dr. Schiller Bódog.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A halálos büntetések s a Curia.

A *Jogt. Közl.* időről-időre közölni szokta a halálbüntetések statisztikáját, hogy e büntetésnem alkalmazási terét feltüntesse. Legutóbb az 1899. évf. 303. lapján oly kimutatót közölt, mely visszamegy a büntető-törvény életbeléptének idejéig, tehát két évtizedet karol fel, s amelyből úgy a halálra ítélték, mint a tényleg végrehajtott halálos büntetéseknek száma kitünik.

Ezeket az adatokat egybevetve az ország közállapotairól szóló jelentésekben foglalt azon adatokkal, melyek arra vonatkoznak, hogy vajon az alsóbíróságok által kiszabott halálos büntetések közül hány nyert felsőbbbíróági megerősítést, érdekes eredményhez jutunk.

Az 1895—1899. *esztendőikben* az alsófokulag kimondott halálos ítéleteket, melyekkel 28 személy ítéltetett halálra, a Curia *kivételesen* *megváltoztatta*; ami által Magyarország öt éven át azoknak az államoknak sorában szerepelt, amelyeknél jogilag fen van tartva ugyan a halálbüntetés, tényleg azonban alkalmazáson kívül marad.

Az 1900-*adik esztendő* fordulatot hozott.

Ugy ebben, mint az 1901. *évben* a Curia az alsófokulag kimondott halálos ítéleteket *nem érinté*, mindkét évben egy kivégzés is volt, és köztudomású, hogy a jelen esztendőben is elutasított a Curia az esküdtbíróági halálos ítéletek ellen használt semmiségi panaszokat.

Visszont a múlt héten történt, hogy egy négyes halálos

ítéletet vizsgálván felül a Curia, az ítéletet megsemmisítette és a halálos büntetést tizenöt-tizenöt évi fegyházra enyhítette.

A Curia az 1900. évben bekövetkezett irányváltást látva, önként fölmerül a kérdés: mi idézte elő e fordulatot?

Oly rémössé vált talán hazánkban a kriminalitás s olyanira aláhanyatlott a közbátorság, hogy ezt az éveken át szükségtelennek mutatkozott végső büntetési eszközt kellett a közbiztonság föntartására s a normális állapotok visszaállítására újból életre hívni?

Ennek ellene mond a hivatalos bűnügyi statisztika, melynek — összehasonlításra ugyan kevésbé alkalmas — adataiból inkább apadó irányzata konstatálható a súlyos kriminalitásnak. Ellene mond az is, hogy maguk az alsó fokok sem szabtak ki több ízben halálos büntetést sem 1900-ban, sem a következő esztendőben, mint az 1900 előtti években, s ellene mond, hogy a kiszabott legsúlyosabb szabadságvesztés-büntetések száma sem mutat az utolsó esztendőben emelkedést.

De ellene mond ezen indokolásnak a Curia épp a fenthivatkozott esetben mutatkozott magatartása is, amelylyel a gyilkosságnak alsófokulag kiszabott legsúlyosabb büntetése helyett a végső minimumot alkalmazta.

Igénytelen nézetünk szerint nem ebben az irányban kell a judikatura ide-oda zökkenésének okait keresni; az a körülmény, hogy a halálos büntetéseknek a Curia által történt újbóli alkalmazásba vétele egybetalálkozik az 1896: XXXIII. törvénycikkbe és melléktörvényeibe iktatott bűnvádi perrendtartás életbeléptetésének időpontjával, *nyomatékos gyanúokul szolgál arra, hogy a bajok kuforrását az eljárási szabályokban keressük.*

És valóban, a BP. 385. §. 3. pontjának a Btk. 91. §. 2. bekezdésével, s a 92. §-nak a halálbüntetésre vonatkozó rendelkezésével való egybevetéséből kétséget kizáróan megállapítható a két törvénynek e kérdés körüli incongruentiája, s nevezetesen az, hogy a BP., mely céljánál fogva az anyagi törvény érvényesülésének biztosítására volna hivatva, e ponton jelentékenyen gátolja annak s ezzel együtt az anyagi igazságnak érvényesülését.

A Curia t. i. az esküdtbírók által kimondott halálos ítélethez a büntetés helytelen mértéke címén a BP. idézett pontja értelmében csak akkor férközhetik, ha a bíróság a Btk. 92. §-dél feltételeinek fenforgása daczára sem alkalmazta. Viszont a Btk. 92. §-a azokra az esetekre vonatkozik és alkalmazandó, amelyeknél az enyhítő körülmények már oly tulnyomóak, s számuk és erejük fogva oly nyomatékosak, hogy a halálbüntetés helyett *tizenöt évi fegyház* állapítandó meg. A közbenső büntetési tételnek, az *életfogytiglani fegyháznak* a Curia általi kimondásához a 91. §. felhívása és alkalmazása volna szükséges, ennek a mellőzése miatt azonban a BP. semmisségi panaszt nem enged.

Vagyis, ha a Curia oly mérvű enyhítő körülményeket ismer fel, melyek mellett életfogytiglani fegyház volna a törvénynek megfelelő büntetés, a következő kinos alternativa előtt áll:

Vagy kénytelen a szükségesnek mutatkozottnál enyhébb büntetést, t. i. a 15 évi fegyházbüntetést kiszabni; vagy ha ezt a büntetési mértéket, mely a gyakorlatban a közvetítő-intézetbe való bocsátás s a feltételes szabadlábra helyezés által még jelentékenyen megrövidül, a konkrét esetben enyhének tartja, kiszabja a szükségesnek mutatkozottnál súlyosabbat, t. i. a halálos büntetést.

A felsőfoku ítélet tehát épp az átlagos esetekben eshetőleg tulszigoru, eshetőleg tulenyhe leend.

S az alkalmazható büntetési tétel tekintetében való emekötöttsége a Curia nem kicsinyelhető, mert nem szabad felednünk, hogy a legfelső bíróság az alsóbírók által megállapított *ténykörülmények* enyhítő, neutrális vagy súlyosító *jellegetnek mérlegelésében nincs kötve* és pl. a körülmények, melyeket az alsóbírók neutrálisnak talált, a Curia által

enyhítőknak nyilváníthatók. Azaz a bűnösség fokának értékelésénél tág keretben mozog a Curia s működésének egyedi korlátját a tények bizonyítottságának megbolygathatlansága képezi.

Hogy bármi kis «sérelem» miatt nem nyulhat a felső bíróság az ítélethez a büntetési tétel helytelensége címén, az feltétlenül helyes.

Mikor azonban minden bűnügyben hatalmat adunk a felsőbíróknak, hogy az ugyanazon bűnczimbéli fokozati differenciákat megállapítsa, s megengedjük, hogy levonja ebből a konsekuensiákat a megfelelő büntetés kiszabása tekintetében akkor, mikor *elzárásnak pénzbüntetésre enyhítéséről van szó* (Kbt. 21. v. ö. BP. 385. §. 3.): indokolatlan, hogy elüssük a felsőbíró e jogtól épp azokban az esetekben, hol *absolut* és pedig a törvényhozó szándéka szerint is kivételes *büntetésnemek alkalmazása forog szóban.*

Dr. Lengyel Aurél.

A telefon titka.

A Jogt. Közl. 45. számában Csergő Hugó egy napíri ötletéből cikket irt a telefon titkáról s fejtegetései során arra az eredményre jutott, hogy a telefonos beszélgetés *téljeséggel védtelen* úgy a hivatalos, mint a privát indiskretióval szemben, mert büntető-törvénykönyvünkben a telefontitok tekintetében *valóságos* és *absolut* a házag. E házagnak a büntető-törvénykönyv küszöbön álló novelláris módosításakor való betöltése végett formulázta is a bűneset kriteriumait.

Minthogy fejtegetéseit nem tartom helyeseknek, engedelmet kérek, hogy nézetemet kifejtthessem.

I. Érdekes, hogy az államnak a telefonberendezés kizárólagosságához való jogát mindjárt kezdetben a telegraf-regaleból származtatták. Így a schweizi szövetség-tanács 1878-ban az Ehrenberg-recours alkalmából a szövetségi gyűlés elé terjesztett jelentésében úgy nyilatkozik, hogy a *telegraf* gyűjtőfogalom, mely a telefont is magában foglalja. Franciaországban az 1879 június 26-iki decretum kimondta, hogy a telefon a telegraf-ügy része. Angliában a Queen's Bench 1880. évi december 20-án hozott ítélete megállapította, hogy a telefon a telegrafnak egyik változata. A norvégek 1881 május 19-iki törvénye a telefont és telegrafot analog közlekedési eszköznek nevezi. És így megy ez tovább egész napjainkig.

A jogi irodalomban a telefon természetét illetőleg két nézet vetődött fel. Az egyik, melynek főképviselői *Norsa* (Il telefono et la legge. 1883.) és *Fuld* (Gerichtssaal XXXVI. k. 202—208. II.) a telefont és telegrafot alapjaikban különböző eszközöknek tartja. Ellenben *Loening* (Verwaltungsrecht 1884.), *Dernburg* (Preuss. Privatrecht), *Droz* (Instruction civique 1884.) a telefont a telegraf fogalomkörébe vonják. Végül *Meili*-nek Das Telephonrecht (1885.) című művében alapos fejtegetéseivel sikerült tudományos igazsággá emelnie azt a tételt, hogy a *telegraf a hírközlő készülékek csoportosító fogalma*, hogy úgy mondjuk: fajfogalom, melyben — mint egyik változat — a telefon is benne foglaltatik.

Ha *Meili* tételének ellenőrzése végett megvizsgáljuk a telegraf- és telefonkészülékek technikai berendezését, azt tapasztaljuk, hogy valamenyinek közös ismertető jele, hogy a villamos áram segítségével közleményeket reprodukálnak s hogy a különböző rendszerű készülékeken a működés különbségei csak berendezési eltérések. A régi *tűs* készülékeken a villamos áram a mutatók különböző kitéréseit okozta s így közölte az üzenetet. *Morse* elektromagnetikus készülékén a villamos áram rövidebb vagy hosszabb időközökben való megszakítása hozza létre a — jeleket, melyekből a betűk össze vannak téve. A *Hughes*-készülék elektromagnetikomechanikai uton typographál. *Caselli* abbé pantelegraphja elektrochemiai uton másolta le a feladó állomás preparált papírlapján levő rajzot. A *telefon*-készülékek alapelve az,

hogy a hanghullámok mechanikai hatásával a beszélő készülékben elektromos áramokat hozunk létre, melyek a sodronyokon elvezettetnek a hallgató eszközbe, hol ismét mechanikai hatásra, illetőleg hanghullámokra változnak. Nem a mi hangunkat szállítja tehát a telefon, hanem a beszélőben felfogott hangoknak a villamos áram által létrehozott *reproductiót* állítja elő. Vagyis a telefon a közleményt ugyancsak reprodukálja, mint bármelyik telegrafkészülék.

Technikai együvértartozásukat kiegészíti végül, hogy vannak készülékek, melyek a telegrafálásra és telefonálásra egyaránt alkalmasak, sőt egyidejűleg képesek. Így a Van Rysselberghe-féle Belgiumban, a Picard-féle Franciaországban és a Cailho-Causser rendszere a Német birodalomban. Nekünk ugyan nincsen ilyen készülékünk, de a mi posta-távíróink is már az 1883. év óta a felek kívánságára a telegrammokat telefonon is átveszi és leadja. (T. Üzl. Szab. 50. §.) Különben is a telefon kezelése és igazgatása bele van olvasztva a telegraf-intézetbe; elkülönített szervezete néhány városi hálózatnak, köztük a budapestinek van.

A telegraf és telefon között e szerint közvetlen és tökéletes kapcsolat van. Nincsen tehát abban semmiféle fictio, ha a telefont a telegraffal jogi szempontból is egy fogalomkörbe vonjuk; sőt ellenkezőleg: a technikai rokonságon alapuló jogi rokonságuk az összefoglalást egyenesen megköveteli.

II. A telegraf és telefon egy fogalomkörbe vonásának már van kifejezése a magyar törvénytárban. Megtette ezt az 1888: XXXI. tcz. 1. §-a a telegraf-regale tekintetében és a 12. §, mely a büntetőtörvénynek a telegrafberendezés védelmére alkotott határozatait a telefonra is kiterjesztette.

De ha ez a kiterjesztés törvényben kimondva nem volna is, a bírónak a telegrafberendezés oltalmára alkotott határozmányokat a telefonberendezésre akkor is alkalmaznia kellene. Mert ha a társadalmi élet fejlődése új viszonyokat teremt, a fenálló törvények külön törvényhozási tény nélkül is kiterjednek az új viszonyokra, föltéve, hogy az új viszonyoknak a szabályozott régi viszonyokkal való rokonságuk kétségtelen.

Ugyanez a helyzet a telefontitok tekintetében is. Ha a büntetőtörvénynek a telegráftitokra vonatkozó 201. és 327. §-ai a telefontitok megvédésére is alkalmasak: e szakaszokat a törvényhozás külön rendelkezése nélkül is alkalmazni kell a telefontitok megvédésére; ha pedig e szakaszok a telefon titkát meg nem védhetik, akkor sem szükséges új delictum alkotása, hanem csak olyan módosítás, mely a telefontitok védelmét is magában foglalja.

A 201. §. a telegráftitkot a távirdahivatalnok vagy szolgálával szemben oltalmazza. Tárgya: a távirdára bízott sürgöny, azaz a *közlemény a kezelésnek minden állapotában*. Elkövethető a bűncselekmény a) a *feladó vagy leadó lap* tartalmának meghamisítása által, b) a *lezárt* telegramm törvényellenes fölbontása, visszatartása vagy megsemmisítése által, c) a *gépkezelés közben* megtudott tartalomnak jogtalanul másvalal közlése, d) *másnak* ilyenmő cselekmények megengedése vagy ahhoz segédkez nyújtása által.

A telefonkezelésben az a) és b) esetek nem fordulnak elő, a c) és d) esetek elkövetése pedig föltételezi, hogy a telefonbeszélgetést a gépkezelés közben ki lehessen hallgatni.

A központi telefonhivatalban a kapcsoló szerkezet kezelőjének bármikor módjában áll meghallgatnia, hogy az összekötött előfizetők beszélnek-e még? Sőt egyenesen *kötelessége* is, hogy a maga beszélő és hallgató készülékét az összekötött előfizetők vezetékeibe bekapcsolja (s ekkor természetesen hallja mit beszélnek), valahányszor a huzamos összekapcsolásból azt következteti, hogy elfelejtettek lecsengetni; mert ha nem hall beszédet, az előfizetőket szét kell kapcsolnia.

Az előfizetők beszélgetésének meghallására a kapcsoló

gépnek egy külön része, a *figyelő* szolgál. (Kiss József: a távíró és távbeszélő gépek és készülékek szerkezetének és kezelésének ismerete, 1897, 578. és 591. lap.)

A telefonbeszélgetés titka tehát valósággal *rá van bízva* a telefonhivatalra, az a hivatalnoktól el nem vonható, róla hivatali működés közben tudomást szerezhet.

A telefonhivatalnokot tehát azért, mert a beszélgetést meghallgatta, büntetni nem lehet. Az ellen pedig, hogy a hivatalos működése közben megtudott telefontitkot mással közli, vagy az idegen beszélgetés meghallgatását másnak megengedi, vagy ehhez segédkezet nyújt: a Btk. 201. §-a elegendő oltalmat s hat hóig terjedhető fogházbüntetési sanctiójával alapos megtorlást biztosít.

Az eddigi büntetőjogi gyakorlat *Csergőnek* ahhoz a kívánságához sem nyújt elegendő alapot, hogy a 201. §. ugyanis szigorú büntetési sanctióját még súlyosbitani kellene a titok közzététele esetén.

A telegráf titkát a magánszemélyek ellen oltalmazó 327. §. ellenben a telefontitok megvédésére nem alkalmas; mert e szakasz szerint föltétel a *corpordlis birtokba jutás*, a mi a telefonbeszélgetésnél ki van zárva. De azért egy egyszerű módosítás ezen hiányon is segíthet: Az elkövetési módok közé be kell venni a *«helyezi magát»* szavak után: *«vagy a ki az idegen telefonbeszélgetést tudva, jogosulatlanul meghallgatja, vagy a telefonkészüléken változtatást csinál.»* Ez az utóbbi ugyan elvileg csak előkészületi cselekménye a telefontitok megtudásának, de mivel lehetetlen volna megállapítani, hogy a kihallgatás megtörtént-e, már eme jogosulatlan cselekményt is meg lehetne tenni a bűntény ismertető jelének.

A súlyosabb minősítésről a 327. §. második bekezdése eléggé gondoskodik.

Fejtegetéseimnek sommája az, hogy a telefon titka a telefonhivatal alkalmazottjának indiscretiója ellen a büntetőtörvény 201. §-ával eléggé meg van oltalmazva; a magánszemélyek által elkövethető — igen ritka — sérelmek megtorlása végett pedig a büntetőtörvény 327. §-ának csekély módosításával lehet védekezni.

Dr. Nagy Lajos

felső keresk. isk. tanár.

Adalék a BP. életbeléptetési törvényének 4. §-ához.

A büntető törvénykezés terén igen gyakran fordul elő, hogy vádlott a főtárgyalás kitűzése után megszökik, illetve az idéző-levelet neki bármilyen okból kifolyólag nem lehetett kézbesíttetni és ennek folytán az eljárás megszüntetése vagy mint elvétve kimondatni szokott, az *«eljárásnak vádlott kézrekerültéig való felfüggesztése»* elrendeltetik, majd később vádlott ismét kézrekerül. És mégis ezen eset szabályozását hiába keressük a bűnvádi perrendtartásban; ezt sem a XXI. fejezetben, mely az újrafelvételről szól, sem más helyen nem találjuk meg. Annál feltűnőbb az, hogy ezen eset a XXI. fejezetben nem lelt szabályozást, mert hiszen tudvalevő, hogy a törvény a tulajdonképpeni újrafelvétellel együtt tárgyalja azon eseteket is, amelyeknél az újrafelvétel alapkélléke, a jogerő, nem kívántatik meg. A BP. 444. §-a szerint ugyanis *«az a nyomozás, illetőleg vizsgálat, melyet azért szüntettek meg, mert például a tettes vagy részes távol volt: az elévülés beállta előtt, a vádló indítványára újabb határozat nélkül folytatható, ha az a körülmény, mely az eljárás folytatását gátolta, megszűnt. Nyilvánvaló, hogy ezen esetben újrafelvételről nem beszélhetünk, mert hiszen az újrafelvétel alapját mindig valamely jogerős véghatározat (ítélet vagy megszüntető végzés) képezi, melyről akkor, ha a vizsgálatot vádlott távolléte miatt szüntetik meg, beszélni nem lehet.*

A megvitatás tárgyát képező eset ezen (444.) §. alá nem subsummálható, mert hiszen itt a *nyomozás, illetőleg vizsgálat* megszüntetéséről van szó, ott pedig a bűnvádi eljárás *későbbi*

szakairól, így nevezetesen a főtárgyalás kitűzése és a jogerős véghatározat közé eső phasisokról. Még kevésbé alkalmazhatók a tulajdonképpeni ujralfelvétel szakaszai (445—462. §§.), mert hisz az említett esetben nincs jogerős megszüntetésről szó, melyet ezen utóbb említett §§-ok megkivánnak. («Ha az eljárás a 444. §-ban nem említett okból volt *jogerősen* megszüntetve», mondja a 445. §. s ugyancsak ezt kívánják meg a 446. s 449. §-ok is.) Esetünk szabályozását a BP. XXIII. fejezetében — eljárás az ismeretlenek, a távollevők és a szökevények ellen — sem találjuk meg. A 472. §. ugyanis csak azt mondja, hogy a bíróság elé nem állítható távollevő ellen sem főtárgyalásnak, sem ítélet hozásának nincs helye s hogy a nyomozás, illetőleg a vizsgálat befejezése után az eljárást a távollevő előállításáig meg kell szüntetni stb., de nem szabályozza az emigy elejtett fonal felvételét.

A törvénynek ezen nyilvánvaló hiánya főleg az eljárás azon stádiumában érezhető, ha az illető ügyben már elsőbírósági ítélet hozatott és ez ellen a felek bármelyike jogorvoslattal élt.* Az eljárás korábbi stádiumában e hiány kevésbé érezhető, mert hisz a dolog természetében rejlik, hogy a törvényszék, amennyiben vádlott kézrekerül, nem tehet egyebet, mint hogy újból kitűzi a főtárgyalást és ezt a törvény által előírt módon lefolytatja.

Egy ily, különben mindennap előforduló esettel kapcsolatban a következő, az alaki jogszabályok időbeli uralmát érintő kérdés merült fel. Egy bünvádi ügyben 1900 január hó 1-ét megelőzőleg a főtárgyalás, helyesebben végtárgyalás, mondjuk 1901 február 1-re kitűzetett. A végtárgyalás azonban nem volt megtartható, mert vádlott nem volt feltalálható. A bünvádi eljárás ekkor megszüntetett s vádlott ellen nyomozó levél bocsáttatott ki. Vádlott később kézrekerülve, fölmerül a kérdés, hogy vajon a régi eljárás, avagy a BP. szerint tartandó-e meg a — például 1903 január 15-ére kitűzött főtárgyalás — s mely jogszabályok lesznek alkalmazandók a későbbi eljárásban?

Ha az 1897: XXXIV. tcz. 4. §-ának 2. pontját szösz szerint alkalmazzuk, úgy a régi eljárást kell követni. E pont ugyanis így szól: «Az eddig illetékes bíróságok előtt és az eddigi eljárási szabályok szerint kell azonban eljárni *azokban az ügyekben, amelyekben a bünvádi perrendtartás életbelépése napját megelőzőleg a főtárgyalás már ki volt tűzve*». Ez ügyben ugyanis a főtárgyalás már 1900 január 1-ét megelőzőleg volt kitűzve. Ezzel szemben nem zárkozhatunk el azon értelmezéstől sem, hogy az idézett §. azt akarta mondani, hogy csakis az 1900 január 1-ét megelőzőleg kitűzött főtárgyalás, tehát esetünkben az 1901 február 1-re kitűzött, lesz a régi eljárás szerint megtartandó, az 1903 január 15-iki pedig nem, mert ez már a bünvádi perrendtartás életbelépése napja után tűzetett ki.

Ez utóbbi felfogást támogatja azon, «a bünvádi perjogban általános jogelv, hogy az új jogforrások azonnal hatálybalépük után lehetőleg alkalmazandók mindazon ügyekben, amelyek hatálybalépük után indítandók, illetőleg életbeléptükkor már folyamatban vannak.** Ezen elvet az életbeléptetési törvény is elfogadta, amikor a 4. §. 1. pontjában kimondja, hogy «a már megindított eljárást is a 15., 16., 17. és 18. §-okban meghatározott bíróságok előtt és a BP. szabályai szerint kell folytatni». Ezen általános elvvel szemben pedig a 4. §. többi pontjában és az 5. §-ban a kivételek vannak lefektetve, miért is ezek, mint kivételek, szorosan magyarázandók.

Ezen magyarázati szabályon kívül az utóbbi felfogás mellett felhozható azon gyakorlati szempont is, hogy a kiterjesztő magyarázat mellett alapul szolgáló esetekben eset-

leg 20 év múlva, vagy — figyelemmel az elévülés esetleges félbeszakításaira — még később állhat elő az az eshetőség, hogy a régi eljárásnak különben is a levegőben lógó szabályait lenne kénytelen alkalmazni a bíróság, ami viszont mérhetetlen nehézségeket idézne elő.

Szerény nézetünk ezek után az, hogy az életbeléptetési törvény 4. §-ának 2. pontja a jelen esetekre nem vonatkozik, illetve, hogy ily esetekben az új bünvádi perrendtartás szabályai és nem a régi eljárásai alkalmazandók.

Dr. Kramer Emil,
büntetőtörvényszéki aljegyző.

Különfélék.

— Kipp, a római s német magánjog tanára, jelenleg a berlini egyetem jogi karának dékánja, felolvasást tartott a berlini jogászegyletben a magyar polgári törvénykönyv tervezetéről.

Az előadó mindenekelőtt röviden a magyar magánjog történeti fejlődésével foglalkozott, majd pedig áttért a Tervezet rendszerének ismertetésére. Az általános rész mellőzését nem tartja célszerűnek és semmiképpen sem utánozandónak, ámbár a bizottság indokait kellőleg méltányolni tudja.

Ezek után magára a tervezetre fordítja figyelmét s kimutatja, hogy bár a Tervezet a német polgári törvénykönyvvel nem csekély részben egyezik, mégis sok nevezetes újítást foglal magában és sok egyszerűsítést tartalmaz. Kiválónak tartja a Tervezetet a személyiség védelmében s rendkívüli ügyesnek az örökös felelősségének megállapításában a hagyatékért. A dologi jogban pedig érdekesnek tartja az átruházásra vonatkozó szabályainkat, melyek szemben a német törvénykönyvvel a causalis dologi szerződések elvére vannak fektetve.

Végül pedig dicsérőleg nyilatkozik egész codificationális munkálkodásunkról, melynek a codificatiók történetében előkelő helyet biztosít.

Mínthogy a Tervezet indokolásai egyáltalán nem, jegyzőkönyvei csak kis részben vannak lefordítva, az előadó kénytelen volt, ugymond, részben saját indokolásait fűzni az egyes §-okhoz, részben pedig egy a berlini egyetemen tartózkodó magyar joghallgató segítségét igénybe venni.

— Az alkotmány-utczai fogházat volt alkalmunk e héten megtekinteni. A letartóztatottak létszáma ez idő szerint 200—230 közt váltakozik, még pedig 80—90 az elítélt s a többi vizsgálati fogoly. Feltűnő nagy számmal vannak fiatalok; ezeket gondosan különválasztva tartják a felnőttektől. Egy-két fiatalkorú elítélt magánelzárásban tartatik bírói intézkedés alapján; a felnőtt elítéltek közül néhányan magánzárkában töltik büntetésüket saját kívánságuk folytán, páran pedig fegyelmi fenytékként. Ma már csak a rövid szabadság-büntetésre elítéltek szenvedik el ebben a fogházban büntetésüket, a többieket a gyűjtőfogházba szállítják; viszont a gyűjtőben jelenleg kizárólag jogerősen elítélteket tartanak. A munkaviszonyok tekintetében nem állott be az előbbi évekhez képest semmi változás; szervezett vállalkozói munkáltatás nem honosítható meg az intézetben, mert a vizsgálati foglyok munkára nem kényszeríthetők, a rövidtartamu fogházra vagy elzárásra ítélteteket pedig pár nap vagy pár hét alatt nem lehet kézügyességet vagy ösmereteket igénylő munkára betanítani. Amennyiben a letartóztatottak nem házi munkát végeznek, gyufaskatulyakészítéssel, papírzacskócsinálással és reklámlevelek beborítékozásával foglalkoznak. A tapasztalat szerint a vizsgálati foglyok legnagyobb része nem idegenkedik a munkától. Az élelmezés még mindig vállalati rendszerű. A sétaudvarok a fogházzal egybeépített törvényszék folyosóitól szegélyezettek, minek folytán a külvilággal érintkezés jeladás vagy közlekedés által éppenséggel nincs kizárva. Különösen meg kell emlékezni a fogháznak immáron

* Lásd Büntetőjog Tára XLIV. kötet 11. számban közölt cikket és curiai határozatokat!)

** Lásd dr. Balogh Jenő: Magyar bünvádi eljárási jog. I. kötet 436 oldal.

2000 kötetet meghaladó könyvtáráról, melyet *Kisfaludy László* fogházgondnok buzgó agitációja teremtett meg. Legutóbb pontos katalogus is készült a könyvtárhoz és a kimutatások szerint várakozáson felüli a forgalom. Az intézet rendje és tisztasága minden tekintetben mintaszerű.

— **Büntetendő cselekmény?** F. é. nov. 26-án a sz. — i Kiss D.-féle ház pinczehelyiségében — midőn egy házbeli cselédleány este 6 óra tájban lement — az ott felhalmozott forgács mögött elrejtőzve két embert talált, kiket az előhívott rendőrök segítségével előállítottak. Itt az elfogott két egyén kikérdeztetvén, azt adták elő, hogy azon szándékkal rejtőztek a pinczébe, hogy éjjel onnan előjövén, a magukkal hozott betörő szerszámokkal a házban levő «Első magyar biztosító intézetbe» betörnek és az ott található pénzt és értéket ellopják. Az egyik határozottan állítja, hogy a biztosító intézetbe akartak betörni, míg a másik azt vallja, hogy a házban levő több bolt valamelyikébe szándékoztak lopási szándékkal betörni. A pinczehelyiség átvizsgálattván, azon a helyen, a hol terheltek megtaláltattak, egy hatlövetű töltött revolver, furógép, fa- és vasszuró, fűrés, álkulcsok stb. a betörés keresztülvitelére alkalmas eszközök találtattak, melyekre vonatkozólag kijelentik, hogy azok az ő tulajdonuk. Mindketten rovott multuak. Amidőn a pinczehelyiségbe mentek, előttük akadály nem volt, az ajtó nyitva volt.

Kérdés, forog-e fen büntetendő cselekmény? Kísérlet szerintünk nincs. A szövetség és az előkészületi cselekmény a lopás- és rablásnál nem esik büntetés alá. De nincs-e magánlaksértés? Érdekes, hogy az 1843-iki javaslat 64. §-a bünteti ezen cselekményt s itt ismét gyakorlati érzéket mutattak régi kodifikátoraink.

— **A budapesti ügyvédi kamarának** december 11-én tartandó értekezletén dr. Pap József kamarai titkár fog referálni a kamara tevékenységéről az utolsó kamarai értekezlet óta. Ezenkívül vita tárgyává fog tétetni, hogy czélszerű-e egyetemi hallgatókat tanulmányaik ideje alatt ügyvédi irodában alkalmazni és amennyiben ez akár tanügyi, akár pedig ügyvédi szempontból nem kívánatos, mi módon kellene ez ellen állást foglalni? Ezen ügyet dr. Baracs Marcell fogja referálni. További tárgya az értekezletnek: felterjesztés az összkormányhoz az iránt, hogy a miniszteriumokban az ügyvédek az ügyek elintézéséről érdemi elintézését nyerjenek; hogy a hatóságoknál az értesítési idő lehetőleg egyöntetűleg szabályoztassék, s végre annak a megvitatása, nem lenne-e czélszerű a «törvénynapokat», tekintettel a szegényebb sorsu perlekedő közönségre, vasárnap délelőttre áthelyeztetni? Előadója ezen ügyeknek: Dr. Teller Miksa.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Az osztrák igazságügyminiszter a fiatalok elítéltek megkegyelmezése tárgyában** az összes bíróságokhoz és államügyészségekhez 1902 november hó 25-én körrendeletet intézett, melynek lényeges rendelkezéseit a következőkben közöljük: A rendelet első sorban utal arra, hogy a fiatalok elítéltek sorában számosan vannak, akik nem annyira romlottságból, mint inkább meg gondolatlanságból, éretlenségből és csábítás folytán bűnöztek. Az ily egyéneknek sem kényszernevelésre, sem a kiszabott büntetés végrehajtására nincsen szükség, hogy további törvényellenes cselekedetektől visszatartassanak, maga a bűnvádi eljárás s az ítélethozatal elég komoly és hatályos intelem a javulásra; sőt a büntetés végrehajtása oly tulszigorú jellegűnek mutatkozik s az ifjak kedélyében oly kitörölhetetlen nyomokat hagy, hogy az a humanismustól áthatott büntetési rendszerben lehetőleg kerülendő.

Az uralkodó felhatalmazta az igazságügyminiszteriumot a bíróságoknak oly értelemben leendő utasítására, hogy ezek fiatalok ellen hozott büntető ítéletek esetén a figyelmet érdemlő esetekben a bűnvádi eljárási törvény 2. és 411. §-ai értelmében tegyenek javaslatot a megkegyelmezés iránt.

E tekintetben a következők lesznek alapul veendőek:

1. Első sorban azok a 10—14 éves fiatalok veendőek figyelembe, akik a Btk. 269. §-ának a) pontja értelmében eredetileg büntetett képező cselekmények miatt büntetendők, kiknél azonban az eset körülményei szerint sem a szabadágvesztés-büntetés végrehajtása, sem a javító-házba utalás nem felel meg az igazságszolgáltatás céljainak. Elmaradott testi és szellemi fejlettség, a fiatalokorúságra visszavezethető indító okok, bűnbánat, hatályos házi fenyték, ilyenek azok a körülmények, melyek a büntetés kegyelem útján elengedésére vezethetnek.

2. A következő fokozat a 14—16 éves elítéltekre vonatkozik. Figyelemmel kell lenni itt arra, vajon az illető előzőleg nem szenvedett-e bírósági kiszabott büntetést, és hogy a kimondott és elengedendő büntetés három hónapi szabadságvesztést vagy 500 K-ig terjedhető pénzbüntetést meg ne haladjon. Az előző megbüntetésről csak azon kivételes esetben lehet eltekinteni, ha az egészen jelentéktelen volt. Általában azonban nem a büntetlen előélet, hanem csak a valóban tisztességes és becsületes élet szolgálhat a kegyelmezés alapjául. A bíróság a büntetendő cselekmény súlyát, elkövetésének körülményeit, indító okait s a tettes további magatartását gondos megfontolás tárgyává tegye javaslata meghozatalánál.

3. Az imént megjelölt feltételek alatt 16—18 éves egyének is ajánlhatók kegyelmezésre, ha a szellemi képesség és akarat erő elmaradott fejlettsége folytán az előbbi fokozatban levőkkel tekintendők egyenlőknek.

4. Az eljárás módja a perrendtartás 411. §-ában van előírva megfelelően. Mindazonáltal az elítélt kegyelmi kérvénye nem várandó be, hanem hivatalból határoz a bíróság vagy mindjárt az ítélet meghozatalakor vagy azután a kegyelemre ajánlás kérdésében. Amennyiben az eljárást nem késlelteti, a fiatalok elítéltek törvényes képviselője is meghallgatandó. A kegyelmezés iránti javaslat a büntetés végrehajtását felfüggeszti.

E rendelet kihirdetése napján lép életbe és kiterjed azokra az ítéletekre is, amelyek már előbb hozattak, de még végre nem hajtottak.

Egyebekben a kegyelmezési eljárás nem érintetik. L.

— **Seuffert Hermann** német kriminalista, a büntetőjog tanára a bonni egyetemen a közelmúlt napokban elhunyt. Seuffert, ki kétségtől a német reformirányzat egyik legtekintélyesebb tagja volt, Lisztnek hű fegyvertársa s a Zeitschrift für die gesammte Strafrechtswissenschaft szerkesztőinek egyike. Mint reformer az óvatosaik közé tartozott és a német Btk. revisiójánál kiegyenlítő tudományos modora bizonyára nagy haszonnal járt volna az ellentétek elsimitására. Irodalmi munkásságát nagy világosság jellemzi. Első műve perjogi volt s Die Reformatio in pejus im neueren Strafprozesse cím alatt 1861-ben jelent meg. Azóta közzétett munkái: Mitteilungen aus dem Entwurf eines Strafgesetzbuches für Italien, Breslau 1888.; Anarchismus und Strafrecht, Berlin 1899. (melynek megírására Erzsébet királynőnk meggyilkolása indította); Die Bewegung im Strafrechte während der letzten dreissig Jahre, Dresden 1901.; Ein neues Strafgesetzbuch für Deutschland, München 1902. A Liszt-féle Strafgesetzbuch der Gegenwart-ban Seuffert irta meg Németország büntetőjogát, mely munkája 1894-ben önállóan is megjelent, valamint a Zeitschrift XIV—XVI. kötetekben kimerítően referált a német büntetőjogi törvényhozás fejleményeiről. Seuffert volt az, akinek kezdeményezésére a kísérleti tan revisióját és az eredmény méltatására vonatkozó kérdést a nemzetközi büntető egyesület német csoportjának brémai ülésére és az ez év őszi tartott pétervári kongresszusra kitűzték. V. R.

A Magyar Jogászegylet folyó hó 6-án (szombaton) délután hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (V., Szemere-utca 10. szám alatt) teljes-ülést tart, melynek tárgya: Dr. Szladits Károly törvényszéki bíró előadása: Az egyesületi jogról, tekintettel a polgári törvénykönyv tervezetére. — Vendégeket szívesen lát az egylet.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre — 12 kor.
negyedévre 6

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A bíróságok személyzetének létszáma. — A kormányképviselők párisi értekezletének megállapodásai a leánykereskedés tárgyában. Dr. Gruber Lajos kir. alügyésztől. — Az ügyvédség helyzete és az ügyvédi kar ellen intézett támadások. Dr. Balog Arnold budapesti ügyvédtől. — A magyar trónörökösben megkívántató kellékekről. Dr. Schiller Bódogtól. — Törvénykezési Szemle: A váltóbirtokos zálogjoga. Dr. Róth Samu budapesti ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A bíróságok személyzetének létszáma.

Neményi Ambrus a Bureaukratia Magyarországon című nagyérdekű tanulmányában a költségvetési törvény fonalán számadatokkal bizonyította be, hogy a magyar állami tisztviselői kar számaránya és személyi járandósága csak az utolsó évtizedben is mily jelentékenyen emelkedett, anélkül, hogy az államhatalom ugyanezen idő alatt sok olyan új tevékenységet vont volna a maga körébe, amelyeknek ellátása megfelelő új munkaerőt igényelt; hogy tehát alapos indok nélkül *tulságosan sok hatóságot s hivatalt szerveztünk* és a meglevő hatóságokat és hivatalokat minden rendű és rangu alkalmazottal a kelleténél bőségesebben felszereltük. Ugyanő kimutatja, hogy míg 1892-ben a szoros értelemben vett magyar állami alkalmazottaknak létszáma (a díjnokok nélkül) 60,776 személy volt, addig 1902-ben 97,835 kinevezett tisztviselő működött. A személyi járandóságok összege ezen 10 év alatt 110 millióról 192 $\frac{1}{2}$ millióra növekedett. A Neményi által közölt adatokból kitűnik, hogy a személyzeti kiadások az összes rendes kiadásoknak 24,73%-át foglalják le. Azt is érdekes tudnunk, hogy az utolsó 10 év során elért bevételeink emelkedésének 28,24%-át a személyzeti szükségletek emelkedésének kielégítésére fordítottuk.

Abból, — mondja Neményi — hogy ennyi a tisztviselő, nem következik, hogy van elegendő tisztviselő, nem kell hinni, hogy *minden ember a maga helyén van*, hogy a munka kellőképpen van beosztva ügykör és egyéni kvalifikáció szerint és hogy a legtöbb ember oda jut, hol a legtöbb munka van. Innét, hogy műszaki kérdésekben jogászok intézkednek, viszont oly kérdésekben, melyeket csak iskolázott jogász tekinthet át, tapasztalt építészek döntenek.

Ezeket az általánosságban tett észrevételeket az igazságügyi szervezet terén szerzett tapasztalatok sok tekintetben megerősíthetik, de viszont azt is látjuk, hogy az igazságügy terén nincs oly pazarlás a munkaerőben, mint egyéb téren.

Ami a személyzet létszámát illeti, számos helyen sem az ítélő bírák, sem a fogalmazó vagy kezelő tisztviselők statusában nem mutatkozik fölösleg, sőt ellenkezőleg úgy a tisztviselői karból, mint a közönség sorából sűrűn hangzik föl a tulterheltség panasza.

Különösen a budapesti törvényszéki bírák, járásbírák és albírák tulterheltsége rendkívüli. A fővárosban az érdelemleges ügyekből is, a folyó ügyekből is jóval több jut egy-egy bíróra, mint a vidéken általában, különösen pedig némely kisebb ügyforgalmu vidéki bíróságnál.

A szakszerű munkamegosztás is előmozdítja a rendelkezésre álló erő helyes és okszerű kihasználását.

Gyakran történik, hogy azok, akiket előkészítő szolgálatuk idején szerzett ösmereteik a polgári jogszolgáltatásban való közreműködésre praedestinál, bűnügyi bírói székre kerülnek és viszont olyanokkal, akik irodalmilag a büntetőjogba vágó kérdésekkel foglalkoznak, a gyakorlatban polgári ügyeknél találkozunk. Akik mint jegyzők mindig csak társasbírósnál szolgáltak, egyesbíróvá nevezetnek ki; az önálló és független bírói munkát megszokott egyesbírák pedig sorra berendeltetnek a társasbírókhoz, hogy azoknak niveauja emeltesék. Tanácsjegyzökké a felsőbbbírókhoz nem az ambitiosus s a szélesebb látókör megszerzésére törekvő és alkalmasnak látszó fiatal fogalmazó tisztviselők kerülnek; járásbírákkal és törvényszéki bírákkal töltik be ezeket az állásokat. S míg az elsőfolyamodású bíróságoknál hónapokon keresztül betöltetlenül maradnak az albírói állások, addig a táblákon s a Curian VII. és VIII. fizetési osztályu ítélő bírák használatnak *jegyzőkönyvvezetői* munkára.

A helyesebb személyzeti beosztással, a meglevő személyzet munkaerejének arányos felhasználása és felügyelete mellett — úgy hisszük — jó ideig el lesz kerülhető a bíróságok személyzeti létszámának szaporítása. Apasztani ezt a státust aligha lehet, mert a bíróságok mindig sokkal többet (és úgy hisszük, jobban is) dolgoztak, mint az administratio tisztviselői. Bíróságaink ügyforgalma az utóbbi évtized alatt rendkívüli mértékben emelkedett. Az 1892. évi szervezeti reform, a polgári perjognak 1894-ben és a bűnvádi perrendtartásnak 1900-ban életbelépett átalakításai új terheket róttak a bíróságokra. Ezekhez a nagy változásokhoz viszonyítva nem mondható nagynak a bírói személyzet létszámának 1893-tól 1901-ig 2450-ről 2923-ra való növekedése. A fogalmazói segédszemélyzet ezen idő alatt 740-ről 934-re szaporodott.

Hogy Neményi Ambrus, a kiváló közigazda jól ismeri az igazságügyi politika követeléseit és az általános számokból levont következtetései éppen nem jelentik az igazságügyi szak szükségleteinek negatívóját, azt legjobban bizonyítja az a kijelentése, hogy «aki ismeri telekkönyvi anarchiánkat, az csak helyeselni fogja azt a javaslatot, hogy szaporítsuk a telekkönyvi létszámot bármi áron, mert legrövidebb idő alatt összhangba kell hozni a telekkönyveket a tényleges állapotokkal; ha száz új ember kellene ennek a munkának a végrehajtására, százat, és ha több kell, akkor kétszer, háromszor annyit kellene alkalmazni».

A kormányképviselők párisi értekezletének megállapodásai a leánykereskedés tárgyában.

1899. évi június hó 21., 22. és 23-ikán a National Vigilance Association meghívása folytán a White Slave Trade (a fehér rabszolgakereskedés), azaz a leánykereskedés tárgyában Londonban nemzetközi congressus tartott, mely határozatilag azt az óhajt fejezte ki, hogy ezen kérdés szabályozása tekintetében nemzetközi megállapodás létesíttessék a különböző államok kormányai között. A congressus ugyanis abból az álláspontból indult ki, hogy a bűncselekmény, amely ellen küzdeni óhajt, nemzetközi jelleggel bír és éppen azért csakis oly módon lehet azt sikeresen elnyomni, ha a kor-

mányok közös intézkedésekben állapodnak meg annak definitiója, a tényálladék megállapítása és a büntetés tekintetében.

Ez volt az oka annak, hogy a francia kormány meghívása folytán 1902. évi július hó 15-én a Német birodalom, Ausztria, Belgium, Brazília, Dánia, Spanyolország, Franciaország, Anglia, Magyarország, Olaszország, Norvégia, Németalföld, Portugália, Oroszország, Svédország és a Schweiz kiküldöttjei között Párisban a «Traite des Blanchés» (a leánykereskedés) ellen való leghatékonyabb küzdelem céljából megállapodás jött létre, melyet az értekezlet tagjai appreciatio céljából kormányaik elé terjesztenek.

1902. évi október hó 7-től 9-ig M/m. Frankfurtban tartott a második nem hivatalos jellegű, vagyis társadalmi nemzetközi congressus a leánykereskedés elleni nemzetközi küzdelem tárgyában és ezen congressus elé R. Bérenger francia senator és az Institut de France tagja jelentést terjesztett, amelyben a párisi kormányképviselők értekezletének megállapodásait szósz szerint közli és megjegyzi, hogy a megállapodások két részből állanak, melyek elseje különösen a törvényhozási intézkedésekre vonatkozik, amelyek arra szolgálnak, hogy a különböző államok törvényhozása között a szükséges összhang létesíttessék a végett, hogy a bűncselekmény jellege és annak definitiója megállapítható legyen és hogy az mindenütt, ahol az egymásután következő cselekmények valamelyike, amelyek annak tényálladékát megalkotják, elkövettetik, törvényszerűen büntethető legyen.

A második nem kevésbé fontos rész a rendőrségi felügyeletről és a hazaszállításról intézkedik.

A megállapodások közül a legtöbbet, és éppen a legfontosabbakat, a kormányok képviselői egyhangulag fogadták el.

A megállapodás javaslata (projet de convention) következőképpen hangzik:

1. cikk. Aki valamely kiskorú nőszemélyt mások szenvedélyének kielégítése végett fajtalanságra reábir, azt e célból tovaszállítja vagy elcsábítja;

2. cikk. aki valamely nagykorú nőszemélyt mások szenvedélyének kielégítésére megtévesztés, erőszak, fenyegetés, a felette gyakorolt hatalommal való visszaélés vagy valamely más kényszereszköz segítségével fajtalanságra reábir, azt e célból tovaszállítja vagy elcsábítja, az illetőnek beleegyezése esetében is büntetettik, valamint akkor is, ha az egyes cselekmények, amelyek a bűncselekmény tényálladékát alkotják, különböző országokban lettek elkövetve.

3. cikk. Azon magas szerződő államok, amelyeknek jelenlegi törvényei nem elegendők arra, hogy a megelőző két cikkben körülírt bűncselekmények büntetessenek, arra kötelezik magukat, hogy a szükséges intézkedéseket megteszik vagy azokat illető törvényhozásuknak javasolják a végett, hogy ezen bűncselekmények súlyuk szerint büntetessenek.

4. cikk. A magas szerződő államok értesítik egymást az ezen megállapodásra vonatkozó már létező vagy ezentul alkotandó törvényekről.

5. cikk. Az 1. és 2-dik cikkben körülírt bűncselekmények ezen megállapodás életbelépése napjától kezdve azon bűncselekmények közé sorozandók, amelyek miatt a magas szerződő felek között létező szerződések alapján kiadatásnak van helye. Abban az esetben, ha ez a megállapodás a fenálló törvény szerint meg nem valósítható, a magas szerződő államok arra kötelezik magukat, hogy a szükséges intézkedéseket megteszik, vagy azokat illető törvényhozásuknak javasolják.

6. cikk. Az ezen megállapodás tárgyát képező bűncselekményekre vonatkozó bírósági intézkedések végrehajtása iránt a megkereséseket — ellenkező megállapodás hiányában — a birói hatóságok vagy közvetlenül küldik meg egymásnak, vagy a megkereső államnak a megkeresett államban

székelő diplomatai ügynöke vagy consula útján; utóbbi esetben a diplomatai ügynök vagy consul az illető megkeresést közvetlenül megküldi az illetékes birói hatóságnak és ugyan ezen hatóságtól megkapja a megkeresés fogantatását tanúsító okiratot.

Az illető megkeresés másolata megküldendő mindig egyidejűleg a megkeresett állam legfelsőbb hatóságának.

Esetleges nehézségek, melyek a megkeresett hatóságok részéről a birói intézkedések fogantatása tekintetében felmerülnek, diplomatai uton intézendők el.

Ha a megkeresés nem a megkeresett hatóság nyelvén történt, ahhoz — ellenkező megállapodás hiányában — az érdekelt államok között megállapított nyelven megfelelően hitelesítendő fordítás melléklendő.

7. cikk. A magas szerződő államok arra kötelezik magukat, hogy egymással közlik azokat az elítéléseket, melyek a jelen megállapodás tárgyát képező bűncselekményekre vonatkoznak és melyeknek tényálladási elemei különböző országokban létesültek.

8. cikk. Az ezen megállapodáshoz való hozzájárulás azon államoknak is meg van engedve, amelyek nem vettek részt annak létrejötténél. E célból szándékukat diplomatai uton közlik a francia kormánnyal, mely erről az összes szerződő államokat értesíti.

9. cikk. A jelen szerződés a megerősítési okmányok kicserélése keltétől számítandó hat hó alatt lép hatályba. Abban az esetben, ha a szerződő felek egyike azt felmondja, ez a felmondás csakis ezen följelvezve hatályos és a felmondás annak keltétől számítandó egy év alatt lép hatályba.

10. cikk. Ezen megállapodás jóváhagyandó és a megerősítési okmányok lehetőleg rövid idő alatt Párisban kicserélendők.

Függelék.

Zárjegyzőkönyv tervezete.

A ma létrejött megállapodás aláírása előtt az aláírt meghatalmazottak hasznosnak vélik arra utalni, hogy miképpen értelmezendő jelen megállapodás 1., 2. és 3-dik cikke és mily értelemben lesz a szerződő államok részéről a megállapított intézkedések fogantatása illető törvényhozásukban eszközözlendő, illetve a fenálló törvény kiegészítendő.

A) Az 1. és 2-dik cikk intézkedései *minimumként* tekintendők olyképpen, hogy önként értetődik, hogy a szerződő kormányok tetszésére van bízva, más hasonló cselekményeket szintén büntetni, mint pl. nagykorú nőszemélyeknek elcsábítását fajtalanságra még az esetben is, ha sem fondorlatos megtévesztés, sem kényszer nem forog fenn.

B) Az 1. és 2-dik cikkben körülírt bűncselekmények megtorlása szempontjából a polgári törvényben megállapított magykorúság mérvadó.

C) Ezen bűncselekmények megtorlására kívánatos, hogy a törvény minden esetben szabadságvesztés-büntetést szabjon, ez az intézkedés azonban nem érinti egyéb fő- és mellékbüntetések alkalmazását; figyelembe veendő továbbá a megtorlásnál, függetlenül az áldozat korától, a különböző súlyosító körülmények, melyek e tekintetben szóba jöhetnek, mint pl. a 2-dik cikkben jelzettek, vagy az a körülmény is, hogy az áldozattal tényleg fajtalanság követtetett el.

D) Valamely nőszemélynek akarata ellenére nyilvános házban való visszatartásáról, súlyos volta dacára, nem lehetett ezen megállapodásban intézkedni, mert annak megtorlása kizárólag az illető állam törvényhozására tartozik.

Az egyezmény javaslata (projet d'arrangement) következőképpen hangzik:

Az alólírott meghatalmazottak azon óhaj által vezéreltetve, hogy úgy a nagy-, valamint a kiskorú nőszemélyeknek, kiknek bizalmával visszaéltek, vagy akik kényszerítették, hatékony oltalmat nyújtsanak a «leánykereskedés»

(«Traite des Blanches») neve alatt ismert bűnös üzelem ellen, elhatározták, hogy alkalmas intézkedések megállapítása iránt megegyeznek és egyetértőleg a következő cikkekben állapodtak meg:

I. cikk. A szerződő kormányok mindegyike arra kötelezi magát, hogy hatóságot létesít vagy megjelöl, mely azzal lesz megbízva, hogy mindazon híreket gyűjtse, melyek nőszemélyeknek fajtalanság céljából külföldre történő csábítására vonatkoznak; ezen hatóság feljogosított arra, hogy közvetlenül levelezzen a többi szerződő államok mindegyikében létező hasonló hatóságokkal.

II. cikk. A kormányok mindegyike arra kötelezi magát, hogy felügyeletet gyakoroltat, különösen a pályaudvarokban, a kikötőkben és utközben is, hogy kipuhatoltassa a fajtalanságra szánt nőszemélyek kísérőit. E végett a hivatalnokok vagy erre minősített más személyek utasíttatni fognak, hogy a törvény korlátain belül minden hírről tudomást szerezzenek, mely arra alkalmas, hogy valamely bűnös üzelem nyomára vezessen.

Adott esetben előre jelzendő a rendeltetési hely hatóságaival vagy az érdekelt diplomatai ügynökökkel, illetve consulokkal vagy egyéb illetékes hatóságokkal azon személyek megérkezése, akik azzal gyanúsíthatók, hogy ily üzelem tettesei, annak részesei vagy áldozatai.

III. cikk. A kormányok arra kötelezik magukat, hogy adott esetben és a törvény korlátain belül a prostitutiót üző idegen nemzetiségű nőszemélyek nyilatkozatait beszerzik a végett, hogy azonosságuk és személyi állapotuk megállapíttassék és kideríttessék, hogy kinek reábirása folytán hagyták el hazájukat. Az erről felveendő jegyzőkönyvek a szóban forgó nőszemélyeknek hazaszállítása végett hazájuk hatóságaival közlendők.

A kormányok arra kötelezik magukat, hogy a törvény és a lehetőség korlátain belül ezen bűnös üzelemnek vagyontalan áldozatait ideiglenesen és esetleges hazaszállítással céljából a nyilvános vagy magánjótékonyosságra vagy kellő biztosítékot nyújtó magánosokra bizzák.

A kormányok arra is kötelezik magukat, hogy a törvény korlátain belül és amennyire lehetséges, azokat a nőszemélyeket, akik hazaszállítást kívánják vagy akik a felettük hatalmat gyakorló személyektől visszakértenek, származási helyükre visszaszállítják. A hazaszállítás csak az azonosság és a nemzetiség, valamint a határnál való megérkezés helye és napja tekintetében történt megállapítás után foganatosíttatik. A szerződő államok mindegyike megkönnyíti a területén át történő szállítást.

A hazaszállításra vonatkozó levelezés lehetőleg közvetlenül történik.

IV. cikk. Abban az esetben, ha a hazaszállítandó nőszemély szállítási költségeinek fizetésére képtelen és ha férje, gyámja vagy szülői nincsenek, akik helyette fizetnek, a legközelebbi határig vagy a származási hely országának irányában fekvő legközelebbi kikötőig az az ország viseli a hazaszállítási költségeket, amelyben a nőszemély lakik és a többi költség a származási hely terhére esik.

V. cikk. A III. és IV. cikk rendelkezései nem helyezik hatályon kívül a szerződő kormányok között létező külön szerződéseket.

VI. cikk. A szerződő kormányok arra kötelezik magukat, hogy a lehetőség határain és a törvényes korlátokon belül felügyeletet gyakorolnak azon helyszerzők és ügynökök felett, akik illetőleg melyek nőszemélyeknek külföldön való elhelyezésével foglalkoznak.

VII. cikk. Azon államok, amelyek ezen egyezményt nem írták alá, szintén jogosultak ahhoz hozzájárulni. E célból szándékukat diplomatai úton közlik a francia kormánnyal, amely erről valamennyi szerződő államot értesíti.

Gruber Lajos.

Az ügyvédség helyzete és az ügyvédi kar ellen intézett támadások.*

IV.

Az ügyvédek és különösen a budapesti ügyvédek számának nagysága még egy speciális körülményben találja magyarázatát. Míg más államokban a kereskedelem és ipar a vidék nagyobb városaiban meglehetősen decentralisálva van, addig nálunk a forgalom tulnyomó nagy része Budapestre van központosítva. Budapest a nemzetközi forgalmat közvetítő góczpont és az országon belüli kereskedelem szálai is ide futnak össze, mert itt vannak a legnagyobb gyárak, ipartelek is.

A pályavégzett ifjak ambícióját a központban lebonyolódó forgalom ösztönzi a fővárosban való megtelepedésre; itt szélesebbkörű jövőre van kilátása, mint a vidéken.

Amíg a gazdasági fellendülés tartott és a forgalom az egész országban emelkedett, a budapesti ügyvédek abnormálisan magas létszáma mellett sem látszott az ügyvédi kérdés a maga félelmetes nagyságában. De jöttek a rossz idők. A nagykereskedők egy része tönkrement, más része üzletét korlátozta; a forgalom fenakadt, a hitel lényegesen csökkent. A piacz teljes bizonytalansága azt idézte elő, hogy a kereskedelmi életben a bizalom is megrendült.

Ebben a súlyos gazdasági válságban a kereskedelemmel és iparral együtt szenved a budapesti ügyvédek tekintélyes része. Számos ügyvédi iroda munkája lényegesen megcsappant, különösen olyanoké, amelyek kereskedelmi követelések érvényesítésével foglalkoznak.

Tudjuk ugyan, hogy az ügyvédi tevékenységnek ez a része (tudniillik kereskedelmi követelések érvényesítése) nem találkozik tudós igazságügyminiszterünk rokonszenvével, aminek ő a parlamentben nyílt kifejezést is adott. Ámde mi az ügyvédség hazai szervezete mellett nem tehetünk az ügyvédi tevékenységnek különböző ágazatai közt megkülönböztetést és az olyan ügyvédek érdekeit is figyelembe veendőnek tartjuk, akik — horribile dictu — kereskedelmi követelések behajtásával — még pedig nagyobb mértékben — foglalkoznak.

Törvényeink nem ismerik az ügyvédi kar bifurcatióját, úgy, hogy az érdemleges pervitel mellett ma mindenikünk foglalkozik olyan teendőkkel, melyek Franciaországban, Belgiumban, Olaszországban az avocat teendői közé nem tartoznak. Ezekben az országokban némcsak ügyek szerint van megosztva az ügyvédi functio, hanem a konkrét ügy keretén belül is bizonyos teendőket az avocat, másokat az avoué végez. Ez a kettéválasztása a perbeli szerepnek ott törvényen alapul. Nálunk azonban ugyancsak törvény írja elő, hogy ugyanaz az ügyvéd, aki a pert előkészíti, a pert végig is tárgyalja és a meghozott ítélet végrehajtását is vezeti. Amint tehát az érdemleges nagy pereknek tisztán kezelési teendőit kénytelenek vagyunk magunk ellátni, épúgy mindenikünk elvállalja teljesen világos követeléseknek semmiféle különös jogtudományt nem igénylő érvényesítését is.

Egyébként, hogy az ügyvédek a kereskedelmi követelések behajtásával oly tömegben foglalkoznak, annak egyik oka az a rendszer is, amelyet bíróságaink — különösen a kir. táblák és a kir. Curia — az ügyvédi munkadíjak megállapításában követnek.

Az érdemleges, hosszú tanulmányt, időt igénybe vevő szellemi munka díjazása ugyanaz, sőt sokszor még kevesebb, mint a blankettamunkáé. Felelősségteljes, bonyolult ügyekben pár forinttal értékelik felsőbíróságaink az ügyvédi tevékenységet, ugyanannyival, vagy kevesebbel, mint azonos perérték mellett a behajtásos ügyek beadványait.

* Az előbbi közl. I. a 47., 48. és 49. számban.

Ha a bíróságok érdemleges munkánkat ennnyire méltányolják, csoda-e, ha az ügyvédek jó része szivesebben foglalkozik az olyan ügyekkel, amelyeknek elintézése nem kíván sem oly sok időt, sem akkora fáradságot, tanulmányt.

Már most hogyan kívánják megszüntetni irányadó köreink azt az aránytalanságot, amely az érdemleges és blankettamunka díjazása körül ma tapasztalható? Akképpen tervezik a kétféle díjazás között az egyensúlyt helyreállítását, hogy a perrendtartásról szóló törvényjavaslat az ügyvédi kényszert megszünteti, ezzel a behajtásos ügyek jó részét elvonja az ügyvédek kezei alól és a megmaradt ügyek másik tekintélyes részére nézve behozza a kötelező fizetési meghagyásos eljárást. E mellett éppen semmi garanciánk nincsen arra nézve, hogy a perekben és a fizetési meghagyásos eljárásban minő díjak állapíttatnak majd meg, úgy, hogy egyszerre arra ébredhet a nagy városokban, de különösen a Budapesten székelő ügyvédek fele része, hogy a rossz gazdasági viszonyok folytán máris alacsony jelenlegi jövedelmei a reform folytán harmadára, negyedére csökkentek. Hogy pedig ez nemcsak olyan tulzás vagy rémlátás, azt minden, a viszonyokkal ismerős bíró is megérősinheti. A perrendtartás reformja, a szóbeli eljárás behozatala, a perorvoslatok korlátozása különben is csökkentőleg hat az ügyvédi jövedelemre, különösen ha a végrehajtási eljárás is olyan módon reformáltatik, amint az tervbe van véve.

Már most, kérde, érdeke-e az a köznek, érdeke-e az igazságszolgáltatásnak, hogy egy összetört, anyagi és erkölcsi függetlenségében megingatott kar vegyen részt az igazságszolgáltatásban? Nem-e több kárt okoz majd *ez az ügyvédség* az igazságszolgáltatásnak, mint amennyi haszon háramlik az egyes esetben a pervesztes félre abból, hogy a peres eljárás egy-két koronával olcsóbbá vált?

De az államnak azért sem szabad ily nagy és végeredményében az igazságszolgáltatásra is végzetessé válható hibát elkövetnie, mert nem az ügyvédség az oka a jelenlegi helyzetnek, hanem jórészen az igazságügyi törvényhozás és kormányzat.

Az ügyvédség évtizedek óta követeli az ügyvédrendtartás reformját, a zugírászat megfékezését, az ügyvédi vizsga szigorítását és a fegyelmi jog érélyes kezelését. Most újból kopogtatunk a törvényhozás ajtaján azzal a szerény kívánsággal, hogy az ügyvédi reform a perjogi reformmal párhuzamosan valósíttassék meg, de ma is kevés kilátásunk van a sikerre.

V.

Az ellenünk felhozott vádak legsúlyosabbjai a nép zsarolását, nyuzását, kegyetlen zaklatását vetik szemünkre; költségprézeléssel, a formák kihasználásával, kapzsisággal, lelketlenséggel vádolnak bennünket. Nemcsak egyes kivételes eseteket említenek, de azt állítják, hogy «alig van társaság, melynek minden egyes tagja hajmeresztő dolgokat ne tudna beszélni az ügyvédi praxis dudvás hajtásairól». Ezekről a visszaélésekről azt állítják, hogy azok «oly közönségesek és mindennapiak, hogy immár senkinek fel se tűnnek».

Megdöbbenve olvassuk ezeket a vádakokat, mert azt látjuk belőlük, hogy mindannyian gyanu alatt állunk.

Ha azonban a valóságot vizsgáljuk, úgy találjuk, hogy ezek a borzasztó állapotok korántsem oly borzasztók és éppen nem oly közönségesek és mindennapiak, mint a miként azokat feltüntetik.

Nem akarjuk tagadni, hogy az ügyvédi karban is vannak olyanok, akiknek működése az ügyvédi tisztességet sérti, akiknek magaviselete nem egyeztethető össze a kari becsület követeléseivel. De — kérde — csak az ügyvédi kar-e az, melyben visszaélések fordulnak elő? Nem akad-e minden más testületben olyan, aki érdemetlen arra, hogy a tisztességes emberek között élhessen? Jutott-e valakinek eszébe

ezekért a kivételekért egy egész testületet elítélni, vagy egynek hibájáért a többi felelőssé tenni?

De ha a fentiekben el is ismertük, hogy — mint minden osztálynak, úgy az immár 5000 tagot számláló ügyvédi karnak is — vannak silány elemei, merjük állítani, hogy ezek éppenséggel nincsenek olyan arányban az összeséghez, mint ezt a hirlapi cikkek fel szeretnék tüntetni.

Nincs társadalmi réteg, nincs hivatás, amelyben elő nem fordulnának kinövések. Különösen a rosszabb gazdasági viszonyok közt, midőn valamely foglalkozást üzők az anyagi gondokkal kénytelenek küzdeni, elég gyakran fordulnak elő visszaélések. Az ügyvédi karban itt-ott tapasztalt visszaélések jó részének is a rossz anyagi helyzet a forrása. A kar nagyrészen saját hibáján kívül olyan állapotba jutott, amelyben a tisztességes megélhetés nem mindenkinek van biztosítva.

Nem vélünk csalódní, midőn úgy hiszszük, hogy e bennünket súlyosan vádoló közleményeknek a forrását más szempontból is első sorban az általános gazdasági válságra vezethetjük vissza. Ilyen válságos időben, mint a mai, az ügyvédnek fokozottan fontos feladata, hogy a hitelezők követeléseinek megmentésére mindent megtegyen és ezen közben természetesen nagyon gyakran kénytelen a legerélyesebb törvényes eszközökkel kénytelen élni. Az ügyvéd eljárása így a sokszor saját hibáján kívül késébeesett helyzetbe került alperes előtt a lehető legodiosusabb színben tűnik fel, kötelességteljesítése zaklatás színével bír; ügyfelének hű képviselte az adós előtt zsarolásnak látszik.

Ugy hiszszük, nem tévedünk, midőn azt állítjuk, hogy az ellenünk felhozott rendkívül súlyos vádak jórészt ilyen elkeseredett adósok sóhajaiból és panaszaiból párolódtak le és nagyon valószínű, hogy az egyik cikkíró által említett azok a társaságok, melyeknek tagjai hajmeresztő dolgokat beszélnek az ügyvédi praxis köréből, olyanokból állnak, akik mint adósok egy-egy ügyvédnek érélyes, de tisztességes eljárását voltak kénytelenek eltűrni.

Az is igen gyakori eset a mai időkben, hogy az ügyfél, kinek követelni valója van, nem jut pénzéhez. E felett való boszankodását egészen az elkeseredésig fokozza, ha a veszteségen felül még ügyvédje is bátorságot vesz magának díjainak és kiadásainak kiegyenlítését kérni. Természetesen ilyenkor vége a barátságnak és az ügyvéd nagyon érzi igazságát annak a régi mondásnak:

Dum processus ventilatur,
Studeas accipere,
Nam processu terminato
Nemo curat solvere.*

Ha ezután az ügyvéd a díjait per útján merészeli követelni és a volt kliens még újabb költségeket kénytelen fizetni: kész a vád az egész ügyvédség ellen, hogy nyuzók és zsarolók társasága vagyunk.

Másik tényezője az ügyvédi kar népszerűtlenné válásának: mai jogrendszerünk. Peres és perenkívüli eljárásunk nagyrészen lassu, nehézkes, formalistikus, az anyagi igazság kiderítésének eszközei — különösen a rendes perekben — tökéletlenek. A perek sokáig húzódnak, tárgyalásuk után is húzamos ideig hevernek elintézetlenül és a meghozott ítélet az eljárás formalistikus volta miatt sokszor nem felel meg mindig az anyagi igazságnak.

E mellett a bírósági gyakorlat számos kérdésben ingadozó. A kir. táblák decentralisatiója és a sommás eljárásról szóló törvény életbelépte óta a bírói gyakorlat területileg is meg van osztva. A törvényszékek igen fontos kérdésekben végérvényesen határoznak. Viszont a kir. táblák képezik az

* Sohse várj a per végére,
Előbb kérd a díjakat,
Mert ha a per véget ére,
Ügyfeled semmit se ad.

utolsó forumot számos peres és perenkívüli kérdésben, pl. a végrehajtási és telekkönyvi jog terén.

Az értékhatárok felállítása is három forum között osztja meg a végső döntést, úgy hogy ez a szétagoltság a jogbiztonságra szintén csökkentő hatással van. Hozzájárul mindehhez az anyagi jog kodifikálatlansága és kodifikált törvényeink némelyikének elavult volta. Egy-egy kérdésben tulajdonoson merev és konservatív joggyakorlatunk is okozója az elégedetlenségnek, mert a bírói gyakorlat gyakran a törvény betűjéhez ragaszkodik, nem tart lépést az élettel, a közfelfogással és a társadalom igazságérzetével. Mindezek folytán nem is csoda, ha sok esetben a meghozott bírói ítélet nem szül megnyugvást.

Ilyenkor pedig az ítélettel vagy az eljárás lassu vagy tökéletlen voltával elégedetlen fél nem érti meg a jogrendszerben rejlő hibákat, nem a törvényhozót hibáztatja, nem is a bírónak tulajdonítja igaznak vélt ügye kedvezőtlen elintézését, hanem a saját ügyvédjét okolja, akinek hanyagságában, tudatlanságában keresi a hibát, de sőt nem egyszer kész teljesen vakon, minden konkrét, tárgyilagos ok és alap nélkül saját képviselőjét rosszhiszeműséggel, sőt az ellenféllel való összejátszással is vádolni.

A tanulatlan és alacsony műveltségű néposztálynál ez nem is csodálni való, mert hiszen a vesztes fél is a legtöbb esetben meg van igazáról győződve és a törvényt nem ismervén, a bírói gyakorlatról fogalma sem lévén, nem tudja másképp elképzelni ügyének kedvezőtlen eldőlését, mint hogy saját ügyvédjében keresi a hibát.

A zugirások hatóságilag eltűrt, sőt nem egy helyütt protegált kalózkodásai is sokat ártanak az ügyvédség tekintélyének.

Ami pedig azt a vádat illeti, hogy az ügyvédek egy része a költségek szaporítására dolgozik, költségpréselésre, kiméletlen zaklatásra vetemedik, amit az igazságügyminiszter is szemünkre vetett, nem mulaszthatjuk el e helyütt is hangsúlyozni, hogy az esetleg előforduló ilyen eseteket minden jóra való ügyvéd a legmélyebben sajnálja és megveti. De az is bizonyos, hogy nem lehet jó jogrendszer az olyan, amely a költségpréselésre, zaklatásra jogsegélyt nyújt és nem lehet jó bíró az, aki a jogrendszer esetleges fogyatékoságait nem tudja kellőképp oly módon kitölteni, hogy ez a költségpréselés és zaklatás lehetetlenné váljék.

Természetesen nem tarthatom zaklatásnak az ügyfél követelésének erélyes érvényesítését, sem költségpréselésnek a jogérvényesítéshez szükséges ügyvédi munka tisztességgel kiérdemelt díjazását, pedig ha a panaszokat megvizsgálánk, alighanem az tűnnék ki, hogy azok jó része éppen az utóbbi kategóriába tartozó ügyvédi eljárás ellen emeltetik az elkeseredett adós részéről.

Az ügyvédi hivatás népszerűtlenné válásában ezeknek az elégedetlen ellenfeleknek és ügyfeleknek egyaránt sok részük van. De részük van kétségtelenül azoknak a visszaéléseknek is, amelyek ha sporadice fordulnak is elő, igen nagyon ártanak az egész karnak és a kar minden tagjának, talán többet, mint amennyit a tisztességes ügyvédek ezreinek becsületes jogvédő működése évtizedeken át használt.

És ezekkel a kevesekkel azonosítja-e magát csak együnk is?

Nem-e az ügyvédi kar tagjai voltak azok, akik a szakajtóban és a Jogászegyletben megtámadták a Curiát enyhe fegyelmi joggyakorlata miatt? Nem-e a kamarák fegyelmi bíróságai voltak azok, amelyek a purificatio munkáját megkezdették?

Egészen a mult esztendőig tehetetlenül állottunk legfőbb bíróságunk kegyelmes ítéleteivel szemben.

Már az ügyvédi karba való felvétel kérdésénél ellentétben találtuk magunkat a Curia sajátos gyakorlatával. Ezen gyakorlat szerint mindenki felveendő az ügyvédi karba, akinek

ügyvédi oklevele van. Nincs olyan disqualifikáló körülmény, amely kizáró okot képezett volna a Curia szemében. Bíró, akit elmozdítottak, ügyvéd, aki fegyházat ült, egyképpen asilumot találtak a Curia kegyelméből a mi testületünkben.

A fegyelmi judikatura is természetesen ugyanily szellemet tükrözött vissza. A Curia fegyelmi tanácsa ezelőtt sorra változtatta meg a kamarák ama határozatait, amelyek felfüggesztést vagy elmozdítást mondtak ki. A Curia ezen régebbi irányzata megbénította a kar autonom fegyelmi bíróságainak minden egészséges törekvését, nem engedte meg a visszaélések komoly üldözését és csak még bátrabbakká tette a kar megbízhatlan elemeit. Így hiábavaló a kamarák minden erőlködése a tisztességtelen elemek kiküszöbölése iránt. A Curia régebbi felfogása nemcsak nem nyújtott védelmet a legsötétebb alkok ellen, de az ügyesen kiesztelt és végrehajtott delictumok praemiumban való részesítése által csak felbátorította és növelte a tisztességtelen versenyt.¹

Az ügyvédség jóbarátai tehát ne az egész kart vádolják a tapasztalt visszaélésekért, hanem legyenek segítségünkre a purificatio iránnyal törekvéseinkben.²

Dr. Balog Arnold.

A magyar trónörökösben megkívántató kellékekről.³

(1723: II. tcz. 7. §.)

Miként a csákányos tótoknak, úgy nekünk is felül kell kezdenünk a rombolás — pontosabban, ne praedudium fiat... — a szétszedés munkáját. Kezdjük tehát azzal a tétellel, mely negativ bizonyításának végeredménye: hogy «e két szót: descendentes és successores egymás mellett kell tekintenünk, mint amelyek külön-külön egy-egy külön minősítvényt foglalnak magukban»; vagyis, minthogy a descendens kétségtelenül leszármazót jelent, a successor okvetlenül mást tesz s tehát legitimus successor sem jelenthet törvényes leszármazást. A két kitélt egymás mellett állónak — együttesen ugyanazokra az egyénekre vonatkozó — kell tekintenünk, mivelhogy «némelyeknek» (mellesleg megjegyezzük, e némelyek körülbelül mindenki, aki eddig e kérdésről nyilatkozott) az az értelmezése, hogy «eorundemque» a «descendentes» szóra utal — azaz, hogy itt az egyének két csoportjáról van szó — meg nem állhat. «Kétségtelen, hogy eorundemque az imperatorum et regumra vonatkozik». Kétségtelen először grammatikai okból: «ha a közeli descendentesre vonatkoznék, megelégednének a horum kitéttel és nem használnák az eorundem kifejezést». Jászinak ezt az állítását el nem fogadhatjuk. A curialis stilus szörnyű mód kedvelte az idem, eadem, idemet a hic helyett; a német beszéd és nem is csak a hivatalos stilus, még ma is nyögi ennek nyomán a derselbe, dieselbe, dasselbe nehézkes jármát, amint erről igen érdekesen czikkezett a tavasszal a berlini Zukunft. A pragmatica sanctióban is elég példáját találjuk ennek a grammaticae lehetetlenné mondott szóhasználatnak, pl. a II. cz. 5. §-ában: «... et Coronam ad eandemque...» Kiváltképpen pedig az uralkodóról és az uralkodó család tagjairól szerettek Idemmel beszélni (németben ma is Allerhöchst-, Höchst- és Hochderselbe): csakugyan az 1723-iki végzemény praefatiójának 3. §-ában olvassuk:

¹ 1899-ben a német ügyvédi fegyelmi jogról tartott jogászegyleti előadásomban azt irtam: «Miért kell megvárunk, míg e szomorú alakokat a büntetőbíró szava némitja el, miért kell tünnünk, hogy egész testületünk eme néhány kirívó és éppen ezért közismeretű egyén után ítéltessek meg?» Eme Cassandra-szerű jóslatom — sajnos — éppen az utóbbi időben teljesedett be, és azon est, melyre célzok, csak új alkalmat és ürügyet szolgáltatott a kar elleni támadásokra.

² Körülbelül egy esztendő óta a fegyelmi judikaturának gyökeres irányváltztatása észlelhető, de még igen sok idő kell ahhoz, míg helyrehozható lesz az a sok hiba és mulasztás, melyet a Curia a fegyelmi bíraskodás terén régebben elkövetett.

³ Az előbbi közl. I. a 48. és 49. számban.

«*Suæ Maiestati Sacratissimæ Eiusdemque . . . successoribus*», ugyancsak abban a *Genuina Informati*óban, melyet Jászi munkája függelékében közölt s melynek szerzője, Szluha Ferencz nádori ítélőmester, alkalmasint a *pragmatica sancti*ónak is szövegezője: « . . . inter Mares, dein . . . inter feminas *Archiduces Earundemque hæredes* . . . » A grammatikai ok szóval esik. De vannak másodsor belső, tartalmi okok is, melyek Jászi szerint az *eorundemque* szónak az *imperatorum* et *regumra* vonatkozását kétségtelenné teszik. Miért tettek volna különbséget, kérdi, az utódok között; nevezetesen pedig tarthatatlannak tekinti azt a felfogást, hogy «itt descendentes alatt a három férfi közvetlen gyermekei s a successores alatt a többi ivadékok értendők». Ugy véljük, ez a felfogás éppenséggel nem tarthatatlan; sőt szilárd meggyőződésünk, hogy a törvénynek némi árnyalati különbséggel csakugyan ez az értelme. *Descendentes* jelenti a három férfinak közvetlen gyermekeit s általában ama leszármazókat, akik a törvény hozatalakor már éltek, a *successores* pedig ezeknek születendő maradékait. Akik ismerik a régi okleveles beszéd módot, el fogják ismerni, hogy ez a különválasztása azoknak, akik vannak, azoktól, akik lesznek, teljesen megfelel az akkori stílus részletező, descriptiv hajlamainak. Számos példával szolgálhatunk erre nézve, ami 7. §-unkkal pontosan egyező példákkal. Iktari Bethlen István 1623-iki grófi diplomájának rendelkező része többek között így szól: «*Stephanum Bethlen eiusque filios ac liberos Stephanum et Petrum iam natos, etiam posterius legitime nascituros ipsorumque hæredes* . . . *comites fecimus*».¹ Vagy, hogy tárgyunkhoz közelebb álló, az alanyi közjogok területéről vett példákat idézzek: jegyzeteim között találok az Erdődy grófok részére Varasdmege örökös főispánságát adományozó 1607-iki oklevélnek ezt a passusát: «*Te tuosque filios S. et Chr., St. ac I. eorundemque (!) hæredes et posteritates utriusque sexus universos* . . . »;² továbbá az Orsich bárók modrusi örökös főispánságát megalapító 1682-iki kiváltságlevél záradékát: « . . . *quatenus Joannem Franciscum et per ipsum Antonium Ignatium filium eiusdem (!) et successores ipsorum masculini sexus universos* . . . »³ Az ily körülményes meghatározások gyakorisága felment az alól, hogy, mit Jászi követelni látszik, különösen megokoljuk az utódok két csoportjának ezt a megkülönböztetését; elég alapos ok volt erre akár az is, hogy fölöslegesnek ítélték 1723-ban a már élő s ismert leszármazókra is (hogy valóban ezekről van itt szó, és nem csak a közvetlen leánygyermekokről, mutatja az *eorundemque, earundemque* helyett) kifejezetten megkivánni a többi kellékeket, miknek náluk fenforgása notorius dolog volt.⁴

De hát Jászi azt állítja — s ez egyszersmind kiinduló pontja a «legitimos successores» hagyományos magyarázata ellen intézett támadásának — hogy «successores egyáltalában nem jelent gyermekeket vagy leszármazókat»; s ilyképpen az uralkodó magyarázattal oda jutnánk, hogy az utódok második csoportja, a *descendentes* utódjai, egyáltalán csak jogutódjai volnának a három császár- és királynak és el volna ejtve reájuk nézve a vérrokonság követelménye, a vérségi öröklés eszméje. Ez döntő fontosságú dolog; s tehát a hagyományos magyarázat javára dönti el a kérdést, mert *successores* bizony jelent gyermeket, leszármazókat is. Az imént

¹ Közöltem «Az örökös főrendiség eredete Magyarországon» cz. munkám 322. lapján.

² Liber Regius (Országos Levéltár) V. k. 859. l.

³ L. R. XVII. k. 266. l.

⁴ V. ö. hogy az 1713-iki (osztrák) *pragmatica sanctio* csupán Károly leányainál említi a törvényes születés kellékét — Károly királynak akkor még nem lévén leánya. «Auf Ihres männlichen Stammes Abgang . . . auf die *ehelich hinterlassende* Töchter . . . ferner in Ermangelung oder Abgang der von Ihrer Majestät herstammender aller ehelichen Descendenten auf . . . *Josefi* Kayserlicher Majestät . . . *nachgelassene Frau Tochter* und deren eheliche Descendenten . . . nach beiden Linien Ihrer Kayserlichen Majestät *Frau Schwestern* . . . »

találkoztunk a szónak ezzel a jelentésével az Orsich bárók 1682-iki örökös főispánsági oklevelében, ahol kézzelfoghatóan vérségi utódokat, maradékokat tesz; ha kell a *pragmatica sancti*óhoz időben közelebb álló példa, itt van az Odescalchi Livius szerémi herczegségéről szóló 1697-iki diploma: «*duci Livio . . . omnibusque heredibus posterisque et successoribus eiusdem* . . . »¹ De idézhetek a *pragmatica sancti*óhoz a legközvetlenebb közelségnél is közelebb álló példát. Az 1723-iki végzemény bevezetésének 3. §-ában olvasom: « . . . *Status et Ordines* . . . *semet . . . præprimis Suæ Maiestati Sacratissimæ, Eiusdemque utriusque sexus Successoribus*, dein *Augustæ quoque suæ Domus Austriacæ posteris* . . . in omne tempus devoverent». És magában a II. cikk (!) *principium*-ában előrebocsátják a rendek, hogy ők biznak abban, «*Eandem* (scil. *Maiestatem*) *magnis et gloriosis sexus masculini Successoribus* ad preces quoque fidelium Suorum Statuum . . . largissime benedicendam . . . » E két törvényhelynek ólomsulya ellenében mit nyom az, hogy a Habsburgok házi pactumainak egyszer sem tetszett a legitimust a *successor*al egybekapcsolni a törvényes születés jelölésére?

«*Legitimos . . . successores*» tehát, miként a közönséges magyarázat tartja, törvényes leszármazókat jelent. Az osztrák főherczegségben való törvényes jogutódokról a törvényben nincsen szó. Jászi Viktor értelmezésével végeztünk. Hátra van legfeljebb, hogy a magunk részéről hozzászóljunk ahhoz a kérdéshez, amelyen Jászi fenakadt és amelyet ezzel az alaptalan értelmezéssel igyekezett megoldani: mit jelentenek a 7. §-ban az «*Austriæ archiduces*» szavak? Másképpen: az öt leány kérdése.

(Bef. köv.)

Dr. Schiller Bódog.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE

A váltóbirtokos zálogjoga.

(Váltótörvény 106. §.)

A *Jogt. Közl.* folyó évi 19. számában dr. Toldy Géza ur a budapesti kir. ítélő tábla egyik határozatát tette bírálata tárgyává, mely szerint a váltóbirtokos jogosítva van ama végzés alapján, melylyel a *váltóadás* ellen ennek összes ingóságaira kielégítési végrehajtás elrendeltetett, a végrehajtást a nála *harmadik személy* részéről, a váltótörvény 106. §-a értelmében kézi zálogként elhelyezett ingókra is foganatosítani.

Dr. Toldy ur cikkében e határozatot helytelennek tartja és azt vitatja, hogy a bíróságnak helyt kellett volna adni a végrehajtás iránti kérvény ama kérelmének, hogy a végrehajtás a harmadik személy tulajdonát képező zálogtárgyakra is elrendeltessék.

E cikk eddig polemikára nem adott alkalmat. Nézetem szerint azonban sem a kir. ítélő tábla *difficultált* végzésében, sem dr. Toldy ur cikkében nem adták a kérdés helyes megoldását, mert teljesen figyelmen kívül hagyták a végrehajtási törvény 115. §-át.

A végrehajtási törvény 115. §-a ugyanis *expressis verbis* hivatkozik a váltótörvény 106. §-ára és világosan intézkedik a tekintetben, hogy a váltóhitelező által birt kézi zálogra hogyan rendelendő el — az *árverés*!

A gyakorlat megkivánja, hogy az árverés elrendelése iránti kérvényben a zálogtárgyakat kellően fel kell sorolni, az 1881: LX. tcz. 115. §-a szerint pedig az árverés elrendelése és a kézi zálog megbecsülése után a kiküldött az árverési hirdetményt kibocsátani és az árverést foganatosítani köteles. Majd arról rendelkezik e §., hogy igényfelhívás és elsőség iránti eljárásnak helye nincs stb.

¹ Id. munkám 332. lap.

Látjuk tehát, hogy egyszerű kérvénnyel árverést lehet kérni a zálogtárgyakra és felesleges azokra folytatólagos ki-elégítési végrehajtást kérni.

Másrészt felette helytelen a kir. ítélő táblai végzés ama kijelentése, hogy végrehajtható az *adós* (tehát nem a zálogtárgyak tulajdonosa) ellen elrendelt végrehajtás alkalmával lefoglaltathatta volna a *harmadik* személy tulajdonát képező zálogtárgyakat, jóllehet azokra nem volt elrendelve a végrehajtás.

A kiküldött csak nem lehet illetékes arra, hogy azokra a végrehajtást mintegy — elrendelje!

Azt az indokolást érteném, hogy azért nem rendelő el a végrehajtás a zálogtárgyakra, mert ez a végrehajtási törvény 115. §-a értelmében felesleges, hiszen közvetlenül árverés kérhető a részvényekre, felesleges jogeszköz pedig nem használható. (Analogia: 1893: XVIII. tcz. 16. §-a: megállapítási per csak akkor indítható, ha szükséges.) Ez indoklás — nézetem szerint — helyes is.

Nem hozható fel ez ellen a bírói gyakorlat, mely azt tartja, hogy a váltótörvény 106. §-a alapján kézi záloggal biztosított hitelező keresetet indítani nem köteles (hiszen a végrehajtási törvény 115. §-a értelmében közvetlenül árveréshez van joga), azonban keresetet indíthat.

E kereset ugyanis nem felesleges jogeszköz. Hiszen lehetséges, hogy a zálog nem nyújt teljes fedezetet és különben is a hitelezőnek a *váltó alapján* a váltóadós ellen fizetés iránti kereseti és ebből folyólag majd annak *egész* vagyosára is végrehajtási joga van. E kereset tehát a záloggal mi összefüggésben sincs.

Azt azonban, hogy a hitelező *csakis* a végett, hogy zálogjogát elismertesse, — esetleg a zálogtulajdonos — harmadik ellen pert indítson, avagy, hogy a zálognak teljesen felesleges lefoglalását kieszközölje, megengedhetőnek nem tartom.

Dr. Toldy ur a váltótörvény 106. §-ának ama kitételére hivatkozik, hogy a váltóbirtokos a zálogtárgyakat a *váltó* eljárás szabályai szerint fordíthatja kielégítésére, tehát az ismertett esetben nem köteles a zálogtulajdonos harmadik ellen zálogjoga érvényesítésének tűzése iránt *polgári* perrel fellépnie; másrészt idézi a váltóeljárás 3. §-át, mely a váltótörvény 106. §-a alapján indítható váltópert nem ismeri. Ebből arra következtet, hogy tehát a zálogtárgyak végrehajtási foglalás alá vonandók.

Megoldják felhozott érveim ezt a dilemmát is. Igaz, hogy a váltótörvény 106. §-a a váltóeljárás útját megnyitja a záloggal biztosított hitelezőnek, míg a váltóeljárás ily utat nem ismer, ennek azonban egyszerű a magyarázata: az 1881: LX. tcz. mint *későbbi* törvény, jelesül ennek 115. §-a hatályon kívül helyezte a váltótörvény 106. §-ának ama rendelkezését, mely váltóeljárást enged. A váltóeljárásról szóló 2851/1881. számú igazságügyminiszteri rendelet 1882 január 1-én lépett életbe, midőn már a váltótörvény 106. §-ának idézett kitétele helyett az 1881: LX. tcz. 115. §-a volt irányadó és így tehát a váltóhitelezőnek a 106. §-ban körülírt jogai érvényesítését fel nem ölelhette.

Dr. Toldy ur cikkével szemben arra a végeredményre jutok, hogy a kir. ítélő táblai végzés rendelkező része — melyet cikkiró ur megtámadott — helyes, indokolása azonban felette téves.

Dr. Róth Samu,
budapesti ügyvéd.

Különfelék.

— A budapesti kir. tábla elnökétől kaptuk a következő levelet:

A *Jogl. Közl.* folyó évi december hó 3-én megjelent 49-ik száma a bírói előkészítő szolgálattal foglalkozva, a többek között azt is állítja, hogy a joggyakornokok és az aljegyzők kiképzettetése felől intézkedő 1891. évi 4192. számú

igazságügyminiszteri rendeletet a Budapesten székelő kir. bíróságoknál teljesen negligálják.

Van szerencsém becses tudomására hozni, hogy ez az állítás, az előkészítő szolgálat jelenlegi állapotát tekintve, a valóságnak meg nem felel.

Az előkészítő szolgálat általános vezetése s az e fölötti általános felügyelet a hivatkozott rendelet 22. §-a szerint a kir. ítélő tábla elnökét illeti. Ez a rendelkezés — a Vaisz alapítványi joggyakornokok kivételével, akik előkészítő szolgálatának a beosztásáról és ellenőrzéséről az igazságügyminiszterium gondoskodik — úgy a joggyakornokokra, mint az aljegyzőkre egyaránt kiterjed. A magam részéről az előkészítő szolgálat beosztásáról — Nagyságod által is megtekinthető — pontos és kimerítő jegyzéket vezettetek s ennek a jegyzéknek az alapján minden egyes joggyakornok és aljegyző előkészítő szolgálatát állandóan ellenőrizem. Ezenfelül a bíróságok vezetői is jelentéseket tesznek arról, ha valamelyik gyakornok vagy aljegyző előkészítő szolgálata egyik vagy a másik ügyszakban kitelik s minden év végén az ügyjegyzékeket is felterjesztik átvizsgálás végett.

Ennek a jegyzéknek s illetőleg ezeknek a jelentéseknek az alapján — amennyiben a bíróságok vezetői maguk nem intézkedtek — utasításokat adok az előkészítő szolgálat törvényszerű beosztása iránt s amikor annak a szüksége áll be, hogy a joggyakornok vagy az aljegyző más bírósághoz helyezzessék át, az áthelyezés felől magam intézkedem, illetőleg az aljegyzők áthelyezése tárgyában az igazságügyminiszter urhoz jelentést teszek. Minthogy a joggyakornoki és aljegyzői létszám minden egyes bíróságnál meg van határozva, nagyon természetes, hogy az előkészítő szolgálat érdekében történő áthelyezéseknek kölcsönösnek kell lenniök, s így előfordul az az eset is, hogy az áthelyezés egyelőre azért nem fogantatható, mert egyik-másik bíróságnál nincsen olyan joggyakornok vagy aljegyző, akinek az előkészítő szolgálatát a kicserélés ne érintené. Ilyenkor természetesen várnom kell az áthelyezéssel addig, amíg akad egy olyan joggyakornok vagy aljegyző, akinek az előkészítő szolgálata annál a bíróságnál, ahol alkalmazva van, szintén kitelik.

Ez a körülmény olykor tényleg okoz egy kis késedelmet, de, tapasztalatom szerint, ez is csak 3—4 hónapra odázza el az illetőnek az áthelyezését. Kivételesen az ideiglenes alkalmazásban álló joggyakornokok és aljegyzők előkészítő szolgálatában fordulhat elő még az az eset, hogy egy ugyanazon ügyszakban a törvényszerű időn túl is működnek; ennek azonban az az oka, hogy a rendelet 30. §-a második bekezdésének az intézkedése szerint, az ilyenek előkészítő szolgálatába az egyes ügyszakokban eltöltött időnek csupán a fele számítható be, ez is csak annyiban, amennyiben az egyes ügyszakokba eső időnek a felét meg nem haladja.

Felkérem Nagyságodat, hogy a fentebb említett cikktéves adatait becses lapjában az igazságnak megfelelően helyreigazítani sziveskedjék. Amennyiben Nagyságod mégis ismerne olyan esetet, amelyben a rendelet határozmányai meg nem tartattak, annak a közlésével igen lekötölezz.

Fogadja, stb.

Oberschall Adolf,
a budapesti kir. ítélő tábla elnöke

A kir. tábla nagyérdemű elnökének választát közreadjuk annak megjegyzésével, hogy a válaszban foglaltakra ezuttal abból az okból nem reflectálhatunk, mert az elnök ur levelét lapunk zártakor kaptuk.

Annyit már most konstatálhatunk, hogy a cikkünkben említett leglényegesebb visszasságról a válasz nem emlékezik meg. A bírói előkészítő szolgálat főhiányának mondtuk ugyanis azt, hogy a joggyakornokokat és aljegyzőket jórészt mechanikus, irnoki teendők elvégzésére használják, jobban mondva kihasználják, a helyett, hogy első sorban oktatnák és képeznék őket. Magára a válaszra viszatérünk.

— **A halálbüntetés kérdéséről** a Magyar Hírlapban Ignotus vezércikkjezik. Kiemeljük a végpassusokat:

... Hogy, míg szokásainkban már megszeliidültünk, átlátásunkban még mindig ragaszkodunk olyasmihhez, ami ellen érzésünk fellázad, egyben annak is fokmérője, mennyire nem tudatos és teljes bennünk az a műveltség, mely érzésünket már meghódította. Azok számára, kiknek a halálbüntetés képtelenségének átlátása már ítéletükbe is eljutott, nem gondolhatok nemesebb, szebb és sürgősebb kötelességet, mint állandóan, szívosan, a meguntatástól való félelem nélkül izgatni e mai világunkban benne felejtett ósdi szörnyűség ellen; izgatni a mellett, hogy fiaink ne vessék meg apáikat, akik még rendnek és kötelességnek ítélték a gyilkolást, s különösen itt Magyarországon izgatni a mi büntető-törvényünk ellen, mely lehet egészben véve igen jeles alkotás, de a halálbüntetés stilszerűen áll első helyen e kodex kegyetlenségei és szűkkeblőségei között, melyekkel különben tudós és haló porában is tiszteletreméltó szerzője a magyar hagyományokat vélte tisztelni és számbavenni. Pedig meggondolhatta volna, hogy az utód sem tartozik magyarabb és nemzetibb lenni, mint volt Deák Ferencz, Szalay László és Pulszky Ferencz; konzervatívabb sem, mint volt Dessewffy Aurél, akiknek kezéből kikerült negyvenes évekbeli büntető-törvényjavaslat még mindig ideál gyanánt állhat a mi oly régóta készülő s egyre csak készülődő büntető-törvény novellánk előtt.

A Magyar Nemzetben Quintus ezeket írja a kérdésről:

Kettőt a modern humanizmus mindenképpen jól csinált. Azt, hogy ez eseteket a törvény egészen lefogyasztotta és azt, hogy az akasztás nagy nyilvánosságát eltörülte, sőt abból szinte titkot csinált. Jó magam már sokféle formájában láttam a halált olyan helyen is, ahol abból bizony nem csináltak nagy dolgot. De olyan utálatos formájában sehol, mint az akasztásnál. Aki nem látott még akasztást, ne is nézzen meg olyant soha. Életét megkiméli egy kinzó visszaemlékezésről, ami tulajdonképpen nem jó semmire. Hacsak arra nem, amit a középkor karóbahuzásainál, fölnégyeléseinél, kerékbetöréseinél és más, szörnyűnél-szörnyűbb kivégzési fajtáinál tapasztaltak, hogy tudniillik durvává tették mindenkinek a lelkét s gyakrabban alkalmazva vad, ellenséges indulatot támasztottak minden ellen, aminek hatalom és rend a neve. A kivégzésnek csak a hire legyen nyilvános, de maga a kivégzés — ha már lennie kell — legyen csak néhány arra kárhoztatott ember szomorú titka. Az azzal járó kellemetlen érzéseket úgy, ahogyan az ember érzi, leírni úgy sem lehet soha. Vannak bizonyos dolgok köztünk, a melyeket egymással közölni képtelenek vagyunk. És ez is olyan.

— **A Magyar Jogászegylet** az új bünvádi perrendtartás gyakorlati alkalmazásának kérdéseit veszi tárgyalás alá. Az előadó rövid előadással fogja a vitát bevezetni, hogy alkalmas adjon a gyakorlat férfinak a maguk álláspontjának és tapasztalataiknak kifejtésére.

— **Knorr Alajos**, nyug. kir. táblai bíró urtól a következő levelet vettük:

A *Jogtudományi Közlöny* 1902. évi szeptember hó 16-án megjelent 39. száma — melvet hosszas távollét után csak most kaptam kezemhez — *Jogirodalom* cím alatt megjelent cikkben dr. Ladik Gusztáv ur *Tájékoztató* című munkáját ismertetvén, ugyan általánosságban tartott, de mégis a valósággal meg nem egyező oly állítások foglaltatnak, melyek az olvasót könnyen megtéveszthetik. Ilyenek a 324. lap második hasábján a 12-ik sorban «a tárgymutató (törvényeké) eddig megjelent öt kötele», alább a második bekezdésben «Az eddig megjelent tárgymutatók közül, a legjobb, az utolsó kötet, ez is tőle — Ladik Gusztáv — való», a harmadik bekezdésben «a már megjelent tárgymutatóknak 1847-8-tól 1899-ig, illetve 1900-ig terjedő négy, illetve öt kötele szolgál stb.» A magyar törvénytár betűrendes tárgymutatóját a belügyminisz-

terium megbízásából én kezdtem és készítettem az 1847/8. évtől 1900. évig alkotott törvényekről. Ez ideig tőlem négy kötet tárgymutató jelent meg, ezek egyikét sem készítette dr. Ladik Gusztáv ur. Az 1891—1899. évi törvények folyamáról készített ugyan dr. Ladik Gusztáv ur tárgymutatót, amely «Betűrendes tárgymutató a magyarországi törvények 1891—1899. évi folyamához» cím alatt jelent meg. Ez a tárgymutató azonban az általam készített tárgymutatónak nem része, annál kevésbbé pedig utolsó kötet; mert az általam készített betűrendes tárgymutató negyedik kötet, mely az 1891—1900. évi törvények tartalmát foglalja magában, 1901. év június havában, tehát egy évvel később jelent meg, mint a dr. Ladik Gusztáv ur által készített csonka tárgymutató. Ennyit tartottam szükségesnek megjegyezni; a többi a szíves olvasóra bízom. Kötelességemnek tartom azonban kijelenteni, miszerint meg vagyok győződve, hogy ha a cikk írója a dolog valódi állását ismeri, a cikknek fentebb kijelölt és azokhoz hasonló tételeit meg nem írja.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Az építési vállalkozó felelőssége munkásaiért.** (*Német birodalmi törvénytörvények.*) Felperest, midőn az alperes által vezetett építkezés előtt elhaladt, egy munkás által tolt, mésszel megrakott vastalyiga elütötte és ballábát eltörte. A munkás gondatlanságát a büntető bíróság azon okból, hogy a talyigát a lejtős, meredek uton egyedül tolt, megállapította ugyan és őt 20 márka pénzbüntetésre ítélte, de felperes ennek dacára nem őt, hanem alperes építési vállalkozót perelte kártérítésre és követelt 305 márkát gyógykezelési költségek, 750 márkát az első hat hónapra eső keresetének elvesztése és 450 márkát negyedévenkénti életfogytiglani járadék címén. Az alsóbíróságok a követelést megítélték, de a birodalmi törvénytörvény felperest keresetével elutasította. Az indokolás kifejti, hogy a gondosság, a melyet alperesnek ilyenkor igazolni kell, nem valami rendkívüli, hanem csak olyan gondosság kell hogy legyen, a melyet a normális forgalom igényel. Építkezéseknél, ezeknek számtalan aprócseprő munkáinál a vállalkozótól nem lehet kívánni, ha a vezetés őt illeti is, hogy minden munkást minden munkájánál maga ellenőrizzen, hanem felnőtt, tanult munkásoknál bizonyos fokig feltételezheti, hogy bírnak a kellő belátással és körültekintéssel arra, hogy harmadik személyek veszélyeztetését elkerüljék. A perben szereplő munkás, amint bebizonyult, a szakmájában ügyes, tapasztalt és óvatossá ember volt, akinek állandó felügyeletét a vállalkozótól megkívánni nem lehet. Egyébként bebizonyult, hogy a vállalkozó mindazon többi óvintézkedéseket megtette, amelyek a munkások által okozható balesetek elkerülésére, sőt az ezekre való figyelemztetés szempontjából szükségesek voltak.

— **A prágai járásbíró** előtt felperes 165 K iránt perelte alperest. A követelés onnan eredt, hogy felperes mint kibocsátó, alperes pedig mint forgató egy harmadik által felvett 2000 K-s váltókölcsonért kezességet vállaltak s miután ez utóbbi, aki fizetése képtelen lett, a váltótartozásra 330 K-val adós maradt, ez összeget óvás folytán felperesnek kellett megfizetnie, holott az felerészben alperest mint kezestársat terheli. Az elsőbíróság felperest keresetével elutasította azzal az indokolással, hogy felperest, akinek voltaképp a tartozás egyharmadát, az elfogadó fizetése képtelensége esetére pedig a felét kellett volna eredetileg megfizetnie, nem illeti meg kereseti jog, mikor neki tényleg nem is ennyit, hanem csak 330 K-t kellett fizetnie. A másodbíróság hasonló ítéletével szemben a legfőbb ítélőszék a követelést megítélte s kimondta, hogy mivel a pénztartozás osztható, azon váltókötelezett, aki az egész még fenálló váltótartozást egymaga fizette ki, adóstársaitól, ha köztük más megállapodás létre nem jött, a fizetés aránylagos visszatérítését követelheti.

A magyar jogászegylet folyó hó 13-án (szombaton) délután hat órákor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utca 10. szám alatt) teljes-ülést tart, melynek tárgya: Dr. Fayer László egyetemi tanár ily című előadása: Az új bünvádi perrendtartás a gyakorlatban. — Vendégeket szívesen lát az egylet.

Szerkesztői üzenet. Egy jogtanár: A jövő számban jön.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 12 kor.
negyedévre 6

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A teljes szóbeliség küszöbén. *Dr. Nagy Dezső* budapesti ügyvéd. — Rendszer és kommentár. *Dr. Schwarz Gusztáv* egyet. tanártól. — A perjog statisztikája a főtárgyalást megelőző szakban. *Vargha Ferencz* kir. főügyési helyettesétől. — A váltóóvás reformja. *Dr. Fodor Ármin* budapesti kir. táblai bírótól. — Ghyczy Kálmán az 1848-diki magyar igazságügyi minisztériumról. Közli *Könyi Mánd.* — *Törvénykezési Szemle:* Anyagi semmiségi okok az esküdtzéki eljárásban. *Dr. Heil Fausztin* kir. közigazgatási bírótól. — A díjpótlék kérdése a vasuti árufuvarozásban. *Dr. Reichard Zsigmond* budapesti törvényszéki bírótól. — *Bírósági határozatok kritikai fejtegetése:* Öröklési jogesetek. *Dr. Szladits Károly* kir. törvényszéki bírótól. — Felelősség a munkást ért balesetért. *Dr. König Vilmos* budapesti ügyvéd. — A fegyelmi judikaturából. *B. A.* — Különfélék. *Melléklet:* Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A teljes szóbeliség küszöbén.

Ma már csak vékony mesgye választ el bennünket tőle tárgyilag és időbelileg, amely mesgye azonban éppen elegendő arra, hogy még az ígérlet földén innen érezzük magunkat, — a melyre közel fél évszázada törekszünk, ahova agitatioinkkal, az igazságügyi politika terén kifejtett irodalmi működésünkkel készítettük ez utat.

Vessünk számot magunkkal.

A Sárka Könyv volt az, a mely a bünvádi eljárás terén az 1870-es évek elején meghozta az első foku szóbeliséget. Az 1868. LIV. t.-cz. polgári sommás eljárása minden egyéb volt, csak szóbeli nem.

Az egész törvénykezés kietlen tájképet mutatott, viruló élet nélkül, csupa papiros az egész.

Az újabb nemzedék alig tud ma már a vis inertiaének arról a magas fokáról, a melylyel a mult igazságügyi kormányzatok alatt küzödni kellett. Még csak biztató reménysugár sem mutatkozott. Mindenki érezte és tudta, hogy mozdítani kell a dolgokon, de azért a néma mozdulatlanság ült a lelkeken. Rövid idő választ el bennünket ettől a vigasztalan multtól, de azért szinte elképzelhetetlen, hogy mily irtózat uralkodott a törvénykezés modernizálásával szemben.

Szilágyi Dezső volt az az igazságügyi kormányfő, a ki a maga szellemi erejével üstökén ragadta meg a dolgokat. Az a kisded jogász csapat, mely a maradisággal szemben e lapok hasábjain és a Magyar Jogászegyletben kiméletlenül forgatta a toll és a szó fegyverét, készítette ugyan neki elő a talajt, de az utolsó nehéz követ ő hengerítette el az utból.

Ma már van modern szóbeli eljárásunk a büntető törvénykezés egész területén, a közjogi curiai bíráskodásban, a polgári perek 95 százalékában; csupán a polgári rendes per még az, a mely mint rongált bástya emelkedik ki a törvénykezés modern falai közt és ez épen elegendő arra, hogy a régi légkör bágyasztó hatását érezzük. Az a sejtelen él bennünk, hogy ha a régi fal ezen utolsó maradványai is ledőlnek, egy pillantás alatt ott leszünk az ígérlet földjén, szívjuk annak üde levegőjét, gyönyörködhetünk virágaiban és élvezhetjük életet adó gyümölcseit.

Vajjon szabad-e ilyen reményekkel lennünk?

Csak Dante poklának kapuján volt a reménytelenség jelzővel felírva. Reménylenünk tehát kell, de nem szabad vérmes reményekkel lennünk.

Az eljárások szóbelisége nem minden. Önmagában véve

nem jelenti a törvénykezési üdvösséget; legkevésbé a szóbeliség barátai előtt. Ellenségei talán még szivesebben hangoztatnák ezt, mert e módon vélik e mélyreható nagy elvet kompromittálhatni.

A szóbeliség csak alap a további egészséges fejlődésre.

Ezt az axiómát egy pillanatra sem szabad szem elől téveszteni.

Sok iskolán és keserű csalódáson kell keresztül mennünk, míg a kultur-törvénykezés igazi forrásához elérkezünk.

Nem beszélek most az üzleti felfogás tisztulásáról, az erkölcsi élet nemesbüléséről, a szellemi műveltség színvonalának emelkedéséről, az általános vagyonosodásról, a melyek szintén nélkülözhetetlen feltételeit képezik a törvénykezés tökéletesbedésének, hanem maradok a jogszolgáltatás terén. Igazságügy-politikai szempontból veszem bonczkés alá a dolgot.

A polgári törvénykezés terén a sommás eljárás mint részleges reform is pompásan bevált; de már a felülvizsgálati rendszer ellen temérdek a panasz ügyvédi, de még inkább bírói körökben.

A bünvádi perrendtartás, egyes részeiben, jól functionál, de perorvoslati részében a panaszok egész áradatát zuditotta magára.

A curiai bíráskodást minden oldalról a legkeményebb kritika éri.

Ugyan segíthet-e mindezen az, hogy ha az új perrendtartás a polgári rendes perekben is meghonosítja a szóbeliséget? Határozottan: nem. De ettől eltekintve alig látott napvilágot a törvényjavaslat, már is a legerősebb ellenzékre talált, az — ügyvédi karban, abban a karban, mely érte legtöbbet dolgozott, amely most benne, egyes intézkedéseiben, anyagi existenciájának csorbitását, ha nem — tönkretételét látja. Mind ehhez hozzászegődtek a politikai pártok ellentétes irányzatai is.

Még meg sem született a gyermek s már is az enfant terrible képét mutatja.

Törvénykezésünk ujjászületésének pillanatában meglehetősen drámai bonyolulat előtt állunk.

S felfogásunk szerint a végkifejlesztés mégis csak a jobbra fog vezetni. A lelkesedés szülte az eszmét, de cselekvésünket hideg vér kell, hogy vezesse. És vezesse különösen a magyar ügyvédi kart is.

Kétségtelenül bebizonyított tény, hogy az eljárás szóbelisége az ügyvédségre közvetlenül anyagi előnnyel nem, de sőt inkább hátránnyal jár. A szóbeliség az ügyvédségtől erkölcsi tökebefektetést igényel, melynek erkölcsi és anyagi kamatai csak a távolabb jövőben válnak esedékessé.

Lesznek áldozatok is. Például:

Amint az eddigi fejlemények mutatják, az ugynevezett incasso-praxist érzékeny csapás fogja érni; különösen a fővárosban sok erre alapított existenciát fog ugyszólván megsemmisíteni. Ez rendkívül fájdalmas, kikerülhető is lett volna, de a dolgok fejlődése ma már olyan irányt vett, amely alig fordítható vissza.

Főleg a fővárosi ügyvédi kar válság előtt áll, amint hogy minden átalakulási processus válsággal jár a szerves világban.

S most nem feljajdulással, hanem hidegvérűen akarunk szemébe nézni ennek az átalakulásnak.

Első sorban is nem fog olyan rettenetes pusztítást véghez vinni az egyes existenciákban, mint a hogy azt némelek tulzott színekben hirdetik. A társadalmi és gazdasági életünkön uralkodó munkamegosztási elv a követelések behajtásának legnagyobb százalékát ügyvédi kényszer nélkül is az ügyvédi irodákba fogja terelni, mint a hogy volt eddig is az 1000 koronán alul levő sommás könyvkivonati és kötelezvénybeli követelésekkel; csak az ügyvédség jogainak és hatáskörének természetsszerű védelmére szolgáló ellenszert kell alkalmazni, a zugirászkodást kell lehetetlenné tenni.

S vajon ha az ügyvédségnek behajtási gyakorlata szűkebb térre szorul, oly nagy ártalmára szolgálna-e ez az ügyvédi karnak? Ma az ügyvédi kar az, mely az annyira gyűlöletes executionnak összes odiumát nyakába veszi; hátha még, ami gyakran megesik, igazságtalan vagy legalább is kétes igazságu makacssági ítéleteket kell kieszközölni és végrehajtani, jelen lenni a zálogolásnál, «erélyesen» intézkedni, transferáltatni, árvereztetni, amelyeknél még a végrehajtó is a sajnálkozó szerepét szereti adni és ami gyűlöletes benne, azt mind az ügyvédre utalni, akitől minden függ. Mindnyájan ismerjük ezt a fájdalmas procedurát, melynek minden oldalról előtérbe tolt főszereplője az ügyvéd, aki ennél fogva azt nevével és hivatásával kénytelen fedezni. Törvényes actus ugyan mind ez, de az is igaz, hogy vannak ezek közt is olyanok, amelyeknek elvégzésére nem mindenki és nem mindenkor vállalkozik szívesen, mert a nagyközönség, a társadalom körében ellenszenves, de sőt gyűlöletes. Ezt nyögi az ügyvédi kar, amely a napi sajtóban is, habár a hírlap-irodalom munkásainak fele része az ügyvédek köréből kerül ki, nap-nap mellett megalázó, gunyos támadások czéltáblája.

Keserű az igazság, de úgy van.

És a mi legmegdöbbentőbb, az, hogy az ellenszenv a képviselőház egyes tagjai körében is tömegesen nyilvánul meg az ügyvédi kar, helyesebben az ügyvédi hivatás ellen. Mintha csak egy rettenetes meghasonlás vett volna erőt az ügyvédségen. Sokan, nagyon sokan, szívesen elhallgatják, hogy ügyvédek, keresve keresnek maguknak más polgári állást, amelyen a nyilvánosság előtt szerepelhetnek. Nem is szölok az országgyűlési képviselőségről, mert hiszen a kiknek ebből nem jutott, megelégszenek városi, megyei, bizottsági, iskolaszéki tag és háztulajdonosi, vagy akár szövetkezeti titkári címmel. A legritkább eset, hogy valaki mint ügyvéd csupán e nemes hivatása révén nagyobb társadalmi posztíóhoz jusson, míg a szintén szabad élethivatásu orvosi kar e részben sokkal kedvezőbb helyzetben van.

Egy sajátságos kölöncz huz le bennünket elemi erővel. Ezen a kölönczön az új polgári perrendtartás könnyíteni fog. Ez lesz az az erkölcsi töke, a melynek befektetése egyelőre bizonyos anyagi áldozatokkal, de sőt egynémely existencia feláldozásával is jár, de a mi később kamatozni fog; mert tulajdonképeni hivatásuk felé tereli az ügyvédeket és vele az egész ügyvédséget, oda, a hol tere van a jogi képzettség kifejtésének, a jó tollnak és a szó igazi értelmében vett ékes szónak, hatása van az erkölcsi erőnek és jellemnek, a melyek mind együtt véve tiszteletet parancsolnak és társadalmi posztíót biztosítanak. Megszűnik az a temérdek igazságtalan vád, a melylyel olyanokat szoktak illetni, a kikre reá kaptak s a kik ennek folytán gyűlöletes czéltáblává váltak.

Talán nem fog előfordulni, hogy a törvényhozó testületben az igazságügyi miniszteri székből általános helyeslés közt vádolják karunkat a per-gyártással, hogy a kivételes visszaélések kaucsuk-lepedőjét kihuzva, azt az egész karra reáborítsák, s kövessék el ezt a sértő igazságtalanságot az ország színe előtt akkor, a mikor az ügyvédek — ezt jogos

önérzettel mondjuk — a keletkező jogviszályoknak legalább felét, sokszor saját feleikkel folytatott erős küzdelem árán intézik el birói beavatkozás vagy birói ítélet nélkül, a mely téren éppen a magyar ügyvédség valóban dicséretes hivatást tölt be.

Oda fordítsa az igazságügyi kormány figyelmét, midőn a helyes szóbeliség által az új jogszolgáltatási ærát inaurálja, hogy peren kívüli ügyekben megfelelő hatáskört biztosítson az ügyvédnek. Vegye ki az egyszerű nép, a tömeg jogügyleteinek ellátását a zugirászok (beleértve ennek minden túrt formáját is) karmai közül, kik jogi képzettség és erkölcsi garantiák hiányában a perek maghintői. Térjen át politikájában arra az egyedül helyes utra, mely a szóbeli perekben nemcsak kórházakat emel a megzavart jogrend helyreállítására, hanem megfelelő præventiv eszközök és intézkedések által oly módon terjeszti és szilárdítja a jogrendet, hogy annak megzavarása mind ritkább legyen. S talán itt még szebb, áldásosabb tevékenység vár az ügyvédi karra, mint a nagy és szenzációs perekben való csillogás. Az ügyvédség pedig ne pazarolja idejét és erejét kétes sikerű és értékű eredményekre irányuló küzdelmekben.

Meg kell érteni az idők jelét. A helyes szóbeliség küszöbén ne visszafelé tekintünk s ne az elnyűtt ruhát sajnáljuk, hanem az után nyuljunk, a mely ebben az új világban anyagi, erkölcsi erőt és fényt ad.

Lesz alkalmam e lapok hasábjain a részletekbe is bővebben behatolni.

Dr. Nagy Dezső.

Rendszer és kommentár.

Napjaink tudományos kritikája nem valami magasra becsüli a kommentárt. Amióta Savigny az ő korszakos nagy «rendszeré»-nek első kötetét kiadta, hosszú időre meg volt teremtve a forma, melyet az elméleti jogtudományi munkának meg kellett tartania. Az exegetikus módszer, amelyet a római jog művelői a glossatorokon kezdve egészen a mult század kezdetéig előszeretettel műveltek, kiszorult, és helyébe a törvény betűjétől szabaduló systematikus módszer lépett. Ezóta a corpus jurisnek nemcsak kommentárja, hanem az ugynevezett legális rendet követő egyébnemű feldolgozása sem jelen meg Németországban. A római jogi tan- és kézikönyvek Puchtától Windscheidig a «rendszer» methodusát követik és a jelszó, amelyet a pandectajog terén Savigny kiadott, követésre talált a partikuláris jogok területén is. Rendszer formájában dolgozzák fel a porosz jogot Förster, Dernburg, a bajort Róth, a württembergit Wächter, és a fáklyán, amelyet Savigny tüzén Wächter gyújtott, meggyújtja Ausztria számára a maga kisebb fáklyáját Unger is. «Rendszere» I. kötetének függelékében Unger 1855-ben ünnepélyesen agyonüti a Zeilertől Stubenrauchig terjedő osztrák kommentár-irodalmat. «A jogtörténeti iskola módszere — kiált fel — győzelmet aratott az exegetikus módszer felett. Általában bevallják ujabban, hogy az exegetikus módszer egyoldalúsága káros és hogy kizárólag a Savigny és Puchta alapította jogtörténeti módszerben keresendő a jogtudomány üdvössége.» És ez a német tan átjutott mihozzánk is: a tudósok «rendszere»-ket irnak, a kommentár munkáját inkább a tudomány czéhén kívül álló ügyvédekre, bírákra, hivatalnokokra hagyják.

Igazsággal van-e itt dolgunk vagy előítélettel? Igaz-e, hogy az anyagbeosztás formája, az előadás egymásutánja, szóval a munka külső dispositíója határozná annak tudományos vagy tudománytalan volta felől? Vajon tudományosabb munka-e a Gajusnak szabad rendszerben irt Institutiója, mint Paulusnak vagy Ulpianusnak kommentárja ad edictum vagy ad Sabinum? A glossatoroknak és kommentátoroknak hangyaszorgalmu szövegfeldolgozása vajon kevésbbé tudományos munka-e, mint a Durantis Vilmos Speculum giudicialeja? A Cu-

jacius langeszü szövegmagyarázatai kevésbé, mint a Donellus nagy rendszere? A kérdést csak komolyan kell egyszer felvetni, hogy képtelenségéről meggyőződjünk. Az irány, amelyet Savigny és követői két nemzedéken át győzelemre vittek, ellenhatás volt az előbbi századok egyoldalúságával szemben. A glossatoroktól kezdve egészen a XIX. század kezdetéig a jogtudomány jobbadán a Corpus juris civilis egyes tételeinek magyarázatán fáradt. Századoknak mikroszkopikus részletmunkájára volt szükség, míg egy Savigny felvéphetett: hatalmas bölcséleti elme, mely korának egész filológiai és történeti apparátusával felfegyverkezve, világpalatává rakta össze a köveket, melyeket a századok faragtak számára.

De vajon igazán a Corpus juris joga volt-e az, amit a német történeti iskola e palotájában őriztek? Ezt ámitás nélkül senki sem mondhatja. Az a gondolatmű, amit a Savignytól Windscheidig sorakozó német pandecta kézikönyvek magukba zárnak, a bizanci nyers anyagnak, az ujkori életviszonyoknak és a német bölcséleti szellemnek csodálatos keveréke. Ulpianus, ha ma sirjából feltámadna, bámészan forgatná a Windscheid kézikönyvének «általános részét» és talán annyit sem értene belőle, mint egy kezdő jogász. Amit a német doctrina, állítólag római jogi alapon, az alanyi jogról, a jogügyletről, a jog és igény közötti viszonyról, az anyagi perjogról stb. rendszerbe foglalt, az a német szellem terméke tetőtől-talpig és nem kevésbé német jog azért, mivelhogy a német geniusnak a latin Corpus juris volt kezében akkor, amikor kieszelte. Ez nem gáncs. Másfélezer éves jogkönyvvél a kezében a német tudomány csak úgy felelhetett meg saját korának, ha a korabeli olvasó szemével nézte a könyvet. A XIX-ik század német népe pedig filozofus nép volt. Az általánost kereste az összetesben; neki átfoglaló elvek kellettek, nem casuistikus döntések; az általánosból induló, felülről lefelé, deductive haladó jogrendszer kellett neki, nem az alulról felfelé haladó, esetet eset után ellátó római, angol jog módszere. Az ugynevezett történeti — hamisan ugynevezett történeti, mert igazában német bölcséleti volt — iskola megértette kora szavát. Megalapította a német pandectarendszert és annak legnémetebb részét, az u. n. «általános tanokat». Ezt a feladatot pedig vajon a Corpus juris kommentárja alakjában megoldhatta volna-e? A források szava, ha annak sora-rendje szerint kommentálják, nem leköti-e az eszmét? Nem érthető-e, hogy az átfoglaló merengés, melyre a német bölcséleti szellem vágyott, nem a szöveg sorai közzé bujhatott, hanem magasan föléjük kellett szállnia? Aki a jogügyletről akart elmélkedni, az akarat miben létéről és annak megszületése fázisairól, az akarat és nyilatkozat közötti viszonyról, az akarat hiányairól, az akarat önkorlátozásáról stb., az nem találhatta feladatát a forrástételek egymásután való magyarázásában.

Ki kellett szabadulnia a kommentár béklyóiból és mentől magasabbra szállt a törvény szövege fölé, annál szabadabban szárnyalhatott. Ime ez iskola dicsősége, de rövidsége is. Dicsősége: mert tényleg azt tette, amit Ihering programjában hirdetett: hogy a római jogon keresztül túlhaladtak rajta; saját szellemük alá ígázták az idegen jogot, amely századokkal előbb őket magukat leigázta vala; világtörténelmi transsubstantiatio volt az, mit végbevitték és e folyamat végén ott terem a német polgári törvénykönyv. De rövidsége is: mert a Corpus juris fölé emelkedve, el is távolodtak tőle. Ugy amint Irnerius vagy Cujacius, vagy csak Godofredus is ismerte a Corpus juris szövegét, Windscheid nem ismerhette, de Savigny sem. A régi glossatorok a szó szoros értelmében unius libri lectores voltak: a törvénykönyv volt totius scientiæ caput ac finis. De ők azután tudták is ami benne volt, mint senki soha azóta. Korlátoltságuk volt erejük, aminthogy a mult század német iskolájának egyetemessége volt gyengéje is. Ám e relativ gyengeségüket az eredmény meg nem synlette. A szövegmagyarázat részletmunk-

káját százados elődjeik már elvégezték vala; és mikor a százados kommentátorok munkájára a mult század systematikája következett, csak bevégezték azt az ezer éves munkát, amit a tudomány történetében a Corpus juris civilis problémája jelöl.

Más idők, más feladatok. A Corpus juris törvénykönyve eltűnt, és minden országnak meg vannak a maga modern törvénykönyvei. Vajjon ezeknek tudományos feldolgozására is Savigny adta ki a jelszót? A német irodalom igennel felel. Förster-Eccus, Dernburg, Wächter, Unger nagy rendszerei nagyjában a német pandektakönyvek mintáját követik; a német váltótörvény, a kereskedelmi-, a büntető, a perrendi, stb. újabb törvénykönyvek standard-workjai nagy «rendszer»-ek (Thöl, Goldschmidt, Berner, Liszt, Wach, stb.). A Hahn, Anschütz, Staub stb. kommentárjai tudományos becslés dolgában jóval hátrább szorulnak. És hasonló értékelés járja nálunk is. Törvénykönyveink tudományos feldolgozása jobbadán a német «rendszer» formájában történt: büntető codexünk és eljárási törvényünk, kereskedelmi és váltó törvényünk, polgári törvénykezésünk stb. «rendszerek»-ben vannak feldolgozva, a tudomány hivatalos képviselői, az egyetemi tanárok, ilyen alakban írják tankönyveiket, és kommentárokat inkább csak a kívül állók írják és inkább «csak a praxis» számára. Még mindig az Unger szava járja, hogy a német iskola rendszere «diadalt ült az exegetikus módszer felett.»

Hogy röviden mondjam: mindebben — szerintem — több a divat, mint az igazság. A mult századok pandekta íróinak más volt a helyzetük, és más a feladatuk, mint a modern törvénykönyvek feldolgozóinak. Minden szövegezett jog feldolgozása a szómagyarázaton kezdődik. A szöveget megállapítani, annak tételeit egymással összehasonlítani, a parallelákat és distinctiókat kiböngészni, a szót az egész mondat világosságába, és a mondatot az egyes szó világításába helyezni s a törvénytételt az alkotó mondatok és a törvényeszményt a valósító tételek világosságában vizsgálni és bemutatni — ez a törvény feldolgozás fokozatos feladata. Századok kellettek, a míg a feladat alsóbb részét is el lehetett végezni a római Corpus jurissal. A kéziratok megbízhatlansága kétségessé tette a szöveget; a nyelv idegensége és sötétsége az értelmet; az összeállítás hebehurgyasága az ellentétek kiegyenlíthetését; a tárgyalt életviszonyok elavultsága azok megérthetését; a törvénykönyvek terjedelmessége az áttekinthetést: századoknak kellett összehordaniok a diplomatikai, kritikai, filológiai, és történeti apparátust, a míg a római jog systematikus feldolgozásához hozzá lehetett fogni. Századok munkafelosztása volt ez és érthető, hogy Savignyék nem ismételhették az Accursius munkáját. De vajjon ilyen e a helyzete a modern törvénykönyvek feldolgozóinak? Az a feladat, a mely elé a bizanci császár az utána következő másfél évezredet állította, többé nem ismétlődik. Napjaink törvényei modern nyelven, könnyen és biztosan megállapítható szövegezéssel szólnak hozzánk, saját körünk életviszonyait szabályozzák, saját korunk jogeszméit valósítják meg. E törvények, a mint gyorsabban is váltják föl egymást, nem is készülnek évezredek számára, azonképpen könnyebben is hozzáférhetők és az a nemzedék, a mely teremti, tudományosan fel is dolgozhatja. Nincs szükség, hogy századok részlet-munkájával készítsük elő elvi tartalmu felfejtését, az u. n. «rendszer» kidolgozását.

De vajjon ezért a rendszer mellett a pontos szövegmagyarázat kevésbé nélkülözhetetlen? Azért, mert a glossatorok munkája a XIX. század előtt rég be volt fejezve és mert ez okból a XIX. században csak a rendszer megírása volt az elismert «tudományos» munka, ugyanez a különbségtétel kell, hogy helyet foglaljon a napjaink törvénykönyveivel szemben is? Nem-e világos, hogy azt a munkát, a melyben a római törvénykönyv lebirhatatlan feladatával szemben szá-

zadok osztottak, nekünk a maga egészében kell elvégeznünk minden modern kodexszel szemben? Hogy a modern törvénykönyvet nekünk — a Brinz kifejezésével élve (Pand. I. § 715.) — egyszerre kell kritice és exegetice «megdolgoznunk» (bearbeiten) is, sistematica fel is dolgoznunk (verarbeiten)? Mert mind a kettőt kell tennünk és mind a kettőt egyenlően. Mert más feladat jut a kommentárnak, más feladat a rendszernek és a ki csak rendszer alakjában véli megoldhatni a törvényfeldolgozás feladatát, ép oly felemás munkát végez, mint a ki csakis szövegkommentárt írna. A kommentár feladatát «rendszer» formájába szorítani ép oly fonák eljárás, mint a kommentár keretében a rendszer munkájával próbálkozni. A ki modern törvénykönyvet igazán, azaz az anyag belső természetének megfelelőleg akar feldolgozni, annak nem választani kell a rendszer és a kommentár formája között, hanem egyesíteni kell mindkettőt: kommentár és rendszer — ez jövőben a törvényfeldolgozás helyes alakja.

Hogy miért és hogyan? Ezt egy következő cikkben kívánom bemutatni.

Dr. Schwarz Gusztáv.

A perjog statisztikája a főtárgyalást megelőző szakban.

Midőn a BP. életbeléptetése alkalmával az igazságügyi kormány a statisztikai adatok gyűjtését is új alapokra fektette s behozta a statisztikai lapok rendszerét, a hivatalnokok világában az elégedetlenség hangja vonult végig az egész vonalon. Azt mondták: új munkateher, számtalan rubrika kitöltése, a nélkül, hogy annak valamelyes haszna lenne.

És ime az eltelt pár év alatt bebizonyosodott, hogy a statisztikai lapok gyűjtése nem is jár számbavehető megterheléssel, ellenben azokban a lapokban megelevenedik az egész igazságszolgáltatás; s igen becses anyagot talál azokban *sociologus* és *törvényhozó* egyaránt.

Mert az bizonyos, hogy a statisztikai adatok gyűjtésének e két területen vesszük legtöbb hasznát.

Sajnos azonban, hogy a statisztikai adatok gyűjtése a büntető eljárásra már későn jött. Akkor kellett volna az adatok gyűjtését megkezdeni, mielőtt még a büntető perrendtartás kodifikálása napirendre tűzetett.

A Csemegi-féle javaslat minden statisztikai adat nélkül készült, tehát az — ebből a szempontból — teljesen sötétbe való ugrás volt.

Később elrendelte az igazságügyi kormány a felebbezésre vonatkozó adatok gyűjtését. Ámde ez az adatgyűjtés egyrészt nem volt rendszeres, másrészt rövid időt ölelt fel. S így a büntető-perjog reformjához kellő statisztikai adatok nélkül kellett látni; mert az eljárási szabályok törvénybe öntését már tovább halasztani nem lehetett.

Pedig a törvényalkotásban igen jelentékeny része van az életből merített adatoknak; legalább is olyan fontos ez, mint a külföldi jogrendszerek alapos ismerete.

Ezek előrebocsátása után nem lesz érdektelen, ha a kormány működéséről közzétett érdekes, vaskos kötet* nyomán szemlét tartunk a BP. gyakorlati alkalmazásáról.

Vizsgálódásaimban a BP. szerkezetét s a bünper tagozatát tartom szem előtt; következésképp első sorban a följelentések számaránya s az abból levont tanulságok érdekelnek minket.

1901 folyamán 73,204 följelentés érkezett törvényszék hatáskörébe utalt ügyekben, s összesen 93,987 személyt jelentettek föl. 1900. évről befejezetlenül maradt 16,040 följelentés, összesen tehát 1901 folyamán elintézendő volt 89,244, ebből befejeztetett: 77,853 följelentés.

* A m. kir. kormány 1901. évi működéséről és az ország közállapotairól szóló jelentés.

Sajnos, a közzétett jelentésben nincs adatunk arra, hogy a nyomozást mely hatóságok teljesítik.

Az ügyészségek rendelkezésére állanak egyes nyomozó cselekmények tárgyában a járásbírók (BP. 86. §.); egész nyomozásokra: a városi rendőrsek, a főszolgabírók s községi előljáróságok.

A BP. életbeléptetése alkalmával az irányadó körök az a jogosult aggodalom szállta meg, hogy vajon az említett nyomozó közegekkel az ügyészségek képesek lesznek-e boldogulni; vajon a BP. intentiója, mely szerint ezentúl a vád előkészítése szabály szerint a nyomozás útján történik, megvalósítható lesz-e, s a BP. ezen a vonalon nem fog-e az első évben hajótörést szenvedni.

Nagyon jól tudjuk, hogy kezdetben a közigazgatási elemeket igen nehéz volt a police judiciaire keretébe beszorítani. A kezdet nehézségein azonban már átestünk s azt látjuk, hogy vád előkészítése nagyjában megfelelő módon történik.

Ezzel az eredménnyel azonban nem szabad megelégednünk. Jussan eszünkbe, hogy a közigazgatás államosítása már évek óta napirenden van. Következésképp már meg kell kezdeni a tüzetes statisztikai adatok gyűjtését, melyekből megtudjuk, hogy a nyomozás egyes szerveit mely arányban vesszik igénybe az ügyészek, mely *vonatkozásban felelnek azok meg feladatuknak, hol mutatkoznak hiányok stb.* Csak akkor lehet majd a policzia államosítása esetén a «*police judiciaire*» megfelelően szervezni, ha tudjuk, hogy mely követelményeket támasztanak azzal szemben.

Miután a BP. szerint a nyomozás alapján épp úgy fő-tárgyalásra vihető az ügy, mint vizsgálat alapján: igen tanulságosak azok az adatok, melyek azt mutatják, hogy a följelentések közül hány esetben vitte az ügyész az ügyet fő-tárgyalásra nyomozás alapján s hány esetben tartottak vizsgálatot?

1901. évben 52,468 esetben volt nyomozás s 11,928 esetben tartottak vizsgálatot; tehát a vizsgálatok száma körülbelül 17—18%. Ez azt mutatja, hogy az ügyész kar jól felfogja a BP. intentióját s a nehezebb vizsgálatokhoz csak elkerülhetetlen szükség esetében folyamodik. Másrészt ebből az arányból azt is megtudjuk, hogy a nyomozás szervei megfelelnek feladatuknak, amire bátran elmondhatjuk, hogy — csodák-csodája. Gondoljuk meg, hogy a BP. egyszerűen bekebelezte a közigazgatás policziális elemeit a police judiciaireba úgy, amint azt találta. Semmi szervezeti változtatás nem történt. Csupán instructiót kapott a csendőrség s rendőrség. Nem akarom a nyomozó hatóságok érdemét csökkenteni, de azt hiszem, objective állíthatom, hogy ebben az eredményben nagy része van az ügyész karnak, mely a törvénynek megfelelőleg irányítja, ellenőrzi s vezeti a nyomozást.

Érdekes volna megtudni azt is, hogy a nyomozások keresztülvitele mennyi időt vesz igénybe. Erre azonban nem áll adat rendelkezésünkre.

Mindazáltal némi tájékozást nyújtanak azon adatok, melyek az első fokon jogerőre emelkedett ítéletekre vonatkoznak.

Azt látjuk, hogy összesen 11,315 esetben nem használtak felebbezést a törvényszék ítélete ellen. Ebből 5247 esetben, tehát körülbelül az ügyek 45—46%-ában a feljelentés beérkezésétől az elsőfoku ítélet jogerőre emelkedéséig *hat hónap telt el.*

Ezekből az adatokból nem tűnik ki, hogy a kimutatott ügycsoportból hány esetben volt nyomozás s hány esetben tartottak vizsgálatot. Ha tulnyomó volt a vizsgálatok száma: az eredmény elég kedvező, ha ellenben több volt a nyomozás, az meglehetősen kedvezőtlen színben tünteti fel a nyomozások menetét. Természetes, hogy abszolút helyes ítéletet nem mondhatunk, mert azt sem tudjuk, hány esetben volt kifogás a vádirat ellen. Továbbá — főleg Budapesten — a policzia

gyakran már a kész nyomozást küldi ki az ügyészséghez. Ha tehát 45%-ban kevés volt a kifogás és sok volt az olyan ügy, ahol az ügyészség egyszerre kapta a kész nyomozást: a hat hónap éppen nem mondható kedvezőnek.

A statisztikai lapokból s a nyomozások és vizsgálatok lajstromaiból egész pontosan meg lehet állapítani az előzetes letartóztatások s vizsgálati fogságok számát s tartamát. Sajnos, a Jelentésben csak a letartóztatások *száma* van kimutatva, de azok tartamáról nem kapunk felvilágosítást. Pedig kíváncsian volna a tartam kimutatása is, — ami a nyomozások s vizsgálatok lajstromából pontosan megállapítható, — mert collusio esetében érdekes világot vet ez arra, hogy az eljáró hatóságok mily buzgalmat fejtenek ki a személyes szabadság korlátozásának megrövidítése érdekében. Ha a maximális határidőt az esetek többségében kihasználják, ez éppen nem a személyes szabadság respectálását jelenti.

Perrendtartásunknak igen nagy vivmánya a pótmagánvád rendszeres kiépítése. S a gyakorlat, ahol hézag van a törvényben, annak alkalmazásával inkább a pótmagánvád jogainak kiszélesítésére, mint korlátozására törekszik.

Ezen állításom igazolására csak a sértett felebbezési jogát említem föl. Kezdetben vitás volt az, hogyha a főügyész az ügyész felebbezését — felmentő ítélet esetében — visszavonja: megilleti-e a sértettet a felebbezés vagy nem. Ma már a gyakorlat igenlőleg oldja meg a kérdést. Sőt a budapesti kir. táblának II. tanácsa ujrafelvételi ügyekben hozott felmentő ítéletre is alkalmazza ezt a szabályt.

Sajnos, a magánvád szerepléséről annyit tudunk csupán, hogy összesen 153 esetben képviselte a vádat *«magánvádlo»* a főtárgyaláson. Pedig a perjog statisztikájában e pontnál joggal kívánhatnánk bővebb felvilágosítást.

Miután a sértett perjogunk szerint a per minden stádiumában árnyékként kíséri a közvádlo s annak elállása esetében mindig helyére léphet, tüzetesen ki kellene mutatni azt — kellő rendszerrel — hogy hány esetben vette át a vádat a pótmagánvádlo; s reá kellene arra is utalni, hogy hány esetben hoztak marasztaló ítéletet pótmagánvád alapján, mert a marasztaló ítélet számaránya vet világot az ügyészi kar működésének minőségére. Bármily gyakran vegye is át a vádat a sértett, ez semmi jelentőséggel nem bír a közvádlo működésének minőségére; ellenben, ha a bíróság büntető ítéletet is hoz: ez azt bizonyítja, hogy abban az esetben a közvádlo nem elég erélylyel járt el. Erre semmi felvilágosítást sem nyerünk a jelentésből.

A vád alá helyezési eljárás a régi rendszertől egészen elütő; s így e téren részletes adatokra volna szükségünk.

Első sorban arra kellene feleletet kapnunk, hogy hány esetben adatott be vádirat, hány esetben használtak az ellen kifogást, hány esetben hoztak vádhatározatot s hány esetben utasította el a vádtanács a vádiratot?

Nagyjából ezen a réven kellő képet alkothatnánk a vádtanács működéséről. Sajnos, a vádiratok száma nincs megbízhatólag kimutatva. Az ügyészségeknél ugyanis azt látjuk, hogy összesen 22,389 vádirat adatott be. Ebben a *közvetlen idézetek* is befoglaltatnak. Ha tehát a törvényszékek statisztikájánál a vádtanácsra vonatkozó adatokat összegezzük, a két összegnek egyezni kellene. Ez azonban nincs így. Mindazáltal a törvényszékek kimutatásából a vád alá helyezési eljárásról némi tájékozódást szerezhetünk.

Első sorban megtudjuk, hogy a nyomozással s vizsgálattal befejezett ügyek 74,08%-ában ítélet nélkül szűnik meg az eljárás. Ámbár bizonyos százalékat azokra az esetekre is kell számítani, melyekben a följelentett cselekmény nem kriminalitás, vagy az eljárást a bünvádi eljárás megindítását vagy folytatását kizáró ok miatt nem lehetett ítélettel befejezni, mindazáltal tudjuk a gyakorlatból, hogy az ilyen esetek nem nagy számban fordulnak elő, s a legtöbb esetben az igazságszolgáltatás gyarlóságára vezetendő vissza az, hogy

a bűncselekményeknek csak 25 százaléka kerül az ítélő bíróság elé.

A vádirat ellen 3307 esetben éltek kifogással s a vádtanács 3252 esetben hozott vádhatározatot. Vagyis az esetek 97%-ában vádhatározatot hozott a vádtanács. Ez vagy azt jelenti, hogy a vádiratokat nagy alapossággal szerkesztik, vagy azt, hogy a vádtanács könnyen hoz vádhatározatot. Az előbbi esetben az ügyészi kart illeti az elismerés, az utóbbi esetben pedig a vádtanács — nem járt el kellő alapos-sággal.

Véleményt azonban nem alkothatunk, mert a vádtanács működésének az ítélet az egyedüli ellenpróbája. Minél több a büntető ítélet, annál jobb s alaposabb a vádhatározat, s minél több a fölmentés, annál fölületesebb a vád alá helyezés. Arra azonban semmi adatunk sincs, hogy a vádhatározat mily viszonyban van az ítélettel.

A kimutatásból látjuk, hogy 12,257 esetben rendelte el a törvényszék a főtárgyalást. Ez a szám a BP. 268. §-a alapján hozott határozatokat tünteti fel.

Tudjuk, hogy a BP. 268. §-a az anyagi védelem érdekében állít fel biztosítékot, s a vád omnipotenciájának veszi elejét azokban az esetekben, midőn kifogások nem adóttak be. A törvényszéknek a BP. említett §-a alapján kötelessége minden vádiratot megvizsgálni, hogy nem forog-e fen oly ok, mely a bünvádi eljárás folytatását kizárja. (BP. 264. §. 1—5. p.)

A Jelentésben semmi adat nincs arra nézve, hogy a törvényszékek eme garantialis szabályt miként alkalmazzák s így nem alkothatunk véleményt arról sem, hogy a BP. jelzett szabálya miként vált be az életben.

Érdekesebb s részletesebb adataink vannak a per második szakáról, t. i. a főtárgyalásról s a perorvoslati részről. Erről azonban majd más alkalommal szölok.

Vargha Ferencz,
kir. főügyészi helyettes.

A váltóóvás reformja.

A polgári perrendtartásról szóló törvényjavaslat a váltóügyeket 1000 K értéken alul a járásbíróhatáskörébe utalja. Ez a rendelkezés, a melyet most már a képviselőház igazságügyi bizottsága is magáévá tett, a váltókövetelések behajtásának könnyebbé és olcsóbbá tételét fogja eredményezni. Miután a váltó ma már nemcsak a kereskedelmi forgalom egyik eszköze, hanem a közönséges hitel kielégítésére is szolgál, ennél fogva feltétlenül szükséges, hogy különösen a kisebb váltóknál a felek tulságos költséggel ne terheltesse. A kisebb váltóügyeknek a járásbíróhatáskörbe való utalása azonban ennek csak egyik eszköze. E mellett fenmaradnak még a váltókövetelések érvényesítésének azok az akadályai, a melyeket a váltóóvás nehézsége és költséges volta okoz. Igazságügyi törvényhozásunk teendői között ez idő szerint ugyan nincs a váltótörvény reformja. De idővel okvetlenül foglalkozni kell majd törvényhozásunknak a váltóóvás reformjának kérdésével is, a mely külföldön már napirenden van.

Különösen Németországban a váltóóvás reformjának kérdése hosszabb idő óta élénk vita tárgyát képezi. A tulzók ebben a tekintetben részben a váltóóvás eltörlését általában követelik, részben pedig elegendőnek találják az ovatolt személynek egyszerű írásbeli megtagadó nyilatkozatát, a mint azt lényegileg a belga jog (1877. július 10. óvási törvény) és részben az olasz jog (307. szakasz), valamint a román jog (331. szakasz) elfogadták. Ezek a tulzó javaslatok azonban kevés követőre találtak. A reform hívei között a legnagyobb rész ragaszkodik ahhoz, hogy az óvás tanúsítása közokirattal történjék és csakis az eljárás egyszerűsítését és olcsóbbá tételét óhajtják.

Ez két irányban történhetik: 1. az óvás alakiságainak csökkentésével, 2. az óvatoló közeg megválasztásában.

Az óvás alakiságainak és költségének egyik tetemes megkönnyítése volna az óvás egyszerű *feljegyzése* a váltóra, a mint azt az angol jog szabályozza. Az óvásnak ezt a módját a régibb német jog is ismerte. Ez a feljegyzés azonban sem a régibb német jog szerint, sem az angol jog szerint nem teszi teljesen feleslegessé az alakszerű óvást. Csak bevezető cselekmény (initial protest) az, a mely a jogfentartásra elegendő; ha az ügy perre kerül, kell azután az alakszerű óvást bemutatni. Ez a feljegyzés abban áll, hogy a közjegyző nevének kezdőbetűit, az évet és a napot, a váltó bemutatása alkalmával kapott választ és a díjat a váltóra feljegyzi. Ennek az intézménynek az a célja, hogy az adós időt nyerjen, hogy a váltóóvással járó hátrányokat (nagyobb költség, az adós nevének felvétele az óvási jegyzékbe stb.) elháríthassa. Másrésről azonban a hitelező is bizonyos kíméletet gyakorolhat, a nélkül, hogy e miatt károsodnék.

A váltóóvás egyszerűsítésének más alakját honosította meg a belga jog, amidőn az 1877. évi július 10-iki óvási törvényben lehetőleg egyszerűsítette az óvásról felvett közokiratot. E szerint az óvásokról vezetett könyvben minden lap két részből áll: a könyvbe fűzött talonból és egy ehhez a talonhoz tartozó leszakítható papírszeletből. Mind a talon, mind a szelet az óvás felvételére vonatkozó ugyanazokat a rovatokat tartalmazza. A rovatok kitöltése után a leszakított szeletet annak adják ki, akinek részére az óvást felveszik. A váltó másolata nem szükséges és ez képezi ennek a rendszernek egyik hibáját, mert a váltó azonossága kétséges lehet.

Az óvás egyszerűsítésének másik irányában, az *óvatoló közeg* megválasztása tekintetében szintén a reform útjára léptek már egy s más törvényhozások. Az óvást temétszerűen megdrágítja az, ha csak közjegyző veheti fel, akinek díj-jegyzékét még a legcsekélyebb értékű váltóknál sem lehet fillérekben megállapítani. Ezért esett a reform hiveinek szeme a postára, amely a forgalomban napról-napra nagyobb tért hódít, nagyobb feladatokra van hivatva.

A kezdeményezés ebben a tekintetben megtörtént Németországban, ahol az 1873 márczius 13-iki postai rendelet szerint a fél a postát igénybe veheti, abból a célból, hogy a váltót a kötelezettnek bemutassa és a bemutatás sikertelensége esetében azt óvatolás végett az óvatoló személynek közvetlenül adja át. Itt e szerint a posta csak közvetítő, anélkül, hogy az óvást maga felvehetné. Ennél tovább ment a belga jog, amikor kapcsolatosan az 1877. évi óvási törvény által létesített fentérintett egyszerűsítéssel, az 1879 május 30-iki postatörvény azt rendeli, hogy oly helyeken, ahol nincs bírósági végrehajtó (ez ott az óvatoló közeg) vagy a bírósági végrehajtó távollétében és akadályoztatása esetében a postaközeg maga veszi fel az óvást.

Hogy ez a postai óvás az egész eljárást rendkívül egyszerűsíti és olcsóvá teszi, nem szorul hosszabb kifejtésre. A tapasztalatok a postai óvás terén Belgiumban oly kedvezők, hogy más országokban is felmerült az óhaj ennek az intézménynek meghonosítása iránt. A francia törvényhozás egy ebben az irányban 1890 ben tett indítványt elvetett ugyan, de az eszme ma is foglalkoztatja az illetékes köröket. Németországban is több részről felmerült az óhaj ennek az intézménynek meghonosítása iránt, ha csak a kisebb értékű váltóknál is; a nagyobb értékű váltóknál nem lehet egészen eltekinteni attól, hogy a postát a váltóforgalom biztonságának veszélyeztetése nélkül alig lehet igénybe venni.

Amint ezekből kitűnik, a váltóóvás reformjának kérdése még forrongásban van. Azonban az irányok, amelyekben e reform halad, már meg vannak jelölve. Ha a magyar törvényhozás idővel a váltóóvás reformját célba veszi, már járt uton fog haladhatni.

Dr. Fodor Ármin.

Ghyczy Kálmán az 1848-diki magyar igazságügyi miniszteriumról.

Kónyi Manó az 1848-diki igazságügyi miniszteriumra nézve néhány érdekes adatot volt szíves rendelkezésünkre bocsátani.

Az első magyar felelős miniszteriumnak tudvalevőleg Deák Ferencz volt az igazságügyminisztere és mellette Ghyczy Kálmán volt az államtitkár. Ghyczy halála előtt néhány évvel nevezetesebb élményeiről följegyzéseket tett s ezekben államtitkársága idejéről a következőleg emlékezik meg:

A pozsonyi országgyűlés végső napjaiban szólított meg Deák Ferencz az igazságügyministerségi államtitkárság elfogadására, mondván, hogy Kossuth is föl akar szólítani a pénzügyministerségének az elvállalására, de ő meg akarta előzni. Én a kettő közül szívesebben csatlakoztam Deákhhoz, mint Kossuth-hoz, kinek eljárásával már akkor sokban egyet nem értettem.

A pozsonyi országgyűlés bevégeztével csakhamar lementem Pestre államtitkári hivatalom átvétele végett. Ezzel azután igen el voltam foglalva, mert a törvényhozási teendőket Deák maga vitte ugyan Szalay Lászlóval, a kinevezések iránt elnöki titkárával, Tóth Lőrinczczel intézkedett, a miniszterium többi teendőit mind magam kezeltem.

Három osztályunk volt, kettő a polgári ügyekkel, egy az urbériekkel és büntetőkkel foglalkozott; mindegyiknek munkáját én vizsgáltam fölül, s a rendeleteket aláírás végett már letisztázva küldöttem Deákhhoz. Egyik osztályfőnökünk Dubraviczky Simon, volt pestmegyei alispán, igen jeles ember volt; munkájával nem sok bajom volt; a másik, Nagy Károly, oly correcte mint Dubraviczky, nem dolgozott ugyan, de szintén jól; az urbéri és büntető osztály azonban gyenge volt, mert főnöke, Bónis Samu, forradalmi dolgokkal lévén elfoglalva, hivatalával kevésbé foglalkozott; Beöthy Lajos titkár vitte az osztályt.

Dolgunk főképp a polgári osztályoknál elég volt, mert a magyar kir. udvari kancellária teendői közül a miniszteriumhoz jöttek át a bírói parancsolatok, sommás visszahelyeztetési ügyek, melyek, főképp az utóbbiak, valóságos bírói functióval jártak.

Igy lévén elfoglalva, az országgyűlési ülésekre rendesen elmentem ugyan, de az országgyűlési és általában a politikai ügyekben semmi részt nem vettem.

Igy folyt le életem az első miniszterium leköszönéséig. Ekkor azonban gr. Batthyány Lajos, midőn a miniszterelnökséget ismét visszavette, engem pénzügyminiszternek terjesztett föl.

Gr. Batthyány előterjesztését ő felsége nem fogadván el, ministerségünkben semmi sem lett; de én időközben az akkori anarchiában kénytelen voltam mégis mint miniszterjelölt az országgyűlésen egy párszor fölszólalni, s a pénzügyminiszterium vezetésére csak annyiban folytam be, hogy Duseket és az osztályfőnököket, Ilkey Sándort és Weisz Bernátot, hivataluknak kineveztetésem esetére is leendő megtartására birtam.

A honvédelmi bizottság működésének legelején mindjárt azt határozta, hogy a leköszönt miniszterek helyett államtitkársaik továbbá is fönnakadás nélkül vezessék az ügyeket. Ennek következtében én is szeptembertől december végéig magam vezettem az igazságügyminiszteriumot. Az ügykezelést rendes menetében főtartottuk és, ami nevezetes, mindazon akkori nagy zavarok között az igazságszolgáltatás folyvást folyt az országnak mindazon részeiben, a melyekben éppen hadjárat nem volt. A jelentések és föliratok folyton jöttek mindenhonnan deczemberig, a midőn már ritkulni kezdettek, s deczember közepe után alig mutatkoztak. Az országgyűlésnek Debreczenbe menetelével én Budán maradtam ugyan

de semminemű miniszteri teendőben egyáltalán részt nem vettem; feléje sem mentem hivatalomnak.

Az első miniszterium Budán tartott első ülései egyikében elhatározta, hogy a minisztertanács üléseiben a jegyzői tollat a titkárok fölváltva vigyék. Én kétszer voltam István nádor elnökle alatt tartott minisztertanácsban ily minőségben; de mondhatom, hogy oly ziláltan folyt a tanácskozás, hogy én, ki sokáig voltam jegyző és gyakorlott a határozatok értelmének fölfogásában, ismételve kénytelen voltam kérdezni, hogy miben történt a megállapodás. A tanácskozás reám azt a benyomást tette, hogy nem jó, ha igen sok okos, de külön alapnézetű ember van együtt egy miniszteriumban.

Én az igazságügyi államtitkárságról a honvédelmi bizottsághoz lemondásomat már 1848 december 5-dikén beküldöttem. A bizottság nem határozott mindjárt róla. Később tudósítottam, hogy az igazságügyminiszterium vezetésével Szemere Bertalan bízott meg. Ő ismételve irt és üzent nekem, hogy ezen és ezen a napon eljön a miniszterium átvételére, de sohasem jelent meg, s egyszerre csak elment mint kormánybiztos a kassai táborba, s így kénytelen voltam a miniszterium élén maradni december végéig.

Arra nézve, hogy több hónapig miként vezettem az igazságügyminiszteriumot, szép satisfactióm lett a forradalom megbukása után életbelépett német világban.

Gr. F. L.* nagy pazarlása miatt még a kancellária által sequestrum alá vétetett s zárgondnoknak Szegedy nevezetvé ki, a sequestrum annak rendje szerint országszerte kihirdettetett. Történt azonban, hogy gr. F. L. Bécsben lakván, hitelezői által az ottani törvényszék előtt perbe fogatott, s miután a követelés valóságát elismerte, elmarasztaltatott. A hitelezők ezen bécsi ítélettel annak végrehajtása végett a magyar törvényszékekhez fordultak, s mikor ezek a végrehajtást megtagadták, ennek elrendelése végett az e tekintetben akkoron jogosult igazságügyi miniszteriumhoz folyamodtak.

Folyamodványuk már a miniszterium leköszönése után tárgyalatván, én a folyamodókat kérésüktől elmozdítottam, azon fő okból indulván ki, hogy a sequestrum annak rendje szerint kihirdetve lévén, a zár alatt lévőnek jogérvénytelen nyilatkozatára — a zárgondnoknak meghallgatása nélkül — hozott ítélet érvénytelen, s ezen határozatomat a hivatalos exhibitumon bővebben motiváltam.

Midőn azután a forradalom megbukása után a magyarországi jogügyek is a bécsi legfőbb törvényszék elé kerültek, ez a magyar igazságügyminiszteriumnak a királyilag kinevezett miniszter által hozott határozatait törvényeseknek elismerte, érvényükben fentartotta, az azon miniszterium megszűnése után hozott határozatokat mindazonáltal újabb vizsgálat alá veendőknék és megváltoztathatóknak tartotta.

Az akkori viszonyok között természetes volt, hogy azok közül, kik a magyar bíróságok vagy a miniszterium előtt jogvesztettek lettek, igen sokan a német bíróságoknál, illetőleg legfőbb törvényszéknél próbáltak újabban szerencsét. Ezt tették gr. F. L. hitelezői is, s az ügy, melyben sok százezer forintról volt szó, Bécsben nagy figyelmet gerjesztett. Előadója Remekházy volt, kinek Taaffe, az akkori legfőbb törvényszék elnöke azt mondotta: «Referiren Sie uns bald die Sache, dass wir sehen, was die Leute dort in Ofen zusammen-geschmiert haben».

Midőn azután Remekházy az ügyet referálta, gr. Taaffe is határozatom alaposságáról annyira meggyőződött, hogy azt a legfőbb törvényszék nemcsak helybenhagyta, hanem — kétségen kívül a sok alaptalan panasz megelőzése végett — abban állapodott meg, hogy a miniszteriumnak december végéig hozott határozatait is respectálni és fentartani fogja, amint mindezeket utóbb magától Remekházytól hallottam,

s amint ezt nekem Hegyessy Péter akkori főállamügyész is mondotta.

Az alatt, míg én a miniszteriumot magam vezettem, nagy halmazzal érkeztek fel a perek Erdélyből a végett, hogy az erdélyi kancellária jogköre szerint a miniszterium mint legfőbb bíróság által intéztessenek el. Megnéztük ezen pereket, de tapasztalván, hogy előttünk ismeretlen törvényes formák és törvények szerint folytattattak, nem mertük azoknak elintézésével lelkiismeretünket terhelni, s azért előterjesztést tettem a honvédelmi bizottsághoz, hogy az igazságügyminiszteriumban ezen perek megbirálására egy új osztály erdélyiekből szerveztessék. A honvédelmi bizottság ezt el is fogadta és én hozzá is fogtam a szervezéshez, találtam is osztályfőnököt, de a hadi fordulatok következtében a miniszteriumnak pesti működése is megszűnvén, a tervből akkor semmi sem lett. Részemről azonban ezen tapasztalásom után később mindig csodáltam a német bírának vakmerőségét vagy lelkiismeretlenségét, amelylyel oly ügyekben mertek biráskodni, amelyeknek megítélésére szolgáló törvényekről semmi tudomásuk nem volt.

S mily zavart viszonyok voltak Erdélyben, annak magam is tanuja voltam egyszer, midőn br. Wesselényi Miklós az erdélyi képviselőket konferentiára összehívta a végett, hogy határozatassék meg, mi a valóságos urbériség Erdélyben, s meghívott engem is mint államtitkárt. Az erdélyi képviselők össze is jöttek, nagy zajjal tanácskoztak, de sehogy sem tudtak az erdélyi urbériség fogalmazására nézve egyesülni, s nagy haraggal, eredmény nélkül osztottak szét.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Anyagi semmiségi okok az esküdszéki eljárásban.

A ténykérdés és a jogkérdés az esküdszéki eljárásunkban is nagy szerepet játszik. Nem abban az értelemben, hogy az ismeretes elv szerint: «de jure respondent judices, de facto juratores», ez képezné az esküdszék és a bíróság hatáskörének meghatározását. A BP. 355. §-ának rendelkezése folytán, hogy a főkérdésben a vád alapjául szolgáló tett a vád szerint alkalmazandó törvényben meghatározott alkotó elemeknek elősorolásával irandó körül, a jogkérdés eldöntése is az esküdtek hatásköréhez van utalva. A tett megkülönböztetésére alkalmas ténybeli körülményeknek a főkérdésben kötelezőleg előírt elősorolása nem a kölcsönös hatáskörök szabályozásának, hanem a tettazonosság biztosításának jelentőségével bir. A tény- és jogkérdésnek, illetve a kettő közti különbségnek fontos szerepe másutt nyilvánul. Az esküdbíró ítélete ellen és pedig nemcsak alaki, hanem a BP. 385. §-ában meghatározott anyagi semmiségi okok alapján is van semmiségi panasznak helye. (BP. 427. §.) A BP. 385. §. 2. és 3. pontjaiban meghatározott anyagi semmiségi okok kizárólag a bíróság hatáskörébe utalt eljárásban fordulhatnak elő, ebben a tekintetben az esküdbíró előtti eljárás semmiben sem sajátos. Nem úgy a BP. 385. §. 1. pontja esetében, a melyben az esküdtek határozatában lehet az anyagi semmiségi ok. Ennek az anyagi semmiségi oknak az esküdbírósi eljárásban érvényesíthetése kapcsolatban a BP. 437. §-ának rendelkezésével, a mely szerint a kir. Curia határozatát azokra a tényekre alapítani köteles, a melyeket az esküdbíró fogadott el, minden kétséget kizáró módon azt jelenti, hogy az esküdszék a ténykérdésben szuverén, a jogkérdésben nem az: s a jogkérdésben a kir. Curia ellenőrzése alatt áll, mely az esküdszék határozatát, s a bíróságnak arra alapított ítéletét a határozatban észlelt anyagi semmiségi ok alapján megsemmisítheti. Vajjon feltétlenül-e, és minden esetben? Távolról sem. Ha az esküdtek a vádlottat nem bűnösnek mondták ki, vagy ha a beszámítást kizáró ok fennforgása iránt tett kérdésre igenlő választ adtak, az esküdtek határozatában észlelhető anyagi semmiségi ok a vádlott terhére nem érvényesíthető. Mert ily esetben a BP. 373. §-a értelmében a bíróság a vádlottat felmenteni tartozik. És ez természetes. Vádlott bűnösségét csak az esküdtek állapíthatják meg. A bűnösségnek az esküdtek hatáskörébe uta-

* Ghyczy az egész nevet kiírja.

lása, a tettnek s a vádlott felelősségének a tételes törvény békítól ment s kizárólag az esküdtek becsületére és lelkiismeretére bízott ama erkölcsi és politikai utaltatását és mérlegelését jelenti, a melyben az esküdteknek szuverenitása, discretionális és gondviselészerű hatalma nyilvánul, a mely az esküdtszéki intézmény lényegét képezi. De eltekintve ettől, a nem bűnösre szóló határozatban az anyagi semmisségi oknak megállapítása rendszerint lehetetlen. Bármiképpen legyen is feltéve a kérdés, melyre az esküdtek nemmel választak, a tagadó feleletből sohasem állapítható meg az, hogy az esküdtek mily okból mentették föl a vádlottat, azért-e, mert azt találták, hogy a vádlott a terhére rótt tettet el nem követte, vagy azért-e, mert azt találták, hogy az elkövetett tett a vádlott terhére rótt bűncselekmény ismérveit ki nem meríti, tényálladékát meg nem állapítja. Amde az első tekintetben az esküdtek hatalma szuverén. Az anyagi semmisségi oknak megállapítását csak a verdikt indokolása tenné lehetségessé. De a verdiktet — s nagyon helyesen — indokolni nem szabad. Az esküdtszéki határozatnak anyagi semmisségi ok alapján megtámadhatósága tehát úgy az esküdtszéki intézmény lényegéből kifolyólag, mint rendszerint a tényleges viszonyok erejénél fogva csak a bűnösségre szóló határozatra szorítkozik. Az esküdtszék szuverenitásán ezzel ejtett csorba s a bűnösségre szóló verdiktnek az anyagi jog helyes alkalmazása szempontjából a kir. Curia ellenőrzése alá helyezése az ártatlanságnak egyik biztosítéka, s ebben az irányban a jogalkalmazásnak laikusokból álló testületre átruházása ellen felmerülhet aggályoknak tekintetbe vétele indokolt. Most azonban más — igen fontos — kérdés merül fel és ez a törvényben biztosított jogorvoslat gyakorlati érvényesítésének kérdése. Anyagi semmisségi ok esetében a kir. Curia a ténymegállapítások alapján felülbírálja az azokra alapított jogalkalmazásnak helyességét. A felülbírálás alapja a ténymegállapítások összehasonlítása az anyagi jogszabályokkal. A semmisségi panasznak gyakorlati érvényesíthetése tehát ennek az összehasonlításnak lehetőségén fordul meg. És itt lép előtérbe az esküdttörvényszerű eljárás sajátos jellege. A rendes bírósági eljárásban e tényeknek összehasonlítását az anyagi joggal lehetségessé teszi a semmisség terhe alatt előírt indokolás, s ennek a BP. 328. §-ában meghatározott tartalma. Ez az esküdtek határozatánál hiányzik. Alapul tehát csakis a kérdésekbe felvett tények szolgálhatnak, a mennyiben pedig ezek elégtelen anyagot nyújtanak, a semmisségi panasz célhoz nem vezethet, mert az anyagi jogszabálynak helytelen alkalmazása meg nem állapítható. Ebből a védelemre igen fontos feladat hármlík. Valahányszor a vád oly tényekre alapítja a vádlott terhére rótt bűncselekmény egyik vagy másik tényálladási elemét, a melyek a védelem felfogása szerint annak megállapítására nem alkalmasak, a védelem kiváló kötelessége a kérdések megállapításánál megfelelő indítványokkal oda hatni, hogy a tényálladási elem alapjául felhozott ténykörülmeny a kérdésbe felvételessék. Erre módot nyújt a BP. 355. §-ának végső bekezdése, mely habár a főkérdésre vonatkozó §-ban van elhelyezve, tartalmánál fogva kétségtelenül a külön kérdés tárgyát képező minősítésnél is alkalmazandó.

Az indítványnak mellőzése a BP. 427. §. 4. pontja értelmében önálló alaki semmisségi ok. A BP. 355. §-ának a német s az osztrák bünvádi eljárási törvényekben hiányzó, és ha észleleteimben nem tévedek, a gyakorlatban kellően nem méltatott végbekezdése valódi kincs bányája, melynek kellő kiaknázása első sorban a védelemnek feladata.

Dr. Heil Fausztin,
kir. közigazgatási bíró.

A díjpótlék kérdése a vasuti áru fuvarozásban.

A vasuti üzletszabályzat megállapítja, hogy árúk feladásánál a biztonsági szabályok elmulasztása esetében a feladó díjpótlékot köteles fizetni. A tűzveszélyes tárgyak helytelen bevallása a biztonsági szabályok elhallgatásával egyértelmű. A díjpótlék összege az egész küldemény-darab után bruttokilogrammonként 12 koronában van megszabva.

Gyakran megtörténik, hogy egy kereskedő többféle árut, és köztük egy-két kilogramm gyufát együvé csomagol, és például «fűszerárú» elnevezéssel küldi el a vasuton, elhallgatván, hogy az árúk közt gyufa is van. Az ilyen esetekben a vasut a díjpótlékot a gyufa bevallásának elmulasztása és az erre vonatkozó biztonsági szabályok megsértése miatt kiszabja, és pedig úgy, hogy az egész csomag súlya után számítja a díjpótlékot. Ha pl. az egész csomag 100 kilogramm

súlyu, akkor a vasut 1200 korona díjpótlékot szab ki akkor is, ha a csomagban csak egy kilogramm gyufa van.

A bírói gyakorlat ezt a magyarázatot rendszerint nem fogadta el helyesnek és a díjpótlékot csak a helytelenül bevallott áru mennyisége alapján, — tehát a feltett esetben csak 12 koronában, — találta kiszabandónak.

A bírói gyakorlat ezt a döntést részint törvénymagyarázati, részint méltányossági okokra alapította.

Példaképp szolgálhat a kereskedelmi és váltótörvényszék felelőbírói tanácsának 1900. D. 843. sz. határozata.

Minthogy a díjpótlék büntetés jellegével bir, nem kiterjesztőleg, hanem megszorítólag magyarázandó. A díjpótlék az üzletszabályzat szerint akkor is jár, ha a feladót nem terheli dolus, ily körülmények közt azonban méltánytalan volna, ha egy több száz kilogramm súlyu csomagnál annak egész súlya után kellene a díjpótlékot fizetni akkor is, ha a csomagba véletlenül egy kilogramm hamisan bevallott áru került.

Ugyanez eredményre visz a díjpótlékra vonatkozó szabályok értelmezése is.

Ugyanis az 1892: XXV. tcz. 25. §-ának kifejezett célja az, hogy a berni egyezmény határozmányai kiterjesztessenek a belföldi fuvarozásra is. Az azonban kétségtelen, hogy a berni egyezmény 7. cikkében említett díjpótlék csak a hamisan bevallott áru súlya után jár, mert a berni egyezmény végrehajtási határozmányainak 3. §-a a 7. cikkre való hivatkozással kimondja, hogy ha az árúk helytelen vagy hiányos bevallással adatnak fel, 15 frank díjpótlék jár minden bruttó kilogramm súly után, ebben az összefüggésben pedig a «brutto kilogramm súly» nem vonatkozhatik másra, mint a hamisan bevallott árra.

Ennek a határozatnak legfőbb erőssége, t. i. a berni egyezményre való hivatkozás, ma már nem áll meg. Az 1901: XXV. tcz.-be becikkelyezett párisi pótegyezmény ugyanis megváltoztatta a berni egyezmény idézett rendelkezését és pedig éppen azért, hogy elkerültesse ama magyarázat lehetőségét, amelyet az idézett ítélet elfogadott. A párisi pótegyezmény határozmányai így hangzik: «Ha... a biztonsági szabályok a feladásnál figyelmen kívül hagyatnak, a fuvardíjpótlék 15 frankot tesz a küldemény minden bruttó kilogrammja után».

Kérdéses, hogy a bírói gyakorlat a párisi pótegyezmény hatályba lépte után is fen fogja-e tartani addigi álláspontját. Az azonban nyilvánvaló, hogy az idézett határozat másik érvét, t. i. a méltányosságra való hivatkozást, a párisi pótegyezmény nem érinti és így még mindig nyílt kérdés marad, hogy a vasuti üzletszabályzat szigorú szabálya nem ütközik-e bele a méltányosságra.

A kérdés helyes eldöntése végett azonban a méltányossági szempont mellett egy másik épp oly fontos szempontot is figyelembe kell vennünk, t. i. a forgalom biztonságának követelményeit. Az olyan esetek, amikor valaki egy nagyobb csomagba egyéb árúk közé gyufát csomagol és ezt a csomag feladásakor elhallgatja, a gyakorlatban valószínűleg nagyon sokszor fordulnak elő, de nagyon ritkán fedezhetők fel. Kis pénzbüntetés nem elég arra, hogy az embereket az ily nehezen felfedezhető hiba elkövetésétől visszatartsa. Az ilyen hiba pedig nagyon súlyos következményekkel járhat, mert egy egész vasuti kocsit elégetés okozhatja. A biztonsági szabályok fontossága általában abban rejlik, hogy valamely jelentéktelen mulasztás, amely száz esetben következmény nélkül maradt, egy esetben katasztrófát vonhat maga után és a nagy szigorúságra azért van szükség, hogy a vasut a katasztrófák lehetőségétől meg legyen óva.

De bármily fontos is a forgalom biztonságának szempontja, mégis lehetnek olyan esetek, amelyekben helyesebb, ha a méltányosság szempontja jut érvényre. A biztonsági szabályok, amelyeket a vasut megszab, nagyon komplikáltak. Könnyen megtörténhetik, hogy valaki menthető tévedésből mulaszt el valamely intézkedést, amelynek jelentősége nagyon csekély. Megtörténhetik, hogy valaki oly szabályt mulaszt el, amelynek ismeretét tőle méltányosan nem lehet elvárni. Egyáltalában a gyakorlatban elég gyakori az oly eset, amikor a nagy díjpótlékok kiszabása, még szigorú felfogás mellett is, ellenkezik a méltányossággal. Előfordult például oly eset, hogy valakinek automobilja utközben elromlott és azt vasutal küldte vissza, a nélkül, hogy a szabályok értelmében külön bevallotta volna, hogy az automobilban néhány liter benzin maradt. Ha ilyenkor a pénzbüntetés kiszabatik, és pedig az egész automobil nagy súlya után, akkor a kiszabott pénz-

büntetés mennyisége nyilván méltánytalan lesz. Némely esetben a méltánytalanság oly nyilvánvaló, hogy a vasut vagy a kereskedelmi miniszter olykor kegyelmi uton is elengedi a díjpótlék valamely kisebb-nagyobb részét, mert alkalmazása az adott esetben feltűnően méltánytalanul látszik. Azaz, a dolog úgy áll, hogy egyrészt szükség van a nagy díjpótlékre a forgalom biztonsága szempontjából, másrészt pedig a nagy díjpótlék nagysága sok esetben méltánytalanságra visz. A kérdés helyes szabályozása tehát *de lege ferenda* csak az volna, ha a szabály nem volna merev, hanem az eset körülményeihez alkalmazkodó.

Kereskedelmi jogunk szabálya, hogy a kötbér kereskedelmi ügyekben nem mérsékelhető. A fuvardíjpótlék ebből a szempontból ugyanolyan jellegű mint a kötbér és fuvardíjpótlék tekintetében szerzett tapasztalatok legjobb bizonyítékul szolgálnak abban az irányban, hogy a kötbér mérséklésének tilalma a kereskedelmi forgalomban sem okadatott. Oly szabály, hogy a kikötött kötbér, ha tulságos, az eset körülményeihez képest bírósággal mérsékelhető, a kötbér jellegű fuvardíjpótlékre épp úgy kiterjedhetne, mint minden más kötbérre és elejét venné az oly méltánytalanságoknak, amelyek a bírót arra szorítják, hogy kibúvót legyen kénytelen keresni a törvény merev betűje alól. Aki a gyakorlatlalt foglalkozik, az tudja, hogy nagy kötbérek megítélése mily nagy méltánytalansággal járhat. A kereskedelmi forgalom biztonsága épp úgy megfér a kötbér bírói mérséklésével, mint a magánjogi fogalomé, mert hiszen a bírónak módja van a kötbér mérséklése kérdésében a konkrét kereskedelmi ügylet követelményeit is figyelembe venni. Nehéz megérteni, hogy a törvény, amely a magánjogi forgalomban a tulságos kötbér mérséklését megengedi, miért zárja azt ki akkor, ha egy magánember a vasuton automobilját feladja.

Az új német kereskedelmi törvény 348. §-a már annyiban enyhítette a kereskedelmi jognak a kötbérre vonatkozó szabályát, hogy a kötbér mérséklését csak akkor zárja ki, ha a kereskedő a kötbért üzleti körében kötötte ki.

De hogy még a legsajátosabb kereskedelmi forgalomban is szükség lehet a kötbér mérséklésére, azt legjobban bizonyítják azok a fuvardíjpótlék-esetek, amelyekben a bíróság kereskedőkkel szemben találta méltánytalanul az üzletszabályszerű díjpótlék kiszabását, és amelyekben a vasut kereskedőknek kegyelmi uton volt kénytelen elengedni az üzletszabályszerű díjpótléket.

Reichard Zsigmond.

Bíróági határozatok kritikai fejtegetése.

Öröklési jogesetek.

Halálesetre szóló ajándékozás. A Döntvénytár legutóbbi (III. folyam XXI.) kötetében 181. szám alatt a következő eset van közölve: Felperes a feleségével kötött szerződésben alpereseknek (vejének és leányának) halála utánra ingatlant kötelezett, s most e juttatást, mint ajándékot, alperesek vastag hálátlansága címén megtámadja. A Curia halál eseteire szóló ajándékozást állapított meg, s ezzel implicite kimondotta, hogy e különleges, örökjogi intézmény fogalma alá kívánja vonni nemcsak a túlélés feltételétől függő, hanem egyszerűen az ajándékozó halála idejére kitolt ajándékozási szerződést is, feltéve mindig, hogy nem dologilag teljesített ajándékról, hanem csak ajándék-kötelezésről van szó (v. ö. polgári törvénykönyv tervezete 1952. §.: „Halálesetre szóló ajándékozás, ha élők közt fogantatottatik, az ajándékozási szerződés, ellenkező esetben a végintézkedés szabályai alkalmazandók”). A lényeges eltérés pedig az élők közti és végintézkedéses ajándékozás között (a formakérdést nem érintve) az, hogy a végintézkedéses ajándékozás teljesen a végintézkedés szabályai alá esik és így még akkor is, ha öröklési szerződésbe foglalt, vagyis elfogadott ajándékozási ígérről van szó, nem akadályozza az ajándékozót az élők közti rendelkezésben. A megbeszélte esetben öröklési szerződés alakjába foglalt, de harmadik személy javára kikötött ajándékozással van dolgunk. A Curia erre nézve közvetlenül azt a tételt állítja fel, hogy „az ily szerződésben harmadik személyek javára tett ajándékozási ígéret egyoldalúan visszavonható”, kivéve, ha az ajándékozó a visszavonhatás jogáról lemondott. Az adott esetben a Curia az ajándékot visszavonhatatlannak tekintette ugyan, mert felperes az alpereseket várományosi joguknak a telekkönyvbe való feljegyeztetésére jogosította fel; de csak azért, mert ebben a visszavonási jogról való ki

fejezett lemondást látott. Ez a tétel ellentétben áll az öröklési szerződés fogalmával. Az öröklési szerződésnek szerződéses jellege éppen a visszavonhatatlanságban rejlik. Mihelyt tehát egy végrendeleti rendelkezést a szerződő felek közt szerződésileg kikötöttnek ismertünk fel, úgy azt egyuttal visszavonhatatlannak is kell tekintenünk, hacsak a visszavonhatóság nincs külön fentartva. Ez pedig épp úgy áll a szerződő feleknek egymásközti juttatásaira, mint azokra, amelyeket az egyik szerződő fél harmadik személy javára köt ki. Az adott esetben, mikor a szerződő felek részéről leányuk és ennek férje javára szóló juttatásról van szó: e juttatásnak a szerződő felek közt szerződéses, tehát visszavonhatatlannul kötelező erővel való kikötése már magában véve is nyilvánvaló. A Curia alighanem az osztrák polgári törvénykönyv 956. §-ában foglalt tételt kívánta kifejezni, amely szerint a halálesetre szóló ajándékozás rendszerint mint hagyomány vonható vissza s szerződési ereje csak akkor van, ha a megajándékozott elfogadta s az ajándékozó a visszavonás jogáról lemondott. Az ajándékozás azonban el van fogadva akkor is, ha az elfogadás harmadik javára szóló szerződés alakjában jelenik meg; a visszavonási jogról való lemondást pedig jogunk, mint a halálesetre szóló ajándékozási szerződés konstitutív elemét, nem ismeri (Kern a Fodor-féle Magánjogban V. köt. 458. l.); az legfeljebb mint a szerződési, lekötézési szándék kifejezője bír jelentőséggel, de e jelentősége elesik, ha e lekötézési szándék más tényekből is kitűnik. Kimondja a Curia azt az elvet is, hogy a különben visszavonhatatlan halálesetre szóló ajándékozást is az ajándékozó visszavonhatja minden oly okból, amelyből az ajándékozó az élők közötti ajándékot törvényeink szerint visszavonni jogosult (az adott esetben tehát „vastag hálátlanság” okából). Ezt tanítja Kern is az egyoldalú öröklési szerződésről (Fodor-féle Magánjog V. köt. 451. l.): „az örökhagyónak, aki valakit ellenszolgáltatás nélkül, bőkezűségből részesített, nem lehet kevesebb joga, mint annak, aki élők közti ajándékot tett”. A Tervezet (1946. §.) a visszavonást (fentartás esetét kivéve, 1945. §.) csak oly okból engedi meg, amely miatt az örökhagyó a részesítettől a kötelezésről elvonhatja. Mint-hogy a Tervezet szerint harmadik személyek javára szóló juttatást csak kölcsönös (tehát visszerthes) öröklési szerződésben lehet kikötni: a visszavonásnak ez a megnevezése indokolt. A Curia, úgy látszik, még kölcsönös öröklési szerződéssel szemben is egész általánosságban engedi meg a visszavonási jogot az élők közti ajándékozás visszavonásának módjára. Az adott esetben persze (szülő tetteleges bántalmazása) egyuttal kitagadási okkal is van dolgunk: a visszavonás tehát mindenképpen indokolt, még ha a szerződés visszerthes is.

Dr. Szladits Károly.

A munkást ért baleset:

A *Jogt. Közl.* 49. számában 786. sz. a. közzétett jogeset nagy elvi kijelentést látszik tartalmazni. „Jogsabály az, hogy a munkaadó felelős a gyárában a munkásokat ért balesetért akkor is, ha őt mulasztás nem terheli.” A kir. törvényszék ezen állítását a kir. Curia helyesnek mondja, amennyiben az elsőbírói ítéletét indokainál fogva helybenhagyta. De miután a kir. Curia ugyanabban a mondatban azt is mondja, hogy ezt az ítéletet azért is kellett helybenhagyni, mivel a munkaadó terhére culpa forog fen, talán nem kockáztatunk valami merész feltevést, ha abból indulunk ki, hogy a Curia csakis a culpa fenforgására fekteti ítéletét és a nagy elvet csakugy mellékesen fogadja be ítéletébe. Annál is inkább ragaszkodhatunk eme magyarázatunkhoz, mivel a törvényszék ítélete egészen különleges jogi alapon nyugszik, úgy hogy azt a culpából kiinduló curiai ítélet indokainál fogva legalább logikailag helyben sem hagyhatta.

Ami magát a jogsabályt illeti, az a mi jogrendszerünkbe bele sem illeszthető. Unger híres monographiájában „Handeln auf fremde Gefahr” azt mondja: Es ist ein auch auf dem Gebiete des Rechts geltender Gebot der Ethik, dass jeder auf eigene Gefahr zu handeln hat und die nachtheiligen Folgen, welche aus seinem Unternehmen entstehen, nicht auf schuldlose Dritte abwälzen darf. Azután áttér azokra a kivételekre, melyeket tekintettel az igazságra és a méltányosságra, concedálni kell. De sem itt, sem másutt nem találkozunk azzal a monstruositással, hogy azokért a veszélyekért, melyek a munkást foglalkozásánál fogva fenyegetik, a munkaadó legyen felelős, ha az gyáros. A német polgári törvénykönyv 618 §-a csakis az óvintézkedések elmulasztása esetére állapít meg kártérítési kötelezettséget, de még itt is korlá-

tozza a munkaadó gondosságára vonatkozó kötelmet, úgy, hogy az csak annyiban terheli, «amennyiben ezt a szolgálat természete megengedi.» Tervezetünk 1609. §-a csak annyi gondosságot követel, hogy a munkavállaló «a szolgálat teljesítésével járó veszélyek ellen *lehetőleg* meg legyen védve.» Miért és honnan keletkezett tehát a szóban forgó jogszabály külön a gyárosok ellen? Milyen speciális méltányosság vagy igazság követelménye az most már, mely a gyárosra hárít minden kárt, még ha az a legnagyobb gondossággal igyekszik ellensúlyozni a munkást környező veszélyeket? Ez valószínűleg gyáriparunk fejlesztésére irányul és mint jogpolitika mindenestre figyelmet érdemel, a mennyiben a fokozott veszélyek alkalmasok lehetnek a vállalkozási szellem ébresztésére. Következésképpen és igazságosan azonban a jogszabálynak úgy kellene szólnia, hogy minden munkaadó felel azokért a balesetekért, melyek a munkavállalót nála érik. Csakhogy akkor a kishivatalnok is fizetne járadékot cselédjének, ha a spiritusz-lámpa által égési sebeket szenved és munkakép telenné válik.

Dr. König Vilmos.

A fegyelmi judikaturából.

X. ügyvéd hivatalból védőnek rendeltetvén ki, a kir. tábla marasztaló ítéletének kihirdetésére megidéztetés dacára sem jelent meg és a vádlott által bejelentett semmiségi panaszt írásban nem indokolta, miért is ez a semmiségi panasz a BP. 390. §. 2. bekezdése alapján visszautasított.

Ezen tényállás mindenben beigazoltatván, a debreczeni kamara fegyelmi bírósága vád alá helyező határozatot hozott és e határozatot a Curia is helybenhagyta. (L. Jogt. Közl. 1902. évf. mell. 658. sz. eset). Nem vétetett figyelembe a vádlott azon védekezése, hogy ő az ítélethirdetés előtt a kir. tábla ítéletét megtekintvén, azt megfelelőnek találta és úgy látta, hogy ezen ítélet ellen semmiségi ok fel nem hozható. Mivel pedig nem közérdek, — mondja vádlott — hogy a bíróságok ideje alaptalan beadványokkal raboltassék el, nem tartotta szükségesnek a vádlott érdekében további lépések megtételét.

Bizonyos az, hogy a BP. jelenlegi felelősségi rendszere és a Curia formalistikus gyakorlata mellett a perorvoslatok bejelentéséhez nemcsak azoknak a vádlottaknak volna szükségük védőre, a kik részére a törvény védő kirendelését kötelezőleg előírja, hanem egyáltalán minden vádlott rászorulna a semmiségi panasz bejelentésénél és indokolásánál a jogászai támogatásra. Ilyen körülmények között nagyon fontos, hogy a súlyos esetekben a törvény alapján kirendelt védő a határozatok kihirdetésénél és a perorvoslatok bejelentésénél védenzét támogassa.

Amde az a szempont is igen figyelemreméltó, melyet a fegyelmi alá vont ügyvéd felvetett. Ugyanis a jelenlegi perorvoslati rendszer nem ment még át a köztudatba. A laikusok közül csak kevesen tudják, mikor, meddig és mily okok miatt van helye perorvoslatnak. A vádlottak tehát derűborura «appellálnak», miként a BP.-t megelőző korszakban divatban volt. A védő pedig, a ki tudja, látja, hogy a vádlottnak evidenter nincs perorvoslatához joga, nem akarja merőben alaptalan perorvoslattal fecsérelni a bíróságok idejét és munkaerejét.

Ugy véljük, hogy e két szempont összeegyeztetése — bármily nehéz is — éppen nincs kizárva. A fegyelmi bíró nem helyezkedhetik mereven arra az álláspontra, mint a konkrét esetben történt, és nem mondhatja ki kategorice azt a tételt: ha vádlott jogorvoslatot látott szükségesnek, a védőnek őt ebben okvetlenül támogatnia kell és ha teljesen alaptalannak és indokolatlannak tartja is a perorvoslatot, az indokolást neki mégis el kell készítenie.

Minden eset eldöntése tehát a konkrét körülményektől függ. Ha tényleg egyáltalán semmi értelme és alapja nem lett volna a törvény alapján a perorvoslatnak, felmentő lesz az ítélet, ha azonban törvényen alapuló okok a vádlott álláspontja mellett felhozhatók lettek volna, akkor a védő kötelességének teljesítését elmulasztotta, a mi nem maradhat consequentiák nélkül.

B. A.

Különlélek.

— **Uj rovatunk.** Mindig nagy súlyt helyeztünk a bírói gyakorlat ismertetésére és kritikájára. Állandóan kultiváltuk a gyakorlatban felmerült fontosabb elvi jelentőségű határozatok fejtegetését és bírálatát. Számos megbeszélésre érde-

mes bírói határozat azonban bírálat nélkül maradt, részint azért, mert nagyobb cikkek tér hiánya miatt nem voltak a kívánatos számban közölhetők, részint pedig azért, mivel az olvasók és írók egy-egy kritikai megjegyzésüket nem igen tették papírra, úgy gondolkozván, hogy egyes ilyen észrevételekből nem telik ki önálló cikk.

Ezek a kritikai megjegyzések azonban még kisebb jelentőségű esetekben is fontosak és szükségesek, mert a bírói gyakorlat csak a teljes nyilvánosság és a tárgyilagos bírálat mellett felelhet meg minden tekintetben az igazságszolgáltatás követelményeinek.

«Bíróági határozatok kritikai fejtegetése» cím alatt jelen számunkban megindított rovat, mely csak az eddigi szellemben kifejtett program kiszélesbbitését jelenti, azt a célt fogja szolgálni, hogy összegyűjtse olvasóinknak akár lapunkban, akár másutt közölt, vagy nyilvánosságra eddig nem is jutott határozatokra vonatkozó megjegyzéseit, észrevételeit.

— **A tisztviselők fizetésrendezése** alkalmából irányadó körökben komoly megfontolás tárgyát képezik azon aggályok, melyek a rendezés tervezetével szemben a fővárosi bírák köréből felhozattak. Ugy értesülünk, hogy a budapesti bírák különleges helyzete a rendezésnél figyelembe fog vétetni és a felvetett visszasságok megnyugvást keltő megoldást fognak nyerni. *A budapesti bírói karban már közelebb nagyszámu helyi ellátások fognak történni* a fizetésrendezésel kapcsolatban.

— **Az árurészletügyletekről szóló törvényjavaslat** tárgyában az igazságügyminiszteriumban legközelebb szaktanácskozmány lesz, amelyen az igazságügyi, kereskedelemügyi és földmívelésügyi miniszteriumok képviselőin kívül részt vesznek a budapesti, kolozsvári és kassai kereskedelmi és iparkamaráknak, az Országos iparegyesületnek, a magyar kereskedelmi csarnoknak, az országos kereskedelmi és iparcsarnoknak és a kereskedelmi utazók egyesületének képviselői, valamint a következő meghívott szakférfiak: Décsi Zsigmond, Nagy Ödön, Baumgarten Károly, Nagy Ferencz, Sággy Gyula, Barta Ödön, Neumann Ármán, Simonyi-Semadám Sándor, Visontai Soma, Szivák Imre, Balog Arnold.

— **A felsőbbbíróságok gyakorlatát** a maga teljességében tünteti fel az az *Utmató*, melyet a *Jogtudományi Közlöny* szerkesztősége kiadott. Az *Utmató*-nak most megjelent, 1260 oldalra terjedő második kiadása a *Döntvénytár* nyolczvanhat kötetének rendszeres tartalommutatóját képezi. Ebben a kiadásban fel van dolgozva az egész régi folyam, az egész új folyam és a harmadik folyam 18 kötete. A *Döntvénytár* tetemesen megszorodott anyagán kívül az *Utmató* új kiadását az a körülmény is actualissá tette, hogy a *Döntvénytár* III. folyamának XVIII. kötete volt az utolsó, melyben a polgári és büntető határozatok együtt közöltettek. Ezentúl a *Döntvénytár* a XIX. kötettől kezdve csak polgári eseteknek van fentartva; a büntető határozatok részére külön *Büntetőjogi Döntvénytár*-t alapítottunk. Az *Utmató* hivatva van a bírói gyakorlatot rendszeres összefoglalás által áttekinthetően feltüntetni. A jelen kiadásban a teljes-ülési döntvények és a kir. táblai és törvényszéki határozatok nem függlékül a kötet végére vannak illesztve, hanem az anyagba rendszeresen fel vannak dolgozva. A bünvádi perrendtartás körébe vágó határozatok közül felvettük e kötetbe azokat az 1896: XXXIII. tcz. életbelépte előtti időből származó határozatokat, amelyek a bizonyításra vonatkoznak és az új törvény által hatályon kívül nem helyezettek.

— **Követésre méltó példaul** közöljük a kassai kir. táblának következő határozatát, a mely szomorú világot vet az ingatlan árveréseknél elharapódzott visszaélésekre.

A kir. ítélőtábla a felfolyamodásnak helyt nem ad.

Indokok: Mert figyelemmel arra, hogy a jelen végrehajtási eljárás során 1901. évi augusztus hó 16 ik napjára ki-

tüztött árverés megtartása meghusított az által, hogy egyik vevő egy 188 korona becsértékű ingatlanért 110,000 koronát ígért, s ennek következtében a többi ingatlanokra az árverés felfüggesztetett, indokoltnak mutatkozik az árverési kérelemben előterjesztett s a meghallgatott hitelezők által is támogatott az a kérelem, hogy a fentebbihez hasonló kijátszások kikerülése céljából a fizetési feltételek szigorubban állapíttassanak meg és nem ütközik a bíróság rendelkezésébe az árverési feltételekben foglalt és felfolyamodással megtámadott az a rendelkezés, mely szerint a 3000 koronán aluli vételár a leütés után azonnal fizetendő, hogy 3000 és 8000 korona közötti vételárnak fele része azonnal a leütés után, másik fele pedig 15 nap alatt, — a 8000 koronát meghaladó vételárnak pedig egyharmad része azonnal a leütés után, egyharmad része az árverés napjától számítandó 15 nap s az utolsó egyharmad rész az árverés napjától számított 30 nap alatt fizetendő.

— **Boszorkányperek.** Ismét adalékot közlünk arra nézve, hogy a régi magyar perben, ha csak lehetséges volt, kikerülték a torturát. A következő memoriálében a megkereső hatóság figyelmezteti a megkeresett hatóságot, hogy a tortura előtt a plébános vagy a prédikátor kísérelje meg, nem vallanának-e önkényt.

A Memoriale 1715-ből származik s így szól:

„Itten Talyan meg fogattatott boszorkany Asszonyok ellen kell fatealtatni a madi Boszorkany Asszonyokat melly Talyai Asszonyok ezek

1. Lengyel Ferencz ne de ez mar eleget vallott maga is
2. Toth Tamas ne Marinkat tudja annak lenni
3. Lusanszki Jakab ne Katha
4. Ismet Dudas ne a ki Csorda pasztorne is volt ez előtt
5. Kertesz Matyas ne Marinka az is de ppter distinctionem personæ külön külön specificaljak őket
6. Egy Lengyel Asszony Sophia nevű

NB. Ha azon madi boszorkanyok önként nem akarnak vallani a Biraknak nem artana hogy vagy Plebanus vagy Prædikator ur disponaltatnék arra hogy confitealhassanak mind magok, mind ezek ellen minek előtte torturizaltatnak.»

Közlünk ezen kívül még egy feltételes ítéletet, vagyis reversálist, melyet 1718-ban szerkesztettek tót nyelven. A magyar fordítás így hangzik:

Mi alólirottak tudtára adjuk mindazoknak, a kiknek ezt tudni illik, hogy bizonyos fenyegetések és boszorkányoskodás miatt a nemes uraság elfogatott bennünket és az uri szék bíróság elé adott minket, mindazonáltal az uraságnak kemény inquisitiója nem lévén, bennünket mégis ez időszert a rabságból (rabovsztri) elbocsátott azon kikötéssel és *conditio* alatt, hogy gyanút keltő dologtól a mely az Isten dicsősége ellen volna, tartózkodni fogunk, a mire kötelezzük is magunkat, hogy a jövő időben úgy fogunk viselkedni és oly életet fogunk vezetni, hogy senkinek a legkisebb dologban is semmi rossz megbotránkozásra valami rossz babonával (babonami) okot ne adjunk, sőt keresztény életet folytatni akarunk és kötelesek leszünk, és minden rossz cselekedettől tartózkodni fogunk. Ha pedig a legkisebb dologban valami rossz cselekedeten vagy valami boszorkányoskodáson rajtakaptnánk, akkor erőt és hatalmat adunk a nemes uraságnak, hogy saját akarata és tetszése szerint bennünket elfogasson és ellenünk oly igazságszolgáltatást csináljon, a milyen neki tetszeni fog. Erre adjuk magunkról jelen reversális levelünket és aláírott neveinket keresztvonással megerősítjük.

Kelt Sárospatok, 15 Juni anno 1718.

Coram me Stephano Fejérvári
Provisore Olaszienzi (Olasz-Liszka)
Coram Francisco Lehner mp.
Coram Davide Afra (A-ra
Jurato oppidi Ujhely notario mp.

Olena Ruska +
Anoka Semanova +

Mindkét okmányt Hodossy Imre országgyűlési képviselő ur volt szíves rendelkezésünkre bocsátani.

— **Országgyűlési Könyvtár** czimvel egy új irodalmi vállalat indul meg legközelebb a Franklin-Társulat kiadásában. Feladatát és kiadványait e vállalat első sorban az országgyűlés élete folyásához kapcsolja. A tervezet szerint

összegyűjti és feldolgozza jogjogunknak szétszórt elemeit, kiadja a fontos közjogi tartalmuknál fogva alapvető törvényeket és egyéb jogforrásokat, magyarázó anyagukkal egyetemben; különösen súlyt vet kiadványainak közrebocsátásánál arra, hogy lépést tartson az actualis fejleményekkel. Már maga a tervezet a munkában lévő és legközelebb megjelenő kiadványoknak egész sorát adja elő. A trónöröklés rendjét *Balogh Arthur*, a mentelmi jogot *Edvi Illés Károly*, a curiai bíráskodásról szóló törvényt *Grecksák Károly*, a nemzetiségi törvényt *Jancsó Benedek*, a Fiumére és a Horvátországgal való viszonyunkra vonatkozó törvényeket *Jászai Viktor*, a sajtójogot *Kenedi Géza*, a vámterület ügyének közjogi vonatkozásait *Mattekovics Sándor*, Ferencz Ferdinánd főherczeg házassági nyilatkozatát *Nagy Ernő*, a vallások és a honvédelem ügyét *Szentkirályi Kálmán* fogja feldolgozni. Utörőnek ígérkezik az országgyűlés két Házának házszabályait feldolgozó munka, mely ugyyszólván mindennap érezhető hiányt van hivatva pótolni. Ezt a feladatot *Jellinek Arthur* vállalta el. A külföldi törvények köréből *Balogh Arthur* és *Vasváry Ferencz* közöl dolgozatot. Más sorozatai is lesznek e vállalatnak, köztük az Országgyűlési Krónika, melyben *Zilahi Kiss Béla (Junius)* meg fogja írni a magyar országgyűlésnek történetét 1861-től napjainkig; *Beöthy Zolt* pedig Kölcseyről mint politikusról ír monografiát. A vállalat szerkesztői *dr. Fayer Gyula* és *Vikár Béla*.

— **A bírói előkészítő szolgálat.** Lapunk f. évi 49-iki számában azt állítottuk, hogy a bírói előkészítő szolgálatról szóló rendeletet számos helyen nem hajtják végre. Felhoztuk, hogy Budapesten is éveken át egyetlen szakban dolgozik számos előkészítő szolgálat alatt álló joggyakornok és aljegyző, a nélkül, hogy a rendelet által előírt minden oldalú kiképzésben részesülne. Rámutattunk arra is, hogy a gyakorlati bírói vizsgát sokan a nélkül teszik le, hogy a gyakorlatban mást is láttak volna, mint járásbírói sommás és büntető blankettákat és jegyzőkönyveket.

A budapesti kir. tábla nagyérdemű elnöke a lapunk 50. számában közölt levelében állításainkat, amennyire azok a budapesti kir. tábla területén működő nem Vaisz-alapítványi joggyakornokokra és aljegyzőkre vonatkoznak, téves adatokon nyugovóknak jelenti ki és felhívja a szerkesztőseget, hogy amennyiben «mégis ismernénk olyan esetet, amelyben a rendelet határozmányai meg nem tartattak», közöljük azokat vele.

Ennek ellenében a cikkünkben foglalt állításokat ma is egész terjedelmében fentartjuk. Ujból konstatáljuk, hogy Budapesten vannak joggyakornokok, akik az előkészítő szolgálat kezdetén két évet meghaladó időt töltöttek csak a polgári vagy csak a büntető szakokban. Ezzel már is lehetetlenne van téve az előkészítő szolgálatnak a rendelet által kontemplált beosztása. Neveket természetesen nem említhetünk, de ha a kir. táblai elnök ur súlyt helyez a tényállás felderítésére, módjában áll a vonatkozó adatokat hivatalból beszerezni. Egyébként a kir. táblai elnök ur is kiveszi czáfolatából a Vaisz-alapítványi joggyakornokokat, akiknek beosztását az igazságügyminiszterium eszközli és ellenőrzi.

Azt nem vagyunk képesek konstatálni, hogy a nem csekély számban előforduló ilyen visszasságok csak Vaisz-alapítványi joggyakornokok előkészítő szolgálatában fordultak-e elő, de hogy a Vaiszisták körében számos ízben előfordultak, az bizonyos.

Mindenesetre helyes volna az összes joggyakornokok minden ügyeinek intézését egy kézben összpontosítani, mert a mai helyzet az előkészítő szolgálat egyöntetűsége és a helyes munkabeosztás szempontjából is visszas.

— **Az igazságügyminiszteriumban** azt tervezik, hogy némely fogházat részben javító intézetté alakítanak át. Lehetővé teszi ezt azon ujabban észlelt körülmény, hogy mind kevesebb egyén íteltetik fogházra és némely fogház helyiségei nincsenek teljesen igénybe véve. Nem akarunk itt megjegyzést tenni a rendszer szempontjából; csak lendítsenek valamit a már-már tarthatatlan állapotokon — akármiképp.

— **Az osztrák igazságügyi miniszter** kegyelmezési rendelete, melyet a 49. számban közöltünk, már javában végrehajtatik. A bécsi lapok több fiatalokorunk megkegyelmezéséről adtak hirt. E szerint nemcsak Francia- és

Németország, de a czopfos Ausztria is megelőzte Magyarországot. Nálunk is adtak ki rendeletet a Btk. 340. §. áldozatainak megkegyelmezése tárgyában; a nyáron olvastunk is egy kegyelmi esetről, azóta azonban a rendelet fogamatba vételéről semmi hír sem szivárog ki.

— **A Magyar Jogászegyletben** Fayer László egyetemi tanár tartott előadást az új bünvádi eljárásról a gyakorlatban.

Közljük belőle a következő részletet, mely leginkább az esküdtszéki eljárással foglalkozik:

Az esküdtszéki fő tárgyaláson nagyon érezteti hátrányait az, hogy az esküdtekhez intézett kérdéseket nem az objectív állásponton levő bíróság, hanem az ügyészség formulázza és nyújtja be javaslatképp. A sok pótlás alkalmazásából származik a kérdések hevenyészettsége, itt-ott ellenmondás és hézag. Hiánya esküdtszéki eljárásunknak az is, hogy tiltva van az esküdtekhez kérdést intézni az enyhítő körülmények iránt. Ebből következnek leginkább a meglepő felmentések és a bizonyítékokkal ellentétes minősítések. Nagy nehézségek mutatkoznak a jogorvoslatoknál. A Curia az anyagi semmiségi okok bejelentése tekintetében messzemenő formalismust követ. A bejelentéskor meg kell mondani, hogy mely §-ra, ennek melyik pontjára és ezen belül melyik tételre alapítatik a semmiségi panasz, továbbá meg kell ugyanott jelölni a tényt, mely a panasz alapjául szolgál. Ha ezen alakítások valamelyikének nincs elég téve, a Curia visszautasítja a semmiségi panaszt s e révén a Curia-hoz érkező semmiségi panaszoknak több mint fele megvizsgálatlan marad. Hozzájárul, hogy a kir. Curia a Btk. 92. §-a tekintetében alkalmazott semmiségi okot olyképp magyarázza, hogy a büntetés leszállítása csak azon esetben történhetik, ha a Curia magának a 92. §. alkalmazásának helyét látja. Tehát pl. a halálbüntetést nem változtathatja át életfogytig tartó fegyházzá, hanem csak 15 évi fegyházzá. Ez a körülmény pedig nagyon kedvez annak, hogy a halálbüntetés ott is megmaradjon, ahol a Curia különben életfogytig tartó fegyházra alkalmazott volna. Ide vezethető vissza, hogy a büntető perrendtartás életbelépte óta a halálbüntetés ismét alkalmazásban van. Figyelmeztet előadó arra, hogy a semmiségi panasz megszeritása kihát a politikai perekre és ennyiben ez egyszersmind alkotmányjogi kérdés is.

Felszólaltak Weisz Ödön ügyvéd, Székely Ferencz korona-ügyész és Tóth Gerő curiai bíró.

— **Az 1843/44-iki országgyűlés** tárgyalásainak egy eddig ismeretlen feljegyzése került ujabban a képviselőház birtokába. A «Jegyzmények» gyorsírási jegyekkel vannak írva, nagy octáv alaku hét kötetből állnak, mindenik kötet 200 sűrűn tele írott oldalra terjed. Az egész munka Vaáry Sándornak, a negyvenes évek országgyűlésein működött gyorsírónak kezeirésze. Vaáry egy hónappal ezelőtt halt meg mint nyugalmazott aljárásbíró és családjának egy tagja utján vett tudomást a többféle szempontból mindenestre értékes feljegyzésekről Berzeviczy Albert. Az ő közbenjárására vásárolta azután meg az irományokat a képviselőház könyvtára a Vaáry-családtól. Az írási rendszer, melynek jegyeivel a feljegyzések írva vannak, Magyarországon ma már a gyakorlatban nincs alkalmazásban s azért első tekintetre nem is lehet bizonyossággal megállapítani, vajon az országos vagy kerületi ülések tárgyalásainak eredeti feljegyzését tartalmazzák-e e kötetek.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **A porosz törvényszéki és járásbírák**, valamint ügyészek száma 4379. Hét fizetési osztályba vannak osztva. Egyik fizetési osztályból a másikba nem a szolgálati évek előre meghatározott száma szerint, hanem csak akkor lépnek elő, ha az előző osztályban üresedés van. Az első osztálybelieknek 6600 M., a hetedik osztálybelieknek 3000 M. évi fizetésük van. 1899-ben a polgári törvénykönyv életbeléptetése alkalmából 275 bíró nyugalmába vonult, miáltal az előléptetési viszonyok kedvezőbbekké váltak. Ez azonban azt idézte elő, hogy a bírói kar megfiatalodván, most már évenként alig 50—60 előléptetés van. A bírák e miatt nagyon panaszkodnak és adatokkal mutatják ki, hogy egyik osztály-

ból a másikba való átléphetéshez 5—12 év szükséges. Ahhoz, hogy a legmagasabb fizetésbe eljuthasson a bíró, körülbelül 42 év kell.

— **A fürdőtulajdonos szavatossága.** A fürdőtulajdonos szavatol azért, hogy a fürdőt használó egyének a rendelkezőkre bocsátott gőzzuhanyt veszély nélkül használhassák. Gondatlanságot követ tehát el a tulajdonos, ha veszély esetén nem helyezi használaton kívül a zuhanyt és nem szabaddul a felelősségtől az által, hogy alkalmazottait utasította, hogy a zuhanyt helyezték használaton kívül, ha a gőz feszítő ereje nagyon is erős lenne. (*Német Reichsgericht*).

— **Az angol koronázási ünnepély** elhalasztása tudvalevőleg számos érdekes pert hozott felszínre. E perek majdnem mind bérleti szerződésekből származnak, amelyek szobák, ablakok és egyenesen a koronázási díszfelvonulásra épített tribünök üléseinek kibérlése iránt kötöttek. A bérösszeget előre kellett fizetni, s ennek ellenében a bérlők belépti jegyet kaptak a házba vagy a tribünökre. A jegyek némelyikén az állt, hogy a lefizetett összeg semmi körülmények közt sem adatik vissza, más jegyeken pedig az, hogy a felvonulás elmaradása esetén a bérösszeg visszaadatik ugyan, de bizonyos levonásokkal, végre a jegyek legnagyobb részén a szöveg a koronázás elhalasztása esetére semmi rendelkezést sem tartalmazott. Főleg az utóbbi szerződések vezettek perre, mert a bérlők azt vitatják, hogy a bérösszeg azon okból, mert a bérbeadók a szerződést nem teljesítették, visszaadandó. Több perben az alsóbíróságok már döntöttek, de végérvényesen e perek eldöntve még nincsenek. Némelyik bíróság a szerződés intenciója helyett annak szövegeire fekteti a súlyt, tehát arra, hogy a helyek június hó végére adattak bérbe. Egy másik bírói felfogás szerint a bérösszeg feltétlenül visszaadandó, mert a szöveg bármily rendelkezése dacára a felek akarata hallgatag a koronázási menetre való tekintettel hozta csak létre a szerződést. Középuton jár az a megoldás, hogy a bérösszeg a bérbeadók kiadásainak levonásával visszaadandó, amit viszont azért tartanak helytelennek, mert a bérbeadóknak módjukban állt volna magukat a koronázás elhalasztása esetére biztosítani bekövetkező káruk tekintetében, amit tényleg sokan megtettek, holott a bérlőknek ilyen óvintézkedés természetesen rendeltetésükre nem állott.

— **Az angol jogélet fejlődése a XIX. században.** E czímen tartott az Incorporated Law Society of England társaságban érdekes felolvasást Sir Henry Fowler.

Előadta, hogy a múlt században összesen 10,500 parlamenti Act hozatott, hogy az érvényben álló törvényeknek (Revised Statutes) legutóbb 1886-ban megjelent kiadása 16 kötetből áll; ezek közül kettő foglalja magában az 1700—1800. évi törvényeket, a többi pedig az 1800—1886-dikiakat.

Ami a büntetőjogot illeti, 1800-ban még 200-nál több cselekményt büntettek halállal (így a zsebmetszést, juhlopást), ma csak négyet: az árulást, gyilkosságot, a tengeri rablást és királyi hajóknak, dockoknak és fegyvergyáraknak felgyújtását. Az 1899-ben kimondott 29 halálbüntetés közül 15-öt hajtottak végre.

Ami a perek időtartamát illeti, a tizenkilencedik század elején nagyon gyakori volt a tíz-tizenöt, sőt hosszabb ideig elhúzódó per; míg a nagy Taff Vale Railway Case első fokon 1900 szeptember havában, és véglegesen — a House of Lords által — 1901 július 22-én intéztetett el.

Az adósok börtöne 1869-ben nem töröltetett el teljesen; és azok száma, akik adósság miatt elzártnak, ujabban szaporodik. 1897-ben 7727-en, 1898-ban 7803-an és 1899-ben 7864-en szenvedtek el ilyen fogságot.

Ami az ügyvédséget illeti, 1800-ban volt: 598 barrister-at law, és 4269 attorney, solicitor és proctor; 1900-ban 9457 barrister és 16,000-nél több solicitor: bár a vizsgák egyre szigorítottak.

A Magyar Jogászegylet folyó hó 20 án (szombaton) délután hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utca 10. szám alatt) teljes-ülést tart, melynek tárgya: a Bünvádi perrendtartás gyakorlati eredményeiről szóló vita folytatása. Szólszra jelentkeztek: dr. Barna Ignác, dr. Bleuer Samu, dr. Várkonyi Oszkár, dr. Gál Jenő. — Vendégeket szívesen lát az egylet.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félvre — 12 kor. negyedévre 6 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A párviadal jogkérdései. Dr. Kenedi Géza budapesti ügyvéd. — A magyar trónörökösben megkívántató kellekekről. Dr. Schiller Bódogtól. — Törvénykezési Szemle: Kérdésfeltevés a Btk. 280. §-a esetében. Dr. Finkey Ferencz sárospataki jogtanártól. — A halálbüntetések. Egy jogtanártól. — Birósági határozatok kritikái fejtegetése: Fictio az indokolásban X. — A Btk. 421. §-ához. Dr. N. J. — Kamarai tagsági díj nem fizetése mikor fegyelmi vétség? B. A. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a »Budapesti Közlöny«-ből.

A párviadal jogkérdései.

— De lege ferenda. —

Éppen egy esztendeje ugyanezen a helyen fejtettem ki az akkori társadalmi fölbuzdulás alkalmával, hogy a társadalmi közfelfogás megváltozására hiába várakozunk a párviadal kérdéseiben. (L. *Jogt. Közl.* 1901. 51. és 52. számait.) Az azóta lett dolgok ezt a tételt elégen felül igazolták. Az Ausztriában keletkezett igen előkelő párbajellenes liga, kötelező sanctio (párbaj nem vivása) híján hatástalan maradt, a Magyarországon alakult párbajellenes szövetkezők pedig jóformán halva születtek. Ellenben azóta is számtalan párviadal történt s ezek közül négy halállal végződött. A legutolsó a szombathelyi gyászos eset volt, melynél körülbelül mindaz az ok közreműködött, ami elszórva a többenél közreműködik.

Elérkezett az idő tehát, amikor a társadalmi előítéleteknek jobbra fordulását e részben többé senki sem várhatja s amikor a kérdés egész sulya a jogtudósok vállaira nehezedik. A párviadal kérdéseit innét-tul a *de legende ferenda* szempontjából szükséges tárgyalni. Világosabban szólva, a Btk. XIX. fejezetét, vagyis a párviadal-fejezetet reformálni kell s ennek a reformnak már a kodex készülő novellájában kell végbemennie.

Mint annyi másban, ebben a kinos kérdésben is egyedül a törvényhozó lehet az, mely a káros előítéletektől a közfelfogást megtisztítja s ezzel a társadalmi együttélés erkölcsi föltételeit erősíti. Föltéve, hogy nem szaporítja a »holt törvények« számát, aminek elkerülése első sorban a jogtudományosság dolga.

Ezen a helyen a kínálózó reformkérdések egy újabb sorozatát akarom rövid áttekintés alá venni és vita alá bocsátani, eleve is abban a tudatban levén, hogy azokat ilyen szűk helyen kimeríteni nem lehet. A további elméleti vizsgálódás és élettapasztalat dolga lesz az, hogy az egyes kérdések minden oldalról tisztáztassanak s a reform ilyképpen magából az életből kerüljön ki, amelyen segíteni van hivatva.

1. *A rágalom és becsületsértés büntetéseinek szigorítása.* Ez általános kívánsága a laikus világnak. A hirlapi cikkek jóformán valamennyien ezen a ponton ragadták meg a kezdeményezést. Az a 22 törvényhatóság, mely 1894-ben a képviselőháznál petícióban sürgette a párbaj-ellenes reformot, csaknem kivétel nélkül fölvetette ezt a követelést programjába, kivált Budapest székesfőváros, mely a Btk. egész XVII. fejezetének büntetési tételeit szerette volna szigorítani. Ugyanez a gondolatmenet idézte elő később azt is, hogy az 1897: XXXIV. tcz. 16. szakaszában a sajtó útján elkövetett magán-rágalmak és becsületsértések az esküdtszék hatásköréből, bár nem szerencsés módon, kivétettek. Tartja magát még

ma is az az óhaj, bár hova-tovább nyilvánvalóvá lesz, hogy a reformot ezen a ponton keresztülvinni lehetetlen.

Az alaposabb jogászai megfontolás csakugyan ezt bizonyítja. A ténybeli ellenmondás ugyanis abban van, hogy a párbajok szülő oka tulajdonképpen az u. n. *osztály-becsület* érzékenyebb volta. A főúri, képviselői, irodalmi és katonai körök becsületfogalmai nagyban különböznek az állampolgárok általános becsületfogalmaitól, de részben különböznek egymás között is. És mivel a párbaj kiváltképpen az előkelő társadalmi rétegek előitélete, ama felfogás szerint a Btk. XVII. fejezetét ezen *kivételes*, hogy ne mondjuk, privilegisált becsületfogalmakhoz kellene alkalmazni. Ez azonban világosan drákói büntetési tételekhez vezetne s a kis emberek közt előforduló mindennapi becsületsértéseket és apró rágalmakat azok sulyával semmiképpen nem arányos fogházbüntetésekkel sujtaná.

A jogegyenlőség nagy elvébe ütköznék tehát, ha az u. n. uri osztályok érdekében az egész társadalmat megterhelné a törvény ilyen kivételes sulyu büntetésekkel. A kodex álláspontjáról az *osztálytörvényhozás* ezen álláspontjára visszaesni tehát nem lehet.

Amellett előreláthatólag a szigorításnak a párbajokra hatása nem is volna. Mivel elképzelhetetlennek tartjuk, hogy a becsület ellen való vétségeket a törvény egészen a közvádnak adja át, a reform lényegében csakis a főmagánvád rendszerének megtartásával képzelhető. És ezzel kedvező hatása már neutralisálva is van. Az előítélet ereje mellett semmiképpen nem lehet azt föltenni, hogy a »lovagias fölfogás« terhe alatt álló *uri* világ a párbaj helyett a járásbiróságok elé menjen reperatiót keresni s így minden a régiben maradna. Csak egy nem. Az t. i., hogy a drákói büntetések egész sulyukkal az alsóbb társadalmi rétegeket nyomorítanák meg.

Hogy egyébiránt a kodex XVII. fejezete a reformot el-türi, azt tagadni nem lehet. De kevésbbé a párviadal elnyomása szempontjából. Ez a fejezet a törvénykönyv egyik legnehezebben alkalmazható fejezete ma is. A magánvád, a fölhatalmazási és közvád különös komplikációja benne fölötté bonyodalmas. Ugyanigy a rágalmak és becsületsértések különböző fajtáinak széttagoltsága is. A judikatura ezt a ziláltságot még jobban fokozta és csodálatosan enyhe büntetéseivel a meglevő sanctiókat is nagyban gyöngítette. Éppen a nagyszombati esettel összefüggő rágalmazási perben látjuk, hogy a kir. Curia mint szállította le a 92. szakasszal az egy hónapi fogházat 200 korona pénzbüntetésre, ami gazdag embereknek egyenlő a semmivel.* A fejezet büntetési tételei elég magasak volnának, de azokat nem alkalmazzák. Ez adta meg a laikus világ előtt a kodexnek azt a hamis látszatot, hogy a becsületet nem védelmezi eléggé.

Mindent összevéve, a rágalmazás és becsületsértés eseteiben a kodex az esetek s a köz- és magánvadás pontosabb elkülönítésére, az exceptio veritatis eseteinek némi megszorítására s a büntetési tételek minimumának egyes helyeken való kitételére szorul. Tehát csakis correctiókra. Ellenben a párviadal ellen irányzott praeventiv szigorításokat nem türi el.

* Közölve *Curiai Határozatok* 1902. évf. 744. sz. a.

2. *A párbajvétések eltörlése.* Ez a második, szintén primitív óhaj. Egyszerű és tiszta, amennyiben csak egyetlen tollvonásba, a XIX. fejezet kitörlésébe kerül. Ez a kívánság azonban még a laikus világban sem általános. A francia rendszer alkalmazása nálunk nem talál. Ez csakis kiterjesztett esküdtszéki hatáskör mellett képzelhető, ami tömeges fölmentésekre vezet. Vagy pedig e nélkül óvhatatlanul a be-számítást kizáró vagy enyhítő okok fognak a judikaturában előállani. A fő ok azonban az igazság szempontja. A jog-érzet mai fejlett állapotában semmiképpen sem volna helyén a törvényben olyan újabb fictio, mely pl. az orgyilkossal egyformán büntetné azt, aki szemtől-szembe, egyenlő föltételek közt harczolva öli meg vagy sebesíti meg ellenfelét. Ezt már az amerikai párbajról szóló 283. szakasz is tiltaná.

Mint látni fogjuk, komoly jogpolitikai szükségből a törvényhozó tehetne ugyan bizonyos kivételeket az igazság elvének komoly veszélyeztetése nélkül; de mivel a párbajbüntetések beállításának elhatározó indoka (a társadalmi fölfogás kényszerítő ereje) ma sem kisebb, mint 1878-ban volt, sőt talán ennél is nagyobb: a helyes jogpolitikai szempont is ellene áll annak, hogy a XIX. fejezet egyszerűen extirpáltassék a kodexből. Ennek az eredménye viszonyaink közt legfőlebb csak az volna, hogy a párviadalokat titokban vivnák meg s a hatóságok — amelyek szintén ugyanazon fölfogás terhe alatt élnek — az egyik szemüket, sőt valószínűleg mind a kettőt is behunynák a párviadalok eseteiben, ha azokat talán észre is vették.

Marad tehát az utolsó lehetőség, a párbajfejezet reformálása. Előbb azonban a törvény némely hézagaiba kell egy tekintetet vetnünk.

3. *Hézagok a párbajszakaszokban.* A magyar Btk. talán egyetlen delictumfajta tekintetében sem bizott annyit a bíróra, mint éppen a párviadalról szóló XIX. fejezetben. Hogy rosszul tette, ezt a gyakorlati eseteknél követett szelid, olykor mosolyra készítőleg hatástalan judikatura bőven megmutatta.

Bíróságaink a párbaj okát (pedig ez a beszámításnál fölülte lényeges) szinte sohasem kutatják s rendesen a külső eredmény, a sérülés nagysága után indulnak. A visszaesést vagy sehogy, vagy csak felületesen veszik tekintetbe. A cognitionál legfőlebb azt keresik, hogy ki volt a «kihívó», holott azt kellene keresniök, ki szolgáltatott okot tulajdonképpen a párviadalra. A segédekkel szemben a békítésre való törekvést a lehető legnagyobb felületességgel expediálják. A párbajszabályok mivolta s az előleges megállapodások iránt egyáltalán nem érdeklődnek. Szintugy nem keresik a felbujtókat s a megvetéssel fenyegetőket sem, akik pedig a segédek közt igen gyakoriak. Így azután a törvény egyes szakaszai, nevezetesen a 295. szakasz egészen halott, a többi pedig a 91. szakasszal szokták alkalmazni. A büntetések tehát minimálisak s így a váci vagy szegedi államfogházban, esetleg a pestvidéki törvényszék kiváltságos urasági szobájában eltöltött néhány nap manapság szinte az uri kvalifikációhoz tartozik.

A fejezet hézagaival egyébiránt jogtudósaink közül kiváltképpen dr. Fayer László egyetemi tanár foglalkozik bővebben. (L. A büntetőjog kézikönyve II. rész.) Ezen a nyomon s tapasztalataink nyomán a főbb hézagok a következők:

a) A törvény 299. szakasza «a párviadalnak szokásos vagy kölcsönös egyetértéssel megállapított szabályairól» beszél. Az alternatíva azonban hibás. A párviadalnak vannak szokásos és kölcsönös megállapodással rendezett szabályai. Az előbbieket általánosak és az egész lovagiassági eljárás alapjául szolgálnak. Az utóbbiak ellenben a kivitelhez tartoznak s a verekedés feltételeit tartalmazzák. Legtöbbszörre jegyzőkönyvbe is vannak foglalva, bár ez sok esetben, még pedig igen hibásan, el is marad. A hibás alternatíva eredménye az, hogy a bíró az általános szabályok iránt sohasem érdeklődik s a verekedési feltételeket sem vizsgálja meg.

b) Ebből következik, hogy a törvény a segédek (tanuk) nélkül vívott párviadalról sem rendelkezik külön.

c) Fölülte nagy hiba, hogy nem rendelkezik a törvény arra az esetre sem, ha a segédek maguk sértették meg a párviadal szabályait, ami gyakori eset és veszedelmessége nyilvánvaló.

d) Szintén nagy hégaz a 299. §-ban az, hogy a segédek abban az esetben is bűnrészesek gyanánt bünteti a törvény, ha maguk a felek sértették meg a párviadal szabályait, holott a segéd azt sok esetben (pl. a szabálytalan lövésnél) meg sem akadályozhatja. De még a törvény esetében sincs a segéd büntetése a szabálytszegő vívó fél büntetésével összhangba hozva.

e) Ennél is nagyobb hiba az, hogy az egyszerű kihívásnál való segédkezés esetén kívül (294. szakasz) a törvény a segédek büntetését egyáltalán nem állapítja meg. A 300. szakasz büntetlenné teszi azokat a segédek, akik a párviadalt «megakadályozni törekedtek», de hogy mi történjék azokkal, akik erre *nem* törekedtek, arról nem beszél. Pedig köztudat, hogy «nem a párbaj szokott ölni, hanem a segédek». Ebből az következik, hogy a lelkiismeretlen segéd emberhalál esetében sem esik hat hónapi államfogházát meghaladó büntetés alá, amit a kihívás esetére a 294. szakasz állapít meg. És ezt is csak úgy, ha a bíró erőszakot tesz a törvényen, mert hiszen ez a szakasz világosan csak a kihívásra vonatkozik, holottan igen sok eset van, amikor a segédek változása következtében nem az segédkezik a párbajnál, aki a kihívást közvetítette.

f) Kifogás alá esik továbbá a büntetések aránytalansága és a maximumok alacsonysága. Az elsőre nézve szembe-szökő példa az, hogy a kiállítás (296. szakasz) egy évi maximuma és az egyszerű sebesítés (298. szakasz) két évi maximuma közt nincs arányos különbség. De azonfelül kiestek a törvényből valahogyan azok a nevezetes esetek is, amikor a viadal sebesülés nélkül folyt le. Szembeszökő ez a pisztoly-párbajnál, ahol pl. ha a felek háromszor váltottak golyót, tehát hat lövés esett s esetleg a golyó az ellenfél ruháját is átfurta, a bíró kénytelen ezt is egyszerű kiállásnak venni, ha sebesülés nem történt.

g) Hiánya a fejezetnek az is, hogy az ismétlés súlyosabb büntetését nem szabja meg, holott ezzel éppen a szokásos, garázdálkodó párbajvivókra tehetne volna rá a kezét. Továbbá, hogy a mellékbüntetéseket egyáltalán nem ismeri, még a pénzbüntetést sem, ami pedig a gazdagabb osztályokkal szemben nagyon indokolt.

Meg kell egyébiránt vallani, hogy ezeket a hézagokat a judikatura sem iparkodott kitölteni, ami szembetűnőleg mutatkozik abban az enyhe, sőt hanyag judikaturában, amely a segédek mentességét rendesen praesumálja s a büntetési tételeket a minimum felé nyomja.

Ami pedig a halálos kimenetelű párviadal öt éves büntetési maximumát illeti, ez föltétlenül kevés. Részben oka is a számos pisztoly-párbajnak. A belga kodex, mely a mienknek sokban előképe, ismétlés esetében 10 évi fogságot és 20,000 franc büntetést ismer, a német kodex pedig ebben az esetben 2—3 éves büntetési (vár-fogság) minimumokat állapít meg, holottan ez nálunk maximumképpen is csak a legkritkább esetekben került alkalmazásba. Az osztrák kodex különben az életben maradt felet 10 évtől 20 évig terjedő börtönnel bünteti.

Mindezek a hiányok és hézagok kitölthetők a fejezet revisiójánál, anélkül, hogy ennek rendszerét a törvényhozó megbontsa. A reform ebben az esetben alig terjedne többre, mint a szakaszok összhangbáhozatalára, a büntetések megfelelő fölemelésére, a legsúlyosabb esetekben minimumok beállítására, a mellékbüntetések beillesztésére és néhány új kategória szövegezésére, kivált a párbajsegédekkel szemben, akikkel a törvény fölülte kiméletesen bánt el.

Mindazáltal a törvény revisiója ebben a keretben nem volna kielégítő. Az előítélet szertelen makacsa és terjedése, továbbá a párviadalal való visszaélések szembetűnő frivol-sága s maga a hosszú időn át kiképződött, tehát semmiképpen sem elhamarkodott közóhajtás sokkal többet követel ennél.

4. *Új kategoriák a revisiónál.* A közóhajtásból és a tervezetésekből két gondolat ma már egész tiszta alakban bontakozik ki. Az egyik az, hogy a törvény tegyen különbséget nem a kihívó és kihívott, hanem igenis a párbajra okot szolgáltató és a párbajba kényszerített fél között.

A másik az, hogy bizonyos, általánosan elítélt esetekben a párbajszakaszok helyett a törvénynek közönséges intézkedései alkalmaztassanak.

a) *A párbajra okot szolgáltató fél* súlyosabb büntetése megoldható a törvény mai, államfogházasi rendszerében is. Jogi ok nincsen arra, hogy ezt a különbséget a törvény meg ne tegye. A párbaj okának kinyomozása és a hibás (sértő) fél megállapítása az esetek legnagyobb részében lehetséges. A súlyos, brutális sértés elkerülése például ezt a kategóriát egymagában is megállapítja, tekintet nélkül a kihívásra. A bírónak tudnia kell s ha nem tudja, szakértők által is megállapíthatja, hogy bizonyos esetekben (kivéve a tettlegességet, mely elébb külön figyelem alá esik) követelte-e a közfelfogás a párviadal által való reparatiót, vagy pedig, hogy milyen szóbeli reparatiót (bocsánatkérés, sajnálkozás) fogadhatott volna el a sértett fél.

Különben *Beccaria* híres munkájának a párviadalról szóló fejezete is ezzel a gondolattal végződik:

Nem fölösleges ismételni — ugymond — amit már mások megírtak, hogy e büntett legjobb megelőzési módja az, hogy a támadó, vagyis a párbaj okozója büntetetik, de ártatlannak nyilvánítatik az, ki hibáján kívül kénytelen megvédeni azt, amit a fenálló törvények kellően nem biztosítanak: a közbecsülést.

*Beccaria*nak ez a nagy gondolata Olaszországban nem is veszett el. Az 1889. évi olasz Btk. egyenesen büntetlennek nyilvánítja azt, akit súlyos sértés vagy súlyos szégyen indított a kihívásra.

«Va esente da pena chi sia stato indotto alla sfida da grave insulto o da grave onta.»

Abban az esetben pedig, ha halál vagy sebesülés történt, azt, aki elhatározó oka volt a párbajnak (causa ingiusta a determinante del duello) körülbelül egyharmaddal súlyosabb büntetéssel fenyíti. Ellenben azt, akit az idézett módon súlyos sértés vagy szégyen indított a párviadalra, a normális büntetési tételnél egyhatodtól egyharmadig kisebb büntetéssel rendeli fenyíteni. Ugyanez a törvény egyébiránt a párbajszabályok megsértése tekintetében, sőt egyéb tekintetekben is nagy figyelmet érdemel.

A magyar törvény revisiójánál körülbelül megfelelne az igazságosság követelésének, ha a párbajra okot szolgáltató (sértő) felet a normális büntetés kétszeres maximumával fenyegetné, ellenben a súlyos gyaláznak kitett felet a büntetés egyharmadával enyhébben büntetné.

b) A revisio legnagyobb ujitása, de egyben a leghatásosabb repressiv intézkedés lenne amaz esetek meghatározása, amikor a párbajfejezet helyett a *közönséges* testi sértési és ölési szakaszok alkalmaztatnának úgy a bajvivó felekre, mint a segédekre, föltéve, hogy az utóbbiak komoly békítési kísérletekkel nem menthetik magukat.

E részben egy egészen új gondolatot kívánok eszmecsere alá hozni, mely egyébiránt csak továbbfejtése annak a kezdeményezésnek, amelyet *Bolgár Ferencz* képviselő tett ugyancsak most egy esztendeje. Ez t. i. a *megelőző és kötelező párbajbíró*ság beállítása a törvénybe.

Rövidre fogva a szabály így hangzana:

A testi sértésekről és az emberölésről intézkedő fejezetek

alkalmazandók mindig, valahányszor a bajvivó felek nem kértek vagy nem kaptak fölhatalmazást a párviadalra egy megelőző, társadalmi uton összeállított párbajbíróstól.

Ezen bíróságok tagjai közül kettőt-kettőt a felek választanak s ezek maguknak elnököt. A bírák és elnökök életkora befejezett 40 éven alul nem lehet s döntésükért bűnvád alá nem vonhatók. A másképpen alkotott párbajbírótság döntése tekintetbe nem jöhet.

A felállított tétel maga magyarázza meg önmagát. Ezzel azt hiszem elérhetővé válik, hogy a könnyelmű párbajok megszűnnek s a komolyabb esetek közül is csak azok kerülnek fegyveres elintézés alá, amelyeknél egy komoly társadalmi organum állapította meg, hogy társadalmi szempontból az elégtételadásnak minden más módja lehetetlen.

Annyi bizonyos, hogy ezen intézkedés törvénybeigatásával mindenki törekedni fogna a párbajszakaszok biztosítása végett az ad hoc párbajbírótság verdictjét megszerezni. Amivel egyben, komoly, meglett férfiak békítő hatása alá is kerülne a sértés, ezenfelül pedig a tárgyalás alatt idő is maradna a bővebb megfontolásra. Ezzel maga a törvény igtatna be a lovagias szokások közé egy kényszerítő, de máskülönb a már meglevő lovagiassági szokásoknak megfelelő intézményt, mely egyrészt az erkölcsi fogalmak, másrészt pedig a lovagiassági szabályok és párbajföltételek őre is lehetne. A szabad, esküdszékszerű intézmény népszerűségét pedig nem rontaná semmi hatósági színezet, ami néhány év előtt egy hasonló olasz reformterv bukását idézte elő.

5. *További esetek.* Ezenkívül még két eset volna az, ami a testi sértés és ölés közönséges büntetését zuditaná a bajvivó felek közül arra, aki a párbaj előidézésében hibás.

Az egyik az, amikor a párbaj oka *tettlegesség* (arczúlütés, botozás stb.) volt. A másik pedig az, amikor a sértést valaki *hírlapi nyilatkozatban* követte el és az emiatt keletkezett párbajban a sértett fél súlyos testi sértést szenvedett, vagy pedig életét veszítette.

Ebben a két esetben azonban a párbajsegédek mentességet élveznének, ha máskülönb az őket megilleti.

Ha ezt a három kivételes, súlyosabb büntetőjogi következtetésekkel járó esetet a törvény még azzal is megtoldaná, hogy a legsúlyosabb eredmények esetében a párviadalra okot szolgáltató (sértő) fél a *hivatalvesztés* és a *politikai jogok felfüggesztésének* mellékkövetkezményeit is kénytelen elszenvedni (országgyűlési képviselők, közhivatalnokok stb.), továbbá a Btk. *vagyoni kártérítésről* szóló 292. és 311. szakaszai a párbajeseteknél egyáltalán alkalmazhatók; ellenben a *tartalékos katonatisztek* a katonai hatóságuk által megengedett párviadal esetében a reájuk nehezedő erkölcsi kényszerre való tekintettel a büntetés alól az enyhébb esetekben egészen, a súlyosabb esetekben pedig részben menekülnek: akkor azt hiszem, a Btk. XIX. fejezetének revisiója mindazokat a forrásokat átfoglalná, amelyekből eme legnagyobb társadalmi előítéletünk táplálkozik.

Mindenesetre azonban kívánatos, hogy az így, positiv formában fölvetett reformgondolatokat a kritika, a vita és az eszmecsere minél gyorsabban tisztázza és megérlelje.

Dr. Kenedi Géza.

A magyar trónörökösben megkívántató kellékekről.*

(1723: II. tcz. 7. §.)

«Austriæ archiduces» vélekedésünk szerint önálló, mellérendelt magyarázója a megelőző egész kitételnek: «... descendentes eorundemque legitimos Romano-Catholicos successores utriusque sexus.»** Egyszerűen azt kívánja kifejezni,

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. I. a 48., 49. és 50. számban.

** Az «utriusque sexus», úgy véljük, nem az «Austriæ archiduces» kiegészítője, miként a 10. §-ban, hanem a successores szónak jelzője, amire némi indicium a genitivusnak (Austriæ) előállása, v. ö. Mária

hogy a három császár- s királynak nőági mindkét nemű ivadéka, akiről szó van, osztrák főherczek; amint a 10. §. is, láttuk fentebb, a nőágot, amelyre a trónöröklési jog kiterjesztett, magyarázólag osztrák főherczeknek nevezi és a későbbi hitelevél a három császár- s királytól származó «mindkét nemű osztrák főherczek» magvaszakadása esetére biztosítja a nemzet szabad királyválasztási jogát. Szóval az «Austriæ archiduces» kitétel közvetlenül, prima facie semmi egyéb, mint jelzése annak, hogy a nőág az osztrák uralkodó család része s folytatója, konstatálása az «Austriaca domus» folytonosságának és a nőágon megszakítatlanul továbbvirulásának; amit az 1723-iki végzemény bevezetése többé-kevésbé szabatosan kifejez azzal, hogy «Ő felségének s utódjainak, végül az Ő osztrák háza maradékainak» («... dein... Domus Suæ Austriacæ posteris») vetteti alá a rendeket (3. §.) és a felséges osztrák ház mindkét nemének a szent koronában megállapítandó folytonos utódlásáról beszél («... Domus Austriacæ... continua... utriusque Sexus... Successio» 4. §.). Lehetetlen elképzelnünk olyan kifejezést, amely amannál jobban megfelelt volna a Habsburg-család jogi helyzetének: az osztrák örökös tartományok, nevezetesen az osztrák főherczegség közjogi állapotának, azaz a német birodalom hűbéri szervezetén belül való jogállásának. Az austriai herczegség 1156 óta a privilegium minus alapján Weiberlehen, azaz a nőivadékokat is megillető hűbér volt;¹ vagyis olyan birodalmi hűbér, amelyben a férfiág kihaltával a nőágot illette az örökösödés (és megillette olyképpen, hogy mihelyt fiörökösökre került a sor, újra a férfiaké volt az elsőbbség): úgy az általános szabály, a Dél-Németországban recipiált longobard hűbérjog szerint,² mint a privilegium maius-nak (a IV. Rudolf osztrák herczeg által 1356 után I. Frigyes czege alatt koholt, de későbbi császári megerősítések folytán 1453 óta teljes hitelességre emelkedett kiváltságlevélnek) különös rendelkezése értelmében.³ Az osztrák herczegi, illetőleg 1453 óta főherczegi család ezért minden egyes leánynak descendentiaja folytán igazában egy-egy új ággal gyarapodott s folytatódott; ezeknek a nőágaknak az osztrák uralkodó családhoz, az Austriaca domushoz tartozása, in idea osztrák főherczegi volta nem szűnt meg azzal, hogy idegen agnatiohomályában lappangott és hogy realissá csak a fiágnak, illetve a többi nőágakra nézve a közelebbi jogosult nőágak kihaltával tudott, illetve tudott volna válni. Midőn tehát 1723-ban és később a Habsburg család nőágára az «osztrák főherczek» nevezetet alkalmazták, s éppen különös vonatkozással az — Ausztriáról beszélünk! — egymás után legközelebb következő három törzsre, ezzel igen pontosan s igen helyesen declarálták azt a joghelyzetet, amely az osztrák főherczegi családnak, mely igazában felölelte a cognatusokat is, jogából és az osztrák főherczegség s általában a családnak a német birodalomhoz tartozó birtokai⁴ particularis

Terézia és a későbbi királyok hitelevélének 4. pontját: «... in casu... defectus utriusque Sexus Archiducum Austriæ». De fejtegetéseink változatlanul megállanak akkor is, ha az «utriusque sexus» netalán az «Austriæ archiduces» kitételhez tartoznék.

¹ «... perpetuali lege sanctientes, ut ipsi et liberi eorum post eos, indifferenter filii sive filie... Austrie ducatum hereditario iure a regno teneant et possideant...» (5. pont.) Mon. Germ. Hist. Leges IV. sectio I. köt. 222. l.

² «Filia vero non succedat in feudo, nisi investitura fuerit facta in patre, ut filii et filiae succedant in feudum (tunc enim succedit filia filiis non existentibus.» I. F. 8. §. 2. — «Si quis eo tenore feudum acceperit, ut eius descendentes masculi et feminæ illud habere possint, relicto masculo, ulterius feminæ non admittuntur.» I. F. 6. §. 2.

³ «Et si... dux Austriæ sine herede filio decederet, idem ducatus ad seniores filiam quam reliquerit devolvatur.» (12. pont.) M. G. LL. IV. sect. I. k. 685. l.

⁴ V. ö. a privilegium maius generalis clausuláját: «Volumus eciam, ut si districtus et dictiones dicti ducatus ampliat fuerint ex hereditatibus, donationibus, empcionibus deputationibus vel quibusvis aliis devolutionum successionibus præfata iura, privilegia et indulta ad augmentum dicti dominii Austriæ plenarie referantur.» (21. pont.) U. o.

közjogából logikai kényszerűséggel következett. És gondoljuk meg immár, hogy a magyar jognak volt egy százados intézménye, hogy volt egy kész, kifejtett fogalom, amelynek képében szemlélhette a magyar ember az osztrák ház nőágának Ausztriában fenálló öröklési jogát és amelyet a trónöröklésnek Magyarországon a nőágra történt kiterjesztésére is alkalmazhatott: a fiusitás intézménye. A magyar törvény, úgy foghatták fel Magyarországon a dolgot, a magyar szent koronában fiusította az osztrák ház megjelölt nőágait; s a megtörtént fiusítás tényleges hatályosulása kitolódott az első sorban következő ágra nézve a fiág magvaszakadásának, a többi nőágakra nézve sorjában a megelőzőleg jogosult nőág kihálásának időpontjáig. Tudjuk, e felfogás csakugyan kifejezésre is jutott a pragmatica sanctiónak országgyűlési tárgyalása alkalmával: az egyetlen beszéd, mely akkor az alsó táblán elhangzott, Szluha Ferenczé a Hármaskönyvnek a præfectióról szóló két címét idézte, fellengző szavakba burkolva a phrasisokban bővelkedő szónoklatnak egyik legértelmesebb megjegyzését: «férfi nő személyében! — még pedig legnagyobb joggal. (Tripart. Tit. 7. et 50. Pars I.) Mert a hazai alaptörvény a nőket férfiaknak nyilatkoztatja. Szerencsés Werbőczy, aki irta; szerencsés magam, ki javallom; szerencsésebbek ti, kik megerősítetek, ... de legszerencsésebbek utódaink!»¹

Az «Austriæ archiduces» szavak igazi értelmének az 1723-iki német birodalmi s illetve osztrák territorialis közjog világánál való felderítésével eljutottunk ahhoz az eredményhez, amelyet Jászi Viktornek a pragmatica sanctio rendelkezéseivel összeegyeztethetetlen értelmezése csak az osztrák uralkodói minőségnek közvetlen trónöröklési feltételül megállapítása árán tudott elérni: az öt leány kérdésének megfejtéséhez. E kérdés nem létezik, azért, mivel igazában — ezt Jászi sem vette észre! — hat leány kérdése. Nimium probat. Amely nehézség felmerülhet a Mária Jozefától, I. József leánya s a szász választófejedelem nejétől, avagy az I. Lipót leányától, aki V. János portugál királyhoz ment férjhez, leszármazóknak successiója kérdésében, ugyanaz fenforgott — cseppet sem kevesebb — Mária Terézia ivadékainak öröklését illetőleg is. Mert az Austriæ archiduxnak a communis opinio szerinti szigorú, szoros értelmében, hogy t. i. agnatus tagját jelenti az uralkodó családnak, Mária Terézia leendő leszármazóit 1723-ban épp oly kevésbé lehetett osztrák főherczeknek tekinteni, mint nem lehetett akkor és nem lehet ma Frigyes Ágost szász választófejedelem avagy V. János király nejeinek leszármazóit. Avagy, hogy némi kísérletszerű beállítással jobban megvilágosítsuk a dolgot: ha III. Károlynak a pragmatica sanctio létrejötté után fia születik, aki atyja halála után hal meg magtalanul oly időben, amikor Mária Terézia sem él többé, csupán fia, József lotharingiai herczeg: mivel lett volna egyszerűbb a közkeletű magyarázat szerint II. Józsefnek öröklési joga, mint akár akkor, akár ma valamelyik szász vagy portugál királyfié? Az Austriæ archiduces, akiről az 1723: II. tcz. 7. §-a szól, az akkor élt egyetlen s utolsó (fiági) osztrák főherczegnek, III. Károlynak, az osztrák családból származó cognatusai s ezek közé a (Habsburg-)Lotharingiak semmivel sem tartoznak inkább (habár közelebbi fokon rokonok is), mint az I. Lipóttól hasonlóan nőágon leszármazó Wettinek avagy Braganzáknak. A leányágra térés, amely Mária Teréziával bekövetkezett, hogy nyomban egy új szűkebb értelemben vett (agnatus) osztrák főherczegi családnak vesse meg az alapját, ugyanigy — nem is ismétlődni, hanem egyszerűen folytatódni fogna (ugyancsak egy újabb agnatus családnak alapításával kapcsolatban, mely közvetlenül folytatná a régibb agnatus családot) felséges királyi házunk s a Mária Teréziától származó összes leányágak netáni magvaszakadása esetén.

¹ Salamon id. m. 152. l.

Midőn ilyképpen az «Austriæ archiduces» szavakat egyszerűen az *Austriaca domus* nőágának megjelölése, jóformán gyűjtőneve gyanánt értelmezzük, úgy látszik, hogy egyuttal el kell ejtenünk e kitételnek kellékmeghatározó voltát; mint-hogy az eddigiek szerint az pusztá ismétlése a megelőzőleg leszármazás címén részletezeteknek. Vagyis úgy látszik, hogy a függetlenségi párt közjogásaival tagadnunk kellene e kitételnek minősítő jellegét, komoly jelentőségét. Azt hisz-szük, «negligálnunk» e két szót még sem szabad. Közvetlenül, *prima facie*, hogy úgy mondjuk: általánosságban e kitétel csakugyan nem jelent semmi különöset, nem követel olyat, ami nem foglaltatnék a megelőző meghatározásokban. De igenis közvetetten, másodlagosan, különlegesen. «Austriæ archiduces» jelenti a 7. §-ban első sorban a *cognatio* köteleivel összetartott osztrák házat; de jelenti egyszersmind másodsorban, annyiszor a mennyiszor a fiágra tértek s addig, amíg a főhercegnői (illetve császárnői) és királynői férjéről elnevezett egy-egy új agnatus főhercegi család fenáll, ezt a szoros értelemben vett, örökösen folytatódó osztrák uralkodó családot. E kettős jelentése a szónak önként következik a dolog mivoltából: a fiágra térésnek ez az értelme. Mindannyiszor immár s mindaddig, amíg az «Austriæ archidux» kitételnek ez a szorosabb agnatus értelme van — ez az állapot áll fen ez idő szerint 1780, illetve 1741 óta és állandóan fen remélhetőleg megszakíthatatlanul századokig — az szükségképpen egyszersmind külön minősítést, további trónöröklési kelleket jelent: t. i. megkövetelését azoknak az előző meghatározásban nem foglalt tulajdonságoknak, amelyek még a szoros értelemben vett agnatus osztrák főherceg fogalmához tartoznak. És értsük meg, hogy a kelleknek ez a dualismusa csak látszólagos; valójában az agnatus osztrák főhercegektől sem követelünk többet, mint a *cognatiót*: mert hisz ők csak azért *cognatusok*, mivel *agnatusok*; egyáltalán nem volnának tagjai az uralkodó családnak, ha nem lennének *agnatusok*. Csupán materialiter van úgy, hogy ugyanaz a tény az *agnatusoknál* több konkrét ténynek az összeredménye, mint a *cognatusoknál*.

Hogy mik ezek a konkrét különös követelmények, azt megmondják — s ebben Jászi véleményéhez csatlakozom — az osztrák házi törvények, melyeket a Habsburg-Lotharingiak átvették a Habsburg-család fiágától és melyeket a jövőben is átveend minden egyes újabb agnatus osztrák főhercegi család. E követelményekhez tartozik — akár *incorporativ*, akár *conformizáló* * utalásnak tekintjük a magyar törvénynek a házi törvényekből való ezt a kiegészítését — az egyenjogú házasságból való származás. A törvényes születésnek a «*legitimos successores*» szavakban foglalt kifejezett kívánalma ezzel a nagyobb követelménnyel semmiféle ellentétben nincsen, minthogy általában a nőágra, a *cognatusokra*, vonatkozik és nem egy-egy nőágon belül az agnatus osztrák főhercegi családra különösen. Annak kimutatását, hogy az osztrák uralkodó család joga szerint 1723-ban az egyenjogú házasság feltétele volt az utódok főhercegi minőségének, más alkalommal óhajtom megkísérteni.

Dr. Schiller Bódog.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE

Kérdésfeltevés a Btk. 280. §-a esetében.

Folyó 1902. évi május 21-én 4671. sz. határozatával a Curia elutasította a kir. ügyész semmiségi panaszát, melyet ez a felterjesztési esküdtbíró az azon ítélete ellen adott be, mely szerint az esküdtbíró az esküdtek által vádlottal szemben külön-külön megállapított két szándékos emberölés daczára a büntetést nem a Btk. 280. §-a alapján, hanem

* Zsögöd-Grosschmid ezzel a szóval jelöli az *incorporativ* utalás ellentétét Fejezetek 32. l.

mint kétféle szándékos emberölés anyagi halmazatára a 279. és 96. §-ok alkalmazásával szabta ki. (L. az esetet jelen szám mellékletén 845. sz. a.) A Curia az elutasító végzést azzal indokolta, hogy a BP. 359. §-a értelmében oly okra nézve, mely a Btk. értelmében súlyosabb büntetési tétel alkalmazását vonja maga után, az esküdtekhez külön kérdés teendő, minthogy pedig a Btk. 280. §-ának alkalmazása iránt az ügyész nem indítványozott külön kérdést s a bíróság magától sem tett fel ilyet s e külön kérdés fel nem tétele miatt az ügyész nem is jelentett be semmiségi panaszt, ez okból a BP. 427. §. 6. pontja utáni bekezdése szerint a semmiségi panasz elutasítandó volt. A Curia e döntését annak idején Weisz Ödön ur helyeselte (B. J. T. XLIV. k. 217. és 233. l.), hibáztatta azonban, hogy a bíróság nem tett fel külön kérdést a Btk. 280. §-a iránt, holott ha ezt a szakaszt a minősítés és büntetéskiszabás szempontjából alkalmazhatónak vélte, joga lett volna ez iránt a vádló indítványa nélkül is kérdést tenni az esküdtekhez. Az *alaki* (BP.) szempontjából úgy ezt a döntést, mint Weisz Ödön ur fejtegetéseit egészen helyeseknek kell tartanunk.

Ujabbán ugyancsak folyó 1902. évi október 17-én kelt 8987. sz. határozattal ellenben a *vádlott és védő* semmiségi panaszát *utasítja el* a Curia egy hasonló, de másként eldöntött ügyben. A vádlott itt is két embert (két gyermeket) ölt meg szándékosan, a bíróság itt is külön-külön kérdéseket tett fel az egyik és a másik gyermek megölése iránt s az esküdtszék meg is állapította a kétféle szándékos emberölést. A Btk. 280. §-a iránt a bíróság itt sem tett külön kérdést, azonban a verdict alapján a bíróság mégis a 280. §. szerint minősítette a tettes cselekményét s életfogytig tartó fegyházra állapított meg, miután «a valóban elfogadott tényállás a Btk. 279. §-ába ütköző s a 280. §. szerint büntetendő több emberen elkövetett szándékos emberölés tényálladékat meríti ki». (L. az esetet jelen szám mellékletén 844. sz. a.) A Curia helybenhagyja e minősítést és büntetést azzal az indoklással, hogy a BP. 385. §. 1. b) és e szakasz 2. pontja szerinti anyagi semmiségi ok csak a Btk. nem alkalmazása vagy téves alkalmazása esetében forog fen, már pedig az anyagi Btk. több ember szándékos megölése esetében kizárja a halmazati szabályok alkalmazását s az esküdtbíró ítélete, midőn két, tehát több emberen elkövetett szándékos emberölés miatt a 280. §. szerint minősítette a cselekményt s az e szakaszban előírt büntetést alkalmazta, az anyagi törvény rendelkezésének megfelel. Az esküdtszék ugyanis azzal, hogy a két ember szándékos megölését kimondta, a 280. §. tényálladához tartozó körülményeket megállapította. Az anyagi jog a BP. szempontjából kétségtelen, hogy az a döntés, illetőleg indoklás is helyes.

Ugye az anyagi igazság szempontjából helyeselhető-e s a jog egységének megfelelő-e, hogy ugyanazt az esetet így is, úgy is lehet megítélni s ma ki lehet szabni az életfogytiglani fegyházra éppen olyan esetben, aminőben tegnap még nem lehetett?

Igen, mindkét ítéletben van helyes és helytelen is. Az első ítélet a BP. szempontjából egészen helyes, mert súlyosabb minősítés iránt a 359. §. parancsoló rendelete szerint külön kérdést kell intézni az esküdtekhez. Ugye ez a formailag helyes döntés *nem felel meg az anyagi Btk.-nek*, mely azt rendeli, hogy a több ember megölése ne csak 15 évi fegyházra, ami egy ember öléséért is kiszabható, hanem esetleg életfogytig tartó fegyházra is legyen büntethető. A másik esetben megfordítva az esküdtbíró és a Curia ítélete az anyagi jogot emeli érvényre s döntésük a Btk. szempontjából helyes, azonban ezek a határozatok pedig *ellenkeznek a BP. szabályaival*, mert valamely súlyosító, illetőleg büntetést fel-emelő ok a BP. 359. §-ának világos rendelete szerint csak az esküdteknek ez iránt tett külön kérdésre adott igenlő válasza esetén állapítható meg.

Mi volt tehát az ellentétes ítéletek, a jogi controversia előidézője? Az *alaki* és anyagi jog, a BP. és a Btk. közti ellentét, összeütközés vagy az azokat alkalmazó bíróságok helytelen felfogása? Igénytelen véleményem szerint határozottan az utóbbi. A BP. és a Btk. között e kérdésben nincs ellentét, nincs összeütközés. A Btk. 280. §-a a szándékos emberölés több minősített esetét foglalja magában, ezek közt «a több emberen» elkövetett emberölést is s ezekre az esetekre a 279. §-ban foglaltatnál *magasabb büntetési tételt* állapít meg. A Btk. 280. §-a szerinti minősítés és az előírt büntetés alkalmazása végett tehát a BP. 359. §-a szerint *külön kérdést* kell tenni az esküdteknek. Ezt mulasztotta el mindkét esetben az esküdtbíró s ez idézte elő a controversiát, a

Curia pedig — úgy látszik, nem lévén egységes, határozott megállapodása e kérdésben — nem állította helyre a jog egységét, sőt a két eltérő minősítés és büntetés helybenhagyásával hozzájárult a controversia növeléséhez.

Mi vezette tévutra az esküdtbírók birói tanácsait, hogy a Btk. 280. §-a iránt egyik esetben sem tettek kérdést s az egyik e miatt nem látta, a másik ennek dacára is alkalmazhatónak tartotta a 280. §-t? E szakasz helytelen értelmezése, téves felfogása. Mindkettő s úgy látszik a Curia is, úgy értelmezi a Btk. 280. §-át, hogy több ember szándékos megölése de lege lata bűnhalmazat, «több büntetendő cselekmény» s így a BP. 354. §-a szerint «a bűncselekmény mindegyikére» külön kérdést kellene feltenni. Holott a Btk. 280. §-a több ember szándékos megölését egy tényálladékban foglalván össze, az ily esetet törvényes egységgé minősítette s így erre az esetre a BP. 354. §-ának második bekezdése nem alkalmazható. A 280. §. tényálladéka ugyan, miután az a 279. §-ban leírt szándékos emberölés minősített esete, részben a 279-ből lesz körülírandó, t. i. ebből kell venni azt a kitételt: «ha szándékát nem előre fontolta meg», azonban a 280. §. is tartalmaz egy különös tényálladéki elemet: «a több ember»-t, mint a 280. §. tényálladéka specziális tárgyát. A kérdés tehát ily esetekben helyesen így lenne szövegezendő: Bűnös-e X. vádlott abban, hogy Y-t itt és itt, Z-t itt és itt, tehát több embert szándékosan, de szándékát nem előre megfontolva, megölt? Így kellene az ügyésznek indítványoznia a főkérdést, ha pedig ő elmulasztotta, így kellene feltenni azt a bíróságnak s ezzel minden nehézség és controversia eltűnnék s a kérdéseket sem szaporítanák mesterségesen.

Ha azonban e nézetem, mely az egység és többség fogalmaira elfoglalt álláspontból folyik, ellenkeznék a communis opinioval s a 280. §-ban a Curia és az alsóbírók ma is bűnhalmazatot látnak a 280. §-ban (ami elméletileg teljesen tarthatatlan felfogás, ez esetben pedig de lege lata nincs más mód, mint feltenni külön az egyik, külön a másik szándékos ölésre a kérdést s azután külön a 280. §. iránt is egy pótló (nem kiegészítő) kérdést, mely így szólna: Ha az előbbi főkérdésekre igennel feleltek az esküdtek, feleljenek még arra is: «bűnös-e X. vádlott a több emberen elkövetett szándékos emberölésben?» Persze, laikus is, jogász is feleslegesnek s talán nevelésesnek tartja, hogy ha már el van fogadva, hogy a vádlott X-et és Y-t is megölte, külön megkérdezzük azt is: tehát több embert ölt-e a vádlott, de a fentebbi elméletileg helyes tétel elvetése de lege lata, kétségtelenül ide vezet s elvégre az elnök köteles is fejtegetésében megmagyarázni, hogy a pótkérdés csak azért tétetett, mert a törvény a több ember ölését súlyosabban bünteti, mint egy emberét, ily egyszerű felvilágosítás után pedig az esküdtek sem fogják nevelésesnek látni a pótkérdést.

Nem terjeszkedve ki ezuttal a 280. §. alkalmazásának többi részletkérdéseire, csak azt óhajtom még kiemelni, hogy a felhozott első esetben hibázott először az ügyész, mikor a 280. §. iránt nem indítványozott külön kérdést, hibázott az esküdtbírók birói tanácsa, midőn nem tett ez iránt magától külön kérdést s hibázott a Curia, midőn elutasította az ügyész semmiségi panaszát, mert az esküdtbírói ítéletre nézve az anyagi jog sérelme forgott fen, t. i. «a törvényben előírt büntetési tétel» nem lett alkalmazva, ez pedig a BP. 385. §. 2. pontja szerint anyagi semmiségi ok. A második esetben az ügyészről nincs tisztázva, hogy tett-e indítványt a Btk. 280. §-a iránti kérdésre nézve s így róla nem szólhatok. De mindenesetre az alaki jogot (BP. 359. §.) sértette meg a bíróság és pedig úgy az esküdtbírók birói tanácsa, mint a Curia, midőn az életfogytig tartó fegyházat kiszabták (illetőleg a Curia helybenhagyta), dacára, hogy az esküdtek ennek a súlyosabb büntetési tételnek alkalmazását involváló oka iránt külön nem kérdeztettek meg. A védő semmiségi panaszának tehát ez utóbbi esetben helyet kellett volna adni, mert a BP. 359. §-ának figyelembe nem vétele a vádlott sérelmére szolgált s így a BP. 385. §-ának utolsó bekezdése szerint hivatalból figyelembe veendő semmiségi ok forgott fen.

Érdemlegesen az anyagi Btk. és az anyagi igazság szempontjából ugyan az életfogytiglani fegyház kiszabását helyeslem, de ez jelen esetben a BP. szabályainak megsértésével történt. Részemről azonban egyedül helyesnek a fentebb jelzett kérdésfeltevést tartom, mert a 280. §. szerint több ember megölése egy tényálladék, egy törvényes egység.

Dr. Finkey Ferencz,
sárospataki jogtanár.

A halálbüntetések.

A Jogt. Közlöny f. évi 49. számában Lengyel Aurél ur helyesen rámutatott a BP.-nek arra a hibájára, a mely szerint a kir. Curia a btkv. 91. §-át esküdtbírói ügyekben nem alkalmazhatván, kénytelen vagy érintetlenül hagyni a kiszabott halálbüntetést vagy 15 évi fegyházra változtatni a btkv. 92. §-ának felhívásával.

A BP. e hibájának kijavítása végett sürögősen novellát kellene beadni, mert kétségtelen, hogy az anyagi igazság kárára van a BP. ilyen esetekben. Hiszszük, hogy az igazságügyi kormány segít ezen a helytelen törvényes rendelkezésen, vagy a képviselők valamelyikétől indul ki mozgalom s javaslatot terjeszt be.

Nézetünk szerint volna azonban a BP.-nek közelebb fekvő orvosszere is: a királyi kegyelem.

Ha a bíróságok körében a szigorubb irányzat győzne is és vált volna ujabbán rendszerre, a mit nem hihetünk azon tapasztalati tények után, hogy a Curia 1895—1899-ig minden halálos ítéletet enyhébbre változtatott s a tudomány és emberi érzés azon kétségtelenül diadalt aratott eredményeivel szemben, hogy a halálbüntetés végrehajtását ma mindenki elítéli. az igazságügyminiszternek még mindig meg van adva a mód, hogy a királynál életfogytig tartó fegyház iránt hozván javaslatot, a megkegyelmezést is indítványozza.

Tóth Béla, az írás nagy mestere, mily igazán festette azt a borzalmat, a mely a művelt ember lelkét eltölti, a társadalom gyilkossága: a kivégzés ellen s igaza volt, mikor felkiáltott, hogy minden kivégzéskor: «szívek dobognak, szívek tiltakoznak.»

Helyesen rámutatott különben a Jogt. Közlöny Gelber Baruch bűnesetének esküdtszéki tárgyalása után, hogy az esküdtek és a társadalom irtóztván a halálbüntetéstől, látni lehet már azt a tendenciát, hogy az esküdtek félnek a halálbüntetés kimondásától s bármiképen csürik-csavarják a dolgot, inkább nem állapítanak meg gyilkosságot, csak hogy halálra ne kelljen ítélni a vádlottat, a mely gyakorlatban bizonyára érezni lehet a kegyelmezések ujabb rendszerének hatását is.

Hogy pedig a Pete-Postás és Ordög-Tóth esetek, a mikor egyszer már életfogytig tartó fegyházra ítélt, de feltételelesen kibocsátott fegyenczek gyilkolnak újból, ne ismétlődessenek a btkv.-be olyan rendelkezést kellene belevenni, hogy az olyan fegyenczek, a kiknek királyi kegyelemből változtatották át a halálbüntetését életfogytig tartó fegyházra, feltételek szabadságra nem bocsáthatók.

Egy jogtanár.

Bíróági határozatok kritikai fejtegetése.

Fictio az indokolásban.

Nem ok a házasság érvénytelenítésére, hogy a nő a házasság előtt gyermeket szült és ezt a férj előtt elhallgatta. (3700/902. Curia, Jogt. Közl. melléklet f. évi 40. sz. 626. sz. határozat.)

Ezt a kijelentést így okadatozza az elsőbírósnak a Curia által elfogadott megokolása: Igaz ugyan, hogy a férj tévedésben volt a kérdéses körülmény tekintetében, de az, hogy a nő és atyja egyszerűen elhallgatták az erkölcsi botlást, a megtevesztés jogi fogalmának annál kevésbbé felel meg, mert felperesnek, mielőtt alperessel házasságot kötött, különben is módjában állhatott a tévedés tárgyát képező körülményt megfelelő gondossággal felderíteni.

Ez az indokolás nem egyéb, mint fictio. A bíróság nyilván nem hiszi, hogy a férfi házasság előtt arról szokott tudakozódni, hogy leendő nejének nem volt-e már gyermeke. Ha pedig ezt nem hiszi a bíróság, akkor csak fictióval mondhatja, hogy a férfi «megfelelő gondossággal a kérdéses körülményt felderíthette volna».

Azért érdemes ezzel az esettel foglalkozni, mert az ilyen köztudatba ütköző birói kijelentések azok, amelyeknek a jogszolgáltatás a közvélemény előtti nem jó hírét köszönheti. A jogszabályok formai magyarázata és a tények formai felfogása, ezek a jogszolgáltatásnak ama hibái, amelyek a laikus előtt a jogszolgáltatás menetét mintegy idegen világgá teszik. Az a férfi, akire a bíróság kijelentése vonatkozik, nem fogja megérteni, hogy miképp tudhatta volna «megfelelő gondossággal a kérdéses körülményt felderíteni», és nem fogja megérteni, hogy miért kell neki ilyen okból a gyűlölt házasság igáját tovább viselni. Már pedig ha valahol, akkor valóper-

beli ítéletben kell a bíróságnak arról gondoskodni, hogy ítélete a laikus előtt is érthető legyen.

Nem azt akarjuk ezzel mondani, hogy a bíróság a fentforgó esetben helytelenül határozott. Ha a bíróság úgy fogta fel a törvényt, hogy a törvény a házassági intézmény fontosságára vagy a gyermekek érdekére való tekintettel a házasságot még ilyen esetekben sem akarja megtámadhatóvá tenni, vagy az adott eset körülményeit tartotta olyanoknak, hogy a házasság megtámadhatóságára okot nem látott, akkor a saját felfogása szerint helyesen ítélte. Csakhogy akkor ezt kellett volna kimondani, nem pedig azt a fictiót, amire az ítélet alapítva van.

Nézetünk szerint különben nem volna helyes értelmezése a törvénynek az, hogy ily esetekben a házasság általában megtámadhatatlannak tekintessék. Ha a házassági intézmény fontossága és a gyermekek érdeke megtűri azt, hogy a személyes tulajdonságokban való megtévesztés a házasságot megtámadhatóvá tegye, akkor legalább a rendszerinti esetekben megtűri azt is, hogy az asszony hibája által okozott tévedésnek, tehát a megtévesztéssel egy hatályu cselekedetnek tekintessék az, hogy az asszony az ő érintetlenségének fenállása iránti hitet keltette vagy fentartotta a férfin. X.

A Btk. 421. §-ához.

A kir. Curia az 1902 december 1-én 10,355/1902. sz. a. hozott határozata (közölve jelen szám mellékletén 842. sz. a.) vádlottat bűnösnek mondja a Btk. 421. §-ában megírt vétségben, *idegen* ingatlan jogtalan elfoglalásában, mert a sértett megelőzőleg sommás visszahelyezési pert indított és nyert vádlott ellen, s így vádlott «főleg a magánvádlónak a szóban levő ingatlanok birtokába bírói végrehajtás útján történt visszahelyezését szemben jóhiszeműséggel nem védekezhettek.» Ez a végzés tehát a Btk. 421. §-a szempontjából azt, hogy valamely ingatlan egyé avagy *másé*, a sommás visszahelyezési per mint *res judicata* alapján itéli meg. Hogy az ingatlan «másnak ingatlana»-e, azon kérdéssel azonos, vajon másnak *tulajdona-e*? A repositionális perben pedig az győz, akinek *birtokát* tilos önhatalommal megháborította *valaki*, esetleg a — *tulajdonos*.

Longe differt proprietas a possessione! Dr. N. J.

Kamarai tagsági díj nem fizetése mikor fegyelmi vétség?

Eléggé nem helyeselhető a Curia fegyelmi tanácsának a 432/902. sz. határozata. Egy ügyvéd ellen a kamarai tagsági díjak nem fizetése miatt indított fegyelmi eljárás. A kamara a vádlott ügyvédet vétkesnek is mondotta ki, mert a tagsági díj miatt vezetett végrehajtás sikertelen maradt. A Curia a kamara fegyelmi bíróságának határozatát feloldván, elrendelte az iratoknak a kamara választmányához avégett való áttételét, hogy a választmány határozzon a terhelt ügyvéd azon kérelme fölött, hogy a hátralékos tagsági díjak súlyos anyagi helyzete miatt leirassanak, vagy legalább engedessék meg a díjaknak részletekben való törlesztése.

A kamarai tagdíj nem fizetése önmagában nem deklaráltat fegyelmi vétséggé. Ha ez megtörténne, akkor szegény ember csak azért nem lehetne gyakorló ügyvéd, mert szegény. Hogy válságos időkben ilyen általánosított gyakorlat minő következményei volnának, azt nem kell bővebben magyaráznom. E mellett az sem hagyható figyelmen kívül, hogy ha a tagdíjnak bármi okból meg nem fizetése fegyelmi vétség volna, akkor vagy tulsúlyos büntetést (felfüggesztést, elmozdítást) kellene kiszabni, vagy pedig olyan büntetést, az i. pénzbüntetést, ami az illetőre nem büntetés, mert igazolt szegénysége folytán nem lehet rajta úgy sem megvenni.

Éppen ezért az olyan eseteket teljesen kiveendőknek tartom a fegyelmi eljárás alól, amelyekben a tagdíj nem fizetésének minden kétséget kizárólag megállapítható oka az, hogy az illető ügyvéd nem képes megfizetni a bármily alacsonyán megszabott tagsági díjakat. B. A.

Különfélék.

— A képviselőházban az elnök a következő bejelentést tette:

Bemutatom a magyar tudományos akadémia elnökének titárát, melylyel értesít, hogy az 1843/44-iki bűnügyi javas-

latok anyaga összegyűjtetvén, az arra vonatkozó nagy mű elkészült s az akadémia kiadásában megjelent. Ez alkalomból az akadémia őszinte köszönetét nyilvánítja a képviselőháznak az 1896. évben e célra megszavazott 5000 forint segélyért, mely áldozatkészség lehetővé tette azt, hogy az 1848. előtti magyar törvényhozás egyik legfényesebb mozganata irodalmunkban maradandó becsü művel megörökíttessék.

A ház az értesítést tudomásul veszi és hazafias örömmel üdvözlí az akadémia a nagyérdemű műnek megjelenése körüli fáradozásaiért.

— A magyar polgári perjog nemzetközi vonatkozásairól szól dr. Magyary Géza nagyváradi jogakadémiai tanárnak a Jogi Értekezéseknek Balogh Jenő által szerkesztett sorozatában megjelent tanulmánya. A 130 oldalra terjedő mű célja a magyar polgári perjog nemzetközi vonatkozásait — a magyar polgári nemzetközi perjogot — megismertetni. Szól a külföldi peres felek helyzetéről a magyar polgári perben; a bírói illetékességről a külfölddel szemben; a magyar állam hatalmának kiterjesztéséről külföldre; egyes perbeli cselekmények külföldön való fogatosításáról; a nemzetközi jogsegélyről; a külföldi bizonyító szabályokról a belföldi perben; a külföldi per hatásairól belföldön általán és egyenként; a külföldi per elismerésének feltételeiről és az elismerés módjáról.

Ez a gazdag anyag tömören, a bel- és külföldi irodalom és joggyakorlat széleskörű felhasználásával van Magyary monografiájában feldolgozva.

— A Magyar Jogászegyletben folytatták a vitát a bűnvádi perrendtartás gyakorlati alkalmazásáról. Felszólaltak újabban Barna Ignác táblai bíró, Várkonyi Oszkár ügyvéd és Schächter Miksa az igazságügyi orvosi tanács titkára. Még több szónok fel van jegyezve szólásra. A vita részleteiről közelebb szólunk.

— A kir. járásbírók vezetőinek figyelmébe. Most, hogy az új év alkalmából az intézkedések a törvénynapokra stb.-re megteendők, a kir. járásbírók vezetőinek figyelmébe ajánljuk, hogy a panaszfelvételi napok egyikét a szegényebb sorsu perlekedőkre tekintettel, kiknek ezen egyetlen szabad napjuk áll rendelkezésükre, vasárnapra tegyék. A kirendelt bírónak nem fog nehezére esni, hogy azt a 2—3 órát a hivatalban töltse és mód nyílik a szegény embernek, hogy anyagi veszteség nélkül elláthassa saját ügyét.

— Az adófelügyelőség által rendbirsággal sujtott ügyvéd. Egy budapesti ügyvéd a pénzügyminiszteriumhoz intézett beadványában fegyelmi eljárást kért az adófelügyelőség ellen, azt hozva fel indokul, hogy az adófelügyelőség eljárása «hanyag és szabálytalan» volt. A pénzügyminiszterium a panasznak helyt nem adott. Az adófelügyelőség abban a végzésben, melylyel a miniszterium határozatát közli, a panaszt ellenjegyző ügyvédet a panaszban használt «bántó és ezen hivatal tekintélyét sértő kifejezések miatt a belügyminiszterium 1885. évi 2466. sz. rendelete alapján *harmincz korona rendbirságban marasztalta*».

— Az árverések elhalasztásának a vidéken sokkal többféle okai lehetnek, mint Budapesten. Egyik vidéki helyettesem legutóbb arról értesít, hogy a kiírt árverés részben azért, mert alperes a lefoglalt ló és kocsival hazulról távozott, részben azért, mert az árverés a községben az *igazítás alatt lévő dob hiányában* közzétehető nem volt, elhalasztatott. (Ügyvédi körökből).

— Követendő példa. Az újvidéki kir. törvényszék mint telegkönyvi hatóság 1902 november 21-ikén beadott zálogjogbekebelezési kérvényt, külön sürgetés nélkül még az nap elintézte és 1902 decz. 1-én már a budapesti beadó ügyvédnek kézbesítette.

— A költségek szaporításának kérdéséhez. Egyik fővárosi kir. járásbíró előtt folyamatban levő sommás perben vidéken lakó tanura hivatkoztam, kinek kihallgatása

megkeresés útján foganatosított. A tanukihallgatásnál a felek közül senki sem jelent meg. A megkeresett bíróság a kihallgatott tanu részére tanu-díjat állapított meg s erről engem, mint bizonyító felet, értesített is. A perbíróság, melyet semmiféle intézkedésre a tanu-díj tekintetében senki fel nem kért, a tanukihallgatási jegyzőkönyv megérkezése után a következő végzést hozta: «Felhivatik alperes, hogy az általa hivatkozott tanunak, a z—i kir. járásbíróság határozata folytán megállapított ... korona tanu-díjat, a nevezett kir. járásbírósághoz 1902. M. számára való hivatkozással küldje be s az erről szóló postai vétiratot ide 8 nap alatt, különbeni végrehajtás terhe mellett mulassa be». Eltekintve attól, hogy el sem tudom képzelni, miképpen hajtáná be végrehajtsilag a perbíróság a pénz elküldéséről szóló postai feladóvevényt, igazán értelmetlen, miért saporitják bíróságaink így, fölösleges módon a költségeket, holott nyugodt lélekkel bizhatnák a tanura, hogy végrehajtást kérjen, ha tanudíját meg nem kapja. 2—3 korona tanu-díj elküldésének bizonyítása hasonló eljárás mellett, 1 korona 30 fillér belyegkiadáson kívül, még egy kérvény költségébe is kerül. (*Fővárosi ügyvéd.*)

— **Költségmegállapítási furcsaságok.** Ügyvédi körök-ből írják a következőket: A budapesti I—III. kerületi kir. járásbíróságnál egy és ugyanazon alperes ellen két végrehajtási ügyem van folyamatban. Az iratok kiadását egyszerre kértem mind a két ügyben, de csak az egyik kérvényhez csatolhattam az alperes halasztást kérő levelét. Erre ugyanaz a bíró ugyanazon napon a következő két végzést hozta: Az 500 K-ás ügyben a kérvény költségei alperessel szemben négy koronában, a 106 K-ás ügyben saját ügyfelem ellen hét koronában állapítottak meg. Utóbbi ügyben alperessel szemben költség azért nem állapítottat meg, mivel felperes nem igazolta, hogy alperes arra okot szolgáltatott volna.

Ami a per gyors befejezését célzó váltóeljárással ellenkezik. A magyar kir. Curia 1069. szám alatt kelt ítéletében egyebek között kimondja: A váltóadás ama magánjogi kifogásának bizonyítása, hogy az áru a kikötött minőségnek nem felel meg, s hogy a váltóadás e miatt a vételtől elállani jogosult, a váltóhitelező tagadásával szemben rendszerint meg nem engedhető, mert a csupán szakértők által megállapítható minőségi kifogásnak bizonyítása a per gyors befejezését célzó váltóeljárás természetével ellenkezik. Ebben az ügyben a kir. keresk. és váltótörvényszék 1901. január 28-án, a budapesti kir. ítélő tábla 1901. évi szeptember 3-án, a Curia 1902. szeptember 19-én ítél.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **A bécsi «Kulturpolitische Gesellschaft»** enquete-t tart a bűnügyi elővizsgálat reformja tárgyában s most küldte szét erre vonatkozólag a kérdőíveket. A vizsgálódások nyomán gyakorlati kérdések körül forognak. Első sorban a vizsgálati cselekmények lefolytatásának eseteiről, módjáról s az ott megszabott határidők betartásáról van szó; azután a vizsgálati fogság eseteiről, tartamáról s a biztosíték melletti szabadon bocsátásról. A következő kérdések a collusio ellen-szereire, a vizsgálatot vezető és intéző hatóságok és közegek megválasztására és kijelölésére, s az eljárás contradictorius szervezésére vonatkoznak; ez utóbbival kapcsolatban egész sora a kérdőpontoknak foglalkozik a védelem jogaival, illetőleg a védőválasztási szabadsággal. Végül a szakértők s különösen az orvosszakértők alkalmazása, kiképzése, munkássága tekintetében kíván a társaság felvilágosító nyilatkozatot.

— **A német bűnvádi eljárás reformját** a birodalmi kormány új alapokon indítja meg. Eddig a javaslatok leginkább a jogorvoslati rendszer módosításával foglalkoztak. E javaslatok egytől-egyig megbuktak. Most általános reformot kezdeményeznek és e célra enquete-jellegű bizottságot állítottak össze, melyben hosszú kérdés-sorozat alapján a bűnvádi eljárásnak ugyszólván minden alapvető kérdését megbeszélik. A bizottság elé terjesztett kérdésekre még visszatérünk.

— **Értékpapírok vétele** a tulajdonjog megszerzése nélkül, midőn a vevő nincs abban a helyzetben, hogy a vételért megfizethetné, csak az esetben tekinthető a különbözeti ügylet elpalástolásának, ha a vevővel szemben megállapítható az a szándék, hogy a papírokat ismét eladja. (*Német Reichsgericht*).

— **A törvények revisiója.** Leonhardt porosz miniszter azt az eszmét vetette fel, hogy a törvényeket minden öt évben revideálni kellene azon szempontból, vajon nem szorulnak-e módosításra.

— **A házasságközvetítésért járó díjat** tudvalevőleg ma általában nem ítélik meg a bíróságok. Eddigi joggyakorlatunkban a Curia több ízben kimondta, hogy «a házasság erkölcsi és társadalmi jellegénél fogva közvetítés tárgyaúl és ily közvetítésre vonatkozó díj kereset tárgyaúl nem szolgálhat». Ezt az elvet új polgári törvénykönyvünk tervezete az 1650. §-ban szintén kimondja, s ugyanezt teszik a német és az osztrák polgári törvénykönyvek is. Angolországban, ahol a legtöbb a házasságközvetítő intézet van, régi állandó gyakorlat, hogy házasságközvetítési díj nem ítéltetik meg. Olaszországban már van némi ingadozás e kérdésben a különböző semmitőszékek gyakorlata közt, míg Schweizban és Franciaországban eddig szintén következetesen megtagadtatott az ily igények érvényesítésétől a bírói oltalom. Most Franciaországban fordulat állt be a bírói gyakorlatban, amennyiben a francia semmitőszék a két alsóbírósági határozattal ellentétben egy perben, melyben felperes a házasságközvetítésének kialkudott díját követelte, ezen követelést megítélhetőnek mondta ki, és az indokok közt többször említi, hogy ma semmi elfogadható indoka nincs annak az elvnek, hogy az ily követelés jogalapja turpis causa, hogy a házasságközvetítő tevékenysége immoralis s a kereset ily értelmű elutasítása nélkülözi a törvényes alapot.

— **A francia kormány javaslata a munkások és hivatalnokok fizetésének lefoglalhatóságáról.** A francia senatus érdekes javaslatot tárgyalt a napokban a munkások és hivatalnokok fizetése lefoglalhatóságának kérdéséről. A javaslat értelmében a munkások napi bére, illetve fizetése egyáltalában nem, a hivatalnokok jövedelme pedig csak a 2000 francot meghaladó részében foglalható le. A lefoglalást tiltó rendelkezés kijátszásának megnehezítése érdekében tiltja a javaslat a cessiot, a mennyiben az a munkások bérére, illetve a hivatalnokoknak a végrehajtás alól kivett jövedelmére vonatkozik. A javaslat indokolásában hivatkozik a kormány arra, hogy a törvény most is tiltja a legelembb szükségletek kielégítésére szükséges tárgyak és a termelési eszközök lefoglalását és azt mondja, ha védelemben részesítjük azt, ami a jövedelem előállítására szolgál, indokolatlan volna magát a jövedelmet nem védeni. Indokolja ezenkívül még a védelmet a végrehajtás költségeinek nagysága, mely a munkás bérét felemészti és a hitelező kielégítését is megakadályozza. Így pl. 6 francnyi követelés 122 franc költséget okoz Franciaországban s évente 15,000 végrehajtási végzést hoznak, a mely öt millió frank költséget okoz; valóságos adó ez, mely a népesség munkás osztályára nehezedik. Franciaországban ezen javaslat csak csekély mérvű újítást jelent, mert már 1895 óta a munkások jövedelmének csak egy tized része foglalható le. A senatus a javaslatot némely kisebb módosítás beillesztése végett egyelőre visszaküldte a bizottsághoz.

— **A munkaadó felelőssége.** A francia semmitőszék kimondotta, hogy a munkaadó nem felelős a munkást ért balesetért, ha a munkás korát illetőleg megtévesztette a munkaadót és utóbbi ez által birta a munkabérszerződés megkötésére.

— **A távirati ügynökségek szerzői joga.** A francia semmitőszék egy ítélete kimondja, hogy a távirati ügynökségeknek (pl. Havas agentura) az általuk továbbított sürgönyökön nincs szerzői joguk. Azonban az ily sürgönyök az ügynökségeknek, illetve az ő előfizetőiknek a tulajdonát képezik mind az ideig, amíg vagy az ügynökség, vagy előfizetői által közhírré nem tettettek. Ennélfogva az újság, amely más, még közzé nem tett lapból a táviratokat átvette és közzétette, mielőtt azt az ügynökség vagy előfizetői közhírré tették, kártérítésre köteles.

A Magyar Jogászegylet az ünnepek alatt szünetet tart.